

F. LUCII FERRARIS

BIBLIOTHECA

CANONICA IURIDICA MORALIS THEOLOGICA

BIBLIOTHECA

F. LUCII FERRARIS

SOLER-ALEXANDRINI
ORDINIS MINORUM REGULARIS OBSERVANTIAE SANCTI FRANCISCI

BIBLIOTHECA

CANONICA IURIDICA MORALIS THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA POLEMICA RUBRICISTICA HISTORICA

EDITIO NOVISSIMA MENDIS EXPURGATA

ET NOVIS ADDITAMENTIS LOCUPLETATA

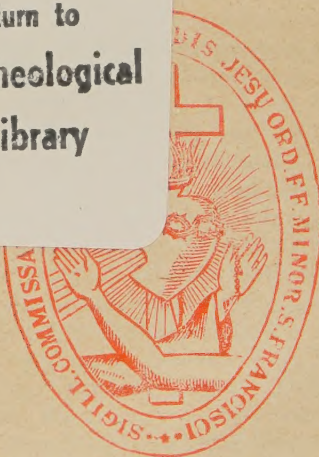
TOMUS TERTIUS

D-F

Property of

CBF

Please return to
Graduate Theological
Union Library

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA POLYGLOTTA

S. C. DE PROPAGANDA FIDE

MDCCCLXXXVI.

4033

250.3

F375

BIBLIOTHECA

F. LUCII FERRARIS

D

DAMNIFICATIO, DAMNUM

Summarium.

1. Damnificatio est duplex, lucrosa, et non lucrosa. Quae sit damnificatio lucrosa. - 2. Quae sit damnificatio non lucrosa. - 3. Damnificatio non lucrosa dividitur in inculpatam, et culpata, culpa vel theologica, vel civili tantum. Quae sit damnificatio culpata culpa theologica. - 4. Ex hac damnificatione culpata culpa theologica oritur obligatio restituendi, seu damna resarciendi. - 5. Et talis obligatio, etiam ante litis contestationem, damnificante defuncto, transmittitur ad ejus haeredes. - 6. Quid sit damnificatio culpata culpa civili, vel politica tantum. - 7. Ex hac damnificatione culpata culpa civili, seu iuridica tantum, oritur pro foro externo obligatio resarciendi damnum, etiamsi culpa esset levissima ad n. 8. - 9. Damnificatio inculcata, quae sit, et quando dicatur. - 10. In foro conscientiae

tenetur quis ad reparandum damnum alteri illatum, nedum per damnificationem culpa theologica, sed etiam per damnificationem culpata culpa civili, seu iuridica lata. - 11. Nemo (praescindendo a contractu) tenetur in conscientia ante sententiam Iudicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem realem, seu iuridicam solum levem, vel levissimam. - 12. Affertur instantia, et solvitur. - 13. Incapaces doli, seu culpa Theologicae in nullo foro tenentur ad resarciendum damnum. - 14. Sic nec tenentur ad resarciendum damnum, qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo. - 15. Sic nec tenentur ad damnum resarciendum, qui illud causerunt utendo iure suo. - 16. Sic in nullo foro tenetur aliquis resarcire damnum, quod casu omnino fortuito, qui praevideri et evitari non potuit, contingit. - 17. Recensentur causae, pro quibus licitum est quandoque Damnum rebus inferri.

- 1 **D**AMNIFICATIO est duplex, lucrosa et non lucrosa. Damnificatio lucrosa est damnum datum in rebus externis cum iniqua earum usurpatione, ut sit in furto, rapina aliisque iniquis usurpationibus, in quibus fur vel iniquus invasor rem alienam invadit, et lucrum capturus in suum usum convertit. Damnificatio non lucrosa est damnum in bonis externis proximi absque eorum usurpatione, id est absque eo quod aliquod commodi seu lucri exinde perveniat ad damnificantem, ut sit cum quis aedes vel segetes proximi incendit, eius animalia interficit, etc.
- 3 Damnificatio non lucrosa dividitur in inculpatam et culpata culpa, vel theologica, vel civili tantum. Damnificatio culpata culpa theologica, et proprie dicto peccato dicitur, quia damnum quis infert proximo, vel ex directo proposito ei nocendi, vel nolendo, cum possit ac debeat, abstinere ab actione includente perfectum ei inferendi damni periculum; vel non impediendo ei damnum inferri, cum possit et ex iustitia teneatur impedire; c. *Si culpa* 9 De iniuriis et damno dato. Et ex hac damnificatione culpata culpa theologica oritur obligatio restituendi, seu damni resarciendi, ut expresse loquitur textus in dict. cap. *Si culpa*, ibi: *Si culpa tua datum est damnum, vel iniuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut haec, imperitia tua sive negligentia, evenerunt, iure super his satisfacere te oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex*

facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere vel iacturam. Et talis obligatio etiam ante litis contestationem, damnificante defuncto, transmittitur ad ejus haeredes; c. *Paroch.* 14 de Sepulturis, et c. *In littera* 5 de Raptoribus.

Damnificatio culpata culpa civili vel politica tantum dicitur, quia seclusa omni voluntate nocendi proximo, omnique actione vel omissione culpabili coram Deo ac in conscientia, nihilominus damnum proximo inferitur ex actione vel omissione culpabili vel defectuosa contra exactum modum agendi humanum. Et ex hac damnificatione culpata culpa civili seu iuridica tantum, oritur pro foro externo obligatio resarciendi damnum, etiamsi culpa esset levissima, textu expresso leg. *In lege ff. ad legem Aquiliam*, ibi: *In Lege Aquilia etiam levissima culpa venit*; quia potior debet esse causa eius, qui damnum absque omni culpa patitur, quam alterius, qui sua culpa damnum intulit, etsi forsitan levissima; cum in 1. *Factum ff. de Regulis iuris* expresse habeatur, quod *factum cuique suum, non alteri nocere debet*. Unde si animal tuum absque alia culpa tua damnum alicui intulit, v. g. percutiendo vel occidendo animal proximi, aut segetes depascendo, teneris pro noxa damnum illatum resarcire, vel dare damnificato illud animal, quod damnum intulit, l. 1 ff. Si quadrupes pauperiem. Si mancipium tuum ex sua, sed absque culpa tua, intulerit damnum, teneris pro noxa tradere mancipium, vel totum damnum reparare, 2 Inst.,

ff. et Cod. de noxalibus actionibus. Si per incuriam non extinxisti ignem, ex quo fuit domus combusta, teneris ad reparandum damnum; arg. leg. *Si servus*, § *Si fornacarius*, ff. ad l. Aquiliam. Si inconsiderate nullo dato prius signo aliquid deiecisti ex alto vel de domo aut navi proiecisti, unde alicui transeunti aut adstanti damnum est illatum, teneris ad resarciendum; § 5 Instit. de Lege Aquilia, l. *Si putator* ff. ad leg. Aquiliam, in qua expresse dicitur: *Culpam esse, quod cum a diligente provideri poterit, non esset provisum*. Sic Caupo, Nauta, Stabularius etc., in cuius domo, navi, stabulo etc. furtum est factum, tenentur ad reparandum damnum causatum ab iis, quorum opera usi sunt; § *Item exercitor* 3 Inst. de Obligat. ex quasi delicto, leg. ultim. ff. Nautae,

Caupones, Stabularii etc. Et sic de aliis huiusmodi ¹.

Damnificatio inculcata dicitur, quando nulla omnino culpa interveniente damnum infertur; vel quia damnificans non est capax culpa, ut si infans vel furiosus domum incendat; c. *Illud relatatum* 2, caus. 15, qu. 1, et leg. *Sed etsi* ff. ad legem Aquiliam; vel quia damnificans in praecavendo damno alterius prius omnem diligentiam adhibuit; cap. *Si culpa* 9 de Iniuriis et damno dato, ibi: *Sane licet qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse, secus est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit*, et § 4 et 5 Inst. de lege Aquilia; vel quia iusta causa est damni inferendi, ut cum domus incensa, in parte nondum ardente destruitur, aut aedes

¹ In libris Pandectarum, lib. 9, tit. 1, titulus prostat *Si quadrupes pauperiem fecerit*; tit. 3 *De his qui deiecerint, vel effuderint*; ac de *Noxalibus actionibus*, tit. 4 laud. lib. 9, ubi variis legibus cavetur; quod si *quadrupes pauperiem* (h. e. damnum sine iniuria facientis datum, uti exponit Ulpianus leg. 1, tit. laud.) fecisse dicatur, iubet legum auctoritas, aut dari id quod nocuit, id est animal quod noxiam (h. e. delictum) commisit, aut aestimationem noxiae offerre. Et tit. 3 *De his qui deiecerint* etc. decernitur: unde in eum locum, quo vulgo iter fiet, vel in quo consistetur, deiectionem, vel effusum quid erit, quantum ex ea re damnum datum, factumque fuerit, in eum, qui ibi habitaverit in duplum iudicium dandum. Et tit. 4. de *Noxal. Action.* Noxales porro Actiones appellantur, quae non ex contractu, sed ex noxa ac maleficio servorum adversus nos iustituuntur; quarum actionum vis et potestas haec est, ut si damnati fuerimus, liceat nobis deditione ipsius corporis, quod deliquerit, litis aestimationem evitare (leg. 1, tit. laud.). In hisce ergo illud nobis accurate inspicendum erit, quando ex huiusmodi damnis domini, aut habitatores ad illorum reparationem adstringantur in foro praesertim conscientiae. Quae quidem, quia paulo obscurius ab Auctore nostro indicantur, idcirco enucleatius erunt nobis tradenda. Itaque.

Dico I. Spectato iure naturali, paterfamilias, aut dominus ad illud tantummodo reparandum damnum erit adstringendus, cuius ipse voluntaria causa exitit per iniuriam. Quando enim animal aut mancipium nocuit, quod ut a nocendi periculo possit avertere, nihil debita intermiserat paterfamilias diligentiae, quidquid damni secutum inde fuerit, ipsi voluntarium censi non potest; ac proinde iure naturae ab omni culpa et poena reparationis immune. Hinc si animal ferum, quod custodia inclusum, et catenis illigatum detinebatur, disruptis vinculis, e custodia emerit, damnumque aliis attulerit, istud a domino reparandum non erit: siquidem, licet ille, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse; secus tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, nihil omisit de contingentibus. Cap. *Si culpa* ult. de Iniuriis, et vide Pontas in suo Dictionar. Casuum Conscient., v. *Restitutio*, cas. 173, Gabrielem Antoine, aliosque.

Dico II. Spectato iure positivo, si nulla intercesse-rit domini, aut patrisfamilias culpa, causam aut occasionem praestans damno alieno; hac in hypothesi ad illud praestandum non tenetur, nisi post Iudicis sententiam.

Dixi post iudicis sententiam. Etenim huiusmodi leges non videntur receptae cum tanto rigore, ut quisque teneatur ante iudicis sententiam ad subeundam poenam in reparationem damni, aut illam in semetipso exe- quendam, propter actionem, quae culpa adscribi non

potest. Rem enim, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit; uti legum praescripto edocemur. Ita gravissimi Theologi, atque Canonici iuris interpretes. Lege Pontas verbo *Restitutio*, casu 170 et 171. Cum vero Iudex suae sententiae auctoritate dominum aut patremfamilias ad reparationem damni adstringat; etiamsi nulla ipsorum culpa, aut incuria intercesse-rit, unde consecutum damnum dici possit; nihilominus ipsi in foro conscientiae obtemperare tenentur iustae iudicis sententiae, damnum irrogatum reparando, aut ipsum animal exhibendo. Huiusce autem rei ea est ratio, quia Iudicis isthaec sententia non innitur, aut fundatur in praesumptione culpa, aut negligentiae; sed in legibus, quae ita sanxerunt, ut communi bono, et publicae civium tranquillitati prospiceretur; ac domini ipsi inde diligentius caverent, ne per suos damnum aliis inferretur. Vide Pontas loc. cit.; Antoine Tractat. de Iustitia et Iur. cap. 3, qu. 14.

Dico III. Si reapse neque per tuum animal, aut mancipium alteri damnum fuerit importatum; sed omnino aliunde, tunc sane neque in conscientiae foro adstringi poteris aut ad resarciendum damnum, aut ad ipsum animal vel mancipium exhibendum; neque etiam Iudicis accedente sententia. Iudex siquidem hac in hypothesi falso praesumit detrimentum, aut damnum fuisse irrogatum a tuo animali vel mancipio; quapropter peccati reus non reputaberis, si remoto scandalo, huiusmodi poenae non committere te subduxeris. Praesumptio enim cedit veritati in foro conscientiae, uti unanimi consensu docent Theologi.

Demum animadvertendum discrimen inter animalia, quae naturali feritate commota noxiam, sive damnum inferunt, et illa quae praeter consuetudinem caeterorum eiusdem speciei animalium, sed tamen sine sponte nocent. Etenim in istis tantummodo, uti docet Ulpianus, huiusmodi, de qua diximus, actio locum habebit. In bestiis vero, quae propter naturalem feritatem damnum afferunt, haec actio cessabit; leg. *Si Quadrupes* 1 ff. Si quadrupes pauperiem etc., §. 10. Quare si ursus aufugerit, ac proinde nocuisse noscatur, non poterit quondam eius dominus conveniri, quia desinit do- minus esse, ubi fera evasit. Leg. *Quod enim* 3, §. 2, ff. de Acquirend. rer. domin. Ubi tamen id accidisset propter incuriam ipsius domini, tenebitur iste irrogatum quodcumque damnum reparare; neque sufficit animal ipsum, si adhuc forte retinetur, exhibere ad sui liberationem. Hinc perquam recte Gregorius IX, laud. capit. ultim. *Si culpa* de Iniuriis etc. *Quod tamen, inquit, ad liberationem non proficit* (h. e. non sufficit exhibere ipsum animal quod nocuit) *si fera animalia, vel quae consueverunt nocere, fuissent, et quam debueras, non curasti adhibere diligentiam*. Vide Pontas cas. 173. (EDIT. NEAP.)

contiguae, ne ignis latius diffusus maius damnum inferat; aut cum in bello iusto hostibus damna inferuntur, quia omni iure vim vi repellere licet; l. *Scientiam* ff. ad legem Aquilianam, aut cum quis in suo fundo fodiens vicini fontem avertit, si non animo nocendi vicino, sed suum agrum meliorem faciendi, id facit, textu expresso in l. 1, § *Denique Marcello*, ff. de aqua pluviali arcend., quia nullus videtur dolo facere, qui suo iure utitur; l. *Nullus* de regul. iuris: *et nemo damnum facit, nisi qui id facit quod facere ius non habet.*

10 Ex dictis colliges primo, illum teneri in foro conscientiae ad reparandum damnum alteri illatum, qui illud causavit, nedum per damnificationem culpata culpa theologica, et proprie dicto peccato, ut expresse statuitur cap. *Si quis* 6, cap. *Olim* 7, cap. *Si culpa tua* 9 de Iniuriis et damno dato; sed etiam per damnificationem culpata culpa civili, seu iuridica lata. Et ratio est, quia culpa civili, seu iuridica lata supponit gravem culpam theologicam, cum late culpabilis iuridice omittat illam diligentiam et cautelam communiter ab hominibus suae conditionis adhiberi solitam pro avertendo gravi damno proximi, ad quod grave damnum proximi avertendum quilibet iure naturae tenetur, adeoque si illam omittat, censetur causa moralis illius damni, et hoc ipso theologice fit culpabilis. Ita Innocentius cum aliis interpretibus in cap. *Sicut* 6 de Homicid.; Silvester verb. *Culpa*, n. 5 et 6; Molina disp. 353, n. 7; Palao tract. 23, disp. 3, p. 1, n. 7, et communis aliorum.

11 Colliges secundo, neminem (praescindendo a contractu) teneri in conscientia ante sententiam Iudicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem civilem, seu iuridicam solum levem et levissimam. Et ratio est, quia si leges, et maxime citatae supra num. 7 et 8, aliaeque consimiles imposerent obligationem in conscientia solvendi ante sententiam Iudicis, essent nimis rigidae attentae hominum fragilitate; et cum nemo reperiatur, qui propter culpam iuridicam solum levem et levissimam sponte sua restituat, innumeros laqueos iniiceret conscientiae absque necessitate boni communis, cui sufficienter et abunde satis fit obligando ad damna resarcienda post sententiam. Sic Lugo tom. 1, disp. 8, sect. 3, n. 47; Lessius lib. 2, cap. 7, n. 44; Molina tom. 3, disp. 712, num. 6; Haunold. tom. 2, n. 172 et 176; Esparsa qu. 26; La Croix l. 3, p. 2, n. 163, et alii passim. Nec valet dicere, quod si tales damnificantes non tenerentur in conscientia ante sententiam Iudicis, ergo neque post ipsam tenebuntur, cum potius ipsa sen-

tentia censenda esset iniusta. Non valet, inquam, quia negatur absolute consequentia; saepe enim Iudices auctoritate Legis decernunt per sententiam aliquam restitutionem, quae ante sententiam non erat debita. Cum enim Leges statuantes debere resarciri damna illata etiam ex culpa iuridica levi et levissima, iustissimis de causis sint positae; partim ut quilibet magis invigilet, ne sua vel suorum culpa damnum aliquod proximis inferatur, sicque pax communis et publica civium quies, atque indemnitas bonorum suorum conservetur; partim ut praecaveatur innumeris fraudibus et malitiis hominum, quae in foro externo sunt difficilioris probationis; sententia Iudicis conformiter dictis legibus lata, merito etiam in foro conscientiae obligat, non obstante quod ante eam necdum adfuerit talis obligatio resarciendi damnum ex culpa mere civili, vel levissima, et sine omni culpa theologica illatum.

Colliges tertio, doli seu culpae theologicae 13 incapaces in nullo foro teneri ad resarciendum aliquod damnum; c. *Illud relatum* 2, caus. 15, qu. 1, et l. *Sed etsi* ff. ad legem Aquilianam. Sic nec tenentur ad resarciendum damnum, 14 qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo, cap. *Si culpa* 9 de Iniuriis et damno dato, iuncto § 4 et 5 Inst. de lege Aquilia, cum concordantibus. Sic non tenentur ad 15 damnum resarciendum, qui illud causarunt utendo iure suo; l. 1, § *Denique Marcello*, ff. de aqua pluviali arcend., l. *Nullus* de Regul. iuris. Vide supra n. 9. Sic in nullo foro 16 tenetur aliquis resarcire damnum, quod casu omnino fortuito, qui praevideri et evitari non potuit, contingit; c. *Cum gratia* unic. de commodato, et l. 1, § 4, de obligat. et action.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De damno, an rebus alienis licite inferri quan- 17 doque possit, utilis est investigatio. Optime vero illustravit hoc argumentum Strykius, Iuridic. dissert. tom. 5, disput. 5 per tot. Octo autem sunt huius disputationis capita totam materiam exhaurientia. Primum ita conceptum est: *Generalia Damni liciti exhibens*. Secundum: *De Damno rebus alienis licite illato in extruendo*. Tertium: *De Damno rebus alienis licite illato in destruendo*. Quartum: *De Damno rebus alienis licite illato in auferendo*. Quintum: *De Damno rebus alienis illato, intercipiendo et avertendo*. Sextum: *De Damno rebus alienis licite illato, contrahendo*. Septimum: *De Damno rebus alienis licite illato, immittendo*. Octavum: *De Damno rebus alienis licite illato omit-*

DEBITOR, DEBITUM

Vide verb. RESTITUTIO, SOLUTIO.

DEBITUM CONIUGALE

Vide verb. MATRIMONIUM quoad debitum coniugale.

DECANATUS SACRI COLLEGII

Vide verb. CARDINALES, art. 2 a num. 19 ad 20.

DECANUS

ARTICULUS UNICUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. ad 18. Decani nomine quid veniat apud Iustinianum. - 19 ad 21. Decani in Christianis Ecclesiis. -
- 1 Inter Ministerianos Romani quoque antiquitus suos cognoverunt Decanos. Hinc tum in Theodosiano tum in Iustiniano Codice de Decanis titulus inscribitur. Quodnam tamen exercerent munus, non satis liquet, omnesque inter se super hoc dissentiunt iuris Interpretes et
- 2 Historici. Cuiacius eos humanandis corporibus addictos putat ex Novell. 59, quem sequitur Burg. in lib. elector. cap. 14. Si tamen quod sentio licet candide proponere, aliud ex dicta
- 3 Novella colligendum opinor. Omisso enim examine super illis verbis relatis in d. Novella, cap. 5, *Qui lecto ministrant Decani*, quae aliud Decanorum officium videntur indicare; omisso pariter quod nomen Decani numquam humanes mortuorum corpora apud latinos scriptores
- 4 significet, cum proprio appellarentur nomine aut *Copiatae* ut in Cod. Theod. leg. 1 de lustral. collat. et leg. 15 de Episcop., aut *Vespillones* ut apud Martial. ep. 87, Sveton.
- 5 in Domit. cap. 17; omisso quod *Libitinarii* appellabantur, qui funerum gerebant curam, Duaren. de instit. action. cap. 2, tom. 3, pag. 449, coll. 2 in princ.; his, inquam, omissis, non satis compertum est cur ultimum humanorum corporum Decanis tribuatur ex dicta Novell. officium, dum in eadem ante etiam Clericos et Canonicos nominantur: *Distributio fiat et Decanis, et Asceteriis, et Canonicis, et Acolytis*; iisdemque maius quam reliquis decernitur stipendium: *Decanis quidem per singulos menses centum octoginta duos solidos, Asceteriis autem nonaginta duos solidos et Acolytis nonaginta unum solidos, et Canonicis triginta et quinque solidos*, cap. 2 in fin.
- 8 Asceteriae porro vocabantur Moniales illae quae in funeribus psallebant. Vicat. Vocabul. iur., verb. *Asceterium*. Idemque munus exercebant Acolyti et Canonici. Dum itaque Iustinia-

22 ad 24. Apud Monachos. - 25. In Cathedralibus Ecclesiis. - 26 ad 31. Eorum officia. - 32 ad 34. Et iura. - 35 ad 38. Decanorum electio. - 39 ad 57. Decani rurales. - 58, 59. Sacrae Rotae Decanus. - 60. De aliis Decanis.

nus in istorum numero primos recenset Decanos, verosimilius videtur, eos non humanandis corporibus, sed parandis peragendisque defunctorum exequiis fuisse destinatos. Hinc in relata Novell. legitur cap. 2: *Quod hactenus datum est laborantibus circa funerum exequias deinceps detur etc. Decanis Acolytis etc.* Eoque rectius quia hoc Collegium a Iustiniano institutum non fuit, sed longe antea in usu erat, ut ex Cod. Theod. de Decanis. Super his alii alia docent. Pancirol. in not. Imper., cap. 90, hos putat fuisse Cubicularios, qui Principis personam curabant. Apud Marcellinum, lib. 14, Ministri vocantur Tori, nec ideo inverosimile est ipsos eosdem fuisse, quos Cubiculariorum Decuriones appellat Sveton. in Domit. c. 17. De quibusdam Decanis ex palatio missis me-

minit etiam D. Ambrosius lib. 5, p. 33.

Decanus autem nuncupabatur ille qui decem praeerat viris. Veget. lib. 2, cap. 7, ideoque arbitror, nomen Decani et Decurionis idem fuisse, ex eoque originem duxisse, quod decem praeessent viris, quemadmodum Centuriones a centum viris, quibus praeerant, nomen habuerunt. Varr. de ling. lat. lib. 4. Cum vero Decani numero plures essent hinc Decanorum corpus conficiebant, de quo l. unic. Cod. Theod. de Decan. Ex eorum Collegio quatuor creabantur Primicerii biennales, quo tempore elapso ad illud non revertebantur officium, sed sequentibus in ordine Secundoceriis, Tertioce-riis, Quartoceriis locum relinquebant leg. 1 Cod. de Decan., ibique Brunem. Ipsi a decem viris eorum auctoritati commissis exposcebant obsequium, in Decanos vero Officiorum Comites vel Magistri iurisdictionem exercebant.

Horum exemplo, ni fallor, in Christianis Ecclesiis Decani constituti sunt, quod etiam de aliis Ethnicorum consuetudinibus ad Christia-

- norum mores accommodatis factum apparet.
- 20 Isti dum Populus publicam in die Cinerum suscepit poenitentiam Clericos praecedebant, eundemque populum in Ecclesiam introducebant. In die vero Paschatis eosdem similiter Ecclesiae liminibus repraesentabant. Cap. *In capite*, dist. 50, et cap. 7 de Offic. Archidiacon.,
- 21 § 6. Eodem pariter retento nomine, introductus fuit Primicerius, qui caput erat Acolytorum, Lectorum et Psalmistarum cap. *Perlectis*, § *Ad Primicerium*, 13, dist. 25.
- 22 Monachi adhibuerunt primi Decanos quorum plerumque numerus pro Monachorum numero insignis erat, cum ad veterum Decanorum similitudinem decem tantum Monachis praessent,
- 23 ut ita exactior esset in eosdem cura. Post Abbatem et Praepositum primum obtinebant locum; Van. Espen. iur. Eccles. part. 1, tit. 11, cap. 2, § 1; Thomassin. de veter. et nov. Eccles. Discipl. lib. 3, c. 66, § 8. Dum ob Monachorum numerum in eodem Monasterio plures erant Decani, eorum senior, absente Abbate et Praeposito, primum dignitatis gradum consequebatur, ipsorumque universam gerebat curam.
- 24
- 25 Non multo post in Ecclesiis etiam Cathedralibus Decanorum dignitas inter Monachos monastico adhuc more viventes introducta fuit, qui primo Praepositis inferiores erant, sed tractu temporis in plerisque Capitulis cum Praepositi, omissa quasi omnino rerum spiritualium cura, rebus tantum temporalibus incumbere, hinc Decani Sacrorum, et disciplinae ecclesiasticae in choro praesertim curam soli exercere coeperunt. Schmidt Thesaur. iur. Eccles., dissert. 4, § 19, eorumque vigilantia in accurata a Canonicis exigenda Ecclesiasticae disciplinae observantia adeo processit (si fides habenda est Anton. Matthaei de nobil. lib. 2, cap. 40) ut interdum delinquentes fustibus quoque caedi mandarent.
- 26 Quidquid tamen sit, in dubium verti nequit, quin animarum cura de iure communi illis fuerit commissa; cap. 7, § 2, de Election. et Elect. potest. De iure vero speciali et consuetudinario tantam in nonnullis regionibus consecuti sunt auctoritatem, ut in multis actibus Episcopalem quasi adaequant iurisdictionem.
- 27 In Ecclesiis quippe Gallicanis, Decanum ex consuetudine habere iurisdictionem in Capitulum, et in magnam partem Cleri, testatur Van Espen. iur. Eccles. l. 1, tit. 11, cap. 2, n. 6.
- 28 Idem refert de plerisque Hispaniae Capitulis Fagnan. in cap. *Irrefragabili* 13, § *Excessus*,
- 29 de offic. Iudic. ordin., num. 21. Ita et causas in prima instantia cognoscunt, licet hac de iure communi sint iurisdictione destituti; Van-Espen.
- 30 iur. Eccles. part. 1, tit. 4, cap. 5. Quas tamen hoc non obstante privilegio definire nequeant controversias statuit Concil. Trid. sess. 24,
- 31 cap. 20, de Reform. Caeterum particularia pro-

prii Capituli negotia gerunt, uti speciale Canoniconum caput illos convocat, directorium habent, eorum vota exquirunt, cum iisdem deliberant, et inde decretum signant, quin hodie in plerisque saltem Capitulis, Praepositus nisi vocatus interveniat; Schmidt d. Thesaur. iur. Eccles. dissert. 8, § 11 in not.; Thomassin. loc. cit.

In Ecclesiis Trevirensibus Parochi infra annum a die electionis iuramentum Decanis praestare debent, ipsis obedientiam polliceri, et alia quamplurima tum a Parochis tum a Clericis, sive Beneficiatis sive non, sive Regularibus, sive Saecularibus solent praestari. Parochiales Ecclesias Decani quotannis visitant, quod privilegium, ubi consuetudo legitime introducta vigeat, confirmavit Concil. Trid. sess. 24, c. 3, de Reform. Quae in universa pene Germania observatur consuetudo, et alia plura videnda apud Schmidt d. Thesaur. iur. Eccles. dissert. 8, a § 7 ad fin. His autem seclusis peculiaribus cuiuscumque Capituli statutis, licet primum obtineant gradum in Capitulo, non tamen in suffragiis ferendis, uti et in reliquis iura habent maiora, quam caeteri Canonici, ut de Capituli Osmaburgensis Decano definivit Sacra Rota coram Crispo dec. 301, n. 21.

Decanorum electio de iure communi ad Episcopum et Archidiaconum pertinet cap. 7 de offic. Archidiacon. De iure vero particulari et consuetudinario ad Capitulares Pastores, praesente et confirmante Archidiacono, vel ad Canonicos simul congregatos, confirmante Episcopo, spectat. Thomassin. de vet. et nov. Eccles. discipl. lib. 3, c. 66, § 15. Promoveri autem ad hanc dignitatem non potest nisi qui eiusdem Ecclesiae Canonicus sit, et in Presbyterum ordinatus cap. 1, dist. 60. *Nullus Episcopus in Ecclesia sua, nec Archipresbyterum, aut Decanum, nisi Presbyteri sint, ordinare praesumat*, et cap. 2, dist. eadem.

Sed cum non in omnibus Capitulis et Collegiatis idem eligendi modus, eademque in Decanis confirmandis adhibeantur solemnitates, de quibus Schmidt loc. cit. in not. ad § 23, et Vicat. Vocabular. iur. in verb. *Decanus*, non eandem exerceant iurisdictionem, non denique idem dignitatis gradus reputetur, ideo inspiciendae in primis sunt peculiare cuiuscumque Capituli constitutiones legitime introductae, deinde consulendi, erudite non minus quam accurate de Decanis agentes, Van-Espen, Thomassin., Pancirol., Schmidt loc. super cit., Willelberg. dissert. de Decan., Barbos. iur. Eccl. lib. 1, cap. 21 et cap. 26.

Hactenus dicta tum urbanos, tum rurales respiciunt Decanos de quibus omittendum non est, quoddam ruralium adhuc Decanorum in Italia superesse vestigium. Adeo in dies Fidelium numerus augebatur, ut propter locorum distantiam cum non ita facile Parochiales Ec-

clesias adire possent et ecclesiasticis interesse
 40 officiis, hinc Alexander III alias erigi mandavit
 Ecclesias, et dotari ex redditibus Ecclesiarum
 actu existentium, a quibus ideo recentiores Ec-
 41 clesiae tum quoad electionem Parochi, quae
 ad Matricis Ecclesiae Rectorem pertinebat, tum
 quoad alia nonnulla obsequia dependebant, c. 3
 42 de Eccles. aedif.; tunc, ut opinor, veterum
 Ecclesiarum Rectores a recentioribus coeperunt
 distingui, illis dato nomine Plebanorum vel
 Archipresbyterorum, prout hodie vocantur, his
 vero simpliciter Parochorum. Quamquam haec
 antiquior denominatio videtur. Legitur enim
 c. 64, dist. 50: *Ibi adesse debent Decani, id
 est Presbyteri Parochiarum*, ex quibus verbis
 colligi potest usque tunc hanc in Ecclesia di-
 43 gnitatem locum habuisse. Lapsu temporis auc-
 toritatem, qua Matricis Ecclesiae Rectores
 in simplices Parochos pollebant, paulatim ami-
 serunt, nec aliud nunc retinent, quam ius quod-
 dam praeminentiae, et ius baptizandi inferiori-
 bus Parochis ut plurimum non concessum.
 44 Non ita tamen Murator. *sopra le antichità
 Italiane* tom. 1, diss. 10. Hic vir caeteroquin
 doctissimus antiquiori aevo, eos fuisse arbitrat-
 ur Decanos, quibus Ecclesiarum baptizandi
 iure destitutarum regimen erat commissum,
 subditosque fuisse Centenariis seu Centurioni-
 45 bus. Cum enim anno 595 a Clotario II Fran-
 corum Rege, ut ipse refert, cuiuscumque Ci-
 vitatis Agrum in Centenas seu Centurias, et
 Decurias seu Decanias fuerit divisum, inde
 colligit laudatus Auctor, Decuriones seu Dec-
 anos decem familiis, Centenarios vero seu
 Centuriones centum familiis praefuisse, ideoque
 46 illos inferiores, hos vero digniores Ecclesias
 obtinuisse. Sed tanti Auctoris pace dicam, in
 toto Canonici iuris corpore huius divisionis
 vestigium non reperio, ideoque non satis pro-
 bata eius mihi videtur opinio. Primo constat,
 ab anno usque 438 quo evulgatus fuit Codex
 Theod., Iac. Goth. Proleg. Cod. Theod. c. 1,
 2, 3; Struv. Histor. Iur. Roman. cap. 2, § 12,
 47 hos Centenarios, qui Plebis sibi usurpabant
 distributionem, fuisse Imperatorum auctoritate
 sublatos leg. *Sacerdotes* 20 Cod. Theodos.
 de Pagan. in fin. *Chiliarcas insuper et Cen-
 tenarios vel qui sibi plebis distributionem usur-
 pare dicuntur, censuimus removendos, ita ut
 capitalem sententiam non evadat qui*, etc. Ex
 his sequitur ante Clotarium Centenarios qui-
 dem fuisse, sed a Theodosio sublatos, quin
 appareant deinde in primaevam dignitatem sal-
 tem in Ecclesia restituti.
 48 Profecto in cit. cap. 64, dist. 50, recensentur
 variae ecclesiasticae dignitates, quae ani-
 marum curam habentibus conferebantur, nec
 centenariorum fit mentio, sed expresse traditur
 Decanos fuisse Archipresbyteros Parochiarum:
Decani, id est Archipresbyteri Parochiarum;
 et tamen haec constitutio paulo anterior est
 Clotarii temporibus, cum desumpta fuerit ex

concilio Agathensi habito anno 506 sub Pon-
 tificatu S. Symmachi. Anno 904 Ioannes Pa- 49
 pa IX in Synodo Ravennate mandavit, ut *sicut
 Episcopus Matrici Ecclesiae praeest, ita Archi-
 presbyteri praesint Plebibus*, cap. 4 de Offic.
 Archipresbyt. Nullum pariter centenariorum 50
 verbum legitur apud Alexandrum III, qui an-
 no 1170 novam Ecclesiarum erectionem de-
 mandavit, in quarum caput constituebantur
 Rectores veterum Ecclesiarum: *Providens ta-
 men ut competens in ea honor pro facultate
 loci Matrici Ecclesiae servetur*, cap. 3 de Ec-
 cles. aedif. et reparand. Sed si a Clotarii usque
 temporibus honores et obsequia ab inferioribus
 Parochis Ecclesiae matrici debebantur, quomodo
 poterant deinde iterum concedi? Anno tan-
 dem 1198 Innocentius III nonnullis ecclesia- 51
 sticis dignitatibus iurisdictionem praefiniens ex-
 presse docet Archipresbyteris a pluribus fuisse
 Decani nomen tributum, *Archipresbyteri autem,
 qui a pluribus Decani nuncupantur*, cap. 3 de
 Offic. Archidiacon.; sive igitur anteriora, sive po-
 steriora Clotario inspiciamus tempora, manife-
 stum est Archipresbyteros et Plebanos recentes
 veterum Decanorum loco habendos esse. At-
 taserra Ecclesiast. Iurisdict. lib. 8, c. 18 per tot.

Rectius fortasse cum Duareno, de Sacros. 52
 Eccles. Minist. et Benefic. lib. 1, cap. 9 in
 fin., tom. 4, dixisset, Archipresbyteros et Ple-
 banos Chorepiscopis fuisse subrogatos, quorum
 propterea munere tunc fungebantur. Chorepi- 53
 scopi enim ita dicti a graeco vocabulo *choros*,
 quod vicum vel pagum latine significat, ab
 Episcopis urbanis certis vicis et pagis praefi-
 ciebantur, et episcopalis iurisdictionis in non-
 nullis actibus participes erant. Duaren. loc. cit.
 De his meminit Leo Papa I ab anno usque 54
 440 in cap. 4, dist. 68, ubi recensentur ea
 quae ad eorum iurisdictionem non pertinebant.
 Sed cum paulatim omnia episcopalia iura si- 55
 bimetipsis arrogare contenderent, hinc an. 794,
 Leone III Pontifice, et Carolo Magno Impera-
 tore, eiecti a Gallia fuerunt. Fleury part. 1
 inst., cap. 18, n. 5. Saeculo vero XI Damaso 57
 Papa II, cum Chorepiscoporum arrogantia ferri
 amplius non posset, eorum munus fuit undique
 sublatum et antiquatum. Cap. 4 et 5, dist. 68;
 Gagliard. Inst. Canon. lib. 1, tit. 24, § 24.

Sacrae Rotae Tribunal suum quoque habet 58
 Decanum, qui Collegii caput est, et iurisdi-
 ctionalibus nonnullis actibus distinguitur. Is 59
 in locum deficientis Auditoris alium Auditorem
 subrogare potest. Rot. cor. Cels. decis. 221,
 n. 1, et in aequali suffragiorum numero ea
 pars praevalet, pro qua ipse suum tulit suffra-
 gium. Rota in rec. part. 18, dec. 81, n. 20.
 Longum esset si de omnibus Praelatorum Col- 60
 legiis quibus praeficiuntur Decani, sermo ha-
 bendus esset, sed cum huiusmodi Decani ho-
 noris potius quam iurisdictionis primatu per-
 fruuntur, ideo non est cur diutius super illis
 disserendo immoremur.

DECIMAE

PARTITIO ARGUMENTI

DECIMAE: 1. quoad ea, quae concernunt decimarum esse, divisionem et obligationem; 2. quibus, et a quibus sint solvendae; 3. ex quibus rebus, ac quo modo, tempore et loco sint solvendae; 4. ius decimandi a quibus, et quibus acquiri et concedi possit.

ARTICULUS I. Quoad ea quae concernunt decimarum esse, divisionem et obligationem.

SUMMARY. 1. Decimae quid sint. - 2. Decimae ortum habent ex veteri Testamento. - 3. Adducuntur congruentiae decimarum, usque ad num. 5. - 6. Quare decima pars potius quam vigesima, vel alia quota electa fuerit a Domino. - 7. Decimae dividuntur in Praediales, seu Reales, et in Personales, et quae sint utraque? ad n. 8. - 9. Omittitur hic tertium genus decimarum quas varii admittunt, et vocant *decimas mixtas*. - 10. Decimae aliae sunt profanae, et aliae ecclesiasticae, et quae sint utraque? ad n. 12. - 13. Decimae duplici modo considerari possunt. Primo modo materialiter, et secundum substantiam, quatenus sunt stipendium necessarium ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiae; Secundo modo formaliter, et secundum certam ac determinatam partem fructuum, scilicet decimam, non octavam vel duodecimam. - 14. Decimae primo modo consideratae sunt debitae Ministris Ecclesiae iure naturali divino et humano, ad n. 17. - 18. Decimae primo modo consideratae prout

praeclise continent necessariam sustentationem Ministrorum Ecclesiae, sunt eis solvendae, etiamsi aliunde habeant, unde vivant. - 19. Secus autem est dicendum, si Ministri Ecclesiae sustentationem necessariam habeant ex aliis redditibus ecclesiasticis. - 20. Decimae secundo modo consideratae, id est formaliter, et secundum certam ac determinatam partem, seu quotam fructuum, scilicet decimam, non octavam, vel duodecimam, licet in veteri Testamento fuerint debitae ex iure divino positivo, tamen tempore novi Testamenti debentur Ministris Ecclesiae solum ex iure positivo Canonico, seu Ecclesiastico, ad n. 25. - 26. Adducuntur pro instantia novi Canones, et solvuntur, ad n. 28. - 29. Decimas defraudans, vel non solvens peccat dupliciter, scilicet, et contra virtutem Religionis, et contra virtutem Iustitiae, ad n. 30. - 31. Immo ex Tridentino defraudantes, et non solventes, aut impediens solvere, possunt et debent excommunicari, ad n. 32. - 33-35. Decimarum origo. - 36, 37. Decimae primum non ut praeceptum impositae. - 38-46. Quo tempore lata lex sit de solvendis decimis. - 47-51. Decimae debitae sunt de iure divino.

- 1 Decimae sunt decima pars omnium fructuum et proventuum iuste acquisitorum, Deo in recognitionem universalis supremique dominii debita, atque Ecclesiae Ministris solvenda. Est in re communis; et deducitur ex cap. *Non est* 22, cap. *Transmissa* 23, et cap. *Tua nobis* 26 de decimis, cum concordantiis; et Conc.
- 2 Trid. sess. 25 de Reform., cap. 12. Decimae ortum habent ex veteri Testamento, Genes. 14
- 3 et 28, Exodi 22, Levit. 27, Num. 28. Decimarum congruentia est: Primo, quia sic recognoscitur Deus tamquam Donator et supremus Dominus omnium bonorum, iuxta cap. *Tua nobis* 26 de decimis, ibi: *Decimae, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi praecepit, suas esse decimas et primitias asseverans*, et cap. *Cum non* 33 eod. tit., ibi: *Cum autem in signum universalis dominii quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit*. Secundo, quia Ministris Dei debetur sustentatio iuxta illud Matthaei 10, ibi: *Dignus est enim operarius cibo suo*; et Lucae 10, ibi: *Dignus est enim operarius mercede sua*; et I ad Corinth. 9, ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam? Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?... Nescitis, quoniam, qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt, et qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere*. Et cap. *Cum secundum* 16 de praebendis, ibi: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, vivere de-*

beat de Altari, et qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede, patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur. Tertio, quia de 5 decimis, post sufficientem Ministrorum Dei sustentationem, debent pauperes sustentari, iuxta illud cap. *Tua nobis* 26 de Decimis, ibi: *Nec Decimas, quae tributa sunt egentium animarum, praesumerent detinere, et c.* Decimae 66, caus. 16, q. 1, ibi: *Decimae tributa sunt egentium animarum, ubi etiam in casu, quo Ecclesiae Ministris suam necessariam sustentationem iam habentibus, de Decimas non solvente sic ait S. Augustinus ibi relatus: Quanti pauperes in locis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante tribunal aeterni Iudicis apparebit quia rem a Deo pauperibus delegatam suis usibus reservavit*. Decima autem pars potius 6 quam vigesima, vel alia quota electa fuit a Domino, quia decenarius numerus erat primus terminus numerorum, cum ultra eum non procedatur, nisi iteretur, et sic aliquid perfectionis habet.

Decimae dividuntur in Praediales, seu Rea- 7 les, et in Personales, ut colligitur ex cap. *Ad Apostolicae* 29 de Decimis, et Gl. ib. verb. *Personales*. Decimae Praediales, seu Reales sunt illae, quae solvuntur praediorum, agrorum, vinearum, pratorum, hortorum, arborum, domus elocatae, sylvarum et omnibus fructibus, nec non et de animalibus, ut colligitur ex cit. cap. *Ad Apostolicae* 20 de Decimis, et Gloss. ibid., et cap. *Cum in suo* 30 eod. tit., et

8 cap. *Significavit* 5 de Parochis. Decimae Personales sunt illae quae solvuntur ex acquisitis proprio cuiusque labore, solertia et industria, v. g. negotiatione, scientia, artificio, militia, mercatura, officio et huiusmodi; ut colligitur ex cit. cap. *Ad Apostolicas* 20, cap. *Non est* 22, et cap. *Pastoralis* 28 de decimis, et ex c. *Decimae* 66, caus. 16, q. 1, ibi: *De militia, de negotio, de artificio redde decimas*. Omittitur hic tertium genus Decimarum, quas varii admittunt et vocant decimas mixtas, voluntque esse illas, quae partim reales et partim personales sunt, quatenus nempe partim ex natura praediorum et animalium, et partim ex industria et artificio hominum proveniunt, uti sunt illae, quae ex lana, lacte, caseo, melle et huiusmodi proveniunt. Ista enim decimae mixtae, ultraquam quod nullibi memorantur in iure, nec de illis fit aliqua mentio in cit. cap. *Ad Apostolicas* 20, cap. *Non est* 22, cap. *Pastoralis* 28, cap. *Cum in tua* 30 de decimis, et cit. cap. *Decimae* 66, caus. 16, q. 1, ex quibus colliguntur solummodo decimae Praediales, seu Reales, et Decimae Personales, manifeste reducuntur ad genus decimarum praedialium, alias etiam omnes praediales deberent dici decimae mixtae, cum etiam illae partim a natura, partim ab industria hominum proveniant, ut clare patet in frumento, vino et huiusmodi, ad quae producenda non tantum natura, sed et industria hominum in excolendis v. g. agris, vineis et huiusmodi multum conferunt. Unde merito Glossa in cit. cap. *Ad Apostolicas* 20, verb. *Personales*, duas tantum species decimarum distinguit, personales scilicet et praediales, inter quas praediales enumerat decimas, quae ex animalibus penduntur, quae cum pro certo non sint Personales, neque rigore loquendo possunt dici *Mixtae*, adeoque attento iure in cit. cap. *Apostolicas*, et aliis mox citatis, et in l. *Pecudum* ff. de usuris, et Glossa ib., Decimae ad duas tantum species reducuntur, *Praedialium*, scilicet, et *Personalium*; Barbosa de offic. et potest. Parochi, cap. 28, n. 9 et 10; Engel. lib. 3 decr., tit. 30, num. 1; Reiffenstuel ib. num. 4, et alii. Praeterea Decimae aliae sunt profanae, aliae ecclesiasticae, ut tradit Gregor. Tholos. lib. 2 Syntagm., cap. 20. Profanae sunt quoddam genus tributi, quod olim saeculares Domini praediis subditorum imponere solebant. Ecclesiasticae autem sunt duplicis generis, aliae scilicet sunt pure spirituales et stricte Ecclesiasticae, et aliae Laicales, et minus Ecclesiasticae. Priores sunt, quae iuxta primaevam suam institutionem et originem in signum universalis dominii Dei super nos, solvuntur ipsius Dei et Ecclesiae Ministris pro honesta eorum sustentatione, intuitu spiritualium ministeriorum eisdem debita. Posteriores sunt, quae a titulo spiritualis officii separatae, ex concessione Ecclesiae ob iustam causam,

solvuntur Laicis; Layman lib. 4, tract. 6, c. 1, n. 1; Gregor. Tholos. lib. 2 Syntag., c. 20; Pirhing lib. 3 decr., tit. 30, n. 5; Reiffenst. ib. n. 6, et alii passim.

Decimae duplici modo considerari possunt: 13 primo modo materialiter et secundum substantiam, quatenus sunt stipendium necessarium ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiae; secundo modo formaliter, et secundum certam ac determinatam partem fructuum, scilicet decimam, vel octavam, vel duodecimam. Decimae primo modo consideratae sunt debita 14 Ministris Ecclesiae iure naturali, divino et humano; S. Thomas 2-2, qu. 87, art. 1 in corp.; Pirhing lib. 3 decr., tit. 30, num. 6; Reiffenstuel ibid. num. 6; Engel. ibid. num. 2, et communissima aliorum. Prima pars de iure 15 naturali est clara, quia ius naturae et lex iustitiae naturalis dictat, quod sicut Ecclesiae Ministri plebi spiritualia praebent, sic plebs eis pro sustentatione corporalia tribuat; est enim naturae dictamen, ut qui alicui servitium praestat, ab eodem stipendium iustum recipiat. Se- 16 cunda pars de iure divino habetur expresse ex variis Sacrae Scripturae textibus, ut Matthaei 10, ubi Christus de Ecclesiae Ministris loquens ait: *Dignus est enim operarius cibo suo*; Lucae 10, ibi: *Dignus est enim operarius mercede sua*; et I ad Corinth. 9, num. 7, ibi: *Quis militat suis stipendiis unquam?* et ibid. num. 11: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* et ibid. n. 17: *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt, et qui Altari deserviunt, cum Altari participant? Ita et Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere*. Tertia pars de iure humano 17 clare patet ex repetitis textibus iuris Canonici, signanter in cap. *Commissum* est 4, cap. *Pervenit* 5; cap. *Nuncios* 6, cap. *Cum homines* 7, *Dilecti filii* 8, et toto titulo de decimis. Sic etiam in Sexto Clement. et extravagant. ubi solutio decimarum passim praecipitur. Item in cap. *Admonemus* 2, c. *Praecipimus* 3, caus. 16, q. 2, cap. *Decimas* 1, cap. *Pervenit* 3, cap. *Quicumque* 4, cap. *Omnes* 5, cap. *Decimas* 6, cap. *Maiores* 8, caus. 17, qu. 7. Item in Conc. Trid. sess. 25 de reformat., cap. 12. Hinc in- 18 fertur, quod decimae primo modo consideratae, prout praecise continent necessariam sustentationem Ministrorum Ecclesiae, sunt eis solvendae, etiamsi aliunde habeant unde vivant, v. g. ex Patrimonio, ex artificio et huiusmodi, quia non dantur illis ex mera misericordia vel caritate tamquam eleemosyna, ut fit pauperibus, sed ex iustitia, tamquam stipendium debitum laborantibus; Sic Suarez tom. 1 de Relig., tract. 2, lib. 1, cap. 11, num. 9; Layman. lib. 4, tr. 6, cap. 2, num. 1; Pirhing loc. c., num. 6. Secus autem est dicendum, si Mini- 19 stri Ecclesiae sustentationem necessariam ha-

beant ex aliis redditibus ecclesiasticis; in tali enim casu decimae non deberentur eis iure naturali ac divino, quia non haberent tunc rationem necessariae sustentationis, ideoque cessaret ratio, cur decimae dicantur esse debitae iure naturali ac divino, sicut de facto plurimis in locis Ministris Ecclesiae aliunde providetur de necessaria sustentatione, ut experientia constat, et ex Layman observat Pirhing l. c., num. 6.

20 Decimae secundo modo consideratae, id est formaliter, et secundum certam ac determinatam partem, seu quotam fructuum, scilicet decimam, seu octavam, vel duodecimam, licet in veteri Testamento fuerint debitae ex iure divino positivo; tamen tempore novi Testamenti debentur Ministris Ecclesiae solum ex Iure positivo Canonico seu Ecclesiastico; Rota rec. part. 5, tom. 1, dec. 62, num. 20, et par. 8, dec. 31, num. 5; S. Thomas 2-2, qu. 87, art. 1 in corpore; S. Antoninus p. 2, tit. 4, cap. 3, § *Henricus*, quodlib. 4, qu. 28, aliique Theologi communiter, et plurimi Canonistae cum Barbosa de offic. et pot. Parochi, cap. 28, n. 7, ubi eos una cum Theologis citat. Fagn. in cap. *In aliquibus* 32 de Decimis, num. 9, ubi dicit, quod hoc communiter tenetur; Pirhing l. c., num. 7, contra Glossam in cap. 1 de Decimis in 6, verb. *Decimarum*; Innoc. in cap. ult. de Parochis, et plurimos alios Canonistas antiquos citatos et secutos a Reiffenstuel loc. c. n. 13.

21 Prima pars, nempe, quod decimae etiam formaliter et secundum determinatam quotam in veteri Testamento fuerint debitae de Iure divino positivo, patet clare ex cap. 22 Exodi, ibi: *Decimas tuas et primitias tuas non tardabis reddere*; et ex c. 27 Levitici, ibi: *Omnes decimae terrae, sive de pomis, arborum, sive de frugibus, Domini sunt, et illi sanctificantur*; et paulo post: *Omnium decimarum bovis et ovis et caprae, quae sub Pastoris virga trans-eunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur*

22 *Domino*. Secunda pars, nempe, quod Decimae formaliter et secundum determinatam quotam captae tempore novi Testamenti non debeantur de iure naturali, nec divino positivo, sed solum iure positivo canonico, seu ecclesiastico, probatur. In primis enim manifestum est, quod Lex et ratio naturalis plus non exigit, quam ut congrua sustentatio praebeatur Ecclesiae Ministris nobis spiritualia ministrantibus; neque, ut evidens est, ex vi legis naturae magis iis debetur pars decima, quam v. g. pars septima, octava, nona, vigesima, vel trigesima. Quare in lege naturae ante legem Mosaicam nulla extabat lex decimarum, et probabile est, quod Abraham Genes. 14, et Iacob ibid. 28, non ex obligatione, sed sua libera voluntate Decimas obtulerint; Azorius tom. 1, lib. 7, c. 23, qu. 2; Suarez loc. c.; cap. 10, num. 4; Layman lib. 4, tract. 6, cap. 2, assert. 2, § *Al-*

tera vero pars; Pirhing loc. c., num. 7. Colligitur ex ipsomet textu: Abraham enim, cit. cap. 14, libera et voluntaria gratitudine obtulit Decimas Sacerdoti Melchisedech, ex quo ipse Sacrificium Deo obtulisset, et contra hostes praeliaturus suam ei benedictionem dedisset; cui suam victoriam attribuens, dedit decimas de omnibus ex hostibus reportatis, ibi: *Et dedit ei Decimas ex omnibus*. Et Iacob cit. c. 28, libera voluntate Deo Decimas vovit, ibi: *Cunctorumque, quae dederis mihi, decimas offeram tibi*.

Quod neque ex vi iuris divini positivi, sive 23 legis Mosaicae possint Christiani obligari ad solvendas Decimas formaliter captas, est de se clarum, quia lex Mosaica, seu lex vetus quoad praecepta iudicialia et caeremonialia in lege nova est omnino abolita, ut constat ex Apostolo ad Galatas cap. 3, num. 25, et cap. 4, num. 5, ad Hebraeos cap. 7, num. 12, 18 et 19, et cap. 8, num. 6 et 7. Immo etiam quoad praecepta moralia, quae non amplius obligant vi legis veteris, sed solum quatenus a Lege nova, sive ratione naturali dictantur eique Iuri innituntur; Suarez loc. c., cap. 12, num. 5; Pirhing loc. cit., num. 7. Quod tem- 24 pore novi Testamenti non de Iure divino, sed solum de Iure positivo Canonico seu Ecclesiastico sit obligatio solvendi Decimas formaliter captas, est etiam de se manifestum, quia in toto novo Testamento non est reperibile aliquod divinum praeceptum, quod obliget ad solvendas tales Decimas, adeoque ex solo iure positivo Canonico seu Ecclesiastico habetur haec obligatio per multiplices textus in toto titulo de Decimis, et alios alibi, ut patet supra sub n. 17. Tum quia Decimae formaliter captae 25 in variis locis per consuetudinem fuerunt diminutae et alteratae, imo quoad quosdam Regulares per pontificia privilegia omnino sublatae, ut patet ex cap. *Ex parte* 10, c. *Licet* 11, et cap. *In aliquibus* 32 de Decimis, et ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus in Bullario contentis; sed hoc nec valide nec licite fieri potuisset, si Decimae etiam formaliter captae essent adhuc tempore novi Testamenti iure divino, cum contra ius divinum non valeat consuetudo; cap. *Cum tanto* 11 de Consuetudine; et DD. communiter; nec in illo dispensare possit Pontifex, hoc ipso quod lex Superioris per inferiorem tolli non possit; cap. *Cum Inferior* 16 de Maiorit. et Obed., et Clement. *Ne Romani* de Election.

Adversarii volentes etiam nunc tempore novi 26 Testamenti extare obligationem de Iure Divino solvendi Decimas, adducunt varios Canones, quibus dicunt expresse id declarari; Paschalis II in cap. *Decimas* 47, caus. 17, qu. 1, sic expresse dicit: *Decimas a populo Sacerdotibus et Levitis esse reddendas, Divinae Legis sanxit auctoritas*; Urbanus II in cap. *Admonemus* 2,

caus. 16, q. 2, sic expresse pronunciat: *Decimas... quas ipse Deus dare constituit*; Gregorius VII in cap. *Decimas* 1, caus. 16, qu. 7, sic expresse ait: *Decimas... quas fideles praecipiente Domino offerunt*; Alexander III in cap. *Parochianos* 14 de Decimis dicit expresse, quod *Decimae non ab homine, sed ab ipso Domino sint institutae*; Innoc. III in c. *Tua* 25 de Decimis, asserit expresse quod *Decimae Divina constitutione debentur*. Idem Innoc. in c. *Tua nobis* 26 eod. tit., sic expresse habet: *Decimae, quas Deus in signum universalis domini sibi reddi praecepit*; S. Gregorius Papa in c. *Quadragesima* 16, dist. 5, de Consecrat., sic expresse dicit: *Iubemur etiam ab Omnipotente Deo, omnium bonorum nostrorum Decimas*

27 *dare*. Sed ad istos et alios quoscumque consimiles Canones statim respondetur, non esse intelligendos de Decimis formaliter captis, sed solum de Decimis materialiter sumptis, id est secundum substantiam, quatenus nempe sunt stipendium necessarium ad honestam et congruam sustentationem Ministrorum Ecclesiae, sub qua acceptione etiam nos dicimus esse debitas ipsis Ministris de Iure Divino, ut patet

28 supra num. 14 et 16. Et dato et non concessio, quod tales Canones, ut praetendunt adversarii, sint intelligendi etiam de Decimis formaliter captis, adeoque etiam ut tales esse Iuris Divini; Respondetur debere intelligi, quod sint Iuris Divini non proprie, sed remote et occasionaliter, quia nimirum Decimae ad imitationem seu exemplum veteris Legis, ab Ecclesia sunt receptae et constitutae, seu per propriam Legem decretae; qua ratione etiam ieiunium Quadragesimale dicitur nobis esse praeceptum ex Lege et ex Prophetis, et ex ipso Evangelio apud S. August. Psal. 100, et alios SS. PP., quia ad exemplum Prophetarum, et praecipue Christi Domini ab Apostolis fuit institutum; Sic Suarez tom. 1 de Relig., tract. 2, lib. 1, cap. 10; Lessius lib. 2, c. 39, n. 7; Pirhing l. c., num. 8.

29 Decimas defraudans vel non solvens, peccat dupliciter, scilicet et contra virtutem Religionis, et contra virtutem Iustitiae; Ita Azorius p. 1, lib. 7, cap. 23, qu. 8; Lessius l. 2, cap. 39, num. 8; Pirhing l. c., num. 9; Reiffenstuel l. c., n. 20, et alii passim. Prima pars patet, quia Decimae etiam nunc debentur in contestationem et signum supremi et universalis domini Dei super nos; c. *Tua nobis* 26 de Decimis, ibi: *Decimae quas Deus in signum universalis domini sibi reddi praecepit*; et c. *Cum non* 33 eod. tit., ibi: *Cum autem in signum universalis Domini quasi quodam titulo spirituali sibi Dominus Decimas reservavit*; adeoque qui eas defraudat contra cultum Deo debitum, consequenter contra Religionem agit, sicque sacrilegium committit, uti expresse de defraudantibus Decimas dicit Gregor. VII in c. *De-*

cimas 1, caus. 16, q. 7, ibi: *Sciant se sacrilegii crimen committere, et aeternae damnationis periculum incurrere*. Secunda pars etiam patet, quia 30 Decimae nedum debent solvi in signum universalis domini Dei super nos, et consequenter in suum cultum, sed etiam in debitam sustentationem Ministrorum Ecclesiae suo cultui addictorum, quibus eas ipse concessit; c. *Cum tua nobis* 26 de Decimis, ibi: *Cum Deo debita sit solutio Decimarum in tantum ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere noluerint, Ecclesiastica sunt districtione cogendi*, et sic cum ipsi Ecclesiae Ministri spiritualia et divina Laicis ministrent, debentur ipsis a Laicis Decimae tamquam iustum stipendium ex iustitia, vi cuius virtutis dicitur Matth. 10: *Dignus est operarius cibo suo*; et Luc. 10: *Dignus est operarius mercede sua*; I ad Corinth. 9: *Quis militat suis stipendiis unquam?* et cap. *Cum secundum* 16 de Praebendis: *Qui ad onus eligitur, repellere non debet a mercede*. Vide supra num. 4. Et manifeste innuitur in Concil. Trid. sess. 25, cap. 12, ubi expresse praecipitur, quod defraudantes Decimas non absolvantur nisi restitutione secuta, ibi: *Nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta absolvantur*; quod non praeciperetur, nisi ad eas solvendas Laici ex iustitia tenerentur. Quin- 31 immo ex ipso Tridentino ibidem, defraudantes, non solventes aut impediensolvere, possunt et debent excommunicari, ibi: *Qui vero eas (Decimas) subtrahunt aut impediunt, excommunicentur*. Et sic iam fuerat prius statutum in Concilio Rothomagensi relat. in cap. *Omnes Decimae* 1, caus. 16, q. 7, ibi: *Sed quia modo multi inveniuntur Decimas dare nolentes, et statuimus ut secundum Domini praeceptum admoneantur semel, et secundo, et tertio, qui si se non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad satisfactionem et emendationem congruam*. Sic etiam ab Alexandro III relat. in cap. *Pervenit* 5 de Decimis; sic etiam a Clem. III relat. in cap. *Ex parte* 21 eod. tit., et sic etiam ab Innocentio III relat. in cap. *Tua nobis* 26 eod. tit. Unde merito fuit 32 damnatus a Martino V in Concilio Constantiensi anno 1418, Const. incip. *Inter cunctas*, sequens articulus 18 inter alios Ioannis Wicleffi de Anglia: *Decimae sunt purae eleemosynae, et possunt Parochiani propter peccata suorum Praelatorum ad libitum suum eas auferre*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De origine Decimarum in Ecclesia non con- 33 veniunt inter se Scriptores. Illud certum est, initio nascentis Ecclesiae Christianos omnia bona sua in medium contulisse; Actor. cap. 1, vers. 34 et 35, adeoque Decimis opus tunc temporis haud fuisse. Licetque haec communio 34

- bonorum postmodum cessaverit; tamen frequentes adeo et magnae erant oblationes Christianorum, ut satis consultum esset necessitatibus Ecclesiae, nec propterea opus fuerit Decimis. Idque saeculo etiam tertio obtinebat, ut liquet ex S. Cypriano, epist. lib. 1, ep. 9 ad Cler. et Pleb. Furnitan.
- 36 Ut primum autem ipsae oblationes raras et tenues coeperunt, Patres Ecclesiae hortati fuere Christianos ad Decimas, iisque proposuerunt legem Moysis, at non uti praeceptum, sed uti
- 37 exemplum: Pauci vero fuerunt qui hoc exemplum sequebantur. Confer D. August. Ep. 95 ad Casulan. Presbyt., tum lib. De decem Chord., cap. 12.
- 38 Non sum nescius, eundem Div. Augustin. in can. 66, caus. 16, qu. 1, de Decimis tamquam debitis loqui. At Sermonem 219 Divi Augustini unde desumptus dicitur mox dictus can. 66, adulterinum esse vel inde satis patet, quod esset primus Dominicae XII post Trinitatem, et tunc haud erat inventa ea temporis differentia, quinimmo numquam habuit locum
- 40 in Ecclesiis Africae. Reque ipsa docti Benedictini, qui id sibi negotii dederunt, ut reviderent opera D. Augustini, sermonem hunc 219 minime tribuerunt ipsi D. Augustino: *Lovanenses (inquiunt) dubium reliquerunt. Reiecit post Verlinum Vindingus, ob id maxime quod decimas, de quibus reddendis hic agitur, intelligere liceat ex sermone 2 in Psalm. 103, n. 9, et ex narratione Psalmi 146, n. 16 et 17, nondum fuisse Augustini aetate Clericis et Sacerdotibus datas aut adsignatas. Caesarium potius refert quam Augustinum.*
- 41 Nec turbare debet Canon 68, pariter caus. 16, q. 1, in quo itidem de Decimis uti debitis dissertitur. Desumptus enim hic Canon 68 dicitur ex Epistola quadam S. Hieronymi ad Damasum
- 42 Papam. At Epistolam hanc dubiae fidei esse admiserunt ipsi Correctores Romani.

ARTICULUS II. Decimae quibus, et a quibus sint solvendae?

SUMMARY. 1. Decimae antiquitus solvebantur loci Episcopo ad hoc ut ille easdem Clericis Ecclesiae Ministris, iuxta cuiusvis meritum et exigentiam in sua Dioecesi fideliter distribueret. - 2. Postquam autem facta est Parochiarum et bonorum Ecclesiasticorum divisio, Decimae de Iure communi solvendae sunt Parochis. - 3. Decimae praediales de Iure communi solvendae sunt Parocho loci non solum a Parochianis propriis, sed etiam ab alienis de agris et praediis, quae intra limites talis Parochiae existunt; nisi contraria sit legitima consuetudo, ad n. 4. - 5. Decimae ovium, aliorumque animalium, quae dimidia parte anni morantur et pascuntur intra limites Ecclesiae praedialis, et altera dimidia parte anni intra limites Ecclesiae Parochialis, debent solvi pro medietate utriusque Parocho. - 6. Sic etiam sunt dividendae pro medietate inter duas Parochias Decimae ovium, aliorumque animalium, quae in una iacent et dormiunt, et in alia pascuntur. - 7. Quando oves, et alia animalia, nec morantur, nec pascuntur per ullam anni partem in Parochia Domini sui, sed in aliis, nulla pars Decimarum

Quo tempore autem lex de solvendis Decimis lata in Ecclesia fuerit, haud facile est statuere. Loquor de Ecclesia Latina, nam in Ecclesia Graeca Decimae numquam ex necessitate solutae fuerunt. In Ecclesia autem Latina antiquius Concilium, quod iniunxit solutionem Decimarum, videtur Concilium Turonense II an. 567. At Concilium Matisconense II, an. 585, videtur innuere Decimarum solutionem iam ante mox dictum annum 567 demandatam fuisse. Poenam vero excommunicationis in non solventes Decimas primum infligit Concilium hoc Matisconense II, observante Fleury Hist. Eccl. lib. 34, n. 50.

Ex his, quae dicta sunt de origine Decimarum diiudicare quisque facili negotio potest, an Decimae debitae sint de iure divino, uti probe monuit Auctor n. 13, et plur. seq. Si nomine Decimarum intelligamus stipendium Ecclesiae Ministris propter ministerium et labores debitum, fatendum est non lege solum divina praeceptas Decimas, Levit. cap. ult., vers. 30, num. 18, 21, sed etiam naturali, Matth. XI, I Cor. 9. Natura enim docet iis alimenta deberi, qui pro Populo laborant. Quare et Abramus in statu ante legem Decimas obtulit Sacerdoti Melchisedech; Genes. 14. Si autem nomine Decimarum determinatam quantitatem scilicet decimam bonorum partem accipiamus, dicendum est, lege quidem divina demandatas fuisse Decimas in veteri Testamento, non item in novo, quippe quod tale praeceptum minime continet. Idque inde confirmatur quod, ut visum est, in Ecclesia praeceptum de solvendis Decimis sero factum fuit. *Negamus (recte inquit Ziegler de Episc. part. 2, cap. 27, n. 7) morale unquam fuisse, ut Decimae solverentur ratione specificationis, etsi libenter concedamus, generale fundamentum esse morale et perpetuum, quemadmodum perpetuum est, ut merces solvatur operario.*

debetur Ecclesiae Parochiali Domini, sed illi, ubi morantur, et pascuntur. - 8. Decimae ex ovibus, aliisque animalibus non sunt solvendae Parochis illarum Regionum, per quas pascendo transitum faciunt, et redeunt in domicilium. - 9. Decimae personales de Iure communi solvendae sunt Parocho illius Ecclesiae, ubi percipit Sacramenta, et audit Divina, etiamsi alibi lucrum v. gr. in negotiatione reportet. - 10. Tali proprio Parocho debentur decimae personales, etiamsi Parochianus causa comitandi Regem, vel recreandi animum, vel agendi aliqua negotia, vel fugiendi pestem, vel causa belli, et huiusmodi extra illam Parochiam resideat, absque tamen animo transferendi domicilium in perpetuum. - 11. Decimae personales non debentur primae Parochiali, si quis mutaverit domicilium, sed secundae; in qua recipit Sacramenta, et audit Divina. - 12. Decimae personales sunt dividendae inter plures Ecclesias pro rata temporis, quo Parochiani in eis audiunt Divina, et recipiunt Sacramenta. - 13. Si quis artifex habeat domicilium in confinio duarum Parochiarum, tenetur decimas persolvere illi Parochiae, ubi est pars domicilii, in qua semper laborat; Et si dubitetur de qua Parochia domicilium sit, tunc inspicienda est ianua, seu porta illius principalis. - 14. Si quis

perceperit Sacramentum Baptismi in Ecclesia Matrice, et reliqua Sacramenta in Parochiali, decimae personales partim debentur Ecclesiae Baptismali ratione Baptismi, partim Parochiali propter reliqua Sacramenta. - 15. Alii autem Auctores volunt, et satis probabiliter, decimas personales deberi solum Parochiali in qua audiuntur Divina, et percipiuntur reliqua Sacramenta, non autem Baptismali, si ibi Divina non audiuntur. - 16. Unde circa hoc attendenda est consuetudo. - 17. Quando Parochia aliqua dismembratur, et erigitur nova Parochia, decimae praediales ad Parochiam Matricem pertinentes non transeunt ipso iure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Tridentini assignaverit ad n. 22. - 23. Decimae vero personales transeunt ipso iure in Parochiam noviter erectam etiam ante ullam Episcopi assignationem, ad n. 24. - 25. Decimae variis in casibus debentur integrae soli Episcopo. Primo quando praedia quaedam intra Dioecesim suam sita, nulli certae Parochiae sunt assignata, tunc decimae ex iis debentur Episcopo. - 26. Secundo quando adhuc reperiatur aliqua Dioecesis, in qua nondum sit facta divisio, vel distinctio Parochiarum, tunc decimae soli Episcopo debentur, non quidem ut sibi soli eas reservet, sed ut eas fideliter et iuste distribuatur aliis Ecclesiasticis Ministris in curam animarum cooperantibus. - 27. Tertio quando Episcopus est etiam immediatus Parochus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive illa sit Ecclesia Cathedralis, sive alia. - 28. Quarto quando, et ubi non obstat legitima consuetudo in contrarium; debetur Episcopo *Quarta* de singulis decimis. - 29. Decimae etiam Canonicis Cathedralium, vel Collegiatarum ac aliis Clericis simplicia Beneficia habentibus sunt de iure communi solvendae secundum eam portionem, quae eorum Mensis, Dignitatibus, aut Beneficiis legitima auctoritate ecclesiastica est assignata. Sicuti, et quando eorum Beneficia ex decimis legitime sunt fundata. - 30. Decimae debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, qui ex officio in spiritualibus populo ministrant, etiamsi ipsi sint divites. - 31. Sic etiam decimae debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, licet sint malae vitae. - 32. Omnes fideles Parochiani, nisi aliquo speciali titulo, seu iure sint exempti, tenentur solvere decimas, tum praediales, tum personales. - 33. Etiam Haeretici tenentur solvere decimas, tum praediales, tum personales. - 34. Etiam Iudaei, et infideles tenentur solvere decimas praediales ex fundis et praediis, quae decimis erant obnoxia, antequam ad eorum manus pervenirent. - 35. Non tenentur tamen Iudaei, et infideles solvere decimas personales. - 36. Clerici simplices, et non Curati tenentur solvere decimas, cum praediales, tum personales de lucris, bonis et fructibus saeculari iure acquisitis. - 37. Non tenentur tamen isti Clerici simplices, seu non Curati solvere decimas de bonis ecclesiasticis titulo Beneficii, aut alio titulo clericali acquisitis, exceptis praediis, agris et aliis fundis, ex quibus antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimae solvi solebant, ad n. 38. - 39. Clericis Curatis quacumque dignitate praediti, ut Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, ac omnes alii Parochi quocumque nomine nuncupati, tenentur solvere decimas praediales de fructibus bonorum titulo temporali, seu saeculari acquiritorum. - 40. Tales Cle-

rici Curati tenentur solvere decimas praediales ex praediis, fundis, et agris etiam ecclesiasticis, seu Ecclesiae dotalibus in alterius Parochia positis, si de illis antequam in dotem Parochiae pervenirent, decimae alteri Parocho solvi solebant. - 41. Non tenentur tamen tales Parochi solvere decimas praediales de bonis mere ecclesiasticis in propria Parochia acquisitis. - 42. Neque tenentur tales Parochi solvere decimas personales ad n. 43. - 44. Regulares de iure communi tenentur solvere decimas praediales, nisi speciali privilegio, aut legitima consuetudine sint exempti. - 45. Insuper spectato iure communi antiquo, praescindendo a privilegiis, tenentur Regulares solvere etiam decimas personales. - 46. Hodie tamen Regulares omnes aliquo saltem modo a solvendis decimis sunt exempti per privilegia partim Iuri communi inserta, partim specialiter concessa. Primo per privilegia Iuri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis personalibus. - 47. Secundo per talia privilegia Iuri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis decimis de Novalibus, quae vel propriis manibus, vel propriis sumptibus colunt. - 48. Novalia quae sint. - 49. Tertio per talia privilegia Iuri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solutione decimarum de nutrimentis seu pascuis animalium, et de hortis suis. - 50. Quarto per talia privilegia Iuri communi inserta Cistercienses alique Regulares similibus privilegiis gaudentes, exempti sunt a solutione decimarum etiam de praediis, qui terris non novalibus, illis scilicet, de quibus antequam ad eos pervenirent, decimae non solvebantur. - 51. Immo de iure communi tales Regulares de illis decimis solvere non tenentur, etiamsi, antequam ad eos pervenirent, decimae fuerunt solutae, remanente in robore, quoad possessiones acquisitas ante generale Concilium de anno 1215, antiquo privilegio cap. *Ex parte* 10, et cap. *Ad Audientiam* 10 de decimis. - 52. Per privilegia specialiter concessa omnes fere Regulares hodie sunt exempti a solvendis decimis, nedum personalibus, sed etiam praedialibus de praediis et fundis cunctis, sive ante sive post dictum Concilium generale de anno 1215 acquisitis, quae propriis manibus vel saltem propriis sumptibus excolunt. - 53. Talia tamen specialia Regularium privilegia non valent, nisi habeant Clausulam dicti Concilii generalis in caput. *Nuper* 34 de decimis, derogatoriam. - 54. Sufficit autem, si in privilegio exemptionis a decimis praedialibus fiat derogatio alicuius alterius Concilii generalis cum addito et *aliorum Conciliorum* vel si dicatur: *Non obstante aliqua Constitutione etiam in generali Concilio edita.* - 55. In generali communicatione privilegiorum, quamvis ampla, non communicatur privilegium exemptionis a solvendis decimis. - 56. Bona et praedia, quae solutioni decimarum sunt obnoxia, manent eidem oneri subiecta, etiamsi ad Regulares exemptos transcant, adeo ut Regulares teneantur illas solvere, quemadmodum solvebant Laici prius quam ad ipsos transcant, nisi a Sede Apostolica speciale privilegium eos specificet, quoad tales decimas, eximens obtineant. - 57. Referuntur aliae novissimae resolutiones in causis variorum Regularium ad hoc emanatae; ad n. 59. - 60. Ad decimas solvendas non tenentur Regulares non possidentes stabilia, et qui de elemosynis vivunt, ad n. 62. - 63-65. Quibus competat iuris assistentia pro Decimis.

- 1 Decimae antiquitus, antequam fieret Parochiarum ac bonorum ecclesiasticorum divisio, solvebantur loci Episcopo, ad hoc ut ille easdem Clericis Ecclesiae Ministris, iuxta cuiusvis meritum et exigentiam in sua Dioecesi fideliter distribueret; cap. *Decimas* 1, caus. 16, qu. 7, ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille, quia caeteris praeest, omnibus iuste distribuatur... quia inhonestum videtur, ut*

alii Sacerdotes habeant, et alii detrimentum patiantur; cap. Pervenit 3 ead. caus. et quaest., ibi: *Pervenit ad nos fama sinistra, quod quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriae Dioecesis decimas, atque Christianorum oblationes conferunt, sed potius Laicalibus personis, militum scilicet, sive Servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis. Unde si quis amodo Episcopus inventus fuerit huius prae-*

cepti divini transgressor, inter maximos Haereticos, et Antichristos non minimus habeatur.

2 Postquam autem est facta Parochiarum et bonorum Ecclesiasticorum divisio, decimae de iure communi solvendae sunt Parochis, textu expresso in cap. *Cum contingat* 29 de decimis, ibi: *Cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de iure communi pertineat*, et cap. *Cum in tua* 30 eod. tit., ibi: *Parochialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de iure communi spectat perceptio decimarum*. Et sic Rota recent. part. 1, dec. 371, n. 4, part. 5, tom. 1, dec. 64, num. 3, part. 7, dec. 61, num. 10, part. 7, dec. 133, num. 12, p. 8, dec. 83, num. 1, et p. 13, dec. 520, num. 2; Fagnan. in cap. *Cum contingat* 29 de decimis; Pirhing eod. tit., num. 6; Reiffenstuel ibid. num. 93; Barbosa de offic. et potest. Parochi, part. 3, c. 28, § 2, num. 7 et seq., et communis aliorum.

3 Decimae praediales de iure communi solvendae sunt Parocho loci non solum a Parochianis propriis, sed etiam ab alienis de agris et praediis, quae intra limites talis Parochiae existunt, nisi contraria sit legitima loci consuetudo. Prima pars est certa et clara ex cit. cap. *Cum contingat* 29, et c. *Cum in tua* 30 de decimis. Secunda pars colligitur ex cap. *Significavit* 5 de Parochiis, et cap. *Quoniam* 13 de decimis; ubi universaliter ac indistincte statuitur, ut si terrae intra certam alicuius Ecclesiae Parochiam fuerint, decimae earum eidem Ecclesiae debeant assignari. Et sic tenet Glossa in d. c. *Significavit* 5 de Parochiis, verb. *Praediorum*, in cap. *Cum sint* 18, verb. *Diversae*, et in cap. *Ad Apostolicam* 20, verb. *Consuetudo*, de decimis; Fagn. in cap. *Cum contingat* 29 de decimis, num. 21; Engel. lib. 3 decr., tit. 30, num. 6; Pirhing eod. tit., n. 85; Reiffenstuel ibid., n. 94; Rota recent. part. 17, dec. 208, num. 1, et est communis. Et ratio est quia decimae praediales sunt onus reale inhaerens ipsis rebus; in oneribus autem realibus non inspicitur colonus, sed locus, ubi res sita est; arg. leg. *Forma* 4 ff. de cens., et cap. *De*

4 *terris* 16 de decimis. Dicitur autem notanter: *Nisi contraria sit legitima loci consuetudo*, quia si alicubi sit consuetudo, quod Parochiani solvant proprio Parocho, et non alieno decimas, etiam de agris et praediis suis in aliena Parochia, est adhuc observanda textu expresso in cap. *Cum sint* 18 de decimis, ubi statuitur, quod in huiusmodi casu ad consuetudinem sit recurrendum, et cap. *Ad Apostolicam* 20 eod. tit., ubi sic praecise habetur: *Super decimis vero messium vel fructuum arborum, si coluerint in alia Parochia, quam in ea, in qua habitant (quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum*. Et sic Rota recent. part. 5, tom. 1,

dec. 124, n. 15, part. 11, dec. 344, sub n. 11, et part. 14, dec. 27, n. 1.

Decimae ovium aliorumque animalium, quae 5 dimidia parte anni morantur, et pascuntur intra limites Ecclesiae praedialis, et altera dimidia parte anni morantur et pascuntur intra limites Ecclesiae Parochialis, debent solvi pro medietate utrique Parocho; Glossa in d. cap. *Ad Apostolicam* 20 de decimis, verb. *Personales*; S. Thomas 2-2, qu. 87, art. 3, ad 2; Suarez de Relig. tom. 1, tract. 2, lib. 1, cap. 5, n. 8 cum seq., et plurimi alii cum Barbosa de offic. et potest. Parochi part. 3, cap. 28, § 2, n. 38. Sic etiam sunt dividendae pro medietate inter 6 duas Parochias decimae ovium aliorumque animalium, quae in una iacent et dormiunt, et in alia pascuntur; Fagundez de Ecclesiae praeceptis, praecept. 5, lib. 1, p. 5, n. 10; Basil. Pont. de Sacrament. Matrim., lib. 5, c. 13, § 3, n. 23 et 25; Barb. l. c., n. 39, et alii. Quando oves et alia animalia nec morantur, 7 nec pascuntur per ullam anni partem in Parochia Domini sui, sed in aliis, nulla pars decimarum debetur Ecclesiae Parochiali Domini, sed illi ubi morantur et pascuntur; Basil. Pontius loc. cit., n. 25; Barb. loc. cit., n. 40, et alii. Decimae ex ovibus aliisque animalibus 8 non sunt solvendae Parochis illarum Regionum, per quas pascendo transitum faciunt et redeunt in domicilium. Et ratio est quia licet eundo et redeundo pascuntur in pascuis praedictarum Parochiarum, hoc tamen nutrimentum minimum est, et parvae considerationis; unde cum de minimis decimae non sint solvendae, arg. leg. *Socio* ff. de in integr. restit., leg. 4 in fin. ff. de aedilit. edicto, dicendum est praedictis Parochiis nihil deberi loco decimarum. Tum quia ut recte advertit Navarr. cons. 2 de decimis, num. 3, moraliter loquendo videtur impossibile recte iudicare, quatenus quantitas praedictis Parochiis solvi debeat, et quisnam sit valor illius decimae, quae possit illis respective contingere, unde necessario dicendum est non esse faciendam maiorem impensam nec maiorem laborem assumendum, quam sit res ipsa propter quam assumitur; Barbos. loc. cit., num. 42, et alii.

Decimae personales de iure communi sol- 9 vendae sunt Parocho illius Ecclesiae ubi percipit Sacramenta et audit divina, etiamsi alibi lucrum v. g. ex negotiatione reportet, cap. *Quaesti sunt* 46, caus. 16, qu. 1, ibi: *Familiae vero eorum ibi dent decimas suas, ubi eorum infantes baptizantur, et ubi per totum anni circulum Missas audiunt*; cap. *Ad Apostolicam* 20 de decimis, ibi: *Noveris itaque, quod aequum est, ut illi Ecclesiae Decimae personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt Sacramenta*, concordat c. *Significavit* 5 de Parochiis. Est communis. Et ratio est quia sicut proprius Parochus sua per-

- sona, et illius ministerio Sacramenta et spiritualia administrat, ita quoque oportet ut ille in cuius favorem fit praedicta Sacramentorum et spiritualium administratio, eidem Parocho solvat decimas de illis, quae ex propria persona et illius ministerio acquisivit. Et tali proprio Parocho debentur decimae personales, etiamsi Parochianus causa comitandi Regem, vel recreandi animum, vel agendi aliqua negotia, vel fugiendi pestem, vel causa belli, et huiusmodi extra illam Parochiam resideat, absque tamen animo transferendi domicilium in perpetuum; arg. c. *Is qui habet domicilium* 3 de Sepulturis in 6, et advertit in specie Navarr. cons. 2, n. 5 de decimis, quamvis per accidens in tali Parochia per totum tempus absentiae non recipiat Sacramenta, nec audiat Divina; Barbos. loc. cit., num. 26; Basil. Pontius de Sacram. Matrim. lib. 5, cap. 13, § 3, n. 19; Fagundez de Eccl. praecept. 5, lib. 1, cap. 3, num. 2. Decimae personales non debentur primae Parochiali, si quis mutaverit domicilium, sed secundae, in qua recipit Sacramenta et audit Divina; cit. cap. *Ad Apostolicae* 20 de decimis; Rota part. 5 rec., dec. 12, n. 4; Fagnan. in cit. c. *Cum contingat*, n. 53, de decimis; Butrius, et alii passim. Decimae personales sunt dividendae inter plures Ecclesias pro rata temporis, quo Parochiani in eis audiunt Divina et recipiunt Sacramenta, Rebuff. de decimis qu. 6, n. 5; Suarez loc. cit., cap. 21, num. 1; Fagundez loc. cit., num. 5; Fagnan. loc. cit., num. 56; Barbos. loc. cit., n. 29.
- 13 Si quis artifex habeat domicilium in confinio duarum Parochialium, tenetur decimas personalesolvere illi Parochiae ubi est pars domicilii, in qua semper laborat; et si dubitetur de qua Parochia domicilium sit, tunc inspicienda est ianua, porta illius principalis; Fagundez loc. cit., num. 6 et 7; Barb. loc. cit., n. 30, et alii. Si quis percipit Sacramentum Baptismi in Ecclesia Matrice, et reliqua Sacramenta in Ecclesia Parochiali, decimae personales partim debentur Ecclesiae Parochiali ratione Baptismi, qui est ianua omnium Sacramentorum, c. fin. de Presbyt. non baptizato, et partim Parochiali propter reliqua Sacramenta, ut colligitur ex c. *Quaesti sunt* 46, caus. 16, p. 1, ibi: *Dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, et ubi per totum anni circulum Missas audiunt*, quae verba, ut dicit Fagnan. loc. cit., n. 56, satis clare innuunt decimas personales utrobique solvendas, id est tam in Ecclesia, ubi quis baptizatur, quam in illa, ubi per anni circulum audit Divina, et percipit reliqua Sacramenta; Goffredus in summa de decimis § 2; Butrius in cit. c. *Cum contingat* n. 8, vers. *Quantum autem ad Decimas*; Cardin. n. 8, verb. *Personales autem*; Abbas num. 6, vers. *Remanet*
- 15 *tamen unum dubium*. Et alii contra varios alios volentes decimas personales deberi solum Paro-

chiali, in qua audiuntur Divina, et percipiuntur reliqua Sacramenta, non autem Baptismali, si ibi Divina non audiuntur, et sic tenet Glossa in c. *Statuimus*, in verb. *Baptismalem*, caus. 16, qu. 1; Glossa ultim. in cap. *Significavit* 5 de Parochiis; Io. Andr. et Ancheran. in d. cap. *Ad Apostolicae* 20 de decimis; Rebuff. de decimis, quaest. 6, n. 21. Quae opinio est vere probabilis, et satis placet, ex quo per textum in cap. *Ad Apostolicae* 20 de decimis, et cap. *Significavit* 5 de Parochiis. Decimae personales debentur illi Ecclesiae, in qua quis audit Divina officia, et percipit Ecclesiastica Sacramenta, ut iam dictum est num. 9, et textus in cap. *Quaesti sunt* 46, caus. 16, qu. 1, cum citetur etiam pro se ab auctoribus huius opinionis, cum de facili possit intelligi in sensu copulativo, id est de Ecclesia in qua et baptizantur, et etiam Missas audiunt, aliaque Sacramenta percipiunt. Unde circa hoc est attendenda consuetudo, cui standum esse fatentur etiam Auctores primae opinionis; ex cap. *Cum sint* 18, et cap. *Ad Apostolicae* 20 de decimis; vid. supra, num. 4.

Quando Parochia aliqua dismembratur, et 17 erigitur nova Parochia, decimae praediales ad Parochiam Matricem pertinentes non transeunt ipso iure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Concilii Tridentini assignaverit; sic expresse Sacr. Congreg. Conc. 11 Martii 1617; Fagnan. lib. 3 decret. in c. *Cum contingat* 29 de decimis, a n. 42; Barb. de offic. et potest. Parochi c. 29, § 2, num. 19, vers. *Ad vertendum quoque*; Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 39, n. 104, et alii contra plurimos alios: et probatur ex verbis Conc. Trid. sess. 21, cap. 4, de reform., ubi sic expresse habet: *In iis vero (scilicet Ecclesiis parochialibus) in quibus ob locorum distantiam, sive difficultatem, Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, et Divina Officia audienda accedere non possunt, novas Parochias etiam invititis Rectoribus iuxta formam Constitutionis Alexandri III, quae incipit: Ad audientiam, constituere possint. Illis autem Sacerdotibus, qui de novo erunt Ecclesiis noviter erectis praeficiendi, competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam Matricem quomodocumque pertinentibus*. Ubi ut vides ultima illa Concilii verba, *competens assignetur*, etc., clare probant nostram conclusionem. Verbum 18 enim illud *Assignetur*, quod est verbum facti et requirit hominis ministerium, arg. l. *Si quid*, § fin., ff. de legat. 3, et l. 10, § fin., ff. Nautae, Caupones, Stabularii, et c. *Extirpandae*, § *Qui vero*, 30 de Praebend., et cap. *Exposuisti* 33 eod. titul., demonstrat aperte, quod tales Decimae non transeunt ipso iure, cum non possit ipso iure transire quod per ministerium ho-

- 19 minis est assignandum. Idem demonstrant verba illa *Competens portio*, nam Trident. noluit ut nova Parochia statim ius diceret super omnibus decimis praediorum intra suos limites existentium, iuxta text. in cap. *Pastoralis* 9 de his quae fiunt a Praelatis; sed ut illi competens tantum portio assignaretur ab Episcopo, quippe ante eius declarationem ignoratur, quae portio sit competens, et consequenter non potest ipso iure in novam Parochiam transire, cum praesertim *portionis* appellatione veniat pars et non totum, l. *Nomen filiarum*, § *Partitionis*, ff. de verb. significat. Idem indicant verba illa *Arbitrio Episcopi*, quia ex quo relinquatur arbitrio Episcopi assignanda competens portio, stat clarum quod omnes decimae non transeunt ipso iure in novam Parochiam, cum in his, quae sunt determinata a iure, arbitrium non intret; l. 1, § *Ait Praetor*, ff. de iure delib., l. *Mora* ff. de prob., et cap. *De causis* 4 de offic. et potest. Iud. Delegat., ibi: *Si tale fuerit negotium, quod certa exinde poena Canonibus exprimat, eandem infliges, alioquin ipsos pro delicti qualitate, et causa secundum tuum arbitrium punire procures*. Ex quo textu clare patet arbitrium solum intrare in his, quae non sunt determinata a iure.
- 21 Idem clare innuunt verba illa: *Ex fructibus ad Eccl. Matricem quomodocumque pertinentibus*; quia cum relinquatur arbitrio Episcopi assignare portionem novo Parocho, sive ex decimis, sive ex aliis fructibus ad Matricem pertinentibus, quamdiu hoc arbitratus non fuerit, decimae non debentur, quia potest contingere, ut non assignet Decimas, sed alios redditus, et ratione incertitudinis et ambiguitatis nihil debetur, ut l. *Duo sunt Titii* ff. de Testament. et l. *Si ita fuerit* ff. de reb. dub. Nihil enim est quod possit executioni demandari, antequam appareat ex declaratione Episcopi quanta et qualis sit huiusmodi portio, nam quod pendet, non est pro eo, quasi sit, ut dicit text. in l. *Is damnum*, § *Quod pendet*, ff. de Regul. iur.
- 22 Unde Rota in Mediolanensi *Decimarum de Carlatio* 10 Martii 1616 cor. bon. mem. Martino Andrea, propter supra allegata verba Conc. Trid. fortiter de sua conclusione haesitavit, et ideo causam remisit ad Sacram Congregationem Cardinalium eiusdem Concilii interpretum, quae sub die 15 Martii 1617 partibus auditis, et articulo mature discusso censuit: decimas ad Ecclesiam Matricem pertinentes non transire ipso iure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanere apud Ecclesiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Concilii assignaverit. Sic referunt Fagn., Barb. et Reiffenstuel l. c. Notanter autem fuit dictum
- 23 in conclusione, *Decimae praediales*, quia Decimae personales transeunt ipso iure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignationem, ut tenet communis Do-

ctorum cum Glossa in cap. *Ad Audientiam* 2 de Eccles. aedific., verb. *Obventiones*, et bene notat Fagnan. loc. cit., num. 53. Et ratio est, quia Decimae personales de iure debentur illi Parochiae, ubi persona audit Divina, et percipit Ecclesiastica Sacramenta, ut teste Abbate in cap. *Cum contingat* 29 de decimis, n. 16, et Fagnan. ibid., n. 20 et 52, concludunt omnes iuxta expressum textum in c. *Ad Apostolicam* 20 de decimis, ibi: *Aequum est ut decimae personales illi reddantur Ecclesiae, in qua Ecclesiastica percipiuntur Sacramenta*. Vid. supra, n. 9, adeoque cum populus post erectionem novae Parochialis ad eam confluat pro Divinis audiendis et Sacramentis recipiendis, non autem ad Parochialem Matricem, consequens est ut Decimae personales, non eidem Parochiali Matrici, sed novae Parochiali sint ipso iure persolvendae. Nec obstat supradicta declaratio Sac. 24 Congr. Conc. quia sicut ipsa de solis Decimis praedialibus fuit interrogata, ita de iisdem solis dedit responsum, et non de Decimis personalibus, ut de auditu testatur Fagnan. loc. cit., n. 52, qui tunc temporis erat eiusdem S. Cong. Secretarius.

Decimae variis in casibus debentur integrae 25 soli Episcopo. Primo, quando praedia quaedam intra Dioecesim suam sita, nulli certae Parochiae in particulari sunt assignata, tunc Decimae ex iis debentur Episcopo; c. *Quoniam* 13 de decimis, in fine. Et ratio est, quia quando praedia nulli certae Parochiae sunt assignata, censentur esse sub potestate Episcopi, iuxta antiquam iuris dispositionem dividendae, uti recte advertit Glossa in cap. *Cum contingat* 29 de decimis, verb. *Iure communi*, argum. cap. *Decimas* 1, caus. 16, qu. 7. Est communis. Secundo, quando adhuc reperiatur aliqua Dioe- 26 cesis, in qua nondum sit facta divisio vel distinctio Parochiarum, tunc Decimae soli Episcopo debentur (quemadmodum easdem olim percipiebat) non quidem ut sibi soli esse reservet, sed ut eas fideliter et iuste distribuat aliis Ecclesiasticis Ministris in curam animarum cooperatoribus; cap. *Decimas* 1, caus. 16, quaest. 7, et est communis. Tertio, quando Episcopus 27 est etiam immediatus Parochus in aliqua certa Parochia, quam per Vicarium administrat, sive illa sit Ecclesia Cathedralis, sive alia, tunc enim ad illum etiam pertinent Decimae, quae Parochis debentur; c. *Dudum* 31 de decimis, Fagn. loc. cit., num. 27; Pirhing loc. cit., n. 79; Reiffenstuel loc. cit., num. 3, et alii passim. Quarto, quando, et ubi non obstat legitima 28 consuetudo in contrarium, debetur Episcopo *Quarta* de singulis decimis, textu expresso in cap. *Conquerente* 16 de offic. Iudic. Ordinar., ubi inter lura Episcopis competentia numeratur *Quarta decimationum*. Concordat c. *Quoniam* 13 de decimis, ibi: *Decimas earum sua parte retenta*, et cap. *De quarta* 4 de prae-

scriptionibus, ubi statuitur quod Clericus, id est Parochus, a quo Episcopus *Quartam* de Decimis iam collectis accipit, prout post Abbatem recte observat Barbosa loc. cit., n. 11, potest quadragenaria praescriptione immunem se reddere a solvenda Episcopo quarta Decimarum, ibi: *De quarta Decimae et oblationes Defunctorum Clericus ab impeditone Episcopi quadragenaria praescriptione temporis se posse tueri videtur.* Fagn. loc. cit., num. 23, ubi affert Rotae Decisiones, et ait esse communem.

- 29 Decimae etiam Canonicis Cathedralium vel Collegiatarum, ac aliis Clericis simplicia Beneficia habentibus sunt de iure communi solvenda secundum eam portionem, quae eorum Mensis, Dignitatibus, aut Beneficiis legitima auctoritate ecclesiastica est assignata; sicuti et quando eorum Beneficia ex decimis legitime sunt fundata; arg. cap. *Ex p.* 21 de decimis, ubi Papa Clemens III mandat ut Canonicis, qui apud istum conquesti erant, de omnibus praediorum fructibus decimae sine diminutione solvantur; Suar. lib. 1 de decimis, cap. 29, num. 3; Pirhing lib. 3 decr., tit. 30, n. 81; Reiffenstuel ibid., num. 112, et alii. Et ratio est, quia postquam auctoritate Ecclesiae reditus uniuscuiusque Parochiae in plura Beneficia sunt divisi, unicuique Beneficiato per se, ac directe competit ius ad portionem Decimarum suo Beneficio correspondentem, et assignatam in prima Beneficii fundatione pro sustentatione ipsorum; sicuti antequam fieret Parochiarum et bonorum ecclesiasticorum divisio, ius competeat omnibus Clericis Ecclesiae ministrantibus, ut sibi ab Episcopo loci Decimae pro cuiusque merito fideliter et iuste distribuere; cap. *Decimas* 1, caus. 16, qu. 7, ibi: *Decimas sub manu Episcopi fore censemus, ut ille qui caeteris praest, omnibus iuste distribuat, . . . quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, et alii detrimentum patiantur.* Unde et Deus praecipit, ut sui loco Decimae solvantur non solum Curatis, sed etiam Clericis Ecclesiae Ministris in genere, cap. *Tua nobis* 26 de decimis, ibi: *Cum Deo debita sit solutio decimarum in tantum ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere noluerint, ecclesiastica*
- 30 *sunt districtione cogendi.* Decimae debentur omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, qui ex officio ministrant in spiritualibus populo, etiamsi ipsi sint divites. Est communis, teste Covarruvia lib. 1 variar. resol., cap. 17, n. 4. Et ratio est, quia decimae non dantur Clericis, ex eo quod pauperes sint, sed quia Deus praecipit, ut in signum supremi Domini loco sui dentur Clericis iuxta Ecclesiae dispositionem; arg. cap. *Tua nobis* 26 de decimis, et quia ex officio in spiritualibus ministrant; nemo autem, licet dives sit, militat unquam suis stipendiis, iuxta illud Apostoli prim. ad Corinth. 9, ibi: *Quis*

militat suis stipendiis unquam? Vide supra, art. 1 sub n. 4. Sic etiam Decimae debentur 31 omnibus supradictis Clericis Beneficiatis, licet sint malae vitae, quia Decimae non dantur eis propter bonitatem vitae, sed propter servitium spirituale, unde non excusantur ab earum solutione qui ad eas tenentur, quamvis dicant se easdem pauperibus, et in his Christo dare, et consequenter melius agere quam si Clerico malae vitae solverent, textu expresso in cit. cap. *Tua nobis* 26 de Decimis, ibi: *Praetextu vero nequitiae Clericorum nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio pauperibus v. g. erogare, cum nulli sit licitum aliena cuique concedere praeter domini voluntatem.*

Omnes fideles Parochiani, nisi aliquo speciali 32 titulo seu iure sint exempti, tenentur solvere decimas tum praediales, tum personales; cap. *Ex transmissa* 23 de decimis, ubi expresse dicitur quod: *Fidelis homo de omnibus, quae licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur;* cap. *A nobis* 24 eodem titul., ubi praecise dicitur, quod: *Quilibet decimasolvere teneatur, nisi a praestatione ipsarum sit specialiter exemptus;* et paulo infra: *Nisi ab eis ostendatur, quare ab huiusmodi sint immunes.* Et sic communis Doctorum, qui cum Barbosa de offic. et potest. Parochi cap. 28, § 3, n. 1, Moneta de decimis cap. 5, num. 26, et Glossa in cap. *Omnes Principes* 4 de maiorit. et obedient., dicunt teneri ad decimas etiam Imperatorem, Reges, Principes, et quosvis alios in quacunque dignitate constitutos, eo quod ius de omnibus indistincte loquatur, et ratio iuris omnes tangat. Etiam Haeretici tenentur solvere deci- 33 mas tum praediales, tum personales; Abbas in cap. *De terris* 16 de decimis, num. 6; Suarez tom. 1 de Relig., tractat. 2, lib. 1, cap. 16, num. 3; Pirhing lib. 3 decret., tit. 3, n. 36; Reiffenstuel ibid., n. 41, et alii communiter. Et ratio est, quia Haeretici ipsi Iuri Divino et Ecclesiastico, quo utroque ipsae Decimae obligant, sunt subiecti, maxime quia per fidem in Baptismo receptam et professam facti sunt subditi Legibus Ecclesiae Catholicae, a cuius iurisdictione per suam contumaciam non eximuntur, ne alias ex iniquitate sua commodum consequantur, contra l. *Itaque* 12 ff. de furtis. Et licet de facto Haeretici non recipiant ab Ecclesiae Ministris Sacramenta et spiritualia, non per hoc eximuntur ab obligatione solvendi Decimas, quia si non recipiunt, hoc provenit ex propria ipsorum culpa, et non ex defectu Ministrorum Ecclesiae, qui ex parte sua sunt prompti ad ea ministranda, uti ex officio tenentur, et ipsi Haeretici ad eadem suscipienda, et suam erroneam sectam derelinquendam sunt obligati. Etiam Iudaei et Infideles tenentur soli- 34 vere decimas praediales ex fundis et praediis, quae Decimis erant obnoxia, antequam ad eo-

rum manus pervenirent; cap. *Quanto* 18 de usuris, ibi: *Hac eadem poena Iudaeos decernimus compellendos ad satisfaciendum Ecclesiis pro Decimis et oblationibus debitis, quas a Christianis de Domibus et possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Iudaeos quocumque titulo devenissent, ut sic Ecclesiae conserventur indemnes*; cap. *De terris* 16 de decimis, ibi: *De terris, quas Iudaei colunt, tuae prudentiae respondimus, ut eos ad Decimas persolvendas, vel possessiones penitus renunciandas cum omni districtione compellas, ne forte occasione illa Ecclesiae valeant suo iure fraudari*.

35 Non tenentur tamen Iudaei et Infideles solvere Decimas personales; arg. cit. c. *Quanto* 18 de usuris, cap. *De terris* 16 de decimis, et cap. *Apostol.* 20 eod. tit., et cap. *Ex transmissa* 23 eod. tit., et tenent expresse Glossa in cit. cap. *De terris* 16 de decimis, verb. *Persolvendas*, ibi: *Unde personales Decimas non persolvunt*; Azor. pag. 1, lib. 7, cap. 24, qu. 3; Suar. tom. 1 de Relig., lib. 1, cap. 16, n. 3, et Barbosa de offic. et potest. Parochi pag. 3, cap. 28, § 3, n. 3, cum pluribus ibi citatis, et Pirhing loc. cit., num. 37, ubi dicit, quod sic tenent alii DD. communiter.

36 Clerici simplices, et non Curati tenentur solvere decimas tum praediales tum personales de lucris, bonis et fructibus saeculari iure acquisitis; cap. *Novum* 2 de decimis, ibi: *Illi profecto Clerici, quia a Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent*, et Glossa ibid., verb. *A Clericis*; S. Th. 2-2, qu. 87, art. 4, cum communi aliorum; arg. c. *Si quis Laicus vel Clericus* 42, c. *Quicumque* 44, c. *De decimis* 45, caus. 16, qu. 1.

37 Non tenentur tamen isti Clerici simplices, seu non Curati solvere decimas de bonis ecclesiasticis titulo Beneficii, aut alio titulo clericali acquisitis; exceptis praediis, agris, et aliis fundis ex quibus, antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimae solvi solebant. Prima pars est communis; arg. cap. *Novum genus* 2 de decimis, ibi: *Novum genus exactionis est, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nusquam in Lege Domini hoc legamus, non enim Levitae a Levitis decimas accepisse leguntur*, et Glossa ibid., verb. *A Clericis*, ubi interpretando hunc textum dicit, quod Clerici Clericis decimas dare non debent de bonis ecclesiasticis, bene tamen de patrimonialibus, vel quasi talibus, ibi: *A Clericis, hoc intellige de dote Ecclesiae, de qua Clerici non debent dare decimas, sed de praediis propriis sive patrimonialibus Clerici debent solvere decimas*. Secunda pars, scilicet, quod a Clericis sint solvendae decimae ex praediis, agris et aliis fundis, ex quibus, antequam in dotem Beneficii assignarentur, decimae solvi solebant, colligitur clare ex cap. *Eccl.* 43, caus. 16, quaest. 1, ubi indistincte praecipitur:

ut Ecclesiae antiquitus constitutae nec decimis, nec ulla possessione priventur: ita ut novis Oratoriis tribuantur; et c. *Quicumque* 44, ead. caus. et quaest., ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut Ecclesiae antiquiores propter novas suam iustitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvantur*; et cap. *Nuper* 34 de decimis, ubi etiam Religiosi iubentur dare decimas de praediis et fundis noviter acquisitis, si de iisdem prius decimae solvi solebant. Et sic tenent Fagnan. in dict. cap. *Nuper*, n. 10; Abbas ibid., num. 1; Card. de Luca de decimis disc. 2, n. 5 et 6; meus Reiffenstuel loc. cit., num. 50, et alii cum Barbos. in d. cap. *Ecclesiae* 43, caus. 16, quaest. 1.

Clerici Curati quacumque dignitate praediti, 39 ut Episcopi, Abbates, Archipresbyteri, ac omnes alii Parochi quocumque nomine nuncupati, tenentur solvere decimas praediales de fructibus bonorum titulo temporali seu saeculari acquiritorum; S. Th. 2-2, qu. 87; Barb. de offic. et potest. Parochi cap. 28, § 3, n. 10; Pirhing loc. cit., n. 40; Reiffenstuel loc. cit., n. 46, et communis aliorum. Et ratio est, quia res transit cum suo onere ad quemvis possessorem; cap. *Cum non* 33 de decimis, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit*; et cap. *Ex literis* 5 de pignoribus, ibi: *Cum etiam bona... cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem*; et consequenter si Clerici, etiam Curati, sive Episcopi, sive Parochi, quocumque nomine nuncupati, iure temporali acquirunt praedia, aliaque bona oneri Decimarum prius subiecta, onus hoc cum praediis ad ipsos quoque transit; can. *Si quis Laicus vel Clericus* 42, cap. *Ecclesiae* 43, cap. *Quicumque* 44, caus. 16, qu. 1. Tales Clerici Curati tenentur solvere Decimas 40 praediales ex praediis, fundis et agris etiam ecclesiasticis, seu Ecclesiae dotalibus in alterius Parochia sitis, si de illis, antequam in dotem Parochiae pervenirent, decimae alteri Parocho solvi solebant, ut colligitur ex cit. cap. *Ecclesiae* 43, et cap. *Quicumque* 44, caus. 16, qu. 1, et cit. cap. *Nuper* 34 de decimis. Vid. supra, num. 37, et est communis cum Glossa in c. 1 de censib.; Abbat. in cap. 2 de decimis, n. 6; Pirhing loc. cit., n. 43; Reiffenstuel loc. cit., 41 num. 52. Non tenentur tamen tales Parochi solvere Decimas praediales de bonis mere ecclesiasticis in propria Parochia acquisitis. Est communissima inter DD.; arg. cit. cap. *Novum genus* 2 de decimis, et cap. *Sancitum est* 2 de censibus. Neque tenentur tales Parochi solvere 42 Decimas personales; sic Pirhing loc. cit., n. 40; Layman l. 5, tract. 6, cap. 3, num. 1, et alii. Et ratio est, quia neque ex iure canonico, neque ex consuetudine talis obligatio ostendi potest; Decimae enim personales non debentur nisi proprio Parocho, a quo quis recipit Sacramenta et alia spiritualia; c. *Quaesti sunt* 46,

- caus. 16, qu. 1, cap. *Ad Apostolicæ* 20 de decimis, sed tales Parochi nullum agnoscunt proprium Parochum, cum Episcopus in sua Dioecesi sit Ordinarius Parochus Parochorum, et quilibet Parochus sit Ordinarius Pastor in sua Parochia, et præter se nullus alius detur in
- 43 ipsa Ordinarius Parochus; ergo, etc. Licet autem ex parte Episcopi videatur adesse sufficiens fundamentum, ut Parochi ipsi persolvant Decimas, ex quo ipse sit Ordinarius Pastor et Parochus omnium Parochorum suae Dioecesis, Ius tamen non imposuit eis talem obligationem solvendi Decimas personales Episcopo; adeoque Episcopus non potest ipsas ab eis exigere, cum nequeat neque ab ipsis, neque ab aliis Sacerdotibus et Clericis aliquid exigere præter id quod iure communi concessum est, ut constat ex cap. *Constitutum* est 60, cap. *Nulli* 62, cap. *Praedicator* 64, caus. 16, qu. 1.
- 44 Regulares de iure communi tenentur solvere Decimas praediales, nisi speciali privilegio, aut legitima consuetudine sint exempti. Est communis cum Suarez t. 1 de Relig., tract. 2, lib. 1, cap. 17, num. 25; Layman loc. cit., num. 4; Pirhing loc. cit., n. 44; Reiffenstuel loc. cit., n. 53, et habetur clare in c. *Ex multiplici* 3, cap. *Commissum* 4, cap. *Dilecti* 8, cap. *Ex parte* 10 de decimis; et expressius in cap. *Statuto* 2, § *Caeterum*, eod. tit. in 6, ubi sic statuitur: *Caeterum Religiosi tam exempti, quam non exempti de terris et possessionibus acquisitis hactenus, et amodo acquirendis decimas integre solvant illis Ecclesiis, quibus eaedem possessiones et terrae prius fuerunt decimales, nisi super hoc speciali iure vel privilegio sint*
- 45 *moniti*. Insuper spectato iure communi antiquo, et praescindendo a privilegiis, tenentur Regulares solvere etiam Decimas personales; Suarez loc. cit., num. 25; Layman loc. cit., n. 4; Pirhing loc. cit., num. 44; Reiffenstuel loc. cit., n. 53, et alii communiter. Et ratio est, quia Regulares, spectato iure communi antiquo, et abstrahendo a privilegiis, sunt etiam ipsi, sicuti caeteri alii, subiecti Pastori seu Parocho loci, ab eoque Sacramenta ac alia spiritualia percipere debent et de facto olim percipiebant, uti patet ex c. *alia* 6, c. *Eccl.* 7, c. *Interdicimus* 10, cap. *Quaesti sunt* 46, c. 16, qu. 1, adeoque praescindendo a privilegiis tenentur de iure communi ipsi persolvere Decimas personales, cum tales Decimae de iure debeantur Parochis, a quo accipiuntur Sacramenta, et alia spiritualia cit. cap. *Quaesti sunt* 40, caus. 16, qu. cit., cap. *Ad Apostol.* 20 de decim., et cap. *Significavit* 5 de Parochiis.
- 46 Hodie tamen Regulares omnes, aliquo saltem modo, a solvendis Decimis sunt exempti per privilegia partim Iuri communi inserta, partim specialiter concessa. Primo, per privilegia Iuri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solvendis Decimis de Novalibus, quae vel propriis manibus, vel propriis sumptibus colunt, textu expresso in cit. cap. *Ex part.* 10 de decimis, ibi: *De Novalibus suis, quae propriis manibus vel sumptibus excolunt; et in cap. Consultationi* 33 de privil., ibi: *Terra, de qua non exstat memoria quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros ad culturam perpetuo debet, quoad immunitatem de non solvendis decimis, Novalium iure censi.* Per Novale autem, ut vides, intellegitur ager de novo ad culturam redactus, de quo non exstat memoria, quod aliquando cultus fuisset, ut definitur in c. *Quid per Novale* 21 de verb. significat., ibi: *Ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non exstat memoria, quod aliquando cultus fuisset.* Tertio, per talia privilegia Iuri communi inserta Regulares omnes sunt exempti a solutione Decimarum de nutrimentis seu pascuis animalium et de hortis suis; textu expresso in cit. cap. *Ex parte* 10 de decimis, ibi: *Et de nutrimentis animalium suorum et de hortis suis.* Quarto, per talia privilegia Iuri communi inserta, Cistercienses alique Regulares similibus privilegiis gaudentes, exempti sunt a solutione Decimarum etiam de praediis, et terris non novalibus, illis scilicet, de quibus, antequam ad eos pervenirent, Decimae non solvebantur; cap. *Ex parte* 10, et *Ad Audientiam* 12, cap. *Nuper* 30 de decimis. Immo cum hoc cap. *Nuper* nihil novi iuris induxerit quoad possessiones ante generale Concil. de anno 1215 acquisitas, stat etiam quod de iure communi tales Regulares de illis decimas solvere non teneantur, etiamsi antequam ad eos pervenirent, decimae fuerint solutae, remanente in suo robore, quoad possessiones acquisitas ante dictum Conc., antiquo privilegio in cit. cap. *Ex parte* 10, et cap. *Ad Audientiam* 12 de decimis, ibi: *Decernimus, ut de alienis terris, et amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus aut sumptibus excolant, decimas persolvant, ubi illa dictio Amodo idem importat, quod ab hac die in antea, ut inquit Hostiens. num. 1, in verb. Et Amodo; et Ioann. Andr. num. 2, eod. verb.*
- Per privilegia specialiter concessa omnes fere Regulares hodie sunt exempti a solvendis decimis nedum personalibus, sed etiam praediis de praediis et fundis cunctis sive ante sive post dictum Concil. generale de an. 1215 acquisitis, quae propriis manibus vel saltem propriis sumptibus excolunt. Ita testatur Barbosa de offic. et potest. Parochi par. 3, c. 20, § 3, n. 20, et in lib. 3 decr., tit. 30, c. 10, num. 5, et alii passim in compendiis et compilationibus privilegiorum Regularium, ubi in

specie videnda relinquimus, cum nimis operosum esset hic omnia talia privilegia speciatim adducere. Observandum tamen hic primo venit circa talia privilegia specialia Regularium, quod ipsa non valent, nisi habeant Clausulam dicti Concilii Generalis in c. *Nuper* 34 de decimis, derogatoriam. Sic pluries censuit Rota, et signanter in Oriolen. *Decimar.* 21 Martii 1586, et 9 Iunii eiusdem anni coram Orano, et coram Cavalier. inter eius impressas dec. 229, n. 3, in qua fuit dictum, exemptionem a decimis non suffragari, nisi in specie derogetur d. cap. *Nuper*, et in Viterbien. *Decimar.* 25 Iun. 1618 coram Cardinali Pamphilio postea Papa Innocent. X, et part. 1 recent., dec. 431, num. 2, part. 7, dec. 42, n. 9, et part. 19, dec. 201, n. 3. Et sic tenent Barb. l. c., n. 37; Fagnan. l. c., n. 28 et 29; Pirhing l. c., n. 59; Reifensstuel loc. cit., n. 64; Petra tom. 4, comment. ad Const. 8 Martini V, n. 14, et alii. Et ratio desumitur ex defectu intentionis in Pontifice concedente, quia Pontifex Constitutioni Concilii generalis numquam censetur derogare, nisi clausulam Concilii expresse derogatoriam adiciat, ut saepe decidit Rota apud Barbos. et Fagnan. loc. cit., et tenet communis Doctorum arg. c. *Ex parte* 3 de Cappellis Monachor. Sufficit autem, si in privilegio exemptionis a decimis praedialibus fiat derogatio alicuius alterius Concilii Generalis, cum addito, et aliorum Conciliorum, vel si dicatur: *non obstante aliqua Constitutione etiam in generali Concilio edita*; tunc enim censebitur derogatum etiam dicto decreto Concilii Lateranensis, ut in terminis resolvit Rota in causa Conchen. *Exemptionis decimarum* 17 Martii 1589 cor. Orano; et aliis saepissime, ut dicitur in dec. 316, num. 11, part. 5 rec., et tenet Fagnan. loc. cit., num. 31; Pirhing loc. cit., n. 59; Reifensstuel loc. cit., num. 67; Decius cons. 341, n. 10; Garcias de Benef. p. 4, cap. 5, n. 40, et alii passim. Observandum est secundo, quod in generali communicatione privilegiorum quamvis ampla, non communicatur privilegium exemptionis e solvendis decimis, quia communicationes, seu adaequationes privilegiorum quamvis amplae, et praegnantibus non extenduntur ad ea quae non solent concedi, vel saltem magna cum difficultate conceduntur, et in quibus agitur de praeiudicio tertii, ut est exemptio decimarum, sicuti notant Doctores in l. 1 ff. de legat. 1, ubi Iason. n. 21; Alciat. n. 4, Socin. Iun. cons. 43, Anton. de Butr. cons. 19, quod teste Fagn. l. c., n. 33, saepius secuta est S. C. et Rota, et signanter in Valentina *Decimarum* 28 Novembris 1604 coram Lancellotto, in qua hic articulus fuit late discussus; in Tolentina *Decimarum* 6 Nov. 1605, cor. Iusto; in Mediolanensi *Decimar.* 10 Aprilis 1606 coram Coccino; et in Dertonen. *Decimarum* 3 Martii 1608 coram Lugdunen. ut habetur p. 2 rec., dec. 214, n. 5.

Observandum est tertio, quod bona et praedia, quae solutioni Decimarum sunt obnoxia, remanent eidem oneri subiecta, etiamsi ad Regulares exemptos transeant, adeo ut Regulares teneantur illasolvere, quemadmodum solvebant Laici priusquam ad ipsos transiissent, nisi a Sede Apost. speciale privilegium eos specificè quoad tales Decimas eximens obtineant, prout firmavit Rota in Caral. *Decimae foeni* 14 Iunii 1659 coram Taya, et part. 12 recent., dec. 223, num. 7 ad 21, et part. 17, dec. 232, n. 4, et pluries respondit Sac. Congr. Conc. apud Pignatell. tom. 1, cons. 355, et tom. 8, consul. 8, num. 9 et seq., et Barb. de offic. et potest. Parochi part. 3, cap. 28, § 3, n. 44, et in Firmana *Decimarum* die 14 Nov. 1630, ibi: *Fratres Ordinis S. Augustini teneri ad solutionem Decimarum pro praediis acquisitis, quae dum a Laicis possidebantur, solutioni erant obnoxia*; et in una Polonien. seu Cracovien. *Decimarum* 17 Iunii 1645, ibi: *Sacr. Congr. Conc. iterum atque iterum auditis Regularibus, et praecipue Patribus Soc. Iesu, eorumque Iuribus ac privilegiis mature discussis, censuit ab iisdem Patribus et aliis Regularibus, solvendas esse Parochis et aliis Beneficiatis Decimas, quae solvebantur a Laicis priusquam bona in ipsorum Patrum Soc. Iesu, et aliorum Regularium proprietatem fuerint translata, firmis tamen remanentibus transactionibus desuper factis*. Quod etiam renovavit in una Ripana die 16 Maii 1647, additque etiam non obstante Const. Gregorii XIII quae fuit redacta ad vim iuris, et in una Camerinen. 15 Novembris 1659, ibi: *Sacr. Congr. Conc. censuit bona et praedia, quae dum a Laicis possidebantur, Decimarum solutioni erant obnoxia, ad Regularium Monasteria cum suo onere transire, ac propterea Regulares teneri illasolvere Parochialium Ecclesiarum Rectoribus; quemadmodum tenebantur Laici, priusquam bona ipsa in Monasterii proprietatem transtulissent; dictisque Regularibus non suffragari allegata privilegia, sed requiri speciale privilegium posterius S. Conc. Trid. cum individua derogatione cap. Nuper*; et in Nucerina Paganorum *Decimarum* die 24 Iunii 1677, ubi ad dubium: *An Ecclesiae saeculares, Monasteria Monialium S. Clarae et S. Dominici, et Conventus seu Monasteria Regularium nempe Carmelitarum, Minimorum, Scholarum piarum, Montis Virginis, Minorum Conventualium, S. Basilii, S. Benedicti, et Augustini teneanturolvere Decimas praediales ex bonis, ex quibus Decimae solvebantur a Laicis, antequam in praedictos transirent?* responsum fuit: *Affirm. quoad omnes, et si habent privilegium, deducant in S. Cong.*

Et quidem quoad Patres Conventuales in Ferentina *Decimarum* die 16 Ianuarii 1694, ead. Sac. Congr. Conc. censuit eos, non obstante exceptionis privilegio, teneri Parochis

solvere Decimas ex bonis titulo sive oneroso sive lucrativo quaesitis. Et quoad Patres Praedicatores Rota in Carpentoracten. *Decimarum*, consideratis omnibus eorum privilegiis, censuit eos non exemptos a Decimis, nisi pro bonis quaesitis ante Concilium Generale, nec suffragari privilegia postea obtenta; utpote quae non comprehendunt Decimas spirituales, vel non continent necessariam derogationem dict. cap. *Nuper* de decimis, ut late firmatur in dec. 271, part. 18 rec., et dec. 201, part. 19, tom. 1, et consonat resolutio eiusdem Sac. Congr. in Ferentina *Decimarum* die 15 Ianuarii 1695, ubi resolutum fuit Parocho Oppidi Petrae Acutae deberi Decimas praediales bonorum, quae possidet Conventus Patrum Praedicatorum intra

58 Parochiae linites. Immo etiamsi bona essent data pro erectione Monasterii, Collegii, seu pro dote Beneficii, quae sunt immunia a quibuscumque collectis et oneribus quamvis Cameralibus, adhuc non eximuntur a solutione *Decimarum*, ut plena Camera declaravit in Maceraten. 1 Iulii 1697, et Congregatio Boni Regiminis in Veliterna 27 Iunii 1699. Quinimmo

59 Regulares, et etiam Collegia Societatis Iesu tenenturolvere Decimas praediales iuxta loci consuetudinem, etiamsi in praeteritum non solverint, ut respondit Sac. Congr. Conc. in Firmana *Decimarum* 13 Iunii 1697, et in Senogal. 30 Augusti 1704.

60 Ad Decimas solvendas non tenentur Regulares non possidentes stabilia, et qui de elemosynis vivunt, ut item Sacra Congregatio sub die 17 Octobris 1625 in specie pro Observantibus disposuit. Unde non comprehenduntur praedicti Fratres Minores de Observantia in Bulla indictionis sex *Decimarum* super fructibus omnium ecclesiasticorum Beneficiorum, et pensionum in universa Italia et Insulis adiacentibus eiusdem Alexandri Papae VII, prout de-

claratur in sequenti Epistola Subcollectoribus missa:

Molto Rev. Signori,

Li Padri Minori Osservanti di S. Francesco, 61 i quali sono Mendicanti, e non possono possedere, per disposizione del proprio Istituto, rendita alcuna d'elemosine, che loro vengono fatte, non sono tenuti al pagamento delle Decime. Per tanto le Signorie vostre dovranno per tal conto non molestarli; ed il Signor le felicitati.

Di Roma li 20 Maggio 1662.

Delle Signorie VV. Affezion.

N. Arcivescovo di Damiata Tes. Gener.

Loco ✠ Sigilli

Francesco Miloni Secret.

Succollettori delle Decime.

Sic etiam Theatini sunt exempti a solutione 62 *Decimarum Apostolicarum*; Sac. Congr. Immunitatis 11 Ian. 1695, lib. 1 decr. Valleman., pag. 168.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In locis, in quibus Parochiae sunt divisae, 63 iuris assistantiam pro Decimis habet utique Parochus, non item Episcopus, ut monet Auctor. Sed notandum est quod, si Episcopus pro Decimis agat adversus Possessores bonorum, datum non est iis declinare solutionem *Decimarum* hoc sub obtentu, quod iuris assistantiam pro Decimis non Episcopus sed Parochus habeat; maxime si Parochus Episcopo adhaereat; 65 Rota in S. Severinae *Decimarum* 12 Ian. 1748, § 4, et in Confirmatoria 14 Iun. eiusd. an. 1748, § 6, cor. R. P. D. Bussio Decan.

ARTICULUS III. *Decimae ex quibus rebus, quo modo, tempore et loco, sint solvendae.*

SUMMARYUM. 1. De Iure communi solvendae sunt Decimae praediales de omnibus fructibus, seu proventibus bonorum omnium tam mobilium, quam immobilium licite acquisitorum. - 2. Assignantur in specie ea, de quibus Decimae solvendae sunt. - 3. Decimae praediales solvendae sunt, nedum de omnibus licite acquisitis, sed etiam de illicite acquisitis. - 4. Decimae personales, ubi illae adhuc sunt in usu, nec dari debent nec accipi possunt de illicite acquisitis, et illicite retentis ad n. 5. - 6. De illicite tamen acquisitis, et licite retentis, Decimae dari debent, et accipi possunt. - 7. Quamvis vero de sic illicite acquisitis possint Ministri Ecclesiae Decimas repetere, non expedit tamen ut illas repetant, donec sic turpiter viventes non se emendaverint. - 8. Decimae non sunt solvendae ex bonis acquisitis titulo haereditatis Legati, vel donationis. - 9. Si tamen bona acquisita titulo haereditatis, Legati, vel donationis sint fructifera, et ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutae Decimae, debent solvi ab eo, qui earum dominium et possessionem acquisivit: sicuti tenebitur ex post quotannis illasolvere. - 10. Decimae praediales solvendae sunt integre absque

ulla deductione seminis, vel expensarum, quae in colendis praediis et colligendis fructibus, pro custodia animalium, et huiusmodi fiunt. - 11. Insuper Decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione tributorum, et censuum praedialium, vel aliarum exactionum, ita ut ante praestationem ipsarum integre solvi debeant; vel si prius tributa non decimata solvantur, et ipsa decimari debeant, sive Decimas indeolvere cogatur is, qui tributa accipit. - 12. Decimae praediales solvendae sunt non nisi deductis prius expensis. - 13. Decimae praediales solvendae sunt statim ac fructus sunt a solo separati et collecti. - 14. Et obligati ad Decimas tenentur illasolvere, etiamsi a Parocho, vel ab alio ius decimandi habente, prius non moneantur, nec ab eis petantur. - 15. Alioquin peccant, si sine iusta causa solutionem notabiliter differant. - 16. Immo obligati ad Decimas tenentur ad resarciendum damnum, si quod ex sua culpabili mora solvendi in Decimis sequatur. - 17. Decimae praediales solvendae sunt pluries in anno, si praedia pluries in anno seminantur, et pluries in anno fructus proferant. - 18. Decimae personales, ubi illae adhuc sunt in usu, solvuntur omnes in fine cuiusque anni, sicuti alii census et tributa tunc solvi solent. - 19. Si tamen alii cubi esset diversa consuetudo, esset observanda. -

20. Circa locum, in quo solvendae sunt Decimae, si attendatur ius commune, videtur quod parochiani propriis sumptibus teneantur illas deferre in Domum vel Horreum Parochi. — 21. Si vero attendatur consuetudo iam fere ubique introducta, Parochi ipsi, aliqui Decimatores tenentur Decimas colligere, et suis expensis in domum deferre. — 22. Consuetudine esse posse fructus,

ex quibus Decima non solvatur. — 23-28. An Decima debeatur, si in Praediis, quae fructus ferebant Decimae obnoxios substituuntur fructus, qui consuetudine minime erant Decimae subiecti. — 29. Decima solvenda in ipsis fructibus, non item in pecunia. — 30. Quam consuetudine solvi possit in pecunia.

- ¹ De iure communi solvendae sunt Decimae praediales de omnibus fructibus, seu proventibus bonorum omnium tam mobilium, quam immobilium, licite acquisitorum. Et decimae personales solvendae sunt de omnibus lucris et proventibus per actionem et industriam hominum licite acquisitis. Est communis; et de Decimis praedialibus habetur clare ex c. *Nuncios* 6 de decimis, ibi: *Et de omni fructu Decimas persolvere*; c. *Ex parte* 21 eod. tit., ibi: *Et de omnibus bonis Decimae sunt Ministris Ecclesiae tribuendae*; c. *Ex transmissa* 23 eod. tit., ibi: *Fidelis homo de omnibus, quae licite potest acquirere, Decimas erogare tenetur*; cap. *Omnino tua nobis* 26 eod. tit., ibi: *Cum de cunctis proventibus Decimae sint reddendae*. Et de Decimis personalibus habetur ex c. *Ad Apostolicam* 20 de decimis, ibi: *Aequum est, ut illi Eccl. Decimae personales reddantur* etc.; cap. *Non est* 22 eod. tit., ibi: *De negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione... Decimae sunt Ministris Ecclesiae tribuendae*; et can. *Decimae* 66, caus. 16, quaest. 1, ibi: *De militia, de negotio et de artificio redde decimas*. Unde in specie Decimas solvunt 1 Frumentum et triticum, 2 Palea, 3 Foenum, 4 Pascua, 5 Vinum, 6 Fabae et alia legumina et Nuces, 7 Amigdalae et Castaneae, 8 Olivae, 9 Folia mororum, 10 Saccharum, 11 Pisces, 12 Apes seu fructus earum, 13 Lac, Lana et foetus animalium cum nutriti sunt, 14 Venatio et Aucupium, 15 Ligna, 16 Linum et Canapae et his similia, 17 Negotium et artificium, 18 Stipendia militum, 19 Advocatio, procuratio, merces et salarium, 20 Furna, 21 Lapidicinae, 22 Fodinae metallorum, 23 Molendinae et his similia, ut colligitur ex citatis iuribus, cum concordantiis, et enumerantur communiter a Doctoribus, et signanter a Barb. de offic. et potest. Episcop. part. 3, c. 28, § 1, n. 2 cum seq., et Rota rec. part. 5, t. 2, dec. 591, n. 12, p. 7, dec. 180, num. 12, p. 9, t. 1, dec. 64, n. 9 et 10, part. 15, dec. 43, n. 8 et 9, dec. 99, num. 10, et saepe alibi.
- ² Decimae praediales solvendae sunt nedum de omnibus licite acquisitis, sed etiam de illicite acquisitis; D. Thomas 2-2, qu. 87, art. 2 ad 2; Glossa in cit. cap. *Ex transmissa* 23 de decimis, verb. *Licite*, ad finem; Abbas et Innocent. ibid.; Pirhing lib. 3 decr., tit. 30, n. 18; Reiffenstuel ibid., n. 26, et alii communiter; arg. cap. *de terris* 16 de decimis. Et ratio est, quia Decimae praediales sunt onus reale ipsi terrae, ac caeteris rebus inhaerens, transiensque ad quemvis possessorem, sive bonae, sive ma-

lae fidei, alioquin praedo vel iniustus invasor esset melioris conditionis, quam bonae fidei possessor, quod nullimode est dicendum, cum et ipse Dominus, si praedium possideret, Decimasolvere teneretur; ex quo Decimae praediales non debeantur ex actione, sive iusta sive iniusta possessoris, sed ex praediorum aliarumque rerum possessarum fructibus, qui ex dono Dei proveniunt; cap. *Tua nobis* 26 de decimis. Loquendo autem de Decimis personali-⁴ bus, ubi illae adhuc sunt in usu, cum distinctione est procedendum; aut enim est sermo de Decimis ex lucris non solum illicite acquisitis, sed et illicite retentis, ita ut restitutioni adhuc obnoxia sint, qualia sunt quae acquiruntur ex furto, rapina, usura, simonia, iniusto bello, fraude, iniusto contractu, etc.; an vero de Decimis ex lucris solummodo illicite acquisitis et licite retentis, qualia sunt acquisita ex meretricio, ex adulterio, ex convento homicidio et huiusmodi, de quibus cum possessor verb. gr. Meretrix, Mulier adultera, conductus pecunia ad hominem occidendum, acquirat dominium, non tenetur ad restitutionem. Si de⁵ primis, scilicet illicite acquisitis et illicite retentis, sit sermo, Decimae nec dari debent, nec accipi possunt S. Thomas loc. cit.; Glossa in cit. c. *Ex transmissa*, verb. *Licite*, de decimis; Abbas ibid., num. 3; Azorius part. 1, lib. 7, cap. 24, qu. 13; Suarez lib. 1, cap. 32, n. 6 et 7; Pirhing lib. 3 decr., n. 9; Reiffenstuel ibid., n. 27, et Innocent. loc. cit., arg. can. *Non est putanda* 27, caus. 1, qu. 1. Et ratio est, quia cum possessor non acquirat dominium talium rerum, sed eas restituere teneatur, res sic acquisitae non computantur in bonis eiusdem, sed censentur bona aliena; l. *Non potuit* 1 ff. de Iure Fisci. Nulli autem licitum est aliena cuiquam concedere praeter Domini voluntatem, textu expresso in cap. *Tua nobis* 26 de decimis, ibi: *Cum nulli sit licitum aliena cuique con-*⁶
cedere praeter domini voluntatem. Si de secundis, scilicet illicite acquisitis licite retentis, sit sermo, Decimae dari debent et accipi possunt. Ita Glossa et Doctores omnes locis supracitatis. Et ratio est, quia licet tales acquirentes, verb. gr. meretrix accipiendo pecuniam pro meretricio, adultera pro adulterio, conductus ad occidendum hominem pro homicidio, turpiter faciant in acquirendo, non tamen turpiter retinere dicuntur; l. 4, § *Sed quod meretrici*, ff. de conduct. ob turpem causam. Unde si taliter acquisita licite retinere possunt, licite etiam possunt eadem erogare, et consequenter Decimas de iisolvere tenentur, cum delictum non prae-

stet immunitatem; 1. *Relegatorum*, § final., ff. de interdict. et relegat. Quamvis autem de sic illicitè acquisitis possint ministri Ecclesiae Decimas repetere, non expedit tamen ut illas repetant, donec sic turpiter acquirentes non se emandaverint, ne videantur talia turpia facta approbare, et eorum sceleribus communicare, ut ait S. Thomas loc. cit., art. 2; Glossa cum aliis Doctoribus locis citatis. Unde ab Ecclesia oblationes aliquorum respuuntur ratione criminis; Deuteronomii c. 23, ibi: *Non offeres mercedem postribuli*; can. *Oblationes* 2, dist. 90; c. *Non est putanda* 27, caus. 1, qu. 1; can. *Miror* 8, caus. 17, qu. 4.

8 Decimae non sunt solvendae ex bonis acquisitis titulo haereditatis, legati vel donationis; Innoc. in d. c. *Non est* 22 de decimis; n. 2; Moneta de decimis cap. 5, n. 37; Rebuffus de decimis qu. 8, n. 21; Suarez loc. cit., lib. 1, c. 31, n. 6; Layman lib. 4, tract. 6, cap. 1, n. 2 in fine; Pirhing loc. cit., n. 21; Barbosa loc. cit., n. 28, et alii. Et ratio est; quia Decimae solummodo solvuntur ex fructibus et emolumentis praediorum et rerum immobilium aut animalium uti sunt Decimae praediales, aut ex acquisitis labore et industria hominum: sed bona illa, quae alicui obveniunt ex haereditate, legato vel donatione, nec sunt fructus praediorum, rerumque immobilium aut animalium, nec fructus personarum, quia non ex labore seu industria, et actione propria, sed ex alterius actione ei obveniunt, ergo, etc. Tum quia in Lege veteri Dominus dedit ipsas terras et possessiones, et tamen constat non ex ipsis, sed ex ipsorum fructibus sibi dari Decimas iussisse, iuxta illud Num. c. 18; ac proinde cum Pontifices circa decimas constituendas imitati sint Legem veterem, dicendum est eos voluisse, ut non de terris et possessionibus ipsis, sed de earum fructibus decimae solverentur. Tum etiam quia, si ex bonis ipsis immobilibus titulo haereditatis, legati, vel donationis acquisitis deberent solvi decimae, omnia fere bona immobilia quam cito ad Ecclesiam pervenirent. Hic tamen est advertendum, quod si bona acquisita titulo haereditatis, legati vel donationis, sint fructifera, et ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutae decimae, debent solvi ab eo, qui eorum dominium et possessionem acquisivit, sicuti tenebitur ex post quotannis illasolvere, cum res transeant cum suo onere ad quemcumque possessorem; c. *Cum non* 33 de decimis, ibi: *Quoniam res cum onere suo transit*. Et cap. *Ex literis* 5 de Pignoribus, ibi: *Cum etiam bona... cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem*; Ita Suarez loc. cit., c. 31, n. 10; Pirhing loc. cit., n. 22, et alii communiter.

10 Decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione seminis vel expensarum, quae in colendis praediis et colligendis fructi-

bus, pro custodia animalium et huiusmodi fiunt; cap. *Cum homines* 7 de decimis, ibi: *Decimam Eccl. cuius Parochiani sunt, sine diminutioneolvere tenentur*; cap. *Ex part.* 21 eod. tit., ibi: *De omnibus praediorum fructibus decimas absque diminutione persolvant*; c. *Non est* 22 eod. tit., ibi: *Praecipimus, quatenus antequam ulla deducatis de bonis praedictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debita persolvatis*; cap. *Tua nobis* 26 eod. tit., ibi: *Mandamus quatenus omnes, qui ratione... praediorum decimas Ecclesiis et Clericis tuae Dioecesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione remota compellas*; cap. *Pastoralis* 28 eod. tit., ibi: *Expensas tamen, quae fiunt pro fructibus percipiendis ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas etc.*, et sic communiter Doctores. Insuper decimae praediales solvendae sunt integre absque ulla deductione tributorum et censuum praedialium, vel aliarum exactionum, ita ut ante praestationem illarum integre solvi debeant, vel si prius tributa non decimata solvantur, et ipsa decimari debeant, sive decimas indeolvere cogatur is qui tributa accepit, textu expresso in cap. *Cum sit* 33 de decimis: *Cum non sit in homine quid semen serenti respondeat, quoniam iuxta verbum Apostoli, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus; qui de mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidem in decimis defraudare nituntur census et tributa, quae interdum indecimata praetereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in signum universalis Dominii quasi quodam titulo speciali sibi Dominus decimas reservaverit, nos et Ecclesiarum dispendiis et Ecclesiarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in praerogativam Dominii generalis exactionem tributorum et censuum praecedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census vel tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum suo onere transit, ea per censuram ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de iure debentur*. Sic etiam Doctores communiter.

Decimae personales solvendae sunt non nisi deductis prius expensis; cap. *Pastoralis* 28 de decimis, ibi: *Explicari postulasti, utrum quis possit de molendinis et piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum? Ad quod respondemus, quod licet circa res acquisitas vel factas de pecunia decimata, cum ipsae venduntur, credamus deducendas expensas, etc.*; et Glossa ibid., verb. *Expensas*, ibi: *Expensas factas in eundo et redeundo, et negotiando faciendo meliorem*; et est communis. Ratio autem, cur Decimae personales solvendae sint deductis expensis, et praediales expensis non deductis, varia assignatur a Doctor. ut vi-

- deri potest apud Barbos. loc. cit., n. 35, sed hic adducitur solum illa, quam prae caeteris dant D. Thomas 2-2, qu. 87, art. 2; Gonz. in cap. *Cum homines* 7 de decimis, n. 8; idem Barbos. loc. cit., num. 26; Pirhing loc. cit., num. 30, et alii plures, scilicet, quod Decimae personales solvantur ex fructibus civiliter consideratis, quorum nomine illi soli veniunt qui deductis expensis supersunt; l. *Fructus* 7, in princ., ff. solut. Matrim., ibi: *Fructus eos esse constat qui, deductis expensis, supererunt*; et l. 1 C. De fruct. et lit., ibi: *Hoc fructuum nomine continetur, quod iustis fructibus deductis superest*, uti est v. gr. si quis expendat centum aureos in emendis mercibus, quas postea vendat 150 aureis, ex hac summa deducendi sunt prius aurei, quibus merces emptae sunt, deinde expensae factae in vectigalibus et itineribus, quibus deductis, si remanserint ex lucro triginta aurei, tenebitur pro decimisolvere tres aureos; ut recte advertit Canisius tractatu de decimis, cap. 2, n. 2. Decimae vero praediales solvantur ex fructibus naturaliter consideratis secundum se, et quatenus ex terra et re ipsa proveniunt dono et beneficio Dei, sine quo potuisset etiam post factas expensas nihil crescere, iuxta illud 1 ad Corinth. 3, ibi: *Neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat Deus*. Unde cum ab ipso Deo, tamquam Auctore cuncti ipsi fructus proveniant, decimae de illis sine ulla expensarum deductione solvuntur. Sicut enim si locetur vinea, vel ager pro certis mensuris, vel certa parte v. g. quarta fructuum, solvendi sunt fructus locatori non deductis expensis, iuxta cap. *Tua nobis* 26 de decimis. Ita etiam ex fructibus praedialibus decimae integre solvi debent non deductis expensis, quia praedia sunt a Deo veluti locata hominibus pro decima parte fructuum sibi tamquam supremo Domino, ac vice sui Ecclesiae Ministris quotannis solvenda; arg. cit. cap. *Tua nobis* 26, et cap. *Cum non sit* 33 de decimis.
- 13 Decimae praediales solvendae sunt, statim ac fructus sunt a solo separati et collecti, textu expresso in cit. c. *Cum homines* 7 de decimis, ibi: *Mandamus quatenus eos cogatis, ut decimam statim fructibus collectis persolvant*. Idque desumitur ex c. 22 Exodi, ubi dicitur: *Decimas tuas et primitias tuas non tardabis*
- 14 *reddere*. Et obligati ad decimas tenentur illas sicolvere, etiamsi a Parocho vel ab alio ius decimandi habente prius non moneantur nec ab eis petantur, nam ipse dies, sive tempus solutionis, pro creditore interpellat; arg. c. *Potuit* 4 de locato et conducto, ibi: *Non obstante, quod ei, ut Canonem solveret, non extitit nunciatum, cum in hoc casu dies statuta pro Domino interpellat*; alioquin peccant, si sine iusta causa solutionem notabiliter differant, uti pro certo supponitur et traditur can. *Decimae* 66, caus. 16, qu. 1, ibi: *Sed si tardius dare de-*

timas peccatum est, quanto peius est non dedisse, et tenent Glossa in cit. cap. *Cum homines* 7 de decimis, verb. *Fructibus collectis*; Abbas ibid., num. 3; Layman lib. 4, tract. 6, cap. 5, num. 1; Rebuffus loc. cit., quaest. 11, num. 3; Pirhing loc. cit., n. 93; Reiffenstuel loc. cit., n. 32, et alii passim. Immo obligati ad decimas tenentur ad resarciendum damnum, si quod ex sua culpabili mora solvendi in decimis sequatur; arg. l. *Cum res* 47, § fin., ff. de Legat. 1; c. *Cum gratia sui* unic. de commodato, ibi: *seu in mora fuisset*; et cit. c. *Cum homines* 7 de decimis, ibi: *Atque de subtractis et retentis dignam satisfactionem exhibere procurent*; et sic tenent cum Glossa omnes Doctores mox citati. Decimae praediales solvendae sunt pluries in anno, si Praedia pluries in anno seminantur, ut pluries in anno fructus proferant, textu expresso in cap. *Ex part.* 21 de decimis, et Glossa ib., verb. *Unius*, et alia Glossa in c. *Revertimini* 65, caus. 16, qu. 1, verb. *Annus*, et est communis. Decimae personales, ubi illae adhuc sunt in usu, solvuntur omnes in fine cuiusque anni, sicut alii census et tributa tunc solvi solent; Glossa in cit. can. *Revertimini* 65, caus. 16, quaest. 1; Abbas in cap. *Pervenit* 5 de decimis, num. 3; Layman loc. cit.; Pirhing loc. cit., num. 93; Reiffenstuel loc. cit., num. 35, et alii passim. Et ratio est, quia si de cuiusvis operis, negotii vel industriae fructu, seu lucro statim solvi deberent decimae, id in nimium incommodum esset tum ipsi datori, tum ipsi acceptatori decimarum, cum particularis solutio multa incommoda afferre soleat; l. *Plane* 3 ff. Fam. herciscund. Si tamen alicubi esset diversa consuetudo, esset observanda, cum de tempore solutionis decimarum personalium nihil reperiatur cautum in iure, et sic attendenda erit cuiusque loci consuetudo, nam de quibus causis scriptis legibus nihil utimur, id custodiri oportet, quod moribus et consuetudine introductum est, dicit Ulpianus l. *de quibus* 32 ff. de Legibus.

Circa locum, in quo solvendae sint decimae, si attendatur ius commune, videtur, quod Parochiani teneantur propriis sumptibus illas deferre in domum vel horreum Parochi; arg. can. *Revertimini* 65, caus. 16, quaest. 1, ibi: *Hortor vos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea mea*; et c. *Decimas* 1, caus. 16, quaest. 7, ibi: *Inferate omnem decimationem in horreum meum*, quod est desumptum ex Malachiae 3, et tenent Glossa in cit. cap. *Revertimini*, verb. *In horrea*; Abbas in c. *Pervenit* 5 de decimis, num. 3; Covarruvias lib. 1 variar. resolut., cap. 17, num. 8; Gonzalez in c. *Cum homines* 7 de decimis, n. 6; Guttierrez lib. 2 Canon. qq., cap. 12, num. 23; Reiffenstuel loc. cit., num. 36, cum communi aliorum contra Barbosam loc. cit., § 2, num. 24; Layman loc. cit., cap. 5, num. 2; Pirhing loc. cit.,

num. 94. Et ratio est, quia, ut recte dicit meus Reiffenstuel loc. cit., Christiani non minus tenentur praestare decimas in signum universalis dominii Dei, quam quivis subditus tenetur tributa sua et census solvere terreno Domino in signum dominii eiusdem; arg. cap. *Tua nobis* 26 de decimis; sed terreni subditi tenentur census et tributa in signum Domini debita, deferre propriis sumptibus ad domum Domini; arg. l. *Pro locis* 6 ff. de ann. et tribut.,
 21 ergo etc. Si vero attendatur consuetudo iam fere ubique introducta, teste Gutierrez loc. cit., num. 45; Barbosa loc. cit., num. 24; Canisio de decimis, c. 7, Parochi ipsi, alique decimatores tenentur decimas colligere, et suis expensis in Domum deferre. Et ubi talis adest consuetudo legitime praescripta, est ibi observanda, ut fatentur omnes Doctores; arg. cap. *Cum tanto* 11 de consuetudine, ibi: *Licet etiam longaevae consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel iuri positivo debeat praepiudicium generare, nisi fuerit rationabilis, et legitime sit praescripta.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 22 Consuetudine esse posse fructus, ex quibus Decima non solvatur, communis est Canonistarum sententia. Quaestio vero non inutilis hic
 23 discutienda est, an decima debeat, si in Praediis, quae fructus ferebant decimae obnoxios,

ARTICULUS IV. *Ius decimandi a quibus, et quibus modis acquiri et concedi possit.*

SUMMARYUM. 1. Clerici acquirere possunt ius decimandi variis modis. Primo Papae concessione, seu privilegio. - 2. Secundo per consuetudinem legitime praescriptam. - 3. Ad sic autem praescribendum contra Laicum, vel contra Clericum privatum, vel contra aliam causam non privilegiatam, sufficit decennium inter praesentes, et vicennium inter absentes. - 4. Ad sic praescribendum contra aliquam causam piam requiruntur, et sufficiunt quadraginta anni cum bona fide. - 5. Ad sic praescribendum contra Ecclesiam Parochialem requiruntur quadraginta anni una cum titulo, vel tempus immemorabile. - 6. Tertio Clerici acquirere possunt ius decimandi per transactionem. - 7. Et talis transactio si sit facta cum legitima auctoritate et consensu Superiorum, obligat etiam successores. - 8. Si vero transactio facta fuerit sine legitima auctoritate Superioris, valet solum inter ipsas personas transigentes, et nullum obligat successores. - 9. Quarto Clerici acquirere possunt ius decimandi donatione, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum ecclesiasticarum requisitae. - 10. Si tamen decimarum donatio sit facta a Laico Ecclesiae, vel loco religioso, tunc non requiruntur tales solemnitates, sed sufficit solus Episcopi consensus. - 11. Quinto Clerici acquirere possunt ius decimandi, permutatione. - 12. Requiritur autem etiam solemnitates ad alienationem necessariae. - 13. Sexto Clerici acquirere possunt ius decimandi per compromissionem in arbitros. - 14. Requiritur tamen pro tali compromisso solemnitates ad alienationem necessariae. - 15. Laici nullo modo possunt acquirere ius decimandi, quatenus spirituale, sive fundatum in titulo spiritualis officii, seu obligatione ministrandi spiritua-

substituuntur fructus, qui consuetudine, ut dictum est, decimae minime erant subiecti? Affirmant Mornac. in leg. 13, fer. per tot., ff. de servit. rustic.; Dupineau in suis quaest. et consult. c. 10, pariter fere per tot. Negant vero
 24 Grimaudet de decimis lib. 1, num. 3, per tot.; Papon. Corpor. Iur. Francic. lib. 1, tit. 12, num. 5; Rot. in Caesaraugustana *Decimarum* 15 Maii 1752, et in Confirmatoria 2 Apr. 1753 coram R. P. D. Canillac, idque non male, nam decimam debent non ipsa praedia, sed fructus; locus propterea esse nequit decimae, si consuetudo a decima exemit novos fructus.

Negativam vero hanc opinionem duobus in casibus limitat Rousseaud de la Combe in sua Iurisprud. Canon., verb. *Decimae*, sect. 10, qu. 6 et 7. Prior est, si consuetudo vigeat, ut ex novis fructibus non obnoxii decimae solvatur decima. Alter est, si haec substitutio fructuum non obnoxiorum decimae, adeo universalis sit, ut Parocho congrua desit.

Decima regulariter solvenda est in ipsis fructibus, non item in pecunia. Consuetudine vero fieri potest, ut solvatur in pecunia. At quatenam consuetudo huius sit efficaciae, expendit Rot. in Cracovien. *Decimarum super bono iure* 26 Iunii 1748, coram illustriss. Clement., impress. Romae per Barbiellini 1781, et in alia Cracovien. *Decimar. super bono iure* 27 Aprilis 1750, cor. illustriss. Cortiada.

lia. - 16. Possunt tamen Laici licite et valide per specialem concessionem, seu privilegium Summi Pontificis, acquirere ius decimarum, quatenus hoc consideratur ut abstractum a titulo, ac iure spirituali, et solummodo est quid temporale, scilicet ius praecise percipiendi decimam partem fructuum. - 17. Immo olim etiam Episcopi, ac alii Ecclesiarum Praelati ius percipiendi tales decimas in Feudum vel Emphyteusim perpetuo concedere poterant. - 18. Hodie tamen a tempore Concilii Turonensis celebrati sub Urbano II anno 1096, vel saltem a tempore Concilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III 1179, id sine consensu, et facultate Summi Pontificis facere amplius non possunt. - 19. Valent tamen etiam nostris temporibus illorum concessionem eisdem factae ante dictum Decretum Urbani II, et ante dictum Concil. Lateranen., possuntque Laici etiam hodie licite retinere ius talium decimarum antecessoribus suis concessum ante dictum Decretum. - 20. Laici nulla praescriptione et consuetudine etiam immemorabili acquirere possunt ius decimandi. - 21. Hinc Laici ut retinere valeant decimas, praeter tempus immemorabile, requiritur insuper fama privilegii, debentque Laici probare communem famam, quod decimae fuerint suis antecessoribus ex privilegio concessae, vel ante Concilium Lateranense in feudum datae sunt. - 22. Contraria tamen sententia est etiam probabilis. - 23. Laici ius decimandi, quod ex legitimo titulo possident, nequeunt per venditionem, donationem, mutationem, vel per aliud contractum in alios transferre Laicos sine auctoritate Papae. - 24. Etsi tamen sit vere probabilis etiam contraria sententia. - 25. Ad validitatem concessionis decimarum favore Laicorum requiritur specialis derogatio. - 26, 27. Quid si concessio cadat super iure spirituali decimandi vel commoditate decimarum.

- 1 Clerici acquirere possunt ius decimandi variis modis. Primo *Papae concessione*, seu privilegio, ratione cuius privilegii seu concessionis fit, quod Decimae alias de iure ad Parochum spectantes, debeant solvi Ecclesiae non Parochiali, v. g. Regulari, aut Beneficiato simplici.
- 2 Ita Doctores communiter arg. cap. *Statuto* 2 de Decimis in 6. Secundo, *per consuetudinem legitime praescriptam*. Est communis; argum. cap. *Cum sint* 18, cap. *Ad Apostolicae* 20, cap. *Cum contingat* 29 de Decimis. Et ratio est, quia consuetudo legitime praescripta derogare potest iuri communi positivo, c. *Cum tanto* 2 de Consuetud., et per consequens ius uni Ecclesiae competens in aliam transferre, cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetud. Ad sic autem praescribendum contra Laicum, vel contra Clericum privatum, vel contra aliam causam non privilegiatam sufficit decennium inter praesentes, et vicennium inter absentes, arg. leg. unic. Cod. de usucap. transformand., et § 1 Inst. de usucap., ibi: *Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium, immobiles vero longi temporis possessionem (id est inter praesentes decennio, inter absentes viginti annis)*
- 4 *usu capiantur*. Ad sic praescribendum contra aliquam causam piam, v. g. Hospitale, Monasterium, Capitulum, vel aliquam Ecclesiam non Parochialem, requiruntur, et sufficiunt quadraginta anni cum bona fide. Authen. *quas actiones* Cod. de Sacrosanct. Eccles., cap. *Aures* 6, cap. *Illud autem* 8, et cap. *Quia iudicante* 9 de praescript. Ad sic vero praescribendum contra Ecclesiam Parochialem requiruntur quadraginta anni una cum titulo vel tempus immemorabile; est communis. Et ratio est quia ad praescriptionem contra Ecclesiam requiritur dictum tempus una cum titulo, quoties ius commune resistit, vel praesumptio est contra praescribentem, textu expresso in cap. 1 de praescription. in 6, ibi: *Nam licet ei, qui rem praescribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium ius commune, vel contra eum praesumptio non habetur, sufficit bona fides; Ubi tamen est ei ius commune contrarium, vel habetur praesumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat praescribendi; Nisi tanti temporis allegetur praescriptio, cuius contrarii memoria non existat*. Atqui ius commune resistit praescribenti Decimas contra Ecclesiam Parochialem, et habetur praesumptio contra ipsum praescribentem, cum sit expresse statutum Decimas de iure pertinere ad Parochos; cap. *Quoniam* 13, cap. *Cum sint* 18, cap. *Ad Apostolicae* 20, cap. *Tua nobis* 26, cap. *Cum contingat* 29, et cap. *Cum in tua* 30 de Decimis, adeoque etc.
- 6 Tertio Clerici acquirere possunt ius decimandi *per transactionem*, ita ut ius decimandi per talem transactionem, seu amicabilem com-

positionem, uni vel alteri vel utrique parti acquiratur, ut constat ex cap. *Multipli* 3, et cap. *Suggestum* 9 de Decimis, uti si v. g. lis oriatur ad quem ex Parochis vel aliis Clericis vel etiam Religiosis pertineant Decimae, possunt partes litigantes transigere et componere, ut Decimae aequaliter inter ipsos dividantur, vel uni parti maior portio, vel alteri minor tribuatur: dummodo in tali transactione nullum pactum simoniacum interveniat, ita ut pro spiritali iure decimarum detur pecunia, vel alia res pretio aestimabilis; Glossa in cit. cap. *Ex multiplici*, verb. *Conventionem*; Rebuffus de Decimis, qu. 13, num. 26; Pirhing loc. cit., num. 120; Reiffenstuel. loc. cit., num. 117, et alii communiter. Talis autem transactio si sit facta cum legitima auctoritate et consensu superiorum, obligat etiam successores. Glossa in cit. cap. *Ex multiplici*, verb. *Eandem conventionem*; Abbas ibidem num. 2; Layman lib. 4, tract. 6, num. 1; Reiffenstuel. loc. cit., num. 118, et communis aliorum; arg. c. *Statuimus* 2 de transactionibus, ibi: *Statuimus, ut si super Decimis inter vos et aliquam personam ecclesiasticam de assensu Episcopi vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata et inconcussa persistat*; et cap. *Veniens* 8 de transactionib., ubi expresse declaratur successores non teneri stare Transactioni super decimis factae absque auctoritate legitima Superioris. Si vero transactio facta fuerit sine legitima auctoritate Superioris, valet solum inter personas ipsas transigentes, et nullimode obligat successores; cit. cap. *Veniens* 8 de Transactionibus, ubi assignatur haec ratio: *Cum inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, nec pacta inter alios facta aliis obesse patiamur*. Quod idem colligitur ex Conc. Trid. sess. 6, cap. 4, de Reform., ibi: *Concordiis, quae tantum suos obligent auctores, non etiam successores*; et tenent Glossa citata; Fagnan. in dict. cap. *Veniens*, num. 2; Reiffenstuel loc. cit., num. 118, et alii communiter.

Quarto Clerici acquirere possunt ius decimandi, *Donatione*, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum ecclesiasticarum requisitae; cum Donatio expresse numeretur inter species alienationis; cap. *Nulli liceat* 5 de rebus Ecclesiae alienand. vel non, ibi: *Alienationis autem verbum continet donationem*. Si tamen Decimarum donatio sit facta a Laico Ecclesiae vel loco religioso, tunc non requiruntur tales solemnitates, sed sufficit solus Episcopi consensus; cap. *Cum Apostolica Sedes* 7 de his quae fiunt a Praelato sine consensu Capit., ibi: *Nam in Lateranensi Concilio est inhibitum, ne quaelibet religiosa persona Ecclesias et decimas de manibus Laicorum sine consensu Episcoporum recipiat, per quod indirecte datur intelligi, quod sufficit consensus*

Episcopi, ut licitum Ecclesiae sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis Decimis intelligimus, quae Laicis in Feudum

- 11 *perpetuo sunt concessae.* Quinto Clerici acquirere possunt ius decimandi, *Permutatione*, qua una Ecclesia cum altera decimas pro decimis, vel alio iure spirituali permutat; argum. cap. *Ad quaest.* 6, et c. *Exhibita* 9 de rerum perm., et Glossa ibidem verb. *Temporalia* cum communi Doctorum. Requiritur autem solemnitas ad alienationem necessariae, quia *Permutatio* expresse numeratur inter species alienationis; cap. *Nulli liceat* 5 de rebus Eccl. alienand. vel non, ibi: *Alienationis autem verbum*
- 13 *continet permutationem.* Sexto Clerici acquirere possunt ius decimandi per *Compromissum* in Arbitros; arg. cap. *Cum Apostolica* 7 de his quae fiunt a Praelato sine consensu Capituli, et cap. *Sane* 1 de Arbitris. Per arbitrium enim, seu sententiam Arbitrorum (cui partes stare debent) possunt decimae uni litigantium adiudicari, et alteri auferri, sive totae, sive pro parte.

- 14 Requiritur tamen pro tali compromisso solemnitates ad alienationem necessariae. Abbas in cap. *Dilecti Filii* 4 de Arbitris, num. 8; Layman lib. 4, tract. 6, cap. 6, num. 1; Pirhing loc. c., num. 123; Reiffenstuel loc. c., num. 120, et alii passim. Et ratio est quia per compromissum indirecte perveniri potest ad alienationem decimarum, quae est directe prohibita, ut patet ex toto titulo de rebus Eccl. alienand. vel non, et ex Const. Pauli II incip. *Ambitiosae*; prohibita autem alienatione, censetur etiam prohibitus omnis actus, per quem deveniri potest ad alienationem, c. *Cum quid* 39 de Reg. iuris in 6, ibi: *Cum quid prohibetur, prohibentur omnia quae ex illo sequuntur.*

- 15 Laici nullo modo possunt acquirere ius decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia; textu expresso in c. *Decimas* 1, caus. 16, quaest. 7, ibi: *Decimas, quas in usum pietatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, a Laicis possideri auctoritate apostolica prohibemus, sive enim ab Episcopis vel regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, (nisi Ecclesiae reddiderint) sciant se sacrilegii crimen committere, et aeternae damnationis periculum incurrere; c. Ad haec* 15 de Decimis, ubi Alexander III irritat donationem Decimarum factam a quodam Abbate cuidam Laico, et eius haeredibus, ibi: *Quoniam sanctuarium Dei* (scilicet Decima, quatenus est ius mere spirituale) *iure haereditario possideri non debet, viribus carere decernas; et Laicum (nisi Decimam ipsam ipsi Ecclesiae libere resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas; cap. Quamvis* 17 de decim., ibi: *Quamvis sit grave nimis, et divini dignum animad-*

versione iudicii habeatur, quod Laici quidam, quod Sacerdotum est in ecclesiasticis rebus (de Decimis est sermo) *usurpant, maiorem tamen etc.; et consimiliter habetur in cap. Prohibemus* 19 eod. tit., et cap. *Causam* 7 de praescription., et est communis et certa cum Glossa in d. cap. *Quamvis* verb. *Concesserit*, et Rota part. 1 rec., dec. 48, num. 9, part. 8, dec. 47, num. 25, part. 9, tom. 1, dec. 234, n. 1 et 2, part. 10, dec. 97, n. 1, dec. 253, num. 6, dec. 291, n. 31, part. 14, dec. 234, num. 1, part. 15, dec. 67, num. 1, part. 17, dec. 46, num. 5, et saepe alibi. Et ratio est, quia cum Laici Officia spiritualia ministrare non possint, c. *Bene quidem* 1, dist. 96, cap. *Decernimus* 2 de iudiciis, cap. *Tua* 25 de Decimis, sequitur evidenter, quod nullo modo possunt acquirere ius decimandi, quatenus spirituale est, sive fundatum in titulo spiritualis Officii, seu obligationis ministrandi spiritualia.

Possunt tamen Laici licite et valide per specialem concessionem, seu privilegium Summi Pontificis acquirere ius Decimarum, quatenus hoc consideratur ut abstractum a titulo ac iure spirituali, et solummodo est quid temporale, scilicet ius praecise percipiendi decimam partem fructuum. Est communis cum Pirhing l. c., n. 138; Reiffenstuel loc. c., num. 131; Rota part. 6, dec. 19, n. 17, par. 7, dec. 180, n. 20 et 21, part. 10, dec. 175, n. 9, dec. 291, n. 9, part. 14, dec. 424, num. 9, et saepe alibi. Et constat multiplici experientia plurium Romanorum Pontificum, qui ius percipiendi perpetuo similes Decimas cum facultate transferendi illud successoribus suis concesserunt variis Regibus, Ducibus aliisque Principibus ob eorum amplissima merita et maxima beneficia in urgentissimis casibus Ecclesiae Catholicae praestita. Immo olim etiam Episcopi ac alii Ecclesiarum Praelati ius percipiendi similes Decimas in Feudum vel Emphyteusim perpetuo Laicis concedere poterant, ut traditur in cap. *Cum Apostolica* 7 de his quae fiunt a Praelatis, et desumitur ex cap. *Tua* 25 de Decimis, ubi supponitur, quod ab antiquo decimae in Feudum Laicis dari potuerint, et constat ex Decreto Urbani II revocantis dictam potestatem, ut patet in lib. 1 Feudor. tit. 6, et tradit communis Doctorum cum Rota part. 7 rec., dec. 103, num. 8, dec. 193, num. 23, part. 8, dec. 47, n. 23 et 31, p. 9, tom. 1, dec. 234, num. 3. Hodie tamen a tempore Concilii Lateranensis celebrati sub Alexandro III 1179, teste Covarruvia lib. 1 variar. Resolut, cap. 7, num. 4; Barbosa in cap. 1 de his quae fiunt a Praelatis n. 2; Rebuff. in tract. de Decimis qu. 10, n. 23, et Rota part. 8 rec., dec. 76, num. 6, part. 15, dec. 375, num. 3, id sine consensu et facultate Summi Pontificis facere amplius non possunt; Rota part. 2 rec., dec. 262, num. 3, part. 8, dec. 47, num. 31

- cum seq., et dec. 76, num. 6, et patet ex cit. Decreto Urbani II relato in lib. 1 Feud., tit. 6, et ex cap. *Ad haec* 15, cap. *Quamvis* 17, cap. *Prohibemus* 19 de Decimis, et cap. *Statuto* 2,
- 19 § *Sane* in fine, de Decimis in 6. Quamvis autem Episcopi alique Ecclesiarum Praelati hodierno iure ius percipiendi similes Decimas Laicis in Feudum vel Emphyteusim perpetuo concedere non possint ex mox citatis verbis; valent tamen etiam nostris hisce temporibus illorum concessionem eisdem factae ante dictum Decretum Urbani II, et ante dictum Concilium Lateranense, possuntque Laici etiam hodie licite retinere ius talium Decimarum antecessoribus suis concessum ante dictum Decretum; ita habetur expresse in cap. *Episcopum vel Abbatem* lib. 1 Feud., tit. 6, ubi dicitur: *De Feudis ante illud Decretum factis seu concessis, quod firmiter permanere debeant; non autem de datis post decretum illud*; et colligitur clare ex cap. *Cum Apostolica* 7, in fine, de his quae fiunt a Praelatis, et ex cap. *Statuto* 2, § *Sane* in fine, de Decimis in 6. Et sic communis Doctorum cum Rota part. 7, dec. 103, num. 7, part. 8, dec. 47, num. 34, part. 9, tom. 1, dec. 234, n. 2 et 5, part. 15, dec. 67, n. 2 et 11, part. 16, dec. 109, num. 3.
- 20 Laici nulla praescriptione et consuetudine etiam immemorabili acquirere possunt ius decimandi, textu expresso in cap. *Causam* 7 de praescriptionibus, ibi: *Quia cum Laici Decimas retinere non possint, eas nulla valent praescribere ratione*, ubi vides rationem datam a textu, nempe: *quia decimas detinere seu possidere non possunt*; quod autem quis possidere non potest, etiam praescribere nequit, cum sine possessione praescriptio non procedat, textu clarissimo in Regul. 3 de Regul. Iur. in 6, ibi: *Sine possessione praescriptio non procedit*; et sic tenent Engel l. 3 decr., tit. 30, num. 23; Reiffenstuel ibidem, n. 138; Pirhing de praescript., num. 41; Covarruvias variar. Resol. l. 1, cap. 17, num. 5; Layman lib. 4, tract. 6, cap. 6, n. 8; Rebuff. de Decimis, q. 10, num. 24, et communis aliorum cum Rota part. 7 recent., dec. 137, num. 7, part. 16, dec. 109, num. 2, et saepe alibi.
- 21 Hinc Laici, ut retinere valeant Decimas praeter tempus immemorabile, requiritur insuper fama privilegii, debentque Laici probare communem famam, quod Decimae fuerint suis Successoribus ex privilegio concessae, vel ante Concilium Lateranense in Feudum datae sint. Sic Abbas in cap. *Cum Apostolica* 7 de his quae fiunt a praelat., num. 12, et ibi Imola n. 21; Ioann. Andreas num. 9; Felinus in cap. *Cum contingat* de Foro compet., num. 4; Moneta de Decimis cap. 5, qu. 3, num. 59; Card. de Luca de Decimis, discours. 6, num. 24 et 25, et alii cum Rota part. 2 recent., decis. 193; num. 6, part. 4, dec. 545, num. 1, part. 8,

dec. 137, num. 7, ubi dicit, quod haec opinio semper fuit in hoc sacro Tribunali recepta, ut in Tolentina *Decimarum de Capill.* 4 Decembris 1615, coram bon. mem. Andrea, ubi latissime fuit firmata, et in Hispalen. *Decimarum de Almonte* 5 Maii 1635, coram Pirovano, et in Corduben. *Decimarum de Lucena* 15 Iun. eiusdem anni 1635, et par. 16 rec., dec. 109, num. 2, in Taurinen. *Decimarum* 31 Maii 1669, ubi citatur alia in Mediolanen. *Rescissionis permutationis* 21 Maii 1597, coram Cardinali Hieronymo Pamphilio. Contra 22 rium tamen tenent Covarruvias lib. 1 variar. Resol., cap. 17, num. 5, § *Sed si*; Pirhing de Praescript., num. 44; Reiffenstuel loc. c., n. 144, et alii. Quae revera sententia non caret sua probabilitate.

Laici ius decimandi, quod ex legitimo titulo 23 possident, nequeunt per venditionem, donationem, mutationem, vel per alium contractum in alios transferre Laicos sine auctoritate Summi Pontificis; cap. *Prohibemus* 19 de Decimis, ibi: *Prohibemus, ne Laici Decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre*; et in eius summario sic praecise dicitur: *Non potest Laicus transferre Decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat*. Et sic Glossa in cap. *Cum Apostolica* 7 de his quae fiunt a Praelatis, verb. *In Lateranensi Concilio*, ibi: *Nec Laici in alios Laicos Decimas possunt transferre*; cap. *Prohibemus* de Decimis, Rota part. 2 rec., dec. 193, num. 10, ubi sic expresse habet: *Postremo nullo modo poterat Episcopus Taurinensis de anno 1544 praestare suam auctoritatem ad effectum ut Decimae de Laico in Laicum transferrentur*; cap. *Prohibemus* de Decimis, ibique Doct. Covarruvias dict. cap. 17, n. 5; Rebuff. d. qu. 13, n. 79, et sic tenet Abbas in d. cap. *Prohibemus* num. 4, et plures alii. Et ratio est, quia si ius illud decimandi remansisset apud primum Laicum, spes esset quod posset citius redire ad Ecclesiam, ad quam spectat, si videlicet decederet sine haerede, et sic translatio videtur esse quaedam alienatio, arg. c. *Apostolicos* 13, can. *Sine exceptione* 52, caus. 12, quaest. 2, cum concordantiis. Est tamen vere probabilis 24 contraria sententia, quam tenent Glossa in d. cap. *Prohibemus*, verb. *Laicos*; Barbosa ibidem, n. 7; Pirhing lib. 3 decr., tit. 30, num. 144; Reiffenstuel ibidem, n. 145, et alii. Et ratio ipsorum est, quia quivis potest ius legitime competens in alium transferre; nisi iure prohibeatur; arg. leg. *In re mandata* Cod. Mandati; nullum autem assignari potest ius, quod hoc prohibeat, adeoque etc. Citatum enim cap. *Prohibemus* non loquitur, dicunt ipsi, de Decimis, quas iusto et legitimo titulo possident, sed solum de illis, quas iniuste detinent, ut patet ex illis verbis, *Laici decimas cum ani-*

marum periculo detinentes, quae verba non verificantur de Decimis legitimo titulo possessis, cum illas tuta conscientia et sine animarum periculo retineant.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 25 Ad validitatem concessionis Decimarum favore Laicorum requiritur specialis derogatio Concilii Lateranensis sub Alexandro III, relat. in cap. 19 de Decimis, ut respondit Rota in rec. dec. 614, num. 4 et seq., p. 4, tom. 3, coram Coccino dec. 643, num. 6, coram Penia dec. 997, num. 4, ubi quod Clausulae *Non obstantibus* etc., *Quorum tenores* etc., non inducunt talem derogationem, inter impressas post Tamb. de Iur. Abbat., dec. 92,

ARTICULUS V. *Decimae quo ad modos, quibus potest quis eximi ab ipsis solvendis, et quoad iudicem competentem in earum causis.*

SUMMARYUM. 1. Primus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est privilegium concessum a Summo Pontifice. - 2. Papa valide concedit exemptionem decimarum. - 3. Privilegium eximens a decimis cessat, quando incipit esse enormiter praeiudiciosum Ecclesiis Parochialibus. - 4. Cum dubitatur an privilegium sit enormiter laesivum, recurrendum est pro declaratione ad Papam. - 5. Insuper privilegium non solvendi decimas cessat, et amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati decimas per 40 annos solvunt. - 6. Nec sufficit ad amittendum tale privilegium, si per 30 annos privilegiati solvant Decimas. - 7. Ulterius privilegium non solvendi Decimas potest amitti transactione et conventionem facta inter partes. - 8. Secundus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est consuetudo, vel praescriptio. - 9. Hinc infertur posse ex consuetudine induci, ut ex certis fructibus v. g. vino, oleo, foeno etc. vel ex fructibus minutis, et foe-

num. 1, et seq., in Constantien. *Decimarum* 17 Ian. 1744, § 7, coram Illustriss. de Thunn, et in Sabinen. *Decimarum* 6 Martii 1747, § 13, cor. cl. mem. Millin.

Declarat tamen procedere, si concessio cadat 26 super iure spirituali decimandi, non item super commoditate Decimarum, quae est quid temporale; Rota coram Bichio dec. 347, n. 8 et seq., et inter impressas post Salgad. de Labirint. Credit., dec. 95, n. 6 et seq.

Utilis propterea est inspectio, quando concessio cecidisse dicenda sit super spirituali iure 27 Decimarum, et quando super Decimarum commoditate. Vide si lubet de ea Pacion. de Locat. et Cond., cap. 10, n. 88, et Rota inter impressas Salgad. de Labirint. Credit. d. dec. 95, n. 6, et plur. seq.

tibus animalium nullae omnino Decimae solvantur, aut aliqua solum portio solvatur. - 10. Et sic potest induci consuetudo, quod decimae de bonis locatis, aut arendatis non solvantur, quae consuetudo servanda est. - 11. Sic etiam consuetudine possunt Decimae alterari respectu quota, qualitatis, et modi. - 12. Talis consuetudo debet esse uniformis, universalis, et legitime praescripta. - 13. Ad hoc ut talis consuetudo sit legitime praescripta requiritur lapsus saltem quadraginta annorum. - 14. Adducitur instantia, et solvitur, ad n. 15. - 16. Ad solum Iudicem Ecclesiasticum private quoad Laicum pertinet causa decimarum, si agatur de proprietate et iure percipiendi Decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut praescriptione earum, aut de exemptione a solutione earumdem. - 17. Hinc fit, ut etiam causa decimarum, quae datae sunt in Feudum saecularibus, discutienda sit coram Iudice Ecclesiastico. - 18. Unde si quis in similibus causis Decimarum erga Iudicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli. - 19. Quomodo acquiri possit exemptio a solutione Decimarum. - 20-31. De Apostolico Privilegio quo exemptio acquiritur. - 32-42. De praescriptione qua eadem exemptio acquiritur.

- 1 Primus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi Decimas, est privilegium concessum a Summo Pontifice; arg. cap. *Ex multiplici* 3, c. *Dilecti Filii* 8, c. *Ex parte* 10, cap. *Licet* 11, cap. *Ad audientiam* 12, et cap. *A nobis* 24 de Decimis, ubi expresse dicitur quod *quilibet Decimasolvere teneatur, nisi a praestatione ipsarum specialiter sit exemptus*; et paulo infra: *Nisi ab eis ostendatur, quare* 2 *ab huiusmodi sint immunes*. Papa enim valide concedit exemptionem Decimarum, cum de eius potestate non sit dubitandum; Rota par. 12 3 rec., dec. 299, n. 3. Et sic communis et certa omnium Doctorum. Tale autem privilegium eximens a Decimis cessat, quando incipit esse enormiter perniciosum Ecclesiis Parochialibus, ut si v. g. alicui Monasterio modicos fundos habenti concessum sit tale privilegium, cessat si postea eius sessiones et fundi sive per donationes, sive per emptiones aut alio modo tanto augeantur, ut maior pars agrorum loci iam ab ipso possideatur, et sic Decimae suc-

cessive nimium subtrahantur, indeque Parochi enormiter laedantur; argum. cap. *Suggestum* 9 de Decimis cap. *Quid per Novale* 21 de verbor. signif., et cap. *Cum ad hoc* 16 de Clericis non residentib., et tenent Abbas in d. cap. *Suggestum*, num. 3 et 4; Barbosa ibid., n. 2, et communis aliorum. Cum vero dubitatur, 4 an privilegium sit enormiter laesivum, recurrendum est pro declaratione ad Summum Pontificem; arg. cap. *Cum venisset* 12 de iudiciis, ibi: *Cum super privilegiis Sedis Apostolicae vertatur quaestio, nolumus de his per alios iudicari; quia illius est interpretari, cuius est concedere*; arg. c. *Inter alia* 31 de sent. Excomm., ibi: *Unde ius procedit, interpretatio quoque procedit*, et leg. fin. Cod. de leg. In- 5 super privilegium non solvendi Decimas cessat et amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati Decimas per 40 annos solvunt; cap. *Accedentibus* 15 de privilegiis, ibi: *Cum enim tanto tempore* (scilicet per 40 annos) *contra indulta privilegia*

decimas solverint, eis renunciassse tacite prae-
 6 *sumuntur.* Nec sufficit ad admittendum tale
 privilegium, si per 30 annos privilegiati solvant
 Decimas, ut dicitur in cap. *Si de terra* 6 de
 privilegiis, quia hoc caput tamquam ius anti-
 quum continens fuit correctum a d. cap. *Ac-*
cedentibus, utpote ius recentius continente,
 ut notatur in eiusdem capituli summano, et
 communiter a Doctoribus. Eo vel maxime,
 quod iure novo universaliter contra Ecclesias
 quascumque ac privilegia earundem, non nisi
 quadraginta annorum admittatur praescriptio,
 textu expresso in cap. *Illud autem* 8 de prae-
 scriptionibus., ibi: *Illud autem scire volumus,*
et tenere quod adversus Ecclesias minorem
praescriptionem, quam quadraginta annorum,
Romana Ecclesia non admittit, licet quidam
 7 *Canones comprobent tricennale.* Ulterius pri-
 vilegium non solvendi Decimas potest amitti
 transactione et conventionem facta inter partes,
 Parochum v. g. et privilegiatos, si hi privile-
 gium vel ex toto vel ex parte remittant, textu
 aperto in cap. *Dilecti* 8 de Decimis, ibi: *Vel*
cum ipsis amicabilem componatis; cap. *Sugge-*
stum 9 eod. tit., ibi: *Mandamus quatenus cum*
praedicto Abbate et Fratribus super ipsis De-
cimis componatis; et cap. *Nuper* 34 eod. tit.,
 ibi: *Decimas persolvant Ecclesiis, quibus ra-*
tione praediorum antea solvebantur, nisi cum
ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum.
 Et ratio petitur ex cuiusque libero usu sui iuris:
Cum, ut expresse dicitur in c. *Si de terra* 6
 de privileg., *liberum sit unicuique suo iuri*
renunciare.

8 Secundus modus, quo potest quis eximi ab
 obligatione solvendi Decimas, est consuetudo
 vel praescriptio; dummodo tamen Ecclesiae
 Ministri aliunde quam ex Decimis congruam
 sustentationem habeant, v. gr. amplis redditibus
 fundationis Ecclesiae, oblationibus aut Legatis
 piis, obligatio solvendi Decimas potest tolli et
 abrogari per contrariam legitimam consuetudi-
 nem, sive a Clericis, sive a Laicis. Ita defen-
 ditur contra plures veteres Canonistas et contra
 Reiffenstuel a fere omnibus recentioribus tum
 Canonistis, tum Theologis, et in specie a Co-
 varruvia l. 1 variar. Resol., cap. 17, n. 8; Sil-
 vester verb. *Decima*, qu. 4; Navarr. lib. 3,
 cons. 2 de Decimis; Rebuff. de Decimis q. 13,
 num. 46; Moneta eodem tract., cap. 5, q. 1,
 n. 89; Azor. part. 1, lib. 7, cap. 26, qu. 4;
 Suarez lib. 1, cap. 12, num. 8; Less. lib. 2,
 cap. 39, n. 25; Canis. tract. de Decimis, c. 17,
 n. 8; Layman lib. 4, tract. 6, cap. 6, n. 10;
 Pirhing loco cit., n. 126; Barbosa de offic.
 Parochi cap. 28, § 3, n. 64, cum aliis fere
 communiter; et Rota part. 6 rec., dec. 23,
 num. 3, part. 8, dec. 146, num. 7, et saepe
 alibi. Et ratio est quia, supposita congrua sus-
 tentatione Ministrorum Ecclesiae aliunde quam
 ex Decimis, Decimae non debentur ipsis iure

naturali vel divino, sed solum iure humano
 ecclesiastico, ut iam probatum est supra in
 art. 1, num. 20. Ius autem humanum eccle-
 siasticum potest omnino tolli et abrogari per
 contrariam consuetudinem legitime introductam
 et praescriptam; cap. *Cum tanto* 11 de con-
 suetud., et leg. *de quibus* 32 ff. de Legibus,
 adeoque etc. Hinc infertur posse ex consuetu- 9
 dine induci, ut ex certis fructibus, v. gr. vino,
 oleo, feno etc., vel ex fructibus minutis et
 foetibus animalium nullae omnino Decimae
 solvantur, aut aliqua solum portio solvatur;
 Rota part. 1 rec., dec. 469, n. 2, dec. 474,
 num. 5, part. 9, tom. 1, dec. 123, num. 1.
 Et sic potest induci consuetudo, quod Decimae 10
 de bonis locatis aut arendatis non solvantur,
 quae consuetudo servanda est; Rota part. 13
 rec., dec. 344, n. 6. Sic etiam consuetudine 11
 possunt Decimae alterari respectu quotae qua-
 litatis et modi; Rota part. 6 rec., dec. 311,
 n. 5, part. 19, tom. 1, dec. 12, n. 6. Talis 12
 autem consuetudo debet esse uniformis, uni-
 versalis, et legitime praescripta; Rota part. 1
 rec., dec. 469, n. 2, dec. 474, n. 1, part. 5,
 tom. 1, dec. 124, n. 12, part. 13, dec. 344,
 n. 6. Et ad hoc ut talis consuetudo sit legi- 13
 time praescripta, requiritur lapsus saltem 40
 annorum; c. *Illud autem* 8 de praescription.,
 cap. *Accedentibus* 15 de privileg.; Rota p. 15
 rec., dec. 322, n. 8.

Obligatio. Laici non possunt praescribere ius 14
 percipiendi Decimas, ut istae ipsis solvantur
 ab aliis, textu expresso in cap. *Causam* 7 de
 praescription., ibi: *Quia cum Laici Decimas*
detinere non possint, eas nulla valent praescri-
bere ratione, ergo nec possunt praescribere ius
 retinendi Decimas, quas ipsi solvere deberent
 Ecclesiae Ministris, nam retinendo Decimas,
 quasi a se ipsis illas accipiunt. Respondetur 15
 concedendo antecedens, et negando consequen-
 tiam et paritatem. Et disparitas est, quia ius
 percipiendi Decimas est spirituale. Ius autem
 exemptionis a solvendis Decimis non est spi-
 rituale; ideoque Laici non sunt incapaces pos-
 sidendi hoc ius; nempe percipiendi ex propriis
 possessionibus fructus integros sine detractio-
 ne sive onere Decimarum; quod onus solvendi
 Decimas inhaerens ipsis possessionibus seu feu-
 dis est quid temporale, ideoque etiam immu-
 nitas ab hoc onere est tantum quaedam libertas
 et commoditas temporalis, et consequenter a
 Laico praescribi potest, ut recte notat Covar-
 ruvias loc. cit., cap. 17, num. 10; Suarez
 loc. c., cap. 12, num. 17; Pirhing loc. c.,
 num. 130.

Ad solum Iudicem Ecclesiasticum privative 16
 quo ad Laicum pertinet causa Decimarum, si
 agatur de proprietate et iure percipiendi De-
 cimas, ad quem pertineat, vel de privilegio,
 aut praescriptione earum, aut de exemptione
 a solutione earundem. Est communis et certa

- cum Rota part. 10 rec., dec. 284, num. 10, part. 14, dec. 297; arg. cap. *Exhibita* 9 de rerum perm., et cap. *Tua* 25 de Decimis. Et ratio est, quia talis causa Decimarum censetur causa spiritualis; arg. cit. cap. *Exhibita* 9 de rerum perm., et c. *Parochianos* 14 de Decim. De causis autem et iuribus spiritualibus Iudex Laicus cognoscere ac disponere nequit; c. *Bene quidem* 1, dist. 96, c. *Decernimus* 2 de iudiciis, c. *Tua* 25 de Decimis; Rota part. 2 rec., dec. 673, n. 2, p. 14, dec. 297, n. 9, adeoque etc. Hinc fit, ut etiam causa Decimarum, quae datae sunt in Feudum saecularibus, discutienda sit coram Iudice Ecclesiastico, licet enim dominium huiusmodi Decimarum scilicet fructuum illarum omnino spectet ad Laicos, et Feudum censeatur saeculare; tamen quia oritur et dependet a iure spirituali et ecclesiastico, non potest Iudex Laicus de illis cognoscere; Feder. de Senis cons. 245, num. 1; Pirhing loc. c., num. 163; Rota part. 6 rec., dec. 42, num. 15. Unde si quis in similibus causis Decimarum erga Iudicem Ecclesiasticum contumacem se exhiberet, posset per censuras compelli; cap. *Ex p.* 21, cap. *Non est* 22, c. *Tua nobis* 26, et c. *In aliquibus* 32 de Decimis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 19 Modi, quibus acquiri potest exemptio a solutione Decimarum, duo sunt, ut monet Auctor, Apostolicum privilegium et praescriptio. At de utroque hoc modo latius disserendum.
- 20 Quod attinet ad Apostolicum privilegium, tria potissimum discutienda de eo sunt: I. Quid requiratur, ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit. II. Ad quas Decimas vires suas porrigat privilegium hoc Apostolicum. III. Quando dictum Apostolicum privilegium vim suam amittat.
- 21 Ut Apostolicum privilegium de non solvendis Decimis efficax sit, continere debet expressam derogationem Concilii Lateranensis sub Innocentio III relati in cap. *Nuper* de Decim.
- 22 Derogatio vero generalis quantumvis ampla
- 23 haud sufficit. Idque procedit, etiamsi agatur de Apostolico privilegio concesso intuitu defensionis Catholicae Fidei. Nota vero, quod necessaria est haec specialis derogatio, si bona acquisita sint post dictum Concilium Lateranense, vel iam ante ipsum obnoxia erant solutioni Decimarum. At onus probandi, non ad illum, qui agit, sed ad eum, qui convenitur pro Decimis, pertinet; vide de his omnibus Rotam in Corduben. *Decimarum* 6 Iunii 1760, et potissimum confirmatoriam 26 Iun. 1750, cor. bon. mem. Vicecom.
- 26 Ad Decimas, quae a Laicis, maxime Principibus, percipiuntur, vires suas haud porrigit privilegium Apostolicum, quo generaliter est concessa exemptio a Decimis. Quaestionis vero est, an id obtinere debeat etiam in casu, in quo denuo Decimae a Laicis ad Ecclesias pervenerint? Variavit in hac quaestione Rota; pro negativa opinione fuit coram Seraphin. dec. 1293. Pro affirmativa vero in rec. dec. 48, p. 1. At denuo ad affirmativam sententiam rediit in Tirasonen. *Decimarum* 9 Maii 1755, et in confirmatoria 9 Febr. 1756 coram R. P. D. Stadion.
- Nec privilegium Apostolicum de non solvendis Decimis alicuius efficaciae est quoad Decimas debitas ipsis Ecclesiis, si earum favore accesserit munimen alicuius concordiae, ut ex text. in cap. *Ex multiplici* firmavit Rota in dict. Tirasonen. *Decimarum* 9 Maii 1755, § 15, et in confirmatoria 9 Febr. 1656, § 15, coram R. P. D. Stadion.
- Privilegium de non solvendis Decimis vim suam amittit illis omnibus modis quibus suam amittit vim quodcumque aliud privilegium. De hisce modis agemus in addit. ad verb. *Privil.* Peculiare vero est, quod hoc de non solvendis Decimis privilegium amittat vim suam, si vergeret incipiat in grave damnum habentis ius ad Decimas, ita ut is se congrue sustentare nequeat, ut est perspicuus textus in cap. *Suggestum* de Decimis. At praetereundum non est, quod sicuti dictus textus de Parochis unice loquitur, ita ad ipsos Parochos communiter restringitur. Quinimmo adeundus est Summus Pontifex, qui suum privilegium explicet et moderetur; Nicol. ad Monet. de Decim. adnot. 5, n. 171.
- Quod vero concernit praescriptionem, videndum an decimae percipiantur ab eo, qui habet assistentiam iuris pro ipsis, an ab alia Ecclesia, an a Laicis. Ad acquirendam exemptionem ab earum solutione primo casu requiri vel immemorabilem; vel centenariam, vel quadragenariam, cum titulo colorato, sufficere secundo casu simplicem quadragenariam, et tertio decimum casu decennalem communiter tradunt Bohemer. in decr. lib. 3, tit. 30, § 42; Engel in Collect. Iur. Canon. lib. 3, tit. 30, § 3, n. 49; Schmalzgrueb. Iur. Eccl. univ. lib. 3, part. 3, tit. 30, § 3, n. 63; Zipaeus resp. de Iur. comm., l. 3, tit. 30, respons. fer. per tot.; Antonell. de Tempor. Legal., lib. 2, cap. 37, n. 18; Rot. in rec. dec. 151, n. 5, part. 19, tom. 1, et coram Molin. dec. 142, n. 5.
- Sed novissime Rota in ea videtur fuisse sententia, ut etiam ad acquirendam exemptionem a solutione etiam Decimarum, quae percipiuntur a Laicis, requiratur, vel immemorabilis, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato. Salamantina enim Universitas egit pro Decimis adversus PP. S. Hieronymi eiusdem Civitatis Salamantinae. Opposita ab iis fuit praescriptio; licetque admissum fuerit, Universitatem Salamantinam corpus esse non Ecclesiasticum sed Laicale, ut probant Alphons. de

Escobar. de Pontif. et Reg. Iurisd. in stud. general. cap. 21 per tot., ubi n. 273 et seq., quod Decimae, quae percipiuntur ab Universitate Salamantina, evaserint Laicales, Andr. Mend. de Iur. Academ. lib. 1, quaestio. 8 pariter per tot., firmatum tamen fuit, non aliter mox dictos Patres S. Hieronymi acquirere potuisse exemptionem a solutione Decimarum, quam vel immemorabili, vel centenaria, vel quadragenaria cum titulo colorato, ut patefaciunt decisiones in Salamantina *Decimarum* 24 Februarii 1757, et in confirmatoria 8 Maii eiusdem anni 1757 coram R. P. D. Francipane.

- 38 De quadragenaria in subiecta materia Decimarum invaluit in foro opinio, quod munita ea praeterea esse debet requisitis contradictionis et acquiescentiae; idque quia nulla praescriptio locum habere potest sine possessione; in iuribus vero negativa possessio non incipit nisi a die interpellationis, denegationis et acquiescentiae. At res expers haud est diffi-

cultatis; aliud enim est, si is, qui praescribere intendit ius aliquod negativum, ante interpellationem nulla obligatione tenebatur; aliud vero si is qui intendit praescribere negativum aliquod ius, obligatione iam ante ipsam interpellationem tenebatur. In priori sane casu non incipit praescriptio, nisi a die interpellationis, denegationis et acquiescentiae, propterea quod non nisi ab illa die incipit possessio; at in posteriori, in quo sumus, casu, a tempore, quo is qui debet non solvit, initium ducit praescriptio, quum ab illo ipso tempore initium ducat possessio; Ros. consult. 9 a num. 14 ad plur. seq.; Trobat. de effect. Immemorab., q. 11, n. 79.

Addit et quidem rectius Bohemer. in decr., lib. 3, tit. 30, num. 53, quod ad praescriptionem acquisitivam non item, ut in casu, extinctivam requiratur possessio; adeoque opus haud sit contradictione, denegatione et acquiescentia. Confer etiam Rocc., disp. iur. select., cap. 84, n. 14 et seq.

DECLARATIONES ET DECRETA SACRARUM CONGREGATIONUM

Summarium.

1. Decreta et declarationes Sacrarum Congregationum fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, ad n. 2. - 3. Per hoc tamen non sequitur, quod possint et debeant contemni et pro nihilo haberi Sacrarum Congregationum decreta non authentica, quae apud probatos et fide dignos Auctores et Collectores ad publicam utilitatem impressa reperiuntur. - 4. Immo recte facit Iudex, qui declarationes Sac. Congreg. quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habuerit et sequatur, etiamsi nec a parte allegentur nec producantur; et secundum aliquos unusquisque tenetur in foro conscientiae eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit. - 5. Hinc decreta Sacrarum Congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda. - 6. Et dato, quod aliqua subsit probabilis ratio dubitandi de veritate alicuius Decreti, recurrendum est ad Sacrarum Congr. Regesta. - 7. Et dato insuper quod in Regesto Secretariae aliquod allegatum Decretum non reperiatur, sufficit, quod de eo appareat per relationem, vel Epistolam, vel notationem proprio characterem factam Cardinalis causae ponentis. - 8. Decreta seu Declarationes Sacrar. Congregationum

consulto Sanctissimo factae habent vim Legis secundum multos Auctores. - 9. Ita ut habeant vim obligandi in utroque foro, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illis casibus, quibus Sac. Cong. respondet, sed ut Leges Generales in similibus omnibus. - 10. Quam sententiam amplectimur, si tales Sacrarum Congregat. Declarationes habeant tres sequentes condiciones, scilicet, quod sint approbatae a Summo Pontifice, quod sint signatae manu aut sigillo Cardinalis Praefecti, et Secretarii; et quod sint sufficienter promulgatae. - 11. Si vero tales declarationes sacrarum Congregat. factae sint a solis Cardinalibus, summo Pontifice non consulto, nec mandante, licet quam maximae sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim legis, et multo minus obligant, si non sint authentice subsignatae sigillo et subscriptione Eminentiss. Card. Praefecti, et Secretarii, vel non sint rite communicatae. - 12. Quoad declarationes autem Sacr. Congregat. Concilii consulto Sanctissimo factae, et in authentica forma exhibitae, dicendum est, quod habeant vim legis, ac proinde obligant in utroque foro, licet publice non sint promulgatae. - 13. Affertur instantia et solvitur, ad n. 15. - 16. Alia. *Remissive.*

- 1 Declarationes et Decreta Sacrarum Congregationum fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, ut in specie de declarationibus et decretis Sacrae Congregationis Concilii Tridentini de mandato Urbani VIII declaravit eadem Sacra Congregatio his verbis: *Sacra Congregatio Conc. Trident. die 2 Aug. 1631 de speciali S. D. Urbani VIII iussu mandat et praecipit huiusmodi declarationibus, tam impressis et imprimendis, quam manuscriptis nullam fidem esse in Iudicio vel extra a quoquam adhibendam, sed tantum illis, quae in authentica forma, solito sigillo et subscriptione Eñi Cardinalis Praefecti, ac Secretarii eiusdem Congregationis pro tempore existentium, munitae fuerint.* Et etiam in specie de decla-

rationibus et decretis Sacrae Congregationis Rit. de expresso mandato eiusdem Urbani VIII declaravit eadem Sacra Rit. Congregatio fere eisdem verbis ut supra: *Congregatio pro Sacris Ritibus sub die 11 Aug. 1632 ex speciali Sanctissimi D. Urbani VIII iussu mandat et praecipit eiusdem Sacrae Congregationis declarationibus tam impressis quam imprimendis nullam fidem in Iudicio vel extra esse adhibendam, sed tantum illis, quae in authentica forma, sigillo et subscriptione Eñi Card. Praefecti, ac Secretarii eiusdem Congregationis pro tempore existentium munitae fuerint.* Sic referunt Barbosa Apostolicar. Decis. collectan., 211; Sellius in selectis Canonis cap. 1, n. 78; Lezana verb. *Congregatio*; Diana moral.

resol., part. 5, tract. 2, resol. 96; Lantusca verb. *Congr. Conc. Trid. et Congr. Sac. Rit.*, et alii plures.

- 3 Per hoc tamen non sequitur, quod possint et debeant contemni et pro nihilo haberi Sacrarum Congregationum decreta non authentica, quae apud probatos et fide dignos Auctores et Collectores ad publicam utilitatem impressa reperiuntur. Hoc enim vergeret in maximum Christianae Religionis et Ecclesiae detrimentum, si quae per ipsa decreta a probatis Auctoribus fideliter relata circa Indulgentias, Cultum Sanctorum, Sacros Ritus, morum reformationem, et disciplinam, et moderationem et alia huiusmodi, sunt disposita et sancita, ea tamdiu deberent et possent quoad observantiam et executionem suspendi, donec per recursum ad Sac. ipsas Congregationes posset semper in authentica forma obtineri. Unde recte notat Fagnanus in cap. *Quoniam* 13 de Constitutionibus, n. 59, quod Sacrarum Congregationum decreta a fide dignis Auctoribus relata, et de quorum veritate nulla subest probabilis ratio dubitandi, ex eo dumtaxat reiicere, quod non afferantur in forma authentica, atque idcirco contrariam sententiam tueri, certe vix abest ab irreverentia et temeritate; quinimmo subdit ibidem ex Sala de leg., tr. 14, disp. 21,
- 4 qu. 97, sect. 12 in fin., quod recte facit Iudex, qui declarationes Sac. Congreg. quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habuerit et sequatur, etiamsi nec a parte allegentur, nec producantur, adiiciens in foro conscientiae teneri unumquemque eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit, iuxta ea quae tradit Navar. Consil. 1, num. 12 et per totum de Const. Eo vel maxime quod Urbanus VIII censetur voluisse solum percutere decreta illa, de quorum veritate subesset probabilis ratio dubitandi, vel ex quo afferrentur solummodo manuscripta, vel apud non
- 5 probatos Auctores impressa. Hinc decreta Sacrarum Congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda in venerationem tot undequaque Emorum Patrum, ut censuit Rota in Leodien. *Parochialis* 1692 et ipsamet Rota semper consuevit amplecti, et signanter part. 11 rec., dec. 108, n. 22, part. 13, dec. 2, n. 36, part. 14, dec. 71, n. 15, part. 17, dec. 297, num. 3, part. 18, tom. 1, dec. 279,
- 6 num. 2. Et dato, quod aliqua subsit probabilis ratio dubitandi de veritate alicuius decreti, recurrendum est ad Sac. Congregationum Regesta, prout ipsaemet Sacrae Congregationes demandare solent, quando occasione disputationis particularium casuum circumferuntur decreta quae diversa vel adversa videntur, aut aliquam probabilem dubitandi de veritate rationem continent; Cardinalis de Luca adnot. ad Sacrum Concilium Tridentinum disc. 1,
- 7 num. 17. Et dato insuper, quod in Regesto,

vulgo *Vacchetta*, Secretariae aliquod allegatum decretum non reperiatur, sufficit, quod de eo appareat per relationem, vel epistolam, vel notationem proprio caractere factam Cardinalis causae Ponentis, prout declaravit, et decretum anni 1673, in sola relatione Cardinalis Cybo Ponentis repertum, extrahi mandavit Sac. Congreg. Episcoporum in Mantuana *Nullitatis Professionis* 3 Apr. 1693 ad relationem Eminētissimi Card. de Carpineo. Et pro indubitato supposuit Sac. Congreg. Concil. in Milevitana 8 Aug. 1705, in cuius positione caractere Emi et R. D. Card. Panciatichi, meritissimi Praefecti, reperiēbatur adnotatus consensus Partium circa expeditionem cuiusdam concessionis restitutionis in integrum, idque impugnante Defensore unius ex collitigantibus, coactus fuit palinodiam cantare, et mediante speciali Memoriali, in plena Congregatione distributo, se declarare sequentibus verbis: *Supplicatur EE. PP. habere pro non dictis, neque scriptis ea, quae dicta scriptaque sunt in Italico Memoriali*, § Quindi molto meno, et seq. quo ad ibi consensum controversum commissionis datae Em. D. Magno Mag. quoniam dum talis consensus adnotatus reperitur in Positione, sine dubio, quamvis ego non recorder, a me datus erit. Et generaliter Rota decis. 46, num. 22, part. 18 rec.; Ursaya Inst. crim. lib. 1, tit. 10, § 4, n. 147 et seqq.

Decreta seu Declarationes Sacrae Congregationum consulto Sanctissimo factas habere vim Legis tenent Salas de leg., tract. 14, disp. 21, sect. 12; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univers., cap. 4, n. 81, et alii undecim apud Dianam p. 1, tract. 10, resol. 29, et Pignat. tom. 9, cons. 174 per tot; Passerin. de stat. homin. tom. 2, qu. 187, art. 1, n. 447 et seq.; Monacell. part. 1, tit. 9, form. 3, n. 3, et alii. Et ratio est, quia ipsae Sacrae Congregationes decernunt tamquam potestatem habentes a Papa, adeoque, dicunt ipsi, earum declarationes sunt auctoritativae, tamquam si ab ipso Papa editae fuissent. Ita ut vim habeant, ut docent Garcias, 9 Lambertin., Farinac., Piasec., Barbosa l. c., Fagnanus loc. cit., n. 66, teste Gobat tract. 3, n. 604, obligandi in utroque foro, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illis casibus singularibus quibus Sacrae Congregationes respondent, sed ut Leges generales in similibus omnibus, quia similium est similis ratio et causa, foretque infinitum pro singulis casibus singulas velle declarationes. Quam sententiam et nos libenter amplectimur, 10 si tales Sacrarum Congregationum declarationes habeant tres sequentes conditiones, videlicet, quod sint approbatae a Summo Pontifice; quod sint signatae manu aut sigillo Cardinalis Praefecti et Secretarii; et quod sint sufficienter promulgatae; quia cum adsunt hae tres conditiones, habent vim Legis, et iis est neces-

sario standum, cum sic sint munitae auctoritate Pontificis, et re ipsa censendae sint immediate exire ab ipso Pontifice, ut colligitur ex Carden. in 2 Crisi, dist. 1, num. 98 et seq., et tenent Anton. Cotonius celebr. Controvers. lib. 3, contrav. 8, cap. 3; Diana part. 11, tract. 2, res. 42, aliique communius, teste Gobat tom. 1, tract. 3, n. 604. Si vero
 11 tales declarationes Sacrarum Congregationum factae sint a solis Cardinalibus, Summo Pontifice specialiter non consulto, nec mandante, licet quam maximae sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim Legis, et multo minus obligant, si non sint authentice subsignatae sigillo et subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefecti et Secretarii, ut ex decretis allatis supra n. 1 et 2, vel non sint rite communicatae, cum ad hoc, ut lex obliget, debeat esse sufficienter promulgata; Authen. *Ut factae novae Constitutiones*, § *Sancimus*, coll. 5, ibi: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones?* can. *In istis 3*, dist. 4, ibi: *Leges instituuntur, cum promulgantur*.

12 Quoad declarationes autem Sacrae Congregationis Concilii consulto Sanctissimo factas, et in authentica forma exhibitas dicendum est, quod habeant vim Legis, ac proinde obligent in utroque foro, licet publice non sint promulgatae. Ita Eman. Rodericus, Qu. Regul. tom. 1, qu. 11, art. 1 et 2; Miranda tom. 2 Manual. Praelatorum, qu. 26, art. 11; Lezana tom. 3 Summ., verb. *Sacra Congregat.*, n. 8; Garcias de Benefic., in praefat. tom. 1, hanc sententiam certam appellans; Pignatell. tom. 6, cons. 99, n. 16; Reiffenstuel lib. 2 de cr. in prooem., num. 130; Barbosa loc. cit., n. 81 et 83, cum aliis pluribus, et hanc sententiam ex professo et fusissime propugnat Fagnan. l. c., n. 6 et seqq. Et ratio est, quia declarationes Sacrae Congr. Concil. fiunt auctoritate Papae, et illo consulto, id est auctoritate a Summo Pontif. ipsis Cardin. tradita interpretandi decreta Conc. ipso consulto, ut patet ex Const. Pii IV incip. *Benedict. Deus*, et Sixti V incip. *Immensa aeterni Dei*, § *Deo autem Patri*. Declaratio autem Legis facta ab eo, qui a principe seu legis conditore habet ius interpretandi, nec differt a lege declarata, l. *Nominis et rei*, § *Verbum ex legib.* ff. de verbor. signific., l. *Qui testamento*, § *Mulier*, ff. Qui testam. facere possunt, et sic talis Cardinalium declaratio non mere censetur esse ipsorum, sed esse potius aliqua Apost. Declaratio, prout in simili habetur cap. *Cum aliquibus 4* de rescript. in 6, et cap. *Si Apostolicae 22* de praebend. in 6, et concord. vulgare illud dictum Imperatoris l. 1, § *Sed neque*, Cod. De veteri iure enucleand., ibi: *Omnia merito nostra facimus, quia ex nobis omnibus eis impertitur auctoritas*; adeoque ipsae De-

clarationes Sacrae Congregationis Concilii habent eandem vim obligandi, ac ipsa decreta eiusdem Concilii: nam qualitates omnes legis declaratae censentur inesse illius declarationi, ut est textus in l. *Nihil*, et ibi Bartol., in princip., ff. *de coniungend. cum emancip. liber.*, et in Authen. *de filiis ante dotalia instrumenta natis*, ad fin.

Nec valet obicere, quod dictae declarationes 13 Sac. Congr. Concilii non promulgentur, adeoque non posse obligare, cum ad hoc, ut lex obliget, requiritur promulgatio ex cit. Authen. *Ut factae novae Constitutiones*, § *Sancimus*, collat. 5, et can. *In istis 3*, dist. 4. Non valet, 14 inquam, quia haec promulgatio requiritur solum in legibus quae novum ius condunt, non autem in declarationibus legum quae cum legibus ipsis intrinsece insint, non constituunt ius novum sed solummodo ius quod prius erat manifestant ac declarant; adeoque, cum declarationes S. Congr. Conc. non constituent ius novum, sed contineant meram legis praeexistentis explicationem, stat certum, quod nulla indigeant speciali publicatione; quia ex quo lex declarata iam ab initio promulgata fuit, solemnitas publicationis semel adhibita in principali dispositione non est ulterius repetenda in illius declaratione, ac proinde ab ipsamet primaeva Concilii publicatione vim obligandi obtinent ipsius Congregationis declarationes cum retrotrahantur ad tempus conditi Conc. atque huic a principio iam inesse et infuisse censeantur, et iuxta ipsas lex Conciliaris semper fuerit intelligenda, iuxta Gloss. cap. *Sicut nobis*; verb. *Respondemus*, de verb. signific., et clare desumitur ex Authen. *de raptis Mulieribus*, § *fin.*, collat. 9, ubi Imperator de tali legum suarum declaratione loquens, sic expresse dicit: *Quam interpretationem non futuris tantummodo casibus, verum in praeteritis etiam valere sancimus, tamquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis*. Et sic tenent omnes supracitati Doctores, et Fagnan. loc. cit., num. 43, ubi ulterius cit. Bartolum, Imolam, Baldum, Rebuffum, Romanum, et alios. Et ita colligitur etiam ex modo procedendi ipsius S. Congr. a qua si edantur declarationes, quae ius novum non faciunt, sed solum praeexistens declarant, eius- 15 que mentem ac genuinum sensum explicant, tales declarationes non solent publicari nec affigi Romae in publicis et consuetis locis, sed simpliciter eduntur et communicantur partibus, quarum interest, in forma authentica, sigillo et subscriptione munitae. Si vero ab ipsa edantur decreta per modum novae Legis, tunc ad instar aliarum Constitutionum Apostolicarum de novo conditarum, etiam talium decretorum fit solemnitas Romae promulgatio et affixio in locis consuetis, prout notatur ad finem eorundem Decretorum, ut patet in Decreto de Regularibus

Apostatis et eiectionis, incip. *S. Congr.*, edito ab ipsa Sac. Congr. die 21 Sept. 1624, et in Decr. de celebrat. Missarum, incip. *Cum saepe contingat*, edito ab eadem Sacra Cong. die 21 Iu-

nii 1625, et in variis aliis. Et sic advertit Fagn. l. c., n. 42 et 43.

Alia. Vide verb. *Resolutiones Sac. Congregationis*. 16

DECOCTIO, DECOCTOR

Vide verb. *RESTITUTIO*, art. 5 a n. 49 ad 50, et verb. *SOLUTIO* a n. 3 ad 16.

DEDICATIONIS FESTUM

Vide *Decreta sac. Rituum Congregationis*.

DEFENSOR

Summarium.

1-6. Defensor Matrimonii in variis casibus a quonam eligendus. - 7, 8. De mercede Defensoris Matri-

monii. - 9. Defensor debet iuramentum praestare. - 10. In omnibus actibus debet citari. - 11. Semper appellare debet a prima sententia. - 12. Defensor Professionis Regularis ab Ordinario loci deputandus. - 13-16. De eius mercede.

- 1 Defensor Matrimonii ex ecclesiastico coetu (si fieri potest) constitui debet ab Ordinariis in singulis Dioecesis, ut adsit iudiciis omnium causarum matrimonialium, Bened. XIV tom. 1, Const. 33, incip. *Dei miseratione*, § 5 et 6.
- 2 Defensor Matrimonii in Romana Curia deputandus est a Cardinali Praefecto Congregationis Concilii, si causa super Matrimonii nullitate
- 3 agitabitur in dicta Congregatione. Si vero in Palatii Apostolici Auditorio, ab Auditore Decano praefati Tribunalis. Si autem in Congregatione particulari, a persona eiusdem Congregationis digniore. Idem ib., § 13. In iudiciis
- 5 secundae instantiae, si Iudex fuerit Metropolitanus, aut Nuncius Apostolicus, aut Episcopus vicinior, Defensor Matrimonii debet esse, qui ab ipsis respective fuerit deputatus, prout ab
- 6 ipsis est deputandus. Si autem sit specialis Commissarius a Sede Apostolica deputatus, qui Tribunal et iurisdictionem ordinariam non habeat, Defensor debet esse, qui fuerit constitutus ab Ordinario, in cuius Dioecesi causam cognoscet; etiamsi idem Ordinarius sit, qui primam sententiam in eadem causa pronunciaverit. Idem ib., § 10.
- 7 Defensor Matrimonii, quamvis ad munus suum gratis obeundum pro amore Dei et proximi utilitate ac Ecclesiae reverentia ipsum Pontifex in Domino exhortetur, tamen si aliqua ex causa id sine mercede aut salario exsequi recusaverit, ab ipsius Causae Iudice debet ei constitui, et a Parte pro validitate Matrimonii agente persolvi, si ipsi facultas sit, sin minus a Iudice primae vel secundae instantiae respective subministrari ex mulctis suorum Tribunalium in opera pia erogandis. Et si iudex fuerit specialis deputatus Commissarius pecu-

niam ex mulctis non habens, debet Defensori Matrimonii satisfieri ex mulctis illius Episcopi, in cuius Dioecesi Commissarius Apostolicus iudicium exercebit. Idem ib., § 12.

Defensor Matrimonii iuramentum fideliter 9 officium suum obeundi praestare debet in limine iudicii, et in suscipiendo officio. Idem ib., § 7. In omnibus actibus citari et intimari 10 debet sub poena nullitatis. Idem ib., § 7 et 10. Semper appellare debet a prima sententia pro 11 nullitate Matrimonii lata. Idem ib., § 8.

Defensor Professionis Regularis in singulis 12 Dioecesis ab Ordinariis iuxta disposita pro defensore Matrimonii est deputandus aliquis probitate et doctrina commendatus, sive Regularis, sive Ecclesiasticus Saecularis; Bened. XIV tom. 2, Const. 47 incip. *Si datam*. Pro eius 13 mercede seu salario est ei praestandum, quod Iudex prudenter arbitratus fuerit exsolvendum ex bonis a Professo renuntiatis in Religionis ingressu, si quae habuerit, aut in defectu, ex bonis Religionis, si sit ex bona possidentibus. Si autem nec adsint bona renunciata, nec eius Religio bona possideat, tunc defensori Professionis satisfiet ex pecuniis mulctarum illius Tribunalis, in quo causa agitata fuerit. Idem ibid.

Defensor Professionis in constructione pro- 14 cessus, interrogatoria dare debet, et in omnibus iudicii actibus citandus est. Idem ib. Defensor 15 Professionis, si sententia lata fuerit pro nullitate Professionis, ex officio appellare debet. Idem ib. Defensor Professionis deputari et assistere 16 debet propositioni causae apud Sanctam Sedem super concessione restitutionis in integrum; idemque assistere debet confectioni processus remissorialis. Idem ib.

DEFINITIVA SENTENTIA

Vide verb. SENTENTIA a num. 4 et fere per totum.

DEFLORATIO, DEFLORARE

Vide verb. STUPRUM, STUPRATOR.

DEFUNCTORUM OFFICIUM

Vide verb. OFFICIUM DEFUNCTORUM

DEGRADATIO

Summarium.

1. Degradatio est duplex, scilicet Verbalis, et Realis, sive actualis. Verbalis, quae sit. - 2. Per hanc degradationem verbalem Clericus non amittit privilegium Fori, et Canonis. - 3. Nec sic degradatus amittit Characterem impressum. - 4. Clericus sic degradatus si sit Sacerdos, adhuc conficit Eucharistiae Sacramentum, etiamsi sit Haereticus, sicut etiam valide absolvit pro mortis articulo moribundum. - 5. Clericus sic degradatus, si ex aliqua iusta causa restituatur ad ordines Clericales, non debet de novo Sacris insigniri. - 6. Degradatio Realis, seu actualis, quae sit. - 7. Per hanc degradationem Realem, seu actualem, Clericus amittit privilegium Fori, et Canonis. - 8. Non privatur tamen sic degradatus Characterem Ordinis, neque potestate valide consecrandi, neque facultate valide absolvendi pro mortis articulo moribundum. - 9. Nec sic degradatus liberatur ab onere recitandi horas Canonicas, aut servandi perpetuam castitatem. Sacra tamen Congr. Concilii, et Clemens XI cui ipsa Cong. dubium resolvendum reservaverat, noluit hoc decidere quoad obligationem recitandi officium in damnato ad Triremes. - 10. Quae sint Crimina, ob quae de iure deveniri potest ad degradationem, seu depositionem verbalem. - 11. Quae sint Crimina, ob quae de iure potest deveniri ad degradationem Realem, seu actualem. - 12. Quae sit forma solemnitatis, quae in degradatione Reali, seu actuali, servanda est. - 13. Degradatio Realis, seu actualis, et sollemnis non potest fieri nisi ab Episcopo. - 14. Immo Episcopus debet esse consecratus, et non sufficit Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum consecratus. - 15. Quinimodo degradatio Realis est taliter Ordinis Episcopalis, ut nequeat ab Episcopo demanari neque Abbatibus Presbyteris, et solemniter benedictis, aliisque quibuscumque Clericis inferioribus. - 16. Degradatio vero verbalis potest fieri ab Episcopo

electo, et confirmato, licet nondum consecrato. - 17. Et sic talis verbalis Degradatio potest fieri etiam per Vicarium Generalem Episcopi. - 18. Et sic etiam talis verbalis degradatio fieri potest Sede vacante a Capitulo, vel Vicario Capitulari. - 19. Ad degradationem, seu depositionem faciendam requirebatur olim certus numerus Episcoporum. - 20. Pro deponendo Episcopo requirebantur duodecim Episcopi. - 21. Pro deponendo Presbytero requirebantur Episcopi sex. - 22. Pro deponendo Diacono tres. - 23. Pro deponendo Subdiacono etiam Episcopi tres. - 24. Pro deponendo Clerico in Minoribus sufficiebat unus solus Episcopus. - 25. Hodie tamen est a Tridentino statutum, ut adversus Clericos etiam in Sacris constitutos ad condemnationem, necnon verbalem depositionem procedere possit Episcopus tam per seipsum, quam per illius Vicarium in spiritualibus Generalem; ad actualem vero atque sollemnem degradationem per se ipsum, etiam non adhibito numero Episcoporum a Sacris Canonibus praefinito; adhibitis tamen et in hoc sibi assistentibus totidem Abbatibus, vel ipsis deficientibus, aliis Personis in ecclesiastica dignitate constitutis, ad n. 26. - 27. Appellatione personarum in ecclesiastica dignitate constitutarum, de quibus loquitur Concilium, non comprehenduntur Praelati Regularium Mendicantium. - 28. Abbates non debent interesse examinationi, vel processui, sed tantum sollemni et actuali degradationi assistere, ut Assessores. - 29. Ordinarius potest adhibere alias personas in dignitate ecclesiastica constitutas etiam non Dioecanas. - 30. Praelati Regulares de iure communi non habent potestatem degradandi degradatione Reali, seu actuali, suos subditos. - 31. Unde Praelati Regulares nequeunt suos subditos degradare, degradatione Reali, seu actuali, et sollemni, nisi illis concessum sit per privilegium, vel per consuetudinem a Romano Pontifice toleratam. - 32. Degradatio autem, seu depositio solum verbalis potest fieri ab ipsis Praelatis Regularibus.

1 Degradatio est duplex, scilicet Verbalis, et Realis, seu actualis. Degradatio verbalis (quae et depositio solet appellari; arg. cap. *Degradatio 2* de poenis in 6, ibi: *Verbalis degradatio, seu depositio ab ordinibus*, et notant Fagn. in cap. *Qualiter 24* de Accusationibus, n. 76; Barbosa de Offic. et potest. Episcopi, part. 3, alleg. 110, num. 1; Reiffenst. lib. 5 decret., tit. 37, n. 22, et alii) est illa, quae fit per solam et simplicem sententiam, qua Clericus criminosis ab Ordinibus Clericalibus, seu ab eorum executione depositus perpetuo declaratur; ita ut censeatur privatus omni Ordine et munere Clericali, v. g. Sacerdotali, Episcopali, et hoc ipso etiam officio et Beneficio, ut tenet communis Doctor.; arg. cap. *At si Clerici 4*

de Iudiciis, c. *Ut Clericorum 13* de Vit. et honest. Cleric., c. *Insinuatum 3* de Simonia, cap. *Latores 4* de Clerico excomm. ministrant., et cap. *Degradatio 2* de poenis in 6. Per hanc 2 tamen degradationem verbalem Clericus non amittit privilegium Fori et Canonis; Barbosa l. c., n. 3, cum Menoch., Sigismund., Scaccia, Navar., Galet., Sayr., Bonacina, Carol. de Grassis, Valentia, et aliis ibi ab ipso citatis; Reiffenst. loc. cit., num. 34, et alii. Nec sic 3 degradatus amittit characterem impressum, cum sit indelebilis; can. *Ostenditur 30*, dist. 4 de Consacrat. Clericus enim sic degradatus (si sit 4 Sacerdos) adhuc conficit Eucharistiae Sacramentum, etiamsi sit Haereticus, si utatur debita materia, forma et intentione, sicuti etiam va-

lide absolvit pro mortis articulo moribundum; Barbosa loc. cit., num. 5, cum communi aliorum. Et Clericus sic degradatus, si ex aliqua iusta causa restituatur ad Ordines Clericales, non debet de novo Sacris insigniri, quia Clericus sic degradatus, adhuc dicitur Clericus, licet vere non sit in eadem dignitate constitutus, in qua erat ante degradationem; Glossa in can. *Accedens*, dist. 50, et in cap. *Ad abolendam*, verb. *Praerogativa*, de Haereticis, et in d. cap. *Degradatio*, verb. *Privilegia*, de poenis in 6; Decian. cons. 19, num. 115, l. 3; Carol. de Grassis de effect. Clericor., effect. 1, num. 834 in fine; Martha de iurisdic. part. 4, c. 131 a n. 3; Barbosa l. c., n. 6 et 7, cum aliis.

6 Degradatio realis, seu actualis, est, quando ultra depositionis sententiam ob incorrigibilitatem Clericus actualiter privatur, exauctoratur, exuitur et spoliatur omni ordine, munere, et privilegio clericali, et omni Beneficio et officio per detractionem insignium clericalium cum solemnitate a iure praescripta, et traditur Curiae saeculari ab eadem iuxta leges puniendus. Barbosa loc. cit., n. 4, cum communi et certa aliorum; arg. can. *Felix* 4, caus. 15, qu. 7, cap. *Cum non ab homine* 10 de Iudiciis; cap. *Novimus* 27 de verb. significat., cap. *Degradatio* 2 de poenis in 6, Conc. Trid. sess. 13, cap. 4, de Reformat. Per hanc Degradationem realem seu actualem Clericus amittit privilegium Fori et Canonis; privilegium quidem Fori in quantum eiicitur a Foro ecclesiastico, et traditur Foro seu Curiae saeculari puniendus, ac si esset Laicus iuxta leges civiles de commissis delictis, quamvis dum Clericus degradatus traditur Curiae saeculari, debeat Ecclesia efficaciter pro eo intercedere, ut citra mortis periculum quoad eum sententia moderetur, textu expresso in cap. *Novimus* 27 de verbor. significat., ibi: *Pro quo debet tamen Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur*. Amittit etiam sic degradatus privilegium Canonis, ita ut eius invasor aut percussor, quamvis iniustus, non incurrat excommunicationem latam in percussores Clericorum; arg. cit. cap. *Novimus* 27 de verbor. significat., ibi: *Degradatus tamquam exutus privilegio Clericali, saeculari Foro per consequentiam applicetur*; et cap. *Degradatio* 2 de poenis in 6, ibi: *Degradamus et exuimus te omni Ordine, Beneficio et officio Clericali*. Non privatur tamen sic degradatus caractere Ordinis, quia est indelebilis; can. *Ostenditur* 30, dist. 4 de consecrat. Neque potestate valide consecrandi (si fuerit Sacerdos) quia et haec potestas est simpliciter inimpedibilis; neque facultate valide absolvendi pro mortis periculo moribundum,

quia pro tunc nulla est reservatio casuum. Nec sic degradatus liberatur ab onere recitandi Horas canonicas, aut servandi perpetuam castitatem, ne alioquin ex suis delictis commodum reportet. Sic communis Doctorum. Sacra tamen Congr. Conc. 13 Aug. 1707, et 18 Aug. 1708, et 15 Dec. 1719 noluit decidere, quod damnatus ad triremes teneatur recitare Officium Divinum. Immo neque Clem. XI cui ipsa Congreg. Conc. dubium resolvendum reservaverat. Vide Ursayam verb. *Officium*, n. 42, littera O in Miscellaneo Sacro et profano, parte prima.

Crimina, ob quae de iure deveniri potest ad degradationem seu depositionem verbalem, sunt Adulterium, Concubinitus, Simonia notoria, Stuprum, Incestus, Furtum, Periurium, Homicidium aliaque delicta istis graviora, uti in titulis respectivis de his criminibus habetur; et colligitur ex cap. *At si Clerici* 4 de Iudiciis, § *De Adulteriis*, cap. *Si autem* 6 de cohabit. Cleric. et mulier., et ex Conc. Trid. Sess. 22 in Decret. de observandis in celebratione Missae, ubi expresse mandatur Episcopis: *Ut neminem, qui publice et notorie criminosus sit, Sancto Altari ministrare permittant*; et tenet communis Doctorum cum Barbosa loc. cit., n. 10. Crimina vero, ob quae de iure potest deveniri ad degradationem realem seu actualem, sunt: 1. Haeresis, c. *Ad abolendam* 9, cap. *Excommunicatus* 13, § *Damnati*, de Haereticis, cap. *Quoniam* 1, et cap. *Super eo* 4 eodem tit. in 6. — 2. Crimen falsificationis literarum apostolicarum, cap. *Ad falsariorum* 7 de crimine falsi. — 3. Crimen insidiarum et conspirationis in proprium Episcopum; cap. *Si quis Sacerdotum* 18, et c. *Statuimus* 31, caus. 11, q. 1. — 4. Crimen assassinatus in Clerico; arg. cap. *Pro humani* 1 de homicid. in 6. — 5. Incorrigibilitas Clerici post servatos aliarum poenarum gradus; arg. cap. *Cum non ab homine* 10 de iudiciis. — 6. Crimen nefandum contra naturam ex Constitutione S. Pii V incipiente: *Horrendum illud scelus*. — 7. Crimen non Sacerdotum, qui audent Missas celebrare, ex Const. Clementis VIII incipiente *Et si alias*. — 8. Crimen eorumdem non Sacerdotum, qui audent Confessiones Sacramentales excipere ex eadem Const. Clementis VIII incip. *Et si alias*. — 9. Falsificatio et Adulteratio Monetarum intra Italiam, ex Const. Urbani VIII incip. *In suprema* 1.

Notandum cum saepe laud. Episc. Maraviglia, quod extra casus statutos a Iure Canonico et a Summis Pontificibus, nullam habent Episcopi iurisdictionem degradandi; nec devenire possunt ad degradationem et traditionem Curiae saeculari, nisi auctoritate a Iure Canonico expresse concessa, quae in certis casi-

¹ Immo vide Bened. XIV de Synod. Dioecesis. l. 9, c. 6, §. 9 ad fin., qui mirifice quaestionem expendit (EDIT. BARBIELL.).

bus numquam intelligitur concessa. Vide in citato Auctore leges 285 et 286 Prudentiae Episcopalis.

- 12 Forma autem solemnitis, quae in degradatione reali seu actuali servanda est; habetur expressa a Bonifacio VIII in cap. *Degradatio* 2 de poenis in 6, his verbis: *Clericus igitur vestibus sacris indutus in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum, seu ornamentum ad Ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solemniter ministrare, ad Episcopi praesentiam adducatur, cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quaevis alia, quae illi iuxta morem ordinandorum Clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento seu ornamento, quod datum, vel traditum fuerat ultimo, inchoando et descendendo gradatim, degradationem continuet, usque ad primam vestem, quae datur in collatione primae Tonsurae: tuncque radatur caput illius, seu tondeatur, ne Tonsurae, seu Clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione huiusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem illius appositis, quae in collatione Ordinum sunt prolata dicendo Presbytero haec vel similia verba in remotione Planetae: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, et te honore sacerdotali privamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens. In ablatione ultimi, quod in collatione Ordinum fuit primum, infrascripto vel alio simili modo pronunciet, seu dicat: Auctoritate Dei Omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, et deponimus, degradamus et exuimus te omni Ordine, Beneficio et Privilegio clericali.*

- 13 Ex quibus colligitur degradationem realem, seu actualem et solemnem non posse fieri nisi ab Episcopo, ut clare innuunt verba illa: *Ad Episcopi praesentiam adducatur, cui Episcopus etc.... Poterit autem Episcopus in degradatione huiusmodi uti verbis, etc...*; et sic tenet communis Doctorum; argum. Conc. Trident. sess. 13, cap. 4, de reform., ibi: *Per se ipsum*.
- 14 Immo Episcopus debet esse consecratus, et non sufficit Episcopus electus et confirmatus sed nondum consecratus, ut tenet Barbosa loc. cit., num. 24; Glossa communiter recepta in c. 4 *Transmissam* 15 de election., verb. *De talibus*; et ratio est quia, ut ibidem recte notat Glossa, degradatio realis seu actualis videtur actus Ordinis Episcopalis, et consequenter non nisi ab
- 15 Episcopo consecrato fieri potest. Quinimo degradatio realis est taliter Ordinis Episcopalis, ut nequeat ab Episcopo demandari neque Abbatibus Presbyteris, et solemniter benedictis, aliisque quibuscumque Clericis se inferioribus; arg. cap. *Aqua* 9 de consecrat. Eccles. vel Altaris, ibi: *Quae Ordinis tamen Episcopalis*

sunt, non potest inferioris gradus Clericis demandare; cap. *Degradatio* 2 de poenis in 6 per verba citata et notata sub n. 14, et Conc. Trid. cit. sess. 13, cap. 4, de reformat., ibi: *Per se ipsum actualem atque solemnem degradationem*; et sic cum communi tenet Fagnan. in cit. cap. *Aqua* de consecrat. Eccles., n. 21 et seq. Degradatio vero verbalis potest fieri ab Episcopo electo et confirmato, licet nondum consecrato; quia degradatio verbalis non est actus ordinis, sed iurisdictionis, qua iurisdictione gaudet Episcopus electus et confirmatus, quamvis nondum consecratus. Et sic per eandem rationem talis verbalis degradatio potest fieri etiam per Vicarium Generalem Episcopi, textu expresso in Concil. Trid. cit. sess. 13, cap. 4, de reform., ibi: *Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Generalem, contra Clericum in sacris, etiam Presbyteratus, Ordinibus constitutum etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem.... procedere liceat*. Et sic etiam per eandem rationem talis verbalis degradatio fieri potest, Sede vacante, a Capitulo, vel Vicario Capitulari de speciali Capituli mandato, cum, Sede vacante, Capitulum succedat in iurisdictione Episcopi, cap. *His quae* 11, et c. *Cum olim* 14 de maiorit. et obed.

Ad degradationem seu depositionem faciendam requirebatur olim certus numerus Episcoporum. Pro deponendo Episcopo requirebantur duodecim Episcopi; can. *Si quis tumidus* 3, et can. *Felix Episc.* 4, caus. 15, qu. 7.

Pro deponendo Presbytero requirebantur Episcopi sex; can. *Si quis tumidus* 3, et can. *Felix* 4, caus. 15, qu. 7. Pro deponendo Diacono Episcopi tres; cit. can. *Si quis tumidus*, et can. *Felix*. Pro deponendo Subdiacono, licet per Canones antiquos numerus explicite declaratus non fuisset, ex quo tunc temporis nondum fuerat declaratum, Subdiaconatum esse de Maioribus Ordinibus; tamen quia ex post fuit declaratum Subdiaconatum gaudere privilegio Ordinis Sacri, sicut Diaconatus, cap. *Miramur* 7 de servis non ordinandis, ibi: *De Subdiaconali Ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis, expresse videtur nobis, quod et is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem; nam licet sacer Ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen a Constitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna tempora sacer gradus esse minime dubitatur*. Ideo Glossa in cap. *Quoniam* 1 de Haereticis, verb. *Canonibus*, in 6, et in cap. *Degradatio* 2 de poenis, verb. *Canonibus*, in 6, expresse dicit, tres etiam Episcopos ad deponendum Subdiaconum fuisse requisitos. Pro deponendo vero Clerico in Minoribus, unus solus Episcopus sufficiebat; can. *Si autem* 5, caus. 15, qu. 7, et cap. *Degradatio* 2 de poenis, ibi: *Quamquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum prae-*

- sentia sufficiat in degradatione eorum, qui
 25 minores dumtaxat Ordines receperunt. Hodie tamen standum est dispositioni Concil. Trid. quod sess. 13, cap. 4, de reform., statuit, ut adversus Clericos etiam in Sacris Ordinibus constitutos ad condemnationem, nec non verbalem depositionem procedere possit Episcopus tam per se ipsum, quam per illius Vicarium in spiritualibus Generalem. Ad actualem vero atque solemnem degradationem, per se ipsum non adhibito numero Episcoporum a Sacris Canonibus praefinito; adhibitis tamen, et in hoc sibi assistantibus totidem Abbatibus, usum Mitrae et Baculi ex privilegio Apostolico habentibus, si in Civitate, aut in Dioecesi reperiri et commode interesse possint; aliòquin aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, quae aetate graves ac Iuris scientia commendabiles existant.
- 26 Sic ibi fere iisdem verbis loquitur Concilium, quod c. 8 eiusdem sessionis 13 de caus. Episcoporum, sic praecise statuit, ibi: *Causae Episcoporum, cum pro criminis obiecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur.*
- 27 Ex declaratione autem Sacrae Congregationis, teste Fagnano lib. 3 Decr. in cap. *Aqua* 9 de consecrat. Eccles., n. 31 et seq., appellatione Personarum in ecclesiastica dignitate constitutarum, de quibus loquitur Concilium, non comprehenduntur Praelati Regularium Mendicantium; cum non habeant nomen dignitatis.
- 28 Et Abbates non debent interesse examinationi vel processui, sed tantum possunt solemnem et
- 29 actuali degradationi assistere ut Assessores. Et Ordinarius potest adhibere alias personas in dignitate ecclesiastica constitutas etiam non dioecesanarum. Sic apud Fagn. loc. cit.
- 30 Quantum autem ad Regulares spectat, dicendum est, quod de iure communi eorum Praelati non habent potestatem degradandi degradatione reali seu actuali suos subditos, quia Ius commune designat solum ad hoc munus Episcopum, c. *Degradatio* 2 de poenis in 6, ibi: *Ad Episcopi praesentiam adducatur... Poterit autem Episcopus in degradatione huiusmodi*; et concordat Conc. Trid. cit. sess. 13, c. 4, de reform., ibi: *Episcopo... per se ipsum etiam actualem atque solemnem degradationem*, etc. Et ratio est, quia sicuti admittere ad Ordines seu ordinare solum spectat ad Episcopum, sic et deicere ab illis, eo modo, quo fieri potest talis delectio, solum spectabit ad illum, cum Degradatio realis seu actualis et solemnem videatur actus Ordinis Episcopalis, ut notat Glossa communiter recepta in c. *Transmissa* 15 de election., verb. *De talibus*; arg. cit. Conc. sess. 13, cap. 4, de reformat., ibi:
- 31 *Per se ipsum.* Unde Praelati Regulares nequeunt suos subditos degradare Degradatione reali seu actuali et solemnem, nisi illis conces-

sum sit per privilegium, vel per consuetudinem a Romano Pontifice toleratam. Barb. de offic. et potest. Episc., part. 3, allegat. 110, n. 25, cum Sayro, Silvestro, Avila, Bonacina ibi cit.; Lezana in Summa, verb. *Degradatio*, n. 2, qui ex aliis subiungit, nullum tale privilegium extare, quod viderit; nec ullam talem extare consuetudinem, quam audiverit. Degradatio autem 32 seu depositio solum verbalis potest fieri ab ipsis Praelatis Regularibus, ut admittit Alderete sub leg. 1, c. 3, n. 24 et 25 citat. ab ipso Lezana loc. cit., n. 3 in fine. Talis enim simplex, seu verbalis depositio vel Degradatio non est actus Ordinis seu iurisdictionis; cum posset fieri etiam a Vicario Generali Episcopi ex Conc. Trid. cit. sess. 13, cap. 4, de reform., ibi: *Episcopo per se, seu illius Vicarium in spiritualibus Generalem contra Clericum in sacris, etiam Presbyteratus, Ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem... procedere liceat.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De veteri et nova Ecclesiae disciplina circa 33 Degradationem, legendus est, licet caute, Bohemer. in Decretal. lib. 5, tit. 37, a § 8 ad plur. seq.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Antiquissimam in Ecclesia fuisse degradandi 34 consuetudinem adeo certum est, ut nulla indigeat probatione: sed non ita ex nostro Auctore constat, qua deinde poena Clerici degradati post Degradationem plecterentur. Antiquiori aeo usque ad Constantinum Magnum Imperatorem cum Christiani saeculares Magistratus non haberent, quibus Clerici degradati ab Episcopis traderentur, canones vulgo Apostolorum, et Patres coaevi, ubi ob crimina multa deponendos Clericos mandarunt, nullum de Clericorum traditione laicis Iudicibus verbum faciunt. S. Cyprianus Episc. Carthag. et Martyr ep. 3 ad Rogatum: *Si ultra te contumeliis suis exacerbaverit et provocaverit, fungeris circa eum potestate honoris tui, et eum vel deponas vel abstineas.* Petrus Alexandrin., epist. canon. cap. 10, apud Bevereg. tom. 2: *Non est aequum, ut vel Clerici, qui sua sponte aufugerunt, lapsi autem et reluctati sunt, amplius in sacro ministerio manean.* Sed delinquentes 35 prius ab ordinibus et dignitatibus deponebant, quibus peractis, si adhuc in criminibus persistebant, ab omni fidelium consortio excommunicatione maiori segregabant, ut ipsos ita ad poenitentiam reducerent, ut liquet ex can. 27 vulgo Apost., text. in cap. *Si quis* 2 de Cler. exc. vel depos. minist., S. Gregor. M. in can. *Accedens* 10, dist. 50.

Restituta vero Ecclesiae tranquillitate, eique 36

- a Constantino Magno concessa temporali etiam in causis profanis iurisdictione et Clericorum exemptione a laico Christianorum Magistratum foro, mos inde paulatim invaluit, ut ipsi Episcopi post adhibita inutiliter omnia ecclesiastica remedia, Clericos contumaces tandem ritu publico degradarent; mox in manus laicae potestatis legitimis poenis citra sanguinem comprimendos traderent. Conc. Carthag. III in can. *Si quis cum Clerico* 45, caus. 11, qu. 1; S. Augustin. in can. *Forte in populo* 11, caus. 23, qu. 4.
- 37 Sed non semper Clerici exauctorati saeculari Curiae tradebantur, ut vel morte vel alia capitali plecterentur poena, ut hodie contingit,
- 38 sed ab ecclesiastici gradus honore deiecti, et clericalibus exuti praerogativis, Curiae Regiae addicebantur, ut ad instar aliorum civium publicis laicorum muneribus fungerentur, sicque spem omnem amitterent regressus ad pristinum statum clericalem, ut ex lege *Honorii Imperatoris* 39, tit. 2, lib. 16 Cod. Theodos., deducit Gothofred. Iustinianus vero Imperator solemnem Degradationis formam probasse, dum Novell. 83, § 2, iussit, ut antequam poenis legitimis contumaces Clericos afficeret laica Potestas, eos prius ecclesiastica dignitate spoliaret Episcopus. Bened. XIV de Synodo Dioecesis lib. 9, cap. 6, § 6.
- 39 Sed cum Ecclesia a sanguinis effusione semper abhorruerit et indecorum reputaverit, ut in manus laicas Persona Ecclesiastica incideret,
- 40 hinc antiqui Patres etiam atque etiam studuerunt, ut traditionem eorum, quos a sacris ordinibus deponerent, ad laicalem Curiam declinarent, ipsosque potius in Monasterio detrudebant, ut ibidem commissorum criminum poenitentiam agerent. Can. *Si Episcopus* 7, distinct. 50, can. *Si quis Clericus* 10, dist. 81, multisque adductis testimoniis Conciliorum demonstrant Bened. XIV loc. cit., § 2, et praeter ceteris Gagliard. Inst. Canon. lib. 4, tit. 18 de poenis et censur. Eccles., § 11 de Depositione et Degradatione, n. 115 et plur. sequent.
- 41 Dubitari posset an huiusmodi solemniter Degradati ipso iure in manus laicas incidant, adeo ut saeculares iudices propria auctoritate eosdem valeant in carcerem conicere et condemnare non expectata Episcopi traditione, an potius eosdem recipere debeant e manibus Episcopi. Consultus de hoc Innoc. III a Parisiensi Episcopo in cap. *Novimus* 27 de verbor. signific., respondit: *Degradatio celebranda est praesente saeculari potestate, ac pronuncian-*

dum est ei, cum fuerit celebranda, ut in suum forum recipiat Degradatum, et sic intelligitur Curiae tradi saeculari, pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententiam moderetur.

Post haec nihilominus quidam adhuc tenent, 42 superius relatum constitutionem locum habere in omnibus casibus, excepto delicto assassinii et laesae maiestatis, ut ex Concilio Lugdunensi I sub Innocentio IV celebrato colligi posse videtur, c. *Pro humani* 1, § 2, de homic. in 6: *Quicumque Praelatus, seu quaevis alia ecclesiastica saecularisve persona quempiam Christianorum per assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit, (quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur), aut eos receptaverit, vel defenderit, seu occultaverit, excommunicationis et depositionis a dignitate, honore, ordine, officio et beneficio incurrit sententias ipso facto... et postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem tantum scelus commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis adversus eum sententia requiritur.* Contraria nihilominus invaluit opinio, ut semper requiratur actualis traditio Iudicis Ecclesiastici, licet ex iuris dispositione post patrata huiusmodi scelera illico delinquentes ab ecclesiastico coetu seiuncti reputentur. Bened. XIV loc. cit., § 3; Gagliard. l. c., n. 118 et seq.

Quaeritur postremo, an aliqua depositis vel 44 degradatis supersit spes ad amissos ordinum gradus redeundi? Patres communiter tenent, restituendos esse ubi liquido de manifesta et sincera poenitentia, atque de evidenti constet emendatione. Ita S. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus alique relati a Gagliard. loc. cit., n. 127. Contrariam nihilominus sententiam 45 tenet S. Gregorius M. qui Mediolanensi Episcopo rescribens statuit in can. *Si lapsis* 1, dist. 50: *Si lapsis ad suum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicae procul dubio frangitur disciplinae. Illud igitur praee omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo revocare suadeat, ne huiusmodi non statuta sed temporaliter dilata credatur eis esse vindicta.* Verum 46 haec quaestio non ita frequens poterit his temporibus excitari, cum ut plurimum non degradentur, et laicali foro tradantur nisi qui ob maxima delicta ultimum merentur supplicium. Bened. XIV l. c., § 7.

DELECTATIO MOROSA

Summarium.

1. Delectatio morosa generatim sumpta quid sit. -
2. Quomodo differat a desiderio illicito. - 3. Unde dicatur delectatio morosa. - 4. Ad hoc ut delectatio morosa sit peccatum mortale, tria requiruntur; et quae

sint. - 5. Delectatio morosa est triplex, scilicet de re cogitata, de cogitatione, et de modo. - 6. Delectatio morosa voluntaria et deliberata de re cogitata formaliter mala est peccatum mortale vel veniale, prout obiectum est graviter vel leviter malum. - 7. Delectatio morosa de cogitatione, cognitione, vel speculatione rei

illicitae non est peccaminosa. - 8. Delectatio morosa de modo artificioso seu curioso rei illicitae non est peccaminosa. - 9. Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personae *circa quam*. - 10. Secus autem est dicendum de desiderio illicito, quo quis desiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum foemina, quam scit esse consanguineam, coniugatam, vel sacram. - 11. Ligatus voto castitatis, si morose delectetur, debet in confessione circumstantiam suae personae explicare. - 12. Morosam Delectationem, seu desiderium capere de re aliqua prohibita, sub conditione, *si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vero auferat malitiam. - 13. Delectatio autem morosa, seu desiderium de obiecto iure naturae prohibito, et semper intrinsece malo sub conditione, *si liceret, si non esset peccatum*, est semper illicita, quoties obiectum in nullo statu et casu potest esse licitum. - 14. Hinc a fortiori erit peccaminosa delectatio, seu desiderium de rebus quibusvis malis sub aliqua conditione, quae quamvis a parte rei purificaretur, et poneretur, nullo modo auferret malitiam actus. - 15. Delectatio morosa de re materialiter tantum mala v. g. de pollutione, homicidio, et huiusmodi factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia, vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se. - 16. Licitum tamen est talis delectatio si fiat de ipsis rebus, seu actionibus sub aliqua ratione boni. - 17. Sic etiam licita est delectatio de eiusmodi re materialiter mala, quatenus causa fuit alicuius boni effectus. - 18. Si tamen delectatio, gaudium, vel affectus animi tenderet in ipsam rem, non liceret. - 19. Desiderare rem materialiter tantum malam, ut fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, ignorantia invincibili etc. est peccatum mortale eiusdem speciei cum actu desiderato. -

- 1 Delectatio morosa, generatim sumpta, est *simplex complacentia voluntaria de re illicita*
- 2 *sine intentione opere implendi*. Differt a desiderio illicito per hoc, quod ipsa Delectatio morosa sistat in mera complacentia interna operis illiciti sine intentione progrediendi ad ipsam operis executionem; desiderium vero sit actus voluntatis efficax, quo voluntas appetit, et vult actum peccaminosum etiam ipso opere externo
- 3 perpetrare, si adesset facultas. Talis Delectatio dicitur *morosa* non a mora temporis, quia cum consistat in actu interno, potest consummari etiam in instanti; sed a mora, ac immoratione rationis seu consensus, et advertentiae sufficientis, ut sit peccatum, id est a mora ipsius voluntatis, quae advertens malitiam suae cogitationis, nihilominus perseverat morose in ipsa, ac sibi in ea complacet, cum ipsam expellere deberet: unde si quis per longum tempus detineatur in Delectatione morosa actus pravi v. g. fornicationis, quam cogitat, sed non plene advertat ad malitiam gravem ipsius Delectationis, nec plene consentiat in ea detineri, licet

¹ De solo assensu, sive consensu *expresso* loqui videtur Auctor; de *implicito*, seu interpretativo, et *dubio* tacet, quamvis sit eorum necessaria cognitio. Quoad *implicitum* haec habet ex D. Thoma quaest. 15 de Veritate, art. 4: «Antequam ratio Delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat. Sed quando iam perpendit ratio de Delectatione insurgente, et de nocumento consequente, utpote cum percipit homo se totaliter per huiusmodi Delectationem in peccatum inclinari, et in

20. Licitum tamen est desiderio, vel affectu simplici et inefficaci optare ut pollutio mere naturalis et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem. - 21. Adducitur instantia et solvitur, ad n. 22. - 23. Dummodo tamen caveatur, ne illud desiderium sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, et probabilius credatur fore causa ipsius pollutionis. - 24. Delectatio morosa de actu coniugii inter coniuges praesentes, dummodo absit periculum pollutionis, non est peccatum mortale. - 25. Immo coniux neque mortaliter peccat, si de maritali copula, altero coniuge absente, cogitans, in re cogitata morose delectetur. - 26. Peccat autem semper mortaliter coniux, dum in actu coniugali cum propria coniuge morose delectatur in imaginatione alterius personae sibi mentaliter confictae quasi praesentis, loco coniugis. - 27. Delectatio morosa venerea, et directe voluntaria, tam ex copula futura cogitata, quam ex cogitationibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinis est sponsis prohibita sub mortali. - 28. Oscula autem, tactus, et amplexus non impudici licite fiunt inter sponso, quando fiunt secundum consuetudinem patriae in signum benevolentiae, ad conciliandum et fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, quamvis praeter intentionem, et secluso periculo consensus, sequeretur commotio nonnulla sensibilis. - 29. Cavendum tamen est, ne in istis osculis, tactibus, et amplexibus habeatur illa delectatio carnalis, et sensibilis damnata ab Alexandro VII. - 30. Viduae mortaliter peccant, si voluntarie consentiant in motum delectationis sensitivae, qui ex recordatione copulae maritalis naturaliter oritur. - 31. Adducitur instantia, et solvitur. - 32. Licitum tamen est eis delectatio rationalis; Possunt enim Viduae habere gaudium ac delectationem rationalem tantum voluntatis de copula praeterita, et delectatione annexa.

in hoc casu intercedat mora temporis, non erit Delectatio morosa, nec peccatum mortale, ex quo non adsit mora rationis seu consensus, ac advertentiae sufficientis ut sit peccatum mortale. Hinc ad hoc ut Delectatio morosa sit peccatum mortale, tria requiruntur: 1° quod obiectum, circa quod versatur, sit mortaliter peccaminosum; 2° quod homo advertat se habere talem Delectationem; 3° quod post plenam advertentiam non expellat, vel saltem expellere non conetur, sed praebeat assensum. Sic communis Doctorum ¹.

Delectatio morosa est triplex, scilicet de re 5 cogitata, de cogitatione et de modo. Delectatio 6 morosa voluntaria et deliberata de re cogitata formaliter mala, est peccatum mortale vel veniale, prout obiectum est graviter vel leviter malum. Est communis cum S. Thoma, 1-2, qu. 74, art. 8; Navarr. cap. 11, n. 13; Sanchez lib. 1 Moral., cap. 2, num. 9; Layman lib. 1, tract. 3, cap. 6, n. 4; Sporer tom. 1, tract. 1, cap. 6, n. 23; Azorius lib. 4, cap. 6, qu. 1; Silvester verb. *Delectatio*, qu. 1; Less.

praeceptum ruere, nisi expresse resistat, videtur consentire. Et tunc peccatum ad rationem transfertur per actum eius.» Quoad *dubium* haec scribit S. Bonaventura in 2 Sent., dist. 24, part. 2, dub. 1, et art. 2, qu. 2: Multa frequenter creduntur esse venialia, quae mortalia sunt, et difficillimum est in talibus discernere... Si cui hoc contingat, sanum est consilium, quod de ipso ut de mortali poeniteat: in dubiis enim securior via eligenda est (NOT. ROMANI THEOL.).

lib. 4 de iust., cap. 4, dub. 15, et alii passim. Et colligitur ex Osee 10, ibi: *Facti sunt abominabiles sicut ea, quae dilexerunt*; et ex Matthaei 5, num. 28, ibi: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo*; et ex Apostolo ad Galatas 5, num. 19, ibi: *Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, etc.* Certum est autem Delectationem morosam veneream esse impudicitiam, vel immunditiam cordis, adeoque est inter illa peccata, de quibus ibid., num. 21, dicitur: *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*. Unde S. Augustinus, lib. 12 de Trin., cap. 12, expresse dicit: *Totus homo damnabitur, nisi haec, quae, sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, peccata per Mediatoris gratiam remittantur*. Et ratio est, quia, qui delectatur de re cogitata formaliter mala, approbat illam uniendo, et conformando suum affectum illi: nemo enim delectatur nisi in hoc, quod ei placet, et quod re ipsa amat: ergo sicuti obiectum cogitatum est malum, ita etiam Delectatio, cum formalis malitia actus desumatur per ordinem ad obiectivam; et eiusdem malitiae et bonitatis sint operatio et eius Delectatio, ut inquit Philosophus 10 Ethicorum, cap. 3 ad finem. Tum quia voluntarie et deliberate delectari de peccati carnali cognito, est peccatum mortale. Ex communi Doctorum; sed eadem omnino est ratio de quacumque re illicita mortaliter, ut periurio, blasphemia, homicidio, furto, etc.; ergo Delectatio morosa peccaminosa locum habet etiam in aliis materiis; et qua ratione ipsa peccata externa erunt mortalia vel venialia in quacumque materia, furti v. g. homicidii, periurii et huiusmodi, etiam Delectatio morosa de iisdem erit mortalis vel venialis.

- 7 Delectatio morosa de cogitatione, cognitione, vel speculatione rei illicitae non est peccaminosa; non enim peccat, qui legendo, confessiones excipiendo, cum aliis discurrendo, percipit varias peccatorum species, modos miros et artificiosos, et oblectatur, seu delectatur et gaudet, non de ipsis peccatis, sed de peccatorum cogitatione ac cognitione acquisita. Et ratio est, quia obiectum huius Delectationis, scilicet ipsa cogitatio vel cognitio rei peccaminosae, per se non est peccaminosa, adeoque neque erit peccaminosa talis Delectatio, cum talis sit Delectatio, quale est obiectum; antecedens patet, quia intellectus naturaliter fertur

in obiectum suum, ut verum, quod aequè reperitur in rebus bonis ac malis, nec minus intellectui bonum est verum, seu veritas de rebus illicitis et malis, ac de rebus licitis et bonis, adeoque, etc. Est communis ¹.

Delectatio morosa de modo artificioso seu curioso rei illicitae non est peccaminosa. Non enim peccat, qui intelligendo et percipiendo aliquos miros et artificiosos modos, ac inventiones furandi, sponsam rapiendi, hominem occidendi, hostem in bello decipiendi et huiusmodi, oblectatur et ridet, non de ipsis malis factis, sed solum de modo curioso, subtili et artificioso; et ratio est quia tunc voluntas non delectatur de malo, ut malum est, sed de aliqua ratione boni in malo seu peccato inventa et considerata, v. g. aliqua curiosa, subtili et artificiosa inventione, dexteritate, fortitudine et huiusmodi; stare enim potest quod modus artificiosus, quo fit malum, delectet, et ipsum malum factum valde displiceat, uti accidit de facto in pluribus casibus, v. gr. cum audimus narrari fraudes, insidias, latrocinia, homicidia, clandestina matrimonia et huiusmodi, novo quodam artificioso modo, mira et subtili inventione patrata, ridere solemus et Delectatione affici, non quod de talibus malis gaudeamus, cum ipsa maxime detestemur, sed quod curiosa naturaliter delectent: sic cum videndo aliquem ridicule cadentem ex equo, seu naso prono cadentem in lutum et huiusmodi, ridemus, non lapsum, de quo dolemus, sed solum lepidum vel ridiculum cadendi modum, et sic de similibus morosis Delectationibus, quae per se loquendo non sunt peccata, ut cum communi docent Caietanus, verb. *Delectatio morosa*; Azorius lib. 4, cap. 6, quaest. 1; Suarez de peccatis disp. 5, sect. 5, n. 7; Sanchez in Decalog. lib. 5, cap. 2, num. 4; Layman lib. 1, tract. 3, cap. 1, n. 3.

Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personae circa quam; unde si quis simpliciter ac praecise se oblectet cogitatione morosa peccati carnalis cum muliere, quatenus verb. gr. est pulchra, et venereae oblectationis obiectum, non vero quatenus est consanguinea, Deo sacrata aut coniugata, is committit unum simplex peccatum mortale internae Delectationis morosae contra virtutem temperantiae et castitatis; nec tenetur explicare in confessione circumstantiam personae, sed sufficit si dicat: Delectatus sum toties de copula illicita, illam cogitando, non desiderando;

¹ Quamquam simplex alicuius rei illicitae cognitio per se peccaminosa, vel mala esse non possit, si speculative consideretur; tamen cum facillimum sit hominem in tali contemplatione sistentem ad aliquam Delectationem pertrahi de illa re, de cuius cognitione actu delectatur, non videtur in praxi, saltem ob periculum, cui nos subiicimus excitandi in nobis ex illa praevia cognitione pravas Delectationes, omni prorsus culpa

carere praedicta cognitio, ac de eadem sumpta Delectatio. Praesertim si tales cognitiones nobis comparare studeamus; ac de illis cogitemus non ob finem honestum, sed solius curiositatis causa, nam si accedat honestus finis (accedit in Medicis, Anatomicis, Theologis ac Confessariis), praedictae cognitiones, modo in simplici rei speculatione sistant, omni culpa vacant (NOT. ROMANI THEOL.).

Sanchez lib. 1 mor., cap. 2, n. 11; Vasquez disp. 112, cap. 2; Azorius cit. cap. 6, qu. 3; Castropal. tract. 2, dist. 2, punct. 10, § 4; Diana part. 1, tract. 7, resolut. 48; Layman loc. cit., n. 15; Reiffenstuel Theolog. moral. tract. 9, dist. 7, qu. 2, n. 15; Felix Potestas tom. 1, part. 2, n. 2272; Lessius lib. 4 de iust. et iur., num. 123; Verricelli quaest. 5; Sporer tom. 2, tract. 1, prooem. cap. 6 sub num. 24, et alii plures apud ipsos contra varios alios⁴. Et ratio est, quia talis Delectatio morosa solum tendit in actum venereum mente conceptum, non autem in circumstantiam personae coniugatae, consanguineae aut sacrae, adeoque per ipsam violatur sola castitas, non autem ius personae coniugatae, consanguineae aut sacrae, et consequenter non includit ea Delectatio malitiam adulterii, aut incestus, aut Sacrilegii in confessione explicandam, cum talis Delectatio non sit de copula cum foemina ut coniugata, consanguinea aut sacra, sed solum

de copula cum foemina praecise ut pulchra².

Secus autem est dicendum de desiderio illicito, quo quis desiderat, vel proponit fornicari, aut peccare carnaliter cum foemina, quam scit esse consanguineam, coniugatam vel sacram; nam tunc talis circumstantia pravo desiderio seu proposito addit specialem peccati malitiam in confessione aperiendam. Et ratio diversitatis inter morosam Delectionem et desiderium illicitum est, quia desiderium aut propositum fertur in obiectum cum omnibus circumstantiis consideratum, et tendit in ipsam actionem externam, eandem desiderando perficere, si posset, adeoque eandem cum ipsa actione externa induit malitiam in confessione explicandam; Delectatio vero morosa, seu simplex complacentia, cum sequatur simplicem et praecisivam intellectus operationem potest ferri in unum, ita ut non simul feratur in alterum ei adiunctum; adeoque cum ipsa Delectatio morosa sistat praecise in interna complacentia carnali

⁴ Ut Auctoris nostri in hanc rem, de qua disputat, opinio magis pateat, ac simul opportune refellatur, praestat hic in medium proferre doctrinam Sanchez, unde opinio isthaec, quam hic tuetur Auctor noster, aliique, profluxit. Hic itaque Sanchez scilicet in Oper. Moral. in Praecept. Decalog. lib. 1, cap. 2, n. 11, docet in delectione morosa circumstantias operis externi, de quo est delectatio, manifestandas esse in Confessione; cum ab illo speciem desumat delectatio, et eiusdem sit malitiae delectatio, atque operatio, teste Aristotile. Verumtamen adiungit hoc esse intelligendum, cum Delectatio feratur in obiectum secundum totam suam malitiam; tunc enim integram operis externi malitiam ac speciem sortitur; ac proinde sicut in actu externo circumstantiae manifestandae sunt in Confessione, ita et in delectione; uti si quis E. G. delectetur de concubitu cogitato cum coniugata; secus vero sese rem habere, cum delectatio non feratur in obiectum secundum totam suam malitiam apprehensum, sed secundum partem, ut in feminam apprehensam, uti non suam, non tamen, ut est alteri nupta, tunc delectatio non habebit integram operis externi malitiam, sed solum apprehensam, et ea sola manifestanda erit in Confessione, et reducetur ad simplicis fornicationis speciem.

Verum hoc posterius, quod adiungit Sanchez, quodque assectatur Auctor noster, et valde probabile censet Ligorius, nobis plane non probatur. Si enim, uti docet Aristotiles, Delectatio sit eiusdem malitiae ac bonitatis, ac ipsa operatio, vel, ut aliis verbis docet Angelicus, nempe quod Delectatio consequatur operationem 1, 2, qu. 74, art. 8, rectissime inde consequitur, quod sicut circumstantia coniugii in concubitu habito cum muliere, novam illi speciem tribuit, ac peccatum simplicis fornicationis transfert in malitiam adulterii; ita et in ipsa delectione de concubitu cogitato cum muliere, quae simul est et coniugata. Insuper cum Delectatio sit de aliquo obiecto determinato; h. e. de copula cogitata cum muliere determinata, animus, qui per Delectionem fertur in illud obiectum, fertur in omne illud, quod est eidem coniunctum, et facit unum cum ipso; ac proinde in illud ipsum fertur *implicite* secundum totam suam malitiam. Ergo quaelibet circumstantia, quae facit, ut augeatur, vel multiplicetur malitia actionis, facit etiam, ut augeatur, vel multiplicetur malitia delectionis. Quapropter qui delectatur de concubitu cogitato cum muliere aliqua determinata, quae simul erit et coniugata, non simplicis fornicationis, sed adul-

terii etiam malitiam contrahet, in Confessione manifestandam; licet videatur sibi delectari de copula cogitata cum illa, quatenus mulier est, et pulchra, non quatenus coniugata. Quod enim aliquis, dum pascitur animus huiusmodi delectatione, minus perpendat, atque advertat ad circumstantiam coniugii, hoc non facit, ut ipse eximendus sit a peccato ratione illius circumstantiae; cum culpabilis defectus advertentiae ad malitiam actionis, aut ad illius pravam circumstantiam, neminem eximet a reatu peccati ratione illorum, quemadmodum unanimi consensu docuere sanioris Ethices assertores adversus Probabilistarum commenta; quod et in ipsa delectatione contingere nullus dubito.

Propositae porro rationes simul cum illis, quae proferret Romanus Theologus in Notula subiecta, evincere videntur, haec quae diximus locum habere non solum in delectione quaesita, aut aliqua via, et ratione procurata; sed etiam in illa, quae in nobis exoritur ex occurso alicuius obiecti delectabilis, neque ullo pacto a nobis quaesita sit; modo sit de obiecto determinato, licet Romanus Theologus in sola delectione quaesita ac procurata id locum habere fuerit arbitratus (EDIT. NEAP.).

² Si morosa Delectatio repente in nobis exorta ex occurso alicuius obiecti delectabilis sit, neque ullo pacto a nobis quaesita, certe videtur non sumere peccati speciem a circumstantia personae, *circa quam*; Secus vero existimandum est, si Delectatio fuerit aliqua via, aut ratione procurata eo praecise animo ac fine, ut Delectatio de re illa capiatur. Nam si Delectatio quaesita est, profecto respicit particularem aliquam personam, adeoque obiectum cum suis circumstantiis; et licet Delectatio sit pure interna complacentia, id tamen satis non est, ut circumstantia personae non multiplicet peccatum; nam desideria quoque interna sunt, et tamen peccata multiplicant ratione circumstantiarum. Praeterea Delectatio quaelibet mentem subiens, tametsi quandoque respicere videatur rem per se delectabilem a circumstantiis praecisam, tamen si attento animo res expendatur, evidens est, cadere Delectionem supra hanc determinate, et non supra aliam personam; non enim est Delectatio de re indeterminata, sed de hoc vel illo obiecto; unde sit ut obiectum delectabile praesens sit menti cum suis circumstantiis. Denique talis Delectatio nonne tendit in actum venereum cum ea persona exercendum, de qua habetur Delectatio? Ita plane; atqui persona determinata non potest nisi per mentem suis circumstantiis spoliari (NOT. ROM. THEOL.).

sine ordine ad actionem externam sequestrans reliquam malitiam, quae in ipsa actione reperitur ratione circumstantiae consanguinitatis, coniugii vel voti annexae, non induit aliam malitiam in confessione aperiendam; Layman loc. cit., n. 15; Reiffenstuel loc. cit., n. 17, et alii
 11 supracitati. Ligatus autem voto castitatis, si morose delectatur, debet in confessione circumstantiam suae personae explicare, quia peccat contra votum; castitas enim est virtus prohibens omnem Delectationem veneream tam internam quam externam. Est communis.

12 Morosam delectationem, seu desiderium capere de re aliqua prohibita, sub conditione *si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vere aufert malitiam operis; uti accidere solet in iis, quae solo iure positivo prohibita sunt, ut *vellem hodie comedere carnes, nisi esset dies Veneris, nisi esset prohibitum*; et uti interdum accidere potest etiam in aliquibus, quae sunt prohibita iure naturae, et sunt intrinsece mala; si Delectatio morosa, vel desiderium de iis capiatur sub conditione alicuius status, vel casus in quo possunt esse licita, ut *vellem uxorem hanc ducere, si non essem uxoratus, si non essem Sacerdos, si non essem voto adstrictus; vellem praedari, si Deus permetteret*, communiter tenent Caiet. verb. *Cogitationum peccata*; Adrian. quodlib. 10, art. 2, conclus. 1; Sanchez lib. 1 moral., cap. 2, num. 24; Vasquez disp. 110, cap. 1; Azor. l. 4, cap. 6, qu. 10; Layman lib. 1, tract. 3, cap. 6, n. 10; Busembaum l. 5, cap. 1, dub. 2, art. 1; Lugo de Sacram. Poenit. disp. 16, sect. 6, num. 388; Sporer tom. 1, tract. 1, prooem. cap. 6, n. 19 et 34, et alii. Et ratio est, quia tales actus inefficaces tendunt in actum externum, non ut finem, vel terminum fiendum a parte rei, sed praecise ut in obiectum propositum per intellectum, ideoque ab eo non plus malitiae sumunt, quam proponatur per intellectum: atqui intellectus proponens obiectum sub tali conditione aufere omni malitiam actus, nullam in actu malitiam proponit; ergo nullam inde sumit malitiam eius desiderium seu volitio, vel Delectatio conditionata et inefficax. Hinc quamvis desiderium et Delectatio de usu carnum in die Veneris sit quid illicitum, stante prohibitione, apposita tamen illa conditio, *nisi esset dies Veneris, nisi esset prohibitum*, aufert omnem malitiam, cum dempta prohibitione, comedere carnes (sic de caeteris solo iure positivo prohibitis) sit intrinsece, et secundum substantiam bonum ac licitum. Sic etiam quamvis praedatio et Delectatio de ea, sit iure naturae prohibita, in speciali tamen casu, quo Deus illam permetteret, esset licita, adeoque talis conditio, *si Deus permetteret*, aufert omnem malitiam; sicuti quamvis uxorato et Sacerdoti, seu alteri voto castitatis adstricto sit iure naturae prohi-

bitum ducere uxorem, et de ea oblectari, quia tamen tale desiderium, seu delectatio esset solum sub conditione illa, *si non essem uxoratus, Sacerdos, seu voto castitatis adstrictus*, talis conditio aufert omnem malitiam a tali conditionato desiderio, seu conditionata Delectatione, quia pro eo statu, quo quis non est uxoratus, nec voto castitatis adstrictus, non est sibi interdictum uxorem ducere, et de ea delectari, ut patet de licito usu coniugii.

Delectatio autem morosa, seu desiderium de 13 obiecto iure naturae prohibito, et semper intrinsece malo, sub conditione *si liceret, si non esset peccatum*, est semper illicita, quoties obiectum in nullo statu et casu potest esse licitum; uti est delectari in his obiectis, *odissem Deum, si non esset peccatum; blasphemare, si liceret*, et huiusmodi. Est communior cum Adrian., Sanchez, Azor., Layman, Busembaum, Sporer locis citatis; Suarez de peccatis d. 5, sect. 5, n. 10; Rhod. d. 1, qu. 3, sect. 3, § 3; Loth. tr. 12, qu. 2, art. 5; La Croix lib. 5, num. 82, aliisque multis contra Caietan., Salas, Castropal., Ovied., Carden., Herincx, et alios. Et ratio est, quia cum talis conditio sit pro omni statu et casu impossibilis, numquam potest afferre malitiam obiecti iure naturae prohibiti, et semper intrinsece et substantialiter mali; in nullo enim statu hominis et casu potest verificari quod liceat odio habere Deum, blasphemare et huiusmodi, ergo etc.; antecedens est clarum, quia ratio v. g. blasphemiae est semper intrinsece mala in quocumque statu et casu, uti supponitur; sed ratio blasphemiae non separatur nequidem intentionaliter, ergo nec ratio malitiae. Minor est evidens, nam dicit ille, *blasphemare si liceret*, et in hoc obiecto delectatur, ergo Delectatio tendit in rationem blasphemiae ut substantem illi pro omni statu et casu impossibili conditioni *si liceret*; et consequenter ratio blasphemiae non separatur nequidem intentionaliter; adeoque voluntas adhuc actuali suo affectu et Delectatione fertur in rem mortaliter malam, et sic adhuc peccabit mortaliter, ac si conditio nulla apposita fuisset. Hinc a fortiori erit peccaminosa Delectatio, vel desiderium de rebus quibusvis malis sub aliqua conditione, quae quamvis a parte rei purificaretur et poneretur, nullo modo auferret malitiam actus, ut fit in his; *si non esset infernus, occiderem talem hominem; si non essem Religiosus, fornicarer; si avolare possem, raperem gemmam*, et huiusmodi. Est communissima. Et ratio est, quia tales condiciones relinquunt adhuc totam malitiam in similibus Delectationibus vel desideriis; quamvis enim non esset infernus, adhuc mihi esset illicitum homicidium: quamvis non essem Religiosus, esset adhuc mihi illicita fornicatio; quamvis avolare possem, esset adhuc mihi illicitum furtum et rapina; adeoque Delectatio vel desi-

derium de talibus actibus sic conditionatis retinent, et habent adhuc eandem malitiam, ac si talis conditio non fuisset apposita.

- 15 Delectatio morosa de re materialiter tantum mala v. gr. de pollutione, fornicatione, adulterio, homicidio, et huiusmodi factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se. Est communis et certa. Et ratio est, quia tales res, seu actiones sunt in se peccaminosae; quod autem non fuerint peccaminosae formaliter, ideo est, quia non fuerunt voluntariae; ergo si nunc accedat voluntas tales actiones approbans, vel de illis gaudens et delectans, talis Delectatio voluntaria erit peccaminosa, sicuti tales res et actiones sunt peccaminosae in se. Licita tamen est talis Delectatio, si fiat de ipsis rebus seu actionibus sub aliqua ratione boni; ut si quis evigilans, comperta pollutione, exultet quod in somno facta sit sine culpa et non in vigilia, quia vigilans naturae motae forte cessisset et peccasset; hoc enim sanctissimum est, quia sic idem est, ac delectari et gaudere, quod ea pollutione non peccaverit. Sic etiam licita est Delectatio de eiusmodi re materialiter mala, quatenus *causa fuit* alicuius boni effectus secuti, ut quod ex pollutione involuntaria in somno secuta, cessarit tentatio vel infirmitas; quod ex homicidio inculpabiliter facto, obvenerit haereditas et huiusmodi. Et ratio est, quia talis Delectatio, vel gaudium nullo modo tendit in obiectum, ut malum est, sed potius in ipsum effectum bonum secutum, scilicet in cessationem tentationis vel infirmitatis, et respective in secutionem haereditatis, ut ex communi docent Sanchez lib. 1 Moral., cap. 2, num. 18; Vasquez 1-2, disp. 115, cap. 3; Lessius lib. 4, c. 3, n. 240; Lugo de poenit., disp. 16, n. 389; Bonacina de Matrim. disp. 3, qu. 8, n. 8; Sporer tom. 1, tract. 1, prooem. cap. 6, n. 32, et alii passim.
- 18 Si tamen Delectatio, gaudium, vel affectus animi tenderet in ipsam rem, utique non liceret, ut constat ex propositione 15 in ordine, merito damnata ab Innocentio XI die 2 Mart. 1679, ibi: *Licetum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas.*
- 19 Desiderare rem materialiter tantum malam, ut fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, ignorantia invincibili etc. est peccatum mortale eiusdem speciei cum actu desiderato. Est communis. Et ratio est, quia tale desiderium deliberate ac voluntarie tendit in obiectum ex natura sua simpliciter malum, ac peccatum mortale; et quod formaliter non sit tale, est solum quia non est voluntarium ac deliberatum, sed haec causa excusans peccatum in ipso opere, nempe involuntarietas et indeliberatio, minime reperitur in ipso desiderio, quod ut supponitur, est absolute volunta-

rium et deliberatum, ergo tale desiderium est peccatum mortale eiusdem speciei cum actu, seu opere desiderato, adeoque cum huiusmodi desiderium vere, formaliter et intrinsece sit malum, nullo etiam fine bono cohonestari poterit. Non enim quis audebit dicere, quod ad aliquem bonum finem liceat desiderare et velle homicidium, fornicationem, vel adulterium committere in ebrietate et huiusmodi; unde merito ab Innoc. XI die 2 Martii 1679 damnata fuit sequens propositio 14 in ordine, ibi: *Licetum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis haereditas.* Licetum tamen est desiderio, vel affectu simplici et inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem, v. g. tentationis sedandae, vel sanitatis recuperandae; ita Navarr. cap. 16, n. 7, 8, 9, cum plurimis ibi citatis; Lessius lib. 4, cap. 3, num. 140; Sanchez in Decalog. lib. 1, cap. 2, a n. 18; Vasquez 1-2, disp. 115, cap. 3; Tanner de peccat. d. 4, qu. 8, n. 145; Platel. de pecc. n. 244; Sporer t. 1, tract. 1, cap. 6, n. 34; La Croix lib. 3, p. 1, n. 932, et alii magis communiter. Et ratio est, quia pollutio mere naturaliter eveniens est mera naturalis evacuatio corporis, sicut est emissio sudoris, vel aliorum superfluatorum excrementorum, adeoque licetum est affectu simplici et inefficaci optare, ut talis pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem.

Nec valet dicere, quod sicuti non licet affectu inefficaci desiderare mortem alterius ex propositione 13 in ordine, damnata ab Innoc. XI die 2 Martii 1679, ibi: *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alterius tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere et desiderare, non quidem ex displicentia personae, sed ob aliquod temporale emolumentum,* ita neque licet affectu inefficaci desiderare talem mere naturalem pollutionem. Non valet, inquam, quia ideo non licet neque affectu inefficaci desiderare mortem alterius, quia est gravissimum malum physicum subiecti, quod desiderare alteri non permittit Charitas, nisi propter causam proportionatam, qualis esset spiritalis utilitas subiecti (si pater desideret mortem filii nunc in gratia Dei existentis, qui aliter certo praevidetur futurus improbus) vel temporalis utilitas Communitatis quae aliter haberi non possit (ut si Christianus optet mortem Turcae potius, quam ut Ecclesiam vel imperium Romanum vincat) non autem privata haereditas obventura, quae non est causa proportionata et sufficiens, ut possit quis optare, vel gaudere de morte patris aut alterius, iuxta propositiones 13, 14, 15, damnatas ab Innocentio XI, et supra sub num. 19 et 21 relatas. E contra

vero talis pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria secundum Sanchez de Matrimon. lib. 9, d. 45, n. 14, et alios passim, non est malum ne physicum quidem subiecti, vel prolis, vel communitatis, cum tale semen sit superfluum, quo se exonerat natura; adeoque licitum est desiderio, vel affectu simplici et inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis et omnino involuntaria eveniat in somno ob aliquem bonum finem; dummodo tamen caveatur, ne illud desiderium sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, et probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis, quia tunc tale desiderium esset illicitum, ex quo talis pollutio non esset evacuatio mere naturalis et involuntaria, sed moralis, volita seu procurata¹.

24 Delectatio morosa de actu coniugii inter coniuges praesentes, dummodo absit periculum pollutionis, non est peccatum mortale; Lessius

lib. 4, cap. 3, d. 1; Sanchez lib. 1 moral., c. 2, a n. 18; Diana part. 2, tract. 3 miscell. resol. 36; Sporer tom. 1, cap. 6, num. 43; Filliuc., Bonac., Busembau, et alii passim. Et ratio est, quia status Matrimonii hanc delectationem excusat, ut etiam aspectus, colloquia, oscula, amplexus et tactus impudicos, solius voluptatis causa institutos, haec enim tendunt per se ad opus coniugale, licet per accidens opus non exercentur, et quibus licitus est finis, etiam media ad illum finem naturaliter dispositiva licita esse debent; unde si praedicta fiant ad honestum finem, v. gr. praeparandi se ad copulam, aut etiam amorem coniugalem contestandi, omni prorsus culpa vacabunt. Si vero fiant absque animo copulandi, solius morae Delectationis gratia, culpam venialem continent, tamquam excessus in re alias licita². Immo coniux neque mortaliter peccat, 25

¹ Ut adnitatur Auctor noster suam hac de re sententiam nobis probare, quam non inficiamur plures magnosque Theologos olim propugnasse, ac ipse Antoine repudiare minime sit ausus; sanior tamen ac probabilior doctrina haec est; nimirum: ut si agatur de aliquo bono effectu, qui forte consecutus fuerit ex ipsa pollutione in somnis contingente, licebit gaudere ac sibi placere de ipso bono effectu orto ex pollutione, uti de exoneratione naturae, cessatione tentationis, aliisque huiusmodi. Atque ita intelligendum esse illud D. Thomae in VI sentent., distinct. 9, quaest. 1, art. 4, cum ait: *Si autem placeat, ut naturae exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur*, docet ac probat Natal. Alexander in sua Theolog. Dogmat. et Moral., cap. 8, art. 2, Regul. 49, licet prima fronte adversariis favere videatur, indeque in suas partes trahatur Angelicus Doctor a Salmanticensibus, aliisque. At vero si agatur de pollutione quamvis naturali, quae in somnis provenit ab ipsa natura, non vero ex causis ullo modo pertinentibus ad luxuriam, ne ob honestum quidem finem de istiusmodi pollutione gaudere, ac sibi placere licebit. Tum quia pollutio, quacumque tandem ratione, licet naturali, evenit, est quid inordinatum, ac violationem continet Ordinis Naturalis, ut patet; tum etiam quia illa pertinet ad species luxuriae, et gravior sit fornicatione, adulterio, incestu, ipsaque sacrilegii corruptela. Quemadmodum ergo de his omnibus licet in somnis inculpabiliter perpetratis gaudere non licet ob quicumque honestum finem, ita potiori iure nec de ipsa pollutione.

Idem quoque omnino asserendum de desiderio huiusmodi naturalis pollutionis, uti vocant, nempe quod non liceat illam optare ob quicumque honestum finem; imo non vacare mortali crimine illum, quicumque huiusmodi deliberata desideria in se admiserit, iisque assensum praeberit. Et sane, si licebit illam exoptare, uti adversae partis Patroni contendunt, licebit quoque a Deo precibus huiusmodi pollutionem exorare; etenim iuxta axioma a D. Augustino positum Epistola ad Probam: *Hoc licet orare, quod licet desiderare*. At nemo omnium sanae mentis, ut arbitror, id audebit asserere, cum Ecclesia suis precibus nos edoceat illud potius a Deo petere, ne aliquid huiusmodi nobis etiam invitis contingat illis verbis: *Hostemque nostrum comprime, ne polluantur corpora*. Ita Natal. Alexander l. c., Regul. 48, post Sotum, Medinam, Sylvium. Haec doctrina in praxi prorsus sectanda non solum quia probabilior, uti iam ediximus; verum etiam quia opposita gravi periculo plena est, uti satis indicat Auctor noster l. c. et observat laud. Natal. Alexander post Gersonium laud. Regul. 49 (EDIT. NEAP.).

² Opinio isthaec, quam hic nobis propinat Auctor noster, aut recte explicanda, aut omnino reiicienda, quidquid in contrariam afferat Sanchez cum suo Vasquesio. Etenim si huiusmodi Delectatio habita inter coniuges absentes de copula cogitata non sit coniuncta cum proximo pollutionis periculo, sustineri poterit nostri Auctoris opinio, atque in hac hypothesi recte ad eam confutandam adhibentur rationes ab ipso productae cum Sanchez. At vero si Delectatio huiusmodi proximum secum gerat pollutionis periculum, tunc mortali culpa non vacabit, si quis coniugum huiusmodi Delectationem in se deliberate admiserit, in eaque cum voluptatis sensu fuerit immoratus. Etenim cum pollutio sit suapte natura, et intrinsecus mala non solum contra naturam hominis, quae ratio est; verum etiam contra naturam omnis animalis, uti scite docet et probat D. Thomas Quaest. 15 de Malo, Art. 1 ad 7, hinc est, quod non solum ipsa sit gravissimum peccatum; verum etiam eidem causam et occasionem praebere per actum ad illam ordinatum inter gravissima quoque peccata erit computandum; cum id participet malitiam eiusdem vitii contra naturam. Haec profecto certa sunt atque explorata atque unanimi firmanter Theologorum assensu, quare longiori sermone protrahenda non sunt.

Hinc recentissime Salmanticenses, de Matrimon. cap. 15, punct. 6, n. 90, docent huiusmodi delectationes inter coniuges absentes de concubitu cogitato si, uti frequenter accidit, secum ferant commotionem spirituum, et titillationem partium inservientium generationi inter peccata lethalia esse connumerandas; vel quia proximum prae se ferunt pollutionis periculum; vel quia matrimonio cohonestari non possunt. Matrimonium enim non praebet ius nisi ad usum corporum in ordine ad generationem, vel ad id quod ad eam inservit, quod utrumque in huiusmodi Delectationibus, de quibus disputamus, locum non habet.

At vero illustrissimus Ligorius ad constituendum lethale peccatum in huiusmodi Delectationibus inter coniuges praeter commotionem spirituum, ac partium generationi inservientium, exquirat praeterea veneream voluptatem, quae comitetur hasce commotiones: atque inde occasionem desumpsit excusandi doctrinam Sanchez, qui huiusmodi Delectationes cum commotione spirituum et partium etc. venialis peccati malitiam inter coniuges non excedere opinatus est, secluso tamen pollutionis periculo; h. e. quando venerea voluptas illas commotiones non comitaretur. At si liceat verbis depromere, quae animis hac in re occurrunt, dicam quod sentio. Quando in huiusmodi delectationibus habitis inter coniuges absentes venerea voluptas accesserit, quae sentiatur, ac lubenti animo aliquantisper praegu-

- si de maritali copula altero coniuge absente cogitans in re cogitata morose delectetur; S. Anton. part. 2, tit. 5, cap. 1, § 6; Caiet. verb. *Delectatio morosa*, § *Tertium est*; Paludan. in 3, d. 9, qu. 3, art. 1; Vasquez disp. 113, cap. 2; Medina qu. 74, art. 3; Sanchez lib. 9 de Matrim., disp. 44, n. 4; Sporer loc. cit., n. 43; Layman lib. 1, tract. 3, cap. 6, n. 12 et 14, et alii plures. Et ratio est, quia mortalis malitia Delectationis morosae sumenda est ex malitia obiecti, sive rei cogitatae; copula autem maritalis malitiam non habet cum sit ab intrinseco licita coniugibus, et per accidens solum ab extrinseco nempe ob absentiam, vel simile impedimentum, pro tunc nequeat exerceri, adeoque de eo morose delectari in absentia alterius coniugis, non est peccatum mortale. Est tamen peccatum veniale, ut inquit Caietanus, cum nec necessitas, nec pietas talem Delectationem suadet. Peccat autem semper mortaliter coniux, dum in actu coniugali cum propria coniuge morose delectatur in imaginatione alterius personae sibi mentaliter confictae quasi praesentis loco coniugis; est enim obiectum hic et nunc tali coniugi mortaliter illicitum; sic Doctores communiter.
- 26 Delectatio morosa venerea, et directe voluntaria, tam ex copula futura cogitata, quam ex cogitationibus, aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosus est sponsis prohibita sub mortali; Navarrus c. 16, n. 9; Layman loc. cit., num. 13; Sporer loc. cit., n. 41; Sanchez l. 9 de Matrim., disp. 47, conclus. 1, cum pluribus aliis. Et ratio est, quia Delectatio venerea tendit in copulam, ut praesentem, et pollutionem reipsa inchoat, sed copula est sponsis pro eo statu adhuc mortaliter illicita, ergo et
- 28 Delectatio venerea sensibilis. Oscula autem, tactus et amplexus non impudici licite fiunt inter sponso, quando fiunt secundum consuetudinem patriae, in signum benevolentiae, ad conciliandum et fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, quamvis praeter intentionem et secluso periculo consensus, se-

queretur commotio nonnulla sensibilis; Navarr. cap. 16, num. 12; Galet. tom. 1, tract. 10, n. 671; Perez disp. 8, sect. 9, n. 4; Sporer loc. cit., n. 41; Sanchez lib. 9 de Matrim., disp. 46, n. 47, cum multis aliis¹. Cavendum tamen est, ne in istis osculis, tactibus, et amplexibus habeatur illa Delectatio carnalis et sensibilis, quae merito fuit damnata ab Alex. VII. 18 Martii 1666, in propositione 40 in ordine, ibi: *Est probabilis opinio, quae dicit tantum esse veniale osculum habitum ad delectationem carnalem et sensibilem, quae ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris et pollutionis*. Viduae mortaliter peccant si voluntarie consentiant in motum Delectationis sensitivae, qui ex recordatione copulae maritalis naturaliter oritur. Est communis cum Sanchez cit. disp. 47, concl. ult.; Sa verb. *Luxuria*, n. 12; Navarr. cap. 16, n. 9 et 10; Silvester verb. *Delectatio*, qu. 3; Sporer loc. cit., n. 42; Layman loc. cit., n. 13. Et ratio est, quia viduis non est amplius licita, immo nec possibilis illa copula delectabilis, adeoque nec licita erit actualis Delectatio venerea, et sensibilis de ipsa.

Nec valet dicere, quod sicut licet coniugibus delectari sensibiliter de copula praeterita et futura, ita debet licere viduis de praeterita et sponsis de futura; non valet, inquam, quia non currit paritas; coniugibus enim semper licita est copula, et ideo etiam Delectatio eius; at sponsis pro eo statu nondum licet copula, quamvis post contractum Matrimonium sit eis licitura. Et sic viduis non amplius licet copula, quamvis pro tempore sui Matrimonii eis licuerit; adeoque cum non eis sit licita copula, nec eis erit licita venerea et sensibilis Delectatio de ipsa. Licita tamen est eis Delectatio rationalis. Possunt enim viduae habere gaudium, approbationem ac Delectationem rationalem tantum voluntatis de copula praeterita et Delectatione annexa; cum enim licita eis fuerit illa copula et Delectatio, non tenentur illam modo reprobare vel detestari, ut omnes concedunt. Sic sponsi possunt habere desiderium, gaudium,

stetur, tunc non solum morale pollutionis periculum secum affert; verum potius exhibet inchoatam pollutionem; et licet eo gravius peccabitur, quo actio erit proximior pollutionis periculo, aut ipsi pollutioni; excusandi tamen a mortali non videntur coniuges, illi, qui invicem absentes huiusmodi Delectationes exceperint, libenter, ac non sine mora praegustent, sentientes in se non levem commotionem spirituum, ac partium generationi inservientium; siquidem haec secum ferre videtur proximum pollutionis periculum, aut potius non longe abesse ab ipsa pollutione; quod ad constituendum mortalis peccati reatum abunde sufficere, nemo vel leviter dubitare poterit. Praeterea in hisce rebus, in quibus vel cum maxime humanae conditionis imbecillitatis sentitur, ab uno ad alterum quam citissime gradus fiet; ac proinde nisi carnales ac sensibiles commotiones in huiusmodi delectationibus reprimantur, statim erumpent in venereas voluptates, indeque in detestabiles pollutiones; ac proinde ipsas huiusmodi

commotiones carnales ac sensibiles non sine mora ac gustu exceptas secum ferre proximum pollutionis periculum, atque inde mortali crimini adscribi perquam rectissime, nemo est, quin perspiciat (EDIT. NEAP.).

¹ Tuta esse non videtur opinio asserens licita oscula licitosque tactus, et amplexus inter sponso ad sibi mutuum conciliandum amorem, atque in benevolentiae signum, praesertim si timeatur aliqua sensibilis commotio, ac Delectatio. Arduum sane esset in talibus circumstantiis declinare periculum consensus, et Delectationis, unde tutissimum est monere sponso, ut a similibus abstineant actionibus. Sane sensibilis in membris commotio cogitationem secum ferre solet mentis, et cogitatio Delectationem; et quamquam non repugnet dari motionem sine Delectatione, tamen ob maximam connexionem, quae inter utramque intercedit, illicitum est sese exponere periculo excitandi motionem ipsam sensibilem per tactus, amplexus, etc. (NOT. ROM. THEOL.).

et Delectationem rationalem de copula futura, eiusque Delectatione capienda; cum enim ex ipsis sponsalibus contractis talis copula et Delectatio aliquando futura sit eis licita, non tenentur eam aversari, vel de ea tristari, sed licite possunt de ea delectari Delectatione ratio-

nali, dummodo caveant ne capiant Delectationem veneream sensibilem, et se exponant periculo consensus turpis aut pollutionis; Sanchez l. c., disp. 47; Sporer loc. cit., n. 41; Diana part. 3, tract. 5, resol. 2, et alii passim ¹.

DELEGARE, DELEGATUS

Summarium.

1. Delegare idem est ac mandare, et committere. - 2. Vel delegare est alium in locum suum sufficere. - 3. Iudex Delegatus quis sit. - 4. Iudex Delegatus quomodo differat a Iudice Ordinario. - 5. Iudicum Delegatorum variae sunt species. Alii enim sunt Delegati a iure, alii ab homine. Delegati a iure qui sint. - 6. Per hoc, quod dicantur Delegati a iure, eorum Iurisdictio non est ordinaria, sed remanet delegata, ad n. 7. - 8. Delegati ab homine qui sint. - 9. Alii sunt Delegati ad universitatem causarum, et alii ad causam solum particularem. Delegati ad universitatem causarum qui sint. - 10. Delegati ad causam solum particularem qui sint. - 11. Alii sunt Delegati ratione Dignitatis; et qui sint. - 12. Et alii ratione personae; et qui sint. - 13. Alii sunt Delegati, et alii Subdelegati. - 14. Delegare possunt non solum Principes supremi, sed omnes Iudices Ordinarii. - 15. Iudex tamen Ordinarius non potest totam suam Iurisditionem delegare, inconsulto Principe. - 16. Delegatus ab alio quam a Principe non potest causam alteri subdelegare. - 17. Potest tamen talis Delegatus alterum subdelegare, si sit Delegatus ad universitatem causarum. - 18. Delegatus a Principe supremo potest alteri causam subdelegare. - 19. Non potest tamen subdelegare causas gravioris. - 20. Nec potest Delegatus subdelegare, quando iussus fuit, ut causam expediat per se ipsum. - 21. Nec quando in Delegatione apposita est clausula: Confidentes de industria, seu circumspectione tua, et huiusmodi. - 22. Partibus tamen consentientibus, potest fieri subdelegatio, licet sit electa industria, et fideles personae Delegatae. - 23. Delegatus a Principe non potest alterum subdelegare, si nudum ministerium, seu mera executio sit ei commissa. - 24. Hinc Regulares Confessarii nequeunt subdelegare aliis facultatem, quam ex privilegio Apostolico habent absolventi fideles omnes a certis peccatis, et censuris, et dispensandi in certis irregularitatibus, et votis. - 25. Iudices Delegati qui esse possint, vel non. - 26. Delegari potest etiam non subditus. - 27. Si Delegatus sit subditus, potest compelli etiam invitatus ad acceptandam delegationem. - 28. Si vero non sit subditus, non potest invitatus compelli. - 29. Delegatus Sedis Apostolicae vel Legatorum eius debet esse constitutus in aliqua dignitate ecclesiastica, aut personatu, aut esse Canonicus Cathedralis. - 30. Aut esse Officialis, vel Vicarius Generalis Episcopi, seu Prior Conventualis. - 31. Nomine Prioris Conventualis veniunt hic etiam Priores, Praepositi, Rectores, Guardiani etc. - 32. Delegatus Episcopi, vel alterius inferioris Ordinis potest esse simplex Clericus non constitutus in dignitate, nec Canonicus Cathedralis. - 33. Immo etiam simplex Religiosus cum licentia sui Praelati potest esse Delegatus Episcopi. - 34. Episcopi, alique Papae inferiores non possunt Laico delegare causam spiritualem. - 35. Immo neque possunt Episcopi causam spiritualem Delegare Laico iudicandam una simul cum Clerico. - 36. Neque Delegare possunt Laico causam criminalem Clericorum. - 37. Immo neque possunt Episcopi de-

legare causas criminales Clerico coniugato. - 38. Possunt tamen Episcopi probabiliter Delegare Laicis causas Clericorum mere civiles. - 39. At secundum multos probabilius, nec etiam delegare possunt Laicis causas Clericorum mere civiles. - 40. Papa potest nedum causas civiles, et criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias ecclesiasticas delegare alicui Laico v. g. Regi. - 41. Non tamen tollere Clericorum exemptionem in totum. - 42. Delegati Iurisdictio et officium expirat morte Delegati, si Delegatio fuit personalis. - 43. Secus si Delegatio fuit realis, seu facta contemplatione Dignitatis, et non personae. - 44. Delegati Iurisdictio, et officium expirat morte Delegantis re adhuc integra; Secus autem si res non sit amplius integra. - 45. Ut non sit amplius integra, sufficit citatio partis facta per Delegatum ante mortem Delegantis. - 46. Immo sufficit, quod ante mortem Delegantis praecesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit. - 47. Adducitur instantia ex cap. *Relatum* 19 de Offic. Iudic. delegat. - 48. Solvitur talis instantia. - 49. Adducitur alia instantia. - 50. Solvitur haec secunda instantia. - 51. Adducitur adhuc alia instantia. - 52. Solvitur etiam haec tertia instantia. - 53. Delegati Iurisdictio cessat per cessationem Delegantis ab officio, re adhuc integra. - 54. Si Delegatus a principe supremo intuitu Dignitatis suae ab ea sit depositus, vel ei renuntiaverit, vel ad aliam Dignitatem sit translatus, tunc si res adhuc sit integra, expirat iurisdictio subdelegati ab ipso. - 55. Si vero Delegatio a Principe supremo sit facta ipsi Delegato intuitu personae, tunc re adhuc integra expirat Iurisdictio subdelegati solum per depositionem Delegati a dignitate, non autem per renunciationem, vel translationem delegati a dignitate ad aliam dignitatem. - 56. Delegati Iurisdictio, et officium expirat per renunciationem Delegationis suae a delegante vel eius Superiore factam. - 57. Princeps, seu Iudex Ordinarius delegans potest delegationem libere revocare, etiam re non amplius integra. - 58. Delegatus a Principe supremo potest revocare delegationem in totum a se alteri factam solum quando res adhuc est integra. - 59. Si vero talis Delegatus non totam causam subdelegavit, sed solum aliquam eius partem, tunc poterit re etiam non amplius integra talem subdelegationem revocare. - 60. Delegati Iurisdictio, et officium cessat lapsu praefixi sibi temporis. - 61. Cessat etiam eius Iurisdictio finito negotio, ad quod fuit delegatus. - 62. Cessat insuper ejus Iurisdictio, et officium, si ipse Delegatus tamquam suspectus legitime recusetur. - 63. Episcopus vel uti Delegatus S. Sedis, vel uti Ordinarius. - 64. Priori casu appellat ad Pontificem, secundo ad Metropolitanum. - 65. Priori casu, defuncto Episcopo, Capitulum non succedit, succedit in posteriori. - 66 - 77. Quando Episcopus procedat tamquam Delegatus Sedis Apost. et quando tamquam Ordinarius. - 78. An delegatus ab aliqua S. Congr. Urbis possit subdelegare. - 79. An successor Vicarii General. Delegati dici possit Delegatus. - 80. An prologari queat iurisdictio delegata.

¹ Censerem, omnem vel rationalem Delectationem tum sponsis de copula futura, tum Viduis de praeterita, illicitam esse. Vix enim fieri posse intelligo, ut rationalis ista excitetur in mente Delectatio, quin mens ipsa in aliquem consensum labatur, ac Delectationem reipsa experiatur sensibilem. Mente facili negotio res istiusmodi distinguimus, ac secernimus; at dum unam

ex istis actu experimur, vix possumus mentem continere, quin in aliam quoque excurrat. Quamobrem delectatio illa, quae rationalis appellatur, nimium periculosa est, et Confessarii munus esse putarem, ut spon- sos viduasque moneret, ne talibus, licet rationalibus Delectationibus, se ullo unquam tempore capi permit- tant (NOT. ROM. THEOL.).

- 1 Delegare est mandare et committere; l. 32, § *Quaesitum*, ff. de rec. qui arbitr., l. 3, § *Quamvis*, ff. de adm. tut., leg. 1 ff. de damn. infecto. Et prout habetur in leg. *Delegare* ff. de Novat., et in leg. *Nesennius* 41 ff. de re iudic. Delegare est alium in locum suum sufficere, verb. gr. si Titius, qui meus debitor est, debitorem suum Caium substituat, ut pro ipso mihi solvat, dicitur is debitor Delegatus a Titio delegante;
- 3 leg. *Si Titius* 33 de novationibus. Inde veniunt Iudices Delegati, idest suppositi, et suffecti a Principe vel Iudice ordinario, ut loco Principis audiant causas. Unde Iudex Delegatus (qui extraordinarius appellatur, cap. *De caetero* de transact.) est cui causa iudicialis concessa est alterius vice et auctoritate cognoscenda, ita ut iurisdictionem habeat derivatam a committentis iurisdictione, ut desumitur ex l. 1, § *Qui mandatum*, ff. de offic. eius cui mandata est iurisdic-
 4 dictio. Iudex Delegatus in eo differt a Iudice ordinario, quod is propriam iurisdictionem habere censeatur, ideoque suo iure causas cognoscere ac definire possit, leg. *More* 5, iunct. Gloss. verb. *Sub iure*, ff. de Iurisdic. Iudex autem Delegatus non suo iure, sed alieno utitur; cit. leg. 1, § *Qui mandatum*, ff. de officio eius cui mandata est iurisdic-
 5 Delegatorum variae sunt species seu divisiones. Primo, alii sunt delegati a iure et alii ab homine, delegati a iure sunt, qui delegatam iurisdictionem habent ex commissione iuris communis, ut patet in cap. *Ad abolendam* 9, § fin., de Haeretic., ubi facultas procedendi contra exemptos in causa haeresis datur Episcopis tamquam a Sede Apostolica delegatis, ibi: *In his, quae sunt contra haereticos instituta, Episcoporum subeant iudicium, et eis in hac parte tamquam a Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suae privilegiis) obsequantur.* Sic etiam patet in c. *Irrefragabili* 13, § *Caeterum*, de offic. ordinar., ibi: *Tamquam super hoc delegatus a nobis, et in Clement. 1 de supplend. negligent. Praelator., ibi: In exemptis vero Apostolica auctoritate, et in Conc. Trid. c. 1, sess. 5 de reformat., ibi: Officium sit Episcoporum tamquam in hac parte a Sede*
 6 *Apostolica delegatorum;* et alibi saepius. Nec potest dici, quod si talis iurisdic-
 7 tio procedit a iure, ipsa sit ordinaria et non delegata: non valet, inquam, quia non obstante quod talis iurisdic-
 8 tio procedat a iure communi, adhuc remanet iurisdic-
 9 tio Delegata, cum committatur ipsis Episcopis; non sub ratione officii, sed per modum specialis commissionis seu delegationis, ut ipsummet nomen, tamquam delegatus Sedis Apostolicae, importat, et ut amplius a sensu contrario desumitur ex cap. *Licet in corrigendis* 12 de offic. ordin., ibi: *Ab Episcopo, non tamquam delegato, sed tamquam Ordinario faciendis.* Et sic tenent in specie post Gloss. ult. in d. c. *Ad abolendam* 9 de haereticis; Glossa 2

in c. *Per hoc eod. tit. in 6; Glossa in cap. 1 de Clerico aegrot., verb. Auctoritate, et utrobique Doctores; Abbas n. 15, et ibid. Marian. n. 14 et n. 37, in dict. cap. Ad abolendam; Pavin. de potest. Capit. part. 1, qu. 10, n. 3; Reiffenstuel lib. 1 decis., tit. 29, num. 35; Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 3, allegat. 92, n. 3, cum pluribus aliis ibi citatis. Qui insuper addunt Clausulae huius, tamquam 7 Sedis Apostolicae Delegatus, istum esse effectum, nempe quod in eo casu non fiat appellatio ab Episcopo ad Archiepiscopum, prout alias fieri posset, sed solummodo ad Summum Pontificem tamquam a Delegato ad Delegantem, prout etiam tradit Glossa in dict. cap. *Licet in corrigendis* 12 de offic. Ord., verb. *Tamquam Delegatus.* Delegati autem ab homine illi sunt, et ideo sic dicuntur, quia delegationem suam immediate habent ab homine seu a Iudice, vel Magistratu ordinario, ut sunt delegati specialiter a Papa, ab Imperatore, a Regibus, aut aliis supremis Principibus vel Magistratibus.*

Secundo, alii sunt delegati ad universitatem 9 causarum, et alii ad causam solummodo particularem. Delegati ad universitatem causarum sunt illi, quibus omnibus universim causae, vel saltem certum genus causarum v. g. Matrimonialium, Mutui, Decimarum et huiusmodi, sunt commissae, quamvis cum restrictione ad certum tempus, vel locum, vel quantitatem, ut si v. g. alicui committantur omnes causae Decimales cognoscendae ad triennium, vel in tali Territorio tantum vel quae non excedunt valorem viginti aureorum; Bartolus in leg. *Legatus* 12 in 4 ff. de offic. Proconsul.; Pirhing lib. 1 decr., tit. 20, n. 2; Reiffenstuel ibidem, num. 31, et alii passim. Delegati ad causam 10 solummodo particularem sunt illi, quibus una tantum causa particularis hic et nunc emergens diiudicanda et terminanda committitur; Reiffenstuel loc. cit., et alii. Tercio, alii sunt De- 11 legati ratione dignitatis, quam obtinent, ut si fiat delegatio Episcopo v. g. Alexandrino, Abbati cuiusdam certi et determinati Monasterii, non expresso nomine personae delegatae; cap. *Quoniam* 14 de offic. et potest. Iud. Deleg. Et alii sunt Delegati ratione personae suae et 12 non dignitatis, ut si expresso nomine proprio fiat Delegatio Francisco Ferrerio vel Antonio Molinario; Reiffenstuel loc. cit., et alii. Quarto, 13 alii sunt Delegati, quibus primo loco delegata seu demandata fuit iurisdic-
 14 tio: alii vero subdelegati, qui ab ipsis primo loco delegatis iterum delegantur; Thol. part. Iur. Canon. lib. 5, cap. 2; Pirhing loc. cit., n. 2 in fin.; Reiffenstuel loc. cit., n. 39, et alii passim.

Delegare possunt, seu potestatem delegandi 14 habent non solum Principes Supremi, ut Papa, Imperator, Rex, Respublica libera, aliique suprema iurisdictione et dominio gaudentes, sed

etiam omnes Iudices seu Magistratus Ordinarii; colligitur ex cap. *Cum Episcopus* 7 de offic. Ordinar. in 6, ibi: *Per se vel per alium*; leg. *More Maiorum* 5, leg. *Solet* 16 ff. de iurisdic. omnium Iudicum. Et ratio est, quia omnis Iudex Ordinarius habet propriam iurisdictionem, et non tantum fungitur iudicandi munere vice alterius, adeoque iurisdictione sibi competente iure proprio vel per se vel per alium uti potest, quod enim potest facere per seipsum, potest etiam per alium; reg. 72 Iuris in 6, ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat* 15 *per se ipsum*. Iudex tamen Ordinarius non potest totam suam Iurisdictionem alteri delegare, sive totum officium suum alteri committere sine sui Supremi Principis consensu; Felinus in c. *Super Quaestionem* 27, § *Si vero*, n. 17 de offic. et potest. Iudic. deleg.; Sanchez lib. 3 de Matrim., disp. 31, n. 11; Maranta part. 4 speculi, dist. 5, n. 55; Pirhing loc. cit., n. 3; Reiffenstuel loc. cit., n. 56, et alii. Et ratio est, quia delegando alteri totam suam iurisdictionem, seu totum suum officium ipsi committendo, non tam censeretur delegare, quam omnino abdicare se iurisdictione, seu officio suo ordinario, quod nequit fieri sine consensu Principis; leg. penult. cum Gloss., ibi, verb. *Abdicando*, ff. de offic. Praesid. Tum quia Iudex inferior Principe nequit propria auctoritate loco sui alium Iudicem ordinarium constituere, hoc enim est singulare privilegium competens solummodo Principi suprema potestate et iurisdictione gaudenti; l. 2 Feud., tit. 56 *Quae sint Regaliae*, cap. unic.; et colligitur ex can. *A Iud.* 33, caus. 2, qu. 6, sed hoc faceret delegando alteri totam suam iurisdictionem, seu ei totum suum officium committendo, ergo, etc. Sic Pirhing et Reiffenstuel loc. cit., et alii.

16 Delegatus ab alio quam a Principe non potest in causam alteri subdelegare; ita Glossa in c. *Cum causam* 62, verb. *Delegatus*, de Appell., et ibi Abbas, n. 3; Fagnan. n. 2; Reiffenstuel loc. cit., n. 57 et 58, et communis aliorum. Habetur clare in cap. *Cum causam* 62 de appellat., ibi: *Cum non nisi Delegatus a Principe causam valeat alii delegare*; ex quibus verbis aperte dignoscitur, quod Delegatus ab aliquo, qui non sit Supremus Princeps, est penitus exclusus, cum nonnisi Delegato Principis haec potestas competere dignoscatur. Et ratio est, quia si quilibet Delegatus causam alteri subdelegare posset, hic etiam posset iterum delegare tertio et iste quarto, et sic daretur processus in infinitum, quae infinitas a iure expresse reprobatur; cap. *Cum in multis* 2 de rescript. in 6, ibi: *Cum in multis iuris articulis infinitas reprobetur*, et saepe alibi, ut ex-

17 emplificat Glossa ibid., verb. *Multis*. Potest autem talis Delegatus alterum subdelegare, si sit Delegatus ad universitatem causarum. Est comm., ut testatur Bartolus in leg. *More Ma-*

iorum 5, n. 11, ff. de iurisdic. omn. Iud., et tenent expresse Hostiensis in cit. cap. *Cum causam* 62 de appellat., n. 3; et ibi Ioan. Andr. n. 6, et Barbosa n. 5, Fagnan. n. 2, Butrius n. 11, et alii passim; et desumitur ex l. *Cum Praetor*, § 1, ff. de iudiciis, ibi: *Is quoque, cui mandata est iurisdicatio, Iudicem dare potest*, ut sunt Legati Proconsulum; ubi ly *mandata est iurisdicatio*, debet accipi proprie seu pro ea quae datur ad universitatem causarum, ex Gloss. in leg. 1 ff. de officio eius cui mandata est iurisdicatio, verb. *Qui mandatam*, ubi expresse dicit: *Iurisdictionem mandari, quando universitas, sed delegari, quando species una committitur*. Et ratio est, quia Delegatus ad universitatem causarum quasi Ordinarius videtur, ut notat Glossa in dict. cap. *Cum causam* 62, verb. *Delegatus*, de appell., et ibi Fagn. n. 4, cum variis aliis; atque equiparatur Ordinario; arg. l. ult., § fin., C. Ubi et apud quem, et tenet Gloss. in leg. ult., vers. *Cum specialis*, C. De Iudiciis; immo Gloss. in c. *Statutum*, § *Insuper* in verb. *Moderatus*, de rescriptis in 6, appellat eum Ordinarium, sicut etiam sic eum appellat Speculator in titul. de Officio Ordin., n. 2; Petr. de Ancharan. in cap. *Licet undique*, col. 2 ad finem, vers. *Nec mirum*, de offic. Delegat., et alii cum Fagnan. loc. cit., n. 4, 5 et 6; adeoque ad instar Iudicis Ordinarii poterit subdelegare unam vel alteram causam, quia Delegatus ad universitatem causarum, cum remaneat in essentia iurisdictionis universalis, idem potest quod Ordinarius, ut dicit Baldus in leg. *Si ut proponis*, in prima n. 10, Cod. Quomodo et quando Iud., et Fagnan. loc. cit., num. 5.

Delegatus a Principe sua suprema potestate 18 et dominio gaudente, potest alteri causam subdelegare; c. *Si pro debilitate* 3, et c. *Pastoralis* 28 de offic. et potest. Iud. Delegat., cap. *Cum causam* 62 de appellat., ubi expresse dicitur: *Cum nonnisi Delegatus a Principe causam alii valeat Delegare*, et l. *A Iudice* Cod. de iudiciis. Dummodo tamen causae non sint 19 adeo graves, ut sine ipsius Delegati praesentia nequeant commode terminari; cap. *Si pro debilitate* 3 de offic. et potest. Iud. Deleg.; pro causis enim tam gravibus praesumitur electa a Principe industria personalis, et specialis fides ipsius personae delegatae; textu expresso in c. *Quoniam* 43 de offic. Iud. Deleg., § *Is autem*, ibi: *Cum in his omnibus casibus industriam et fidem personae, cui talia committimus, eligere videamur*. Sic etiam dicendum venit, 20 quando delegatus per se vel suis manibus, causam expedire iussus fuit, quia tunc censetur electa praecise industria, et fides solius talis personae delegatae; l. unic., § *Ne autem*, vers. *Sin vero talis*, C. de caduc. tollend. Quae 21 specialis industria et fides personae Delegatae censetur etiam electa, cum in Delegatione po-

- nitur clausula: *Confidentes de industria seu circumspectione tua*, et huiusmodi. Sic Abbas in cap. *Quoniam* 14, n. 8, de offic. et potest. Iud. Deleg.; Mascard. de probat., concl. 595, num. 4; Menoch. de praesumptionibus lib. 2, praesumpt. 42, n. 7; Sperell. dec. 106 Fori
- 22 Ecclesiastici, n. 56. Partibus tamen consentientibus potest fieri subdelegatio, licet fuerit electa industria et fides personae Delegatae, textu expresso in cap. *Quoniam* 43 de offic. et potest. Iud. Deleg., § *Is autem*, ibi: *Is autem, cui iniungitur, ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare*. Delegatus Principis non potest alterum subdelegare, si ipsi non iurisdictio, sed nudum ministerium, seu mera executio a Principe sit commissa, adeoque merus executor sit constitutus; textu expresso in cit. cap. *Quoniam* 43 de offic. deleg., § *Caeterum*, ibi: *Caeterum (salva Legatorum Sedis Apostolicae auctoritate) nulli, cui commissum fuerit praedicare Crucem (pro recuperatione Terrae Sanctae) excommunicare vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus vel iniungere poenitentias, liceat haec de caetero aliis demandare, quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte*.
- 24 Hinc habes, cur Confessarii Regulares, quibus ex privilegio Summi Pontificis concessa et demandata est facultas fideles omnes absolvendi a peccatis et censuris, et cum iis dispensandi in votis vel ea commutandi, talem facultatem nequeant alteri subdelegare. Quia nimirum ipsis Regularibus Confessariis simplex et nuda iurisdictio ad certum exercitium absolvendi a peccatis et censuris, et dispensandi in certis votis et irregularitatibus, et non integrum officium iurisditionis committitur. Is enim, cui non officium, sed nudum ministerium, seu simplex iurisdictio in ordine ad certos actus committitur, alteri subdelegare non potest sine speciali licentia committentis; ex cit. cap. *Quoniam* 43 de offic. Deleg., § *Caeterum*, et Glossa ibid., ut recte notavit Layman l. 5, tract. 6, cap. 10, n. 41; Coninch. disp. 8, dub. 4, num. 25; Pirhing l. 2 decr., tit. 29, n. 25; Gobat tom. 1, tr. 7, n. 100.
- 25 Delegari seu esse Iudices Delegati possunt generaliter loquendo omnes illi, qui nec natura, nec lege, nec moribus prohibentur; leg. *Cum praetor* ff. de iudiciis, et can. *Infamis* 1, caus. 3, qu. 7, ubi statuitur expresse, quod Iudices dari nequeant omnes illi, qui ne Iudices sint, impediuntur 1° *Natura*, ut surdi, muti, perpetuo amentes et impuberes, quia tales carent iudicio; 2° *Lege*, ut infames, et a Senatu amoti; 3° *Moribus*, ut servi et foeminae, nam moribus, seu longaeva consuetudine receptum est, ut civilibus non fungantur officiis, ibi: *Tria sunt, quibus aliqui impediuntur, ut iudices non fiant: Natura, ut surdus et mutus,*

et qui perpetuus furiosus est, et impubes, quia iudicio caret; Lege, qui a Senatu amotus est; Moribus, foeminae et servi, non quia non habeant iudicium, sed quia praeceptum est, ut civilibus non fungantur officiis. Unde ad hoc faciunt sequentes versiculi ab Hostiensi relati in Summa de offic. et potest. Iud. Delegat., n. 3, ibi:

Liber, mas, gnarus, cui sit mens, integra fama,
Aetas, qui subsit, committitur huic bene causa.

Ex quibus clare patent conditiones in Iudice 26 Delegato requisitae. Et solum notandum venit, quod licet per *ly qui subsit*, detur intelligi, quod non possit delegari invitus, nisi qui de iurisdictione Delegantis est, cap. *Pastoralis* 11 de offic. Ordin.; tamen per hoc non negatur, quin Iudex Ordinarius possit causas suas delegare etiam non subdito, qui non est subiectus iurisdictioni Delegantis; sufficit enim, quod causa pertineat ad iurisdictionem Delegantis, licet is, cui talis causa delegatur, non sit de iurisdictione ipsius; arg. l. unic. Cod. Qui pro sua iurisdictione iud. dare, iuncta Glossa ibidem, verb. *Resedissent*; cit. cap. *Pastoralis* 11 de offic. Ordin., et Glossa ibid., verb. *Nullum*, et tenent Doctores communiter. Hoc autem 27 discrimen est, quod Iudex Ordinarius Delegans suum subditum potest ipsum etiam invitum compellere ad acceptandam Delegationem, ne alioquin inutilis videatur iurisdictio, ac potestas delegandi competens Iudici Ordinario sive Delegato Principis supremi; quamvis adhuc ipse Delegans in tali coactione deferre debeat personae, ac dignitati deleganti, ut cavetur in cit. cap. *Pastoralis* 28, § 1, de offic. et potest. Iudic. Delegat., ibi: *Potest compellere renitentem, eo quod iurisdictio illa nullius videretur momenti, si coactionem aliquam non haberet; Delegatus tamen (scilicet supremi Principis) debet sollicitè providere, ut si personis Superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat et personae*. Quod si autem Iudex Ordinarius deleget 28 non subditum, non potest ipsum invitum compellere, quia praecipienti extra territorium impune non paretur; leg. *Eum qui* 13, iuxta Glossam, verb. *Magistratum*, et l. ultim. ff. de iurisd., et cap. *Ut animarum* 2 de Const. in 6, ubi sic expresse habetur: *Cum extra territorium ius dicenti non pareatur impune*. Delegatus vero Papae aut alterius Supremi Principis potest quemcumque sine iusta causa recusantem compellere, ut suscipiat onus Delegati, cum gerat vices Papae, cui omnes Christiani subsunt; cit. cap. *Pastoralis* 28, § 1, de offic. et potest. Iudic. Delegat. Abbas ibidem, n. 7, et alii communiter.

Delegatus Sedis Apostolicae vel Legatorum 29 eius debet esse constitutus in aliqua dignitate ecclesiastica vel personatu, aut esse Canonicus

30 Ecclesiae Cathedralis; cap. *Statutum* 2 de Rescript. in 6. Aut esse Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi vel Prior Conventualis; Clement. *Et si principalis* 2 de rescript., ibi: *Et si principalis Officialis Episcopi, aut Religiosus conventualem obtinens Prioratum, quamvis ad Prioratum eundem Prior non consueverit per electionem assumi a Sede Apostolica, vel Legato eiusdem dari valeat Delegatus: in Officiali tamen Feraneo, aut Religioso Monasterii sui Priore claustrali, neque hoc volumus observari.*

31 Sub nomine Prioris conventualis hic veniunt etiam Priores, Praepositi, Rectores, Guardiani, alique omnes quocumque nomine nuncupati Superiores Conventuales Regularium, nam etiam isti censentur esse in dignitate ecclesiastica ad hoc ut esse possint Delegati Apostolici; Glossa in cap. *Nullus*, verb. *Praelaturam*, de elect. in 6; Felin. in cap. *Cum olim* n. 1 de Maioritate et obed.; Iason. in rubr. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictio, n. 9; Azor. Instit. moral. part. 2, lib. 3, cap. 20 prope finem; Massobr. de Synod. Dioeces., cap. 4, dub. 13, n. 4; Sperell. dec. 167, num. 14; Barbos. part. 3 de offic. et potest. Episcop., alleg. 106, n. 15; Reiffenstuel loc. cit., n. 70; Pignatell., Francus, Germinianus et alii.

32 Delegatus autem Episcopi, vel alterius inferioris Ordinarii potest esse simplex Clericus, quamvis in dignitate non sit constitutus, nec sit Canonicus Cathedralis; Glossa in cap. *Statutum* 2 de Rescript. in 6, verb. *Sedis Apostolicae*; Pirhing lib. 1 decret., tit. 29, n. 33; Reiffenstuel ibid., n. 72; arg. cap. *Cum Episcop.*

33 *scop.* 7 de offic. Ordinar. in 6. Sic etiam simplex Religiosus cum licentia sui Praelati potest esse Delegatus Episcopi, quia in cit. cap. *Statutum* sermo est de solis Delegatis Papae vel Legatorum eius; Sanch. lib. 1 Moral., cap. 3, n. 77; Pirhing loc. cit., n. 33. Ratio autem diversitatis quoad hoc inter Delegatum Papae et Episcopi est illa, quam recte cum aliis assignat Reiffenstuel loc. cit., n. 73, quia, inquit, Episcopus melius potest cognoscere suorum Clericorum peritiam et idoneitatem; quam si maiorem agnoscat in simplici Clerico, nihil prohibet quin ipsum prae aliis in Dignitate constitutis vel Canonicis Cathedralis, deleet; secus autem in Papa vel eius Legatis, qui utpote longe distantes nequeunt sic de facili simplicium Clericorum omnium idoneitatem cognoscere, unde expedit ut illos solos delegant, quos dignitas vel personatus facit prae caeteris supponere idoneos. Hinc Conc. Trident. pro maiori cautela statuit in sess. 25, cap. 10, de reform., quod quaedam tales idoneae Personae in Synodo Provinciali designentur, ibi: *Statuit Sancta Synodus in singulis Conciliis Provincialibus aut Dioecesanis aliquot Personas, quae qualitates habeant iuxta Constitutionem Boni-*

facii VIII quae incip. Statutum, et alioquin ad id aptas designari, ut praeter Ordinarios locorum, iis etiam post hac causae Ecclesiasticae ac Spirituales, et ad forum Ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandae committantur.

Episcopi, alique Papa inferiores non possunt 34 Laico delegare causam spirituales; sic communis DD. Laici enim Ecclesiastica tractare negotia non possunt, cum haec Episcoporum, aliorumque Praelatorum iudicio sint discutenda, textu expresse in cap. *Decernimus* 2 de iudiciis, ibi: *Decernimus ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non praesumant; sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi et alii Ecclesiarum Praelati de negotiis Ecclesiasticis (maxime de illis, quae spiritualia esse noscuntur) laicorum iudicio non disponant*; concordat c. *Cum laicis* 12 de rebus Ecclesiastic. non alienand., alique consimiles Canones. Immo neque possunt Episcopi causam spirituales, seu Ecclesiasticam delegare Laico iudicandam una simul cum Clerico; Glossa in cap. *Contingit* 8 de arbitr., verb. *Spiritualibus*; Pirhing loc. cit., n. 34, ubi ex Abbate et Iulio Claro dicit esse communem. Neque delegare possunt Laico causam 35 criminalem Clericorum. Est etiam communis, testibus Iulio Claro in Pratica Crimin. lib. 5, § fin., quaest. 41, n. 5; Card. Tuscho lit. D, conclus. 146, n. 13; arg. cap. *Si diligenti* 12 de foro competent., et cap. unico de Cleric. coniugat. in 6, cum citatis iuribus n. praeced., et aliis concordantiis. Immo neque possunt Episcopi delegare causas criminales Clerico coniugato, quia is regulariter tamquam merus laicus reputatur; Iul. Clarus loc. cit., num. 7; Card. Tusch. loc. cit.; et arg. cap. unic. de Cleric. coniug. in 6. Possunt tamen Episcopi 36 probabiliter delegare Laicis causas Clericorum mere civiles, ut pecuniarias et similes; sic Gloss. in cap. *Decernimus* 2 de iudiciis, verb. *Non praesumant*, ibi: *Clericum cuiuslibet Ordinis absque Pontificis sui permissu nullus praesumat ad saecularem Iudicem attrahere*, ubi ut vides, prohibetur attrahi Clericum ad iudicem saecularem solummodo absque Pontificis sui permissu, adeoque argumento a sensu contrario desumpto, proprii Episcopi accedente consensu id videtur permissum; colligitur etiam ex cit. cap. *Decernimus*, ubi statuitur solummodo, 37 *ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non praesumant*, adeoque negotia non Ecclesiastica tractare possunt, praesertim ex delegatione Episcopi, cum sic istud neutiquam praesumant; immo prohibitio facta ibi Episcopis, ne laicorum iudicio disponant de negotiis Ecclesiasticis, videtur potissimum restringi ad illa, quae spiritualia sunt, ibi: *Maxime de illis, quae spiritualia esse noscuntur, laicorum iudicio non disponant*; adeoque non videtur eis interdicta facultas delegandi Laicis causas Clericorum 38

mere civiles, ut pecuniarias et similes. Vide
 39 verb. *Tutor*, n. 27. Fateor tamen contrariam opinionem non carere sua probabilitate; quin immo Reiffenstuel lib. 1 de cr., tit. 29, n. 89, ex Baldo et aliis defendit eam ut probabilior, et n. 90 et 91 occurrit iuribus et objectionibus, quae in contrarium solent adduci; et Pignatell. tom. 2, cit. consult. 45, n. 3, pluribus adductis defendit ut veriore, et dicit hanc haberi expresse in cap. *Significasti* 18 de foro competent., ubi in simili causa civili, nempe de pecunia mutuata, dicitur Clericum non posse consentire in Iudicem non suum, etiam accedente Episcopi sui voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica, ibi: *Clerici tamen in Iudicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica et Episcopi Dioecessani voluntas accedat) consentire non possunt*; et sic expresse propter tale ius etiam sustinet Glossa ibid., verb. *Clerici*; quod ius quia posterius est aliis pro alia sententia adductis, ideo dicit ipse, est attendendum. Eo vel maxime, quod, cum privilegium Fori sit commune toti ordini Clericali, sicuti non est in potestate Clerici ei renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem praeiudicare per delegationem, vel consensum in Iudicem Laicum; immo cum non possint Episcopi neque in causis suis etiam civilibus consentire in Iudicem Laicum, ex textu expresso in cap. *Si diligenti* 12 de foro competent., ita nec etiam possunt consentire in causis civilibus suorum Clericorum; quod enim iuris quis pro se non habet, neque pro aliis congruit habere, eademque de causa non possunt facere Episcopi consentiendo in personalem laesionem Clerici, quin sit locus privilegio Canonis et excommunicationis; arg. cap. *Universitatis*, et cap. *Contingit* 36 de sentent. excomm.

40 Summus Pontifex ex certa scientia potest non solum causas Civiles et Criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas, seu spirituales delegare alicui Laico v. gr. Imperatori, Regi etc. Sic Glossa in cap. *Decernimus* 2 de iudiciis, verb. *Non praesumant*, ubi id probat ex pluribus Sacris Canonibus, et signanter ex can. *Hadrianus* 23, et can. *In Synodo* 24, dist. 63, et can. *Illud* 10, caus. 10, qu. 3 ex aliis, et sic alia Glossa in can. *Bene quidem* 1, dist. 96, communiter ab omnibus recepta, teste Iulio Claro in Practica Crimin. lib. 5, § fin., quaest. 41, n. 8, cum plurimis a se citatis; Pignatell. tom. 2, dict. cons. 45, n. 7; Pirhing loc. cit., num. 34; Reiffenstuel loc. cit., n. 92, et communis aliorum. Idque specialiter concedendum est Summo Pontifici propter plenitudinem suae potestatis; quam habet non solum in ordine ad causas Clericorum, aliasque Ecclesiasticas, sed etiam in ordine ad dispensandum de iure supra ius ipsum; textu expresso in cap. *Proposuit* 4 de concession.

Praebend., ibi: *Secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare*; et hoc ipsum olim iam factum fuisse legitur in cit. can. *Hadrianus*, can. *In Synodo*, et can. *Illud*, quia non is, qui Iurisdictionem exercet, sed qui praecipit exercendam ius dicere videtur, cap. *Ut fama* 35 de sentent. excomm., ibi: *Cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur*. Notanter autem 41 fuit dictum posse Summum Pontificem, etiam quasdam alias causas Ecclesiasticas, seu spirituales delegare alicui Laico, quia non potest Papa tollere Clericorum exemptionem in totum, seu quoad omnes Clericos, omnesque causas ipsorum; Farinaccius lib. 1 Crimin., qu. 8, n. 4; Iulius Clarus in Practica Crimin. lib. 5, § fin., qu. 41, n. 8, ubi testatur esse hanc communem Doctorum sententiam; et ratio est, quia ex tali derogatione seu immutatione decoloraretur universalis status Ecclesiae, contra quem nequit Papa dispensare; arg. can. *Et si illa* 23, caus. 1, qu. 7, can. *Memor sum* 10, caus. 24, qu. 1, et tenet expresse Glossa adductis multis iuribus in cap. *Proposuit* 4 de concession. praebend., vers. *Supra ius dispensare*; Abbas ibid., n. 14; Reiffenstuel loc. cit., n. 92, et alii passim.

Delegati Iudicis officium expirat et cessat 42 pluribus modis. Primo, morte Delegati, si delegatio fuit personalis, seu expresso proprio nomine Delegati facta; l. *Si quis alicui*, § *Morte*, ff. Mandati. Non enim tunc Delegati officium, et iurisdicatio transit ad haeredes; l. *Mandatum* 58 ff. Mandati; neque ad successorem, quia tunc sequitur personam, et veluti accessorium extinguitur cum persona, cap. *Privilegium personale* 7 de Regul. Iuris in 6, ibi: *Privilegium personale personam sequitur*; cap. *Accessorium* 42 de Regulis Iuris eod., ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Secus est dicendum, si delegatio fuit realis id 43 est facta contemplatione dignitatis et non personae, v. g. Episcopo vel Officiali Alexandrino, nam talis delegatio non expirat morte Episcopi, vel Officialis tunc existentis, sed transit ad successorem in eadem dignitate vel officio, etiam si res sit adhuc integra; cap. *Quoniam* 14 de offic. et potest. Iudic. Delegat., ubi Pontifex confirmat ut iustam sententiam latam a quodam Abbate successore alterius Abbatis delegati et praemortui, reddita ratione, ibi: *Quia sub expressis nominibus locorum et non personarum commissio emanavit*; et in eius summario expresse dicitur: *Delegatio facta Dignitati non expresso nomine proprio transit ad successorem*. Et sic Glossa ibid., verb. *Substitutum*; Abbas n. 2; Barbos. n. 1 et 3, cum communi aliorum. Et ratio est, quia dignitas non moritur neque variatur per mortem et variationem personae; cap. *Si gratiose* 5 de rescriptis in 6, adeoque successor in tali digni-

- tate causam debet reassumere in terminis, in quibus antea fuerat, eamque, prout iustitia exigit, terminare, leg. *Mortuo* ff. de iudiciis.
- 44 Secundo cessat officium, et iurisdictio Delegati per mortem Delegantis, quando res est adhuc integra, et nondum Iudex uti coepit Iurisditione, secus quando res non est amplius integra, sed causa commissa iam inchoata est; cap. *Licet undique* 30 de offic. deleg., ubi clare deciditur quoad utramque partem, ibi: *Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod si iurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente uti non coeperit, quia mandatum huiusmodi re integra morte mandatoris expiravit, non habet solus officium iudicandi. Si vero ante mortem illius, iurisdictione uti coeperit demandata, vires suas et illius poterit adimplere*; concordat cap. *Relatum* 19, et cap. *Gratum* 20 de offic. delegat., et cap. *Quamvis* 6 eod. in 6, et 1. *Et quia* ff. de iurisd. omn. Iud. Et ratio utriusque partis est, quia per actum Delegationis non transit efficaciter iurisdictio in Delegatum, donec is ea uti coeperit; et e contra per exercitium iurisdictionis ante mortem Delegantis, iurisdictio efficaciter transit in Delegatum, ut clare habetur ex d. cap. *Quamvis* 6 de offic. delegat. in 6, ibi: *Cum iurisdictio (ex quo ipsa usus non extitit) non censeatur in eum efficaciter transire*.
- 45 Ut res non sit amplius integra, et sic perpetuetur iurisdictio delegata, sufficit citatio partis facta per Delegatum ante mortem Delegantis; cap. *Gratum* 20 de offic. et potest. Iud. Delegati; ubi Urbanus III super hoc consultus respondit quod: *Cum... citatione facta, negotium sit quasi coeptum... potest, et debet in causa procedi*; concordat cap. *Nemini* de offic. Legati, ubi dicitur, quod iurisdictio Delegatorum per Legatum Sedis Apostolicae expiret, si ante huius discessum a Provincia sibi commissa, citatio per ipsos facta non praecessit, ibi: *Cum iurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum, horum citatio non praecessit*. Hinc Glossa ibidem, verb. *Citatio*, sic infert: *Ergo si citatio praecessit, valebit commissio post discessum; sic per citationem perpetuatur iurisdictio*; sic cap. *Gratum* 20, et c. *Licet* 30 de offic. delegat., cap. *Proposuisti* 19 de foro competent., cap. *Ut debitus* 59 de appellat., cap. *Capitulum Sanctae Crucis* 30 de rescript., in quibus dicitur, quod sola citatione, sive conventionione praevenitur iurisdictio aliorum; hucusque citata Glossa. Et ratio est, quia ut perpetuetur et duret iurisdictio Delegati respectu partium, sufficit, quod res fuerit inchoata, et intervenerit aliquis actus erga partes; arg. cit. cap. *Gratum*, cap. *Licet*, cap. *Nemini*, cap. *Proposuisti* mox cit., sed per solam citationem incipitur causa et iudicium, cum ipsa citatio sit primus actus respectu partium, ac iurisdictionis contentiosae erga eas exercendae; cap. *Quo-*

niam contra 11, § *Statuimus*, de probationibus, et § fin. Institut. de poena temere litigantium, ubi pro primo actu iudicii ponitur citatio, adeoque etc. Immo ad perpetuandam iurisdictionem Delegati, sufficit quod ante mortem Delegantis praecesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit. Ita Glossa margin. communiter recepta in Clement. 2 *Ut lite pendente*; Abbas in d. cap. *Gratum*, n. 3, et ibi Layman n. 2; Barb. n. 5; Sanchez lib. 8 de Matrim., disp. 28, n. 13; Pirhing lib. 1 decr., tit. 29, n. 179; Reiffenstuel ibid., num. 41, et alii, et colligitur ex d. cap. *Gratum*, in quo habentur haec praecisa verba: *Ante obitum Delegantis proposito citationis edicto... et quod cum citatione facta, negotium sit quasi coeptum... potest, et debet in causa procedi*; ubi, ut vides, non distinguit an citatio iam pervenerit ad notitiam, necne; et ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Et ratio est, quia, ut res, seu causa censeatur iam inchoata et non amplius integra, sufficit solus Iudicis actus respectu partium, ex cit. cap. *Gratum* 20, et cap. *Licet* 30 de Iud. Deleg., et cit. cap. *Quamvis* eod. in 6, sed talis actus iudicii iam intervenit per solam citationem a Iudice Delegato factam ex dict. cap. *Quoniam contra* 11, § *Statuimus*, de probationibus, et § fin. Institut. de poena temere litigantium, adeoque etc.

Contra id tamen solet adduci textus in cap. 47 *Relatum* 19 de offic. Deleg., ubi Lucius III expresse declarat, quod tunc solum res, seu causa primum desinat esse integra, et perpetuetur iurisdictio Delegati, quando incipitur fieri litis contestatio; ibi: *Si vero ante litis contestationem (Delegans) decessit, non est a Iudicibus, quos delegaverat, ex delegatione huiusmodi procedendum*, adeoque ad id non sufficit sola citatio partium a Delegato facta. Ad hanc autem obiectionem, relictis variis aliis solitis dari responsionibus, respondetur, quod Decretalis Lucii Tertii in d. cap. *Relatum* 19 de offic. Delegati, fuit quantum ad hoc correctata per Decretalem Urbani III in dict. cap. *Gratum* 20 eod. tit. Sic Glossa in cit. c. *Relatum*, verb. *Contestata*; Tancredus et Goffredus pro hac sententia citati ab Abbate in d. cap. *Gratum*; Decius in d. cap. *Gratum*, n. 1; Layman ibid. 1 decr., tit. 3, n. 248, et alii. Ex quo enim (dicit Layman loc. cit.) Legibus Civilibus non sit satis expressum, an iurisdictio Delegati inchoata primum censeatur per litis contestationem, vel potius per ipsam citationem, quia pro utraque parte stant graves Auctores: hinc etiam orta est diversitas Decretalium. Nam Lucius III, in d. cap. *Relatum*, priorem sententiam tamquam tutiorem secutus, respondit ad continuandam seu perpetuandam Delegati iurisdictionem requiri, quod ante mortem Delegantis fuerit inchoata litis contestatio. Urbanus autem III, immediatus eius successor, posteriorem

sententiam tamquam benigniorem secutus, respondit ad id sufficere, quod ante mortem Delegantis sit facta a Delegato partium citatio, cum, ut loquitur textus, *citatione facta, negotium sit quasi coeptum*.

- 49 Nec valet dicere, quod data hac responsione, admitteretur in dictis duabus Decretalibus immediate in corpore iuris se subsequentibus manifesta contrarietas, qualis tamen in volumine eiusdem compilationis (nisi id exprimatur) non est admittenda, cum oporteat, quantum fieri potest, iura iuribus concordare; cap. *Cum expediat* 39 de election. in 6, ibi: *Cum expediat concordare iura iuribus, et eorum correctiones* 50 *(si sustineri valeant) evitari*. Non valet, inquam, quia non subsistit obiectio allata, quando posterior Canon expresse corrigit priorem in eodem compilationis volumine positum, ut cap. *Exigit* 2, et cap. *Felicitis* 3 de censibus in 6, quod simile contingit etiam in nostro praesenti casu, si non verbis omnino expressis, saltem ipso facto, cum facto ipso Canon posterior derogat priori, etiam nulla eius facta mentione, textu expresso in cap. *Licet Romanus* 1 de Constitutionibus in 6, ibi: *Romanus Pontifex, quia iura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere, Constitutionem condendo posteriorem, priorem (quamvis de ipsa mentionem non faciat)* 51 *revocare noscitur*. Nec valet instare, quod si Decretalis in dict. cap. *Relatum* 19 de offic. Deleg., ex toto fuisset correcta per subsequentem Decretalem in d. c. *Gratum* 20 eod. tit., ipsa non fuisset posita in hac compilatione, utpote per S. Raymundum de Pennafort facta, *resecatis superfluis*, prout testatur Gregor. IX in Prooemio Decretalium. Non valet, inquam, 52 quia Decretalis in d. cap. *Relatum* non revocatur ex toto, sed solum ex parte per Decretalem in d. cap. *Gratum*, quia etiam prior de facto iuvat ad probandum, quod re integra expiret iurisdictio delegata per mortem Delegantis. Nec est superfluum, decisionem quaestionis adeo controversae ac inter summos quoque Pontifices agitatae, propositis diversis sententiis, corpori Iuris communis inserere; immo videtur valde utile, maxime ut posteri noverint facta priora; can. *Fuerunt autem* 2, dist. 7.
- 53 Tertio, cessat iurisdictio et officium Delegati per cessationem Delegantis ab officio, ut si ab eo sit depositus re adhuc integra, seu iurisditione nondum incoepa; Glossa in c. *Licet* 30 de offic. Iud. Delegat., verb. *Re integra*, circa finem; Abbas ibid., n. 7; Imola n. 25; Sanch. lib. 8 de Matrim., disp. 28, n. 32; Pirhing lib. 1 decr., tit. 29, n. 181; Reiffenstuel ibid., n. 129, et alii; mors enim naturalis et civilis aequiparantur, quando eadem subest ratio ut in casu proposito.
- 54 Quarto, si Iudex Delegatus, cui Delegatio facta est a Principe supremo, intuitu dignitatis suae, ab ea sit depositus, vel ei renunciaverit,

vel ad aliam dignitatem sit translatus, tunc si res adhuc integra sit, expirat iurisdictio subdelegati ab ipso; Glossa in d. cap. *Licet*, verb. *Re integra*; Layman ibid., n. 2; Imola ibid., n. 25; Pirhing loc. cit., n. 187. Et ratio est, quia non minus per depositionem a dignitate, vel renunciationem ipsius, vel translationem ad aliam, amittit Delegatus iurisditionem, quae ipsi intuitu ipsius dimissae seu amissae dignitatis delegata est, quam per mortem naturalem; ergo sicuti per mortem naturalem Delegati, re adhuc integra, expirat iurisdictio subdelegati, ita et per mortem civilem, videlicet depositionem vel renunciationem vel translationem Delegati, quae aequiparatur morti naturali, cum tali dignitati dimissae seu amissae, in qua fundabatur eius iurisdictio, censeatur iam mortuus. Si vero Delegatio a Principe supremo sit facta 55 ipsi Delegato intuitu personae, tunc re adhuc integra, expirat iurisdictio subdelegati, solum per depositionem Delegati a dignitate, non autem per renunciationem vel translationem Delegati ad aliam dignitatem. Et ratio prioris partis est, quia iurisdictio delegata vel subdelegata, dum res adhuc integra est, censetur potius pertinere ad Delegantem vel subdelegantem, ab eoque pendere, quam ad Delegatum vel subdelegatum: adeoque si Delegans vel subdelegans deponatur a dignitate, vel alias statum impossibilem assumendo iurisditionem amittat, de consequenti venit, ut etiam in Delegato vel subdelegato iurisdictio expiret, cum non amplius possit talis iurisdictio fundari in persona ipsius Delegati vel subdelegati. Ratio vero posterioris partis est, quia si Delegatus renunciaret dignitatem, vel ad aliam transferatur, nihilominus iurisditionem retinet in ordine ad causam sibi intuitu personae commissam, et consequenter etiam in eius subdelegato iurisdictio permanere potest; Layman loc. cit., n. 3; Pirhing loc. cit., n. 185, et alii.

Quinto, iurisdictio et officium Delegati expirat per revocationem Delegationis suae a Delegante vel eius Superiore factam, textu expresso in l. *Iudicium* 18 ff. de Iudiciis, ibi: *Iudicium solvitur vetante eo, qui iudicare iusserat; vel eo etiam, qui maius imperium in eadem iurisdictione habet*; et sic tenet communis Doctorum. Princeps enim, seu quilibet 57 Iudex Ordinarius Delegans potest Delegationem suam libere revocare, non solum quando res adhuc est integra et iudicium necdum coeptum est a Delegato, sed etiam re non amplius integra, et iudicio a Delegato iam coepto, ut recte probat Glossa in cit. l. *Iudicium* ff. de Iudiciis, dicens proxime allegatum textum loqui in casu, ubi lis contestata erat, alioquin enim non esset iudicium; Layman in c. *Venerabili* 37 de offic. et potest. Iud. deleg., n. 4 et 5; Sanch. l. 8 de Matrim., disp. 33, n. 6; Pirhing loc. cit., n. 195; Reiffenstuel loc. cit., n. 136, et

alii passim. Delegans enim utitur iure suo, et quasi re propria, et in concessione iurisdictionis semper intelligitur excepta suprema potestas Principis vel Superioris auctoritas; arg. c. *Venientes* 19 de Iureiurando. Delegatus autem a Papa, seu ab alio Principe supremo potest revocare Delegationem in totum a se alteri factam, solummodo quando res adhuc integra est, et iudicium necdum coeptum est a subdelegato. Est communis quoad utramque partem. Ratio primae partis est, quia iurisdictio non censetur efficaciter transiisse in subdelegatum, nisi postquam eam exercere coepit, ut habetur expresse in c. *Quamvis* 6 de offic. Deleg. in 6, ibi: *Cum iurisdictione, ex quo ipsa usus non exstitit, non censeatur in eum efficaciter transivisse.* Ratio secundae partis est, quia Delegatus a Papa, seu ab alio Principe supremo subdelegando alteri in totum causam sibi commissam, nihil sibi de iurisdictione reservando, tunc re non amplius integra, et iudicio iam coepto ab ipso subdelegato, iam suo functus est officio, adeoque nequit amplius revocare talem subdelegationem, et commissam alteri totalem causam, seu in totum iurisdictionem, ut habetur expresse in cap. *Venerabili* 37 de offic. deleg., ubi Honorius III declarat Archiepiscopum Cusentinum, cui delegaverat causam Episcopi Cephaludensis, non potuisse revocare subdelegationem talis causae in totum factam Abbati Panormitano, et eam iterum subdelegare Thesaurario Cusentino, ibi: *Archiepiscopus ipse (cum iam suo functus esset officio dicto Abbati committendo in integrum vices suas) huiusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare.* Si vero Delegatus a Papa, vel ab alio Principe supremo non totam causam subdelegavit, sed solum aliquam partem eius, aliquid de iurisdictione sibi reservando, tunc poterit re etiam non amplius integra talem subdelegationem revocare; Glossa in cap. *Super quaestionum artic. 27* de offic. deleg., § *Si vero,*

verb. *Si non possunt*; Barb. in cit. c. *Quamvis*, n. 6; Pirhing loc. cit., n. 199; Reiffenstuel loc. cit., num. 140; Molina tract. 5 de iust., dis. 21, n. 4, et alii. Ratio est quia Delegatus Papae, seu alterius Principis Supremi subdelegans solum partem causae, seu aliquid sibi de iurisdictione reservans, manet adhuc Superior respectu talis causae cum respectu ipsius adhuc retineat iurisdictionem; unde si a subdelegato appellari contingat, ad eum et non ad Papam seu Principem supremum appellari debet, textu expresso in cit. c. *Super quaestionum artic. 27* de offic. deleg., § *Porro*, ibi: *Cum autem sibi aliquid de iurisdictione reservat, si causa sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de iure appellari*; et in cap. *Si Delegatus* 7 eod. in 6, ibi: *Ad eum quoque, qui vices suas committit, donec revocet; vel qui executionem sententiae tantum, aut quidquid aliud de iurisdictione sibi reservat; non ad delegantem primum appellari debet, etiam si post sententiam fuerit appellandum.*

Sexto, iurisdictio et officium Iudicis delegati cessat lapsu praefixi sibi temporis; cap. *De causis* 4, et cap. *Consuluit* 24 de offic. et potest. Iud. deleg. Tunc enim iurisdictio non nisi limitata, seu ad tale tempus delegata censetur, adeoque tali tempore elapso expirat etiam iurisdictio, et officium Delegati solummodo ad tale tempus. Est communis. Septimo, iurisdictione et officium Delegati cessat finito negotio, ad quod Iudex datus fuit; cap. *In literis* 9 de offic. et potest. deleg. Semel ac enim sive bene sive male functus est officio, deficit esse Iudex; l. *Iudex* ff. de re iudic., adeo ut nequeat amplius sese interponere tali causae seu negotio; quin (ut dicit textus in cit. c. *Literis*) *ex quo Iudex delegatus per se, vel per alium sententiam executioni mandavit vel mandari praecepit, eius auctoritas et iurisdictione cessat, quia semel est officio suo functus.* Est communis¹. Octavo, iurisdictio et officium Delegati cessat

¹ Post eruditos Commentarios in Verb. memoratum ab Auctore nostro, tum etiam ab Auctore Additionum exaratos, non abs re putavimus aliam hic non levem extexere quaestiunculam, quam breviter extricare conabimur, ut eruditi lectoris votis cumulatissime satisfaciamus. Quaestio porro hunc in modum sese habet: num scilicet iis in casibus, in quibus Episcopis iuxta novissimam Tridentini Concilii dispositionem tributa sit facultas agendi, sive procedendi, velut Sedis Apostolicae delegatis, possint in iisdem casibus agere, sive procedere Vicarii Generales ipsorum Episcoporum absque speciali ac novo mandato; cum Vicarii Generales Episcoporum in omnibus, quae iurisdictionem spectant, vices gerant Episcoporum, atque una eademque persona cum illis censeantur.

Propositae huic quaestioni ut satisfieri possit, pro eo, ac debet, expendendae sunt diversae formulae quibus utitur Tridentina Synodus intribuenda Episcopis huiusmodi facultate agendi ut Sedis Apostolicae Delegati. Quandoque enim in illis casibus, in quibus etiam ante Concilium ordinario iure potestatem habet, Episcopus constituitur etiam ut Sedis Apostolicae Delega-

tus, et tunc apponitur particula *Etiam* hunc in modum: *Etiam tamquam Sedis Apostolicae Delegati.* Quandoque vero constituitur Sedis Apostolicae Delegatus in illis casibus, in quibus ante Concilium iure ordinario potestatem non habebat Episcopus; et in his, cum nova conferatur iurisdictio sive potestas non apponitur particula *Etiam.* Quandoque demum delegatur Episcopo haec facultas agendi tamquam Sedis Apostolicae Delegatus cum adiectione ditionis *Solus, tantum, per se ipsum.*

Itaque cum Episcopus constituitur etiam velut Sedis Apostolicae Delegatus iis in casibus, in quibus ante Concilium Episcopus iure ordinario potestatem habebat, tunc poterit in iisdem casibus agere Vicarius Generalis Episcopi sine novo et speciali mandato: quandoquidem in hisce casibus videtur potius excitari iurisdictio, quae prius competebat, quam nova deferri potestas: uti loquuntur Iuris Canonici Periti. Quare Vicarius Generalis Episcopi poterit eosdem actus, eademque munia ac ipsi Episcopi, ea in re exercere.

Cum vero constituitur Episcopus uti Sedis Apostolicae Delegatus iis in casibus, in quibus iure ordinario

recusatione legitime proposita, et pronunciata super eam sententia, quod Iudex Delegatus sit suspectus; cap. *Iudex* 5 de offic. deleg. in 6, et concordant c. *Causam* 17, c. *Insinuante* 25, et cap. *Suspicionis* 39 de offic. et potest. Iud. Deleg., cap. *Licet* 10 de foro compet., cap. *Ut debitus* 59 de Appellat., can. *Quod suspecti* 15, caus. 3, qu. 5.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 63 Multa sunt, quae a iure Pontificio generaliter Delegata sunt Episcopis. Interest autem nosse et quidem ad plures effectus, quando Episcopus in his vere procedat uti Delegatus S. Sedis, et
64 quando procedat uti Ordinarius. Ut enim aliquos afferamus effectus, priori casu, non ad Metropolitanum, sed ad Summum Pontificem appellandum est, at posteriori casu interponenda est appellatio ad Metropolitanum; Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, num. 47, de Aedific. Eccl.
65 Praeterea priori casu defuncto Episcopo, in ea Capitulum regulariter non succedit, succedit vero posteriori casu; Leuren. de Vicar. Episc. tract. 3, cap. 1, qu. 461 per tot. Vide et alium effectum in Add. ad verb. *Conventus*, art. 2, n. 42, et duob. seq.
66 Ad diiudicandum autem, quando in mox dictis Episcopus procedat tamquam Delegatus

Sedis Apostolicae, et quando tamquam Ordinarius, haec attendenda sunt:

I. Si agatur de actu, qui minime cadebat 67 sub iurisdictione ordinaria Episcopi, non continuo pronunciandum est, procedere Episcopum ex delegatione Sedis Apostolicae, sed videndum utrum verba *Auctoritate Apostolica* coniuncta sint cum verbo *Concedimus*, vel simili, an cum verbo *Facias*, vel simili. Si coniuncta sint cum 68 verbo *Concedimus*, extensa potius dici debet iurisdic-tio Episcopi ad actum illum; sin autem 69 coniuncta sint cum verbo *Facias*, delegata censeretur debet a Sancta Sede particularis illa iurisdic-tio; Garz. de Benefic. part. 5, cap. 7, n. 40; Leuren. de Vicar. Episc. tract. 3, c. 1, qu. 461, num. 3.

II. Si res sit de actu, quem ordinaria Epi- 70 scopi iurisdic-tio complectebatur, non obstantibus quibuscumque verbis importantibus delegationem, dicitur Episcopus procedere qua Ordinarius, quum facta ea dicatur ad firmiorem reddendam iurisdictionem ipsius Episcopi. Haec 71 vero delegatio fieri a Summis Pontificibus solet cum verbis hisce: *Auctoritate etiam Apostolica*; nam particula illa, *etiam*, est implicativa iurisdictionis ordinariae; Fagnan. in cap. *His quae*, n. 67, de Maior. et obed.

III. Si tractatur de actu, qui comprehendere 72 batur utique olim sub iurisdictione ordinaria

ante Concilium facultatem non habebat; et in his quidem subdelegare Vicarium suum potest, uti colligitur ex cap. *Quoniam Apostolica Sedes* 43 De Officio Delegat. At per generalem institutionem Vicarii, non censetur translata in ipsum facultas, quae speciali tantum iure competit Episcopo, veluti Sedis Apostolicae Delegato, iuxta cap. *Cum in generali* 3 De Officio Vicarii in 6.

Demum cum delegatur Episcopo huiusmodi munus agendi velut Sedis Apostolicae Delegato cum adiectione dictionis exclusivae *Solus, tantum*, etc., in his casibus Vicarius Episcopi et alii quicumque excluduntur, cum industria personae censeatur electa. Quare Episcopus alteri negotium demandare non poterit iuxta laud. cap. *Quoniam Apostolica*, etc.

Ut vero exemplis ex ipsa Tridentina Synodo deductis eximium hoc doctrinae caput maiori in lumine constituatur, pauca quaedam oppido, imo et maxime opportuna adiciemus.

Cum Parochi a Sede Apostolica dispensationem de residentia ad tempus impetraverint, quae ex veris tantum et legitimis causis coram Ordinario probandis suffragabitur; officium erit Episcoporum, *tamquam hac parte Sedis Apostolicae Delegatorum*, providere, ut per deputationem idoneorum Vicariorum, et congruae portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur, *nemini quoad hoc privilegio vel exemptione quacumque suffragante*. Concilium Tridentinum sess. 6, cap. 2, de Reformat. Haec autem facultas in Vicarium Generalem Episcopi transfertur et transit, si Ecclesiae Parochiales non sint exemptae. Quia haec Vicariorum deputatio iure ordinario spectabat ad Episcopum ante Concilium. Cap. *Cum ex eo* 33, § *Porro*, de Elect. in 6. Si vero Ecclesiae sint exemptae, facultas illa non transit in Vicarium Generalem sine speciali Delegatione, quia eo casu Sacra Synodus Episcopum agere iubet *tamquam in hac parte a Sede Apostolica delegatum*.

Episcopus in sua residens Ecclesia de subreptione et obreptione gratiae, quae super absolutione publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere coeperat, aut remissione poenae ad quam reus nuper damnatus fuerat, falsis precibus impetratur, cognoscere potest tamquam Sedis Apostolicae Delegatus, ex eodem Trid. Sess. 13, cap. 5, de Reform. Huius tamen causae cognitionem suscipere non potest Vicarius Generalis Episcopi. Hanc enim facultas prius Episcopo non competens illi tribuitur, *ut per se ipsum tamquam Sedis Apostolicae Delegatus, etiam summarie cognoscat, ipsamque gratiam, postquam per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem, obtentam esse legitime constiterit, non admittat*. Quamobrem haec potestas, sive pars iurisdictionis non transit in Vicarium Generalem Episcopi; sed nec eidem speciali mandato committi ab ipso potest. Illa enim verba *per seipsum*, electam demonstrant personae industriam et causam delegari non posse.

Episcopi etiam tamquam Sedis Apostolicae Delegati, in omnibus Ecclesiis Parochialibus vel Baptismalibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus Rector non possit sufficere Ecclesiasticis Sacramentis administrandis, etc., cogere possunt Rectores, vel alios ad quos pertinet, sibi tot Sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad Sacramenta exhibenda, vel cultum divinum celebrandum. In iis vero, in quibus ob locorum distantiam sive difficultatem Parochiani sine magno incommodo ad percipienda Sacramenta, et divina Officia audienda accedere non possunt, novas Parochias, etiam invititis Rectoribus, iuxta formam Const. Alexandri III quae incipit *Ad Audientiam* 3 de Eccles. aedificand., constituere possunt. Ita Conc. Trid. sess. 21, cap. 4, de Reform. Haec facultas cum Vicario Generali Episcopi communicatur, quia e iure ordinario competit Episcopo. Quare Sacrum Concilium voce, *etiam*, utitur, quae iurisdictionem ordinariam supponit. *Episcopi etiam tamquam Sedis* etc.

- 73 Episcopi, sed postea privilegio fuit exemptus, regulariter procedere dicitur Episcopus, uti Delegatus Apostolicae Sedis; Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, n. 46, de Eccles. aedific. Dico regulariter; nam nonnumquam Summi Pontifices submoto obstaculo exemptionis, restituunt ordinariam iurisdictionem, ut quum nullis utuntur verbis continentibus delegationem. Exemplum habes in decretis de celebratione missarum editis a Sacr. Congr. Concilii interprete, et approbatis a san. mem. Urbano VIII. In iis enim, ut dictum est in addit. ad verb. *Conventus*, art. 2, n. 41, conventus postea fundandi, qui careant duodecim Religiosis, submoto privilegio exemptionis, restituti dici debent pristinae ordinariae iurisdictioni Episcopi; propterea quod nullum occurrit verbum continens delegationem. Hactenus de *delegatione a iure*.
- 78 Quod attinet ad *delegationem ab homine*, ad illustrationem regulae firmatae ab Auctore num. 18, quod delegatus a Principe regulariter potest subdelegare, non importune quaeritur, an delegatus ab aliqua Sacra Congregatione Urbis dici queat delegatus a Principe, ita ut possit subdelegare? Affirmare videtur Rota in Cesenaten. *Praelationis* 4 Maii 1753, § *Caetera*, coram Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernat., et in acerrimo partium contradictorio admissum fuit a Sacra Congregatione Concilii interprete in Lارين. *Decimarum* 10 Maii 1755, et in confirmatoria Decembris eiusdem anni 1755.
- 79 Nec incongrua est quaestio illa, an delegato Vicario Generali, delegatus etiam dici debeat successor in eo officio. Negant nonnulli ea de ratione, quod Vicarius Generalis utpote dependens ab arbitrio Episcopi proprie non dicitur habere successorem. At praevaluit affirmativa sententia, propterea quod hodie Vicarius Generalis dicitur habere successorem, attenda ea, quae ubique gentium invaluit, consuetudine regendi Dioeceses per Vicarios Generales. Zypaeus Iur. Pontific. nov. lib. 1, de offic. Delegat., num. 3; Genuens. in Prax. Curiae Archiepiscopalis Neapol., c. 85, n. 1.
- 80 De Iurisdictione delegata, an ea partium consensu tum expresso tum tacito prorogari queat de loco ad locum, necnon de tempore ad tempus confer Carleval. de Iudic., lib. 1, disp. 1, q. 8, sect. 1 et 2; Boccr. de Iurisd., c. 6, n. 6.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Sed alia verior huius rei ratio apparebit ex verbis ipsius Conc. Trid. quae allegata ab Auctore subsequuntur. *Et si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli, alium in eius locum usque ad futuram Provinciale aut*

Dioecesanam Synodum, ita ut habeat quaeque Dioecesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra, qualificatas, quibus huiusmodi causae a quolibet Legato vel Nuntio, aut etiam a Sede Apostolica committantur, alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad Summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quaecumque aliorum iudicum, aliis, quam his factae subreptitiae censeantur. Usus delegandi personas in dignitate constitutas non a Concilio Tridentino traxit originem, sed a constitutione Bonifacii VIII in cap. *Statutum* de rescriptis in 6: *Sancimus igitur, ut nullis nisi dignitate praeditis, aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonicis causae auctoritate Literarum Sedis Apostolicae, vel Legatorum eiusdem, de caetero committantur, nec audiantur alibi quam in Civitatibus, aut locis insignibus, ubi possit commode copia Peritorum haberi.*

Vidit hanc Constitutionem Conc. Trid. et merito confirmavit, sed non satis litigantium indemnitati ita consultum noscens, cum plerique in dignitate constituti non ea sint doctrina praediti, quae ipsorum dignitati convenit, ideoque nimis fallacem esse deductionem a dignitate ad doctrinam, hinc statuit ut in Provinciali vel Dioecesana Synodo non modo aliquot eligerentur personae, quae essent Ecclesiasticis et Spiritualibus cognoscendis causis idoneae, verum insuper mandavit, ut eadem personae statim ac essent nominatae ab Episcopis Summo Pontifici denunciarentur, ut ipsis imposterum causas committere tuto valeret. Huius decreti executio quantum litigantium securitati prospiceret, et ad rectam iustitiae administrationem conferret nemo non videt, nihilominus ab Episcopis neglecta fuit, qui numquam Iudicum Synodali nomina ad Apostolicam Sedem transmiserunt, si casum excipias a Cardinali Bellarmino, comment. in Conc. Trid. ad cap. 10, sess. 25, adnotatum, ut observat Bened. XIV de Synod. Dioec., lib. 4, cap. 5, § 6. Hinc factum est ut Tridentina Sanctio in desuetudinem quasi prorsus abierit, et Sedes Apostolica ad normam cap. *Statutum* personis in dignitate constitutis nulla habita Synodali iudicum ratione, quorum nomina ignorat, causas committit.

Ita ad rem notat Barbos. comment. in Conc. Trid. dict. cap. 10, sess. 25, n. 25: *Decretum hoc de committendis causis solis Iudicibus Synodalibus respectu Papae in usu non est cum adhuc frequenter ipse committere soleat causas aliis personis, tam in dignitate Ecclesiastica constitutis, quam deputatis in Synodo; sed id verosimiliter ex eo procedit, sive quia sit supra Concilium, sive quod Dioecesanii Episcopi ex sua parte etiam non curent, ad Summum Pontificem transmitti nominationes et designa-*

tiones Iudicum a Synodo factas, quod tamen iuxta hoc Decretum facere tenentur, et sic Papa ex quadam quasi necessitate iustitiae administrandae decretum non observat. Hac inobservantia nonnulli interdum apud Sac. Congregat. Concil. conquesti sunt Episcopi, eo quia minus idoneis delegarentur causae; quae Sacra Congregatio dissimulans huiusmodi abusus a solâ Episcoporum oscitantia et culpa procedere, decrevit ut Tridentinum Decretum executioni demandaretur, prout rescripsit ad Turritanum Antistitem die 3 Febr. 1635, lib. 5 decret., pag. 162, a terg.: *Significatum est Ministris huius Sanctae Sedis pro commissione causarum in partibus, ut eas nonnisi ab Archiepiscopo in Synodo ad praescriptum cap. 10, sess. 25 de reformat., designatis et notificandis committant, et ita dum Sac. Congregationis Secretarii fungebatur munere observari curavit, ut ipse testatur, Bened. XIV loc. cit., in fin., ubi § 7 et 8 diligenter exquirat et reiecit causas, ob quas Episcopi negligunt ad Apostolicam Sedem transmittere nomina Iudicum Synodali. Vide ulterius litteram encyclicam eiusdem Benedict. XIV inter suas Constitut. Quamvis paternae 28, tom. 1 Bullarii, et Gagliard. Institut. iur. Canon., lib. 1, tit. 25, § 4.*

Solet interdum Romana Curia causas ut plurimum contentiosas non uni tantum, sed duobus vel tribus, aut etiam pluribus delegare ad exemplum iuris civilis in l. 76 ff. de iudiciis, iisque in solidum cum clausula, quod si omnes interesse nequiverint vel noluerint, unus vel duo procedere valeant, cap. *Prudentiam* 21, cap. *Super* 3, et cap. *Licet* 30 de offic. delegat. Hoc casu Apostolicas delegationis litteras uni ex pluribus delegatis, quem maluerit, pars solet exhibere, quod si ille recuset commissum officium acceptare, aut ex adversa parte suspectum allegetur, tunc litterae aliis quoque singillatim exhibentur. Gagliard. Institut. iur. Canon., lib. 1, tit. 25, § 5, praesertim in notis lit. A, et electi Iudicis sententia, etiam insciis aliis et non convocatis, valet. Hoc idem dicendum si causa pluribus in solidum delegata sit, dummodo tamen clausula delegationis his non sit concepta verbis: *Si non omnes interesse, vel cognoscere poteritis, tum duo vel reliqui procedant, et causam exequantur.* Hoc quippe casu constare debet de impedimento illius, qui non interfuit, secus aliorum sententia nullius remanet roboris, ut casum a casu distinguendo docet Pirhing in Decretal. lib. 1, tit. 29, sect. 2, § 2, n. 42 et 43. Quod si his vel similibus omissis clausulis, causa pluribus sit simpliciter delegata, tunc unus sine alio nequit procedere, et unius sententia absque aliorum approbatione irrita remanet. Pirhing loc. cit., n. 39. Intellege tamen quando partes a duobus, vel uno tantum ex Iudicibus delegatis citatae omnibus

delegatis praesentibus compareant, licet non tenerentur, c. *Cum causa* in princ. de offic. et potest. Iudic. deleg. Pirhing loc. cit., n. 40. Caeterum si duo tantum ex tribus delegatis procedant, sententia nullius roboris est, licet tertius ex post eam ratam habeat; Pirhing loc. cit., n. 41; nisi unus ex delegatis vices suas alteri condelegato commiserit, cap. *Quamvis* 6 de offic. iudic. delegat. Delegatus enim, licet a Pontifice, nequit aliis suam subdelegare iurisdictionem praeter condelegatis, quibus, uno deficiente, munus delegationis superest obeundum, praeterquam in casu mortis; c. *Uno* 42 de offic. iudic. deleg.; Gagliard. Inst. iur. Canon. lib. 1, tit. 25, § 5 in fin.

Delegati vero officium in hoc versatur, ut ipse ad formam a literis delegationis praescriptam, iuris ordine servato, suum diligenter exequatur munus, nec ullo modo iurisdictionis sibi mandatae fines excedat, adeo ut irritum nullumque prorsus habeatur quidquid vel praeter vel contra tenorem accepti mandati et iuris ordinem agere tentaverit, nisi agatur de rationalibus exceptionibus commissae causae connexis, quae licet in delegationis literis expressae non sint, possunt tamen a delegato cognosci, dummodo id expresse prohibitum non sit; cap. *Ex parte tua* 13, cap. *Prudentiam* 21 de offic. iudic. delegat., cap. *Cum dilecta* 22 de rescriptis. Quod adeo verum est, ut neque ex partium consensu ad alias quam a delegante designatas causas possit mandata iurisdictionis prorogari, aut ad alias personas extendi; c. *P. et G. per litteras* 40 de offic. iud. deleg.

Quod supra diximus delegatum de accessoriis causae posse iudicium ferre, id limitari solet in iis rebus quae specialem requirunt commissionem: *secundo si quod expediri debet proprie ac directe, non ad causam delegatam, sed ad alterius iurisdictionem ac potestatem pertineat: tunc enim is prius monendus est, ut praestet quod ex officio debet, si vero malitiose id detrectet, tum demum expedire id poterit delegatus.* Pirhing in decr. lib. 1, tit. 29, sect. 4, § 82, 83; Layman in c. *Prudentiam* 21, § *Sexta nobis*, de offic. iud. delegat. Caeterum ubi causa aliqua delegatur, ea insuper omnia sine quibus eadem nequit ad exitum perducî, censentur commissae, usque ad sententiae definitivae prolationem, vel executionem; cap. *Suspicionis* 39 de offic. iudic. delegat.

His ita praemissis, Delegatus partes coram se in ius vocaturus, non modo de acceptae delegationis tenore certiores reddere tenetur, sed ipsis quoque suae delegationis litteras ostendere debet, et in actis publicis exhibere. Ex plene cumulatis per Rotam cor. Molines decis. 27, n. 9, coram Falconer. de benefic. decis. 11, n. 6, coram Crispo decis. 390, n. 4, et decis. 406, n. 4, cum nemo, nisi de man-

dato Sedis Apostolicae certus extiterit, exequi non cogatur, quod mandatur; cap. *Cum in iure peritus* 31 de offic. delegat. Deinde locum audientiae suae praefinire debet infra spatium viginti milliariorum designandum, quod unius legitimi diei est iter, cum longius distantes ad delegati nequeant iudicium trahi, ut in cap. *Statutum* de rescriptis in 6, definit Bonif. VIII, licet Innocent. III antea statuisset longius duorum dierum spatium. Demum iurisdictionem sibi mandatam partibus rite auditis exercebit, omnia quae ad causam spectant accurate cognoscens; cap. *Praeterea* 5 de offic. delegat., contumaces aequae ac iudicatos non parentes puniet, et poena vel a legibus indicta vel ar-

bitraria eosdem coercere poterit, nullo facto personarum discrimine, licet de Praelato et Ordinario loci agatur, etiamsi in delegationis litteris hoc expressum non legatur. Pirhing loc. supr. cit., § 72, et plur. seq.; Gagliard. l. c., § 6.

Hic quaeri potest an Delegatus possit a litigantibus aliquid accipere intuitu suscepti muneris. Absolute negat Pirhing in Decret. lib. 3, tit. 1, § 7, 8, et 9, sive delegatus sit a Papa, sive a Principe, sive ab alio inferiore Iudice Ordinario veluti Episcopo, excepto tamen casu, quo proprium domicilium egrediatur. Molin. de iust. et iur., tract. 2, disp. 84, n. 7 et 12, et disp. 85, n. 2. Vide tamen declarationes alias a Pirhing loc. cit.

DENUNCIATIO

QUOAD DELICTA SPECTANTIA AD S. OFFICIUM

Summarium.

1. Affertur in primis Edictum Universalis supremae Inquisitionis Romanae. - 2. Ex tali Edicto denunciandi sunt Haeretici et suspecti de Haeresi, Schismatici, eorumque fautores. - 3. Haeretici evidenter cogniti tales denunciandi sunt, quamvis probari non possint. - 4. Item denunciandi sunt superstitiosi, si sua superstitio sit cum expressa vel tacita daemonis invocatione, et sit mortaliter peccaminosa. - 5. Item denunciandi sunt docentes, deferentes aut praedicantes aliquam ex propositionibus damnatis, et proferentes aliquam ex pravis propositionibus ad S. Officium spectantibus. Quae autem sint tales propositiones? *remissive*. - 6. Item denunciandi sunt Confessarii sollicitantes ad turpia in Confessione, etc. frangentes sigillum Confessionis. - 7. Item denunciandi sunt Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, incantationibus, divinationibus et huiusmodi. - 8. Denunciandi sunt tandem omnes et singuli, quos denunciandos esse praecipiunt Edicta Universalis supremae Inquisitionis Romanae, et Edicta particularium Inquisitorum seu Ordinariorum cuiusque respectivae Dioecesis. - 9. Ad denunciandum ex vi Edictorum tenentur omnes et singulae personae sive mares, sive mulieres plenum et perfectum rationis usum habentes, sive saeculares, sive moniales et regulares cuiuscumque gradus, ordinis, etc. - 10. Affertur ad id Edictum Universalis supremae Inquisitionis Romanae. - 11. Hinc sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam passivam, comprehenduntur Regulares omnes, etiam Generales. - 12. Item etiam Cardinales, Duces, Reges et Imperatores, licet contra ipsos non soleat procedi, nisi consulto summo Pontifice. - 13. Filius tenetur denunciare patrem haeticum; et pater haeticum filium, etiamsi non dogmatizet. Et a fortiori ad id tenentur uxor, maritus, frater, soror, et alii coniuncti. - 14. An quae dicta sunt de ipsis formaliter haeticis, dici debeant etiam de ipsis solum de Haeresi suspectis, ad n. 15. - 16. Haeticus aut suspectus de Haeresi non tenetur denunciare se ipsum, nisi quando interrogatur ut reus a Iudice. - 17. Item Haeticus socius criminis non tenetur denunciare complicem, nisi quando iuridice interrogatur. - 18. Catholici non tenentur denunciare Haeticos in locis illis, in quibus sunt permixti, id scientibus Episcopis et inquisitoribus. - 19. Obligatio denunciandi formaliter Haeticum perseverat adhuc post mortem ipsius Haetici. - 20. Immo obligatio denunciandi formaliter Haeticum iam mortuum, perpetuo durat. - 21. Obligatio autem denunciandi alios reos quantumvis vehementer de haeresi suspectos, extinguitur morte ipsorum delinquentium. -

22. Viget obligatio denunciandi haeticum, quamvis credatur iam emendatus. - 23. Viget obligatio denunciandi delinquentem, etiamsi statim post commissum delictum poeniteat, si in ipso cognoscatur fuisse plenam advertentiam et deliberationem ad sic delinquendum. - 24. Probabile periculum gravis damni in vita, bonis et honore non liberat ab obligatione denunciandi formaliter haeticum, etiamsi non dogmatizet. - 25. Liberat autem tale probabile periculum ab obligatione denunciandi solum suspectum de Haeresi. - 26. Licet quis, aut quae semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denunciari. - 27. Accedens ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad haeresim, est a Confessario denunciandus. - 28. Non tenetur tamen, nec potest Confessarius denunciare haeticum, quem talem scit ex vera ipsius Sacramentali Confessione. - 29. Immo nedum Confessarius, sed nec qui casu aliquo talem poenitentem suam haeresim Confessario Sacramentaliter confitentem audivit, debet ac potest denunciare ac revelare. - 30. Non excusatur tamen a denunciando Haeticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur, et detur in Sacramentali Confessione. - 31. Ab obligatione denunciandi haeticum, aut suspectum de haeresi non excusat secretum naturale, sub iuramento de non revelando. - 32. Nec etiam excusat ab obligatione denunciandi, si delictum sit occultum, et probari non possit. - 33. Item non excusatur ab obligatione denunciandi, qui commissum delictum audivit a persona fide digna. - 34. An autem denunciare teneatur, qui audivit a persona levi, et non fide digna. *Remissive*. - 35. Quando plures sciunt commissum delictum, etiamsi unus denunciaverit, non excusantur alii ab onere denunciandi. - 36. Denunciatio haetici ex malitia, aut suspecti de haeresi, est facienda nulla praemissa correctione fraterna, etiamsi firmiter emendatio speretur. - 37. Denunciatio est facienda intra terminum in Edictis praefixum. - 38. Qui sine iusta causa et legitimo impedimento non denunciat intra praefixum terminum, peccat mortaliter, et incurrit ipso facto excommunicationem reservatam Summo Pontifici et Inquisitoribus, seu Ordinariis. - 39. Qui intra praefixum terminum non denunciavit, tenetur, adhuc post elapsum dictum terminum denunciare. - 40. Denunciatio in Regnis Hispaniarum fieri debet solis Inquisitoribus; in aliis vero Regnis et Provinciis potest fieri etiam Episcopis. - 41. Poenitens, qui ob non factam denunciationem intra praefixum terminum incurrit Excommunicationem, quamvis accedat ad Confessarium, et promittat se statim denunciaturum, non potest ab ipso

absolvi, licet sit privilegiatus. - 42. Poenitens, qui ob omissam denunciationem incidit in Excommunicationem, facta postea denunciatione, potest quidem absolvi a privilegiato, non autem a simplici Confessario. - 43. Sic poenitens qui intra debitum tempus non denunciavit, quamvis postea ex aliqua causa extingatur onus denunciantis, non potest absolvi a simplici Confessario, sed solum a Privilegiato. - 44. Regulariter loquendo Confessarii non debent absolvere poenitentes obligatos ad denunciandum, antequam actu denuncient. - 45. In aliquibus tamen casibus expedit, quod Confessarii ipsos absolvant ante factam denunciationem. - 46. Confessarii cautissime procedere debent circa imponendam poenitentibus obligationem denunciandi. - 47. In casu, quo reperiatur vera obligatio denunciandi, nec possit poenitens induci ad personaliter denunciandum quid agendum. - 48. Quamvis Confessarius non moneat poenitentem de obligatione denunciandi, adhuc poenitens ad id tenetur. - 49. Confessarii, qui culpabiliter et malitiose non monent poenitentes de obliga-

tione denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis vel Inquisitoribus. - 50. Denunciations debent fieri in scriptis cum expressione nominis et cognominis denunciantis, et subscriptionis illius, si sciat scribere, et non denunciatis hoc modo non potest absolvi. - 51. Omittentes denunciare Haereticum, cum possunt, et ad id tenentur ex Officio, et testes legitime interrogati veritatem celantes aut minuentes sunt suspecti de Haeresi, et fautores Haereticorum; adeoque ultra Excommunicationem Edicti incurrunt Excommunicationem Bullae Coenae, et sunt denunciandi. - 52. Non sic autem si omittant denunciare ob causam in se honestam. - 53. Sic etiam omittentes denunciare suspectum de Haeresi, non sunt ita suspecti de Haeresi ut denunciandi, quamvis possint puniri omnibus aliis poenis statutis in Edictis Inquisitorum. - 54. Legitime impeditus, durante impedimento, non tenetur denunciare per alium. - 55. Alia ad rem, *remissive*.

¹ Affertur in primis edictum Universalis supremae Romanae Inquisitionis, ut sequitur:

« Noi, etc. Per la misericordia di Dio, della S. Chiesa Romana Cardinali in tutta la Repubblica Cristiana contra l'eretica pravità Generali Inquisitori della S. Sede Apostolica specialmente deputati.

Essendo a noi per la continua esperienza manifesto, che molti per malizia, altri per inobbedienza, ed altri per ignoranza non soddisfanno all'obbligo, che hanno di denunciare al Sant'Offizio li delitti spettanti ad esso, e che perciò succedono grandissimi inconvenienti ed errori, non solamente contro i buoni e Cristiani costumi, ma ancora contro la Fede Cattolica; Noi per tanto, ai quali specialmente dev'essere a cuore la gloria di Dio, la conservazione ed augumento della Fede Cattolica, e la salute dell'anime, volendo provvedere a tanto disordine, con autorità Apostolica a Noi commessa, comandiamo in virtù di Santa Ubbedienza, e sotto pena di scomunica di lata sentenza, oltre l'altre pene prescritte da' Sacri Canon, Decreti, Costituzione e Bolle de' Sommi Pontefici, pel tenore del presente Editto a tutte, e ciascuna persona di qualunque stato, grado, condizione, o Dignità, così Ecclesiastica, come Secolare, che fra il termine di un mese, dieci de' quali per il primo, dieci per il secondo, e dieci per il terzo termine perentorio, si debbano rilevare, e giuridicamente notificare al S. Officio, ovvero agli Ordinari, tutti e ciascuno di quelli, de' quali sappiano, o abbiano avuto, o averanno notizia.

« Che siano Eretici, o sospetti, o diffamati di eresia, o credenti, fautori, o ricettatori, o difensori loro, o abbiano aderito, o aderiscano a' Riti dei Giudei, o Maomettani, o de' Gentili, o abbiano apostatato dalla Santa Fede Cristiana.

« Che abbiano fatti, o facciano atti, da' quali si possa argomentare patto espresso o tacito col Demonio, esercitando incanti, magie, sortilegi, porgendoli suffumigi, incensi per trovar

tesori ed altri intenti, chiedendo da lui risposte, e invocandolo, ed a questo effetto promettergli obbedienza, e consecragli pentacoli, libri, spade, specchi, o altre cose, nelle quali intervenga il nome ed opera sua.

« Che si siano ingeriti, o ingeriscano in far esperimenti di Negromanzia e di qualsiasi altra sorte di Magia con entrare ne' circoli, far l'esperimento della Caraffa, del Crivello, per trovar i medesimi tesori e cose nascoste rubate o perdute, e fare altre simili e superstiziose azioni ad altri fini, massime con abuso de' Sacramenti, o di cose sagre o benedette.

« Che senza licenza dovuta ritengano scritti, che contengano Eresie, o libri eretici, che trattino *ex professo* di Religione, e che gli abbiano letti, o tenuti, o stampati, o fatti stampare, o li leggano, tengano, stampino, facciano stampare, introducano, difendano sotto qualsivoglia pretesto o colore.

« Che abbiano libri di Negromanzia, Magia, o continenti incantesimi, sortilegi o simili superstizioni, massime con abuso di cose sagre:

« Che contro il voto solenne fatto nella Professione in qualsivoglia Religione approvata, o dopo avere preso l'Ordine sagro, abbia contratto, o contragga Matrimonio.

« Chi, vivendo la prima moglie, pigli la seconda, o vivendo il primo marito, pigli il secondo.

« Che contro i Decreti e Costituzioni Apostoliche abbiano abusato, o abusino il Sacramento della Penitenza, servendosi della Confessione e Confessionario a fini disonesti, sollecitando in essi i Penitenti *ad turpia*, ed avendo con essi discorsi di cose illecite, e non convenienti al fine, per il quale è stato istituito.

« Che abbiano proferito, o proferiscano bestemmie ereticali contro Dio, la Beatissima Vergine e i Santi, o procedano a qualche atto di offesa, o disprezzo contro l'Immagini, o figure rappresentanti il medesimo.

« Che abbiano tenute, o tengano occulte con-

venticole o radunanze in pregiudizio, disprezzo, o contro la Religione.

Che abbiano indotto qualche Cristiano ad abbracciare il Giudaismo, o altra Setta contraria alla Fede Cattolica o impedito i Giudei o Turchi a battezzarsi.

Che non essendo ordinati Sacerdoti, s'abbiano con sacrilego ardore usurpato, o si usurpino di celebrare Messa, ancorchè non abbiano proferito le parole della consacrazione, o abbiano presunto di ministrare il Sacramento della Penitenza a' Fedeli di Cristo, ancorchè non si sia venuto all'atto dell'assoluzione.

In oltre si dichiara, che quelli, i quali non dinuncieranno, come si ordina col presente Editto, non possano essere da alcuno assoluti, se non dal S. Offizio, dopo che averanno in esso giuridicamente rivelato li delinquenti, al che non possano soddisfare con bollettini, o lettere senza nome e cognome dell'Autore, o altri modi incerti, dei quali non si tiene conto alcuno nel Santo Tribunale.

Si dichiara anche, che con la suddetta espressione de' casi di sopra da Noi specificati da rivelarsi, non si escludono gli altri casi spettanti al S. Offizio, che per altro sono compresi nei Sacri Canoni, Costituzioni e Bolle de' Sommi Pontefici: nè meno col presente Editto s'intende derogato all'altre provisioni Canoniche Apostoliche, ed agli altri Editti degli Ordinarii ed Inquisitori.

Ed a fine che del presente Editto non si possa pretendere ignoranza, comandiamo, che sia affisso per i luoghi soliti di Roma, e si notifici alli Vescovi delle Città vicine a Roma, nelle quali non sono Inquisitori, acciocchè lo pubblicino, ed ordinino che li Parrochi delle loro Diocesi lo leggano ogni anno la prima Domenica dell'Avvento, e la prima di Quaresima; il che parimente vogliamo, che si faccia dalli Parrochi e Regolari di Roma nelle loro Chiese in tempo che si troverà in esse congregato il popolo; e poi farne attaccare alle porte delle loro Chiese e Sagrestie di esse un esemplare del medesimo per osservare quanto in esso si ordina.

Dal Palazzo del Sant'Offizio questo dì 10 Marzo 1677. »

Loco ✕ Sigilli.

FRANCISCUS RICCARDUS

S. Romanae et Universalis Inquisitionis Not.

- 2 Ex tali Edicto manifeste patet, quinam sint denunciandi; nempe haeretici et suspecti de haeresi, schismatici, eorumque fautores et receptatores. Vide etiam verb. *Haeticus* n. 32
3 et 33. Ubi additur quod haeretici evidenter cogniti tales sunt denunciandi, quamvis probari non possint.

F. LUCHI FERRARIS *Bibliotheca*. Vol. III.

Item denunciandi sunt vere superstitiosi, si 4 sua superstitio sit cum expressa vel tacita Daemonis invocatione, et sit mortaliter peccaminosa. Vide verb. *Superstitio* per tot et signanter num. 77.

Item denunciandi sunt docentes, deferentes, 5 aut praedicantes aliquam ex propositionibus damnatis, et proferentes aliquam ex pravis propositionibus ad S. Officium spectantibus. Quae autem sint propositiones damnatae. Vide verb. *Propositiones damnatae* a num. 1 ad 20. Et quae sint pravae propositiones spectantes ad S. Officium? Vide ibidem, a num. 22 ad 45.

Item denunciandi sunt Confessarii sollicitantes 6 ad turpia in Confessione, vel occasione, seu praetextu Confessionis, tam in Confessionario, quam in loco quocumque, ubi Confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad Confessionem audiendam electo. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem ad turpia*, et signanter a num. 34, sic etiam denunciandi sunt Confessarii frangentes sigillum Confessionis. Vide verb. *Sigillum Confessionis*, a num. 25 usque ad finem.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Generaliter loquendo nulla extare videtur obligatio denunciandi Sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit Auctor: res etenim huiusmodi cum ad haeresim minime pertineat, neque ad Sacrae Inquisitionis Tribunal pertinere dignoscitur. Dari tamen potest casus, in quo praedicti sigilli fractor denunciandus sit, videlicet si Poenitentiae Sacramento, atque exceptis Confessionibus ad contemptum abutatur; si neget quae Catholica docet Ecclesia tum circa custodiam religionemque Sacramentalis sigilli, tum circa reliqua, quae hoc Sacramentum componunt, vel ob similes alias causas sigilli fractor sit graviter de haeresi suspectus. Hisce profecto in casibus talem fractorem denunciandi urget obligatio.

RESPONSIO AUCTORIS AD THEOLOGUM.

Assertit hic R. Theologus, quod generaliter loquendo, nulla extare videtur obligatio denunciandi Sigilli Sacramentalis fractorem, contra ac sentit Auctor. Fateor quidem, non extare formale et explicitum praeceptum de hac denunciandi obligatione, sed non deesse formale et implicitum, deducitur ex c. *Sacerdos* 2, dist. 6 de Poenit., et cap. *Omnis utriusque* 12 de Poenit. et remiss., ubi decernitur tam grave delictum gravissimis poenis esse plectendum, quod sine accusatione seu denunciazione evaderet impunitum; unde necesse est ut tales fractores denuncientur, ut sic possit puniri iuxta citatos Canones, ne tam enormia scelera

communi bono ita perniciosa, per impunitatem invalescant, quia impunitas esset maximo periculo retrahendi poenitentes ab ipso. Hinc Alphonsus de Leone, de Officio Confessarii tom. 1, resol. 29, num. 12, caus. 2, expresse dicit, hos Confessarios fractores sigilli denunciandos esse S. Officio, et ita etiam communis vulgi opinio arbitratur, ut refert Carena de Officio S. Inquisitionis tit. 17, § 23, num. 90, qui tamen num. 91 testatur se numquam vidisse similes processus agitari in S. Officio, prout vidit quandoque eosdem agitari in foro Episcopali; in quo foro Episcopali egomet scio, pluries fuisse cum debita cautela receptas similes denunciationes de simplici violatione Sigilli Sacramentalis sine ulla suspitione haeresis, aut pravi dogmatis, et statim ab Ordinario fuisse Confessarios violatores suspensos a facultate audiendi Sacramentales Confessiones et denunciationes missas fuisse Romam, unde fuisse rescriptum, observanda esse eorum vestigia, attenta relatione de eorum bona fama, et quod non fuerint recidivi. Et revera ad forum Episcopale pertinet cognitio huius delicti, ubi mera sit Confessionis revelatio sine ulla mixtura haeresis, aut pravi dogmatis. Si vero Confessionis revelatio sit ita qualificata, ut inde oriatur suspicio haeresis, aut pravi dogmatis, spectat ad S. Officium, ut iam tradidi sub verb. *Sigillum* num. 36, et cum pluribus aliis tenent Pignatell. t. 1, consult. 54; Molfes. p. 1 sum., tract. 7, c. 23, n. 68 et seqq.; Felix Poestas tom. 2, part. 2, cap. 7, n. 233; Gobat tom. 2, tract. 5, cap. 42, sect. 7 per tot.; Bonac. disp. 5 de Poenit., qu. 7, sect. 5, n. 6; Diana et alii apud Pignatell. loc. cit. Videantur ad rem, et exacte perpendantur tres Constitutiones Bened. XIV: prima incip. *Suprema* sub dat. 7 Septemb. 1745; secunda incip. *Ubi primum* sub dat. 2 Iulii 1746; et tertia incip. *Ad eradicandum* sub dat. 28 Septembris 1746, et public. die 5 Octobris eiusdem an. 1746, et quas ego tradidi in verb. *Sigillum*, et in Supplementis ad verb. *Confessarius*. Videantur etiam quae sub verb. *Sigillum Confessionis* in novis Additionibus ex aliena manu traduntur, ex diversis decretis Sac. Congr. S. Officii, et ex doctrina Albicii de Inconstantia in Fide cap. 35, et omnia quae ibi concluduntur.

7 Item denunciandi sunt Sacra Scriptura abutentes in sortilegiis, incantationibus, divinationibus et huiusmodi. Vide verb. *Scriptura Sacra*, n. 41 et 43.

8 Denunciandi sunt tandem omnes et singuli, quos denunciandos esse praecipiunt Edicta Universalis supremae Romanae Inquisitionis, et Edicta particularium Inquisitorum, seu Ordinariorum cuiusque respectivae Dioecesis. Unde sunt ipsa diligenter attendenda, et omnimode observanda sub comminatis censuris. Vide interna supra n. 1.

Ad denunciandum ex vi Edictorum tenentur 9 omnes et singulae personae, sive mares, sive mulieres plenum et perfectum rationis usum habentes, sive saeculares, sive Moniales et Regulares cuiuscumque gradus, ordinis, conditionis et praeeminentiae existant, et quacumque dignitate et auctoritate etiam maxima fulgeant, ut patet ex verbis Edicti allati supra n. 1, et alterius eiusdem Universalis ac supremae Romanae Inquisitionis, quod est ut sequitur:

Universis et singulis Christifidelibus tam Ec- 10
clesiasticis, quam saecularibus utriusque sexus, cuiusvis gradus, ordinis, conditionis et praeeminentiae existentibus, et quacumque dignitate et auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie et tenore, auctoritate nostra et huiusmodi nostri Officii, qua fungimur in hac parte, praecipimus et mandamus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos quorum primos quatuor pro primo, et reliquos quatuor immediatos pro secundo, et ultimos quatuor pro tertio termino et peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, omnes et singulos haereticos, seu de haeresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint, debeant nobis, vel Reverendo Commissario nostro quo ad habitantes in Urbe, quo vero ad alios extra Urbem, et ubivis locorum degentes Inquisitoribus, vel Locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus sub Excommunicationis maioris latae sententiae poena, quam in contrarium facientes ipso facto incurrant, iudicialiter propalare, cuius excommunicationis maioris absolutionem S. D. N. Papae et Nobis reservamus, certificantes huiusmodi conscientiae suae immemores, ac dictam excommunicationis poenam contemnentes, quod contra ipsos tamquam contra haereticorum fautores, alias prout melius visum et iudicatum fuerit, procedatur, ideo, etc. Datum in nostra et Officii S. Roman. Univ. Inquisit. Congregatione die 3 Ianuar. 1623.

Hic sub talibus Edictis tam quoad denuncia- 11
tionem activam, quam quoad passivam comprehenduntur quicumque Regularium Superiores, etiam Generales; quidquid dixerint aliqui, ut habetur expresse ex Decreto Alexandri VII incip. *Licet alias*, in quo confirmat et ampliat Constitutionem Pauli V incip. *Romanus Pontifex*, etc., praecipitque legendum quotannis Kalendas Martii in publica refectioe, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato sub poenis privationis Officii, vocis activae et passivae, perpetuaeque inhabilitatis ad eadem ipso facto incurrendis, etc. Unde a nemine ignorari potest dicta eorum obligatio ipsis etiam supremis Superioribus, ac omnibus subditis Regularibus imposita sub gravissimis poenis et censuris, etiam Excommunicationis maioris latae sententiae ipso facto absque alia declaratione incurrendis, ac Papae reservatis.

12 Item sub talibus Edictis tam quoad denunciationem activam, quam passivam comprehenduntur etiam Cardinales, Duces, et Reges ac Imperatores, licet contra istos postea non soleat procedi, nisi consulto Summo Pontifice. Carena de Officio Sanctissimae Inquisitionis par. 2, tit. 9, num. 26 et 28; Bordon. in Manual. consult., sect. 26 a num. 16 ad 21; Suarez de Fide, disp. 20, sect. 4, num. 24; Pegna part. 3, comment. 80; Felix Potestas tom. 2, par. 2, cap. 4, num. 252; Paramus de origine Sanctissimae Inquisitionis, lib. 3, qu. 5, num. 23, et pluribus sequentibus, ac num. 40, ubi refert exemplum Caroli V Imperatoris, qui iussit Ioannae eius filiae ab Inquisitoribus vocatae, ut coram ipsis de nonnullis Fidem tangentibus contra quemdam interrogaretur, et quid ad rem sciret, statim deponeret, tam contra alios, quam contra se, si culpabilem, ne Excommunicationem incurreret; et ipsa illico, totum quod scivit, deposuit coram D. Ferdinando Valdes, tunc Generali Inquisitori, et hoc vigore particulae in Edicto Inquisitionis Universalis ac supremae Romanae positae, nempe *quacumque dignitate, auctoritate, etiam maxima fulgentibus*, ut patet in Edicto allato supra n. 10.

13 Filius tenetur denunciare patrem haereticum, et pater haereticum filium, etiamsi non dogmatizet. Et a fortiori ad id tenentur uxor, maritus, frater, soror et alii coniuncti. Sic Ludovicus a Paramo de origine Sancti Officii, lib. 3, qu. 8, n. 83; Suarez de Fide, disp. 20, sect. 4, num. 21; Farinac. de Haeresi q. 197, num. 40; Diana part. 1, tract. 4, resol. 4; Bordon. in Tribunal. Fidei, cap. 31, num. 13; Sanctarellus de Haeresi cap. 9, num. 4; Felix Potestas tom. 2, par. 2, cap. 5, num. 269; Carena l. c., § 3, num. 10, testans de communissima Doctorum contra Abulensem et paucos alios. Et haec conclusio colligitur ex Deuteronomii 13, ubi expressa habetur: *Si tibi voluerit persuadere frater tuus, filius matris tuae, aut filius tuus, vel filia, sive uxor, quae est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, et serviamus Diis alienis, etc., non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis et occultes eum*. Et ratio est, quia bonum commune Religionis praevalere debet bono privato patris, filii, etc., can. *Scias frater* 35, caus. 7, qu. 1, cap. *Bonae memoriae* 3 de postul. praelat., et ibi Gloss. verb. *Commune*, l. *Actione* 65, § 5, ff. Pro socio, Novella 39, c. 1, vers. *Ea enim*, cum similibus. Nec valet dicere, quod filius excusandus est ab hac denunciatione, cum ex ipsa oriantur ei gravissima damna, ut poena infamiae, confiscatio bonorum et huiusmodi. Non valet, inquam, quia filius denuncians patrem haereticum evitat omnes poenas filiis haereticorum inflictas ut docent

Pegna ad director. sub litt. B, comment. 15, pract. 2; Sanctarellus loc. cit., n. 15; Suarez l. c., n. 22; Carena l. c., n. 11; Felix Potestas l. c., n. 269; Alberghinus in Manual. qualif., cap. 35, n. 5, et alii passim.

An autem quae dicta sunt de patre, filio, 14 fratre, sorore, marito, uxore et aliis coniunctis formaliter haereticis dici debeant de ipsis etiam solum de haeresi suspectis? variant Doctores. Affirmant Alberghinus in manual. qualif., c. 35, num. 7; Diana p. 8, tract. 7, resol. 10 in fine; Felix Potestas l. c., n. 272; Carena loc. cit., num. 13, et alii apud ipsos. Et ratio est, quia eadem militat ratio in haereticis ac in suspectis de haeresi. Ubi autem eadem est ratio ibi eadem est Legis dispositio, l. *Ideo* 27 ff. de Legibus, l. *Illud* 32 ff. Ad leg. Aquiliam; cum ratio legis sit anima legis l. *Cum ratio* 7 ff. de bonis damnator. Tum quia Edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, adeoque de omnibus sunt generaliter intelligenda, cum verba generalia generaliter sint intelligenda; cap. *Quia* 22 de privileg., et qui dicit omnia, nihil excipiat; cap. *Solitae* 6, § *Nobis*, de Maiorit. et obed., cum similibus.

Alii autem probabiliter defendunt contrarium. 15 Sic Bordon. in Tribunal. Fidei, cap. 31, n. 13 et 14, et in manual. consult., sect. 18, n. 46; Sanctarellus de haeresi cap. 33, num. 6; Homobon. et Lazarius apud Dianam part. 1, tract. 4, resol. 6, cum aliis apud Carenam loc. cit., num. 12, ubi num. 13 ipsemet subiungit, quod haec opinio sit satis probabilis, et summa aequitate nitatur. Et ratio istorum est, quia, ut notat Abbas in cap. *Inter sollicitudines* de purgat. canon., num. 6, traditio est, quod statutum et dispositio loquens de haereticis non habet locum in suspectis de haeresi, et Doctores loquentes de coniunctis obligatis ad denunciandum suos coniunctos, loquuntur de suis coniunctis haereticis, adeoque illorum traditio non debet extendi ad eosdem tantum de haeresi suspectos, cum de ipsis sit minor ratio, et minus periculum. Eo vel maxime quod poenalia potius restringi convenit, quam laxari, textu expresso in cap. *Statutum* 22 de Election. in 6, et concordat cap. *In poenis* 49 de reg. iuris in 6, l. *Factum* 155, § 2, de reg. iur., l. *Cum quidam* 19 ff. De liberis et posthumis.

Haereticus, aut suspectus de haeresi non te- 16 netur denunciare seipsum, nisi quando interrogatur ut reus a Iudice. Sanctarellus de haeresi, cap. 9, num. 18; Diana p. 1, tract. 4, resol. 8; Felix Potestas l. c., num. 273; Carena l. c., num. 30, et alii communiter. Et ratio est, quia nemo tenetur prodere seipsum, can. *Quis aliquando* de Poenit., dist. 1; et nullus tenetur suam turpitudinem detegere, l. *Alias* 18 ff. De iureiurando. Immo suam turpitudinem vel dolum allegans non auditur,

leg. *Mercedem* 5 Cod. de condict. ob turpem causam; leg. *Si creditoribus* 5 Cod. de servo pignori dato manumisso; leg. *Cum profitearis* 4 Cod. de revocandis donat., cap. *Inter dilectos* 8 de donat.

- 17 Item haereticus socius criminis, ut si particeps vel causa fuit, alter fieret haereticus, non tenetur denunciare complicem, nisi iuridice interrogetur. Sic expresse Bonac. tom. 1, disp. 6, punct. 2, de Denunciatio, num. 8, cum aliis a se citatis. Et quod complex non teneatur denunciare complicem in quacumque materia fuerit complex, tenent Portell. in addit. ad dubia Regular., verb. *Denunciatio*, num. 10; Suarez et Megala apud Dianam, loc. cit., resolut. 9; Bordon. loco cit., num. 15; Hurtad. et alii apud Leandrum de Poenit., tract. 5, disp. 13, qu. 43. Et ratio est quia, ut dictum est numero praecedenti, nemo tenetur seipsum prodere, nisi iuridice interrogetur, nec suam turpitudinem detegere per iura allegata. Complex autem in tali casu saltem indirecte proderet se ipsum, et detegeret turpitudinem suam, cum non possit quis manifestare complicem delicti, quin manifestet seipsum. Tum quia complex denunciatus interrogatus manifestaret denunciatorem socium criminis. Fateor tamen vere probabilem esse etiam contrariam sententiam, quae dicit, quod in casu haeresis formalis tenetur quis denunciare complicem, licet ad id non teneatur in casu suspicionis haeresis, uti tenent Bordon. loc. cit., num. 19, et alii apud ipsum, et Felix Potestas loco citat., num. 275.

- 18 Catholici non tenentur denunciare haereticos in locis illis, in quibus haeretici sunt permixti cum Catholicis, id scientibus Inquisitoribus et Episcopis, cum nemo obligetur ad opus inutile; Navarrus cons. 3 de Haereticis; Bonacina l. c., n. 9, et alii passim.

- 19 Obligatio denunciandi formaliter haereticum non extinguitur morte ipsius haeretici, sed perseverat adhuc post eius mortem. Communis. Et ratio est, quia crimen haeresis semper serpit ut cancer, cum sit naturae pestiferae; cap. *Inquisitionis* 18 de Haereticis in 6. Unde haeretici etiam post mortem sunt excommunicandi, seu declarandi excommunicati, privandi Ecclesiastica sepultura, et exhumandi, ac eorum ossa comburenda, si possint ab ossibus Catholicorum perfecte discerni, alias sunt eorum statucae comburendae; can. *Sane*, caus. 24, quaest. 2.

- 20 Immo obligatio denunciandi formaliter haereticum iam mortuum perpetuo durat. Sic Communis Doctorum. Et ratio est, quia haeresis semper serpit, et perpetuo propagatur contra fidem, adeoque perpetuo durat obligatio denunciandi formaliter haereticum, etiamsi mortuum, ut sic per combustionem eius statucae in perpetuum damnetur eius memoria, et in

perpetuum ad aliorum terrorem extinguatur eius haeresis.

Obligatio autem denunciandi alios reos, 21 quantumvis vehementer de haeresi suspectos, extinguitur morte ipsorum delinquentium. Alberghinus in manual. qualif., cap. 36, n. 4, et apud ipsum Pegna, Castrop., Diana part. 4, tract. 7, resol. 28; Felix Potestas loco cit., num. 244, et alii. Et ratio est, quia contra suspectos de haeresi, etiamsi fuerint fautores, defensores et receptatores haereticorum, cum non sint formaliter haeretici, post mortem procedi non potest; c. *Accusatus* 8, § *Si vero*, vers. *Porro*, de Haereticis in 6.

Viget obligatio denunciandi haereticum, 22 quamvis credatur iam emendatus, Diana part. 2, tract. 4, resol. 3; Carena loc. cit., num. 24; Suarez de Fide, disp. 20, sect. 4, n. 13; Farinac. de Haeresi, qu. 197, num. 52; Bonacina loco cit., n. 5; Felix Potestas l. c., n. 278, et alii plures contra alios. Et ratio est, quia talis haereticus posset fingere se emendatum ad effugiendam denunciationem; tum quia posset esse, quod alios infecerit sua haeretica pestilentia, seu quod ab aliis fuerit infectus. Unde necesse est, ut hoc Iudicibus Fidei plene innotescat; tum etiam quia finis Edictorum praecipientium denunciationem non est sola emendatio delinquentis, sed punitio ad publicum exemplum, et aliorum terrorem. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem ad turpia*, num. 47.

Viget obligatio denunciandi delinquentem, 23 quem post commissum delictum superstitionis aut blasphemiae statim poeniteat, si in ipso cognoscatur fuisse plenam advertentiam et deliberationem ad sic delinquendum. Bordon. in Tribunal. Fidei, cap. 31, num. 9; Felix Potestas loco cit., n. 279, et alii. Et ratio est, quia in delictis solum consideratur voluntas deliberata in factum transiens, et non voluntatis perseverantia, aut subita retractatio. Si autem in aliquo casu tales interveniant externae circumstantiae, ut ex ipsis possit prudenter colligi ipsum in blasphemiam v. g. prorupisse sine plena advertentia ad malitiam, aut sine pleno consensu voluntatis, et mente non integra, sed turbata ex vehementi passione, tunc sicut excusaretur a culpa, ita esset excusandus a poenis, cum ubi non est culpa, non debeat esse poena; cap. *Cognoscentes* 2 de Constitutionibus, cap. *Quaesivit* 2 de his quae fiunt a maiori parte Capituli, leg. *Sancimus* 22 Cod. de poenis.

Probabile periculum gravis damni in vita, 24 bonis et honore non liberat ab obligatione denunciandi haereticum formalem, etiamsi non dogmatizet. Bordon. in Tribunal. Fidei, c. 31, n. 11, et in manual. consult., sect. 25, n. 176, et sect. 17, num. 47; Diana part. 1, tract. 4, resol. 7; Bonacina loco cit., num. 6; Felix

Potestas loco cit., num. 167; Carena l. c., num. 34, cum pluribus aliis ab ipso citatis. Et ratio est, quia haeresis formalis etiam non dogmatizantis est contra Religionem, et bonum commune totius Reipublicae Catholicae; bonum enim publicum et commune praevalet bono privato et proprio; c. *Scias fratres* 35, caus. 7, qu. 1; cap. *Bonae memoriae* 3 de Postul. Praelator., et ibi Glossa verb. *Communem*; leg. *Actione* 65, § 1, ff. Pro socio; Novella 39, cap. 1, vers. *Ea enim*.

- 25 Liberat autem tale probabile periculum ab obligatione denunciandi suspectum de haeresi v. g. blasphemum, sortilegium, abutentem Sacramentis et huiusmodi. Sic citati Doctores numero antecedenti. Et ratio est, quia suspicio haeresis non ita serpit contra Religionem Catholicam, ut haeresis; tum quia poenae latae contra haereticos nullam faciunt mentionem de suspectis, adeoque sicut rigor poenarum contra haereticos non extenditur contra suspectos; arg. cap. *In poenis* 49 de Regulis iuris in 6, cap. *Statutum* 22 de Election. in 6, leg. *Factum* 155, § 2, ff. de Regulis iuris, leg. *Cum quidam* 19 ff. de liberis et posthumis, cum similibus; ita nec rigor denunciandi haereticum cum probabili periculo gravis damni in vita, bonis et honore extendi debet contra suspectos.
- 26 Licet quis, aut quae semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denunciari; quia Edicta Inquisitoris non praecipiunt denunciari exercentes talia delicta sed committentes... Qui autem, vel quae semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecit, vere delictum in Edictis comprehensum commisit adeoque debet denunciari, sicuti denunciandus est Confessarius qui semel tantum sollicitavit. Felix Potestas l. c., n. 282, et alii.
- 27 Accedens ad Confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi Confessarium ad haeresim, est a Confessario denunciandus. Genuens. in prax., cap. 18, num. 16, alios allegans; Carena loco cit., num. 21; Felix Potestas loco cit., num. 280, cum aliis ibi allegatis. Et ratio est, quia talis non est Sacramentalis Confessio, sed modus perversus occultandi haeresim et secreto alios pervertendi. Non tenetur tamen, nec potest Confessarius denunciare haereticum, quem talem scit ex vera ipsius Sacramentali Confessione. Sic Scotus in 4, dist. 21, qu. 2, in responsione ad secundum argumentum, ubi dicit falsum esse sequens Iuristarum argumentum: *Est haeresis crimen, quod nec Confessio celat*. Et sic tenet communis Theologorum. Et ratio clara est, quia Confessarius nullo pacto potest frangere sigillum Sacramentale, cum ad illud teneatur triplici iure, scilicet Naturali, Divino et Humano, seu Ecclesiastico. Vid. verb. *Sigillum sacramentalis confessionis* a n. 2.

Immo nedum Confessarius, sed nec qui casu aliquo talem poenitentem suam haeresim Confessario vere sacramentaliter confitentem audivit, debet ac potest denunciare et revelare, quia nedum Confessarius, sed etiam alii casu audientes tenentur ad sigillum Sacramentale; Scotus in 3, dist. 31, qu. 2, § *De quarta concl.*, litt. H; Bordon. in manual. consult., sect. 18, n. 26; Felix Potestas l. c., n. 281. Vide d. verb. *Sigillum* a num. 7.

Non excusatur tamen a denunciando haereticum formalem Confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur et detur in Sacramentali Confessione; quia in casu haeresis formalis solum a denunciando excusat secretum ex sigillo Sacramentalis Confessionis; Scotus in 4, dist. 21, qu. 2, § *Ad argumentum*, litt. M; Felix Potestas l. c., n. 262, et alii passim.

Ab obligatione denunciandi haereticum, aut suspectum de haeresi, non excusat secretum naturale, et sub iuramento de non revelando; Diana resol. moral. par. 1, tr. 4, resol. 24, alios allegans; Suarez de Fide, disp. 20, sect. 4, num. 17; Sanctarellus l. c., cap. 9, num. 10; Pegna par. 2, comment. 18; Farinac. loco cit., qu. 197, num. 50; Felix Potestas l. c., n. 261; Carena l. c., num. 22, cum aliis apud ipsos. Et ratio est, quia servare secretum naturale est bonum privatum, illud vero manifestare est bonum publicum, cum illud tacere praeiudicet bono publico. Bonum autem commune praevalere debet bono particulari per iura adducta supra n. 24. Nec obstat iuramentum de non revelando, quia iuramentum non est institutum, ut esset vinculum iniquitatis; c. *Quarto* 18 de iureiurando, can. *Inter caetera* 22, caus. 22, quaest. 4.

Nec etiam excusat ab obligatione denunciandi, si delictum sit occultum, et probari non possit, ex Decreto Alexandri VII 24 Septembris 1661, proposit. 5, et sic communis Doctorem.

Item non excusatur ab obligatione denunciandi, qui commissum ab aliquo delictum ad Sanctum Officium spectans audivit a persona fide digna; Bordon. in Tribunal. Fidei, c. 31, num. 21; Bonacina loco cit., num. 7; Leander de Sacrament. Poenit., tr. 5, disp. 13, qu. 37; Felix Potestas l. c., n. 264, et alii passim. An autem denunciare teneatur, qui audivit a persona levi, et non fide digna? Vide verb. *Confessarius quoad sollicitationem* num. 36.

Quando plures sciunt ab aliquo commissum fuisse delictum ad Sanctum Officium spectans, etiamsi unus denunciaverit, non excusantur alii ab obligatione denunciandi, quia obligatio denunciandi omnes stringit, nec sunt superfluae aliorum denunciationes, quia semper addunt nova testimonia; ita ut sint plures testes eius-

dem singularis delicti sicque facilius convin-
catur delinquens; Bordon. in manual. consult.,
sect. 18, num. 30; Felix Potestas l. c., n. 251
et 594.

36 Denunciatio haeretici ex malitia, aut suspecti
de haeresi est facienda nulla praemissa corre-
ctione fraterna, etiamsi firmiter emendatio spe-
retur. Habetur expresse ex Decreto Sanctissimae
Inquisitionis de mandato Alexandri VII edito
die 8 Iunii 1660, incip. *Licet alias*, ibi: *Etiam si*
nulla fraterna correctio, vel alia monitio prae-
missa fuerit, omnino teneri etc., ad denuncian-
dum. Et Doctores communiter, qui tamen
volunt esse praemittendam correctionem fra-
ternam, quoad eos, qui non ex malitia, sed
ignorantia, vel simplicitate aliquem habent er-
rorem, aut aliquam proferunt falsam ac incon-
sideratam propositionem, maxime si nulla de
ipsis habeatur fundata suspicio, quod sint hae-
retici.

37 Denunciatio delictorum ad Sanctum Officium
spectantium facienda est intra praefixum ter-
minum in Edictis Inquisitorum, seu Ordina-
riorum, qui in Edictis Supremae et Universalis
Inquisitionis Romanae solet esse, vel triginta
dierum, ut in Edicto de anno 1677 adducto
supra num. 1, vel 12 dierum, ut in Edicto
de anno 1623 relato supra num. 10. In Edictis
autem Inquisitionis Hispaniae solet esse sex
dierum. Et in Edictis Inquisitorum et Episco-
porum Italiae solet esse duodecim dierum, ut
patet in Edicto Generali Sancti Officii Crema-
nae edito 26 Octobris 1639, una simul ab Emi-
nentissimo Cardinali Petro Camporio eiusdem
Urbis Episcopo, et a Reverendissimo Patre Ma-
gistro Petro dictae Civitatis et Dioecesis Inqui-
sitore, relato a Carena l. c. sub n. 24, ubi in fine
§ septimi testatur se praemittere Edicti totius
formam eo modo, quo ex Sacr. Congregationis
Sancti Officii praescripto solet in Italia publi-
cari. Unde pro cognoscendo termino ad facien-
dam denunciationem praefixo sunt inspicienda
et attendenda Edicta cuiusque respectivae Dioe-
cesis et Provinciae.

38 Qui sine iusta causa et legitimo impedimento
non denunciat talia delicta intra praefixum ter-
minum in Edicto suae Provinciae seu Dioece-
sis, peccat mortaliter et incurrit ipso facto ex-
communicationem reservatam Summo Pontifici
et Inquisitoribus, seu Ordinariis. Habetur ex-
presse ex Const. Greg. IX incip. *Excommuni-*
camus, Innoc. IV incip. *Noverit universitas*, Ni-
colai IV incip. pariter *Noverit universitas*, Gre-
gor. XV incip. *Universi Dominici Gregis*,
Pauli V incip. *Romanus Pontifex*; ex Decr.
Alexandri VII incip. *Licet alias*; ex Edictis
Supremae et Universalis Inquisitionis Romanae,
relat. supra num. 1 et 12; et ex Edictis par-
ticularium respective Inquisitorum seu Ordina-
riorum.

39 Qui intra dictum praefixum terminum talia

delicta non denunciavit, tenetur adhuc post
elapsum dictum terminum denunciare. Nam
praedictus terminus non apponitur in Edictis
ad finiendam, sed ad sollicitandam obligationem
denunciandi. Communis.

Denunciatio in Regnis Hispaniarum fieri debet 40
solis Inquisitoribus; in aliis vero Regnis et Pro-
vinciis potest fieri etiam Episcopis; Diana part. 1,
tr. 4, resol. 28; Fagundez in secund. praecep.
Ecclesiast., lib. 4, cap. 3, num. 51; Felix Po-
testas loc. cit., num. 39; Carena l. c., n. 36
et seq., et alii passim. Colligitur aperte ex cit.
Const. Gregorii in materia sollicitationis man-
dante fieri denunciationem *Inquisitoribus, seu*
Locorum Ordinariis. Nec per alias Constitu-
tiones delegantes ad id specialiter Inquisitores
intelligitur ablata iurisdictio quae alias compe-
tebat Ordinariis. Tum quia in hac nostra Pro-
vincia Mediolanensi Edicta quae publicantur,
emanant sub nomine Episcoporum et Inquisi-
torum, teste Carena loc. cit. sub n. 37. Qui
tamen ibidem, n. 38, merito consulit Episcopis
ut huiusmodi denunciantes mittant ad Inquisi-
tores, quia in Sancto Officio melius formantur
processus ratione secreti, quam in Curiis Epi-
scopalibus, et multa evitantur dispendia.

Poenitens, qui ob non factam denunciatio- 41
nem intra praefixum terminum incurrit Excom-
municationem, quamvis accedat ad Confessa-
rium et promittat se statim denunciaturum,
non potest ab ipso absolvi, licet sit privilegia-
tus. Vide verb. *Confessarius quoad sollicitatio-*
nem, num. 51.

Poenitens qui ob omissam denunciationem 42
incidit in excommunicationem, facta postea de-
nunciatione potest quidem absolvi a Privile-
giato, non autem a simplici Confessario. Vide
ibid., n. 52.

Sic poenitens, quia intra debitum tempus non 43
denunciavit, quamvis postea ex aliqua causa
extinguatur onus denunciationis, non potest
absolvi a simplici Confessario, sed solum a
Privilegiato. Vide ibid., n. 53.

Regulariter loquendo Confessarii non debent 44
absolvere poenitentes obligatos ad denuncian-
dum, antequam actu denuncient. Vide ibid.,
num. 55.

In aliquibus tamen casibus expedit, quod Con- 45
fessarii ipsos absolvant ante factam denuncia-
tionem. Vide ib., n. 56.

Confessarii cautissime procedere debent circa 46
imponendam poenitentibus obligationem de-
nunciandi. Ib., n. 57.

In casu, quo reperiatur vera obligatio de- 47
nunciandi, nec possit poenitens induci ad per-
sonaliter denunciandum, ut saepe accidit in
verecundis nobilibus mulieribus et Monialibus,
servanda est Praxis iuxta Decretum Supremae
Universalis Inquisitionis Romae iussu Urba-
ni VIII 27 Septembris 1624 editum. Quod si
neque ad id possit talis verecunda poenitens

flecti, recurrendum est ad S. Sedem, et interim tamquam indisposita nequit absolvi. Vide ib., num. 10 et 58.

- 48 Quamvis Confessarius non moneat poenitentem de obligatione denunciandi, adhuc poenitens ad id tenetur. Vid. ib., n. 60.
- 49 Confessarii, qui culpabiliter et malitiose non movent poenitentes de obligatione denunciandi, seu docent ad id non teneri, sunt denunciandi Episcopis vel Inquisitoribus, qui possunt et debent illos punire pro modo culpa. Vide ib., n. 61.
- 50 Denunciationes debent fieri in scriptis cum expressione nominis et cognominis denunciantis, et subscriptione illius, si scit scribere, et non denuncians hoc modo non potest absolvi. Unde non sufficit denunciare schedulis aut epistolis sine nomine aut cognomine Auctoris, aut aliis modis incertis, de quibus nullatenus curatur in Tribunali S. Officii, ut patet ex verbis Edicti relati supra sub n. 1. Sic Genuens. in praxi, cap. 18, n. 2; Lazar. de Blasphem., qu. 12, n. 47; Carena l. c., n. 27, cum aliis ibi allegatis.
- 51 Omittentes denunciare haereticum, cum possunt, et ad id tenentur ex officio, ut sunt Notarii, socii, satellites et similes ex officio servientes Sancto Tribunali, et testes legitime interrogati veritatem celantes aut minuentes, sunt suspecti de haeresi, et fautores haereticorum, adeoque ultra excommunicationem Edicti, incurrunt excommunicationem Bullae Coenae, et sunt denunciandi. Farinac. de haeresi, qu. 197, n. 38 et 48; Lazar. de Blasphem., quaest. 12, n. 11; Sanctarel. de Haeresi, cap. 9, n. 19; Leonard. Duard. ad bullam Coenae Domini, lib. 2, can. 1, qu. 32, num. 12; Pegna ad Director., part. 2, comment. 78, vers. *Postremo*; Felix Potestas loc. cit., n. 286; Repertor. Inquisitor. in verb. *Fautores*, vers. *Item indicatione*; Decian. in tract. criminal., lib. 5, c. 51, n. 25; Carena l. c., n. 41 et 42, et alii plures
- 52 apud ipsos. Si autem supradicti omittant de-

nunciare haereticum, non in defensionem et favorem haeresis, sed ob aliam causam in se honestam, v. gr. ob metum cadentem in constantem virum, ob consanguinitatem, amicitiam et huiusmodi, nec sunt suspecti de haeresi, nec ullam incurrunt censuram: quia sicuti Censura fertur in haereticum propter haeresim, ita ferri debet in fautores haereticorum ut talium, cum accessorium sequi debeat suum principale; cap. *Accessorium* 52 de regul. iuris in 6, l. *Nihil dolo*, § *Cum principalis*, 129, et l. *Cum principalis* 178 ff. de regulis iuris. Sic Doctores citati, et alii passim.

Sic etiam omittentes denunciare suspectum 53 de haeresi, non sunt ita suspecti in haeresi, ut sint denunciandi, quamvis possint puniri omnibus poenis statutis in Edictis Inquisitorum. Carena l. c., n. 46; Lupus apud Bordon. in manual. consult., sect. 18, num. 72, qui licet dicat ibi sub dicto n. 72, tales omittentes dictam denunciationem esse suspectos de levi, tamen sub n. 73 subiungit, quod non sint denunciandi. Et ratio conclusionis est, quia, ut recte dicit Carena l. c., alias contra omnes regulas iuris praesumptio oriretur ex praesumptione, et suspicio ex suspicione.

Legitime impeditus, durante impedimento, 54 non tenetur denunciare per alium, quia obligatio denunciandi est personalis. Immo si cum primus habet notitiam delicti denunciandi, adest legitimum impedimentum ad denunciandum per semetipsum, tunc durante tali legitimo impedimento, potest a quolibet simplici Confessario absolvi cum firma promissione denunciandi, impedimento cessante. Tunc enim non habetur reservatio, nec delictum non denunciando, cum ad impossibilia nemo obligetur; cap. *Nemo potest* 6 de regulis iuris in 6, leg. *Impossibile* 185 ff. de regulis iuris.

Alia ad rem. Vide verb. *Haereticus*, verb. 55 *Libri prohibiti*, verb. *Sigillum sacramentalis confessionis*, verb. *Confessarius quoad sollicitationem*, verb. *Superstitio*.

DENUNCIATIONES MATRIMONII

Vide verb. MATRIMONIUM, quoad denunciationes.

DEPOSITIO

Vide verb. DEGRADATIO, per totum.

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS

Summarium.

1. Depositum potest accipi, et pro re deposita, et pro contractu; et quid sit utrumque. - 2. Depositum ut sic dividitur in Iudiciale et Privatum; et quid sit Depositum Iudiciale. - 3. Depositum Iudiciale alio nomine dicitur *Sequestrium*, seu *Sequestratio*. Et haec Seque-

stratio potest esse voluntaria, vel necessaria. - 4. Quae sit utraque haec sequestratio, ad n. 5. - 6. Assignatur aliud genus Depositum Iudicialis. - 7. Depositum Privatum quid sit, et quale sit. - 8. Depositarius non potest uti re deposita sine consensu expresso vel tacito deponentis, aliter furtum committere censetur. - 9. Si tamen Depositarius bona fide existimet id Domino non displi-

cere, tunc non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur. — 10. Depositarius debet Depositum custodire et servare ea fide ac diligentia, qua custodit et servat res proprias. — 11. Depositarius tenetur rem depositam restituere talem, qualem accepit, non comminutam, etc. — 12. Depositarius tenetur de dolo et culpa lata. — 13. Et adeo tenetur de dolo, ut neque valeat pactum de dolo non praestando. — 14. Hoc tamen intelligi debet solum de remissione doli futuri, non vero de remissione doli praeteriti. — 15. Depositarius non tenetur de culpa levi et levissima. — 16. Excipiuntur tamen plures casus, in quibus Depositarius tenetur etiam de culpa levi. Primo scilicet, quando expresse convenit, ut etiam culpa levis praestetur. — 17. Secundo, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si seipsum ad recipiendum Depositum obtulit. — 18. Tertio, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si mercedem pro custodia recepit. — 19. Quarto, Depositarius tenetur etiam de culpa levi quando requisitus ut Depositum redderet, est in mora reddendi. — 20. Depositarius non obligatur ad praestandum casum fortuitum, exceptis tribus casibus, si videlicet pactum, culpa et mora culpabilis praecessit casum fortuitum. — 21. Depositor potest statim quodcumque voluerit Depositum revocare, et Depositarius tenetur statim rem depositam restituere. — 22. Immo Depositor potest restitutionem Depositum sui reposcere etiam antequam sit elapsum tempus, pro quo res deposita fuit. — 23. Dantur tamen plures casus, in quibus Depositarius rem Depositam restituere statim non tenetur, sed restitutionem differre potest, vel etiam debet. Primo scilicet, res deposita non est statim restituenda Depositori illam repetenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens. — 24. Secundo, si ex restitutione certe vel probabiliter timetur secuturum damnum spirituale vel temporale ipsi Depositori, vel alicui alteri. — 25. Tertio, quando bona Depositoris ob aliquod crimen sunt confiscata. — 26. Quarto, quando Dominus et fur, qui rem furto ablatam apud aliquem deposuit, concurrunt in illa

repetenda. — 27. Si tamen, domino non comparente, solus fur rem furtivam depositam repetat, tunc est ei restituenda. — 28. Quinto, quando fur rem furatam deposuit apud Dominum eius ignorantem pro tunc rem esse suam, non tenetur Dominus eam furi repetenti restituere. — 29. Depositarius non potest retinere rem depositam pro compensatione alicuius crediti erga Depositorem. — 30. Ex deposito facto penes Clericum v. g. Canonicum, aut Religiosum, seu Rectorem Ecclesiae vel Monasterii non potest obligari Ecclesia vel Monasterium. — 31. Teneretur tamen, si res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiae, vel Monasterii. — 32. Sic etiam Ecclesia, vel Monasterium obligaretur adinstar aliorum Depositariorum, quando Praelatus una cum Capitulo, seu Conventu depositum in suam fidem vel custodiam recepit. — 33. Depositarius, si in periculo naufragii, hostilis incursus vel incendii nequit res suas et alienas servare, potest res suas pretiosiores salvare prae alienis minus pretiosis. — 34. In tali casu Depositarius salvando res proprias pretiosiores, et deferendo alienas penes se depositas, nihil tenetur restituere. — 35. Si res depositae sint pretiosiores rebus propriis Depositarii, et utrasque salvare non possit, tenetur Depositarius eas praeferre rebus suis vilioribus, illasque salvare, postpositis propriis minoris pretii. — 36. Depositarius, qui aliena pretiosiora propriis minus pretiosis praeferendo passus est iacturam, potest compensationem damni exigere. — 37. Immo si Depositarius non sit moraliter certus se posse recuperare a Domino rei alterius pretium, seu compensationem damni passi in praeferendo rem alteram pretiosioris suae viliori, ad id non teneretur. — 38. Si res propriae, et alienae sint aequalis valoris et nequeat Depositarius utrasque salvare, tunc potest Depositarius salvare proprias, dimissis alienis. — 39-45. De Deposito *Miserabili*. — 46-51. De Deposito *Irregulari*. — 52-57. De Deposito *Regulari*.

1. Depositum potest accipi et pro re deposita et pro contractu. Depositum sumptum pro re deposita definitur: *Depositum est, quod custodiendum alicui datum est*; leg. 1 ff. Depositi. Depositum sumptum pro contractu, sic definitur: *Est contractus, quod aliquid alicui custodiendum traditur, sine mercede, ut integrum restituatur*; colligitur ex cit. l. 1, iuncta Glossa
2. verb. *Datum*, et est in re communis. Depositum ut sic dividitur in iudiciale et privatum. Depositum iudiciale est, quando res in iudicio controversa apud aliquem tertium deponitur, seu ipsi committitur custodienda, ut lite finita
3. victori restituatur; Depositum iudiciale alio nomine dicitur *sequestrum* seu *sequestratio*; quae sequestratio potest esse vel voluntaria vel ne-
4. cessaria. Sequestratio voluntaria est illa, quae fit mutuo partium consensu; ut cum partes de aliqua re litigantes, ratione scandali vitandi, vel alia de causa, voluntario et mutuo consensu rem illam deponunt apud tertium, ut eam interim custodiat, et postmodum tradat
5. vincenti. Sequestratio necessaria e contra est illa, quae fit auctoritate et mandato Iudicis, et dicitur necessaria, quia fit sine communi partium consensu, ac plerumque altera parte invita, simulque quia necesse habent partes litigantes tali sequestro stare, eidemque obtem-
6. perare. Aliud genus depositi iudicialis assignatur, et contingit tunc, quando debitor offert

creditori debitam pecuniam, et creditor eam recusat accipere; tunc enim debitor ad usuras vel alias molestias evitandas, potest eam consignare, seu deponere apud Iudicem, textu expresso in l. *Acceptam* C. de Usuris, ubi subiungitur, quod hoc modo debitor, et a solutione legitimarum usurarum (seu *interesse*), et a periculo casus fortuiti liberetur, et ius pignorum tollatur; Depositum privatum est, quod fit privata partium auctoritate, ut quando apud privatum aliquem, de cuius fide et diligenti cura deponens confidit, res aliqua deponitur, ut eam rite custodiat.

Depositarius non potest uti re deposita absque consensu expresso, vel tacito eius, qui deposuit, alioquin furtum committere censetur, textu expresso in l. *Si sacculum* ff. Depositi, ibi: *Si sacculum vel argentum signatum deposuero, et is penes quem depositum fuit, me invito contrectaverit, et depositi, et furti actio mihi in eum competet*. Sic etiam statuitur, § *Furtum autem* Institut. de obligat. quae ex delicto nasc., ibi: *Sive creditor pignore, sive is, apud quem res deposita est, ea re utatur, furtum committit*. Notanter autem dicitur, sine consensu expresso, vel tacito eius, qui rem deposuit, ut intelligatur, quod si depositarius bona fide existimet Domino id non displicere, si utatur re deposita, tunc non peccabit utendo, nec furti actione tenebitur; et hoc multo magis, si

Dominus expressam licentiam utendi concesserit; cit. l. *Si sacculum*, § *Si permissu meo*, ff. *Depositum*.

- 10 Depositarius debet depositum custodire, atque servare ea fide, cura et diligentia, qua solet custodire et servare res proprias: textu expresso in leg. *Quod Nerva* ff. *Depositum*, ibi: *Nisi tamen ad suum modum curam in deposito praestet, fraude non caret; nec enim salva fide minorem iis (depositis) quam suis rebus diligentiam praestabit*. Depositarius tenetur rem depositam restituere talem, qualem accepit, id est non fractam, non comminutam, nec aliquo modo sua imputabili culpa deterioratam, alioquin non videtur res reddita, et potest contra eum agi actione depositi; textu expresso in l. 1, § *Si res deposita*, ff. *Depositum*, ibi: *Si res deposita deterior reddatur, quasi non reddatur, agi Depositum potest; cum enim deterior redditur, potest dici dolo malo redditam non esse*.
- 12 Hinc depositarius tenetur de dolo et culpa lata; l. 1, iunct. Glossa vers. *Culpam*, Cod. *Depositum*, ubi dicitur: *Qui depositum accepit, dolum suum et latam culpam praestare debuit*; concordat textus in l. 1, § *In conducto*, et § ult. ff. *Depositum*, et cap. *Bona fides* 2 de *deposito*, ubi expresse dicitur: *Bona fides abesse praesumitur, si rebus tuis salvis existentibus depositas amisisti*, ubi autem bona fides abesse praesumitur, ubi praesumitur dolo adesse, nam contraria sunt, ut expresse dicit Glossa ibidem verb. *Rebus tuis*. Et est communis.
- 13 Depositarius adeo tenetur de dolo, ut non valeat pactum de dolo non praestando, talis enim conventio est contra bonam fidem bonosque mores, tribuens peccandi licentiam, l. 1, § *Illud non*, ff. *Depositum*, et consimilis pactio de dolo non praestando improbat generaliter in omnibus contractibus; leg. *Contractus* ff. de *Reg. Iur.*, et l. *Si unus*, § *Illud*, ff. de *Pactis*, ibi: *Illud nulla pactione effici potest, ne dolo*
- 14 *malus praestetur*. Hoc tamen intelligi debet solum de remissione doli futuri; non vero de remissione doli praeteriti, ut observat Glossa communiter recepta in cit. § *Illud*; et ratio disparitatis, quia per remissionem doli futuri animaretur quis ad male agendum seu dolum committendum; secus vero per remissionem doli praeteriti, ut de se patet; unde solae pactiones de non praestando dolo futuro, utpote in animae detrimentum vergentes, improbantur et non sustinentur; arg. cap. *Pactiones factae* 8 de *Pactis*, ibi: *Quod etiam de aliis (pactionibus) est dicendum, quae observatae vergent in animae detrimentum. Nam iuxta legitimas sanctiones, pactum turpe vel rei turpis, aut impossibilis de iure, vel de facto nullam obligationem inducit*.
- 15 Depositarius non tenetur de culpa levi et levissima. Est communis; arg. cit. l. 1 Cod. *De-*

positi; ubi expresse dicitur *Depositum teneri solum de culpa lata et dolo*, ibi: *Qui depositum accepit, dolum solum et latam culpam praestare debuit*. Et ratio est, quia in contractibus, qui celebrantur gratia dantis tantum, praestantur solum dolo et culpa lata, non vero culpa levis et levissima; depositum autem regulariter fit tantum gratia deponentis, l. *Si ut certo*, § *Nunc videndum*, ff. *Commodati*, adeoque, etc. Excipiuntur tamen plures casus, in quibus tenetur Depositarius etiam de culpa levi. Sic Glossa communiter recepta in cap. *Bona fides* de *Deposito*, verb. *De culpa*, ubi plures tales casus enumerat. Primo, igitur tenetur Depositarius etiam de culpa levi, quando expresse convenit, ut in deposito etiam culpa levis praestetur, textu expresso in l. *Depositum* 1, § 6, ff. *Depositum* vel contra, ibi: *Si convenit, ut in deposito et culpa praestetur, rata est conventio; contractus enim legem ex conventionem accipiunt*; et iterum ibidem in § 35, ibi: *Saepe evenit ut res deposita vel nummi periculo sint eius, apud quem deponuntur, ut puta si hoc nominatim convenit*; et consimiliter habetur in leg. *Iuris gentium* 7, § 15, ff. de *Pactis*, lib. 2, tit. 14, ibi: *Si quis pactus sit, ut causa depositi omne periculum praestet*, Pomponius ait pactionem valere, nec quasi contra iuris formam non esse servandam; et ibidem habetur in Reg. 85 *Iuris* in 6, ibi: *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur*. Secundo, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si seipsum ad recipiendum depositum obtulit, et postmodum res deposita culpa sua licet levi periit; cit. l. *Depositum* 1, § 35, ff. *Depositum*, et cap. *Bona fides* 2 de *Deposito*, ubi sic expresse statuitur: *De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti*. Et ratio est, quia Depositarius se ipsum offerens ad recipiendum depositum, hoc ipso ad diligentior custodiam sese obligare censetur. Tertio, Depositarius tenetur etiam de culpa levi, si mercedem pro custodia recipit: cit. l. *Depositum* 1, § *Si vestimenta* et § *Si quis servum*, ff. *Depositum*, et cit. c. *Bona fides* 2 de *Deposito*, ubi expresse dicitur: *De culpa quoque teneris... si aliquid pro custodia recepisses*. Et ratio est, quia tunc datur actio ex conducto adversus Depositarium, ex quo custodiam rei in se recipit interveniente mercede pro tali custodia, et sic cum talis contractus sit factus gratia utriusque, scilicet Depositoris et Depositarii, debet praestari nedum culpa lata, sed etiam levis; non vero culpa levissima, argum. cit. leg. *Si ut certo*, § *Interdum*, ff. *Commodati*. Et est communis. Quarto, tenetur Depositarius etiam de culpa levi, quando requisitus, ut depositum redderet, est in mora reddendi; l. *Si in Asia* 12, § 3, ff. *Depositum* vel contra, ibi: *Depositum quoque eo die, quo depositi actum sit, periculo eius, apud quem Depositum fuerit, est, si iudicii accipiendi tem-*

pore potuit id reddere reus, nec reddidit; leg. Quod te 5 ff. de rebus creditis, lib. 12, tit. 1, ibi: Quod te mihi dare oportuerat, si id postea perierit, quum per te factum erit, quo minus id mihi dares, tuum fore id detrimentum constat. Immo ratione morae in reddendo imputatur etiam casus fortuitus, textu expresso in cit. cap. Bona fides 2 de Deposito¹.

- 20 Depositarius non obligatur ad praestandum casum fortuitum, exceptis tribus casibus, si videlicet pactum, culpa (crassa) vel mora culpabilis praecessit casum fortuitum textu expresso in cit. cap. Bona fides 2 de Deposito, ibi: Pacto vero, culpa vel mora praecedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Quod casus fortuiti non imputentur, habetur expresse in leg. Contractus 23 ff. De diversis Reg. Iuris antiq., lib. 50, tit. 17, ibi: Casus... quaeque sine culpa accidunt... a nullo praestantur, et etiam in c. Cum gratia sui 1 de Commodato. Quod autem ad casus etiam fortuitos obligetur Depositarius ratione pacti habetur etiam in l. Depositum 1, § 6, ff. Depositum, et in l. Iuris gentium 7, § 15, ff. de Pactis, lib. 2, tit. 14, et in Reg. 85 Iuris in 6. Quod teneatur ratione culpa praecedentis ad casum fortuitum, habetur etiam in cit. l. 1, § Si rem, ff. eodem; qui enim dat causam damni, damnum dedisse videtur. Quod teneatur ratione morae culpabilis habetur, etiam in l. Si Asia 12, § 3, ff. Depositum, et in l. Quod te 5 ff. de Rebus creditis, lib. 12, tit. 1, saltem si res alioquin non fuisset peritura apud dominum, si suo tempore restituta fuisset; Glossa ibid., verb. Periculum, iuxta Gloss. marg. litt. B; nam mora cuilibet est nociva Regula 25 Iuris in 6, et expresse habetur in l. Item 11, § fin., ff. de Rei vindic. lib. 6, tit. 1, ibi: Sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere praestari, nam si ei restituisset, distraxisset et pretium esset lucratus.

- 21 Depositor potest statim quandocumque voluerit depositum revocare, et Depositarius debet statim rem depositam restituere, alioquin De-

positor potest depositi actione agere, textu expresso in leg. Depositum 1, § 22, ff. Depositum vel contra, ibi: Est autem apud Iulianum lib. 13 Digestorum scriptum, eum, qui rem deposuit, statim posse depositi actione agere. Hoc enim ipso dolo facere eum, qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat; et in l. Si quis 11 C. Depositum vel contra, ibi: Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur; et in cap. Bona fides 2 de Deposito, ibi: Sane depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare. Immo 22 Depositor potest restitutionem depositi sui reposcere, etiam antequam sit elapsum tempus, pro quo res deposita fuit; cum enim Depositarii gratia contrahatur, non prohibendus est pro arbitrio revocare contractum et mutare voluntatem; cit. leg. 1, § Si hic et § Proinde, ff. Depositum; et Glossa ibid., verb. Mutare ad § pen., ibi: Deponens pecuniam reddendam post tempus, non est obligatus Depositario non repetere ante tempus; et ideo potest mutare voluntatem, et ante tempus repetere.

Dantur autem plures casus, in quibus Depositarius rem depositam Depositori repetenti statim reddere non tenetur, sed restitutionem differre potest, vel etiam debet. Et primo quidem, res deposita non est statim restituenda Depositori illam repetenti, quando aliquid de novo emergit restitutionem impediens; cit. l. Depositum 1, § Est autem, ff. Depositum, ibi: Marcellus autem ait non semper videri posse dolo facere eum qui reposcenti non reddat. Quid enim, si in Provincia res sit vel in horreis, quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas, vel conditio dispositionis non extitit. Secundo si ex restitutione certe 24 vel probabiliter timetur secuturum damnum spirituale, vel temporale ipsi Depositori, vel alicui alteri, ut si furiosus repetat gladium a Depositario, nam manifestum est, tunc non esse reddendum; can. Ne quis arbitretur 14, caus. 22, qu. 2. Tertio, quando bona Deposi-

¹ Quinto tenetur Depositarius de culpa levi et levissima quando Depositum respicit solius depositarii utilitatem, eique concessus est rei depositae usus, ut novissime definivit Rot. in Romana Concursus de Hammeranis super emendatione, et refectione damnorum, 2 Decembris 1782, §. 4, cor. de Bayane, et in eiusdem confirmatoria, 6 Iunii 1783, § fin. in fin., cor. eod. Ut itaque recte diiudicari possit, ad quid teneatur Depositarius, expendenda est natura depositi. Si depositum factum comperitur in gratiam Deponentis, tunc Depositarius tenetur de dolo tantum, et lata culpa. Si Depositum Depositarii utilitatem respicit, tunc de dolo, lata, levi et levissima culpa tenetur. Quod si in utriusque commodum constitutum sit depositum tunc dolo, lata et levis tantum culpa venit, non levissima. Bald. 1. Si ut certo ff. Commodat. In contractibus qui celebrantur gratia dantis venit dolo, et lata culpa; in contractibus vero, qui celebrantur gratia recipientis tantum, venit dolo, lata culpa, levis et levissima: in con-

tractibus vero qui celebrantur gratia utriusque, venit dolo, lata culpa, et levis. Quam distinctionem communiter sequuntur Scabell. in Sum. lit. D, §. 17, n. 17; Constantin. vot. Dec. 102, n. 7; Voet. in Pandect. lib. 16, tit. 3, num. 7; Bruneman. in Cod. l. 4, tit. 34, leg. 1, num. 1, et seq.; Duaren. in tit. Deposit. vel contr., cap. 3, §. Possum enim in fin. tom. 3, p. 506, coll. 2.

Quando vero depositum fit in gratiam deponentis tunc regulare dicitur depositum; quando e contra fit in gratiam depositarii tantum, irregulare appellatur, et hoc casu depositarius tenetur de quacumque culpa et de casu demum fortuito, eo quia res deposita in depositarii transeat Dominium, ut post longam Allegationum seriem tenet, et exornat Rot. cor. Falconer., tit. de solut. et liberat., decis. 9 a num. 6 ad num. 9. Efficitur depositarius irregularis, et omne periculum in se assumit, atque tenetur de quocumque casu fortuito, et inopinato propter dominium in ipsum translatum (ED. BARBIELL.).

- toris ob aliquod crimen sunt confiscata, tunc enim non ipsi Depositori, sed Fisco tradenda sunt; l. *Bona fides* 31, in princip., Depositi. Depositor enim in tali casu amisit ius repetendi suum Depositum. Quarto, quando dominus et fur, qui rem furto ablatam apud aliquem deposuit, concurrunt in illa repetenda, tunc enim res illa non furi, qui eam deposuit, sed vero domino est restituenda; cit. l. *Bona fides* 31,
- 27 § *Incurrit hic*. Si tamen domino non comparente solus fur rem furtivam depositam repetat, tunc est ipsi reddenda; l. 1, § *Si praedo*, ff. Depositi, et cit. l. *Bona fides* 31, § *Incurrit*, vers. *Quod si ergo*; Pirhing lib. 3 decr., tit. 15,
- 28 n. 7; Reiffenstuel ibid., n. 23. Quinto, quando fur rem furatam deposuit apud Dominum eius ignorantem pro tunc rem esse suam quam postea suam esse cognoscens non tenetur eam furi repetenti restituere, sed retinere potest: immo, et si a Domino ignorante tradita sit furi, quasi ex causa depositi, potest ab illo per conditionem indebiti repeti; cit. l. *Bona fides*, § *Si tamen*, et seq. ff. Depositi; Pirhing loc. cit., n. 7; Reiffenstuel loc. cit., n. 24; Silvester verb. *Depositum*, qu. 10, et alii.
- 29 Depositarius non potest retinere rem depositam pro compensatione alicuius sui crediti erga Depositorem; textu expresso in l. *Si quis* 11 Cod. Depositi, ibi: *Si quis vel pecunias, vel res quasdam per depositionis acceperit titulum, eas volenti ei, qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur, nullamque compensationem vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quasi et ipse quasdam contra eum qui deposuit, actiones personales, vel in rem, vel hypothecariam praetendens, cum non sub hoc modo depositum acceperit, ut non concessa ei retentio generetur, et contractus, qui a bona fide oritur, ad perfidiam retrahatur*; et cap. *Bona fides* 2 de Deposito, ibi: *Sane Depositori licuit pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quod facilem exitum credatur habere*; et concordat lex 14 C. de compensatione, lib. 4, tit. 31, ubi Iustinianus Imperator probatis iustis compensationibus eam expresse excipit, quae fieri posset occasione depositi, ibi: *Excepta actione depositi secundum nostram sanctionem, in qua nec compensationi locum esse disposuimus*. Et ratio patet ex ipsis textibus, quia Depositor rem suam committit fidei Depositarii, ut illam sibi fideliter et diligenter custodiat, donec revocetur,

et Depositarius se obligat ad talem rei custodiam, adeoque, contra datam fidem agi si talem rem penes se depositam non restituat¹.

Ex deposito facto penes Clericum, verb. g. 30 Canonicum aut Religiosum, seu Rectorem Ecclesiae vel Monasterii, et dolo seu culpa lata ipsius Depositarii perditio, non potest obligari Ecclesia vel Monasterium ad resarciendum damnum, nisi res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiae vel Monasterii; textu expresso in cap. *Gravis* 1 de Deposito, ibi: *Gravis illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit*; et infra: *Cum enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiae utilitatem conversam, non debemus de iure contra Canonicos eiusdem Ecclesiae praecise intentare iussionis instantiam, ut tibi eamdem reddant pecuniam, personae, non Ecclesiae commendatam*. Et est communis Doctorum sententia hac ratione ex Regul. 76 Iuris in 6 desumpta, quod *delictum personae non debet in detrimentum Ecclesiae redundare*. Notanter autem additum fuit: *Nisi res illa deposita fuerit conversa in utilitatem ipsius Ecclesiae vel Monasterii*, quia in tali casu Ecclesia vel Monasterium teneretur reddere id, quod dolo vel culpa Depositarii ad ipsam pervenit ex deposito, quia nemo debet locupletari cum alterius iactura; l. *Nam hoc* 14 ff. de cond. et indeb., ibi: *Hoc natura aequum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiore*. Et Regul. 48 iuris in 6, ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura*. Sic etiam Ecclesia vel Monasterium obligaretur ad instar aliorum Depositariorum, quando Praelatus una cum Capitulo seu Conventu, depositum in suam fidem et custodiam recepisset; colligitur ex cit. cap. *Gravis* 1 de Deposito, et docet Glossa communiter recepta ibidem, verb. *Personae* in fine. Praelatus enim, et Capitulum repraesentant Ecclesiam; argum. can. *Scire* 7, quaest. 1, et cap. *Requisivisti* 15 de Testament.

Depositarius si in periculo naufragii, hostilis incursus vel incendii, nequit res suas et alienas salvare, potest res suas pretiosiores salvare, prae alienis minus pretiosis. Est comm. cum Gloss. in l. *Si ut certo*, verb. *Salvas facere*, ff. Commodati; Pirhing lib. 3 decr., tit. 16, n. 16; Reiffenstuel ibid., n. 40; Abbas ibid., cap. 2, n. 2; Engel ibid., num. 9; Layman lib. 3 Theol. moral., tract. 4, cap. 7, n. 7; Azor. part. 3, lib. 7 de Commodato, c. 7, qu. 6; Less. lib. 2 de Iust. et iur., cap. 27, n. 23 et 27. Et ratio est, quia nemo tenetur

¹ Hanc sequitur opinionem post textus allegatos Voet in Pandect. lib. 16, tit. 5, n. 9. At quamvis iure compensationis ob impensas in rem depositam factas nequeat depositarius rem depositam penes se retinere,

ei tamen contraria depositi actio conceditur, ut easdem expensas consequi valeat. Voet. loc. c., n. 10; Duaren. in tit. *Depositum vel contra* cap. 5 et 6, tom. 3, pag. 511, coll. 2; de his vide infra in fin. (EDIT. BARBIELL.).

pati maius damnum proprium ad evitandum minus alterius, tenetur enim quisque prius sibi
 34 prospicere, deinde proximo. Et in tali casu Depositarius salvando res proprias pretiosiores, et deferendo alienas penes se depositas, nihil tenetur restituere, quia censetur absque sua culpa et casu fortuito interiisse; l. *Si ut certo*, § *Quod vero*, ff. Commodati, ubi Glossa cit. verb. *Salvas facere*, et l. *In rebus*, § 1, ff. Commodati; Engel loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., n. 41; Layman loc. cit.; n. 7; Azor. loc. cit.,
 35 cap. 7, qu. 6, cum aliis passim. Si res depositae sint pretiosiores rebus propriis Depositarii, et utrasque salvare non possit, tenetur Depositarius eas praeferre rebus suis vilioribus, illasque salvare postpositis propriis minoris pretii. Sic Abbas, Pirhing, Reiffenstuel, Less., Layman loc. cit.; arg. l. *Quod Nerva* ff. Depositum, l. *Si ut certo*, § *Quod vero senectute*, ff. Commodati, cap. *Bona fides* 2 de Deposito. Et ratio est, quia Depositarius ex prudentia et aequitate naturali tenetur adhibere circa res penes se depositas saltem eam diligentiam, quam quisque prudens circa res proprias adhibere solet; certum est autem, quod quisque res suas pretiosiores prae vilioribus suis periculo eriperet, adeoque etiam debet res alienas pretiosiores praeferre suis minus
 36 pretiosis. Depositarius, qui aliena pretiosiora propriis minus pretiosis praefereendo passus est iacturam, potest compensationem damni exigere, quia nemo tenetur cum suo damno conservare rem alterius, licet pretiosiore, quando contractus non est initus in gratiam recipientis, sed potius in gratiam dantis tantum, ut fit in deposito; quamvis enim Depositarius ex dictis teneatur res alienas pretiosiores praeferre rebus suis vilioribus, illasque salvare, postpositis propriis minoris pretii, potest tamen id facere animo exigendi compensationem iacturae, quam ideo passus est in propriis; l. *Actione Depositum* ff. hoc tit.; Lessius lib. 2 de Iust. et iur., cap. 27, n. 28; Molina tract. 2, disp. 296, n. 4; Pirhing l. c., n. 18; Reiffenst. l. c., n. 44; Engel
 37 l. c., n. 9, et alii. Immo si Depositarius non sit moraliter certus se posse recuperare a Domino rei alterius pretium, seu compensationem damni seu iacturae passae in praefereendo rem alienam pretiosiore suae viliori, ad id non teneretur, quia nemo in his contractibus intendit se obligare ad expensas faciendas pro re aliena cum notabili et gravi suo detrimento, vel probabili periculo eius, ut recte docent Pirhing loc. cit., n. 16, et Tambur. in Decal. part. 2, lib. 8,
 38 tract. 3, cap. 5, § 7, n. 4. Si res propriae et alienae sint aequalis valoris, et nequeat Depositarius utrasque salvare, tunc potest Depositarius salvare proprias, dimissis alienis. Sic communis cum Glossa in l. *Si ut certo*, verb. *Salvas facere*, ff. Commodati; Less. loc. cit., n. 29; Molina loc. cit., num. 7; Pirhing loc.

cit., num. 17; Reiffenstuel loc. cit., num. 42. Et ratio est, quia quisque magis seipsum diligere debet quam proximum, adeoque Depositarius potest potius res suas, quam alienas salvare, cum utraque sunt aequalis valoris, eo vel maxime, quod depositum sit in gratiam solius Deponentis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Nec de Deposito *miserabili*, nec de Deposito 39 *irregulari* agit hic Auctor. De utroque tamen breviter est disserendum.

Depositum *miserabile* in iure dicitur quando 40 aliquid naufragii, tumultus vel incendii occasione depositum est, ita ut unica deponendi causa fuerit imminens periculum l. 1, § 3, ff. Depositum. Sed depositum hoc miserabile, ut 41 recte monet Strykius in usu modern. Pandect., lib. 17, tit. 3, § 1, non tantum in mox dictis casibus a iure expressis locum habet, sed et ad similes extendendum, puta si fiat Depositum ob incursum hostium, ob aquarum inundationes, vel si peregrinans in gravi morbo constitutus teneatur eligere fidem Hospitis. Confer 42 etiam Cels. Bargal. de Dol. lib. 5, cap. 14, num. 38; Zuhn. de Mendac. lib. 2, cap. 26, num. 2.

Illud vero singulare in hoc Deposito occurrit, 43 quod ex eo aliquando ob dolum agi possint in duplum, quum Depositarius dolose Depositum negat, in haeredem tamen tantum in simplum ex dolo defuncti, nisi dolus proprius concurrat, ubi itidem tenetur in duplum l. 1, § 1, et leg. 18 ff. Depositum.

Moribus vero hanc dupli poenam exolevisse 44 tenet cum aliis Gronovvegg. de leg. Abrogat. ad leg. 1, § 1, ff. hoc tit. Sed ei locum etiamnum esse debere sentit Strykius in usu modern. Pandect., lib. 17, tit. 3, § 1; et ignorantiae 45 imprudentiaeque Iudicum adscribendum esse, quod haec poena communiter dictari non so- leat.

Depositum irregulare est, quando rei fungi- 46 bilis depositae usus Depositario concessus est, hac lege, ut sufficiat tantumdem restituere; leg. 1, § 34, leg. 24, leg. 26 ff. Depositum. Concedi autem potest usus rei depositae, vel tacite vel expresse. Tacite si pecunia deposita 47 non fuerit obsignata, sed potius Depositario adnumerata, leg. 26, § 2, leg. 29, in princip., ff. Depositum. Nisi tamen tales nummi traditi sint 48 in quos propter eorum antiquitatem similemve causam cadere queat affectio; Bruneman. ad leg. 24, n. 3, ff. Depositum. Expresse, si ab ini- 49 tio, vel ex post facto usus pecuniae, si Depo- sitario placuerit, conceditur, ubi antequam utatur, manet Depositum; leg. 1, § 34, ff. De- positum, leg. 10 ff. de Reb. Credit. Sed si De- 50 positarius hoc urget, statim fit mutuum, leg. 9 ff. de Reb. Credit. In effectu interest, quod 51

Depositum sit in concursu privilegiatum, non compensabile, periculum non connexum habeat secus ac in mutuo; Confer, si plura cupias de hoc Deposito irregulari, Stryk. in usu modern. Pandect., lib. 17, tit. 3, § 1, et praesertim Mascovium de Deposito irregulari.

- 52 Nunc veniamus ad depositum regulare. Verum est, quod ait Auctor n. 12, quod pactum, ut ne de dolo agatur, haud valet in Deposito. At valet pactum, ut ne Depositi unquam agatur leg. 27, § 3, ff. de Pactis. Quum tamen vi ipsa id pactum sit, ne de dolo agatur: existimat Iacobus Gothofredus in leg. 195 ff. de Regulis iuris, id inde promanare, quod expressa nocent, non expressa non nocent. Sed an recte, aliorum iudicium esto.
- 54 Leges Romanae infamia notant eum, qui Depositum dolose restituere recusavit, et ob do-

lum condemnatus est. An autem moribus ob dolum condemnatus adhuc infamis sit, quaestio est inter Doctores. Negat Schilter. exerc. 28, § 50. Affirmat vero Stryk. in usu modern. Pandect., lib. 17, tit. 3, § 7.

Gravior quaestio est, an exceptio retentionis ob impensas opponi queat Deposito. Negativam sententiam tenet Hann. ad Wesembec. tit. Deposit., n. 5, motus lege 11 C. Deposit. At communior est opinio affirmativa, modo impensae fuerint necessariae; quum repetens merito in dolo sit, quod expensas hasce in ipsam rem depositam factas refundere nolit, quo ipso tamen beneficium huic tributum est, quod rem meliorem recipiat; Bruneman. ad dict. leg. 11, num. 6; Mantica. de Ambig. Convent. lib. 10, tit. 10, num. 5; et cum aliis Stryk. in usu modern. Pandect., lib. 18, tit. 3, § 9¹.

DESERVITORES

ARTICULUS NOVUS ALIENAE MANUS

Summarium.

1. Quid nomine Deservitorum veniat. - 2. Deservitores ab Episcopo deputandi. - 3. Non solum quoad Ecclesias suae collationis. - 4. Etiam quoad Ecclesias non subiectas concursui. - 5. Vacante Dignitate in Cathedrali, cui annexa est Parochialis Episcopus nominat

- 1 Cum saepe contingat, non posse statim Ecclesiae Parochiali vacanti de idoneo Rectore provideri, praesertim si per formam concursus providendum sit; ne per eam moram populus Sacramentorum ac Divini Verbi necessario pabulo careat, atque ita salus animarum in discrimen veniat, Concilium Tridentinum praescribens formam concursus in Ecclesiis Parochialium provisione servandam, statuit quod *debeat Episcopus statim habita notitia vacationis Ecclesiae, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congrua, eius arbitrio, fructuum portionis assignatione, constituere, qui onera ipsius Ecclesiae sustineat, donec ei de Rectore provideatur.* Sess. c. de Reform.
- 2 Hinc deputationem et electionem Deservitoris sive Vicarii ad vacantem Ecclesiam competere soli Episcopo, etiam Sacram Congregationem declarasse, testatur Garcias de Benef. p. 9, c. 2, num. 13.
- 3 Et id non tantum quoad Ecclesias suae collationis, sed etiam ad aliorum collationem, electionem vel provisionem, etiam Sedis Apostolicae vigore reservationis, spectantes.
- 4 Immo, licet Ecclesiae vacantes non subiacent concursui, nihilominus Episcopo, earum

Deservitorem. - 6. Ecclesiae Patronatus Laici et Regii accipiunt Deservitorem ab Episcopo, sine Patroni vel Regis nominatione. - 7. Episcopus determinat congruam sustentationem Deservitoribus. - 8. In eorum deputatione non debent audire Examinatores. - 9, 10. Deservitor debet subire onera Pastoralia. - 11. Deservitor potest dare Sacerdoti licentiam assistendi Matrimonio.

vacatione occurrente, constituendi Vicarium sive Deservitorem auctoritas competit.

Quare vacante Dignitate in Ecclesia Cathedrali aut Collegiata, cui annexa est Parochialis, Episcopus nominat ac deputat Vicarium seu deservitorem; quamvis ipsa Parochialis sic unita concursui non exponatur: uti notat Massobrius in Praxi habendi concursum Requis. 1, dub. 16, qui et ibidem resolvit etiam in Ecclesiis unitis Capitulis deputandum esse per Episcopum idoneum Deservitorem; tametsi etiam Ecclesiis illis deserviretur per vicarios dumtaxat amovibiles.

Similiter Ecclesiae Patronatus laici, quin et Regii, quamvis a forma concursus exemptae, ab Episcopis sine praecisa Patroni aut Regis nominatione vel praesentatione huiusmodi Deservitorem accipiunt, qui curam Ecclesiae vacantis habeat, donec de Rectore ei provideatur.

Electo Deservitore, sive Vicario, Concilium Trident. permittit Episcopi arbitrio determinare portionem congruam eius sustentationi necessariam; utique ex fructibus ipsius Ecclesiae Parochialis vacantis.

In deputatione et electione Deservitoris Episcopus audire non debet Examinatores Syno-

¹ Moderato antiquarum legum rigore, non modo pro impensis in rem depositam factis, sed insuper pro omnibus debitis cum eadem re connexis ius hodiernum depositario retentionem rei concedit, ut praeter allegatos tenet Berger. oeconom. iur. lib. 3, tit. 2; Struv. syn-

tag. iur. civil., exercit. 21, qui insuper addit., depositarium expensarum refectionem amplius consequi non posse, si non opposita retentione, nec expensis deductis, rem integram restituat (EDIT. BARBIELL.).

dales; neque ab his Deservitor sive Vicarius examinari aut probari debet; sed illum Episcopus deputare potest, quem ipse idoneum iudicaverit.

9 Vicarius huiusmodi constitutus, ex Concilio Tridentino, debet subire onera Pastoralia, ipsique Ecclesiae et Populo in Pastoralibus deservire.

10 Unde Vicarius *Deservitor*, et Vicaria dici solet *Deservitura*, tamquam qui omnia praestet, quae ipse Parochus praestare deberet. Et ideo in literis deputationis Vicarii sive Deservitoris, quarum forma extat apud Barbosam in Appendice ad Tractatum de Officio Episc., form. 56, haec ita exprimuntur: *Te Vicarium, ipsius Ecclesiae S. N. constituimus et deputamus, cum auctoritate Missas et alia divina Officia celebrandi, Sacramenta administrandi, et alias functiones Ecclesiasticas obeundi, ad quae tenetur, et quae animarum quilibet Rector aut Administrator praestare et obire solet.*

Quemadmodum administratio Sacramento-¹¹rum, uti et assistentia matrimonio, non est proprie actus iurisdictionis, sed simpliciter actus Pastoralis; ita Deservitor aut Vicarius huiusmodi licentiam assistenti matrimonio alteri Sacerdoti dare potest ex Canonistarum fere omnium sententia; quia, ut ipsi inquirunt, delegatus est ad universitatem causarum, cui subdelegandi auctoritas competit; atque ita in praxi servatur.

Et huiusmodi ius assistendi matrimonio ita competere eidem manifestum est, ut licet Episcopus specialiter inhibuisset, ne ipse matrimonio individuo assisteret, nec ulli alteri Sacerdoti licentiam assistentiam daret; nihilominus eius assistentiam validum reddere matrimonium apud omnes in confesso est; quemadmodum declarasse Sacram Congregationem refert Sanchez de Matrimonio lib. 3, disp. 32, idque quia non obstante hac simplici prohibitione manet delegatus ad curam animarum, et loco Parochi.

DESPERATIO

Vide verb. VIRTUS, num. 32.

DETRACTIO

PARTITIO ARGUMENTI

DETRACTIO: 1. quoad eius esse, et modos quibus fieri potest; 2. quoad obligationem restitutionis famae, et quoad causas excusantes a tali restitutione.

ARTICULUS I. *Detractio quoad eius esse, et modos quibus fieri potest.*

SUMMARY. 1. Detractio quid sit. - 2. Quid sit fama. - 3. Quid sit honor. - 4. Honor in uno sensu est maius bonum, quam fama, et in alio sensu est maius bonum fama, quam honor. - 5. Detractio dividitur primo in formalem et materiale, et quae utraque sit. - 6. Detractio dividitur secundo in directam et indirectam, et quae utraque sit. - 7. Detractio dividitur tertio in contumeliam, diffamationem, et susurationem. - 8. Contumelia quid sit. - 9. Diffamatio quid sit. - 10. Susurratio quid sit. - 11. Detractio calumnians, nisi excuset materia levis, est semper peccatum mortale. - 12. Detractio non calumnians, sed tantum revelans, est peccatum mortale, quatuor concurrentibus conditionibus; his, vel una earum deficiente, evadit peccatum veniale, aut excusatur omnino a peccato. - 13. Defectu voluntarii perfecti, detractio, quae de sui natura est peccatum mortale, redditur tantum veniale, vel nullum omnino peccatum. - 14. Qui detrahit ex naturali impetu pravae consuetudinis et loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non peccat mortaliter in ipso actu, licet peccet in sua causa. - 15. Defectu materiae gravis detractio evadit solum peccatum veniale. - 16. Levitas et gravitas materiae detractionis attendi debet potissimum ex conditione personae, quae infamatur. - 17. Regulariter non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis, vel naturarum. - 18. Similiter non est mortale narrare defectus morales de aliquo in generali. - 19. Mortaliter tamen peccat, et detrahit, si quis de determinata persona generali dicat. V. G. *se scire quid de illo, quod si dicat, sit eum magno rubore affecturus.* - 20. Non est

mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato male loqui. - 21. Si tamen non sit tale crimen, quod in aliorum damnum redundet. Hinc qui dicit Religiosum talis Monasterii, vel Ordinis, hominem talis familiae, tale, vel tale crimen commisisse, peccat. - 22. Gravius tamen, et gravissime peccat, qui Ordini, seu Congregationi alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahit dicendo V. G. quod in eo male et inobservanter vivatur nisi tamen sit plene notorium. - 23. Diffamatum in uno crimine, de altero valde affini diffamare, V. G. dicere de adultero quod misit literas amatorias, est tantum peccatum veniale. - 24. Affertur regula generalis ad dignoscendum, quando peccatur graviter vel leviter in huiusmodi materia. - 25. Defectu rei occultae detractio evadit solum peccatum veniale. - 26. Duplex est notorium, scilicet notorium notorietate iuris, et notorium notorietate facti, et quid sit utrumque. - 27. Ad constituendum aliquid notorium notorietate facti, quot homines illud scire debeant. - 28. Crimen notorium notorietate iuris, postquam per sententiam condemnatoriam publicatum est, potest evulgari sine iniuria in omnibus aliis locis. - 29. Crimen notorium notorietate facti alicubi aliis eiusdem loci seu Vicinae id nondum scientibus manifestare non est peccatum saltem mortale. - 30. Si autem id fiat ex aliquo malo affectu, et effectu, scilicet ex gravi odio, vindicta, vel novo damno illius proximi, est peccatum mortale; si fiat ex mera loquacitate, est veniale; si fiat ex zelo animi, vel ad alium bonum finem, nullum est peccatum. - 31. Crimen notorium non absolute, sed respectively et limitate ad aliquem solum particularem locum, referre in alio loco, ad quem non erat alias de facili notitia perventura, est peccatum mortale contra iustitiam. - 32. Secus probabiliter est quando crimen est

notorium in aliquo loco seu Civitate simpliciter, et absolute; Attamen contraria opinio est communior, et probabilior. - 33. Qui occultum alicuius crimen ab aliis auditum narrat, non peccat saltem mortaliter, si absque propria confirmatione et proposito nocendi narret, vel tales circumstantiae concurrant ut credibile sit audientes non esse credituros. - 34. Si vero cum propria asseveratione, et confirmatione, iisque circumstantiis tale auditum occultum crimen narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra iustitiam cum onere restitutionis. - 35. Si tamen in talis occulti criminis narratione tales circumstantiae concurrant, ut narratio per se quidem fidem non mereatur, is vero qui narrat, animadvertat, audientes, non ex vi suae narrationis propria tamen levitate esse credituros, vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra iustitiam, sed tamen peccat contra Charitatem gravius vel levius iuxta qualitatem materiae. - 36. Peccat mortaliter cum obligatione restitutionis, qui infamatum iam emendatum de praeterito, et iam oblito crimine, denuo sine iusta causa infamat. - 37. Probabilis mortaliter peccat, qui occultum alterius crimen sine iusta causa manifestat uni vel alteri viro prudenti non ulterius divulgaturo. - 38. Si quis autem salutis, vel consilii tantum causa, et non intentione detrahendi, et laedendi, alicui amico, seu consiliario taciturno narrat iniuriam sibi factam, seu grave crimen contra se commissum, non peccat mortaliter, licet inde proveniat aliqua infamia auctori. - 39. Defunctis detrahere, seu eorum gravia crimina propalare, est peccatum mortale ad restitutionem obligans. - 40. Hinc etiam Historiographi contra iustitiam peccant, si occulta mortuorum crimina pandant. - 41. Quo tamen ad mortuorum crimina publica iam oblivione sepulta vel sepelienda, seu uno vel altero tantum loco cognita, plus Historicis, quam aliis hominibus est concessum. - 42. Peccant autem Historici describendo crimina mortuorum publica, et non referendo poenitentiam vel emendationem, si respuerint. - 43. Defectu iniustitiae revelandi crimen occultum, revelare non est peccatum. - 44. Causae iustae revelandi aliquod crimen verum occultum alterius sunt praesertim quatuor, quae enumerantur. - 45. Propter primam causam, scilicet propter bonum

ipsius revelantis potest quis licite occultum crimen proximi, vel iniuriam sibi factam revelare viro gravi et prudenti, ut consilium vel in sua afflictione solamen capiat. - 46. Dummodo tamen pro quanto est sibi possibile cum minimo alterius damno fiat. - 47. Ad evadendam mortem, vel gravia tormenta ob crimen occultum alterius sibi falso impositum potest quis licite manifestare crimen occultum alterius verum. - 48. Nullimode autem licet crimen falsum imponere innocenti. - 49. Ut quis Officium vel Beneficium sibi vel suis dignis assequatur, non est illicitum saltem sub gravi competitoris non dignioris vitium occultum Collatori aperire. - 50. Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium, potest quis licite proximi occulta crimina, et incognitos defectus revelare ad audientium instructionem, informationem et cautelam, ut sic a multis malis et damnis liberentur. - 51. Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis, potest quis manifestare Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur et emendetur. - 52. Propter quartam causam, scilicet propter bonum commune Reipublicae vel Communitatis potest quis licite revelare occultum crimen vel incognitum defectum alterius, quoties ita necesse est ad impediendum maius damnum Reipublicae vel Communitatis. - 53. Detrahentes voluntarie, et sine causa audire, et cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. - 54. Audiens detrahentem cum aliis, inducendo, provocando, adiuvando, peccat mortaliter contra iustitiam, et ad restitutionem obligatur respectu infamati. - 55. Audiens detrahentem non inducendo sed solum consentiendo, et complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra Charitatem. - 56. Si quis delectaretur praecise de lepiditate, gratia, dexteritate, aut exaggeratione detractoris, esset inde culpandus peccati gravis. - 57. Audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile et commode potest, peccat mortaliter contra charitatem, ex duplici respectu. - 58. Seipsum infamare sine rationabili causa est peccatum, veniale tamen ubi nullum aliud intervenit detrimentum. - 59. Quando quis tamen se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiae, proximo, etiam vitae suae, peccat mortaliter.

- 1 Detractio est alienae famae occulta et iniusta laesio seu denigratio. Est in re communis. Hinc ad uberiorem detractionis notitiam advertendum venit, quod quamvis honor et fama quandoque sumantur pro eodem, revera tamen differunt. Nam fama est existimatio bona de aliquo, quoad aliquod eius bonum, v. g. quoad eius virtutem, scientiam, pulchritudinem, nobilitatem, favorem Principum, divitias et alia huiusmodi, quae hominem commendant, et bonam de ipso existimationem causant. Honor autem est testificatio quaedam excellentiae alterius; id est exhibitio alicuius rei, velut in testimonium et recognitionem quamdam excellentiae, quam habet ille, qui honoratur; ex quibus habes, quod fama consistit in interna bona existimatione; honor vero in externa significatione nostrae existimationis de excellentia alterius. Hinc si honor sumatur prout includit famam, eique superaddit testificationem, recte dicit Lessius lib. 2, cap. 11, n. 5, quod honor sit maius bonum quam fama; et e contra si fama sumatur prout contradistincta ab honore; Cardin. de Lugo de Iustitia, disp. 14,

num. 9, merito dicit famam praevalere honori, quia melius est interne haberi pro bono, quam externe tantum dici bonum, et interne haberi pro malo; si enim daretur optio, quilibet sanae mentis mallet, quod alii bene et honorifice de se in corde sentirent absque ullo signo aut testificatione talis bonae opinionis seu existimationis, quam quod bonam de se opinionem seu existimationem significarent, in corde tamen male de ipso sentirent, iuxta illud Matth. 15, et Marc. 7: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*; nunc autem, quia non cernuntur corda hominum, magis gaudet quis de honore, quam de fama sola; quia ex honore arguit se habere etiam bonam famam apud eos, qui ipsum exterius honorant. At absolute loquendo maius bonum esse famam, quam honorem secundum se, tenent Sotus 5 de Iustitia, quaest. 10, art. 2; Molina tom. 5, disp. 26, n. 1; Lugo loc. cit., n. 9, et alii.

Detractio varie dividitur. Primo dividitur ex 5 parte voluntarii in detractionem formalem et materialem. Detractio formalis est, quae fit cum

directa intentione alteri nocendi, seu alienam famam denigrandi. Detractio materialis est, quae fit quidem absque directa intentione et voluntate alteri nocendi, vel eius famam denigrandi, sed tamen cum praevisto, vel praevideri debito periculo nocumenti, seu infamiae alterius, adeoque non sine indirecto voluntario et intentione nocendi. Secundo dividitur ex parte modi detrahendi in detractiorem directam et indirectam.

6 Directa est illa, qua directe et positive laeditur fama proximi, et fit quatuor modis contentis in hoc versu:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens;

primo scilicet imponendo alicui crimen falsum, secundo amplificando seu exaggerando crimen verum; tertio manifestando crimen occultum; quarto opus recte factum sinistre interpretando, seu temere exterius iudicando, ut de illo Lucae 11: *In Beelzebub Principe Daemoniorum eiicit Daemonia*. Detractio indirecta est illa, qua solum indirecte, et quasi negative laeditur fama proximi, et fit etiam quatuor modis contentis in hoc alio versu:

Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remisit;

primo scilicet negando alterius bonum, seu recte factum vel eius dotes; secundo bonum vel dotes alterius extenuando; tertio tacendo malitiose bonum, vel dotes alterius eo loco et tempore, quo tale silentium interpretatur ab aliis pro tacita vituperatione; quarto ita frigide et simulate loquendo, ut talis laus potius cedat in diminutionem famae alterius, seu eius vituperium iuxta illud Gellii, l. 19: *Turpius est exigue atque frigide laudari, quam insectanter et graviter vituperari*. Tertio dividitur detractio ex parte circumstantiarum in contumeliam, diffamationem et susurrationem. Contumelia est iniuria, qua alteri crimen falsum vel verum occultum palam in eius praesentia quasi in faciem obicitur, et est gravior detractio, quia detractio laedit proximum in absentia, contumelia in praesentia, atque adeo illa laedit solum famam, ista vero famam et honorem; cum contumelia conveniunt *Convicium et Improperium*; similiter *Derisio et subsannatio*, quae motibus iniuriosis corporis fieri solet, iuxta illud Proverb. 6: *Annuat oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum*.

9 Diffamatio est detractio famae alterius publica,

seu coram multis facta, et cum directa vel indirecta intentione alterius infamiam in publicum propalandi. Susurratio est prava oblocutio de 10 proximo ad iniuste tollendam amicitiam ipsius cum aliis, discordiamque seminandam, iuxta illud Ecclesiastici 28: *Susurro et bilinguis maledictus*.

Detractio calumnians, qua crimen falsum alteri imponitur, nisi excuset materia levis, est semper peccatum mortale, quia falsitatem proponere in nullo casu licitum existit, cum mendacium sit intrinsece malum, et si sit in materia gravi, peccatum mortale; unde merito Innocent. XI, die 2 Martii 1679, tres sequentes condemnavit propositiones, quarum prior in ordine 30, sic habet: *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter haec ignominia vitari nequit*. Altera ordine 43, sic sonat: *Quidni nonnisi veniale sit Detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* Et alia ordine 44, sic dicit: *Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam et honorem defendat; et si hoc non est probabile, vix erit opinio probabilis in Theologia*¹.

Detractio non calumnians, sed revelans tantum, qua alterius verum sed occultum crimen proditur, est peccatum mortale, quatuor concurrentibus videlicet: primo, si adsit voluntarium perfectum; secundo, materia gravis; tertio, res occulta; quarto, iniustitia revelandi. His conditionibus vel una earum deficiente, evadit peccatum veniale aut excusatur omnino a peccato. Est communis. Hinc resolves primo, quod defectu voluntarii perfecti, detractio, quae de sui natura esset peccatum mortale, redditur tantum veniale; aut excusatur omnino a peccato, sicuti patet in caeteris aliis peccatis. Divus enim Augustinus lib. de vera Religione, cap. 4, sic expresse ait: *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium*. Etenim nisi dicamus ob imperfectionem actus, verb. gr. ob ignorantiam, aut inadvertentiam ad nocumentum proximi, vel ob vehementem passionem, aut praecipitantiam mentis et linguae, detractiorem saepissime excusari a mortali, adeo familiare est hoc vitium, quod totum pene genus humanum periclitabitur, siquidem, ut dicit Divus Iacobus in sua Epistola Catholica, cap. 3: *Lingua modicum quidem membrum est, sed inquietum malum, quod nullus hominum domare*

¹ Ad coercendam detrahendi licentiam, respuendasque quorundam casuistarum sententias, pio adfectu legat Christianus caput 3, et 4 Epist. Cath. B. Jacobi apostoli teneatque hanc D. Thomae doctrinam: *Si verba*, per quae fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi levitate, vel propter causam aliquam non necessariam, non est pecca-

tum mortale: nisi forte verbum, quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicuius laedat, et praecipue in his, quae pertinent ad honestatem vitae, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis; Summ. 2-2, quaest. 73, a. 2. Nec ignorantia te excusat (ab obligatione restituendi) si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere vel iacturam (Edit. Rom. 1766).

- 14 *potest*. Unde qui detrahunt ex naturali impetu pravae consuetudinis et loquacitatis absque omni advertentia ad damnum proximi, non peccant mortaliter in ipso actu, licet peccent in sua causa, scilicet ipsa mala consuetudine voluntarie contracta et retenta, iuxta generalem regulam communiter traditam a Doctoribus in materia de peccatis ex consuetudine ¹.
- 15 Resolves secundo, quod defectu materiae gravis detractio evadit solum peccatum veniale. Si enim levis sit materia, sive in se absolute, sive habita ratione circumstantiae personae, utique excusabitur a mortali, et evadet veniale ex parvitate materiae, sicuti in caeteris peccatis versantibus circa materiam divisibilem in levem et gravem, iuxta communem Doctorum sententiam in materia de peccatis. Levitas autem et gravitas materiae detractiois attendi debent potissimum ex conditione personae, quae infamatur, quia fieri potest, ut narrando defectus alicuius solum veniales vel etiam naturales, spectata conditione et statu illius, grave damnum quis inferat, et sic graviter peccat, ut si qualificatum et optimi nominis Religiosum mendaciis assuetum esse dicat, virum gravem ac consularem dicat illegitime natum, ortum esse de genere hebraeo et huiusmodi. Et e contra fieri potest, ut non sit peccatum mortale referre peccata mortalia, quae ob conditionem personae non notabiliter famam laedant, v. g. si quis dicat militem habere concubinam, fuisse ebrium, pugnas in duello, adolescentem esse prodigum, deditum amoribus, etc. Sic communiter Doctores cum Layman leg. 3, tract. 3, part. 2, cap. 3, n. 3; Caiet. 2-2, quaest. 73, art. 2, § *Ad hoc dicitur*; Sotus leg. 4, qu. 6, art. 3, circa 4 arg.
- 17 Ad uberiores huius materiae notitiam libet hic afferre varios casus particulares in praxi frequentissimos. Regulariter igitur non est mortale revelare defectus naturales animi, corporis vel naturarum, v. gr. quod quis sit ignarus, illegitimus, luscus, etc., nisi inde aliquod grave damnum ei sequatur, quia tales non sunt defectus mortales culpabiles. Ita communis. Similiter non est mortale narrare defectus morales de aliquo in generali dicendo v. g. esse superbum, iracundum, avarum, etc., quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione et defectu involuntario; nec oritur grave damnum famae; S. Anton. part. 1, tom. 8, c. 4; Layman loc. cit., cum communi. Mor-

taliter tamen peccat et detrahit, si quis de determinata persona in generali dicat, v. gr. *se scire quid de illo, quod si dicat, sit eum magno rubore affecturus*; quia audientes ex his et similibus verbis arguunt de eo aliquod grave delictum afferens ei gravem infamiam. *Omnes*. Non est mortale de aliquo ignoto vel indeter-
minato male loqui, verb. gr. in tali loco esse multos improbos, in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. gr. Simoniam; si tamen non sit tale crimen, quod in aliorum damnum redundet, quia tunc ratione talis gravis damni in alios redundantis erit mortale; Trul. d. 14, cum Azor., Bonac., Busembau, et aliis passim. Hinc qui dicit Religiosum talis Monasterii vel Ordinis, hominem talis familiae, tale vel tale crimen commisisse, v. gr. adulterium, fornicationem et huiusmodi, peccat mortaliter, quia licet congregatio verb. gr. Regularium re ipsa non maculetur ex unius Religiosi malitia aut perfidia, sicut nec Collegium Apostolorum ex proditione Iudae, maculatur tamen apud homines simplices et imperfectos, quibus id saepe multiplici scandalo esse solet; S. Augustin. Ep. 137 ad Clerum Hipponensem; Layman loc. cit., n. 12; Spor. tom. 2, tract. 5, cap. 4, n. 61; Molina, Navarr., et alii. Gravius autem et gravissime peccat, qui Ordini seu Congregationi alicui Religiosorum in communi, vel Monasterio detrahit dicendo v. gr. quod in ea male vivatur, non servetur Observantia Regularis, et huiusmodi (nisi tamen sit plane notorium), quia talis gravissimum damnum affert toti Religioni seu Congregationi, aut Communitati Religiosae; Layman loc. cit., n. 12; Trul. d. 12; Busemb. loc. cit., n. 15; Sotus, Navarr., et alii passim. Diffamatum in uno crimine de altero valde af-
fini infamare, ut verb. gr. dicere de adultero, quod miserit literas amatorias, est tantum peccatum veniale, quia tunc non notabiliter augeatur infamia; de disparato tamen et non conexo, seu affini delicto infamare, est mortale, quia infamis in uno genere vitii, non amisit ius famae in aliis virtutibus; Tanner. d. 4 de iust., qu. 8, d. 7, num. 141; Lessius d. 14; Busemb. l. c., n. 11; Navarr., et alii plures. Ne nimis in longum adducantur consimiles casus, ad dignoscendum, an graviter vel leviter peccetur in huiusmodi materia, affertur sequens regula generalis adducta a meo Sporer loc. cit., num. 59: *Quoties notabiliter fama alterius lae-*

¹ Quomodo haec regula intelligenda sit, exposuimus verb. BLASPHEMIA art. 1, in addit. ad n. 17. Quod autem attinet ad eos, qui ex loquacitate proximi detrahunt, haec habet S. Thomas 2-2, quaest. 73, art. 2 in corp. *Siquidem verba per quae fama alterius diminuitur, proferet aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi levitate vel propter causam aliquam non neces-*

sariam, non est peccatum mortale, nisi forte verbum, quod dicitur, sit adeo grave quod notabiliter famam alicuius laedat, et praecipue in his, quae pertinent ad honestatem vitae, quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis. Et tenetur aliquis ad restitutionem famae, sicut ad restitutionem cuiuslibet rei subtractae eo modo quo supra dictum est, cum de restitutione ageretur (EDIT. BARBIELL.).

ditur, sive defectus narratus sit mortalis, sive venialis, sive naturalis tantum, toties peccatur mortaliter. Quoties vero leviter solum laeditur fama, peccatur venialiter: quando nihil laeditur, quidquid dicatur, nihil peccatur ex hoc capite.

- 25 Resolves tertio, quod defectu rei occultae detractio evadit solum peccatum veniale; nam crimen iam notorium referre apud alios iam scientes, vel sine dubio alias brevi scituros secluso alio maligno affectu vel effectu malo, est ad summum peccatum veniale et saepe etiam nullum peccatum; quoad alios vero nondum scientes crimen alias notorium, diligenter est attendendum, qua notorietate sit notorium.
- 26 Duplex enim est notorium, scilicet, notorium notorietate iuris et notorium notorietate facti: notorium notorietate iuris dicitur id, quod scitur per confessionem rei in publico iudicio, vel per sententiam Iudicis iam publicatam; notorium notorietate facti dicitur id, quod per ipsam facti evidentiam apud tot est ita notum, ut nulla tergiversatione celari possit; Glossa in cap. *Vestra* de cohabitatio. Cleric. et mulier.
- 27 Ut autem aliquid dicatur notorium notorietate facti, aliqui dicunt sufficere, quod scient decem, quia hic numerus sufficit ad constituendum populum, seu turbam et Parochiam; lege 4 ff. de vi bonor. raptor. Alii dicunt sufficere, quod scient sex, quia hic numerus est plus, quam media pars numeri requisiti ad constituendum populum, seu turbam et Parochiam. Alii vero, quos sequimur cum Abbate in cap. *Vestra* de cohabitatio. Cleric. et mulier., num. 16; Molina disp. 31; Layman loc. cit., num. 8; Lugo disp. 14, n. 70; Sporer loc. cit., num. 68, dicunt, quod, quando factum limites secreti et occulti ita egreditur, ut attenta quantitate communitatis, qualitate hominum et humana imbecillitate, prudentis arbitrio censeatur impossibile cohibere, quo minus in aliorum cohabitantium vel Viciniae cognitionem deveniat, tunc respectu illius communitatis vel Viciniae censebitur notorium et publicum. Quare si Collegium constet octo incolis, sufficit plerumque quatuor vel quinque crimen cognovisse, ut Collegio notorium censeatur; sin autem Collegium vel Monasterium constet viginti incolis, sufficet octo cognovisse; si centum ibi inhabitent, sufficet quindecim vel viginti scire; in oppido quadraginta domos continente, sufficet octo vel decem diversarum domorum incolas tale crimen cognovisse; si civitas quinquies mille habitatores contineat, sufficet triginta vel quadra-

ginta per Civitatem dispersos de tali crimine loqui, ut notorium seu publicum censeatur, ac de eo ulterius apud nondum illud scientes loqui liceat. His adnotatis,

Assero primo, Crimen notorium notorietate 28 iuris, postquam per condemnatoriam sententiam Iudicis publicatum est, omnibus aliis locis sine iniuria licite evulgari potest. *Est communis* cum Layman loc. cit., num. 10; Molina disp. 33, concl. 9; Navarr. in Manual. cap. 18, n. 26; Valent. t. 3, d. 5, qu. 17, part. 2, cum aliis ab ipsis citatis. Et ratio est, quia sicut Magistratus in criminis vindictam ius habet privandi reum bonis fortunae et vitae ipsius, ita etiam ius habet eum privandi bonis famae, idque re ipsa facere decernit, quando reum publica sententia coram populo condemnat, ita ut reus amittat tunc apud omnes omnino ius ad famam respectu illius criminis, de quo publice condemnatus est, ergo tale crimen evulgans non facit illi iniuriam, et consequenter non peccat contra iustitiam. Immo per se loquendo et secluso alio malo effectu, neque peccat contra charitatem, ut contra Sotum, Petr. Navarr., et alios probabilius tenent Molina et Layman locis citatis; Sporer loc. cit., n. 69; Lessius, Tamburin., Dicastill., et alii plures, quia utitur iure suo, et licentia sibi a Magistratu iuste concessa ad evulgandum ulterius crimen, saltem in locis eidem Reipublicae subiectis vel aliis vicinis, seu commercio coniunctis; ideo enim publice damnantur rei ut alii eorum exemplari condemnatione deterreantur; quae finalis ratio publicae condemnationis currit, nedum pro locis eidem Reipublicae subiectis seu commercio coniunctis, sed etiam pro locis remotissimis, uti cum Lessio, Dicastill. advertit Tambur. l. 9 dec., cap. 3, § 2, num. 11; Sporer loc. cit., num. 69¹.

Assero secundo, Crimen notorium notorie- 29 tate facti alicubi, aliis eiusdem loci seu Viciniae id nondum scientibus manifestare, non est peccatum saltem mortale. Sic communiter Doctores cum Scoto in 4, d. 15, qu. 4, art. 1; Lugo disp. 14, sect. 5; Navarr. cap. 28, n. 10; Caietan. opuscul. 15 Responsionum, resp. 9; Layman loc. cit., n. 8; Sporer loc. cit., n. 70; Molina tract. 4, disp. 31 et 32, et aliis. Et ratio est, quia criminosus censetur tunc spoliatus et iure et possessione famae suae, quando crimen adeo manifestum est, ut moraliter impossibile videatur, quin in aliorum cohabitantium notitiam deveniat; expedit enim ad bonum publicum, ut unusquisque ab aliis cognoscatur,

¹ Est tamen mortale contra charitatem, inquit Antoine de iustitia et iure, c. 4, quaest. 7, resp. 2, crimen alterius alicubi publicum etiam per sententiam publicam iudicis, detegere sine iusta causa in eo loco quo fama non erat illud perlatura, si auctor criminis erat ibi bonae famae. Ita Lessius asserens hanc esse fere communem sententiam... Si tamen fama communis

crimen sic publicum brevi erat perlatura in locum, ubi revelasti; non peccas mortaliter contra charitatem illud antea aperiendi: quia fama brevi iuste destruenda non magni aestimatur, nec proinde illius damnum censetur magnum. Dico iuste, nam qui crimen, quod in iustedivulgandum erat, prior divulgat, peccat mortaliter, et tenetur compensare damna (EDIT. BARBIELL.).

qualis publice est, ne alii in eius convictu, commercio vel aliis actionibus humanis decipiantur; unde recte observat Lessius lib. 2, c. 11, dub. 11, num. 75, ex consuetudine totius orbis numquam homines putare se iniuriam facere, si publica crimina aliis referant, per quod satis innuitur crimen ita notorium aliis referre, non solum non esse peccatum contra iustitiam, sed neque contra charitatem, saltem mortale, per se loquendo, et praescindendo ab alio malo affectu, ut cum alii notant Tamburin. lib. 9 Decalog., cap. 3, § 2, n. 12; Sporer loc. cit., n. 70; Felix Potestas tom. 1, par. 2, n. 2759, et alii. Si enim id faciat ex aliquo malo affectu et effectu, scilicet ex gravi odio, vindicta vel novo damno illius proximi, est peccatum mortale; si fiat ex mera loquacitate, est veniale; et si fiat ex zelo bono, vel ad alium bonum finem, nullum est peccatum, ut ex communi testatur Sporer loc. cit., n. 70.

31 Assero tertio, Crimen notorium non absolute sed respective et limitate ad aliquem solum locum, v. gr. privatam Communitatem, Collegium, Monasterium, familiam et huiusmodi referre in alio loco, ad quem non erat de facili notitia perventura, est peccatum mortale contra iustitiam. Est fere communis cum Molina, disp. 31 et 32; Soto lib. 5, qu. 10 de Iustit., art. 2; Layman loc. cit., n. 8; Tanner. tom. 3, disp. 4 de iustit., qu. 8, dub. 7, num. 142. Et ratio est, quia licet criminosus sit Diffamatus in loco commissi criminis, in alio tamen loco, ad quem non de facili est alias perventura talis notitia, retinet iuste adhuc ius ad suam famam, adeoque tale crimen sic referens infert ei iniuriam contra iustitiam. Secus probabiliter est, quando crimen est notorium in aliquo loco, seu Civitate simpliciter et absolute, quia tunc potest sine ullo peccato, saltem gravi, referri in aliis locis remotis vel literis eo scribi; si enim, ut observat Card. de Lugo disp. 14, sect. 6, n. 81, aliquis ex loco remoto huc veniret, posset illi tale crimen narrari, sicut aliis, qui in hac Urbe commorantur, quamvis hic rediens ad suam patriam notitiam illam secus delaturus esset; cur ergo eidem in patria commoranti non poterit id ipsum per literas scribi vel ibidem eidem narrari, si quis ad ipsum illuc pervenerit? Certe non magis fama laeditur in uno casu, quam altero; sola enim varietas loci non variat famae laesionem, nec videtur diversam obligationem inducere. Nec id displicet Patrio Sporer tom. 2, tract. 5, cap. 4, n. 71. Attamen contraria opinio est communior et probabilior, ut patet ex ipso Sporer loc. cit., ubi dicit iuxta communem DD. sic tenere Sotum, Molinam, Petr. Navarr., Tannerum et Layman.

33 Assero quarto. Qui occultum alicuius crimen se ab aliis audisse narrat, non peccat saltem mortaliter, si absque propria confirmatione, et

proposito nocendi referat, vel tales circumstantiae concurrant, ut credibile sit audientes non esse credituros, quia in tali casu abest periculum notabilis damni inferendi. *Est communis* cum Scoto in 4, dist. 15, quaest. 4, art. 1; Navarr. cap. 18, num. 36 et 50; Layman loc. cit., n. 7; Reiffenstuel tract. 9, dist. 6, n. 14; Sporer loc. cit., num. 92; vide nov. addit. post n. 28. Si vero cum propria asseveratione et 34 confirmatione, iisque circumstantiis tale auditum crimen occultum narretur, ut narratio suo pondere fidem apud audientes mereatur vel sinistram suspicionem generet, peccatur contra iustitiam cum onere restitutionis, quia in tali casu infertur notabile damnum proximo. Sic mox citati Doctores, Molina, disp. 30; Lessius cit. cap. 11, dub. 5, et alii communiter. Si 35 autem in talis occulti criminis narratione tales circumstantiae concurrant, ut narratio per se quidem fidem non mereatur, is vero, qui narrat, animadvertat audientes, si non ex vi suae narrationis, propria tamen levitate esse credituros vel malam suspicionem concepturos, non peccat quidem contra iustitiam, ut defendunt S. Antonin. p. 2, tit. 2, cap. 2, § 3; Caiet. loc. cit., art. 2; Lessius loc. cit., cap. 11, dub. 6; Layman loc. cit., n. 6; Tamburin. l. 9 Dec., cap. 3, § 2, num. 5; quia sic causa alterius malae fidei non potest adscribi tali narranti, cum audientes non ex pondere talis narrationis nihil moventis, sed ex proprii animi levitate fidem adhibeant; qui enim *cito credit*, iuxta illud Ecclesiastici, cap. 10, *levis est corde*; peccat tamen contra charitatem gravius vel levius iuxta qualitatem materiae; quia publici mali occasionem praebet sive respectu audientium, qui temere credendo scandalum patiuntur, sive respectu infamati, qui famae suae iacturam apud eosdem incurrit.

Assero quinto. Peccat mortaliter cum obli- 36 gatione restitutionis, qui infamatum iam emendatum de praeterito et iam oblito crimine, de novo sine iusta causa infamat. *Est fere communis* cum Sanchez in Decalog. l. 6, cap. 18, n. 40 et 60; Molina disp. 33, num. 2; Lugo loc. cit., n. 85, et in Respons. moral. lib. 4, dub. 46; Mendo d. 1, a n. 200; Layman loc. cit., num. 8; Ovied. de Clarit. contract. 11, pag. 10, § 12; Tolet. lib. 5, c. 65, contra Lessium dub. 13 in fin. Et ratio est, quia sicuti malis moribus infamia facti contrahitur et bona fama amittitur, ita contrariis bonis moribus infamia facti aboletur et fama bona recuperatur; adeoque ea semel per emendationem recuperata apud homines prioris sceleris oblitos, iniuriose spoliatur recensendo prius eius crimen. Tum quia res illa, ut optime dicit Lugo l. c., num. 84, per oblivionem reducta omnino est ad eum statum, quem habebat antequam esset publica; et fama iterum iuste possidetur; ergo sicuti tunc publicari non poterat,

sic nec postea poterit; nam rem antea notoriam fuisse, facit quidem, quod tunc fuerit publica, sed non facit, quod nunc etiam publica sit; adeoque nunc vere est actu occulta, nec potest publicari sine gravi iniuria et obligatione restitutionis.

- 37 Assero sexto. Probabilius mortaliter peccat, qui occultum alterius crimen sine iusta causa manifestat uni vel alteri viro prudenti, non ulterius divulgatur. Sic Sotus lib. 4, quaest. 6, art. 3, et lib. 5, qu. 10, art. 2, conclus. 4; Molina disp. 20, n. 7; Less. loc. cit., dub. 11; Layman loc. cit., n. 6; Lugo disp. 14, n. 51; La Croix lib. 3, par. 2, num. 1197; Sporer loc. cit., n. 63; Illsung. t. 4, d. 3, n. 105, et alii apud ipsos. Ratio est, quia revera et rationabiliter plerique hanc famae suae iacturam magni aestimant et graviter sentiunt, si de gravi scelere infamantur, etiamsi apud unum solum virum prudentem, et gravem non ulterius divulgaturum. Immo non pauci inveniuntur Religiosi, Clerici, subditi, alique, qui mallent crimen suum occultum sciri a centum aliis, quam a Praelato, Domino vel Benefactore, a quo multum dependent. Si quis autem solatii, vel consilii tantum causa et non intentione detrahendi seu laedendi, alicui amico vel consiliario taciturno narret iniuriam ab alio sibi factam, seu grave crimen contra se commissum, non peccat mortaliter, etsi inde aliqua infamia proveniat auctori, ea enim est ipsi imputanda. Et ratio est, quia humana conditio non patitur, ut quis gravem offensam recipiat et non se doleat, vel quaerat solamen seu consilium; et sic a mortali excusantur famuli, qui iniurias sibi ab heris suis; uxores, quae a Maritis; filii, qui a Patre; Religiosi, qui a Praelatis; milites, qui ab Officialibus illatas, doloris tantum mitigandi causa referunt; Trull. d. 11; Lessius d. 12; Molina num. 5; Diana p. 2, t. 5, resol. 32; Petr. Navarr. l. 2, cap. 4, n. 346; Layman loc. cit., num. 6; Tanner., Busemb., et alii passim⁴.

- 39 Assero septimo. Defunctis detrahere seu eorum gravia occulta crimina propalare est peccatum mortale ad restitutionem obligans; Molina disp. 28; Lessius loc. cit., dub. 21; Bonac. d. 2, qu. 4, pag. 2, tom. 2 de Restit. in partic., n. 2; Layman loc. cit., num. 13; Petr. Navarr. loc. cit., num. 351; Busembau lib. 3, par. 2, dub. 2, n. 13, et alii communiter. Et ratio est, quia tantum ius habent ad famam suam Defuncti, quantum Vivi, cum iuxta communem existimationem censeantur adhuc in sua fama vivere; unde sicut illorum memoria capax est gloriosae recordationis, ita

et ignominiosae detractiois; quae confirmat Scriptura Eccl. 7: *Mortuo non prohibeas gratiam*. Et sic si quis illos tali bona fama et gloria iniuste spoliet propalando aliquod occultum eorum grave crimen, ipsis detrahere censetur, et per hoc ad restitutionem obligatur. Hinc etiam 40 Historiographi contra iustitiam peccant, si occulta mortuorum crimina pandant. Quo tamen 41 ad mortuorum crimina publica, iam oblivione sepulta seu sepelienda, vel uno seu altero tantum loco cognita, plus Historicis, quam aliis hominibus est concessum, ut ea scilicet ad perpetuam totius posteritatis cognitionem publicis scriptis diffundant, partim ad aliorum exemplum ac terrorem, partim ad rerum gestarum notitiam conservandam; Molina loc. cit.; Sotus cit. qu. 10, art. 2, et de secreto membr. 1, qu. 2 in fine; Layman loc. cit., n. 13; Valent. disp. 5, qu. 17, p. 2; Sa verb. *Infamare*, n. 4, et alii passim. Peccant autem Hi- 42 storici describendo crimina mortuorum publica, et non referendo poenitentiam vel emendationem, si resipuerint; Busembau loc. cit., n. 9, et alii communiter.

Resolves, quarto, quod defectu iniustitiae 43 revelandi, crimen occultum revelare non est peccatum. Ad hoc enim ut detractio seu revelatio criminis occulti alterius sit peccatum; requiritur potissimum iniustitia revelandi, ut scilicet fiat absque ulla iusta causa necessitatis, vel utilitatis gravis praeponderantis damno infamiae alterius. Causae autem iustae revelandi 44 aliquod crimen verum occultum alterius, sunt praesertim quatuor sequentes: Prima est bonum ipsius revelantis. Secunda est bonum audientium. Tertia est bonum ipsius delinquentis. Quarta est bonum Communitatis vel Reipublicae. Propter primam causam, scilicet propter 45 bonum ipsius revelantis potest quis licite occultum crimen proximi vel iniuriam sibi factam revelare viro prudenti et gravi, ut consilium vel auxilium, seu etiam in sua afflictione solatium et sublevamen capiat, secluso alio maligno affectu detrahendi seu laedendi. *Est communis*. Dummodo tamen pro quanto est sibi 46 possibile, cum minimo alterius damno fiat, ut si sufficiat unus ad consilium seu solamen, non manifestetur pluribus; et si possit capi non nominata persona, non nominetur. Sic recte limitant Layman loc. cit., n. 5; Lessius loc. cit., cap. 11, dub. 12; Busemb. loc. cit., num. 5; Sporer loc. cit., n. 75, et alii; vide nov. addit. ad num. 38. Sic a fortiori ad evadendam 47 mortem vel gravia tormenta, ob crimen occultum alterius sibi falso impositum, potest quis licite manifestare crimen occultum alterius sibi

⁴ *Licet*, ait Antoine de Iustitia et Iure, cap. 4, quaest. 9, resp. 2, iniuriam sibi ab alio factam referre ad petendum consilium necessarium, non nominata persona, nisi ad consilium opus sit, modo non pluribus referatur, quam necesse sit... Non tamen licet ad sola-

tium praecise seu ad dolorem leniendum narrare amico iniuriam sibi factam nominata persona: quia iniquum est gravem infamiam proximo inferre sine iusta et gravi causa qualem non est solatium illud (EDIT. BARBIELL.).

falso impositum, potest quis licite manifestare crimen occultum alterius verum, extra sigillum Confessionis Sacramentalis cognitum. *Est communis*. Nullimode autem licet crimen falsum imponere proximo innocenti; ut patet ex propositionibus damnatis ab Innocentio XI relatis supra sub n. 10. Ita etiam ut quis officium vel Beneficium sibi vel suis dignis assequatur, non est illicitum, saltem sub gravi, competitoris non dignioris vitium occultum, quoad tale officium vel Beneficium inhabilior redditur, Collatori aperire; Navarr. in cap. *Inter verba* num. 854; Sa verb. *Infamare*; Tolet. lib. 5, cap. 65; Sporer loc. cit., n. 76, et alii.

50 Propter secundam causam, scilicet propter bonum audientium potest quis licite proximi occulta crimina et incognitos defectus revelare ad audientium instructionem, informationem et cautelam, ut sic a multis malis, damnis et incommodis liberentur, cavendo ab occultis criminosis, vel in sua professione imperitis, quos undeque iustos et solos peritos in sua respective professione ante talem revelationem seu manifestationem iudicabant; sic enim potest occultus fur, seu infidus servus manifestari iis, cum quibus solet frequentare et inhabitare, et a quibus petitur pro servitiis hoc solo fine ut a suis caveant latrocinii seu domesticis furtis; sic occultus homicida potest indicari Iudici, ut innocens eo crimine accusatus liberetur; sic imperitus Advocatus, Medicus, Confessarius, Artifex etc., et huiusmodi potest ad cautelam manifestari iis, quibus damnum notabile inferri potest ex eorum imperitia; dummodo tamen semper in similibus absit quilibet malignus affectus et finis nocendi, sed solum intendatur praecautio bonorum et innocentium, a consortio et infectione malorum et respective nocentium occultorum, iuxta illud Lucae 12: *Attendite a fermento Phariseorum*; et Matth. 5: *Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum coelorum*; item Matth. 23 et alibi late manifestat eorum vitia ad audientium cautelam et instructionem, ut ab ipsis caveant. Sic passim Doctores; Adrianus in 4 ubi de restitut. famae; Sotus lib. 5, qu. 10, art. 2; Navarr. cap. 18, n. 31; Molina disp. 34; Less. loc. cit., dub. 9; Layman loc. cit., n. 5. Sporer loc. cit., n. 79, et alii.

51 Propter tertiam causam, scilicet propter bonum ipsius delinquentis potest quis manifestare Superiori defectus occultos subditi, ut sic corrigatur et emendetur; ita potest quis manifestare crimen occultum filiorum Parentibus, vel famulorum heris in ordine ad correctionem; sic uxor marito vel maritus uxori manifestare potest et saepe debet occulta crimina filiorum vel famulorum, ut sic corrigantur et emendantur. Immo interdum expedit in praesentia ipsius criminosis coram aliis amicis fidelibus et chari-

tativis, seu aliis coniunctis eius crimina revelare, ut communi omnium adhortatione saltem rubore confusus ad emendationem compellatur. Et ratio est, quia multo magis salus et bonum spirituale ipsius criminosis praeferendum est eius famae, quando sine huius aliquali laesione procurari commode non potest. *Est communis* cum Trull. t. 2, leg. 7, cap. 10, dec. 11; Sporer loc. cit., num. 80; Marchant. tract. 9, tit. 4, qu. 4, regul. 2; Busembau loc. cit., n. 5.

Propter quartam causam, scilicet propter 52 bonum commune Reipublicae vel Communitatis, potest quis licite revelare occultum crimen vel incognitum defectum alterius, quoties ita necesse est ad impediendum maius damnum Reipublicae vel Communitatis. Immo quandoque tenetur ex charitate tale occultum crimen aperire, ut est si quis moliatur proditorem Reipublicae, haeresim, homicidia, furta et huiusmodi, quae aliter impediri non possunt, quam per revelationem factam iis quibus interest; sic si homo improbus et non idoneus iuventuti sit praeferendus in Magistrum, animabus in Parochum, corporibus in Medicum, cum multorum damno sive spirituali sive temporali; quia quilibet ordine charitatis tenetur magis avertere maius damnum Communitatis seu personarum innocentium, quam personae nocentis, dummodo quam possibile est, fiat cum minima iactura alienae famae seu alterius gravis damni; ipsum criminis prius admonendo, ut sibi caveat, fugae consulat et huiusmodi. *Sic communis* cum Molina disp. 24; Lessius leg. 2, cap. 11, dub. 9; Navarr. cap. 18, n. 21; Layman loc. cit., n. 5.

Detrahentes voluntarie et sine causa audire, 53 cum facile potest, non impedire, est peccatum mortale. *Est communis*; et colligitur ex Prov. 4, ubi expresse praecipitur: *Remove a te os primum; et detrahentia labia sint procul a te*. Hoc malum enim dicit S. Hieronymus epist. 19 ad Caelant., *ideo celebre est, idcirco in multis fervet, quia penes ab omnibus auditur, si deest auditor, deest et murmurator*. Quia tamen potest 54 est quis esse auditor detractoris tripliciter, scilicet inducendo, approbando et non impediendo, ideo dico primo, quod audiens detrahentem coram aliis inducendo, provocando, adiuvando, approbando et non impediendo, seu alio modo positive cooperans ad detractionem faciendam, peccat mortaliter contra iustitiam; et ad restitutionem obligatur respectu infamati, quia positive ad illius damnum cooperatur, et peccat mortaliter peccato scandalii contra charitatem respectu detrahentis, quem positive ad peccatum inducit vel confirmat. *Est communis*; et per hoc S. Bernardus lib. 2 de Considerat. ad Eugenium, cap. 13, scripsit: *Detrahente vel detrahentem audire, utrum horum detestabilius sit, non facile dixerim*. Immo S. Ioann. Chrysost., Homil. de Davide, expresse dicit: *Collau-*

dare delinquentes plus est, quam delinquere; et in specie de audiente et collaudante seu applaudente, et provocante detractores sic praecise dicit meus S. Bernardinus Senens. tom. 2, serm. 23, art. 3, cap. 1: *Talis plerumque amplius peccat, quam detractor, quoniam ex ma-*
55 *iori iniquitate vel malignitate procedit.* Dico secundo quod audiens detrahentem non inducendo, sed solum consentiendo et complacendo in detractionem, peccat mortaliter tantum contra charitatem, sed non contra iustitiam, adeoque ad nullam restitutionem obligatur. Et ratio est, quia consentire, complacere vel laetari de malo alterius absque ulla positiva externa cooperatione ad illud malum, charitati tantum, non autem iustitiae adversatur. *Est communis;* et quod sit peccatum mortale, colligitur ex Apostolo ad Rom. 1, ubi de ipsis aliisque peccatoribus dicit: *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte et non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus;* et Divus Bernardus, de triplici Custod. linguae, expresse dicit: *Detractor et libens auditor, uterque diabolum portat in lingua.* Si tamen quis delectaretur praecise de lepiditate, gratia, dexterritate aut exaggeratione Detractoris, non esset inde culpandus peccati gravis licet posset mortaliter peccare, eo quod Detractorem non impediret, si posset, ut mox subiungitur. Dico
56 tertio, quod audiens detrahentem non ipsum inducendo, nec ei consentiendo, sed tamen illum non impediendo, quando facile et commode potest, peccat etiam mortaliter contra charitatem ex duplici respectu, scilicet et respectu ipsius infamantis, non impediendo eius peccatum et ruinam spiritualem, cum possit fraterne corrigendo; et respectu infamati non impediendo eius damnum famae; colligitur ex can. Error 3, dist. 83, ibi: *Error, cui non resistitur, approbatur, et veritas, cum minime defensatur, opprimitur; negligere quippe cum possis perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere: neque caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare;* et expresse docet S. Bonaventura in Specul. anim., cap. 1, sic dicens: *Ad detractionem spectat bonum proximi tacere, quod quidem mortale est, cum videt aliquis iniuste famam proximi deperire;* et sic etiam S. Th. 2-2, qu. 73, art. 4: *Dicendum est ergo, quod si aliquis detractiones audiat absque resistentia, videtur detractori consentire, unde fit particeps peccati eius; et est communis sententia Doctorum, qui insuper volunt, quod si interdum non expediat auditorem impedire detractorem per directam correctionem, ut si persona non sit idonea ad corrigendum, si nullus fructus speretur, immo gravius malum timeatur, cum saepe detractores ex correctione eo magis irritentur ad detractio-*
57

nes confirmandas vel ipsas augendas, seu ad convitia et contumelias evomendas contra correctorem; tunc, inquam, volunt communiter Doctores teneri adhuc auditores, quantum commode fieri potest, corrigere, impedire saltem indirecte, vel discedendo, vel alio sermonem divertendo vel tacendo, et vultum tristem ostendendo, nam, ut dicitur Proverb. 25, n. 23: *Ventus Aquilo dissipat pluviam, et facies tristis linguam detrahentem;* et ideo consulit Ecclesiasticus cap. 28, num. 28, ut in similibus casibus claudantur spinis aures audientis, *Sepi aures tuas spinis;* quia ut optime explicat Ugo Cardinalis in Proverb. cap. 23: *Ostensio tristis vultus spina est, qua pungitur lingua detractoris.*

Se ipsum infamare sine rationabili causa, est 58 peccatum; veniale tamen, ubi nullum aliud intervenit detrimentum. *Est communis;* prima pars patet ex cap. 11 Ecclesiastici ubi praecipitur cura habenda de bono nomine, ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni;* et Proverb. 22 commendatur bonum nomen super omnes divitias: *Melius est nomen bonum quam divitiae multae;* unde et Poeta canit:

Omnia si perdas, famam servare memento;

adeoque si fama ex Sacra Scriptura debet esse homini magis cara, quam omnes divitiae, sicuti illas prodigare est peccatum, ita et illam. Secunda pars est clara, quia homo est Dominus suae famae, quippe quam propriis virtutum actibus comparavit, et eam dissipando nemini iniuriam facit; adeoque est tantum veniale vitium prodigalitatis. Quando quis tamen 59 se infamat in iis circumstantiis, in quibus graviter nocet Communitati, familiae, proximo, etiam vitae suae, peccat mortaliter, sicut de facto peccat Religiosus, Paterfamilias seu Rector alicuius Communitatis se ipsum ita infamans, ut inde redundet gravis infamia in familiam aut Communitatem. *Est communissima.* Et ratio est, quia licet sit quis dominus famae suae, non tamen potest illam dissipare cum detrimento boni publici, famae alterius aut vitae propriae, cum in istis nullum habeat dominium; adeoque, etc. Hinc can. *Non sunt audiendi* 56, caus. 11, qu. 3, ex verbis S. Augustini sic cavetur: *Quisquis a criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem etiam famam, in alios est misericors; nobis enim necessaria est vita nostra honeste acta, aliis fama nostra.* Et S. Gregorius cap. 9 in Ezechiel., sic praecise habet: *Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere.*

ARTICULUS II. *Quoad obligationem restitutionis famae, et quoad causas excusantes a tali restitutione.*

SUMMARYUM. 1. Qui crimen falsum alicui scienter imposuit, tenetur dictum suum retractare, etiam sub iuramento, et adhibendo testes, si ita res exigat. - 2. Si auditores nullam habentes probabiliorum rationem renuant credere detractori se retractanti cum iuramento, et testibus, tunc detractor ad nihil amplius obligatur. - 3. Qui crimen alicuius verum sed occultum iniuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, ne mentiatur, tenetur tamen alio modo facere compensationem, quatenus potest sine mendacio, ad num. 4. - 5. Si detractor revelavit alterius crimen aliquibus sub secreto; vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse divulgaturos, sufficit quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum; Secus vero si non revelavit sub secreto, et sub tali probabilitate. - 6. Si ex infamia, quam alteri causavit detractor, sive falsum crimen narrando sive occultum prodendo, ortum sit ipsi etiam damnum fortunatum, debet integram satisfactionem facere prudentis viri arbitrio. - 7. Si ipse detractor non satisfecerit vivens laeso in bonis fortunae, tenetur satisfacere ipsius haeredes, sive ipsi laeso, si adhuc vivat, sive eius haeredibus, si fuerit mortuus. - 8. Non tenentur tamen haeredes infamatoris ad restitutionem famae, si eam ipse non restituit. - 9. Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei cum detraxit, famam ipsi restituere quamvis defuncto. - 10. Qui

aliquem infamavit plane inadvertenter, et sine culpa, putans rem v. g. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis id postea cognoscens tenetur ex iustitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo. - 11. Non obligatur talis materialis detractor ad reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem, adhuc ipso in bona fide persistente. - 12. Sunt tamen reparanda damna illa, quae sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famae. - 13. Sic etiam, qui de Caio revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex iustitia restituere Titio. - 14. Prima causa excusans a restitutione famae est spontanea condonatio facta ab eo, cuius infamia non redundat in alios. - 15. Secunda est, si ex cuiuspiam detractatione, proximo nullum secutum est damnum famae, vel honoris. - 16. Tertia est iusta compensatio. - 17. Quarta est, si id quod contra bonam famam alterius quis locutus est, iam in oblivione abiisse prudenter existimatur. - 18. Quinta est, si fama ablata iam fuit recuperata per aliam viam. - 19. Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum. - 20. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum et publicum, narravit aliquid, et proximum diffamavit, non possit sine propria infamia, et magno incommodo restituere. - 21. Octava est si restitutio famae non possit fieri sine periculo vitae. - 22. Nona est, si non possit fieri restitutio famae alienae, nisi cum iactura propriae famae, quae sit longe maioris momenti. - 23. Decima est, si famae restitutio sit impossibilis.

- 1 Qui falsum crimen alicui scienter imposuit, necesse est, ut restituat famam retractando dictum suum, asserendo verb. gr. se deceptum fuisse, sed re melius considerata comperisse errorem vel falsum dixisse, etiam adhibendo iuramentum et testes, si necessitas urgeat, eo quia auditores nolint sine iuramento vel testibus credere; Caietan. 2-2, qu. 62, art. 2; Sotus de iust. lib. 4, qu. 6, art. 3; Navarrus cap. 18, n. 45; Petrus Navarra lib. 2 de Restit., cap. 4, n. 137; Turrian. 2-2, tom. 2, disp. 53, dub. 1, n. 9; Salonijs de iust. tom. 1, qu. 62, art. 2, contrav. 13; Tannerus 2-2, disp. 4, quaest. 6, dub. 6, n. 41; Lessius lib. 2, cap. 11, dub. 20, et alii, et in specie quoad onus adhibendi testes docent Molina tom. 1, disp. 41; Ioannes della Crux in directorio part. 1, propos. 7, art. 1, dub. 5; Sotus, Aragonius, Lessius, Salonijs locis citatis, et alii. Et ratio est, quia qui sic iniuste alterum laesit, tenetur ad aequalitatem constituendam, etiam cum aliquo suo incommodo, adhibere omnem modum et medium licitum requisitum ad ipsam ponendam; sed iuramentum adhibere ad firmandum se falsum in detractatione dixisse et etiam testes ad roborandum, est medium omnino licitum cum ex una parte iuramentum sit verum et urgeat necessitas, cum supponatur auditores nolle sine iuramento vel testibus credere tali retractationi, ergo, etc. Si auditores nullam habentes probabilem rationem, nolint et renuant detractori se retractanti, cum iuramento et testibus, fidem adhibere, tunc detractor ad nihil amplius obligatur, quia non amplius censetur causa talis

pravae opinionis, sed perversitas eorumdem auditorum. *Sic communis Doctorum.*

Qui crimen alicuius verum, sed occultum iniuste prodidit, licet non teneatur retractare suum dictum, asserendo se falsum dixisse, quia hoc faciendo mentiretur, tenetur tamen alio licito modo facere restitutionem, quatenus potest sine mendacio, dicendo v. gr. se male et fatue dixisse, iniuriam intulisse, deceptum fuisse et huiusmodi. Haec enim vera sunt, nam talis male et fatue dixit et vere iniuriam intulit, et cum omne peccatum sit quaedam deceptio, vere deceptus est, quando proximum iniuste de occulto crimine infamavit. Ita communis cum S. Thoma 2-2, qu. 62, art. 2, ad 2, et Scoto in 4, d. 15, qu. 4, art. 2. Vel si talis loquendi formula praevideatur interdum parum, vel nihil profutura pro restituenda aliena fama, tenebitur in tali casu infamato aliam aequivalentem famae compensationem facere, eum ob alias eius dotes laudando et honorifice de eo loquendo, quotiescumque se occasio praeberit; sic etiam sensim ex una parte tantumdem famam eius illustrare poterit, quantum ex altera obscuravit; sic Sotus lib. 4 de iust., qu. 6, art. 3, ad 4; Caiet. qu. 62, art. 2, et qu. 72, art. 3; Navarr. cap. 18, n. 45; Lessius loc. cit., n. 110; Layman lib. 3 de iustit., tr. 3, par. 2, cap. 7, n. 2, et alii. Si detractor revelavit alterius crimen aliquibus sub secreto, vel probabiliter credens ipsos rem aliis non esse manifestaturos, cum sint timoratae conscientiae et notae probitatis, sufficit, quod restituat famam apud suos immediatos auditores tantum.

Si vero revelavit non sub secreto neque sub tali probabilitate, tenetur restituere famam, et apud suos immediatos auditores, et apud alios mediatos¹, ad quos criminis infamia pervenit. Et ratio est, quia in primo sensu infamia per auditores immediatos detractoris irrogata per manifestationem criminis aliis factam, est omnino praeter intentionem et fortuita respectu primi detractoris; in secundo autem sensu detractor sua manifestatione censetur causa efficax infamiae apud omnes; Diana par. 3, resol. 34, in fin.; Villalobos in Summa tom. 2, tract. 11, difficul. 37; Lessius loc. cit., n. 111; Petrus Navarra lib. 2, cap. 4, n. 443; Rosignol. de Restit. 2, praenot. 1, n. 6; Dicastill. de Restitut. dist. 2, dub. 6, a n. 168; Lugo disp. 15, sect. 3, n. 15; Sporer loc. cit., n. 101; Tamburin, et alii passim.

6 Si ex infamia, quam alteri causavit detractor, sive falsum crimen narrando, sive occultum prodendo, ortum est ipsi etiam damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitis seu nobilis Matrimonii, amisit dotem etc., tunc debet integram compensationem facere prudentis viri arbitrio. *Est communis* cum Navarr. c. 28, n. 45; Less. loc. cit., dub. 19; Layman loc. cit., n. 4.

7 Si ipse detractor non satisfecerit vivus laeso in bonis fortunae, tenentur satisfacere ipsius haeredes, sive ipsi laeso seu damnificato si adhuc vivat, sive eius haeredibus si fuerit mortuus. Et ratio primae partis, quia haec obligatio compensationis, quo ad damna temporalia non est mere personalis, sed afficit bona detractoris, quae cum tali onere transeunt ad successores, et sicuti tenentur haeredes ex bonis testatoris damnum compensare, quod idem testator intulit comburendo v. gr. iniuste domum alterius, ita tenetur hic. Ratio secundae partis est, quia haeredes in ordine ad bona fortunae induunt ipsam personam defuncti, eiusque iura acquirunt in ordine ad haereditatem, haec enim iura sunt veluti pars haereditatis; ita Navarr. in Manual. cap. 18, n. 45; Adrian. quodlib. 11; Lessius loc. cit., dub. 21, n. 113; Layman loc. cit., n. 4; Busembau loc. cit.,

8 n. 4, et alii. Non tenentur tamen haeredes infamatoris ad restitutionem famae, si eam ipse non restituit, quia haec obligatio est mere personalis, neque infamatoris personam transgreditur, unde solummodo afficit vel respicit bona, in quibus haeredes succedunt, adeoque etc. Lessius loc. cit., dub. 21, num. 111; Layman loc. cit., n. 4; Petr. Navarr. loc. cit., n. 246;

9 Busembau loc. cit., num. 4, et alii. Tenetur autem ipse detractor, si supervixerit ei, cui detraxit, famam ipsi restituere, quamvis defuncto, quia fama est bonum, quod homo etiam post mortem communi existimatione censetur possidere, per hanc enim vivit quodammodo in memoria hominum, et per hoc Eccles. 7 di-

citur: *Mortuo ne prohibeas gratiam*, unde qui aliquem viventem graviter infamavit, debet ei quamvis mortuo famam restituere, sicuti tenetur defuncto famam restituere, qui ei iam defuncto detraxit, ut patet art. antecedenti n. 39. Lessius loc. cit., dub. 21, n. 114; Layman loc. cit., n. 13; Molina cit. disp. 28; Petr. Navarr. loc. cit., n. 351, et alii communiter.

Qui aliquem infamavit plane inadvertenter¹⁰ et sine culpa, putans rem, v. gr. a se narratam esse publicam, cum esset occulta, vel esse veram, cum esset falsa, talis id postea cognoscens tenetur ex iustitia restituere famam, si possit absque suo gravi incommodo; sic Molina tom. 5, disp. 40, n. 3; Lugo disp. 15, num. 4; Lessius loc. cit., cap. 11, dub. 22; Sporer loc. cit., num. 86; La Croix loc. cit., n. 1243, et alii communiter contra paucos, volentes esse obligationem tantum ex charitate. Et ratio est, quia iustitia non solum obligat, ne quis det causam iniusti damni proximi, sed etiam obligat ut illam causam damnosam forte quoquo modo a se positam, postea auferat, ideoque quicumque causam posuit, unde postea intelligit alteri damnum iniustum oriturum, is ex iustitia obligatur causam a se positam tollere, si adhuc utiliter et sine suo gravi incommodo possit; aliter si causam a se positam, cum facile possit, non removeat, censetur adhuc et de novo velle effectum et damnum illud, quod ex causa posita oriturum prospicit; si enim v. gr. per omnimodam inadvertentiam, et inculpate alicui venenum quis propinavit, et hunc inculpabilem errorem cognoscat adhuc in tempore, quo mors impediri possit, tenetur utique is sub mortali impedire, si absque suo gravi incommodo possit, et hoc ex iustitia, quia saltem materialiter causam mortis posuit (ex charitate enim, ut recte observat meus Sporer loc. cit., tenetur quilibet alius facile talem mortem impedire potens, qui nullam posuisset causam). Sic a pari in causa iniustae infamiae narrando crimen proximi occultum quod putabat publicum, seu falsum quod putabat verum, postea tali errore cognito et damno proximi, tenetur ex iustitia eam causam tollere et famam reparare, si possit absque suo gravi incommodo, quia ex illo tunc perduratio talis infamiae iam fieret ipsi voluntaria, et consequenter iniusta, et moraliter ipsi imputabilis. Non obligatur autem talis materialis detractor¹¹ ad compensanda seu reparanda damna secuta ante cognitum suum errorem; adhuc ipso in bona fide persistente, quia pro illis in nulla culpa fuit, quamdiu errorem suum non advertit; sic ex communi Lugo l. c., n. 5; Sporer loc. cit., n. 86; La Croix loc. cit., n. 1244. Sunt tamen reparanda seu compensanda damna¹² illa, quae sequuntur ex dilata culpabiliter restitutione famae, quia ex illo tunc iam talis detractor de materiali evadit formalis detractor,

- et incipit esse in gravi culpa contra iustitiam, cum negligat culpabiliter impedire infamiam proximi, et damna inde sequentia et tenetur ex iustitia; sicuti iam fuit abunde probatum. Ita ex communi Doctores mox citati; sic etiam qui de Caio revelans grave crimen, advertit audientes per errorem intelligere de Titio, tenetur ex iustitia restituere Titio, quia revera ex tali revelatione occasionaliter saltem sequitur iste error audientium, et consequenter infamiam Titii apud audientes; Molina loc. cit., n. 3; Lugo loc. cit., n. 6; Sporer loc. cit., num. 87; La Croix loc. cit., n. 1245, contra Lessium loc. cit., n. 119, qui dicit teneri tantum ex charitate auferre errorem audientium.
- 14 Causae excusantes a restitutione famae variae a Doctoribus assignantur, praecipuae tamen sunt sequentes. Prima causa est spontanea condonatio facta ab eo cuius infamia non redundat in alios; quilibet enim est dominus propriae famae; adeoque si infamatio ipsum solum tangat, nec redundet in alios, potest cedere iuri restitutionis famae, eiusque obligationem alteri condonare, praesertim propter Deum, aut alium honestum finem.
- 15 Secunda est, si ex cuiuspiam oblocutione, seu detractioe proximo nullum secutum est damnum famae vel honoris, quatenus auditores prudentes non crediderunt, ex quo detractor nullius erat fidei, utpote solitus mentiri et detrahere; vel quia illi, apud quos detraxit, iam sciebant crimen illud, vel saltem iam sciebant similia et forsitan peiora, ita ut infamia non fuerit aucta; et ratio est clara, quia quod re ipsa ablatum non est, hoc ipso restitui non debet.
- 16 Tertia est iusta compensatio, ut si ab eo, quem infamasti, pari modo sis infamatus et is tibi famam restituere nolit, quia tunc uteris iusta compensatione, si infamia non re-

dundet in alios. Quarta est, si id, quod contra bonam famam alterius quis locutus est, iam in oblivione abiisse prudenter existimatur, quia in tali casu censetur damnum illatum omnino evanuisse, et probabilius esset, memoriam delicti tali restitutione renovari. Quinta est, si fama ablata iam fuit recuperata per aliam viam, ut per testimonium gravium virorum fide dignorum, vel per exemplaris vitae probitatem, vel per alium consimilem modum. Sexta est, si crimen occultum, quod quis aliquibus revelavit, alia ratione fiat publicum, tunc enim amissit ius restitutionis. Septima est, si bona fide quis persuasus esse verum et publicum, narravit aliquid et proximum diffamavit, nec possit sine propria infamia vel magno damno fortunarum restituere, tunc excusatur a restitutione. Octava est, si restitutio famae non possit fieri sine periculo vitae; quia generatim nemo tenetur restituere bona ordinis inferioris detrimento bonorum ordinis superioris; vita autem bonum est altioris et superioris ordinis, quam sit fama. Nona est, si non possit quis facere restitutionem famae alienae, nisi cum iactura propriae famae, quae sit longe maioris momenti; sic Praelatus non tenetur restituere famam personae vili, nec vir valde illustris plebeo, sed sufficit si illum laudet in eo genere virtutis, ubi sic infamavit, vel alio meliori modo commendet; et ratio est, quia persona vilis seu plebea nequit cum ratione exigere, ut talis Praelatus vel vir valde illustris, Reipublicae adeo utilis, suam famam tanti momenti amittat pro restituenda sibi ablata, quae sit parvi seu nullius momenti. Decima est, si famae restitutio facta sit impossibilis, cum ad impossibile nemo teneatur.

DIACONATUS

Vide verb. ORDO, art. 1, num. 43, 44 et 45.

DIACONUS

Summarium.

1. Diaconi Orientalis Eccl. ordinati in statu caelibat nequeunt Matrimonium contrahere. - 2. De Diaconis
- 1 Diaconi Orientalis Ecclesiae, qui ordinati fuerint in statu celibat, non possunt Matrimonium contrahere; Bened. XIV, t. 1, Const. 129, incip. *Eo quamvis tempore*, § 36 et 37. Et si quod contraxerint, non solum illicitum est, sed etiam nullum; Idem ib., § 38 et 39.
- 3 Diaconi apud Coptos ordinati in infantili aetate, postquam ordinationem suam ratam habuerint, Matrimonium inire nequeunt; Idem ibid., § 40. Etiam post eiuratum schisma;
- 4 Idem ibid., § 41. Si in schismate degentes ordinationem ratam habuerint, deindeque Matri-

apud Coptos. - 3. De Diaconi appellatione. - 4. Diaconorum institutio. - 5. De eorum numero. - 6-13. De eorum officiis.

monium contraxerint, an redeuntibus ad Ecclesiam indulgentia sit dispensatio, ut uxores valeant retinere, quamvis exempla huiusmodi dispensationis afferat, adhuc Pontifex haeret, et ut firmo pede, ut ait, deliberare possit, certiorari a Missionariis expetit de pluribus, quae assignat; Idem ibid., § 47 ad 54.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Diaconus, graece, idem est ac Minister; unde etiam *Levitae* passim a Patribus *Diaconi* nostri appellantur, quod scilicet quemadmodum Le-

vitae in veteri Testamento Sacerdotio subser-
viebant, ita et nostri Sacerdotibus in obeundis
sacris ipsorum officiis subserviant.

7 Ex occasione murmuris Graecorum, de quo,
Act. 6, ad mensarum ministerium creati fuerunt
ab Apostolis septem Diaconi; primarius vero
eorum finis ac scopus fuit, ut rebus sacris ac
divinis inservirent: quod adversus Novatores
Theologi nostri Bellarminus, Natalis Alexander,
Turnelius ostendunt.

8 Neque audiendus Vasquezius, qui, disp. 236,
cap. 4, num. 48 seq., negat, septem horum
Diaconorum in Actis narratam institutionem
ullum sacrum ministerium spectasse, sed unam
mensarum et rerum Ecclesiae temporalium ad-
ministrationem. Nam licet ille, cap. 5, fateatur
(quod Novatores inficiantur) Diaconatum esse
verum Sacramentum, et divinae quidem insti-
tutionis, licet diversae, seu diverso tempore
factae ab eo, quae, Act. 6, refertur; tamen ex
antiquissima Patrum traditione, et omnium Ec-
clesiarum, in quibus Hierosolymitanorum exem-
plo septem ad sacrum ministerium Diaconi de-
lecti sunt, consuetudine discimus, non aliter
primam illam Apostolorum institutionem expli-
candam, quam uti docuimus; neque alterius
eorum institutionis Scriptura meminit, atque
aliam fingere cum Vasquezio, inquit Turnelius,
divinare est.

9 Habent autem Diaconi ex sua ordinatione:
1. Ut Sacerdoti sacra solemniter celebranti in-
servire debeant. Hinc eorum erat inter Missa-
rum solemnia animos fidelium ad attentionem
subinde excitare; monere tum Catechumenos,

tum poenitentes, ut discederent; Eucharistiam
saltem iubente Sacerdote, populo administrare,
non tamen Presbyteris, id enim vetuit Nicaenus,
Can. 18.

2. Ut iubente Episcopo vel Presbytero, Bapti- 10
smum possint administrare. *Nam sine Episcopi
iussione*, inquit S. Hieronymus Dial. advers.
Luciferian., *neque Presbyter, neque Diaconus
ius habet baptizandi*.

3. Ut Evangelium legant, aut etiam (quod 11
statuit Concilium Vasense Can. 2) *si Presbyter
aliqua infirmitate prohibente per se ipsum non
potuerit praedicare, Sanctorum Patrum homi-
lias recitent*. Aliquando tamen fuit ab antiquis
concessum aliquibus doctrinae praestantioribus,
ut publice verbum Dei ipsi annunciarent. Vid.
Morinum, Exercit. 9, pag. 180.

4. Ut urgente necessitate, poenitentes recon- 12
cilient (quod olim vigente publica Poenitentia
illis datum) non quidem Sacramentalem imper-
tinendo absolutionem, sed vel ministrando com-
munionem, quae signum erat reconciliationis,
vel canonicam dumtaxat, et caeremonialem
nomine Episcoporum absolutionem deferendo.

5. Ut afflictorum curam habeant, et dispen- 13
sationis thesauri Ecclesiae, unde hospitales do-
mos, a quibus praeerant, vulgo *Diaconias* dictas
accepimus.

De his aliisque ad Diaconos pertinentibus
consule Habertum in notis ad Pontificale Grae-
corum p. 183 seq., Selvagium Antiq. Christian.
lib. 1, p. 11, c. 2, et Chardonium in Historia
Sacramentorum.

DIACONISSAE

ARTICULUS UNICUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1, 2. De Diaconissarum officiis. - 3. Quanam ae-

tate eligebantur. - 4. Quadraginta annorum aetas ne-
cessaria Virginibus et sacris Monialibus. - 5. Diacon-
issar. habitus. - 6, 7. De earum ordinatione.

1 Diaconissarum in Ecclesia primitiva iam inde
ab Apostolorum aetate ¹ multiplex erat offi-
cium ut ex Clemente Papa Romano S. Petri
discipulo ², ex Ignatio, atque ex Epiphanio aliis-
que veteribus colligitur. Ignatius quidem ep. 12
ad Antiochenos ³ curam illis attribuit ianuarum
Sanctorum vestibulorum, scilicet eius partis
Ecclesiae ad quam solae foeminae admitteban-
tur. His enim Diaconissae praeficiebantur. *Sal-
luto in Christo Diaconissas Sacrorum vestibulorum
custodes*. Quemadmodum etiam ianuis
locorum, ad quae soli viri conveniebant ia-

nitores, quos pariter ibidem Ignatius salutatur
τυλῶρους.

S. Martyr Clemens Papa, lib. 3 Const., c. 15 ²
et 16, haec pariter Diaconissis adsignat officia,
ut scilicet pia Sacerdotum et Diaconorum man-
data apud foeminas exequantur; sive distribu-
endarum eleemosynarum, sive mutuarum recon-
ciliationum, sive sanctarum admonitionum aut
iussionum ecclesiasticarum, sive catecheseos
eiusdem sexus gratia. Sic enim praecavebatur,
ne Clericorum cum foeminis conversationes fom-
item suggererent vel peccatis vel suspicioni-

¹ Quae hactenus de Diaconissis dedimus ex Cabas-
satio prompta sunt: in quo tamen emendanda non-
nulla, nonnulla addenda. Primum itaque iis, quae mox
sequuntur, veterum testimoniis praemittenda erant ali-
qua Novi foederis loca, in quibus diaconissarum ini-
ciatur mentio, ut Rom. XIII ubi Paulus Phobem ap-
pellat *Ministram Ecclesiae Cenchreensis*.

² Indicat hic auctor, quas vulgo dicimus Clemen-
tis Apostolicas Constitutiones. Verum inter eruditos
plane nunc constat, eas S. Clementi I abiudicandas
esse.

³ Et haec Ignatii M. epistola apocrypha est.

bus pravis. Adiungit ibid., munus Diaconissarum versari circa catechizandas catechumenas, et prospiciendum, ne qua hora vestibus exuebantur ad baptismum, vel baptizatae in vertice a Sacerdote perungebantur, quidquam praeter decorum adspectui vel contractui Sacerdotis occurreret: ipsaeque Diaconissae reliquas unctiones in multis Ecclesiis suis manibus prosequiebantur. Eadem similiter scribit Epiphanius haeresi 79, quae est Collyridianorum. Concilium pariter Carthag. sub Anastasio Papa quartum, can. 12, praescribit diaconissis ministerium instruendi foeminas Baptismi fonte abluendas.

3 Videndum nunc de viduis Diaconissis, quali aetate eligeantur, quoniam habitu vestiebantur, et utrum impositione manus tales constituerentur. Quod in primis ad earum spectat aetatem providet Apostol. 1 ad Timoth. 5, *ut eligantur viduae non minus sexaginta annorum, neque bigamae*. Tertull. 1. de veland. Virginibus haec loquitur de Diaconissis: *Ad quam Sedem praeter annos sexaginta non eliguntur*. His adstipulatur S. Hieronymus in Isaiae c. 3: *Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis nisi quae sexaginta annorum est, et maturitatem habet pariter morum et aetatis*. Extat pariter constitutio Theodosii Senioris Augusti, cuius meminit Sozomenus l. 7, c. 16, quaeque legitur in codice Theodosiano de Ep. et Cler., leg. 27: *Ut nulla nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum Apostoli praeceptum; ad Diaconissarum consortium promoveatur*.

4 De virginibus quidem et Sacris Monialibus, quia inclusae, neque totidem, ac Diaconissae muneribus exterioribus addictae erant, suffiebat ad velamen suscipiendum annorum quadraginta aetas. Auctor quidem vitae S. Leonis Papae primi, quae est in Pontificali, sic de hoc attestatur: *Hic quoque constituit, ut Monachae non acciperent velaminis capitis benedictionem, nisi probatae fuerint in Virginitate sexaginta (aut, ut Codices regii referunt, sexaginta novem) annis*. Verumtamen nihil tale prorsus in tanti Pontificis, quae plurima exstant, decretis reperiri potes. Quinimmo Synodus Oecumenica Chalcedonensis, quae S. Leone Papa auctore celebrata fuit, cuique idem per Legatos ex suo latere missos praesedit, quam et sua roboravit confirmatione, praefixit solum Diaconissis ordinandis annum quadagesimum aetatis, can. 15. Quin etiam, eodem S. Pontifice Leone suadente, Maiorianus Augustus edixit Novella 8, ne qua virgo a suis parentibus oblata sacrum velamen accipiat ante quadagesimum aetatis annum.

Eaque limitatur constitutio in illis, quae a parentibus offerrentur, ad consulendum puellarum libertati, ne qua vis aut coactio a progenitoribus fieret. Quamvis autem in illis Ecclesiae primordiis providerit Apostolus, Diaconissas non admitti ante annos aetatis 60, processu temporum illa praefinitio annorum sensim laxata fuit, et ad annos aetatis quadraginta restricta est, ut perspicuum fit per memoratum Chalcedonensem Canonem, et insuper conformem Agathensis Concilii can. 19, qui tamen non de Diaconissis, sed de Sanctimonialibus velandis sic decernit: *Sanctimoniales quamlibet vita earum et mores probati sint, ante annum aetatis suae quadagesimum non velantur*. Qui canon falso a Gratiano attribuitur Concilio Carthagin. III, can. *Sanctimoniales* 20, qu. 1. Concilium in Trullo Quinisextum can. 14, et Wormatiense can. 73, Diaconissas expresse vetant ordinari, sicut et Chalcedonensis can. 15, antequam attigerint quadagesimum aetatis annum ¹.

Diaconissarum habitum fuisse a saeculari distinctum probat Concilium IV Carthag. can. 104, his verbis: *Viduae, quae se devoverunt Domino, et veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi et Ecclesiae in religioso habitu apparuerint*. Et qui praecedit can. 103, easdem dicit stipendiis Ecclesiarum sustentari. Concilium pariter Toletanum quartum, can. 55, haec de distinctis ab habitu saeculari vestibus enunciat: *Quae forma servabatur etiam in viduis, virginibusque sacris ac poenitentibus foeminis, quae sanctimoniale habitum induerunt, et postea, aut vestem mutaverunt, aut ad nuptias transierunt*. Viduas tamen, quales erant Diaconissae, velari omnino prohibet Gelasius Papa epistola 9 ad Lucanos et Siculos can. 13. De Virginum porro et Viduarum, quae stipendiis Ecclesiarum alebantur, incumbente Episcopis sollicitudine, multa refert Chrysostomus l. 3 de Sacerdotio, sub cuius postea Episcopatu Ecclesiam eximia sanctimonia decorarunt Diaconissae Constantinopolitanae Ecclesiae Olympias, Pentavia, Salvina, quae de primariis totius imperii prosapiis ortae, et maritis dignitate toto orbe praecipuis orbatae, distributis in egenos amplissimis opibus, sese paupertati, humilitati et Ecclesiae obsequiis addixere. Neque vero hic omittendum alterum praeter superius relata Diaconissarum officium ex Hieronymo epistola ad Nepotianum, scilicet aegrotorum cura et ministerium: *Multas, inquit, anus nutrit Ecclesia, quae et officium praebeant, et beneficium recipiant ministrando, ut infirmitas tua fructum quoque habeat Eleemosynae*.

¹ At non desunt exempla Diaconissarum, quae iuvenili aetate electae fuerint, nec solum viduae, ut Olympias, de qua Sozomenus lib. 8, cap. 9; sed etiam virginis, in quo sane Episcopi potius virtutis et modestiae

quam aetatis rationem habuerunt. Nec omittendum, eas quae eligeantur, viduas ex Apostoli praescripto, 1 Tim. v, univiras esse debuisse.

6 Superest ut de earum ordinationibus disseramus. Etiam si doctissimus Baronius ad an. Chr. 34, n. 288, innixus, ut ipse autumat, Nicaenae Synodi can. 19, scribat nullam olim fuisse in Diaconissis consecrandis adhibitam manuum impositionem¹; alii tamen antiqui canones manuum impositione solitas illas ordinari confirmant. Nicaenus vero canon nihil istis obsistit: loquitur enim speciatim de Paulinistarum baptismo, quem declarat inanem ac irritum, et ut qui ex ista haeresi convertuntur, novo abluantur baptismo, ac deinde, si ita visum fuerit, ordines eis de novo conferantur, quales in sua haeresi indebite exercuerant. Prohibet tamen conversas ex eadem haeresi Diaconissas ad idem officium assumi, manusque ipsis imponi. Certe si eiusmodi in tota Ecclesia viguisset Disciplina, ne Diaconissae manus impositionem subirent, supervacaneum esset id speciatim in Diaconissis, quae Paulinistarum haeresim professae aliquando fuissent, prohibere. Causa itaque hoc prohibendi ad praeteritam haeresim referenda est. Patres enim Nicaeni praecipue convenerant ad haeresim Arianae reprimendam in hoc cum Pauliniana convenientem, quia utraque Christo Divinitatem abrogabat. Quia vero praecipuum Diaconissarum officium in catechizandis foeminis ad Baptismum adspirantibus versabatur, grave periculum erat catechumenarum institutionem foeminae committere, quae in haeresi ultra sexaginta annos (quod est praesupponendum in conversis Diaconissis) consenuerit; et mutabile sexus ingenium causa plerumque est, ut earum fides vacillet post oppositam tot annorum professionem².

7 Iuvabit quoque altera distinctio, si ad Cano-

nem Nicaenum respondeas, excludi quidem Diaconissas a Sacramentali manus impositione, qualis procul dubio censenda est quae in Diaconorum consecratione adhibebatur, non vero a pure caeremoniali, quam praefata Concilia in Diaconissis diserte requirunt, praecipue Chalcedonense: cuius canonis versio Dionysiana graeco exemplari perfecte conformis ait: *Si autem postquam manuum impositione suscepta*, etc. Graecum exemplar sic habet *εἰ δὲ γὰρ δεξαμένη τὴν χειροθεσίαν*, etc. Si voce *χειροθεσία* uteretur, quae nunc *suffragium* nunc *electionem* significat, res esset ambigua, sed vox quam adhibet *χειροθεσία* nihil aliud quam *manus impositionem* exprimit. Defervescente tandem pietatis ac Religionis studio, et gliscentibus Diaconissarum vitiis, deficiente pariter consuetudine Baptismum in proveciorem aetatem differendi, paulatim exolescere coepit Diaconissarum ministerium. Siquidem sub ipso Leone primo habitum Arausicanum primum Concilium, canone 26 de illis abolendis cogitans, ita decernit: *Diaconae omnimodis non ordinandae. Si quae iam sunt benedictioni quae Populo impenditur, capita submittant*. Quibus verbis eas quae supersunt in statum redigit vulgarem, ac saecularem. Deinde sub Hormisda Pontifice Concilium Epaonense sic decernit can. 21: *Viduarum consecrationem, quas Diaconas vocitant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, sola poenitentiae benedictione, si converti ambiunt, imponenda*. Demum Aurelianensis secundae Synodus sub Ioanne Papa secundo, ita ordinavit can. 18: *Placuit etiam, ut nulli postmodum foeminae Diaconalis benedictio pro conditionis huius fragilitate credatur*³.

DIETA

Vide verb. BENEDICTIO, art. 5, num. 10.

DILAPIDATIO

Vide verb. POENA, art. 5, num. 93 ad 96.

DIMISSORIAE

Vide verb. ORDO, art. 3, num. 36 usq. in fin.

¹ Idipsum docuit Hallerius de Sac. ordinat., sectione 4, c. 2. §. 6, n. 13.

² Paulo aliter Nicaenum Canonem exponit Morinus de Sac. ordinat., P. III, Exercit. 10.

³ In aliquibus tamen occidentalibus Ecclesiis ad saeculum VIII et etiam post fuisse diaconissas retentas, evincunt cum diserta Venantii Fortunati et concilii Wormatiensis testimonia, tum Ordo Romanus, alique Rituales libri; imo card. Bona nonnisi saeculo X, aut XI, ubique in Ecclesia cessasse existimat, Rer. Liturgic. lib. I, c. 25. In Ecclesia vero Graeca ad finem usque

saeculi XII viguerunt; Balsamon enim earum meminit, tamquam suo aevo in Ecclesia Constantinopolitana ministrantium. Sed de Diaconissis vide cum primis P. Ioannis Zinii Bollandiani Tractatum Praeliminarem ad tomum primum Septembris. Moneo tandem, Diaconissarum nomen a Scriptoribus Ecclesiasticis aliquando fuisse adhibitum ad significandam non veri nominis Diaconissam, sed Diaconi cuiuspiam uxorem, quo sensu *Presbyteria* uxorem Presbyteri, *Episcopa* Episcopi uxorem denotabat (EDIT. BARBIELL.).

DIOECESIS

ARTICULUS EX EDITIONE BARBELLINIANA.

Summarium.

1. Huius nominis notio in re civili. - 2. Et in Ec-

1. Huic voci notio subest, eaque maxime propria, qua sumitur pro multarum Provinciarum tractu, quem a Viro spectabili olim moris erat administrari. Ut enim ex multis pagis una civitas, ex multis civitatibus una provincia; ita ex multis provinciis una Dioecesis exstebat, cui nec illustris praeerat, nec clarissimus, sed spectabilis. Cum enim aliud fuerit unam Dioecesim regere, aliud Dioecesibus multis praeesse, aliud Provinciae; erant tres Magistratus gradus: Clarissimi, qui Provincias regebant singulas; Spectabiles, qui Dioecesim integram; Illustres, qui multarum Dioecesium tractus.

2. Hinc huius vocis *Dioecesis* non una in Christianis veterum monumentis acceptio fuit. Ab Afris Hispanisque Episcopis olim usurpata est pro territorio, ut loquuntur, Episcopali, ubi erant oppida contributa Metropoli, ut videre est in Africanis et Toletanis Synodis. Sumitur ad alios pro *ἐπαρχία* sive Provincia, in qua multi Episcopi pareant uni Metropolitanis: ita Hincmarus ad Nicolaum Papam. Sunt etiam, qui hoc nomine intelligant provincias illas omnes, quae ad unum Patriarcham pertinent: sive re ipsa sint plures Dioeceses civiles, sive una, sive unius portio: ita Synodus Chalcedonensis Act. 10, et Iustinianus Novella 123; immo

clesiastica re apud veteres varia. - 3. Nunc singularem Episcopi ditionem significat: quae tamen notio quinto iam saeculo obtinuerat.

et his antiquior Synodus Arelatensis in epistola Synodica ad Silvestrum Romanum Pontificem, ubi his dicitur *maiores Dioeceses tenere*; hoc enim nomine Patriarchales seu Romani Patriarchatus obnoxias Dioeceses a Patribus Arelatensibus designatas fuisse iure Schelestratus animadvertit, frustra obnitentibus Caveo et Binghamio, Orig. Eccles. lib. 9, c. 2, § 2.

Nunc vulgo accipitur pro Episcopi unius ditione, quae in oppida, pagos titulosque Presbyterorum divisa est. Dioecesis hoc sensu usurpata quinto iam saeculo fuit ab Innocentio epist. 11 ad Florentinum, seu Florentium Tiburtinensem Episcopum, et a Toletano I, can. 20, ubi statuitur, *ex hac die nullum alium, nisi Episcopum Chrisma conficere, et per Dioecesim destinare*. Vide Ballerinius in adnotationibus ad Epistolam 12 S. Leonis M., tom. 2, col. 1333, ubi Quesnellum refellunt. Caeterum prioribus Ecclesiae saeculis quam nos Dioecessim Episcopi dicimus, *Paroeciam* vocabant; immo etiam Patriarchalibus Ecclesiis id nomen tributum invenies apud Eusebium lib. 1, c. 1, et lib. 11, c. 24, aliosque, sed ad denotandam non Patriarchalem, sed Episcopalem in Urbis et Oppidorum vicorumque circa urbem iurisdictionem.

DISMEMBRATIO

Summarium.

1. Dismembratio est quaedam species alienationis. - 2. Probatur effectuada ex provisionibus secutis, et lapsu triginta annorum. - 3. Ut dismembratio dicatur effectuada, requiritur quod saltem fuerit capta possessio. - 4. Dismembratio enim dicitur effectuada per possessionis ademptionem, et fructuum perceptionem. - 5. Non censetur autem effectuada, ubi constat, quod Ecclesia continet in possessione suarum responsionum. - 6. In Ecclesiae dismembratione observantia subsecuta optime declarat, quidquid fuerit praecedenter actum. - 7. Dismembratio cum sit species alienationis, requirit omnes solemnitates requisitas in alienatione rerum Ecclesiae. - 8. Alias ex defectu solemnitatum est nulla. - 9. Et sic, ut sustineatur, requiritur necessitas causae, et evidens Ecclesiae utilitas. - 10. Et hoc maxime pro dismembratione Ecclesiae Parochialis, in qua requiruntur copulative solemnitas, et iusta causa. - 11. Alias sine causa legitima et solemnitatibus dismembratio non subsistit, si etiam agatur pro reparandis Seminariis indigentibus. - 12. Item in Parochialis dismembratione requiritur vocatio Rectoris, vel, ea vacante, defensor ab Episcopo deputandus, et citatio Parochianorum aliorumque, quorum interest. - 13. Si rector vocatus noluerit consentire, potest Episcopus eo invito (si subsit iusta causa) procedere ad talem dismembrationem. - 14. Iusta causa dismembrationis est, ut videtur periculum animarum. - 15. Non permittitur dismembratio, quoties Parochianis distantibus consultum est per Coad-

iutorem, qui possit Sacramenta ministrare in commodiori Ecclesia. - 16. Quo casu Rector persolvere debet mercedem Vicario deputato, salva tamen manente ipsius Congrua. - 17. Ubi per assignationem mercedis Vicario, Congrua Rectori non remaneret, in subsidium debent concurrere Parochiani. - 18. Dismembrari non potest Ecclesia Parochialis ob solam aucti populi numerositatem, nisi concurrant requisita Concilii. - 19. Neque dismembrari potest Parochialis propter angustiam et deformitatem Ecclesiae antiquae vel propter inundationem. - 20. Neque etiam sufficit, quod aliquando contigerit aliquos Parochianos decedere sine Sacramentis, dummodo tamen his omnibus provideri possit aliunde. - 21. In dismembratione Ecclesiae Parochialis reservandus est Canon, seu cognitio aliqua annua faciendi Matrivi. - 22. Ecclesia dismembrata a Parochiali, consentiente Rectore, Auctoritate Episcopi et iusta de causa dicitur iura Parochialia intra limites sibi assignatos habere exercibilia. - 23. Licet potuerit reservare sibi Ecclesia Matrix in signum subiectionis ius sepeliendi vel similia, id debet expresse facere, alias omne id, quod non est exceptum, dicitur translatum in dismembratam Ecclesiam. - 24. Praeservatio facta in dismembratione Ecclesiae intelligitur de aliis iuribus praeterquam consecutivis ad ipsam dismembrationem. - 25. Dismembratio generaliter loquendo non praeiudicat Ecclesiae, a qua illa facta est, nisi in iis quae in litteris dismembrationis continentur. - 26. Per ipsam dismembrationem neque censetur praeiudicatum personis habentibus Officia, seu Beneficia in Ecclesiis dismem-

bratis. - 27. Dismembratio Ecclesiae regulariter non praeiudicat Episcopo et Capitulo super exactionem decimarum. - 28. Maxime loquendo de decimis praedialibus, quae non transeunt ipso iure ad Parochialem noviter erectam, sed remanent apud Parochiam matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Tridentini assignaverit. - 29. Decimae tamen personales, seu Sacramentales transeunt ipso iure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignatio-

nem. - 30-36. Concurrente iusta causa, olim haud deveniebatur ad dismembrationem Parochiae, ubi prospici posset retentione Cappellani in aliqua Cappella, qui praesto esset necessitatibus Parochianorum. - 37. Postea S. C. Concil. id prohibuit. - 38, 39. Etiam cum retentione duorum Cappellanorum. - 40. Quatenus causa dismembrationis. - 41. Non ab ea regula desumenda. - 42. An consensus omnium vel maioris partis Parochianorum requiratur ad dismembrationem.

- ¹ Dismembratio est quaedam species alienationis. Rota part. 7 rec., decis. 68, num. 1 et
- ² part. 10, dec. 90, sub num. 8. Probatur effectuatam ex provisionibus secutis. Rota part. 6, dec. 139, num. 5. Et ex lapsu 3 annorum,
- ³ Rota part. 6, dec. 273, num. 24. Ut dismembratio dicatur effectuatam, requiritur quod saltem fuerit capta possessio; Rota part. 4, tom. 2,
- ⁴ dec. 446, num. 22. Dicitur enim effectuatam dismembratio et applicatio per possessionis ademptionem, et fructuum perceptionem; Rota
- ⁵ part. 4, tom. 3, dec. 648, num. 10. Cum non censeatur effectuatam, ubi constat, quod Ecclesia continet in possessione suarum responsionum;
- ⁶ Rota part. 3, dec. 222, n. 5. In Ecclesiae enim dismembratione observantia subsequuta optime declarat, quidquid fuerit praecedenter actum. Rota part. 4, tom. 1, decis. 497, num. 5, et part. 17, dec. 351, n. 10.
- ⁷ Dismembratio, cum sit species alienationis, requirit omnes solemnitates requisitas in alienatione rerum Ecclesiae. Rota part. 1, dec. 239, num. 1, part. 2, dec. 228, n. 4, et dec. 348, num. 2, part. 4, tom. 1, dec. 58, num. 11,
- ⁸ part. 10, dec. 224, num. 5. Alias ex defectu solemnitatum est nulla. Rota part. 10, d. decis. 224, num. 9. Et sic, ut sustineatur, requiritur necessitas causae, et evidens Ecclesiae utilitas. Rota part. 4, dec. 68, n. 15, et part. 10,
- ¹⁰ dec. 224, num. 4. Et hoc maxime pro dismembratione Ecclesiae Parochialis. Rota part. 19, tom. 2, decis. 578, num. 1 et 7, ubi solemnitas et iusta causa copulative requiruntur. Rota
- ¹¹ part. 7, dec. 68, num. 9. Alias sine causa legitima et solemnitatibus dismembratio non subsistit; Rota part. 13, dec. 29, num. 1. Etiam si agatur pro reparandis Seminariis indigentibus, quia licet possint dismembrari pro Seminariis Beneficia simplicia, Beneficia tamen curata a Concilio Tridentino, sess. 25, cap. 16, de Reform., omnino dismembrari prohibentur, ut advertit Gonzal. ad Regul. 8; Gloss. 5, § 7, num. 63
- ¹² et 64; Rota part. 13, dec. 29, num. 4. Item in Parochialis dismembratione requiritur vocatio Rectoris, vel ea vacante, Defensor ab Episcopo deputandus, et citatio Parochianorum aliorumque, quorum interest; cap. 1 de rebus Eccles. non alienand. in 6, cap. 1 *Ne Sede vacante*; Rota part. 13, decis. 165, num. 9, et seq.; Barbosa de offic. et pot. Episc., par. 13, alleg. 67, num. 17, cum pluribus ibi citatis; et etiam Patronorum; Rota part. 7, decis. 6,
- ¹³ num. 4. Si Rector vocatus noluerit consentire,

potest Episcopus eo invito (si subsit iusta causa) procedere ad talem dismembrationem. Barbosa loc. cit., n. 20; Garcias de Benef., part. 12, cap. 4, num. 9; Pax Jordan. Lucubrat. tom. 3, lib. 10, tit. 31, n. 6; Monacell. part. 1, tit. 2, form. 3, n. 3; Rota part. 17, decis. 204, n. 2, et seq.

Iusta causa dismembrationis est, ut evitetur ¹⁴ periculum animarum, quod solet oriri ob distantiam et incommoditatem itineris, ratione cuius nec Parochiani praesertim tempore hiemali possunt accedere ad Ecclesiam Parochialem pro divinis sine periculo aut magno incommodo, nec Parochus ad illos occasione infirmitatis pro administratione Sacramentorum; quibus circumstantiis vere concurrentibus, Episcopus auctoritate sibi attributa a Concilio Tridentino, sess. 21, cap. 4, de Reform., innovante dispositionem cap. *Ad audientiam* de Eccles. aedificand., potest ad dismembrationem procedere, et novam Parochiam erigere. Loter. de re benefic., lib. 1, cap. 28, num. 2, et seq.; Nicol. in Floscul., verb. *Parochus*, n. 2; Monacell. loc. cit., n. 2; Rota part. 1, dec. 484, n. 3, part. 10, dec. 224, n. 6 et 8, part. 17, dec. 204, num. 1, part. 19, tom. 2, dec. 578, num. 2 et 3. Sac. Congreg. Concil. in Lunen. Sarzanen. *Dismembrationis* 2 Iun. 1712. Non ¹⁵ permittitur tamen dismembratio supradictis non obstantibus, quoties Parochianis distantibus consultum est per Coadiutorem, qui possit Sacramenta ministrare in commodiori Ecclesia; Ricc. Praxis For. Eccles., resol. 486, num. 6, vers. *Limitatur*, part. 1; Card. de Luca annot. ad Concil., disc. 16, n. 2, et de Paroch. disc. 34, per tot.; Monacell. loc. cit., num. 4; Rota part. 19, tom. 2, dec. 578, num. 5 et seq.; et sic Sac. Congreg. Concil. sub die 12 Augusti 1628 quae, teste Aldano in compend. Canon. resolut., lib. 3, tom. 8, num. 20, decrevit, quod dismembrare non liceat a Parochia sita extra muros Civitatis partem Parochianorum habitantium in Civitate sub praetextu, quod illis non detur aditus de nocte, sed est constituenda cappella per Abbatem Parochum intra Civitatem. Quo casu Rector persolvere ¹⁶ debet mercedem Vicario ob loci distantiam vel ob aliud impedimentum deputato, salva tamen manente eius Congrua. Nicol. in floscul., verb. *Cura*, num. 7; Monacell. l. c., n. 11; Barbosa super Trid. sess. 21, cap. 4, de Reform., n. 15; Rota part. 17, dec. 204, num. 5, et part. 19, tom. 2, dec. 578, num. 8. Congrua enim in

quacumque Parochialis dismembratione Rectori est relinquenda. Rota part. 17, dec. 204, num. 5. Et ubi per assignationem mercedis Vicario, Congrua Rectori non remaneret, in subsidium concurrere debent incolae seu Parochiani; Lambertin. de iurepatr., lib. 1, p. 1, qu. 5, art. 18 in fine, et lib. 3, qu. 7, art. 2, num. 7, vers. *Et sic isti Beneficiati*; Bellet. Disq. Cleric. part. 1, tit. *De Clerico debitore*, § 14, num. 7; Barbosa loco cit., n. 15; Monacell. loco cit., num. 11; Rota part. 17, dec. 204, n. 6.

18 Dismembrari non potest Ecclesia Parochialis ob solam aucti populi numerositatem nisi concurrant requisita a Concilio Tridentino sess. 21, cap. 4, de Reform.; Rota part. 1, dec. 484, num. 1, et part. 2, dec. 88, num. 2; Sac. Congreg. Conc. in Hostunen. 12 Iulii 1631, in Toletana 4 Maii 1697, in Gerunden. 29 Ianuarii 1701, et in Neocastren. 15 Decembr. 1703, ubi cum ipsius Episcopus, scilicet Neocastrensis ad consulendum numerositati populi divisisset Parochiam, et duas portiones curatas constituisset aequae principales, Sac. Congreg. die qua supra declaravit, dismembrationem seu divisionem in duas portiones curatas non sustineri, et invalidum fuisse concursum respondit, et talem resolutionem confirmavit die 16 Februarii 1704. Neque dismembrari potest Parochialis propter angustiam et deformitatem Ecclesiae antiquae, vel propter inundationem; Rota part. 1, dec. 484, num. 4, et part. 2, dec. 288, n. 3.

20 Neque etiam sufficit, quod aliquando contigerit aliquos Parochianos decedere sine Sacramentis; Rota p. 1, dec. 484, num. 5. Dummodo tamen his omnibus provideri possit aliunde, vel media deputatione Coadiutoris; Rota part. 1, dict. dec. 484, num. 5, et part. 2, dec. 288, n. 2. Vel per ampliationem, vel novae Ecclesiae seu Cappellae aedificationem; Rota part. 1, dict. dec. 484, n. 4, et part. 2, dict. dec. 288, num. 3.

21 In dismembratione Ecclesiae Parochialis reservandus est Canon seu recognitio aliqua annua facienda Ecclesiae Matrici v. g. quod illi solvatur census annuus moderate arbitrio Episcopi taxandus, vel celebratio Missae sollemn cantandae in Ecclesia noviter erecta a Rectore Matricis in die Sancti Titularis, aut in aliqua ex sollemnioribus anni Festivitatibus, vel quod Curati pro tempore una cum Parochianis novae Parochiae semel in anno accedant procesionaliter ad Ecclesiam Matricem, et Cereum offerant; sic declaravit Sacra Congreg. Conc. in Anglonen. 20 Decembris 1704, in qua approbando erectionem, hanc conditionem addidit: *Reservata tamen aliqua recognitione annua Ecclesiae Matrici in signum honoris per traditionem Candelaee unius librae*. Ecclesia dismembrata a Parochiali consentiente Rectore, auctoritate Episcopi, et iusta de causa dicitur iura

Parochialia intra limites sibi assignatos habere exercibilia, et consequenter ius sepeliendi acquisivisse; Rota part. 18, tom. 1, dec. 7, n. 12. Et licet potuerit reservare sibi Ecclesia Matrix 23 in signum subiectionis ius hoc sepeliendi, vel similia, id deberet expresse facere, alias omne id, quod non est exceptum, in dismembratam Ecclesiam translatum dicitur; Rota part. 18, tom. 1, dec. 6, n. 13 et seqq. Praeservatio autem 24 facta in dismembratione Ecclesiae intelligitur de aliis iuribus, praeterquam consecutivis ad ipsam dismembrationem; Rota part. 18, tom. 1, dec. 7, num. 15. Cum etiam Ecclesiae parte dismembrata, transeant cum ea omnia iura, quae ex limitibus separatis separantur; Rota part. 5, tom. 1, dec. 41, n. 7; Dismem- 25 bratio tamen generaliter loquendo non praeiudicat Ecclesiae, a qua illa facta est, nisi in iis quae in litteris dismembrationis continentur; Rota part. 17, dec. 213, num. 1, et dec. 351, num. 1. Hinc per ipsam dismembrationem ne- 26 que censetur praeiudicatum personis habentibus Officia seu Beneficia in Ecclesiis dismembratis; Rota part. 19, tom. 2, dec. 498, n. 50. Unde 27 regulariter dismembratio Ecclesiae non praeiudicat Episcopo et Capitulo super exactione decimarum; Rota part. 18, tom. 2, dec. 437, num. 23, cum in Ecclesiae dismembratione generali etiam praegnantissima non contineantur decimae in ea non expressae; Rota part. 17, dec. 213, num. 4. Maxime loquendo de de- 28 cimis praedialibus, quae non transeunt ipso iure in Parochialem Ecclesiam noviter erectam, sed remanent apud Parochiam Matricem, nisi eas Episcopus novo Parocho ad praescriptum Concilii Tridentini assignaverit; sic expresse Sacra Congregatio Concilii 11 Martii 1617, et sic late Fagnan. lib. 3 Decretal., in cap. *Cum contingat* 29 de decimis, a num. 42; Barbosa de Offic. et potest. Parochi, cap. 28, num. 19, vers. *Advertendum quoque*; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 30, num. 104; Monacell. loco cit., num. 15. Decimae tamen Personales seu Sacra- 29 mentales transeunt ipso iure in Parochialem noviter erectam, etiam ante ullam Episcopi assignationem. Sic communis Doctorum cum Glossa in cap. *Ad Audientiam* 2 de Eccl. aedificand., verb. *Obventiones*; et bene notat Fagn. loco cit., n. 52. Vid. verb. *Decimae*, art. 2 a n. 17 usque ad n. 24.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

In foro invaluerat opinio, quod concurrente 30 etiam iusta causa deveniendum haud esset ad dismembrationem Parochiae, ubi prospici posset retentione in aliqua Cappella Cappellani, qui praesto esse posset pro necessitatibus spiritualibus Parochianorum, qui Ecclesiam Parochialem vel prae distantia, vel prae itineris difficultate adire nequeunt; ita perpetuo respondit

Rota, signanter in recent. dec. 578, num. 7, p. 19, tom. 2, cor. Falconer.; dec. 34, n. 12, de Miscellan., cor. Crisp.; dec. 221, num. 21, cor. Lancett.; dec. 856, num. 10 et seq., cor. cl. mem. Tanar.; dec. 240, n. 5, et dec. 249, num. 4, et in Aesina *Parochialis* 18 Iun. 1751, § 5, et seq., et in confirmatoria 28 Apr. 1752, § 3, cor. R. P. D. Elephantut. Et adamussim convenit Sacra Congregatio Concilii interpres in Derthonen. *Dismembrationis* 5 Aprilis 1732, et 30 Aug. eiusdem anni in Terracinen. 6 Iunii 1639, in Cassanen. *Dismembrationis* 17 Decembris 1740, in Pisaurien. *Unionis et Dismembrationis* 25 Ian. 1755 et 8 Februarii eiusdem anni, et pluries alias.

- 31 Et procedebatur cum hac opinione, sive Dis-
 32 membratio Parochiae peteretur ex impedimento
 temporario, puta fluminis aut torrentis hyberno
 tempore exundantis, sive etiam ex impedimento
 perpetuo, scilicet distantiae, ut praesertim fir-
 33 mavit Rota cor. Crisp. dict. dec. 221, n. 23,
 et sequent., et sive nova Parochia erigi vellet
 34 ex bonis veteris Parochiae, sive ex bonis aliunde
 provenientibus, ut tenuit idem Sac. Tribunal
 cor. Falconer. dec. 34, n. 13, de Miscellan.,
 35 et sive iam fuerint vel non fuerint, qui obie-
 36 rint sine praesidio Sacramentorum, ut pariter
 respondit Sacrum Auditorium, cor. Falconer.,
 dict. dec. 34, sub n. 13, de Miscellan.
 37 At novissime in diversam abiit sententiam
 S. Congregatio Concilii interpres in Comen,
 5 Decembris 1750. Censuit enim deveniendum
 esse ad Dismembrationem Parochiae, tametsi
 Rector veteris Parochiae retinere offerret in ali-
 qua cappella Cappellanum, qui occurrere val-
 eret spiritualibus indigentibus Parochianorum,
 qui iusta de causa instabant pro Dismembra-
 38 tione. Ad evitandam Dismembrationem recen-
 tius in Nolana 3 Februarii 1753 et 1755, ob-
 lata quoque fuit retentio non unius Cappel-
 lani, sed duorum Cappellanorum, at ei minime
 adhaesit Sacra Congregatio, sed semel atque
 iterum requisivit informationem Episcopi iuxta
 instructionem. Causa vero finem habuit con-
 cordia, qua facta fuit Dismembratio, et sic ere-
 39 cta nova Parochia. Hanc autem posteriorem
 sententiam amplexam a Sacra Congregatione,
 uti conformem cap. *Ad audientiam* 3 de Ae-
 dificand. Eccl., tum Concil. Trident. sess. 21,
 cap. 4, de Reformat., inter alios tenuerunt Van-

Espen, Iuris Ecclesiast. univ. part. 2, tit. 6, cap. 2, § 24. *Sed tamen* (inquit) *si causa legitima erigendi novam Parochiam occurrat, non tam facile ob aliquorum interesse ad iam suggestum remedium confugiendum, tam quod non omnia in Cappellis fiant, ad quae Parochiani tenentur ex iure communi et Tridentino, quam quod magna sit distantia inter Pastorem, cuius sunt oves propriae, ut instituitur in novis Parochiis, et Sacerdotes qui in Cappellis nec omnia praestant, nec tamquam suis. Plenius ergo satisfit magno incommodo per erectionem novae Parochiae, quam per Cappellam; eaque in casu magni incommodi mens esse videtur Concilii Tridentini; Zypaeus, Respons. unic., num. 2, de Aedific. Eccles.; Ursaya, Eccles. discept., tom. 1, part. 1, discept. 14, n. 95 et 108; Constantin., vot. decisiv. 343, n. 18, tom. 2.*

Iusta causa Dismembrationis Parochiae est, 40
 vel distantia vel difficultas itineris. Certa vero 41
 regula nec de distantia, nec de difficultate iti-
 neris statui potest. Standum multum iudicio
 Episcopi, ut servare solet Sacra Congregatio
 Concilii interpres, contradicentibus, licet frustra,
 nonnullis Auctoribus faventibus Parochis, qui
 ut plurimum sese opponunt Dismembratio-
 nibus.

An consensus omnium, vel maioris partis 42
 Parochianorum requiratur ad Dismembrationem
 Parochiae, non conveniunt Doctores; affirmant
 Zypaeus, Consult. Canon. 1, num. 3, de Ae-
 dific. Eccles.; Slevogtius de divis. Ecclesiar.
 et Benefic. comment. 3, § 19: *Populo*, ait,
nullas in hoc negotio partes, Barbos. etc., Ca-
stropalao etc., tribuendas contendunt, quod
arbitrium omne Episcopo a Synodo Tridentina
deferatur. At fatemur, Synodum nihil de Po-
pulo seu Paroecianis diserte ponere; solet ta-
men veriori sententia horum etiam consensus,
aut maioris partis requiri in nova Ecclesia
fundanda. Ergo in divisione iusta non negli-
gendus erit. Unde si plures et distincti coetus
uni Rectori aut Curato maioris Ecclesiae sub-
iecti fuerint, ex tribus duos minimum con-
sentire oportet. Certum etenim est, eorum
causa suscipi eiusmodi negotium. Eoque au-
diendi omnino; Rota in recent., decis. 223,
num. 5, part. 6. At negativa opinio magis re-
cepta est.

DISPENSATIO

Summarium.

1. Dispensatio quid sit. - 2. Dispensatio potest considerari sub variis modis. - 3. Primo, dispensatio alia est debita, alia permissa, et alia prohibita et quae sint. - 4. Secundo, dispensatio alia est legis, alia hominis, et alia mixta et quae sint. - 5. Tertio, dispensatio alia est iustitiae, alia gratiae, et alia mixta et quae sint. - 6. Quarto, dispensatio alia est tacita, et alia expressa; et quae dispensatio tacita. - 7. Hodie huiusmodi tacita

Papae dispensatio est minus frequens in usu. - 8. Dispensatio expressa quae sit. - 9. Quinto, dispensatio alia est excusabilis, alia laudabilis, alia damnabilis. - 10. Dispensatio sine iusta causa non est dispensatio sed dissipatio. - 11. Dispensatio in lege Superioris sine iusta causa non solum est iniusta, sed et invalida. - 12. Dispensans in Lege Superioris sine iusta causa mortaliter peccat, nisi excuset levitas materiae. - 13. Imo secundum gravissimos Auctores in tali Lege sine iusta causa dispensans non est tutus in conscientia, sed pec-

cat. - 14. Idem dicendum est de petente sine causa dispensationem, vel eam ultro oblatam acceptante. - 15. Dispensatio in Lege propria sine iusta causa est quidem iniusta, sed tamen valida. - 16. Dispensans in sua Lege sine iusta causa probab. peccat saltem venial.; sicuti petens, vel acceptans ultro oblatam talem dispensat. sine causa. - 17. Papa dispensans in propria Lege, et iure positivo sine causa, an peccet; ad n. 18. - 19. Papa proprie et rigorose loquendo non dispensat in iure Divino. - 20. Potest tamen Papa Ius Divinum interpretari et declarare, quod in aliquibus casibus propter aliquas circumstantias non obliget. - 21. Papa ex rationabili causa potest dispensare in omni iure Ecclesiastico. - 22. Aetatis dispensatio pro consequendo Beneficium Iurispatronatus familiaris non conceditur a Papa in praeiudicium remotioris vocati habentis requisita. - 23. Episcopus, quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas et Decreta Conciliorum Generalium, nequit dispensare, nisi sint casus sibi a iure concessi. - 24. Dantur plures casus, in quibus potest Episcopus dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, etc. - 25. Primus casus est, quando in iure expresse conceditur Episcopis talis facultas dispensandi. - 26. Secundus est, quando saltem tacite, seu virtualiter ex modo loquendi Sacrorum Canonum, praesumitur rationaliter ipsis concessa talis dispensandi facultas. - 27. Tertius est, quando adest magna necessitas, vel evidens utilitas de novo emergens, estque periculum in mora, nec facile recurri potest ad Summum Pontificem. - 28. Quartus est, quando adest consuetudo dispensandi legitime praescripta. - 29. Quintus est, quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione. - 30. Potestas dispensandi in supradictis, et aliis consimilibus casibus competens Episcopis, competit etiam Capitulo Sede vacante. - 31. Dispensatio Matrimonii obtentia super impedimento consanguinitatis in forma

pauperum, falso narrata paupertate, est valida. - 32. Dispensatus ad Ordines super Irregularitate, ex aliquo defectu corporis, non indiget nova dispensatione ad Beneficia. - 33. Alia de dispensationibus. *Remissive.* - 34. Caecus non obtinet dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad obtinendum Beneficium: obtinet iam ordinatus Sacerdos, qui oculorum lumen amisit, non tamen ita ut nihil videat. - 35, 36. Non frequenter nec sine iusta causa conceduntur Dispensationes. - 37, 38. Matrimonial. Dispensationum causae veraciter exponendae et verificandae. - 39, 40. Cuinam dene-gandae. - 41, 42. Quenam Dispens. Matrimonial. concedi possint a Poenitentiaria Apost. - 43. Neophytis ad Fidem conversis Venetiis conceditur arbitrio Nuntii Apost. dispens. Matrimonium contrahendi cum Fidei absque interpellatione Coniugis in infidelitate relictis. - 44-54. De Dispensationibus super gradibus prohibitis ad effectum contrahendi cum haereticis. - 55-57. A quonam Dispensatio super aetate ad contrahendum Matrim. concedi possit. - 58. Pro Regularibus non conceduntur nisi Superiorum Regul. consensu. - 59-66. De Dispensationibus ab observantia Quadragesimae. - 67, 68. De Dispensat. super Ritibus. - 69-81. De Dispensationibus S. Poenitentiariae quae diriguntur Confessariis. - 82. Alia ad rem. *Remissive.* - 83, 84. Ad definitionem Dispensationis nota. - 85-87. Explanatur Auct. sententia. - 88. Quando tacita Dispensatio locum habeat. - 89. Plena potestas dispensandi super legibus positivis Pontifici tribuitur. - 90-100. De potestate Episcoporum dispensandi. - 101, 102. An cesset Dispensatio, si causa, ob quam fuit concessa, cesset ante executionem illius. - 103. An et quando potius datum mandatum de dispensando quam gratia dispensationis concessa a Papa sit, et quinam effectus. - 104-107. Dispensatio est stricti iuris, nec patitur extensionem.

- 1 Dispensatio est iuris communis relaxatio facta cum causae cognitione ab eo qui Ius habet dispensandi. Est in re communis cum Glossa in can. *Requiritis* 5, caus. 1, qu. 7, verb. *Ut plerisque*; et in c. *Ut constitueretur* 25, dist. 50, verb. *Detrahentium*; Abbas in cap. *Fraternitatis* de Schismat.; Fagnan. in c. *Nimis* 18 de filiis Presbyterorum, num. 4; Angel. Tab.
- 2 et Armill. verb. *Dispensatio*. Dispensatio sub variis modis potest considerari. Primo, Dispensatio alia est debita, alia permissa, et alia prohibita.
- 3 Dispensatio debita est, ubi vel utilitas vel necessitas Ecclesiae, vel meritorum praerogativa vertitur, ut colligitur ex cit. c. *Ut constitueretur* 25, dist. 50, et cap. *Exposuisti* 23 de Praebend. Dispensatio permissa, quae etiam arbitraria appellatur, est, ubi in iure sit prohibitio, cuius moderatio relinquatur arbitrio Superioris, ut habetur in can. *Si quis Presbyter*, dist. 50, vel etiam, quando aliquid permittitur, ut peius evitetur, c. 2 de Spons. Dispensatio prohibita est ubi minime fieri potest absque manifesta Iuris dissipatione, vel quando iusta causa dispensandi non adest, text. in c. *Tali*, caus. 1, qu. 7, et c. *Si ille*, dist. 50; cap. *Innotuit*,
- 4 § *Multa*, de Elect. Dispensatio etiam triplex dicitur; alia legis, ut in cap. *Literas* 14 de filiis Presbyterorum, ibi: *Permittimus ipsum ordinari in Clericum*. Alia hominis, ut illa, quae a Superioribus solet concedi; Alia mixta, quando scilicet lex concedit, ut homo dispen-

set, ad text. in cap. *De multa* 28 de Praebend. Tertio, Dispensatio adhuc est triplex: Alia iustitiae, alia gratiae, alia mixta. Dispensatio iustitiae est illa, quae dicitur debita ut sub n. 3. Dispensatio gratiae est illa, quae continet merum privilegium meramque Principis liberalitatem; mixta est illa, quae procedit partim a iustitia partim a gratia, et in hac mixta potest etiam comprehendi Principis tolerantia; Abb. in cap. *Nisi esset* de Praebend.

Quarto, Dispensatio alia est tacita, alia expressa. Dispensatio tacita est quando Princeps concessit officium alicui inhabili, vel Papa Beneficium, nam tunc videtur tacite super illius inhabilitate dispensare, ut notant communiter Doctores in l. *Quidam consulebant* ff. de Re iud. Hoc tamen debet intelligi, quando Papa vel Princeps sciebat inhabilitatem illius, cui facta est Officii et respective Beneficii concessio; secus vero, si ignorabat; Gloss. in l. *Universis* Cod. De prec. Imper. off., quia numquam censetur Princeps remittere vitium ignoratum; cap. *Si eo tempore* de Rescrip. in 6. Hodie tamen huiusmodi tacita Papae dispensatio est minus frequens in usu ob regulam quinquagesimam primam Cancellariae Apostolicae, quae solet ab omnibus Pontificibus confirmari subsequentibus verbis: *Item quod per quamcumque Signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum*

huiusmodi dispensationis concernat, vel alias
 8 *nihil conferat aut operetur.* Dispensatio expressa est illa, in cuius Literis narratur defectus impetrantis, et in illis Papa utitur verbo *Dispensamus*; cap. *At si Clerici* 4 de Iudiciis, § *De adulteriis*, cap. *De multa* 28 de Praebend. Et idem esset, si in illis uteretur Papa verbo *Permittimus*, quod etiam dispensationem expressam inducit; cap. *Literas* 14 de filiis Presbyterorum, et cap. unico de aetat. et qualit. in 6, et docet usualis praxis Cancellariae Apostolicae.

9 Quinto, Dispensatio insuper alia est excusabilis, alia laudabilis, alia damnabilis. Dispensatio excusabilis est, quando urget necessitas, quia ipsa legem non habet, et propterea tunc Legis rigor infringitur, ubi enim necessitas urget, Dispensatio dicitur excusabilis; Felin. in cap. 1, num. 49 et 50, de Const.; Menoch. de Arbitr. Iud. lib. 2, cent. 2, casu 131, n. 1, et alii passim, ex S. Bernardo infra citando. Dispensatio laudabilis est illa; ubi communis provocat utilitas, quae a iure aequiparatur necessitati; in c. *Cum omnes* de Const. S. Bernard. infra citandus. Dispensatio damnabilis est illa, ubi nec ulla urget necessitas, nec communis provocat utilitas, nec ulla alia adest causa iusta; Sperel. part. 2, decis. 109, n. 2. Unde egregie D. Bernardus, lib. 3 de Consider. ad Eugen. Papam, sic ait: *Quid, inquis, prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in aedificationem, non in destructionem. Denique quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur? ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est, utilitas dico communis, non propria; nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio*

10 *est.* Hinc dispensatio sine iusta causa, non dispensatio, sed dissipatio dicitur communiter a Doctoribus, ut observant et tenent Sperell. dict. dec. 109, num. 3; Fagn. in cap. *Nimis* 18 de filiis Presbyterorum, n. 9; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 1, tit. 2, glos. 15, n. 7; Pyrr. Corrad., Prax. dispens. Apostol. lib. 2, cap. 3, sub n. 2; Reiffenst. lib. 1 decr., tit. 2, n. 450, et alii passim.

11 Idcirco dispensatio in lege Superioris sine iusta causa non solum est iniusta, sed et invalida; Innoc. in cap. *Dudum* 22 de Elect., num. 16, vers. *Item si Papa*; Abbas in cap. *Non est de Voto*, num. 8; Butr. in cap. *Venerabilem*, Qui filii sint legitimi, num. 6; Felin. in cap. *Postulasti* de Remiss. sub n. 13; Navarr. in cap. final. de Simonia, num. 4, et Manual. praelud. 9, n. 14; Sperell. dec. 109, num. 10, et plurimi Theologi, quos refert et sequitur Sanchez de Matrim. lib. 8, disp. 17,

12 num. 24. Unde dispensans in lege Superioris sine iusta causa, mortaliter peccat, nisi excuset

levitas materiae, ut ex D. Bernardo, l. c. sub num. 9, tenet Abbas in cap. *At si Clerici* 4 de Iudiciis, § *De adulteriis*, sub n. 20 in fin.; Armilla verb. *Dispensatio*, num. 13; Silvester eod. verb., num. 2; Campanil. in diversor. iur. Canon. rubr. 6, cap. 3, num. 27; Sperell. dict. dec. 109, num. 27, et dec. 115, n. 35, et post multos alios docet Sanchez de Matrim. lib. 8, disp. 18, num. 1. Immo etiam Papa, in tali lege sine causa dispensans non est tutus in conscientia, sed peccat, ut plurimi gravissimi Auctores firmant; Ancharan. cons. 353, *Nisi legibus* in fine; Abbas et Canonistae passim in cap. *Quae in Ecclesiarum* de Const., ubi Felin. sub num. 25, vers. *Demum*, testatur ita omnes tenere; Covarr. in rubr. de Sponsal. part. 2, cap. 6, § 9, num. 7; Alvarus Pelagius de planctu Ecclesiae l. 2, cap. 15; Victoria in Select. de potest. Papae, num. 7; Chorduba lib. 4 Quaestionarii, qu. 9; Sperell. dict. decis. 109, num. 15; Sotus de Iustit. et iur. lib. 3, qu. 6, art. 3, et colligitur ex D. Bernardo loc. suprac. sub n. 9, ubi monet Papam, ut non pro sua voluntate vel utilitate, sed pro communi bono dispenset *in aedificationem, non in destructionem... nam cum nihil horum est* (scilicet nec urget necessitas, nec provocat communis utilitas) *non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Idem dicendum est de petente sine causa dispensationem, vel eam ultro oblatam acceptante. Eiusdem enim culpa fit reus, cuius est ipse dispensans, ut cum multis aliis tenet Sanchez lib. 8, dis. 18, num. 8; Sotus de iust. et iur. lib. 3, qu. 6, art. 3; Hoied. in tract. de incompatib. Benef. par. 2, c. 12, num. 39; Suarez lib. Recept. Sent. in verb. *Dispensatio*; Maschard. de prob., conclus. 345, n. 14, vol. 1; Sperell. l. c., n. 15, et alii.

Dispensatio in lege propria sine iusta causa 15 est quidem iniusta, sed tamen valida, quia tunc Legislator in re propria, et in propria voluntate dispensat eam mutans, et a qua sola vim habet lex; Innoc. in cap. *Dudum* 22 de Elect., num. 16, vers. *Item et si Papa*; Butr. in cap. *Venerabilem*, Qui filii sint legitimi, n. 6; Abbas in cap. *Non est de Voto*, num. 8; Felin. in cap. *Postulasti* de Remiss. sub n. 13; Sperell. loco cit., num. 10, cum variis aliis ibi citatis. Unde dispensans in propria lege sine iusta causa 16 peccat, iuxta veriore sententiam, ut articulo discussso, et innumeris hinc inde adductis concludit Sanchez disp. 18, num. 2 et 3, subdens num. 7, probabilius esse quod remoto scandalo ac alterius notabili damno, culpa in hoc casu sit venialis et non lethalis tam respectu dispensantis, quam respectu petentis vel acceptantis ultro oblatam talem dispensationem sine causa, ut bene declarat ipse Sanchez dict. disp. 18 per tot., et tenet Sperell. l. c., n. 13, et dec. 115, num. 35. Papa autem, si dispen-

set in Iure positivo, etiam sine causa, ipsum non peccare firmat Innoc. in cap. *Cum ad Monasterium* 6 de statu Regul., n. 5, cum qua sententia videtur consentire Campanil. in divers. iur. Canon. rubr. 6, cap. 3, num. 27. Et ratio esse potest quia in Principe supremo sola voluntas dicitur iusta causa. Glossa singularis de Iur. civil. in l. *Relegati* ff. de poen., et similis de Iure Canonico cap. *Si eo tempore* de Elect. in 6, et cap. *Si gratiosae* de Rescript. etiam 18 in 6. Sanchez vero articulo mature discusso, et innumeris hinc inde adductis concludit secundum veriore sententiam peccare Papam, saltem venialiter, cum sine iusta causa dispensat in propria lege, et in Iure Canonico. Et hinc fortasse, ut recte advertit Sperell. loc. cit., n. 18, forte inolevit Romanae Curiae stylus, ut semper in gratiis ac dispensationibus Summi Pontificis aliqua iusta causa apponatur, ita ut exordium hoc praemitti soleat, *vitalis et morum honestas, aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita nos inducunt*¹.

19 Papa proprie et rigorose loquendo nequit dispensare in Iure Divino. Est fere communis. Et ratio est, quia ita se habet Papa ad legem Dei, sicut inferior ad legem superioris, immo minor est proportio Papae ad legem divinam, quam inferioris Praelati ad legem humanam; c. *Damnatus* 2 de Summ. Trinit., vers. *Quia inter Creatorem et creaturam*; sed in lege humana inferior nequit dispensare contra legem superioris; can. *Inferior* 4, dist. 21; c. *Cum inferior* 16 de Maior. et obed.; Clementin. *Ne Romani* 2 de Elect., § 1, ubi expresse habetur: *Quod lex superioris per inferiorem tolli non potest*; ergo nec Papa dispensare potest contra legem divinam, seu in iure divino; tum quia sicut Vicarius non potest omnia, quae Principalis (videlicet ea, quae speciali nota digna sunt, et requirunt expressam facultatem, cap. *Cum in generali concessione* 3 de Offic. Vicar. in 6), ita neque Papa Christi in terris Vicarius, potest omnia quae Christus v. g. Sacramenta nova instituere, abrogare antiqua; bigamiam simultaneam concedere, dispensare in vinculo Matrimonii consummati, et huiusmodi. 20 Potest tamen Papa ius divinum interpretari et declarare, quod in aliquibus casibus propter aliquas circumstantias non obliget, cum scilicet ex divinae legis observantia, aut aliquid sequitur iniquum, aut maius bonum impeditur; alioquin cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus Paterfamilias (quod nullimode est dicendum)

si gregem suum dimisisset sine Pastore, qui in casibus dubiis et arduis posset ius divinum interpretari et declarare, et sic omnibus suis ovibus pro necessitate consulere; Abbas in cap. *Proposuit* 12 de Concession praebend.; Almain. de potest. Eccl., c. 13; Turrecrem. in Summa de Eccl. lib. 2, cap. 7, et lib. 3, c. 53; Covarruv. variar. resol. lib. 3, cap. 13, num. 9, vers. *Fateor enim*; Sotus de Iust. et iur. lib. 10, qu. 3, art. 1; Vasquez in Opusc. moral., in tract. de Benef., cap. 4, § 2, dub. 1, n. 122 in fin.; Sylvester verb. *Papa*, qu. 16 in fine; S. Thomas in 2-2, qu. 54, art. 5; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 2, n. 454; Fagnan. lib. 1 decr., in c. *Cum pridem* 4 de Pactis, n. 80, et alii passim.

Papa ex rationabili et iusta causa potest dispensare in omni iure Ecclesiastico. Est communis, et habetur clare in cap. *Proposuit* 4 de Concession. Praebend., ubi Pontifex sic expresse dicit: *Qui secundum plenitudinem potestatis de Iure possumus supra Ius dispensare*. Aetatis 22 tamen dispensatio ad effectum consequendi Beneficium Iurispatronatus familiaris non conceditur in praedictum alterius vocati licet remotioris, habentis tamen qualitates requisitas; proximior enim in praedictum remotioris iam praesentati et habentis requisita, nec est dispensandus a Papa, ut respondit S. C. C. in una Bononien. 16 Iul. 1695, et in Cremon. 8 Iulii et 30 Sept. 1702, apud Monacell. tom. 3, tit. 2, formul. 6, num. 11, et tom. 4 supplement. ad 3 tom., n. 109.

Episcopus quo ad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas et decreta Conciliorum Generalium nequit dispensare, nisi sint casus sibi a Iure permissi seu concessi; Dispensatio enim est actus iurisdictionis, et Episcopus veluti inferior non habet iurisdictionem respectu Sacrorum Canonum, Apostolicarum Constitutionum et Conciliorum Generalium; can. *Inferior* 4, distinct. 21, cap. *Cum inferior* 16 de maiorit. et obed., et Clementin. *Ne Romani* 2, § 1, de Elect., ubi expresse dicitur: *Quod Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*. Hinc in cap. *Dilectus* 15 de Tempor. Ordinatio, graviter reprehenditur Episcopus, qui cuipiam eadem die contulit plures Sacros Ordines, licet ad mandatum Archiepiscopi sui id fecerit; *Cum illi*, inquit Papa Honorius III, *huiusmodi dispensatio a Canone minime sit permissa*. Et c. *Dilectus* 17, et c. *Nimis* 18 de Filiis Presbyterorum, irritantur dispensationes contra Iuris dispositionem factae per aliquem Papae in-

¹ A nimia profecto facilitate excusari nequit clar. Auctor circa doctrinam, quam tradit n. 16, 17 et 18. Theologi enim et Canonistae docentes, dispensationem absque causa a Superiore petitam, et etiam a Papa esse dissipationem, illumque qui ita est dispensatus, tutum non esse in Conscientia, aliquid magis innuunt, quam peccatum veniale. *Quoniam Papa*, inquit Cardinalis Bel-

larminus in Epistola ad Nepotem suum, *non est dominus, sed dispensator: ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est, et qui ea utitur eadem semper irretitur iniquitate*. Caeterum Pontifices numquam sine causa dispensationes concedunt (EDITION. ROM. 1767).

feriorem, quamvis Apostolicae Sedis Legatum, ut de facto erat Archiepiscopus Remensis, si-
24 cuti legitur in dict. cap. *Dilectus*. Notanter tamen fuit dictum: *Nisi sint casus sibi a iure permissi seu concessi*, quia dantur plures casus, in quibus ex concessione Iuris, aut rationabiliter praesumpta licentia Papae, potest Episcopus dispensare circa Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas et Decreta Conciliorum Generalium.

25 Primus casus est, quando in Iure expresse conceditur Episcopis potestas dispensandi, ut fit in cap. *Si alicuius* 59 de Election., in cap. *At si Clerici* 4 de Iudiciis, in c. *Cum ex eo* 34 de Election. in 6, in cap. *Is qui defectum* 1 de Filiis Presbyterorum in 6, et saepe alibi, iuncto Concil. Trid. sess. 24, cap. 6, de Reformat.

26 Secundus casus est, quando saltem tacite seu virtualiter ex modo loquendi Sacrorum Canonum praesumitur rationabiliter concessa ipsis talis dispensandi facultas, ut cum in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nec Papa sibi aut alteri reservat dispensationem, tunc enim Episcopus potest dispensare, quamvis hoc ipsi expresse non fuerit concessum; sic Glossa in cap. *Quisquis* 43 de Elect., verb. *Fiat*, et Glossa in cap. *In quibusdam* 12 de poenis, verb. *Dispensatum*, ubi sic praecise dicit: *Cum non determinetur, a quo possit dispensari, dixit Ioan. quod Episcopus potest dispensare, ex quo Papa non retinuit sibi dispensationem*, et ibi Abbas num. 5, et rursus idem Abbas in cap. *Et si unanimiter* de Postulat. Praelator., num. 10, dicens, quod Episcopi semper dispensant, ubicumque a Iure permittitur dispensatio in genere, licet specificè non permittatur Episcopis; Felinus in cap. *At si Clerici* 4 de Iudiciis, num. 1; Sanchez lib. 8 de Matrimon., disp. 5, num. 1, citans plurimos alios; Reiffenstuel l. c., num. 467; Barbosa part. 2 de Offic. et potest. Episc., alleg. 33, n. 22, ubi dicit, quod, quando lex impersonaliter dispensandi facultatem facit dicendo v. gr.: *poterit ex dispensatione, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum*, non adiiciendo per Sedem Apostolicam vel Romanum Pontificem, prout in specie in cap. *Veniens* 2 de eo qui cognovit; cap. *Pastoralis* 7 de Clerico excomm. ministrante; et cap. *In quibusdam* 12 de Poenis; tunc quia frustra talis facultas dispensandi conceditur Summo Pontifici, qui de iure potestatem dispensandi habet, ut expresse habetur in cap. *Proposuit* 4 de Concession. Praebend., ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare*; censetur illa facultas data Praelatis inferioribus et Episcopis; arg. cap. *Nuper* 20 de Sent. excomm., ibi: *Quia tamen conditor Canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*.

Tertius casus est, quando adest magna necessitas, vel evidens utilitas de novo emergens, estque periculum in mora, nec facile recurri potest ad Summum Pontificem; argum. can. *Tali* 17, caus. 1, qu. 7, et c. *Exposuisti* 33 de Praebend., ubi in casu, quo urget evidens necessitas vel utilitas, expresse tribuitur Episcopo facultas dispensandi contra decreta quorundam Canonum, et sic idem dicendum venit de aliis similibus. Et ratio est, quia in tali casu ex rationabiliter praesumpta voluntate Papae, censetur Episcopus habere concessam sibi potestatem dispensandi; hoc enim exigit Pastorale officium Episcoporum ne alias in casu urgentis necessitatis oves sibi concreditaе remaneant destitutae necessariis auxiliis; et sic tenent Abbas in cap. *At si Clerici* 4 de Iudiciis, num. 9; Felinus ib., num. 3; Barbosa lib. 1 iuris Eccles. univ., cap. 11, n. 149; Pirhing lib. 1 decr., tit. 31, num. 87; Reiffenst. lib. 1 decr., tit. 2, n. 470; Sanchez l. 3 de Matrim., disp. 40, num. 3; Castro Palao par. 1, tr. 3, disp. 6, punct. 5, n. 7, et alii passim.

Quartus casus est, quando adest consuetudo 28 dispensandi legitime praescripta, consuetudo enim legitime praescripta tribuit iurisdictionem; cap. *Cum tanto* 11 de Consuetudine, cap. *Duo simul* 9 de Offic. Iud. Ordinar., cap. *Cum contingat* 13 de Foro competent., unde ista semel obtenta, redditur dispensatio valida, quae alias foret invalida; Barbosa, Pirhing, Reiffenstuel loco citato; Suarez lib. 6 de Legibus, c. 14, n. 10, et alii.

Quintus casus est, quoties dubium est, an 29 casus indigeat dispensatione; arg. cap. *Cum desideres* 15 de Sent. excomm., quia stante dubio, an res indigeat dispensatione, vel potest Episcopus consideratis considerandis declarare eam non requiri, vel ad cautalam dispensare; Barbosa part. 2 de Offic. et potest. Episcop., alleg. 35, num. 18; Reiffenstuel l. c., n. 474; Sanchez lib. 1 in Decalog., cap. 10, num. 74, et cap. 40, num. 26; Layman lib. 1, tract. 4, cap. 22, num. 4; Sa verb. *Dispensatio*, n. 1; Diana part. 3, tract. 6, resol. 8, et part. 8, tract. 3, resol. 12, et alii plures. Et ratio est, quia reservatio Dispensationis est odiosa, utpote coarctans potestatem ordinariam Episcoporum, adeoque est restringenda ad casus certos, iuxta regul. 15 Iuris in 6, ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari*.

Potestas dispensandi in supradictis et aliis 30 consimilibus casibus competens Episcopis, competit etiam Capitulo Sede vacante. Ita communis Doctorum cum Barbosa part. 2 de Offic. et potest. Episcop., alleg. 36, num. 9. Et ratio est, quia Capitulum Sede vacante potest ea omnia exercere, quae pertinent iure communi ad ordinariam Episcopi iurisdictionem, exceptis nonnullis, quae speciatim sunt iure prohibita; cap. *Cum olim* 14 de maior. et obed.,

- ubi Glossa verb. *Capitulo*; c. *Ad abolendam* 9 de Haereticis, ubi Glossa verb. *Sede vacante*; cap. penul. de supplenda negligentia Praelatorum, ubi Glossa verb. *Sed Capitulum*; dicta autem potestas dispensandi competit Episcopis ratione Pastoralis officii eorum, estque in illis perpetua et ordinaria; cap. *His quibus ex officio* 30, iuncta Glossa fin., de offic. Iudicis Ordinarii, et l. *More*, et l. *Et quia* ff. de iurisd. omn. iudic., adeoque etc.
- 31 Qui Dispensationem obtinuit super impedimento consanguinitatis in forma pauperum, falso narrata paupertate, dicitur valide dispensatus, et proles legitima. Sacra Congr. Conc. 9 Sept. 1679 apud Monacell. tom. 2, tit. 16, formul. 2, num. 33. Vide ibi, qui affert decreta etiam pro Dispensatione obtenta ob angustiam loci.
- 32 Dispensatus ad ordines super irregularitate ex aliquo defectu Corporis, v. gr. ex defectu oculi Canonis, vel alio eiusmodi defectu, non indiget nova Dispensatione ad Beneficia, etiam Curata, Canonicatus et Dignitates etiam in Cathedrali. Sic resolvisse Sacram Congregationem Conc. in Lucana Dispensationis 12 Ian. 1697, lib. 47 decret., f. 19, de Irregularitate ex defectu oculi Canonis, refert Ursaya Instit. Crimin. lib. 1, tit. 10, § 1, num. 9; et Antonell. post tract. de Iuribus et oneribus Clericorum in resolutionibus Sacrae Congr. Conc. in dicta Lucana Dispensationis 12 Ian. 1697 per totum, ubi, num. 2, refert etiam sic resolvisse in Ariminen. 16 Maii 1619, et in Nuscana 26 Apr. 1659, lib. 20 decr., fol. 624, et saepius alibi de Irregularitate ex defectu oculi dextri; unde talis sic dispensatus ad ordines sine nova Dispensatione admittendus est ad concursum, ut expresse tradit ex Nicolio Ursaya l. c., n. 10, per allata decreta.
- 33 Caecus non obtinet Dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad effectum obtinendi Beneficium Ecclesiasticum, ut ex decreto Sacrae Congregationis in una Pampilonensi die 28 Martii 1733; Benedict. XIV Institut. Eccles. 34, § 5.
- Si tamen ordinato iam Sacerdoti accadat, ut oculorum lumen amittat, non tamen ita ut nihil videat, datur illi a Sacra Congregatione facultas celebrandi diebus quidem festis et duplicibus Missam B. Virginis votivam, ferialibus, Defunctorum, dummodo non omnia memoriter recitet; mandando insuper Episcopis, ut celebrationem omnino vetent statim, ac caecum penitus evasisse compererint; ibidem.
- 34 Dispensationes nec frequenter, nec sine iusta causa sunt concedendae ex Conc. Trid.; Benedict. XIV tom. 1, Const. 45 incip. *Ad Apostolicam*, et Const. 130 incip. *Libentissime*, § 12.
- 35 Dispensationes ab observantia Ecclesiasticae disciplinae levibus de causis non sunt concedendae; Idem Const. 89 incip. *Inter omnigenas*, § 25.
- Dispensationum Matrimonialium causae v. 36 raciter sunt exponendae, et ab Executoribus omnino verificandae; Idem in citat. Constit. *Ad Apostolicam*. Earum executores verificare 37 debent causas in Literis expressas; Idem ibidem, § 6.
- Dispensationes matrimoniales non sunt con- 38 cedendae occultantibus Fidei professionem, cum simulatione Mahumetismi; Idem Const. 89 incip. *Inter omnigenas*, § 14. Nec iis, qui Matri- 39 monium contrahere intendunt contra formam in Ecclesia statutam; Idem ibid.
- Dispensationes Matrimoniales, quatenus con- 40 cedi possint a Poenitentiaria Apostolica, assignantur a Benedicto XIV Const. 95 incip. *Bonus Pastor*, § 39 et seq., nempe in Matrimoniis contrahendis in foro conscientiae tantum super impedimentis occultis, quae Matrimonium non dirimunt.
- Item super omissione denunciationum etiam 41 ad effectum contrahendi secreto, servata tamen dispositione pro Matrimoniis Conscientiae nuncupatis; Const. eiusdem Pontificis incip. *Satis Vobis*. Item revalidandi dispensationes Datariae 42 in casu reticitae copulae, et in casu reticitae intentionis facilius impetrandi dispensationem, in foro conscientiae tantum, et cum compositione taxae solvendae Datariae iuxta conditionem et facultatem personarum, quando agitur de primo et secundo, vel secundo tantum gradu. Vide dictam Constitutionem, ubi abunde et distincte de omnibus.
- Neophytis ad fidem conversis Venetiis in 43 Loco Pio Catechumenorum conceditur Dispensatio Matrimonium contrahendi cum Fidei, absque interpellatione prioris coniugis infidelitate relictis, arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis existentis. Idem Const. 117 incip. *In Supremae*.
- Dispensationes super gradibus prohibitis ad 44 effectum contrahendi cum haereticis regulariter a Sancta Sede non conceduntur, nisi cum clausula: *Abiurata prius haeresi*; Idem tom. 2, Const. 51 incip. *Magnae nobis*, et Const. 59 incip. *Ad tuas manus*. Dispensationes huius- 45 modi exsequendae non sunt, nisi Exsecutori constet de veritate eorum, quae in precibus exposita fuerunt. Idem in d. Const. 51 incip. *Magnae nobis*. Et nisi per authentica docu- 46 menta constet, quod abiuratio haeresis Matrimonii celebrationem reipsa praecesserit. Idem ibidem, et in dicta Const. 59 incip. *Ad tuas manus*.
- Dispensatio seu licentia pro contrahendo Ma- 47 trimonio cum haereticis, non adiecta abiurandae haeresis conditione, non nisi raro, et ut plurimum favore Supremorum Principum, ob publicam et gravem causam, ab Apostolica Sede concessa reperitur. Idem dict. Const. *Magnae nobis*. Et tunc plures cautelae praescribi con- 48 suerunt, ne Coniux Catholicus perversionis

- periculum incurrat, neque proles haeretici parentis errores sequatur. Idem ibidem. Dispensationum Literae ab Apostolica Sede concessae, debent ab executoribus deputatis attente perpendi, tum quoad earum veritatem, tum quoad conditiones appositas. Idem ibidem. Item facultates dispensandi in genere concessae ne praescripti fines transilientur. Idem in d. Const. 59 incip. *Ad tuas manus*.
- 51 Dispensandi facultas, quae ab Apostolica Sede datur Episcopis in remotis Regionibus degentibus non excedit tertium gradum in contrahendis. In contractis vero, si agatur de haeticis, ad secundum quoque gradum pertingit.
- 52 Idem in dicta Const. incip. *Ad tuas manus*. Huiusmodi facultas in usum deduci nequit cum haeticis reipsa non conversis, etiamsi conversionis spem aut permissionem obtendant. Idem ibid.
- 53 Dispensationes Matrimoniales concedens vigore Indulti et delegationis Apostolicae, debet delegationis mentionem facere, et Indulti tenorem in dispensatione inserere, cum expressione temporis, ad quod fuit concessum, sub poena nullitatis. Idem ibidem.
- 54 Dispensatio super aetate ad contrahendum Matrimonium quando malitia supplet aetatem, etiam ab ordinario concedi potest; Idem in dicta
- 55 Const. 11 incip. *Magnae nobis*. Et haec non tam est dispensatio, quam declaratio super casu, cui provisum est in Iure; Idem ibidem.
- 56 Quando autem contrahentes rationis usum habent, sed nondum copulae apti sunt, huiusmodi dispensatio ab Apostolica Sede dumtaxat impetrari potest. Nemo enim praeter Papam derogare potest iuri Canonico quod requirit in contrahentibus huiusmodi actualem potentiam; Idem ibid.
- 57 Dispensationes pro Regularibus non conceduntur, nisi de Superiorum Regularium consensu vel ad eorum preces; Idem tom. 2, Const. 47 incip. *Si datam*.
- 58 Dispensationes ab observantia Quadragesimae concedendae non sunt, nisi adiuncto praecepto de unica comestione et de non permiscendis epulis; Idem tom. 1, Const. 55 incip. *Cognovimus*, et Const. 99 incip. *Fraternitas*. Dispensatio a Quadragesimali ieiunio nemini concedi debet sine legitima causa; nec Universitatibus absque urgente necessitate; Idem Constit. 19 incip. *Non ambigimus*, § 3.
- 59 Dispensationes generales ab observantia Quadragesimae pro integris populis concedi nequeunt absque gravi causa; Idem tom. 1, Constitut. 104 incip. *Libentissime*, § 10 et seq.
- 60 Causae legitimae ad concedendam talem universalem dispensationem possunt esse morbi communes ob aliquam aëris corruptionem seu
- 61 morbus epidemicus. Et si in aliquo loco, neque oleum neque pisces comparari possint, tunc incolis eiusmodi loci concedi potest ut lacte et ovis utantur; si autem haec revera deficient,

tunc carnis, salubris tamen, edendae facultas concedetur, interposita semper ieiunii servandi conditione. Idem ibidem, § 17 et sequentibus. Et tunc ad id Medicorum sententiae sunt exquirendae, et eorum attestations exhibendae. Alias dispensatio denegabitur; Idem ibidem, § 24, 25 et 27. Non sunt tamen causae legitimae pro tali universali dispensatione ciborum caritas et militum stationes; Idem ibid., § 18 et 19.

Dispensationes generales super observantia Quadragesimae, aliarumque abstinentiarum pro communitatibus Patriarchatus Antiocheni, quomodo sint concedendae, assignatur ab eodem Pontifice, nempe ut in singulos tantum annos, quibus egestatem et inopiam ciborum Quadragesimalium persistere ibi cognoverit et non aliter, nec alio modo, nisi ut illaesa remanente etiam quoad illos incolas generali lege de ieiuniis et abstinentiis, a qua nemini liceat dispensationem in genere concedere, possit singulis illis communitatibus dictam dispensationem concedere; Idem tom. 1, Const. 87 incip. *Demandatum*, § 7.

Dispensationes super Ritibus Ecclesiasticis a Sancta Sede petendae sunt, nec, ea inconsulta, ab alio quolibet concedi possunt; Idem tom. 1, Const. 107 incip. *Omnium sollicitudinum*, § 14. Dispensationes adversus Ritus et Canones Ecclesiae Graecae concedi non possunt a Missionariis Latinis; Idem Const. 87 incip. *Demandatum*, § 16.

Dispensationes Sacrae Poenitentiariae cum diriguntur ad Confessarium ex approbatis ab Ordinario, executioni mandari debent a Confessario approbato ab Ordinario illius loci in quo dispensatio illa praestari debet; nec valet, si actu Confessarius non sit, sicut nec si approbatus fuerit tantum pro maribus, et dispensatio petatur a Foemina; Bened. XIV Instit. Eccles. 87, § 31.

Cum diriguntur Confessario Magistro in Theologia vel Decretorum Doctori, requiritur laurea Theologiae, vel iuris Canonici in publica Universitate; nec aperiri literae illae possunt a simplici Regulari Confessario, nisi tamen Religio illa privilegium aliquod ea de re obtinuerit; ibid., § 32.

Si semel apertum fuerit Breve Poenitentiarum, ab eo, qui non habet titulum requisitum, non ideo tamen vitatur rescriptum, sed sufficit, si alteri habenti requisita consignetur; ibidem, § 33.

Si semel electus fuerit executor, potest nihilominus ex probabili sententia variari, quamquam non desint Doctores qui oppositum opinentur; ibidem.

Executor certiore se reddere debet de veritate causarum, ex quibus obtenta dispensatio est; non tamen requisitis aliunde testimoniis, sed ipsum dispensandum interrogans, nisi aliun-

de ipse eandem veritatem rescisset; nec tenetur illum sub iuramento interrogare, ut est communis Doctorum sententia; *ibid.*, § 34.

74 Si tamen falsa narrare dispensandum sciverit, non potest ad dispensandum procedere, nisi id sciret ex praecedentibus dispensandi confessionibus, ut ex Sanchez; *ibid.*

75 In eiusmodi dispensationis literis mandatur executori, ut dispenset, audita prius Sacramentali confessione et in ipsa confessione; nec liberum est illi extra confessionem rem exequi, ut omnes docent; *ibid.*, § 35.

76 Cum poenitentia in literis definitur, ea iniungenda est; si vero committatur arbitrio Confessarii, non est illi liberum eam ad arbitrium iniungere, sed ad prudentiae leges dirigenda est, neque nimis rigida, neque lenior quam par sit; *ibid.*, § 37, 38.

77 Quoad clausulam: *dummodo sit occultum*, censetur occultum, si tantum septem vel octo in Civitate id resciant: in oppidis vero, si quinque vel sex; quam sententiam Scriptores, qui mentem sacrae Poenitentiariae probe norunt, tenent; *ibid.*, § 45. Occultum impedimentum Fagnanus censet illud quod nullo pacto probari possit; *ibid.*, § 44.

78 Si impedimentum occultum fuerit in loco, ubi executioni mandanda est dispensatio; publicum vero in alio, ubi commissum est delictum, tutius tunc est executionem suspendere, et de hac novitate Sacram Poenitentiariam certiores facere; *ibid.*, § 46.

79 Delictum olim publicum, nunc occultum, si a die commissi criminis longum tempus effluerit, ad effectum dispensationis obtinenda, censetur; *ibid.*, § 42.

80 Si quis rem vetitam praestiterit, sed publice creditur obtinuisse ad id facultatem, huius peccatum ad effectum dispensationis obtinendae creditur occultum. Si vero commisisset delictum resciat, sed ignoretur inde consurgere impedimentum, profecto occultum quoad hunc effectum non censetur; *ibid.*, § 48.

81 Si delictum deductum sit ad Forum contentiosum, a S. Poenitentiaria censetur publicum. Si tamen data in eo fuerit sententia absolutoria criminis, per quam reus repertus sit innocens et non culpabilis, vel ex hactenus deductis non repertus culpabilis, etiamsi id obtentum sit mediis illicitis, falsis testibus etc., adhuc censetur impedimentum occultum ad hunc effectum; *ibid.*, § 49.

82 Alia ad rem, vide verb. *Bigamia*; verb. *Ieiunium*; verb. *Impedimenta matrimonii*, art. 3; verb. *Irregularitas*, art. 3; verb. *Iuramentum*; verb. *Simonia*; verb. *Votum*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

83 Loco *iuris communis* dici debet *iuris humani* vel *positivi* in definitione dispensationis

monet Soll. de leg. cap. 4, § 1, n. 170: *Quia*, 84 inquit, *etiam in Municipali et Synodali iure, quod distinguitur a communi, c. 1 de Constit. in 6, dispensatur.*

Quod ait Auctor num. 7 de tacita dispensa- 85 tione sublata a Regula 51 Cancellariae, id intellige respectu Summi Pontificis, ut inquit idem Auctor *ibidem*, et advertit Rigant. in comment. ad dict. Regul. 51, n. 8. Caeterum 86 alii post Pontificem possunt adhuc tacite dispensare. Solumque quaestio est, utrum tacite dispensare valeant super propriis constitutionibus, an item super legibus Superioris in casibus, in quibus concessum ipsis est dispensare. At communior est opinio, posse tacite 87 dispensare etiam super legibus Superioris; confer Soll. de Leg. cap. 4, § 1, n. 178.

Tacita vero dispensatio secundum Rigant. in 88 comment. ad dict. Regul. 51, n. 15 et seq., tunc locum habet, quum quinque haec concurrunt. Primum est, quod qui gratiam inhabili seu incapaci facit, sciat factum et ex illo iuris dispositionem. Secundum, quod pariter sciat, quod in illo facto opus sit dispensatione. Tertium, quod ex certa scientia affirmativum factum faciat, illudque exprimat. Quartum, quod de causa, qua ad tacita dispensandum movetur, cognoscat. Quintum denique, quod ex dispensatione illa tertio praedictum non irrogetur. At praesertim quartum requisitum 89 necessarium haud esse, tenet Soll. de Legib. cap. 4, § 1, num. 178, qui seq. num. 179 aliter explicat, quando censeatur facta tacita dispensatio.

De potestate Summo Pontifici competente 90 dispensandi super legibus omnibus positivis non est quod disseratur, quum ea promanet ab ea superioritate, quam obtinet super omnes, et firmatur in cap. 4 de Concess. Praebendar. Quod vero attinet ad Episcopos, ii utique pos- 91 sunt dispensare non solum super propriis Constitutionibus, verum et super legibus Synodi Dioecesanae. Duo vero excipiuntur casus. Prior 92 est, si Constitutio a Summo Pontifice confirmata fuit *in forma*, ut aiunt, non *communi*, sed *specifica*. Alter est, si Constitutio abierit 93 in contractum; confer Soll. de Leg. cap. 4, § 2, n. 184 et seq. At quod attinet ad prio- 95 rem casum, tunc secundum alios confirmatio *in forma specifica* impedimento esse potest, quominus Episcopus dispenset, quum Constitutio excedit potestatem ipsius Episcopi, ita ut totum faciat auctoritas pontificia, non item quum adhibita ea fuit ad abundantiorum cautelam.

Super legibus vero superioris Episcopus re- 96 gulariter nequit dispensare. Quocirca non est 97 in potestate Episcopi dispensare non solum super iure Pontificio, sed nec super Synodo Provinciali. Quinimmo nec Archiepiscopus dispen- 98 sare valet super Synodo Provinciali, quum ab

- ipso tamquam inferiori ad Provinciale Synodum appelletur; Soll. de Leg. cap. 4, § 2, num. 189. Quando vero Episcopus dispensare queat super legibus superioris, vide apud eundem Auctorem de LL. c. 4, § 2, a n. 19 ad plur. seq. ubi examinatur, an in casibus in quibus inferior pollet potestate dispensandi, secum ipse dispensare valeat, tum an dispensare valeat cum vagis et peregrinis.
- De iustis causis dispensationis consule Rousseaud de la Combe in sua Iurisprudencia Canonica, verb. *Dispensatio*, sect. 1, n. 4 et seq. An autem cesset dispensatio, si causa, ob quam fuit concessa, cesset itidem ante executionem illius, non conveniunt inter se Doctores. Negant Suarez de LL. lib. 6, cap. 19, num. 18; Gutierrez Qu. Canonic. lib. 2, cap. 15, n. 30. Affirmat vero, et quidem allegatis pro se Glossa, Ioanne Andrea, Baldo, Felino et aliis, Sanchez de Matrim. lib. 8, disp. 30, n. 14.
- An et quando potius datum mandatum de dispensando, quam gratia dispensatis concessa a Papa sit, et quinam sint effectus diversi, expendit Rot. in Ugentina *Beneficii*, 5 Maii 1738, cor. Emo Crescentio.
- Nota demum, dispensationem esse stricti iuris, nec ullam pati extensionem. Vide exempla in Hildesimen. *Fructuum Canonicalium super bono iure* 17 Iunii 1731, cor. Eminentissimo Crescentio.
- An secunda dispensatio obtenta, non expressa prima dispensatione circa eandem rem, indistincte sit subreptitia, non convenit inter Do-

ctores. Videsis Soll. de Legib. part. 1, cap. 4, § 4, n. 277.

At concordet in hoc sunt Auctores, quod si prima dispensatio est *cum moderatione aliqua* obtenta, secunda vero dispensatio circa eandem rem obtenta est *absolute sine moderatione illa*, ex reticentia prima dispensationis excusari a vitio subreptionis nequeat secunda dispensatio, idque ex ea potissimum ratione, quod Summus Pontifex certior factus de prima dispensatione *limitata*, secundam dispensationem *sine illa limitatione* vel non concessisset, vel difficilius concessisset, quorum alterum sufficit ad subreptionem, ut firmant Sanch. de Matrim. lib. 8, cap. 22, n. 6; Soll. de Leg. part. 1, cap. 4, § 4, n. 278; et novissime Collett. de Dispensation. lib. 1, cap. 5, § 6; Rota divers. dec. 91, part. 3, lib. 3.

Actum vero novissime de hoc articulo fuit in Rota in Neocastren. *Pensionis* 3 Apr. 1762, coram R. P. D. Frangipan. At Tribunal hoc excusavit a subreptione secundam dispensationem illimitatam obtentam cum reticentia primae dispensationis limitatae *quidquid sit* (aiendo) *in materia beneficii, in qua sancitum habetur, quod necessaria sit expressio Beneficii, quod antea quis obtinuerit in postulatione et assecutione secundi, absolutissimum tamen est, quod in caeteris gratiis et concessionibus nullibi cautum reperitur, quod mentio primae haberi debeat in concessione secundae gratiae, sed haec absque mentione prioris validissima semper reputatur.* Sed mox dicta *Decisio* est sub revisione.

DISPENSATIO IN BIGAMIA

Vide verb. BIGAMIA.

DISPENSATIO IN FESTORUM OBSERVANTIA

Vide verb. FESTUM.

DISPENSATIO IN IEIUNIO

Vide verb. IEIUNIUM.

DISPENSATIO IN IMPEDIMENTIS MATRIMONII

Vide verb. IMPEDIMENTA MATRIMONII, art. 3.

DISPENSATIO AB IRREGULARITATE

Vide verb. IRREGULARITAS, art. 3.

DISPENSATIO IN IURAMENTIS ET VOTIS

Vide verb. IURAMENTUM et VOTUM.

DISPENSATIO IN POENIS SIMONIAE

Vide verb. SIMONIA.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANAE

PARTITIO ARGUMENTI

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANAE: 1. quid, et quae sint Distributiones quotidianae, et a quibus acquirantur; 2. a quibus amittantur, seu non acquirantur; 3. adducuntur summarie varia decreta ad rem facientia, prout referuntur a D. Ursaya.

ARTICULUS I. *Quid et quae sint distributiones quotidianae et a quibus acquirantur?*

SUMMARYUM. 1. Distributiones quotidianae ita dicuntur, quia iuxta cuiusque merita, ac laborem et qualitatem distribuuntur. - 2. Distributiones quare dicantur quotidianae. - 3. Distributiones quotidianae aliae sunt, quae non distinguuntur a Praebendis, et aliae quae distinguuntur, et quae sint utraque, ad num. 4. - 5. Distributionum quotidianarum propria definitio. - 6. Distributiones huiusmodi non veniunt in appellatione fructuum, seu reddituum et proventuum. - 7. Distributiones non comprehenduntur in regulis Cancellariae de valore fructuum exprimendo. - 8. Distributiones quotidianae institutae sunt in gratiam cultus divini. - 9. Ius percipiendi Distributiones quotidianas competit Cathedralium et collegiatarum Ecclesiarum Canonicis divinis officiis interessentibus. - 10. Distributiones debentur his tantum qui vere intersunt divinis officiis, non vero his qui fide resident, aut iuris fictione. - 11. Unde non sufficit interressentia in Ecclesia, sed requiritur actualis interessentia in Choro. - 12. Distributiones quotidianas lucratur in absentia Can. infirmus. - 13. Sic Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ad Ecclesiam se conferre non potest, quia est debilis in cruribus vel tibiis. - 14. Vel quia podagra laborat. - 15. Vel quia est caecus, et propterea Missas celebrare, et divina officia recitare non potest. - 16. Vel quia medicinam sumit, aut sanguine minuitur. - 17. Vel quia lepra, aut alio morbo contagioso cogitur ab Urbe discedere. - 18. Vel quia sanitatis causa ad balnea, vel ad alium locum iret. - 19. Sic etiam lucratur senio confecti, si alias residere soliti erant. - 20. Similibus infirmitatibus detenti possunt Distributiones quotidianas percipere, quamvis propria culpa in eas inciderint, cum non sit addenda afflictio. - 21. Nec obstat statutum contrarium Capituli, ut aegrotis, vel ex quavis causa absentibus non dentur Distributiones. - 22. Nec etiam obstat consuetudo non percipiendi Distributiones in absentia. - 23. Nec tempus, quo Canonicus fuit infirmus, computandum est pro tempore vacationum. - 24. Immo Canonici infirmi percipere debent etiam portionem accrescentem. - 25. Tales tamen Distributiones debentur solum illis Canonicis infirmis, qui dum sani erant, divinis officiis interesse solebant. - 26. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus in absentia, ratione iustae et rationabilis corporalis necessitatis. - 27. Distributiones quotidianas lucratur iniuste carcetratus. - 28. Iniuste excommunicatus et postea absolutus per sententiam, quae in rem iudicatam transivit, lucratur Distributiones quotidianas. - 29. Canonicus expulsus a Civitate propter seditiones absque sua culpa, debet integras percipere Distributiones. - 30. Sic Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ex facto Principis temporalis loci, residere non potest, etc. - 31. Distributiones quotidianae debentur Canonico absenti, ut iniustam Iudicis vexationem redimeret. - 32. Distributiones quotidianae debentur Canonico citato ob causam criminalem, qui se innocentem exhibuit, ac propterea a servitio Ecclesiae abfuit, licet statuto Ec-

clesiae absentes per sex menses universam illius anni portionem amitterent. - 33. Canonicus, qui de crimine inquisitus et condemnatus fuit, appellavitque et fuit absolutus, debet percipere Distributiones totius temporis, quo propter eam causam Horis Canonicis non potuit interesse. - 34. Distributionibus quotidianis gaudere debet Canonicus, qui inquisitus de homicidio, et factus contumax infra annum comparuit, et factis defensionibus in carceribus, fuit absolutus et innocens declaratus, etc. - 35. Distributiones quotidianae debentur Canonico legitime impedito pro toto illo tempore, quo fuit impeditus inservire. - 36. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus in absentia, ratione evidentis Ecclesiae utilitatis. - 37. Absens pro defensione Iurium ipsius Ecclesiae vel sui Beneficii, lucratur fructus et Distributiones quotidianas. - 38. Canonicus Procurator Capituli, et pro negotiis Capituli absens lucratur Distributiones quotidianas. - 39. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus a Choro absens occasione servitii curae eius Canonicatui adnexae. - 40. Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Episcopi, qui venit ad visitanda limina Apostolorum, etiamsi dictus Canonicus veniat post Episcopum, et non simul. - 41. Sic etiam Distributiones lucratur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad limina Apostolorum eorum nomine. - 42. Canonicus in Urbe commoranti, si deputetur ab Episcopo suo ad visitanda limina, debentur Distributiones unius Mensis. - 43. Si vero Episcopum ad visitanda limina comitasset, tunc Distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis et recessus; quod tempus Sacra Congregatio Concilii constituit esse trium mensium. - 44. Distributiones quotidianas lucratur Canonici inservientes Episcopo pontificaliter in Civitate vel in Suburbis, non autem in alio loco, vel comitantes in Visitatione. - 45. Distributiones debentur Canonico proviso ab Ordinario Cardinale vigore Indulti pro tempore, quo Ecclesiae inservivit, etiamsi fuerit postea coactus capere novam possessionem Apostolicam et primae renunciare, tamquam invalidae. - 46. Archidiaconus vel Canonicus visitans Ecclesiae iura, vel redditus suae praebendae, non amittit Distributiones. - 47. Canonicus Poenitentarius si dum recitantur divina officia, audiat in Ecclesia Confessiones, percipit quotidianas Distributiones. - 48. Etiamsi audiat Confessiones peccatorum venialium, et non reservatorum. - 49. Poenitentarius, dum actualiter audit Confessiones, non solum lucratur Distributiones quotidianas, sed etiam eleemosynas, quae distribuuntur pro associandis et sepeliendis cadaveribus defunctorum, vel pro supplicationibus et processionibus, quae peraguntur. - 50. Theologus seu obtinens Praebendam Theologalem diebus quibus legit, habendus est tamquam praesens in Choro, non modo pro illis Horis, ut si mane legat, pro Horis Matutinis et Missa solemnibus, sed etiam pro tota die et percipere potest Distributiones. - 51. Canonici privilegiati super fructibus in absentia percipiendis, si redditus omnes in his Distributionibus consistant, lucratur de iure communi sine diminutione huiusmodi Distributiones. - 52. At post Concilium Tridentinum Canonici sic absentes per-

cipere debent solummodo duas tertias illarum partes. — 53. Canonici, qui Papae vel Cardinalibus inserviunt cum Indulto percipiendi Distributiones pro diebus et horis, quibus actualiter in servitio occupantur, gaudent Distributionibus, et etiam fallentis absentium. — 54. Distributiones debentur Canonico pro tempore quo sine salario Organum pulsat. — 55-74. Nonnulla ex Inst. Eccl. Benedicti XIV excerpta quoad eos qui privari debeant

- 1 Distributiones quotidianae secundum nominis etymologiam ita dicuntur, quia iuxta cuiusque merita, ac laborem et qualitatem distribuuntur; nam distribuere est suum cuique tribuere, l. 1 ff. familiae erciscund.; Rota part. 6 recent.,
- 2 dec. 115, n. 20. Dicuntur autem quotidianae, sive quia quotidie distribuuntur iis qui quotidie Horis Canonici, divinisque officiis intersunt, quasi quotidianum et diurnum stipendium. Rota cit. part. 6, dec. 115, n. 23; Barbosa lib. 3 Iuris Eccl. univ., c. 18, num. 4, et de Canonici cap. 11, num. 3, cum plurimis ibi
- 3 citatis. Distributiones aliae sunt, quae non distinguuntur a praebendis, sed ipsaemet praebendarum vice funguntur, ut sunt distributiones illarum Ecclesiarum, quarum fructus omnes in communi reponuntur, et singulis diebus distribuuntur cuilibet Canonico praesenti pro victu, de quibus in c. *Olim* de verb. signific., et apud Decian. cons. 43, col. 1; Menoch. cons. 436, n. 25.
- 4 Aliae vero sunt distributiones a praebendis separatae, atque distinctae, quales sunt distributiones illarum Ecclesiarum, in quibus Canonici certas habent praebendas et praeterea quotidianas distributiones, quae dantur interessentibus Divinis Officiis, de quibus in c. *Quia* 15 de Rescript. in 6, et in cap. unico de Cler. non resident. in 6, et in c. ultim. de Concess. Praebend. pariter in 6; Paris. cons. 32, n. 7, et cons. 34, n. 4 cum seq., vol. 4; Covarr. lib. 3 variar. resol., cap. 13, n. 1; Gallet. in Margarita Casuum conscient., verb. *Distributiones*, 2.
- 5 Distributiones quotidianae proprie loquendo definiuntur, quod sint stipendia quaedam personalia, quae ex redditibus Ecclesiae (praeter Praebendam aut portionem certam pro Beneficio competentem) Canonici et Beneficiatis seu Clericis Cathedralium, et aliarum Collegiatarum Ecclesiarum divinis officiis interessentibus pro
- 6 divino officio tribuuntur. Distributiones huiusmodi non veniunt appellatione fructuum seu reddituum, et proventuum istius vel illius Beneficii, cum sint redditus casuales et incerti, qui acquiruntur labore et interventu in divinis, cap. *Licet* 32 de Praebend., cap. unic. de Cler. non resident. in 6, cap. *Quoniam* 8, § *In illis*, de Concess. Praebend. etiam in 6; Rota part. 15 recent., dec. 61, n. 1; Cassad. dec. 1 de Cler. non resident.; Covarr. lib. 3 variar. resol., cap. 13, n. 1; Fagnan. lib. 3 decret., in cap. *Licet* 32 de Praebend., n. 3 et seq., et lib. 5, cap. *Praeterea* 1 Ne Praelati vices suas; Barb.

Distributionibus. — 75-77. Distinctio inter Distributiones quotidianas et fructus quos vocant *Grossos*. — 78. Distributiones quotidianae non veniunt nomine fructuum Beneficii. — 79. Possunt venire voluntate Papae. — 80. Neque ut Regul. Cancellariae. — 81. Non subiiciuntur Distributiones quotid. Spolio. — 82. An quis possit ordinari ad titulum Beneficii, cuius redditus unice consistant in Distributionibus.

lib. 3 Iuris Eccles. univers., cap. 18, n. 8, de Canonici, cap. 21, n. 6. Propterea non comprehenduntur in regulis Cancellariae de valore fructuum exprimendo; Felinus alios citans in c. *Ad aures* de Rescript., num. 14; Covarr. lib. 3 variar. resol., cap. 13, n. 1; Fagnan. loc. cit. Distributiones quotidianae institutae sunt in gratiam cultus divini, ut sic Canonici et Cappellani promptius ac frequentius, pro officiis divinis recitandis ad Ecclesiam convenirent, cap. unic. de Cler. non resident. in 6; Clement. *Si Dominum* de Reliq. et venerat. Sanctorum; Rota part. 8, dec. 24, num. 17 et 18, et Annot. ad dec. 576, n. 70, et 101 et seq., part. 4, tom. 3, quia talis interest pro denario, qui non interesset pro Deo, ut inquit Hostiens. in c. *Olim* de verbor. Significat., n. 2, in vers. *Et manualia*, et Fagnan. ibid., num. 42. Et propterea ut neque in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus rebus obsequium praestetur, Concilium Trid., sess. 21, cap. 3, de reform., sic praecise ordinavit: *Statuit Sancta Synodus in Ecclesiis tam Cathedralibus quam Collegiatis, in quibus nullae sunt distributiones quotidianae vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, et quorumcumque proventuum et obventionum, tam Dignitatum quam Canoniciatum, Personatum, Portionum et Officiorum separari debere, et in distributiones quotidianas converti, quae inter Dignitates obtinentes et caeteros divinis interessentes, proportionabiliter iuxta divisionem ab Episcopo, etiam tamquam Apostolicae Sedis Delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam dividantur.* Sunt praecisa verba Concilii.

Ius percipiendi quotidianas distributiones competit Cathedralium, et Collegiatarum Ecclesiarum Canonici divinis officiis interessentibus, cap. *Licet* 32 de Praebend., cap. unic. de Cler. non resident. in 6, Clementin. 2 de aetat. et qualitat., et Extravagant. *Cum nonnullae* 11, § *Praeterea*, de Praebend. inter commun., et Conc. Trident. sess. 21, cap. 3, de reformat., et sess. 24, c. 12, de reform.; Rota part. 3, dec. 473, num. 1, et dec. 689, num. 7, part. 10, dec. 135, num. 3, part. 13, dec. 233, n. 22 et 25, et saepe alibi. Debentur autem distributiones his tantum, qui verè intersunt divinis officiis, non vero his, qui fecte resident, aut iuris interpretatione; c. *De caetero* de Cler. non resident.; Fagnan. l. 3 decret., in cap. *Licet* 32 de Praebend., n. 102, quia ad ipsas lucrandas non solum requiritur praesentia, sed etiam in-

teressentia corporalis in Choro; Rota part. 5, tom. 1, dec. 22, n. 14, Annot. ad decis. 576, n. 112 et seq., et num. 129 et seq., part. 4, 11 tom. 3, et dec. 449, num. 7, part. 14. Unde non sufficit interessentia in Ecclesia, etiamsi Canonicus esset in Ecclesia celebrans eo tempore, quo Horae Canonicae cantantur in Choro, sed requiritur actualis interessentia in ipso Choro, dicta Annot. ad dec. 576, n. 131, part. 4, tom. 3. Canonici enim celebrantes, dum divina officia recitantur, lucrantur solum Distributiones, si ad celebrandum compulsi fuerint ab eo, ad quem pertinet, vel si consuetudine fuerit introductum, quod Clerici recedentes a Choro ad celebrandam Missam, dum preces Horariae recitantur, eas lucrentur; secus vero si compulsi non fuerint, et consuetudo id non habeat; Sacra Congr. Conc. in Calliensi 19 Iunii 1628 in resp. ad 4. Et in Oriolen. 27 Martii 1632 in respons. ad 12; et tenet Gonzalez ad reg. 7 Cancell., § 7 prooem., n. 18; Piassec. in Praxi Episcop., part. 2, cap. 3, n. 8, et cum multis aliis Barbosa lib. 3 Iur. Eccl. univ., cap. 18, n. 77.

- 12 Distributiones quotidianas lucratur in absentia Canonicus infirmus; cap. unic. de Cler. non resident. in 6, et Glossa ab omnibus approbata ibid. in verb. *Infirmus*, et sic semper respondit Sacra Congr. Conc. teste Fagnan. l. 3 decr., in cap. *Cum percussio* 1 de Clerico aegrotante, n. 29; Barbosa in Coll. Apostol., verb. *Distributiones quotidianae*, n. 17; Garcias de Benefic., p. 3, cap. 2, n. 362, et tenuit Rota part. 1 recent., dec. 61, n. 7, part. 2, dec. 197, num. 2, et Annot. ad dec. 576, n. 125, p. 4, 13 tom. 3, et saepe alibi. Sic Distributiones quotidianas lucratur Canonicus, qui ad Ecclesiam se conferre non potest, quia est debilis in cruribus vel tibiis; Barbosa l. 3 Iuris Eccl. univ., 14 cap. 18, n. 56, cum aliis ibi citatis. Vel quia podagra laborat; huic enim deberi quotidianas Distributiones censuit Sacra Congregatio, teste Fagnano lib. 3 decr., in cap. *Licet* de Praeb., 15 n. 142. Vel quia est caecus, et propterea Missas celebrare, et divina officia recitare non potest; Sacra Congr. Conc. 20 Iul. 1619. Sicut etiam Canonicus post adeptum Canonicatum utroque lumine orbatus Distributiones lucratur, absque eo quod Divinis intersit; S. C. C. sub die 16 26 Ian. 1616. Vel quia medicinam sumit, aut sanguine minuitur; Iacob. de Graff. in aureis decis., part. 2, lib. 3, c. 15, n. 10; Moneta, Trullench., Sanctarell., et alii cum Barbosa 17 l. c., n. 59. Vel quia lepra aut alio morbo contagioso cogitur ab Urbe discedere; Barbosa 18 cum supradictis loco cit., n. 61. Vel quia sanitatis causa ad balnea vel alium locum iret; idem Barbosa cum iisdem loco cit., num. 60. 19 Extenditur insuper, ut habeat locum etiam in senio infectis, quibus Sacra Congr. declaravit quotidianas Distributiones deberi, si alias resi-

dere sint soliti, ut refert Fagn. l. c., n. 146, et Barbosa d. lib. 3, n. 64, Collectan. Apost. dec., verb. *Distributiones quotidianae*, num. 4. Et his omnibus infirmitatibus detenti possunt 20 Distributiones quotidianas percipere, quamvis propria culpa in eas inciderint, cap. *Cum infirmitas*, de Poen. et Remiss. Et ratio est, quia etsi tales propria culpa sint impediti, hoc tamen impedimentum nec a Iure nec ab homine sed ab ipso Deo illatum est; ut innuit textus in can. *Cum percussio* 2, caus. 7, qu. 1, ibi: *Cum percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc Iudicium ignoratur, et ideo non debet a nobis addi flagellatis afflictio*, et sic praecise statuit Sacra Congreg. Concil. teste Fagnano loc. cit., n. 147. Cum non sit addenda afflictio afflicto, cit. c. *Cum percussio*, c. *Ex part.* 5 de Cler. aegrot., c. *Licet* 4 de Censibus, cum similibus.

Nec obstat statutum Capituli contrarium, ut 21 aegrotis, vel ex quavis causa absentibus, non dentur Distributiones, quia huiusmodi statutum Sacra Congreg. Conc. teste Fagnano loc. cit., n. 138, censuit non esse confirmandum, cum sit irrationabile, et contra bonum Ecclesiae, ut constat ex cap. 1 de Clerico aegrot., ibi: *Quia si alii eius essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret Ecclesiae, inveniri*. Nec 22 etiam obstat consuetudo non percipiendi Distributiones in absentia, quia Distributiones quotidianae debentur infirmis absentibus, etiam non probata consuetudine illas in absentia percipiendi, ut clare probatur in cap. unic. de Cler. non resident. in 6, ubi ex regula, quae praemittitur de Distributionibus quotidianis in absentia non percipiendis, excipiuntur primo loco ii, quos infirmitas excusaverit. Nec tempus, 23 quo Canonicus fuit infirmus, computandum est pro tempore vacationum, ut declaravit Sacra Congr. teste Fagnano l. c., num. 140. Immo 24 Canonici infirmi percipere debent etiam portionem accrescentem. Sic decrevit Sacra Congregatio Conc., ut refert Fagnan. l. c., n. 139. Declaratur tamen, quod tales Distributiones de- 25 beantur solum illis Canonicis infirmis, qui dum sani erant, divinis officiis interesse solebant; alias enim Distributiones quotidianas non lucrantur, quia morbus non est causa non residendi in eis, qui etiam sani non resedissent; Rota in una Hispalensi *Distribut.* 2 Maii 1603 coram Coccino, Ioann. Andr., Card. et Abbas in cap. *Ad audientiam* de Cler. non resident., et in cap. *Cum percussio* de Clerico aegrotante; Fagn. l. c., n. 148; Felin. in c. *Apostolicae* de Except., n. 12, ubi dicit ita omnes tenere.

Distributiones quotidianas lucratur Canonicus 26 in absentia, ratione iustae et rationabilis corporalis necessitatis, cap. unic. de Cleric. non resident. in 6, ubi tamen adverte, quod non

- quodlibet impedimentum corporale excusabit, sed illud tantum, quod praesefert iustam et rationabilem aliquam necessitatem, veluti si iniuste quis in carcerem mittatur, vel inique excommunicetur, vel sine culpa a civitate sit expulsus, vel aliis similibus casibus, ut in dicto
- 27 c. unic., num. 17, exemplificat Barbosa. Quod Distributiones quotidianas lucratur iniuste carceratus, decrevit Sacra Congr. Episc. et Regul. sub die 5 Decembris 1600. Et Sacra Congreg. Conc. sub die 19 Maii 1626 respondit Distributiones quotidianas, consuetudine contraria non obstante, deberi Canonico pro toto illo tempore, quo propter denegationem Distributionum in tempore indebitae incarcerationis abfuit a residentia. Et eadem S. C. C. in Lancian. 16 Februarii et 8 Maii 1627, censuit Distributiones deberi Canonico pro tempore, quo fuit Romae carceratus, vel ibi ex causa detentus. Canonico iniuste excommunicato, ac postea per sententiam absoluto, quae in rem iudicatam transivit, deberi Distributiones quotidianas, et si quae alia sunt emolumenta, quae ab infirmis percipi consueverunt, censuit Sacra Congr. Conc. ut refert Fagnan. loc. cit., n. 156. Excommunicatus enim iniuste potest repetere fructus medii temporis, ut tradit Glossa communiter recepta in c. *Super*, causa 2, qu. 4, et Glossa fin. in c. *Pastoralis*, § *Verum*, de Appell.
- 29 Canonici expulsus a civitate propter seditiones absque sua culpa a contrariae factionis hominibus, debet integre percipere quotidianas Distributiones. Sic communiter Doctores cum
- 30 Fagnan. loc. cit., num. 151. Distributiones enim quotidianas lucratur Canonici, qui ex facto Principis temporalis loci residere non potest, sed interea debet curare Canonicatum resignare vel permutare, aut rationem aliquam inire, qua et suae et Ecclesiae indemnitati consultum sit, ut censuit Sacra Congr. Conc.
- 31 in Carpen. 17 Septembris 1616. Distributiones quotidianae debentur Canonico absenti, ut iniustam Iudicis vexationem redimeret; Sacra Congregat. Concil. teste Fagnan. loco cit., num. 154.
- 32 Item Distributiones quotidianae debentur Canonico citato ob causam criminalem, qui se innocentem exhibuit, ac propterea a servitio Ecclesiae abfuit, licet ex statuto Ecclesiae absentes per sex menses universam illius anni portionem amitterent; sic eadem Sacra Congreg. ut testatur idem Fagnan. n. 155. Canonici, qui de crimine inquisiti et condemnati sunt, appellavitque et fuit absolutus per tres sententias conformes, vel unicam, quae in rem iudicatam transivit, debet utique percipere nedum fructus, sed etiam Distributiones quotidianas totius temporis, quo propter eam causam Horis Canon. non potuit interesse; ita eadem Sacra Congr. Conc. ut expresse testatur Fagnan. loc. cit., n. 156, et Sacra Congreg.
- Episc. et Regul. in Lucerina 17 Augusti 1696. Distributiones quotidianas lucrari debet Canonicus, qui inquisitus de homicidio, et factus contumax infra annum comparuit, et factis defensionibus in carceribus, fuit absolutus et innocens declaratus, ab ea die scilicet eas lucratur, qua se praesentavit in carceribus, non vero antea, tempore scilicet quo fuit contumax; Sacra Congr. Conc. sub die 10 Novemb. 1618. Distributiones quotidianae debentur Canonico legitime impedito pro illo tempore, quo impeditus fuit inservire; Sacra Congreg. in Alexandrina 7 Septembris 1630; Rota part. 14, decis. 190, num. 4, et part. 15, decis. 100, num. 3.
- Distributiones quotidianas lucratur Canonici in absentia ratione evidentis Ecclesiae utilitatis; cit. c. unic. de Cler. non resident. in 6. Sacra Congreg. Conc. sub die 31 Ianuar. 1603. Rota part. 1, dec. 61, n. 7, et Annot. ad dec. 576, n. 125 et 178 et seq., part. 4, tom. 3. Absens pro defensione iurium ipsius Ecclesiae vel sui Beneficii lucratur fructus et Distributiones quotidianas; Rota in Astensi *Fructuum et Distributionum* 15 Martii 1615 coram Manzanedo, et in Calaguritana *Fructuum et Distributionum* 26 Mart. 1614 coram Ubaldo, et sic decrevisse Sacra Congr. Conc. refert Garcias in addit. ad tract. de Benef., part. 3, cap. 2, num. 49, et iterum sic decrevit ead. Sacra Congr. Conc. in Lauretana 16 Iul. 1695. Canonici Procurator Capituli, et pro negotiis Capituli assistens, tamquam praesens reputandus est, et habere debet Distributiones quotidianas; Sacra Rit. Congr. in Saonensi 21 Aug. 1604. Distributiones quotidianas lucratur Canonici a Choro absens occasione servitii Curae eius Canonici annuae, tamquam si esset praesens, ex Conc. Trid. sess. 22, cap. 3, ideoque Episcopus curam animarum eidem Canonico auferre, et Mansionario sibi eiusque successoribus benevisio conferre non debet; Sacra Congr. Episc. et Regul. in Lauden. 24 Novembris 1617. Distributiones quotidianas lucratur Canonici, qui accedit Romam pro servitio Episcopi qui venit ad visitanda limina Apostolorum, etiam quod dictus Canonici veniat post Episcopum, non autem simul; Sacra Congreg. Conc. die 9 Sept. 1623. Sic etiam Distributiones lucratur Canonici missi ab ipsorum Episcopis ad limina Apostolorum eorum nomine. Sic decusum fuisse a Sacra Congreg. Conc. refert Garcias de benefic., part. 3, cap. 2, num. 448, et Barbosa Collectan. Apostol. dec., verb. *Distributiones quotidianae*, num. 11. Canonico autem in Urbe commorante, si deputetur ab Episcopo suo ad visitandum limina, debentur ei Distributiones unius mensis; Sacra Congreg. in Vigilien. 6 Ian. 1682. Si vero Episcopum ad visitandum limina comitasset, tunc Distributiones debentur pro toto tempore accessus,

- mansionis et recessus; ead. Sacra Cong. Conc. in Comen. 28 Augusti 1688. Quod tempus ead. Congr. Conc. constituit esse trium mensium in una Vasionen. 17 Apr. 1627. Distributiones quotidianas lucratur Canonici inservientes Episcopo pontificaliter celebranti in civitate vel in suburbis, non autem in alio loco, vel comitantes in Visitatione; Sacra Congreg.
- 44 Conc. sub die 7 Maii 1600. Distributiones debentur Canonico proviso ab Ordinario Cardinale vigore Indulti pro tempore, quo Ecclesiae inservivit, et possessionem habuit vigore huius provisionis, etiamsi fuerit postea coactus capere novam possessionem Apostolicam, et primae renunciare, ex eo quod detectum fuit primam provisionem fuisse invalidam, quia Beneficium erat de iure patronatus Sedis Apostolicae, et eius provisio spectabat ad Papam. Sacra Congregat. Conc. in Ferrariensi 21 Augusti 1627.
- 45 Archidiaconus vel Canonicus visitans Ecclesiam, iura vel redditus suae praebendae, non amittit Distributiones quotidianas, cum visitando praedicta iura et loca serviat Ecclesiae in re utili. Si vero non visitaret propriam Ecclesiam suae Diocesis, etiamsi illam visitaret ex officio et iure sibi competenti, tunc non potest percipere Distributiones quotidianas, ut referunt decisum Moneta de Distributionibus qu. 11, n. 63; Garcias de benefic., part. 3, cap. 2, num. 332; Barbosa de Canonicis et dignitatibus, cap. 24, n. 4, et de offic. et potest. Episc., part. 3, alleg. 53,
- 46 num. 126. Canonicus Poenitentiarius, si dum recitantur divina officia, audiat in Ecclesia Confessiones, percipit quotidianas Distributiones, ac si praesens esset in Choro; Conc. Trident. sess. 24, cap. 8, Sacra Congreg. in Theatina 18 Apr. 1643; et sic decisum fuisse referunt Aloysius Riccius in praxi for. Eccl., dec. 498 in prima editione; Moneta de Distributionibus quotidianis part. 2, qu. 11, num. 64 cum sequentibus; Barbosa lib. 3 Iuris Eccles. univ., cap. 18, num. 42, et de offic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 55, num. 30; Fagnan. loc. cit.,
- 47 num. 170. Etiamsi audiat Confessiones venialium peccatorum et non reservatorum, ex responsione Sacrae Congregationis teste Fagn. loco cit., num. 170. Poenitentiarius non solum censetur praesens in Choro, dum actualiter Confessiones audit, ad lucrandas Distributiones quotidianas, sed etiam eleemosynas ipsas, quae distribuuntur pro associandis et sepeliendis cadaveribus defunctorum, vel pro supplicationibus et processionibus, quae per Urbem aguntur. Ita decisum fuisse refert Garcias in addit. ad partem 5, cap. 4, num. 125, et Fagn.
- 48 loc. cit., num. 171. Theologus seu obtinens praebendam Theologalem diebus, quibus legit, habendus est tamquam praesens in Choro, non modo pro illis horis, ut si mane legat pro horis matutinis et Missa solemnibus, sed etiam

pro tota die, et percipere potest Distributiones quotidianas. Ita declarante Gregor. XIII. decisum referunt Naldus verb. *Distributiones*, n. 9; Gonzal. ad Regul. 8 Cancel., § 7 prooem., num. 180; Moneta de Distr. quotid. part. 2, qu. 19, num. 27, et qu. 11, num. 75; Barbosa l. 3 Iuris Eccl. univer., cap. 18, n. 43; Fagn. loc. cit., num. 116. Canonici privilegiati super fructibus in absentia percipiendis, si redditus omnes in his Distributionibus consistant, lucratur de iure communi sine diminutione huiusmodi Distributiones, textu expresso in cap. *Olim* 16 de verb. signific., ibi: *Plene sicut uni ex aliis residentibus*. At post Conc. Tridentinum quod in cap. 3, sess. 21, iubet converti tertiam partem fructuum in Distributiones quotidianas, Canonici sic absentes percipere debent tantummodo duas tertias illorum partes, amissa alia tertia, quae inservientibus accrescit; Fagnan. in cap. *De caetero* de Cleric. non resident., a num. 29 usque in fin., et in cap. *Licet* de Praebend., n. 126, et in cap. *Olim* de verb. signif., a num. 36 usque ad 40. Canonici, qui Papae vel Cardinalibus inserviunt, cum Indulto percipiendi Distributiones pro diebus et horis, quibus actualiter in servitio occupantur, gaudent Distributionibus et etiam fallentibus absentium; Sacra Congr. in Romana *Punctatur*. 27 Ian. 1691.

Distributiones debentur Canonico pro tempore, quo sine salario Organum pulsatur; Sacra Congr. Episc. in Nolana 23 Sept. 1639, in Tridentina 22 Nov. 1641.

Iuvat hic ad rem e pengu Inst. Eccl. Bened. XIV, sequentia utpote scitu valde digna et in praxi servanda, depromere.

Concilium Tridentinum sess. 21, c. 3, de Ref., mandat ut separaretur e massa Capitulari tertia pars fructuum, quae dividatur inter praesentes divinis officiis assistentes, ut supra traditum est sub num. 8. Addit vero idem Concilium, quod si dignitates et personatus Ecclesiarum Parochialium et collegiatarum muneribus suis defuerint, amittant Distributiones, quae applicentur *Fabricae Ecclesiae vel alteri pio loco arbitrio Ordinarii*. Quod postremum intelligitur de dignitatibus redditus suos habentibus a mensa Capitulari discretis; nam illae, quae participant ex eadem mensa, Distributiones amittunt, sed Distributiones illae accrescunt praesentibus; Institut. Eccl. 107, § 41.

Vetat insuper Sacrum Concilium sess. 24, c. 12, de Reformat., ne Chorales secum invicem paciscantur, ne mulctentur absentes. Vetat etiam, ne gratis condonentur Distributiones iis, qui non interfuerint, cui Decreto insistens S. Congreg. Conc. semper negavit valere istas condonationes; ibid., § 42.

Hoc tamen non obstante, fas est Episcopo transgressores istos ulterius punire, ut saepius respondit S. Congregatio; ib., § 44.

- 58 Caeterum cum Sacrum Concilium exceptos iudicet ab ea Distributionum amissione illos, quos infirmitas seu iusta et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiae utilitas excusat: hinc Sacra Congregatio censuit in eo rerum eventu absentes non tantum suas Distributiones non amittere, sed lucrari augmentum, quod fit ex Distributionibus absentium sine causa. Quin et si quis discedens a civitate sanus proponens reditum ad civitatem post legitimam vacationem, si interim aegritudine afficiatur, nec redire possit, adhuc Distributiones lucratur, ac si praesens esset in civitate, ut ex decreto Sac. Congr. ib., § 46.
- 59 Verum non omnis aegritudo excusat, nec omnes semper; nam si quis cum sanitate valebat, interesse negligebat, tunc etsi aegritudine gravetur, Distributiones non obtinet, ut censuit S. Congr. ib., § 47.
- 60 Accidere tamen posset, ut quis non vetaretur quidem exire domo, sed aegritudine, qua afficitur, adesse Choro non permetteretur. Hinc caecus Distributionibus potitur, etiamsi eam officii partem, quam memoriam tenet, in Choro non recitet, ut censuit Sacra Congreg. ib., § 48.
- 61 Deberi caeco Distributiones ex ea die, qua lumine captus est, et non solum ex ea, qua se admitti ut praesens postulavit, censuit Sacra Congr. ib., § 49.
- 62 Quin nec teneri illum substituere alium pro onere Missarum in Collegiata, eadem S. Congr. alio Decreto censet; ib.
- 63 Quando pestis grassatur (quod iudicium Episcopo remittitur) Canonici, qui se absentant ab Urbe vel oppido, Distributiones lucratur, ut ex Decreto S. C.; ib., § 50.
- 64 Nec privantur etiam, qui assueti alias interesse Choro vexationibus iniustis coacti se e loco subducunt, ut ex Decreto Sacrae Congregat.; ib., § 51.
- 65 Cuiusmodi sunt etiam detenti iniuste in carceribus, quae iniustitia tunc iudicanda est ex sententia in eius favorem lata, quae in iudicatum transierit; nam si interposita sit appellatio, exitus eius appellationis expectandus est; ex Decretis S. C. ut ib., § 52.
- 66 Sententia in favorem rei illa dicitur hic, qua reus ut innocens absolvitur per sententiam definitivam; sicut etiam qua *ex hactenus deductis* declaratur innocens; ac tandem ea, qua absolvitur cum clausula *non molestetur*; non vero ea, qua absolvitur cum *ex quo satis*; ib., § 53.
- 67 Ex evidenti Ecclesiae utilitate absentem ad Distributiones admittit Bonifacius VIII in cap. un. de Cleric. non resident. in 6. Quare absens a Choro causa negotiorum Ecclesiae suae vel Capituli, Distributiones percipit, ut saepe censuit S. C. ib., § 54.
- 68 Itaque Canonicus Theologus qua die legit,

potest non amissis Distributionibus a Choro abesse, etsi vacare illi posset, ut censuit Sacra Congr. ib., § 55.

Hinc etiam Canonicus Poenitentiarius vel 69 alius Canonicus ab Episcopo deputatus in eius locum, dum actu audit confessiones, tuto abest a Choro, et Distributiones obtinet. Si vero abiit dum actu non audivit confessiones, Distributiones minime percipit; ib.

Qui habet curam Animarum in ea Ecclesia, 70 in qua est Canonicus, si toto eo tempore occupatur actu in exercitio eorum, quae spectant ad curam Animarum, Distributiones quotidianas obtinet; ib., § 56.

Animadvertendum est, Canonicos non praesentes, de quibus supra diximus, non privari Distributionibus, non tamen participare de emolumentis Anniversariorum, quae ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solum inter praesentes, ut ex Decreto Sacrae Congr. ib., § 62.

Demum Distributiones etiam quotidianas obtinent Canonici et Beneficiati, qui interdum infra annum intra domum religiosam clausi exercitia spiritualia praestant cum licentia Episcopi; non tamen si in Adventu, Quadragesima et Festis solemnibus id agunt; et ita agunt, ut servitio Chori nullum detrimentum inferatur. Ita ex Encyclica Clementis XI; ib., § 63.

Distributionibus etiam quotidianis non privantur Canonici et Mansionarii emeriti, sive si Coadiutorem habeant; ib. Debent tamen indultum hoc obtinuisse a Sacra Congr., vi cuius nec loci residentia adstringuntur. Quamquam possunt ab Episcopo compelli ad assistendum Choro, si cultus divinus detrimentum patiatur; ib., § 64.

Porro si Coadiutor sive intra civitatem aegrotet, sive extra, non tenetur Coadiutus assistere Choro, et nihilo secius lucratur Distributiones, quae ipsi omnino debentur, etiam cum iis emolumentis quae praesentibus accrescunt; ib., § 65.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Interest, et quidem ad plures effectus, distinguere Distributiones quotidianas a fructibus, quos vocant *Grossos*. Haec autem statuta est Regula. Si redditus Ecclesiae Cathedralis vel Collegiatae, de qua agitur, dividuntur ratione beneficii, nullo prorsus habito respectu ad servitium, sunt fructus *Grossi*. Sin autem dividuntur non beneficii sed servitii ratione, et ut dici solet, per *punctos* seu *punctaturas*, ita ut maior vel minor sit portio uniuscuiusque, prout maius vel minus fuerit praestitum ab ipso servitium, sunt quotidianae Distributiones; ita ex text. in cap. unic. de Cleric. non resid. in 6, tradunt Scharzius in decretal. lib. 3, tit. 4, § 33, num. 33; Card. Petr. in commentar. ad

Const. Apost., Const. 9 Bonifac. VIII, n. 28; Card. de Luca de Canon., discours. 16, n. 6, et rursus in Adnot. ad Conc. Trid., discours. 15, n. 8; Alter de Luca in Animadv. ad Gratian., discept. forens. c. 166, n. 5; Rota in rec. dec. 35, n. 17, part. 10. Et in hac ipsa sententia fuit Sacra Congr. Conc. interpres in Capuana *Spolii* 9 Iul. 1735.

76 Adeoque verum est, dictos redditus esse Distributiones quotidianas, et non fructus *Grossos*, si divisio fiat ratione servitii, ut procedat etiam, si divisio non in singulos dies, sed in fine anni fiat; Rota in rec. d. dec. 135, n. 7, part. 10, coram Achill. de Grass. dec. 12 fer. per tot., de Praebend., et coram Caesar. de Grass. dec. unic., n. 8, de Cleric. non resid., et coram Seraph. decis. 1140, num. 2; tum etiam si proveniant non ex oblationibus anniversariis aliisque incertis emolumentis, sed ex fructibus praediorum; Cardinal. Petr. in Commentar. ad Constit. 9 Bonifac. VIII, num. 28; Cardinal. de Luca de Canon., discours. 16, n. 6, et in Adnot. ad Conc. Trident., discours. 15, num. 8; Rota in recent. dict. dec. 135, n. 7, part. 10.

78 Regulariter nomine fructuum beneficii non veniunt Distributiones quotidianae, prout veniunt fructus *Grossi*. Limitatur vero haec Regula concurrente in aliquo casu voluntate Papae, ut Distributiones veniant nomine fructuum beneficii, eaque vel expressa vel tacita, ut fit in materia, quae latam admittit interpretationem. Caeterum seclusa voluntate Papae, vel expressa vel tacita, firma remanet Regula, minimeque Distributiones quotidianae veniunt nomine fructuum beneficii, praesertim si materia strictam exigit interpretationem; Fagnan. in cap. 16, n. 6, de verb. signific.; Torr. de pact. futur. success., lib. 2, cap. 28, num. 60 et sequent.;

Add. ad decis. 576, num. 57, et plur. seq., part. 4, tom. 3. Idque etiamsi Beneficia, de quibus agitur, careant praebendis, redditusque habeant solummodo consistentes in quotidianis Distributionibus; Card. Petra in Comment. ad Const. Apostol., Const. 9 Bonifac. VIII, num. 28; Rota in recent. dec. 135, num. 7, part. 10.

Qua de ratione Distributiones quotidianae 80 non solum non veniunt nomine fructuum beneficii in Regulis Cancellariae de valore fructuum exprimendo, ut monet Auctor num. 7, sed nec in Regula IV Cancellariae perpetuo reservante dignitatem Collegiatae, quae sit principalis, tum redditus excedentes valorem decem florenorum auri de Camera; Card. de Luca de Benef., discours. 106, n. 2 et sequ., et rursus de Iurepatr. disc. 69, n. 8; Rigant. in Comment. ad Regul. Cancell., Regul. 4, § 2, n. 9, ubi quod procedat, etiamsi omnes redditus consistent in solis Distributionibus; Rot. cor. Kautnitz. dec. 26, n. 6.

Spolio, ut de alio diverso effectu quotidiana- 81 narum Distributionum disseramus, haud subiciuntur Distributiones quotidianae, prout distribuuntur fructus grossi; Marant. respons. 24 fere per tot., lib. 3; Ventriglia in prax. For. Eccles., tom. 2, adnot. 16, § 2, n. 21, et admisit Sacra Congr. Conc. interpres in Capuana *Spol.* 9 Iul. 1735.

An autem quis possit ordinari ad titulum 82 beneficii, cuius redditus unice consistant in Distributionibus quotidianis? Affirmant communiter Barbosa de Potest. Episcop. allegat. 19, num. 24; Marchin. de Ordin., tract. 2, part. 6, cap. 6, differ. 5, n. 19; Campanilis in divers. Iur. Canon., Rub. 8, cap. 5, n. 29; Boss. de Ordin. quoad tit. patr., § 17, n. 139.

ARTICULUS II. *Distributiones quotidianae a quibus amittantur seu non acquirantur.*

SUMMARYUM. 1. Distributiones non lucrantur Canonici sine legitima causa absentes, quamvis consuetudine sit introductum, ut Distributiones absentibus debeantur. — 2. Distributiones quotidianae non debentur Canonico Vicario Generali absenti a Choro ratione officii Vicariatus, quamvis ab immemorabili observatum sit, ut debeantur. — 3. Distributiones quotidianas non lucratur Canonicus inserviens Episcopo in Missis privatis. — 4. Distributiones non lucrantur Canonici associantes Episcopum volentem quandoque audire Missam in Ecclesia non Cathedrali Civitatis. — 5. Canonici assistentes Episcopo non pontificaliter celebranti non lucrantur Distributiones. — 6. Non lucrantur Distributiones Canonici inservientes Episcopo in Visitatione Dioecesis, aut in Monialibus velandis, aut in examine Ordinandorum et promovendorum ad Beneficia, vel qui Seminarii praesident, aut in Congregationibus S. Officii adhibentur. — 7. Episcopus Canonicus, dum abest ex causa visitationis suae Dioecesis, non lucratur Distributiones quotidianas. — 8. Distributiones quotidianas non lucratur in absentia Canonicus Collegiatae Ecclesiae dum servit Episcopo Cardinali pro Caudatario. — 9. Neque Distributiones quotidianae debentur Canonico Cubicu-

lario ad bussulam Sanctissimi, et propterea absenti a residentiali. — 10. Familiares Papae non percipiunt in absentia Distributiones quotidianas. — 11. Distributiones quotidianae non debentur Canonico in publica Universitate docenti, si choro non intersit, quamvis omnes redditus in Distributionibus quotidianis consistent. — 12. Distributiones quotidianae non debentur Canonico infirmo habenti Coadiutorem, si Coadiutor non resideat, punctatur tamen ad damnum ipsius Coadiutoris. — 13. Distributiones non debentur Canonico inquisito et postea absoluto, si hic haberet Coadiutorem, qui de tempore carcerationis seu contumaciae Coadiuti, inservire debuisset et non inservivit. — 14. Distributiones quotidianae non debentur Canonico, qui fuit Romae pro negotiis Capituli contra Episcopum. — 15. Canonici, qui sunt Officiales Tribunalis Inquisitionis, non lucrantur in absentia Distributiones, absque speciali Sedis Apostolicae indulto. — 16. Imo neque lucrantur Distributiones Canonici ipsi qui funguntur munere Inquisitoris contra haereticam pravitatem; sicuti neque Examinatores Synodales, dum similiter suo munere funguntur; uti neque Canonici, qui voluntarie, non autem ex officio sese confessionibus audiendis exponunt. — 17. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici celebrantes dum Divina officia recitantur, nisi ad celebrandum compulsi fuerint ab eo ad quem pertinet. — 18. Ca-

nonici absentes studiorum causa non lucratur Distributiones. - 19. Hoc tamen locum habet, si Canonicatus habeant fructus a Distributionibus distinctos; secus vero si reducti omnes in Distributionibus consistant. - 20. Distributiones quotidianae non debentur interessentibus Congregationibus Capitularibus tempore, quo Divina celebrantur. - 21. Canonici absentes ratione peregrinationis, causa devotionis assumptae non lucratur Distributiones. - 22. Canonici habentes privilegium Apostolicum percipiendi fructus Beneficiorum suorum in absentia, non per hoc lucratur Distributiones quotidianas. - 23. Distributiones, quae dantur Canonicis vel Praebendatis propriae Ecclesiae, quando aliquas Missas celebrant, debentur Coadiutoribus, nisi quando celebrant pro Coadiutis. - 24. Distributiones quotidianas non lucratur Vicarius Generalis, quando est Canonicus, nisi sedeat et incedat cum habitu, et in suo loco ordinario ac si non esset Vicarius. - 25. Sic etiam Distributiones quotidianas non lucratur Canonici, sive Dignitates Protonotarii, si Choro intersint cum habitu Protonotarii. - 26. Immo neque eas lucratur etiam accedente consensu et concordia Capituli. - 27. Afferuntur etiam alia novissima decisio. - 28. Canonicus qui evasit surdus non lucratur Distributiones, nisi praesentiam in choro praestet. - 29. Secus autem Canonicus factus caecus. - 30. Canonicus dispensatus super aetate ad obtinendum Canonicatum cum clausula, quod se promoveri faciat perventus ad legitimam aetatem, amittit Distributiones, si conditionem non curavit adimplere, quamvis Choro intersit. - 31. Distribuitur a Canonicis absentibus amissae accrescunt interessentibus, adeo ut ab Episcopo non possint applicari Fabricae Ecclesiae, aliisque usibus piis. - 32. Nec Canonici, non obstante statuto, consuetudine, aut pactione contraria possunt sibi invicem remittere et condonare Distributiones. - 33. Non lucratur Distributiones Canonici quoties absunt a residentia occasione litium concernentium interesse suarum Praebendarum sine licentia

Episcopi, quae necessaria est. - 34. Distributiones quotidianae non debentur Canonicis infirmis, aut alio legitime impedimento detentis, si alias sani, aut non legitime impediti non erant soliti inservire. - 35. Potest Episcopus statuere, ne Canonici et alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena amissionis Distributionum illius diei, in qua defuerint. - 36. Non potest tamen Episcopus decernere ut Canonici in Sacris non constituti non gaudeant Distributionibus. - 37. Permitti non debet Capitulo, quod dum pro litibus, vel alia causa vult expensas facere, utatur Distributionibus quotidianis. - 38. Episcopus et Capitulum non potest amissas Distributiones ob non residentiam, remittere aut condonare illi ipsi qui eas amisit. - 39. Secundum Barbosam et alios poterit Canonicus Distributiones, quas alter amisit, sibi iam applicatas et traditas, postea illi ipsi donare. - 40. Cavendum est tamen, ne hac via detur occasio Clericis se abstinendi a Choro in diminutionem Divini cultus. - 41. Distributiones amittunt iuste excommunicati, vel suspensi vel interdicti. - 42. Distributiones amittunt Canonici non psallentes et canentes in choro cum aliis. - 43. Distributiones quotidianas amittunt dormientes et confabulantes in Choro, non in totum, sed proportionaliter pro parte correspondente defectibus. - 44. Distributiones quotidianas non lucratur Canonici, quando non cantant Missam Conventualem seu Missam de die. - 45. Canonici, qui percipiunt Distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiae non praestiterunt, tenentur ad illarum restitutionem. - 46. Canonicus tempore Divinorum Officiorum organum pulsans, vel cum Musicis psallens amittit Distributiones quotidianas, si ex eiusmodi munere certum aliquod stipendium obtineat. - 47-53. Afferuntur alii casus quibus Canonici Distributiones non lucratur. - 54. De causis de quibus absentes possunt necne percipere Distributiones. - 55. Non est absolute verum quod Distrib. a Canonicis absentibus amissae accrescant inservientibus.

- 1 Distributiones non lucratur Canonici sine legitima causa absentes, quamvis consuetudine sit introductum, ut Distributiones absentibus debeantur. Talis enim consuetudo expresse reprobatur a Bonifacio VIII in cap. unic. de Cleric. non resident. in 6, ibi: *Consuetudinem... penitus improbant*; et ob id saepius respondit Sac. Congreg. decreto cap. 12, vers. *Distributiones*, sess. 24, etiam immemorabilem consuetudinem fuisse sublatam, ut testatur Fagnan. in d. cap. *Licet*, num. 79. Hinc Distributiones quotidianae non debentur Canonico inservienti Episcopo in officio Vicarii etiam pro illis horis, quibus ratione officii Vicariatus non intervenit Choro, etiamsi a tempore immemorabili observatum sit, ut debeantur; Sacra Congreg. Conc. in Bitecten. 18 Dec. 1627. Distributiones quotidianas non lucratur Canonicus inserviens Episcopo in Missis privatis; Sacra Congr. Conc. 17 Maii 1619.
- 4 Item Distributiones non lucratur Canonici associantes Episcopum volentem quandoque audire Missam in Ecclesia non Cathedrali civitatis; sic Sacra Congr. Conc. teste Fagnan. loc. cit., num. 107, et iterum in Arianen. 17 Maii 1704. Canonici assistentes Episcopo non pontificaliter celebranti non lucratur Distributiones; Eadem Sacra Congreg. teste eod. Fagnan. loc. cit., num. 108. Item non lucratur Distributiones Canonici inservientes Epi-

sco in Visitatione Dioecesis, aut in Monialibus velandis, aut in examine ordinandorum et promovendorum ad Beneficia, vel qui Seminario praesident, aut in Congregationibus S. Officii adhibentur; sic ead. Sacra Congreg. ut refert idem ib., n. 109. Quinimmo, ut ipsemet ibi subiungit, Archiepiscopo Ianuensi petenti, ut duo Canonici eum comitantes in visitatione Dioecesis possent percipere quotidianas Distributiones iuxta antiquam illius Ecclesiae consuetudinem, censuit non concedendum.

Insuper Episcopus Canonicus, dum abest ex causa visitationis suae Dioecesis, Distributiones quotidianas non lucratur; quia Littera d. cap. unic. de Cleric. non resident. in 6, ibi: *Evidens Ecclesiae utilitas*, intelligitur de utilitate Ecclesiae particularis, de cuius Distributionibus agitur, non autem de utilitate alterius Ecclesiae particularis vel Ecclesiae generalis, ut formaliter inquit Io. Andr. in d. c. unic. de Cleric. non resident. in 6, n. 3, vers. *Item intelligendum*; ubi pro hoc allegat c. *Cum dilectus*, et c. *De caetero* eod. tit., et c. *Licet* de Praeb., et sequitur ibi Petr. de Anchar. n. 4, in 5 notab., et Fagnan. in d. cap. *Licet*, num. 160, ubi dicit quod haec est ratio, cur Distributiones non debeantur Canonicis existentibus in servitio Papae, ut est casus in cap. *Cum dilectus* 14 de Cler. non resident., iuncta Glossa omnium consensu

approbata ib., in verb. *Fructus*, licet censeantur servire Ecclesiae universali, ut ibidem dicitur: *Qui circa nos se obsequiales exhibent universis*.

- 8 Distributiones quotidianas non lucratur in absentia Canonicus Collegiatae Ecclesiae, dum servit Episcopo Cardinali pro Caudatario; Sacra Congr. Conc. in Viterbien. 12 Apr. 1617. Neque Distributiones quotidianae debentur Canonico Cubiculario ad Bussulam Sanctissimi, et propterea absentia a residentia; Sacra Congr. Conc. in Reatina 13 Nov. 1627. Familiares enim Papae, qui non obstante Constitutione contraria praebendarum suarum fructus percipiunt in absentia, non percipiunt tamen Distributiones quotidianas, ut est casus in d. cap. *Cum dilectus* 14 de Cleric. non resid., iuncta Glossa communiter approbata ib., verb. *Fructus*, ut observat et tenet Fagnan. loc. cit., num. 99.
- 11 Distributiones quotidianae non debentur Canonico in publica Universitate doctenti, si in Choro non intersit, quamvis omnes redditus in Distributionibus quotidianis consistent, Sacra Congr. Conc. in Limana 18 Decembr. 1627. Distributiones quotidianae non debentur Canonico infirmo vel alias legitime impedito, quando habet Coadiutorem; sed si Coadiutor non resideat, punctatur tamen ad damnum ipsius Coadiutoris; S. C. Rit. in Colimbr. 16 Sept. 1616, et in Patavina 8 Maii 1618, et in Granatensi 4 Apr. 1620. Distributiones non debentur Canonico inquisito et postea absoluto, si hic haberet Coadiutorem, qui cum de tempore carcerationis seu contumaciae Coadiuti inservire debuisset, non inservit; Sacra Congr. Conc. in Brixiensi 2 Iun. 1696, in qua licet Coadiutor reperiretur absens causa studii, adhuc talis excusatio non fuit admissa, quia hic tenetur inservire durantibus Coadiuti impedimentis, cum Coadiutoriae cum futura successione dentur in praemium servitii, et ideo fuit rescriptum: *Distributiones non deberi Canonico Nigrono, reservatis iuribus contra Coadiutorem prout de iure*. Distributiones quotidianae non debentur Canonico qui fuit Romae pro negotiis Capituli contra Episcopum; Sacra Congr. Conc. in Avellina 16 Apr. 1633. Canonici, qui sunt Officiales Tribunalis Inquisitionis, non lucrantur in absentia Distributiones quotidianas absque speciali Sedis Apostolicae Indulto; Sacra Congr. Conc. in una Mediolanensi 3 Febr. 1635.
- 16 Immo neque lucrantur Distributiones Canonici ipsi, qui funguntur munere Inquisitoris contra haeticam pravitatem. Sicuti neque Examinatores Synodales, dum similiter suo munere funguntur; uti neque Canonici, qui voluntarie, non autem ex officio sese Confessionibus audiendis exponunt, ut nuper respondit Sacra Congr. Conc. in Romana *Servitii Chori* 23 Septembr. 1690; absentes enim his tribus casibus

a servitio Chori ex Sententia Sacrae Congreg. Distributiones non lucrantur, etiamsi adsit contraria consuetudo in Synodo Dioecesana confirmata; sic refert et tenet Fagnan. loco cit., num. 104. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici celebrantes, dum Divina officia recitantur, nisi ad celebrandum compulsi aut iussi fuerint ab eo, ad quem pertinet; Sacra Congregat. Concil. in Callien. 29 Iulii 1628, in Oriolensi 27 Mart., in respons. ad 11.

Canonici absentes studiorum causa non lucrantur Distributiones quotidianas, textu expresso in cap. *Licet* 32 de Praebend., ibi: *Licet vobis direxerimus scripta nostra, ut Magistro N. Eborac. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere proventus suos Ecclesiasticos faceretis integre ministrari. Nolumus tamen, ut quotidianas Distributiones, quae tantum residentibus in Ecclesiis, et illis qui intersunt horis Canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis*. Hoc tamen ex sententia Sacrae Congregationis locum habet, si Canonicatus habeant fructus a Distributionibus distinctos. Secus vero, si redditus omnes, in Distributionibus consistent, quia tunc studiorum causa absentes lucrantur duas tertias partes illarum, amissa alia tertia, quae inservientibus accrescit. Idque declaravit habere locum tam in docentibus quam in studentibus, sic refert et tenet Fagn. loco cit., n. 97.

Distributiones quotidianae non debentur interessentibus Congregationibus Capitularibus tempore, quo divina celebrantur; Sacra Congr. Rit. in Ulixibonen. 17 Novembris 1600. Et iterum, Distributiones quotidianas nequaquam lucrantur Canonici Capitulum habentes eo tempore quo divina officia celebrari debent, pro illis horis, quibus divinis non interfuerunt. Sacra Congr. Conc. in Oriolen. 27 Maii 1632 in respons. ad 11. Canonici absentes ratione peregrinationis vel devotionis causa assumptae, non lucrantur Distributiones quotidianas. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione refert Fagnan. loco cit., num. 19. Canonici habentes privilegium Apostolicum percipiendi fructus Beneficiorum suorum in absentia, non per hoc lucrantur Distributiones quotidianas; cap. *Licet* 32 de Praebend., et cap. fin. de Rescript. in 6, et tradit Covarr. lib. 3 variar. resolut., cap. 12, n. 2, vers. *Quibus adstipulatur*; Fagn. loco cit., n. 100. Distributiones, quae dantur Canonicis vel Praebendatis propriae Ecclesiae, quando aliquas Missas celebrant, non debentur Coadiutoribus; nisi quando celebrant pro ipsis Coadiutis; Sacra Congregat. Rit. in Patavina 13 Dec. 1626.

Distributiones quotidianas non lucratur Vicarius Generalis, quando est Canonicus, nisi sedeat et incedat cum suo habitu, et in suo loco ordinario, ac si non esset Vicarius; Sacra

- Congreg. Rit. in Gallipolitana 11 Dec. 1613, in Casalen. 5 Iul. 1614, in Comaclen. 4 Iulii 1615, et in Oritana 4 Apr. 1620. Sic etiam Distributiones quotidianas non lucruntur Canonici sive Dignitates Protonotarii, si Choro intersint cum habitu Protonotarii; Sacra Congr. Rit. in Asculana Apuliae 19 Mart. 1610 et 19 Novemb. 1611; in Meliten. 7 Aug. 1621. Et nuper in Spoletana contra Priorem Collegiatae S. Michaelis Terrae Mevaniae 9 Iul. 1695, qui cum parere Decreto recusasset, et indultum saltem habitum praedictum in Choro deferri posse postularet, causa reposita 17 Decembris eiusdem anni, responsum fuit: Distributiones restituendas esse a die Decreti, et indultum non esse concedendum. Immo facta ex post a Canonicis cum Priore concordia, quod posset d. habitu uti in functionibus Ecclesiasticis, solutis tamen annuatim Sacristiae scutis quindecim loco admissionis Distributionum, et postulata d. concordiae approbatione ab eadem Sacr. Congr. die 4 Iul. 1698, referente Cardinali Petruccio fuit responsum: *Non esse locum approbationi Concordiae.* Et die 22 Aug. 1722, proposito in ead. Sacra Rit. Congr. per Card. Origum sequenti dubio: An Praeposito Cathedralis Burgi S. Sepulcri, qui est Protonotarius Apostolicus, de numero non participantium, liceat sedere in Choro aliisque functionibus Ecclesiasticis incedere cum habitu Praelatitio, nempe Rochetto et Mantelletta, et suum retinere locum et stallum, reluctantibus aliis Dignitatibus et Canonicis, responsum fuit: *Affirmative, amissis Distributionibus quotidianis,* cum addito, *ut amplius causa non reproponeretur.*
- 28 Canonicus, qui evasit surdus, non lucratur Distributiones, nisi praesentiam in Choro praestet; Sacra Congr. Episc. in Thean. 12 Martii 1619. Non sic autem Canonicus factus caecus, quia hic Distributiones acquirit, quamvis non intersit Divinis; Sacr. Congr. Concil.
- 30 26 Ianuar. 1616 et 20 Iul. 1619. Canonicus dispensatus super aetate ad obtinendum Canonicatum cum clausula, quod se promoveri faciat, postquam ad legitimam aetatem devenierit, amittit Distributiones, si conditionem non curavit adimplere, quamvis Choro inserviat: Sacra Congr. Conc. in Florentina 12 Ian. 1697.
- 31 Distributiones a Canonicis absentibus amissae, accrescunt inservientibus, adeo ut ab Episcopo non possint applicari Fabricae Ecclesiasticae aliisve usibus piis; Sacra Congr. Conc. in S. Severini 16 Iul. 1695, et sic in Cathac.
- 32 18 Iul. 1690. Nec Canonici, non obstante statuto, consuetudine aut pactione contraria, possunt sibi invicem remittere et condonare Distributiones; Conc. Trid. sess. 24, cap. 12 de Reform., et Sacra Congr. eiusdem Conc. in Genuen. 24 Apr., et in Avenionen. 25 Septembr. 1700.
- 33 Non lucruntur Distributiones Canonici, quod ties absunt a residentia occasione litium concernentium interesse suarum Praebendarum, sine licentia Episcopi; quae necessaria est, ut respondit Sacra Congr. Conc. in Cavallicen. 3 Iul. 1677, in qua cum Praepositus illius Cathedralis d. licentiam in casu proposito non fuisse necessariam contenderet; reposita causa sub die 18 Septembris eiusdem anni, decretum confirmavit: et sic tenuit Rota p. 1, dec. 609, num. 1, et part. 4, tom. 1, dec. 354, num. 15. Distributiones quotidianae non debentur Canonicis infirmis aut alio legitimo impedimento detentis, si alias sani aut non legitime impediti non erant soliti inservire; Sacra Congr. Conc. in Asculana 5 Iun. 1706, in respons. ad 7. Potest Episcopus statuere, ne Canonici et alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena amissionis Distributionum illius diei, in qua defuerint; Sacra Congr. Episcop. in Comens. 16 Maii 1580; in Castellan. et 20 Aug. 1602, et Sacra Congr. Conc. in Nicien. 18 Novembr. 1628. Et in Milevitana 9 Apr. 1707, et Congr. partic. in Casalen. 11 Mart. 1708. Vide verb. *Episcopus*, art. 6, num. 8. Non potest tamen Episcopus decernere, ut Canonici in Sacris non constituti, non gaudeant Distributionibus; Sacra Congr. Conc. in Patavina 23 Aug. 1631.
- Permitti non debet Capitulo, quod dum pro litibus vel alia causa vult expensas facere, utatur Distributionibus quotidianis, quia id cederet in detrimentum divini cultus, et ecclesiastici servitii; Sacra Congr. Episcop. in Troiana 16 Maii 1590. Episcopus et Capitulum non potest amissas Distributiones ob non residentiam remittere aut condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. sess. 24, cap. 12, de Reform., vers. *Distributiones*, ibi: *Distributiones vero, qui statutis horis interfuerint, recipient; Reliqui, quavis collusione aut remissione exclusi, his careant, iuxta Bonif. VIII Decretum, quod incipit Consuetudinem, quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis et consuetudinibus;* Rota part. 4, tom. 2, dec. 1, num. 15, et communiter Doctores cum Barbosa lib. 3 Iuris Eccl. univers., cap. 18, num. 91 et seq. Ipse tamen Barbosa loco mox cit., num. 95, asserit, quod poterit Canonicus Distributiones, quas alter amiserat, sibi iam applicatas et traditas postea illi ipsi donare, quia nulla collusio potest suspicari, cum donetur id, quod iam amissum est, et per alios perceptum, et pro se citat Gloss. in cap. unic. de Cleric. non resident., verb. *Suas*, et ibi Gemin. in § *Qui vero*, n. 10; Navarr. in Miscellan. 59 de Orat., n. 3 et 5; Azor. lib. 7, cap. 7, qu. 10; Monet. de Distribut., part. 2, qu. 3, num. 6; Sanctarell. lib. var. Resol., qu. 13, num. 5; Trullench. lib. 1, cap. 8, dub. 16, num. 4. Cavendum

est tamen ne hac via detur occasio Clericis absentandi se a Choro sperantibus sibi faciendam esse remissionem seu etiam restitutionem a suis Canonicis amicis, et ita quoque ipse Canonicus cogatur saltem ex gratitudine remittere seu restituere Distributiones aliis Canonicis in diminutionem cultus divini, qui quantum fieri potest, est eo magis augendus, iuxta cap. *Ex part. 12 de Constit.*, ibi: *Nolentes igitur Divini Numinis diminui cultum, sed potius augmentare*; et cap. *Quia per ambitiosum de rescript.* in 6, ibi: *Minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri*, ut fuit mens Trid. loc. cit., et Sacrae Congreg. eiusdem Conc. Interpretis reiteratis Decretis sub num. 32 citatis, inhibendo ne Canonici sibi invicem Distributiones remittant et condonent. Distributiones quotidianas amittit iuste excommunicatus; cap. *Pastoralis*, § *Verum*, de appellat., sicut etiam ipsas amittit iuste suspensus et iuste interdictus, ut communiter tenent Doctores cum Barbosa l. c., num. 72.

41 Distributiones amittunt Canonici non psallentes et canentes in Choro cum aliis, non enim satisfaciunt, si solum assistant et intersint horis, et per Cappellanos et alios Beneficiatos psallant, ipsi vero vel ibi, vel domi privatim recitent Horas, quia institutio Canoniciatum est, non ut adsint tantum in Choro, sed ut canendo assistant; et ob id eis dantur Distributiones; et sic colligitur ex Tridentino sess. 24, cap. 12, de Reformat., ibi: *Omnes vero divina per se et non per substitutos compellantur obire officia.... Atque in Choro ad psallendum instituto hymnis et canticis Dei nomen reverenter, distincte devoteque laudare*. Et sic censuit Sacra Congr. Conc.; nam proposito dubio: *An Canonici et alii, qui intersunt divinis officiis satisfaciant eorum muneri exhibendo suam praesentiam in Choro, etiam quod non content, neque psallant: maxime si allegarent se eo tempore meditari, vel submissa voce dicere, quae ab aliis cantantur, vel alias pias preces tunc recitare? An vero teneantur praecise alta et consona voce divina officia et horas Canonicas recitare, cantare et psallere, et aliter non satisfaciant muneri et obligationi?* Ead. Sacra Congr. sub die 20 Apr. 1602, censuit teneri omnino psallere, alioquin obligationis suae non satisfacere. Et sic pro Canonicis Basilicae Vaticanae articulo diligenter discusso iam fuerat resolutum a Sacra Congreg. Conc. 12 Nov. 1592, ut refert Pignatell. tom. 9, resolut. 115, num. 16 et 17, advertens id verum esse tam attento Iure communi, et Conc. Trid. sess. 24, cap. 12, de Reform., quam vigore

specialium Constitutionum eiusdem Basilicae. Distributiones quotidianas amittunt dormientes et confabulantes in Choro, non in totum, sed proportionaliter pro parte correspondente defectibus; Suarez de Relig., tom. 2, lib. 4, cap. 14, n. 9; Trullench. in Decalog., lib. 1, cap. 8, dub. 3, num. 9; Castropalao tom. 2, disp. 2, punct. 4, num. 2; Diana tractat. de Horis Canon., resolut. 7; Squillant. de Obligat. Clericor., p. 2, num. 61; Barbosa lib. 3 Iur. Eccl., cap. 18, num. 84; Monet. de Distribut., p. 3, qu. 4, num. 7; Sanchez in Consil. moral., part. 1, lib. 2, cap. 2, dub. 10; Maschard. ad lib. 4, part. 4, tract. 3, docum. 5, num. 20, qui dicunt Canonicos notabiliter confabulantes in Choro peccare mortaliter, non tamen teneri ad Distributionum¹ restitutionem. Distributiones quotidianas non lucrantur Canonici, quando non cantant Missam Conventualem, seu Missam de die; Sacra Congreg. Rit. in Faventina 25 Iun. 1611, et 28 Ian. 1612, et in Viterbien. 4 Iul. 1615. Canonici, qui 45 perceperunt Distributiones pro tempore quo servitium Ecclesiae non praestiterunt, tenentur ad illarum restitutionem. Sic expresse Sacra Congreg. Conc. in Asculana *Servitii Ecclesiae et Distributionum* 5 Iun. 1706, in respons. ad 10.

Canonicus tempore Divinorum Officiorum 46 Organum pulsans, vel cum Musicis psallens, amittit Distributiones quotidianas, si ex eiusmodi munere certum aliquod stipendium obtineat; S. Congr. Conc. in S. Severini 15 Novemb. 1669, lib. 21 decr., pag. 802, et in Adiac. 11 Iul. 1671, lib. 27 decr., pag. 144.

Distributiones non lucrantur Canonici Choro 47 interessentes, qui cum caeteris non psallunt; Bened. XIV, tom. 1, Const. 103, incip. *Cum semper*, § 24. Advertendum est, quod ipsas 48 Distributiones lucrantur Canonici et Beneficiati, qui licentia Ordinarii spiritualia exercitia peragunt in aliqua pia seu regulari domo, licet pro illis diebus Choro non intersint, dummodo tamen ipsa spiritualia exercitia non peragant temporibus Adventus et Quadragesimae, et in Festis solemnioribus, nec omnes simul, sed eo adhibito modo, ut Chori servitium nequaquam intermittatur. Sic expresse concessit Clemens XI die 1 Febr. 1701, in sua Epistola Encyclica a nobis per extensum allata sub verb. *Exercitia Spiritualia*, num. 2. Vide ib. Item advertenda 49 est resolutio sequentis dubii propositi in Sacra Congr. Conc. die 1 Febr. 1734 Bosanen., ibi: *An Canonicis Ecclesiae Cathedralis assistentibus Episcopo Pontificalia exercenti, vel in suo Palatio, vel in aliis Ecclesiis suae Dioecesis,*

¹ Cum distributiones non lucrentur Canonici qui Choro quidem intersunt, sed non psallunt cum caeteris, ut declaratum a Benedicto XIV fuit Const. *Cum semper*, quam Auctor n. 54 indicat, non equidem Theologis

istis assentior, qui *Canonicos notabiliter confabulantes in Choro peccare mortaliter, non tamen teneri ad distributionum restitutionem, affirmant* (EDIT. BARBIELL.).

debeantur anniversariorum emolumenta, quae ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solum inter praesentes; et quatenus negative: An sit consulendum Sanctissimo pro concessione Indulti ex gratia in casu, etc. S. Congreg. respondit: *Ad utrumque negative.*

50 Distributiones non lucratur, etsi fructus Praebendae lucretur, quamvis absens, Canonicus ille, qui habet Canonicatui suo adnexam, sed extra civitatem, curam animarum; tenetur enim in paroecia residere pro eo tempore quo in parochiali Ecclesia residet, et Sacramenta administrat. Ita laudatus Pontifex Institut. Eccles. 107, § 55, ex Conc. Trid. sess. 24, c. 5, de Reform., addita Bulla 65 S. Pii V.

51 Canonici qui Episcopo inserviunt, si actu debeant Choro interesse, non semper obtinent Distributiones. Illas enim non lucrantur, nisi cum assistunt pontificaliter celebranti, non vero Episcopo Dioecesim visitanti vel Missam privatam celebranti; ib., § 61.

52 Distributionibus privantur Vicarius Generalis Episcopi, Canonicus Examinator, quique in Tribunali S. Officii munus suum praebet, ministri Camerales, scilicet subcollectores spoliolum et decimarum, denique peregrinationes etiam sacras obeuntes, nisi illas egerint intra trimestre a Tridentino concessum. Denique Magistri Iuris Canonici et Sacrae Theologiae, in publicis Universitatibus docentes; qui tamen si recurrerint ad Sacr. Congreg. obtinent fructus Praebendae, et si illi sint tenues, duas ter-

tias partes Distributionum, quod etiam postremum conceditur iis, qui causa studiorum in publicis Universitatibus absunt; ib., § 72.

Si eo tempore, quo officia persolvuntur 53 in Choro, Capitulum congregandum sit, nisi urgens causa fuerit, Canonici non possunt absentare sese absque subtractione Distributionum pro eo tempore, quo absunt, ut ex Decretis Sacr. Congr.; ib., § 73.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De causis ex quibus absentes possunt necne 54 percipere distributiones quotidianas, de quibus tum in praecedenti, tum in hoc articulo agit Auctor, longum esset disserere, et ipsum Auctorem vel declarare, vel confutare. Consule, ubi res postulat San. Mem. Bened. XIV Instit. Eccles. 107, a num. 39 ad plur. seq., ex quibus multa in superiores articulos Auctor post Romanam primam Editionem transtulit, tum P. Giraldu in addit. ad Mascatu. Institut. Canon. lib. 3, tit. 4, n. 22.

Non est absolute verum, quod Distributio- 55 nes a Canonicis absentibus amissae accrescant inservientibus, ut ait Auctor n. 31. Vide distinctionem, cum qua procedit Fagnan. in cap. *Quia nonnulli*, num. 16 et 21, de Cleric. non resid. Confer itidem Vanespen. Iur. Eccles. Univers. part. 1, tit. 7, cap. 11, n. 6, tum et maxime Rousseaud de La Combe, in sua Iurisprudencia Canon., verb. *Distributiones*, n. 2 et 6, ubi nova utitur distinctione.

ARTICULUS III. In quo adducuntur summarie varia decreta ad rem facientia, prout referuntur a D. Ursaya tom. III, part. II, discept. 4, num. 114, usque ad num. 149, et tom. VIII, part. 1, discept. 34, num. 55.

1 *Dubia Iubilationum* 18 Dec. 1718, quando disputata fuerunt plura dubia, et per viam regulae et legis generalis resoluta, nempe:

2 I. An indulgenda sit iubilatio Canonicis et Beneficiatis, qui spatio 40 annorum Ecclesiae inservierunt, licet dicti temporis spatio cum debitis licentiis et indultis abfuerint ab Ecclesiis, vel ex causa infirmitatis, vel ex causa studiorum, vel pro suae Ecclesiae servitio, vel pro ratione munerum, pro quibus obtinuerunt Indulta abessendi pro diebus et horis, vel Indulta simpliciter et absolute abessendi ab Ecclesia durante officio illis commisso. Quod fuit resolutum cum rescripto: *Affirmative quoad absentes ex causa infirmitatis, cum debitis licentiis et Indultis, vel pro suae Ecclesiae servitio, vel cum Indultis abessendi pro diebus et horis. Negative autem quoad absentes ex causa studiorum, et quoad habentes Indulta abessendi absolute durante officio.*

3 II. An indulgenda sit iubilatio illis, qui in-

servierunt spatio annorum 40, sed partim in una Ecclesia, partim in alia, aut tamquam Canonici in ambabus, aut tamquam Beneficiati in una, et Canonici in alia, nec non illis, qui in una, et eadem Ecclesia per totum tempus inservierunt, sed partim tamquam Clerici Beneficiati; partim tamquam Beneficiati, partim tamquam Canonici, vel partim tamquam Coadiutores, et partim tamquam principales Titulares? Quod fuit resolutum cum rescripto: *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.*

III. An indulgenda sit iubilatio illis, qui 4 inservierunt spatio annorum 40, non obstante parvo numero aliorum, qui remanente addicti Ecclesiae servitio et quis sit parvus numerus inservientium in casu, et ad effectum de quo agitur?

Dabitur resolutio in casibus particularibus.

IV. An non obstante iubilationis Indulto, 5 iubilatus cogi possit ad inserviendum, si divinus cultus detrimentum patiat?

Affirmative.

V. An non obstante iubilationis Indulto, 6 iubilatus teneatur ad residentiam, licet non teneatur ad interessendum?

Negative iuxta Decreta.

Huiusmodi autem Decreta de facili erunt 7

sequentia: S. Angeli in Vado 15 Apr. 1690, in qua resolutum fuit: Canonico iubilato deberi Distributiones, nec ad residentiam localem teneri, de qua in lib. 40 decr., fol. 256.

8 Reatina Distributionum 19 Aprilis 1692, 4 Dubio: An Canonico iubilato debeantur fallentiae Canonorum absentium, si Choro non intersint? Responsum fuit: Affirmative, dummodo non obstant Constitutiones particulares, et consuetudo Ecclesiae, lib. 42 decr., fol. 441.

9 Patavina iubilationis 9 Iun. 1714, in qua dictum fuit, deberi Canonico iubilato Distributiones, et eum non esse obligatum ad residendum, lib. 64 decr., fol. 217.

10 Aquipendii Indulti 1 Apr. 1719, in qua Dubio I. An Canonicus Seraphinus vigore Indulti iubilationis, si Choro non intersit, participare debeat de punctaturis seu fallentiis in casu, etc. Responsum fuit: Affirmative et amplius.

11 Dub. II. An idem participare debeat de emolumentis adventitiis Anniversariorum et associationum cadaverum, si functionibus non intersit in casu, etc. Responsum fuit: Affirmative ad primam partem, dummodo non obstet voluntas Testatoris vel dantis. Ad secundam partem: Negative.

12 Novarien. Iubilationis 2 Octobr. 1677: An duo Canonici iubilati Collegiatae Ecclesiae Sancti Gaudentii Civitatis Novariae frui debeant emolumentis Anniversariorum, quae fiunt intra annum, licet non assistant. Affirmative. Quae resolutio confirmata fuit die 28 Novembris 1681 cum verbis: In decisis, quoad Anniversaria fixa, et in quibus non est cautum a Testatoribus, ut interessentes tantum participare deberent, l. 22 decr., fol. 44.

13 Romana Distributionum 5 Mart. 1678, et in Romana Iubilationis 23 Mart. 1703, ad dubium: An Simeoni de Maganinis iubilato debeat emolumentum Processionum, etsi illis non interfuerit. Responsum fuit: Affirmative, lib. 53 decr., fol. 81.

14 Romana Iurium Canonicalium 5 Maii 1703. Dubio I. An Canonico Stradae, cui ex causa infirmitatis fuit concessum Indultum vacandi a Choro aliisque officiis divinis, illud etiam suffragari valeat pro Laudemiis, Quindenniis, Capitulis actibusque capitularibus, Anniversariis, Festivitatibus, Processionibus, ac pro quibusvis functionibus in Ecclesia peragendis, ita ut lucrari debeat omnia emolumenta cuiusvis generis et speciei, communia nuncupata, ac etiam victualia et candelas? Quod fuit resolutum cum Rescripto: Affirmative etiam quoad Laudemia, exceptis Anniversariis aliisque obventibus non fixis, et in quibus diversimode fuerit a testatoribus dispositum, lib. 53 decr., fol. 207.

15 Dubio II. An eodem Canonico competat pro sua rata parte etiam ius accrescendi earum distributionum et communium, quae ob absen-

tiam vel vacationem Canonorum interessentibus accrescunt, et a qua die supradicta omnia debeantur in casu, etc.

Affirmative a die praesentationis Indulti. 16 Quae resolutio confirmata fuit die 20 Iun. 1705, cum rescripto In dec. et amplius.

Immo eadem die additum fuit aliud dubium 17 sequentis tenoris: An Canonicus Strada lucrari valeat omnes distributiones, quae simpliciter appellantur quotidianae? Quod pariter resolutum: Affirmative, lib. 65 decr., fol. 207.

Aquipendii Iubilationis 23 Mart. 1697, in 18 qua proposita fuerunt tria dubia, et resoluta ut infra:

I. An Canonici iubilatus teneatur vel per 19 se vel per alium ad celebrationem Missae Conventualis per turnum? Negative.

II. An itidem teneatur facere depositum tertiae partis fructuum Praebendae pro distributionibus quotidianis, prout faciunt caeteri Canonici? Affirmative.

III. An possit ipse participare de distributionibus, quas ponunt in Massa caeteri Canonici, tam quoties ipse praesens est in Choro, quam etiam quoties absuerit? Affirmative etiam quoad fallentias, nisi obstet statutum vel consuetudo.

Bituntina Anniversariorum 1 Iul. 1679. Quando resolutum fuit: Iubilatum non esse admitendum ad participandum de emolumentis Anniversariorum, lib. 30 decr., fol. 208.

Romana Distributionum lib. 30 decr., fol. 16 23 et f. 36 a tergo. Quando fuit resolutum: Fallentias non deberi Canonico Iubilato, si Choro non intersit.

Maceraten. Iubilationis 8 Mart. 1698. Quando resolutum fuit: Indultum iubilationis non sustineri, quando deficit laudabile servitium Ecclesiae per spatium annorum 40.

Bononien. Iubilationis 16 Iun. 1696, in qua 25 dictum fuit: Canonico iubilato deberi distributiones, non solum relictas Ecclesiae ante servitium quadragenarium, sed etiam illas, quae auctae fuerint durante eodem servitio. In cuius casu agebatur de Distributionibus auctis anno 24 servitii. Quae resolutio fuit confirmata die 28 April. 1697 cum addito, ut amplius causa non proponeretur. De hac resolutione mentionem facit Bertachin. Vot. dec. 13 per tot.

Romana 12 Decemb. 1699. Quando fuit resolutum: Indultum iubilationis deberi Canonico, qui inservivit per annos 40 Ecclesiae, prius uti Beneficiatus, et deinde uti Canonicus, lib. 49 decr., fol. 502. Quod non procederet in casu, in quo servitium fuisset prius praestitum in qualitate simplicis Clerici, praecipue si pro reliquo tempore etiam constaret de servitio laudabili praestito; ut revocando Indultum prius concessum resolvit Sacra Congreg. Conc. in Tranen. Iubilationis 13 Ian. 1703, lib. 53 decr., fol. 12.

- 27 Burgi Sancti Domnini *Iubilationis* 29 Aprilis 1704, lib. 54 decret., fol. 182, quando resolutum fuit: *Indultum iubilationis suffragari non solum pro distributionibus ordinariis, sed etiam extraordinariis*. Quae debentur a die intimati Indulti, non attenta lite, desuper per Canonicos promota. Ibidem, ad dubium secundum.
- 28 Quando aliqua concurrit difficultas circa integrum laudabile servitium Ecclesiae praestitum per annos 40, vel ob Indultum abessendi, vel ex causa infirmitatis, vel ex alio rationabili motivo solet Sac. Congr. Conc. benigne concedere Indultum abessendi ad tempus, ut practicavit in Florentina *Iubilationis* 10 Ian. 1711, lib. 61 decr., fol. 12, ubi concessit facultatem abessendi a Choro per triennium, et in Nepe- sina *Iubilationis* 28 Novemb. de anno 1711, ubi Indultum vacandi ad triennium.
- 29 Abessendi Indultum multoties prorogatum, tam ex casu difficilis accessus ad residentiam, quam actualis servitii praestiti uni ex S. R. E. Cardin. in Urbe praesenti canonizatum et approbatum fuit a S. Congr. Concil. in Avenio- nen. *Indultorum* 9 Februar. 1715, cum addito tamen, ut post ultimum terminum Indulti, Canonicus omnino deberet redire ad residentiam.
- 30 *Servitium praestitum a Canonico, uti Coadiutore, connumeratur in annis quadraginta ad effectum obtinendi Indultum Iubilationis*. Sac. Congr. Conc. in Brixien. 27 Martii 1682, ubi de annis duobus Coadiutoriae, et 11 Februar. 1699, ubi de annis septem. Et in Ber- gomen. *Iubilationis* 8 Augusti 1687, ubi de annis novem, et in Novarien. 4 Aug. 1691, ubi de annis quinque.
- 31 Segobien. 15 Decembris 1704, et 16 No- vembris, et 20 Decembris 1704, Sac. Congr. Conc. noluit confirmare statutum, in quo pe- tebatur restrictio temporis annorum 30 pro consequenda Iubilatione, rescribendo in 1 du- bio: *Negative quoad primam partem statuti, in qua petitur reductio temporis ad 30 pro*
- 32 *consequenda Iubilatione*. Prout etiam noluit confirmare idem statutum in alia parte, in qua Canonicis absentibus concedebatur tertia pars distributionum, rescribendo: *Negative pariter quoad tertiam partem concernentem distribu- tiones quotidianas*, l. 63 decr., fol. 701, et lib. 64, fol. 612 et 717. De quibus rescriptis mentionem facit Monac. in Formul., tom. 2, tit. 13, form. 2, n. 77, fol. 60, et in tom. 4, fol. 2, num. 13, ubi, quod Indultum Iubila- tionis originem habet a Collegio Levitarum Mosaicae Legis, in quo Levitae servientes ab anno 25 usque ad annum 50 tamquam eme- riti non amplius inserviebant, iuxta verba illa Num. 8, 24: *Haec est Lex Levitarum: A 25 annis et supra, ingredientur, ut ministrent in Tabernaculo foederis; cumque 50 annum aetatis impleverint, servire cessabunt eruntque Ministri*

Fratrum suorum in Tabernaculo Foederis, ut custodiant quae sibi fuerint commendata, opera autem non faciant. Hactenus ad literam D. Ur- saya, l. c.

Cum Canonici Ecclesiae Cathedralis Civitatis 33 Asculi ab immemorabili in toto uni curriculo nonnisi unicum mensem haberent vacationis a servitio Chori, quemadmodum gaudebant Man- sionarii eiusdem Ecclesiae; supplicarunt an- no 1647 Sac. Congr. Conc. pro concessione alterius mensis, et favorable Indultum impe- trarunt; ac rursus anno 1696 praevia relatione tunc temporis Episcopi obtinuerunt concessio- nem vacationis per alium mensem, et sic in totum trium mensium cuiuslibet anni iuxta modum praescriptum a Sacro Concilio Triden- tino. Et quamvis attenta concessione vacationis istorum trium mensium, adhuc Chori servi- tium semper fuerit laudabiliter, et summa to- tius populi aedificatione expletum, tamen die Sabbati 5 Iunii 1706 fuerunt in eadem Congr. posita sequentia dubia, quibus fuit responsum ut infra:

Dub. I. *An sit standum, vel recedendum a decisis, 28 Ian. 1696?*

Dilata, et exquiratur melior informatio super quantitate reddituum et qualitate servitii.

II. *An Archidiacono et Canonicis liceat va- care a Choro et servitio Ecclesiae temporibus Adventus, Quadragesimae, et in Dominicis aliisque festis, quae in Cathedrali Asculana non dicuntur solemnna, et in octavis privile- giatis?*

Negative.

III. *An et quomodo sit faciendus turnus per hebdomadam? et quatenus affirmative?*

Turnum faciendum esse per duas ex tribus partibus.

IV. *An si aliquibus ex Canonicis in sua hebdomada non inserviant, ita ut duae tertiae illorum partes Choro non intersint, alii In- servientes et interessentes, lucrentur distribu- tiones?*

Affirmative.

V. *An Distributiones non intervenientium possint reponi in massa communi, et dividi ae- qualiter; seu potius ad ratam servitii?*

Negative quoad primam partem, et quoad secundam affirmative.

VI. *An absentes tempore vacationis, ultra fructus suarum Praebendarum, lucrentur Dis- tributiones quotidianas?*

Dilata.

VII. *An distributiones quotidianae debeantur Canonico infirmo, si alias sanus non esset so- litus residere?*

Negative.

VIII. *An debeantur Canonicis coadiutis in- firmis, si Coadiutores sani non inserviunt?*

Negative, et praedicta dubia amplius non proponantur.

IX. *An Distributiones relictæ a Cardinali Bernerio de suo, et dandæ solis interessentibus Matutino, debeantur infirmis?*

Exhibendum esse Instrumentum foundationis.

X. *An Canonici, qui perceperunt easdem Distributiones pro tempore, quo servitium Ecclesiae non præstiterunt, ad illarum restitutionem teneantur?*

Affirmative.

Repropositis vero die 5 Ian. 1707 tribus ex dictis decem dubiis.

Ad I. *In decisis quoad concessionem tertii mensis vacationis.*

Ad VI. *Negative, et amplius non proponatur.*

Ad IX. *Stetit in decisis.* Sic apud D. Ursayam, tom. 8, discept. 34, n. 55.

DIVINATIO

Vide verb. SUPERSTITIO, a num. 12 ad 33.

DIVORTIUM

Summarium.

1. Divortium generatim potest capi tripliciter, scilicet quoad vinculum, quoad torum solum, et quoad torum et cohabitationem simul. - 2. Divortium quoad vinculum quid sit. - 3. Divortium quoad torum solum quid sit. - 4. Divortium quoad torum et cohabitationem simul quid sit. - 5. Divortium secundum etymologiam nominis unde sit dictum. - 6. Divortium quoad vinculum Matrimonii rati et non consummati, fit inter fideles professione Religiosa. - 7. Non fit tamen Divortium quoad vinculum Matrimonii rati et non consummati per votum solemne castitatis in susceptione Ordinis Sacri. - 8. Et multo minus fit tale Divortium quoad vinculum per votum simplex castitatis. - 9. Potest tamen tale Divortium quoad vinculum fieri per dispensationem Papae. - 10. Sic fert praxis recepta Romanae Curiae, ad num. 12. - 13. Affertur et solvitur instantia, ad num. 14. - 15. Ad dissolvendum quoad vinculum Matrimonium, sive ratum, sive consummatum cum impedimento dirimente contractum, requiritur auctoritas legitimi iudicis Ecclesiastici. - 16. Non potest tamen nec debet iudex facile credere coniugibus nisi adsit sufficiens probatio. - 17. Matrimonium valide inter fideles contractum, et consummatum est quoad vinculum indissolubile. - 18. Divortium quoad torum et cohabitationem potest licite fieri iusta interveniente causa. - 19. Causae iustae faciendi Divortium septem generatim assignantur. - 20. Prima est mutuus coniugum consensus. - 21. Secunda est fornicatio spiritualis alterius coniugum. - 22. Cum hac tamen advertentia, quod si coniux innocens propria auctoritate sine iudicio Ecclesiae Divortium fecerit, coniuge reo converso, tenetur redire. - 23. Si vero coniux innocens iudicio Ecclesiae Divortium fecit, coniuge reo converso, non tenetur redire. - 24. Si autem coniux innocens Religionem ingredi noluerit, etiam hic tenetur redire. - 25. Tertia causa est periculum salutis corporalis, ad n. 26. - 27. Quarta est saevitia alterius coniugis. - 28. Sic etiam ob saevitiam uxoris. - 29. Saevitia sufficiens ad Divortium est si adsit probabilis timor et periculum gravis verberationis, aut crudelis vel atrocis tractationis futurae, etiam secluso vitae periculo. - 30. Ob periculum vitae aut gravis verberationis, etc., si periculum sit in mora, potest unus coniux propria auctoritate discedere. - 31. Si vero periculum non sit in mora, debet expectare sententiam iudicis. - 32. Quinta causa est votum ultramarinum ad liberandam Terram Sanctam. - 33. Sexta est morbus contagiosus, aut aliud grave periculum corporis. - 34. Si quis autem sponte contraxit cum persona prius cognita morbo contagioso infecta, non potest Divortium facere, neque quoad torum, neque quoad cohabitationem. - 35. Septima causa est adulterium culpabile alterius coniugis. - 36. Coniux innocens potest licite divortium facere pro-

pter alterius commissam sodomiam aut bestialitatem. - 37. Non sic autem ob tactus, amplexus et oscula etiam cum pollutione proprii, vel alieni corporis sine copula facta. - 38. Coniux innocens quando alterius adulterium est notorium, potest propria auctoritate in utroque foro divortium facere. - 39. Si vero alterius adulterium sit occultum, potest coniux innocens propria auctoritate divortium facere, solum quoad torum; quoad cohabitationem vero solum post sententiam Iudicis. - 40. Quando adulterium unius coniugis, nec est notorium, nec alteri physice vel moraliter certe notum est, sed solum dubium de illo existit, coniux innocens, nec in foro externo, nec in interno divertere, aut debitum negare potest. - 41. Coniux innocens potest coniugem adulterum iterum recipere. - 42. Non tamen tenetur ipsum recipere, etsi multis annis poeniteat. - 43. Coniux innocens potest pro libitu revocare nocentem etiam post sententiam divortii, teneturque nocens redire, etc. - 44. Quando unus coniugum adulterium committit, potest eo invito coniux innocens Religionem ingredi. - 45. Et si adulterium sit publicum et notorium, potest coniux innocens ingredi Religionem propria auctoritate, non expectata sententia Iudicis. - 46. Si vero adulterium sit occultum, debet expectare sententiam Divortii a Iudice. - 47. Coniux innocens, si post alterius adulterium, ei voluntarie cohabitat petendo et reddendo debitum coniugale, non potest eo invito Religionem ingredi. - 48. Sic etiam coniux innocens, si ex post et ipse adulterium committat, non potest invito primo adultero Religionem ingredi. - 49. Quando coniux innocens Religionem non ingreditur, sed in saeculo manens divortium facit a coniuge adultero etiam quoad cohabitationem, non potest coniux adulter sine licentia coniugis innocentis ingredi Religionem. - 50. Potest tamen coniux adulter Religionem ingredi, et in ea profiteri etiam inscio et invito coniuge innocente, si hic prius est Religionem ingressus et in ea professus. - 51. Quotiescumque vir ob adulterium uxoris ea invita potest religionem ingredi, potest etiam Ordines sacros in saeculo quoque manens recipere. - 52. Affertur et solvitur instantia. - 53. Ob adult. spirituale potest alter coniux fidelis etiam alio invito Religionem ingredi vel sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad veram fidem rediit iterum coniux adulterans, dummodo separatio ob adulterium spirituale auctoritate Ecclesiae, et non propria sit facta. - 54. Affertur plures casus, in quibus nequit fieri Divortium propter adulterium, et primus est quando coniux innocens iam remisit iniuriam coniugi adultero. - 55. Secundus est quando adulterium ab utroque coniuge fuit commissum. - 56. Tertius est quando adulterium est tantum materiale et non formale. - 57. Secus est si metu mortis, seu alterius gravis mali coniux adulterium consentiendo admisit. - 58. Quartus casus est, si fuit vir uxori causa adulterii. - 59. Et hoc etiamsi

tacite tantum consentiant. - 60. Vir non censetur causam praebere mulieri adulterandi, si eam domo expellit, aut necessaria alimenta ei deneget. - 61. Subnectuntur Supplementa Auctoris. - 62-66. Divortium quoad torum et cohabitationem ex voto ultramarino locus hodie haud videtur esse posse. - 67. Adulterium a viro uxori falso imputatum est etiam causa Divortii. - 68-74. An defectus Virginitatis in muliere iustam praebeat causam Divortii. - 75, 76. In quo differat causa Adulterii a caeteris causis. - 77-80. De probatione causae, quae allegatur ad Divortium. - 81-85. De Divortio apud Romanos. - 86. Familiare habuerunt Divortium Imperatores et quidem Christiani. - 87. Leges de eo in Republica latae. - 88-91. Quomodo sese gesserint Imperatores Christ. circa Divortium. - 92. Semper a SS. PP. reprobatur in foro interno. - 93-100. De quadam Sancti Ambrosii sententia. - 101-105. Temporum malitiae tribuendum, si post factum Divortium, SS. PP. novas nuptias tolerandas duxerint. - 106. So-

lum Adulterium iuxta Patres causam praebet Divortio. - 107-110. Quid si mulier infirmitate correpta debitum viro reddere non valeat. - 111. De Iudaeorum ad Christi fidem conversorum Divortio. - 112. Utrum statim ac infidelis coniux Christianam renuat amplecti fidem, an post secundas cum Christiana foemina nuptias legitimum viri Neophyti matrimonium dirimatur. - 113. An dos restituenda, vel quando et in quibus casibus, post secutam tori saltem et habitationis separationem. - 114. Divortium est triplex. - 115. - Divortium in matrimoniis infidelium. - 116. Si coniux infidelis interpellari non potest, Rom. Antis. dispensatione opus est. - 117. Quaeritur quo praecise momento temporis huiusmodi matrimonia dissolvuntur. - 118. Quo iure fit divortium in matrimoniis non consummatis. - 119. Reiciuntur quaedam falsae exceptiones, ubi non datur divortium. - 120. Adulterium non praebet iustam exceptionem. - 121. Quatenam est Ecclesiae doctrina circa Graecorum matrimonia.

- 1 Divortium generatim potest capi tripliciter, scilicet quoad vinculum, quoad torum solum
- 2 et quoad torum et cohabitationem simul. Divortium quoad vinculum est separatio coniugum, dissoluto penitus eorum matrimonio, ita ut et maritus possit aliam ducere uxorem, et uxor alium ducere maritum, prout colligitur
- 3 ex tq. tit. ff. de Divortiiis. Divortium quoad torum solum est separatio coniugum quoad debitum coniugale alteri licite denegandum, et manente vinculo Matrimonii valide contracti,
- 4 et cohabitatione in eadem domo et mensa. Divortium quoad torum et cohabitationem simul est separatio et liberatio coniugum non tantum ab obligatione reddendi debitum, sed etiam habitandi in eadem domo, mensa et lecto. Hoc nomen Divortium spectata nominis etymologia desumptum est, ut habetur leg. 2 ff. de Divort. et repud., a diversitate mentium, quatenus coniuges, qui per Divortium secernunt, quodammodo quoad effectus se alienant; vel quatenus ex alienatione effectuum, se ab invicem separant; seu desumptum est ex eo quod ad diversas partes divertunt.
- 6 Divortium quoad vinculum, seu totalis dissolutio Matrimonii rati et non consummati fit inter fideles Professione Religiosa; ita ut uno coniuge in Religionem ingresso et professso, alter in saeculo relictus possit transire licite ad alias nuptias. Est communis ac certa, textu expresso in cap. *Verum* 2, et c. *Ex publico* 7 de convers. coniugator., et Concil. Trident. sess. 24, can. 6, ibi: *Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius coniugum, non dirimi, Anathema sit.* Unde cuilibet coniugum post contractum iam Matrimonium conceditur bimestre ad deliberandum, an consummare, vel Religionem ingredi velit; cit. c. *Ex publico* 7
- 7 de conversion. coniugator. Non dissolvitur tamen Matrimonium ratum¹, nec fit Divortium, quoad eius vinculum per votum solemne Castitatis in susceptione Ordinis Sacri, quia licet huiusmodi votum impediatur Matrimonium contrahendum, tamen non sufficit ad dissolvendum

Matrimonium prius contractum, quamvis nondum consummatum: *Cum nec iure divino, nec per Sacros Canones reperitur hoc statutum*; prout argumentatur atque declarat Ioannes XXII in Extravag. *Antiquae* de Voto et voti redemptione. Et multo minus fit Divortium, et quoad vinculum dissolvitur Matrimonium ratum et nondum consummatum per votum simplex Castitatis; text. express. in c. *Ex parte tua* 14 de convers. coniug.

Potest autem divortium fieri, et quoad vinculum dissolvi totaliter Matrimonium ratum et nondum consummatum etiam per dispensationem Summi Pontificis, ita ut ambo coniuges licite possint transire ad alias nuptias. Sic tenendum esse declaravit die 16 Iulii 1599 Congregatio particularis a Clemente VIII deputata, cui interfuerunt Card. Asculanus, Burghesius, Blanchettus, Mantica, Arigonius, Vicecomes, Ossarius et Bellarminus, necnon RR. PP. Seraphinus, Pamphilus, Pegna et Mellinus tunc Rotae Auditores, ac Petrus Iustinianus et Costa Societatis Iesu, omnes omni exceptione maiores, tum in sacra Theologia, tum in Sacris Canonibus, et sic etiam pluries censuit Sacra Congregatio Conc. et signanter in Carpentoracten. 25 Ianuar. 1608, in una Seguntina 17 Septemb. 1603, in una Ferrarien. 20 Maii 1613, et in una Augustana 16 Maii 1618. Et haec est praxis recepta a Romana Curia, 10 ut abunde patet ex pluribus exemplis relatis a Doctoribus. Divus enim Antoninus, 3 par., tit. 1, cap. 21, § 3, affirmat se vidisse huius dispensationis Bullas expeditas a Martino V et Eugenio IV; Navarr., in Manual. c. 22, refert Iulium III, Paulum III et Pium IV sic dispensasse; Caetan., tom. 1, opusc. 28, de Matrim., asserit suo tempore huiusmodi dispensationes emanasse a Summis Pontificibus; Henriq., lib. 11 de Matrim., cap. 8, num. 11 in Gloss. litt. F, refert Gregor. XIII unica die cum undecim Oratoribus dispensasse, et praetermissis pluribus aliis Urbanus VIII dispensari mandavit per Archiepiscopum Neapolitanum super Matrimonio rato inter D. D. Mi-

chaelem Blanchum et Ioannam filiam Principis et Principissae de Concha Civitatis Neapolit. praecisis literis in forma Brevis, sub Annulo Piscatoris expeditis, tenoris sequentis, videlicet:

A tergo

Venerabili Fratri Archiepiscopo Neapolitano.

Intus vero:

« Urbanus Papa VIII, Venerabilis frater, salutem et Apostolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecerunt dilecti filii Princeps et Principissa de Concha Neapolitani, quod pro conservatione illorum statuum et familiae, cupiunt Ioannam illorum filiam unigenitam, cum aliquo viro ex dicta familia, matrimonialiter copulari. Verum, quia dicta Ioanna tunc in decimo tertio aetatis suae anno constituta, matrimonium cum dilecto filio Michaela Blancho per Procuratorem, per verba de rato, contraxit, et quod ratione huiusmodi Matrimonii graves lites et inimicitiae ortae iam sint, et maiores fuissent, nisi auctoritate et providentia dilecti filii nobilis viri Comitis de Monterey Proregis Neapol. provisum fuisset. Nos etc. fraternitati tuae committimus et mandamus, quod Matrimonium huiusmodi sic factum et non consummatum, stante etiam consensu partium, nullum et invalidum, ad effectum, ut dictus Michael cum alia muliere, Ioanna vero praedicta cum alio viro de dicta familia, praecedente tamen dispensatione Apostolica super consanguinitatis seu affinitatis gradus, quatenus opus sit, libere et licite contrahere valeant, Apostolica auctoritate declares. Non obstantibus praemissis, ac quibuscumque Constitutionibus Apostolicis. Datum Romae etc. »

Accedit ratio, quia si Pontifex potest dispensare in Professione Religiosa, per quam dirimitur Matrimonium ratum, a fortiori poterit dispensare in Matrimonio ipso. Tum quia ex verbis Christi dictis Petro, Matth. 16 et 19: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*, etc., *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis*; colligitur dedisse ipsi Petro et suis Successoribus amplissimam facultatem dispensandi in iis, quae sunt iuris divini, et non deducuntur proxime ex principiis iuris naturae, sed remote, et quae habent admixtum aliquid obligationis humanae, maxime ob bonum publicum aut commune Ecclesiae, vel animarum salutem, et sic credibile est, Deum suo Vicario contulisse potestatem dispensandi in Matrimonio rato, nondum consummato, casu, quo id exigat bonum Ecclesiae aut animarum salus. Nec valet dicere, quod si hoc valeret pro matrimonio rato, valeret etiam pro matrimonio consummato, cum aeque, immo magis et saepius pro bono communi Ecclesiae et animarum salute serviret si

dispensaretur in Matrimonio consummato, quam rato; adeoque si ob bonum commune Ecclesiae et animarum salutem non potest Papa dispensare in Matrimonio consummato, neque poterit in rato, cum utrumque sit aeque indissolubile de iure divino. Non valet, inquam, quia Matrimonii Sacramentum quoad significationem non est completum usque ad carnalem copulam inclusive, ita quod Matrimonium ratum significet coniunctionem Dei ad animam per charitatem, consummatum vero coniunctionem Christi ad Ecclesiam cap. *Debitum* 5 de Bigamis. Prima autem coniunctio est solubilis, non secunda, ideoque Matrimonium ratum solvi potest, non vero consummatum. Unde, ut recte infert Pignatell. tom. 1, consult. 148, num. 4, Dominus, Matth. 19, non dixit: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*; et Apostolus ad Ephes. 5, non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo et Ecclesia*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, et ideo Leo Pontifex inquit, ut referunt Magister in 2, d. 31, et Gratian. can. 17, caus. 27, qu. 2: *Societas nuptialis ita est a principio instituta, ut praeter commixtionem sexuum non habeat Christi et Ecclesiae Sacramentum*. Hoc etiam docet textus in cap. *Ex publico* 7, § *Sane*, de Convers. coniugat., ibi: *Sane, quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem sacri eloquii de his, quorum Matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari non potest*. Hinc Rota in Burgensi Dissolutionis Matrimonii 17 Iun. 1594, coram Iusto, quo ad potestatem Papae dissolvendi Matrimonii rati nondum consummati concludit non esse dubitandum, quia haec est communis opinio Canonistarum, praesertim de consensu coniugum, et ex iusta aliqua causa.

Ad dissolvendum, quoad vinculum, Matrimonium sive ratum sive consummatum cum impedimento dirimente contractum, requiritur auctoritas Iudicis legitimi Ecclesiastici; non enim privata coniugum auctoritate dissolvi potest, nec unus alterum dimittere valet, etiamsi certi sint de impedimento dirimente, idque notorium existat; textu expresso in cap. *Porro* 3 de Divortiis, ibi: *Porro de comite Pontini, qui B. uxorem suam absque iudicio Ecclesiae dimisit, quia eam cognatam fuisse uxoris defunctae proponit, prudentia tua cognoscat quod si etiam parentela esset publica et notoria, absque iudicio Ecclesiae ab ea separari non potuit, quare ipsum ad eam recipiendam districte compellas; quam si recipere noluerit, eum et supradictum vinculo Excommunicationis adstringas*. Non debet tamen, nec potest Ecclesiasticus Iudex Matrimonium dissolvere quoad vinculum, statim ac unus vel ambo coniuges ipsimet, ac

cedente etiam rumore viciniae, fateantur se cum impedimento dirimente, v. g. affinitatis vel consanguinitatis contraxisse, sed debet eidem Iudici prius constare de impedimento dirimente per probationem plenam et perfectam, qualis est, quae fit saltem per duos testes omni exceptione maiores, textu expresso in cap. *Super eo* 5 de eo qui cognovit, ibi: *Super eo quod postulas, utrum coniugatus, qui ante contractum Matrimonium uxoris suae consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque, et aliqua pars viciniae hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua iudicio Ecclesiae separandus. Tuae Fraternitati respondemus, quod propter eorum confessionem tantum, vel rumorem viciniae separari non debent: cum et quandoque nonnulli inter se contra Matrimonium velint colludere, et ad confessionem incestus (aut alterius impedimenti) facile prosilirent, si suo iudicio crederent, per iudicium Ecclesiae concurrendum. Rumor autem viciniae non adeo est iudicandus validus, quod, nisi rationabiles et fide dignae probationes accedant, possit bene contractum Matrimonium irritari.*

17 Matrimonium valide inter fideles contractum et consummatum, est quoad *vinculum* indissolubile. Est communis inter Catholicos ex definitione Conc. Trid. sess. 24, can. 5, ibi: *Si quis dixerit propter haeresim aut molestam cohabitationem aut affectatam absentiam a coniuge, dissolvi posse Matrimonii vinculum, anathema sit*; et can. 7, ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet iuxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius Coniugis Matrimonii vinculum non posse dissolvi, etc., anathema sit*. Et habetur expresse ex verbis Christi, Matth. 19, ibi: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*. Item ex Apostolo ad Rom. 7, ibi: *Mulier vivente viro alligata est legi*, et 1 ad Corinth. 7, ibi: *His qui Matrimonio iuncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari*; quae verba de Matrimonio consummato inter fideles contracto sunt intelligenda iuxta textum in cap. *Ex publico* 7 de Convers. coniugator., supra sub num. 14 allegatum.

18 Divortium quoad torum et cohabitationem potest licite fieri, iusta et legitima causa interveniente. Habetur ex perpetua Ecclesiae praxi, et ex expressa definitione Conc. Trid. sess. 24, can. 8, ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges quoad torum seu quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse discernit, anathema sit*. Iustae autem et legitimae causae, ob quas potest licite fieri Divortium inter Christianos coniuges, septem generatim 20 solent assignari. Prima est mutuus coniugum

consensus, ut cum ambo intrant Religionem, vel vir assumit statum clericalem, et uxor ingreditur Religionem vel unus solum coniugum Religionem ingreditur, altero in saeculo remanente, dummodo perpetuum votum continentiae emittat, ut statuitur in c. *Cum sis* 4 de Convers. coniugat., ibi: *Ut castitatem promittente, et c. Ad Apostolicam* 13 eodem tit., ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat*. Et eius sit aetatis et conditionis, ut non sit suspectus vel suspecta de periculo incontinentiae ratione morum, ut statuitur in c. *Uxoratus* 8 eod. tit., ibi: *Quae integrae opinionis existat, ut nulla suspicio habeatur, quod minus continenter habeat vivere*; et infra: *Si autem talis fuerit, quae suspicione non careat, debet Religionem intrare*. Sic etiam coniuges mutuo consensu Divortium a cohabitatione tori facere possunt, ut iuxta monitum Apostoli, 1 ad Corinth. 7, vacent orationi, ibi: *Ad tempus se separent coniuges, ut vacent orationi*.

Secunda iusta et legitima causa est fornicatio 21 spiritualis, seu lapsus in haeresim, seu gentilismum alterius coniugum; ob hanc enim causam coniux innocens etiam propria auctoritate potest licite facere Divortium quoad torum et cohabitationem; cum hac tamen advertentia, 22 quod si coniux innocens propria auctoritate et sine iudicio Ecclesiae Divortium fecit a coniuge in haeresim lapso, et ipse reus haeresis sese ab errore revocaverit, tunc tenetur eum iterum recipere, seu ad eum iterum redire, textu expresso in cap. *De illa* 6 de Divortiis, ibi: *De illa, quae viro suo labente in haeresim, sine iudicio Ecclesiae declinavit, videtur Nobis, quod mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quae etiamsi reverti noluerit, compellatur*; et concordat cap. *Quanto* 7, § final., eodem tit. Si vero coniux innocens iudicio Ecclesiae Di- 23 vortium fecit, non compellitur coniugem conversum recipere seu ad eum iterum redire, sed potest Religionem intrare, si vult; textu expresso in cit. c. *De illa*, ibi: *Si vero iudicio Ecclesiae ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam*; et concordat c. *Mulier* 21 de Convers. coniugat., ibi: *Mulier, quae in fide remansit, potest, volente viro qui ab infidelitate revertitur, per quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiae separata, ad Religionem libere convolare*. Si autem Religionem in- 24 gredi noluerit, etiam hic redire compellitur. Sic Glossa communiter recepta in dict. cap. *Mulier* 21 de Convers. coniugat., verb. *Iudicio Ecclesiae*, ubi expresse dicit: *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire utroque casu, sive fuerit iudicio Ecclesiae absoluta, sive non*; arg. cap. *Quanto* 7 de Divortiis, a sensu contrario; et tenet Ancharan. in cit. cap. *De illa*, n. 5, et ibid. Barbosa in fine; Pirhing lib. 4 decr., tit. 19, n. 31; Reiffenst. ibid., n. 32, et alii passim.

25 Tertia causa est periculum salutis spiritualis, seu incitatio ad peccatum mortale. Si enim unus coniugum provocat, incitat et inducit alterum ad gravia crimina, v. g. ad sodomiam, ad furtum, ad maleficium, ad deserendam fidem, etc., ita ut sine periculo salutis spiritualis habitare cum eo non valeat, potest licite Divortium facere quoad thorum et cohabitationem; arg. cap. *Quae sint* 2 de Divortiis, ibi: *Verum si coniugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alii non licebit*, et textu expresso in can. *Idololatria* 5, caus. 28, qu. 1, ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias non tantum, quae in stupris cum alienis viris aut foeminis committuntur, sed omnino quaslibet, quae animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, et perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, et vir uxorem dimittere, et uxor virum*. Et sic tenent Abbas in d. c. *Quae sint*, num. 3; Barbosa ib., num. 4; Engel lib. 4 decr., num. 22; Reiffenstuel ibid., num. 33, et alii communiter. Et sicut ob haeresim, sic etiam ob periculum in alia labendi gravia crimina ex provocatione, incitatione et inductione unius coniugis proveniens, potest alter propria auctoritate Divortium licite facere quoad thorum et cohabitationem; quia si coniux ex cohabitatione cum alio periculum animae patiatur, Iure divino licitum est ei ab ipso discedere, iuxta illud Salvatoris, Matth. 5: *Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, absconde eum, et proiice abs te*, adeoque non indiget auctoritate Iudicis saltem pro foro interno; sic Sanchez lib. 20, disp. 17, num. 10; Reiffenst. l. c., n. 35, arg. can. *Idololatria* 5, caus. 28, qu. 1, ubi dicitur *omnino* posse; dictio enim *omnino* est praecisa, habetque praecisam naturam, et est latae sententiae, ac importat idem, ac ipso iure, taliter quod aliquid absque alia dispositione libere fieri possit; ut recte advertit Barbosa in dict. usu frequen. dict. 240, num. 10, 12 et 19, et Sanchez lib. 1, disp. 32, num. 6.

26 Quarta causa est saevitia alterius coniugis.
 27 Potest enim licite uxor Divortium facere a marito, si sit tanta saevitia mariti, ut ipsa absque periculo vitae, vel gravis damni corporalis secum cohabitare non possit; cap. *Ex transmissa* 8, et cap. *Literas* 13 de Restit. spoliator.
 28 Sic etiam ob saevitiam uxoris, praesertim insidiantis vitae mariti aut machinantis mortem illius, potest licite maritus Divortium facere ab ea: quia ius naturale cuilibet concedit facultatem adversus vim iniustam se tuendi, et periculum illius quovis modo declinandi; arg. l. *Ut vim* 3 ff. de iust. et iur., et l. *Itaque* 4 ff. ad leg. Aquil., et sic tenent Abbas in cap. *Si quae mulier* 1 de Divortiis, num. 4, et ibi Hostiens. num. 2; Ioann. Andr. n. 3; Ancha-

ran. in fine; Sanchez l. 10, disp. 18, num. 8; Reiffenstuel l. c., num. 53, et alii communiter. Saevitia sufficiens ad Divortium censetur, 29 si adsit probabilis timor et periculum gravis verberationis, aut crudelis vel atrocis tractationis futurae, etiam secluso vitae periculo, quia gravis aut atrox verberatio, seu crudelis tractatio causant metum cadentem in constantem virum. Nec coniuges cum tanto periculo consentur se obligasse ad cohabitandum. Ita Engel l. 4 decr., tit. 19, num. 23; Reiffenstuel. ibid., num. 31; Sanchez l. 10, disp. 18, num. 16; Bosco de Matrimon. disp. 12, sect. 16, conclus. 13, a num. 446; Layman l. 5, tract. 10, part. 3, cap. 7, num. 16, et alii communiter; arg. l. *Consensu* 8, § 2, Cod. de Repud., et Novell. 22, cap. 15. Quando unus coniux ex saevitia alterius patitur probabilem timorem, aut periculum vitae, gravis verberationis aut crudelis tractationis, si periculum est in mora, potest propria auctoritate discedere ab ipso, donec causa coram Iudice discussa, sententia feratur, vel eidem sufficiens cautio de securitate praestetur; quia existente et urgente tali periculo, Ius naturae defensionem quovis modo etiam ex fuga capiendam concedit; arg. l. *Ut vim* 3 ff. de iust. et iur., et l. *Itaque* 4 ff. ad leg. Aquil., ibi: *Nam adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere*. Sic Engel lib. 4 decr., tit. 19, num. 23; Pirhing ibid., num. 62; Reiffenstuel ib., num. 46; Gutierrez lib. 1 Can. qq., cap. 28, num. 8; Layman l. 5, tract. 10, part. 3, c. 7, n. 18; Sanchez l. 10, disp. 18, num. 3, arg. cap. *Ex transmissa* 8, et cap. *Literas* 13 de Restit. spoliator. Si vero periculum non sit in mora, sed 31 coniux possit cum omni securitate expectare sententiam Iudicis, tunc propria auctoritate discedere non potest. Ita Doctores mox citati; arg. dict. cap. *Ex transmissa* 8, et dict. cap. *Literas* 13 de Restit. spoliator.

Quinta causa est votum ultramarinum ad li- 32 berandam Terram Sanctam; ob finem enim tam pium et sanctum potest vir etiam invita uxore tale votum emitte, atque adimplere, et in tali casu fit licite Divortium ad tempus, donec scilicet vir redeat, ac proinde inter iustas et legitimas Divortii causas recte enumeratur, textu expresso in cap. *Ex multa* 9 de Voto, § *In tanta*, ibi: *In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne Terrae Sanctae impediatur subsidium, viri praeter uxorum assensum huius peregrinationis propositum vovere libere valent, et quod voverunt libere adimplere*.

Sexta est morbus contagiosus, aut aliud grave 33 periculum corporis; ubi enim iudicio Medicorum aut peritorum est probabile periculum gravis infectionis, potest coniux sanus petere omnino separationem a toro et cohabitatione, si non tantum ex debito coniugali, sed etiam ex sola cohabitatione tale infectionis gravis

periculum probabiliter timeatur, ut communiter sentiunt Doctores cum S. Thoma et Scoto in 4, dist. 32; Sanchez lib. 9, disp. 24, n. 17; Navarr. in Manual. cap. 16, num. 23; Barbosa in c. *Quoniam* 2 de Coniug. lepros.; Pirhing lib. 4 decr., tit. 8, num. 10; Reiffenstuel ibid. n. 7; Engel ibidem; arg. cap. *Pervenit* 1 de Coniug. lepros., ubi dicitur, quod si coniuges sani non possint induci ad cohabitandum cum leprosis suis coniugibus, ad hoc cogi non possint, dummodo uterque altero vivente continentiam servant, ibi: *Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius iniungas, ut uterque altero vivente continentiam servant.* Et ratio est, quia ex naturali interpretatione coniuges in matrimonii contractu corporum potestatem inter se dant, et se obligant ad cohabitandum, salva suarum personarum incolumitate; adeoque cum timetur probabiliter grave periculum salutis corporalis ex cohabitatione cum coniuge infecto lepra, morbo gallico aut alio contagioso morbo, tunc non urget obligatio reddendi debitum, nec simul cohabitandi. Rursus enim ordo naturae postulat aut saltem concedit, ut prius consulatur incolumitati proprii individui, cum ordinata charitas incipiat a seipso; arg.

34 can. *Si non licet* 7, caus. 23, qu. 5. Si quis autem sponte contraxit cum persona, quam prius sciebat lepra, vel morbo gallico, aut alio simili morbo contagioso laborare, non potest licite Divortium facere, nec quoad torum, nec quoad cohabitationem, quia censetur cessisse iuri suo, sicuti is, qui sciens vitium mercis, nihilominus emit. Sic communiter Doctores cum Sanchez loco cit., n. 21; Barbosa loco cit., n. 4; Reiffenst. loc. cit., n. 8; Layman lib. 5, tr. 10, p. 3, cap. 1, n. 6.

35 Septima est adulterium culpabile alterius coniugum. Iure enim divino et humano licitum est coniugi innocenti Divortium facere quoad torum et quoad cohabitationem ob alterius culpabile adulterium. De iure quidem divino habetur expresse ex verbis Christi, Matth. 19, ibi: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem moechatur*; de iure vero humano ex cap. *Significasti* 4, cap. *Ex literis* 5, et cap. *Gaudemus* 8 de Divortiis; frangenti enim fidem, fides merito non servatur, ex Reg. 75 Iuris in 6, ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se praestitam servare recusat.* Coniux innocens potest licite Divortium facere propter alterius commissam sodomiam aut bestialitatem; sic communis Doctorum, arg. c. *Idololatria* 5, caus. 28, qu. 1, ubi de mente Sancti Augustini declaratur posse fieri Divortium, et quoad torum, et quoad cohabitationem a coniuge reo cuiuscumque perniciosi et turpis concubitus, ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quae in stupris cum obscenis viris aut foeminis committuntur; sed omnino quas-*

libet, quae animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, et perniciose turpiterque corrumpunt, possint sine crimine, et vir uxorem dimittere, et uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem... generalem et universalem intelligere cogimur.

Non potest tamen fieri Divortium ob tactus, 37 amplexus et oscula etiam cum pollutione proprii vel alieni corporis sine copula facta, quia per haec, licet caeteroquin gravia peccata, non perfecte et consummatae laeditur ius Matrimonii, cum non dividatur caro unius coniugis ab altero per concubitum in tertium. Sanch. lib. 10, disp. 4, n. 9, 10, 11; Layman lib. 5, tract. 10, par. 3, c. 7, num. 7; Covarruv. de Sponsal. par. 2, cap. 7, § 6, n. 3; Pirhing lib. 4 decr., tit. 19, n. 5; Reiffenstuel ibidem, num. 60, et alii. In odiosis enim, qualis est materia Divortii, non lata, sed stricta est facienda interpretatio, iuxta Regul. 12 iuris in 6, ibi: *Odia restringi, et favores convenit ampliari.*

Coniux innocens, quando alterius adulterium 38 est notorium, potest propria auctoritate in utroque foro Divortium facere; tunc enim non est necesse expectare sententiam Iudicis; arg. cap. *Significasti* 4 de Divortiis, ibi: *Si notorium est, mulierem ipsam commisisse adulterium, ad eam recipiendam vir* (qui propria auctoritate sine iudicio Ecclesiae eam prius repulerat) *cogi non debet.* Sic Barbosa in c. *Ex parte* de Spons. et Matrimon., num. 6, et ibi Abbas in fine; Sanchez lib. 10, disp. 12, n. 12 et 25; Ioann. Andreas in cap. fin. de Adulter., num. 5, et ibi Ancharan. n. 6, cum Glossa communiter recepta ibidem verb. *Fornicationis*. Si vero al- 39 terius adulterium sit occultum, potest coniux innocens propria auctoritate Divortium facere solum quoad torum; quoad cohabitationem vero, solum post sententiam Iudicis; aliter si propria auctoritate Divortium faciat quoad cohabitationem, mox alteri coniugi petenti erit restituendus, donec probaverit adulterium alterius coniugis; c. *Ex transmissa* 8 de Restit. spoliat., et cap. *Significasti* 4 de Divortiis. Quando autem adulterium unius coniugis nec 40 est notorium, nec alteri physice vel moraliter certo notum est, sed tantum probabilis suspicio aut dubium de illo existit, coniux innocens nec foro externo nec interno divertere, aut debitum negare potest, quia cum coniux, de quo est suspicio, sit in possessione iuris matrimonialis, non potest illo privari ob solum dubium aut suspicionem; nam in dubio melior est conditio possidentis; arg. cap. *In pari* 65 de Regul. Iuris in 6. Et sic tenet communis Doctorum cum Sanchez lib. 10, disp. 12, n. 30, et seq.; arg. can. *Multi* 18, caus. 2, qu. 1, et can. *Oves* 9, caus. 6, qu. 1, ibi: *Omnis suspicio potius repellenda est, quam approbanda vel recipienda.*

41 Coniux innocens potest coniugem adulterum iterum recipere; c. *Quod autem* 7, caus. 32, qu. 1, et est communis Doctorum sententia.

42 Non tamen tenetur ipsum recipere, etsi multis annis poeniteat; quia quamvis per poenitentiam tollatur culpa apud Deum, non tamen tollitur iniuria facta homini, nec reatus poenae, nam per poenitentiam non desinit quis esse nocens, ut recte advertit Glossa in can. *Admonere* 8, caus. 33, qu. 2, verb. *Poenitentiam*; arg. leg. *Qui fugitivus* ff. de Aedilit. edict., sic tenent communiter Doctores; arg. can. *Dixit Dominus* 2, caus. 32, qu. 1, et cit. c. *Admonere* 8, caus. 33, qu. 2, ibi: *Nam si verum, quod absit, fuisset, sicut ille adulter mentitus est, post septem annos peracta poenitentia dimittere eam per approbatam causam poterat si voluisses; occidere tamen eam nullatenus debuisti*¹.

43 Coniux innocens potest pro libitu revocare nocentem etiam post sententiam Divortii, tenereturque nocens redire, si status utriusque adhuc est integer, et nullus eorum Religionem intravit; quia cum Divortium sit in favorem innocentis institutum, non debet in eius odium retorqueri; arg. cap. *Quod ob gratiam* 6 de Regul. iur. in 6, ibi: *Quod ob gratiam alicuius conceditur, non est in eius dispendium detorquendum*; retorqueretur autem in eius dispendium, si etiam innocens privaretur iure in corpus coniugis nocentis. Et quod coniux nocens teneatur in tali casu redire, patet clare, quia nemo debet ex suo delicto commodum reportare; leg. *Itaque* ff. de furtis. Immo si non teneretur redire, praeberetur coniugibus ansa delinquendi aut adulterandi, ut sic possent separari, prout recte advertit Glossa in cap. *Ex literis* 5 de Divortiis, verb. *Redire*; arg. cap. *Ex part.* 10 de consuet., et Glossam hanc et opinionem sequitur communis Doctorum².

44 Quando unus coniugum adulterium commit-

tit, potest eo invito alter coniux Religionem ingredi. Sic Doctores communiter; arg. cap. *Constitutus* 15, et c. *Veniens* 16 de Convers. coniug., iuncto can. *Agathosa* 21, caus. 27, qu. 2, et c. *Dixit Dominus* 2, caus. 32, qu. 1. Et si adulterium sit publicum et notorium, potest coniux innocens ingredi Religionem propria auctoritate, non expectata sententia Iudicis. Sic Abbas in cap. *Constitutus* 15 de Coniug., n. 4, et ibi Barbosa num. 2; Pirhing lib. 3 decr., tit. 32, num. 35; Reiffenstuel ibid., num. 17; Vallens. ibidem, n. 5; Silvester verb. *Divortium*, qu. 23, dist. 2; Sanch. lib. 10 de Matrim., disp. 11, n. 5 et 10; arg. cit. c. *Dixit Dominus* 2, caus. 32, qu. 1, ibi: *Ubicumque fornicatio est, uxor libere dimittitur*. Si vero adulterium sit occultum, debet expectare sententiam Divortii a Iudice, alias si absque tali sententia Religionem intrat, in foro externo restitui debet adultero, non obstante exceptione adulterii, ut tenet communis Doctorum; arg. cap. *Item cum quis* 6 de Restit. spoliior. Coniux innocens, si post alterius adulterium ei volutarie cohabitavit petendo et reddendo debitum coniugale, non potest eo invito Religionem ingredi, quia censetur eidem reconciliatus remisisse iniuriam; arg. can. *Quam periculosum* 8, caus. 7, qu. 1, et can. *Sicut* 1, can. *Dixit Dominus* 2, can. *In coniugio* 3, caus. 32, qu. 1, et leg. *Si Maritus* 15, § *Si negaverint*, ff. ad leg. Iul. de Adulter. Sic etiam coniux innocens, si ex post et ipse adulterium committat, non potest invito primo adultero Religionem ingredi, arg. cap. *Significasti* 4 de Divortiis, et cap. *Intelleximus* 6 de Adulteriis, ibi: *Cum Matrimonii ius in utroque laesum consistat, et paria delicta mutua compensatione tollantur*; et cap. *Tua Fraternalitas* 7 de Adulteriis, ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir huiusmodi forni-*

¹ Hic ita legendus est textus, non prout in praeteritis editionibus legebatur. Ex eo autem quomodo desumere Auctor possit, quod adulteram uxorem post quoque peractam poenitentiam non teneatur recipere, non satis compertum est. Primo ibi Stephanus Papa non loquitur de repudianda uxore adultera, sed de facultate dimittendae adulterae etiam post peractam poenitentiam, quod longe diversum est, cum eo temporis spatium, quod inter adulterium et uxoricidium intercessit, in casu laudati can. potuerit viro non innotescere adulterium; ideoque licet interim uxor poenitentiam egerit, non tamen adhuc culpa eidem a viro remissa erat, nec viro de adulterio satisfecerat, ideo vir semper poterat ob acceptam iniuriam ab uxore repetere poenam. Deinde Pontifex conferens culpam mulieris cum poena eidem a viro inflicta, concludit melius fuisse uxorem post quoque peractam poenitentiam dimittere, quam interficere. Eo vel magis quia textum habemus expressum in quo absolute statuitur, uxorem post peractam poenitentiam a viro recipiendam esse. Ita Hermes in lib. 2 de Pastore mandato 4 relat. a Gratian., caus. 34, qu. 2, can. 7, circa fin.: *Quid si mulier dimissa poenitentiam egerit, et voluerit ad virum suum reverti, nonne recipiatur a viro suo? Immo si eam non receperit vir snus peccat et magnum peccatum sibi admittit, sed*

debet recipere peccatricem, quae poenitentiam egit. Haec quidem sententia, licet duriuscula videatur, magis tamen Christi doctrinae conformis est, qui inquit apud Luc. cap. 23, vers. 34: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt* (EDIT. BARBIELL.).

² Hactenus de facultate innocentis coniugi concessa dimittendi coniugem adulterum, nunc agendum de officio, quo adstringitur coniux innocens dimittendi coniugem adulterum. Quousque latet adulterium, uxor adultera potest cum viro inscio cohabitare. Si vero vir adulterium sciverit, nequit cum adultera cohabitare, et eam coniugali thalamo restituere, nisi post peractam poenitentiam. Quod si adulteram negligit dimittere, adulterae fit particeps criminis. Salomon in lib. Proverbior. cap. 18, vers. 22: *Qui tenet adulteram stultus est et impius*, et Hermes loc. cit. apud Gratian. caus. 34, can. *Ego dixi* 7, princ.: *Si quis habuerit uxorem fidelem in Domino et invenerit hanc in adulterio, numquid peccat vir si cum illa concumbit? Quandiu nescit peccatum eius, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scit vir uxorem suam deliquisse, et non egerit poenitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua et coierit vir cum illa, reus est peccati eius et particeps moechnationis illius*. Hunc locum laudat etiam Fleury lib. 2 Histor. Eccles., n. 45 (EDIT. BARBIELL.).

cationis obtentu suae uxoris nequit consortium declinare: et ibi Glossa communiter recepta.

- 49 Quando coniux¹innocens Religionem non ingreditur, sed in saeculo manens Divortium facit a coniuge adultero, etiam quoad cohabitationem, non potest coniux adulter sine licentia coniugis innocentis ingredi Religionem; quia coniux innocens habet ius condonandi adultero coniugi, eumque ad thalamum revocandi, de quo iure non potest invitus privari; arg. leg. *Si Maritus* 15, § *Si negaverint*, ff. ad leg. Iul. de Adult.; et leg. *Crimen* 10 Cod. eod.; cap. *Gaudemus* 19 de Convers. coniug. Et sic Glossa in cap. *Ex literis* 5, verb. *Redire*, de Divort.; S. Bonaven. in 4, dist. 35, qu. 4; Silvester verb. *Divortium*, qu. 10; Layman lib. 5, tract. 10, par. 3, c. 7, n. 11; Pirhing lib. 3 decr., tit. 32, n. 35; Reiffenstuel ibid., n. 30; Sanchez de Matrim. leg. 10, disp. 10, num. 12 et 13, et alii plures. Potest tamen coniux adulter Religionem ingredi, et in ea profiteri, etiam inscio et invito coniuge innocente, si hic prius est Religionem ingressus et in ea professus; quia quando coniux innocens professionem in Religione emittit, redditur incapax revocandi coniugem adulterum, et eidem coniugali iure cohabitandi, quod solum alias Professionis obstaculum esse potest. Est communis. Quotiescumque vir ob adulterium uxoris, ea invita, potest Religionem ingredi, potest etiam ordines sacros in saeculo quoque manens recipere, quia postquam mulier adultera amisit totum suum ius ad virum, non est maior ratio, cur ea invita possit vir ingredi Religionem et in ea profiteri, et non in saeculo Ordines recipere; sic Glossa in cap. *Constitutus* 15 de Convers. coniug., verb. *Ad gradum*; Abbas ib., n. 4; Sanchez lib. 10 de Matrim., disp. 11, n. 16; Navarr. lib. 4 de Spons., consil. 23, n. 6; Silvester verb. *Divortium*, qu. 17, n. 20; Pirhing lib. 3 decr., tit. 32, n. 34; Reiffenst.
- 51 ibidem, n. 23. Nec valet obicere, quod sit maxima disparitas circa ingressum in Religionem, et susceptionem Sacror. Ordinum, ex quo uxor adultera post mortem viri Religionem professi possit alteri nubere, non autem sic post mortem viri Ordinibus initiati; can. *Quia sunt* 10, dist. 28, et can. *Seriatim* 14, dist. 32. Non valet, inquam, quia Canones illi loquuntur de casu, quo vir de licentia uxoris innocentis suscipit Sacros Ordines, et non de casu, quo uxore existente adultera dictos Ordines suscipit, ut recte advertit Abbas in c. *Constit.* 15 de Convers. coniugat. Et ratio diversitatis est, quia in primo casu mulier innocens consentiendo ad ordinationem viri, se obligat ad continentiam; c. *Cum sis* 4 de Convers. coniug., ibi: *Ut castitatem promittente*, et cap. *Ad Apostolicam* 13 eod. tit., ibi: *Nisi perpetuam continentiam repromittat*; Non autem sic in casu adulterii.

Propter adulterium spirituale, quando videlicet unus coniux in haeresim labitur, vel apostasiam a fide committit, potest alter coniux fidelis, etiam alio invito, Religionem ingredi, vel Sacros Ordines suscipere, etiam postquam ad veram Fidem iterum rediit coniux adulterans, dummodo separatio ob tale adulterium spirituale auctoritate Ecclesiae et non propria sit facta, textu expresso in cap. *Mulier* 21 de Convers. coniug., ibi: *Mulier, quae in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Ecclesiae separata, ad Religionem libere convolare*; et cap. *De illa* 6 de Divortiis, ibi: *De illa, quae viro suo labente in haeresim, ipsius consortium sine iudicio Ecclesiae declinavit, videtur nobis, quod Mulier ei, cum conversus fuerit, est reddenda, quae etiamsi reverti noluerit, compellatur. Si vero iudicio Ecclesiae ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam*, et sic Glossa communiter recepta in d. c. *Mulier* 21 de Convers. coniugat., verb. *Iudicio Ecclesiae*.

Dantur plures casus, in quibus nequit fieri Divortium propter adulterium. Primus casus est, quando coniux innocens iam remisit iniuriam coniugi adultero, tum enim nequit amplius ab eo recedere, cum iam cesserit iuri suo, arg. can. *Quam periculosum* 8, caus. 7, qu. 1; can. *Sicut* 1, can. *Dixit Dominus* 2, et can. *In coniugio* 3, caus. 32, qu. 1; et leg. *Si maritus* 15, § *Si negaverint*, ff. ad leg. Iuliam de Adulter.; et leg. *Crimen* 10 Cod. eod. Secundus casus est, quando adulterium ab utroque coniuge fuit commissum; c. *Significasti* 4 de Divortiis, ibi: *Nisi constaret ipsum cum altera adulterium commisisse*; c. *Intelleximus* 6 in eod. tit., ibi: *Cum Matrimonii ius in utroque laesum consistat, et paria delicta mutua compensatione tollantur*; et cap. *Tua Fraternitas* 7 eodem tit., ibi: *Quia cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir huiusmodi fornicationis obtentu suae uxoris nequit consortium declinare*; et can. *Nihil* 1, caus. 32, qu. 6, de mente D. Augustini sic praecise habetur: *Nihil iniquius, quam fornicationis causa dimittere uxorem, si ipse vincitur fornicari, occurrit enim illud, in quo alterum iudicas, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quae iudicas: quapropter quisquis fornicationis causa vult abicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus, quod similiter etiam de foemina dixerim*. Tertius casus est, quando adulterium est tantum materiale et non formale, id est cum absque sua culpa committitur; veluti si mulier vim passa sit; arg. d. can. *Tolerabilis* 1, caus. 32, qu. 5, ibi: *Virgo prostitui potest, adulterari non potest*; can. *Revera* 2, ead. caus. et qu., ibi: *Revera non potest caro ante corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta*; can. *Ita ne* 3, caus. 32, qu. 5, ibi: *Quis sanae*

mentis putaverit se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa et oppressa carne sua exerceatur vel expleatur libido non sua; can. 4, ead. caus. et qu., ibi: *Proposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificare meruit, ipsi corpori non aufert sanctitatem violentia libidinis alienae, quam servat perseverantia suae continentiae*, quia ut dicit Glossa communiter recepta in d. cap. *Ita ne* 3, caus. 32, qu. 5: *Non debet quis dici perpetrasse, quod nolens fecit, vel passus fuit, nec debent imputari, quae per coactionem absolutam fiunt*. Aut veluti si quis fraudulenter sub specie mariti aliquam cognoverit, vel aliqua sub specie uxoris se fecerit cognosci fraudulenter; c. *In lectum* 6, caus. 34, qu. 1 et 2, ibi: *In lectum mariti absente uxore soror ivit uxoris, quam uxorem putans esse suam, dormivit cum ea; super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus.... legitimam suam coniugem habere permittatur*, quia ubi

57 non est culpa, nec poena esse debet. Secus est si mulier sine violentia ex metu gravi cadente etiam in virum constantem, v. gr. ex metu mortis, adulterium admisit; arg. cap. *Sacris* 5 de his quae vi metusve, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*; quia si talis metus non excusat a culpa mortali, nec a vero et formali adulterio; etiam non excusabit a poena. Tum quia si sic posset mulier esse immunis a poena, daretur ansa adulterandi, cum quaelibet se posset excusare et defendere dicendo quod mortis aut alterius gravis mali metu adulterium admisit; Sic Bosco disp. 12, sect. 16, concl. 5; Silv. verb. *Divort.*, qu. 9, casu 4; Pirhing lib. 4 decr., tit. 19, n. 11; Reiffenst. ibid., n. 64; Sanchez lib. 10, disp. 5, n. 16, et alii communiter.

58 Quartus casus est, si vir fuit uxori causa adulterii, veluti si eam prostituat vel adulterium consulat, aut in illud consentiat; arg. cap. *Discretionem* 6 de eo qui cognovit consanguineam uxoris, ibi: *Cum adulterium ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit*; et Glossa ibid., verb. *Tradidit*, communiter recepta; et stat clara ratio, quia ex Reg. 27 Iuris in 6: *Scienti et consentienti non fit iniuria*, quae tamen iniuria requiritur ad faciendum Divortium. Et hoc etiamsi tantum tacite consentiat, si videlicet adulterium uxoris scit et non contradicit, sed tacet dum contradicere et prohibere posset ac deberet, quia ex Regul. 43 Iuris in 6: *Qui tacet, consentire videtur*; et ex leg. *Cum quid* ff. Si certum petatur: *Taciti et expressi idem est iudicium*. Et sic tenent communiter Doctores, arg. leg. 2 ff. ad leg. Iuliam de Adulter. Vir non censetur causam praebere adulterii, nec uxorem prostituere, ita ut per hoc privetur iure instituendi Divortium, si eam domo expellit, ac necessaria alimenta denegat, indeque indirecte causat, quod uxor

adulteretur; cap. *Significasti* 4 de Divort., ubi ab Alexandro III relinquitur viro ius faciendi Divortium ab adultera sua uxore, ibi: *Ad eam recipiendam, praefatus vir cogi non debet*, non obstante quod ipsa pro excusatione sui adulterii consimilem allegaret causam, ibi: *Asserens se ab ipso iniuste dimissam, et eundem sibi materiam adulterandi dedisse*; et ibi Glossa communiter recepta in verb. *Materiam*, dicens, quod mulier nulla conditione ad adulterium adduci debet; argum. can. *Ita ne* 3, caus. 32, qu. 5, ibi: *Potius quaelibet mala tolerare discernat, quam malo consentire*; et cap. *Sacris* 5 de his quae vi metusve, ibi: *Cum pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*; ut enim statuitur leg. *Palam* 43, § *Non est* 4, ff. de Ritu nupt.: *Non est ignoscendum ei, quae praetextu paupertatis turpissimam vitam agit*. Vide verb. *Adulterium*, artic. 3, num. 9 et 10.

Divortia Graecorum quoad vinculum irritantur et fieri deinceps prohibentur; Benedict. XIV tom. 1, Const. 57 incip. *Etsi Pastoralis*, § 8.

Alia vid. verb. *Adulterium*, *Debitum coniugale*, *Coniuges*, *Impedimenta matrimonii*, *Matrimonium*, *Uxor*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Divortio quoad torum et cohabitationem 62 locus hodie haud videtur esse posse ex voto ultramarino, de quo disserit Auctor num. 32. Non sum nescius, causam hanc probari in cap. 63 *Ex multa*, § *In tanta*, de voto. At observandum est, constitutum id fuisse ab Innocentio III tunc cum undique fiebant expeditiones ad Terram Sanctam recuperandam, et quidem ob necessitatem Reipublicae Christianae, ne Terrae Sanctae impediatur subsidium, ut ait Altaserra in Comment. ad dictam Decretalem Innoc. III. Tales autem expeditiones non amplius fiunt 65 nostris temporibus. Non est itaque, cur vir 66 uxorem deserere valeat sub specie voti ultramarini, quod nulli esse potest subsidio Terrae Sanctae.

Causis vero Divortii quoad torum et cohabitationem ab Auctore adductis addi potest adulterium falso a viro uxori imputatum, quam sane causam admisit Rota in Romana *Separationis Tori* 4 Iun. 1736, et in confirmatoria 23 Novembris eiusdem anni 1736 cor. R. P. D. Canilliac.

Defectus autem virginitatis in muliere minime 68 praebet iustam causam huius Divortii, quum attendi nequeant delicta ante Matrimonium patrata, ut sensit Rota in Posnanien. seu Varsavien. *Matrimonii* 27 Iun. 1747 coram Reverendiss. P. D. Bussio Decano. At dubitari de hac 69 opinione potest, praesertim si culpa mulieris hic virginitatis defectus acciderit. Non me latet, 70

- in iure canonico inter causas Divortii, de quo
 71 agitur, non recenseri defectum virginitatis. Sed nihil mirum: uti enim recte inquit Iulianus in l. 10 ff. de LL.: *Neque Leges, neque Senatusconsulta ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoque inciderint, comprehendantur.*
 72 Caeterum ex aliis iuris principiis optime deduci potest, defectum virginitatis iustam causam praebere Divortii, de quo disseritur. Certi enim est iuris, defectum qualitatis cum primis a contrahentibus contemplatae iustam praebere causam recedendi a contractu; Leg. 18 ff. de
 74 Aedil. edict. Nemo autem inficias ire potest, virum in Matrimonio cum primis virginitatem uxoris contemplare. Deficiente igitur virginitate, si natura Sacramenti, ad quod Matrimonium elevatum est, impedit, quominus ab ipso Matrimonio recedatur, locus saltem esse debet Divortio quoad torum et cohabitationem.
 75 Causa adulterii in eo differt a reliquis causis, quod ea tamquam immediate profluens ex violatione fidei coniugalis sit perpetua, aliae vero causae dumtaxat ad tempus, usque adeo donec malum vel incommodum, quod ex mutua cohabitatione aut consortio maritali timetur, cesset. At hinc sequitur, quod in uno Divortio ob adulterium potest innocens Religionem ingredi, vel, si vir sit, sacros Ordines suscipere.
 77 Ad divortium, de quo agitur, concludens requiritur probatio causae, quae allegatur. Tum etiam ad ipsum impediendum concludenter probari debet remissio, quae facta dicitur a parte
 78 innocente. Nota vero, quod si a muliere petatur dictum Divortium ex adulterio viri, et a viro opponatur remissio, ea inde probata dici nequit, quod mulier sciens pravam consuetudinem viri, cum eo cohabitaverit; sed docere praeterea oportet de signis, iisque spontaneis, amoris et benevolentiae ipsius mulieris. Confer Rotam in Romana d. *Separationis Tori* 4 Iunii 1736, et in confirmatoria 24 Nov. eiusdem anni 1736 cor. R. P. D. Canillac.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLENIANA.

- 81 Donec veteres Romani morum integritate et simplicitate naturales leges observarunt, ea, quam susceperant, uxore contenti numquam de ea dimittenda fuerunt solliciti. Sed ob auctas opes, depravatis paulatim moribus, nimia eorum ambitio et effroenata licentia in causa fuit, ut non raro per quodlibet animi impetum proprias plerumque iniuria dimitterent uxores. Primus omnium anno ab Urbe condita 519, ex amicorum consilio, non sine tamen magna omnium civium admiratione, Carvilius Ruga a propria coniuge ob ipsius sterilitatem diverstit. Dionysii Halicarnas. lib. 2; Plutarch. in Romulum et Numam; Valer. Max. lib. 2, cap. 1; Aulus Gellius, Noct. Attic. lib. 4, cap. 3, lib. 7,
 83 c. ultim. Frequentissima deinde, et iure civili

permissa apud Romanos fuerunt Divortia leg. 60, § 1, leg. 61, l. 62 ff. de Donat. inter vir. et uxor., l. 1 ff. de Divortiis. Primo id solum 84 concedebatur viris; postea vero exeunte circiter Plauti aetate (cum apud ipsum huius rei extet exemplum in Mercat. scen. 6, vers. 1 et seq., ubi mulierum conditionem commiseratur, quae a viris eiici, non eiicere viros poterant) ius Divortii faciendi fuit ad uxores quoque productum. Caelius ad Cicer. lib. 8 ad familiar. lit. 10; Senec. de Beneficiis, lib. 3, cap. 16; l. *Si filia* 5 ff. de Divortiis, excepta tantum 85 liberta quae patrono nupsisset, cui lege Papia Divortii faciendi erat interdicta facultas l. 10, l. 11 ff. de Divortiis, l. 45 ff. de Rit nupt.; Heinec., Oper. tom. 8, ad leg. Papiam, cap. 12, § *Quamvis*, n. 3.

His ita imbuti ab infantia principiis populi, 86 non minus quam ipsi Imperatores, et quidem Christiani, familiarissimum habuerunt Divortium, facilique negotio tum mulieres tum viri post factum Divortium novas contrahebant nuptias, de quibus ideo eleganter dixit D. Hieron. ad Iovin., lib. 2: *Quasdam repudiatas altero nuptiarum die statim nupsisse legimus. Uterque reprehendendus maritus, et cui tam cito displicuit, et cui tam cito placuit.* Hinc ne pro 87 coniugatorum libidine omnino fieret Divortium, quaedam, vigente adhuc Republica, de Divortio constitutae fuerunt leges, et nonnullae ex legibus XII tabularum praescriptae solemnitates, quibus tantummodo impletis licitum erat matrimonii vinculum dissolvere, aliasque ducere uxores, vel aliis nubere viris. Cicer. Philip. 2; Caius in l. 2, § 1 et 2, ff. de Divortiis; Paulus in l. 9 ff. eod.; Gothofred. in Fragm. XII Tabular., tit. 17 de Nupt., § 9 de iurgio et fribusculo; Valer. Max. lib. 2, cap. 1, de Sacello Deae Viriplacae.

Ipsi Christiani Imperatores Divortium pa- 88 riter permiserunt, sed iustis praescriptis de causis, quibus tantum concurrentibus ad alias post annum nuptias convolare concedebatur. Quod 89 si post primos absque legitima causa repudiatos coniuges novum fuisset initum matrimonium, attentans iustis plectebatur poenis; Theodos. et Valentinian. leg. 8 de Repudiis et iudicibus de moribus sublato, § 1; Anastasius l. 9 Cod. de Repudiis. Alias addidit Divortii 90 causas Iustinianus Novell. 22, cap. 4 et 16, Novell. 68, cap. 2, l. unic., in fin., Cod. de rei uxor. action.; Carolus Magnus adulteram dimittenti uxorem, aliam ducere concessit, adulterae vero a quolibet abstinere coniugio mandavit, Capitular. lib. 5, cap. 19: *Si quis homo 91 habens mulierem legitimam, si frater eius adulteravit cum ea, ille frater vel illa foemina, qui adulterium perpetrarunt, iterum, quoad vivunt, numquam habeant coniugium amplius, ille vero, cuius uxor fuit, si vult, potestatem habeat uxorem accipere aliam.* Cuius loci fit

mentio etiam a Correctoribus Romanis in can. *Quaedam* 19, caus. 32, qu. 7, quae tamen constitutio quomodo intelligenda sit, infra demonstrabimus n. 30.

92 Quamvis autem quamplurimis adhuc erroribus infectae comperirentur civiles leges, cum tamen primis temporibus tum SS. PP. tum Ecclesiae deficerent vires, quibus hoc tam infandum scelus compescerent, illud in foro interno reprobarunt, et in leges adeo improbas declamare numquam destiterunt. Hinc S. Chrysostomus in epist. ad Roman., cap. 7: *Nec mihi recites leges externas atque profanas, quae libellum repudii dare, ac Divortium facere praecipiant, non enim profecto secundum has leges iudicaturus est Deus, sed secundum eas, quas ipse posuit.* S. Ambrosius de Patriarch., lib. 1, de Abram. cap. 4, relat. a Gratian. caus. 32, qu. 4, can. 4. *Nemo blandiatur sibi de legibus hominum, nec viro licet quod mulieri non licet; et in Luc., lib. 8, cap. 2: Dimittis ergo uxorem quasi iure, et sine crimine, et putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed divina prohibet. Hoc non licet iure poli, etsi liceat iure fori.* Hanc eandem sententiam innumeris aliis in locis sequitur.

93 Quamobrem cave eidem tribuas, quod temere ipsi a Gratiano adscriptum est in canone *Uxor* 17, caus. 32, qu. 7: *Uxor a viro non discedat nisi causa fornicationis, quod si discesserit maneat innupta aut reconcilietur viro suo, et vir similiter non dimittat uxorem. Ideo non subdit de viro quod de uxore praemisit, quia viro licet ducere aliam.* Hunc locum ita interpretatur et conciliat Gratian. ad can. seq.: *Sed illud Ambrosii a falsatoribus dicitur insertum. Quidam vero sententiam Ambrosii servare cupientes non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licite dimittat uxorem, et vivente dimissa aliam ducat, sed de incestuosa tantum fornicatione intelligi: cum uxor videlicet alicuius patre, et filio fratris, et avunculo viri sui vel alicui similium se constuprandam publice tradiderit. Haec autem, quia viro suo se illicitam reddit in perpetuum, dum per copulam consanguinitatis in primum vel secundum vel tertium gradum transivit affinitas, licite dimittitur, et ea vivente superducitur alia. Hic si quis contendat non magis viro, quam mulieri licitum esse, si vir alicuius eodem modo fornicetur, sciat virum ab Ambrosio appellatum non sexu sed animi virtute: mulierem quoque nominatam sentiat non sexu corporis, sed molitia mentis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, ut uxore vivente alia superducatur, intelligitur illud Ambrosii in supradicto genere fornicationis; non tamen quod vivente dimissa aliam ducere possit: sed post mortem fornicarii vel fornicariae, quorum uterque, ut supra dictum est, a corruptione luxuriae mulier ap-*

pellatur, ille, qui a fornicatione mundus est, vir vel mulier, aliis copulari possunt, adulteri autem, si supervixerint, nullo modo aliis copulari poterunt.

Haec interpretatio, rectis caeteroquin inhaerens principiis, potius convenit constitutioni Caroli Magni quam supra retulimus, et can. *Quaedam* 19, loc. supra cit., quam loco Ambrosii. Ibi profecto habetur casus incestuosae copulae, at locus Ambrosii, etiamsi vellemus, de incestu nequit intelligi. Siquidem ob incestum numquam datur legitima coniunctio, quin immo post coniunctionem vinculum dirimitur. Quomodo igitur interpretari inde poterunt verba ipsius Ambrosii *aut reconcilietur viro suo?* Si ob incestum ruptum fuit vinculum, si coniunctio amplius inter eos non permittitur, ergo non potest *cum viro suo reconciliari*, ideo vel de incestuosa copula non loquitur, vel alia danda interpretatio verbis Ambrosii. Arbitratur Barbosa in hunc text. num. 3 ad fin., ibid. Ambrosium loqui non secundum legem Evangelicam, sed secundum legem Iuliam, aliasque Imperatorum constitutiones, dum in aliis locis iuxta Christi praecepta docens contrariam tenet sententiam. Verum est quidem commoda haec solutio, sed ad minus incerta, cum nulli fundamento innixa sit, et male his cohaereat verbis, quae citatam periodum concludunt. Collet. continuat. Tournely de Matrim. indissolut., cap. 5, sect. 4, n. 294.

96 Quae cum ita sint, magis congrua eorum mihi videtur opinio, qui negant haec commentaria ad Ambrosium pertinere, vel saltem, dato quod ad ipsum spectent, prout tenet Cassidor. de divinis lection., cap. 8, ab haereticis fuisse procul dubio corrupta. Ita censet laudatus Collet. loco cit., num. 292, 293: *Commentaria in Pauli Epistolas non esse Ambrosii uno iam omnium calculo constat. Cuius vero sint dubitatur. Alii enim ea tribuunt Hilario cuidam, Factionis Luciferianae Diacono, quem in Dialogo suo notavit Hieronymus, alii alio vel potius aliis pluribus, qui in multis dissentiant a Patribus, praecipue autem ab Ambrosio, unde non certe magna est eorum auctoritas. R. 2. Obiecta verba non esse certa Ambrosiastra, cum desint in uno Remigiensi Codice, et ea adiecta fuisse conqueratur Petrus Lombardus lib. 4 Sentent., dist. 35, et aliunde constet operi huic non pauca fuisse adiecta, ut observant Ambrosii Editores tom. 2, in admonitione iisdem commentariis praefixa.*

97 Sed liceat mihi quoque inter varias diversorum Auctorum opiniones, quid ipse sentiam, proponere. Omitto quaestionem an commentaria in Epistolas Pauli ad Corinthios sint nec ne Divo Ambrosio tribuenda. Usque ad verba controversi textus *et vir similiter non dimittat uxorem* non dissentio ad eundem pertinere posse; at sequentia: *Ideo non subdit de viro,*

quod de uxore praemisit, quia viro licet ducere aliam, absolute censeo nec esse, nec eiusdem auctoris esse posse. Ambrosius in his commentariis Epistolas Pauli expositurus iisdem fere ipsius utitur verbis. Porro uxori praecepit Paulus, ut a viro non discedat, et casu quo discedat, vel innupta remaneat, vel viro suo reconcilietur ep. 1 ad Corinth., cap. 7, vers. 10 et 11: *Praecipio non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari*. Permittit itaque Divortium mulieri, sub conditione tamen, ut innupta remaneat; marito e contra legem dicturus non modo conditionatum Divortium, si videlicet aliam non duxerit uxorem, sed quamlibet omnino a propria coniuge separationem prohibet ibidem loc. cit., vers. 11 in fin., *et vir uxorem non dimittat*, nec ultra quidquam de viro addit. Plus igitur mulieri, quam viro concessum est. Sed si mulieri, cui plus conceditur, post factum Divortium alteri nubere non licet viro, aliam multo minus ducere uxorem poterit vir, cui etiam prohibitum est a prima uxore divertere.

98 Duplicis generis sunt Pauli verba, *stricte prohibitiva*, et *conditionaliter ampliativa*. In prior orationis parte utraque de muliere dicta sunt, in posteriore vero respectu viri *stricte prohibitiva* tantum adhibita sunt. Si de viro quoque dicta fuissent verba *ampliativa*, veluti *vir uxorem dimittat*, tunc, omissa quoad virum conditione mulieri apposita, aliquo modo processisset consequens a Gratiano relatum in d. can. *Uxor a viro*, caus. 32, qu. 7, *licere viro ducere aliam*; Sed cum verba *restrictiva* tantum respectu viri fuerint prolata *et vir uxorem non dimittat*, non erat cur Paulus adiungeret conditionem suprarelatam de muliere. Mulieri siquidem, cui divertendi a viro concedebatur facultas, conditio recte poterat imponi, ut viveret innupta; at de viro, cui prohibitum erat a muliere divertere, frustra additum fuisset, ut aliam non duceret uxorem.

99 Quapropter cum rigidior sit lex indicta viro, quam mulieri, non satis recte ex restrictivis ad virum directis verbis desumi valet ampliativum consequens. Imbecilliozem cognovit Paulus mulierem, eique ideo magis indulgit, minus autem viro, in quo maiorem invenit virtutem. Hic itaque sensus Apostoli mulieri conditionale Divortium permisit, viro autem, licet continentiam servare decerneret, omnino prohibuit.

100 Sed si genuinus hic sensus est Epistolae Pauli, hunc certe Ambrosium ignorasse censendum non est, ideoque erronea conclusio, quae reperitur in eius commentariis inserta, non ipsius sed aliorum reputanda est. Huiusmodi quippe conclusio non modo Evangelicae et Apostolicae doctrinae, quam certe semper in aliis operibus sequitur idem Ambrosius, ut supra notatum est, sed etiam rectae rationi adversatur. Neque ad

contrariam defendendam interpretationem dici potest, Ambrosium eo loci de legibus civilibus loqui, quibus post secutum Divortium liberum erat alias contrahere nuptias. Barbosa in Decret. Grat., part. 2, caus. 32, qu. 7, cap. 17. Dum enim Pauli Epistolas commentabatur Ambrosius, non poterat quin Apostolicam et Ecclesiasticam sequeretur doctrinam, cum Paulus expresse protestetur, non propriam, sed Dei coniugatis dicere sententiam: *Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio non ego sed Dominus uxorem a viro non discedere...* Sint itaque S. Ambrosii in Epistolas Pauli commentaria, posteriora tamen verba nec sunt, nec esse possunt illius, ideoque ab impiis haereticis insipienter eidem attributa, atque in eius commentariis inserta fuerunt.

Temporum iniuriaetribuendum est, si post 101 factum Divortium novas nuptias nonnulli primitivae Ecclesiae Patres nulla quidem imitatione, sed potius commiseratione digni tolerandas duxerunt. Cum enim opportunis essent destituti remediis, quibus pudendas et iniustas civiles subverterent et abrogarent leges, hinc quando gravis occurrebat causa, ob quam tori separatio iure erat permittenda, ad maiora evitanda mala tolerarunt etiam, aegro licet animo, ut innocens coniux, vivente adhuc coniuge dimisso, ad alias convolaret nuptias, ne oppositum statuendo, leges hactenus communiter observatas temere viderentur conculcare, ut manifeste eruitur ex verbis Origenis tract. 7 in Matth.: *Scio quosdam, qui praesunt Ecclesiis, extra Scripturam permisisse aliquam nubere, viro priore vivente, et contra Scripturam quidem fecerunt dicentem: Mulier ligata quanto tempore vivit vir eius: item vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Non tamen sine causa hoc permiserunt; forsitan enim propter infirmitatem et incontinentiam hominum, peiorum comparatione, quae mala sunt permiserunt adversus ea, quae ab initio fuerunt scripta*. In hoc sensu accipienda sunt 102 quae scripsit S. Basilius in epist. 1 ad Amphilo- chium, cap. 9: *Virum ab uxore dimissum venia dignum esse, si nubat cum altera, neque mulieri, quam ducit, tale connubium crimini esse vertendum*, secundum leges civiles, de quibus proprie loqui videtur. Huiusmodi demum 103 contrahentes nuptias a veniali saltem culpa non omnino immunes voluit S. Augustinus de Fide et operibus, cap. 19: *In divinis sententiis ita obscurum est, utrum et iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere; adulter tamen habeatur, si alteram duxerit: ut quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur*.

Quod adeo verum est, ut ubi eidem data 104 fuit facultas et opportunitas libere loquendi, contrariam statim ipse S. Augustinus esse tenendam opinionem demonstravit Homilia 46, seu sermon. 392, et in Concilio Milevitano,

cui ipse interfuit, statutum fuit, ut nova antiquarum legum derogatoria super divortiis ab Imperatore peteretur Constitutio can. 69 inter collect. Conc. Binii; tom. 1, part. 1, pag. 752: *Placuit etiam ut secundum Evangelicam et Apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito alteri coniungatur, sed ita maneant, aut sibimet concilientur. Quod si consenserint, ad poenitentiam redigantur. In quo casu legem Imperialem petendam promulgari.* Hunc canonem habes etiam penes Gratian. caus. 32, quaest. 7, canone 5, sed paulisper mutilatum, cuius ideo lectio reiicienda est.

106 Multas recensuit auctor causas, ob quas licitum est Divortium quoad separationem tori et habitationis, quae revera omnes in foro obtinuerunt, sed si ex ipsis adulterium demas, caute et nonnisi ex necessitate alias admittas. Ex unanimi enim SS. PP. sententia habemus, solum adulterii vitium praebere causam Divortio. Ita D. Hieronymus in cap. 19 Matthaei: *Grave pondus uxorum est, si excepta causa fornicationis, eas dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si vaga, si iurgatrix, si maledica, tenenda erit istiusmodi? Volumus, nolumus, sustinenda est, cum enim essemus liberi, voluntarie non subiecimus servituti.* Ita S. Augustinus in can. Dominus 6, caus. 32, qu. 7: *Dominus ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, solam causam fornicationis exceptit: caeteras vero molestias, si quae forte extiterint, iubet pro fide coniugali, pro castitate fortiter sustineri; et ib. in can. Si uxorem 18, qu. 5: Si uxorem quis habeat sterilem vel deformem corpore, sive debilem membris, sive morbis et doloribus confectam; et quidquid, excepta fornicatione, excogitari potest vehementer horribile, pro fide et societate sustineat.* Ita Nicolaus Papa in can. Quidquid 22, caus. 32, qu. 5: *Quidquid mulier tua contra te cogitaverit aut fecerit; vel si te accusaverit, non est, excepta fornicationis causa, reiicienda.* Ita e contra de muliere S. Ambrosius in can. Horrendus 17, eadem caus. et quaest.: *Horrendus et incultus est vir, semel placuit. Numquid vir frequenter est eligendus?*

107 Quid vero dicendum, si mulier gravi infirmitate correpta viro reddere debitum non valuerit? Si ad epistolam Gregor. III, prout iacet, oculos convertamus in can. Quod proposuisti 18, caus. 32, qu. 7, non ambiguis verbis viro conceditur facultas eam dimittendi, et congruis alimentis eidem constitutis, aliam ducere uxorem: *Quod proposuisti, si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid eius faciat iugalis? bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiae vacaret, sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis; non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas praepedit, non detestabilis culpa excludit.*

Haec profecto sententia primo aspectu non minus evangelicae quam divinae legi contraria est, nec ita facile concipi potest quomodo anno circiter 726, quo Gregorii Epistola scripta fuit, haec absolute doctrina tolerata fuisset, dum multo antea, sublati civilium legum erroribus, contrarium in Concilio Milevitano, cuius supra retulimus verba num. 42, generaliter sancitum fuit. Primo vero advertendum est Epistolam hanc non a Gregorio III, prout legit Gratianus, sed a Gregorio II fuisse scriptam; extat enim tom. 1 Conciliorum German., pag. 33, ubi tribui debere Gregorio II ex chronicis Epistolis notis a Iacobo Symondio animadversis scite ostenditur. Ex his patet quanti facienda sit eorum opinio, qui hanc Epistolam cum ecclesiastica doctrina conciliare nescientes dubiae fidei esse crediderunt. Alii cum Gratiano arbitrantur rescriptum illud, uti Evangelicae et Apostolicae doctrinae adversum, omnino reiiciendum esse, vel de eorum numero esse, quae summis interdum Pontificibus, ut privatis Doctoribus exciderunt, quae ideo vim legis et robur non habent.

Sed, his reiectis opinionibus, ea magis placeat, qua traditum est Epistolam intelligendam esse de muliere aliqua infirmitate correpta, qua impotens matrimonio erat perpetuo, sive impedimentum esset absolutum sive relativum; ibique agi de matrimonio rato, non consummato. Non enim satis est, ut infirmitas sit perpetua, nisi eodem tempore constet matrimonium ratum, non consummatum fuisse. Post consummatum quippe matrimonium, si superveniat impedimentum, non per hoc dissolvitur ipsius vinculum. Requiritur ergo, ut copulative concurrat, et perpetuitas impedimenti licet superventi, et quod matrimonium sit ratum. In his profecto terminis recte respondit Gregorius, cum ea foemina numquam dici potuerit uxor, cum deficeret causa matrimonii, sobolis nempe propagatio. Ita Barb. Collect. Doct., in part. 2 decret., caus. 32, qu. 7, cap. 18, sub num. 2: *Dico ergo vel intelligendum de foemina infirmitate arctationis correpta, quae ita arcta erat ut a viro cognosci non posset, maritoque dicit Pontifex bonum viro si sic permanserit, solebant enim quas ut uxores habere non poterant, retinere ut sorores sine copula maritali et actibus.* Bellarmin. de Matr., lib. 1, c. 11 in fin., Sanchez tenent priorem non fuisse legitimam uxorem ob impedimentum perpetuum, idque solum declarasse Pontificem, et paucis interiectis prosequitur: *Dico etiam explicari posse de foemina nondum cognita et de matrimonio rato non consummato, qua in gravem aliquem morbum incidente, eumque perpetuum, coniux volebat ad secunda vota transire, idque indultum a Gregorio.* Collect. loc. alias cit. de matrim., cap. 5, sect. 3, num. 132. Dico in illo Gregorii textu sermonem esse de foemina, quae

naturali infirmitate correpta matrimonii impotens erat, quae proinde nusquam vere fuerat uxor illius, cui ab ipsa discedere permittit Pontifex Roman. Hanc certe expositionem patitur Gregorii textus, quem totum retuli. Atqui postulat aequitas, ut ambigua locutio benignior in sensum flectatur, cum praesertim durior alia admitti nequit absque eo quod Pontifex et in re perspicua caecutierit, et a constanti tum Sedis suae, tum et Ecclesiae doctrina recesserit.

110 Neque rem mutant sequentia Gregorii verba non tamen subsidii opem subtrahat ab illa quam infirmitas praepedit, ac si his indicare vellet matrimonium validum ab initio fuisse, et quasi polygamiam tueri. Etenim respondetur cum Glossa intelligi de dote restituenda, aut si de alio subsidio accipiatur, esse consilium; Barbosa loco cit., et Collect. loc. pariter citat. Nec obstat, quod vetet Gregorius ne vir ille subsidii opem subtrahat ab ea quam deserit. Neque enim opem illam praecipit Gregorius, eo quod foemina illa vere fuerit uxor, sed quod inops esset, nec sibi propter infirmitates victum posset comparare. Huic uni, quae reverentior est, solutioni adhaeret Iueninus. Caeterum, hoc excepto casu, ubi perpetuus non sit morbus, et matrimonium iam sit consummatum, nullo modo licet, alterutro vivente coniuge, novas contrahere nuptias. Ita Alexander III in cap. *Pervenit* 1, et cap. *Quoniam* 2 de Coniugio leprosorum.

111 Quoniam hic Auctor meminit de spirituali adulterio legitimam praebente causam Divortio, non abs re erit, pauca hic de Iudaeorum ad Christi fidem conversorum Divortio adiungere. Statuit Bened. XIV in Const. *Apostolici Ministerii* 38, super abusu libelli repudii conversorum a iudaismo, si quis iudaeae uxori libellum repudii exhibeat, Ecclesiasticis censuris et pecuniariis insuper poenis plectendum esse: voluit tamen, ut a viro converso mulier infidelis interPELLARETUR, an ipsa quoque velit Christi fidem amplecti, et cum viro christiano cohabitare; quod si infidelis ad fidem converti renuat, tunc, viro converso, liberum est aliam christianam ducere uxorem. Innoc. III cap. *Quanto* de Divortiis, et idem Bened. XIV in Constit. *In Suprema* 127, tom. 1 eius Bullar. Apostolica tamen Sedes facillime eam petentibus dispensationem, quam urgens causa suadeat, concedere solet. Gregorius XIII locorum Ordinariis, Parochis et Presbyteris Missionariis Societatis Iesu in Angola, Etiopia et Brasilia degentibus potestatem concessit dispensandi cum quolibet coniuge, qui Christianae Religioni nomen dedit, ut novum possit matrimonium inire omissa interpellatione alterius coniugis infidelis, quem constat legitime interPELLARI non posse. Bened. XIV de Synod. Dioec. lib. 6, cap. 4, § 3 post medium. Immo ipse Benedictus Apo-

stolico Venetiarum Nuntio facultatem concessit, ut in simili rerum eventu possit ab eiusdem interpellationis onere relevare coniuges conversos existentes in loco pio Catechumenorum ipsius Civitatis Venetiarum, ut habetur ex ipsius Const. 3, tom. 1 Bullar. Quin immo licet inde mulier infidelis ad Christi fidem convertatur, matrimonium tamen ex post a viro converso cum muliere christiana contractum ipsa nequit rumpere; idem Bened. XIV alia Const. incip. *In Suprema* 117, tom. 1 Bullar., relat. a Gagliard. Instit. Iur. Canon., lib. 2, tit. 11, § 1, n. 52 in fin., in not. lit. A.

Quaestio hic solet excitari, utrum statim ac 112 infidelis coniux christianam renuat amplecti fidem ut quidem minus recte opinantur an post secundas cum christiana foemina nuptias initas legitimum viri Neophyti matrimonium dirimatur ex probabiliori sententia, quam sacra Congreg. Conc. sequitur in quadam Florentina 1679, reposita anno 1680, in Thesaur. resolut. tom. 3, pag. 346, 352 et seq., et in alia Florentina anni 1726. Rursus utrum infidelis uxor in poenam suae perfidiae nequeat alteri viro nubere, quousque primus vixerit, an vero potius ipsa quoque a matrimonii vinculo dici debeat soluta statim ac ipsius vir secundas cum christiana muliere celebravit nuptias. Super his varii varia sentiunt, ideoque hanc potius Theologis dirimendam relinquimus quaestionem, ne in alienam messem iniicere manus videamur, quoniam in suis Constitutionibus eandem maluit indecisam relinquere Bened. XIV. Hanc tamen breviter pertractare non omisit in suo tractatu de Synod. Dioec., lib. 6, cap. 4, § 4 et 5, ubi quaerit: an Summus Pontifex suprema sua auctoritate possit matrimonium in infidelitate contractum dirimere, et affirmativam sequi videtur opinionem. Verum Sacra Congr. Conc. quaestionem indecisam reliquit. Quapropter si libet consule argumenta affirmativae sententiae allata in magistrali super hoc puncto eiusdem Benedicti dissertatione, quae inserta legitur in cit. Thesaur. Resolut., pag. 30.

Expedit ab iis, quae spirituales respiciunt 113 matrimonii naturam, modo videamus de temporalibus. Sicuti enim ut plurimum sine dote vel donatione propter nuptias non contrahitur matrimonium, ita iure quaeritur, an dos restituenda, vel quando, et in quibus casibus restituenda sit post secutam tori saltem et habitationis separationem. Quaestio haec absolvitur distinctione: Aut Divortium sequitur ex culpa viri, et tunc mulieri integra restituenda est dos. Fontanell. de Pact. nupt., claus. 7, glos. 2, part. 10, num. 51; Rota coram Molines dec. 369, num. 15 et 16, et post multos relatos coram Crispo dec. 292, et 8 usque ad fin., ubi multis pariter allegatis firmat, ultra dotem augmentum quoque dotis fructusque a die contestatae litis super Divortio esse mulieri

restituendos. Quid vero si nupserit indotata, nullaue propter nuptias intercesserit donatio resolutionem quaestionis habes a Iustiniano in leg. *Iubemus* 11 Cod. de Repudiis. Si quis autem eam, quam sine dote uxorem acceperat sine eius culpa eam reiecerit, vel ipse talem culpam contra innocentem mulierem commiserit, compellatur ei quartam partem propriae substantiae pro rata portione persolvere; ut si quidem quadringentarum librarum auri vel amplius vir substantiam habeat, centum libras auri mulieri praestet et nihil amplius, etsi quantamcumque substantiam possideat. Si vero minus quadringentis libris auri pura substantia eius fuerit, tunc quarta pars, computatione facta purae substantiae eius, usque ad minimam quantitatem mulieri detur, et Novell. 22, cap. 18, Novell. 53, cap. 6, Novell. 74, c. 5.

Si vero et contra mulier Divortio occasionem praebuerit, tunc de rigore iuris ipsa Dotem amittit d. 1. *Iubemus* 11 Cod. de Repudiis, ibique Bruneman. num. 3; Corvin. in Cod. lib. 5, tit. 17 circa fin.; Duaren. Oper. tom. 1, pag. 188, coll. 1 in princ., et pag. 479, coll. 2, § 5 in Comment. tit. de Divortiis. Rem adeo produxerunt nonnulli ut mulierem bonis etiam paraphernalibus privent, contrariam tamen sententiam, quod illis non privetur, veriore esse tenet post relatam utramque opinionem Pirhing in Ius canon., lib. 5, tit. 16, sect. 1, § 5, n. 23. Ex aequitate tamen atque ex diversorum locorum consuetudine in potestate viri est, vel dotem adulterae uxori restituendi vel alimenta eidem praestandi, in quibus constituendis pro circumstantiarum varietate multum arbitrio Iudicis tribuendum est. Voet. in Pandect. lib. 24, tit. 2, n. 18 in fin.; Carpzov. Definit. forens., part. 3, Constit. 26, definit. 15 et 18.

Si vero quaeras quis Iudex ad has exsolendas controversias adeundus sit, utrum nempe laicus vel ecclesiasticus, non longe petenda est responsio. Si respicias matrimoniales causas in se, quatenus agitur de validitate matrimonii, de vinculi indissolubilitate et similibus, cum haec spiritualia sint, ad Iudicem Ecclesiasticum procul dubio pertinent, ut luculenter probavit Auctor. Controversiae autem quae versantur super dotis restitutione, vel alimentorum constitutione, incidenter potius quam principaliter ad matrimonium pertinent. Quapropter si uno eodemque tempore res sit de matrimonio quoad ipsius validitatem, et vinculi indissolubilitatem, et de arris, largitionibus, mutuis donationibus, de dotibus, de pactis dotalibus, de alimentis, causa super matrimonio simpliciter cognoscenda erit a Iudice Ecclesiastico, reliqua vero relinquenda erit iudicio laicae Curiae. Ros. in Prax. civil. decr., dist. 3, cap. 2, n. 41; de Franch. dec. 52 et dec. 512; Sanfelic. dec. 11, n. 3; Capicelatr. dec. 73.

Neque officit, quod hoc contrarium videatur regulae de qua leg. 1 Cod. de ordin. iudic., et leg. 3 Cod. de iudic., quae Iudicem principalis causae, quae omnia incidenter adnexa, licet a suo foro aliena, cognoscere iubet. Hoc enim peculiare est in causis matrimonialibus, in quibus sicuti Iudex laicus, ubi etiam incidenter occurrit super matrimonii et sponsalium foedere controversia, eam ipse cognoscere recusat, sed potius decernere solet, ut partes ad Ecclesiasticum Iudicem, vel ut causa ad Ecclesiasticam Curiam remittatur; ita videtur statuendum in contrario casu, quatenus Iudex Ecclesiasticus principaliter spirituales matrimonii causam expendit, incidenter vero occurrit de aliis incidentibus disputatione. Gagliard. Instit. iur. canon., lib. 3, tit. 7, § 16 in fin.; Fontanel. de Pact. nuptial., claus. 7, glos. 2, part. 10, a n. 55 usque ad n. 60; Card. de Luca de Matrim. in sum., n. 61.

ADDITIONES CASINENSES.

Divortium Matrimonii opponitur indissolubilitati: porro tripliciter considerari hanc Matrimonii proprietatem debemus. 1. Cum Matrimonium est *verum*; 2. cum *ratum* est; 3. vero cum *consummatum*. Est autem *verum* Matrimonium quod in infidelitate contrahitur; *ratum* quod a fidelibus legitime celebratur; *consummatum* denique quod usu interveniente completum est.

De Divortio in secundo tertioque casu auctor agit noster, at de Divortio in primo casu quaedam dicenda sunt. Contendimus itaque Matrimonium ab infidelibus legitime contractum (h. e. Matrimonium *verum*) dissolvi posse quoad vinculum, si alter coniugum fidem amplectitur, et nolit alter cum eo pacifice vivere, vel non consentiat habitare sine contumelia Creatoris. Haec doctrina penes Catholicos semper certa erat, at in dubium eam vocant neoterici. Anno enim 1758, die 2 Ian., Senatus Parisiensis decretum edidit, quo confirmatum est iudicium latum a curia Suessionensi die 5 Febr. 1756, in causa Iudae Borach Levi Argentinensis fidem catholicam noviter amplectentis: sententia vero curiae praefatae eidem vetitum erat aliud inire Matrimonium, licet uxor Iudaea cum ipso vivere iugiter renueret. Tunc temporis Ecclesiam Suessionensem regebat Episcopus Fitzjames. Ab eius sententia Borach appellavit ad senatum Parisiensem; a quo Episcopi sententia fuit confirmata. Historiam huius causae habes in opere, cuius titulus: *Recueil important sur la question de savoir si un juif peut se remarier après son baptême*; 2 vol. in 12. Vide quoque hac de re Leridant *Code Matrimonial*, t. 1, necnon Potier t. 2.

Ad sententiam Senatus Parisiensis confirmandam conati sunt Desessarts: *Dissertation où*

l'on prouve que saint Paul n'enseigne pas que le mariage puisse être rompu lorsqu'une des parties embrasse la religion chrétienne; D. Pillet: Traduction des deux livres de saint Augustin...; Augustinus Gervasius de Sacram. Matrim., cap. 5, t. 2; Auctor Institutionum Theologicarum Lugdunensium, diss. 4, art. 3; Eybel, Binterim, Tabaroud, La Luzerne in Instr. sur le Rituel; aliique quos collegit D. Ios. Carriere de Matrim., t. 1, p. 11, sect. 3.

Hisce praemissis adversus omnes istos neotericos, sive aulici sive Iansenistae sint, probandum est nostrum assumptum: Primo quidem id probatur ex Pauli verbis, I ad Cor. VII, 15: *Quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* In quibus sane verbis de Divortio quoad vinculum loquitur Apostolus, uti antithesis inter fidelium et infidelium coniugia evidenter demonstrat. Accedit Patrum auctoritas. Re sane vera SS. Ambrosius l. VIII in Lucam, Ioan. Chrysostomus Hom. 19 in cap. VII ep. I ad Cor., Theophylactus atque Oecumenius in hunc Apostoli locum docent Divortium esse faciendum, cum infidelis discedit. *Ut, inquit Chrys., si iubet te sacrificare, aut sociam esse impietatis propter Matrimonium aut recedere; melius est ut divellatur Matrimonium quam pietas.* Ex quo testimonio habemus rationem quamobrem Deus exceptionem fecit, in favorem nempe fidei et pietatis. Diximus Deum apponere exceptionem, quia non humana aliqua sed divina prorsus auctoritate dissolvenda sunt eiusmodi Matrimonia.

Accedunt Rom. PP. decreta: illustre est illud Innoc. III, cap. VII de Divortiis: *Si alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus: Si infidelis discedit, discedat... Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non est tamen ratum.* Mitto caetera Rom. PP. decreta, mitto usum perpetuum omnium Ecclesiarum qui ex libris ritualibus colligitur; sed non possum praetermittere quod sapienter hac de re scribit Bened. XIV in l. 6 de Synodo, cap. 4: *Certum est infidelium coniugium, ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concessio, et per Apostolum I Cor. VII promulgato, dissolvi, cum coniugum alter christianam fidem amplectitur, renuente altero, in sua infidelitate obdurato, cohabitare cum converso, aut cohabitare quidem volente, sed non sine contumelia Creatoris.* Sive ergo Scripturam Sacram, sive Patrum auctoritatem, constantem Ecclesiae traditionem et praxim consideras, coniugia infidelium dissolvi posse admitteres necesse est.

Quid vero dicendum in casu, ubi coniux infidelis interpellari non potest? Huic quaestioni reponimus, edendo decretum a S. C. Conc. datum 17 Ian. 1722. Unde colligimus in hoc casu Summi Pontificis dispensatione opus esse. Scimus Benedictum XIV potestatem Nuntio Vennetiis commoranti concessisse, qua dispensari posset cum quolibet coniuge, qui Christianam Religionem fuerit amplexus, ut novum Matrimonium inire posset, ommissa interpellatione alterius coniugis infidelis, quem constaret non posse legitime interpellari. Constat etiam Gregorium XIII eandem dedisse facultatem missionariis in Aethiopia et Brasilia degentibus.

Licet vero certum est coniugii vinculum dissolvi posse in hoc casu; tamen inter se non conveniunt auctores quoad tempus quo illud dissolvatur: sunt enim qui putant illud fieri ante, sunt et qui tenent illud evenire post secundum Matrimonium. S. Thomas in ea sententia est quod neque ante neque post secundum Matrimonium prius dirimitur, sed eo temporis quo contrahitur secundum: *Crimen, inquit in suppl. qu. 59, art. 5, uxoris nolentis cohabitare sine contumelia Creatoris absolvit virum a servitute qua tenebatur uxori, ut non posset, ea vivente, aliam ducere: sed nondum solvit Matrimonium; quia si de blasphemia illa converteretur, antequam ille aliud Matrimonium contraheret, redderetur ei vir suus, sed solvitur per Matrimonium sequens....* Hanc Thomae sententiam sequutus est Bened. XIV. Nobis quoque longe probabiliorem esse videtur.

Coniugi fidei, in hoc rerum statu, liberum est, religionem profiteri; et si sermo sit de marito, ad sacros Ordines ascendere potest. Ita S. Thomas in suppl. qu. 59, art. 4: *Si autem non sit spes conversionis, potest ad sacros Ordines vel ad religionem accedere.*

Divortium quoad vinculum, sive totalis dissolutio Matrimonii rati non consummati, fit per solemnem Religionis professionem alterius coniugum. Est de fide: sed quaeritur ex quo iure matrimonium hoc in casu dirimitur. Tres sunt sententiae: earum prima hunc effectum repetit ex iure naturali; altera ex iure divino positivo; tertia demum contendit Ecclesiam, potestate sibi divinitus tradita, hanc conditionem apponere, ut dissolvatur vinculum matrimonii rati, non consummati, per solemnem religionis professionem. Ex hisce tribus sententiis nobis magis arridit ultima; quia viam faciliorem nobis praebet fidem defendendi adversus neotericos. Caeterum unicuique liberum est illam amplecti, quae sibi verior faciliorque esse videtur. Cum vero constat Romanos Pontifices saepius in hisce matrimoniis dispensasse, non video quomodo catholici hanc potestatem ipsis denegant. Vide Tournellium, Collet. et Io. Carriere; Sauretiem et Perrone. Illi sententiam negantem, isti affirmantem tuentur.

119 Divortium quoad matrimonii vinculum dari non potest propter haeresim aut molestam cohabitationem aut affectatam absentiam. Sic definitum est a Patribus Tridentinis. Sane vinculum matrimonii dissolvi non potest nisi in casu quo Christus a lege generali de eius indissolubilitate a se edita, derogavit. Atqui numquam derogavit in hisce casibus, uti colligere est tum ex ipsis sacris literis, tum Ecclesiae auctoritate constantique praxi. Sed haud levis est difficultas pro adulterii exceptione petita ex verbis Christi apud Matth. V, 32: *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari; et qui dimissam duxerit, adulterat.*

Doctrina vero Ecclesiae quoad Divortium adulterii causa haec est: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit et docet iuxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi... anathema sit.* Conc. Trident.

120 Neque in verbis Christi penes Matth. l. c., ulla habetur exceptio in favorem adulterii. Namque ex citatis verbis liquet, cum moechari eum qui adultera dimissa aliam ducit, tum qui dimissam ducit. At si talis exceptio haberetur, qui fieri posset ut moecharentur in hoc casu? Verba ergo citata intelligi debent de dimissione quoad torum. Quae confirmantur ex aliis Evangelistis, qui hanc clausulam omittunt, et ex

S. Paulo Christi verba exponente de sola dimissione quoad torum.

His accedit universalis Ecclesiae consensus, quae non aliter Christi verba intellexit, quam de dimissione quoad torum. Huius rei testes appello omnes Patres atque Ecclesiae doctores; testes appello Conciliorum et Romanorum Pontificum decreta.

Iuverit vero cum Card. Pallavicinio monere 121 sententiam de Divortio quoad vinculum propter adulterium non esse damnatam ut *haeticam* in Conc. Trid. Dammati enim fuerunt Lutherani et Calvinistae, qui Ecclesiam erroris accusabant, non vero Graeci et orientales, qui adhuc tenent coniugium propter adulterium dissolvi posse. Vide quae docte scribit Card. Pallavicinius lib. 22, cap. 4, adversus Paulum Sarpium. Licet vero Tridentini Patres directe anathemate Graecos non perculerint, non inde sequitur Ecclesiam aliqua ratione Graecorum praxim approbare, cum ex dictis doctrinae Evangelicae plane sit contraria. Sed legenda esset Const. Bedict. XIV, quae incipit *Etsi pastoralis: Matrimonia*, inquit, *inter coniuges Graecos dirimi, seu divortia, quoad vinculum fieri nullo modo permittant aut patiantur* (Ordinarii); *et si quae de facto praecesserunt nulla et irrita declarent.* Dum vero Ecclesia tolerat Graecos aliter sentientes, ac nisi eos ignorantia excusat, propterea peccantes, cum illis agit sicut cum caeteris peccatoribus.

DOCTRINA CHRISTIANA

Summarium.

1. A quibusnam tradenda Fidelibus Doctrina Christ. - 2. Etiam in Ecclesiis ruralibus non parochialibus tradenda. - 3-6. Necessaria etiam adultis et eius methodus tradendi. - 7. Non ea satis instructi a matrimonio repellendi. - 8-10. In propria paroecia instruendi Fideles. - 11. Ludimagistri cogendi ad tradendam pueris

Doctr. Christ. - 12. Plura de ea clericis quam laicis scitu necessaria. - 13. Multo probabilius, non valide absolutum fuisse, ignorantem scitu necessaria necessit. medii. - 14. Valide vero ignorantem necessaria necessit. praecepti. - 15. Mandatum Procurat. Gener. omnium Ordinum, ut explicationem Doctrinae Christ. Professis laicis faciendam curent. - 16. Innovatum et executioni traditum apud Frat. Min. - 17. Doctrinae Christianae exemplar Catechismus Rom.

1 Doctrina Christiana est Fidelibus populis tradenda ab Episcopis; Benedict. XIV, tom. 1, Const. 42 incip. *Etsi minime*, § 2. A Parochis, aliisque animarum curam habentibus; Idem ibidem, § 3 et 4. Item a reliquis Ecclesiasticis, a Magistris, a Patribus familias, a sodalibus huic operi addictis, et a reliquis invicem viris et mulieribus; Idem ibidem, § 5 et seq.

2 Doctrina Christiana tradenda est etiam in Ecclesiis ruralibus non parochialibus; ibid., § 14, ubi expresse mandat, quod decernat *Episcopus, gravibus etiam statutis poenis, quod Sacerdotes ibi operantes Christianae Doctrinae Summam populo tradant, divinamque Legem annuncient.* Et iam id statuerat Clemens XII in sua Epistola Encyclica directa omnibus Episcopis Italiae die 1 Iulii 1735, vulgari idiomate, ibi: *Soprattutto Sua Beatitudine inculca l'esatta*

osservanza di quanto s'ordina a' Parochi su questo punto dal Sacro Concilio di Trento, e specialmente che non si tralasci mai l'istruzione nella messa de' giorni festivi, cioè che ancora dovrà farsi da tutti i Sacerdoti, che celebrano ne' medesimi giorni nelle Chiese e Cappelle rurali, per ammaestramento di quella gente, che interviene al Santo Sacrificio, così dovranno insegnare tuttociò che debbano credere, sperare ed operare, e specialmente i Misteri principali della nostra Santa Fede. Sic apud eundem Pont. Benedict. XIV, vol. 3, Notific. 3 circa fin.

Doctrina Christiana non solum pueris, sed 3 et adultis est necessaria; Idem in cit. Constit. *Etsi minime*, § 8. Qua ratione providendum 4 est institutioni Fidelium omnis aetatis et gradus; Idem ibid., § 9. Et praescribitur unifor- 5 mitas in methodo et ratione docendi Doctrinam

Christianam, adhibendi nempe Libellum de Clementis VIII mandato a Cardinali Bellarmino conscriptum, in deputata Congreg. diligenter examinatum et approbatum, ac denique ab eodem Clemente in lucem eo saluberrimo consilio edi iussum, ut unus deinceps, idemque modus in docendo et discendo Christianam Doctrinam ab omnibus teneretur; Idem ibidem,

- 6 § 17. Ubi subiungit, quod si alicubi contingat, ob peculiare regionum necessitates alium quempiam adhiberi forte Libellum, sedulo invigilando sit, ne quid ille contineat, vel in eum umquam inducatur a Catholica veritate absonum; sed insuper ut in eo Fidei dogmata clare et dilucide sint explicata, additis, si quae desunt, necessariis, ac sublati, quae redundant, servata semper brevi et univoca docendi methodo.
- 7 Qui in Doctrina Christiana satis instructi non reperiuntur, Matrimonio iungendi non sunt; Idem Const. 42 incip. *Etsi minime*, § 11.
- 8 Non est tolerandus mos in nonnullis Dioecibus obtinens, ut pueri unius paroeciae in alia paroecia doceantur doctrinam Christianam; quemadmodum rescipit Sac. Congr. Conc. ad Card. Lambertin., die 9 Augusti 1732, Instit. Ecclesiast. 9, § 10, sed singuli Parochi erudire suos debent, vel saltem curare, ut in
- 10 paroecia erudiantur. Non tamen reprehenduntur qui in Ecclesiis suis, licet non sint Parochis subiectae, fideles eo confluentes docent, dummodo exhibeant Parochis nomina eorum, qui eo frequentant; ibid., § 13.
- 11 Ludimagistri, tam conducti a Communitate, quam non conducti, tam Clerici, quam laici, hortandi sunt prius, ut doceant suos Discipulos Christianam Doctrinam, tum etiam cogendi, ex Decr. Congreg. Conc. ad Archiepiscopum Spalatens. die 17 Iulii 1668; ibid., § 14.
- 12 Doctrinam Christianam non omnes scire aequaliter necesse est; plura enim scitu necessaria Ecclesiasticis quam Laicis, plura adultis, quam pueris et puellis, plura valentibus ingenio, quam hebetibus; Institut. Ecclesiast. 72, § 19.
- 13 Si quis non credat explicite ea, quae scitu necessaria sunt necessitate medii, multo probabilius est, illum nec valide absolutum fuisse. Illicita est quidem certe in eo casu absolutio, nec potest Confessarius tuto uti opposita huic sententia, et absolutionem illis, qui haec ignoraverint, impertiri, ut ex propositione damnata ab Innoc. XI constat; ibid., § 19.
- 14 Si quis vero ignoret ea, quae necessaria sunt necessitate praecepti, dummodo nunc doleat et proponat emendationem, absolvi utique potest, ut ex Theologis; ibid.
- 15 Mandatum Procuratoribus Generalibus omnium Ordinum Regularium iniunctum, ut per Encyclicam Epistolam Ministros Provinciales singularum Provinciarum Italiae, Insularumque

adiacentium admoneant, ut per idoneum Virum Regularem singulis diebus Dominicis in quolibet Conventu Professis Laicis, ac praesertim quaestuatoribus Doctrinam Christianam, Catechismum Romanum, et aliquod Regulae punctum explicari curent.

« In vigore della presente s'incarica seriamente al padre Procuratore Generale, etc., di scrivere una lettera circolare a tutti li Provinciali delle Provincie d'Italia ed Isole adiacenti, con ordinar loro in coerenza della mente espressa della Sacra Congregazione sopra la Disciplina Regolare, che in ciaschedun Convento della medesima si spieghi ogni Domenica da un Padre, che da' Superiori Locali rispettivamente sarà giudicato a proposito, la Dottrina Cristiana, Catechismo Romano, e qualche punto di Regola ai Religiosi Professi nello stato Laicale e particolarmente ai Questuanti, con premere, fervorosamente intorno a tuttociò che riguarda i doveri ed obblighi precisi, e proprii della Vita Religiosa che professano. Si starà intanto attendendo di sentire *in scriptis* da V. P. che così si eseguirà speditamente senz' altro, ecc. Di Casa, 13 Novembre 1709.

Fr. DE VICO Segretario. »

Mandatum hoc Sac. Congr. innovatum fuit 16 anno 1758, cuius omnimodam executionem in Ordine Fr. Minor. P. Minister Generalis totius Ordinis edixit, ut sequitur:

F. CLEMENTE DI PALERMO *Lettor Giub. Teol. di S. M. C. nel Real Congresso di Madrid per l'Immacolata Concezione, Ministro Gener. di tutto l'ordine del N. P. San Francesco, Visitatore e Riformatore Apostolico, e Servo nel Signore.*

La Sacra Congregazione della Regolare Disciplina, sempre intenta a promuovere il vantaggio e il decoro delle Religioni, avendo saputo quanto sieno ignoranti moltissimi Laici delle medesime tanto nella Dottrina Cristiana, quanto nelle altre cose necessarie sapersi da questi, ha giudicato espediente fare intendere a tutti li Superiori Generali, quali sieno le sue intenzioni sopra un tal particolare per mezzo della seguente Lettera.

Reverendissimo Padre

Frequenti sono stati i ricorsi, che in diversi tempi si sono fatti a questa Sacra Congr. della Disciplina Regolare, della grave ignoranza che vi era tra Laici e Conversi di molte Religioni, non solo degli obblighi, che sono particolari del loro proprio stato, ma anche della Dottrina Cristiana, e delle cose più importanti di Nostra S. Fede; e con quel premuroso zelo che dovea, non ha mancato con replicate Lettere Cir-

colari dei 9 Nov. 1709 e dei 20 Febr. 1739, inculcare a' Superiori Generali gli ordini più pressanti, che in ogni Convento in ciascuna Domenica dell'anno da un Padre da destinarsi dal Superior locale si spiegasse a' Religiosi Professi nello stato laicale, e precisamente a' Questuanti la Dottrina Cristiana, il Catechismo ed ancora qualche punto della Regola, premendo sopra tuttociò che riguarda i doveri della vita Religiosa che professano.

Non ostante però tutti questi replicati Ordini di essa Sacra Congregazione, continuano ed in iscritto ed in voce, le querele degli Zelanti Religiosi, che la spiega della Dottrina Cristiana a' Conversi venga trascurata anche nelle più osservanti Religioni, tantochè alcuni di essi Religiosi con lagrime hanno attestato ritrovarsi in essi una sì crassa ignoranza che non sapiano nè anche i principali Misteri di Nostra Santa Fede.

Per riparare adunque ad un tanto lagrimevole disordine, ha creduto questa Sacra Congregazione della Disciplina Regolare, anche con espressa approvazione della Santità di Nostro Signore, che si eccitasse il lodevole zelo di V. Paternità, affinchè con viva ed efficace Lettera circolare a tutti li Provinciali d'Italia ed Isole adiacenti, faccia lor conoscere il debito preciso del loro Ufficio d'invigilare su de' Superiori Locali per l'esatto adempimento di un obbligo di tanto rilievo, qual'è l'istruzione de' loro Conversi nella Dottrina Cristiana, e lo stretto conto che dovranno rendere a Dio dell'altrui ignoranza, ordinando ad essi Superiori Provinciali:

Primo. Che nel ricevere li Conversi alla Religione, la principal cosa su cui debbano essere esaminati, sia sulla Dottrina Cristiana, secondo viene specialmente prescritto dai Decreti della santa memoria di Clemente VIII *De educatione Novitiorum*; e non trovandoli ammaestrati come conviene, in niun conto li ricevano.

Secondo. Che in tutte le maniere, e senza che vi sia scusa alcuna che possa darne esenzione, facciano in tutti li Conventi in ciascuna Domenica o altro giorno della Settimana, che dal Superior Locale sarà stimato più opportuno, ai Laici Professi, Terziari o Oblati, da un Padre, che egli giudicherà capace, spiegar la Dottrina Cristiana, il Catechismo e qualche punto della Regola che riguarda i doveri e gli Obblighi precisi della loro vita Regolare, e specialmente appartenenti al Voto di Povertà.

Terzo. Che portandosi essi Provinciali in visita, come altresì qualche altro in grado di Visitatore, tra le più importanti cose che con maggior premura debbano inquire, sia l'informarsi, se i Superiori Locali facciano adempire una tale spiega della Dottrina Cristiana e se esattamente si eseguisca, esaminando anche i detti Laici, con osservare, come siano in

quella istruiti, e nel caso che ritrovino dell'ignoranza ne' medesimi, o che tal esercizio non sia esattamente praticato, rigorosamente gastighino, ed essi ed i Superiori Locali a misura della loro trascuraggine, anche col privarli e sospenderli dall'Ufficio; come dalla Sacra Congregazione non si mancherà, essendo avvisata, che si usi da qualche Superior Locale della negligenza di procedere a quei condegni gastighi, anche di privazione di voce attiva e passiva, ed altri che crederà convenevoli.

Quarto. Ed acciocchè si mantenga sempre vivo ne' Superiori Locali l'adempimento di tale Ordine, è mente della Sacra Congregazione, che questa sua Lettera da' medesimi si faccia leggere due volte l'anno in pubblico Refettorio di ciascun Convento, nella stessa maniera che si pratica di altri simili Ordini.

E sicura la stessa Sacra Congregazione che V. P. non tralascerà col suo commendabile zelo adempiere quanto le vien prescritto, invigilando nella più attenta ed efficace maniera, che un dovere di sì grand'importanza, qual'è l'istruzione nella Dottrina Cristiana in Persone Religiose, sia nel di lei Ordine eseguito con ogni esattezza. E nell'attendere il riscontro dell'esecuzione, che si sarà sollecitamente data ai comandi delle EE. LL., auguro alla Paternità Vostra ogni felicità.

Roma 15 Marzo 1758.

Al piacere di V. Paternità
F. G. A. Card. GUADAGNI Prefetto

Dom. Arcivescovo di Nicomedia Segr.

In sequela pertanto di quanto ci viene imposto dalla medesima Sacra Congregazione incarichiamo strettamente la P. V. a dar pronta esecuzione a' suoi Ordini, che per mezzo d'una Circolare notificherà a tutti li Superiori Locali, i quali dovranno far copia di questa Nostra per leggerla ogni sei mesi in piena Comunità. Sarà poi suo peso, venga da' medesimi eseguita in tutte le sue parti; e con autentico attestato ci farà costare di venir praticato da Essi quanto nella presente si prescrive, sotto pena in caso d'inosservanza, della privazione dell'Ufficio, e d'altre a nostro arbitrio. E cordialmente salutandola, le diamo la Serafica Benedizione.

Roma Aracoeli 1 Aprile 1758.

Di V. Paternità
F. CLEMENTE DI PALERMO
Ministro Gener.

*Per Comandamento di S. P. R. F. Vincenzo
Scutari già Diff. Gener. e Segretar. Gener.
dell'Ordine.*

Noverint Parochi et Catechistae omnes a 17
Summo Pontifice Clemente XIII ad omnes Epi-

scopos Encyclicam datam fuisse Epistolam die 14 Iunii 1761, qua omnibus praecipit, ut ad fidelium instructionem, posthabitis iis catechismis, quos novitatis amor passim efferre consuevit, utantur Catechismo Romano iussu S. Pii V, ad mentem Tridentinae Synodi edito, qui quidem omnem doctrinam complectitur, qua fideles informari oporteat; quae ab omni errore quam longissime abest, quaeque demum communis est in Ecclesia. Cum enim per invia loca ducendae non sint oves ad pascua, nec possit vulgus ascendere in montem, in quem gloria Domini descendit, fidelibus propterea,

praesertim rudioribus et simplicioribus proponenda non sunt singularia quaedam etiam catholicorum doctorum placita, sed ea tantummodo tradenda, quae sunt ad salutem necessaria aut summopere utilia, ne iidem plus sapiant, quam oporteat sapere, sed sapiant ad sobrietatem. Hacce autem antiqua docendi ratione, quam nobis Romanus Catechismus supeditat, auferetur a pusillis quoddam scandalum genus ortum ex diversis variisque Christianae doctrinae tradendae methodis, et certissima magis elucescet catholicae veritatis nota, Doctrinae universitas, antiquitas et consensus.

DOLOR

Vide verb. POENITENTIAE SACRAMENTUM, art. 2.

DOLUS

Vide verb. COMMODATUM, num. 17.

DOMICILIUM PRO CONTRAHENDO MATRIMONIO

Vide verb. MATRIMONIUM, art. 2, Impedimenta matrimonii.

DOMICILIUM PRO ORDINIBUS SUSCIPENDIS

Vide verb. ORDO, art. 3.

DOMINIUM

PARTITIO ARGUMENTI

DOMINIUM: 1. quoad eius esse, divisionem, et species; 2. quoad eius Subiectum, et Obiectum; 3. quoad modos ipsum acquirendi; 4. quoad reservationem, et reservationis effectus.

ARTICULUS I. *Dominium quoad eius esse, divisionem et species.*

SUMMARY. 1. Dominium generalissime sumptum quid sit. - 2. Dominium sic generalissime sumptum dividitur in divinum et humanum, et quid utrumque. - 3. Dominium divinum dicitur universalissimum et excellentiae. - 4. Dominium humanum aliquando dicitur Altum seu politicum, et aliquando dicitur Bassum seu speciale, et quid sit utrumque. - 5. Dominium humanum est duplex, Iurisdictionis et proprietatis. - 6. Dominium Iurisdictionis quid sit. - 7. Dominium Iurisdictionis dividitur in saeculare et Ecclesiasticum, et quale sit utrumque. - 8. Dominium proprietatis quid sit. - 9. Dominium proprietatis est duplex, perfectum et imperfectum; et quid sit dominium perfectum. - 10. Dominium proprietatis imperfectum vel est directum vel utile, et quid sit utrumque. - 11. Quis dicatur habere dominium utile, et quis dominium directum. - 12. Ususfructus quid sit. - 13. Ususfructus proprie nequit constitui in rebus unico usu consumptibilibus. - 14. Quasi ususfructus tamen etiam in his constitui potest. - 15. Usus generaliter loquendo est duplex, scilicet usus facti et usus Iuris: et quis sit uterque, ad num. 16. - 17. Datur alius quoque usus, quasi Iuris permissivi vel potius usus Facti simplex, ac licitus omnino dependens a voluntate Domini proprietarii. - 18. Hic usus simplex Facti potest separari, et de facto separatur a Dominio

rei etiam unico usu consumptibilis. - 19. Affertur et solvitur instantia, ad n. 20. - 21. Possessio unde dicitur. - 22. Possessio ut sic, dividitur in possessionem Iuris tantum, in possessionem facti tantum, et in possessionem Iuris et facti simul. - 23. Possessio Iuris tantum quid sit. - 24. Possessio facti tantum quid sit. - 25. Possessio Iuris et facti simul quid sit. - 26. Possessionis vera definitio. - 27. Possessio tripliciter acquiri potest, scilicet, Apprehensione vera, ficta et civilissima. - 28. Possessio deperditur multipliciter. - 29. Per rei amissionem universaliter loquendo non perditur eius dominium. - 30. Possessionis commoda et privilegia sunt plura. Primo, quod in dubio aequali de rei Dominio melior sit conditio possidentis bona fide. - 31. Secundo, quod non sit possessoris probare in iudicio rem esse suam sed alterius, scilicet Actoris, non esse. - 32. Tertio, quod possessor bonae fidei post legitimi temporis decursum plenum rei dominium acquirit. - 33. Quarto, quod possessio bonae fidei tribuit possessori Ius administrationis. - 34. Quinto, quod possessio bonae fidei tribuit Ius possessori, ut lucretur fructus ex re taliter possessa perceptos. - 35. Sexto, quod possessor ab altero invasus possit vim vi repellere, et rem suam defendere seu repetere etiam armis ad id necessariis adhibitis. - 36. Septimo, quod si quis tempore motae litis reperiatur in possessione, et nec vi, nec clam, nec precario possideat, est in sua possessione manutenendus. - 37. Octavo, quod si Possessor privata

alicuius violentia de possessione suarum rerum fuerit expulsus, aut clam ea spoliatus, ante omnia debeat fieri restitutio spoliati. — 38. Dominium rectius definitur. —

39-43. Quomodo in primaevio hominum statu res terrae in dominium singulorum pervenerint. — 44. In auctorem animadversio.

- 1 Dominium generalissime sumptum est facultas disponendi de re tamquam sibi subiecta. Est
- 2 in re communis. Dominium sic generalissime sumptum dividitur in *Dominium*, quale competit Deo per essentiam in omnes creaturas; et *Dominium humanum*, quod convenit homini per participationem, seu potestatem sibi a Deo collatam in alias Creaturas, iuxta illud Genesis I: *Crescite et multiplicamini, et replete terram et subiicite eam, et dominamini piscibus maris, et volatilibus coeli; et universis animantibus, quae moventur super terram.* Dominium
- 3 divinum dicitur dominium universalissimum, seu excellentiae, quia competit soli Deo ratione
- 4 creationis in omnes creaturas. Dominium humanum aliquando dicitur *Altum*, seu politicum, et est illud, quod habent Reges in bona subditorum, urgente necessitate; et aliquando dicitur *Bassum*, seu speciale, et est illud, quod competit particularibus respectu rerum suarum.
- 5 *Dominium humanum* est duplex: dominium scilicet Iurisdictionis, et dominium proprietatis.
- 6 Dominium iurisdictionis est potestas gubernandi sibi subditos, praecipiendo, vel prohibendo,
- 7 praemiando, vel puniendo. Et hoc dominium iurisdictionis subdividitur in *saeculare*, quale est in Imperatoribus, Regibus, Ducibus, etc., respectu populorum sibi subditorum in negotiis saecularibus; et in *Ecclesiasticum*, quale est in Summo Pontifice, Cardinalibus, Episcopis, aliisque Praelatis Ecclesiasticis, qui habent
- 8 subditos in spiritualibus. *Dominium proprietatis* est facultas disponendi de re sua pro libitu in suum commodum: et dicitur notanter in *suum commodum*, ut contradistinguatur a dominio iurisdictionis, quod habent Principes saeculares, et Praelati Ecclesiastici in suos subditos in ordine ad gubernationem, et correctionem, cum hoc non faciant in suam, sed suorum utilitatem.
- 9 Dominium proprietatis est duplex, perfectum et imperfectum; *Dominium proprietatis perfectum*, quod et plenum dicitur, est facultas libere et licite disponendi de re etiam in proprium commodum, et quoad omnes usus a lege non prohibitos; adeoque hoc dominium perfectum seu plenum, importat liberam dispositionem tam rei, quam fructuum seu emolumentorum eiusdem. *Dominium proprietatis imperfectum* est illud quod, vel habet solam proprietatem rei sine fructibus et dicitur *Dominium directum*; vel habet solos fructus sine proprietate
- 10 et dicitur *Dominium utile*. Hoc dominium utile habet Feudatarius, Emphitheuta, Ususfructuarius, etc., respectu illius rei, quam ab alio accepit in Feudum, Emphitheusim, vel cuius habet usumfructum; Dominium vero directum habet Princeps in feudis, Dominus in Praedio

ad Emphitheusim dato, et omnis ille, qui dicitur Dominus cuiuspiam rei, cuius ususfructus alteri est concessus.

Ususfructus est ius utendi ac fruendi re ¹² aliena, salva eius substantia; l. 1 ff. de usufructu, et Instit. eod. tit. Dicitur *Ius*, quod est quid commune ad dominium, usum nudum, et usumfructum. Dicitur *Utendi*, ut contradistinguatur a certis iuribus, nempe Depositarii respectu depositi; Creditoris respectu pignoris, isti enim nequeunt uti deposito, aut pignore sine licentia Domini. Dicitur *Ac fruendi*, ut distinguatur a mero usu; Differt enim Ususfructus simplex ab usufructuario, quod *Usuarius* habet tantum ius utendi re aliena, non autem percipiendi, et alienandi fructus, et colligitur ex l. 1 et 2 ff. de usu et habit., et Inst. eod. in princ. Ususfructuarius autem habet ius utendi re aliena, et percipiendi, ac alienandi eius fructus; l. *Usufructu* leg. 7 ff. de usufructu. Hinc qui habet ius utendi equa, ea uti potest ad arandum, at non potest de eius pullis disponere: qui vero habet eius usumfructum, potest utrumque; Unde usufructuarius potest disponere de fructibus rei tam pro se, quam pro aliis, vendendo, donando, concedendo, locando etiam invito proprietario. Non sic autem usuarius, uti constat ex tit. Instit. de usu et habitatione. Vide verb. *Usufructus*, num. 4. Dicitur *Re aliena*, quia per id distinguitur a Dominio, ratione cuius utitur quis re tanquam sua, hic autem sermo est de usufructu nudo, seu separato a proprietate rei qui proprie formalis ususfructus appellatur. Dicitur *salva eius sub-* ¹³ *stantia*, ad denotandum quod ususfructus proprie nequit constitui in rebus unico usu consumptibilibus, ut sunt vinum, panis, oleum, etc., cum sit impossibilis eorum usus salva manente rei substantia, ex quo talis usus in consumptione consistat. Quasi usumfructum tamen ¹⁴ etiam in his constitui posse, statutum est in l. 1 et 2 ff. de usufructu rerum quae usu consumuntur; et §. *Constituitur* Instit. de usufructu; ea conditione, ut si v. g. maritus uxori testamento legaverit usumfructum omnium suorum bonorum, vel rerum usu consumptibilium. Istae tradi debeant aestimatae uxori, postulata cautione, quod tempore ususfructus finito, scilicet post mortem uxoris, earundem aestimatio haeredibus mariti restituenda sit, textu expresso in cap. *Cum constet* 8 de pignoribus, ibi: *Cum constet, etc., mulierem uxorem Ogerii quoad usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietatem ad M. mulierem uxorem C. dignoscitur pertinere, Mandamus quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur, et fruatur salva rerum substantia in rebus immobilibus, quae usu non con-*

sumuntur, ad arbitrium boni viri; pecuniam vero, si quam habuit, vel habebit, ad aestimationem bonorum quae consumuntur usu, et in haereditate inventa fuerit, in morte sua dictae mulieri, vel haeredibus eius restituat per censuram Ecclesiasticam compellatis. Et sic Glossa communiter recepta, ibid., verb. *Pecuniam*. Vide d. verb. *Ususfructus*, num. 16.

- 15 Usus generaliter loquendo est duplex, scilicet usus *Facti* et usus *Iuris*. Usus *facti* est ipsa actualis rei usurpation, sive iure, sive iniuria facta, adeoque usum facti habere dicitur omnis, qui re aliqua actualiter utitur, sive sibi assistente iure, sive sibi iure resistente.
- 16 Usus *Iuris* est ipsum Ius sive legitima facultas utendi aliqua re; adeoque usum iuris habere dicitur omnis, qui et utitur et potest ad libitum licite
- 17 uti aliqua re. Alius quoque dari potest usus, quasi Iuris permissivi vel potius facti, simplex ac licitus, et omnino dependens a libera voluntate domini proprietarii, quo scilicet conceditur alicui facultas utendi re etiam usu consumptibili, sed omnino dependenter a libera concedentis voluntate, ita ut pro eius libitu revocari possit.
- 18 Et sic usus simplex Facti, atque dependens omnino potest separari, et de facto separatur a dominio rei etiam unico usu consumptibilis, ut iam docet communissima etiam extra Scholam Scotisticam apud Lugo de iust. et iur., disp. 2, sect. 3, n. 43, ubi pro hac opinione citat plusquam viginti classicos Auctores, et dicit sic tenere caeteros Recentiores communiter; et hanc partem tradiderunt plures Summi Pontifices, Nicolaus III cap. *Exiit qui seminat*, § *Nec quidquam*, vers. *Profecto si iuxta promissum*, de verbor. signific. in 6, Clemens V Clementin. 1, § *Perinde cum vir Sanctus*, eod. tit., Alexander IV Constit. incip. *Uberes fructus*, Mart. V, Eugen. IV, Nicolaus V, Paul. IV, Sixtus IV, qui expresse sententiam nostram docuerunt, indeque affirmarunt, Fratres Minores habere tantum usum facti simplicem rerum etiam unico usu consumptibilium, earum dominio vel penes donantes, vel si ipsi donantes dominium abdicaverint, penes Sedem Apostolicam existente. Et haec sententia clare ostenditur a priori, quia, ut recte dicit Lugo loc. cit., num. 44, non repugnat aliquem accipere facultatem a domino utendi re aliqua usu consumptibili, et tamen accipere hanc facultatem revocabilem, et dependentem semper a voluntate eiusdem Domini; tunc autem ille, qui habet talem facultatem, non potest dici Dominus illius rei, cum dependeat semper a voluntate alterius potentis pro suo libitu prohibere illum quoties voluerit; habet ergo usum rei licitum sine Dominio; et hoc patet clarissimo exemplo

Nicolai III, quia invitatus ad prandium utitur quidem licite cibis apposis, et tamen in illos nullum habet dominium, cum secundum communem apprehensionem semper maneat usque ad eorum consumptionem penes invitatum, qui ideo potest apposita auferre vel relinquere sine ullius iniuria; adeoque talis invitatus habet solum usum talium appositorum ciborum absque dominio, sicuti solum usum facti absque dominio habent Fratres Minores circa res illas, quibus uti possunt.

Nec valet obicere, quod si Nicolaus III in 19 dict. Constit. *Exiit qui seminat*, admisit posse Fratres Minores in rebus unico usu consumptibilibus habere simplicem usum facti absque dominio, hoc tamen postea negavit Ioann. XXII in Extravagant. incip. *Ad conditorem* 3 de verb. significat., et in Extravagant. incip. *Quia quorundam* 5 eodem tit. Non valet, inquam, quia Ioann. XXII in dictis decretalibus *Ad conditorem*, et *Quia quorundam*, non fuit contrarius quo ad rem germano et vero sensui Nicolai III in cit. Decret. *Exiit*, sed praecise quoad modum loquendi, seu quoad vocum apparentiam et in verbis, ut notat Glossa in Clementin. *Exiit de Paradiso*, § *Proinde* circa finem, ubi dicitur, quod in hoc negotio, quod *turbavit totum mundum*, non est vis nisi in verbo. Et revera si adamussim ad libram attendantur dictae Decretales, Nicolaus et Ioannes quoad rem non sibi contradicunt, quia Nicolaus accepit dominium in sensu proprio et stricto, Ioannes vero in sensu improprio et lato, ut abunde ostendit Matthaeucci in suo opere dogmatico controvers. 6, cap. 2, num. 45, 46 et seq. Et in diverso sensu accepit Ioannes simplicem usum facti, ac acceperit Nicolaus, et cum Nicolao accipimus nos, ut late ostendit Henno tom. 2 de iur. et iust., disp. 3, concl. 3. Et quod nulla quoad rem sit contrarietas inter 20 dictas Decretales docet S. Ioannes de Capistrano in tractatu de Christi et Apostolorum Sanctissima paupertate, art. 6. Henno et Matthaeucci locis cit., Eminentissimus Petra tom. 4, comment. ad Constit. 3 Ioann. XXII, n. 40, et alii passim, tum ex nostris tum ex exteris; non enim tot Summi Pontifices Successores Ioannis, qui sententiam Nicolai, et nostram in terminis docuerunt et declararunt, permisissent praefatas Constitutiones Ioannis in corpus Canonicum inseri, si credidissent ipsum fuisse eis vere et quoad rem contrarium.

Possessio sic dicitur a pedibus, et sonat idem 21 quasi *pedum positio*, prout notatur l. 1 ff. de acquirenda vel amittend. possess., nam per pedum positionem super bona immobilia v. gr. super agrum vel domum, solet acquiri possessio¹. Possessio ut sic, dividitur in posses-

¹ Ex citata lege 1 minime apparet, quod possessio a *pedum positione* dicta sit, sed expresse habetur ibid.

in princip. *Possessio appellata*, ut ait Labeo, a *sedibus quasi positio*, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei in-

- 23 sionem *Iuris tantum*, *Facti tantum*; et *Iuris et Facti* simul. *Possessio Iuris tantum* (quae alio nomine appellatur *Possessio civilis tantum*) est ipsummet ius possidendi rem animo, sed non corpore retentam; sic Dominus absens de iure et civiliter possidet res suas, a quibus licet absit corpore, adhuc tamen animo eas possidet, seu occupat eo quod non discesserit inde animo relinquendae possessionis, sed postea re-
- 24 versurus. *Possessio Facti tantum* (quae alio nomine appellatur *Possessio naturalis tantum*) est solus actus possidendi rem sine iure; sic possessor rei alienae dicitur ipsam possidere facto tantum, quia nullum ius habet illam possidendi.
- 25 *Possessio iuris et facti simul* (quae alio nomine appellatur *possessio civilis et naturalis*) est ius et actus simul possidendi rem ut suam; sic quilibet verus Dominus rem suam per corporalem insistentiam possidens dicitur ipsam possidere possessione iuris et facti simul.
- 26 *Possessio definitur*, quod sit rei corporalis detentio, corporis et animi et iuris adminiculo. Sic Glossa communiter recepta; l. 1 ff. de acquir. vel amittend. possess. Dicitur detentio rei corporalis, quia rerum incorporalium, sive Iurium non est propria possessio, sed quasi possessio; l. 3 ff. eod. tit., l. *Servum*, § *In corporales*, ff. de acquirend. rerum dominio, et l. *Sequitur*, § 27, ff. de usucapionibus, et concordat c. *Cum Ecclesia* 3 de caus. poss. et proprietat., et Glossa ibid. verb. *Quasi possessionem*. Dicitur *corporis* quia non incipit possessio, nisi interveniat actus externus, quo vel manu, vel pede, vel aliter res possidenda in se, vel in alio apprehendatur. Dicitur *animi*, quia nisi rem apprehensam detineat tamquam suam, sicque animo possidendi, non fit illius possessor, ut patet in depositario, qui quia rem apud se depositam non detinet animo possidendi ac retinendi sibi, sed deponendi, non dicitur illam possidere. Dicitur *Et iuris adminiculo*, quia necesse est ad legitimam possessionem, ut non sit contra ius; cum data definitio conveniat possessioni iuris et facti simul; hinc fur non legitime possidet rem furatam, quia quamvis habeat possessionem facti seu naturalem, non habet tamen possessionem iuris, cum detineat illam sine iuris adminiculo, seu contra ius et fas.
- 27 *Possessio tripliciter acquiri potest*, scilicet apprehensione vera, ficta et civilissima. Apprehensione vera acquiritur, dum fit mediante corporis adminiculo, ut domum intrando, agrum colendo, rem manu tangendo. Apprehensione ficta acquiritur, dum fit per actum lege aut consuetudine introductum, licet de se non sit corporaliter apprehensivus, ut per traditionem

clavium, scripturae aut instrumenti, per signationem rei possidendae, etc. Apprehensione civilissima acquiritur, quando per leges transfertur possessio sine ullo actu vero aut ficto, etiam ignorante novo possessore. Sic in Gallia transit ad haeredem possessio haereditatis; sic in Hispania possessio Maioratus. Unde quoad 28 has apprehensiones possessionis, servanda est consuetudo cuiusque provinciae aut loci. Possessio deperditur multipliciter. Si sit possessio immobilium deperditur: Primo, per longam absentiam Domini, nec per se nec per alium rei suae insistentis; absentiam autem illam aliqui volunt debere esse decennalem, alii longiorem, alii prudentum iudicio relinquendam. Secundo, per oblivionem quod res sit sua, quia tunc deest animus possidendi. Tertio, per negligentiam aut timiditatem repetendi ab iniusto invasore. Si autem sit possessio mobilium, deperditur: Primo, per voluntatem Domini rem suam amplius possidere nolentis, modo non sit pupillus aut furiosus, quia tunc requiritur etiam consensus tutoris aut curatoris; Secundo, per alterius furtum aut rapinam, si res ablata aliquando detineatur; Tertio, per amissionem; Quarto, per fugam animalis evadentis, si non habeat consuetudinem redeundi; non perditur tamen possessio servi per fugam; l. *Pomponius* 13 ff. de acquirenda aut amittenda possessione. Per rei amissionem universaliter lo- 29 quendo non perditur eius dominium, quia res amissa aut furto ablata, saltem per aliquod tempus desinit possideri, et tamen dominium non amittitur, et sic de pluribus aliis; hactenus Henno tom. 2, disp. 2, conclus. 3 et 4.

Possessionis commoda et privilegia sunt po- 30 *tissimum sequentia*. Primo, quod si adsit controversia inter quosdam de rei proprietate seu Dominio, et adhibita diligenti inquisitione maneat abhuc dubium, cuiusnam res illa sit, tunc praevalet conditio possidentis; c. *In pari* 65 de Regul. Iuris in 6, ibi: *In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis*. Secundo, 31 quod non sit possessoris probare in iudicio rem esse suam, sed alterius non esse, qui alter si non satis probaverit rem non esse possessoris, possessor remanebit in possessione, etiamsi revera res eius non sit; textu expresso in § *Retinendae* Institut. de Interdictis, ibi: *Quia et civilis et naturalis ratio facit, ut alius possideat et alius a possidente petat; et quia longe commodius est, et potius possidere, quam petere, ideo ferme ingens existit contentio de ipsa possessione; commodum autem possidendi in eo est, quod etiamsi eius res non sit, qui possidet: si tamen Auctor non potuerit suam esse pro-*

sistit, et ita interpretatur Vicat. vocab. iur. verb. *Possessio* in princ.; sed rectius huius vocis Etymologiam a facultate sedendi desumit Duaren. commentar. in tit. Pandect. de acquir. vel amit. possess. tom. 2, cap. 2, ad leg. 1, pag. 558, coll. 1, quem sequitur et erudite

demonstrat ita tenendum esse Heinec. in Pandect. part. 6, tit. 2, § 197. Multa de possessione corrigenda et addenda superessent, sed satius erit illa loco magis congruo infra verb. *Possessio* adnotare (EDIT. BARBIEL.).

- bare, remanet in suo loco possessio; propter quam causam cum obscura sint iura utriusque, contra petitem iudicari solet, et concordat*
- 32 cap. *Examinator* 15 de iudiciis. Tertio, quod possessor bonae fidei post legitimi temporis decursum plenum rei dominium acquirit, ita ut non amplius teneatur eam Domino postea ipsam repetenti restituere; l. 3 de usucap., et docet communis cum Abbate in c. *Vigilanti* in 6 de Praescript.; Glossa ib., verb. *Noverit*; Glossa in c. ult. eod. tit., et Abb. ibid., num. 37.
- 33 Quarto, quod possessio bonae fidei tribuit possessori ius administrationis. Si quis enim sit in possessione, vel quasi possessione eligendi, praestandi, vel instituendi Clericos in Beneficio aut huiusmodi, valida est electio, praesentatio, etc., ab ipso facta, quamvis postea appareat tale ius non ad ipsum, sed ad alium pertinuisse; cap. *Querelam* 24 de elect., et Gloss. ibid., verb. *Super iure*, et cap. *Consultationibus* 19 de Iure patronat. Quinto, quod possessio bonae fidei tribuit ius possessori ut lucratur fructus ex re taliter possessa perceptos; nec ipsos iam consumptos tenetur restituere Domino postea comparenti, nisi quatenus locupletior factus sit; l. *Item veniat*, § *Praeter haec*, iuncta Glossa verb. *Facti*, ff. de petit. haereditat., l. *Bonae fidei*, § 1, ff. de acquir. rerum domin., et § *Si quis a non Domino* Institut. de rerum divis. Sexto, quod possessor ab altero invasus, possit vim vi repellere et rem suam defendere, aut si iam expulsus, possessionem suam repetere, etiam armis necessariae defensionis causa adhibitis; l. 1 Cod. Unde vi; l. 1 et 3 ff. de vi et vi armata; cap. *Olim causam* 12 de restit. spoliat. ¹ Septimo, quod si quis tempore motae litis reperiatur in possessione, et nec vi, nec clam, nec precarie possideat, a Iudice defendi et in sua possessione manuteneri debeat; l. 1 ff. Uti possidetis, et
- 37 l. 1 Cod. de servitut. Octavo, quod si possessor privata alicuius violentia de possessione suarum rerum fuerit expulsus, aut clam ea spoliatus, ante omnia debeat fieri restitutio spoliati, non obstante, quod spoliator alleget titulum, et velit probare rem illam esse suam; generaliter enim debet ante omnia fieri restitutio spoliati; c. *In litteris* 5 et seq. de restitut. spoliat.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 38 Dominium rectius definitur *ius in re corporali*,

¹ Non ita generatim asserendum est possessorem invasum vi, atque armis rem invasam tueri, atque ablatam ab invasore recuperare posse, ut id semper et in quolibet casu liceat. Etsi enim in statu naturali, in quo iudicium, atque supremae potestatis auctoritas deficit, possit quisque rem suam ab iniquo invasore vi atque armis tueri, et ablatam eadem ratione repetere, tamen in statu societatis civilis fieri id non potest, nisi in ea circumstantia, in qua iudicium desit, atque solum bellum supersit pro re tuenda atque repetenda; tunc enim homo in statu naturae positus haberetur. Nam cum iu-

quo haec ita nobis propria est, seu ad nos spectat, ut alios possimus excludere ab usu eius rei, deque illa disponere, quatenus Lege, pacto vel Testamento ius disponendi non reperiatur restrictum.

Quomodo autem in primaevio hominum statu res terrae in dominium singulorum pervenerint, non est una omnium sententia. Alii particularis domini regimen immediate a Deo derivant; Valentin. Albert. Compend. iur. natur. part. 2, cap. 4, § 14 et 29; Ioannes Henricus Boeclerus ad Hugon. Grot. lib. 2, cap. 2. Alii illud a facto humano repetunt, sed mire inter se variant. Sunt enim, qui autumant res omnes fuisse ab initio communes, et homines demum pacto tum expresso tum tacito ab illa communione recessisse, resque proprias sibi fecisse; Grotius de Iur. Belli et Pacis l. 2, c. 2, § 2, num. 5; Puffendorfius de Iur. nat. et gent. l. 5, c. 4, § 4. Plerique vero, et quidem simplicius et indoli humani generis, prout tum eius status fuit, convenientius sentiunt, res ab initio non communes sed nullius, idest in nullorum hominum bonis et proprietate fuisse, et per occupationem demum in dominium singulorum pervenisse. Vide si lubet, Lockium in tractatu de regimine civili cap. 4; Barbeyrac ad Puffendorf. lib. 4, cap. 4, § 4, nota 4; Budaeum Theol. Moral. part. 2, cap. 4, sect. 5, § 15; tum et maxime Samuel Coccei Dissert. proem. 12 in Grotium lib. 4, c. 3 per tot., qui contrarias hypotheses una refutant.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Hic multa de dominio consarcinat Auctor, quae nihil ad dominium pertinent, vel minus proprie ab imperitis forensibus dominio tributa sunt, licet eidem minime conveniant. Primo novam sibi fingit domini distinctionem *iurisdictionis* nempe, et *proprietatis*. Iurisdictio est quid omnino diversum a dominio. Definitur quippe a Cuiacio Paratit. Digest. l. 2, tit. 1, et Paratit. C. lib. 3, tit. 13: *Notio iure Magistratus competens*. Dominium vero est *Ius in re corporali, ex quo libera facultas de re, eiusque fructibus disponendi, eamque vindicandi nascitur, nisi vel lex, vel conventio, vel testatoris voluntas obsistat*, l. 21 Cod. Mandat., l. ult. Cod. de reb. alien. non alienan. Minsyngerus ad pr. Instit. de rer. divis. At quando nam de iurisdictione quis potest pro lubitu dis-

dicem adire liceat, qui civium bona tueatur, et qui eosdem ab iniuriis defendat et vindicet, non licet privato civi rem armis tueri, aut iam expulso, eadem vi, armisque repetere, sed adeundus est iudex, qui auctoritate et sententia sua rem defendat, ab illata iniuria hominem vindicet, ac cuique suum tribuere faciat; alioquin homines in statu belli essent; et cuique liceret, contemptis magistratibus et suprema Principis potestate, propria auctoritate ius suum persequi; quod quidem maximum absurdum est (NOT. ROM. THEOL.).

ponere prout de dominio? Dominium potest vendi, donari, de eo unusquisque arbitrio suo disponere, et ipsius acquisitio a facto nostro dependet. Iurisdictio vero cum ab aliis nobis data sit, ab ipsis nobis potest auferri, quin a nobis vendi aut locari possit, ut fuse demonstrat Heinec. exercit. 33, § 15 et seq.

Sed fortasse pro iurisdictionis dominio, imperium intellexit, quod eminens, seu altum dominium a Grotio lib. 1 de Iur. bell. et pac., cap. 1, § 6, et lib. 3, cap. 20, § 7, omnium primo appellatur, sed merito reprehenditur a Samuel. Cocceio in Comment. ad eumd. Grot. lib. 1, cap. 1, § 6, verum neque hoc sensu recte dicitur dominium Iurisdictionis seu Imperii. Imperio enim utendi in nostra potestate non est, nisi quatenus id bonum publicum expostulet. Unusquisque potest proprium dominium dissipare, resque perdere. Princeps vero, licet alto dominio perfruatur super privatorum bonis, illa nequit distrahere, nisi in extrema Reipublicae necessitate, ex qua sola limitata imperio utendi facultate manifesta ipsius cum dominio resultat repugnantia; Rot. cor. Tanar. dec. 57, num. 24. Cum itaque tantum inter altum dominium, et dominium privatorum intercedat discrimen, rectius appellari debet imperium illud quod gentes altum in Principes contulerunt ad universam tuendam Rempublicam. Ita Cocceius loc. cit., verb. *Maius est dominium: Immo non maius est, sed alterius generis: nam quod Princeps dominio privatorum derogare possit, est consequens iuris tuendi Rempublicam, ad cuius conservationem quilibet de suo tribuere tenetur. Repetendum hic est quod antea monuimus, tutius esse abstinere a voce dominii, ubi de iuribus Principum in subditos agitur, quia vox dominii proprie non significat ius regendi et conservandi, sed id quod directo contrarium est, nimirum potestatem consumendi, abutendi et pro lubitu de re disponendi.* Rursus idem dissert. prooem. ad eumd. Grot. 12, § 237: *Imperium est potestas proprio iure competens ad tuenda iura civitatis. Dominium est facultas domino competens de re sua pro lubitu disponendi. Ex iure Imperii igitur saltem facultas oritur tuendi, et conservandi personas, et res imperio subiectas. Ex dominio autem sequitur facultas etiam perdendi res.* Et inferius § 629, n. 2 et 3: *Dominium, quod vocari solet eminens, est vera pars summae potestatis, quia Doctores voce illa nihil aliud intelligunt, quam effectum imperii, vi cuius Princeps iura subditis quaesita vel ob utilitatem publicam, vel in poenam auferre potest. Negari tamen nequit vocem dominii improprie admodum hic usurpari, quia ex sua natura facultatem abutendi infert, adeoque consultius est, voce illa abstinere, ac ius illud Principi asserere non vi dominii eminentis, sed vi imperii legitimi, seu vi plenitudinis potestatis.*

Nulla autem ratione monstrum illud, vi cuius Principi permissum esse aiunt iura subditis quaesita pro lubitu tollere, ad obiectum imperii referri potest: pugnat enim haec opinio cum essentia summae potestatis, quae unice in tuendo iure consistit. Ita etiam Wolfius, Ius Gentium § 329 in not.

Secundo, non recte dicitur dominium proprietatis. Ubi enim distinguimus dominium, inspicienda sunt dominiorum genera, non species, quae sub eodem genere continentur. Porro: *Dominium est genus, quod plures species seu formas quodammodo complectitur, adeoque dicitur dominium proprietatis, dominium ususfructus, quod etiam proprietatis reddituum nuncupatur, dominium possessionis, dominium usus, dominium servitutis, dominium actionum. Caeterum dominium nihil aliud est, quam proprietas.* Guadagni Comment. in instit. iur. civ. lib. 2, tit. 1 de rer. divis., § 55, ubi in notis multa ex allatis declarat et illustrat. Insuper dominium est attributum hominis qui dominus appellatur; proprietas vero attributum rei quaesitae quae propria dicitur; Guadagni loc. cit.; Vin. Partit. iur. lib. 1, cap. 68, § circa fin.

Rectius igitur in tria genera humanum dominium distinxisset. I. Dominium politicum, quod proprie potestas et imperium appellatur. Galvan. dissert. de Usufruct. cap. 25, n. 1, de quo satis supra. II. Dominium Oeconomicum, quod, vivente adhuc patre, habent filii, qui in potestate sunt, et dominium etiam iure familiae dicitur a Galvan. loc. cit., sed dominium tantum in spe est, quod nullam actionem tribuit, late Guadagn. loc. cit. in not. ad § 53, n. 8 et 9. III. Dominium singulorum de quo proprie hoc loco disputandum erat; vide Guadagni ubi supr. § 53.

Hoc singulorum dominium dividitur in *plenum* et *minus plenum*, ut monet Auctor. *Plenum* quod adnexam habet proprietatem; *minus plenum* quod a proprietate separatum est. Dominium *minus perfectum* rursus dividitur in *directum* et *utile*. Haec posterior divisio inventa fuit a Bart. in leg. *Si quis vi* 17, § *Differentia* n. 5, ff. de acquir. vel amit. poss., et a quamplurimis inde secuta; sed Cuiac. Observ. lib. 11, cap. 35, de Feud. lib. 1 in princ., lib. 2, tit. 9, et ad leg. *In rem* 24 ff. de rei vindicat., et Donello Comment. de Iur. civ., cap. 14 in fin., non placet, eo quia generi, quod dividitur, nullo modo conveniat. Ob commodiorem tamen docendi rationem, cum in foro recepta sit, tolerandam esse existimant Ger. Noodt. ad tit. ff. de divis. rer., § *Postrema rerum*. Heinec. in Pandect. part. 2, § 79, in not.

Aliam, quam utiliorem vocat Heinec. in Pand. part. 2, tit. 1, § 81, dominii divisionem tradunt doctores, *veri* nempe et *ficti*. Verum est quod a veritate facti dependet, nobisque competit in re corporali reapse acquisita. *Fictum*

vero a Praetoris fictione proficiscitur, qui interdum aliquem usucepisse fingit, quamvis adhuc non usuceperit, ut si quis a non domino, quem tamen esse dominum putabat, rem aliquam ex iusta causa acceperit, veluti emptione, donatione, etc., sed nondum ab ipso usucapta sit, vel quod tempus ad id requisitum transactum non fuerit, vel ob aliam similem causam, Guadagn. Instit. iur. civ. lib. 2, tit. 1, § 58, in not.

Postrema, quae a Doctoribus assignatur domini divisioni, speciem potius domini dotis in *naturale* et *civile* respicit, quam ipsius domini genus. *Naturale* dicitur quod in re immobili in dotem data censent Interpretes, constante matrimonio, uxoris esse, ut eadem ipsa soluto matrimonio restituatur: *Civile* vero quod in eadem re immobili maritum habere existimant. Dubitatur tamen an dominium fundi inaestimati in dotem dati in maritum potius quam in uxorem transferatur. Communiter affirmant in maritum transferri, sed hac habita distinctione, ut si non fuerit aestimatus, vel tantum aestimatus ut de ipsius quantitate et qualitate con-

staret, tunc transire quidem dominium, sed civile tantum et revocabiliter in maritum; irrevocabiliter vero si talis aestimatio appareat, ut commode pro venditione haberi possit, et tunc non modo civile, sed et naturale in maritum transfertur. Ita sentiunt Brunem. in Pandect. lib. 23, tit. 3, l. 75; Voet. in Pandect. lib. 23, tit. 3, num. 19; Marcil. ad tit. Instit. *Quibus alienare licet*, § 1; Harpprect. ad princ. eius. tit. instit., n. 22; Pichard. ibid., n. 10, in fin.; Fontanel. de Pact. nupt. claus. 6, gloss. 1, part. 3, n. 18; Rot. cor. Seraphin. dec. 201, n. 28, post Merlin. de Pignor. dec. 39, n. 1, in recent. dec. 91, num. 1, part. 8, dec. 20, n. 4, part. 15, dec. 34, num. 29, part. 17. Alii vero sentiunt dotis etiam inaestimatae verum et absolutum dominum esse maritum. Cuiac. Observ. lib. 10, cap. 32, in comment. ad leg. *In rem* 24 ff. de rei vindicat., et in comment. ad tit. Cod. de iur.; dot. Ioh. Robert. contrav. lib. 3, cap. 9; Vin. ad princ. Instit. titul. *quib. alien. lic.* num. 2, et alii relati a Guadag. Institut. iur. civ. lib. 2, tit. 1, in not. ad § 59.

ARTICULUS II. *Dominium quoad eius subiectum et obiectum.*

SUMMARY. 1. De fide est, Deum esse rerum omnium creaturarum vere et proprie Dominum. - 2. Christus ut homo fuit Dominus absolutus, et directus universorum quantum ad ius et potestatem. - 3. Angeli habent Dominium proprie dictum solummodo suorum actuum liberorum, rerum autem inferiorum et corporearum non habent proprie dominium, sed solum potestatem, gubernativam a Deo delegatam. - 4. Inter has Creaturas inferiores solus homo est Domini capax, ita ut omnes res corporeae inferiores cadant sub Dominium hominis. - 5. Unus homo licite acquirit, et habet Dominium in alium hominem quoad eius opera et servitutem personalem. - 6. Dominium servitutis in alium hominem potest homo acquirere quatuor modis seu titulis, scilicet titulo nativitatis, via emptionis, ratione delicti et iure belli. - 7. Primus modus, scilicet titulo *nativitatis* ostenditur. - 8. Secundus modus, scilicet via *emtionis*, demonstratur. - 9. Tertius modus, scilicet ratione *delicti*, exemplificatur. - 10. Quartus modus scilicet iure *belli*, manifestatur. - 11. Homo non habet Dominium vitae suae, sed ipsum remanet penes solum Deum. - 12. Habet tamen homo Dominium omnium actuum suorum liberorum, etiam interiorum, immo et supernaturalium. - 13. Homo est etiam Dominus suae libertatis. - 14. Item est Dominus propriae famae et honoris. - 15. Nequit tamen homo licite tantum bonum prodigere sine causa, et

maxime quando ex fama se infamantis pendet fama ac infamia alterius. - 16. Uxores habent Dominium et administrationem bonorum paraphernalium; dotalium vero et medietatis bonorum communium Dominium quidem, sed non administrationem. - 17. Filii familias adhuc sub patria potestate constituti habent verum Dominium, plenamque administrationem bonorum Castrensiarum et Quasicastrensiarum, Adventitiorum vero Dominium, non administrationem; profectitiorum autem nec Dominium, nec administrationem. - 18. Religiosi solemniter professi, cuiuscumque sint Religionis, sunt in particulari penitus incapaces omnis Domini, ac iuris bonorum temporalium. - 19. Novitii retinent Dominium bonorum suorum; immo etiam illi, qui in Societate Iesu finito biennio probationis emittunt tria vota simplicia. - 20. Religiosi retinent Dominium, seu quasi Dominium bonorum spiritualium, aliorumque iurium. - 21. Religiosi professi cuiuscumque Ordinis (excepto Ordinem FF. Minorum de Observantia et Cappuccinorum) possunt in communi habere Dominium bonorum temporalium. - 22. Hoc tamen Dominium competens dictis Religiosis in communi non est omnino liberum et independens, sicuti est Dominium saecularium. - 23. Clerici Beneficiati non habent Dominium portionis fructuum, quae honestae sustentationi superfluit, et si illam expendant in usus profanos, peccant mortaliter contra iustitiam et tenentur ad restitutionem. - 24. Sunt tamen Clerici Beneficiati Domini portionis fructuum Beneficii, quae ad congruam ipsorum sustentationem necessaria est. - 25-27. Alia de subiecto et obiecto domini.

- 1 De fide est Deum esse rerum omnium creaturarum vere et proprie Dominum, idque non solum per essentiam, sed etiam titulo creationis et gubernationis. Et patet expresse ex pluribus Sacrae Scripturae locis; Iudith enim 9, dicitur *Dominus totius creaturae*; Sapient. 12: *Omnium Dominus*, et alibi: *Dominus universorum*. Et Genes. 2, huius domini redditur ratio cum dicitur: *In principio creavit Deus Coelum et Terram*; et Esther. 13: *Tu fecisti*

Coelum et Terram. Christus ut homo fuit Dominus absolutus et directus universorum, quantum ad ius et potestatem. Sic communior Doctorum sententia, et patet ex pluribus Sacrae Scripturae locis. Psalm. enim 9, dicitur: *Omnia subiecisti sub pedibus eius*. Ad Hebraeos 2: *Omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei*; et de facto Matthaei 21, intraturus Ierusalem praecepit Christus discipulis, ut addu-

- cerent asinam et pullum, inquires: *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite, Dominus his opus habet.* Angeli habent Dominium proprie dictum solummodo suorum actuum liberorum; rerum autem inferiorum et corporearum non habent proprie dominium, sed solum potestatem gubernativam a Deo delegatam. Quia Angeli non possunt disponere de iis rebus tamquam suis, et in suum commodum, quod proprium est domini, sed solum de mandato Dei, ut Ministri Regii provincias et Urbes, homines, eorumque res gubernant in ordine ad eum finem a Deo intentum; quod ipsum potest vocari dominium saltem iurisdictionis late sumptae; hinc in Scriptura Domini et Principes Regnorum appellantur, ut praesertim Daniel. 10, num. 13, ibi: *Princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti et uno diebus; et ecce Michael unus de Principibus primis venit in adiutorium meum; et ibid., n. 17: Quomodo poterit servus Domini mei loqui cum Domino meo?* Et sic in re communiter Doctores.
- 4 Inter has creaturas inferiores solus homo est domini capax, ita ut omnes res corporeae inferiores, videlicet agri, montes, flumina, plantae, metalla, bestiae, etc., cadant sub dominium hominis: sic communis et patet clare ex illo Genes. cap. 1: *Crescite et multiplicamini, et replete terram, et subiicite eam, et dominamini piscibus maris et volatilibus Coeli, et universis animantibus quae moventur super terram.* Haec autem omnia sunt obiectum domini humani, seu cadunt sub dominio hominis, ut etiam habetur ex Psalm. 8, ibi: *Omnia subiecisti sub pedibus eius* (inferiora scilicet) *oves et boves, etc.* Unus homo licite acquirit, et habet dominium in alium hominem, quo ad eius opera et servitutem personalem. Est communis, et patet ex Genes. 20, Exod. 21, et 1 ad Timoth. 6, ibi: *Quicumque sunt sub iugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur.* Dominium servitutis in alium hominem potest homo acquirere quatuor modis seu titulis; scilicet titulo nativitatis, via emptionis, 7 ratione delicti et iure belli. Primus modus, scilicet *titulus nativitatis*, habetur ex 1. Partum Cod. de rei venditione, ubi statuitur, quod partus sequatur ventrem, id est conditionem matris, adeo ut, non considerata conditione Patris, ex serva nascatur servus et ex libera liber. Hinc ad Gafat. 4 Agar serva Abrahae eidem in servitute generasse filios non liberos dicitur.
- 8 Secundus modus, scilicet *via emptionis*, patet clare, quia cum homo sit suorum operum, suaeque libertatis dominus, potest urgente fame, aut alia iusta necessitate, seipsum in perpetuum vendere, sicut potest famulus aut ancilla ad tempus se alteri locare; hinc S. Paulinus Nolanus Episcopus, ut filium viduae a servitute liberaret, se ipsum servituti subiecit, et hoc ex Scriptura Sacra licitum supponitur;

Exod. 21, Levit. 23 et Deuter. 15. Tertius 9 modus, scilicet *ratione delicti*, patet manifeste, quia sicut propter delicta potest aliquis vita, sic etiam libertate privari per modum iustae poenae, prout in cap. *Ita quorundam* 6 de Iudaeis, ab Alexandro III statuitur, ut Christiani deferentes arma ad Saracenos, aut in eorum navibus piraticis regimen aut gubernationem exercentes, servi fiant capientium et huiusmodi poena propter alia delicta statuitur in 1. *Si manumissus* C. de libertis et eorum liberis, in § *Maxima* Institut. de capitis diminutione; et in can. *De raptoribus*, caus. 36, qu. 1. Quartus modus, scilicet *iure belli*, aperte liquet, 10 quia qui in bello iusto capitur, fit capientis servus. Hinc 1 Petri 2, dicitur: *A quo quis superatus est, huius est servus*; nam quos victores possent licite occidere, possunt etiam morte in servitutem commutata, servare et a servando dicti sunt *servi*, sicuti et dicuntur *mancipia*, quia manu capiuntur. Haec tamen servitus locum non habet inter milites Christianos, apud quos consuetudine immemorabili ab omnibus Principibus observata introductum est, ut capti Christiani non fiant servi, sed pretio soluto in praemium victoris redimantur.

Homo non habet Dominium vitae suae, sed 11 istud remanet penes Deum, hinc homo est solum custos et usuarius vitae suae, non autem Dominus: habetur clare ex Sapientiae 16, ibi: *Tu es Dominus, qui vitae et mortis habes potestatem.* Et quamvis Ecclesiast. 25 dicatur: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit in manu consilii sui, posuit ante eum vitam et mortem, etc.*, hic tamen textus intelligitur communiter de libertate eligendi non vitam et mortem naturalem, sed vitam et mortem accidentalem ac spiritualem, gloriae vel poenae. Habet 12 tamen homo Dominium omnium actuum suorum liberorum etiam interiorum, immo et supernaturalium, ut gratiae, virtutum etc. Est communis. Et ratio est, quia potest homo pleno iure libere uti omnibus dictis actibus tamquam rebus suis et in suum commodum, potestque illos ponere vel non ponere; sine gratia quidem nunquam operabitur supernaturaliter, sed ipsa recepta, adhuc liber est ut agat vel non agat, physice loquendo. Homo est etiam 13 dominus propriae libertatis; est etiam communis. Et ratio est, quia homo potest ea pro suo arbitrio frui et non frui, aut si velit, potest ipsam vendere et se servum constituere; ut patet ex dictis supra n. 8. Homo est pariter 14 dominus propriae famae et honoris; est etiam communis. Et ratio est, quia homo famam suam et honorem libero arbitrio acquirit, sicut alias res, adeoque sicuti est dominus aliarum rerum, quas proprio labore acquirit, ita et famae et honoris. Nequit tamen homo licite tantum bonum prodigere sine causa, et maxime 15 quando ex fama se infamantis pendet fama ac

infamia alterius vel aliorum, sicuti ex fama vel infamia Religiosi pendet fama ac infamia Religionis vel Ordinis; et per hoc in c. *Nolo* 12, quaest. 1, ex verbis S. Augustin. sic dicitur: *Conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo qui fidens conscientiae suae negligit famam suam, crudelis est*; et c. *Non sunt audiendi* 11, quaest. 3, ex verbis eiusdem sic dicitur: *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra*; et ne fama et honor sine iusta causa prodigatur, cavetur Ecclesiastici 41, ibi: *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit, quam mille thesauri pretiosi et magni*.

- 16 Discussa capacitate Domini competentem cui libet homini iure naturae, examinanda venit capacitas Domini competentis variis personis ratione status; unde uxores habent Dominium et administrationem bonorum paraphernalium, dotalem vero et medietatis communium Domini quidem, sed non administrationem. Est communis. Vid. verb. *Bona*, art. 4, ubi late de bonis Paraphernalibus, Dotalibus, Contradotalibus seu antiphenalibus, communibus et propriis coniugum. Filii familias adhuc sub patria potestate constituti habent verum Dominium, plenamque administrationem bonorum Castrensiarum et Quasicastrensiarum; adventitiorum vero Dominium, non administrationem; Profectitiorum autem nec Dominium, nec administrationem. Est communis. Vide verb. *Bona*, art. 4, n. 38, ubi late de bonis Castrensiarum, Quasicastrensiarum, adventitiarum et profectitiarum.
- 18 Religiosi solemniter professi, cuiuscumque sint Religionis, sunt in particulari penitus incapaces omnis Domini, ac iuris bonorum temporalium, ita ut nemo eorum quidpiam suo nomine, seu tamquam proprium possit tenere. Est communissima, et habetur expresse cap. *Cum ad Monasterium* 6 de Statu Monachorum, ibi: *Prohibemus quoque districte in virtute obedientiae, et sub obtestatione divini iudicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat*; et infra: *Quod si proprietas apud quempiam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur, secundum quod B. Gregorius narrat in Dialogo se fecisse*. Et tandem in fine sic concludit: *Nec aestimet abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare*. Et Conc. Trident. sess. 25, cap. 2, de Regul., sic statuit: *Nemini Regularium tam virorum, quam mulierum liceat bona immobilia vel mobilia, cuiuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere vel retinere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur*.

- 19 Dicitur notanter Religiosi solemniter professi, qui Novitii retinent Dominium bonorum suorum; immo etiam illi, qui in Societate Iesu, iam extincta, finito biennio probationis emit-

tunt tria vota substantialia, sed simplicia solum Paupertatis, Castitatis et Obedientiae, adhuc retinent Dominium bonorum suorum, quamvis eo Dominio licite uti non possint sine consensu Superioris propter votum simplex paupertatis, iuxta Constitutionem Gregorii XIII, incipient. *Ascendente Domino*. Dicitur etiam notanter bonorum temporalium, quia per votum paupertatis Religiosi non renuntiant bonis spiritualibus et omnibus omnino iuribus, cum iurium et bonorum spiritualium possint Religiosi habere Dominium vel quasi Dominium; retinent enim Religiosi ius honoris ac famae suae ex Divo Thoma 2-2, qu. 186, art. 7 ad 4. Item ius suffragii activi et passivi, ius suscipiendi alimenta et vestimenta, de bonis communibus Monasterii, et ius Domicilium habendi intra Ordinis Monasteria vel huiusmodi. Est communis ac certa.

Religiosi professi cuiuscumque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Observantia et Cappuccinorum) possunt in communi habere dominium bonorum temporalium. Est communis ac certa habetur expresse ex Concilio Tridentino sess. 25, cap. 3, de Regularibus, ibi: *Concedit Sancta Synodus omnibus Monasteriis tam Virorum, quam mulierum mendicantium, exceptis domibus Fratrum Sancti Francisci Cappuccinorum et eorum, qui Minores de Observantia vocantur, etiam quibus aut ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat*. Et colligitur etiam ex cap. *Exiit qui seminat* 3 de verb. significatione in 6, ubi Nicolaus III declaravit tamquam aliquid particulare bonorum mobilium et immobilium Dominium non competere Fratribus Minoribus, etiam in communi sed Papae; ergo supponit Communitatibus aliorum Religiosorum competere. Hoc tamen Dominium competentis dictis Religiosis in communi non est omnino liberum et independens, sicuti est Dominium saeculare; quia saeculares possunt libere disponere de rebus suis, Religiosi autem nequeunt alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretiosa, nisi ex iusta causa et servatis debitis iuris solemnitatibus, atque assensu Summi Pontificis; quod si secus fiat, alienatio est nulla et irrita, et tam sic alienans, quam sic alienata suscipiens incurrit poenam excommunicationis ex Extravagant. *Ambitiosae* de rebus Eccles. non alienand.

Clerici Beneficiati non habent dominium portionis fructuum, quae honestae sustentationi superfluit, et ideo nisi illam in pauperes, aut usus pios expenderint, peccant mortaliter contra iustitiam et tenentur ad restitutionem. Est communis omnium Canonistarum, ut dicit Navarr. tract. de redditibus, qu. 2, quibus consentiunt plurimi Theologi recentiores, immo omnes an-

tiqui, ita ut dixerit Maior Professor Parisiensis, ante ipsius aetatem nullum tenuisse contrarium, et Paulus Comitulus dicit, contrariam opinionem esse novam, ac periculosam post mille et quingentes annos in Christi Ecclesiam invectam; Archidiaconus Canonista celeberrimus in c. *Statutum*, § *Assessorum*, de rescriptis in 6, dicere non dubitavit, contrariam opinionem esse Iuris haeresim; Petrus Sotus in tractatu de Vita Sacerdotum, in principio dicit: *Contrarium credimus errorem gravissimum saltem contra bonos mores et iustitiam, quidni etiam contra Scripturam*. Et nostra conclusio ostenditur auctoritate Sacrorum Canonum, Conciliorum et SS. Patrum, qui dicunt redditus Ecclesiasticos superfluos honestae sustentationi Beneficiorum, esse bona pauperum seu Ecclesiae, atque adeo furtum et Sacrilegium committi, quando in usus profanos expenduntur. Canones praecitati sunt sequentes; c. *Quia* 8, can. *Episcopus* 23, c. *Res Ecclesiae* 26, caus. 12, qu. 1; c. *Apostolicos* 13, c. *Quisquis* 16, caus. 12, qu. 2; can. *Pontifices* 3, caus. 12, qu. 3; can. *Revertimini* 65, c. *Decimae* 66, c. *Quoniam* 68, caus. 16, qu. 1; cap. *Fraternitatem* 2 de donationibus; cap. *Cum ex eo* 34 de election. et electi potest. in 6. Concilia praesumpta sunt: Aquisgranens. 1, cap. 116, Agathen. cap. 16, Carthaginens. cap. 46, et alia. Sancti Patres praecipui sunt S. Gregorius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Fulgentius, Bernardus, Thomas, Raymundus, Antoninus et alii, quos omnes cum suis sententiis, et Iurum textibus adducere nimis oblongum esset; vide verb. *Beneficiatus*, art. 1 per tot., et signanter a num. 38 usque ad finem, ubi abunde probata remanet haec nostra sententia, et solum hic adde auctoritatem Divi Laurentii Iustiniani, lib. de Institut. et regimine Praefatorum, cap. 4, sic expresse dicentis: *O quanta abusio, Christi ditari divitiis et Christo nihil velle dare; nonne thesauri Christi sunt facultates Ecclesiae? Unde temporalia sunt Ecclesiis praerogata? nonne propter Christum? nonne ut Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui possides, retinere quod alienum est, ne furti deprehendaris in causa*; et aliam clarissimam auctoritatem D. Bernardi in Epist. 2, circa

finem sic loquentis: *Quidquid praeter necessarium victum, simplicem vestitum de altari retines, tuum non est, sacrilegium est, rapina est*.

Sunt tamen Clerici Beneficiati domini portionis fructuum Beneficii, quae ad congruam ipsorum sustentationem necessaria est, adeoque possunt pro suo libitu de illa portione disporre in usus honestos, v. gr. donando, legando, dando consanguineis vel aliis ea, quae parce vivendo in victu, vestitu aliisque congruis impendiis subtrahunt vel reservant, quod licite expendere potuissent. Est communis. Et ratio est, quia illa pars bonorum necessaria congruae sustentationi Beneficiati tamquam iam ad usum pium expensa, pleno Dominio ad ipsum spectat; ita ut libere ac licite possit de illa disporre tamquam de re sibi applicata iusto titulo sustentationis debita; sicut enim Miles saecularis sit Dominus stipendii sibi concessi, ita et miles spiritualis; tum quia ideo Clericus fit Dominus acquiritorum per ministerium Clericale, id est per Missae celebrationem, per Conciones, per Confessionum exceptionem, per cantum et huiusmodi, quia sunt iusta merces et stipendium laboris; sed ita est de portione praefata, ergo etc. Vide verb. *Beneficiatus*, art. 2 per tot., ubi multa ad rem facientia.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De materia huius articuli ita paucis disserit Samuel Coccei dissertat. prooem. ad Grot. 12, lib. 4, c. 3, § 244 et sequent.: *Subiectum, inquit, domini sunt Homines ratione praediti. Unde dominium acquirere non possunt bruta, infantes, furiosi, summe ebrii etc. Deficit enim animus sibi tenendi. Obiectum sunt res corporales, quae in proprietatem venire possunt, mobiles et immobiles, non vero res incorporales, nec iura universitatis, nisi quatenus corpori cohaerent, nec res natura communes*.

De mari, an illud esse possit subiectum domini, quaestio est, quae suos hinc inde habet Auctores. Confer Grotium, Seldenum, Ionstonum, Burgum, Welvodum, Pontanum, Graswinckelium, Puffendorium, Huberum, Iacobum Gothofredum, Boeclerum, Van-Bynkersoek, Christ. Thomasium, aliosque.

illae, quae nullius sunt, fiunt primi occupantis. - 7. Hinc licitum est quaelibet animalia ferina et silvestria nondum ab aliquo comprehensa prosequi et capere, ita ut statim fiant capientis. Idem est de iis quae ex domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt. - 8. Capientes autem animalia in leporariis, vivariis, stagnis, sylvis non amplis et circumdati, non acquirunt eorum dominium, sed tenentur restituere. - 9. Ita etiam animalia domestica seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansuefacta, quamdiu redire solent, non sunt primo capientis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino comparenti restituenda. - 10. Feram autem lethaliter vulnerans, et eam insequens moraliter certo capturus acquirit ipsius Dominium, et si ab alio capiatur, est ei restituenda. - 11. Si vero fera aut avis

ARTICULUS III. *Dominium quoad modos ipsum acquirendi.*

SUMMARYUM. 1. Dominium rerum tribus modis acquiri potest, scilicet Iure naturali seu Gentium; Iure civili atque Canonico; Iure particulari privati alicuius contractus seu conventionis. - 2. Iure naturali seu Gentium, qualium rerum acquiratur Dominium. - 3. Iure civili atque Canonico, qualium rerum acquiratur Dominium. - 4. Iure particulari privati alicuius contractus seu conventionis qualium rerum acquiratur Dominium. - 5. Iure naturali seu gentium acquiritur rerum dominium multipliciter, scilicet, Occupatione, Alluvione, Specificatione, Accessione, Confusione, Commixtione et fructuum Perceptione. - 6. Per Occupationem res

sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis. - 12. Si autem dubium foret, an qui vulneravit ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de aequitate esset dividenda inter vulnerantem et capientem. - 13. Eadem ratione si quis animal vagum insequatur, et illud in retia alterius incidit, tunc uterque habet ius illud capiendi, unde de aequitate est inter ipsos dividendum. - 14. Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicuius piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acquirit statim eius dominium, unde si alter ex eius retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus. - 15. Quando apes ex proprio alveario ita evolant, ut illarum reversio vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi, etiam si forent in fundo prioris domini. - 16. Si autem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem. - 17. Res incertae habentes dominium, sed ignotum, non cadunt sub dominio primi inventoris, seu primo occupantis, sed qui eas invenerit, obligatur eas restituere veris dominis, si per sibi debitam diligentiam cognoscere possit. - 18. Res seu pecuniae incertae inventae si post diligentem inquisitionem non compareat earum dominus, sunt in pauperes, seu ad alium pium usum applicandae, nisi ipse inventor pauper sit, ad num. 20. - 21. Opposita tamen sententia defenditur a plurimis classicis Doctoribus. - 22. Si res inventa derelicta fuerit, fit inventoris qui primo occupat. - 23. Si res inventa sit de illis, quae numquam dominum habuerunt, fit primo occupantis. - 24. Merces, aut quaevis alia bona reperta in litore maris aut fluminis post naufragium non sunt primo capientis, aut fisci, sed restitui debent. - 25. Piscantes bona naufraga in mari tenentur restituere domino, sicuti debent domino restitui ea, quae eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione etc., et etiam oves aut alia animalia ex lupi faucibus erepta. - 26. Thesaurus proprie dictus definitur; et ipse iure naturali et gentium transit in Dominium inventoris occupantis. - 27. Si thesaurus inventus sit in proprio fundo, totus est inventoris. - 28. Si thesaurus inventus sit in fundo alieno casu fortuito, dimidius erit domini fundi et dimidius inventoris. - 29. Si thesaurus inventus sit ex industria in fundo alieno, erit totus domini fundi. - 30. Si dominus consensit ut quis in fundo suo thesaurum quaereret, standum est pacto inito; si autem nullum initum sit pactum, fieri debet divisio ad aequalitatem, nisi dominus cessisset partem suam; si autem inventor certo scierit ibi latere thesaurum, et simulaverit se nihil scire fingendo aliam necessitatem terrae effodiendae, thesaurus erit totus domini fundi. - 31. Si fundus habet duos dominos, unum directum et alterum utilem, thesaurus inventus casu fortuito, erit dimidius inventoris; et alter dimidius thesauri erit inter illos dominos ex aequo dividendus. - 32. Si autem thesaurus fuerit ex industria inventus sine consensu alterius domini; tunc erit totus dividendus inter ipsos dominos, et nihil debetur inventori. - 33. Si vero inventor fuerit unus ex ipsis dominis fundi v. gr. fuerit dominus utilis, ut Feudatarius vel Emphyteuta, tunc ipse dominus utilis inventor debet reddere domino directo solummodo quartam partem; et sibi reservare alteram quartam partem, quatenus est eius fundi dominus et integram medietatem, quatenus est inventor. - 34. Tanto iure non gaudet Depositarius et Hypothecarius. - 35. Si vero casu fortuito thesaurum inveniunt in illo loco sibi deposito aut impignorato, tunc dimidius thesaurus erit domini fundi, et dimidius inventoris seu inventorum. - 36. Thesaurus inventus in loco publico spectante ad Principem seu fortuito, media pars debet esse inventoris, et media pars Principis seu Communitatis. - 37. Thesaurus aut inventus in loco omnino publico, et communi ad nullius speciale Dominium proprietatis spectante, quamvis spectet ad Dominium Iurisdictionis alicuius Principis vel Communitatis, totus

est inventoris, et non Principis vel Communitatis. - 38. Thesaurus ex industria quaesitus et inventus in loco sacro vel Religioso, inscio aut invito Praelato, fit ipsius Praelati seu Ecclesiae. Ex consensu autem vel fortuito requisitus, dividendus est pro medietate inter inventorem et Praelatum seu Ecclesiam. - 39. Thesaurus arte magica inventus in omni casu post sententiam Iudicis adjudicatur fisco vel in toto, sit otus fuisset inventoris, vel solum in parte, quando una sola pars inventori contingere debeat. - 40. Sciens in agro alieno esse thesaurum, potest illum emere eodem pretio, ac si ibidem thesaurus non lateret, ac postea, empto agro, totum thesaurum tamquam verus Dominus in conscientia retinere. - 41. Emens rem mobilem, in qua thesaurus latebat, etiam priori venditori ignotus, si ipsum inveniat, acquirit sibi thesaurum totum; nec de eo tenetur quidpiam venditori. - 42. Miles qui hosti saccos lupulo refertos abstulit, in quibus laminae aureae vel argenteae erant conditae, si postea saccos vendidit, non habet ius ad laminas neque ad pretium pro illis exigendum. - 43. Leges circa thesaurorum applicationem factae, quando sunt poenales, non obligant in conscientia ante sententiam Iudicis. - 44. Quando autem non sunt poenales, obligant in conscientia ante omnem sententiam Iudicis. - 45. Ea, quae hactenus dicta sunt de thesauris, procedunt secundum ius commune. Si autem in aliqua Provincia sint aliae leges particulares, vel consuetudines hac de re iustae, sunt servandae. - 46. Iure naturali, seu gentium acquiritur rerum dominium etiam per alluvionem. - 47. Alluvio est duplex, alia latens, alia patens et quae sit utraque. - 48. Augmentum fundi factum per Alluvionem latentem est eius cui adiungitur; augmentum autem factum per alluvionem patentem, remanet illius, cuius prius erat. - 49. Insula per alluvionem de novo nata, cuius sit? et cuius sit alveus a fluvio derelictus. - 50. Incrementum alluvionis quoad substantiam fit domini proprietarii fundi, cui accedit; quoad usumfructum autem, si sit incrementum latens, accrescit usufructuario; si vero sit incrementum patens, accrescit Domino proprietario. - 51. Iure Gentium acquiritur rerum Dominium etiam per *Specificationem*; et quid per specificationem intelligatur. - 52. Si quis ex aliena materia faciat speciem, quae semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquirit dominium illius speciei; e contra si quis ex aliena materia faciat speciem, quae possit iterum reduci ad priorem materiam, non acquirit dominium illius speciei, sed dominium manet apud illum, cuius fuit materia. - 53. Iure gentium acquirit rerum dominium etiam per *Accessionem*. Quando dicatur *Accessio* seu adiunctio. - 54. Si annulo accedat seu coniungatur gemma; si vesti intextatur purpura, gemma et purpura spectabunt ad dominium illius, cuius erat annulus et vestis. - 55. Remanet tamen ipsi obligatio reddendi alteri aestimationem rei suae, sive bona, sive mala fide usurpata. - 56. Sic iure *Accessionis* si quis in suo fundo ex aliena re aedificaverit, is fit dominus aedificii; diruto tamen aedificio materiae dominus eam vindicare poterit, nisi antea ipsis pro materia satisfactum sit. - 57. E contra vero, si quis in alieno solo sua materia aedificaverit, aedificium erit illius, cuius est solum; et si talis aedificans scivit solum esse alienum, nihil pro opera et materia sua repetere poterit in foro externo, etiamsi aedificium diruatur. - 58. Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide in alieno fundo aedificaverit, potest repetere pretium materiae et expensarum. - 59. Et a fortiori si bona fide ignoravit solum esse alterius. - 60. Sic etiam iure *Accessionis*, si quis alienam plantam in suo fundo posuerit et radices egerit, fit statim sua. - 61. Sic si arbor in confinio posita in duorum dominorum fundo radices egerit, aequaliter communis erit ambobus. - 62. Arbor vicina ut fiat tua, non est satis quod radices aliquas, et etiam aliquos ramos proiciat in fundum tuum, sed requiritur ut origo, seu truncus in tuo fundo crescat. - 63. Sic etiam iure *Accessionis* frumenta sata in fundo alieno fiunt illius, cuius est fundus. - 64. Si

bona fide severit, potest repetere impensas, e contra si severit mala fide. - 65. Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide severit, potest, ut volunt multi, repetere premium materiae et expensarum, secundum aestimationem utilitatis. - 66. Sic etiam iure *Accessionis* scripturae seu literae, etsi aureae sint, chartis vel membranis cedunt. - 67. Hodie tamen, quia charta vilis est pretii, consuetudo praevaluit, ut charta cedat scripturae, etiamsi mala fide esset conscripta. - 68. Sic etiam iure *Accessionis* pictura vilior, quam tabula valde pretiosa, cedit tabulae, soluto tamen a Domino tabulae pretio picturae ipsi pictori, si bona fide pinxit, alias de iure nihil. - 69. Si autem pictura pretiosior sit quam tabula, ut plerumque accidit, tunc tabula cedit picturae. - 70. Iure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Confusionem* et *Admixtionem*. - 71. Confusio quid sit. - 72. Admixtio quid sit. - 73. Assignatur differentia inter *Admixtionem* et *Confusionem*. - 74. Assignatur prima regula ad dignoscendum ad quem spectet rerum dominium in confusione. - 75. Assignatur secunda regula pro confusione. - 76. Assignatur prima regula ad dignoscendum ad quem spectet rerum Dominium in admixtione. - 77. Assignatur secunda regula pro Admixtione. - 78. Pro acquirendo Dominio alienae pecuniae per admixtionem cum propria; speciale quid videtur statutum, ut tenet una Doctorum sententia. - 79. Alia autem Doctorum sententia communior et probabilior tenet pro acquirendo rerum Dominio per *Admixtionem*, eandem esse rationem de pecunia, ac de frumento mixto et huiusmodi mixtibilibus, et pro discernendo ad quem spectet dominium etc. tradit duas

regulas. - 80. Assignatur prima regula ad dignoscendum ad quem spectet dominium pecuniae, frumenti, huiusmodi, quando mixtio facta est uno volente, altero nolente aut sciente. - 81. Assignatur secunda regula pro eodem fine. - 82. Qui pecuniam, vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam, cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, acquirit totius cumuli dominium, et remanet cum obligatione resarciendi totum damnum domino pecuniae. - 83. Qui pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicuius debiti, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente domino pecuniae ad nihil tenetur. - 84. Qui autem pecuniam furtivam accepit bona fide gratis vel lucratione, et ita commiscuit cum sua, acquirit quidem dominium ipsius, ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur domino restituere in aequivalente. - 85. Iure Gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Fructuum perceptionem*. - 86. Iure Civili atque Canonico, acquiritur potissimum mediante *Praescriptione* et *Usucapione*. - 87. Iure Particulari privati alicuius Contractus acquiritur per *Emptionem*, *Donationem*, etc. - 88, 89. Modi quibus olim Dominium privatum inductum est. - 90. Contractus titulum et causam praebent pro acquirendo Dominio. - 91. Quomodo Dominium acquiritur iure Gentium. - 92. Distinctio inter alluvionem et inundationem. - 93. Duo acquirendi modi, *Foetura* et *accessio*. - 94. De Accessione. - 95. Quid per Alluvionem acquiri possit. - 96-129. Alia de Dominio opportune notanda ex Edit. Barbiell.

- 1 Dominium rerum tribus modis acquiri potest, scilicet Iure naturali seu gentium; Iure Civili atque Canonico; Iure particulari privati
- 2 alicuius contractus seu conventionis. Iure naturali seu gentium acquiritur dominium rerum,
- 3 quae nullius sunt. Iure Civili atque Canonico acquiritur Dominium rerum, quae quidem alicuius sunt, sed praefixo per leges et Canones
- 4 tempore possidentur. Iure particulari privati alicuius contractus seu conventionis acquiritur dominium rerum, quae sunt alicuius tamquam domini et possessoris, sed in alium transferuntur per donationem, venditionem aut alium
- 5 contractum. Iure naturali seu gentium acquiritur rerum dominium multipliciter, scilicet Occupatione, Alluvione, Specificatione, Accessione, Confusione, Commixtione et fructuum Perceptione.
- 6 Iure naturali seu gentium acquiritur rerum Dominium primo per Occupationem, ratione cuius res illae, quae nullius sunt, fiunt primi occupantis, textu expresso in § *Ferae* Instit. de rerum divis., ibi: *Ferae igitur bestiae et volucres, et pisces et omnia animalia, quae mari, coelo et terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, Iure gentium statim illius esse incipiunt; quod enim ante nullius est,*
- 7 *id naturali ratione occupanti conceditur.* Hinc licitum est quaelibet animalia ferina et silvestria,

nondum ab aliquo comprehensa, prosequi et capere, ita ut statim fiant capientis, ubicumque capiantur. Idem est de illis, quae ex domini potestate elapsa in pristinam libertatem redierunt; lib. 2 Instit. de rerum divis., cit. § *Ferae*. Capientes autem animalia in leporariis, vivariis, stagnis, sylvis non amplis et circumdatis, non acquirunt eorum Dominium, sed tenentur restituere, cum adhuc habeant proprium dominium. Est communis. Ita etiam animalia domestica seu naturaliter mansueta, sicut et ferina mansuefacta, quandiu redire solent, non sunt primi occupantis, etiamsi longe aberraverint, sed sunt domino competenti restituenda; lib. 2 Institut., tit. 1, § *Pavonum* 15, et § *Gallarum* 16.

Quando duo vel plures ad occupationem concurrunt, v. gr. unus feram vulneravit et alter eam cepit, tunc si fera fuit vulnerata lethaliter, et percussor eam insequens moraliter certo erat ipsam capturus, ipse vulnerans acquirit ipsius dominium et consequenter si ab aliquo capiatur, est restituenda; quia tali vulnere lethali iam censetur ipsam cepisse⁴. Est communis. Si vero fera, aut avis sit ita leviter vulnerata, ut adhuc fugere possit, tunc si alius eam fugientem capiat, est ipsius capientis, quia naturalem libertatem non amisit. Sic Doctores communiter.

Si autem dubium foret, an qui vulneravit¹²

⁴ Non modo communis non est Auctoris opinio superius tradita, sed omnino opposita sententiae Iustiniani, § *Illud* 13 de rer. divis.: *Alii vero putaverunt non aliter tuam esse, quam si eam ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quod multa accidere soleant ut eam non capias; et ita sentiunt contra Trebutii sententiam, Grot. de lur. bell. et Pac. l. 2, cap. 8, § 3 circa fin. Ibique Samuel. Coccei vers. Atque ideo vul-*

nerasse, idque licet fera lethaliter vulnerata sit. Harprett. ad § 13, n. 83, Instit. de rer. divis. Perez hoc tit. Cum enim rei, quae nullius est, dominium apprehensione tantum acquiratur, hinc ferae fugientes adhuc dominium acquisivisse nemo dici potest, qui spem tantum capiendi habet. Duaren. de acquirend. rer. Domin. c. 2, t. 2, p. 544, coll. 1 in fine (EDIT. BARBIEL.).

ratione talis vulneris esset capturus, nec desiisset prosequi feram vulneratam, tunc de aequitate esset dividenda inter vulnerantem et capientem, tamquam duas concausas acquisitionis ferae, secundum proportionem concausalitatis; Layman l. 3 de iust., tract. 1, c. 5, num. 12; Henn. tom. 2 de iust. et iure, tract. 3, disp. 4, qu. 1, conclus. 1, resolut. 2; Sporer et alii passim.

- ¹³ Eadem ratione si quis animal vagum insequantur, et illud in retia alterius incidat, tunc uterque habet ius illud capiendi; unus quia retibus suis deprehensum est, alius quia sua opera et industria incidit unde de aequitate est inter ipsos dividendum secundum proportionem concausalitatis. Si piscis reperiatur ita inextricabiliter implexus in retibus alicuius piscatoris, ut nullatenus possit evadere, acquirit statim eius dominium; unde si alter ex eius retibus ipsum eripiat, tenetur ad restitutionem; secus autem est dicendum si piscis adhuc poterat se eripere ex illis retibus, quia tunc fiet prius apprehendentis, eo quod defectu sufficientis apprehensionis nondum piscator censebatur illius dominus; de aequitate tamen est piscatori aliquid concedendum iuxta proportionem industriae et probabilitatis praedae capiendae. Ita Doctores
- ¹⁵ passim. Quando apes ex proprio alveario ita volant, ut illarum reversio vel apprehensio desperetur, tunc licite possunt a quolibet apprehendi, etiamsi forent in fundo prioris domini, quia sicuti avis nidificans ad parietem domus alicuius non est sua, ita nec examen apum in fundo alterius existens censetur suum, cum iam evolando nativam libertatem recuperaverit. Est
- ¹⁶ communis per iura mox citanda. Si autem apes alterius alveare occupant, fiunt ipsius, maxime si ipsum apertum retineat etiam ad hunc finem; l. 3, 4, 5 ff. de acquirendo rer. Domin., et l. 3, § *Item feras*, de acquirenda possessione, et Instit. de rerum division., § *Apium quoque*.
- ¹⁷ Res incertae, quae scilicet habent dominium, sed ignoratur quis ille sit, ut sunt res casu amissae, atque ab altero inventae, aut quae in periculo naufragii proiectae fuerunt in mare, et postea ad littus evaserunt, non cadunt sub dominio primi inventoris seu primi occupantis, sed qui eas invenerit, obligatur eas restituere veris dominis si eos dignoscere possit, et tenetur ad dominos illos dignoscendos moralem diligentiam adhibere eoque maiorem, quo res perdita et ab alio inventa maioris est momenti. Est communis et ratio est clara; quia ille qui amisit eiusmodi res seu pecunias, earum dominus esse non desinit, cum autem unaquaeque res reddi debeat domino suo, stat clarum ipsum inventorem teneri illas reddere propriis dominis, textu expresso in c. *Si quis* 6, caus. 14, qu. 5, ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: *Si quid invenisti et non reddidisti, rapuisti*; et in can. *Multi* 8, ead. caus. et quaest., ubi ex verbis

S. Hieronymi sic habetur: *Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant, et dicunt: Deus mihi dedit, cui habeo reddere? discant ergo peccatum hoc esse simile rapinae, si quis inventa non reddat.*

Res seu pecuniae incertae inventae, si post ¹⁸ diligentem inquisitionem non compareat earum dominus, sunt ad pium usum, seu in pauperes applicandae, nisi ipse inventor pauper sit, quia tunc posset sibi reservare in toto vel in parte, considerata quantitate rei inventae ac inopiae suae; sic S. Thomas 2-2, qu. 66, art. 5; Scotus in 4, dist. 15, qu. 2 ad argumenta; S. Antonin., Caietan., Abbas, Paludanus, Silvester, Covarr., Navarr., Valent., Medin., Turrian., Lessius, Filliuc. tr. 32, n. 85; Medina tom. 3, tr. 2, disp. 764; Vasquez de restitut. c. 5, § 4, n. 43, ubi dicit pro hac sententia stare omnes Auctores excepto uno Soto; Reiffenstuel Theol. moral. tract. 7 de iust. et iur., dist. 3, qu. 1, num. 8; Sporer tom. 2, tract. 4, n. 110, quam sententiam Card. de Lugo, tom. 1, disp. 9, sect. 12, n. 139, dicit esse veriolem; Layman, lib. 3, tract. 1, c. 5, n. 24, vocat piam et tutiorem; Castropalao putat in praxi sequendam; et sic tenent alii plurimi. Et ratio est, quia res seu pecuniae inventae sciuntur esse alicuius, nec eorum Dominium amisit, qui eas perdidit: ergo si ipsimet domino restitui non possunt, restitui debent iuxta eius voluntatem praesumptam; atque in eo casu rationabiliter debet praesumi, quod voluntas domini sit, ut pauperibus atque aliis piis causis applicentur, quatenus quod ei corporaliter restitui non potest, spiritualiter restituatur; et quod ipsi non potest prodesse temporaliter, prosit saltem aeternaliter. Nec obstat, dicit Card. de ¹⁹ Lugo loc. cit., quod Dominus sit mortuus et forte damnatus; nam in hoc casu debebit respici voluntas haeredum, ad quos talium rerum seu pecuniarum Dominium est devolutum, qui praesumuntur velle offerri saltem pro se prout magis expediet. Nec etiam obstat, quod tales res seu pecuniae inventae possint esse alicuius infidelis seu haeretici, cui aeternaliter nihil sint profuturae; quia ut dicit Molina loc. cit. nulla est gens tam barbara, quae non putet eleemosynas esse bona opera; et si re ipsa a Christianis dentur pauperibus, actus dantis et oratio pauperis potest prodesse cuivis etiam infideli. Tum quia a Summis Pontificibus sunt concessa ²⁰ privilegia variis Ordinibus, qui etiam sub excommunicatione possunt compellere detentores talium rerum, seu pecuniarum inventarum, ut eas sibi tradant pro redemptione captivorum, seu pro aliis piis usibus; ergo signum est debere pauperibus vel ad pias causas. De dictis privilegiis vid. Castrop. de iust. part. 19, et Haunoldum tom. 5, a num. 31. Et de facto Catechismus Romanus, part. 3, c. 8, n. 16, sic statuit: *Si rerum inventarum Dominus nulla*

ratione inveniri potest, illa sunt bona in usus pauperum conferenda.

- 21 Nihilominus si dominus non reperiatur post factam diligentem inquisitionem, Sotus, Ledesma, Sa, Sarmiento, Navarra, Mendo, Escobar, Diana p. 1, tr. 8, R. 12, dicunt inventorem posse retinere sibi res seu pecunias inventas, quam sententiam Platel., p. 3, num. 728, dicit non esse improbabilem; Amic., Tambur., Dicastill. l. 2, tom. 2, dist. 9, n. 491; Burghaber. cent. 1, caus. 69; Ills. tom. 4, d. 2, n. 259, vocant probabiliozem; Lessius, Malder., Med., Aragon., Lopez, Salas, Henriq., Rodriq., Lugo loc. cit., n. 139; Sporer loc. cit., num. 183, agnoscunt probabilem; Layman loc. cit., et Castropal. de iustitia p. 19, num. 4, dicunt esse valde probabilem; Diana part. 2, tom. 3, R. 5, vocat in praxi tutam, Haun. tom. 5, num. 26 defendit speculative probabiliozem et tamquam in praxi securam¹.
- 22 Si res inventa fuerit derelicta, fit inventoris, qui primo occupat; l. 1 ff. pro derelicto. Res autem habetur pro derelicta, quando dominus ita se gerit circa illam rem, ac si eam amplius non curaret ut propriam, eiusque Dominium negligere censeatur, utpote qui vel tam procul recedit, ut verisimile sit eum nunquam reversurum, vel si revertatur, rem tamen non petiturum, maxime usu consumptibilem; aut si prope est, tamen cum possit recuperare, rem non inquiri, nec repetit et recuperare negligit. Est communis, et habetur § penult. Instit. de
- 23 rer. divis. Si res inventa sit de illis, quae nunquam dominum habuerunt, ut insula in mari nata, gemmae et lapilli in maris littore, fit primo occupantis; quod enim ante nullius est, naturali iure occupanti conceditur; leg. *Adeo, § Insula*, ff. de acquirendo rerum dominio.
- 24 Merces et quaevis alia bona reperta in littore maris aut fluminis post naufragium non sunt primo occupantis, aut fisci, sed domino restitui debent; leg. *Navigia* Cod. de furtis. Est communis Doctorum; et ratio est, quia dominus rei suae dominium non amittit, nisi ipse consentiat, sive eam pro derelicta habeat; in hoc autem casu, quod ratione tempestatis rem proiciat in mare ad evadendum naufragium, aut in naufragio ipsam amittat, dominus non consentit, nec pro derelicta habet; quin potius libentissime retineret vel recuperaret, quocumque modo posset, quamvis necessitate compul-

sus eiecerit, vel impossibilitate deterritus spem recuperandi per se abiciat; § 48 Institut. de rer. divis., l. 21, § 1, ff. de acquir. vel amittend. poss. Tum quia talia bona in littore inventa retinere est contra ius naturale, utpote alieni occupatio et magna in miseros crudelitas, ut inquit Cassiod. lib. 4 var. Epist. 7, ibi: *Crudelitatis genus est ultra naufragium velle saevire, et illos ad dispendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania elementa dedisse*; unde excommunicantur in Bulla Coenae qui bona Christianorum naufragantium in littore reperta surripiunt animo retinendi. Hinc pi-
scantes bona naufraga in mari tenentur restituere domino; sicuti debent domino restitui ea, quae eripiuntur ex incendio, vastatione, inundatione, etc., et etiam oves, aut alia animalia ex lupi faucibus erepta, sive adhuc vivant, sive non, per cit. Iura sub n. 24. Nec refert, quod eas res dominus nunquam recuperaturus fuisset, quippe certo perituras, nisi talis piscator, seu ereptor illas magna industria, labore, periculo vitae ab interitu liberasset, ut habetur ex l. *Pomponius* 44 ff. de acquir. rer. domin., ubi dicitur, quod quaelibet res nostra, quantumcumque periclitetur, manet nostra quandiu non est consumpta; et sic tenet communis Doctorum, qui tamen dicunt posse talem Piscatorem seu Ereptorem compensationem laboris, ac periculi sui debite aestimatam Iure exigere, quia domini negotium utilissime gesserunt².

Thesaurus proprie dictus (qui l. *Numquam* 31, ff. de acquir. rer. domin. definitur quod sit *vetus quaedam depositio pecuniae, cuius non extat memoria, ut iam dominum non habeat*) iure naturali et gentium transit in dominium inventoris occupantis; est communis; quae enim nullius sunt, iure naturae et gentium fiunt primo occupantis; thesaurus autem in nullius dominio existit, adeoque etc. De iure autem civili in discernendo ad quem spectat thesaurus, opus est distinctione. Si enim thesaurus inventus sit in proprio fundo, totus est inventoris; Instit. de rerum divisione, § *Thesauros*, ubi sic expresse dicitur: *Thesauros, quos quis in loco suo invenerit, D. Adrianus, naturalem aequitatem secutos, ei concessit, qui eos invenerit*.

Si autem thesaurus inventus sit in fundo alieno, vel inventus est non data hoc opera, sed fortuito, v. gr. arando, seu fodiendo et huiusmodi, tunc dimidius erit domini fundi et

¹ E. R. Auctores hic citati in rebus moralibus cum plerisque n. 18 citatis, non sunt comparandi; nec sola nomina eiusdem sunt ponderis et valoris ac sint auctoritates Sanctorum, Catechismi Romani atque rationes. Vide Cuniliati tract. 9 de 7 Decal. Praecepto (EDIT. BARBIEL.).

² Quid vero si dominus rerum naufragii causa projectarum eas non vindicet? Cui hoc casu dici debent acquisitae? Plerique hoc iure utuntur, ut si dominus rei naufragio in litus eiectae infra annum et diem ad

vindicandum non advenerit, duae partes acquirantur fisco, tertia inventori. Coccenius de iur. marit. lib. 1, c. 7, n. 10. Alii vero putant res omnes acquiri fisco, si Dominus infra annum non compareat et dominium probet, nilque aliud inventoribus praestandum praeter mercedem operis, si eam extraxerunt. Percz in Cod. tit. de Naufragiis, n. 28 et 29; Corvin. ibid., lib. 11, tit. 6, § *Quod humanitati*, et seq., pag. 89 per tot.; Voet. in Pandect. lib. 47, tit. 9, n. 3 (EDIT. BARBIEL.).

- dimidius inventoris; l. un. Cod. de thesauris, lib. 10, et Instit. de rer. divis., § *Thesauros*.
- 29 Vel inventus data ad hoc opera, et ex industria quaesitus sine consensu domini, et tunc erit domini l. unica Cod. de thesauris, ibi: *In alienis vero terrulis nemo audeat invitis, id est nec volentibus vel ignorantibus dominis, opes abditas suo nomine perscrutari; quod si nobis super hoc aliquis crediderit esse supplicandum, aut praeter huius legis tenorem in alieno loco thesaurum scrutatus invenerit, totum hoc locorum domino reddere compellatur.*
- 30 Si dominus consensit, ut quis in fundo suo thesaurum quaereret, standum est pacto, si quod initum est; si nullum initum sit pactum, fieri debet divisio ad aequalitatem, nisi partem suam cecisset dominus; arg. l. un. Cod. de thesauris, lib. 10, et Instit. de rer. divis., § *Thesauros*. Si autem inventor certo sciverit ibi latere thesaurum, et simulaverit se nihil scire, fingendo aliam necessitatem terrae effodiendae, tunc de tali thesauro disponendum est, ac si nullus fuisset datus a domino consensus, ac ideo totus debetur domino, cum se inscio, immo decepto, fuerit quaesitus et
- 31 inventus; l. unica C. de thesauris. Si fundus habet duos dominos, unum scilicet directum et alterum utilem, tunc thesaurus, inventus fortuito et sine data opera, erit dimidius inventoris, et alter dimidius thesaurus erit inter illos ex aequo dividendus, tamquam inter dominos fundi; cit. l. un. Cod. de thesauris, lib. 10, et
- 32 Instit. de rer. divis., § *Thesauros*. Si vero thesaurus fuerit inventus data ad hoc opera, ut ex industria quaesitus sine consensu alicuius domini, tunc erit totus dividendus ex aequo inter ipsos dominos fundi, et nihil debetur inventori, cit. leg. unica C. de thesauris. Si autem inventor fuerit unus ex ipsis Dominus fundi, v. g. fuerit dominus utilis (ut Feudatarius vel Emphyteuta) tunc ipse dominus utilis inventor debet reddere domino directo solummodo quartam partem, et sibi reservare alteram quartam partem quatenus est eius fundi dominus, et sibi retinere integram medietatem, quatenus est inventor; arg. cit. § *Thesauros* Instit. de rer. divis., et cit. l. unica Cod. de thesauris. Et ratio est, quia idem est inventor, et sic debetur illi media pars, et est etiam dominus loci ex parte, et sic ei debetur altera quarta
- 34 pars. Tanto iure non gaudet Depositarius et hypothecarius, qui cum non sint Domini nec utiles nec directi loci sibi depositi vel oppignorati, si ex industria quaerant et inveniant thesaurum in ipso, erit totus Domini fundi;
- 35 arg. cit. l. unica Cod. de thesauris. Si vero casu fortuito thesaurum inveniant in illo loco sibi deposito vel oppignorato, tunc dimidius thesaurus erit domini fundi, et dimidius inventoris seu inventorum, cit. leg. un. Cod. de thesauris, et Instit. de rer. divis., § *Thesauros*.
- Thesaurus inventus in loco publico spectante 36 ad Principem vel Communitatem speciali iure proprietatis, ut potest esse in aliqua sylva, domo, agro, horto et huiusmodi, si sit inventus casu fortuito, media pars debet esse inventoris, et altera media pars Principis seu Communitatis. Instit. de rerum divis., lib. 2, § *Thesauros* 39, ubi sic dicitur: *Si quis in fiscali loco, vel publico vel Civitatis thesaurum invenerit, dimidium ipsius esse debeat, et dimidium fisci vel Civitatis*. Si sit inventus ex industria seu quaerendo, totus pertinet ad dominum fundi; cit. l. unica Cod. de thesauris. Non enim Princeps aut Civitas est peioris conditionis, quam alter particularis, cui sic totus thesaurus adiudicatur; ex d. lege. Thesaurus autem in- 37 ventus in loco omnino publico et communi, ad nullius speciale dominium proprietatis spectante, quamvis pertineat ad dominium iurisdictionis alicuius Principis vel Communitatis, uti sunt viae publicae, plateae, flumina et huiusmodi, totus videtur esse inventoris, et non Principis vel Communitatis. Ita Covarr. Reg. Peccatum p. 3, § 2, num. 3, citans pro se Baldum, Cynum et alios; Sporer l. c., n. 174; Lessius l. 2, cap. 5, dub. 16, num. 63; La Croix l. 3, part. 2, num. 106, et alii; arg. § *Thesauros* 39 Instit. de rer. divis. Et ratio est, quia quod antea nullius erat, naturali iure occupanti conceditur; Princeps autem vel Communitas non est domini talium locorum iure domini specialis et proprietatis, de quo loquuntur leges, sed dominio iurisdictionis et auctoritatis disponendi. Per ly enim verbum in *loco publico* cit. leg., § *Thesauros*, adduct. supra n. 37, non intelligitur via publica, forus, platea, flumen vel similis locus, qui proprie nullius est, cum similis locus sit omnium usibus deputatus: sed intelligitur de loco, quem Princeps specialis domini iure possidet, ut sylva, domus, ager, hortus et huiusmodi, alioquin dimidium non deberet dari Civitati, ut ibi dicitur, sed potius Principi, ut recte notat Lessius loco citato.
- Thesaurus ex industria quaesitus, et inventus 38 in loco sacro vel religioso, inscio aut invito Praelato, fit ipsius Praelati vel Ecclesiae. Ex consensu autem, vel fortuito repertus dividendus est pro medietate inter inventorem et Praelatum seu Ecclesiam; arg. l. unica Cod. de thesauris, et Instit. de rer. divis., § *Thesauros*. Et ratio est, quia Ecclesia censetur dominus talis loci, et ideo pariformiter discurrendum est de locis sacris ac religiosis, quae specialis domini iure possidentur, ac de aliis locis profanis sub speciali dominio alicuius existentibus. Thesaurus arte magica inventus in omni casu 39 post sententiam Iudicis adiudicatur Fisco vel in toto, si totus fuisset inventoris, uti quando inventus fuit in fundo proprio; vel solum in illa parte, quae inventori contingere debebat,

uti quando inventus fuit fortuito, vel de consensu domini in fundo alieno, quia dominus loci ob maleficium alterius non debet suo iure privari, per citatam l. unicum Cod. de thesauris.

40 Sciens in agro alieno esse thesaurum, potest illum emere eodem pretio, ac si ibidem thesaurus non lateret, ac postea empto agro totum thesaurum tamquam verus dominus in conscientia retinere; ita colligitur ex l. A Tutore ff. de rei vindic., et tenet communis cum S. Thoma 2-2, qu. 66, art. 5; Soto lib. 6 de Iustit., part. 3; Molina disp. 56; Lessius leg. 2, cap. 5, dub. 15, n. 62; Layman loc. cit., cap. 5, n. 23; Sporer loc. cit., n. 175. Et ratio est, quia eruit postea thesaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori domino indicare ipsum, non enim ei fecit iniuriam, cum emerit, ut supponitur, agrum illum secundum communem aestimationem, ad quam aestimationem nihil facit thesaurus latens, cuius nulla habetur suspicio.

41 Emens rem mobilem, in qua thesaurus latebat, etiam priori venditori ignotus verb. gr. capsam ferro vel plumbo plenam, in qua invenit aurum, vel aliud quidpiam pretiosum, cuius dominus omnino ignoratur, et proinde pro derelicto habetur; ipsa inventione acquirit sibi thesaurum totum, nec de eo quidquam tenetur venditori restituere, quia invenit in re sua. Venditor enim non fuit dominus illius thesauri, cum fuerit sibi omnino ignotus, adeoque nullum habet ius ad aliquid repetendum ab emptore; quod autem thesaurus in terra lateat, vel in re mobili, nihil refert, cum utrobique lateat, et in eo statu in nullius Dominio existat, et consequenter dum latebat, non fuit venditoris, sed fit emptoris, quando ab emptore invenitur. Unde si non ab emptore, sed ab alio inveniretur, in illo ferro aut plumbo empto, si fortuito inveniretur, media pars deberetur inventori et media emptori; si ex industria inveniretur, deberetur totus emptori, per dicta et iura adducta sub n. 28 et 29, ut optime resolvit Lugo tom. 1, disp. 6, sect. 11, n. 129.

42 Addit Lessius loc. cit., num. 62, militem, qui hosti saccos lupulo refertos abstulit, in quibus laminae erant aureae et argenteae conditae, si postea saccos vendidit, non habere ius ad lamineas, neque ad pretium pro illis exigendum, quia cum latuerint, dum ipse dominus fuit saccorum, non acquisivit earum Dominium.

43 Leges circa thesaurorum applicationem factae non obligant in conscientia ante Iudicis sententiam, quando sunt poenales, qualis est illa de inveniēte thesaurum per artem magicam, et illa contra quaerentes thesaurum in fundo alieno sine consensu domini, ut colligitur ex leg. unica Cod. de thesauris, ubi de tali inventore

dicitur, *totum hoc locorum domino reddere compellatur*, ubi verbum *compellatur* satis indicat Legem esse poenalem et non esse latae sed ferendae sententiae; adeoque compulsionem Iudicis esse expectandam. Aliae autem leges, quae poenales non sunt, obligant in conscientia, etiam ante omnem sententiam Iudicis, quia cum dispositio iuris per tales Leges sit definitiva proprietatis, rerum transfert Dominium iustas ob causas in fiscum, vel dominum fundi saltem quo ad partem ante sententiam Iudicis, adeoque sunt in conscientia observandae tales Leges non poenales; et idem dicendum est de similibus Legibus municipalibus, si alicubi sunt; Lugo loc. cit., n. 131; Lessius loc. cit., num. 59; Sporer loc. cit., n. 172, et alii passim. Advertendum tamen est, quod ea, quae hactenus dicta sunt de thesauris, procedunt secundum Ius commune. Si autem in aliqua Provincia sint aliquae Leges particulares, vel consuetudines hac de re iustae, sunt servandae, ut recte Lessius loc. cit., n. 66¹.

Iure naturali seu gentium acquiritur rerum Dominium nedum ex hucusque dictis per occupationem, sed etiam per *Alluvionem*, § *Praeterea* Institut. de rer. div. Alluvio autem est duplex; alia dicitur *latens*, et alia *patens*. Alluvio latens et proprie dicta alluvio est, quia pars fundi unius paulatim et insensibiliter, et ita latenter, ut vix notari queat, fundo alterius adiungitur. Alluvio patens est, quia pars aliqua notabilis fundi unius vi fluminis in alterius fundum patenter transfertur. Sic in re communis. Augmentum fundi factum per alluvionem latentem est eius, cui adiungitur. Augmentum autem factum per alluvionem patentem remanet illius cuius prius erat, textu expresso in § *Praeterea quod per alluvionem* Institut. de rer. divis.

Insula per alluvionem de novo nata, si sit nata in alto mari, quod sub nullius Dominio sit, est primo occupantis. Si autem sit nata in fluminis medio, fit eorum, qui utrinque e regione praedia habent, et sic debet dividi inter eos. Si vero insula fuerit propinquior uni ripae, quam adversae, erit tota domini illius ripae propinquioris. Si fluvius ita dividatur, ut ex uno agro, qui erat in ripa, insulam faciat, talis insula erit illius, cuius erat ager. Si vero fluvius, alveo derelicto, divertat per aliam partem, alveus antiquus accrescit iis, qui agros utrinque habent, et inter ipsos est dividendus. Alveus vero novus ita fit publicus, vel eius cuius est fluvius, ut si post longum tempus iterum redeat fluvius ad primum suum alveum, non redeat alveus ad Dominos, quorum antea erat, sed accrescit iis, qui utrinque agros habent, textu expresso in § 20 et seq. Institut.

¹ Multa, quae hic desiderantur de thesauris, videnda sunt apud Guadagn. Instit. iur. civil. lib. 2, tit. 1 a § 96, praecipue in notis (EDIT. BARBIEL.).

de rer. divis.; Lugo loc. cit., n. 155; Sporer 50 loc. cit., n. 222. Incrementum alluvionis quo ad substantiam fit domini proprietarii fundi, cui accedit. Quo ad usufructum autem, si sit incrementum *latens*, accrescit usufructuario; si vero sit incrementum *patens*, accrescit domino proprietario. Sic expresse habetur l. *Item* ff. de usufructu. Excipiuntur tamen feudatarii et Emphyteutae, quibus accrescit utrumque incrementum alluvionis, scilicet et incrementum *latens*, et incrementum *patens*, ut communius tenent Doctores cum Card. de Lugo loc. cit., num. 156, et duobus sequentibus, et Molina disp. 56; Sporer loc. cit., n. 223.

51 Iure gentium acquiritur rerum dominium etiam per *Specificationem*, § 25 Instit. de rer. divis. Per specificationem autem hic intelligitur nova formatio, seu introductio novae formae in materiam, ita ut dicatur produci quasi nova species, quando ex lana fit pannus, ex tabula fit navis, ex uvis fit vinum, ex argento fit vas et huiusmodi. Ad specificationem autem pro acquirendo dominio, non sufficit aliquid quomodocumque accidentaliter immutari, sed requiritur talis immutatio, ut in commercio humano habeatur pro nova re, novo nomine substantivo appellata, uti cum ex lana fit pannus, lana enim per talem specificationem seu introductionem novae formae, scilicet panni, desinit vocari lana et vocatur pannus. Si enim lana mutaretur solum accidentaliter, ut si de alba fieret nigra, non esset specificatio, nec mutaretur eius dominium, sed remaneret adhuc prioris sui domini; l. 26, § ult., ff. de acquirend. rer. domin. ¹.

52 Hinc si quis ex aliena materia faciat speciem, quae semel facta non possit reduci ad priorem materiam, acquirit dominium illius speciei; quia enim v. gr. vinum ex uvis factum non potest redire ad uvas, si quis expresserit vinum ex uvis alienis, acquirit vini Dominium, sed domino uvarum competit actio personalis contra illum. E contra si quis ex aliena materia faciat speciem, quae possit iterum reduci ad priorem materiam, non acquirit Dominium illius speciei, sed Dominium manet apud illum, cuius fuit materia, quia enim verb. gr. vas ex argento factum potest iterum resolvere in argentum, si quis fecerit vas ex argento alieno, Dominium manet penes dominum argenti, et ei competit actio etiam realis ad vas illud, § 25 Instit. de rer. divis., leg. 7, § 7, ff. de acquirend. rer. domin. ².

¹ Requiritur ulterius in specificatore bona fides, secus enim concurrente in ipso mala fide, nova species domino materiae acquiritur et specificator amittit operam, eamque donasse censetur domino; Donnell. Comment. iur. civ. lib. 4, cap. 12; late Guadag. Instit. iur. civ. lib. 2, tit. 1, § 81, n. 13. Quid vero si nova species partim ex propria, partim ex aliena materia facta sit? Hoc pariter casu communiter eandem adhibent distinctionem Interpretes, nempe quod si ad priorem ma-

Iure gentium acquiritur rerum Dominium 53 etiam per *Accessionem*. Accessio autem seu adiunctio dicitur, quando res unius accedit, vel adiungitur rebus alterius per humanum laborem vel industriam, ut oratione, inaedificatione, implantatione, satione, scriptione, pictura. Unde quando res unius accedit, seu coniungitur rei alterius, totum ex utraque re compositum, iure *Accessionis* spectat ad dominum rei praesuppositae et principalis; l. *Cum aurum* 19, § *Perveniamus* 13, de auro et argento; et ratio est, quia ex Regula 42 Iuris in 6 *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Hinc si annulo accedat seu coniungatur 54 gemma, si vesti intextatur purpura, gemma et purpura spectabunt ad dominum illius, cuius erat annulus et vestis; quamvis illa adiecta essent pretiosiora, textu expresso in § *Si tamen* Instit. de rer. divis. Remanet tamen ipsi obli- 55 gatio reddendi alteri aestimationem rei suae, sive bona sive mala fide usurpatae, ut docent communiter Doctores. Immo volunt, quod si illud quod accessit seu adiectum est, possit absque detrimento, seu laesione rei principalis separari, debeat separari, et suo domino in specie petenti reddendum sit.

Sic iure *Accessionis* si quis in suo fundo ex 56 aliena re aedificaverit, is sit dominus aedificii, quia omne, quod solo inaedificatur, solo cedit tamquam principali; diruto tamen aedificio, materiae dominus eam vindicare poterit, nisi antea ipsi pro materia satisfactum sit, textu expresso in Instit. de rer. div., § 29, ibi: *Cum in suo fundo aliquis ex aliena materia aedificaverit, ipse intelligitur dominus aedificii, quia omne, quod solo inaedificatur, solo cedit; nec tamen is, qui materiae dominus fuerat, desinit dominus eius esse, sed tantisper, neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum de ea re agere, propter legem 12 tabularum, qua cavetur, ne quis tignum alienum aedibus suis iunctum eximere cogatur, sed duplum pro eo praestet per actionem quae vocatur, de tigno iuncto; appellatione autem tigni, omnis materia significatur, ex qua aedificia fiunt; quod ideo provisum est, ne aedificia rescindi necesse sit; quod si aliqua ex causa dirutum sit aedificium, poterit materiae dominus, si non fuerit iam duplum consecutus, tunc eam vindicare, et concordat l. Adeo ff. de acquirend. rerum dom.* E contra vero si qui in alieno solo ex sua ma- 57 teria aedificaverit, aedificium erit illius, cuius est solum. Et si talis aedificans scivit solum

teriam reduci nequeat, specificatoris sit, contra vero, si commode ad pristinum statum reverti possit. Harprect., Vinn., Zoes. alique in § 25 Instit. de rer. divis. (EDIT. BARBIEL.).

² Duplicem accessionis speciem supra distinximus. Hactenus de accessione naturali, nunc sequitur accessio industrialis, quae fit vel *adiunctione* seu *iunctione* vel *commixtione*. Donnell. Comment. iur. civ. lib. 4, cap. 32 (EDIT. BARBIEL.).

esse alienum, nihil pro opera et materia sua repetere poterit in foro externo, etiamsi aedificium diruatur, quia aut donasse aut temere aedificasse censetur, cit. Instit. de rer. divis., § 30, ibi: *Ex diverso si quis in alieno solo ex sua materia domum aedificaverit, illius sit domus, cuius et solum est, sed hoc casu materiae dominus proprietatem eius amittit, quia voluntate eius intelligitur alienata; utique si non ignorabat se in alieno solo aedificare, et ideo, licet diruta sit domus, materiam tamen vindicare non potest;* et concordat cit. l. Adeo de acquirend. rer. domin. Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide in alieno fundo aedificaverit, potest repetere pretium materiae et expensarum: ut ei conceditur; l. 38 ff. de petit. haered., et recte docet Haunoldus de Iustit. et iure, n. 142; Illsung tom. 4, dec. 2, n. 271, et alii;

58 de acquirend. rer. domin. Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide in alieno fundo aedificaverit, potest repetere pretium materiae et expensarum: ut ei conceditur; l. 38 ff. de petit. haered., et recte docet Haunoldus de Iustit. et iure, n. 142; Illsung tom. 4, dec. 2, n. 271, et alii;

59 arg. l. 2 Cod. de rei vindicatione. Et a fortiori si bona fide ignoravit solum esse alterius, ipsa bona fides vel aequitas non patitur, ut fundi dominus cum alterius aedificantis detrimento locupletetur, quare pretium materiae et operarum solvere tenetur; cit. l. 38 ff. de petit. haered., et cit. l. Adeo ff. de acquir. rerum domin., et cit. l. 2 C. de rei vindic.

60 Sic etiam iure Accessionis si quis alienam plantam in suo fundo posuerit, et ea radices egerit, fit statim sua, cum planta licet aliena accedat solo, quod est suum. E contrario, si quis suam plantam in alieno solo posuerit, statim ac ibi radices egerit fit illius, cuius est solum textu expresso in § Si Tit. 31 de rer. divis., ibi: *Si Titius alienam plantam in solo suo posuerit, ipsius est, et e diverso si Titius suam plantam in Maevii solo posuerit, Maevii planta erit, si modo utroque casu radices egerit; ante enim quam radices egerit, eius permanet, cuius fuerat, adeo ut si vicini arbor in terram Titii posuerit, et in eius fundum radices egerit, Titii effici arborem dicamus; ratio enim non permittit, ut alterius arbor esse intelligatur, quam cuius in fundum radices egerit, et ideo prope confinium arbor posita, si etiam in vicini fundum radices egerit; communis fit;* et concordat cit. l. Adeo, § fin., ff. de acquir. rer. domin.

61 Sic si arbor in confinio posita in duorum dominorum fundo radices egerit, aequaliter communis erit ambobus, mox cit. § Si Titius 31 de rer. divis., et cit. l. Adeo, § final., ff. de acquirend. rer. domin. adeoque fructus colligendi, debent aequaliter dividi. Sponte vero decedentes in fundo, erunt domini fundi; Layman loc. cit., num. 21;

62 Sporer loc. cit., n. 232, et alii passim. Arbor vicina ut fiat tua, non est satis, quod radices aliquas, et etiam aliquos ramos proiciat in fundum tuum, sed requiritur ut origo, seu

truncus in tuo fundo crescat; l. 6, § 2, ff. Arborum furtim caesarum; unde non licet tibi succidere radices et ramos se nimium porrigentes, sed datur tibi actio contra alterum, ut vel ipse tollat vel damnum compenset, quod si monitus facere neglexerit, poteris tu succidere et sibi tollere, l. 1 et 2 de arboribus caedendis; Layman loc. cit., n. 21; Sporer loc. cit., n. 233, et alii¹.

Sic etiam iure Accessionis frumenta sata in fundo alieno fiunt illius, cuius est fundus; textu expresso in § 32 Inst. de rer. div., ibi: *Qua ratione plantae, quae terrae coalescunt, solo cedunt, eadem ratione frumenta quoque, quae sata sunt, solo cedere intelliguntur.* Ad- 63
ditur autem, si bona fide severit, posse impensas repetere, e contra, si severit mala fide; La Croix lib. 3, part. 2, n. 133; Sporer loc. cit., num. 231; Layman loc. cit., num. 21.

64 Ex aequitate tamen, etiamsi mala fide severit, potest repetere pretium materiae, et expensarum, secundum aestimationem utilitatis, ut volunt Haunoldus de Iustit. et Iur., num. 145; Illsung tom. 4, dec. 2, num. 271, et alii per leg. 38 ff. de petit. haered., arg. leg. 2 Cod. de rei vindicat. Sic etiam iure Accessionis scri- 65
pturae seu litterae, etsi aureae sint, chartis vel membranis cedunt. Unde si in charta Petri historiam Paulus scribat, eius operis erit dominus Petrus; impensas tamen scripturae Petrus solvere debet Paulo, si bona fide eius charta sit usus; § Litterae 33 Inst. de rer. div., ibi: *Litterae, licet aureae sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea, quae inaedificantur aut inferuntur;* et concordat lex 66
Qua ratione, § Litterae, ff. de acquirend. rer. dominio. Hodie tamen quia charta vilis est pretio, consuetudo praevaluit, ut charta cedat 67
scripturae, etiamsi mala fide esset conscripta. Scriptor vero tunc conveniri potest actione furti in duplum praeter aestimationem chartae. Si autem bona fide fecerit, satis erit restituere aequale eius pretium; Haunoldus l. c., n. 147; Illsung loc. cit., num. 272; Sporer loc. cit., num. 228, et alii. Sic etiam iure Accessionis 68
pictura vilior quam tabula valde pretiosa, ut argentea, in accessionem tabulae venit, et tabula picta ad suum primum dominum spectat, soluto tamen pretio picturae ipsi pictori, si bona fide pinxit, alias, de iure nihil. Sic pa- 69
riter si picturam cuicumque rei, quamvis viliori, quis adiciat ordinandi causa, ut si super alterius mensa pingantur Ver, Aestas, Autumnus, pictura mensae cedit, quia eius gratia facta est, ut ornatior compareat et sic de similibus; Paul. Iuriscons. leg. 23, § 3, ff. de rei vindicat.; Layman loc. cit., num. 21; Sporer loc. cit., num. 227, et alii. Si autem pictura

¹ Privata auctoritate succidere non licet; sed recurrendum est ad Iudicem, qui sua id sententia secundum

legem decernat, iuxta ea, quae supra notavimus, de Possessore agentes (NOT. ROM. THEOL.).

pretiosior sit quam tabula, ut plerumque accidit, tunc tabula cedit picturae, quia quod minus principale est, sequi debet id quod est principalius; Instit. de rer. div., § 34, ibi: *Ridiculum est enim, inquit Iustinianus, picturam Apellis vel Parrhasii in accessionem vilissimae tabulae cedere*. Adest tamen obligatio restituendi domino pretium tabulae; Layman loc. cit., n. 21; Sporer loc. cit., n. 227, et alii.

70 Iure gentium acquiritur rerum dominium

71 etiam per *Confusionem* et *Admixtionem*. Confusio est, qua res unius rei alterius ita coniungitur ut non possit discerni pars unius a parte

alterius, ut v. g. cum vinum unius miscetur

72 cum vino alterius. Est in re communis. Admixtio est, qua res unius ita coniungitur rei alterius, ut possit physice pars unius assignari, quamvis non possit faciliter dignosci, ut cum triticum aut pecunia unius misceatur cum tritico et pecunia alterius. Est etiam in re com-

73 munis. Ubi Vides, quod Admixtio in hoc differt a Confusione, quod in Admixtione corpora separata inter se manent secundum substantiam; quodlibet enim granum unius manet distinctum a grano alterius, et de singulis verum est dicere hoc granum non fuit utriusque, licet nunc propter similitudinem discernere non possimus, cuius fuerit. In *Confusione* vero corpora non manent separata, sed in unum coeunt; vinum enim unius ita confunditur cum vino alterius, ut facta confusione, nulla pars assignari possit, quae non habeat aliquid de utroque, § *Quod si frumentum* Instit. de rer. divis. Ad dignoscendum ad quem in confusione, et admixtione rerum spectet earum Dominium, traduntur sequentes regulae.

74 Prima regula pro Confusione est, quod si duorum dominorum materiae utriusque consensu, vel utroque inscio aut casu confusae sint, totum corpus aut conflatum ex ipsis, est dividendum pro rata; Instit. de rerum divis.,

75 § *Si duorum* 27. Secunda est, quod si uno solo volente, altero nolente aut nesciente, materia utriusque confusa sit, Dominium totius conflati erit illius, qui posuit operam et maiorem partem materiae; et ratio est, quia maior pars trahit ad se minorem, secundum leg. 23, § 4, ff. de rei vind., et ex reg. 42 Iuris in 6: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Remanet tamen obligatio reddendi aestimatio-

76 nem pretii materiae illius. Sic pariformiter prima regula pro *Admixtione* est, quod si species duorum dominorum v. g. frumenta ex utriusque voluntate misceantur, talis cumulus efficitur utrique communis, quia ex consensu utriusque singula v. gr. grana, quae cuiusque propria fuerant, mutuo communicantur; Inst.

77 de rer. divis., § *Quod si frumentum*. Secunda est, quod si casu ea commixtio facta sit, aut unus miscuerit sine alterius consensu, talis cumulus non sit communis; quia singula corpora

in sua substantia durant, ac proinde si ab alterutro totum frumentum detineatur, competere alteri actionem in rem pro modo cuiusque frumenti: unde Iudex arbitrari debebit, quale cuiusque frumentum fuerit, ut videat quid singulis ex illo cumulo debeatur; Instit. de rer. divis., cit. § *Quod si frumentum*.

Pro acquirendo tamen Dominio alienae pecuniae per admixtionem cum propria, speciale quid videtur statutum in l. *Si alieni nummi* 78 de solutionibus, ubi sic habetur: *Si alieni nummi, inscio vel invito domino, soluti sunt, manent eius, cuius fuerunt*; intellige antequam admixti fuerint cum propriis *si mixti essent ita, ut discerni non possint, eius fieri, qui accepit, in libris Gaii scriptum est, ita ut actio domino cum eo, qui dedisset, furti competeret*. Ubi ut vides determinatur, quod pecunia, etiam inscio vel invito domino, cum alia admixta, transeat in dominium alterius volentis totam habere ut suam, quod in simili de frumento expresse negare videtur Iustinianus in citato § *Quod si frumentum* Instit. de rerum divis. Hinc non parum laborant Doctores in assignanda disparitate et ratione, quare pecunia, etiam inscio vel invito domino commixta, transeat in dominium accipientis post commixtionem, et non sic grana frumenti et alia mixtilia. Congruentia tamen esse potest, quia maius periculum est in nummis, qui sunt in quotidianis commerciis, unde multae difficultates oriri possent, si eorum Dominium, quando miscentur, maneret ita incertum. Tum quia nummi a publica aestimatione suum habent valorem, atque statim ac expenduntur et commiscentur, intelliguntur consumpti, quia ut dicit Glossa in cit. l. *Si alieni nummi*, eorum mixtio habet vim consumptionis; non sic autem de granis frumenti, aliis permixtis et huiusmodi mixtilibus; et sic tenet una Doctorum sententia.

Alia autem Doctorum sententia communior 79 et probabilior tenet, pro acquirendo rerum Dominio per *Admixtionem* eandem esse rationem de pecunia, et de frumento mixto et huiusmodi mixtilibus, et pro discernendo ad quem spectat Dominium pecuniae, frumenti aut alterius similis mixtilis, quando mixtio facta est uno volente et altero nolente aut nesciente, tradit sequentes regulas. Prima est, quod qui 80 rem alienam quamcumque admiscuit suae in quacumque quantitate, habens praesumptam vel expressam voluntatem non acquirendi Dominium partis admixtae, non acquirit Dominium totius cumuli, sed pars admixta remanet adhuc sub Dominio sui pristini domini; et tunc quia nequeunt discerni, quae partes sint unius et quae alterius, spectat ad Iudicem dare singulis ex illo cumulo, quod eis pro rata competit: colligitur ex § *Quod si frumentum* Instit. de rer. divis. Et ratio est, quia Dominium non acquiritur sine voluntate acquirendi, et

nunc praesumitur talem admiscentem alienam rem, vel pecuniam cum sua, non habere voluntatem acquirendi eius Dominium, adeoque per meram admixtionem ipse admiscens non acquirit rei admixtae Dominium; aliter sequeretur, quod si aliquis amicus det alicui Religioso rem seu pecuniam custodiendam, et ipse Religiosus cum sua coniungat et misceat, ut utramque simul sub clave aequali cura custodiat, peccet contra votum paupertatis, si hanc mixtionem absque licentia sui Praelati faciat, quia per mixtionem acquirit de novo dominium illius novae pecuniae, quam acquisitionem facere non potest absque licentia Praelati. Hoc autem durum videtur et contra praxim, ac sensum communem: nemo enim putat, se magis indigere licentia ad custodiendam illam pecuniam simul cum sua, quam ad custodiendam in loco separato; adeoque non perdit antiquus dominus Dominium suae pecuniae, eo ipso quod ab alio cum sua admisceatur, ut recte Lugo loc. cit., num. 162. Nec contradicit cit. 1. *Si alieni nummi*, quia ut observat Sporer loc. cit., num. 149, loquitur in casu Regulae immediate sequentis.

- 81 Secunda igitur Regula est, quod qui rem alienam seu pecuniam seu frumentum, seu aliud quid simile miscuit rei suae maioris quantitat, habens expressam vel implicitam saltem voluntatem acquirendi Dominium totius cumuli, re ipsa acquirit Dominium totius cumuli, si nimirum partes commixtae amplius discerni nequeant, prout semper supponitur. Et in hoc sensu intelligenda et accipienda est cit. 1. *Si alieni nummi*, quae Lex dicit quidem per admixtionem cum sua pecunia fieri etiam suam pecuniam alienam, etiam furtivam, quae ipsi miscenti pro solutione debiti data fuit; at tunc, ut constat, adest pro acquirendo tali Dominio voluntas, seu intentio ipsius miscentis, qui ea voluntate, seu intentione pecuniam alienam etiam furtivam pro solutione debiti acceptam, commiscet suae indiscernibiliter, ut sic totum cumulum tamquam suum possideat, quia voluntate seu intentione posita dicimus per admixtionem acquiri Dominium cuiuscumque rei admixtae; sic Lugo loc. cit., n. 167; Sporer loc. cit., n. 247, et alii. Hinc qui pecuniam vel quamvis rem alienam ab ipso furatam, vel ab alio fure mala fide acceptam ita cum propria commiscuit, ut discerni amplius nequeat, acquirit totius cumuli Dominium; at remanet cum obligatione resarciendi totum damnum domino pecuniae; quia licet res alterius per admixtionem cum sua transierit in Dominium admiscentis, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, teneretur tamen restituere aequivalens, uti quando rem alterius consumpsit; sic Lugo loc. cit., n. 172; Sporer l. c., et alii.
- 83 Qui vero pecuniam furtivam accepit bona fide in solutionem alicuius debiti v. g. ut pretium

pro merce vendita, et sic bona fide cum sua pecunia commiscuit, postea comparente domino pecuniae, ad nihil tenetur. Non enim ratione iniustae acceptionis, cum bona fide acceperit, neque ratione rei acceptae, quia res accepta iam per admixtionem moraliter consumpta est, et perinde se habet, ac si expendisset: nec denique tenetur quantum factus est ditior, cum ea occasione nil prorsus acquisierit lucri, sed habet solum quod sibi alias debebatur, et in hoc potissimum casu loquitur dicta lex *Si alieni nummi* ff. de solutionibus. Qui autem pecuniam furtivam bona fide accepit gratis vel lucrative, v. g. ex donatione, Legato, etc., et ita commisceat cum sua, acquirit quidem Dominium ipsius, ita ut non teneatur eam restituere in individuo, sed tenetur domino restituere in aequivalenti, quia ex pecunia aliena factus est ditior, quo ad illud augmentum, adeoque debet ea de causa restituere domino pecuniae totum illud augmentum pecuniae, quod habet; sic Lugo loc. cit., n. 170; Sporer loc. cit., n. 254, et alii passim.

Iure gentium acquiritur rerum Dominium 85 etiam per *Fructuum perceptionem*; possessor enim bonae fidei Iure gentium fructus facit suos, nec eos consumptos tenetur restituere vero domino, si is postmodum comparuerit et fundum evicerit; quamvis secus sit de possessore malae fidei, nam is etiam fructus perceptos cogitur restituere. Sic habetur expresse in § *Si quis a non domino* Instit. de rer. divis., ibi: *Si quis a non domino, quem dominum esse credebat, bona fide fundum emerit vel ex donatione, aliave qualibet iusta causa, aequae bona fide acceperit; naturali ratione placuit fructus, quos percepit, eius esse pro cultura et cura. Et ideo si postea dominus supervenerit et fundum vindicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. Ei vero, qui alienum fundum sciens possederit, non id concessum est; itaque cum fundo etiam fructus, qui consumpti sunt, cogitur restituere.*

Hactenus egimus de rerum Dominio, quod 86 acquiritur Iure naturali seu gentium; nunc hic restaret agendum de rerum Dominio, quod acquiritur Iure civili atque canonico, et de rerum Dominio, quod acquiritur Iure particulari privati alicuius contractus seu conventionis. At quia rerum Dominium, quod acquiritur Iure 87 civili atque canonico, contingit potissimum mediante praescriptione atque usucapione, utpote quae ad magis conservandam pacificam hominum conversationem, praecludendasque infinitas lites per Leges tum civiles tum ecclesiasticas fuit introducta et constituta. Ideo 88 de hoc modo acquirendi rerum Dominium Iure civili atque canonico, agetur sub dicto verbo *Praescriptio* seu *Usucapio*. Vide ibi. Et quia rerum Dominium, quod acquiritur Iure particulari privati alicuius contractus seu conven-

tionis, contingit per varios speciales contractus seu conventiones, uti per emptionem, donationem et huiusmodi; ideo de hoc modo acquirendi rerum Dominium Iure particulari privati alicuius contractus seu conventionis, agitur sub dictis verbis *Emptio*, *Donatio* et huiusmodi. Vide ibi. Verbo *Contractus Emptio*, *Vendit.*, *Donat.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 89 Modi, quibus olim Dominium privatum inductum est, et potest etiamnum induci, in originarios et derivatos non male dividi queunt. Primi sunt *occupatio* et *accessio*. Secundi vero *divisio*, *cessio* et *traditio*. At de singulis hisce modis agere non est huius loci. Adesis Genuens. de Princip. Leg. Natur. cap. 5 fer. per tot., tum etiam Samuel Coccei Dissert. prooem. ad Grot. 12, cap. 3, a § 251 ad pl. seq., qui et de modis, quibus Dominium amittitur, agit.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

- 90 Contractus et conventiones non tertium acquirendi Domini modum constituunt sed titulum causamque praebent pro acquirendo Dominio. Hinc non satis est ad acquirendum Dominium, ut fundus sit cuidam venditus, donatus; sed insuper opus est, ut emptori vel donatario tradatur, qua traditione non secuta, nequit dici translatum iure naturae Dominium, ideoque traditio erit modus acquirendi Domini, non contractus; Guadag. Instit. iur. civ. lib. 2, tit. 1, § 60 et 61, ubi limitationem habes. Duo igitur remanent acquirendi Domini modi, qui respectu legis vel sunt *naturales*, seu ex iure gentium, vel *civiles*, seu ex iure civili aut canonico. Respectu Domini naturales modi vel sunt *originarii*, quibus res nullius fit nostra, eamque nos ipsi acquirere incipimus, qualis est occupatio, de qua infra; vel sunt *derivativi*, quibus Dominium ab uno acquisitum in alium transfertur, qualis est traditio; Grot. de Iur. bell. et pac. lib. 2, cap. 3, § 1. Respectu vero rei acquirendae vel sunt *principales*, quibus rei substantiam simpliciter acquirimus, vel *accessorii*, quibus incrementum aliquod ad rem nostram adiungitur, ut fit per accessionem; Puffendorf. de Iur. natur. et gent. lib. 4, cap. 6, § 1, et de Offic. hom. et civ. lib. 1, cap. 12, § 5; vide tamen in eundem locis citatis Barbeyr. n. 2; Heinec. ad § 5; Gottl. Ger. Titium observ. 297.

- 91 Dominium iure gentium acquiritur vel *facto nostro*, sive etiam *alieno*. Donell. Comment. iur. civ., lib. 4, c. 7; Samuel Coccei. Dissert. prooem. 12, § 256, nam qui per alium facit, per se ipse facere videtur; vel *vi ac potestate rei nostrae*. Possunt *facto nostro* acquiri aut *res nullius* aut *res alterius*. Res quae vere et omni ex parte nullius est, *facto nostro* acqui-

ritur *occupatione*, quae est actus, quo rem quae nullius est, in potestatem et custodiam eo animo redigimus, ut res ipsa nostra sit; Samuel Coccei. Dissert. prooem. 12, § 254. Occupatio vero non semper fit earum rerum, quae nullius sunt, sed etiam earum, quae habere dominium desierunt. *Natura semper nullius fuerunt vel res animatae, ad quas pertinet Venatio, vel res inanimatae, cuiusmodi sunt: I. Regio, quam nullus homo sibi unquam adseruit. II. Res communes. III. Res in mari aut litore natae. IV. Res natae in flumine publico, quae per accessionem vicinis non cedunt. V. Species ex aliena materia facta quo interdum spectat acquirendi modus, qui dici solet specificatio. Dominum habere desierunt quaedam eo volente, veluti res pro derelicto habitae; quaedam eo invito et casu, cuiusmodi est thesaurus.* Guadag. Inst. iur. civ. l. 2, tit. 1, § 65; Donell. Comment. iur. civ., l. 4, cap. 8 in princ.; Vin. Partit. iur. l. 1, c. 19.

Rectius distinxeris inter alluvionem et inundationem. Per alluvionem acquiritur Dominium iis, qui prope ripam possident praedia, quia fluminis alveus mutatur leg. 7, § 7, et l. 38 ff. de acquir. rerum domin. Inundatione vero prior dominus numquam talis esse desinit, nisi fundi formam immutet. Hinc si recedat aqua, fundus remanet illius, cuius antea fuit; sed si numquam recedat, prior dominus Dominium amittit; Voet. in Pandect. lib. 41, tit. 1, n. 18.

Notavimus alibi Dominium acquiri vi et potestate rei nostrae, quod fit dum aliquid ex re nostra nascitur aut provenit, vel dum rei nostrae adeo aliunde accedit, ut ab ea trahatur: hinc duo acquirendi Domini modi distingui commodum possunt, *Foetura* et *Accessio*. Illa definiri potest acquirendi Domini modus, quo nostrum fit quicquid ex rebus nostris natum editumque est; Donell. Comment. iur. civ., lib. 4, cap. 23; Vin. Partit. iur. lib. 1, cap. 22, et Comment. in § 19 Instit., lib. 2, tit. 1 de rer. divis. Quare huius vigore quicquid ex animalibus Dominio nostro subiectis nascitur, nostrum sit, leg. 2, et leg. 6 ff. de acquir. rer. dom., dummodo tamen mater in nostra sit potestate, cum foetus pars ventris reputetur l. 5, § 2, ff. de rei vind.

Accessio autem definiri potest acquirendi Domini modus, quo nostra fiunt ea, quae rebus nostris inanimatis, mobilibus et immobilibus aliunde ita accedunt, ut iis adhaereant et ab iis trahantur; Donell. lib. 4 Comment. iur. civ., cap. 23; Vin. loc. sup. cit. Haec vel naturalis vel industrialis vel mixta est. Ad naturalem accessionem pertinet appulsio et alluvio. Appulsio appellatur, cum vi fluminis portio a fundo alieno avulsa praedio nostro adiungitur, illique adhaeret, quae portio, ut nostra fiat, adeo fundo nostro haerere debet, ut ab eodem fundo minime distinguatur l. 7, § 2, ff. de acquir.

rer. dom.; Institut. de rer. divis. § 21; l. 9, § 2, ff. de damp. infect. Antequam vero haec pars nostro fundo adhaereat, eius adhuc manet, cuius antea fuit, ab eoque potest iure vindicari; l. 5, § 3, l. 23, in princ., ff. de rei vindic.; l. 7 ff. de acquir. rer. dom.; l. 9, § 2, ff. de damp. infect.

95 Beneficio alluvionis acquiri nobis potest vel Alveus vel Insula in flumine nata. Supra de Alveo, nunc de Insula. Insula est terra aqua fluminis circumflua; Ovid. Metamorph. lib. 15, vers. 624 et 739, et alia est *mobilis* alia *immobilis*. Mobilis alveo fluminis, non adhaeret, seu virgultis, aliaque simili materia levi adeo sustinetur, ut ipsius solum non attingat, et in medio fluminis natat. Insulae huius naturae nullius sunt, et fiunt primi occupantis leg. 65, § 2, ff. de acquir. rer. domin. De his natan- tibus insulis vide Dionys. Halic. Ant. Rom. lib. 1; Plin. Histor. natural. lib. 2, cap. 95; Macrobi. Saturnal. lib. 1, cap. 7; Grapbiaund. de Insulis c. 6, § 1, 43; Grot. de Iur. bell. et pac. lib. 2, cap. 8, § 9, n. 3; Vin. Inst. lib. 2, tit. 1, § 22, n. 2. Immobilis vero est, quae firmiter manet, et haec vel remanet prioris domini, vel acquiritur privatis prout infra.

96 Quoad aestimationem melioramentorum et expensarum, quae licet omnino necessaria sit, et ipsius quotidie in foro occurrat disputatio, tamen prorsus omittitur, hic pauca notanda sunt. Primo tria sunt genera impensarum; aliae *necessariae* sunt, aliae *utiles*, aliae *voluptuosae*. Quantum addi posset expensarum genus in fructibus quaerendis, colligendis vel conservandis factarum, quae cum indistincte a quocumque possessore deduci valeant, non longa a nobis sunt oratione persequendae, l. 36, § ult., de petit. haered.; Noodt in Pandect. lib. 6, tit. 1, § *Huc usque*.

97 *Necessariae* impensae hae sunt, quae si fuissent omissae, res periisset aut saltem deterior evasisset, l. 1, in princ., ff. de impens. in res dot. fact., l. 79 ff. de verb. signific. *Utiles* hae dicuntur, quae factae rem meliorem et fructuosiorem reddunt, sed omissae, deteriorem non faciunt, l. 5 ff. de impens. in res dot. fact., § ult., et d. l. 79, § 1, de V. S. Illae vero *voluptuosae* appellantur, quae factae fructum rei non augment, omissae nullo eandem afficiunt deteriori, sed maiorem tantum speciem et ornatum tribuunt, l. 7, in princ., ff. de impens. in res dot. fact., d. l. 79, § ultim.; Heinec. in Pandect. part. 4, § 249.

100 Distinguendum insuper est inter aedificantem simul et possidentem, et inter aedificantem sed
101 non possidentem. Demum non leve discrimen est inter possessorem bonae et malae fidei; Ant. Fabr. in rat. ad l. *Julianus* ff. de rei vindicat. Si aedes possidens, sive bona sive mala fide, aedificaverit, ei doli mali competit actio contra dominum, qui vindicet aedificium, nec

afferat pretium materiae, nec mercedes fabrorum, aut saltem competit retentio officio iudicis; Noodt in Pandect. lib. 6, tit. 1, § *Huc usque*; Ant. Fabr. de error. pragmat. decad. 26, error. 8, n. 24; Cuiac. ad Papin. in l. *Sumptus*, et comment. ad l. *Sin autem*, § *In rem*, ff. de rei vindicat.

Quoad vero utiles impensas multum interest 102 inter bonae et malae fidei possessorem. Bonae fidei possessor opposita doli mali exceptione per retentionem deducit; l. 38 ff. de petit. haered.; l. 27, § ultim., ff. de rei vindicat. Distinguendum tamen est inter dominum di- 103 vitem et pauperem. Si dives, adeo ut eas esset facturus impensas, habeatque unde easdem ab alio factas eidem refundat, ut fundum recipiat, restituere tenetur impensas; l. 38 ff. de rei vindicat., ibique Bruneman., Cuiac. in comment. ad l. *Sin autem*, § *In rem petitam*, ff. eod. Aut pauper est, nec eas erat facturus, nec ha- 104 bet unde restituat, et hoc casu iudex non admittit expensarum deductionem, ne ob id forte dominus cogatur vel propria re carere, vel patrimonium distrahere, ut melioramenta et expensas restituat, sed possessori tantum licitum erit tollere ea, quae sine detrimento fundi meliorati tollere potest; Anton. Fabri ad d. l. 38 in ration.

Quod si dominus paratus sit exsolvere ea, 105 quae possessor tollere posset, vel eorum pretium, tunc statum rei immutare non potest, adeo, si nihil posset corradere eo quod domino noceret, nihil poterit a domino consequi, dict. l. 38 ff. de rei vindic.; Cuiac. loc. cit.; Ant. Fabr. de error. pragmat. decad. 28, error. 8, num. 12 et 130. Contra vero si dominus ven- 106 diturus sit fundum, licet sit pauper tenetur impensas restituere, ob quas fundus pretiosior factus est; Cuiac. ubi supra.

Possessor vero malae fidei *utiles* deducere 107 impensas non potest per doli mali exceptionem, sed ei ipsas tollere permissum est, quatenus id sine laesione prioris status rei fieri possit; l. 37 ff. de rei vindicat., l. 5 Cod. eod.; Anton. Fabri ubi supra, n. 27 et 28; Noodt ad Pandect. lib. 6, tit. 1, § *Dixi de iure*; quamvis de rigore iuris neque retentionem rei, neque expensarum deductionem possessori competere teneat; Cuiac. in comment. ad l. *Sin autem*, § *In rem*, ff. de rei vindicat., et ad Papinian. in l. *Sumptus* ff. eod., et observat. lib. 10, cap. 1.

Idem observatur discrimen quoad *voluptuo-* 108 *sos* sumptus inter bonae fidei et malae fidei possessorem; ille videlicet impensas retinere potest doli mali exceptione vel officio iudicis, eo quia res pretiosior facta sit; l. 39, num. 1, ff. de haeredit. petit.; Anton. Fabr. loc. cit., num. 34. Possessor vero malae fidei easdem 109 nullo potest modo detrahare, eique tantum conceditur facultas ipsas tollendi, dummodo id fieri

possit sine fundi detrimento; quinimmo dominus pati debet, ut eas tollat, dummodo tamen possessoris commodo cedat, secus non d. l. 39, et l. 9 ff. de impens. in res dot. fact.; Cuiac. observ. lib. 10, c. 1; Anton. Fabri loc. cit.,
 110 num. 19 et 34. In voluptuosis impensis hoc demum notandum est, quod factae in re promercali desinunt tales esse, sed reputantur tamquam utiles; leg. 10 ff. de impens. in res dot. fact., ibique Bruneman.

111 Hac de re inopportuna non erit regulam tradere, quae in repetendis vel restituendis impensis servari debet: Regula quippe generalis est, ut refici debeat quod minus est inter impensum et melioratum, quod tamen intelligendum putant de possessore bonae fidei, qui dum impendit, erat dominus revocabilis vel directus vel utilis; l. 38 ff. de rei vindicat.; Menoch. de Arbit., caus. 258, n. 55 et 56; Card. de Luc. de legit. disc. 35, num. 29; Bonfin. de Iur. fideicom. disput. 146, n. 53; Ant. Fabr. in rat. ad l. 38; Mangil. de evict. qu. 153, num. 25; Rota in recent. part. 19, tom. 2,
 112 dec. 455, num. 1. Id vero dicitur minus inter impensum et melioratum, ut si quis impenderit 100 et melioratum sit 150, solum 100 restituendum est. Quod si centum impensum fuerit, sed melioratum sit 50, solum quinquaginta restituendum erit, cum dominus quoad 50 solum ex aliena iactura lucrum sentiat. Quamobrem in primo casu restituendum erit quod ab initio impensum fuit; secundo vero casu inspiciendum erit, quanti res restitutionis tempore valet.

Iura superius allegata limitant praefatam regulam primo ut in praediis tantum rusticis locum habeat, veluti si plantatae sint arbores. Hoc casu valoris incrementum cedere debet commodo domini directi vel illius, cui restituitur fideicommissum. Huiusmodi enim incrementum non minus ab industria meliorantis, quam ab ipso solo ad dominum spectante provenit Mangil. l. c., n. 22. In aedificiis autem urbanis aliud dicendum tradunt, sed inspiciendum restitutionis tempus pro reficiendis melioramentis. Hoc quippe casu incrementum valoris magis ab impensis, quam a fundo provenit, cum plerumque creverit valor ad mensuram expensarum Mangil. loc. cit., n. 20; Rota dict. dec. 455, n. 2; Bonfin. ubi supra, num. 54.

114 Priore itaque casu inspiciendum erit tempus facti melioramenti, posteriore vero tempus restitutionis, de quibus tamen vide Menoch. de Recuperan. possess. rem. 15, n. 557 et seq.; Peregrin. de Fideicom. art. 50, n. 73 et seq.; Mangil. de evict. qu. 153, num. 17 et seq.; Fulgin. de iure emphit. tit. de melior. qu. 7; Pontiol. apud Sabell. alleg. tom. 2, cap. 1, n. 501 et seq.; Angel. de Melioramen.; Garz. de Expens. et melioram.; Gilken de Expens.; Guadagn. Instit. iur. civ. lib. 2, tit. 1, in not. ad § 187, n. 4.

Secunda limitatio versatur circa impensas necessarias, quas integras restituendas esse primo definivit Rota in recent. part. 18, tom. 2, dec. 537, num. 11, confirmata post Paulut. dissert. 34. Sed postea in eadem causa eadem Rota definivit etiam in necessariis melioramentis reficiendum quod minus est inter impensum et melioratum, Paulut. dissert. 45, num. 97, quamvis multo post aliam adhibeat distinctionem inter impensas utiles et necessarias, dec. 657, n. 2, post. Card. de Luca de Testam. lib. 6. Cum enim prae oculis haberi in primis oporteat quid esset ipse dominus factururus, cumque nequeat praesumi, quod necessarias non esset factururus impensas, ideoque ab ipso melioranti praestanda esse videntur; D. Maevias dec. 187, de his tamen vide Cels. et Brunem. in leg. 38 ff. de rei vindicat.; Cuiac. in comment. ad l. *Sin autem*, § *In rem*, ff. eod.; Noodt in Pandect. lib. 6, tit. 1, § *Huc usque*.

Observandum postremo et discrimen inter 116 possessorem simplicem bonae fidei, et possessorem ratione dominii licet resolubilis. Ille tenetur compensare fructus etiam ante litem contestatam perceptos, nec competit retentio, nisi reddita ratione fructuum leg. 48, et leg. 65 ff. de rei vindicat.; Anton. Fabri de Error. pragmat. decad. 26, error. 8, n. 6; Voet. in Pand. lib. 6, tit. 1, num. 39. Possessor vero ratione dominii etiam resolubilis fructus perceptos cum impensis non tenetur compensare; Brunem. in Pandect. lib. 6, tit. 1, l. 48, n. 8; Fusar. de substit. qu. 669, n. 2; Mangil. de evict. qu. 153, n. 3 et seq.; Pontiol. penes Sabell. alleg. tom. 2, cap. 1, n. 474.

Quid vero si aedificator, vel meliorator fundum aedificatum, vel melioratum non possideat, et huic ex iuris rigore nullam competere actionem contra dominum fundi tenent Donell. Comment. iur. civ. lib. 4, cap. 33, § *Haec de ea*; Noodt in Pandect. lib. 6, tit. 1, § *Satis ut opinor*; Vin. comment. in Institut. lib. 2, tit. 1, § 30, n. 4. Ex aequitate tamen eidem vel actio negotiorum gestorum, vel actio in factum, vel alia actio conceditur; de quibus diversis actionibus videndi, Vin. loc. cit.; Hunnius lib. 2 var. resol., tract. 1, qu. 26; Amat. resol. 14, n. 55 et plur. seq.; Pontiol. loc. cit., num. 471; Molign. de retent. qu. 188; Cuiac. Comment. in leg. 27, § 5, ff. de rei vindicat., et observ. lib. 10, cap. 4.

Fructuum perceptio hoc loco est acquirendi 118 Dominii modus, quo is, qui rem alienam bona fide non interrupta, et iusto titulo possidet, fructus, percipiendo, suos facit; Cuiac. in Comment. ad l. 109 ff. de verb. *Signific.*, et ad l. 1 C. de acquir. et retin. possess. Nomine 119 vero fructuum venit omnis redditus, omnis obventio, omne commodum, quod vel ex re nascitur, vel rei occasione percipitur, deductis semper impensis ad eosdem colligendos fructus

- necessariis; Cuiac. observat. lib. 11, c. 39; Petr. Perrenon. Animad. et variar. lect. lib. 1, c. 5, in l. 48 ff. de acquir. rer. dom., apud Everard. Otth. thesa. iur. tom. 1, coll. 597.
- 120 Fructus vel sunt *naturales* vel *civiles*, l. 62 ff. de rei vindicat., l. 9, in prin., ff. de usuf., l. 121
- 121 ff. de verb. signific. Fructus naturales in *mere*
- 122 *naturales* dividuntur et *industriales*. Mere naturales proprie sunt ii, quos sponte sua nulla-que concurrente hominis industria terra producit, l. 45 ff. de usur., l. 31 ff. de V. S.
- 123 *Industriales* vero, qui potius ab hominis industria et cultura proveniunt, quam ex ipso solo, leg. 78 ff. de rei vindicat., l. 45 ff. de usur., Cardin. de Luca de Dot. disc. 168,
- 124 n. 27 et seq. Civiles vero appellantur ii, qui non ex re, sed occasione rei percipiuntur, ut sunt pensiones praediorum, mercedes et vecturae navium, et iumentorum et similia, qui proprie fructus non sunt, l. 121 ff. de V. S., l. 62, in prin., ff. de rei vindic., vicem tamen fructuum obtinent et inter fructus numerantur, leg. 19, leg. 34, leg. 36 ff. de usur., leg. 29 ff. de haered. petit., leg. 83, in prin., ff. de legat. 3. De fructibus industrialibus vide Donell. Comment. iur. civ., l. 4, cap. 25; Menoch. de Arb. cas. 210, n. 20 et 26, et de recuper. posses. rem. 15, n. 578 et 593.
- 125 Fructus insuper *naturales* alii *pendentes* seu *extantes* sunt, qui a solo vel re nondum sunt separati, l. 44 ff. de rei vindicat., l. ult., § 4 et 6, ff. Quae in fraud. credit. Alii *percepti*, qui a solo separati sunt, l. 78 ff. de rei vindicat., l. 13 ff. quibus modis ususfr. amit. Alii *percipiendi*, quos nempe diligentissimus paterfamilias vel petitor rei percipere potuisset, sed non fuerunt percepti, vel quod antequam colligerentur perierint, vel quod numquam extiterint; Voet. in Pand. lib. 41, tit. 1, n. 28; Gallus de Fruct. disp. 2, art. 6, n. 15 et 18; Vin. Instit. lib. 2, tit. 1, § 35 in fin. Percepti alii sunt extantes, alii sunt consumpti, l. 22, § 2, ff. de pignorat. act., leg. 40 ff. de acquir. rer. domin., l. 3 Cod. de conduct. ex leg.
- 126 Bonae fidei possessor naturales et industriales fructus percipiendi suos facit; Ant. Fabri Coniect. lib. 4, c. 17; Fachin. Controv. lib. 1, cap. 57; Vinn. Select. quaest. l. 1, cap. 24, et ad § 35 instit. lib. 2, tit. 1, n. 7 et seq., ibid.; Harpr. n. 35 et seq.; Noodt Probabil. l. 2, c. 7, et in Pandect. l. 6, tit. 1, § *Videamus igitur*. Pendentes vero et extantes sive naturales sive industriales sint, supervenienti Domino cogitur restituere, non vero consumptos vel usucaptos; Vin. Select. quaest. l. 1, c. 26, et Comm. in d. § 35 instit., n. 9; Puffendorf. de iur. natur. et gent. l. 4, c. 13, § 8; Voet. in Pandect. l. 41, tit. 1, n. 29, exceptis tamen

sumptibus necessariis et utilibus in rem factis; Gothof. in l. 48 ff. de rei vindicat., addit. ad Vincen. de Franch. dec. 31; Gallus de Fruct. disp. 13, n. 8 et seq. Quod si per triennium possederit, licet existant, nec imputandi sint in sumptibus, tamen possessor iure eos retinet, cum usuceperit; Noodt lib. 6 Pandect., tit. 1, § *Igitur ut faciamus*.

Hactenus de bonae fidei possessore cum iusto titulo; quid vero de possessore sine iusto titulo? Hic naturales fructus suos non facit, sed tantum industriales; l. 45 ff. de usur., l. 15, § 1, l. 17, in prin., ff. de donat. inter vir. et uxor. Hic utilis excitari posset quaestio an bonae fidei 128 possessor debeat restituere fructus consumptos, sive eorum aestimationem, ex quibus factus sit locupletior; sed ne hunc articulum in aevum protrahamus, super hac unusquisque consulere poterit Ant. Fabr. in rat. ad l. 25, § 11, et ad l. 36, § 4, ff. de haered. petit.; Bynkers. Observ. l. 8, c. 12; Menoch. de recuper. poss. rem. 15, n. 586, 598 et seq., et de Praesumpt. lib. 6, praes. 27, n. 6; Fachin. Controv. l. 2, c. 46, l. 1, c. 58; Gallus de Fruct. disp. 12, art. 1, num. 36 et 37; Vin. Select. quaest. l. 1, c. 26; Harppr. Instit. l. 2, tit. 1, § 35, n. 66 et seqq.; Voet. in Pandect. l. 41, tit. 1, n. 29; Fagnan. in cap. *Gravis*, n. 57, ad 60 de restit. spol.; Peregrin. de Fidei comm. art. 49, n. 114 et 115; Barbosa in l. 8 princ., part. 2, n. 48, ff. solut. matrim.; Vincent. de Franch. dec. 31, n. 1; Card. Ant. de Luca obs. ad d. dec. 31, num. 2; Rota cor. Merlin. dec. 663, n. 50.

Non ita dicendum de malae fidei possessore, 129 qui nullos aut percipiendi aut consumendo fructus suos facit, sed extantes restituere et consumptorum iustam aestimationem praestare tenetur; instit. de rer. divis. l. 2, t. 1, § 35, vers. *Ei vero qui*, l. 22 Cod. de rei vindicat. Quod adeo verum est, ut licet ab initio bona fide possideret, si tamen tractu temporis mala fides supervenerit, ex eo tempore desinit suos facere fructus, quin imo si tempore bonae fidei perceperit fructus, tempore vero malae fidei eosdem consumpserit, ad eorundem restitutionem vel aestimationem tenetur; l. 23, § 1, l. 48, § 1, ff. de acquir. rer. domin.; Guadagn. Instit. iur. civ. lib. 2, tit. 1, § 132 in fine. Plura de bonae fidei et malae fidei possessoriis dicenda superessent, sed haec commodius afferri poterunt articulo sequenti *de possessoribus*, et interea huic articulo finem imponemus, in quo ob necessitatem et multiplicitatem rerum plus aequo immorati sumus, et si quis plura desiderat, consulat Doctores hactenus allegatos, praecipue Noodt Probabil. lib. 1.

EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

ARTICULUS IV. *Dominium quoad reservationem et reservationis effectus.*

SUMMARIVM. 1. De Dominii reservationis effectibus. — 2, 3. Praecipuus effectus. — 4, 5. Conceditur beneficium reservationis dominii etiam mutuantis ad rem emendam. — 6. Licet expressa Dominii reservatio non sit ei necessaria. — 7-9. Quid si concurrat cum ipsa domino rei ven-

- 1 Antequam Dominii argumentum exsolvamur, non abs re erit nonnulla de ipsius reservationis effectu brevissime delibare, super quo tot tantaeque quotidie in foro excitantur quaestiones. Pactum reservationis Dominii tum a proprie dominis, tum ab improprie dominis potest utiliter iniri. A proprie dominis Dominium reservatur, ubi quis vendit praedium, domum, vel aliud simile, sibi quae super re vendita reservat Dominium, quousque pretium sit integre persolutum. Ab improprie dominis vero, ubi quis mutuatur pro re emenda, vel credit in refectione domus aut navis, vel pro instructione tabernae. Haec Dominii reservatio vel tacita est, quae a solo iuris ministerio inducitur, vel expressa, quae a partium conventionem profuit. Huius reservationis capaces sunt non modo res immobiles, sed etiam mobiles et semoventes, dummodo universitatem constituent, et uti corpus universale considerentur, veluti grex, prout infra.
- 2 His ita praemissis praecipuus reservationis Dominii effectus ille est, ut in creditorum concursu omnibus super re debitoris praeferatur reservatarius, nulla facta distinctione inter privilegiatos et non privilegiatos, inter anteriores et posteriores. Constantin. ad Statut. Urb. annot. 30, art. 1, num. 5 et 6; Zanchi de Praelat., exercit. 1, § 1, num. 1; Rota in recent., part. 13, dec. 284, num. 1. Quin immo licet cum dote concurrat, tamen doti praeferendus semper est reservatarius Dominii, cum super bonis viri postea quaesitis mulier pro dote generalem non particularem acquirat hypothecam. Rota coram Lancett. dec. 1188, n. 16 et plur. seq., coram Haunitz. dec. 231, n. 1 et seq.
- 4 Respectu proprie domini res certe expedita est, at aliquam invaluere videtur contradictionem quoad imperfecte dominum, ut dum quis mutuans ad rem emendam Dominium sibi super eadem re reservat. Reservatio quippe praesistentia iura supponit, cum quis nequeat sibi reservare, quod non habet; Rota coram Molines dec. 1299, num. 8, multoque magis, quia in data hypothesi super re emenda neque mutuans neque mutuatarius aliquod ius habent.
- 5 His tamen non obstantibus, placuit Doctoribus, ut etiam hoc casu mutuantis concederetur beneficium reservationis Dominii, ex conven-

ditae, qui sibi Dominium non reservaverit. — 10-12. Non ita sentiendum est de mutante ad rem in genere emendam, vel reficiendam, vel conservandam. — 13, 14. Quid ulterius requiratur in mutante in concursu cum habente hypothecam generalem. — 15-17. Alii effectus Dominii reservationis. — 18. An reservatio Dominii, quae ius pignoris et hypothecae producit, cadere valeat super mobilibus et semoventibus. — 19. Secus dicendum ubi reservatum fuerit Dominium super animalibus. — 20-22. An Princeps gaudeat praelatione super omnes Dominii reservatarios.

tione tamen, non ex lege, cuius praesidio posset omnibus creditoribus respectu illius rei praeferi. Ansal. de Comm. et mercat., disc. 84, num. 5 et seq.; Zanch. de Praelat. cred., exercit. 1, § 2, num. 32; Rota in Romana Reportationis Pecuniarum 21 Mart. 1757, § Verum coram Olivatio.

Verum arbitrantur nonnulli expressam Dominii reservationem in mutante ad rem emendam necessariam non esse, ut mutuans aliis creditoribus praeferatur, hac tamen adhibita distinctione inter creditores simplices generalem habentes hypothecam, et creditores particularem habentes super re empti ex pecuniis mutuatis hypothecam. Primo casu expressam non requiri Dominii reservationem communiter tenent exemplo mutantis pro refectione domus vel navis, secus vero in secundo casu. Zanch. loco cit., num. 33, 34 et 35, et in laudata Romana Reportationis pecuniarum, § Nec reponere, et § Idque sane.

Hactenus de mutante in concursu cum creditoribus in genere. Quid vero si concurrat cum ipso domino rei venditae, qui sibi Dominium non reservaverit? In hoc regula generalis est, ut semper venditori praeferatur reservatarius Dominii, nec alia venditori conceditur actio praeter personalem. Gait. de Credit., part. 4, qu. 11, num. 1222; Salgad. Labyrinth. cred., part. 1, cap. 11, num. 78 et 79. Communiter tamen Doctores distinguunt inter mutantem ad rem emendam in genere, vel reficiendam vel conservandam, et mutantem ad reficiendas aedes. Secundo casu mutanti ius pignoris ex dispositione iuris competit super refectione aedificio, adeo ut seclusa etiam quacumque reservatione, ei nequit denegari praelatio; leg. 1 Cod. in quibus caus. pign. tacit. contrahit.; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 15, pag. 628, coll. 1, § Senatusconsulto. Quin immo licet inde aliquis in eandem relectam domum emendam nummos credat, nullo gaudet praelationis privilegio, etsi super re emenda expresse sibi Dominium et hypothecam reservaverit, ita contra Bartol. in l. Interdum 5 ff. qui potior. in pign. habeant., tenet Corvin. loc. cit., § Quod adeo verum est.

Non ita vero sentiendum est de mutante ad rem in genere emendam vel reficiendam vel conservandam. Privilegium enim quod ex Se-

- natusconsulto in dicta leg. allegato competit credenti ad restaurandas aedes, de solis aedificiis loquitur, nec ad alia esse trahendum fuisse demonstrat omissis caeteris, Averan. Interpret. iur. lib. 2, cap. 13, Comment. ad dict. leg. 1 ff. in quibus caus. etc., a num. 1 ad 8, quamvis contrariam sequatur opinionem Ludovic. Vitalis. variar. lection. lib. 2, cap. 19, penes Everard. Oth. thesaur. iur., tom. 2, coll. 683.
- 11 Quapropter iuxta primam communioemque sententiam, nisi sibi mutuans ad rem emendam expresse Dominium et hypothecam reservet, nulla eidem conceditur praelatio; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 19, pag. 636, coll. 2, § *Hac ratione*; Zoes. in Pandect. lib. 42, tit. 6,
- 12 num. 11 et 12, qui tamen num. 13 tenet expressam Dominii reservationem esse necessariam etiam in mutuante pro novo construendo aedificio. Bruneman. in Pandect. lib. 42, tit. 5, in l. 26 et 34, num. 2, et in Cod. lib. 8, tit. 14, in l. 17 per tot., et tit. 18, in l. 7, num. 4 et 5.
- 13 Sunt qui praeter Dominii et hypothecae reservationem, requirunt ulterius, ut mutuans ostendat pecunias creditas in causam expressam versas fuisse ad hoc, ut praelationis beneficio perfrui valeat. Bruneman. in Pandect. lib. 4, tit. 25, lib. 1, n. 4; Zoes. in Pandect. lib. 14, tit. 1, n. 4; Duaren. Oper. tom. 3, pag. 439, collect. 2, tit. de exercit. act., cap. 2, et pag. 449
- 14 princ., coll. 2, tit. de instit. act., c. 2. Neque solam versionem sufficere, nisi versio coniuncta sit cum titulo lucrativo, et locupletationis cum aliena iactura tenet Rot. coram Ottobon. dec. 40, num. 46 et 47, dec. 94, n. 18, coram eodem, sed vide Bruneman. in Pandect. lib. 20, tit. 2, leg. 2, per tot. Haec tamen intellige in concursu cum habente hypothecam generalem, secus si hypotheca sit particularis.
- 15 Alter effectus reservationis Dominii in eo versatur quod licet pecunia credita per se esset infructifera, ius tamen tribuit creditori ad percipiendas et repetendas accessiones. Exemplum habemus in Fabro Murario, qui licet pro concessa dilatione solutionis mercedis et pretii caementorum nullos exigere valeat fructus, cum ipsius creditum reputetur adinstar crediti mere pecuniarii, nihilominus si sibi Dominium reservet super aedificio refecto vel noviter constructo, iure fructus convenire et repetere a Domino aedificii potest, ut oportune distinguit Constantin. Vot. dec. 107, num. 2 et 3; Rot. coram Lancet. dec. 1188, num. 10, coram Herrera dec. 51, num. 11, et dec. 86 per tot., in Romana *Fructuum* 4 Mart. 1763, per tot., coram Herreros, in Romana *Pecuniaria quoad Mandatum A. C.* 27 Iun. 1776, coram Origo per tot., praesertim § 3, quae plenum super hac quaestione exhibet tractatum.
- 16 Tertio reservatio Dominii habet vim pacti, manus iniectionis cum facultate implorandi re-

media possessoria manutentionis et associationis, efficitque, ut donec solutum sit pretium, venditio non uti talis, sed potius uti simplex locatio reputetur per text. in l. *Cum manu sata*, § fin., ff. de contrah. empt.: *Nemo potest videri eam rem vendidisse, de cuius Dominio id agitur ne ad emptorem transeat, sed hoc est aut locatio aut aliud genus contractus*, ibique Glos. verb. *Genus contractus* quem sequitur Surd. dec. 157, num. 3; Magon. dec. Lucen. 31, num. 9; Rot. Rom. coram Bichio, dec. 156, num. 15, in rec. part. 8, dec. 128, n. 2 et 3, cor. Caprara dec. 12, n. 2, coram Molin. dec. 1306, n. 2 et 3.

Quarto efficit, ut validum exhibeat argumen- 17
tum pertinentiae illius rei, super qua reservatum fuit Dominium, favore reservatarii. Quod adeo verum est, ut licet Dominium reservatum sit super re aliena, super qua licite quidem, sed sine effectu reservari potest, nihilominus si huiusmodi reservationi praesens sit verus Dominus, et ab ea contra reservatarium non reclamet, probat Dominium in eundem reservatarium legitime fuisse translatum, remque ad eum pleno iure pertinere, cuius favore constat reservatum fuisse Dominium. Rot. in Nuper., tom. 9, dec. 201, n. 25, cor. Cerro dec. 152, n. 30, cor. Molines dec. 1253, n. 4 et 5, dec. 1299, n. 4 et 6.

Dubitari potest an reservatio Dominii, quae 18
ius pignoris et hypothecae producit, cadere valeat super mobilibus et semoventibus? Prima fronte videtur negandum. Cum enim reservatio Dominii rem ipsam afficiat et impediatur quominus in alium transferatur, et quatenus id fiat, reservatarius a quocumque possessore eam vindicare potest; rursus cum res mobiles et semoventes non illius sint naturae, quae ab aliis similibus distinguere possint, cumque usu consumantur, et in commercio familiari sint, hinc in dies mutantur, alienantur, et alienatis nova capita subrogantur, hinc reservatario Dominii nisi impossibile, difficile saltem redderetur proprium ius exercere. Demum cum in dies intereant si ius reservatarii super re perempta versabatur, videtur peremptum cum ipsa re ius quoque remansisse. Hoc tamen casu Doctoribus placuit distinctio inter reservationem Dominii super animalibus uti singulis, et super animalibus uti gregem componentibus. Primo casu cum natura pignoris et hypothecae secum ferat, ut perempta re hypothecata, ius hypothecae evanescat, ita reservato Dominio super animalibus uti singulis cum omnibus peremptis animalibus vel aliquibus tantum, ius reservatarii vel in parte vel in totum caderet, hinc iura irritam huiusmodi reservationem declarant.

Secus vero dicendum est ubi reservatum fuit 19
Dominium super animalibus, mobilibus, peculio non uti singulis, sed uti universitatem conficientibus. Hoc quippe casu licet nonnulla

animalia depereant vel alienentur, deperditis tamen et alienatis alia subrogantur, adeo ut licet nonnulla capita deficiant, non tamen deficit corpus universale, super quo reservatum fuit Dominium. Hinc licet reservatio Domini certam rem afficiat, et incerta videantur animalia, mobilia, merces et similia, nihilominus fictione iuris uti certa reputantur, et conservatur ius super corporibus subrogatis. Negusan. de Pignor., membr. 2, n. 18 et seq.; Zanch. de Praelat., exercit. 1, § 2, sub num. 227; Voet. in Pandect. lib. 20, tit. 1, num. 2 et 6; Bruneman. in Pandect. lib. 20, tit. 1, in l. 3, prin., num. 1, et rursus in l. 34, n. 1 et 3; Zoes in Cod. lib. 8, tit. 15, quaest. 2; Gait. de Credit., cap. 4, quaest. 5, n. 168 et seq.; Card. de Luca de Alienation., disc. 1, n. 25; Rot. cor. Ratto dec. 136, n. 3 et 4, coram Rezonio. dec. 131, n. 6.

- 20 Hic demum iuvat inquirere num Princeps gaudeat praelatione super omnes etiam Domini reservatarios? Princeps duplicem repraesentat personam Principis et privati. Uti privatus in contractibus nullo gaudet privilegio, et non minus ipse quam caeteri cives ligatur legibus et statutis. Rot. coram Molin. dec. 167, n. 7, coram Falconer., tit. de Statut. exclusiv. Foeminar., dec. 11, num. 11, coram Kaunitz dec. 236, num. 27. Dum vero uti Princeps contrahit, et fisci personam gerit maximis gaudet privilegiis, et generaliter affirmari potest omnibus in concursu praeferrī creditoribus. Dubium aliquod superest respectu reservatarii Domini. Ex supra firmatis num. 3, constat Domini re-

servatarium credito dotis praeferrī. Porro dotis privilegium aequale est cum privilegio fisci, immo in aliquibus casibus potioribus fruitur privilegiis causa dotis, quam fisci, adeo ut in dubio, pro dote potius, quam pro fisco iudicium sit ferendum. Cuiacius in paratit. Cod., lib. 8, tit. 17; Peregrin. de iur. fisci, lib. 6, tit. 6, num. 33; Mantica de tacit. et ambig. convent., lib. 11, tit. 26, num. 4; Card. de Luca de Dote, discours. 166, n. 67; Salgad. in Labyrinth. credit., part. 2, cap. 4, num. 169, et alii quamplures allegati a Zanch. de Praelat. credit., exercit. 2, § 3, num. 121, 122.

Huic opinioni obstare videtur text. in l. 34 ff. de reb. auctor. iud. possid., ubi expresse habetur: *quod quis navis fabricandae vel emendae, vel armandae, vel instruendae causa, vel quoquo modo crediderit, vel ob navem venditam petat, habet privilegium post fiscum*. Quidquid tamen sit de eo, qui credit in refectioe navis, cui expresse praefertur fisco, in aliis tamen casibus contrarium videtur sentiendum ob rationes supra relatas. Si enim reservatarius Domini praefertur dote, et dos praefertur fisco, sequitur necessario, quod etiam fisco praefertur reservatarius Domini ex regula, *quod si vinco vincentem te, multo magis vinco te*. Praeterea in allato textu nulla fit mentio expressae reservationis Domini, ideoque ad summum dicendum erit, quod nulla existente expressa Domini reservatione, credens in refectioe navis non praefertur fisco; secus in casu contrario.

DONATIO

Vide verb. CONTRACTUS DONATIONIS.

DOS, DOTARE

PARTITIO ARGUMENTI

DOS, DOTARE: 1. quoad variam eius acceptionem, naturam, divisionem, et proprietatem, seu dominium; 2. quoad illos, qui tenentur eam dare; 3. quoad eius reversionem, seu restitutionem, soluto Matrimonio, et facultatem eam repetendi, constante Matrimonio; 4. quoad fideicommissum.

ARTICULUS I. Dos quoad variam eius acceptionem, naturam, divisionem et proprietatem, seu dominium.

SUMMARY. 1. Vocis seu termini Dotis aequivocatio aperitur, ac assignantur acceptiones et usus, ad n. 3. — 4. Assignantur dotes Animae beatae, et quare virtutes Theologicae non dicantur dotes. — 5. Obiter assignantur Aureolae Beatorum, ac quid et quot sint; et cur dicantur Aureolae. — 6. Assignantur Dotes corporis gloriosi, quidque beatis corporibus praestent. — 7. Dos quid sit iuridice et civiliter capta. — 8. Dos est duplex, Profectitia scilicet et Adventitia. — 9. Dos Profectitia quae sit. — 10. Dos Adventitia quae sit. — 11. Dominium seu proprietas dotis tradita in re mobili in certo numero pondere, et mensura pertinet absolute ad maritum. — 12. Sic etiam ad maritum spectat dominium, seu proprietas dotis sive in re mobili sive im-

mobili, quando ei talis dos tradatur aestimata aestimatione faciente venditionem. — 13. Unde si res aestimatae pereant, aut deteriores fiant pereunt, aut deteriores fiunt ipsi marito, uti earum domino. — 14. Hinc plurimum interest maritis, ut res dotales absque aestimatione recipiant. — 15. Dominium naturale Dotis in re immobili non aestimata, sed praecise taxationis causa, non aestimatione faciente venditionem, pertinet ad uxorem; civile vero transit cum marito. — 16. Fundus dotalis remanet in dominio uxoris, et ad eius periculum stare dicitur, nunquam transit in verum et naturale dominium mariti. — 17. Soluto matrimonio, dominium civile ipso iure, et ministerio legis statim transfertur in uxorem et consolidatur cum naturali. — 18. Fundus dotalis, seu dos in re immobili non aestimata ita spectat ad verum et naturale dominium uxoris, ut maritus eam alienare, hypothecare aut alias obligare non possit. — 19. Immo neque alienari potest cum consensu uxoris. —

20. De iure tamen canonico valet alienatio interveniente uxoris iuramento de non revocando seu non contraveniendo. — 21. Ususfructus Dotis etiam rei immobilis et inestimatae pertinet ad maritum. — 22. Si tamen lucrum perceptum ex fundo dotali non pertineat ad fructuum seu reddituum naturam, et sit sors quaedam praecipua quae dotem augeat, non pertinet ad maritum. — 23. Dominium, seu proprietas dotis amittitur ab uxore propter eius adulterium et transit in maritum; similiter a marito propter eius adulterium amittitur dominium, seu proprietas donationis, seu donati propter nuptias, nisi inter se reconciliati fuerint. — 24. Hoc tamen intelligi debet post iudicis sententiam. — 25. Solutio per mortem

mariti matrimonio, filiafamilias vidua habet plenum ius suae dotis adventitiae tam quoad proprietatem seu dominium, quam quoad usumfructum, privative etiam quoad partem. — 26. Solutio matrimonio, dominium seu proprietas dotis profectitiae pertinet ad filiamfamilias viduam. — 27. Talis autem dotis profectitiae ususfructus pertinet ad patrem, ad quem reverti debet, nisi aliud conventum fuerit in constitutione ipsius dotis; et hoc quousque eadem filia secundo nubat dummodo tamen eo tempore alatur a patre. — 28. Mortua uxore, ususfructus dotis spectat ad maritum, proprietas vero pertinet ad filios. — 29. Quando res in dotem data sit aestimata, et quando inaestimata.

1 Dotis nomen quodammodo aequivocum est; primo enim late et communiter perfectiones quaedam, quibus naturaliter afficiuntur homines, dotes appellari solent: sic qui optimo pollet ingenio, facundia, robore, pulchritudine, etc., dicitur bene dotatus, vel optimas habere dotes.

2 Secundo, et proprie, a Theologis ornatus, et dona quaedam supernaturalia a Deo animae sibi in aeternum desponsatae largiter concessa, dotes animae vocantur; immo cum beatitudo, quae ex Boetio 3 de Consolat., est status omnium bonorum aggregatione perfectus, taliter adhuc in corpus redundet, quod aeternus beans etiam ipsi ornatus, et dona quaedam supernaturalia elargiatur, illa corporis gloriosi dotes nominat: dos autem theologice ac supernaturaliter sumpta generatim describi potest, quod sit ornatus, et donum quoddam perpetuum in aeterna beatitudine proportionaliter animae et corpori concessum.

3 Tertio, nomen dotis iuridice et civiliter capitur pro eo scilicet, quod sive mobile sive immobile datur intuitu Matrimonii, et de hac praesertim procedit titulus; prius tamen Theologorum communiter quae supra, breviter perstringamus.

4 Dotes igitur animae beatae tres a Theologis recensentur; videlicet clara Dei visio, comprehensio seu intuitio et fructio. Prima sufficitur loco Fidei, secunda Spei, tertia Charitatem numquam excedentem perficit, de quibus fuse Scholastici; si autem quaeras cur Fides, Spes et Charitas animae in via tributae non dicantur eiusdem dotes; respondetur id esse, quia unio indissolubilis et consummata animae cum Christo, quae analogice Matrimonium dicitur, quo Christus eam sibi sponsat, non est nisi in patria; quamdiu enim sumus in hac vita ex Apostolo 2 ad Cor. 5, peregrinamur a Domino: quae autem ante Matrimonium dantur, non dotes, sed donationes potius vocantur; et idem dicendum de donis aliis ante ingressum gloriae collatis.

5 Ulterius obiter accipe, ultra dotes praedictas omnibus beatis communes, a Theologis insuper assignari praemia quaedam propter heroicitates quasdam aliquibus concessa, quae Aureolas vocant; est autem aureola generatim accepta praemium aliquod accidentale reportatum in coelo

propter insigne aliquod factum, et singularem victoriam in vita a Beatis obtentam de capitalibus christianae salutis inimicis, diabolo scilicet, mundo et carne: hinc tres communiter a Theologis assignantur aureolae. Prima est pro Martyribus, qui heroice triumpharunt de mundo, saevas persecutiones sustinendo et mortem ipsam subeundo, Christum fortiter confitendo. Secunda est pro Doctoribus, qui per sapientiam et doctrinam, erroris infidelitatisque tenebras propulsantes decipientem diabolum excellenter debellarunt. Tertia est pro virginibus, sive omnibus illis, qui per continentiam virginalem carnem insigniter calcarunt; dicuntur autem aureolae, seu quasi parvae aureae coronae, non quia magnae non sint, sed quia exiguae videntur respective ad beatitudinem essentialem, quae aurea seu corona aurea dicitur.

Corporis gloriosi dotes quatuor a Theologis 6 enumerantur, nimirum impassibilitas, claritas, agilitas et subtilitas. Per impassibilitatem corpus gloriosum erit incorruptibile et immortale; 1 ad Corinth.: *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem*, consequenter nec pati poterit quidquam; Isaiae 49: *Neque esurient, neque sitient*, etc., et Apoc. 21: *Absterget Deus omnem lacrymam*, etc. Per claritatem corpora Beatorum fulgebunt quam maxime; Matth. 13: *Tunc iusti fulgebunt sicut sol*; ad Philippens. 3: *Reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae*; unde si in densissima nocte unicum e gloriosis corporibus appareret, noctem ipsam verteret in lucidissimam diem. Per agilitatem corpora Beatorum vim se absque difficultate et fatigatione quaquaversus movendi habebunt; Isaï. cap. 40: *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilae, current et non laborabunt, ambulabunt et non deficient*; Sapient. 3: *Tamquam scintillae in arundinetis discurrent*. Per dotem subtilitatis, quae arguitur ex 1 ad Corinth. 15: *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale*. Beatorum corpora coelos aliaque corpora penetrare, ac per illa transire poterunt, sicut Christus Dominus ex Virginis utero, et sepulchro est egressus, ianuis clausis ad Apostolos ingressus, ac coelos penetratus. Verum in assignanda huiusmodi Dotis ratione non parum discrepant Theo-

logi; nobis tamen praefata extremis labiis libasse sufficiat, fusius enim hic immorari non expedit; interim ex his quisque meminerit, quod Apostolus ait, 1 ad Corinth. 2: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se*; ad Rom. 8: *Non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis*.

- 7 Dos iuridice et civiliter capta, est bonum in pecunia, seu in alia re mobili vel immobili consistens, ab uxore, vel alio eius nomine datum marito ad onera matrimonii sustinenda, ut videlicet ex eius fructibus uxorem et familiam facilius sustentare possit. Colligitur haec definitio ex l. *Dotis* 1 ff. de Iure dotium; et l. *Plerumque* 10, § 3, eod. Est in re communis. Dos est duplex; Profectitia scilicet, et Adventitia. Dos profectitia est illa, quae a Patre, vel ab alio ascendente paterno filiam in potestate habente, vel ab alio, intuitu tamen Patris, datur; leg. *Profectitia* 4 ff. de Iure dotium, et l. *Unica* Cod. de rei uxoriae actione. Dos adventitia est illa, quae nec a patre, nec ab ascendente paterno, sed ab alio absque ullo intuitu patris datur; l. *unic.*, § *Accedit*, Cod. De rei uxoriae actione.
- 11 Dominium seu proprietas dotis traditae in re mobili in certo numero, pondere et mensura v. g. in tanta pecunia, in tot pecoribus et huiusmodi, pertinet absolute ad maritum, ita ut de ea pro suo libitu disponere possit; cum obligatione tamen, quod soluto matrimonio, ipse vel eius haeres restituat tantumdem eius generis et qualitatis in eodem numero, pondere et mensura, textu expresso in leg. *Si res in dotem datae* 42 ff. de Iur. dotium, ibi: *Res in dotem datae, si in numero, pondere aut mensura constant, mariti periculo sunt, quia in hoc dantur, ut eas maritus ad arbitrium suum distrahat, et quandoque soluto matrimonio, eiusdem generis et qualitatis restituat, vel ipse vel*
- 12 *haeres eius*. Sic etiam ad maritum spectat dominium seu proprietas dotis sive in re mobili, sive immobili, quando ei talis dos traditur aestimata aestimatione faciente venditionem, textu expresso in leg. *Quoties* 5 Cod. de Iure dotium, ibi: *Quoties res aestimatae in dotem dantur, maritus dominium consecuturus summae velut pretii debitor efficitur; si igitur non convenit, ut soluto matrimonio restituantur, retinebit eas, si pecunias tibi offert*. Concord. l. *Plerumque* 10, § 4, ff. de Iure dotium, ibi: *Si ante matrimonium aestimatae res dotales sunt, haec aestimatio quasi sub conditione est, namque hanc habet conditionem, si matrimonium fuerit secutum; secutis igitur nuptiis, aestimatio rerum perficitur, et fit vera conditio*.
- 13 Unde sequitur quod si res aestimatae pereant, aut deteriores fiant, pereunt, aut deteriores fiunt ipsi marito uti earum domino, sicuti tam-

quam verus dominus lucrum, si quod esset ex ipsis, ipse referret; textu expresso in l. *Cum dotem* 10 Cod. de Iure dotium, ibi: *Quis enim dubitet aestimationem a te mulieri deberi, cum periculo tuo res deteriores fiant, vel augmenta lucro tuo recipiantur*; et concordat. l. *unic.*, § 9, Cod. de rei uxoriae actione, ibi: *Aestimatarum enim rerum maritus, quasi emptor, et commodum sentiat, et dispendium subeat, et periculum expectet*. Hinc plurimum interest 14 maritis, ut res dotales absque aestimatione recipiant, textu expresso in l. *Plerumque* 10 ff. de Iure dotium, ibi: *Plerumque interest viri (res in contractu nuptiali) non esse aestimatas, ne periculum rerum ad eum pertineat*; quia tunc si aestimatio non praecessit, damnum superveniens absque culpa mariti, et deterioritas ipsarum rerum dotalium non aestimatarum in solam cadit uxorem, textu expresso in cit. l. *Plerumque*, ibi: *Quoties igitur non aestimatae res in dotem dantur, et meliores et deteriores mulieri fiunt*.

Dominium naturale dotis in re immobili 15 non aestimata, sed praecise taxationis causa, non aestimatione faciente venditionem, pertinet ad uxorem; civile vero transit ad maritum. Rota part. 8 rec., dec. 259, n. 1, et part. 15; dec. 277, num. 16, textu claro in leg. *In rebus* 30 Cod. de Iure dotium, ibi: *Cum eadem res ab initio uxoris fuerint, et naturaliter in eius permanserint dominio*; et clare evincitur ex iis omnibus iuribus, in quibus dos dicitur proprium patrimonium uxoris, ut in leg. 3, § *Sed utrum*, ff. de minor., l. *unic.*, § *Et hoc*, Cod. de rei uxoriae actione, et ex iis iuribus, in quibus dicitur dos esse in bonis mulieris, ut in l. *Filius* ff. de Collat. bonorum, vel simpliciter esse mulieris, ut in l. *Pater* ff. de Evict., et in l. *Quamvis* ff. de Iure dotium, et respectu mariti dicuntur esse res alienae; l. *Si constante*, § *Si maritus*, ff. de Iure dotium, et l. *Donatio*, § *Fundum*, et l. *Etiam*, § 1, eod. tit. Unde fundus dotalis remanet in 16 dominio uxoris, et ad eius periculum stare dicitur, et numquam transit in verum et naturale dominium viri; Rota part. 12 recent., dec. 10, n. 27, dec. 21, num. 29, part. 13, dec. 51, n. 9, part. 15, dec. 83, n. 11 et 12, part. 18, tom. 1, dec. 98, n. 10. Soluto ma- 17 trimonio, dominium civile ipso iure et ministerio legis statim transfertur in uxorem, et consolidatur cum naturali, leg. *Dotis* ff. Soluto matrim. Rota part. 13, dec. 349, part. 15, dec. 190, n. 7, et dec. 279, n. 17.

Fundus dotalis seu dos in re immobili non 18 aestimata ita spectat ad verum et naturale dominium uxoris, ut maritus eam alienare, hypothecare, aut alias obligare non possit. Princip. Inst. tit. Quibus alienare licet vel non, ibi: *Dotale praedium maritus invita muliere per legem Iuliam prohibetur alienare*; Rota part. 3,

- dec. 573, num. 2, part. 4, tom. 2, dec. 492, n. 1, part. 8, dec. 91, n. 6, part. 9, tom. 1, dec. 431, num. 8, decis. 269, n. 13 et seq., part. 15, dec. 190, num. 5, part. 18, tom. 1, dec. 98, num. 29, part. 19, tom. 1, dec. 68, num. 20, et ead. part. 19, tom. 2, dec. 436, num. 1. Immo neque alienare potest cum consensu uxoris. Cit. Inst. tit. Quibus alienare licet vel non, ibi: *Interdicta alienatio et obligatio* (de hypotheca in specie erat prius etiam sermo) *ut neutrum eorum, neque consentientibus mulieribus, procedat, et ratio additur istis verbis: Ne sexus muliebris fragilitas in perniciem substantiae eius convertatur*; Concordat. Nov. 61, cap. 1, § 1; Rota recent. part. 4, dec. 619, n. 2, part. 19, tom. 1, dec. 214, n. 1. De iure tamen canonico valet alienatio, interveniente uxoris iuramento, quo se obligat ad non revocandam alienationem, aut ad non contraveniendum, prout expresse statuitur, et in hoc puncto ius civile corrigitur; cap. *Cum contingat* 28 de Iureiurando, ibi: *Cum contingat interdum, quod constante matrimonio, alienationibus super rebus dotalibus, et donationibus propter nuptias consentiant; ne ulterius contraveniant proprio Sacramento firmando, ac soluto processu temporis matrimonio, contravenire nitantur; utrum hoc eis liceat a nobis tua fraternitas requisivit. Nos autem fraternitati tuae respondemus, quod etsi mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones; ne tali tamen praetextu viam contingat periuriis aperiri, mulieres ipsae servare debent huiusmodi iuramenta sine vi et dolo sponte praestita, cum in alterius praeiudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis aeternae*; Rota par. 4, tom. 2, dec. 492, num. 3, et part. 9, tom. 1, dec. 169, n. 12 et seq., part. 19, tom. 2, decis. 436, num. 5.
- 21 Ususfructus dotis etiam rei immobilis et inaestimatae pertinet ad maritum; textu expresso in l. *Dotis* 7 de Iure dotium, ibi: *Dotis fructum ad maritum pertinere aequitas suggerit, et additur ibi ratio his verbis: Cum enim ipse onera matrimonii subeat, aequum est, eum etiam fructus percipere*; et concordat l. *Pro oneribus* 20 Cod. eodem tit., ibi: *Pro oneribus matrimonii mariti lucro fructus totius dotis esse, quos ipse coepit... manifestissimi iuris est*.
- 22 Si tamen lucrum perceptum ex fundo dotali non pertineat ad fructuum seu reddituum naturam, et sit sors quaedam praecipua, quae Dotem augeat, non pertinet ad maritum, textu expresso in leg. *Si ex lapidicinis* 12 ff. de Iure dotium, ibi: *Si ex lapidicinis Dotalis fundi lapides vel arbores, quae fructus non essent, vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt Dotis*. Sic etiam licet maritus habeat usumfructum silvae caeduae pro dote sibi traditae, non tamen potest sibi retinere lucrum perceptum

ex alienatione arborum praegrantium aut arduarum ibi existentium, cuius proinde rationem exigere ab ipso poterit ipsa mulier vel ipsius haeres, quod etiam verum est, licet ventorum vi arbores illae ceciderint, textu expresso in leg. *Fructus* 7, § 12, ff. Solutio matrimonio, ibi: *Si arbores caeduae fuerint vel gremiales, dici oportet in fructum cedere; sin minus, quasi deteriore fundum fecerit maritus, tenebitur. Sed et si vi tempestatis ceciderunt, dici oportet pretium earum restituendum mulieri, nec in fructum cedere*. Idem est dicendum de marito, qui vendit ligna, lapides etc. veteris aedificii, quod reficere, neque necessarium, neque utile est; l. *Si ex lapidicinis* 31 de Iure dotium, ibi: *Sive superficiem aedificii dotalis voluntate mulieris vendiderit, nummi ex ea venditione recepti sunt dotis*.

Dominium, seu proprietas dotis amittitur 23 ab uxore propter eius adulterium, et transit in maritum; similiter a marito propter eius adulterium amittitur dominium seu proprietas donationis seu donati propter nuptias, nisi inter se reconciliati fuerint; l. *Dotem* 24 Cod. de Iure dotium, l. *Consensu*, § *Si vero causam*, Cod. de Repudiis, cap. *Plerumque* 4 de donat. inter virum et uxorem, ibi: *Si mulier ob causam fornicationis iudicio Ecclesiae aut propria voluntate* (scilicet ob eandem causam) *a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalium repetere non valebit*; et in eius summario dicitur expresse: *Mulier propter adulterium a viro separata perdit dotem, et sic tenet communis cum Glossa ibid., verb. Dotalium*, et alia Glossa in cap. *Ex par.* 10 de consuetudine, verb. *Bonis*. Hoc tamen intelligi debet post Iudicis sententiam, est enim poena, sicuti ex communi docent Sa verb. *Divortium*, n. penult.; Sanchez lib. 10 de Matrim., disp. 8, n. 12; Layman lib. 3 de iustit., tract. 4, c. 3, n. 6.

Solutio per mortem mariti matrimonio, filialiafamilias vidua habet plenum ius suae dotis adventitiae tam quoad proprietatem seu dominium, quam quoad usumfructum privative etiam quoad patrem; Bossius tract. de Dote cap. 3, n. 92; Constantinus Rogerius de Dote, quaest. 10, n. 18; Baldus Novellus de Dote, part. 6, privil. 23, et leg. duob. sequent., et part. 8, privil. 10, et communis aliorum; et habetur in leg. *Pomponius Philadelph.* ff. Famil. Erciscund., et colligitur ex leg. *Caius* ff. sol. matrim., ubi cum ageretur de Nepte, quae erat sub patria potestate, et quaereretur, cui competeret actio ad dotem ab avo materno constitutam, respondit Paulus Iurisconsultus favore nuptiarum eam actionem competere Nepti, ac proinde videtur negare de patre et haeredibus per textum in l. *Cum praetor* ff. de Iudic.

Solutio matrimonio, dominium seu proprietas 26

dotis profectitiae pertinet ad filiamfamilias vi-
duam; Menochius de praesumption., lib. 3,
praesumpt. 29, n. 80, et de Arbitrariis lib. 2,
cas. 88, n. 39; Mascard. de probation., con-
clus. 574, n. 6; Stephanus Gratianus tom. 2
Discept. forens., cap. 301, n. 30; Paschal de
Viribus patriae potest., part. 2, cap. 4, n. 37,
et a num. 69 ad final.; Camillus Borellus in
summa decis., part. 3, tit. 4, a n. 54 ad 58.
Et ratio est, quia pater constituendo Dotem
filiaefamilias, intelligitur eamdem donare seu
constituere cum animo donandi; Salicetus in
1. *Ex morte* Cod. de pact. convent.; Cepha-
lius cons. 753, num. 5, vol. 5; Alexander
cons. 99, num. 2, vol. 7. Quinimmo nedum
donare sed etiam munus adimplere, ad quod
tenetur; 1. *Si cum dote*, § *Si pater*, ff. soluto
matrimonio; et leg. *Cum dotem* 71 ff. de Iure
dotium; eorum autem, quorum sit donatio vel
ex libera voluntate, vel quodammodo ex de-
bito, dominium transit ad donatarium, ut habet
27 communis ex vulgat. iur. Talis autem dotis
profectitiae usus pertinet ad patrem, ad quem
reverti debet, nisi aliud conventum fuerit in
constitutione ipsius dotis; et hoc quousque
eadem filia secundo nubat, dummodo tamen
pro eo tempore alatur a patre. Est communis;

ARTICULUS II. *Dos quoad illos, qui tenentur eam dare.*

SUMMARIUM. 1. Pater tenetur dotem dare filiae. -
2. Conclusio procedit, etiamsi filia cum patris consen-
su nubens propria bona adventitia habeat, nisi pater
gravi inopia laboret. - 3. Item procedit conclusio,
etiamsi pater filiam Matrimonio collocaverit nulla facta
mentionem dotis. - 4. Eadem ratione si mulier dives non
facta expressione, et conventionem dotis ducta sit; tacite
censetur eius bona vel saltem pars bonorum pro con-
ditione, et dignitate viri in dotem constituta. - 5. In-
super procedit conclusio etiamsi filia, inscio vel invito
patre, viro tamen digno nupserit. - 6. Limitatur tamen
conclusio in casu, quo filia ante annum vigesimum
quintum inscio et invito patre nupsit indigno moribus
aut genere. - 7. Indignus censetur coniux ille, cui alter
nubere absque dedecore iuxta mores Civitatis non pot-
est. - 8. Limitatur insuper conclusio in omnibus illis
casibus, quibus pater filiam exhaereditare possit. - 9. Si
pater dotare nequit filiam, tenetur eam dotare Avus
paternus. - 10. Et quidem ante matrem. - 11. In de-
fectu patris, et avi paterni, et accedente magna et proba-
bili causa tenetur mater ipsa dotare filiam. - 12. In
defectu omnium dictorum ascendentium tenetur frater
dotare inopem sororem ex patre. - 13. Dotem dare
tenentur omnes, qui illam serio promiserunt, cuiuscum-
que sint sexus, aut conditionis. - 14. Deflorator, qui
absque promissione Matrimonii virginem per vim, frau-
dem, vel metum iniuste incussum violavit, tenetur illam
dotare, aut ducere in uxorem. - 15. Adducitur, et sol-
vitur instantia. - 16. Deflorator tenetur dotare puellam
a se inique defloratam, quamvis sit paratus eam ducere
in uxorem, si pater ipsius, aut ipsa seducta recuset
Matrimonium cum ipso deflорatore. - 17. Talis deflo-
rator tenetur dotare puellam sic defloratam, etiamsi
ipsa iam habeat dotem competentem. - 18. Et hoc pro
foro externo. Pro foro autem interno sufficit supra do-
tem quam alias a patre, vel aliunde, haberet, addere
quantum necessarium est, ut possit nubere viro aequali,
perinde ac si deflorata non fuisset. - 19. Talis deflo-

argum. 1. *Eos a patre* Cod. soluto matrimo-
nio; 1. *Si ab hostibus* ff. eodem, et 1. 6 de
Iure dotium. Mortua uxore, ususfructus Dotis 28
spectat ad virum, proprietas vero pertinet ad
filios; 1. 1 Cod. de Bonis matern.; Rota part. 3,
decis. 126, sub n. 2, et part. 11, decis. 368,
num. 25.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Interest dignoscere, quando res in dotem 29
data sit aestimata, et quando inaestimata, tum
ob effectus, quos offert Auctor, tum ob alios
effectus. At vide de hac materia Rota in Spo-
letana *Immissionis super bonis S. Anatolis*
15 Iun. 1725 coram bon. mem. Nunez, in
Romana *Dotis super mandato* 21 Ian. 1738
coram Rezzonico postea Summo Pontifice Cle-
mente XIII, in Romana *Immissionis super bo-
nis Catharinae Putignanae* 6 Maii 1737 coram
clar. mem. Millin., in Eugubina *Reintegratio-
nis* 21 Iun. 1737 cor. clar. mem. Calcagnino,
in Romana seu Ianuen. *Locorum Montium*
23 Iun. 1738 cor. eod., in Romana *Immis-
sionis* 8 Maii 1743 coram bon. mem. Lana, in
Romana *Dotis* 10 Maii 1748 cor. clar. mem.
Matthaeo.

rator tenetur in foro externo dotare defloratam, etiamsi
deflorata praeter amissionem virginitatis penitus nullum
damnum passa fuisset. - 20. Pro foro autem interno
si deflorata nullum damnum passa sit praeter amissio-
nem virginitatis, non tenetur eam dotare ante Iudicis
sententiam. - 21. Deflorator, qui vi, metu iniuste in-
cusso, fraude, seu dolo absque promissione Matrimonii
seducit, et cognoscit puellam ab alio iam corruptam,
quae tamen vulgo et publice virgo habebatur, tenetur
in utroque foro illam saltem dotare arbitrio prudentis
viri, si inde infamia sit secuta, ita ut non possit tam
commode alteri nubere, sicut antea. - 22. Secus autem
est de eo, qui vi, metu iniuste incusso, fraude, seu
dolo carnaliter cognoscit puellam iam corruptam, et
talem ut iam publice habitam. - 23. Clericus in sacris
constitutus, seu maritatus, qui fingens se laicum solu-
tum sub ficta promissione Matrimonii, obtinet a foe-
mina copulam, tenetur ipsam dotare in tantum, in
quantum requiritur, et sufficit ad reparandum damnum,
quod inde passa est decepta. - 24. Si vero puella da-
mnum nullum ex inde patiatur ad nihil tenetur talis
Clericus, seu maritatus in foro interno ante sententiam
Iudicis. - 25. Si tamen deflorator, sive sit Clericus,
sive uxoratus, sive solutus crimen alias occultum post-
modum propalet, indeque damnum puellae defloratae
causet, tenetur illud ad aequalitatem etiam in foro in-
terno, et ante omnem sententiam Iudicis resarcire. -
26. Quinimmo etiamsi virgo libere consenserit in stu-
prum, sine vi, vel metu iniuste incusso, fraude aut
dolo, si tamen stuprator, seu deflorator crimen occul-
tum postea propalaverit, eamque infamaverit, tenetur
ad reparandum eius honorem, et damnum infamiae
iniuste ei illatum resarciendum. - 27. Quantitas dotis
danda a deflорatore puellae per vim, dolum, fraudem,
aut metum iniuste incussum defloratae taxanda est in
foro externo iuxta quantitatem dotis, quam ipsa puella,
si deflorata non fuisset, potuisset habere a parentibus
vel aliunde secundum qualitatem suam, et mariti, quem
non violata potuisset acquirere. - 28. Ordinarie lo-
quendo, plus restitui debet a deflорatore puellae nobili,
vel specialibus naturae donis ornatae, quam ignobili,

aut deformi. — 29. Caeteris paribus deflorator dives non tenetur plus dare defloratae, quam deflorator pauper. — 30. Deflorator pauper non tenetur semper dare tantam dotem, quantam alias puella posset habere secundum suam qualitatem et opulentiam suorum parentum, sed tantam solummodo quantam, salvo adhuc statu, et conditione sua dare potest. — 31. Deflorator tamen pauper, qui quantum tenetur non habet, debet tantum restituere, quantum interim salvo statu et conditione sua potest cum obligatione supplendi reliquum, si ad pinguorem fortunam venerit. — 32. In foro interno dos puellae per vim, fraudem, dolum defloratae restituenda non regulatur, et mensuratur iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt, sed mensuranda est praecise iuxta damnum, quod iniuste deflorata inde patitur. — 33. In foro interno seu conscientiae tenetur iniquus deflorator dotem restituere iuxta quantitatem damni, etiam in casu, quo Iudex non bene informatus in foro externo ad minorem dotem per sententiam ipsum obligaverit. — 34. Etiam in foro interno seu conscientiae

ordinarie prius dos ab iniquo defloratore restitui debet puellae nobili, aut specialibus naturae dotibus ornatae, quam ignobili et deformi. — 35. Deflorator non tenetur dotare, nec ducere puellam, quae libere sine vi, fraude, vel metu iniuste incusso consensit in stuprum, se sponte ad id offerendo. — 36. Immo neque hoc casu in foro externo cogi potest talis deflorator ad ipsam dotandam, seu ducendam, etc. — 37. Deflorator neque tenetur in foro interno dotare seu ducere puellam, etiamsi illam suasionibus, vel blanditiis, seu precibus importunis, aut muneribus ipsam induxerit ad consensum in stuprum, dummodo sine ulla vi, fraude, vel minis id fecerit. — 38. In foro tamen externo talis deflorator tenetur dotare, vel ducere puellam importunis precibus et muneribus defloratam. — 39. An teneatur Pater dotem dare filiae nuptae sine eius consensu. — 40. An teneatur, si filiae culpa dos constituta et soluta primo Matrimonio periit. — 41. Nota in Auctorem. — 42 — 53. Quae circa defloratores, et defloratas puellas Clemens XII pro Urbe sancivit.

- 1 Pater tenetur dotem dare filiae, textu expresso l. ult. Cod. de Dotis promissione, ibi: *Neque enim leges incognitae sunt, quibus cautum est, omnino paternum esse officium dotem vel ante nuptias donationem, pro sua dare proge-*nie, et ibidem, verb. *Intelligi*, docet Glossa communiter recepta, et concordat l. *Qui liber-*
- 2 *ros* 19 ff. de Ritu nuptiarum. Et conclusio procedit, etiamsi filia cum Patris consensu nubens propria bona adventitia habeat, nisi Pater gravi inopia laboret; ut statuitur in cit. leg. ult. Cod. de Dotis promissione, ut tenent communiter Doctores apud Covar. in epit. part. 2, cap. 3, § 7, n. 9; Layman lib. 3 de Iustit.,
- 3 tract. 4, c. 13, n. 3. Item procedit conclusio, etiamsi pater filiam matrimonio collocaverit nulla facta mentione dotis; Glossa in l. *Obligamur*, vers. *Lege*, ff. de action. et obligat.; Abbas in cap. 1 de Sponsalib. impub., n. 6; Sanchez lib. 4, disp. 26, num. 3; Layman loc. cit., num. 4, et alii communiter. Et ratio est, quia tacite intelligitur sponso dos promissa, eo quod pater non solum obligatus sit ad providendum filiae maritum, sed etiam ad dandam ei dotem; l. *Qui liberos* 19 de Ritu nuptiarum; dos enim datur ad sustinenda onera Matrimonii, et mulier sine dote facile contemneretur a viro. Eadem ratione, si mulier dives,
- 4 non facta expressione et conventionem dotis, ducta sit, tacita censetur eius bona, vel saltem pars bonorum pro conditione et dignitate viri in dotem constituta, quae si non solvatur, iustam causam maritus habet alimentum uxori negandi; Sanchez lib. 9, disput. 5, concl. 2; Gail. l. 2, observ. 93, num. 10; Layman loc. cit., num. 4. Et ratio est, quia cum dos detur ad sustinenda onera matrimonii; arg. tot. tit. ff. et Cod. de Iure dotium, debet uxor dives assignare marito congruam dotem pro tali matrimoniali onere sustinendo. Insuper procedit conclusio, etiamsi filia, inscio et invito patre, viro tamen digno nupserit; Ripa in l. 1 ff. soluto matrimonio, n. 57; Menochius de Praesumption., lib. 4, praesumpt. 189; Sanchez
- 5

cit. disp. 20, num. 16; Layman. loco citat., num. 4; Reiffenst. lib. 4 decr., tit. 20, n. 39, et alii communiter. Et ratio est, quia pater, licet aegre ferre possit tale matrimonium secundum modum, ex quo, ipso inscio, contractum fuerit; non potest tamen rationabiliter illud aegre ferre secundum substantiam, cum pater ipse teneatur providere filiae de viro digno, et ei congruam dotem tradere; l. *Qui lib.* 19 de Ritu nuptiarum.

Limitatur tamen conclusio in casu, quo filia 6 ante annum 25, inscio patre et invito, nupsit indigno moribus aut genere. Tunc enim cogi non potest pater ad plene dotandam talem filiam, sed solum ad alimenta necessaria praestanda, quae pater liberis suis indigentibus etiam ingratiss et immorigeris naturali iure dare tenetur; arg. cap. *Cum haberet de eo, qui duxit*, et leg. *Qui a liberis*, § *Si vel parens*, ff. de Liberis agnoscendis, et tenet communis cum Covarr. in epit. part. 2, c. 3, § 8, num. 7; Sanchez lib. 4, disp. 16, num. 19; Rodriq. tom. 1 summ., cap. 14, n. 4; Layman loc. cit., num. 4. Unde ad Iudicem pertinebit arbitrari, considerata indignitate mariti et inobedientia filiae, utrum delictum eius dotis subtractionem mereatur. Non enim competit patri facultas statim exhaereditandae filiam ita nubentem, aut ei notabiliter Dotem minuendi sine arbitrio Iudicis, ut statuit Carolina Constitutio in Comitibus Augustanis promulgata, teste Haunoldo tract. 3, c. 5, contract. 5, n. 382. In 7 indignus autem censetur coniux ille, cui alter nubere absque dedecore iuxta mores Civitatis non potest; arg. leg. *Si Adulterium cum incestu*, § *Stuprum*, ff. ad l. Iuliam de Adulterio, ibi: *Contumacia iuris, et sanguinis contumelia*; sic etiam indignus coniux censetur, qui est malorum morum; arg. l. *Sed ea* ff. de Sponsal., et l. *Nuptiae* Cod. de Nupt., ibi: *Si pares sint genere et moribus*; Menoch. de Praesumpt. lib. 4, praesumpt. 189, n. 25 in fine; Sanchez lib. 4, disp. 26, n. 23; Reiffenstuel loco cit., n. 41. Limitatur insuper con- 8

clusio in omnibus illis casibus, quibus pater filiam exhaereditare potest. Sic communis Doctorum cum Sanchez lib. 4, disp. 29, num. 1; Reiffenstuel loco citato, num. 43. Non enim maior ratio requiritur ad privandam filiam dote, quam ad eam privandam legitima, cum dos substituatur legitimae, et in eam imputetur; l. *Quoniam* 29 Cod. de Inofficios. Testament.

- 9 Si pater dotare nequit filiam, tenetur eam dotare Avus paternus; arg. l. *Dotem* 7 ff. de Iure dotium; et quidem ante matrem, prout cum pluribus Iuristis docet Haunoldus tract. 4, cap. 5, n. 386; Reiffenstuel loc. cit., n. 45,
- 10 arg. l. *Neque mater* Cod. de Iure dotium. In defectu patris et avi paterni, et accedente magna et probabili causa, tenetur mater ipsa dotare filiam; arg. leg. *Mater* 14 Cod. de Iure dotium, ibi: *Neque mater pro filia dotem dare cogitur, nisi ex magna et probabili causa vel lege specialiter expressa*; Neque pater de bonis uxoris suae invitae ullam dandi habet facultatem. Magna autem et probabilis causa intelligi debet si filia et pater inopes sint, mater autem dives; tunc mater sicut alere tenetur filiam, ita et dotare; Molina tom. 2, disp. 424, post princip.; Petr. Gregor. Tholosan., lib. 9 Syntagm., cap. 18, num. 6; Layman loc. cit., n. 5. Dos enim succedit loco alimentorum;
- 12 Sylvester verb. *Dos*, qu. 5. In defectu omnium dictorum ascendentium tenetur frater dotare inopem sororem ex patre; arg. l. *Cum plures* 12, § 3, ff. de Administr. et pericul. Tutor.; ubi statuitur, fratrem non teneri dotare sororem ex alio patre natam, seu tantum uterinam, unde a sensu contrario recte infertur, eum teneri ad dotandam sororem ex eodem patre natam, si non habeat propria bona, et non sit ab aliis dotata. Sic communis Doctorum cum Haunold., loc. cit., num. 389; Layman. loco cit., num. 5. Dotem dare tenentur omnes, qui illam serio promiserunt, cuiuscumque sint sexus aut conditionis; arg. leg. *Promittendo* 14 ff. de Iure dotium, ibi: *Promittendo dotem omnes obligantur, cuiuscumque sexus aut conditionis sint, dummodo tamen sit maior 25 annis*; l. ult. Cod. ad S. C. Velleian., ibi: *Generaliter sancimus, ut si quis maior 25 annis, sive masculus sive foemina, dotem pollicitus est, vel sponderit pro qualibet muliere, cum qua matrimonium licitum est, omnino compellatur suam confessionem adimplere*.
- 14 Deflorator, qui absque promissione matrimonii, virginem per vim vel metum iniuste incussum violavit, tenetur illam dotare aut illam ducere in uxorem; Barbosa in c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupr., n. 7; et ibi Ancharanus p. 3, l. 5, c. 5, § *Quaeres*; Lugo tom. 1, disp. 12, sect. 1, num. 11; Lessius l. 2, c. 10, n. 12; Guttierrez Canon. qq. lib. 1, qu. 37, n. 7

et seq.; Engel l. 5 decret., tit. 16, num. 11; Pirhing ibid., n. 29, 41 et 44; Reiffenstuel l. 4 decr., tit. 1, num. 87; Navarr. in Manual., cap. 16, n. 17; Molina tract. 3 de Iustit., disp. 106; Vasquez in opuscul. moral., tract. de Restit., cap. 3, § 2, dub. 1, n. 2 et 3, et alii communiter; arg. cap. *Pervenit* 2 de Adult. et Stupr., ubi non absolute, sed sub alternatione deflorator seu seductor compellitur; in alternativis autem sufficit alterutrum adimplere textu expresso in c. *In alternativis* 70 de Regul. iuris in 6, ibi: *In alternativis debitoris est electio, et sufficit alterum adimpleri*, et concordat l. *Plerumque* 10 in fin. ff. de Iure dotium. Et sic habet recepta consuetudo, et praxis omnium fere Tribunalium Ecclesiasticorum, teste Barbosa loco cit.; Guttierrez l. c., qu. 37. Consuetudo autem est optima Legum interpres; c. *Cum dilectus* 8 de Consuetud. Nec obstat c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, 15 ubi non solum ad Adulterium, sed ad utrumque deflorator teneri dicitur, ibi: *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam et habebit uxorem*. Non obstat, inquam, quia verba illa non copulative sed disiunctive intelligenda sunt; illa enim dictio et sumi debet pro *vel*; ut desumitur ex recepta Tribunalium praxi et consuetudine quae est optima Legum interpres; l. 37 ff. de Legibus, et cit. cap. *Dilectus* 8 de Consuetudine. Et sic saepe fit in iure, uti patet l. *Saepe* ff. de Verbor. significat., ibi: *Saepe ita computatum est, ut coniuncta pro disiunctis accipiantur, et disiuncta pro coniunctis*, et leg. *Coniunctionem* ff. eod., ibi: *Coniunctionem enim nonnumquam pro disiunctione accipi, Labeo ait*.

Deflorator tenetur dotare puellam a se per vim, metum gravem et dolum seductam, quamvis sit paratus eam ducere in uxorem, si pater eius aut ipsa seducta recuset matrimonium cum ipso defloratore, textu expresso cap. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, ibi: *Si vero pater virginis dare noluerit* (et a fortiori si puella ipsa principaliter offensa nubere ei recuset) *reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt*. Et sic tenent Barbosa in d. cap. *Si seduxerit*, num. 7; Hostiens. ibid., num. 1; Gonzalez ib., n. 7; Farin. de Delict. carn., qu. 147, num. 105; Lugo tom. 1, disp. 12, sect. 1, n. 12; Azorius part. 3, lib. 5, cap. 5, diffic. 4; Lessius lib. 3, cap. 10, n. 12; Clarus, § *Stuprum*, n. 3; Pirhing lib. 5 decr., tit. 16, num. 46; Reiffenstuel lib. 4 decr., tit. 1, num. 89, et alii communiter contra Molinam, et paucos alios volentes saltem tunc defloratorem liberari ab onere dotandi, si sit virgini defloratae conveniens, et offerat se ad eam ducendam. Et ratio nostra est, quia si virgo deflorata adstricta esset ad contrahendum matrimonium cum

stupratore ad hoc se offerente, vel ad carendum dote sibi debita, non compensaretur ei aequaliter damnum iniuste illatum, nam puella prius habebat libertatem nubendi cui vellet, qua privaretur si tunc deberet contrahere matrimonium cum eo, qui forte illi non placet, vel carere dote sufficiente ad ineundum matrimonium aequale seu aequae commodum, ac si adhuc virgo esset.

17 Talis deflorator tenetur dotare puellam sic defloratam, etiamsi ipsa iam habeat dotem competentem. Sic communis Doctorum cum Abbate in cap. *Pervenit* 2 de Adult. et Stupro, n. 5; Guttier. Can. qq. lib. 1, quaest. 37, n. 8. Et ratio est, quia virginitas est secunda seu altera dos, quam qui iniuste abstulit, debet in poenam et odium delicti compensare substituendo dotem in ea quantitate, in qua consideratis circumstantiis considerandis fuisset dos virginis, si deflorata non fuisset; cit. cap. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro. Et hoc pro

foro externo; pro foro autem interno sufficit supra dotem, quam alias a patre, vel aliunde haberet, addere quantum necessarium est ut possit nubere viro aequali, perinde ac si corrupta non fuisset, quia ad plus non tenetur, spectato iure naturae, et sic redditur aequale damno illato: Covarr. in Epit., leg. 1 decr., part. 2, cap. 6, § 8, num. 5; Lessius lib. 2, cap. 10, n. 11; Vasquez in opusc. moral., tract. de Restit., cap. 3, § 2, dub. 5, n. 14;

19 Pirhing loco cit., n. 44. Talis deflorator tenetur in foro externo dotare defloratam, etiamsi deflorata praeter amissionem virginitatis penitus nullum damnum passa fuisset, utpote aequale matrimonium sortita vel sortitura, ac si deflorata non fuisset ex cit. cap. *Si seduxerit*. Deflorator principaliter non in solam compensationem damni, sed in poenam delicti tenetur defloratam dotare; delictum autem existit, et poenam secum trahit, etsi omne aliud damnum absit. Pro foro autem interno, si deflorata nullum damnum passa est praeter amissionem virginitatis, non tenetur eam dotare ante sententiam Iudicis; Guttier. can. qq., qu. 37, n. 25; Lessius de Iust. et iure lib. 2, cap. 10, n. 15; Pirhing loco cit., n. 47; Reiffenstuel loc. cit., n. 76 et 93.

21 Deflorator, qui vi, metu iniuste incusso, fraude seu dolo absque promissione matrimonii seducit vel cognoscit puellam ab alio iam corruptam, quae tamen vulgo et publice virgo habebatur, tenetur in utroque foro illam saltem dotare arbitrio prudentis viri, si inde infamia sit secuta, ita ut non possit tam commode alteri nubere, sicut antea. Est communis cum Navarr. in Manual., cap. 16, num. 19; Azorio part. 3, lib. 5, cap. 5, diff. 11; Pirhing l. c., n. 48; Reiffenstuel loc. cit., num. 83. Et ratio est, quia ipsa communiter habebatur pro virgine et honesta puella, adeoque deflo-

rator eam seducens vi, fraude seu dolo, incurrit consimilem obligationem, ac si deflorasset vere virginem; arg. cap. *Si seduxerit* 2 de Adult. et Stupro. Secus autem est de eo, qui vi, metu iniuste incusso, fraude seu dolo carnaliter cognoscit puellam iam corruptam et ut talem iam publice habitam; sic communis Doctorum; arg. cit. cap. *Si seduxerit*, ubi tantum constringitur ducere vel dotare, qui seducit virginem; adeoque a sensu contrario, qui seducit non virginem, nec ut talem habitam, non tenetur, optime enim arguitur a sensu contrario; arg. leg. 1, § *Huius rei*, de Offic. eius cui mandata est iurisdictio, et leg. *Qui testamento*, § *Mulier*, ubi Glossa, ff. de Testam. Tum quia seductor non causavit aliquod damnum puellae iam prius notorie corruptae, cum ipsa iam prius ut talis communiter cognita, non fuisset consecutura magis commodum matrimonium, quamvis non fuisset ulterius ab ipso seducta.

Clericus in sacris constitutus seu maritatus, qui fingens se laicum solum sub ficta promissione matrimonii obtinet a foemina copulam, tenetur ipsam dotare in tantum, in quantum requiritur et sufficit ad reparandum damnum, quod inde passa est decepta; omnis enim iniuste damnificans tenetur ad restitutionem; arg. leg. unic. Cod. De Sent. quae pro eo, et cap. ult. de Iniur. et dam. dat., et can. *Si res aliena*, caus. 14, qu. 6. Sane Sanchez lib. 1, disp. 10, n. 15; Ledesma de Matrim., qu. 45, n. 4, dub. 1 de confirmat. tertii; Reiffenstuel loco cit., n. 152, et alii passim. Si vero puella damnum exinde nullum patitur, ad nihil tenetur talis Clericus seu maritatus in foro interno ante sententiam Iudicis, quia tunc nec vi legis, nec ratione damni illati in foro interno consurgit aliqua obligatio. Non vi legis, quia cum dispositio c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et stupro, sit poenalis, in odium seductionis lata, externamque poenae executionem requirat, ante sententiam Iudicis non obligat; argum. cap. *Cum secundum* de haeret. in 6. Nec vi damni illati, quia, uti supponitur, talis puella nullum exinde patitur damnum. Si tamen deflorator sive sit Clericus, sive uxoratus, sive solutus, crimen alias occultum postmodum propalet, indeque damnum puellae defloratae causet, tenetur illud ad aequalitatem etiam in foro interno, et ante omnem Iudicis sententiam resarcire. Sic communis cum Molina tract. 3, disp. 104, n. 13 in fin.; Lugo tom. 1, disp. 2, sect. 1, n. 6; Pirhing loc. cit., n. 48. Et ratio est clara, quia tam iure naturali, quam positivo quilibet in foro conscientiae ante omnem sententiam resarcire tenetur damnum iniuste illatum; arg. l. unic. Cod. de Sentent. quae pro eo, et cap. ult. de Iniur. et dam. dat., et can. *Si res aliena*, caus. 14, qu. 6. Quinimmo etiamsi virgo libere consenserit in stuprum sine vi vel iniusto metu, fraude aut

dolo; si tamen stuprator seu deflorator postea crimen occultum propalaverit eamque infamaverit, tenetur ad reparandum eius honorem et damnum infamiae iniuste ei illatum resarciendum; Reiffenst. loc. cit., n. 78; Molina l. c., n. 13 in fin.; Lugo l. c., n. 6; Pirhing l. c., n. 48, et alii passim.

- 27 Quantitas dotis dandae a defloratore puellae per vim, dolum, fraudem aut metum iniuste incussum defloratae taxanda est in foro externo iuxta quantitatem dotis, quam ipsa puella, si deflorata non fuisset, potuisset habere a parentibus, vel aliunde secundum qualitatem suam et mariti, quem non violata potuisset acquirere; arg. c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, ubi pro foro externo in odium et poenam delicti sic expresse statuitur: *Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt*; et l. *Si filiae* 45 ff. de Legatis, leg. *Si Curatoris* 9 Cod. de administr. tutor., et leg. *Cum potest* 69, § *Gener*, ff. de Iure dotium, ibi: *Dotis etiam quantitas, pro modo facultatum patris, et dignitate mariti constitui debet*. Et ita Glossa in dict. cap. *Si seduxerit*, verb. *Iuxta modum*, et ibi Gonzalez num. 6 circa finem; Farinac. de Delict. carn., quaest. 147, n. 24, et seq.; Carpz. Prax. crim. part. 2, qu. 68, num. 13; Berlich. part. 5 conclus., pract. 38, n. 20; Didac. Perez in princ. tit. 15, lib. 8 ordin.; Castil. de alim., cap. 26, n. 7;
- 28 Reiffenstuel loc. cit., n. 9. Ordinarie loquendo plus restitui debet a defloratore puellae nobili vel specialibus donis naturae ornatae, quam ignobili aut deformi; tales enim puellae, quamvis dote careant vel modicam habeant, intuitu qualitatibus nobilitatis, pulchritudinis aut alterius consimilis, ordinarie aequae honesta et commoda sunt matrimonia acquisiturae, ac aliae maiorem habentes dotem, carentes tamen similibus qualitatibus; adeoque cum per iniustam deflorationem priventur omni spe acquirendi sic honesta et commoda matrimonia, possunt de iure etiam in foro externo exigere a defloratore compensationem illius gravis damni sibi iniuste illati, cum omnis iniuste damnificans ad aequalem satisfactionem etiam in foro externo teneatur, et ad eam praestandam possit et debeat a Iudice condemnari; arg. l. unic. de Sentent. quae pro eo, et c. ult. de Iniur. et damn. dat., et can. *Si res aliena*, caus. 14, quaest. 6.

- 29 Caeteris paribus, deflorator dives non tenetur plus dare defloratae quam deflorator pauper. Non enim ob divitias debet aliquis esse deterioris conditionis, aut ob illas ad plus, quam lex praecepit, obligari, cit. autem c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, plus non praecipit, quam ut iniustus deflorator tantam det dotem, quantam (consideratis considerandis) virgines accipere consueverunt. Dos autem,

quam virgines accipere consueverunt, regulatur et mensuratur secundum l. *Cum potest* 69, § *Gener*, ff. de Iure dotium; ubi sic expresse habetur: *Dotis etiam quantitas pro modo facultatum patris, et dignitate mariti constitui debet*, adeoque deflorator dives non tenetur plus dare puellae defloratae quam pauper; Reiffenstuel loc. cit., n. 96, et alii passim. Deflorator pauper non tenetur semper dare tantam dotem, quantam alias puella posset habere secundum suam qualitatem et opulentiam suorum parentum; sed tantam solummodo, quantam salvo adhuc statu seu conditione sua, dare potest. Defloratori enim pauperi impossibile est tantam dare dotem, quanta alias ad dotandam puellam divitem et nobilem a se iniuste defloratam requireretur. Ad impossibile autem nemo tenetur; l. *Impossibile* 185 ff. de Reg. Iur., ibi: *Impossibile nulla obligatio est*; et cap. *Nemo* 6 de Regulis iuris in 6, ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*; adeoque etc. Nec etiam deflorator pauper tenetur tantam dare dotem, ex quo totaliter deberet cadere a statu et conditione sua; iuxta enim universalis principia restitutionis, nemo tenetur restituere cum totali ruina sui status, in quo existit, nisi forsitan iniuste laesus aut damnum passus esset in aequali periculo, ut communiter sentiunt Doctores. Deflorator tamen pauper, qui quantum tenetur, non habet, debet tantum restituere, quantum interim salvo statu et conditione sua potest, cum obligatione supplendi reliquum si ad pinguiorem fortunam venerit; quia praesens impotentia, paupertas aut defectus mediorum non extinguit omnino, sed tantum suspendit obligationem restituendi aequale, ita ut veniens ad pinguiorem fortunam omnino teneatur, et in utroque foro adhuc urgeat obligatio; Molina de Iust. et iur., tract. 3, dis. 104, n. 16, et communis aliorum.

In foro interno dos puellae per vim, fraudem seu dolum defloratae restituenda non regulatur et mensuratur iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt, ut pro foro externo statuitur in cit. cap. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, sed mensuranda est praecise iuxta damnum, quod iniuste deflorata inde patitur; quia in foro interno de iure humano, naturali ac divino, ante omnem Iudicis sententiam requiritur et sufficit, ut quis tantum restituat aut resarciat, quantum iniuste damnificavit, ut habet communis Doctorum sententia; arg. leg. unic. Cod. de Sententia quae pro eo, et c. ult. de Iniur. et damno dat. Tenetur igitur iniquus deflorator tantam in foro conscientiae dare dotem puellae inique defloratae, quanta requiritur et sufficit pro reparando damno, quod ex tali iniusta defloratione puella patitur, praecipue ut aequae honestum et commodum matrimonium acquirere possit, quale potuisset secundum prudentis viri iudi-

- cium acquirere, si non fuisset violata, sive dein haec quantitas maior sit, sive minor dote, quam talis puella non violata habuisset. Sic Abbas in cit. cap. *Si seduxerit*, et ibi Ancharanus, et communis aliorum. In foro interno seu conscientiae tenetur iniquus deflorator dotem restituere iuxta quantitatem damni, etiam in casu, quo Iudex non bene informatus in foro externo ad minorem dotem per sententiam ipsum obligaverit, quia Iudicis sententia, quae solummodo secundum allegata et probata fieri potest et debet, non revelat in foro conscientiae illum, qui scit, quod revera plus damnificaverit, ut tenet communis Doctorum sententia; arg. l. unic. Cod. de Sent. quae pro eo, et cap. ult. de Iniur. et damn. dat. Etiam in foro interno seu conscientiae ordinarie plus dotis ab iniquo defloratore restitui debet puellae nobili aut specialibus naturae dotibus ornatae, quam ignobili aut deformi, quia ordinarie honestius et commodius matrimonium acquirit puella nobilis aut specialiter pulchra, quam ignobilis et deformis; et consequenter cum illa patitur per iniquam deflorationem maius damnum, quam ista, plus dotis etiam in foro interno ante sententiam Iudicis debetur illi, quam isti, ut habet communis sententia; arg. cit. leg. unic. Cod. de Sent. quae pro eo, et cit. c. ult. de Iniur. et damn. dat.
- 35 Deflorator non tenetur dotare nec ducere puellam, quae libere, sine vi, fraude vel metu iniuste incusso consensit in stuprum se sponte ad id offerendo quia ex regul. 27 Iuris in 6: *Scienti et consentienti non fit iniuria neque dolus*; Lessius lib. 2, cap. 10, n. 9; Pirhing loco cit., n. 49; Reiffenstuel loco cit., n. 70; Molina tract. 3, disp. 106, n. 10; Barbosa in cap. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, n. 2.
- 36 Immo neque hoc casu in foro externo cogi potest talis deflorator ad ipsam dotandam seu ducendam, neque ad subeundas alias poenas decretas in cit. c. *Si seduxerit* 1, et cit. cap. *Pervenit* 2 de Adult. et Stupro, quia poenae illae, ut patet ex textus verbis, solum imponentur ei, qui virginem seduxerit vel deceperit, quod non potest dici de illa, quae se sponte obtulit vel consensit, ut patet ex cit. regul. 27 Iuris in 6, ibi: *Scienti et consentienti non fit iniuria neque dolus*; Molina loc. cit., n. 10;
- 37 Pirhing loc. cit., n. 43, et alii. Deflorator neque tenetur in foro interno dotare seu ducere puellam, etiamsi illam suasionibus seu blanditiis, vel precibus etiam importunis aut assiduis, vel muneribus induxerit ad consensum in stuprum, dummodo sine ulla vi, fraude vel minis id fecerit; Molina cit. disp. 106, n. 1; Less. cit. c. 18, n. 4; Lugo tom. 1, disp. 12, sect. 1; Vasquez c. 3, § 2, dub. 1, n. 4 et 5; Pirhing l. c., n. 50; Reiffenstuel l. c., n. 106, et alii passim. Et ratio est, quia cit. c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, quod quem-

libet seducentem, et consequenter importunis precibus, blanditiis vel muneribus instantem et allicientem obligat ad dotandam vel ducendam puellam defloratam, non obligat ante Iudicis sententiam, quia cum sit lex poenalis in odium seductionis lata, externamque poenae executionem requirat, ante sententiam Iudicis in foro interno non obligat, arg. cap. *Cum secundum* de Haeret. in 6. In foro tamen externo talis deflorator tenetur dotare vel ducere puellam importunis precibus, blanditiis et muneribus defloratam; Gonzal. in d. c. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro; Navarr. in Manual., c. 16, n. 17; Reiffenstuel l. c., num. 72; Gutierrez l. canon. qq., qu. 37, n. 15, citans communem; et Vasquez de Restit., c. 3, § 2, dub. 1, n. 6; et Pirhing loco cit., n. 50, dicunt, hanc sententiam, utpote miseris puellis favorabilem, esse consulendam; et colligitur clare ex cit. cap. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro, ubi ad dotandam vel ducendam virginem obligatur omnis ille, qui seduxerit virginem et dormierit cum ea: atqui importunis precibus, blanditiis et muneribus inducens puellam ad consentiendum copulae, vere eam seducere censetur; l. 1 Cod. de raptu virgin., ibi: *Nisi sollicitaverit*: ergo, etc.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quaestio hic est non incongrua, an pater teneatur dotem dare filiae nuptae sine eius consensu, si vir scripserit tertio mediatori, quod duceret uxorem sine dote, modo pater acquiesceret. At vide omnino Rota in Romana *Dot.* 19 Aprilis 1728 cor. clar. mem. Corio.

Nec importune disputari potest, an Pater iterum teneatur dotare filiam, si eius culpa dos constituta et soluta primo marito periit? Et quid si interim paternum patrimonium fuerit diminutum? Sed et consulendum de hac quaestione idem supremum Tribunal Rot. in Romana *Dotis* 11 Iunii 1726 coram clar. mem. Calcagnin.

Nota, quod in illis locis in quibus virum inter et uxorem viget communio bonorum, mater non in subsidium, ut ait Auctor, sed aequae principaliter, ac pater dotem constituere tenetur filiae; Groneweg. de Leg. abrog., ad leg. 14 Cod. de Iur. Dotis; Strykius in Usu modern. Pandect., lib. 23, tit. 3, § 6.

ADDITIO CENSORIS THEOL.

Addenda hic censuimus, quae contra deflores, sive stupratores et stupratas puellas pro Urbe Romana sancivit Clem. XII per edictum Cardinalis ipsius in Urbe Vicarii publicatum die 13 Septembris anno 1736, in quo poenae decernuntur, quibus in deflorem, defloratam virginem, eiusque parentes, si aliquo modo in causa fuerint stupri secuti, lenones, aliosque, quorum ope usus fuerit stuprator, animadvertendum sit.

Ac primo quidem statuitur, ut in suo vigore manentibus poenis, quas in similes de-

linquentes sacri decreverunt Canones, stuprator poenae quoque corporis afflictivae subiiciatur, quae extendi quoque possit etiam ad triremes, si deflorator laicus fuerit, et ad ergastulum aut relegationem, Iudicis arbitrio, si fuerit clericus, iuxta diversas casuum circumstantias, gradus et conditionis, praesertim iuxta diversam fraudem et seductionem adhibitam.

- 43 Stuprata autem puella poenae quoque corporis afflictivae subiicitur, quae extendi etiam possit Iudicis arbitrio ad carcerem usque, pro diversis circumstantiis casuum, gradus et conditionis, et praesertim iuxta maiorem minoremve fraudem et seductionem, quam passa sit vel adhibuerit deflorata puella.
- 44 Decernitur praeterea, ut dum stuprum secutum sit ex spe et promissione futuri matrimonii, deflorata puella actionem habere non possit in defloratorem, ut promissum adimpleat, nisi coram Iudice legitimo, et omnino concludenter probaverit obligationem defloratoris ex illa promissione contracta; firma tamen remanente quacumque alia actione, quam puella in deflorantem habere possit. Declarat vero legitimam atque concludentem probationem satis non esse ad cogendum defloratorem ad matrimonium ineundum quod promiserat, quoties inter contrahentes tanta sit conditionis disparitas, ut ex tali matrimonio magnum secutum esset scandalum, et familiae ignominia.
- 45 Eo tamen in casu deflorator nequitiam absolutus declaratur ab obligatione, quam habet, compensandi damna, etc.
- 46 Quantum ad puellae parentes, consanguineos aliosque, quibus vel naturae iure, vel positiva aliqua lege eiusdem puellae cura et educatio concredita sit, et ad quos pertineat de stupro secuto causam ad Iudicem deferre et accusare, dum rei probentur aut lenocinii, aut conniventiae, statuitur, ut actionem omnino omitant petendi dotem nomine defloratae (intacto tamen remanente iure, quod huic competat)

ARTICULUS III. *Dos quoad eius reversionem seu restitutionem soluto matrimonio, et facultatem eam repetendi constante matrimonio.*

SUMMARYUM. 1. Soluta matrimonio per mortem naturalem mariti, dos adventitia est in integrum restituenda uxori. - 2. Dos profectitia tamen redit una cum uxore dotata ad dotantem, si dotata adhuc est in potestate dotantis. - 3. Si autem uxor iam est emancipata, dos est restituenda uxori. - 4. Soluta matrimonio per mortem naturalem uxoris, nullis ex illa exstantibus liberis, dos profectitia de iure communi revertitur ad patrem, si filia nondum fuerit emancipata. - 5. Si vero filia fuerit emancipata, tunc praemortua ipsa filia, dos non revertitur ad patrem dotantem, sed transit ad haeredes eiusdem filiae ab intestato. - 6. Dos adventitia, mortua uxore, de iure communi non transit ad maritum, sed ad ipsius uxoris haeredes ab intestato. - 7. Sic etiam dos a stupratore constituta puellae stupratae, pereunte ipsa stuprata, non revertitur ad stupratorem, sed ad haeredes ipsius stupratae. - 8. Eadem ratione dos constituta per raptorem filiae raptae,

et aliam quamcumque actionem, quae eorum favori intentari possit pro damnis et interesse; atque decernitur, in huiusmodi casibus quidquid damnum et interesse deberetur delinquentibus, quod Iudicis arbitrio taxandum est, iuxta diversas circumstantias a Fisco exigendum esse, et ab eodem pro arbitrio in pios usus erogandum.

Quoniam vero antedictae compensationis amissio culpa proportionata non esset, nisi condigna punitio ulterius accederet; propterea poena afflictiva corporis contra eosdem stabilita est, et pro gravitate delicti ita inviolabiliter observanda praescribitur.

Patres, matres, fratres alique, ad quos spectet cura et custodia puellarum, dum rei aperti lenocinii probentur, poenae subiiciuntur carceris decem annorum, iuxta diversitatem sexus. Si vero non aperti lenocinii, sed solius conniventiae rei fuerint, triremibus, aut respective carceri subiiciuntur septem annorum pro Iudicis arbitrio, qui pro diversitate casuum et personarum, poenam decernet simplici negligentiae debitam.

Servi vero, Ancillae, Familiares alique stipendio conducti homines, quorum ope, auxilio aut consilio, stuprum secutum sit, vel triremibus pro septem annis, vel carceri ut supra, subiiciantur; atque omnes generaliter, licet domesticum non fuerint, si lenocinii rei convinctantur, quinque annis carceris vel triremis poena puniuntur; arbitrio tamen Iudicis committitur poenam ad maius quoque tempus extendere, iuxta diversas circumstantias casuum, etc.

In omnibus autem supradictis casibus conniventiae vel lenocinii rei, antequam ad triremes mittantur vel carceribus detrudantur, per Urbem circumduci debent cum *Mitra*, et infamiae cartam ferentes, in qua sit eorum conscriptum delictum; ut fieri in iis solet, qui fustigatione puniuntur.

mortua ipsa rapta, non revertitur ad raptorem, sed ad haeredes ipsius raptae. - 9. Item dos constituta a viro sene et ignobili puellae iuveni, non revertitur ad ipsum donantem, sed ad haeredes ipsius foeminae. - 10. Soluta Matrimonio quoad vinculum, viventibus adhuc contrahentibus, v. g. per impedimentum dirimens, cum quo ignoranter contraxerunt, dos integra restituenda est uxori putativae. - 11. Dos contrahentium scienter cum impedimento dirimente, nisi minor aetas excuset, acquiritur Fisco. - 12. Si Matrimonium ex licita causa separatur, quia v. g. maritus cum uxoris consensu ingreditur Monasterium, aut suscipit Ordines, tota dos est restituenda uxori. - 13. Si vero Matrimonium separatur quoad torum per Ecclesiae iudicium ratione alicuius culpa contrahentium, tunc si talis separatio fiat ex culpa mariti, dos est restituenda uxori. Si autem fiat ex culpa uxoris, ipsa perdit dotem, eaque accrescit marito. - 14. Dissoluta Matrimonio non tantum integra dos, sed etiam dimidia pars omnium illorum lucrorum quae constante Matrimonio ambobus coniugibus, simul ac utriusque intuitu obvenerunt, debet a marito restitui uxori, seu eius haeredibus. - 15. Illa autem bona, et lucra quae constante Matrimonio uni coniugi in specie,

et intuitu illius solius obvenerunt, non debent dividi inter coniuges, sed integra remanent illi soli coniugi, intuitu cuius obvenerunt. - 16. Sic illa lucra, quae solius viri industria, studio, labore, officio, arte, etc. constante Matrimonio, acquisita sunt, soli viro, eiusque haeredibus remanent, nec quidquam de iis debetur uxori, aut eius haeredibus. - 17. Constante Matrimonio, si maritus culpa sua ad inopiam vergat, ita ut evidenter constet facultates eius non sufficere ad assecurandam dotem, vel certe esse periculum illius, potest uxor repetere dotem suam. - 18. Si autem in tali casu dos uxoris fideiussione, aut alia cautione sufficienter assecurari potest, tenetur uxor arbitrante Iudice acceptare. - 19. Si absque culpa maritus vergit ad inopiam, nequit cogi ad restituendam dotem. - 20. Potest tamen uxor, incipiente marito vergere ad inopiam aut decoctionem, agere hypothecaria contra tertium creditorem; Nec cre-

ditor potest opponere ius offerendi ad impediendam ipsam uxorem. - 21. In hoc casu si bona, quae uxor detinere intendit contra tertium creditorem, essent excedentia dotem, et divisibilia, posset tantum detinere, quantum sufficeret ad dotem, reliquum vero teneretur dimittere. - 22. Si vero bona illa essent indivisibilia, posset illa constante Matrimonio detinere, sed excessum fructuum teneretur restituere. - 23. Potest insuper uxor, constante Matrimonio, suam repetere dotem, si bona mariti Fisco inferantur. - 24. Uxor ratione dotis habet tacitam, et privilegiatam hypothecam in omnibus bonis mariti, ita ut praeferatur omnibus aliis creditoribus. - 25. Circa omnia hactenus dicta de dote, sunt attendendae speciales conventiones dotales, et locorum consuetudines. - 26. Pro dote profectitia filiam agere potest. - 27. Mulier tacitam habet hypothecam pro dote. - 28, 29. An adversus Fiscum obtineat praelationem.

- 1 Soluta Matrimonio per mortem naturalem mariti, dos adventitia est integra restituenda uxori, textu expresso in leg. ult. Cod. soluto Matrimonio, et leg. unic., § *Accedit*, Cod. de rei uxor. action., iuncto cap. *Donatio* 8 de Donationibus inter vir. et uxor. Est communis.
- 2 Dos profectitia tamen redit una cum dote ad dotantem, si dotata adhuc est in potestate dotantis; cit. leg. unic. Cod. de rei uxor. action. Ipse tamen dotans tenetur eandem dotem prius dotatae iterum dare, si alteri nubat; Authentic. *Sed quamvis* cit. leg. un. Cod. de rei uxor. action.
- 3 Si autem uxor iam est emancipata, vel si adsit statutum aut consuetudo, ut proles statim ac nubunt, hoc ipso emancipatae habeantur, dos est restituenda uxori cit. leg. ult. Cod. soluto matrimonio, et leg. unic. Cod. de rei uxor. action. Et ratio est, quia quando filia est emancipata a patre, pater ipse in ordine ad eandem habetur pro extraneo, cum illam non habeat in sua potestate, per textum in d. l. unica, § *Extraneum*, Cod. de rei uxor. action. Statim enim ac filia est emancipata, intelligitur absolute et simpliciter recta domina illius dotis per textum in d. l. unica, § *Videamus*, Cod. de rei uxor. action., adeo ut facta vidua possit de illa disponere per ultimam voluntatem, etiam absque patris consensu; Ioann. Angel. Bossius de Dote, cap. 3, num. 270; Gabriell. consil. 16, num. 35 et sequent., lib. 1, et alii passim.
- 4 Soluta matrimonio per mortem naturalem uxoris, nullis ex illa extantibus liberis, dos profectitia de iure communi revertitur ad patrem, si filia nondum fuerit emancipata, textu expresso in l. *Succursum* ff. de Iur. dot., ibi: *Iure succursum est patri, ut filia amissa, solatii loco redderetur ei dos ab ipso profecta, ne et filiae amissae, et pecuniae damnum sentiret*, et l. *Dos a patre* Cod. soluto matrimonio, ibi: *Dos a patre profecta, si in matrimonio decesserit mulier filiafamilias, ad patrem redire debet*. Dicitur autem notanter de iure communi, quia de iure municipali diversimode res se habet in diversis provinciis et locis. Alicubi enim cautum est, ut si uxor per annum

vixerit cum marito, et postea moriatur maritus, acquirat ex integro dotem; alicubi, ut acquirat solummodo medietatem, et alia medietas redeat ad dotantem parentem; alicubi, ut maritus non existentibus communibus liberis, praemortua uxore iam ad maritum traducta, vel matrimonio per copulam carnalem consummato, lucretur dotem datam et promissam, ut refert statutum Mediolanense in cap. 298, vol. 1, et aliter alibi. Unde circa hoc attendi debet cuiusque loci ius municipale et consuetudo, quae est optima legum interpret leg. 37 ff. de Legibus, et cap. *Dum dilectus* 8 de Consuetudine. Si vero filia fuerit emanci-
5 pata, tunc praemortua filia ipsa, dos non revertitur ad patrem dotantem, sed transit ad haeredes eiusdem filiae ab intestato, textu expresso in d. l. unica, § *Videamus*, Cod. de rei uxor. action., ibi: *Si parens dote pro filia, vel nepti praestita emancpaverit eam, vel ipsa decesserit, rei uxoriae actione dotem omnino ad mulierem pertinere, etiamsi fuerit exhaeredata*; Camillus Borellus in summa decis., tom. 3, tit. 4, num. 199; Vincentius in l. *Post dotem*, num. 31, ff. soluto matrimonio; Angelus Bossius tract. de Dote, cap. 3, n. 168, et alii passim.

Dos adventitia, mortua uxore, de iure com-
6 muni non transit ad maritum; arg. cap. *Mulieres* 1 de Donat. inter virum et uxorem; Dos enim adventitia pleno iure pertinet ad ipsam uxorem, adeoque, ipsa mortua, transit ad eius haeredes ab intestato; l. *Avus* 49 ff. de Iure dot.; Boscheius de legit. nupt., lib. 4, n. 11, vers. *Unde apparet*; Baldus Novellus de dote, part. 8, privil. 10, num. 11; Rosign. de dote, tom. 2, contr. 19, praenot. 2, num. 5, et alii. Et ratio est, quia sistendo in iure communi, maritus eatenus gaudet dote, eiusque fructibus, quatenus perseverat matrimonium eiusque onera sustinet; quo matrimonio eiusque oneribus cessantibus, dos adventitia ad eos transit, quibus de iure competit; leg. unica, § *Procul dubio*, Cod. de rei uxor. action.; Fachineus controvers. 35, § 2, lib. 6; Rosignol. loco cit.; Reiffenstuel lib. 4 decr., tit. 20, num. 76, et alii. Sic etiam 7

- dos a stupratore constituta filiae stupratae, pereunte ipsa stuprata, non revertitur ad stupratorem, sed transit ad haeredes eiusdem stupratae. Et ratio est, quia illa dos in poenam consummati delicti facta est pleno iure eiusdem foeminae stupratae, arg. cap. *Si seduxerit* 1 de Adult. et Stupro; Panormitanus in dict. cap. 1 de Adulter.; Farinacius de Delict. carn., quaest. 147, § *Dos*, num. 112; Ioann. Baptista Lupus tract. de illegitim. et natur. lib., comment. 1, § 1, n. 125, vers. *Et ista dos*; Molina de Iust. et iur., tract. 3, disp. 104, vers. *Iusta*. Eadem ratione dos constituta per raptorem filiae raptae, mortua ipsa rapta non revertitur ad raptorem, sed pleno iure transit ad haeredes eiusdem raptae; Thesaurus dec. 217, n. 6 in fin.; Cancerius in tertia parte variar. resol., cap. 11 de Sponsal. et matrim., num. 24; Sanchez de Matrimon., l. 7 de Imped., disp. 13, num. 1; Baiardus in addit. ad Iulium Clarum in § *Raptus*, n. 35; Rosignol.
- 8 loco cit., num. 7, et alii. Item dos constituta a viro sene et ignobili uxori iuveni et nobili, in compensationem iuventutis et nobilitatis, non revertitur ad ipsum dotantem, sed transit ad haeredes eiusdem foeminae; Ripa in leg. *Foeminae*, n. 44, Cod. de Secundis nuptiis; Surdus cons. 471, n. 20, lib. 4; Stephanus Gratianus Discept. foren., cap. 984, n. 9; Lupus in rubr. de Donation. inter vir. et ux., § 5, num 35 in fin., et alii.
- 10 Soluta matrimonio quoad vinculum viventibus adhuc contrahentibus, v. gr. per impedimentum dirimens, cum quo ignoranter contraxerunt, dos integra restituenda est uxori putativae; arg. cap. *Mulieres* 1 de Donat. inter vir. et ux., et ibi Glossa verb. *Licita*, et communis Doctorum. Dicitur autem notanter ignoranter, quia contrahentes scienter cum impedimento dirimente, amittunt quidquid unus alteri dedit, dotem scilicet et donationem propter nuptias, Fisco totum acquirente, nisi minor aetas excuset, textu expresso in l. *Qui contra* 4, et Authent. *Incestas nuptias*, Cod. de Incestis
- 12 nupt., et ibi Glossa verb. *Licita*. Si Matrimonium ex licita causa separatur, quia v. gr. Maritus cum uxoris consensu ingreditur Monasterium aut suscipit Ordines, tota dos est restituenda uxori, textu expresso in cit cap. *Mulieres* 1 de Donat. inter vir. et ux., ibi: *Mulieres cum pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatae, totam dotem praecipimus sibi reddi*, et ibi Barb. num. 5, et
- 13 communis aliorum. Si vero matrimonium separatur quoad torum per Ecclesiae iudicium, ratione alicuius culpa contrahentium, tunc si talis separatio seu divorcium fiat ex culpa mariti, dos est restituenda uxori, arg. cit. cap. *Mulieres*; si autem fiat ex culpa uxoris, v. gr. ob eius adulterium, ipsa perdit dotem, eaque accrescit marito; cap. *Plerumque* 4 de Donat.
- inter vir. et ux., ibi: *Si mulier ob causam fornicationis iudicio Ecclesiae aut propria voluntate, a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel dotalitium repetere non potest*, et concordant l. *Consensu* 8 Cod. de Repudiis, et Novell. 117, c. 8 et 9.
- Dissoluto matrimonio, non tantum integra 14 dos, sed etiam dimidia pars omnium illorum bonorum et lucrorum, quae constante matrimonio ambobus coniugibus simul ac utriusque intuitu obvenerunt, v. gr. haereditate, legato, donatione, negotiatione, emptione ex utriusque pecuniis aut bonis facta, debet a marito restitui uxori, seu eius haeredibus textu expresso in cap. *Significavit* 2 de Donat. inter vir. et ux., ibi: *Quae ipsius dum simul viverent cuiuscumque contractus titulo communiter obvenerunt... ad divisionem eorum compellatis*; Barbosa ibidem, n. 6, cum communi aliorum. Illa autem 15 bona et lucra, quae constante matrimonio uni coniugi in specie, et intuitu illius solius obvenerunt, v. gr. haereditate, legato, donatione, etc., non debent dividi inter coniuges, sed integra remanent ut propria illi soli coniugi, cui soli legata aut donata sunt. Certa et com- 16 munissima. Sic illa lucra, quae omnia solius viri industria, studio, labore, officio, arte, etc., constante matrimonio acquisita sunt, ut lucra, quae faciunt Officiales et Ministri Principum, Advocati, Medici, Consilarii, Iudices, etc., soli viro, eiusque haeredibus remanent, nec quidquam de iis debetur uxori aut ipsius haeredibus; est communis cum Barbosa in cit. cap. *Significavit* num. 5, et Gonzal. ibidem num. 5; Guttier. lib. 2 pract., quaest. 118, num. 5. Nullo enim iure nec civili, nec canonico statutum reperitur, quod de huiusmodi bonis quidquam uxori restitatur.
- Constante matrimonio, si maritus culpa sua 17 ad inopiam vergat, ita ut evidenter constet facultates eius non sufficere ad assecurandam dotem, vel certum esse periculum illius, potest uxor repetere dotem suam, textu expresso l. *Si constante* 24, in princip., ff. solut. matrim., et l. *Ubi adhuc* 29 Cod. de Iur. dot., dummodo tamen non maneat penes uxorem, sed detur cuidam mercatori, aut alicui securae et licitae negotiationi, ut inde honestum haberi lucrum, et onera matrimonii sustentari valeat; arg. cap. *Per vestras* 7 de Donat. inter vir. et ux.; et ibi Barbosa num. 7; Engel lib. 4 decr., tit. 20, num. 9; Surdus de Aliment., tit. 9, qu. 40, num. 37, et alii passim. Si autem in 18 tali casu dos uxoris fideiussione, aut alia cautione sufficienter assecurari potest, tenetur uxor arbitrate Iudice acceptare. Sic contra communem Legistarum communior Theologorum et Canonistarum, teste Haunoldo tract. 4, cap. 5, contr. 6, num. 399, arg. cit. cap. *Per vestras* 7 de Donat. inter vir. et ux., ubi Innocentius Tertius Summus Pontifex mandat

Archiepiscopo et Archidiacono Genuensi, tamquam Iudicibus, ut in casu praefati periculi dotem marito sub cautione sufficienti relinquunt, vel alicui securae et licitae negotiationi, seu mercatori ad honestum lucrum committant, ibi: *Mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione praestare, vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera matrimonii possit sustinere.*

- 19 Si absque sua culpa maritus vergit ad inopiam, v. gr. ratione inculpabilis naufragii, incendii et huiusmodi, nequit cogi ad restituendam dotem, ut recte observat Glossa in cit. cap. *Per vestras*, verb. *Ad inopiam*; arg. Novell. 97, c. 6 in princ., ubi tunc tantum reddere dotem cogitur maritus, si res male gubernat, eo vel maxime quod uxor etiam teneatur de sua dote maritum inopem sustentare, leg. *Maritus* 37, ad fin., ff. de Iure dot. Potest tamen uxor, incipiente marito vergere ad inopiam aut decoctionem, agere hypothecaria contra tertium creditorem, etiam constante matrimonio: nec creditor potest opponere ius offerendi ad impediendam ipsam uxorem. Hoc privilegium colligitur ex Cino in l. *Ubi adhuc*, in quaest. 13, Cod. de Iure dot., quod etiam sustinet Baldus Novellus de Dot., part. 7, privileg. 47, et alii. Et ratio est, quia illa recuperatio dotis, vergente marito ad inopiam, non est in rigore propria et vera restitutio, ut notant Glossa, et Bart. in l. *Si constante* ff. soluto Matrim., cum servari debeat et committi alicui mercatori, aut licitae et securae negotiationi, ut ex fructibus eiusdem sustineri possint onera matrimonii, ut constat ex cit. cap. *Per vestras*; et sic magis interest uxori habere bona sibi hypothecata, quam pecuniam sibi oblatam.
- 21 In hoc casu si bona, quae uxor detinere intendit contra tertium creditorem, essent excedentia dotem et divisibilia, posset tantum detinere, quantum sufficeret ad dotem, reliquum vero teneretur dimittere. Et ratio est, quia aequum non videtur, ut uxor lucretur cum aliorum iactura, per textum in leg. *Iure succursum*, § fin., de Iur. dot., nam licet iura eidem succurrant pro sua dote ad eam conservandam, non tamen ad eam augendam cum aliorum iactura; arg. regul. iuris 48 in 6, ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius iactura vel iniuria*. Si vero bona illa essent indivisibilia, posset illa, constante matrimonio, detinere, sed excessum fructuum teneretur restituere, et ratio est, quia uxor in hoc casu lucrum non acquireret cum aliorum iactura, ut clare patet, cum relaxaret fructus excedentes in favorem creditorum, et aliunde ratione hypothecae, quam habet in omnibus bonis mariti, sit omnibus aliis creditoribus praeferenda, ex l. *In rebus* 50 Cod. de Iure dot., et l. *Assiduus* 12, § 1, Cod. Qui potiores in pign.
- 22

Potest insuper uxor, constante matrimonio, 23 suam repetere dotem, si bona mariti Fisco inferantur; arg. l. *Si marito* ff. de solut. matrim., ibi: *Si marito publico iudicio damnato pars aliqua bonorum eius publicetur, Fiscus creditoribus eius satisfacere necesse habet, inter quos uxor quoque est.*

Uxor ratione dotis habet tacitam et privilegiatam hypothecam in omnibus bonis mariti, ita ut praeferatur omnibus aliis creditoribus. Est communis et certa, textu expresso leg. *In rebus* 30 Cod. de Iure dot., ibi: *In rebus dotalibus sive mobilibus seu immobilibus sive semoventibus (si tamen extent), sive aestimatae, sive inaestimatae sint, mulierem in his vindicandis, omnem habere post dissolutum matrimonium praerogativam iubemus, et neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiore causam in his per hypothecam vindicare*; et leg. *Assiduus* 12, § 1, Cod. Qui potiores in pignor., ibi: *Sancimus ex stipulato actionem, quam mulieribus iam pro instituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus inesse hypothecam, potiora iura contra omnes habere creditores, licet anteriores sint temporis privilegio vallati, etc., licet res dotalis, vel ex his aliae comparatae non extent, sed quocumque modo, vel dispositae vel consumptae sint.*

Pro complemento et ulteriori notitia et regula omnium, quae hactenus dicta sunt de dote, advertendum est, quod prae omnibus pacta dotalia, seu speciales conventiones et locorum consuetudines, seu specialia statuta attendi debent; arg. tot. tit. ff. de Pactis dotal., et Cod. de Pactis convent., et cap. *Donatio* 8 de Donat. inter vir. et uxor., ibi: *Sane soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic et donatio propter nuptias redit ad virum, nisi de consuetudine secus obtineat; vel ex pacto de lucranda dote et donatione propter nuptias, quod aequale sit tamen hinc inde contrarium indicatur*, et ratio est, quia ut habet l. 75 Iuris in 6: *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur*; et consuetudo est optima legum interpret, ut habetur l. 37 ff. de Leg., et c. *Cum dilectus* 8 de Consuetud.

Ubique fere locorum receptum est moribus 26 patriam potestatem dissolvere per nuptias filiae, quocirca adhaerendum est illis, qui indistincte sentiunt, hodie pro dote profectitia ipsam filiam solum agere posse. Bohemer. in Introd. ad Ius digest., lib. 24, tit. 3, num. 7; Stryk. in usu modern. Pandect., lib. 23, tit. 4, § 11; Muller. in addit. ad Struv., exerc. 30, thes. 50, litt. E.

ADDITIO NOVISSIMA.

Mulierem pro dote tacitam habere hypothecam, cum praelatione adversus eiusdem mariti creditores, anteriori licet hypotheca munitos, cognitissimi iuris est ex vulgatissima leg. *Assiduus*

duis Cod. Qui potiores in pignor. etc. At vetatissima quaestio est, an hanc ipsam praelationem obtinere debeat contra Fiscum, qui anteriorem habeat hypothecam.

- 28 Ea nonnullis insevit opinio, quod hanc adversus Fiscum anteriorem hypothecam habentem haud obtinet praelationem. Moventur hi, quod in leg. 2 Cod. de Privileg. Fisci, dispositum sit parem esse causam Fisci ac mulieris, hinc inferendo, quod Fisco anteriori hypotheca sic munito nequeat mulier praeferri.
- 29 At praevaluit contraria sententia, quod scilicet mulier praeferatur Fisco anteriori licet hypotheca vallato. Ratio, et quidem solidissima, contrariae huius sententiae haec est, quod dicta

lex 2 lata fuit ab Antonino Imperatore, quo tempore nulla mulier obtinebat praelationem. Abrogata propterea lex haec 2 dici debeat a posteriori lege *Assiduis* imperatoris Iustiniani, qua praelatio fuit prima mulieri tributa.

Ita post alios tradunt Zoes in Comment. ad Pandect., l. 20, tit. 4, n. 18; Anton. Faber coniect., l. 8, c. 12; Mared. controvers. iur., l. 6, c. 31, n. 14; Bachov. de Pign., l. 4, cap. 14, num. 2; Schovartzenthal de Pignor. et Hypoth., c. 28, sub num. 29; Costanus de Dote, cap. 7, n. 7, et secundum contrariam hanc sententiam decrevit Camera Apostolica die 28 Aprilis 1758, et rursus die 27 Februarii 1760.

EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

ARTICULUS IV. *Dos quoad fideicommissum.*

SUMMARIUM. 1-5. De Iustiniana Constit. coercente Fideicommittentium abusum. - 6-10. Huic non adver-

- 1 Eo ingens fideicommittentium processerat libido, ut naturae omnino vinculis obliti, et propriis filiabus turpem praeponentes ambitionem, easdem indotatas relinquerent: hinc infinitae foeminae ob parentum crudelitatem in nuptae cum fastidiosam et Reipublicae noxiam servare cogerentur virginitatem, civium paulatim deficiebat frequentia. Vidit haec Imperator, tantoque malo finem statim modumque ponere decrevit. Quamobrem suam edidit Constit. *Novell. 39*, ex cuius cap. 1 celebris decerpta fuit Auth. *Res quae* C. commun. de leg., in tribunalibus, nemine discrepante, admissa, in qua mandavit: *Si liberis portio legitima non sufficiat ad dotis sive donationis propter nuptias obligationem, permittitur res praedictas in eam causam alienare vel obligare pro modo honestati personarum congruo.* Cum enim propter generis propagationem favor dotis, ut foeminae nubant, publicam respiciat utilitatem l. 2 ff. de Iur. dot., ita aequum est ut particularis Fideicommissariorum utilitas postponatur, cum *ea quae communiter omnibus prosunt, his, quae specialiter quibusdam utilia sunt, praeponi debeant*, inquit idem Iustinianus.
- 4 Neque dubitari potest quin huius Auth. beneficio perfruantur filiae primi gradus ac neptes indistincte. Non enim Imperator consuluit filiis tantum, sed liberis, quod nomen cum magis late pateat, quam filiorum nomen, aequae primum ac ultiores gradus complectitur l. 6 ff. de Testam. tut.: *quid si nepotes sint? Et magis est, ut ipsis quoque dati videantur, si modo liberos dixerit. Caeterum si filios non continebuntur*; et l. 201 ff. de verb. signif.; Bruneman. in C. lib. 6, tit. 46 in Auth. *Res quae*, num. 5.
- 6 Neque adversatur contraria disponentis voluntas, qui penitus dotium prohibuerit detra-

satur contraria disponentis voluntas. - 11-16. Eadem Constitutio extenditur etiam ad dotes spirituales. - 17-19. Quando nam huic Constitutioni locus sit. - 20-24. A quonam Dotes a Fideicommisso detrahantur. - 25-29. De Transversalium Fideicommissis. - 30-32. De particularibus Fideicommissis. - 33-34. An dotes ex feudis possint detrahi.

ctiones, etenim non ex praesumpta testatoris voluntate ut colligitur ex l. 22, § pen., ff. ad S. C. Trebell., foeminis ex fideicommisso constituuntur dotes, sed ex auctoritate iuris nuptias tali favore promoventis et constituentis paterni esse officii dotem vel donationem propter nuptias filiabus relinquere, ex quo fit, ut contraria disponentis voluntas non attendatur. Perez, Tulden, Corvin. in Cod. lib. 6, tit. 43; Richter in hanc Auth. in fin.; Rot. cor. Falconer., tit. de Cens., dec. 5, n. 12. Bona vero ob hanc causam a fideicommisso avulsa libera prorsus remanent quin ad illorum libertatem requiratur supremi Principis auctoritas dict. *Novell. 39*, cap. 1; Sichad. ad Auth. *Res quae*, et Corvin. loco cit.; Rota cor. Molines, dec. 724, n. 8, et dec. 889, num. 1, adeo ut etiamsi in tertios translati sint isti possunt eorumdem possessionem dictae authenticae beneficio tueri. Rot. cor. Falconer., tit. de Dote, dec. 14, n. 1.

Quamvis vero Iustinianus de dotibus tantummodo temporalibus loqui videatur, doctores tamen, et tribunalia eandem Constitutionem extendunt etiam ad dotes spirituales. Rot. cor. Falcon., dec. 5, n. 5, tit. de Cens. Insuper favore legitimarum non minus, quam simpliciter naturalium; Rota coram Lancet., dec. 55, num. 4, et pro sorte aequae ac pro fructibus et interusuriis dotalibus. Rota dec. 1359, num. 22, cor. eod., quod procedit sive de constituenda, sive de restituenda dote agatur; Rot. cor. Falconer., tit. de Dote, dec. 1, sub num. 9, dec. 9 in princ., dec. 18, num. 9, et cor. Lancet. dec. 914, num. 3, ad quam tenentur etiam cohaeredes in propriis portionibus, licet dotes fuerint pro aliorum cohaeredum filiabus distractae, cum hoc onus sit reale, et transeat ad quemcumque possessorem.

- Rota cor. Falconer., tit. de Dote, decis. 19, num. 1 et 2. Hinc quilibet possessor potest tum ab ipsis mulieribus, tum ab omnibus mulierum haeredibus licet extraneis pro dotis restitutione conveniri. Rot. cor. Falconer. tit. de Dote, decis. 2, num. 2, et cor. Molines, decis. 910, num. 11.
- 17 Sed cum admissa ob dotis causam Fideicommissorum distractione, fideicommittentium voluntates eluderentur et paullatim subverterentur, quod maxime a legibus iniuriosum reputatur, Rot. cor. Falcon. tit. de Dot., dec. 12, n. 3, hinc per iuris Interpretes cautum est, ut non alias dictae Constitutioni locus sit, nisi evidentissime constet de bonorum liberorum inexistentialia, ex quibus dotes detrahi possint. Rota dec. 28, num. 5, in Miscell. cor. Falconer., et decis. 5, n. 10, tit. de Aliment., cor. eod., adeo ut existentibus bonis liberis, etiamsi testator foeminarum dotationem ordinaverit, nihilo tamen minus ex bonis fideicommissariis detrahi nequeant dotes in vim dictae Authenticae, quae mere subsidiaria est. Rota coram Molines decis. 476, num. 18, et decis. 821, num. 4.
- 20 Firmato quod ex fideicommissis detrahi possunt dotes, nunc quaeritur a quo fideicommisso detrahantur. Fideicommissa enim alia sunt ab ascendentibus, alia a transversalibus, alia ab extraneis condita, alia demum sunt universalis, alia particularia. De fideicommissis universalibus ascendentium a nemine dubitatur ut ex Bruneman., Corvin. loc. cit., et Cuiac.
- 24 in Novell. 39. Quaestio in qua plene Doctores non conveniunt, circa transversalium fideicommissa et fideicommissa particularia versatur. In spectis certe prioribus Novellae et Authenticae verbis *si liberis portio legitima non sufficiat*, videtur Imperator de solis fideicommissis ascendentium, non vero de transversalium fideicommissis intellexisse, cum soli ascendentes dicantur habere liberos, et ita cum maiori Doctorum numero sentit Rota cor. Falconer. de Fideicommissis, decis. 43, n. 3, et dec. 75, n. 20, decis. 22, num. 9, de Dote, et in Miscell. 89, num. 44, cor. Lancett. dec. 170, n. 9, decis. 664, num. 18, et decis. 1133, num. 12.
- 27 Dummodo tamen expresse a testatore transversali non fuisset praescripta foeminarum dotalio. Decis. 1186, n. 30 et 31, cor. Molines.
- 28 Quod si totus dictae Constitutionis contextus expressa ratio expendatur contrarium videtur

sentiendum. Non enim Imperator a parentum officio erga foeminas descendentes, non ab eorumdem pietate motus apparet ad omnino solvenda pro dotibus constituendis fideicommissorum vincula, sed quia *ea quae communiter omnibus prosunt, his, quae specialiter quibusdam utilia sunt, praeponimus*. Sed si publica utilitas unice Imperatorem impulit ad hanc statuendam legem contra ascendentium fideicommissa, nulla apparet rationis disparitas, ob quam eadem procedere non debeat in transversalium quoque fideicommissis. Favor enim publicus non fideicommittentium, sed foeminarum personas dotis constitutione indigentes respicit, ut nubere possint; quae ratio cum in utroque fideicommisso locum habeat, videretur eadem pari iure procedere debere dispositio, nulla facta Fideicommittentium distinctione, dummodo is, qui dotare tenetur, fideicommissa possideat, eoque magis, quia Iustinianus, nullo designato fideicommissorum genere, a fideicommissis dotalium detractionem praescribit, et ubi eadem occurrit ratio, idem esse debeat iuris effectus; et ita sensit Riminald. cons. 324, num. 12. In tribunalibus tamen vicit sententia prior, quamvis posterior mihi magis rationi consona, et Imperatoris menti accommodata videatur.

Super particularibus fideicommissis dissentiunt pariter Doctores. Alii quippe affirmant, alii negant ex ipsis posse detrahi dotes; sed Sacrae Rotae tribunal mitiorem admisit opinionem, quod nempe etiam a particularibus fideicommissis possint constitui dotes, quando alia bona tum libera, tum ex fideicommissis universalibus provenientia sunt. Rota cor. Falconer. tit. de Fideicom. decis. 1, num. 16, ea semper potissima ratione, quia favor dotis publicam respicit utilitatem, et quibuscumque privatis fideicommissis praevalere debet. Gratian. discept. Forens., cap. 231, num. 4, et seq.; Rot. in recent., part. 6, decis. 312 per tot., coram Molines dec. 724, num. 14, et dec. 157, num. 10.

Quaeri etiam potest, an dotes ex feudis possint detrahi, et distinguendum est inter feudum mere haereditarium et feudum ex pacto et providentia. Primo casu feudum habetur ad instar bona alodialia, et potest ex eo constitui dos. Secundo vero casu non licet nisi ex fructibus donec vivit dotans. Peregrin. de Fideicom., art. 42, num. 63. Reliqua super his vide infra in verb. *Feudum*.

DUBITATIO TEMERARIA

Vide verb. IUDICIUM TEMERARIUM, a num. 2 ad 16.

DUBIUM

Vide verb. CONSCIENTIA, a num. 25 ad 30.

DUELLUM

PARTITIO ARGUMENTI

DUELLUM: 1. quoad eius esse, divisionem, et prohibitionem; 2. quoad eius poenas et personas eas incurrentes, et earum absolutionem.

ARTICULUS I. Duellum quoad eius esse, divisionem et prohibitionem.

SUMMARYUM. 1. Duellum proprie dictum quid sit. — 2. Duellum debet esse cum effectu; nam duellantes ad solam apparentiam non incurrunt poenas spirituales contra duellantes inflictas. — 3. Duellum est prohibitum, si fiat privata auctoritate; si autem fiat auctoritate publica ex iusta causa, non est prohibitum. — 4. Duellum proprie dictum debet esse *ex condicto*; unde ex subita ira progredientes, et duellantes non incurrunt poenas. — 5. Duellum proprie dictum debet esse initum *statuto loco, et tempore*. — 6. Duellum proprie dictum debet esse cum periculo occisionis, vel mutilationis, vel vulneris; unde certamen factum cum pugnis, vel quocumque alio instrumento sine periculo occisionis, vel mutilationis non subiacet poenis. — 7. Duellum aliter dividitur a Theologis, et a Legistis. Legistae illud dividunt in decretorium, propugnatorium, et satisfactorium. — 8. Duellum Decretorium quid sit. — 9. Duellum Propugnatorium quid sit. — 10. Duellum Satisfactorium quid sit. — 11. Theologi dividunt duellum in sex species, scilicet in duellum Manifestativum veritatis, Osten-

tativum virium, Evitativum ignominiae, Terminativum controversiae, Evitativum Belli, et Defensivum honoris. — 12. Duellum manifestativum veritatis quid sit? Hoc duellum est illicitum, non enim potest indici, aut acceptari hoc duellum pro indaganda veritate, aut innocentia, vel iustitia alicuius. — 13. Duellum ostentativum virium quid sit. Et hoc etiam duellum est illicitum, non enim licet duellare ad ostendendam peritiam et virtutem duellandi. — 14. Duellum evitativum ignominiae quid sit? Et hoc etiam duellum est illicitum; non enim licet acceptare duellum ad evitandam notam timiditatis. — 15. Duellum terminativum controversiae quid sit? Et hoc etiam est illicitum. — 16. Duellum evitativum belli quid sit? Hoc duellum est licitum. — 17. Duellum defensivum honoris quid sit? Hoc duellum est illicitum. — 18. Duellum dividitur ab omnibus in duellum solemne, et in duellum privatum. Duellum solemne quid sit. — 19. Duellum privatum quid sit. — 20. Duellum ulterius dividitur in illud, quod fit auctoritate publica, et in illud, quod fit auctoritate privata, utrumque patet ex terminis. — 21. Duellum tum solemne, tum privatum, seu simplex est prohibitum Iure Divino, et humano, tam Civili, quam Canonico. — 22. Alia *Remissive*.

- 1 Duellum proprie dictum seu Monomachia est pugna inita inter duos, vel plures in pari numero, privata auctoritate et ex condicto, statuto loco et tempore, cum periculo occisionis, mutilationis vel vulneris. Est in re communis. Ad maiorem autem et clariorem eius intelligentiam explicantur singulae principales particulae: Dicitur primo *Pugna inita*, ut intelligatur debere duellum esse cum effectu, nam duellantes ad solam apparentiam, ex quo antea convenerint sese non vulnerare, sed honoris gratia duellum simulare, non incurrunt poenas spirituales contra duellantes inflictas, ut tradunt Caraffa de Duell. tract. 1, sect. 5, qu. 6, n. 1; Raynold. lib. 5, c. 9, § 3 et 4, n. 3; Pignat. tom. 9, consult. 88, num. 62; Gomesius de Amescua de Potest. in seipsum lib. 2, cap. 5, num. 24, et alii. Dicitur secundo *privata auctoritate*, ad denotandum quod non sunt prohibita duella illa, quae publica auctoritate inter hostes fiunt, inter quae celebre est illud Davidis cum Goliath in lib. 1 Reg., c. 17. Sic etiam D. Wenceslaus Bohemiae dux, ut in eius officio legitur, ad singulare certamen adversus ducem Curimensem eo fine accessit, ut suorum salutem prospiceret, ac proinde visi sunt Angeli arma ministrasse et dixisse adversario: *Ne ferias*.
- 4 Dicitur tertio *ex condicto*, quia ad hoc, ut verificetur duellum proprie dictum, requiritur praecedens tractatus et deliberatio; si enim unus ex rixantibus alium ad dimicandum provocet ex calore iracundiae et statim pugnent, non erit verum duellum. Sic censuit Sacr. Congr. Concil. in Segobien. 15 Oct. 1644, teste Pignatell. tom. 1, consult. 317. Dicitur quarto

statuto loco et tempore, quia sine determinatione certi loci et temporis non est proprie duellum, ut resolvit Sacr. Congr. Concil. in Nullius 15 Oct. 1644, lib. 17 decret., fol. 460. Et per hoc, quod non fuit determinatum certum tempus et locus; Sacr. Congr. Immunit. in una Civitatis Castellanae ponente Card. Vallemano die 13 Februarii 1703, non habuit pro duello sequens Vigliettum disfidae: *Sig. Alessandro siete un mentitore, etc., v'intimo però a battervi meco a corpo a corpo con la spada alla mano, onde dovrete cingerla, acciocchè dove c'incontriamo, possa sostenervi e ratificarvi con quella, tutto quello che di proprio pugno vi scrivo*. Dicitur quinto *cum periculo occisionis, mutilationis vel vulneris*, ut excludantur a ratione duelli contentiones, et exercitationes vulgo dictae *di Scherma*, cum istae fiant sine periculo mutilationis, vulneris vel mortis, et etiam excludantur contentiones, quae fiunt cum pugnis vel capillorum evulsione; Murga disquisit. canon. t. 2, disp. 11, dub. 1, n. 1; Pascucc. in annot. ad Pignatell. tom. 1, tit. de Duell., ante finem fol. 240, vers. *Excluditur etiam*, ubi excludit a ratione veri duelli omnes alias contentiones, seu pugnas quocumque alio instrumento fiant, dummodo ex illis non immineat periculum mortis seu mutilationis, et Pignatell. tom. 9, cons. 88, n. 93.

Duellum aliter dividitur a Theologicis et aliter a Legistis. Legistae sequentes Ioann. de Lignan. tract. de Duell., cap. 2, n. 1, illud dividunt in Decretorium, Propugnatorium et Satisfactorium. Duellum Decretorium est illud, 8 in quo duellantes hac lege arma movent, ut a

pugna cessare non debeant, quoad usque alter occidatur. Duellum Propugnatorium est quando quis ad locum designatum accedit non animo adversarium occidendi, sed suum honorem conservandi. Duellum satisfactorium est quando quis gravi affectus iniuria satisfactionem in mortis pascit Tribunali, paratus tamen a provocatione desistere eo ipso, quod adversarius satisfactionem dare vult; ut ex Caramuel. in Theologia fundament. 19, qu. de Honor., n. 412, pag. 11, refert Murga disquisit. can. tom. 2, dub. 1, n. 20.

11 Theologi autem sequentes Caietan. in 2-2, qu. 95, art. 8, vers. *Circa Duella*, dividunt duellum in sex species iuxta sex causas formales, ad quas singulare certamen ordinatur, scilicet in duellum Manifestativum veritatis; Ostentativum virium; Evitativum ignominiae; Terminativum controversiae; Evitativum belli et Defensivum honoris, ut late prosequitur Carraffa de Duell. sect. 1, tr. 3, qu. 1, n. 3 et

12 seq. Duellum manifestativum veritatis tunc verificatur, quando quis laesus in honore non habens testes, seu aliam iustificationem propriae innocentiae, confidit quod victoria erit testis veritatis, et hoc duellum est illicitum, ut de communi testatur Sanchez lib. 1 moral., c. 39, n. 3, arg. c. *Monomachiam* 22, caus. 2, qu. 6, c. 1 et 2 de Purgat. vulgar. Duellum

13 ostentativum virium est quando quis ex solo motivo gloriae, seu valoris ad ostendendam peritiam et fortitudinem duellandi, alium provocat ad duellum; et hoc duellum est illicitum, ut tenet communis, arg. c. 1 de Torneament., ubi id expresse reicitur, ibi: *Ad ostentationem virium suarum et audaciae*. Duellum evitativum ignominiae est, quando quis aliquo notatur defectu, a quo per duellum putat se purgari posse, et nisi duellum acceptet, pro vili et timida persona reputatur, et hoc duellum tamquam illicitum reprobatur ab Alexandro VII in propositione secunda ex damnatis die 7 Septembris 1665, ibi: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis*

15 *notam apud alios incurrat*. Duellum terminativum controversiae est quando indicitur, vel acceptatur duellum ad terminandam seu dirimendam litem seu controversiam, quam aliquin sine tali duello non potest consequi iustitia, aut cum suo vel aliorum damno quis in lite succumbit. Et hoc etiam duellum est illicitum, quia non est aptum medium ad hunc finem, cum semper exponatur periculo iustitiae causae, una cum periculo vitae propriae vel alterius.

16 Duellum evitativum belli est, quando Rex vel Princeps iustum bellum gerens, quia non habet sufficientes vires, ad resistendum hostibus vel ad parcendum multitudini, committitur res duello inter duos vel plures milites utriusque exercitus decidenda, ut quae pars vicerit, causam obtineat; vel ipsimet Reges et

Principes ad duellum se provocant, ut suorum subditorum saluti prospiciant, et hoc duellum est licitum, ut clare patet de Divo Wenceslao Bohemiae Duce, cui, ut in eius officio legitur, ad singulare certamen adversus ducem Curimensem accedenti, ut suorum saluti prospiceret, in signum iustitiae sui duelli visi sunt Angeli arma ministrasse et dixisse adversario: *Ne ferias*. Duellum defensivum honoris est, quando quis de aliquo defectu notatus, ad se defendendum duellum indicit vel acceptat. Et hoc duellum est illicitum, quia alia via fieri potest honoris defensio seu iniuriae reparatio, videlicet legitima accusatione apud iudicem, ad quem finem conceditur in iure actio iniuriarum; Instit. de Iniur., § *In summa*, ibi: *In summa sciendum est, de omni iniuria, cum qui passus est posse vel criminaliter agere vel civiliter*; et tit. 30 de Iniuriis.

Duellum dividitur ab omnibus principaliter 18 in duellum solemne et in duellum privatum: Duellum solemne (quia forte solemnius conducit ad Tartara) est quod fit servata certa forma et solemnitate circa designationem armorum, et circa tempus et locum securitatis privilegio praeditum (quod *Campum francum* communiter appellant) adhibitis etiam testibus seu Patrinis, quos *Secundantes* vocant. Duellum 19 privatum est, quod fit quidem etiam ex conducto statuto certo tempore et loco, sed absque aliis solemnitatibus circa designationem armorum et securitatem loci et sine Patrinis. Duellum dividitur ulterius in illud, quod fit 20 auctoritate publica et in illud, quod fit auctoritate privata, et utrumque patet ex terminis.

Duellum tum solemne, tum privatum seu 21 simplex, est prohibitum iure Divino et humano, tam Civili quam Canonico, seu Ecclesiastico sub poenis gravissimis. Iure Divino prohibetur in praecepto: *Non occides*, quo Divino praecepto non tantum prohibetur occisio, auctoritate privata, sed etiam periculum eiusdem, ut patet in aliis praeceptis. In duello autem uterque duellans ad minimum exponitur evidenti occisionis periculo, et de iure Divino est textus in Deuteronom. c. 6, et Luc. 4, ibi: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Iure humano Civili prohibetur l. unic. Cod. de Gladiatoribus, et saepe alibi. Iure humano Canonico seu Ecclesiastico prohibetur can. *Monomachiam* 12, caus. 2, qu. 4, et tit. 14 de Clericis pugnantibus in duello, et tit. 35 de Purgatione vulgar. lib. 5 decret., et a Iulio II Constit. incip. *Regis pacifici*, a Leone X Constit. incip. *Quam Deo et hominibus*, a Clemente VII Constitut. incip. *Consuevit Romanus Pontifex*, a Iulio III Constit. incip. *Cum sint*, a Pio IV Constit. incip. *Ea quae a Praedecessoribus*, a Greg. XIII Constit. incip. *Ad tollendam*, a Clemente VIII Constit. incip. *Illius vices*, et a Concil. Trid. sess. 25, c. 19, de Reform.,

praecisis his verbis: *Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucratur, ex Christianorum orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites et quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sunt excommunicati, ac iurisdictione et dominio Civitatis, Castri aut loci in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur; et si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, et qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuae infamiae poenam incurrant, et ut homicidae iuxta S. Canones puniri debeant. Et si in conflictu decesserint, perpetuo careant sepultura Ecclesiastica; illi*

autem, qui consilium in causam duelli tam iure, quam facto dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis ac perpetuae maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocumque privilegio aut prava consuetudine, etiam immemorabili¹.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Varia ex Scriptoribus ad duella pertinentia²² collegit Thurmannus in *duellicis*, etsi dicendum quod res sine iudicio quovis consarcinavit. De iudiciis duellis olim usitatis egerunt, et quidem rectius, Mauritius de *duellis*, et Ephraim Gerard de *iudiciis duellis*. Historiam vero duellorum, eamque plenissimam edidit Basnage in tractatu, cui titulus: *Dissertation historique sur les duels*, quae praemissa est tom. I de *l'Histoire des Ordres militaires*.

ARTICULUS II. Duellum quoad eius poenas, et personas eas incurrentes, et earum absolutionem.

SUMMARYUM. 1. Affertur in primis per extensum pro regula et notitia satis necessaria ad haec omnia, Constitutio Clementis VIII. - 2. Enumerantur poenae principales contra duellantes statutae. - 3. Vulneratus si in ipso loco duelli, vel in alio quidem loco, sed tamen paulo post, eadem adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo decedat, caret ecclesiastica sepultura; quamvis poenitens, et a censuris absolutus decedat. - 4. Si autem vulneratus in duello moriatur post notabile intervallum, v. g. post unam, vel alteram diem, non caret ecclesiastica sepultura. - 5. Poenas impositas contra duellantes incurrunt, Primo: Ipsimet pugnantes, sive sint principales, sive non, sive sit solemne, sive sit privatum, vel simplex, etiamsi non sequatur mors seu mutilatio: immo quamvis initum fuerit pactum de statim terminando etc. - 6. Secundo, illas poenas incurrunt Patrini, socii, ad duellum serio provocantes, acceptantes, etiamsi pugna ob aliquod impedimentum non fuerit secuta. - 7. Tercio, illas poenas incurrunt duellantium adiutores, sive auxilium, consilium, operam vel favorem praestantes, equos, arma, commeatum, pecuniam, et alia subsidia scienter administrantes. - 8. Consulens duellum non incurrat excommunicationem, si fecit quod potuit, revocando consilium, licet nihil profecerit. - 9. Quarto, illas poenas incurrunt spectatores ex industria, seu ex composito. - 10. Hinc poenas illas non incurrunt, qui ex occulto, vel obiter

transeundo respiciunt. - 11. Quinto illas poenas incurrunt locorum Domini, Magistratus, Praesides, Locumtenentes, Duces militum, et Capitanei, qui duellum vel permittunt, vel non prohibent quantum possunt, vel commissum non puniunt. - 12. Civitates vero, Oppida, Terrae, Castra, in quibus commissum fuerit duellum, permittentibus aut tolerantibus Dominis, ecclesiastico subiciuntur interdicto. - 13. Sexto, illas poenas incurrunt omnes scripta et manifesta ad duellum praeparatoria efficientes, nec non quascumque, etiam sine scripto, denunciationes, declarationes, narrationes, etc., etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec accessus, aut actus, ad pugnam proximam, neque expressa, aut aperta provocatio subsequuta fuerit. - 14. Illas poenas incurrunt etiam Christiani cum Turcis duellantes. - 15. Non incurrunt tamen tales poenas ratum habentes duellum suo nomine factum. - 16. Exemplificantur varii casus, in quibus provocatus ad duellum non incurrat illas poenas, usque ad n. 19. - 20. Absolutio ab excommunicatione incursa ob duellum ratione citat. Constit. Clementis VIII non poterat impendi extra articulum mortis nisi a Romano Pontifice pro tempore existente. - 21. Hodie tamen talis absolutio potest impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam, et in Urbe Romana, licet non intra Italiam, et extra Urbem. - 22. Alia de poenis in duellantes consulenda. - 23. Constitutio Benedicti XIV. - 24. De Duelli Origine. - 25. Idem de causa eiusdem. - 26. Quibus est vetitum legibus. - 27. Media quae Bacon a Verulamia¹ suadet ad impedienda Duella.

¹ « Ad coercendam nimiam duellantium licentiam, Benedictus XIV novas stabilivit poenas sequenti articulo recensendas, atque quinque damnavit propositiones, quas passim tradunt, atque tuentur Probabilistae Theologi: ex quarum proscriptione manifestum fit: Primo, non licere viro militari offerre, vel acceptare duellum, ne tamquam formidolosus, timidus, et abiectus officio militari privetur, quo se, suamque familiam sustentet: quia timore amissionis officii, quo sustentatur, licita non potest fieri actio, qua propriam et alienam vitam periculo exponit. Secundo, excusari non posse offerentes et acceptantes duellum, etsi certo sciant pugnam non sequuturam; quia actionem provocant vel actionem probant, quae iure naturae, divino, et ecclesiastico, atque civili prohibita est, et quae sine scandalo esse, vel palam probari non possit. Tercio excusari non posse

a censuris offerentes, vel acceptantes duellum gravi metu amittendae famae, vel officii compulsi. Ideo enim has Ecclesia constituit poenas, ut harum timore militares homines a detestabili huiusmodi abusu compesceret. Quarto, ne quidem in statu naturali, ubi scilicet tribunalia, et iudicia desint pro honoris, bonorumque defensione, acceptari, vel offerri duella posse: nunquam enim licet propriam et alienam vitam, cuius Deus Dominus est, certo periculo exponere et animam aeternae damnationi subicere. Quinto denique, nec itidem licere praetextu male ordinatae civitatis, ac denegatae iustitiae; tum ob allatas rationes, tum etiam ex eo, quod hac via aditus fieret ad plura incommoda, quae in civili societate inde nascerentur; ut consideranti facile patet. » Inde subiciebantur propositiones a Benedicto XIV proscriptae, quas non omittimus, cum art.

1 Affertur in primis per extensum pro regula, et notitia satis necessaria ad haec omnia, Constitutio Clementis VIII, quae est ut sequitur:

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Illius vices licet immeriti gerentes, qui ut animas suorum Fidelium a peccato, et Diaboli laqueis liberaret, de Coelo descendens, humana carne assumpta, nec proprio quidem suo pretiosissimo Sanguini pepercit, sed se ipsum in ara Crucis immaculatam hostiam aeterno Patri offerre voluit, in hanc praecipuam curam summo studio incumbimus, ut easdem animas inaeestimabili praetio redemptas adversus Sathanae fraudes, quantum in nobis est, illaesae praeservemus, praesertim vero totis viribus Nobis a Domino traditis exterminemus exitialia quaedam, atque enormia peccata, quibus Divina Maestas gravius offenditur, quaeque, eodem fabricante humani generis hoste, inventa, atque introducta sunt, ut ex cruenta corporum morte, animarum etiam simul interitus, ac perniciēs sequatur.

§ 1. Recte siquidem et salubriter fel. recor. Pius Papa IV, Praedecessor noster, post alios complures suos, nostrosque Praedecessores, qui detestandum Divina, naturalique lege, ac sacris Canonibus damnatum Duellorum abusum, suis etiam Constitutionibus severe prohibuerant, gravesque poenas contra quoscumque temporali ditioni S. R. E. mediate, vel immediate subiectos eius criminis quomodolibet reos vel participes inflixerant, cupiens non solum in terris praedictis, sed alias ubilibet animarum periculis obviare, Principes ac Domnicellos permittentes in suis Dominiis id patrari, ac etiam extra Terras et Loca ditioni Ecclesiasticae subiecta, huiusmodi Duella seu singularia certamina, diffidationes desuper facientes, ac ad id invitantes, provocantes, auxilium, consilium vel favorem dantes, illisque astantes et interessentes, nec non chartas desuper subscribentes aut publicantes, seu de illis se intromittentes, singulos Imperatore ac Regibus inferiores maioris excommunicationis, ac (si Ecclesiastici fuerint) ultra eam, etiam privationis omnium Dignitatum, Beneficiorum et Officiorum Ecclesiasticorum, inhabilitatisque ad illa, et alia in posterum obtinenda, poenis subiacerere, easque incurrere voluit, a quibus non nisi a Romano Pontifice absolvi possint.

§ 2. Sed et postmodum generalis Tridentina Synodus, ad exterminandum penitus ex Christiano Orbe hoc malum, statuit, ut Imperator,

Reges, Principes, Marchiones, Comites et quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione et dominio Civitatis, Castri aut loci in quo, vel apud quem Duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obtinent, privati intelligantur et si Feudalia sint, directis Dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, et qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, omnium bonorum suorum proscriptionis, et perpetuae infamiae poenam incurrant et ut homicidae, iuxta S. Canones puniri debeant. Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant Ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli tam iure quam facto dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, nec non spectatores, excommunicationis et perpetuae maledictionis vinculo teneantur.

§ 3. Quas poenas novissime piae memoriae Gregorius Papa XIII, pariter Praedecessor noster extendit adversus illos etiam omnes, qui non publice sed privatim ex conducto, statuto tempore et in loco convento, Monomachiam commisissent, etiam patrinis, sociisque non vocatis, et loci securitate non habita, et provocatoriis litteris minime praecedentibus, etiam contra locorum Dominos, si id (quantum in se fuerit) non prohibuissent, caeterosque supradictos criminis socios et ex composito spectatores, etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi, et per eos non stetisset, quominus pugnarent.

§ 4. Verum quia cum magna animi nostri molestia intelleximus adhuc in quibusdam, praesertim transalpinis, ac remotis regionibus et potissimum ubi bella vigent, castrensi quadam et militari licentia, seu verius audacia, perniciosum hoc scelus inter Fideles exerceri, quasi fas sit in solo hostili, ubi Christiani nominis, seu Catholicae Fidei hostes tyrannidem exercent, seu haereses et schismata impune grassantur, sive inter signa et castra militaria in caput suorum fratrum impios convertere mucrones, quod multo salubrius contra Christiani nominis adversarios stringi par esset; Nos nefaria Diaboli arma salutari Ecclesiae gladio ad continendos in officio fideles nobis praecipue ipsius Domini auctoritate traditos retundere, atque a cervicibus gregis Domini nostrae curae crediti, quantum (eodem Deo adiutore) entī possumus, propulsare cupientes, praedictas omnes Constitutiones ac decretum Concilii Tridentini cum omnibus et singulis in eis con-

prox. n. 22 integra eius Pontificis Constitutio contra detestabilem duellorum abusum referatur, eademque ratione art. proximo praetermittendam duximus not. in eadem Edit. n. 2. subiectam, in qua poenae in laudata

Constitutione contra Duellantes latae recensentur. Vide Animadversiones Auctoris in calce articuli II ad hanc Rom. Theologi Notam (NOTA EDIT. ROM. 1758).

tentis Censuris et poenis decretis, ac extensionibus, quarum et quorum omnium tenores praesentibus haberi volumus pro expressis et ad verbum insertis, auctoritate Apostolica tenore praesentium perpetuo approbamus, et confirmamus et innovamus.

§ 5. Ac insuper auctoritate, et tenore praemissis decernimus et declaramus easdem Constitutiones ac decretum, locum habere ubique gentium et terrarum, inter quascumque personas, etiam armatas, et in castris, seu propugnaculis militantes, etiam ubi nostrorum, et S. R. E. aut Catholicae Fidei hostium furor impune grassatur, in dominiis per eos occupatis et detentis. Idem quoque iuris censendum esse, si publico et forsitan iusto bello indicto, miles aliquis alterum in adversariorum exercitu militantem, sive alias hostium castris, praesiidiis aut terris degentem, privatas similitates, atque inimicitias publicae causae intermiscendo, etiam Ducum permissu, ex condicto, ad singulare certamen descendat aut illum provocet. Nec non iisdem poenis, decreto et Constitutionibus teneri eos, inter quos pactiones initae sint de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit seu sanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrique illatus fuerit. Vel si convenerint, ut non singuli, sed bini, terni aut plures hinc inde pugnent. Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Praesides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces et Capitaneos in castris vel extra ea, in alieno vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam, in quocumque casu per praesentem, vel alias Constitutiones huiusmodi prohibito, permittentes vel quantum in ipsis est non prohibentes, aut post commissum crimen, veniam et impunitatem concedentes.

§ 6. Praeterea pari ratione prohibemus omnia et singula eius generis scripta, manifesta seu *sfide* vulgo appellata, quae etiam sine expressa provocatione ad certamen, tamen quasi praeparatoria quaedam ad chartulas, seu libellos provocatorios, et ad Duellum illorumque veluti radices aut semina, ut plurimum, lacescendi aliquem ad pugnam et suscitandae similitatis, atque inimicitiae materiam et occasionem praebent. Dum scilicet in illis per modum Epistolae, libelli, et publicae attestationis et intimationis, sive per authentica documenta sive per unius, pluriumve chirographorum subscriptiones aut relationes, sub praetextu proprii vel alieni honoris et famae, more militari, atque ut vulgo dicitur *Cavalleresco*, tuendi aut laedendi, sive ad illatae, propulsataeve contumeliae aut iniuriae probationem, seu tollendam ipsius suspicionem rei alicuius gestae ad id pertinentis, vel verborum aut responsionum series et ordo narratur, vel ex simili abusu hac de causa aliquid tale adeo firmiter asseritur aut

negatur, ut qui contradixerit, is sive nominatim, sive in genere mendacii arguatur aut mentiri dicatur. Aut ad hunc effectum ex militari etiam consuetudine quaeritur, declaratur aut respondetur, qua mente aut quo sensu quippiam eiusmodi, quo ad superius expressa spectet, gestum dictumque sit. Vel denique offert se quidam contra certam vel incertam personam, vel generatim contra quemcumque ad probandum armis et verificandum etiam inito certamine, aliquid ita esse, aut fuisse vel non fuisse, nec non quascumque etiam sine scripto factas talium rerum supradicta quoquomodo concernentium, et ob huiusmodi causas in locis publicis vel privatis, ubi hominum multitudo convenire soleat, denunciationes, narrationes, declarationes et testificationes. Volentes eos omnes et singulos, qui suo vel alieno nomine ad effectum, de quo superius dictum est, praedicta vel his similia, multoque magis ad certandum provocatoria scripta, libellos, epistolas, eorumque exempla dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, attestati fuerint; quive aliis ad singulare certamen publice, vel occultum ineundum, vel ad provocandum aliquem ad pugnam, sive ad huius generis scripta, quae manifesta, quaeque chartulae provocatoriae appellantur, scribenda, dictanda, mittenda, deferenda, divulganda, auxilium, consilium, operam vel favorem praestiterint, sive id suaserint aut mandaverint, quique in praemissis, vel eorum aliquo se quomodolibet immiscuerint; etiamsi neque pugna aliqua, vel certamen, aut effectus, non accessus, aut actus ad pugnam proximis, neque expressa et aperta provocatio subsecuta fuerit, neque scriptiones praedictae, quae manifesta dicuntur, in publicum prodierint, aut cuidam intimatae extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio aut denunciatio fieret; nihilominus censuris et poenis omnibus in praesenti, et aliis praedictis Constitutionibus et decreto contentis subiaceret, tam si superius enumeratis, quam si aliis etiam maioribus Ecclesiasticis vel mundanis dignitatibus, gradibus et praeeminentiis excellent.

§ 7. Quinimmo de novo etiam per praesentes ex parte Omnipotentis Dei Patris, et Filii et Spiritus Sancti, excommunicamus et anathematizamus, maledicimus et execramur omnes, et quoscumque publice vel privatim, palam vel occulte, in quibuscumque locis, modis et formis, ac casibus sub praesenti nostra, et aliis praedictis Constitutionibus, ac decreto comprehensis, singulare certamen (quod Duellum vulgo dicitur) ex composito ineuntes, nec non id scelus suadentes aut provocantes, opem, consilium vel favorem praestantes, equos, arma, commeatus, praebentes aut comitantes, vel circa chartulas seu libellos, litteras, nun-

cios aut quaecumque alia scripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti socios de industria, spectatores, paternos, fautores, defensores, quacumque tam superius expressa, quam alia ecclesiastica vel mundana praefulgeant dignitate, ita ut singulares etiam personae cuiuslibet Communitatis, Universitatis, Collegii aut Reipublicae, quae huius criminis participes quoquomodo fuerint, nequaquam excusentur, sed supradictos omnes, eorumque singulos ipso facto absque ulla monitione, Iudicis decreto aut ministerio, perpetui anathematis, excommunicationis maioris, maledictionis aeternae mucrone percussos, et damnatos harum serie declaramus, et si in ipso conflictu obierint, sepultura ecclesiastica perpetuo privatos esse volumus. Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida vel Castra et loca, in quorum Territoriis id facinus scientibus, et tacite vel expresse permittentibus, aut tolerantibus Dominis aut Magistratibus, vel Senatu aut Populo, admissum fuerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto, cuius Interdicti relaxationem aut Excommunicationis absolutionem, ab alio quam a Nobis, et pro tempore existente Romano Pontifice, poenitentia et satisfactione congrue peracta, in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, etiam praetextu quarumcumque facultatum, et indulguntur quibusvis personis tam Ecclesiasticis cuiuscumque Ordinis aut militiae, status, gradus aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam imperiali, regali vel alia mundana praeeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere vel in specie concessorum. Quae omnia quoad praemissa nolumus cuiquam in aliquo suffragari. Poenis aliis tam spiritualibus quam temporalibus contra eos inflictis, nihilominus in suo robore permansuris.

§ 8. Universos autem et singulos charissimos in Christo Filios nostros Imperatorem, Reges et dilectos Filios nobiles Duces Viros, etiam armorum et exercituum, Marchiones, caeterosque Principes Christianos nec non Dominia, Potentatus, Communitates et Universitates Civitatum, Oppidorum et Castrorum, illorumque Domnicellos et Dominos temporales, ac etiam militum et copiarum tam equestrium, quam pedestrium Ductores, Tribunos, Praefectos, Capitaneos in quibuscumque etiam Nobis et Romanae Ecclesiae temporali iurisdictioni non subiectis locis constitutos, cuiuscumque gradus, praeeminentiae et nobilitatis existentes, hortamur, rogamus et obtestamur per viscera Domini Nostri Iesu Christi, ut eius Divini Nominis intuitu pro sua erga eundem Deum, per quem regnant Reges, et a quo Principatus acceperunt, pietate, atque erga Nos, et S. hanc Sedem reverentia et devotione, non modo nihil tale in suis Dominiis fieri permittant, nec ullo modo conniveant, sed hoc malum omni studio, diligentia et auctoritate ex-

terminare totis viribus procurent, contra quoscumque delinquentes, et ut praefertur quomodolibet complices, et participes etiam temporalibus poenis gravissimis animadvertant, et per suos Officiales et Curiae Ministros procedi curent, se obsequium Deo pergratum, perque acceptum praestituros, si quo gladio ad tutelam bonorum, et ad propulsandos perditorum conatus sunt accincti, eundem ad vindictam huius peccati, et ad sumendas de huiusmodi criminis reis debitas poenas exercuerint, contra vero memores, si in re tam gravi male se gesserint, se in districto Dei iudicio rationem in novissimo die reddituros.

§ 9. Volumus autem, ut praesentium transcriptis etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, et personae in Dignitate Ecclesiastica constitutae sigillo signatis, eadem prorsus fides ubique gentium et locorum adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur exhibitis et ostensis.

§ 10. Quodque eadem praesentes in Lateran. ac Principis Apostolorum de Urbe Basilicarum, et Cancellariae Apostolicae valvis de more publicentur, affixis inibi earum exemplis per aliquem ex Cursoribus nostris et dimissis, quodque eadem publicatio eos, qui in Urbe sunt, post triduum, qui vero extra eam post quatuor menses, omnes, quos concernunt, perinde arceant et afficiant, ac si eorum cuilibet personaliter intimatae fuissent.

Nulli ergo omnino, etc.

Dat. Romae in Monte Quirinali, Anno Incarn. Dom. 1592, Kalend. Sept., Pont. nostri Anno 1.

Poenae principales duellantibus statutae sunt² sequentes. Primo, Excommunicatio ipso facto incurrenda. Secundo, perpetua infamia. Tertio, proscriptio bonorum omnium. Quarto, debent puniri sicuti homicidae. Quinto, privatio sepulturae Ecclesiasticae si in ipso conflictu decesserint. Sexto, si fuerint Ecclesiastici, privati sunt omnibus Dignitatibus, Beneficiis et Officiis Ecclesiasticis, et redduntur inhabiles ad illa et ad alia in posterum obtinenda. Septimo, fiunt rei Criminis laesae Maiestatis. Octavo, redduntur inhabiles ad condendum testamentum. Omnes istae poenae recensentur in adducta Constitutione Clementis VIII. Accedunt etiam latae per Benedictum XIII Const. incip. *Ex quo Divinae*, et aliae a Benedicto XIV Const. incip. *Detestabilem*; de utrisque fusius in calce huius art. n. 22 et 23.

Vulneratus, si in ipso loco Duelli vel in alio³ quidem loco, sed tamen paulo post, eadem adhuc die, sicque sine vero sufficienti intervallo decedat, caret ecclesiastica sepultura, quamvis poenitens et a censuris absolutus decedat; Diana part. 4, tract. 4, resol. 94; Sanchez in select. disp. 39, n. 9; Pignatell. tom. 9, cons. 88, num. 116; Homobon. in consult. cas. con-

scient. 2, part. 7, resol. 64; Lezana tom. 2, verb. *Duellum*, n. 14; Koning lib. 5 decret., tit. 13, n. 20; Reiffenstuel ibid., n. 43, et alii magis communiter. Et ratio est, quia ultra quam quod semper comprobatur de ipso, quod dicit Concilium Tridentinum, et Clemens VIII in loco conflictus decessisse; sic expresse decernitur, ac praecipitur in Rituali Romano iussu Pauli V edito in rubrica de exequiis in haec verba: *Negatur Ecclesiastica sepultura morientibus in Duello, etiamsi ante obitum dederint signa poenitentiae*. Et confirmatur a simili de decedentibus in Torneamentis, vel in ludo agitationis taurorum; tales enim sic decedentes carent ecclesiastica sepultura, quamvis moriantur poenitentes, ut expresse statuitur in cap. *De Torneamentis*, ibi: *Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit quamvis ei poscenti poenitentia non negetur, ecclesiastica tamen caret sepultura*; adeoque a pari idem dicendum est de decedentibus in duello. Si autem vulneratus in duello moriatur post notabile intervallum, v. g. post unam vel alteram diem, non caret ecclesiastica sepultura; Caraffa de Duello tract. 2, sect. 3, qu. 19, n. 9; Diana part. 11, tr. 6, resolut. 26; Lezana tom. 2, verb. *Duellum*, n. 14; Mancin. in practic. de Infirm. in ord. ad sepult., n. 34; Portell. in respons. part. 3, cap. 10, n. 3 et 4; Bassaeus verb. *Sepultura*, num. 5; Trullench. de Iure Parochi cap. 9, dub. 7, num. 7; Possentius in recollect. qu. moral., verb. *Duellum* in 6; Remig. in pratic. Confess., tract. 2, cap. 5, § 1, n. 11; Koning loc. cit., n. 20; Reiffenstuel loc. cit., n. 44, et alii plures. Et ratio est, quia in tali casu vulneratus, licet moriatur occasione Duelli seu ex Duello, non decessit tamen in ipso Duello seu conflictu, uti ad incurrendam hanc poenam expresse requiritur, tum a Conc. Trident. loc. cit., tum a Constit. Clementis VIII, supra adducta, ibi: *Et si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura*. Tum quia cum haec sit lex poenalis, extendi non debet, sed potius restringi, arg. Regul. 15 Iuris in 6, ibi: *Odia restringi et favores convenit ampliari*; et regul. 49 eod. in 6, ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda*.

5 Poenas impositas contra duellantes incurrunt: primo, ipsimet pugnantes, sive sint principales sive non, sive duellum sit solemne, sive privatum vel simplex; etiamsi non sequatur mors seu mutilatio; immo quamvis initum fuerit pactum de statim terminando certamen, cum primus vulneratus fuerit, aut sanguinem fuderit, aut certus ictuum numerus utrimque illatus fuerit, textu expresso in cit. Const. Clem. VIII, § 5, ibi: *Nec non iisdem poenis et decreto*, etc. Vide supra in allata Constit. Clementis VIII.

6 Secundo, illas poenas incurrunt patrini ac socii, ad duellum serio provocantes vel acceptantes, etiamsi pugna ob aliquod impedimentum non

fuerit secuta, ut expresse cavetur in cit. Const. Clem. VIII, in fine § 3, ibi: *Etiamsi pugnam ob aliquod impedimentum non commisissent, si ad locum accessissent pugnaturi et per eos non stetisset, quominus pugnarent*. Tertio, illas poenas incurrunt duellantium adiutores, sive 7 auxilium, consilium, operam vel favorem praestantes, equos, arma, commeatum, pecuniam et alia subsidia scienter administrantes, ut patet expresse in cit. Constit. Clementis VIII, § 7. Consulens autem duellum non incurrit excom- 8 municationem, si fecit quantum potuit, revocando consilium, licet nihil profecerit, quia, quantum est ex se, effecit ut per eum cessaret duellum, novum enim consilium dedit ex se efficacius ad revocandum duellatorem; qui si non revocetur, est propter suam pravitatem, adeoque consulens non est amplius in causa, et consequenter si efficaciter suum consilium revocat etiam post provocationem et ante executionem duelli, faciens quantum in se est, ne sequatur ipsa pugna, non contrahit excommunicationem; colligitur ex Const. Greg. XIII, ubi dixit: *Consulentes eisdem censuris et poenis subiacere, si per ipsos non stetit, ne pugna sequatur*.

Quarto, illas poenas incurrunt spectatores 9 ex industria seu ex composito; scilicet qui ex sua praesentia et visione videntur ad pugnam duellantes incitare, textu expresso in Concilio Trident. cit. sess. 25, cap. 19, de Reform., ibi: *Nec non spectatores*; et in cit. Constitut. Clementis VIII, § 2, ibi: *Nec non spectatores*, et § 3, ibi: *Et ex composito spectatores*, et § 7, ibi: *De industria spectatores*. Hinc poe- 10 nas illas non incurrunt qui ex occulto, vel obiter transeundo respiciunt, quia nihil ad ineundam et acuendam pugnam conferunt. Quinto, 11 illas poenas incurrunt locorum Domini, Magistratus, Praesides, Locumtenentes, Duces militum et Capitanei, qui Duellum vel permittunt, vel non prohibent quantum possunt vel commissum non puniunt, textu expresso in d. Constit. Clementis VIII, § 5 in fine, ibi: *Et non solum locorum Dominos, sed etiam Magistratus, Praesides, Locumtenentes, aut etiam militum Duces et Capitaneos in Castris vel extra ea, in alieno vel hostili solo, vel cum militibus exercitus adversariorum Monomachiam in quocumque casu per praesentem, vel alias Constitutiones huiusmodi prohibito, permittentes, vel quantum in ipsis est, non prohibentes, aut post commissum crimen, et veniam et impunitatem concedentes*. Civitates vero, Oppida, 12 Terrae, Castra, in quibus commissum fuerit duellum, permittentibus aut tolerantibus Dominis, Ecclesiastico subiiciuntur Interdicto, textu pariter expresso in cit. Constit. Clementis VIII, § 7, ibi: *Ipsas vero Civitates, Terras, Oppida vel Castra et loca, in quorum territoriis id facinus, scientibus et tacite vel expresse per-*

mittentibus, aut tolerantibus Dominis aut magistratibus, vel Senatu aut populo, admissum fuerit, Ecclesiastico supponimus Interdicto.

- 13 Sexto, illas poenas incurrunt omnes scripta et manifesta ad Duellum praeparatoria efficientes nec non quascumque etiam sine scripto denunciationes, narrationes, declarationes et testificationes, quae etiam sine expressa provocatione ad certamen, materiam et occasionem praebent; et illas poenas incurrunt omnes et singuli, qui suo vel alieno nomine huiusmodi scripta dictaverint, composuerint, scripserint, miserint, detulerint, divulgaverint, affixerint, exemplaverint, typis impresserint, subscripserint, intimaverint vel etiam verbo denunciaverint, sive attestati fuerint et illi, qui ad aliquod horum auxilium, consilium, operam vel favorem praestiterint sive suaserint, mandaverint aut quomodolibet se immiscuerint, etiamsi neque pugna aliqua, nec certamen aut effectus, nec accessus aut actus ad pugnam proximis, neque expressa et aperta provocatio subsequuta fuerit, neque scriptiones praedictae, quae Manifesta dicuntur, in publicum prodierint aut cuidam intimatae extiterint, si per eos non steterit, quominus publicatio aut denunciatio fieret; textu expresso fere praecisis verbis in dict.
- 14 Constit. Clement. VIII, § 6. Illas poenas incurrunt etiam Christiani cum Turcis duellantes. Sic censuit Sacra Congreg. Concil. in Cathar. 21 Aug. 1637, lib. 5 decr., fol. 584.
- 15 Non incurrunt tamen tales poenas ratum habentes Duellum suo nomine factum. Floron. de Duell. c. 14, § 3, num. 1; Murga disquis. Canon. tom. 2, disp. 11, dub. 9, n. 1 et seq.; Navar. in summ. Bullar. part. 1, comm. 62, num. 41, et alii. Et ratio est, quia summi Pontifices volentes poenas extendi ad ratihabitionem, id solent exprimere, unde cum hoc non expresserint in Bullis contra duellantes, non est facienda extensio, eo vel maxime quia ista est Lex poenalis, quae potius debet restringi, ex cap. *Odia* 15, et cap. *In poenis* 49 de regul. in Iuris in 6, et l. *Factum*, § *In poenalibus*, ff. de regul. Iuris. Nec tales poenas incurrit qui, provocatus ad Duellum, sic respondet: *Paratus sum me defendere, quando-cumque me invaseris, nolo talem acceptare duellum quod Legi Divinae et Ecclesiasticae*
- 17 *est contrarium.* Nec etiam illas incurrit, qui sic respondet: *Ego ubicumque me aggressus fueris, paratus sum me defendere, neque latitabo, sed mei copiam per ordinarias Civitatis vias faciam, et forsan tuo magno malo aggredieris; caeterum recuso Duellum; quia a Lege*
- 18 *Divina et Ecclesiastica reprobatur.* Nec etiam illas incurrit, qui sic respondet: *Sono Cristiano e non accetto Duello, ma cammino per la Città con la mia spada sola, e la prima volta che*
- 19 *c'incontreremo vi darò soddisfazione.* Item nec poenas illas incurrit, qui postquam dixerat:

Quandocumque reperero te in loco apto, rem armis decidemus, postea data occasione cum altero, qui et id acceptaverat, de facto congre-ditur; qui in omnibus adductis casibus, non fuit designatus locus et tempus, prout ad rationem veri duelli requiritur ex cit. Constitut. Gregorii XIII et Clementis VIII, § 3, ibi: *Statuto tempore et in loco convento*, et declaravit Sacra Congr. Conc. in Nullius 15 Octobris 1644, lib. 17 decr., fol. 360, et S. Congr. Immun. 13 Febr. 1703, in casu graviore quam supradicti, ut patet in art. praecedenti sub n. 4, non attento quod tale scribens Vigliettum dixisset Portitori ipsius Viglietti, quod responsum expectabat in quadam Aromataria, eo quia ista verba expectare responsum, erant nimis aequivoca; sic apud Ursayam Instit. Criminal. l. 2, tit. 5, n. 283.

Absolutio ab excommunicatione incursa ob 20 Duellum, quamvis ex cit. Const. Clem. VIII, sub § 7, non posset impendi extra articulum mortis, nisi a Romano Pontifice pro tempore existente, ut ibi expresse fuerat statutum praecisis his verbis: *Excommunicationis absolutio-nem ab alio, quam a Nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, poenitentia et satisfatione congrue peracta, nisi in mortis articulo constituti nequeant obtinere, etiam praetextu quarumvis facultatum et indultorum, quibusvis personis, tam Ecclesiasticis, cuius-cumque ordinis aut militiae, status, gradus aut conditionis existentibus, quam Laicis etiam imperiali, regali, vel alia mundana praeeminentia insignitis, per Sedem Apostolicam in genere vel in specie concessorum.* Hodie tamen ex De- 21 creto Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium de speciali mandato eiusdem Clementis VIII edito die 16 Novembris 1602, potest talis absolutio ab excommunicatione incursa ob Duellum impendi virtute suorum privilegiorum a Confessariis Regularibus extra Italiam et in urbe Romana, licet non intra Italiam et extra Urbem, ibi: *Sacra Congregatio quoad provocantes et pugnantes in duello iuxta decretum et formam Tridentini, et Greg. XIII, censuit Regulares omnes etiam Societatis Iesu non posse virtute suorum privilegiorum a Censura ob Duellum incursa absolvere in Italia, extra Urbem Romanam.* Ita hoc Decretum referunt, simulque docent Quaranta in summ. Bullar., verb. *Casus reservati*; Dicastillus de Iustitia et iure tom. 1, lib. 3, tract. 1, disp. 10, dub. 5, num. 238; Layman lib. 3, tract. 3, part. 3, cap. 5, n. 4; Pellizar. tom. 1, tract. 15, cap. 5, n. 106; Fagundez tom. 1 in Decalog., lib. 5, c. 8, n. 5, et alii. Vide verb. *Absolutio*, art. 1, ubi late a n. 41 usque ad 46.

Hic ad literam tradimus sequentem Bene- 22 dicti XIV Constitutionem, qua damnantur et 23 prohibentur quinque propositiones duellorum abusui faventes: ac veteres leges adversus duel-

lantes editae novis poenalibus sanctionibus cumulantur.

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

Ad perpetuam rei memoriam.

Detestabilem ac divina naturalique lege damnatum duellorum abusum, a barbaris gentibus atque superstitionis, non sine ingenti corporum animarumque clade, in Christianam Rempublicam auctore Diabolo invectum, cum semper execrata sit, atque improbarit Ecclesia, tum praecipuo in eam curam studio, vigilantia ac zelo incubuerunt Romani Pontifices, ut a Fidelium coetu longissime arceretur. Nam, ut antiquiora mittamus Praedecessorum nostrorum, Nicolai ¹, Coelestini III, Innocentii II, Eugenii III, Alexandri III ², Innocentii IV ³, adversus singulares pugnas Decreta, extant recentiores Apostolicae Sedis Constitutiones quibus Romani Pontifices Iulius II ⁴, Leo X ⁵, Clemens VII ⁶, ac demum Pius II ⁷ gravissimas poenas antea statutas confirmarunt, aliasque de novo addiderunt, contra duellantes ex quacumque causa, etiam per Saeculares Regionum aut Locorum Leges forsitan permissa, adiecta infamia, bonorumque proscriptione etiam adversus complices ac participes, et qualemcumque operam iisdem praebentes.

Tridentina vero Synodus ⁸ latam in eos excommunicationem extendit ad Imperatores et Reges, Duces ac Principes, caeterosque Dominos temporales, si locum ad Monomachiam in terris suis concesserint, ac iurisdictione et dominio loci, in quo duellum fieri permiserint, quem ab Ecclesia obtineant eo ipso privatos declaravit. Committentes vero pugnam, eorumque Patrinus excommunicationis, ac omnium bonorum proscriptionis, nec non perpetuae infamiae poenam incurrere statuit; et si in ipso conflictu decesserint, ecclesiastica sepultura perpetuo carituros decrevit.

Cum vero praefatis saluberrimis Legibus iudicialia dumtaxat, ac solemnia duella comprehensa, ac proscripta viderentur, piae memoriae Praedecessor Noster Gregor. Papa XIII ⁹ huiusmodi poenas adversus eos omnes extendit, qui nedum publice, sed etiam privatim ex conducto, statuto tempore et loco, Monomachiam commiserint, etiam si nulli patrini, sociiive ad id vocati fuerint, nec loci securitas habita, nul-

laeve provocatoriae litterae, aut denunciationis Chartulae praecesserint.

Denique felicitis recordationis Clem. Papa VIII etiam Praedecessor Noster, Apostolicas Romanorum ante se Pontificum leges omnes, et poenas in eis statutas, sua Constitutione, quae incipit *Illius vices*, data 16 Kalend. Septembris anno 1592, diserte complexas, easdem extendit ad omnes non solum duello certantes, sed etiam provocantes, suadentes, equos, arma, commeatus praebentes, comitantes, chartulas, libellos, manifesta mittentes, scribentes vel divulgantes, aut quomodolibet circa ista cooperantes, Socios, Patrinus, de industria spectatores, fautores, criminis demum participes, illudque permittentes vel, quantum in ipsis est, non prohibentes, ac delinquentibus veniam et impunitatem concedentes, quique se praedictis quoquomodo immiscuerint, etiamsi neque pugnae effectus, neque accessus ad locum sit subsequutus.

His tam sapienter, tam aperte atque perspicue ab Ecclesia et ab Apostolica Sede constitutis, dubitari iam nullo modo posse videbatur, quin duella omnia, tam publica quam privata, et Naturali et Divino et Ecclesiastico iure prorsus illicita, vetita atque damnata censi deberent. Sed nonnulli earum legum interpretes, per benignitatis speciem humanis, pravisque cupiditatibus plus aequo faventes, Apostolicas Sanctiones ad corrupta hominum iudicia inflectentes ac temperantes, *licere*, docuerunt ¹⁰, *Viro Equestri duellum acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: ¹¹ *fas esse defensione occisiva vel ipsis Clericis ac Religiosis, tueri honorem, dum alia declinandae calumniae via non suppetat*; ¹² *propulsare damna, quae ex iniqua Iudicis sententia certo imminet*; ¹³ *defendere non solum quae possidemus, sed etiam ea, ad quae ius inchoatum habemus, dum alia via id assequi non valeamus*. Quas quidem assertiones duellis faventes, Apostolica Sedes censura notavit, reiecit, proscripsit.

Et nihilominus extiterunt quam proxime recentiores alii, qui etsi duella vel odii, vel vindictae, vel honoris tuendi causa vel levioris momenti res fortunasque servandi, fateantur illicita; aliis tamen in circumstantiis et casibus, vel amittendi officii et sustentationis, vel denegatae sibi a Magistratu iustitiae, Defensionis innoxiae titulo, ea licere pronunciant. Laxas et periculi plenas opiniones huiusmodi, ex vulgatis eorum libris ad nos delatas, ubi primum

¹ Epist. L ad Carolum Calvum.

² In Concil. Lateranens. cap. 1 et 2 de Torneamentis, ubi trium Praedecessorum decreta citantur.

³ In Epist. ad Archiepiscopos, Episcopos, aliosve Ecclesiasticos Regni Franciae, apud Raynald. ad ann. 1252 num. 31.

⁴ Constit. incip. *Regis Pacifici*.

⁵ Constitut. *Quam Deo et hominibus*.

⁶ Const. *Consuevit Romanus Pontifex*.

⁷ Const. *Ea quae a Praedecessoribus*.

⁸ Sess. 25, cap. 19, de reform.

⁹ Const. *Ad tollendum*.

¹⁰ Prop. 2 damnata ab Alexandro VII.

¹¹ Prop. 17 ex damnatis ab eodem.

¹² Prop. 18 ab eodem damnata.

¹³ Prop. 32 ex damnatis ab Innocentio XI.

accepimus, earum examen nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, et quibusdam dilectis Filiis Sacrae Theologiae Magistris specialiter ad id per nos deputatis, commisimus, qui re mature discussa, latis coram Nobis tum voce tum scripto suffragiis, infrascriptas propositiones censura et proscriptione dignas existimarunt.

I.

Vir militaris, qui nisi offerat vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abiectus et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur vel promotionis, alias sibi debitae ac promeritae, spe perpetuo carere deberet, culpa et poena vacaret, sive offerat sive acceptet duellum.

II.

Excusari possunt etiam, honoris tuendi vel humanae vilipensionis vitandae gratia, duellum acceptantes vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III.

Non incurrit Ecclesiasticas poenas ab Ecclesia contra duellantes latas, Dux vel officialis Militiae, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famae et officii.

IV.

Licetum est, in statu hominis naturali acceptare et offerre duellum, ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio iactura propulsari nequit.

V.

Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatae, in qua nimirum, vel negligentia vel malitia Magistratus, iustitia aperte denegatur.

Auditis itaque, super unaquaque earum propositionum, dictorum Cardinalium et Consultorum iudiciis, atque omnibus rite et mature consideratis, Nos ipsas, praesentium Literarum tenore et Apostolica Auctoritate, tamquam falsas, scandalosas ac perniciosas reiicimus, damnamus ac prohibemus, ita ut quicumque illas, aut coniunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit aut de iis, etiam disputandi gratia, publice aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (praeterquam in mortis articulo) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi ab existente pro tempore Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte, in virtute sanctae obedientiae, et sub interminatione Divini Iudicii, prohibemus omnibus Christi fidelibus cuiuscumque conditionis, dignitatis et status, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Iam vero ut exitiosam duellorum licentiam,

in Christiana ac praesertim Militari Republica, non obstantibus providis legibus a plerisque etiam Saecularibus Principibus et Potestatibus ad eandem extirpandam laudabiliter editis, adhuc gliscentem, validiore manu coerceamus, gravissimumque scelus Apostolicae districtiois gladio magis magisque insequamur, omnes et singulas dictorum Romanorum Pontificum Praedecessorum nostrorum Constitutiones superius enunciatas, quarum tenores, ac si praesentibus de verbo ad verbum insertae forent, pro sufficienter expressis haberi volumus, Apostolica Auctoritate confirmantes, et innovantes, et hoc ut poenarum gravitas et severitas maiorem perditis hominibus ingerat peccandi metum, Nostro motu proprio ac de Apostolica Auctoritatis plenitudine, earundem praesentium Literarum serie, statuimus atque decernimus, ut si quis in duello, sive publice sive privatim indicto, hominem occiderit, sive hic mortuus fuerit in loco conflictus, sive extra illum ex vulnere in duello accepto, huiusmodi homicida, tamquam interficiens proximum suum animo praemeditato ac deliberato, ad formam Constitutionis felicitis recordationis Praedecessoris Nostri Benedicti Papae XIII, quae incip. *Ex quo Divina*, data VI Idus Iunii anno Domini 1725, ab Ecclesiastica Immunitatis beneficio exclusus et repulsus omnino censeatur, ita ut a cuiuscumque Sacri aut Religiosi loci Asilo, ad quod confugerit, servatis tamen de iure servandis, extrahi, et Iudicis competentis Curiae pro merito puniendus tradi possit ac debeat. Super quo Nos Episcopis, aliisque Superioribus Antistitibus, ad quos respective pertinet et pertinebit imposterum, necessarias et opportunas facultates praesentium quoque tenore impertimur. Quin etiam vivente adhuc altero in singulari certamine graviter vulnerato, si percussor in locum immunem se receperit, ex quo, eveniente illius morte, fugam arripere et legum severitatem evadere posse prospiciatur; volumus et respective permittimus, ut, quatenus periti ad inspiciendum vulnus asciti, *grave vitae periculum* adesse retulerint, percussor ipse, praevio semper Decreto Episcopi et cum assistentia personae Ecclesiasticae ab eodem Episcopo deputatae, ab huiusmodi loco immuni extractus, sine mora carceribus mancipetur; ea tamen lege Iudicibus indicta, ut illum Ecclesiae restituere debeant, si vulneratus superstes vivat ultra tempus a legibus, quae de homicidio sunt, constitutum, alioquin in easdem poenas incidant, quae in memoratis Benedicti XIII literis constitutae sunt adversus illos, qui delinquentem in aliquo ex casibus ibidem expressis, ex iudiciis ad id sufficientibus sibi traditum, restituere recusent, postquam is in suis defensionibus huiusmodi indicia diluerit.

Praeterea, simili motu et auctoritate decernimus ac declaramus, Sepulturae Sacrae pri-

vationem a Sacrosanctâ Tridentina Synodo inflictam morientibus in loco duelli et conflictus, incurrendam perpetuo fore, etiam ante sententiam Iudicis, a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive duellum publice sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta Poenitentiae signa dederit, atque a peccatis et censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis et Ordinariis locorum super hac poena interpretandi ac dispensandi facultate, quo caeteris documentum praebetur fugiendi sceleris, ac debitam Ecclesiae legibus obedientiam praestandi.

In huius demum sollicitudinis nostrae Societatem vocantes charissimos in Christo Filios nostros, Imperatorem Electum, cunctosque Catholicos Reges, nec non Principes, Magistratus, Militiae Duces atque Praefectos, eos, omnes et singulos, pro sua in Deum Religione ac pietate, enixe obtestamur in Domino, ut coniunctis studiis et animis, exitiosae duellorum licentiae, qua Regnorum tranquillitas, Populorum securitas atque incolumitas, neque corporum solum, sed, quae nullo pretio aestimari potest, aeterna animarum vita certe periclitatur, omni nisu et constantia vehementer obsistant. Neque sibi, suaeque in Deum fidei, munerisque rationi fecisse satis intelligant, quod optime constitutis legibus, indictisque gravissimis poenis, horrendum scelus proscriptum sit, nisi accuratam ipsarum Legum, poenarumque executionem naviter urgeant ac promoveant, seque inexorabiles Dei vindices in eos, qui talia agunt, diligenter exhibeant. Nam si delinquentes aut oscitanter ferant aut molliter puniant, alieno sese crimine polluent, omnisque illius sanguinis reos se constituent, quem ita crudeliter inultum effundi permiserint. Vani enim, falsique honoris Idolo humanas litari victimas non impune feret supremum omnium Iudex Deus, rationem ab iis aliquando exacturus, quorum est divina et humana iura tueri, sibiue creditorum hominum vitam servare, pro quibus Sanguinem ipse suum Iesus Christus effudit.

Volumus autem, ut praesentium Literarum transumptis, etc.

Nulli ergo, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem anno Incarnationis Dominicae MDCCLII, quarto Idus Novembris, Pontificatus Nostri anno tertio decimo.

Animadversiones Auctoris ad notam Romani Theologi verbo Duellum, art. 1, subiectam.

Quoad ea, quae in verb. *Duellum*, art. 1, n. 17, adnot. Rom. Theologus, (proferens scilicet sensum Constitutionis Bened. XIV, quae incip. *Detestabilem*) si accurate percurrisset mea

supplementa, reperisset in verb. *Propositiones damnatae* totam ex integro praefatam Constitutionem incip. *Detestabilem*, cum quinque damnatis propositionibus, sicque omisisset superfluas illas notas, sicuti et totam additionem ibid. art. 2, num. 2 subiunctam; seu saltem indicasset supplementum meum lectoribus, ne ego apud ipsos viderer minus diligens in recensendo dictas damnatas propositiones et caetera quae in ea Const. a vigilantissimo aequae ac sapientissimo Pontifice praescribuntur. In praesenti tamen editione placuit Constitutionem illam subnectere verb. *Duellum*, utpote loco sibi congruentiori, et sub verb. *Propositiones damnatae* illam tantum indicare.

ADDITIONES CASINENSES.

Mos singularia committendi certamina originem duxit a barbaris populis, qui medio aevo Europam inundaverunt atque partim subiugarunt. Iam ab initio saeculi Ecclesiae sexti huius barbarae consuetudinis vestigia invenire licet in legibus *Borgogniorum*, qui litigantibus iuramento sese defendere nolentibus certamen singulare inire imperabant. Horum etiam certaminum usum Longobardorum leges confirmaverunt.

Quod vero spectat ad Duelli causam, cum Eminentissimo Cardinali Gerdilio repetendam eam esse censemus: primo, ex abusu libertatis vi cuius barbari populi ius omne conculcabant, et iustitiam per vim solum posse obtineri putabant: secundo, ex eo quod haud bene intellecta erat honoris virtus, eam enim constituerunt in vi physica: tertio denique, ex sua superstitione; qua inducti fuerunt ad singulare certamen habendum pro Dei iudicio. At nulum ex hisce motivis sufficit ad Duellum iustificandum.

Sane omni iure prohibitum est Duellum: Divina enim lex homicidium privatamque vindictam vetat. Item Ecclesiasticae leges poenis ac censuris illud prohibent. Demum leges civiles omne singulare certamen prohibent. Frustra autem aliqui Duellum cohonestare conati sunt, illud confundendo cum homicidio, quod per accidens fit quando quis vim vi repellat. Magnum enim est discrimen Duellum inter et propriae vitae defensionem adversus iniustum aggressorem.

Iuverit heic inserere consilia quae omnibus curam Reipublicae gerentibus proponit Verulamiae Philosophus: ergo leges adversus duellantes latae semper et in omni casu, nullo dignitati vel gradui respectu habito, ad executionem demandantur. Qui istas leges violant omni honore, dignitate ac officio privantur. Alia media ad hocce vitium detestabile impediendum Principum sapientiae et prudentiae relinquenda esse censemus.

DIPTYCHA

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

I, 2. Quae nomina in Missae sacrificio olim ex

1 Pro omnibus quidem Christi fidelibus solet Ecclesia inter sacra ministeria preces ad Deum fundere communes: sed praeterea speciales Deo preces offerebat pro certis quibusdam hominibus, tum viventibus tum vita functis, quorum nomina ex scripto per Diaconos pronunciabantur inter sacra mystica, pro Imperatoribus et Regibus, pro Summo Pontifice, pro Episcopo loci, pro Patriarchis, pro caeteris quibusdam Episcopis, sibi invicem hoc genere officii gratificantibus: denique pro fidelibus illis, qui munera et oblationes ad rem sacram, divinumque cultum contulerant. Ex altera autem charta¹, quae defunctorum nomina referebat, nominabantur pariter ad populum ex ambone ad aliquod tempus homines, vel principatu temporali vel dignitate episcopali pridem spectabiles. Insignium autem benefactorum, quales erant fundatores illius Ecclesiae, perpetua fiebat memoria et recordatio. Huiusce ritus, simulque gratitudinis innumera legimus veterum monumenta nonnunquam etiam graves erant inter Ecclesias concertationes, aliis quorundam insignium dignitate virorum memoriam colentibus, aliis ex adverso damnantibus, ut contigit in Ioanne Chrysostomo, cuius memoriam Romana venerabatur Ecclesia; sed in oppositum Alexandrina, dum vixit infensissimus Chrysostomi persecutor Theophilus, exsecrabatur, una cum factione Theophili freta Imperatoris Arcadii animositate, qui sanctissimum virum, urgente Theophilo, iniustissimis exiliis damnaverat, ut referunt Socrates, Sozomenus et Palladius. Nec minus nota sunt dissidia Orientalium Ecclesiarum cum Romana; dum haec Acacii memoriam tanquam haeretici (ut vere erat) exsecratur; illae vero ab eodem olim seductae recolunt: quam referunt historiam Chronicon Marcellini, Theophanes et Theodorus lector. Eaque ex causa Euphemius Constantiopolis Episcopus Apostolicae Sedis communionem tanquam Schismaticus excidit, caeteroque orthodoxus, ob pertinaciam, qua nomen Acacii de tabulis Ecclesiasticis eradere recusaret, ut prodit Theophanes et Nicephorus historicus.

diptychis recitarentur. — 3. Praxis huiusce recitationis. — 4, 5. Erasa ex sacris his tabulis haereticorum nomina, unde orientalia quaedam dissidia.

Dionysius lib. 3 de Ecclesiast. hierarch.,² haec de diptychis refert: *Et cum se mutuo omnes salutaverint, mystica sacrarum tabularum recitatio fit.* Eodem spectat illa Cypriani expositio, Epist. X, de faciliiori quorundam lapsorum reconciliatione: *Ad communionem admittuntur, et offertur eorum nomen nondum poenitentia facta.* Hieronymus, in Comment. super Ezechielem 18, egregie dicit: *Publice Diaconus in Ecclesia offerentium nomina recitat, tantum offert ille, tantum ille pollicitus, placentque sibi ad plausum populi torquente conscientia, damusque materiam miseris, ut gaudeant ad ea quae tribuunt, et non lugeant ad ea quae rapuerunt.* Innocentius Papa in illa notissima ad Decentium Eugubinum Episcopum epistola dicit: *Prius ergo oblationes sunt commendandae, ac tum eorum nomina, quorum sunt oblationes edicenda ut inter sacra mysteria nominentur, non inter alia, quae antea praemittimus, ut ipsis in mysteriis viam futuris precibus aperiamus.*

Recitandorum nominum praxis visitur in ipsis³ Liturgiis Iacobi Apostoli, Basilii et Ioannis Chrysostomi. In harum duabus ultimis haec habentur: *Diaconus sacram mensam incensat per circuitum et diptycha tam viventium, quam eorum qui dormierunt, quorum vult.* His adiungo Concilii Emeritensis can. 19: *Proinde salubri deliberatione censemus, ut pro singulis quibusque Ecclesiis, in quibus Presbyter iussus fuerit per sui Episcopi ordinationem praeesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procuraret offerre; et eorum nomina, a quibus Ecclesias constat esse constructas, vel qui aliquid his Sanctis Ecclesiis videntur, aut visi sunt contulisse, si viventes in corpore sunt, ante altare recitentur tempore Missae: quod si ab hac luce discesserint, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur suo in ordine.* Magnus Gregorius Papa lib. 2, epist. 37 ad Constantium Mediolani Episcopum rescripsit, nullam ipsi necessitatem incumbere Ioannem Ravennae Episcopum nominandi, cum neque Ioannes Constantium ad altare nominare soleat².

¹ Diptycha hae chartae appellabantur, non quod gemini essent libri, vivorum alter, alter mortuorum, ut existimavit Meursius in suo *Glossario Graeco-barbaro*, cum unus idemque liber utrorumque nomina continere potuerit; et solus liber viventium, item solus mortuorum etiam diptychum sint dicta. Dictae sunt ergo Diptycha chartae huiusmodi, quod duobus foliis constarent, quemadmodum quae tribus constabat, tripty-

cha vocabantur. Chartas dixi, quod membranacea plerumque diptycha essent; erant tamen interdum eborea, ex profano Consulari Diptycho in ecclesiasticum usum translata.

² Observa diversam fuisse formulam, qua utebatur Celebrans, ac quandoque etiam Populus post Episcopatum nominum recitationem; recitatis quippe caeterorum defunctorum nominibus, Sacerdos pro iis preca-

4 Acacius Constantinopolis Episcopus haeresi Eutychianae clam addictus, Zenoni Augusto edictum (quod vocabatur henoticum) suggererat, quo universum orbem impense perturbavit, abrogato Synodi Chalcedonensis contra Euty-chianam haeresim decreto: idemque Petrum Moggum Alexandrinum Episcopum, ipsosque Felicis Papae III Legatos in suas partes attraxit et corripuit. Quamobrem Papa Felix Acacium turbarum auctorem communione fidelium amovit, qui vicem rependens Felicis Pontificis nomen ex Ecclesiasticis diptychis erasit an. 484. Mortuo demum Acacio, Gelasius Felicis in Romana sede successor omni studio connixus est, ut perfidi Acacii nomen ex Graecarum Ecclesiarum diptychis oblitteraretur, quem pariter conatum prosecuti sunt insequentes Romani Pontifices, Anastasius et Symmachus inani tamen opera. Sed rem demum obtinuit Hormisda Pontifex, Iustino fretus religiosissimo Imperatore, sub quo ablatum diuturnum Schisma, et pax inter Orientis et Occidentis Ec-

clesias felicissime restituta, damnata duorum praecedentium haereticorum Imperatorum Zenonis et Anastasii memoria, deletisque sacris ex tabulis eorum simul et Acacii, caeterorumque sequacium infaustis nominibus post sex et triginta perniciosi Schismatis annos ab excommunicatione Acacii.

Fidem quoque facit Theodoretus lib. 5 hist. 5 Eccles., cap. 34, circa gravissimum dissidium occasione Ioannis Chrysostomi, factione Eudoxiae Augustae et Theophili Alexandrini, qui dicto ad Quercum conciliabulo praesidens Chrysostomum iniustissime damnaverat et Episcopatu eiecerat; sed Innocentius Papa innocentis Episcopi suscepta discussaque causa, ipsum conciliabuli decretum abrogavit, atque in exsilio defuncti memoriam honorifice restitui curavit; nec aliter pax inter Orientis et Occidentis Ecclesias studiis divisas iniri potuit, nisi restituto ad sacras tabulas Ioannis Chrysostomi nomine ¹.

batur ea formula, qualis extat in liturgia, quam Alexandrini *S. Marci* appellant: *et horum omnium animabus dona requiem, Dominator Dominus Deus Noster, in Sanctis tuis Tabernaculis*. Lectis autem de mortuis Episcopis, clamabat populus: *Gloria tibi Domine*, quod factum fuit in Concilio Oecumenico quinto.

¹ Haec sumpsimus ex Cabassutii diatryba de Diptychis; sed his consule sig. Heribertum Rosweydam

in onomastico sacro ad vitas Patrum, cl. Senatorem Bonarrotium in observat. ad vitas Coemet., Selvaggium Antiquit. Christian. l. 2, c. 2, §. 6 et 7, cum primis vero amplissimum eruditissimumque Thesaurum a celeberrimis viris Gorio et Passerio editum omnium diptychorum quibus tamen adiungendum erit Cremonense ab egregio Viro P. Allegranza Dominicano illustratum.

E

EBRIETAS

Vide verbum CLERICUS, art. 5 a num. 15 ad 20, et verb. IRREGULARITAS, art. 1 sub num. 11, et verbum GULA a num. 12 ad 21. In talibus enim citatis locis quantum sufficit pertractatum est de hoc titulo.

ECCLESIA

PARTITIO ARGUMENTI

ECCLESIA: 1. in sensu morali capta, quoad eius esse, et principales notas; 2. quoad eius Visibilitatem, Indefectibilitatem, et Infallibilitatem; 3. materialis, quoad eius aedificationem, dotationem et reparationem; 4. quoad eius Consecrationem, Exsecrationem, et Reconciliationem; 5. quoad varia miscellanea Ecclesiam concernentia; 6. quoad eius naturam, status varios, praerogativas ac regiminis formam; 7. materialis, quoad eius antiquitatem.

ARTICULUS I. *Ecclesia in sensu morali capta, quoad eius esse et principales notas.*

SUMMARIUM. 1. Ecclesiae nomen quid significet. — 2. Ecclesiae nomen aliquando sumitur generaliter, aliquando particulariter, et quid utrumque importet. — 3. Affertur vera definitio Ecclesiae, et explicatur per singulas eius particulas, usque ad n. 9. — 10. Ad hanc Ecclesiam spectant non solum praedestinati, sed etiam reprobi. — 11. Sic etiam ad hanc Ecclesiam spectant non solum iusti, sed etiam peccatores. — 12. Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed ab ea excluduntur Pagani, Turcae, Iudaei. — 13. Excluduntur etiam Cathumeni. — 14. Item excluduntur Haeretici, et a Fide Apostatae. — 15. Item excluduntur Schismatici. — 16. Item excluduntur Excommunicati. — 17. Una, et eadem substantialiter et formaliter est Ecclesia Legis gratiae, Legis naturae, et Legis scriptae. — 18. Notae praecipuae,

per quas vera Ecclesia discernitur a falsis, sunt quatuor: scilicet quod sit Una, Sancta, Catholica, et Apostolica. — 19. Prima verae Ecclesiae nota demonstratur, et insinuat. — 20. Haec Ecclesia variis Titulis est Una. — 21. Secunda nota verae Ecclesiae explanatur. — 22. Haec Ecclesia pluribus Titulis dicitur Sancta. — 23. Tertia verae Ecclesiae nota, quod scilicet sit Catholica, variis rationibus ostenditur. — 24. Quarta verae Ecclesiae nota, quod scilicet sit Apostolica, variis de causis demonstratur. — 25. Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas verae Ecclesiae Christi, et in ipsa sola potest obtineri salus, et nullus extra ipsam salvatur. — 26. Ecclesia Romana pro eodem sonat ac universalis. — 27. Summus Pontifex, quamvis non se deat Romae, appellatur semper Romanus Pontifex, et sola Ecclesia Romana appellatur Una, Sancta, Catholica, et Apostolica. — 28. Non habet Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Romanam Matrem.

ECCLESIA potest capi dupliciter, in sensu scilicet morali, prout nempe significat Coetum, Conventum, Collectionem aut Congregationes hominum, quo sensu Ecclesiam saepe accipit Scriptura, ut Psal. 25: *Odivi Ecclesiam malignantium*; et Psal. 88: *Laus eius in Ecclesia Sanctorum*; et Matthaei 5: *Convenit Ecclesia magna*; et ad Romanos 16: *Salutant vos omnes Ecclesiae Asiae*, et alibi passim, quo sensu etiam cuncti Fideles sub uno in Terra Capite, id est Papa, existentes vocantur Ecclesia, ut patet in cap. Ecclesia 7 de consecrat., dist. 1, ibi: *Ecclesia, id est Catholicorum Collectio*. Et potest capi pro ipsa Ecclesia materiali, scilicet pro Templo aliquo manufacto, seu Aede publica cultui Divino deputata, in quo Fideles ad colendum et invocandum Deum, Divina administranda et percipienda conveniunt. Unde de Ecclesia utroque hoc modo sumpta breviter erit sermo, et in primis de Ecclesia in sensu morali capta.

Ecclesia est nomen graecum, quod significat 1 evocationem seu coetum vocatorum. Hinc usurpatur a nobis ad significandum coetum Fidelium, et aptissime nomine vocationis coetus Fidelium appellatur, quoniam ad coetum Fidelium nemo se instinctu proprio adiungit, sed coelesti admonitus vocatione. Ecclesiae nomen aliquando sumitur generaliter, aliquando particulariter. Nomen Ecclesiae sumptum generaliter est quid commune ad Ecclesiam *Triumphantem*, quae est coetus in Coelis regnantium, sive hominum sive Angelorum; ad Ecclesiam *Patientem*, quae est Congregatio hominum in igne pro purgandis peccatorum reliquiis probatorum; et ad Ecclesiam *Militantem*, quae est adunatio Christianorum contra salutis hostes pugnantium. Nomen Ecclesiae sumptum particulariter significat tantum Christi Ecclesiam 3 Militantem; et Ecclesia sic sumpta, de qua solum in praesenti est sermo, sic definitur: *Ecclesia est Congregatio, seu Coetus visibilis Baptizatorum sub uno Capite Christo in Coelis*, 4

et Romano Pontifice eius Vicario in Terris, inter se in eadem Fidei professione et Sacramentorum participatione colligatorum¹. Est in re communis. Dicitur primo, *Congregatio* seu *Coetus visibilis*, quia ut dicitur in Ps. 18: *In sole posuit Tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In sole posuit Tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*. Et idem habet in Epistola 166 ad Donatistas: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione, omnibus nota, usque ad terminos terrae*. Dicitur secundo, *Baptizatorum*, quia nullus est Ecclesiae membrum aut intrat Ecclesiam, nisi per Baptismum, qui est porta unica et omnibus communis. Dicitur tertio, *sub uno Capite Christo*, quia Deus ipsum dedit *Caput supra omnem Ecclesiam*, ad Ephes. cap. 1, et cap. 5: *Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae*. Dicitur quarto, *et Romano Pontifice eius Vicario*, quia solus Romanus Pontifex est verus Christi Vicarius, et contraria opinio Lutheri fuit tamquam haeretica proscripta a Leone X Const. incip. *Exsurge*, et est Lutheri error 25, ibi: *Romanus Pontifex Petri successor non est Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in Beato Petro constitutus*: tum quia ipsi in persona Petri dixit Christus, Ioan. 21: *Pasce oves meas*, et licet spectet etiam ad hos Episcopos, aliosque Pastores regere Ecclesiam, hoc tamen est cum subordinatione ad Romanum Pontificem. Dicitur quinto, *in eadem Fidei professione et Sacramentorum participatione*, quia sicuti Ecclesiae membra sub uno et eodem Capite nempe Christo vivunt, sic eadem Fidei professione et Sacramentorum participatione debent ipsum colere. Dicitur sexto et ultimo, *inter se colligatorum*, quia non sufficit ad veram Congregationem seu Coetum, qualis est Ecclesia, sola multitudo, sed requiritur insuper aliqua communicatio per preces, Charitatem, etc., ut verificetur Sanctorum Communio.

10 Ad hanc Ecclesiam spectant non solum praedestinati, ut praetendunt Wiclefistae, Hussitae et Calvinistae, sed etiam reprobi, cum isti, sicut illi, possint Christi Fidem profiteri sub uno Capite, et de facto Christus, Ioan. 10: *Ecclesiam comparavit Ovili, in quo sunt Oves et hedi*; et Matthaei 13 ipsam Ecclesiam compa-

ravit Agro, in quo est bonum semen et zizania; item Matthaei 25 ipsam comparavit decem Virginibus, ex quibus erant quinque prudentes et quinque fatuae, ex quibus dantur intelligi praedestinati et reprobi. Sic etiam ad hanc Ecclesiam spectant non solum iusti et perfecti, qui nullum habent peccatum, ut praetendunt Pelagiani, sed etiam ipsimet peccatores, quia per hoc, quod aliqui peccent peccato furti, homicidii et huiusmodi, non reiciunt propterea fidem Christi aut Ecclesiae subiectionem.

Ad hanc tamen Ecclesiam non spectant, sed ab ipsa excluduntur Pagani, Turcae, Iudaei, qui numquam ad veram Fidem venerunt; unde Apostolus 1 ad Corinth., cap. 5, ait: *Quid mihi de his qui foris sunt iudicare? id est de infidelibus*. Excluduntur etiam Catechumeni, qui licet sint Fideles possintque, si sic moriantur, salvari ratione Baptismi in Voto; tamen cum nondum Baptismum receperint, inter actualia Ecclesiae membra non numerantur, quia iuxta Concilium Florentinum et Sanctos Patres, hominem fiunt de corpore Ecclesiae, cum baptizantur; unde Catechumeni non ligantur Ecclesiae Constitutionibus, et si revertantur ad Paganismum aut Hebraismum, non possunt ut Apostatae haberi ac puniri. Item excluduntur Haeretici et a Fide Apostatae; cum enim ipsi veram fidem non profiteantur, nequeunt esse de corpore Ecclesiae, quae est Congregatio Fidelium ex Concilio Lateranensi, cap. *Firmiter* de Summa Trinitate; et ideo in Concilio Nicaeno, cap. 8, dicuntur posse recipi in Ecclesiam, si redeant, quod signum est manifestissimum ab ea fuisse separatos. Et quamvis Ecclesia possit ipsos iudicare et punire, hoc non est, quia sint sua membra et de suo corpore, sed quia debent esse, uti iam fuerunt, et ab ea sponte et culpabiliter recesserunt. Item excluduntur Schismatici, quia, licet idem credant, ac nos, ubi non sunt praecise Schismatici, per hoc tamen, quod unionem non habent cum capite, nec locum habere possunt in corpore. Hinc Ecclesia in die Parasceve orat pro Haeticis et Schismaticis, ut Deus ad Ecclesiam eos revocare dignetur. Item excluduntur Excommunicati, quia ex quo privantur omni commercio spirituali, quod habent Ecclesiae membra inter se, non censentur cum aliis colligati, textu expresso in c. *Omnis* 32, caus. 11, qu. 3, ibi: *Omnis Christianus, qui*

¹ Non displiceret, si in hac definitione adderetur, *et legitimorum Pastorum regimine*; immo probarem maxime, quod mentio haec *Pastorum*, a quibus Ecclesia regatur, ac praecipue Romani Pontificis Launonium videam in Epistola ad Nicolaum Gatinaeum offendi, veluti re, de qua, ait, siluere quotquot a Christo ad Concilium usque Tridentinum, et a Tridentino ad aetatem usque Bellarmini, et Canisii Ecclesiam definire, aut describere: *istud enim, inquit ille, Pastorum regimen ad statum Ecclesiae pertinet, non vero ad Ecclesiae naturam, et essentiam*. Sed egregie fallitur; militantis

enim in praesenti statu Ecclesiae tradenda nobis definitio est, quam Lutherani et Calviniani suis coetibus, et synagogis Satanae accommodare nequaquam possint; neque ulla definitionis huiusmodi pars minus ab illis usurpari posset, quam quae legitimorum Pastorum sub uno Capite Romano Pontifice mentionem ingerit. Adde, Bellarmino, et caeteris hac in re aperte praevisse S. Cyprianum Ep. 69 ad Pup. ubi Ecclesiam definit *Plebem sacerdoti adunatam, et Pastori suo gregem adhaerentem*. Vide Tournellium de Eccl. q. 7, art. 2 (EDIT. BARBIELL.).

a Sacerdotibus excommunicatur, Satanae traditur. Quomodo? Quia scilicet extra Ecclesiam Diabolus est, et S. Augustinus lib. de unitate Ecclesiae, c. ult., ait: Excommunicari est visibiliter praescindi ab Ecclesia.

- 17 Una et eadem substantialiter et formaliter est Ecclesia Legis gratiae, ac Ecclesia Legis naturae et Legis scriptae. Est communis inter Catholicos. Et ratio est, quia unum et idem obiectum Fidei, Christus nimirum, semper fuit ab exordio mundi creditum usque ad praesens, et credetur ad usque consummationem saeculi; cum hac solum differentia, quod iuxta diversitatem temporum magis, et minus explicite creditum fuerit hoc unum et idem obiectum Fidei; magis enim explicite fuerunt multa credita tempore Legis scriptae, quam tempore Legis naturae, et magis explicite plura creduntur tempore Legis gratiae, quam tempore utriusque et Legis naturae scilicet et scriptae ita crederentur, ut egregie ad rem habet S. August. in tract. 45 in Ioan., n. 9, ibi: *Ante adventum Domini Nostri Iesu Christi, qui humilis venit in carne, praecesserunt iusti; sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit. Tempora variata sunt, non Fides, quia et ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur; alium sonum habet venturus est, alium sonum habet venit, mutatus est sonus venturus est et venit, eadem tamen Fides utrosque coniungit et eos qui venturum esse et eos qui venisse crediderunt, diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum Fidei Ostium, hoc est per Christum videmus ingressos, et ad hoc propositum adducit Apostol., 2 ad Corinth., 4, dicentem: Habentes eundem spiritum Fidei; adeoque una et eadem substantialiter et formaliter est Ecclesia Legis naturae et Legis scriptae, ut clare etiam constat ex diversis statibus vitae hominis; sicut enim est idem numero homo, et quando est infans et quando adolescens, et quando iuvenis et usque ad finem vitae; sic eadem omnino est Ecclesia in diversis statibus eandem substantialiter et formaliter identitatem servans, cum Ecclesia Legis naturae comparetur infantiae hominis, Ecclesia Legis scriptae Adolescentiae et Ecclesia Legis gratiae Iuventuti et maturitati usque ad finem vitae. Hinc firmiter tenendum est tres dictas Ecclesias non formaliter sed materialiter tantum fuisse et esse distinctas, adeoque unam tantummodo et essentialiter et formaliter esse, cum quaelibet per eandem Fidem in Christum, sive ante Incarnationem, ut Ecclesia Legis naturae et Legis scriptae, sive post Incarnationem, ut Ecclesia Legis gratiae sibi paraverit et paret aditum ad salutem, ut expresse docet S. August. in Psalm. 104, n. 10, ibi: *Non enim quisquam praeter istam Fidem, quae est in Christo Iesu, sive ante eius Incarnationem, sive postea reconciliatus est Deo.**

Notae praecipuae, per quas haec nostra vera 18 Ecclesia discernitur a falsis, sunt quatuor, scilicet quod sit *Una, Sancta, Catholica* et *Apostolica*. Est communis inter Fideles, cum sit articulus Fidei definitus in Conc. Constantino-politano, et Fidelibus omnibus credendus propositus in Symbolo, quod in Missis recitatur, et habetur etiam expresse in cap. *Unam, Sanctam* de Maiorit. et Obed. inter Commun., ibi: *Unam, Sanctam, Ecclesiam Catholicam et ipsam Apostolicam urgente Fide credere cogimur et tenere, Nosque hanc firmiter credimus et simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum.* Prima igitur ve- 19 rae Ecclesiae nota est, quod sit *Una*, quod verum est, non solum de Ecclesia Legis gratiae, sed etiam ut consideratur, ab initio mundi usque ad consummationem saeculorum, ita ut credentium universalitas, quae fuit in Ecclesia Legis naturae, et Legis scriptae et Legis gratiae, semper eadem fuerit et sit essentialiter, ut fuit ostensum sub num. 17. Hanc Ecclesiae unitatem insinuat Scriptura variis in locis. Cantic. 6 dicitur: *Una est Columba mea*, quod de Unitate Ecclesiae interpretatur S. August. tract. 6 in Ioann., ibi: *Quid evidentius, Fratres mei, in Columba Unitas, in linguis gentium Societas... Unde debuit ergo, charissimi, demonstrari Spiritus Sanctus Unitatem quamdam designans, nisi per Columbas, ut pacatae Ecclesiae diceretur: Una est Columba mea?* Et de Ecclesiae unitate intelligitur etiam in cit. cap. *Unam, Sanctam* de maior. et obed. inter commun., ibi: *Sponso in Canticis proclamante una est Columba mea, perfecta mea, una est matri suae, electa genitrici suae, quia unum Corpus mysticum repraesentat, cuius caput Christus, Christi vero Deus, et Ps. 21 dicitur: Erue a framea, Deus, animam meam et de manu Canis unicum meam, quod de nostrae verae Ecclesiae unitate intelligitur in d. cap. Unam, Sanctam, ibi: Hanc autem veneramus et unicum, dicente Domino in Propheta, Erue a framea, Deus, animam meam, et de manu canis unicum meam, pro anima enim, id est pro se ipso capite simul oravit, et corpore, quod corpus unicum scilicet Ecclesiam nominavit; et Ioan. 10 dicitur Unum Ovile, et Ephes. 4 dicitur Unum Corpus.*

Unde haec Ecclesia variis titulis est Una. 20 Primo est una unitate principii, scilicet Dei vocantis et Christi fundantis, et ideo dicitur ad Ephes. 4 *Unus Dominus*. II. Unitate Capitis, sicut enim unum est Ovile, ita est unus Pastor, ut dicitur Ioan. 10. III. Unitate coniunctionis, et ideo dicitur 1 ad Corinth., 10: *Unum Corpus multi sumus*, et Act. 4: *Credentium erat cor unum, et anima una in Domino*. IV. Unitate Fidei, ut habetur ad Ephes. 4: *Una Fides*, et ibid.: *Donec occurramus omnes in Unitatem Fidei*. V. Unitate mediorum ad haereditatem

Fideles perducentium, tum internorum, quae sunt Fides, Spes, Charitas, tum externorum, quae sunt Sacramenta, et ideo ad Ephes. 4 dicitur *Unum Baptisma*, quod est reliquorum ianua et fundamentum. VI. Unitate Sacrificii, ut dicitur 1 ad Corinth., 10; *Omnes, qui de uno pane participamus*. VII. Unitate Doctrinae, de qua loquens S. August. dicit: *Qui volunt unam linguam veniant ad Ecclesiam, quia in diversitate linguarum carnis, una est in Fide lingua cordis*. Unde S. Irenaeus de unitate Fid., c. 3, sic ait: *Neque quae in Germania sunt fundatae Ecclesiae, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hae quae in Oriente, neque hae quae in Aegypto, neque hae quae in Lydia, neque hae quae in medio mundi sunt constitutae; sed sicut sol Creatura Dei in universo Mundo unus et idem est; sic et lumen et praedicatio veritatis ubique lucet*.

21 Secunda nota verae Ecclesiae est, quod sit *Sancta*. Unde Cantic. 6 dicitur: *Ecclesia decora Columba, pulchra ut Luna, electa ut Sol*. Epist. 1 Petri, c. 2, dicitur *Gens Sancta*, et ad Romanos cap. 1: *Omnibus, qui sunt Romae... vocatis Sanctis*. Unde pluribus titulis dicitur

22 *Sancta*. I. Propter Sponsum Christum, qui est *Sanctus Sanctorum*. II. Quia in eam nullus ingreditur, nisi per Baptismum ablutus et sanctificatus, 1 ad Corinth., cap. 6: *Haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. III. Propter Christi mortem: ad hoc enim Christus passus est, ut Ecclesiam suam sanctificaret, ut dicitur c. 4 ad Ephes., ibi: *Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*; et ad Hebraeos cap. 13: *Iesus, ut sanctificaret Populum per sanguinem suum, extra portam passus est*. IV. Propter eius Leges, praecepta, Sacramenta et doctrinam, quae omnia sanctitatem redolent et eo tendunt, ut Sancti efficiamur; unde Psalm. 18 dicitur: *Lex Domini immaculata convertens animas*; ad Ephes. cap. 1 dicitur: *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus Sancti et immaculati in conspectu eius*. V. Quia extra illam nulla Sanctitas esse potest, dicit enim S. August. lib. de Baptismo contra Petilianum, c. 16, sic: *Intra istam arcam (Catholicae Ecclesiae) boni et mali esse possunt; extra eam boni esse non possunt*.

23 Tertia nota verae Ecclesiae est, quod sit *Catholica*, id est Universalis. I. Ratione loci, quia per totum Orbem diffusa, et ideo Ps. 18 dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines Orbis Terrae verba eorum*; et Marc. 16: *Euntes in mundum universum etc.* Et S. August., Epist. 52 ad Severinum, n. 1, dicit: *Ipsa enim est Ecclesia Catholica, unde graece appellatur, quod per totum Orbem Terrarum diffunditur*; et Epist. 140 ad Honoratum, n. 43, ait: *Ecclesia illa est, quam modo dicit unicam suam, haec est unica Catholica,*

quae toto Orbe copiosa diffunditur, quae usque ad ultimas gentes crescendo porrigitur.

II. Ratione personarum, quia vocat et recipit homines cuiuscumque nationis, status et conditionis, si velint Evangelio obedire et salvari. Unde Marci 16 dicitur: *Praedicate Evangelium omni Creaturae*. III. Ratione temporis, quia fuit ab initio mundi, et durabit usque ad finem per omnia tempora. Hinc Daniel. 2 dicitur: *Suscitabit Deus Coeli Regnum, quod in aeternum non dissipabitur*. IV. Ratione communis consensus populorum etiam inimicorum, eam Catholicam appellantium, ut observat S. August. de vera Religione, cap. 7, ibi: *Tenenda est nobis Christiana Religio et eius Ecclesiae communicatio, quae Catholica est et Catholica nominatur non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis, velint, nolint: ipsi enim quoque Haeretici et Schismatici alumni, quando, non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant*. Et idem S. August. in cap. 9 Ioan. sic dicit: *Multa sunt, quae in gremio Ecclesiae me tenent; tenet me consensus populorum, tenet Auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata, tenet successio Sacerdotum ab ipso Petro, tenet denique ipsum Catholicae nomen, quod ita inter tot Haereses Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes Haeretici se Catholicos dici velint, quaerenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam Ecclesiam conveniatur, nullus Haereticorum Basilicam suam audeat ostendere*.

Quarta nota verae Ecclesiae est, quod sit 24 *Apostolica*, et dicitur Apostolica tribus potissimum de causis. I. Quia fundata est a Christo, qui ad Hebr. 3 dicitur Apostolus confessionis nostrae; et quod Christus Auctor et fundamentum nostrae Ecclesiae sit Apostolus, clare patet, quia Apostolus idem est ac missus; Christus autem missus est a Patre ad homines edocendos et redimendos, Ioan. 20, ibi: *Sicut misit me vivens Pater, etc.*; II. Quia fuit per Apostolos propagata et firmata. Unde ad Eph. 2 dicuntur fideles *superaedificati super fundamentum Apostolorum*, et ad Romanos 10 ex Psalm. 18 dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum*; et doctrinam ab ipsis Apostolis receptam semper integram et incorruptam retinuit et retinebit. Unde ad Galatas 1 dicitur: *Licet nos, aut Angelus de coelo evangelizet vobis, praeter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*. III. Quia ab ipsis Apostolis usque ad nos per continuam virorum Apostolicorum successionem descendit. Unde S. August., lib. contra Epistol. fundamenti, cap. 4, dicit: *Tenet me in gremio Ecclesiae ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas Oves suas post resurrectionem suam Dominus commendavit usque ad praesentem Episcopatum successio Sacerdotum*.

25 Sola Ecclesia Romana Catholica habet notas verae Ecclesiae Christi, et in ipsa sola potest obtineri salus et nullus extra ipsam salvatur. *Est de fide*, et habetur expresse tota conclusio in cap. *Unam Sanctam* de Maiorit. et obed. inter communes, ibi: *Unam, Sanctam Ecclesiam Catholicam et ipsam Apostolicam, urgente Fide, credere cogimur et tenere. Nosque hanc firmiter credimus et simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum*, et ibi est sermo de sola Ecclesia Romana Catholica, ut expressis verbis ibidem in § final. declaratur, ibi: *Porro subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, dicimus, definimus et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis*. Et habetur etiam definitum in Concilio Lateranensi IV sub Innocentio III, in c. *Firmiter* 1 de summa Trinitate, ibi: *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, in qua idem ipse Sacerdos est Sacrificium Iesus Christus*; habetur etiam definitum in Concilio Florëntino sub Eugenio IV, ut in eius Const. incip. *Laetentur*, ibi: *In Universo Orbe primatum tenet, est successor B. Petri et verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum Pater et Doctor, cui in B. Petro pascendi, regendi et gubernandi Universalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plena potestas tradita est*. Hinc a Leone X in Const. inc. *Exsurge* fuit tamquam Haeresis proscripi sequens error Lutheri in ordine 25: *Romanus Pontifex Petri successor, non est*

ARTICULUS II. Ecclesia quoad eius visibilitatem, indefectibilitatem et infallibilitatem.

SUMMARIUM. 1. Ecclesia vera Christi est, et fuit semper absolute visibilis. - 2. Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evidenti ratione. - 3. Christi Ecclesia visibilis, seu Ecclesia Romana Catholica est indefectibilis, et semper duratura. - 4. Colligitur etiam ex aliis Scripturae locis. - 5. Colligitur etiam ex variis veteris Testamenti testimoniis. - 6. Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus. - 7. Ecclesia Romana Catholica in rebus fidei et morum est infallibilis. - 8. Colligitur etiam ex aliis evangelicis textibus. - 9. Colligitur

1 Ecclesia vera Christi est, et fuit semper absolute visibilis, ut tenent unanimiter Catholici contra Novatores, et deducitur ex pluribus Scripturae textibus. In Psalm. enim 18 dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, quod ibi de Ecclesia intelligit S. Augustinus dicens: *In sole posuit tabernaculum suum, hoc est in manifestatione posuit Ecclesiam suam, non in occulto*; et idem habet in Epist. 166 ad Donatistas, ibi: *Ipsa Ecclesia in sole posita, hoc est in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terrae*. Matth. 18 praecipit Christus, ut quando frater noster est incorrigibilis, dicamus Ecclesiae, ibi: *Dic Ecclesiae, et si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus*

Christi Vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro constitutus. Ecclesia enim Romana commissa Petro et successoribus eius Romanis Pontificibus, a quibus 26 tamquam a Capite Romana denominatur, pro eodem sonat ac universalis; unde quamvis Summus Pontifex, qui est Pastor Universalis omnium Fidelium, Romae non sedeat, ut de 27 facto plures non ibi sederunt, adhuc tamen appellatur semper Romanus Pontifex, et sola Ecclesia Romana appellatur *Una, Sancta, Catholica seu Universalis et Apostolica*, ut constat ex Constitut. incip. *Gloriosam*, edita a Ioann. XXII qui nunquam Romae sedit, ibi: *Una est igitur Sancta Universalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit et Divina providentia non permittit, ut membrum, quod a totius Corporis unitate se- iungitur, virtute, quae a vertice in corpus in- fluit, aliquid vegetetur*; unde S. August., de Symbolo ad Catechumenos, serm. 1, cap. 6, sic expresse dicit: *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia Una, Ecclesia vera, Ecclesia Catho- lica contra omnes Haereses pugnans; pugnari potest, expugnari non potest; Haereses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite praecisa*; et serm. 4 de eod. Symbolo ad Catechumenos, cap. 13, dicit: *Si quis absque 28 Ecclesia inventus fuerit, alienus erit a numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem*. Vide Tournelium de Eccl. qu. 11, art. 6, p. 5.

etiam ex variis Sacris Canonibus. - 10. Ecclesia Romana Catholica est regula fidei et morum in toto mundo. - 11. Sola potest definire causas fidei. - 12. Sola Fides Ecclesiae Catholicae Romanae est ab omnibus tenenda, et non alia. - 13. Non tenens illam Fidem, quam Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia. - 14. Ecclesia Romana dicitur Mater, et Magistra omnium Ecclesiarum. - 15. Ecclesia Romana est etiam caput Ecclesiae Graecae. - 16. Romana Ecclesia habet annexum primatum Universalis Ecclesiae ex institutione, et praecepto Christi Domini. - 17. Affertur, et solvitur instantia. - 18. Fides Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, et alio transferri. - 19. Ubi est Papa, ibi est Roma.

et publicanus. Verba autem illa, *dic*, et *si non audierit*, indicant apertissime Ecclesiam esse visibilem cum ibi mandet Christus, ut ad Ecclesiam, prout ad Iudicem controversiarum recurramus, eaque audiatur, quod nullimode posset fieri, si Ecclesia esset invisibilis. De Ecclesia item visibili intelligendum est illud Actor. 18: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Grex enim, qui non videtur nec cognoscitur, nequit a Pastore regi et gubernari, adeoque si Ecclesia est regenda et gubernanda ab Episcopis, non est coetus seu congregatio invisibilis. Item de Ecclesia visibili illud 1 ad Timoth. 3: *Ut scias quomodo oporteat te in*

Domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi. Per verbum enim illud *conversari*, denotatur clare visibilitas Ecclesiae, cum non possit quis conversari cum invisibilibus. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud ad Galatas 1: *Persequebar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam.* Coetum enim invisibilem non potest quis persequi; et si Paulus Ecclesiam expugnabat, necessario videbat, ubi ipsa Ecclesia seu congregatio expugnanda existeret. Item de Ecclesia visibili intelligitur illud Actor. 13: *Cum venissent Hierosolimam, suscepti sunt ab Ecclesia;* et cap. 18: *Ascendit Paulus, et salutavit Ecclesiam.* Haec enim nequeunt convenire Ecclesiae invisibili.

- 2 Ecclesiam esse visibilem ostenditur etiam evidenti ratione, quia illa Ecclesia est visibilis, in qua publice convocantur Concilia, sanciuntur Canones, damnantur Haereses, Pastores visibiliter docent subditos, subditi obediunt Pastoribus, Sacramenta sensibilia administrantur etc., sed haec omnia fiunt in vera Ecclesia Christi, ut de se patet, ergo etc. Tum quia de ratione essentiali ipsius Ecclesiae, ut patet ex eius definitione, est, quod sit congregatio seu societas quaedam hominum baptizatorum: atqui non potest dici congregatio seu societas hominum, nisi in externis et visibilibus signis consistat, cum non sit societas nisi se agnoscant ii, qui dicuntur socii; nec homines se possint agnoscere, nisi societatis vincula sint externa et visibilia. Et hoc patet clarissime ex more omnium humanarum societatum seu congregationum; nam in civitatem, in regnum, et militiam, et alia huiusmodi, non aliter homines adscribuntur, quam signis externis et visibilibus. Hinc S. Augustinus l. 19 contra Faustum, cap. 12, sic expresse dicit: *In nullum nomen Religionis, seu verum seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramentorum visibilium consortio colliguntur.* Unde idem S. Augustinus Epist. 105, num. 14, scribens ad Donatistas ipsos adhortando ad unitatem visibilis nostrae Ecclesiae, eos sic alloquitur: *In Scripturis discimus Christum; in Scripturis discimus Ecclesiam. Has Scripturas (o Donatistae, o Haeretici) communiter habemus, quare non in eis, et Christum et Ecclesiam communiter retinemus?* Et n. 17: *Ecce Scripturae communes; ecce ubi nomines Christum, ecce ubi nomines Ecclesiam; si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis, et non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis, quam legitis et videtis.*

- 3 Christi Ecclesia visibilis seu Ecclesia Romana Catholica, est indefectibilis et semper duratura usque ad finem mundi. Est de fide, et habetur expresse ex cap. 16 Matth., ibi: *Dico tibi, Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ec-*

clesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam. Atque si defecisset aut potuisset deficere, adversus eam praevaluissent aut potuissent praevalere portae inferi, ergo, etc. Item 1 ad Timoth., cap. 3, dicitur: *Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis,* sed non potest deficere veritas, ergo nec eius columna; cum deficiente subistentaculo debeat necessario corruiere subistentatum. Colligitur 4 etiam ex aliis Scripturae locis, ubi clara est promissio perpetuitatis et indefectibilitatis Ecclesiae visibilis; sic nomine ipsius Ecclesiae Matth. 28 dicitur: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: Et ecce vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Haec enim verba, ut de se patet, dicta sunt ad Ecclesiam visibilem, scilicet ad Apostolos et discipulos caeteros, quos in die Ascensionis suae Dominus alloquutus est, adeoque ex promissione Christi, Ecclesia visibilis duratura est usque ad consummationem saeculi. Ad Ephes. dicitur: *Dedit quosdam quidem Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas, alios Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem Fidei et agnitionis Filii Dei in virum perfectum, et mensuram aetatis plenitudinis Christi;* ubi, ut vides, Apostolus clare demonstrat Ecclesiam visibilem Christi duraturam esse usque ad novissimos dies, id est usque ad finale Iudicium, quando complebitur numerus electorum. Cum enim Pastores et Doctores non dentur, nisi gregi existenti et visibili, et ex ipso textu Pastores et Doctores debeant esse visibiles et perpetui, grex etiam debet esse visibilis et perpetuus.

Colligitur etiam Ecclesiae visibilis perpetuitas 5 et indefectibilitas ex variis veteris Testamenti testimoniis, quae perennitatem Ecclesiae visibilis clare indicant et promittunt. Psalm. 47 dicitur: *Deus fundavit eam in aeternum,* id est Ecclesiam suam, ut ibi exponit S. Augustinus; Isaiae 61, (quod caput intelligi de Ecclesia Novi Testamenti docuit Christus Lucae 4, cum in Synagoga citavit et exposuit de adventu suo initium huius capitis, *Spiritus Domini super me*, etc.) sic dicitur: *Et foedus perpetuum feriam eis, et sciatur in gentibus semen eorum et germen eorum in medio populorum; omnes qui viderint eos, cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Ubi vides satis aperte indicari perpetuitatem et indefectibilitatem Ecclesiae visibilis; non enim potest esse invisibilis Ecclesia illa seu coetus ille fidelium, de quo dicitur: *Omnes qui viderint eos* (quid clarius?) *cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus.* Psalm. 88 dicitur: *Thronus eius sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in aeternum, et testis in*

Coelo fidelis; ibidem: et ponam in saeculum saeculi semen eius et thronum eius, sicut dies Coeli. Daniel 2 dicitur: Suscitabit Deus Coeli Regnum, quod in aeternum non dissipabitur. Ista enim Scripturae intelliguntur passim a Sanctis Patribus de vera et visibili Christi Ecclesia numquam defectura.

- 6 Ostenditur etiam expresse ex Sanctis Patribus. S. Augustinus de unitat. Eccles., cap. 12, sic habet: *Evangelizata est nobis Ecclesia per totum orbem terrarum futura. Hoc in lege et Prophetis et Psalmis esse praenunciatum ipse Dominus testificatus est, qui eam capturam ab Ierusalem, et per omnes gentes permansuram esse praedixit; testes sibi futuros in Ierusalem, et in tota Iudaea et Samaria, et usque in totam terram, cum iam in Coelum ascenderet, praenuntiavit... Quisquis aliud evangelizaverit anathema sit; aliud autem evangelizat, qui perisse dicit de caetero mundo Ecclesiam, et in sola parte Donati (seu Lutheri, Calvini aliorumque Protestantium) in sola Africa (Germania, Geneva, Saxonia, Prussia, Hollandia, Anglia et huiusmodi) remansisse dicit; ergo anathema sit, aut legat mihi in Scripturis Sanctis, ut non sit anathema. Et idem S. Augustinus l. 1 de Symbol. ad Catechumen., cap. 5, ait: *Ipsa est Ecclesia Sancta... pugnari potest, expugnari tamen non potest: haereses omnes de illa exierunt tamquam sarmenta inutilia de vite praecisa; ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in charitate sua, portae inferorum non vincent eam.* S. Hieronymus in cap. 4 Isaiae, vers. 76, sic dicit: *Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine ventisque subvertitur.* S. Gregorius Magnus in Psal. 5, Poenit. 26, sic expresse habet: *Sancta Ecclesia in hoc saeculo a Catholica Fide nequaquam deficiet.* S. Ambrosius lib. 4 Hexameron., cap. 2, sic ait: *Ecclesia tempora sua habet persecutionis et pacis, nam videtur sicut luna deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest.* S. Ioan. Chrysostomus, serm. de Pentecost., tom. 3, sic habet: *Putas eam te posse laedere, sed non poteris; Christus enim propter eam passus est, portae inferi non praevalerunt adversus eam.**

- 7 Ecclesia Romana Catholica in rebus Fidei et morum est infallibilis, seu errare non potest. Est de fide; et ostenditur ex pluribus Sacrae Scripturae testimoniis. Ioan. 16 dicitur: *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*, hoc autem Christus promittebat immediate Apostolis et mediate eorum successoribus; sed qui scit omnem veritatem, non potest errare in materia Fidei, alias sciret et non sciret. Ergo Ecclesia sic de omni veritate edocta non potest errare in rebus Fidei et morum. Lucae 10. Christus alloquens Ecclesiae Pastores, sic dicit: *Qui vos audit, me audit*, sed hoc non esset, si Ecclesia Catholica posset errare: ergo, etc.

Minor probatur, quia si omnes simul constituentes Ecclesiam possent errare, qui ipsos audiret errantes, non audiret Christum, cum Christus non possit falsum proponere, ergo, etc.; adeoque Matth. 18 dicitur: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus*; ex quo textu clare indicatur Ecclesiam Catholicam esse infallibilem, aliter non posset haberi tamquam Ethnicus, non audiens Ecclesiam, quae esset fallibilis, et forte errores proponeret. Epist. 1 ad Timoth., cap. 3, dicitur: *Ecclesia est columna et firmamentum veritatis*, adeoque tamquam firma in veritate, errare non potest in fide. Epist. ad Ephes. cap. 1 dicitur: *Ipsam dedit caput super omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius*, et in eadem Epist., c. 5, dicitur: *Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae*, adeoque si Ecclesia in rebus fidei et morum erraret, error tribueretur Christo suo Capiti, quod absurdum ne dicatur, dicendum est Ecclesiam esse infallibilem, seu errare non posse in materia fidei et morum.

Lucae 22 dicitur: *Ego rogavi pro te, Petre, 8 ut non deficiat Fides tua*, quem textum exponens Ioannes XXII in Constitutione incipiente *Redemptionem*, sic ait: *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, dumque pro Petro Christus rogat, pro eius Ecclesia intercedit.* Matth. 16 habetur: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam*; ubi, ut vides, ne possit errare Ecclesia, facta est promissio magistro et capiti; quia ex securitate non errandi in materia fidei et morum prius in Romano Pontifice capite et Magistro universalis Ecclesiae resultat securitas non errandi in Ecclesia quae eius doctrinam infallibilem recipit, ut optime observat M. Canus lib. 6 de Locis, c. 3, § *Praeterea*, ibi: *In Petro et successoribus primum firmam certamque doctrinam asserimus, mox vero in Ecclesia Romana, cuius Petrus cum successoribus et caput et fundamentum est.* Et haec Ecclesiae infal- 9 libilitas colligitur etiam ex pluribus sacris Canonibus; ut can. *Palam est* 9, dist. 11, can. *A recta* 9, can. *Memor sum* 10, can. *In sede* 11, can. *Haec est fides* 14, can. *Rogamus* 15, et can. *Si Petrus* 17, caus. 24, quaest. 1, cap. *Firmiter* 1 de Sum. Trinit., cap. *Exiit* de verb. significat. in 6, et c. *Unam sanctam* de Maioritate et obedientia inter commun.

Unde Ecclesia Catholica Romana est regula 10 Fidei et morum in toto mundo. Agapitus ep. 4; Leo IX epist. 1, c. 8, Conc. Lateran. III in appendic. tit. de Spons., et cap. 2 et 7, Conc. Trever., cap. 1. Sola potest definire causas fi- 11 dei; can. *Quoties* 12, caus. 24, qu. 11. Fidei resolvere dubia et quaestiones ad fidem spectantes. Caius epist. 1; Marcell. I epistol. 1; Pelagius III epist. 8 in fine c. *Nec licuit* 4, et c. *Multi* 5, dist. 17. Sola fides Ecclesiae 12

- Catholicae Romanae est ab omnibus tenenda, et non alia; c. *Rogamus* 15, caus. 24, qu. 1,
- 13 Ioan. VIII epist. 194 Conc. Trev. c. 1. Non tenens illam fidem, quam Ecclesia Romana docet, non est in Ecclesia; c. *Qui Cathedram* 3, dist. 93: *Qui cathedram Petri (supra quam fundata est Ecclesia) deserit, in Ecclesia se esse non confidat.* Non habet Spiritum Sanctum, can. *Loquitur Dominus* 18, c. *Alienus* est 19, et can. *Advocavit* 23, caus. 24, qu. 1.
- 14 Hinc Ecclesia Romana dicitur Mater et Magistra omnium Ecclesiarum; can. *Non decet* 1, dist. 12, ibi: *Nulli vero dubium est quod Apostolica Ecclesia mater sit omnium Ecclesiarum, a cuius regulis nullatenus vos convenit deviare: et sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris sui, sic et vos implete voluntatem Matris vestrae, quae est Ecclesia, cuius caput Romana consistit Ecclesia;* et concordat cap. *Denique* 6, dist. 21, et cap. *Firmiter* 1 de Sum. Trinit.
- 15 Ecclesia Romana est etiam caput Ecclesiae Graecae; cap. fin. de Baptismo; quia fundavit Ecclesias Patriarchales; can. *Omnes* 1, dist. 22, eique sunt subditae Ecclesia Constantinopolitana, et omnes aliae, can. *De Constantinopolitana* 4, dist. 22, can. *Rogamus* 15, caus. 24, quaest. 1, Leo IX, epist. 1, cap. 28, et cap. final. de Privil. in 6. Unde Ecclesia Romana est infallibile caput Religionis; Nicolaus I in append. epistol. 14, et can. *Officii nostri* 13, can. *Haec est fides* 14, can. *Rogamus* 15, caus. 24, quaest. 1, ibi: *Rogamus vos, Fratres dilectissimi, ut non aliud doceatis, neque sentiat, quam quod a B. Petro, et reliquis Apostolis, et Patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiae, cui ait Dominus: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.... eius enim sedes iubente Domino Romam translata est... ad quam cuncta maiora ecclesiastica negotia, divina disponente gratia, iussa sunt referri.*
- 16 Romana Ecclesia habet annexum primatum universalis Ecclesiae ex institutione et praecepto Christi Domini. Habetur clare ex pluribus sacris Canonibus, et signanter ex can. *Quamvis* 3, dist. 21, ubi ex verbis S. Gelasii Papae sic habetur: *Quamvis universae per Orbem Catholicae Ecclesiae unus thalamus Christi sint, Sancta tamen Romana, Catholica et Apostolica Ecclesia nullis Synodicis constitutis, caeteris Ecclesiis praelata est, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri primatum obtinuit;* c. *Omnes* 1, dist. 22, ubi ex verbis Nicolai II sic habetur: *Qui Romanae Ecclesiae privilegium, ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in haeresim labitur;* can. *Sacrosancta* 2, cad. dist. 22, ubi ex verbis S. Anacleti Papae ⁴

sic habetur: *Sacrosancta Romana et Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, et eminentiam potestatis super universas Ecclesias;* can. *Rogamus* 15, caus. 24, qu. 1, ubi ex verbis S. Marcelli Papae scribentis ad Episcopos per provinciam Antiochiae constitutos, sic habetur: *Eius enim (Petri) Sedes primitus apud vos fuit, quae postea, iubente Domino, Romam translata est.* Epist. ad Michaellem Imperatorem scripta a Nicolao primo sic habetur: *Ecclesiae Romanae privilegia Christi ore in B. Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata atque a cuncta iugiter Ecclesia venerata, nullatenus possunt minui nec commutari, quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanos non valet amovere conatus, et quod Deus statuit firmum validumque constituit.* Et infra: *Illa igitur privilegia huic S. Ecclesiae a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata et venerata;* cap. *Per venerabilem* 13 Qui filii sint legitimi, ubi ex verbis Innocentii III sic habetur: *Locus, quem elegit Dominus, Apostolica Sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus Urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare; interrogatus ab eo: Domine, quo vadis? respondit: Venio Romam iterum crucifigi; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus.*

Nec potest dici, quod Romana Ecclesia ob- 17
tinuit primatum Ecclesiae Universalis a Concilio Nicaeno, ut volunt Schismatici, seu ab Imperatoribus Christianis, ut praetendunt Lutherani, Calvinistae et Magdeburgenses, alique haeretici; nam, ut refert Bail. summ. Conc. tom. 1, in Conc. Chalcedonensi ad can. 27, in praefatione d. Conc. Nicaeni expresse dicitur: *Quod Ecclesia Romana nullis Synodicis decretis praelata est caeteris Ecclesiis, sed Evangelica voce Domini et Salvatoris nostri Primatum obtinuit.* At si voce Domini, ut in mox laudato Conc. Nicaeno, si ab ipso Domino Salvatore nostro, ut in d. cap. *Sacrosancta*, si iubente Domino, ut in d. cap. *Rogamus*, si Christi ore, ut in d. Epist. Nicolai primi, Romana Ecclesia obtinuit primatum Ecclesiae universalis, nullimode potest ab haeticis dici, quod illum obtinuit ab Imperatoribus Christianis. Unde Eugenius IV in Concilio Floren- 18
tino in litteris unionis sententiam nostram clare confirmat, ibi: *Definimus Sanctam Apostolicam Sedem et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum... et ipsi in B. Petro pascendi, regendi et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse.* Hinc Sedes Apostolica non potest a Romana Urbe divelli, et

⁴ Haec, et sequentia Marcelli Papae verba expungi cleti et Marcelli epistolis sumpta sint (EDIT. BARBIELL.).

possent ac fortasse debuerant, cum ex suppositis Ana-

alio transferri, et ideo non obstantibus tot Romanae Urbis excidiis, semper Apostolica Sedes Romae fixa permansit, et licet pluribus annis Avenione resederint plures Summi Pontifices, ut Clemens V, qui illuc primus se transtulit, Ioannes XXII, Benedictus XII, Clem. VI, Urbanus V, Greg. XI, qui Romam Romanam Curiam reduxit, tamen Apostolica Sedes Romano Episcopatu semper annexa remansit, et ipsi
19 semper Romani Pontificis titulo sunt usi, ut patet in eorum Apostolicis et Pontificiis Rescriptis. Unde, ut refert Eminentissimus Petrus tom. 4 Comment. in Constit. 4 Eugen. IV,

num. 6, stat vulgatum adagium, quod *ubi Papa, ibi Roma*. Adeoque clare patet ordinatione divina, et non dispositione humana Ecclesiae universalis primatum Romanae Ecclesiae fuisse annexum. Sic tenent Caietanus tom. 1 opusc., tract. 3 de Pontif. Instit., cap. 13; M. Canus lib. 6 de Locis Theolog., c. 4; Valentia de Fid., disp. 1, qu. 1, punct. 7, § 37; Guarnieri de Capite militantis Eccles., lib. 2, c. 8; Tirinus in Summ. controuv., controuv. 6, n. 11; Matthaeucci controuv. 6, c. 2, num. 2 et seq.; Leytam Synops. de Eccles. militantis, disc. 5, sect. 4, n. 409, et plures alii¹.

ARTICULUS III. *Ecclesia materialis quoad eius aedificationem, dotationem, et reparationem.*

SUMMARY. 1. Ecclesia materialis iuxta varias eius classes, varia sortitur nomina, quae assignantur. - 2. Basilicae secundum aliquos fuerunt sic appellatae a Basilio Graecorum Imperatore, qui primus sepultus fuit in Ecclesia. - 3. Secundum alios Basilicae fuerunt dictae Ecclesiae nondum consecratae. - 4. Verisimiliter tamen est solum maiores, principaliores, ac digniores Ecclesias vocari Basilicas. - 5. Cathedrales vocantur, quae sunt sedes Episcoporum. - 6. Collegiatae sunt illae, quae habent communitatem Clericalem, quae capitulariter congregari, et agere potest et solet cum libero usu sigilli, et arcae sibi communis. - 7. Matrices ultra Ecclesias Cathedrales sunt illae, quae alias Ecclesias aliquo modo sibi subiectas habent. - 8. Filiales dicuntur illae, quae per divisionem a Matrice de novo fiunt, vel alteri subiiciuntur. - 9. Baptismales sunt illae, quae habent Fontes Baptismales ubi Parochiani baptizantur. - 10. Parochiales sunt illae, in quibus populus eisdem deputatus sub certis locorum finibus et limitibus constitutus degit, et unus Rector ad uniuscuiusque regimen assumitur cum potestate Fori poenitentialis. - 11. Parochiales, et Baptismales, ut plurimum tum in lure, tum in facto confunduntur. - 12. Baptismales dicuntur etiam Matrices. - 13. Pro Ecclesia de novo aedificanda requiritur consensus seu licentia Episcopi loci. - 14. Episcopi licentia requiritur etiam si quis haberet privilegium Ecclesias aedificandi. - 15. Episcopus non debet talem licentiam denegare sine rationabili motivo, alias datur recursus. - 16. Non requiritur talis licentia Episcopi pro aedificando Oratorio privato in propria domo. - 17. Pro aedificanda Ecclesia una cum Monasterio Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur etiam consensus Papae, maxime in Italia et insulis adiacentibus. - 18. Clemens IV concessit privilegium Fratribus Minoribus, quod prope eorum Ecclesias, per spatium 300 cannarum non possint ab aliis Mendicantibus, vel Monialibus cuiuscumque Ordinis construi Monasteria, vel Ecclesiae. - 19. Hoc tamen speciale privilegium Ordini Minorum concessum quoad 300 cannas, censetur revocatum per non usum, et ex variis posterioribus Bullis aliorum Pontificum fuit indefinite quoad omnes Mendicantes reductum ad 140 cannas. - 20. Privilegium 140 cannarum non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes, sed eo utuntur contra omnes cuiuscumque ordinis. - 21. Procedit hoc privilegium etiam contra Presbyteros saeculares in communi viventes. - 22. Et etiam contra Ecclesiam Congregationis Laicorum. - 23. Patres Societatis Iesu habent peculiare privilegium, ut possint aedificare intra spatium etiam 140 cannarum prope quemcumque Conventum, seu Ecclesiam. - 24. Privilegium distantiae 140 cannarum attendendum est etiam in translatione

Ecclesiae, et Conventus. - 25. Per tale privilegium impediri non potest ampliatio Conventus, si iam fuerit legitime erectus. - 26. Secus vero si erectio non fuerit legitime facta, vel fuerit tantum permissa parva Ecclesia. - 27. Tale privilegium distantiae 140 cannarum locum non habet in Domibus, seu Hospitiis Regularium quae non habent Ecclesiam publicam, nec etiam in Seminariis. - 28. Privilegium distantiae 140 cannarum est saltem pluribus usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. - 29. Hinc non licet Ordinario contra huiusmodi privilegia aliquid innovare. - 30. Neque hoc privilegium abrogatum censetur per Bullas Clemens VIII, Greg. XV, Urb. VIII, et Innoc. X. - 31. Privilegium 140 cannarum non esse usu receptum tenent varii; unde videtur in hoc servanda consuetudo cuiuscumque loci. - 32. Mensuratio huiusmodi distantiae 140 cannarum debet fieri per aerem, non autem per terram. - 33. Longitudo cannarum debet esse pro qualibet octo palmorum mensura. - 34. Pro aedificanda Ecclesia requiritur insuper, ut assignetur Dos sufficiens, et congrua pro iis, quae ad illius reparationem, cultum et ministros sunt necessariae, alias aedificari nequit. - 35. Si quis absque dotis assignatione Ecclesiam construxerit, obligatur ad eam constituendam eo ipso quod construxerit, et mortuo aedificatore, tenetur eius Haeredes. - 36. Si Aedificator impotens esset ad dotem constituendam, et Ecclesia fuit aedificata de consensu Episcopi, eamque absque dote, vel absque cautione consecravit, teneretur ipse Episcopus ad ipsam dotem constituendam, etc. - 37. Id tamen Episcopus tenetur facere de proprio sine laesione Ecclesiae. - 38. Capella potest erigi sine dote. - 39. Dummodo tamen non adsit in ea speciale Beneficium erectum, aut aliquod onus impositum, alias esset assignanda dos iuxta onus. - 40. Dos assignanda Ecclesiae debet esse competens, et sufficiens pro ipsius Ecclesiae Ministris, Luminariis, aliisque necessariis, et pro cognoscenda sufficientia dotis, potest etiam respectus haberi ad decimas oblationes, etc. - 41. Pro cognoscenda sufficientia dotis novae Ecclesiae Regularium aedificandae, debent hodie attendi Decreta Sacrae Congregationis Concilii iussu Urbani VIII edita etc. - 42. Pro aedificanda Ecclesia requiritur ulterius, ut ipsa Ecclesia noviter aedificanda non vergat in praeiudicium alterius Ecclesiae, praesertim Parochialis. - 43. Hinc si ab Episcopo permittatur aedificatio Ecclesiae in praeiudicium Parochialis, potest Parochus se opponere, et a licentia concessa appellare. - 44. Si tamen in licentia concessa sint ab Episcopo reservata Iura Parochialia, tunc nec requiritur consensus Parochi, nec ipse Parochus potest contradicere, et aedificationem impedire. - 45. Referuntur ad hoc varia Decreta, usque ad n. 50. - 51. Antequam aedificetur Ecclesia debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia aedificanda est, et ibidem publice Atrium designare, Crucem figere, et primum lapidem ponere. - 52. Potest

¹ Id ipsum multis adversus Febronium ostendit Franc. Antonius Zaccaria *Antifebron.* Tom. 2, Caesen. edit. diss. 2, c. 1 n. 4 seqq. (EDIT. BARB.).

autem Episcopus per alium Crucem figere et primum lapidem ponere. - 53. Pro Ecclesia aedificanda, sive amplianda potest cogi vicinus ad vendendam domum vel alium situm. - 54. Domum vicinam cogitur quis vendere; etiamsi non fuerit contigua Ecclesiae sed via publica adfuerit media. - 55. Domus vicina compellitur vendi pro aedificanda, amplianda, et reparanda Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi, aut maioratus. - 56. Immo conclusio procedit, etiamsi Domus fuerit alterius Ecclesiae, aut alterius causae piae. - 57. Ad hoc ut quis teneatur Domum vel alium situm vendere pro aedificanda, amplianda, vel reparanda Ecclesia quatuor condiciones requiruntur. - 58. Prima est, quod solvatur iustum pretium. - 59. Secunda est, quod adsit necessitas. - 60. Tertia est, quod Domus sit contigua, et aliis vicinior. - 61. Quarta est, quod talis venditio non fiat cum magno incommodo vendentis, et parvo commodo Ecclesiae aedificantis. - 62. Si ista concurrant, qui habet Domum vicinam, potest cogi ad venditionem, sin minus nequaquam. - 63. Pro reparanda corrumpente Ecclesia standum est specialibus locorum consuetudinibus. - 64. Nulla speciali consuetudine in loco existente, Ecclesia debet reparari de suis redditibus. - 65. Si Ecclesia nullos habet redditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare tenetur, si sit Parochialis, proprius Parochus. - 66. Et si Ecclesia non sit Parochialis, ad eam reparandam tenentur in ea Beneficium habentes. - 67. Si Ecclesia nullos redditus habeat, et Beneficiati non nisi necessaria, vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant, tunc ad Ecclesiam reparandam tenentur Patroni, et Parochiani, qui in illa Sacramenta, et alia Divina percipiunt. - 68. Ad reparationem Ecclesiae Cathedralis tenetur solus Episcopus, si tamen habeat redditus superfluos, et ipsa Ecclesia non habeat speciales redditus pro fabrica, et non adsit legitima consuetudo in contrarium. - 69. Si Episcopus redditus superfluos non habet, tunc ad reparationem tenentur, et compelli possunt Canonici superfluos redditus habentes. - 70. Si nec Episcopus, nec Canonici habent redditus superfluos, aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad

contribuendum de suis superfluis redditibus, vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum pro reparatione ipsius Ecclesiae. - 71. Qui tenentur ad reparationem Ecclesiae tenentur etiam ad reparationem aedium Rectoris Ecclesiae. - 72. Immo supradicti (deficientibus Ecclesiae redditibus, et contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda, et reparanda paramenta, et ornamenta Ecclesiastica. - 73. Ad haec et similia adducitur recens decretum. - 74. Ecclesiae olim quando aedificabantur, caput illarum, seu Altare maius respiciebat partem orientalem. - 75. Nec sine suis congruentiis erigebantur sic Ecclesiae versus Orientem. - 76. Adducitur prima congruentia. - 77. Adducitur secunda congruentia. - 78. Adducitur tertia congruentia. - 79. Adducitur quarta congruentia. - 80. Hic modus erigendi Ecclesias, licet sit congruentior, non est tamen omnino necessarius. - 81. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem fuit, longa nimirum, et in Navis speciem. - 82. Ecclesia in tres partes, seu mansiones distribuitur. Prima pars Sacrarium sive Presbyterium sive Sancta Sanctorum appellatur; Secunda, Chorus; Tertia, Navis. - 83. Sacrarium, sive Presbyterium, sive Sancta Sanctorum esse ea mansio, quae ab Altari maiori vergit versus Ecclesiam. - 84. Quare appelletur Presbyterium. - 85. Presbyterium est nobilior pars Ecclesiae. - 86. Quare appelletur Sancta Sanctorum. - 87. Quare appelletur Sacrarium. - 88. Secunda Ecclesiae pars appellatur Chorus; et unde sit dictus, usque ad numer. 89. - 90. Mos alternatim Psalmos canendi quando inceperit, usque ad num. 91. - 92. Tertia Ecclesiae pars appellatur Navis deserviens pro receptaculo laicorum Divinis assistentium. - 93. In hac parte Ecclesiae olim Mares a Foeminis separati constituebantur, Mares in dextera Navis parte, et Foeminae in sinistra. - 94. Et hoc fuit constitutum ab ipsismet Apostolis. - 95 - 102. Quaedam illustranda circa obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum vel alium situm pro aedificatione vel ampliacione Ecclesiae. - 103 - 114. Alia de reparatione Ecclesiae. - 115 - 124. De illis qui ad reparationem tenentur.

- ¹ Ecclesia materialis, quae ex Glossa ultim., in cap. fin. Ne praelati vices suas, definitur, *Locus sacer murorum ambitu circumdatus*, iuxta varias eius classes ¹ varia sortitur nomina: aliquae enim vocantur Basilicae, aliae Cathedrales, aliae Collegiatae, aliae Baptismales, aliae Parochiales, aliae Matrices, aliae Filiales, prout colligitur ex notatis per Gloss., et Doctores in can. *Plures* 10, quaest. 1, in c. *Cum contingat* de Decim., in cap. *Cum Clericis*,
² et in c. *Venerabili* de V. S. Basilicae, licet, secundum Rochum de Curte, Mandosium, Remigium, Duarenium, Turrecrematam, quos sequitur Spino de Testament., Gloss. 2 princ. num. 33, fuerint sic appellatae a Basilio, Graecorum Imperatore, qui primus fuit sepultus in Ecclesia; et secundum Glossam in cap. 1 de Religiosis domib., et Panormitan. in rubr.

de Consec. Ecclesiae Basilicae fuerint ita dictae ³ Ecclesiae nondum consecratae; tamen verosimilius est, quod solum maiores, principaliores ac digniores Ecclesiae vocentur Basilicae, quia Basilica est nomen graecum, quod latine ⁴ est *Regia*, ut notavit Selva tract. de Benefic. 1, d. cap. 3, num. 15; et Isidorus, l. 15 orig., sic expresse dicit: *Basilicae prius vocabantur Regum habitacula, unde et nomen habent*; et Baronius in notis ad Martyrolog., die 5 Augusti, sic ait: *Hoc nomen nequaquam abhorre a Sacra Scriptura, nam atrium illud maius Templi Salomonis, Basilica dicitur*; 2 Paralipom., cap. 4, 9, ibi: *Fecit etiam atrium Sacerdotum et Basilicam grandem, et ostia in Basilica, quae textit aere*; et cap. 6, 13: *Siquidem fecerat Salomon basim aeneam, et posuerat in medio Basilicae* ². Hinc quod solum

¹ Non solum iuxta varias classes varia sortiuntur nomina Ecclesiae, sed etiam iuxta varios fines. Praecipuus fuit honor Dei: hinc *dominica* passim apud veteres dictae sunt. Vide Cyprianum de Opere et Eleemos., Eusebium de Laudib. Constant. cap. 17, et Concilia Ancyranum can. 15, et Laodicensem can. 28. Quoniam vero in sacris aedibus Martyrum vel corpora, vel lipsana condi consueverunt, ut in illis quoque Deus,

qui eos in certamine gratia sua adiuverat, coleretur, *Martyria, Concilia Martyrum et Martyrum memoriae* vocabantur. Prostrata tandem idololatria, Templorum nomen, a quo antea religionis causa abstinuerant, apud Christianos obtinuit (EDIT. BARBIELL.).

³ Ante Constantini tempora vix ab ullo Christiano Auctore *Basilicae* nomen Ecclesiis tributum invenies. Hinc Selvagius Antiquit. Christian. lib. 2, c. 1, §. 2,

Ecclesiae maiores, principaliores ac digniores vocentur Basilicae est hodie iam communis opinio, et praxis. Barbos. lib. 2 Iuris Eccl. univ., cap. 1, n. 10; Itala lib. 1, cap. 5, § 3, n. 33; Engel lib. 3 decr., tit. 48, n. 2; Reiffenstuel ib., n. 3, et alii passim.

- 5 Cathedrales vocantur quae sunt Sedes Episcoporum, et in aliquibus partibus *Domus* appellantur, uti in nostra Italia vulgariter *il Domo*, quod ex eo potest dici habere principium, quia sicut *Palatium* absque alia expressione, intelligitur de Principis habitaculo, quod satis per antonomasiam et excellentiam demonstratur, ut ex pluribus observat Camill. Borell. de Reg. Cathol. praestan., cap. 23, n. 21, ita *Domus Domini*, quae est Ecclesia Cathedralis et *Palatium Principis* supremi Domini Dominantium, et *Sedes ordinaria* supremi Civitatis et *Dioecesis Pastoris*, satis per *Domum* simpliciter significatur. Sic expresse Frances de Eccl. Cathedralibus, cap. 15, num. 187. Collegiatae sunt illae, quae habent communitatem clericalem, quae capitulariter congregari et agere potest et solet cum libero usu sigilli et arcae sibi communis; Barbosa lib. 2 Iur. Eccles., cap. 6, num. 6. Vide quoad istas verb. *Collegiata*.
- 7 Matrices Ecclesiae quamvis proprie loquendo sint solae Ecclesiae Cathedrales, quia Matres sunt et Magistrae totius Episcopatus, textu expresso in cap. *Venerabili* 12 de verb. signific., ibi: *Per Matricem Ecclesiam Cathedralis intelligi volumus* 1. Tamen *Matrices* etiam vocantur illae Ecclesiae, quae alias Ecclesias aliquo modo sibi subiectas habent. Rota part. 1 recent., dec. 272, num. 3; Suarez de Relig., tom. 1, tract. 2 de Decimis, lib. 1, cap. 24, num. 1; Barbosa loco cit., num. 21. Filiales dicuntur illae, quae per divisionem a Matrice de novo fiunt, vel alteri subiiciuntur; arg. cap.
- 9 *Ad audientiam* 3 de Eccles. aedificand. Baptismales sunt illae, quae habent Fontes Baptismales, ubi Parochiani baptizantur. Gloss. 1, et
- 10 Abbas in cap. *Cum contingat* de Decimis. Parochiales dicuntur illae, in quibus populus eisdem deputatus sub certis locorum finibus et limitibus constitutus degit, et unus Rector ad uniuscuiusque regimen assumitur cum potestate Fori poenitentialis. Barb. loc. cit., num. 26 2.
- 11 Ut plurimum autem Parochiales et Baptismales tum in Iure, tum in facto confunduntur, cum regulariter Baptismales sint etiam Parochiales,

licet non necessario, nec semper; ex quo variis in locis, ut experientia patet, sint distinctae. Baptismales dicuntur etiam Matrices, quia sicut 12 mater generat, sic illa regenerat. Glossa in Clement. unica de Baptism., et verb. *Matricem* in Clementin. 1 de Sentent. excommun., ibi: *Id est maiorem et baptismalem, quae dicitur Matrix*.

Pro Ecclesia de novo aedificanda requiritur 13 consensus seu licentia Episcopi loci; c. *Lator* 3, caus. 16, qu. 2; can. *Nemo* 9, dist. 1 de Consecration.; cap. *Cum olim* 14 de Privil.; cap. *Auctoritate* 4 de Privil. in 6. Et haec Episcopi 14 licentia requiritur, etiamsi quis haberet privilegium Ecclesias aedificandi, quia debet intelligi sine praeiudicio Iuris Episcopi, quando in Indulto seu privilegio non sit specialiter expressum, ut respondit Sacra Congregatio in Sulmon. *Interdicti* 24 Ianuar. 1699, contra praecceptorem S. Spiritus in Saxia, qui Ecclesiam construxerat absque licentia Episcopi, nixus suis privilegiis, sublati hodie a Conc. Trid. sess. 22 de Celebrat. Missar., et session. 25, c. 3, de Regul. Episcopus tamen non debet 15 talem licentiam denegare sine rationabili motivo; alias si irrationabiliter ipsam licentiam deneget, datur recursus ad Archiepiscopum vel ad Sacram Congr. Conc. pro supplendo Ordinarii consensu; Barbosa de Offic. et potest. Episc., alleg. 20, n. 1, vers. *in aedificanda*; Amostaz de Causis piis, lib. 5, cap. 2, n. 31, et alii, et de facto sic fuit decisum a Sacra Congregatione Conc. in una Foroliviensi 16 Ianuar. 1694, favore Barattae, qui cum ab Ordinario consensum pro constructione Ecclesiae ruralis non potuisset obtinere, Episcopo contradicente, obtinuit Rescriptum: *Licentiam esse concedendam sine praeiudicio iurium Parochialium*. Non requiritur autem talis Episcopi 16 licentia pro aedificando Oratorio privato in propria domo; textu expresso in c. *Unicuique* 33 de Consecrat. dist. 1, ibi: *Unicuique fidelium in domo sua Oratorium licet habere, et ibi orare, Missam autem ibidem celebrare non licet*. Hoc tamen quod non liceat ibid. Missam celebrare, debet intelligi sine licentia legitima aut privilegio Apostolico, quibus concurrentibus ad normam Conc. Trid. sess. 22, in decreto de observandis in celebratione Missae, et Decreti Clementis XI de Celebratione in Oratoriis privatis, incip. *Quoniam sancta*,

colligit, cum Constantinus multas, quae magnificae erant, profanas Basilicas, ubi Principes et Magistratus ad causas audiendas, ac decidendas sedebant, Episcopis ad sacros inibi conventus habendos concessisset, Basilicarum nomen generatim Ecclesiis inditum. Negari certe non potest, Basilicas quoque Ecclesias appellatas, quae aliis magnificentia et magnitudine non antecederent. Sic. S. Ambrosius ep. 33 *Extramuranae Basilicae* meminit, quam structurae amplitudine, et elegantia caeteris praestitisse vix credibile est. Nihilominus mul-

tiplicatis Ecclesiis Basilicarum nomen solummodo principibus quibusdam Ecclesiis, aut illis saltem, quae veteri aevo illud obtinuerant, inhaesit (EDIT. BARB.).

¹ Matrix Ecclesia dici quoque consuevit Metropolitana, sive princeps cuiusque Provinciae Ecclesia. Vide codicem Africanum can. 119 (EDIT. BARB.).

² Olim Parochiales, quas dicimus, Ecclesiae *Dioeceses*, et Ecclesiae *Dioecesanae* dicebantur. Vide Symundum ad Sidonii ep. 16, lib. 9, et Selvaggium l. c. §. 5 (EDIT. BARB.).

potest ibi Missa celebrari, ut de facto in omnibus similibus Oratoriis ubique celebratur.

- 17 Pro aedificanda Ecclesia una cum Monasterio Regularium, ultra consensum Episcopi, requiritur etiam consensus Papae, maxime in Italia et insulis adiacentibus, ut expresse fuit statutum ab Innocentio X Constit. incip. *Instaurandae*; et de Iure communi ante Concilium Tridentinum, et dictam Constitutionem consensus Papae requirebatur ubique, textu expresso in cap. unico de excessibus Praelator. in 6, et cap. unico de Eccles. aedificand. in 6. Pro construendis seu aedificandis Regularium Ecclesiis, Monasteriis, circa distantiam ab aliis, variae emanarunt Pontificiae dispositiones. Clemens IV in Const. incip. *Ad consequendam* concessit privilegium fratribus minoribus, quod prope eorum Ecclesiam per spatium 300 Cannarum non possint ab aliis mendicantibus vel monialibus cuiuscumque Ordinis construere Monasteria vel Ecclesiae. Hoc tamen speciale privilegium Ordini Minorum concessum quoad 300 cannas censetur revocatum per non usum, seu abiit in desuetudinem, ex quo observantia tantae distantiae ex multiplicitate Religionum fuerit reddita moraliter impossibilis; cum in plerisque locis vix aedificari una Ecclesia et Monasterium posset. Hinc ex variis posterioribus Bullis aliorum Pontificum huiusmodi privilegium fuit indefinite reductum ad 140 cannas, ut aliis relictis clare demonstrat Constit. 39 Gregorii XIII, incip. *Salvatoris*; ubi Papa enunciat omnes Ordines Mendicantes habere tantum privilegium quoad 140 cannas; et Rota, decis. 356 coram Roias, num. 5, refert Sacram Congregationem Episcoporum declarasse privilegium 200 cannarum non esse in usu.
- 20 Privilegium quod prope eorum Ecclesias per spatium 140 cannarum non possint aedificari aliae Ecclesiae et Monasteria, non solum habent Mendicantes contra alios Mendicantes, sed ex specialibus privilegiis vel ex communicatione omnes Mendicantes eo utuntur contra omnes cuiuscumque Ordinis, ut ex pluribus notat Rota part. 10 recent., dec. 337, num. 1; Barbosa lib. 2 Iuris Eccl. univ., cap. 12, num. 72 et seq.; Lezana in summ., verb. *Regularia Monasteria*, n. 15; Rodriguez qu. regul., tract. 2, qu. 49, art. 5, tom. 2; Passerinus in c. *Cum ex eo* de excessibus Praelator. in 6. Et procedit hoc privilegium etiam contra Presbyteros saeculares in communi viventes. Card. Petra tom. 3 Comment. ad Const. 7 Clementis IV, n. 12. Immo supponitur tale privilegium contra Ecclesiam Congregationis Laicorum in PP. Theatinis; Rota in Neapolitana *Ampliationis Ecclesiae et Sacristiae* 11 Maii 1708, coram D. Molines Decano. Tali privilegio gaudent omnes Regulares etiam non Mendicantes, sive ex peculiaribus concessionibus sive per communica-
- 22

tionem. Card. de Luca de Regul., dist. 33, n. 2, versic. *Vel per communicationem*; Barbosa lib. 2 Iuris Eccl. univ., cap. 12, num. 72 in fine; Card. Petra loc. cit., num. 19; Rota in Neapolitana *Seminarii* dec. 982, num. 5 et 6, coram Dunozz. Iun. Patres Societatis Iesu habuere, dum vigeant, peculiare privilegium, ut possint aedificare intra spatium etiam 140 Cannarum prope quemcumque Conventum seu Ecclesiam, et hoc privilegium illis solis concessum esse a Gregorio XIII Constit. incip. *Salvatoris*, innuit illorum compendium, verb. *Aedificia*, § 3.

Privilegium distantiae 140 cannarum attendendum est etiam in translatione Ecclesiae et Conventus. Si enim Ecclesia vel Conventus reperiatur extra 140 cannas, nequit transferri infra dictum spatium, ut expresse cavetur in cit. Const. Clem. IV incip. *Ad consequendam*, et in aliis Bullis concedentibus privilegium 140 cannarum. Si vero Ecclesia vel Conventus reperiatur intra spatium 140 cannarum, licet cesset idem praedictum in genere, non cessat tamen in specie, ut si transferatur ad viciniorem locum, quam prius reperiebatur; tunc enim translatio nequit libere et ad libitum fieri, quia forsitan potuerat concedi licentia in spatio 140 cannarum et non in viciniore, adeoque debet Iudex considerare motivum discretivum in uno vel alio loco; Pacichel. de Distantiis, c. 6, membr. 2, n. 15; Pasqualig. ad Lauret., part. 1, num. 140; Passerin. in cap. *Cum ex eo* de excessib. Praelator. in 6, n. 89, ubi refert Sac. Congr. Episc. et Regul. 14 Decembris 1625 decrevisse, non licere PP. Carmelitibus Discalceatis in civitate Savonae transferre Conventum in locum propinquum PP. Dominicanis. Per tale privilegium impediri non potest ampliatio Conventus, si iam fuerit legitime erectus. Rota decis. 131 et 163 coram Mantica, decis. 327, num. 1, coram Roissas, et decis. 377, num. 9, coram Emerix Iun., et in d. Neapolitana *Ampliationis Ecclesiae et Sacristiae* 11 Maii 1708 cum communi Doctorum. Secus vero si erectio non fuerit legitime facta, vel fuit tantum permissa constructio parvae Ecclesiae, quia in tali casu cum non legitime subsistat erectio, a fortiori nequit legitime fieri ampliatio; et permissio concessa tantummodo pro parvo loco seu parva Ecclesia, nequit extendi ad magnam Ecclesiam, cum valde maiori praedictum primae Ecclesiae. Card. Petra loc. cit., num. 21.

Tale privilegium distantiae 140 cannarum locum non habet in domibus seu hospitibus Regularium, quae non habent Ecclesiam publicam, nec in Seminariis. Card. de Luca disc. 1, num. 67, et disc. 33, num. 5, de Regularib.; Card. Petra loc. cit., num. 18; Rota part. 1 rec., dec. 676, num. 10, et in Neapolitana *Seminarii* dec. 82, num. 1 et seq., coram Du-

23

24

25

26

27

- nozz. Iun., ubi fuit resolutum, quod liceret Seminarium Nobilium erigi, dummodo non haberet Ecclesiam publicam, nec Campanas aut sepulturas, neque ibi fierent Conciones publicae, nec pro missis eleemosynae reciperentur.
- 28 Privilegium distantiae 140 cannarum est saltem pluribi usu receptum, nec tollitur per non usum in aliquibus casibus. Sic Rota part. 10 recent., dec. 337, num. 17, ubi late de observantia et usu talis privilegii, et ad hoc citat varios Doctores. Sic etiam Confect. de Privil. mendicantium, tit. 3, cap. 3; Passerin. loco cit., n. 84 et 85; Card. Petra loc. cit., n. 14, ubi affert hanc solidam rationem, quia, dicit ipse, privilegium concessum Ordini nequit amitti per non usum aliquorum Conventuum; non enim ex eo quod fuerit permissa aedificatio in uno loco, potest induci praeiudicium in alio loco, cum agatur de actu facultativo; unde potest in uno casu admitti, et in alio denegari; et nisi concurrat permissio et acquiescentia, nequit induci aliquod praeiudicium, ut relatis concordantibus, et in terminis dixit Passerinus loc. cit., num. 84 et 85, et Rota in dec. 327, num. 5 et seq., cor. Roissas, ubi de Civitate ampla Ianuae; et part. 10 recent. dec. 337, ubi referuntur varia exempla in civitate Neapolis quoad reclamationes in similibus casibus. Hinc non licet Ordinario contra huiusmodi privilegia aliquid innovare, ut rescripsit Sacra Congreg. Episc. et Regul. in Albingen. 12 Ian. 1604, sicut refert Passerin. loc. cit.,
- 30 num. 84 in fine. Neque hoc privilegium abrogatum censetur per Bullam Clementis VIII incip. *Quoniam ad instantiam*; neque per Bullam Gregorii XV incip. *Cum alias*, neque per Bullam Urbani VIII incip. *Romanus Pontifex*, neque per Bullam Innoc. X incip. *Instaurandae*; in quibus licet praescribatur forma servanda in erectione novorum Conventuum, non tamen abrogatur privilegium concessum ab aliis de distantia 140 cannarum, cum tales Pontificiae Constit. sint inter se compatibles et procedentes a diversis rationibus, ut late Rota in cit. dec. 327 et 356 coram Roissas, et part. 10 recent. dec. 37, et reassumit Passerin. loc. cit., num. 83, ac annuit Pignatell. tom. 10, con-
- 31 sult. 12, num. 4, et per tot. Contrarium tamen, scilicet privilegium 140 cannarum non esse usu receptum, tenent Sorbo in Compend. privil., verb. *Aedificare*, num. 20, in annot. vers. *Quoad dispositionem*; Tamburrin. de Iure abbat., tom. 3, disp. 5, qu. 4, num. 2 et 3; Panimol. dec. 11, num. 12, et alii. Unde videtur in hoc servanda consuetudo cuiusque
- 32 loci; arg. cap. *Cum tanto* 11 de Consuet. Mensuratio huiusmodi distantiae 140 cannarum debet fieri per aerem, non autem per terram, ut praescribitur in cit. Const. Clem. IV, incip. *Ad consequendam*, § 2.
- 33 Longitudo autem cannarum debet esse pro qualibet mensura octo palmorum, ut expresse habetur in citata Constitutione *Ad consequendam*, § 3.
- Pro aedificanda Ecclesia requiritur insuper 34 ut assignetur dos sufficiens et congrua pro iis, quae ad illius reparationem, cultum et Ministros sunt necessaria, alias aedificari nequit; Novell. 67, cap. 2, ubi statuitur: *Non aliter quempiam Ecclesiam ex novo aedificare, priusquam loquatur ad Deo amabilem Episcopum, et definiat mensuram quam deputat, et ad luminaria, et ad S. Ministerium, et ad incorrumpendae Domus custodiam et observantium alimenta; et si sufficienter habere videtur, faciat prius donationem eorum, quae futura sunt deputari, et ita Domus aedificetur*; et c. *Nemo* 9, dist. 1 de Consecrat., ibi: *Nemo Ecclesiam aedificet, antequam praefiniat, quae ad luminaria et ad stipendia Custodum sufficiant, et ostensa donatione, sic domum aedificet*; concordat can. *Placuit* 1, caus. 1, qu. 2, et cap. *Cum sicut* 8 de Consecr. Eccles. Si quis abs- 35 que dotis assignatione Ecclesiam construxerit, obligatur ad eam constituendam, eo ipso quod construxerit; can. *Piae mentis* 26, caus. 16, qu. 7, et mortuo aedificatore, tenentur eius haeredes, ut docent communiter Doctores; arg. cit. cap. *Cum sicut* 8 de Consecrat. Si autem 36 aedificator impotens esset ad ipsam dotem constituendam, et Ecclesia fuit aedificata de consensu Episcopi, eamque absque cautione vel absque dote consecravit, teneretur ipse Episcopus ad ipsam dotem praestandam, ac omnino providere de necessariis, ut obligatur ad illum providendum, quem absque titulo ordinavit; cap. 2, et cap. *Cum secundum* 16 de Praebendis, et tenet Engel lib. 3 decr., tit. 48, n. 6; Reiffenstuel ibid., num. 9, et alii passim; arg. citat. cap. *Cum sicut* 8 de Consecrat. Eccles., et ibi Glossa verb. *Consecranda*. Id tamen Epi- 37 scopus de proprio teneretur facere sine laesione Ecclesiae, quia cum id sit ei impositum in poenam, ex quo absque dote, vel sine sufficienti cautione ut dotaretur, eam permisit aedificare, et consecravit, cit. cap. *Cum sicut* 8 de Consecrat. Eccles., non debet eius delictum in Ecclesiae damnum converti, textu expresso in cit. can. *Si Episcopum* 3, caus. 16, qu. 6, ibi: *Quia delictum personae in Ecclesiae damnum non est convertendum*. Cappella 38 potest erigi sine dote, nam sufficit Ecclesiam esse dotatam; Lambert. de Iure patronatus, lib. 1, pag. 1, qu. 3 princ., art. 5; Annan. consil. 24; Bellet. Disq. Cleric., 1 p., tit. de Cleric. debitore, § 13, num. 12; Genuens. in praxi, cap. 109, num. 1; Card. Petra tom. 1 Comment. ad Constit. 2 Paschalis II, n. 85 et 91. Dummodo tamen non adsit in ea spe- 39 ciale Beneficium erectum, aut aliquod onus impositum; alias esset assignanda dos iuxta onus; Bellet. et alii mox cit. Doctores.

- 40 Dos assignanda Ecclesiae debet esse compens et sufficiens pro ipsius Ecclesiae ministris, luminariis aliisque necessariis; can. *Nemo* 9, dist. 1 de Consecrat., cuius Canonis verba cum aliis Novel. 67, cap. 2, sunt adducta supra sub num. 34, et ad rem facit expresse can. *Placuit* 1, causa 1, qu. 2, ibi: *Hoc unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius dedicit Ecclesiam, nisi antea dotem basilicae et obsequium ipsius per donationem Chartulae confirmatam accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tamquam domus privata consecratur.* Et pro cognoscenda sufficientia dotis potest etiam respectus haberi ad decimas, oblationes et alias obventiones spirituales Ecclesiae Ministris de iure competentes, ut recte docent Abbas in c. *Cum sicut* 8 de Consecrat. Eccl., num. 5; Pirhing lib. 3 decr., tit. 40, num. 6;
- 41 Reiffenstuel ibid., num. 6, et alii. Pro cognoscenda sufficientia dotis novae Ecclesiae Regularium aedificandae debent hodie attendi Decreta Sacrae Congreg. Conc. iussu Urbani VIII edita 21 Iun. 1625, et innovata ab eadem Sac. Congr. Conc. iussu Innoc. XII 23 Nov. 1697, et ab eodem Pontifice expresse confirmata die 23 Decembris eiusdem anni 1697, Const. incip. *Nuper a Congregatione*; ubi statuitur non esse congruam et sufficientem dotem pro nova Ecclesia et Monasterio erigendo, nisi inibi alii et sustentari possint ex redditibus et consuetis eleemosynis saltem duodecim Fratres aut Monachi seu Religiosi. Vide verb. *Conventus*, art. 1, n. 27, et seq.
- 42 Pro aedificanda Ecclesia requiritur ulterius ut ipsa Ecclesia noviter aedificanda non vergat in praeiudicium alterius Ecclesiae praesertim Parochialis; can. *Quicumque* 44, caus. 16, qu. 1, ibi: *Omnino providendum est Episcopo, ut aliae Ecclesiae antiquiores propter novas suam iustitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur*; cap. *Intelleximus* 1 de novi operis nunciatione, ibi: *Nulla Ecclesia in praeiudicium alterius est*
- 43 *construenda.* Hinc si ab Episcopo permittatur aedificatio Ecclesiae in praeiudicium Parochialis, potest Parochus se opponere, et a licentia concessa appellare; Barbosa de Offic. et potest. Episcop., alleg. 26, num. 5; Pax Iordan. Elucubrat. Can., tom. 1, lib. 5, tit. 8, num. 39; Guido Papa dec. 370; Seraphinus dec. 847, num. 1; Card. Petra tom. 1 Commentar. ad
- 44 Constit. 2 Paschal. II, num. 10. Si tamen in licentia concessa pro aedificatione novae Ecclesiae, quae non sit Parochialis nec Regularis, sint ab Episcopo reservata Iura parochialia, et sic non inferatur praeiudicium Ecclesiae Parochiali, tunc nec requiritur Parochi consensus nec ipse Parochus potest contradicere et aedificationem impedire, ut late probat et defendit

Card. Petra loc. cit. a num. 17 et seq., ubi solvendo fundamenta adversariorum, ostendit consensum Parochi pro constructione Ecclesiae non Parochialis a nullo iure requiri; Monacel. tom. 1, tit. 6, formul. 10, num. 8, ubi dicit, quod si in licentia concessa ab Episcopo pro construenda nova Ecclesia non Parochiali nec Regulari, praeservata maneant Iura Parochialia, non requiritur consensus Parochi, nec ipse Parochus potest se tali aedificationi opponere, ut pluries a Sacra Congregatione tum Episcop. et Regular., tum Concilii fuit decisum, quae decisiones hic litteraliter dantur prout ab ipsa ibid. sub n. 9 usque ad n. 14 afferuntur.

In una Ianuen., in qua cum nobilis mulier 45 Anna Adurna obtinisset ab Archiepiscopo licentiam parvam Ecclesiam ruri aedificandi tam pro commoditate propria, quam loci Incolentium, se opposuit Parochus S. Margaritae Narsi, causaque per viam recursus delata ad Sac. Congr. Episc. et Regul., referente Eminentissimo Sacchetto sub die 5 Sept. 1692, prodiit Rescriptum: *Concedendam esse aedificationem arbitrio Ordinarii, salvis Iuribus Parochialibus.*

In Nucerin., in qua cum vellet Dominicus 46 Cognucci aedificare publicum Oratorium in Villa Dignani, sese opposuit Parochus, non solum ob subtractionem, quam timebat, eleemosynarum, sed ob diminutionem concursus populi; sine quo nec processiones facere, nec pueros adultosque rudiores docere Doctrinam Christianam potuisset. Episcopus tamen in actu Visitationis licentiam pro constructione novae Ecclesiae concessit, nonnullis conditionibus qualificatam, et sine praeiudicio Iurium Parochialium, a quo decreto recurrente Parocho ad eandem Sacram Congregationem, et referente Eminentissimo D. Cardin. Acciajolo sub die 12 Martii 1693, responsum fuit: *Serventur disposita per Episcopum*, et idem tenuit in Placentina Oratorii 20 Maii 1697, referente clar. mem. Card. Petrucci, Parocho ac etiam Episcopo reluctantibus.

In Maceraten. Exoptans Bartholomaeus Ac- 47 cursius in oppido Montis Miloni Ecclesiam aedificare, et dotem pro illius manutentione assignare, Parochus se opposuit, qua oppositione non obstante, delata causa per viam recursus ad Sacram Congregationem Concilii sub die 10 Maii 1687, licentiam Accursio concessit: *Cum obligatione congruae dotis, et salvis Iuribus Parochialibus.*

In Theatina, Baro Ioseph Foppus pro com- 48 moditate colonorum Ecclesiam auctoritate Ordinarii ruri aedificavit, et cum vellet in ea Cappellaniam perpetuam cum onere Missarum erigere, consensum Archiepiscopi successoris non potuit obtinere, ex quo Ecclesia non esset in loco et via publica, tum quia per erectionem Cappellaniae villici propriam Parochiam dese-

ruissent, ideoque habito per dictum Baronem recursum ad eandem Sacram Congregat. Conc. propositoque, Archiepiscopo etiam informante, dubio: *An precibus Baronis esset annuendum?* die 29 Iul. 1690 responsum fuit *affirmative*.

49 In Foroliv., Caesar Maria Baratta volens fabricam publici Oratorii ruri coeptam complere, se opposuit Parochus ob proximitatem Ecclesiae Parochialis, cui oppositioni adhaerente Episcopo (qui noluit licentiam concedere) recursum habuit Baratta ad eandem Sacram Congregationem Conc., a qua audito Episcopo, et nihil, quod posset ob stare, deducto, die 16 Ianuarii 1692 fuit resolutum: *Licentiam esse concedendam sine praeiudicio iurium Parochialium*.

50 In Ravennat., quidam Franciscus Secchius ob commoditatem populi, mandavit in suo Testamento, quod ex suis bonis erigi deberet certo loco nova Ecclesia Parochialis, et pro indemnitate Parochi, a quo pars parochianorum separari debebat, legavit eidem praedium annui redditus scut. 18. Huic dispositioni acriter se opposuit Parochus ob praeiudicia suae Ecclesiae. Causaque proinde delata ad eandem Sacram Congr. Conc., propositoque dubio: *An esset facienda erectio novae Parochialis in alio loco, quam destinato per Testatorem, et sub quibus conditionibus?* prodiit, partibus informantibus, solutio: *Affirmative, et quoad locum et conditiones arbitrio Archiepiscopi*.

51 Antequam aedificetur Ecclesia debet Episcopus accedere ad locum, ubi ipsa Ecclesia aedificanda est, et ibidem publice atrium designare, Crucem figere et primum lapidem ponere; c. *Nemo Ecclesiam* 9, dist. 1 de Consecr., ibi: *Nemo Ecclesiam aedificet, antequam Episcopus Civitatis veniat et ibidem Crucem figat, publice atrium designet*; concordat Novel. 131, c. 7, et Novell. 66, ibi: *Sancimus prae omnibus illud fieri, et nulli licentiam esse neque Monasterium, neque Ecclesiam, neque Orationis Domum incipere aedificare, antequam Civitatis Deo amabilis Episcopus orationem in loco faciat, Crucem figat, publicum processum ibi faciens et causam manifestam omnibus statuens*. Et quamvis in allatis textibus expressa mentio non fiat de primo lapide ab Episcopo ponendo, Glossa tamen in can. *Placuit* 1, caus. 1, qu. 2, et alii Doctores communiter etiam de primo lapide dictos textus interpretantur. Potest autem Episcopus etiam per alium Crucem figere et primum lapidem ponere, ut docent communiter Doctores cum Barbosa lib. 2 Iuris Eccl. univers., cap. 2, num. 17; Engel lib. 3 decr., tit. 48, num. 3; Pirhing ibid., num. 3; Reiffenstuel ibid., num. 6, et Glossa in cit. cap. *Nemo* 9, dist. 1 de Consecr., verb. *Veniat*; et ratio est, quia ex regula 68 Iuris in 6: *Potest quis per alium, quod potest fa-*

cere per seipsum, eo vel maxime, quod praefati actus non pertinent ad potestatem Ordinis, sed Iurisdictionis, quam alteri etiam simplici Sacerdoti delegare potest Episcopus c. Aqua 9 de Consecratione Ecclesiae, ibi: Quia licet Episcopus committere valeat quae Iurisdictionis existunt, quae Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare. Et quoad totum consonat Pontificale Romanum, p. 2 de Bened. et imposit. primar. lapid. pro Eccles. aedificand. in urb., per haec verba: *Nemo Ecclesiam aedificet, priusquam Pontificis iudicio, locus et ambitus designetur, et quoad luminaria, quid ad Rectoris Ministrorum stipendia sufficiat, quidque ad Ecclesiae dotem pertineat, definiatur, et per eum vel eius auctoritate per Sacerdotem Crux in loco figatur, et primarius lapis in Ecclesia ponatur*.

Pro Ecclesia aedificanda sive amplianda potest 53 est cogi vicinus ad vendendam domum vel alium situm, l. *Si quis Sepulchrum* 12 ff. de Religiosis et sumptibus funerum, l. *Si locus* 14, ff. Quemadmodum servitutes amittantur, et sic communis Doctorum. Domum vicinam 54 cogitur quis vendere, etiamsi contigua non fuerit Ecclesiae, sed via publica adfuerit media; Rota d. 213, n. 5 in recent., Farinacc., p. 3; Giurba cum pluribus aliis d. 87, n. 3 et 7; Frances de Eccles. Cathedrali 6, c. 10, n. 125, et alii passim. Domus vicina compellitur 55 vendi pro aedificanda, amplianda vel reparanda Ecclesia, etiamsi fuerit perpetui fideicommissi aut maioratus; quia prohibitio non alienandi fideicommissum aut maioratum debet intelligi, nisi, ex iusta causa, contrarium Principi placuerit, ut late docet Molina lib. 1, cap. 8, a num. 28; Larea alleg. 115 per tot., unde cum causa publica Religionis sit iustissima causa, ut res ab invito auferatur, stat evidenter quod, licet domus sit fideicommissi perpetui vel maioratus, possit et debeat vendi ob aedificium vel ampliationem Ecclesiae; Barbosa in l. *Invitum* 11 Cod. de contrah. empt., n. 10; Franciscus Marcus 1 p., d. 534, n. 6. Hieronymus Leo d. 90, n. 13; Novarius de Privil. miser. pers., privil. 6, n. 5; Thoro in Summa privileg. causar. piar., privil. 237; Amostaz tom. 1, lib. 5, c. 2 de Eccles. aedificand., n. 8; Fontanella de Pact. nupt., tom. 1, claus. 4, glos. 12, a num. 25; Frances loc. cit., n. 159. Immo conclusio procedit etiamsi domus fuerit 56 alterius Ecclesiae aut alterius causae piae; Barbosa in d. l. *Invitum* 11, num. 21; Giurba d. 86, n. 16; Franciscus Marcus 1 p., d. 535, num. 6 et 7; Covarr. in 4 decr., 2 p., c. 14, n. 48; Frances l. c., n. 127 et 160, arg. c. *Apostolicae Sedis* 9 de Donat.

Ad hoc ut quis teneatur domum vel alium 57 situm vendere pro aedificanda, amplianda vel reparanda Ecclesia, quatuor condiciones requiruntur. Prima est, quod solvatur iustum pre- 58

- tium; leg. *Venditor*, § *Si constat*, ff. Comm. praedior., l. fin. ad leg. Iuliam de Annon., l. 2 Cod. Quibus ex causis servi pro proaem., l. 12
- 59 *Si quis sepulcrum* ff. de Relig. et sumpt. funer., et est communis Doctorum. Secunda est, quod adsit necessitas, quod nempe talis domus sit necessaria pro construenda Ecclesia, vel requiratur ad necessariam dilatationem Ecclesiae vel Monasterii, ut optime ponderavit Rota in Ianuens. *Domorum* 15 Maii 1615, coram Manzanedo; quae est decis. 676, part. 1 recent.
- 60 Farinacc. Tertia est, quod Domus sit contigua, et aliis vicinior, quia non licet aedificare volentibus libere eligere quas domus voluerint, sed debent accipere eas, quae Ecclesiae aedificandae vel ampliandae sunt viciniore, ut aequissime statuit Rota apud Farinacc., dict. decis. 676, ex num. 4 usque ad 7, p. 1 recent., et apud eundem part. 3 recent., decis. 213,
- 61 num. 5. Quarta est, quod talis venditio non fiat cum magno incommodo vendentis, et parvo commodo Ecclesiae aedificantis; Rota part. 1 recent. Farinacc., dec. 676, in Ianuens. *Domorum* 15 Maii 1615 coram Manzanedo, per text. in l. 1, § *Sunt qui putant*, ff. Ne quid in loco publico, et l. *Si quis sepulcrum*, vers. *Si praeses*, ff. de Relig. et sumpt. funer. Si enim ista concurrant, qui habet domum vicinam potest cogi ad venditionem; sin minus, nequaquam; sic Rota in Romana *Palatii de Comitibus*, decis. 372, part. 1 recent., et d. dec. 676, n. 6; Giurba dec. 86, n. 10; Gratianus discept. 896, n. 7; Morla in Empt. part. 1, tit. 9, qu. 91, num. 7; Fontanella de Pact. nupt., gloss. 1, part. 3, n. 120; Frances l. c., a n. 151 ad 156, cum multis aliis.
- 63 Pro reparanda corridente Ecclesia standum est specialibus locorum consuetudinibus; Abbas in cap. *Quicumque* 1 de Eccles. aedificandis, n. 3; Barbosa in d. cap. *Quicumque* 1, et in cap. *De his* 4, tit. eod.; Engel lib. 3 decr., tit. 48, num. 8; Reiffenstuel ib., n. 22; arg. cap. *Ad Apostolicam* 42 de Simonia, et
- 64 *Decrevimus* 10, caus. 10, qu. 1. Nulla speciali consuetudine in loco existente, Ecclesia debet reparari de suis redditibus; can. *Placuit* 1, can. *Priscis* 2, can. *Unio* 3, caus. 10, qu. 3; Concil. Trid. sess. 21, cap. 7, de Reformat.,
- 65 et communis Doctorum. Si Ecclesia nullos habeat redditus, vel saltem non sufficientes ad reparationem, eam reparare tenetur, si sit Parochialis, proprius Parochus, textu expresso in cap. *De his* 4 de Eccles. aedificandis, ibi: *De his qui Parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem et restitutionem Ecclesiarum cogi debent.* Et si Ecclesia non sit Parochialis, ad eam reparandam tenentur omnes in illa beneficium habentes, textu expresso in cap. *Quicumque* 1 de Eccl. aedificandis, ibi: *Quicumque Ecclesiasticum Beneficium habent, omnino adiuvent ad Eccle-*

siae tecta restauranda ipsasque Ecclesias emendandas. Si Ecclesia nullos redditus habeat, et beneficiati non nisi necessaria vel aliqua quidem superflua, sed ad reparationem insufficientia percipiant; tunc ad Ecclesiam reparandam tenentur Patroni et Parochiani, qui in illa Ecclesia Sacramenta vel alia Divina percipiunt, et in quorum gratiam est reparanda, textu expresso in Conc. Trid. sess. 21, cap. 7, de Reformat., ibi: *Parochiales vero Ecclesias etiamsi Iurispatronatus sint, ita collapsas refici et instaurari procurent ex fructibus et proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus, qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos et alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad praedicta cogant, quacumque appellatione, exemptione et contradictione remota; quod si nimia egestate omnes laborent, ad Matrices seu viciniore Ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas Parochiales, quam alias Ecclesias dirutas, in profanos usus, non sordidos, erecta tamen ibi Cruce convertendi.*

Ad reparationem Ecclesiae Cathedralis tenetur solus Episcopus, (si tamen habeat redditus superfluos, et non adsit legitima consuetudo in contrarium); Barbosa in cap. *Quicumque* 1 de Eccles. aedificandis, n. 5; Bellét. disquisit. Cleric., part. 1, de Clerico debitore, § 13, n. 12; Pirhing lib. 3 decr., tit. 48, n. 19; Reiffenst. ibid., num. 28, et communis aliorum; arg. can. *Decrevimus* 10, caus. 10, qu. 1, et can. *Quatuor* 27, caus. 12, qu. 2. Si autem Episcopus redditus superfluos non habeat, tunc ad reparationem tenentur, et compelli possunt Canonici superfluos redditus habentes, sive de suis Praebendis sive de distributionibus quotidianis aliisque rebus Capituli; arg. cap. *Ex parte sua* 4 de his quae fiunt a maior. part. Capit., et ibi Abbas num. 7, et tenent omnes Doctores mox cit. Si vero nec Episcopus nec Canonici habent redditus superfluos aut sufficientes ad reparationem, tunc Episcopus una cum Capitulo posset compellere alios inferiores Clericos ad contribuendum de suis superfluis redditibus; vel etiam posset deputare fructus Beneficiorum vacantium pro reparatione ipsius Ecclesiae; Abbas in cap. *Quicumque* 1 de Eccl. aedificandis, num. 6; Barbosa ibid., num. 5; Pirhing loc. cit., num. 19; Reiffenstuel l. c., num. 28. Ecclesia Parochialis si forte corrue-rit vel reparatione indigeat, tenetur illam resarcire Fabrica si adsit, sin minus, tenetur Parochus, non quidem redditibus suis patrimonialibus, sed ex redditibus Beneficii, si ad suam sustentationem supersint; quamquam non supersint ad sustentationem propinquorum eiusdem Parochi. Tertio loco, qui habent Beneficium Ecclesiasticum in illa Ecclesia. Quarto

loco, si Paroecia est de iure patronatus, tenetur Patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra praefixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat iuspatronatus illud. Denique ultimo loco tenetur populus, et qui in ea Paroecia habitant, etiamsi conducant domus alienas, et Dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis Bened. XIV Instit. Eccl. 100 per tot.

- 71 Quae dicta sunt de reparatione Ecclesiae, intelligenda etiam sunt de reaedificatione seu reparatione domus Episcopi, Parochi aut Beneficiati, ita ut qui tenetur ad reparationem Ecclesiae, teneatur etiam ad reparationem aedium Rectoris Ecclesiae, prout decrevit Sacra Congreg. Conc. teste Barbosa in cap. *De his 4 de Eccles. aedificand.*, num. 5; Reiffenstuel loco cit., num. 26; Pirhing loco cit., n. 16. Immo supradicti (deficientibus Ecclesiae redditibus, et contraria non extante legitima consuetudine) tenentur etiam ad procuranda et reparanda paramenta et ornamenta ecclesiastica, scilicet casulas, pluvialia, albas, calices et huiusmodi; arg. cap. *Quicumque* 1 de Eccles. aedificand., sic cum pluribus aliis tenet Barbosa in c. cap. *Quicumque*, num. 2, et in lib. 2 Iuris Eccles. univ., c. 4, num. 2; Belletus disqu. Clerical. part. 1, tit. de Clerico debitore, § 14, n. 4; Pirhing loc. cit., n. 16; Reiffenstuel loc. cit., num. 26, et alii. Ad haec facit et scire iuvat sequens recens decretum Sacrae Congregat. Conc.: *Utensilia sacra non tenetur Rector Ecclesiae subministrare illis Sacerdotibus qui in eadem celebrant ex obligatione Beneficii seu Cappellaniae. Quatenus vero permittat seu recipiat Missas adventitias in sua Ecclesia celebrari, tenetur ad dictam subministrationem. Non potest demum cogi ad admittendas Missas adventitias nisi solutis sacris utensilibus*; Sacra Congreg. Conc. in Derthonen. 6 Iul. 1726 ad 11 dub.

- 74 Hinc pro complemento huius articuli iuvat adducere, quod Ecclesiae olim quando aedificabantur, caput illarum seu Altare Maius respiciebat partem Orientalem, ut notavit Rota part. 5, tom. 1 recent., dec. 353, num. 102; Isidorus lib. 15 Etymolog.; S. Clemenis Roman. lib. 1 Constitut. Apostolic.; Paulinus ad Severum, et alii apud Baronium anno Christi 57, num. 103. Et hunc modum erigendi Ecclesias et orandi versus Orientem ex traditione primorum Christianorum probavit Gratianus ex S. Basilio in can. *Ecclesiasticarum* 5, dist. 11, derivatum a lege Mosaica, ut voluit Glos. ibid., verb. *Quae Orientem*, dicens Daniele in Babilonica captivitate oppressum versus Orientem orasse, pariformiterque Salomonem magnam sui templi molem struxisse. Nec sine suis congruentiis erigebantur Ecclesiae versus Orientem,

ut observat Archidiaconus in d. cap. *Ecclesiasticarum*, ubi octo enumerat, et Tostatus in cap. 6 Matth., quaest. 91, ubi varias adducit; quarum praecipuae hic subnectuntur. Primo igitur eriguntur et constituuntur capita Ecclesiarum versus Orientem, taliter quod existentes in ipsis versus Orientem orare necesse sit; quia cum oratio nostra dirigatur ad Deum omnipotentem in recognitionem suae supremae et divinae maiestatis, versus illam partem orare debemus, in qua ipse magis esse videtur, et quamvis ipse ubique sit aequaliter, quia tamen operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus quam in aliis, versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse videtur. Unde cum Dei Maiestas magis nobis innotescat ex gubernatione mundi ad quam praecipue confert motus Coelorum, qui ab Oriente incipit, videtur Motor esse in Oriente, adeoque versus Orientem orandum est. Secundo, oramus in Ecclesiis versus Orientem propter Paradisum terrestrem, qui a parte Orientis est constitutus; Genesi enim cap. 2, ubi nostra littera dicit *Plantaverat Dominus a principio Paradisum*, dicit littera hebraica *ab Oriente Paradisum*; et idem est, quia Oriens est principium terrae; unde quia per Paradisum terrestrem ostenditur coelestis, oramus versus Orientem, ubi est Paradisus terrestris, ut per hoc demonstramus in oratione nos petere solummodo ipsum Deum seu vitam aeternam, quae Paradisus dicitur.

Tertio, quia ascensus Christi in Coelum dicitur fuisse versus Orientem; Psalm. 67, ibi: *Qui ascendit super Coelum Coeli ad Orientem*; et etiam adventus suus ad Iudicium expectatur futurus, a parte Orientis; Matth. 24, ibi: *Sicut fulgur erit ab Oriente, et apparet usque ad Occidentem, ita erit adventus filii hominis*. Quarto, quia creditur Christum Dominum pendentem in Cruce faciem versus Orientem habuisse, ac proinde fideles versus Orientem orant, ut faciem ipsius in Cruce pendentis adorent, teste Basilio lib. de Spiritu Sancto, c. 13 et 27, quem sequitur Vasquez tom. 3, qu. 83, art. 2, disposit. 223, cap. 2, num. 19, et alii.

Apostolorum igitur et primorum Christianorum traditio, et consuetudo ista et similia attendit, ut Ecclesias erigere, et orare versus Orientem introduceret. Verum licet hic modus erigendi Ecclesias sit congruentior, non est tamen omnimode necessarius, cum respicere Orientem dependeat ex commoditate fabricae, propter quam multae reperiuntur aedificatae Ecclesiae, quae non respiciunt Orientem, unde hoc magis ad decentiam quam necessitatem spectare notavit Selva de Benefic., qu. 5 primae part. in principio, t. 15 tractatum, num. 35; Fusc. de Visit., lib. 1, c. 10, num. 7, et alii. Forma Ecclesiarum, qua a principio ex Apostolorum traditione utebantur Christiani, semper eadem

- fuit; longa nimirum, et in navis speciem, ad denotandum, quod quia in hoc mundo tamquam in mari fluctuamus, ad Ecclesiam tamquam ad navim debemus recurrere, ut in ea pericula tempestatum et omnes procellas superare possimus, et in ea tamquam in navi tuta servemur; Azorius Instit. moral., tom. 2, lib. 9, c. 3, qu. 12. Et haec forma et species navis probatur ex S. Clemente lib. 1 Constit. Apostol., cap. 61, alias 57; S. Anaclet. Papa Epist. 1 decretal., colum. 1, tom. 1 Conc., pag. 156.
- 82 Ecclesia in tres partes seu mansiones distribuitur. Prima pars seu mansio est ea quae prope Altare Maius constituitur, et solet cancellis includi, et appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*. Secunda pars est *Chorus*. Tertia et reliqua pars est illa, quae *Navis* appellatur. Prima pars quae appellatur *Sacrarium*, sive *Presbyterium*, sive *Sancta Sanctorum*, est ea mansio, quae ab Altari maiori versus Ecclesiam vergit. Et appellatur Presbyterium seu Diaconium, quia ibi sunt Presbyteri, quibus Diaconus et Subdiaconus Sacra peragentibus ministrant; cap. 1 de Vita et honestate Clericor., verb. *Sed illa pars*; Lot. de Re benefic., lib. 1, quaest. 13, a num. 18; et appellatur nobilior pars Ecclesiae, quia denotat vitam contemplativam; Coccin. dec. 142, n. 1. Licet alias omne Deo consecratum lato modo *Sanctum Sanctorum* appelletur; c. *Nulli* 3, caus. 12, qu. 1; Zabar. cons. 14 in princ.; Frances de Eccles. Cathedr.; cap. 5, num. 38; locus hic *Sacrarium* dicitur, quia in talem locum seu partem non licere ingredi nisi Ministros sacros fuit decretum in Conc. Agathens., can. 66, ibi: *Non oportet non sacros Ministros in Sacrarium, quod Graeci Diaconium appellant, ingredi*; et in Concil. Laodicensi, cap. 19, ibi: *Solis autem Ministerio Sacro deditis liceat ad Altare ingredi, et in eo communicare*. Unde non sacros homines ibidem sacrata vasa contingere non posse fuit statutum tot. tit. de Consecr., dist. 1, iuncta Glossa in c. 1, verb. *Sed pars illa*, de Vita et honest. Cleric.
- 88 Secunda Ecclesiae pars dicitur Chorus sic etymologice dictus a chorea vel corona, quia olim Clerici in modum coronae circa aras stabant, et eo modo psalmos canebant; Durand. in Rational. lib. 1, cap. 1, num. 18; Selva part. 1, qu. 5, num. 44; Gavant. in Thesaur. sacror. rit., p. 1, tit. 15, verb. *In Choro*; Brunus de Coeremoniis, lib. 5, cap. 2, et alii.
- 89 Unde Chorus significat locum, qui Clericos psallentes continet; c. *Dilectus*, extra de praebend. et dignit. in antiq.; Calvin. in suo Lexico, verb. *Chorus*, et ut ait Polyd. Virg. de Invent. rer., leg. 6, cap. 2. Chorus multorum vocibus constat, ita ut ex pluribus una reddatur, fiatque concentus ex dissonis; leg. *Cum eiusdem* 34 ff. de aedil. edict., l. *Si Chorus* 79 ff. de Legat. 2. Hinc tempore Constantis Imperatoris, Flavianus et Theodorus adversus Arianos decertantes, et in duas partes canentium Choros dividentes, ex successione Davidicam melodiam canere docuerunt, idque primum in Antiochia factum, postea in alias orbis terrarum partes propagatum, et a S. Damaso confirmatum, ut legitur in lectione 6 eius officii die 11 Decembris, et a Theodoreto, et Durand. refert Daniel de Nobilibus in disp. select., disp. 60, num. 161. Immo Selva et Durand. loc. cit., dicunt, quod Beatus Ignatius, qui post Beatum Petrum tertius Antiochenae Ecclesiae Antistes extitit, fuit primus, qui praecepit et induxit morem alternatim psalmos canendi in Antiochena Ecclesia, notantes id factum fuisse ad imitationem Angelorum et spirituum coelestium laudantium Deum quasi reciproca voluntate; et talis mos exinde propagatus fuit in Orientales Ecclesias; Spino in Spect. testam., gloss. 3 in princip., num. 66; et in Occidentali Ecclesia primus cum auctoritate S. Damasi Mediolani instituit S. Ambrosius., Barb. cum pluribus in coll. ad text. in cap. *Dolentes*, de Celebr. Miss., n. 14.
- Tertia Ecclesiae pars est Navis deserviens pro receptaculo laicorum divina officia audientium et orantium; sacras item conciones audiendo; cap. 1 de Vita et honest. Clericor., can. *Sacerdotum* 29, dist. 2 de Consecr., teste Coccino dec. 142; Lotter. d. c. 13, num. 39; Daniel de Nobilibus d. disp. 60, num. 33. In hac parte Ecclesiae olim mares a foeminis separari constituebantur; mares in dextra Navis parte sedem habebant, mulieres in sinistra; sive viri in parte australi, mulieres in boreali, ut habet Ordo Romanus de Officio Missae, Micrologus de Eccles. observ., cap. 9, ubi sic dicit: *Diaconus cum legit Evangelium iuxta Romanum Ordinem, in Ambone vertitur ad meridiem, ubi et masculi conveniunt, non ad Aquilonem, ubi foeminae consistunt*; Amalarius lib. de Divin. Offic., cap. 2; Albinus Flaccus lib. de Offic., c. *De Sabbato Sancto*; Durand. lib. 1 Rational., cap. 1, num. 46; Pignatel. tom. 7, consult. 35, num. 22, qui rationem assignatae mulieribus stationis ad Boream, viris ad Austrum dicunt esse, ut teneatur correspondentia cum Angelo, quem Ioannes vidit pedem dextrum ad mare in Austro situm protendere, sinistrum autem in terra ad Aquilonem. Et quod foeminae a viris separatae in Ecclesia starent, fuit expresse statutum ab Apostolis ipsis lib. 2, cap. 61, ut refert et tenet Barbosa lib. 1 Iuris Eccl. univ., cap. 3, num. 33, et S. Clemens Roman. lib. 2 Const., cap. 57. Et utinam hae sanctiones et antiquae praxes, ut in Ecclesiis separatae remanerent mulieres ab hominibus, servarentur adhuc nostris hinc temporibus, ne mutua eorum proximitas et promiscua statio cor a piis meditationibus sacrisque

Mysteriis verteret, et ne, ut non semel in dies accidit, studium salutis fieret perditionis occasio ⁴¹!

95 Duo praesertim in hoc articulo illustranda sunt. Alterum concernit obligationem, qua tenetur vicinus vendendi domum vel alium situm pro aedificatione vel ampliacione Ecclesiae. Alterum respicit reparationem Ecclesiae.

96 Ad primum quod attinet, fundamentum dictae obligationis vicini communiter reponitur in leg. *Si quis sepulcrum* ff. de Religiosis et sumpt. Funer.

97 Sed ut iamdudum animadverterunt (licet frustra) viri docti, nihil tale in citata lege occurrit. Regula enim iuris est, neminem invitum cogi posse ad vendendam rem suam; l. *Dudum* Cod. de Contrahend. Empt. Continere itaque debet

98 lex *Si quis sepulcrum* exceptionem mox dictae regulae, ubi agatur de aedificanda vel amplianda Ecclesia. In ea autem hoc habetur: *Si quis sepulcrum habeat, viam autem ad sepulcrum non habeat, et a vicino ire prohibeatur, Imperator Antoninus cum patre rescripsit iter ad sepulcrum precario peti et concedi solere, at quoties non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adiunctum habet.*

99 Ad textum hunc agere, apposite inquit Merend. Controvers. Iur., lib. 1, cap. 30, n. 1 et sequent.: *De concessione itineris ad sepulcrum, quod suapte natura Domino fundi modicum, immo nullum damnum affert. Raro enim homines sepulcra adeunt, ideo in huiusmodi casu locum sibi vindicat regula legis secundae, § Item Varus, ff. de Aqua pluv. arcen. Id quod tibi non nocet et mihi prodest, aequitas vult ut mihi concedatur, etiamsi iure deficiat. Ergo decisio huius textus non potest trahi ad quaestionem nostram, in qua de re vicino gravissima agitur, ut scilicet rem suam vendere cogatur. Traditum est enim extensionem de casu ad casum etiam in materia favorabili non admitti, nisi eadem prorsus ratio vigeat in utroque casu, etc. At dices, Iurisconsultum tractare de eo casu, quo iter damnum non leve afferebat Domino, quia inquit: ita tamen, ut Iudex de opportunitate loci prospiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum. Respondeo, speciem singularem non tractari ab Ulp. auctore huius textus, sed rem in abstractu exponi, et per modum regulae, ut liquet ex verbis antecedentibus, et ideo dum praedictis verbis admonet Iudicem datum ad constituendum iter, ut opportune et sine damno Domini iter constituat, id facit ut intelligat, quomodo versari debeat in hac re, ut scilicet minus quam fieri possit, Dominus fundi laedatur. Itaque veris-*

simum est, quod dixi, decisionem illius textus pendere ex eo, quod leve, immo nullum damnum concessio itineris ad sepulcrum plerumque continet; plerumque, inquam, quia licet interdum secus sit, non refert, quia in legibus id quod plerumque accidit, sequimur, non quod raro evenit, l. Num ad ea ff. de Leg., cum ll. seqq. Sed esto, textum loqui in casu, in quo damnum concessio itineris Domino fundi affert, quid tum? Ergone ad quaestionem nostram trahi poterit? Nequaquam, nam damnum quod propter concessionem itineris affertur, est longe minus, quam sit id quod affertur, cum quis cogitur rem suam vendere, non enim extensio permittitur, nisi eadem prorsus ratio vigeat, ac ita fortis, ut in lege, quae extenditur, ut constat ex scriptis, cap. 12, num. 11, lib. 3, et in proposita quaestione agnoscit Rota dict. decis. 676, num. 7 et 8. His accedit sepulcri, de quo I. C. agit, nullum futurum fuisse usum, si denegatum fuisset iter ad illud, quae circumstantia magni certe momenti fuit ad commovendum Imperatores Severum et Antoninum, ut rescriberent ad favorem Domini sepulcri, tunc enim magis urget dictamen illud naturale, quod tibi non nocet et aliis prodest, etc. Haec autem circumstantia in quaestione nostra deficit. Ergo hae species sunt valde dissimiles. Confer etiam Covarruv. variar. resol. lib. 3, cap. 14, n. 7 et seqq.

Caeterum vanum est confutare opinionem 100 hanc de obligatione, qua vicinus tenetur, vendendi domum vel alium situm pro aedificatione vel ampliacione Ecclesiae, nam ea communiter a Doctoribus et Tribunalibus recepta est. Iuvat 101 tamen haec adnotasse, ut non docte et quidem concludenter de omnibus ab ipsis Doctoribus et Tribunalibus, in hoc iudicio requisitis, de quibus agit Auctor, respondeatur contra Ecclesiam, prout servavit Rota in Melevitana Fabricae 1741 coram clar. mem. Calcagnin., tum 102 etiam ut haec opinio non extendatur ad omne id, quod est connexum Ecclesiae, prout hactenus est extensa, ut videre est apud Mastrill. decis. 280; Gizzarell. decis. 37, ibique omnes addunt, et Rot. in Compostellana Permutationis 2 Iunii 1738, § 16, coram bon. mem. Vicecom.

Quod vero concernit reparationem, ad eam 103 illi primo loco tenentur, in quos onus hoc transtulit consuetudo. Idem dic de statuto. Quomodo autem probanda in subiecta materia 104 sit consuetudo tradit Klok. de Contribut., c. 10, num. 23, et plur. sequent. Confer etiam Lan- 105 fredin. Respons. Eccles. 32, n. 13, tum Louvrex Dissert. Canon. 16, n. 5, et plur. sequent.

⁴¹ De diversis apud Christianos Ecclesiarum formis, et partibus consule Selvaggium, Antiq. Christ. To. 2, c. 2, et Fleury disciplinam populi Dei, a Zaccharia notis, et variorum dissertationibus illustratam To. 2, edit. 1782, pag. 217, seqq. ubi Ioan. Cabassutii de

veterum Ecclesiarum situ, partibus, et structura, ac Mabilonii de Ecclesiarum, seu Basilicarum forma et dispositione apud Francos Dissertationes exhibentur. (EDIT. BARB.).

- 106 Deficiente autem tam consuetudine quam statuto, facienda est reparatio ex portione, si qua extat, pro fabrica destinata: eaque non extante,
 107 ex fructibus Ecclesiae de qua agitur. Qua ratione Episcopus Ecclesiam Cathedralem, Capitulum Ecclesiam Collegiatam, Parochus Ecclesiam Parochialem, et Rector quamcumque aliam Ecclesiam reparare tenentur, nam ipsi
 108 sunt qui fructus percipiunt. Intellige tamen deducta prius ex fructibus congrua pro eorum
 109 substatione. Adi Louvrex dict. dissert. canon. 16, n. 9 et seq.
 110 Quod si deducta mox dicta congrua substatione, non supersit pro reparatione, tenentur
 111 alii, si qui sunt, qui fructus percipiunt. Solent enim decimae Ecclesiarum Parochialium ut plurimum ad alios quam ad Parochos pertinere.
 112 De obligatione autem decimatorum ad reparationem, vide quae diximus in additione ad verb. *Congrua*, art. 2. Pensionarii quoque in hoc casu tenentur ad reparationem; Rot. in Fanen. *Suppressionis* 4 Iunii 1741, cor. R. P. D. Canillac.
 113 Post hos tenentur qui beneficia in ea Ecclesia possident, deducta pariter prius pro ipsis congrua substatione ex fructibus suorum Beneficiorum; Louvrex dict. dissert. can. 16, n. 13; Rot. in Viterbien. *Contributionis onerum et expensarum* 15 Iun. 1745, § 10, cor. R. P. D.
 114 Elephantut., deinde Patroni ac demum Parochiani, si agatur de Ecclesia Parochiali.
 115 Habes et quidem ex ordine illos qui ad reparationem tenentur. At plura adhuc adnotanda sunt.
 116 De Episcopo singulare illud occurrit, quod si onus reparandi ad alios pertineat, tenetur nihilominus ipse reparare Cathedralē minitanti ruinam, reservandi sibi iure agendi contra illos; Rota cor. clar. mem. Tanar., dec. 233, num. 11.
 117 Quoad Parochum nota, quod is tenetur tantummodo reparare Ecclesiam Parochialem, non item Ecclesiam succursalem, si qua est in Parochia, nam ad eam reparandam nec Parochus

nec quicumque alius percipit fructus Parochiae, sed Parochiani illi, quorum gratia extracta est, 118 tenentur; Vanesp. Iur. Eccles. univ. part. 2, tit. 16, cap. 5, n. 17 et seq.; Wames Consil. Canonic. 511, num. 8; Peck de Repar. Eccl., cap. 24, fere per tot. De eo vero, uter teneatur ad reparationem Ecclesiae Parochialis, Parochus habitualis ne, an Vicarius perpetuus, consule Lanfredin. Respon. Eccl. 32, a n. 1 ad plur. seq.

Quod dictum est supra, Beneficiatos teneri 120 ex fructibus ad reparationem, deducta prius pro ipsis congrua substatione, id procedit si agatur de Beneficiatis illis, qui residere tenentur; Rota in Romana seu Regien. *Reparationum* 26 Aprilis 1743, § *Alterum*, et seq. cor. bon. mem. Nunez, et 4 Maii 1746, § 10, coram. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernator. De forensibus, qui praedia possident in 121 Parochia, cuius Ecclesia reparatione indiget, an ii in contributionem vocari queant, vide Klock. de Contribut., cap. 10, n. 57, et plur. sequent.

Si Ecclesia ruinam passa sit tempore Beneficiati antecessoris, uter conveniendus sit pro reparatione, successor, an haeres Beneficiati antecessoris, magna quaestio est; Consule de ea Louvrex, dissert. 16, n. 10, et plur. sequent.

De Hypotheca competenti Ecclesiae pro reparatione super bonis Beneficiati, adi Rous. De la Combe in sua Iurisp. Canon., v. *Reparatio*, sect. 6, per tot.

Additionem hanc claudat quaestio illa: An is, 124 ad quem pertinet onus reparationis, ampliandae quoque et de novo aedificandae Ecclesiae sumptum agnoscere debeat, nec ne? negant Peck. de Repar. Eccles., c. 2, num. 1 et 2, et Klock. de Contribut., cap. 10, num. 9, et plur. seqq. de illo, qui ex *testamento* vel ex *contractu* tenetur reparare; affirmant vero de eo, qui ex *iuris dispositione* ad reparationem Ecclesiae obligatus est. At absolute et quidem rectius negat Wames. Consil. canon. 513, n. 5.

ARTICULUS IV. Ecclesia quoad eius consecrationem, execrationem et reconciliationem.

SUMMARIUM. 1. Consecratio Ecclesiae quid sit. - 2. Solus Episcopus loci de iure communi potest Ecclesiam consecrare. - 3. Episcopus debet esse proprius illius Dioecesis, in cuius finibus sita est Ecclesia consecranda. - 4. Non potest Episcopus in Dioecesi aliena consecrare Ecclesiam absque permissione proprii Episcopi. - 5. Episcopus consecrans Ecclesiam in aliena Dioecesi absque permissione proprii Episcopi suspenditur per annum ab exercitio Pontificalium, et a celebratione Missarum. - 6. Consecratio tamen Ecclesiae facta ab Episcopo in aliena Dioecesi sine permissione proprii Episcopi remanet valida. - 7. Episcopus non potest delegare potestatem consecrandi Ecclesias simplici Sacerdoti, sive non Episcopo. - 8. Regulares habent privilegium benedicendi solemniiter proprias Ecclesias, ut possint in ipsis Missae celebrari ac si ab Episcopo essent consecratae. - 9. Insuper Regulares habent

privilegium, ut quilibet alius Episcopus possit consecrare suas Ecclesias, quoties Episcopus Dioecesanus ab ipsis debito modo requisitus noluit consecrare, aut id facere distulerit ultra quatuor menses. - 10. Tale privilegium non est revocatum per Conc. Trid. - 11. Ecclesiae consecrari possunt qualibet die etiam non festiva. - 12. Non possunt tamen Ecclesiae consecrari inter Missam. - 13. Hinc Episcopus peccat, si absque celebratione Missae Ecclesiam consecret. - 14. Consecratio tamen remanet valida. - 15. Ecclesiae Cathedrales, et Parochiales cum maioribus saltem Altaribus intra Annum in Civitatibus, et in Dioecesium intra biennium post earum restorationem sunt ab Episcopo consecrandae. - 16. Ecclesia semel consecrata non est iterum consecranda. - 17. Si tamen ignoretur, aut dubitetur, an fuerit consecrata, nec ne, tunc est consecranda. - 18. Ecclesia non est consecranda, nisi prius ei de dote competente provisum fuerit. - 19. Ecclesia ex toto, vel ex maiori parte simul destructa exsecratur, et indiget nova consecratione, licet ex eadem materia reaedifice-

tur. - 20. Si Ecclesia per partes successive deficiens, paulatim per partes statim reficitur, non indiget nova consecratione, quamvis tota Ecclesia successive per partes ita destruat et reficiatur, ut nulla pars de primo aedificio supersit. - 21. Unde in tali casu sufficit, si nova pars aquae benedictae aspersione exorcizetur. - 22. Si non tota Ecclesia, nec maior, sed solum aliqua minor pars eiusdem, v. g. tectum corruat, parietibus adhuc illaesis, non indiget nova consecratione. - 23. Si Ecclesia ita igne comburatur, ut parietes interiores ex toto, vel ex maiori parte sint devastati, vel abradi, quamvis non corruant, indiget nova consecratione. - 24. Quando Ecclesia ampliatur si nova pars addita sit minor veteri remanente, non indiget nova consecratione, sed sufficit quod pars nova aquae benedictae aspersione exorcizetur. - 25. Si vero pars nova esset maior veteri remanente, tunc Ecclesia esset denuo consecranda. - 26. Ecclesia pluribus casibus, et modis polluitur, ita ut indigeat reconciliatione. Primus est, quando in ea sanguis humanus in quantitate notabili per voluntariam, iniuriosam, et graviter peccaminosam actionem effunditur. - 27. Ad hoc ut Ecclesia polluitur, sanguis effusus debet esse humanus. - 28. Ecclesia efficitur polluta, sive proprius sive alienus sanguis in ipsa effundatur. - 29. Sanguinis effusio, ut polluat Ecclesiam debet esse in quantitate notabili. - 30. Et tanto minus diceretur polluta, si nullus efflueret Sanguis, quamvis in ipsa quis summa cum iniuria graviter verberaretur, etc. - 31. Immo Sanguinis effusio, quamvis sit copiosa, non sufficit, ut Ecclesia sit polluta, nisi sit causata per percussionem graviter peccaminosam. Si enim percussio fuerit levis, quamvis sanguis copiose effundatur, non ideo erit polluta Ecclesia. - 32. Si Sanguis copiose effluat de naso ex percussione violenta inter maiores quatuordecim annorum, tunc efficitur polluta Ecclesia. - 33. Effusio sanguinis ad hoc ut inducat violationem Ecclesiae debet esse plene voluntaria. - 34. Debet insuper talis effusio sanguinis ad hoc ut violet Ecclesiam, esse iniuriosa. - 35. Ut Ecclesia violetur, requiritur ulterius, quod effusio sanguinis copiose causetur in ipsa Ecclesia. - 36. Secundus casus, quo polluitur Ecclesia, est, quando in ea committitur voluntarium, et iniuriosum homicidium, sive respectu sui, sive respectu alterius, quamvis sanguis non effundatur. - 37. Ad hoc ut per homicidium polluitur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium, et iniuriosum, quia ob causale homicidium vel factum sine alterius iniuria ob iustam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae non violatur Ecclesia. - 38. Violatur tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Iudicis. - 39. Non violatur autem Ecclesia, si idem Iudex, aut quisvis alius super ipsius Ecclesiae tectum, vel ex eiusdem parietibus hominem suspendat. - 40. Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, et postea ratione eiusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia. Secus vero e contra. - 41. Si quis existens intra Ecclesiam occidat iaculo hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia. Secus vero e contra. - 42. Adducitur, et solvitur obiectio; ad n. 43. - 44. Ecclesia violatur, si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium, et ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur. - 45. Tertius casus, quo polluitur Ecclesia est, quando humanum semen in Ecclesia criminoze, voluntarie, et notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive haeretici, aut infidelis, etc. - 46. Non violatur Ecclesiam seminis effusio facta in somnis. - 47. Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum foeminarum decedens. - 48. Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie factam supra tectum Ecclesiae, vel subtus

Ecclesiam in aliqua caverna aut in aliqua Cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna, et Confessario extra Ecclesiae corpus. - 49. Violatur tamen Ecclesia per copulam coniugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem. - 50. Non violatur autem, si in ipsa habeatur copula in casu necessitatis. - 51. Quartus casus, quo polluitur Ecclesia est, quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, aut infidelis. - 52. Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis, etiamsi talis esset infans. Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium. - 53. Probabilis tamen est etiam contraria sententia de infante non baptizato filio parentum fidelium. - 54. Si in Ecclesia fuerint sepulti haeretici non denunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia. - 55. Sic nec violatur Ecclesia per sepulturam eius qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit. - 56. Omnes supra recensiti casus, in quibus fuit dictum pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici seu publice innotuerint. - 57. Si vero tales casus ab initio occulti, postea publice innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta, et necessario debet reconciliari. - 58. Effectus violationis Ecclesiae sunt, et assignantur. - 59. Si quis in Ecclesia publice polluta Missam celebrat, aut peragit Divina Officia, aut defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregulariter tamen, aut suspensus non efficitur. - 60. Si Sacerdos sciat solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua reconciliatione. - 61. Quando in actu celebrationis Missae violatur publice Ecclesia, si id contigerit ante Canonem, est statim a sacrificio cessandum; secus post Canonem. - 62. Polluta Ecclesia polluitur etiam Coemeterium ei contiguum. Secus si remotum fuerit ab eadem. - 63. Polluto autem Coemeterio, quamvis Ecclesiae contiguo, non polluitur Ecclesia. - 64. Quando sunt plura Coemeteria, polluto uno Coemeterio, aliud illi contiguum non polluitur, licet per portam de uno in aliud detur ingressus. - 65. Reconciliatio Ecclesiae pollutae si prius fuerat consecrata non potest fieri ab alio quam ab Episcopo Dioecetano, vel de eius consensu ab alio Episcopo. Nec ab Episcopo Dioecetano potest ad hoc delegari simplex Sacerdos. - 66. Affe-runtur ad haec varia Decreta. - 67. Ex privilegio, seu commissione summi Pontificis reconciliatio Ecclesiae pollutae potest fieri etiam a simplici Sacerdote. - 68. Et de facto Praelati Regulares habent tale privilegium reconciliandi Ecclesias sibi subiectas, quomodocumque violatas, etiamsi prius consecratas; aqua quidem per ipsos benedicta, si Episcopus distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua per Episcopum benedicta. - 69. Dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua per ipsos benedicta possunt uti Regulares non solum quando Sedes Ordinaria Episcopi distat duabus dietis ab Ecclesia polluta, sed etiam quando Episcopus taliter distat ratione suae absentiae, vel abest causa mortis, renunciationis, depositionis, exsilii, etc. - 70. Quaelibet dieta continet 20 milliaria Italica. - 71. Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata, sed solummodo benedicta, reconciliari potest per quemlibet simplicem Sacerdotem per solam aquae lustralis aspersionem. - 72. Neque requiritur quod aqua pro reconcilianda Ecclesia non consecrata sit per Episcopum benedicta. - 73. Coemeterium consecratur, et reconciliatur iisdem modis et ab iisdem, quibus consecratur, et reconciliatur Ecclesia. - 74-78. Cur Ecclesia semel solemni ritu consecrata, denuo consecrari nequeat. - 79-84. Quomodo possit constare de consecratione Ecclesiae. - 85, 86. De ritibus consecrationis. *Remissive.*

1 Consecratio Ecclesiae est Dedicatio eiusdem ad cultum Divinum speciali ritu facta a legitimo Ministro, ad hoc ut populus fidelis opera Religionis in ea rite exercere possit; est in re

communis. Solum Episcopus loci de iure communi potest Ecclesiam consecrare; can. *Interdicimus* 19, caus. 16, qu. 1, ibi: *Chrisma et Oleum, consecrationesque Altarium, Ordinatio*

nes Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum Parochiis manent; concordat can. Nemo 9, et can. Nullus 15, dist. 2 de consecrat., ibi: 3 Nisi in consecratis ab Episcopo locis. Episcopus debet esse proprius illius Dioecesis, in cuius finibus sita est Ecclesia consecranda; cit. can. Interdicimus 10, caus. 16, quaest. 1, et cap. Tua fraternitas 2 de consecrat. Eccles., 4 ibi: In Dioecesi tua. Non enim in Dioecesi aliena potest Episcopus consecrare Ecclesiam absque proprii Episcopi permissione; c. Episcopus 28, caus. 7, qu. 1, can. Piae mentis 25, et can. Frigentius 26, caus. 16, quaest. 7¹. 5 Et si Episcopus in aliena Dioecesi sine Dioecesani Episcopi permissione Ecclesiam consecraverit, punitur suspensione ab exercitio Pontificalium per integrum annum; Conc. Trident. sess. 6, c. 5, de Reform., et sess. 14, c. 2, et debet per eundem annum cessare a celebratione Missarum; textu expresso in can. Episcopus 38, caus. 7, qu. 1, ibi: Episcopus in Dioecesim alienam ad consecranda altaria irruere non debet. Quod si fecerit transgressor Canonum uno anno a missarum celebratione 6 cessabit. Consecratio tamen Ecclesiae facta ab Episcopo in aliena Dioecesi remanet valida; textu expresso in d. c. Episcopus, ibi: Altaris 7 tamen consecratione manente. Episcopus non potest delegare potestatem consecrandi Ecclesias simplici Sacerdoti, sive non Episcopo; textu expresso in c. Aqua 9 de consecr. Eccl., ibi: Aqua per Episcopum benedicta, Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de caetero prohibentes: non obstante consuetudine Provinciae Bracharensis (quae dicenda est potius corruptela), quia licet Episcopus committere valeat, quae Iurisdictionis existunt, quae Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare². Et sic quoad supradicta omnia Barbosa de officio et potest. Episcop. part. 2, alleg. 27, num. 1; Pirhing lib. 3 decret., tit. 40, n. 1; Reiffenstuel ibid., 8 num. 2 et 3, et communis aliorum. Ecclesiam consecrare quamvis nemo possit praeter Episcopum, possunt tamen Praelati Regulares proprias Ecclesias solemniter benedicere et ad cultum divinum deputare, ita ut possint in ipsis divina peragi Officia et Missae celebrari, ac si ab Episcopo fuissent consecratae, ut patet ex privilegio Leonis X, qui, ut refert Casarubius

in Compendio privilegiorum, verb. Benedicere, concessit: Generalibus, Provincialibus, ac Custodibus et Guardianis Fratrum Minorum pro tempore existentibus, ut omnia et singula eiusdem Ordinis et Observantiae Ecclesias, Coemeteria, Capitula et Oratoria ubicumque existentia tam recepta, quam recipienda, etc., solemni benedictione benedicere valeant. Quo privilegio gaudent etiam omnes alii Regulares vi communicationis privilegiorum, etiamsi expressam concessionem non haberent; Miranda in Manuali Praelator. tom. 2, quaest. 40, art. 1, conclus. 1; Barbosa de offic. et potest. Episc., alleg. 27, n. 44; Reiffenstuel loc. cit., n. 9, et alii passim. Insuper Regulares habent privilegium, ut quilibet alius Episcopus possit consecrare suas Ecclesias, quoties Episcopus Dioecesanus ab ipsis debito modo requisitus noluerit consecrare, aut id facere distulerit ultra quatuor menses, prout habetur in cit. Compendio privilegiorum Fratrum Minorum, et aliorum Mendicantium et non Mendicantium, ab Alphonso de Casarubios secundo edito, ubi sub verb. Altare, n. 2, sic expresse refertur: Honorius IV concessit, ut si Dioecesani requisiti a Fratribus Minoribus debita humilitate, noluerint in Ecclesiis eorum primarium lapidem ponere, ac Ecclesias vel Oratoria et Altaria sua consecrare, vel id facere ultra quatuor menses distulerint, possint praedicti Fratres per quoscumque voluerint Episcopos (gratiam et communionem Apostolicae Sedis habentes) praemissa recipere. Et idem concessum 10 fuisse a Ioanne XXII Patribus Carmelitae refertur ibid. sub verb. Benedicere, n. 3, et ex ipso Barb. loc. cit., num. 11, haec privilegia non sunt revocata per Conc. Trid. sess. 6 de Reform., cap. 5, dum statuit quod nullus Episcopus in alterius Dioecesi Pontificalia possit exercere sine ipsius expressa licentia cuiusvis privilegii praetextu, etc. Nam quantum ad hoc privilegia praedicta non censentur esse privilegia, sed Ius commune continere, dummodo licentia fuerit petita, iuxta cap. Statuimus 1 de Supplend. neglig. Praelator., et c. Nihil est 44 de Election.³

Ecclesiae consecrari possunt qualibet die etiam non festiva; textu expresso in cit. cap. Tua fraternitas 2 de consecrat. Eccles., ibi: Licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere tam diebus Dominicis quam privatis⁴.

¹ Et Concilium Calcedonense, can. 4. Idque adeo verum est, ut ne ipse quidem Vicarius Generalis Episcopi absque Episcopi sui aut iussu aut permissu consecrare Ecclesias possit, etsi Episcopus sit, neque enim in istiusmodi rebus, sed in iurisdictionis dumtaxat exercitio dioecesani sui Episcopi vices gerit, quod bene observat Sbroz. de Vicar. Episc. lib. 2, quaest. 5, n. 10, a Benedicto XIV laudatus de Syn. dioec. lib. 2, cap. 8, n. 2 (EDIT. BARBIELL.).

² Vide Benedictum XIV de Syn. Dioeces. lib. 13, cap. 15, n. 2 (EDIT. BARBIELL.).

³ Non desunt quoque exempla facultatum Abbatibus insigniorum quorundam Coenobiorum a Romanis Pontificibus factarum, ut suorum monasteriorum Ecclesias, recepto tamen prius oleo sacro ab Episcopo benedicto, consecrarent. Antiquiora nonnulla huiusmodi concessionum exempla affert Benedictus XIV de Synod. dioec. lib. 13, cap. 15, num. 3, iisque ille permotus eandem Abbati Campidonensi Monasterii facultatem concessit 12 Martii a. 1748 (EDIT. BARB.).

⁴ Cf. Pagium in Critica ad n. 335, n. 4, ubi de Ecclesiae Hierosolymitanae consecratione agit (ED. BARBIELL.).

- 12 Non possunt tamen Ecclesiae consecrari nisi inter Missam, textu expresso in can. *Omnes 3*, dist. 1 de Consecr., ibi: *Omnes Basilicae cum Missa debent semper consecrari*, et concordat can. *De Fabrica 24*, ead. dist. 1 de Consecr.
- 13 Hinc Episcopus peccat si absque celebratione Missae Ecclesiam consecret; Miranda loc. cit., conclus. 3 in fine; Azor. part. 2, lib. 9, c. 4, qu. 2; Barbosa loc. cit., n. 10; Reiffenstuel
- 14 loc. cit., num. 4, et alii passim. Consecratio tamen remanet valida; Silvester in Summa, verb. *Consecratio 2*, qu. 1; Pirhing loc. cit., num. 3, et alii mox citati. Ecclesiae Cathedralles et Parochiales cum maioribus saltem Altaribus intra annum in Civitatibus, et in Diocesisibus intra biennium post earum restaurationem, sunt ab Episcopis consecrandae; Benedictus XIII in Concilio Romano tit. 25, c. 1, ex Conc. Londinens. anno 1237, c. 1.
- 16 Ecclesia semel consecrata non est iterum consecranda; textu expresso in can. *Ecclesiis 20*, dist. 1 de Consecrat., ibi: *Ecclesiis semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi*. Si tamen ignoretur, aut dubitetur an fuerit consecrata nec ne? tunc est consecranda, textu expresso in can. *Solemniter 16*, dist. 1 de Consecrat., ibi: *De Ecclesiarum consecratione quoties dubitatur et nec certa scriptura, nec certi testes existunt, a quibus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas. Nec talis trepidatio facit iterationem, quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur esse factum*; et concordat can. *Ecclesiae 18*, ead. dist. 1 de Consecrat., ibi: *Ecclesiae vel Altaria quae ambigua sunt de consecratione, consecrantur*; et sic expresse statuit novissime Benedictus XIII in Concilio Romano tit. 25, c. 3. Ecclesia non est consecranda, nisi prius ei de dote competente provisum fuerit textu expresso in cap. *Cum sicut 8* de consecr. Eccles., ibi: *Cum non sit Ecclesia, nisi de dote provisum ei fuerit, consecranda*; et concordat can. *Placuit 1*, caus. 1, quaest. 2, can. *Nemo 9*, dist. 1 de Cons., et Novell. 66, c. 2; vid. art. antec. a n. 34 ad 41.
- 19 Ecclesia ex toto vel secundum maiorem partem simul destructa, execratur et indiget nova consecratione, licet ex eadem materia reaedificetur; arg. can. *De Fabrica 24*, dist. 1 de Consecrat., et Glossa ibid., verb. *Innovata*; et ratio est clara, quia in tali casu nec moraliter, nec physice censetur esse eadem Ecclesia; et sic tenet Abbas in cap. *Proposuisti 4* de Consecr. Eccl., n. 8; Silvester verb. *Cons.*, qu. 4;
- 20 Barbosa loc. cit., num. 13, et alii passim. Si Ecclesia successive per partes deficiens, paulatim per partes statim iterum reficitur ac reparatur, non indiget nova consecratione, quamvis tota Ecclesia successive per partes ita destruat et reficiatur, ut nulla pars de primo aedificio supersit. Et ratio est, quia quamvis ex

nova materia paulatim a primis fundamentis reficiatur, non ideo desinit esse eadem Ecclesia; sicuti patet de legione militum, quae remanet et dicitur semper eadem Legio, quamvis militibus deficientibus novi substituantur, et sic paulatim successive omnes milites renoventur; arg. l. *Proponebatur 76 ff. de Iudiciis*, l. *Quod in rerum natura 24 ff. de Legat. 1*, et l. *Si grege ff. de Legat. 1*. Tum quia dum Ecclesia paulatim et successive reficitur, magis dignum attrahit ad se minus dignum, et maior pars minorem; arg. cap. *Quod in dubiis 3* de consecr. Eccl., cap. *Si Eccl. 1*, tit. eod. in 6, et Regul. 42 Iuris in 6, ibi: *Accessorium naturam sequi congruit principalis*. Unde in tali casu sufficit, si nova pars aquae benedictae aspersione exorcizetur; arg. c. *De Fabrica 24*, dist. 1 de Consecrat.; Glossa in cap. *Ligneis 6* de consecr. Eccles., verb. *Parietibus*; et sic tenet Barbos. loc. cit., n. 19; Silvester verb. *Consecratio 2*, qu. 5, vers. *Tertius est*; Azor. part. 2, lib. 9, cap. 4, qu. 6; Engel lib. 3 decret., tit. 40, n. 2; Reiffenst. ibid., n. 12, et alii.

Si non tota Ecclesia, nec maior, sed solum aliqua minor pars eiusdem v. g. tectum corruat, parietibus adhuc illaesis, non indiget nova consecratione, textu expresso in cap. *Ligneis 6* de consecr. Eccles., ibi: *Cum parietes in sua integritate permanserint, et tabula Altaris mota, vel enormiter laesa non fuerit, ob causam praedictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuo consecrari*; et ibi Gloss. communiter recepta, quae sub verb. *Parietibus* sic praecise dicit: *Quandiu parietes integri sunt, non est Ecclesia reconsecranda, quia in parietibus consecratur Ecclesia et non in tecto*. Si Ecclesia igne ita comburatur, ut parietes interiores ex toto, vel ex maiori parte sint devastati vel abrasi, quamvis non corruant, indiget nova consecratione; can. *Ecclesiis 20*, dist. 1 de Consecrat., ibi: *Nisi ab igne exustae*; et Glossa ibid., verb. *Exustae*, et ratio est, quia in parietibus ubi sunt Cruces et inunctiones, fit consecratio, adeoque illis ex toto vel ex maiori parte devastatis seu exustis, execratur Ecclesia et indiget nova consecratione; Abbas in cap. *Proposuisti 4* de consecr. Eccles., n. 7; Azorius loc. cit., qu. 5; Reiffenstuel loc. cit., n. 13; Barbosa loc. cit., n. 18; Miranda loc. cit., art. 3, concl. 2; Piasec. in praxi nova Episcop., part. 5, n. 24, vers. 2.

Quando Ecclesia ampliatur, si nova pars addita sit minori veteri remanente, non indiget nova consecratione, sed sufficit quod pars nova aquae benedictae aspersione exorcizetur; arg. cit. can. *De Fabrica 24*, dist. 1 de Consecr., et Glossa ibid., verb. *Innovata*; Engel l. c., num. 2; Reiffenstuel loc. cit., n. 14; Azorius part. 2, lib. 9, c. 4, qu. 6 ad fin. Et ratio est eadem quae fuit adducta sub n. 20, quia

magis dignum attrahit ad se minus dignum et maior pars minorem; arg. 4 *Quod in dubiis* 3 de consecr. Eccles., et cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, et regul. 42 Iuris in 6. Unde cum maior principalis, et magis digna pars sit vetus remansa et ipsa sit consecrata, efficitur etiam consecrata minor pars et minus

25 digna et accessoria de novo addita. Si vero pars nova esset maior veteri remanente, tunc Ecclesia esset denuo consecranda; arg. cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, ibi: *Ne minus dignum maius, aut accessorium principale ad se trahere videatur*. Et hoc totum patet a pari de oleo sacro et aqua benedicta, cui si affundatur oleum non sacrum, et aqua non benedicta in maiori quantitate, quam sit quantitas sacra vel benedicta, tunc indiget nova consecratione vel benedictione. Si vero oleum non sacrum et aqua non benedicta affundatur oleo sacro, et aquae benedictae existenti in maiori quantitate, quam sit quantitas non sacra vel non benedicta, tunc non indiget nova consecratione vel benedictione, quia per commixtionem cum maiori quantitate sacra, vel benedicta efficitur sacra, vel benedicta etiam minor quantitas non consecrata vel non benedicta; arg. cap. *Quod in dubiis* 3 de consecr. Eccles., et tenet Barbosa in cit. cap. *Quod in dubiis*, n. 6; Silvester verb. *Aqua*, qu. 3; Pirhing lib. 3 decret., tit. 40, n. 9; Reiffenstuel ibid., n. 14, et alii passim.

26 Ecclesia pluribus casibus et modis polluitur, ita ut indigeat reconciliatione. Primus est, quando in ea sanguis humanus in quantitate notabili per voluntariam, iniuriosam et graviter peccaminosam actionem effunditur; can. *Ecclesiis* 20, dist. 1 de Consecr., cap. *Proposuit* 4, cap. *Si Ecclesia* 10 de consecr. Ecclesiae, et cap. unico, eod. tit. in 6. Hic tamen nota, quod ad hoc ut Ecclesia polluitur, sanguis effusus debet esse humanus, si enim fuerit cuiusvis alterius animalis irrationalis, non erit per hoc Ecclesia polluta; Glossa in cap. *Si Ecclesiam* unic. de Consecrat. in 6, verb. *Sanguinis humani*, et cum communi aliorum Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 2,

28 alleg. 28, n. 31. Ecclesia tamen efficitur polluta, sive proprius sive alienus effundatur sanguis. Si enim quis suae mentis compos ex ira vel desperatione seipsum occidat, vel se cum sanguinis effusione percutiat, Ecclesia erit polluta et reconciliatione indigebit, ut expresse dicit Glossa cit. verb. *Sanguinis humani*, in additione, ibi: *Si vir sanae mentis seipsum occidat in Ecclesia, vel vulneret irato animo ad sanguinis effusionem, ex quo publicum est, reconciliabitur*; et tenet Mar. Alter. in d. cap. *Si Ecclesiam*, vers. *Quaeritur tertio*; Sayrus de Censur. c. 17, n. 4 in fine; Barbosa loc. cit., n. 13, aliique passim; arg. c. *Contingit* 36

29 de sentent. excomm. Sanguinis effusio, ut pol-

luat Ecclesiam, debet esse in quantitate notabili, hoc enim importat verbum *Effusio*, nempe sanguinis abundantiam et copiosum fluxum, ut notat Glossa in cap. *Cum illorum* 33 de sentent. excomm., verb. *Effusionem sanguinis*, et Glossa in cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, verb. *Nota primo*, ubi sic expresse dicit: *Item requiritur, quod illa effusio sanguinis fuerit facta in magna abundantia, immo si solum essent effusae duae vel tres guttae, non diceretur Ecclesia polluta*.

Et tanto minus diceretur polluta, si nullus 30 efflueret sanguis, quamvis in ipsa quis summa cum iniuria graviter verberaretur, ut eius carnes contererentur et ossa confringerentur, quia iura sub n. 24 citata requirunt *sanguinis effusionem*, et cum sint poenalia et odiosa, non debent extendi, iuxta regul. 15 Iuris in 6, ibi: *Odia restringi et favores convenit ampliari*; et regul. 49 eod. in 6, ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda*.

Imo sanguinis effusio quamvis sit copiosa, 31 non sufficit ut Ecclesia dicatur polluta, nisi sit causata per percussionem graviter peccaminosam. Si enim percussio fuerit levis, quamvis sanguis copiose effundatur, non ideo erit polluta Ecclesia, et hoc patet cum pueri se invicem in Ecclesia percutiunt, vel pater aut magister causa correctionis modum leviter excedendo filium aut discipulum ita verberat, ut sanguis copiose e naribus fluat; per has enim et similes percussiones leviter peccaminosas non violatur Ecclesia, cum ei per istas non censeatur inferri gravis iniuria; Navarr. in Manual. cap. 27, n. 82; Marc. Anton. variar. resol. lib. 1, resol. 13, casu 6; Grass. lib. 2, c. 48, num. 25; Barbosa loc. cit., num. 36, et alii passim. Si autem sanguis copiose effluat de 32 naso ex percussione violenta inter maiores quatuordecim annorum, tunc pollui et violari Ecclesiam resolvit et iudicatum refert Marc. Ant. variar. resolut. lib. 1, resol. 112, casu 6; Gambarupt. de casibus reserv. cap. 15, casu 6, num. 9; Barbosa loc. cit., n. 36. Effusio san- 33 guinis ad hoc ut inducat violationem Ecclesiae, debet esse plene voluntaria, unde si ab amente furioso, vere ebrio, dormiente, vel aliquo casu fortuito, ut a cadente lapide et huiusmodi, causaretur et fieret in Ecclesia sanguinis humani effusio, Ecclesia non pollueretur, ut tenet communis Doctorum cum Glossa in cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecrat. Eccles. in 6, verb. *Sanguinis humani*, et Barb. loc. cit., a n. 3 ad 14. In omnibus enim supradictis deficit voluntarium, eo ipso quod nesciant quid faciant; can. *Illud* 2, caus. 15, qu. 1. Debet insuper talis effusio sanguinis ad 34 hoc ut violet Ecclesiam, esse iniuriosa; unde si quis voluntarie quidem sed non iniuriose, ex quo ob iustam v. g. sui defensionem servato moderamine inculpatae tutelae, in Ec-

- clesia aggressoris sanguinem effundat, ex hoc non erit polluta Ecclesia, ut expresse dicit Glossa communiter recepta in cit. cap. *Si Ecclesiam*, verb. *Casus*, ibi: *Requiritur quod sit effusio sanguinis humani iniuriose, imo si me defendendo effundam sanguinem in Ecclesia, non propter hoc dicitur Ecclesia polluta*. Ut
- 35 Ecclesia violetur, requiritur ulterius, quod effusio sanguinis copiosi causetur in ipsa Ecclesia. Hinc non polluitur Ecclesia, quando quis extra illam in platea v. g. in via, in turri, aut subtus in spelunca Ecclesiae percussus fugit ad Ecclesiam, et ibi copiosum sanguinem effundit. Polluitur tamen si e contra percussus graviter in Ecclesia extra illam copiosum sanguinem effundat: sic expresse habet Glossa communiter recepta in cit. cap. *Si Ecclesiam*, verb. *Sanguinis humani*, ibi: *Et si extra Ecclesiam vulneratus ad Ecclesiam fugiat et ibi sanguinem spargat, non reconciliatur Ecclesia; secus e contrario*.
- 36 Secundus casus quo polluitur Ecclesia, est quando in ea committitur voluntarium et iniuriosum homicidium sive respectu sui sive respectu alterius, quamvis sanguis non effundatur, veluti si aliquis suspendatur, aut aliter citra sanguinis effusionem violenter et cum iniuria occidatur; can. *Si motum* 19, dist. 1 de Consecrat., cap. *Proposui* 4 de Consecrat.,
- 37 et est communis Doctorum. Hic nota quod ad hoc ut per homicidium polluitur Ecclesia, debet tale homicidium esse voluntarium et iniuriosum, quia ob casuale homicidium, vel factum sine alterius iniuria, ob iustam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelae non violatur Ecclesia, sicuti sub n. 31 et 32 dictum est de sanguinis effusione. Sic cum
- 38 Glossa in cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de Consecrat. in 6. Doctores communiter. Violatur tamen Ecclesia per mortem reo illatam in ipsa ex sententia Iudicis, quia licet taliter suspensus dignus fuerit tali supplicio, fit tamen illi iniuria, cum ius habeat ne in tali loco huiusmodi vim patiatur; et insuper fit etiam iniuria loco sacro et ipsi Deo, in cuius honorem Ecclesia est specialiter dicata et consecrata; cap. *Decet Domum Domini* 2 de Immunitate Ecclesiae in 6, ibi: *Nulla inibi, scilicet in Ecclesiis, causa per laicos criminalis maxime agitetur; sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena*. Non violatur autem Ecclesia, si idem Iudex, aut quisvis alius super ipsius Ecclesiae tectum, vel ex eiusdem parietibus hominem suspendat, quia in tali casu non intra, sed extra Ecclesiam contingat homicidium. Sic post Silvestr. et Navarr. Mar. Alter. d. c. unic. de consecr. Eccl. in 6, vers. *Sed quid*; Fagundez in quinque Eccles. praecepta, praecept. 1, lib. 3, c. 14, sub n. 9, et praecept. 2, lib. 14, c. 4, n. 17; Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 28,
- 39

num. 25, et lib. 2 Iuris univ. Eccl., cap. 4, num. 18.

Si quis extra Ecclesiam mortale vulnus recipiat, et postea ratione eiusdem vulneris moriatur intra Ecclesiam, non violatur per hoc Ecclesia, quia tunc non homicidium, sed sola mors contingit in Ecclesia. E contra vero si quis intra Ecclesiam vulnus mortale recipiat, et postea moriatur extra ipsam, tunc Ecclesia efficitur polluta; quia iuxta iura n. 24 citata requiritur et sufficit, ut vulnus lethale seu lethalis percussio, a qua ipsum homicidium denominatur, contingat et fiat intra ipsam Ecclesiam, quamvis deinde ipsa mors per accidens extra Ecclesiam sequatur; Glossa communiter recepta in cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de Consecrat. Eccles. in 6, verb. *Sanguinis humani*; Navarr. in Manual. c. 17, n. 256; Fagundez d. praec. 1, lib. 3, cap. 14, num. 9; Barbosa lib. 2 Iuris Eccles. univ., cap. 4, n. 20, et de offic. et potest. Episc. part. 2, alleg. 28, n. 23. Si quis existens intra Ecclesiam, occidat iaculo

41 hominem existentem extra ipsam, non violatur per hoc Ecclesia, cum in tali casu sit verum dicere quod homicidium non sit intra Ecclesiam patratum, licet intra eandem initium sumperit. Secus vero e contra, si quis existens extra Ecclesiam, occidat iaculo hominem existentem intra ipsam, quia iam tunc verificatur homicidium patratum voluntarie et iniuriose intra Ecclesiam; Navarr. loc. cit., n. 256; Fagundez loc. cit., cap. 14, n. 11; Ugolin. de potest. Episcop. cap. 29, § 1, vers. *quarto non polluitur*; Barbosa dict. alleg. 28, n. 26, et dict. c. 4, num. 20.

Nec valet obicere quod sicuti ex novissima

42 Constitutione Benedicti XIII, incip. *Ex quo*, non gaudent Immunitate Ecclesiastica, *qui stantes in Ecclesia, vel Coemeterio interficiunt stantes extra Ecclesiam vel Coemeterium*, ita a pari sit censenda polluta Ecclesia per tale homicidium. Non valet, inquam, quia quoad privilegium Immunitatis attenditur spes, animus et fiducia, qua quis delinquit, ut ab Ecclesia defendatur et sic evadat poenam crimini condignam; id quod verificatur proprie in illo, qui cum sit intra Ecclesiam, occidit alium existentem extra eandem: et ideo fuit statutum in dicta Constitutione Benedicti XIII non gaudere Immunitate Ecclesiastica, sicuti iam ab Abbate

43 in cap. ultim. de Immunitate Ecclesiast., et ab aliis sustinebatur. Quo autem ad violationem Ecclesiae, seu ut polluta dicatur Ecclesia, requiritur, ut homicidium sit voluntarie et iniuriose patratum intra Ecclesiam; arg. can. *Ecclesiis* 20, dist. 1 de Consecr., cap. *Proposui* 4, et cap. *Si Ecclesia* 10 de consecrat. Eccles., et cap. *Si Ecclesiam* unic. eod. tit. in 6. Existens autem intra Ecclesiam, si occidat hominem existentem extra ipsam, non pa-

trat homicidium intra Ecclesiam; adeoque per tale homicidium non censetur polluta seu violata Ecclesia, nec in sacris Canonibus et Apostolicis Constitutionibus reperitur usque adhuc aliter determinatum; sicuti expresse reperitur determinatum in d. Constitutione Bened. XIII, quod tales homicidae non gaudeant Immunitate Ecclesiae, et consequenter cum simus in poenalibus et in odiosis non debet fieri extensio ultra expressa in Iure, iuxta regul. 15 Iuris in 6, et regul. 49 eod. in 6, et sic tenet Barbosa de offic. et potest. Episcop., dict. alleg. 28, n. 27 et 28.

- 44 Ecclesia violatur, ita ut reconciliatione indigeat, si quis in ipsa pro defensione Fidei homicidium et ita Martyrium intra Ecclesiam patiatur; quia iura sub num. 24 et iterum sub num. 41 citata indistincte loquuntur et sceleratius est iustum et sanctum occidere quam iniustum; can. *Si non licet* 9, caus. 23, qu. 5. Quamvis enim per martyris mortem, quatenus est passio et habet rationem Martyrii, non polluitur, sed potius consecratur Ecclesia; can. *Quamvis*, dist. 21, cap. *Fundamenta* 17 de Elect. in 6, et cap. *Gloriosus* unic. de Reliq. et veneratione Sanctorum eod. in 6, polluitur tamen per ipsum homicidium seu Martyrium, quatenus consideratur ut iniuriosa actio ex parte occidentis, cum ut talis sit revera sacrilegium et iniuriosum homicidium, sic Glossa communiter recepta in cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccl. in 6, verb. *Sanguinis*, ubi adducit sequentem versum:

Actio displicuit, passio grata fuit.

- 45 Tertius casus quo polluitur Ecclesia est quando humanum semen in Ecclesia criminose, voluntarie et notorie est effusum, sive sit hominis, sive mulieris, sive haeretici aut infidelis, sive etiam per mollitiem aut adulterium, vel sodomiam aut bestialitatem, textu expresso in c. *Ecclesiis* 20, dist. 1 de Consecrat., ibi: *Cuiuscumque seminis effusione pollutae fuerint*; et cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, ibi: *Si Ecclesiam seminis effusione pollui contingat*, et sic communis Doctorum cum Barbosa dict. alleg. 28, num. 42, et dict. c. 4, n. 22. Hic nota quod non violat Ecclesiam effusio seminis facta in somnis; Glossa communiter recepta in cit. can. *Ecclesiis* 20, dist. 1 de Consecrat., verb. *Semine*.
- 47 Nec violatur Ecclesia per pollutionem, quam quis invitus patitur, nec per menstruum feminarum decidens; Barb. cum aliis d. alleg. 28, num. 43.
- 48 Nec violatur Ecclesia per seminis effusionem etiam voluntarie facta supra tectum Ecclesiae, vel subtus Ecclesiam in aliqua caverna, aut aliqua cella, vel Choro, Sacristia, Campanili, Tribuna aut Confessionario extra Ecclesiae corpus, quia in his et similibus dicitur extra Ecclesiam contigisse: ut cum plu-

rimis ibi citatis docet Barbosa dict. alleg. 28, num. 45.

Violatur tamen Ecclesia per copulam coniugalem, si in ipsa Ecclesia habeatur extra necessitatem; quia licet copula coniugalis de se sit licita, est tamen illicita propter loci sacri circumstantiam, cui fit iniuria; arg. can. *Accusatio* 14, caus. 2, qu. 7, cap. *Ut in Domibus* 1 de Immunit. Eccles., et cap. *Decet Domum Domini* 2 eod. tit. in 6. Et facit a pari illud dictum sub n. 36 de Iudice suspendente reum intra Ecclesiam, quo casu quamvis poena mortis sit crimini condigna, et ideo per se licita, propter tamen loci sacri circumstantiam redditur illicita et iniuriosa, et ideo polluta censetur Ecclesia; arg. cit. cap. 2 *Decet Domum Domini* de Immunit. Eccles. in 6. Si autem copula coniugalis habeatur in Ecclesia in casu necessitatis, quia v. g. coniuges causa belli, vel ex alia causa diu cohabitare debent in Ecclesia, propter quod adest periculum incontinentiae, tunc ad ipsum vitandum est licita copula coniugalis etiam in Ecclesia, si aliter extra ipsam haberi non possit; sic Silvester verb. *Consecratio* 2, quaest. 5; Covarruv. de Sponsal. part. 2, c. 7, § 2, n. 3; Richard. in 4, dist. 32, art. 3, qu. 1; Lessius de Iust. lib. 5, cap. 3, dub. 12, n. 85; Pirhing lib. 3 decret., tit. 40, num. 13; Reiffenstuel ibid., num. 22, et cum pluribus aliis Barbosa dict. alleg. 28, n. 48.

Quartus casus quo polluitur Ecclesia est quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus vitandus, scilicet publice denunciatus, aut notorius Clerici percussor, aut infidelis; de excommunicato stat textus expressus in c. *Sacris* 12 de Sepulturis, et in cap. *Consuluisti* 7 de consecr. Eccles., ibi: *Coemeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit, reconciliatione erunt aspersione aquae solemniter benedictae, sicut in dedicatione Ecclesiarum fieri consuevit*; de infideli tenet communis cum Barb. in c. *Ecclesiam* 27, dist. 1 de Consecr., et patet clare ex cit. can. *Ecclesiam in qua Paganus* 27, et can. *Ecclesiam, in qua mortuorum cadavera* 28, dist. 1 de Consecrat. Hinc nota quod Ecclesia polluitur per sepulturam infidelis; etiamsi talis esset infans, ut tenet communis Doctorum cum Pasqual., qu. 582. Immo probabiliter polluitur etiam per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium, quia talis infans est infidelis saltem negative; sic tenet Glossa, Hostiens., Tabiena, Armilla, Angel. Rodriq., Piasec., Suarez, Avila, Azorius, Fagundez, Reginaldus, Layman, Coninch., Castropal., Lessius, Dicastill., Amicus, uterque Lugo, Quarti, Delbene et alii, quos citat Pasqualig. qu. 584, et etiam sic tenent Pirhing lib. 3 decret., tit. 40, num. 14; Reiffenstuel ibid., n. 21. Nisi tamen in utero matris defunctus cum matre sepeliatur, quia

tunc non censeretur polluta Ecclesia, ex quo partus antequam edatur mulieris portio sit vel viscerum; l. 1 ff. de Ventre inspiciendo; Pirhing loc. cit., n. 14; Reiffenstuel loc. cit., n. 21.

- 53 Azorius, Layman et alii passim. Sunt tamen plures alii, ut Paludanus, Sayr., Ugolinus, Iordan., Bordon., Alan., Passerin. et alii, qui sustinent per sepulturam infantis non baptizati filii parentum fidelium non pollui Ecclesiam, quia infantes non baptizati censentur tales, quales sunt parentes, et Iura odiosa intelligi debent de illo, qui positive est infidelis saltē professione parentum; quae revera opinio non caret sua probabilitate.
- 54 Si in Ecclesia fuerint sepulti haeretici non denunciati nominatim, etiamsi alias notorii, non censetur violata Ecclesia, nec indiget reconciliatione, quia cum non teneamur eos evitare in vita, nisi nominatim denunciati sint, ita neque eos tenemur vitare post mortem; Layman in Theolog. moral. lib. 1, tract. 5, part. 2, cap. 4, num. 9; Iordan. de Re sacra tom. 1, lib. 5, tit. 11 de benedict. Coemet., n. 127; Pirhing loc. cit., n. 13; Reiffenstuel loc. cit., n. 21; Antonell. de Loco legali lib. 1, c. 9, n. 16; La Croix lib. 6, part. 2, n. 286;
- 55 Navarr., Gobat, et alii. Sic nec etiam violatur Ecclesia per sepulturam eius, qui in duello decessit, nisi denunciatus fuerit, quia licet duellantes ultra excommunicationem priventur etiam ecclesiastica sepultura, ut in Conc. Trident. sess. 25 de Reform., cap. 19, et in Constit. Clementis VIII, incip. *Illius vices*; ex tali tamen prohibitione praecise non sequitur, ut Ecclesia polluatur si contra fiat. Vide tamen ad rem, quae a Bened. XIV in sua Const. incip. *Detestabilem* noviter statuuntur quoad decessos in duello, quam Constitutionem habes superius verb. *Duellum*, art. 2. Sicuti etiam non polluitur per sepulturam aliorum quibus est interdicta ecclesiastica sepultura, ut sunt Usurarii, Interdicti et alii similes, nam in poenalibus et odiosis non est facienda extensio nisi in iure habeatur; l. apud Labeonem, § *Si communem*, ff. de Iureiur., l. *Si quis servum* ff. de Serv. corrup., c. *Is qui* 18 de Sentent. excommun. in 6, c. *Odia* 15, et cap. *In poenis* 49 de Reg. Iuris in 6, et sic tenent Iordan. d. tract. de Re sacra, tom. 1, lib. 5, tit. 12, num. 126; Layman, Pirhing, Reiffenstuel, Antonell. loc. cit.; Engel lib. 3 decret., tit. 40, n. 12; Zoesius ibid., n. 11; Navarr., Suarez et alii.

NOTA ROMANI THEOLOGI

Post emanationem Bullae Benedicti XIV incipientis *Detestabilem, ac divina naturalique ratione damnatum*, etc., falsa evidenter deprehenditur Auctoris sententia, quia sustinet non violari Ecclesiam per sepulturam eius qui in duello decessit, nisi is denunciatus fuerit. Quam

in rem adducere satis est verba praeaudatae Constitutionis Pontificiae, quae sunt huiusmodi: *Praeterea simili motu et auctoritate discernimus ac declaramus, sepulturae sacrae privationem a Sacrosancta Tridentina Synodo infligam morientibus in loco duelli et conflictus, incurrendam perpetuo fore etiam ante sententiam Iudicis a decedente quoque extra locum conflictus ex vulnere ibidem accepto, sive privatim indictum fuerit, ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta poenitentiae signa dederit, atque a peccatis et censuris absolutionem obtinuerit; sublata Episcopis et Ordinariis locorum*, etc. Ex quibus verbis satis liquido constat, quod si quem ex duello defunctum in Ecclesia sepeliri contingeret, etiam ante sententiam Iudicis pollueretur Ecclesia, nam is esset excommunicatus non toleratus, ac per huius sepulturam Ecclesia violatur, ut docet Antoine Tract. de Eucharistia cap. 3, qu. 8, num. 4.

RESPONSIO AUCTORIS AD THEOLOGUM.

Praefatam Constit. incip. *Detestabilem*, iam a me integram allatam fuisse in Supplementis ad verb. *Propositiones damnatae*, in prioribus editionibus et in praesente, ad verb. *Duellum* superius dixi. Poterit igitur lector eam percurrere, atque ex ea corrigere si quid minus recte exscripsi ante illius promulgationem.

Omnes recensiti casus, in quibus fuit dictum 56 violari, seu pollui Ecclesiam, requiritur quod sint publici seu publice innotuerint; arg. cap. *Significasti* 5 de Adulter., ubi vis ponitur in publica detectione, ibi: *Publice*, et tenet Glossa communiter recepta in cit. cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, verb. *Pollui*; Barbosa de offic. et potest. Episcop. alleg. 28, num. 37; Pirhing lib. 3, tit. 40, num. 22; Reiffenstuel ibid., num. 22; Suarez disp. 81, sect. 4, vers. 2, et alii passim. Qui enim secreto polluunt, etiam si adessent duo vel tres testes, non inferunt necessitatem reconciliationis, ut est apud Abb. in cap. *Significasti*, num. 2 de Adult., quem sequuntur Armil., Navarr., Ostiens. et alii apud Episc. Maraviglia Leg. 348 *Prudentiae Episcopalis*. Et ratio est quia Ecclesia non iudicat de internis; arg. cap. *Tua* 34 de Simonia, et can. *Erubescant* 11, dist. 32, ibi: *De manifestis loquimur, Secretorum autem cognitor Deus et Iudex est*. Si vero tales casus ab initio occulti, 57 postea publice innotescant, ex eo tempore debet Ecclesia haberi pro polluta et necessario debet reconciliari, quia ex tunc bona fama Ecclesiae perditur et aestimatio communis contraria subintrat; Silvester verb. *Consecratio* 2, quaest. 5, § *Tertius casus est*; Azor. part. 2, lib. 9, cap. 5, qu. 2; Pirhing et Reiffenstuel loc. cit., et alii passim.

- 58 Effectus violationis seu pollutionis Ecclesiae sunt tres. Primus est, quod Ecclesia polluta non potest consecrari antequam reconcilietur, et pollutionis causa amoveatur; can. *Ecclesiam* 27, et can. *Ecclesiam* 28, dist. 1 de Consecrat., cap. *Si Ecclesia* 10 de consecr. Eccl.; Barbosa lib. 2 Iuris Eccl. univ., cap. 4, n. 32. Secundus est, quod in Ecclesia polluta, vel in eius Coemeterio contiguo non potest sepeliri ullus defunctus, donec reconcilietur; textu expresso in cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, ibi: *Unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri*. Tertius effectus est, quod in Ecclesia polluta non possunt nec Divina Officia nec Missae celebrari; can. *Sicut* 11, can. *Nullus* 14, can. *Ecclesiam* 27, et can. *Ecclesiam* 28, dist. 1 de Consecrat., cap. *Ecclesia* 10 de consecr. Eccl.
- 59 Si quis in Ecclesia publice polluta Missam celebrat, aut alia peragit Divina Officia seu Defunctum sepelit, peccat quidem mortaliter, irregularis tamen aut suspensus non efficitur, quia nulla poena invenitur expressa in Iure contra eos qui talia agunt in Ecclesia polluta, antequam reconcilietur, adeoque non inducenda; arg. cap. *Is qui* 18 de Sentent. excomm. in 6, et cap. *Odia* 15 de Regul. Iuris eod. in 6; Henric. 1. 9 de Missa cap. 27, § 7, et lib. 13 de Excommunic., cap. *Si*, § 5; Silvester verb. *Consecratio*, qu. 9; Barbosa de offic. et potest. Episcop. alleg. 28, n. 54; Abbas in cap. *Si Ecclesia* 10 de consecr. Eccles., n. 4; Engel lib. 3 decr., tit. 40, n. 22; Ugolin. de Irregul. lib. 1, cap. 1, n. 1, et alii plures apud Barb. loc. cit., et lib. 2 Iuris Eccles. univ., cap. 4, n. 33; Fagnan. lib. 5 decr., in c. *Tuarum* 11 de Privileg., n. 4. Si Sacerdos sciat solum ex Sacramentali Confessione Ecclesiam esse pollutam, poterit in ea licite celebrare, neque opus est aliqua reconciliatione; arg. cap. *Significasti* 6 de Adult., et aliis iuribus cit. sub n. 54, et sic tenent communiter Doctores cum Sayr. de Censuris lib. 5, c. 16, n. 10, et Barbosa
- 60 cit. alleg. 28, n. 41. Quando in actu celebrationis Missae violatur publice Ecclesia, si id contigerit ante Canonem, est statim a Sacrificio cessandum; si post Canonem, est prosequen-

dum; sic expresse Rubrica Missalis tit. *de Defectibus in Ministerio ipso occurrentibus*, ibi: *Si Sacerdote celebrante, violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa, si post Canonem, non dimittatur*.

Polluta Ecclesia, polluitur etiam Coemeterium ei contiguum; secus si remotum fuerit ab eadem; cap. *Si Ecclesiam* unic. de consecr. Eccles. in 6, ibi: *Si Ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione contingat, ipsius Coemeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum, unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si in remotum fuerit ab eadem*. Polluto autem 63 Coemeterio, quamvis Ecclesiae contiguo, non polluitur Ecclesia; cit. cap. *Si Ecclesiam*, ibi: *Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto Coemeterio, quamvis Ecclesiae contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta, ne minus dignum maius, aut accessorium principale ad se trahere videatur*. Quando sunt plura 64 Coemeteria, polluto uno Coemeterio, aliud isti contiguum non polluitur, licet per portam de uno in aliud detur ingressus; cit. cap. *Si Ecclesiam*, ibi: *Non unum sed plura Coemeteria esse noscuntur, quae quamvis sibi cohaerentia, pariete tamen medio seiunguntur; ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum*.

Reconciliatio Ecclesiae pollutae si prius fuerat consecrata, non potest fieri ab alio, quam ab Episcopo Dioecesano, vel ex eiusdem assensu aut commissione ab alio Episcopo; non autem potest Episcopus Dioecesanus ad hoc delegare simplicem Sacerdotem; textu expresso in cap. *Aqua* 9 de consecr. Eccles., ibi: *Aqua per Episcopum benedicta Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus; per Sacerdotes simplices hoc fieri de caetero prohibentes, non obstante consuetudine Provinciae Bracharensis, (quae dicenda est potius corruptela) quia licet Episcopus committere valeat quae iurisdictionis existunt, quae Ordinis Episcopalis sunt non potest inferioris gradus Clericis demandare* ¹. Et quod Ecclesiae consecratae, et Coemeterii reconciliatio non possit fieri 66

¹ Ad hoc doctrinae caput, quod in hac insigni Decretali Gregorii IX continetur, quae praeterea duobus aliis in locis, nimirum hoc Art. 4, n. 7, atque Art. 3, n. 52, a cl. nostro Auctore profertur, pauca quaedam scitu opportuna haec adnotare supervacaneum non ducimus; ubi et ad cumulationem huiusce argumenti, quod in hoc Articulo versatur tractationem, adnectendam curabimus insignis cuiusdam casus resolutionem.

Edicatur itaque in hac Decretali, uti patet, Episcopum posse committere alteri Episcopo reconciliationem Ecclesiae pollutae, non vero simplici presbytero; quia Episcopus committere minime valet ea, quae ad Ordinem spectant Episcopalem, inferioris Ordinis Clericis. Qua quidem in re optima proponitur Regula ad dignoscenda quanam ab Episcopo demandari possint inferioris Ordinis Clericis. Etenim illa omnia quae ad iurisdictionem spectant Episcopalem, quaeque Episcopus adsequitur ipsa Confirmatione, cap. *Transmissa* 5 de Electione etc. haec posse delegari aliis inferioris gradus Clericis nullatenus dubitandum. Huiusmodi autem essent potestas cognoscendi causas, iudicandi, instituendi, conferendi beneficia, atque id genus alia. Secus vero dicendum erit de his, quae ad potestatem ordinis spectant; uti est E. G. Clericorum Ordinatio, consecratio Virginum, consecratio Altarium, aliaque huiusmodi, de quibus Leo I in can. *Quamvis* 4, distinct. 68, apud Gratianum; quae ab Episcopis simplici Presbytero, aut alteri inferioris Ordinis Clerico committi non posse, unanimi consensu tradunt Canonum Interpretes.

Huiusce porro discriminis ratio inde repetenda est; quia nimirum iurisdictionis potestas sola voluntate et verbo committitur, et revocatur, sive fuerit delegata,

nisi per Episcopum Dioecesanum, vel per alium Episcopum de consensu ipsius, et non per simplicem Sacerdotem, decrevit pluries Sacr. Rit. Congr. et signanter in Placentina 19 Maii 1607, in Cameracensi 9 Februarii 1608, et in Aretin. 67 9 Aprilis 1633. Ex privilegio seu commissione Summi Pontificis reconciliatio Ecclesiae pollutae potest fieri etiam a simplici Sacerdote. *Est communis*, et habetur ex Sacr. Congreg. Rit. quae in Placentina 19 Maii 1607 decrevit non posse simplicem Sacerdotem reconciliare Ecclesiam consecratam pollutam sine licentia Sedis 68 Apostolicae. Et de facto ex privilegio a Leone X concessio Generalibus, Provincialibus, Custodibus et Guardianis Fratrum Minorum possunt ipsi, alique Praelati Regulares Ecclesias sibi subiectas quomodocumque violatas, etiam prius consecratas, reconciliare, aqua per ipsos benedicta, si Episcopus, qui illam benedicat, distet ultra duas dietas, alias debent uti aqua per Episcopum benedicta. Tale privilegium habetur in compendio privilegiorum Fratrum Minorum et aliorum Mendicantium et non Mendicantium

ab Alphonso de Casarub., secunda edit., sub verb. *Benedicere*, § 4, et refert Sayr. de Cens. l. 5, c. 16, n. 31, et de eo testantur passim Doctores, et signanter plures citati a Barbosa dict. alleg. 28, n. 64. Immo Rodriguez tom. 1 69 qq. Regul., quaest. 16, art. 6, quem sequuntur Barbosa et alii, vult posse Regulares uti dicto privilegio reconciliandi Ecclesias aqua per ipsos benedicta, non solum quando Sedes ordinaria Episcopi distat duabus dietis ab Ecclesia polluta, sed etiam quando Episcopus taliter distat ratione suae absentiae, vel abest per mortem, renunciationem, depositionem, exilium, etc. Quaelibet dieta continet 20 milliaria italica iuxta Glossam in cap. *Nonnulli* 28 de Rescript., verb. *Ultra duas dietas*, arg. l. 3 ff. de verb. signific., quam Glossam sequitur Barbosa loc. cit., num. 64, cum pluribus aliis ibi a se adductis.

Si Ecclesia polluta non fuerit consecrata, 71 sed solummodo benedicta, reconciliari potest per quemlibet simplicem Sacerdotem per solam aquae lustralis aspersione; c. *Si Ecclesia* 10

sive ordinaria, cap. *Super Quaestionum* 27, § *Intentionis* et § *Porro*, de Officio Iudic. Deleg. Et leg. *Iudicium* ff. de Iudiciis. Collatio vero Sacramentorum non confertur sola voluntate et verbo, sed facto opus est; quia necessaria est visibilis unctio, et exterior, quae est signum interioris et in corde, cap. unic. de Sacr. Unctione. Ita Glossa in laud. cap. *Aqua*, verb. *Iurisdictio*. Quod etiam luculentioribus verbis expressit D. Thomas, cum docuit duplicem esse spirituales potestatem, aliam Sacramentalem, aliam vero Iurisdictionalem; Sacramentalis, quae nim. confertur per aliquam Consecrationem; potestas autem Iurisdictionalis ex simplici *inunctione hominis confertur* 2-2, q. 3, art. 3.

Hunc itaque actum, atque ius reconciliandi Ecclesiam pollutam ad Episcopalis Ordinis potestatem pertinere declarat, atque decernit Pontifex in adducta Decretali; ideoque a simplici Presbytero, etiam praecedente Episcopi delegatione, peragi non posse. Et licet, si secus fieret, reconciliatio, ipsa nullius roboris esset reputanda, uti sentit Glossa in laud. cap. *Aqua*, verb. *Iurisdictio*, et verb. *Toleramus*; demandante tamen Summo Pontifice huiusmodi reconciliationem, per simplices etiam Presbyteros fieri posse, communiter docent Theologi, ac Canonum interpretes. Quare non tam ex natura rei, sed potius ratione prohibitionis ac praecepti potestatem reconciliandi pollutas Ecclesias Episcopis privative factam suspicarer.

Id quidem rectissime sancitum occurrit velut vestigium antiquae Disciplinae. Haec enim sollemnis et publica Ecclesiae reconciliatio, cum figura esset publicae et sollemnis reconciliationis animae per peccatum pollutae; quemadmodum isthaec sollemnis Poenitentium reconciliatio per neminem, nisi per Episcopum fiebat, ita et Templi reconciliatio, quae ut per solum Episcopum fieret Ecclesiae canonibus decretum fuisse constat. Van-Espen Part. II, sect. 2, tit. seqq. de Aedificand. consecrand. etc., cap. 4, num. 21, etc.

Illud etiam quaeri poterit; num scilicet vis consuetudinis legitimae inductae dispositioni huiusce Decretalis derogari possit; ut per simplicem etiam Presbyterum, obtenta tamen delegatione ab Ordinario, atque adhibita aqua ab Episcopo benedicta, quam vocant *Grogorianam*, possit Ecclesia polluta reconciliari; licet ibidem consuetudo contraria, veluti *corruptela* damnetur. Ita sane respondet ac docet cl. Pontas in suo Dictio-

nar. Respons. ad Cas. 17, verb. *Ecclesia*, qui ibidem adserit ad reconciliationem Ecclesiae pollutae non esse absolute necessarium personale Episcopi ministerium; atque in multis Galliae Dioecesibus usum obtinere, ut satis sit pro hac coere monia peragenda Sacerdotem ab Episcopo deputari. In Belgio quoque testatur Van-Espen reconciliationem Ecclesiae consecratae passim fieri per Sacerdotes ab Episcopis delegatos. Num vero istud ex privilegio a Romana Sede concessio habeant, Episcopi Belgii, ut possint ad hanc functionem simplicem etiam Sacerdotem delegare, quemadmodum testatur Innocentius IV in hanc Decretalem, Pontificem pluribus Episcopis hoc privilegium indulsisse, se ignorare fatetur Van-Espen l. c.

Demum breviter inquirendum, quidnam agendum Parocho, si haec aut similis facti species eveniat. Oborta forte rixa in Ecclesia inter duas mulieres, altera in alteram tanto impetu insiluit, eiusque fauces tanta vi compressit, ut pene illam ad mortem redegerit. Semianimis itaque relicta in Ecclesia, atque inde in vicinam domum delata, iudicio Medicorum de ipsius vita conclamatum, brevi creditur moritura. Dum itaque mortis eventus expectetur, atque suspensus haereat, quid interea temporis Parocho erit agendum?

Resp. Praeter cessationem a Divinis Officiis, nihil praeterea molendum, donec mortis aut valetudinis eventus adhuc pendeat suspensus. Neque enim accedendum statim ad reconciliationem Ecclesiae, cum nondum pollutionis maculam contraxerit; cum nulla sanguinis effusio in Ecclesia contigerit, tantum obitu mulieris adveniente pollui poterit Ecclesia, qui obitus nondum accidit. Praeterea, si post huiusmodi reconciliationem mulieris mors eveniat, iterum erit Ecclesia reconcilianda cum prior reconciliatio peracta in ecclesia nondum polluta nullius penitus momenti erit habenda; si vero sanitati mulier restituetur, risu forte excipienda foret publica et sollemnis reconciliationis coere monia antea peracta. Quapropter, uti diximus, expectandus rei eventus, cessando tantum interea a Divinis Officiis. Quod si illa e vita excedat, protinus erit Ecclesia reconcilianda. Ita olim respondit cl. Cabassutius in simili facti specie suam sententiam rogatus, eiusmodi responsionem inseruit in: sua Theor. et Prax. Iur. Canon. lib. V, cap. 21, n. 16. Et Pontas in Dictionar. Cas. Conscient., verb. *Ecclesia*, cas. 9 (EDIT. NEAP.).

de consecr. Eccles., ibi: *Si Ecclesia non consecrata, cuiuscumque semine fuerit aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur*, et sic Glossa communiter recepta, ibi, verb. *Lavetur*. Neque requiritur quod
 72 aqua pro reconcilianda Ecclesia non consecrata sit per Episcopum benedicta: debet enim statim, etiam irrequisito Episcopo, a Rectore Ecclesiae, vel alio Sacerdote aqua lustrali lavari seu reconciliari, ut praescribit cit. textus: *Aqua protinus exorcizata lavetur*; quod non posset protinus fieri, si Episcopi licentia, benedictio, aut auctoritas esset expectanda et exorcismus aquae per Episcopum esset faciendus, nec haberetur iustus finis intentus a Canone: *Ne divinae laudis organa suspendantur*, ut cit. cap. *Ecclesia*, recte advertunt Doctores. Aliter loquitur citatus Maraviglia leg. 348 Prud. Episc. Iuxta ipsum enim poterit etiam Ecclesia consecrata polluta, ex permissione Episcopi, aut illius Vicarii ablui aqua benedicta per simplicem Sacerdotem, adhibitis ordinariis benedictionum precibus, et postea poterunt intra eam divina officia celebrari, sicuti prius, donec per Episcopum consecratur. Contra vero, si Ecclesia tantum benedicta et non consecrata polluitur, sufficit ordinaria quidem reconciliatio per simplicem Sacerdotem, sed ex mandato Episcopi, ex c. fin. de consecr. Eccles. iuncta Glossa.

73 Coemeterium consecratur et reconciliatur eisdem modis, et ab eisdem, quibus consecratur et reconciliatur ipsa Ecclesia; arg. cap. *Consuluisti* 7 de Ecclesiae consecrat., et cap. *Si Ecclesiam* unic. eod. tit. in 6; et Pontificalis Romani, ex quo eodem ritu consecratur Ecclesia et Coemeterium: ita tenet communis Doctorum cum Silvestr. verb. *Coemeterium*, qu. 1; Pirhing loc. cit., n. 30; Reiffenstuel loc., cit., n. 29.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

74 Facile est rationem reddere, cur Ecclesia semel solemniter ritu consecrata denuo consecrari haud possit, quocumque etiam enormi crimine
 75 polluta. Consecratio enim templi materialis repraesentat consecrationem templi spiritualis per baptismum, atque hac ratione ritus istius consecrationis ad similitudinem rituum huius spiritualis consecrationis sunt plures inducti.
 76 Quo factum est, ut sicuti templum spirituale
 77 semel per baptismum consecratum, licet postmodum per peccatum fuerit violatum, haud

potest iterato per baptismum consecrari, ita nec templi materialis sollemnis consecratio huic spiritualis templi consecrationi respondens iteranda est. Vide decretum, quod sub nomine
 78 Concilii Nicaeni, licet falso, refert Gratian. dist. 68, can. 3, et rursus dist. 1 de Consecr., can. 20.

Quomodo autem constare possit de consecratione Ecclesiae, non inutilis investigatio est: *Per unum Testem, qui dicat fuisse consecratam sive de visu sive de auditu, vel per notam in libris Ecclesiae vel pariete, sive tabula marmorea, quia tunc sufficiunt semiplenae probationes quando nemini fit praeiudicium*; ita apposite ait Zoes. in decret. lib. 3, tit. 40, n. 1 in addit.

Sin autem de consecratione minime constet, 80 vel dubia ea sit, consecranda est Ecclesia; eodem modo ac reiterari potest baptismus, si dubium sit, an is valide sit collatus, ut sub nomine Concilii Meldensis habetur can. 18, dist. 1 de Consecr.

Consecrari vero denuo potest Ecclesia, si 81 ipsa vel in totum, vel ex maiori parte destructa fuerit, quod quando evenisse dici possit, recte explicat Auctor a n. 19 ad plur. seq. Hic vero non est praetereundum, quod saeculo XI persuasum fuit, principali Altari everso, totam Ecclesiam esse consecrandam. Fun- 83 data autem fuit persuasio haec in Canone falso Higino Papae adscripto; vide dist. 1, can. 19 de Consecr., tum haec a sancto Anselmo lib. 3, epist. 159, reddebatur ratio. *Altare*, aiebat, 84 *non fit propter Ecclesiam, sed Ecclesia propter Altare, et ideo violato principali Altari, iam non videtur esse Ecclesia, quia non est illud propter quod Ecclesia constituitur et consecratur. Quapropter quum illud fit novum, recte videtur cum eo consecrari, per quod recipit ut sit Ecclesia*. At sub finem saec. XII haec disciplina mutari coepit, uti constat ex decretali Alexandri III in cap. 1 de consecrat. Eccles.

De ritibus, quibus tum antiquitus usa est, 85 tum in praesens utitur Ecclesia in consecratione, confer Bohemer. in decr. lib. 3 tit. 40, fer. per tot. De mystico vero ipsorum signi- 86 ficatu adi Durand. in Ration. divin. offic. lib. 1, cap. 6; Remigium apud Marten. t. 3 de Antiqu. Ecclēs. Ritib., lib. 2, cap. 13, pag. 242 et seq., et Honorium Scriptorem saeculi XI in Sacramentario edito a Bernardo Pezio tom. 2 Thesaur. anecdot. novissim., part. 1, c. 100, pag. 339 et seq.

ARTICULUS V. Quoad varia miscellanea Ecclesiam concernentia.

SUMMARIUM. 1. In Ecclesia servitus prospectus vel transitus haberi non potest sine Indulto Apostolico. Et sic nec Cryptae et aditus subterranei ad ipsam. - 2. Hoc indultum saepe petentibus denegatur. - 3. Talis prohibitio vim habet etiam in eo qui habet ianuam cor-

respondentem in Domo Parochi Ecclesiae contigua. - 4. Immo nequidem Ducibus et Marchionibus id permitti potest. - 5. Unde non debet Ordinarius permittere, ut ab Ecclesiis sit ingressus, transitus et prospectus in privatas aedes neque super Ecclesias esse cameras etc. - 6. Nisi tamen in limine foundationis Ecclesiae Fundator, seu aliquis insignis Benefactor sibi reserverit ius habendi prospectum seu ingressum in ipsam.

7. Sedilia propria ponere in Ecclesiam nemo potest absque facultate Rectoris Ecclesiae, et invito Episcopo, et si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore et Episcopo removeri. - 8. Ex tolerantia tamen vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiae possunt Laici acquirere Ius retinendi sedilia in Ecclesia, non quoad dominium vel proprietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad libitum Rectoris et Episcopi. - 9. Hinc non possunt Laici praedicta sedilia, seu scamna, aut eorum partem, seu eorundem usum, locum, aut situm aliis cedere, donare, aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consensus accedat. - 10. Consensus Episcopi non requiritur expressus, sed sufficit tacitus. - 11. Unde non potest Episcopus, sicut nec Rector Ecclesiae Laicis auferre huiusmodi ius, si ab initio passus est eos habere, seu retinere Sedile in aliquo Ecclesiae loco. - 12. Nisi sic exposceret servitium, vel commodum Ecclesiae, vel Laicus praetenderet habere illud Ius, quoad proprietatem. - 13. Quando lis est inter privatos, super competentia loci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali possessione absque novitate. - 14. Locus in Ecclesia possessus videntibus et patientibus Rectore, toto Clero, et hominibus loci, sicuti acquiritur per decennium, ita praescribitur per immemorabile. - 15. Adeoque nemini permittitur in praeiudicium huiusmodi Iuris quaesiti ponere novam sedem ante veterem. - 16. Nec potest poni nova sedes ante veterem etiamsi sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed ea intacta assignetur alteri locus ante illam. - 17. Neque hoc casu praevaleret oblatio facta, per assignatarium Ecclesiae pauperi. - 18. Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione praeeminentiae, interdicta censetur situatio cuiuscumque alterius sedis, ex qua praeiudicium praeeminentiae primi inferatur. - 19. Dummodo tamen locus primus assignatus in communi hominum aestimatione reputetur aliorum omnium primus; ita ut consuetudo inibi sedendi suum operari non possit effectum praeeminentiae si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior. - 20. Et dummodo primus assignatarius cum Iure sedendi in certo loco acquisiverit etiam Ius prohibendi, ne alius locus superior alteri assignari possit. - 21. Ius autem sic prohibendi, ut acquiratur, requiritur, quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni. - 22. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo loco non inferitur ad Ius prohibendi ne alteri in diverso, et etiam praestantiori concedatur Sedes, et sepultura. - 23. Neque hoc modo praeiudicatur habenti certum locum in Ecclesia, prout esset si a loco iam quaesito amoveretur. - 24. Contra amoves sedilia agi potest actione iniuriarum etiamsi amovens esset Administrator. - 25. Si antiqua forma Ecclesiae immutetur in aliam structuram, sedilia Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine quo reperiebantur ante immutationem fabricae, vel in loco aequo digno. - 26. Ius habendi talia sedilia, vel sepulchra in Ecclesia concessum alicui familiae vel descendantibus, extincta familia transit ad haeredes extraneos, nisi taxative con-

cessum fuisset illis de familia dumtaxat, vel solis descendantibus. - 27. Sedilia non possunt in Ecclesia ita collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, et alia indecora oriantur. - 28. Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, nemini sub gravibus poenis licere declaratur, exceptis dumtaxat Personis Regalibus. - 29. Affertur decretum generale Sac. Rit. Congr. prohibens laicis osculum Evangeliorum intra Missam, usum Baldachini in Ecclesiis, et assistentiam in Presbyteriis. - 30. Affertur quoad hoc aliud Decretum generale. - 31. Hinc eadem Sacra Congregatio mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium iuxta designationem porrectam a Magistro Caeremoniarum, non obstante quod Magistratus reperitur in possessione, et allegaret alterius loci congrui deficientiam. - 32. Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum tapeti, aut stratus. - 33. Afferuntur quoad haec varia resoluta dubia. - 34. Afferuntur quoad haec et alia varia decreta. - 35. Quae decreta, non obstante quod partes reclamarent, fuit sancitum esse omnino observanda. - 36. Qualis honor debeat Prae-lato Praesidi Provinciae, declaratur. - 37. Dedicationis Ecclesiae Festum potest ab Episcopo ex iusta causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam alienorum Officiorum. - 38. Sanctis antiqui testamenti possunt dedicari Ecclesiae. - 39. Musica est de Iure permessa in Ecclesia. - 40. Episcopus potest prohibere, quod in Ecclesia non canantur in Musica nisi verba sacra, devota et ecclesiastica. - 41. Episcopus potest prohibere non obstante quacunque in contrarium consuetudine, ne in Ecclesiis, et Oratoriis publicis canatur Musica, lingua vernacula, quantumvis cantunculae et verba spiritualia sint. - 42. Episcopus non potest prohibere Musicis, neque Officialibus Ecclesiarum, quod Musicam non canant nisi vocato Magistro Cappellae Cathedralis. - 43. Est decretum generale S. C. esse tolerandam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium praesertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. - 44. Propter Ecclesiae reverentiam possunt expelli artifices prope illam obstreperantes, ac Personae infames, et sordidae eius Divina Officia perturbantes. - 45. Stabulum prope Ecclesiam construi prohibetur. - 46. Competit Ecclesiae privilegium removendi stabulum, aliave loca sordida, tam ratione foetoris, quam indecentiae. - 47. Et praecipue si supra stabulum sit etiam aedificatum foenile, quod sit contiguum, vel annexum Ecclesiae, vel Monasterio. - 48. Datur hic Epistola Encyclica ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos et alios Italiae Insularumque adiacentium Ordinarios iussu Clementis XI conscripta, qua illis veneratio ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur. - 49. An possint in Ecclesiis fieri ludi Theatrales, et Repraesentationes, seu comediae? ad n. 52. - 53-55. Citantur Auctores de Iuribus honorificis, quae in Ecclesia Laicis praestari debent.

- 1 Nemo potest habere fenestram, per quam prospectus, nec portam, per quam transitus habeatur in Ecclesiam, sine indulto Apostolico, ut pluries declaravit Sac. Congr. Episcop. et Regul. et signanter in Casertana 8 Iunii 1646, in Cusentina 14 Decembris 1646, in Hortonen. 11 Iunii 1655, in Veronen. 15 Iunii 1655, in
- 2 Alexandr. 14 Novembris 1659. Immo iniungitur Episcopo, ut cryptas et aditus subterraneos a domibus privatorum ad Ecclesias, et loca immunia claudere faciat; S. Congr. Immunit. in Aquilana 9 Martii 1632, l. 2 decr. Pauluc., pag. 115. Quod indultum saepe petentibus denegatur, ut in Andrien. et Telesina

5 Martii 1619, et in Pisaurien. 3 Oct. 1692. Talis prohibitio vim habet etiam in eo, qui 3 habet ianuam correspondentem in Domo Parochi Ecclesiae contigua, ut declaravit eadem Sacra Congregatio Episc. in Faventina 17 Februarii 1619, in qua casus ita propositus erat: *Episcopus Faventinus, cum in visitatione Ecclesiarum Parochialium quasdam Privatorum domus, Parochorum Domibus contiguas, et Ianuas ex quibus in eorundem Parochorum Domibus accessus patet, habentes invenisset; illarumque Domini easdem Ianuas per multum temporis spatium possedissee praetenderent; ut in posterum eaedem Ianuae mutari debeant,*

decrevit. Quo per Sanctissimum audito, Decretum huiusmodi probavit et executioni mandari ordinavit.

- 4 Immo nequidem Ducibus et Marchionibus id permitti posse declaravit eadem Sacr. Congr. 5 Martii 1619, his verbis: *Non si concede nè anche a' Duchi ed a' Marchesi di aprire fenestre che rispondano in Chiesa, per ascoltare da quelle la Messa ed i divini officii*; neque quoad portas, idque etiamsi extaret longa consuetudo et essent patroni, ut in una Faventina 15 Februarii 1619, his verbis: *Si devono murar le porte, per le quali dalle case contigue si può entrare nella Chiesa, non ostante i Padroni siano soliti per lungo tempo tenerle aperte*. Unde non debet Ordinarius permittere, ut ab Ecclesiis sit ingressus, transitus vel prospectus in privatas aedes, neque super Ecclesias esse Cameras, vel loca ad habitandum, dormiendum, vel deambulandum absque licentia Sedis Apostolicae, alias debent interdici, donec hae servitutes removeantur; ut saepe decrevit eadem Sacr. Congr. Episc. praesertim in Hieracen. 26 Iulii 1613, in Melphiten. 2 Oct. 1626, in Neapolitana 13 Apr. 1646, et in Hortonen. 11 Iunii 1655. Nisi tamen in limine foundationis Ecclesiae Fundator, seu aliquis insignis Benefactor, sibi reservaverit Ius habenti prospectum seu ingressum in ipsam. Quia in tali casu ne Laici a foundationibus retrahantur, cum possit Episcopus Leges et conditiones, etiam Iuri communi contrarias admittere, iuxta communem DD. sententiam, teste Ricc. dec. Cur. Archiepisc. Neapol. 29 per tot., part. 1; Ciarlin. contr. 53, n. 48; Lotter. de re benefic. lib. 1, qu. 32, n. 3; Tondut. qu. Benefic. tom. 1, part. 1, cap. 5, n. 5; posset Ecclesiam cum hac lege fundatam, valide huic servituti subicere; Lotter. dict. qu. 32 per tot., et praesertim num. 15 et 16; Monacell. part. 1, tit. 6, formul. 10, n. 18; vide verb. *Porta*, et verb. *Prospectus*.
- 7 Sedilia seu scamna propria ponere in Ecclesia nemo potest absque facultate Rectoris Ecclesiae, et invito Episcopo, et si ab aliquibus apponantur, possunt a Rectore et Episcopo removeri, maxime quando sunt causa rumoris, et impediunt functiones et celebrantes, ut pluries tenuit Sacr. Congr. Episc. et signanter in Ianuens. 7 Aprilis 1583, in Camerinen. 12 Ianuarii 1588, in Sarzanen. 21 Novembris 1623, in Recanatens. 10 Februarii 1645, in Narniens. *Terrae Carbii* 8 Maii 1693, et Sacr. Congr. Rituum in Vintimilien. 10 Decembris 1694, in Fundana 5 Octobris 1697, et in Verulana 9 Septembris 1698. Ex tolerantia tamen vel licentia Episcopi, seu Rectoris Ecclesiae possunt laici acquirere Ius retinendi sedilia seu sedendi in Ecclesia, non quoad Dominium vel proprietatem, sed solum quoad usum revocabilem ad libitum Rectoris et Episcopi, ut in terminis
- 8

huiusmodi sedilium tradunt Ugolin. de potest. Episc. c. 17, n. 7; Pignat. tom. 9, cons. 147, n. 12; Antonell. de Loco legali lib. 1, cap. 3, n. 54; Monacell. part. 1, tit. 5, form. 8, n. 4; Fusc. de Visitat. lib. 1, c. 26; Moron. tom. 1, resp. 51, n. 33, ac plene Odofred. in responso de hac re edito, quod refert et sequitur Diana part. 10, tract. 10, resol. 64, et Passerin. de Homin. Statu tom. 2, qu. 187, art. 5, cap. 6, n. 379, ac declaravit Sacr. Congreg. Episcop. 28 Iunii 1583, in haec verba: *Non si dee permettere quella proprietà de' luoghi, che alcuni si persuadono di avere nelle Chiese, quasichè loro fossero Ereditari, come sono le Case e le possessioni che si comprano*. Et idem resolutum fuit in Anagnina 5 Septembris 1665. Hinc non 9 possunt Laici praedicta sedilia seu scamna, aut eorum partem, sive eorumdem usum, locum aut situm aliis cedere, donare aut quoquomodo concedere, nisi Episcopi consensus accedat; Sacr. Congr. Conc. 5 Septembris 1665.

Consensus Episcopi non requiritur expressus 10 sed sufficit tacitus; Vivian. de Iure patronatus lib. 3, c. 2, n. 55; Antonell. de loco legali lib. 1, cap. 3, n. 56; Rota dec. 787, part. 1 divers. Unde non potest Episcopus, sicut nec 11 Rector Ecclesiae laicis auferre huiusmodi Ius, si ab initio passus est eos habere, seu retinere sedile in aliquo Ecclesiae loco; arg. cap. *Quod semel* 21 de Regul. iuris in 6, ibi: *Quod semel placuit amplius displicere non potest*; Giovagnon. consil. 8, n. 22, lib. 2; Gratian. discept. forens. cap. 210, n. 46, et sequent. Ciarlin. contr. forens. cap. 210, n. 16, 18 et 25; Antonell. loc. cit., n. 68; Sacr. Congr. Episc. in Assisiens. 22 Martii 1604, in Acheruntina 4 Iunii 1608, in Tarentina 8 Decembris 1645. Nisi sic exposceret servitium vel commodum 12 Ecclesiae, vel laicus praetenderet habere illud Ius quoad proprietatem, quia tunc non censetur acquisitum Ius irrevocabile, cum usus sedilium, quem laici habent in Ecclesia, proveniat ex benignitate, tolerantia et ex gratia revocabili eiusdem, non autem Iure, ex quo valeant, ipsa Ecclesia nolente, servitutum seu quasi possessionem manutenibilem acquirere, ut fuit ponderatum a Sacr. Congr. Rituum in Fundana 5 Octobris 1697, et in Verulana 6 Septembris 1698, et bene distinguit et probat Passerin. de Statu homin. t. 2, quaest. 187, art. 5, c. 6, n. 379; Giovagnon. d. consil. 8, n. 19 et seqq.; Ciarlin. loc. cit., n. 37 et seq.; Paris. consil. 149, num. 25, lib. 4; Monacell. part. 1, tit. 5, form. 8, n. 5.

Quando lis est inter privatos super compe- 13 tentia loci, qui sunt in possessione, sunt manutenendi in tali possessione absque novitate, Sacra Congr. Episc. in Imol. 6 Martii 1692. Locus autem in Ecclesia possessus videntibus 14 et patientibus Rectore, toto Clero et hominibus loci, sicuti acquiritur per decennium, ita

praescribitur per immemorabilem; Rota part. 18, 15 tom. 2 recent., dec. 781, n. 7. Adeoque nemini permittitur in praeiudicium huiusmodi iuris quaesiti ponere novam sedem ante veterem; Rota ibid., n. 9; Paris. d. consil. 149, n. 8, et alii; Sacr. Congr. Episcop. in Acheruntina 4 Iunii 1608, in Tarentina 8 Decembris 1645. Quinimo pro manutentione sedis veteris cum sua antiqua praeeminentia competit possidenti interdictum *Uti possidetis*; Rota ib., n. 10; Giovagnon. d. consil. 8, n. 12, lib. 2; Gratian. disc. 110, n. 26; Ciarlin. contr. 119, num. 54, atque etiam alia remedia magis executiva et violenta, ut notat Bald. in l. *Observ.*, § *Antequam* in princip., ff. de offic. procur.; Menoch. consil. 51, n. 41; Gratian. mox cit. discept. 110, n. 16; Rota ibid., n. 11.

16 Nec potest poni nova sedes ante veterem, etiamsi sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed, ea intacta, assignetur locus alteri ante illam. Et ratio est clara, quia cum tota vis in sola praeeminentia consistat, nihil refert ad solvendum praeiudicium primi, quod eius sedes non fuerit amota, quia paria sunt, vel quod fuerit mutata et posita infra aliam, vel quod ea firma manente alia fuerit collocata supra ipsam, iuxta communem hominum aestimationem, quia secundus sedendo inter personas eiusdem ordinis, inferior primo in eodem ordine semper reputatur ad text. in cap. *Solitae* de maiorit. et obed.; Add. ad Greg. dec. 411, sub n. 5, § *Verum*, vers. *Et potissimum*; Rota part. 1 recent., dec. 3, n. 2 et 3; et bene ponderavit eadem Rota p. 18, t. 2, 17 decis. 781, num. 19 et 20. Neque hoc casu praevallet oblatio facta per assignatarium Ecclesiae pauperi, quia licet eius indigentia sit causa sufficiens, ut in ea assignetur Laico locus pro sede et sepultura, ut tradit Adden. ad Greg. praecit., dec. 145, n. 10, cum tamen Ecclesia sit cultrix iustitiae, huiusmodi assignationes non permittit cum alterius praeiudicio, ut declarat Rot. ibid. allegata in Calaguritana *Sepulturae* cor. Manzanedo inter rec. dec. 561, part. 4, tom. 1 recent., et part. 18, tom. 2, d. dec. 781, n. 21 et 22. Ius enim sedendi in certo loco Ecclesiae alicui quaesitum, eidem per supervenientem oblationem alterius tolli non potest; Bald. cons. 91, num. 3 in fin., lib. 4 decr., in cap. ult. sub n. 13 de constit., cum aliis apud Gratian. discept. 465, n. 17; Rota coram Bich. dec. 33, et p. 19, tom. 2 recent., dec. 474, n. 20, per supradictam rationem, quod Ecclesia tamquam iustitiae cultrix ius alicui quaesitum auferre non debet.

18 Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione praeeminentiae interdicta censetur situatio cuiuscumque alterius sedis, ex qua praeiudicium praeeminentiae primi inferatur; Rota part. 19, tom. 2 recent., dec. 474, num. 11. 19 Dummodo tamen locus primus assignatus in

communi hominum aestimatione reputetur aliorum omnium primus, ita ut consuetudo inibi sedendi suum operari non possit effectum praeeminentiae, si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior, iuxta dec. 865, num. 7, part. 4 divers., et d. part. 19, t. 2 recent., dec. 474, n. 12. Et dummodo primus 20 assignatarius cum iure sedendi in certo loco acquisiverit etiam ius prohibendi, ne alius locus superior alteri assignari possit, prout requiritur in quocumque actu tendente ad impediendum exercitium libertatis; Rip. in cap. *Cum Ecclesia Sutrina* num. 68 et 151 de Caus. possess. et prop.; Rolan. cons. 22, n. 27, lib. 2; Postius de Manut. observ. 40, n. 30 in fin.; Rota dict. decis. 474, n. 13. Ius autem sic prohi- 21 bendi ut acquiratur, requiritur quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquirerit prohibitioni, iuxta tradita per Rotam coram Buratt. dec. 312, n. 9, et dict. dec. 474, n. 15. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo 22 loco non infertur id ius prohibendi, ne alteri in diverso, et etiam praestantiori concedatur sedes et sepultura, ut in proposito dixit Rota dec. 127, n. 5 in fin., coram Duno sen., et dict. dec. 474, n. 16. Neque hoc modo prae- 23 iudicatur habenti certum locum in Ecclesia, prout esset si a loco iam quaesito amoveretur; Rota part. 19, tom. 2 rec., dict. decis. 474, n. 17, 18 et 19.

Contra amoventes sedilia agi potest actione 24 iniuriarum, etiamsi amovens esset administrator Ecclesiae; Postius in tract. de Manut. observ. 73, num. 62, et observ. 18, n. 25; Antonell. de Loco legali lib. 1, cap. 3, num. 6. Si antiqua 25 forma Ecclesiae immutetur in aliam structuram, sedilia seu scamna Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine, quo reperiebantur ante immutationem fabricae vel in loco aequo digno; Card. Petra tom. 2 Comment. in Constit. 3. Coelest. III, num. 11; Ursaya tom. 7, part. 1, discept. 18 per tot.; Rota in Pampilonen. *Iuris sedendi*, decis. 117, post Posth. de Manut. et dec. 378, p. 2 recent. Ius ha- 26 bendi talia sedilia vel sepulcra in Ecclesia concessum alicui familiae vel descendantibus, extincta familia transit ad haeredes extraneos, sicut et Ius patronatus gentilitium in tali casu ad extraneos haeredes transiret, nisi taxative concessum fuisset illis de familia dumtaxat vel solis descendantibus; Ancharan. cons. 81; Calderin. cons. 4 de Iure patron.; Vivian. in prax. Iurispatr. lib. 4, cap. 9, n. 1 et seq.; Antonell. de Loco legali lib. 1, c. 3, num. 69; Card. Seraphin. dec. 364, n. 2 et seq., et dec. 378 per tot. Sedilia non possunt in Ecclesia ita 27 collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, et alia indecora oriantur; S. Pius V in Constit. incip. *Cum primum Apostolatus officium*.

Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, ne- 28

mini sub gravibus poenis licere declaratur, exceptis dumtaxat personis Regularibus; Clemens XI, part. 3 sui Bullarii, decr. 1 Congr. Caeremon., ibi: *Proposito in Sacra Congregatione Caeremoniali quodam abusu inter alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, eadem Sacra Congregatio ad eum omnino tollendum die 30 currentis anni 1701 decrevit: Non licere cuicumque personae quovis gradu, conditione ac dignitate insignitae (ipsis personis regalibus tantum exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, et si secus actum fuerit, immediate cessandum fore a divinis. Quod nisi servetur, Rectores, caeterosque Ecclesiarum ministros, ipso facto excommunicationis poenam, aliasque arbitrio Sacrae Congregationis incurere, eamque Ecclesiam, in qua talis abusus permissus fuerit, habendam esse pro interdicta.*

Et facta per me Prosecretarium relatione Sanctissimo Domino Nostro, Sanctitas Sua decretum praefatum approbavit; nec non promulgari, ac executioni tradi, et in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit die 3 Octobris 1701.

- 29 Affertur decretum generale Sacrae Rit. Congr. prohibens Laicis osculum Evangeliorum intra Missam, usum Baldachini in Ecclesiis, et assistantiam in Presbyteriis. Cum pluries Sacra Rituum Congregatio inhaerendo decretis alias editis, et signanter in Lucerina die 22 Novembris 1664, 28 Sept. 1675 et 13 Martii 1688, declaraverit: *Nullo modo dandum esse Evangelium ad osculandum saecularibus, etiam Praesidi in celebratione Missarum; necnon eis prohibuerit usum Baldachini in Baren. 5 Martii 1667 et 17 Iunii 1684, Marsicen., Pelignanen. et Militen 5 Martii 1667, Hieracen. die 2 Octobris 1683, et Bitecten. 23 Sept. 1684. Ac insuper denegaverit assistantiam in Presbyterio, et specialiter in Materanen. 24 Ian. 1665, Melphitana 15 Iunii 1665 et Baren. 29 Novembris 1677 et 22 Februarii 1687. Eminentissimi et Reverendissimi DD. Cardinales eidem Sacrae Congreg. praepositi, mandarunt ut praedicta decreta prohibentia personis saecularibus osculum Evangelii, usum Baldachini et assistantiam in Presbyterio, renoventur, et copiae illorum transmittantur Archiepiscopis et Episcopis, eisdem iniungendo, ut illa intimari faciant Superioribus Ecclesiarum suae Dioecesis tam saecularibus quam Regularibus, et in casu transgressionis procedant etiam contra Regulares, auctoritate eiusdem Sacrae Congregationis, ad poenam interdicti. Et ita decreverunt etc.*

Die 13 Martii 1688.

- 30 Aliud decretum generale Sacrae Rit. Congr. die 22 Aprilis, referente Eminentissimo et Reverendissimo D. Cardinali Columna Ponente, stetit in decisis die 13 Mart. 1688, et quoad

Baldachina, non tantum illorum usum, verum etiam retentionem, tam in Presbyterio quam extra, in eodem decreto comprehendi declaravit. Et ad effectum, ut memoria pereat similis abusus, mandavit ut iniungatur Archiepiscopis et Episcopis Regni Neapolitani, quod hastas, gradus, suppedanea et quaecumque alia signa Baldachini ab Ecclesiis suarum Dioecesium, tam saecularium quam regularium remove faciant, et quoad Ecclesias Regularium procedant ad interdicta, et contra inobedientes ad censuras auctoritate Sacrae Congr. ead. die 22 Apr. 1690, quod et confirmavit Sanctissimus eodem die, et anno 1690.

Hinc ead. Sac. Congr. Rit. in una Amerina 31 Sedilium 16 Mart. 1697 confirmata 12 Septembris 1699, mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium iuxta designationem porrectam a Magistro caeremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, et allegaret alterius loci congrui deficientiam. Et Magistratum laicum non posse 32 in Ecclesia habere retentionem sive usum tapeti aut stratus declaravit d. Sac. Congreg. Rit. in Baren. 2 Sept. 1690, in qua respondit: *Concedendum esse Magistratui Baren. scamnum sive sedile ligneum sine suppedaneo, panno coopertum, tam in Ecclesia Cathedrali quam in omnibus aliis Ecclesiis saecularium et regularium extra Presbyterium, quod decretum iterum approbavit in Aprutina 6 Oct. 1696 in respons. ad 8, in qua fuerunt proposita et resoluta sequentia dubia:*

1. An et quotuplici ductu sit thurificandus D. Praeses Regius Provinciae Aprutinae dum assistit Missae cantatae, quae solemniter celebratur? 33

2. An sit thurificandus eodem tempore, quo thurificatur Episcopus, et quatenus post, an ante vel post Canonicos?

3. An eidem Praesidi dandum sit osculum Evangelii, et quatenus affirmative, an eodem tempore, quo Evangelium osculandum datur Episcopo, et a quo sit dandum?

4. An eidem Praesidi sit dandum osculum pacis eodem tempore, quo datur Episcopo, et quo instrumento, atque an ante vel post Canonicos?

5. An Domini Regii Auditores Regiae Audientiae Terami possint, dum assistunt officiis divinis, sedere in sedibus coramineis cum brachiorum appodiis, et habere stratum cum pulvinari, stante quod prius tempore quo alia vice aderat in civitate Tribunal Regiae Audientiae, sedebat in scamno ligneo nucis cum postergali et suppedaneo, quod quidem scamnum adhuc extat in Ecclesia?

6. An Magistratui Terami debeatur thurificatio duplici vel unico ductu, et a quo sit thurificandus?

7. An Episcopus possit concedere Magistratui

inferiori, quod thurificetur duplici ductu contra formam Caeremonialis?

8. *An possit Magistratus Terami habere et tenere scamnum in Ecclesia cum postergali, suppedaneo, genuflexorio et brachiorum ap-podio?*

Quibus dubiis relatis Sac. Congreg. Rit. respondit:

Ad 1. *Duplici ductu.*

Ad 2. *Negative quoad primam partem, et quoad secundam servetur Caeremoniale lib. 1, cap. 23 in fin.*

Ad 3. *Negative.*

Ad 4. *Post Episcopum dandum esse osculum pacis iuxta Caeremoniale lib. 5, cap. 24.*

Ad 5. *Dilata, et videatur de solito.*

Ad 6. *Servetur solitum.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Detur decretum in Baren. 2 Septembris 1690.*

34 Et in alia Camerin. subortis inter Episcopum et Magistratum controversiis de associatione in solemnitatibus, de appositione stratus, de manuum lotione, de Gubernatoris sede et accessu, sub die 21 Febr. 1699, mandavit servari sequentia:

« I. Magistratus in solemnioribus festivitatibus a Caeremoniali praescriptis, absente Gubernatore, habita hora a Magistro Coeremoniarum seu ab alio Ministro, ad Palatium Episcopi usque ad portam cubiculi, quod dicitur Anticamera, accedere debet, et Episcopum Cappa indutum ad Ecclesiam comitabitur: peractis functionibus ad portam maiorem eiusdem Palatii pariter comitabitur, et Episcopus monitus de adventu Magistratus statim ei obviam procedet, et ad Ecclesiam perget.

« II. Praesente vero Gubernatore obviam procedet Episcopo egredienti usque ad portam palatii ipsius Episcopi, et in accessu ad Ecclesiam Gubernator erit ad sinistram Episcopi, et idem in recessu servabitur.

« III. E conspectu Altaris SS. Sacramenti factis inter se debitis salutationibus, Episcopus ad genuflexorium strato et pulvinari ornatum preces effundet, et hinc inde ad latera Canonici, Gubernator vero et Magistratus ad consueta eorum sedilia pergent, ibique genuflexi versus Altare Sanctissimi Sacramenti orabunt, et quando Episcopus ad Chorum perget, stantes ipsum transeuntem salutabunt, et idem ordo servandus erit, etiam absente Gubernatore.

« IV. Si vero Episcopus ad Ecclesiam per parvam portam perget, Magistratus ad eandem portam accedere et comitare debebit.

« V. Magistratus non debet genuflectere supra panniculum, quod omnino prohibuit Sac. Congreg. die 9 Nov. 1669.

« VI. Nulla Canonice assistentia debetur Episcopo, quando ad Ecclesiam accedit, et per

eam incedit, dum est cappa indutus; secus vero quando est cum paramentis Sacris, et tunc Gubernator et Magistratus erunt post Episcopum.

« VII. Gubernator genuflectere non debet in eodem genuflexorio insimul cum Episcopo, quando est cum cappa indutus.

« VIII. Magistratus prout in Caeremoniali tum absente, tum praesente Gubernatore, in lotione manuum inservire valeat.

« IX. Quando Episcopus conciones audit, nulla Canonice assistentia ei debetur, et tunc Gubernator sedere debet prope Episcopum extra tamen Baldachinum in Sede Camerali consimili in aequali linea, eo modo quo sedere solent Episcopi non Cardinales, et neutra sedes sit coloris rubei.

« X. Accedente Gubernatore in habitu ad Ecclesiam, aliquis Ecclesiae Minister cotta indutus porriget eidem aquam benedictam manus, absente tamen Episcopo.»

Quae decreta cum fuissent per modum concordiae proposita ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Carpineo et Petruccio ad hunc effectum deputatis, et partes noluisse acquiescere; reposita causa sub die 19 April. 1698, Sac. Congreg. declaravit esse omnino servanda, et adhuc partibus reclamantibus sub die 21 Februarii 1699 stetit in decretis, et silentium imposuit.

Qualis honor debeatur Praelato Praesidi provinciae, declaravit S. Congr. Rit. in Maceraten. 5 Aug. 1662, modo sequenti:

« 1. Gubernatori Maceraten. Praesidi provinciae, non habenti facultatem Legati de latere non competere sedem sub Baldachino, sed sine solio supra scamnum Magistratus, nempe cameralem decentem et disiunctam a scamno Magistratus, eidemque unico gradu, vulgo *praedella*, tapete obducto, nedum Divinis iuxta Presbyterium, sed etiam alibi concionibus audientibus, pariter supra scamnum Magistratus perpetuo detinendam.

« 2. Episcopum tamen, Praeside praedicto praesente, nullibi Dioecesis debere a benedictionibus populi tum privatis tum solemnibus abstinere, sed neque ullum humanitatis actum antequam benedicat erga Gubernatorem Praesidem exhibere.

« 3. Nullam deberi praecedentiam Gubernatori Praesidi provinciae supra Episcopum, etiam extra Dioecesim degentem, quamvis Praeses in sua provincia existat.

« 4. Episcopum non debere obviam ire Gubernatori Praesidi provinciae advenienti ad Cathedrali, neque illum ab ea discedentem associare.

« 5. Gubernatorem seu Praesidem praedictum teneri accedere ad Episcopum, ut ab eo accipiat candelam et palmam benedictam, etiam cum osculo manus Episcopi; idemque servandum

in distributione cinerum, numquam tamen teneri Episcopo genuflectere.

» 6. Canonicos teneri praestare Gubernatori civitatis Praesidi provinciae consueta obsequia, quapropter saltem per duos Canonicos idem excipiatur, et ad portam Ecclesiae in discessu associetur.

» 7. Magistratum teneri praestare Episcopo et Cathedrali Ecclesiae consueta obsequia, tum praesente tum absente Gubernatore, et quatenus renuat, compelli posse. At si Magistratus sponte velit ad Cathedralē accedere, et divinis inibi iuxta solitum interesse, aut antequam de eius contumacia per actus positivos Episcopo non constet, nulla ei vis inferatur, vel in eum Episcopus nullum coactionis remedium exsequi permittat.

» 8. Ad supplendum Magistratui absentī in latione manuum Episcopi, posse subrogari alios nobiles viros, quibus tamen locus in scamno Magistratus minime assignetur, sed qualibet vice in ipso solemnitate peragenda actu, seligendos et vocandos, et quoad fieri potest variandos, nulla tamen praevia in scriptis eorum deputazione.

» 9. Praeterea eadem Sacra Congregatio declaravit Gubernatorem Praesidem provinciae non Episcopum, non posse sumere paramenta de Altari, ex quo id vetitum sit Praelatis Episcopis inferioribus, etiam usu Pontificalium gaudentibus, praeterquam in Missis Pontificalibus. »

36 Quod Decretum habuisse apud se authenticum testatur Monacelli part. 2, tit. 13, form. 2, num. 13, a quo referuntur etiam alia adducta num. 29.

37 Dedicationis Ecclesiae Festum potest ab Episcopo ex iusta causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam aliorum officiorum. Speculat. cons. 4, part. 3, rubr. 52; Monacell. part. 1, tit. 6, formul. 10, num. 29, et part. 2, tit. 13, formul. 2, sub num. 17. Sacra Congr. Episc. in responsion. ad primum dubium propositum a suffraganeo Brixien. sub die 4 Febr. 1585, praecisis his verbis: *Episcopus ex iusta causa potest transferre dedicationis Ecclesiae Festum in alium diem magis congruum*. Sanctis antiqui Testamenti possunt dedicari Ecclesiae. Cum enim

38 aperiitioni Ecclesiolae in honorem Sancti Iob in civitate Albani impedimenta opposuisset Suffraganeus eiusdem civitatis, proposita causa in Sacra Rituū Congr. die 22 Iunii 1680, prodit Rescriptum: *Removenda esse impedimenta*. Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus, reposita causa die 31 Augusti eiusdem anni, rescriptum fuit: *In decisīs et amplius causa non proponatur*. Ursaya Institut. Criminal. lib. 4, tit. 10, n. 65, et seq. ¹.

Musica est de iure permissa in Ecclesia textu 39 expresso in Extravag. *Docta* de Vita et honest. Clericor., et multis adductis tradit Pignatell. tom. 3, consult. 41 per tot. Episcopus potest 40 prohibere quod in Ecclesia non canantur in musica, nisi verba sacra, devota et ecclesiastica, prout iussit Alexander VII in sua Constitutione publicata 23 April. 1657, et innovavit Innocentius XII 20 Augusti 1692. Episcopus vigore 41 Decreti Concilii Tridentini cap. 8, sess. 22 de Celebrat. Miss., potest prohibere, non obstante quacumque contraria consuetudine, ne in Ecclesiis et Oratoriis publicis canatur musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculae et verba spiritualia sint; Sacra Congr. Rit. in Hispanen. 3 Septemb. 1695, et 24 Novemb. 1696, referente Eminentissimo Colloredo. Episcopus non 42 potest prohibere musicis, neque officialibus Ecclesiarum, quod musicam non canant, nisi vocato magistro Cappellae Cathedralis; Sacra Congreg. Episcop. et Regul. 11 Mart. 1648, et in Aquilana 2 Decembris 1695, referente Eminentiss. Cardinali Petruccio. Est decretum generale Sac. Congr. esse tolerandam musicam in Ecclesia exteriori Monialium, praesertim in quibusdam festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. Sacra Congregatio Episcoporum in Neapolitana 10 Novembris 1582 apud Nicol. in Floscul., verb. *Musica*, n. 8.

Propter Ecclesiae reverentiam possunt expelli 44 artifices prope illam obstrepentes ac personae infames et sordidae eius divina officia perturbantes; arg. c. *Pridem* 7, caus. 18, quaest. 2, et sic censuit Sacra Congr. Episc. et Regul. in Interamnensi 21 Mart. 1589, nimirum quod in nulla domo Ecclesiae contigua habitare debeant caupones, hospitio recipientes, gladiatores, comoedi, similesve personae. Et de meretrice habitante apud vel prope Ecclesiam vel Monasterium Monialium, quod possit expelli, indistincte et absolute probat textus in Authent. de laenon., § *Quosdam vero*, ibi: *Et quod deterius est, iuxta sacratissima loca et venerabiles domos sunt tales habitationes*; et in leg. 4 C. de Spectac. publ. lib. 11; et resolvit pluries Sac. Congr. Episc. etiamsi habitet in viis, quae ducunt ad Ecclesiam, ut in Maceraten. 22 Aprilis 1596, et 14 Nov. 1601, et 13 Maii 1603, et in Tudertina 16 Septemb. 1598, in S. Severini 19 Aug. 1604, praecipue prope Conventus Regul. ut in Marsicensi 14 Iunii 1588, in Viterbiensi 6 Septemb. 1593, vel iuxta Monasteria Monialium, ut in Interamnens. 6 Martii 1618. Hinc stabulum prope Ecclesiam con- 45 strui prohibetur l. *Basilicam* 21 Cod. de Oper. publ., quia ratione foetoris, strepitus equorum aliorumque animalium, et irreverentiae divinus

¹ Venetiis certe eidem S. Iobo Ecclesia dedicata est, uti et alia S. Moysi (EDIT. BARBIELL.).

- cultus detrimentum pateretur, leg. *Aediles*, in fin., ff. de Via publ., leg. 2, § *Idem ait si odore cum Glos.*, ff. Ne quid in loc. public., et firmat Capella, quem sequitur Sperell. decis. 55, num. 59; Rota part. 18, tom. 2 rec.,
 46 decis. 819 et 820, utrobique n. 1 et 2. Unde competit Ecclesiae privilegium removendi stabulum aliave loca sordida, tam ratione foetoris quam indecentiae propter sordes ac immunditias, quas arceri oportet a limitibus sacrarum aedium, leg. *Si quando*, § fin., ff. de servit. vindic., l. *Fistulam*, in princip., ff. de Servit.
 47 Urban. Et praecipue, si supra stabulum sit etiam aedificatum foenile, quod sit contiguum vel annexum Ecclesiae vel Monasterio, est removendum ob irreparabile praeiudicium ac periculum futuri incendii, adeo ut ne isto quidem casu admitti possit cautio de damno infecto; sic expresse Pignat. tom. 4, consult. 77, ubi late et egregie per tot.
 48 Pro complemento datur hic Epistola Encyclica ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos et alios Italiae Insularumque adiacentium Ordinarios iussu Summi Pontificis Clementis XI conscripta, qua illis veneratio ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur.

Premendo alla Santità di Nostro Signore di soddisfare alle parti del suo Apostolico Ministero, con andare estirpando, per quanto è possibile dal popolo Cristiano le offese, che si fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente che cagionando pubblico scandalo, portano più irreparabile rovina spirituale alle anime, e provocano maggiormente l'ira Divina sopra di noi, ha posto l'occhio sino dal principio del suo Pontificato in primo luogo sopra l'abuso ormai troppo universale del poco rispetto, che si usa nelle Chiese, le quali, dovendo esser Case di Orazione, paiono per la irreligiosità di molti mali Cristiani quasi ridotte a case di libertà e di peccati.

Mi ha comandato espressamente la Santità Sua d'incaricare a suo nome a V. S. siccome a tutti gli altri Ordinarii d'Italia e delle Isole adiacenti, che con ogni studio e diligenza procurino di porgere rimedio all'inconveniente predetto, e di restituire alla Casa di Dio la riverenza ed il rispetto che l'è dovuto. Ed a tal effetto la Santità Sua rinnovando con la presente tutte le disposizioni de' Sagri Canon, Costituzioni e Decreti Apostolici altre volte fatti e promulgati da' Sommi Pontefici suoi predecessori intorno all'istessa materia, vuole che V. S.

I. Per mezzo di prediche e sermoni, o con editti e lettere circolari istruisca e faccia ben ponderare a' suoi popoli quanto dispiaccia alla Maestà di Dio l'irriverenza nelle Chiese, insinuando le minacce della Sagra Scrittura, ed i castighi pubblici, come di peste, fame, guerra,

terremoti e simili, che per commune sentimento dei Santi suole Dio specialmente mandare per vendicare gli affronti, che i mali Cristiani vanno a fargli nella propria sua Casa. *Quoniam ultio Domini est ultio Templi sui*. In segno di che, come notano i medesimi Santi, non si trova che Cristo nostro Signore castigasse colle proprie sue mani altro peccato, che questo, mentre con i flagelli scacciò i Profanatori del Tempio.

II. Prescriva alli Confessori che ammoniscano seriamente sopra di ciò i penitenti.

III. Faccia specialmente avvertire le donne, che vengano alle Chiese colla dovuta modestia ed umiltà; non con pompe, gale, vanità ed ornamenti indecenti, nè con alterigia e fasto più confacevole ai luoghi di libertà e di feste profane, che al Santuario di Dio, ricordandosi, che alla Chiesa deve andarsi per placare l'ira Divina, non per irritarla, e non per commettere e cagionare nuovi peccati, ma per cancellare i commessi; non potendosi udire senza orrore, che a cagione dell'immodestia femminile si siano in alcuni luoghi le cose ridotte a segno che invece di andare alle Chiese per trovarvi la divozione, convenga tal'ora fuggirne per non la perdere.

IV. Dove potrà farsi commodamente, si destini ed assegni agli uomini luogo distinto e separato da quello delle donne, nè si permetta, che gli uni si fermino e stiano in quello delle altre, di maniera che resti tolta tra di loro ogni indecente comunicazione.

V. Insista onninamente che nelle Chiese non si facciano colloqui profani, circoli o strepiti, nè si trattino negozi, e molto meno si amoreggi. Riprendendo con santo zelo i trasgressori, e castigandoli severamente con implorare anche in caso di bisogno l'aiuto del braccio secolare.

VI. Specialmente invigili che al Santo Sacrificio della Messa assistano tutti coll'attenzione e religiosità che conviene ad un mistero sì venerabile, e mostrino anche esternamente di starvi presenti non pure col corpo, ma eziandio colla mente e con divoto affetto del cuore.

VII. Ordini altresì agli Ecclesiastici, che nella divozione, modestia e decoro in celebrare i Divini Uffici, ed esercitare le altre Sagre Funzioni si portino in guisa, che non abbiano a soggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fa l'opera sua negligenemente, e si tolga alli Secolari ogni occasione di scandalo e di mal esempio.

VIII. Provveda parimente, che la stessa modestia e divozione si osservi dal Clero e dal Popolo nelle Processioni Ecclesiastiche, le quali essendo istituite per implorare grazie e misericordie dal Signore, e per ringraziamento dei benefizi da sua Divina Maestà ricevuti, devono essere accompagnate non da discorsi vani e por-

tamenti indecenti, che pur troppo si vedono, come se si andasse a diporto, ma da orazioni ed altri atti di cristiana divozione, che possono essere graditi dal Signore Iddio, secondo l'intenzione di Santa Chiesa.

IX. Molto più si faccia ciò osservare quando nelle dette processioni si porta il SSmo Sacramento o nelle Feste solenni, o il santo Viatico agli infermi. Nella quale occasione sarà molto lodevole, che per quando potrà procuri d'introdurre nella sua Diocesi l'osservanza delle regole ed istruzioni sopra di ciò promulgate in quest' alma città di Roma l'anno 1695, per ordine della Santa Memoria d' Innocenzo Papa XII, eccitando li fedeli a rendere in quella sagra azione ogni più divoto ossequio al venerabilissimo Sacramento dell' Altare, anche per conseguire li tesori spirituali delle sante indulgenze a tal' effetto concesse dai Sommi Pontefici, e specialmente dalla San. Mem. di Papa Innocenzo XI, e susseguentemente dall' istesso Innocenzo XII.

X. Procuri, che le feste e solennità si celebrino con modestia e divozione, e senza spettacoli, conviti smoderati e profanità vietate dai Sagri Canonici, e che nelle musiche si osservi il decoro ecclesiastico, senza mescolanza di parole non usate dalla Chiesa. In tal solennità, ancorchè maggiori, li Divini Offizi e Messe cantate si celebrino secondo gli approvati Sagri Riti, ed alle ore prescritte dalle Rubriche in modo che le Messe cantate non si prolunghino più che al mezzogiorno, ed i Vespri e le Compiete, oltre il tramontar del sole: avvertendo, alle 24 ore terminati siano tutti i divini Offizi ed ogni altra funzione, e nella medesima ora siano serrate tutte le Chiese. E questa regola debba anco esattamente praticarsi nelle vestizioni e velazioni delle Monache.

XI. In caso di trasgressione circa le predette cose minacci con pubblici editti o in altre maniere, che stimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le sopraddette funzioni e feste, e di sottoporre in caso di bisogno all' interdetto Ecclesiastico le medesime Chiese.

XII. Proibisca onninamente e sotto gravi pene alli poveri e alli mendicanti l' andar cercando limosina per le Chiese, nascendo da ciò un gran disturbo alli divini Offizi ed alle orazioni de' Fedeli.

XIII. Ordini alli Parochi invigilare e correggere li delinquenti circa tutte le cose suddette, e bisognando, di denunciarli al suo Tribunale, e castighi li stessi Parochi, quando in ciò manchino.

XIV. Intimi la medesima vigilanza ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chiese loro, ed in caso di contravvenzione o negligenza, oltre gli altri rimedi prescritti da' Sacri Canonici, ne dia parte a questa Sacra Congregazione, che punirà i medesimi Superiori, anco

con la privazione dei loro uffizi ed altre pene più gravi.

Confida la Santità di Nostro Signore, che basterà questo semplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire esattamente in questa parte al suo debito Pastorale, per non essere incolpata al tribunale di Dio di aver taciuto, quando conveniva alzar la voce, e la mano contro i profanatori del Santuario, e che però sarà ella per impiegare ogni studio a fine di provvedere ad un disordine sì importante e sì scandaloso, che in realtà ferisce il paterno cuore della Santità Sua, la quale è risoluta di fare quanto è possibile dal canto suo, acciocchè si tolga questa abbominazione dal Luogo sacro, e che la nostra Italia, in cui risiede il capo visibile della Chiesa, ed è posta come sotto i suoi occhi, possa anco in questa materia del rispetto alle Chiese servire di esempio a tutte le altre Nazioni del Cristianesimo, ed in tal maniera preservarsi da que' flagelli, che per castigo delle nostre colpe pur troppo ci vengono presentemente minacciati dalla Divina Giustizia.

Roma 26 Luglio 1701.

G. CARDINAL DI CARPEGNA PREFETTO

G. D. Parracciani Prosegretario.

Ludi theatrales etiam praetextu consuetudinis 49
in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent;
cap. *Cum decorem* 12 de Vita et honestate Clericorum, Conc. Tolet. 22, cap. 19.

Nec in Ecclesiis fieri possunt repraesentationes seu comoediae, quaecumque illae sint, profanae vel sacrae, et permittentes puniendi sunt. Sic expresse cit. Conc. Toletan. 22, cap. 19, et concordat cit. cap. *Cum decorem*. Et tenent Marian. de Specul. cap. 7; Zerola in Prax. Episc. p. 1, verb. *Repraesentationes*, et alii citati et secuti ab Ursaya Institut. Criminal. lib. 3, tit. 4, num. 29; Nicolius Lucubrat. Canonic., lib. 3, tit. 1, num. 27; Monacell. tom. 4, supplem. ad tom. 2, n. 207, et alii passim.

An autem in Ecclesiis fieri possint repraesentationes devotae, et rerum piarum, puta solemnitarum Mysteriorum Fidei, Passionis Domini, vitae alicuius Sancti, etc.? Affirmant Barbosa in cap. *Cum decorem*, num. 6; Bellet. Disquisit. Cleric. part. 1, § 23, n. 10; Cohell. ad Bull. bon. reg., cap. 40, num. 8; Ursaya loc. cit., num. 29 per text., in cit. Concil. Toletano 22, cap. 19, ibi: *Per hoc tamen honestas repraesentationes et devotas, quae populum ad devotionem movent, tam in praefatis diebus, quam in aliis non intendimus prohibere*. Sicque tales repraesentationes, dicunt ipsi, conducunt homines potius ad compunctionem, quam ad lasciviam seu voluptatem. Negant autem Monacell. loc. cit., n. 207; Romaguer.

ad Synod. Gerund. lib. 3, tit. 14, cap. 8, n. 9; Nicolius loc. cit., num. 27, verb. *Amplia*, ubi sic expresse habet: *Ut neque piae repraesentationes, puta Passionis Domini vel Sanctorum permittendae sint in Ecclesiis. Unde Sacra Congreg. similes licentias concedere solet cum infrascriptis conditionibus: I. Quod fiant extra Ecclesiam. II. A Sacerdotibus vel Clericis, aut aliis piis viris. III. De die, non de nocte. IV. Opus autem revisum et approbatum fuerit ab Ordinario, qui non permittat ibi apocrypha misceri. V. Totumque fiat sine scandalo et cum aedificatione populorum. Sacra Congregat. in Reatina 20 Ianuar. 1579, in Nolana 28 Aprilis, in Assisiensi 18 Mart. 1603. Quare, cum scandala timentur, debent prohiberi. Sac. Congreg. in Viterbiensi 3 Apr. 1582. Et nullibi fieri sine licentia Episcopi; Sacra Congr. Concil. in una Bracharen. Hactenus ille. Unde ad conciliandas praedictas opiniones concludendum est, quod repraesentationes piae ac devotae possint quidem fieri in Ecclesiis, sed cum licentia et approbatione Episcopi. Secus autem, non.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

53 Agere hic non esset incongruum de iuribus honorificis, quae in Ecclesia laicis praestari solent. At longiores sane essemus, quam patiuntur limites additionum. Satis sit indicare, qui de ipsis disserunt Auctores. Vide itaque Franciscum de Roye de Iuribus honorificis in Ecclesia. Clausit Auctor hic totam tractationem duobus libris. Primi libri tredecim sunt capita. Caput I ita conceptum est: *Quid sit honor, in quibus consistat. Quid sint iura honorifica. Eorum divisio. Methodus istius tractatus.* Caput II. *In quibus locis reddantur illi honores.* Cap. III. *A quibus praestantur illi honores.* An laicis deberi possint. Cap. IV. *Honor prae-*

sentationis et alimentorum ex bonis Ecclesiae. Cap. V. *Honor thuris aut suffitus.* Cap. VI. *Honor precum.* Cap. VII. *Honor processionis.* Cap. VIII. *Honor Listrae.* Cap. IX. *Honor sepulturae.* Cap. X. *Honor Sedis.* Cap. XI. *De ordine sedilium, et qui ea disponant.* Cap. XII. *Honor panis benedicti.* Cap. XIII. *Osculum Pacis et aqua benedicta.* Quindecim vero sunt capita secundi libri. Cap. I. *Ex quibus rationibus aut principiis honores in Ecclesia deferuntur: Quaedam Catholica ad hunc tractatum.* Cap. II. *Principibus omnes illi honores debentur.* Cap. III. *Fundatoribus debentur omnes illi honores.* Cap. IV. *De senioribus locorum, qui omnimodam iurisdictionem habent, et in ea positam Ecclesiam. Quinam iis honores in ea debeantur.* Cap. V. *De iis senioribus, qui mediam habent iustitiam.* Cap. VI. *De iis, qui bassam seu inferiorem iustitiam habent, et fundum in quo constructa sit Ecclesia.* Cap. VII. *De benefactoribus.* Cap. VIII. *De Magistratibus regis eius territorii, in quo posita sit Ecclesia.* Cap. IX. *De nobilibus, qui manent in eadem Paroecia.* Cap. X. *An simplices nobiles in iis honoribus Ecclesiae praeferantur Iudicibus seniorum Paroeciae.* Cap. XI. *De Plebeis, qui vel Iuspatronatus, vel Senioratum, vel aliquod Feudum habent.* Cap. XII. *De Successoribus.* Cap. XIII. *An singularis successor possit tollere Auctorem suorum listras, et suas reponere.* Cap. XIV. *De mulieribus.* Cap. XV. *Ubi, et quomodo de iis honoribus agendum.*

Confer itidem Hericourt in Legibus Ecclesiasticis suo ordini restitutis, part. 3, cap. 9 per tot., tum et maxime Rousseaud de la Combe in sua Iurisprudencia Canonica, verb. *Iura honorifica*: Quod si specialem de iuribus honorificis Patronorum desideres tractatum, adi et Michaellem de Perroy de Iuribus honorificis, tum utilibus Patronorum.

EX EDITIONE ROMANA.

ARTICULUS VI. *Ecclesia quoad eius naturam, status varios, praerogativas ac regiminis formam.*

SUMMARIUM. I-II. Generalis Ecclesiae notio. - 12-14. Ecclesia Christi dupliciter sumi potest secundum latam, et strictam significationem. - 15-18. De Ecclesia priori modo accepta. - 19-23. Divinae Providentiae cura in regenda Ecclesia in statu legis naturae. -

1 Ecclesia a graeca voce ἐκκλησία originem trahit; quae vox latine idem sonat ac *evoco*, *congrego*. Itaque iuxta grammaticalem significationem idem Ecclesia est ac evocatio. In generali hac acceptione passim Ecclesiae vocabulum usurpatur in Scripturis ad significandam civilem ac politicam hominum congregationem; quo quidem in sensu Psal. 25, vers. 5, legitur: *Odiavi Ecclesiam malignantium*; et Ps. 106, 3 vers. 32: *Exaltent eum in Ecclesia plebis*. Quan-

24-31. Et in statu legis scriptae. - 32-42. Novatorum haereses circa definitionem Ecclesiae stricte sumptae. - 43. De Notis Ecclesiae. - 44-52. Ecclesia est Visibilis. - 53-55. Notae Ecclesiae sunt omnibus obviae. - 56. Ecclesia est Una. - 57. Sancta. - 58. Catholica. - 59. Apostolica. - 60-67. Quatuor istae Notae in sola Romana Ecclesia conspiciuntur. - 68-72. Quanam reperiantur in Ecclesia. - 73-76. De iis, quos Ecclesia e sinu suo excludit. - 77-79. De Ecclesiae indefectibilitate. - 80-83. De Infallibilitate. - 84. De Primatu Romani Pontificis.

doque Ecclesia cum in veteri, cum in novo Testamento locum designat, in quem homines divini cultus causa conveniant; ita Iudith 6, v. 21, et 1 ad Corinth. v. 18 et 22. Proprie vero atque usu ecclesiastico Ecclesia usurpatur ad fidelium societatem designandam. Quo sensu Apost. Paulus ad Rom. 16, v. 16, ait: *Salutant vos Ecclesiae Christi*; et versu 23: *Salutat vos Caius hospes meus, et universa Ecclesia*. Atque haec postrema, stricta et propria signifi-

catio est vocabuli *Ecclesia*, quod societatem seu coetum vocatorum exprimit; cum nemo ad hunc populum se adiungat, per se et suo proprio instinctu, sed omnes quotquot veniunt a Dei vocatione praeveniantur. Hinc Hieronymus Comment. in cap. 5 Proverb., et Augustinus in Psal. 81 observant, Ecclesiae nomen apte designare societatem fidelium novi Testamenti, atque hanc a coetu fidelium veteris Testamenti secernere, qui Synagoga dicebatur. En Hieronymi verba: *Ecclesia et Synagoga*, inquit, *graeca nomina sunt et unam eandemque rem latine significant; id est conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio et Synagoga congregatio interpretatur; et vetus quidem Dei populus utroque nomine vocabatur: nunc autem gratia distinctionis, ille Synagoga, noster Ecclesia dicitur, merito scilicet fidei et scientiae maioris: quia et irrationabilis creatura potest congregari.*

- 7 Duplici autem modo Deus hominem vocat, scilicet interius per gratiam, et exterius per verbum sive per revelationem, qua verum ac gratum ipsi cultum demonstrat, qua viam salutis ostendit, et necessaria media suggerit ad lapsum hominem reparandum, et ad aeternam salutem obtinendam. Cum Ecclesia congregatio hominum sit, qui recta fide ac demonstrata a Deo ratione Deum colunt, ac tuta via ad aeternam salutem pervenire contendunt, manifestum est non sufficere interiorem vocationem, sed exteriorem quoque necessariam esse, ut ea fidelium societas habeatur quae Ecclesia dicitur: nam vocatorum societas a fide incipit, quae sine auditu non habetur; auditus autem deest, ubi verbum Dei non adsit exterius promulgatum, uti docet Apostolus Paulus. Rursus haec societas convenire debet in exhibendo Deo verum, ipsique acceptum cultum, et in adhibendo praescripta a Deo remedia pro lapsus reparatione, ac pro aeterna salute comparanda. Id vero fieri nequit nisi per externam fidei professionem, per externum cultum, ac per externum Sacramentorum usum, ut consideranti patet.
- 10 Itaque solus Deus auctor et causa princeps est Ecclesiae; quia solius Dei est homines ordinare ad fidem sanctificationis per gratiam, et salutis per gloriam; et solius Dei est praescribere Ecclesiae media necessaria, tum ad gratiam cum ad gloriam obtinendam. Homines vero causae merae ministeriales esse possunt, dum scilicet eorum Deus utatur ministerio ad ostendendum hominibus, quae manifestare ipse voluerit, ad media proponenda necessaria ad gratiam et gloriam comparandam, atque ad alia explicanda et inculcanda, quibus Ecclesiam regi voluerit.
- 12 Haec de Ecclesia militante generatim sumpta (de aliis siquidem Ecclesiis satis dictum arbitrator ab Auctore). Venio nunc ad Ecclesiam

Christi. Haec duplici ratione considerari potest, 13 scilicet secundum latam, et secundum strictam significationem. Priori modo societatem designat 14 Fidelium, qui in Christum crediderint, praescindendo ab explicata vel implicita fide, a Christo sive nascituro vel nato, morituro vel mortuo: posteriori modo societas est hominum, qui fidem habent in Christum iam natum, et passum, consummatis omnibus redemptionis humanae Sacramentis et mysteriis.

Ecclesia Christi priori modo accepta non 15 tantum natalem Christi antecessit, sed etiam ita floruit tempore legis naturae et scriptae, ut tunc temporis veros exstitisse Christi cultores merito asseri possit. Audiatur Augustinus Epistola 190, quae est ad Optatum cap. 2, n. 8. *Profecto, inquit, quod scriptum est, non esse aliud nomen sub Coelo, in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est genus humanum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur, quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam; ita et in regno vitae, nemo sine Christo.* Atque alibi passim tradit idem Sanctus Doctor, neminem post Adami peccatum salvum potuisse, nisi per fidem in Christum; et concione 6 in Psalm. 36, quotquot fuerunt iusti caput Christum habere scripsit: *Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse iam credimus, et in eius fide et ipsi salvati sunt, in cuius et nos, ut esset et ipse totius caput civitatis Hierusalem.* Itaque qui fidem in Christum professi sunt, et per hanc fidem salutem sunt consecuti, hi ad Ecclesiam Christianam pertinere, atque Christianae religionis cultores asseri merito possunt; quotquot vero fuere iusti cum in lege Moysis, tum in statu legis naturae, per fidem in Christum venturum salvi facti sunt, atque hac unice ratione iustitiam et sanctitatem consequi potuerunt; fuere ergo omnes Christianae Religionis cultores. Nec sola id Augustini auctoritate evincitur, sed etiam argumento illo theologico ex sacris litteris petito, quo ostenditur, per solam fidem in Christum mediatorem Deum inter et hominem, salvos fieri potuisse homines post Adami lapsum; auctoritate Tertulliani, lib. de Resurrectione carnis, cap. 6, asserentis, ab ipsa hominis formatione Christum primum ac maximum fuisse fidei et Religionis subiectum; auctoritate Eusebii Caesariensis, qui lib. 1 Demonstrat. Evang., c. 5, ait, Christum notum fuisse Moysi et antiquis Patriarchis, atque hos non iudaico, sed christiano more vixisse, ut scribit lib. 6; auctoritate denique Gregorii Magni, qui Homilia 19 in Evangelia, sub vineae parabola universalem exprimens Ecclesiam, hanc ab Abel iusto coepisse ait, usque ad ultimum electum duraturam, qui in fine mundi nasciturus sit.

- 15 praescribitur per immemorabilem; Rota part. 18, tom. 2 recent., dec. 781, n. 7. Adeoque nemini permittitur in praeiudicium huiusmodi Iuris quaesiti ponere novam sedem ante veterem; Rota ibid., n. 9; Paris. d. consil. 149, n. 8, et alii; Sacr. Congr. Episcop. in Acheruntina 4 Iunii 1608, in Tarentina 8 Decembris 1645. Quinimo pro manutentione sedis veteris cum sua antiqua praeceminentia competit possidenti interdictum *Uti possidetis*; Rota ib., n. 10; Giovagnon. d. consil. 8, n. 12, lib. 2; Gratian. disc. 110, n. 26; Ciarlin. contr. 119, num. 54, atque etiam alia remedia magis executiva et violenta, ut notat Bald. in l. *Observ.*, § *Antequam* in princip., ff. de offic. procur.; Menoch. consil. 51, n. 41; Gratian. mox cit. discept. 110, n. 16; Rota ibid., n. 11.
- 16 Nec potest poni nova sedes ante veterem, etiamsi sedes vetus non amoveatur a suo antiquo situ, sed, ea intacta, assignetur locus alteri ante illam. Et ratio est clara, quia cum tota vis in sola praeceminentia consistat, nihil refert ad solvendum praeiudicium primi, quod eius sedes non fuerit amota, quia paria sunt, vel quod fuerit mutata et posita infra aliam, vel quod ea firma manente alia fuerit collocata supra ipsam, iuxta communem hominum aestimationem, quia secundus sedendo inter personas eiusdem ordinis, inferior primo in eodem ordine semper reputatur ad text. in cap. *Solitae* de maiorit. et obed.; Add. ad Greg. dec. 411, sub n. 5, § *Verum*, vers. *Et potissimum*; Rota part. 1 recent., dec. 3, n. 2 et 3; et bene ponderavit eadem Rota p. 18, t. 2,
- 17 dec. 781, num. 19 et 20. Neque hoc casu praevallet oblatio facta per assignatarium Ecclesiae pauperi, quia licet eius indigentia sit causa sufficiens, ut in ea assignetur Laico locus pro sede et sepultura, ut tradit Adden. ad Greg. praecit., dec. 145, n. 10, cum tamen Ecclesia sit cultrix iustitiae, huiusmodi assignationes non permittit cum alterius praeiudicio, ut declarat Rot. ibid. allegata in Calaguritana *Sepulturae* cor. Manzanedo inter rec. dec. 561, part. 4, tom. 1 recent., et part. 18, tom. 2, d. dec. 781, n. 21 et 22. Ius enim sedendi in certo loco Ecclesiae alicui quaesitum, eidem per supervenientem oblationem alterius tolli non potest; Bald. cons. 91, num. 3 in fin., lib. 4 decr., in cap. ult. sub n. 13 de constit., cum aliis apud Gratian. discept. 465, n. 17; Rota coram Bich. dec. 33, et p. 19, tom. 2 recent., dec. 474, n. 20, per supradictam rationem, quod Ecclesia tamquam iustitiae cultrix ius alicui quaesitum auferre non debet.
- 18 Ex consuetudine sedendi in certo loco ratione praeceminentiae interdicta censetur situatio cuiuscumque alterius sedis, ex qua praeiudicium praeceminentiae primi inferatur; Rota part. 19, tom. 2 recent., dec. 474, num. 11.
- 19 Dummodo tamen locus primus assignatus in

communi hominum aestimatione reputetur aliorum omnium primus, ita ut consuetudo inibi sedendi suum operari non possit effectum praeceminentiae, si alteri designetur locus, qui reputari possit honorificentior, iuxta dec. 865, num. 7, part. 4 divers., et d. part. 19, t. 2 recent., dec. 474, n. 12. Et dummodo primus 20 assignatarius cum iure sedendi in certo loco acquisiverit etiam ius prohibendi, ne alius locus superior alteri assignari possit, prout requiritur in quocumque actu tendente ad impediendum exercitium libertatis; Rip. in cap. *Cum Ecclesia Sutrina* num. 68 et 151 de Caus. possess. et prop.; Rolan. cons. 22, n. 27, lib. 2; Postius de Manuten. observ. 40, n. 30 in fin.; Rota dict. dec. 474, n. 13. Ius autem sic prohibendi ut acquiratur, requiritur quod Ecclesia, vel quilibet alius interesse habens acquieverit prohibitioni, iuxta tradita per Rotam coram Buratt. dec. 312, n. 9, et dict. dec. 474, n. 15. Ex simplici enim consuetudine sedendi in certo 22 loco non inferitur id ius prohibendi, ne alteri in diverso, et etiam praestantiori concedatur sedes et sepultura, ut in proposito dixit Rota dec. 127, n. 5 in fin., coram Duno sen., et dict. dec. 474, n. 16. Neque hoc modo prae- 23 iudicatur habenti certum locum in Ecclesia, prout esset si a loco iam quaesito amoveretur; Rota part. 19, tom. 2 rec., dict. dec. 474, n. 17, 18 et 19.

Contra amoventes sedilia agi potest actione 24 iniuriarum, etiamsi amovens esset administrator Ecclesiae; Postius in tract. de Manut. observ. 73, num. 62, et observ. 18, n. 25; Antonell. de Loco legali lib. 1, cap. 3, num. 6. Si antiqua 25 forma Ecclesiae immutetur in aliam structuram, sedilia seu scamna Laicorum in illa existentia reponi debent eodem ordine, quo reperiiebantur ante immutationem fabricae vel in loco aequo digno; Card. Petra tom. 2 Comment. in Constit. 3 Coelest. III, num. 11; Ursaya tom. 7, part. 1, discept. 18 per tot.; Rota in Pampilonen. *Iuris sedendi*, dec. 117, post Posth. de Manut. et dec. 378, p. 2 recent. Ius ha- 26 bendi talia sedilia vel sepulcra in Ecclesia concessum alicui familiae vel descendantibus, extincta familia transit ad haeredes extraneos, sicut et Iuspatronatus gentilitium in tali casu ad extraneos haeredes transiret, nisi taxative concessum fuisset illis de familia dumtaxat vel solis descendantibus; Ancharan. cons. 81; Calderin. cons. 4 de Iurepatron.; Vivian. in prax. Iurispatr. lib. 4, cap. 9, n. 1 et seq.; Antonell. de Loco legali lib. 1, c. 3, num. 69; Card. Seraphin. dec. 364, n. 2 et seq., et dec. 378 per tot. Sedilia non possunt in Ecclesia ita 27 collocari, ut sedentes vergant terga ad SS. Sacramentum, et alia indecora oriantur; S. Pius V in Constit. incip. *Cum primum Apostolatus officium*.

Strata ad Ecclesias sibi deferri facere, ne- 28

mini sub gravibus poenis licere declaratur, exceptis dumtaxat personis Regularibus; Clemens XI, part. 3 sui Bullarii, decr. 1 Congr. Caeremon., ibi: *Proposito in Sacra Congregatione Caeremoniali quodam abusu inter alios, qui de recenti in Urbe irrepserunt, eadem Sacra Congregatio ad eum omnino tollendum die 30 currentis anni 1701 decrevit: Non licere cuicumque personae quovis gradu, conditione ac dignitate insignitae (ipsis personis regalibus tantum exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, et si secus actum fuerit, immediate cessandum fore a divinis. Quod nisi servetur, Rectores, caeterosque Ecclesiarum ministros, ipso facto excommunicationis poenam, aliasque arbitrio Sacrae Congregationis incurrere, eamque Ecclesiam, in qua talis abusus permissus fuerit, habendam esse pro interdicta.*

Et facta per me Prosecretarium relatione Sanctissimo Domino Nostro, Sanctitas Sua decretum praefatum approbavit; nec non promulgari, ac executioni tradi, et in omnibus Urbis sacrariis affigi mandavit die 3 Octobris 1701.

- 29 Affertur decretum generale Sac. Rit. Congr. prohibens Laicis osculum Evangeliorum intra Missam, usum Baldachini in Ecclesiis, et assistentiam in Presbyteriis. Cum pluries Sacra Rituum Congregatio inhaerendo decretis alias editis, et signanter in Lucerna die 22 Novembris 1664, 28 Sept. 1675 et 13 Martii 1688, declaraverit: *Nullo modo dandum esse Evangelium ad osculandum saecularibus, etiam Praesidi in celebratione Missarum; necnon eis prohibuerit usum Baldachini in Baren. 5 Martii 1667 et 17 Iunii 1684, Marsicen., Pelignanen. et Militen 5 Martii 1667, Hieracen. die 2 Octobris 1683, et Bitecten. 23 Sept. 1684. Ac insuper denegaverit assistentiam in Presbyterio, et specialiter in Materanen. 24 Ian. 1665, Melphitana 15 Iunii 1665 et Baren. 29 Novembris 1677 et 22 Februarii 1687. Eminentissimi et Reverendissimi DD. Cardinales eidem Sacrae Congreg. praepositi, mandarunt ut praedicta decreta prohibentia personis saecularibus osculum Evangelii, usum Baldachini et assistentiam in Presbyterio, renoverent, et copiae illorum transmittantur Archiepiscopis et Episcopis, eisdem iniungendo, ut illa intimari faciant Superioribus Ecclesiarum suae Dioecesis tam saecularibus quam Regularibus, et in casu transgressionis procedant etiam contra Regulares, auctoritate eiusdem Sac. Congregationis, ad poenam interdicti. Et ita decreverunt etc.*

Die 13 Martii 1688.

- 30 Aliud decretum generale Sacrae Rit. Congr. die 22 Aprilis, referente Eminentissimo et Reverendissimo D. Cardinali Columna Ponente, stetit in decisis die 13 Mart. 1688, et quoad

Baldachina, non tantum illorum usum, verum etiam retentionem, tam in Presbyterio quam extra, in eodem decreto comprehendi declaravit. Et ad effectum, ut memoria pereat similis abusus, mandavit ut iniungatur Archiepiscopis et Episcopis Regni Neapolitani, quod hastas, gradus, suppedanea et quaecumque alia signa Baldachini ab Ecclesiis suarum Dioecesium, tam saecularium quam regularium remove faciant, et quoad Ecclesias Regularium procedant ad interdicta, et contra inobedientes ad censuras auctoritate Sac. Congr. ead. die 22 Apr. 1690, quod et confirmavit Sanctissimus eodem die, et anno 1690.

Hinc ead. Sac. Congr. Rit. in una Amerina 31 Sedilium 16 Mart. 1697 confirmata 12 Septembris 1699, mandavit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium iuxta designationem porrectam a Magistro caeremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, et allegaret alterius loci congrui deficientiam. Et Magistratum laicum non posse 32 in Ecclesia habere retentionem sive usum tapeti aut stratus declaravit d. Sac. Congreg. Rit. in Baren. 2 Sept. 1690, in qua respondit: *Concedendum esse Magistratui Baren. scamnum sive sedile ligneum sine suppedaneo, panno coopertum, tam in Ecclesia Cathedrali quam in omnibus aliis Ecclesiis saecularium et regularium extra Presbyterium, quod decretum iterum approbavit in Aprutina 6 Oct. 1696 in respons. ad 8, in qua fuerunt proposita et resoluta sequentia dubia:*

1. An et quotuplici ductu sit thurificandus D. Praeses Regius Provinciae Aprutinae dum assistit Missae cantatae, quae solemniter celebratur? 33

2. An sit thurificandus eodem tempore, quo thurificatur Episcopus, et quatenus post, an ante vel post Canonicos?

3. An eidem Praesidi dandum sit osculum Evangelii, et quatenus affirmative, an eodem tempore, quo Evangelium osculandum datur Episcopo, et a quo sit dandum?

4. An eidem Praesidi sit dandum osculum pacis eodem tempore, quo datur Episcopo, et quo instrumento, atque an ante vel post Canonicos?

5. An Domini Regii Auditores Regiae Audientiae Terami possint, dum assistunt officiis divinis, sedere in sedibus coramineis cum brachiorum appodiis, et habere stratum cum pulvinari, stante quod prius tempore quo alia vice aderat in civitate Tribunal Regiae Audientiae, sedebat in scamno ligneo nucis cum postergali et suppedaneo, quod quidem scamnum adhuc extat in Ecclesia?

6. An Magistratui Terami debeatur thurificatio duplici vel unico ductu, et a quo sit thurificandus?

7. An Episcopus possit concedere Magistratui

inferiori, quod thurificetur duplici ductu contra formam Caeremonialis?

8. *An possit Magistratus Terami habere et tenere scamnum in Ecclesia cum postergali, suppedaneo, genuflexorio et brachiorum ap-podio?*

Quibus dubiis relatis Sac. Congreg. Rit. respondit:

Ad 1. *Duplici ductu.*

Ad 2. *Negative quoad primam partem, et quoad secundam servetur Caeremoniale lib. I, cap. 23 in fin.*

Ad 3. *Negative.*

Ad 4. *Post Episcopum dandum esse osculum pacis iuxta Caeremoniale lib. 5, cap. 24.*

Ad 5. *Dilata, et videatur de solito.*

Ad 6. *Servetur solitum.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 8. *Detur decretum in Baren. 2 Septembris 1690.*

34 Et in alia Camerin. subortis inter Episcopum et Magistratum controversiis de associatione in solemnitatibus, de appositione stratus, de manuum lotionem, de Gubernatoris sede et accessu, sub die 21 Febr. 1699, mandavit servari sequentia:

« I. Magistratus in solemnioribus festivitatibus a Caeremoniali praescriptis, absente Gubernatore, habita hora a Magistro Coeremoniarum seu ab alio Ministro, ad Palatium Episcopi usque ad portam cubiculi, quod dicitur Anticamera, accedere debet, et Episcopum Cappa indutum ad Ecclesiam comitabitur: peractis functionibus ad portam maiorem eiusdem Palatii pariter comitabitur, et Episcopus monitus de adventu Magistratus statim ei obviam procedet, et ad Ecclesiam perget.

» II. Praesente vero Gubernatore obviam procedet Episcopo egredienti usque ad portam palatii ipsius Episcopi, et in accessu ad Ecclesiam Gubernator erit ad sinistram Episcopi, et idem in recessu servabitur.

» III. E conspectu Altaris SS. Sacramenti factis inter se debitis salutationibus, Episcopus ad genuflexorium strato et pulvinari ornatum preces effundet, et hinc inde ad latera Canonici, Gubernator vero et Magistratus ad consuetam eorum sedilia pergent, ibique genuflexi versus Altare Sanctissimi Sacramenti orabunt, et quando Episcopus ad Chorum perget, stantes ipsum transeuntem salutabunt, et idem ordo servandus erit, etiam absente Gubernatore.

» IV. Si vero Episcopus ad Ecclesiam per parvam portam perget, Magistratus ad eandem portam accedere et comitare debebit.

» V. Magistratus non debet genuflectere supra panniculum, quod omnino prohibuit Sac. Congreg. die 9 Nov. 1669.

» VI. Nulla Canonici assistentia debetur Episcopo, quando ad Ecclesiam accedit, et per

eam incedit, dum est cappa indutus; secus vero quando est cum paramentis Sacris, et tunc Gubernator et Magistratus erunt post Episcopum.

» VII. Gubernator genuflectere non debet in eodem genuflexorio insimul cum Episcopo, quando est cum cappa indutus.

» VIII. Magistratus prout in Caeremoniali tum absente, tum praesente Gubernatore, in lotionem manuum inservire valeat.

» IX. Quando Episcopus conciones audit, nulla Canonici assistentia ei debetur, et tunc Gubernator sedere debet prope Episcopum extra tamen Baldachinum in Sede Camerali consimili in aequali linea, eo modo quo sedere solent Episcopi non Cardinales, et neutra sedes sit coloris rubei.

» X. Accedente Gubernatore in habitu ad Ecclesiam, aliquis Ecclesiae Minister cotta indutus porriget eidem aquam benedictam manus, absente tamen Episcopo.»

Quae decreta cum fuissent per modum concordiae proposita ab Eminentissimis DD. Cardinalibus Carpineo et Petruccio ad hunc effectum deputatis, et partes noluissent acquiescere; reposita causa sub die 19 April. 1698, Sac. Congreg. declaravit esse omnino servanda, et adhuc partibus reclamantibus sub die 21 Februarii 1699 stetit in decretis, et silentium imposuit.

Qualis honor debeatur Praelato Praesidi provinciae, declaravit S. Congr. Rit. in Maceraten. 5 Aug. 1662, modo sequenti:

« 1. Gubernatori Maceraten. Praesidi provinciae, non habenti facultatem Legati de latere non competere sedem sub Baldachino, sed sine solio supra scamnum Magistratus, nempe cameralem decentem et disiunctam a scamno Magistratus, eidemque unico gradu, vulgo *praedella*, tapete obducto, nedum Divinis iuxta Presbyterium, sed etiam alibi concionibus audientibus, pariter supra scamnum Magistratus perpetuo detinendam.

» 2. Episcopum tamen, Praeside praedicto praesente, nullibi Dioecesis debere a benedictionibus populi tum privatis tum solemnibus abstinere, sed neque ullum humanitatis actum antequam benedicat erga Gubernatorem Praesidem exhibere.

» 3. Nullam deberi praecedentiam Gubernatori Praesidi provinciae supra Episcopum, etiam extra Dioecesim degentem, quamvis Praeses in sua provincia existat.

» 4. Episcopum non debere obviam ire Gubernatori Praesidi provinciae advenienti ad Cathedralen, neque illum ab ea discedentem associare.

» 5. Gubernatorem seu Praesidem praedictum teneri accedere ad Episcopum, ut ab eo accipiat candelam et palmam benedictam, etiam cum osculo manus Episcopi; idemque servandum

in distributione cinerum, numquam tamen teneri Episcopo genuflectere.

» 6. Canonicos teneri praestare Gubernatori civitatis Praesidi provinciae consueta obsequia, quapropter saltem per duos Canonicos idem excipiat, et ad portam Ecclesiae in discessu associetur.

» 7. Magistratum teneri praestare Episcopo et Cathedrali Ecclesiae consueta obsequia, tum praesente tum absente Gubernatore, et quatenus renuat, compelli posse. At si Magistratus sponte velit ad Cathedralē accedere, et divinis inibi iuxta solitum interesse, aut antequam de eius contumacia per actus positivos Episcopo non constet, nulla ei vis inferatur, vel in eum Episcopus nullum coactionis remedium exsequi permittat.

» 8. Ad supplendum Magistratui absentī in lōtione manuum Episcopi, posse subrogari alios nobiles viros, quibus tamen locus in scamno Magistratus minime assignetur, sed qualibet vice in ipso solemnitate peragenda actu, seligendos et vocandos, et quoad fieri potest variandos, nulla tamen praevia in scriptis eorum deputatione.

» 9. Praeterea eadem Sacra Congregatio declaravit Gubernatorem Praesidem provinciae non Episcopum, non posse sumere paramenta de Altari, ex quo id vetitum sit Praelatis Episcopis inferioribus, etiam usu Pontificalium gaudentibus, praeterquam in Missis Pontificalibus. »

36 Quod Decretum habuisse apud se authenticum testatur Monacelli part. 2, tit. 13, form. 2, num. 13, a quo referuntur etiam alia adducta num. 29.

37 Dedicationis Ecclesiae Festum potest ab Episcopo ex iusta causa transferri in alium diem magis congruum ad evitandam concurrentiam aliorum officiorum. Speculat. cons. 4, part. 3, rubr. 52; Monacell. part. 1, tit. 6, formul. 10, num. 29, et part. 2, tit. 13, formul. 2, sub num. 17. Sacra Congr. Episc. in responsion. ad primum dubium propositum a suffraganeo Brixien. sub die 4 Febr. 1585, praecisis his verbis: *Episcopus ex iusta causa potest transferre dedicationis Ecclesiae Festum in alium diem magis congruum.* Sanctis antiqui Testamenti possunt dedicari Ecclesiae. Cum enim

38 aperitioni Ecclesiolae in honorem Sancti Iob in civitate Albani impedimenta opposuisset Suffraganeus eiusdem civitatis, proposita causa in Sacra Rituum Congr. die 22 Iunii 1680, prodit Rescriptum: *Removenda esse impedimenta.* Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus, reposita causa die 31 Augusti eiusdem anni, rescriptum fuit: *In decisis et amplius causa non proponatur.* Ursaya Institut. Criminal. lib. 4, tit. 10, n. 65, et seq. ¹.

Musica est de iure permissa in Ecclesia textu 39 expresso in Extravag. *Docta* de Vita et honest. Clericor., et multis adductis tradit Pignatell. tom. 3, consult. 41 per tot. Episcopus potest 40 prohibere quod in Ecclesia non canantur in musica, nisi verba sacra, devota et ecclesiastica, prout iussit Alexander VII in sua Constitutione publicata 23 April. 1657, et innovavit Innocentius XII 20 Augusti 1692. Episcopus vigore 41 Decreti Concilii Tridentini cap. 8, sess. 22 de Celebrat. Miss., potest prohibere, non obstante quacumque contraria consuetudine, ne in Ecclesiis et Oratoriis publicis canatur musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculae et verba spiritualia sint; Sacra Congr. Rit. in Hispanen. 3 Septemb. 1695, et 24 Novemb. 1696, referente Eminentissimo Colloredo. Episcopus non 42 potest prohibere musicis, neque officialibus Ecclesiarum, quod musicam non canant, nisi vocato magistro Cappellae Cathedralis; Sacra Congreg. Episcop. et Regul. 11 Mart. 1648, et in Aquilana 2 Decembris 1695, referente Eminentiss. Cardinali Petruccio. Est decretum generale Sac. Congr. esse tolerandam musicam in 43 Ecclesia exteriori Monialium, praesertim in quibusdam festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. Sacra Congregatio Episcoporum in Neapolitana 10 Novembris 1582 apud Nicol. in Floscul., verb. *Musica*, n. 8.

Propter Ecclesiae reverentiam possunt expelli 44 artifices prope illam obstrepentes ac personae infames et sordidae eius divina officia perturbantes; arg. c. *Pridem* 7, caus. 18, quaest. 2, et sic censuit Sacra Congr. Episc. et Regul. in Interamnensi 21 Mart. 1589, nimirum quod in nulla domo Ecclesiae contigua habitare debeant caupones, hospitio recipientes, gladiatores, comoedi, similesve personae. Et de meretrice habitante apud vel prope Ecclesiam vel Monasterium Monialium, quod possit expelli, indistincte et absolute probat textus in Authent. de laenon., § *Quosdam vero*, ibi: *Et quod deterius est, iuxta sacratissima loca et venerabiles domos sunt tales habitationes;* et in leg. 4 C. de Spectac. publ. lib. 11; et resolvit pluries Sac. Congr. Episc. etiam si habitet in viis, quae ducunt ad Ecclesiam, ut in Maceraten. 22 Aprilis 1596, et 14 Nov. 1601, et 13 Maii 1603, et in Tudertina 16 Septemb. 1598, in S. Severini 19 Aug. 1604, praecipue prope Conventus Regul. ut in Marsicensi 14 Iunii 1588, in Viterbiensi 6 Septemb. 1593, vel iuxta Monasteria Monialium, ut in Interamnens. 6 Martii 1618. Hinc stabulum prope Ecclesiam con- 45 strui prohibetur l. *Basilicam* 21 Cod. de Oper. publ., quia ratione foetoris, strepitus equorum aliorumque animalium, et irreverentiae divinus

¹ Venetiis certe eidem S. Iobo Ecclesia dedicata est, uti et alia S. Moysi (EDIT. BARBIELL.).

- cultus detrimentum pateretur, leg. *Aediles*, in fin., ff. de Via publ., leg. 2, § *Idem ait si odore cum Glos.*, ff. Ne quid in loc. public., et firmat Capella, quem sequitur Sperell. decis. 55, num. 59; Rota part. 18, tom. 2 rec.,
 46 decis. 819 et 820, utrobique n. 1 et 2. Unde competit Ecclesiae privilegium removendi stabulum aliave loca sordida, tam ratione foetoris quam indecentiae propter sordes ac immunditias, quas arceri oportet a limitibus sacrarum aedium, leg. *Si quando*, § fin., ff. de servit. vindic., l. *Fistulam*, in princip., ff. de Servit.
 47 Urban. Et praecipue, si supra stabulum sit etiam aedificatum foenile, quod sit contiguum vel annexum Ecclesiae vel Monasterio, est removendum ob irreparabile praeiudicium ac periculum futuri incendii, adeo ut ne isto quidem casu admitti possit cautio de damno infecto; sic expresse Pignat. tom. 4, consult. 77, ubi late et egregie per tot.
 48 Pro complemento datur hic Epistola Encyclica ad universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos et alios Italiae Insularumque adiacentium Ordinarios iussu Summi Pontificis Clementis XI conscripta, qua illis veneratio ac reverentia Ecclesiis debita impensissime commendatur.

Premendo alla Santità di Nostro Signore di soddisfare alle parti del suo Apostolico Ministero, con andare estirpando, per quanto è possibile dal popolo Cristiano le offese, che si fanno al Signore Dio, e quelle particolarmente che cagionando pubblico scandalo, portano più irreparabile rovina spirituale alle anime, e provocano maggiormente l'ira Divina sopra di noi, ha posto l'occhio sino dal principio del suo Pontificato in primo luogo sopra l'abuso ormai troppo universale del poco rispetto, che si usa nelle Chiese, le quali, dovendo esser Case di Orazione, paiono per la irreligiosità di molti mali Cristiani quasi ridotte a case di libertà e di peccati.

Mi ha comandato espressamente la Santità Sua d'incaricare a suo nome a V. S. siccome a tutti gli altri Ordinarii d'Italia e delle Isole adiacenti, che con ogni studio e diligenza procurino di porgere rimedio all'inconveniente predetto, e di restituire alla Casa di Dio la riverenza ed il rispetto che l'è dovuto. Ed a tal effetto la Santità Sua rinnovando con la presente tutte le disposizioni de' Sagri Canonici, Costituzioni e Decreti Apostolici altre volte fatti e promulgati da' Sommi Pontefici suoi predecessori intorno all'istessa materia, vuole che V. S.

I. Per mezzo di prediche e sermoni, o con editti e lettere circolari istruisca e faccia ben ponderare a' suoi popoli quanto dispiaccia alla Maestà di Dio l'irriverenza nelle Chiese, insinuando le minacce della Sagra Scrittura, ed i castighi pubblici, come di peste, fame, guerra,

terremoti e simili, che per commune sentimento dei Santi suole Dio specialmente mandare per vendicare gli affronti, che i mali Cristiani vanno a fargli nella propria sua Casa. *Quoniam ultio Domini est ultio Templi sui*. In segno di che, come notano i medesimi Santi, non si trova che Cristo nostro Signore castigasse colle proprie sue mani altro peccato, che questo, mentre con i flagelli scacciò i Profanatori del Tempio.

II. Prescriva alli Confessori che ammoniscano seriamente sopra di ciò i penitenti.

III. Faccia specialmente avvertire le donne, che vengano alle Chiese colla dovuta modestia ed umiltà; non con pompe, gale, vanità ed ornamenti indecenti, nè con alterigia e fasto più confacevole ai luoghi di libertà e di feste profane, che al Santuario di Dio, ricordandosi, che alla Chiesa deve andarsi per placare l'ira Divina, non per irritarla, e non per commettere e cagionare nuovi peccati, ma per cancellare i commessi; non potendosi udire senza orrore, che a cagione dell'immodestia femminile si siano in alcuni luoghi le cose ridotte a segno che invece di andare alle Chiese per trovarvi la divozione, convenga tal'ora fuggirne per non la perdere.

IV. Dove potrà farsi commodamente, si destini ed assegni agli uomini luogo distinto e separato da quello delle donne, nè si permetta, che gli uni si fermino e stiano in quello delle altre, di maniera che resti tolta tra di loro ogni indecente comunicazione.

V. Insista onninamente che nelle Chiese non si facciano colloqui profani, circoli o strepiti, nè si trattino negozi, e molto meno si amoreggi. Riprendendo con santo zelo i trasgressori, e castigandoli severamente con implorare anche in caso di bisogno l'aiuto del braccio secolare.

VI. Specialmente invigili che al Santo Sacrificio della Messa assistano tutti coll'attenzione e religiosità che conviene ad un mistero sì venerabile, e mostrino anche esternamente di starvi presenti non pure col corpo, ma eziandio colla mente e con divoto affetto del cuore.

VII. Ordini altresì agli Ecclesiastici, che nella divozione, modestia e decò in celebrare i Divini Uffizi, ed esercitare le altre Sagre Funzioni si portino in guisa, che non abbiano a soggiacere alla maledizione intimata da Dio a chi fa l'opera sua negligenemente, e si tolga alli Secolari ogni occasione di scandalo e di mal esempio.

VIII. Provveda parimente, che la stessa modestia e divozione si osservi dal Clero e dal Popolo nelle Processioni Ecclesiastiche, le quali essendo istituite per implorare grazie e misericordie dal Signore, e per ringraziamento dei benefizi da sua Divina Maestà ricevuti, devono essere accompagnate non da discorsi vani e por-

tamenti indecenti, che pur troppo si vedono, come se si andasse a diporto, ma da orazioni ed altri atti di cristiana divozione, che possono essere graditi dal Signore Iddio, secondo l'intenzione di Santa Chiesa.

IX. Molto più si faccia ciò osservare quando nelle dette processioni si porta il SSmo Sacramento o nelle Feste solenni, o il santo Viatico agli infermi. Nella quale occasione sarà molto lodevole, che per quando potrà procuri d'introdurre nella sua Diocesi l'osservanza delle regole ed istruzioni sopra di ciò promulgate in quest' alma città di Roma l'anno 1695, per ordine della Santa Memoria d' Innocenzo Papa XII, eccitando li fedeli a rendere in quella sagra azione ogni più divoto ossequio al venerabilissimo Sacramento dell' Altare, anche per conseguire li tesori spirituali delle sante indulgenze a tal' effetto concesse dai Sommi Pontefici, e specialmente dalla San. Mem. di Papa Innocenzo XI, e susseguentemente dall' istesso Innocenzo XII.

X. Procuri, che le feste e solennità si celebrino con modestia e divozione, e senza spettacoli, conviti smoderati e profanità vietate dai Sagri Canoni, e che nelle musiche si osservi il decoro ecclesiastico, senza mescolanza di parole non usate dalla Chiesa. In tal solennità, ancorchè maggiori, li Divini Offizi e Messe cantate si celebrino secondo gli approvati Sagri Riti, ed alle ore prescritte dalle Rubriche in modo che le Messe cantate non si prolunghino più che al mezzogiorno, ed i Vespri e le Compiete, oltre il tramontar del sole: avvertendo, alle 24 ore terminati siano tutti i divini Offizi ed ogni altra funzione, e nella medesima ora siano serrate tutte le Chiese. E questa regola debba anco esattamente praticarsi nelle vestizioni e velazioni delle Monache.

XI. In caso di trasgressione circa le predette cose minacci con publici editti o in altre maniere, che stimerà più proprie, gravi pene, ed anco di proibire le sopradette funzioni e feste, e di sottoporre in caso di bisogno all' interdetto Ecclesiastico le medesime Chiese.

XII. Proibisca onninamente e sotto gravi pene alli poveri e alli mendicanti l' andar cercando limosina per le Chiese, nascendo da ciò un gran disturbo alli divini Offizi ed alle orazioni de' Fedeli.

XIII. Ordini alli Parochi invigilare e correggere li delinquenti circa tutte le cose suddette, e bisognando, di denunciarli al suo Tribunale, e castighi li stessi Parochi, quando in ciò manchino.

XIV. Intimi la medesima vigilanza ed attenzione alli Superiori Regolari per le Chiese loro, ed in caso di contravvenzione o negligenza, oltre gli altri rimedi prescritti da' Sacri Canoni, ne dia parte a questa Sacra Congregazione, che punirà i medesimi Superiori, anco

con la privazione dei loro uffizi ed altre pene più gravi.

Confida la Santità di Nostro Signore, che basterà questo semplice eccitamento al zelo di V. S. per animarla a compire esattamente in questa parte al suo debito Pastorale, per non essere incolpata al tribunale di Dio di aver taciuto, quando conveniva alzar la voce, e la mano contro i profanatori del Santuario, e che però sarà ella per impiegare ogni studio a fine di provvedere ad un disordine sì importante e sì scandaloso, che in realtà ferisce il paterno cuore della Santità Sua, la quale è risoluta di fare quanto è possibile dal canto suo, acciocchè si tolga questa abbominazione dal Luogo sacro, e che la nostra Italia, in cui risiede il capo visibile della Chiesa, ed è posta come sotto i suoi occhi, possa anco in questa materia del rispetto alle Chiese servire di esempio a tutte le altre Nazioni del Cristianesimo, ed in tal maniera preservarsi da que' flagelli, che per castigo delle nostre colpe pur troppo ci vengono presentemente minacciati dalla Divina Giustizia.

Roma 26 Luglio 1701.

G. CARDINAL DI CARPEGNA PREFETTO

G. D. Parracciani Prosegretario.

Ludi theatrales etiam praetextu consuetudinis 49
in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent;
cap. *Cum decorem* 12 de Vita et honestatē Clericorum, Conc. Tolet. 22, cap. 19.

Nec in Ecclesiis fieri possunt repraesentationes seu comoediae, quaecumque illae sint, profanae vel sacrae, et permittentes puniendi sunt. Sic expresse cit. Conc. Toletan. 22, cap. 19, et concordat cit. cap. *Cum decorem*. Et tenent Marian. de Specul. cap. 7; Zerola in Prax. Episc. p. 1, verb. *Repraesentationes*, et alii citati et secuti ab Ursaya Institut. Criminal. lib. 3, tit. 4, num. 29; Nicolius Lucubrat. Canonic., lib. 3, tit. 1, num. 27; Monacell. tom. 4, supplem. ad tom. 2, n. 207, et alii passim.

An autem in Ecclesiis fieri possint repraesentationes devotae, et rerum piarum, puta solemnium Mysteriorum Fidei, Passionis Domini, vitae alicuius Sancti, etc.? Affirmant Barbosa in cap. *Cum decorem*, num. 6; Bellet. Disquisit. Cleric. part. 1, § 23, n. 10; Cohell. ad Bull. bon. reg., cap. 40, num. 8; Ursaya loc. cit., num. 29 per text., in cit. Concil. Toletano 22, cap. 19, ibi: *Per hoc tamen honestas repraesentationes et devotas, quae populum ad devotionem movent, tam in praefatis diebus, quam in aliis non intendimus prohibere*. Sicque tales repraesentationes, dicunt ipsi, conducunt homines potius ad compunctionem, quam ad lasciviam seu voluptatem. Negant autem Monacell. loc. cit., n. 207; Romaguer.

ad Synod. Gerund. lib. 3, tit. 14, cap. 8, n. 9; Nicolius loc. cit., num. 27, verb. *Amplia*, ubi sic expresse habet: *Ut neque piae repraesentationes, puta Passionis Domini vel Sanctorum permittendae sint in Ecclesiis. Unde Sacra Congreg. similes licentias concedere solet cum infrascriptis conditionibus: I. Quod fiant extra Ecclesiam. II. A Sacerdotibus vel Clericis, aut aliis piis viris. III. De die, non de nocte. IV. Opus autem revisum et approbatum fuerit ab Ordinario, qui non permittat ibi apocrypha misceri. V. Totumque fiat sine scandalo et cum aedificatione populorum. Sacra Congregat. in Reatina 20 Ianuar. 1579, in Nolana 28 Aprilis, in Assisiensi 18 Mart. 1603. Quare, cum scandala timentur, debent prohiberi. Sac. Congreg. in Viterbiensi 3 Apr. 1582. Et nullibi fieri sine licentia Episcopi; Sacra Congr. Concil. in una Bracharen. Hactenus ille. Unde ad conciliandas praedictas opiniones concludendum est, quod repraesentationes piae ac devotae possint quidem fieri in Ecclesiis, sed cum licentia et approbatione Episcopi. Secus autem, non.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

53 Agere hic non esset incongruum de iuribus honorificis, quae in Ecclesia laicis praestari solent. At longiores sane essemus, quam patiuntur limites additionum. Satis sit indicare, qui de ipsis disserunt Auctores. Vide itaque Franciscum de Roye de Iuribus honorificis in Ecclesia. Clausit Auctor hic totam tractationem duobus libris. Primi libri tredecim sunt capita. Caput I ita conceptum est: *Quid sit honor, in quibus consistat. Quid sint iura honorifica. Eorum divisio. Methodus istius tractatus.* Caput II. *In quibus locis reddantur illi honores.* Cap. III. *A quibus praestantur illi honores. An laicis deberi possint.* Cap. IV. *Honor prae-*

sentationis et alimentorum ex bonis Ecclesiae. Cap. V. *Honor thuris aut suffitus.* Cap. VI. *Honor precum.* Cap. VII. *Honor processionis.* Cap. VIII. *Honor Listrae.* Cap. IX. *Honor sepulturae.* Cap. X. *Honor Sedis.* Cap. XI. *De ordine sedilium, et qui ea disponant.* Cap. XII. *Honor panis benedicti.* Cap. XIII. *Osculum Pacis et aqua benedicta.* Quindecim vero sunt capita secundi libri. Cap. I. *Ex quibus rationibus aut principiis honores in Ecclesia deferuntur: Quaedam Catholica ad hunc tractatum.* Cap. II. *Principibus omnes illi honores debentur.* Cap. III. *Fundatoribus debentur omnes illi honores.* Cap. IV. *De senioribus locorum, qui omnimodam iurisdictionem habent, et in ea positam Ecclesiam.* Quinam iis honores in ea debeantur. Cap. V. *De iis senioribus, qui mediam habent iustitiam.* Cap. VI. *De iis, qui bassam seu inferiorem iustitiam habent, et fundum in quo constructa sit Ecclesia.* Cap. VII. *De benefactoribus.* Cap. VIII. *De Magistratibus regni eius territorii, in quo posita sit Ecclesia.* Cap. IX. *De nobilibus, qui manent in eadem Paroecia.* Cap. X. *An simplices nobiles in iis honoribus Ecclesiae praeferantur Iudicibus seniorum Paroeciae.* Cap. XI. *De Plebeis, qui vel Iuspatronatus, vel Senioratum, vel aliquod Feudum habent.* Cap. XII. *De Successoribus.* Cap. XIII. *An singularis successor possit tollere Auctorem suorum listras, et suas reponere.* Cap. XIV. *De mulieribus.* Cap. XV. *Ubi, et quomodo de iis honoribus agendum.*

Confer itidem Hericourt in Legibus Eccle- 54
siasticis suo ordini restitutis, part. 3, cap. 9
per tot., tum et maxime Rousseaud de la Combe
in sua Iurisprudencia Canonica, verb. *Iura hono-*
rifica. Quod si specialem de iuribus honori- 55
ficis Patronorum desideres tractatum, adi et
Michaelem de Perroy de Iuribus honorificis,
tum utilibus Patronorum.

EX EDITIONE ROMANA.

ARTICULUS VI. *Ecclesia quoad eius naturam, status varios, praerogativas ac regiminis formam.*

SUMMARIUM. I-II. Generalis Ecclesiae notio. - 12-14. Ecclesia Christi dupliciter sumi potest secundum latam, et strictam significationem. - 15-18. De Ecclesia priori modo accepta. - 19-23. Divinae Providentiae cura in regenda Ecclesia in statu legis naturae. -

24-31. Et in statu legis scriptae. - 32-42. Novatorum haereses circa definitionem Ecclesiae strictae sumptae. - 43. De Notis Ecclesiae. - 44-52. Ecclesia est Visibilis. - 53-55. Notae Ecclesiae sunt omnibus obviae. - 56. Ecclesia est Una. - 57. Sancta. - 58. Catholica. - 59. Apostolica. - 60-67. Quatuor istae Notae in sola Romana Ecclesia conspiciuntur. - 68-72. Quenam reperiantur in Ecclesia. - 73-76. De iis, quos Ecclesia e sinu suo excludit. - 77-79. De Ecclesiae indefectibilitate. - 80-83. De Infallibilitate. - 84. De Primatu Romani Pontificis.

1 Ecclesia a graeca voce ἐκκλησία originem trahit; quae vox latine idem sonat ac *evoco, congrego*. Itaque iuxta grammaticalem signifi-
2 cationem idem Ecclesia est ac evocatio. In generali hac acceptione passim Ecclesiae vocabulum usurpatur in Scripturis ad significandam civilem ac politicam hominum congregationem; quo quidem in sensu Psal. 25, vers. 5, legitur: *Odivi Ecclesiam malignantium*; et Ps. 106, 3 vers. 32: *Exaltent eum in Ecclesia plebis*. Quan-

doque Ecclesia cum in veteri, cum in novo Te-
stamento locum designat, in quem homines divini cultus causa conveniant; ita Iudith 6, v. 21, et 1 ad Corinth. v. 18 et 22. Proprie 4
vero atque usu ecclesiastico Ecclesia usurpatur ad fidelium societatem designandam. Quo sensu Apost. Paulus ad Rom. 16, v. 16, ait: *Salutant vos Ecclesiae Christi*; et versu 23: *Salutat vos Caius hospes meus, et universa Ecclesia*. At- 5
que haec postrema, stricta et propria signifi-

catio est vocabuli *Ecclesia*, quod societatem seu coetum vocatorum exprimit; cum nemo ad hunc populum se adiungat, per se et suo proprio instinctu, sed omnes quotquot veniunt a Dei vocatione praeveniantur. Hinc Hieronymus Comment. in cap. 5 Proverb., et Augustinus in Psal. 81 observant, Ecclesiae nomen apte designare societatem fidelium novi Testamenti, atque hanc a coetu fidelium veteris Testamenti secernere, qui Synagoga dicebatur. En Hieronymi verba: *Ecclesia et Synagoga*, inquit, *graeca nomina sunt et unam eandemque rem latine significant; id est conventum plurimorum ad invicem. Si autem subtilius distinguantur, Ecclesia convocatio et Synagoga congregatio interpretatur; et vetus quidem Dei populus utroque nomine vocabatur: nunc autem gratia distinctionis, ille Synagoga, noster Ecclesia dicitur, merito scilicet fidei et scientiae maioris: quia et irrationabilis creatura potest congregari.*

- 7 Duplici autem modo Deus hominem vocat, scilicet interius per gratiam, et exterius per verbum sive per revelationem, qua verum ac gratum ipsi cultum demonstrat, qua viam salutis ostendit, et necessaria media suggerit ad lapsum hominem reparandum, et ad aeternam salutem obtinendam. Cum Ecclesia congregatio hominum sit, qui recta fide ac demonstrata a Deo ratione Deum colunt, ac tuta via ad aeternam salutem pervenire contendunt, manifestum est non sufficere interiorem vocationem, sed exteriorem quoque necessariam esse, ut ea fidelium societas habeatur quae Ecclesia dicitur: nam vocatorum societas a fide incipit, quae sine auditu non habetur; auditus autem deest, ubi verbum Dei non adsit exterius promulgatum, uti docet Apostolus Paulus. Rursus haec societas convenire debet in exhibendo Deo verum, ipsique acceptum cultum, et in adhibendo praescripta a Deo remedia pro lapsus reparatione, ac pro aeterna salute comparanda. Id vero fieri nequit nisi per externam fidei professionem, per externum cultum, ac per externum Sacramentorum usum, ut consideranti patet.
- 10 Itaque solus Deus auctor et causa princeps est Ecclesiae; quia solius Dei est homines ordinare ad fidem sanctificationis per gratiam, et salutis per gloriam; et solius Dei est praescribere Ecclesiae media necessaria, tum ad gratiam cum ad gloriam obtinendam. Homines vero causae merae ministeriales esse possunt, dum scilicet eorum Deus utatur ministerio ad ostendendum hominibus, quae manifestare ipse voluerit, ad media proponenda necessaria ad gratiam et gloriam comparandam, atque ad alia explicanda et inculcanda, quibus Ecclesiam regi voluerit.
- 12 Haec de Ecclesia militante generatim sumpta (de aliis siquidem Ecclesiis satis dictum arbitror ab Auctore). Venio nunc ad Ecclesiam

Christi. Haec duplici ratione considerari potest, 13 scilicet secundum latam, et secundum strictam significationem. Priori modo societatem designat 14 Fidelium, qui in Christum crediderint, praescindendo ab explicata vel implicita fide, a Christo sive nascituro vel nato, morituro vel mortuo: posteriori modo societas est hominum, qui fidem habent in Christum iam natum, et passum, consummatis omnibus redemptionis humanae Sacramentis et mysteriis.

Ecclesia Christi priori modo accepta non 15 tantum natalem Christi antecessit, sed etiam ita floruit tempore legis naturae et scriptae, ut tunc temporis veros exstitisse Christi cultores merito asseri possit. Audiatur Augustinus Epistola 190, quae est ad Optatum cap. 2, n. 8. *Profecto, inquit, quod scriptum est, non esse aliud nomen sub Coelo, in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est genus humanum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur, quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam; ita et in regno vitae, nemo sine Christo.* Atque alibi passim tradit idem Sanctus Doctor, neminem post Adami peccatum salvari potuisse, nisi per fidem in Christum; et concione 6 in Psalm. 36, quotquot fuerunt iusti caput Christum habere scripsit: *Illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse iam credimus, et in eius fide et ipsi sanati sunt, in cuius et nos, ut esset et ipse totius caput civitatis Hierusalem.* Itaque qui fidem in Christum professi sunt, et per hanc fidem salutem sunt consecuti, hi ad Ecclesiam Christianam pertinere, atque Christianae religionis cultores asseri merito possunt; quotquot vero fuere iusti cum in lege Moysis, tum in statu legis naturae, per fidem in Christum venturum salvi facti sunt, atque hac unicè ratione iustitiam et sanctitatem consequi potuerunt; fuere ergo omnes Christianae Religionis cultores. Nec sola id Augustini auctoritate evincitur, sed etiam argumento illo theològico ex sacris litteris petito, quo ostenditur, per solam fidem in Christum mediatorem Deum inter et hominem, salvos fieri potuisse homines post Adami lapsum; auctoritate Tertulliani, lib. de Resurrectione carnis, cap. 6, asserentis, ab ipsa hominis formatione Christum primum ac maximum fuisse fidei et Religionis subiectum; auctoritate Eusebii Caesariensis, qui lib. 1 Demonstrat. Evang., c. 5, ait, Christum notum fuisse Moysi et antiquis Patriarchis, atque hos non iudaico, sed christiano more vixisse, ut scribit lib. 6; auctoritate denique Gregorii Magni, qui Homilia 19 in Evangelia, sub vineae parabola universalem exprimens Ecclesiam, hanc ab Abel iusto coepisse ait, usque ad ultimum electum duraturam, qui in fine mundi nasciturus sit.

- 16 Ad initium vero quod spectat huius Ecclesiae, facile intelligere est, statim post Adami lapsum repetendum esse. Tunc enim Deus revelatione, sive verbo suo, humano generi demonstravit sola fide venturi Redemptoris, ac gratia ex ipsius mediatione expectanda, potuisse homines a peccato surgere ac aeternam salutem obtinere. Non est autem qui non videat in huiusmodi revelatione generalem illam vocationem, qua homines per fidem in Christum ad societatem ineundam et Ecclesiam constituendam, invitabantur. Quamobrem dubitari non posse videtur, quin hoc in sensu Christi Ecclesia statim post Adami lapsum inceperit.
- 17 Augustino tamen enarratione in Psal. 141, Gregorio Magno loco supra a nobis citato, et quamplurimis Theologis placuit, Christianae Ecclesiae exordium ab ipso Abel repetere; tum quia Scriptura primum Abel excelluisse asserat in publica fidei protestatione, sine qua visibilis Ecclesia non consistit; tum quia conveniens ac consentaneum videtur, ut Ecclesia quam sanctam in Symbolo profiteamur ab eo inciperet, in quo primum inter homines sanctitas et innocentia sine interruptione perseveravit, in signum sanctitatis, quae numquam in Ecclesia Christi defectura esset; tum demum, quia tunc Dei Ecclesia palam a societate malignantium secerni coepit; sacrificii scilicet oblatione, in qua fidei illa protestatio enituit, quae in Caini sacrificio desiderabatur.
- 18 Antequam exponam quid sit Christi Ecclesia stricte sumpta, et quaenam ipsius notae atque praerogativae, paucis investigandum censeo, quaenam fuerit divinae providentiae cura in regenda Ecclesia in statu legis naturae, et in statu legis scriptae. Neque enim dubitari potest de divinae providentiae cura in servanda atque regenda Ecclesia a se constituta; Deus enim sapientissimus cum sit, atque optimus, opus quod perfecit, providentia sua conservare, custodire ac regere debet. Itaque qui Ecclesiam fundavit, quae ad finem usque mundi sit duratura, necesse est, ut eandem Ecclesiam providentia sua rexerit semper, atque nunc regat.
- 19 In lege autem naturae eadem, qua revelatam religionem docendo Ecclesiam fundaverat, providentia, eandem conservavit et rexit. Nam quae credenda quaeque agenda hominibus essent, ut recta fide ac puro cultu viam salutis homines sectarentur, vel per se ipsum visibiliter apparendo, vel per Angelos, quos sui administratos adhibuerit, vel per homines spiritu prophetico ac divinae legationis characteribus donatos, demonstravit. Iis enim modis supernam religionem Deus hominibus revelavit, eosque in illam vocavit societatem, quae Ecclesia dicitur, ut de revelationis necessitate, adversus
- 20 Deistas disputaturi fusius disseremus. Quis vero ignorat, hac Deum ratione Ecclesiam rexisset suam statu legis naturae? Ab Adamo enim ad

Mosem usque, vix unam percurrere est generationem, in qua Deus Patriarchis non apparuerit, aut coelestes suos administratos Angelos ad eosdem non miserit, ut legenti Geneseos librum manifestum est. Plures deinde fuere viri spiritu prophetico insigniti, atque ea morum probitate, iisque signis muniti, quibus divinam suam legationem populo demonstrarent. Vivo enim adhuc Adamo, prophetavit Enoc, qui divinitus raptus fuit ne videret mortem; propheta quoque fuit Nohemus, atque, ut alios omittam, eundem habuere spiritum Abrahamus, Isaacus, Iacobus, Iosephus. Quorsum vero Deus Patriarchis illis apparuit, Angelos ad eosdem misit, ac Prophetarum ad homines legatione usus est, nisi ut in Ecclesia sua fidem, quam necessariam demonstraverat, in futurum Reparatorem divinum quem praescripserat cultum ac reliqua ad salutem necessaria opera, foveret, atque inculcaret? Itaque in lege naturae Deus Ecclesiam suam per se vel per ministros a se missos regulavit non solum eam fidem inculcando, quae Religionem regeret, sed alia quoque praecipiendo, vetando aut instituendo, quae ad eundem finem spectarent. Nam Nohemo, Abrahamo, Iacobo aliisque sacrificare iussit, ac sacrificii genus praescripsit. Per Nohemum abstinentiam a sanguine et suffocato imperavit, quo facilius homines ab homicidiis avocaret; et per Abrahamum Circumcisionem instituit in signum initi foederis, in memoriam promissionum, quas Abrahamo eiusque posteris fecerat, et ut gens, ex qua promissus humani generis Reparator nasciturus erat, ab aliis secerneretur.

In statu quoque legis scriptae eadem providentia enituit, etsi novam quoque curam in stabilienda et regenda Hebraeorum republica adhibuit. Nam per Mosem, quem legatum adhibuit, dum legem dedit, iis characteribus, ac tanto prodigiorum apparatu munitum, ut nemo de divina istius legatione dubitare possit, legem promulgavit, in qua Reipublicae Iudaicae forma ac civiles leges praescribuntur; sacrificia et caeremoniae designantur, quae cum figurae essent futuri Messiae et eorum, quae ad ipsum pertinerent, in memoriam revocando divinas promissiones, fovebant ac fortius excitabant futuri Reparatoris fidem; ac tribunalia stabilivit, in quibus ortae circa praecepta, caeremonias et legem controversiae finirentur. Ut autem constet, qua ratione iuxta Dei providentiam finirentur in Hebraeorum republica controversiae Religionis, placet hic verba recensere, quibus Deus tribunal maius, quod Sanedrim vel Concilium seniorum vocabatur, instituendum praecipit, ac munia huius Concilii circa controversiarum definitionem explicare; Num. 11, v. 16 et seq., dixit Dominus ad Moysen: *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium Tabernaculi foederis, fa-*

*ciesque ibi stare tecum, ut descendam et lo-
quar tibi; et auferam de spiritu tuo, tradam-
que eis, ut sustentent tecum onus populi, et*
26 *non tu solus graveris.* Constat autem ex 1. 2
Paralip., c. 19, v. 10, delatas ad huiusmodi
Iudices fuisse causas de Lege, de mandato, de
coeremoniis, de iustificationibus. Porro mani-
festum est mandata et iustificationis fidem in
venturum Messiam inclusisse: et cum ibidem,
v. 11, dicatur: *Amarias autem Sacerdos Pon-
tifex vester in his, quae ad Deum pertinent,
praesidebit,* palam est, in illo Tribunali ubi
Summus Sacerdos et Pontifex praesidebat con-
troversias de Religione definitas fuisse, cum
27 certum sit has ad Deum pertinere. Huiusmodi
autem definitionibus acquiescere populum de-
buisse, tum ex eo constat, quod Deus spiritum
suum Iudicibus illis pollicitus esset, ut
Numer. verba superius indicata designant; tum
etiam ex iis, quae habentur Deuter. 17, v. 8:
*Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse
perspexeris... surge et ascende ad locum, quem
elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad Sa-
cerdotes Levitici generis, et ad Iudicem, qui
fuerit illo tempore; quaeresque ab eis, qui in-
dicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quod-
cumque dixerint qui praesunt loco quem ele-
gerit Dominus, et docuerint te iuxta legem
eius: sequerisque sententiam eorum; nec de-
clinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui
autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis
imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo
tuo et decreto Iudicis, morietur homo ille.*

28 Vides ergo, id peculiare fuisse in Dei erga
Ecclesiam legis scriptae providentia, ut per sa-
crificia et caeremonias fidem in venturum Mes-
siam excitaret, et ut Iudices instituti essent,
qui divino assistente Spiritu exortas de reve-
latione controversias definirent. At in ea quo-
29 que perseveravit, atque ad Christi usque ad-
ventum perduravit singularis illa cura, qua per
viros prophetas divino Spiritu incitatos neces-
sariam fidem inculcaret, ac monita salutis exhi-
beret. Constat enim cum ex sacris libris tum
30 ex traditione ipsa floruisse semper in Hebraeo-
rum republica prophetas, quorum nonnulli li-
teris aliquot opera consignavere, alii vero ore
tantum monita et prophetias tradidere. Misso
vero horum catalogo, ne nimis longi simus,
sat est innuere, paulo ante Christi nativitatem
Zachariam floruisse Ioannis Baptistae Patrem,
ac nato Christo prophetasse Simeonem, atque
eiusdem Christi Praevisorem Ioannem Baptis-
tam. Hanc Dei erga suam Ecclesiam oecono-
miam paucis descripsit Paulus in ea, quae est
ad Hebraeos, epistola, dum ait: *Multifariam
multisque modis olim Deum loquutum fuisse
Patribus in Prophetis.* Dum vero subdit: *No-
vissime vero diebus istis loquutus est nobis in
Filio,* perfectam et fundatam a Christo Eccle-
31 siam designat. Atque haec Ecclesia est quae

per strictam significationem proprie Christi
Ecclesiae nuncupatur. De hac autem dicturi,
primum Novatorum circa illius definitionem
haereses designabimus; notas deinde indicabi-
mus, quibus perspicua fit; ac demum regimi-
nis formam, eiusque iura et praerogativas tue-
bimur.

Ad Novatores quod spectat, Nestoriani, Mo-
32 nophysitae, sive Syri, sive Copti, sive Armeni,
ac Graeci Photii Schismati adhaerentes, Eccle-
siam Christi visibilem adstruunt, sacros mini-
stros ex divina ordinatione in eadem agnoscunt
a plebe distinctos, atque Hierarchiam inter hos
reperi fatentur, in qua Episcopos Presbyteris
superiores agnoscunt. At negant Romanum
Pontificem Petri successorem divino iure caput
ac Principem constitutum esse totius Ecclesiae.
Hoc scilicet errore eludere contendunt latas
in ipsos eorumque haereses, per Apostolicam
Sedem sententias atque Schismatis notam de-
clinare.

Reliqui vero Novatores, quo facilius possent³³
Ecclesiae iudicium contemnere, atque a Schi-
smate sese purgare, invisibilem esse veram
Christi Ecclesiam tradidere, cuius scilicet caput
Christus sit, membra vero, vel ii homines, qui
perfectione virtutum Christum imitarentur, ut
Pelagiani; vel qui probi essent et a graviore
saltem crimine alieni, ut Donatistae; vel qui
essent a Deo praedestinati, ac per praedestina-
tionem Christo coniuncti, ut Wiclefus et Io-
hannes Hus, Bucerus, et ex Calvinianis quam-
plures; vel qui per fidem et charitatem Christo
uniantur, ut Lutherus, Melancthon, Brentius
et Claudius apud Calvinii discipulos Parisienses
olim Minister, ac Protestantes fere omnes, de
vera Christi Ecclesia loquentes. Nam eorum
plerique distinguentes inter veram et internam
atque externam et apparentem Ecclesiam, illam
invisibilem modo explicato, hanc vero visibi-
lem adstruunt. Sed turpissime errant in notis³⁴
designandis, quibus aeterna haec et invisibilis
Ecclesia discernitur. Etenim per Dei Ecclesiae
notam veram doctrinam et Sacramentorum
usum designant, ita ut ad externam Ecclesiam
omnino pertineant ii omnes, qui in vera do-
ctrina profitenda, et in iisdem Sacramentis par-
ticipandis conveniant; distinguentes vero inter
articulos fundamentales et non fundamentales,
omnes illas sectas ad Ecclesiam pertinere con-
tendunt, quae in adstruendis articulis funda-
mentalibus conveniant. Quo argumento ductus³⁵
Iuricus Calvinianae sectae Minister, eo devenit
in tractatu, quem scripsit de unitate Ecclesiae,
ut contenderet omnes Christiani nominis sectas
ad Christi Ecclesiam pertinere. Ac fuere No-
36 vatores nonnulli, qui veriti non sunt affirmare,
eorum sectas ab antiquis haereticis, qui apo-
stolico saeculo vixerunt, originem trahere, ut
eorum in Christi Ecclesia a primis exordiis suc-
cessionem ostenderent. Haec autem deliria sunt,³⁷

quae vel ipsa narratio refellit. Quem enim Christianum hominem non pudeat in propriae causae praesidium Gnosticos et Ebionitas afferre, ac horum se successorem praedicare, qui ab Apostolis veluti Ethnici et Publicani ex Ecclesiae sinu fuere deiecti? Vel Cerdonis, Valentini, Marcionis aliorumque huius furfuris Nebulonum se successorem esse, cum constet hos ab apostolicis viris ab Ecclesiae communione avulsos fuisse, ac veluti Diaboli ministros damnatos; ut legere est apud Irenaeum, Eusebium, Augustinum aliosque Patres, qui de haeresibus scripserunt.

- 38 Samuel Puffendorffius in opere inscripto de Habitu Religionis Christianae ad vitam civilem, quem sequuntur Bohemerus, Plaffius et Lutheranorum ac protestantium plerique, contendit: Ecclesiam non esse Statum aut Rempublicam, sed societatem in Statu ex Doctoribus et Auditoribus conflata, et veluti collegium in Republica. Quod collegium ius deputandi personas particulares habet ad sacrum ministerium, et praescribendi per conventiones et pacta regulas divini cultus. Quamobrem omnes christianos ex Christi institutione aequalis auctoritatis esse contendit; Pastores vero atque Ecclesiae ministros, ex sola plebis deputatione constitui, atque hos non maiorem habere auctoritatem, quam quae per pacta ab ipso fidelium collegio eisdem concessa sit. Atque hanc auctoritatem imperio principum saecularium subiectam esse, qui ut reliquis collegiis, ita Christi Ecclesiae suprema potestate praesunt et dominantur. Addere iis possumus Edmundi Richerii circa Christi Ecclesiam errores, qui toti Ecclesiae sive coetui fidelium clavium potestatem a Christo collatam finxit, Petro vero, Apostolis et Episcopis instrumentaliter et ministerialiter tantum, seu quoad executionem. Quamobrem Episcopos non Christi, sed christianae plebis ministros efficit, ac non superiores sed subditos eiusdem. Suspectus quoque est Launois, qui in Epistola ad Nicolaum Gattinaeum catholicorum de Ecclesia definitionem reprehendit, quod mentio in ea occurrat Pastorum, quibus Ecclesia regitur, et praesertim Romani Pontificis.

- 41 Hactenus haereses recensuimus, quae, orthodoxo de Christi Ecclesia systemati adversantur. Has vero haereses confutavere ex professo, ac solidis argumentis Benignus Bossuet, tum in historia variationum Ecclesiarum protestantium,

tum in operibus adversus Claudium exaratis, Honoratus Tournely in praelect. Theolog. de Ecclesia Christi, alique Theologi¹. Cui adde 42 Chartasium de Libertatibus Ecclesiae Gallicanae. De auctoritate vero Romani Pontificis consuli poterunt opera Eminentissimi Augustini Orsi, typis Congr. de Prop. Fide sub Clem. XII evulgata².

Nos vero recensitas haereses paucis confutaturi ostendemus: Primo veram Christi Ecclesiam esse visibilem. Secundo veras et perspicuas notas habere, quibus dignoscitur, et non solum ab iis, qui christiani non sint, sed etiam ab haereticorum sive a falsis christianorum sectis secernitur. Tertio hanc sinu suo complecti non solum praedestinos et iustos, sed etiam peccatores, excludere vero a sua communione haereticos, schismaticos atque excommunicatos vitandos. Quarto esse indefectibilem, et in definiendis morum et fidei controversiis infallibilem. Quinto constare ex plebe et Ecclesiae ministris, qui ex divina institutione a plebe secernuntur, atque inter hos reperiri Episcopos iure divino Presbyteris Superiores, et Romanum Pontificem eodem iure totius Ecclesiae caput et principem. Sexto denique, potestatem regendi Ecclesiam ac finiendi controversias circa religionem infallibili iudicio concessam esse pastoribus sive Episcopis, ac praesertim Romano Pontifici, cui inerrantiae privilegium in Petri persona promissum a Christo Domino fuit. Atque his positis, veram Christi Ecclesiae definitionem exponemus.

I. *Ecclesia Christi visibilis est.* Principio autem cum Novatoribus statuo, Ecclesiam Christi esse societatem illam, cui concredita sunt eloquia Dei, sive depositum divinae revelationis, quo media necessaria ad salutem, et quid credendum, quidve agendum sit, demonstratur, ut certo nobis pateat via salutis. Statuo secundo 45 cum iisdem Novatoribus, extra huiusmodi societatem nullam esse spem aeternae salutis. Cum res ita se habeat, quis non videt Ecclesiam Christi perspicuam ac visibilem esse oportere? Si Deus dum hominibus per suos Legatos, Prophetas et Apostolos necessaria ad salutem revelavit, perspicuis ac manifestis signis divinam legationem demonstravit, ac notissimis characteribus humano generi ostendit, per illos suam doctrinam fuisse promulgatam; quis credat invisibilem esse voluisse societatem illam, cui divinum revelationis depositum custodiendum,

¹ Richerium potissimum, post Duvallium et Petavium, strenue refellerunt cl. Mamachius in epistolis adversus I. Febronium et Laurentius Veith Augustani Lycei ornamentum in egregio libello Augustae Vindelicorum 1783 excuso, cui titulus: *Edmundi Richerii Doctoris Parisini systema de Ecclesiastica et Politica potestate singulari dissertatione confutatum*. Pro Ecclesiae vero potestate tuenda egregie scripsit Pater Io. Ant. Bianchi Ord. Minorum in opere italice scripto,

cuius titulus est: *La Polizia della Chiesa contro le nuove massime di Pietro Giannone* (EDIT. BARBIELL.).

² Ac postea recusa; Franciscum Antonium de Simeonibus in praeclaro adversus Dupinium opere *de iudiciaria Romani Pontificis potestate*, Ballerinum *de vi Primatus*, Zacchariam in utroque Antifebronio cum italico, tum latino, aliosque, qui Febronium confutarunt. (EDIT. BARBIELL.).

atque ad finem usque mundi sartum tectum servandum concedidit? Non enim minor esse debuit Dei sapientissimi providentia in proponenda sua hominibus revelatione, quam in eadem conservanda et custodienda. Si ergo eam visibilibus et notissimis characteribus conspicuam reddidit in promulgatione, necesse est, per conspicuas atque visibiles notas eandem conservare, cum non minus tunc necessaria fuerit ad humanae salutis consecutionem, quam

46 deinceps futura sit. Deinde tenentur omnes homines sub periculo aeternae damnationis adiungere se verae Christi Ecclesiae, et in eadem ad finem usque vitae perseverare. Qua vero ratione id fieri posset, nisi per certos, visibiles ac notissimos characteres, quae vera sit Christi

47 Ecclesia hominibus demonstraretur? Dicent fortasse, invisibili divinae gratiae vocatione ad veram Christi Ecclesiam homines trahi. At si

48 Deus ita Ecclesiam fundavit suam, ut contentus non fuerit interna hac vocatione, sed exterius revelare necessaria ad salutem, et visibilibus signis revelationem suam demonstrare, manifestum est voluisse etiam ut visibilibus notis manifesta esset ipsius Ecclesia. Si per fidem se adiungere tenentur homines Christi Ecclesiae, fides autem sine auditu non est, et auditus sine praedicatione illius, qui a Deo missus fuerit, ut ex Apostolo constat, quis non videt, interiori non obstante vocatione, qua excitatur fides, externas quoque ac visibiles Ecclesiae notas necessarias esse ut verae fidelium societati se

49 adiungere homines possint? Praeterea voluit Christus, ut in hanc societatem homines cooptarentur per visibilem baptismi ablutionem; ergo visibilem ac conspicuam hanc societatem

50 esse voluit. Denique ex ipsa Christi Ecclesiae constitutione id manifestum sit; nam instituta est ad modum montis, ad quem omnes gentes undequaque confluere debent, ut praedixerat Isaias cap. 2. Instituta est societas constans ex Pastoribus et Doctoribus, qui alios doceant, iuxta verba Apostoli Pauli ad Ephesios 4: *Ipse dedit quosdam Apostolos, alios autem Pastores et Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in aedificationem Corporis Christi*. Pastores vero Act. 20 Episcopi vocantur, quos in grege Christi posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei. Et ad Hebraeos 13 praecipitur fidelibus, ut obediant Pastoribus, atque eisdem subiecti sint; Matthaei denique 18 Ecclesiae tribunal describitur, ad quod contumacium crimina deferri debeant, qui si Ecclesiam non audierint, habendi dicuntur veluti

51 Ethnici et Publicani. Quis vero non videt ex supra recitatis testibus manifestum fieri, voluisse Christum ut Ecclesiae suae societas visibilis esset, quae constaret ex Pastoribus et ovibus, hoc est ex superioribus et subditis, mutuis invicem officiis colligatis, in eadem professione ac Sacramentorum susceptione conve-

nientibus? Accedunt demum parabolae ipsae, 52 quibus Christus Dominus Ecclesiam suam designavit, Areae scilicet, Agri et Sagenae; allegoriae, quibus Pastores expressit, dum eos sal terrae vel lux mundi dixit, atque ea qua significavit se supra Petrum, veluti supra firmis- simam petram, Ecclesiam fundaturum. Haec enim omnia palam faciunt, Christum visibilem Ecclesiam fundasse, atque conspicuas in ea posuisse notas, per quas vera ipsius Ecclesia a falsis sectis secerneretur.

Praesto autem nobis sunt huiusmodi notae, 53 quae sensibiles sunt, omnibus obviae et cognitae faciles, non solum domesticis fidei, sed etiam extraneis, ut omnes ad Ecclesiam et fidem adducantur. Non posse vero notas huius- 54 modi stabiliri in vera doctrina et legitimo Sacramentorum usu, ut novatores praetendunt, facile patet. Nam nullus unquam fuit haereticorum, qui veram in sua Ecclesia doctrinam esse non contenderet, ac legitimum itidem usum Sacramentorum, quae ipse reciperet. Ita Gnostici, Ebionitae, Marcionitae, Manichaei, Haeretici denique omnes, ne iis quidem exceptis, qui in fundamentalibus stabilitis a Nostris Novatoribus articulis erraverint. Ad alias ergo 55 notas confugere necesse est, quae perspicue ostendant fidelium societatem esse Ecclesiam a Christo institutam. Possemus hic in medium afferre miracula, quae in sola Romana Ecclesia passim occurrunt ad demonstrandam veram in nonnullis huius societatis hominibus sanctitatem, et veram, quae in eadem viget, fidem. Nam huiusmodi miracula per Sanctorum hominum fidem contingere plerumque videmus, atque in horum canonizatione, instituto rigoro- so examine, vere comprobantur. Haec sane ostendunt, Deum iisdem signis, quibus Ecclesiam a se fundatam fuisse demonstravit, ostendere eandem se peculiari providentiae suae cura conservare atque regere. Sed iis missis et aliis motivis, quibus evidenter credibilis fit Catholica Ecclesia, quatuor tantum indicasse sufficiat notas, quae in symbolo Constantinopolitano designantur, videlicet *Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam*.

Porro Christi Ecclesiam unam esse, ac unam 56 invariata consistere debere, facile patet. Voluit enim Christus, ut in Ecclesia sua *unum ovile foret et unus Pastor*, Ioannis. 10. Paulus 1 ad Cor., cap. 10, omnes fideles unum mysticum corpus efficere scribit; et ad Ephes. 4, explicans qua ratione invicem uniti fideles unum corpus efficiant, ait: *Unum Corpus* (esse scilicet debetis, licet plura membra sitis) *et unus spiritus, sicuti vocati estis in una spe vocationis vestrae, unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus et Pater omnium*. Omnes itaque fideles membra sunt Ecclesiae Christi, unum vero morale corpus efficiunt unitate Spiritus, quo Christo coniuncti sunt per fidem,

unitate baptismi, quo Christiani designantur et fiunt, unitate Sacramentorum, quae participant, et praeceptorum tum divinorum, tum ecclesiasticorum, ac unitate subiectionis legitimis Pastoribus, et visibili a Christo constituto Capiti, per quam unitatem ovile unum et unum Ecclesiae Pastorem agnoscimus. Ita sane antiqui Ecclesiae Patres Irenaeus, Tertullianus, Cyprianus, et qui hos deinceps subsecuti sunt Ecclesiae unitatem explicavere, ut nos infra ostendemus.

- 57 Sancta quoque est Ecclesia Christi, ut tum in citato, tum in Apostolico Symbolo antiqua quoque Ecclesia professsa est. Hinc Sanctus Petrus Epist. 3, cap. 2, vocat Ecclesiam *Genus electum....Gentem Sanctam*, etc., atque eandem a Christo sanctificatam scribit Paulus ad Ephes. et ad Tit. 2. Sancta vero dicitur propter invisibile Caput Christum; propter fidei sinceritatem, quae in omnibus verissima est; propter sanctitatem doctrinae, quae vitia et peccata omnia damnat, et virtutes commendat, nempe Fidem, Spem, Caritatem, etc., quibus exornata Christi Ecclesia est, et quae extra ipsam non reperiuntur, propter sanctitatem finis et mediorum; propter Sacramenta, quae veram gratiam non ponentibus obicem conferunt, ac demum propter lustos, qui nunquam in ea desunt, qui scilicet rite Sacramentis utuntur, praeceptis obtemperant, et Ecclesiae doctrinae mores suos conformant.
- 58 Est etiam Catholica Ecclesia Christi, hoc est Universalis, ac per totum notum orbem sensim diffusa. Liquet id ex Malachiae prophetia cap. 1, et ex Matth. cap. ultimo, et ex ultimo capite Marci, in quo Christus praecepit Apostolis, ut *docerent omnes gentes et praedicarent Evangelium omni creaturae*. Huius Ecclesiae tenendam fidem tradidere Cyprianus lib. de Unitate Eccles.; Cyrill. Catechesi 18; Augustinus lib. de Ver. Relig., cap. 7, et Patres reliqui; atque haec vera est et fundata per Christum Ecclesia. Hac de causa in antiquo Symbolo vera Ecclesia *Catholicae Ecclesiae* nomine designata est.
- 59 Apostolica denique est vera Christi Ecclesia fundata *super fundamentum Apostolorum et Prophetarum*; propter depositum divinae revelationis Apostolis concreditum, quod sartum tectum custodivit; propter Apostolorum praedicationem, qua per universum orbem propagata est; propter legitimam Pastorum, qui Custodes sunt divinae revelationis depositi, ex Apostolis successionem; et praesertim propter non interruptam Romanorum Pontificum ex Petro successionem, ad quam veluti ad praecipuam Ecclesiae tesseram semper provocaverunt Patres. Placuit autem hic Patrum auctoritates afferre, quo clarius res tanti momenti aperiatur; Irenaeus lib. 3 adversus haereses, cap. 3, ibi: *Maximae et antiquissimae, et omnibus cognitae,*

a gloriosissimis duobus Apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae Ecclesiae, eam quam habet ab Apostolis traditionem et annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam vel vanam gloriam, vel per caecitatem et malam sententiam, praeter quam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorum principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos qui sunt undique fideles. Deinde Romanorum Pontificum a S. Petro usque ad Eleutherium, qui tunc in Petri Cathedra sedebat, catalogum texit; Tertullianus lib. de praescript., c. 32: *Edant (haeretici) origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverint, habuerint auctorem et antecessorem. Hoc enim modo Romanorum Ecclesia Clementem a Petro ordinatum edit.* S. Cypr. epist. 27 ad lapsos: *Dominus noster Ecclesiae suae rationem disponens in Evangelio loquitur, et dicit Petro: Ego tibi dico, quia tu es Petrus, et super istam petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferorum non vincent eam, etc. Inde per temporum et successionum vices, Episcoporum ordinatio et Ecclesiae ratio decurrit.* Optatus Milevitanus, lib. 2 contra Parmenionem, sic eum alloquitur: *Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne caeteri Apostolis singulas sibi quisque defenderent, ut iam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem Cathedram, alteram collocaret.* Deinde recenset omnes Romanos Pontifices a S. Petro usque ad Siricium, qui tunc Ecclesiam regebat, ut probet non esse veram Ecclesiam apud Donatistas, qui per similem successionem ad Apostolos usque ascendere non poterant, et quos sic alloquitur: *Vos vestrae Cathedrae originem ostendite, qui vobis vultis Sanctam Ecclesiam vindicare.* S. Augustinus lib. contra epistolam fundamenti, cap. 4: *In Ecclesiae gremio me tenet ab ipsa Sede Petri Apostoli, cui pascendas oves suas post Resurrectionem Dominus commendavit, usque ad praesentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Et vero ipse Christus Ecclesiam suam supra Petrum primum Ecclesiae Romanae Episcopum et eius successores fundavit, et promisit fore ut numquam illi Ecclesiae praevalerent portae inferi. Hinc illud S. Cypriani lib. de unitate Ecclesiae: *Qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia non deserit, in Ecclesia se esse confidit.*

Stabilito, Christi Ecclesiam ex Scripturis, ac 60

antiquae Ecclesiae consensione esse *Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam*, facile ostendere est, per quatuor has notas conspicuam fieri, ac perspicuis characteribus veram omnibus demonstrare. Fac enim Ecclesiam ita nobis exhiberi, ut liquido constet, esse hominum multitudinem per totum universum diffusam, quae ab Apostolis vel eorum legitimis successoribus in Christi fidelium societatem cooptata, ac Christo per baptismum consecrata sit; quae per huiusmodi homines a Deo Episcopos constitutos ad regendam Ecclesiam regulata semper sit; quae per fidei professionem, sacramentorum susceptionem ac debitam obedientiam semper et ubique cum huiusmodi Pastoribus coniuncta fuerit, eisque ac visibili Capiti Romano Pontifici subiecta; quae fidem invariata ubique ac semper servaverit, quam ii praedicarunt, quos Deus misit, et quibus depositum divinae revelationis concredidit, ac peculiarem assistentiam in eo dispensando et explicando promisit; quae denique sanctitatem illam servet et foveat, quam supra explicavimus: fac, inquam, ita nobis Ecclesiam exhiberi, an non illico constat, eam esse, quam Christus fundavit, quae per constitutos a Christo Ministros regitur, quae fidem, sacramenta, sanctitatem ac reliqua pro salute hominum ordinata, intacta conservat? Ita sane! Nec alia nobis ratione constare potest vera Christi Ecclesia. Sunt ergo quatuor in Symbolo illo recensitae verae Ecclesiae notae.

- 61 Ubinam vero in societatibus Haeticorum, quae modo vigent, sunt recensitae notae? Omnes enim separatae sunt a communione Romani Pontificis, qui Petri Cathedram tenet, quae centrum est unitatis, ut cum Cypriano omnes fere antiqui Patres loquuntur; et qui locum tenens Petri fundamentum illud est quod universam Ecclesiam sustentat, hoc est, Princeps et Caput Ecclesiae Christi, cui firmum ac stabile illud praesidium promissum est, adversus quod portae inferi praevalere non possunt. Deinde Catholicae, id est universales non sunt, cum non sint per universum diffusae, certis conclusae regionibus, ut discurrenti per Nestorianos, Monophysitas, sive Iacobitas, Photianos, Lutheranos, Calvinianos aliosque Novatores facile patet. Nec semper fuere, sed initia sua habent in viris nonnullis, qui ab Apostolorum successoribus ac legitimis Custodibus divinae revelationis, veluti contemptores verbi Dei atque fidei, ac veluti Christi Ecclesiae contumaces perduelles damnati fuere, et a communione separati. Nestorius nempe in Ephesina Synodo, Monophysitas in Chalcedonensi, Photiani denique, Lutherani, Calviniani in aliis Conciliis vel ab Apostolica Sede. Ubi ergo Catholica est eorum Ecclesia? Ubi Apostolica, cum ab iis stabilita sit, qui obtemperare recusarunt Apostolorum legitimis successoribus, ac traditam 62 per ipsos fidem reiecerunt? Ubi denique in

sectis illis sancti homines sunt, qui ad normam doctrinae Ecclesiae mores exigendo suos, ea fide ac virtutum sanctitate eluceant, quam Deus dono prophetiae et miraculis comprobet? Scimus enim, Deum in quocumque statu iis signis ad conservandam revelatam doctrinam, ac Ecclesiam suam demonstrandam, usum esse, quae in eadem fundanda adhibuerat, ut nos supra innuimus. In sola vero Romana Ecclesia sancti homines passim occurrunt dono prophetiae illustres, ac miraculorum gloria conspicui: ut expendenti canonizatorum hominum acta manifestum fit. In iis enim post rigorosum examen heroicae virtutes, prophetiae eventu comprobatae, et miracula adeo aperta, quae in controversiam vocari nequeunt, demonstrantur. In sola ergo Romana Ecclesia divina illa providentia apparet, qua Deus factam a se revelationem, ac fundatam Ecclesiam, divinae suae potentiae auxilio regi et conservari demonstrat.

In eadem Romana Ecclesia quatuor illae notae facile conspiciuntur. Haec enim una et invariata ostenditur per legitimam Pastorum ex Apostolis successionem, ac per divinam horum Pastorum missionem, quam ex ipsa ordinatione probant, et per non interruptam subiectionem fidelium huiusmodi Pastoribus, qui eandem fidei professionem semper emisierint, eadem Sacramenta receperint, etc., qui denique una cum Pastoribus Petro eiusque Successoribus, veluti Ecclesiae fundamento atque Capiti adhaeserunt. Quamobrem veluti unum corpus morale continuatum, ac proprio coniunctum Capiti exhibetur. Est ergo una. Fuit praeterea 66 quocumque tempore, ac semper per Universum societas haec diffusa, quae cum antedictis Pastoribus et Romano Pontifice communionem servat; quamobrem ab omnibus Patribus Catholica habita et nuncupata est. Apostolica 67 quoque iure meritoque appellata fuit semper ac revera est: nam per non interruptam successionem, ac per legitimam Romanorum Pontificum aliorumque Episcoporum Ordinationem, Ecclesia haec ex Apostolis descendit; depositum divinae revelationis a Spiritu Sancto per Apostolos eidem Ecclesiae concredidit sancte custodivit, data occasione cum assistentia illa, quam Christus Pastoribus promisit dicendo: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi*, eandem revelationem inculcavit et explicavit; eos vero, qui obstinate propositam et explicatam ab ipsis revelationem et dogmata per hanc demonstrata, recipere, venerari et credere nolunt, veluti Ethnicos et Publicanos ab Ecclesia omnino avulsos, omni communione privavit. Primo saeculo eiecti ex Ecclesia leguntur Ebionitae atque Gnostici; Secundo Cerinthiani, Marcionitae, Valentiniani, Patripassiani alique, ut apud Irenaeum l. de Haeres., et apud Tertullianum l. de Praescript., legere est; Tertio Montanistae, Manichaei ac

praeter alios Pauliani a Paulo Samosateno ita nuncupati; Quarto, Ariani, Pelagiani, Macedoniani atque alii; Quinto saeculo avulsi atque eiectioni ab Ecclesia fuere Nestoriani et Euthychiani, ac paulo post etiam Monothelitae, atque ita sequentibus saeculis aliae haereticorum sectae pulsae ex Ecclesiae communione fuere.

- 68 Venio nunc ad eos, qui ad Ecclesiam pertineant, atque ad eos, qui extra Ecclesiam sine spe salutis deiectioni sint. Ac primo quidem facile patet, non solum praedestinos, perfectos et iustos, sed etiam reprobos et peccatores Ecclesiam Christi complecti. Tum quia haec comparatur areae, quae triticum et paleas contineat, sagenae missae in mare ex omni genere piscium congreganti, Matthaei scilicet 3 et 23; et 1 ad Timotheum 2, magnae domui, in qua non solum sunt vasa aurea et argentea, sed lignea quoque et fictilia, ac *quaedam quidem in honorem, quaedam autem in contumeliam*. Porro paleae, mali pisces et fictilia vasa, quae in contumeliam sint posita, reprobos homines designant. Ecclesia ergo reprobos complectitur.
- 70 Deinde Ecclesia Christi visibilis est, atque hominibus conspicua, ut ad eam pro salute obtinenda venire possint, et ut etiam Pastores oves suas cognoscere valeant, atque oves Pastoribus obtemperare. Si vero solis praedestinationis constaret, qui soli Dei cogniti sunt, visibilis profecto hac ratione non esset; quamobrem iure meritoque Constantiensis Synodus Wicleffi proscripsit errorem, quo solos praedestinos Ecclesiae adiudicabat; et Augustinus tract. 45 in Ioann., dixit: *Secundum praescientiam Dei et praedestinationem, quam multae oves foris, quam multi lupi intus!* scilicet Deus videt salvos futuros esse nonnullos, qui modo extra Ecclesiam, deinde Ecclesiae membra futuri sunt, ac reprobos esse multos, qui intra Ecclesiam sunt. Hic vero notare iuvat, ovium Christi nomine aliquando venire solos electos dum scilicet speciali modo, nempe secundum praedestinationem, Christi oves appellantur, per quem infallibiliter fiet, ut in aeternum cum Christo unitae permansurae sint. Aliquando vero ovium nomine tum boni, tum mali designantur, qui in Ecclesia sunt; sic Ioannis ultimo Christus dixit: *Pasce oves meas*; ita Psal. 73: *Iratus est furor tuus super oves pascuae*; et Ezechiel. cap. 32 describuntur oves, quae misere pereunt, de quibus iudicium exquiratur a Pastoribus.

- 72 Reperiri etiam in Ecclesia peccatores, sive occultos sive manifestos, ex ipsa Scriptura constat; nam Matthaei 15 dum modus praescribitur corrigendi ac puniendi peccatores per illa verba: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum*, etc., perspicue ostenditur, in Ecclesia non solum occultos, sed etiam manifestos peccatores esse, cum peccator adhuc fidelis et frater, adeoque Ecclesiae membrum

dicatur. Fratres enim sumus, quia Ecclesiam pro Matre habemus, et Christum pro Patre. Ostendi id quoque potest ex parabolis convivii, in quo etiam erant non habentes vestem nuptialem, id est gratiam sanctificantem; et Virginum, inter quas quinque fatuae erant, charitate videlicet destitutae. Nota autem res est, parabolas illas Ecclesiam exprimere. Rursus Apostolus 1 ad Corinthios 6 satis declarat, incestuosum Corinthium in Ecclesia fuisse, antequam ipsius Pauli et Ecclesiae sententia Satanam traderetur. Vide Augustinum lib. 3 contra Epistolas Petiliani, lib. 7 de Baptismo, et alibi passim hanc assertionem variis Scripturae phrasibus comprobantem, et Hieronym. contra Luciferianos ita aientem: *Arca Noe Ecclesiae typus fuit... ut ibi pardus, et hoedi, et lupus, et agni; ita et hic (in Ecclesia) iusti et peccatores, id est vasa aurea et argentea cum ligneis et fictilibus commorantur*.

Dicendum nunc paucis est de iis, quos Ecclesia Christi e sinu suo excludit, et extra ipsum sine spe aeternae salutis sunt positi. Inter hos primo loco occurrunt, haeretici, quin nullo modo iis suffragetur excogitata a Novatoribus distinctio de articulis fundamentalibus, et non fundamentalibus. Primo enim id liquet ex Patribus, qui Ecclesiae nomine unicam communionem venire docuerunt, ac extra Ecclesiam positos esse, qui ab hac sint communione separati. Ita Irenaeus lib. 3 advers. Haer., cap. 4; Tertullianus de Praescrip., cap. 4; Clemens Alexand. lib. 7 Strom.; Origenes lib. 1 in Job.; Hieronym. Dial. contra Luciferianos circa finem; Hilarius lib. 7 de Trinit., et alii. In omnibus quoque antiquis Conciliis eadem doctrina exposita et inculcata reperitur, ut videre est in Canonibus 6 et 10 Concil. Laodicensi, in quibus preces in oratoriis Haereticorum offerre, et filias cum haereticis matrimonio coniungere prohibentur fideles; in Can. 1 Concil. Constantinop. 1, in quo haeretici vocantur *qui ab Ecclesia abdicati sunt et anathematizati*; et in Can. 7 Concil. Carthaginensis 4, in quo nomen Ecclesiae dari prohibetur *Conventiculis haereticorum*. Accedunt etiam Patres et Concilia, quae unam hanc Ecclesiam Catholicam dixere, a qua haeretici omnes anathematizantur, ut videre est apud Tournelyum de Ecclesia, quaest. 2, art. 1. Haec vero omittenda diximus, quod Iurieu fateatur, hanc Ecclesiae unitatem statuisset, ac sibi effinxisset antiquos Ecclesiae Patres. At si Patres priorum saeculorum, qui ab apostolicis viris depositum divinae revelationis susceperunt, unam tantum Ecclesiam esse docuere, in qua spes insit salutis, atque hanc Catholicam esse, quae haereticos excludat, quis non videat, ita revera fuisse a Christo institutam societatem creditum? Nam Christus Dominus unum in ea futurum dixit Ovile et Pastorem unum; unum-

quē corpus esse voluit ex variis membris invicem, et cum capite unitis, ut tradidit Paulus; et eos, qui Ecclesiam non audierint, tamquam Ethnicos et Publicanos, quibus spes deest aeternae salutis, habendos docuit Matth. 16, atque Paulus ad Tit. haereticos devitandos iubet. Itaque Patres, qui Ecclesiam unam esse docuerunt, quae sectas haereticorum excludat, Christi Domini doctrinam et divinam revelationem inculcarunt, quae haereticos homines devitare nos iubet, et ita ab uno Ecclesiae corpore eos avulsos et separatos ob perditionem et contumaciam, eiusdem Ecclesiae sententia, exhibet, ut inter Ethnicos et Publicanos recenseri debeant. Patrum ergo de unitate Ecclesiae doctrina ea est quam Christus et Spiritus Sanctus per Apostolos promulgarunt.

75 Neque ullibi apud veteres Patres occurrit articulum fundamentalium et non fundamentalium distinctio. Distinxit utique semper Ecclesia, inter ea quae expresse cuique christiano tenenda et credenda sint, atque ea quae generatim et implicite credere sufficiat, ut alibi ab ipso quoque Auctore expositum est: at pro haereticis habuit eos omnes, qui quemcumque ab Ecclesia definitum et ad credendum propositum articulum pertinaci voluntate negassent. Ita, Hieronymo testē, ii qui adversus Ecclesiae definitionem Mosaicas caeremonias cum Evangelio servandas tradidere, ut salutem homines consequerentur, haeretici, atque de societate diaboli habiti sunt, vel ipsa Apostolorum aetate, etsi id ad fundamentalem fidei articulum, iuxta Novatores, non pertineret. Atque ita deinceps, qui Ecclesiam loquentem atque docentem eadem obstinatione audire recusarunt, pro haereticis habiti sunt, ut discurrenti per singulas Novatorum sectas ab Apostolorum aetate ad Tridentinam usque Synodum, exploratum est. Et sane qui Ecclesiam non audit per legitimos Pastores loquentem, Christum non audit, et tamquam Ethnicus et publicanus habendus est

76 ex illo Matthaei 16 pluries citato. Porro haereticorum nomine homines intelligimus qui Ecclesiam audire nolint, atque obstinata pertinacia ipsius decreta respuant. Itaque ex ipsa Christi sententia ab Ecclesiae societate separati habendi sunt. De his vero consulantur Auctores supracitati. Ad schismaticos vero et excommunicatos quod attinet, sufficiant ea quae ab Auctore Bibliothecae sunt disputata: nam quae de iis disserunt, obvia sunt apud Bellarminum aliosque Theologos.

77 Visibilis Christi Ecclesia numquam defuit aut defectura est. Ita Catholici contra Novatores illos sentiunt, qui solam invisibilem omnino indefectibilem praedicant, visibilem vero ita obscuram ac fere extinctam fuisse, ut visibilis

amplius non fuerit. Consideranti Dei in fundanda et regenda Ecclesia sua providentiam, palam illico fit nec defecisse, nec deficere posse visibilem Christi Ecclesiam. Nam haec societas est, extra quam nulla est spes salutis. In hac societate fundanda Deus usus est visibilibus signis, ac perspicuis characteribus, quibus cognita et notissima esset hominibus, veluti ea, cui concredita sunt monita et praecepta, atque media necessaria ad aeternam salutem, ut nos clare ostendimus de notis et characteribus divinae revelationis disputantes ¹.

Si Deus omnibus conspicuam esse voluit 78 suam revelationem per notissimos characteres, ac notam itidem societatem, cui revelationis suae depositum concredidit, quis dubitet quin providentia sua, visibilem et conspicuam conservare voluerit semper illam eandem societatem, ad quam necesse sit hominibus accedere, ut consequi salutem possint? Scimus enim, divinam providentiam eadem qua perfecit opera cura, eadem conservare. Si ergo divinae providentiae cura fuit, ut omnibus conspicua esset 79 Ecclesia, quam ipse fundaret, eadem cura visibilem atque omnibus conspicuam semper servabit. Atque huc spectant Veteris Testamenti prophetiae, quibus perpetuo duraturam praedictum est Ecclesiam Christi. Vide huiusmodi prophetias relatas a Tournel. art. 8, conclus. unica. Hinc Christus, Matth. ultimo, num. 20, inquit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi*; et Matth. 16, v. 16, Ecclesiae suae stabilitatem designans, inquit: *Et adversus eam portae inferi praevalere non poterunt*; atque ad Ephesios habetur: *Ipse (Christus) dedit quosdam Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii Dei*. Vides ergo, Christum stabilisse in Ecclesia sua Pastores, qui ad mundi finem usque oves suas pascere, quique in Actibus Apostolorum Episcopi dicuntur, positi a Spiritu Sancto ad regendam Ecclesiam Dei; atque huiusmodi Pastoribus promississe, se cum iisdem mansurum ad consummationem usque saeculi, hoc est, divinae virtutis suae praesidio atque assistentia se iisdem semper adfuturum; ac denique pollicitum fuisse numquam portas inferi, hoc est Spiritum erroris atque nequitiae, adversus Ecclesiam illam praevalituras, quam Christus per Pastores a se constitutos regeret. Si Ecclesia, quae numquam defectura est, ea est, quae Pastoribus subest, est profecto visibilis, atque est Catholica Romana Ecclesia per notas illas conspicua, quas nos supra exposuimus.

¹ Consulatur Liber cui titulus: *I Caratteri della vera Religione* - opera dell'Emo Gerdil, Roma per il Barbicelli 1785 (EDIT. BARBIELLI.).

80 Huic Ecclesiae infallibilis in decernendis fidei et morum controversiis auctoritas concessa est. Nam iis, per quos Ecclesiam fundavit, infallibilem in proponenda et explicanda doctrina auctoritatem contulit; Apostolis enim et Prophetis, quorum ministerio usus est in fundanda Ecclesia, infallibilem divini Spiritus assistentiam praebeuit, ut novatores quoque fatentur. Ergo iis quoque quorum ministerio utitur pro conservanda Ecclesia, quam indefectibilem esse voluit, eam assistentiam tribuat necesse est, per quam illibatam servetur depositum divinae revelationis eorum curae et ministerio concreditum, alioquin cura in Dei providentia deesset, pro conservanda religione

81 quam revelaverat. Tradidit vero divinae revelationis depositum iis, quos ipse misit dum dixit: *Sicut misit me Pater, ita ego mitto vos*, quibus pascendi oves onus imposuit, dum dixit: *Pasce oves meas*; quibus docendi munus indidit dicendo: *Euntes docete omnes Gentes*, quos denique *posuit Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam suam*. Iis ergo eam assistentiam praebet, quae necessaria est ad intactam conservandam revelationem ideoque Ecclesiam sine errore. Sine hac enim assistentia rite consultum non esset conservationi Ecclesiae; eo vel magis, quod Christus huiusmodi Pastores audire, eisque obtemperare nos iubet; Lucae enim 10, v. 16, ait Christus Apostolis, ac Pastoribus eorum successoribus: *Qui vos audit, me audit*; et ad Hebraeos 13, v. 13, habetur: *Obedite Praepositis vestris, et subiacete eis*. Quis vero credat, voluisse Christum fideles suos astringere ad obtemperandum Pastoribus, qui credenda et agenda pro munere pastoritio traderent et inculcarent, quin hos ea voluerit assistentia fovere, quae necessaria sit ne concreditis sibi oves decipiant! At hanc promisit per verba supra a nobis relata: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi, et portae inferi non praevalerunt adversus Ecclesiam*; et per ea quae leguntur Ephes. 4, v. 11: *Dedit Pastores et Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi, hoc est Ecclesiae, ut iam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni verbo doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Hac de causa ad Timoth. 3, v. 5, Ecclesia dicitur *Columna et firmamentum veritatis*, firma scilicet et stabilis, quae errare et a fide deficere nequeat. Accedit etiam unanimis Patrum et Conciliorum consensus, qui hanc semper et ubique traditam Ecclesiae praerogativam affirmarunt, ut videre est apud supra citatos Auctores.

82 Atque hinc facile patet, inerrantiae donum Ecclesiae Pastoribus fuisse concessum. Iis enim necessarium est, qui pascere, qui docere, qui

regere fideles debeant, et quibus fideles fidem habere et obedire iubentur. Ii autem Pastores sunt, ut ex dictis liquet. Pastorum autem nomine veniunt Episcopi, ut constat tum ex illo Actorum loco, in quo Episcoporum fit mentio, qui positi sunt ad regendam Ecclesiam; tum ex perpetua et constanti Ecclesiae traditione; tum ex praxi Ecclesiae, in qua semper Episcopi tum seorsim, tum in Conciliis congregati, controversias fidei, atque morum definire, ut ex actis et historia Conciliorum constat. Episcopos vero iure divino presbyteris superiores esse, ac Presbyteros eodem iure a plebe secerni, contra Novatores ostendemus de Ecclesiastica Hierarchia et de Presbyteris disputantes.

Privilegium vero inerrantiae non singulis 84 Episcopis seorsim sumptis, sed eorum coetui, qui cum Ecclesiae Capite Romano Pontifice uniti sunt, atque ab eodem pendent, concessum est; nam non solum retroactis temporibus plures Episcopi ab orthodoxa fide defece- runt, sed occurrunt etiam hac nostra aetate ex Photianis, Nestorianis et Monophysitis Episcopi bene multi, qui in manifestis ab Ecclesia damnatis erroribus versantur. Hoc itaque privilegium iis competit, qui in vera Christi Ecclesia sunt per notas superius a nobis descriptas manifestata. Sunt autem in hac Ecclesia ii tantum Episcopi, qui cum Romano Pontifice communicant, atque ab eius auctoritate, iurisdictione atque regimine pendent. Neque enim ad unam Christi Ecclesiam pertinere possunt, nisi cum illius capite uniti sint, nisi illius potestate sustententur, nisi auctoritate illius regantur. Quamobrem de fide est, inerrantiae privilegium Ecclesiae illi concessum esse, in qua Plebs cum suis Pastoribus uni Romano Pontifici subsit, cuius suprema auctoritate omnes regantur. Neque ab hac sententia Gallorum Theologi dissident, qui, ut exponit Tournely de Ecclesia qu. 5, art. 2, aiunt, Ecclesiae claves, ad quas huiusmodi quoque privilegium refertur, *uni Petro et unitati simul concessas esse*, hoc est Ecclesiae capiti una cum Episcopis cum eodem coniunctis, atque ab eodem pendentibus. Neque enim iure divino primatum honoris et iurisdictionis haberet in tota Ecclesia supra alios quoque Episcopos, nisi ii ab eodem Pontifice penderent. Hinc *Leges*, inquit citatus Auctor, *ac Decreta Pontificis Romani in causis fidei, et morum ad omnes et singulas Ecclesias pertinere, ac Christianos omnes ex conscientia teneri ipsis obtemperare. Quamquam enim infallibilis non supponatur Romanus Pontifex, provisorie tamen ipsius Decretis, quae apud omnes bonos maximi ponderis ac momenti esse debent, obsequendum est, saltem, ut ait Gerso, ad non dogmatizandum contrarium, quamdiu Ecclesia non reclamat, nec contradicit. Non ita est de*

privatis Episcoporum Decretis, quibus ii tantummodo sunt obstricti, qui eorum iurisdictioni subiiciuntur. In controversiis fidei ac Religionis praecipuas esse Summi Pontificis partes; nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri debere, quod ad ipsum non referatur. Quamquam enim non sit solus Iudex controversiarum, est tamen inter iudices primus dignitate et auctoritate, ad quem maiores, ut vocant, Ecclesiae causae referendae sunt. Maiores autem appellantur causae, vel ex rei gravitate ac magnitudine, quales sunt, quae fidem, religionem ac generalem spectant morum disciplinam; vel ex magnitudine subortae difficultatis, aut dignitate personae, verb. gr. cum agitur de Episcopis. Ita ab anno 1682, in quo Galli per Cleri Conventum statuere quatuor de Romano Pontifice propositiones, de quibus aliis in Bibliothecae locis agemus, de Romani Pontificis auctoritate et infallibilitate sentiunt. Illorum itaque sententia Decreta Romani Pontificis ad fidem pertinentia etsi maxima cum veneratione sunt in universa Ecclesia suscipienda, tamen dogma fidei ab omnibus credendum non constituunt, nisi expressus vel saltem tacitus Episcoporum consensus accedat: posita autem inter Episcopos dissensione, meliorem ac sanio rem partem eam existimari oportere, ac Ecclesiam sufficienter repraesentare, quae Romano Pontifici coniuncta sit, qui certum est unitatis et Ecclesiasticae communionis caput.

Itali vero, Hispani ac Theologi reliqui affirmant Romanum Pontificem non solum primum honoris et Iurisdictionis habere in Ecclesia, sed etiam infallibilem sibi vindicare in finiendis Religionis controversiis auctoritatem. Etsi hac de re disserendum ex professo est verb. *Romanus Pontifex*, tamen hic unum vel alterum momentum, quo res ostendi queat, proferemus. Primum vero de primatu adversus Novatores et Schismaticos orientales, deinde vero de inerrantiae privilegio eidem concesso dicemus. Conveniens fuit, ut Ecclesia, quae ab Unigenito Dei Filio homine facto stabilita est, et in qua veluti supremus invisibilis Rex ipse praees, tanquam in Regno, cuius non erit finis, unus supremus Pastor esset, qui illius vice eandem regeret et administraret, et cui pro hac perpetuo servanda illius assistentia concederetur; praesertim cum Christus eam formatam exhibuerit, velut unum ovile, quod unius Pastoris auctoritate regeretur. At ad ita nobis exhibendam Christi Ecclesiam, conveniens fuit, ut inter ministros Christi, ac dispensatores mysteriorum Dei unus esset, qui Christi vices gereret, et qui supremus loco Christi Pastor visibilis esset; alioquin qua ratione visibilis ac conspicua Christi Ecclesia, unum ovile sub uno supremo Pastore exhiberetur? Sed non sola convenientia est, ex qua supremum in Ecclesia

visibilem Principem atque Pastorem constitutum deducimus; Christus enim ipse hanc praerogativam Petro eiusque Successoribus contulit, ut constat I ex Christi verbis; II ex aliis eidem Petro concessis praerogativis; III ex iis, quae Petrus ipse gessit; IV denique ex perpetua ac constanti Patrum omnium saeculorum traditione. Christus enim Matthaei 16, clare se Ecclesiam suam supra Petrum fundaturum promisit, eique claves Regni Coelorum concessurum; et Ioannis 21, agnorum oviumque suarum curam eidem commisit: *Ego, inquit Christus apud Matthaeum, dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae Inferi non praevallebunt adversus eam, et tibi dabo claves Regni Coelorum; et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in Coelis.* Apud Ioannem vero semel atque iterum dixit: *Pasce agnos meos, tertium vero: Pasce oves meas.* Ex iis vero facile constat, Petrum designatum et constitutum a Christo fuisse totius Ecclesiae suae Caput, Principem atque Rectorem. Nam is, qui Ecclesiam sustentat, cui claves traduntur, atque ligandi solvendique potestas, et cui agnorum oviumque Christi cura concredita sit, Ecclesiae Caput, Princeps ac supremus Pastor constitutus est. Non alia enim ratione Ecclesiam sustentare dicitur, quam instar capitis et Principis regendo; et aliunde ex ipsa Scripturarum phrasi potestas clavium supremam potestatem exprimit, ut videre est Isaiae 22, eandemque potestatem exprimit allegoria Pastoris, ovium agnorumque curam habentis, ut videre est 2 Reg. 5, et Paralip. v. 11. At si Petrus is est, supra quem Christus Ecclesiam suam fundatam voluit, est procul dubio Ecclesiae fundamentum; si Ecclesiae fundamentum est, eam ergo sustentat ac regit. Cum vero pro regenda Ecclesia, clavium, atque ligandi solvendique potestas concessa eidem fuerit, quae supremi Principis auctoritatem designat in Scripturis sanctis; et cum Pastor omnium Christi ovium designetur, qua etiam allegoria suprema illa potestas exprimitur, manifestum est, Petrum a Christo Domino Ecclesiae suae Caput, Principem atque Rectorem supremum constitutum fuisse.

Neque reponant Novatores atque Schismatici, petrae nomine Christum, non Petri personam sed vel semetipsum, vel factam per Petrum professionem designasse. Nam Matthaeus non Graeca, sed Hebraica, aut Chaldaica, aut Syriaca lingua scripsit, quibus in linguis ista generis differentia, quae in Graeca et Latina est inter Petrum et petram, non reperitur, sed uno eodemque nomine sive Hebraico sive Syriaco Christus dixit: *Tu es Cephas*, id est, *petra*, et *super hanc petram*, etc., quemadmodum si latine Petrus, non Petrus, sed petra diceretur.

Si vero quaeras, cur Latinus Interpres non vertit: *Tu es petra, et super hanc petram*, etc., facilis est responsio: quia Graecum Codicem sequutus est. Non enim vertit ex Syriaco sed ex Graeco, in quo legitur *σύ εἰ Πέτρος, Tu es Petrus*. Cum vero Graecus non verterit *σύ εἰ πέτρα, Tu es petra*, sed *Tu es Petrus*, in causa est, ait hic Bellarminus, quoniam, cum apud Graecos, tam *πέτρος* quam *πέτρα* significet lapidem, visum est interpreti commodius homini nomen masculinum, quam femininum tribuere. Rursus postquam Christus dixit *super hanc petram*, etc., statim subnectit; *et tibi dabo claves*, etc. Hic vero de Petri persona loqui nemo dubitat; quis vero dubitabit, num de Petro locutus sit dum dixit: *Tu es Petrus, et super hanc petram*, etc.? Deinde licet nonnulli Patres per *petram* intellexerint vel confessionem Petri, vel ipsum Christum, vel etiam alios Apostolos et fideles; tamen nullus Petri personam exclusit. Immo eam expresse designari tradiderunt Tertul. lib. de Praescript. c. 21; Orig. homil. 5 in Exod.; S. Cypr. Epist. ad Iubaianum, et lib. de Unitat. Eccles.; Firmil. Epist. ad Cypr.; S. Epiph. in Ancorato; Greg. Nazian. orat. de Moderat. in disputat. de moderat. servanda; S. Basilus homil. de Poenit.; Ambr. serm. 47 de fide Petri; Hilar. cap. 16 Matth.; Hieron. Epist. 57 ad Damas. Accedit etiam, Patres illos, qui *petrae* nomine vel Christum vel confessionem, etc., designari tradiderunt, non exclusisse personam Petri, quae caput Ecclesiae per illa verba constitueretur; sed indicare voluisse vel princeps Ecclesiae fundamentum quod est Christus, vel causam meritariam istius Petri primatus, quae fuit facta a Petro confesso, vel denique partes, ex quibus coalesceret et constructa esset Ecclesia, ut allegorice exposuit Origenes, quam ob rem ex huiusmodi Patrum interpretationibus nihil adversus Petri primatum eruitur.

Praeterea ex constanti omnium Patrum traditione constat, Petrum fuisse Ecclesiae Principem constitutum. Nam Origenes, homil. 2 de Diversis, eum vocat *summum Apostolorum verticem*, et in cap. 6 Epist. ad Rom., ait: *Summam rerum de pascendis ovibus Petro traditam fuisse, et super ipsum Ecclesiam fundatam*; Eusebius, lib. 2 Hist., cap. 14, eum *reliquorum omnium Principem et Patronum*; atque ita eum vocat Cyrillus Cathec. 2 et 11. A Basilio omnibus discipulis *Praelatus*; a Greg. Naz. *Petra supra quam fundata est Ecclesia*; a Cyrillo Alexandr. *Caput et Princeps caeterorum*; a Chrys. *Ecclesiae Pastor et caput, ac princeps ac vertex Apostolorum* dicitur. Ex latinis Patribus, similia habent Tertull., Cypr., Optatus Milevitanus lib. 2 contra Parmenianum, Ambr., Augustin. et alii, qui legi possunt apud Bellarminum, Coccium, Tournely, Orsi, atque alios.

Cum Christus Ecclesiam suam perpetuam esse voluerit, manifestum est, collata Petro privilegia ad ipsius quoque successores pertinere voluisse. Sunt vero Successores Petri Romani Pontifices, qui Cathedram tenent, in qua ipse mortuus est. Ii enim vere ipsius successores dicuntur, atque eodem iure, quo Petro concessa fuit, regendae universae Ecclesiae, auctoritatem habent: quod quidem non solum ex ipsa successione, sed etiam ex perpetua atque constanti Ecclesiarum omnium traditione constat. Nam in omnibus Conciliis et ab omnibus Patribus cum Graecis, tum Latinis Romani Pontifices habiti semper sunt veluti legitimi Petri successores, atque iis donati praerogativis, quae pro universa regenda Ecclesia, a Christo Petro concessae fuerant. Conciliorum et Patrum auctoritates videri possunt apud supra citatos Auctores, atque horum nonnullae afferuntur etiam in hac Bibliotheca verb. *Romanus Pontifex*.

Inter has vero praerogativas inerrantiae donum, sive infallibilitatem reperiri, hic indicabimus, cum fusius tractandum id sit proprio in loco. Si Petri successores locum Christi tenent in terris, ac veluti ipsius Vicarii Ecclesiam regere debent, habeant necesse est quidquid ad rite regendam Ecclesiam, et ad intactam servandam Religionem necessarium est. Neque enim Deus vult finem quin media ad hunc necessaria suppeditet. Ad rite vero regendam Ecclesiam, atque ad sartum tectum servandum depositum divinae revelationis, necessaria assistentia illa divina est, qua ab errore immunis reddatur; alioquin decipere Christi oves posset Romanus Pontifex, quae ipsum audire, eiusque sententiam sequi iubentur. At haec assistentia in Petri persona eius successoribus promissa revera a Christo fuit. Nullus enim Gallorum Theologorum est, qui non agnoscat, per illa Christi verba: *Et portae Inferi non praevallebunt adversus eam*, hoc est adversus Ecclesiam, inerrantiae donum designari Ecclesiae Christi concessum. Donum vero huiusmodi Petro collatum fuit, ut ex Christi verbis liquet: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae Inferi non praevallebunt adversus eam*. Deinde quid expressius ad significandum inerrantiae donum, quam verba illa Christi Domini: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma Fratres tuos*? Haec enim aperte significant promissam Petro veluti Christi Ecclesiae Rectori assistentiam illam, ob quam deficere in fide non posset; nam Petro pro quo rogaverat Christus praecipitur ut fratres, hoc est, Episcopos confirmet. Id vero innuit, non veluti privatae personae, sed tamquam totius Ecclesiae Rectori obtentum fuisse Petro a Christo privilegium

illud ¹. Reliqua ad perfectum Ecclesiae systema pertinentia, atque ad ipsius regiminis formam

exponuntur in aliis articulis. Definitionem Ecclesiae vide in art. 1.

EX EDITIONE CASINENSI.

ARTICULUS VII. *Ecclesia materialis quoad eius antiquitatem.*

SUMMARIVM. I. De Origine Ecclesiarum. — 2. Chri-

stiani initio habuere loca ad res divinas peragendas determinata. — 3. Alexandri Severi tempore publicam Ecclesiam habuerunt Christiani. — 4. Diluuntur difficultates. — 5. De antiquissimo ornamentorum usu in Christianorum templis.

1 Licet Ecclesiae nomine conventus seu coetus fidelium proprie venit, tamen omnium consensu traductum est ad significandum locum ipsum materialem ubi Christiani conventus suos agunt. De origine Ecclesiarum materialium paululum investigare nobis est animus. Quaerimus autem duo: primum est quo tempore coeperunt Christiani loca ad cultum divinum destinata habere? Alterum est: quando Ecclesiae publicae esse coeperunt penes Christi fideles?

2 Quamvis affirmari non possumus Apostolos initio habuisse Ecclesias, sicut eorum discipuli postea erexerunt, pro certo et explorato tamen habemus iam inde ab Apostolorum aetate Christianis certa et determinata fuisse loca, ad quae conveniebant ad res sacras et divinas agendas. Quae quidem loca postea Ecclesiae primum appellata sunt. Re sane vera narrat sanctus Lucas, libro Actorum (Cap. 1, v. 13) Apostolos de Monte Oliveti in Ierusalem reversos cum aliis bene multis in locum superiorem (in versione graeca ὑπερῶν in latina vulgata versione Coenaculum dictus) ubi erant in oratione perseverantes. Porro iste locus superior esse debuit omnibus notus; aliter nomine generali non vocaretur a S. Luca. Insuper quomodo sciri potuit quo in loco fieret conventus nisi locus esset determinatus et fixus? Item S. Lucas (cap. 2, 1) ibidem refert: *Cum complerentur dies Pentecostes erant omnes pariter in eodem loco.* Ergo ab initio Christianis locus fuit determinatus ad divinum cultum peragendum. Idem confirmari potest ex S. Paulo, qui ad Corinthios scribens ait: *Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Quo in loco apprime distinguit inter Domus particulares et locum ubi conventus fiebant. Ergo loca ubi Christiani conventus agebant, erant ab omnibus aliis locis distincta; et per consequens Christianis initio loca, ubi convenientes res divinas agerent, fuisse distincta.

Hinc inferri licet quanto a veritate aberrant ii qui dicunt *Christianos tribus prioribus saeculis istiusmodi distincta cultus divini loca non habuisse.*

Ex secundo saeculo testem pro Ecclesiis appello Ignatium Apostolicum ad Magnesianos scribentem: *Omnes itaque velut in unum templum Dei concurrite.* Simpliciter, non dicit Ignatius, templum, quia tunc temporis *templi* nomine, veniret templum gentilium; sed dicit Dei templum, non Deorum templum. Accedit testimonium Clement. Alexandrini de Ecclesia loquentis, *non iam*, ait Strom. VII, *locum sed Congregationem electorum Ecclesiam voco.* Ex quibus apparet saeculo Ecclesiae secundo, nomine Ecclesiae venire etiam loca ubi conventus agebant Christiani.

Ex tertio saeculo testem appello Tertullianum (de Idol. cap. 7): *Ingemens Christianum ab idolis in Ecclesiam venire.* Et de Coron. Milit. cap. 3 idem Tertullianus distinguit Ecclesiam inter et Baptisterium: *Aquam adituri ibidem, sed et aliquanto prius in Ecclesia sub antistitis manu contestamur, nos renuntiare Diabolo et pompae et angelis eius.* Accedit Lampridii in Vita Alexandri Severi auctoritas scribentis: *Cum Christiani quemdam locum, qui publicus erat, occupassent et contra popinarii dicerent, sibi eum deberi; rescriptis imperator, melius esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur cap. 49.*

Ex hoc Lampridii loco non solum Ecclesias habuisse Christianos eo tempore, verum etiam eas fuisse publicas, certum et exploratum est. Namque Lampridius loquitur de templo vel loco publico ad colendum verum Deum destinatum, de loco non solum Christianis sed paganis quoque cognito. Sed utrum fuerat publica prima Ecclesia quam habuerunt Christiani an non, affirmare non auderem. Ita quidem putat Cardinalis Orsius Hist. Eccles. lib. 6, § 23.

Hinc falsum est Christianos non habuisse Ecclesias publicas ante Constantinum Magnum. Sane Origenes in Matth. tract. 28: *Scimus, inquit, et apud nos terrae motum factum in locis quibusdam, et factas fuisse quasdam ruinas, ita ut qui erant impii extra fidem causam terrae motus dicerent Christianos, propter quod et persecutiones passae sunt Ecclesiae et incensae sunt.* Quomodo incendi potuere

¹ Quae ad Gallicanam a. 1682 declarationem spectant, iure expendit Zaccharia in utroque Antifebronio; quo cum tamen conferendum omnino velim cl. Soardi insigne opus Avenione 1747, Tomis duobus editum, inscriptumque: *De suprema R. P. auctoritate hodiernae*

Ecclesiae Gallicanae doctrina, uti et posthumum Galli Anonymi libellum, a. 1768 vulgatum hoc titulo: *Examen du quatrième article de la déclaration du Clergé de France* (EDIT. BARBIELL.).

Ecclesiae, nisi notae et publicae essent? Idemque Arnobius (lib. 4 adversus Gentes): *Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerint dari? cur immaniter conventicula dirui, in quibus summus oratur Deus, pax cunctis et venia postulatur magistratibus, exercitibus, regibus?... Lactantius quoque supponit suo tempore Christianis fuisse publicas Ecclesias: Ego, inquit lib. 5, cum in Bithynia oratorias litteras docerem, contigissetque, ut eodem tempore Dei templum everteretur. Et de Phrygia loquens idem Lactantius, haec scribit: Aliqui ad occidendum praecipites extiterunt, sicut unus in Phrygia, qui universum populum et cum ipso pariter conventicula concremavit. Et Auctor libri de Mort. Persecut. cap. 13: Constantius, ait, ne dissentire videretur a maioribus praeceptis, conventicula, id est parietes, qui restitui poterant, dirui passus est, verum autem Dei templum, quod est in hominibus, incolume servavit.*

Optatus Milevitanus lib. 2 affirmat Romae extare quadraginta Basilicas ante persecutionem Diocletianam. Eusebius vero lib. 8, cap. 2 de eadem loquens persecutione ait, proposita fuisse ubique imperialia edicta, quibus Ecclesiae quidem ad solum usque dirui, sacri vero codices flammis absumi iuebantur. Et lib. 7, cap. 13, refert Imperatoris Gallieni edictum quo praecipitur ut cuncti a religiosis locis (id est Ecclesiis) abscedant. De tempore vero loquens quod a Valeriana ad Diocletianam effluxit persecutionem, Quis, inquit, innumerabilem hominum quotidie ad fidem Christi confugientium turbam, quis numerum Ecclesiarum in singulis urbibus, quis illustres populorum concursus in aedibus sacris cumulate possit describere? factum est ut priscis aedificiis iam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis extruerent Ecclesias. Idem testatur Theodoretus lib. 5, cap. 15, quem vide.

Nisi me mea fallit opinio, talia sunt allata documenta, ut probent Christianos per totum imperium Romanum habuisse Ecclesias et quidem publicas ante ultimam persecutionem; et per consequens ante Constantinum.

4 Sed veniamus modo ad ea quae contra haec tenus dicta afferuntur tum ex Origene, Minucio, Arnobio, tum ex Lactantio. Origenes enim disputans contra Celsum lib. 8, n. 17, videtur negare Christianos ullas habere Ecclesias; sed ita res non se habet, uti ex verbis Origenis patet: *Post haec, ait Celsus, nos ab altaribus, statu, templis erigendis abstinere...* Quibus reponit Origenes, nulla esse templa penes Christianos, in quibus Divinitas concluderetur, ubi animalia immolarentur, et thus simulacris adolerent. Porro nos attulimus alia loca Origenis ubi pro certo dicit Christianos habere Ecclesias.

Caecilius apud Minucium idem obiicit quod

Celsus: *Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota simulacra?* cui Octavius: *Putatis autem nos occultare quod colimus, si delubra et aras non habemus? Quod enim simulacrum Deo fingam, cum, si recte existimes, sit Dei homo ipse simulacrum? Templum quod ei extruam, cum totus hic mundus eius opere fabricatus eum capere non possit?... Nonne melius in nostra dedicandus est mente, in nostro imo consecrandus est pectore?* Arnobius, lib. 6 adversus Gentes, in eodem sensu dicit: *Numquid Deum delubris aut templorum constructionibus honoramus?* Et Lactantius lib. 2, c. 2: *Quid sibi templa? quid arae volunt? quid denique ipsa simulacra, quae aut mortuorum aut absentium simulacra sunt?*

Ex hisce ergo criminationibus Gentilium et Christianorum responsionibus solum colligere licet, tribus prioribus Ecclesiae saeculis Christianos nulla habere templa more Gentilium. Minime vero inferri potest non habuisse ecclesias eo modo quo semper catholici habuerunt tempore persecutionis.

Consule Io. A. Assemani de Ecclesiis; Manhart. de Antiq. Christ.; Pellicia de Christian. Eccles. politia T. 1, lib. 2; Mamachi de Costumi... T. 1; Bingham lib. 8; Ciampini de Sacris aedificiis a Const. constructis.

Caetera Ecclesiae ornamenta ad peculiare 5 articulos remittendo hic de luminaribus et vasis pretiosis agam.

De luminis usu penes primitivae ecclesiae Christianos nobis est testis Epiphanius in epistola ad Io. Hierosol. data: *Quum venissem in villam quae dicitur Arablatha, vidissemque praeteriens ibi lucernam ardentem, interrogassemque quis locus esset, didicissemque esse Ecclesiam.* Item Hieronymus adversus Vigilantium stylum acuens: *Cereos non clara luce accendimus, sicut frustra calumniaris, sed ut noctis tenebras hoc solatio temperemus et vigilemus ad lumen, ne caeci tecum dormiamus in tenebris.... Per totas Orientis Ecclesias quando legendum est Evangelium accenduntur luminaria iam sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras sed ad signum laetitiae.*

De Vasis aureis in Ecclesia nobis est auctor, qui dicit: Laurentius dispersit, deditque pauperibus vasorum aureorum thesauros, ne ad tyranni manus pervenirent. Nobis est auctor Prudentius qui canit per ea tempora auro libare antistites, auroque nocturnis sacris adstare fixos cereos. Et apud Theod. lib. 5, cap. 11, Iulianus Apostata exclamat Ecclesiae Antiochanae videns thesauros: *Quam pretiosis vasis filio Mariae ministratur!* Gregorius Turonensis testatur pretiosissimam suppellectilem vasorum aureorum inventam fuisse in arenariis persecutionum tempore obstructis, deinde apertis, in quibus Christiani sacra peragere conventusque habere consueverant. Lucianus apostata et re-

ligionis omnis illusor in Ecclesiis Christianorum laquearia auro fulgentia se vidisse testatur. Paulinus lib. 8, Epist. 2, Ecclesiarum ianuas, ebore et argento interductas describit; altaria gemmis ornata commemorat. In mysteriis sacris vasis gemmis coronatis usus est Basilius Magnus, uti ex Amphiloquio in eius vita accepimus. Scribit Cedrenus Iustinianum Imperatorem mensam altaris fieri curavisse, in qua omnia metallorum genera, omnes gemmarum

species, omneque lignum pretiosum includebantur. De tempore recentiori nil dicam, allata documenta sufficienter demonstrant antiquissimum usum tum luminarium cum etiam vasorum pretiosorum penes primitivae Ecclesiae Christianos, etiam illis temporibus quibus Christiani circuibant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis et in cavernis terrae.

EDICTA LAICALIA

ARTICULUS UNICUS EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1. Edicta Laicalia etiam ab Ecclesiasticis condi possunt. — 2-5. Quid si ab Ecclesiasticis condantur. —

1 Edicta laicalia non modo a laicis, sed etiam ab ecclesiasticis personis possunt condi. Quoad edicta a laicis personis promulgata conveniunt omnes, Ecclesiasticos iisdem non subesse. Cap. *Non minus de immunitate Ecclesiar. : Non minus (pro peccato illorum, qui faciunt, quam pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod) in diversis mundi partibus Consules Civitatum et Rectores, nec non et alii, qui potestatem habere videntur tot onera frequenter imponunt Ecclesiasticis, ut inferioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui legis divinae notitiam non habebat. . . Quocirca sub anathematis districtione fieri de caetero talia prohibemus, nisi Episcopus et Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de caetero ista commiserint et commoniti desistere noluerint, tam ipsi quam fautores eorum excommunicationi se noverint subiacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.* Idem ab Imperatoribus definitum legimus in leg. 12, § 1, et Auth. *Cassa Cod. de Sacrosanct. Eccles.*; Rot. in recent. part. 9, dec. 412, n. 1, cor. Lancet. dec. 561, et dec. 1125 a n. 10 ad n. 17.

2 Quid vero si non a laico, sed a persona ecclesiastica huiusmodi edicta prodierint? Hoc casu distinguendum est inter iurisdictionem ordinariam et iurisdictionem delegatam. Si auctor Edicti delegata tantum iurisdictione polleat, tunc Edictum ecclesiasticas personas non afficit. Ut enim lex obliget, necessario requiritur, ut legislatoris iurisdictioni subsit, qui legi obtemperare debet, quod non verificatur in Ecclesiasticis respectu legislatorum ecclesiasticorum delegatam tantum iurisdictionem habentium. Si vero legislator ecclesiasticus ordinaria

6. Distinctio inter Edicta *Prohibitiva* et *Privilegiativa*. — 7-10. Quid si huiusmodi Edicta circa SS. Canonum observantiam versentur. — 11-14. Quid si ab Ecclesiasticis etiam debeant amplecti.

munitus sit iurisdictione, tunc iure obligat subditos. Ideoque in his casibus inspiciendum non est, an edicta ex iusta et legitima causa procedant, sed an ex persona habente iurisdictionem in personam ecclesiasticam, alias ex defectu iurisdictionis numquam executionem mereantur, ut distinguit Panormit. in cap. *Ecclesia Sanctae Mariae* de constit. n. 4, et sub n. 25, vers. *Unde nullo modo*; Rota in Nuper. t. 6, dec. 280, n. 26 et 27, cor. Crisp. dec. 221, num. 6. Inopportuna etiam non est distinctio inter edicta *prohibitiva* et *privilegiativa*. *Prohibitiva* a iurisdictionem non habentibus emissas, indistincte Ecclesiasticos numquam ligant, secus vero interdum *privilegiativa*. Gramatic. dec. 100, n. 16; Sperell. dec. for. Eccles. 12, n. 29 iunct. n. 32 et seq.; Pignatell. tom. 3, consult. 59, a n. 18 ad fin.; Rot. cor. Falconer. tit. de vita et honestate Cler. dec. 2, num. 22. Quod si edicta huiusmodi circa Sacrorum Canonum observantiam versentur, tunc 7 Sacra Congregatio Immunitatis solet ordinariis iniungere, non ut edicta approbent, sed ut novam super eadem controversia legem condant, ut observatum legitur in una Tarantina 12 Decembris 1651 quam enunciat Fatolill. in praxi Immunit. Eccles. part. 5, tract. 5, sect. 154, num. 8.

Nec obstat, quod Ecclesiasticus sit auctor edicti. Ubi enim non uti ecclesiasticus, sed uti princeps saecularis legem constituit et iurisdictione delegata tantum potitur, numquam potest Ecclesiasticos ad observantiam adigere, in quos soli ordinarii iurisdictionem ordinariam exercent. Fatolill. in praxi Immunit. Eccles. p. 5, tract. 5, sect. 133, num. 8; Rot. cor. Falconer. loc. cit., et cor. Crisp. dec. 352, n. 8 et seq., et ita de Cardinali Legato Ravennatensi definivit eadem Sacra Immunitatis Congregatio cor. Scotto 27 Martii 1696, et de Legato Ferrarien. aliam idem Fatolill. loc. cit., sect. 53, n. 1, affert Sac. Congr. Immunit.

- resolutionem in una Ferrarien. 18 Oct. 1633, 9 lib. 2 decret. Paul. Secret. Neque satis est, ut edicti auctor sit Ecclesiasticus et ordinaria iurisdictione praeditus, sed insuper requiritur, ut personae, a quibus Edicti observantia exigitur, sint eiusdem iurisdictioni subiectae. Rot. coram Falconer. tit. de Offic. ordinar. dec. 5, n. 2 10 et n. 14. Quamvis enim Episcopus ordinariam in Ecclesiasticos omnes habeat iurisdictionem, sibi tamen arrogare non valet ius, ut ipsius edicta extra propriam Dioecesim observentur. Piton. Controv. Patronor. alleg. 100, n. 592.
- 11 Esse tamen potest, ut in aliquibus casibus edicta etiam laicorum ab Ecclesiasticis debeant amplecti, ut si publicam respiciant utilitatem, dummodo a Summo Pontifice sint confirmata.
- 12 Cum enim praecipue Ecclesiastici publicae teneantur consulere utilitati, et Summus Pontifex in omnes Ecclesiasticos iurisdictionem habeat, ita aequum est, ut et ipsi huiusmodi edicta

servent, Summusque Pontifex ad id iure potest eosdem adigere. Sperell. dec. Iur. Eccl. 13, n. 14; Oter. de Pascuis. qu. 8, n. 7 et seq.; Rot. cor. Emerix iun., dec. 1154, num. 1, et dec. 1222, n. 1 et 5. Praesertim si per exemptionem Ecclesiasticorum inutilia prorsus redderentur, et ita facilis omnibus praeberetur occasio eludendi edicti et publica vota, bonumque fraudandi. Gratian. discept. forens. 80, n. 1; Card. de Luca de Iurisdic. disc. 66 per tot., praesertim num. 6. Quin unius dissensus 14 valeat talium edictorum observantiam impedire, adeo ut si quis vectigalium defraudator reperiatur sit, coram Iudice Ecclesiastico conveniendus, et poena ab ipso expensa non Fisco, sed Locis Piis applicatur. Rot. cor. Emerix iun. dict. dec. 1154, n. 4 et 21.

Reliqua, vid. in verb. *Frustrum*, et verb. *Lex*, art. 3, n. 14 ad 78.

EDUCANDAE

Educandarum puellarum admissio in monasterium fieri nequit sine apostolica licentia, et ordinariarum examine. Bened. XIV, tom. 2, constit. 26, incip. Per binas.

Pro matrimonio et sepultura educandarum: Vide verb. Matrimonium, art. 2, n. 115 ad 121. Alia ad rem; vide verb. Monialis, art. 1, num. 1 ad 63.

EIECERE, EIECTI A RELIGIONE

Summarium.

1. Religiosi professi vere incorrigibiles possunt licite eiici a Religione. - 2. Afferuntur ad hoc Decreta Sac. Congreg. Urbani VIII iussu edita de Regularibus Apostatis et Eiectis. - 3. Adducitur Decretum eiusdem Sacrae Congregationis Innocentii XII iussu editum moderatorum, et incorrigibilium respective innovatorium. - 4. Ad expulsionem incorrigibilium quinque praerequiruntur et enumerantur. - 5. Recidivatio in ordine ad expulsionem non requiritur quod fiat in idem crimen specie, sed sufficit quod fiat in alia delicta, quamvis specie diversa. - 6. Monitio, seu punitio debet esse trina. - 7. Processus debet esse instructus iuxta cuiusque Religionis stylum, et constitutiones, et per ipsum debent plene probari causae expulsionis. - 8. Carceratio formalis licet alias debuisset per integrum annum, nunc sufficit ad sex menses. - 9. Tempus carcerationis debet esse continuum, et completum. - 10. Hinc si reus e carceribus intra tempus praefixum aufugiat, nequit incorrigibilis declarari, et expelli. - 11. Unde in tali casu optimum expediens est petere dispensationem a Sacra Congregatione Concilii. - 12. Carceratio non debet esse ad solam custodiam, sed debet esse qualificata arctatione et poenitentia in carcere formali. - 13. Vere incorrigibilis dicitur ille, qui ter convictus, et punitus de tribus gravibus et atrocibus criminibus, et probatus per sex menses in carceribus in ieiunio, et poenitentia non fuit emendatus, sed animo adhuc perseverat in sua pertinacia. - 14. Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsionem non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum, et tertiam punitionem iterum delinquit. - 15. Afferitur, et solvitur instantia. - 16. Incorrigibilis expleto carceris tempore, non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium debet durare, et apparere incorrigibilitas pro expulsionem. - 17. Quod adhuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium duobus modis cognosci potest, signis sci-

licet, vel factis. - 18. Non adest obligatio ipsum expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obstinatione persistat, sed facultativum est Superiori, seu Iudici, vel in carcere adhuc eum detinere, vel ad expulsionem procedere. - 19. Facultas expellendi incorrigibiles in Decretis iussu Urban. VIII editis erat restricta ad solum Generalem cum consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis. - 20. In Decretis autem editis iussu Innocentii XII extenditur ad provinciales accedente adprobatione Generalis. - 21. Non potest tamen haec facultas expellendi alteri delegari, nec a Generali, nec a Provinciali. - 22. Electio sex graviorum Patrum potest modo fieri in Capitulo, vel Congregatione Provinciali, et debet per generalem confirmari. - 23. Talis sufficit quod fiat per vota totius definitorii. - 24. Si nec a Religione, et nec a Provincia huiusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo, seu Congregatione, debet haberi recursus ad Sac. Congr. Concilii in singulis casibus. - 25. Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congr. Generali pro toto Ordine, et non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine. - 26. Sic si aliquis electus in provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex his, qui fuerint electi pro toto Ordine. - 27. Sex Patres graviores eligendi, debent intelligi graviores gravitate virtutis, et non graviores gravitate molis, aut praecise gravitate aetatis, vel graduationis. - 28. Pro ferenda sententia definitiva expulsionis non requiritur quod omnes sex Patres concordent, sed sufficit quod maior pars conveniat. - 29. Si vota sint paria, non potest definitive procedi ad eiectionem. - 30. Nec in casu paritatis votorum potest Generalis, vel Provincialis votum decisivum praebere. - 31. Sententia definitiva expulsionis non potest ferri nisi prius instructo secundum cuiusque Religionis stylum et Constitutiones processu, et plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum praescriptum. - 32. Constructo processu et copia exhibita

reo, etc., debet provincialis vota sex Patrum cum Summario processus, et defensionum notitia, cum responsione ad ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis, transmitti ad Generalem, a quo habita approbatione, poterit, si reum expellendum iudicaverit, ad definitivam sententiam expulsionis procedere. - 33. Lata sententia debet intimari reo, qui si intra debitum tempus ad S. Sedem, et Sacram Congregationem Concilii appellaverit, ad eam devolvitur causa, ipso interim in carceribus persistente. - 34. Tempus ad appellationem concessum sunt decem dies numerandi a die latae et intimatae sententiae. - 35. Si vero non appellaverit, debet transactis ipsis decem diebus ab intimata sententia e carcere educi, et coram Religiosorum communitate corona Clericali, et Regulari privari, et per superiorem forma habitus Regulari exui, etc. - 36. Sententia expulsionis est statim significanda a Superiore Ordinario Loci. - 37. Adducitur formula, secundum quam est significanda. - 38. Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, et inquirere an Regularibus sit iuste, vel iniuste eiectus. - 39. Traditur formula consignandi Eiecto litteras expulsionis, si ipsas a Superiore petat. - 40. Eiectus debet se praesentare illi Ordinario, in cuius Dioecesi est Conventus a quo eiicitur, et tenetur incedere in habitu Clericali. - 41. Nequit tamen Eiectus nec in suscepto Ordine ministrare, nec ad alios ascendere. - 42. Et si exerceat Ordines quos habet, fit irregularis. - 43. Eiectus nedum nequit exercere ministerium Ordinum, sed neque officium concionandi, et docendi. - 44. Expulsus laborat infamia iuris, et facti. - 45. Iuste Eiectus non potest praetendere alimenta a Religione. - 46. Sic nec Religiosi Societatis Iesu, qui post vota simplicia ante solemnem Professionem a dicta Societate dimittuntur, nulla ab eadem Societate praetendere possunt alimenta, aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo Religiosae paupertatis, ad SS. Ord. promoti fuerint. - 47. Regularis iniuste eiectus potest compellere Monasterium ad alimenta futura, et etiam praeterita, si illa mutuo accepit. - 48. Si etiam lite pendente pro validitate expulsionis, Eiectus debet ali ex bonis Monasterii, donec sit lata sententia de iustitia, vel iniustitia illius. - 49. Eiecti stantes in saeculo tenentur ad vota essentialia Religionis. - 50. Advertendum tamen est, quod licet in Eiectis perseveraret plena obligatio castitatis, obligatio tamen Paupertatis et obedientiae suspenditur quoad executionem, et observantiam multorum iuxta capacitatem sui status. - 51. Similiter obligatio aliorum votorum supra tria essentialia in aliquibus Religionibus emitti solitorum, aliarumque Regularium observantiarum proprii Instituti etiam sub mortali praeceptarum suspenditur quoad illa, quae pu-

gnant cum statu, in quo reperiuntur, et perseverat quoad ea, quae compatiuntur cum eorum statu. - 52. Etiam contraria opinio quoad haec est probabilis. - 53. Eiectus iuste tenetur se corrigere, et humiliter petere, ut iterum admittatur. - 54. Iuste Eiectus potest cogere Religionem, ut se iterum recipiat, dummodo saltem ex litteris testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum. - 55. Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua post declarationem Sacr. Congr. Conc. sub Urbano VIII editam. - 56. Eiectus rediens ad Religionem non tenetur de novo Novitiatum obire, et professionem emitte. - 57. Eiectus rediens praescindendo a statutis et Constitutionibus uniuscuiusque Religionis non est statim restituendus ad gradus, et praecedentias. - 58. Secundum Donatum et alios, Eiecti redeuntes numquam debent restitui ad eundem locum, gradus, et honores quibus antea fruebantur. - 59. Eiectus a Religione ob crimina falsa, quae ipsi sibi ad hunc finem imposuit, non est securus in conscientia extra illam, sed est verus Apostata. - 60. Et hoc etiam est dicendum de sic expulsis post Vota biennii a S. Iesu. - 61. Eiectus iuste, si emendatus ad Claustra rediens, non admittatur, potest tuta conscientia remanere in saeculo. - 62. Eiectus in saeculo remanens, si in Ord. etiam Min. constitutus sit, tenetur incedere in habitu Clericali. - 63. Laici seu Conversi expulsi an teneantur incedere in habitu Cleric. - 64. Eiectus deponens habitum Cleric. animo numquam reassumendi habitum, neque Cleric. neque Regularem, immo saeculari militiae se adscribens, si sit Clericus, est vere Apostata. - 65. Quid si sit Laicus, seu Conversus; ad n. 66. - 67. Eiectus acquirit adhuc bona Monasterio, vel Religioni unde est eiectus. - 68. Acquirunt tamen eiectus usum facti, et ius disponendi de acquisitis prout eius status exigit, et indiget quoad vitae necessaria. - 69. Non potest tamen Eiectus facere expensas magnas superfluas, nec Donationes illicitas, aut rerum magni valoris; et accipientes ab illo, tenentur ad restitutionem. - 70. Eiectus non potest testari in bonis acquisitis in saeculo. - 71. Si Eiectus decedat extra Claustra, ex Decreto Gregorii XIII, omnia bona sua fiunt Camerae Apostolicae. - 72. Hoc Decretum ex Passerino non est intelligendum de omnibus bonis Religiosorum, sed de illis, quae acquisierunt extra Claustra. - 73. Hinc a fortiori manent Religioni, et illi debentur bona illorum, qui casu fortuito decedunt extra Claustra. - 74. Eiectus si extra Claustra decedat est sepeliendus in sepulcro a se electo; si vero decedat nulla facta electione, sepeliendus est in Ecclesia Parochiali, et non in Regulari. - 75, 76. Quae de Eiectis in genere attulit Auctor etiam respiciunt Eiectos a Societ. Iesu post emissam vota solemnia, non vero post emissam vota simplicia.

¹ Religiosi professi vere incorrigibiles possunt, servatis servandis, licite eiici a Religione can. *Impudicos* 11, et c. *Si quis sacro* 17, caus. 27, qu. 1, cap. *Cum in Ecclesiis* 10 de maiorit. et obed., cap. *Cum non ab homine* 10 de Iudiciis; cap. *Ne religiosi* 24 de Regularibus; cap. *Cum ad Monasterium* 6, et cap. *Ea quae* 8 de statu Monachorum, cap. *Relatum* 7 Ne Clerici vel Monachi, cap. *Ut formae* 35, et cap. *Contingit* 45 de Sentent. excommunic. Et habetur expresse in Decretis de Regularibus Apostatis et Eiectis a Sacra Congreg. Conc. iussu Urbani VIII editis, et de mandato Innoc. XII moderatis et innovatis, quae cum sint regula et norma observanda circa ipsos incorrigibiles eiiciendos et eiectos, hic ad litteram subneuntur.

² Sacra Congr. Cardinalium Concilii Trident. interpretum Regularium Eiectorum et fugitivo-

rum statui consulere, illorumque scandala submovere, et succrescentem numerum frangere operae pretium existimans, auditis Religionum Superioribus, reque diligentissime perpensa, communicato etiam consilio cum S. D. N. Urbano VIII, atque ex peculiari Sanctitatis suae facultate, infrascripta decreta edidit:

§ 1. Ac primo, ut infecta semina, e quibus pravi eiusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, et Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones et Decreta generalia S. M. Clementis VIII ad Regularium reformationem ac Novitiorum receptionem, professionem atque institutionem spectantia; districteque praecepit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub poenis statutis in iisdem Constitutionibus. A quibus ta-

men excipiendum censuit caput illud, quo decernitur, ne in Conventibus seu Monasteriis ad Novitios recipiendos hactenus designatis et approbatis, seu in posterum designandis et approbandis, Novitii ad habitum ullatenus recipi possint, nisi prius a Congr. Reformationis Apostolicae, vel a propriis locorum Ordinariis expresse et nominatim approbati fuerint, a cuius quidem Decreti observatione S. Congr. iustis de causis censuit Regulares esse absolvendos, prout auctoritate Sanctissimi Domini Nostri absolvit atque exemit.

§ 2. Deinde ut apostatandi opportunitas Regularibus praeripiatur, statuit, ut de caetero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi prius Superiori legitime constiterit, eam Religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit; tuncque Regularis recta se transferat ad arctiorem; quod ut re ipsa adimpleatur, idem Superior omni studio ac diligentia invigilet.

§ 3. Rursus statuit, ut fugitivi et apostatae sive habitum Regularem deferant, sive non, possint ac debeant ab Episcopo loci, ubi moram trahunt, in carceres coniici, ac Superioribus consignari secundum Regularia instituta puniendi, utque ipsi quoque Superiores teneantur eos perquirere, ad Religionem reducere, atque efficere ut apprehendantur, salva tamen in omnibus facultate Ordinariis locorum attributa ex Decreto Concilii cap. 3, sess. 6. Quod si apostatae huiusmodi, citra montes infra quatuor, ultra montes vero infra octo menses a praesentis Decreti publicatione inchoandos, sua sponte ad suam quisque Religionem redierit, tunc poenarum omnium ipsis propter apostasiam inflictarum, aut infligendarum remissionem, atque impunitatem assequantur; ita tamen, ut debeant a Superiore absolutionem humiliter petere et coram eo culpam fateri, atque emendationem polliceri; Superior vero e contra benigne illos teneatur excipere, ab huiusmodi poenis absolvere et paterna charitate complecti.

§ 4. Ad haec, ut in posterum e Religionibus nullus legitime professus eiici possit nisi sit vere incorrigibilis; vere autem incorrigibilis minime censeatur nisi non solum concurrant ea omnia, quae ad hoc ex iuris communis dispositione requiruntur, sublatis hac in parte statutis et constitutionibus cuiusque Religionis et Ordinis etiam a Sede Apostolica approbatis et confirmatis; verum etiam, unius anni spatio, in ieiunio et poenitentia probetur in carceribus, proindeque unaquaeque Religio privatos habeat carceres, in qualibet saltem Provincia. Elapso autem anno, si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tamquam pecus morbida ac membrum putre, eiici tandem possit, sed ab ipsomet Generali tantum de consilio et assensu sex Patrum ex

gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis vel Congregationibus generalibus; tumque non nisi instructo secundum eorum styllum et constitutiones processu, et plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum praescriptum. Interea tamen usque ad primum Generale Capitulum seu Congregationem proximè celebrandam, si quempiam ex iustis et necessariis causis expellere oportebit, eictio fieri possit a Generali cum consilio et assensu sex Patrum, ut supra, quos idemmet Generalis eligere debeat infra quatuor menses a praesentis Decreti publicatione, servata tamen in reliquis forma superius praescripta. Sic vero eiectione, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci iurisdictioni et obedientiae subsint; proindeque Generalis illico expulsionis sententiam eidem Ordinario notificare teneatur. Caeterum Sacra Congreg. Religionum Superiores serio admonet, ac per Iesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternae Charitatis et mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquunt, ut lucentur animas Fratrum suorum fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum atque extremum expulsionis remedium experiantur; idque eo magis, quod subditorum sanguinem, qui ex malo negligentium, et sui officii immemorum Praelatorum regimine peribunt, D. N. I. C. in supremo Dei iudicio de eorumdem Praelatorum manibus sit requisiturus.

§ 5. Praeterea statuit, ut iidem Superiores nemini ex Religiosis expulsis litteras testimoniales concedant, illos ad sedem Apostolicam reicientes vel iubentes aliam ingredi Religionem.

§ 6. Item ut eiectione extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi aut moderandi.

§ 7. Ac postremo censuit esse innovandam, et Suae Beatitudinis auctoritate innovat Const. fel. record. Gregorii IX relata in cap. fin. extr. de Reg. Ac propterea declarat, eam Const. in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui iuste definitiveque ac iuris ordine servato expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis huiusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cuius conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit.

§ 8. Ne qua vero difficultas in suprascriptis decretis et ordinationibus exequendis suboriat, Sacra Congreg. S. D. N. annuente atque approbante, universis Generalibus, Provincialibus, Commissariis, Ministris, Praesidentibus, Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Guardianis, Vicariis et quibuscumque aliis Superioribus quorumcumque Ordinum vel Congr. Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Domorum ac locorum Regularium, ubique locorum exi-

stentium iniungit, serioque mandat, ut illa diligenter observent, atque observari procurent in omnibus Coenobiis ac Monasteriis, Collegiis ac Domibus quorumcumque Monachorum, ac Regularium ubique locorum existentibus, efficiantque, ut tam decreta supradicta fel. record. Clementis VIII quam praesentes ordinationes in singulis eiusmodi locis bis saltem in anno legantur in publica mensa.

§ 9. Si quis vero ipsorum adversus ea, quae superius praescripta sunt, vel eorum aliquid quoquo modo facere, vel moliri praesumpserit, ipso facto poenam incurrat privationis omnium officiorum, quae tunc obtinebit, vocisque activae, passivae, ac perpetuae inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, poenaeque huiusmodi sit Sanctitati Suae ac Sedi Apostolicae reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus et Protectoribus illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta, et nihilominus sit irritum et inane quidquid secus a quoquam actum extiterit.

§ 10. Non obstantibus Constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, in favorem quarumcumque personarum atque Ordinum tam Mendicantium quam non Mendicantium, Congregationum, Monasteriorum, Conventuum, Domorum ac Locorum Regularium quorumcumque, nec non illorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, vel consuetudinibus, etiam immemorabilibus, exemptionibus quoque, indultis et privilegiis etiam in corpore iuris clausis, aut ex causa vel titulo oneroso, vel in limine foundationis concessis, etiam Mari magno seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis, sub quibuscumque tenoribus et formis, et cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus et insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio et ex certa scientia, ac de Apostolicae potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam communicationis seu extensionis concessis, et iteratis vicibus approbatis et innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus et formis, specialis et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio seu quaevis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso et forma in illis tradita observata, inserti forent, praesentibus pro expressis habentes, quibus, quoad ea quae supradictis quomodolibet adversantur, illis alias in suo robore permansuris specialiter et expresse Sanctitatis Suae auctoritate derogat, cacterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romae die 21 Septembris 1624.

COSMUS CARD. DE TORRES

Prosper Fagnanus *S. Congr. Secr.*

Decretum eiusdem Sacrae Congregationis Innoc. XII iussu editum moderatorum et incorrigibilium respective innovatorium.

Instantibus Procuratoribus Generalibus Religiosorum Ordinum pro moderatione Decretorum de Apostatis et eiectis editorum a Sacra Congregatione Conc. et Sanctae mem. Urbano Papa VIII, anno 1624, confirmatorum, ut facilius modus incorrigibiles eiiciendi praescribatur, Sacra Congregatio a Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Papa XII super praemissis particulariter deputata, Eminentiorum S. R. E. Cardinalium Carpinei, Casanate, Mariscotti, Norfolcia, de Lauraea, de Aguirre et Colloredi, perpensis eorumdem Procuratorum Generalium votis, ne consortio morbidarum pecudum caeterae corrumpantur, et remedia hucusque ad sanitatem oblata male affectis officiant magis quam prosint, maturo examine, zelo regularis disciplinae conservandae censuit, statuit et auctoritate eiusdem Sanctiss. Domini Nostri sibi specialiter attributa, haec in posterum servanda decrevit.

1. Quod firmis, ac in suo robore semper manentibus praedictis decretis de Apostatis etiam secundum eam partem, ubi agitur de eiectis et eiiciendis, tamquam Sacris Canonibus, et communiori SS. Patrum menti conformibus quoad eiectos, eadem servantur, quae in alio simili decreto hac praesenti die emanato de Apostatis et Fugitivis statuta sunt et indulta; quodque ad praescriptam legem sanctae mem. Gregor. IX in cap. final. de reg. annuatim fugitivi requirantur et respective cogantur ad claustra reverti.

2. Quod annus integer, qui in praedictis Decretis anni 1624, praescribitur in poenitentia et ieiunio ad eiiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur et restringatur.

3. Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio et assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis et Congr. Generalibus ad causas eiiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscumque Provinciales, qui, electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus de propria provincia Religiosis a Generali confirmandis, de illorum consilio et assensu causas huiusmodi cognoscant, et ad effectum eiiciendi incorrigibiles suae Provinciae, et electionem produciendi, accedente approbatione Generalis definiant, salva semper Sanctae Sedis et Sacrae Congregationis Concil. in causa recursus et appellationis auctoritate.

4. Quod in posterum processus conficiatur iuxta Regulas, Constitutiones, Ordinationes et Stylum cuiusque Ordinis et Religionis, donec aliter fuerit a S. Congr. provisum.

5. At quia nimia sine delectu facilitas recipiendi quoscumque Religionis ingressum peten-

tes, et a Religione forsitan alienos, duram satis tractu temporis necessitatem parit eosdem e Claustis eiiciendi, ne huiusmodi semina, quae a principio ad fructum faciendum cadunt in terram bonam, paulatim contaminata inordinatis moribus usque ad incorrigibilitatem succrescant in paleas, eadem Sacr. Congreg. annuente Sanctissimo Domino nostro sub interminatione Divini iudicii, nec non privationis vocis activae et passivae, ac dignitatum et officiorum obtentorum, cum inhabilitate ad eadem in posterum obtinenda, quibuscumque praedictorum Ordinum Superioribus districte praecipit et mandat, omnia et singula Decreta san. mem. Clementis VIII registrata post Decretum san. mem. Urbani VIII de Apostatis et eiectis incipien. *Regularis, Sanctissimus et Nullus*, una cum aliis subsequentibus Decretis, provisionibus, Ordinationibus et respective moderationibus bis in anno legi, eadem ad unguem servari, poenas in eisdem contentas innovari, et Capitibus Ordinum intimari, ne huiusmodi Decretorum transgressores, qui in lege gloriantur, per praevaricationem legis Deum inhonorent, et ne militiae Christi adscripti tam de facili fiant desertores ac profugi.

Datum Romae die 24 Iulii 1694.

C. Card. MARISCOTTUS Pro-Praefectus.

- 4 Ex quibus Decretis colligitur quinque praerequiri ad expulsionem incorrigibilis. Primum est recidivatio expellendi in grave crimen. Secundum est monitio seu poena reiterata Reo incussa ad eius correctionem. Tertium est processus institutus iuxta Ordinum Constitutiones in ordine ad expulsionem. Quartum est formalis carceratio expellendi in ieiunio et poenitentia. Et quintum est incorrigibilitas in eodem. Recidivatio in ordine ad expulsionem non requiritur quod fiat in idem crimen specie, sed sufficit quod fiat in alia delicta quavis specie diversa. Unde si quis primo punitus de fornicatione, secundo de percussione, tertio de furto, denuo delinquit alio crimine, videlicet proprietatis, Apostasiae et huiusmodi, potest ab Ordine eiici non minus, ac si ter de eodem specie delicto fuisset punitus; Navarr. in Lucern. Reg. verb. *Incorrigibilis*; Passerin. de Statu homin. tom. 3, qu. 289, art. 8, n. 563; Ricc. part. 4, dec. 102; Rodric. tom. 1, qu. 30, art. 14; Anton. a Spiritu S. consult. 74, n. 3; Portell. verb. *Eiicere*, num. 2, et alii passim.
- 5 Monitio seu punitio debet esse trina; argum. cap. *Contingit* 45 de Sentent. excomm., ibi: *Tertio a te commonito*; cap. *Ea quae* 8 de Statu Monachor.; Donat. Praxis Reg. tom. 1, tract. 8 de Eiectis, qu. 10, num. 2; Portell. verb. *Eiicere*, num. 1, § *Secundo nota*, Matthaeucc. Official. cur. c. 25, n. 16; Ameno
- 7 Pract. tit. 5, § 6, num. 26. Processus debet esse instructus iuxta cuiusque Religionis Sty-

lum et Constitutiones, et per ipsum debent plene probari causae expulsionis, nempe quod Reus de delictis gravibus iuxta ius commune, aut proprii ordinis constitutiones antea fuerit ter punitus, aut canonice et iudicialiter monitus, et his non obstantibus nihilo melior factus adhuc conversationem, et vitam relaxatam continuet sine ulla spe emendationis; cit. decr. Urban. VIII, § 4, et cit. decr. Innoc. XII, § 4, et communis Doctorum.

Carceratio formalis licet ex cit. decret. Urban. VIII, § 4, debuisset continuare per annum integrum, ibi: *Unius anni spatio in ieiunio et poenitentia probetur in carceribus*, ex cit. tamen decr. Innoc. XII, § 2, restringitur ad solos sex menses, ibi: *Quod annus integer, qui in praedictis decretis anni 1624 praescribitur in poenitentia et ieiunio ad eiiciendos incorrigibiles, ad sex tantum menses continuos in posterum coarctetur et restringatur*. Tem-⁹pus carcerationis taxatum ad sex menses a Sacra Congr. Conc. in cit. decr. iussu Innoc. XII edit., debet esse continuum et completum; sic habetur ex declaratione Sacrae Congr. Conc. ad dubia proposita a Procuratore Generali Ordinis S. Mariae de Mercede, ubi ad secundum dubium conceptum his verbis: *Secundo, an Regularis pluribus interpolatis vicibus pro reiteratis delictis in diversis temporibus commissis in carceribus detentus, possit uno carcerationis anno, ut supra, interpolate expleto, tamquam incorrigibilis a Religione eiici, si post dictum annum carcerationis interpolatum, animo indurato in sua pertinacia perseveraverit, iterum delinquat*? Sic praecise respondit die 21 Iunii 1653 Sacr. Congr. Eminent. Cardinalium Conc. Trident. interpretum, omnibus mature perpensis... Ad secundum respondit: *Non sufficere annum carcerationis interpolate expletum, sed requiri spatium unius anni continuum et integrum*. Unde idem censendum est de carceratione ad sex menses ex Decretis eiusdem Sacr. Congr. sub Innoc. XII restricta.

Hinc si reus e carceribus intra tempus prae-¹⁰fixum aufugiat, nequit incorrigibilis declarari et expelli, quia continua carceratio ad sex menses est de substantia incorrigibilitatis, sicuti erat continua carceratio ad annum ante decreta edita iussu Innocent. XII, ut patet ex dicta declaratione Sacrae Congr. Conc. ad dubia etc., ubi ad primum dubium conceptum his verbis: *Primo, an Regularis constitutus in carceribus spatio unius anni in ieiunio et poenitentia, ad finem, ut tamquam incorrigibilis a Religione eiiciatur, si e carceribus fugiat, (dicto carcerationis anno nondum expleto) et inde sit captus, possit tunc, ut incorrigibilis eiici, an vero, quid aliud faciendum sit*? Sic praecise respondit: Ad primum respondit: *Regulares delinquentes uti incorrigibiles a Religione eiici non posse, anno carcerationis nondum ex-*

- 11 *pleto*. Unde in tali casu optimum expediens est petere dispensationem a Sacr. Congr. Conc. quae ex tali fuga cognoscens evidenter eius incorrigibilitatem, dispensare poterit, prout in facti contingentia alias dispensavit, ut referunt Donatus Prax. Regul. tom. 1, part. 1, tract. 8 de Eiectis, qu. 11, n. 9; Pirr. Corrad. Prax. dispens. Apostol. lib. 5, cap. 14, num. 31; Ameno Practic. crim. tit. 5, § 6, num. 40.
- 12 Carceratio non debet esse ad solam custodiam, sed debet esse qualificata arctatione et poenitentia in carcere formali, seris et vectibus munito, sine caputio et chorda seu huiusmodi, et in pane et aqua simul cum flagellatione in publico Refectorio saltem aliquibus hebdomadae diebus, vel saltem qualibet feria sexta, ut colligitur ex cit. decr. iussu Urbani VIII edit., § 4, ibi: *Verum etiam unius anni* (modo sex mensium ex moderatoria sub Innocent. XII), *spatio in ieiunio et poenitentia probetur in carceribus*, et tenent Bord. tom. 4, p. 3, res. 109, n. 44; Ameno de incorrigibilium Expulsione p. 1, qu. 13, num. 115; Matthaeucc. Official. Cur. cap. 25, n. 17 et 18, et alii.
- 13 Incorrigibilitas est in eodem, qui vere dicitur incorrigibilis, si ter convictus et punitus de tribus gravibus et atrocibus criminibus, et probatus per sex menses in carceribus in ieiunio et poenitentia, non fuit emendatus, sed animo indurato adhuc perseverat in sua pertinacia, ut colligitur ex cap. *Cum non ab homine* 10 de Iudiciis, cap. *Cum ad Monasterium* 6, et cap. *Ea quae* 8 de Statu monachor., cap. *Ut famae* 35, et cap. *Contingit* 45 de Sentent. excomm., et ex cit. decret. iussu Urbani VIII edit., § 4, et tenent Pasqualig. ad Lauret. de Franchis p. 1, n. 1058; Matthaeucc. loc. cit., n. 15; Portell. in dub. Regul., verb. *Eiicere*, num. 1, vers. *Secundo nota*, ubi sic subiungit: *Unde colligo non sufficere, quod Religiosus committat tria crimina atrocia ex una quasi vice morali, unum post aliud vel simul, ut dicatur incorrigibilis, si non sit ter punitus cum distinctis intervallis et distinctis punitionibus, sed opus est, ut per intervalla fiant crimina, et cuilibet adhibeatur punitio et Monachus non respiscat, alias non diceretur incorrigibilis, quia pertinacia proprie consistit in resistentia per distinctas obiurgationes, non vero satis colligitur ex una solum resistentia; et ipsum nomen incorrigibilis proprie non denotat continuationem ad crimina sed respectum ad correctionem vel punitionem ter contemptam.*
- 14 Ad probandam incorrigibilitatem pro expulsionem non potest carcerari, nisi qui post tertium delictum et tertiam punitionem iterum delinquit; Passerin. de homin. Stat. qu. 189; Bordon. tom. 4, part. 3, res. 108; Pellizar. tract. 9, cap. 4, n. 232; Barbosa in cap. *Cum non ab homine* 10 de Iudic., n. 10; Sanctorus de Poen., cap. 19, qu. 2, contra Amenum de incorrigibilium Expulsione p. 1, qu. 11 per tot. Et ratio est, quia, ut recte dicunt citati Doctores, carceratio sive *annualis* ex decretis iussu Urbani VIII editis, sive *semestris* ex moderatoria sub Innoc. XII statuta ad experimentum incorrigibilitatis, fuit inducta ad effectum removendi incorrigibilem a sua pertinacia et obstinatione in peccatis; sed tertio punitus et (ut supponitur) emendatus, non habet a quo per carcerationem removeatur: ergo ad hoc ut habeatur fundamentum talis carcerationis non potest carcerari, nisi, postquam compleverit poenitentiam de tertio delicto, adhuc quarto delinquat; aliter talis carceratio esset iniusta, cum iam pro tribus patratibus delictis, trinam sibi impositam poenitentiam compleverit, et iura improbent binam punitionem in idem crimen. Nec valet quod dicit Amenus loc. cit., 15 num. 106, nempe quod, data nostra sententia, oporteret, quod ante expulsionem quinquies deliquisset expellendus, nempe ter ante carcerationem; semel pro carceratione ineunda et, illa peracta, iterum pro effectu expulsionis; quod secundum ipsum inauditum est, nec apud ullum auctorem invenitur necessaria patratio quinque criminum successivorum. Non valet, inquam, quia licet hoc non explicite, dixerunt tamen implicite citati pro nostra sententia Doctores. Et hoc est maxime consentaneum cit. Decretis sub Urbano VIII editis, ubi § 4 sic expresse habetur: *Caeterum Sacr. Congr. Religionum Superiores serio admonet, ac per Iesu Christi viscera obtestatur, ut memores paternae Charitatis et mansuetudinis, quam profitentur, nihil intentatum relinquunt, ut lucrentur animas Fratrum suorum, fere in profundum malorum delapsas, antequam gravissimum, atque extremum expulsionis remedium experiantur.* Et consonat textus in cap. *Contingit* 45 de Sentent. excomm., ubi sic expresse statuitur: *Mandamus ut tales, si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare, illius efficiantur immunitatis extorres; quae pro Clericorum tutela, et laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta;* ubi nota illa verba: *Si tertio a te commoniti, seipsos contempserint emendare*, per quae evidenter demonstratur non posse deveniri ad ulteriorem poenam, nisi trinae monitioni, seu punitioni superveniat contemptus seu relapsus; et quamvis ibi, ut alias recte observat Amenus loc. cit., n. 104, sit sermo de sententia definitiva et non de interlocutoria, ut in nostro casu; tamen adhuc facit pro nobis per rationem adductam sub num. 14, et ne alias innocens iniuste vexetur, cum punitus et emendatus pro innocente habeatur. Quam ob rem statuta Salmanticensia in Ordine Minorum cap. 7, vers. *Quicumque Frater Ord. Seraph.*, tom. 3, fol. 32, col. 1, redarguant et puniunt veluti infamatores et calumniatores obicientes alicui delictum, de quo punitus et emendatus fuit.

- 16 Incorrigibilis, completo carceris tempore, non est statim expellendus, sed adhuc post carcerem probatorium debet durare, et apparere incorrigibilitas pro expulsionem; sic colligitur ex verbis cit. decr. edit. sub Urbano VIII, § 4, ibi: *Elapso autem anno, (nunc sex mensibus ex dict. moderatoria sub Innoc. XII, § 2) si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pervicacia perseveraverit... eiici tandem possit*; Passerin. de Stat. homin. t. 3, qu. 189, art. 8, num. 585; Ameno loc. cit., qu. 14, num. 1; Donat. loc. cit., quaest. 19;
- 17 Pasqualig. loc. cit., num. 1070. Quod autem adhuc duret incorrigibilitas post carcerem probatorium, duobus modis cognosci potest, signis scilicet vel factis. Signis cognoscitur, si reus minime se humiliatum ostendat, ac de praeteritis delictis non poenitens, immo potius pervicax et obduratus appareat, in blasphemias, imprecationes et minas erumpendo ob talem incarcerationem, dicendo se velle de suis aemulis ulcisci et huiusmodi. Factis autem cognoscitur, si se simulans emendatum, eductus de carcere, redit ad pristinum vomitum alia facinora perpetrando. Unde si post carcerem probatorium uno ex his duobus modis appareat adhuc durare incorrigibilitatem, ea redacta ad formam iudicii per claras probationes, potest tunc, servatis aliis servandis, expelli; sic cit.
- 18 Doctores. Non adest tamen obligatio ipsam expellendi, quamvis incorrigibilis in expressa sua obligatione persistat, sed facultativum est Superiori seu Iudici, vel in carcere eum adhuc detinere, vel ad expulsionem procedere, ut apparet ex cit. decretis iussu Urbani VIII editis, ibi: *Eiici tandem possit*, quibus verbis denotatur facultas, non autem obligatio eiiciendi; Sanctor. de Poenit. qu. 3, cap. 19, fol. 155; Mattheuc. loc. cit., num. 22; Ameno loc. cit., num. 122.
- 19 Facultas expellendi incorrigibiles in Decretis iussu Urbani VIII editis, § 4, erat restricta ad Generalem tantum cum consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis, ibi: *Ab ipso met Generali tantum de consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus eligendis in singulis Capitulis vel Congr. Generalibus*. In decretis autem editis iussu Innoc. XII, § 3, extenditur ad Provinciales, accedente approbatione Generalis, ibi: *Quod facultas Generalibus Ordinum de consilio et assensu sex ex gravioribus Religiosis in singulis Capitulis et Congregationibus Generalibus ad causas eiiciendorum eligendis attributa, extendatur etiam ad quoscunque Provinciales, qui electis pariter in Congregationibus Provincialibus sex gravioribus e propria Provincia Religiosis a Generali confirmandis, de illorum consilio et assensu causas huiusmodi cognoscant, et ad effectum eiiciendi incorrigibiles suae Provinciae et eiectionem pronuntiandi, accedente approbatione Genera-*

lis, definiant. Salva semper Sanctae Sedis et Sacrae Congregationis Concilii in causa recursus et appellationis auctoritate. Non potest tamen nec a Generali, nec a Provinciali, haec potestas expellendi alteri delegari, ut habetur ex responsione Sacrae Congreg. Concil. data die 21 Iunii 1653 antequam fuisset extensa ad Provinciales per d. Decreta sub Innoc. XII edita 24 Iulii 1694. Interrogata enim tunc per varia proposita dubia a Procuratore Generali Ordinis S. Mariae de Mercede, ad tertium dubium propositum sub his verbis: *Tertio: An Generalis Ordinis possit delegare facultatem eiiciendi a Religione Provincialibus pro eorum Provinciis, seu Commissariis vel Vicariis Generalibus; et an delegatio sit a Generali facienda in quolibet casu, an vero indefinite in omnibus casibus?* Respondit: *Generalem Ordinis non posse delegare facultatem eiiciendi a Religione Provincialibus per eorum Provincias, seu Commissariis vel Vicariis Generalibus*.

Electio sex graviorum Patrum a dictis Decretis statuta, licet per prima edita sub Urbano debuisset fieri in singulis Capitulis vel Congr. Generalibus, ut patet ex § 4, ibi: *De consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis vel Congregationibus generalibus*; per secunda tamen decreta edita sub Innocentio potest fieri in Capitulo vel Congreg. Provinciali, et debet per Generalem confirmari, ut patet ex § 3, ibi: *Electis pariter in Congreg. Provincialibus sex gravioribus e Provincia Religiosis, a Generali confirmandis*. Talis electio non est necesse quod fiat per vota totius Capituli, sed sufficit quod fiat per vota totius Diffinitorii Generalis pro toto Ordine, et per vota totius Diffinitorii Provincialis pro Provincia; sic colligitur ex verbis ipsorummet Decretorum, quae tribuunt facultatem eligendi illos sex Patres in Capitulis ac in Congreg. Generalibus, ut patet in primis editis sub Urbano d. § 4, ibi: *Eligendis in singulis Capitulis vel Congregationibus Generalibus*; et in secundis editis sub Innocentio d. § 3, ibi: *Electis pariter in Congregationibus Provincialibus*; atqui ad Congregationes sive Generales sive Provinciales soli respective Diffinitores accedunt; ergo, etc. Sic Ameno de incorrigibilium Expulsione part. 1, ubi in Summario decr. edit. sub Innocent. XII, sub n. 33, sic habet: *Talis electio fieri debet in Capitulo vel Congr., et per Generalem confirmari*; et ibid. qu. 16, num. 136 in fine sic concludit: *Ergo cum solum Diffinitorium corpus Congr. Capitularis constituat, ipsi incumbit annuatim hos sex Patres eligere, quorum approbatio (ut habet citatum Decretum) a Generali est attendenda*.

Si nec a Religione et nec a Provincia huiusmodi sex Patres fuerint electi in Capitulo seu Congregatione, debet haberi recursus ad

- Sacram Congregationem Concilii in singulis casibus, ut habetur ex responsione eiusdem Sacrae Congregationis ad dubia ei proposita a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, inter quae cum quintum esset conceptum his verbis: *Quinto: Quod si a Religione huiusmodi sex Patres non fuerint electi in Capitulo seu Congregatione Generali, quid faciendum sit usque ad primum Capitulum Generale? Ad quintum respondit, recurrendum ad Sacram Congregationem in singulis casibus.*
- 25 Si tamen fuerint electi a Religione in Capitulo, vel Congregatione Generali pro toto Ordine, et non fuerint electi in aliqua Provincia, poterit ipsa Provincia uti electis pro toto Ordine; sicuti fiebat ante decretum ab Innoc. PP. XII editum extensivum huiusmodi facultatis ad Provinciales. Et sic si aliquis ex electis in Provincia decedat, poterit suppleri defectus substituendo aliquem ex eis qui fuerunt pro toto Ordine electi, cum possit eorum votum etiam per Epistolas mitti et haberi, ut patet ex responsione Sacrae Congregationis ad sextum dubium d. Procuratoris Generalis S. M. de Mercede, ibi: *Sexto: An sufficiat ut Praelatus Conventualis seu Provincialis conficiat processum stylo Religionis servato, et illius summarium transmittat Generali Ordinis seu illius Delegato, qui adhibitis sex Patribus, quilibet eorum videat eundem processum, et transmittat votum suum per litteras eidem Generali seu Delegato? Ad sextum respondit: Processus esse conficiendos iuxta styllum et consuetudines Religionis, et illorum transumptum authenticum esse transmittendum ad singulos ex sex Patribus electis, qui per litteras possunt votum dare.* Ameno loc. cit., quaest. 16, num. 139.
- 27 Sex Patres graviores eligendi, debent intelligi graviores gravitate virtutis, scilicet peritiores in Sacris Canonibus, rebus Criminalibus et statutis Religionis; non autem graviores gravitate molis, aut praecise gravitate aetatis vel graduationis. Unde Provinciales, Custodes et Diffinitores, alique graduati, qua praecise tales, non censentur ex gravioribus Patribus intentis et volitis a citatis Decretis, cum non semel isti Sacros Canones, res Criminales et statutorias leges nesciant cum non didicerint, ut docet experientia, et recte observant Ameno loc. cit. 16, n. 137; Mattheuc. loc. cit., num. 24, et alii passim.
- 28 Pro ferenda sententia Definitiva super expulsionem incorrigibilis non requiritur, quod singula sex Patrum vota concordent, sed sufficit ut maior pars consentiat; sic habetur expresse ex responsione Sacrae Congregationis Concilii ad dubium septimum ex propositis a d. Procuratore Generali Ordinis S. M. de Mercede, ibi: *Septimo: An Generalis seu delegatus possit ferre sententiam eiectionis a Religione, quando a tribus ex sex Patribus electis, seu ab illo-*

rum maiori parte dicta sententia approbetur: An potius sit necessarium ut omnes sex dent votum, ita ut ex defectu voti etiam unius, non possit sententia valide ferri? Ad septimum respondit: Sententiam eiectionis a Religione fieri debere, saltem de voto maioris partis sex Patrum electorum. Unde ex hoc decreto aperte sequitur, quod si vota sint paria, tria nempe stent pro expulsionem et tria dissentiant, tunc non potest definitive procedi ad eiectionem, quia, ut expresse dicit Decretum, sententia eiectionis debet ferri *saltem de voto maioris partis sex Patrum electorum*; et quando requiritur consensus maioris partis Collegii ad hoc quod Superior possit aliquid facere, non sufficit aequalitas votorum Collegii, ut recte docet Glossa communiter recepta in cap. *Si ab Episcopo*, § *Cum vero*, in verb. *Assensu*, Ne sede vacante in 6. Nec in casu paritatis votorum potest Generalis, vel Provincialis votum decisivum praebere sub praetextu concessionis factae talibus Superioribus Ordinis Minorum de Observantia ab Urbano VIII 10 Novembris 1642, Const. incip. *Religiosos viros*, et a S. Congr. Episcoporum. et Regul. 13 Martii 1653, Decreto incip. *Sacra Congregatio*. Quia tales concessionem loquuntur expresse de electionibus faciendis a Vocalibus, aliisque negotiis decidendis per Diffinitoria Provincialia, cuius generis non est illud eiectionis incorrigibilium, super quos Vocales et Diffinitores, qua tales, votum non habent, cum ex citatis decretis sub Urbano VIII et Innocentio XII editis sint pro hoc specialiter eligendi sex ex gravioribus Patribus.

Sententia Definitiva expulsionis incorrigibilium non potest fieri nisi prius instructo secundum cuiusque Religionis styllum et Constitutiones processu, et plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum praescriptum; cit. decret. edit. sub Urbano VIII, § 4, ibi: *Tumque non nisi instructo secundum eorum styllum et Constitutiones processu, et plene probatis causis expulsionis ad Sacrorum Canonum praescriptum.* Constructo et absoluto processu, est actorum copia exhibendo Reo, eique assignandus benevisus Advocatus cum congruis terminis ad defensiones necessariis. Completis exinde ab assignato Advocato defensionibus, eisque praesentatis Patribus electis, et ab ipsis una cum causis expulsionis ad unguem librat, et suo voto in scriptis tradito, debet. Provincialis vota sex Patrum cum Summario processus, et defensionum notitia cum responsione ad ipsos facta ab Advocato Fisci Religionis transmitti ad Generalem, a quo habita approbatione, si reum expellendum iudicaverit, poterit ad definitivam sententiam expulsionis procedere; ita habetur ex § 3 decr. edit. sub Innocentio XII, ibi: *De illorum consilio et assensu causas huiusmodi cognoscant, et ad effectum eiiciendi incorrigibiles suae Provinciae*

et eiectionem pronunciandi, accedente approbatione Generalis, definiant.

- 33 Lata sententia debet intimari Reo, qui si intra debitum tempus ad S. Sedem et Sacram Congregationem Concilii appellaverit, ad eam devolvitur causa, ipso interim in carceribus persistente. Quod enim ipse possit sic appellare, habetur expresse ex cit. § 3 decr. edit. sub Innocentio XII, ibi: *Salva semper Sanctae Sedis et Sacrae Congregationis Concilii in causa recursus et appellationis auctoritate.*
- 34 Tempus ad appellandum concessum, sunt decem dies a die latae et intimatae sententiae, seu scientiae numerandi, ut expresse habetur in Authent. *Hodie*, iuncta Glossa ibid., Cod. de Appellat., et can. *Anteriorum* 28, caus. 2, qu. 6, ubi sic expresse statuitur: *Sancimus omnes appellationes, sive per se, sive per Procuratores, sive per defensores vel Curatores et Tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiae numerandum Iudicibus ab his, quorum interest, offerri.* Et expresse etiam habetur in cap. *Quod ad consultationem* 15 de Sentent. et re iudicat., ibi: *Cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat iudicatae, qui ad provocationis subsidium infra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit.* Et etiam textu expresso habetur in cap. *Carcerationi* 8 de Appellat. in 6, ibi: *Quisquis ex eis gravatum se reputans per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, infra decem dies, postquam sciverit, si velit, appellet. Post decendium vero eidem aditus*
- 35 *non pateat appellandi.* Si vero non appellaverit, debet transactis ipsis decem diebus ab intimata sententia a carcere educi, et coram tota Religiosorum communitate corona Clericali et Regulari privari, et per Superiorem forma habitus Regularis exui, et confusibiliter eiici in habitu Clericali sub iurisdictione et obedientia Ordinarii loci victurus, ut praescribitur in cit. § 4 decr. edit. sub Urbano VIII, ibi: *Sic vero eiecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci iurisdictioni et obedientiae subsint.*
- 36 Sententia expulsionis est statim significanda a Superiore Ordinario loci, cit. § 4, ibi: *Proindeque Generalis* (seu Provincialis, si ipse in vim decreti sub Innocentio XII sententiam pronuntiaverit). Formula autem, secundum quam est significanda, datur per extensum a Peyrino formul. Praelat. lit. E, cap. 39; ab Ameno loc. cit., p. 2, n. 97; a Mattheuc. loc. cit., n. 30, fere ut sequitur:

F. N. Provincialis Provinciae N. Ord. S. N. Ill. ac Reverend. D. Episc. N. salutem in Domino.

Illustrissimae et Reverendissimae Dominationi vestrae notum sit, quatenus nos ad Canonum et Apostolicarum Constitutionum formam, ac Decretorum Sacrae Congregationis Concilii de Apostatis et Eiectis sub die 21 Septembris 1624 et die 24 Iulii 1694 respective emanatorum, procedentes per nostram definitivam sententiam, quam in scriptis tulimus, hoc anno 1737, die 6 Februarii, a nostra Religione tamquam incorrigibilem P. F. N. Religionis praefatae expresse professum, et ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum (*si fuerit Sacerdos; et si fuerit Clericus exprimat* *tur Ordo; si vero Laicus, id notetur*) dimisimus et eiecimus, habitu Religionis nudatum. Quod Illustrissimae et Reverendissimae Dominationi vestrae (de cuius Dioecesi ipse est) significandum esse censuimus, ut et nos Apostolicis obtemperemus mandatis, et pecoris sui vultum possit Dominatio Vestra cognoscere, eaque etiam circa praefatum N. exequi valeat, quae in praefato decreto anni 1624 die 21 Septembris peragenda iussit dicta Sacra Congr. Concilii; et Dominus sit Illustrissimae et Reverendissimae Dominationi vestrae propitius. In quorum fidem praesentes litteras iussu nostro conscriptas, sigilloque munitas dedimus ex Conventu N. Anno... Mense... Die...

F. N. Provincialis.

Ordinarius nequit sententiam expulsionis examinare, et inquirere an Regularis sit iuste vel iniuste eiectus. Ameno loc. cit., p. 3, qu. 1, num. 4; Pasqual. ad Lauret. de Franchis p. 1, num. 974; Donat. Prax. Regul. tom. 1, tr. 8 de Eiectis, qu. 55, n. 3; Mattheuc. loc. cit., n. 32, et alii. Et colligitur ex cit. § 4 decr. Sacrae Congreg. Conc. sub Urbano VIII edit., ubi Regulares ad nihil aliud tenentur, nisi Episcopo loci expulsionis sententiam notificare. Tum quia recognoscere causam ab alio Iudice actitatem est actus iurisdictionis, quae non potest ab Ordinario exerceri in Regulares, qui sunt ab ipso exempti, cap. *Nimis iniqua* 16, et cap. *Nimis prava* 17 de Excessibus Praelator., cap. *Ne aliqui* 5 de Privileg. Nec in hoc casu Ordinarius se habet ut Iudex appellationis, cum in causis expulsionis sit facienda appellatio ad S. Sedem et Sacram Congregationem Concilii, ut colligitur ex cit. § 3 decr. Sacr. Congreg. Concilii sub Innocentio XII edit., ibi: *Salva semper Sanctae Sedis et S. Congreg. Concilii in causa recursus et appellationis auctoritate* ¹.

¹ Quamvis non prohibeatur eiecto ab eiectionis sententia appellare infra terminum a lege praefinitum, sua tamen extra carceres nequit iura experiri; sed si eadem proponere velit, omnino debet se in carceribus consti-

tuere, et interea Episcopus in cuius Dioecesi versatur de hoc unice sollicitus esse debet, ut illum studiose observet, et custodiat, quod cum antea non fuisset definitum Benedic. XIV, de Synod. Dioecesan. lib. 13,

- 39 Si Eiectus petat a Superiore litteras testimoniales expulsionis, poterint ei concedi sub hac formula tradita ab Ameno loc. cit., p. 2, n. 99, et Mattheuc. loc. cit., n. 31, et ab aliis passim.

F. N. Provincialis Provinciae N. Ordinis S. N. omnibus praesentes litteras inspecturis, pariter ac lecturis pacem veram et salutem in Domino.

Noveritis qualiter iustis de causis animum nostrum moventibus, considerantes causam et causas, de quibus in processu per nos anno Domini 1737 a die 6 Februarii contra P. F. N. ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promotum (*si fuerit Sacerdos; et si fuerit Clericus exprimatursuus Ordo; et si Conversus id notetur*) Nostrae Provinciae N. Ordinis S. N. expresse professum in Saeculo nominatum N. N. de consilio et assensu eorum, ad quos spectat, ad praescriptum decretorum de Apostatis et eiectis de anno 1624 12 Septembris, et de anno 1694 24 Iulii constructo, maximo animi nostri moerore ac necessitate fere compulsi, omnibus de iure requisitis tentatis, et iuris ordine servato peractis, praedictum N. N. a nostra Religione expulimus, ac habitu Religioso nudatum dimissimus, expulsumque et dimissum his litteris declaramus. In quorum fidem praesentes litteras iussu nostro conscriptas, sigilloque Provinciae munitas praefato N. N. pro suae conscientiae securitate tradidimus et concessimus.

Datum in Conventu nostro N. Die... Mense... Anno...

F. N. Provincialis.

- 40 Eiectus debet se praesentare illi Ordinario, in cuius Dioecesi est Conventus a quo eiicitur, et tenetur incedere in habitu Clericali cit. § 4 decr. edit. sub Urbano VIII, ibi: *Sic vero eiecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu Clericali incedant, atque Ordinarii loci iurisdictioni et obedientiae subsint.* Nequit tamen eiectus nec in suscepto Ordine ministrare, nec ad alios ascendere, cit. decr. edit. sub Urbano VIII, § 6, ibi: *Item ut eiecti extra Religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio Ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi aut*
42 *moderandi.* Et si exerceat Ordines quos habet,

fit Irregularis, quia violat suspensionem, qua ex cit. decr. est perpetuo ligatus; Donat. Prax. Regul. tom. 1, tract. 8, qu. 38; Pasqual. ad Lauret. de Franch. n. 1005; Ameno loc. cit., part. 3, qu. 5, n. 26. Eiectus nedum nequit exercere ministerium Ordinum, sed neque officium concionandi et docendi, ut habetur in *Mari Magno Ordinis Praedicatorum* § 24, in *Mari Magno Minorum* § 24, in *Mari Magno Carmelitarum* § 93 et 94, in *Mari Magno Minimorum* § 36 et 45, in *Mari Magno Servitarum* § 49, ubi datur facultas Superioribus Religionum huiusmodi eiectos excommunicandi, si intra limites suarum Provinciarum vel districtuum, ausi fuerint concionari, confessiones audire, et docere, quae concessionibus adhuc vigent, ut tradit Passerinus de homin. stat. qu. 189, art. 8, n. 640; Ameno l. cit., n. 35. Accedit ratio, quia expulsus laborat infamia iuris et facti, ut solide probat Ameno loc. cit., n. 51. Infamis autem est incapax officiorum spiritualium, nequit esse Iudex Ordinarius, Delegatus, Procurator accusans, aut Testis, aut Tabellio nisi rogatus a partibus, can. *Infamis persona* 1, et can. *Infames* 2, caus. 3, qu. 7, cap. *Sciscitatus* 3 de Rescriptis; unde a fortiori nequibit assumi ad Apostolicum Evangelizandi ministerium; Rodriq. tom. 1, qu. 30, n. 21; Mirand. tom. 1, qu. 50, art. 5; Peyrin. de Religios. subd. qu. 1, c. 25, § 1; Ameno loc. cit., n. 35.

Iuste et legitime eiectus non potest praetendere alimenta a Religione. Cum enim sua culpa sit expulsus, sibi imputet, si sibi ipsi relinquatur, et providentia paterna privatur, quia haec est poena suae culpae proportionata; Donat. loc. cit., qu. 31; Pasqualig. loc. cit., n. 991; Passer. l. c., num. 657, et alii. Sic nec Religiosi Societatis Iesu, qui post vota simplicia, ante solemnem professionem, a dicta Societate ab eiusdem Praeposito Generali iuxta facultatem sibi a Sede Apostolica concessam, dimittuntur, ulla ab eadem Societate praetendere possunt alimenta aut congruam sustentationem, licet dum in ea viverent, titulo Religiosae paupertatis ad Sacros, etiam Presbyteratus Ordines promoti fuerint, ut novissime statutum ac declaravit Benedictus XIII hac sua Constitutione, quae hic ad litteram datur.

cap. 11 in fin., ideo super his sequens prodiit resolutio a Sac. Congreg. Conc. excerpta ex lib. 98 Decretorum pag. 524.

Lycien. Eiectionis a Religione.

Pater. N. N. ob plura crimina per eum, ut praetenditur in Religione patrata, et de quibus licet pluries punitus adhuc non resipuerat, fuit de mense Septembris superioris anni per sententiam P. Generalis incorrigibilis declaratus, et uti talis a Religione eiectus. Appelavit orator ab huiusmodi sententia ad hanc Sacram Congregationem sub praetextu notoriae nullitatis, et iniustitiae praesertim ob non servatam formam decretorum

eiusdem Sacrae Congregationis relatorum in Constitut. 28 san. mem. Urbani VIII, et in novissima constitutione Sanctissimi Domini Nostri edita 1 Martii 1693, actisque transportatis, ac Religione audita, et informante dignabuntur EE. VV. declarare.

I. An constet de asserta incorrigibilitate oratoris, et quatenus negative:

II. An idem orator veniat Religioni restituendus in casu.

Die 15 Novembris 1698 Sac. Congregatio Concilii rescripsit: Orator se constituat in carceribus formalibus Religionis et postea providebitur (ED. BARBIELL.).

BENEDICTUS XIII

Ad perpetuam rei memoriam.

Iniuncti Nobis divinitus Pastoralis Officii ratio postulat, ut in his Apostolicae nostrae sollicitudinis partes libenter interponamus, per quae religiosorum virorum in Vineam Domini excolenda strenue laborantium, propriaeque et alienae animarum salutis iugiter incumbendum quieti atque tranquillitati opportune consulitur. Cum itaque, sicuti accepimus, Societatem Iesu multoties ante hac molestari, ac in iudicium trahi contigerit ab eis, qui post exactum probationis biennium, ac vota simplicia in eadem Societate emissa, ante tamen solemnem professionem per illius Praepositum Generalem iustis ac rationabilibus de causis iuxta facultates sibi a Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris attributas, ex ipsa Societate dimittebantur, alimenta scilicet seu congruam sustentationem sibi a dicta Societate deberi, et consequi praetendentes, propterea quod, dum in illa degebant, ad sacros ordines absque beneficio ecclesiastico et patrimonio, sed religiosae paupertatis titulo promoti fuissent; licet autem satis perspectum exploratumque sit, aequi bonique rationi nusquam consentaneum esse, quod Societas praefata, quae in illis emendandis iure suo utitur, alimenta seu sustentationem huiusmodi suppeditandi oneri obnoxia remaneat, minusque, quod ipsi ex sua culpa, quae dimissioni causam praebet, utilitatem et commodum reportent, atque ita pluries a Congregatione pro tempore existentium S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum re accurate discussa, decretum ac resolutum fuerit. Nihilominus facile evenire possit similes quaestiones in posterum quoque, non sine praedictae Societatis perturbatione ac stipendio, moveri seu instaurari, nisi eius aditus praeccludatur; hinc est quod Nos eandem Societatem Iesu, quam ob singularia sua in hanc Sanctam Sedem merita peculiari Apostolicae dilectionis prosequimur affectu a quacumque lite et molestia, quae exinde deinceps oriri posset, eximere, ac omnem desuper controversiae occasionem submovere cupientes, ipsamque Societatem specialis favore gratiae prosequi volentes, motu proprio, ac ex certa scientia et matura deliberatione nostris, deque Apostolicae potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus ac declaramus, memoratam Societatem Iesu non teneri, nec obligatam esse ad ullam subministrationem sive congruae sustentationis, sive alimentorum, sive alio quocumque titulo et causa illis faciendam, qui post bien-

nium probationis et emissionis votorum simplicium extra dictam Societatem a suis superioribus eiiciuntur, tametsi dum in ea permanebant ad sacros etiam Presbyteratus ordines sine beneficio ecclesiastico ac patrimonio, et ad titulum religiosae paupertatis promoti fuerint. Sicque et non aliter in praemissis per quoscumque Iudices ordinarios et Delegatos, etc.

Non obstantibus Apostolicis, ac in universalibus provincialibusque, etc.

Quibus omnibus et singulis, illorum tenores praesentibus, pro plene et sufficienter expressis, etc.

Volumus autem, ut praesentium Litterarum transumptis seu exemplis, etc.

Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatorum die 14 Iun. 1728 Pontificatus nostri anno quinto.

F. Card. OLIVERIUS.

Regularis iniuste eiectus potest compellere 47
Monasterium ad alimenta futura et etiam praeterita, si illa mutuo accepit. Sic communis Doctor. cum Passerino de homin. Stat. tom. 3, quaest. 189, art. 8, num. 649. Vide verb. *Alimenta*, num. 41. Sic etiam lite pendente pro 48
validitate expulsionis eiectus debet ali ex bonis monasterii, donec sit lata sententia de iustitia aut iniustitia illius; Imola in Clementin. 1 de Statu Monachorum, num. 37; Cardinal. qu. 4, num. 7, § *Quia vero*; Surdus de Alim., tit. 1, qu. 126, num. 10; Velascus conf. 7, num. 3, fol. 1; Menoch. de praesumpt., lib. 1, qu. 35, num. 21; Bartol. tract. de Aliment., num. 43; Sanchez lib. 6 in Decalog., capit. 9, num. 8; Passerin. de homin. Stat., tom. 3, quaest. 189, art. 8, num. 649, qui addit Monasterium non solum obligari pro eo tempore ad alimenta, sed etiam ad illi subministrandas expensas pro lite, allegatque Velascum loc. cit., et Paulum tract. 16, disp. 4, part. 10, n. 11; quibus consensit Sanch. loc. cit., et Ameno locis citatis num. 21¹.

Eiecti stantes in saeculo tenentur ad vota 49
essentialia Religionis. Est communis cum Molina tom. 1 de Iustitia, dec. 140, et tom. 2, disp. 276; Sanchez lib. 6 moral., cap. 9, n. 27; Lezana tom. 1, cap. 23, et colligitur ex cap. *Ne Religiosi* 24 de Regul., innovato in cit. decret. sub Urbano VIII, § 7, ubi statuitur hos eiectos (licet iuste et perpetuo) censuris ecclesiasticis cogendos esse redire ad Religionem, ergo signum est eos adhuc obligari vinculo suae Professionis, alias ad reditum adstringi non possent, cum nemo possit cogi ad amplectendum Religionis institutum, a quo li-

¹ Etenim iniuste eiectus habetur ac si eiectus non fuisset, ideoque remanet in quasi possessione percipiendi a Monasterio alimenta et expensas, quas ob iniustam

expulsionem tulit, repetendi; Barbosa in cap. *Ne Religiosi* 24 de Regularibus (EDIT. BARBIELL.).

50 ber est. Est tamen advertendum, quod licet in eiectis perseveret rigorosa et omnimoda obligatio castitatis, taliter quod si contrahant matrimonium, sit ipso facto nullum, et incidant in excommunicationem, ex Clementin. unica de consanguinitat. et affinit., tamen obligatio paupertatis et obedientiae suspenditur quoad executionem et observantiam multorum iuxta capacitatem sui status; cum enim sint privati providentia Religionis, acquirunt administrationem rerum temporalium, possunt negotiari, civiliter se obligare, de acquisitis disponere ad finem procurandi sibi alimenta, quae remanendo in claustris per votum paupertatis erant sibi interdicta. Item non obtenta facultate Superioris possunt pro suo libito mutare domicilium et libere agere, quae ad suum statum occurrunt, quae in claustris nequibant facere ratione voti obedientiae, nisi ad placitum Superioris ¹.

51 Similiter obligatio aliorum votorum supra tria essentialia in aliquibus religionibus emitte solitorum, aliarumque regularium observantiarum proprii instituti etiam sub mortali praeceptorum suspenditur quoad illa, quae pugnant cum statu in quo reperiuntur, et perseverat quoad ea quae compatiuntur cum eorum statu, et possunt commode observare; S. Antonin. part. 3, tit. 16, cap. 5, § 8; Silvester verb. *Religio* 6, qu. 17; Cordub. in regul. S. Francis., cap. 2, qu. 21, punct. 3; Rodriq. tom. 1, quaest. 30, art. 20, cum suo comp. resol. 57, n. 6; Mirand. tom. 1 Manual. Praelator., qu. 52, art. 5, concl. 1; Portel. in dub. regular., verb. *Eiicere*, num. 5; Peyrin. tom. 1 de Subdito, qu. 1, cap. 25, § 1, vers. *Dico quarto*; Villalobos part. 2, tract. 35, difficult. 39, num. 5; Passerin. de Hom. stat., tom. 3, quaest. 189, num. 620 et seq.; Donat. loc. cit., qu. 52 per tot., ubi sub num. 9 expresse dicit, *quod haec est vera sententia, et verior ac tutior in praxi pro conscientia omnino amplectenda*. Colligitur ex cit. cap. *Ne Religiosi* 24 de Regularib., cit. decr. sub Urban. VIII, § 7, per

rationem adductam supra num. 49. Tum quia Eiecti per expulsionem a religione non fiunt melioris conditionis, quam alii, alias ex propria iniquitate commodum reportarent, contra iura, quibus expresse dicitur, quod malitiae non sit indulgendum, et quod fraus et dolus nemini debeant patrocinari, et signanter leg. *In fundo* ff. de Rei vindic., ibi: *Neque malitiis indulgendum est*; 1. *Cum hi* ff. de Transact., ibi: *Non debet via aperiiri malitiis*; leg. *Si legatarius* Cod. de Legatis, ibi: *Ut non accipiat fructus suae calliditatis*; c. *Sedes* 15 de Rescript., ibi: *Quia fraus et dolus ei patrocinari non debent*; cap. *Tuae* 12 de Clericis non resident., ibi: *Cum fraus et dolus nemini debent patrocinium impertiri*, cum concordantiis. Tum etiam quia ex communi Doctorum regulares assumpti ad Episcopatum tenentur ad observanda vota et regulas sui instituti in iis, quae sunt compatibilia cum eorum dignitate: ergo a fortiori erunt obligati eiecti ad observanda vota et regulam sui instituti in iis, quae compatiuntur cum eorum statu, ne dicatur quod regulares eiecti sint melioris sortis, quam regulares Episcopi, et ex sua culpa hoc magnum commodum reportent, quod quia rebelles idcirco sint immunes ab obligatione servandi leges contra iura adducta. Tum tandem quia, si Regularis incidat in Turcas et captivus fiat, obligatur ad vota et observantias regulares, prout potest et suus status permittit, ergo si ad illa obligatur, licet extra claustra, talis religiosus innocens, a fortiori obligatur eiectus qui est reus. Fateor tamen quod etiam 52 contraria opinio sit probabilis, ex quo illam non spernendis rationibus defendant plurimi magni nominis Doctores cum Sanchez lib. 6 in Decalog., cap. 9, qu. 3, n. 52; Diana part. 3, tract. 2, resol. 116; Barbosa in cap. final. de Regularibus, num. 12; Layman lib. 4, tract. 5, cap. 13, qu. 2, num. 5; Lezana part. 1, c. 23, num. 17; Navarr. comment. 3 de Regularibus, num. 26, et consil. 78, num. 2, de Regularib. ²

¹ Regularibus suo Ordine eiectis licita haud esse videtur negotiatio, contra ac sentit Auctor hoc eodem in loco. Etenim adeo certum est, Ecclesiasticis viris interdictam esse a Sacris Canonibus negotiationem, ut nulla id probatione egere videatur; atqui vero nullus inficiari potest, eiectos remanere Ecclesiasticos, atque adeo ad ea omnia servanda teneri, quibus Ecclesiastici subiiciuntur. Accedit, quod eiecti ex aliquo Religiosorum Ordine in habitu clericali incedere tenentur, ut habetur §. 4 Decreti Sacrae Congregationis Concilii sub Urbano VIII anno 1624: *Sic vero eiecti, quamdiu non redierint ad Religionem, in habitu clericali incedant*: atque ipsemet Auctor huius articuli, num. 62, id idipsum defendit. Atqui vel hoc ipso illicita censeri debet eiectis negotiatio, quia inde maximo scandalo afficerentur fideles. Excipiendus est tamen necessitatis verae, non quaesitae casus, in quo certe negotiari possunt. Quantum vero ad obligationem votorum, dicimus sententiam illorum Auctorum, quos infra n. 51

laudat Auctor noster, minime probabilem esse; Nam nisi afferantur rationes, quae eidem probabilitatem aliquam valeant conciliare nudam auctorum illorum auctoritatem nulla probabilitate gaudere existimamus (NOTA ROM. THEOL.).

² Eiectus ex Ordine regulari non liberatur a solemnii obligatione, quam in professione contraxit non cum Regularibus, sed cum Deo. Privatur quidem sua culpa bonis, quibus fruebatur, Communitatis, sed obligatio in eo manet servandi vota, et alia, quae Deo pollicitus sit. Et si illa obligatio manet in eo qui captivus apud Turcas maneat, ut Auctor innuit num. 51, cum hoc manere obligatio non debebit, qui propria culpa a Regularibus e propria sit societate defectus? Numquid culpa prodesse ei poterit ad exuendas obligationes, quas cum Deo contraxit? Iure enim naturae vota servare adstringimur. Itaque improbabilis omnino est Sanchezii, aliorumque opinio (NOTA ROM. THEOL.).

53 Eiectus iuste tenetur se corrigere, et similiter petere ut iterum admittatur. Sic tenent Barbosa ad cap. final. de Regularib., n. 7; Fagnan. ibid., num. 9; Donat. loc. cit., qu. 25 per tot., lib. 6 Moral., cap. 9, n. 25; Tamburin. tract. 3, disput. 8, quaest. 8, num. 1; Lessius lib. 2, cap. 41, num. 111; Layman lib. 4, tr. 5, cap. 13, n. 6; Lauret. de Franchis de Regularibus eiectionis, qu. 2; Vasquez part. 2, disp. 165, n. 87; Bordon. part. 2, resol. 108, num. 20; Cordub. in regul. S. Francisci, cap. 2, quaest. 21; Lezana tom. 1, cap. 23; Pasqual. ad Lauret. de Franch., num. 972; Silvester verb. *Religio* 6, quaest. 11, et alii passim. Et ratio est, quia sicuti habens votum simplex Religionis tenetur ex parte sua non ponere obicem, et curare quantum potest ut admittatur in religione quam vovit; ita a fortiori qui religiosam vitam professus est, tenetur ex vi voti se idoneum reddere, mores suos corrigere et instare, ut iterum recipiatur. Tum quia eiectus non debet ex sua malitia reportare commodum libere manendi in saeculo, alias fieret melioris conditionis quam alii religiosi, et via aperiretur delictis, dolis et fraudibus contra iura adducta sub n. 51.

54 Iuste eiectus potest cogere religionem, ut se iterum recipiat, dummodo saltem ex litteris testimonialibus Ordinarii constet esse plene emendatum, habetur expresse ex § 7 cit. decret. sub Urbano VIII, ibi: *Ac postremo censuit esse innovandam, et suae Beatitudinis auctoritate innovat Constitutionem felic. record. Greg. IX relatum in cap. fin. de Regularibus. Ac praeterea eam Constitutionem in iis quoque vindicare sibi locum, servandamque esse, qui iuste definiteque, ac iuris ordine servato, expulsi fuerint, dummodo tamen in expulsis huiusmodi subsit spes evidens emendationis, ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cuius conscientiam in his litteris concedendis Sacra Congregatio serio oneravit*; Lezana tom. 1, c. 23, n. 9; Navarr. lib. 3 consil., tit. de Regular., consil. 18; Molina tom. 1 de Iustit., disp. 14; Matthaeuc. loc. cit., num. 33; Ameno de incorrigibilium expulsionem, part. 3, quaest. 16, num. 69, et seq.; Donat. loc. cit., quaest. 26, et passim alii, qui scripserunt post cit. Decr. edit. sub Urbano VIII. Et ratio est, quia ex d. Decret., sola incorrigibilitas iustificat expulsio-

nem, ergo et illa solum poterit impedire regressum; sed in emendato et correcto non subsistit incorrigibilitas, ergo nec causa legitima reiciendi et impediendi regressum.

Neque in hoc admitti debet excusatio aliqua 55 post dictam declarationem Sacrae Congregationis Concilii sub Urbano VIII, nam per ipsam innovatur cap. final. de Regularibus, ubi sic praecise statuitur: *Abbatibus seu Prioribus eorum monitione praevia per censuram ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva regulae disciplina; quod si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra non provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit; alioquin in aliis religiosis domibus eiusdem ordinis ad agendam ibi poenitentiam talibus vitae necessaria ministrentur*. Ex quibus patet, quod si aliquo rationabili motivo ut evitentur scandala, et salvetur regulae disciplina et huiusmodi, non conveniat ipsum recipere intra eundem Conventum ad consortium eorumdem aliorumque religiosorum, debeat recipi alibi, ac si non fuisset eiectus, et debet religio tamen illius curam habere, qualem debet habere de non eiecto, salva sola differentia innocentis et poenitentis, ut recte dicit Passerin. de Homin. stat., tom. 3, quaest. 189, art. 8, num. 656. Et Sacra Congregatio de mandato Sanctissimi vult sic exacte observari dict. cap. fin. de Regularib., et omnia disposita in cit. decret., quod contra transgressores imponit poenam ipso facto incurrendam privationis omnium officiorum, quae tunc obtinebunt, vocisque activae vel passivae, ac perpetuae inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, ibi § 9: *Si quis vero ipsorum adversus ea, quae superius praescripta sunt, vel eorum aliquid quoquomodo facere vel moliri praesumpserit, ipso facto poenam incurrat privationis omnium officiorum, quae tunc obtinebit, vocisque activae vel passivae ac perpetuae inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda; poenaeque huiusmodi sit Sanctitati suae ac Sedi Apostolicae reservata, iisdem Superioribus etiam Generalibus et Protectoribus, illam moderandi seu relaxandi potestate penitus interdicta; et nihilominus sit irritum et inane, quidquid secus a quoquam actum extiterit* ¹.

Eiectus rediens ad religionem non tenetur 56 de novo novitiatum obire et professionem emit-

¹ Quin immo cum Religiosi omnes Regularium Superiorum curae sint commissi, isti nihil omittere debent, quo eiectiones ad primaeva officia revocent, ne eosdem more mercenariorum deserere, videantur, quos ideo recte monuit Sac. Concil. Trid. cap. 1 in fin., sess. 24 de Reformat. *Quod ovium Christi sanguinem, quae ex malo negligentium, et sui officii immemororum Pastorum regimine peribunt, Dominus noster Iesus Christus de manibus eius sit requisiturus*, et Fagn. in Decretal. lib. 3, in cap. *Ne Religiosi*, sub num. 6 et plur. seq. Iuste vero expulsum, si ad Religionem revocatus ad eam re-

dire detrectet, iure posse compelli tenent Sanchez in praecep. Decalog. tom. 2, lib. 6, cap. 9, num. 30; Suar. tom. 5, disput. 27, sect. 5, n. 20. Quid nomine eiectionis intelligendum sit, non satis liquet. Alii tenent de expulsionem a Religione intelligendum esse, de quibus supra, alii vero, relati a Fagnan. l. c. an. 36 ad 44 et seq., contrariam tuerentur opinionem, intelligendum nempe esse de eiectione ab aliorum Monachorum consortio, quae aequior et magis rationi consona videtur, ideo laudatum Auctorem, si libet, consule. (Edit. BARBIELL.).

tere, quia quantum ad experimentum morum supplet spes evidens emendationis, et quantum ad professionem non fuit prior extincta, sed solum eius obligatio ad tempus, quo ille extra religionem mansit, fuit quoad aliqua suspensa; Rodriguez tom. 1 qq. Regular., quaest. 30, art. 28; Sanchez lib. 6 in Decalog., cap. 9, num. 33; Lezana tom. 2, cap. 23, num. 9; Donat. loc. cit., qu. 17, num. 1; Ameno l. c., part. 3, qu. 16, num. 101; Matthaeucc. l. c., num. 34, et alii passim. Eiectus rediens praescindendo a statutis et Constitutionibus uniuscuiusque religionis, non est statim restituendus ad gradus et praecedentias, sed prius probandus est et expectandus quod exemplo bonorum operum, et exercitio actuum virtutis se dignum ostendat; Ameno loc. cit., part. 3, quaest. 19, num. 113, citans alios; Matthaeucc. loc. cit., num. 35. Immo Donatus loc. cit., quaest. 27, num. 3, citans Sanchez et Rodriguez dicit expresse, quod eiecti redeuntes non debent restitui ad eundem locum, gradus et honores, quibus antea fruebantur; non enim decet recedentes a religione veteranos praecedere religiosos, qui quotidie portaverunt pondus diei et aestus, et semper in amore fraternitatis et iugo obedientiae famulatum praestiterunt; et sic tenent etiam Lezana loc. cit., num. 9; Suarez tom. 4 de Relig., tract. 8, lib. 3, cap. 5, n. 17, et alii.

59 Eiectus a religione ob crimina falsa, quae ipse sibi ad hunc finem imposuit, non est securus in conscientia, extra illam, sed est verus Apostata; quia talis eiectio est involuntaria et fraudulenta, utpote fraudibus et falsitatibus exorta, et propterea nihil ipsi suffragatur; arg. cap. *Sedes* 15 de Rescriptis, ibi: *Quia fraus et dolus ei patrocinari non debent, c. Tuae* 12 de Clericis non resid., cum aliis iuribus adductis sub num. 51. Unde tenetur detegere fraudes et redire ad religionem; Anton. a Spiritu Sancto Direct. Regular., tract. 4, dist. 3, sect. 12, num. 495; Sanchez l. 6 in Decalog., cap. 9, num. 67; Bonacina d. claus., qu. 2, punct. 12, § 1, num. 13; Lezana verb. *Eiicere*, num. 10; Donat. loc. cit., quaest. 56, num. 1, et alii. Et hoc etiam est dicendum de sic expulsis post vota biennii a Societate Iesu. Si quis enim ex istis falsa crimina sibi imponat, vel etiam eo fine delinquat, ut a Societate expellatur, non remanet tutus in conscientia, quamvis sua vota biennii fuerint conditione emissa, scilicet pro tempore quo eum Societas alit et retinet. Nam non liberatur ab obligatione voti conditionalis qui nititur conditionem non impleri, ut liber evadat, et qui vovit religionem, votum non implet, si delinquat eo fine, ut non admittatur; sicque in proposito non liberatur, et solvitur a votis biennii Iesuita, nisi quando ex parte Societatis eiectio est voluntaria, qualis non est in casu,

sed per malitiam exorta, et ita eiusdem Societatis Congregatio Generalis Decreto 18, § 4, cum protestatione decrevit; sic Sanchez lib. 6 in Decal., qu. ult., n. 96.

Eiectus iuste, si emendatus ad claustra rediens non admittatur, potest tuta conscientia remanere in saeculo, et instar clericorum Sacramenta recipere. Per ipsum enim non stat quominus in pristinam religionem admittatur, maxime si repetitis vicibus accesserit ad Patres religionis, a qua fuit expulsus, et ab eisdem semel, bis et ter fuerit repulsus; sic enim fecit quantum potuit, et quantum in se fuit, unde quod foris maneat, non est ei imputandum, quia ad impossibile moraliter nemo tenetur; Grassius lib. 3 de Regul., consil. 3, num. 9; Layman lib. 4, tract. 4, cap. 13 de Eiectis, qu. 5, num. 8; Navarr. in Commentar. 2 de Regul., num. 36; Rodriq. tom. 1, quaest. 30, art. 21; Barbosa cum multis allegatis in cap. final. de Regularibus, num. 9, qu. 4, et alii. Eiectus in saeculo remanens si in ordinibus etiam minoribus constitutus sit, tenetur incedere in habitu clericali; sic declaravit Sacra Congregatio 1 Apr. 1628, ut refert Novarius in Lucerna Regular., verb. *Eiecti*, n. 7, et ex ipso Lezana eodem verb. *Eiecti*, num. 8. Ubi ex tali declaratione colligit, laicos seu conversos ab ordine expulsos non teneri incedere in habitu clericali, cum nec in minoribus sint constituti, et posse uti laico, ut tenet etiam Suarez tom. 4 de Relig., tract. 8, lib. 3, c. 6, n. 14; Novarius l. c., n. 7; Ameno l. c., part. 3, qu. 3, num. 16, et qu. 18, num. 109. Et ratio istorum est, quia huiusmodi eiectus non tenetur esse clericus, si non vult; et sufficit, si caelibatum servet in vita, et consequenter in habitu laicali, subditque Suarez loc. cit., Episcopum non posse huiusmodi eiectum cogere ad habitum clericalem, cum illum non voverit. Oppositum tamen tenent Donatus l. c., qu. 41, num. 2; Peyrin. Formul. litt. E, cap. 39, n. 3; Pellizar. Manual. tract. 8, cap. 7, n. 18; Pasqualig. ad Lauret. de Franch., n. 987, quia in cit. § 4 decret. edit. sub Urbano VIII, non distinguitur inter clericum et laicum, sed indefinite dicitur: *Sic vero eiecti quamdiu non redierint ad religionem in habitu clericali incedant.*

Eiectus deponens habitum clericalem animo numquam reassumendi habitum neque clericalem neque regularem, immo saeculari militiae se scribens si sit clericus, est vere Apostata, quia eiectus habet obligationem corrigendi mores suos, vivendo morigerate et religiose in habitu clericali; immo et in habitu religioso si revocetur ad claustra; adeoque deponens habitum clericalem eo animo perpetuandi in rebellionem a statu clericali et regulari, immo se adscribens militiae saeculari, vere est Apostata; Donat. loc. cit., quaest. 42 per tot.;

- Pasqualig. ad Lauret. de Franch. num. 108; Maranta tom. 3 Controvers., resp. 18, n. 31 et seq.; Passerin. de Statu homin., tom. 3, qu. 189, num. 667, et alii. Si vero deponens habitum clericalem sit laicus seu conversus, et deponat animo numquam reassumendi habitum, neque clericalem neque regularem, immo saeculari militiae se adscribat, in sententia illorum qui dicunt laicum eiectum teneri incedere habitu clericali, censendus est vere Apostata 65 propter rationem allatam de Clerico. Si vero laicus eiectus deponat habitum clericalem, ut possit in habitu laicali facilius victum sibi procurare, et morigerate vivat, habens animum reassumendi habitum regularem quoties ad claustra revocetur vel admittatur, etiamsi habitum clericalem numquam reassumat, in sententia illorum, qui dicunt laicum eiectum non teneri incedere in habitu clericali, non est censendus Apostata, cum iuxta illos in nihilo deficiat.
- 67 Eiectus acquirit adhuc bona monasterio vel religioni unde est eiectus. Non enim per expulsionem est a religione omnino praecisus, nec desinit esse monachus seu religiosus, cum si se corrigat et emendet, teneatur monasterium seu religio annuatim illum requirere ut redeat, et eiectus vocatus tenetur redire, aliter potest per censuras compelli, ut statuitur in cap. fin. de Regularibus, innovato in dict. § 7 decr. edit. sub Urbano VIII, adeoque tamquam adhuc monachus vel religiosus acquirit non sibi, sed monasterio vel religioni; cap. *Monachi* 2, cap. *Super quodam* 4, et cap. *Cum ad Monasterium* 6 de Statu monachorum, can. *Non dicitis aliquid proprium* 11, caus. 12, qu. 1,
- 68 Conc. Trident. sess. 25, cap. 2. Acquirunt tamen eiecti usum facti, et ius disponendi de acquisitis, prout eius status exigit et indiget quoad victum, vestitum et habitationem, et vitae necessaria, quia hoc non est contra votum paupertatis, nec professi possunt carere his rebus; unde si a religione non concedantur, eo ipso datur licentia quaerendi et habendi illas; Lessius lib. 2 de Iustit., cap. 41, dub. 15, num. 112; Lezana tom. 1, cap. 23, num. 14; alia enim competunt ei de iure naturae, et casus necessitatis semper censentur exempti; tum quia in ipsomet actu electionis ab ordine censetur ei facta facultas saltem tacite de his omnibus nomine religionis disporre; Barbosa in cap. final. de Regularibus, qu. 7, num. 5; Rodriguez tom. 2, quaest. 30, art. 29; Donat. loc. cit., qu. 46, num. 7, et

alii passim. Non potest autem eiectus facere 69 expensas magnas superfluas, nec donationes illicitas aut rerum pretiosarum et magni valoris, et accipientes ab illo tenentur ad restitutionem, quia eiectus non est dominus eorum, quae possidet, sed solum administrator nomine religionis in ordine ad supradictos usus necessarios; quamvis tamen possit expendere et donare res minus pretiosas et parvi valoris absque eo quod accipientes teneantur ad restitutionem, quia quoad ista censetur habere facultatem tacitam a superioribus religionis, a qua est expulsus; Lessius lib. 2 de Iustitia, cap. 41, dub. 15, num. 113; Molina tom. 2 de Iustit., disp. 276 et 120; Lezana l. c., n. 14; Donat. l. c., qu. 50, n. 16 et 17, et alii.

Eiectus non potest testari de bonis acquisitis 70 in saeculo, quia potestas testandi pugnat cum voto paupertatis; nec eiectus est dominus illorum bonorum, cum ex dictis habeat simplicem usum facti, et facultatem disponendi de iis solummodo quo ad dictos usus sibi necessarios dum vivit; Sic Lessius l. c., num. 113; Clavis Regia lib. 6, cap. 9, num. 28; Donat. loc. cit., quaest. 49, num. 1; Lezana loc. cit., num. 14, et communis aliorum. Unde si eiectus decedat extra claustra, omnia sua bona fiunt Camerae Apostolicae, prout expresse statuit Gregorius XIII Constit. incip. *Officii nostri partes sedulo* 1. Advertit tamen Passerinus 72 de Statu homin., tom. 3, qu. 189, artic. 8, num. 529, hoc decretum non habere locum de omnibus bonis religiosorum, sed de illis quae acquisierunt extra claustra degentes. De his enim bonis loquitur Constitutio Pauli IV incip. *Postquam*; et patet etiam ex cit. Constit. Gregorii XIII ubi dicitur: *Tempore, quo extra claustra huiusmodi fuissent acquisita*; et tandem § 3 statuit ut bona omnia per regulares degentes extra claustra acquisita, spectent ad Cameraam Apostolicam, ideo quae religiosus acquisivit antequam egrederetur de claustro, concludit dictus Passerinus, religioni manent, nam fuerunt iam illi acquisita. Hinc a fortiori manent religioni, et illi debentur bona illorum religiosorum, qui cum legitima facultate suorum superiorum itinera arripientes, vel apud parentes, amicos, benefactores, religiosas vacationes obeuntes, per accidens ibi decedunt; et ita censuit Sacra Congr. Episcop. et Regular. in Vercellens. 11 Apr. 1604, et 30 Iun. 1604. Eiectus si extra claustra decedat, debet sepeliri 74 in sepulcro a se electo, cum sit sui iuris quoad electionem sepulcri; si vero decedat nulla facta electione, sepeliri debet in Ecclesia parochiali,

¹ Bulla Pauli V, de qua meminit Auctor numero sequenti, de Apostatis loquitur, et de iis, qui aliquo sub praetextu extra claustra commorantur, ut in Bullar. Rom. Typis Maynard. to. 4, p. 1, pag. 343; Bull. 21. Constit. vero Greg. XIII inter suas ex eodem Bul-

lar. 64, tom. 4, part. 3, pag. 330, nec de Apostatis, nec de Eiectis mentionem facit, sed de eorum tantum bonis, qui extra claustra commorantur etiam cum superiorum licentia (EDIT. BARBIELL.).

non autem in regulari, quia eiectus a religione statuitur sub iurisdictione Episcopi, eo modo quo caeteri clerici illi subduntur; cit. § 4 decret. edit. sub Urbano VIII, ibi: *Sic vero eiekti, quamdiu non redierint ad religionem, in habitu clericali incedant, atque Ordinarii loci iurisdictioni et obedientiae subsint*; ergo instar eorum in Ecclesia parochiali tumultantur; Anton. a Spiritu S. director. Regular., disput. 3, sect. 12, num. 493, tract. 8, cap. 8, num. 38; Ameno loco citato, part. 3, quaest. ultim., et alii.

- 75 Affertur supplex libellus SS. D. N. Benedicto XIII porrectus ab ordine fratrum minorum, cum eiusdem Pontificis favorab. rescripto pro moderatione Bullarum circa expulsionem incorrigibilium; et est tenoris sequentis:

BEATISSIMO PADRE

Intus.

Nel prossimo passato Capitolo Generale dell'Ordine de' frati minori celebrato in Milano, tra gli altri Statuti fatti e stabiliti di comune consenso di tutta la Religione, e di già stampati coll'approvazione della Santità Vostra, si legge al numero 4: *Supplicetur Sanctissimus ab Officialibus Curiae etc., pro moderatione Bullae expulsionis incorrigibilium ad normam statutorum antiquorum*. Supplica per tanto Vostra Beatitudine a nome di tutto l'Ordine Fra Giuseppe Maria d'Evora Commissario Generale di Curia del medesimo, acciò derogando alle Costituzioni della Santa Memoria de' Papi Urbano VIII ed Innocenzo XII circa questa materia, come quelle, che secondo la esperienza ha dimostrato, non possono mai ridursi in pratica, si compiacca permettere il servarsi l'ordine delli Statuti antichi a tenore del foglio ingiunto e qui sotto trascritto in un Congresso generale dopo matura riflessione ed esame conchiuso, ordinando, che basti alli medesimi Statuti aggiugnarsi con rescripto della Santità Vostra, senz' altra ulteriore spedizione di Decreto, Bolla o Breve. Che della Grazia, ecc.

In *expulsione incorrigibilium* universo ordini nostro maxime salubri et necessaria, nedum ad religiosam pacem confovendam, atque

candorem ordinis conservandum; eiektis perturbatoribus et scandalosis fratribus suo malo exemplo et conversatione alios pervertentibus, et propterea a Seraphico P. N. Francisco in suo testamento maledictis; verum etiam ad ipsam regularem disciplinam, ubi viget, augendam, et ubi deficit, instaurandam, ob timorem exinde inquietis et discolis incutiendum; servato iure communi, reus post tria delicta gravia eiusdem¹ vel diversae speciei² intra vel extra claustra commissa, si aliquando de iis³ monitus et punitus iuridice vel paternaliter⁴ fuerit, et constet per iuridica acta vel⁵ per provinciae regesta; in carceribus per aliquod⁶ tempus detineatur, et examinatis actis alias factis, seu⁷ sententiis contra reum ipsum alias latis,⁸ vel novis actis denuo confectis, si iuridice tria gravia delicta, ut supra dictum est, probata sint, a suo ministro provinciali cum provinciae definitorio incorrigibilis declarari possit, non tamen expelli, nisi prius a superiori generali, cui acta huiusmodi mittenda sunt, de consilio sex graviorum Patrum, et cum voto Domini Consultoris saecularis, electionis sententia adprobata et confirmata sit. Si Sanctissimo Domino Nostro placuerit.

RESCRIPTUM

Ex audientia Sanctissimi 6 Dec. 1729 Sanctissimus annuit, dummodo non adversetur Constitutioni *Universalis*, etc.

Loco † Sigilli.

N. M. Card. LERCARI.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quod habet Auctor n. 42 et plur. seq., eiektos uti infamia laborantes nec exercere suos ordines, neque concionari, nec assequi beneficia posse, id locum etiam sibi vindicat quoad eiektos e Societate Iesu post emissa vota solemnia, non item quoad eosdem eiektos e Societate Iesu post emissa vota dumtaxat simplicia, ut probe monet sanct. memor. Benedict. XIV de Synodo dioecesana lib. 13, cap. 11, num. 2, ubi in hanc rem affert resolutionem Sacrae Congreg. Conc., et P. Girald. in addit. ad Maschat. Institut. Canon. lib. 3, titul. 32, num. 39⁹.

¹ Cum aliqui requirant identitatem specificam delictorum.

² Videtur aliquibus nonnisi delicta extra claustra commissa, expulsionem puniri posse, perinde ac ea, quae in claustris patrantur, corruptelam, ac perniciem Ordini nullam afferant.

³ Ne excludantur privatae monitiones quaeque ad iuris apices probari nequeant.

⁴ Quandoque a Sacra Poenitentiaria absoluti, sive ab eiusdem Sacrae Poenitentiariae, sive ab Ordinis Foro moneri delinquentes, ac puniri paternaliter solent.

⁵ Ne excludantur Apostasiae, quae cum ob indultam a Sacra Poenitentiaria absolutionem, vel aliam ob causam formali processu iudicatae non fuerint, in aliquem relatae sint Provinciae librum, qui utique in Foro ea

saltem fide gaudere debet, quae negotiatorum codicibus adhiberetur, etc.

⁶ Cum Urbani VIII Constitutio annuam, Innocent. XII semestrem carcerationem requirat; Ex decreto autem Sac. Congreg. memoratum tempus, vel continuari debeat, vel interruptum redintegrari.

⁷ Iuxta enim Ordinis Constitutiones, elapso semestri ab executione sententiae, solo penali iudicio retento, cuncta reliqua comburi debent.

⁸ Ut carcerationis tempore delicta iuridice probari possint.

⁹ Cf. eundem P. Giraldi in Expos. Iur. Pontif. part. 1, sect. 643, p. 474 seqq. ubi multa habet, quae ad traditam in hoc Artic. ab Auctore nostro doctrinam, confirmandam, vel illustrandam pertinent (EDIT. BARBIELLI.).

ELECTIO

PARTITIO ARGUMENTI

ELECTIO: 1. quoad eius esse, divisionem, differentiam et formam; 2. quoad illos, qui possunt, vel non, eligere, et eligi; 3. quoad ea, quae concernunt Electores; 4. quomodo, quando, et ubi fieri possit et debeat, ut sit Canonica, praesertim inter Regulares.

ARTICULUS I. *Electio quoad eius esse, divisionem, differentiam et formam.*

- SUMMARY.** 1. Electio generatim sumpta quid sit. — 2. Electio Canonica dupliciter sumitur. Prima generaliter, et latissime, sub quo nomine venit etiam Postulatio, Praesentatio, Nominatio, Petitio, et Collatio: secundo proprie, et stricte, et prout contradistinguitur a supradictis. — 3. Electio proprie, et stricte sumpta (de qua solum est sermo) est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, vel Praelaturam per eos, quibus eligendi ius competit, Canonica vocatio. — 4. Assignatur differentia Electionis a Postulatione. — 5. Postulatio quid sit. — 6. Assignatur differentia Electionis a Praesentatione. — 7. Praesentatio quid sit. — 8. Assignatur differentia Electionis a Nominatione. — 9. Nominatio solemnitas quid sit. — 10. Nominatio est triplex, et assignatur quaelibet. — 11. Assignatur differentia Electionis a Petitione. — 12. Simplex petitio quid sit. — 13. Assignatur differentia Electionis a Collatione. — 14. Collatio libera quid sit. — 15. Collatio est duplex libera et necessaria. — 16. Collatio libera, seclusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi. — 17. Neque ipsa transit ad Capitulum
- 1 Electio generatim sumpta, est multorum placentium in ordine ad finem unius praeceptio. Sic ex Aristot. 5 Ethicor., et D. Thoma 1-2, qu. 13, art. 3, in corp. Unde si ad iter ob-eundum occurrant simul duo media, videlicet equus et biga, ut commodius fiat iter, in tali casu biga dicitur eligi, et ad hoc B. Albertus Magnus cap. 23 Top., dicit: *quod eligere est duorum vel plurium, quae sunt proposita, alterum vel alterum praeoptare.* Electio autem canonica dupliciter sumitur. Primo generaliter seu latissime, et sub hoc nomine Electionis venit etiam Postulatio, Praesentatio, Nominatio, Petitio et Collatio. Secundo sumitur Electio proprie seu stricte, et prout contradistinguitur a Postulatione, Praesentatione, Nominatione, Petitione et Collatione; et de Electione in hoc stricto et proprio sensu in praesenti est sermo.
- 3 Electio igitur proprie et stricte accepta, est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem vel Praelaturam per eos, quibus eligendi ius competit, canonica vocatio. Est in re communis.
- 4 Electio differt a postulatione, quia Electio innititur iuri, et postulatio innititur gratiae. Sic Glossa communiter recepta in cap. unico de Postulat. Praelator. in 6, verb. *Eligo postulando.* Electio enim est personae habilis et idoneae ad dignitatem, et si canonice sit celebrata atque ab Electione acceptata, confert huic ius ad Praelaturam, ita ut absque iniuria reiici non possit, et si suae Electionis confirmatio sibi denegetur, potest eam electus actione instituta

sede vacante. — 18. Collatio necessaria quid sit. — 19. Collatio necessaria potest fieri etiam per Capitulum Sede vacante. — 20. Forma Electionis est triplex, scilicet Forma Scrutinii, Compromissi, et Inspirationis. — 21. Electio per sortes non valet. — 22. Electio per scrutinium quid sit. — 23. Octodecim substantialia formae electionis per scrutinium assignantur. — 24. Electio per Compromissum quid sit. — 25. Ad faciendum Compromissum pro electione requiritur consensus omnium Vocalium. — 26. Compromissum pro electione potest fieri etiam in unum solum, quamvis ipse non sit de Collegio. — 27. Compromissum pro electione non potest fieri in Laicum. — 28. Unus Compromissarius nequit eligere seipsum. — 29. Si compromissarii sint plures, possunt aliquem ex seipsis eligere. — 30. Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis. — 31. Dummodo tamen servata fuerit forma Compromissi. — 32. Electio per inspirationem quae sit. — 33. Et quae sit Electio per quasi inspirationem. — 34. Ad hoc ut sit Electio per quasi inspirationem debet esse sine omni fraude, et vitio. — 35. Hinc Electio ad clamorem populi non est confirmanda. — 36, 37. De forma electionis. — 38-47. Nonnulla observanda in electione, quae fit, servata forma cap. *Quia propter.*

petere, eo quod de iure debeat, ut cap. *Postquam* 3 de Election., et docet amplius Glossa ad rubricam tituli de Postulat. Praelator. in 6. Postulatio vero est personae aliquo defectu vel 5 impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet, ut si quis non sit procreatus de legitimo matrimonio; cap. *Innotuit* 20 de Election., vel quia non habet legitimam aetatem, aut similem defectum patiat, quem Superior non tenetur dispensative admittere ex iustitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad eius ad-missionem concedendam; quandoque movetur ex gratia, cap. *Bonae memoriae* 3 de Postulat. Praelator., et Glossa ibi verb. *Gratia.* Unde postulatio describitur, quod sit alicuius personae ad Praelaturam seu dignitatem ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere dignetur. Est in re communis.

Electio differt a praesentatione, quia prae- 6 sentatio ab uno solo fieri potest, et etiam per litteras, et Electio non nisi a pluribus et capitulariter congregatis fieri potest; cap. *Nullius* 1, et cap. *Quia propter* 52 de Election. Insuper ius eligendi ad beneficium ecclesiasticum non competit laicis; cap. *Sacrosancta* 51, et cap. *Massana* 56 de Elect., bene tamen ius praesentandi, cap. *Quod autem* 5, et cap. *Pastoralis* 29 de Iurepatronat. Deinde Electioni correspondet confirmatio. Praesentationi autem institutio per Superiorem facienda, nam Electionem ad Ecclesiam, vel praelaturam de aliquo

idoneo canonice factam tenetur Superior de iure confirmare et clericum idoneum legitime a Patrono praesentatum tenetur instituere. Unde praesentatio describitur, quod sit personae idoneae a1 Episcopum vel alium, cui competit institutio, per patronum legitime facta exhibitio, ut ei de beneficio vacante provideat. Est in re communis.

8 Electio differt a nominatione, quia nominatio fit de pluribus, et Electio de uno solum, ut colligitur ex cap. *Quod sicut* 28 de Elect., ibi: *Cum ex prima electione, quae facta de tribus dicenda videtur potius nominatio, nihil iuris acquisitum sit nominatis*; deinde per Electionem, postquam est acceptata, acquiritur ius electo, non sic autem acquiritur ius nominato per nominationem; cit. c. *Quod sicut* 28 de Election., ibi: *Nihil iuris acquisitum sit nominatis*. Insuper nominatio potest fieri et fit alternative, Electio autem determinative; Electio quippe fit de uno solum determinate, nominatio autem solemnns fit de pluribus alternative, ut ex illis Superior vel hunc vel illum promoveat; Fagn. in cap. *Bonae memoriae* 3 de Postulat. Praelator., num. 68. Unde nominatio solemnns describitur, quod sit illa, per quam duo vel plures excellentiores nominantur seu proponuntur Superiori ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de beneficio providere dignetur; est in re communis. Dicitur autem notanter *nominatio solemnns*, quia ut advertunt Abbas in c. *Quod sicut* 28 de Election., n. 1; Fagnan. in cap. *Bonae memoriae* 3 de Postulat., num. 79; Barbosa lib. 1 Iur. Eccles. univers., cap. 19, num. 17, et alii passim. Nominatio est triplex: prima est nominatio consultoria, quae praecedit scrutinium, et fit in Collegio aliquos proponendo, ut si digni iudicati fuerint, per scrutinium eligantur; et per hanc nullum ius acquiritur nominatis; cit. c. *Quod sicut* 28 de Election., cum per talem nominationem exprimitur solum consensus de futuro, et tali nominatione non obstante, possint capitulares eligere alium, ut observant citati Doctores, et docet in dies experientia. Secunda est nominatio, quae fit in scrutinio, quando electores secreto aliquem in chartula nominant, iuxta cap. *Si quis iuste* 46 de Election. in 6, et haec coincidit cum vocatione privata singulorum eligentium, atque exprimit consensum de praesenti, et licet, antequam publicetur talis nominatio, possit variari, publicato tamen scrutinio, non potest amplius per electores variari, textu expresso in cap. *Publicato* 28 de Election., ibi: *Publicato scrutinio, variare nequeunt electores*. Tertia est nominatio illa solemnns, per quam duo vel tres digniores nominantur Superiori, ut ex illis unum promoveri dignetur.

11 Electio differt a petitione, quia Electio tribuit electo ipsam acceptanti ius ad confirma-

tionem, quae si sibi iniuste denegetur, potest eam actione instituta petere, eo quod ex iustitia ei debeat, ut colligitur ex cap. *Postquam* 3 de Election., ac notat Abbas ibid., num. 1, dicens quod confirmatio sit necessitatis, licet Electio a principio fuerit voluntatis. Simplex vero petitio nullum tribuit ius petito, cum non obstante, quod plebs seu populus aliquem petat sibi dari in Praelatum, possit Superior ipsum non concedere. Unde simplex 12 petitio describitur, quod sit supplicatio, quae plebs ipsa seu populus aliquem sibi dari in Praelatum deposcit. Est in re communis, et colligitur ex can. *Nulla ratio* 1, dist. 62, ibi: *Nec a plebibus sunt expediti*; et c. *Quod Dei timorem* 5 de Statu Monachor., ibi: *Quod iam dicti parochiani a nobis ratum haberi suppliciter postularunt*.

Electio differt a collatione, quia per Electio- 13 nem acceptam acquiritur solum ius ad rem respectu beneficii seu praelaturae, cum electus ante confirmationem non possit dicere beneficium esse iam suum, sed solum sibi debitum. Layman lib. 1 decr., tit. 6, num. 4; Pirhing ibid., num. 2; Reiffenstuel ibid., n. 31; Passerin. cap. 33 de Election., num. 7, testans hanc de communi; argum. cap. *Super his* 16 de Accusationibus. Per collationem vero beneficii, quam quis ratam habuit, acquiritur ius in re, et quasi dominium in ipso, licet possessio ipsius nondum acquisita fuerit, ut notat Layman loc. cit., num. 4: Garcias cum multis aliis part. 4 de Beneficiis, cap. 2, n. 1; Reiffenstuel loc. cit., num. 25, arg. cap. *Si tibi absenti* 17 de Praebend. in 6. Unde Collatio libera describitur, quod sit gratuita beneficii ecclesiastici vacantis concessio facta ab Episcopo vel alio habente facultatem. Est in re communis. Dicitur autem notanter *collatio libera* ad exclusionem collationis necessariae. Collatio enim dividitur in liberam et necessariam. Collatio libera est mox descripta, et dicitur libera, quia licet habens ius conferendi libere beneficia, teneatur haec intra tempus a iure praefixum conferre personis idoneis, libere tamen confert cui voluerit ex idoneis. Et haec 16 collatio libera, seclusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi, cap. final. de Officio Vicarii in 6. Neque ipsa 17 transit ad Capitulum, Sede vacante; cap. unic. de Institut. in 6. Collatio autem necessaria est 18 ea, quae fit ex necessitate iuris, videlicet ad praesentationem, nominationem, electionem alicuius, vel ad mandatum Superioris aut ex causa permutationis beneficiorum. Glossa in Clement. unic. de rerum Permutat. verb. *Conferantur*; Barbosa tract. de Appellativa verbor. iuris significat., appellat. 54, et alii passim. Et dicitur *necessaria*, quia Superior de necesse debet conferre beneficium ipsimet praesentato, nominato, electo, permutanti, aut provideri

19 mandato, si sit idoneus. Et haec collatio potest fieri etiam per Capitulum, Sede vacante, c. *Olim* 14 de Maior. et Obed., et in c. unic. de Inst. in 6.

20 Forma Electionis est triplex, scilicet forma scrutinii, forma compromissi et forma inspirationis, textu expresso in c. *Quia propter* 42 de Elect., ibi: *Quia propter diversas Electionum formas, quas quidem invenire conantur, et multa impedimenta proveniunt, et magna pericula imminunt Ecclesiis viduat, statuimus, ut, cum Electio fuerit celebranda praesentibus omnibus, qui debent, et volunt, et possunt commode interesse, assumantur tres de Collegio, et fide digni, qui secrete et sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, et in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interiecto, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel maior vel sanior pars Capituli consentit; vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiae viduae provideant de Pastore, aliter Electio facta non valeat; nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per inspirationem, absque vitio celebrata. Qui vero contra praescriptas formas eligere attentaverit, eligendi ea vice potestate privetur. Illud autem penitus interdiximus, ne quis in Electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debet advocari, iustoque impedimento detentus venire non possit, super quo, si opus fuerit, fidem faciat iuramento, et tunc, si voluerit, uni committat de ipso Collegio vicem suam. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur. Ubi vides, quod generaliter reprobantur omnes aliae diversae a tribus dictis Electionum formae, decernendo, quod aliter facta Electio*
 21 *non valeat.* Hinc Electio per sortes est nulla, utpote facta contra dispositionem irritantem huius capituli *Quia propter*, et talis Electio per sortes in specie reprobatur, et fieri prohibetur etiam in cap. *Ecclesia vestra* 3 de Sortilegiis.

22 Electio per scrutinium est illa, quae praesentibus omnibus qui debent, volunt et possunt interesse, fit per collectionem suffragiorum circa eum in quem maior et sanior pars Capituli consentit. Est in re communis, et habetur clare ex cit. cap. *Quia propter* 42 de

23 Election. Ex quo capite seu canone secundum Ioann. Andr. ibid., num. 28, quem Doctores communiter sequuntur, teste Fagnano ibid., num. 36, colliguntur octodecim substantialia formae Electionis per scrutinium. Primum igitur substantiale est, ut fiat per congregatos in unum. Secundum, ut scrutatores assumantur a Collegio. Tertium, ut scrutatores sint tres. Quartum, ut scrutatores sint de Collegio. Quintum, ut vota singulorum exquirantur secreto.

Sextum, ut exquirantur singillatim. Septimum, ut exquirantur vota cunctorum. Octavum, ut vota in scriptis redigantur. Nonum, ut vota in communi publicentur. Decimum, ut publicentur mox. Undecimum, ut fiat collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum et zeli ad zelum. Duodecimum, ut collatio fiat incontinenti post publicationem. Tertiumdecimum, ut fiat communis Electio. Quartumdecimum, ut eadem Electio fiat statim post collationem. Quintumdecimum, ut Electio fiat de illo, in quem maior et sanior pars Capituli consentit. Sextumdecimum, ut Electio fiat verbalis. Decimumseptimum, ut Electio non sit clandestina. Decimumoctavum, ut praedictorum omnium ordo servetur. Haec apud Fagnan. in d. cap. *Quia propter*, ubi late a num. 37 usque ad num. 66 inclusive. Vide etiam Reiffenstuel lib. 1 decretal., tit. 6, num. 146, ubi docet quod non valet Electio celebrata a saniori parte Capituli, nisi ea etiam sit maior; cap. *Cumana* 50 de Elect., et ibi communis Doctorum.

Electio per compromissum illa est, quae fit, 24 quando capitulares praesentes facultatem eligendi in unum vel plures idoneos viros conferunt, qui vice omnium eligant. Est in re communis; et habetur clare ex d. c. *Quia propter*, et concordat c. *In causis* 30 de Elect. Ad faciendum 25 compromissum pro Electione requiritur consensus omnium vocalium, ita ut unius dissensus compromissum impediatur, et Electio aliter facta non valeat; cit. cap. *Quia propter*, ibi: *Qui vicem omnium... Aliter Electio facta non valeat.* Ita Glossa ib., verb. *Vice omnium*, et Doctores communiter, teste Abbate ibid., § *Vel saltem*, num. 2 et 6. Compromissum 26 pro Electione potest fieri etiam in unum solum, quamvis ipse non sit de Collegio, arg. cap. *Causam* 8 de Elect., ubi moniales compromiserunt pro Electione Abbatissae in Episcopum, qui erat solus, et non de Collegio. Glossa ib., verb. *Contulerint*, et Glossa communiter recepta in cit. c. *Quia propter*, verb. *Viris*. Compromissum non potest fieri in laicum; cap. *Contingit* 8 de Arbitris, cap. *Decernimus* 2 de Iudiciis. Unus compromissarius 28 nequit eligere seipsum; arg. cap. *Cum ad nostram* 7 de Instit., ubi statuitur, quod nemo potest instituere semetipsum in beneficium, addita ratione: *Cum inter dantem et accipientem debeat distinctio personalis*, cap. *Per nostras* 26 de Iure patronat., ubi statuitur, quod nemo potest praesentare seipsum ad Ecclesiam, etiam de suo iure patronatus, ibi: *Nullus se potest ad personatum alicuius Ecclesiae praesentare, quantumcumque idoneus sit.* Sic Glossa communiter recepta in cap. *Cum in Iure* 33 de Elect., verb. *Ex se, vel aliis*. *Quia*, dicit ipsa, *nemo debet oriri a se ipso*, can. *In scripturis* 9, caus. 8, qu. 1, cum similibus. Si 29

- compromissarii sint plures, possunt ii aliquem ex se ipsis eligere, quamvis in compromisso id non sit expressum, dummodo non fuerit expresse prohibitum; sic Abbas cit. cap. *Cum in iure*, num. 4, ubi pro hac sententia allegat Innocent. Hostiens., et quasi communem aliorum, et hanc tenent novissime Pirhing lib. 1 decr., tit. 6, num. 22; Reiffenstuel ib., n. 99; Engel num. 21; Sanigh. cap. 4, n. 24; Passer. cap. 22 de Elect., num. 4, et alii. Compromittentes tenentur recipere electum a compromissariis; cap. *Causam* 8 de Elect., et communis Doctorum. Dummodo tamen servata fuerit forma compromissi, quia, si compromissarii terminos potestatis sibi traditae non servaverint, non valet Electio inde secuta, c. *Cum dilectus* 23, et cap. *Cum in veteri* 52 de Elect.
- Electio per inspirationem est illa, quae fit per veram Dei revelationem, qualis inter alias fuit Electio S. Nicolai, S. Ambrosii et S. Severi, de quibus fit mentio in can. *Statuimus* 8, dist. 61, ibi: *Beatus Nicolaus ex laico electus est in Episcopum. Beatus Severus ex lanificio assumptus est in Archiepiscopum. Beatus Ambrosius, cum nondum esset baptizatus, in Archiepiscopum est electus.* Electio autem per quasi inspirationem est illa, qua electores omnes quasi per inspirationem Spiritus Sancti concorditer moti, nullo praecedente tractatu, communiter uno corde et ore in eundem consentiunt. Est in re communis, et habetur clare in cit. cap. *Quia propter* 42 de Elect., ibi: *Aliter Electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus quasi per inspirationem absque vitio celebrata.* Ubi adverte, quod notanter ibi dicitur *absque vitio celebrata*, quia requiritur, ut talis Electio sine ullo vitio Simoniae, requisitionis, subornationis et consensus extra Capitulum ante Electionem dati, atque ab omnibus et singulis libere et concorditer uno corde et ore consentientibus fiat, aliter non esset Electio quasi per inspirationem celebrata, argum. cap. *Per inquisitionem* 26, et cap. *Post petitionem* 46 de Elect. Hinc electus ad clamorem populi non debet per Superiorem confirmari, ut statuitur in cap. *Osius* 2 de Election., ibi: *Cum sit manifestum potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, praemio et mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, et ipsum petere viderentur, omnino fraudes has damnandas esse arbitror.* Unde, ubi subest suspicio fraudis, non est censenda Electio facta per quasi inspirationem.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- Formam electionis a notissimo cap. *Quia propter* de Elect., praescriptam, de qua agit Auctor a num. 20, locum non habere nisi quoad beneficia, ex quorum vacatione propriis Pastoribus viduae remanent Ecclesiae, post alios firmavit Rousseaud de la Combe in sua Iuris-

prud. Canonica, verb. *Electio*, num. 10, et respondit Rota coram Caprar. decis. 558, n. 1, et dec. 593, pariter num. 1. Quod vero concernit caetera beneficia, nisi forma Electionis determinata sit statuto vel consuetudine Ecclesiae, de qua agitur, *sufficit*, ut inquit Rota coram Caprar. dict. dec. 558, num. 2, *consensus naturalis, sive verbis sive factis explicatus*, et adamussim convenit cum mox dicta decis. 593, n. 2.

In electione autem facienda servata forma dict. cap. *Quia propter*, is, qui a medietate capitularium electus est, nequit accedere electioni sui ipsius ad constituendam pluralitatem ipsorum capitularium; potest vero accedere in impropria illa electione, in qua non est servanda forma, dict. cap. *Quia propter*, Card. de Luca de Canonic., discours. 26, num. 6 et seq. Optime Louvrex dissert. canonic. 7, n. 44, et plur. seq., ubi n. 45: *Ratio est (ait) quia vota secreta danda sunt, et ante publicatum scrutinium, et consequenter accessio publicato scrutinio facta nihil operari potest, non solum quia in formam cap. Quia propter peccatum est, sed etiam quia se ipsum eligere videtur, qui dum ignorat, an alii ipsum electuri sunt, sibi ipsi votum dat, quod omnino prohibitum est, prout in terminis decisum reperitur in cap. Cum 5 de Elect., quod tamen limitat Tondut. qu. Benefic., part. 1, c. 82, num. 7, nisi duo tantum supersint Canonici, quia quum forma cap. Quia propter non possit tunc servari, alter electioni per alterum de se factae accedere posset. Sed in electionibus, in quibus scrutinium formalitatesque illae non requiruntur, seu in quibus vota publice dantur, electus a medietate capituli electioni de se factae accedere non prohibetur.*

Pariter in electione, in qua locum sibi vindicat forma c. *Quia propter*, post publicationem nequit maior pars Capituli accedere minori parti Capituli, at accedere indubie valet in electione, in qua non est necessaria forma cap. *Quia propter*; Louvrex dict. dissert. Canon. 7, num. 49, et duob. sequent., Rota cor. Caprar. dict. dec. 557, a num. 3 ad fin., ubi num. 7, et duob. sequent. *Non obstat (inquit) quod electio a principio nulla non possit convalidari etc., tum quia procedit haec regula in electione facienda ad formam cap. Quia propter, secus vero in electione impropria, quia quum ista perficiatur ex simplici consensu naturali, satis est quod iste capitulariter superveniat sive ex verbis sive ex factis etc., tum etiam quia posito quod electio reconvalidetur vigore novi consensus, ex nunc non confirmatur quod nullum est, sed potius inducitur novus consensus electionis; et d. decis. 593 pariter a num. 3 ad finem.*

Praeterea in electione, in qua locum habet forma cap. *Quia propter*, nequit extraneus de

consensu capituli admitti ad eligendum, potest tamen in alia electione; Louvrex dissert. can. 5, num. 25.

42 Ad haec in electione, quae fieri debet iuxta cap. *Quia propter*, locum esse nequit compromisso limitato, potest vero esse locus in alia electione; Louvrex dissert. canon. 6, num. 16; Rot. in recent. decis. 312, num. 53 et seq., part. 4, tom. 2. Limitatum autem compromissum dicitur, si (ut ait Louvrex loc. cit., n. 16) *Ita compromissum sit, ut compromissarii vota singulorum scrutentur et exquirant, illumque eligant, in quem maior et sanior pars Capituli consenserit.*

43 Usus denique sortis in Electione facienda ad formam cap. *Quia propter*, prohibitum esse, non est quod dubitari possit, quum non alia admittatur forma, quam illa quae fit, vel per scrutinium, vel per compromissum, vel per

44 inspirationem. Accedit quod Honorius III in hac Electione facienda ad formam cap. *Quia propter*, expressim vetuit usum sortis, ut perspicuum est ex c. *Ecclesia* de Sortileg. Quaestionis vero est, an idem obtineat in aliis ele-

ctionibus. Quoad Electiones, quae fieri dicuntur a Patronis laicis ubi iure Collegii praesentant, scissi inter se sunt Doctores. Negant usum sortis esse prohibitum Piton. Controvers. Patronor., allegat. 10 a num. 4 ad plur. sequent., ubi n. 22, quod praesertim procedere debeat negativa haec opinio, in casu in quo per suffragia duo fuerunt electi, sed neutrius Electio conclusa remansit ob reiteratam paritatem votorum. Rota in recent. dec. 459, n. 25, part. 19, tom. 2. Prohibitum vero esse usum sortis affirmant Fagnan. in c. *Quia propter*, n. 2; de Elect.; Passerin. de Elect. cap. 18, n. 8; Rot. cor. Ansaldo. decis. 95, n. 10, cor. Herrer. decis. 94, n. 4. At novissime idem sacrum Tribunal Rotae in Pampilonen. *Abbatiae de Turre* 22 Martii 1748, coram illustrissimo Clemente impress. Romae 1781, apud Barbiellini quaestionem in genere definire nequit, ut patet ex sequentibus verbis § 9, *Ut autem de hac quaestione sit*; sed ex peculiaribus eius circumstantiis improbavit Electionem a Patronis laicis per sortes factam.

ARTICULUS II. *Electio quoad illos, qui possunt, vel non, eligere et eligi.*

SUMMARIUM. 1. De iure communi Ius eligendi Praelatum spectat ad Capitulum, seu Collegium, cuius Praelatus est eligendus. - 2. Hoc Ius diu in Ecclesia duravit, et etiam nunc in plerisque Ecclesiis perseverat. At in multis aliis nominant, et praesentant Reges ex privilegio Pontificio, et in variis aliis nominat et instituit ipsemet Summus Pontifex. - 3. Ius eligendi Praelatum, quamvis de iure communi spectet ad Capitulum, seu Collegium, cuius Praelatus est eligendus, potest tamen ex privilegio, vel praescripta consuetudine acquiri etiam ab aliis Clericis extraneis. - 4. Immo possunt ipsimet Capitulares, vel Collegiales Electores de communi omnium consensu communicare Clericis extraneis facultatem eligendi, seu secum coeligendi. - 5. Si unus solus de Capitulo, seu Collegio remaneat, aliis mortuis, privatis, suspensis, interdictis, excommunicatis, aut a Societate voluntarie recedentibus, ille solus poterit eligere alium in Praelatum totius Collegii. - 6. Non potest tamen ille eligere seipsum. - 7. Eligere non possunt: Primo, Pupilli, vel impuberes. - 8. Secundo, eligere non possunt Furiosi et mente capti, quamdiu durat amentia. - 9. Tertio, eligere non possunt Excommunicati Excommunicatione maiori. - 10. Quarto eligere non possunt Suspensi ab Officio, et Beneficio simul vel etiam ab Officio tantum. - 11. Non prohibentur tamen eligere suspensi a Beneficio tantum. - 12. Quinto, eligere non possunt personaliter Interdicti. - 13. Sexto, eligere non possunt Irregulares. - 14. Requiritur tamen, quod isti Irregulares, sicuti Excommunicati, Suspensi, et Interdicti sint nominatim denunciati. - 15. Septimo, eligere prohibentur infames infamia Iuris. - 16. Octavo, eligere non possunt Laici saeculares. - 17. Nono, eligere non possunt in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, qui nondum sunt constituti in Ordine Subdiaconatus. - 18. Decimo, qui scienter elegerunt indignum, pro ea vice eligendi potestate privantur. - 19. Undecimo, qui per abusum saecularis potestatis elegerunt, ipso Iure privati sunt potestate eligendi. - 20. Duode-

cimo, eligere pro illa vice non possunt, qui intra tempus statutum eligere neglexerunt. - 21. Eligi solum possunt, qui habent qualitates a Iure requisitas, et praecipue litterarum scientiam, aetatis maturitatem, et morum honestatem. - 22. Scientia est triplex, scilicet eminens, mediocris, et sufficiens, et assignatur quaelibet. - 23. Scientia sufficiens mensuranda est iuxta qualitatem loci, Officii, et Ecclesiae. - 24. In eligendis ad Praelaturas, atque Officia Ecclesiastica, quamvis desideranda sit scientia eminens, adhuc tamen mediocris, immo et sufficiens toleratur. - 25. Quoad aetatis maturitatem, vide verb. *Aetas*; et quoad morum honestatem patebit ex mox adducendis. - 26. Eligi non possunt: Primo, infames, tam infamia Iuris, quam infamia Facti. - 27. Hoc tamen procedit solum de Infamibus sententiat, sive declaratis. - 28. Secundo eligi non possunt Excommunicati Excommunicatione maiori. - 29. Item neque excommunicati Excommunicatione minori; aliter licet Electio non sit ipso Iure irrita, est tamen irritanda. - 30. Tertio, eligi non possunt Suspensi sive a Iure, sive ab homine. - 31. Quarto, eligi non possunt personaliter Interdicti. - 32. Quinto, eligi non possunt Irregulares. - 33. Qui semel ob vitium personae sunt reiecti, non possunt amplius eligi, nisi sint specialiter restituti. - 34. Septimo, eligi non possunt ad Praelaturas, et Dignitates Regulares poenitentiat a S. Officio, quamvis poenitentias compleverint. - 35. Hinc nequit eligi ad Praelaturas Regulares ille qui abiuravit in S. Officio, etiam de levi. - 36. Octavo, eligi non possunt Haeretici. - 37. Sic nec etiam Schismatici. - 38. Nono, eligi non possunt in Episcopos Neophyti. - 39. Decimo, eligi non possunt Spurii, et Illegitimi. - 40. Undecimo, eligi non possunt Laici. - 41. Duodecimo, eligi non possunt bigami, et huiusmodi. - 42. Canonici non aliter ius eligendi habent, quam si in sacris sint constituti. - 43, 44. Sufficit quod sint in sacris tempore electionis. - 45, 46. Utrum ius eligendi habeat Canonicus proprietarius an possessor. - 47, 48. An Interdicti et Irregulares possint eligere. - 49. An excommunicatus admissus ad eligendum irritam reddat electionem.

1 De iure communi ius eligendi Praelatum spectat ad Capitulum seu Collegium cuius Prae-

latus est eligendus; cap. *Nullus* 1, cap. *Cum terra* 14 de Election., can. ult., caus. 16, qu. 7,

2 cum similibus. Et hoc ius diu in Ecclesia duravit, et etiam nunc in plerisque Ecclesiis, praesertim in Germania, ubi collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos vel Archiepiscopos eligit, et electi a Romano Pontifice confirmantur. In aliis vero regnis ut in Gallia, Hispania, Lusitania, Polonia, etc., ipsi reges ex privilegio Apostolico Episcopos nominant et praesentant ab ipso Summo Pontifice instituendos; et in multis locis Italiae ipsemet Summus Pontifex nominat et instituit, ex quo sibi reservaverit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium et Episcopali-um in Extravagant. *Ad regimen* de Praebend., et generaliter et simpliciter soleat quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus talem reservationem facere quoad omnes Ecclesias vacantes vel vacaturas, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam, ut patet in 2 et 3 Regula Cancellariae, exceptis tamen supradictis regnis aliisque privilegiatis per specialia concordata.

- 3 Ius eligendi Praelatum, quamvis ex dictis de Iure communi competat ad Capitulum seu Collegium, cuius Praelatus est eligendus, potest tamen, tum ex privilegio, tum ex consuetudine legitime praescripta, acquiri etiam ab aliis clericis extraneis, cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetudine, et cap. *Cumana* 50 de Elect., et
- 4 communis Doctorum. Immo possunt ipsimet capitulares seu collegiales electores de communi omnium consensu communicare clericis extraneis facultatem eligendi, sive secum coeligendi. Possunt enim electores totam potestatem eligendi transferre in compromissarios etiam extraneos, ut cap. *Causam* 8, cap. *In causis* 30, et cap. *Quia propter* 42 de Election., ergo a fortiori poterunt de communi omnium consensu communicare potestatem aliquibus clericis idoneis, ut secum eligant, ut factum fuisse pro electione Patriarchae Constantinopolitani habetur in cap. *Scriptum est* 40 de Election.
- 5 Si unus solus de Capitulo seu Collegio remaneat, et aliis mortuis, privatis, suspensis, interdictis vel excommunicatis, aut a societate recedentibus, ille solus poterit eligere alium in Praelatum totius Collegii. Glossa in cap.

Gratum 2 de Postulat. Praelat.; Pirhing lib. 1, tit. 6, n. 12; Donatus. Prax. Regular., tom. 2, tract. 2, quaest. 10, cum aliis pluribus, quos allegat, et sequitur Passerin. de Elect., cap. 10, quaest. 1, num. 8. Collegii enim seu Universitatis ius propter casus supervenientiam conservari potest etiam in una persona. Glossa in l. *Neratius* ff. de verborum significat., et leg. *Sicut* ad fin. ff. Quod cuiusque univers. nom., et Glossa in cit. cap. *Gratum* 2 de Postulat. Praelatorum, verb. *Pauciores*; Pirhing loc. cit., et alii passim cum Barbosa lib. 1 Iuris Ecclesiast. univers., cap. 19, num. 46. Non posset tamen ille eligere seipsum, arg. can. *In Scripturis* 9, caus. 8, quaest. 1, cap. *Cum ad nostram* 7 de Institut., c. *Per nostras* 26 de Iurepatr., et Glossa communiter recepta in cap. *Cum in iure* 33 de Elect., verb. *Ex se vel aliis*. Vide art. antecedent. num. 28, etc. Eligere non possunt, quamvis sint de numero eligentium, primo pupilli et impuberes, hoc est minores 14 annis, si sint masculi, vel 12 annis, si sint foeminae, quia pleno usu rationis seu discretionem carent, textu expresso in cap. *Ex eo* 32 de Election. in 6. Secundo, ob eandem rationem prohibentur eligere furiosi et mente capti, quamdiu durat amentia. Glossa in cit. cap. *Ex eo*, verb. *Discretionem*; Tholosan. de Election. cap. 8, num. 2; Pirhing loc. cit., num. 26, et alii passim¹. Tertio prohibentur eligere excommunicati excommunicatione maiori; cap. *Constitutis* 23 de Appell., et Glossa ibid., verb. *Maioris*. Quarto, eligere non possunt suspensi ab officio et beneficio simul, vel etiam ab officio tantum; cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetudine, et Glossa ibid., verb. *A suspensis*, et cap. *Cum inter* 16, § fin., de Election. Non prohibentur tamen eligere suspensi a beneficio tantum; quia isti adhuc possunt exercere omnia negotia, tam spiritalia quam temporalia, cum sint suspensi tantum a Iure percipiendi fructus beneficiales. Glossa in cap. *Cum Vintoniensis* 25 de Elect., verb. *Admiserant*, et Abbas ibid., num. 10; Suarez tom. 5 de Censuris, disp. 27, sect. 2, n. 34; Passerin. loc. cit., num. 91 et seq.; Pirhing loc. cit., num. 30; Reiffenstuel lib. 1 decret.,

¹ Dubitari posset an unus excommunicatus aliorum electionem irritam reddat? Regula generalis est, quod utile per inutile non vitiatur cap. 37 de Reg. iur. in 6. Nihilominus distinguendum est aut certus est eligentium numerus, et tunc cum omnium requiratur consensus, per unius excommunicationem, cum ipsius deficiat consensus, irrita videtur remanere electio: aut nullus praefinitus est eligentium numerus, tunc indistincte valet. Prima tamen distinctionis pars intelligenda est nisi pro parte stet sufficiens eligentium numerus, adeo ut demptis etiam excommunicatis, maior numerus ex una parte remaneat. Zoes. in Decretal. lib. 1, tit. 6, n. 8. Quod si voluntarie admissi sint excommunicati, tunc nullo modo subsistit. Innocen. in cap. *Illa* de electione; Abbas ibid. n. 7, et in cap. fin., n. 6, de Procurator. Quid si excommunicatus sit toleratus? Hoc casu pro-

babiliior eorum videtur opinio, qui tenent, neminem cum ipso communicare prohiberi, ideoque eius acta, et electionem sustineri. Navar. in sum. cap. 27, n. 7, Lovar. in cap. *Alma mater* de excommunicat., p. 2, § 7, n. 9, et idem dicendum potiori iure de excommunicato occulto, cum nemo ab errore detrimentum ferre non debeat per l. *Barbarinus* 3 ff. de offic. Praetor. Hoc tamen in Cardinalibus speciale est, ut licet sint excommunicati, nequeant tamen a Summi Pontificis electione repelli. Clementin. lib. 1, tit. 3, cap. 2, § *Cae-terum* 4. Quae sententia anno 1621 fuit a Gregorio XV confirmata per novam constitutionem *Aeterni Patris* inter suas iuxta Bullar. Typis Mainard. t. 5, part. 4, p. 402, coll. 2, Bulla 41, § 22, usque ad fin. (EDIT. BARBIELL.).

- tit. 6, num. 170, et alii contra Navarrum, et
 12 alios. Quinto, eligere non possunt personaliter
 interdicti; cit. cap. *Cum inter* 16 de Elect.,
 13 et communis Doctorum. Sexto, eligere non
 possunt irregulares; cap. *Is qui* 18, § final.,
 de Sentent. excomm. in 6, ibi: *Qui nec ad*
eligendum cum aliis debet admitti, et ibi An-
 charanus, Silvester, verb. *Electio* 1, § 4; An-
 gelus verb. *Electio*, num. 8; Azor. Instit. mor-
 14 tal. part. 2, lib. 6, cap. 5, § 3, n. 48; Reif-
 fenstuel loc. cit., num. 172, et alii. Requiritur
 tamen, quod isti irregulares, sicuti et excom-
 munitati, suspensi et interdicti sint nominatim
 denunciati, alioquin eligere poterunt iuxta Ex-
 travag. ad evitanda in Conc. Constantiensi a
 Martino V editam ¹.
 15 Septimo, eligere prohibentur infames infamia
 iuris. Glossa in c. *Ut circa* 4 de Elect. in 6,
 verb. *Eligentium*; Suarez de Censuris disp. 48,
 sect. 3, num. 2; Reiffenstuel loc. cit., n. 173,
 et alii; dummodo tamen sint infames senten-
 tiati sive declarati, ut notant Donatus in Prax.
 regular., tom. 2, tract. 5, quaest. 20, num. 5;
 Passerin. loc. cit., cap. 10, num. 145, et alii.
 16 Octavo, eligere non possunt ad Dignitates et
 Praelaturas ecclesiasticas laici saeculares: can.
Nullus 1, can. *Non est* 6, can. *Non licet* 8,
 et can. *Nosse* 12, dist. 63, cap. *Contingit* 8 de
 Arbitris, cap. *Decernimus* 2 de Iudiciis, cap.
Sacrosancta 15 de Election. Et Electio Epi-

scopi per laicos, etiam cum Canonicis facta,
 est nulla, non obstante contraria consuetudine,
 quae potius dicenda est corruptela; textu ex-
 presso in cap. *Massana* 16 de Election. Nono,
 17 eligere non possunt in Ecclesiis Cathedralibus
 vel Collegiatis, qui nondum sint constituti in
 ordine Subdiaconatus. Clement. *Ut is qui* 2
 de Aetat. et qualit. praeficiend.; Conc. Trid.
 sess. 22, cap. 4, de Reform. Decimo, qui scien-
 18 ter elegerunt indignum, pro ea vice eligendi
 potestate privandi, et eorum Electio cassatur
 ipso iure; cap. *Cum in cunctis* 7, § *Clerici*,
 cap. *Cum Vintoniensis* 25, c. *Scriptura* 40 de
 Election., et cap. *Perpetuo* 7, eodem in 6 ².
 Undecimo, qui per abusum potestatis saecula-
 19 ris elegerunt, ipso iure privati sunt potestate
 eligendi; cap. *Quisquis* 43 de Election. Duo-
 20 decimo, eligere pro illa vice non possunt, qui
 intra tempus statutum eligere neglexerunt; cap.
Ne pro defectu 41 de Election., cap. *Quam-*
quam 18, eod. in 6.

Eligi solum possunt, qui habent qualitates 21
 a iure requisitas, et praecipue litterarum scien-
 tiam, aetatis maturitatem, et morum honesta-
 tem; c. *Cum in cunctis* 7, § 1, de Election.
 Scientia est triplex, scilicet eminens, mediocris
 et sufficiens. Scientia eminens est illa, per quam 22
 quis statim et prompte absque revolutione li-
 brorum scit casus etiam difficiles et subtiles
 resolvere. Scientia mediocris est illa, per quam

¹ Ut nihil desiderari possit ad cumulatissimam hu-
 jusce argumenti, quod hic eruditissime versat Auctor
 noster, tractationem, ob oculos quoque habenda erit
 celebris illa Decretalis *Si celebrat*, quae auctorem ha-
 bet Gregorium IX Pontificem, relata in cap. final de
 Cleric. Excommunic. ministrante, ubi minoris excom-
 municationis laqueo irretiti, a iure eligendi haud deci-
 dere declarantur. *Si celebrat*, verba sunt laud. cap., *ligatus*
minori Excommunicatione, licet graviter peccet, nullius
tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere pro-
hibetur, vel ea, quae ratione iurisdictionis sibi compe-
tunt exercere. Quamvis enim minoris excommunicati-
 onis censura privet participatione Sacramentorum,
 quae in sola perceptione consistit, et omni eo, quod
 ad ipsam pervenitur; uti esset passiva electio ad bene-
 ficiu, quae si in personam huiusmodi excommunicatam
 minori excommunicatione incidet, erit irritanda; ut in
 laud. cap. decernitur; ius tamen eligendi, omniaque
 alia quae merae iurisdictionis sunt, quaeque ratione ipsius
 iisdem competunt, huiusmodi excommunicatis non au-
 fert. Vide Suaresium de Censur., disputat. 24, sect. 2,
 numer. 4, cl. Gonzalez in Notis ad laud. cap. *Si ce-*
lebrat, et Pontas verb. *Electio*, cas. 5.

Atque hic profecto, pro data opportunitate explican-
 dum nobis occurrit cap. *Illam quotidianam* 39 de Elect. etc.
 quod Innocentii III responsum est, quodque propositae
 nostrae doctrinae refragari videtur. Cuidam electioni
 quidam interfuerant minori excommunicatione innodati,
 quam quidem electionem confirmavit auctoritate Apo-
 stolica Innoc. III postquam suae potestatis plenitudine
 suppleverat defectum in illa electione enatum ex interven-
 tu eorum, qui huiusmodi censura minoris excommunica-
 tionis tenebantur; uti patet ex illis verbis: *Supplentes*
de plenitudine potestatis, si quis in ea ex eo fuisset de-
fectus, quod quidam interfuerunt electioni eidem, qui
ex sola participatione in simplicis excommunicationis
laqueum inciderunt. Eiusmodi igitur electio iure non

subsistebat. At si recte perpendantur verba laud. cap.
 nihil huiusmodi inde consequetur, quod propositam no-
 stram doctrinam vel leviter labefactare possit; siquidem
 id praestat ex superabundantia, non ex necessitate; ut
 qui de illius electionis validitate subdubitare videbantur,
 cuiusvis dubitationis caligine abstersa, eidem suum ac-
 commodare consensum nihil penitus formidarent; quan-
 do quidem, nihil obstante praedicto defectu, fuerat
 auctoritate Apostolica confirmata. Quod quidem ex ipsis
 verbis sat aperte colligitur. Caeterum ipse idem Pon-
 tificex testatus est memoratam electionem canonicam ex-
 titisse, atque iuxta Canonum praescripta peractam fuisse.
 Lege eximium Suaresium de Censur. laud. disput. 24,
 sect. 2, n. 13, et Gonzalez Comment. in laud. cap.
Illam quotidianam. Secus vero dicendum de iis, qui ma-
 ioris excommunicationis vinculo sunt irretiti, uti recte
 docet cl. Auctor noster; excepta tamen Romani Pon-
 tificis electione, de qua peculiariter sancitum occurrit:
 ut nullus Cardinalium cuiuslibet excommunicationis,
 suspensionis, aut interdicti praetextu a dicta valeat ele-
 ctione repelli. Clementin. *Ne Romani* 5, §. *Ceterum*,
 De elect. Vide laud. Suarez. loc. cit. n. 19, et Gon-
 zalez Comment. in laud. cap. *Illam quotidianam*.

² Quin ignorantium allegare valeant ubi enim quis
 indignus ab aliquo detegitur electus, ab eodem id scien-
 ter factum praesumitur Zoes. in Decretal. lib. 1, tit. 6,
 n. 19, licet contrarium sentire in alio casu videatur.
 Molin. de Primogenit. lib. 2, cap. 4, num. 48, eo quia
 nemo praesumendum sit in dolo esse. Ulterius taliter
 indignum eligentes iis privantur per triennium benefi-
 ciis in ea Ecclesia, quam tali electione offenderunt cap.
Cum in cunctis 7, § *Clerici* 3, de Electione et Elect.
 potest.: *Clerici sane si contra formam istam quem-*
quam elegerint et eligendi tunc potestate privatos, et ab
Ecclesiasticis beneficiis noverint triennio se suspensos
 (EDIT. BARBIELL.).

- quis resolvit quidem casus etiam difficiles, at non statim et prompte, sed cum tempore et revolutione librorum. Scientia sufficiens est illa, per quam quis sufficienter explere potest ea,
- 23 quae suo muneri incumbunt. Et haec scientia sufficiens mensuranda est iuxta qualitatem loci, ubi eligendus habet vivere, et iuxta qualitatem officii et Ecclesiae ad quam debet quis eligi;
- 24 arg. c. *In causis* 30, § fin., de Elect. In eligendis ad praelaturas atque officia ecclesiastica quamvis desideranda sit scientia eminens, adhuc tamen mediocris, immo et sufficiens toleratur; cap. *Cum nobis* 19 de Elect., et cap. *Nisi cum pridem* 10, § *Pro defectu*, de Renuntiatione, ubi sic expresse habetur: *Quamquam etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia secundum Apostolum scientia instat, caritas autem aedificat, et ideo imperfectum scientiae potest supplere perfectio caritatis.* Quoad aetatis maturitatem; Vide verb. *Aetas*; et quoad morum honestatem patebit ex mox adducendis, qui defectu morum et honestatis, aliarumque qualitatum non possunt eligi.
- 26 Eligi non possunt: Primo, infames tam infamia iuris quam infamia facti; can. *Qui in aliquo crimine* 5, dist. 51, can. *Infames* 17, caus. 6, qu. 1, ubi postquam dictum fuit, fures, sacrilegos, incestuosos, homicidas, periurios, raptos, maleficos, adulteros, et alios ibidem enumeratos de iure infames esse, subiungit textus: *Hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent provehi*; et cap. *Infamibus* 87 de Regulis iuris in 6, ibi: *Infamibus portae*
- 27 *non pateant dignitatum.* Hoc tamen procedit solum de infamibus sententiatis sive declaratis, ut advertunt Donatus in praxi rerum regular., tom. 2, tract. 5, quaest. 10, num. 3; Passer. loc. cit., c. 10, num. 145; Reiffenstuel loc. cit., num. 227; arg. cap. *Ex tenore* 4, et cap. *Quaesitum* 17 de temporib. ordinat., et arg. cap. *Licet Episcopus* 23 de Praebend. in 6, et
- 28 cap. *Cum secundum* 19 de Haeretic. in 6. Secundo, eligi non possunt excommunicati excommunicatione maiori; c. *Postulastis* 7 de Cleric. excommunic. ministr., et concordat cap. *Si celebr.* 10, eod. tit., et c. *Cum dilectus* 8
- 29 de Consuet. Nullus quoque minori excommunicatione ligatus est eligendus, et quamvis Electio de tali scienter facta, non sit ipso iure irrita, est tamen per sententiam iudicis irritanda, textu expresso in cit. cap. *Si celebrat* 10 de Cleric. excomm. ministr., ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, eius electio est irritanda.* Tertio, eligi non possunt suspensi, sive a iure sive ab homine; cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetud., c. *Cum inter* 16 de Electione.
- 31 Quarto, eligi non possunt personaliter interdicti, c. *Ad hoc* 1 de Postulat. praelat., cap. *Inter* 16 de Elect., c. *Is qui* 19 de Sentent.
- 32 excom. in 6. Quinto, eligi non possunt irre-

gulares, cit. cap. *Is qui* 18 de Sent. excom. in 6, et concord. c. *Praecipimus* 10, dist. 34, et c. *Non confidat* 59, dist. 50.

Sexto, qui semel ob vitium personae sunt reiecti, non possunt amplius eligi, nisi sint specialiter restituti; c. *Super eo* 12 de Elect. Septimo, eligi non possunt ad dignitates et praelaturas regulares poenitentiati a S. Officio, quamvis poenitentias compleverint, ut constat ex sequenti Decreto edito 1 Oct. 1626: *In Generali Congr. S. R. et Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram S. D. N. Urbano Divina Providentia Papa VIII et Ill^{ms} DD. S. R. E. Cardinalibus in universa republica adversus haereticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus a S. Sede specialiter deputatis, Sanctissimus D. N. iustis de causis animum suum moventibus decrevit et statuit, ut in posterum regulares omnes cuiuscumque Ordinis, Religionis, Societatis et Instituti, quibus pro delictis ad S. Inquisitionis Officium spectantibus poenitentiae genus aliquod impositum fuerit (salutaribus poenitentiis exceptis) eo ipso ad omnes religionis suae gradus et officia inhabiles censeantur, et deinceps (etiamsi poenitentiae tempus expleverint, vel gratiam receperint) ad illa tamen promoveri nullatenus possint, nisi prius obtenta a S. D. N. vel ab hac Sacra Congregatione coram Sanctitate Sua habenda, speciali et expressa rehabilitatione; alias promotio quaelibet nulla sit, et promoventes ipsi privationem suorum officiorum, ac propterea vocis activae et passivae ipso facto incurrant, ad quae restitui nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem Sacr. Congr. coram Sanctitate sua habenda non possint. Praesens autem Decretum omnibus Religionum Superioribus intimari mandavit idem S. D. N.*

THOMAS DE FEDERICIS S. R. ac Universalis Inquisitionis Notarius substitutus.

Hinc nequit eligi ad praelaturas Regularis 35 ille, qui abiuravit in Sancto Officio, etiamsi de levi; Regulares enim, quibus aliqua poena imposita est a Sancto Officio, salutaribus tamen poenitentiis exceptis, ex cit. Decr. Urb. VIII, redduntur inhabiles ad omnes gradus et officia; abiuratio autem, etiamsi sit de levi, est poena, quae per sententiam debet fieri ut constat ex stylo Generalis et Universalis Sanctissimae Inquisitionis Urbis, ut testantur Carena tract. de Officio SS. Inquisitionis part. 3, tractat. 12 de Abiurat., § 4, num. 11; Pegna com. 41, 3 part. Director. Inquisit. sub tit. de quinto modo terminandi processum, num. 166, lit. D; Diana part. 4, tract. de Of. et potest. Inquis., resol. 64.

Septimo, eligi non possunt haeretici, textu 36 expresso in cap. *Quicumque* 2, § *Haeretici*, de

Haereticis in 6, ibi: *Haeretici autem, credentes, receptatores, defensores et fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium publicum admittantur: quod si secus actum fuerit, decernimus irritum et inane.* Sic nec etiam Schismatici; arg. cap. *Quia diligentia* 5 de Elect., ubi electio Schismatici ad unionem Ecclesiae redeuntis dispensative solum permittitur confirmari; Abbas ibid., n. 1; Barbosa ib., n. 2, et alii passim. Octavo, eligi non possunt in Episcopos Neophyti; c. *Prohibentur* 2, dist. 48, ibi: *Prohibentur autem Neophyti in Episcopos ordinari, ut qui heri erat Cathecumenus, hodie non fiat Episcopus, qui heri erat in theatro, hodie non sedeat in Ecclesia, qui vespere erat in circo, hodie non ministret Altari; qui dudum fuerat fautor histrionum, hodie non sit consecrator virginum. Causa autem huius prohibitionis est secundum Apostolum, ne elatus in superbiam, tamquam Religio Christiana plurimum eo egeret, incidat in ruinam diaboli.* Nono eligi non possunt spurii et illegitimi; c. *Cum in cunctis* 7 de Elect., et ibi Glossa communiter recepta verb.

40 *Matrimonio.* Decimo eligi non possunt laici, qui enim nec dum sunt tonsurati, sunt inhabiles ad quodlibet beneficium, ita ut nec sufficiat post illud iam acquisitum tonsurari; arg. c. *Ex literis* 6 de Transaction., et notat Glossa fin., et Abbas ibid. Aliter electio facta in personam laici nondum tonsurati, ipso iure est nulla, cum laicus fit incapax omnis iuris Ecclesiastici, c. *Causam* 7 de Praescript., c. *Cum adeo* 17 de Rescriptis, c. *Contingit* 8 de Arbitris, c. *Decernimus* 2 de Iudiciis, c. *In Ecclesia* 2 de Institution. Undecimo, eligi non possunt bigami, servi et huiusmodi; argum. can. *Infames* 17, caus. 6, q. 1, ibi enim tales, alique similes prohibentur promoveri ad sacros Ordines, unde a fortiori debent prohiberi pro-

moveri ad ecclesiasticas dignitates et praelaturas ¹.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De materia huius articuli late aequae ac egre- 42
gie disserit Louvrex Dissert. Canon. 5 per tot. Eum, ubi res postulat, consule. Hic vero non est praetereundum, quod Canonici tum Cathedralium tum Collegiatarum, tametsi sint de capitulo, non aliter ius eligendi habent, quam si in sacris sint constituti, ut sancitum est in c. *Ex eo*, § *An Ecclesiis*, de Elect. in 6, et in Clementina *Ut ii* de Aetat. et qualit., et innovatum est a Concilio Trid. sess. 22, c. 3, de Reform.

Nota vero, quod necesse haud est, ut de 43
tempore vacationis beneficii canonici in sacris sint constituti, sed satis est, si de tempore Electionis constituti sint in sacris. Idque etiamsi 44
ex dispensatione Pontificia ordinati sint ante aetatem ordinariam; Louvrex Diss. Canon. 5, num. 8 et seq.; Barbosa de Canon., cap. 36, num. 3; Tambur. de Iur. Abb., tom. 1, disp. 5, quaest. 8.

Utrum vero ius eligendi habeat Canonicus 45
propriarius, an vero Canonicus possessor; tum an ius eligendi habeat Canonicus post Canonici- 46
catus resignationem; vel vacante Canonici-
catu per alterius incompatibilis assecutionem, expendit Louvrex dict. Dissert. Canon. 5 a n. 10 ad plur. seq.

Pacifica haud est opinio Auctoris n. 13 et 47
seq., quod interdicti et irregulares haud possint eligere. Consule inter alios Zoes. in Decr. lib. 1, tit. 6, n. 16 et seq. Pro opinione vero 48
Auctoris est Passer. de Elect. cap. 10, n. 99, et plur. seq.

Admissio excommunicati ad eligendum, an 49
irritam reddat electionem, vide apud Zoes. Decretal. dict. lib. 1, tit. 6, num. 8 et sequent.

ARTICULUS III. *Electio quoad ea quae concernunt electores.*

SUMMARYUM. 1. Electores habentes legitimum ius ad suffragandum, sive sint absentes, sive praesentes vocandi sunt ad Electionem novi Praelati. - 2. Si tamen sint nimis distantes, non sunt de necesse vocandi. - 3. Quatenus autem requiratur distantia sufficiens pro ipsis non vocandis, standum est specialibus consuetudinibus, et Constitutionibus. - 4. Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno praepiudicio Ecclesiae. - 5. Electores absentes, et impediti possunt eligere per Procuratorem. - 6. Si nemo velit hanc Procuracionem recipere, non potest Elector absens eligere per Epistolam. - 7. Electores tenentur sub gravi investigare de idoneitate personae eligendae. - 8. Electores eligentes indignum, id est cui desunt qualitates ad sic promovendos requisitae, ultra peccatum mortale

quod incurrunt, ipso iure privati existunt pro una vice potestate eligendi. - 9. Haec autem poena privationis potestatis eligendi non incurrunt nisi sequatur communis electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno. - 10. Eligens indignum, et asserens se id ignoranter fecisse, cogitur probare ignorantiam. - 11. Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profuturum per denegationem sui suffragii etc. - 12. Non debent, nec possunt Electores denegare suum suffragium ei, quem per solam Sacramentalem Confessionem noverunt indignum. - 13. Electores tenentur sub mortali eligere eos, quos digniores, et Ecclesiae magis utiles esse iudicaverint. - 14. Obligatio sub gravi eligendi digniorem non solum procedit de Episcopis et Cardinalibus, sed etiam procedit de omnibus aliis habentibus Iurisdictionem quasi Episcopalem. - 15. Obligatio sub gravi eligendi meliorem procedit etiam de promovendis ad

¹ Controversum est inter Doctores an habens filios sive legitimos sive illegitimos possit ad Ecclesiasticas dignitates promoveri. Utramque opinionem expendit

Zoes. in Decretal. lib. 1, tit. 7, n. 38 et 39 et non efficere concludit (EDIT. BARB.).

Ecclesias Parochiales. — 16. Electio digni, praetermisso digniore, est valida, quamvis illicita. — 17. Immo electio digni, praetermisso digniore, potest aliquando esse nedum valida, sed etiam licita; Possunt enim Electores sine culpa eligere dignum, omisso digniore, in variis casibus, qui enumerantur. — 18. Et assignatur ratio. — 19. Elector renuntians electioni, si poeniteat, et se retractet, re adhuc integra, debet admitti cum caeteris Electoribus ad eligendum in Capitulo. — 20. Secus autem, re non amplius integra. — 21. Res quando dicatur adhuc integra, vel non. — 22. Elector potest ante publicatum scrutinium variare vocem suam, secus post publicatum scrutinium, et a fortiori si iam miserit schedulam suam in Urnam in communi loco praeparatam ad finem eligendi. — 23. Electores, quamvis sine vera et iusta causa nequeant interponere appellationem, seu oppositionem, ne procedatur ad electionem, possunt tamen ex iusta et vera causa. — 24. Electores postquam aliquem unanimi consensu elegerunt, non possunt

deinde illi electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi eis improbitas morum Electi de novo fiat manifesta, quae tempore electionis erat illis totaliter incognita. — 25. Talis oppositio fieri potest triplici modo, scilicet contra formam electionis, contra electum seu eligendum, et contra Electores, dummodo tamen fiat in scriptis cum iuramento et causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem et appellationem continentibus. — 26. Electoribus est interdictus abusus illicitarum Capitulationum, quas, occurrente vacatione Ecclesiarum, seu Monasteriorum, interdum fieri contingit, et ad hoc datur Constitutio Innoc. XII. — 27-32. De iuramento ad quod tenentur appellantes ab electione. — 33. An Constitutio Innocentii XII afficiat Collegia quae ex viris et mulieribus composita, unius Praepositae regimini sunt subiecta. — 34. An nomine pactionum et conventionum electionem praecedentium ab hac Constitutione damnatarum etiam, iustae et honestae intelligantur.

- 1 Electores habentes legitimum ius ad suffragandum, sive sint absentes sive praesentes, vocandi sunt ad Electionem novi praelati; cap. *Cum inter universas* 18, c. *Coram dilecto* 35,
- 2 et c. *Quia propter* 42 de Election. Si tamen sint nimis distantes, non sunt de necesse vocandi; cap. *Cum inter universas*, ibi: *Quamvis ecclesiastica constitutio non exigit, ut ad Electionem Pastoris, Canonici tam remoti vocentur.* Quatenam autem requiratur distantia sufficiens pro ipsis non vocandis standum est specialibus consuetudinibus et constitutionibus, ut colligitur ex cap. *Quod sicut* 28 de Election., et sufficit ut commode vocari non possit, sive sit in Provincia sive extra; ad finem enim citandi absentes sola commoditas attendenda est, iuxta cit. cap. *Quod sicut*, et cit. cap. *Quia propter*; Donat. in Prax. rer. regul., tom. 2,
- 4 tract. 4, qu. 15, n. 1. Electores vocati non possunt cogi ad interessendum, nisi agatur de magno praeiudicio Ecclesiae; cit. c. *Quod sicut*; et cit. c. *Quia propter* 42 de Elect., ibi: *Qui debent et volunt, et possunt commode interesse.*
- 5 Electores absentes et legitime impediti, possunt eligere per procuratorem, textu expresso in cit. cap. *Quia propter* 42 de Elect., ibi: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco de quo debeat advocari, iustoque impedimento detentus venire non possit; super quo, si opus fuerit, fidem faciat iuramento, et tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam.* Et clarius habetur in c. *Si quis* 46 de Elect. in 6, ibi: *Si quis iusto impedimento detentus in Electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni, prout dicitur in Concilio Generali, (id est in cit. c. *Quia pro-**

pter) sed et pluribus committere suas vices, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem, et erit tunc melior conditio occupantis. Verum si ambo concurrant insimul et postulent se admitti, audiri eos non expedit, quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, et quod ab eis hoc casu fieret, non valeret, sed is admittatur dumtaxat, quem Capitulum vel pars maior elegerit; vel si concordare nequeant, is qui primo in instrumento vel litteris procurationis extiterit nominatus, etc. Si nemo velit hanc procurationem recipere, non potest elector absens eligere per epistolam, textu expresso in cit. cap. *Si quis* 46 de Elect. in 6, § *Absens*, ibi: *Absens quoque (licet nullus de collegio velit esse procurator eiusdem, nec ipse, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per litteras exprimere votum suum, quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete et singillatim tantummodo exprimendum.* Vide tamen quae tradita sunt in verb. *Absens*, art. 1, n. 8, 9¹.

Electores tenentur sub gravi investigare de idoneitate personae eligendae; c. *Cum in cunctis* 7 de Elect. Negligendo enim talem inquisitionem seu investigationem in re gravi delinquant; cap. *Ea quae* 3 de Officio Archidiacon., can. *Nulli* 1, dist. 19, c. *Dictum* 18, dist. 8, dum ratione officii, contractus vel quasi contractus tenentur praecavere ne eligantur indigni aut minus idonei cum nimio praeiudicio Ecclesiae, et animarum ad cuius regimen assumuntur. Hinc electores eligentes indignum, id est cui desunt qualitates ad sic promovendos de iure requisitas, ultra peccatum mortale quod incurrunt, ipso iure privati existunt pro una

¹ Dum Auctor dicit, posse electores absentes, et legitime impeditos eligere per Procuratorem, id sic est intelligendum, ut possint quidem absentium suffragia per aliquos ab ipsis electoribus absentibus, vel ab ipso Capitulo destinatos suppleri, si id liceat per Constitutiones talis Ordinis a S. Sede approbatas; minime vero ut suppleri possint vel a Praeside electionis vel a Capitulo propria auctoritate. Vetitum namque hoc esse

aperte colligitur ex Sacrae Congregationis Decreto 3 Decembris 1644, quod ex Pignatell. refert Matthaeuccius cap. 18 Officialis, n. 19. Sacra Congregatio censuit cavendum, ne deinceps Titulares constituantur ad effectum electionis faciendae, aut voces et suffragia absentium suppleantur: quod in sensu exposito intelligunt laudati Pignatell. et Matthaeucc. (NOT. ROM. THEOL.)

- vice potestate eligendi, textu expresso in cit. can. *Cum in cunctis* 7 de Elect., § fin., ibi: *Eligendi tunc potestate privatos se noverint*; et concordat cap. *Cum Vintoniensis* 25, et cap. 9 *Scriptum est* 40 de Election. Haec autem poena privationis potestatis eligendi non incurritur, nisi sequatur communis Electio indigni, quamvis semper peccetur mortaliter dando scienter suffragium indigno, textu expresso in cap. *Perpetuo* 7 de Election. in 6, ibi: *Declaramus quod scienter in Electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio praestitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis Electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur, licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt, et divinam vindictam, et Apostolicae ultionis metum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.*
- 10 Eligens indignum et asserens se id ignoranter fecisse, cogitur probare ignorantiam; arg. cap. *Innotuit* 20 de Elect., ubi Pontifex eligentibus indignum, solum ex gratia remisit, quod non cogerentur probare ignorantiam quam allegabant; et notat ibidem Glossa verbo *Ignorantiam*, et Abbas num. 7. Non enim potest praesumi rationabiliter ignorantiam de qualitatibus eligendi in Electore, qui tenetur ex officio eas inquirere et investigare, et si non investigaverit, non potest excusari ignorantia, quia cum in tali casu ignorantia fuisset crassa, supina, affectata et vincibilis, non est censenda causa, sed effectus negligentiae, atque adeo non potest excusare electorem, uti non excusabat Episcopum Antisiodorensem in non observato interdicto, cap. *Ad haec* 1 de Postulat. Prae-latorum et confer cap. *Cum in tua* 6 Qui matrim. accusar. possent, l. *Nec supinam* 6 ff. de iur. et facti ignor. Eo magis cum elector et possit et debeat talem negligentiam tollere, non tollendo autem impedimentum ignorantiae, approbat impedimentum; argum. cap. *His quibus* 60 de Election., et Glossa ib., verb. *Currit*. Eligens scienter indignum peccat graviter, etiamsi sciat se nihil profecturum per denegationem sui suffragii, ex quo omnes alii Electores velint eligere talem indignum; et ratio est, quia eligere indignum est ab intrinseco malum, adeoque nulla ratione potest esse licitum, unusquisque enim tenetur quantum in se est prospicere bono communi, quod semper praeferendum est bono privatorum; et praestat mori quam mortaliter peccare, quia mors animae magis quam corporis est timenda, ut recte observat doctissimus Donatus loc. cit., qu. 26, num. 7. Si autem alii parati sint eligere indignum, ipsi viderint; quilibet tamen tenetur conscientiae suae consulere, et quantum ex se est, non concurrere ad talem indigni Electionem, et illi resistere, quia ex c. *Error* 3, d. 83: *Error, cui non resistitur, approbatur... Neque*

caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare. Lezana part. 1, c. 15, num. 14; Vasquez Opusc. de Benef., c. 2, § 3, dub. 3; Matthaeucc. Officialis Cur. c. 18, sub num. 4, et c. 28, n. 2, et communiter Doctores apud Peyrin. de Subdit. qu. 5, c. 31, qu. 3, § 2, ubi disputat ad partes, et acriter reprehendit pusillanimes.

Non debent tamen nec possunt electores de- 12 negare suum suffragium ei, quem per solam confessionem sacramentalem noverunt indignum. Electores enim talem indignum per solam confessionem cognoscentes tenentur se gerere circa ipsum in foro externo, ac si nihil in foro sacramentali novissent, adeoque tenentur ei suffragari, ne frangant sigillum Confessionis, et ne reddatur odiosa Confessio. Et sic tenent fere communiter Doctores contra paucos apud nitidissimum lumen illustrissimae Religionis Praedictorem Hyacinthum Donatum l. c., qu. 29, num. 6. Et desumitur ex Constitutione Clementis VIII edita pro casuum reservatione incipiente *Sanctissimus Dominus*, ibi: *Tam superiores quam confessarii, qui postea ad superioritatis gradum assumpti fuerint, caveant diligentissime ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur.* Ex quibus verbis clare patet contrariam opinionem, saltem respectu regularium, hodie non posse sustineri, et violatores praedictae Constitutionis peccare mortaliter contra praeceptum formale obedientiae importatum per illa verba: *Caveant diligentissime*, et fieri sacrilegos, et incidere in poenas severissimas ad terminos c. *Sacerdos* 2, dist. 6 de Poenit., et c. *Omnis utriusque sexus* 12 de Poenit. et remiss., prout ex multis ostendit Peyrin. tom. 2 de Praelat., qu. 3, c. 2, § 2, n. 46; Donat. loc. cit., num. 20.

Electores tenentur sub mortali eligere eos 13 quos digniores et Ecclesiae magis utiles esse iudicaverint; sic Conc. Trid. sess. 24, cap. 1, de Reformat., ubi expresse definit: *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores et Ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis praefici diligenter curaverint*; unde Innocentius XI contra aliter sentientes die 9 Maii 1679 damnavit sequentem propositionem 47 in ordine: *Cum dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores et Ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, ad Ecclesias promovent*; Concilium vel primo videtur per hos digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo: vel secundo locutione minus propria ponit digniores ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus;

et consonant Sacri Canones, et signanter can. *Metropolitano* 19, dist. 63, ibi: *Optimus ordinetur*; can. *Licet* 15, caus. 8, quaest. 1, ibi: *Qui praestantior est ex omni populo, qui doctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligatur ad Sacerdotium*; et cap. unic. Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, ibi: *Non ex affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti ecclesiasticum beneficium in personam magis idoneam dispensare cum similibus*. Accedit ratio, quia violatio iustitiae distributivae vel commutativae per acceptionem personarum est de suo genere peccatum mortale, unde dicitur Iacobi 2: *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi*. In Electionibus autem, provisionibus et collationibus praeferre minus dignum digniori, est manifeste utramque iustitiam violare, cum praelaturae, dignitates et beneficia ecclesiastica sint bona communia, meritum praemia et digniorum honores, ordinata in bonum Ecclesiae et bonum ipsius electi, ergo, etc. Hinc S. Hieronymus relatus in can. *Moyse* 6, caus. 8, qu. 1, sic dicit: *Moyse amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit utique successores Principatus filios suos facere, et posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia tribu eligitur Iesu, id est Iosue, ut sciremus principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitae*. At nunc cernimus plurimos hanc rem beneficium facere, ut non quaerant eas in Ecclesia columnas erigere, quas plus cognoscant Ecclesiae prodesse, sed quas vel ipsi amant, vel quarum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogaverit, et ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent muneribus impetrarunt; et S. Augustinus epist. 29 ad Hieronym., ait: *Quis ferat, si quis divitem eligat ad sedem honoris, contempto paupere instructione et sanctiore?* et sic tenent D. Thomas 2-2, qu. 63, art. 2; Divus Antonin. part. 2, tit. 1, cap. 10, § 2, et alii communiter.

14 Obligatio sub gravi eligendi digniorem non solum procedit de Episcopis et S. R. E. Cardinalibus de quibus expresse loquitur Concil. Tridentinum cit. sess. 24, cap. 1, de Reformation., sed etiam procedit de omnibus aliis, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, uti sunt Abbates, Commendatarii, Archimandritae alique huiusmodi praelati nullius dioecesis, ac praelati regulares; sic cum communi Ioan. Cardenas in Crisi Theologica super proposit. 47 Innoc. XI, cap. 2, num. 11; Lugo disp. 35 de Iustit., n. 55; Diana p. 5, tr. 14, resol. 12; Reiffenstuel loc. cit., num. 240, et alii passim.

15 Obligatio sub gravi eligendi meliorem procedit etiam de promovendis ad Ecclesias parochiales, ut colligitur aperte ex Concil. Trid. sess. 24, cap. 18, de Reformat., ubi praecipit Episcopis, ut ex nominatis ab examinadoribus tamquam

dignis, eligant et exquirant digniores, ibi: *Episcopus eum eligat quem caeteris magis idoneum iudicaverit, atque illi, et non alteri collatio Ecclesiae ab eo fiat*; et infra ibi: *Tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem*, et habetur ex Constitutione S. Pii V incipien. *In conferendis*, et sic communis Doctorum, teste Passerin., cap. 30 de Electione, num. 1, et Cardenas loc. cit., cap. 4, num. 40, et Ioan. Maria Nogar. in Theologia radicali tract. 15, num. 10, cum aliis dicunt aliter sentientes incurere damnationem cit. proposit. 47 ab Innocentio XI proscriptae.

Electio digni, praetermisso digniore, est valida, quamvis ex dictis sit illicita; colligitur ex cap. *Cum Nobis*, § *His igitur*, 19, et cap. *Cum dilectus* 32 de Election., et tenet communis Doctorum cum Glossa magna circa fin. in c. *Nullus*, dist. 61; S. Thomas 2-2, qu. 63, art. 2 ad 3; Garcias de Benefic. part. 7, cap. 16, num. 2, et alii passim. Et ratio est, quia si Electio impugnari posset in foro externo seu iudiciali, ex solo motivo, quod non fuerit electus dignior, omnes propemodum Electiones possent impugnari, et sic aperiretur via infinitis litibus, quod esset maximum absurdum et incommodum. Immo Electio digni, praetermisso 17 digniore, potest aliquando esse nedum valida, sed etiam licita; possunt enim electores sine culpa eligere dignum, omisso digniore, in variis casibus. Et primo sic possunt, quando id exigit necessitas Ecclesiae, ut si conferenda sint duo beneficia, alterum parochiale, quod tenues redditus, et alterum simplex pinguius, et non concurrant nisi duo oppositores, tunc non est eligendus dignior in beneficium pinguius, sed in parochiale, licet sit tenue, quia bonum commune debet praeferri bono particulari, et Ecclesia parochialis exigit prudentiorem ac doctiorem, nullo habito respectu ad introitus. Sotus lib. 3 de Iustitia, qu. 6, art. 3, ad secundum argumentum; Bannes 2-2, dub. 3, conclus. 3; Serra 2-2, qu. 63, art. 2; Donat. loco citato, qu. 27, num. 2; Viva in proposit. 47 Innocentii XI, num. 17, et alii. Secundo potest eligi minus dignus omisso digniore, quando maior pars electorum vult excludere digniorem, et nisi eligatur dignus, vult eligere indignum; tunc enim licite potest eligi dignus, omisso digniore, cum sit hoc magis utile Ecclesiae, ex quo sic repellatur ab ipsa indignus, qui a maiori parte fuisset electus, nisi minor pars concurrisset ad Electionem minus digni. Donat. l. c., n. 8, loc. cit., n. 17, § *Loquitur secundo*, et alii. Tercio, potest eligi minus dignus, relicto digniore, quando maior pars electorum ita firmiter decrevit eligere minus dignum, ut moraliter sit certum quod talis evadat electus, tunc enim minor pars poterit licite se illi conformare pro conservando bono pacis, quia in tali casu est impossibile eligere digniorem stante malitia

caeterorum electorum, et aliunde Electio digni, relicto digniore, non est intrinsece mala, sicuti Electio indigni, quae ex dictis supra num. 11 nulla ratione potest fieri licita. Caietan. 2-2, quaest. 63, art. 2; Sotus loc. cit.; Bannes loc. cit., num. 14; Lezana part. 1, cap. 15, n. 14; Donat. loc. cit., num. 6. Quarto, potest eligi minus dignus omisso digniore, quando minus dignus est magis utilis, vel quia est magis potens ad tuenda iura Ecclesiae, vel quia est magis sedulus, vel quia est magis expertus, vel quia est magis acceptus populo, vel quia minus detinetur extraneis curis vel aliis de causis, quas varias enumerat Barbos. in Collect. ad sess. 24 de Reform., c. 18 a n. 129.

- 18 Et ratio supradictorum est, quia maior dignitas ad praelaturas et beneficia ecclesiastica non est praecise mensuranda ex maiori scientia vel maiori vitae probitate, sed etiam ex prudentia, solertia, dexteritate ad regendum, nobilitate et potentia familiae ad Ecclesiam defendendam ab inimicis Christi, eiusque iura tuenda, et ex variis aliis circumstantiis externis; adeo ut omnibus insimul consideratis, Ecclesiae sive praelaturae, cui praeficitur, caeteris utilior fore credatur. Hinc S. Thom. 2-2, qu. 63, art. 2 in resp. ad tertium, notanter sic inquit: *Sed quantum ad conscientiam eligentis, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune; quia si potest haberi aliquis magis idoneus erga aliquam dignitatem, et alius praeferatur, oportet quod hoc sit propter aliquam causam, quae quidem si pertineat ad negotium, quantum ad hoc, erit ille qui eligitur magis idoneus; si vero non pertinet ad negotium, id quod consideratur ut causa, erit manifeste acceptio personae.* Et ibidem quaest. 185, art. 3 in corpore, ait: *Et ideo ille, qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundum charitatem, sed meliorem, quo ad regimen Ecclesiae, qui scilicet possit Ecclesiam et instruere et defendere, et pacifice gubernare; et in quodlibet 6, art. 9, dicit: Aliquis potest dici melior dupliciter; uno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de caritate, alio modo dicitur aliquis melior quo ad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc; ut praelaturam suscipiat, quia forte potest religionem magis iuvare vel per consilium sapientiae, vel per auxilium potentiae, etc. Non ergo semper est eligendus melior simpliciter, sed quo ad aliquid.* Haec D. Thom.

- 19 Elector renuntians Electioni, si poeniteat et se retractet, re adhuc integra, debet admitti cum caeteris electoribus ad eligendum in Capitulum, argum. cap. *Lectae* 14 de Renunt., Glossa ibidem, et Donatus loco citato, qu. 18, 1.

Secus autem, re non amplius integra; cap. *In causis* 30 de Election., et Glossa ibid., verb. *Cum res non esset integra.* Remittentibus enim actiones suas, non est amplius regressus ad eas, ff. de Aedilit. edict. leg. *Quaeritur*, § *Si venditor*, et cap. *Quod semel* 21 de Regul. iuris in 6, ibi: *Quod semel placuit, amplius displicere non potest.* Res autem tunc dicitur 21 integra, quando non fuit execututa neque coepta; colligitur ex cap. fin., § *Officium autem*, de Offic. Iud. deleg. in 6, c. *Quicumque* 11 de Sententia excomm. eod. in 6, et ibi Glossa verb. *Re integra*, leg. *Et quia* 6 ff. de Iurisd. omni. iud. E contra tamen res desinit esse integra quando incipit aliquo modo exsequi, etiam per solam citationem, et in praesenti casu per solam renuntiationis spontaneae acceptionem a praelato per scripturam, vel coram testibus formiter receptam. Sanchez de Matrim. lib. 8, disp. 32, ubi ex multis ostendit rem non esse integram, ubi praelatus acceptaverit. Elector quamvis ante publicatum scrutinium 22 possit vocem suam variare, non potest tamen publicato scrutinio; et a fortiori si iam miserit schedulam suam in urnam in communi loco praeparatam in finem eligendi, cap. *Publicato*, § 58 de Elect., et Gloss. ib., verb. *Variare*, et Glossa in c. *Quia propter* 42 de Election., verb. *Publicent*. Et ratio est, quia si ponens schedulam in urnam posset illam reassumere, et votum mutare, daretur locus dolis, fraudibus, iurgiis et litibus innumeris, cum sic posset quilibet ex malitia Electionem impedire, communitatem inquietare, quod est contra dispositionem cap. *Cum inter universas* 18 de Electione.

Electores quamvis sine vera et iusta causa 23 nequeant interponere appellationem seu oppositionem, ne procedatur ad Electionem, possunt tamen ex iusta et vera causa, ut v. g. si electores sint inhabiles propter suspensionem, interdictum, excommunicationem, vel ob aliquod simile; cap. *Consideravimus* 10 de Election., et Glossa ib., verb. *Post appellationem*. Electores postquam aliquem unanimi consensu 24 elegerunt, non possunt deinde illi Electioni opponere, nisi ex causis de novo emergentibus, vel nisi eis improbitas morum electi de novo fiat manifesta, quae tempore Electionis erat illis totaliter secreta vel incognita, textu expresso in cap. *Nulli* 8 de Election. in 6, ibi: *Nulli licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, et Electio fuerit subsequuta, vel postquam praestiterit Electioni de ipso ab aliis celebratae consensum, illum super Electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnare, vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas, vel alicuius alterius latentis vitii vel defectus, quae verosimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur, et ibi Glossa verb. Latentis, et verb. Defectus.*

- 25 Talis oppositio fieri potest triplici modo: scilicet contra formam Electionis, contra electum seu eligendum, et contra electores, dummodo tamen fiat in scriptis cum iuramento et causa rationabili exprimenda in litteris oppositionem et appellationem continentibus, textu expresso in c. *Ut circa 4 de Elect. in 6, ibi: Edicto perpetuo providemus, ut si quando aliqui Electionibus, postulationibus vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra Electionis, postulationis seu provisionis formam; aut personas eligentium vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda sive facta, et propter hoc contigerit appellari; appellantes instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia et singula exprimant, quae in formam intendunt obviare, vel personas coram personis authenticis, aut personae, quae super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali praestito iuramento, quod credunt ea, quae sic exprimunt esse vera, et se posse probare, et ibid. Gloss. verb. Formam et verb. Eligentium.*

- 26 Electoribus est interdictus abusus illicitarum capitulationum, quas, occurrente vacatione Ecclesiarum seu Monasteriorum, interdum fieri contingit, et ad hoc datur hic Innoc. XII Constitutio, qua, ad tollendum abusum illicitarum capitulationum, quas, occurrente vacatione Ecclesiarum seu Monasteriorum, ab iis, ad quos Electio personarum illis praeficiendarum spectat, interdum fieri contingit, innovantur Constitutiones Nicolai III, Pii V et Gregorii XIII, in similibus editae, cum additione poenarum, ac prohibitione dictarum capitulationum sub eisdem poenis.

INNOCENTIUS PAPA XII

AD FUTURAM REI ETC.

Ecclesiae Catholicae per universum orbem diffusae regimini, meritis licet imparibus, Divina dispositione praesidentes, ea, quae a Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, sive ad illicitorum, ac praesertim Ecclesiasticae libertati adversantium iuramentorum abusum tollendum, sive ad quamcumque avaritiae labem a personis in sortem Domini vocatis, quas non quae sua sunt, sed quae Iesu Christi quaerere maxime convenit, excludendam prudenti salubrique consilio, ac illo, qui secundum scientiam est, zelo constituta et ordinata esse noscuntur, Apostolici muniminis nostri patrocinio libenter roboramus, novisque praesidiis, ut serventur exactius, constabilimus, ac alias desuper concessae nobis a Domino potestatis partes studiosa caritate interponimus, sicuti Ecclesiarum omnium, quam gerimus, sollicitudo postulat, Nosque omnibus maturae considerationis trutina perpensis, ad Omnipotentis Dei gloriam, rectam et felicem ecclesiasticarum rerum directionem, nec non animarum pre-

tioso Unigeniti Dei Filii D. N. I. C. sanguine redemptarum salutem expedire in Domino arbitramur.

§ 1. Dudum siquidem, postquam fel. rec. Nicolaus Papa III praedecessor noster, accepto in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cum earum Praelati ad Ecclesias ipsas primo accederent, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonici ageretur, nec Praelatos admitti, nec Canonicos aliter recipi in eisdem Ecclesiis, nisi iurassent statuta et consuetudines ipsarum Ecclesiarum scriptas et non scriptas inviolabiliter observare; inter laicos quoque multarum civitatum, castrorum et terrarum eum consuetudinis morbum in suis Potestatib., Rectorib. vel Officialib. assumendis irrepsisse, ut ipsi Potestates, Rectores et Officiales ad eiusmodi Potestarias, Rectorias et Officia nullatenus admitterentur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausula servaturos similiter iurassent. In statutis vero ac consuetudinibus supra dictis interdum aliqua reperiri illicita, sive impossibilia, vel ecclesiasticae libertati obviantia, ne sub tali generalitate iurandi sic iurantibus peccandi occasio praeberetur, animarum periculis obsistere cupiens, salubri sua ac generali Constitutione praeceperat a quibuscumque scientibus contineri in praedictis Constitutionibus et statutis illicita, impossibilia vel libertati ecclesiasticae obviantia, iuramenta huiusmodi nullo modo praestari: ac praeterea decreverat talia iuramenta ea intentione facienda vel facta, ut etiam illicita vel impossibilia seu ecclesiasticae libertati obviantia observarentur, cum etiam sub tali intentione praestari non possent absque Divinae Maiestatis offensa in huiusmodi illicitis, impossibilibus seu libertati ecclesiasticae obviantibus non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma praefata vel simili, aliquos ignorantes praedicta illicita, seu impossibilia, vel libertati ecclesiasticae obviantia iurare contigisset, ad observanda dumtaxat licita, possibilia, et libertati ecclesiasticae non obviantia iurantium intentionem referri debere; declarans insuper iuramenta sub huiusmodi generalitate, qualitercumque et sub quacumque verborum forma praestita vel praestanda, ad licita, possibilia ac ecclesiasticae libertati non obviantia dumtaxat extendi, ipsosque iurantes ad alia per praestationem iuramenti huiusmodi non teneri.

§ 2. Rec. mem. Gregorius XIII etiam praedecessor noster, per quasdam suas desuper sub plumbo expeditas literas, quarum initium *Inter Apostolicas* etc., praedictam Nicolai Praedecessoris Constitutionem, itidemque alias omnes canonicas sanctiones de abusu et reprobatione iuramentorum huiusmodi promulgatas innovavit voluitque eas ubique ab omnibus, etiam quoad praeterita, inviolabiliter observari. Praeterea praecepit et interdixit Prae-

latis, Canonicis et aliis supradictis, nec non Ecclesiarum Capitulis et Monasteriorum caeterisque Conventibus, civitatum quoque castrorum et terrarum communitatibus et personis quacumque dignitate praeditis, ne ulla omnino iuramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati ecclesiasticae aut decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones aut alios actus ubicumque ac quocumque tempore, etiam praetextu cuiusvis consuetudinis quancumque tempore observatae, quae potius corruptela esset censenda, sive in genere sive in specie praestare, reddere vel exigere, neve super praestitis, redditus vel exactis eo usque quempiam in iudicio vel extra illud inquietare auderent quoquomodo, vel turbare.

§ 3. Ac illos, qui iuramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel ecclesiasticae libertati aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contendissent, Episcopos quidem et alios quoscumque pontificali dignitate praeditos a Divinis suspendit; Capitula vero, Conventus eorumque Ecclesias et loca omnia Interdicto ecclesiastico supposuit, ac singulares personas excommunicationis sententia innodavit, inhabilesque fecit ad obtenta et alia obtinenda eo ipso, sibi, et Romano Pontifici pro tempore existenti relaxationem suspensionis et interdicti, necnon absolutionem ab excommunicationis sententia huiusmodi perpetuo reservavit. Decernens eos, qui talia iuramenta scienter praestitissent, usu et commodo rei ac gratiae, cuius causa iurassent, eo ipso privatos esse, alios vero ignorantes ad praestitorum iuramentorum huiusmodi observationem minime teneri, et alias, prout in praefatis Gregorii Praedecessoris litteris, quarum tenorem praesentibus pro plene et sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur.

§ 4. Porro antequam litterae huiusmodi emanassent, similis mem. Pius Papa V, etiam Praedecessor noster, eiusmodi Concil. Trident. Decretis, quibus, ne quidquam, quod in usus pios non convertatur in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione sive admissione ad possessionem alicuius Cathedralis Ecclesiae vel beneficii, Canonicatum aut praebendam, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas quoquomodo persolvi possit, strictissime prohibetur, inhaerens, suam hac in re Constitutionem ediderat tenoris, qui sequitur, videlicet: « Pius Episcopus Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Durum nimis et incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum Ministri in iis, quae ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quocirca cum hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiae pravitatem,

editas antehac sanctiones minime satis esse intelligimus, novae Constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum Cathedralium et Collegiatarum Constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione sive admissione ad possessionem alicuius Cathedralis Ecclesiae, vel Beneficii, Canonicatum aut Praebendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas certae conditiones seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones compensationesve illicitae, aut etiam quae in aliquibus Ecclesiis dicuntur, turnorum lucra, interponerentur, licet Sancta Synodus haec detestata, mandaverit Episcopis, ut quaecumque huiusmodi, quae in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui simoniaca labis aut sordidae avaritiae suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus sive consuetudinibus super praedictis cognoscerent, et illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas ut pravas et scandalosas reicerent; eos vero, qui adversus praedicta quavis ratione commisissent, poenis contra Simoniacos editis teneri decreverit. Multorum tamen indomita cupiditate tam praedicta, quam alia ad beneficium et commodum ipsorum ministrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare Nos pro divini cultus exercitio, simulque evocatorum ad illum auxilio plenius evidentiusque consulendum fore rati, revocamus et abolemus omnia et quaecumque privilegia, consuetudines et statuta quarumcumque Ecclesiarum Cathedralium et Metropolitanarum ac maiorum, nec non Collegiatarum, etiam iuramento, Confirmatione Apostolica aut alio quovis praesidio munita, ac etiam supra hominum memoria, et longissimo et quancumque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum vel Praelatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam maioribus, maximis et urgentissimis causis concessa et approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa et moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum dignitatibus, canonicatibus, praebendis, portionibus, beneficiis et officiis, fructus ac etiam quotidianae distributiones ex eis primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviori tempore proventuri, mensae Episcopali seu capitulari, aliove loco integre vel partim remaneant seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios Canonicos et personas Ecclesiae seu Capituli dividantur. Quandoque nullus etiam Apostolica auctoritate provisos in Canonicum recipi, aut ad dignitatem seu portionem, beneficium vel officium admitti, vel alias in eius possessionem induci

possit, nisi prius de observandis huiusmodi privilegiis, consuetudinibus et statutis iuramentum praestiterit, et obtentae illorum derogationis, ac fructuum et distributionum perceptioni renuntiaverit, seu Capitulo et personis praedictis cesserit, seu (ut appellant) Dulciaria, aut quid aliud praestiterit; quorum omnium tenores, causas et effectus habemus praesentibus pro expressis, quibuscumque illa concepta sint formulis, nec non irritantibus et aliis Decretis roborata, volentes ea omnia vires et effectum de caetero non habere. Praecipimus igitur et interdiciamus omnibus Episcopis, Capitulis, Collegiis et personis, ad quos id pertinet, ne posthac fructus aut distributiones huiusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem vel renuntiationem, aut dulciaria, vel alia quomodocumque petant vel exigant, aut quemquam sive ordinaria sive Apostolica auctoritate provisum, ad praestandum huiusmodi iuramentum inducant, aut illi praedicta non facienti possessionem impediant vel remorentur. Quicumque contrafecerit, si Ecclesiarum antistites, tamdiu a pontificalis officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione praevia illis per Sedem Apostolicam suspensio relaxetur. Capitula vero et Collegia quaecumque ecclesiastico subiaceant interdicto, ac singulares personae in excommunicationis sententiam incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constitutae ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, decernentes huiusmodi praestita iuramenta non tenere, nec quemquam illis obligari, quinimo iurantes in huiusmodi censuram incidere, nec non irritum et inane quidquid secus super his per quoscumque scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus statuimus, ut ubicumque huiusmodi fructus et distributiones fabricae vel sacristiae aut alterius pii loci usibus ultra semestrem tempus reperiuntur concessi, horum dumtaxat dimidia pars ipsi sacristiae vel fabricae aut pio loco deinceps tribuatur, alteram vero beneficiati praedicti integre percipiant. Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis caeterisque contrariis quibuscumque; aut si aliquibus communiter vel divisim ab Apostolica Sede sit indultum, quod interdicti, suspendi aut excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, decreto praedictae Synodi, ac etiam Constitutione fel. rec. Ioannis Papae XXII quae incipit *Suscepti*, et aliis iuribus hac de re disponentibus, nihilominus alias in suo robore duraturis. Caeterum per praedicta non intendimus illis praeiudicare Capitulis, Collegiis, Mensis aut personis fructus et distributiones inter vacationem beneficiorum et eorum collationem, sive possessionis apprehensionem provenientes ex statuto, consuetu-

dine vel privilegio huiusmodi percipientibus vel retinentibus; quominus ipsi illos interim, ut antea, exigere valeant et habere. Postremo volumus ut praesentium exempla, etiam impressa, Notarii publici manu, et Praelati ecclesiastici eiusve Curiae sigillo obsignata, eandem illam prorsus fidem ubique locorum in iudicio et extra illud faciant, quam facerent ipsaemet praesentes si essent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae revocationis, abolitionis, praecepti, interdicti, decreti, statuti, intentionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo quingentesimo septuagesimo, pridie Kal. Iun. Pontificatus Nostri anno quinto.

§ 5. Cum autem, sicut non sine gravi animi nostri dolore, ex quamplurium ac praesertim nonnullorum Venerab. Fratrum Archiepiscoporum ad Apostolatam nostrum delatis querelis accepimus, adeo decreverit tam salutarium legum transgressorum impudentia, ut non desint, qui sive avaritiae, quae est idolorum servitus, improbo affectu, sive ambitioso ecclesiasticorum graduum cupiditatis consilio ducti, hominibus trepide paciscentibus fidem habentes, et tamen Deo veraciter promittenti minime credentes, sacras ipsas electiones, quas Sanctissimi Ecclesiae Canones omni prava pactione submoti peragi tam districte praecipiant, illicitis, iniustis ac per tot Apostolicas sanctiones reprobatis conventionibus per electos, quicumque illi sint, observandis, quibus canonica praesulum iurisdictio ut plurimum circumscribitur, vacantium Ecclesiarum iura laeduntur, ac ipsius etiam Apost. Sedis auctoritas interdum violatur temere inquinare satagant, atque in abominationem desolationis in Sanctuarium invehere, sacrasque Ecclesiae dignitates, ad quas olim nonnisi ex persecutionis tolerantia ascende-batur, in turpem quaestum ac tenebrarum negotiationem commutare minime vereantur, non sine gravissima ecclesiasticae disciplinae perturbatione, fidelium scandalo, ac salutis animarum detrimento.

§ 6. Hinc est, quod Nos, qui libertatis iurisdictionis aliorumque iurium ecclesiasticorum assertores in terris a Domino constituti sumus, omniumque Christi fidelium curam superna dispositione gerimus, abusus quoscumque circa praemissa introductos e medio tollere, illisque in futurum omnem ansam praecidere, nec non animarum periculis, quantum nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, habita super iisdem praemissis cum particulari Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium eiusdem Concilii Tridentini interpre-

tum, qui rem mature discusserunt, diligenti deliberatione, de illorum consilio pariter et assensu, ac etiam motu proprio, et ex certa scientia ac matura deliberatione Nostris deque Apostolicae potestatis plenitudine, omnia et singula praemissa a praefatis Nicolao, Pio et Gregorio Praedecessoribus constituta, ordinata, interdicta, decreta et respective declarata, ut praefertur, expeditasque desuper illorum Constitutiones seu litteras supradictas tenore praesentium perpetuo approbamus, confirmamus et innovamus, illisque perpetuae atque irrefragabilis Apostolicae firmitatis robur, patrocinium et praesidium adiicimus.

§ 7. Praeterea, ut eadem praemissa firmius atque inviolabilius de caetero observentur, ultra omnes et singulas poenas in iisdem Constitutionibus seu litteris impositas privationis Dignitatum, Canoniciatum et praebendarum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum, et quoad Regulares, etiam vocis activae et passivae, ac graduum, munerum et officiorum quorumcumque per eos respective obtentorum, perpetuaeque inhabilitatis, ad illa et alia similia vel dissimilia, quaecumque in posterum quomodolibet obtinenda, poenas per contrafacientes ipso facto, absque alia declaratione, incurrendas adiungimus.

§ 8. Porro ad penitus extirpandum atque evellendum abusum capitulationum, pactionum, conventionum, concordatorum seu statutorum quorumcumque, quae perperam, ac adversus Sacrorum Canonum et Constitutionum Apostolicarum dispositionem, occurrente Ecclesiarum quarumlibet praesertim Cathedralium et Metropolitanarum, seu Monasteriorum quorumvis vacatione, ab iis, ad quos Electio personarum idonearum ipsis Ecclesiis seu Monasteriis ad Electionem huiusmodi respective praeficiendarum iuxta privilegia et indulta Apostolica eis desuper concessa, aut alias legitime spectat, sive ante sive post Electionem praedictam interdum iniri, condi aut fieri consueverunt, motu, scientia, deliberatione et potestatis plenitudine paribus, earumdem tenore praesentium omnibus et singulis, ad quos spectat, et pro tempore quomodocumque spectabit, cuiuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, praecminentiae vel dignitatis fuerint, sub eisdem omnino poenis superius expressis, quarum absolutionem seu relaxationem Nobis ac Romano Pontifici pro tempore existenti dumtaxat specialiter reservamus, districte prohibemus et interdiciamus, ne capitulationes, pactiones, conventiones, concordata seu statuta huiusmodi ante ipsam quidem Electionem seu etiam postulationem de caetero inire, concedere aut facere audeant quovis modo, seu praesumant.

§ 9. Illaque proinde, quatenus de facto contra praesentis nostrae prohibitionis formam

inita, condita seu facta fuerint, nulla, inania, invalida, irrita, viribusque et effectu penitus et omnino vacua, ac nullius roboris et momenti esse et perpetuo fore, neminemque ad illorum seu cuiuslibet eorum, etiamsi iuramento vallata sint, observantiam teneri aut obligatum existere, vel fore decernimus et declaramus.

§ 10. Quae vero, Electione seu postulatione huiusmodi secuta, quomodolibet iniri, condi seu fieri contigerit, ad Nos seu eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem quamprimum deferri, atque ita nostro et Sedis Apostolicae iudicio subiici praecipimus, suspensa interim eorum omnium et singulorum executione, donec et quousque ab eadem Sede, sine cuius auctoritate nihil omnino in similibus pacisci fas est, Apostolicae confirmationis robur in totum vel in partem receperint.

§ 11. Caeterum per praesentes non intendimus ea, quae antehac contra supradictarum Nicolai, Pii et Gregorii Praedecessorum, seu forsitan aliarum Apostolicarum Constitutionum seu litterarum formam quomodolibet gesta fuerunt, ullatenus approbare, nec poenas ea de causa per transgressores incursas remittere vel condonare.

§ 12. Decernentes pariter easdem praesentes litteras, etc.

§ 13. Non obstantibus praemissis, ac quatenus opus sit, etc.

§ 14. Aut si praefatis vel aliis quibuslibet communiter, etc.

§ 15. Ut eadem praesentes litterae ad omnium notitiam facilius deveniant, volumus illas, etc.

§ 16. Utque ipsarum praesentium litterarum transumptis, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 22 Sept. 1695, Pontificatus anno V.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Disposuit Gregorius X in cap. *Ut circa* de 27 Elect. in 6, ut appellantes ab Electione iurent se credere vera esse quae opponunt, ut innuit Auctor num. 2. Verum sciendum est, quod ex Doctorum sententia tunc appellantes ab Electione tenentur iuxta hanc sanctionem iurare vera se credere, quae opponunt, quum appellant ab Electione *certae alicuius personae*, non item quando ab Electione in genere appellant. Ita Decretalem hanc interpretatur Glossa ibidem, verb. *Faciendo*, et rursus in c. *Qui contra*, verb. *Certam*, eodem tit. de Elect. in 6; Pirhing in Decretal. lib. 1, tit. 6, num. 284; Passerin. de Elect. cap. 33, num. 55; Leuren. For. Benefic. part. 2, sect. 2, cap. 3, § 5, qu. 508, num. 2, alique. Quinimmo in ipsa 29 appellatione ab Electione *certae personae* debent appellantes iurare vera esse quae oppo-

nunt, si crimina vel defectus contra electum vel Electionem opponant, idque prudenti consilio, ne crimine temere opponantur, non item si nihil tale opponant, quum cesset praefatum inconveniens; Lupus in dict. cap. *Ut circa*, num. 3, de Elect. in 6; Vanaxel. in Decretal. lib. 1, tit. 6, num. 18; egregie Passerin. de Election. cap. 32, num. 69; Leuren. For. Benefic. part. 2, sect. 2, cap. 3, § 5, qu. 509, num. 2; Rot. in novis. decis. 36, per totum de Appellat.

- 30 Quod eo vel maxime procedit, si appellantes causae innituntur, quae principaliter ius proprium respiciat, adeoque nonnisi indirecte impugnent ius electi, Barbos. in cap. *Ut circa*, num. 3, de Elect. in 6; Vanaxel. in Decretal. lib. 1, tit. 6, num. 18; Passerin. de Election. cap. 32, num. 68; Rot. in novis. dict. dec. 36, num. 2.
- 31 Poena vero appellantis ab Electione, qui iurare omisit ad formam dict. c. *Ut circa*, non est quod appellatio nullius sit momenti, sed quod appellans non audiatur in non expressis in libello appellationis; Lupus in d. c. *Ut circa*, n. 4, de Elect. in 6; ubique Geminian. n. 4; Franc. n. 2; Passerin. de Elect., c. 33, n. 69; Leuren. For. Benefic. p. 2, sect. 2, c. 3, § 5, qu. 509, n. 2.
- 32 Hic autem non est omittendum, quod agitata novissime fuit in Rota quaestio haec de

appellatione ab Electione, non praestito ab appellantibus iuramento, quod vera credebant, quae opponebant. Licetque ad sustinendam dictam appellationem deducta fuissent quae hactenus ex Doctorum sententia fuerunt allata, nihilo tamen minus placuit supremo illi tribunali nullo in numero habere ipsam appellationem, ut patet ex decisionibus in Colonien. *Decanatus* 4 Iul. 1755, § 9, et 14 Maii 1756, § 8, cor. bon. mem. Borull.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Animadvertite, an. 1727, in Congregatione 33 rebus consistorialibus praeposita duo fuisse proposita dubia. 1. An haec Innocentii XII constitutio ea etiam afficeret Capitula seu Collegia, quae ex viris mulieribusque composita, et unius Abbatissae seu Praepositae regimini subiecta sunt? 2. An huic Constitutioni, quatenus pacta 34 Electionem praecedentia interdicit et irritat, obnoxiae essent quaecumque pactiones sive conventiones, honestae licet et iustae? Utrique dubio Congregatio respondit affirmative; Benedictus XIII 16 Augusti litteras Apostolicas expediri iussit, quibus Congregationis responsa confirmabantur. Id tamen sub eo Pontifice praestitum non fuit; sed quod tunc fuit praetermissum, implevit Benedictus XIV, 15 Iul. 1774. Vide eundem Benedictum XIV de Synod. Dioec. lib. 13, cap. 13, n. 23.

ARTICULUS IV. *Electio, quomodo, quando et ubi fieri possit et debeat ut sit canonica, praesertim inter regulares.*

SUMMARYUM. 1. Pro electione Canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de iure aut legitima consuetudine habent ius in ea suffragandi, et sunt in pacifica possessione eligendi. - 2. Alias etiamsi unus solus contemnatur, seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, et electionem irritare. - 3. Si vero Vocalis contemptus velit pro bono pacis, vel alio fine ratam habere electionem, et non contradicere, electio valide subsistit. - 4. Sic etiam electio valide subsistit, si Vocalis contemptus sciens electionem factam, et potens contradicere, nihil opponit. - 5. Vocalibus vocatis, et in unum conventis sunt ante electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutuntur qualitates et merita eligendorum. - 6. Ante Electionem tenentur Vocales Regulares praestare iuramentum de eligendo meliorem, seu digniorem. - 7. Tale iuramentum secundum multos est de conditionibus essentialibus electionis, et eius omissio reddit electionem nullam ipso facto. Et quoad hoc crescit argumentum pro electionibus, quae fiunt in Ordine Fratrum Minorum de Observantia, ad n. 9. - 10. Adhuc tamen defenditur praecisam omissionem Iuramenti non obesse validitati Electionis. - 11. Et ad hoc adducitur Decretum Sacrae Congregationis Regularium. - 12. Ante electionem canenda est Missa, et facienda est invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus. - 13. Talis Missa de Spiritu Sancto non est de essentia et validitate electionis, nisi existat specialis Constitutio cum clausula irritante actum contrarium. - 14. Electio debet celebrari omnibus electoribus in unum collegialiter, seu capitulariter congregatis, et non singulariter tantum. - 15. Capitulares debito et consueto modo vocati, si

electioni interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis. - 16. Pro Ordine Fr. Minorum habetur expressum Decretum, quod si aliquis Diffinitor praesens nolit convenire in Diffinitorio sub aliquo praetextu, non debeat fieri subrogatio, sicut fit pro Diffinitore legitime impedito. - 17. Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciae Reformatae Papiae. - 18. Si coepto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, et redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ad electionem, dummodo adhuc maior pars Capitularium remaneat in Capitulo. - 19. Et talis electio tenet, quamvis electores redeuntes protestationem et appellationem interponant. - 20. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, sed votare nolunt. - 21. Immo hoc etiam procedit, quando una cum aliquibus Vocalibus, vel nollet votare ipsemet Praeses, aut nollet ad electionem indictam procedere. - 22. Nec obstat validitati talis electionis defectus Praesidis. - 23. Quinimmo etiamsi omnes electores de Capitulo exeant, si instet terminus ad electionem faciendam a iure praefixus, et unus solus remaneat, hic satis erit, et servatis caeteris servandis valide poterit eligere. - 24. Similiter si uno excepto, omnes alii de Capitulo moriantur, vel delinquant, ita ut remaneant privati iure eligendi, vel suis abrenuntiant votis, iste unus qui non obiit, nec deliquit, nec suo renuntiavit voto, poterit absque dubio extraneum eligere non vero seipsum. - 25. Et a fortiori poterit procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium, si maior pars delinquat, ita ut privata remaneat iure eligendi, vel temere, et sine iusta causa recedat. - 26. Si aliquis Vocalium schedulam vacuum miserit in communem votorum Urnam, adhuc electio erit valida. - 27. Sic si in aperitione scrutinii reperiuntur plures schedulae quam sint vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis remaneat maior pars. - 28. Electio Superiorum Regularium debet fieri omnino per vota se-

creta. - 29. Et ita debet fieri per vota secreta, ut non possit fieri per viam compromissi, aut inspirationis. - 30. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui dicunt Conc. Trid. habere locum solum in electionibus Regularium per scrutinium, non autem in iis, quae fiunt per compromissum, aut per quasi inspirationem. - 31. Electio non desinit esse secreta propter puram et simplicem ostensionem schedulae secreto factam alicui ab aliquo ex Electoribus ad effectum, ut videat, quem ipse eligat, dummodo huiusmodi ostensio non sit vera, et realis, nec rationabiliter praesumpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit. - 32. Sic non desinit esse secreta electio, si quis Electorum, sive per malitiam, sive per errorem ostenderit alteri votum suum inscio et non consentiente Capitulo, dummodo tamen non causet effectum, de quo num. antecedenti. - 33. Desineret tamen esse secreta, et sic non subsisteret electio, etiamsi unus solus votum suum publicaret permittente Capitulo. - 34. Sic desineret esse secreta, et nulla esset electio, si eligentes uterentur schedula aliquo patenti signo signata, ut innotescat scrutinibus, vel uni ex illis, quod tales eligentes elegerunt illum nominatum in schedula; ac proinde sic electus factus de hoc certus tenetur resignare Praelaturam, vel petere a Sanctissimo confirmationem cum dispensatione. - 35. Item desineret esse secreta, et nulla esset electio, si Praeses, vel alter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Vocalibus traderet schedulas, in quibus notetur nomen illius qui eligitur. - 36. Sic a fortiori desineret esse secreta, et nulla esset electio, si aliquis Pater praedominans traderet alicui Vocali schedulam cum nomine eligendi, ostendendam omnibus aliis Vocalibus a suo praedominio dependentibus, ut ex ipsa copiam faciant, et sic scriptum in Urnam electionis exponant. - 37. Ad electionem Regularium debent vocari omnes, etiam infirmi, qui decumbunt in Conventu electionis, et si nequeant electioni interesse, debent duo disquisitores ad eos ire, et ab illis schedulas in vas ad id praeparatum accipere; et si infirmi nequeant scribere, debent schedulas pro ipsis scribere duo disquisitores, et patenter ponere in vase reliquarum schedularum. - 38. Et ad talem electionem vocandi sunt etiam Religiosi sacris non initiati in illis Religionibus, quarum Constitutiones ipsis expresse concedunt, ut habeant votum in Capitulis; non sic autem in aliis Religionibus. - 39. Regulares tenentur sub mortali eligere digniorem. - 40. Hinc gravissime peccarent, et ad damna tenerentur, et indignus electus teneretur renuntiare, si ne dum non eligerent digniorem, sed potius eligerent indignum, id est quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiae, et Statuta Ordinis inhabilem declarant. - 41. Quid disponant quoad hoc pro Minoribus de Observantia Statuta Ordinis, et Constitutiones Pontificiae, ad n. 43. - 44. Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam concurrat saltem maior pars Capituli. - 45. Ubi vota essent paria, Praeses Capituli nequit dare votum decisivum; loquendo de electionibus a toto Capitulo faciendis. - 46. Loquendo tamen de electionibus, quae fiunt a solo Definitorio, Praeses in paritate votorum, votum decisivum habet. - 47. Sic etiam deficiente Praeside in electionibus, et negotiis in Definitorio peragendis, tale votum decisivum habent ministri Provinciales, dummodo ipso non utantur, nisi per tres vices vota fuerint aequalia. - 48. Commissarii Provinciales qui tempore Capituli Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a definitoriis Provincialibus per ballotationes. - 49. Sic etiam per ballotationes, et vota secreta debent fieri omnes et singulae electiones quae fiunt in Definitoriis, tam Proministrorum Provincialium, et Custodum, quam Guardianorum. - 50. Electiones quae fiunt in Capitulis tum Generalibus tum Provincialibus, debent fieri non per secretas ballotationes, sed per secretam schedulam suffragia, ita obsignata, etc. - 51. Electio ut sit canonica debet esse omnino libera, ita ut aliter facta sit ipso iure nulla. - 52. Unde nulla est electio sine auctoritate Apostolica limitata, et restricta

ad aliquos caeteris exclusis, et maxime si fiat per abusum saecularis Potestatis. - 53. Non est tamen contra libertatem electionis, quod Electores coarcentur ad eligendum aliquod genus personarum v. gr. Magistrorum, Lectorum, etc. vel talis Nationis, et huiusmodi. - 54. Libertatem electionis tollit, et ipsam irritat subornatio, quae fit importunis precibus, comminationibus, vituperationibus etc. - 55. Hinc in Ordine Minorum de Observantia subornatores pro se, vel pro alio incurrunt ipso facto excommunicationem Papae reservatam, et privationem vocis activae, et passivae. - 56. Quae tamen excommunicatio modo potest absolvi a Ministro, et Commissario Generalibus, ubi agitur de electione Superiorum. - 57. Dispositio Generalis pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se vel pro aliis dignitates procurantibus, ad n. 58. - 59. Electio evadit Simoniacae, et consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Praelatura, seu Dignitate v. g. Prioratus, Guardianatus, Definitorius, Provincialatus, et Generalatus datur aliquod temporale munus, vel a manu, vel a lingua, vel ab obsequio. - 60. Et talis electio de Iure Ecclesiastico est nulla etiam ante iudicis sententiam. - 61. Talis electio est nulla, etiamsi Simonia sit occulta. - 62. Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret Simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem, nisi in huius praeiudicium fraudulentem fiat ab aliquo inimico. - 63. Hinc simoniace electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renuntiare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Definitorium, Provincialatum, Generalatum, nec absolvi potest priusquam renuntiet; et hoc etiamsi simonia sit occulta, sive commissae sit ab eodem, qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis ipso quoque nesciente. - 64. Assignantur variae electiones simoniacae, et nullae propter illicitas pactiones Electorum. - 65. Electio celebrari debet in loco publico, et solito, ut in Ecclesia, Sacristia, Choro vel Capitulo, seu Refectorio, et huiusmodi. - 66. In casu autem necessitatis celebrari potest extra Ecclesiam, seu Monasterium, et extra locum solitum. - 67. Immo in casu necessitatis potest electio celebrari etiam in loco interdicto. - 68. Extra tamen casum necessitatis male facerent Electores eligendo in loco interdicto. - 69. Electio vero adhuc esset valida. - 70. Sic etiam valida esset electio, quamvis non esset facta in loco consueto, dummodo reliqua omnia fuerint servata. - 71. Electio de iure communi est facienda, quando Ecclesia est viduata, et vacat legitimo suo Pastore. - 72. Vacatio autem, et Viduatio potest fieri multipliciter, nempe per mortem, renuntiationem, translationem, et proprii Praelati remotionem. - 73. Viduata seu vacante Ecclesia, debet ab Electoribus cessante legitimo impedimento fieri electio infra tres menses; alioquin devolvitur ad proximum Superiorem. - 74. Et si ipse proximus Superior infra idem tempus non elegerit, devolvitur ad alium Superiorem, et sic successive usque ad Papam. - 75. Dicti tres menses non sunt computandi a die vacationis, sed a die habitae scientiae talis vacationis. - 76. Regulares non tenentur stare huic tempori a iure communi praefixo, sed debent servare tempus, et modum a suis specialibus Constitutionibus statutum. - 77. Si electio non fuerit celebrata statuta et praescripta die in Ordine Minorum, si electio sit Provincialis devolvitur ad Generalem, si Generalis devolvitur ad Papam. - 78. Electio celebrata post elapsum tempus a iure communi vel speciali praefixum, est nulla. - 79. Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. - 80. Ob gravem autem et urgentem causam potest electio licite et valide celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad munus tria luminaria ad evitandos dolos et errores, qui in dandis suffragiis, et conscribendis schedulis possent oriri. - 81. Assignantur causae sufficientes pro celebranda electione de nocte. - 82. Per noctem intelligitur illud tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quo iam albescit. - 83. Electio potest celebrari etiam de Festo. -

84. Electio est nulla, si ante celebrationem Capituli, vel Congregationis non exhibeantur attestaciones de adimplemento oneris Missarum. - 85. Adducuntur ad hoc resolutiones Sacrae Congregationis in facti continencia. - 86. Vicarius Provincialis electus a solo Definitorio post mortem Provincialis potest ex iusta causa obtinere titulum Ministri Provincialis, ut pluries concessit Sacra Congregatio, usque ad n. 87. - 88. Uno casu excepto. - 89. Electio facta a Regularibus, et de Regularibus nec dum in eadem Religione professis, est nulla. - 90. Ut quis possit eligere, sufficit tacita Professio; ut vero possit eligi, necessario requiritur Professio expressa. Et hoc procedit etiam in Monialibus. - 91. Eligendus debet esse Professus in eadem Religione in qua eligitur. - 92. Sententiae privationis vocis activae, et passivae debent a Superioribus Regularibus pronuntiari per mensem ante Capitulum, aliter non tenet. - 93. Nec potest Praeses Capituli Religiosos voce activa et passiva privare ipsis non citatis, nec eisdem data actorum copia, ut se possint via iuris defendere, quamvis a Superiore Generali haberet in mandatis, ut procederet sine strepitu et figura Iudicii et quod posset Religiosos voce activa et passiva privare. - 94. Si tamen citato Capitulo, et Vocalibus iam congregatis emergeret casus propter quem Vocalis aliquis sit voce activa vel passiva privandus, tunc ipso summarie au-

dito, an aliquam excusationem adducere possit, aut velit, posset sententia pronuntiari, vel declarari incurrisse talem privationem. - 95. Electio canonice celebrata est confirmanda ab immediato et proximo Superiore. - 96. Si electus ante confirmationem se immisceat administrationi, est ipso facto privatus iure acquisito per electionem. - 97. Excipiuntur autem electiones Generalium Ordinum, qui ex variis privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis eo ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica confirmati. - 98. In Ordine Minorum, Generalis statim ac canonice est electus, potest plenam et liberam administrationem exercere ex concessione Clementis IV. - 99. Abbatissae quamvis debeant ab Episcopo, vel suo respective Superiore confirmari, adhuc possunt ante confirmationem administrare. - 100. Quoad electionem Abbatissarum afferuntur observanda Decreta novissime edita a Sacra Congregatione Concilii. - 101-103. Quoad aliqua, circa electionem in Ordine Fratrum Minorum de Observantia, attendenda est novissima Constitutio Clementis XII. - 104-109. De coarctando termino Electioni praefixo. - 110-112. Quid si in electione, in qua plures sunt electi, suffragia excedunt eligentium numerum. - 113. Alia quoad Electionem Abbatissarum. - 114-118. In materia Electionis incertum ius. - 119. Exemplum de quo actum fuit in S. Rota.

- 1 ¹ Pro Electione canonica facienda, sunt in primis vocandi omnes, qui de iure aut legitima consuetudine habent ius in ea suffragandi, et sunt in pacifica possessione eligendi; c. *Cum inter universas* 18, c. *Coram dilecto* 35, et c. *Quia propter* 42 de Elect., et ibi Glossa
- 2 communiter recepta in verb. *Qui debent*. Alias etiamsi unus solus contemnatur seu non vocetur, potest ipse agere de contemptu, et Electionem irritare; quamvis enim non sit de substantia Electionis, ut vocentur absentes, ut defendunt Glossa in c. *Nulli* 8 de Elect. in 6; Tabiena verb. *Electio*, n. 19; Donatus loc. cit., qu. 18, n. 9; Fagnanus in cit. cap. *Quia propter* 42 de Elect., n. 38; Peyrin. de Subdit. quaest. 1, c. 31, not. 1; Reiffenstuel loc. cit., n. 115, et alii; est tamen per ipsos citatos et alios, de Iustitia; adeoque licet Electio non sit ipso iure irrita, ad ipsius tamen contempti instantiam erit irritanda iuxta c. *Quod sicut* 28 de Elect., quia plus obsistit Electioni contemptus unius, quam contradictio multorum, ut habetur in cap. *Venerabilem* 24, et cap. *Bonae memoriae* 36 de Elect. Si vero vocalis contemptus velit pro bono pacis vel alio fine rati habere Electionem et non contradicere, Electio valide subsistit; c. *Quod sicut* 28 de Elect.,
- 3 § 1 in fine. Sic etiam Electio valide subsistit, si vocalis contemptus, sciens Electionem factam, et potens contradicere nihil opponit, quia in tali casu censetur tacite rati habere Electionem, et iuri suo renunciare, adeo ut non sit postea amplius audiendus, ut docent Sperell. dec. 101, n. 43; Passerin. de Elect. c. 11, n. 119, et alii passim.
- 5 Vocalibus vocatis et in unum conventis, sunt

ante electionem habendi tractatus consultorii, in quibus discutiuntur qualitates, habilitates et merita eligendorum; c. *Cum terra* 13 de Elect., ibi: *Personam nominent, quod si in persona fuerit peccatum, etc.*, c. *Inter Canonicos* 21, eod. tit., ibi: *In Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi*; cap. *In causis* 30, eod. tit., ibi: *Cum Capitulum Ecclesiae ad tractandum de electione Episcopi convenisset*; c. *Cum in veteri lege* 52, eod. tit., ubi irritatur electio ob defectum debiti tractatus, ubi Glossa verb. *In tractatu*, ait: *Hinc patet, quod tractatus debet haberi ante electionem et collationem ad invicem, alias quomodo eligerent, nisi primo de aliquo eligendo tractarent?* et cap. *In Genesi* 55, eod. tit., ubi electio declaratur irrita, ex quo tractatus debitus non fuit habitus, ibi: *Non tractatum, neque discussum*. Ex quibus textibus Donatus loc. cit., qu. 11, n. 2; Matthaeucci loc. cit., c. 18, n. 43, et alii deducunt electionem esse nullam vel saltem annullandam, si ante eam non habeantur tractatus consultorii, per quos possint vocales dignoscere quinam sit dignior, ad cuius electionem sub mortali tenentur, ut fuit dictum sub n. 13 art. antec.

Ante electionem tenentur vocales Regul. ⁶ praestare iuramentum de eligendo meliorem, seu digniorem secundum veritatem cuiusque conscientiae; habetur expresse in Decretis Clementis VII editis pro reformatione Regularium tam Monachorum, quam Mendicantium cuiuscumque Ordinis et Instituti, § 53, ibi: *Iurentque Electores secundum veritatem cuiusque conscientiae probiores, ac magis idoneos se electuros*. Quae decreta fuerunt innovata, corro-

¹ Illud ipsum quod notat Rom. Theologus in Nota Artic. III subiecta, iam ego tradideram in verb. *Absens*

quoad Electionem, num. 8 et 9, Vide ibi. (NOT. ROM. THEOL.)

borata et revalidata ab Urbano VIII, in decreto de Apostatis et Electis, cum decreto irritante, et cum amplissimis derogatoriis, ut patet in § 12 in fin. et 13, ibi: *Nihilominus sit irritum et inane quidquid secus a quoquam actum exstiterit*, et § 14, ibi: *Non obstantibus Constitutionibus quorumcumque Ordinum, etiam Mendicantium*. Ratione cuius decreti irritantis Tamburin. tom. 1 de iure Abbat., disp. 5, 7 qu. 6, num. 29; Megala in Promptuar. verb. *Elect.*, num. 37, et alii dicunt, quod tale Iuramentum est de conditionibus essentialibus electionis, et eius omissio reddit electionem nullam ipso facto. Quidquid sit de hoc circa electiones quae fiunt in aliis Ordinibus propter posteriores Apostolicas dispositiones, quas forsitan habuerint, crescit argumentum pro electionibus, quae fiunt in ordine Minorum de Observantia, vigore Constitutionis Innocentii XI, incip. *Militantis Ecclesiae*, ubi praecipitur Electoribus sub poena non suffragandi, quod praestent tale iuramentum coram Venerabili Crucifixi imagine, praesente Praeside, ibi: *Item, ut maiori circumspectione electiones Praelatorum fiant, praecipitur electoribus sub poena non suffragandi, ut antequam ad electionem Ministri, Custodis, Definitorum et Guardianorum procedant, sigillatim iuramentum praestent coram Venerabili Crucifixi Imagine, praesente Praeside, se eum electuros in quolibet praedictorum officiorum respective, quem in conscientia et omnibus aequa lance libratis, digniorem iudicabunt*.

8 Et hoc sub clausula decreti irritantis, ibi: *Decernentes easdem praesentes litteras et statuta praeinserta, semper et perpetuo firma, valida et efficacia existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis ad quos spectat, et pro tempore quomodocumque spectabit, in omnibus et per omnia plenissime suffragari, et ab eis respective inviolabiliter observari... ac irritum et inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus*, etc. Vide in Chronologia P. Iulii de Venetiis, in septuagesimo quinto

9 Capitulo Generali, fol. 124 usque ad 146. Et tale iuramentum de eligendo digniore fuit ipsis iterum novissime praeceptum sub clausula decreti irritantis a Benedicto XIII, Const. incip. *Universalis Ecclesiae regimini*. Quae Constitutio licet a Clemente XII, Const. incip. *Circumspecta*, fuerit in aliquibus moderata, tamen quoad obligationem praestandi tale iuramentum, remanet firma et valida, immo confirmata; cum d. Clemens XII in tali sua Constitutione, § *Hinc est*, expresse praecipiat exactam observantiam d. Constitutionis Benedicti XIII, ad formam statutorum seu Constitutionum generalium eiusdem Ordinis, ibi: *Praeinsertas Benedicti Praedecessoris litteras, ac in eis sancita,*

ordinata et disposita quaecumque ad formam statutorum, seu Constitutionum generalium eiusdem Ordinis quo ad utramque illius familiam praedictam servari harum serie praecipimus et mandamus. Unde cum ex statutis conditis in septuagesimo quinto Capitulo Generali, confirmatis expresse ab Innocentio XI, in dict. Constitut. incip. *Militantis Ecclesiae*, praecipitur sub clausula decreti irritantis tale Iuramentum; stat clarum remanere firmum et validum, immo confirmatum per d. Constitut. Clem. XII incip. *Circumspecta*.

Quamvis autem in dicta Constitutione Innocentii XI, sicuti etiam in dd. Constitutionibus Benedicti XIII et Clementis XII, sit oppositum decretum irritans, adhuc tamen Matthaeucci, loc. cit., cap. 18, num. 46 et 47, cum aliis defendit electionis validitati non obesse praecisam et puram omissionem iuramenti; et ratio est, quia, ut ipse observat ex Fagnano, in cap. *Cum accessissent* 8 de Constitutionib., n. 33, advertendum est an decretum irritans sit adiectum alicui particulari ordinationi vel prohibitioni, et tunc indistincte importat nullitatem actus in contrarium attentati iuxta textum, in cap. *Quia propter* 42 de Election., et in cap. *Si cui* 25, eod. in 6, an vero apponatur in clausulis executivis, ut fieri solet ex stylo, et tunc referri debet ad Iudices, ut verba ipsa sonant; apponitur enim ad finem removendi obstacula impediencia executionem actus, super quo Constitutio decernit; c. *Si eo tempore* 45 de Elect. in 6, et notat Geminian. cons. 143 *Ex narratis*, n. 1, et ex eo tollitur iurisdictio aliter iudicandi ex notatis per Cardinal. in c. *Quia diligentia* in 3 qu. de Elect.; Seraph. dec. 351, n. 1; Rota part. 7 recent., dec. 174, num. 13.

Decretum autem irritans in dictis Constitutionibus Innocentii XI, Benedicti XIII et Clementis XII, non primo, sed secundo modo adiectum consideratur. Et ad hoc facit decretum Sacrae Congregationis Regularium, in qua cum dubitatum fuisset de validitate electionis Provincialis Mediolanensis Ordinis Minorum Conventualium celebratae non praevisio iuramento de eligendo digniore, contra prohibitionem Constitutionis Ordinis, et opponeretur quod esset nulla propter decretum irritans appositum in Bulla Confirmationis Constitutionum eiusdem Ordinis: *Sacra Congregatio hoc non obstante resolvit pro validitate electionis, cum Constitutio illa de iuramento praestando non haberet in specie clausulam annullativam actus contrarii*; sic refert Fagnan. loc. cit., num. 32.

Ante electionem canenda est Missa, et facienda est invocatio Spiritus Sancti pro eligendis dignioribus; cap. *Cum Terra* 14 de Elect., ibi: *Electores in unum locum, in quo fuerit electio celebranda, convenient, et invocata Spi-*

ritus Sancti gratia, personam nominent; cap. Cum inter 18, eod. tit., ibi: Mandamus quatenus, invocata gratia Spiritus Sancti, personam idoneam per electionem Canonicam concorditer assumatis ad Regimen Capuanae Ecclesiae, et sic mandant Constitutiones cuiusque
 13 Ordinis et Instituti. Talis autem Missa de Spiritu Sancto, quamvis aliqui apud Barbosam in cit. cap. Cum Terra 14 de Elect., n. 5 et 6, velint quod requiratur ad validitatem electionis, tamen revera non est de eius essentia et validitate, sed solum de solemnitate et decencia, nisi existat specialis Constitutio cum clausula irritante actum contrarium; arg. cap. Quia propter 42 de Elect., ac notat Abbas in cap. Cum Ecclesia n. 1 de Causa possess.; Barb. loc. cit., num. 6; Tabiena verb. Electio 2, n. 29 in fin.; Sigismundus a Bononia de Elect., dub. 19, n. 5; Labor. variat. lucubrat. tit. 4, c. 19, n. 43; Tambur. de Iure Abbat., tom. 1, disp. 5, qu. 6, n. 28; Peyrin. tom. 1 de Subd., qu. 1, c. 31, verb. Nota quarto; Donatus loc. cit., qu. 18, num. 8; Reiffenstuel loc. cit., num. 50, et alii passim. Nec obstat Concilium Basileense, in quo sub clausula irritante statutum fuit, ut ante electionem Praelati audiatur Missa de Spiritu Sancto, et sumatur Corpus Domini Nostri Iesu Christi, et praestetur iuramentum et similia, quia Concilium Basileense fuit reprobatum in Conc. Lateranensi, sess. 11, sub Leone X, ubi Conciliabulum schismaticum seditiosum, et nullius prorsus auctoritatis dicitur; Megala 2 qu. Promptuar., verb. Electio, num. 57, et alii ¹.

14 Electio debet celebrari omnibus Electoribus

in unum collegialiter, seu capitulariter Congregatis et non singulariter tantum, quia non sufficit, quod electores dent votum suum singulariter in camera sua, seu alio modo sigillatim praestent suum consensum, sed in communi debent convenire et consentire, et suffragia ferre; cap. Quia propter 42 de Elect., ibi: Praesentibus omnibus; et concordat cap. In Genesi 55, eod. tit., et Glossa communiter recepta in c. 1 de Rebus Eccles. non alienand. in 6. Est enim de substantia et essentia electionis ut Capitulum congregetur, ut recte docet Fagnanus in c. Quia propter 42 de Elect., num. 37, cum communi aliorum. Capitulares debito et consueto modo vocati, si electioni interesse nolint, adhuc electio remanet Canonica sine ipsis; cap. Cum nobis 19 de Elect., ubi Capitulares vocati et electioni interesse nolentes, vel a loco ipsius recedentes, dicuntur se fecisse alienos, et sic ibi notant et tenent Doctores communiter; concordat cap. Quod sicut 28, eod. tit., ubi expresse statuitur, quod absentia illorum Vocalium, qui rite vocati ad electionem celebrandam accedere vel nequiverunt vel noluerunt, illam minime impediatur. Et pro Ordine FF. Minorum habetur expressum decretum quod si aliquis Definitor praesens nolit convenire in Definitorio sub aliquo praetextu, non debeat fieri subrogatio, sicuti fit pro Definitor legitime impedito, et est ut sequitur:

MEDIOLANENS.

Eminentissimi e Reverendissimi Signori.

Il Ministro Provinciale de' Minori Osservanti Riformati di Milano, desiderando che le ele-

¹ Iudicium, quod protulit de huiusmodi Basileensi Concilio Synodus Lateranensis V Oecumenica, uti plures docent, in hunc modum sese habet. Cum in hac itaque Lateranensi Synodo abroganda esset pragmatica Sanctio et substituenda Pacta Bononiae concordata inter Leonem X et Franciscum I Regem Christianissimum (qua de re legendus Natal. Alexander Histor. Eccles. Saecul. XV et XVI, dissert. 10 de Synod. Lateran. V, Pragmat. Sanct. etc.) quae quidem Pragmatica Sanctio in Concilio Basileensi edita fuerat, ita in hanc rem eloquitur laud. Synodus Lateranensis sive Pontifex. *Nec illud movere debet, quod Sanctio ipsa, et in ea contenta in Basileensi Concilio edita... fuerint, cum ea omnia post translationem eiusdem Basileensis Concilii per Eugenium Papam IV, praedecessorem nostrum factam, a Basileensi Conciliabulo, seu potius conventiculo, quae praesertim post huiusmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta existerint; ac propterea, etc.* Sess. XI. Unde colligere cuivis facile licebit, quam recte de eodem Basileensi Concilio pronuntiaverit doctissimus Purpuratus Bellarminus: quod nempe Concilium istud fuit legitime inchoatum, sed illegitime terminatum. Cap. 19 de Concilio. auctorit., lib. II. Illud enim fuisse legitime convocatum nemini profecto erit subdubitandum; cum id meridiana luce clarius constet ex litteris, seu Diplomate Pontificio Martini V, quo et Concilii indictionem confirmat, et Iulianum Cardinal. Diaconum S. Angeli a Latere Legatum, eiusdem Concilii Basileensis Praesidem cum amplissima potestate creat: quae et litteris datis confirmavit Eugenius IV, qui Martino V e vivis

repto, in Petri Cathedra successerat. Vide Natal. Alexander. Histor. Eccles. Saecul. XV et XVI, Dissert. VIII, art. 2. Immo per aliquot Sessiones legitime continuatum fuisse, atque etiam legitimum mansisse ad translationem usque eiusdem Concilii Ferrariam factam ab ipso Eugenio IV, docet ac probare nititur idem Natal. Alexander laud. Diss. VIII, art. 3, n. 64, ex ipsis litteris Eugenii IV, quibus ipsam Synodum Basileensem ad translationem usque se suscipere, amplecti, ac venerari profitetur. Post translationem porro eiusdem Ferrariam factam mansit acephalum, vanum, et inutile Conciliabulum evasit, veri et oecumenici Concilii praerogativa exutum. Etenim publica Ecclesiae utilitate, ac necessitate postulante, translatio eiusdem Concilii ad Ferrariensem Urbem facta fuerat; nempe ad procurandam unionem Graecorum cum Latinis; quod Basileae perfici prorsus non poterat, cum Graeci illuc accedere nollent, cum locus nimis distaret. Iniuste ergo Basileenses PP. decreto translationis Concilii obstiterunt, ac Basileae ad continuandum Concilium permanendum contendebant. Deinde Basileense Concilium post eiusdem translationem teterrimum Schisma in Ecclesiam induxit, atque Eugenio IV Pontifici legitime creato, quem omnes fideles, ut verum Pontificem, et Christi Domini in terris Vicarium agnoscebant, et colebant, opposuit Felicem V Antipapam, qui tamen veritate tandem aliquando agnita, Pontificatu sese abdicavit, seque Nicolao IV Eugении successoris subiecit. Quapropter huic Basileensi Concilio merito illud Horatii in Arte Poetic. aptari potest: *Turpem desuit in piscem mulier formosa superne* (EDIT. NEAP.).

zioni de' Superiori nella sua Religione si facciano sempre in conformità delle proprie Costituzione e Decreti di questa Sacra Congregazione, supplica umilmente l'EE. VV. a degnarsi dichiarare, se ne' casi, che alcuni Definitori presenti, ancorchè intimati a concorrere all'elezioni, ricusino d'intervenirvi, si debbano allora in lor vece sostituire degli altri Padri della Provincia, conforme le Costituzioni Riformate ordinano (c. 8, num. 51) che si facci quando manca altro de' Definitori, che non si possi avere per lo spazio di tre giorni.

Che il tutto, etc.

Sacra Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita, audito Commissario Generali Ordinis, et referente Eminentissimo Franciotto, censuit casum propositum non comprehendere sub dispositione c. 8, n. 51 Constitutionum quoad praetensam subrogationem.

Romae, 6 Augusti 1655.

M. Card. GINETTUS

Loco † Sigilli.

H. Archiep. Patrac. Secr.

17 Et sic fuit novissime decisum in causa Provinciae Reformatae Papiae. Ubi cum Pater Provincialis citasset formiter Definitorium pro celebranda Congr. intermedia, et Pater Ioseph Hyeronimus a Burgosessia Custos, et Pater Ioseph Franciscus a Papia Definitor noluissent intervenire, immo appellationem interposuissent: hoc non obstante, Pater provincialis et tres alii Definitores congregationem celebrarunt, et posita causa in Sacra Congr. utraque parte informante, Sacra Congr. Episcoporum et Regularium Ponente Eminentissimo Casino die 8 Februarii 1715 rescipsit, *Congr. intermediam sustineri et ad mentem Eminentissimi Ponentis*, qui post prandium eiusdem diei 8 Februarii 1715, in praesentia Patris Francisci a Brendelio Procuratoris Generalis Reformatorum et praesente D. Dominico Ursaya in executionem mentis Sacrae Congregationis comburere fecit duas scripturas iniurias ex adverso divulgatas. Sic dictus D. Dominicus Ursaya t. 1, p. 1, discept. 13, n. 163, qui ibid. num. 16 refert in punctualissimis terminis duarum aliarum Congr. intermediarum dictae Provinciae, re mature perpensa et partibus acerrime informantibus, se ipso scribente pro illarum validitate, bis respondisse eamdem Sacrae Congreg. in Papien. *Congregationis intermediae*, nempe die 21 Ianuarii 1707, Ponente clar. memor. Card. Gabriello, et die 19 Iulii 1709, Ponente Eminentiss. D. Card. de Abdua.

18 Si coepto electionis tractatu, aliqui Vocales

egrediantur et redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ad electionem, dummodo adhuc maior pars Capitularium remaneat in Capitulo; c. *Cum nobis* 19 de Elect., et concordat cap. *Bon. mem.* 23, eod. tit., c. *Quod sicut* 28, eod. tit., et c. *Cum in cunctis* 1 de His quae fiunt a maiori parte Capituli, et tenet communis Doctorum cum Glossa in cap. *Cum inter Canonicos* 21 de Elect., verb. *Capituli*; ubi sic expresse dicit: *Licet dissensio sit inter Canonicos, et quidam agant contra alios, ibi dicitur esse Capitulum, ubi est maior pars.* Et 19 talis electio tenet, quamvis electores recedentes protestationem et appellationem interponant, quia recedendo faciunt se a Capitulo et iure eligendi alienos; textu expresse in cit. c. *Cum nobis* 19 de Elect., ibi: *Cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus Chorum exisset, et vos illos, ut interessent electioni faciendae, vobiscum curassetis sollicitate revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur, propter quod electioni a vobis iuxta formam mandati Apostolici concorditer celebratae de Iure non posse contradicere, videbantur, et sic Rota part. 19 recent., dec. 313, num. 13; Card. de Luca discept. 27 de Canonicis, num. 9; Passerin. c. 11 de Elect., qu. 11, n. 101; Pirhing lib. 1 decret., tit. 6, n. 135 et seq. Et alii passim. Et sic expresse censuit Sacra Congr. Episcop. et Regular. in Ordinis Cisterc. Capit. General. 19 Ian. 1720, Ponente Cardinali Spinola, ut refert Ursaya tom. 4, part. 3, discept. 9. Et hoc etiam procedit, quando aliqui Vocales remanent quidem in Capitulo, sed votare nolunt; Glossa in Clement. *Quod circa* 6 de Elect., verb. *Quae in facto*; Card. de Luca disc. 53 de Regularibus, n. 8; Fermosin. de potest. Capitul. tract. 3, qu. 5, num. 15; Barb. lib. 1 Iuris Eccles. univ., cap. 19, num. 224; Reiffenstuel loc. cit., num. 201; Rota in Caesaraugust. *electionis* 23 Mart. 1623 coram Coccino, et dec. 591, num. 3 coram Merlino, et in una Leodiensi dec. 208, n. 4.*

Immo hoc etiam procedit quando una cum 21 aliquibus vocalibus, vel solus sine iusta causa exiret de loco Capituli, vel nollet votare ipsemet Praeses, aut nollet ad electionem indictam procedere; quia eo ipso quod Capitulum fuerit legitime congregatum pro habenda electione et illam inchoaverit, fuit ius quaesitum remanentibus pro ea complenda, et Praeses et alii Capitulares recedendo, seu nolendo ad indictam electionem procedere, censentur se fecisse alienos, ex cit. c. *Cum nobis* 19 de Elect., et in terminis tenuit Rota part. 19, tom. 1 recent., dec. 313, n. 13; Hostiens. in d. cap. *Cum nobis*, a num. 17; Abbas ibid. num. 10; Roman. consil. 352, n. 15 et 16; Fermosin. de Elect., qu. 3, n. 19; et pluribus adductis

Ursaya tom. 3, part. 1, discept. 14, a n. 24 ad 44¹.

22 Nec obstat validitati talis electionis defectus Praesidis, quia Praeses non pertinet ad substantiam electionis, ut solide probat Fagnanus cum aliis in cap. *Quia propter* 42 de Elect., n. 72 et 73. In d. enim capite, in quo substantialia electionis perstringuntur, de Praeside nihil disponitur; sicut nec in decreto Trident. sess. 25, c. 6, de Regul., nec alicubi, ut dicit Fagnanus loc. cit., reperitur in Iure, quod ex defectu Praesidis aliqua electio fuerit cassata vel reprobata; nec ullus Doctor id exigit ad electionis validitatem. Unde nisi aliud disponent litterae Apostolicae vel Ordinis constituta, et in tali casu actus Capitulares possent dirigi ab antiquiore vel digniore in defectum eius, qui iuxta legem praeesse deberet et nollit; Innocent., Ioann., Andreas, Abbas, Felin. et alii in cap. 1 de Maiorit. et obed., et Fagnanus cum aliis loc. cit., n. 75; Matthaeucc. loc. cit., cap. 18, n. 54, et alii, et late Ursaya loc. cit.

23 Quinimmo etiamsi omnes Electores de Capitulo exeant, si instet terminus ad electionem faciendam a iure praefixus et unus solus remaneat, hic satis erit; et servatis caeteris servandis, valide poterit eligere, quia iste unus, qui remansit, non debet suo iure privari sine propria culpa; Glossa in cap. *Gratum* 2 de Postulat. Praelat.; Donatus tom. 2 Prax. rer.

Regular., tract. 2, qu. 10, num. 9, cum aliis ibi citatis; Pirhing lib. 1 decret., tit. 6, n. 12; Passer. de Elect., cap. 10, qu. 1, n. 8, cum aliis plurimis ibi citatis; Reiffenstuel loc. cit., n. 202, arg. can. *Si forte* 9, dist. 65; vide supra art. 2, sub num. 5. Similiter si uno excepto 24 omnes alii de Capitulo moriantur vel delinquant, ita ut remaneant privati iure eligendi, vel suis obrenuntiant votis, iste unus qui non obiit nec deliquit, nec suo renuntiavit voto, poterit absque dubio extraneum eligere, quia in tali casu, in isto uno solo conservatur ius totius Capituli seu Universitatis; Glossa in cit. cap. *Gratum* 2 de Postulat. Praelator.; Glossa in l. *Neratius* ff. de Verbor. significat., et l. *Sicut* ad fin., Quod cuiusque universit. nomin.; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univ., cap. 19, n. 56, et alii supracitati; dicitur autem notanter, quod poterit extraneum eligere, quia non posset eligere seipsum, ex adductis supra art. 2, num. 6. Et a fortiori poterit procedere ad electionem minor pars innocens Capitularium si 25 maior pars delinquat, ita ut privata remaneat iure eligendi, vel temere, et sine iusta causa recedat; cap. *Gratum* 2 de Postulat. Praelat., c. *Cum nobis* 19, et c. *Bonae memoriae* 23 de Elect., et docent Doctores communiter.

Si aliquis Vocalium schedulam vacuum miserit in communem votorum Urnam, adhuc electio erit valida, quia talis, qui dedit sche-

¹ Facti species, de qua hic agit Cl. Auctor proponitur nobis in cap. *Congregato* 53 de Electione, ac simul resolvitur iuxta doctrinam ab eodem Cl. Auctore indicatam. Ecclesia Nivernensi in Gallis viduata Pastore, eiusdem Capitulum convenerat, ut de futuri Pastoris electione ageretur. Cum ad electionis negotium procedi coepit, tredecim ipsorum in Decanum, octodecim vero in Cantorem ipsius Ecclesiae convenerunt; quapropter idem Cantor, in quem maior pars Capituli consenserat, in Pastorem Ecclesiae Nivernensis extitit electus. Postea factum est, ut illi, qui in Decanum consensionis suae vota contulerant, cum ipsis visum esset partem oppositam, quae steterat pro eligendo Cantore, multum deliquisse, quod personam elegissent scientiae litteralis expertem, unde facultate eligendi ipso iure excidissent, ac privati essent, iuxta statutum Concilii Lateranensis III relatum in cap. *Cum in cunctis*, § *Clerici sane*, de Election., atque eligendi potestas translata esset ad partem, quae Decano eligendo in Episcopum prius suffragata fuerat, eundem Decanum in suum Episcopum elegerunt. Utraque porro parte ad Sedem Apostolicam recurrente, atque appellationis remedio contra partem adversam pro validitate suae electionis invicem sese tueri connitente, aliis alia afferentibus; Gregorius IX ratione controversiam istiusmodi componendam decrevit, Episcopo Sylvanectensi hac Decretali rescribens: ut si ipsi Cantori nullus litteraturae obsisteret defectus, ipsius electio confirmaretur. *Alioquin ipsius Cantoris electione irrita nuntiata, praenominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obsistat statutis), eadem auctoritate praeficias Ecclesiae licet ipse, uti constat, a paucioribus de Capitulo fuisset electus.*

At numquid ipsa electione indigni, maneat electus alter, qui alioquin dignus a minori, vel aequali parte fuerat electus? Facti species in hunc modum fingi poterit maioris claritatis gratia: Duodecim de Capitulo

Canonicis concurrentibus ad electionem Decani sex ipso- rum personam manifesto indignam in Decanum elegerunt; reliqui vero sex in alium convenerant, suaque suffragia direxerant, qui pro certo dignus habebatur: num in persona digni facta electio, licet non a maiori parte Capituli, sed tantum aequali, iure subsistat.

Ita quidem sentire videtur Pontas verb. *Electio*, cas. 1, quod probat ex memorato cap. *Congregato*. At, ut verum fateamur, alia nobis videtur sententia laud. cap. Etenim tredecim illi Canonici, de quibus agitur in cap. laud. quae erat minor pars Capituli, nonnisi post electionem indigni a maiori parte Capituli factam, ut ipsi autumabant, *Decanum ipsum, in quem prius sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt.* Non ergo ipsa electione indigni, per priora, ac pauciora suffragia in ipsum collata mansit electus Decanus, sed novo actu, postquam maior pars per electionem indigni suffragandi iure privata fuisset, in Decanum consenserunt, atque ipsum in Episcopum elegerunt. Praeterea cum eligendi potestas ad minorem illam partem Capituli devoluta non esset, nisi post electionem indigni a maiori parte Capituli factam, unde exciderunt a iure eligendi ac eodem privati fuere, cumque in hanc poenam non incurrere censentur Electores, nisi secuta sit communis electio personae indignae, uti decrevit Bonifacius VIII, cap. *Perpetua* 7 de Elect. in 6, inde sequitur electionem Decani a minori Capituli parte factam per priora suffragia, quando simul omnes de Capitulo convenerant, et suffragandi iure omnes adhuc potiebantur, nullam fuisse futuram, nisi novo actu post electionem indigni, in Decanum consensissent, qui prius pro ipso suffragium tulerant, ac in suum Episcopum elegissent. Haec profecto videtur germana interpretatio allatae Decretalis *Congregato*, quam sequi atque amplectari oportet, quisquis nolit pro arbitrio, sed iure potius de rebus decernere (EDIT. NEAP.).

- dulam vacuam censetur iuri suo renuntiasse; arg. c. *Cum nobis* 19 de Elect., et notat Glossa magna in Clementin. *Quod circa* 6 de Elect.; Navarrus consil. 7 de Elect., n. 1; Rodericus tom. 2 qq. Regul., qu. 52, art. 13; Layman in cit. cap. *Cum nobis*, n. 3, et alii passim.
- 27 Sic si in aperitione scrutinii reperiantur plures schedulae, quam sint Vocales, adhuc electio erit valida, si demptis superfluis remanet maior pars; Sacr. Congreg. Episc. et Regul. 17 Novembris 1628, et Sacr. Congr. Conc. in Aquinatens. 23 Augusti 1692.
- 28 Electio Superiorum Regularium debet fieri omnino per vota secreta; Conc. Trid. sess. 25, cap. 6, de Regularib., ibi: *In primis Sancta Synodus districte praecipit omnes supradictos, (scilicet Abbates temporales, aliosque Superiores locales Provinciales, Generales et Abbatissas) eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur.*
- 29 Et ita debet fieri per vota secreta, ut non possit fieri per viam compromissi aut inspirationis. Et ratio est, quia Concilium Tridentinum loc. cit. non solum praecipit electionem Superiorum Regularium esse faciendam per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam, ibi: *Si vero contra huius decreti constitutionem aliquis Electus fuerit, Electio irrita sit.* Atqui electiones, quae fiunt per viam compromissi, aut quasi inspirationis possunt, ac solent fieri per voces publicas non vero per vota secreta, ergo non possunt sic fieri sub poena nullitatis, et sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii refert Garcias part. 5 de Beneficiis, cap. 4, n. 204, et Fagnan in cap. *Quia propter* 42 de Elect., n. 30, ubi dicit, quod proposito a Carthusianis dubio: *An in Electione Superiorum possit procedi, nedum per viam scrutinii, sed etiam inspirationis vel compromissi?* Sacr. Congreg. Conc. censuit electionem horum Praelatorum Regularium debere fieri tantum per vota secreta; ut se habent verba propria Concilii d. cap. 6. Et sic tenet Passerinus cap. 1 de Elect., n. 56 et 79, plures alias dictae Sacrae Congregationis declarationes et quamplures Doctores allegans, Barbosa in Conc. Trid., dict. sess. 25, cap. 6,
- 30 de Regularibus, n. 15, cum variis aliis. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui dicunt Concilium Tridentinum habere locum solum in electionibus Regularium per scrutinium, qui inter ipsos est forma usitatio; non autem in iis, quae fiunt per compromissum, aut per quasi inspirationem, quae possunt et solent fieri palam per voces publicas; sic Miranda t. 2 Manual. Praelat., qu. 23, art. 3 in fin.; Rodericus tom. 2 qq. Regul., qu. 92, n. 9; Tamburin. t. 1 de Iure Abbat., disp. 5, qu. 5, n. 9; Azorius part. 2, lib. 6, c. 14; Pirhing loc. cit., n. 397, et alii plures.
- 31 Electio non desinit esse secreta propter pu-
- ram et simplicem ostensionem schedulae secreto factam alicui ab aliquo ex Electoribus ad effectum, ut videat, quam ipse eligat; dummodo huiusmodi ostensio, seu manifestatio non sit vera et realis, nec rationabiliter praesumpta causa, cur potius unus, quam alter electus sit, uti esset, si ille, cui facta est talis ostensio, ratione talis ostensionis mutaret suum votum, et faceret inclusivam electionis pro tali sibi ostenso, qui alias sine suo voto non fuisset electus; Castellin. in tract. de Elect., cap. 4, n. 5; Fr. Emmanuel in Summ. p. 1, c. 102, n. 4; Navarr. cons. 7 in antiq., alias 4 in nov. de Elect.; Barbosa in Trid. sess. 25, cap. 6, de Regul., n. 4, et alii passim. Sic non de-
- 32 sinit esse secreta electio, si quis Electorum, sive per malitiam sive per errorem, ostenderit alteri votum suum, inscio et non consentiente Capitulo, dummodo tamen non causet effectum, de quo num. antecedenti; Rodericus tom. 2 qq. Regul., qu. 52, art. 9; Navarr. cons. 9 de Elect.; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univers. c. 19, n. 209, et in Trident. loc. cit., n. 5; Garcias de Benefic. part. 5, c. 4, num. 183; Molphes. in summ. part. 1, tract. 6, c. 16, n. 153; Pirhing loc. cit., n. 397; Reiffenstuel loc. cit., n. 346, alias enim quilibet Elector posset ex propria malitia omnes electiones irritare, expresse aliis ostendendo votum suum, ut electio non subsisteret.
- Desineret tamen esse secreta, et sic non sub-
- 33 sisteret electio etiamsi unus solum votum suum publicaret permittente Capitulo, quia sic per totum Capitulum contraveniretur dispositioni Concilii praecipientis sub decreto irritante, quod electiones fiant per vota secreta et nomina eligentium numquam publicentur; Barb. lib. 1 Iuris Eccles. univ., cap. 19, n. 205; Garcias part. 5 de Benefic., c. 4, num. 183 et 184; Reiffenstuel loc. cit., num. 345; Sigismund. a Bononia de Elect. dub. 13, n. 4, et alii cum Rota in una Trevirensi Abbatiae S. Maximini 20 Novembris 1624 coram Coccino Decano. Sic desineret esse secreta et nulla esset electio,
- 34 si eligentes uterentur schedula aliquo patenti signo signata, ut innotescat scrutatoribus vel uni ex illis, quod tales eligentes elegerunt illum nominatum in schedula; ac proinde sic electus factus de hoc certus tenetur resignare Praelaturam sive officium, vel petere a Sanctissimo confirmationem cum dispensatione. Sic decisum fuisse a Sacr. Congr. Conc. referunt Peyrin. tom. 1 de Religios. subd. et Praelator., qu. 1 de Obedient., c. 21; Castellin. tract. de Elect., cap. 3, n. 6; Barbosa in summa Apostolic. dec., verb. *Electio, Elector*, num. 19, et in Trident. loc. cit., num. 9. Item desineret esse
- 35 secreta et nulla esset electio, si Praeses vel alter de Capitulo alicui vel aliquibus ex Vocalibus traderet schedulas, in quibus notetur nomen illius, qui eligitur ex non servata forma

- praescripta sub decreto irritante a Tridentino in d. sess. 25, c. 6, de Regularibus, prout in simili casu censuit Sacra Congreg. Concil. ut refert Fagnan. loc. cit., n. 23; Matthaeucc.
- 36 loc. cit., num. 9. Sic a fortiori desineret esse secreta et nulla esset electio, si aliquis Pater praedominans traderet alicui Vocali schedulam cum nomine eligendi, ostendendam omnibus aliis Vocalibus a suo praedominio dependentibus, ut ex ipsa copiam faciant, et sic rescriptam in Urnam Electionis reponant; Electoribus enim nullo modo licet ante vel post scrutinium cui suum votum dederint, publicare. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil. referunt Garcias loc. cit., p. 5, c. 4, n. 197; Barb. in Summa Apostolic. dec., verb. *Electio*, *Elector*, n. 10, et alii; et clare patet ex ipso Tridentino loc. cit., ubi expresse praecipit sub decreto irritante Praelatos Regulares *eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina numquam publicentur*.
- 37 Ad Electionem etiam Regularium, ut sit Canonica, debent vocari omnes, qui de iure vel de legitima consuetudine ius habent suffragandi; cap. *Cum inter universos* 18, cap. *Coram dilecto* 35, et cap. *Quia propter* 42 de Elect., cum similibus, et docent Doctores communiter. Unde etiam vota infirmorum, qui decumbunt in Conventu electionis, et ob eorum infirmitatem nequeunt electioni interesse, debent exquiri; Innocent. in cap. *Quia propter* 42 de Elect., n. 2; Silvester verb. *Electio*, n. 17; Barb. lib. 1 Iuris Eccles. univ., cap. 19, n. 108; Pirhing loc. cit., n. 146; Reiffenstuel loc. cit., n. 191; Donat. l. cit., tract. 1, qu. 17, n. 15, et alii, et ratio est, quia vota omnium praesentium sunt inquirenda. Infirmi autem, qui decumbunt in eodem Conventu electionis, censentur praesentes; argum. a fortiori l. 5 et 6 ff. de Procuratoribus, ubi sic dicitur: *Praesens habetur, et qui in hortis est et qui in foro; et qui in Urbe et qui in continentibus aedificiis*. Unde in tali casu debent scrutatores, seu disquisitores ad eos ire, et ab illis schedulas in vas ad id praeparatum accipere. Donatus loc. cit., num. 15, testatur sic practicari in sua Illustrissima Religione Ordinis Praedicatorum, et de facto sic practicatur in nostra Religione Minorum et aliis; et si Infirmi nequeant scribere, debent schedulas pro ipsis scribere duo disquisitores et eas deferre, et patenter ponere in vase reliquarum schedularum; Lantusca verb. *Electio*, num. 8, et alii. Et ad talem electionem vocandi sunt etiam Religiosi sacris non initiati in illis Religionibus, quarum Constitutiones ipsis expresse concedunt, ut habeant votum in Capitulis; sic teste Pignatello tom. 10, consult. 86, n. 13, declaravit Sacra Congr. Conc. 22 Maii 1577, his verbis: *Quoniam decretum Concilii non comprehendit Monasterium Regularium, sed Ecclesias Saeculares ibi: de qui-*

bus ibi est sermo. In illis tamen Religionibus, quarum Constitutiones non concedunt ipsis tale votum, Religiosi in sacris nondum constituti non sunt vocandi ad electionem; Pignat. tom. 1, consult. 224, ubi refert, quod Sacra Congregatio Conc. 1 Februarii 1659, in una Tertii Ordinis Sancti Francisci Congregationis Gallicanae, censuit cap. 4, sess. 22: *Comprehendere etiam Regulares Mendicantes, qui non sunt in Ordine Subdiaconatus, vocem habere non possint in Capitulis et actibus Capitularibus, si in Constitutionibus eiusdem Religionis aliter expresse non caveatur*.

Regulares tenentur sub mortali eligere digniorem, sicuti teneri omnes alios Electores iam diximus supra art. 3, n. 13. Eo vel maxime, quod ipsi ante electionem tenentur praestare iuramentum de eligendo talem digniorem ex citatis decretis supra sub num. 6, et tanto magis ad hoc tenentur Minores de observantia, qui adhuc specialiter obligantur ad praestandum tale iuramentum coram Venerabili Christi Imagine, praesente Praeside ex Constitutione Innocentii XI incip. *Militantis Ecclesiae*, et ex Constit. Benedicti XIII, incip. *Universalis Ecclesiae regimini*, confirmata quoad hoc a Clemente XII Constit. incip. *Circumspecta*, ex adductis supra sub n. 7, 8 et 9. Hinc gravissime peccarent et ad damna tenerentur, et indignus electus teneretur renuntiare, si nedum non eligerent digniorem, id est qui comparatione aliorum maiora merita, maiorem sufficientiam, aptitudinemque ad regendum habere dignoscitur, sed potius eligerent indignum id est quem sacri Canones, Constitutiones Pontificiae et statuta Ordinis inhabilem declarant, ut notat Sanctorius in compendio, verb. *Electio*, num. 15. Statuta autem Ordinis condita in septuagesimo quinto Capitulo Generali celebrato Romae in Conventu Sanctae Mariae de Aracoeli die 23 Maii 1676, et specialiter confirmata ab Innocentio XI Constitut. incip. *Militantis Ecclesiae*, quod ad hoc disponunt ut sequitur: « Item statuitur, quod nullus eligi possit in Praelatum, qui vitam communem non sequatur; hoc est qui frequenter equitet seu infirmitatem, qua ab obligatione peditandi excusetur, habeat, qui camisiis aut lineis utatur, vel apud se vel in lecto; qui calceatus incedat, qui ieiunia Ecclesiae et Regulae non observet, qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi iam per triennium saltem emendatus sit, qui notabiliter sit defectuosus in assistendo Communitatibus Chori et Refectorii ac aliis, prout sibi in Constitutionibus praescribitur. Electio autem illius, qui in omnibus praemissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Praelato Generali, capta informatione extrajudiciali pro sua conscientia sine strepitu Iudicii; cum consilio tantum et assensu trium Patrum, qui Provinciales, vel ad minus Defi-

nitores Provinciae sint vel fuerint, super quorum conscientias oneramus, ne, aut ille expellatur, qui vitam communem sequitur aut ille confirmetur, qui illam non observat. »

42 Et similiter fere literaliter habetur statutum ab Innocentio XI, Constit. incip. *Sollicitudo Pastoralis officii*, § 8, ibi: « Quia vero efficacius praedicta observandi medium est exemplum Praelatorum sive Superiorum, ideo statuimus pariter neminem eligi posse in Praelatum, sive Superiorem in Ordine praedicto, qui vitam communem observantiae non sequatur; hoc est qui frequenter equitet seu infirmitatem, qui ab obligatione pedibus incedendi excusetur, habeat, qui indusiis seu camisiis, aut lineis utatur apud se vel in lecto; qui calceatus incedat; qui ieiunia Ecclesiae et Regulae non observet; qui aliquando visus sit contrectare pecunias, nisi iam per triennium saltem emendatus sit; qui notabiliter defectuosus sit in assistendo Communitatibus Chori, Refectorii et aliis, prout sibi in Constitutionibus praescribitur. Porro electio illius, qui in omnibus praemissis vitam communem non sequatur, irritanda sit a Praelato sive Superiori Generali, capta informatione extraiudiciali pro sua conscientia sine strepitu Iudicii, cum consilio tamen et assensu trium Fratrum, qui Ministri Provinciales, vel saltem Diffinitores Provinciae sint vel fuerint: ipsorum autem conscientias, ne aut ille expellatur, qui vitam communem sequatur, aut ille confirmetur qui eam non observet, oneramus. »

43 Et clarius et strictius solvit dubium ortum super habilitate vel inhabilitate ad posse eligi ad Praelaturas Minorum de Observantia Innocentius XII, Constit. incip. *Alias a felicitis recordationis Innocentio Papa XI*, ubi post insertas eiusdem Pontificis Litteras, statim subiungit: « Cum autem sicut dilectus Filius Bonaventura Poerius Minister Generalis dicti Ordinis Nobis nuper exponi fecit; nonnulli Visitatores ex utraque Familia eiusdem Ordinis, tam de Observantia, quam Reformati, dubium ei proposuerint: An eorum Religiosorum, qui vitam communem, in victu, vestitu, Chori frequentia, iter pedibus agendo, aliisque similibus a Regula praescriptis rigoribus non observant, idque ex infirmitatis, sive alterius impotentiae causa quae eos, iuxta Textum Regulae et Constitutionum dicti Ordinis excusat, adeoque a transgressionis culpa eximit; electio in Praelatos, sive Superiores in eodem Ordine valida sit; eaque si alias canonice facta reperiatur, et illi officiorum ad quae fuerint electi caeteroquin sint capaces, ab ipsis Visitoribus confirmari possit et debeat. Ipse vero Bonaventura Minister Generalis tametsi existimet Religiosos, qui propter infirmitatem aut aliam quamvis necessitatem, vitam communem, aliaque in praesentis Innocentii Praedecessoris litteris

praescripta exacte observare nequeunt, ab officiis et gradibus Superioritatis excludi debere, seque ac pro tempore existentem Ministrum Generalem Ordinis supradicti, eos etiam alias canonice electos, iuxta earundem litterarum formam excludere posse, illos autem qui culpabiliter dictam vitam communem non observant et ex malitia delinquant, non solum ab officiis et gradibus excludi, sed etiam poenis contra transgressores statutis puniri debere: nihilominus dubium praefatum declarari, ac alias desuper opportune a Nobis provideri plurimum desideret. Nos eiusdem Bonaventurae Ministri Generalis votis hac in re favorabiliter annuere volentes, eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure, vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes et absolutum fore censes, supplicationibus ipsius Bonaventurae Ministri Generalis nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, et dilectorum Filiorum Romanae Curiae Praelatorum super disciplina Regulari specialiter a Nobis deputatorum, qui rem mature discusserunt, consilio, Religiosos omnes praefati Ordinis, qui vitam communem observantiae in praesentis Innocentii Praedecessoris litteris praescriptam vere, et cum effectu sequi non solent, etiamsi id ex infirmitate, seu alia quavis necessitate et absque ipsorum culpa accidat, in Praelatos seu Superiores eiusdem Ordinis eligi non posse, eorumque electionem, si quando fiat, tametsi alias canonica foret, a Praelato sive Superiore Generali dicti Ordinis, servata quoad hoc earum litterarum forma, irritandam esse. Illos vero, qui in praedictis observantiae communibus exercitiis, seu in eorum aliquo culpabiliter deficere consueverunt, non modo ut supra ineligibiles esse, sed insuper poenis Constitutionum ipsius Ordinis subiacere auctoritate Apostolica tenore praesentium declaramus, ac etiam statuimus et ordinamus, decernentes ipsas praesentes litteras semper firmas, etc.

Non obstantibus praemissis, ac Constitutionibus et Ordinationibus, etc.

Volumus autem, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 2 Iulii 1695, Pontificatus Nostri Anno quarto.

I. F. Card. ALBANUS.»

Ut electio sit valida requiritur, ut in ipsam 44 concurrat saltem maior pars Capituli, ita ut si sint 35 Vocales, requiritur, ut electus habeat ad minus vota 18, cap. *Cumana* 50 de Elect., et cap. *Sicut* 23, eod. in 6. Maior enim pars

numero praesumitur sanior, ut habetur expresse ex cap. *Ecclesia vestra* 57 de Electione, ibi: *Cum ubi maior numerus est, zelus melior praesumatur*, cum similibus; et tenet communis Doctorum cum Fagn. in c. *Cum in cunctis* 1, num. 4, de his quae fiunt a maiori parte Capituli. Unde iam hodie non inquiritur amplius an maior pars sit etiam sanior. Cum enim ex investigatione quaenam esset maior et sanior pars, plura orirentur inconvenientia, iure merito hisce nostris temporibus, et maxime stante dispositione citati Canonis *Ecclesia vestra*, et Conc. Trident. sess. 25 de Regul., cap. 6, recessit ab aula dicta inquisitio quaenam suffragiorum pars sit sanior, sed solum respicitur, et attenditur maior seu minor ipsorum Capitularium numerus; cum in hunc sensum maior pars ipsius Capituli sanior praesumatur, si persona electa non sit indignior; sic Rota in Nullius seu Pampilonensi *Canonicatus de Roncyvalles* 12 Maii 1628, coram Dunogetto; Sigismund. a Bononia de Elect., dub. 38, n. 8; Lavorius Variarum Lucubrat. tom. 1, tit. 4, cap. 19, num. 89; Surd. tom. 4 de Relig., tract. 8, lib. 2, c. 5, num. 13; Franc. Marc. Delphyn. dec. 782, n. 3, lib. 1; Tamburin. de iur. Abbat. tom. 1, disp. 5, qu. 6, n. 21; Barbosa de Canonicis cap. 38, n. 8; Reiffenstuel lib. 1 decret., tit. 6, n. 150, et alii passim. Vide verb. *Abbatissa* a num. 43 ad 52, ubi multa ad rem, quae hic non repetuntur, ne iam scripta rescribantur. Ubi autem vota essent paria, Praeses Capituli nequit dare votum decisivum, cum nec Ius Canonicum; nec constitutio particularis, immo nec ullus Auctor quem viderim, illud ipsi concedat. Unde Vocalibus in paritate votorum persistentibus, transacto tempore ad electionem praefixo, devolvitur electio ad immediatum Superiorem, ut ultra ius commune, disponunt fere omnium Regularium Constitutiones loquendo de electionibus a toto Capitulo faciendis. Loquendo tamen de electionibus, quae fiunt a solo Diffinitorio, Praeses in paritate votorum habet votum decisivum ex Constit. Urbani VIII, incip. *Religiosos viros*, et ex Constit. Alexand. VII, incip. *Credita Nobis*. Deficiente autem Praeside in paritate votorum, decisivum in electionibus et negotiis in Diffinitorio peragendis concessit etiam Ministris Provincialibus S. Congr. Episcoporum et Regularium 13 Martii 1653. Dummodo tamen in ipsis electionibus, quae per ballotationes fiunt, voto decisivo non utantur, nisi per tres vices fuerint aequalia, ut declaravit eadem Sacr. Congr. Episc. et Regul. 15 Martii 1663.

48 Commissarii Provinciales, qui tempore Capituli Generalis relinquuntur ad gubernandas Provincias, eligendi sunt a Diffinitoriis Provincialibus per ballotationes; Statut. General. Valisoletan. de anno 1670, t. pro Ultramontan.

Famil. n. 6, Ordin. Seraph. tom. 4, et Statuta Generalia de anno 1700. Sic etiam per ballotationes et vota secreta debent fieri omnes et singulae electiones quae fiunt in Diffinitoriis tam Proministrorum Provincialium, et Custodum quam Guardianorum. Compilatio Statut. Sambuc. cap. 8, § 36, n. 7, et cit. Constit. Urbani VIII, incip. *Religiosos viros*, ibi: *Ut de caetero omnes et singulae Electiones tam Proministrorum et Custodum, quam Guardianorum dicti Ordinis per suffragia secreta et ballotationes fiant*. Electiones autem quae fiunt in Capitulis tum Generalibus, tum Provincialibus, debent fieri non per secretas ballotationes, sed per secreta schedularum suffragia ita obsignata, ut eligentium nomina sint secreta et occulta, et nunquam publicentur, ac peracto scrutinio schedulae coram omnibus Vocalibus illico comburantur, ut expresse statuit Sixtus V Const. incip. *Et communis cura*.

Electio ut sit Canonica debet esse omnino libera, ita ut aliter facta sit ipso iure nulla; c. *Cum terra* 14 de Elect., cap. *Ubi periculum* 3 de Elect. in 6, § *Caeterum*, ibi: *Cessat Electio dum libertas adimitur eligendi*. Unde nulla est Electio, sine auctoritate Apostolica limitata et restricta ad aliquos, caeteris exclusis, ut habetur ex Sacrae Congr. Conc. responso ad sequens dubium: *An stante libertate electionis liceat Praelato Regulari proponere duos vel tres, ex quibus eligatur unus?* S. Congr. censuit non licere. Sic ex aliis refert Donat. loc. cit., tract. 1, qu. 19, n. 7, et teste Fagn. in cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetud., n. 21, eadem Sacr. Congr. consulta a Generali Ord. S. Augustini: *An liceat in Electione Provincialium, Priorum, aliorumque Officialium faciendi aliquos nominatim proponere; ex quibus unus canonice per secreta suffragia ad officium eligatur?* Respondit: *Negative*. Et quod Capitulum celebratum cum restrictiva Personarum eligendarum, et cum impressione saecularis Potestatis sit nullum, expresse declaravit Congr. particularis in Taurinen. *Nullitatis Capituli* 2 Sept. 1708, de qua Ursaya tom. 1, part. 1, discept. 17 per tot. Hinc in Ordine Minorum de Observantia Generalis, vel Praeses Capituli coarctans Electores ne libere agant, privatur Officio, ex Constitut. S. Pii V, incip. *Pastoralis*; et Constit. Francisc. cap. 8. Non est tamen contra libertatem electionis quod Electores coarctentur ad eligendum aliquod genus personarum v. g. Magistrorum, Lectorum, etc., vel talis Nationis et huiusmodi. Patet hoc ex praxi multarum Religionum, in quibus sunt legitime institutae alternativae, ut electio Superioris aliorumque Officialium semel fiat de una et semel de alia Natione, et non nisi de personis habentibus tales vel tales qualitates, et valere tales electiones tenet Fagnan. in cit. cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetudine

a num. 25 ad num. 39; Panormitan. communiter receptus in cap. *Cum terra* 14 de Elect., num. 4; Navarrus lib. 1 de Constit., cons. 5, num. 1 in prima editione; Silvester verb. *Electio* 1, quaest. 23; Donatus loc. cit., quaest. 10, n. 1 et seq., et communis aliorum.

- 54 Libertatem electionis tollit et ipsam irritat subornatio, quae fit importunis precibus, comminationibus, vituperationibus, donis, promissis, aliisque mediis, artibus et modis illicitis sufficientibus ad commovendum, seu moraliter cogendum ad dandum suffragium illi determinato, pro quo, caeteris aliis exclusis, a subornatore talibus illicitis mediis inducitur; si quis enim ad extorquendum suffragium pro se vel amico comminetur alicui Electori expulsionem a Provincia, aut a tali sibi grato Conventu, aut impedimentum a consecutione iusti gradus, vel ad terrorem obiciat falsa crimina vel etiam vera, sed penitus occulta, vel alias similes vexationes, clarum est ipsum Electorem non libere, sed iusto metu motum, tali suffragium suum praebere, adeoque nulliter, cum nulla declaretur Electio ex metu et terrore facta per cap. *Ad aures* 3 De iis quae vi metusve causa fiunt; sicuti nulla declaretur electio facta importunis precibus ex cap. *Per inquisitionem* 26 de Election. Hinc in Ordine Minor. de Observantia subornatores pro se vel pro alio ex Const. S. Pii V, incip. *Pastoralis Officii*, incurrunt ipso facto excommunicationem Papae reservatam, et privationem vocis activae et passivae, ibi: *Qui vero in Electionibus ipsis, vel ante eas per sex menses pro se vel alio subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat, a qua absolvi non possit, nisi a Pontifice pro tempore existente, ac voce activa et passiva perpetuo careat.* Quae tamen excommunicatio modo potest absolvi a ministro et Commissario Generalibus, ubi agitur de electione Superiorum inferiorum, uti concessit et moderavit Pianam Constitutionem quoad talem reservationem Greg. XIII, Const. incip. *Consuevit*; et statuta Ordinis de anno 1663, cap. 7, § 6, n. 43, ita habent: *Subornatores declaramus, qui donis et promissis, comminationibus et obsecrationibus, importunis laudibus aut vituperationibus falsis, aliquem inducere conantur, ut sibi vel alteri suffragium in electionibus ferat, quive colligationes aut inductiones fecerint, non autem illi qui conferendo, vel consulendo talem dignum, vel indignum ad officium dixerint, ut ad illud eligatur vel non eligatur.* Et num. 44: *Qui in Electionibus, vel ante per sex menses pro se vel pro alio, per se vel alios subornaverit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat Ministro aut Commissario Generali reservatam. Si vero Generales ipsi in eadem damnatione fuerint, a solo Summo Pontifice absolvi poterunt iuxta Const. Greg. XIII,*

et insuper eosdem Subornatores actibus legitimis ipso facto privamus.

Et generaliter pro omnibus Regularibus illicitis modis pro se, vel pro aliis Dignitates procurantibus a Clemente VIII in Constitut. incip. *Nullus omnino*, edita 20 Martii pro reformat. Regularium, tam Monachorum quam Mendicantium cuiuscumque Ordinis et Instituti, sub § 35 ita fuit statutum: *Ut omnis Officiorum ambitus occasio praecludatur, caveant omnes a directa vel in indirecta vocum, seu suffragiorum procuracione tam pro se ipsis, quam pro aliis, tum in Capitulis locorum, tum in caeteris praesertim Generalibus Capitulis aut Congregationibus seu alibi.* Quicumque secus fecerint, praeter alias poenas et Censuras hactenus contra huiusmodi ambientes inflictas, quas in suo robore permanere volumus, in poenam privationis officiorum, quae obtinent, eo ipso incidant et ad futura quaecumque pariter inhabiles habeantur; super quo cum eis dispensare a nemine possit, nisi a Nobis vel successoribus nostris, et pro qualitate culparum, gravius etiam plectantur. Porro supradictas omnes poenas ad complices, ac simpliciter scientes et non revelantes, extendimus. Quae Constitutio fuit innovata iussu Urbani VIII a Sacr. Congr. Concil. die 21 Septembris 1624, in decr. de Apostatis et electis, incip. *Sacra Congregatio*, sub § 1, ibi: *Ac primo ut infecta semina, e quibus pravi eiusmodi fructus potissimum prodeunt, deinceps ne serantur in vinea Domini, censuit esse innovandas, et Sanctissimi auctoritate innovat Constitutiones et Decreta generalia S. M. Clementis VIII ad Regularium reformationem ac Novitiorum receptionem, professionem, atque institutionem spectantia, districteque praecipit Generalibus, atque aliis omnibus Ordinum Superioribus, ut illa exacte observent, atque ut observentur efficiant, sub poenis statutis in iisdem Constitutionibus.*

Electio evadit Simoniaca, et consequenter nulla, cum pro consequenda aliqua Praelatura seu Dignitate, v. g. Prioratus, Guardianatus, Diffinitoriatus, Provincialatus et Generalatus, et huiusmodi datur aliquod temporale munus, vel a manu vel a lingua vel ab obsequio; dare enim aliquod temporale pro spirituali est semper simoniacum; can. *Quam pio* 2, caus. 1, qu. 2, cap. *Non satis* 8, et cap. *Mandato* 46 de Simonia, cap. *Monachi* 2 de statu Monach., cum similibus. Et talis electio de Iure Ecclesiastico est nulla etiam ante Iudicis sententiam; can. *Ea quae a Sanctis* 6, caus. 1, qu. 3, ibi: *Quidquid ergo in Sacris Ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus vel data, vel promissa pecunia acquisitum est, nos irritum esse et nullas unquam vires habere censemus*; cap. *Clerici* 6 de Pactis, ibi: *Appellatione cessante, eos aliter adeptis Ecclesiis spoliatis*; cap. *Matthaeus* 23, et cap. *Sicut tuis* 33 de Simonia,

ubi habetur obtinentem bona fide per Simoniam ab alio commissam, teneri beneficium deponere, ergo Pontifex ibi supponit adeptionem Beneficii invalidam esse; secus renuntiationem debere fieri non praeciperet. Et in Extravagant. *Cum detestabile* 2 de Simonia inter communes, sic expresse habetur: *Per electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones seu quasvis alias dispositiones, quas Simoniaci contigerit labe fieri et quae viribus omnino careant in Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Personatibus, Officiis Ecclesiasticis et quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam ius nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quae percepit restitutionem sub animae suae periculo sit adstrictus, statuentes praeterea, quod universi et singuli etiam praemissis dignitatibus praediti, qui quomodolibet dando vel recipiendo, simoniam commiserint aut quod illa fiat, mediatores extiterint seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant, a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, praeterquam in mortis articulo constituti.*

- 61 Talis electio est nulla, etiamsi Simonia sit occulta; cit. Extravag., ibi: *Et eorum quemlibet tam manifestum quam occultum, et cap. Matthaeus 23, et cap. Nobis 29 de Simonia.*
- 62 Immo est nulla electio, etiamsi electus penitus ignoret simoniam commissam ab aliis in procurandis votis ad sui electionem: nisi in huius praedictum fraudulenter fiat ab aliquo inimico, textu expresso in cit. cap. *Nobis 25 de Simonia*, ubi propositum casum: *Quod cum quatuor essent a Capitulo constituti, qui debebant quemdam eligere in Plebanum, amici eius de cuius electione spes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiserunt, pecuniam se soluturos, eo tamen ignorante, qui huiusmodi promissione interveniente postmodum est electus, etc.* Ita respondit Pontifex: *Quod nisi constaret, illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius qui eligendus erat, id malitiose fecisse, quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, eius tamen electio tamquam Simoniaci pravitae praesumpta est penitus reprobanda.* Licet enim Electus non peccaverit, electio tamen est vitiosa propter eligentes, quia peccant Electores in forma, licet Electus non sit in culpa, uti recte advertit Glossa ibid., verb. *Reprobanda*, arg. cap. *Cumana* 50, et cap. *Ecclesia vestra* 57 de Elect.
- 63 Hinc simoniace Electus tenetur in conscientia sub peccato mortali renuntiare Prioratum, Rectoratum, Guardianatum, Diffinitorium, Provincialatum, Generalatum et huiusmodi; nec absolvi potest priusquam renuntiet; et hoc etiamsi Simonia sit occulta, sive commissa sit ab eodem qui dignitatem obtinuit, sive ab aliis, ipso quoque nesciente, c. *Quicumque* 1, caus. 1,

qu. 5, ibi: *Quicumque sane cupiditate parentum, cum adhuc parvuli essent, Ecclesias vel Ecclesiarum partes per pecuniam adepti sunt, postquam eas omnino dimiserunt, etc., c. Eos 2, ead. caus. et quaest., ibi: Ex hac itaque auctoritate colligitur, quod ignorantia tales excusat a reatu criminis, ut supra dictum est, non a fructu emptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecunia adepti sunt, non nisi postquam eas omnino dimiserint, et ex misericordia ibidem eis esse conceditur, in quo patet, quod et si illis ignorantibus simoniae peccatum esset admissum, fructum tamen paternae emptionis reportare non possunt; cap. Sicut tuis 33 de Simonia, ibi: Secundum Canonum statuta etiam parvuli qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere tenentur, et concordat c. *Matthaeus* 23, cap. *Nobis* 27 de Elect., cit. Extravag. *Cum detestabile* 2 de Simonia inter communes, cap. *Si alicuius* 59 de Elect., cum similibus; Donatus loc. cit., tract. 1, qu. 20, n. 4; Reifensuel lib. 5 decret., tit. 3, n. 174, et ipso teste, unanimis, ac certa aliorum ob claram dispositionem Canonum adductorum.*

Simoniaci et nulla est electio, in qua electores ita paciscuntur: si tu eliges me in Provinciali, ego te eligam in Definitorum, in Guardianum et huiusmodi; si tu dederis mihi, vel meo amico tuum votum, ego dabo tibi meum vel amico tuo; si tu in hac electione suffragatus fueris pro meis dependentibus, ego in alia suffragium feram pro tuis. Omnes enim istae et similes pactiones semper continent labem simoniacam, cum ius spirituale detur cum onere, ut aliquid fiat, quasi pro pretio rei spiritualis vel causa mediata illam habendi; cap. *Quam pio* 2, caus. 1, qu. 2, ibi: *Dum tamen omnis absit pactio et omnis cesset conventio; cap. Plerique* 7 de Pactis, ibi: *Pactum huiusmodi penitus reprobamus, c. Pactiones* 8, eod. tit., ibi: *Pactiones factae a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in huiusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti; cap. Quaesitum* 5 de rerum Permutatione, ibi: *Generaliter itaque teneas, quod commutationes praebendarum de iure fieri non possunt, praesertim cum pactione praemissa, quae circa spiritualia vel connexa spiritualibus labem semper continet simoniae, et concordat c. Praeterea* 9 de Transactionibus, c. *De hoc* 11, et c. *Tua nos* 34 de Simonia, cum similibus. Et sic communis Doctorum cum D. Thoma quodlibet 8, art. 11; Caietan. in summ., verb. *Simoniam*, § *circa tertium*; Silvestr. verb. eodem, qu. 13, dist. 4; Navarr. in Summa cap. 23, n. 110; Reginald. in Praxi lib. 23, n. 244; Donatus loc. cit., tract. 1, qu. 22, n. 1, et alii passim. Hinc caveant Factionarii et Praepotentiarii, ne per suas illicitas

colligationes et iniquas pactiones, plures solemnizent Nullitates, quam celebrent Electiones et in laqueos aeternae perditionis, se, suosque sic colligatos misere iniiciant. Alia ad rem, vide verb. *Simoniam*.

- 65 Electio celebrari debet in loco publico et solito, ut in Ecclesia, Choro, Sacristia vel Capitulo seu huiusmodi, dummodo non sit locus clandestinus; leg. *Observare* Cod. de Decurionibus lib. 10, cap. *In causis* 30 de Elect., ibi: *Mandantes eius, ut redirent ad Capitulum, et pariter cum aliis Fratribus de electione tractarent*. In casu autem necessitatis celebrari potest extra Ecclesiam seu Monasterium, et extra locum solitum; cap. *In nomine Domini* 1, dist. 23 circa med., ibi: *Quod si pravorum, atque iniquorum hominum ita perversitas invaderit, ut pura, sincera, atque gratuita fieri in Urbe non possit Electio, Cardinales, Episcopi cum Religiosis Clericis, Catholicisque Laicis, licet paucis, ius potestatis obtineant eligere Apostolicae Sedis Pontificem, ubi congruere viderint*. Immo in casu necessitatis potest Electio celebrari etiam in loco interdicto, quia per Interdictum solum suspenduntur Divina et Ecclesiastica Sacramenta; cap. final. de Sentent. excomm. in 6. Electio autem non est Sacramentum; nec est de illis Divinis; tum quia ita colligitur ex cap. *Ad haec* 1 de Postulatione praelator., ubi in fine Pontifex concedit et admittit postulationem et electionem posse fieri
- 68 in loco Interdicto. Extra tamen casum necessitatis male fecerent Electores eligendo in loco Interdicto; Silvester verb. *Electio* 1, quaest. 8, num. 9; Miranda tom. 2 Manual. Praelator., quaest. 23, art. 9; Donat. loc. cit., tract. 2, quaest. 2, n. 1. Electio vero adhuc esset valida; Perez leg. 2, verb. *Quaeri etiam posset*, tit. 6, lib. 1 ordin.; Azorius part. 2, lib. 6, cap. 14, quaest. 17; Lavor. Variar. lucubrat. tom. 1, tit. 4, cap. 18, n. 6; Barbosa lib. 1 Iur. Ecclesiast. univers., cap. 19, num. 177.
- 70 Sic etiam valida esset electio, quamvis non esset facta in loco consueto, dummodo reliqua omnia fuerint servata. Locus enim non est de substantia electionis, nec usquam reperitur ius proditum, quod propter locum electio debeat annullari, quamvis Glossa in can. *In nomine Domini* 1, dist. 23, verb. *Fieri in Urbe*, dicat electionem esse nullam si fiat alibi, quam in loco ad hoc determinato per c. *Venerabilem* 34 de Elect., haec enim Decretalis non probat id quod dicit Glossa, sed factum recitat prout contingit, ut notat Archidiaconus in d. can. *In nomine Domini*, n. 16 et 17, dist. 23, ubi num. 18 dicit opinionem Glossae communiter non teneri. Et sic Abbas in cap. *Cum terra* 14 de Elect.; Barbosa loc. cit., n. 117; Lavor. loc. cit., cap. 18, n. 7; Fagnan. in c. *Quia propter* 41 de Elect., n. 68, et in c. *Cum ex iniuncto* 2 de Novi operis nuntiation., n. 20,

et alii cum Rota part. 6 recent., decis. 36, num. 7.

Electio de iure communi est facienda, quando Ecclesia est viduata, et vacat legitimo suo pastore; cap. *Quia propter* 42 de Elect., ibi: *Ecclesiae viduatae provideant de Pastore*. Vacatio autem et Viduatio potest fieri multipliciter, nempe per mortem, renunciationem, translationem et proprii Praelati remotionem, ut habetur in cap. *Inter corporalia* 2 de Translation. Episcop., ibi: *Cum per translationem, depositionem aut cessionem*, et notat Glossa ibid., verb. *Fortius*. Viduata seu vacante Ecclesia, debet ab Electoribus, cessante legitimo impedimento, fieri electio infra tres menses, alioquin devolvitur ad proximum Superiorem, textu expresso in cap. *Ne pro defectu* 41 de Elect., ibi: *Ne pro defectu Pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, et Ecclesiarum indemnitatebus providere, statuimus ut ultra tres menses Cathedralis Ecclesia vel Regularis Praelato non vacet, intra quos (iusto impedimento cessante) si Electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant eligendi potestate careant ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo praeesse dignoscitur, devolvatur*. Et si ipse proximus Superior infra idem tempus non elegerit, devolvitur ad alium Superiorem et sic successive usque ad Papam; Silvester verb. *Electio* 1, qu. 6, n. 7; Miranda tom. 2 Manual. Praelat., qu. 23, art. 12; Donat. loc. cit., tract. 3, n. 3, et alii passim. Dicti tres menses non sunt computandi a die vacationis, sed a die habitae scientiae talis vacationis; cap. *Licet* 3 de supplend. negligent. Praelat., cap. *Quia diversitatem* 5, § final. de concess. Praebend. Tempus enim non currit ignorantia, l. 2 Cod. Qui admitti, sicuti nec currit legitime impedito, ex ipsomet cit. c. *Ne pro defectu*, ibi: *Iusto impedimento cessante*.

Regulares autem non tenentur stare huic temporari a Iure communi praefixo, sed debent servare tempus et modum a suis specialibus Constitutionibus statutum, Clemens enim IV ut refert Casarub. in Compend. privilegior., verb. *Electio*, § 4, concessit expresse Fratribus Minoribus, quod in electionibus tempus super hoc a iure statutum ipsis non currat, nec in hac parte Iuris huiusmodi Regulis coarctentur, et idem fuit concessum Ordini Praedicatorum ab Alexand. IV Constit. incip. *Cum hi*, et a Sixto IV in Mari magno; et quod electiones Regularium cuiuscumque Ordinis celebrandae sint secundum proprias et speciales suas legitimas Constitutiones, colligitur ex Clementin. *Exivi* de verb. Significat., et constat ex Decretis editis a Clemente VIII de reformat. Regular., § 36, et ex variis aliis Bullis speciali-

- 77 bus, per quas Iuri communi derogatur. Si electio non fuerit celebrata statuta et praescripta die in Ordine Minorum, si electio sit Provincialis, devolvitur ad Generalem; Clement. IV, Const. incip. *Virtute conspicuos*; si sit Generalis, devolvitur ad Papam, Constit. Ordin. stat. 8, cap. 9 in textu, et in hoc fere omnes Religiones concordant; sed quaelibet stēt suis specialibus Constitutionibus a Sede Apostolica
- 78 approbatis. Electio celebrata post elapsum tempus a Iure communi, vel speciali praefixum est nulla; cap. *Ne pro defectu* 41 de Elect., c. *Licet* 3 de supplend. negligen. Praelator.
- 79 Electio regulariter loquendo non est facienda de nocte. Navarr. cons. 2 de Election. in prima edition. alias consil. 8; Rodriguez tom. 2, quaest. 61, art. 15; Mirand. tom. 2 Manual. Praelator., qu. 23, art. 12, conclus. 1; Sayrus in florib. dec. de Elect., dec. 2; Molfesius in Summ. Moralis Theolog., tract. de Benefic. cap. 16, n. 129; Castellin. de Elect. in addit. ad cap. 6, pag. 498; Portell. in dub. Regul., verb. *Electio*, n. 6; Donat. loc. cit., tract. 3, qu. 7, n. 2; Barb. lib. 1 Iuris Eccles. univ., cap. 19, n. 170, et alii passim. Dicitur *Regulariter loquendo*, quia ob gravem et urgentem causam potest Electio licite ac valide celebrari de nocte, dummodo tamen adsint ad minus tria luminaria, ad evitandos dolos et errores, qui in dandis suffragiis et conscribendis schedulis possint oriri. Rodr. tom. 2, qq. Regul. quaest. 51, art. 5; Portell. in Dub. Regular., verb. *Electio*, num. 5; Mirand. l. c., conclus. 1; Barbosa loc. cit., num. 170; Donat. loc. cit.,
- 80 num. 4, et alii. Causa autem gravis et urgens pro celebranda electione de nocte, esset si in tota die non potuerint Electores concordari, et sequenti die periret facultas eligendi; vel si immineret periculum ut Congregatio dissolveretur; vel si timerentur obventurae Magnatum litterae, quae possent Electorum libertati praeiudicare et huiusmodi. Samuel tract. 1, disp. 1, contrav. 19 de Elect.; Donat. loc. cit., n. 5; Barbosa loc. cit., num. 170; Portell. loc. cit.,
- 82 et alii. Per noctem intelligitur illud tempus, quod incipit post datum signum ad salutationem Angelicam usque ad illud tempus, quod iam albescit. Barbosa loc. cit., n. 171; Donat. loc. cit., n. 3; Navarr. loc. cit., et alii passim. Electio potest celebrari etiam die Festo. Donat. loc. cit., qu. 10, num. 1, et alii communiter.
- 84 Si debito tempore ante celebrationem Capituli vel Congreg. non exhibeantur attestationes de adimplemento onerum Missarum, electio est nulla; ita habetur ex Constit. Innocent. XII, incip. *Nuper*, § 33, ibi: *Teneantur omnes et singuli Superiores Locales, in Provincialibus Capitulis seu Congregationibus exhibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii seu cuiuscumque Domus*

Regularis subscriptam et iuratam, quod omnibus et singulis tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus ad limites et tenorem praesentium decretorum, tempore eorum regiminis fuerit omnino et integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam huiusmodi residuali impedimento Missarum distincte referendarum intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adiecta et omnino adimplenda conditione, quod ante praefatae attestationis exhibitionem, quicumque Superiores Locales praedicti vocem activam seu passivam in memoratis Capitulis seu Congregationibus omnino habere non valeant. Et sic defectu observantiae dict. Const. 85 pro nullitate Capituli Provincialis, Partibus acriter informantibus respondit Sac. Congreg. Episcop. et Regul. Ponente Eño Corsino in Baren. *Provinciae S. Nicolai Capituli Provinc.*, 18 Februarii 1712, dubio: *An Electio Provincialis etc. sustineatur?* Negative; et die 3 Iulii eiusdem anni persistendo in resolutis, respondit cum addito *ut causa amplius non proponeretur.* Et idem etiam resolvit in Provincia S. Bernardini 19 Maii 1713, referente Eminētissimo Casino, cum rescripto, *suspensio Capitulo, Superiores procedant ad declarationem incursus poenarum prout de iure.* Recurrentibus autem Superioribus Generalibus eiusdem Religionis, atque ante oculos EE. PP. ponentibus magna incommoda Provinciae, et moraliter impossibilitatem convocandi aliud Capitulum cum diversis Vocalibus, nonnisi gratiam rehabilitationis quoad vocem activam tantum obtinere potuerunt, die 2 Iunii 1713, cum rescripto: *Pro gratia rehabilitationis quo ad vocem activam tantum, imposita poenitentia salutari.* Cum quibus pro punctuali executione eiusdem Innocentii Constitutionis processit etiam Sac. Congr. Conc. in Ord. Minor. Observ. 17 Iunii 1713, quoad 2 dubium. Sic expresse refert Ursaya tom. 2, part. 2, disc. 29, num. 4, 5, 6 et 7.

Vicarius Provincialis electus a solo Diffinitorio post mortem Provincialis potest ex iusta causa obtinere titulum Ministri Provincialis, ut de facto enixe supplicantibus omnibus Vocalibus Provinciae Neapolitanae Reformatae, et concurrente consensu nedum omnium omnino Vocalium, sed etiam omnium Exprovincialium non Vocalium illius Provinciae et Superioris Generalis, concessit Patri Petro de Neapoli Sacra Congr. Episc. et Regul. Ponente Eño Casino 22 Maii 1714. Sic in Provincia Romana 86 anno 1673 fuit electus Vicarius Provincialis P. Ioseph Mediolanensis, qui paulo post titulo et praerogativis Ministri Provincialis decoratus fuit, praevio voto Sacrae Congr. Episcop. et Regul. mediante Breve S. M. Clement. X referente P. V. C. Generali in eius voto. Item in Provincia S. Thomae anno 1699 ex gratia

- Sacr. Congr. Episcop. et Regul. remissis arbitrio P. Matthaei a S. Stephano tunc temporis Superioris Generalis precibus P. Petri Francisci de Solere, idem ex Vicario Provinciali declaratus fuit Minister Provincialis; sic refert Ursa-
 88 saya tom. 1, part. 2, discept. 22. Qui tamen in Miscellaneo Sacro et Profano, verb. *Vicarius Provincialis*, refert talem gratiam fuisse denegatam ab eadem Sacra Congr. Episc. et Regul. in Ianuens. 24 Sept. 1717.
- 89 Electio facta a Regularibus, et de Regularibus necdum in eadem Religione professis, est nulla; Regulares enim qui tacite vel expresse professionem non emisissent, sunt incapaces eligendi, textu expresso in c. *Ex eo* 32 de Elect. in 6, § *In Ecclesiis*, ibi: *In Ecclesiis quoque Regularibus vel Monasteriis, hi qui non sunt tacite vel expresse professi, non debent cum professis, vel Conversi Laici cum Clericis, electionibus interesse*; Navarr. in Lucern. Regul. vel Electores sive Eligentes, n. 1; Silvester verb. *Electio* 4, num. 5; Barbosa loc. cit., cap. 19, n. 50, et communis aliorum. Et Regulares qui non sunt expresse professi; nequeunt omnino eligi in Praelatos, textu expresso in cap. *Nullus* 28 de Elect. in 6, ibi: *Nullus Religiosus ad Abbatiam seu Praelaturam suae, vel alterius Religionis de cetero eligatur, nisi antea fuerit Ordinem Regularem expresse professus. Quod si secus actum fuerit; eo ipso irritum*
 90 *habeatur*. Ex quibus textibus clare patet, quod ad hoc, ut quis possit eligere, sufficit tacita professio, *tacite vel expresse professi*. Ut vero possit eligi, necessario requiritur expresse, *nisi fuerit Ordinem Regularem expresse professus*, ut recte observant Sigismund. a Bononia de Elect., dub. 90, num. 3; Suarez de Religion. tom. 4, tract. 8, lib. 2, cap. 4, n. 2; Barb. loc. cit., num. 50, et alii passim, et hoc procedit etiam in Monialibus, textu expresso in
 91 cap. *Indemnitatibus* 43 de Elect. in 6. Et eligendus in Praelatum debet esse professus in eadem Religione, in qua eligitur, textu expresso in Clement. 1 de Elect., ibi: *Cum rationi non congruat, ut homines disparis professionis, vel habitus simul in eisdem Monasteriis socientur, prohibemus ne Religiosus aliquis in Abbatem, vel Praelatum alterius Religionis, vel habitus de caetero eligatur; quod si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum et inane*. Et per hanc decretalem correctum videtur illud verbum in cit. cap. *Nullus* 28 de Elect., nempe: *Vel alterius Religionis de caetero eligatur*, ut ibi notat Glossa in verb. eod., et clare de se patet propter congruentem rationem in d. Clementina adductam.
- 92 Sententiae privationis vocis activae et passivae debent a Superioribus Regularibus pronunciari per mensem ante Capitulum, aliter non tenent, ex visitationis Apostolicae decreto edito 14 Octobris 1601, a Clement. VIII approbato

sub his verbis: *Privatio vocis activae et passivae, ac inhabilitatis decreta, sententiaeque ab eisdem Superioribus Ordinis latae, ne deinceps in ipso electionis actu pronuncientur, promulgentur, atque eae promulgatae vocales minime afficiant, nisi per mensem ante fuerint intimatae, prout Sanctitas sua omnino vetuit*. Quod decretum nominatim observari praecepit, iussu Pauli V, Card. Verallus Ordin. Minor. Protector 27 Maii 1616, ut refert Lantusca in Theatr. Regul., verb. *Causa seu lis*, num. 2. Hoc enim fundatur in iure communi, secundum quod omnes mutationes et sententiae prolatae in limine Capituli praesumuntur factae ad fraudandam futuram electionem, ut advertunt Castellinus de Elect., c. 13, num. 14; Pellizar. in Manual. Regul., tract. 9, c. 2, sect. 2, n. 8; Pignatell. tom. 10, consult. 18, n. 10. Non enim potest praeses Capituli Religiosos
 93 voce activa et passiva privare, ipsis non citatis, nec eisdem data actorum copia, ut se possint via Iuris defendere, quamvis a Superiore Generali haberet in mandatis, ut procederet sine strepitu et figura Iudicii, et quod posset Religiosos voce activa et passiva privare, quia id debet intelligi, *Iuris ordine servato*, scilicet citato reo, et in suis exceptionibus audito. Clementin. cap. *Pastoralis* 2, § *Ceterum*, de Sentent. et re iudicat.; Rodriq. qq. Regul., part. 2, qu. 52, art. 12; Miranda in Manual. Praelator. tom. 2, qu. 23, art. 22, conclus. 3; Castellin. de Elect., cap. 13, tit. direct. pacific. election.; Lezana tom. 1 qq. Regul., cap. 15, num. 34; Peyrin. tom. 1 de Subdito, qu. 1 de Obedient., c. 31, § 10; Pignatell. tom. 10, d. consult. 18, num. 9, cum aliis adductis a Passerin. de Elect., cap. 2, qu. 4, num. 71. Si tamen citato Capitulo et Vocalibus iam con-
 94 gregatis emergeret casus, propter quem Vocalis aliquis sit voce activa vel passiva privandus, tunc ipso summarie audito, an aliquam excusationem pro se adducere possit aut velit, posset sententia pronunciari, vel declarari incurrere excommunicationem, et consequenter privationem vocis activae, si esset notorius Clerici percussor, ex can. *Si quis suadente* 29, caus. 17, qu. 4, vel privationem vocis activae vel passivae incurrisset, ex quo non detulerit ad Capitulum attestationem iurata a Sacerdotibus sui Conventus super celebrationem Missarum ad praescriptum Constitut. Innoc. XII, incip. *Nuper*, sub talis privationis poena id praecipientis, ut patet ex propriis suis verbis relatis supra sub n. 84.

Electio canonice celebrata, est confirmanda
 95 ab immediato et proximo Superiore; cap. *Nihil* 44 de Elect., § *Ceterum*. Si electus ante
 96 confirmationem se immisceat administrationi seu exercitio Praelaturae, est ipso facto privatus iure acquisito per electionem; cap. *Qualiter* 17 de Elect., et cap. *Avaritiae* 5, eod.

- 97 tit. in 6. Excipiuntur tamen electiones Generalium Ordinum, qui ex variis privilegiis a Sede Apostolica ipsis concessis, eo ipso quod sunt electi, sunt a Sede Apostolica confirmati, vid.
- 98 Constit. Sixti IV, incip. *Dum attenta*. In Ordine Minorum, Generalis statim ac canonice est electus potest plenam et liberam administrationem et iurisdictionem exercere, ex concessione Clementis IV, Const. incip. *Virtute conspicuos*. Provinciales vero ex eadem Constitutione confirmantur a Generali, vel ab eius delegato Visitatore et Praeside; Guardiani autem eodem actu eliguntur et confirmantur; ut cum aliis notat Hasbensis summ. 99, verb.
- 99 *Electio*, num. 193, et docet praxis. Abbatissae quamvis debeant ab Episcopo, vel suo respective Superiore confirmari, adhuc possunt ante confirmationem administrare iuxta dispositionem textus in cap. *Indemnitatibus* 43 de Elect., et declaravit Sac. Congr. Episc. et Regul. in Mazarien. 18 Mart. 1700, referente Eminentissimo Colloredo.
- 100 Quoad electionem Abbatissarum notanda sunt sequentia novissime proposita, et resoluta dubia¹:

I. An in Electionibus Abbatissarum in Monasteriis sub disciplina Regularium Minorum de Observantia, possit Episcopus secum conducere Cancellarium; et quatenus affirmative:

II. An liceat eidem Cancellario interesse, et assistere scrutiniis et Electionibus Abbatissarum, quae fiunt in Monasteriis Ord. Minor. de Observantia Tiburis; et quatenus negative:

III. An saltem dictus Cancellarius, durante scrutinio, permanere possit intra Ecclesiam in casu, etc.

Sac. Congr. Conc. in Tiburtina 26 Aprilis 1727, respondit ad I *Affirmative*; ad II *Negative*; ad III *Nec Cancellarium nec Fratres, exceptis Superiore et Scrutatoribus, permanere posse intra Ecclesiam*.

Insuper attendenda est sequens alia eiusdem S. Congr. Conc. resolutio sub die 4 Maii 1675, in Neapolitana *Electionis Abbatissae*, lib. 29 decret., pag. 65 a tergo; ibi: Post editam Constitutionem *Inscrutabili* a Gregorio XV, consuevit Archiepiscopus Neapolis pro tempore, ut narrat Eminentiss. Caracciolus, interesse Electionibus Abbatissarum Monasteriorum Re-

gularibus subiectorum, adhibito ultra seipsum vel Vicarium etiam Notario, qui gesta adnotaret, ac fidem de his faceret, ne res alioquin remaneret sub dispositione Superiorum Regularium, si controversia super electione et nullitas occurrisset, atque ne Ordinarii interessentia frustratoria redderetur: hoc non obstante Superior Monasterii Reginae Coeli ex Canonicis Regularibus, in Electione nuper facta noluit admittere Notarium, et non obstante, quod Vicarius Generalis de Nullitate protestaretur, ad electionem processit allegans pro se declarationem huius Sac. Congr. tenoris sequentis: *Urbaniae 10 Septembris 1639, Sac., etc. Censuit Episcopum in electione Abbatissae Monasterii Monialium Regularibus subiectarum non posse exquirere, seu recipere vota Monialium, sed illa exquiri et recipi debere a Superiore Regulari, sciente tamen et audiente eodem Episcopo*. His stantibus, Eminentissimus Archiepiscopus, citato P. Procuratore Generali in Curia, instat declarari, primo, an in electionibus Abbatissarum, una cum Vicario Generali interesse possit etiam Notarius Archiepiscopalis; secundo, an dicta electio facta absque interessentia Vicarii, et Notarii sit contra Constitutionem praedictam, ac propterea nulla? Sac. Congr. Conc. ad utrumque respondit: *Negative*.

Circa aliqua concernentia electionem Officialium Curiae Ordinis Minorum de Observantia attendenda est novissima Constitutio Clem. XII, incip. *Cum sicut*, edita 10 Apr. 1733, in qua decrevit, quod iuxta Statutum Capituli Generalis Mediolanensis Ordinis Minorum de Observantia, secuta electione Officialium Curiae, Minister Generalis pro tempore existens sex saltem Religiosos debitis qualitatibus praeditos illius nationis, ex qua fuerit Officialis electus, fratribus Diffinitorii Generalis proponere debeat, ut ex his tres ab ipso Diffinitorio seligantur, e quibus in eventum vacationis eius Officii, idem Minister Generalis unum ad sui libitum deputare teneatur; et si contigerit alterum ex tribus Religiosis sic a Diffinitorio delectis decedere, aut inhabilem fore, facultas Ministri Generalis deputandi dictum Officialem ad duos reliquos, quatenus vero duo mortui aut inhabiles fuerint, ad unicum superstitem limitata sit et esse intelligatur; sin autem omnes tres

¹ Circa Electionem Abbatissarum Benedictus XIV, de Synodo Dioecesis, lib. 5, cap. 12, § 4, censuit Episcopum una cum Praelatis Regularibus interesse, eidemque ab ipsis denunciandam esse futuram electionem. « Praeterea iuxta Constitutionem 18 San. Mem. Gregorii XV, Episcopus una cum Praelatis Regularibus interesse, et praesidere potest electioni Abbatissarum, quae praeficiendae sunt in Monasteriis iisdem Regularibus subiectis, in cuius constitutionis sequelam a Sacris Urbis Congregationibus decum est, debere Regulares futuram electionem Abbatissae Episcopo denunciare, et si Episcopus dixerit, se velle per se, vel per alium eidem electioni interesse, teneri Episcopi adventum usque ad

praefinitum tempus expectare. Iam vero ne Episcopus gravetur onere suam voluntatem singulis vicibus manifestandi eidem consulunt Doctores, ut semel in Synodo generatim declaret se uti velle facultate a Gregorio XV sibi facta, et quarumcumque Abbatissarum quantumvis exemptarum electionibus semper et quandocumque interesse. Hac enim declaratione semel in Synodo emissa ligari Regulares, ne Episcopo inconsulto Abbatissarum Electionibus praesidere valeant perinde ac si in singulis specialibus casibus fuisset Episcopi voluntas expresse iisdem significata, recte probat. » Monacell. in Formul. legal. tom. 3, pag. 187 (EDIT. BARBIELL.).

obierint, aut inhabiles reperiantur, tunc deputetur Religiosus dignior illius Nationis, de qua erit Officialis electus in Capitulo Generali; de mandato in casu absentiae Religiosi ita deputati exercitio Officii Secretario Officialis cedentis vel decedentis: Quodque delectus trium Religiosorum praedictorum pro Fratibus de Observantia, Reformatis, Excalceatis et Recollectis Franciae nuncupatis dicti Ordinis, ab eorum respective Diffinitorio Generali perficiatur.

- 102 Correctores tam Generales quam Provinciales Ordinis Minimorum S. Francisci de Paula facultatem habent decidendi de electionibus, aliisque negotiis, quae ob paria post trinum scrutinium suffragia, ad Generale vel Provinciale Tribunal devolvuntur; Benedict. XIV Const. incip. *Iniuncti Nobis*, t. 4 Bullar., n. 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 103 Plura sunt quae hic cumulavit Auctor. De convocatione absentium ad Electionem diximus in Addit. ad verb. *Absens* quoad Electionem. Cetera illustrare haud patiuntur arcti limites Additionum. Satis sit de hisce duobus verba facere.
- 104 Verum est (ut de primo disseram) quod regulariter ad coarctandum terminum Electioni praefixum non sufficiat maior pars Capituli, sed requirantur duae ex tribus partibus eiusdem Capituli. At gravis quaestio est, num id locum sibi vindicet ubi Capitulum iam sit legitime coactum ad Electionem faciendam?
- 106 Affirmant Card. Petra in Comment. ad Const. Apostol., Const. 1 Divi Leonis Magni, sect. 2, n. 33; Piton. discept. Eccles. 100, num. 69; Lotter. de Re Benefic. lib. 2, qu. 20, n. 7.
- 107 Negant Ricciardell. in Lyc. Eccles. cap. 4, sect. 1, num. 1; Passer. de Elect. cap. 11, n. 101; Ansald. in Adnot. ad dec. 86, n. 84.
- 108 Sacrum Tribunal Rotae opinioni affirmativae adhaesit coram Lancett. dec. 182, num. 16, et plur. seq., et in Placentina *Provinciae Compostellanae Simultaneae* 26 Iunii 1743, § 10, coram illustrissimo de Thunn. Licetque hanc revocaverit decisionem die 4 Febr. 1744, coram eodem nihilo tamen minus in decisione revocatoria articulum hunc in medio reliquit, ut patet ex § 6 et seq. Recentius vero negativam sententiam tenuit, ut in Leodien. *Vicariae* 9 Decembris 1754, § 15, coram illustrissimo Molin., et in Colonien. *Decanatus* 4 Iulii 1755, § final., cor. bon. mem. Borull., et 15 Maii 1756, § 7 et seq.
- 110 Ubi in electione (an alterum de quo disserere proposui) in qua plures sunt Electi, suffragia excedunt eligentium numerum, potest renunciari legitime Electus, quum nemo possit maiorem numerum sibi tribuere. Immo sola ambiguitas apta est infirmare electionem hanc.
- 111 Et quamvis in Electionibus possit quandoque

subduci redundans suffragiorum numerus, ut in reliquis veluti legitimis consistat Electio, ne utile per inutile vitietur; id tamen procedit 112 vel si unus tantum sit, qui sui periculum faciat in suffragatione ad certum assequendum suffragiorum numerum ex iis qui electioni praesunt, atque ea habeat suffragia, quae sublati redundantibus attingunt numerum ad actus firmitatem praestitutum; vel etiamsi is in aliorum concursum tot enumeret vota, ut quaecumque contra ipsum deductio fiat, adhuc caeteris antecellere videatur; secus e contra. Vide 113 haec et alia ad hanc Electionis materiam pertinentia apud Rot. in Nullius seu Firmana *Canonicatus* 3 Iulii 1748, cor. illustr. Clemente impress. Romae per Barbiellini 1785.

NOVAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Nulla in materia magis *incerto iure* vivimus, 114 quam in hac electionis. Quae a iure Canonico enim sancita sunt circa electionem propriam, ea a Doctoribus modo admittuntur, modo reiiciuntur in electione impropria. Infinita afferre possemus exempla, si otium esset. At libet aliud afferre, de quo novissime actum est in Sacra Rota in Comen. *Canonicatus Theologalis*.

Pertinet Iuspatronatus huius Canonici ad 115 Capitulum. Ex octo vero Canonici, qui Capitulum componunt, quinque elegerunt inhabilem *sub conditione dispensationis*, tres vero habilem elegerunt. Obtenta intra terminum iuris minime fuit dispensatio. Quaestio ideo fuit orta, num electio habilis facta a tribus illis Canonici, valida sit, necne?

Pro invaliditate huius electionis adducebatur, 116 quod de iure Canonico electio facta a minori parte minime valida est, ubi maior pars inhabilem citra ullam culpam elegit, ut si *ignoranter* elegit. Culpam autem vacare contendebatur electio inhabilis a maiori parte sub conditione dispensationis facta.

Contra vero valida ex eo praetendebatur, et 117 quidem iure meritoque, haec electio habilis facta a minori parte, quod electio inhabilis a maiori parte facta sub conditione dispensationis, non obtenta ipsa dispensatione *vel* referenda est ad casum non factae electionis, *vel* ad casum electionis inhabilis voluntarie et culpose factae. Aut enim eligentes inhabilem sub conditione dispensationis intendunt non eligere, non obstante quod dispensatio non obtineatur, et in hoc disparato casu referri electio debet ad casum Electionis inhabilis voluntarie et culpose factae. At sive ad unum sive ad alterum casum referatur, totum ius Capituli consolidatur in minori parte eligente habilem, et sic electio habilis ab ipsa minori parte facta valida est diiudicanda.

Dispositio vero illa iuris Canonici, quod eli- 118 gente maiori parte sine culpa inhabilem, ne-

queat valere electio habilis facta a minori parte, trahi nequit ad casum hunc, idque quia qui absque culpa eligunt inhabilem, quantum in ipsis est, eligere intendunt. Lex vero est, quae Electioni illi denegat effectum.

119 Adeo vero hic articulus implexus visus est, ut supremum Rotae Auditorium semel atque iterum scissum ex aequo fuerit, nullamque coeperit resolutionem, ut die 30 Aprilis et die 21 Iunii anno 1762. Sed cum deinceps die 28 Ianuarii 1763, in eam iverit sententiam, ut totum Ius Capituli consolidetur in minori parte habilem eligente, ut ex § 16 ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate eius resolutionis ipsissima verba Decisionis hic describere:

« Hactenus dicta luculenter commonstrant, nullum Ius Ignatio comparari ex praesentatione a quinque Capitularibus in idipsum collata. Nam irrita prorsus et inanis fuit nominatio incapacis intuitu aetatis, totumque Ius Capituli coaluit in aliis tribus Canonicis Ioannem Antonium Nicolina Sacerdotem habilem eligentibus. Impediturque propterea devolutio ad Sanctam Sedem, nec Ignatio prosunt Litterae Provisionis Apostolicae, perinde expeditae, ac si ageretur de Canonicatu devoluto. Nam si maior Pars Collegii in eodem Actu, proque eadem vacatione eligat inhabilem aut incapacem, et minor habilem, Ius maioris consolidatur in minori, quia non decet, ut minor eligens habilem, nec ulla in re deficiens privetur Iure eligendi per hoc, quod maior Pars inhabilem praesentaverit, per Text. in cap. *Dudum* 22 de Elect. et Elect. potestat., cap. *Gratam* 2 de postul. Praelat.; Piton. de controuv. Patron. allegat. 100, num. 2; Fontanell. de Iurepatr. lib. 2, qu. 10, n. 7; Montal. de Iur. superven. tom. 1, qu. 23, n. 118; Rota coram Herr. dec. 94, n. 1 et 19.

» Nec interest, nominationem maioris Partis, quinque nempe Vocalium Ignatio Suffragantium, prodiisse sub conditione obtinendi, quatenus opus, Pontificiam dispensationem super aetate intra tempus a Iure praefinitum, quod erat tempus quadrimestris, ideoque conditione intra huiusmodi tempus minime superventa, inutile evasisse Ius maioris Partis, eoque dempto cessasse quoque Ius minoris quum per electionem collegialiter factam in minori consistere haud possit virtus Capitularis, quae consumitur a maiori; Abbas in cap. *Quia propter* n. 9, et in c. *In Genesi* n. 4, ibique Hostien. num. 14; Cardinal. n. 3 de Elect.; Lotter. de Re benefic. lib. 3, qu. 17, n. 128; Rota in recent. dec. 269, n. 2, part. 1, et dec. 210, n. 16, part. 9.

» Quandoquidem ad eliminandum obiectum perpendere oportet, maiorem Partem Capituli et quinque Canonicos nominantes inhabilem, nondumque perventum ad iustam aetatem sub

conditione obtinendae dispensationis, dispensatione non obtenta et conditione non extante intra tempus quadrimestris perinde haberi, ac si nunquam nominassent. Iam vero in casu nominationis non factae a maiori Parte, nemo nescit, integram universamque potestatem Capitularem ad minorem percurrere, vel in illis coalescere, qui dignum et habilem nominaverint; Card. de Luc. de Regular. discours. 53, num. 8; Lavor. Variar. lucubrat. Canonic. lib. 4, cap. 6, n. 26; Leuren. For. Benefic. part. 2, sect. 3, cap. 2, § 7, qu. 571 per tot.; Ceccoper. Lucubr. Canon. lib. 4, tit. 6, n. 45, et 46; Rot. in Leodien. *Vicariae* 1 Iul. 1754, § 8, cor. Eño Molino.

» Plane qui praesentat sub certa conditione impetrandi a Summo Pontifice veniam aetatis, sub contraria conditione removet consensum ab Actu, et quodammodo profitetur, se negare electionem, quum haec et non alia sit voluntas ita eligentis; Card. de Luc. de Iurepatronat. discours. 64, n. 27, et de Benefic. discours. 28, n. 18; Piton. de Controv. Patron. allegat. 1, sub num. 24, versic. *Modus autem* in fin., et rursus alleg. 2, num. 4; Garz. de Benefic. part. 8, cap. 2, n. 3; Corrad. in Prax. Beneficiar. lib. 4, cap. 6, num. 26; Vivian. de Iurepatronat. part. 2, lib. 8, cap. 8, num. 10 et 24; Gagliard. de Benefic. cap. 9, num. 10. Idem de Iurepatronat. cap. 16, n. 13; Rota in Parmen. *Beneficii* 26 Iunii 1750, § 18, et 5 Decembris 1751, § 12, coram bon. mem. Canillac. Praesertim ob clausulam *Et non aliter*, qua quidem maior Pars ita consensit inhabilis electioni, ut non adito Summo Pontifice, nec impetrata dispensatione, quinimo praetergresso tempore ad id praestitutum, nihil ipsa egisse videatur, et ideo totum Ius et vox Capitularis coerceatur in Parte minori quae pacem habilemque elegit. Nec electio maioris Partis consumit Ius Capituli, quod per minorem conservatur, si maioris Partis electio cassatur interciditque. Alias absurdum esset Capitulo et minori Parti perniciem creari: Capitulo quod fraudaretur Iure eligendi: minori etiam Parti, si sine culpa illius, et ex facto maioris Partis ad Superiorem fieret devolutio. Quo fit, ut si pars tantum et non totum capitulum in culpa versetur inhabilem eligendi, tunc Ius electionis pervolvatur, ac transeat ad aliam partem et ad reliquos, licet numero pauciores, vocales, quum poena non debeat insontes afficere; Barbosa de Iur. Eccles. univ. lib. 1, c. 19, n. 86; Louvrex dissert. Canon. 8, annot. 50, ad nonnullos seq.; Leuren. in for. Benefic. part. 2, cap. 2, qu. 250, num. 2; Montalb. de Iur. superven. tom. 2, in addit. ad qu. 23, n. 24.

» Traducique ad hanc speciem non possunt Authoritates, quae de maiori Parte ignoranter indignum eligente afferuntur. Qui enim igno-

ranter eligit indignum aut inhabilem, nullius culpa notatur, et pro se cupit electionem impleri; lex autem est, quae illi subtrahit effectum, et ideo vetat Ius maioris accrescere minori, et in minori coacervari, cum ad id requiratur, maiorem Partem vel non eligere, vel culpose saltem eligere. At vero quisquis eligit incapacem sub conditione dispensationis, et consequenter ex perspecta Canonicatus indole requirente legitimam aetatem, scienter eligit, nec excusatur a conditione, nisi removeatur obstaculum nominationis in incapacem collatae. Obstaculo vero vigente ob non impletam Conditionem, res absolvitur secundum regulam culposae nominationis, qualis est illa, quae proponit Indignum, privans ex post facto eligentes Iure suffragii, et hoc ea vice transferens in alios, qui habilem elegerunt, quive ex consolidatione acquirunt vocem Capitularem, ut de culpose eligentibus statuunt Louvrex dissert. Canon. 8, num. 56^l; Passerin. de Elect. c. 31, num. 1; Fontanell. de Iurepatron. lib. 2, c. 10, n. 2; Rot. coram Ansald. dec. 95, num. 19^l, et in Colonien. *Abbatissatus* 25 Aprilis 1759, § 11, cor. bon. mem. Frangipane.

» Et quamquam alicui mirum videatur, consolidationem maioris in minori fieri ex post facto, semel ac Collegialitas actus nihil initio tribuit minori Parti, perpendere tamen oportet, id fieri per quamdam retrotractionem et redditum ad initium. Condicio dispensationis eius est naturae, ut si impleatur, redeat ad initium actus, actumque convalidet ab illo tempore; sin autem deficiat, etiam defectus ad idem tempus revertatur, actumque deleat tam quoad eligentes, quam quoad Electum usque ab exordio, quum paria sint nihil fieri, vel fieri sub conditione, quae non extet, ut probant Roland. consil. 58, num. 16 et seq., lib. 3; Antonin. Var. resol. lib. 1, resol. 56, num. 3, et alii collecti per August. Barbosa de Axiom. Iur. lib. 3, c. 43 de Condit., § 16; Paris. de resignan. Benef. lib. 1, qu. 14, n. 10; Clericat. de Benefic. discord. 62, n. 26; Rota coram Molin. dec. 1161, n. 17. Esto igitur in Patronatibus Laicalibus (cuiusmodi est illud, de quo disseritur, si consideretur cessio per Communitatem Burmi facta Capitulo sub lege non immutandi naturam Patronalem) esto inquam a Iure Canonico permittatur actus nominationis Incapacis sub conditione purgandae incapacitatis intra terminum, ut pluribus collectis firmavit Rota in Melevitana *Beneficiorum* 10 Iunii 1712, § *Pro remotione*, coram clar. mem. Card. Aldovrando apud Fagn. de Iurepatron. part. 1, can. 5, cas. 11, n. 28, tamen a conditionis eventu pendet nullitas aut firmitas eiusdem actus, ita ut extante conditione, actus valeat retrocedendo, conditione defecta retrocedendo pariter corruat. Hac vi retrotractionis inspecta, nemo miretur defectum Pontificiae

dispensationis numquam obtentae super aetate, ministerio Iuris redire ad initium actus et ad momentum, quo maior Pars Ignatium praesentavit sub conditione dispensationem obtinendi. Sequiturque propterea ex eo momento a maiori Parte negatum existimari consensum nominationis incapacis e medio sublatae; semper enim evanescit, et a principio tollitur, ac si non facta, praesentatio, cui deest conditionis eventus; Rota in rec. dec. 474, n. 10 et seq., part. 5, tom. 2, et in Romana *Locorum Montium seu Evictionis* 9 Feb. 1756, § 6, coram Illustriss. Stadion.

» Quamobrem vox incapaci et inhabili eatenus profutura, quatenus intra praescriptum tempus evasisset Capax et habilis, resolvitur quidem nulla deinceps acquisita capacitate, sed nihil detrahit nominationi minoris Partis, quam immo in suspensio stare iubet, quousque non impleatur conditio capacitatis acquirendae; Piton. de Controv. alleg. 1, n. 24; Gagliar. de Iurepatron. cap. 16, num. 12. Conditioneque desiderata, nec intra tempus superventa, quemadmodum fas est credere, maiorem Partem noluisse eligere, sic Legis operatione resurgit quodammodo consopitum Ius electionis minoris Partis, nec amplius consideratur maior aut minor Pars, quum in minori totum Ius, ac summa Capituli reperiatur, actusque minoris Partis, qui manet in suspensio, non prohibetur, quin ex post facto vires consequatur, uti monent Nid. in Comment. ad regul. 18, n. 44, de Regul. Iur. in 6; Montalb. de Iur. superven. tom. 1, qu. 1, n. 37. Et hinc etiam actui collegialiter perficiendo respondetur. Haec enim quoad Patronos Iure Collegii, non autem uti singulos eligentes regula traditur, ut si nulla divisio Suffragiorum contigerit, sed universum, quantum est, Collegium inhabilem elegerit, tota vox irritetur et ad superiorem devolvatur. At si eligentes sese diviserint et Pars maior, ut hic, secesserit ad praesentandum non idoneum, Pars vero minor ad idoneum declinaverit in eodem actu Collegiali, quo ius electis conquiritur: plane vox a qua cadit maior Pars scienter eligens inhabilem, accrescit et additur minori Parti quae dignum et habilem praesentavit, quoniam ut ait Glossa in cap. *Gratum* de Postulat., in verb. *Pauciores*, Ius omnium et universitas etiam in unum recidere potest, consonatque leg. *Sicut Municipium* 7, in fin., ff. Quod cuiusque universitat. nomine, magisque Ius omnium recidit in tres eligentes, qui Collegium faciunt; cap. 1 de Elect., leg. *Neratii* 85, ibique Gothofred. litt. K ff. de verb. signific. Idque in solo limitatur casu, si nempe non eodem contextu prodierit nominatio minoris Partis, sed forte prius et spatio dato, atque intervallo, quia tunc virtus Capitularis constitui nequit in minori parte ob consolidationem maioris nondum privatae Iure electio-

nis, ut haec perstringens non ad opportunitatem, sed pro animi sui sententia perbelle declarat Piton. de Controv. Patron., alleg. 100, num. 2 et 3.

» Contrariis forte urgentibus in electione canonica Praelatorum, ut vocant *propria*, ad formam cap. *Quia propter* de Elect., in qua quidem recepta est sanctio *Textus* ex Iure Civili in leg. 30 ff. de regul. Iur., et ex Iure Canon. in cap. *Quum auditis* 29 de Election., et cap. *Dudum* cum gloss., in verb. *Electionis tempore*, eodem tit., utroque Iure negante, tractu temporis convalescere, quae ab initio nulla sunt; quia in electione propria non admittuntur verba conditionalia; non enim Eligentes in incerto fluctuare debent, quinimmo in electione propria constitutum est, ut maiori Parte seligente inhabilem sub conditione quaerendae capacitatis, minore vero capacem et habilem absolute nuncupante, statim et ipso Iure proscribatur vox Eligentium conditionaliter, non expectato conditionis eventu, quia placet vota conditionalia pro non adiectis haberi, et ex puris celebrari electionem, in illos, qui pure nominarunt habilem, ea vice transeunte Iure caeterorum, ad Text. in cap. 2 de Elect. in 6; Ripa resp. 2 per tot. de Elect.; Garz. de Benefic. part. 8, cap. 2, n. 11 et 13; Lott. de Benefic. lib. 2, qu. 16, num. 7; Passerin. de Elect. cap. 18, n. 22; Nid. de Regul. iur., regul. 50, sub n. 11; Piton. discept. Eccles. 106, n. 115; Rota cor. Millin. dec. 420, n. 7.

» At longe aliter se res habet in impropria nominatione Patronorum, quos inter recensetur Collegiata Burmii potita Iure eligendi ex cessione Communitatis; nam hic quemadmodum nuncupatio inhabilis, quae fit a maiori Parte sub conditione dispensationis, non habetur tamquam infirma et infecta (toleratur enim et permittitur) ita etiam habilis nominatio pure facta per minorem Partem pro infecta et infirma, non est quoad actum usque ab exordio, sed utraque manet in suspensio quoad effectum, vel saltem est in implicito statu validitatis quoad usque deficiat conditio dicta a maiori Parte inhabilem eligente, eaque defecta, consistit usque ab initio electio minoris Partis, ut discernentes propriam ab impropria nominatione considerant; Piton. discept. Eccles. 24, a n. 13 ad plur. seq.; Rota in rec. decis. 210, n. 16 et seq., part. 9, tom. 1, coram Cerro dec. 26, num. 43 et seq., et coram Caprar. dec. 558, n. 7.

» Idque conficitur tum a Iure tum ab Homine. *A Iure*, quia eligens inhabilem sub conditione dispensationis, non videtur a principio eligere, et ideo non attrahit et absorbet Ius

minoris, sed contra ad minorem transfertur etiam Ius maioris, perinde ac si maior Pars abstinuisset ab electione. *Ab Homine*, quia non accedente conditione, ut erat in facultate maioris Partis poenitere electionis inhabilis, et etiam intra terminum cumulare electionem; Piton. de controv. Patron., alleg. 2, num. 4; Carol. Anton. de Luca de Linea legal. part. 1, art. 24, n. 10, sic nova electione praetermissa, si maior Pars intra tempus quadrimestris noluit habilem eligere, videtur tacite abivisse in electionem habilis iam a minori Parte nominati. Quoniam conflictus maioris Partis cum minori, a qua illa se subtraxit, solum durat, quousque impleatur conditio; non impleta vero conditione cessat, et maior Pars censetur potius fictione legis cecidisse Iuri suo, vel nominato a minori consensum quodammodo praeuisse; Montalb. de Iur. superven. tom. 1, quaest. 23, n. 125 et seq.; Rota in rec. dec. 136, n. 14 cum duobus seq., part. 10.

» In hunc sensum autem eo pronius Domini iverunt, quo certius est ex duabus devolutionibus, quarum altera fiat per consolidationem Iuris maioris Partis in minori, altera per transitum ad superiorem, uti advertunt Card. de Luca de Iurepatron. disc. 31, n. 3, et disc. 35, n. 10; Piton. de controv. Patron., alleg. 34, n. 7 et seq., et alleg. 16, n. 23; Vivian. de Iurepatr. lib. 12, cap. 1, num. 1 et seq., favorabiliorem esse primam, quam secundam, et quantopere vitandam hanc, tantopere adjuvandam illam putarunt, sectantes Iudicium explicatum a Rota in Gerunden. *Beneficii* 1 Iulii 1726, § *Opposito*, et 19 Apr. 1728, § *Quae quidem*, coram clar. mem. Card. Calcagnino.

» Privat equidem devolutio in vacatione illa Patronos Iure praesentandi. Odium igitur incurrit et tamquam poena, vel modis omnibus effugienda est, ad Text. in cap. 5 de concess. Praebendar., et in cap. 18 de Elect. in 6; Leuren. in For. Beneficial. part. 2, sect. 3, cap. 2, § 7, quaest. 739; Rota in Colonien. *Canonicatus* 16 Maii 1729, § *Quandoquidem*, cor. clar. mem. Corio, vel non aliter admitti solet, nisi quando perspicue constet ei locum esse, quum in qualibet dubietate pro exclusionem poenae devolutionis respondendum videatur; Rota in Imolen. *Cappellaniae* 1 Aprilis 1743, § *His autem*, coram bon. mem. Canillac, et 14 Aprilis 1752, § 2, coram Eño Bussio. » Hactenus Rota: nos Additionem istam in Edit. Romana anni 1767 ad calcem tom. 3, et in Venet. anni 1772 post verbum *Examen* per oblivionem impressam, in propria sede collocavimus.

ELEMOSYNA

Summarium.

1. Eleemosyna quid sit? - 2. Eleemosyna est opus summe meritorium, satisfactorium, et impetratorium. - 3. Datur praeceptum obligans sub gravi ad dandam quandoque eleemosynam iuxta rationem necessitatis alienae, et facultatis propriae. - 4. Unde obligatio dandi eleemosynam pendet, et metienda est a facultate propria, id est ex parte dantis, ut habeat bona aliqua superflua, et a necessitate aliena, id est ex parte accipientis, ut habeat veram aliquam necessitatem. - 5. Bona ex parte dantis possunt esse superflua, vel necessaria tripliciter, scilicet superflua vel necessaria vitae, superflua vel necessaria statui, et superflua vel necessaria decentiae status. - 6. Bona superflua, vel necessaria vitae quae sint. - 7. Bona superflua, vel necessaria statui quae sint. - 8. Bona superflua, vel necessaria decentiae status quae sint. - 9. Necessitas ex parte accipientis consideratur tripliciter, scilicet necessitas extrema, necessitas gravis, et necessitas communis. - 10. Necessitas extrema quae sit. - 11. Necessitas gravis quae sit. - 12. Necessitas communis quae sit. - 13. Homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitae (quamvis sint aliquo modo necessaria suo statui) illis pauperibus, qui laborant necessitate extrema. - 14. Hinc pauper extremam necessitatem patiens iure naturae potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem a quolibet similem necessitatem non patiente, nec postea ad pinguiorem fortunam deveniens tenetur restituere quidquam. - 15. Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum, nondum solutum; immo quod antea furatus fuerat. - 16. Homo sub mortali tenetur facere eleemosynam ex bonis superfluis vitae, et statui (quamvis sint aliquo modo necessaria ad splendorem et decentiam sui status) illis pauperibus, qui laborant necessitate gravi. - 17. Immo homo tenetur subvenire pauperi in gravi necessitate etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis. - 18. Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem. - 19. Homo sub mortali tenetur facere quandoque eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitae, et statui, et a fortiori ex superfluis decentiae status illis pauperibus qui laborant solum necessitate communi. - 20. Tales autem pauperes laborantes solum necessitate communi nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem necessitatem communem. - 21. Eleemosyna est elargienda omnibus vere indigentibus, sive sint infideles, sive fideles, sive alienigenae, sive indigenae, et ut sit magis meritoria, debet distribui secundum ordinem Charitatis, ita ut magis indigens praeferatur minus indigenti, senex iuveni, nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, bonus malo, et huiusmodi. - 22. In extrema et gravi necessitate Pater est praeferendus Filio et matri, parentes praeferendi sunt uxori, uxor propinquis, propinqui extraneis, et huiusmodi: in communi tamen necessitate debet quis potius prolibus, quam parentibus subvenire; et maritus in communi necessitate debet uxorem praeferre parentibus et prolibus. - 23. Eleemosyna non est danda pauperibus otiosis nolentibus laborare. - 24. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, imo possunt iuste a Civitate expelli, quando adest iusta causa. - 25. Pauperes ficti graviter peccant, et tenentur ad restitutionem Eleemosynarum, quas se fingendo pauperes receperunt. - 26. Restitutio autem potest fieri sive danti sive pauperibus. - 27. Quamvis quis actu non egeat ad victum, si tamen immineat necessitas proxima, potest nunc petere et acceptare eleemosynas. - 28. Sic etiam poterit eleemosynas petere qui Filias habet nu-

biles, quas commode dotare non potest, etiamsi non desint necessaria ad vitam suam et Filiarum sustentandam. - 29. Sic pariter poterit eleemosynas petere puella, quae non habet congruam Dotem ad sui status conditionem, quamvis habeat necessaria ad victum. - 30. Idem etiam est dicendum de Filiis habentibus sibi necessaria, qui si habeant parentes necessario alendos, et ad id non habeant, possunt petere et suscipere eleemosynas. - 31. Idem pariter est dicendum de iis, qui habent fratres aut sorores, quibus alimenta praebere tenentur. - 32. Religiosi Mendicantes possunt eleemosynas ostiatim petere, et eos impediens incurrunt excommunicationem ipso facto. - 33. Non possunt tamen quaesturare extra districtus consuetos, et assignatos propriis Conventibus. - 34. Et sic novissime statuit iterum Sac. Congregat. Episcoporum et Regular. in Causa Capuccinorum cum Reformatis. - 35. Regulares vere Mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario, in cuius Dioecesi situm est eorum Monasterium. - 36. Nec tenentur Regulares vere Mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum Superiorum, dum eleemosynas quaerunt in locis ubi existunt Conventus, sed solum si eas velint colligere extra ipsa. - 37. Si tamen extra Dioecesim, in qua erecti sunt Conventus, quaerere voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Dioecesis. - 38. Fratres Mendicantes eleemosynas quaerere nequeunt per alios, quam per sui Ordinis Religiosos, vel oblatos. - 39. Sic sine licentia in scriptis Ordinarii loci nulli quantumvis privilegiati possunt eleemosynas quaerere pro aliquo opere pio, etiamsi essent patentati, seu Commissarii Abbatis S. Antonii Viennensis. - 40. Nec talis licentia eleemosynas quaerendi potest concedi a Gubernatoribus, Iudicibus, Magistratibus, vel Principibus saecularibus. - 41. Confraternitatibus, et aliis locis piis quae hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quaestuandi. - 42. Ordinarii prohibere non possunt Regularibus ne quaestuent ante Confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo. - 43. Eleemosynas et oblationes ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemniam vertendo se ad populum, et generalem confessionem pro eo faciendo, non autem eis licet ab Altari discedere, et per Ecclesiam circumire. - 44. Ex eleemosynis Missarum, nec minima pars retineri potest ratione expensarum quae fiunt in celebratione, nisi cum Ecclesiae alios non habent redditus quos in usus earumdem expensarum erogare licite possint, quae portio nullatenus excedere debet valorem dictarum expensarum. - 45. Sacerdos qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, non potest eandem Missam alteri celebrandam committere, parte eiusdem eleemosynae sibi retenta. Et id faciens, quam poenam incurrat. - 46. Eleemosynae pro Missis celebrandis recipi non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant nisi de consensu illorum, qui eleemosynas tribuerunt. - 47. Missae ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes eiusdem Ecclesiae. - 48. Eleemosynas petere per Ecclesiam, dum divina celebrantur officia, prohibitum. - 49. Adducuntur aliae confirmationes talis prohibitionis. - 50. Eleemosyna est facienda solum ex bonis propriis, et quorum quis liberam habet administrationem. - 51. Potest tamen fieri ex bonis alienis, quando pauper est in extrema necessitate. - 52. Non potest licite fieri eleemosyna ex bonis iniustis, et obnoxii restitutioni faciendae certae personae. - 53. Licet tamen fieri eleemosyna ex bonis acquisitis per opus illicitum, sed non cum iniustitia. - 54. Uxor de quibus, et quando possit facere eleemosynam. - 55. Filiusfamilias de quibus, et quando possit, vel non facere eleemosynam. - 56. Servus, vel Ancilla quando possit, vel non

facere eleemosynam. - 57. Religiosus quando possit vel non facere eleemosynam. - 58. Pupillus nequit eleemosynas facere sine licentia Tutoris nec prodigus cui a Praetore interdicta est administratio. - 59. Administratores, Tutores, et Curatores possunt facere illas eleemosynas, quas recte facerent Minores, si adulti essent, et possunt concedere licentiam Pupillis faciendi eleemosynas minutas. - 60. Administratores Reipublicae possunt facere eleemosynas consuetas Hospitalibus, et aliis locis piis. - 61. Eremita petens eleemosynas pro sacello, cuius cura et custodia est ipsi demandata, potest ex ipsis licite et honeste vivere, et reliqua expendere in servitium illius Sacelli: quod si aliqua supersint, poterit dare pauperibus tam cognatis, quam extraneis, nisi tamen tales eleemosynae essent datae ex speciali devotione ad tale Sacellum. - 62. Eleemosynarum distributor potest illas sibi pauperi vel suis consanguineis pauperibus appropriare. - 63. Distributio eleemosynarum, quae colliguntur occasione alicuius Iubilaei, et aliarum obla-

tionum, quae fiunt in Ecclesiis, etiam Cathedralibus, spectat ad Episcopum, et non ad Canonicos. - 64. Affertur novissima dispositio Benedicti XIV, quoad facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemosyna quam ipsi receperint, et pro se eiusdem parte retenta. - 65. Pro unaquaque Missa manuali non potest tradi eleemosyna minor uno Iulio; et ab Episcopo prohiberi possunt Sacerdotes, ne quid minus recipiant. - 66. Fratres Minores de Observantia speciale habent indultum eleemosynas colligendi pro locis Terrae Sanctae, et Ordinarii tenentur illos commendare in tota Dioecesi ad minus duabus vicibus quolibet anno. Immo Benedictus XIV, statuit id faciendum ad minus quatuor vicibus quolibet anno. - 67-71. Subnectuntur Supplementa Auctoris. - 72-74. An ius colligendi eleemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus Parochiales. - 75-77. An qui quotannis certam eleemosynam erogare consuevit, compelli possit, ut et in futurum eam praestet.

- 1 Eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex commiseratione propter Deum. Est in re communis cum S. Thoma 2-2, qu. 32,
- 2 art. 1. Eleemosyna est opus summe meritum, satisfactorium et impetratorium, ut clare habetur ex pluribus Sacrae Scripturae testimoniis, et signanter Tobiae 4: *Quoniam Eleemosyna ab omni peccato et a morte liberat, et non patitur animam ire in tenebras*. Ibid. 12: *Quoniam Eleemosyna a morte liberat, et ipsa est, quae purgat peccata et facit invenire misericordiam et vitam aeternam*. Eccles. 3: *Eleemosyna resistit peccato*. Daniel. 4: *Peccata tua Eleemosynis redime*. Lucae 3: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas similiter faciat*. Luc. 12: *Quod superest date Eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis*. Matth. 25: *Venite benedicti, etc. Esurivi, et dedistis mihi manducare, etc.*; 1 ad Timoth. 6: *Divitibus huius saeculi praecepe facile tribuere, et alibi saepissime*.
- 3 Datur praeceptum obligans sub gravi ad dandam quandoque Eleemosynam, iuxta rationem necessitatis alienae et facultatis propriae. Est communis, et colligitur clare ex 4 Ecclesiast., ubi dicitur: *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, et redde debitum tuum*; sed debitum cadit sub stricto et rigoroso praecepto, ergo etc. Et de facto transgressores huius praecepti tamquam rei gravissimi criminis damnantur ad ignem aeternum. Matth. 25: *Discedite, maledicti, in ignem aeternum, etc. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare, etc.* Unde in can. *Sicut* 7, dist. 47, ex verbis S. Ambrosii, sic expresse dicitur: *Neque enim minus est crimen habenti tollere, quam cum possis et abundes, indigentibus denegare*. Dicitur autem notanter: *Iuxta rationem necessitatis alienae et facultatis propriae*, quia obligatio dandi Eleemosynam pendet, et metienda est a facultate propria, id est ex parte dantis, ut habeat bona aliqua superflua, et a necessitate aliena, id est ex parte accipientis, ut habeat veram aliquam necessitatem.
- 5 Hinc ad clariorem et faciliorem intelligen-

tiam, advertendum est quod bona ex parte dantis possunt esse superflua vel necessaria tripliciter, scilicet, superflua vel necessaria vitae, superflua vel necessaria statui, superflua vel necessaria decentiae status. Bona superflua vitae 6 sunt illa, sine quibus potest quis suam familiaeque suae vitam congrue alere et conservare; et e contra bona necessaria vitae sunt illa, quae requiruntur necessario ad alendam et conservandam suam familiaeque suae vitam. Bona su- 7 perflua statui sunt illa, sine quibus potest quis suum familiaeque suae statum sufficienter conservare; et e contra bona necessaria statui sunt illa, quae requiruntur ad conservandum suum familiaeque suae statum. Bona superflua de- 8 centiae status sunt illa, sine quibus potest quis suum familiaeque suae statum adhuc decenter et splendide conservare; et e contra bona necessaria decentiae status sunt illa, quae requiruntur necessario ad conservandum suum familiaeque suae statum cum tali decentia et splendore.

Sic ex parte accipientis tripliciter considera- 9 tur necessitas, scilicet, necessitas extrema, necessitas gravis et necessitas communis. Neces- 10 sitas extrema est illa, quam patiuntur illi, quibus defectu cibi, potus, vestitus aut alterius rei imminet hic et nunc vitae, infirmitatis incurabilis, membri aut sensus corporis amittendi periculum, aut imminet illis periculum incurrendi durissimam ipsaque morte graviolem, verb. gr. Turcicam captivitatem et huiusmodi, nisi ope congrua adiuventur. Necessitas gravis est 11 illa, propter quam imminet alicui periculum gravis mali, ut carcerationis ob debita, infamiae, gravis iacturae bonorum vel status, ita ut ad se sustentandum cogatur, quamvis nobilis, alteri famulari, vel similiter laborare, aut quamvis honestus civis cogatur mendicare. Necessitas communis est illa, quam pa- 12 tiuntur communiter pauperes triviales ostiatim mendicando.

Ex istis colliges primo, quod homo sub mor- 13 tali tenetur facere Eleemosynam ex bonis superfluis vitae, quamvis sint aliquo modo ne-

cessaria suo statui, illis pauperibus, qui laborant necessitate extrema. Est communis. Et ratio est, quia quamvis bona superflua vitae sint necessaria statui, ordo tamen caritatis postulat, ut caeteris paribus gravissimum vitae aut quasi vitae bonum praeferamus bono proprii status longe inferiori, unde can. *Pasce* 21, dist. 86, ex verbis divi Ambrosii dicitur: *Pasce fame morientem, quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, fame occidisti.* Hinc pauper extremam necessitatem patiens iure naturae potest tollere sibi necessaria sufficientia ad sublevandam talem suam necessitatem, a quolibet similem necessitatem non patiente, nec postea ad pinguorem fortunam deveniens, tenetur restituere quidquam; accepit enim id quod ratione talis necessitatis erat iure naturae suum. Sic communissima omnium Doctorum. Sic etiam non tenetur restituere, qui in extrema necessitate consumpsit id, quod antea acceperat commodatum, vel mutuum, vel emptum nondum solutum, immo quod antea furatus fuerat. Sic ex communi Lessius, et aliis citatis Diana part. 5, tract. 8, resol. 8; Sporer tom. 1, tract. 3 in 4 Praecept. Decalogi, c. 6, n. 53.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Male citatur hic Sporer, qui potius contrarium sentit; ait enim, quod si facultas et melior fortuna supervenerit, debeat id restituere, quod antea furatus fuerat, et hanc voluntatem restituendi debere semper in ipso manere, etiam dum in extrema necessitate versatur. Tom. 2, tract. 4, pag. 66. Alii quoque quamplures gravissimi Theologi, explosa Dianae ac Tamburini talem hominem ab onere restituendi eximentium sententia, docent reipsa ad restitutionem teneri, quia delictum perpetratum contra iustitiam semper remanet compensandum, licet tempore necessitatis obligatio restituendi suspendatur. Necessitas non tollit debitum, sed facit tantum, ut solutio licite differatur.

¹ Non equidem nego P. Sporer in ea, quam ipsi Auctor noster tribuit, opinione versatum esse. Caeterum ratio, quam Layman loco citato affert, ut ostendat eum, de quo loquitur, ad restitutionem non teneri, si melior fortuna supervenerit, in illum, qui rem alienam occulte acceperit, invito domino, antequam extrema necessitate laboraret, non cadit. Est namque huiusmodi: *Cum enim rem auferendo non peccaverit, non tenetur ratione iniustae acceptionis: et cum rem ablatam ob necessitatem, bona fide, imo tamquam dominus eius factus absumpserit non tenetur ratione rei acceptae.* At vero qui rem alienam occulte accepit, invito domino, antequam in statum extremae necessitatis prolaberetur, profecto peccavit. Sylvester quoque loc. cit. a Layman, nempe verb. *Furtum* quaest. V de illo, qui in extrema necessitate rem alienam capit, disputat. *Licet*, inquit, *supp. cum Pan., ut illi imponitur a Ros. teneat, quod is qui in extrema necessitate furatur, restituere teneatur, si venerit ad pinguorem fortunam, habito tamen respe-*

Et tamen Sporer loco a me citato, loquitur praecisis verbis ibi a me relatis; insuper tom. 2, tract. 5 in VII et X praeceptum Decalogi, c. 5, sect. 4, postquam dixerat sub num. 101, qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive furto sive contractu et dein in extrema necessitate absumpsit, ea peracta probabiliter restituere tenetur, et probata sententia, conclusit dicens: *Pia ac probabilis sententia*; statim subiungit sub immediato num. 102, sed aequae probabilis est opposita iam communior sententia DD. negans, rem quandocumque acceptam, sive ex delicto, sive ex contractu non transferente dominium, utpote vel furto ablatam vel depositam, impignoratam, commodatam, locatam, etc., et postea in extrema necessitate absumptam unquam debere restitui; sic Angel. Sylvester, verb. *Furtum*; Iul. Clar. lib. 1, § *Furti*; Petr. Navarrus, alique cit. a Layman cap. 1, n. 7. Ratio est, quia qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur a restitutione secundum omnes; sed talis in dicta necessitate bona fide rem alienam, quinimmo tamquam Dominus eius factus, absumpsit; ergo numquam tenetur pro ea restitutione; neque enim patrocinator iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas. Haec ille, adeoque non male citatus ¹.

Colliges secundo, quod homo sub mortali tenetur facere Eleemosynam ex bonis superfluis vitae et statui quamvis sint aliquo modo necessaria ad decentiam et splendorem sui status, illis pauperibus qui laborant necessitate gravi. Est communis. Et ratio est, quia lex christianae caritatis, immo et humanitatis postulat, ut status splendorem aliquantulum negligamus, et quasi extremo seu vere gravi proximi malo occurramus, cum neglectus ille, scilicet splendoris status, fere nihil sit in comparatione tanti mali passi ab inope gravi necessitate laborante. Immo Laym. l. 2, tract. 3, c. 6, n. 4, cum S. Thoma aliisque ibi citatis,

ctu, ne egeat, nihilominus verius sensit Sum. Ang.; et Ros. cum Dir. quod non tenetur, maxime si res sit consumpta. Quoniam tamen hic homini, qui in extrema necessitate rem alienam acceperit, illud tribuere videtur, ut rem eandem et si consumpta non sit, retinere possit, nec restituere teneatur, subicere placet, quae habet P. Cuniliati Tract. 4 de 1 Decal. Praecepto, cap. 8, §. 7, num. 11, ubi « Notandum, inquit, quod quando extreme indigens utitur re proximi sui, si de eadem, post evasionem ab illa necessitate, aliquid supersit, vel tota etiam persistat, quippe quae usu non consumptibilis, uti v. g. equus ad fugiendum a morte, vel a captivitate, restituenda est domino; quia necessitas illa non confert indigenti dominium in rem, sed dumtaxat in usum illius; unde si totam usu consumat, puta panes, triticum, etc., ad nihil tenetur de eo quod necessario consumpsit, quia circa illud habebat dominium usus: si vero quidquam supersit, patet quod remanet domino suo. » (EDIT. BARBIELL.)

et Tamb. l. 5 Decal., c. 1, § 1, et alii plures recte docent, quod homo teneatur subvenire pauperi in gravi necessitate, etiam ex bonis aliquibus suo statui necessariis, sed non valde necessariis, quia homo parvo suo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. Pauper tamen in gravi necessitate constitutus nequit licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem gravem necessitatem, ut colligitur ex c. *Si quis* 3 de Furtis, ubi sic dicitur: *Si quis ob necessitatem famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem aut pecus, poeniteat hebdomadas tres*, haec poenitentia non imponeretur, si liceret in necessitate gravi furari, aut si necessitas illa fuisset extrema, ut notavit S. Thomas 1-2, quaest. 66, artic. 7 ad 1, dicens: *Decretalis illa loquitur in casu, quo non erat urgens necessitas*, et modo habetur hoc definitum ab Innocentio XI, qui die 2 Mart. 1679 inter alias propositiones damnavit sequentem 35 in ordine: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*.

19 Colliges tertio, quod homo sub mortali tenetur facere quandoque Eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitae et statui; et a fortiori ex superfluis decentiae status, illis pauperibus, qui laborant solum necessitate communi; sic divus Thomas 2-2, qu. 32, art. 5; Navarr. cap. 24, n. 5; Layman lib. 2, tract. 3, cap. 7, num. 5; Tannerus tom. 3, disp. 2, quaest. 5, dub. 2; Richard, Bannes, Covarruvias, Valentia, Aragonius, Azorius, Filliucius, quos citat et sequitur Sporer loc. cit., num. 60; Bellarminus lib. 2 de bonis operibus, cap. 7, cum aliis ibi relatis, et alii contra plerosque modernos; et ratio est, quia cum erogatio Eleemosynae de se sit ardua, nisi daretur obligatio sub gravi erogandi illam, quandoque etiam pauperibus qui laborant solum necessitate communi, facile contingere posset, quod huiusmodi pauperibus nemo subveniret, et sic de communi necessitate in gravem, et de gravi in extremam adigerentur. Tum quia etiam in necessitate communi reperitur esuries, sitis, nuditas, et huiusmodi; sed ista sublevare denegantes damnantur in ignem aeternum, Matthaei 25: *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum*, etc. *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non dedistis mihi bibere; nudus fui, et non cooperuistis me*, etc.; ergo si pro tali defectu damnantur ad tam gravem poenam, stat clarum quod talis defectus imputatur eis ad gravem culpam. Et facit pro nostra sententia propositio 12 ex damnatis ab Innocentio XI: *Vix in saecularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui; et ita vix aliquis tenetur ad Eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui*, sic recte notat Viva super dicta propositione, num. 10; Sporer loc. cit., n. 65. Damnatur enim ibi sententia asserens,

Vix aliquem teneri ad Eleemosynam ex superfluo statui; ergo a fortiori damnata videtur sententia asserens, *teneri numquam*. Omittuntur breviter gratia plurimi textus Sacrae Scripturae, plurimi Sacri Canones, et plurimae Sanctorum Patrum auctoritates clarissime sententiam nostram corroborantes et contrariam infirmantes. Quidquid igitur dixerint alii, est in praxi tenenda tamquam certissima nostra conclusio, quod nempe homo teneatur sub mortali facere quandoque Eleemosynam ex bonis simpliciter superfluis vitae et statui, et a fortiori superfluis decentiae status, illis etiam pauperibus qui laborant solum necessitate communi. Tales autem pauperes laborantes solum 20 necessitate communi, nequeunt licite auferre ab aliis sibi necessaria ad sublevandam talem communem necessitatem, quia si hoc fuit damnatum in pauperibus laborantibus gravi necessitate, ut patet ex propositione damnata, adducta supra sub n. 18, a fortiori erit damnatum in pauperibus laborantibus solum necessitate communi.

Eleemosyna est elargienda omnibus vere indigentibus, sive fideles sive infideles sint, sive indigenae sive alienigenae; et ut magis sit meritoria, debet distribui secundum ordinem caritatis ita ut magis indigens praeferatur minus indigenti. Glossa in can. *Si quis* 10, dist. 90. Sic senex debilis debet praeferri iuveni, pauper nobilis ignobili, invalidus sano, dignior digno, fidelis infideli, bonus malo. Surd. de Aliment. tit. 1, qu. 93; Gratian. discept. c. 22, n. 25; Trullench. in Decalog. lib. 5, c. 5, dub. 11, num. 2; Valdes de Eleemosyn. 3 p., fol. 72, vers. *Si autem omnibus*; Bellarmin. de bonis operibus lib. 3, c. 12, litt. B. Sic sunt praeferendi indigenae alienigenis, amici et domestici benemeriti aliis pauperibus. Si Pater et 22 filius sint in extrema vel gravi necessitate, praeferendus est pater; si mater et pater, praeferendus est pater; parentes praeferendi sunt uxori, uxor propinquis, propinqui extraneis et huiusmodi. Trullench. l. c., dub. 11, num. 2; Villalobos 1 part., tract. 22, diff. 7, num. 1; Becanus de extern. act. caritat. c. 21, n. 22; Barbosa in repertor. posthum., verb. *Eleemosyna*, et alii communiter. In communi tamen necessitate debet quis potius prolibus subvenire quam parentibus, quia proles sunt sub cura parentum, et ab illis etiam extra gravem necessitatem iure postulant alimenta, non item parentes. Tamburin. et alii cum Diana in Compend., verb. *Debitum*, n. 12; La Croix lib. 3, part. 1, num. 723. Sic maritus in communi necessitate debet uxorem praeferre parentibus et prolibus; ita Tamburin. et La Croix loc. cit., num. 724 contra Castropal., qui dicit uxorem esse quidem praeferendam prolibus sed non parentibus; et ratio nostrae opinionis est, quia vir et uxor civiliter sunt quid unum, adeo-

que extra necessitatem extremam vel gravem, ubi lex naturae non dicat aliud, uxor censi debet coniunctior, et sic in necessitate communi debet praeferrī; ad hoc alluditur Genes. 2, vers. 24, ibi: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae*. Vide verb. *Filius* et verb. *Necessitas*.

- 23 Eleemosyna non est danda otiosis pauperibus nolentibus laborare, quia ultra quam quod isti sunt fures Eleemosynarum aliis vere indigentibus debitarum, id esset eorum ruinam, et vitia alere quia ex otio ad maxima vitia prolabantur; ut enim dicitur Eccles. 33: *Multam malitiam docuit otiositas*; et ut scripsit Seneca epistol. 86: *Otium est sentina omnium malorum, noverca virtutum, et cuiusvis hominis sepultura*, et istis otiosis, qui ex acceptis Eleemosynis nutriunt vitia, videtur Eleemosynam fieri prohibere Ecclesiast. cap. 12, ibi: *Da bono, et non receperis peccatorem. Benefac humili, et non dederis impio; prohibe panes illi dare*. Vasquez de Eleemosyna c. 3, dub. 1; Turrian. disp. 85, dub. 1; Trullench. loc. cit., cap. 5, dub. 10, n. 8; Amostaz de Causis piis tom. 2, lib. 7, cap. 12, num. 10, et alii passim. Eleemosyna potest denegari pauperibus forensibus, immo possunt iuste a civitate expelli, quando adest iusta causa, ut si civitas fame laboret, nec possunt simul forensibus seu alienigenis, et domesticis seu indigenis subvenire, vel si forenses pauperes morbos afferant, aut quando in otio putrescunt, unde ad vitia perveniunt, et huiusmodi; tunc enim recte expelluntur. Layman lib. 2, tr. 3, c. 6, num. 3; Valdes de Eleemosyn. 3 part., fol. 80, vers. *Quarto quaeritur*; Trullench. loc. cit., dub. 10, num. 8; Diana part. 5, tract. 8, resol. 36; Bonacina de Caritate disp. 3, qu. 4, punct. 6, proposit. 3, n. 19; Amostaz. loc. cit., c. 32, et alii passim; et ad hoc facit Concil. Turonens. 11, cap. 4, ubi statutum est, ut quaelibet civitas aut oppidum suos alat pauperes, et ad id Presbyteri et laici concurrant.

- 25 Pauperes ficti graviter peccant et tenentur ad restitutionem Eleemosynarum, quas se fingendo pauperes receperunt, et ratio est, quia sic iniuste auferunt Eleemosynas aliis pauperibus vere indigentibus, et per dolum et deceptionem extorquent pecuniam ab iis, qui, seclusa deceptione, nullo modo darent eis eiusmodi Eleemosynas. Causa enim finalis Eleemosynae, est pauperi succurrere ad sublevandam eius necessitatem, quae si non adsit, quia pauper est fictus, donatio illa non sustinetur, adeoque suscipiens ad restitutionem tenetur Vasquez de Eleemosyna cap. 3, dub. ult.; Villalobos 1 part., tract. 22, difficult. 9, num. 2; Navarrus in Manual. cap. 17, num. 107; Navarra de Restit. lib. 3, cap. 1, a n. 267; De Lugo

tom. 7, lib. 6, dub. 17; Trullench. loc. cit., dub. 10, n. 9; Tapia de Caritat. lib. 3, qu. 4, art. 8; Palao tom. 1, punct. 14, num. 5, et alii passim. Restitutio autem fieri potest sive danti sive pauperibus. Vasquez loc. cit., dub. ult., num. 24; Diana part. 5, tract. 8, resol. 22; Palao loc. cit., punct. 14, num. 7; Petschacher de Restit., p. 613; Tamb. et alii. Quamvis autem quis actu non egeat ad victum, si tamen immineat necessitas proxima, potest nunc petere et acceptare eleemosynas, quia quod de proximo expectatur, praesens censetur, l. 2 C. de transactione, ubi Barbosa n. 5, et alii; De Lugo loc. cit., dub. 17, num. 4; Amostaz loc. cit., num. 29; Diana part. 2, tract. 1, resol. 8, et alii passim. Sic etiam poterit Eleemosynas petere; qui filias habet nobiles quas commode dotare non potest, etiamsi non desint necessaria ad vitam suam et filiarum sustentandam. Mandell. cons. 69, n. 7; Vivius decis. 454, n. 5; Diana part. 2, tract. 1, resol. 6; De Lugo tom. 7 in Respons. moral., cit. cap. 17, n. 5; Amostaz loc. cit., n. 29. Sic pariter poterit Eleemosynas petere puella, quae non habet congruam dotem ad sui status conditionem; quamvis habeat necessaria ad victum; sic cum Bartol. et aliis tradit Velasco de Privileg. pauper., 1 part., qu. 4, num. 43; Amostaz loc. cit., num. 29. Idem est dicendum de filiis habentibus sibi necessaria, qui si habeant parentes necessario alendos, et ad id non habeant, possunt petere et suscipere Eleemosynas. De Lugo loc. cit., in Respons. moral. dub. 19, num. 5; Amostaz loc. cit., num. 30; Diana, et alii. Idem pariter est dicendum de iis, qui habent fratres aut sorores, quibus alimenta praebere tenentur; De Lugo loc. cit., n. 5; Amostaz loc. cit., n. 30; Velasco loc. cit., qu. 4, n. 50, et alii.

Religiosi mendicantes possunt Eleemosynas ostiatim quaerere; nec prohiberi possunt fideles ne eas ipsis conferant, textu expresso in cap. *Nimis prava* 17 de Excessib. praelat. Unde si aliqui Ordinariorum vel alii impediunt per vim vel dolum, aut consulant, ne Eleemosynae dentur regularibus mendicantibus, tunc ipso facto excommunicationem incurrunt, ut ex Bullis ostendit La Crux de Statu Religios. lib. 1, cap. 7, conclus. 2; Trullench. loc. cit., cap. 5, dub. 8, num. 22; Casarub. in comp. Privileg., verb. *Eleemosyna*, num. 7, 8, 9 et 13, et signanter hoc statuit Sixtus IV Constit. incipiente *Sacri*¹. Non possunt tamen quaestuari extra districtus consuetos et assignatos propriis Conventibus, ut censuit Sacra Congr. Episcop. et Regular. 22 Iun. 1674, dum partibus auditis, *declaravit et decrevit ne in posterum praefactorum ordinum Conventus* (scilicet Observ. et Cappuc. in regno Corsicae) *propriis sui distri-*

¹ Vide addit. ad verb. *Quaestuari*, *Quaestuarii* num. 29, et Responsionem Auctoris ibid., num. 30.

- ctus ad quaestuantum egrediantur, sed inter suos limites se quisque contineat, ut ab his quibus serviunt sustentari facilius possint; Nec non, ut ubi pluries inveniuntur Conventus in eodem districtu, inter eosdem ratio antiquitatis ac foundationis rationabiliter habeatur, sicque
 34 omnino observari mandavit. Et quod non possint quaestuari Cappuccini in locis in quibus id faciunt Patres Reformati, statuit novissime, auditis partibus, Sac. Congr. Episc. in Ventimilien. *Quaestuationis* 2 Aug. 1715, Ponent. Cardin. S. Clementis, et 16 Sept. 1718, Pon. Cardin. Corsino, ut ad longum variis notatis et discussis refert Ursaya tom. 1, part. 2, discept. 9, et tom. 3, part. 1, discept. 17, et iam emanaverat prohibitio quaestuari per quatuor millia prope Conventus mendicantes anteriores; eadem Sacra Congregat. 15 Novembris 1647.
- 35 Regulares vere mendicantes non tenentur petere licentiam ab Ordinario in cuius Dioecesi situm est ipsorum monasterium, cum eis in erectione concessa tacite videatur, et concessit Leo X fratribus minoribus in sua Constitutione quae refertur in Compend. privileg. Mendicantium, verb. *Eleemosyna*, n. 13. Unde Sacra Congreg. Episcop. et Regul. 6 Octob. 1597, ita rescripsit Episcopo Casalensi: *Non tenentur Regulares, qui ex institutione aut facultate Sedis Apostolicae Eleemosynas quaerunt aut mendicare possunt, petere ab Ordinariis licentiam Eleemosynas per Dioecesim quaerendi, cum in erectione Monasteriorum haec licentia eis tacite ab Ordinariis impertita censeatur.* Et eadem Sacra Congr. 2 Augusti 1594, ita rescripsit Collectori Portugalliae: *I Vescovi per la licenza di cercar la limosina non devono aver cosa alcuna, ancorchè menoma, e così i loro ufficiali. I mendicanti non han bisogno di simil licenza, la quale si presume data loro per sempre, quando fu loro permesso che avessero monastero nella diocesi.* Id ipsum declaravit eadem Sacra Congregatio in Ostunen. 15 Febr. 1577, in Papiensi 22 Augusti 1581, et 3 Dec. 1602, in una *Observantium* 17 Novembr. 1620, in una *Cappuccinorum* 5 Octobris 1646, et in alia *Observantium* 21 Maii 1640, et sic alibi saepissime ¹.
- 36 Nec tenentur regulares vere mendicantes ostendere Ordinariis licentiam suorum superiorum, dum Eleemosynas quaerunt in locis ubi existunt Conventus; sed solum si eas velint colligere extra ipsa; sic declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Piasecius in Praxi Episcop. part. 2, cap. 3, art. 6, num. 50, his verbis: *An ut quaestores arceantur, possint Ordinarii facultatem a Superioribus Regula-*
- rium Eleemosynae quaerendae concessarum aliquam cognitionem, et qualem habere? Congregatio censuit ex Concilio non prohiberi regulares quominus Eleemosynas quaerant, non tamen alios eorum nomine et auctoritate quomodo posse quaeritare; illos tamen extra locum, ubi sita sunt monasteria, Eleemosynas per eandem dioecesim corrogantes, teneri ad ostendendam Ordinario licentiam suorum Superiorum.* Consimilem declarationem eiusdem Sacrae Congregationis de anno 1621, referunt Sperell. dec. 38, num. 27, et Lantusca verb. *Eleemosyna*, num. 1, tenoris sequentis: *Sacra Congreg. Cardinal. Concil. Trid. Interpretum censuit, fratres ordinum mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per se ipsos in dioecesibus, ubi habent Conventus, Eleemosynas quaerant; sed tantum si extra loca, ubi monasteria existunt, quaeritare voluerint, teneri Superiorum licentiam Ordinario ostendere.* Si tamen extra Dioecesim, in
 37 qua erecti sunt Conventus, quaeritare voluerint, debent obtinere consensum ab Ordinario illius Dioecesis, ut declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Fagnan. in c. *Tuarum* 11 de Privileg., n. 3, et Pignatell. tom. 8, consult. 12, num. 19, his verbis: *Sacra, etc. censuit fratres ordinum mendicantium nequaquam posse ab Episcopis prohiberi, quominus per se ipsos in dioecesibus, ubi habent Conventus, Eleemosynas quaerant, seu tantum si extra loca, ubi monasteria existunt, quaeritare voluerint, teneri suorum Superiorum licentiam Ordinario ostendere; at si extra dioecesim, teneri etiam illius consensum obtinere; Caeterum nullatenus esse permittendum, ut Eleemosynas quaerant per alios, quam per sui Ordinis fratres.*
- Et quod non sit permittendum, quod fratres
 38 etiam mendicantes Eleemosynas quaerant per alios, quam per sui ordinis religiosos vel oblatos, statuit Sac. Congr. Conc. in Poliniansi 24 Sept. 1622, ex cap. *Tuarum* 11 de Privileg., et novissime cum PP. Augustiniani Terrae Mondulphi Senogallien. Dioecesis, opponente Capitulo Collegiatae dicti loci, proponi curassent in Sacra Congregatione Episc. et Regular. dubium: *An ipsis PP. competeret ius quaestuari in terra et territorio Mondulphi?* die 17 Ian. 1692, ad relationem Eminentissimi Cardin. de Abdua prodiit rescriptum: *Posse Regulares mendicantes quaestuari per seipos et ad suam utilitatem: per saeculares autem non posse, nisi de licentia Episcopi.* Sic
 39 sine licentia in scriptis Ordinarii loci nulli quantumvis privilegiati possunt Eleemosynas quaerere pro aliquo opere pio, etiamsi essent pa-

¹ Huc pertinet Decretum S. Congreg. an. 1586 die 10 Octobris editum, Bullarii Ord. Praedic. Tom. 7, pag. 203 seq., in quo haec habentur: *Secundo. Fratres*

Mendicantes nullatenus a quaestuatione, quae de licentia suorum Superiorum fit, et in dies fieri continget, prohibeantur.

- tentati seu commissarii Abbatiae S. Antonii Viennensis, nam nec isti quaestuant sine licentia Ordinarii, non obstantibus eorum privilegiis; Sac. Congr. Conc. in Theanen. 30 Aprilis 1678, in qua, utraque parte informante, censuit non posse a praedictis commissariis quaestuari, nisi ad formam Sacri Concilii cap. 9, sess. 21 de Reformat., et Bullae Gregorianae incipientis *Romanum*, lib. Decret., fol. 262. Et iterum in Caiacen. 28 Augusti 1683, in qua censuit danda et servanda esse decreta edita in dicta Theanen. Nec talis licentia Eleemosynas quaerendi potest concedi a gubernatoribus, iudicibus seu magistratibus vel principibus saecularibus, ut respondit Sacra Congr. Episcoporum. et Regular. in Papien. 8 Novembr. 1619, et declaravit Sacra Congreg. Concil. in Regiensi 9 Ianuar. 1582, et in Aversana 22 Februarii 1620.
- 41 Confraternitatibus et aliis locis piis, qui hospitalitatem actu non exercent, non est regulariter danda licentia quaestuandi; Sac. Congr. Episcop. et Regul. in Lauden. 28 Aug. 1584, et in Panormitana 17 Febr. 1601. Unde Sac. Congr. Conc. in Maceraten. sub die 17 Novemb. 1607, censuit Ecclesiam, quae non habet hospitale, non posse mittere quaestuarium tempore vindemiarum et messium. Secus si exercent hospitalitatem, ut in Nucerina 15 Novembris 1576, et in Theanensi 4 Iul. 1589, vel pro fabrica Ecclesiae praesertim incoepta, ut in Civitatis Plebis 29 Novembris 1610, dummodo rationem reddant Ordinario, ut in Nucerina 19 Augusti 1579, et Concil. Trident. sess. 22, cap. 9, de Reformat. Eleemosynas autem sponte oblatas recipere possunt, dummodo similiter rationem reddant, ut censuit eadem
- 42 Sacra Congr. 14 Novembr. 1642. Ordinarii prohibere non possunt Regularibus, ne quaestuent ante confraternitates, nisi probetur consuetudo in individuo; Sac. Congreg. Episc. et Regul.
- 43 in una *Carmelitarum* 4 Aug. 1603. Eleemosynas et oblationes ab offerentibus recipere non est prohibitum Regularibus inter Missarum solemnia, vertendo se ad populum, et generalem confessionem pro eo faciendo; non autem ei licet ab Altari discedere, et per Ecclesiam circumire; Sacra Congregat. Concilii in Nullius Provinciae Ravennaten. 15 Septembris 1619.
- 44 Ex Eleemosynis Missarum nec minima pars retineri potest ratione expensarum, quae fiunt in celebratione; nisi cum Ecclesiae alios non habent redditus, quos in usu earumdem expensarum erogare licite possint; quae portio nullatenus excedere debet valorem praedictarum expensarum. Sic expresse fuit statutum in decret. de Celebrat. Missarum in responsion. ad septimum, ubi subiungitur, quod *nihilominus absolute tot Missae celebrentur, quot praescriptae fuerint ab offerentibus Eleemosynas.*

Sacerdos, qui Missam suscepit celebrandam cum certa Eleemosyna, non potest eandem Missam alteri celebrandam committere, parte eiusdem Eleemosynae sibi retenta; cit. Decret. § 4. Et id faciens quam poenam incurrat? Vide infra num. 64. Eleemosynae pro Missis celebrandis recipi non possunt ab Ecclesiis, si iisdem Missis non nisi post longum tempus satisfacere valeant, nisi de consensu illorum, qui Eleemosynas tribuerunt; cit. decret. in responsione ad decimum quartum. Missae ad satisfaciendum Eleemosynis alicui Ecclesiae traditis non sunt celebrandae per externos, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes eiusdem Ecclesiae; Sacra Congreg. Rit. 28 Ian. 1606; et Sac. Congreg. Concilii 5 Septembris 1616, 19 Novembris 1729, 13 Ianuarii 1732 et 12 Maii 1736.

Eleemosynas peti per Ecclesiam, dum divina celebrantur officia, prohibuit S. Pius V. Constit. 5, § 5; et Clemens XI iniunxit prius praedicatoribus in Quadragesima anni 1703, ut populo annuntiarent maiorem esse meritum, sibi gratius non dare eisdem Eleemosynas in Ecclesiis, sed vel in ianuis earumdem, vel alibi. Deinde vero intelligens adhuc continuari talem abusum, die 11 Iulii 1703 fecit promulgari et affigi in solitis locis Urbis et in omnibus Ecclesiis tam saecularibus quam regularibus sequens edictum: *Riconoscendosi che tutto ciò non sia stato bastante ad impedire le suddette questuazioni, la Santità di Nostro Signore, ec. espressamente proibisce a tutti i fedeli dell' uno e dell' altro sesso di qualsivoglia stato, grado e condizione il dare limosina di qualsivoglia somma, benchè tenuissima, a' mendicanti in qualunque tempo dentro le Chiese, avvertendo che quelli che in esse faranno a' poveri la limosina, non solamente per cagione delle sopra espresse circostanze, non faranno atto meritorio, ma saranno positivamente colpevoli, per avere benchè indirettamente cooperato all' irriverenza delle Chiese, ed ai disturbi e distrazioni delle preghiere ed orazioni de' devoti, ed anche per aver trasgredito li premurosi comandamenti di Sua Santità, che hanno per unico oggetto la riverenza, il decoro e la quiete, che per divin precetto sono dovuti ai Sacri tempi.* Quod fuit confirmatum in edicto Cardin. Carpinei Urbis Vicarii 20 Ianuarii 1705, § 18 in fine, ut refert per extensum Monacell. tom. 2, tit. 13, fol. 34 primae impress. Romae, ibi: *Siccome anche è l' intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo editto, in cui si proibisce ad ogni fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri.* Et iterum confirmatum fuit die 13 Aug. 1716 a Cardinali Caracciolo Pro-Vicario; nec non a Cardinali Paracciano Vicario die 23 Sept. 1718, quando fuit etiam idem edictum ampliatum multipliciter.

Eleemosyna est facienda solum ex bonis pro-

- priis, et quorum quis liberam habet administrationem. *Sic communis Doctorum.* Potest tamen fieri ex bonis alienis, quando pauper est in extrema necessitate, tunc enim omnia sunt communia. *Omnes.* Non potest licite fieri Eleemosyna ex bonis iniustis et obnoxii restitutioni faciendae certae personae. *Communissima.* Licet tamen fieri ex bonis acquisitis per opus illicitum, sed non cum iniustitia v. g. ex lucro meretricum, histrionum et huiusmodi, quia tale lucrum licet turpiter et illicite acquiratur, patrat tamen scelere, licite acceptatur et possidetur ut vere proprium; *Doctores communiter.*
- 54 Uxor potest facere Eleemosynam de bonis suis paraphernalibus et acquisitis etiam constante matrimonio ex haereditate, donatione et propria industria familiae non debita; item cum ipsa familiam gubernat, vel consentiente marito, vel marito absente, aegrotto aliaque causa impedito, dummodo eam non faciat in maiori quantitate, quam vir, si gubernaret, faceret, vel facere deberet. Item potest uxor licite facere Eleemosynam pro salute corporali mariti, prout fecit discreta Abigail lib. 1 Regum, cap. 25, et a fortiori pro ipsius salute spirituali. Item potest uxor dare Eleemosynas dari solitas a mulieribus sui status et conditionis, dummodo non constet nolle maritum, quod illas praestet. Item quando a marito assignatur uxori certa summa pro sua sustentatione et convenientia, tunc quantum ei superest parce vivendo potest licite et sancte erogare in Eleemosynas; *omnium communissima.*
- 55 Filiusfamilias nequit facere Eleemosynas de bonis profectitiis et adventitiis, quia ususfructus talium bonorum spectat ad patrem; potest tamen facere Eleemosynam de bonis castrensibus et quasi castrensibus, quia horum est Dominus. Item potest facere Eleemosynas tenues de bonis parentum ex interpretativa et praesumpta eorum voluntate. Item quando peregrinatur aut residet in scholis exteris, potest facere Eleemosynas de sumptibus paternis, quas faciunt alii suae conditionis et status. Item quando a parentibus habet assignatam certam summam pro sua sustentatione et convenientia, quod superest vel subtrahit, potest licite et sancte erogare in Eleemosynam; *sic communis Doctorum.*
- 56 Servus et ancilla nequeunt facere Eleemosynam de bonis Domini sui, nisi de expresso vel tacito eius consensu, quia hoc facile praesumi debet de rebus parvis, quae alias inutiliter perirent, et maxime de iis, quae sibi de victu concesso sub-

trahunt; *Communis.* Religiosus nequit sine expressa vel praesumpta Superioris facultate facere ullam Eleemosynam, quia non habet dominium in rebus ab eo acquisitis, nec in bonis Monasterii; c. *Non dicatis* 11, caus. 12, qu. 1, c. *Cum ad Monasterium* 6 de Statu Monachor., Authent. *Ingressi* C. de Sacrosanctis Ecclesiis. Potest tamen Religiosus facere Eleemosynam de bonis monasterii, cum administrationem habet iuxta cuiuslibet ordinis vel monasterii morem; item cum licentia Superioris etiam praesumpta, ut si occurrente casu vel necessitate, Superior nequit adiri, aut quid exiguum est erogandum, tunc rationabiliter praesumitur licentia Superioris. Item cum peregrinatur extra monasterium studiorum vel aliorum negotiorum causa, tunc ex assignata sibi pro sua sustentatione summa poterit aliquas moderatas Eleemosynas facere, et maxime si parce vivat, et aliquid subtrahat ¹. Item in casu extremae necessitatis alicuius pauperis, etiamsi in tali casu Superior iniuste contradicat, quia Superior nequit rem iustam et necessariam contradicere, et tunc potius obediendum est Deo, quam hominibus; Exod. c. 1, vers. 17, ibi: *Timuerunt autem obstetrices Deum, et non fecerunt iuxta praeceptum Regis*; et Act. Apostolor. c. 5, v. 29, S. Petrus ait: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* *Communis.*

Pupillus nequit Eleemosynas facere, quia non habet administrationem; nec prodigus, cui a praetore interdicta est administratio. Administratores, tutores vel curatores possunt facere illas Eleemosynas, quas recte facerent minores, si iam adulti fuerint et possunt concedere pupillis licentiam faciendi Eleemosynas minutas; *Communis.* Administratores Reipublicae possunt facere Eleemosynas consuetae hospitalibus et aliis locis piis: *Communis.* Eremita petens Eleemosynas pro Sacello, cuius cura et custodia est ipsi demandata, potest ex ipsis licite et honeste vivere, quia inter necessaria illi Sacello est etiam victus talis eremita, qui in sacello assistat, et curam eius habeat. Reliqua vero expendenda sunt in servitium et bonum illius Sacelli, cum ad talem finem petantur et dentur. Quod si aliqua supersint, poterit dare pauperibus tam cognatis quam extraneis, nam non indigens potest mendicata dare aliis pauperibus, adeoque etiam talis eremita ex superfluis sibi et eremitorio; nisi tamen tales Eleemosynae essent datae ex speciali devotione ad tale Sacellum ²; Cardin. de Lugo in respons. moral.

¹ Opinio Auctoris convenit cum opinione P. Antoine, quando enim Religiosus peregrinatur studiorum causa, tunc censetur habere sui Superioris licentiam saltem tacitam, vel, ut ait D. Thomas, probabiliter praesumptam; vide Antoine tract. de Virtutibus theolog., cap. 4, quaest. 4. Consentit et Natalis Alexander t. 2 Theolog. moralis l. 4 de Decalogo, regula 34, cuius haec sunt verba: *Ex congiario, aut viatico, seu*

pensione ad victum et vestitum sibi concessa, si quid residuum fuerit, ex hoc parsimoniae suae residuo pauperes potest recreare; et apte citat in suae propositionis praesidium D. Thomam quodlib. 3, qu. 6, art. 1. Nam hoc in casu tacite Superioris licentia praesumitur (Not. ROM. THEOL.).

² Hoc animo conferri eleemosynas, ut in Eremitorii bonum cedant, semper est existimandum. Itaque, si

- lib. 6, dub. 17, n. 7: La Croix lib. 3, part. 2, 62 num. 163, et alii. Eleemosynarum distributor relictus ex aliqua testamentaria dispositione, ut testatoris substantias distribuat in pauperes, et pia opera, potest illas sibi pauperi vel suis consanguineis pauperibus appropriare; sic religiosi et religiosae in tali casu, quod ipsis esset demandata aliquarum Eleemosynarum distributio, possunt distribuere suis monasteriis, ut ex communi notat et late probat Ursaya tom. 5, p. 2, discept. 4 per tot., et Fagnan. lib. 1 decret., in cap. *Dilectus* 18 de Offic. Ordinar., n. 16.
- 63 Distributio Eleemosynarum, quae colliguntur occasione alicuius Iubilaei et aliarum oblationum, quae fiunt in Ecclesiis etiam Cathedralibus, spectat ad Episcopum et non ad Canonicos, ut decrevit Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in Ianuens. *Distributionis Eleemosyn.* die 5 Martii 1722, in qua proposita causa per Cardinalem Corsinum, responsum fuit: *Competisse et competere distributionem Eleemosynarum Eminentissimo Archiepiscopo in capsulis expositis occasione Iubilaei etiam in Ecclesia Metropolitana cum addito, ut causa amplius non proponeretur.*
- 64 Facientes celebrari ab aliis Missas minori Eleemosyna, quam ipsi receperint, parte eiusdem pro se retenta, si sint laici, incurrunt excommunicationem Papae reservatam, et si sint Sacerdotes, incurrunt suspensionem item Papae reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori Eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consentiat. Sic novissime declaravit Benedictus XIV Const. incip. *Quanta cura.*
- 65 Eleemosyna pro unaquaque Missa manuali non potest tradi minor uno Iulio; sic expresse statutum est de mandato Clem. XI die 23 Decembris 1706, ut patet in eius Bullario, Edicto XII, et sic etiam statuit Sacra Congregat. Conc. 13 April. 1726. Unde Episcopus statuere potest, ne Sacerdotes recipiant quid minus Eleemosyna taxata. Sacra Congreg. Conc. in S. Severini *Eleemosynae Missarum* 16 Iulii 1697, et in Alexandr. 26 Ianuar. 1743. Et id habetur etiam in notificatione super Eleemosyna Missae, quae inter institutiones ecclesiasticas eiusdem est 66, n. 11, edita ab Eminentissimo Card. Lambertino, postea Summo Pontifice Benedicto XIV.
- 66 Eleemosynas colligendi pro subsidio locorum Terrae Sanctae speciale indultum habent PP. Minores de Observantia; et sic Ordinarii locorum tenentur illos suis subditis commendare in tota Dioecesi ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus et Quadragesimae temporibus, tam per praedicatores in suis sacris concionibus, quam in aliis actionibus et functionibus publicis, ut patet ex Constitut. 197

Urbani VIII incip. *Salvatoris*, Const. 11 Innocentii X, incip. etiam *Salvatoris*, et Const. 39 Clementis X, incip. pariter *Salvatoris*, ac Const. Innocentii XIII, incip. *Salvatoris et Domini Nostris*, edita 21 Novembris 1721, in qua confirmantur literae Urbani VIII, confirmatae iam ab Innocentio X, Clemente etiam X, Innocentio XI, Alexandro VIII, Innocentio XII ac Clemente XI, in quibus mandatur omnibus Patriarchis, Archiepiscopis et aliis locorum Ordinariis nec non omnibus et singulis quorumvis ordinum, congregationum et institutorum regularium Generalibus, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus et Quadragesimae temporibus, tam per Verbi Dei praedicatores in suis sacris concionibus, quam in actionibus et functionibus publicis, necessitates locorum Terrae Sanctae populo proponi et commendari curent et faciant. Et idem statuit Bened. XIII Constit. incip. *Loca Sancta Palestinae*, edita 3 Martii 1727, in qua confirmat Constitutiones 63 diversorum Pontificum, quibus gratiae, privilegia ac indulgentiae locis Terrae Sanctae ac Minoribus de Observantia inibi commorantibus concessa fuere. Et idem fuit statutum etiam a Clemente XII, Const. incip. *Salvatoris*, edita 12 Sept. 1731.

ADDITIONES EX AUCTORE.

Eleemosynae pro celebratione Missarum oblatae, integrae et fideliter sunt in id erogandae. 67 Unde mercimonia exercentes super Eleemosynis Missarum, laici excommunicationem, Clerici vero et Sacerdotes suspensionem Papae reservatam incurrunt. Bened. XIV, tom. 1, Constit. 22 incip. *Quanta cura*, § 3 et 5. Vide supra num. 64, verb. *Missa*, art. 2, num. 16, ubi integra affertur dicta Constitutio. Pedemontanae Provinciae Episcopi excitantur ad evellendos abusus circa Eleemosynas Missarum invectos. Idem Constitut. 23 incipien. *Pro eximia.*

Eleemosynae pro expeditione adversus infideles collatae, ne in aliam quamlibet causam impendantur, prohibetur ab eodem Pontifice, Const. 86 incip. *Quoniam*, § 16. Eleemosynae a Regularibus fieri et distribui possunt, opportunis facultatibus obtentis. Idem tom. 2, Constit. 25 incip. *Ex quo.*

Quoad Eleemosynam pro subsidio locorum Terrae Sanctae, attendenda est sequens novissima Constitutio Bened. XIV. 71

BENEDICTUS PAPA XIV

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Emanarunt nuper a Nobis quaedam Literae in simili forma Brevis expeditae tenoris sequen-

qua ex illis, quae Eremitae Sacelli custodia Fidelibus conferuntur, supersint, Eremita Ordinarium consulat,

nec de ipsis eo inconsulto decernat (Not. Rom. THEOL.).

tis videlicet: Benedictus PP. XIV ad futuram rei memoriam. Salvatoris et Domini Nostri Iesu Christi, qui pro humani generis redemptione se ipsum exinanivit, factus obediens usque ad mortem, vices licet immeriti gerentes in terris, inter multiplices gravissimasque Apostolicae servitutis curas, in eam praecipue pastoralis sollicitudinis vigilantia incumbimus, ut tanti et tam salubris Mysterii monumenta, quae in civitate Hyerusalem et locis circumvicinis sunt, conserventur, et omni, qua fieri poterit, maiori honorificentia recolantur. Cum itaque, alias fel. rec. Urbano PP. VIII Praedecessori Nostro exposito, quod Ecclesiae et alia loca in civitate Hyerusalem et aliis locis Terrae Sanctae existentia fere diruta erant, et quae adhuc ibi existebant Monasteria aere alieno, ob impiam Turcarum, Haereticorum et Schismaticorum tyrannidem, et pro Sanctae Fidei Catholicae in eisdem locis conservatione contracto admodum gravata reperiabantur, idem Urbanus praedecessor Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis et aliis locorum Ordinariis, necnon omnibus et singulis quorumvis ordinum, congregationum et institutorum Regularibus Generalibus commiserit et mandaverit, ut ad minus duabus vicibus quolibet anno, Adventus et Quadragesimae temporibus, tam per Verbi Domini praedicatores, in suis sacris concionibus, quam in actionibus et functionibus publicis, necessitates eorumdem sanctorum monumentorum populo proponi et commendari curarent et facerent; et alias, prout in ipsius Urbani Praedecessoris Literis desuper in simili forma Brevis die 3 Februar. 1634 expeditis, quarum tenorem praesentibus pro expresso haberi volumus, uberius continetur. Et sicut pro parte dilecti filii moderni Commissarii Generalis Terrae Sanctae Nobis nuper expositum fuit, ipse, quo praefatae Urbani Praedecessoris Literae, quae a fel. mem. Innocentio X, Clemente X, Innocentio XI, Alexandro VIII, Innocentio XII, Clemente XI, Innocentio XIII et Clemente XII Romanis Pontificibus, pariter Praedecessoribus Nostreis confirmatae fuerunt, exactius observentur, illas per nos etiam confirmari et innovari desideret; Nos eorumdem sacrorum monumentorum conservationi et manutentioni consulere volentes praedictas Urbani Praedecessoris Literas auctoritate Apostolica tenore praesentium confirmamus pariter et approbamus, illasque innovamus et observari mandamus. Volumus autem ut Patriarchae, Archiepiscopi et Episcopi praedicti in relatione status Ecclesiarum suarum, quando visitabunt limina Apostolorum, facienda, referant se praedictis Urbani Praedecessoris Literis paruisse, contrariis non obstantibus quibuscumque: volumus insuper, ut earumdem praesentium transumptis etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, et sigillo personae in Ecclesiastica dignitate constitutae

munitis eadem prorsus fides in iudicio et extra adhibeatur, quae praesentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae. Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die 10 Ianuar. 1741, Pontificatus Nostri Anno primo. D. Cardinalis PASSIONEUS. Loco ✕ Annuli Piscatoris. Cum autem sicut dilecti filii moderni Procurator et Commissarius Generalis Terrae Sanctae huiusmodi Nobis nuper exponi fecerunt, licet necessitates Terrae Sanctae praedictae propositae et commendatae sint, nihilominus Eleemosynae pluribus ab hinc annis ob praesentium temporum calamitates, ita tenues sint, ut exponentes praedicti necessitatibus huiusmodi praesto esse nequeant, ac propterea opportuno sibi in praemissis a Nobis provideri et ut infra indulgeri summopere desiderent: Nos ipsos exponentes specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, et eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatae existunt, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, et absolutas fore censentes supplicationibus eorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis et aliis locorum Ordinariis, nec non omnibus et singulis quorumvis Ordinum, Congregationum et institutorum Regularium Generalibus per praesentes committimus et mandamus, *ut ad minus quatuor vicibus quolibet anno, Adventus et Quadragesimae temporibus*, tam per Verbi Dei praedicatores, in suis sacris concionibus, quam in quibusvis aliis actionibus et functionibus publicis, necessitates eiusdem Terrae Sanctae proponi et commendari curent et faciant. Ac insuper, ut Parochialium rectores aliarumque Ecclesiarum administratores, unum seu plures viros probos ad colligendas Eleemosynas huiusmodi in earum Ecclesiis statutis diebus deputent, qui statim ac Eleemosynas collectas in eorum manibus consignari debeant et faciant, qui elapsis Adventus et Quadragesimae temporibus ad proprios Ordinarios pecuniam sibi consignatam transmitti debeant, dictique Ordinarii eam Syndicis in earum respective Dioecesibus ad hoc deputatis consignari curent et faciant, servata in reliquis praedictarum Literarum forma et dispositione, auctoritate Apostolica tenore praesentium, volumus, praecipimus et ordinamus, contrariis non obstantibus quibuscumque. Volumus insuper, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die 20 Aug. 1743, Pontificatus Nostri anno tertio.

Pro Domino Card. PASSIONEO.

Caietanus Amatus.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 72 Non importune hic quaeri potest, num ius colligendi Eleemosynas per sacculum sonantem spectet ad actus parochiales, ut Ecclesia Parochialis hoc ius tantum sibi adscribere, et alias Ecclesias non parochiales ab usu eiusdem excludere vigore iuris bannarii recte possit?
- 73 Argumenta opinionis tum affirmantis tum negantis referunt Vildovogel de Oblat. quae fiunt in Eccles. per saccul. sonant., et Bohem. in Iur. paroch. sect. 4, c. 1, § 31, sed ambo
- 74 negantem amplectuntur opinionem. *Ex his (ait Bohemer. loc. cit., § 32) in utramque partem adductis rationibus patet, rationem decidendi unice in eo positam esse, quidnam proprie dicatur actus parochialis. Hoc vero non rectius diiudicari potest, quam si in subsidium sumamus attributa Parochiarum, et exinde actus diiudicemus. Hinc breviter hanc regulam constituo. Omnis actus, qui Ecclesiae parochiali qua tali competit ex iure perfecto cum iure prohibendi, excludendi et cogendi, ille potest*

dici parochialis. Hanc regulam uno ore confirmant Canonistae, etc. Hoc posito fundamento, quilibet facile iudicabit, rationes eorum qui negant ius colligendi Eleemosynas esse actum parochialem, fortiores esse, ut secundum has merito pronunciandum sit.

De eo etiam non inutilis est disputatio, an 75 qui quotannis certam Eleemosynam erogare consuevit, compelli possit, ut et in futurum eam praestet. Negant communiter Covarruv. 76 in c. *Possessor*, p. 2, § 4, num. 6, de Regul. Iur.; Besold. consil. 118, num. 78, part. 3; Strykius Iurid. dissert. tom. 2, disp. 6, cap. 4, num. 15.

Limitat vero Menoch. de Arbit. cas. 160, 77 n. 17 in fin., ut non procedat favore piae causae, sed quod hic potius ex voluntaria etiam solutione necessitas in futurum inducatur, dissente tamen Strykio ubi supra, qui: *quum nulla (ait) obligatio in specie sic dicta hic praecedat, non imponenda videtur necessitas etiam ad favorem piae causae.*

Vide tamen quae dicemus in addition. ad verb. *Oblationes.*

EMPHYTEUSIS

Vide verb. CONTRACTUS EMPHYTEUSIS, tom. II.

EMPTIO ET VENDITIO

Vide verb. CONTRACTUS, EMPTIO ET VENDITIO, tom. II.

EPISCOPATUS

Summarium.

1. Episcopatus probabilius est Ordo Sacramentalis realiter distinctus ab Ordine Presbyterali. — 2. Haec nostra sententia deducitur ex pluribus Sacris Canonibus. Primo ex cap. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu. — 3. Secundo ex can. *Episcopus non ordinatur* 7 cum aliis sequentibus, dist. 23. — 4. Tertio ex can. *Clericus* 1, dist. 21, can. *Perlectis* 1, dist. 25, can. *Omnium Sacerdotum* 1, dist. 31, can. *Quia Sanctitas* 16, dist. 50, etc. — 5. Colligitur etiam ex Concilio Tridentino sess. 23, cap. 4, et Can. 6 eiusdem Sessionis, etc. — 6. Probabilius est, materiam Episcopatus adaequatam esse manuum impositionem,

Formam vero haec verba: *Accipe Spiritum Sanctum*; Et ostenditur prima pars. — 7. Ostenditur secunda pars. — 8. Episcopatus secundum aliquos fuit institutus quando cap. 21 Ioannis Christus dixit Petro: *Pasce oves meas*. Alii autem probabiliter dicunt institutum fuisse cum Sacerdotio. — 9. Episcopatus probabilius conferri non potest eodem die cum Presbyteratu. — 10. Ordo Episcopatus debet conferri die Dominico. — 11. Episcopatus cum Cardinalatus officio compatibilis. — 12. Episcopatus titulares Ecclesiarum in partibus Infidelium laudabiliter conferuntur. — 13. Episcopatus non extinguatur per extinctionem Capituli. — * 14. Episcopi iure divino Presbyteris praestant.

- 1 Episcopatus probabilius est ordo Sacramentalis realiter distinctus ab ordine presbyterali. Sic Hostiensis in cap. *Cum contingat*, num. 6, de Aetat. et qualit., quem ibi sequuntur Ioann. Andr. Butr., Card. Ancharan., Abbas, et ceteri omnes Canonistae; Glossa in Prooem. sexti Decret., verb. *Episcopus*; Glossa unic. in cap. *Sollicitudo*, et ibi etiam Praeposit. n. 4, dist. 12; Glossa in Clementin. *In plerisque*, verb. *Aliquid*, de Election. ; Abbas in cap. *Aqua* de Consecration. Eccl. vel Altar.; Butr. in cap.

unic. de Cleric. per saltum promot.; Praeposit. in cap. *Cler.* 9, dist. 21; Fagn. in cap. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu, et ibi Canonistae communiter, teste Card. ibid., num. 1; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 1, num. 18, ubi pro hac sententia citat plusquam 18 etiam ex Theologis, quos sequuntur alii moderniores cum La Croix lib. 6, part. 2, n. 2209; Henno tom. 2, tract. 7 de Sacramento Ordinis, qu. 3, concl. 1; Aversa qu. 2, sect. 7; Ilung n. 18,

aliique plures contra torrentem aliorum Theologorum⁴. Et ratio est, quia Episcopatus, ut a Presbyteratu distinctus, habet omnia requisita ad verum Ordinem verumque Sacramentum novae legis; est enim caeremonia sensibilis, cum Episcopatus physice constet ex impositione manuum et verbis, quibus utitur Minister, dum Sacerdotem consecrat in Episcopum. Et talis caeremonia fuit instituta a Christo, cum huius non legatur in Ecclesia initium, semper enim et ubique gentium servata fuit in Episcoporum consecratione manuum impositio etiam ab ipsismet Apostolis, ut patet ex utraque Epistola mox citanda D. Pauli Apostoli ad Timotheum; quod signum est a Christo descendere. Et per talem sensibilem caeremoniam confertur gratia sanctificans, ut expresse asserit Apostolus in prima Epistola ad Timoth. cap. 4, ibi: *Noli negligere gratiam, quae in te est, quae data est tibi cum impositione manuum Presbyteri*; et Epist. 2 ad eundem, c. 1, ibi: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum*; quem duplicem locum Chrysostomus, Theophylactus, et passim alii patres intelligunt de manuum impositione, quam Paulus adhibuit, cum Timotheum ordinavit Episcopum; et Tridentina Synodus sess. 23, cap. 3, iisdem Pauli verbis utitur, ut probet ordinationem esse Sacramentum; adeoque cum ea verba Paulus de Episcopali ordinatione intellexerit; manifeste probant ipsum Episcopatum esse vere ac proprie novae legis Sacramentum distinctum a Presbyteratu. Tum quia per Episcopatum, ut Episcopatum, confertur specialis potestas spiritualis, nempe confirmandi, conficiendi Chrisma, ordinandi Sacerdotes, Diaconos, etc., quae potestas non confertur per Presbyteratum; unde cum talis potestas valide conficiendi dicta Sacramenta neque per Summum Pontificem possit ab Episcopis auferri, ex quo Episcopalis Ordinatio tamquam characteristicam sit irrepetibilis et indelebilis, stat evidenter quod non sit potestas solius iurisdictionis, sed potestas Ordinis.

- 2 Haec nostra sententia deducitur ex pluribus sacris Canon. Primo ex c. *Req.* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu, ubi declaratur, quod ordinati scienter ad S. Ord. ab Episcopo, qui renunciavit loco et dignitati, ordinem accipiunt, licet officii executionem non habeant, quod non esset nisi Episcopus indelebilem characterem haberet impressum, ut clare sensit Glossa communiter recepta in cit. cap.
- 3 *Requisivit*, verb. *Execution*. Secundo, in Concilio Carthaginensi IV, ubi praescribitur ritus

observandus in singulis ordinibus conferendis, et incipitur ab ordinatione Episcopi, ut patet in can. *Episcopus cum ordinatur* 7, in can. *Presbyter cum ordinatur* 8, can. *Diaconus cum ordinatur* 11, can. *Subdiaconus cum ordinatur* 15, can. *Acolythus cum ordinatur* 16, can. *Exorcista cum ordinatur* 17, can. *Lector cum ordinatur* 18, can. *Ostiarius cum ordinatur* 19, dist. 23. Qui canones sicut intelliguntur de ordinatione Presbyteri, Diaconi et aliorum, prout sunt Sacramentum eodem modo intelligendi sunt de ordinatione Episcopi, cum per eademmet verba loquantur de Presbytero cum ordinatur, ac de Episcopo cum ordinatur. Et eo magis; quia si egissent de ordinibus, prout sunt officia et gradus ecclesiastici, eodem modo debuissent praescribere ritum observandum in ordinatione Abbatis, Archiepiscopi, Primatis et Patriarchae, ut recte notat ad litteram Fagnan. loc. cit., num. 43. Tertio, ex can. *Cleros* 1, dist. 21, c. *Perlectis* 1, dist. 25, can. *Omnium Sacerdotum* 1, dist. 31, c. *Quia Sanctitas* 16, dist. 50, c. *Illud* 1, dist. 77, c. *Diaconus* 13, dist. 93, c. *Veritatis* 4 de Dolo et contumac., cap. *Quorundam* 1 de Testamentis, c. *Aqua* 9 de Consecratione Eccles., qui omnes canones cum aliis recte expenduntur pro nostra sententia a Fagnano loc. cit., a num. 34 ad 49 inclusive.

Colligitur etiam haec nostra sententia ex 5 Conc. Trid. sess. 23, c. 4, adeo ut oppositum tenere, ut recte dicit Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 11, num. 26, sit periculosum, siquidem Concilium Trid., ibi, Episcopatum expresse inter ordines connumerat, dum ait: *Docet insuper Sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum et caeterorum ordinum*, etc., quae verba satis clare innuunt ordinem Episcopalem non solum esse distinctum ab ordine sacerdotali, sed etiam esse Sacramentum, sicuti est Presbyteratus et caeteri ordines, ponderando illam dictionem *Caeterorum*, quae ex propria significatione est implicativa similitudinis. Glossa in can. *Deinde* 3, dist. 26, et ibi Geminian et Praeposit.; Glossa in c. *Et si illa* 23, caus. 1, qu. 7, verb. *Scienda sunt*. Praesertim vero, quia in canone 6 eiusdem sess., Sancta Synodus definit sacram ordinationem vere et proprie esse Sacramentum a Christo Domino institutum; et pro sacra ordinatione intelligenda est ordinatio illa, de qua prius mentionem fecerat in d. cap. 4, videlicet Episcoporum, Sacerdotum et caeterorum ordinum. Sic egregie Fagnan. loc. cit., num. 47 et 48, qui a num. 68 ad 71 inclusive varia adducens, et Trid. latius expendens concludit, constare

⁴ Quos inter Navarrus in Manuali cap. 23, n. 16; Bellarminus de Sacram. ordin. c. 5; Estius in 4, dist. 24, § 28; Sylvius in 3 p. d. Th., q. 40, art. 5, concl. 2; Isambertus de Sac. ord. disp. 4, art. 3. Tournely de

Maiorib. et sacris ordinib. art. 1, immo Petrus Soto hanc sententiam certa fide tenendam affirmat lect. 4 de Sac. ord. (EDIT. BARB.)

ex divina institutione seu iure divino ordinem Presbyterali, adeoque dicendum esse, quod non tantum partialiter, sed etiam integre distinguantur tamquam duo integri ordines sacramentales.

- 6 Probabilius est materiam Episcopatus adaequatam esse manuum impositionem, formam vero haec verba: *Accipe Spiritum Sanctum*. Prima pars conclusionis patet ex continua praxi Ecclesiae tum latinae tum graecae semper et ubique adhibendi manuum impositionem in conferendo Episcopatu, ut fecit Apostolus ordinando Episcopum Timotheum, et alios ex citatis suis Epistolis prima et secunda ad Timotheum, et non semper et ubique adhibendi traditionem annuli et baculi pastoralis, impositionem libri Evangeliorum super caput Ordinandi, et unctionem ipsius, ut fit nunc apud Latinos. Annulus enim et baculus pastoralis, non traditur apud Graecos; immo nec tradebatur apud Latinos saeculo IV, quia Concilium IV Carthaginense exponens ritum huius ordinationis in c. *Episcopus cum ordinatur* 7, dist. 23, nullam de illis mentionem facit. Sic impositio libri Evangeliorum licet observata fuerit in Ecclesia Africana saeculo quarto, cum illam referat dictum Conc. Carthaginense IV l. c., primo tamen, secundo et tertio saeculo nondum adhibebatur, nullum enim est monumentum, quo id possit probari¹; immo Alcuinus in lib. de Divinis Offic. scripto de anno 760, asserit caeremoniam illam non fuisse adhibitam ab Ecclesia Romana, sicuti nec fuit adhibita a Germanis initio saeculi IX, ut scribit Amalarius l. 2 de officiis ecclesiasticis, c. 14². Sic etiam unctio Episcopi, licet sit antiquissima, utpote recensita a S. Leone serm. 8 de Passione Domini, et a S. Gregorio Magno in cap. decimo primi libri *Regum*; non fuit tamen semper et ubique in usu, utpote non memorata a supradicto Conc. Carthaginensi IV, in cit. c. *Episcopus cum ordinatur* 7, dist. 23, nec a Conciliis Hispanicis celebratis ante septimum saeculum, nec illam adhibent Graeci. Practice tamen non est tenendum materiam Episcopatus esse solam manuum impositionem; Fagnan. loc. cit., n. 57; La Croix loc. cit., num. 2148, et alii. Secunda pars conclusionis deducitur ex maiori congruentia, quia nihil convenientius assignari potest pro forma Epi-
- 7

scopatus, quam verba ipsa prolata tempore applicationis materiae; tempore autem applicationis materiae proferuntur *Accipe Spiritum Sanctum*, et non alia; Fagnan. loc. cit., n. 59; unde credibile est, D. Paulum ordinando Timotheum illa verba adhibuisse, cum Concil. Trident. sess. 23, can. 4, sic dicat: *Per sacram Ordinationem dari Spiritum Sanctum, ac proinde Episcopum non frustra dicere: Accipe Spiritum Sanctum*, et hoc praesertim colligat ex verbis Apostoli adhibitis in ordinatione Timothei in Episcopum.

Episcopatus secundum aliquos fuit institutus 8 quando, Ioan. cap. 21, vers. 18, Christus dixit Petro: *Pasce oves meas*, fuit enim Petrus primus Episcopus a Domino institutus, et quidem Episcopus universalis Ecclesiae per dicta verba: *Pasce oves meas*, ut scribit Fagn. loc. cit., n. 85, adducens can. *Considerandum* 53, et can. *Fidelior* 54, dist. 50, cap. *Significasti* 4 de Election., et Glossam in can. *In novo testamento* 2, dist. 21; Aversa tamen quaest. 2, sect. 10, probabiliter dicit institutum fuisse cum Sacerdotio. Vide La Croix loc. cit., n. 2207. Episcopatus probabilis conferri non potest eodem die cum presbyteratu. Campanil. in divers. iuris canon. rub. 6, cap. 4, num. 5; Innocent., S. Antonin., Suarez, Barbosa, Aversa, quos citat et sequitur La Croix loc. cit., num. 2296 dicens, quod cum tam novus Sacerdos, quam novus Episcopus debeat celebrare cum Ordinate, saltem ex hoc capite fieri non posse; sed nostra vera ratio desumitur ex Conc. Trid. prohibente conferri eidem duos sacros ordines eodem die. Cum enim dixerimus, probabilis Episcopatum esse ordinem sacramentalem realiter distinctum ab ordine presbyterali, consequenter tenemur dicere, probabilis non posse conferri eodem die cum presbyteratu, cum Concilium Tridentinum sess. 23, cap. 13, expresse prohibeat conferri eidem duos sacros ordines eodem die, ibi: *Duo sacri ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur, privilegiis ac indultis quibusvis concessis non obstantibus quibuscumque*. Ordo Episcopatus debet con- 10 ferri die Dominica; c. *Qui in aliquo* 5, dist. 51, ibi: *Die Dominico consecrabitur*, et concordat can. *Ordinat.* 1, et can. *Quod die Dominico* 5, dist. 75.

Episcopatus cum Cardinalatus officio incom- 11 patibilis olim censebatur, nec alii Episcopi inter

¹ Quod ad alia spectat, Auctori nostro plurimi assentiuntur cum ex Canonistis, tum ex Theologis: sed quod ad impositionem pertinet codicis Evangelii super caput Ordinandi, bene multi cum Tournelio repugnant. Dixi quod ad impositionem codicis Evangelii super caput Ordinandi. Neque enim haec confundenda est cum traditione eiusdem Codicis clausi, quam apud Latinos consecrator accepto illo de scapulis consecrati et adiuvantibus Episcopis assistentibus facit consecrato. *Est quippe traditio haec*, ut ait Morinus Exercit. 2, c. 2, num. 5, *res nupera quam nulli rituales ante quingentos*

annos scripti, nulli auctores ante idem tempus commemorant. At impositio Codicis antiquo nititur et conformi utriusque Ecclesiae Graecae et Latinae usui atque consensui (EDIT. BARBIELL.).

² Alcuino, et Amalario, inquit idem Morinus Exercit. 2, c. 1, num. 6, *contradiciunt plures rituales, quorum unus annis circiter centum Alcuino est antiquior, alii coaevi*. Immo ipse Amalarius, licet eiusmodi impositionem non probet, mysticum tamen illius interpretationem non omittit. Vide etiam Menardum ad librum Sacramentorum San. Gregorii p. 304 (EDIT. BARB.).

Cardinales erant, praeter septem prius, postea vero sex suburbicarii. Dein tamen usus invaluit, ut etiam Card. Cathedralibus Ecclesiis praeficerentur; idque approbatum fuit a Concilio Tridentino, dummodo ipsi Cardinales apud suas Ecclesias residerent. Benedictus XIV tom. 2, Constitution. 36 incipient. *Cum a Nobis.*

- 12 Episcopatus titulares Ecclesiarum in partibus infidelium recte conferuntur, dummodo huiusmodi Episcoporum opera aliquam Ecclesiae utilitatem afferat. Idem ibid. Episcopatus titulares, posse conferri Cardinalibus fuse probat idem Pontifex ib. adducens ad id iura, congruentias et exempla.
- 13 Episcopatus non extinguitur per extinctionem Capituli. Idem tom. 2, Const. 35 incip. *Notum tibi.*

ADDITIONES CASINENSES.

- 14 Saeculo Ecclesiae quarto Aerijs dogma furiosum ut illud vocat Epiphanius, in Ecclesiam invexit, hisce verbis scribens: *Quanam in re presbyteros Episcopus antecellit? Nul- lum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum onus, ordo, par et idem honor ac dignitas.* Hanc Aerii haeresim renoverunt Wicleffitae, Waldenses ac Presbyteriani. Cum vero Episcoporum praestantia super presbyteros vel circa ordinis vel circa iurisdictionis potestatem

considerari debet, hinc de ordinis potestate prius agemus, deinde vero de iurisdictionis potestate.

Tridentini Patres sess. XXIII, can. VII, definiunt: *Si quis dixerit, Episcopos.... non habere potestatem... ordinandi; vel eam, quam habent, illis cum presbyteris esse communem, anathema sit.* Ex qua quidem definitione duo colligimus; quorum alterum est Episcopos habere potestatem ordinandi, alterum vero est, illam, quam habent potestatem, cum presbyteris non esse communem. Praestant ergo Episcopi ordinis potestate presbyteros. Canon vero Tridentini Scriptura Sacra, traditione perpetuaque Ecclesiae praxi innitur: sane ex Scriptura, traditione et Ecclesiae ritualibus patet numquam a presbytero aut Episcopos, presbyteros aut diaconos fuisse initiatos.

Quod vero spectat ad Episcoporum inter presbyteros praestantiam quae consistit in iurisdictionis potestate, res quoque de fide est, ut patet ex Tridentina Synodo sess. XXIII, can. VII, his verbis definiens: *Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores.... anathema sit.* Licet vero Tridentini Patres hanc praestantiam iure divino expresse definire noluerunt, quemadmodum nos docet Pallavicinus *Storia del Concilio di Trento* lib. 18, cap. 14, attamen penes omnes Catholicos certum atque ratum est, Episcopos presbyteris iure etiam divino praestare.

EPISCOPUS

PARTITIO ARGUMENTI

EPISCOPUS: 1. quoad eius nomen, originem et dignitatem; 2. quoad ea, quae concernunt eius electionem, confirmationem et consecrationem; 3. quoad ea, quae concernunt eius residentiam, translationem et renunciationem; 4. quoad ea, quae concernunt eius Praecedentiam, Sedem, Celebrationem et Pontificalia; 5. quoad absolutionem et dispensationem; 6. quoad ea, quae Episcopus potest et debet, vel non; 7. quoad ea, quae concernunt Episcopum Regularem, Titularem et Suffraganeum.

ARTICULUS I. *Episcopus quoad eius nomen, originem et dignitatem.*

SUMMARIUM. 1. Nomen Episcopi est nomen graecum idem importans ac latine speculator, vel superintendens. - 2. Episcopus vocatur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis ad differentiam simplicium Sacerdotum. - 3. Episcopus dicitur *Praesul*, quia in Concilia praesidet. - 4. Dicitur *Antistes*, quia ante alios stans praeceminet populo. - 5. Dicitur *Pontifex* a posse, et facere. - 6. Dicitur *Legatus Christi*, quia tanquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas. - 7. Vocatur *Pastor* ab Officio quod habet pascendi oves sibi commissas verbi Dei praedicatione, et Sacramentorum administratione. - 8. Vocatur *Praeco*, quia annuntiat populo scelera eorum. - 9. Vocatur *Medicus*, ut sciat temperare vinum oleo in curandis vulneribus. - 10. Appellatur *Lucerna* super candelabrum posita, ut omnibus luceat probitatis et doctrinae radiis. - 11. Appellatur *Sal terrae*, ut condit aliorum mores sapientissimis institutis, ac praeceptis. - 12. Appellatur *Angelus*, quia mittitur ut nuntius praedicaturus verbum Dei. - 13. Vocatur *Sanctissimus*, quia talis debet esse, ut alios ad sanctitatem alliciat. - 14. Hinc communiter tenetur, quod Status Episcopalis perfectior sit, quam Status Re-

ligionis, et Episcopus debet esse sanctior Religioso. - 15. Ordo Episcopalis, quamvis quoad rem sit unus solus, tamen quoad nomen et gradum est quadripartitus in Patriarchis, Metropolitans, Archiepiscopis, et Episcopis. - 16. Patriarcha est nomen graecum idem importans ac latine Summus, seu Princeps Patrum. - 17. Patriarchae praecipui, et veri in principio fuerunt tantum quatuor. - 18. Praeter dictos quatuor primarios reperiuntur etiam alii Patriarchae non ita Principales. - 19. Patriarchae, et Primate, late sumpto vocabulo idem sunt, licet differant nomine. - 20. Stricte tamen loquendo Primate non idem habent Officium, eamque auctoritatem, quam habent Patriarchae. - 21. Unde Primate rigorose loquendo dicuntur nonnulli Metropolitanus, qui primarias tenent Civitates, et maiores regunt Metropoles. - 22. Enumerantur varii similes Primate. - 23. Metropolitanus sic dictus a *Mitros* quod idem sonat quod *Mater*, et *Polis* quod idem sonat quod *Civitas*, est ille, qui residet, et Episcopatum gerit in Metropoli, seu Civitate praecipua, quae est veluti Mater, seu Matrix aliarum Ecclesiarum, seu Civitatum totius Provinciae. - 24. Archiepiscopus sic dicitur tanquam Primus, seu Princeps omnium Episcoporum. - 25. Archiepiscopus sic captus idem est ac Metropolitanus. - 26. Non tamen omnis Archiepiscopus est semper Metropolitanus,

sicuti omnis Metropolitanus est semper Archiepiscopus. — 27. Episcopus est nomen graecum idem importans ac latine *speculator*, vel *superintendens*. — 28. Sub nomine Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Presbyteris superiores. — 29. Episcopi successerunt in locum Apostolorum, et Presbyteri in locum Discipulorum. — 30. Quamvis in primitiva Ecclesia Episcopi et Presbyteri non distinguerentur quoad nomen; tamen quoad rem semper fuit distinctio inter ipsos, etiam tempore Apostolorum in primo exordio Ecclesiae. — 31. Episcopus superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentinum, et subiicit anathemati contrarium sustinentes. — 32. Episcopus appellatur *Ordinarius*, quia ordinariam in sua Dioecesi habet iurisdictionem. — 33. Appellatur *Dioecesanus* respectu et ratione suae Dioecesis. — 34. Ecclesia Episcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi Cathedra Episcopalis et sedes sita est. — 35. Dicitur *Suffraganeus* respectu Metropolitanum, cui subditur, et suffragatur in Officio Episcopali. — 36. Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eorum Ecclesiae erant Cathedralis. — 37. Chorepiscopi praeficebantur solum Villis et Oppidis; Episcopi autem in Villis, Pagis, seu locis inferioribus collocati numquam fuerunt. — 38. Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, et in Oppidis, et Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum eodem fere modo, quo nunc Parochi. — 39. Conferebant Ordines minores. — 40. Aliqui eorum consecrabantur et creabantur Episcopi, et isti non solum Ordines Minores sed et Maiores conferebant, et alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti et consecrati, et sic vice ipsorum ministrant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares seu Coadiutores. — 41. Chorepiscopi fuerunt aboliti, et ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, et ambitionem, qua Episcoporum officia

sibi temere usurpabant, et ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur. — 42. Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum; tamen communior opinio tenet, Sanctum Petrum solum fuisse immediate a Christo Domino Episcopum consecratum. — 43. Sanctus Petrus alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex quibus primi fuerunt filii Zebedaei, Iacobus scilicet, et Ioannes, quorum interventu facta fuit consecratio Iacobi Alphaei in Episcopum Hierosolymitanum. — 44. Alios item Apostolos tempore discessionis ad praedicandum Evangelium Episcopos ordinavit. — 45. Episcopi antiquiores sunt Cathedralibus. — 46. Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flaminum et Archiflaminum ad tollendum veterum Idolorum Cultum. — 47. Flamines antiquitus erant Sacerdotes, et ab illo Deo, cui Sacrificia faciebant, nomen accipiebant. — 48. Dicti sunt Flamines a filo laneo, quo caput tegebant, unde Flamines, quasi Filamines vocabantur. — 49. Sicut Flamines erant in magna veneratione, primumque locum post Regem sacrificium in Conviviis tenebant, sic Episcopi prae caeteris digniorem obtinent locum. — 50. Episcopus epim nomen est dignitatis, Presbyter vero nomen est aetatis. — 51. Praecedentia Episcoporum in Conciliis Provincialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum. — 52-55. Ad quae nam excitentur Episcopi. — 56. Episcopalis Ordo praestat dignitati Cardinalis. — 57. Episcopatus nihil superaddit Sacerdotio per relationem ad Corpus Domini verum. — 58. Titulus *Venerabilis Frater* est annexus characteri Episcopali. — 59. Quinam Episcopatu indignus. — 60. Epistola Encyclica Clementis XIII. — 61, 62. Quomodo primitus Episcopi appellabantur. — 63-66. Prima eorum sedium institutio. — 67-69. De Episcopis in partibus Infidelium.

- 1 Nomen Episcopi est nomen graecum idem importans, ac latine *speculator*; can. *Cleros*, § *Episcopus*, dist. 21; vel *superintendens*; can. *Qui Episcopatum* 8, quaest. 1, can. *Legimus*, dist. 93¹. Praecipuum enim Episcopi munus est gregis sibi commissi mores et vitam explorare et inspicere. Unde S. Ambrosius de Dignitate sacerdotum, cap. 6, Episcopum dici censet, quasi perinspectorem, ideoque et in solio eum in Ecclesia editiori residere, ut et
- 2 cunctos respiciat, et a cunctis respiciatur. ² Episcopus vocatur *Summus Sacerdos* ratione ordinis, ad differentiam simplicium sacerdotum; can. *Deus ergo* 3, quaest. 1, can. *Videntes* 12, qu. 1, cap. 1, § *Per fontis*, de Sacram. Unct. ³.

Episcopus enim congrue dicitur Sacerdos Summus, quia ultra suum ordinem nullus est alius ordo; can. *De his*, can. *Munus* de Consecr. dist. 5, nam Episcopatus est maximus ordinum, qui sint in Ecclesia Dei. Gloss. verb. *Episcopus*, in prooemio lib. 9 decr.; Gloss. verb. *De Episcopis*, in cap. *Quia periculosum*, de Sentent. excomm. in 6. Episcopus dicitur ³ *Praesul*, quia Concilio praesidet; cap. *Quod translationem* de Temporib. Ordin. Dicitur ⁴ *Antistes*, quia ante alios stans, praeeminet populo, et est primus templi et dioecesis Sacerdos; § *Nos autem* Instit. de Atiliano tutore, leg. *Si quemquam*, et leg. *Decernimus* Cod. de Episcopis et clericis; Calvin. v. *Antistes*. ⁴ Di- ⁵

¹ Iam multis ante Christiana tempora *Episcopi* nomen et apud Graecos et apud Latinos erat in usu: non tamen eadem vis apud omnes huic voci suberat, nec iisdem erat addicta muneribus. Is Romanis erat Episcopus, qui annonae praeerat; ille vero Atheniensibus, civitates Athenis subditas statis lustrabat mensibus quo eas et in fide et in officio contineret. Inde Episcopi appellatio invecta in Ecclesiam est, praecurrentibus maxime sacris Novi Testamenti Scripturibus, iisque indita potissimum, qui et Clericis erant, et Presbyteris Praefecti, quod eorum esset oppida, urbes, regiones integras lustrare identidem; Fideles, Clericos, Presbyteros officii sui admonere; praecepta, leges, canones cuique pro suo vitae genere praescribere; omnesque et verbis et exemplo ad pietatem erudire (EDIT. BARBIELL.).

² In eadem sententiam S. Augustinus de Civit. Dei l. XIX, c. 19, aiebat: « *Episcopatum nomen esse oneris, non honoris. Graecorum enim est, atque inde*

ductum vocabulum, quod ille, qui praeficitur, eis quibus praeficitur superintendit, curam eorum scilicet gerens. In Psalmum quoque 126, eadem spectans, altior, inquit, *in Ecclesia locus positus est Episcopis, ut veluti in specula constituti, superintendant et custodiant populum* (EDIT. BARBIELL.).

³ Tertull. l. de Bapt. c. 17. *Dandi quidem Baptismi habet ius Summus Sacerdos, qui est Episcopus.* Hieronymus eodem titulo Episcopos ornat Dial. contra Lucifer. ubi ait: *Ecclesiae salus in Summi Sacerdotis dignitate pendet.* Hinc etiam *Principes Sacerdotum* Episcopos vocavit antiquitas. Vide Ambrosiastrum in Epist. ad Eph. c. 4, et Hieronymum ep. 28 et 99 ad Asellam (EDIT. BARBIELL.).

⁴ Cyprianus Relig. Antistes: ita Pontius Diaconus in eius vita. Tertullianus quoque lib. de Corona milit., cap. 3. *Aquam adituri ibidem, sed et aliquando prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur* (EDIT. BARBIELL.).

- citur Pontifex can. *Pontifices* 7, quaest. 1, cap. *Messana* de Elect., cap: *Quia periculosum* de Sent. excommun. in 6. Pontifex enim, ut ait Scaevola, relatus a Calvino verb. *Pontifex*, est sic dictus a *posse* et *facere*, quia ut Alciatus arbitratur ius illi erat sacrificandi; facere enim apud veteres sacrificare est, et Episcopus potest sacrificare et facere sacrificare per Sacerdotes, quos efficit et ordinat. Appellatur interdum *Legatus Christi*, ut in can. *Accusatio quoque* in fin., caus. 2, quaest. 7, et in Clement. 1, § *Nec super*, de Poenis. Episcopus enim tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas.
- 7 Vocatur propriissime *Pastor* ab officio quod habet pascendi oves sibi commissas verbi Dei praedicatione ac Sacramentorum administratione, ut Pastoris officii esse proprium docet et monet et saepius inculcat Conc. Trid. sess. 6 de Reformat., cap. 1, et sess. 23, cap. 1. Vocatur etiam *Praeco*, quia annuntiat populo scelerum eorum; can. *Sit rector* 1, dist. 43. Vocatur item *Medicus*, ut sciat attemperare vinum oleo in curandis vulneribus; can. *Disciplina* 9, dist. 44. Vocatur *Lucerna* super candelabrum posita, Matth. cap. 5, ut omnibus luceat probitatis et doctrinae radiis. Vocatur *Sal terrae*, Matth. eodem cap. 5, ut condit aliorum mores sapientissimis institutis et praeceptis. Dicitur *Angelus*, Luc. 9, quia mittitur ut Nuncius praedicaturus verbum Dei. Vocatur *Sanctissimus*, in Authentic. de Sanctissimis Episc. coll. 5, et in Clement. num. 1, § *Nec super*, de Poenis, quia cum Episcopus debeat alios sanctos efficere, oportet, ut sit prius Sanctissimus, et potius exemplis quam verbis populum sibi commissum ad sanctitatem alliciat et provocet: unde recte Eccl. 2 dicitur: *Ab immundo quis mundabitur?* cui concinit illud S. Gregorii lib. 7 Moral.: *Manus sordida aliam non lavat, et oculus plenus pulvere maculam non considerat; ita mundus debet esse, qui vult aliena corrigere.* Hinc communiter tenetur, quod status Episcopalis perfectior sit, quam status religionis et Episcopus debet esse sanctior religioso; nam, ut inquit S. Dionysius de Eccles. Hierarch. cap. 5: *Pontificum quidem ordo consummativus est et perfectivus: Sacerdotum autem illuminativus et lucidativus: Ministrantium vero purgativus et discretivus*; Fagnan. lib. 1 in

cap. *Nisi cum pridem* 10 de Renunciatione, n. 6 et 7⁴.

Ordo Episcopalis quamvis quoad rem seu 15 essentiam sit unus solus, ex Anacleto Papa Episc. 3², et c. *Novatianus* 6, caus. 7, qu. 1, tamen quoad nomen et gradum est quadripartitus; textu expresso in can. *Cleros* 1, dist. 21, § *Ordo Episcoporum*, ibi: *Ordo vero Episcoporum quadripartitus est, id est in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitibus atque Episcopis.* Sic tenent Fagnan. lib. 1 decret. in cap. *Requisivit* de Ordinationis ab Episcopo qui, n. 1; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univers., c. 6, num. 4. Patriarcha est nomen graecum idem 16 importans ac latine Summus seu Princeps Patrum id est Episcoporum, cit. c. *Cleros*, verb. *Patriarchae*, dist. 21. Patriarchae praecipui et 17 veri in principio fuerunt tantum quatuor scilicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus et Hierosolymitanus, cap. *Antiqua* de Privilegiis, cap. *Definimus*, dist. 22, cap. *Grave nimis* de Praebend., et Extravag. *Sacrosancta Romana Ecclesia* de Election. inter communes, ubi Benedictus XI sic expresse scribit: *Sacrosancta Romana Ecclesia, quae disponente Domino, super omnes alias ordinariae potestatis obtinet principatum a Deo, utpote Mater universorum Christifidelium et magistra, quatuor Patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam Constantinopolitanam primum, Alexandrinam secundum, Antiochenam tertium et Hierosolymitanam quartum locum voluit obtinere, ipsasque multis praerogativis et honoribus, ac privilegiis decoravit*⁵. Praeter dictos quatuor primarios reperiuntur 18 etiam alii Patriarchae non ita principales, videlicet Gradensis seu Venetus, Patriarcha Indiarum et Patriarcha Aethiopiae, cum aliis de quibus Glossa in cit. c. *Cleros* 1, dist. 21, verb. *Archiepiscopi*; et novissime institutus est novus Patriarcha Ecclesiae Ulissiponensis Occidentalis de anno 1716 a Clemente XI, Constit. incip. *In supremo Apostolatus solio*.

Patriarchae et Primates, late sumpto vocabulo, idem sunt, licet differant nomine, colligitur ex can. *Provinciae* 1, dist. 99, ibi: *Ipsis quoque in civitatibus vel locis nostros Patriarchas vel Primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges divinae et ecclesiasticae poni et esse iusserunt*; et c. *Nul-*

⁴ De his, aliisque pluribus honorificis titulis, quibus Episcopi olim compellabantur, agunt copiose Viri eruditissimi Mamachius Orig. et Ant. Christian. tom. 4, lib. 4, cap. 4, §. 1, et Selvaggius Ant. Christ. lib. 1, cap. 12, §. 4. Unum moneo, hos inter titulos illum saepissime apud veteres occurrere, quo Episcopi *Successores Apostolorum* praedicantur. Atque in eo quidem praesidium sibi quaerunt quicumque cum Febronio Romanis Pontificibus aequare Episcopos student: frustra tamen, si quonam legitimo sensu Apostolis succedant Episcopi, absque partium studio disquiratur. Qua de re

praeter antiquiores consuli poterit Zaccaria in Antifebronio tom. II, p. 134 sequ., atque in Antifebronio vindicato T. I, p. 434 sequ. (EDIT. BARBIELL.).

⁵ Isidoriana haec sunt quae reticere praestaret (EDIT. BARBIELL.).

⁶ In principio non quatuor sed duo tantum fuerunt veri Patriarchae, videlicet Alexandrinus, atque Antiochenus. Vid. Benedict. XIV De Synodo Dioecessana lib. 2, cap. 4, §. 7, et Dominicum Macri in Hierolex., verb. *Patriarcha* (NOT. EX EDIT. ROM.).

- li 2, ead. dist. 99, ibi: *Nulli Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas sedes tenent, quarum Episcopos Apostoli, eorumque Successores regulariter Patriarchas vel Primates esse constituerunt*; et cap. *Duo simul* 9 de Offic. Ordinar., ibi: *Cum sit in canonibus definitum, Primates vel Patriarchas nihil Iuris prae caeteris habere, nisi quantum, etc.* Unde Glossa in cap. *Coram* 7 de in integrum restit., verb. *Super primatia*, auctoritate cit. can. 1, et can. 2, dist. 99, sic concludit: *Primatia et Patriarchatus una tantum dignitas est, licet nomina sint diversa*; et Glossa in cit. c. *Duo simul* 9 de Offic. Ordinar., verb. *Patriarcha*, sic etiam concludit: *Diversitas in nomine est, dignitas eadem*. Stricte tamen loquendo Primates non item habent officium eandemque auctoritatem, quam habent Patriarchae; ut late ostendit Barbosa lib. 1 Iuris eccles. univers., cap. 6, a num. 10 et sequent. Et conclusio Glossae ex citatis canonibus, quod nulla detur realis differentia, sed solum verbalis, inter Primates et Patriarchas est intelligenda de Patriarchis minoribus, et non de supradictis primariis qui vere et realiter distinguuntur, ut notat Gigas de Resignat. Episcop. cap. 18, num. 5; Gonzal. ad regul. 8 Cancell., gloss. 41, n. 14; Frances de Eccles. Cathedral. c. 1, num. 81.
- 21 Unde Primates rigore loquendo dicuntur nonnulli Metropolitanis, qui primarias tenent civitates, et maiores regunt metropoles. Sic Bituricensis Archiepiscopus est Primas in Burdigalensi provincia, ut de ipso fit mentio in can.
- 22 *Conquestus* 9, qu. 3. Archiepiscopus Pisanus vocatur Primas Sardiniae et Corsicae, ut notat additio marginalis ad Glossam in c. *Definimus*, dist. 22. Archiepiscopus Toletanus et Archiepiscopus Bracharensis contendunt de primatu Hispaniae, ut fit mentio in cap. *Coram* 7 de in integrum restit., et pro utroque varii varia scripserunt, ut videre est apud Barbos. loc. cit., num. 48. Sic in Galliae provinciis ultra Archiepiscopum Bituricensem, se Primates appellant Archiepiscopus Rhemensis, Lugdunensis, Arelatensis et Viennensis. Hiberniae Primas est Archiepiscopus Armacanensis; Angliae Cantuariensis; Scotiae Archiepiscopus S. Andreae; Africae Carthaginensis; Hungariae Strigoniensis; Poloniae Gnesnensis; Germaniae olim Magderburgensis, nunc vero Salisburgensis ¹.

Metropolitanus sic dictus a *Metros* quod ²³ idem sonat ac *Mater* et *Polis* quod idem sonat ac *Civitas*, est ille, qui residet, et Episcopatum gerit in metropoli seu civitate praecipua, quae est veluti Mater seu Matrix aliarum Ecclesiarum seu civitatum totius provinciae: Metropolis enim caput provinciae appellatur; l. 4, § *Ingressus*, et l. 7 ff. de Offic. procons., l. 6 ff. de Excus. tutor., leg. unic. Cod. Ut omnes inde. Unde provincia cui praees Metropolitani, decem aut undecim civitates, et totidem Episcopos suffraganeos olim sub se continere solebat; c. *Scitote* 2, caus. 6, qu. 3; Glossa in c. *Clericos* 1, dist. 21, v. *A mensura*. Nunc vero constitutio d. c. *Scitote* abiit in desuetudinem, et numerus Episcoporum maior vel minor decem aut undecim fuit constitutus in unaquaque provincia sub Metropolitanis, prout singulis magis expedire in dies videbatur, ut recte observat Petrus Gregor. Synagm. iuris lib. 15, c. 11, n. 3 ².

Archiepiscopus sic dicitur tamquam primus ²⁴ seu princeps omnium Episcoporum suae provinciae; *Archos* enim est nomen graecum, quod latine significat *Primum* vel *Principium*; can. *Cleros* 1, dist. 22, verb. *Archiepiscopus*, et Ar- ²⁵chiepiscopus sic captus idem est ac Metropolitanus, ut innuit Ordo Romanus tit. *Qualiter Episcopus in Romana Ecclesia ordinetur*, ut tradit Barbosa cum pluribus aliis l. c., cap. 7, num. 4, et deduci potest etiam ex c. *Pastoralis* de Offic. ordinat., et Extravag. *Salvator* de Praebend. inter communes, c. *Referente* de Praebend., ibi: *Ad Metropolitanum, videlicet Rhemensem Archiepiscopum*. Non tamen ²⁶ omnis Archiepiscopus est semper Metropolitanus sicuti omnis Metropolitanus est semper Archiepiscopus; dantur enim varii Archiepiscopi, qui nullos suffraganeos habent ut inter alios sunt Rossanensis et Lancianensis Archiepiscopi, ut notavit Barbosa loc. cit., cap. 7, n. 6, et de ipsis et aliis patet in notitia supra adducta omnium Archiepiscopatum et Episcopatum. Tales enim Archiepiscopi nullos habentes suffraganeos, licet sint vere et realiter Archiepiscopi, non tamen vere sunt Metropolitanis ut ex Barbosa et Azorio recte notat Frances de Eccles. Cathedr. c. 1, n. 114. ³ Quid autem possit Me- ²⁷tropolitanus, seu Archiepiscopus in suos suffraganeos, vide verb. *Archiepiscopus*, art. 1.

¹ Vide supra V. *Exarchi et Primates*. — Metropolis graecum nomen a *meter*, sive *matr*, et *polis*, civitas, num. 24. *Archos* significat eum, qui imperium obtinet, ducem; *arche*, sive *Archi*, principium, imperium. Consulto Nicolaum Du Mortier in Opere inscripto *Etymologiae Sacrae Graeco-Latinae*, Verb. *Metropolis* et Verb. *Archiepiscopus* (EDIT. BARBIELL.).

² Conc. Antioch., Can. 9, *per singulas regiones Episcopos convenit nosse, Metropolitanum Episcopum sollicitudinem totius Provinciae gerere. Propter quod ad Metropolim omnes undique, qui negotia videntur habere, concurrant*. Caeterum ex consuetudine potius, quam

ex aliquo ecclesiastico canone factum est, ut sicuti Episcopi, qui primarias regerent metropoles, *Patriarchae* vel *Exarchi* dicerentur; ita qui uni tantum praeeant Provinciae, *Metropolitae* nuncuparentur (EDIT. BARBIELL.).

³ Non hodie, aut nudius tertius ortum est hoc Archiepiscoporum genus nullos habentium suffraganeos. Fuit nempe, ut animadvertit vir doctus Cantelius in Metropolitanarum Urbium historia P. 1, diss. 1, cap. 4, duplex apud Graecos *Archiepiscopi* notio; prima usurpata saepius prioribus saeculis, quibus qui multas suo nutu regebant provincias, ut ab aliis secernerentur,

28 Episcopus, ut iam fuit dictum n. 1, est nomen graecum idem significans ac latine *Speculator*, c. Cleros, § *Episcopos*, dist. 22, vel *Superintendens*, c. *Qui Episcopatum* 8, quaest. 1, c. *Legimus* 24, dist. 93. Et sub nomine Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Presbyteris superiores; can. *Decretis*, dist. 21, ibi: *Simpliciter maiorum et minorum Sacerdotum discretio in novo Testamento ab ipso Christo sumpsit exordium qui duodecim Apostolos, tamquam maiores Sacerdotes, et septuaginta duos discipulos, quasi minores Sacerdotes, instituit*. In locum vero Apostolorum Episcopi, et in locum discipulorum Presbyteri successerunt; c. *In novo* 2, dist. 21, et c. *Quorum vices* 6, dist. 68. Et quamvis in primitiva Ecclesia Episcopi et Presbyteri non distinguerentur quoad nomen; c. *Olim* 5, dist. 95, ibi: *Olim idem erat Presbyter, qui et Episcopus*. Tamen quoad rem semper fuit distinctio inter ipsos etiam tempore Apostolorum in primo exordio Ecclesiae; sic expresse S. Thomas in 2-2, qu. 184, art. 6 ad primum, ibi: *De Presbytero et Episcopo dupliciter loqui possumus, uno modo quantum ad nomen, et sic olim non distinguebantur Episcopi et Presbyteri; nam Episcopi dicuntur ex eo, quod superintendunt*, sicut dicit Augustinus 19 de Civit. Dei: *Presbyteri autem in graeco dicuntur quasi seniores*: unde et Apostolus communiter utitur nomine Presbyterorum, quantum ad utrosque, cum dicit 1 ad Timoth. 5: *Qui bene praesunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur*, et similiter etiam nomine Episcoporum, unde dicit Actor. 20, Presbyteris Ephesinae Ecclesiae loquens: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*. Sed secundum rem semper inter eos fuit distinctio etiam tempore Apostolorum, ut patet per Dionys. c. 4 Ecclesiast. Hierarch., et Lucae 10, super illud: *Post haec autem designavit Dominus, etc.* Dicit Glossa: *Sicut in Apostolis forma est Episcoporum, sic et in se-*

ptuaginta duobus discipulis forma est Presbyterorum secundi ordinis. Postmodum tamen ad schisma vitandum necessarium fuit, ut etiam nomina distinguerentur, ut scilicet maiores dicerentur Episcopi, minores autem Presbyteri; dicere autem Presbyteros non differre ab Episcopis, inter dogmata haeretica numerat Augustinus in lib. de Haeresibus, ubi quod Ariani dicebant Presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere discerni¹. Et Episcopos tam in potestate iurisdictionis, quam in potestate ordinis superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentinum sess. 23, c. 4, et ibidem canon. 6 subiicit anathemati contrarium dicentes, ibi: *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem... anathema sit*.

Episcopus appellatur *Ordinarius*; c. *Pastoralis* 11 de Offic. Ordinar., quia ordinariam in sua dioecesi habet iurisdictionem. Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univers., c. 8, num. 47. Appellatur *Dioecesanus* respectu et ratione suae dioecesis, id est civitatis et territorii episcopalis, cap. *Statuto* 2, § *Dioecesani*, de Decimis in 6; Clement. unic. de supplenda negligent. Praelator.; Clement. 1 de Iurepatron. Eius autem Ecclesia Episcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi cathedra episcopalis et sedes sita est; Archidiacon. in cap. *Statutum*, col. 1 de Rescript. in 6, et quia eius ratione Episcopus recipit cathedraticum; cap. *Conquerente* 16 de Offic. Ordinar., et cap. *Pastoralis* 7 de Donationibus. Dicitur *Suffraganeus* respectu Metropolitanis seu Archiepiscopi cui subditur; cap. *Suffraganeis* 11 de Electione; c. *Pastoralis* 11 de Offic. Ordinar., c. *Romana Ecclesia* 1 de Foro compet. in 6. Vel quia suffragium in eius electione praestare consueverant Episcopi, vel quia suffragantur ipsi in officio episcopali, scilicet in consecrando alios Episcopos, in celebrando Concilia et huiusmodi. Abbas in cap.

Archiepiscopi saepe appellati sunt, sive Patriarchae essent, sive Exarchi: altera posterioribus saeculis obtinuit. Inductus est enim novus Archiepiscoporum ordo, priori nomine quidem similis, re vero multo inferior, cum ii nec provincias haberent, nec suffraganeos Episcopos; sed nudo nomine, honoris causa, *Archiepiscopi* dicerentur. Causam invectae huius disciplinae paucis exequor. Cum paulo ante Chalcedonense Concilium nonnullis Episcopis indulisset Theodosius iunior ut Archiepiscoporum iuribus deinceps uterentur, idque Metropolitanis aegre ferentes ad synodum detulissent; Synodus iura illa ex consensu iudicum rata esse vetuit: ne illud tamen ferrent acerbius, iis datum est, ut *Archiepiscopi* nomen et *Presbyteratum* retinerent. Hinc labente sensim disciplina, in Provinciis plures et Metropolitanis, et Archiepiscopi creati sunt, adeoque crevit eorum numerus, ut in Leonis sapientis *Diatyposi* Metropolitanae 81, Archiepiscopi 39, vel uni Patriarchae Constantinopolitano subditi numerentur. Iis tamen Archiepiscopis nec maior quam antea iurisdicatio permessa,

nec maior potestas, nihilque omnino praeter inanem Archiepiscopi titulum concessum est. Cautum immo erat, ut in omnibus, itidem ac meri Episcopi parerent Metropolitanis; donec anno circiter 1080, ab Alexio Commeno sancitum est, ut Archiepiscopi deinceps, haud aliter ac Metropolitanis a Patriarcha Constantinopolitano ordinarentur; sicque extitit in Graecia novus Archiepiscoporum ordo, qui Episcopis erat potestate par, superior dignitate, utraque inferior Metropolitanis (EDIT. BARBIELL.).

¹ Protestantes, demptis Episcopalibus Anglis, ac praesertim David Clondellus, Claudius Salmasius, Ioannes Franciscus Buddeus, haereticum hoc dogma propugnarunt, atque propugnant, sed eos ex nostris plurimi refellerunt, Bellarminus, Petavius, Morinus, Natalis Alexander, Tournelius, Drouven de re Sacrament. T. II, lib. 8, sect. 6; Mamachius t. IV Origin. et Antiquit. Christian., cap. 4, §. 2, p. 316 seq.; et ne longior sim, Selvaggius lib. 1 Ant. Christ., Cap. 12, §. 1, 2 et 3 (EDIT. BARBIELL.).

Suffraganeis 11 de Election., n. 1; Barbos. loc. cit., n. 46.

- 36 Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eorum Ecclesiae erant Cathedrales; cap. *Ecclesiis* 3, dist. 68, ibi: *Inter Episcopos autem et Chorepiscopos haec est differentia, quod Episcopi non nisi in civitatibus, Chorepiscopi et in vicis ordinari possunt; Episcopi formatas tribuunt litteras, et Chorepiscopi non nisi commendatitias et pacificas dare valent; Episcopi ius consecrandi habent, Chorepiscopi tantum minores tribuunt, leviticam autem et sacerdotalem benedictionem non valent praestare*; can. *Quamvis* 4, ead. dist. 68, ibi: *Quamvis Chorepiscopis et Presbyteris plurima cum Episcopis ministeriorum communis sit dispensatio; quaedam tamen sibi prohibita noverint, sicut est Presbyterorum, Diaconorum et Virginum consecratio, constitutio Altaris, ac benedictio vel unctio, siquidem nec erigere Altaria, nec Ecclesias consecrare eis licitum est, nec per impositionem manuum fidelibus baptizatis vel conversis haereticis Paraclitum Spiritum Sanctum tradere, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in Missa quemquam poenitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Haec omnia illicita sunt Chorepiscopis... Quoniam quamvis consecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent*, et concordat
- 37 c. *Chorepiscopi* 5, ead. dist. 68. Chorepiscopi praeficiebantur solum villis et oppidis; cit. c. *Ecclesiis* 3, dist. 68, idque vox illa graeca *Chore*, quae latine idem importat ac *Villanus* seu ruralis, pagum item seu villam significat. Episcopi autem in villis, pagis seu locis inferioribus collocati numquam fuerunt; c. 1 de Privileg., c. *Episcopi* 3, dist. 80, ibi: *Episcopi non in castellis nec in modicis civitatibus debent constitui*; c. *Illud sane* 4, ead. dist. 80, ibi: *Illud sane quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta servari, ut non in quibuslibet locis neque castellis, et ubi ante non fuerant, Episcopi consecrentur*; c. *Non debere* 5, ead. dist. 80, ibi: *Non debere in vicis et in castellis Episcopos ordinari*. Et Zacharias 1, Epist. 9 ad Bonifacium, sic ait: *Memineris quid in sacris canonibus praecipimur observare, ut minime in villulas vel modicas civitates Episcopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi*.
- 38 Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, et in oppidis et in villulis gerebant curam animarum vice ipsorum, eodem fere modo, quo nunc Parochi. Petrus Gregor. Syntagm. Iuris,

lib. 15, c. 12, a num. 44 usque in finem; Barbosa in Collectan. ad text. in can. *Quamvis* 4, dist. 68, num. 6; Antoninus Ricciulus Lucubrationum ecclesiasticarum lib. 2, c. 2, num. 2; Bellarmin. in Controvers., tit. de Cleric., lib. 1, cap. 17, tom. 1, Controv. 5; Frances de Eccles. Cathedr. c. 1, n. 131, et alii. Conferebant ordines minores, textu expresso in cit. c. *Ecclesiis* 3, dist. 68, § *Inter Episcopos, Chorepiscopi tantum minores tribuunt, leviticam autem et sacerdotalem benedictionem non valent praestare*. Aliqui eorum consecra-
bantur et creabantur Episcopi, et isti non solum ordines minores, sed et maiores conferebant, et alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti et consecrati, et sic vice Episcoporum ministrabant, sicuti faciunt hodie Episcopi titulares seu coadiutores, et de istis solis Chorepiscopis in Episcopos consecratis loquuntur canones Conciliorum, ut constat ex Antiocheno, can. 10, tom. 3 Concil., pag. 1322, et intelligendi sunt Doctores asserentes Chorepiscopos fuisse olim eosdem ac sunt hodie Episcopi titulares seu coadiutores, ut recte observant Bellarm. loc. cit., vers. *Respondeo quosdam fuisse*; Ricciulus loc. cit., num. 8; Barbosa loc. cit., num. 2; Frances loc. cit., n. 133¹. Chorepiscopi fuerunt abo-
liti et ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam et ambitionem qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, et ne tertius ordo in Ecclesia poneretur, cum Christus Dominus duos tantum gradus in Ecclesia instituerit, Episcoporum videlicet et Presbyterorum, et Chorepiscopi de primis, scilicet Episcopis, non fuerint; et secundi ordinis, scilicet Presbyterorum, officium despicerent; c. *Quamvis* 4, dist. 68, ibi: *Hi vero, scilicet Chorepiscopi, propter insolentiam suam, qua officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia prohibiti sunt*; can. *Chorepiscopi* 5, ead. dist. 68, ibi: *Chorepiscopi tam ab Sacra Sede, quam ab Episcopis totius orbis prohibiti sunt; nimis enim eorum institutio improba est et prava, quia etsi de summo sacerdotii ministerio aliquid praesumant, omni tamen auctoritate carent. Nam non amplius quam duos ordines inter discipulos Domini esse cognovimus, idest duodecim Apostolorum et septuaginta duorum discipulorum; unde iste tertius processerit ignoramus, et quod ratione caret, extirpare necesse est*, et sic Barbosa l. c., n. 5 et 6; Frances loc. cit., n. 54 et 142; Bertachin. tract. de Episcop. in prael. n. 4, et alii passim².

¹ Quae Auctor de Chorepiscopis illorumque origine et gradu per sese minime Episcopali docet, si ea demas, quae ad illorum munera spectant (cui enim Parocho, vel Vicario Foraneo ea unquam tributa potestas fuit, qua Chorepiscopos praestitisse constat) confirmat

Selvaggius l. c., cap. 15. Recole tamen a me addita T. II huius Bibliothecae, p. 263 (EDIT. BARBIELL.).

² Sicuti tamen in Occidente serius quam in Oriente Chorepiscopi instituti sunt; ita quoque serius in Occidente esse desierunt (EDIT. BARBIELL.).

- 42 Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum, ut patet ex pluribus traditis a Cardin. Bellarmin. de Romano Pontifice lib. 4, c. 13; Soto in 4, dist. 24, qu. 2, art. 1, concl. 2; Diana resol. moral. part. 12, tract. 3, resol. 80, et id videatur inferri ex verbis Divi Augustini, in lib. qq. Veter. et Nov. Testam. 2, qu. 97, ibi: *Nemo ignorat Episcopos Ecclesiis Salvatore instituisse; ipse enim priusquam Coelos ascenderet, imponens manus Apostolis instituit eos Episcopos et ordinavit.* Tamen communior opinio tenet solum Petrum fuisse immediate ab ipso Christo Domino Episcopum consecratum. Bellarm. lib. 1 de Summo Pontifice, c. 23; Turrecremata lib. 2 Summae de Ecclesia, c. 32; Barbosa in Collectan. ad textum in c. *In novo* 2, disp. 21, n. 5; Henriquez in Summa de Sacramento. Ordin., l. 10, cap. 4, § cum sequent.; Frances de Ecclesia Cathedral. c. 1, num. 13; Fagnanus lib. 1 decr., in c. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit, n. 18 et 85, et alii passim; arg. c. *Porro* 2, dist. 66, ubi dicitur Iacobum Alphaei fuisse ordinatum Episcopum ab Apostolis Petro, et Iacobo, et
- 43 Ioanne. Sanctus Petrus alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex quibus primi fuerunt filii Zebedaei Iacobus et Ioannes, quorum interventu facta fuit consecratio Iacobi Alphaei in Episcopum Hierosolymitanum; cit. c. *Porro* 2, dist. 66, ibi: *Porro Hierosolymitanus primus Archiepiscopus B. Iacobus, qui Iustus dicebatur, et secundum carnem frater Domini nuncupatus est a Petro, Iacobo et Ioanne Apostolis est ordinatus.* Alios item Apostolos tempore discessionis ad praedicandum Evangelium Episcopos ordinavit, ut late probat Rodulphus Cupers. in c. *Oportebat* 3, dist. 79, fol. 139, num. 33, et fol. 206, num. 25, relatus et sequutus a Frances loc. cit., cap. 2, num. 49. Sicuti consecratos de facto fuisse in Episcopos Paulum et Barnabam, quando habetur expresse ex can. *Quod die Dominico* 5, dist. 75, ibi: *Cum Apostoli Paulum et Barnabam ex Spiritu Sancti praecepto ad Evangelium gentibus mitterent praedicandum, ieiunantes et orantes*
- 45 *imposuerunt eis manus.* Hinc patet Episcopos antiquiores esse Cathedralibus, ut observat Frances loc. cit., c. 2, num. 43, ex c. *Omnes*, dist. 22.
- 46 Episcopi positi sunt in civitatibus loco Flaminium et Archiflaminium, ad tollendum veterum idolorum cultum; c. *Urbes* 1, c. *In illis civitatibus* 2, dist. 80, c. *Beati Petrus et Paulus* 36, caus. 2, qu. 7; Petrus Gregor. Syntagm. Iuris lib. 15, cap. 2, n. 8 et 9; Frances
- 47 loc. cit., cap. 1, num. 30. Flamines autem antiquitus erant Sacerdotes, et ab illo Deo, cui sacra faciebant, nomen accipiebant. Hinc Sacerdos Martis Flamen Martialis vocabatur, et
- 48 sic de aliis. Dicti sunt Flamines a filo laneo,

quo caput ligabant, unde Flamines quasi Filamines vocabantur, teste Plinio, lib. 18, cap. 11, et Calvin. in suo magno Lexico verb. *Flamines*; Servius dicit, eos habuisse pileum, quem cum per aestum ferre non possent, nec capite intecto eos esse liceret, capita filo religare soliti erant, et habetur expresse in can. *Cleros* 1, dist. 27, verb. *Sacerdotes*, ibi: *Sacerdotes autem gentilium Flamines dicebantur; hi in capite habebant pileum, in quo erat brevis virga desuper habens lanae aliquid, quem cum propter aestum ferre non possent, filum tantum in capite religare coeperunt, nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat; unde et a filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi Filamines.* Verum in festis diebus illo deposito, pileum imponebant pro Sacerdotii eminentia. Flamines erant in magna veneratione, primum- 49 que locum post regem sacrificulum in conviviis tenebant. Calvinus in suo magno Lexico, verb. *Flamines*. Sic Episcopi prae caeteris digniorem obtinent locum, cum ad differentiam 50 Presbyterorum, quorum nomen est aetatis, nomen Episcoporum sit dignitatis, textu expresse in can. *Legimus* 24, dist. 93, ibi: *Recordentur conditionis suae Presbyter et Episcopus, aliud aetatis, aliud dignitatis est nomen.* Praecedentia 51 Episcoporum in Conciliis provincialibus attendi debet secundum tempus ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum. Sic decrevisse Sacr. Congr. Conc. refert Fagn. lib. 1 decr., in cap. *Cum certum* de Maiorit. et Obed., num. 13.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Episcopi excitantur ad exactum sui muneris 52 implementum; Benedictus XIV tom. 1, Constit. 2 incip. *Ubi primum*. Episcopis commendatur ministrorum delectus, nempe ut singulos 53 curiarum suarum ministros et officiales pietatis, probitatis, doctrinae, prudentiae aliarumque christianarum virtutum laude praestantiores, et diuturna experientia commendatos diligenter exquirant et seligant. Idem Constit. 85 incip. *Nimiam*, § 20. Episcopi sacrorum ministro- 54 rum adiumenta petere debent pro recta suarum dioecesium institutione. Idem tom. 1, Constitut. 180 incip. *Gravissimum*, § 5. Ipsi exemplo 55 praecire, dioeceses visitare, et in eis residere enixe monentur. Idem ibid., § 18.

Episcopalis ordo ratione ipsius ordinis praestat 56 dignitati Cardinalis Presbyteri aut Diaconi, quia multa facit Episcopus ratione ordinis, quae Cardinales facere non possunt. Idem tom. 2, Const. 36 incip. *Cum a Nobis*.

Episcopatus nihil superaddit sacerdotio per 57 relationem ad Corpus Domini verum, sed multo maiorem iurisdictionem affert quo ad Corpus Domini mysticum, id est Ecclesiam; Benedictus XIV in Append. ad tom. 4 sui Bullar., Const. incip. *Ex tuis precibus*, § 9.

- 58 Titulus *Venerabiles Fratres*, ita est annexus characteri episcopali, ut Episcopis quoque schismaticis modo valide ordinatis, a Papa concedatur. Idem tom. 4, Const. 64 incip. *In postremo*, § 20.
- 59 Episcopatu indignus est, qui illum petit vel appetit; neque enim quispiam ignorare debet, a peccati labe immune non esse desiderium ipsum Episcopatus; Idem tom. 4, Constit. 15 incip. *Inclytum*, § 6 et 7, ubi dicit huiusmodi desiderium esse semper vitiosum, iuxta Angelici Doctoris doctrinam 2-2, qu. 183, art. 1 in corp., quodlib. 2, art. 11 in corp., in quodlib. 3, art. 9 in corp., et ad id affert verba S. Basilii in Constitutionibus Monasticis cap. 9, tom. 2, ibi: *Caeterum nequaquam convenire, ut Asceta cupiat unquam ingredi in Clerum: (ecce Episcopatus desiderium) aut fratribus praefici (ecce desiderium Archimandriae seu Praepositurae): nam diabolica haec pestis est, labeque libidinis dominandi, quae res summae diaboli nequitiae insigne est.* Ac etiam verba S. Bernardi lib. 4 de Consideratione, cap. 5, ibi: *Alius pro alio, alius forte et pro se rogat. Pro quo rogaris fit suspectus. Qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est.* Et insuper verba S. Thomae 2-2, qu. 100, art. 5 ad tertium, ibi: *Si vero aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa praesumptione redditur indignus.*
- 60 Hic iuvat adducere novissimam Clem. XIII Epistolam Encyclicam Episcopis omnibus datam, qua eos ad rectum sanctumque regimen Ecclesiarum hortatur et informat, ut sequitur:

CLEMENS PAPA XIII.

Venerabiles Fratres, salutem et Apostolicam Benedictionem.

A quo die Nobis, praeter opinionem nostram, incredibile illud accidit, ut ad Sacram B. Petri Sedem, omnium Ecclesiarum Verticem, nostra divinitus tolleretur humilitas, in acerrima illa cogitatione, perpetuaeque cura versati, nimio plus oneris quam quantum ferre possumus, esse nobis impositum, tristitiae et lacrymis nos plane tradidissemus, nisi quiddam simile, quod Sanctissimo Prophetae, Israelisque impigro Duci contigit, a nimio nos moerore deterruisset. Inclamans enim Moyses Dominum (Num. XI, 11, 14): *Cur, inquit, afflixisti Servum tuum? Et cur imposuisti pondus universi populi huius super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.* Quem, ne deficeret animo, quodque susceperat onus bene ut perferret, confregare sibi iussit Deus septuaginta Viros de Senibus Israel, quibus Moysis spiritum indidit, ut populi essent magistri et sustentarent cum illo onus, nec solus Moyses gravaretur. Nunc igitur illa consolatio nos una sustentat, venerabiles Fratres,

quod vos multo antea Deus ipse a reliqua Fidelium multitudine ad regendarum curam animarum adsciverit; socios Nobis et adiutores dederit: ac suo ipsius spiritu, cum Episcopatibus Mysteriis initiati estis, abunde repleverit: ut Nos iam Dei ope primum, virtuteque confisi, singulari deinde, quo flagratis, vestri muneris obeundi studio, vestraque freti sapientia, plurimum de nostra tristitia et sollicitudine ademptum esse arbitremur. Itaque tum *ut consolemur in vobis* (Rom. I, 12) per eam, quae invicem est, fidem vestram atque nostram; tum ut vestram (II Petri III, 1) excitemus in commotione sinceram mentem, has litteras ad vos scribimus; tum vero maxime, ut, quos adversus teterrimum humani generis hostem, veluti instructa acie, ardentes novimus et erectos; tamen quo alacriores, erectioresque ascendatis ex adverso, stantesque (Ezech. XIII, 5) in praelio pro domo Israel dimicetis, ad rem bene gerendam vos adhortemur.

Quo quidem in bello tam multiplici, tamque periculoso spes victoriae eo melior erit et exploratior, quo (Ephes. IV, 3) arctiore vinculo pacis unitatem servabimus. Eo igitur, Venerabiles Fratres, viribus omnibus incumbat charitas vestra ut funditus e Fidelium animis vel ipsa tollantur huiuscemodi certaminum semina. Vestrum est id sedulo praestare, ut omnes (I Petri III, 11) inquirant pacem, (Rom. XIV, 19) omnes sectentur, quae pacis sunt. Ipse enim Dominus Iesus, paulo antequam Passioni se dederet (Ioan. XIV, 27): *Pacem relinquo vobis*, ait Apostolis, *pacem meam do vobis.* Nec Apostolis tantum, sed et nobis reliquit pacis haereditatem (Ioan. XVIII, 20, 21), non pro eis, inquit tantum; sed et pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut Pater in me et ego in te: ut et ipsi in nobis unum sint. Hanc tantam haereditatem, tamquam praeclaram a Christo Domino nobis traditam, videte quaeso, Venerabiles Fratres, ut animorum dissensionibus exstinguendis constanter et perpetuo retineamus. Huius autem haereditatis pignus, ait Apostolus, esse Spiritum Sanctum. Cum autem in ipsius conspectu ipsi nos ponimus, eumque obsecramus, ut ad sanctificandum Ecclesiae Sacrificium Spiritum sanctum de Coelo dimittat, nihil aliud nobis postulare videmur, nisi ut per gratiam spiritualem in Ecclesia, charitatis unitas indisrupta servetur. Illud vero nos omnes commemorasse oportet, quod quaerente Domino, quem dicerent homines esse Filium hominis, et quem ipsum Discipuli crederent; cum alias de eo respondissent aliorum esse opiniones, B. Petrus (Matth. XIV, 14 et seqq.) ex omnium mente, Filium Dei vivi non carne et sanguine, sed Patre revelante confessus est. Quo quidem omnibus facile apparuit, inter filios lucis filiosque saeculi illud iam tum fuisse discrimen: ut

hi variis inter se diversisque opinionibus discrepant, illi unitatis mysterio, per omnium Caput, unam omnium per os unius confessionem profiterentur.

Omnes igitur curas vestras, Ven. Fratres, in Fidelium coagmentanda pace defigite. Turbae (II Cor. XII, 10) contentiones, aemulationes, animositates, dissensiones consilescent; ut qui Catholici nominis sunt, omnes in (I Cor. I, 10) eodem sensu, in eadem sententia perfecti sint, idem unanimes dicant, (II Cor. XIII, 11) idem sapiant: illudque intelligant probe, atque animo imbibant, se, qui Christi membra esse velint, non posse concordiam habere cum capite, si discordes voluerint esse cum membris: nec Fratres a summo Patre in Filiis numerari, qui in fratrum charitate non fuerint.

Insignes vero notas, certissimaque caritatis indicia ne quis erraret in ea re, qua salus humani generis continetur, ostendit nobis Apostolus: *Charitas*, inquit, *patiens est, benigna est* (I Cor. XIII, 4). Charitas non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non irritatur. Ex quo illud intelligi debet, unde charitas absit, illam ibi maxime vigere malignitatem, quam homines ab ipsa origine nostra contraximus. Inde, tamquam animorum faces, exardescunt arrogantia, superbumque fastidium, et contumacia, et avaritia, et intolerantia, et ambitio, et invidentia, et inanis gloriae cupido, caeteraeque animi pravitates, quae omnes (II Petri I, 4) ex eius, quae in mundo est, concupiscentiae corruptione gignuntur. Facessant igitur ab Episcopali regimine animi rumor et contumaces mores. Qui dicimus, nos manere in Christo (I Ioan. II, 6) debemus, sicut ille ambulavit, et ipsi ambulare; nec aliunde quam a Domino Iesu petendum, quod imitemur, exemplum. Ille enim, orta inter Discipulos contentione, quis eorum videretur esse maior (Luc. XXII, 25): *Reges Gentium*, inquit, *dominantur eorum; vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, et qui praecessor est sicut ministrator. Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*. Itaque cum Apostolis interdictus sit a Christo Iesu dominatus, non ad Ecclesiae principatum, sed ad Ecclesiae servitutem nos venisse existimemus: atque illuc omnes cogitationes, labores et consilia nostra conferamus, ut quae oves a Domino fidei nostrae commissae sint, eas integras et salvas in Ecclesia retineamus; nec quidquam tantopere voluisse videamur quam earum incolumitati consulere. Quapropter (I Petri V, 1, 2) Seniores, Apostolorum Principis vos alloquar verbis obsecro consenior, et testis Christi passionum, qui et gloriae communicator; pascite, qui in vobis est, Gregem Dei; providentes non coacte quemadmodum mercenarius (Ioan. X, 12), qui videt lupum venien-

tem, dimittit oves et fugit; sed spontanea (I Petri, ubi sup.) secundum Deum, quemadmodum Pastor, qui dat animam suam (Ioan. ubi sup., vers. 11) pro Ovis suis, neque (I Petri, ibid.) turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo. Nullum enim tetrius venenum, aut perniciosius dominandi libidine; qua si forte Episcopus corripiatur, Ecclesiam illi creditam, si non interire, vehementer certe labefactari necesse est. Non igitur praeesse tantummodo velit Episcopus, sed potissimum prodesset; et forma Gregis factus ex animo, vitae suae innocentiam, morum integritatem, pietatem, religionem tamquam faciem praeferat; in quam populus intuendo, laetus et alacer in via Domini gradietur, cum viderit ducem sibi datum esse, non dominum.

Illud etiam charitatis est maxime proprium praecipua quadam laetitia perfundi, seu potius gaudio efferri, cum quis in Ecclesia Dei pietatis doctrinaeque flore laude et salutis animarum vehementer cupidus, Sacerdotalis officii munus industria, labore, diligentia graviter exsequatur. Eiusmodi vero hominem (Eccl. IV, 4) invidiae patere proximi saepiuscule animadvertimus, quem nemo sanus non videat invidorum obtreptionibus prosterni, atque obteri non oportere. Prophetantibus in (Num. XI, 27) castris Eldad et Medad, Moyses monenti se Iosue filio Nun, ut eos prohiberet, se maxime velle, respondit, ut vel omnis populus prophetaret: Quid (ibid., v. 29) inquit, aemularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus spiritum suum? Irritari vero; et ita incendi nefas sibi putat Episcopi charitas: abductum noxiis cupiditatibus hominem, illum quidem (II Thess. III, 15) non quasi inimicum existimat, sed ut fratrem corripit; et blandiendo, cohortando, monendo, ab errore revocat et in rectam reducit viam. Quod si quid acciderit, in quo graviore verborum castigatione oporteat uti; cavet ne quid sibi verbum excidat inclementius, et severitate adhibita ab omni abstinere contumelia.

Sed de inanis gloriae cupiditate, quam quis Episcoporum scopulum recte appellaverit, sileri non potest. Ea profecto nihil charitati fortasse inimicus: quem enim Episcopum exitialis illa pestis corripuerit et infecerit, adhuc obrepit adulatio; huius nobilissimam partem, animam scilicet, adoritur; hunc venenatis assentionibus capit; huic perpetuo assidet, pravamque illam, qua quisque nostrum maxime decipimur, aestimationem sui nimiam immaniter augendo, eo miserum redigit, ut non amplius Dei, sed sui gloriam quaerat; quam tamen vel ipse Christus Dominus negavit (Ioan. VIII, 50) se quaerere. Adulationem perniciosissimi veluti satellites, et ministri assectantur, detractio et mendacium; ut, bonis egregiisque summotis

viris, in Episcopi comitatu iam nihil sani, nihil integri reliquum sit. Propterea monet sapientissimus Salomon (Eccl. VII, 6) melius esse a sapiente corripri, quam stultorum adulatione decipi; et (Prov. IV, 24): Remove a te os pravum; detrahentia labia sint procul a te; et illud, quod in memoria semper esse debet Episcopis (ibid. XXIX, 12): Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Ne (Galat. v. 26) igitur efficiamur inanis gloriae cupidi: eiusmodi (Philip. III, 19) gloria sit in eorum confusione, qui terrena sapiunt. Nos alte spectemus, coelestem illam aeternae gloriae domum contueamur, nec in ore hominum nostram arbitremur veram, solidam, gravem esse positam gloriam (Rom. III, 23). Omnes peccavimus; omnes egemus gloria Dei, omnes necesse habemus, ut (I Petri II, 24) peccatis mortui, in nobis non ipsi glorificemur, sed (Ioan. XIV, 13) glorificetur Pater in Filio; utque (Philip. I, 11) repleti simus fructu iustitiae per Iesum Christum in gloriam Dei, cui soli (Iudae v. 25) gloria, magnificentia et imperium.

Atque inter iustitiae quidem fructus misericordia in pauperes potissimum est numeranda. Iustitia autem illa (Philip. III, 9), quae ex fide est Christi Iesu. Verum (Iacobi II, 15) si frater et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex nobis illis: ite in pace, calefacimini et saturamini, non dedimus autem eis quae necessaria sunt corpori, quid proderit nobis fides? Sic enim Christianos omnes interrogat Iacobus Apostolus. Et cuiuslibet quidem Fidelis; eius maxime, qui paulo ditior sit, opitulari debet pauperibus misericordia: ii tamen largitatem praecipuo quodam iure suo nostram requirunt, qui res Ecclesiae, quae sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonium pauperum, non ut proprias, sed commendatas habemus; nec ea aequum est in usus nostros ita nos vindicare, ut nihil reliqui sit iis, quibus fas esset: nostrum est quod expenditis, clamitare. Etenim undenam plerique, nisi de bonis Ecclesiae tanta abundamus affluentia rerum et copia? De bonis igitur Sponsae tantum sumendum, quo praesto sint (I Timoth. VI, 8) alimenta et quibus tegamur; hisque contenti simus (ibid., v. 6) quaestum magnum existimantes pietatem cum sufficientia. Quaestus autem ille sane praeclarus, cum nobis ea suppetunt abundantius, quibus opus est ad custodiendam Sponsam, nutriendam, ornandamque: omnium vero quaestus luculentissimus, quod eleemosynis a Deo gratiam impetramus qua caeca mens nostra illustratur; nosque ingenito languore fracti, et iacentes erigimur et sustinemur. Nam cum esurienti effunderimus (Isai. LVIII, 10, 11) animas nostras et animam afflictam repleverimus, orietur in tenebris lux nostra, et tenebrae nostrae erunt sicut me-

ridies, et implebit Dominus splendoribus animas nostras.

Profecto ad lumen a Deo menti impetrandum, obtinendamque devotionis gratiam, sine qua Episcopalia officia necesse est languescere, magna vis est eleemosynae: sed oratione et sacrosancto Missae Sacrificio nihil efficax magis. Orare (I Thessal. V, 17, 18) sine intermissione nos iubet Apostolus, et in omnibus gratias agere; hanc enim esse voluntatem Dei, ne fidei et charitatis spiritum velimus extinguere: qui quidem spiritus (Rom. VIII, 26) infirmitatem adiuvat nostram, et postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Equidem, si quis alius sapientia Episcopus indiget: quam propterea (Iacobi I, 5) postulet a Deo et ipse dabit: postulet autem in fide nihil haesitans: tantumque, si fieri posset, optandum ut in animo fidem suo excitaret, quanta fide fuit Moyses, qui Deum (Hebr. XI, 27) invisibilem, tanquam videns sustinuit. Ad eam fidem humilitas accedat, oportet. Ego vero, (Psalm. LIX, 6) clamabat David, egenus et pauper sum: Deus, adiuva me. Quanti vero sit ponderis perseverantia in oratione et assiduitas, declarant illa Christi Domini verba (Lucae XVIII, 1): Oportet semper orare et non deficere. Atque in ea assiduitate et constantia Dei lumen, (Habacuc II, 3) si moram fecerit, expectemus; apparebit et non mentietur; quia veniens veniet, et non tardabit. Cumque non nostras tantummodo curare debeamus infirmitates, sed etiam putare, aliorum mala ad nos pertinere, et ea aequae habere ac nostra; vehementius, diutius intendenda nobis ad Dominum nostra est oratio; qua tanquam Ecclesiae Fidelium interpretes, omnium fidem, spem et charitatem ante oculos Domini statuentes, quod omnibus in universum, quodque cuique Fidelium opus est, a Domino impetremus. Dei autem exorandi viam nobis muniet, et quidvis adipiscendi etiam aperiet augustissimum Eucharistiae Sacrificium. Idcirco vel maximis nostri muneris occupationibus etiam implicati, Sacrosanctum Iesu Christi Corpus et Sanguinem non recusabimus, quominus frequenter Deo offeramus; nullumque maius putemus nobis datum esse negotium, quam crebro placationis hostiam pro nostris populi peccatis Deo Patri immolare.

Cumque mediis quodammodo simus Deum inter et homines: quemadmodum ad Deum vota hominum, ita Dei voluntatem ad populum perferamus. Haec est autem (I Thessal. IV, 3) voluntas Dei, sanctificatio nostra. Itaque nostrum est, Venerabiles Fratres, aperire (Coloss. IV, 3, 4) ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, ut manifestemus illud ita ut oportet nos loqui. Illud potissimum docendi sunt populi, Christum carnem suam nostrae, excepto peccato, similem, illam quidem non modo sanctam, sed etiam sanctificantem;

passibilem tamen et morti obnoxiam, quae omnium nostrum vicem repraesentaret, iustitiae divinae, simulque (I Petri III, 18) nos itidem obtulisse: eam item, et nos eodem tempore omnibus obiecisse cruciatibus, quibus digna erant nostra crimina: damnatam fuisse mortis doloribus: maledictum adversus peccatores in lege pronunciatum subiisse: inter acerbissimos dolores mortuam: legi satisfactum: quidquid esset peccati simile, per Iesu Christi mortem et sepulturam abolitum. E sepulcro Dominum Iesum, cum eadem quidem carne, sed mortalitatis exuviis exuta¹, et immortalitatis honoribus exornata revixisse: idcirco peccatoribus quo iustificentur, opus esse mori cum Christo, qui pro illis, eorumque nomine mortuus est: cum Christo sepulcrum ingredi, ut ibi culpa temerata carnem relinquunt: veterem hominem irae Dei, et mortis maledictioni tradendum relinquendumque, ut per Baptismum novus in bonis homo, nova factus creatura, novumque figmentum, possit cum Christo ad immortalitatem aeternamque gloriam reviviscere. Propterea Christianis omnibus de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitandum: tum abiiciendas voluptates et divitiarum, quae voluptatum sunt instrumenta, cupiditatem ex animo avellendam; tum etiam maxime, qua noxiae omnes cupiditates continentur, exuendam esse superbiam: (I Ioan. II, 17) mundum transire eiusque concupiscentiam: qui autem facit voluntatem Dei manere in aeternum.

Haec vero, reliquamque doctrinam mysteriorum Dei, quanti negotii sit populum docere, ipsi vos, Venerabiles Fratres, pro sapientia vestra facile perspicitis. Propterea considerandum maxime est, quam multa in iis esse oporteat, quos ad Sacerdotale ministerium, instruendumque Christianis institutionibus populum, elegeritis; quanta vitae innocentia, quanta morum integritas, quanta castitas, iustitia, pietas, religio: quam magnum sit, si quid pravum, si quid vitiosum, si quid improbum consuetudine mala inhaeserit moribus, illud Parochos caute et prudenter avellere: proximum quemque salutaribus monitis, consiliisque iuvare et instruere: animae fideli denique pennas dare, quibus se homo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mundo ereptam, Deo tradere, divinamque in illa imaginem in pristinum revocare. Contra quam non ferendum, a Fidelibus sibi commissis, eos Parochos rationem vitae reposcere, qui reddere non possint suae; et ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipsi redarguantur, recusare non queant. Ad puros sanctosque mores accedat oportet digna Ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina: Scripturas cognitae habeant: omnis enim (II Tim. III, 16) Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in

iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Sacrum igitur utriusque Foederis codicem, Ecclesiae Traditiones, Sanctorumque Patrum scripta, veluti fontes adeant, unde pura et incorrupta fidei, morumque doctrina profunditur: Romanum vero Catechismum, Catholicae Doctrinae Summam, assidue versent et lectitent; unde sacras conciones ad populum habendas depromant. Non studiis igitur privatis, nec ex cuiusquam commendatione, sed optimum quemque, illumque praesertim, cuius timida virtus ministerium defugiat, fidelem fore putetis ministrum, cui partem Gregis Dominici committatis. In universum manus cito nemini imposueritis: (I Tim. V, 22) quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnisi semel aut iterum hominem expendimus et probamus; quem contra accurate exquisitaeque exploratum, ac severe iudicatum oportuit, ne alienis peccatis (ibid.) communicantes inconsultae temeritatis Deo poenas demus. Neque vos taedeat, Venerabiles Fratres, si in ea re, quae magnam cautionem habet, paulo diutius immoremur: cuiusmodi enim sunt Sacerdotes, eiusmodi plerumque esse solet et populus. In eos, praesertim si Parochi sint, tanquam in speculum omnes inspiciunt. Quapropter neminem perniciosius de Ecclesia mereri, quam vitiosos Clericos existimandum est, quia sua vitia infundunt in populum, eumque ita corrumpunt, ut plus exemplo suo quam peccato nocere videantur.

Adscitis autem in sacrum ministerium viris quamvis egregiis, non propterea evangelizandi munere nos esse defunctos arbitrabimur: sic enim in aliorum manus retia dimittere videmur, quae tamen tradidit nobis Dominus, ut ipsi simus hominum (Matth. IV, 19) piscatores. Praecipuum Episcoporum officium est Verbum Dei praedicare. Vae mihi, clamabat Apostolus (I Cor. IV, 16), si non evangelizavero! necessitas enim mihi incumbit: nec praecipue ad baptizandi munus quamvis sanctum, sed potissimum ad (ib. I, 17) evangelizandum a Christo Domino se missum esse. Ipso autem Apostolorum iudicio primos tenere novimus Verbi ministerium, quod (Act. VI, 2, 4) non aequum derelinquere existimarunt sanctissimi viri; ac propterea reliqua opera, quae ad misericordiam erga proximum pertinerent, Diaconis censuerunt oportere committi. Et Beatissimus Paulus ad Timotheum scribit (I Timoth. IV, 13): Attende lectioni, exhortationi et doctrinae. Si quis autem se carere sentiat facultate dicendi, nec ingenii sui esse dicat id munus exsequi, in reliquis saltem, quae ad Verbum Dei quomodo pertinent, non patiatum officium suum requiri. Itaque, si mandaverit Clericis ut Christianae Doctrinae rudimenta pueris tradant, in eam rem det operam quoque suam. Parochis etiam in docendo populo socium se adiungat, ut

suum annunciandi Verbi munus aliqua ex parte tueatur: quae res alacritatem etiam summam omnibus afferet, qua suum quisque obeat officium. Quamobrem ne gravetur cum Consacerdotibus suis aliquoties Sacramenta Fidelibus ministrare; Chorum interdum adire et Psalmos cum Canonicis canere; Collationibus, quas instituerit, coram praeesse; ex quo fiet, ut non minimum sacri Ministri de illius spiritu, quem admodum septuaginta viri de spiritu Moysis, accipiant. Huc accedit, quod populum, qui haec viderit, summa de divini sanctitate cultus opplebit opinio; et eiusmodi augusto spectaculo homines maculosi deterriti, ad sacrum Ministerium ne aspirare quidem audebunt.

Quoniam vero Ecclesiae procuracionem, gregisque tutelam sui nullo pacto potest gerere, si absit, Episcopus: propterea suae quisque vestrum Ecclesiae nullo non tempore adsideatis oportet. Id et naturali lege, et sacris etiam Canonibus, et Tridentinis praesertim Decretis sancitum est. Universae quoque Dioecesis loca adeunda, ut quarum legum vires deficere coeperint, eas vel a ministrorum indiligentia, vel a subditorum contumacia vindicetis. Quod si qua gravior et necessaria causa extiterit, quamobrem de vestra Dioecesi discedendum vobis sit, atque ab ea aliquandiu vos abesse oporteat, ne, quaeso, patiamini Pastoris desiderio sui confici Ecclesiam, a cuius periculo numquam putetis absentiam vestram esse seiunctam.

Praeterea verbis coniungatur exemplum: (Tit. II, 7) in omnibus nosmetipsos praebeamus exemplum bonorum operum; ut is, qui (ibid., v. 8) ex adverso est vereatur, nihil habens dicere de nobis. Ne opera absque sermone sint tacita; neque dicta, factis deficientibus, erubescant; atque illud animo reputemus, perfectum Ecclesiae Principem perfectis maximarum virtutum bonis ita esse instructum, ut et vita eius dicendo, et doctrina vivendo exornetur. Domus autem cuiusque nostrum sit pudoris et modestiae magistra; Ecclesiasticae Disciplinae officina; plena dignitatis atque concordiae: quod tum assequemur, si nullius voluntati aut gratiae dediti, nihil animi nostri imbecillitati et mollitiae indulgeamus, neminemque habeamus eximium; quod in Ecclesia administranda magnas plerumque turbas creat, et offensionem habet gravem, et Episcopo invidiam et contemptum parit.

Quod ad nos attinet, vigilias (Ps. LXXVI, 5) anticipaverunt oculi nostri, ut per Civitates constituamus Episcopos, qui ad Episcopatum afferant doctrinam sanam, vitam irreprehensibilem, mentem ad omnia paratam pro Christo; quippe id sibi munus obvenisse arbitrentur, cui qui praesit, non intumescat amplitudine dignitatis, sed humilitate decrescat. Et in exquisendis quidem explorandisque viris, quos tanto muneri praepositos esse velimus, sancta testi-

monii vestri religione et fide confisi, vobis testibus utemur, et auctoribus; quos minime dubitamus, nullam carnis et sanguinis rationem habituros, sed eius tantummodo, qui vocavit vos (Ephes. IV, 12) in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi.

Reliquum est, Venerabiles Fratres, ut vos de fortitudine moneamus et animi robore, quo maxime est opus adversus ea, quae vel orthodoxam Fidem oppugnant, vel pietatem laedunt, vel morum integritatem infringunt. Repleti (Michaeae III, 8) simus, obsecro, fortitudine Spiritus Domini, iudicio et virtute. Ne (Isaiae LVI, 10) tanquam canes muti, non valentes latrare, Greges nostros patiamur (Ez. XXXIV, 8) fieri in rapinam, et oves nostras in devoracionem omnium bestiarum agri: neque nos quidquam deterreat, quominus pro Dei gloria et salute animarum ad omnes dimicationes nosmetipsi obiciamus. Recogitemus (Hebr. XII, 3) eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. Quod si nequissimorum timeamus audaciam, actum est de Episcopatus vigore, et de Ecclesiae gubernandae sublimi ac divina potestate; nec Christiani ultra aut durare, aut esse iam possumus si ad hoc ventum est, ut perditorum minas, aut insidias pertimescamus. Fidentes (II Cor. I, 9) igitur non in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos, alti, excelsi, humanas res despicientes, Dominum inlameamus: spes (Ier. XVII, 17) mea tu in die afflictionis: nec unquam animis aut corporibus defatigemur: Dei enim (Cor. III, 9) adiutores sumus: Dominus autem Iesus nobiscum est (Matth. XXVIII, 20) omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Itaque nullis scandalis, nullis persecutionibus infirmemus, ne electioni Dei videamur ingrati, cuius tam valida sunt adiutoria, quam vera promissa.

Denique, quoniam in aeterno examine pro omnibus et prae omnibus, qui Christi censentur nomine, rationem reddituri sumus: vos obtestamur, Venerabiles Fratres, et obsecramus, ut si quae scandala et dissensiones oriantur, quibus sedandi impares sitis ad hanc Beatissimi Apostolorum Principis Sedem, tanquam ad caput et Episcopatus apicem referatis, unde ipse Episcopatus, et tota auctoritas nominis huius emersit. Hinc, veluti de natali suo fonte aquae cunctae procedunt, et per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptae dimanant, Ecclesiae omnes sumant quid praecipere, quos abluere, quos, veluti in coeno inmundabili sordidatos, mundis digna corporibus unda devitat. Nos quidem Dei primum virtute nixi, deinde B. Petri tutela confisi, cuius cura omnes habet praesentes, consilio, ope, auctoritate vos iuvabimus. Parati sumus ipsi pro vobis (II Cor. XII, 15) impendere et superimpendi, ut incolumes Ecclesias, incolumes Fratres tueamur.

Caeterum sub ipsa suscepti oneris mole (Thess. II, 2), fiduciam habuimus Deo, qui, cum nobis oneris sit auctor, nobis fiet etiam adiutor; et ne sub magnitudine gratiae succumbat infirmitas, dabit virtutem, qui contulit dignitatem. Interea misericordissimam Dei nostri clementiam supplices obsecrate, ut in diebus nostris expugnet impugnantes Nos; muniat fidem vestram; multiplicet devotionem; augeat pacem; meque servulum suum, quem ad ostendendas divitias gratiae suae, gubernaculis Ecclesiae voluit praesidere, sufficientem tanto operi, et utilem vestrae defensionis dignetur efficere; et ad haec tempora nostrae servitutis extendere, ut proficiat devotioni, quod fuerit largitus aetati. Gratia Domini Nostri Iesu Christi vobiscum, quibus benedicimus; vosque salutamus in osculo sancto: omnibusque itidem Consacerdotibus vestris, caeterisque Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem die 14 Septembris Anno 1758, Pontificatus Nostri Anno I.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 61 Episcopi olim de semetipsis loquentes *servos* semet huius vel illius Ecclesiae, sive *fideles* et *servos Dei* appellarunt, quam formulam retinet
62 etiamnum Papa. In Apostolorum locum successisse Episcopos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, convenit inter Catholicos. Apostolos Christus Dominus non ad certas regendas Ecclesias, sed misit ad universum mundum. Quum autem singuli ubique
63 Evangelium praedicare nequivissent, varias divi-

ARTICULUS II. *Episcopus quoad ea quae concernunt eius electionem, confirmationem et consecrationem.*

SUMMARY. 1. Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente praesentia, et consensu populi. - 2. Plurimi tamen sustinent populos, et Principes intervenisse electionibus Episcoporum, nedum per praesentiam, acclamationem, et consensum, sed etiam per propria vota et suffragia. - 3. Quidquid observatum fuerit in primis Ecclesiae temporibus, nunc certum est, Laicos non habere suffragia in talibus electionibus. - 4. Et Electio Episcopi per Laicos, etiam cum Canonicis facta, est nulla non obstante contraria consuetudine. - 5. Separatis progressu temporis Clericis a Religiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem. - 6. Talis facultas eligendi Episcopos duravit in Capitulis et Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V, et exinde coepit reservari Sedi Apostolicae. - 7. Exceptis tamen Regnis, et Principatibus privilegiatis, ubi Reges, et Principes per specialia concordata Episcopos nominant, et praesentant ab ipso Summo Pontifice instituendos. - 8. Et exceptis Cathedralibus Germaniae, ubi servatur vetus consuetudo canonicae electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos et Archiepiscopos eligit, et electi a Romano Pontifice

sim regiones ipsi peragrarunt, in quibus ordinarunt Episcopos cum potestate alios ordinandi et Sedes Episcopales constituerunt.

Primis nascentis Ecclesiae saeculis Episcopi 64 communem habebant sollicitudinem ad fidem informandi non modo suas, sed et Ecclesias aliorum Episcopatum.

Moribus vero introducta sensim fuit divisio 65 Parochiarum, Dioecesium et provinciarum Episcopatum; atque hinc factum fuit, ut intra suos quisque fines subditosque potestatem contineret Episcopalem, et iniuriam aliis facere censeretur, si eam ultra extenderet; Canon. 15, 16 et 17 Conc. Nicaeni.

Concilium Sardicense statuit ut in magnis 66 tantum Urbibus starent Sedes Episcopales, ne Episcopi nomen et auctoritas vilesceret in Ecclesiis parvarum Urbium Vicorumque, quarum regimini sufficit Presbyter. Vide Can. 6 cit. Conc. Sardicensis.

Dum Episcopi cogebantur derelinquere Urbes 67 Christianorum iugo infidelium subactas, Sancta Sedes consuevit nonnullos eorum praeficere aliis Ecclesiis inter Christianos vacantibus, ea lege ut captivitate cessante redirent quasi iure 68 postliminii ad primas Sedes. Illi vero qui alibi non obtinebant sedem permanentem, appellabantur Episcopi *vacantes*, vel *peregrini*, vel *scoti*; istique titulum Episcopatum amissae Sedis Civitatisque retinebant absque Plebe, ac exercitio muneris pastoralis. Quinimo ne memoria periret harum Ecclesiarum in partibus Infidelium, nec voluntas eas in libertatem vindicandi, ordinari coeperunt Episcopi *Titulares*, et ordinantur in diem. Sed de hisce Titularibus Episcopis suo loco dicemus.

confirmantur. - 9. Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi. - 10. Electus in Episcopum debet intra mensem a praesentatione electionis praestare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio. - 11. Et intra tres menses a consensu praestito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla. - 12. Sufficeret tamen ad evadendam talem poenam, quod electi amicus eius nomine confirmationem peteret, quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses. - 13. Tres menses computari debent, prout in Calendario occurrunt, incipiendo scilicet a die praestiti consensus, et dies, qui desunt ex uno mense, accipiuntur de sequenti. - 14. Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis. - 15. Hodie tamen, non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest. - 16. Assignatur praxis servari solita in Curia pro huiusmodi electione, et confirmatione facienda. - 17. Traditur forma instrumenti professionis Fidei factae per Episcopum. - 18. Professione Fidei emissa subscribitur processus a Cardinali ponente, et a tribus Cardinalibus Ordinum capitibus. - 19. Praeconizatio in primo Consistorio quomodo faciendi ostenditur. - 20. Praeconizatio in secundo Consistorio facta transmittitur fides provisionis Apostolicae a Cardinali ponente ad Cardinalem Vice-cancellarium. - 21. Electus, et canonice confirmatus tenetur intra tres menses e die confirmationis munus consecrationis suae suscipere sub poena amissionis fructuum, etiam sit Sanctae R. E. Cardinalis, et si intra

tres alios menses id non impleverit, Ecclesia et Episcopatu ipso iure privatur. - 22. Dictum trimestre tempus, infra quod Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitae notitiae confirmationis de sua electione factae. - 23. Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica. - 24. Consecratio Episcopi non debet fieri à minori numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate praecepti. - 25. Et si in Provincia non adsint tot Episcopi, accedendi sunt ex vicina Provincia. - 26. Valida tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus duobus Sacerdotibus. - 27. Fagnanus tamen cum pluribus aliis tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda sit a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti. - 28. Papa potest mutare formam traditam ab Apostolis pro consecratione Episcopi. - 29. Et Papa solus ordinando videtur dispensare super tali forma. - 30. Consecrandum in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non praecesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio. - 31. Multi tamen tenent validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus non sit Sacerdos. - 32. Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quae sunt Ordinis, sed tantum ea, quae sunt Iurisdictionis. - 33. Non consecratus Ordines conferre non potest. - 34. Potestatem conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione. - 35. Potestas, quae confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam excommunicato, haeretico, deposito, et degradato. - 36. Iurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem. - 37. Episcopus electus, et confirmatus etiam ante consecrationem potest concedere Indulgentias. - 38. Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium, et decorem Ordinis Episcopalis. - 39. In concernentibus autem Iurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confir-

matus, vel pronunciatus per Papam. - 40. Episcopi appellatione venit etiam non consecratus in materia proportionabili tam confirmato, quam consecrato. - 41. Provisio, seu Pronunciatio Papae in Consistorio habet vim electionis et confirmationis. - 42. Provisi, seu Pronunciati a Papa in Consistorio appellantur promoti etiamsi nondum fuerint consecrati. - 43. Provisi, quamvis consecrati, nequeunt accedere ad Ecclesias ante levatas Bullas, et contraficientes subsunt gravissimis poenis. - 44. Civitas interficiens suum Episcopum consecratum, privatur Sede et dignitate Episcopali. - 45. Non privatur tamen tali Episcopali dignitate Civitas interficiens Episcopum solum electum, et nondum consecratum. - 46. Cum consecratur Episcopus inungitur chrismate in capite et manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum. - 47. Ungitur Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput et Principem Ecclesiae suae. - 48. Reges quare non in capite, sed in humero ungantur? - 49. Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, et ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi. - 50. Annulus Sacer traditur novo Episcopo, ut sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide custodiat. - 51. Mitra quid indicet, et quare ipsi imponatur. - 52. Baculus Pastoralis quare tradatur in manibus novi consecrati, et quare tali baculo Pastoralis non utatur Summus Pontifex? *Remiss.* - 53. Episcopus electus et confirmatus petere debet consecrationem intra tres menses. - 54. Numquam Diaconus in Episcopum electus. - 55. Episcopus eligi nequit, nisi saltem per sex menses in S. Ordine fuerit constitutus. - 56. Probabiliter unus Episcopus sufficit in consecratione Episcopi. - 57. Irritae declarentur pactiones initae a Capitulo electore et iuratae ab Episcopis electis in Germania. - 58. Alia de Congregatione Episcopali. *Remissive.* - 59-74. Pauca de historia Electionis Episcoporum a primordio Ecclesiae.

- 1 Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente praesentia, acclamatione seu consensu populi; can. *Nosse* 12, dist. 63, ibi: *Sacerdotum quippe electio est, et fidelis populi consensus adhibendus, quia ducendus est populus, non sequendus*; can. *Cum longe* 25, eadem dist. 63, ibi: *Sed quia populus aut princeps iubetur electioni interesse, non praecipitur advocari ad electionem faciendam, sed ad consensum electioni adhibendum. Sacerdotum enim (ut in fine superioris capituli Stephani Papae legitur) est electio, et fidelis populi est humiliter consentire*, et concordat can. *Cleri* 27, ead. dist. 63, in cuius summario sic praecise dicitur: *Plebs non est eligere, sed electioni consentire*. Plurimi tamen sustinent, Populos, Magistratus et Principes intervenisse electionibus Episcoporum, nedum per praesentiam, acclamationem et consensum, sed etiam per propria vota seu suffragia; Barb. plurimis citatis lib. 1 Iur. Eccles. univers., cap. 8, a n. 64; et de offic. et potest. Episcop. part. 1, tit. 1, cap. 3, a num. 4, et alii passim variis suffulti sacris Canonibus, et signanter can. *Qui aliquo* 5, dist. 51, ibi: *Sed nec ille deinceps Sacerdos (id est Episcopus) erit quem neque Clerus, nec Populus propriae Civitatis elegit*; c. *Episcopos* 13, dist. 63, ibi: *Post electionem Cleri et populi*; can. *Electis* 18, ead. dist. 63, ibi: *Clerum et Plebem eiusdem Ecclesiae elegisse*;

can. *Factus* 5, caus. 7, qu. 1, ibi: *De plebis, quae tunc adfuit suffragio*, et concordat can. 4 *Quanto* 10, can. *Plebs* 11, can. *Nosse* 12, can. *Episcopus* 13, can. *Metropolitano* 10, dist. 63. Quidquid autem observatum fuerit in primis 3 Ecclesiae temporibus circa admissionem Laicorum in electionibus Episcoporum et Pontificum, certum est, nunc Laicos non habere suffragia in talibus electionibus; can. *Nullus laicorum Principum* 1, can. *Adrianus Papa* 2, can. *Valentinianus Imperator* 3, can. *Non est permittendum* 6, can. *Omnis electio* 7, c. *Non licet* 8, c. *Nosse* 12, dist. 63, c. *Contingit* 8 de Arbitris, cap. *Decernimus* 2 de Iudiciis, cap. *Sacrosancta* 51 de Elect. Et electio Episcopi 4 per Laicos etiam cum canonicis facta est nulla non obstante contraria consuetudine, quae potius dicenda est corruptela textu expresso in cap. *Massana* 56 de Elect.

Separatis progressu temporis Clericis a Religiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, ex claro et expresso textu in can. *Obeuntibus* 35, dist. 63, fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem; c. *Nullus* 1, cap. *Cum terra* 14, cap. *Congregato* 13 et per tot. de Elect., cap. *Congregatio* 43, caus. 16, qu. 7. Et sic tota facultas eligendi Episcopos fuit redacta ad solos Cathedralium Canonicos;

- Bertachin. de Episc. lib. 1, part. 3 a princip.; Petrus Gregor. de Elect., cap. 6, n. 9; Barb. de offic. et potest. Episcop., part. 1, tit. 1, c. 3, num. 11; et lib. 1 Iuris Eccles. univers., cap. 8, n. 68. Talis facultas eligendi Episcopos duravit in Capitulis et Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V, ut multis observat Barbosa l. c. Clemens enim V coepit reservare suae dispositioni Cathedrales Ecclesias, quae apud Romanam Curiam vacare contigissent, ut constat ex Extravag. *Et si temporalium* de praebend. inter commun. Postea Benedictus XI in Extravag. *Sancta Romana* de Elect. inter commun., statuit, quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus, illis non posse provideri Romano Pontifice inconsulto. Deinde Ioannes XXIII in Extravag. *Ex debito* de Elect. inter commun., provisioni suae reservavit Episcopales et earum Superiores Sedes, quae apud Sedem Apostolicam illo vivente vacare contigissent. Et post Benedictus XII in Extravag. *Ad regimen* de praebend. inter commun., sibi reservavit provisiones omnium Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, Episcopaliū, tunc apud Sanctam Sedem Apostolicam quomodocumque vacantium et vacaturarum. Exinde per sequentes Romanos Pontifices reservatio facta fuit simpliciter et generaliter, quoad omnes Ecclesias Episcopales, tam apud Sedem Apostolicam, quam extra Curiam vacantes seu vacaturas, ut patet in secunda et tertia regula Cancellariae, quas cum aliis quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus constituere solet. Exceptis tamen Regnis et Principatibus privilegiatis, ubi Reges et Principes per specialia Concordata Episcopos nominant et praesentant, ab ipso Summo Pontifice instituendos.
- 8 Et exceptis Cathedralibus Germaniae, ubi servatur vetus consuetudo canonicae electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos vel Archiepiscopos eligat, et electi a Romano Pontifice confirmentur, ut clare ostendunt Concordata Germaniae et cum pluribus aliis observat Barbosa loc. cit. Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi c. *Nullus* 7, dist. 79.
- 10 Electus in Episcopum debet intra mensem a praesentatione electionis praestare consensum, alias, mense elapso, redditur nulla electio, textu expresso in c. *Quam sit* de Elect. in 6, ibi: *Electus vero illum*, scilicet consensum, *adhibere infra mensem a tempore praesentationis huiusmodi teneatur, quem si electus ipse ultra praestare distulerit, iure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, ex tunc se noverit*
- 11 *eo ipso privatum.* Et intra tres menses a consensu praestito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla, textu expresso in cit. cap. *Quam sit* de Elect. in 6, ibi: *Caeterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de*

se celebratae praestitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si iusto impedimento cessante infra huiusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur. Sufficeret tamen ad evadendam talem poenam, quod electi amicus eius nomine confirmationem peteret quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses; Glossa in cit. cap. *Quam*, cit. verb. *Petere*; Tiraquell. de Poenis tempor., caus. 22, num. 37; Azor. pag. 2, c. 29, quaest. 11; Barbosa de offic. et potest. Episcop., part. 1, cap. 4, n. 4. Tres menses computari debent prout in Calendario occurrunt, incipiendo scilicet a die praestiti consensus, et dies qui desunt ex uno mense accipiuntur de sequenti; Glossa in cit. cap. *Quam sit*, verb. *Mensem*; Gonzal. ad regul. 8 Cancellar., gloss. 11, n. 7; Garcias de Benef., part. 10, cap. 2, num. 42 et seq.; Menoch. de Arbitr., casu 50, n. 21; Sanchez de Matrim., lib. 2, disp. 24, n. 15; Barb. l. 2 Iuris Eccl. univ., c. 9, n. 4, et de offic. et potest. Episc., loc. cit., n. 2.

Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis: c. *Quoniam* 1, dist. 109, cap. *Cum dilectus* 32 de Election. Hodie tamen non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest ex regul. 2, alias 3 Cancellariae, quae Sedi Apostolicae reservat provisiones omnium Cathedralium. Et licet in Germania ex vi Concordati Episcopi adhuc eligantur a Collegiis Canonicorum Cathedralium, Romani tamen Pontificis auctoritate confirman-
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

In nomine Domini. Amen. Praesenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter et sit notum, quod a Nativitate Domini etc. coram Eminentissimo et Reverendissimo D. N. S. Rom. Ecclesiae Presbytero Card. etc., meque Notario publico infrascripto comparuit supradictus Adm. R. N. omni meliori modo etc.,

genibus flexis Professionem Sanctae et Catholicae Fidei iuxta suprascriptam formam, tactis sanctis Scripturis ad Sancta Dei Evangelia in manibus D. S. Eminentissimae de verbo ad verbum emisit. Quam Fidei professionem, idem Eminentiss. et Reverendiss. Dominus Cardinalis accepit, et admisit praemisso et alias omni meliori modo. Super quibus etc. Actum Romae in Offic. etc. Praesentibus idem N. et N. testibus ad praemissa vocatis, et habitis specialiter atque rogatis. Ego Adoardus Tibaldescus, Clericus Spoletanae Dioecesis, Publicus Apostolica auctoritate Notarius, et ad scribendos et rogandos processus Reverendiss. DD. Archiepiscoporum, et Monasteriorum Consistorialium, privative quoad omnes alios specialiter a S. S. A. deputatus, de praemissis rogatus praesens instrumentum subscripsi et publicavi requisitus. Et subscribitur Cardinalis relator sic: Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. Fidei professionem a supradicto R. N. de verbo ad verbum in manibus meis emissum recepi, et ita testor.

- 18 Finito examine testium et emissa professione, subscribitur processus ab eodem Cardinali Ponente in hunc modum: Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. relationem facturum in proximo Consistorio de praemissis, censeo R. N. esse habilem et idoneum, qui ad supradictam Ecclesiam N. promoveatur, illum ei praeficiendo Episcopum et Pastorem. Romae ex nostro Palatio, die, etc. Ego N. Card. N. qui supra. Et subscribitur idem processus a tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus, scilicet a primo Cardinali episcopo, a primo Cardinali Presbytero, a primo Cardinali Diacono.
- 19 Hoc facto, praeconizatio fit in primo Consistorio, quae vicem electionis habet, cuius praeconii formula pro Romano Pontifice, sic se habet: Beatissime Pater, vacat Ecclesia N. per obitum N. etc. Ad iussum Sanctitatis Vestrae Ego N. Card. N. proponam R. N. etc. Civitatis etc. Pro Cardinali autem ita fit: Illustriss. et R. D. In proximo Consistorio, si S. D. N. placuerit, Ego N. Card. N. praeconium faciam Ecclesiae N. vacantis per obitum N. in personam Rev. N. etc., Civitatis etc.; et refertur status Ecclesiae, et promovendi iuxta formam Institutionis praedictae.
- 20 Fit positura in secundo Consistorio, et transmittitur schedula pro reassumptione positurae, transmissa in prima praeconizatione, et haec secunda praeconizatio habet vim confirmationis, et demum transmittitur fides provisionis Apostolicae a Card. Ponente ad Card. Vicecancellarium facta in hunc modum: Reverendissime Domine. Hodie Sanctiss. in Christo Pater, et D. N. D. Urbanus Papa VIII in

suo Consistorio secreto, ut moris est, ad relationem meam Ecclesiae N. cui N. dum viveret, praesidebat, et per obitum eiusdem Pastoris solatio destitutae de Persona R. N. Dioecesis N. ex catholicis ac honestis parentibus et legitimo matrimonio nati, in utroque Iure Doctoris, in aetate legitima constituti, ac demum caeteris omnibus qualitatibus a Iure, et Conc. Trident. Decretis requisitis praediti, qui professionem Fidei iuxta articulos pridem a Sede Apostolica propositos in manibus meis solemniter emisit, de Reverendiss. DD. meorum Cardinalium consilio, Apostolica auctoritate providit, ipsumque illi in Episcopum praefecit et Pastoralem curam, regimen et administrationem ipsius Ecclesiae sibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, absolvens eundem R. N. electum a censuris ad effectum etc. In quorum fidem praesentem schedulam fieri, et mei parvi soliti sigilli impressione muniri iussi, eamque propria manu subscripsi.

Datum Romae in aedibus meae solitae residentiae, sub anno etc. D. V. S. Humillimus Servus N. Card. N.

Electus, et canonice confirmatus tenetur intra 21 tres menses a die confirmationis munus consecrationis suae suscipere sub poena amissionis fructuum, etiamsi sit S. R. E. Cardinalis, et si intra tres alios menses id non impleverit, Ecclesia et Episcopatu ipso iure privatur, can. Quoniam 2, dist. 75, can. Quoniam 1, dist. 100, et Conc. Trid. sess. 7 de Reform., c. 9., et sess. 23, etiam de Reform., c. 2, ibi: Ecclesiis Cathedralibus seu Superioribus, quocumque nomine ac titulo praefecti, etiamsi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur; et si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso iure sint privati. Dictum trimestre tempus, infra quod 22 Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitae notitiae confirmationis de sua electione factae; Glossa in cap. Cum in cunctis, § Cum vero, verb. Tempore, de Elect.; Sanchez in Opuscul. moral. lib. 1, c. 1, dub. 15, n. 13; Flamin. de Resignat. lib. 7, qu. 1, num. 92; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univers., cap. 9, n. 34, et de offic. et potest. Episc. part. 1, tit. 1, cap. 5, num. 2, et part. 2, alleg. 2, num. 40.

Consecratio Episcopi debet fieri die Domini 23 nica; can. Qui in aliquo 5, dist. 51, can. Ordinationes 1, et can. Quod die Dominico 5, dist. 75. Consecratio Episcopi non debet a 24 minori numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate praecepti¹; c. Episcopus cum

¹ Iure meritoque cl. Auctor noster sententiam de validitate consecrationis Episcopalis, ab uno, vel duo-

bus Episcopis factae, sat luculenter hic insinuat, et in supplementis, n. 55, merito vocat probabiliorem, ea quip-

- ordinatur 7, dist. 23, can. *Episcopi* 1, c. *Comprovinciales* 4, can. *Episcopum* 7, dist. 64, can. *Porro* 2, dist. 66, cap. *Si Archiepiscopus* 6, et cap. *Nec Episcopi* 7 de Temporibus ordinationum. Et si in Provincia non adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Provincia, textu expresso in c. *Si forti* 9, dist. 65.
- 26 Valida tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistantibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi S. Greg. Magni, Greg. III et S. Pii V, quam confirmarunt Innoc. X et Alexander VII, uti referunt ac docent Allatius de concord. Eccles. Occid. et Orient. lib. 5, cap. 7, § ultimo; Schilderc. tom. 2, n. 117; Stephanus tom. 5, d. 7, num. 2; Cardan. in 2 Crisi, dissert. 2, n. 502; Gormaz de Sacram. d. 5, n. 319, et late Pign. t. 1, consult. 182; Barb. lib. 1 Iur. Eccles. univ., cap. 9, n. 51. Et de facto Fagnan. lib. 1 decret., in cap. *Nec Episcopi* 7 de Temporibus ordinationum, n. 10 in fine, refert, quod hodie in litteris pro consecratione Episcoporum in Indiis apponitur clausula infrascripta, videlicet: *Tibi presbytero, ut a quocumque malueris Catholico Antistite gratiam et communionem Sedis Apostolicae habente, accitis et in hoc illi assistantibus duabus vel tribus dignitatibus, munus consecrationis recipere valeas etc.*
- 27 Ipse tamen Fagnanus loc. cit., n. 3 et 9, et in c. *Requisivit* 1 de ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu, n. 86, tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda est a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti, et est ita de substantia, ut a paucioribus facta non teneat; et plures tum Canonistas, cum Theologos pro se adducit et Sacros canones cumulat, et dicit quod non est Episcopus, qui mi-

pe tanto argumentorum pondere, atque gravissimorum Scriptorum auctoritate se se tuetur, ut nullis Adversariorum conatibus in dubium possit illa revocari. Si qui porro sint, qui cumulatorem huiusce rei cognitionem exquirant, legere poterunt, quae docet Cl. Van-Espen, Part. 1, tit. 15, cap. 1, de Consecrat. Episcop., in Scholiis in Canon. Nicaenos Can. IV, tom. VI, Neapolitan. Editionis 1766; Et in Responsione Epistolari, quae adiecta occurrit ad calcem Tom. IX eiusdem Neapolit. Edition.; Christianum Lupum Appendic. ad Can. IV laud. Concilii Nicaeni; Pontas in suo Dictionar. Cas. Conscientiae verb. *Episcopus*, Cas. 14, aliosque probatissimos atque gravissimos Scriptores tum Theologos, tum Canonum Interpretes.

Ad recensitam porro sententiam magis confirmandam duo hic adiungimus: I. Haud recte posse inter se componi, quae simul nobis obtrudunt contrariae sententiae Patrocinatores, nempe tres Episcopos exquiri ad consecrationem Episcopi ex necessitate Sacramenti, ita ut a paucioribus facta prorsus irrita ac invalida censenda sit; ac posse simul Romanum Pontificem dispensare in hoc definito numero trium Episcoporum, aut posse hanc formam immutare cum non sit iuris Divini, sed tamquam tradita ab Apostolis. Etenim cum Episcopatus Sacramenti rationem habeat, ut unanimi fere consensu tradunt Canonum Interpretes, et praesertim Fagnanus; quomodo poterit Summus Pontifex formam hanc praescriptam ex necessitate Sacramenti im-

nus quam a tribus, auctoritate etiam Metropolitanis, factus est Episcopus, afferens Epistolam Ioannis III ad Episcopos Germaniae et Galliae, quae habetur t. 2 Conc., part. 2, pag. 250, col. 2, litt. D, ubi sic legitur: *Omnia quoque maxima Concilia affirmant eum non esse Episcopum, qui minus quam a tribus Episcopis auctoritate etiam Metropolitanis fuerit factus Episcopus, ideoque illos, quos Chorepiscopos vocatis, qui ab uno, ut audivimus, fiunt Episcopo, Episcopos non esse, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est; et can. Porro* 1, dist. 66, ibi: *Porro et Hierosolymitanus primus Archiepiscopus Beatus Iacobus, qui Iustus dicebatur, et secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Iacobo et Ioanne Apostolis est ordinatus successoribus suis formam dantibus, videlicet, ut minus, quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum praebentibus, nullatenus Episcopus ordinetur.* Potest autem Papa immutare hanc formam tamquam traditam ab Apostolis; Archid. in d. can. *Porro*; Geminian. quia non est Iuris divini forma; Card. Praeposit. in d. can. *Porro*, et expensius in can. *Archiepiscopus* 1, dist. 66. Et Papa solus ordinando videtur dispensare super tali forma; Card. Praeposit. in d. can. *Porro*; sic Fagnan. in cit. cap. *Neque Episcopi* 7 de Temporibus ordinationum n. 9 et 10, ubi dicit haec reperisse in libris publicis Sacrae Congregationis Concilii adnotata manu bon. mem. Card. Alciati illius Praefecti ad sess. 7, c. 9.

Consecrandus in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non praecesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio⁴; arg. cap. *Ex litteris* 10 de excessibus Praelat., ibi: *Cum igitur Pontificale*

mutare, aut in illa dispensare? Neque dici poterit ex ipsa Divina institutione hanc dispensandi facultatem in praefixo numero Summo competere Pontifici, cum hoc ipsum gratis adseratur, neque quidquam probationis ex universa Scriptura, ac Traditione produci poterit, quo id vel leviter firmari possit.

II. Incassum Adversarii suae sententiae patrocinium captare student, ex eo quod in antiquioribus Canonibus aliter factae Ordinationes; h. e. non adhibito trium Episcoporum praefixo numero, irritae decernantur. Neque enim vox isthaec in antiquis Canonibus idem designat ac apud Scholasticos; sed tantum privationem exercitii illius Ordinis. Id quidem luculentissime patet ex Canon. *Neminem*, et ex Can. *Sanctorum*, Dist. 70, ubi ordinationes factae sine titulo irritae et vacuae decernuntur.

⁴ In contrariam Sententiam declinavit clariss. Maillonius in Commentario praevio ad *Ordinem Romanum*, § 18, plures Romanos Pontifices asserens, qui a Diaconatu immediate in Episcopos fuerunt ordinati. Huic sententiae subscribit clariss. Franciscus Pagi *Breviar. Rom. Pontif. in Sabiniano* a num. II ad VI, et in *Constantino Antip.* num. 1. Caeterum Benedictus XIV in Epistola ad Carolum electum Episc. Iustinopolitanum *In postremo*, 10 Octob. 1756, § 10, subscripsit Morino et Iuvenin asserentibus nullum exstare exemplum Episcopatus non presbytero collati (NOTA EX EDITIONE ROMANA).

- officium sine Altaris ministerio non valeat adimpleri*; can. *Osius* 10, dist. 61, ibi: *Sed non eligitur aliquis, scilicet Episcopus, nisi in Sacris Ordinibus constitutus*, et tenent Glossa fin. in cap. unico de Clerico per saltum promoti; S. Thomas in 4 sentent., dist. 24, quaest. 1, art. 2; Hugo et Archid. in can. *Sollicitudo* 1, dist. 52; Raymund. in c. *Gratia* 2, qu. 1, ubi dicit huius opinionis esse fere omnes Doctores, ut refert Turrecremata eandem opinionem sequutus in d. can. *Sollicitudo*, num. 4; Silvester verb. *Ordo* 2, n. 1; Borg. de Irreg. part. 5, rub. de Clerico per saltum promoti, n. 5; Maiol. de Irregul. lib. 4, cap. 12, n. 3; Henric. in Summa lib. 10, c. 7, § 1; Azor. part. 2, lib. 3, cap. 30, qu. 9; Emanuel Sa verb. *Ordo*, n. 25; Suarez tom. 5 de Censur., disp. 50, n. 57; Bonacin. de Censur. extra Bullam disp. 3, qu. 1, punct. 2, n. 7; Aversa qu. 1, sect. 6; La Croix lib. 6, p. 2, n. 2210; Fagnan. lib. 1 decret., in c. *Requisivit* 1 de ordinatis ab Episcopo qui renunciavit, n. 15, 81 et 82. Et ratio est, quia actus principalis Episcopi est ordinare Sacerdotes; can. *Cleros* 1, dist. 21, can. *Quamvis* 4, dist. 68; potestatem autem exercendi huiusmodi actum non potest Episcopus in sua consecratione accipere, nisi etiam sit Sacerdos, cum nequeat alteri conferre Ordinem Sacerdotalem, quem non habet, secundum Innocentium in cap. *Quanto* de Consuetudine; Silvester in verb. *Ordo* 1, num. 1, vers. *Sed si sit Sacerdos*; Fagnan. loc. cit., num. 83, adeoque, etc. Multi tamen tenent, validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus non sit Sacerdos, ita Abbas in cap. unico de Clerico per saltum promoti, num. 5, vers. *Quod secundum*; Glossa in can. *Sollicitudo* 1, dist. 52, ubi dicit, quod si Laicus ordinetur Episcopus, bene reciperet characterem; Ioann. Andreas, Ancharan., Covarruvias et alii, quos citat, et sequitur Barbosa de offic. et potest. Episcoporum, part. 2, alleg. 1, num. 38.
- 31 Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quae sunt Ordinis sed tantum ea, quae sunt Iurisdictionis, cap. *Transmissam* 15 de Elect.; Fagnan. lib. 3 decret., in cap. *Nullus* de Parochis, num. 5. Non consecratus Ordines conferre non potest, cap. *Transmissam* 15, ubi Glossa in verb. *De talibus*, et cap. *Quod sicut* 28 de Elect.; Fagnan. l. 1 decret., in cap.
- 33 *Quanto* 4 de Consuetud., n. 26. Potestatem enim conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione; can. *Quamvis* 4, can. *Chorepiscopi* 5, dist. 68, cap. *Transmissam* 15, et cap. *Quod sicut* 28 de Elect.; Fagnan. lib. 1 decret., in cap. *Statuimus* 1 de supplend. negligent. Praelator., n. 19. Potestas, quae confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam Excommunicato, Hae-

retico, Deposito et Degradato; can. *Ordinationes* 9, qu. 1, can. *Quod quidem* 1, qu. 1, can. *Ostenditur*, et ibi Archid., dist. 4 de Consecr., cap. unico, cum ibi notatis, de ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu, c. 2, vers. *Sicut enim Episcopus* de translat. Episc.; S. Thomas 2-2, quaest. 39, art. 3; Silvester verb. *Degradatio*, n. 9; Fagn. in cit. c. *Statuimus* n. 8, et alii passim. Iurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem, unde Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, corrigere, punire, synodum convocare, Beneficia conferre, Ecclesias minores coniungere, annectere, dividere, voti et iurisiurandi vincula solvere, quorundam peccatorum absolutionem sibi reservare et huiusmodi; cap. *Transmissam* 15 de Elect., et Glossa ibid., verb. *De talibus*; et arg. c. *Nosti* 9, et cap. *Qualiter* 19 de Elect., et c. *Inter corporalia* 2 de translation. Episc.; Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 1, tit. 5, cap. 4, n. 7. Fagnan. in cit. c. *Statuimus* n. 21, et alii communiter. Episcopus electus et confirmatus ante consecrationem potest concedere indulgentias. Sic communiter Doctores cum S. Thoma in 4, dist. 20, art. 3, qu. 2 ad primum, et ibid., art. 4, qu. 2 in corpore, ibi: *Potestas concedendi indulgentias sequitur iurisdictionem, et quia Diaconi et alii non Sacerdotes possunt habere iurisdictionem, vel commissam, sicut Legati, vel ordinariam, sicut electi, ideo possunt indulgentias concedere, etiam non Sacerdotes, quamvis non possint absolvere in foro poenitentiali, quod est Ordinis*, quae Divi Thomae Doctrina communiter recipitur, teste Navarr. in tract. de Indulgent. in 31 notab., vers. *Possunt autem hi conferre etiam si non sint in Episcopos consecrati*; Fagn. l. 5 decret., in c. *Accedentibus* 12 de excessibus Praelat., n. 10 et seq.; Barbosa de offic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 88, n. 7, cum plurimis aliis ibi citatis.

Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium et decorem Ordinis Episcopalis, c. *Transmissam* 15 de Elect., cum ibi notatis, et tradit Butrius in consil. 19 *Quia hic agitur*, cum aliis congestis a Felino in c. *Eam te* 7 de Rescriptis, n. 1, col. 3 in princip., vers. *Et ideo dicit Butrius*; et Fagnan. in d. cap. *Eam te*, n. 38. In concernentibus autem Iurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus vel provisor per Papam, quia cum haec competat etiam electo confirmato ex c. *Transmissam* 15 de Elect., et Glossa ibidem, verb. *De talibus*, et ex adductis supra n. 15, ideo dispositio loquens de Episcopo verificatur etiam in electo confirmato seu proviso, licet non consecrato, ut notant Glossa in Clement. 1, verb. *Episcopi*; et ibi Abbas n. 2 de Foro competent.; Fagn.

- loc. cit., num. 39, cum aliis ibi a se citatis.
- 40 Episcopi appellatione venit etiam nondum consecratus in materia proportionabili, tam confirmato quam consecrato; Fagn. lib. 5 decr., c. *Quod nonnullis* 25 de Privil., num. 23, et
- 41 aliis ibi citatis. Provisio seu pronuntiatio Papae in Consistorio habet vim electionis et confirmationis; Innocent. in cap. *Cum olim* in princip. de caus. possess. et proprietat.; Glossa in cap. 1, verb. *Provisionem*, de Elect. in 6; ubi quod Papa providendo eligit et confirmat; Abbas in cap. *Tua* de His quae fiunt a Praelat., n. 2, et in c. *Cum in cunctis* de Elect., n. 2; Fagnan. in c. *Eam te* 7 de Rescript., n. 15.
- 42 Provisi seu pronuntiati a Papa in Consistorio appellantur promoti, etiamsi nondum fuerint consecrati; Extravagant. *Iniunctae* 1 de Elect., inter Communes, ibi: *Qui apud dictam Sedem promoventur*; et Conc. Trident. sess. 7, c. 9, ibi: *Ad maiores Ecclesias promoti, munus consecrationis infra tempus a Iure statutum suscipiant*; Fagnan. loc. cit., num. 24 et 27.
- 43 Provisi quamvis consecrati accedentes ad Ecclesias ante levatas Bullas incidunt in poenas d. Extravagantis *Iniunctae* 1 de Election., inter
- 44 commun. Sic Doctores communiter. Civitas interficiens suum Episcopum consecratum privatur Sede et dignitate Episcopali, textu expresso in can. *Ita nos* 24, caus. 25, qu. 2.
- 45 Non privatur tamen tali Episcopali dignitate Civitas interficiens Episcopum solum electum et nondum consecratum; Bald. in l. *Si nondum*, post princip., C. de Furt.; Felin. in d. cap. *Eam te* 7 de Rescriptis, n. 1, vers. *Unde Baldus*; Fagnan. ibid., n. 17; Glossa in Clement. *Si quis suadente* 1 de Poenis, vers. *Quamvis Pontificem*, dicens, quod in materia poenali, uti est ista, appellatione Episcopi vel Pontificis, non venit electus et confirmatus, si nondum sit consecratus.
- 46 Cum consecratur Episcopus, inungitur chrismate in capite et manibus, quod si fuerit omis- sum, per tres Episcopos est supplendum, textu expresso in cap. *Cum venisset* 1 de sacra Unctione, ibi: *Cum venisset ad Apostolicam Sedem Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos (Graecos) non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi; nos, quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, faciente caput eius et manus per Albanensem Episcopum (assistantibus ei duobus Episcopis secundum morem Ecclesiasticum) Sacro Chri-*
- 47 *sma deliniri*. Ungitur autem Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput et Principem Ecclesiae suae; c. *Cum venisset* 1 de sacra Unctione; Barb. de offic. et potest. Episcop.
- 48 part. 1, tit. 1, c. 5, n. 10. Reges vero non in capite sed in humero unguntur, primo, ut proprius honor sit illius, quem Deus constituit excelsum super omnes Reges terrae, et quem

oleo laetitiae excellentius et augustius unxit prae consortibus suis. Deinde, ut ostendatur quod primo ante omnes Reges et Principes persona capitis Pontificali officio repraesentetur. Ungitur tamen et Rex in humero, ut neque ipse plane excludatur a repraesentatione eiusdem capitis; nam et huius Principatus, ut dicitur Isaiae 9, factus fuit super humerum eius, et ut sciat se esse ministrum ad portandam Crucem Iesu Christi ad laudem bonorum, vindictam autem malorum, Apost. ad Rom. 13. Sic ad literam Barbosa loc. cit., num. 11, ex cap. *Cum venisset* 1 de sacra Unctione, § 2. Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat digni- 49 tatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, et ut ostendatur accipere potestatem benedicendi et consecrandi; cap. *Cum venisset* 1 de sacra Unctione; Barb. l. c., n. 12. Annulus sacer novo Episcopo traditur ut Sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide 50 custodiat; Barb. loc. cit., n. 15. Mitra deinde 51 tamquam bicorni galea armatur novus Episcopus, ut intelligat, duo illius cornua, duo designare testamenta, antierius novum, posterius vetus, quae duo Episcopus debet memoriter scire, et illis tamquam duplici cornu Fidei inimicos ferire; Barb. loc. cit., n. 18. Hieronymus Vielonius de Episcopis Titularibus part. 2, fol. 13. Traditur in manibus novi Episcopi bac- 52 culus, quo non utitur Summus Pontifex; cit. c. *Cum venisset* 1 de sacra Unctione, in fine. Et quare hoc; vide verb. *Baculus*. Alia de istis vide apud Barbosam de offic. et potest. Episcop. part. 1, tit. 1, cap. 5, et part. 2, alleg. 1; et Andream Du Saussay in sua Pano- plia Episcopali de Sacro Episcoporum ornatu, libros septem continente; in quorum primo agitur de Mitrae Episcopalis antiquitate, in secundo de virga Episcopali vel Pastoralis baculo, in tertio de annulo Episcopali, in quinto de Chirothecis Episcoporum, in sexto de Dalmatica, in septimo de compagis et sandaliis Pontificum.

ADDITIONES AUCTORIS.

Episcopus electus et confirmatus consecra- 53 tionem petere debet intra tres menses, sub poena amittendi fructus, atque etiam Ecclesiam; Benedictus XIV tom. 2, Constitut. 36 incip. *Cum a Nobis*.

Episcopus an unquam factus fuerit diaconus, 54 non collato ipsi antea Sacerdotali Ordine, disputant Doctores, in contrarias opiniones abeuntes. At non constat, nec probatur perspicue fuisse unquam Diaconum in Episcopum, vel Pontificem maximum consecratum, quin Ordinem Presbyteratus antea suscepit; Benedictus XIV tom. 4, Const. 64 incip. *In postremo*, § 10 et seq.

Episcopus eligi nequit, qui antea saltem sex 55 mensium spatio non fuerit in Sacro Ordine

constitutus. Idem ibid., § 13, ex Conc. Trid. sess. 22, cap. 2, de Reform., sic praecise statuente: *Quicumque posthac ad Ecclesias Cathedralis erit assumendus, is non solum natalibus, aetate, moribus, vita, ac aliis quae a Sacris Canonibus requiruntur, plane sit praeditus, verum etiam in Sacro Ordine antea saltem sex mensium spatio constitutus.*

56 Episcopi consecratio ab uno ne, vel a tribus fieri necessario debeat, ut valeat, quanquam sit quaestio inter Theologos, cum tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantum Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Solent tamen Pontifices praecipere, ut Episcopo consecranti adiungantur duo Abbates, vel duo Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constituti. Ita pluribus allatis exemplis, Benedictus XIV de Synod. Dioec. l. 13, cap. 13, § 5, nov. edit. Ibi pariter decernitur, valere consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantum adiecto presbytero, confectam; quin etsi nullus alius praeter consecrantem assistat; ibid., lib. 7, cap. 3, § 9.

57 Pactiones initae a Capitulo electore, et iuratae ab Episcopis electis in Germania, ut sibi non liceat contra ipsos electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint et decreverint: pactiones inquam illae, si electionem praecedant, nullae omnino et irritae declarantur ab Innocentio XII Constit. incip. *Ecclesiae Catholicae*. Earum vero, quae subsequuntur, executionem suspendit, donec Sedes Apostolica iudicium de illis ferat, ibid., § 17. Hae vero pactiones vetitae et irritae censentur, etiamsi fuerint honestae, ut ex DD., ibid., § 19. Insuper adsunt ea de re litterae Apostolicae Benedicti XIII, in forma Brevis legendae, ibid., § 23.

58 Alia de Episcopali Consecratione, vide verb. *Consecratio*, a n. 1 ad 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

59 Libet hic paucis a primordio Ecclesiae historiam afferre electionis Episcoporum, quod attinet ad eligentes.

60 Ipse Christus misit duodecim Apostolos in universum mundum, sicut eum miserat Pater suus. Apostoli vero primum omnium S. Matthiam ad vacantem Episcopatum ex suspendio Iudae proditoris elegere in prima Synodo Hierosolymitana. In electione hac turbam hominum fere 120 adfuisse eruitur ex sacro Textu.

62 Profecti Apostoli in diversas Regiones consueverunt ad Episcopale ministerium attollere

primos cuiusque urbis viros amplexos fidem evangelicam. Ab Apostolis vero creati, eorumque Successores Episcopi alios similiter constituerunt. Principio Plebs vix praesentiam ac testimonium praestabat, at postmodum paulatim praesentiam ac testimonium extendere tentavit ad suffragium.

Prima Synodus Nicaena Episcopis Provinciae ad minus tribus in unum Congregatis ius tribuit eligendi vacantis in ipsa Provincia Ecclesiae Episcopum, confirmatione Metropolitae reservata, solumque testimonium et consensum Populo reliquisse videtur.

A saeculo IV ad saeculum nonum usque Synodus Provinciae consuevit Episcopos ordinare, nonnisi a Clero et Populo, vel postulatōs vel electos unanimiter. Quod si in duas pluresve personas eligentium suffragia scinderentur, praeferebat Metropolitanus digniorem et ornatum maioribus suffragiis ac meritis.

Frequentia electionum dissidia in causa fuerunt, ut Populi iura ad Principes tandem devolverentur. Hi vero IX saeculo ad XII saeculum usque adorti sunt vetustum electionibus assentiendi ius in novam vertere formam investiendi per annulum et virgam, seu instituendi Episcopos auctoritate sua absque ullo decreto, Iudicioque Synodorum Provincialium et sine Metropolitaram confirmatione. At eodem saeculo IX octava Synodus oecumenica reprimere studuit recentem invasionem, sanxitque, ne qui Principum Laicorum et Potentium, se Episcoporum electioni ingereret. Gliscentibus autem in dies in oriente laicalibus Investituris Leo IX, Victor II, Stephanus X, Nicolaus II, Alexander II, B. Gregorius VII, alique Successores Ecclesiasticam in ea re libertatem tueri novis Conciliorum sanctionibus satagerunt, nullus ut auderet Clericorum aut Monachorum accipere de manu Laici investituram Ecclesiae vel Beneficii. Saeculo demum XII abolendis reapse Investituris consentire Principes orti sunt, pactis cum S. Sede conventis, quae dicimus Concordata.

Tunc itaque omnino desierunt suffragia Laicorum, relictæque Clero fuere Canonicae electiones. Cleri vero nomine venit Capitulum Ecclesiae Cathedralis.

Ineunte saeculo XIV abrogatum est ius Capitulorum Cathedralium Pontificiis collationibus et reservationibus, idque ex frequentissimis discordiis ad supremum Iudicium Sedis Apostolicae deferri solitis, ac turbis Laicorum libertatem eligentium ut plurimum opprimentibus. In Germania vero Capitula retinuerunt ius eligendi Episcopos. Sunt et Reges, quibus ius nominandi Episcopos competit.

ARTICULUS III. *Episcopus quoad ea quae concernunt eius residentiam, translationem et renunciationem.*

SUMMARIUM. 1. Episcopi etiam Cardinales tenentur de Iure Divino residere in suis Episcopatibus. — 2. Affertur et solvitur instantia. — 3. Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo necessariae continuitatis residendi in Dioecesi, et tales causae assignantur et explicantur, usque ad n. 7. — 8. Episcopus pro evidenti utilitate suae Civitatis, aut totius Regni potest esse Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei aut pro pace componenda. — 9. Episcopus evidenti Reipublicae exigente utilitate potest etiam esse Legatus, seu Orator Principis saecularis. — 10. Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, et Officio Regis Praesidis, Consilarii, Pro-regis, Confessarii, et huiusmodi, si ad haec munera alii satis idonei non inveniuntur. — 11. Affertur Cardinalis a Turcremata invectiona in Episcopos non residentes. — 12. Decretum factum pro Parochorum residentia, quod teneantur ministrare, etiam tempore pestis, et cum periculo vitae, saltem Sacramenta Baptismi, et Poenitentiae, multo magis debet procedere in Episcopis ob maiorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere, et providere. — 13. Episcopus residere tenetur, licet habeat Coadiutorem, etiam tempore contagii. — 14. Potest Episcopus residere in qualibet parte Dioecesis, modo vadat ad Cathedralē temporibus praescriptis a Sacro Concilio Tridentino. Residens tamen in aliqua parte suae Dioecesis propter intemperiem aeris Civitatis non debet remove Vicarium, et Tribunal a Civitate. — 15. Episcopus ex causa mali aeris, cui subiacet Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Dioecesim ultra trimestre, etc. — 16. Super residentia Episcoporum edita est specialis Constitutio ab Urbano VIII, et summarie refertur. — 17. Primo igitur Sanctitas sua innovat Decreta Concilii Tridentini, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Consistorialia super residentia Episcoporum. — 18. Secundo iubet iam Praefectos Cathedralibus, et maioribus Ecclesiis, etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, et ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam infra quatuor computandos a die publicationis Bullae. Nondum autem Praefectos infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis, et transgressores subiiciuntur gravibus poenis. — 19. Varias poenae contra Episcopos non residentes fuerunt statutae a Pio IV. — 20. Tertio declarat contrafacientes non excusari a poenis praetextu Servitii Imperatoris, aliorumque Principum, aut Regum, defensionis litium etiam Ecclesiarum, ineundi foederis, etc. — 21. Quarto excipit casum interessendi in Synodis Provincialibus, vel Congregationibus, seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse solent ratione muneris, aut Reipublicae officii Ecclesiis adiuncti. — 22. Quinto declarat S. R. E. Cardinales priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem, etiam si in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent, non excusari a residentia in Cathedralibus, et Maioribus Ecclesiis, quibus praefecti sunt, nec ex eo quod Papa eos videat et toleret, etc. — 23. Sexto praecipit Auditori Camerae, ut summarie procedat adversus non residentes usque ad sententiam definitivam exclusive, quam sibi reservavit in Consistorio. — 24. Septimo indulget, ut existentes ultra montes abesse possint ex causa visitationis Liminum per septem menses, et citra montes per quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus non divertant. — 25. Octavo indulget Cardinalibus praefectis Cathedralibus et aliis maioribus Ecclesiis, ut vacante Sede Apostolica possint ad conclave accedere, et in Urbe commorari usque ad peractam electionem, et per

duos menses post Coronationem Pontificis etc. — 26. Nemo declarat eos, qui pluribus Ecclesiis praesunt, excusari quidem a poenis, dummodo resident in earum altera, in qua tenentur de iure, non tamen propterea excusari Cardinales habentes aliquem ex sex Episcopatibus prope Urbem, qui teneantur residere in aliis, quibus praefecti sunt. — 27. Ultimo statuit, ut nemo possit praedictam Constitutionem interpretari, aut declarare praeter Romanum Pontificem. — 28. Episcopus aequa ex causa potest abesse a sua Ecclesia, et Dioecesi singulis annis per duos vel tres menses, sive continue sive interrupte absque alia Superioris approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus Adventus, Quadragesimae, et Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi diebus. — 29. Episcopus abesse potest a sua Ecclesia, et Dioecesi per tres menses etiam causa animi relaxandi. — 30. Nec trimestre spatium, quo Episcopus aequa ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse licet ex cit. Decret. Concil. Trident. fuit sublatum ab Urbano VIII in cit. Constit. incipient. *Sancta Synodus.* — 31. Episcopi temporibus a Tridentino praescriptis tenentur quidem apud suam Cathedralē Ecclesiam residere, ita ut aliter suae obligationi non satisfaciant nisi munia Episcopalia in sua Dioecesi eos alio vocent; caeterum non incidunt in poenas ab ipso Tridentino Episcopis non residentibus inflictas. Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine iusta causa statuit novissime Benedictus XIV. — 32. Episcopus, dum residet non potest citari ad comparandum in Curia, nisi de Papae commissione. — 33. Episcopus residens in sua Dioecesi liber est a residentia suarum Dignitatum, et Beneficiorum simplicium, quae obtinet in alia Dioecesi. — 34. Episcopus absens non gaudet Beneficio alternativae, etiam quando abest ex causa a Concilio approbata. — 35. Episcopus absens a sua Dioecesi ultra tempus a Iure statutum, qui commonitus non redit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, et potest ea spoliari per Papam sine citatione et sententia. — 36. Conditio Personae excusat interdum Episcopum a personali residentia, etc. — 37. Episcopus nequit iungere trimestrem absentiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis. — 38. Episcopus, qui Beatorum Apostolorum limina visitavit in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse. — 39. Episcopo, qui antea per multum temporis V. G. per decem continuos annos in sua Ecclesia resedit, et vel ab ipsa vacatione per S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permissa se abstinent, nequit aliquando concedi facultas non residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex approbatis ab eodem S. Concilio. — 40. Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola auctoritate Papae fieri potest. — 41. Episcopus propria auctoritate se transferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque. — 42. Et hoc procedit sive Episcopus fuerit iam consecratus, sive solummodo electus, et confirmatus. — 43. Metropolitanus, aut Patriarcha, si Episcopum sine mandato Papae transferret, a confirmatione Episcoporum esset suspensus. — 44. Causae iustae transferendi Episcopum generatim sunt duae, scilicet necessitas, et utilitas. — 45. Translatio facta in favorem solius translati, et maxime propter eius ambitionem, et avaritiam, improbat expresse a sacris Canonibus. — 46. Episcopus transiens ad aliam Ecclesiam sine iusta causa dicitur adulterium committere. — 47. Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad maiorem Ecclesiam. — 48. Ob causas peculiares potest interdum fieri translatio Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam, quamvis haec non sit maior altera, immo ab Ecclesia Archiepiscopali ad Episcopalem. — 49. Archiepiscopo, qui ex iusta causa cessit Archiepiscopatu, licite de Episcopatu vacante provideri potest. — 50. Secus autem, si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopatum Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu,

locupletiore. - 51. Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum consecratus, non potest transferri invitus ad alium Episcopatum. - 52. Episcopus confirmatus, et nondum consecratus, si transferri recusat, satis est, quod omnino cedat dignitati, allegando se nolle unquam consecrari in Episcopum. - 53. Character Sacramentalis non imprimitur praeiuncto coacto. - 54. Episcopus consecratus ex rationabili et iusta causa potest a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam. - 55. Affertur ratio. - 56. Quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui superiori transferenti non potest resistere, cum velle, aut nolle non habeat. - 57. Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi. - 58. Varii gravissimi Doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factae, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiae absolvi; non tamen transferri. - 59. Affertur sua ratio. - 60. Quando Episcopus sciens, et volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factae in Curia seu Consistorio Papae translationis. - 61. Affertur ad hoc decretum notabile Sacrae Congregationis Episcoporum. - 62. Si transfertur Episcopus absens, et ignorans, non vacat prior Ecclesia ante praestitum a translato consensum, nisi secus exprimitur a Papa. - 63. Episcopus translatus potest secum deferre fructus iam perceptos. - 64. Episcopus translatus potest secure asportare etiam bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex eius fructibus comparata, dummodo haec nondum sint Ecclesiae dedicata. - 65. Fructus pendentes, et inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiae expendi, aut futuro successoris asservari. - 66. Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui tenent quod fructus etiam pendentes propter spiritualia ministeria Ecclesiae exhibita pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum. - 67. Renunciatio Episcopi non valet, nisi per Papam fuerit admissa. - 68. Causae, ob quas Episcopus potest renunciare Episcopatu, et Papa solet admittere renunciationem, sunt sex, et enumerantur. - 69. Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter, scilicet renunciando loco tantum, et renunciando loco, et dignitati. - 70. Assignatur, quando fiat renunciatio Episcopatus renunciando loco tantum. - 71. Assignatur, quando fiat renunciatio Episcopatus renunciando loco, et dignitati simul. - 72. Episcopus simpliciter renuncians Episcopatu

censetur in dubio renunciassse loco tantum, non autem loco, et Dignitati simul, nisi propter criminis conscientiam; seu ex metu Depositionis ita renunciaverit. - 73. Renunciatio non subtrahit Episcopo Ordinem, sed solum executionem Ordinis. - 74. Nequit Episcopatus renunciare Characteri Episcopali, neque ab Ecclesia potest ipsi auferri: unde tamquam indelebilis remanet in Episcopo etiam Excommunicato, haeretico, deposito, et degradato. - 75. Episcopus qui renuntiavit Ordini, seu Dignitati, potest de licentia Papae executionem reassumere sine nova consecratione. - 76. Episcopus, qui renuntiavit Episcopatu quoad locum tantum, potest conferre Ordines etiam maiores. - 77. Dummodo tamen sit rogatus ab aliquo Episcopo. - 78. Aliter si ordinaret sine proprii Episcopi licentia, ab eo Ordinatus essent suspensi. - 79. Episcopus, qui renuntiavit Episcopatu quoad locum, et dignitatem simul nequit licite Ordines Sacros conferre. - 80. Si autem de facto ordinaret, quamvis illicite, valide tamen ordinaret. - 81. Ordinatus tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, et usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum. - 82. Cum Ordinatus a tali Episcopo ignoranter ad Sacros Ordines dispensatus Episcopus suus, cum Ordinatus vero scierit ad Sacros Ordines Episcopus non dispensat. - 83. Episcopus qui renunciavit Episcopatu quoad locum, et dignitatem simul, potest conferre Ordines minores, ne dum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandum Episcopi id faciat. - 84. Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum Ordinum; quandiu proprio Ordinario videbitur expedire; unde ab ipso sunt dispensandi. - 85-90. Nonnulla quoad Episcoporum absentiam. - 91-94. Benedicti XIV sententia de non concedenda coacervatione plurium Episcopatum in una persona. - 95, 96. An admitterdae Episcopatum resignationes. - 97. Episcopus translatus frui potest redditibus Ecclesiae, a qua discedit, usque dum non solvatur a Pontifice eiusdem vinculo. - 98. Post absolutionem non potest conferre vacantia Beneficia prioris Ecclesiae. - 99. Antequam Episcopo innotuerit papalis absolutio, iurisdictione pollet quoad regimen, non vero quoad Beneficiorum provisionem. - 100. Si Episcopus incidat in captivitatem, administratio transit in Capitulum. - 101-111. Alia quoad residentiam, translationem, et renunciationem Episcoporum.

- 1 Episcopi, etiamsi Cardinales, tenentur de Iure Divino residere in suis Episcopatibus. Colligitur ex Conc. Trid. sess. 23 de Refor., cap. 1, et tenent expresse Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 3, alleg. 53, num. 2, ubi plusquam triginta Auctores adducit, Pignat. tom. 4, consult. 17, n. 2, ubi plusquam quadraginta Doctores pro hac sententia adducit, et ex Turriano refert Romae in quadam Congregatione habita omnes convenisse, residentiam esse de Iure Divino; Fagnan. lib. 1 decret., in c. *Bonae memoriae* 3 de Postulat. praelat., n. 27, et lib. 3 decret., in c. *Ex par.* 3 de Clericis non residentibus, num. 28 et seq.,
- 2 ubi solide et late id probat. Nec obstat, quod Papa super tali residentia aliquando dispenset, quod iudicet residentiam personalem non esse de iure Divino, cum super ipso Ecclesia nequeat dispensare, ex can. *Sunt quidam* 25, quaest. 1, can. *Sicut*, cum ibi notat., dist. 15; D. Thom. in 1-2, qu. 97, art. 4 ad 3. Non obstat, inquam, quia ex Richardo de Medavilla, in 4 sentent., dist. 38, qu. 9, art. 1, et

Card. in cap. *Cum ad Monasterium*, § *Abbas*, n. 16, de statu monachor., dispensatio potest capi dupliciter, primo modo pro Iuris relaxatione, et secundo modo pro iuris declaratione, et hoc secundo modo Papa dispensare potest super Iure Divino, videlicet illud declarando et interpretando, ut factum fuisse constat ex cap. *In omni* 4, et cap. *Licet* 23 de Testibus et attestationibus, et notat Glossa unice in dict. c. *Sunt quidam*, ubi expresse dicit, Papam dispensare in Evangelio interpretando ipsum. Papa igitur licet proprie et rigorose sumpta dispensatione pro Iuris relaxatione non dispenset cum Episcopo super residentia, dispensat tamen dispensatione sumpta pro Iuris declaratione, interpretando et declarando Ius Divinum eo casu propter aliquam circumstantiam non obligare. Et sic respondent Covarr. Variar. resolut. lib. 3, c. 13, n. 9, verb. *Fateor enim*; Sotus de Iustit. et iur. lib. 10, qu. 3, art. 1; Vasquez in opusc. mor. in tract. de Benefic., c. 4, § 2, dub. 1, n. 122 in fin.; S. Thom. quodl. 6, art. 1; Fagnan. in cit. cap. *Ex parte*, n. 57 et seq., et alii plures.

- 3 Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo necessariae continuitatis residendi in Dioecesi; et tales causae sunt Christiana Charitas, urgens necessitas, debita Obedientia, ac evidens Ecclesiae vel Reipublicae utilitas; Conc. Trid. sess. 23 de Reform., cap. 1. Christiana Charitas intelligitur, quando urget proximorum utilitas, ut si aliqua Ecclesia versetur in magno periculo haeresis, et Episcopi praedicatione posset succurri, vel ob pacem Magnatum componendam, dummodo ex tali absentia in propria Ecclesia non sequatur notabile detrimentum, quia esset contra Ordinem Charitatis; Tolet. in Instruct. Sacerd., lib. 5, c. 4, n. 3; Marc. Anton. Genuens. in Manual. Pastorum, c. 31, n. 3; Barbosa loc. cit., n. 6, et alii passim.
- 5 Urgens necessitas intelligitur, quando Episcopus residendo grave malum vitae incurreret, vel propter morbum, curabilem tamen et temporaneum, vel propter aeris intemperiem ad aliquod tempus, vel propter aliquam personalem persecutionem vel ob inimicitias, aut ob Principis et populi furorem declinandum, dummodo tamen ex tali absentia Ecclesia sua nulum patiatur detrimentum spirituale, quia v. g. Tyrannus vel Haereticus studet nocere ovibus in spiritualibus; tunc debet potius mori, quam deserere gregem, quia bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis; Ioan. 10; S. Thom. 2-2, qu. 185, art. 5; Toletus d. c. 4, n. 3, vers. 3; Genuens. d. c. 31, num. 3; Caran. tract. de Residentia Episcop., cap. 12, vers. 2; Barbosa loc. cit., n. 7. Munus enim Episcopale adeo stricte obligat, ut minus aestimare debeat bonus Pastor detrimentum propriae vitae, quam detrimentum in spiritualibus suarum ovium, quarum curam suscipit, ut egerunt S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis, S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis, et alii plures.
- 6 Debita Obedientia intelligitur, quando Papa propter aliquod negotium ad se vocat Episcopum. Sic Cardinales Romano Pontifici assistentes iustam habent causam, ut absint ab Ecclesiis, quarum sunt Episcopi; Azorius Institut. moral. part. 2, l. 7, c. 4, qu. 4 et 7; Barbosa loc. cit., num. 13, cum pluribus ibi citatis.
- 7 Evidens Ecclesiae utilitas intelligitur, quando Episcopus abest ad defendenda iura suae Ecclesiae, vel vocatus accedit ad Concilium Generale vel Provinciale, quamdiu scilicet durat Concilium; *Communis*. Evidens Reipublicae utilitas intelligitur, quando Episcopus abest pro utilitate suae Civitatis aut totius Regni, ut cum mittitur Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei, aut pro Pace componenda, ubi non facile invenitur alius, quam Episcopus, ita dextere ea negotia tractaturus;
- 9 *Communis*. Episcopus, evidenti Reipublicae exigente utilitate, potest etiam esse Legatus sive Orator Principis saecularis, ut habetur in cap.

Cum parati de Appellationibus, et tenet expresse Glossa ibid., verb. *In Legatione*; arg. cap. *Si Episcopus* 13, dist. 18, et cap. *Salonitanae* 24, dist. 63, et cum pluribus aliis Barbosa loc. cit., n. 16. Episcopus solum de 10
licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere et officio Regii Praesidis, Consilarii, Proregis, Confessarii et huiusmodi, si ea sit hominum penuria, ut alii satis idonei minime reperiantur, qui talia officia praestare possint; Azorius Institut. moral. part. 2, lib. 7, cap. 4, qu. 6; Diana part. 2, tract. 1, resolut. 5 in fine, et cum aliis Barbosa loc. cit., num. 17. Unde ab Episcopis sunt attente consideranda verba undequaue Eminentissimi Cardinalis a Turrecremata in cap. *Si vobis* 23, qu. ultima, ibi: *Turpe est, ut Episcopi se inferant ad servitia Imperatoris, vel alterius Principis saecularis, ut deferant causam subditorum et officia devotionis. Hoc non facerent, si mortem spirituales timerent et intelligerent se reddituros rationem de ovibus suis Deo summo Iudici. Utinam etiam de Curia Romana hoc in parte observaretur, in quo plures Episcopi conveniunt, non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu propulsati, ut altiora quaerant, aut beneficia addant Beneficiis, aut honores honoribus, utque officia et Legationes quaerant, quae Curiae animarum sibi commissarum afferunt plurimum impedimenti. Utinam Summi Pontifices considerarent quanta negligentia circa animas committitur ex absentia Praelatorum ab Ecclesiis suis.*

Decretum factum pro Parochorum residentia 12
quod teneantur ministrare, etiam tempore pestis et cum periculo vitae, Sacramenta Baptismi et Poenitentiae, et editum a Sacr. Congr. Conc. 23 Septembris 1576, multo magis debet procedere in Episcopis ob maiorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere et inde providere. Sic declaravit Greg. XIII die 18 eiusdem anni 1576, teste Fagnano lib. 3 decr., in cap. *Clericos* 17 de Clericis non residentibus, n. 46 et 47. Episcopus residere tenetur, licet habeat Coadiutorem; Sacra Congreg. Episcop. in Neapolitana 24 Martii 1597, et in Nicoteren. 7 Sept. 1619, etiam tempore contagii; ead. Sacr. Congreg. in Murana 23 Iulii 1602. Potest Episcopus residere in qualibet parte Dioecesis, modo vadat ad Cathedralen temporibus praescriptis a Sacro Conc. Trid. sess. 23, cap. 1; Sacr. Congr. Episcop. 17 Decembris 1649. Episcopus propter aeris intemperiem residens in aliqua parte suae Dioecesis, non tamen remove debet Vicarium et Tribunal a Civitate, ut declaravit Sacr. Congr. Episcop. 28 Ianuarii 1603, die 3 Octobris 1611, die 22 Februarii 1647, et die 17 Decembris 1649; Pignatell. consult. 64, tom. 7. Episcopus ex causa mali aeris, cui 15

subiacet Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Dioecesim ultra trimestre, maxime cum intra fines Dioecesis adsunt loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo. Nec ei suffragatur praetensa consuetudo degendi extra residentiam; unde a Metropolitano cogi potest ad residentiam, iuxta dispositionem Sacri Conc. Trident., ut declaravit Sac. Congreg. Concil. sub die 18 Sept. 1683, in qua propositis dubiis:

I. *An Episcopus ex causa mali aeris, cui subiacet Civitas Episcopalis, possit in aliqua anni parte degere extra Dioecesim ultra trimestre, licet intra fines Dioecesis adsint loca salubrioris aeris, in quibus residere potest absque periculo? Et quatenus negative?*

II. *An Episcopo suffragetur praetensa consuetudo, ut supra, degendi extra residentiam? Et quatenus negative?*

III. *An, et quibus mediis possit a Metropolitano cogi ad residendum?*

Sacra Congregatio respondit: Ad primum et secundum *negative*. Ad tertium *servetur dispositio Sacri Conc. Tridentini*.

- 16 Super residentia Episcoporum edita est die 12 Decembris 1634 ab Urbano VIII Constit. incip. *Sancta Synodus*, in qua multa scitu digna statuuntur et hic, prout sunt a Fagnano in cap. *Qualiter* 9 de Clericis non residentibus, a n. 11 ad 27 summarie transcripta, traduntur.
- 17 Primo igitur Sanctitas Sua innovat decreta Conc. Trident., Constitutiones Apostolicas et decreta Consistorialia super residentia Episcoporum. Multae enim Const. super hoc ante prodierunt, ut Pii IV et Pii V. Item multa decreta Consistorialia, et in specie Gregorius XIII declaravit decreta Concilii, et poenas eiusdem habere locum etiam in S. R. E. Cardinalibus; et Clemens VIII suo decreto Consistoriali addidit poenam inhabilitatis Episcoporum non residentium ad maiores Dignitates et ecclesias obtinendas. Secundo iubet iam Praefectos Cathedralibus et maioribus Ecclesiis etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, et ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam, infra quatuor computandos a die publicationis Bullae. Nondum autem Praefectos, infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis. Indeque nec supradictos, nec alios iam residentes abscedere absque licentia per breve, vel literas missivas sub poena interdicti ab ingressu Ecclesiae, amissionis fructuum et facultatum testandi ipso iure incurrenda, necnon privationis a regimine et administratione Ecclesiarum, aliisque poenis arbitrio Sanctitatis suae infligentis.
- 19 Quoad poenas, Pius IV in Const. quae incip. *In suprema*, edita post Concilii publicationem, similiter praecipit Episcopis, ut in suis Ecclesiis personaliter resident sub poena privationis

a regimine et administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis suo arbitrio imponendis poenis, et bona decedentium extra residentiam decernit tamquam spolia ad Cameram Apostolicam pertinere, etiamsi facultatem specialem de illis testandi obtinuerint; et poenam Interdicti ab ingressu Ecclesiae imponit in alia eius Constit. edita ante publicationem Concilii, quae incip. *De salute gregis*.

Tertio declarat contrafacientes non excusari a poenis praetextu servitii Imperatoris, aliorumque Principum aut Regnorum, defensionis litium, etiam Ecclesiarum, ineundi foederis, aut alterius negotii, etiam gravissimi, speciali nota digni, distantiae locorum, brevitatis temporis expectandi licentiam ab Urbe, vel alterius causae, etiam publicae ac piaae utilitatis, vel necessitatis Ecclesiarum vel personarum. Quarto excipit causam interessentiae in Synodis Provincialibus vel Congregationibus, seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse solent ratione muneris, aut Reipublicae officii Ecclesiis adiuncti, quandiu tamen actu duraverint. Hanc ipsam causam excepit Tridentinum Concilium in cit. cap. 1, sess. 23, ibi: *Nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, et Reipublicae officium Episcopatibus adiunctum, cuius, quoniam causae sunt notoriae et interdum repentinae, ne eas quidem significari Metropolitano necesse erit*. Quinto declarat, S. R. E. Cardinales priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem, etiamsi in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent, non excusari a residentia in Cathedralibus et maioribus Ecclesiis, quibus Praefecti sunt, nec ex eo quod Papa eos videat aut toleret, et ad functiones etiam Pontificales et solennes admittat. Sexto praecipit Auditori Camerae, ut summarie procedat adversus non residentes usque ad sententiam diffinitivam exclusive, quam sibi reservavit in Consistorio. Hoc ipsum ordinavit Pius IV Constit. incip. *Cum tam Sacrosanctum*.

Septimo indulget, ut existentes ultra montes abesse possint ex causa Visitationis Luminum per septem menses, et citra montes per quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus non divertant. Octavo indulget Cardinalibus, Praefectis Cathedralibus et aliis maioribus Ecclesiis, ut ex causa vacationis Sedis Apostolicae possint non solum ad locum Conclavis accedere, dummodo a Dioecesibus non discedant, nisi habita certa notitia mortis Pontificis, sed etiam in Urbe commorari usque ad peractam electionem, et per duos menses post Coronationem Pontificis, quo tamen tempore elapso, nisi praefati Cardinales illico, ut praefertur, ad Ecclesias praefatas, quibus praesidere eos contigerit, se contulerint, vult Pontifex quod subiaceant poenis praedictis. Nono declarat eos qui pluribus Ecclesiis praesunt, excusari qui-

- dem a poenis dummodo resideant in earum altera, in qua tenentur de iure. Non tamen propterea excusari Cardinales habentes aliquem ex sex Episcopatibus prope Urbem, quin teneantur residere in aliis, quibus Praefecti sunt.
- 27 Ultimo statuit, ut nemo possit praedictam Constitutionem interpretari aut declarare, praeter Romanum Pontificem, et adiicit clausulas generales in forma amplissima.
- 28 Episcopus aequa ex causa potest abesse a sua Ecclesia et Dioecesi singulis annis per duos vel tres menses, sive continue sive interrupte, absque alia Superioris approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus Adventus et Quadragesimae, Nativitatis et Resurrectionis Domini, Pentecostes item et Corporis Christi diebus; Concilium Tridentinum sess. 23 de Reform., cap. 1, § *Quoniam*, et
- 29 Communis Doctorum. Episcopus abesse potest a sua Ecclesia et Dioecesi per tres menses, etiam causa animum relaxandi; Barb. Collect. in Conc. Trident. dict. sess. 23, cap. 1, n. 16; Azorius, Sanctarell. ibi citati, et alii passim.
- 30 Nec tri nestre spatium, quo Episcopus aequa ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse licet, ex decreto Conc. Trident. dict. cap. 1, sess. 23, fuit sublatum ab Urbano VIII in cit. Const. incip. *Sancta Synodus*, ut Sacra Congregatio Conc. in haec verba respondit: *Die 3 Febr. 1635 requirentibus nonnullis Episcopis, Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, habito prius verbo cum Sanctissimo Domino nostro, respondit, per Constitutionem super Episcoporum, etiam S. R. E. Cardinalium, residentia ab eodem S. D. N. nuper editam non fuisse sublatam facultatem ab eodem Sacro Concilio cap. 1, sess. 23 de Reformat., concessam aequa ex causa abessendi aliquantis per a residentia, dummodo absentiae spatium duos vel ad summum*
- 31 *tres menses non excedat*. Episcopi temporibus a Conc. Trid. praescriptis; scilicet Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes item et Corporis Christi diebus, tenentur quidem apud suam Cathedrali Ecclesiam residere, ita ut aliter suae obligationi non satisfaciant, nisi munia Episcopalia in sua Dioecesi eos alio vocent. Caeterum non incidunt in poenas a Sancta Synodo, cap. 1, sess. 6, et cap. 1, sess. 23 de Reform., Episcopis non residentibus inflictas. Sic decrevisse Sac. Congr. Conc. refert Fagnan. l. 3 decr., in c. *Qualiter* 9 de Clericis non residentibus, n. 39. Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine iusta causa, statuit novissime Bened. XIV Const. incip. *Ubi primum*.
- 32 Episcopus, dum residet, non potest citari ad comparandum in Curia, nisi de Papae commissione. Pius IV Constitut. incip. *De salute*
- 33 *Gregis*. Episcopus residens in sua Dioecesi li-
- ber est a residentia suarum Dignitatum et beneficiorum simplicium, quae obtinet in alia Dioecesi, nec aliud amittit, nisi quotidianas distributiones et alia, si quae sunt, quae absentes iusta de causa non percipiunt. Sic decrevisse Sac. Congreg. Conc. refert Armend. in addit. ad recop. Legum; Navarr. lib. 2, tit. 23, l. 2 sub Rubr. *Utrum Episcopi possint se absentare a suis Episcopatibus*, n. 4, et ex ipso Barbosa Collectan. Apostolicar. decis., verb. *Episcopus circa residentiam*, n. 8. Episcopus 34 absens non gaudet beneficio alternativae, etiam quando abest ex causa a Concilio approbata. Sic decrevisse Sacram Congr. Conc. referunt Nicol. Garcias in addit. ad suum tract. de Benefic. part. 5, cap. 1, num. 463; Massobr. in sua Praxi habendi concursum, praelud. 23, dub. 3; et ex ipsis Barbosa loc. cit., n. 9.
- Episcopus absens a sua Dioecesi ultra tempus 35 a iure statutum, qui commonitus non relit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, et potest ea spoliari per Papam sine citatione et sententia; cap. *Qualiter* 9 de Clericis non residentibus, ubi Papa Innocent. III dedit licentiam Canonicis Ragusinis eligendi alium Archiepiscopum, absque eo quod praecesserit formalis citatio, vel sententia privationis, ut bene observat et tenet Abbas ibid. in tertio notabil.; Fagnanus ibid., num. 4 et 6.
- Conditio personae excusat interdum Episco- 36 pum a personali residentia, ut cum Episcopus est talis conditionis, ut melius, aut saltem aequae bene per ipsum absentem regatur Ecclesia, quam regeretur per alium Episcopum praesentem; S. Thom. quodlib. 9, art. 15, ibi: *Ut puta si sit necessitas in pluribus Ecclesiis eius obsequii, et possit plus servire Ecclesiae vel tantumdem absens, quam alius praesens et si quae adsunt huiusmodi*. Et sic videmus in Germania cum sublimibus personis non raro dispensari super retentione plurium Episcopatum, non quidem principaliter, ut ex illorum fructibus se alere possint, sed ut Catholicam Religionem, expulsis haeresibus, consilio, opibus, auctoritate et potentia sartam tectam tueantur, ut observat Fagnanus lib. 1 decr., in cap. *Dudum* 22 de Elect., n. 29, dicens, Principem Electorem Coloniensem suis temporibus obtinuisse simul Archiepiscopatum Coloniae et Episcopatum Leodiensem, Monasteriensem, Paderbonensem et Hildesheimensem, et de facto de anni 1737 Clemens Augustus Frater Ducis Bavariae erat Archiepiscopus et Elector Coloniae, et simul obtinebat Episcopatum Monasteriensem et Paderbonensem et Osnabrugensem, et hac ratione sex Episcopi Cardinales prope Urbem habent Romae residentiam, ut docet praxis et observat Fagnanus lib. 1 in cap. *Bonae memoriae* 3 de postul. Praelat., n. 38, in c. *Ex parte* 8 de Clericis non residentibus, num. 86.

- 37 Episcopus nequit iungere trimestrem absentiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis, v. g. nequit licite abesse a sua Ecclesia per menses Octobris, Novembris et Decembris anni 1737, et continuare absentiam per menses Ianuarii, Februarii et Martii 1738. Et ratio est, quia talis semestris absentia complectitur illius temporis spatium Dominici Adventus et Quadragesimae, quo nedum Episcopo non licet abesse a sua Dioecesi, sed ne quidem a sua Cathedrali, ut in Conc. Trid. dict. sess. 23, c. 1, vers. *Eosdem interim admonet*. Tum quia in eo, qui abest sex mensibus continuis, non verificatur illud verbum *Aliquantisper*, quo utitur Concilium d. cap. 1, dum ait: *Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt, ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, cum Concilium illud restringat ad duos vel ad summum tres menses, et absentia Episcopi per sex continuos menses, ab eodem Concilio non reputetur brevis, ut patet sess. 6, c. 1, ibi: Si quis sex mensibus continuis extra suam Dioecesim morando abfuerit, quartae partis fructuum unius anni poenam ipso iure incurrat*. Sic Sacra Congregatio super residentia Episcoporum habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die 17 Iul. 1657.
- 38 Episcopus, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit v. g. in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo per octo continuos menses a sua Ecclesia abesse. Sic eadem Sacra Congregatio. Episcopo, qui antea per multum temporis v. g. per decem continuos annos in sua Ecclesia resedit, et vel ab ipsa vacatione per S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permessa semper se abstinuit, nequit aliquando concedi facultas non residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex approbata ab eodem Sacr. Conc. Trid. Sic eadem Sacr. Congr. Quam Congregationis sententiam S. D. N. ad se relata in omnibus approbavit teste Fagnano lib. 3 decr., in cap. *Qualiter* 9 de Cleric. non resident., a n. 40 ad 48.
- 40 Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola auctoritate Papae fieri potest; sic expresse habetur in can. *Sicut alterius* 39, caus. 7, qu. 1, cap. *Cum ex illo* 1, cap. *Inter corporalia* 2, et cap. *Licet in tantum* 4 de
- 41 Translat. Episcopi. Episcopus propria auctoritate se transferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque; c. *Si quis Episcopus* 31, caus. 7, quaest. 1, cap. *Quanto* 3 de Translat.
- 42 Episcopi. Et hoc procedit sive Episcopus fuerit iam consecratus, sive solummodo electus et confirmatus; cap. *Inter corporalia* 2, et cap. *Licet in tantum* 4 de Translatione Episcopi.
- 43 Metropolitanus aut Patriarcha, si Episcopum sine mandato Papae transferret, a confirmatione Episcoporum esset suspensus, textu expresse

in cap. *Cum ex illo* 1 de Translatione Episcopi. Causae iustae transferendi Episcopum genera- 44
tim sunt duae: scilicet necessitas et utilitas Ecclesiae; can. *Mutationes* 34, caus. 7, qu. 1, ibi: *Mutationes Episcoporum, scitote, communi utilitate atque necessitate fieri licere, c. Scias frater* 35, caus. et qu. eadem, ibi: *Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis vel utilitatis fieri posse, quoties communis utilitas vel necessitas persuaserit*; c. *Quanto* de Translat. Episcopi, ibi: *Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata*. Hinc translatio facta in favorem solius 45
translati, et maxime propter eius ambitionem aut avaritiam improbat expresse a Sacris Canonibus, cit. c. *Mutationes* 34, caus. 7, qu. 1, ibi: *Sed non propria cuiusquam voluntate aut dominatione... non ambitu nec propria voluntate*; cit. can. *Scias frater*, ibi: *Non avaritiae causa, aut dominationis, aut propriae voluntatis, vel delectationis suae*; can. *Episcopus* 37, caus. 7, qu. 1, ibi: *Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat*. Episcopus enim transiens ad aliam Ecclesiam sine iusta causa dicitur adulterium committere, can. *Sicut vir* 11, et can. *Sicut alterius* 39, caus. 7, qu. 1, et expresse Fagn. in cit. c. *Quanto* 3 de Translat. Episcop., n. 94 et 109.

Translatio Episcopi regulariter fit a minore 47
ad maiorem Ecclesiam; c. *Cum ex illo* 1 de Translatione Episcopi, ubi Innocent. III sic scribit Patriarchae Antiocheno: *Miramur quod... novo quodam mutationis genere parvificasti maiorem, et magnum quodammodo minorasti episcopare Archiepiscopum, immo potius de archiepiscopare praesumens*; et arg. can. *Legimus*, dist. 93, ibi: *Qui provehitur, de minore ad maius provehitur*; et c. *Licet in tantum* 4 de Translatione Episcopi, ibi: *Quod si ad maiorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere*, et ibi Glossa 2, et Brutius, Imola, et Fagn. in cit. c. *Cum ex illo*, n. 9; nam gradatim conferuntur honores, l. *Ut gradatim* ff. de Muner. et honor. Dictum fuit nota- 48
nter regulariter, quia ob causas peculiares potest interdum fieri translatio Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam Episcopalem, quamvis haec non sit maior altera, immo ab Ecclesia Archiepiscopali ad Episcopalem, et aliquando ob gravem causam ad subveniendum necessariae sustentationi, etiam ab Ecclesia Episcopali fit translatio ad Parochialem, ut in c. *Pastoralis* 42, caus. 7, quaest. 1, et c. *Ad supplicationes* 9 de Renunciation., ubi Archiepiscopus, qui absque mortis periculo in sua Ecclesia morari non poterat, ex concessione Papae ita descendisse legitur. Archiepiscopo enim, qui ex 49
iusta causa cessit Archiepiscopatu, licite de Episcopatu vacante provideri potest, et sic fuisse iudicatum per Clementem IV refert Hostiensis in cit. c. *Cum ex illo*, num. 6, et ibi-

- dem Fagnan. num. 20, quando Nelfrancus Archiepiscopus Salisburgensis cessit, et Dux Poloniae ad eandem Ecclesiam promotus extitit, et praedicto Archiepiscopo de Episcopatu Iesionensis Ecclesiae etiam eidem Salisburgensi subiectae provisum fuit. Secus autem si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopatum Archiepiscopatu seu priori Episcopatu locupletiolem, quod est evitandum; argum. c. Quanto 3 de Translatione Episcoporum, ibi: *Cum secundum traditiones Canonicas, qui ad maiorem se plebem transtulerit, a Cathedra repelli debet aliena, et carere propria, ut nec illis praesideat, quas per superbiam sprexit, nec illis, quas per avaritiam concupivit, et concordat c. Si quis Episcopus 31, et c. Si quis de Ordin. 32, caus. 7, qu. 1; Fagnanus cum multis aliis l. c., n. 22.*
- 51 Episcopus electus et confirmatus, sed nondum consecratus non potest transferri invitatus ad alium Episcopatum. Sic Hostiensis in cap. final. de Postulat. Praelatorum, num. 1, vers. *Et hoc intelligat*; Ioan. Andr. ibid., num. 2, vers. *Quod intelligat de voluntarie consecrato*; Abbas ibid., num. 11, vers. *Et hoc verum*; Fagnan. in c. Quanto 3 de Translatione Episcoporum, num. 12, et alii passim. Et ratio est, quia nemo ab initio cogitur episcopari, seu nemo potest invitatus in Episcopum consecrari; c. Innotuit 20, et c. Cum inter Canonicos 21 de Electione. Unde satis est quod Episcopus confirmatus et nondum consecratus, dum transferri recuset, omnino cedat dignitati, allegando se nolle unquam consecrari in Episcopum, ut in can. Quoniam 2, dist. 75, in can. Quoniam 1, dist. 100, et cap. Inter corporalia 2, § *Sed neque*, de Translatione Episcoporum, et Conc. Trient. sess. 23, c. 2, de Reformat., ubi statuitur, quod Episcopus confirmatus ipso iure sit privatus sua Ecclesia, si intra sex menses munus consecrationis recipere neglexerit, quod satis indicat esse in sua libertate velle consecrari vel non. Et idem docet S. Thomas in 4, dist. 25, qu. 2, art. 1, ubi dicit, ad Episcopatum, ubi in corpus Christi mysticum accipitur potestas, requiri actum suscipientis curam pastorem. Tum quia character Sacramentalis non imprimitur praecise coacto, c. Maiores 3 de Baptismo, § fin., ibi: *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariae non invenit obsistentem.*
- 52 Episcopus consecratus ex rationabili et iusta causa potest a Papa transferri invitatus de una in aliam Ecclesiam, c. Scias frater 35, caus. 7, qu. 1, ubi Papa Pelagius sic scribit Benigno Archiepiscopo: *Scias, frater dilectissime, aliud causam necessitatis et utilitatis, aliud praesumptionis ac propriae voluntatis. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, id est qui non avaritiae causa aut dominationis, aut propriae voluntatis vel delectationis suae migrat*

de civitate ad civitatem, sed causa necessitatis et utilitatis mutatur: nam plurimorum utilitas unius utilitati vel voluntati praeferenda est. Aliud est enim mutare, et aliud mutari; nam aliud est sponte transire, aliud est coacte, aut necessitate venire; unde non isti mutant civitatem, sed mutantur, quia non sponte sed coacte hoc agunt. Non ergo bene intelligunt ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causa necessitatis vel utilitatis fieri posse, quoties communis necessitas aut utilitas persuaserit. Et sic expresse tenet Glossa in c. Omnis qui gemebat 7, qu. 1, verb. *Coacte*, ubi dicit, Papam posse absolute Episcopum cogere, ut transeat de una ad aliam Ecclesiam; argum. can. Per principalem 9, quaest. 3. Idem tenet Ugo, et post eum Turrecremat. in can. Scias frater, vers. *Surgit hic quaestio*, ubi formaliter dicit, Papam ex toto vel simpliciter absolute posse cogere Episcopum, ut ad alium locum transeat et abrenunciet primo; Calderin. cons. 56 circa finem, num. 4, vers. *Fateor*, quod est in tit. de Translat. Praelatorum; Baldus in l. Rescripta, num. 8, Cod. de Precibus imperat. offerend., vers. *Item omnia beneficia*; Abbas in c. ult. de Postulat. Praelatorum, num. 13, et ibi Hostiensis num. 1; Ioan. Andr. num. 2; Rhedean de Simonia p. 2, c. 12, num. 6; Alexander cons. 74, num. 29, lib. 4; Decius consil. 124; Cephal. cons. 235, num. 2; Alciat. de Praesumpt. regul. 3, praesumpt. 8, n. 3; Barbat. in tract. de Praestant. Card. in p. 1, sub num. 14, vers. *Et ideo*; Cined. Canonicus qu. 2, sub num. 3, vers. *Et respectu Papae*; et est communis opinio, prout testantur et tenent Praepositi in cit. can. Omnis qui gemebat, num. 1; Roman. consil. 345, num. 3 et seq.; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univ. c. 19, n. 34; Flamin. Paris. de Resign. benefic. lib. 3, qu. 17, n. 14.

Et ratio est quia licet ab initio nemo possit 55 cogi invitatus episcopari seu consecrari in Episcopum, ut dictum est supra sub num. 51, ex c. Innotuit 20, et c. Cum inter Canonicos 21 de Elect., tamen ex quo semel consensit, potest per Papam de una ad aliam Ecclesiam etiam invitatus transferri; c. Scias frater 35, caus. 7, qu. 1. Una enim est Ecclesia universalis per totum orbem terrarum diffusa; c. Loquitur 18, caus. 24, qu. 1, adeoque qui semel consensit in hac Ecclesia universali episcopari, non potest amplius resistere Papae ipsum transferenti ex rationabili et iusta causa de una Ecclesia particulari ad aliam, siquidem hic solummodo mutatur locus non autem dignitas Episcopalis respectu Ecclesiae universalis; cit. can. Scias frater, ibi: *Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, id est qui non avaritiae causa aut dominationis, aut propriae voluntatis vel delectationis suae migrat de civitate in civitatem, sed causa necessitatis et utilitatis muta-*

- 56 *tur.* Vide totum canonem supra num. 54. Tum quia quantum ad hoc Episcopus comparatur monacho, qui Superiori transferenti non potest resistere, cum velle aut nolle non habeat; can. *Nolo*, et c. *Non dicatis* 12, qu. 1, c. *Religiosus* de Testamentis in 6, et imputandum est illi, quod a principio consenserit se ita indissolubiliter alligari; arg. l. *Sicut* C. de Action. et obligat. Tum etiam quia Papa in beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi; can. *Licet* 2 de Praebend. in 6, et Clement. 1, § fin., Ut lite pendente, ubi dicitur quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum et beneficiorum ecclesiasticorum *plena et libera dispositio ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere*, adeoque etiam de plenitudine potestatis potest Episcopum invitum ex rationabili et iusta causa transferre de una ad aliam Ecclesiam, alioquin ipsi quo ad hos non competeret plena et libera dispositio.
- 58 Non pauci tamen magni nominis doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factae, possit quidem auctoritate papali a vinculo prioris Ecclesiae absolvi, idque tum in poenam suae obstinationis et inobedientiae, arg. c. *Placuit*, dist. 74, tum ob causam communis utilitatis vel necessitatis. Non tamen possit omnino invitus et coactus alteri alligari seu ad aliam transferri. Ita expresse Glossa in c. *Episcopus de loco* 7, qu. 1; Ioan. Andr. in c. *Quod ob gratiam*, num. 1 in fin., de Regul. Iuris in 6, dicens quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem ut careat prima Ecclesia; Sannig. lib. 1 decr., c. 3, num. 2, asserens quod, si translatus nollet consentire, nullum sequeretur coniugium spirituale inter ipsum et novam Ecclesiam; sic etiam Reiffenstuel ibid., num. 30 et 32, et late Fagn. in c. *Quanto* 3 de Translatione Episcopi, num. 101 et seq. Et ratio sua est, quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale coniugium cum Ecclesia, ad quam transfertur; arg. can. *Sicut vir* 11, et c. *Sicut alterius* 39, caus. 7, qu. 1, c. *Inter corporalia* 2, et cap. *Licet in tantum* 4 de Translatione Episcopi. Ad validitatem autem spiritualis coniugii, sicut et carnalis, necessarius est consensus contrahentium, c. *Cum inter Canonicos* 21 de Elect., ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium et electi, quasi coniugale vinculum spiritualiter sit contractum*; c. *Locum*, c. *Cum apud*, et c. *Tuae* de Sponsalibus, l. *Nuptias* ff. de Regul. Iuris, adeoque talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, et consequenter omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum et Ecclesiam censeatur ortum vinculum coniugii spiritualis.
- 60 Quando Episcopus sciens et volens transfertur, prior sedes episcopalis vacat illico a die factae in curia seu consistorio Papae translationis. *Communis ac certa* cum Abbate Panorm. con-

sil. 101, num. 3 et 4, lib. 2; Rota part. 1 recent., decis. 475, num. 6 et seq., ubi sub num. 16 ostendit opinionem illorum, qui dixerunt non induci vacationem Episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroream veluti innixam auctoritati Glossae in c. *Si quis iam translatus* 21, dist. 2, quae loquitur de Translatione abusiva; Fagn. in cit. c. *Quanto* 3 de Translat. Episc., num. 99; Barbosa in Collectan. ad cap. 1, num. 5, de Translat. Episc., et lib. 1 Iuris Eccles. univ., c. 19, n. 37, ubi refert notabilem declarationem desuper emanatam in haec verba:

Die 14 Decemb. 1624. Sacra Congregatio 61 Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum praeposita S. D. N. approbante, censuit Ecclesiam, a qua volens transfertur, seu quam admittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis suae, etiam ante expeditionem literarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundae Ecclesiae. Et postquam huiusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio seu documento Secretarii Sacri Collegii, illico teneri eum abstinere exercitio ordinariae iurisdictionis, eamque transire in Capitulum sede vacante, et ita posse et debere Capitulum statim ea iurisdictione uti, ac Vicarium iuxta Tridentini Concilii praescriptum eligere, sedemque vacantem publicare.

Si transfertur Episcopus absens et ignorans, 62 non vacat prior Ecclesia ante praestitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa. Ita Abbas in cit. cons. 101, num. 4, lib. 2; Fagnan. in cit. c. *Quanto*, num. 96 et sequent., citans alios; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 7, num. 4. Et ratio est, quia, quando Papa transfert Episcopum absentem et ignorantem de una ad aliam Ecclesiam, non aliter solet transferre (nisi secus exprimat) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse vel saltem tacite, acquiescendo videlicet translationi de se factae? Ita Ioan. Monachus in c. *Generalis*, n. 10, de Election. in 6, asserens se hoc vidisse pluries in curia declarari. In ipsa enim beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa: *Si provisos consenserit*, ut legitur in c. *Si tibi absenti* 17 de Praebend. in 6. Episcopus translatus potest secum de- 63 ferre fructus iam perceptos. Ita Rota decis. unic. de Translat. Episcop. in antiquis; Card. Tuscus lit. T, conclus. 364, num. 10; Calderinus consil. 264, alias 2, de Rebus Eccles. non alienand., et alii passim; redditus enim seu fructus beneficiorum dantur clericis ipsisque Episcopis ob ministerium, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine et cura, aliisque divinis obsequiis, c. *Cum secundum*, ibi de praebend., adeoque iustum est, quod Episcopus translatus possit secum deferre tales fructus

64 iam perceptos et exactos. Episcopus translatus potest etiam secum asportare bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex eius fructibus comparata, dummodo haec nondum sint Ecclesiae dedicata. Ita Card. Tuscus cit. conclus. 364, n. 10; Calderin. cit. consil. 264, alias 2, de Rebus Eccles. non alienand.; Reiffenstuel loc. cit., num. 48. Si enim Episcopus translatus potest secum asportare fructus iam perceptos, poterit etiam secum deferre bona sua immobilia ex talibus fructibus comparata, quia res, quae succedit in locum alterius, eodem iure censetur cum illa, c. *Ecclesia* 3 Ut lite pendente, iunctis pluribus concordantiis, tum canonicis tum civilibus, ibidem verb. *Successerunt* a Glossa allegatis.

65 Fructus pendentes et inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiae expendi, aut futuro successori asservari. Colligitur in cap. *Cum vos* 4 de Offic. Ordinar., c. *Praesenti* 9 eod. in 6, et tenet Glossa ibid., verb. *Reservari*; Petrus Barbosa in l. *Divortio*, num. 56, ff. Solutio matrimonio, citans Rotam dec. unic. de Translatione Episc. in antiquis; Bartolum, Paulum Castrensem et Calderinum consil. 2 de pecul. clericor., qui asserit secundum iuris communis traditiones istud esse indubitatum; Navarr. consil. 7, num. 7, de Successionibus ab intestato, hanc appellans communem opinionem; Rota in caus. Pharensi *Pensionis* 19 Jun. 1573 relata per Garciam, part. 2 de Beneficiis, cap. 1, num. 95, 108 et 109, hanc appellans communem opinionem; Hostiensis, Cardin. Imola in cap. ultim. de Pecul. clericor. Et ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi esse videntur*, ut loquitur textus in leg. *Fructus pendentes* ff. de Rei vindic., unde donec fuerint collecti, seu a solo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam vel ad successorem in beneficio ipsos colligentem, l. *Si usufructuarius* ff. Quibus modis usufructus amittit., et § *Is vero* Instit. de rerum division., ubi sic legitur: *Is vero, ad quem usufructus fundi pertinet, non aliter Dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad haeredes eius non pertinent, sed Domino proprietatis acquiruntur.* Accedit Constitutio Iulii III incipiens *Cum sicut*, confirmata per Urbanum VIII in sua Const. incip. *Aeternus rerum Conditor*, in qua expresse statuitur, quod fructus beneficiorum tempore obitus beneficiariorum, etiam Episcoporum vel Cardinalium inexacti spectant ad successores in beneficiis, ubi non debent Rev. Camerae Apostolicae persolvi, et consequenter Episcopus translatus, utpote quoad priorem Ecclesiam civiliter mortuus, c. *In apibus* 41, caus. 7, quaest. 1, nequit eos praetendere, cum debeantur successori. Non desunt tamen magni no-

minis Doctores, qui tenent, quod fructus etiam pendentes, propter spiritualia ministeria Ecclesiae exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum. Sic Covarruvias lib. 1 variar. resol., cap. 15, num. 12; Flamin. Parisius lib. 1 de Resignat. beneficior., c. 6, n. 79 et 80; Nicolaus Garcias p. 2 de Benefic., c. 1, num. 96 et seq., allegans alios; et Card. de Luca de Benefic. disc. 84, n. 4, et disc. 100, num. 10. Et quantum attinet ad dictam Constitutionem Iulii III incip. *Cum sicut*, et allegatam pro opinione contraria. Navarr. cons. 4, num. 1, de Successionibus ab intestato, arbitratur non esse ubique receptam in Galliis, nec etiam in Hispaniis; et concordat Nicolaus Garcias de Benefic. p. 2, c. 1, num. 103 et 104, citans insuper Zec. de Beneficiis et pensionibus c. 13, num. 8, atque ulterius ostendens, ipsam in provincia Mediolanensi numquam usu fuisse receptam; unde quantum ad hoc standum est locorum consuetudini.

Renunciatio Episcopi non valet, nisi per Pa- 67
pam fuerit admissa, cap. *Inter corporalia* 2, et cap. *Licet in tantum* 4 de Translat. Episc.; Fagnan. in cap. *Cum ex illo* 1 de Translat. Episc., num. 11, et communis aliorum. Causae 68
ob quas Episcopus potest renunciare Episcopatu, et Papa solet admittere renunciationem, sunt sex, quae enumerantur in cap. *Nisi cum pridem* 10 de Renuntiatione. Prima est *conscientia criminis*, non quidem cuiuslibet, sed illius dumtaxat, quod post actam poenitentiam impedit executionem Officii. Secunda est *imbecillitas corporis*, per quam quis impotens redditur ad exequendum officium pastorale. Tertia est *defectus scientiae* etiam competentis. Quarta est *malitia plebis*, ob quam interdum cogitur Praelatus ab ipsius regimine declinare. Quinta est *grave scandalum*, quod aliter sedari non potest. Sexta est *irregularitas personae*. Et istae sex causae exprimuntur in duobus sequentibus vulgaribus versiculis allegatis in Summario cit. c. *Nisi cum pridem*:

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala Plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Renunciatio Episcopatus potest fieri duplici- 69
ter, scilicet renunciando loco tantum, et renunciando loco et dignitati simul, textu expresso in cap. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu. Renunciatio 70
Episcopatus renunciando loco tantum fit, quando Episcopus ob aeris intemperiem, vel ob persecutionem et odium, sive malae plebis, sive Principis, Episcopatum in manus Papae renunciat, dimittendo dioecesim dumtaxat, titulum tamen episcopalem et auctoritatem retinendo. Renunciatio autem Episcopatus renunciando 71
loco et dignitati simul fit, quando Episcopus ob zelum v. g. ingrediendae religionis, vel ut praeveniat promeritam depositionem, renunciat

in manus Papae nomen et omne ius episcopalis administrationis atque ordinis executionem respectu cuiuscumque loci, retinendo solum ea, quae sunt episcopalis Ordinis seu Characteris. Episcopus simpliciter renunciatus Episcopatu censetur in dubio renunciasset loco tantum, non autem loco et dignitati simul, nisi propter criminis conscientiam, seu ex metu depositionis ita renunciaverit. Ita Hostiensis in Summa tit. de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit, § *Sed quid si simpliciter*; Abbas ibidem, n. 8; Reiffenstuel ibid., num. 3. Renunciatio non subtrahit Episcopo Ordinem, sed solum executionem Ordinis. Glossa in cit. cap. *Requisivit*, verb. *Executionem*; Hostiensis ib., num. 3; Fagnan. ib., num. 4, et communis aliorum; arg. cit. cap. *Requisivit*. Nequit enim Episcopus renunciare characteri episcopali, neque ab Ecclesia potest ipsi auferri, unde tamquam indelebilis remanet in Episcopo etiam excommunicato, haeretico, deposito et degradato, can. *Quod quidam* 1, quaest. 1, verb. *Si forte militiae*, c. *Ordinationes* 9, quaest. 1, c. *Licite* 32, quaest. 7, c. *Ostenditur*, dist. 4 de Consecrat., cum concordantiis. Vide artic. 75 anteced. num. 35. Unde Episcopus, qui renunciavit ordini seu dignitati, potest de licentia Papae executionem reassumere sine nova consecratione, sic communis Doctorum teste Fagnano in cit. cap. *Requisivit*, num. 6, ubi ex multis recte observat, quod idem sit renunciare dignitati et renunciare ordini, cum renunciare ordini sit renunciare executioni ordinis vel dignitatis, ut communiter Doctores in c. *Post translationem* de Renunciatione.

76 Episcopus, qui renunciavit episcopatu quoad locum tantum, potest conferre ordines etiam maiores, textu expresso, in cit. cap. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit episcopatu. Dummodo tamen sit rogatus ab aliquo Episcopo, textu expresso in cit. cap. *Requisivit*, ibi: *Rogatus ab Episcopo aliquo poterit de ratione conferre*. Aliter, si ordinaret sine proprii Episcopi licentia, ab eo ordinati essent suspensi, non quia sunt ordinati ab Episcopo post suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno sine proprii Episcopi licentia. Suarez disp. 31 de Censuris, sect. 1, num. 3; Pirhing lib. 1 decr., tit. 13, num. 3; Reiffenstuel ibid., num. 5. Episcopus 79 qui renunciavit episcopatu quoad locum et dignitatem simul, nequit licite ordines Sacros conferre; cit. cap. *Requisivit*, et ibi Doctores 80 communiter. Si autem de facto ordinaret, quam-

vis illicite, valide tamen ordinaret; cit. cap. *Requisivit*, et ibi communis Doctorum. Et ratio est, quia Episcopus licet potuerit renunciare episcopatu quoad locum et dignitatem simul, characterem autem ordinis episcopalis indelebilem, sicque potestatem valide conferendi ordines a se abdicare non potuit, cum character animae a Deo infixus per ministerium hominis deleri aut auferri non possit, c. *Quod quidem* 1, qu. 1, c. *Ordinationes* 9, quaest. 1; arg. cit. c. *Requisivit*, et cap. *Quod a predecessore nostro* 1 de Schismaticis, et ibi Glossa et Doctores communiter, et patet ex dictis supra num. 74, et art. antecedent. num. 35. Ordinati tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio et usu ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum, cit. c. *Requisivit*, et communissima Doctorum sententia¹.

Cum Ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad 82 sacros ordines dispensat Episcopus suus, cum Ordinatis vero scienter ad sacros ordines Episcopus non dispensat, cit. cap. *Requisivit*, et ibi Fagnan. num. 1 testans hoc de communi. Episcopus, qui renunciavit Episcopatu quoad 83 locum et dignitatem simul, potest conferre ordines minores, nedum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat; textu expresso in c. c. *Requisivit*, ibi: *Quia et huiusmodi ordines a non Episcopis quandoque conferuntur*. Si tamen sine consensu 84 proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso Ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum ordinum, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, non quia sunt ordinati ab Episcopo post talem suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno; unde indigent dispensari a proprio Episcopo, c. *Eos qui* 2 de temporibus ordinationum in 6, in c. *Nullus alterius*, et c. *Nullus Episcoporum*, et c. *Lugdunen.* 9, quaest. 2, et Conc. Trient. sess. 23, c. 8, de Reformat., ibi: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur... Si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*, et sic novissime statuit Innocentius XII in Constitutione incip. *Speculatores Domus Israel*, et quod Ordinati ad minores a tali Episcopo, debeant dispensari a proprio dioecesano Episcopo colligunt ex ipsomet c. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu, Vincentius Goffredus, Tancredus et Fagnanus qui exponunt literam ibi, *poterit*, id est *dispensative*.

¹ Episcopi Sacrae Congregationi de Propaganda Fide subiecti munia Episcopalia extra districtus iurisdictionis sibi ab eadem Sacra Congregatione assignatos exercere nequeunt, etiamsi Ordinariis licentia et facultas accedat, sub poena suspensionis Papae reservata; ex Decreto eiusdem Congreg. habitae coram San. Mem.

Innoc. PP. X. die 28 Martii 1651. Qui vero contra huius Decreti formam Ordinibus fuerint initiati, suspensi declarantur a Sac. Congr. Episcoporum et Regularium. Decreto edito 23 April. 1655, Regest. 35. Ita Macri in Hierolex. verb. *Episcopus* (NOTA EX EDITIONE ROMANA).

ADDITIONES AUCTORIS.

- 85 Episcopi etiam Cardinales residere tenentur; Benedictus XIV tom. 2, Const. 36 incip. *Cum a Nobis*.
- 86 Episcopis non licet abesse ab Ecclesia per tempora Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item et Corporis Christi, nisi forte episcopalia munia in aliis dioecesibus eos detineant; idem Constit. 18 incip. *Ad universae*.
- 87 Episcopi post suam promotionem transacto mense ad suam dioecesim se conferre tenentur; Idem ib.
- 88 Episcopi ratione visitationis sacrorum liminum, si praesint Ecclesiis citra montes et citra mare positus, abesse possunt per quatuor menses. Si vero praesint Ecclesiis ultramarinis et ultramontanis, abesse possunt per septem menses continuos; idem ib.
- 89 Ubi insuper ad praecavendos abusus assignat quae praecipiantur Episcopis postulanti- bus licentiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris; et quae petentibus dictam licentiam aliis de causis; et qua forma, et quibus cautelis concedi eis debeat talis licentia; mandans denique, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. Videatur dicta Constitut. incipiens *Ad universae*, merito legenda et observanda.
- 90 Hic iuvat afferre, quae tradit Bened. XIV de Synodo Dioecesana, lib. 15, c. 8, a n. 7 ad 9 inclusive, circa moderationem adhibendam in concedenda plurium episcopatum in una persona coarcevatione, inter quae praestat deliberare sequentia:
- 91 Verum fel. record. Praedecessor noster Clemens Papa XII cum sapienter animadvertisset, ex eo, quod uni eidemque personae tot Episcopales Ecclesiae permitterentur, eam ab Ecclesia Catholica, utilitatem, quae sperabatur, minime percipi ex pastoralis officii sui munere huic rei remedium aliquod censuit adhibendum. Itaque cum vidisset, plurium Episcopatum consecutionem ex earum literarum concessione pendere, quibus eligibilitas indulgetur, cum scilicet huiusmodi Indultorum vigore, qui unicum habebat episcopatum, et ad alium transire non poterat, nisi per ordinariam postulationis viam, faciliorem exinde semitam sibi aperiret ad aliam Ecclesiam adsequendam; duo saluberrima decreta edidit, quorum altero, tamquam regula, uteretur in posterum Congregatio Consistorialis, altero autem Brevium Secretaria. Haec typis impressa, quantum scire potuimus, cum nondum fuerint, optimum esse ducimus hic ea inserere, ut perpetua eorum memoria servetur, et ut executioni opportune mandentur; cum ea plurimum conferre posse putemus, nisi ad tollendam poenitus, at saltem

cohibendam in Germania immoderatam in una edemque persona Episcopatum pluralitatem.

Primum pro Congregatione consistoriali sic habet: Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XII animadvertens, minime expedire, quod Episcopis in Germania, etiamsi sublimibus familiis orti sint, tam facile concedatur dispensatio ad effectum retinendi simul tres vel quatuor ac etiam quinque Cathedrales Ecclesias, quarum praesules temporali quoque dominatu potiuntur, praesertim cum experientia comper- tum sit, eas dioeceses ab haereticorum erroribus magis esse immunes, quarum singulae ab uno gubernantur Episcopo; hinc maiorem deinceps circumspectionem in hoc adhiberi mandat, nec solum attendi exempla, sed peculiare perpendi singulorum casuum circumstantias, habita nimirum ratione temporum, personarum et Ecclesiarum; ita quidem, ut dispensationum impertiendarum norma sumatur potissimum a maiori Ecclesiarum ipsarum bono ac utilitate. Quod si iis, qui alicui iam praesint Ecclesiae, iustis de causis a Sede Apostolica, aut iam fuerit concessum, aut deinceps concedi contingerit Indultum eligibilitatis ad aliam, declarat Sanctitas Sua, non per hoc censi debere concessam dispensationem ad effectum simul retinendi praedictam quoque aliam Ecclesiam, postquam electio peracta fuerit: sed antequam electio ipsa a Sede Apostolica confirmetur, summa maturitate esse examinandum, an utilitas vel necessitas talium Ecclesiarum et Catholicae religionis tuendae ratio postulet, impertiri huiusmodi dispensationem pro omnium retentione, vel potius in eiusdem electionis confirmatione poni oporteat decretum de alia Ecclesia dimittenda.

Declarat itidem Sanctitas Sua non convenire⁹³ ut indiscriminatim, nulloque delectu, et sine causae cognitione tribuatur Episcopis facultas retinendi simul plures dignitates aut canonica- tus cathedralium vel collegiatarum Ecclesiarum, tam in Germania, quam in Poloniae regno: per hoc quippe divino cultui non mediocriter detri- mentum affertur, Ecclesiae debitis fraudantur obsequiis, et ecclesiastica stipendia, quae congruae plurium ministrorum Dei sustentationi destinata sunt, in unam collata personam, in- citamentum praebent ad luxum. Mandat itaque Sanctitas Sua, cautius quam hactenus fors- an factum fuerit, hac etiam in re posterum agi, et exemplis sepositis sectari in primis id, quod iuxta locorum, Ecclesiarum personarumque con- ditiones, ad ampliorem Dei gloriam expedire visum fuerit. Ne autem saluberrimi huius mo- niti memoria obsolescat, vult Sanctissimus Pa- ter praesens hoc Decretum asservari apud Acta Sacrae Congregationis rebus consistorialibus praepositae, atque illud ab eiusdem Congrega- tionis Secretario pro tempore, quotiescumque opportunum fuerit, in memoriam revocari eo-

rum, qui his de rebus consilium Pontifici Maximo daturi sunt. Haec die 6 Ianuar. anno 1731.

94 Altero Decreto, quod pro Brevium Secretaria conditum est, ita cavetur: Quamquam invaluerit usus dispensandi, praesertim cum sublimibus personis, ut plures episcopatus in Germania simul retinere possint, ob eam quidem iustam et laudabilem rationem, ut adversus haereticorum conatus catholicam religionem opibus, auctoritate, potentia sarta tecta tueantur; ex inconsulta tamen huiusmodi dispensationum frequentia immoderatoque usu, gravissima in christianam rempublicam incommoda manare posse, exploratum satis est: vix enim ac ne vix quidem sperari potest, ut qui tribus vel quatuor, vel etiam quinque cathedralibus Ecclesiis, magno locorum intervallo disiunctis, praesit, cum summa etiam in temporalibus potestate, eas omnes solerter ac fructuose, et cum animarum sibi commissarum salute regere valeat. Quo sane fit, ut ob pastorum absentiam, et curarum, quae ad temporales ditiones pertinent, copiam, neglecta spirituali dioecesium cultura, nec catholicorum mores, qui a veteri instituto deflexerint, corrigi, nec ecclesiasticae disciplinae nitor redintegrari, nec dogmata a fide aliena extirpari, nec eorum veneno polluti homines ad religionis orthodoxae veritatem reduci commode possint. Itaque ne plurium episcopatum in una persona coacervatio, sacris alioquin legibus adeo invis, quae ex Apostolica auctoritate in aedificationem recte aliquando permittitur, perniciose cedat in destructionem, de consilio plurium venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, decernimus et mandamus, ut in posterum ei, qui uni iam praesit Ecclesiae, non nisi causae cognitione praemissa, concedatur Indultum eligibilitatis ad aliam: si vero huiusmodi Indultum iusta pariter causa concedendum videatur ei, qui iam duas regat Ecclesias, semper eidem Indulto inseratur conditio, ut praedictam Ecclesiam, ad quam eum eligi contingat, non aliter possit obtinere, quam una, quam maluerit, ex prioribus dimissa. Tres denique obtinenti Ecclesias Indultum eligibilitatis ad aliam nullo modo tribuatur. Enixe autem rogamus atque obsecramus in Domino Romanos Pontifices successores nostros, ut ipsi quoque memores sapientissimi moniti Tridentinorum Patrum in c. 18, sess. 25 de Reformat., salubrem hanc moderationis normam in dispensationibus praedictis omnino servari curent.

Datum ex palatio nostro Quirinali hac die 5 Ian. 1731.

95 Episcopatum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur a Congregatione Consistoriali, nisi ex canonicis causis recensitis in c. *Cum pridem* de Renuntiati, quae tamen omnes ad id referuntur, ut

clare constet, ipsos plebis suae saluti prodesse amplius non posse Bened. XIV de Synodo Dioecesis. lib. 13, c. 16, § 3, nov. edit.

Causae resignationis non tam rigorose examinandae sunt in ordine ad Cardinales episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam ut assistant Summo Pontifici; ita ex Fagnan. ib., § 5.

Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum frui potest redditibus Ecclesiae, a qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo a Summo Pontifice in Consistorio a vinculo prioris Ecclesiae absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesiae vacare censetur, ut ex definitione Congreg. Conc. per Urbanum VIII approbata; ibid., § 7.

Neque idem Episcopus post absolutionem a vinculo, iure potest conferre beneficia, quae post idem tempus vacaverint, uti decisum est in tribunalibus romanis; ib., § 9.

Interim tamen post pronuntiationem scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque haec pronuntiatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo iurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad dioecesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante Urbani VIII; ib., § 10.

Si Episcopus in manus paganorum aut schismaticorum incidat, et fiat captivus, Ecclesiae administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes Apostolica, cap. *Si Episcopus* de sup. neglig. Praelat. in 6; quae tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire dioecesani valeant; ib., § 11.

ADDITIONES EX EDITIONE ROMANA.

De tribus hic Auctor, videlicet de residentia, de translatione, tum de renuntiatione Episcopi.

Ad residentiam quod attinet, ea satis praecipitur Actorum XX, 28: *Attendite* (inquit Apostolus) *vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopum regere Ecclesiam Dei*. Quomodo enim attendere, quomodo regere poterit, qui praesens haud est? Attendere non in absentem, sed in praesentem convenit. Non potest sibi attendere, nisi apud se sit et secum habitet; sic neque gregi nisi apud eum fuerit. Pari modo nec absens poterit pascere, regere et dirigere gregem.

Audiendi non sunt qui putant posse Episcopum gregem pascere per Vicarium. Teste Maldonato in summa quaest. 10, articul. 3, 5 et 6: *Nomen Pastoris* (ait) *significat actionem pastorem, sicut nomen medici. Itaque sicuti nemo potest per alium curare, ita nemo potest per alium suas oves pascere. Nequicquam valet responsio communis, satis esse per Vica-*

rium laborare; quia per eandem regulam satis esset manducare per alium, quia sit scriptum: qui non laborat, non manducat.

106 Nec residentiae facit satis Episcopus, si pro lubitu non in sua Ecclesia Cathedrali, sed alibi in sua dioecesi residet. Canon. 5 Conc. Carthaginensis V prohibitum fuit, *ne quis relictæ principali Cathedra ad Ecclesiam aliam in sua dioecesi constitutam se conferat*. Conformisque est canon duodecimus Conc. Aquisgranensis II, quem Carolus Magnus Capitular. lib. 5, c. 177 repetiit.

107 Prohibitio translationis, si dicendum quod res est, fundata est in avaritia et ambitione, quæ solet Episcopos impellere ad transeundum de una ad aliam Ecclesiam. Non ignoro esse, qui eam fundent in vinculo matrimoniali Ecclesiam inter et Episcopum, de quo loquun-

108

tur epistolæ decretales sub nomine Callixti et Evaristi, quarum fragmenta extant apud Gratianum caus. 7, quaest. 1, can. 11 et 39. Sed 109 epistolas hasce decretales supposititias esse iamdudum monuerunt viri eruditi; vide Labæum in nota marginali ad epistolam Callixti I, et Antonium Augustinum dial. 4, lib. 2 de Emendatione Gratiani. Innocentius vero III, non inficiatior in cap. 4 de Translation., hoc ipsum vinculum matrimoniale urget, atque hinc infert in cap. 2 et 3 eodem titulo translationem soli Summo Pontifici esse reservatam; sed confer hic Van-Espen. Iur. Eccles. univers. part. 1, tit. 15, cap. 4, § 18, et plur. seq., caute tamen legendum.

De renunciatione vide, qui ex priscis Ecclesiæ canonibus recte de ea disserit. Bohemer. 111 ad decr., tit. hoc de renunciatione.

ARTICULUS IV. *Episcopus quoad ea quæ concernunt eius præcedentiam, sedem, celebrationem et pontificalia.*

SUMMARYUM. 1. Episcopi ubique gentium habent locum a Protonotariis Apostolicis, etiamsi solum electi, et confirmati. - 2. Episcopus, licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Dignitatem in aliqua Cathedrali, debet præcedere omnibus aliis Dignitatibus, et Canonicis etiam ipso antiquioribus. - 3. Episcopus prius promotus, seu electus ad Episcopatum debet præcedere alteri Episcopo post ipsum promoti, et electi, etiamsi sit dignior et illustrior. - 4. Circa præcedentiam inter suffraganeos Episcopos Latinorum, et Episcopos Græcos caeteris paribus nulla alia ratio habenda est, quam temporis, et promotionis ad Episcopatum. - 5. Episcopus Dioecesanus in sua Ecclesia, et Dioecesi in functionibus Episcopalibus præferendus est omnibus Archiepiscopis, et Episcopis, etiam ipso antiquioribus, et dignioribus, Metropolitanis suo tantum excepto. - 6. Præcedentia Episcoporum in Conciliis Provincialibus statuenda est iuxta tempus Ordinationis, non autem secundum dignitatem Ecclesiarum. - 7. Episcopus debet habere pacis osculum ante Praesidem, et Consiliarios Regios, et omnes alios. - 8. Et quod Episcopus præcedere debeat quoscunque, etiam Principes saeculares in sua Ecclesia, et Dioecesi, late et solide probat Pignatelli pluribus adductis Iuribus et Conciliis. - 9. Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco sedere. - 10. Episcopus in omnibus suæ Dioecesis Ecclesiis quantumvis exemptis et privilegiatis, est honorandus, et in Choro, in Capitulo, et Processionibus, ac in aliis actibus publicis primus locus, ac prima Sedes, quam ipse elegerit, danda est. - 11. Episcopus debet habere Sedem pulchriorem, et maiorem, quam Gubernator Civitatis, non tamen coloris rubei. - 12. Episcopi Sedes debet esse immobilis, et fixa. - 13. Episcopi Sedes semper est ornanda. - 14. Episcopi Sedes apud parietem contra Altare constituenda, et locanda est cum decenti ornamento, et apud Sedem Episcopi hinc inde sedes pro Dignitatibus, et Canonicis deponi debent. - 15. Potest tamen Episcopus sibi Sedem in Ecclesia extra Chorum ubicunque voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis locus paretur. - 16. Episcopus ad matutinum in nocte Nativitatis potest sedere, vel in Sede Chori, vel in Sede Episcopali a cornu Evangelii, prout melius sibi videbitur, et magis populo satisfecerit. - 17. Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitrae habens etiam sedem tenet, est collocanda in cornu dextro uno gradu eminentiori. - 18. Episcopus tantum, et non alius, dum private cele-

brat, potest accipere paramenta in ipso Altari, et duos habere ministros superpelliceis indutos præter alium Ministrum communi veste indutum. - 19. Episcopus potest de iure in omnibus Ecclesiis suæ Dioecesis, quantumvis exemptis, et Privilegiatis Missas, et Divina Officia, cum assistentia suorum Canonicorum etiam in Pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen Pontificalibus, celebrari facere, et in eis habere circulos, contradictores per censuras cogendo. - 20. Episcopus extra Cathedralē etiam in Ecclesiis exemptis, Sanctæ Sedi immediate subiectis, intra fines tamen suæ Dioecesis existentibus, dum ibi celebrat, seu Vesperis solemnibus quacunque ex causa interest, potest sibi assumere suos Canonicos, et ibi habere cum eis circum ad Gloriam; ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere, et benedicere, ac Benedictionem post Vesperas, vel post Missam dare. - 21. Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exercere. - 22. Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis, invitatis ipsis Regularibus exercere illas functiones Episcopales, quæ habent mixtam considerationem honoris, et iurisdictionis. - 23. Non desunt tamen, qui tenent contrarium. - 24. Si Ecclesia Regularis et exempta sit Parochialis, potest ibi Episcopus omnes functiones Episcopales exercere. - 25. Supradicta non debent extendi ad Vicarium Episcopi, etiam absente Episcopo. - 26. Nec etiam extendi debent ad Episcopum Titularem suffraganeum. - 27. Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimæ singulis diebus, quando non celebrat solemner, debet uti Habitu quotidiano cum stola. - 28. Episcopum celebrantem non decet, ut Praelatos, Canonicos, et alios quotiescunque thurificet, et aqua benedicta aspergat. - 29. Episcopo celebranti, sive faciat Ordinationes, sive non, tenentur assistere quinque Personae iuxta formam libri Pontificalis. - 30. Episcopo celebranti debet assistere prima Dignitas in Ordine Presbyterali constituta quocunque nomine appelletur. - 31. Episcopus volens exercere Pontificalia extra Cathedralē, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assistant et administrent. - 32. Episcopo pontificaliter celebranti in Ecclesia Collegiata, vel Parochiali assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, et non ad Canonicos Collegiatae. - 33. Episcopus debet habere assistentes digniores, et honoratiores, et si aliquas functiones exerceat in Ecclesia non Cathedrali nec Collegiata, debent ei assistere Canonici Cathedralis, vel Collegiatae, etiamsi in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin numerus Presbyterorum. - 34. Episcopus si in die Palmarum, una cum Capitulo et Clero personaliter ad Monasterium Regularium accedere teneatur, debet ipse

benedicere palmas privative quoad Abbatem. - 35. Episcopus non debet cum Cappa Vesperas celebrare. - 36. Episcopus assistens divinis Officiis cum Cappa non debet singulos Canonicos ante ipsum salutare detegendo caput, sed satis est illis manu benedicere. - 37. Episcopo assistenti divinis officiis cum Cappa non debent Canonici ponere, et deponere biretum in eius capite, nec isto casu ei assistere. - 38. Episcopus, qui nullum habet Episcopatum, non potest in Ecclesia sua iurisdictionali veluti si esset Praepositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de licentia expressa Episcopi. - 39. Episcopus non potest ministrare Chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam vo-

catus ab inferiore infra fines Dioecesis existente, etiamsi ille inferior praetenderet ratione exemptionis vocare Episcopum, quem maluerit ad ministrandum Confirmationis Sacramentum; Si vero locus talis Exempti non sit intra fines Dioecesis, sed Nullius, tunc potest. - 40. Episcopus potest olea Sacra Catechumenorum, et Infirmorum, si a Cathedrali abfuerit, in alia Ecclesia consecrare, et benedicere. - 41. Episcopus ex causa necessitatis potest conficere olea Sacra cum minori numero Ministrorum, quam praescribatur in libro Pontificali. - 42. Episcopus in publicis Processionibus cum Cappa et Bireto debet solus incedere. - 43-47. De Episcoporum praecedentia.

- 1 Episcopi ubique gentium habent locum a Protonotariis Apostolicis, et quod in Episcopis sanctum est, ad Ecclesiarum Cathedralium auctoritate apostolica electos pariter et confirmatos extendit Pius II Constit. incip. *Cum servare*. Episcopus licet titularis, qui retinet canonicatum vel dignitatem in aliqua Cathedrali, debet praecedere omnibus aliis dignitatibus et canonicis etiam ipso antiquioribus; Sacra Congregat. Rituum in Ragusina 22 Iun. 1594, in Ruthenen. 24 Septembris 1605, in Compostellana 11 Iul. 1617, et in Calaguritana in Sardinia 13 Nov. 1621. Episcopus prius promotus seu electus ad episcopatum debet praecedere alteri Episcopo post ipsum promotum vel electo, etiam si sit ipso dignior et illustrior; Sacra Congreg. Rituum in Segobiens. 21 Mart. 1609.
- 2 Circa praecedentiam inter suffraganeos Episcopos latinorum et Episcopos graecos, caeteris paribus, nulla alia ratio habenda est, quam temporis seu promotionis ad episcopatum; Sacra Congr. de Propaganda Fide pro Polonia 16 Februar. 1630: Episcopus dioecesanus in sua Ecclesia et dioecesi in functionibus episcopalibus praeferendus est omnibus Archiepiscopis et Episcopis, etiam ipso antiquioribus et dignioribus, Metropolitano suo tantum excepto; Sacra Congreg. Rituum in Barchinonen. 10 Ian. 1609, sed ex urbanitate debet honorare in sua dioecesi alios Episcopos advenas et extraneos; eadem Sacra Congregatio Rituum in dicta Barchinonen. Praecedentia Episcoporum in Conciliis provincialibus statuenda est iuxta tempus ordinationis, non autem secundum dignitatem Ecclesiarum; Sacra Congr. Conc. 10 Apr. 1596.
- 3 Episcopus debet habere pacis osculum ante praesidem et consiliarios regios, et omnes alios; Sacra Congreg. Rit. in Granaten. 9 Maii 1606.
- 4 Et quod Episcopus praecedere debeat quoscumque etiam principes saeculares in sua Ecclesia et dioecesi, late et solide probat Pignatell. tom. 1, consult. 7 per tot., adducens plura iura et Conc., et praesertim Conc. Trident. sess. 25, cap. 17 de Reformat., et varia Sacrarum Congreg. Decreta.
- 5 Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco sedere; cap. *Episcopus* 10, dist. 95. Episcopus in omnibus suae dioecesis Ecclesiis, quantumvis exemptis et privilegiatis est honorandus, eique in choro, in Capitulo, in pro-

cessionibus ac in aliis actibus publicis primus locus et prima sedes, quam ipse elegerit, danda est; Sac. Congr. Rituum in Tullen. 7 Decembris 1613. Episcopus debet habere sedem pulchriorem et maiorem quam gubernator civitatis, non tamen coloris rubei; Sacra Congreg. Rituum in Perusina 3 Octob. 1615. Episcopi sedes debet esse fixa et immobilis; Sacra Congreg. Rituum in Colimbrien. 23 Maii 1603. Episcopi sedes semper est ornanda; Sacra Congreg. Rit. in d. Colimbrien. 23 Maii 1603 et in Elven. 10 Ian. 1605. Episcopi sedes apud parietem contra Altare constituenda et locanda est cum decenti ornamento, et apud sedem Episcopi hinc inde sedes seu stalla pro dignitatibus et canonicis deponi debent; Sacra Congreg. Rituum in Troiana 9 Octob. 1610. Potest tamen Episcopus sibi sedem in Ecclesia extra chorum ubicumque voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis locus paratur; Sacra Congreg. Rit. in Granaten. 9 Maii 1606. Episcopus ad matutinum in nocte Nativitatis potest sedere vel in sede chori, vel in sede episcopali a cornu Evangelii, prout melius sibi videbitur, et magis populo satisfecerit; Sacra Congreg. Rituum in Alexandrina 25 Mart. 1606 ad 15. Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum mitrae habens etiam sedem tenet, quando illuc accedit, est in cornu dextero chori sive Ecclesiae collocanda uno gradu eminentiori, cum ornatu congruo et situ aliquatenus superiori respectu Sedis Abbatis, quae in sinistro ponenda est uno gradu humilior absque ornatu et loco aliquatenus inferiori, adeo ut non sit opposita sedi episcopali; Sacra Congreg. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio 7 Febr. 1603, et in decreto generali circa usum pontificalium in responsion. ad 15, edit. 27 Septemb. 1659, et declaratur ab eadem Sacra Congreg. 20 Iulii 1660. Vide verb. *Abbas*, ubi refertur per extensum.

Episcopus tantum et non alius, dum private celebrat, potest accipere paramenta in ipso Altari, et duos habere ministros superpelliceis indutos, praeter alium ministrum clericum sive laicum communi veste indutum; Sacra Congreg. Rit. in Cremonen. 7 Iul. 1608. Episcopus potest de iure in omnibus Ecclesiis suae dioecesis quantumvis exemptis et privilegiatis, Missas et divina officia cum assistentia suorum

- Canonicorum etiam in pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen pontificalibus, celebrari facere, et in eis habere circulos, contradictores per censuras cogendo; Sacra Congr. Rit. in Ferrarien. 26 Iul. 1600 et in Tullen.
- 20 6 Decembr. 1613. Episcopus extra suam Cathedrallem etiam in Ecclesiis exemptis et Sanctae Sedi Apostolicae immediate subiectis, intra fines tamen suae dioecesis existentibus, dum ibi celebrat, aut Missae seu Vesperis solemnibus quacumque ex causa interest, potest sibi assumere suos Canonicos et ibi habere cum eis circulum ad gloriam, et ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere et benedicere, ac benedictionem post Vesperas vel post Missam dare; Sacra Congr. Rit. in Alexandrina S. Petri in Borgolio 7 Februar. 1604, in d. Decreto generali circa usum
- 21 pontificalium in respons. ad 15. Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi pontificales functiones exercere; Sacra Congr. Episcop. et Regul. 10 Iun. 1603, et expresso mandato Clementis VIII, et poenis et censuris ad id, vel statim ac impediunt quin Episcopus ipse illud attollere faciat, compelli possunt, ut apparet ex verbis ipsius Decreti relati ad litteram sub
- 22 verb. *Baldachinum*; num. 6, vid. ibi. Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis invitis ipsis Regularibus, exercere illas functiones Episcopales, quae habent mixtam considerationem honoris et iurisdictionis, ut ordinare, degradare, chrismare vel similia facere, quia haec in literis non exprimuntur; Pignat. tom. 10, consult. 106, num. 21, ubi dicit: *Immo nec fortasse praedicare*: Diana part. 3, tract. 2, resolut. 109; Fagnan. lib. 1 decr., in cap. *Quia nos* 7 de Auctoritat., tom. 1, p. 2, tract. 13, de Exemption. Religios., quaest. 74, num. 9; Tamburin. de Iure abbat. tom. 1, disp. 15, qu. 15, n. 10; Matthaeucci Officialis Curiae cap. 19, n. 36, et alii.
- 23 Monacelli tamen tom. 4, suppl. ad 2 tom., n. 392, ex Ventriglia in Praxi part. 2, annot. 26, § unico, num. 6, vers. *His praemissis*, tenet tamquam verius, quod Episcopus possit etiam supradicta omnia facere in Ecclesiis Regularium
- 24 et exemptis, quia est in sua Dioecesi. Hoc autem certum est, si Ecclesia Regularis et exempta, sit parochialis, quia ut refert Pignatell. loc. cit., num. 21, cum quaereretur in Sacra Congregat. Conc.: *An Eminentissimus Episcopus Brixienensis in Ecclesia parochiali monachorum exemptorum possit administrare Sacramentum confirmationis invitis ipsis Regularibus, et quatenus possit, an contra eosdem Regulares impediens dictam administrationem valeat censuris procedere: Sacra Congregatio re pluries proposita et mature examinata, utraque parte informante, affirmative ad utramque dubitationem respondit* 9 Iun. 1657; arg. cap.

Responso 43 de Sentent. excomm. Sicut enim Episcopus tamquam primus parochus potest procul dubio baptizare in Ecclesiis parochialibus Regularium, ita etiam ibi chrisma conficere illudque ministrare; argum. cap. *Quoniam* de Sentent. excomm. in 6. Supradicta autem non debent extendi ad Vicarios Episcoporum, etiam absente Episcopo, ex declaratione Sacrae Rit. Congreg. die 10 Iul. 1621, quae declaravit *non posse huiusmodi Vicarios, invitis Regularibus, erigere baldachinum in eorum Ecclesiis*. Nec etiam supradicta extendi debent ad Episcopum titularem suffraganeum; si enim accederet ad Regularium Ecclesias Episcopus titularis suffraganeus ad celebranda pontificalia, non deberent ei erigere baldachinum, nam talis usus et honorificentia, nec in Ecclesiis suis, nec in exemptis dioecesibus, nec extra dioecesim illi competit, quamvis accederet de licentia Ordinariorum, ut respondit Sac. Congr. Rit. Episcopo titulari suffraganeo Hildesimen. 5 Martii 1706.

Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimae singulis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti habitu quotidiano cum Stola; Sac. Congr. Rit. in Spolet. 23 Novemb. 1612. Episcopum celebrantem non decet, ut Praelectos, Canonicos et alios quoscumque thurificet, et aqua benedicta aspergat; Sac. Congr. Rit. in Uladislavien. 2 Mart. 1613. Episcopo celebranti, sive faciat ordinationes, sive non; tenentur assistere quinque personae iuxta formam libri pontificalis; Sacra Congr. Rit. in Iacen. 5 Iun. 1606, et in Barbastren. 17 Iun. 1606. Episcopo celebranti debet assistere prima dignitas in ordine presbyterali constituta quocumque nomine appelletur; Sac. Congr. Rituum in Vercellen. 7 Aug. 1610. Episcopus volens exercere pontificalia extra Ecclesiam Cathedrallem, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assistant et administrent; Sac. Congr. Rit. in Egitanien. 3 Aug. 1602, in respons. ad dub. 4. Episcopo pontificaliter celebranti in Ecclesia collegiata, vel parochiali, assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, non ad Canonicos Collegiatae; Sacra Congr. Rituum in Brundusina 15 Iul. 1617. Episcopus debet habere assistentes digniores et honoratiores, et si aliquas functiones exerceat in Ecclesia non Cathedrali nec Collegiata, debent ei assistere Canonici Cathedralis vel Collegiatae, etiamsi in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin numerus Presbyterorum; Sac. Congr. Rit. in Calaguritana 1 Iun. 1601. Episcopus si in die Palmarum, una cum capitulo et clero personaliter ad monasterium Regularium accedere teneatur, debet ipse benedicere palmas private quo ad Abbatem; Sacra Congr. Rit. in Faven. 11 Apr. 1601.

Episcopus non debet cum cappa vespas celebrare; Sacra Congr. Rit. in Alexandrina

- 36 23 Mart. 1608, in respons. ad dub. 8. Episcopus assistens divinis officiis cum cappa non debet singulos Canonicos ante ipsum salutare detegendo caput, sed satis est illis manu benedicere; Sacra Congr. Rit. in Elven. 10 Ianuar. 1604, in respons. ad dub. 5. Episcopo assistenti divinis officiis cum cappa non debent Canonici ponere et deponere birretum in eius capite, nec isto casu ei assistere; Sacra Congregat. Rit. in Thelesina 22 Decembris 1609.
- 38 Episcopus, qui nullum habet episcopatum, non potest in Ecclesia sua iurisdictionali, veluti si esset Praepositus, chrisma conferre, nec alia pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cuius dioecesis fines praepositura existit; Sac. Congr. Conc. quam refert Aldan. in compend. canon. resol., lib. 3, tit. 24, num. 87. Episcopus non potest ministrare chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore intra fines dioecesis existente, etiamsi ille inferior praetenderet ratione exemptionis vocare Episcopum, quem maluerit, ad ministrandum Confirmationis Sacramentum. Si vero locus talis exempti non sit intra fines dioecesis, sed nullius, tunc potest; Sacra Congreg. Conc. apud Aldan. loc. cit., tit. 24, num. 88. Episcopus potest olea sacra cathecumenorum et infirmorum, si a Cathedrali abfuerit, in alia Ecclesia consecrare et benedicere; Sacra Congr. Rituum in Oriolen. 17 Novembris 1600. Episcopus ex causa necessitatis potest conficere olea sacra cum minori numero ministrorum, quam praescribatur in libro Pontificali; Sac. Congregat. Rituum in Curien. 21 Augusti 1604 apud Aldan. loco cit., n. 86.
- 42 Episcopus in publicis processionibus cum cappa et birreto, non inter dignitates, sed solus incedere debet. Quod si deferatur aliqua imago seu reliquia, ipse cum cappa et birreto incedere debet post imaginem seu reliquiam, nisi adsit consuetudo in contrarium S. R. C. in Savonen. 29 Nov. 1628.

ARTICULUS V. *Episcopus quoad absolutionem et dispensationem.*

SUMMARYUM. 1. Episcopus non potest absolvere a casibus, et censuris publicis reservatis Summo Pontifici. - 2. Neque ab aliquibus casibus, et censuris occultis, et maxime ab haeresi. - 3. Potest tamen Episcopus absolvere ab aliis casibus occultis reservatis Summo Pontifici. - 4. Episcopus secundum multos potest sive per se sive per alium specialiter delegatum absolvere a Censuris occultis incursis ob violatam clausuram. - 5. Contrarium tamen tenent alii cum Fagnano, qui adducit ad hoc responsa et decreta Sacrae Congregationis. - 6. Cum impeditis personaliter adire Pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus, potest Episcopus directe absolvere ab haeresi, et aliis casibus reservatis. - 7. Affertur, et solvitur instantia. - 8. Si impedimentum sit perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem, cessante impedimento. - 9. Alias non comparando, elapso impedimento, incidunt in aliam similem

ADDITIONES NOVISS. EX ALIENA MANU.

Episcopus inter antiquior praecedentiam ob-
tinet supra iuniorem. At si iunior ad Archiepiscopatum promoveatur, indubie praecedentiam supra antiquiorem obtinere debet. Quod si antiquior ad Archiepiscopatum et ipse postmodum promoveatur, adhuc praecedentia debetur Episcopo iuniori prius ad Archiepiscopatum promoti, ut tradunt Card. de Luc. de Praeeminent., discours. 9, n. 6; Piton. discept. eccles. 116, n. 53; et dixit Rot. in Augustana *Iuris praecedendi* 28 Febr. 1746, § 11, cor. clar. mem. Bussio.

Obstare tamen videntur plura exempla. Inter Canonicos (ut unum hic afferam), iunior Sacerdos digniorem in choro locum tenet respectu senioris non Sacerdotis. At si deinde senior factus et ipse sit Sacerdos, praecedit iuniori Sacerdoti; Ceccoper. Lucubr. canonicar. lib. 1, tit. 11, a n. 10; Panimoll. dec. 1, adnot. 8, n. 26; Rota cor. Emer. iur. decis. 66, n. 2; Sacra Rit. Congr. in Eugubina *Praecedentiae* 15 Sept. 1736.

Sed prompta est responsio. Ideo Episcopus senior postea promotus et ipse ad Archiepiscopatum, cedere in praecedentia debet Episcopo iuniori prius ad Archiepiscopatum promoti quia (ut hisce verbis inquit Rota in d. Augustana *Iuris praecedendi* 28 Febr. 1746, d. § 1, cor. clar. mem. Bussio) *per assumptionem ad praecellentem dignitatem Archiepiscopalem per eunt iura primaevi status, ac semel ac quis archiepiscopatum acquirit, desinit esse Episcopus; proptereaque allegare amplius non valet antiquitatem status episcopalis iam extinctam.* Sed in apposito exemplo remanet status canonicalis, ideoque data paritate Sacerdotii, praecedentia desumenda est ab antiquioritate ipsius canonicalis status.

Excommunicationem. - 10. Impediti personaliter adire Pontificem, non tenentur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Poenitentiarum pro obtinenda absolutione a casibus et censuris Papae reservatis. - 11. Et si impediti adire Pontificem, sint etiam impediti adire Episcopum, probabilius non possunt a casibus publicis reservatis Papae absolvi in foro conscientiae a Parocho, aut ab alio Confessario. - 12. Sicuti etiam impediti adire Episcopum pro casibus Dioecesanis publicis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis. - 13. Episcopus nequit absolvere Censuratos ratione violatae immunitatis Ecclesiasticae. - 14. Unde Episcopus absolvens Censuratos huiusmodi sine facultate Sedis Apostolicae incidit in Excommunicationem eidem Sanctae Sedi reservatam. - 15. Quare iniungitur Archiepiscopo, qui sine dicta facultate absolvit Censuratos ex causa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaggat Cedulones contra ipsos. - 16. Quinimodo tenetur notificare sic a se absolutis non potuisse absolvere. - 17. Episcopus absolvere potest Excommunicatos ob percussionem Clerici vel Monachi levem, etiam publicam. - 18. Excommunicatos autem ob percussionem

mediocrem, et enormem potest Episcopus absolvere tantummodo si sit occulta. - 19. Et si fuerit publica, potest Episcopus ab ea absolvere, si personae excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis. - 20. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi, cum primum commode poterunt, alias reincident in aliam excommunicationem. - 21. Quae personae censeantur impeditae adire Pontificem. *Remissive.* - 22. Episcopus non potest concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena Dioecesi a Sacerdote non habente iurisdictionem. - 23. Nec potest Episcopus prohibere quominus suus subditus absolvatur in aliena Dioecesi a Sacerdote iurisdictionem habente a suo Episcopo. - 24. Episcopus dispensare potest cum suis subditis, et in sua Dioecesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus a delicto occulto, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario iniusto, et aliis deductis ad forum contentiosum. - 25. Hinc potest dispensare in Irregularitate ex homicidio occulto patrato ex causa defensionis, non servato moderamine inculpatae tutelae. - 26. Potest etiam Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria. - 27. Potest insuper Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum. - 28. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quae contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta, etiamsi incuratur ab aliquo publico Baptizante, dummodo nesciatur, an qui baptizatur fuerit baptizatus. - 29. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate contracta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum. - 30. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate occulta, proveniente ab administratione in Ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque scienter particeps eiusdem culpa. - 31. Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quam quis contraxit exercendo Ordines, quos non habebat, ut exerceat susceptos, ac alios suscipiat, dummodo delictum sit occultum. - 32. Item potest Episcopus dispensare in suspensione, et Irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam aetatem Ordines suscepit, si iam ad legitimam aetatem pervenerit, et delictum sit oc-

cultum, licet celebratio fuerit publica. - 33. Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad Ordines minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatu, et dignitati, aut censura irrito, schismatico, haeretico, deposito vel degradato, dummodo sit occultum. - 34. Item potest Episcopus dispensare in suspensione, quam qui contraxit recipiendo Ordines sine literis dimissoriis, dummodo sit occulta. - 35. Item potest Episcopus dispensare in suspensione contracta ab eo, qui furtive, id est nesciente Episcopo, neque probante, neque examinante, Ordines suscepit, si occulta sit. - 36. Item potest Episcopus dispensare cum eo qui per saltum promotus ad Ordines celebravit, ubi delictum fuerit occultum. - 37. Item potest Episcopus dispensare cum Simoniaci occulto, non tamen illum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, nec ad retinenda, quae per Simoniam occultam obtinuit. - 38. Episcopus non potest dispensare in Irregularitate orta ex haeresi occulta exteriori. - 39. Episcopus dispensare potest cum occulto excommunicato, qui publice celebravit; secus vero si publice sit excommunicatus, et celebravit occulte. - 40. Episcopus dispensare non potest cum inquisitis de delicto, quod non potuit probari, si nec diffinitive, nec alio modo fuerunt absoluti sed dimissi cum cautione de se praesentando. - 41. Episcopus dispensare non potest in materia delicti ad forum contentiosum deducti, et iam finito officio puniri. - 42. Potest tamen Episcopus dispensare cum eo, qui finito iudicio contentioso obtinuit absolutionem ab injecto crimine. - 43. Etiamsi mediis depravatis obtinuerit absolutionem, adhuc cum ipso poterit dispensare Episcopus. - 44. Immo etiamsi iudicium non fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensare. - 45. Quando Episcopus possit, vel non dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generalium. Quoad Bigamiam. Quoad observantiam Festorum. Quoad ieiunia. Quoad impedimenta Matrimonii. Quoad Irregularitatem. Quoad iuramenta et vota. Quoad poenas Simoniae? *Remissive.* - 46. Episcopus quoad Ordines. Quoad praedicationem, et Praedicatores. Quoad professiones. Quoad Regulares. Quoad Visitationem? *Remissive.* - 47-52. De Episcoporum facultate dispensandi a Legibus Ecclesiae.

- 1 Episcopus non potest absolvere a casibus et censuris publicis reservatis Summo Pontifici;
- 2 c. *Cum inferior* de Maior. et obed. Nec a casibus et censuris occultis in Bulla Coenae contentis, et maxime ab haeresi, ut aliunde ostensum est sub verb. *Absolutio*, a n. 2 ad 5; Fagnan. in lib. 1 de cr., in c. *Dilectus* 15 de Temporibus ordinationum, num. 30, ubi refert sic declarasse Sacram Congregat. Conc., quae interrogata, *sed numquid Episcopus facultate sibi tributa in d. c. 6, sess. 24, in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicae reservatis etiam cum clausula non obstantibus, absolvere possit?* Censuit, non posse. Et in specie de haeresi cum dubitatum fuerit: *An Episcopus et Inquisitores possint hodie ex d. c. 6, sess. 24, absolvere lapsos in haeresim, non obstante Bulla Coenae Domini?* Censuit Bullam derogasse Decreto c. 6. Vid. verb. *Absolutio*, a num. 2 ad 5. Potest tamen Episcopus absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici extra Bullam Coenae ex Concil. Trident. sess. 24, cap. 6, de Reformat., ibi: *Liceat Episcopis... in quibuscumque casibus*

occultis etiam Apostolicae Sedi reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in dioecesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiae gratis absolvere. Unde Episcopum vigore talis decreti absolvere posse sive per se, sive per alium confessarium specialiter delegatum a censuris incursis ob violatam clausuram, et Papae reservatis, dummodo sint occultae, tenent Monacelli part. 1 in append. adnotat. ad Const. 8 S. Pii V, n. 4; Pignatell. tom. 10, consult. 100, n. 25, et ex multis late probat Navarr. tom. 2, lib. 5 de Sentent. excommun., consil. 43, in 1 edit. n. 1; Rodriq. in exposit. Bullae S. Pii V, num. 33; Sorbus in annotat. verb. *Ingredi monasteria fratrum*, post num. 1, vers. *Circa autem secundum supra notatum*; Sanchez in summa, part. 2, lib. 6, cap. 15, n. 76, et cap. 17, num. 41; Thesaur. late in 1 part. prax. de Poenis ecclesiast., c. 23 et 24; Bonacin. de Clausur. qu. 1, punct. 5, n. 7, vers. *Secundo quaeritur*, et de Censuris disp. 1, qu. 3, punct. 2, n. 1; Diana part. 7, tract. 5 de Potestat. Episcop., resolut. 20; Alphons. de Leon de Cen-

suris, verb. *Mulieres*, pag. 361, qui paucis positis ait: hodie est communis; Donat. prax. regul. tom. 1 de violata clausura monasterii, tract. 4, qu. 33, et alii.

5 Fagnanus tamen lib. 1 decret., in cap. *Dilectus* 14 de Temporibus ordinat., num. 32 et 33, tenet, hodie per Bullam S. Pii V incipientem *Decori*, non posse Episcopum absolvere monialem in materia clausurae secreto delinquentem, et adducit ad hoc declarationem Sacrae Congregat., ibi: *Praeterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore c. 6, sess. 24, posset absolvere quamdam monialem, quae occulte ad malum finem fregerat clausuram, non obstante Bulla Sancti Pii V, quae videtur habere locum in casu publico, variatum est sentiis; nam e decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, et est tantum exceptus casus; Nisi in mortis articulo etc. Et quia iam declaratur Bullam Coenae Domini, quae prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis. Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit Bullam S. Pii V habere locum etiam in occultis. Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam monialem. Unde postea Sacra Congregatio generaliter consulta: An, si monialis monasterii iurisdictionis Regularium subiecta secreto deliquerit in materia clausurae, in foro conscientiae absolvi possit vigore eiusdem decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quae ad clausuram pertinent, auctoritas tributa est decreto c. 5, sess. 25 de Regularibus: stante praedicta Bulla S. Pii V respondit, non posse.*

6 Cum impeditis personaliter adire Pontificem, vel in perpetuum vel ad longum tempus potest Episcopus directe absolvere ab haeresi, et aliis casibus in Bulla Coenae reservatis; Diana part. 12, tract. de Conclavi, resol. 24; Layman lib. 1, tract. 5, part. 2, cap. 6, num. 5, qui ex communi Doctorum ponit hanc regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento adeundi Papam, fit episcopalis*, quia id congrua subordinatio inter praelatos requirere videtur; Abbas in cap. *De caetero* de Sentent. excommunic., num. 1; Castropalao de Fide tract. 4, d. 4, punct. 3, § 5, num. 4; Navarrus in summa, c. 27, num. 98; Felinus in cap. *Quamvis* de Sentent. excommunic.; Ancharanus in cap. *Eos qui* de Sentent. excommun. in 6; Reiffenst. lib. 5 decret., tit. 7, num. 372; Covarruvias in c. *Alma Mater*, part. 1, § 11, num. 15, cum communi; Viva ad proposit. 3 Alexandri VII num. 5, ubi testatur hoc affirmari communissime apud Card. de Lugo disp. 20 de Poenit., num. 218, et Martinum Perez disp. 50; arg.

c. *Mulieres* 6, c. *De caetero* 11, c. *Ea noscitur* 13, c. *De Monialibus* 33, c. *Quamvis* 58 de Sentent. excomm. 7, c. *Eos qui* 22, eod. in 6. Nec obstat quod in citatis canonibus sit sermo de excommunicatione contracta ob percussionem clerici, quae in can. *Si quis suadente diabolo* 29, caus. 17, quaest. 4, extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Non obstat, inquam, quia eadem ratio, ac proinde idem ius est in omnibus excommunicationibus reservatis, ut tradunt communiter Doctores, ne scilicet excommunicatus, ob impedimentum adeundi Papam, pro dilatione poenitentiae incurrat periculum salutis aeternae, et facit cap. *Eos qui* 22 de Sentent. excomm. in 6, ubi Glossa verb. *Canonis* hoc extendit ad alios casus iure communi Papae reservatos. Et licet Bulla Coenae etiam excipiat solum articulum mortis, ius tamen canonicum exceptionem hanc ampliavit ad casum necessitatis, uti est in impeditis in perpetuum, vel ad longum tempus, ut recte observat Viva loc. cit., n. 5. Est tamen advertendum, quod si impedimen- 8 tum est perpetuum, absolvuntur sine ullo onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem, cessante impedimento; non ad obtinendam absolutionem, cum iam sint directe et plene absoluti; sed ad obediendum mandato Papae; cap. *Ea noscitur* 13, et cap. *Quamvis* 58 de Sentent. excomm., et c. *Eos qui* 22, eod. in 6. Alias non comparendo, 9 elapso impedimento, incidunt in aliam similem excommunicationem; cap. *De caetero* 11 de Sentent. excommunic., et cap. *Eos qui*, eod. in 6.

Impediti personaliter adire Pontificem non 10 tenentur mittere procuratorem, vel scribere ad S. Poenitentiarium pro obtinenda absolutione a casibus et censuris Papae reservatis, quia iura praescribunt solum ut rei personaliter adeant Pontificem, et ubi lex non aggravat, neque nos aggravare debemus poenitentes ultra id, quod a iure exigitur. Sic communiter Doctores cum Barb. part. 2 de Offic. et potest. Episcoporum, allegat. 42, num. 7. Et si impediti adire Pontificem sint etiam impediti adire Episcopum, 11 probabilius non possunt a casibus publicis reservatis Papae absolvi in foro conscientiae a parocho aut ab alio confessario. Sicuti etiam 12 impediti adire Episcopum pro casibus dioecesanis publicis sibi reservatis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis, quia iura in dictis impedimentis pro casibus Papae reservatis concedunt recursum ad solum Episcopum, et pro casibus reservatis Episcopo ad nullum alium inferiorem reperitur concessus pro absolutione recursus, cum non sit tam difficilis personalis accessus ad ipsum, uti communius tenent Doctores cum Vasquez, Navarr., Suarez, Lugo, Bonacin., teste Viva l. c. sub n. 7.

- ¹³ Episcopus nequit absolvere censuratos ratione violatae immunitatis ecclesiasticae, cum non habeat talem facultatem in denunciatis in foro exteriori; Sacra Congreg. Immunit. in Nuscana 5 Februar. 1635, lib. 2 decret. Paul.,
- ¹⁴ pag. 217. Unde Episcopus absolvens censuratos huiusmodi sine facultate Sedis Apostolicae incidit in excommunicationem eidem S. Sedi reservatam, a qua regulariter datur facultas, ut se faciat absolvere a suo confessario privatim, et cum Sanctissimo agitur pro dispensatione irregularitatis quatenus incurrerit; Sacra Congreg. Immunit. in Acernen. 29 Ianuar. 1636, lib. 2 decret. Paul., pag. 241 et alibi, in Squilcen. 16 Decemb. 1664, lib. decret. Rocci, p. 608.
- ¹⁵ Quare iniungitur Archiepiscopo, qui sine dicta facultate absolvit censuratos ex causa extractionis confugiti ab Ecclesia, ut reaffigat cedulones contra ipsos; Sacra Congreg. Immunit. in Brundusina 28 Apr. 1671, lib. 1 decret. Altovit., pag. 546. Quinimmo tenetur notificare sic a se absolutis, non potuisse absolvere; Sacra Congr. Immunit. in Bobien. 2 Mart. 1700, lib. 2 decret. Valleman., pag. 275.
- ¹⁷ Episcopus absolvere potest excommunicatos ob percussionem Clerici vel monachi levem, etiamsi publicam; cap. *Pervenit* 17 de Sent. excomm., et ibi Ioan. Andr. num. 5; Fagn. num. 9, et alii passim cum Barbosa de Offic.
- ¹⁸ et potest. Episc. p. 2, alleg. 41, num. 2. Excommunicatos autem ob percussionem medicorum et enormem potest Episcopus absolvere tantummodo, si sit occulta; Concil. Trident. sess. 24 de Reform., cap. 6. Vide verba praecisa relata sub num. 3. Et si fuerit publica, potest Episcopus ab ea absolvere, si personae excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis; c. *Mulieres* 6, cap. *De caetero* 11, cap. *Ea noscitur* 13, c. *De Monialibus* 33, et cap. *Quamvis* 58 de Sentent. excomm., et cap. *Eos*
- ²⁰ *qui* 22, eod. in 6. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincident in aliam similem excommunicationem; c. *De caetero* 11 de Sentent. excomm., et cap. *Eos qui* 22,
- ²¹ eod. in 6. Quatenam autem censeantur personae impeditae adire Pontificem; vide verb. *Ab-*
- ²² *solutio*, art. 1, n. 6, 7, 8 et sequent. Episcopus non potest concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena dioecesi a Sacerdote non habente iurisdictionem; Gloss. communiter recepta in c. *Omnis utriusque* 12 de poenitent. et remissionibus, verb. *Alieno Sacerdoti*; et in Clementin. 1 de Privilegiis, et utrobique notat Abbas, et tenet Fagnan. in d. cap. *Omnis utriusque*,
- ²³ num. 85. Nec potest Episcopus prohibere quominus suus subditus absolvatur in aliena dioecesi a Sacerdote iurisdictionem habente a suo

Episcopo, ex regula 1. *Nemo qui condemnare* ff. de Reg. iuris, et cap. *Non potest* de Re iudic., Fagnan. loc. cit.

Episcopus dispensare potest cum suis subditis, et in sua dioecesi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario iniusto, et aliis deductis ad forum contentiosum; Conc. Trid. sess. 24, cap. 6, de Reformat., ibi: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare, et in quibuscumque casibus occultis Sedi Apostolicae reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos, in dioecesi sua per se ipsos aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari.*

Hinc potest dispensare in irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatae tutelae, quia huiusmodi homicidium volitum causa defensionis, non comprehenditur sub homicidio voluntario, immo potius licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim habet, quatenus sit causa vitandae mortis, ut cum multis tenet Barb. de Officio et potest. Episc. p. 2, alleg. 39, num. 35 et 54. Potest etiam Episcopus dispensare in irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria, cum haec in iure non sit excepta, et in iis, quae concernunt rigorem, non sit facienda extensio; arg. cap. *Odia restringi* 15 de Regul. iuris in 6, et sic tenet communis cum Barbosa loc. cit., num. 49. Potest insuper Episcopus dispensare in irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum: Concilium enim concedit Episcopis facultatem dispensandi in irregularitate ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario; homicidium autem casuale non est proprie voluntarium, ut patet in eo, qui mandavit servo, ut Petrum percuteret, sed caveret, ne occideret; si mandatarius percusserit et occiderit, homicidium inde secutum non est proprie voluntarium respectu mandantis, sed est casuale culpabile; sic cum plurimis Barbosa l. c., n. 48 et 51.

Item potest Episcopus dispensare in irregularitate, quae contrahitur ex reiteratione baptismi occulta, etiamsi incurratur ab aliquo publice baptizante, dummodo nesciatur an qui baptizatur fuerit ante baptizatus; Communis cum Barbosa loc. cit., n. 36, et super Conc. sess. 24, cap. 6, n. 10. Item potest Episcopus dispensare in irregularitate contracta ab eo, qui duos sacros ordines vel acolythatum cum subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum; Communis cum Barbosa locis citatis. Item potest Episcopus dispensare

- in irregularitate occulta proveniente ab administratione in ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque scienter particeps eiusdem culpae; Barbosa in Concil. loc. cit., n. 12, et de potest. Episc. loc. cit., num. 41, et alii communiter. Item potest Episcopus dispensare in irregularitate, quam quis contraxit in exercendo ordines, quos non habebat, ut exerceat susceptos, et alios suscipiat, dummodo delictum sit occultum; Barbosa in Trid. loc. cit., num. 13, et de potest. Episc., loc. cit., n. 43, et alii passim. Item potest Episcopus dispensare in suspensione et irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam aetatem ordines suscepit, si iam ad legitimam aetatem pervenerit, et delictum sit occultum, licet celebratio sit publica. Sic decisum fuisse a Sacra Congr. Conc. refert Garcias part. 2 de Benefic., cap. 5, n. 51.
- 33 Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad ordines minores, vel ignoranter ad sacros ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatu et dignitati, aut censura irretito, schismatico, haeretico, deposito vel degradato, dummodo delictum sit occultum; arg. cap. *Requisivit* 1 de Ordinatis ab Episcopo qui renunciavit Episcopatu, et communis Doctor. cum Fagn. ibid., num. 1; Barbosa in Trident. loc. cit., n. 21, et de potest. Episc. loc. cit., num. 42. Item potest Episcopus dispensare in suspensione, quam quis contraxit recipiendo ordines sine literis dimissoriis, dummodo sit occulta; Barbosa in Trid. loc. cit., num. 18, de potestate Episc., loc. cit., num. 39, et alii. Item potest Episcopus dispensare in suspensione contracta ab eo, qui furtive, id est nesciente Episcopo, neque probante, neque examinante, ordines suscepit, si occulta sit; Suarez de Censuris disput. 42, sect. 2, num. 5; Coninch tom. 2, disp. 18, dub. 5, num. 43; Ugolin. de Offic. et potest. Episc. cap. 57, § 2, num. 4, vers. quarto, et alii passim. Item potest Episcopus dispensare cum eo, qui per saltum promotus ad ordines celebravit, ubi delictum fuerit occultum. Ugolin. loc. cit., § 2, num. 4, vers. tertio; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. loc. cit., num. 40, et alii passim. Item potest Episcopus dispensare cum simoniaci occulto, non tamen illum rehabilitare ad beneficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quae per simoniam occultam obtinuit. Ita decisum fuisse a Sacra Congregatione testatur Suarez de Relig. tom. 1, tract. 3, lib. 4, c. 61, n. 11; Garcias de Benefic. part. 8, c. 1, n. 74; Barbosa de Offic. et potest. Episc. loc. cit., n. 44, et alii apud ipsos.
- 38 Episcopus non potest dispensare in irregularitate orta ex haeresi occulta exteriori, desumitur ex c. *Cum illorum* 32 de Sentent. excomm., ubi habetur quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in quibus

non habent facultatem absolvendi, sed hodie per Bullam Coenae est abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occulto haeresis cum derogatione Concilii Tridentini, ut saepius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat expresse et aperte, *cuiusvis Concilii Decreta*, ergo etiam intelligitur ipsis ablata facultas dispensandi in irregularitate ab illa proveniente; vid. verb. *Absolutio*, art. 1, num. 2, 3 et 4. Episcopus dispensare potest cum occulto ex-
39 communicato, qui publice celebravit, quia licet actus celebrationis sit publicus, non tamen publica est illius malitia. Secus vero, si publice sit excommunicatus, et celebraverit occulte. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concil. refert Fagn. lib. 3 decr., in c. *Vestra* 7 de Cohabitat. clericor. et mulier., num. 148. Cum enim, ut ibi dicit, quaesitum fuisset: *An vigore cap. 6, sess. 24 de Reform., possit Episcopus absolvere ab irregularitate proveniente ex delicto, quod licet publicum sit in se, tamen tamquam causa irregularitatis, occultum censi potest, quia licet actus publicus sit delictum, publice tamen nescitur esse delictum; die 9 Septembris 1582 Sacra Congreg. censuit quando delictum ex quo provenit irregularitas, est publicum, quamvis actus ille, quo interveniente irregularitas incurritur, occultus sit, Episcopum dispensare non posse; veluti si Sacerdos publice excommunicatus vel notorie simoniacus occulte Missam celebraverit. Quod si delictum occultum est, ut puta excommunicatio vel fornicatio, actus vero Missam celebrandi, ex quo irregularitas incurritur, publicus, posse nihilominus Episcopum ab omni irregularitate absolvere ex d. c. 6.*

Episcopus dispensare non potest cum in-
40 quisitis de delicto, quod non potuit probari, si nec definitive, nec alio modo fuerunt absoluti, sed dimissi cum cautione de se praesentando. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Concil. refert Fagnan. l. 3 decr., in cap. *Vestra* 7 de Cohabitat. Clericor. et mulier., n. 137, cum proposito dubio: *An illi, qui occasione delictorum suorum fuerunt inquisiti, sed quia non potuerunt delicta probari, non fuerunt quidem definitive vel alio modo absoluti, sed simpliciter dimissi, recepta promissione de se praesentando possint uti beneficio cap. 6, sess. 24. Sacra Congregatio censuit non posse, quia scriptura deducta est ad forum contentiosum; sicque sufficit sola deductio, quidquid inde sequatur.* Episcopus dispensare non potest in materia
41 delicti ad forum contentiosum deducti, et iam finito iudicio puniti. Et ratio est, quia per sententiam condemnatoriam delictum efficitur notorium, ut dicitur in cit. c. *Vestra* 7 de Cohabitat. Clericor. et mulier., ibi: *Notorium definitur de quo Presbyter canonice condemnatur*, et c. *Quaesitum* 10, eod. tit., ibi: *Nisi peccatum huiusmodi sit notorium per senten-*

- tiam. Ridiculum enim est, ut post sententiam remaneat delictum occultum; cap. *De hoc* 11 de Simonia. Tum quia si ex declaratione Sacrae Congregationis, allata num. antecedenti, non licet Episcopo dispensare in delictis deductis ad forum contentiosum, quando adhuc incertum est, an inquisitus sit culpabilis necne; longe minus licebit, [quando per sententiam condemnatoriam, certum et notorium est, reum esse culpabilem. Sic Fagnan. loc. cit., n. 140; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. alleg. 37, n. 35, cum multis ibi citatis contra Sanchez, Henriquez, Reginald. et alios ibi citatos sentientes etiam in hoc casu posse Episcopum dispensare. Potest tamen Episcopus dispensare cum reo, qui finito iudicio contentioso obtinuit absolutionem ab iniecto crimine, quia adhuc manet occultum, et non potest dici deductum cum effectu, ex quo probatum non fuit. Barbosa loc. cit., num. 32, cum plurimis
- 42 43 ibi adductis. Etiam si mediis depravatis obtinuerit absolutionem, adhuc cum ipso poterit dispensare Episcopus. Barbosa loc. cit., n. 33, cum Suarez, Sanchez, Sayro, Campanil. et aliis
- 44 ibi adductis. Immo etiam si iudicium non fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensare, ut tenet Campanil. in divers. iuris canon., rubr. 7, cap. 5, num. 8, et rubr. 11, cap. 23, n. 144, et allegat Gloss. verb. *Obrepsit* in can. *Tantis*, dist. 81, et cap. *Omnipotens Deus* de Accusat.; Maiol. de Irregular. l. 4, cap. 17, sub num. 9; March. tr. 1, p. 9, diff. 4, num. 8 et 9; Barbosa loc. c., n. 34, cum Sayro, Boss., Sigismundo a Bonon. ibi citat.
- 45 Quando Episcopus possit, vel non dispensare quoad sacros canones, Constitutiones Apostolicas et decreta Conciliorum generalium, vid. verb. *Dispensatio* a num. 22 usque ad finem. Quoad bigamiam, vid. verb. *Bigamia*. Quoad observantiam festorum, vid. verb. *Festum*. Quoad ieiunia, vid. verb. *Ieiunium*. Quoad impedimenta matrimonii, vid. verb. *Matrimonium*. Quoad irregularitatem, vid. verb. *Irregularitas*. Quoad iuramenta et vota, vid. verb. *Iuramentum* et *Votum*. Quoad poenas simoniae, vid. verb. *Simoniam*.
- 46 Varia de Episcopis; quoad visitationem, vid. verb. *Visitare*, *Visitatio*; quoad ordinationes seu ordines, vid. verb. *Ordinare*, *Ordo*; quoad regulares, verb. *Regularis*; quoad praedicationem, praedicatores, verb. *Praedicare*, *Praedicator*; quoad processiones, v. *Processio*.

ARTICULUS VI. Quoad ea quae Episcopus potest et debet, vel non.

SUMMARYUM. 1. Episcopus prohibere potest ne in Ecclesiis etiam Regularium canantur Cantilenae, vel laudes in idiomate italico. - 2. Immo non obstante quacumque contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, et Oratoriis publicis canatur

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Recte Auctor tom. 2, verb. *Dispensatio*, n. 24, 47 inquit, Episcopum non posse dispensare a legibus Ecclesiae, nisi in casibus ipsi permissis. Falsa enim est opinio illa quod Episcopus, 48 modo speciatim non sit prohibitus, valeat ab Ecclesiae legibus dispensare. Fuit olim, non 49 inficior, opinio haec D. Antonini 1 part., tit. 17, § 20; Sot. in 4, dist. 27, qu. 1, art. 4; Victor. in Relection. de Potest. Eccl., num. 18, et in praesens omnium fere Gallorum. At opi- 50 nionem hanc confutarunt Wiestner ad titul. Decret. de Constitut., num. 199; Leuren. ad eundem titul., quaest. 182 et seq.; Suarez de Legibus lib. 6, cap. 14, fer. per tot.; Pont. de Matrim. lib. 8, cap. 6, et novissime Mazzei de Matrim. scient. cap. 2, § 5, et not. 2, impress. Romae per Barbiellini et qui priori loco commemorandus erat Benedict. XIV de Synod. dioecesan. lib. 9, cap. 1, § 5 et seq., et iure quidem meritoque. Nulla enim inferiori 51 potest esse potestas dispensandi a legibus Superioris, nisi haec ei potestas fiat ab ipso Superiore.

Frustraque obiicitur canon 29 de Sent. ex- 52 communicat. *Respondetur* (ita optime ad rem cap. hoc 29 explicat Suarez de Legib. lib. 6, cap. 14, num. 7) *sermonem ibi esse de absolutione a censuris, de qua longe diversa ratio est, quam de dispensatione. In quo multi errant ab una ad aliam argumentantes, non considerando differentiam inter illas, quam supra posuimus. Absolutio enim non est contra aut praeter legem Superioris, sed secundum illam, et ideo nihil mirum quod possit ab inferiore dari, quamdiu non reservatur. Praeterea absolutio a censura, praesertim ab excommunicatione ordinatur ad bonum animae, et est necessaria ad usum Sacramentorum, et ideo merito concessa intelligitur, quando non reservatur. Quod secus est de dispensatione ab irregularitate v. g. et similibus. Huius etiam evidens argumentum est quod in dicto c. Nuper, non solum Episcopo sed etiam Parocho censetur concessa absolutio a censura canonis non reservantis. Nemo autem dicet Parochum posse dispensare in omni lege vel poena, non specialiter ipsi reservata.*

De regulis ex quibus dignosci queat an Episcopo permissum necne sit dispensare a legibus Ecclesiae, consule Wiestner et Leuren. locis modo citatis.

musica lingua vernacula, quantumvis conciunculae, et verba spiritualia sint. - 3. Episcopus potest suo arbitrio moderari scamna, et loca laicorum. - 4. Episcopus non potest prohibere, ne Sedes Laicorum, etiam Praefecti et Commendatarii locorum locentur in Presbyterio apud Altare, non obstante quacumque consuetudine in contrarium. - 5. Episcopus potest removere indecentia, et scandalosa in Ecclesiis arbitrio suo. - 6. Episcopus pot-

est prohibere Ludimagistris exercitium scholae, quamvis fuerint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati. - 7. Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant in sedibus Chori, vel in scamnis apud Altare hinc inde iuxta usum introductum, prout melius sibi videbitur. - 8. Episcopus potest decretum eedere, ne Canonici, et alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena amissionis distributionum illius diei, in qua defererint. - 9. Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vacationis Canonicoꝝ ad servitio Ecclesiae ad tempus praescriptum a Sacro Concilio Tridentino. - 10. Episcopus potest auctoritate ordinaria, et Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere Decano, et aliis quibuscumque Dignitatibus, ne audeant quidquam statuere, vel determinare, quod ad Ecclesiae commodum vel incommodum pertineat, extra locum Capitularem, et non vocatis omnibus Canonici et Capitularibus. - 11. Episcopus potest Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in Censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus. - 12. Contrarium tamen tenent plures alii. - 13. Episcopus potest rationem administrationis officii exigere a Vicario Capitali tempore sedis vacantis constituto, et si reus reperiatur, punire. - 14. Immo Episcopus omittens scienter et negligenter facere Syndicatum Vicarii Capituli, secundum graves Doctores peccat mortaliter. - 15. Episcopus potest exigere iuramentum de fideliter administrando ab administratoribus Locorum et Legatorum piorum. - 16. Et potest Episcopus ab ipsis rationes, et computa administrationis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis. - 17. Immo Episcopus potest ab ipsis rationes, et computus administrationis exigere, etiamsi Defunctus disposuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, et rationem requireret ab Excutore, et administratore, quem voluit, et vult a nemine posse cogi ad reddendam rationem. - 18. Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convocationem Capituli Canonicoꝝ habere, et suspendere. - 19. Episcopus potest intervenire in actibus Capitalibus dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium. - 20. Episcopus potest cogere Canonicos ad praestandum iuramentum de fideliter punctando in Choro. - 21. Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui fructus Praebendae, non tamen quotidianas distributiones percipiant ac si Choro praesentes essent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali quod Canonici non interessentes divinis, non percipiant proventus Praebendae. - 22. Episcopus potest, et debet providere iuxta formam cap. 12, sess. 24 de Reformat., ne una pars Chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canonicoꝝ, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas egredi renuunt. - 23. Episcopus potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere. - 24. Episcopus de consensu Capituli erigere potest Dignitatem, etiam in Cathedrali. - 25. Episcopus potest diebus Festis larvas prohibere, non obstante asserta contraria consuetudine. - 26. Item potest etiam Episcopus Meretricibus larvam prohibere, quamvis Gubernator eisdem illam deferendi permissionem et facultatem dedisset. - 27. Episcopus potest prohibere, nedum Clericis saecularibus, sed etiam Regularibus, ne incedant cum larva. - 28. Potest Episcopus carcerare Regulares offendentes suos Ministros, et Officiales. - 29. Episcopus potest coercere, et punire Militem Hierosolymitanum, et alios exemptos offendentes personam Officialium suae Curiae Episcopalis in actu exercendi suum Officium, aut alios suam iurisdictionem impediētes. - 30. Episcopus potest tenere familiam armatam, et Satellites. - 31. Et si non habeat familiam armatam, potest concedere licentiam Lictoribus Tribunalis Laici, ut capiant Clericos deferentes arma, modificatione a Sacra Congregatione

statuta. - 32. Episcopus in sua Dioecesi utitur familia armata Tribunalis Laici absque Iudicis licentia. - 33. Episcopus contra Clericos non deferentes habitum, postquam ter monuit, potest illos privilegiis Clericalibus privare. - 34. Episcopus potest punire Clericum delinquentem, et requisita Concilii non habentem, et tamquam Laicum se habentem; etiamsi Iudex Laicus praevenit, a quo repetere potest, dummodo ille per declarationem, a iure, vel ab homine, servatis servandis, factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus. - 35. Episcopus potest procedere contra Clericum, qui Clericatu renuntiavit, et inquisitus de delicto in foro saeculari fuit absolutus. - 36. Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia contra suam prohibitionem. - 37. Item punire potest, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. - 38. Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denunciationibus. - 39. Item punire potest testes intervenientes, si sint in dolo. - 40. Licet autem Episcopus prohibuerit Parocho assistere Matrimonio, adhuc Matrimonium contractum, servata forma Concilii, est validum, quamvis Parochus puniri valeat ob inobedientiam. - 41. Episcopus potest contra concubinos, nullis praecedentibus monitionibus, procedere, quando non procedit ad Censuras. - 42. Episcopus absque Inquisitore potest cognoscere, decidere, et determinare causas illorum, apud quos reperiuntur libri prohibiti, non sapientes manifestam haeresim. - 43. Episcopus potest procedere contra Laicum, qui subrogare attentavit testes in causa pendente coram Iudice Ecclesiastico. - 44. Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi benevisio Benedictionem Ecclesiae, seu Cappellae in agro existentis, si alias sit legitime constructa. - 45. Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia. - 46. Episcopus potest ex causa concedere Confraternitatibus Laicorum, ut in eorum Ecclesia conservent Sanctissimum Sacramentum. - 47. Episcopus potest pro contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum quatenus sint Ecclesiastica. - 48. Episcopus debet esse vitae irreprehensibilis. - 49. Episcopus debet esse hospitalis et eleemosynarius. - 50. Episcopus debet esse pudicus, et continens, unde debet fugere consortia mulierum. - 51. Episcopus debet esse sobrius, et non vinolentus, nec epulor. - 52. Episcopus debet esse modestus, mansuetus, et humilis. - 53. Episcopus debet avaritiam et iracundiam fugere. - 54. Episcopus debet esse doctus et prudens. - 55. Episcopus debet concordiam, pacem, et unitatem, non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter Laicos fovere. - 56. Episcopus debet pupillis, viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tueri, et iustitiam ministrare. - 57. Episcopus debet quotidie Missam celebrare, vel saltem audire. - 58. Episcopus debet mores in populo, disciplinam in Clero, nitorem et decorem in Ecclesiis totis viribus fovere et promovere. - 59. Episcopus debet delicta Clericorum praesertim publica punire, et mores reformare. - 60. Episcopus debet per seipsum legitime non impeditum Dioecesim visitare singulis annis, et si propter eius latitudinem non possit visitare totam quotannis, debet saltem toto biennio per se, vel per suos Visitatores totam Visitationem complere. - 61. Episcopus debet Officiales, et Ministros bonis moribus, bonaque fama praeditos retinere, et improbos arcere. - 62. Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine labe et suspitione Simoniae, aut spe munerum, et tantum dignis conferre. - 63. Episcopus debet multas et poenas pecuniarias locis et usibus piis applicare. - 64. Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsa recipiat, et fideliter de suo mandato locis et usibus piis applicet. - 65. Et debent applicari pauperibus, et locis piis propriae Dioecesis ad arbitrium Episcopi. - 66. Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis sit pauper, et egenus, nisi sibi a Sede Apost. fuerit hoc specialiter concessum. - 67. Nec Episcopus potest partem ipsarum poenarum applicare suo Fiscali, vel alteri officiali. - 68. Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si con-

ferat iure devoluto ob negligentiam Patroni Laici. — 69. Episcopus in collatione Beneficii debet servare formam a fundatore praescriptam, etiamsi conferat iure devoluto, et sic debet conferre uni ex vocatis. — 70. Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere conditiones praescriptas a fundatore, quamvis iuri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, et contra naturam Iurispatronatus. — 71. Episcopus debet in publicatione decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter agit. — 72. In Beneficiorum unione Episcopus adhibere debet consilium et assensum Capituli. — 73. Item debet Episcopus adhibere consilium et assensum Capituli in erectione novae Dignitatis et novi Canonici. — 74. Quid possit et debeat Episcopus quoad Regulares et Moniales? *Remissive.* — 75. Episcopus non potest erigere Collegiatam neque in actu Visitationis. — 76. Neque potest Episcopus Curam suppressere, ut erigat Dignitatem. — 77. Neque potest Episcopus de novo concedere Almutiam Canonicis, neque Cappam sine privilegio et expressa licentia Sedis Apostolicae. — 78. Episcopus non potest statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones. — 79. Neque potest statuere, quod Canonici Iubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones. — 80. Neque potest statuere, quod distributiones, quae amittuntur a Canonicis absentibus, et accrescunt inservientibus, applicentur Fabricae Ecclesiae, aliisque usibus piis. — 81. Episcopus sicuti et Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illi ipsi, qui eas amisit. — 82. Episcopus non potest uti Oratorio privato extra domum propriae habitationis, cum declaratione tamen data sub verb. *Oratorium* n. 70. — 83. Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos, et Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis. — 84. Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Biretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare. — 85. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicae licentia. — 86. Episcopus non potest ultra duos menses uti opera Parochi. — 87. Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses. — 88. Episcopus non potest dispensare, ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22 annos completos. — 89. Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Beneficia, etiam simplicia, et ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere, et retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant. — 90. Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de iure patronatus. — 91. Episcopus non potest Beneficiatis reddere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita. — 92. Episcopus non potest primam Praebendam vacantem assignare pro Poenitentiaro, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis. — 93. Episcopus non potest conferre Canonicatus Poenitentiariae, et Theologiae, nisi per viam concursus. — 94. Episcopus non potest sine consensu Capituli Canonicatum de novo erigere. — 95. Episcopus non potest transferre in Cathedrali Cappellanos habentes servitium Chori in Cappella prope Cathedrali existente, ob parvum numerum Cappellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur. — 96. Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suae Ecclesiae absque

solemnitate a Concilio praescripta. — 97. Episcopus non potest cogere, sed hortationibus invitare Clericos et Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentis casuum conscientiae. — 98. Episcopus, alique Praelati, et Superiores Monasteriorum Monialium Clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, et nonnisi sociati a paucis, senioribus, et Ecclesiasticis viris. — 99. Unde non potest Episcopus secum ducere ullos Laicos tamquam comites, et socios. — 100. Adducitur, et solvitur instantia. — 101. Propter necessitatem tamen, et ad promovendam utilitatem Monasterii poterit Episcopus secum ducere aliquos peritos Laicos. — 102. Non potest Episcopus secum ducere in Clausuram plusquam octo personas. — 103. Affertur ratio. — 104. Episcopus contrafaciens Dispositioni d. Constitutionis Gregorii XIII, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiae, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali et a Divinis, et tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque ulla declaratione. — 105. Absolutio ab istis Censuris est Papae reservata. — 106. Episcopus nequit delegare simpliciter Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicae. — 107. Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. — 108. Episcopus, et quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor tenetur ad restitutionem, et si munus excedat summam decem Scutorum, nequit absolvi neque a Summo Poenitentiaro, nisi facta restitutione. — 109. Episcopus, qui habet congruum pinguem excedentem taxam a Concilio praescriptam non potest exigere charitativum subsidium. — 110. Episcopus non potest prohibere, quod Iudices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis praeterquam in Visitatione. — 111. Immo nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum. — 112. Quinimmo nec etiam pro conficiendis instrumentis Censuum, et aliorum quorumcumque contractuum. — 113. Episcopus, sive eius Delegatus non potest pro revisione computorum locorum pium mercedem, seu propriam exigere, sed gratis hoc munus tenetur implere, non obstante quacumque contraria consuetudine. — 114. Episcopus non potest pro administratione Sacramenti confirmationis in locis Dioecesis procuratorem exigere. — 115. Episcopus non potest taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, et expensas praetendere. — 116. Episcopus non potest permittere, nec concedere, ut Confessarii ingrediantur clausuram Monialium pro funere peragendo. — 117. Episcopus non potest permittere, quod Puellae educandae recipiantur in Monasterium sine licentia Sacrae Congregationis. — 118. Episcopus non debet auferre Monialibus ius, quod habent eligendi Officiales. — 119. Neque debet, et potest Episcopus tale ius auferre Laicis, qui illud habent. — 120. Episcopus non debet, nec potest cogere simplices Sacerdotes, qui non habent Officium, neque Beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus, seu munere Diaconi, et Subdiaconi, non obstante exiguo numero Canonicorum. — 121. Episcopus non debet Clericis permittere ludum alearum. — 122. Et a fortiori non debet Episcopus ipse aleis ludere. — 123. Quid non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares, et Moniales. *Remissive.* — 124. Episcopus nequit prohibere Clericis, ne convenient Laicos in causis profanis coram Iudice Laico. — 125-173. Supplementa Auctoris e III Editione. — 174-180. Novissimae Additiones ex aliena manu.

- 1 Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis etiam Regularium canantur cantilenae vel laudes idiomatico; Sac. Congr. Rit. in Novarien. 7 Aug. 1628, et hoc auctoritate tributa a Conc. Trid. in decreto de evitand. in cele-

brat. Missar. Immo non obstante quacumque 2 contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis et Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculae et verba spiritualia sint. Sac. Con-

- greg. Rit. in Hispalen. 3 Septembris 1659 et 24 Novembris 1696, referente Eminentissimo D. Cardinali Colloredo in responsione ad quartum, quia cantus huiusmodi est contra ritum
- 3 Ecclesiae. Episcopus potest suo arbitrio moderari scamna et loca laicorum in Ecclesia, Sacr. Congr. Rit. in Vintimilien. 10 Decembris 1604, in Fundana 5 Octobris 1697, et in Verulana 6 Septembris 1698, et Sacr. Congr. Episcop. in Ianuensi 7 Apr. 1583, in Camerinen. 12 Ianuar. 1588, in Sarzanen. 21 Novembris 1600, et in Recanaten. 10 Febr. 1645.
- 4 Episcopus potest prohibere, ne sedes laicorum, etiam Praefecti et Commendatarii locorum, locentur in praesbyterio apud altare, non obstante quacumque consuetudine in contrarium. Sacr. Congr. Rit. in Equitanien. 10 Iun. 1602, in
- 5 respons. ad 6. Episcopus potest remove indecentia et scandalosa in Ecclesiis arbitrio suo, Sacr. Congr. Rit. in d. Equitanien. in respons.
- 6 ad 5 dubium. Episcopus potest prohibere ludimagistris exercitium scholae, quamvis fuerint nominati a communitatibus laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati, ut respondit Sacr. Congreg. Concil. in Asculana Apuliae 28 Iunii 1691.
- 7 Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant in sedibus chori vel in scamnis apud altare hinc inde iuxta usum introductum, prout sibi melius videbitur Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina 25 Mart. 1608, in resp. ad 11 dub.
- 8 Episcopus potest decretum edere, ne Canonici et alii de capitulo discedant ab Ecclesia tempore concionis, et quod illi intersint quotidie sub poena amissionis distributionum illius diei, in qua defecerint; Sacr. Congr. Episcop. in Comens. 10 Maii 1689, et in Castellaneten. 20 Augusti 1602, et Sacr. Congr. Concil. in Nicien. 18 Novembr. 1628, et in Melevitana 9 April. 1707, et Congregatio particular. in Casalensi 11 Mart. 1708 ad 19, apud Cardin. Petram tom. 3 Comm., in Constit. 2 Nicolai III, num. 18. Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vacationis Canonico- rum a servitio Ecclesiae ad tempus praescriptum a Sacro Conc. Trident. Sacr. Congreg. Conc. in Equitanien. 22 Novemb. 1602, ad
- 10 1 dub. Episcopus potest auctoritate ordinaria et etiam Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere decano, et aliis quibuscumque dignitatibus et canonicis, ne audeant vel praesumant quidquam statuere vel determinare, quod ad Ecclesiae commodum vel incommodum pertineat extra locum capitularem, et non vocatis omnibus; Sacra Congreg. Rit.
- 11 in Lamacen. 7 Octob. 1606. Episcopus potest Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus; Sacr. Congr. Conc. in Messan. 11 Decembris 1626, et in Limana 29 la-

nuar. 1633, et tenent Fagnan. in cap. *Grave*, num. 75, de Offic. Ordinar., et in cap. *Potest*, a num. 15 ad 25, de Sentent. et re iudicat.; Barbosa de Offic. et potest. Episc., alleg. 105, n. 73; Card. de Luca in Miscellan. disc. 14, num. 6 et 7, de Iurisdic. disc. 29, num. 2 et 3; Panimoll. decis. 84, ad not. 2, num. 65; Pignatell. cons. 10, a num. 1 ad 6, tom. 7, et consult. 52, num. 6 et seq., tom. 9; Ventrigl. prax. part. 1, ad not. 48, num. 134; Tamburin. de Iur. Abbat. tom. 1, disp. 15, qu. 7, num. 38; Nicol. Lucubrat. canon. l. 5, tit. 39 de Sentent. excomm., num. 29; Pirhing lib. 3 decr., tit. 31, num. 115, et alii plures. Con- trarium tamen tenent plures alii, quos conge- runt et sequuntur Pasqualig. ad Lauret. de Franc. contr. part. 1, num. 138; Donat. prax. rer. Regular. tom. 1, part. 2, tract. 13, qu. 26 et 27, quibus favere videtur Raynald. observat. crim. suppl. ad caput 32, suppl. 4, num. 31, et seqq.

Episcopus potest rationem administrationis officii exigere a Vicario capitulari tempore sedis vacantis constituto, et si reus reperiatur, punire, ut declaravit Sacr. Congr. Conc. 8 Aprilis 1595, ad cap. 16, sess. 24 de Reform. Immo Episcopus omittens scienter et negligenter facere syndicatum Vicario Capituli, secundum graves Doctores peccat mortaliter quia Concilium Tridentinum d. c. 16, sess. 24 de Reformat., non consulit aut hortatur Episcopum, ut recipiat rationem administrationis officii a Vicario et aliis officialibus Capituli, sed ei praecipit et imperat illis verbis: *rationem exigat*; Unde Episcopus omittens scienter et negligenter id facere contra praeceptum Concilii, non est, ut refert Monacelli part. 3, tit. 1, formul. 40, num. 2, immunis a culpa mortali per text. satis clarum in c. *Nulli fas*, dist. 19, et ex aliis iuribus ad hoc probandum adductis e Fagnan. in c. *Quoniam*, num. 22, de Constit., et in c. *A crapula*, num. 21, de Vita et honest. Clericor. Episcopus potest exigere iuramentum de fidelitate administrandi ab administratoribus locorum et legatorum piorum. Sacr. Congreg. Conc. in Aliphana 18 Iul. 1705 et 8 Maii 1706. Et potest Episcopus ab ipsis rationes et com- puta administrationis exigere, tam in visitatione quam extra, etiam per suum delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis. Concil. Trident. sess. 22, c. 8 et 9, de Reform., Sacr. Congr. Conc. in Hispalen. 11 Ianuar. 1596, et in Ferentina 15 Mart. 1604, et saepe alibi. Immo Episcopus potest ab ipsis rationes et computa administrationis exigere, etiamsi defunctus disposuisset, quod legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, et rationem requireret ab executore et administratore, quem voluit a nemine posse cogi ad reddendam rationem. Sic expresse declaravit Sacr. Congreg. Concil. apud Fagnan. in cap. *Tua*

Nobis de Testam., num. 16, et iterum in una Civit. Plebis 10 Decemb. 1695, in qua bis resolvit, Episcopum tamquam executorem omnium legatorum piorum posse, ad formam d. c. *Tua Nobis de Testam.*, cogere administratores ad exequendam et adimplendam testatoris voluntatem, non obstante, quod expresse excluderetur in testamento his verbis: *Che Monsignor Vescovo o suo Vicario pro tempore, non possa in alcun modo, nè sotto qualsivoglia pretesto e causa ingerirsi, nè ad effetto d' eseguire, esortare e persuadere, nè ad altro effetto, nella presente donazione, disposizione ed istromento; ma il tutto sii esente dalla sua giurisdizione ordinaria e delegata, e dalla legge diocesana, che con questa condizione espressa il detto donatore dichiara aver fatta e voler fare donazione, che altrimenti non avrebbe fatta, nè vorrebbe averla fatta, mentre questi potessero ingerirsi.* Vid. verb. *Administratio*, et verb. *Confraternitas*, art. 3, ubi late ostenditur, posse Episcopum rationem administrationis exigere a locis piis et confraternitatibus, etiamsi sint sub immediata Regum protectione.

- 18 Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convocationem Capituli Canoniorum habere et suspendere; Sac. Congr. Episc. in Regien. 4 Jun. 1604, et Sac. Congr. Conc. in Lauretana 6 Febr. 1700. Episcopus potest intervenire in actionibus capitularibus, dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, Sac. Congreg. Conc. 2 Mart. 1619. Episcopus potest cogere Canonicos ad praestandum iuramentum de fideliter punctando in choro. Sac. Congr. Conc. 17 Mart. 1619. Episcopus potest retinere penes se unum vel duos Canonicos, qui fructus praebendae, non tamen quotidianas distributiones percipiant, ac si choro praesentes essent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali, quod Canonici non interessentes divinis non percipiant fructus praebendae. Sac. Congr. Conc. teste Nicolao Garcia de Benefic. part. 3, c. 2, num. 347. Episcopus potest et debet providere iuxta formam cap. 12 in fine, sess. 24 de Reformat., ne una pars chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canoniorum, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas egredi renuunt; Sac. Congr. Conc. in Gienen. 7 Sept. 1595.
- 23 Episcopus potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere, prout pro tolerantia respondit Sac. Congr. Conc. in Troiana 14 Febr. et 14 Novemb. 1699 *favore capituli Collegiatae civitatis Foggiae*. Episcopus de consensu Capituli erigere potest dignitatem etiam in Cathedrali. Sac. Congreg. Conc. in Clodien. 5 Iul. 1608, in Aquinaten. 20 Februar. 1677, in Mazariensi 20 Septembris 1692, et in Sabinen. 14 Apr. 1696.

Episcopus potest diebus festis larvas prohibere, non obstante asserta contraria consuetudine et licentia praestita a gubernatore, ut declaravit Sac. Congr. Episcop. et Regular. in Viterbiensi. seu Aquipendii 16 Ianuar. 1693. Item potest etiam Episcopus meretricibus larvam prohibere, quamvis gubernator eisdem illam deferendi permissionem et facultatem dedisset prout Sac. Congr. Episcop. rescripsit V. Legato Marchiae 9 Mart. 1604. Episcopus potest prohibere, nedum Clericis saecularibus, sed etiam regularibus, ne incedant cum larva. Sacra Congr. Episcop. et Regul. in Ferrariensi. 5 Februar. 1585. Potest Episcopus carcerare Regulares offendentes suos ministros et officiales. Sacra Congregat. Episcop. in Theatina 27 Mart. 1692. Episcopus potest coercere et punire Militem Hierosolymitanum et alios exemptos offendentes personam officialium suae Curiae episcopalis in actu exercendi suum officium, aut alios suam iurisdictionem impeditentes. Sacra Congr. Conc. in Panormitana, ubi proposito dubio: *An Milites Hierosolymitani offendentes in personam officialium Curiae archiepiscopalis Panormitanae in actu exercendi suum officium, aut alias illustrissimi Archiepiscopi iurisdictionem impeditentes, ab eodem coerceri et puniri possint?* Sac. Congr. Cardinalium Conc. Trident. interpretum, partibus auditis dubioque accurate discusso, censuit posse. Card. Ubaldinus.

Episcopus potest retinere familiam armatam et satellites. Sac. Congreg. Episcop. in Civitat. Castell. 14 Apr. 1615 in responsione ad tertium dubium; et sic Doctores communiter. Et si non habeat familiam armatam, potest concedere licentiam lictoribus tribunalis laici, ut capiant clericos deferentes arma, modificatione tamen contenta in decreto emanato sub die 3 Februar. 1635 in Turrutana, quod est sequentis tenoris: *In locis, ubi adest abusus inter clericos deferendi arma, et Episcopus non habet familiam armatam, debet publicare edictum, ne Clerici saeculares vel regulares arma deferant, et si parere detrectent, et ubi necessitas exposcit, ministris curiae saecularis facultatem tribuere, Clericos contra prohibitionem arma deferentes capiendi, etiam quoad Regulares, si hi ita notorie deferant et delinquant extra claustra, ut populo scandalo sint, ac in aliis casibus in iure et Constitutionibus Apostolicis expressis, ita tamen, ut ea, qua decet, decencia capiantur, et recto tramite ad carceres Curiae ecclesiasticae ducantur*, lib. 15 decret., pag. 162, iuxta dispositionem Concilii cap. 3, sess. 15 de Reform. Episcopus in sua dioecesi utitur familia armata Tribunalis laici absque iudicis licentia, quia lictores requiruntur tamquam personae privatae materialiter, ut velint nomine suo (a quo recipiunt auctoritatem) exequi eius mandata, quod iudex laicus nullo modo

potest prohibere; cap. final. de Immunit. in 6. Pignatell. tom. 1, consult. 174, et pluries declaravit Sac. Congr. Immunit., et praesertim in Narnien. 23 Iun. 1648, lib. 4 decret. Paul., fol. 13, et in Maceraten. 2 Septembr. 1664, in qua iniunctum fuit extrahi rubricam decreti alias editi sub die 30 Iun. 1632 in causa Vercellen. tenoris sequentis: *Iudices et ministros non posse prohibere executores Curiae laicalis, quominus exequantur monitoria et mandata Curiae ecclesiasticae, etiam nulla petita licentia vel assensu*, libr. decretor. Rocci fol. 568.

- 33 Episcopus contra Clericos non deferentes habitum postquam ter monuit, potest illos privilegiis clericalibus privare. Sacra Congr. Immunit. in Aquilana 5 Mart. 1641, in qua sic respondit Episcopo: *quod clericis delinquentibus et non incedentibus in habitu et tonsura, et non inservientibus Ecclesiis; fiat praeceptum cum termino competenti sub poena privationis privilegiorum clericalium, quod si non paruerint, poterit procedere ad illorum privationem ser. ser., qua sequuta, gaudere non poterunt*, lib. 3 decr. Paul., fol. 139. Et similiter decrevit in Castrens. die 21 Mart. 1645, lib. 3 decr. Paul., fol. 246. Et in Anglonen. 15 Iul. 1654, lib. decr. Rocci, fol. 595. Episcopus potest punire Clericum delinquentem et requisita Concilii non habentem, et tamquam laicum se habentem, etiamsi iudex laicus praevenierit, a quo repetere possit, dummodo ille per declarationem a iure vel ab homine servatis servandis factam, non fuerit privilegiis clericalibus nudatus; Sacra Congreg. Concil. 12 Novembris 1630, quam refert Sperell. dec. 17, n. 33 in fine; ubi testatur hanc resolutionem fuisse a Sanctissimo D. N. Urbano VIII canonizata et approbatam, et ad hoc facit casus sequens:

- 35 *Clericus primae tonsurae, a die quo fuit ordinatus per septem annos continuos non incesit in habitu et tonsura; immo intra dictum tempus exercuit officium iudicis; commissio delicto, fuit a iudice laico inquisitus, citatus et domi sistere iussus, sed arrepta fuga reassumptoque habitu, coepit Ecclesiae inservire. Pro sua directione supplicat Episcopus Nicien. declarari:*

I. *An iste Clericus gaudeat privilegio fori?*

II. *An Episcopus possit iudici laico fundanti super notorietate a reassumptione habitus in fraudem, inhibere, ne procedat, nec quoad personam, nec quoad bona, donec ipse cognoscat, an gaudere debeat?*

III. *An saltem id possit visis litteris primae tonsurae?*

IV. *An contra iudicem laicum nihilominus non desistentem possit procedere ad censuras?*

V. *An possit Episcopus hanc causam sibi vindicare?*

VI. *An debeat?*

Die 30 Maii 1676, Sacra Congr. Conc. respondit ad omnia *affirmative*.

Episcopus punire potest contrahentes matrimonia contra suam prohibitionem. Sacra Congreg. Conc. sub die 10 Febr. 1626. Item punire potest illos, qui contrahunt coram Parocho dissentiente. Ead. Sac. Congr. Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denunciationibus. Eadem Sac. Congr. Item punire potest testes, si sint in dolo. Ead. Sac. Congr. in qua propositis sequentibus quaesitis:

I. *An Episcopus possit punire contrahentes matrimonium contra eius prohibitionem contractum?*

II. *An eos, qui contrahunt coram parocho ex causa iusta dissentiente?*

III. *An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?*

IV. *An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus?*

V. *An possit in eisdem casibus punire poenis pecuniariis, locis tamen piis applicandis?*

S. Congregatio, etc.

Ad primum, secundum et tertium respondit: *Episcopum posse*.

Ad quartum: *Posse, quatenus testes sint in dolo*.

Ad quintum pariter respondit: *Posse*; et novissime censuras latas in Synodalibus Constitutionibus contra sponsores, qui matrimonium absque praeviis denunciationibus inierant, esse validas, respondit Sac. Congr. Conc. in Placentina 3 Febr. 1725 ad 2 dub., ubi erat lata excommunicatio.

Et in Savonen. 2 Mart. 1595 respondit: *Matrimonium contractum, servata forma Concilii, esse validum, etiamsi antea Episcopus inhibuisset parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam*, lib. 8 decr., fol. 106.

Episcopus potest contra concubinos, nullis praecedentibus monitionibus, procedere, quando non procedit ad censuras; Sac. Congr. Conc. die 23 Iun. 1629. Et item Episcopus potest contra concubinos procedere eos carcerando, quando timetur de fuga iuxta formam traditam in c. 6, absque monitione. Vel sic Episcopus potest ipse solus ex decreto Conc. sess. 23 de Reform., c. 14, in crimine concubinatus ad informationem summariam et incarcerationem procedere, ubi de fuga timetur, idque absque forma et monitione illa, quae praescripta est dicto decreto Concilii. Sac. Congreg. Conc. Utrumque refert Nicol. Garcias de Benef. p. 11, c. 10, num. 186. Episcopus absque inquisitore potest cognoscere, decidere et determinare causas illorum, apud quos reperiuntur libri prohibiti non sapientes manifestam haeresim. Sac. Congreg. generalis et universalis inquisitionis 2 Decembris 1612. Episcopus potest procedere contra laicum, qui subornare attentavit testes in

- causa pendente coram iudice ecclesiastico. Sac. Congreg. Immun. in Regien. 18 Mart. 1631.
- 44 Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi benevisio benedictionem Ecclesiae seu Cappellae in agro existentis, si alias est legitime constructa. Sac. Congr. Rit. in Fanen. 14 Februar. 1632. Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia. Sac. Congr. Rit. in Elboren. 19 Iun. 1604. Episcopus potest ex causa concedere confraternitatibus laicorum, ut in eorum Ecclesia conservent Sanctissimum Sacramentum. Sac. Congr. Rit. in Iscolen. de Ferro 11 Iun. 1604. Episcopus potest pro contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum, quatenus sint Ecclesiastica; Sac. Congreg. Concil. in Sinuina 19 Novembris 1628.
- 48 Episcopus debet esse vitae irreprehensibilis; D. Paulus 1 ad Timoth., cap. 3, et late Barbosa de offic. et potest. Episcop. p. 1, tit. 2, glossa 3. Debet esse Episcopus hospitalis et eleemosynarius; 1 ad Timoth. c. 3, ad Titum c. 1; can. *Fratrem*, dist. 86; can. *Episcopus*, c. *Res Ecclesiae*, et c. seq., caus. 12, q. 1; Conc. Trid. sess. 25 de Reform., et late Barbosa l. c., glossa 9. Episcopus debet esse pudicus et continens, unde debet fugere consortia mulierum; 1 ad Timoth. c. 3, ad Titum c. 1, can. *Interdixisti*, et c. seq., dist. 32, et late Barbosa
- 51 loc. cit., glossa 8. Episcopus debet esse sobrius, et non vinolentus nec epulor; 1 ad Timoth. c. 3, ad Titum c. 1, et late Barbosa
- 52 loc. cit., glossa 5 et 11. Episcopus debet esse modestus, mansuetus et humilis; 1 ad Timoth. cap. 3, ad Titum cap. 1, can. *Licet plerumque*, dist. 45; Conc. Trident. sess. 13, cap. 1, de Reform., et late Barbosa loc. cit., gloss. 12
- 53 et 13. Debet avaritiam et iracundiam fugere; 1 ad Timoth. c. 3, ad Titum c. 1, cap. *Ex parte* de Censibus, c. *Episcopus*, caus. 11, qu. 3, et late Barbosa loc. cit., gloss. 14 et 15. Episcopus debet esse doctor et prudens, ut omnibus omnia factus, sciat pro exigentia monita salutis praebere, et oves sibi commissas pascere verbo Dei; 1 ad Timoth. cap. 3, ad Titum c. 1, c. *Qui Episcopus*, dist. 23, c. *Episcopus*, dist. 88, c. *Placuit*, caus. 10, qu. 1, cap. 1, § *Sane*, de Censur. in 6; Conc. Trid. sess. 4, cap. 2, de Reformat., et late Barb. loc. cit., gloss. 6 et 10.
- 55 Episcopus debet concordiam, pacem et unitatem non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter laicos fovere, c. *Praecipimus*, et per tot. dist. 90, cap. *Episcopus*, c. *Res Ecclesiae*, et c. seq., caus. 12, qu. 1; Graff. decis. aur. p. 2, lib. 2, cap. 21, n. 21. Episcopus debet pupillis, viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tueri et iustitiam ministrare; c. *Pervenit*, et c. seq., dist. 84, cap. 1, 2, et per tot. dist. 87, c. *Scire*, caus. 23, qu. 8, c. *Super quibusdam*, in fin., de Verb. Signific. Episcopus

debet quotidie Missam celebrare vel saltem audire; c. *Quoniam Episcopi* 12 de Privileg. in 6, ibi: *Nec semper possunt commodè ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam diem*; ac si celebret, pro ovibus suis sacrificium applicare. Concil. Trident. sess. 23 de Reformat.; Monacell. t. 1, tit. 1, formul. 1, n. 8, qui tom. 2, tit. 16, formul. 2, a n. 23, et tom. 3, tit. 2, form. 8, late probat, quod Episcopus teneatur frequenter pro populo Sacrificium offerre. Immo tom. 3, tit. 2, form. 7, n. 24, dicit, quod Episcopus debet saltem diebus Dominicis interesse Choro. Episcopus debet mores in populo, disciplinam in Clero, nitorem et decorem in Ecclesiis totis viribus fovere et promovere; Conc. Trident. sess. 24, c. 3, de Reform.; Bellet. Disquisit. Cleric. p. 1, § 5, de Favor. Cleric. real., n. 67 et seq.; Crispin. de Visitat. pag. 2, § 14, n. 8. Episcopus debet delicta Clericorum praesertim publica punire et mores reformare; c. *Nemo quippe*, et can. *Si quis Episcopus*, dist. 83, c. *Quid autem*, caus. 8, qu. 1, c. *Est iniusta*, caus. 23, quaest. 4, c. final. de excessibus Praelat., c. 1, § *Sane*, de Censib. in 6. Episcopus debet per se ipsum legitime non impeditum Dioecesim visitare singulis annis, et si propter eius latitudinem non possit visitare totam quotannis, debet saltem toto biennio per se vel suos visitationem complere. Sic expresse Conc. Trid. sess. 24, c. 3, de Reform. Episcopus debet Officiales et Ministros bonis moribus, bonaque fama praeditos retinere et improbos arcere; Conc. Trident. sess. 2 de Reform., c. unico. Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine labe et suspitione Simoniae, aut spe munerum, et tantum dignis conferre; c. *Sacerdotes*, dist. 49, can. *Presbyter*, caus. 1, qu. 1, cap. *Per tuas* de Simonia, cum concordant.

Episcopus debet multas et poenas pecuniaris locis et usibus piis applicare; cap. *Presbyteri* 2 de Poenis; Conc. Trident. sess. 6, c. 1, sess. 23, c. 1, et sess. 25 de Reformat., cap. 3. Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsas recipiat, et fideliter de suo mandato locis et usibus piis applicet; Sac. Congr. Episc. in Caven. 5 Octobris 1577, in Nicoteren. 1 Aprilis 1596, in Cantanzaren. 16 Aug. 1604, et alibi saepissime; vide verb. *Poena*, art. 1, a n. 50 ad 72.

Et debent applicari pauperibus, vel locis piis Dioecesis ad arbitrium Episcopi; Sac. Congr. Episc. in Orien. 21 Maii 1580, in Motulana 21 Iunii 1652. Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis sit pauper et egenus, nisi sibi a Sede Apostolica fuerit hoc specialiter permissum et concessum; Nicolius Lucubrat. Canon. lib. 5, tit. 37, sub n. 1, amplia 3, ubi refert ad hoc plura Decreta; Fagnan. in c. *Presbyteri*, n. 18, 39 et per tot., de Poe-

- nis; Monacell. tom. 1, tit. 1, formul. 13, a n. 2 ad 4; Quarant. in summ. Bullar., verb. *Poenae pecuniariae*; Riccius Prax. fori Eccles. part. 1, resol. 321; Graff. decis. aur. part. 1, lib. 2, c. 23, num. 18. Nec Episcopus potest partem ipsarum poenarum applicare suo Fiscali vel alteri Officiali; Sacr. Congr. Conc. in Alexandrina 18 Ian. 1613, et in Clusina 23 Novembris 1640; vide d. verb. *Poenae*, n. cit.
- 68 Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si conferat iure devoluto ob negligentiam Patroni Laici; Sacr. Congreg.
- 69 Conc. 29 Novembris 1600. Episcopus in collatione Beneficii debet servare formam a Fundatore praescriptam, etiamsi conferat iure devoluto, et sic debet conferre uni ex vocatis; Garcias de Benefic. p. 10, c. 3, n. 42; Monacell. tom. 1, tit. 2, formul. 10, n. 13, et alii passim. Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere conditiones praescriptas a Fundatore, quamvis iuri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles et contra naturam Iurispatronatus; et hoc ne Laici a foundationibus retrahantur; c. *Eleutherius* 18, qu. 2, Clement. *Quia contingit* de Religios. domib., et communis Doctor. cum Gonzal., ad reg. 8 Cancellar., gloss. 5, num. 47, 102 et 103; Barbosa supra Conc. c. 9, sess. 22 de Reform., n. 27 et 28; Lotter. de re Benef.
- 71 lib. 1, qu. 32, n. 14 et 15. Episcopus debet in publicatione Decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter agit; Sacr. Congr. Conc. in S. Marci *Synod.* 10 Maii 1666,
- 72 et in Boven. *Synod.* 17 Februarii 1680. In Beneficiorum unione Episcopus adhibere debet consilium et assensum Capituli; Clement. 2 de rebus Eccles. non alienand.; Seraphin. decis. 108, n. 2; Monacell. tom. 4, supplement.
- 73 ad tom. 2, num. 313. Item debet Episcopus adhibere consilium, et assensum Capituli in erectione novae Dignitatis et novi Canonicatus; Sacr. Congr. Conc. in Clodien. 5 Iulii 1608, in Aquinaten. 10 Februarii 1677, in Mazarien. 20 Septembris 1692, et in Sabinen. 14 Aprilis 1696.
- 74 Quid possit et debeat Episcopus quoad Regulares et Moniales; vid. verb. *Regulares* et
- 75 verb. *Moniales*. Episcopus non potest erigere Collegiatam, neque in actu Visitationis; Sacr. Congr. Conc. in Catanien. *Erectionis Collegiatae* 1 Septembris 1691, in qua cum quaesitum fuisset: *An erectio Collegiatae facta per Episcopum in actu Visitationis Ecclesiae S. Antonii Oppidi S. Philippi de Argirò sustineretur?*
- 76 responsum fuit *Negative*. Neque potest Episcopus curam suppressimere, ut erigat Dignitatem; Sacr. Congr. Conc. in Pientina 14 Februarii 1693. Neque potest Episcopus de novo concedere Canonicis Almutiam; Sacr. Congr.
- 77 Rituum in Placentina 16 Ianuarii 1620. Neque Cappam sine privilegio, et expressa licentia

Sedis Apostolicae; ead. Sacr. Congr. Rituum in Elven. 16 Ianuarii 1604, in Brundusina 10 Dec. 1612, in Hydruntina 1 Septem. 1618, in Taurinen. 21 Iunii 1641, in Tarvisina 8 Februarii 1659. Episcopus non potest statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones; Sacr. Congr. Conc. in Patavina 23 Augusti 1631. Neque potest statuere quod Canonicis iubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones extraordinariae, quae vel ob absentiam vel vacationem Canonicorum interessentibus accrescunt, nam pro his indultum suffragatur; Sacr. Congr. Conc. in Romana 5 Maii 1703, et in Burg. S. Domnini 19 Aprilis 1704. Neque potest statuere, quod distributiones, quae amittuntur a Canonicis absentibus et accrescunt inservientibus, applicentur Fabricae Ecclesiae, aliisque usibus piis; Sacr. Congr. Conc. in S. Severini 16 Iunii 1695, et in Cathacen. 18 Iunii 1699. Episcopus sicuti et Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere aut condonare illi ipsi, qui eas amisit; Conc. Trid. sess. 24, c. 12, de Reform., verb. *Distributiones*; et Sacr. Congr. eiusdem Conc. in Gien. 24 Aprilis, et in Avenion. 25 Septembris 1700.

Episcopus non potest uti Oratorio privato extra Domum propriae habitationis. Sic mandante et approbante Clemente XI, in Decreto Generali de celebratione in Oratoriis privatis, statuit Sacr. Congr. Conc. 15 Decembris 1703. Vide tamen Pontificiam declarationem ad id datam sub verb. *Oratorium*, n. 70. Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos et Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis; Sacr. Congr. Rit. in Equitan. 10 Iunii 1602, ad 4 dub. Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Birreto seu Berretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare; Sacr. Congr. Episc. et Reg. 2 Ianuarii 1590 et 17 Iunii 1595. Idem censuit etiam Sacr. Congr. Conc. 16 Febr. 1619. Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicae licentia; Sacr. Rit. Congr. 31 Ianuarii et 4 Aprilis 1626, quia can. *Nullus* 56 de Consecr., dist. 1, etiam Episcopo prohibet velato capite celebrare. Episcopus non potest ultra duos menses uti opere Parochi; Sacr. Congregat. Conc. die 8 Ianuarii 1638. Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses; Sacr. Congr. Conc. testibus Nicol. Garcia de Benef., p. 3, c. 2, num. 476; Armend. in addit. ad Recop. ad leges Navarrae, lib. 2, tit. 23 de Resident., sub tit. *An Canonici* etc., n. 84; et cum ipsis tenent Fagn. in c. *Licet* n. 37 de Praebend.; Monacell. tom. 1, tit. 4, form. 7, n. 8; Barbosa, et alii passim firman-

- tes, quod Episcopus licentiam absentiae ultra tres menses extendere non possit, nisi ex causis expressis in Iure, et iuxta formam c. *Unici* 88 de Cleric. non resident. in 6. Episcopus non potest dispensare, ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22 annos completos; Sac. Congreg. Conc. die 20 Septembris 1631.
- 89 Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Beneficia etiam simplicia, et ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere et retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant; sic fuit pluries declaratum a Sac. Congr. Concil. et signanter die 10 Maii 1607 et die 16 Aprilis 1628, in una Anagnina sic: *Beneficium tertium simplex retineri non potest absque provisione Sedis Apostolicae, quamvis duo priora sint ad obtinentis sustentationem insufficientia*, et sic in Aquilana 14 Aug. 1632; et haec est vera mens Sacri Conc. Trident. ut testantur Fagnan. in c. *Cum iamdudum*. 18 de Praebend., n. 71, de mente ipsius S. Congr. Conc., quae, ut dicit ipse, saepe saepius in casibus contingentibus respondit: *Episcopum habenti unum simplex Beneficium, quod non sufficiat ad eius sustentationem, posse aliud simile conferre, sed non posse ultra duo absque dispensatione Sedis Apostolicae, etiamsi omnia simul ad illius sustentationem non sufficiant*. Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de Iurepatronatus, ut decrevit Sac. Congr. Conc. in una Boven. 13 Novembris 1629, in qua cum dubitatum fuisset, an habens duo beneficia simplicia, tertium de Iurepatronatus ad praesentationem Patronorum auctoritate ordinaria assequi, et retinere possit absque dispensatione Apostolica? Sac. Congr. censuit, *tertium Beneficium simplex, etiamsi de Iurepatronatus, non posse retineri cum duobus aliis absque Sedis Apostolicae dispensatione*. 90
- 91 Episcopus non potest Beneficiatis addere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita; Barb. supra Conc. Trid. cap. 5, sess. 25 de Reform., n. 7; Ricc. in Prax. p. 4, resolut. 468, n. 2, ubi hoc ampliat, etiamsi aliquo tempore ex sua voluntate praestiterint; Garcias de Benefic. p. 7, cap. 1, n. 111 et 112; Fagnan. in c. *Conquarente*, num. 24 et 25, de Cleric. non resident.; et etiamsi consensus Canonicorum antecessorum intercessisset; Ricc. loc. cit., resolut. 463 per tot.; Sac. Congr. Conc. in Sarnen. 3 Iunii 1690, in qua responsum fuit, Episcopum non potuisse addere onus Poenitentiariae Canonicali erecto per Testatorem cum solo onere Missarum, et in Asten. 14 Februarii 1699, in qua fuit responsum, onus personalis residentiae et celebrationis Missarum per se ipsum a Fundatore non iniunctum non potuisse addi per Executorem testamentarium, neque in provisione Episcopi.
- Episcopus non potest primam praebendam 92 vacantem assignare pro Poenitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis propter verba Conc. sess. 5, c. 1, de Reform. Si tamen in aliqua Civitate fuerit iudicatum magis expediens, ut prius de Poenitentiario quam de Theologo provideatur, habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam; Sac. Congr. Conc. in Civitatis Castellanae 17 Novembris 1629. Episcopus non 93 potest conferre Canonicatus Poenitentiariae et Theologalis nisi per viam concursus ex novissima dispositione Benedicti XIII in Constitut. incip. *Pastoralis*. Episcopus non potest sine 94 consensu Capituli Canonicatum de novo erigere; S. Congr. Conc. in Clodien. 5 Iul. 1608, in Aquinaten. 20 Februarii 1677, in Mazarien. 20 Septemb. 1694, et in Sabin. 14 Apr. 1696. Episcopus non potest transferre in Cathedra- 95 lem Cappellanos habentes servitium Chori in Cappella prope Cathedrali existentem ob parvum numerum Cappellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur; Sac. Congreg. Conc. in Burgen. 12 Augusti 1618. Episcopus non potest ad privationem procedere 96 ob non susceptos Ordines contra Canonicos suae Ecclesiae absque solemnitate a Concilio requisita. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Conc. refert Aldan. in Compend. canon. resolut., lib. 3, tit. 24, n. 125. Episcopus non 97 potest cogere, sed hortationibus invitare Clericos et Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentiis casuum conscientiae. Sic pluries declaravit Sac. Congr. Concil. et novissime in Civitatis Plebis 15 Martii 1692, in qua collatis decretis, quae ad invicem videbantur pugnare, ad dubium propositum: *An Episcopus possit compellere Canonicos Confessarios, caeterosque presbyteros Cathedralis sub poena pecuniaria, ut accederent ad Congregationem casuum conscientiae?* Responsum fuit: *Posse compellere omnes Sacerdotes saeculares Confessarios, etiamsi Canonici sint; caeteros autem hortari*. Haec resolutio, quae cum antiquis decretis relatis a Pignatell. consult. 18, tom. 8, a Panimoll. dec. 1, annot. 18, n. 20, concordat, fuit deinde confirmata a Cong. particulari deputata in Vigilien. *Synodi* 20 Maii 1699, in responsione ad 35 decretum, et iterum in Congreg. Generali in Ariminen. 18 Iulii eiusdem anni, et prius in alia S. Angeli Bisacciarum 15 Aprilis 1690.
- Episcopus, atque Praelati et Superiores Monasteriorum Monialium clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis et non nisi sociati a paucis senioribus et ecclesiasticis viris. Sic expresse Gregorius XIII in Constit. incip.

Dubiis; ubi volens declarare dubium exortum super intelligentia alterius suae Constitutionis incip. *Ubi gratiae*, sic ait: *Constitutione item nostra fuit provisum, ne cui in posterum nisi in casibus necessariis septa Monasteriorum Monialium ingrediendi concederetur licentia, a nonnullis dubitatum fuisse sciamus circa personas, quae alterius ad id licentia non indigent, sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro libito suae voluntatis huiusmodi septa ingredi, vel potius servare debeant ipsi quoque regulam a Concilio praescriptam.* Haec in proemio; et in dispositiva: *Nos omnem haesitationis materiam tollere et viam scandali praecidere, ac Sanctimonialium quieti consuere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus, Praelatos omnes tam saeculares quam Regulares, quibus cura et regimen Monasteriorum quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi Monasteria praedicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis et a paucis, iisque Senioribus ac Religiosis personis comitati, etc., et etiam expressum in Iure, ut in c. Ut iuxta 17 de offic. Ordinar., et in Clement. Attendentes de statu Monachor., § Ipsos autem, et declaratum a Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in Gallipolitana 22 Maii 1615, his verbis: Congregatio decrevit, Episcopum non nisi in necessitatibus articulo, et gravibus maturaeque aetatis ecclesiasticis personis associatum Monasteriorum septa ingredi posse, et eadem repetit Gavant. in Manual. Episcop., verb. Monialium Clausura, n. 46, ubi ait: Quibus cura est Monialium, non possunt ingredi, nisi in casibus necessariis, cum paucis senioribus ac Religiosis*

99 *viris.* Unde non potest Episcopus secum ducere ullos Laicos tamquam comites et socios, solum quia sint sui, aut alicuius Monialis amici, aut videre curiosi; cap. *Ut iuxta* 17 de officio Ordinarii, ibi: *Firmiter inhibemus, ut nullus de caetero saecularis... secum Visitationis tempore introducat;* et cit. Constitut. incip. *Dubiis*, ibi: *A paucis, iisque senioribus et Religiosis personis comitati.*

100 Nec valet obicere, quod dicta Clementina *Attendentes* de statu Monachor., § *Ipsos autem*, loquitur simpliciter de aliis viris honestis et maturis, et non distinguit, an debeant esse Clerici vel Laici? Non valet, inquam, quia licet id non declaravit dicta Clementina, declaravit tamen ex post Gregorius XIII in dicta Const. incip. *Dubiis* per allata verba, et Sacr. Congr. Episc. et Regul. in relata Gallipolitana, quae etiam alibi semper prohibuit Laicos ullo modo intervenire Visitationi Monasteriorum Monialium, ut in Tarvisina 20 Novemb. 1601, quae habetur in originali registro fol. 105, etiamsi essent Officiales seu Sanctesii eiusdem Monasterii; ut in Genuen. 16 Ian. 1407 in registr. fol. 2 et 3, et in Lucana 22 Ianuar. 1616,

fol. 15, ut refert Fagnan. in cit. cap. *Ut iuxta* 17 de offic. Ordinar., num. 22. Si tamen 101 Episcopus occasione ingressus ad succurrendum necessitati, vel ad promovendam utilitatem Monasterii, indigeret consilio et auxilio alicuius periti Laici, tunc posset unum aut plures secum ducere ad talem solum finem, quia tunc Laicus non tanquam comes et socius ingrederetur, quod est prohibitum, sed tanquam Peritus necessarius, prout deducitur ex alia eiusdem Sacr. Congr. resolutione emanata 18 Februarii 1593, quam refert et originaliter in Archivio Tragurien. servari testatur Pax Ior. Elucub. t. 2, l. 7, tit. 12, n. 103, in qua sic habetur: *Nel visitare i Monasteri delle Monache entrino con V. S. o suo Vicario solamente persone Religiose ed oneste, secondo la Bolla di Pio V, e non v'entri alcun Laico se non quando l'Ordinario lo giudicasse necessario per alcun giusto rispetto.*

Numerus personarum qualitates requisitas 102 habentium, quas Episcopus potest secum introducere in Clausuram Monialium, quamvis in d. Constitutione Greg. XIII non sit determinatus, tamen non debet esse maior quam octo, ut recte resolvit Fagnan. in cit. cap. *Ut iuxta* n. 30, his verbis: *Pondera primo, nam in declaratoria Gregorii non determinatur numerus personarum, quas Praelati possunt secum ducere intra septa Monasterii Monialium, determinatur tamen in praecitata Clementina Attendentes de statu Monachor., a qua Constitutio Gregorii recipit interpretationem passivam iuxta text. in l. 2 Cod. de Noxali. Unde si* 103

Visitatores introducerent plures, quam octo ibi (id est in dict. Clementina) praefinitas utique poenas constitutionis non evaderent, et hoc planum. Nam, ut ipse Fagnanus n. 31 et seq. probat, cum significatio illius verbi *paucis* in iure sit varia, non valet restringere dictum numerum, sed arbitrio iudicantis relinquitur, ut notat Glossa in cap. *Cupientes*, § *Caeterum*, in verb. *Contradicientium paucitas*, de Elect. in 6, et in cap. *Statutum*, § *Insuper*, in verb. *Paucis*, de Rescript. in 6. Arbitrium vero ad Iuris correctionem non extenditur, cum potius debeat a Iure regulari, ut notat Bart. in Extravagant. *Ad reprimendum*, in verb. *Videbitur*, num. 8; Caesar de Grass. dec. 7, num. 7, et dec. 8, n. 2 et 4, de Sentent. et re iudicat.; Rota part. 7 recent., dec. 264, num. 1. Unde cum in d. Clementina *Attendentes* praefixus sit numerus ad octo personas, talis numerus est attendendus, et sic intelligendo verba illa *a paucis comitati* declaratoria Gregorii, est conformis praedictae Clementinae *Attendentes*, et in specie quod pauci dicantur octo, notat Bart. in leg. *Scire etiam oportet*, n. 1, ff. de Excusat. tutor., et concordare videtur Pirhing l. 1 decr., t. 31 de offic. Ordin., n. 98, vers. *Notandum tertio*, ubi loquens de eadem re concludit sic:

Verum Constitutio huius cap. locum tantum habet, quando visitantur Monasteria virorum; in visitatione vero Monasteriorum Monialium servandum est quod statuitur in Clement. 2, § Ipsos autem Visitatores, de statu Monachor.: ubi definitur numerus admittendorum tempore visitationis Monialium, etc. Ex quibus recte refert Monacell. tom. 3, tit. 1, formul. 41, n. 16, quod Episcopus et quilibet alius Prae-latus Visitator excedens dictum numerum octo, poenas Constitutionis Gregorii incurrit; qui vero dicto numero contentatur, legem non laedit, qui autem utitur minori, melius facit.

- 104 Episcopus contrafaciens dispositioni dictae Constitutionis Gregorii XIII incip. *Dubiis*, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiae, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali et a Divinis, et pro tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque alia declaratione, textu expresso in dicta Constit., ibi: *Quod si contrafecerint, eadem auctoritate statuimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ab ingressu Ecclesiae interdictos, pro secunda a munere Pontificali et a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia*
- 105 *declaratione excommunicatos existere.* Absolutio tamen ab istis Censuris, in qua incidit Episcopus, qui sui auctoritate Officii septa Monasterii Monialium ingreditur, non servata forma dictae Constitutionis Gregorii XIII, non est Papae reservata, unde potest ab inferiore absolvi, cum Pontifex absolutionem sibi non retinuerit, ut late probat Fagn. in c. *Nuper* 20 de Sentent. excommunic., n. 38.

- 106 Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicae, a qua tamen interdum conceditur personis in Dignitate Ecclesiastica constitutis, dummodo in eis non sit adhibenda sacra unctio vel Oleum Sanctum, quae ab ipso tantum Episcopo ordinato et consecrato benedicenda, inungenda et consecranda sunt, ut censuit Sacr. Rit. Congr. in Brixien. 9 Octobris 1616, in Imolen. 4 Novembris 1615, in Ianuen. 12 et 14 Maii 1616, in Saonen. 3 Decembr. 1616, in Taurin., in Pistorien. et Tarvisina 2 Maii 1619, in Novarien. 21 Martii 1620, in Tridentina 7 Aug. 1621, et in Caputaquen. 20 Iul. 1730. Et de facto haec facultas benedicendi paramenta et ecclesiastica ornamenta et vasa, in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis Archidiaconis, Decanis, Archipresbyteris, aliisque personis ecclesiasticis a Sacr. Congr. Rit., et signanter in Aquileiens. 20 Aprilis 1599, in Elven. 17 Maii 1600, in Laudunen. 29 Ianuarii 1603, in Zamoren. 15 Novembris 1603, in Meten. 18 Nov. 1606, in Ruthen. 9 Maii 1609, in Augustana 12 Aprilis 1614, et in Gnesnen. 4 Septembris 1623,

quod clare denotat, non posse Episcopum hanc facultatem concedere sine speciali privilegio Sedis Apostolicae.

Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. Clemens VIII in Constit. de largitione munerum incip. *Religiosae Congregationes*, et expresse Sacr. Congr. Episcop. et Regul. in Aversana 22 Ianuarii 1591, his verbis: *Non liceat Episcopis, cum Novitiae vestiuntur, vel professionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocunque dona tam comestibilia quam linea etiam parvi valoris accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetudo, et Taxa Innocentiana.* Episcopus, et quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor iuxta tenorem dictae Constitutionis Clementis VIII tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia, et praeter formam alterius Bullae Urbani VIII, incip. *Nuper a Congregatione*, moderatoriae et declaratoriae et confirmatoriae illius Clementis VIII recipiat, adeo ut neque a Summo Poenitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII declaratoria facultatis Cardinalis Poenitentiarum emanata tertio nonas Septembris 1692, incipiente *Romanus Pontifex*, in qua § 17 sic expresse habetur: *Munera a Regularibus contra recolen. memoriae Clementis Papae VIII pariter praedecessoris nostri anno Incarnationis praefatae 1594 tertio decimo Kal. Iulii editam Constit. ultra valorem decem scutorum monetae recipientes, exceptis rerum medicinalium seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi. Infra vero praedictum valorem, non nisi facta arbitrio ipsius Maioris Poenitentiarum, seu per eum eligendi Confessarii eleemosyna, quae in beneficium Religionis seu Conventus, cui de Iure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat seu mandet absolvi.*

Episcopus, qui habet congruam pinguem excedentem taxam a Concilio praescriptam, non potest exigere caritativum subsidium; S. Congr. Concil. in Gerunden. 17 Februarii 1663, et S. Congr. Episc. in Policastrens. 19 Apr. 1697. Episcopus non potest prohibere, quod Iudices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis, praeterquam in visitatione: Sacr. Congr. Episc. in Neritonens. 15 Octobris 1613. Immo nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum dotialium; possunt enim talia instrumenta rogari a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibetur copia authentica in Cancellaria Episcopali; Sacr. Congreg.

- 112 Episc. in Aquilana 8 Novembris 1652. Quin-
immo nec pro faciendis instrumentis cen-
sum et aliorum quorumcumque contractuum;
Sac. Congregat. Episcop. in Forosempronien.
113 20 Maii 1661. Episcopus, sive eius Delegatus,
non potest pro revisione computorum locorum
piorum, mercedem seu propinam exigere, sed
gratis hoc munus tenetur implere, non obstante
quacumque contraria consuetudine, prout man-
dat Taxa Innocentiana; et ratio clara est, quia
Ordinarius habet redditus mensae, ut onera
officii sustineat; cap. *Statutum* de Rescript.
in 6, ubi plane Passerin. § *Si quid autem* a
n. 369 cum seqq., et sic Sac. Congr. Conc.
114 in Panormitana 4 Martii 1690. Episcopus non
potest pro administratione Sacramenti Confir-
mationis in locis Dioecesis procuracionem exi-
gere; Sac. Congreg. Episcop. in Amalphitana
12 Iunii 1694, et Sac. Congr. Conc. in ead-
dem Amalphitana 18 Iulii 1699, in respon-
sione ad secundum; et taxa Innocentiana his
verbis: *Non potrà esigere emolumento alcuno,
così in denaro, come in qualunque altra cosa
in tutto quello che riguarda l'amministrazione*
115 *de' Sacramenti*. Episcopus non potest taxare in
pecunia id, quod pro victu necessario sibi con-
tingeret visitando, sed victualia tantum reci-
pere debet, neque alia utensilia, vecturas equo-
rum et expensas praetendere, quia nomine *vi-*
tualium veniunt tantum ea, quae consistunt
in victu; Sac. Congreg. Concil. in Larinen.
12 Aprilis 1698, et in d. Amalphitana 18 Iu-
lii 1699, in responsione ad tertium.
116 Episcopus non potest concedere nec permit-
tere, ut Confessarii ingrediantur Clausuram
Monialium pro funere peragendo; Constitutio
enim Alexandri VII, incip. *Felicitis*, specificat
actus ad licitum ingressum in Clausuram, ad-
iecta dictione *nisi*, quae est exclusiva caetero-
rum per Spetellum dec. 66, n. 32, unde cum
ibi Pontifex inter casus ad licitum ingressum
non enumeret nisi sequentes scilicet: *Nisi ad
Sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae et Ex-*
tremae Unctionis ministranda Monialibus vel
aliis personis infirmis ibi degentibus, nec non
ad commendandam animam Agonizantium; in-
gressus pro funere agendo videtur aperte prohi-
bitus, et sic iam expresse decrevit Sac. Congr.
Episc. 10 Martii 1577, et 30 Ianuarii 1582,
et 4 Septembris 1583, ubi semper respondit
non permitti, nec licere Confessario ingredi in
Clausuram pro funere agendo in sepulturam
Monialium. Neque consuetudo excusat a Cen-
sura inflicta adversus violatores clausurae, nec
ab ea, quae habetur in d. Const. Alexandri VII
qui omnibus et singulis etiam consuetudinibus,
quoad ea, quae statutis in dict. Constitutione
adversantur, expresse et specialiter derogat,
sublata cuilibet facultate et auctoritate aliter
iudicandi et interpretandi, ac adiecta clausula
Decreti irritantis, et sic tenent Pax Iordan.

tom. 2, lib. 7, tit. 12, n. 28, vers. *Item ne-*
que praetextu, et num. 173; Nicol. in Flosc.,
verb. *Sepultura*, n. 6; Monacell. tom. 1, tit. 9,
formul. 4, n. 7, 8 et 9; Matthaeuc. Officialis
Curiae cap. 13, n. 9, et alii passim. Episco- 117
pus non potest permittere, quod Puellae edu-
candae recipiantur in Monasterium, nisi sint
Sac. Congr. licentia suffultae. Sac. Congr.
Episc. in decr. generali emanato 17 Maii 1603,
his verbis: *Nullatenus permittant Episcopi Puel-*
las educationis causa in Sanctimonialium Mo-
nasteria introduci, nisi Sacrae Congregationis
licentia suffultas. Et si alicubi reperiretur intro-
ducta aliqua Puella educationis gratia absque
licentia Sac. Congr., Superior aut Episcopus,
qui id permiserit, esset incursus excommuni-
cationem, prout Sac. Congr. 9 Aug. 1594
monuit Archiepiscopum Pragensem, qui hoc
attentaverat.

Episcopus non debet auferre Monialibus ius, 118
quod habent, eligendi Officiales; libertas enim
tales Officiales eligendi non est ab eis aufe-
renda, neque ad certas personas coarctanda,
quoties electio fiat de personis aetate, moribus
et experientia habilibus, ut declaravit S. Congr.
Episc. in Surrentina 31 Ian. et 12 Maii 1717,
et in Ianuen. 12 Iunii 1693. Neque debet et 119
potest Episcopus tale ius auferre Laicis, qui
illud habent; Sac. Congr. Episc. in Surren-
tina 4 Novembris 1698, in qua praetendente
Archiepiscopo nominationem Deputatorum Mo-
nasterii Monialium SS. Trinitatis per Magistrum
Civitatis (ad quem ius nominandi spectabat)
factam non admittere, eosque ad libitum re-
move, ac administrationem reddituum eius
impedire et prohibere, partibus auditis prodiit
rescriptum: *Nominationem Deputatorum facien-*
dam esse a novo Syndico Civitatis, et electis
competere administrationem cum superinten-
dentia Archiepiscopi ad formam Concilii, c. 8
et 9, sess. 22. Episcopus non debet, nec pot- 120
est cogere simplices Sacerdotes, qui non ha-
bent Officium, neque Beneficium in Ecclesia
Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus
ecclesiasticis, seu munere Diaconi et Subdia-
coni in Missis cantatis, non obstante exiguo
numero Canonicorum, ut pluries declaravit
Sac. Congreg. Conc. apud Nicol. Lucubrat.
can. lib. 1, n. 3 et 4, et in Sarnen. *Servitii*
Ecclesiae 17 Iunii 1690, in Nullius S. Lau-
rentii in campo 27 Ian. 1691, in Auximana
26 Novembris 1701 et 19 Augusti 1702, et
in Signina 15 Novembris 1703. Et de simpli-
cibus Sacerdotibus, quod non valeant compelli
ad interessendum et assistendum functionibus
Ecclesiasticis in Cathedrali, adest resolutio
Sac. Congreg. Episcop. in una Castri Maris
20 Martii 1692, emanata partibus informantibus
ad relationem clar. mem. Card. Petrucci,
nisi adsit contraria consuetudo; Sac. Congr.
Conc. in Troiana 20 Septembris 1704, et in

- 121 Bellicastrens. 11 Augusti 1706. Episcopus non debet Clericis permittere ludum alearum, quia can. 1, dist. 38, et c. penult. de Vita et honest. cleric., Canones ludum alearum Clericis prohibentes, fuerunt a Concilio Trid. sess. 22, cap. 1, de Reform.; expresse innovati, ibique abrogantur consuetudines contrariae, et iniungitur Episcopis, ut, iis non obstantibus, Canones quoad hoc observari faciant. Unde a fortiori non debet Episcopus ipse aleis ludere; Monacell. tom. 3, tit. 2, formul. 6, num. 16,
- 122 et alii passim. Quid non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares et Moniales; vide verb. *Regularis*, verb. *Monialis*.
- 124 Episcopus nequit prohibere Clericis, ne convenient Laicos in causis profanis coram Iudice Laico. Sac. Congreg. Immunit. in Tudertina 20 Decembris 1667, l. 1 decr.; Altov. pag. 183; vide apud Riccium in Synops. verb. *Prohibitio* per tot.
- ADDITIONES AUCTORIS.
- 125 Episcopi iurisdictioni, visitationi et correctioni subsunt omnes animarum curam gerentes, vel Sacramenta administrantes in Ecclesiis Regularium, in iis quae ad dictam curam et administrationem pertinent. Quod intelligitur de iurisdictione ordinaria, non vero delegata; Bened. XIV, tom. 1, Const. 109 incip. *Firmandis*, § 2. Hinc fas est Episcopo in Pastoralis visitatione talium Ecclesiarum, inspicere Altare illud, in quo Tabernaculum SS. Eucharistiae tenetur; item Fontem Baptisterii, confessionale Parochi, pulpitum, e quo Parochus ius habet annuntiandi verbum Dei, Sacrarium, in quo servatur sacra supellex ad Sacramenta ministranda, Sepulcrum, Coemeterium Parochiae; Turrim etiam campanariam si adsint campanae ad Parochiam spectantes; ac demum sacra vasa, in quibus particulae consecratae asservantur, vel sacra olea Baptismi et extremae Unctionis; demum pilam aquae benedictae.
- 127 Episcopus cognoscere potest de vita et moribus Parochi Regularis, iis exceptis, quae pertinent ad observantiam Disciplinae Regularis;
- 128 idem ibid., § 8. Delinquentem Parochum Regularem corrigere potest, in quo cumulativam iurisdictionem habet cum Superiore Regulari, et quidem cum praeponderantia; idem ibid.,
- 129 § 10. Et ipsum remove etiam potest absque consensu Superioris Regularis; idem ibidem, § 20.
- 130 Episcopi consensus et approbatio necessaria sunt, ut Regularis animarum Curam assumere queat; idem ibid., § 11. Etiam in Ecclesiis ab ipsius iurisdictione et visitatione exemptis, ratione residentiae ordinariae Superioris Generalis; idem ibid., § 16.
- 132 Episcopi Cardinales Episcopatum suburbicariorum plenam et privativam iurisdictionem

habent in prima instantia in suos subditos intra fines suarum Dioecesium; idem Const. 115 incip. *Romanae Curiae*, § 20.

Episcoporum Latinorum iurdictio ordinaria in Graecos et Albanenses in Dioecibus suis commorantes asseritur; idem Const. 57 incip. *Etsi Pastoralis*, § 9. Episcopi Graeci Latinos ordinare nequeunt, sub poena suspensionis; idem ibid., § 7. Episcoporum Graecorum Melchitarum iurdictio asseritur adversus attentata Praelatorum Maronitarum; idem Constitut. 87 incip. *Demandatam*, § 12. Episcopi Regnorum Madurensis, Mayssurensis et Carnatensis iurare debent observantiam Constitutionum Apostolicarum; idem Const. 107 incip. *Omnium sollicitudinum*, § 17.

Episcopus non potest in totum ius Episcopale dimittere, et propria auctoritate Ecclesiam aut Monasterium a sua iurisdictione ordinaria immunem efficere, sed opus est privilegio Apostolico; idem tom. 2, Const. 40 incip. *Causarum Palatii Apostolici*.

Episcopi Dioecesani consensus a Romanis Pontificibus exquiri consuevit ad concedendam Monasteriis plenam exemptionem ab eorum ordinaria iurisdictione; idem ibid.

Episcopi iurisdictionem habent in Civilibus in omnes Regulares; idem tom. 2, Const. 7 incip. *Pontificia*. Item in Regulares extra Claustra degentes omnimodam iurisdictionem habent tamquam Sedis Apostolicae delegati; idem ibid. Episcopi in Regulares animarum curam exercentes in Indiis tam Orientalibus quam Occidentalibus, et in eorum Ecclesias, in his, quae ad huiusmodi curam pertinent, legitimam iurisdictionem habent ad formam Concilii Tridentini et Constitutionum Apostolicarum; idem Const. 1 incip. *Quamvis ad confirmandum*.

Episcopi in his, quae pertinent ad Missarum celebrationem, procedere possunt contra quoscumque etiam exemptos, tamquam delegati Sedis Apostolicae; idem Constit. 17 incip. *Accepimus*. Episcopus concedere nequit licentiam iterandi Sacrificium sine gravi necessitate; idem Const. 3 incip. *Declarasti Nobis*.

Ad Episcopum spectat licentiam concedere, ut Sanctissimum Sacramentum publice exponatur; idem Const. 5 incip. *Accepimus in Civitate*.

Episcopus tenetur sequi iudicium Patroni Ecclesiastici in electione dignioris inter approbatos ab Examinatoribus, si nemo adversus Patroni iudicium reclamet; idem Constitut. 4 incip. *Redditae Nobis*. Contra vero, si inter approbatos ab Examinatoribus sit qui reclamet a praelectione Patroni; idem ibid.

Episcopus denegare nequit Clerico, atque etiam Canonico et Parocho, licentiam ingrediendi Religionem; idem Const. 25 incip. *Ex quo*. Episcopus iuxta Innocentii IV sententiam revocare potest Saecularem Clericum a claustris

- Religiosis, quando Ecclesia ex illius digressu
 149 gravius laedatur; idem ibid. Episcopus quomodo providere debeat animarum curae, et quo ad Beneficia Choralia, dum Parochus seu Canonicus Religionem ingressus, nondum professionem emisit, assignatur ab eodem Pontifice; ibid.: Nempe quod eo tempore, quo ad
 150 Beneficia curata, debeat idipsum agere, quod alias praestare consuevit, quum Parochus aliquo impedimento detinetur, ne animarum curam exercere valeat. Et quo ad Beneficia Choralia, relictis Tironi Religioso, qui Choro interesse nequit, ipsius Beneficii fructibus, de distributionibus ita statuet, ut iura praescribunt, iuxta opinionem in praxi receptam; to. 5, verb. *Novitius*, n. 24 ad 27, ubi sic expresse de his.
- 151 Episcopus potest retinere penes se unum vel duos Canonicos, qui pro residentibus habeantur, cap. *De caetero* 5, et c. *Ad audientiam* 15
 152 de Clericis non residentibus. Et istos Canonicos pro suo servitio potest assumere sive ex Cathedrali sive ex Collegiata. Sic declaravit Sac. Congr. Conc. in Colon. 9 Sept. 1628, et in Caletana 1 Septembris 1663. Item potest
 153 assumere duos Beneficiatos seu Mansionarios, sive ex Cathedrali sive ex Collegiata suae Dioecesis, ita tamen ut ultra duos ex omnibus ipsis non adumat; Sac. Congr. Conc. in Avenion.
 154 7 Ian. 1640. Non potest autem ipsos assumere, si habeant Curam animarum; ead. Sac.
 155 Congr. in una Montisflaconis 26 Apr. 1659, vel sint Canonici Coadiutores; ead. S. Congr. 15 Ian. 1684.
- 156 Dicti autem Canonici seu Beneficiati ab Episcopo ad suum servitium assumpti, si absint a Choro, lucentur quidem fructus suarum praebendarum; sed non quotidianas distributiones. Et si redditus omnis ipsis distributionibus constet, duas tantum ex illarum tribus partibus lucentur; sic expresse ead. S. Congr.
 157 in Sorana 22 Aprilis 1679. Uti idem dicendum venit de Canonicis comitantibus suum Episcopum in Visitatione Dioecesis, quamvis si ipsum comitentur in Visitatione Sacrorum Liminum, vel ad ipsa visitanda deputentur, omnes distributiones lucentur, ut pluries resolvit eadem Sac. Congr. et signanter in Brixien. 18 Septembris 1626, in Sulmonen. 5 Dec. 1626, in Regien. 18 Decembris 1627, et in Pennen. 1 Oct. 1672, apud Card. Lambertin. vol. 5 in Regulis circa servitium Chori; vide verb. *Distributiones quotidianae*, art. 1, a n. 40.
- 158 Episcopus duarum Ecclesiarum unitarum in die Coenae Domini non potest in utraque Missam celebrare, sed debet uno anno dicta die celebrare in una, et ibi Chrisma conficere; et alio anno in alia idipsum facere, et ab una ad aliam Chrisma consecratum transmittre; idem Const. 3 incip. *Declarasti*.
- 160 Albaniae Episcopis facultas conceditur concordandi, transigendi, atque etiam relinquendi

bona Ecclesiastica Albanis, licet iniustis detentoribus, ad praecavenda deteriora incommoda; Bened. XIV tom. 4, Constit. 33 incip. *Cum Encyclicas*, in qua praefatis Albanis Episcopis traditur methodus, qua satagent, ut a Catholicis illius regionis sua Ecclesiis bona restituantur, vel aliquo modo super illis transigatur, et si neutrum queat obtineri, facultas sit Episcopis derelinquendi fundos, fructusque possessoribus, eosdemque absolvendi a censuris. Videatur hac de re in tom. 3 eiusdem Bullarii Constit. 57 incip. *Urbem Antibarum*, in qua idem Pontifex multa tradit merito consulenda de bonis Ecclesiarum, quae semel ab infidelibus occupata, deinde in Christianorum potestatem evenerunt.

Veronensis Episcopi, ordinaria privativa auctoritate in Civitatem, universamque Dioecesim Veronensem redintegrata, definitur iurisdictio, qua idem Episcopus in Capitulum, subiectasque tum ipsi, tum Monasterio S. Mariae in Organis Veronen. parochiales ac simplices Ecclesias, et in personas earum servitio addictas, utatur; Bened. XIV tom. 4, Const. 59 incip. *Regis pacifici*, in qua, narrata Aquileiensis Patriarchatus totali extinctione, et in eius locum duorum Archiepiscopatum Utinensis nempe, ac Goritiensis erectione, cum suis respective Dioecesis et suffraganeis ipsis ab eo assignatis iam in Constit. incip. *Iniuncta Nobis*, multa per 45 paragraphos statuit, merito ibi videnda et observanda; in ipsa inter alias, § 14, confirmat privilegium iam ab ipso concessum Canonicis Cathedralis Veronensis in Const. incip. *Praeclara decora*, libere utendi palmula seu Buggia, tam in solemni quam in privata Missarum celebratione in Cathedrali et extra eam.

Quoad facultatem Episcoporum suspendendi Clericos ab Ordinis exercitio ob occultum crimen in foro externo non probatum, confert hic addere quae affert Bened. XIV de Synodo Dioecesana lib. 12, cap. 8, a num. 3 ad 5 inclusive. Ibi ut sequitur. Conc. Trid. sess. 14, cap. 5, de Reform., decrevit: *Ei, cui ascensus ad Sacros Ordines a suo Praelato, ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam extraiudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis Ordinibus seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, ut ad priores Ordines, gradus et dignitates sive honores restitutio suffragetur*. Ex quibus verbis colligitur, posse Episcopum ob occultum crimen, etiam extraiudicialiter cognitum, non solum Clericis prohibere ascensum ad superiores Ordines, sed etiam a suscepti iam ordinis ministerio eosdem interdicere. Quamvis enim in secunda Decreti parte, ubi de suspensione est sermo, non iterentur illa verba: *Etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extraiudi-*

cialiter, constans nihilominus et perpetua Sacr. Congr. Concil. sententia fuit, ob continuationem sermonis, censi repetita, eaque utrumque casum complecti; ab Episcopo siquidem Aleriensi interrogata: *An verba illa, ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extraiudicialiter, expressa dumtaxat in prima parte periodi, censeantur repetita in secunda parte, adeo ut inde colligi valeat, Praelatum nedum posse ob occultum crimen extraiudicialiter interdicare suo subdito ascensum ad Ordines, sed ibidem ob occultum crimen posse etiam extraiudicialiter illum suspendere ab Ordinibus iam susceptis?* Sacr. Congr. die 24 Novembris 1657, re sedulo examinata, censuit, *non recedendum ab antiquis declarationibus super hoc eodem dubio pluries datis, ac proinde affirmative respondit*, lib. 21 decret., pag. 134; et cohaerenter ad hanc responsionem eadem Sacr. Congreg. die 16 Decembris 1730 sustineri dixit: *Suspensionem a Divinis ab Episcopo Capritano ex informata tantum conscientia duobus Sacerdotibus inflictam; uti videre est in Thesaur. Resolut. tom. 5, pag. 81. Idemque responsum dedit in causa Oritana seu Tarentina 20 Aug. 1735, eiusd. Thesaur. tom. 7, pag. 115.*

163 Adeo porro verum est, posse Episcopum virtute praedicti decreti, ex causa sibi nota, Clericum interdicare tam Sacrorum exercitio, quam ascensu ad altioris Ordinis gradum, ut neque teneatur causam suspensionis, seu delictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Apostolicae si suspensus ad ea recursum haberet. Quod totidem verbis a Sacr. Congreg. responsum legimus Episcopo Vercellen. die 21 Maii 1643, lib. 17 decret., pag. 170 et seq. Atque universim loquendo, Episcopum renuentem alicui Ordines conferre, nullo iure obstringi ad manifestandam causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, ullam competere appellationem; sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, eadem Sacr. Congreg. diserte declaravit, cum ad Cardinalem Antonium Barberinum Archiepiscopum Rhemensem, Apostolica limina visitantem, atque hac ipsa de re Sacr. Congr. sententiam sciscitantem, die 20 Aprilis 1668 in hunc modum respondit: *Cum nullus ordinari debeat, quem Episcopus suae Ecclesiae utilem, aut necessarium non iudicaverit, Congregatio non semel declaraverit, ab huiusmodi iudicio nullam dari appellationem; sed recursum dumtaxat ad Sedem Apostolicam, quae iuxta ipsius Congregationis sententiam, per Gregor. XIII felic. record. approbatam, quotiescumque Ordinarius recusaverit quemcumque ordinare, Metropolitanum, aut viciniori Episcopo committit, ut ab eorum Ordinario prius requirat causam recusationis, quo legitimam non allegante, licet illi eundem recusatum ordinare. Itaque si quis ex Dioecesanis Episcoporum Emi-*

nentiae vestrae provincialium Sedem Apostolicam adiverint, iuxta praenarratam formulam, eorum quaerimoniis consulatur, cui formulae, ut unum in praesens addatur, censuerunt expedire EE. PP. videlicet, ut Metropolitanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas sibi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter petant; lib. 16 Literar. Visitationis Sacrorum Liminum, pag. 401.

Ex hoc vero, quod suspensus ab Episcopo 164 ob occultam causam, quam tamen Episcopus sibi notam asserit, appellare nequeat ad Superiorem, necessario consequitur, quod si nihilominus appellationem interponere eiusque obtentu in Altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere praesumat, statim incidat in irregularitatem. Quidquid enim in contrarium senserint nonnulli Doctores, ita expresse definivit S. Congr. Conc. in Sagonen. 21 Ian. 1625, lib. 24 Positionum pag. 1, ubi haec adnotantur: *Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap. 1, sess. 14, ex causis sibi notis suspendit Parochum ab exercitio Curae: sed ille appellavit et Curam exercuit. Quaeritur an a dicta suspensione detur appellatio, ita ut Parochus, non obstante appellatione interposita, per exercitium Curae effectus fuerit irregularis? Sacra Congr. Conc. censuit ab huiusmodi suspensione non dari appellationem et Parochum, qui Sacramenta, ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse.*

Episcopi, quibus usque modo concessa est 165 facultas impertiendi benedictionem cum Indul. plen. fidelibus in mortis articulo constitutis, uti ea possunt non tantum ad tempus, ut limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Dioecesi, cuius intuitu illam obtinuerunt, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios Sacerdotes, quotquot iudicaverint opportunos, ut ipsis Episcopis impeditis eandem indulgentiam conferant. Subdelegati vero ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Dioecesi vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istae deinceps conceduntur perpetuae omnibus et singulis Episcopis, qui literas ea de re petierint: quam etiam facultatem obtinebunt Praelati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate Nullius, et activa iurisdictione in Clerum et Populum. Ita sancit Bened. XIV Const. incip. *Pia Mater* edita anno 1747 nonis Aprilis, in qua etiam ritum huius benedictionis praebet.

Episcopus in sua Synodo non potest quidem 166 definire quaestiones de Fide, sed prohibere potest errores iam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonz. in cap. *Vestra* deducitur; de Synod. Dioeces. lib. 6, cap. 4, § 7.

- 167 Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter Doctores controversam definire, sed praxim prohibere, uti v. gr. non licet illis pronunciare, utrum ieiunii essentia in abstinence a carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Benedicti XIV ius illis fuit iniungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus ieiunii vescendas obtinuerant, unicam comestionem servarent; de Synod. Dioec. lib. 7, cap. 3, § 1.
- 168 Episcopo ex epicheia fas est aliquando in iis praesertim, quae dilationem non patiuntur, nec facile Summus Pontifex consuli potest, circa eius commune relaxare, ut decisum a S. Cong. Concil. refertur ibid., lib. 7, cap. 17, § 1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. ibid., § 2.
- 169 Ad Dioecesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minime vero Presbytero, etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis; ita ex DD. ibid., lib. 13, c. 15, § 2 nov. edit.
- 170 Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo praeter Episcopum Dioecesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero, quamquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem, adhibita tantum aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur; ibid.
- 171 Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod praestare ipse potest; etiamsi prohibitus fuisset a Testatore; ut ex cap. *Sua nobis* de Testament.
- 172 Quod si Testator executorem reliquerit sui legati, et ei in casu quod segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam eius exequendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quam inter vivos, ut ex Trid. sess. 22 de Reform., cap. 8, valet etiam non solum pro Episcopis, sed etiam pro Praelatis inferioribus habentibus territorium separatum, et iurisdictionem quasi Episcopalem De Syn. etc. lib. 13, cap. ult., § 1 et 2 nov. edit.; valet etiam pro Vicario Capitulari Sede vacante, ut in legato de Missis statuit Sac. Congregatio ibid., § 2.
- 173 Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suae

auctoritati subiectis (non enim sunt omnia) non se immiscet iurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia et Missarum onera, nisi post annum ab obitu Testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi iudicium coeptum ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat; ibid., § 3.

NOVISSIMAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Plura profecto hic habet Auctor. Sed, et dicta ab eo magis illustrari possent, tum alia possent addi. Sed ne limites egrediamur Additionum haec tantummodo afferimus.

Episcopus sane post electionem ante possessionem de iure Canonico antiquo poterat ea omnia exercere quae pertinent ad iurisdictionem, et signanter conferre Beneficia. Idque quia in ipso momento factae electionis consumebatur vacatio Ecclesiae, ut sequendo originalem theoricam Glossae in cap. 15, verbo *De talibus* de Election., firmant Germon de Indult. Card., § *Nec non quarumcumque*, n. 3 et duob. seq.; Matta de Caus. Consistorialib. sect. 2, n. 39.

Sed experientia compertum fuit, quod Episcopi hac abutebantur potestate; refert abusus hosce Rota in Corduben. *Beneficiorum* 3 Decembris 1696, cor. bon. mem. Ursino. Factum hinc fuit, ut Bonifacius VIII in Extravagant. *Iniunctae* de Elect., hanc ipsis ademerit potestatem, et ita quidem ut deinde Episcopi non nisi apprehensa possessione eam exercere potuerint, possintque etiamnum.

Episcopus nequit Ecclesiam de non numerata reddere numeratam. Haec enim immutatio non nisi S. Sedi competit, ut firmant Piton. discept. Eccles. 17, n. 45; Rota in Colonien. *Nominationum ad Canonissatus* 1 Iulii 1729, § *Absque eo quod*, cor. bon. mem. Ratto, inter impressas dec. 264, n. 8.

Episcopi Germaniae anno 1630 a S. Congr. de Propaganda Fide potestate donati sunt disponendi in conservationem, tum augmentum Catholicae Religionis bona ab Haereticis recuperata vel recuperanda. Sed dispositio haec sine Apostolico beneplacito perfici nequit.

Episcopus, cui potestas est mutandi Canonicos de una ad alteram Ecclesiam unitam, potest mutationem hanc facere absque ipsorum consensu, causaeque expressione; Rota in Gien. *Iuris mutandi* 28 Iun. 1702, § *Et sane*, cor. bon. mem. Pio.

ARTICULUS VII. *Episcopus quoad ea, quae concernunt Episcopum Regularem, Titularem et Suffraganeum.*

SUMMARYUM. 1. Episcopus Regularis a die confirmationis et assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligationibus suae Regulae. - 2. Non absolvitur tamen a

Votis essentialibus, sed solum est exemptus quoad aliquos effectus Paupertatis et Obedientiae iuxta decen-tiam status. - 3. Episcopi Regulares illarum Religionum, quae ultra tria vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essenziale, ut est votum vitae Quadragesimalis apud Minimos, tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensetur. - 4. Episcopus Regularis tenetur habitum

suae Religionis deferre. - 5. Retento tamen colore habitus suae Religionis, potest se conformare cum Episcopis saecularibus in forma seu figura. - 6. Canonici autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici saeculares in Episcopos creati. - 7. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium iuxta ritum suae Dioecesis, et non iuxta ritum suae Religionis. - 8. Episcopo tamen ex Ordine Fratrum Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia Officia Sanctorum Ordinis S. Francisci, et celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Cappella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, et Officium pariter recitet cum Breviario Romano. - 9. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegiis suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare et Altare Beatis praedictis erigere. - 10. Episcopus Regularis recuperat Ius successionis ad haereditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renuntiatione. - 11. Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit filius, sed propriae Mensae, seu Ecclesiae quoad proprietatem; ad proprium tamen commodum quoad usumfructum. - 12. Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum iam tertio quaesita. - 13. Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papae recuperat Ius succedendi ab intestato, et ex testamento. - 14. Episcopo Ordinis Fratrum Reformatorum S. Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suae personae acquisitis in quoscumque usus pios convertendis, et etiam ad favorem consanguineorum et affinium, si Sanctissimo placuerit. - 15. Episcopus Regularis, si sit negligens in exigendo bona haereditaria, vel eis renunciet, tunc succedit Ecclesia proprietaria, et pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de praeiudicio Ecclesiae, et Episcopatus. - 16. Episcopus Regularis ad eundem haereditatem sibi delatam potest sibi praeiudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quae fuit acquisita Ecclesiae. - 17. Regularis factus Episcopus debet relinquere Religioni, vel Monasterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit et habuit. - 18. Episcopus Regularis non subicitur Bullae de largitione munerum. - 19. Episcopus Regularis, si ad suam Religionem redierit, dignitates et officia illius obtinere prohibetur. - 20. Episcopus Regularis, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius. - 21. Episcopi Titulares antiquitus non creabantur. - 22. Modo tamen passim creantur. - 23. Episcoporum Titularium nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis. - 24. Episcopi Titulares sunt veri Episcopi. - 25. Episcopus Titularis non potest exercere Pontificalia nisi in illa Dioecesi

cui datus est suffraganeus. - 26. Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cuius fines locus huiusmodi exemptus fuerit constitutus. - 27. Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia sua iurisdictionali, veluti si esset Praepositus, Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cuius Dioecesis fines Praepositura existit. - 28. Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordinare absque sui proprii Episcopi expresso consensu. - 29. Immo ordinati ab Episcopo Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso iure suspensi sunt, donec proprio Praelato visum fuerit. - 30. Et ipse Episcopus Titularis Ordines conferens seu Pontificalia exercens sine Licentia Ordinarii Dioecesanum est suspensus per annum ab usu Pontificalium. - 31. Episcopus Titularis non est creandus, nisi urgeat necessitas. - 32. Invectiva Glossae in eos, qui anhelant ad Vicarias Episcoporum, et Ecclesias Titulares. - 33. Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in Ecclesia Cathedrali, potest, et debet in ea uti habitu Ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, id est Rochetto supra subtanam, et Mantelletto violacei coloris. - 34. Et debet praecedere omnibus aliis Canonici, et Dignitatibus tam quoad stallum, quam quoad functiones cantandi Missas et omnia alia. - 35. Episcopus Titularis, qui est Canonicus, subest Visitationi Ordinarii adinstar aliorum Canonico, et tenetur ad observantiam Legis Dioecesanae, aliter subicitur poenae etiam Excommunicationis in ea contentae. - 36. Familiares etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, et sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, et non ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titulari. - 37. Beneficia, et Pensiones non vacant in eo, qui ad Titularem Episcopatum assumitur, cui etiam de novo conferri possunt praesertim simplicia. - 38. Episcopus Titularis est de iure vocandus ad Concilia generalia. - 39. Episcopus Titularis administrator alterius Ecclesiae, quas functiones in illa facere possit, et quomodo teneatur ei assistere Canonici Cathedralis? Dantur ad hoc decem dubia cum suis resolutionibus, ad n. 40. - 41. Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali dantur octo dubia cum suis resolutionibus. - 42. Episcopis Titularibus praecedunt Episcopi locales, etiamsi posteriores sint Consecratione. - 43. Episcopus, cui datus est Coadiutor, potest esse Coadiutor alterius. - 44. Episcopus suffraganeus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in civitate et Dioecesi de expresso consensu Episcopi pro tempore existentis, mortuo Episcopo, et Sede vacante, non potest eadem Pontificalia exercere, Capitulo contradicente. - 45. Unde mortuo Episcopo illius suffraganeus Ordines conferre non potest. - 46. Alia de Episcopo suffraganeo. *Remissive.* - 47-56. Additiones Auctoris. - 57. Additiones ex aliena manu. - 58-65. Novae additiones ex aliena manu.

1 Episcopus Regularis a die suae confirmationis et assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligatione suae Regulae, scilicet a ieiuniis, vigiliis, silentio, modo canendi in Choro, et reliquis observationibus praescriptis in Regula; Donatus Prax. Regular. tom. 1, part. 2, tr. 8, qu. 51, n. 6; Portell. verb. *Episcopus*, n. 13; Thomas del Bene de Inquisit. p. 2, dub. 236, sect. 67; Felix Potestas tom. 1, p. 2, n. 1865; Peyrin., Rodriq., Busemb. et alii passim, et habetur ex can. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1. ibi: *Statutum est, et rationabiliter secundum Sanctos Patres a Synodo confirmatum, ut Monachus, quem electio canonica a iugo Regulae Monasticae professionis absolvit, et Sacra Or-*

dinatio de Monacho Episcopum fecit, velut legitimus haeres paternam sibi haereditatem, postea iure vindicandi potestatem habeat. Non 2 absolvitur tamen a Votis essentialibus, quia non desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quo ad aliquos effectus Paupertatis et Obedientiae iuxta decentiam status. Licet enim non teneatur amplius ad obedientiam Praelati Regularis, tenetur tamen ad obedientiam Papae, unde non dispensatur eius Obedientia, sed mutatur, sicut nec dispensatur eius Paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiae, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem et causas pias; hinc S. Bonaventura in 4 sentent., dist. 38,

§ Ad illud, n. 47, sic praecise ait: *Est enim divitiarum non Dominus, sed dispensator, etc. Similiter in voto Obedientiae non est dispensatus, quia omnem obedientiam, quam debebat prius suo Superiori, debet Papae.* Episcopi Regulares illarum Religionum, quae ultra tria Vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essenziale, ut est Votum vitae Quadragesimalis apud Minimos tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur; unde Peyrin. tom. 3 privileg., cap. 14, n. 3 refert, quod tres Summi Pontifices, scilicet Paulus V, Gregorius XV et Urbanus VIII dispensaverunt in hoc Voto cum tribus Minimis ad Episcopatum assumptis; et signanter Urbanus VIII in examine Patris Francisci Castellani pro Episcopatu Caprulensi, eum interrogavit: *An factus Episcopus teneretur ad Votum vitae Quadragesimalis?* Et cum respondisset: *Non teneri*, Papa ei dixit: *Errasti, teneris*, et parum defuit ut excluderetur; noluit tamen cum eo dispensare.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Regulares ad Episcopatus dignitatem evecti, nedum ad essentialia vota servanda tenentur, verum etiam ad reliqua vota in professione emissa, seu obligationes per propriam respectivam regulam inductas, puta ad ieiunium aliquibus determinatis diebus, etc., modo horum observatio compossibilis sit cum statu Episcopali; ita siquidem decrevisse constat Benedictus XIII in Const. *Custodes* 7 Martii 1725, cuius haec sunt verba: *Iisdem Regularibus tam ad Episcopatum quam ad Cardinalatum evectis praecipitur, in virtute S. Obedientiae, sub poena suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda Papae reservata, ut singulis suae Regulae officiis et obligationibus, quae Pontificale, sive cuiuscumque alterius dignitatis, aut Cardinalatus officium minime impediunt, perpetuo subsint.* Hinc etenim liquet praedictos Episcopos subesse omnibus illis obligationibus, quae in regula, quam professi fuerant, exprimuntur, quaeque non pugnant cum onere et dignitate Episcopali. Idque respectu Franciscanorum praesertim tenendum est tamquam certum, cum eorum Regulae praecepta obligent sub mortali, a quorum obligatione nisi specialiter a Sede Apostolica dispensationem obtinuerint, nulla causa est, cur censendi sint exempti dum ad Episcopatum promoventur.

RESPONSIO AUCTORIS.

At citatam hic a Rom. Theologo Constit. Bened. XIII incip. *Custodes*, ego iam ad litteram, sub verb. *Habitus* attuleram n. 26, quam in ipsa sua Romana editione ibidem impressam non debuerat Adnotator ignorare.

Episcopus Regularis tenetur habitum suae Religionis deferre; cap. *Clerici officia* 15 de vita et honest. Cleric., ibi: *Pontifices autem in publico et in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur, nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem.* Retento tamen colore habitus suae Religionis potest se conformare cum Episcopis saecularibus in forma seu figura; Donatus Prax. Regul. t. 1, part. 2, tract. 6, qu. 12, n. 8, in Rituali Romano reformato sub Clemente VIII et sic modo servatur in praxi. Canonici autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici saeculares in Episcopos creati; Leo X Const. 34 incip. *Dudum*, vide verb. *Habitus*, num. 26, ubi ad id affertur novissima Constitutio Benedicti XIII, merito observanda. Episcopus Regularis tenetur recitare Officium iuxta ritum suae Dioecesis, et non iuxta ritum suae Religionis; Sac. Congregatio Rituum 11 Iunii 1605. Episcopo tamen ex Ordine Sancti Francisci Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia officium Sanctorum Ordinis Sancti Francisci, et celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Cappella dictis diebus Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, et Officium pariter recitet cum Breviario Romano; Sac. Rituum Congregat. in Maioricens. 6 Decembris 1631. Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicae gaudent privilegiis suae Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suae Religionis recitare Officium, et in propriis Cathedralibus Missam celebrare, et Altare Beatis praedictis erigere; Sac. Rituum Congr. 17 Apr. 1660.

Episcopus Regularis recuperat ius Successionis ad haereditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione; Sacra Congreg. Conc. in Neapolitana 3 Dec. 1639. Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit Filius, sed propriae Mensae, seu Ecclesiae quoad proprietatem, ad proprium tamen commodum quoad usumfructum; eadem Sac. Congr. Conc. in dicta Neapolitana. Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum iam tertio quaesita; Sac. Congreg. Conc. 11 Ianuarii 1631, et eadem Sac. Congr. in dicta Neapolitana, in qua cum quaereretur:

I. *An Regularis professus incapax bonorum, ad Episcopatum assumptus recuperet ius succedendi quoad haereditatem post assumptum Episcopatum sibi delatam?*

II. *An eidem obstet cessio et renunciatio huiusmodi haereditatis facta ad favorem fratris; ad praescriptum Sac. Conc. Trid. cap. 16, sess. 25 de Regularibus, sub d. die 3 Decembris 1639, resolutio prodiit:*

Ad I. *Recuperare ius succedendi ad haere-*

ditates post adeptum Episcopatum ad utilitatem suae Ecclesiae sibi delatas quoad proprietatem, et ad proprium commodum quoad usumfructum.

Ad II. *Eidem non ob stare supradictam cessionem et renunciationem, quoad haereditates, quae non sint alteri ante adeptum Episcopatum acquisitae.*

- 13 Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papae recuperat Ius succedendi ab intestato et ex testamento; Rota in Urgellen. *Haereditatis* 24 Maii 1619, part. 4 rec., tom. 2, dec. 115, n. 22; Bartol. in tract. Minor. lib. 4, dist. 3, c. 3, cum aliis allegatis; quae quidem conclusio vera est, sed secundum terminos can. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1, ut sibi usumfructum et Ecclesiae proprietatem acquirat, ut hoc modo votum paupertatis conservetur; Archid. in d. can. *Statutum*, n. 2; Natt. consil. 180, num. 5; Feder. de Senis consil. 20, n. 7, et Rota loc. cit., n. 23 et 24.
- 14 Episcopo Ordinis Fratrum Reformatorum Sancti Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suae personae acquisitis in quoscumque usus pios convertendis, et etiam ad favorem Consanguineorum et Affinium, si Sanctissimo placuerit, prout concessit et facultatem indulsit 12 Aprilis 1703. Congr. particularis in Aiacen. *Dispensationis* apud Card. Petram tom. 3 Comment. in Const. 11 Clement. IV, sub n. 44.
- 15 Episcopus Regularis, si sit negligens in exigendo bona haereditaria, vel eis renunciaret, tunc succedit Ecclesia proprietaria ex dispositione can. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1, et pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de praeiudicio Ecclesiae et Episcopatus; Rota cit. tom. 4, part. 2 recent., dec. 115, n. 9 et 10.
- 16 Episcopus Regularis adeundo haereditatem sibi delatam potest sibi praeiudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quae fuit acquisita Ecclesiae; Rota loc. cit., n. 18.
- 17 Regularis factus Episcopus debet relinquere Religioni, vel Monasterio totum id quod ante promotionem in Religione acquisivit et habuit; can. *Statutum* 1, caus. 18, qu. 1, et pluries statuerunt Summi Pontifices, et signanter Alexander IV pro Minoribus 5 Decembris 1255, Const. incip. *Ex parte vestra*, ubi praecipit, quod Fratres Minores Ordin. S. Francisci ad Episcopalem, et alias Superiores Dignitates promoti, Libros et alia sua bona, quae ipsos promotionis suae tempore habere contigerit, Generali eiusdem Ordini Ministro vel Provincialibus Ministris, submota quacumque dilatione, resignent, nisi forsan dicti Ordinis Superiores eis ipsorum librorum usus ad tempus concesserint de gratia speciali. Similem resignationem a Patribus Ordinis S. Dominici faciendam statuit idem Pontifex eodem anno 1255, 11 Maii, in Libro privilegior. Ord. pag. 33, et sic etiam Clement. IV 9 Iunii 1268 Constit. incipient.

Providentia, ubi universis Fratribus Ordinis Praedicatorum Sancti Dominici ad Archiepiscopatum, Episcopatum et Praelaturas assumendis inhibetur, ne consecrationis munus quoquomodo recipiant, antequam libros et bona Ordinem memoratum contingentia, quae apud eos tempore suae promotionis habere contigerit, Prioribus, et Conventibus, de quibus assumpti fuerunt, cum integritate resignent, nisi forsan iidem Priores de consensu ipsorum Conventuum usum illorum ad certum tempus eis duxerint concedendum; alioquin eo ipso ab executione Pontificalis Ministerii noverint se suspensos. Inter huiusmodi autem libros non intelliguntur comprehensi Quaternuli, et illae Chartulae vel membranae, in quibus dicti Fratres sibi certa notabilia cum aliquibus privatis sermonibus collegerunt; et novissime Bened. XIII Const. incip. *Postulat humilitat. nostrae*, § 5, expresse interdixit Regularibus omnibus ad quascumque dignitates Ecclesiasticas promotis, ne secum extra Coenobia ulla bona asportare audeant. Et insuper ibid., § 6, ademit Regularium Superioribus facultatem concedendi promotis eisdem ad tempus usum librorum, aliorumque. Episcopus Regularis non subiicitur 18 Bullae de largitione munerum, quia ibi prohibentur illae largitiones quae fiunt de bonis pertinentibus ad Religiosorum Monasteria. Largitiones autem Episcopi Religiosi non fiunt de Bonis Monasterii, sed de redditibus, quorum liberam habet administrationem, et usumfructum perinde ac si esset Episcopus saecularis: Rota tom. 4, part. 2 rec., dec. 115, num. 3; Donat. prax. Regul. tom. 1, part. 2, qu. 6, n. 9, et alii passim. Episcopus Regularis, si 19 ad suam Religionem redierit, dignitates et officia illius obtinere prohibetur. Paul. IV Constit. incip. *In Sacra*. Episcopus Regularis, si 20 Episcopatum resignet, aut ob culpam depouatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius, quia retinet eminentiam Episcopalem. Sic quidem Imola in Clem. 1, num. 2, de Elect.; Federic. de Senis consil. 38, n. 2; Peyrin. in formul. Regul. litt. G, cap. 6, num. 7; Layman in Theol. moral. lib. 4, tract. 5, cap. 1 de statu Relig. num. 9, et cum multis aliis Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 1, tit. 1, c. 4, n. 18. At nunc attendenda est Constitutio Benedicti XIII incip. *Custodes*, vi cuius Episcopi Regulares, si se abdicaverint Episcopatu, tenentur claustra suae Religionis repetere, nisi tamen aliter concessum illis sit a Summo Pontifice.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Falsum est Regularem Episcopum, si contingat, ut vel Episcopatum resignet, vel aliquam ob culpam Episcopatu privetur, ad pro-

pria claustra redire non teneri: nam in laudata Benedicti XIII Constitutione Episcopis Regularibus praecipitur, ut *dimisso Episcopatu, seu quacumque alia dignitate, ad quam evecti fuerint, vel perfuncto munere sibi extra claustra, commisso, ad eadem claustra redire teneantur, sub poena privationis usus Pontificalium, et si permanserint in contumacia non redeundi claustra post annum sint eo ipso suspensi a divinis.*

RESPONSIO AUCTORIS.

Huc recurrunt, quae supra innui, de Constitutione incip. *Custodes* a me iam allata sub verb. *Habitus*, n. 26, quod ignorare non debuerat Censor.

- 21 Episcopi Titulares antiquitus non creabantur, sed tantum quia propriis Ecclesiis ob hostilitatem electi erant, in aliis Ecclesiis vacantibus Cardinales constituebantur, donec ad proprias Ecclesias reverti permetterentur, in can. *Pastoralis*, caus. 7, qu. 1; Fagnanus lib. 5 decret., in cap. *Episcopalia* 1 de Privilegiis et excessibus Privilegiator., num. 39. Modo tamen non iam, qui expulsi sunt, dantur Episcopi Ecclesiis vacantibus, sed creantur denuo Episcopi Titulares illarum Ecclesiarum tum ob alias causas, tum ad hoc ut suffragentur aliis Episcopis; Fagnan. loc. cit., n. 41. Horum Episcoporum Titularium, qui creantur Episcopi alicuius Ecclesiae in partibus infidelium sitae, quae neque populum Christianum, neque Clerum habet, nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis sub Leone X, sess. 9 de Cardinalibus; ubi permisit creari Episcopos Titulares, quibus pro suffraganeis possent uti Cardinales Episcopi in suis Ecclesiis, sicuti modo utuntur ipsis etiam varii alii Episcopi non Cardinales, et ideo etiam hodie Summus Pontifex cum creat huiusmodi Episcopos Titulares, utitur similibus verbis: *Et suffragentur talibus donec*, etc.; Fagnanus loc. citato, num. 41 et 44¹. Episcopi Titulares sunt veri Episcopi Characterem habentes Episcopalem; can. *Pastoralis*, caus. 7, qu. 1, et ibi Archidiaconus sub n. 4, et Praepositus in 1 notabil., et alii communiter. Pontificalia tamen exercere non potest Episcopus Titularis, nisi in illa Dioecesi, cui datus est suffraganeus, ut statuit S. Pius V in decreto suo Consistoriali, teste Fagnan. loc. cit., n. 50. Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cuius fines locus huiusmodi exemptus fuerit constitutus; Conc. Trident. sess. 14, cap. 4, de Reform., et sic expresse decisum fuisse a Sac. Congr. Conc. refert Aldan. in compendio Canon. resolut. lib. 1, tit. 4, n. 3.
- 27 Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia sua iurisdictionali, veluti si esset Praepositus,

Chrisma conferre, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cuius Dioecesis fines Praepositura existit, ut decisum fuisse refert Aldan. in compendio Canon. resolut. lib. 1, tit. 8, n. 10. Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordinare absque sui proprii Praelati expresso consensu; sic expresse Conc. Trident. citata sess. 14, cap. 2, de Reformat. Inimò ordinati ab Episcopo Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso iure suspensi sunt, donec suo Praelato visum fuerit. Sic expresse Trident. loc. cit. Et ipse Episcopus Titularis Ordines conferens, seu Pontificalia exercens sine licentia Ordinarii Dioecesanii est suspensus per annum ab usu Pontificalium, textu expresso in Trident. loc. cit. Episcopus Titularis non est creandus, nisi vere urgeat necessitas; Clement. In plerisque cap. 5 de Elect., et Glossa ibid., verb. *Vagationis*; ubi inhaerendo d. Decretali invehitur in eos, qui anhelant ad Vicarias Episcoporum et Ecclesias Titulares; et ibidem in verb. *Religiosos* dicit, hunc abusum maxime vigere in Religiosis, qui ad hoc laborant interdum etiam importune et per corruptelas, ut canere possint cum Psalmista *Laqueus contritus est et nos liberati sumus*, Psalm. 123, et sic cum Glossa Fagnan. loc. cit., n. 47; Ursaya in Miscellaneo sacro et prof., p. 2, verb. *Episcopus*, n. 37.

Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in Ecclesia Cathedrali potest et debet in ea uti habitu ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, id est Rochetto supra subtanam et Mantelletto violacei coloris; S. Congr. Rituum in Compostellana 11 Iulii 1617. Et debet praecedere omnibus aliis Canonicis et Dignitatibus, tam quoad stallum, quam quoad functiones cantandi Missas et omnia alia; Sac. Congr. Rituum in Ragusina 22 Iunii 1594, in dicta Compostellana 11 Iulii 1617, et in Calaguritana 13 Novembris 1621. Episcopus Titularis qui est Canonicus subest Visitationi Ordinarii ad instar aliorum Canonicorum, et tenetur ad observantiam Legis Dioecesanae, aliter subiicitur poenae, etiam Excommunicationis, in ea contentae; Sac. Congr. Episcop. 24 Iulii 1632, apud Card. Petram t. 1 comment. in Constit. 2 Leonis IX, sect. 5, n. 94. Familiares etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, et sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non ab Episcopo seu Archiepiscopo Titulari; Sac. Congregat. Immunitat. 17 Ianuar. 1628. Beneficia et Pensiones non vacant in eo, qui ad Titularem Episcopatum assumitur, cui etiam de novo conferri possunt praesertim simplicia; Sac. Congr. Episcop. in Elboren. 22 Decembris 1640, apud Nicol. in Lucubrat. tom. 2,

¹ Extat de Episcopis Titularibus P. Andreucci dissertatio, dignissima quae hoc loco conferatur (Ed. BARBIELL.).

38 1. 3, tit. 5, n. 43. Episcopus Titularis est de iure vocandus ad Concilia generalia; vide verb.
 39 *Concilium*, n. 29. Episcopus Titularis administrator alterius Ecclesiae, quas functiones in illa facere possit, et quomodo ei teneantur assistere Canonici Cathedralis? Sac. Congreg. Rituum in Sarsinaten. *Funct. Episcopatum* 22 Augusti 1723, Ponente Card. Paulutio, ubi fuerunt proposita et resoluta sequentia dubia:

I. An Episcopus Civitatis Ducalis Modernus Administrator Ecclesiae Sarsinaten. in functionibus Pontificalibus gaudeat omnibus illis praeeminentiis et praerogativis, quibus fruuntur et gaudent omnes alii Episcopi in propriis Dioecesibus in casu, etc.? et quatenus *negative*:

II. An dictus Episcopus et Administrator amovibilis Ecclesiae vacantis, dum cantat Missam et Vesperas in Pontificalibus, possit sedere super Cathedra Episcopali elevata quatuor gradibus parata cum Baldachino ac Postergali et Baculo Pastoralis; vel sedere debeat super Faldistorio prope Altare sine Baculo?

III. An concedere possit Indulgentiam quadraginta dierum sine speciali facultate Apostolica?

IV. An ei, dum assistit Missae solenni ab alio cantatae, debeant Canonici facere Circulos ad Kyrie eleison, Gloria in Excelsis, Credo, Sanctus et Agnus Dei; tuncque ubinam debeat sedere?

V. An fieri debeat anniversarium suae consecrationis, cum Missa cantatur per Capitulum et Clerum, eiusque nomen debeat in Canone memorari per Sacerdotes celebrantes?

VI. An, dum Administrator Missam cantat in Pontificalibus, debeat poni super Altare septimum candelabrum cum candela accensa?

VII. An, dum idem cantat Missam in Pontificalibus, debeant omnes Canonici Sacris paramentis indui, vel tres tantum fungentes Officii Diaconi, Subdiaconi et Presbyteri assistentis?

VIII. An, dum vadit ad Cathedram, debeat sumere Cappam magnam in Aedibus superioribus Episcopatus, vel in ingressu Ecclesiae seu Presbyterii?

IX. An Canonici eum accessurum ad Cathedrali debeant omnes excipere in dictis Aedibus, vel soli tres aut quatuor ad portam Ecclesiae?

X. An diebus Festis fieri debeant publice Orationes pro novi Episcopi electione ad formam Conc. Trid. et Caeremonialis Episcoporum?

40 Supradicta die 22 Augusti 1722 responsum fuit:

Ad primum, *Negative*.

Ad secundum, *Negative* quoad primam partem; *Affirmative* quoad secundam.

Ad tertium, *Negative*.

Ad quartum, *Negative*, et *sedeat in primo Stallo Chori*.

Ad quintum, *Negative*.

Ad sextum, *Negative*.

Ad septimum, *Negative* quoad primam partem; *Affirmative* quoad secundam.

Ad octavum, *Arbitrio Administratoris in casu, etc.*

Ad nonum, *decere in casu de quo agitur ut omnes accedant*.

Ad decimum, *Affirmative*.

Pro Episcopo Titulari obtinente Canonica-
 tum in Cathedrali Asculana die 20 Mart. 1730, in Sacra Congr. Rituum per Card. Picum a Mirandula propositis octo sequentibus dubiis, resoluta fuerunt ut infra:

Dub. I. An post delatam per Subdiaconum assistentem Episcopo locali Pacem, debeat illa deferri per d. Subdiaconum Episcopo Titulari; antequam Canonici Assistentes in Throno illam recipiant ab Episcopo locali? *Negative*.

II. An Canonici Episcopus Titularis in Missis et Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis teneatur discedere a Stallo una cum reliquis Canonici pro faciendis consuetis circulis praescriptis a Caeremoniali Episcoporum? *Affirmative*.

III. An exercente Pontificalia Episcopo locali, liceat Episcopo Titulari assistenti in Stallo cum reliquis Canonici, deferre Pluviale vel potius incedere debeat cum Rochetto, Mantelletta et habitu violaceo? *Affirmative*, *exercente Episcopo locali Pontificalia; et assistente Capitulo in paramentis sacris*.

IV. An una cum Pluviali possit quoque deferre Mitram Episcopalem absque consensu Episcopi localis? *Posse, accedente consensu Episcopi*.

V. An, et cuius qualitatis debeat esse Mitra gestanda per d. Episcopum? *Mitram debere esse lineam*.

VI. An in casu concessionis usus Mitrae, ut supra, debeat Episcopus Titularis illam per seipsum imponere et amovere a capite, vel potius ad hunc effectum liceat uti opera alterius? *Per seipsum in casu ut supra*.

VII. An liceat Episcopo Titulari canenti Missas et Vesperas tamquam Canonico in propria hebdomada uti Faldistorio et indumentis Pontificalibus, seu potius illas canere debeat, sedendo in scamno, prout practicitur cum reliquis Canonici et absque Pontificalibus indumentis. *Ad mentem; et mens est, ut in Missis de Turno abstineat et subroget alium; in sollemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi*.

VIII. An in tali casu teneatur petere licentiam ab Episcopo locali? *Iam provisum. Et quo ad thurificationem, Episcopum Titularem esse thurificandum post Archidiaconum, et Canonicos Throno assistentes*.

- 42 Episcopis Titularibus praecedunt Episcopi locorum etiamsi posteriores sint Consecratione; Frances de Eccles. Cathedral. cap. 42, n. 20 et 21; Ursaya in Miscellaneo sacro et profano
- 43 part. 2, verb. *Episcopus*, num. 40. Episcopus, cui datus est Coadiutor, potest esse coadiutor alterius; Sac. Congr. Consistor. in Constantiensi *Coadiutoriae* 16 Septembris 1722. Episcopus suffraganeus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate et Dioecesi, de expresso consensu et licentia pro tempore existentis Episcopi non potest eadem Pontificalia exercere, ut exercuit vivente Episcopo, post illius mortem Sede vacante et Capitulo contradicente; Sac. Congr. Conc. in Vilnen. 22 Febr. 1631. Unde mortuo Episcopo, illius suffraganeus Ordines conferre non potest; Sac. Congreg. Conc. in Constantiensi
- 46 4 Febr. 1645. Alia de Episcopo suffraganeo, vide verb. *Coadiutor* a n. 67 ad n. 103, ubi late de ipso.

ADDITIONES AUCTORIS.

- 47 Episcopii suffraganei, annua praestatione super mensa Episcopali ipsis constituta, provideri debent de congrua sustentatione. Benedictus XIV Constit. incip. *Cum a nobis*. Episcopi Titulares valide, sed illicite Ordines conferunt sine licentia Ordinarii, in cuius Dioecesi degunt. Idem ibid. Episcopus Titularis iurisdictionem exercere potest in subditos Ecclesiae sibi assignatae, si ad Christianam Religionem convertantur; idem ibid.
- 51 Episcopi ex ordinibus Monasticis et mendicantibus assumpti, habitum proprii Ordinis visibilem gestare debent; Benedictus XIV Const. incip. *Biennium*, § 3, quae extat in supplemento tomi 3 sui Bullarii.
- 52 Id tamen non procedit quoad Canonicos Regulares et Clericos Regulares; idem ibid. Sed recte observatur a Fratribus Professis Militiae Equestri S. Ioannis Hierosolymitani; idem ibid.
- 53 Quoad obligationem Episcoporum exemptorum et Sanctae Sedi immediate subiectorum, eis indictam a Concilio Tridentino sess. 24 de Reform., cap. 2, sibi eligendi Metropolitanum, ad cuius Synodum Provinciale accedere teneantur, et quae ibi ordinata fuerint observare et observari facere, Benedict. XIV de Synodo Dioecesis lib. 13, c. 8, num. 13 et seq., haec refert: « Tridentinae sanctionis habita fuit ratio in Concilio Romano coacto anno 1725. Cumque eidem aliqui Episcopi interfuissent, qui a Metropolitanis iurisdictione immunes et Sanctae Sedi immediate subiecti, Archiepiscopum sibi non delegerant, ad cuius Synodum Provinciale accederent, iussi sunt, canonicis etiam poenis indictis, electionem huiusmodi statim perficere; idemque absentibus significatum fuit, ac insuper particularis instituta Congregatio,

quae Decretum hac de re conditum exequendum curaret. Haec Congregatio habita fuit die 28 Maii eiusdem anni 1725, editaque ab ipsa sunt consultissima Decreta, quae cum a nullo adhuc, quem sciamus, Auctore impressa fuerint, optimum ducimus ea huic capiti inserere:

» Examinato diligenter Decreto Sacri Concilii Tridentini sess. 24, cap. 2, de electione Metropolitanis per Episcopos, qui nulli Archiepiscopo subiiciuntur, ad effectum perducenda, concordibus et uniformibus votis fuit relatum, ut sequitur:

» Primo, Archiepiscopos, qui non habent Suffraganeos, non teneri eligere Metropolitanum ad effectum conveniendi in eius Concilio Provinciali.

» Secundo, sex Cardinales Episcopos urbium Romae adiacentium, non teneri, ut supra.

» Tertio, Episcopos omnes, qui sunt inter Provinciam Capuanam et Pisanam, non teneri eligere Metropolitanum ad effectum praefatum. Eos nihilominus, qui, vel quorum Antecessores iam semel post Tridentinum elegerint Metropolitanum, teneri stare electioni, prout etiam Episcopus, qui a Provincia Romana, inter dictas Capuanam et Pisanam constituta, divulsi fuerint et assignati suffraganei Ecclesiarum in Metropolitanas electarum, eidem subesse.

» Quarto, Episcopos vere immediate subiectos Apostolicae Sedi qui sunt extra praefatam Provinciam Romanam, ubicumque locorum existentes, omnino teneri eligere Metropolitanum, iuxta Decretum Conc. Trid. sess. 24, cap. 2, de Reform., quatenus ipsi, vel eorum Antecessores iam non elegerint.

» Quinto, Abbates, aliosque Praelatos inferiores nullius Dioecesis, habentes iurisdictionem quasi Episcopalem in Clerum et populum, cum Territorio separato, teneri eligere Metropolitanum, ut supra.

» Sexto, Episcopos, Abbates et Praelatos inferiores, qui debent, ut supra, eligere Metropolitanum, etsi non teneantur eligere viciniorum, debere tamen, iuxta dictum Decretum Conc. Tridentini, vicinum eligere; quod est intelligendum de non nimis longe distante, habita ratione regionum. »

Deinde ibid., n. 15, sic prosequitur: « Inter 54 Episcopos, qui ut Metropolitanum sibi ad praedictum effectum eligerent, a Congregatione compulsi sunt, alter Papiensis fuit, Lucensis alter, sicuti legitur in Registris praedictae Congregationis habitae, ut dictum est, die 28 Maii 1725. Et hi quidem plura obtendere non omiserunt, ut Metropolitanis electionem declinarent, sed eorum contentiones et studia in irritum cesserunt, reiectis eorum instantiis per eandem Congregationem habitam die 11 Februarii 1726. Cum vero felicitis record. Benedictus PP. XIII, iustis gravibusque de causis Episcopatum Lucensem in Archiepiscopatum erexerit, nullo ta-

men ipsi adscripto Suffraganeo, ut patet ex eius Constitutione incip. *Inscrutabilis*, novo Bullario tom. 12, et cum Nos Papiensi Episcopatu unitum perpetuo voluerimus titulum Archiepiscopi Amasiae in partibus Infidelium, sicuti videre est in nostra Constitutione, quae incipit *Ad supremam*, in nostro Bullario tom. 1, num. 74, hinc uterque Praesul ab eligendi Metropolitanus lege immunis evasit, iuxta primum superius inserti Decreti caput. Ad Episcopos vero quod spectat, qui Capuanam et Pisanam Provinciam interiacent, multo ante fuerat pronunciatum, non adigi eos Metropolitanum eligere, sicut videri potest lib. 4 Decretorum Congregationis Conc. anni 1585, pag. 53, Sac. etc. censuit, Decretum cap. 2, de Reformat. sess. 24, *non habere locum in Episcopis qui sunt in Provincia Romana*. De Provincia Romana inter Capuanam et Pisanam loquitur Innocent. III in cap. *Sua nobis* de Officio Vicarii. Nos de ipsa mentionem fecimus in superiori lib. 2, cap. 2, num. 3, ubi etiam rationum momenta attulimus, ob quae huiusmodi Provinciae Episcopi ab eligendo Metropolitano eximuntur. Itaque alteri huic relationis capiti finem imponentes, censemus, facile ex dictis quemlibet Episcopum colligere posse, num ad eligendum Metropolitanum obstringatur, et quomodo de iniuncti sibi oneris implemento docere debeat. » Hactenus laudatus Pontifex loc. cit.

55 Episcopi suffraganei etsi decorentur pallio, in Bullis tamen eius concessionis cavetur, ne quid praeiudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitanis, quin et vetantur illud ferre in praesentia Archiepiscopi; Bened. XIV de Synodo Dioec. lib. 13, cap. 5, § 2 nov. edit.

56 Pallii honore non decorantur latini Patriarchae Titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cum enim pallio nemo uti possit extra Provinciam suam, illi profecto alibi commorantur; *ibid.*, § 17.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

57 De Regulari ad Episcopatum promoti magistralis, et numquam satis promerita est Decisio Sacrae Rotae in Vilnen. *Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3 Aprilis 1761, cor. R. P. D. Frangipani. In hac enim Decisione statuitur, quod ut primum Regularis ad Episcopatum promovetur, a iugo Regularis Observantiae liberatur, liberamque acquirit facultatem donationem inter vivos faciendi ratione causae piae, et quidem etiamsi Episcopus sit mere titularis, et agatur de Episcopo mere electo, modo electus sit a Summo Pontifice. Vide et alia ad materiam facientia in hac Decisione.

NOVAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.

58 Duae hic de Episcopo Titulari expendendae sunt quaestiones. Prior est an Titularis Epi-

scopus negligens consecrationem suscipere intra tempus a Concilio Tridentino sess. 23, c. 2, de Reformat. praefinitum, incurrat poenas ab eodem Concilio inflictas, videlicet restitutionis omnium fructuum, si negligentia fuerit per tres menses a die Confirmationis; et privationis Episcopatus si negligentia fuerit per alios tres menses et sic per sex menses a Confirmatione.

Negativa mihi arridet opinio. Ratio enim cur Concil. Tridentinum ita obligavit Episcopos, fuit, ut occurreret spirituali damno, quod necessario subditis afferre debebat dilata ab Episcopo in longum tempus susceptio consecrationis; Van. Espen. Iur. Ecclesiastici univers. part. 1, tit. 15, cap. 1, § 14; Hallier de Sac. Ordin. part. 3, sect. 7, cap. 21, § 2, n. 16. Haec autem Concilii Tridentini ratio locum 59 sibi vindicare nequit quantum ad Episcopos Titulares, utpote qui subditos habent habitu tantum, non item actu. Non est igitur quod 60 Episcopus Titularis negligens Consecrationem teneri possit poenis Concilii Tridentini, ut punctim firmat Hurtadus Variar. resol. num. 2, tract. ultim., resol. 12, § 4, n. 720.

Accedit quod iuxta Concilium Tridentinum 61 ut locum habeat poena privationis Episcopatus, debet praecedere poena restitutionis omnium fructuum. At quomodo quantum ad Episcopos 62 Titulares praecedere potest poena haec restitutionis omnium fructuum, si apprehendere ii nequeunt possessionem suarum Ecclesiarum, utpote ab Infidelibus occupatarum? Hinc igitur magis atque magis confirmatum remanet quod intelligere nequit Concilium Tridentinum de Episcopis Titularibus, eo ipso quod circa ipsos servari nequit ordo ille poenarum ab ipso Concilio Tridentino stabilitus, et religiosissime propterea servandus. Optime Rota in Vilnen. *Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum* 3 Aprilis 1761, § 14, cor. bon. mem. Frangipane.

Altera est an Canonicus qui simul sit Episcopus titularis, possit a Capitulo suae Ecclesiae Cathedralis eligi in Episcopum absque Brevi eligibilitatis? Notum iam est quod Episcopus 63 unius Ecclesiae non possit in Episcopum alterius Ecclesiae eligi, sed postulari debeat cap. ult. de Postulat. Praelator.; idque ex matrimonio spirituali, quod Episcopum inter ac Ecclesiam intercedit.

Videtur autem posse eligi sine eligibilitatis 64 Brevi eo quod regula de spirituali matrimonio cessat quantum ad Episcopum titulare, quippe qui vere et proprie Ecclesiam haud habet. At 65 contrarium et quidem iure meritoque resolvit Christianus Thomasius in Respons. iur. impress. post programmata § 5 et plur. seq., ea ductus ratione, quod Episcopum titulare inter et Ecclesiam est spirituale matrimonium, adeoque carens ipse Brevi eligibilitatis nequeat ex matrimonio hoc spirituali eligi in Episcopum alterius Ecclesiae.

EPISTOLAE ECCLESIASTICAE

EX EDITONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1, 2. Epistolae, de quibus agendum quaenam sint? - 3. De illis scriptores. - 4. Litterae autem, quas hoc articulo percensemus, sunt Apostolicae. - 5. Canonicae. - 6. Clericae. - 7. Circulares. - 8. Commenda-

toriae. - 9. Communicatoriae. - 10. Concessoriae. - 11. Confessoriae. - 12. Decretales. - 13. Diaconicae. - 14. Dimissoriae. - 15. Encyclicae. - 16. Enthronisticae. - 17. Festales. - 18. Formatae. - 19. Pacificae. - 20. Paschales. - 21. Pastorales. - 22. Synodicae. - 23. Systaticae. - 24. Tractatoriae. - 25. Tractoriae.

1 Epistolae nomen ad quaevis instrumenta significanda sequiore aevo translatum est. *Hanc epistolam donationis* habet papyraceum instrumentum quinto saeculo Ravennae scriptum. Quare decepti sunt, qui quod id nomen hac acceptione deinceps viderunt usitatissimum, a Gothis, Longobardis et Francis illud ad nos derivasse existimarunt.

2 Nos antiquo et vere latino more Epistolas hic sumimus, ab ἐπιστολλῶ mitto sic dictas; unde Latinis aevo ad barbariem inclinante *missivae* appellatae sunt, ut apud Cassiodorum. Neque vero alias ab ecclesiasticis et canonicis hic indicabimus.

3 Ac de his quidem Epistolis non pauca invenies apud Baronium tomo II, plura apud Hermannum Hugonem in egregio libello de prima scriben. origine c. 13, ac Trotzium, qui illum apud Batavos suis non tam auctum quam oneratum adnotationibus recudit. Sed ut Cabassutium, Pompeium Sarnellium in suis Epistolis ecclesiasticis Epistola prima, Dodwellum Dissert. Cyprianic. pag. 17, Gonzalez in lib. 7 decret., tit. 22, cap. 3, Binghamum aliosque, qui pro data occasione ad hoc argumenti genus excurrerunt, omittam, fuere qui singularibus libris de hisce Epistolis eruditissime egerunt, cum primis Gerardus Rodolphus Graviensis in opusculo de literis canonicis, Coloniae 1572; Franciscus Bernardinus Ferrarius de antiquo ecclesiasticarum epistolarum genere, Mediolani 1612, et curante Gebh. Theodoro Meiero iterum Helmstadii 1678; Philippus Priorius in dissertatione de Literis canonicis cum appendice de Tractoriis et synodicis, Parisiis 1675, et inter Protestantes Io. Gaspar Thorspecken in diss. de Literis canonicis, Witebergae 1731. Hos ego auctores sequar in novo hoc quo Ferrarianam Bibliothecam augendam duxi, articulo. Neque tamen omnes ecclesiasticas huiusmodi Epistolas percensebo (quod longioris esset commentarii, novaeque quam paro, Hugoniani numeri indicati libelli editioni servare consultius reor) sed praecipuas, easque potissimum, quas in Canonibus ac Decretalium libris memorari novimus. Utar autem in illis numerandis Alphabeti ordine.

4 Igitur *Apostolicae* literae sunt quaevis Epistolae a Romano Pontifice Apostolica scriptae auctoritate, sive Constitutiones sint, sive Brevia, rescripta, etc.

Canonicae eadem sunt, *communicatoriae* et *5 formatae* de quibus mox.

Clericae, quarum occurrit mentio apud Cyprianum ep. 4, Pame 1 edit. Illas Hugo intelligit, quae a Clero scribi solent sede vacante, sed revera a Clerico, qui ad eas deferendas ab Episcopo vel Clero mittebatur, sic sunt appellatae; qua de re fusius paulo post, ubi de diaconicis sermo erit.

Circulares. V. *Encyclicae*.

Commendatoriae Epistolae erant, quae illustrioris conditionis hominibus, aut illis etiam, quorum existimatio fuerat in quaestionem vocata; Clericis quoque ac Monachis, quibus esset in exteris regiones proficiscendum dabantur. Suscipientes autem ex illarum lectione dignoscebant, quemadmodum cum peregrinis agendum foret, quaque communione donandi. Quod de Monachis diximus confirmat S. Hieronymus ep. 147, al. 48 ad Sabinianum, his verbis: *Quis non susciperet eum, qui se monachum promittebat*, praesertim ignorans tragoedias tuas, et Episcopi tui commendatitias *ad caeteros sacerdotes epistolas legens?* Quod vero de illustrioribus viris asseruimus, ex Chalcedonensi Canone XI sumpsimus; qui huiusmodi est: *Omnes pauperes et indigentes ecclesiasticis auxiliis cum proficiscuntur, sub probatione epistolii, sive pacificis, quae dicuntur Ecclesiasticae, tantummodo commendari statuimus, et non commendatitiis epistolis; quia commendatitias epistolas quas dicimus, eos tantum accipere convenit, qui in opere sunt clariores.*

Communicatoriae erant quae omnibus, qui in communione Ecclesiae erant, cum eaque pacem colebant, concedebantur. V. *Formatae*.

Concessoriae. V. *Dimissoriae*.

Confessoriae. Hugo captivorum literas memorat, quae, inquit, *nominantur in Concilio Lugdunensi secundo cap. 2, et ab Episcopis dabantur pro lapsis.* Addit continenter: *Sit earum mentio in Concilio Eliberitano et Arelatensi primo.* Verum a Lugdunensi illo Concilio, quod tertium est in Sirmondi collectione, vix ego crediderim designari literas, quae ab Episcopis darentur pro lapsis. Quamquam cum locus ille Lugdunensis Concilii mendosus sit, neque Mss. Codicum inopia facile emendandus, nihil definire ausim. In Eliberitano tamen et Arelatensi primo nusquam reperio *captivorum literas*, sed solum *confessorum* seu *confesso-*

rias literas, quas Cyprianus *libellos* saepe appellat. Literae autem erant, quibus Martyres et Confessores lapsis petebant ab Episcopis dari pacem. Legenda hanc in rem est Epistola decima eiusdem S. Cypriani Baluz. edit., ubi et formulam refert, qua quidam in eiusmodi literis Martyres utebantur: *Communicet ille cum suis*, eamque reprehendit; *late enim patet, quando dicitur ille cum suis, et possunt nobis vicini et triceni, et amplius offerri, qui propinqui et affines, et liberti ac domestici esse assererentur eius, qui accipit libellum*. An ea autem formula: *Communicet ille cum suis* Martyres significarent, se lapsos absolvisse, quaestio est inter eruditos viros. Affirmat ill. Albaspinæus in suis Observationibus. Eam tamen formulam deprecatoriam tantum fuisse, atque ad exprimenda Martyrum vota conceptam, satis indicat Cyprianus his verbis: *Sed et illud ad diligentiam vestram redigere et emendare debetis, ut nominatim designetis eos, quibus pacem dare desideratis; audio enim, quibusdam sic libellos fieri, ut dicatur: communicet ille cum suis. Quod numquam omnino a Martyribus factum est, ut incerta et coeca petitio invidiam nobis postmodum cumulet*. Quid? quod de his qui Confessorum literas afferunt, placuit, ut sublatis eis literis alias accipiant communicatorias, ut Eliberitanum Concilium statuit, itemque Arelatense I, can. 9. Quid vero communicatoriis literis opus iis, qui communioni restituti fuissent?

- 12 *Decretales* literae sunt, quibus Romani Pontifices ad interrogata respondebant, quaeque vitanda sequendave essent, decernebant. *Decretalia constituta* dicuntur a S. Siricio epist. I ad Himer., et a S. Coelestino I, epist. 5 ad Episcopos per Apuliam et Calabriam constitutos.

- 13 *Diaconicae*, earum mentio apud Georgium Syncellum p. 375, et apud Eusebium lib. 6, cap. 46 Vales. edit., quod 38 est in veteribus Christophorsoni, 34 in interpretatione Rufini. Recenset nempe Eusebius Epistolas Dionysii, atque inter eas *Diaconicam* memorat, quam Rufinus de Ministeriis, Christophorsonus de Ministeriis Ecclesiae, de Officio diaconi explicat Valesius. At Iacobus Goar, qui Georgium Syncellum edidit illustravitque, genus quoddam Epistolarum ecclesiasticarum ibi significari putavit, quod *Διακονική* diceretur, sicut fuere synodicae, pacificae, dimissoriae et similes. Goario adsentitur Bencinius dissert. I, pag. 28, et *diaconicam* intelligit diploma quoddam, quo universis innotesceret, illud proferentem Hippolytum diaconum (per hunc enim a Dionysio Romam missa est Epistola illa) cursorem Dominicum esse, cuius erat Encyclicas Epistolas quaquaversum deferre. Qua in re si quid sentio, aperiendum mihi est, deceptos Rufinum, Christophorsonum et Valesium, ac longe gra-

vissime hallucinatum fuisse Bencinium adfirmabo. Certe ut a primis illis ordiar, quis unquam sibi persuadeat, Dionysium *ad Fratres Romae constitutos per Hippolytum* misisse Epistolam de Officio diaconi? quasi vero fratres Romae constituti ab Alexandrino Episcopo *officium diaconi* docendi essent. Quod si id eo sensu intelligas, quod de ministeriis Diaconorum apud suam Ecclesiam Dionysium Romam scripserit, tum haud aegre ita sentienti subscribam. Ad Bencinium quod attinet, mirum est eum non haec somnia tantum excogitasse, sed etiam eruditis viris succensusisse, qui ante ipsum adeo desipere numquam visi sunt. Porro ut diaconicae Epistolae Benciniano sensu acceptae commentum luce clarius ostendam, duo Bencinio libens concedo. Primum illud est, a principibus diploma cursoribus suis datum esse; alterum est, Diaconos saepissime literas ad Episcopos aliosque fideles detulisse. Nego tamen aut Diaconis illis peculiarias literas aut diploma ab Episcopis datum fuisse, aut etsi datum esset, diaconicum appellandum. Nam legimus quidem Pothinum, et Lugdunensem Ecclesiam, dum Romam Irenaeum mitteret, Eleuthero Pontifici scripsisse apud Euseb. I. v. c. 4 sub finem Epistolae: *Has literas, ut ad te perferret, fratrem et collegam nostrum Irenaeum hortati sumus. Quem quidem, ut commendatum habes, rogamus*; legimus Basilium epist. IIII vet. edit., ad Anastasium scripsisse: *Hac de causa et fratrem nostrum Dorotheum... Diaconum... ad pietatem tuam remisi*. Legimus, ut Leonis, et caetera id genus exempla praeteream, Constantium in tertia ex tribus, quas ad Athanasium dedit, evocatoriis literis scripsisse: *Ad plenioram autem notitiam, Achetam Diaconum misimus; ex quo discere poteris, et quodnam sit mentis nostrae propositum etc.* At quis hinc inferat, cursoribus dominicis peculiare diploma datum fuisse Tractoriae cursoribus a principibus concessae simile? Bencinius tamen infert dissert. 2, pag. 167, et dissert. I, pag. 38 et 101. O praeclaram consecutionem. Si cui igitur scripsero: *Literas hasce ad te perferendas dedi Petro mercatori, aut viro patricio, aut religioso*; Bencinius aliquis comminiscetur *mercatoriam, patriciam aut religiosam Epistolam*, quae diploma fuerit peculiare. Sed rem acrius urgeamus. Negari nequit, Presbyteros quoque aliosque de clero, ac praesertim Subdiaconos, saepe dominicos cursores seu Ecclesiasticarum literarum latores fuisse. Age, aliquot ex ipsius Bencinii dissertatione proferemus exempla. Singedunensis Concilii Patres in Epistola ad Germinium, quae inter Hilarii fragmenta legitur, aiunt: *Haec per Secundianum Presbyterum, Pullentium lectorem, et Candidianum exorcistam transmisimus caritati tuae*. Siricius quoque in Epistola ad diversos Episcopos, seu ex Vallicellano codice universis

Episcopis super Ioviniani damnatione, haec, inquit, *scripta direxi per fratres et presbyteros meos Crescentem, Leopardum et Alexandrum, qui religiosum officium fidei possint spiritu adimplere ferventes*. Iamvero confer isthaec cum iis, quae in literis per Diaconos missis legimus. Quid tum? aut presbyteralem quoque, hypodionicam, lectoralem, exorcisticam Epistolam in medium afferre debebimus, aut diaconicam Bencinii fabulis ad censere. Sed fingamus paulisper, cursoribus dominicis diploma Bencinianum datum; quis prudens illud diaconicum dixerit, quum alios a diaconis cursores istiusmodi quam saepissime inveniamus? Profecto diplomati illi nomen configendum fuerat, quod omnibus commune cursoribus foret; puta *Tractoriae*. Bencinii argumenta plura occupavimus. Duo supersunt examinanda; tum ad *diaconicam* Eusebii redibimus. Itaque in gestis proconsularibus, quibus a Donatistarum calumniis vindicatus est Felix Aptungitanus Episcopus, legimus Apronianum Felicis defensorum dixisse: *Paullino heic administrante vices Praefectorum subornatus est quidam privatus homo, qui modum cursoris haberet*. Audin? inquit Bencinius pag. 35. Ingentius scribe (is enim est, quem Apronianus hic sugillat) *modum cursoris habuit*, utique a Donatistis, ut a se corruptas Felicis literas huc illuc ad Africanas Ecclesias deferret. Quis hic *modus*? nisi forma e diaconica Epistola exscripta. Ita scilicet error in errorem incautos trahit. Fierine potuisset, ut diaconicam Donatistae dedissent Ingentio non Diacono, sed decurioni Ziquensium civitatis, ut in rescripto Constantini legimus apud Augustinum 1, 3, contra Cresconium cap. 70, et in ipsis gestis proconsularibus purificationis Felicis? An non statim Donatistarum fraus innotuisset, si diaconicam, diploma nempe Diaconi cursoris, decurioni dedissent? Quid plura? *modum cursoris habuit*, explico, *qui cursor mitteretur*. At quam lepidum illud; quod ex Leonis M. Epistola 107 ad Ravennium urget Bencinius diss. pag. 126; Monet in ea Leo Ravennium, *Petronianum quemdam vagum et erroneum per Gallias se suum esse Diaconum iactasse, et sub honoris obtentu diversas eius provinciae Ecclesias circuire falsa subreptione*. Ubi heic diaconica? Vidit tamen Bencinius, fictamque diaconicam in verbis illis *falsa subreptione* reperit. Nimirum aut fictis dimissoriis aut alia quavis ratione Petronianus se Leonis Diaconum iactare non poterat: diaconicam fingere debuit. *Risum teneatis amici*. Sed ad Eusebii diaconicam revertamur, cuius gratia haec disputavimus. Aio itaque, etsi Bencinio daremus, diaconicam illam suam in usu fuisse, aliud omnino Eusebium intellexisse. Apud Cangiium et Goarium legimus a Graecis preces quasdam, quas *irenicas* seu *pacificas* dicunt, *diaconicas* etiam appellari, quod a Diacono re-

citarentur. Quidni Eusebius quoque *irenicam* seu *pacificam* Epistolam intellexerit, quam diaconicam dixerit, quod diaconus caeteroqui Benciniano diplomate haud quaquam munitus illam pertulisset? Id fortassis suspicari quis posset. Rectius tamen diaconicam Eusebii Epistolam interpretabimus a Diacono allatam, quemadmodum S. Cyprianus *clericas* Epistolas vocabat, ut supra accepimus, literas per Hypodiaconum missas. Neque tamen ad Bencinianum diploma confugiemus, nisi et Hypodiaconos atque adeo clericos universos Epistolarum latores inepte velimus, simili aliquo diplomate munitos fuisse. Immo cum Cyprianum generatim *clericas*, non *hypodiaconicas* appellasse literas ab Hypodiacono delatas videamus, primum est coniicere, literas quoque ab Hippolyto ad Dionysium allatas *clericas* dici potuisse, sed *diaconicas* maluisse Eusebium illas nuncupare, ut cuius in clero gradus fuerit Hippolytus earum lator, aperte designaret.

Dimissoriae literae erant, quae ab Episcopo 14 dari Clericis solebant, ut de sua ipsius dioecesi in aliam commigrare, illiusque catalogo connumerari possent. Concilium Carthaginense I, cap. 5, eas tantum *literas Episcopi* appellat; sed Concilium Trullanum cap. 17 diserte eas nuncupat *ἀπολυτικάς*, scilicet *dimissorias*; nec sine illis, quas tamen dare nulla lege tenebantur Episcopi, ut vere animadvertit Binghamus tom. 2, lib. 6, cap. 4, § 4, fas ulli Clerico erat ex propria, cui adscriptus fuerat, Ecclesia abire. Sed a multis iam saeculis duplici potissimum de causa dimissoriae clericis conceduntur. Primo ut licite ab alieno Episcopo ordinari possint; de quo vide cap. *Significasti* de Officio Archidiacon., et Formatas, quas Ballerinii afferunt tom. 3 Oper. S. Leon., pag. 111 seq.; secundo ut clerici peregrini iam a propriis Episcopis ordinati celebrare in alienis dioecesibus valeant. Confer Gonzalez ad lib. 1 decr., tit. 22 de Cleric. peregr., cap. 3, num. 7.

Encyclicae. De Encyclicis hisce literis, quem 15 antea nominavi, Franciscus Dominicus Bencinius duplicem Augustae Taurinorum edidit dissertationem, alteram quidem anno 1728, alteram anno 1730, aliis quinque; quas super eadem re in prooemio primae dissertationis promiserat, literariam rempublicam, si superstes diutius fuisset, fatigaturus. Dictae autem encyclicae sunt a graece *ἐν* et *κυκλῶ*, quod est *in orbe*, seu *circulo*, cum ad plurimos veluti per orbem dirigerentur. Eas in politicis a Principibus et Magistratibus usitatas Ecclesia ad subnascentes convellendos errores potissimum adhibuit, licet et aliis de causis usa iis fuerit, ut ad Martyrum gesta enarranda, cuiusmodi fuit Epistola illa Smyrnensis Ecclesiae de S. Polycarpi martyrio; aut ad disciplinae controversias definiendas, quales eae fuere literae, quas in causa lapsorum scripsit Cyprianus. Illas quandoque

Tractatus appellatas invenias: quo sensu auctor *Praedestinati* a Sirmondo editus lib. 1, haer. 89, ait: *Consuetudo est namque, ut unum tractatum suum Episcopus Alexandrinus mittat Constantinopolim, qui recitatur in Pascha*. Neque id nominis immerito illis tributum. Nam saepe in illis congesta fuisse novimus Scripturarum sanctorumque Patrum testimonia ad fidei dogmata stabilienda, ut in duabus magni Leonis adversus Eutychianos errores dogmaticis literis videre est. Quin etiam alia illis opuscula iungebantur: sic Cyrillus Alexandrinus literis suis pacificis Epistola adiecit B. Athanasii ad Epictectum, et longe ante Cyrillum Cyprianus suis contra Novatianum Encyclicis aureum de Unitate libellum addidit. Dictas quoque *catholicas* monet Hermannus Hugo; quo nimirum intellectum una et altera B. Petri, tres Ioannis, Iacobi una, una item Iudae Epistola *catholicas* nuncupantur. De his porro audiendus Oecumenius in Comm. ad epistol. Iacobi. *Catholicæ*, inquit, *dicuntur illae epistolae, quasi encyclicæ; non enim separatim gentem unam aut civitatem, quemadmodum D. Paulus Romanos aut Corinthios, his epistolis alloquitur discipulorum Domini chorus, nimirum Petrus, Ioannes et Iudas; sed in universum fideles omnes*. In tomos autem redigebantur encyclicæ. Quamobrem cum apud ecclesiasticos scriptores *tomum encyclicum* inveneris, volumen intellige, in quo plurimum Episcoporum Patrumque encyclicæ Epistolæ collectæ erant. Benicinius diss. 1, p. 7, *declarativas, denunciativas, indicativas* encyclicas memorat; sed haec nomina in ecclesiasticorum scriptorum monumentis minime invenio. Illud unum verum est, encyclicas literas iuxta argumenti diversitatem varia sortiri posse vocabula, et *denunciativas* dici, dum haereticorum vel excommunicatorum nomina, aut etiam illorum errores ad fideles in illis deferebantur; ut de iis vitandis admonerentur; *declarativas*, dum errores refutabant, damnabantque; *indicativas*, dum Martyrum nomina et gesta describebant. Haeretici ipsi suas Encyclicas habebant ab Episcopis aliisque suorum errorum sectatoribus subscriptas, quas *antencyclicas* dixeris. Exemplo sunt encyclicæ literæ, quas Timothei Aeluri Eutychiani hominis suasu dedit Basiliscus imperator adversus Chalcedonense Concilium: qua de re vide Theodorum lectorem et Evagrium lib. 3, cap. 4.

16 *Enthronisticae* literæ dicebantur, quas Episcopi simul atque consecrati erant, ad extraneos Episcopos mittebant suae ipsorum fidei atque orthodoxiae testes, ut ab illis vicissim pacificas et communicatorias epistolas acciperent. Hinc Antiocheni Concilii Patres, cum deiecto ab Antiochena sede haeretico Paulo Samosateno Domnum in eius locum ordinassent, omnes Ecclesias hac de re encyclicis literis cer-

tiores fecerunt; idque se illis significare edixerunt, ut et ad Domnum scriberent, et ab eo communicatorias literas acciperent, quemadmodum narrat Eusebius lib. 3, cap. 39, vide infra *synodicae*. Confer etiam Garnerium ad librum diurnum Romanorum Pontificum, et Binghamum tom. 1, l. 71, cap. 11, § 10.

Festales literæ ex eo dictæ, quod illis Episcopi olim solemnissimis Nativitatis et Resurrectionis Dominicae diebus consalutare se invicem, et quam prospere festivitatem illam celebrassent, nunciare solebant. Eiusmodi est Epistola III Alcimi Aviti, in quam vide eruditissimam Sirmondi adnotationem tom. 2 oper. edit. Paris. col. 101.

Formatae Epistolæ erant, quas nonnisi Pri- 18 mates ac Metropolitæ Episcopis sibi obnoxiiis, Episcopi clericis suis alio peregrinaturis largiebantur. Formatarum autem duo genera Sirmondus distinguit ad Sidonii lib. 6, ep. 8. Nam clerici aut in aliam dioecesim transibant, ut in ea manerent, et dimissoriae dabantur, ut supra diximus; eiusque generis sunt *formatae* omnes, quæ apud Burchardum, Reginonem, Ivonem et Gratianum leguntur; quibus adde formatam Papiensis Episcopi a Balleriniis ex Vaticano codice vulgatam tom. 3 oper. S. Leonis M., p. 262, quamquam et ubi sacrae ordinationis causa Clerici a suis Episcopis ad alios mitti coepere, dimissoriae, quæ illis concedebantur, nonnisi ex formatarum literarum regula tradebantur. Aut non ut penitus migrarent, sed ad tempus, privati seu publici negotii causa; atque his commendatitiæ dabantur, quas Graeci promiscue nunc *systaticas*, nunc *irenicas* id est *pacificas* vocant; etsi enim *pacificas* a commendatitiis aliquando distinctas docet canon 11 Concilii Chalcedonensis, constat tamen neglectum ab aliis discrimen id fuisse. Latini utrumque genus *formatarum* nomine complexi sunt, ita ut *formatae* literæ universim respondeant Canonici (quo etiam nomine appellantur in Synodo Meldensi can. 50, et ab Hincmaro in *formata* ad Aeneam Episcopum Parisiensem) dividanturque in dimissorias et commendatitias, quemadmodum apud Graecos in ἀπολυτικὰς et συστατικὰς: quamquam dimissorias, quia sine commendatione aliqua, pacisque symbolo non fiebant, *commendatitias* quoque interdum et *pacificas* appellabant; at non contra *dimissorias*, quæ commendatitiæ tantum essent. Binghamus tom. 1, lib. 2, cap. 4, § 5, tertium genus addit formatarum, nempe literas *communicatorias*, de quibus opusculum edidit Lipsiae 1744 Io. Rudolphus Kieslingius inscriptum *de stabili primitivæ Ecclesiae ope literarum communicatoriarum connubio*.

Ne qua fraus haereticorum intercederet, formatarum scribendarum formula certa concepta est a Synodo Nicaena, eaque ab Attico Constantinopolitano Episcopo in Africam missa,

unde postea ad alias Occidentis Ecclesias exempla derivarunt. *Regulam formatarum* vocat codex canonum a Quesnello editus, recursus postea, atque illustratus a Balleriniis tom. 3 oper. S. Leon., pag. 451, eiusque passim exempla suppetunt apud Gratianum, Ivonem, Burchardum aliosque canonum collectores, ut ibidem monent, confirmantque Ballerinii. Sed fatendum est cum Sirmondo, corrupta fere antiquiorum vitio, ac mutila esse exempla, quae proferunt. Unum, quod Gratianus exhibet, idem Sirmondus accurate restituit. Confer Hermannum Hugonem, de prima scribendi origine, c. 13; Bencinius diss. 1, pag. 307, putat, ab ipso christianae religionis exordio in pacificis potissimum, et communicatoriis literis adscriptum fuisse Christi monogramma; sed egregie fallitur. Nam praeterquam quod non pauci sunt viri docti, qui Christi monogramma nonnisi Constantiniano aevo obtinuisse contendunt, in forma harum Epistolarum, quam a Nicaena Synodo conceptam diximus, ne verbum quidem de huiusmodi monogrammate occurrit.

Sunt porro, ut id quoque non praeteream, qui *formatarum* nomen a certa illa, qua ex praescripto Nicaeni Concilii texebantur, formula effectum velint. Sirmondus tamen maluit, formatam a sigillo formam dictam, qua muniebatur. Sic enim veteres Glossae Vaticanae, *formatam Epistolam, sigillatam* interpretantur.

19 *Pacificae* sunt, quas Graeci promiscue nunc *systaticas* nominant, seu ut Ingulphi in Historia utar verbo, *viaticas*, nunc *irenicas* seu *pacificas*. Hasce a commendatitiis distinctas praeter canonem 40 Chalcedonensis Concilii, de quo nuper dicebamus, multo magis docet canon 81 Eliberitanae Synodi, in quo *pacificas* appellari literas solius benevolentiae testandae causae exaratas, scite notarunt Raynaudus de sobria frequentatione mulierum, c. 7, pag. 273, et Norisius lect. 4 de Tractoriis, tom. 4 oper., col. 628; S. Athanasius in epist. ad Solitarios. *Pacificas* literas pro *communicatoriis* usurpat; nisi malis, eas ibi accipere laetitiae de restituto Athanasio, amorisque testes, quam communionis.

20 *Paschales* Epistolae erant, quae tempus ce-

lebrandi Paschatis nunciabant. Id negotii datum a Nicaenis Patribus Episcopo Alexandrino, quemadmodum Sanctus Cyrillus Alexandrinus in prologo paschali, et S. Leo M. epist. 121 ad Marcianum Augustum docent. Metropolitanorum tamen erat Episcopos sibi obnoxios ea de re per literas monere. Vide S. Ambrosium ep. 83 ad Episcopos per Aemiliam, Concilium Carthaginense III, cap. 1 et 41, et Concilium Toletanum IV, cap. 5. Multa de hisce epistolis colligit cl. P. Aegidius Bucherius in insigni opere de Doctrina temporum. Amstaelodami vero ab anno 1733 ad 1736, prodire quinque tomis in-4°, comprehensae Observationes sane utilissimae in veterum Patrum et Pontificum prologos et epistolas paschales, aliosque antiquos de ratione paschali scriptores.

Pastorales, quae pro instructione ad Ecclesias mittebantur; quales Paulinae aliquot et Ignatianae. Hoc nomen servant etiamnum Episcoporum instructiones, edicta, mandata, etc.

Synodicae, quae ad Synodos scribebantur, 22 vel ab ipsis Synodis mittebantur.

Systaticae. Vide supra n. 19. Moneo tamen, 23 in iure systaticas literas accipi pro literis com meatu. Novell. Iustinian. 6, cap. 3: *Non autem aliter aliquem praesumere dirigere se ad hanc civitatem statuimus, priusquam literas acceperit, quae secundum divinas regulas συστατικά καλούμενα, testimonium perhibentia necessitatis, etc.*

Tractoriae, quibus Episcopi certiores alios 24 faciebant rerum gestarum. S. Augustinus concione II in psalm. XXXVI.

Tractoriae interdum eadem erant, quae 25 olim commendatoriae. Iis evocabantur Episcopi ad Concilium cum auctoritate utendi cursu et stativis publicis, inquit Baronius tom. 3 ex Epistola Constantini ad Ablavium. Interdum vero, ut optime observat Gothofredus ad lib. 8, c. 6 codic. Theodos., erant denunciatoriae, pro publica scilicet denunciatione, hunc vel illum esse excommunicatum aut damnatum, et hinc ab eius communione abstinendum. Celeberrima has inter epistolas Tractoria est S. Zosimi Pontificis adversus Pelagianos, de qua Marius Mercator. Vide Norisium cit. lect. 4 de Tractoriis.

EREMITA

Summarium.

1. Eremita denominatur ab eremo, quem colit, ut Deo commodius serviat. - 2. Eremita est nomen graecum, quod latine idem significat ac *Desertus*, seu *locus solitarius*. - 3. Eremita iuxta nomenclaturam est eremicultor seu Eremicula. - 4. Eremitarum secundum D. Hieronymum tria sunt genera, id est alii sunt Coenobitae, alii Anachoritae, et alii Romothitae. - 5. S. Benedictus quatuor enumerat genera Eremitarum, scilicet Coenobitas, Anachoritas, Sarabaitas et Girovagos. - 6. S. Augustinus dicit, quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas et Coenobitas, et non alias species. - 7. Fagnanus quatuor distinguit species Eremitarum.

- 8. Primi sunt Eremitae, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis. - 9. Secundi sunt Eremitae viventes in Congreg. et habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, et late licet non sint religiosi, sunt tamen personae ecclesiasticae. - 10. Tertiis sunt Eremitae, qui quamvis non sint professi alicuius Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt habitum eremiticum, et ab ipso sunt deputati servitio alicuius Ecclesiae vel oratorii, seu eremitorii, et sub illius obedientia vivunt. - 11. Quarti sunt Eremitae, qui non sunt deputati Ecclesiae servitio auctoritate alicuius Praelati ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, et ad sui libitum deferunt habitum eremiticum. - 12. Eremitae primi et secundi ge-

neris gaudent privilegio Fori et privilegio Canonis. — 13. Eremitae tertii generis etiam gaudent privilegio Fori et Canonis. — 14. Non desunt tamen, qui tenent contrarium, et maxime de privilegio Canonis. — 15. Eremitae quarti generis non gaudent nec privilegio Fori, nec Canonis. — 16. Deputatio Eremitae pro custodia Ecclesiae potest pertinere ad laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum. — 17. Pro istis Eremitis variae emanarunt ordinationes, quae hic ad litteram subnectuntur. — 18. Affertur edictum, quo prohibetur Eremitis delatio habitus cuiuscumque Religionis. — 19. Affertur regulae observandae ab Eremitis. — 20. Affertur Constitutio Bened. XIII confirmativa, ampliativa et roborativa alterius Constitutionis Urbani VIII, ubi praecipitur quibuscumque Ordinariis et Sedis Apostolicae Nunciis, ne quemquam Eremitam habitum fratrum ter-

tiariorum Ordinis Minorum de Observantia, vel simplicem tunicam oblongam, cum vel sine mantello absque Superiorum praedictae religionis Minorum de Observantia licentia in scriptis obtenta, quoquomodo ferre permittant, et praeterea praecipitur praedictis Eremitis sub gravissimis poenis, ut pro maiori faciliusque eorum a fratribus dicti Ordinis discrimine de caetero ultra barbam, gestent etiam tunicam brevioris solitumque scapulare longius pallio seu mantello ad differentiam tertiariorum commensalium. — 21. Affertur edictum, quo praecipitur praedictis Eremitis sub gravissimis poenis, ut infra decem dies ab emanatione huius edicti teneantur exsequi omnia ordinata in supradictis Constitutionibus Urbani VIII et Benedicti XIII. — 22 ad 26. An Eremitae gaudeant privilegiis Fori et Canonis.

- 1 Eremita denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo liberius et commodius serviat. Communis. Eremus enim est nomen graecum quod latine idem significat ac *desertum*, sive *locus solitarius*, et omni habitatore destitutus. Unde Eremita iuxta nomenclaturam est eremi cultor sive eremicula, et aliquando dicitur Monachus graece, latine solus; c. *Si cupis* 15, caus. 16, qu. 1, ibi: *Si cupis esse quod diceris, Monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?* ubi Gloss. in verb. *Solorum* subnectit,
- 4 id est solitariorum. Eremitarum secundum D. Hieronymum epist. 22 ad Eustochium tria sunt genera, ibi: *Primum coenobitae, quos illi Saus gentili lingua vocant, nos in communi viventes possumus appellare; secundum Anachoritae, qui soli habitant per deserta, et ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur; tertium genus est, quod Robomoth dicunt, deterrimum atque neglectum*; haec ille. Unde alii dicebantur *Coenobitae*, scilicet in communi viventes, alii *Anachoritae* scilicet soli habitantes, et alii *Romothitae*, scilicet in communi, sed deterrime, laxae et improbe viventes.
- 6 Sanctus Benedictus cap. 1 Regulae, et c. 15, quatuor enumerat genera Eremitarum, Coenobitas scilicet, Anachoritas, Sarabaitas et Gyrovagos; S. Augustinus vero, lib. de Moribus Eccles., dicit quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas et Coenobitas, et non alias species, cum quo videntur concordare Eminentiss. Bellarminus tom. 2 de Monach., lib. 2, c. 3; Sapiientiss. Suarez tom. 4, lib. 1 de Varietat. Religion. in genere, c. 2, existimantes alias divisiones verbales falsas aut futes, cum aliqua membra praedictorum sese mutuo includant ut inter se minime differant. Nam Eremitae et Anachoritae sola voce differunt. Rebomothitae, et Sarabaitae, et Gyrovagi, Coenobitae sunt; sed deterrime vivere in monasterio cum proprio, et sine obedientia, non facit diversum genus condistinctum ab aliis, sed est corruptio vitae eremiticae, et quod quidam se conferant in eremum, non ut sanctius, sed liberius vivant, non est genus diversum, sed relaxatio vitae monasticae, ut observat eruditiss. P. Donatus

prax. regul. tom. 4, tract. 14, num. 6. Fagnanus tandem lib. 2 de cr., in cap. *Nullus Iudicum* 2 de Foro compet., num. 54 ad 64, quatuor distinguit species Eremitarum. Primi 8 sunt Eremitae, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex religionibus approbatis, quales sunt Eremitae tam calceati quam discalceati S. Augustini, Eremitae S. Hieronymi per Hispaniam et per Italiam, Eremitae Servitae Montis Senarii, Eremitae S. Hieronymi de Fesulis, Eremitae B. Patri de Pisis. Secundi sunt 9 Eremitae viventes in congregatione et habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, et tales licet non sint vere et proprie Religiosi, quia non profitentur aliquam ex Religionibus a Summo Pontifice approbatis, tamen sunt personae ecclesiasticae, et subsunt iurisdictioni Episcopi dioecesani; arg. c. *Indemnitatibus*, § penult., de Elect. in 6, et Clementin 2, § *Illas quoque mulieres*, de Statu monachorum. Tertiis 10 sunt Eremitae, qui quamvis nec sint professi alicuius Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt habitum eremiticum et de ipsius auctoritate sunt deputati servitio alicuius Ecclesiae vel Oratorii, seu Eremitorii, et sub illius obedientia vivunt. Quarti 11 denique sunt Eremitae, qui non sunt deputati Ecclesiae servitio auctoritate alicuius Praelati ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, et ad sui libitum deferunt habitum eremiticum.

Eremitae primi et secundi generis gaudent 12 privilegio Fori et privilegio Canonis; de primis enim nefas esset hoc dubitare, cum sint vere et proprie Religiosi; de secundis quod gaudeant, nedum privilegio Fori, sed etiam Canonis, tenet expresse Silvester in verb. *Eremita*, quaest. 1, num. 2, et in verb. *Ecclesia* 1, § dicto 6, n. 6, et cum multis Fagnan. loc. cit., a n. 55 ad 60. Eremitae tertii generis etiam gaudent privilegio 13 Fori et Canonis; Silvester verb. *Ecclesia* 1, § 5, dicto 6; Armilla verb. *Eremita*, n. 3; Navar. in manual. cap. 17, sub num. 79 in fin., et comment. 2, num. 44, de Regularibus; D. Nicol. Boer. in tract. de Statu et vita Eremit., num. 13 et 14; Covarr. Practic. qq. cap. 34, num. 4; Carol. de Grassis de Effect. cleric. effect. 1, num. 105; Aloysius Ricc. 2 part.

- prax. resol. 149; Leonard. Duard. in commen. Bullae Coenae lib. 2, can. 15, quaest. 6, cum sua addit.; Ricciol. lib. 5 lucub., cap. 3, in secundo casu; Bonacina tom. 3 de Censuris Bullae Coenae disput. 1, quaest. 16, sect. 1, punct. 3, num. 18; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. alleg. 12, n. 41, et lib. 1 Iur. Eccl. univ., cap. 39, n. 45; Novar. 1 part., qu. 67, multis allegatis a n. 1 usque in fin., de Elect. fori; Lezana pluribus citatis part. 2, cap. 7, num. 4 et 5; Fagnan. in cit. cap. Nullus 2 de Foro competenti, num. 61, et cum multis aliis Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 1, num. 25, arg. can. *Qui vere* 16, quaest. 1, ibi: *Qui vere pureque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore*, et Gloss. ibid., verb. *Vere*, et arg. can. *Duo sunt genera* 12, quaest. 1, ubi illud Christianorum genus reputatur intra Clericos: *Quod mancipatum divino officio, et deditum contemplationi et orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit*. Istitis autem adnumerantur Eremitae recepti auctoritate Episcopi dioecesani ad servitium alicuius Ecclesiae vel Oratorii, adeoque etc., et quod tales Eremitae sint personae ecclesiasticae, censuit Sacr. Congr. Episcop. in Fundana 17 Ianuar. 1594, ut refert Barbosa decis. Apostol.,
- 14 verb. *Eremitae*, num. 2. Non desunt tamen qui tenent contrarium, et maxime de privilegio Canonis, ut Cardinalis in Clement. *Per litteras* de Praebendis, et alii, quos citat Fagn.
- 15 loc. cit., num. 62. Eremitae quarti generis non gaudent nec privilegio Fori, nec privilegio Canonis, ut de communi testantur Fagn. loc. cit., num. 63; Reiffenstuel loc. cit., n. 28, et alii passim.
- 16 Deputatio Eremitae pro custodia Ecclesiae potest pertinere ad laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum; Sacr. Congregat.
- 17 Concil. in Albanen. 10 Maii 1692. Pro istis Eremitis variae emanarunt ordinationes, quae hic ad litteram subnectuntur; et in primis datur edictum emanatum sub Clemente XI 6 Octobris 1702.

EDICTUM PRO EREMITIS.

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Card. di Carpegna, della Santità di N. S. Vicario Generale, ec.

- 18 Per impedire molti gravi inconvenienti, ed evitare li scandali, che frequentemente succedono in quest'alma Città, per causa d'alcuni vagabondi, che si fingono, e portano l'abito de' Romiti senza la necessaria licenza; la Santità di Nostro Signore inerendo agli editti in diversi tempi emanati, particolarmente dalla Santa Memor. di Clemente VIII nel 1602, e dalla Santa Memor. di Clemente IX, col parere della Sag. Congregazione della Visita sotto

li 15 Luglio 1669, ordina e comanda a tutti li Romiti, che ora si trovano in questa Città di Roma, suoi borghi e distretto, anche nei romitori o case particolari, vicino le Chiese, che in termine di otto giorni dopo la pubblicazione del presente editto, ed a quelli, che verranno per l'avvenire, immediatamente dopo ché sono entrati in questa Città, debbano deporre l'abito eremitico, ovvero andare a star nel convento o ospizio de' Romiti di Port' Angelica, fondato a quest'effetto con autorità apostolica, affinché non sieno costretti andare all'osterie o camere locande, come dalla Costituzione della San. Mem. di Sisto V che incomincia: *Cum nostrae*, emanata li 29 Maggio 1587, ed ivi mostrare le testimoniali degli Ordinari de' Luoghi, ed incarichiamo al Superiore di detto ospizio di riconoscerle, e quelli, che non l'esibiscono, non ammetterli, anzi cacciarli secondo ordina la medesima Costituzione Apostolica, e quei, che l'hanno, riceverli con carità, conforme l'Istituto di detto luogo, in cui dovranno li suddetti vivere e pernottare per il tempo prescritto sotto pena di carcere ed esilio da Roma e dallo Stato ecclesiastico per dieci anni, ed altre pene a nostro arbitrio. Parimente ordina la Santità Sua sotto le medesime pene alli detti Romiti, che non vadino per Roma, se non portano la fede del Rettore o Superiore del medesimo ospizio, che ivi dimorano; di più che non possino fermarsi in Roma più di tre giorni, se non avranno in iscritto da Noi o da Monsignor nostro Vicegerente licenza particolare, quale si concederà gratis, quando vi sarà causa legittima, e in detto tempo, che avranno le licenze, non dovranno questuare nè pernottar altrove, che in detto ospizio, eccetto quelli, li quali saranno approvati da Noi, o dal detto Monsignor nostro Vicegerente, ed avranno un'altra speciale licenza in iscritto di dimorare in qualche romitorio o casa vicino le Chiese per fare l'Offizio di custode delle medesime, ed a quelli se li prescriveranno alcune Regole, secondo le quali dovranno contenersi.

Inoltre inerendo alla disposizione delle Costituzioni Apostoliche, e dei replicati Decreti della Sagra Congregazione de' Vescovi e Regolari, proibisce la Santità Sua, che nessuno Romito sotto qualunque pretesto, colore o causa ardisca di portar l'abito di qualsivoglia Religione, anche con licenza del Superiore di essa, con tonica o mantello lungo, o senza di esso, nè con scapolare o cappuccio simile a quelli de' Religiosi, ma debbano portarli in forma, che siano totalmente distinti dall'abito regolare o claustrale, sotto le pene dette di sopra, e per quelli, che porteranno l'abito de' Padri Cappuccini, o simile in maniera, che possano essere riputati di tale Religione, incorreranno oltre le suddette pene, anche la pena della sco-

munica latae sententiae imposta dalle Costituzioni Apostoliche della San. Memor. di Paolo III, Pio IV, Gregorio XIII ed altri Sommi Pontefici.

Non intendiamo però di comprendere in questo Editto li Romiti, che ora sono, e per l'avvenire saranno con legitima autorità assegnati di famiglia, e conviveranno in detto ospizio o convento di port' Angelica, nè meno i Terziari, Commessi, Oblati, Offerti, Donati, o altri simili, che stanno di famiglia, o convivono nei monasteri o conventi de' Regolari. Avverta ciascuno di ubbidire, perchè contro li trasgressori si procederà irremissibilmente alle pene sopradette, ed ancora maggiori a nostro arbitrio, secondo la qualità de' casi, con giustizia sommaria, ed anche per inquisizione. Volendo, che il presente pubblicato ed affisso ne' luoghi soliti astringa tutti, come se a ciascuno fosse personalmente intimato. Comandiamo in oltre, che il Superiore di detto convento o ospizio di port' Angelica debba sempre tenere affisso un esemplare del presente Editto nel refettorio o altro luogo pubblico del detto convento sotto pena a nostro arbitrio. Dato in Roma dalla nostra solita residenza questo dì 6 Ottobre 1702.

G. CARD. VICARIO.

N. A. Cuggiò Segr.

SOMMARIO DELLE REGOLE DA OSSERVARSI
DAI ROMITI.

*Prospero del titolo di S. Callisto della S. R. C.
Prete Cardinale Marefoschi, della Santità
di Nostro Signore Vicario Generale, ec.*

- 19 Essendo state fatte nel Concilio Romano, celebrato l'anno prossimo passato, alcune Regole per li Romiti, che risiedono nell'ospizio vicino la Port' Angelica di quest'alma Città e per altri Romiti. E perchè le stimiamo anche molto utili da osservarsi da quei Romiti, li quali dimorano soli o accompagnati alla custodia di diverse Chiese e Cappelle, dentro e fuori le porte di Roma, però ne abbiamo fatto il presente sommario stampato, che decentemente adattato in tabella, vogliamo che stia sempre affisso nella cella di ciaschedun Romito, e che le debba puntualmente osservare sotto pena di esser mandato via dalla Chiesa che custodisce, privazione dell'abito e altre pene a nostro arbitrio, secondo la qualità della trasgressione.

REGOLE.

- I. Che debbano sempre portar l'abito differente da quello, che usano i Religiosi.
- II. Che non possano fondare nuovo romitorio senza nostra licenza.

III. Che non debbano coabitare più di due Romiti insieme, parimente senza detta licenza.

IV. Che ad ogni nostro ordine debbano dar conto delle limosine che ricevono.

V. Che nelle feste di precetto debbano intervenire alla Dottrina Cristiana nella propria Parrocchia.

VI. Che ogni mese e in tutte le feste solenni debbano confessarsi e comunicarsi nella sua Chiesa Parrocchiale.

VII. Che ogni giorno debbano recitare almeno la terza parte del SS. Rosario e la sera far l'esame della coscienza, e recitare le litanie della Beatissima Vergine.

VIII. Che non tengano libro alcuno senza prima mostrarlo al proprio Parroco, e averne dal medesimo la licenza.

IX. Che tengano pulita la Chiesa e le sacre suppellettili, come anche la casa, dove abitano.

X. Che non ammettano Sacerdote alcuno a celebrare senza la nostra licenza stampata.

XI. Che non ammettano uomo a pernottare senza licenza del proprio Parroco; che se ivi si rifugiasse qualche delinquente, debbano subito darne parte a Noi o a Monsignor Vicegerente nostro.

XII. Moltomeno ammettere sotto qualsivoglia pretesto o licenza alcuna donna di qual si sia qualità, ancorchè sia sua moglie.

XIII. Che non possano passare ad altra Chiesa o eremo, nè deporre l'abito, e deposto ripigliarlo senza nostra licenza o di Monsignor Vicegerente, sotto pena della privazione dell'abito, dell'immunità ecclesiastica, e di carcere.

XIV. Che finalmente li RR. Curati, sotto li quali i detti Romiti o custodi dimorano, dovranno invigilare nell'osservanza delle sudette regole, e trovandoli trasgressori gli ammoniscano, e non emendandosi, siano tenuti darne immediatamente avviso a Noi o a detto Monsignor Vicegerente nostro, affinchè si proceda contro di essi alle dovute pene. E perchè in Roma non sono molto stabili li detti custodi, però li detti Parrochi dovranno pubblicare almeno una volta l'anno nella Messa Parrocchiale nel giorno di S. Paolo primo eremita le medesime regole alli Romiti loro parrocchiani, a questo effetto avvisati e congregati. Questo dì 13 Novembre 1726.

P. Card. Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

BENEDICTUS PP. XIII, ETC.

Alias emanarunt a fel. rec. Urbano PP. VIII 20 praedecessore nostro litterae in simili forma Brevis tenoris, qui sequitur, videlicet: Urbanus PP. VIII ad futuram rei memoriam. Cum,

sicut dilectus filius Procurator Generalis Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiae Sancti Francisci Nobis nuper exponi fecit, quamplures abutentes habitu Fratrum Tertiariorum Ordinis eiusdem Sancti Francisci, vel simplicem tunicam oblongam cum mantello vel sine eo, absque superiorum praedictae Religionis licentia deferant, vel etiam eis caputium aut tunicae adiunctum, aut ipsi mantello consutum superaddant, eorumque nonnulli extra claustra degentes tum scandalose et inopportune sub specie peregrinationis aut alterius emendicati praetextus divagentur, tum etiam aliquas Ecclesias seu cappellas adscito sibi Eremitarum nomine incolant, exindeque maxima apud saeculares scandali materia et pravae opinionis erga praedictam religionem ingeratur; Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut tot incommodis et scandalis opportunum aliquod remedium adhibere de benignitate Apostolica dignemur. Nos igitur eundem Procuratorem Generalem specialibus favoribus et gratiis prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequentes harum serie absolventes et absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, omnibus et singulis locorum Ordinariis, ac Nostris et Sedis Apostolicae Nuntiis, ubivis terrarum constitutis et degentibus, tenore praesentium districte praecipiendo mandamus, ne de caetero quemquam praedictam tunicam oblongam, cum, vel sine mantello, absque superiorum praedictae Religionis Minorum de Observantia et cuiusvis Instituti seu Congregationis Ordinis eiusdem Sancti Francisci licentia in scriptis obtenta, quoquomodo deferre permittant, utque, si aliquem praemissorum transgressorum repererint, illum carceri mancipandum, tali habitu exuendum, et arbitrariis poenis mulctandum irremissibiliter current, et praeterea nemini licitum faciant, etiamsi praedictae Religionis Minorum de Observantia, et cuiusvis Instituti seu Congregationis universi Ordinis huiusmodi superiorum scripta, seu quovis alio praetextu roborata licentia desuper accesserint, ut habitum huiusmodi cum praedicto caputio, vel tunica, seu mantello, ut praefertur, consulto deferant, sublata eiusdem Ordinis superioribus, ipsisque locorum Ordinariis ac Nunciis Apostolicis, et eorum cuilibet quavis auctoritate licentias huiusmodi cuicumque concedendi, ac demum earumdem tenore praesentium volumus et ordinamus, ut si quispiam tale deferens caputium, vel cum licentia vel sine ea, inventus fuerit, carceris detentione, habitus privatione et aliis arbitrariis poenis ab eisdem Ordinariis et Nunciis omnino puniatur.

Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, etc.

Datum Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris, die 5 Octob. 1638 Pontificatus Nostri anno decimosexto. M. A. Maraldus. Loco Annuli Piscatoris.

Cum autem, sicut dilectus filius modernus Procurator Generalis eiusdem Ordinis, Nobis nuper exponi fecit, nonnulli, praesertim Eremitae, contra praefatum Urbani praedecessoris Litterarum tenorem ac dispositionem ipsorum Fratrum, habitum cum caputio, non sine eorumdem Ordinis ac Fratrum dedecore et perturbatione deferre praesumant, indeque plurima scandala antehac orta fuerint, ac in dies oriuntur, Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignemur. Nos igitur eiusdem Procuratoris Generalis votis, hac in re, quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, eumque a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis a iure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum praesentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes; huiusmodi supplicationibus inclinati de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praepositorum, qui dilectum filium Ministrum Generalem Ordinis praedicti desuper audierunt, ac narrata attenderunt, consilio, praeinsertas Urbani praedecessoris literas, omniaque et singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore praesentium approbamus et confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adiicimus. Praeterea memoratis Eremitis sub poenis in eisdem Urbani praedecessoris litteris expressis praecipimus, ut pro maiori faciliorque eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine, de caetero ultra barbam, gestent etiam tunicam breviorum, solitumque scapulare longius pallio seu mantello, ad differentiam Tertiariorum Commensalium. Decernentes ipsas praesentes Literas semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac illis ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit, in omnibus et per omnia, plenissime suffragari, et ab illis respective inviolabiliter et inconfusum observari. Sicque in praemissis per quoscumque iudices Ordinarios et Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores et dictae Sedis Nuncios, iudicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus, etc.

Datum Beneventi sub annulo Piscatoris die

XVI Maii MDCCXXIX Pontificatus Nostri anno quinto.

F. Card. OLIVERIUS.

Quae ambae Constitutiones fuerunt in linguam italicam translatae et publicatae in locis solitis Urbis ut sequitur:

BENEDETTO XIII

Furono in altro tempo date fuori da Urbano VIII di fel. mem. Nostro Predecessore Lettere in simil forma di breve del tenore seguente, cioè:

URBANO VIII

A FUTURA MEMORIA

I. Portando, come ci fece poco fa esporre il diletto figliuolo Procurator Generale dell'Ordine de' Frati Minori della Regular Osservanza di S. Francesco, molti, li quali si abusano dell'abito de' Frati Terziari del medesimo Ordine di San Francesco, una semplice tonaca lunga, o col mantello o senza di esso, o sopra ponendovi ancora il cappuccio, o aggiunto alla tonaca, o cucito ad esso mantello senza licenza de' Superiori della sopraddetta Religione, e alcuni di loro vagando fuori de' chiostri scandalosamente ed impropriamente sotto specie di pellegrinazione o d'altro mendicato pretesto; Si ancora, abitando alcune Chiese o Cappelle sotto nome di Eremiti, donde siegue grandissima materia e occasione di scandalo e di mal concetto verso di detta Religione appresso il secolo: Per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti humilmente supplicare, a degnarci di porre con benignità Apostolica qualche opportuno rimedio a tant' incomodi e scandali. Noi adunque volendo con ispecialità favorire ed aggraziare il medesimo Procurator Generale, in vigor di questa assolvendolo da qualunque scomunica, sospensione, interdetto ed altre ecclesiastiche sentenze, censure e pene fulminate dalla legge o da persona umana, per qualsivoglia occasione o cagione, se da esse in qualsivoglia modo trovisi legato, ed avendolo per assoluto, affine solamente di conseguire l'effetto delle presenti, inclinati alle di lui suppliche strettamente comandando, ordiniamo a tenore delle presenti, a ciascheduno degli Ordinari de' luoghi, ed alli Nunci nostri e della Sede Apostolica in qualunque parte del mondo, o costituiti o permanenti, a non permettere, che alcuno in avvenire porti in qualsivoglia modo la predetta tonaca lunga, o con mantello o senza di esso, senza d'aver ottenuta licenza scritta da' Superiori della predetta Religione dei Minori Osservanti, e di qualsivoglia istituto o congregazione del medesimo Ordine di S. Francesco, e che, se troveranno qualcuno trasgressore degli ordini e comandi premessi, procu-

rino, che debba essere cercato, spogliato di tal abito e irremissibilmente punito con pene arbitrarie; ed in oltre non facciano lecito ad alcuno, ancorchè li sia sopraggiunta scritta o roborata, sotto qualsivoglia altro pretesto, licenza de' Superiori della predetta Religione dei Minori Osservanti e di qualsivoglia istituto o congregazione dell'Ordine intero di portare tal abito con predetto cappuccio, tonaca o mantello, come s'è detto avanti, tolta a' Superiori del medesimo Ordine, e alli stessi Ordinari de' luoghi, e Nunci Apostolici ed a qualsivoglia di loro qualunque autorità di concedere ad alcuno tal licenza; e finalmente a tenore delle presenti vogliamo ed ordiniamo, *che se alcuno sarà trovato portar tal cappuccio, o con la licenza o senza di essa, sia onninamente punito dalli medesimi Ordinari e Nunci, coll'esser tenuto in carcere, colla privazione dell'abito ed altre pene arbitrarie.* Non ostanti le costituzioni e ordinazioni Apostoliche e gli statuti del detto Ordine, roborati, anche con giuramento, confermazione Apostolica, e con qualsivoglia altra fermezza, e le consuetudini, ed anche i privilegi, indulti e lettere apostoliche, in qualsivoglia modo concesse e confermate, e rinnovate, in contrario delle cose premesse. A tutte le quali cose, ed a ciascheduna di esse, avendo noi i loro tenori per pienamente e sufficientemente espressi nelle presenti, specialmente ed espressamente deroghiamo a oggetto del valido effetto di tutte le cose premesse. Ed anco a quelle, che per altro capo sarebbero per rimanere nella loro forza ed a tutte l'altre cose ancora, che fossero in contrario. Ed acciocchè le nostre presenti lettere più facilmente vengano a notizia di tutti quelli, a' quali esse spettano, vogliamo che alli transunti delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico notaro, e muniti col sigillo di persona costituita in dignità ecclesiastica, da pertutto, dentro e fuori di giudizio, s'abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite o mostrate.

Dat. in Roma appresso S. Maria Maggiore sotto l'anello pescatorio ai 5 Ottobre 1638, l'anno 16 del nostro Pontific. M. A. Maraldo. Il luogo dell'anello.

II. Ma, siccome il diletto figliuolo odierno Procurator Generale dello stesso Ordine poco fa ci ha fatto esporre, presumendo alcuni particolarmente Eremiti, di portar l'abito di essi Frati col cappuccio, contro il tenore e disposizione delle lettere predette di Urbano predecessore, non senza disonore e perturbazione del loro Ordine e de' Frati, e per esserne in addietro nati, ed alla giornata nascerne moltissimi scandali, per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, che ci degnassimo di opportunamente

EDITTO PER LI ROMITI.

provvedere con benignità Apostolica alle cose premesse. Noi adunque volendo benignamente, quanto possiamo nel Signore, consentire su questa cosa alli desiderî del medesimo Procurator Generale, ed assolvendolo in vigor di queste, da qualsiasi scomunica, sospensione, interdetto ed altre ecclesiastiche sentenze, censure e pene fulminate dalla legge o da persona umana, in qualsivoglia occasione o causa, ad oggetto di solamente conseguire l'effetto delle presenti, e giudicandolo assoluto, inclinati alle di lui suppliche col consiglio de' venerabili nostri fratelli Cardinali della Romana Chiesa preposti alli negozi e consulta de' Vescovi e Regolari, i quali di più udirono il diletto figliuolo Ministro Generale, ed attesero alle di lui narrative e relazioni, con autorità Apostolica, a tenor delle presenti, approviamo e confermiamo le lettere preinserte di Urbano Predecessore, e tutte e ciascheduna delle cose contenute in esse, e vi aggiungiamo la forza della inviolabile fermezza Apostolica. In oltre comandiamo a' memorati Romiti sotto le pene espresse nelle medesime lettere di Urbano Predecessore, che acciò maggiormente e più facilmente si discerna la loro differenza da' Frati del detto Ordine, in avvenire portino, oltre la barba, anco la tonica più corta ed il solito scapolare più lungo del ferraiulo o mantello, a differenza dei Terziarî, che convivono in comunità. Determinando ch'esse presenti lettere restino, e siano per esser sempre ferme, valide ed efficaci, e che sortiscano ed ottengano li loro plenarî ed intieri effetti. E che pienissimamente in tutto e per tutto suffraghino a quelli, alli quali appartiene e apparterrà in qualsivoglia tempo, e che da quelli rispettivamente si osservino inviolabilmente e inconcussamente. E così nelle cose premesse debbasì giudicare e definire per qualisiansi giudici ordinari e delegati anco Uditori delle cause del Palazzo Apostolico, e Nuncî della Santa Sede. E che sia irritato e vano, se scientemente occorrerà di essere diversamente tentato da chi che sia, con qualsivoglia autorità. Non ostanti le costituzioni e ordinazioni Apostoliche, e tutte e ciascheduna di quelle cose, le quali nelle preinserte lettere di Urbano Predecessore vengano concesse, come non ostante, e non ostanti tutte le altre cose, che fossero in contrario. Vogliamo ancora, che alli transunti o esempli delle medesime presenti lettere anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico notaio, e muniti col sigillo di persona costituita in dignità ecclesiastica, da per tutto, dentro e fuori di giudizio, si abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite e mostrate.

Dato in Benevento sotto l'anello Piscatorio alli 16 di Maggio 1729, nell'anno quinto del nostro Pontificato.

F. Card. OLIVIERI.

Prospero del titolo di S. Silvestro in capite, della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi della Santità di Nostro Signore Vicario Generale, ec.

I. Ancorchè per il buon regolamento de' Romiti, che dimorano per servizio e custodia di alcune Chiese, dentro e fuori delle mura di quest'alma città, o che capitano nella medesima, siano state fatte in diversi tempi molte provisioni con vari editti pubblicati da' nostri predecessori per ordine de' Sommi Pontefici, specialmente dalla san. mem. di Clemente XI li 6 Ottobre 1602, e da noi per comandamento della Santità di Nostro Signore li 13 Novembre 1721, in esecuzione del Decreto del Concilio Romano; nientedimeno la Santità Sua (confermando primieramente tutti li suddetti editti) volle per evitar molti inconvenienti, che siano vestiti, come si dirà appresso, li Romiti, li quali han preso o vogliono prendere l'abito del terz' Ordine delli Religiosi Minori Osservanti di S. Francesco; che però Nostro Signore inrendo alla Costituzione della san. memor. di Urbano VIII emanata li 5 Ottobre 1638, e quella confermando in tutte le sue parti con una sua Costituzione emanata li 16 Maggio dell'anno prossimo passato 1729 (ambedue trasportate in lingua italiana, e pubblicate nei luoghi soliti di Roma) ha ordinato, che li detti Romiti che han preso l'abito de' Frati Minori Osservanti *non debbano in conto alcuno portare cappuccio di qualsivoglia forma, nè grande nè piccolo, nè separato nè cucito alla tonaca o mantello; debbono bensì portar la barba, una tonaca più corta, e lo scapolare, il quale debba essere più lungo del mantello*, affinchè siano distinti dalli Terziarî Commensali, li quali convivono colli suddetti Religiosi ne' Chiostrî, ma perchè molti de' suddetti non avendo notizia, o fingendo d'ignorare le suddette Costituzioni Apostoliche, non hanno fin' ora ubbidito, perciò la Santità Sua ordina a tutti ed a ciascuno de' suddetti Romiti, che fra il termine di dieci giorni, da computarsi dalla data del presente editto *debbono levarsi onninamente il cappuccio, scortarsi la tonaca e mettersi lo scapolare che sia più lungo del mantello*, sotto le pene stabilite nelle dette Costituzioni Apostoliche, cioè di carcere, d'essere spogliati dell'abito, ed altre pene arbitrarie; che se taluno de' suddetti non è stato ammesso al terz' Ordine de' Padri Minori Osservanti d' Aracoeli (se è vestito in Roma) nè dalli detti Religiosi, se è stato vestito in altri luoghi, non ardisca sotto la suddetta ed altre pene più gravi di portar il loro abito, nella forma prescritta, ma debba levarselo affatto, o farsi ammettere *servatis servandis* al terz' Ordine de' medesimi Religiosi nel

Convento d' Aracoeli, li quali non li daranno l' abito, se non li costa d' essere provisto di Romitorio, come prescrive il loro statuto.

II. Finalmente la Santità di Nostro Signore ordina e premurosamente comanda, che nessuno Romito, tanto de' suddetti, quanto di qualsivoglia Ordine e Istituto, vestito di qualsivoglia abito, possa dimorar in Roma in case particolari, nè solo nè accompagnato, e molto meno andar questuando, sotto le suddette pene, ed anche dell' esiglio, e quelli, che vengono per visitare li luoghi Santi di quest' alma città, passati quei giorni, ne' quali sono albergati nella Santissima Trinità de' Pellegrini e nell' ospizio de' Romiti di Porta Angelica, debbano partire e non fermarsi in casa particolare, nè questuare, sotto le medesime pene.

Dato in Roma dalla nostra solita residenza questo dì 26 Gennaro 1730.

P. CARD. VICARIO.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

De Eremitis eorumque variis speciebus si plura cupis, vide san. mem. Bened. XIV de Synodo Dioecesisana, lib. 6, tit. 3, n. 6.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Vexatissima est quaestio, de qua agit auctor ²² n. 13, an Eremitae qui nec Religionem professi, nec ulli adscripti Congregationi, habitum eremiticum ab Episcopo accipiunt, eiusdemque auctoritate servitio addicuntur alicuius Ecclesiae, privilegiis gaudeant Fori et Canonis? Quantum ad privilegium Fori nullus dubitat quin eo gaudeant. Ita praeter allegatos ab Auctore *ubi supra* sentiunt Ansal. de Iurisdiction. part. 2, tit. 11, n. 24, et qui vel solus sufficit san. mem. Bened. XIV de Synodo Dioecesis. lib. 6, c. 3, n. 6.

Quod vero attinet ad privilegium Canonis eo ²³ neitquam gaudent.

Sumus enim in materia odiosa et poenali. ²⁴ Fit hinc ut privilegio hoc gaudere debeant Clerici et Regulares, de quibus Canon loquitur, tum ii, qui posterioribus Canonibus pro Regularibus habentur, ut Conversi cap. *Non dubium*, et cap. *Parochi* de Sent. excomm., tum Novitii, cap. *Religioso*, § *Quamvis*, eod. tit. in 6. Sed Eremitae, de quibus verba facimus, nec ²⁵ pro Clericis, nec pro Regularibus habiti aliquo canone sunt. Non est igitur, quod Canonis privilegio gaudere queant; ut videtur tenere Fagnan. ²⁶ ad cap. *Nullus*, num. 62; de Foro Competent.

ERROR

Vide verb. CONFESSARIUS, art. 1 a num. 33 ad 42, et verb. IURISDICTION, num. 30, et verb. IMPEDIMENTA MATRIMONII, art. 1 a num. 2.

EUCARISTIA

Summarium.

1. Eucharistia quid sit? - 2. Eucharistiae Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Coena. - 3. Materia consecrationis Eucharistiae est panis triticeus ac vinum de vite. - 4. Ad valorem Eucharistiae quilibet panis triticeus sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate praecepti tenetur Sacerdos latinus consecrare in pane azymo, et graecus in fermentato. - 5. Vino consecrando admiscenda est modica aqua. - 6. Assignatur forma consecrationis. - 7. Omnes fideles adulti tenentur de praecepto divino sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, et quidem saepius in vita. - 8. Tempus huius obligationis, cum non possit generatim determinari, est singulariter determinandum prudenti iudicio, ita tamen ut Sacra Communio non nimium differatur. Unde a Sancta Matre Ecclesia statutum est, quod omnes fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiae reverenter suscipiant. - 9. Ad satisfaciendum tali praecepto sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada sancta, vel infra octavam Paschae Resurrectionis. - 10. Potest tamen tempus paschale extendi in longius tempus ex Episcopi aut Parochi dispensatione rationabili. - 11. Eucharistia pro adimplendo praecepto paschali, est sumenda in propria parochia. - 12. Communicans in Ecclesiis Regularium infra tempus paschale, animo satisfaciendi praecepto Ecclesiae, non satisfacit. - 13. An communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciat? - 14. Sacerdos satisfacit pro Communionem

paschali, ubicumque celebret Missam, tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia. - 15. Vagi, peregrini et advenae possunt ubilibet praecepto paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium. - 16. Fratres et sorores tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizocharae et alii quocumque nomine nuncupati, in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo praecepto paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho, et non a Regularibus. - 17. Famuli, domestici et continui commensales in monasteriis Regularium degentes satisfaciunt praecepto paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. - 18. Hoc tamen privilegio non gaudent saeculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia nec continui commensales, et cum saecularibus exteris extra monasteria habitant. - 19. Nec hoc privilegio gaudent advenae, qui in monasteriis Regularium infirmantur. - 20. Regulares non possunt in die paschatis administrare saecularibus Eucharistiam. - 21. Etiam si tales personae saeculares in alia die satisfecerint praecepto. - 22. Per communionem sacrilegam non satisfit praecepto. - 23. Qui culpabiliter non adimplet praeceptum paschale, vivens interdictus ab ingressu Ecclesiae, et moriens privatur ecclesiastica sepultura. - 24. Ipse tamen non adimplens praeceptum paschale, non est ipso iure interdictus sed interdicendus, unde si ante declarationem moriatur, non est privatus ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum synodale in contrarium. - 25. Qui tempore paschatis Eucharistiam iuxta praeceptum Ecclesiae non recipit, potest insuper poena

pecuniaria, vel excommunicationis mulctari. - 26. Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate. - 27. An, et quando in Missis defunctorum, et paramentis nigris ministrari possit Eucharistia. - 28. Nequit ministrari in paramentis nigris, nec tempore celebrationis, nec post. - 29. Neque potest Eucharistia ministrari fidelibus in nocte Nativitatis Domini. - 30. Eucharistia potest praebere pueris novem aut decem annorum si super Mysteriis fidei et Sacra Communionem sint plene instructi, et reverentia debita non dubitetur. - 31. Eucharistia potest praebere mutis et surdis a natiuitate, praesertim tempore paschali et in articulo mortis, dummodo aliunde non appareant indispositi. - 32. Sic etiam praebere potest energumenis, epilepticis et aliis infirmis dummodo sacram Eucharistiam absque irreverentia sumere possint, et sint dispositi. - 33. Item praebere potest semifatis, stolidis, phraenetis et amentibus, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit periculum vomitus, indecentiae et irreverentiae. Non potest tamen praebere perpetuo amentibus. - 34. Tenetur aegrotus ex praecepto divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando est in periculo mortis constitutus, et hoc etiamsi non sit ieiunus. - 35. Et licet sit ieiunus, recte adhuc adhibetur formula: *Accipe Viaticum*, etc. - 36. Qui mane ante periculum communicavit ex devotione, si superveniat periculum, an teneatur eodem die per modum Viatici communicare? - 37. In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen aegrotus post sex, septem vel octo dies repetere Viaticum non ieiunus, dummodo nequeat ieiunus sumere, et periculum mortis recurat. - 38. Quando mors et periculum diu protrahitur post 7 vel 8 dies, potest iterum dari communio non ieiuno. - 39. Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed nullatenus ipsa die potest sanis praebere Eucharistia. - 40. Communio quotidiana absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod iudicio prudentis Confessarii relinquendum est. - 41. Circa istam Communionem quotidianam attendendum est speciale Decretum editum 12 Februar. 1697. - 42. Quando commentatur frequens usus Communionis, intelligi debet de sola Communionem digna. - 43. Non datur praeceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie. Immo est hoc expresse prohibitum. - 44. Eucharistia in primitiva Ecclesia domi privatim asservari permittabatur. - 45. Eucharistia nunc omnino servanda est in quolibet parochiali; quantumvis paupere. - 46. Extra parochiales Ecclesias non conceditur retineri assidue Eucharistia. - 47. Eucharistiae Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quae professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus retineri potest sine indulto. - 48. Eucharistiam SS. ex consuetudine et privilegio non decet teneri a laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcopi. - 49. Feria quinta in Coena Domini SS. Eucharistia asservari debet sub unica tantum clave, retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, et nullo modo apud personas laicas et saeculares cuiuslibet status, gradus et condi-

tionis. - 50. Eucharistia SS. adoranda deferri non debet ad aegrotum, si eam ob tussim aut alias sumere non potest pro Viatico. - 51. Eucharistiam SS. solemniter eius festivitate et per octavam in processionem deferre, absente vel impedito Episcopo, pertinet ad primam dignitatem, vel ea impedita, ad secundam, et sic successive. - 52. Sacramentum Eucharistiae debet propriis manibus a celebrante deferri, non obstante quacumque consuetudine contraria. - 53. Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici et Clerus, sive in choro existant sive processionaliter incedant, semper debent genuflectere. - 54. Eucharistia SS. quae pro infirmis asservatur, singulis octo aut quindecim diebus est renovanda a Graecis. - 55. A Latinis vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qualibet Dominica, non autem differri ad quindecim dies. - 56. Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari maiori propter functiones pontificales, quae fiunt versis renibus ad Altare. In parochialibus vero et regularibus Ecclesiis debet regulariter esse in Altari maiori tamquam digniori. - 57. Regulares non possunt publice exponere Sacramentum Eucharistiae sine licentia Episcopi, et ex causa publica ab eodem probata. - 58. Pro personis particularibus exponitur in ostiolo tabernaculi aut in pyxide velata cum luminibus et assistentia. - 59. In Ecclesiis Confraternitatum non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia. - 60. Episcopos tamen id eis permittere debet iuxta solitum, nisi quid relevans adsit in contrarium. - 61. Neque Sacramentum Eucharistiae possunt exponere sine licentia Episcopi dioecesanii alii quomodocumque exempti non habentes iurisdictionem in populum. - 62. Sacramento Eucharistiae publice exposito, in Missis privatis dicenda est oratio de Sacramento, ordine a rubrica praescripto, et quid in Missis solemnibus. - 63. In Missis privatis dicta oratio de Sacramento erit omittenda in festo primae et secundae classis. - 64. Datur instructio observanda in oratione continua quadraginta horarum cum expositione SS. Sacramenti. - 65. Assignatur origo publicae et sollemnis venerationis SS. Sacramenti Eucharistiae. - 66. Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum tanta praestat excellentia et dignitate, ut illud associans gaudeat immunitate Ecclesiae. - 67. Alia ad rem. - 68. Oratio quadraginta horarum Mediolani instituta. - 69. Nonnulla de Eucharistiae ministratione ex Bened. XIV. - 70. Quibus ex pontificia dispensatione concessum sit ut Eucharistiam non ieiuni sumere possint. - 71. Numquam Eucharistia ad experimentum adhibenda est. - 72 ad 108. Plura ad rem ex eiusdem Bened. XIV operibus desumpta. - 109. Quotidiana antiquitus Eucharistiae susceptio. - 110. Quid hac de re Concilio Agathensi statutum. - 111. Quid Turonensi III. - 112. Quid denique Lateranensi. - 113. Anni discretionis quomodo interpretandi. - 114. Quenam dicatur propria parochia. *Remissive.* - 115 ad 117. Quando et de cuius licentia possint Regulares Eucharistiam laicis ministrare. - 118. De capite damnatis. *Remissive.*

- 1 Eucharistia est Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi veraciter contenti sub speciebus panis et vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis, ex institutione divina veraciter significantibus Corpus Christi et Sanguinem sub eis realiter contineri; sic Scotus in 4, dist. 8,
- 2 qu. 1. Eucharistiae Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima coena; ita communis, et aperte habetur Matth. cap. 26, Marc. 14, Luc. 22, et 1 ad Corinth. cap. 1.
- 3 Materia consecrationis Eucharistiae est panis triticeus ac vinum de vite; ita communis catho-

licorum, et habetur in variis Conciliis, et praesertim ex Florentino in decreto *Unionis*, ubi ait: *Tertium est Eucharistiae Sacramentum, cuius materia panis triticeus et vinum de vite.* Ad valorem Eucharistiae quilibet panis triticeus, 4 sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate praecepti tenetur Sacerdos latinus consecrare in pane azymo, et graecus in fermentato; ita communis, et habetur expresse in Concilio Florentino in decreto *Unionis*, et in Constitutione S. Pii V incip. *Providentia Romani Pontificis*. Vino consecrando admiscenda 5 est modica aqua. Ita communis, et habetur ex

Concilio Florentino in decreto *Unionis*, ubi dicitur, quod vino *ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet*, ubi per ly modicissima denotatur aperte, quod non potest nec debet multum aquae apponi, sed sufficit quaelibet modica aqua, etiamsi esset una solum gutta sensibilis; et quod vino admiscenda sit aqua de praecepto ecclesiastico, docet Concilium Tridentinum sess. 22, cap. 6, ibi: *Monet praeterea Sancta Synodus praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo misceant*. Forma Consecrationis loquendo de consecratione Corporis Christi, est ista: *Hoc est enim Corpus meum*, et loquendo de consecratione Calicis, est ista: *Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. An autem omnia supradicta verba sint de substantia seu essentia formae, sicuti et alias quaestiones, quae circa materiam et ipsam formam solent agitari, vide apud Theologos.

7 Omnes Fidelēs adulti tenentur de praecepto divino sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, et quidem saepius in vita; sic communis; et desumitur ex verbis Christi Ioan. 6: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, cum concordantiis. Tempus huius obligationis, cum non possit generatim determinari, est singulariter determinandum prudenti iudicio, ita tamen ut sacra communio non nimium differatur. Unde, ut huic praecepto divino generalius atque maiori cum fructu animarum satisfiat, Sancta Mater Ecclesia in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III celebrato praecipit, ut Fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiae reverenter suscipiant; habetur expresse in cap. *Omnis utriusque* 12 de Poenit. et remission., ibi: *Omnis utriusque sexus Fidelis postquam ad annos discretionis pervenerit... suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi perceptione duxerit abstinendum, alioquin, et vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens christiana careat sepultura*. Et idem declarando statuit Tridentinum sess. 13, cap. 9: *Si quis negaverit omnes et singulos Christifideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta praeceptum S. Matris Ecclesiae, anathema sit*. Ad satisfaciendum praecepto imposito in d. c. *Omnis utriusque*, sufficit Eucharistiam sumere in hebdomada sancta, vel infra octavam Paschae Resurrectionis. Sic declaravit Eugenius IV Constit. incip. *Fide*

10 *digna*. Potest tamen tempus paschale extendi

in longius tempus ex Episcopi aut Parochi dispensatione rationabili; Sacra Congr. Conc. 19 Novembris 1616, et in citato cap. *Omnis utriusque*.

Eucharistia pro adimplendo praecepto paschali est sumenda in propria parochia. Ita communis; et desumitur ex cit. cap. *Omnis utriusque*, et pluries declaravit Sacra Congr. Concil. Unde si quis communicaret in Ecclesiis Regularium infra tempus paschale animo satisfaciendi praecepto Ecclesiae, non satisfaceret, quia canone *Omnis utriusque* praecipitur a proprio Parocho Eucharistiam sumi; Sacra Congr. Conc. 23 Ianuar. 1588. An autem communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciatur praecepto? variant Doctores. Satisfacere affirmant Abbas in cap. *Omnis utriusque*, num. 12, de Poenit. et remis.; Guttier. Canon. qu. lib. 1, cap. 30, num. 12; Lavor. Elucubr. var. tit. 2, cap. 11, num. 65; Barbosa de Paroch. part. 2, cap. 20, num. 12; Panimol. part. 3, dec. 61, num. 5; Felix Potestas tom. 1, part. 3, n. 2916; Passerin., Sa, Piasec. et alii. Non satisfacere tamen, nisi licentiam dederit Ordinarius vel proprius Parochus, merito tenent Card. de Lugo in Respons. moral. lib. 1, dub. 15, Diana part. 9, tract. 9, resol. 64; Dicastil. dist. 10, num. 170; La Croix lib. 6, part. 1, n. 633; Ursaya in Miscellaneo sacro et profano lit. P, num. 263, et varii alii, et solide probat Pignatell. tom. 7, consul. 89, num. 12 usque in finem; ubi sub num. 18 testatur, quod saepius ita declaravit Sacra Congr. Conc. nominatim in Limana, in Sutrina et in Perusina mense Septemb. 1649, et Innoc. XI sub die 5 Februar. 1682, in audientia reverendis Parochis Urbis a Sanctitate Sua publice data, inter caetera, suae vivae vocis oraculo decrevit omnes utriusque sexus fideles, qui in Urbe commorantur, teneri pro satisfactione praecepti annuae communionis paschalis Sacra. Communionem a suo proprio Parocho in suis Ecclesiis parochialibus, in quarum parochiis habitant, suscipere, et nullo modo dicto praecepto satisfacere per communionem in Ecclesia Lateranensi vel Vaticana, vel nationalis cuiusvis nationis, vel in quacumque alia susceptam. Et ita in posterum omnino servari mandavit praesentibus Emin. Card. Vicario, illustr. Vicesgerente et ipsomet Pignatello Cleri Romani Camerario, ac omnibus Parochis Urbis, non obstantibus quovis decreto Congreg. Visitationis Apostolicae aliarumque Congreg. ac privilegiis et consuetudinibus quibuscumque etiam immemorabilibus. Sacerdos

14 satisfacit pro communionem paschali ubicumque celebret Missam; tamen si non celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quando agit ut laicus, tenetur praecepto ut laicus; Lugo tom. 5, disp. 18, n. 31; Gobat. tract. 4, num. 74; La Croix loc. cit., n. 630, et alii passim. Vagi, et peregrini, et advenae possunt

15

- ubilibet praecepto paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium; Bossius verb. *Communio Sacra*, num. 11; Reiffenstuel Theolog. moral. tract. 10, dist. 3, qu. 4, n. 40; Lantusca verb. *Eucharistia*, num. 6, et ex Const. Iul. II incip. *Dum ad Sacrum*, § 37.
- 16 Fratres et Sorores tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizocharæ, Cordellati et alii quocumque nomine nuncupati in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo praecepto paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho et non a Regularibus; Leo X Constit. incip. *Dum intra*, § 19; Sacra Congreg. Episc. 11 Septemb. 1574, et 20 Decem. 1616. Nec obstant Constitutio *Pretiosus*, Constitutio *Paterna*, aliaeque emanatae a Bened. XIII, quia fuerunt abrogatae a Clemente XII Constit. incip. *Romanus Pontifex*. Famuli autem, domestici et continui commensales in monasteriis Regularium degentes satisfaciunt praecepto paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus, ut colligitur ex abunde adductis sub verb. *Approbatio*, art. 1, a num. 64 ad 68, ubi fuit ostensum posse Regulares tales commensales continuos absolvere absque approbatione Episcopi; vide ibi; et tales famulos domesticos habitantes intra septa religiosa Societatis Iesu satisfacere communicando in templis eiusdem Societatis docet absolute Illsung tom. 6, d. 4, n. 154, et La Croix loc. cit., num. 635, ubi dicit adesse hoc expressum privilegium in Compendio, verb. *Familiaris*, § 1 et 2, et Lantusca verb. *Eucharistia*, num. 7, tenet absolute posse hoc Regulares ex concessione Iulii II Constit. incip. *Dum ad Sacrum*, et testatur de communi Reiffenstuel loc. cit., num. 40. Hoc tamen privilegio non gaudent saeculares illi, qui tantum ipsis monasteriis deserviunt sed eis non sunt de familia, nec continui commensales, et cum saecularibus exteris extra monasteria habitant et vivunt; Communis. Nec hoc privilegio gaudent advenae, qui in monasteriis Regularium infirmantur ex decreto Sacrae Congreg. Conc. quae in una Monopolitana 27 Septemb. 1670, ut in lib. 20 decr., fol. 444, censuit non licere fratribus absque licentia Episcopi vel Parochi administrare Sacramenta advenis, qui in eorum conventibus infirmantur, et si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis.
- 20 Regulares non posse in die Paschatis administrare saecularibus Eucharistiam; Sacra Congreg. Conc. 2 Martii 1619. Etsi tales personae saeculares in alia die satisfecerint praecepto, ut respondit Sacra Congr. Conc. in Burdigal. 9 Iunii 1644, et in Senon. 21 Iun. 1650, et in Mechlinen. 3 Ian. 1682. Per communionem sacrilegam non satisfit praecepto; Innoc. enim XI die 2 Mart. 1679 damnavit sequentem propositionem 55 in ordine: *Praecepto communionis annuae satisfit per sacrilegam Domini manducationem*. Qui culpabiliter non adimplet prae-

ceptum paschale, vivens interdictus ab ingressu Ecclesiae, et moriens privatur ecclesiastica sepultura, textu expresso in cit. c. *Omnis utriusque*, ibi: *Alioquin et vivens ab ingressu Ecclesiae arceatur, et moriens christiana careat sepultura*. Ipse tamen, qui non confitetur nec communicat in Paschate, non est ipso iure interdictus, sed interdicendus est per sententiam, unde si ante declarationem moriatur, non est privandus ecclesiastica sepultura, dummodo obierit cum signis contritionis; Sacra Congreg. Episcop. in Caletana 24 Iun. 1595. Nisi tamen intermissio esset notoria; cap. *A nobis* 28 de Sentent. excomm., vel adesset statutum Synodale in contrarium; Sacra Congr. in Baren. 15 Decembris 1696. Qui tempore Paschatis Eucharistiam iuxta praeceptum Ecclesiae non recipit, potest insuper poena pecuniaria, vel excommunicationis mulctari, ut declaravit Sacra Congreg. Conc. in qua propositis sequentibus dubiis:

I. *An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab Ecclesia statutis ad confessionis et Eucharistiae Sacramenta negligunt accedere, et poenas, cap. Omnis utriusque sexus de Poenit. et remission. contemnunt, possit etiam ad excommunicationem procedere?*

II. *An pro satisfactione poenas pecuniarias pio loco applicandas iniungere?*

III. *An expediat talium absolutionem sibi reservare?*

Die 28 Ianuar. 1587 Sacra Congregat. ad primum censuit licere, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ex rationabili causa communio ad tempus dilata fuerit. Ad secundum posse iniungi eleemosynas alicui pio loco applicandas pro huiusmodi excommunicatorum emendatione. Ad tertium non expedire; lib. 18 decret. pag. 604.

Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate; Sacra Congreg. Episc. 25 Maii 1601 apud Piton. Constitut. ad Parochos utriusque Cleri num. 205.

Nulla modo licere in Missis defunctorum praebere Eucharistiam fidelibus illam deposcentibus, statuit Sacra Rit. Congr. 16 Apr. 1701. Neque ministrari in paramentis nigris; eadem Sacra Rit. Congreg. 2 Augusti 1701, id est nec tempore celebrationis, nec post, ex declaratione eiusd. Sacra Rit. Congreg. 20 Mart. 1711, et confirmat. 1 Augusti 1724. At novissime anno 1741 2 Septembris declaravit ut sequitur: In Missis defunctorum, quae in paramentis nigris celebrantur, non ministretur Eucharistia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis praeconsecratis extrahendo Pyxidem a custodia; potest tamen ministrari per modum Sacrificii, prout est quando fidelibus praebetur Communio cum particulis intra eandem Missam consecratis; Sacra Rit. Congr. 2 Septembris 1741.

29 Neque potest Eucharistia ministrari fidelibus in nocte Nativitatis Domini, non obstante quocumque privilegio; Sacra Congr. Rit. 7 Septemb. 1641, 9 Aug. 1653, et 20 Apr. 1664 in una Pisauriensi, in qua habetur, ut sequitur: *Patres S. Caroli Congregationis Clericorum Regularium petierunt responderi. An liceat in nocte Nativitatis Domini post cantatam primam Missam, alias duas immediate celebrare et communicare fideles?* Sacr. Congr. respondit nullo modo licere, sed omnino prohibetur. Et cum abusus celebrandi successive ad primam Missam et communionem praebendi fidelibus, iterum tam in Urbe quam extra resurgeret, de novo observantia dictorum Decret. a Sacr. Congregat. Visitationis Apostolicae 7 Decemb. 1702, et Edicto Eminentiss. Cardin. Vicarii 18 Decemb. 1702 stricte demandata fuit. Vide verb. *Missa*, art. 5, num. 15 et 16, ubi ad litteram dantur.

30 Eucharistia potest praebere pueris novem aut decem annorum, si super Mysteriis Fidei et sacra Communionem sint plene instructi, et de reverentia debita non dubitetur; Communis cum S. Thoma in 4, dist. 9, quaest. 1, art. 5, quaest. 4 in corpor.; S. Carol. Borrom., Act. Eccles. Mediolanens. part. 4, instruct. de Sac.

31 commun. tom. 1. Eucharistia potest praebere mutis et surdis a nativitate praesertim tempore paschali et in articulo mortis, dummodo aliunde non appareant indispositi; Abbas Panormitan. in cap. *Cum apud* de Sponsalibus; Layman lib. 3, tract. 4, num. 5; Reiffenstuel loc. cit.,

32 n. 45, et alii passim. Sic etiam praebere potest Eucharistia energumenis (hoc est a Daemone obsessis), epilepticis et aliis infirmis, non solum in Paschate ac mortis articulo, sed etiam aliis temporibus, dummodo sacram Eucharistiam absque irreverentia sumere possint, et caeteroquin indispositi non appareant; Com-

33 munis. Item praebere potest Eucharistia semifatuus, stolidis, phraenetis amentibusque, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit periculum vomitus, indecentiae aut irreverentiae. Non potest tamen praebere perpetuo amentibus; Communis. Tenetur aegrotus ex

34 praecepto divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando ex medicorum iudicio est in periculo mortis constitutus, et hoc etiamsi

35 non sit ieiunus; Communis. Et licet sit ieiunus, recte adhibetur adhuc formula: *Accipe Viaticum* etc., cum non minus sumat Eucharistiam per modum Viatici aegrotus ieiunus, ac non ieiunus, ex quo Viaticum sit praeparatio pro via ad coelestem patriam brevi agredienda, tam a ieiunio quam a non ieiunio; Viatici enim nomen venit a voce *Via*, sumpta adnominatione a Cibariis, quae a Viatoribus ad iter agendum praeparantur; S. Thom. 3 p., qu. 73, art. 4 in Corpore, ibi: *In quantum scilicet hoc Sacramentum est praefigurativum*

fruitionis Dei, quae erit in Patria, et secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic praebet nobis viam illuc perveniendi, et colligitur ex can. De his 9, caus. 26, quaest. 6. Vide verb. Viaticum, n. 6.

An autem, qui mane ante periculum ex devotione communicavit, si superveniat periculum, teneantur eodem die per modum Viatici communicare. Variant Doctores Suarez, Aversa, Coninch, Lugo, Gobat, tract. 4, num. 17 et seq.; La Croix lib. 1, p. 3, num. 617, et alii cum ipsis probabilius negant, quia duplex una die communicatio prohibetur, et quia, qui communicavit quando erat proxima mors, censetur satisfacisse praecepto Viatici. Vasquez tamen, Turrianus, Ochagav, Hurtad., Quintanadven., Felix Potestas tom. 1, p. 3, n. 1923, et alii affirmant teneri iterum communicare pro Viatico, quia praeceptum Viatici mane non obligabat, adeoque ei non satisfacit, et hanc sententiam vocat probabilem ac tutam Dicastill. d. ro, dub. 3, et merito tamquam tuta, immo tutior, est sequenda, quia licet, ut dicunt Auctores primae sententiae, duplex una die prohibeatur communicatio, hoc tamen est solum praeceptum ecclesiasticum, quod debet cedere praecepto divino communicandi per modum Viatici. Nec communicando, quando erat proxima mors, ipso inscio, cum de mane fuerit perfecte sanus, potest censi satisfacisse, praecepto Viatici, de quo nec cogitabat, unde ad huic satisfaciendum videtur teneri iterum communicare per modum Viatici. *In tanta opinio-*
num varietate (sic concludit Benedictus XIV
de Synodo Dioec. lib. 7, cap. 11, n. 2) Do-
ctorumque discrepantia, integrum erit Parocho
eam sententiam complecti, quae sibi magis ar-
riserit, quin fiat reus violati statuti synodalis,
quod certe non potuit casum istum respicere;
neque fas erit Episcopo, aut in Parochum anim-
advertere qui praefato aegrotanti Viaticum de-
negavit, aut quidquam de eiusmodi controver-
sia in sua Synodo decernere, ne videatur sibi
arrogare partes Iudicis inter gravissimos hac
super re contententes Theologos. Ita ille. In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen aegrotus post aliquot, v. g. sex dies, septem aut octo repetere Viaticum, non ieiunus, dummodo nequeat ieiunus sumere, et periculum mortis recurat. Communis, teste Busembaum lib. 6, dub. 2, art. 2. Immo Layman dicit hoc posse etiam post solos duos dies. Quando morbus et periculum diu protrahitur, 38 post 7 vel 8 dies potest iterum dari communicatio. Sic communis, ut testatur Lugo de Sacramento Eucharistiae disp. 15, sect. 3, n. 64. Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, 39 sed nullatenus ipsa die potest sanis praebere Eucharistia, Sacra Rituum Congregat. 19 Februar. 1622.

Communicatio quotidiana absolute loquendo non 40

expedit omnibus indifferenter quod iudicio prudentis Confessarii relinquendum est, qui devotis personis, et praesertim Monialibus, quas dirigunt, petentibus, saepe, aut etiam quotidie negare non possunt communionem, posito, quod dignae iudicentur, neque deterri debent a quotidiana communione, cum ista a Sanctis Patribus commendetur, ut patet ex can. *Non iste* 55, dist. 2 de Consecratione, ex verb. S. Ambrosii, ibi: *Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic vive, ut quotidie merearis accipere.* Quod et summe optaret Conc. Trid. sess. 22, cap. 6, ibi: *Optaret quidem Sacrosanta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi huius Sacrificii fructus uberius proveniret.* Circa istam autem Communionem quotidianam attendendum est sequens speciale Decretum editum a Sac. Congr. Conc. 12 Februar. 1697, et expresse approbatum ab Innocentio XI.

Decretum circa Communionem quotidianam.

Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam dioecibus vigere usum quotidianae Communionis, etiam in feria sexta Parasceve, et simul affirmari eandem quotidianam Communionem praecipiam esse a iure divino, quin etiam in illius administratione aliquot abusus inolevisse, videlicet, quod aliqui, non in Ecclesia, sed in privatis Oratoriis et domi, immo cubantes in lecto, et non laborantes ulla gravis infirmitatis nota sumant Sacrosantam Eucharistiam, quam argentea techa inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes Saeculares aut Regulares alique in Communione accipiant plures formas ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quis confiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario. Cum autem haec Sanctissimus consideranda commiserit Sacrae Congregat. Card. Concil. Interpretum, eadem Sacra Congregatio praevia matura discussione super praedictis unanimi sententia ita censuit: etsi frequens, quotidianusque Sacrosanctae Eucharistiae usus a SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, numquam tamen aut saepius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi certis singulis mensibus aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum praescripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil praecipiens, quod cuperet tantum indicavit cum inquit: *Optaret quidem Sacrosanta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes sacramentali Eucharistiae perceptione communicarent.* Idque non immerito; multiplices enim sunt conscientiarum processus, variae ob ne-

gotia spiritus alienationes, multae e contra gratiae et Dei dona parvulis concessa, quae cum humanis oculis scrutari non possunt, nihil certi de cuiusque dignitate atque integritate, et consequenter de frequentiori aut quotidiano Vitalis Panis esu potest constitui, et propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus, *Confessariorum secreta cordis explorantium* iudicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate et frequentiae fructu, et ad pietatem processu laicis negotiatoribus et coniugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis praescribere debebunt. In *Coniugatis* autem hoc amplius animadvertant, cum Beatus Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacent orationi, eos serio admoneant, tanto magis ob Sacratissimae Eucharistiae reverentiam continentiae vacandum, puriorique mente ad coelestium epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti aut quotidiana Sacrae Communionis sumptione unica praecepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur, sed magis quid singulis permittendum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decernendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo a Sacro Convivio, seu frequenter seu quotidie accesserit, repellatur; et nihilominus det operam, ut unusquisque digne pro devotionis et praeparationis modorarius aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem petentes, admonendae erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto praestitutis communicent; si quae vero puritatem mentis eniteant, et fervore spiritus ita incaluerint, ut dignae frequentiori aut quotidiana Sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis a Superioribus permittatur. Proderit etiam praeter Parochorum et Confessariorum diligentiam, opera quoque Concionatorum uti, et cum eis constitutum habere, ut cum fideles ad SS. Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accesserint, statim ad illud sumendum de magna praeparatione orationem habeant, generatimque ostendant eos, qui ad frequentiore aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici negotiatores sint, sive coniugati, sive quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac divini iudicii formidine, discant coelestem mensam, in qua *Christus est*, revereri, et si quando se minus paratos senserint, ab eo abstinere, seque ad maiorem praeparationem accingere. Episcopi autem, in quorum dioecibus viget huiusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiae et iudicii temperamento alere debebunt, et ab

eorum officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli labori aut diligentiae parcendum, ut omnis irreverentiae et scandali suspicio in veri et immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto huiusmodi studio divina praestante gratia tenentur, *seque Sacratissimo Pane* frequentius refici cupiunt, suas vires expendere, seque probare cum timore et charitate assueverint: quibus Christum Dominum, *qui se fidelibus manducandum*, et se pretium in morte tradidit, atque in coelesti Regno in praemium est daturus, precatur Sacra Congregatio ut suam opem ad dignam praeparationem et sumptionem largiatur.

Porro Episcopi et Parochi, seu Confessarii, redarguant asserentes communionem quotidianam esse de iure divino; doceant in Ecclesiis seu Oratoriis privatis ex dispositione seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanctiss. Eucharistiam, nec eam ullo modo deferendam in crumena aut secreto ad existentes domi, vel cubantes in lecto, praeterquam ad infirmos, qui ad illam suscipiendam ad loca praedicta accedere non valeant, et ad eos, si ab Ecclesia, *deferatur publice et cum pompa* iuxta formam Ritualis Romani; si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in feria sexta Parasceve Missalis Rubricae et Ecclesiae Romanae usus serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eucharistiae formas seu particulas, neque grandiores, sed consuetas. Non permittant ut venialium confessio fiat simplici *Sacerdoti non approbato* ab Episcopo aut Ordinario. Si Parochi et Confessarii, etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes, secus egerint, sciant Deo Opt. Max. rationem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum et Ordinariorum iustam ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Iesu, facultate ipsis Episcopis et Ordinariis per hoc Decretum per sedem Apostolicam specialiter attributa. Et facta de praemissis omnibus ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac praesens Decretum typis mandari ac publicari voluit.

Datum Romae 12 Febr. 1679.

F. Card. COLUMNA Praef.

*S. Archiep. Brancaccius
Episc. Viterbien. Secr.*

- 42 Quando commendatur frequens usus Communionis, intelligi debet de sola Communionem digna, quia sola digna Communio est utilis ad salutem, unde Innocentius XI die 2 Mart. 1679 recte damnavit hanc propositionem 56 in ordine: *Frequens Confessio et Communio etiam*

in his, qui gentiliter vivunt est nota praedestinationis. Talis enim propositio est maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, id est qui vivunt continuo in depravatis et corruptis moribus, sacrilege communicant; si enim per confessiones bonas et efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere. Carden. in 2 Crisi, dist. 35, n. 3. Non dari praeceptum sumendi Eucharistiam ⁴³ sub utraque specie, nisi pro illo qui sacrificat, est de fide contra haereticos, apud Bellarm. l. 4, c. 20. Hinc Tridentinum sess. 21, can. 1, sic definit: *Si quis dixerit ex Dei praecepto, vel necessitate salutis omnes et singulos Christifideles utramque speciem Sanctissimae Eucharistiae Sacramentum sumere debere, anathema sit.* Quod autem Ecclesia hoc iuste prohibuerit, definit can. 2, ibi: *Si quis dixerit Sanctam Ecclesiam Catholicam, non iustus causas et rationibus adductam fuisse ut laicos atque etiam clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.* An vero causae possint cessare, vel concedendus sit aliquibus laicis usus Calicis, Trid. sess. 22 in fine committit iudicio Papae, qui, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicae Christianae, et salutare petentibus usum Calicis fore iudicaverit.* Primis Ecclesiae temporibus, in quibus ⁴⁴ fideles ad sacram Communionem una convenire nequibant, nec in publico loco Sacra Eucharistia servari poterat, deficiente Ecclesiarum provisione ob Gentilium persecutiones; ne ab ipsis, quod etiam proximis temporibus A Catholicorum perfidia renovatum fuit, irrideretur et conculcicaretur, permissum fuit antiquis Christianis, quod particulas Eucharistiae ad proprios lares deferrent, et privatim ibi asservarent, ut singulis diebus, prout moris tunc erat, se reficere possent, ut commemorant S. Hieronymus Epist. 50; S. Cyprianus in lib. de Lapsis, num. 92, et in lib. de Spectaculis; Tertullian. lib. de Orat. sub fine, et lib. 2 ad uxorem, et innuitur in lectione, quae legitur in Breviario die 13 Augusti pro S. Hippolyto Martyre, ibi: *Hippolytus a S. Laurentio baptizatus, domi suae dum Eucharistiam sumeret comprehensus*, et plura ad rem recenset Baron. an. 57, num. 151, et anno 570; Gonzalez in cap. 1 de Custodia Eucharistiae, num. 9; Cabassut. in not. eccles. saecul. 1, diss. 9; Pax Jordan. de Re sacra lib. 3, tit. 3, num. 5. Verum cum tepescente pristina fidelium charitate, quandoque hoc venerabile Sacramentum non minori reverentia acceptum, quam conservatum fuerit, ideo mos illam in privatis domibus asservandi per quinque fere saecula permissus, abrogatus fuit, et in Ecclesiis tantum servari fuit statutum, ut specialiter in Concilio Caesaraugustano II, can. 3, ibi: *Si quis Eucharistiae gra-*

tiam acceptam in Ecclesia non consumpserit, anathema sit, et consonat cap. *Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam*; ubi Glossa verb. *Eucharistiam*, dist. 2 de Consecrat., et Conc. Toletan. I can. 14, et elicitor cap. *Statuimus* 1 de Custodia Eucharistiae; ubi statutum fuit, ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fidei custodia clavibus adhibitis conservetur, ne possit ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Hactenus Eminentiss. Petra tom. 3 Comm. in Constit. 1 Urbani IV, sect. unica a n. 4 ad 6.

- 45 Eucharistia nunc omnino asservanda est in qualibet parochiali, quantumvis paupere; quod si redditus, et societas non sufficiat, instituat quae stor vel eleemosynarum collector; Sac. Congr. Conc. in Urbinaten. 22 Mart. 1594, et Sac. Congr. Episc. in Assisien. 14 Mart. 1614.
- 46 Extra parochiales Ecclesias non conceditur retineri assidue Eucharistia. S. Congr. Episcop. 15 Ianuar. 1610, et Sac. Congr. Conc. quae refert Genuens. in prax. cap. 110, cum ab ipsa peteretur:

Primo. An Episcopus possit concedere Ecclesiae non parochiali, ut in ea retineatur Sanctissimum Sacramentum Eucharistiae solum pro adoratione, vel requiratur auctoritas Papae?

Secundo. Praesupposito quod Episcopus concesserit licentiam asservandi Sanctissimum in Ecclesia non parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam revocare?

Respondit ad primum: Id non posse concedi ab Ordinario; sed requiri licentiam Sedis Apostolicae. *Ad secundum:* Huiusmodi licentiam fuisse nullam, et propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam revocationem.

- 47 Eucharistiae Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quae professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus teneri potest, Sac. Congr. Episcop. et Regular. die 20 Decemb. 1626. Unde pro indulto debet recurri ad Sanctam Sedem uti ad ipsam recursum habuerunt Sorores Tertii Ordinis S. P. Francisci existentes Lucae, et viventes collegialiter absque obligatione clausurae ad effectum obtinendi facultatem retinendi in propria Ecclesia Sanctiss. Sacramentum; exhibitisque precibus Sac. Congr. Episcop. hac sub die 26 Novembris 1708 dictam facultatem concessit arbitrio Eminentiss. Episcopi sine praeiudicio iurium parochialium, ac cum clausulis et respectivis per Eminentiam suam praescribendis. Atque hic addenda sunt quae erudite tradit Eminentiss. Cardin. Petra tom. 3 Comment. ad Constit. 1 Urbani IV, sect. unica a num. 21 ad 23. Propositis dubiis in Sacra Congregat. Conc. in Salernitana *Iurium parochialium* 19 Augusti 1702, ibi: I. *An omnia iura*

parochialia in Ecclesia et in Oblatis, aliisque mulieribus degentibus in Conservatorio Sanctissimae Conceptionis Capitis Pentae sint exercenda per proprium Parochum S. Mariae, intra cuius limites degunt, sive per illarum Cappellanium. II. *An eadem Oblatae possint in eadem Ecclesia asservare Sanctissimum Sacramentum, et Sacrum Oleum infirmorum, sine licentia Sac. Congreg. et consensu Parochi.*

III. *An in dicta Ecclesia valeat earum Cappellanus pro suo arbitrio Sanctissimae Eucharistiae Sacramentum publice adorandum exponere.* IV. *An praedictae Oblatae et mulieres morientes sine electione sepulturae sint tumulandae in Ecclesia Parochiali, et quatenus sepulturam eligant in earum Ecclesia, debeantur Parocho emolumenta funerum.* V. *An dictus Cappellanus intra annum possit celebrare solemnitates, quae spectant ad Parochum.* VI. *Ad quem spectet benedictio candelarum in die Purificationis, Cinerum et Palmarum.* VII. *An denunciations pro praedictis Oblatis aliisque mulieribus exeuntibus a dicto Conservatorio ad effectum nubendi, debeant publicari in ipsa Ecclesia parochiali pro tempore habitationis.* VIII. *An per dictum Conservatorium debeatur decima Parocho.* Sacra Congregatio respondit:

Citra approbationem Conservatorii (quae clausula semper apponitur, dum aliqua quoad Conservatoria determinat, cum ea approbare neque tacite neque expresse voluerit) Ad I. *Affirmative.* Ad II. *Non posse sine licentia Sacrae Congregationis.* Ad III. *Negative nisi cum licentia Episcopi.* Ad IV. *Affirmative quoad utramque partem.* Ad V. *Exprimendas esse solemnitates particulares.* Ad VI. *Spectare ad Cappellanium.* Ad VII et VIII. *Affirmative.* Idemque resolutum fuit in Neapolitana Conservatorii SS. Philippi et Iacobi in regione Nidi Consul

artus sericae sub die 2 Iul. 1707, in qua proposito dubio per summarium: *An liceret retinere SS. Eucharistiae Sacramentum in Ecclesia dicti Conservatorii absque Apostolica auctoritate?* Responsum fuit: *Non posse, et dentur decreta in Salernitana.* Et reposita causa in folio sub die 28 Iul. 1708, rescriptum fuit: *Citra approbationem Conservatorii in decisis, et supplicent Sanctissimo, nempe pro facultate Apostolica illud retinendi. Item non licet illud retinere absque indulto Apostolico in Grangiis Regularium; unde cum recursum habuissent ad S. Congr. Conc. PP. Oratorii pro indulto illud retinendi in Oratorio eius Grangiae seu domus extra civitatem existentis, in qua solebant morari aliqui Patres, vel ob infirmitatem vel recreationis causa, maxima difficultas in concessione orta fuit; sed considerando, quod locus principaliter destinatus erat pro infirmis, et concurrebat votum Nuncii Apostolici favorabile, ut posset concedi tempore, quo adessent infirmi, Sacra Congregatio scripsit iuxta*

- votum arbitrio eiusdem Nuncii, limitando tamen tempus ad septennium salvis iuribus parochialibus, in Ulysiponen. 3 Septemb. 1707.
- 48 Haec ille expressis verbis. Eucharistiam Sanctissimam ex consuetudine et privilegio non decet teneri a laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcopi; Sacr. Rit. Congr. in Insulana 10 Iun. 1604, et in Asculana 3 Aprilis 1632, et in Cortonen. 9 Maii 1699, et in decreto generali 10 Decembris 1703 in respons. ad 26.
- 49 Feria quinta in Coena Domini SS. Eucharistia asservari debet sub unica tantum clave retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, et nullo modo apud personas laicas et saeculares, cuiuslibet status, gradus et conditionis. Sacr. Congreg. Rituum in Civitat. 22 Novembris 1631, et in Calaguritana 13 Septemb. 1642. Et hoc in omnibus Ecclesiis tam Saecularibus, quam Regularibus quomodocumque exemptis, non obstante consuetudine in contrarium. Eadem Sacr. Congreg. Rit. in Caurien. 15 Decemb. 1632. Eucharistia SS. ad aegrotum adoranda deferri non debet, si eam ob tussim aut alias sumere non potest pro Viatico. Sacra Congr. Conc. teste Zerola in Praxi Episc. p. 1, verb. *Eucharistia*, § 5.
- 50 non obstante consuetudine in contrarium. Eadem Sacr. Congreg. Rit. in Caurien. 15 Decemb. 1632. Eucharistia SS. ad aegrotum adoranda deferri non debet, si eam ob tussim aut alias sumere non potest pro Viatico. Sacra Congr. Conc. teste Zerola in Praxi Episc. p. 1, verb. *Eucharistia*, § 5.
- 51 Eucharistiam SS. in solemni eius festivitate et per octavam in processione deferre, absente vel impedito Episcopo, pertinet ad primam Dignitatem, vel, ea impedita, ad secundam, et successive ad tertiam vel quartam, et omnibus Dignitatibus assentibus vel impeditis, ad primum Canonicum. Sacr. Congreg. Rituum in Pisaurien. 21 Mart. 1609, in Aretina 30 Ianuarii 1610, in Lamacen. 11 Novemb. 1614, et in Baren. 19 Ianuar. 1628. Sacramentum Eucharistiae debet non in aliqua machina pretiosae structurae Sacerdotum humeris, quod in omnibus Hispaniarum Ecclesiis ex vetustissima et immemorabili consuetudine fieri posse decrevit Sacra Rota in Hispalen. *Processionis servitium* etc. 23 Iun. 1732; sed propriis manibus a Celebrante deferri, non obstante quacumque consuetudine contraria. Sacr. Congr. Rituum in Syracusana Modicae 2 Iun. 1618. Haec decisio locum habet in processione, quae fit in festo Corporis Christi, et in die Dominica infra octavam eius, ut resolvit Sacr. Rit. Congreg. 23 Mart. 1709 in Compsana. Ad Celebrantem vero ita privative pertinet delatio Sacramenti, ut ipse illud deferre debeat etiam per Parochias alienas, per quas processio transiret; Sacr. Rit. Congreg. 21 Apr. 1630 in Lucana. Quamvis ille, qui celebrat Missam in festo SS. Corporis Christi debeat deferre Sacramentum in processione, excipitur tamen ab hac regula Episcopus, qui licet non celebret Missam Pontificalem, nihilominus ab ipso deferri debet Sanctissimum Sacramentum in processione, nisi legitime fuerit impeditus, et non a prima Dignitate seu digniori Canonico qui Missam cantavit, ut colligitur ex Caeremoniali Episcopo, lib. 2, cap. 33, § 8, apud Meratum in Additionibus ad Gavantum, tom. 1, part. 4, tit. 12, n. 11. In Vesperis autem Octavae (si fiat processio) deferri debeat ab eo qui cantavit Vesperas modo sit Dignitas vel Canonicus; Sacra Rit. Congr. 12 Iun. 1627 in Brundusina. Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici et Clerus, dum in choro existant, sive processionaliter incedant, semper debent genuflectere; Sacr. Congreg. Rit. in Oscen. 2 Maii 1620. Eucharistia SS. quae pro infirmis asservatur, singulis octo aut quindecim diebus est renovanda a Graecis. Clemens VIII Constit. incip. *Sanctissimus* sub die 31 Aug. 1595. A Latinis vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qualibet Dominica, non autem deferri ad quindecim dies. Sacra Congreg. Episc. in Ravennaten. 5 Apr. 1573, ex cap. *Permittimus* 57 de Sentent. excomm., et Clemens VIII citat. Constit. *Sanctissimus*. Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari maiori, propter functiones pontificales, quae fiunt, versis rebus ad Altare. In parochialibus vero et regularibus Ecclesiis debet regulariter esse in Altari maiori, tamquam digniori. Sacr. Congr. Episc. in Lucensi 10 Febr. 1579, et in Casertana 29 Novembr. 1594.
- Regulares non possunt publice exponere Sacramentum Eucharistiae sine licentia Episcopi, et ex causa publica ab eodem probata, ut saepe saepius respondit Sacr. Congreg. Episcop., et praesertim in Caietana 25 Oct. 1602 et 10 Decembris 1602 apud Nicol. in Floscul., verb. *Eucharistia*, n. 23, et Fagnan. in cap. *Grave* 19 de Offic. Ordinar., num. 77, his verbis: *Non liceat Regularibus etiam in propriis Ecclesiis SS. Eucharistiae Sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quae probata sit ab Ordinario, ex causa autem privata possint, dummodo SS. Sacramentum e Tabernaculo non extrahatur, et velatum remaneat ita ut ipsa Hostia videri non possit*; et in Derthonen. 27 Maii 1603, et Sacr. Congr. Conc. in Neapolitana 17 Augusti 1630, et Sacr. Congreg. Rit. 26 Febr. 1628, et ead. S. Rit. Congregat. 22 Ian. 1701 in Firmana *expositionis SS. Eucharistiae* censuit: *Fratribus Minoribus de Observantia Oppidi Monleani licere publice adorandum exponere SS. Eucharistiae Sacramentum in eorum Ecclesia singulis diebus festivis totius anni, exceptis Quadragesimalibus et Dominicis, de licentia tamen Archiepiscopi*. Pro personis autem particularibus exponitur in Ostiolo Tabernaculi aut in Pyxide velata, cum liminibus et assistentia. Sacr. Congr. Episcop. 7 Septemb. 1678. In Ecclesiis Confraternitatum non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia; Sacr. Congr. Episcop. 20 Aug. 1661, et in Papien. 2 Augusti 1652, et Sacr. Con-

greg. Rit. in decreto generali 10 Decemb. 1703
 60 in respons. ad 27 dub. Episcopus tamen id
 eis permittere debet iuxta solitum, nisi quid
 relevans adsit in contrarium. Sac. Congreg.
 61 Episcop. in Maceraten. 16 Mart. 1646. Neque
 Sacramentum Eucharistiae possunt exponere,
 sine licentia Episcopi dioecesani, alii quomo-
 documque exempti, non habentes iurisdictionem
 in populum, ut declaravit Sac. Congreg.
 Episcoporum in Florentina *Iurisdictionis
 inter Archiepiscopum et Episcopum Fesulanum*
 18 Maii 1696, referente Eminentiss. Cardin.
 Pamphilio.

62 Sacramento Eucharistiae publice exposito,
 in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacra-
 mento, ordine a Rubrica praescripto. In Missis
 vero cantatis et solemnibus servandum erit de-
 cretum. Sac. Congr. Rit. 13 Febr. 1666 tenor
 sequentis: *Quando exponitur Sacramen-
 tum in Altari pro initio 40 horarum, vel spi-
 ritualium exercitationum, si accadat in festo
 primae vel secundae classis, tunc in Collegia-
 tis, vel duae cantantur Missae, una de festo
 seu Dominica post Tertiam, altera votiva de
 Sacramento post Nonam; vel una cantetur de*
 63 *die cum commemoratione SS. Sacramenti. In*
*Missis tamen privatis dicta oratio de Sacra-
 mento erit omittenda in festis primae et se-
 cundae classis, prout ead. Sac. Congr. Rit.*
resp. 2 Decembr. 1684, nam proposito dubio
*pro parte Procuratoris Generalis Lateranen-
 sium: An in Missa privata de Sancto duplici
 vel semiduplici, de quo tali die sit Officium,
 facienda sit commemoratio SS. Sacramento*
*exposito occasione 40 horarum, prodiit rescrip-
 tum, posse, sed omittendum in festis primae
 et secundae classis. Tempore expositionis SS.*
*Sacramenti non possunt celebrari Missae de re-
 quie; Sac. Congr. Rit. 2 Decemb. 1684. Circa*
*hanc Sanctissimi expositionem occasione 40 ho-
 rarum attendenda est instructio de mandato Cle-
 mentis XII emanata 1 Sept. 1730, quae ut ab*
*omnibus percipiantur et observentur hic ad lit-
 teram datur:*

64 Istruzione ed ordini da osservarsi nell'Ora-
 zione continua di Quarant' Ore coll' Esposizione
 del SS. Sacramento per li bisogni di Santa
 Chiesa secondo la pia mente de' Sommi Pon-
 tefici confermata e pubblicata di nuovo per or-
 dine di N. S. Papa Clemente XII.

*Prospero del Titolo di S. Silvestro in capite
 della S. R. C. Cardinale Marefoschi, della
 Santità di Nostro Signore Vicario Gene-
 rale, ec.*

Essendo state fatte sin dal tempo dell'intro-
 duzione dell' Esposizione del SS. Sacramento
 per l'Orazione continua di Quarant'Ore diverse
 provisioni spettanti al decoro di detta Sagra
 funzione, acciò le medesime venghino esatta-

mente osservate, e si rimova ogni abuso, d'or-
 dine espresso della Santità di Nostro Signore,
 datoci coll' oracolo della sua viva voce ordi-
 niamo e comandiamo, che in tutte le Chiese
 di quest' Alma Città, tanto Patriarcali, quanto
 Collegiate e Parrocchiali, ed in ogni altra Chiesa
 sì de' secolari come de' regolari, in qualsivoglia
 modo privilegiata, in cui si farà la sudetta ora-
 zione di quarant' ore, s'osservi inviolabilmente
 quanto si prescrive nella presente novissima
 Istruzione sotto le penè infrascritte.

I. Si metterà sopra la porta della Chiesa,
 dove sarà l'Esposizione, un segno del SS. Sa-
 gramento ornato di festoni, come pure a capo
 della strada vicina, perchè sia noto a chi passa,
 esservi l'esposizione del Santissimo Sacramento.

II. Il SS. Sacramento dovrà esporsi nell' Al-
 tare maggiore (eccettuatene le Basiliche Patriar-
 cali, nelle quali si suol esporre sopra altro
 Altare) e si coprirà l'immagine o statua, che
 vi sia, come anche le pareti della tribuna, e
 le vicine all' Altare, se non vi sono ornamenti
 fissi, si copriranno con drappi, avvertendosi,
 che gli apparati non contenghino istorie, nè
 cose profane. Sopra l' Altare non vi si pon-
 ghino Reliquie de' Santi o statue de' medesimi
 (non escludendosi però quelle delli Angioli,
 che faccino figura di candelieri) e molto meno
 vi si ponghino figure dell' anime del Purgato-
 rio di qualsisia materia, il che si proibisce an-
 che in tutte le esposizioni particolari, ed in
 quelle, che talvolta si fanno per suffragio di
 quelle anime.

III. Sopra detto Altare in sito eminente vi
 sia un tabernacolo o trono con baldacchino
 proporzionato di color bianco, e sopra la base
 di esso vi sia un Corporale per collocarvi
 l' Ostensorio o Custodia, il di cui giro sarà
 attorniato di raggi, e non vi sarà d'avanti al-
 cun ornamento, che impedisca la vista del San-
 tissimo.

IV. Ardino sopra l' Altare almeno venti lumi
 continuamente, cioè sei candele d' una libbra,
 tre per parte dalli lati della Croce, ed otto
 candele nella parte superiore, con altre quattro
 dalli lati dell' Ostensorio; nella di cui parte
 opposta, non vi si ponga onninamente lume
 alcuno, e vi siano finalmente due torcier con
 le fiaccole almeno di tre libbre l' una. L' istesso
 numero di lumi vi sia anche di notte dopo
 serrata la Chiesa, tra quali ve ne siano almeno
 dieci di cera, e per la Chiesa nella sera si
 mettano lumi sufficienti per evitar la confusione,
 quali stiano accesi finchè si chiudano le porte
 di essa. Potranno anche di giorno oscurarsi le
 finestre vicino all' Altare dell' esposizione, ad
 effetto di raccogliere la mente de' fedeli all' O-
 razione.

V. Niun secolare, benchè vestito di sacco
 di qualsivoglia compagnia, ardisca d' andare in-
 torno l' Altare per aggiustare lumi, o far altro

che occorra, ma dovrà essere un Sacerdote o almeno un Chierico con Cotta, con la quale sopra il proprio Abito, dovranno comparirvi anche li Regolari di qualsisia Religione: avvertendosi di più, che ogni persona di qualsisia condizione ed ordine, per decreto della Sacra Congr. de' Riti *Urbis 19 Augusti 1651*; avanti il SS. Sacramento esposto accostandosi o partendosi da esso, deve fare la riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla persona del Sacerdote, quale celebra la Messa privata, s'insinua esservi decreto della medesima Sacra Congr. *Urbis 7 Septembris 1638*; che mentre passa avanti l'Altare, in cui sta esposto il SS. Sacramento, dopo fatta l'Adorazione con le ginocchia piegate, scoperto il capo, alzandosi lo ricopra.

VI. Si tenga durante l'esposizione alla porta della Chiesa, per la parte di dentro, o di fuori come tornerà più comodo, un Tapeto, che faccia forma di Bussola con spazio adeguato alli lati, per comodità del popolo, e sia talmente posto, che non possa mai dalla strada vedersi il Santissimo Sacramento.

VII. Stiano di continuo uno o due Sacerdoti, o almeno in altro Ordine Sagro costituiti, se si potrà, vestiti di Cotta (benchè siano Regolari) genuflessi avanti d'un banco ricoperto con Tapeto o panno rosso, o d'altro colore e qualità decente, vicino all'infimo grado dell'Altare, e mai sopra genuflessori, orando tanto di giorno, quando di notte a vicenda. Dove sarà qualche Confraternita, vi assistino due Confratelli almeno avanti un banco coperto di panno verde o d'altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e distanti dalli Ecclesiastici suddetti, ed orando con tutta divozione, per edificazione degli astanti; e con voce sommessa per non causar distrazione agli altri.

VIII. Nella Sacristia vi sia l'Orologio, almeno a polvere, per saper il tempo della vicenda, di cui se ne darà il segno ad ogni ora con la Campana maggiore, tanto di giorno come di notte.

IX. La sera avanti il giorno dell'Esposizione, dopo il segno dell'Ave Maria, si sonino le campane solennemente per avviso del popolo, come anche la mattina nel far del giorno, e dopo tutti gli altri segni dell'Ave Maria, durante l'Esposizione, come parimente le solite tre volte avanti le Messe solenni.

X. Nell'Altare dove sta esposto il SS. Sacramento, non si celebri altra Messa che le solenni per l'Esposizione e Reposizione, nei quali due giorni, oltre la Conventuale (nelle Chiese dove v'è obbligazione di cantarla) si celebrerà dopo Nona la Messa del SS. Sacramento votiva *pro re gravi*, eccettuate però tutte quelle Domeniche che sono di prima o seconda Classe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del

Calendario tanto universale quanto particolare di quella Chiesa in cui si fa l'Esposizione, si fa Ufficio parimente di prima o seconda Classe, come anche eccettuata la feria 4 delle Ceneri, e feria 2, 3 e 4 della Settimana Santa, tutti li giorni dell'Ottava di Pasqua e di Pentecoste, le Vigilie del S. Natale e della Pentecoste, e l'Ottava dell'Epifania: nelle quali Domeniche, ed altri giorni e ferie eccettuate, si canterà la Messa Conventuale con l'Orazione aggiunta del Sacramento (*sub unica conclusione*) e tutto s'osserverà inviolabilmente in tutte le Chiese si de' Secolari che de' Regolari. Nel giorno medio, oltre la Messa Conventuale, si dovrà cantar dopo Nona la Messa votiva *pro Pace*, o altra che verrà comandata da N. S. secondo sarà espresso nella lista delle Quarant'Ore con la medesima eccezione delli giorni suddetti, e con la medesima Regola circa l'Orazione. Nelle Chiese non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarsi la Messa Conventuale, dovrà in detto giorno medio cantarsi solo la Votiva suddetta, e con l'eccezione e regola prescritta di sopra nella Messa del Sacramento. Questa però dovrà cantarsi ad un altro Altare, che non sia quello dell'Esposizione, nè quello dove sia il Tabernacolo col Sacramento incluso; ed in quelle Chiese che hanno l'obbligo di cantar la Messa Conventuale, questa pure si canterà ad altro Altare, come si è detto. S'ordina espressamente, che nelli giorni dell'Esposizione, medio e della Reposizione, le Messe si debbano cantare con li Ministri parati, e non altrimenti, anche nelle Chiese de' Regolari; non ostante qualsisia loro uso o pretesa consuetudine in contrario. Nelle Messe private che si celebreranno durante l'Esposizione, non si suoni il campanello all'Elevazione, ma solo uscendo i Celebranti dalla Sacristia, si dia un picciol segno con la solita campanella. Non si celebrino Messe di Requie nel tempo che durerà l'Orazione di 40 ore, le Messe del Santissimo che si celebreranno ne' giorni permessi dalla Rubrica, saranno meramente votive senza *Gloria* e *Credo*. Nell'altre Messe private correnti si aggiungerà coll'Ordine prescritto dalla Rubrica l'Orazione del Sacramento, così comandando la Santità di N. S.

XI. Il Celebrante dovendo portar il Santissimo in processione sarà vestito di Piviale bianco, quando non abbia celebrato con paramenti d'altro colore, che in tal caso continuerà il colore della Messa; il Velo omerale però sarà di colore bianco in qualsivoglia caso, che debba portarsi il Sacramento anche nel Venerdì Santo, e li paramenti de' Ministri Sagri saranno del color del Celebrante come sopra. Parimente il Pallio dell'Altare dove sta l'Esposizione, sarà sempre di colore bianco, benchè la Messa solenne ivi si celebri in altro colore, come pur il Baldacchino per la Processione deve esser bianco.

XII. Terminata la Messa solenne per l'Esposizione, il Celebrante con li Ministri fatte le dovute riverenze al Sacramento, si ritireranno fuori del Corno dell'Epistola, dove il Celebrante (come pure li Ministri) deporrà il Manipolo, e levata la Pianeta, prenderà il Piviale, porrà ivi l'incenso in due Turiboli senza benedirlo, e dopo con li Ministri genuflesso nel mezzo incenserà tre volte il Santissimo. Sul fine della processione, quale si principierà anticipatamente fatta l'Elevazione del Santissimo, o prima, secondo che sarà più o meno numerosa, il Diacono in tempo congruo fatta la dovuta riverenza prenderà il Sacramento, e stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo immediatamente esso Diacono; lo prenderà il Celebrante, ricoperte le mani dall'estremità del Velo omerale e si alzerà: principiandosi poi da' Cantori l'Inno *Pange lingua*, etc., s'incamminerà sotto il Baldacchino, recitando con voce sommessa Salmi ed Inni insieme con li Ministri, quali eleveranno le fimbrie del Piviale.

XIII. La Processione sarà composta di tutto il Clero della Chiesa, ed il Crocifero in questa funzione non sarà parato con abito suddiaconale, ma vestito con cotta; v'interranno onninamente 8 Sacerdoti vestiti con Cotte e con Torcie accese in mano, li quali precederanno dalli lati avanti il Baldacchino, e dopo di essi seguiranno due Acoliti con Turiboli, quali per la strada incenseranno il Santissimo, e durante la processione si suoneranno le campane solennemente.

XIV. La Processione si farà dentro la Chiesa, e al più per la piazza, quando l'angustia della Chiesa ne porti la necessità, e quando esca di Chiesa si farà ben pulire la strada della piazza, dove, se vi sarà qualche bottega, dovrà tenersi chiusa durante la Processione.

XV. Se vi saranno istituite Confraternite di secolari, o siano vestiti di Sacco o no, tanto li Guardiani ed Officiali di esse, quanto li Confrati tutti anderanno unitamente avanti il Clero Secolare o Regolare che vi sarà, al qual dovranno sempre cedere il luogo più degno. Di più espressamente si comanda, che li Guardiani o altri Officiali di esse, non ardiscano sotto qualsivoglia pretesto di consuetudine o altro, di andar dopo il Baldacchino sotto la pena di 25 scudi a ciascun Fratello Guardiano o Officiali della Confraternita, il quale contravenisse alla presente disposizione in conformità dell'Editto pubblicato l'anno 1589. Qual pena di scudi 25 si dovrà applicare alla medesima Confraternita, se sarà povera, o al Monte del Santissimo Viatico a nostro arbitrio. Monsignor Primicerio però dovrà andar dopo il Baldacchino vestito senza Sacco coll'abito suo Prelatizio e con il Rocchetto; se ne avrà l'uso. Di più ordiniamo alli suddetti Cleri Secolare

e Regolare, che nelle proprie Chiese non permettino che si pratici il contrario sotto le pene contenute nel suddetto Editto, cioè di scudi 25 alli Superiori e Rettori delle Chiese Secolari, e di privazione di voce attiva e passiva alli Superiori Regolari, con altre a nostro arbitrio. Quando poi vi fosse alcuno, che tanto ardisse, si notifica, che oltre le suddette pene imposte di sopra, resterà *ipso iure* privo dell'Ufficio, e cassato dalla Confraternita rispettivamente; al Guardiano, o Guardiani ed Officiali, quali contravverranno a questo nostro Ordine, resterà interdetta la Confraternita e Chiesa, e privati di fare più tale santa funzione ed Esposizione, finchè da Noi non sarà reintegrata, si dichiara anche, che all'accusatore di tal contravvenzione si darà la terza parte della suddetta pena coll'esser tenuto segreto, e la suddetta disposizione vogliamo che si osservi anche in tutte e singole Processioni ed Esposizioni particolari.

XVI. Ritornata la Processione in Chiesa, e giunto il Celebrante al grado infimo dell'Altare maggiore, il Diacono genuflesso riceverà il Santissimo da esso Celebrante (quale immediatamente genufletterà deponendo il Velo omerale) e lo collocherà nella base del Trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al suo luogo. Li Cantori divotamente e con pausa canteranno il *Tantum ergo*, etc., dopo di che il Celebrante alzatosi colli Ministri, porrà ivi nel mezzo l'incenso nel Turibolo senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Sacramento. Terminato l'Inno senza dirsi il *v. Panem de coelo*, etc., si canteranno dalli suddetti Cantori le litanie contenute nel libro stampato per l'Orazione delle 40 Ore (qual libro puramente senza alcuna immutazione, dovrà usarsi in qualunque altra Esposizione del Santissimo che si faccia particolare). Dopo che avrà dette le preci, il Celebrante alzatosi (a cui li Ministri sosterranno il libro) senza fare nuova genuflessione canterà a mani giunte il *v. Dominus vobiscum*, etc., con le Orazioni, quali terminate genuflessi faranno breve Orazione; ed indi partiranno a capo scoperto sino ad una ragionevole distanza dal Sacramento, dandosi così il principio all'Orazione delle Quarant' Ore.

XVII. Il Celebrante non dovrà usar la Sede Camerale secondo il decreto della Sacra Congr. dei Riti, ma un Banco (che nè pure abbia braccia) con il postergale ornato di panno rosso o altro colore decente, in cui sederà insieme colli Ministri Sagri, e si avverte alli medesimi, come anche agli altri, che oprano circa il Divino Ministero, qualmente in tempo, che sta esposto il Venerabile, anche nell'Esposizioni particolari, non devesi far riverenza alcuna al Clero nè ad altra persona che assista alli Divini Offici. Molto meno dovranno mai usare le Sedie Camerali nelle Chiese li Guardiani,

Deputati ed Officiali delle Confraternite, Compagnie e Congregazioni Laicali; ma sederanno sopra un banco con postergale senza braccia a lati, e senza alcun uso de' Cuscini, come pure senza gradini e senza genuflessori d'avanti. Qual banco potrà cuoprirsi di panno e non di seta, e sarà onninamente *situato fuori del Presbiterio* in quelli casi, che assisteranno alle Messe e Vesperì solenni, o che nel Presbiterio si celebri dal Clero una funzione sagra, o che si predichi in Chiesa secondo li replicati decreti della Sagra Congreg. de' Riti, particolarmente per decreto generale emanato sotto li 13 Marzo 1688, sotto le pene medesime espresse di sopra, comminate al n. XV nelli §§. *Se vi saranno ecc.*, e *Di più ordiniamo ecc.* Monsig. Primicerio però sederà dentro il Presbiterio al lato dell'Evangelo in un Banco coperto di panno, nell'Abito suo Prelatizio, come si è detto al num. XV. Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio, in tal caso di necessità si concederà da Noi, che possa collocarsi in Banco come sopra de' Guardiani dirimpetto all'Altare in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio. Si proibisce espressamente alli uomini ed alle donne di qualsivoglia stato e condizione (eccettuate le persone Regie quando vi si trovino), l'entrar sotto qualsivoglia pretesto ad orare nel Presbiterio, o sia recinto dell'Altare, dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente da Ecclesiastici destinati al Ministerio Divino o all'assistenza dell'orazione, il che s'osserverà non solo nelle Chiese dove ricorre l'Esposizione ordinaria, ma anche in tutte le altre, dove per Indulto Apostolico o per altra legittima facoltà, occorre farsi l'Esposizione, benchè per breve tempo, al che provvederanno li Superiori o Sagrestani, col riparo delli Banchi ancora bisognando. In oltre ordiniamo e comandiamo a' Rettori e Superiori tanto Secolari quanto Regolari di qualsivoglia Chiesa, che durante la detta Esposizione non ardiscano di far portare rispettivamente qualsivoglia sorte di sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado e condizione sotto la pena di 10 scudi alli Rettori secolari, da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l'Accusatore, ed a' Regolari della privazione della voce attiva e passiva a nostro arbitrio.

XVIII. Non si terranno nelle Chiese dell'Esposizioni anche particolari, bacili per limosine, nè vi assisteranno Religiosi o altri Ecclesiastici, nè meno persone laicali per riceverle, come nè meno anderanno Chierici, Confratri, Mandatari o altre persone questuando per la Chiesa. Molto meno dovranno far ciò i poveri, quali staranno per lo spazio di canne dieci lontani dalle porte della Chiesa sotto le pene contenute nell'Editto stampato a parte, che

per ciò sarà parimente cura dei Superiori, Sagrestani e degli Esecutori che vi assistono, il procurare non entrino in Chiesa, ad effetto d'evitare la distrazione de' Fedeli che orano, potendo li Benefattori caritativi far elemosine fuori delle Chiese, siccome è anche l'intenzione di N. S. dichiarata nell'ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni Fedele dar nelle Chiese limosine a' poveri.

XIX. S'avverte, che non termini l'Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell'altra, e ciò s'osserverà da qualunque Chiesa benchè Basilica e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.

XX. Terminata la Messa della Reposizione, il Celebrante prenderà il Piviale (osservando il Rito rispettivamente sopra descritto dopo la Messa dell'Esposizione) e genufletterà colli Ministri avanti il SS. Sacramento nel mezzo sull'infimo grado dell'Altare, immediatamente li Cantori principieranno le Litanie, e si continuerà sino al *✠. Domine, exaudi orationem meam* inclusive. Dopo alzatosi il Celebrante colli Ministri, porrà ivi nel mezzo l'incenso senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il SS. Sacramento, e prenderà il Velo omerale. Fatta l'incensazione, il Diacono colle dovute riverenze leverà il Sacramento dal Trono, e immediatamente stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo anch'esso Diacono, subito che averà consegnato il Sacramento, praticandosi di poi rispettivamente ciò, che sopra nell'Esposizione s'è detto circa le Cerimonie e Rito della Processione, ecc.

XXI. Ritornato dopo la Processione il Celebrante all'infimo grado dell'Altare, il Diacono genuflesso riceverà da esso, che starà in piedi, il Santissimo, verso cui il Celebrante genufletterà immediatamente e deporrà il Velo omerale; il Diacono lo collocherà sopra il Corporale in mezzo dell'Altare, e ritornerà al suo luogo. Il Celebrante al *✠. Genitori Genitorum*, etc., alzatosi colli Ministri porrà, come sopra, l'incenso senza benedirlo, ed incenserà il Sacramento. Li Cantori diranno il *✠. Panem de Coelo*, etc., (a cui s'aggiungerà l'*Alleluia* nel tempo Pascale solo, ed in tutta l'Ottava della festività del *Corpus Domini*, in qualsivoglia Esposizione che si faccia). Il Celebrante alzatosi senza far nuova genuflessione, sostenendo li Ministri il libro (senza dire il *✠. Dominus vobiscum*, come per Decreto della Sagra Congregazione dei Riti) canterà le Orazioni a mani giunte, quali terminate, genuflesso prenderà il Velo omerale ed ascendendo solo all'Altare, fatte tutte le dovute riverenze, prenderà nelle mani ricoperte, come si disse, colle estremità del Velo omerale l'Ostensorio, e darà con esso la benedizione al popolo, e riposto il Sacramento sopra il Corporale discenderà, e starà genuflesso al suo luogo. Il Diacono

immediatamente o un Sacerdote con Stola, fatte le dovute riverenze, chiuderà il Sagramento nel Tabernacolo, quale per tal effetto dovrà ritenersi nell'Altare dell'Esposizione, e l'Ostia consagrada si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina o nella seguente: dopo di che partiranno, e terminerà l'Orazione di Quarant' Ore.

XXII. Nel tempo che durerà l'Orazione medesima, si proibisce espressamente il predicare; ma volendovi far dopo li Vespri qualche breve sermone per eccitare li Fedeli alla divozione verso il Santissimo Sagramento, si dovrà prendere la licenzia e benedizione da noi, o da Monsignor Vescovo nostro Vicegerente, anche nelle Chiese de' Regolari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell'Esposizione di Quarant' Ore, ma in qualsivoglia altra Esposizione, qual licenzia si darà *in scriptis*. Quello poi dovrà sermoneggiare sarà almeno costituito nell'Ordine Diaconale, sermoneggerà con la Cotta, benchè sia Regolare, ma senza la Stola ed a capo scoperto vicino all'Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in un sito, che non obblighi gli ascoltanti a fare atti d'irreverenza con voltare le spalle al Sagramento.

XXIII. Le Chiese dove sarà l'Orazione di 40 Ore, dovranno la sera stare aperte sin tanto che vi sarà il popolo per orare. Ma perchè non può darsi in ciò un'ora determinata, si per la situazione d'esse, come per la mutazione delle stagioni; perciò potranno chiudersi l'estate circa le tre ore e l'inverno intorno all'ore cinque. Si avverte però che anche a porte chiuse deve continuare l'Orazione, come si è detto al n. 7, non dovendo mai essere interpolata l'Orazione di 40 Ore, come per decreto della Sagra Congr. de' Riti.

XXIV. In ogni Chiesa di Roma si terrà affissa in luogo patente la lista delle 40 Ore per informazione de' fedeli divoti.

XXV. Parimente in ogni Chiesa dove è determinata l'Esposizione, si dovrà tener affissa continuamente nella Sacristia la presente Istruzione, acciocchè niuno possa allegare l'ignoranza delle Regole e precetti che vi si contengono.

XXVI. Non ardirà alcun Rettore, Curato o Sagrestano, fuori dell'ordine assegnato nella lista delle 40 Ore, d'esporre o far esporre il SS. Sagramento sotto qualsivoglia pretesto o consuetudine, per veruna causa grave, nè per infermi, senza Breve speciale di Sua Santità, o almeno licenzia segnata da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente sottoscritta dal Deputato delle 40 Ore, quale ottenuta s'esporrà il Venerabile in un Altare o Cappella con un Velo avanti, e col suddetto numero di venti lumi, e si osserverà puntualmente il tempo che dovrà durare l'Esposizione, assegnato nella suddetta licenzia sotto le pene infrascritte e privazione di Ufficio.

XXVII. Finalmente si comanda espressamente che tutti e singoli espressi ordini si debbano inviolabilmente osservare, e che si ubbidisca esattamente per quello potesse occorrere di più al nostro Deputato sopra le 40 Ore sotto pena alli Maestri di Cerimonie, che assistono alle funzioni, se non faranno adempire esattamente tutte le Ceremonie ed i Riti prescritti, ed alli trasgressori rispettivamente de' suddetti ordini, di scudi 10 d'oro da applicarsi a' Luoghi Pii, ed alli Regolari della privazione di voce attiva e passiva, di carcere ed altre pene maggiori riservate a nostro arbitrio, dichiarandosi, che in difetto dell'osservanza, si procederà più vigorosamente contro li Superiori e Sagrestani delle Chiese, alli quali appartiene più che ad ogni altro la buona regola e cura di esse.

Dato dalla nostra solita Residenza questo dì 1 Settembre 1730.

P. CARD. VICARIO.

Carlo Guazzuglia *Deputato*.

Niccolò Antonio Can. Cuggiò Segr.

Solemnitas, qua coepit publice et cum pompa venerari Sanctiss. Eucharistia, originem habuit in Ecclesia S. Martini Civitatis Leodii; id pie et religiose promoventibus Sanctis Virginius Iuliana et Eva apud Urbanum IV, qui datis literis ad Evam cum laude huius introductionis, festivitatem postea (quam nedom Virgines postulaverant) Corporis Christi solemnii Decreto in Ecclesia universali (miraculo iam evulgato Ecclesiae S. Christianae Bolsenae) instituit. Patent haec ex actis Bollandi tom. 1, ad mensem Aprilis, pag. 459, 462, 465 et 477, et re cognita ac examinata in Sacr. Congreg. Rituum sub die 10 Iunii 1700 concessum fuit indulgentium Capitulo Collegiatae d. Ecclesiae S. Martini, ut posset in qualibet feria quinta non impedita officio novem lectionum et ieiuniorum, recitare officium Sacramenti. Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum tanta praestat excellentia et dignitate, ut illud associans gaudet Immunitate Ecclesiae; Sacra Congr. Immunit. in Beneventana 30 Septembris 1636, lib. 3 decr. Paul., fol. 14.

Hic adde, quod Oratio 40 Horarum cum Expositione SS. Sacramenti ad imitationem quadraginta dierum, quibus Dominus Noster Iesus Christus in deserto ieiunavit et oravit, coepit praticari Romae in Archiconfraternitate Orationis et Mortis, et ibi prius instituta fuit et confirmata a Pio IV, Const. incip. *Divina disponente*. A Clemente autem VIII, Constit. incip. *Graves et diuturnae*, fuit iniunctum, anno 1592, ut illa per gyrum practicaretur in omnibus Urbis Ecclesiis, ut hodie practicatur: et Indulgentiam plenariam peccatorum concessit in Ecclesia, ubi reperitur, unam saltem ho-

ram in Oratione perseverantibus. Quam tamen Paul. V, mediante Brevi concesso die 10 Maii 1606, lucrari postea mandavit in illa orantes *per quel tempo che gli riuscirà comodo*; Ursaya in Miscellaneo sacro et profano part. 1, lit. O, n. 65. Exinde die 20 Ianuarii 1705 de mandato Clementis XI, et die 1 Septembris 1730 de mandato Clementis XII, editae sunt supra allatae instructiones observandae in illa Ecclesia, in qua fit talis Oratio 40 Horarum cum Expositione SS. Sacramenti, quae instructiones sunt ad literam allatae paulo ante a n. 64 ad 65; alia vide verb. *Infirmus*, verb. *Moribundus*, verb. *Viaticum*.

- 68 Adde ad uberiores eruditionem quod tradit eruditissimus Ughellus in *Italia Sacra* tom. 4, pag. 27, lit. D, ibi: *Orationem certe quadraginta horarum Mediolani primum institutam constat auctore eius Bono Cremonensi. Hic enim an. salutis 1534 Francisco II, Mediolani Duci persuasit, ut Sanctissimum Christi Corpus populo adorandum in templis exponeretur per quadraginta horas, quot scilicet in sepulcro iacuisset, atque ita per orbem in praecipuis Urbis huius templis idem fieret, ut Oratio in amplissima Urbe nunquam deficeret. Quod quidem tanto studio facere aggressi sunt Mediolanenses, ut nisi nimii luminum et apparatus sumptus lege coerciti fuissent, cerae et olei inopia laborandum perpetuo fuisset. Ita in religiosissima Urbe perpetua oratio ab eo tempore instituta in Romanam Urbem deinceps Clementis VIII decreto traducta est. Eiusdem Boni Cremonensis institutum fuit, ut singulis sextis feriis ad horam nonam signum campanae daretur, quo fideles admoneantur, ea ipsa hora Mundi Salvatorem Christum Dominum oratione ad Patrem pro nobis fusa spiritum emisisse. Quod et in quibusdam Dioecesis Oppidis servatur, et per universum Christianum Orbem fieri deberet.* Hactenus ille. Fuisse autem institutam Orationem 40 hor. a Patre Iosepho Mediolanensi Cappuccino in memoriam 40 horarum, quibus Redemptor Noster iacuit in Sepulcro, refert Thyers l. 4, cap. 17, relatus a Card. de Lambertinis vol. 2, notificatione 10, qui tamen ibi citat pro dicta institutione Constitutiones Pii IV et Clementis VIII, iam a nobis allegatas sub n. 67. Et idem Card. Lambertin. vol. 1, notificat. 14, colligit ex annalibus introductam fuisse saeculo sextodecimo devotionem 40 horarum tribus ultimis bacchanalium diebus ante diem Cinerum, pro aver-tendis fidelibus ab operibus carnis et convertendis ad opera Spiritus, et pro placanda Divina indignatione irritata a peccatis committi solitis illis diebus.

- 69 Eucharistia in azymo, aut fermentato respective a Latinis et Graecis Presbyteris est ministranda; Bened. XIV, tom. 1, Const. 57 incip. *Et si Pastoralis*, § 6. Species Sacramenti

Eucharistiae iterum coqui prohibetur; idem ibid., § 6. Eucharistiae species corruptioni non sunt exponendae; idem ibid., § 4 et 5. Eucharistia non est retinenda domi, nec deferenda in itineribus; idem ibid., § 6. Eucharistia infantibus statim post Baptismum, et pueris in Missa ministrari a Graecis Presbyteris prohibetur; idem ibid., § 2.

Eucharistia ad infirmos, ubi vis Turcarum praevallet et iniquitas, est deferenda a Sacerdote Stolum semper habente propriis coopertam vestibus, in sacculo seu bursa Pyxide recondita, per funiculos collo appensa, ac in sinu reposita, ab uno saltem fidei in defectu Clerici associato. In aliis vero locis, ubi non tanta adsunt infidelium seu haereticorum pericula, praecipitur, quod Sacerdos indutus superpelliceo, Stolaque utrique humero circumsepta et praecedente uno saltem lumine, Hymnos et Psalmos submissa voce recitans, in Sacra Pyxide, vel in Calice mundo velamine cooperto lambabus manibus illud ante pectus tenens, devote deferat; idem tom. 1, Constit. 89, incip. *Demandatam*, § 23.

Eucharistiae expositio non exigitur pro lucrands Indulgentiis visitantibus Ecclesiam concessis; idem tom. 2, Constit. 5 incip. *Accepimus in Civitate*. Requiritur vero, quando id iniungitur in concessione Indulgentiae, ut in Oratione 40 Horarum; sed fieri non debet absque Episcopi licentia; idem ibid.

Eucharistiae Sacramentum non potest in Ecclesiis non Parochialibus retineri sine Apostolica Auctoritate; idem Const. incip. *Quamvis*, § 24.

Eucharistia nonnisi a naturaliter ieiunis licite sumi potest; Bened. XIV Const. incip. *Quadam*, § 3. Ex Pontificia tamen dispensatione, urgentibus et gravibus de causis, quandoque nonnullis concessum est, ut Eucharistiam etiam non ieiuni sumere possent. Idem ibid., § 9, ubi refert Breve a Pio IV, ad preces Sebastiani Lusitaniae Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias enuntiati Regis Dominio subiectas commorantibus, qui vel ob contractam aegritudinem vel Coeli inclementiam, post mediam noctem, aliquem sument cibum, sit facultas successivo die Sacrum peragendi. Item refert quod Innocentius XIII per suas Apostolicas Literas in forma Brevis Romanorum Reginae Elisabethae Christianae concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquem degustatum cibum, quo die in Bohemiae Reginam ungi solemniter coronarique deberet, ita exposcente imbecilli eiusdem valetudine, quae tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. Simileque Indultum ab eodem Pontifice concessum reperitur Regi Christianissimo Ludovico XV, sumendi Eucharistiam non ieiuno, die suae sollemniss Consecrationis et Coronationis.

Dictus autem Pontifex ibid., § 11, sic inde prosequitur. Unicum itaque exemplum privatae communionis ex devoto Religionis affectu sumptae in vim obtentae a Summo Pontifice facultatis eandem sumendi, adhuc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate indigentiaque corporeae habitudinis in Carolo V Imperatore suppetit. Is recursum habuit ad Iulium III Pontificem, qui eidem indulsit, ut post etiam aliquod sumptum exiguum ientaculum, posset Sacram participare Communionem; deinde ibid., § 13. Quod Iulius III praestitit erga Carolum V Imperatorem, idem indulsit Clemens XI, an. 1716, Iacobo III Magnae Britanniae Regi; vide d. Const. *Quadam* per tot., ubi multa erudite ad rem.

71 Eucharistia non est in medias flammis proicienda ad incendium compescendum, Ben. XIV Constit. incip. *Cum, ut recte*, § 11, in cuius titulo seu summario sic expresse habetur: *Ad incendium compescendum ad Ecclesiam S. Nicolai in Carcere exortum, minus rite allatam fuisse ex Ecclesia Sacram Pyxidem Sanctissimum Sacramentum intercludentem, eaque super populum et ad furentes flammis benedictum, rationibus, pluribusque allatis Ecclesiasticis sanctionibus, demonstratur; at ne tale quid exinde fiat, opportune sancitur.* Nec Eucharistia ad experimentum quodcumque innocentiae vel culpa, est adhibenda; idem ibid., § 11.

72 Eucharistia iis tantummodo Ritibus est colenda, quos non privata devotio sed Ecclesiastica auctoritas probaverit; idem ibid., § 12

73 et 13. Eucharistiam Feria quinta in Coena Domini consecratam Graeci asservare consueverunt in annum integrum pro infirmis; idem Const. incip. *Allatae sunt*, § 29. Ritus vero huiusmodi iteratis vicibus fuit proscriptus; idem ibid.

74 Obsessorum Exorcizatio fieri non debet, admota ad eorum corpus Sanctissima Eucharistia; idem Const. incip. *Cum, ut recte*, § 15.

75 Iuvat adhuc e variis aliis operibus Ben. XIV ad rem sequentia depromere.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquanto rarius nihil innovandum supra Decretum Innoc. XI, die 12 Februarii 1679. Omnia scilicet referenda esse docti et prudentis Confessarii iudicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata saepe labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam saepe iis, quorum cum voluntas sit a gravibus aversa, venialibus tamen tenacius inhaerent; de Synodo Dioecesis. l. 7, c. 12, § 9.

76 Eucharistiam una tantum die Paschatis Resurrectionis distribuere vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; caeteris vero Paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem; ibid. lib. 3, c. 42, § 3.

Paschale tempus, intra cuius spatium satis- 77 fieri potest praecepto, ab Eugenio IV Constit. incip. *Fide digna*, definitum est, a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, nec licet Episcopo, etiam in Synodo, tempus illud latius prorogare; ibid. lib. 7, cap. 69, § 9.

Paschali praecepto de Eucharistia sumenda 78 in Parochiali Ecclesia non satisfit recipiendo illam in Ecclesia Metropolitana, ut ex decretis S. Congregationis firmat de Lugo Resp. Moral. lib. 1, dub. 15; ita Instit. Eccles. 18, § 12.

Qui praecepto Paschali de Eucharistia su- 79 menda non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, et cogi potest poenis ad Eucharistiam sumendam; Instit. Eccles. 45, § 15.

Famuli et famulae saeculares inservientes 80 Monasteriis Regularium utriusque sexus, etiamsi habitent in atriis Monasteriorum muro circumvallatis, tenentur communionem Paschalem in Ecclesia Parochiali, intra cuius fines situm est Monasterium, recipere, ut ex decreto Sac. Congr. saepius decisa est; neque enim habitationes illae sunt intra septa ac domos Monasteriorum, quod requiritur a Tridentino ut famuli eximantur a Paroecia; Instit. Eccl. 55, § 7 et 8.

Sacerdotes Missam celebrantes non tenentur 81 praecepto Paschali satisfacere in sua Paroecia; si tamen raro intra annum celebrent, nec volunt seu possunt celebrare Missam in Paschate, tenentur tunc communicari in Paroecia; ibid.

Peccatori occulto publice Eucharistiam pe- 82 tenti non est deneganda, cum ius naturae ad famam id expostulet; de Synod. Dioec. lib. 7, c. 12, § 4 nov. edit.

Occulte vero petenti, et noto Sacerdoti aliun- 83 de quam ex Confessione, tuto negatur. Si vero pariter aliunde et simul etiam ex Confessione sciat, exprimere debet Sacerdos se habere eius peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, a quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit. Si vero noverit rem tantum ex Confessione, perinde se gerat, ac si nesciverat, cum id exigit arctissimum Confessionis sigillum; Instit. Eccles. 89, § 3.

Publicus peccator publice petens repellendus 84 est. Publicus vero dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus est a Iudice, sed etiam qui per evidentiam facti, quae nulla possit tergiversatione celari, talis habetur; ibid. § 8, et de Sacrif. Missae lib. 3, c. 20, § 4.

Eucharistiae sumptionem praecedere debet 85 ieiunium naturale a media nocte praecedente coeptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus sit, nec cibus concoctus ante Communionem. Porro ieiunium istud frangitur etiam parvitate materiae; quare nec ablutio sumpta post celebratam Missam admittenda ab eo est, cui eo die alias Missas celebrare permittitur, uti die Nativitatis Domini, quo in casu nec licet celebrare, et ad

- dandum aegrotis Viaticum, nam praeceptum Viatici obligat quando conferri potest iuxta ritum Ecclesiae. Reliquiae tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt ieiunium naturale, ut ex Rubrica Missalis constat. Vicissim si quis antequam somno se dederit, parum sacchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur, id utique ieiunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum et statim expueret, haec non esset fractio ieiunii; de Sacrif. Miss. lib. 3, tot. cap. 12.
- 86 In dubio num quis fregerit ieiunium, disputant Theologi, apud quos varii casus distinguuntur; praestaret tamen abstinere a percipienda Communione; *ibid.*, § 7.
- 87 Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam e collo suspensam habere debet, uti praecipit Rituale Romanum. Potest vero seipsum manibus suis communicare, si absit scandalum et suppetat causa, quae perceptionem Sacramenti exigat, nec alius sacerdos praesto sit. Causa vero est sollemnis aliqua Festivitas; de Sacr. Miss. lib. 3, c. 17, § 19.
- 88 In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibus administrare non est vetitum, cum Decretum Sacr. Congreg. Rit. id prohibens modo non amplius exhibetur illud poscentibus, et docti Rituum Scriptores admittant, administrari tuto posse, in quacumque demum Missa, nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, et reliquas quae in Tabernaculo asservantur; *ibid.*, c. 18, § 12.
- 89 Nocte Natalis Domini ex Decretis S. Rituum Congregationis vetitum est ministrari in Missa Sacram Communionem fidelibus adstantibus; quin nec Sacerdos eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur; *ibid.*, § 13.
- 90 Feria VI in Parasceve, et Sabbato Sancto nullus nisi ad Viaticum est communicandus, ut ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est; *ibid.*, § 14.
- 91 Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui recipit ab illo Sacramentum scienter, peccato eius communicet, quae est animadversio S. Thomae; *ibid.*, cap. 19, § 2. Ex quo infertur, peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit a Sacerdote schismatico vel excommunicato, ex eo quod eius peccato communicat; *ibid.*, § 3.
- 92 An unico peccato peccet Sacerdos, qui lethali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiae administrat, dissident inter se DD.; alii enim unicum agnoscunt, quando per continuationem actionibus pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles; *ibid.*, § 5.
- 93 Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel maioris moduli hostiam praebere, quod vetat Sac. Congr. Conc. in Decreto approbato ab Innocentio XI, 12 Februarii 1679; *ibid.*
- Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam, pro consecrata ob periculum idololatriae, tum respectu suscipientis tum adstantium; *ibid.*, c. 20, § 4.
- Purgatio, quae olim fiebat per Eucharistiam, quae Sacerdos fideli communicaturo denunciabat Corpus Christi futurum illi ad probationem, licet forte non contineat tentationem Dei, ut non male ratiocinatur Vasquez, hodie tamen cum abrogata fuerit per text. in c. *Ex tuarum*, in usum revocari non potest; *ibidem* lib. 3, c. 20, § 3.
- Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est; aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem et mortem, quo species Eucharisticae consumantur; *ibid.*, § 6.
- Si alicuius Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiae in terram deciderit, rubricae Missalis servandae sunt: quamquam fatendum est, canonicas poenas obsolevisse. Si vero fragmentum aliquod in feminae pectus deciderit, praestat, ut femina suis ipsa manibus levatum in os iniiciat; *ibid.*, § 7.
- Parochus Eucharistiam deferens vel cadaver associans, si impeditus sit transire per viam publicam, ius habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest a domino: id enim iure communi concessum est cuilibet de populo; Instit. Eccles. 89, § 2.
- Si quis Sacerdos aegrotus viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non meretur; de Synodo Dioec. lib. 13, c. 13, c. 19, § 25 nov. edit.
- Si quis Episcopus vetet, ne in Missa, in hoc vel illo Altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi esse, nec turbae ciendae Encyclica 12 Nov. 1742, et de Sacrif. Missae lib. 2, c. 22, § 17.
- Si quis subripiat hostiam vel particulas e tabernaculo, vel a sacra pyxide vel ex Ostensorio, et extractam asportet, id sufficere censetur pro asserendo furto Hostiae consecratae, quare reo competet demonstrare non esse consecratas; ita in Bulla *Ab Augustissimo*, Bull. tom. 1, n. 43.
- Eo ipso autem quod quis id sacrilegii egerit, praesumitur uti voluisse ad malum finem; quae pariter praesumptio valet contra eum, qui in actu communionis vel post illum, a suo vel alieno ore extractam particulam asportaverit.
- Rei huius sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio saeculari, praecedente in Ecclesiasticis degradatione reali; *ibid.*

104 Quoad Eucharistiam pueris administrandam recte admonet Pontifex non eandem desiderari aetatem in pueris in mortis articulo versantibus, quae in iis, qui recte valent. In morituris iudicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus Sacramentalibus firmiter credant et adorent; *ibid.*, c. 12, § 3.

105 Recte valentes potiri debent maiori iudicii firmitate, ut debita religione et reverentia ad Sacramentum accedant; quae plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter et decimum quartum aetatis; *ibid.*, § 2.

106 Extreme aegrotantibus, eodem periculo mortis diutius perseverante, potest et debet semel, iterum, tertio Viaticum conferri, petente maxime aegroto: sed quoties et quantum temporis intercedere necesse sit inter unam et alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet; *ibid.* lib. 7, cap. 13, § 4.

107 Eucharistiam in Oratoriis privatis administrare, quamvis multi vetitum non esse credant, tamen consonans praxis, quae Romae obtinet, vetat in Dioecesi Bononiensi; Institut. Eccles. 34, § 12.

108 Sacerdotes omnes cuiuscumque sint Collegiatae, tenentur Feria V in Coena Domini Sacramentum SS. Eucharistiae recipere e manibus Celebrantis, ut edicunt Decreta plura Sac. Congr. apud Bissum verb. *Communio*, n. 383; Institut. Eccl. 38, § 10.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

109 Primis Ecclesiae saeculis Christiani omnes Eucharistiam quotidie suscipiebant, minimeque Sacrificio Missae assistebant absque Eucharistiae susceptione. Testaturque D. Hieronymus Ep. 5 ad Pammach., quod ita Romae suo tempore servabatur. Frigesciente saeculo quinto hoc fervore, Concilium Agathense, anno 505, declaravit can. 18 in can. 19, dist. 2 de Consecr., quod qui in diebus Nativitatis Domini, Paschatis et Pentecostes Eucharistiam haud susceperint, ii pro Catholicis non haberentur.

110 Concilium Turonense III, Can. 50, iussit, ut Laici ter in anno Eucharistiam susciperent. Falso autem Gratianus in can. 16, dist. 2, iussionem hanc tribuit Papae Fabiano addens in *Paschate videlicet, et Pentecoste et Natali Domini*, nam certum est, initio saeculi tertii, quo Pontifex hic vixit, Christianos quotidie Eucharistiam suscepisse.

112 Tandem eo res redacta erat, ut Christiani omnino negligerent Eucharistiam suscipere. Quo factum est, ut Concilium Lateranense, anno 1216, celebri Canone *Omnis utriusque Sexus* 12 de Poenitent. et Remiss., sanxerit, ut Christiani post annos *discretionis* saltem semel in anno Eucharistiam suscipiant a Domi-

nica Palmarum ad octavam usque Paschatis in propria Parochia.

De annis *discretionis* certa Regula statui nequit, sed iudicio Confessoris et Patris remittendum, an Pueri discretionem habeant ad tantum Sacramentum suscipiendum; Romaguer. ad Constit. Synodal. Gerund. lib. 5, tit. 9, cap. 7, n. 3, ubi quod in aliquibus Dioecesibus anni duodecim diiudicantur *discretionis* ad hunc effectum ex Constitutionibus Synodalibus. Suscipique debet Eucharistia in propria Parochia. Ad hunc autem effectum quatenam dicitur propria Parochia, tradit Romaguer. ad Const. Synod. Gerund. lib. 3, tit. 10, cap. 3, n. 27 et seq. Prohibitumque est Regularibus in die Paschatis Eucharistiam etiam ministrare Laicis. At nota, quod excepto die Paschatis, aliis diebus qui intercedunt a Dominica Palmarum ad octavam Paschatis possunt Regulares ministrare Eucharistiam Laicis, modo tamen hi in propria Parochia praeceptum impleant; S. Mem. Benedictus XIV de Synodo Dioecesis. lib. 9, cap. 16, n. 3.

De licentia tamen Parochi, in Ecclesiis etiam Regularium, suscipi valet Eucharistia. At nequeunt Parochi dare licentiam *generalem*, ut quilibet Parochianus Eucharistiam suscipere in Ecclesiis Regularium queat. Debet haec licentia esse specialis ut decisum referunt Nicol. Lucubrat. Canon. lib. 3, tit. 38, n. 2; Romaguer. ad Const. Synod. Gerund. lib. 3, tit. 10, cap. 3, n. 19.

An possit de licentia Episcopi vel Vicarii Generalis suscipi Eucharistia in Ecclesia Regularium magna quaestio est. Vide dissidentes inter se Doctores apud Romaguer. ad Constit. Synodal. Gerund. lib. 3, tit. 10, cap. 3, n. 8 et seq., qui tamen affirmativam tenet sententiam.

De Eucharistia an possit ministrari ultimo supplicio damnatis consule San. Mem. Benedictum XIV de Sacrif. Miss., sect. 2, § 175, et rursus de Synod. Dioecesis. lib. 5, cap. 11, num. 3.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Mirum esse non debet, ex communi Theologorum doctrina posse pueris novem aut decem annorum Eucharistiam tribui, infantibus enim, duodecim omnino saeculorum tractu concessam esse in baptismo cum apud Graecos, tum apud Latinos Eucharistiam sub vini specie, innumera docent veterum testimonia, quae quod ad Graecos attinet, indicat Allatius in annotationibus *de communione orientalium* additis ad Tractatum *de consensione utriusque Ecclesiae*; quod ad Latinos spectat, Theologi nostri attulerunt, atque in his Tournelius de Euch. qu. 6, art. 2, et P. Ioannes Haiden in dissertatione T. X Thes. Zachariani Theol.

p. 217, iterum edita *de instituto Ecclesiae infantibus mox cum Baptismo conferendi Sacramenta Confirmationis et Eucharistiae*. Immo grandiusculis pueris, superfluas Eucharistiae partes (sepositis tamen aliquot in gratiam infirmorum) de Constantinopolitana Ecclesia docent Evagrius l. 4 Hist., c. 36, et Nicephor. lib. 17, cap. 25. De Gallicana vero Ecclesia testes habemus Patres Concilii Matisconensis II qui anno 585, can. 6, statuerunt, ut quarta vel sexta feria innocentibus distribueretur quidquid post peractam missam in sacrario superfuisset.

Originem consuetudinis, qua christianis domum Eucharistiam deferre licuit, privatim sumendam, etiam S. Basilius ep. 289 ad Caesarem Patriciam ex persecutionibus repetit. Diu tamen, multisque a pace Ecclesiae data saeculis viguit. Equidem Baronius ad an. Christi 57, n. 152, censuit, eam consuetudinem usque ad Hormisdæ tempora perdurasse, sed consequentibus quoque saeculis ad 12 non plane abrogatam fuisse plura ostendunt exempla, quae Thiersius *de l'exposition du S. Sacrement* lib. 1, cap. 1, et laudatus Tournelius recitant loc. cit., qu. 4, art. 2. Quin etiam moris fuit, ut Episcopi a Romano Pontifice ordinati partem quidem Hostiae sibi tunc ab eodem exhibitae sumerent, aliam servarent paulatim quadraginta a sacra inauguratione diebus absumendam. Immo teste Fulberto Cartonensi in epistola ad Picardum decimo, quo ille vivebat, saeculo suae Provinciae Episcopi consuetudinem eo tempore vigentem approbarunt, ut Episcopus Presbytero recens ordinato Eucharistiam sub una panis specie item per 11 dies, in memo-

riam totidem quibus Christus cum Apostolis conversatus est, dierum sumendam porrigeret.

Varia reservandae Eucharistiae disciplina fuit; alibi enim in ciborio Turriculae quatuor sustentatae columnis formam exhibente; alibi in columba supra Altare suspensa, eaque argentea aut etiam aurea; alibi in pyxide recondebatur. Confer Thiersium loc. cit., cap. 3 et 4; Ros Weidum in notis ad S. Paulini epistolam 12; Harduinum Embol. II de Sacram. Alt.; Martenium lib. 1 de ant. Eccl. Ritib., et Selvagium Antiquit. Christian. lib. 3, cap. 10, § 1, n. 3 et seqq. Non omittam exemplum, quod nobis suppeditat Episcopi Turonensis Perpetui ann. 474 defuncti Testamentum a Dacherio editum; ibi enim Perpetuus dicitur Amalario Presbytero dedisse *capsulam unam communem de serico, item peristerium et Columbam argenteam ad repositorium*, ut in ea scilicet Eucharistia reponeretur.

Quae sapientissime constituta hic sunt, Prosper Cardinalis Lambertinus tunc Bononiensis Archiepiscopus Bononiae, postea Bened. XIV, quoque, atque in sua Dioecesi servari iussit; Instit. 30.

Maceratae 1556. Vide Orlandinum in historia S. I. lib. 16, pag. 540; Thiersius tamen T. II laudati operis, lib. 4, cap. 18, in Galliis primum laudabilem hanc institutionem coepisse contendit, curante Benedicto S. Eustachii apud Parisienses Parocho, et Henrici Magni ac Mariae Stuartae Scotorum Reginae Confessario. Quae quidem disquisitio nullius momenti; sed illud curandum maxime, ut saluberrima haec Institutio ab omnibus singulari quodam pietatis sensu celebretur.

APPENDIX

SIVE NOVUS DE EUCARISTIA ARTICULUS.

SUMMARIUM. 1. Varia nomina quibus in Scripturis et Patribus designari hoc Sacramentum solet. - 2. In quibus sita sit huiusmodi Sacramenti natura et essentia. - 3. Haereticorum errores circa Eucharistiam. - 4. Auctores qui eos profligarunt. - 5. Catholica veritas comprobatur. - 6. Eucharistiae materia panis triticeus. - 7. Quinam ex Orientalibus azymo pane utantur. - 8. Error Michaelis Coerularii Latinorum azymo damnantis pluribus argumentis refutatur. - 9. Mystica significatio azymi et fermentati, ut in Missae Sacrificio adhibetur. - 10. Latini in azymo, Graeci vero in fermentato consecrare iubentur. - 11. An Sacerdos latinus in locis Graecorum, et graecus in Latinorum possit Eucharistiam iuxta loci ritum consecrare. - 12. Quo studio Orientales fermentatum panem ad Sacrificium parent; quaque illum donent figura. - 13. De Iacobitarum consuetudine oleum cum sale fermentato pani admiscendi. -

14. Altera materiae Eucharistiae pars vinum de vite. - 15. Utrum liquor ex uvis passis et zebibo expressus licite ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur. - 16. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum aqua. - 17. Cur vino parum aquae misceatur. - 18. De Graecorum usu ante Eucharistiae sumptionem servantem aquam in calicem infundendi. - 19. Diversarum opinionum historia circa formam Eucharistiae. - 20. Christi verba iuxta formulas a Martenio collectas, quidque exinde sequatur. - 21. Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit. - 22. Eucharistiae forma Christi verbis continetur: *Hoc est*, etc., *hic est calix*, etc. - 23. Haec tantum verba sunt consecrationi necessaria et essentialia: *Hoc est corpus meum; hic est sanguis meus*, vel *hic est calix sanguinis mei*. - 24. De speciebus panis et vini. - 25. Qua veneratione Sacramentum istud sit prosequendum. - 26 ad 31. Varii mores recensentur in Eucharistia ministranda, qui licet Latinis contrarii, non sunt tamen improbandi.

1 Itaque Sacramentum huiusmodi, Eucharistia, id est gratiarum actio nuncupatur, cum gratiis Deo agendis inserviat; quia munus illud excellentissimum in se continet, cuius unice obla-

tionem dignas Deo pro acceptis beneficiis gratias referre possumus, ut adnotaverat Chrysost. homil. 25, in cap. 8 Matthaei; et instituta a Christo fuit gratias agente Patri, ut Evangelia

commemorant¹. A tempore quo fuit institutum, *Coena, Sacra Coena* a Patribus et Theologis quamplurimis appellari consuevit. Hoc autem unice nomine delectantur Haeretici, quod ad levandam sacrificii Eucharistici vim, et tollendam ieiunii omnibus ad Eucharistiam accedentibus indicti necessitatem, reliquis opportunius visum sit. At alia nomina, quae passim apud antiquos Patres occurrunt, aetatis nostrae haereticorum vanitatem et insaniam aptissime ostendunt. Ab eo quod huiusmodi Sacramentum in se continet, vocatur passim in Scripturis et apud Sanctos Patres *Corpus, Caro, Sanguis Christi*: in Liturgiis Graecis, in Concilio Laodicensi et apud Maximum Martyrem dicitur *Sancta*; a Chrysostomo vero et Hesichio, atque in Concilio Rhemensi *Sancta Sanctorum*; a Cypriano, lib. de Lapsis, *Sanctum Domini*; a Basilio in Epistola ad Amphilochoium *Ipsum bonum*; in Concilio denique Ancyrano, quod Eucharistia continet *Ipsum perfectum* appellatur, scilicet τὸ τέλειον. A materia ex qua Eucharistia conficitur aliquando dicitur *Panis*, ut apud Ioannem 6 et apud Auctorem Serm. de Coena Domini; aliquando *Panis supersubstantialis* ab Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo et aliis; interdum *Panis vitae*, ut a Ioanne cap. citato, et a Chrysost. homil. 27 in primam Corinth. In Graecorum Liturgiis dicitur *Panis Sanctus*, et in hymnis Ecclesiasticis *Panis Angelorum*. A forma consecrationis *Eulogia* sive *benedictio*, appellata Eucharistia a plerisque Patribus fuit, quod superna benedictione Panis et Vinum in Corpus et sanguinem Christi transmutentur. Saepe tamen Eulogiae a Patribus et Scriptoribus Ecclesiasticis ab Eucharistia distinguuntur, ac de benedicti Panis particulis accipiuntur, quae in nonnullis praesertim orientalibus Ecclesiis distribui adhuc solent. A proprietatibus dicitur quoque apud Lucam 22 *Novum Testamentum*, quia est veluti pignus et instrumentum novi a Deo cum hominibus initi foederis. Ab effectibus Eucharistia appellata fuit *Vita*, teste Augustino lib. de Peccat. meritis, cap. 34 *Viaticum*, quia nobis ad Patriam peregrinantibus maximo subsidio est in via; ita Gaudentius Brixianus, Paschasius, S. Thomas et alii. Speciatim vero ita appellatur, cum datur iam morituris. Dicitur etiam *communio* et *communicatio* 1 ad Corinth., c. 10, a Chrysost., Dionysio, Damasceno et aliis, quia Christianos secum invicem ac Deo coniungit. A loco in quo sumitur *Mensa Dominica, Caelestis et Mystica* a plerisque Patribus nuncupatur. A Coetu in

quo conficiebatur *Synaxis* seu *Collectio*, dicta a Dionysio aliisque fuit. Saepe vero Synaxis ab antiquis ab Eucharistia distinguebatur. A charitate Christi ex qua huiusmodi Sacramentum emanavit appellatur *gratia* a Cypriano, Cyrillo, Optato et Augustino; *Donum* vel *Sancta Dona* ab Auctore Constitutionum Apost. lib. 9, c. 13, a Patribus Concilii Nicaeni c. 5, ab Epiphanio, et in plerisque Liturgiis Graecis. A dignitate qua caeteris Sacramentis supereminet *Sacramentum Sacramentorum* appellatum fuit apud Dionysium de Eccles. Hierar. cap. 3, et apud Bern. in serm. de Coena Domini. A symbolis vero, quibus Christi corpus tegitur, aliquando *Mysterium* vel plurali numero *Mysteria*, aliquando *Mysteria tremenda*; quandoque *Mysterium fidei*, *Mysterium corporis Domini*, et *Mysterium pacis et unitatis*; interdum vero *Sacramentum* seu *Sacramenta*, *Sacramentum Dominicum*, *Sacramentum corporis Christi*, *Sacramentum Altaris*, aut *Sacramentum pretii nostri* nuncupatur. Atque haec praecipue nomina sunt, quibus Eucharistia ab antiquis Ecclesiae Patribus appellata fuit², ex quibus facile intelligere est, censuisse Patres semper et ubique locorum, Eucharistiam maximum Sacramentum esse, quo verum Corpus, verusque Christi Sanguis continetur, atque hominibus communicatur.

Eucharistiam non solum Orthodoxi, sed² omnes fere haeretici pro Sacramento habuere. Si enim Gnosticos excipias et Manichaeos eorum asseclas, atque Messalianos et Archonticos et alios his affines, qui omnia e medio penitus sustulere Sacramenta, omnes ferme Eucharistiam Sacramentum esse asseruerunt, licet antiqui Pelagiani, ac aetatis nostrae Sociniani vim gratiae divinae producendae eidem concessam esse negaverint. At in assignanda et explicanda huius Sacramenti essentia atque natura, plures errarunt. Catholica Ecclesia docet, per verba Consecrationis a Sacerdote Christi nomine prolata, Panem in Christi Corpus et Vinum in Christi Sanguinem transmutari, ita ut Consecratione peracta non amplius maneat in Eucharistia substantia Panis et Vini, sed sola substantia Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus Panis et Vini; atque communior et magis recepta apud Theologos nostros opinio est, Eucharistiae Sacramentum, quod per verba Consecrationis perficitur, atque ita confectum quidpiam permanens manet *esse totum illud aggregatum ex speciebus Panis et Vini simul, et Corpore ac Sanguine Christi constans, quod in Altari ponitur*. Ita vero accepta Eucharistia

¹ Eucharistiae nomen antiquissimam praefert aetatem; occurrit enim apud S. Iustinum Apol. II; Tertullianum de Corona cap 3; S. Cyprianum de lapsis, et Nicaenum Concilium can. 13 et 18 (EDIT. BARBIELL.).

² De aliis vero nominibus, quibus Eucharistia designatur, aliqua dabit Selvaggius lib. 3, cap. 8, § 1, cum primis vero consulatur Tournelius de Euch. qu. 1, art. 1 (EDIT. BARBIELL.).

definiri solet: *Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi ab ipso institutum ad refectio- nem animae spiritualem.*

3 Inter Haereticos, qui Catholicam de Eucharistia doctrinam respuunt et praeter Socinianos, quos iam nominavimus, et Arminianos eisdem hac in re affines, occurrunt Lutherani et Calviniani, quibus accedunt etiam Anglicani. Lutherani cum Christi Corpore et Sanguine in Eucharistia manere quoque contendunt substantiam panis et vini, atque Sacramentum huiusmodi in mera sumptione consistere, seu tunc tantum fieri praesens Corpus Christi cum substantia panis et vini, cum illud Sacramentum suscipitur. Calviniani vero Eucharistiam meram figuram esse aiunt Corporis Christi pro nobis in Crucem acti ac Sanguinis pro nobis effusi, quamobrem obstinate negant non solum transsubstantiationem cum Lutheranis, sed etiam quamcumque realem praesentiam Corporis et Sanguinis Christi. Ex Calvinianis plures ex professo scripsere adversus Catholicam de Eucharistia doctrinam, scilicet Albertinus, Matthaeus la Roque, Basnagius et alii, qui improbo labore conati sunt in suas partes trahere non solum Nestorianos, Monophysitas, Iconomachos, atque alias antiquas haereticorum Sectas, sed omnes fere antiquos Ecclesiae Patres, et veriti non sunt affirmare, orthodoxum de transsubstantiatione dogma, decimo Ecclesiae saeculo antiquius non esse. Nec defuere impudentissimi viri, qui affirmare non erubuerunt, Graecos, Armenos, Coptos, Syros, aliosque Orientales transsubstantiationem negare, ac de reali Christi Corporis in Eucharistia praesentia in eadem cum ipsis sententia versari: scilicet ita plebi ac rudi populo imponunt, cum probe norint, nullum ipsis in veris Ecclesiasticis monumentis superesse praesidium.

4 Contra huiusmodi Novatores plures Orthodoxi Viri docte ac copiose scripserunt. Nos vero paucos indicamus, quorum quilibet omnia diluit sophismata, ac veritatem Orthodoxam in optima luce ponit; ita sane rem tractarunt Natalis Alexander dissertationibus quas adversus Albertinum aliosque conscripsit, atque Historiae suae Ecclesiasticae inseruit: ita Carolus Vitasse t. 4 tract. Theologicorum: ita Benignus Bossuet in operibus contra Claudium conscriptis: ita Arnoldus quicumque sit Auctor

operis inscripti *de fidei perpetuitate circa realem corporis Christi praesentiam*, etc. in Eucharistia: ita Renaudotius in vindiciis quas edidit de fidei perpetuitate, quae duobus voluminibus comprehensae sunt, quorum primum anno 1711, alterum vero anno 1716 Parisiis vulgatum: ita denique Petrus le Brun in Sacrarum Liturgiarum expositione: quibus, praeter recentiores nostros Theologos, addere iure meritoque possumus doctissimos Patres Benedictinos Congregationis Sancti Mauri, qui Sanctorum Patrum opera doctissimis animadversionibus illustrata ediderunt, in quibus singulorum de Eucharistia sententiam luculenter exponunt, et a pravis Novatorum interpretamentis vindicant: quod etiam praestitit doctissimus Pater Lequien Dominicanus in editione quam procuravit operum Sancti Ioannis Damasceni ¹.

Sed ut perspicue appareat, quam inutiles fuerint haereticorum conatus, et quam desperata sit eorum causa paucis hic observare sufficiat, Christum Dominum in Evangelio se carnem suam in cibum, Sanguinem vero in potum daturum promisisse, ut legere est Ioan. 6 atque in institutione Eucharistiae, accepto in manibus pane, dixisse: *Hoc est Corpus meum*, atque accepto deinde Calice, dixisse iterum: *Hic est Sanguis meus*, etc. Dubitari non potest, quin divinae vocis virtute Panis in Corpus et Vinum in Sanguinem transmutari possit. Si enim divini verbi virtute res a nihilo ac Universalis formatus fuit, quis dubitet, quin hac eadem virtute contingere haec transsubstantiatio possit? Ita sane post Chrysost. ² argumentatus est Damascenus. Nil ergo obstat quominus haec Christi Domini verba, *Hoc est Corpus meum*, ita intelligantur ut divina virtute substantia panis in Christi Corporis substantiam transmutata fuerit. Fac vero, Ecclesias omnes, omnesque Patres semper et ubique locorum docuisse, verba illa ex Christi ore profecta, *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote Christi nomine prolata, huiusmodi transmutationem perficere, quis dubitabit, quin Christus instituendo Eucharistiam promissum illud adimplere voluerit, quo discipulis suis pollicitus erat, se daturum Carnem suam in cibum et Sanguinem in potum, et quin Eucharistia verum Christi Corpus, verusque Christi Sanguis habeatur? At ita se res habet: nam Ignatius Martyr vir

¹ Auctoribus n. 4 pro catholico dogmate percensitis, praeter Cardinales Bellarminum et Perronium, qui sane primi nominandi videbantur, adde Tournelium, et P. Scheffmacheri Epistolas gallice Argentorati excusas, atque italice quoque versas de praecipuis nos inter et Protestantes controversiis (EDIT. BARBIELL.).

² Pro Catholico eucharisticae transsubstantiationis dogmate iure n. 5 indicatur S. Ioannes Chrysostomus. Nihilominus Lutherani Chrysostomo duce se illud opugnare gloriantur ob eius ad Caesarium epistolam, ex Florentino S. Marci Codice erutam. Sed quam inanis

sit haec Luthericolarum gloriatio, doctissimi e nostratibus Viri demonstrarunt, Marchio Maffei in opusculis historiae theologicae additis, cuius animadversiones excerptis ac latine reddidit P. Constantinus Roncaglia, Harduinus de Sacram. Altaris, Montfauconius in monito ad hanc epistolam, et Bollandianus Stiltinghus tom. 4 Septembris in Vita S. Ioannis Chrysostomi. Roncagliae et Stiltinghi hac de re opuscula Franc. Ant. Zaccaria in Thesauri sui Theologici tom. X intulit. 2, 839 et 842 (EDIT. BARBIELL.).

Apostolis coaevus in Epistola ad Smyrnaeos haereticos illos improbat, qui non confitebantur *Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Iesu Christi, quae pro peccatis nostris passa est*. Iustinus itidem Martyr in Apologia, quae secunda dicitur pro Christianis edita, ait: *Per preces verbi a Christo profecti, scilicet per haec quae Christus pronuntiavit verba: Hoc est Corpus meum, alimoniam unde sanguis et caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius verbi Iesu carnem et Sanguinem esse*. Similia habet Irenaeus lib. 4 contra Haereses cap. 32, 34 et 57. Eadem, et iis quoque clariora occurrunt in Patribus sequentium saeculorum quorum auctoritates videri possunt apud supracitados Scriptores ¹.

Patribus accedunt antiquae Liturgiae, in quibus preces continentur, quas Ecclesia a primis temporibus in Eucharistia conficienda adhibuit, licet fortasse ante quartum saeculum literis consignatae non fuerint ². In omnibus huiusmodi Liturgiis preces occurrunt, quae aperte designant, per invisibilem divini Spiritus operationem panem in Christi Corpus et vinum in Sanguinem transmutari, ut vel ex iis paucis, quae de Eucharistiae forma paulo infra dicturi sumus apparebit. Accedit etiam omnes omnino Christianos, qui Liturgiis ab antiquis profectis utuntur, in Eucharistia transsubstantiationem, et veram realeque Christi Corporis et Sanguinis praesentiam agnoscere et venerari. De Ecclesia occidentali res omnino comperta est, cum nemo ignoret, primum ab Apostolica Sede, ac deinde a Tridentina Synodo damnatos fuisse Lutheri aliorumque Novatorum errores, qui cum Fide in eorum Liturgiis expressa pugnant. Notum itidem est, quot quantasque turbas excitaverit Berengarius, dum undecimo Ecclesiae saeculo, vel de reali Christi praesentia in Eucharistia dubitavit, ut nonnullis visum est, vel cum substantia panis istud manere voluit. Sat enim innuere est, tot fuisse adversus Berengarium coacta cum Romae, tum etiam in Gallia Concilia, ut nullus unquam error tot in Conciliis intra paucos annos proscriptus fuerit: nam ab anno 1050, in quo sub Leone Nono Romanum Concilium adversus Berengarium coactum fuit, ad annum 1080, in quo celebrata fuit Burdigalensis Synodus, quae ad saniolem mentem Berengarium reduxit, decem

Concilia occurrunt, in quibus Berengarii error damnatus fuit. Ex quo profecto apparet quam detestabilis, et quam contraria habita sit universae Ecclesiae Fidei, Berengarii haeresis.

Hanc vero de Eucharistia fidem Romanam et Occidentalem Ecclesiam ab Apostolis per antiquos Patres accepisse, tum ex eo liquet, quod statim ac semper errores proscripserit, qui eam labefactare aut maculare possent; tum etiam ex eo, quod omnes Orientales Ecclesiae tot a saeculis ab eius communione separatae in eadem cum ipsa fide consentiunt. Occurrunt enim in Oriente Photiani, sive Graeci Schismatici, Armeni, Copti et Syri Iacobitae, qui vel ab ipsa Chalcedonensi Synodo, vel paulo post a Romanae Ecclesiae communione defecerunt et Nestoriani, qui Nestorium sequuntur damnatum anno 431 in Ephesina Synodo. At ii omnes Orthodoxam de Eucharistia fidem profitentur, ut ex eorum Liturgiis et Libris demonstratum est ab Auctore Perpetuitatis Fidei, a Renaudotio, ab Assemano, et ab aliis Orientalium linguarum peritissimis viris, qui de earum fide et religione scripserunt; et ut etiam constat ex eorum fidei confessionibus, quas illarum gentium Episcopi et Patriarchae ediderunt, postquam moniti fuere de nostrorum Novatorum erroribus circa Eucharistiam, deque calumniis a Lutheranis et Calvinianis adversus eorum fidem evulgatis. Horum fidei confessiones recensentur omnes in supracitato opere de Fidei Perpetuitate; editae vero a Graecis a Samuele Schelestratio graece et latine Romae vulgatae fuerunt typis Congr. de Prop. Fide duobus voluminibus in f., quorum titulus est *Acta Ecclesiae orientalis adversus Lutheranos*. Haec pauca satis visa sunt ad rem nostram; nunc reliqua persequamur.

§ 1. De Materia.

Materiam Eucharistiae Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artorytae enim, sive caseum, vel lac cum pane adhibentes iam fuere ab universa Ecclesia damnati Concil. Carth. III et Constantin. an. 680) ac vinum de vite; dissident vero tum a Latinis, tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nonnulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis.

¹ Inter Patres qui idem transsubstantiationis dogma defendunt, peculiaris S. Ephraemi mentio facienda est. Nam Iohannes Kohlius in Academia Petropolitana historiae ecclesiasticae professor binos S. Diaconi sermones de Sacra Coena Altonaviae in Moscovia hoc saeculo edidit, hisque adnotationes adiecit, in quibus Ephraemum contendit cum Lutheranis sensisse panem in Eucharistia cum Christi corpore componi docentibus. Sed bene est cl. P. Petrus Benedicti in celebri romana Ephraemianorum operum editione Kohlii adnotationibus Antirrheticum opposuit, quod etiam habes in citato Thesauri Theologici tomo, part. 770 seqq. Illud ergo

auctor sum, ut legas; videbis, impudentissimam calumniam fuisse magno Ephraemo a Kohlio impactam (EDIT. BARBIELL.).

² Auctor articuli, quem nostris hisce additamentis illustramus, dubitare videtur, an liturgiae ante quartum saeculum literis consignatae fuerint. Frustra tamen, licet Renaudotius alique pauci id negarint. Suo loco V. *Liturgia* singularem hanc opinionem refellemus. Interea vide P. Lesleum Praef. in Missale Mozarabum p. 58, et Zachariam Bibl. Ritual. tom. 1, p. 85, eaque tribus tomis divis. Venal. apud Barbiellini (EDIT. BARBIELL.).

7 Azyro pane utuntur Aethyopes sive Abyssini feria quinta in Coena Domini, ut Christum imitentur, qui in azyms Eucharistiam confecit. Ita rem narrat Ludolf. in commentar. histor. Aethyopicae, et Monachus Ordinis Sancti Antonii in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta anno 1594. *Rogatus, an Aethyopes celebrent in pane fermentato vel in azyro, et quid sentiant de celebrante in azyro? Respondit, Aethyopes, in fermentato celebrant, et illi, qui in azyro celebrant, conficiunt etiam. Et nos in tota Aethyopia feria quinta in Coena Domini singulis annis in huius rei memoriam in azyms celebramus.*

Chaldaei, qui in Malabarica sunt, ex quo Latini in illas regiones penetrarunt, azyrum adhibere solent. In Conc. Diamperensi an. 1599 statutum fuit, ut in azyro tantum consecrarent; ac etiam antea, teste Iosepho Indo Navigat. novi orbis cap. 134, dum id consequi possent, azyro utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit Asseman. t. 2 Bibl. Orient. part. 2, pag. 290. Ex Graecis Monachi Cryptae Ferratae, et Presbyteri Collegiatae Sanctae Mariae de Graeco nuncupatae, ex pontificia dispensatione azyrum panem adhibent.

Apud Armenos et Maronitas azyrorum usus vetustissimus est. Non desunt auctores, qui censeant, per plura saecula, tum in Occidente tum in Oriente, promiscuum fuisse azyri ac fermentati usum, ac Armenos et Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azyrum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, ut se res habeat, certum est, Armenos et Maronitas, a mille et amplius annis azyrum adhibere. Galanus to. 1 Conc. Eccles. Armen. de Ioanne Armenorum Patriarcha scribit: *Hic iussu Homaris Saracenorum Ducis, et auxilio Caliphe Babylonis Synodum congregavit in Urbe Monascherti in confinibus Haicaniae Provinciae, ubi convenientibus cum Armenis sex Assyrii Episcopis, definita fuit in Christo una natura, una voluntas et una operatio, fueruntque a Sacris ablata mysteriis fermentum et aqua.* Constat vero, Homarum Saracenorum Ducem regnare coepisse an. 634 atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma, ac tota Assyria obiisse ann. 644, quamobrem iure atque merito coniicimus, circa annum 640 antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquaginta annos ante Trullanum Concilium ann. 692 celebratum, decretum de usurpandis azyms ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur, sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supra nominatae interfuerunt, usum consecrandi in azyro apud Maronitas statuuisse. Quamquam in Trullana Synodo Canone XXXII damnati fuerint Armeni, quod

aquam cum vino in sacro calice non miscerent, tamen ob azyri usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis exploratum erat, plures alias Ecclesias azyrum tunc consuevisse usurpare; vel quod norint, facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azyro Eucharistiam instituit, imitarentur, ut ait Brunus dissert. de Liturgia Armenorum. Neque id mirum videri iis poterit, qui animadvertunt, Photium, qui multo leviora Latinis obiecerat, nullam circa azyra movisse litem. Nam ex Rabano Mauro, qui ante Photianum Schisma, quod coepit an. 866, e vivis excessit, scilicet an. 856, et ex Alcuino, qui eodem saeculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii aetate azyro pane uti consuevisse. Photius vero id in Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat antiquitatum ecclesiasticarum eruditione, apprime agnoscerent, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus obnixam, ac totius Ecclesiae iudicio et Christi exemplo comprobata¹.

Sed post duo circiter saecula Graeci rerum 8 ecclesiasticarum imperiti, odio illo, quod in dies in eisdem erga Latinos crescebat, incitati, azyrorum usum damnare coeperunt. Michael Caerularius, Patriarcha Constantinopolitanus omnium, primus Latinorum azyra damnavit, ineptamque esse Eucharistiae materiam constituit: atque eodem fere tempore, quo illa adversus Armenos prodire scripta, quae refert Cotelerius in notis ad Const. Apostolic. lib. 2, cap. 14, et lib. 5, cap. 13, quorum alterum, quod Sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *De impia pessimorum Armenorum Religione*; alterum vero *Renunciatio Haeticorum Armenorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt*, in quibus operibus Armeni ob azyrorum usum damnantur. Si coniecturis uti velimus, haud difficile nobis erit huiusmodi Graecorum erroris originem detexere, atque explicare. Cum can. 70 ex iis, qui Apostolorum nomine circumferuntur; canone 11 Trullanae Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiae canonibus, Orthodoxi azyra a Iudaeis accipere, ac Iudaeorum azyra comedere prohibeantur, ab huiusmodi prohibitione Graeci rerum Ecclesiasticarum imperiti dum immoderato quodam studio reprehendendi ac damnandi Latinos ferrentur, occasionem nacti sunt damnandi azyrorum usum, ac statuendi, azyra ineptam esse Eucharistiae materiam. Liquet id ex nota, quam 11 Trullanae Synodi canonem adiecit Matthaeus Blast. Quamquam ea, quae exposita sunt, satis superque ostendere videntur, utramque Ecclesiam censuisse, semper aptam esse Eucharistiae materiam triticeum panem, sive is azyrus sit sive fermentatus; tamen, ut clarior fiat orthodoxa

¹ Vide Sandinium disput. 11 de Azyro Graecorum (EDIT. BARBIELL).

hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per haec verba: *Definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae, sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem*, paucis demonstrabimus adversus Photianos ac Syros Nestorianos nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse huius Sacramenti materiam.

Primum, quia panis ille, quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiae materia, aptissima est huius Sacramenti materia. At ita se habet azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina: non solum enim constat ex Rabano Mauro et Alcuino supra citatis, ante VIII saeculum omnium Latinorum Ecclesias in azymo celebrasse; sed Leo Papa IX in Epistola ad Michaellem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta anno 1054, c. 5 scribit: *Ecce iam post mille ac ferme viginti a Passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis sit recolenda*; et Cardinalis Humbertus: *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanae et Latinae simplicitatis azymum extorquere nequit*; et infra: *a prima scilicet Ecclesia ad haec moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit*. Similia habent Gregorius VII et Innocentius III de Myst. Missae, cap. 2, ubi ait: *Ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro et Paulo, quos et vivos habuit et defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit*. Nec ante Michaellem Caerularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damnavit, scriptorem invenire est aut Latinum aut Graecum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculentissimum, ante Michaellem utramque Ecclesiam azymi ac fermentati usum iuxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse huius Sacramenti materiam? Constat vero, Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: ad vesperam enim primi mensis die XIV, dum Iudaei Pascha celebrant, nefas erat fermentatum panem usurpare. Nam Exodi XII, vers. 15, haec habentur: *Septem diebus azyma comeditis; in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a primo die usque ad diem septimum*: atque aliunde ex Evangelio liquet, Christum Pascha celebravisse, ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in coena illa, quam habuit cum discipulis prima die azy-

morum ad vesperam: nam Marci XIV, v. 12: *Primo die azymorum, quando pascha immolabant*, sive, ut legit Syriaca versio, *quando sacrificabant Iudaei Pascha, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus et paremus tibi ut manduces Pascha?* Et vers. 21: *Manducantibus illis, accepit Iesus panem, et benedixit, fregit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum*; Lucas vero cap. XXII, vers. 7, ait: *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erit occidi Pascha*; et postea subdit: *cum facta esset hora, hoc est iuxta Legis praescriptum, discubuit et duodecim Apostoli cum eo*; ac deinde: *et accepit pane, gratias egit et fregit*, etc. Igitur Christus panem accepit voluitque esse corpus suum, quem Iudaei adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem huiusmodi erat azymus ut est ex Scriptura manifestum.

Denique Christus Dominus Eucharistiae materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus tum fermentatus, nam, ut omittam, quod pluribus probatum est ex Cornelio, Celso, Plinio, Galeno aliisque antiquis profanis scriptoribus, illis temporibus communem et vulgarem panem fuisse sive azymum sive fermentatum; ex ipsa scriptura patet, nomine panis tum azymum tum fermentatum venire; sic Geneseos XVIII, vers. 6, et XIX, vers. 3, panes, quos apud Abraham et Loth dicuntur Angeli comedis, quique infermentati erant, appellatos legimus *panes subcenericios* ἄρτους ἐντόφρους. Ac passim eadem scriptura panes propositionis commemorat, eosque graeca voce ἄρτος designat, quos ex Levitico XI, vers. 5, constat fuisse absque fermento: ita Exodi XXV, vers. 30, et Matthaei XII, vers. 4. Hinc Theodoretus in suo opere ad v. 4, cap. X Danielis, inscitiae eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, et subiicit: *Panis enim vocatur, et fermentatus et infermentatus*. Ergo si Christus panem esse voluit Eucharistiae materiam, sive azymus sit, sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficiendam materia.

Opponunt Photiani nonnulla sophismata; primum ex graeco vocabulo ἄρτος, quod azymum panem exprimere nequit; nam ἄρτος, inquit Caerularius, *interpretatur elevatus, et sursum portatus a fermento, ex sale calorem et elevationem habens*. Deinde, quod azyma, cum insipida sint, vivificum Eucharistiae effectum significare non possint, et cum Symbola sint tristitiae et doloris, quae Iudaeis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quae est laetitiae signum. Praeterea quod Melchisedech, cuius sacrificium Eucharistiae figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, semper Iudaeorum azyma prohibuerit,

quodque Evangelio promulgato, Iudaeorum caeremoniae, inter quas usus azymorum recensetur, prorsus abolitae sunt. Haec sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt, azymum esse ineptam Eucharistiae materiam.

Sed videamus, quam inepta et imbecillia sint. Ad primum quod spectat, ad hunc modum Cardinalis Humbertus respondit: *Illud quoque, quod azymum negantes panem esse, per etymologiam eius nominis, quod est ἄρτος, conamini nos vincere, sciatis omnino vanum et puerile, quia et a linguarum peritis diversae etymologiae dantur ex uno nomine, secundum humanum placitum magis, quam secundum naturam rerum.* Accedit etiam, quod aliam huius nominis explicationem tradant Eustachius, Hallandius in Bibliotheca Photii, Suicerus et alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Caerularii etymon probet. Praeterea iam supra ostendimus, vocabulum ἄρτος in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem, idque confirmari potest ex iis, quae habentur Lucae XXIV, ver. 40, ubi panis quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus, ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam, ex qua Sacramenta constant et effectum, quem producant, debere utique analogiam aliquam intercedere; sed necesse non est ut in singulis materiae qualitatibus analogia haec reperiatur. Panis autem sive azymus sit sive fermentatus, corpus alit, ac vires auget; quod et Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere quidem Iudaei doloris signum, sed et gaudium indicabant: ut enim dolores significabant, quos fuerant in deserto perpassi, ita et gaudium, quo afficiebantur ex memoria suae a manibus Aegyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem, quidpiam triste praeteritum significat; laetitiae vero est Symbolum, ut gratiam indicat, qua per ipsam donamur, et ut est certum futurae gloriae pignus.

Ad tertium, non negamus convenire Christi Sacrificium cum eo quod Melchisedech obtulit, quod in utroque substantiae panis et vini materiae loco fuerint. At ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit, cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita necessarium non fuit ut in pane accidentaria convenientia esset; panis vero azymus accidentarie tantum a fermentato dissidet.

Quod ultimo loco opponunt, cum id sit unde Photianus error oriri videtur, paulo diligentius expendemus: Canon. 70 Apostolorum haec habet: *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo*

ieiunat cum Iudaeis, vel cum ipsis festos dies, vel ab ipsis xenia accipit (ut verbi gratia azyma aut quid tale) deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur. Canon. vero 11 Concilii Trulani hic est: *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Iudaeorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel una cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si autem laicus, segregetur.* Et Can. 38 Concilii Laodicensi habet: *Quoniam non oportet a Iudaeis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum.* En Canones, ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

Quis vero est, qui non videat, ibi non azyma omnino, sed Iudaeorum tantum azyma prohiberi? Nota res est, Iudaeos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac et ova adhibent, addito quoque saccharo, ex quo delicatulos panes *Mazach hascihra*, azyma dicta, pro aegrotis et amicis etiam Christianis efformant. Haec sunt azyma, quae Canones prohibent; haec vero a Iudaeis accipere, atque comedere non modo Graecis, sed etiam Latinis ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopoli ex Riciul. de iure Person. lib. 11, cap. 39, n. 10 et seq.: *Vetitum esse Romae, ne vel sub benevolentiae quidem specie Iudaei Christianis azyma largiantur sua.* Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de iis aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Iudaeorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Iudaeorum azyma: neque enim vi Mosaicae legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiae institutionem, et non ut Iudaeorum caeremonia, sed ut ritus a Christo Domino usurpatus adhibentur.

Praeterea canones supra relati omnem cum Iudaeis familiaritatem et communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Iudaeorum azyma accipere, atque comedere, non solum, ut sunt Hebraeae gentis caeremoniae, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiae contestationem. At azyma, quae a Christianis fiunt, nec accipere nec comedere vetant. Quis enim dicat, nefas esse *Christiano placentam sibi parare, offulis diem frangere, ientare crustulis?* ut inquit Papadopoli resp. 14, sect. 5. Quis damnabit Apostolum dicentem: *Epulemur non in fermento veteri nec in fermento malitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis?* quae verba ad literam usum azymorum citra Iudaicam superstitionem commendant. Ergo azymorum usus, nonnisi ut Iudaica caeremonia est, intelligitur.

Quaeres, quaenam sit mystica significatio 9

azymi et fermentati, ut in Missae Sacrificio adhibetur?

Resp. Plura sunt, quae Ecclesia de azymorum usu fidelium memoriae offert. I. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. II. Azymis indicat tum corporis tum animae puritatem, quae ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur, iuxta Apostoli verba 1 ad Cor. V, supra relata, *Epulemur*, etc. III. Azymis, quibus nil est corruptionis admixtum, eximiam repraesentat carnis Christi, quae offertur, sanctitatem, cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua et igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam et ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima et corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causam quoque affert, ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato panis anteposuerit, quia in Sacris literis azyma numquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentatum; Christus enim ait: *Cave te a fermento Phariseorum*, et Paulus: *Expurgate vetus fermentum*, etc.

Nec deest in fermentato, quod Orientalis usurpat Ecclesia, significatio, quae ad Dei cultum fovendum, augendumque conferat. I. Fermenti usu significatur, illius, qui celebret, mentem ad coelum attolli oportere, ut spiritualia et coelestia contempletur. II. Incarnatio, sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unitione ita sese naturae immisceat humanae, quemadmodum farinae fermentum, quod totam acrimonia sua pervadit. III. Fermenti usu Graeci sese detestari profitentur Epionaeos, Nazaraeos, aliosque Haereticos, qui primis Ecclesiae saeculis in Oriente praesertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis praeposuerit.

Nota. Fermenti nomen apud antiquos Ecclesiae Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quae ab Episcopo consecrata ad Presbyteros mittebatur, ut ii illius participatione se ab Episcopi communione neque separatos demonstrarent, ut scribit Innoc. in Epist. ad Decentium cap. 9. Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur, tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis ad quas mittebatur, ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem praestabat, iisque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massae cui commiscetur, ut inquit P. Sirmundus cap. 5 de Azymo¹.

Quaeres utrum Latinis fermentatum et Graecis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani et Calviniani, cum Ecclesiae praecipiendi sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent azymo ac fermentato uti, ac fermentatum azymo praeferebant, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem huius praelationis causa est, quia Latina ac Romana Ecclesia, cuius iudicio damnati sunt, azymum adhibet ac praecipit unicuique Ecclesiae, ut suum morem sequatur.

Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiae praeceptum unice proferemus. In Florentinae Synodi diffinitione haec habentur: *Sacerdotes in altari ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet iuxta suae Ecclesiae consuetudinem*. Igitur adest Ecclesiae praeceptum, quo Latini in azymo, Graeci vero in fermento consecrare iubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, et Graecus prout moram facit in Latinorum locis, ubi non sunt proprii Ritus Ecclesiae.

Quaeri ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Graecorum, ac Graecus in Latinorum urbe possit Eucharistiam iuxta loci ritum consecrare.

Responsio ex iis, quae de obligatione mandandi in semel suscepto ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; et si Graecus in Latinorum locis eandem obligationem retinet, quin ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est, Graecum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Graecorum teneri ad proprium ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat; neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiae, quae proprium cuique ritum servare iubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiae, peculiare quoque adsunt Ecclesiae leges. Praeter ea, quae ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V Const. incip. *Romani Pontificis*, 13 Kalend. Septembr. 1566, in qua haec leguntur verba: *Quibusvis Presbyteris tam Graecis, quam Latinis in virtute sanctae obedientiae inhibemus, ne deinceps Presbyteri Graeci, praecipue uxorati, latino more; et Latini graeco ritu, huiusmodi licentiarum aut facultatum, aut quovis alio praetextu Missas, et alia divina officia celebrare, aut celebrari facere praesumant*. Et Bened. XIV Const. *Et si Pasto-*

¹ De fermento, cuius et Melchiadis et Innocentii I epistolae meminerunt, consulendi cum primis Ciampinius de Azymo; Honoratus a S. Maria tom. 2 Anim-

adv. in neg. critic., lib. 4, diss. 4, art. 3, et P. Constantius tom. 1 Epistol. RR. PP., ubi de duorum illorum Pontificum epistolis (EDIT. BARBIELL.).

ralis, § 6, n. 10, Praedecessorum ac Synodi Florentinae legem inculcans, *districtius*, inquit, *inhibemus, etiam sub poenis perpetuae suspensionis a divinis, ne Presbyteri Graeci latino more, et Latini graeco ritu, sub quovis licentiarum et facultatum, Missas et alia divina officia, Graeci latino more et Latini graeco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede vel eius Legatis, ac etiam maiori Poenitentiario pro tempore existente obtentorum praetextu, Missas et alia divina officia celebrare, vel celebrari facere praesumant.* Deinde prohibet, ne Latinus Parochus pyxidem in ciborio cum particulis sub specie fermentati pro communione Graecorum, aut Parochus Graecus sub specie azymi pro communione Latinorum *in quocumque Ecclesiae suae altari retineat, iubetque ut unusquisque Sacerdos nonnisi in suo sive graeco, sive latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigat.* Praeterea ne Laici Latini communionem sub specie fermentati a Presbyteris Graecis recipiant, omnino interdicat; Graecis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere.* Haec pro Graecis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet: *Primo* errare Ledesmam a Verricello citatum, qui censet teneri Latinum per Graecorum regionem transeuntem graeco more celebrare, ac Graecum latino ritu in locis Latinorum; nam antedictae Constitutiones sunt pro Graecis, qui sub latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. *Secundo* errare Suaresium, Vasquesium aliosque apud Verricellum tit. 8, qu. 188, qui asserunt, Sacerdotem graecum qui perpetuum inter Latinos domicilium stabilierit, teneri ad celebrandum latino ritu; nam Ecclesia praecipit proprium ritum sine Apostolicae Sedis dispensatione mutari non posse, iubetque etiam eos, qui in Italia sub latinis Episcopis fixum domicilium habent, proprio more Missas aliaque divina officia celebrare debere. *Tertio* errare quoque Verricellum ipsum, dum loco citato ait posse Latinum graeco more, Graecum vero latino ritu celebrare in locis, in quibus proprii ritus Ecclesiae non adsint, quod possint sese loci consuetudini accommodare. Nam Ecclesia praecipit cuique proprium ritum ubique servare, ut diximus cap. 4, ac districtius iubet, Sacerdotem quemque iuxta propriae Ecclesiae consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur Epistola 128 ad Ianuar., quo et mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit. Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiae, in quam deveniat, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit; id vero Apostolicae Sedis auctoritate prohibitum est.

Deinde Augustini regula ad consuetudines legesque illas spectat, quae a loco pendeant, quibus subiici debet quicumque in loco, ubi vigeant, versetur. At obligatio manendi in suscepto ritu, illumque servandi, qua ratione possit, et celebrandi Missas, et officia iuxta propriae Ecclesiae morem, personas afficit, quae suscipiendo Baptisma vel Ordines, ex Ecclesiae lege adstrictae sunt ad perseverandum in suscepto ritu ac more propriae Ecclesiae celebrandum. Vide in c. 4 quae diximus de obligatione quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu.

Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti latino uti fermentato in Ecclesia graeca, nec graeco in Ecclesia latina azymò, etsi populus diu deberet Sacrificio privari; et infirmus absque Viatico decedere; quia utilitas communis privatorum commodis praeferenda est; ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiae servare praescriptos ritus; et quia praeceptum sumendae Eucharistiae in articulo mortis, et audiendi Sacri in diebus festis non obligat, nisi dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus ac ritibus ab Ecclesia stabilitis. Igitur, ut Sacerdos non ieiunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festi, ita Sacerdos latinus nequit in fermentato consecrare, contra Ecclesiae praeceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

In parando fermentato pane ad altaris sacrificium destinato magna est Orientalium cura et diligentia. De Graecis scribens Cristophorus Angelus homo ritus graecanici peritus libello, quem graece vulgavit, de praesenti Ecclesiae suae statu: *Panem, inquit, accipiet Sacerdos, quem vir vel mulier aliqua, modo purus idem mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit... antequam vero panis ille excoquatur, signaculum illi prius ligno aliquo, cui literae haec insculptae, Iesus Christus vincit, imprimunt.* Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Aethyopes etiam mirabili quadam arte et cura panem hunc praeparant, teste Francisco Alvarez, Peregrinationum Aethyopiae cap. 12. Iacobitae denique et Nestoriani, non secus ac Graeci Syriique Melchitae, magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani, vetus fermentum quo ad panem hunc praeparandum utuntur, se ex maiorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Graeci ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent ac mystica hunc panem figura donare.

Plerique solent oleum cum sale fermentato 13 panem admiscere; qua quidem mixtione, si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo haec apud Nestorianos et Ia-

cobitas ex eo orta videtur quod oleo uti coeperint, ut facilius massae sigillum imprimerent eamque coactam facilius e frixorio extraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer, haec olei admixtio habita est. Exstat hac de re decretum Congr. particularis de Prop. Fide, quod sequitur: *Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, et eiusdem nationis Iacobitarum, pro facultate celebrandi Missam ritu chaldaico cum Missali Maronitarum, et una ex liturgiis, quae in eodem Missali fuerunt a Sede Apostolica approbatae, introductoque in Congregationem praedicto Archiepiscopo, et mediante interprete, de pluribus circa materiam Sanctissimae Eucharistiae interrogato, Congregatio censuit, si Sanctissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, iniuncto illi praecepto, ne oleum adhibeat cum durior fieri possit massa, in eoque sine oleo, ut Graeci faciunt, formam seu sigillum, cum crucibus et punctis duodecim Apostolorum et 72 discipulorum significantibus imprimi, et in clibano coqui, loco frixorii, in quo Iacobitae suas solent hostias oleo litas coquere. Praeterea Congr. iussit ut dictus Archiepiscopus, praesentibus Magistro Sac. Palatii et Secretario Indicis, cum massa fermentata et oleo, more suae nationis, hostiam conficeret, ut posset experimento comprehendi, an oleum dictam massam ingrediatur, quod sequenti die idem Archiepiscopus fecit. Nam delata massa fermentata, oleo sinistram manum unxit, ut posset ab ea libere separari, et formam ligneam similiter unxit, in qua erant praedictae cruces, et puncta pro sigillo imprimendo, ex quibus actionibus idem Magister Sac. Palatii manifeste cognovit, oleum non ingredi massam, et a Iacobitis adhiberi ob solas duas rationes, ut scilicet imprimi possit sigillum, et massa in frixorio coqui; censuit tamen idem Magister standum esse in decisis, ut sine oleo massa durior effecta, fiat ab Archiepiscopo hostia; nam sigillum facile imprimi poterit, si massa modica aspergatur farina, et deinde in clibano coquatur. Sac. Congr. Prop. Fid. 22 Iun. 1633. Atque hinc patet, merito doctissimum P. Berti de Theol. disc., lib. 33, cap. 5, thesi 2, reprehendere Iacobitas ob olei in oblatione mixtionem, non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum etiam ob mysticam aliquam significationem; nam mixtio salis panis naturam non mutat, nec quidpiam Sacramenti venerationi contrarium secum fert; quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari solet; dum vero hanc mixtionem necessariam non habeant.*

14 Altera Materiae Eucharistiae pars est vinum de vite; sive album, sive rubrum, sive alterius coloris sit, apta materia est, cum non color, sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi

a Christo Domino stabilita sit huius Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat, Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubrum aptam esse Eucharistiae materiam. De vino duo discutienda offert dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet de consuetudine, quae in Aethyopia et apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero de Armenorum errore, qui censent nefas esse vino modicum aquae miscere; quibus et tertium addemus, de aqua fervente, quam Graeci peracta iam consecratione in calicem mittunt.

Quaeres I. Utrum liquor ex uvis passis et zebibo expressus licite ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur? 15

Nota 1. Fagundez praecept. 3, lib. 2, cap. 3, ita scribit: Scio, in Aethyopia ex defectu vini assumere Catholicos et Patres nostrae Societatis uvas non ita passas, et eas aqua superinfundere, quoad usque lentescant, et postea exprimunt; ex quibus fit vinum, in quo consecrant, satis generosum; et primus Auctor huius rei fuit sanctissimus vir Andreas de Oviedo, Patriarcha eiusdem Aethyopiae.

Nota 2. An. 1703 die 14 Februarii propositum fuit dubium a P. Iosepho de Hierusalem Ord. Minor. strict. Obs. ac Missionibus Aethyopiae Praefecto, an liceat Missionariis celebrare cum vino ex zebibo vel uvis passis expresso ut in regionibus illis fieri solet? Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Iosepho, quo praecise modo conficiatur vinum ex uvis passis vel zebibo in Aethyopia; et postea iterum formari et proponi idem quaesitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores, et successive in Congregatione coram Sanctitate Sua habenda. Responsum deinde fuit a supra dicto P. vinum huiusmodi in hunc fieri modum; sumuntur ex gr. 4 librae zebibi, franguntur atque in apto vaso tunduntur, ac deinde totidem frigidae aquae librae in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo vel ad summum decem horas: extrahitur postea zebibi vel uvae passae materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo, sine ulteriori diligentia, utuntur, dum celebrant. Hac praemissa explicatione, fuit iterum propositum dubium; Ac lectis quoque relationibus Patris Ioannis Damasceni Consultoris, nec non variis experimentis factis pro eruendo dicto vino, Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum dixit, licere, dummodo liquor extrahendus a zebibo vel uvis passis ex colore, odore et gustu dignoscatur esse verum vinum; S. C. S. Off. 22 Iul. 1706.

Resp. His praemissis, ubi vinum desit, ut vera deest in regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquore, valide ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore atque sapore censeretur possit verum vinum; nam si liquor ex uvīs de vite extractus esset aequae iis qualitatibus, deprehenderetur uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavissae uvae naturam. Quamobrem probare non possum Verricelli responsionem qui negative respondendum censet, *quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum seu sapa*, nam zebibum uva est, ignis vel solis calore exsiccata; et si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem saporemque servet vini; non video cur verum vinum censeretur nequeat, quod accidentario tantum ab illo differat.

- 16 *Quaeres II.* An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum aqua?

Resp. Sac. Congr. S. Off. 14 Iulii 1706 ad huiusmodi quaesitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini penuriam servandas esse pro viribus rubricas Missalis Romani, praesertim in purificatione seu prima ablutione*; dum vero tanta sit vini penuria, ut, nisi Sacerdotes aqua tantum uterentur in purificatione, coacti essent pluries ad non celebrandum, adhiberi posse solam aquam, declaravit Congr. de P. F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus die 13 Ianuar. 1665.

- 17 Vino parum aquae miscet, tum Occidentis tum Orientis Ecclesia. In Occidente id omitunt Lutherani Calvinique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque praeceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, evangelicae puritati ac libertati adversetur. In Oriente vero aquae mixtionem reiiciunt Armeni. Ii in Conciliabulo supra citato, Monophysitas illos imitati sunt, quos Brunus appellatos fuisse censet Iulianitas et Gaianitas, qui ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiae Patriarcha anno 561, scribit: *Vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendatur confiteri, Christum nuda et simplici Deitate constare*. Facile autem est demonstrare, Ecclesiam ad Christi imitationem Apostolorum aetate stans, ut vinum parum aquae misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiae praeceptum. Christum Dominum vino parum aquae miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Iudaeorum Eucharistiam instituerit, ut etiam Armeni ac alii haeretici fatentur; at Iudaei calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna iod benedictione 7, ex Rabbi Maimonide aliisque, et ex vulgari eorundem antiquo more; Proverb. cap. IX, et Apocalypseos c. XVIII. Deinde Christum

Dominum aqua calicem temperasse testatus est Irenaeus circa medium II saeculi, l. 4 adversus Haeres., c. 57, inquit: *Accipiens Dominus panem, suum esse Corpus confitebatur, et temperamentum calicis suum Sanguinem confirmavit*; lib. autem 5, cap. 2, *temperamentum calicis mixtum calicem vocat*, inquit Massuetus; et Cyprianus epistola 63 ad Caecilium, III saeculo scripsit: *Invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit*, hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam; ut ipse ibidem explicat. Ergo primis saeculis Ecclesia credebatur Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc eam fuisse imitatum testatur Iustinus Apologia 2: *Deinde, inquit, ei qui fratribus praeest offertur panis, et poculum aquae, et vini*; et testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum lib. 8, cap. 21, de Christo dicens: *Similiter calicem miscuit ex vino et aqua sanctificavit*, etc. Et ut mittam alios PP. omnes antiquae liturgiae Iacobi, Chrysostomi, etc. huiusmodi mixtionis ritum praescribunt; illumque servandum praecipere Concilia, Carthaginiense III an. 397 celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum et Tridentinum, quod sess. 22, cap. 7, ait: *Monet deinde sancta Synodus, praeceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere eius aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, et cum aquae in Apocalypsi B. Ioannis Populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repraesentatur*. Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper et ubique vino modicum aquae miscere, idque non pro re indifferenti, sed praecepto habuisse.

Graeci praeter frigidam aquam, quam ante 18 consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiae sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis et aqua, quae fluxerunt a sancto latere Domini, et Dei, et Salvatoris nostri Iesu Christi tempore salutaris passionis eius, vivifica esse constet veluti ex vivifico deificato corpore vivifica*, ait Balsamon in resp. ad quaesita Marci Patriarchae Alexandrini. Mixtio haec damnari non potest: tum, quod antiqua sit, ac a sanctis Patribus commendata: nam praescribitur in liturgiis Basilii et Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno Orat. cathec. 1, c. 37, a Theodoro dialogo primo inscripto *Immutabilis*, a Damasceno lib. 4, c. 14, atque ab aliis Patribus; tum etiam quia, Const. *Et si Pastoralis*, § 6, num. 2, Graeco-Italis permittitur, *facta iam consecratione, antequam Sacerdos communicet iuxta ritum in liturgia praescriptum, aquam ferventem seu tepidam in sacrum calicem infundere*. Quamquam id Graecis permissum est; tamen errore non carent Photiani, qui Latinos ac Orientales mi-

xtionem hanc omittentes erroris accusant; nam ritum omittendo particulari Ecclesiae praescriptum, non negant nec improbant id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§ II. De Forma.

19 De forma Eucharistiae ex Orientalium liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quae sunt a nostro Auctore praetermissa, et quae in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere atque explicare cogor. Primum enim Christi verba, quibus unice Eucharistia conficitur, et quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis liturgiis se habent, ac in nostra latina, et in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quae in calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica et Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quae preces in omnibus liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super oblata dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, et vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Iacobitas liturgiae reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum 1 est quae Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Xysti Papae, ac tertia Dionysii Metropolitae Adimeni dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia: 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandum Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in liturgiis ponere, ea ratione, qua in canone Latinorum reperiuntur? Huius autem quaestionis necessitas ex eo pendet quia communis apud Theologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti: et quia nonnulli Thomistae putant, omnia, quae in calicis consecratione nos adhibemus verba, esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed eorum liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint.

Inter Orientales circa huiusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos, dissidia. Nam omnes semper fassi sunt, ac etiam nunc fatentur, Christi verba: *Hoc est Corpus meum*, etc., *Hic est Sanguis meus*, etc., esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; et sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, praeter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quae quidem sententia omnibus Patribus ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam huiusmodi Sacrificium sine

precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, et post ipsum Marcus Ephesinus alique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti sive precibus ea comprehensis, Eucharistiae Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera*, inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed et Sacerdotis quae sequitur, precatione et benedictione per virtutem Spiritus Sancti; scilicet verba Christi*, ut ipse exponit, *per modum narrationis sunt, nosque ad memoriam rei, quae tunc gesta fuit, revocant, et vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformantur: precatio vero, quae postea consequitur, et benedictio Sacerdotis revera transmutat, quae iam erant dona, in ipsum prototypum Corpus et Sanguinem Domini*. Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium liturgiis Evangelica, et Christi verba consequi asseruimus, et nonnullae haud bene intellectae Patrum sententiae, quae per Christi verba et orationem huiusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

Duo quoque apud Latinos fuere XVI saeculi viri eruditione et doctrina celebres, qui in Cabasilae abihere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter. Scilicet Ambrosius Catharinus Ord. Praed. et Christophorus a Capite Fontium Ordin. Min. Generalis Minister, ac postea Archiepiscopus Caesariensis. Il enim, ut Novatorum circa verba Christi cavillationes et argutias devitarent, ac penitus everterent, pleniorumque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiae consecratione explicationem et intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa pane in Corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis dicendo: *Hoc est Corpus meum*; atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem evangelicis verbis praemissam in Latinorum liturgiis, quae incipit: *Quam oblationem tu Deus*, etc., evangelica vero et Christi verba narrative tantum proferre, non significative et effective, licet ex Christi mandato necessarie sint pronuncianda. *Fit ergo*, inquit Catharinus, *Corpus Christi, propter orationem praemissam, et ex vi pacti; et sic defenditur mos Graecorum*. Pactum vero in eo situm arbitrabatur, quod Christus promiserit, toties se praesentem in Eucharistia adfuturum, quoties Sacerdos verba sua: *Hoc est Corpus meum*, etc., ea ratione, ac ordine, et modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qua rogat, ut panis fiat Corpus Christi et vinum Sanguis; et ut Christus dicendo, *Hoc est Corpus meum*, corpus suum id esse demonstravit,

illudque discipulis praeberere ostendit; ita Sacerdos facit. Hoc autem discriminis Christophorum inter ac Catharinum intercessit, quod hic interna tantum, ille vero externa quoque benedictione ac ministerio Sacerdotali Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultae iacuerunt; sed hoc eodem saeculo a Gallis nonnullis excitatae, magno argumentorum apparatu expositae ac propugnatae fuere a Petro Le Brun, in expositione liturgiae Armenorum; et ab Ant. August. Toutée diss. 3 praemissa operibus S. Cyrilli. Ii vero in hanc se abiisse opinionem testati sunt, ne dogma catholicum de Transsubstantiatione, validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quae in Orientalium liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougeantio Iesuita, ab Ursio, Merato, Georgio Assemano iuniore aliisque¹. Haec quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

Inter Latinos vero aliae quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere ac confutare necesse est, ut systema hac de re absolutum exhibeamus; Innocentius III in opere de Mysteriis Missae, quod ante Pontificatum ediderat, lib. 4, cap. 6, ait: *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, et postea formam expressit, sub qua posterii benedicerent. Ipse namque per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis.* In eandem sententiam abiere Durandus Mimatensis lib. 4 de divinis officiis, alique, quos Catharinus et a Capite Fontium laudant, ac veluti propriae opinionis assertores proponunt.

Aiunt nonnulli, Scotum in 4, dict. 8, qu. 2 ad 2 docuisse, haec verba: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, ad consecrationem non sufficere, sed praecedentia necessario addenda esse, alioquin verba illa personam loquentis, non ad Christum, cuius nomine proferuntur, referrentur; sed Mastrius, Frassenius, Hennus alique Scotistae, Scotum a communi sententia non recessisse demonstraverunt.

Rursus quamplures theologi sunt, qui contendunt, S. Thomam omnia verba, quae a Latinis in calicis consecratione recitantur, necessaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetius, Capisuccus, Natalis Alexander, alique Thomistae.

Armacanus ait lib. 9, qu. *Armenorum* cap. 3, haec esse in consecratione calicis necessaria: *Hic est Calix Sanguinis mei, novi et aeterni testamenti*, non vero reliqua. Alii, Marsilio

teste, addendum putant, *mysterium fidei*. Haec quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operae pretium esse arbitror, Evangelica et Christi verba referre, qua ratione in probatis liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quae fuerit hac de re Ecclesiae a primis temporibus sententia. Mitto vero tres illas liturgias, quas supra dixi, in quibus Christi verba desunt. Cum enim omnium sit ac fuerit semper Orientalium sententia, haec esse omnino saltem ex Christi praecepto ad consecrandum necessaria, ommissio illa, vel amanuensium incuriae tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa praetermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent ac recitent.

En itaque verba iuxta formulas a Martenio²⁰ collectas. In liturgia Iacobi ita forma haec exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur et datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Addit liturgia S. Marci post pronomen *Hoc* et *Hic* particulam *enim*. In Const. Apost. lib. 8, cap. 17, haec forma reperitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus, quod pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* In liturgiis S. Basilii et Chrysostomi post *Sanguis meus*, additur *novi testamenti*; ac similis est liturgia Cyrilli. Aethyopes utrique formulae addunt *Amen*. Mozarabes hac utuntur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est Calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In libris Sacramentorum, qui prae se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confringetur. Hic est enim Sanguis meus.* Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum et Indorum (hic addendum erat post correctionem) hanc habent formam: *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In liturgia communi sive canone universali Aethyopum habetur: *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen. Hic est Calix Sanguinis mei, qui pro vobis effundetur pro redemptione multorum, Amen.* Iisdem fere verbis aliae Orientalium liturgiae eandem exhibent formam. Facile vero patet undenam eorum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recenseantur. Apud Matth. legitur: *Hoc est*

¹ Non omittam inter Auctores, qui Lebrunii et Eusebii Renaudotii paradoxam de forma consecrationis doctrinam refellerunt, praeclarum P. Ioannis de Bene-

dictis Antirrheticon ex S. Ephraemi Romana editione recusum cit. tom. 10 Zachariani Thesauri Theologici p. 625 (EDIT. BARB.).

enim Corpus meum. Hic est enim Sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim*. Apud Lucam: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur. Hic Calix novum testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Paulus autem I ad Corinth. 11 ita illa refert: *Hoc est Corpus meum. Hic Calix novum testamentum est in meo Sanguine.*

Has ego formas recensui, easque cum Christi verbis comparavi, quae apud Evangelistas leguntur, ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim*, et quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quae apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferenda videntur. Primum Christi verba, quae in Orientalium liturgiis leguntur, esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam et temeritatem, qui corrigere, et ea augere propria ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, et liturgiarum usu a primis saeculis comprobata, emendare ac mutare audeat? Deinde rite ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quae in liturgia nostra reperiuntur, addenda. Quibus accedit etiam, ex iis nos posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus, vel Hic est Calix Sanguinis mei*, non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobata, quod verba Sacramentorum formam constituenta efficere docet quid significant, ut est etiam a nostro Auctore probatum, sed praeterea, quia haec unice sunt verba, quae a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur liturgiis; quod argumentum est, fuisse haec semper et ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata, alia vero historice et ex praecepto tantum Ecclesiae adhibita. Hic tamen moneo, praeceptum huiusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere; quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, qui in iam probatis liturgiis habentur, libere praetermittat. Venio nunc ad nostrum hac de re systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I. *Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecrav.*

21 Primum haec assertio inde probari potest, quod Sacerdotes ea ratione consecrant, qua Christus huiusmodi Sacramentum in institutione perfecit. Iis enim, quod prior ipse fecis-

set, deinceps facere praecepit, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; Sacerdotes vero per verba consecrant, et quidem ita consecrant, ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient, dicendo, non: *Hoc est Corpus Christi*, sed: *Hoc est corpus meum*. Hinc quid nostra consecratio est, inquiebat Chrysostomus Hom. 83 in Matth., nisi illius repetitio, quam Christus peregit?

Deinde Christus Sacramentum instituens, qua Deus, et conficiens, qua homo erat, Sacramentalem ritum instituere ac adhibere debuit, hoc est materiam et formam adhibere, iunctis scilicet pani verbis; *accedens enim verbum ad elementum fit Sacramentum*, inquit Aug. tractat. 80 in Ioan. Accedunt praeterea auctoritates sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus sess. 13, cap. 1, ita de Eucharistia loquitur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima coena instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum Corpus praebere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est, quae verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a divo Paulo postea repetita sunt.* Satis hic indicant Tridentini Patres, post benedictionem panis vinique, verba proferendo, instituisse ac perfecisse Eucharistiam.

At, inquiunt, benedictio idem ac consecratio est quamobrem Paulus, I ad Cor. X, v. 14, *calicem benedictionis* vinum consecratum appellavit; et dum Christus dixit: *Hoc est Corpus meum*, iam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit; ergo per praemissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixerunt: *Accipit panem, benedixit*, etc.

Sed levis est momenti haec coniectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit et confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit; et verba adhibuisse, ut Sacramenti natura exposcit, et verba talia, quae rem significatam efficerent, praesumendum est. Quae sola praesumptio plus quam illa coniectura, valet. At praeterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quae id significant, quod in Eucharistia fit, quae semper fuere a Sacerdotibus usurpata, quaeque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobant. Itaque benedictio et gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni eucharisticae praemissi, non consecratio: id ostendit vox aoristica in evangelica historia usurpata *εὐλογησας*, id est *cum benedixisset*, et *εὐχαρίστησας*, scilicet *cum gratias egisset*, quae praeteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Christus in ultima coena ritus servavit Iudaeorum, qui coenae benedictionem praetermittebant, et panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc

Estius aliique viri gravissimi improbabilem omnino putant opinionem, quae benedictione Christum consecrasse autumat, et in 1 ad Cor. cap. 1, post Iansenium observat, Iesum magna aggressurum miracula in Coelum oculos ele-
vare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut praestitit suscitaturus Lazarum, et panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem et consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem et *mysticam benedictionem* indiscriminatim accipiant; ut S. Thom. 3 part., qu. 87, art. 1, ac alii post ipsum; et revera, quod consecratur, coelesti benedictione repletur. Si autem iis opponas, fuisse benedictionem consecrationi praemissam, respondent, non semper Evangelistas res narrare, quo gestae sunt ordine, ut pluries observavit August. lib. de Cons. Evang. Ad tollendam vero aequivocationem necesse est duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrandis facta, quam Christum more Iudaeorum Pascha celebrando praemisisse puto, et quam a consecratione diversam habeo: alteram vero, quae mystica dona immutat redditque sancta, benedicta, vivifica; quae ipsa consecratio est, quam innuit Paulus, loco supra laudato.

Nota. Et si vera est haec nostra sententia, ut ego arbitror, praesertim ob Tridentini supra relata verba; ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, huius Sacramenti forma declarantur; tamen nulla Ecclesiae aperta definitio adest, quae oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus in fine opusc. 2; Alphonsus Salmeron, circa finem tract. 13; Iuvenin, Tournely, Du Hamelius, Berti aliique. Nec est verisimile, Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius refutandos haereticos excogitatam, et quam Innocentius III supra citatus probabilem asseruerat, ac propugnant Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino et Capite Fontium recensiti.

PROPOSITIO II. *Eucharistiae forma Christi verbis continetur.*

- 22 Haec propositio, quae paucos ex Orientalibus, ex Latinis vero minores adversarios habet, potest primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis indidit, sunt instituta. At praeter verba illa *Hoc est*, etc., quae alia verba Deus pro Eucharistia conficienda determinavit? Haec solum sacri Scriptores commemorant, haec unice Christi ac divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quae consecrationi necessaria habentur, sacrae liturgiae a Christo determinata asserunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem, precesque a Christo adhibitas, institutas,

commendatas scripserit? Et cur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum orientalis, tum occidentalis Ecclesiae, in omnibus reperies invocationes precesque, quibus Ministri rogant, ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferrat, quam per illa se collaturum promisit. In iis preces illae ab Ecclesia institutae generatim creduntur, ac a forma Sacramentorum omnino diversae habentur, immo et vere perfici Sacramentum sine illis firmissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiae hae preces necessariae putantur? Verum est, Eucharistiam, quae necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptismus et Poenitentia, in ullo casu licite sine illis confici, quo sensu est a Patribus nonnullis assertum, sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere, formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiae Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve liturgiae ipsae nos doceant.

Incipio a Latinis; Tertullianus lib. 4 contra Marcionem cap. 40, ait: *Accepit panem, et distributum discipulis Corpus illud suum fecit dicendo: Hoc est Corpus meum.* Apud Cyprianum Auctor serm. de Coena Dom. ait: *Ex quo a Domino dictum est: Hoc facite in meam commemorationem. Haec est caro mea; Hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis et hac fide actum est, panis ille substantialis et calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam salutemque proficit.* Ambrosius lib. de Myst., cap. 9, num. 52. *Quod si tantum, inquit, valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* Et num. 54 sequitur: *Ipse clamat Dominus Iesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum coelestium alia species nominatur, post consecrationem Corporis significatur.* Eadem vel ipse vel quisquis est Auctor libror. de Sacram., qui Ambrosii nomine circumferuntur, lib. 4, cap. 4, n. 14, ait scribens: *Sermo Christi hoc conficit Sacramentum, et num. 19: Fit Sanguis consecratione verbi coelestis; cap. 5, num. 23: Antequam consecratur, panis est; ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi.* Ne autem putent, orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupari, audi ipsum, loco citato de Myst., ita loquentem: *Ipse clamat Dominus Iesus: Hoc est Corpus meum; et 4 de Sacr., cap. 5, n. 22: Illa verba Evangelistae sunt ad usque Accipite; inde verba sunt Christi.* Num. vero 14: *Consecratio autem, quibus verbis est et cuius sermonibus? Domini Iesu. Nam reliqua omnia, quae dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris; Ubi venit, ut conficiatur Venerabile Sacramentum,*

iam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Sanctus Augustinus serm. de divers. 227, alias 83, inquit: *Panis ille, quem videtis in Altari, sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi; Calix ille, immo quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi*; verbum autem Dei est sermo ille Christi: *Hoc est*, etc. ut ex Ambrosio aliisque Patribus aperte constat. Hic notare iuvat, Amb. loco cit. de Myst. cap. 6, dicere, per benedictionem panem consecrari, sive illius naturam mutari, et Aug. lib. 3 de Trinit. cap. 4, asserere, *Eucharistiam prece mystica consecratam*; ubi uterque verbis Christi precum vel benedictionis nomen tribuit. Eusebius Emissenus vel alius sub eius nomine Hom. in ramis palmarum: *Dixit, inquit, Christus tunc per se et modo per suos Ministros, Hoc est Corpus meum, et tanta est eius verbi virtus et efficacia, ut statim fiat, quod dicitur*. Ita Auctor quoque loquitur sermonis 28 de verbis Domini, qui Augustino tribuitur, et serm. 5 de Paschate, qui nomine Eusebii Emisseni circumfertur. Quibus addimus Paschasium l. de Corpore et Sanguine Domini, c. 12 et c. 15; Remigium Antissiodorensem, et Stephanum Eduensem aliosque a Martenio citatos; ex quibus sufficienter probamus, universalem Patrum latinorum cuiusque aetatis sententiam satis etiam significatam et explicatam in Conciliis Florentino et Tridentino, occasionem dedisse Rubricae iussu Pii V Missali Romano praemissae, quae tit. de Defectu panis haec habet: *Si celebrans ante consecrationem advertit hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, et facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si advertit post consecrationem, etiam post illius hostiae sumptionem, posita alia, facit oblationem, ut supra, et a consecratione incipiat, scilicet illis verbis: Qui pridie, etc. Quod si hoc contingat post sumptionem Sanguinis, apponi debet rursus novus panis, et vinum cum aqua, et facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis: Qui pridie, etc.* Quae sane innuunt, sine precibus et invocatione, latinae Ecclesiae iudicio Eucharistiam consecrari. Venio nunc ad Graecos Patres. Primo loco afferemus Iustinum martyrem. En verba ex Apol. 2 circa fin. deprompta, ubi Eucharistiam consecrari, ait, δὲ εὐχῆς λόγοι per orationem verbi; nomine autem εὐχῆς non effusam deprecationem, sed expressam a Christo Dei Verbo, animi sententiam, verbis designat, cum paulo post, Verbi orationem sive deprecationem illam fuisse asserat, quae in Evangelio reperitur, nempe, *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*. Atque hic notent velim adversarii, εὐχῆς seu precessionem vel orationem, graecos Patres illam Christi orationem vocare, qua dicit: *Hoc*

est Corpus meum, sive quod vox illa quamlibet animi sententiam verbis expressam significare quoque valeat, ut nonnulli censent, sive quod eo animo verba illa prolata, quo Christus eadem pronuntiavit, eam prae se mentis humiliationem ac desiderium, voluntatemque ferant, quae proferentem, vere precantem constituat. Irenaeus, qui paulo post Iustinum saeculo II scripsit, lib. 4 advers. haeres., c. 32, in edit. vero Massuet. 17, n. 5, aperte ait, Dominum vertisse in Corpus suum creaturam panis, dum dixit: *Hoc est Corpus meum*; et lib. 5, cap. 2, num. 3, de pane et vino, inquit, *et percipientia Dei verbum, Eucharistia fiunt*. Vides ergo, Irenaeum verbum Dei appellare verba Christi supra relata, quae verba lib. 4, cap. 43 antiquae edit., invocationem Dei appellaverat, dum dixerat: *Panis percipiens invocationem Dei... est Eucharistia*. Sed audiamus Missenum, qui clarius exponit, quod hic verbi nomine veniat apud antiquos Patres graecos. Or. Cathech. cap. 37, de pane ita loquitur: *Statim per verbum in corpore mutatur, ut dictum est, a verbo: Hoc est Corpus meum*. Origenes quoque in Matth. ad haec verba: *Quod intrat in os, etc.*, Eucharistiam vocat *Cibum per verbum Dei et precessionem sanctificatum seu consecratum*, ubi sane totam liturgiam designant, quae preces complectitur, et verbum Dei seu Christi verba, quae hoc nomine designantur. Nazianz. orat. 2 de Pasch. ait: *Pro-latis verbis a Sacerdote, Hoc est Corpus meum, qui non credit esse Corpus Christi, certe fidem derogat*. Epiphan. in Anchorato: *Voluit, inquit, Christus per gratiam dicere, Hoc est Corpus meum, et nemo non habet fidem sermoni*. Ne vero nimis in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Graecis Patribus. Chrysostomus magni apud Orientales nominis, hom. 2 in epist. ad Timoth. demonstrat, eandem esse oblationem Christi ac Sacerdotum, quia iisdem ii utuntur verbis, ac Christus est usus: *Quemadmodum, inquit, verba, quae protulit Christus, eadem sunt, ac quae Sacerdos nunc quoque pronunciat, et oblatio eadem est*. Et lib. de Proditione Iudae, habet: *Hoc meum est Corpus, inquit Sacerdos. Hoc verbum proposita in aliam formam convertit*. Accedit etiam, pluries Chrysostomum dixisse, Sacerdotes Eucharistiam conficientes ita se gerere, *tamquam Christi personam induti, et quasi ipse esset, qui diceret et faceret*. Quare? Quia nomine Christi dicunt, *Corpus meum*, et Christi virtute semel verbis illis concessa Eucharistiam perficiunt. Similia habet Damascenus lib. 4 de Fide orth. cap. 13; ait enim: *In principio dixit Deus: Producat terra herbam virentem, et ad hanc usque diem, accedente imbre, divino praecepto impulsa et roborata fructus suos profert. Dixit perinde Deus, Hoc est Corpus meum, et Hic est Sanguis meus, et Hoc facite in meam*

commemorationem: idque omnipotenti eius praecepto, donec veniat, efficitur. Ubi explicat, fieri haec per invisibilem Spiritus Sancti operationem, quam per invocationem Ecclesia significat, ut nos infra ostendemus. Ioannes Phurnes apud Allatium de Cons. occiden. et orient. Eccles. c. 15 in Epist. de Ritibus in Communionem immutatis, ait: *Panem benedictionis videmus ab Apostolis sanctificatum illis tantummodo verbis, Hoc est, etc.* En Graecos Patres.

Discurramus nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus rem potest extra controversiam omnem collocare. Ad Syros quod spectat, sive Iacobitas sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemanum in Biblioth. Orientali, eiusque nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctissimum P. Benedictum Societatis Iesu in dissertatione praefixa secundo operum S. Ephrem Syri tomo. II enim ostendunt, penes huiusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint qui dum velint in Missa Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba et Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quod ad Armenos attinet, quos tanto studio Brunus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab illis coactum anno 1342, in quo palam omnes professi sunt, huius Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Marten. tom. 7 Collect. anecdot. Adsunt praeterea fidei confessiones, quae tom. 3 de perpetuitate fidei circa Euchar. recensentur, in quibus solis Christi verbis vis consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis et nonnullis Presbyteris Alippi edita fuit an. 1668, altero vero Romae a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliae fidei professiones in eodem recensitae opere, nempe confessio fidei Ecclesiae Damascenae et Matthaei Patriarchae Alexandrini Cophtorum, in cuius confessione Aegyptiorum atque Aethyopum omnium sententia declaratur de consecratione solis Christi verbis perficienda. Graecorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones idem declarantes, scilicet Metropolitae Gazae, nonnullorum Moscoviticae Ecclesiae Presbyterorum, Nicolai Spadarii aliorumque, qui in toto Moscoviae imperio istam consecrandae Eucharistiae rationem explicari declararunt. Mitto Georgium Corecium, Gabrielem Philadelphiae formam huius Sacramenti Christi verba statuentem, et Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recensuit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cuius acta Iassiss in Moldavia recusa fuere ann. 1498. In eo novitatis accusatur atque da-

mnatur Cabasiliana opinio, per haec verba: *Damnatur novitas opinionum, quas invexit in Ecclesiam Nicolaus Cabasilia, qui tribuit consecrationem sacrorum donorum precibus, quod nec dictum fuit ab aliquo SS. PP. nec ab ullo canone ordinatum, nec consentit cum placitis Ecclesiae, quae implorat adventum Spiritus Sancti precibus, non ad panem Corpus, et vinum Sanguinem omnino efficiendum, sed ut redundet in utilitatem nostram.* Sed ut appareat, ante Nicolaum Cabasiliam, inauditam fuisse, in medium proferamus Graecos Patres, qui Florentino interfuerunt Concilio. Archiepiscopus Nicaenus suo, et aliorum Ecclesiarum Orientalem repraesentantium Patrum nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo: *Voluimus, inquit, adhaerere sententiis sanctorum Patrum, et rationibus, spretis humanis inventis, Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur.* Et Iulianus Cardinalis S. Sabinae referens Patribus, quae post disputationem Graecos inter atque Latinos a sex deputatis pro expositione illorum, quae definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiae forma dixit: *Graeci confessi sunt, auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod solis verbis Dominicis conficeretur, et quod putarent anathema, qui aliud crederet.* Fuit institutum, ut hoc poneretur in definitione: *Dixerunt, quod hoc non erat necessarium; immo si hoc poneretur Ecclesia ipsorum reciperet ignominiam, ac si hactenus tenuisset aliud. Unde cum semper fuerimus concordēs in hoc, definitio non debet fieri nisi in dubiis, et sumus parati confiteri, quod tenemus sicuti vos, quod in verbis solis Dominicis conficitur.* Si haec, quae Graeci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quae supra indicavimus, satis notum esse arbitror, non minus in Occidente quam in Oriente, veluti novatores habitos esse Cabasilianae opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata iam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini et a Capite Fontium opera fuisse statim Sedis Apostolicae auctoritate proscripta; Touttaeum vero atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia et in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam ac etiam temerariam, ut Assemanus iunior publice Romae asseruit et propugnavit, refutaverunt. Haec sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatae auctoritates?

Sed, inquit Brunus, antiqui Patres uno farentur ore per verba Christi, ac per preces Eucharistiam consecrari; et liturgiae omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur, ut panem vinumque transmutet, quae apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero praemittitur habeturque in oratione illa, quae incipit, *Quam oblationem tu*

Deus, etc. Opinio ergo illa, inquit, de solis Dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, et post undecimum saeculum Scholasticorum cerebro conficta, qui traducto ex Arabum philosophia in theologiam materiae ac formae vocabulo, ac iuxta a se excogitatum systema res metientes, formae nomen ad sola Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Nam credibile non est, in re tanti momenti, et quae Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam, potuisse Scholasticos novam opinionem excogitare, quae partem tollendo necessariae formulae potuisset eo tendere, ut nulum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est, tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem et Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Itane Graecos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso schismatis fervore, statim a Latinis nova, ac eorum maioribus contraria de Eucharistiae confectione, sententia excogitata fuit, eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi, ac palam doceri opinionem, quae opposita esset sententiae, quam illi didicere, dum sacrum susceperunt presbyteratum; et quam isti docere debuerant eos, qui ad ordinem hunc promoverent? Neque enim praesumi potest, Presbyteros, ac multo minus Episcopos id ignorasse. Immo cum per plura saecula circa Sacramentorum formulas disciplina vigeret arcani, ut Schelestratus alique viri docti demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis Presbyterisque doctrina forma Sacramentorum, et praesertim Eucharistiae, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scripto traditis monumentis, colligenda videretur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis huius et cuiusque Sacramenti forma designari coepit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, praesumendum est, hanc fuisse traditam a maioribus sententiam.

Sed expendamus sophismata. Primum vero statuo, Eucharistiam in Missa confici, quae verbis Christi et precibus constat; quamobrem, ut dici solet, in Missa consecratur Eucharistia, ita potest asseri per orationem fieri, et verba Christi, quia verba Christi sine reliquis orationibus numquam in Eucharistia perficienda adhibentur. Deinde, formae Sacramentorum invocationis, orationis et precum nomine a Patribus designantur; Tertullianus, Cyprianus et Ambrosius invocationis nomine donarunt verba quibus conficitur Baptisma; Irenaeus et Firmilianus invocationem dixerunt verba Christi, quibus fit Eucharistia, eandemque Origenes appellavit preces, ut Huetius in Origenianis observat.

Immo quae Latini verba Sacramenti vocant, Graeci passim nominant orationem et invocationem. Hinc Gabriel Philadelph. inquit: *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis*. Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse; quandoque vero, innuere voluisse ea, quae Christi verba, quibus unice vim transmutandi inesse docuerunt, in sacra liturgia, vel praecedunt vel subsequuntur.

Quoniam vero ad invocationem nos provocat, quae in liturgiis reperitur, principio aio, non constare invocationem fuisse a Christo Domino institutam atque praeceptam. Nam cum constet, invocationes, quae in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiae auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione praesumendum est. Et iure atque merito, missa enim Gregorii Magni auctoritate, ex quo colligunt nonnulli, Apostolos sola evangelica historia, cum Christi verbis et dominica oratione consecrasse, doctissimus Maffaeius ex Irenaei fragmento probat, secundo Ecclesiae saeculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, atque in Missalibus Gallicanis a Mabillonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis liturgiis deesse. Quid ergo praesidii habet in illa invocatione Cabasiliana opinio? Expendamus vero liturgias ipsas Orientalium. I. In iis praescribitur ut Sacerdos, cum ad evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce, et cursim institutionis historia, Christi verba distincte et elevata voce proferat, ut populos magnum opus effici moneatur; immo in ea, quae Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Maffaeius ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput dimittere et venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum praesentem fieri profiteri. Quod quidem vel in ipsis Cophtorum liturgiis praescriptum videtur, quae populo acclamante praecipunt. *Amen*. Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa in epist. ad Fabium Antiochenum; Cyrill. Catech. 23; Hieron. ep. ad Pammach., et Ambrosius qui refert, a fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum iam fuisse consecrationem peractam; sed quid illa apud Aegyptios acclamatio significet, non opus est ex antiquis monumentis argumentari; Aethyopes enim, qui ex Aegyptiis disciplinam ac liturgias acceperunt, quique simpliciore antiquam servare fidem, ita solent acclamationem exprimere; postquam populus acclamaverit *Amen*, post Christi verbi prolationem, subdit: *Credimus, certo scimus, laudamus te, Domine Deus noster; Hoc est vere, et ita credimus Corpus tuum*.

Ut vero appareat, nil ex illa non posse invocatione argumentari, hic observare iuvabit, nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo praeter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam post Sacramenti confectionem recitandae, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert. In Baptismo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut sanctificet hominem, etiam postquam baptizatus et sanctificatus est. In Confirmatione oratur, ut confirmatum Deus confirmet et perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem et potestatem conferat; et in administratione Sacramenti Poenitentiae postquam per absolutionem peccata remissa creduntur poenitenti, Sacerdos orat, *ut passio Christi, etc. prosit illi in remissionem peccatorum, etc.* Idem in oratione pro defunctis Ecclesia rogat, ne absorbeat earum animas Tartarus. Sicut ergo hae invocationes precesque ex institutione Ecclesiae ad momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, vel transitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quae post consecrationem in liturgiis Orientalium recitatur, ad illud instans referri non poterit, quo per Christi verba sacra dona transmutantur? Accipe verba Episcopi Ostiensis in scholiis in Constit. Apostolicas: *Constans et perpetua fuit omnium Patrum sententia verbis Domini tantum mysterium administrari, quod vero hoc loco dicitur (loquitur de invocatione) ad superiora verba respectum habet, et ad illa referri debet. Ut enim quae ante consecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis et Sanguinis Christi dirigenda sunt, sic quae post consecrationem mystice precatur et facit Sacerdos, ad unum peractae consecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens manu Patenam et Calicem dicit se offerre Hostiam immaculatam pro peccatis, et Calicem salutaris. Quae actio respondet oblationi Corporis et Sanguinis faciendae tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente atque proposito conceptae. Ita post consecratam Eucharistiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, et peracti operis una cum Patre et Filio effector. Quae invocatio non est separanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem et vinum consecravit; sed ad eundem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conversio facta est; nam cum omnia simul atque uno tempore fieri non possint, ordine ac temporis intervallo disponuntur. Quae vero sermone et tempore dividuntur, cogitatione et intelligentia sunt in unum coniungenda.* Dici quoque potest, per invocationem illam, quam Graeci Patres Concilii Florentini respondere dixerunt Latinae precis incipienti: *Iube haec praeferrri per manus, etc.*

Deum rogari, *ut sit Christi Corpus communicantibus in purgationem animae*, ut Graeci illi Patres fassi sunt, et ut etiam in liturgiis nonnullis indicatur in quibus dicitur, *ut panis Christi Corpus suscipientibus fiat*, hoc est, ut prosit tamquam verus, spiritualis ac divinus cibus.

Quod spectat ad argumentum ex voce *Antitypa* desumptum, aio, in liturgia Basilii post Christi verba, sed ante invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antitypa* Corporis et Sanguinis Christi, hoc est, figuram Corporis et Sanguinis Christi; sed inde Cabasiliani non recte deducunt, non esse per Christi verba in Corpus et Sanguinem Christi transmutata. Nam certo constat a Patribus, species panis et vini post consecrationem appellari *Antitypa Corporis et Sanguinis Christi*, quod species illae sint symbola Corporis Christi non absentis, sed praesentis, et sub iisdem latentis, et quod figura sint Corporis Christi, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus Cat. 5, Nazianzenus orat. 2, Macarius, alique ab Arcudio et Allatio relati. Deinde in Basiliana liturgia dum sacra dona *Antitypa* vocantur, ad tempus illud referuntur, in quo ante Christi verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita sunt a Graecae linguae peritis Basilii verba: *Et nos, qui proposuimus Antitypa Corporis et Sanguinis tui*, hoc est, qui obtulimus panem et vinum, quae figurae sunt Corporis et Sanguinis tui.

Huic solutioni favent etiam Damascenus Ioannes et Epiphanius, qui, ut ait Tournelius de Sacr. Euchar., art. VIII, nobis significat, vocem illa *Antitypa*, referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet post illam ordine collocetur in liturgia.

Nota I. Orientales nonnulli Scriptores, praesertim Syri, causam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium liturgiis post Eucharistiae institutionis historiam, et Christi verba collocata sit, licet per eam postuletur, ut id fiat, quod divina virtute per Christi verba fieri debet; censent enim, ibi esse posita, ut in sacra liturgia divinas personas invocando, ordo habeatur, quem invicem servant. Hinc primum Aeterni Patris ut Creatoris et rerum omnium Conservatoris; deinde Aeterni Filii, qui homo factus Eucharistiam instituit, cuiusque verbis a Sacerdote eius gerente personam prolatis, Eucharistia consecratur; ac postremo loco Spiritus Sancti mentio et invocatio occurrit, cui secreta actio, in qua prolatione Christi verborum transmutantur oblata, et Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota II. Quamquam erroris notam vitare nequeunt qui Christi verba nullo modo ad Eucharistiae consecrationem pertinere arbitrantur, et sine ipsis quoque Eucharistiam fieri posse

docent, tamen nostrum non est damnare opinionem illorum, qui praeter illa verba, etiam invocationem necessariam esse censent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Touttaeus ac nonnulli alii Catholici tuentur, Ecclesia nondum proscripsit.

PROPOSITIO III. *Haec tantum verba sunt consecrationi necessaria et essentialia*: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus, *vel* Hic est Calix Sanguinis mei.

23 Huius propositionis demonstratione clarius fiet, nil in Orientalium deesse liturgiis, quod sit ad Eucharistiam conficiendam necessarium, ac non posse Missionarios Theologos, neque etiam Episcopos ea propria auctoritate liturgiis addere, quae in nostra latina in Calicis consecratione recitantur. Neque nova sunt afferenda monumenta, ut demonstratio pateat. Nam relatae superiorum Patrum auctoritates rem extra controversiam ponunt. Omnes enim vim consecrandi Christi verbis inditam a Deo fuisse asserunt, quae verba a Sacerdote in ipsius Christi persona prolata id efficiunt quod significant. Ita Iustinus, Irenaeus, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus, et ex Latinis Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, aliique. Significant vero Christi Corpus et Sanguinem verba, quae nos exposuimus, dum nomine Christi, ac veluti in persona ipsius a Sacerdote proferuntur, ut est exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte asserere per illa tantum verba consecrari, cum illam tantum recenseant, dum ea referunt quae Eucharistiam perficiunt. Idemque Florentinum Concilium iudicasse, cum dixit, fieri Eucharistiam Christi verbis; ac Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hostia Corpus Christi reperiri, Sanguinem vero comitanter; in Calice vero *Sanguinem*, et comitanter Corpus, etc. Quae sane verba perspicue ostendunt, Christi verba *assertive* pronunciata id efficere, quod significant. Rursus illa verba, *Qui pridie*, etc. *Accipiens Calicem*, etc., non Christi, sed Evangelistarum sunt, et particula *enim* nexum tantum orationis designant; illa vero alia *accipite et comedite* usum Sacramenti commemorant, sicut alia, *qui pro nobis frangetur*, vel *aeterni*, etc., in plerisque liturgiis desunt.

Quis ergo dicat, Evangelistarum verba ac alia, quorum nulla apud Patres mentio est, et quae in plerisque liturgiis desunt, ad essentialiam consecrationis pertinere? Nemo enim non videt, Evangelistarum verba ad historiam rei gestae spectare; quae ex gravi praecepto sunt adhibenda, qui ostendunt Sacerdotem Christi personam gerere, eiusque nomine consecratoria verba proferre, sed ad rem perficiendam, quae verbis significetur, neutiquam pertinere.

Neque vero dicant Scotistarum nonnulli, esse

illa Evangelistarum verba omnino necessaria, quia hac unice ratione ostendi potest, Christi personam gerere Consecrantem, et quia alioquin non Christi, sed suum Corpus designaret, dum ait, *Hoc est Corpus meum*. Nam si Sacerdos eo animi proposito ac voluntate verba a Christo, pro hoc conficiendo Sacramento, stabilita proferat, ut velit id efficere, quod Christus perfecit, fierique a Sacerdote eius nomine agente, mandavit; si in Christi persona, cuius ministerium gerit, dicere contendat, *Hoc est Corpus meum*, quid aliud necessarium est ad determinandum, ut non de proprio, sed de Christi Corpore loquatur, dum ait, *Hoc est Corpus meum*? Verba enim a Christo Sacramentorum formulae constituta, dum a Ministro eo animo applicentur, ut facere velit quod Christus instituit, et quod facit Ecclesia, satis sunt ad Sacramenta conficienda, iuxta decretum Synodi Florentinae. Quare ergo verba Christi hac ratione prolata non sufficient ad consecrandum? Patres enim eandem istis verbis ac formae aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum tribuerunt. Itaque sicut in aliis Sacramentis, ita et in hoc *intentio* Ministri, qua consecrare vult; quaque nomine Christi *assertive et significative*, illa verba profert, satis superque est ad Sacramentum perficiendum, et ad significandum non propriam, sed Christi personam gerere, dum dicit, *Hoc est Corpus meum*. Non negamus, in Rubrica *de defectibus Missae* supra a nobis relata praescribi, ut defectus materiae panis, qui peracta iam consecratione cognoscatur, ita suppleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos consecrationem a verbis *Qui pridie*, exordiat. Iubet id Ecclesia, fortasse ea quoque de causa, ut etiam per verba evangelica exprimatur Sacerdotem Christi personam gerere. At numquam docuit, verba illa, vel ad formae essentialiam pertinere, vel ex Christi mandato, necessario esse pronuncianda ut consecratio fiat, sed semper docuit, solis verbis Christi, huius Sacramenti formam contineri.

Superest modo, ut difficultatem explicemus, quam Thomistarum opinio suggerit de Calicis consecratione, neque enim haec tantum verba, *Hic est Calix meus*, aut similia, ad consecrandum sufficere autumant; sed omnia necessaria esse, quae in Canone nostro leguntur; quia S. Thom. lect. 6 in cap. 11 Epist. 1 ad Corinth. ait, per illa tantum verba probabilis esse non fieri consecrationem: Et quia Sanctus Pius V e Caietani operibus assertionem huic thomisticae opinioni contrariam iussit expungi.

At haec tanti momenti non sunt, ut dubiam ac suspectam reddant assertionem nostram. Primum: quia opinio haec necessaria quoque putat verba illa *Mysterium fidei*, quae ab Evangelistis, et plerisque liturgiis maximae auctoritatis

omittuntur. Deinde, quia Patres, dum verba recensent consecrationis Calicis, haec tantum commemorant: *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*; demum, quia Tridentini Patres, dum decrevere in Calice vi verborum inesse Sanguinem Christi, communem sequi visi sunt Theologorum assertionem, quae statuit verba Sacramenti *significativa* esse, ac efficere quod significant. Ex quo iure meritoque coniicimus, sola illa verba, quae perfectam et completam Sanguinis Christi praesentis significationem exhibent, non secus ac illa alia, *Hoc est corpus meum Christi Corporis*, ad Calicis consecrationem sufficere.

Dicimus vero, S. Pium V iussisse e Caietani operibus assertionem expungi, quae S. Thomae iniuriam irrogabat, cum assereret, opinionem illam S. Thomae contrariam esse, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Berti. Ad S. vero Doctorem quod attinet, quem plures in nostram trahunt sententiam, aio, vel de formae esse integritate locutum, ut loquitur etiam Catechismus Romanus; vel asserere voluisse, verba illa *Novi et aeterni testamenti* etc. esse *de essentia formae*, non ut subiecta materia consecratur, sed ad exprimendam Sanguinis effusionem atque passionem Christi, ut doctissimus P. Berti observavit.

Nota. Diximus saepe in superioribus propositionibus, verba Christi *significative* et *assertive*, non historice tantum esse proferenda, secus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere necesse est, antiquam Patrum ac Orientalis Ecclesiae consuetudinem verba illa alta voce pronuntiandi assertioni nostrae nequaquam adversari. Nam alta voce antiquitus proferebantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus respondendo *Amen*, fidei confessionem de Corporis Christi praesentia exprimat, ut Ambrosius exponit lib. de Myst., cap. 9. Addo, Orientalem Ecclesiam evangelica verba submissa, elata vero voce Christi verba pronuntiare, ut hac separatione doceat, se consecrationis verba, ut *efficientia* id quod significant, proferre. Verba itaque Christi *narrative* seu historice Sacerdos profert, quatenus historiam commemorat institutionis, *significative* vero prout induens Christi personam, ipsius Christi nomine atque vice eadem proferendo, suprema virtute praesens fieri Corpus Christi demonstrant.

§ III. De Eucharistia eiusque Ministro et subiecto.

- 24 Eucharistia Sacramentum est Corporis et Sanguinis Christi sub speciebus panis et vini: hoc est panis et vinum per verba a Sacerdote Christi personam agente prolata, in Christi Corpus, et sanguinem transmutantur, nihilque remanet substantiae panis et vini. Quae nostris sensibus

panem et vinum exhibent, a Lateranensi, Florentina et Tridentina Synodo appellantur species panis et vini; a Constantiensi Synodo, ac Theologorum plerisque accidentia panis et vini; a Patribus apparentiae, umbrae, figurae et velamina panis et vini; immo Theodoretus et Gelasius panis naturam appellavere, quod instar principii sint, ex quo motus oriuntur qui in nostris sensibus fiunt. Hae appellationes sunt Latinis Orientalibusque communes. Quid vero sint species et apparentia, sive accidentia huiusmodi, quaestio est, quae ad Theologos spectat. Nobis sat est indicare Deo, qui omnipotenti virtute sua per verba Christi panem in Corpus et vinum in Sanguinem transmutat, non deesse modum vel conservandi species panis et vini, aut eorundem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo sensationem panis et vini.

Cum fides orthodoxa doceat, sub huiusmodi speciebus divinum esse Christi Corpus et Sanguinem, manifestum est, Sacramentum istud maximam a nobis exigere venerationem. Atque adeo decenter esse asservandum, custodiendum, deferendum ad infirmos, ac suscipiendum. Hinc Apostolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quae ad istius Sacramenti venerationem spectant Conciliorum decreta. Et cum acceperit, vigere nonnullos apud Graecos abusus, praecepit: I. Ut Sacerdotes frequenter ad poenitentiae Sacramentum accedant, cum praesertim divinum Sacrificium sint peracturi; nec communicandos esse pueros rationis usu pollentes ac altari servientes, nisi praemissa Sacramentali confessione; II. Tollendum esse abusum tundendi vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur; III. Eucharistiam, quae asservatur pro infirmis, octo vel saltem quindecim diebus esse renovandam; IV. Non asservandam toto anno, et quae asservata fuerit, sumendam; V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent; VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo vel argenteo solum, aut saltem stanneo Calice sacrificet, habens Thronos seu corporale de lino candidum et nitidum, et Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum: idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus; VII. Ne mulieres Altari servire permittantur, *Constit. Etsi Pastoralis*. Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt, ex Apostolicae Sedis decreto, item et mores sive consuetudines aliae, si quae sint in Orientali Ecclesia, quae cum debita Eucharistiae sive Corporis et Sanguinis Domini veneratione minime cohaereant, sunt omnino removendae: ut v. g. mos, qui in Iberia sive Mengrellia viget, tundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum baptizati corpus ungitur, et iis similes, illis Ecclesiae legibus, quibus prohibentur consuetu-

dines debitae Sacramenti venerationi contrariae, ac praecipitur Sancta sancte ac decenter tractanda esse, censeri debent proscripti. Cavendum vero Missionariis aliisque sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sint Latinis contrarii, quique apud Latinos pro indecentibus haberentur. Cuius quidem rei nonnulla afferemus exempla.

26 *Primo*, Graeci, Rutheni, Aethyopes alique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Graeci praesertim ac Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, praeparant; ex hoc, Graeci dum hymnus cherubicus canitur, alii vero iuxta propriae Ecclesiae ritum statuto tempore; ad Altare maius deferunt accensis cereis, cum thuribulo ac veneratione magna totius populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc caeremoniam superstitionis ac idololatriae insinulaverint; quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At iniuria: nam ii fatentur, non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiae Deo oblatae, pro Sacrificio praeparatae, sanctae mensae addictae, a Sacerdote benedictae; et quae necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus; monentque dandum ei non esse laetiae cultum. Haec autem caeremonia, et est usu comprobata, et cultum relativum tantum praesefert, qui donis debetur, quae *antitypa* sunt Corporis et Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus et Sanguinem veneretur.

27 *Secundo*, Graeci, ut auctor est Gabriel Philadelphiensis, ex traditione Maiorum particulas in sacro disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V., S. Ioan. Bapt. etc. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Iniuria tamen: etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatae, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quamdam sanctitatem accipere ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent: Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiae iudicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat.

Sed ut omnia, quae ad rem hanc pertinent, ex orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quae a Benedicto XIV in explicatione tertii Moniti Graecorum Euchologio praemissi exposita sunt: *Duos*, inquit, *habet Graecorum liturgia ingressus*, alterum maiorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; maior autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis et vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari seu mensa,

quae *Prothesis* dicitur, super quam praeparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In maiori ingressu ritus huiusmodi observatur, ut panis in patena obiectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne officium Missae celebratur cum assistentia et ministerio Diaconi: Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem thurificat; qui Calicem cum vino utraque manu gestat, si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur, Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur maiorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, perinde ac si sub speciebus panis et vini, licet nondum consecrati, Corpus et Sanguis Christi Domini contineretur. *Populus passim, in Graecis quidem, valde dimisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac velut praesentem in ea oblatione Coetorum Regem alloquitur et adorat*, ait Arcud. lib. 3, cap. 14. Christianus Lupus, part. 3 suorum operum sup. Concil., ritum describit maioris ingressus, quando Patriarcha aut Metropolitae celebrant; Magri in vocabulario Eccl., verb. *Prothesis*, singillatim describit quaecumque fiebant ab Imperatore sacrae Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat; Goarius in not. ad lit. Chrys., num. 110, totam actionem ingressus maioris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quaecumque vero ea occasione a Graecis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Coptis, Aethyopibus ac Syris Iacobitis, ut Brunus, Renaudot. alique referunt. Quin etiam in Romana Urbe, in festo S. Athanasii, videre est Graecos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quae supra recensuimus.

Perspectum est, Graecos ad normam can. 52 Trullani, *in omnibus sanctae quadragesimae ieiunii diebus, praeter quam Sabbato, et Dominica, et sancto Annunciationis die, sacrum facere Praesanctificationum Mysterium*. Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus praesanctificationum Missa celebranda est, in qua seipsum et alios, si qui sint, communicantes, Eucharistico Pane antea consecrato, Sacerdos communicat, ut rem describit Allatius in proleg. ad Gabriel. Naudaeum de Missa Praesant. Hac etiam occasione per Ecclesiam solemniter proceditur, Diacono

sacram Pyxidem in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto. Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet; atque ita a parvo Altari ad Aram maiorem progreditur, uti testatur Arcud. lib. 3, c. 58. Tunc vero non omittit populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam adorationem, quae fit in maiori ingressu, quamobrem eam damnavere Nicolaus Cabasilas in expos. liturg.; Arcudius deinceps lib. 3, cit. cap. 19, aliique; immo Patres Concilii Zamosciae an. 1720, decr. de Cel. Miss., § 4, non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones seu capitis inclinationes, dum transfertur panis oblationis a minori ad maius Altare, pro consecratione tempore offertorii*, et voluerunt, ut Parochi populum hac de re moneant, *ne periculo idololatriae exponatur*. Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero quid ea de causa in Congregationibus Romae de Orientalibus caeremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt; cum in Congr. super correctione Euchologii, habita die 5 Septembris 1745, quaestione proposita, *an abolendus seu emendandus foret Ritus ingressus maioris, omnibus mature discussis, constitutum fuerit, nihil esse innovandum. Idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen, sequitur Summus Pontifex, consilium pruden- ter exhibitum, ut monerentur Episcopi, aliique curam animarum gerentes, ut rudem populum docere non praetermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram maiorem transferuntur solemniter ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus et Sanguis Domini nostri Iesu Christi, prout futurum erit post consecrationem ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga praefata dona nondum consecrata exhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriae soli Deo debitus iisdem praestetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cuius obiectum est futura transsubstantiatio eorumdem donorum in Corpus et Sanguinem Domini nostri Iesu Christi*. Id quod a nobis supra expositum et inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minore mensa seu Prothesi, Orientales faciunt, cuius pars maior, ut Deo

omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur; reliquae vero *minores*, quae *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem S. Ioannis Bapt., SS. Apostolorum aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur; alia pro vivis, quorum etiam nomina recitantur; alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur; alia in honorem illius Sancti, cuius festus dies celebratur; relicta caeteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter Sacrificium pro illa aut illis, quos ipse maluerit. Huiusmodi Ritus iamdiu viguisse probatur ex Diptyco Irenes Augustae, edito a Patre Montfaucon tom. 1 Analect. Graec., cap. 34. Si verò Episcopus aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebrat, et Diaconi quoque in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis, Hostiam unam maiorem offert, simulque minores particulas seu *Merides*; ex quibus si quae demum supersunt a Celebrante seu Celebrantibus non consummatae, distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticae communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quaestio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mitylinensis propositis interrogationibus apte satisfacisset, nil fuit innovatum; Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur verborum forma, dubitatio irrationabilis fuit.

Dubitatum inter Catholicos fuit de Diaconali, quam diximus, oblatione; atque Arcudius aliique putant vere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibebant Diaconis, quae in sacro Altari a solo Sacerdote fit¹, numquam vero damnant oblationem, quae in Mensa sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congregatione pro Orient. ritibus habita 3 Ianuarii 1745, proposita quaestione: *Utrum tollenda esset oblatio, quae a Diaconis fit ad Prothesim?* rescriptum fuit: *Nihil esse innovandum*; ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

Tertio, Latina Ecclesia ac Orientales pleraeque venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At cum in Sinensi, eique finitimis regnis detecto capite manere vel operari non sit reverentia sed sit irreverentia, et scandalum generet, non devotionem, Romani Pontifices permisere Missionariis cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanae Ecclesiae non abhorreat; Ex brevi Clementis X 23 Decembris 1673 et aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente

Patriarchae vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Asseman. infert iniuria a Iosepho II damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam vel celebrent, vel recipiant, vel administrent. Nam scribit Balsamon lib. 7 iuris Orient., *Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput obvolutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive Syri Maronitae, *cucullam monasticam in Liturgiae celebratione, et in ipsa Eucharistiae consecratione vel perceptione retinent*; idque ex praescripto Sancti Pacomii Abbatis regula 91, eamque regulam refert cl. Asseman. diss. de Syr. Nest. pag. 506, part. 2 Bibl. Orient. Itaque, ubi viget usus celebrandi ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiae praecepto id est servandum, a quo praecepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria vigeat ex maiorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicae Sedis decreto, immutandum.

- 29 Quarto. Thomas a Iesu lib. 7 de Conversione omnium Gentium, cap. 2, inter errores quorum Nestorianos accusat, hunc refert: *Clerici omnes apud Chaldaeos, et etiam alii laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; caeteri vero laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt*. At in iis nil est, quod reprehendere possit; non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo haec in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu vixit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium lib. 7 Hist. Eccl., c. 9, ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, et manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit*. Basil. in Epist. ad Caesariam Patriciam: *In Ecclesia, inquit, Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate is, qui suscipit, ac ita ori admovet manu propria*; Cyrillus Catech. 5; Damascenus lib. 4 de Fide Orthod. c. 14, alique Graeci scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiae morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum saeculum, a quo tempore adhiberi coepit cochlear, quo communicantibus vivificum alimentum elargiuntur. Apud Nestorianos vero antiquus viget usus porrigendi in manus Eucharistiam et Calicem ori admovendi: *Rarus vero, et a recentioribus quibusdam Presbyteris Missionariorum hortatu, usurpatus*

mos est, communionem Corporis in os communicantium tradendi, inquit Asseman. d. cap. Quamobrem iniuria hac de causa damnantur.

Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quae Latinae quoque Ecclesiae per plura saecula communis fuit, quaeque in universo Oriente viget. Immo et iis, qui in Italia sunt, Graecis in illis locis, in quibus eiusmodi ritus introductus est, et ad praesentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: *Ita tamen, ut sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero praefatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum iurisdictioni Graeci subiiciuntur, curae sit, ne imposterum admittatur*, inquit Benedictus XIV Constitut. *Etsi Pastoralis* ⁴.

Quinto. Orientales etiam pueris ante rationis ³⁰ usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consuetudo haec, ut supra notavi, vixit olim et in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communionem quidquam occurrat, quo Sacramento iniuria fiat, eaque haeresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiae susceptione baptizatos pueros aeternam assequi non posse beatitudinem.

Hic ex Encyclica saepe laudata, haec addimus. Quibusdam Ecclesiae saeculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiae administraretur, non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu ac vigente consuetudine, ut ex Tridentino Concilio eruitur sess. 11, c. 4, et magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII, etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad aeternam puerorum salutem, et Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadragesimo et amplius abhinc annis haec consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros, Armenos et Cophtos viget adhuc: atque etiam apud Graecos haec disciplina servatur, inquit Arcudius lib. de Sac. Euchar., c. 11, sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerunt, propter incommoda, quae in praebenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18 Septembris an. 1596, Pa-

¹ Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo, sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut te-

nendo, divinum adesse praeceptum de communicando sub utraque specie.

triarcha Maronitarum Sergio, Can. 7, decretum fuit, ut caverent deinceps Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent*. Idemque statuere PP. Concilii Zamosciae an. 1720, § 3, de Eucharistia, et Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcat Italo-Graecis Const. *Etsi Pastoralis*, etc.

De Communionem quoque sub utraque specie, nonnulla habet, quae eruditionis causa addimus. In Collegio Graecorum Romae a Gregorio XIII erecto, in quo graecus ritus servatur iuxta Collegii Constitutiones ab Urbano VIII confirmatas, alumni debent quintadecima quaque die, nec non festis diebus solemnibus et singulis Adventus et Quadragesimae Dominicis, latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus, videlicet Paschatis, Pentecostes et Nativitatis Domini, iubentur Eucharistiam graeco ritu suscipere, hoc est in firmamento, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur parvo cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam, qui ritus servatur etiam cum Graecis reliquis, qui praedictis diebus ad solemne Missae Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus, in Ecclesia Graeci Collegii sibi Eucharistiam ritu graeco administrari deposcunt. Italo vero Graecis in saepe citata Constit. *Etsi Pastoralis*, solum in illis locis

Communio sub utraque specie permittitur, in quibus ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur. Gregorius XIII [Maronitarum Patriarchae rescripsit: *Laici a Communionem sub utraque specie pedetentim arcendi sunt, totus enim Christus sub una specie continetur, et in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Iesu de Conv. omn. gent., pag. 486. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736, par. 2, num. 21, huiusmodi consilio inhaerentes decrevere: *Ne Laico vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum, panis nimirum. At Diaconis, ut Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni praesertim Missa accipere possint et valeant*, permiserunt, *modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum statuerunt*.

Sexto. Cum in Tridentina Synodo sess. 12, ³¹ c. 8, statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*, id servari debet in utraque Ecclesia, ubi haec consuetudo iam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, iubente Episcopo vel Presbytero, aut Eucharistia aut Calix fidelibus tribui soleat, ut ab Orientalibus nonnullis fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum haec consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

EUNUCHUS, EUNUCHI

An liceat sine necessitate in evirationem suam consentire; et num sacerdos vel diaconus qui illam in se commiserit possit munus suum in missa exercere; alia remissive.

Nemo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; et quamquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio communius obtinuit. Disputant vero Canonistae num ex vi cap. Signi-

ficavit sub tit. de Corpor. vitiatis, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi aut Subdiaconi in Missa exercere? Certum est ex vi eiusd. c. Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramenta Baptismi, Poenitentiae, Extremae Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum huiusmodi incurrere notam irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi; Bened. XIV de Synod. Dioec. lib. 11, c. 7, § 4 et 5, nov. edit.

Alia de Eunuchis, vid. verb. *Impedimenta Matrimonii*, art. 2, n. 38, 39, et verb. *Patria Potestas*, n. 26.

EVICTIO

Summarium.

1. Evictio quid sit. — 2. Statim ac emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor emptorem defendere et litem in se assumere. — 3. Nisi tamen sciat rem esse alienam, quia tunc absque lite illum Domino, pretium autem et interesse emptori restituere debet. — 4. Venditor bonae fidei non tenetur defendere emptorem, et litem in se assumere, nisi prius eum laudaverit emptor. — 5. Denuntiare venditori litem esse motam, idem est in iure, ac laudare auctorem. — 6. Tunc rite fit talis denuntiatio, quando emptor venditorem expresse requirit, ut veniat, rem suam defendat, et motae liti assistat. — 7. Venditor etsi in contractu specialiter non promiserit Evictionem, tenetur ad ipsam, post-

quam res vendita fuerit evicta. — 8. Venditor tenetur re evicta restituere emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta, et partem solum, si pars tantum evicta sit. — 9. Immo venditor, re evicta, non solum pretium, sed tenetur emptori restituere et praestare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam. — 10. Nomine illius, quod interest, venit lucrum cessans et damnum emergens. — 11. Ad hoc ut venditor actione evictionis teneatur, et pretium et interesse restituere, requiritur quod emptor prius eum laudaverit. — 12. Item requiritur, quod sententia contra emptorem iam sit lata et executioni mandata. — 13. Venditor bonae fidei pluribus in casibus non tenetur emptori de Evictione. Primo non tenetur, quando non fuit laudatus ab emptore. — 14. Non tamen praerequitur haec

denuntiatio, quando evidens et manifestum est rem non fuisse venditoris, sed auctoris. - 15. Nec etiam praerogatur denuntiatio, quando emptor est minor. - 16. Neque etiam praerogatur, quando emptrix est Ecclesia. - 17. Secundo venditor bonae fidei non tenetur de Evictione, quando res evicta est culpa iudicis, sententia per iniuriam lata. - 18. Tertio non tenetur, quando emptor contumaciter abfuit tempore sententiae promulgatae. - 19. Quarto non tenetur, quando emptor praescribere rem potuit, et culpa sua vel negligentia non praescripsit. - 20. Quinto non tenetur, quando ipso absente, emptor non appellavit a sententia. - 21. Sexto non tenetur, quando emptor litem motam definiri permisit per iudicem arbitrum, ad quem causae cognitio non spectabat. - 22. Septimo non tenetur, quando emptor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis. -

23. Octavo non tenetur, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de Evictione teneatur. - 24. Nono non tenetur, quando expressum fuit in contractu, ut de Evictione non teneatur, tunc autem licet ad interesse et damna non teneatur; tenetur tamen, re evicta, reddere pretium emptori, nisi haec obligatio expresse in contractu ablata fuisset. - 25. Si autem venditor fuisset malae fidei, tunc de dolo tenetur, et totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit, quod de Evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium. - 26, 27. Evictionis definitio. - 28 ad 63. Quid requiritur ut praestetur Evictio. - 64. Qui agunt de Evictionis praestatione. - 65. Contra quos agitur. - 66, 67. Alia pauca de Evictione.

1 Evictio est rei propriae, quam alius iusto titulo acquisitam habet, apud Iudicem recuperatio. Est in re communis. Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienae v. g. furto ablatae, vel ad alium iusto titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio et invito vendantur, permutentur vel alio modo alienentur; hinc Iura ad huiusmodi malitias hominum obviandum, et sic iniuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicumque fuerint sic iniuste laesi, possint auctoritate Iudicis, rem vere suam nondum praescriptam, iterum recuperare, et haec recuperatio dicitur rei Evictio; et quia per talem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat iusto titulo, v. g. emptionis, permutationis, receptionis in solutum pro debito, vel receptionis in dotem et huiusmodi, eadem re licet iuste possessa privatur, statuerunt quoque Iura, quod ipse etiam possit se reddere indemnem agendo *ex empto* contra eum, qui talem rem alienam sibi vendidit, permutavit, in solutum pro debito dedit, vel in dotem tradidit et huiusmodi; et sic possit illum in iudicio cogere, ut pretium ac interesse sibi restituat; l. 1 ff. de Evict., l. *Non dubitetur* 6 Cod. de rerum Permutatione.

2 Statim ac emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor bonae fidei emptorem defendere, litemque in se assumere et propriis expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se non obligaverit, dummodo tamen illum debito tempore emptor laudaverit, seu, quod in Iure idem est, ei legitime intimaverit litem esse motam. Abbas in cap. ultim., n. 11, de Empt. et vendit.; Bart. in l. *Qui absentem* 75 ff. de Procur. cum aliis; arg. l. *Si plus* 74, § 2, ff. de Evict., ibi: *Mota quaestione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem referendam venditor conveniri potest*. Notanter autem dicitur in conclusione, quod emptorem defendere, litemque in se assumere teneatur venditor *bonae fidei*; quia venditor malae fidei, scilicet, qui sciens rem alienam vendidit, non potest tuta conscientia litem assumere et ipsam rem defendere, sed tenetur absque lite eam restituere proprio Domino; Regul. *Peccat*. 4

de Regul. Iuris in 6, ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, et pretium et interesse restituere debet emptori decepto; l. *Servus* 30, § *Si sciens*, ff. de Actione empti. Venditor autem bonae fidei, qui ex dictis tenetur emptorem defendere et litem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius emptor eum laudaverit, seu litem esse motam legitime denuntiaverit; l. *Emptor*, et l. *Empti Actio* 21 Cod. de Evict., et c. *Si venditori* 7 de Empt. et vendit., ibi: *Si venditori post institutum contra se iudicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nuntiare... de Evictione iuxta legitimas sanctiones* (scilicet iuxta leges) *agere non valebit*. Denuntiare venditori litem esse motam, idem est in Iure ac laudare Auctorem; l. *Auctore laudato* 7 Cod. de Evict., l. *Tenetur* ff. de Action. Empti. Romani enim vocabant *Auctorem* eum, a quo quis ius aliquod seu causam possidendi habebat; Reg. 175 de Reg. Iuris. Tunc autem rite fit talis denuntiatio, seu venditor legitime laudatur, quando emptor venditorem expresse requirit, ut veniat, rem suam defendat et motae liti assistat. Sic Communis cum Molina disp. 380, num. 9; Covarr. l. 3 Variar. resol., cap. 17, num. 3; Abbat. in cit. cap. *Si venditori* 7 de Empt. et vendit., n. 3.

Venditor, etsi in contractu specialiter non 7 promiserit Evictionem, tenetur ad ipsam postquam res vendita fuerit evicta; textu expresso in leg. *Non dubitetur* 6 Cod. de Eviction., ibi: *Non dubitetur etsi specialiter venditor Evictionem non promiserit, re evicta, ex empto competere actionem*. Unde venditor tenetur re evicta 8 restituere emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta et partem solum, si pars tantum evicta sit; l. 1, l. *Bonitatis* 13, l. *Ex mille* 64, princip., ff. de Evict. Immo venditor re evicta, 9 non solum pretium, sed tenetur emptori restituere et praestare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam, textu expresso in l. *Titius* 43 ff. de Actionib. empt., ibi: *Non enim pretium continet tantum, sed omne, quod interest emptoris*; et in l. *Evicta* 70 ff. de Evict., ibi: *Evicta re, ex empto actio,*

- non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad
 10 id, quod interest emptoris, competit¹. Nomine
 autem illius, quod interest venit lucrum ces-
 sans et damnum emergens; l. *Si sterilis* 21, § 3,
 ff. de Actionib. empti. Unde si fundus allu-
 vione crevit, augmentum illius est praestandum
 emptori l. *Evicta re* 16, prin., ff. de Evict.,
 damni tamen iactura debet esse certa et liquida,
 l. *Quemadmodum* 19, § 3, ff. ad leg. Aquil.;
 simulque vera ex ipsa natura rei, et non ex
 privato emptoris affectu proveniens, textu ex-
 presso in l. *Pretia rerum* 63 ff. ad l. Falci-
 diam, ibi: *Pretium rerum non ex affectu, nec*
utilitate singulorum, sed communiter iungun-
tur; et in l. *Si servum* 33 ad leg. Aquiliam,
 ibi: *Non affectiones aestimandas esse puto, sed*
 11 *quanti omnibus valeret*. Ad hoc autem, ut ven-
 ditor actione evictionis teneatur et pretium et
 interesse restituere, requiritur, quod emptor
 eundem prius laudaverit, seu eidem legitime
 denunciaverit litem moveri. Est communis, arg.
 l. *Emptor*, et l. *Empti actio* 21 Cod. de Evict.,
 et c. *Si venditori* 7 de Emption. et vendit.².
 12 Item requiritur, quod sententia contra empto-
 rem iam sit lata, l. *Si plus* 74, § fin., ff. de
 Evict., l. *Qui rem* 3 Cod. eod., et executioni
 mandata, l. *Habere* 57 ff. de Evict.
 13 Venditor bonae fidei pluribus in casibus non
 tenetur de Evictione. *Primo*, venditor bonae
 fidei non tenetur de Evictione, quando non
 fuit laudatus ab emptore, seu quando emptor
 non ei denunciavit motam esse litem super re
 illa, ut videat, an velit illam defendere; l. *Em-*
pto, et l. *Empti actio* 21 Cod. de Evict., et
 cap. *Si venditori* 7 de Emption. et vendition.
 14 Non tamen praerequitur haec denuntiatio,
 quando evidens et manifestum est, rem non
 fuisse venditoris, qui eam petit, ita ut non
 possit ulla tergiversatione celari, et aperte con-
 stat nullam competere defensionem venditori.
 Colligitur ex leg. *Emptorem*, in princip., ff. de
 Action. empt., et testatur de communi Covarr.
 15 l. 3 variar. resol., c. 3, n. 6. Nec etiam
 praerequitur denuntiatio, quando emptor est
 minor; arg. leg. *Minor* 3 Cod. In quibus cau-
 sis in integrum, etc. Minor enim non privatur
 iure agendi contra venditorem in casu Evictio-
 nis, dummodo venditor aliunde sciverit litem
 16 moveri emptori. Neque etiam praerequitur den-
 untiatio, quando emptrix est Ecclesia, quia
 Ecclesia gaudet iure Minorum; c. *Requisivit*,
 et c. *Auditis* de Restitut. in integrum, et est
 17 communis. *Secundo* venditor bonae fidei non
 tenetur de evictione, quando res evicta est

culpa Iudicis, sententia per iniuriam lata, c. *Si*
venditori 7 de Empt. et vendit., ibi: *Seu per*
iniuriam sententia lata fuit, de Evictione iuxta
legitimas sanctiones agere non valebit; con-
 cordat l. *Si per imprudentiam* 51, in princip.,
 ff. de Evict., ibi: *Si per imprudentiam Iudi-*
cis, aut errorem emptor rei victus est, nega-
mus Auctoris damnum esse debere. Aut quid
refert, sordibus Iudicis, an stultitia res pe-
rrierit? Iniuria enim, quae fit emptori, Aucto-
rem non debet contingere. Emptor tamen in
 tali casu agere potest contra Iudicem; l. 2
 Cod. de poena Iudic. qui malé iudic., et princ.
 Institut. de obligat. quae ex vi delicto. *Tertio* 18
 venditor bonae fidei de evictione non tenetur,
 quando emptor contumaciter abfuit tempore
 sententiae promulgatae, cit. c. *Si venditori* 7
 de Emption. et vendit., ibi: *Vel contumaciter*
abfuit tempore sententiae promulgatae, de evi-
ctione iuxta legitimis sanctiones agere non
valebit, et rationem dat Ulpianus leg. *Si ideo* 55,
 princip., de Evict. Magis enim propter absen-
 tiam victus videtur, quam quod malam causam
 habuit.

Quarto venditor bonae fidei de evictione 19
 non tenetur, quando emptor praescribere rem
 potuit, et culpa sua vel negligentia non pre-
 scripsit; l. *Si dictum* 56, § *Si cum posset*, ff.
 de Evict. *Quinto* venditor bonae fidei non te- 20
 netur de evictione, quando ipso absente em-
 ptor non appellavit a sententia; l. *Herennius* 63,
 § *Quia*, ff. de Evict., quod intelligendum est,
 nisi manifesta esset iustitia sententiae prolatae
 et actoris. *Sexto* venditor non tenetur de evi- 21
 ctione, quando emptor litem motam definiri
 permisit per Iudicem arbitrum, ad quem cau-
 sae cognitio spectabat; leg. *Si dictum* 56, § *Si*
compromisero, ff. de Evict. *Septimo* venditor 22
 non tenetur de Evictione, quando venditor sua
 culpa amisit rei possessionem, unde ex reo fa-
 ctus actor cecidit in causa proprietatis; l. *Si*
rem quam 29 ff. de Evict. *Octavo* venditor 23
 non tenetur de evictione, quando emptor tem-
 pore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi
 adhuc expresse conventum fuerit, quod vendi-
 tor de evictione teneatur; l. *Si fundum* 27 ff.
 de Evict., l. *Si fratres* 7 Cod. Communia Iud.
Nono venditor bonae fidei non tenetur de evi- 24
 ctione, quando expressum fuit in contractu,
 ut de evictione non teneatur, tunc autem licet
 ad interesse et damna non teneatur, tenetur
 tamen, re evicta, reddere pretium emptori, nisi
 haec etiam obligatio expresse in contractu ab-
 lata fuisset; l. *Ex Empto* 11, § ult., ff. de Act.

¹ De praestatione illius quod interest legendi prae-
 cipue sunt tractatus ad legem unicam Cod. de Senten-
 tiis quae pro eo quod interest proferuntur, Gabrielis
 Vallis apud Everard. Otton. in suo Thesaur., tom. I,
 pag. 421, et Ludovici Charondae Verisimil. lib. 1, c. 8
 apud eumd. Everard. ibid., pag. 702; Voet. in Pandect.
 lib. 21, tit. 2, n. 25 (EDIT. BARBIELL.).

² Haec vero denuntiatio fieri potest ab emptore sive
 post litem sibi contestatam sive post appellationem.
 Quod enim tradunt Doctores renuntiandam esse vendi-
 tori litem ante sententiam, intelligendum in casu, quo ab
 ea sententianon fuerit appellatum. Per appellationem
 enim res ad primum statum reducitur, et praecedens sen-
 tentia extinguitur. Voet. in Pand. l. 21, t. 2, n. 23 (E. B.).

empt., et ratio manifesta est, quia ex reg. 85
 25 iuris in 6: *Contractus in Conventione legem accipere dignoscuntur*. Si autem venditor fuis-
 set malae fidei, id est sciens rem esse alienam,
 tunc de dolo tenetur, et totum pretium cum
 interesse restituere debet, etiamsi expresse con-
 venerit quod de evictione non teneatur, nec
 quoad interesse nec quoad pretium: id est
 quoad nihil omnimode teneatur; l. *Tenetur* 6,
 § fin., de Action. empt., l. *Ex empto* 11, § 12,
 eod., et ratio est, quia fraus et dolus alicui
 patrocinari non debent, cap. *Ex tenore* 16 de
 Rescript., c. *Ex literis* 2 de Dolo et contum.,
 cap. *Tuae* 12 de Cleric. non residentib., et
 l. *In fundo* ff. de Rei vindic., l. *Cum hi* ff.
 de Transact., l. *Si Legatarius* C. de Legatis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 26 De materia Evictionis, quae frequentissima
 in Foro est, pro dignitate minime agit Auctor.
 Agendum igitur de ea paulo latius. *Evincere*
 in sensu iuris importat, rem ab alio possessam,
 27 meliori iure demonstrato, imploratoque Iudicis
 auxilio, Possessori auferre. *Praestare vero evic-
 tionem* significat praestare reparationem damni,
 quod Possessor rei ablatae ex illa ablatione
 passus est, ut nempe possessor indemnitas ma-
 neat; Stryk in usu moder. Pandect. lib. 21,
 tit. 5, § 1.
 28 Plura autem concurrant oportet, ut praeste-
 tur evictio. I. *Ut is qui evictionem passus est*
 29 *rem acceperit ex titulo oneroso*. Hinc est, quod
 praestatur evictio in emptione et venditione,
 30 leg. 1 ff. de Evict.; in datione in solidum,
 leg. 4 Cod. eodem; in permutatione, leg. 29
 31 Cod. eod.; in divisione haereditatis, leg. 60,
 32 § ult., ff. eod.; in transactione, leg. 33 Cod.
 33 de Transact. Sed vide quando in transactione
 praestetur evictio apud Rotam in Bononien.
Pecuniaria 5 Iunii 1747 cor. bon. mem. de
 34 Vais; in locatione, leg. 9, in princ., ff. Locat.;
 35 in divisione rei communis singularis, l. 10,
 § fin., ff. Commun. divid.; in emphyteusi, in
 36 feudo et in omnibus contractis innominatis;
 Franzk. ad tit. ff. de Evict., n. 411 et seq.
 37 In negotiis itaque lucrativis evictio minime
 38 praestatur. Inde non praestatur in donatione,
 39 nisi fuerit promissa, l. 2 Cod. de Evict. Sed
 quando in donatione possit dici promissa evic-
 tio tradit Rot. in Romana *Pecuniaria* 15 Fe-
 40 bruarii 1743 cor. Reverendiss. P. D. Bussio
 Decano, vel donans fuerit in dolo, l. 18, § 3,
 ff. de Donat. Immo nec sufficit quod donans
 dolose egerit, et animo decipiendi sciens rem
 alienam donaverit, sed requiritur insuper ut
 donatarius magnos sumptus in rem donatam
 fecerit, ita ut de damno vitando, non de solo
 lucro captando certet; Stryk. in usu modern.
 Pandect. lib. 7, tit. 2, § 5; Richter. dec. 33,
 num. 5.

Num praestanda sit in donatione evictio, si 41
 ea non a traditione sed a promissione incipiat,
 vide dissentientes inter se Doctores apud Stryk.
 in usu modern. Pandect. lib. 2, tit. 2, § 6.
 Caeterum in donationibus remuneratoriis, tum
 in illis quae fiunt ob causam aliquam futuram,
 praestatur evictio, propterea quod his in ca-
 sibus aliquid onerosi vere subest; Bruneman.
 ad l. 18 ff. de Donat.; Richter. dec. 23, n. 5.

In Legatis nec praestatur regulariter evictio, 42
 l. 77, § 8, ff. de Legat. 2; intellige tamen in
 legato speciei. Si enim genus aliquid legatum
 fuerit, et haeres rem evincibilem, seu alienam
 solverit, tunc Legatarius etiam ante evictionem
 agere potest, rem solutam esse alienam; l. 29,
 § 3, ff. de Legat. 3. Idem intellige in legato
 ab ignorante Testatore facto. Quod si Testator
 sciens rem alienam legavit, tunc haeres de evic-
 tionem tenetur, l. 10 Cod. de Legat., modo
 Legatarius scientiam hanc Testatoris probet.
 Intellige demum in legato personae extraneae
 relicto; nam si res aliena ignoranter quidem
 legetur, sed tamen coniunctae personae, prae-
 statur evictio, l. *Quum alienam* Cod. de Evict.
 Quenam autem dicatur coniuncta persona,
 tradit Guzman. de Evict. quaest. 27, num. 20
 et seq.

II. *Ut proprio nomine et iure tradens rem illi* 43
cui evincitur tradiderit. Ex quo sequitur, quod
 Tutores, Curatores, Institutores et Procurato-
 res evictionem praestare non teneantur; Stryk.
 in usu modern. Pandect. lib. 21, tit. 2, § 46.
 Idem dic de Creditore vendente pignus, dum-
 modo habuerit ius distrahendi pignus, ignora-
 veritque rem pignori subiectam esse alienam;
 Stryk. loc. cit., § 44 et seq. Num id ipsum
 procedat in marito uxoris bona vendente? Vide
 plures quos hic distinguit casus idem Auctor,
 eod. loc., § 51 et seq.

III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quaecumque 44
 demum fuerit, sufficitque rem pro parte evinci,
 sive homogenea sive heterogenea; Bruneman.
 ad l. 6 et 56 ff. de Evict.; Franzk. ad dict.
 tit. de Evict., n. 20 et seq. Interest tamen, 45
 utrum universitates, an singulae res venditae.
 Qui vendidit universitatem, tenetur utique prae-
 stare evictionem, si integra universitas a tertio
 evicta sit, non item si res aliquae singulares
 per modum evictionis ablatae sint; l. 1 Cod.
 de Evict. Declara tamen de venditione univer- 46
 sitatis iuris, puta haereditatis et peculii. De
 venditione vero gregis, bibliothecae, aliarumque
 universitatum Corporum, seu *facti*, non con-
 veniunt inter se Doctores. Placet haec distin- 47
 ctio; si universitas haec *facti*, per aversionem
 distrahatur, et ita singula corpora non vendan-
 tur, nec in illa pretium constituatur, non te-
 netur venditor praestare evictionem propter sin-
 gulas res evictas. Sin autem dicta universitas
facti sub certo numero capitum pretio in quo-
 libet constituto vendatur, praestare evictionem

tenetur venditor propter singulas res evictas; Franzk. ad tit. de Evict., num. 16 et seq.; Engelbrecht ad eundem tit., disp. 13, § 18¹.

- 48 IV. *Ut actu fuerit evicta*; l. 3 Cod. de Evict. Caeterum si in limine contractus imminet evictio, alter ad contractum implendum minime tenetur; l. 24 ff. de Evict. Quid si sola possessio evicta? Confer Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 21, tit. 2, § 43, tum Rot. in Tyburtina *Evictionis* 20 Iunii 1746, cor. bon. mem. de Vais.
- 50 V. *Ut sit evicta sententia iudiciali*. Unde si possessor rei mota ipsi controversia compromittat et succubuerit, *nulla*, ait Paulus in l. 56, § 1, ff. de Evict., *actio de evictione danda est adversus Venditorem, quia compromissum* (hanc huius dispositionis rationem subiungit idem Paulus) *nulla necessitate cogente factum*. Ex hac vero ratione facile est intelligere, agere de evictione posse eum qui compromisit et succubuit, si statuto aut alio quoquo modo compromittere tenebatur; Mudaeus ad tit. de Act. Empt., Rubr. *Quando committit stipul.*, n. 13 et seq.; Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 21, tit. 2, § 10. Quaeri solet an et agere de evictione possit, si venditor evictionem promisit cum clausula generali. *Quomodo vel qualitercumque res evicta fuerit*? Affirmant Franzk. ad titulum de Evictione, num. 767; Hartman.
- 53 Pistor. lib. 2, qu. 10, n. 19². Sed alii declarant, ut hoc casu ad pretium tantum, non item ad duplum, si tale promissum aut interesse agi possit; Bruneman. ad l. 10, § 5, ff. de Evict.
- 54 Nec evictio praestanda est, si res evicta sit per sententiam Iudicis incompetentis, in cuius iurisdictionem Emptor forte consensit; Franzk. ad tit. de Evict., num. 769; Balth. tit. 8, resolut. 7, n. 6. Item si emptor transegit aut liti renunciavit; Burgund. de Evict., cap. 78, fer. per tot. Emptore vi deiecto, non est locus praestationi evictionis, et hoc procedere volunt Doctores, licet Venditor promiserit quod Emptorem de iure et de facto defendere velit: tum licet dixerit se velle teneri quomodocumque res evincatur; Mangil. de Evict. qu. 19, fer. per tot. Nec regulariter praestatur evictio,
- 56 erepta re per mandatum Principis; leg. 11 ff. de Evict., nisi venditor sciverit Principem id facturum esse, et nihilominus hoc reticendo

fundum alienavit. Vide Stryk. Iuridic. dissert. vol. 6, disput. de Princip. evincent.

VI. *Ut evicta sit res potiori iure evincentis*, 57 quod contractum iam antecedit. Quapropter si res fuerit evicta ex retractu, praestatio evictionis locum non habet, et quidem tametsi Emptor omne periculum in se susceperit; Franzk. ad tit. de Evict., n. 292. Intellige tamen de retractu legali, non item conventionali; Evicta enim re ex retractu conventionali, agitur de evictione, nisi eius notitiam habuerit Emptor; Bruneman. ad l. 11, n. 8, ff. de Evict.; Mev. part. 5, dec. 312 per tot. Quid si Emptor per iniustam Iudicis sententiam fuit condemnatus? Negare videtur Ulpianus in l. 51, in princ., ff. de Evict. At Doctores communiter dictum Ulpiani restringunt ad eum casum, si Iudex nullo iuris ordine servato, et velo levato Emptorem privavit; adi Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 21, § 13. Re evicta culpa Possessoris, locum haud esse evictioni omnes intelligunt; et definitum est in l. 34 et in l. 56, § 1, ff. de Evict. Quando autem res dici possit evicta culpa Possessoris, explicat Stryk. loc. citato, § 14 et seq.

VII. *Ut legitime evictio praesens denunciata fuerit Auctori, vel eius haeredibus et quidem omnibus*; l. 29, § 1, ff. de Evict., l. 9 Cod. eod. tit. Fideiussori vero Venditoris non est denuncianda. Fieri debet denunciatio iudicialiter, ita scilicet ut in ipsa denuntiatione Venditor de genere motae litis instruat, misso etiam libello et citationis exemplo. Potest vero fieri 59 quovis tempore, modo Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas e re esse censuerit, pro libitu afferre et praesentem Possessorem et hac ratione defendere queat. An fieri possit in 60 instantia appellationis? Et in quo iudicio litis denuntiatio fieri debeat? Vide apud Stryk. ubi supra § 20 et 21. Cessat necessitas denuntiationis, si pacto fuerit remissa, vel inutilis futura erat; Rot. in Romana *Reportationis Pecuniarum* 9 Maii 1748 coram bon. mem. de Vais, et in Faventina seu Ferrariensis *Eviction*. 15 Maii 1748 cor. illustr. Molin.

VIII. *Ut praestatio evictionis non sit remissa*. 61 Remittitur ea, vel Lege, ut si quid in ludo venditum sit; l. 2, § 1, ff. Quarum rer. act. non dat., et quidem sive venditio fiat collusori sive extraneo, modo hic sciat quod Venditor pecunia

¹ Quid vero si ex pluribus rebus uno pretio venditis, altera ex his evincatur, sed reliquae adhuc tanti valeant, quantum pretii nomine pro omnibus datum sit? Sicuti pro numero rerum tot debentur Evictiones, ita una ex pluribus evicta, pro ea dabitur indistincte Evictio. Voet. in Pandect. lib. 21, tit. 12, n. 35. Quod idem dicendum est si fundus venditus sit centum iugerum, sed iuxta fines demonstratos a venditore longe centum iugera excedat, adeo ut parte ipsius evicta adhuc centum iugera supersint, quo casu evictio quoque pro parte evicta debetur, licet iugerum numerus non sit

per Evictionem diminutus. Literalis est text. in l. 45 ff. de Evictionibus, et Bruneman. in Pandect. lib. 21, tit. 2 in eamd. leg. 45, n. 1, et per tot., ubi rationem affert; Perez. in Cod. lib. 8, tit. 45, n. 21; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 45, pag. 688, coll. 2, § *Tertio cessat Evictio* (EDIT. BARBIELL.).

² Et omnium doctissimum Donell. comment. in leg. Aristo ff. de Donat. tom. 9, edit. Lucen. pag. 1454, num. 2; Zoes in Pandect. lib. 21, tit. 1 sub num. 10 (EDIT. BARBIELL.).

ex re vendita redacta ad ludendum uti velit; vel pacto contrahentium tum expresso cum tacito; Stryk. in usu modern. Pandect. l. 21, tit. 2, § 49, ubi an ad pretium agi saltem
62 possit. Huc etiam pertinet quaestio, an si Emptor sciverit rem alienam esse, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur praestationem evictionis. Affirmant ex text. in l. 37 Cod. de Evict., Bruneman. ad dict. l. 27 in fin. Cod. de Evict.; Harman. Pistor. part. 2, qu. 10, n. 22; Cald. de Empt. cap. 11, n. 6, et ita quidem ut Emptor nec ad pretium agere va-
63 leat. At pretium repeti posse ex text. in leg. ultim. Cod. Commun. de Legat., tenet Perez. ad Cod. hoc tit. de Evict., n. 24. Omittendum vero haud est, in dicta Lege ultima agi de alienatione rei fideicommisso condicionali vel sub incerto die gravatae, ubi ius vendendi pendente conditione, quae deficere potest, ex legis permissione gravatus habet. Consule etiam in hac controversia Rot. in Romana *Evictionis* 20 Ian. 1749, coram illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernat.
64 His concurrentibus agunt ad evictionis prae-

stationem Emptores et eorum haeredes, non item successores singulares, nisi facta cessione. Agunt contra Auctorem et haeredes, l. 9 et 24 65 Cod. de Evict.; ac fideiussor, l. 4, princip., ff. eod. tit., l. 7, 8, 18 Cod. pariter eodem. Et si plures Auctores sint, contra singulos in solidum; l. 15, § final., ff. dict. tit. Petitur vero 66 Evictionis praestatio vel ex natura negotii, vel actione ex stipulato et quidem in Foro Auctoris competenti. In effectu haec subest differentia, quod in hac id tantum continetur quod est promissum. Illa est largior et continet pretium rei, interesse et damnum sumptus litis, aliosque, quos ab Evincente servare non potuit 1.
Quod aestimatio in actione ex contractu bonae 67 fidei fiat secundum tempus evictionis, in actione vero ex stipulato attendatur tempus evictionis; Franzk. ad tit. de Evict., 857 et plur. sequent. Et hac cum distinctione intelligi debet Rota, dum inquit pretium solvendum esse spectato tempore evictionis, ut in Romana seu Ianuen. *Officii vacabilis* 16 Iunii 1748 et 12 Maii 1749 cor. R. P. D. Elephant. 2.

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES

Summarium.

1. Examen novum non est necessarium in permutationibus Ecclesiarum parochialium. - 2. Si vero adsit magna inaequalitas parochianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de beneficio simplici et curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen. - 3. Examen novum requiritur in quolibet ascensu, etc. - 4. Praesentati ad beneficia simplicia absque praevio examine Episcopi institui non possunt ab iis, ad quos institutio spectat. - 5. Beneficia in Ecclesiis patrimonialibus sive receptivis, numeratis et non numeratis nullus consequi potest sine praevio examine et approbatione Episcopi. - 6. Examen delegari potest ab Episcopo, cui directae sunt Bullae alicuius simplicis beneficii conferendi clerico absenti *in forma dignum*, praesertim si is longe absit aut aegrotet. - 7. Examen et approbatio Vicariorum ad curam animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordini S. Ioannis Hierosolymitani ad Episcopum pertinet. - 8. Examinare non potest Episcopus ad beneficium simplex illum, quem iam examinaverat, pro Ordinis sacri promotione. - 9. An et quatenus Episcopus possit Parochos rite ac recte semel approbatos iterum ac pluries examinare? - 10. Examinatus in Curia, et idoneus repertus ad canonicatum Cathedralis, et de eo a Sede Apostolica provisos, non debet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Ordinem sacrum canonicatui annexum. - 11. Examinandus non est ab

Ordinario super literatura seu idoneitate scientiae provisos per Sedem apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cuius Ordinem requisitum habet. - 12. Examinatus ad beneficium vel officium non tenetur ad aliud simile se iterum examini sublicere, secus si ad maius vel dissimile. - 13. Examinandi de novo sunt, et per Ordinarium approbandi coepti beneficiari in quolibet ascensu. - 14. Examinato et approbato in Urbe ad curam animarum non possunt ab Episcopo Ordines negari sub praetextu insufficientis literaturae. - 15. Generaliter approbatus ad aliquod officium in Curia non examinatur ad idem ab Ordinario. - 16. Clerici degentes Romae non possunt extra eam promoveri ad Ordines sine examine et licentia Eminentissimi Vicarii. - 17. Examinare potest Episcopus Regulares praedicare volentes in Ecclesiis, quae suorum Ordinum non sunt. - 18. Regulares praevio examine semel approbati non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari. - 19. Superveniente tamen aliqua rationabili et iusta causa, quae ipsas confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, et iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit. - 20. Regulares pro confessionibus excipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint lectores et magistri theologiae. - 21. Quicumque Confessarius quantumvis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo antecessore potest iterum examinari, et si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo successore. - 22. Quamvis autem possint Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo successore, non tamen iterum exa-

¹ Circa retractum conventionalem contrariam videtur sequi opinionem Voet. in Pandect. lib. 21, tit. 2, num. 2. Eo quia pactum de retrovendendo rem non afficiat, et actio tantum personalis contra pacta non servantem datur (EDIT. BARBIELL.).

² Hic quaeri commode potest an inter cohaeredes evictio detur, ut si eorum alteri res obvenit, quae deinde fuerit evicta, an evictionem passus contra co-

haeredes valeat de evictione agere. Alii affirmant, alii negant; sed rectius meo iudicio sentire videtur Voet. in Pandect. lib. 10, tit. 2, num. 1, qui eandem, quam supra tradit Auctor in legatis, inter cohaeredes observandam esse distinctionem putat, ut nempe favore coniunctorum sit locus evictioni, secus vero favore extra-neorum, et fusius de hoc idem auctor de *Familia eriscunda* cap. 2 (EDIT. BARBIELL.).

minari possunt a Vicario capitulari, sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas et approbatio habita ab Episcopo seu Ordinario defuncto. - 23. Et neque Vicarius Apostolicus examinare potest approbatus ab Episcopo. - 24. Et multo minus Vicarius Generalis Episcopi. - 25. Examinatorum synodali electio fieri debet nomine et cognomine, non vero titulo officii seu dignitatis tantum expresso. - 26. Electio examinerum synodali facienda est in Synodo formalis, non autem in Congreg. Cleri, licet Congregat. synodalis denominaretur. - 27. Examinatores, qui ab Episcopo propositi fuerint, possunt probari a Synodo, tam per vota secreta quam aperta, et Episcopus eum modum in probatione potest facere servari quem magis expedire iudicaverit. - 28. Examinatores ad minus sex debent eligi quotannis in Synodo Dioecessana. - 29. Examinatores synodales in Synodo ad summum viginti eligi possunt. - 30. Examinatores synodales debent ad Sancta Dei Evangelia iurare se fideliter munus suum executuros. - 31. Hoc iuramentum est de forma substantiali, eoque deficiente, Examinatores non dicuntur legitimi, et concursus factus coram eis ante praestitum iuramentum est nullus. - 32. Et taliter est de forma substantiali iuramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris, vitietur totus actus. - 33. Sufficit tamen, quod hoc iuramentum sit semel praestitum, sive in Synodo sive extra Synodum. - 34. Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus occasione examinis; nec ante nec post accipere, alioquin Simoniae vitium, tam ipsi quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt, nisi dimissis beneficiis, quae quomodocumque antea obtinebant, et ad alia in posterum inhabiles redduntur. - 35. Quacumque etiam immemorabili consuetudine non obstante. - 36. Examinatores non possunt quidquam pro labore vel titulo stipendii ad sustentationem, ex fructibus beneficii vacantis, vel alia ratione, accipere. - 37. Non potest Ordinarius statuere aliquod stipendium etiam minimum Examinatoribus, et si Synodus Dioecessana secus statuerit, decretum est irritum et nullum. - 38. Examinatores privantur beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive post aliquid accipiant, etiam gratis et liberaliter dandum, etiamsi res modica sit et levis momenti. - 39. Examinatores peracto examine debent eos ex communi sententia renuntiare Episcopo, quos idoneos repererint. - 40. Approbatus dicitur in concursu, qui ultra dimidium vocum fuerit consecutus, quamvis alius omnia suffragia prospera reportaverit. - 41. Examinatores convenientius palam inter se sua vota con-

ferre debent. - 42. Examinatores debent dare vota sua dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut Episcopus, ubi datur locus accessui, debet accedere Examinatoribus simul congregatis. - 43. Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, aetatem et reliqua, et debent renuntiare quotquot idonei iudicati fuerint, Episcopus vero debet ex iis, qui renuntiati fuerint magis idoneum eligere. - 44. Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cuius tamen mores ignorantur, et habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum et approbatum in omnibus, hic ultimus est praefendus. - 45. Non spectat ad Examinatores, sed ad solum Episcopum iudicare, quis ex concurrentibus ad Parochiam vacantem sit magis idoneus. - 46. Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim cui maluerit ex approbatis beneficium conferre non habita ratione calculorum ipsorum votorum. At debet exspectare, ut Examinatores renuntient quos iudicaverint idoneos. - 47. Idonei et approbati dicuntur illi, qui habent maiorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, quae maior pars constituitur etiam per dimidium votum, quod excedat medietatem. - 48. Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, et absentibus ipsis Examinatoribus. - 49. Episcopus in paritate votorum potest accedere cui voluerit, et aliquem ex non approbato facere approbatum. - 50. Affertur propositum dubium et responsio Sacrae Congregationis. - 51. In dioecesi, in qua sunt duae Cathedralis unitae, an sint deputandi in qualibet Examinatores distincti ab aliis alterius Cathedralis? - 52. Alia ad rem. *Remissive*. - 53 ad 54. Forma examinis pro collatione Ecclesiarum parochialium. - 55. Examinatores praeter doctrinam expendere debent caeteras dotes in Parocho requisitas. - 56. Quando examen iterari conceditur. - 57. Etiam Regulares ante ordinationem examini subici debent. - 58 ad 67. De electione Examinatorum Synodali. - 68. Quando Examinatores solum idoneos designare debent. - 69, 70. Quomodo Examinatores ferunt suffragia. - 71 ad 74. Examinatores in concursu ad parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus. - 75 ad 88. An eligente maiori parte Capituli inhabilem sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem, non obtenta dispensatione intra terminum iuris, consolidetur totum ius ipsius Capituli in minore illa parte.

- 1 Examen novum non est necessarium in permutationibus Ecclesiarum Parochialium. Sic decisum fuisse a S. Cong. Conc. refert Garcias
- 2 p. 6, c. 2, n. 165. Si vero adsit magna inaequalitas Parochianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes sint de Beneficio simplici et Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen, ex citata decisione S. Cong. Conc. relata a Garcia
- 3 dict. part. 6, c. 2, n. 165. Examen novum requiritur in quolibet ascensu, qui fit in aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatione Canonici, ad quem solet institui antiquior portionarius, ad portionem antiquior Beneficiatus, ad Beneficium antiquior exspectans. Sic resolutum fuisse refert Garcias de Beneficiis part. 9, cap. 3, n. 19.
- 4 Praesentati ad Beneficia simplicia absque praevio examine Episcopi institui non possunt ab iis, ad quos institutio spectat. Sic decisum fuisse refert Garcias dict. part. 9, c. 3, n. 19

ad 2. Beneficia in Ecclesiis patrimonialibus, 5 sive receptivis numeratis et non numeratis, nullus consequi potest sine praevio examine et approbatione Episcopi. Sic resolutum fuisse refert Garcias dict. part. 9, cap. 2, num. 183. Examen delegari potest ab Episcopo, cui directae sunt Bullae alicuius simplicis Beneficii conferendi Clerico absenti, in forma dignum, praesertim si is longe absit aut aegrotet; Sac. Congr. Conc. teste Sellio in selectis Canonici cap. 21, n. 70. Examen et approbatio Vicariorum ad Curam animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani, ad Episcopum pertinet; Sac. Cong. Conc. in Augustana 4 Decembris 1631.

Examinare non potest Episcopus ad Beneficium simplex illum, quem iam examinaverat pro ordinis Sacri promotione. Sic resolvunt Garcias dict. p. 9, cap. 4, n. 15; Homobon. de Bonis de examine Ecclesiastico tract. 2, cap. 3, qu. 33 in fine; Barbosa supra Conc.

- 9 sess. 7, cap. 13, n. 11, et alii. An, et quatenus Episcopus possit Parochos rite ac recte semel approbatos, iterum ac pluries examinare? Vide verb. *Parochus*, art. 1 a num. 21 ad n. 28.
- 10 Examinatus in Curia, et idoneus repertus ad Canoniatum Cathedralis, et de eo a Sede Apostolica provisus non debet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Ordinem Sacrum Canoniatui annexum; Sacr. Cong. Conc. die 12 Februarii 1598. Examinandus non est ab Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiae, provisus per Sedem Apostolicam *in forma dignum* de Canoniatu, cuius Ordinem requisitum iam habet: ii vero qui Sacros Ordines nondum susceperunt, examinandi sunt, an illa habeant adiumenta doctrinae, quae ex praescripto Sacri Concilii Trident. necessaria sunt illi Sacro Ordini, qui Canoniatui, quem consequi volunt, erit annexus; sic decisa fuisse a Sacr. Cong. Conc. referunt Garcias de Benefic. p. 6, c. 2, n. 234; Barbosa de Canon. et dignit. c. 13, num. 7 et 8, et in Summa Apostolicar. decis., verb. *Examen, Examinare*, n. 10, et Fagnan. lib. 1 decret. in cap. *Acceptimus* 14 de Aetate et qualit., num. 14, ubi dicit, sic a Sacra Congr. Conc. fuisse responsum Card. Borromaeo.
- 12 Examinatus ad Beneficium, vel Officium non tenetur ad aliud simile se iterum examini subiacere; secus si ad maius vel dissimile; Fagn. l. c., n. 39, ubi testatur sic probasse S. C. Conc.
- 13 Examinandi de novo sunt, et per Ordinarium approbandi coepti beneficiari in quolibet ascensu; Sacr. Congreg. Concil. teste Gonzal. ad Regul. 8 Cancellar. gloss. 34, n. 74. Examinato et approbato in Urbe ad Curam animarum non possunt ab Episcopo Ordines denegari sub praetextu insufficientis litteraturae; Sacr. Congreg. Episcop. et Regul. in Sutrina
- 15 26 Ianuarii 1594. Generaliter approbatus ad aliquod Officium in Curia non examinatur ad idem ab Ordinario; Sacr. Congr. Episcop. et Regul. 15 Maii 1647. Clerici degentes Romae non possunt extra eam promoveri ad Ordines sine examine et licentia Eminentissimi Vicarii, ut ex sequenti Edicto: *Universis et singulis Clericis, nunc, et in futurum pro tempore in Urbe commorantibus ad Minores vel Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines promoveri volentibus, de mandato S. D. N. Alexandri Papae VII, vivae vocis oraculo desuper facto, edicimus et praecipimus, ne de caetero extra eandem Urbem, etiam vigore litterarum dimissorialium suorum Ordinariorum, vel cuiusvis alterius facultatis, ad dictos Ordines promoveri se faciant, nisi praevio Examine ab Examinatoribus in Urbe deputatis idonei reperti et approbati fuerint, ac a Nobis licentiam in scriptis obtinuerint. Qui secus fecerint ab Ordinum executione eo ipso suspensi sint et existant, donec a S. D. N. Papa et San-*

cta Sede Apostolica absolutionis et habilitationis gratiam obtinuerint, prout alias tempore felic. record. Clementis VIII litterae desuper publicatae fuerunt, et in Secretaria nostra semper publicae affixae permanserunt, etc.; 11 Augusti 1656. M. A. Episcopus Ierap. Vicesgerens.

Examinare potest Episcopus Regulares prae-¹⁷dicare volentes in Ecclesiis, quae suorum Ordinum non sunt; S. Congr. Conc. in Ugentin. 22 Ian. 1628, Clemens X in Constit. incip. *Superna*, ibi: *Posse autem Episcopum licentiam concessurum Regularibus in Ecclesiis, quae suorum Ordinum non sunt, praedicare volentibus, illos, quamvis ab Universitatibus aut Magistratibus laicis nominatos, etiamsi Episcopi antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum et discretum esse debet, visum fuerit et licentiam praedicandi semel eisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas, praedicationem tamen concernentes, suspendere.* Regulares praevio examine¹⁸ semel approbati non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari; sic S. Pius V Constitut. incip. *Romani Pontificis*, ibi: *Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in Civitate et Dioecibus suis praevio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari.* Quod item declaravit Sacr. Congreg. Concilii his verbis: *Congregatio Concilii censuit Regulares ad audiendum saecularium Confessionem in Civitate et Dioecesi ab Episcopo praevio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; caeterum posse iterum a Successore examinari iuxta Constitutionem sanctae mem. Pii V, dat. octavo idus Augusti 1571; et idem statuit Clem. X in citat. Const. Superna, § 5, ibi: Regulares vero ad eiusmodi Confessiones audiendas praevio examine simpliciter, et absque ulla temporis praefinitione ab ipso met Episcopo; secus autem si ab eius Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari; nisi nova superveniente causa, quae ipsas Confessiones concernat, de qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicae dumtaxat, ubi eam sibi aperiri postulaverit.* Superveniente tamen¹⁹ aliqua rationabili et iusta causa, quae ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, et iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit: Clemens X in d. Const. *Superna*, per allata verba, ibi: *Nisi nova superveniente causa, quae ipsas Confessiones concernat; et* Sacr. Congreg. Conc. quae proposito dubio:

- An Regulares simpliciter in examine rigoro-
semel approbati possint iterum examinari ab
eodem Episcopo?* Die 7 Febr. 1654, censuit:
*Regulares simpliciter in examine rigoro-
semel approbatos, non posse iterum examinari,*
20 *nisi nova superveniente causa.* Regulares pro
Confessionibus excipiendis possunt examinari
ab Episcopo, etiamsi sint Lectores et Magistri
in Theologia; S. Pius V cit. Constit. incip.
Romani Pontificis ¹.
- 21 Quicumque Confessarius, quantumvis Regu-
laris simpliciter approbatus ab Episcopo An-
tecessore, potest iterum examinari, et si minus
idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo
successore; sic S. Pius V in cit. Const. incip.
Romani Pontificis, ibi: *A successore autem
Episcopo pro maiori conscientiae suae quiete
examinari de novo poterunt, et si minus idonei
reperi fuerint, reprobari.* Item cit. Sacr.
Congr. Conc. per haec verba: *Caeterum posse
iterum a Successore examinari.* Et idem sanxit
Urban. VIII 20 Augusti 1629, et Clemens X
in cit. Const. *Superna* per illa verba: *Secus
autem si ab eius Vicario, aut ab Antecessoribus*
22 *Episcopis approbatos.* Quamvis autem possint
Confessarii Regulares iterum examinari ab Epi-
scopo Successore, non tamen iterum examinari
possunt a Vicario Capitulari, sede vacante, nec
ab ipso revocari potest eorum facultas, et ap-
probatio habita ab Episcopo seu Ordinario de-
functo, per abunde adducta verb. *Approbatio*,
23 art. 1, a n. 54 ad 59. Et neque Vicarius Apo-
stolicus examinare potest approbatos ab Epi-
scopo; Sacr. Congr. Conc. in una Civitatis
24 Castellanae 22 Februarii 1592. Et multo mi-
nus Vicarius Generalis Episcopi; eadem Sacr.
Congr. in una Reatina 8 Iunii 1599, apud
Nicol. part. 2 Lucubrat. canon., lib. 5, tit. 38
de Poenitent. et remiss., n. 9.
- 25 Examinatorum Synodaliū electio fieri de-
bet nomine et cognomine, non vero titulo Of-
ficii seu dignitatis tantum expresso, et Clero
Synodoque congregato nominatim, non autem
in genere proponendi sunt, ut ab eodem ap-

probentur, alias illorum deputatio nulla esset;
Sacr. Congr. Concil. in Sipontina *Concursus*
14 Febr. 1693; Rota in Hortana *Parochialis*
coram Molines 4 Maii 1693; Monacell. tom. 1,
tit. 5, formul. 3, n. 16, cum multis aliis ibi
citatis ². Electio Examinatorum Synodaliū 26
facienda est in Synodo formali, non autem in
Congregatione Cleri, licet Congregatio Synoda-
lis denominaretur, prout declaravit Sacr. Cong.
Concil. in Concordien. 8 Maii 1684, in qua
cum fere per saeculum Iudices, et Examinato-
res Synodales electi fuissent in Congregatione,
quae singulo anno convocabatur cum interventu
Capituli, et omnium Parochorum sub deno-
minatione Synodali, attento communi errore
et bona fide, Concursum, de cuius validitate
dubitabatur, sustinendum putavit, addito, *Et
ad mentem*; et mens fuit, quod iniungeretur
Episcopo, ut cogeret in futurum Synodum so-
lemniter, et deputaret Examinatores Synodales.
Examinatores, qui ab Episcopo propositi fue- 27
runt, possunt probari a Synodo tam per vota
secreta quam aperta, et Episcopus eum mo-
dum in probatione potest facere servari, quem
magis expedire iudicaverit; Sacr. Congr. Conc.
teste Piasec. in Praxi Episc. part. 2, cap. 2,
num. 4 ³, et ead. Sacr. Congr. Conc. in una
Fulginaten. 3 Decembris 1644, ad cap. 18,
sess. 14 de Reform., ubi ad dubium: *An elec-
tio seu approbatio Examinatorum Synodaliū
sustineatur, si non fiat per vota secreta?* Re-
spondit, *sustineri arbitrio Episcopi.* Examina- 28
tores ad minus sex debent eligi quotannis in
Synodo Dioecessana, textu expresso in Tridenti-
no sess. 24, cap. 18, ubi: *Examinatores au-
tem singulis annis in Dioecessana Synodo ab
Episcopo, vel eius Vicario ad minus sex pro-
ponantur, qui Synodo satisfaciant, et ab eo
probentur.* Examinatores Synodales in Synodo 29
ad summum viginti eligi posse, tenent Aldan.
in Compend. Canoniarum Resolut., lib. 3,
tit. 9, n. 29, et Barbosa super Trident. loc.
cit., n. 85, et in Summ. Apostolicar. decis.,
verb. *Examinatores Synodales*, n. 4, attestan-

¹ His, quae a nostro Auctore numero hoc et super-
rioribus tradita sunt, lucem afferunt, quae habet Pro-
sper Cardinalis Lambertinus, deinde Benedictus XIV
Instit. 86, num. 7 et seqq., ex quibus nos aliqua op-
portune attulimus verb. *Approbatio*, art. 1 in addit. ad
num. 62. Nunc alia, quae ad rem pertinent, profere-
mus. Igitur n. 10: *Illud etiam, inquit, perspectum ha-
bemus a Gregorio XIII (Const. 9) redactam fuisse ad pri-
stinam sententiam iuris Pontificii, ac Tridentinae Syn-
odi Sancti Pii V Constitutionem (num. 133, § 2) ob
quam Regulares semel ad confessiones audiendas ab ali-
quo Episcopo probati, examinari amplius non debent,
nisi ab Episcopo, qui in eius locum sufficitur, si aliqua
religione metuque teneatur.* Et num. 8: *Tridentina Syn-
odus Episcoporum arbitrio permisit eos in examen vo-
care, quos ad confessiones fidelium audiendas designat.*
Per examen, si illis videbitur. *Sacra Congreg. Sancti
Officii* anno 1640, illos improbavit, qui contendebant

*Sacerdotibus sacrae theologiae et iuris pontificii laurea
donatis haud requiri facultatem et examen Episcopi.*
*Sanctus Pius V indixit etiam Regularibus, licet digni-
tatem inter caeteros obtinentibus, ut examen Episcopo-
rum subeant, si confessiones excipere velint* (EDIT. BAR-
BIELL.).

² Bened. XIV de Synodo Dioecessana lib. IV, c. VII,
n. V, propositis controversiis, quae ex designatione Syn-
odaliū Examinatorum sub solo appellativo nomine
designatis seu officii oriri solent, subdit: *Ad tot itaque
praecavendas et obtruncandas controversias, consilius
erit, ut Synodales Examinatores sub proprio et expresso
cuiusque nomine et cognomine, ab Episcopo proponan-
tur, atque a Synodo approbentur* (EDIT. BARBIELL.).

³ Et Benedicto XIV loco mox citato num. 3, ubi
ipsa S. Congregationis in epistola ad Patriarcham Ven-
etiarum die 11 Iul. 1592, verba profert (EDIT. BAR-
BIELL.).

tes ita fuisse decisum a Sacr. Congr. Conc. in Caesaraugustana 13 Martii 1623¹.

- 30 Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei Evangelia iurare se fideliter munus suum executuros, textu expresso in Trid. loc. cit., ibi: *Iurentque omnes ad Sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita fideliter munus executuros*. Hoc iuramentum est de forma substantiali, eoque deficiente Examinatores non dicuntur legitimi, et Concursus factus coram eis ante praestitum iuramentum est nullus; Sacr. Congreg. Conc. in una Bisignanen. 2 Decembris 1628, ubi censuit: *Concursus factos non praestito iuramento ab Examinatoribus Synodalibus fuisse nullos; sed ex gratia convalidandos, facto verbo cum Sanctissimo, qui convalidavit et confirmavit*, ut refert Barbosa supra Conc. Trid. loc. cit., n. 105, et in tract. de Parocho, cap. 2, n. 78, et in Summ. Apostolic. decis., verb. *Concursus*, n. 18, et tenent Doctores communiter. Et taliter est de forma substantiali iuramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris vitietur totus actus, ut cum multis a se citatis tenet Card. de Luca de Parochis, discurs. 3, n. 4, et discurs. 37, n. 14. Sufficit tamen, quod hoc iuramentum sit semel praestitum sive in Synodo sive extra Synodum. Non enim requiritur quod iuramentum praestetur in Synodo; ut communiter tradunt Garcias de Benefic. part. 9, cap. 2, num. 359; Lotter. de Re benefic. lib. 2, qu. 31, n. 94; Pax. Iord. tom. 2, lib. 10, tit. 8, num. 133; Card. de Luca de Paroch. discurs. 3, n. 6; Gavant. in Praxi Synod. cap. 31, num. 8; Pignatell. tom. 1, consult. 13; Monacell. to. 1, form. 7, n. 3, et alii passim, et desumitur ex ipso Trident. loc. cit., quia cum ibi Concilium concedat posse eligi Examinatores etiam Regulares, qui non interveniunt in Synodo, manifeste colligitur, quod extra Synodum possint huiusmodi iuramentum praestare, et fuit expresse decisum a Rota in una Fanen. *Parochialis* 28 Iunii 1596 coram Corduba².
- 34 Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus occasione examinis, nec ante nec post accipere, alioquin Simoniae vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt nisi dimissis beneficiis, quae quomodocumque etiam antea obtinebant, et ad alia in posterum inhabiles redduntur, textu expresso in Trident. d. sess. 24, cap. 18, ibi: *Caveant, ne quidquam prorsus occasione huius examinis, nec ante nec post accipiant; alioquin Simoniae*

vitium tam ipsi quam alii dantes incurrant, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, quae quomodocumque etiam antea obtinebant, et ad alia in posterum inhabiles reddantur. Quacumque etiam immemorabili consuetudine non obstante, ut censuit Sacr. Congreg. teste Barbosa de Offic. et potest. Episc., alleg. 60, n. 52. Examinatores non possunt quidquam pro labore, vel titulo stipendii ad sustentationem ex fructibus Beneficii vacantis, vel alia ratione accipere; Garcias de Benefic. part. 5, cap. 7, num. 11, et part. 9, cap. 2, n. 374; Riccius in Praxi part. 4, resol. 76, num. 4; Barb. super Trident. loc. cit., n. 107, et alii. Non potest Ordinarius statuere aliquod stipendium, etiam minimum, Examinatoribus deputatis in Synodo pro Concursu Parochialium, et si Synodus Dioecessana secus statuerit, decretum est irritum et nullum. Sic decisum fuisse a Sacr. Congreg. Conc. referunt Garcias d. part. 9, cap. 2, num. 374; Barbosa super Trident. loc. cit., num. 108, et dict. alleg. 60, n. 53, et alii. Examinatores privantur beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive antea sive post aliquid accipiant, etiam gratis et liberaliter datum, et ad captandam benevolentiam, etiamsi res modica sit et levis momenti; nam a Tridentino loc. cit. prohibetur quidquam prorsus accipi occasione huius examinis; sic resolvunt Garcias d. part. 9, cap. 2, n. 390; Riccius in Praxi d. part. 4, resol. 76, n. 3; Barbosa super Trident. loc. cit., n. 109, et alii.

Examinatores peracto examine debent eos ex communi sententia renunciare Episcopo, quos idoneos reperierint. Sic decisum fuisse a Sacra Congreg. Conc. referunt Garcias dict. par. 9, cap. 2, n. 104; Barbosa super Trident. loc. cit., num. 100, et in Summ. Apostol. decis., verb. *Examinatores Synodales*, n. 16, et alii. Approbatus dicitur in concursu, qui ultra medium vorum fuerit consecutus, quamvis alius omnia suffragia prospera reportaverit; sic decisum fuisse a Sacr. Congr. Conc. referunt Garcias d. part. 9, cap. 2, n. 109, et Barbosa in Summ. Apostol. decis., verb. *Examinatores Synodales*, n. 15, et super Trident. loc. cit., n. 116. Examinatorum vota, licet Concilium non expresserit an palam vel secreto fieri debeant, magis tamen expedit, ut Examinatores inter se sua vota conferant. Deinde Notario iubeant, ut in actis suis simpliciter scribat Titium approbatum idoneum; Seium vero reprobatum, ut fit Romae. Sacr. Congreg. Concil.

¹ Confer Benedictum XIV de Synodo Dioecessana lib. 4, cap. 7, n. 3 (EDIT. BARBIELL.).

² Hinc Benedictus XIV loc. cit., n. 6, scribit ab electis Examinatoribus Synodalibus eiusmodi iuramentum in ipsa Synodo emittendum esse, si illi Synodo adsint; sin minus, coram Episcopo aut eius Vicario. Tum sub-

dit: *Quamvis... Tridentinum, iuramentum ab illis praestandum dixerit ad sancta Dei evangelia; attamen Gavantus cit. cap. 31, annot. 7, nihil referre affirmat, an super Evangelia vel sacras Sanctorum reliquias praestetur* (EDIT. BARBIELL.).

- penes Garciam d. part. 9, cap. 2, n. 107, et Barbosam in Summ. Apostolicar. decis., verb. *Examinatores Synodales*, n. 17, et super
- 42 Trident. loc. cit., n. 112. Examinatores debent dare vota, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut etiam Episcopus, ubi datur locus accessui, debet accedere Examinatoribus simul congregatis. Garcias d. part. 9, cap. 2, n. 58; Massobrius in Praxi requisit. 4, dub. 4; Barbosa super Trid. loc. cit., n. 113; Card. de Luca de Paroch. discurs. 1, n. 21 et 27, disc. 3, num. 7, et disc. 37, n. 19, et alii.
- 43 Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, aetatem et reliqua, et debent renunciare quotquot idonei iudicati fuerint; Episcopus vero debet ex iis qui renunciati fuerint, magis idoneum eligere. S. Cong. Conc. apud Garciam de Benefic. part. 5, cap. 7, n. 11, et part. 6, cap. 2, n. 236, et part. 9, c. 2, n. 108; Barbosa in Summ. Apostolicar. decis., verb. *Examinatores Synodales*, n. 18.
- 44 Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cuius tamen mores ignorantur, et habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum et approbatum in moribus, hic ultimus est praeferendus. Sac. Congr. Conc. apud ipsum Garciam dict. part. 9, cap. 2, num. 111; Barbosa loc. cit.,
- 45 n. 19. Non pertinet ad Examinatores Synodales, sed ad solum Episcopum iudicare quis ex concurrentibus ad parochiam vacantem sit magis idoneus. Sac. Congr. Conc. testibus Zerola in Praxi Episc. part. 1, verb. *Parochia*, § 2; Armendar. in addit. ad recop. Legum Navarrae lib. 1, tit. 18, l. 7, n. 58; Barbosa loc. cit.; vide ad rem Card. de Lugo t. 2,
- 46 disp. 33, sect. 5, n. 64. Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim, cui maluerit ex approbatis, beneficium conferre, non habita ratione calculorum ipsorum votorum; et debet expectare, ut Examinatores renuntient, quos iudicaverint idoneos. S. Cong. Concil. apud Massobr. in Praxi habendi concursum, requis. 4, dub. 4; Barbosa loc. cit.,
- 47 n. 20. Idonei et approbati dicuntur illi, qui habent maiorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobarer, minusque idoneos renunciaret; quoniam tamquam in actu capitulari seu collegiativo maior pars trahit ad se minorem, eamque suffocat, ita ut habeatur ac si actus ab omnibus gestus esset; et talis approbatio idoneitatis absque distinctione votorum facta dicitur eo ipso, quod quis habet maiorem partem, quae constituitur etiam per dimidium votum, quod excedat medietatem; sic Card. de Luca de Parochis disc. 1, n. 18, et disc. 37, n. 20.
- 48 Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, et absentibus ipsis examinadoribus.

Garcias d. part. 9, cap. 2, n. 59; Massobr. dict. Praxi requis. 5, dub. 20; Barbosa super Conc. sess. 24, cap. 18, num. 120; Card. de Luca de Parochis disc. 1, num. 20, et alii. Episcopus in paritate votorum potest accedere 49 quibus voluerit, ut si ex quatuor Examinatoribus, duo approbarunt et duo reprobarunt, accedendo Episcopus vel Vicarius duobus approbantibus, Examinatus dicitur approbatus et si accedit reprobantibus, dicitur reprobus. Unde Episcopus ita accedendo potest aliquem ex non approbato facere approbatum ex declaratione Sac. Congreg. Concil. edita sub die 29 Aprilis 1604, per quam casus deciditur in individuo tam circa adhaesionem, quam circa praelectionem, cuius tenor praecisus, ut refert Card. de Luca de Parochis disc. 1, num. 14 et 15, est ut sequitur.

Dubium: *An existentibus duobus concurrentibus examinatis a quatuor Examinatoribus, quorum unus reportavit omnia vota favorabilia, alter vero duo tantum favorabilia, possit Episcopus sui voti accessione approbare secundum; ita ut cum hic secundus ultra dimidium, incluso voto Episcopi, vota favorabilia habeat, sit iudicandus idoneus uti primus; ita ut liceat deinde Episcopo eligere ex his duobus, qui sibi magis idoneus videbitur?* 50

Die 29 Aprilis 1604

Congregatio censuit, eum quoque, quia duobus Examinatoribus approbatus, et ab aliis duobus reprobus fuit, si Episcopus votis approbantium accesserit, quemadmodum ei licet per decretum Concilii cap. 18, sess. 24, approbatum intelligi, ac propterea posse etiam ad Parochialem vacantem regendam Episcopi electione praeferri, si eo altero magis idoneum iudicaverit.

In Dioecesi in qua sunt duae Cathedrales 51 unitae, sunt deputandi in qualibet Examinatores distincti ab aliis alterius Cathedralis; Sac. Congr. Conc. in Valvens. et Sulmonen. 7 Septembris 1650; Pignat. tom. 1, consult. 413; Card. de Luca de Benefic. disc. 10, n. 17, de Parochis disc. 3, num. 5, disc. 37, num. 16, Annotat. ad Conc. disc. 32, num. 6, et alii passim. Vide tamen verb. *Synodus*, num. 6. 52

Alia vide verb. *Approbatio*, art. 1 a num. 47 usque ad fin., verb. *Beneficia*, art. 3 a n. 22 ad 54, et verb. *Concursus*, art. 2 et 3 per tot.

Examinis pro collatione Ecclesiarum Parochialium habendi forma praescribitur a Benedicto XIV tom. I Const. 68 incip. *Cum illud*, § 7. Vide tom. 2, verb. *Concursus*, in principio. Examinis forma a Dataria Apostolica servata proponitur locorum Ordinariis; idem ibid., § 7. Examinatores iudicium ferre debent, non 55 solum de Doctrina, sed etiam de aliis qualitatibus requisitis in Parocho; idem ibid., § 11. Examen iterari non conceditur in iudicio appellationis, nisi ex actis prioris examinis pro-

betur gravamen quoad doctrinam; idem ibid., § 7. Vide verb. *Concursus*, ubi alia ad rem.

57 Examini Dioecessani Episcopi ante Ordinationem subiici debent etiam Regulares; idem tom. 2, Const. 27 incip. *Impositi Nobis*.

58 Examinatorum Synodali electionem fieri debere nomine et cognomine, non vero titulo Officii seu dignitatis tantum expresso, iam tradidi supra n. 25 ex decr. Sac. Congr. Conc. quae iterum novissime, cum in Synodo Dioecessana Policastrensi inter Examinatores Synodales deputatus fuisset etiam Vicarius Generalis Episcopi, sub solo nomine appellativo dignitatis Vicariatus, atque hic una cum aliis duobus Examinatoribus Synodalibus interfuisset concursui habito ad quamdam Parochialem, die 19 Septembris 1745 concursum convalidavit ad cautelam, sed simul scribendum dixit Episcopo, Vicarium Generalem, non posse deinceps Synodalis Examinatoris munus exercere, nisi proprio expresso nomine ad illud iterum deputaretur, ut refert Bened. XIV de Synodo Dioec. lib. 4, c. 7, n. 5.

59 Examinatores Synodales durant usque ad novam Synodum, licet quolibet anno non celebretur; Sac. Congr. Conc. in Imolen. 10 Decembris 1695. Si autem aut omnes, aut aliqui ex designatis in ultima Synodo moriantur, vel in longinqua recedant, tunc, si saltem sex ex designatis remaneant, Episcopus istis uti debet, nec potest alios pro mortuis, aut e Dioecesi

60 discessis substituere. Si vero sex saltem non supersint, tunc ex Decreto Clementis VIII relato a Garcia de Beneficiis part. 9, cap. 2, num. 72, et a Fagnano in cap. *Cum sit ars*, n. 14, de aetate et qualitat., possunt Episcopi alios subrogare, dummodo praediti sint qualitatibus a Tridentino praescriptis, a Capitulo approbentur, et una simul ex electis in Synodo sex non excedant; et id fiat intra annum a Synodo celebrata, quo elapso talis facultas, et eorum auctoritas statim expirat; idem citato lib. 4, cap. 7, n. 7 et 8. Vide tom. 2, verb. *Concursus*, art. 2.

62 Si ex Examinatoribus non subrogatis, sed in ultima Synodo electis sex superstites extent, omnes perseverant in Officio, et illis uti debet

63 Episcopus in concursibus ad Parochiales. At si vel unus ex illis decesserit, ita ut ex electis in Synodo sex non remaneant, omnium eorum munus expirat, et nullo ex illis uti poterit Episcopus in dictis concursibus, ut censuit Sacra Congregatio Concilii apud Garciam cit. cap. 2, n. 73; Fagnanum loc. cit., num. 14; Massobrium in Praxi habendi concursum requisit. 12, dub. 4, et refert idem Benedict. loc. cit., n. 8, qui n. 9 recte subiungit, quod elapso anno, et non existentibus sex Examinatoribus in Synodo electis, ut valide possit institui concursus, necesse est ut Episcopus vel novam Synodum celebret, in qua sufficiens

numerus Examinatorum eligatur, vel facultatem petat a Sacra Congregatione Concilii novos Examinatores extra Synodum deputandi. Alias si concursus fiat coram Examinatoribus 64 extra Synodum designatis ab Episcopo, nulla ad hoc instructa speciali facultate, erit nullus; hinc cum in Dioecesi Bracharensi plures Parochiales collatae fuissent concurrentibus approbatis ab Examinatoribus extra Synodum deputatis ab Archiepiscopo cum consensu Capituli, opus deinde fuit, ut qui illas obtinebant preces porrigerent Summo Pontifici, ut suprema sua auctoritate earumdem collationes convalidaret; et Sacra Congr. Conc. ad quam preces remissae fuerant, die 12 Ianuarii 1715, illas convalidandas censuit, quia supplicantes bona fide Parochiales acceptaverant, atque ex Archiepiscopi attestatione constabat, multa exoritura scandala, si novus Concursus ad illas foret indicendus, quod refertur in Thesaur. Resolut. tom. 3, pag. 219, loc. cit., n. 9.

Sacra Congregatio probe noscens, non facile, ob varias causas esse Episcopis singulis prorsus annis Synodum celebrare, ne idcirco legitimis careant Examinatoribus pro concursibus ad Parochiales, statim ac aliquis Episcopus ei exponit, sex ex electis in ultima Synodo non exstare, facultatem ei concedit eligendi novos a maiori parte Capituli approbandos, quorum tamen munus duraturum decernit tantum ad annum; et iterum ad preces Episcopi illos in munere confirmat, et deinceps semper in annum iisdem prorogat. Idem ibid., num. 10, 65 ubi recte subdit, quod si Capitulum illos, quamvis caeteroquin idoneos, approbare recusaverit, licet Pignatellus et P. Andreucci ibi citati existiment habendos esse nihilominus in tali casu pro approbatis, tutius tamen erit ad evitandas innumeras lites et controversias solitas oriri in similibus casibus, ut tunc Episcopus a Sacra Congregatione Concilii petat supplementum consensus sine iusta causa a Capitulo denegati, ut de facto supplevit in una Messanensi, die 20 Septembris 1645, similem nominationem seu electionem Examinatorum Synodali quam Capitulum detrectaverat approbare, convalidando, ut apud Thesaurum tom. 9 in Aversana *Electionis Examinatoris Synodalis*, § *Urgente*, refert eruditissimus Eminentissimus Cavalchinus, qui uti Secretarius dictae Sacrae Congregationis Concilii sub die 10 Ianuarii 1739 et 16 Maii eiusdem an. 1739, instabat nomine Ordinarii Aversani pro simili 67 supplemento denegati Capitularis consensus, ibi: *An nominatio Sacerdotis Caietani Perusini in examinatore Synodalem facta ab Ordinario sit confirmanda, non obstante dissensu 10 ex 19 Canonicis in Capitulo intervenientibus, et suffragium ferentibus in casu*, etc. Et cum perpensum fuisset, iam tum elapsam fuisse annum, quo praefatus Sacerdos exercere potuisset

- Examinatoris munus, cum ex supradictis talis facultas soleat concedi solum ad annum, Sacra Congregatio supervacaneum duxit causam definire, eiusque propterea discussionem super-sedit, cum solo rescripto, *non proposita attento lapsu anni*. Sic apud dict. Thesaurum. tom. 9, in allegata Aversana sub die 16 Maii 1739. Quod dictus Benedictus loc. cit., n. 10, allegat
- 68 sub die 2 Martii 1739. Examinatores in concursu Ecclesiae Parochialis iuris patronatus Ecclesiastici, solum idoneos, non digniorem designare debent; idem loc. cit., lib. 4, c. 8, n. 7, ubi multa tradit ad rem merito videnda et observanda.
- 69 Examinatores congruentius suffragia ferunt, palam communicando secum invicem, tum indicendo Notario hunc vel illum esse approbatum. In quam sententiam, quae est Fagnani, inclinat Pontifex loc. cit., cap. 8, § 4.
- 70 In Iudicio Examinatorum nulla fert suffragia Episcopus, vel Vicarius loco Episcopi residens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia, tunc enim potest Episcopus quibus vult accedere, sed hoc praestare debet tunc coram iisdem Examinatoribus; ita ex Garcia ib., § 5.
- NOVAE ADDITIONES EX ALIENA MANU.
- 71 Quod ait Auctor num. 43, Examinatores in concursu ad Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus, prudentia, aetate, aliisque ad regendam Ecclesiam Parochialem necessariis, hoc adeo verum est ut si Examinatores de sola doctrina referant, concursus irritus sit, tum irrita facta subinde ab Episcopo collatio Parochialis Ecclesiae, ut firnavit Rot. in Cassanen. *Parochialis* 8 Martii 1751, § 3, et 28 Iunii eiusdem anni pariter § 3, cor. illustr. Migazzi.
- 72 Idque procedit, etiamsi Examinatores inquisitionem dictarum aliarum qualitatuum propter doctrinam commiserint notioni et conscientiae
- 73 Episcopi, tum etiamsi oretenus examinatores retulerint de dictis aliis qualitatibus, dummodo tamen ex actis non constet eos oretenus retulisse, et demum etiamsi contraria sit consuetudo, ut respondit Rot. in dict. Cassanen. *Parochialis* 8 Martii 1751, a § 5 ad finem, et 28 Iunii eiusdem anni, a § 6 ad finem, cor. illustriss. Migazzi.
- 74 Nota vero, quod ut Examinatores dicantur retulisse tum de doctrina, tum de aliis qualitatibus, necessarium haud est, quod (sunt verba Rotae in dict. Cassanen. *Parochialis* 8 Martii 1751, § 6) *Examinatores iudicium super singulis qualitatibus concurrentium distincte et singillatim proferre teneantur, quum satis sit eorumdem qualitatuum ab Examinatoribus habitam fuisse rationem per indefinitam orationem, qua concurrentes ad Ecclesiam regendam idonei renuntientur.*

Hic supplere optimum ducimus quae adie- 75
cimus in fine additionum ad art. IV, verb. *Electio*, n. 119, nempe, quod quaestio illa, an eligente maiori parte Capituli inhabilem, sub conditione dispensationis, minore vero parte habilem non obtenta dispensatione intra terminum iuris, consolidetur totum Ius ipsius Capituli in minore illa parte, ita ut ab ea electus habendus sit pro electo; adeo implexa visa fuit, ut supremum auditorium Rotae, ad quod delata fuit in Comen. *Canonicatus Theologalis* cor. Rev. D. Olivatio Decano, semel atque iterum ex aequo scissum fuerit, nullamque ceperit resolutionem. Sed cum deinceps die 28 Ianuarii 1763, in eam iverit sententiam, ut totum Ius Capituli consolidetur in minore parte habilem eligente, ut ex § 16 ad finem; hinc libet pro gravitate articuli, tum novitate eius resolutionis ipsissima verba Decisionis hic describere:

« Hactenus dicta luculenter commonstrant, 76
nullum Ius Ignatio comparari ex praesentatione a quinque Capitularibus in ipsum collata. Nam irrita prorsus, et inanis fuit nominatio incapacis intuitu aetatis, totumque Ius Capituli coaluit in aliis tribus Canonicis Ioannem Antonium Nicolina Sacerdotem habilem eligentibus. Impediturque propterea devolutio ad Sanctam Sedem, nec Ignatio prosunt Litterae Provisionis Apostolicae perinde expeditae, ac si ageretur de Canonicatu devoluto; nam si maior Pars Collegii in eodem Actu, proque eadem vacatione eligat inhabilem aut incapacem, et minor habilem, Ius maioris consolidatur in minori, quia non decet, ut minor eligens habilem, nec ulla in re deficiens privetur lure eligendi per hoc, quod maior Pars inhabilem praesentaverit, per Text. in cap. *Dudum* 22 de Election. et Elect. potest., cap. *Gratam* 2 de Postulat. Praelator.; Piton. de Controvers. Patron. alleg. 100, n. 2; Fontanell. de Iurepatron. lib. 2, qu. 10, n. 7; Montal. de Iur. supervenient. tom. 1, qu. 23, n. 118; Rota coram Herrero. dec. 94, n. 1 et 19.

» Nec interest, nominationem maioris Partis, 77
quinque nempe Vocalium Ignatio Suffragantium, prodiisse sub conditione obtinendi, quannus opus Pontificiam dispensationem super aetate intra tempus a lure praefinitum, quod erat tempus quadrimestris, ideoque conditione intra huiusmodi tempus minime superventa, inutile evasisse ius maioris partis, eoque dempto cessasse quoque ius minoris, quum per electionem collegialiter factam in minori consistere haud possit virtus Capitularis, quae consumitur a maiori; Abbas in cap. *Quia propter* 9, et in cap. *In Genesi* num. 4, ibique Hostien. num. 14; Card. n. 3 de Election.; Lotter. de Re benefic. lib. 3, qu. 17, num. 128; Rot. in rec. dec. 269, num. 2, part. 1, et dec. 210, n. 16, part. 9.

78 » Quandoquidem ad eliminandum obiectum perpendere oportet, maiorem Partem Capituli, et quinque Canonicos nominantes Inhabilem, nondumque perventum ad iustam aetatem sub conditione obtinendae dispensationis, dispensatione non obtenta, et conditione non extante intra tempus quadrimestris, perinde haberi, ac si nunquam nominassent. Iam vero in casu nominationis non factae a maiori Parte, nemo nescit, integram universamque potestatem Capitularem ad minorem percurrere, vel in illis coalescere; qui dignum et habilem nominaverint. Card. de Luc. de Regular. discurs. 53, num. 8; Lavor. Variar. lucubrat. Canonic. lib. 4, cap. 6, n. 26; Leuren. For. Benefic. part. 2, sect. 3, c. 2, § 7, qu. 571 per tot.; Ceccoper. Lucubr. Canon. lib. 4, tit. 6, n. 45 et 46; Rot. in Leodien. *Vicariae* 1 Iulii 1754, § 8, cor. Eminentiss. Molino.

79 » Plane qui praesentat sub certa conditione impetrandi a Summo Pontifice veniam aetatis, sub contraria Conditione removet consensum ab Actu et quodammodo profitetur, se negare electionem, quum haec, et non alia sit voluntas ita eligentis; Card. de Luca de Iurepatron. disc. 64, n. 27, et de Benefic. disc. 28, n. 18; Piton. de Controv. Patron. alleg. 1, sub n. 24, versic. *Modus autem* in fin., et rursus alleg. 2, n. 4; Garc. de Benefic. part. 8, c. 2, n. 3; Corrad. in Prax. Beneficior. lib. 4, cap. 6, n. 26; Vivian. de Iurepatronat. part. 2, lib. 8, cap. 8, num. 10 et 24; Gagliard. de Benefic. cap. 9, n. 10; idem de Iurepatronat. cap. 16, n. 13; Rot. in Parmen. *Beneficii* 26 Iun. 1750, § 18, et 5 Decembris 1751, § 12, cor. bon. mem. Canillac. Praesertim ob clausulam *Et non aliter*, qua quidem maior Pars ita consensit Inhabilis electioni, ut non adito Summo Pontifice, nec impetrata dispensatione, quinimmo praetergresso tempore ad id praestituto, nihil ipsa egisse videatur, et ideo totum Ius, et vox Capitularis coerceatur in parte minori, quae capacem, habilemque elegit. Nec electio maioris partis consumit Ius Capituli, quod per minorem conservatur, si maioris Partis electio cassatur, interciditque. Alias absurdum esset Capitulo, et minori Parti perniciem creari: Capitulo, quod fraudaretur Iure eligendi: Minori etiam Parti, si sine culpa illius, et ex facto maioris Partis ad Superiorem fieret devolutio. Quo fit, ut si Pars tantum et non totum Capitulum, in culpa versetur inhabilem eligendi, tunc Ius electionis pervolvatur, ac transeat ad aliam partem, et ad reliquos licet numero pauciores vocales, quum poena non debeat insontes afficere; Barbosa de Iur. Ecclesiast. univ. lib. 1, c. 19, num. 86; Louvrex Dissert. Canon. 8, annot. 50, ad nonnullas seqq.; Leuren. in For. Benefic. part. 2, c. 2, qu. 250, n. 2; Montalb. de Iur. superven. tom. 2, in addit. ad qu. 23, n. 24.

» Traducique ad hanc speciem non possunt 80
 Authoritates, quae de maiori parte ignoranter indignum eligente afferuntur. Qui enim ignoranter eligit indignum aut inhabilem, nullius culpa notatur, et pro se cupit electionem impleri; Lex autem est, quae illi subtrahit effectum; et ideo vetat Ius maioris accrescere minori, et in minori coacervari, cum ad id requiratur, maiorem Partem vel non eligere vel culpose saltem eligere. At vero quisquis eligit incapacem sub conditione dispensationis, et consequenter ex perspecta Canonicatus indole requirente legitimam aetatem, scienter eligit, nec excusatur a conditione, nisi removeatur obstaculum nominationis in Incapacem collatae. Obstaculo vero vigente ob non impletam conditionem, res absolvitur secundum regulam culposae nominationis, qualis est illa, quae proponit indignum, privans ex post facto eligentes Iure suffragii, et hoc ea vice transferens in alios, qui habilem elegerunt, quive ex consolidatione acquirunt vocem Capitularem, ut de culpose eligentibus statuunt Louvrex Dissert. Canonic. 8, n. 56; Passerin. de Elect. c. 31, num. 1; Fontanell. de Iurepatr. lib. 2, cap. 10, num. 2; Rota cor. Ansald. dec. 95, n. 19, et in Colonien. *Abbatissatus* 25 Aprilis 1759, § 11, cor. bon. mem. Frangipane.

» Et quamquam alicui mirum videatur, con- 81
 solidationem maioris in minori fieri ex post facto, semel ac Collegialitas actus nihil initio tribuit minori Parti; perpendere tamen oportet, id fieri per quamdam retrotractionem et reditum ad initium. Condicio dispensationis eius est naturae, ut si impleatur, redeat ad initium actus, actumque convalidet ab illo tempore; sin autem deficiat, etiam defectus ad idem tempus revertatur, actumque deleat tam quoad eligentes, quam quoad Electum usque ab exordio, cum paria sint nihil fieri, vel fieri sub conditione, quae non exstet, ut probant Roland. consil. 56, n. 16 et seq., lib. 3; Antonin. Var. resol. lib. 1, resol. 66, n. 3, et alii collecti per August. Barbos. de Axiom. Iur. lib. 3, cap. 43 de Condit., § 16; Paris. de resignan. Benefic. lib. 1, qu. 14, n. 10; Clericat. de Benefic. discord. 62, num. 26; Rota coram Molin. dec. 1161, num. 17. Esto igitur in Patronatibus Laicalibus (cuiusmodi est illud, de quo disseritur, si consideretur cessio per Communitatem Burmii facta Capitulo sub lege non immutandi naturam Patronalem) esto inquam a Iure Canonico permittatur actus nominationis Incapacis sub conditione purgandae incapacitatis intra terminum, ut pluribus collectis firmavit Rota in Melevitana *Beneficiorum* 10 Iunii 1712, § *Pro remotione*, coram clar. mem. Card. Aldovrando, apud Fagn. de Iurepatr. part. 1, can. 5, cass. 11, n. 28, tamen a conditionis eventu pendet nullitas, aut firmitas eiusdem actus, ita

ut extante conditione, actus valeat retrocedendo, conditione defecta retrocedendo pariter corruat. Hac vi retractionis inspecta, nemo miretur defectum Pontificiae dispensationis nunquam obtentae super aetate, ministerio Iuris redire ad initium actus et ad momentum, quo maior Pars Ignatium praesentavit sub conditione dispensationem obtinendi. Sequiturque propterea ex eo momento a maiori Parte negatum existimari consensum nominationis Incapacis e medio sublatae; semper enim evanescit et a principio tollitur, ac si non facta, praesentatio, cui deest conditionis eventus; Rota in recent. decis. 474, n. 10 et seq., part. 5, tom. 2, et in Romana *Locorum Montium seu Evictionis* 9 Febr. 1756, § 6, cor. illustriss. Stadion.

82 » Quamobrem vox Incapaci et inhabili eatenus profutura, quatenus intra praescriptum tempus evasisset Capax et Habilis, resolvitur quidem nulla deinceps acquisita capacitate, sed nihil detrahit nominationi minoris Partis, quam immo in suspensio stare iubet, quousque non impleatur conditio capacitatis acquirendae; Piton. de Controv. alleg. prima, num. 24; Gagliard. de Iurepatron. cap. 16, num. 12. Conditioneque desiderata, nec intra tempus superventa, quemadmodum fas est credere, maiorem partem noluisse eligere, sic Legis operatione resurgit quodammodo consopitum Ius electionis minoris Partis, nec amplius consideratur maior aut minor Pars, quum in minori totum Ius, ac summa Capituli reperiatur, actusque minoris Partis, qui manet in suspensio, non prohibetur, quin ex post facto vires consequatur, uti monent Nid. in Commentar. ad regul. 18, num. 44, de Regul. iur. in 6; Montalb. de Iur. superven. tom. 1, qu. 1, num. 37.

83 » Et hinc etiam actui collegialiter perficiendo respondetur. Haec enim quoad Patronos Iure Collegii, non autem uti singulos eligentes regula traditur, ut si nulla divisio Suffragiorum contigerit, sed universum, quantum est, Collegium Inhabilem elegerit, tota vox irritetur et ad Superiorem devolvatur. At si eligentes sese diviserint et Pars maior, ut hic, secesse-rit ad praesentandum non idoneum, Pars vero minor ad Idoneum declinaverit in eodem actu Collegiali, quo Ius electis conquiritur; plane vox, a qua cadit maior Pars scienter eligens Inhabilem, accrescit et additur minori Parti, quae dignum et habilem praesentavit, quoniam ut ait Gloss. in cap. *Gratum* de Postulator., in verb. *Pauciores*, Ius omnium et universitas etiam in unum recidere potest, consonatque leg. *Sicut Municipium* 7 in fin. ff. Quod cuiusque univ. nomine, magisque Ius omnium recidit in tres eligentes, qui Collegium faciunt; c. 1 de Election., leg. *Neratius* 85, ibique Gothofred. litt. K, ff. de Verbor. signific. Idque

in solo limitatur casu, si nempe non eodem contextu prodierit nominatio minoris Partis, sed forte prius et spatio dato, atque intervallo, quia tunc virtus Capitularis constitui nequit in minori parte ob consolidationem maioris nondum privatae Iure electionis, ut haec perstringens non ad opportunitatem, sed pro animi sui Sententia perbelle declarat Piton. de controv. Patronor. alleg. 100, n. 2 et 3.

» Contrariis forte urgentibus in electione 84 canonica Praelatorum, et ut vocant *propria*, ad formam cap. *Quia propter* de Elect., in qua quidem recepta est sanctio *Textus* ex Iure civili in leg. 30 ff. de regul. Iur., et ex Iure Canonico in cap. *Quum audistis* 29 de Elect., et c. *Dudum* cum gloss. in verb. *Electionis tempore*, eod. tit., utroque Iure negante tractu temporis convalescere, quae ab initio nulla sint; quia in electione *propria* non admittuntur vota conditionalia; non enim Eligentes in incerto fluctuare debent; quinimmo in electione *propria* constitutum est, ut maiori parte seligente Inhabilem sub conditione quaerendae capacitatis, minore vero capacem et habilem absolute nuncupante, statim et ipso Iure proscribatur vox Eligentium conditionaliter, non expectato conditionis eventu, quia placet vota conditionalia pro non adiectis haberi, et ex puris celebrari electionem, in illos, qui pure nominarunt habilem, ea vice transeunte iure caeterorum, ad Text. in cap. 2 de Elect. in 6; Ripa resp. 2 per tot. de Elect.; Garc. de Benefic. part. 8, c. 2, n. 11 et 13; Lotter. de Benefic. lib. 2, qu. 16, num. 7; Passerin. de Elect. cap. 18, num. 22; Nid. de regul. Iur. regul. 50, sub n. 11; Piton. discept. Eccl. 106, n. 115; Rota coram Millin. dec. 420, n. 7.

» At longe aliter se res habet in impropria 85 nominatione Patronorum, quos inter recenseatur Collegiata Burmii potita Iure eligendi ex cessione Communitatis; nam hic quemadmodum nuncupatio Inhabilis, quae fit a maiori parte sub conditione dispensationis, non habetur tanquam infirma et infecta, (toleratur enim et permittitur), ita etiam Habilis nominatio pure facta per minorem partem pro infecta et infirma, non est quoad actum usque ab exordio, sed utraque manet in suspensio quoad effectum, vel saltem est in implicito statu validitatis quoad usque deficiat conditio dicta a maiori parte Inhabilem eligente, eaque defecta, consistit usque ab initio electio minoris partis, ut secernentes propriam ab impropria nominatione considerant; Piton. discept. Eccles. 24, a n. 13 ad plur. seq.; Rota in rec. dec. 210, num. 16 et seq., part. 9, tom. 1, coram Cerro dec. 26, n. 43 et seq., et cor. Caprar. dec. 558, n. 7.

» Idque conficitur tum a Iure tum ab Ho- 86 mine. A *Iure*, quia eligens Inhabilem sub conditione dispensationis, non videtur a principio

eligere, et ideo non attrahit et absorbet Ius minoris, sed contra ad minorem transfertur etiam Ius maioris, perinde ac si maior pars abstinuisset ab electione. *Ab Homine*, quia non accedente conditione, ut erat in facultate maioris partis poenitere electionis Inhabilis, et aliam intra terminum cumulare electionem; Piton. de contr. Patron. alleg. 2, num. 4; Carol. Anton. de Luca de linea legal. part. 1, art. 24, n. 10, sic nova electione praetermissa, si maior pars intra tempus quadrimestris noluit Habilem eligere, videtur tacite abivisse in electionem Habilis iam a minori parte nominati. Quoniam conflictus maioris partis cum minori, a qua illa se subtrahit, solum durat, quousque impleatur conditio; non impleta vero conditione cessat; et maior pars censetur potius fictione legis cessisse Iuri suo, vel nominato a minori consensum quodammodo prae-buisse; Montalb. de Iur. superven. tom. 1, qu. 23, n. 125 et seq.; Rota in rec. dec. 136, n. 14 cum duobus seq., part. 10.

- 87 » In hunc sensum autem eo pronius Domini iverunt, quo certius est ex duabus devolutionibus; quarum altera fiat per consolidationem Iuris maioris partis in minori, altera per transitum ad superiorem, uti advertunt Card. de Luca de Iurepatron. disc. 31, n. 3, et disc. 35, n. 10; Piton. de contr. Patron.

alleg. 34, n. 7 et seq., et alleg. 16, n. 23: Vivian. de Iurepatron. lib. 12, cap. 1, n. 1 et seq., favorabilioris esse primam, quam secundam, et quantopere vitandam hanc, tantopere adiuvandam illam putarunt, sectantes Iudicium explicatum a Rota in Gerunden. *Beneficii* 1 Iulii 1726, § *Opposito*, et 19 Aprilis 1728, § *Quae quidem*, coram clar. mem. Card. Calcagnino.

» Privat equidem devolutio in vacatione illa 88 Patronos Iure praesentandi. Odium igitur incurrit, et tamquam poena vel modis omnibus effugienda est, ad Text. in cap. 5 de concess. Praebendar., et in cap. 18 de Elect. in 6; Leuren. in For. Beneficial. part. 2, sect. 3, cap. 2, § 7, quaest. 739; Rota in Colonien. *Canonicatus* 16 Maii 1629, § *Quando quidem* coram clar. mem. Corio, vel non aliter admitti solet, nisi quando perspicue constet ei locum esse, quum in qualibet dubietate pro exclusionem poenae devolutionis respondendum videatur; Rota in Imolen. *Cappellaniae* 1 Aprilis 1743, § *His autem*, coram bon. memor. Canillac, et 14 Aprilis 1752, § 2, cor. Eminentiss. Bussio.»

Debeamus additionem hanc adeo ponderosam facere in Articulo: *Electio*. At quia animo excidit, supplendam hic eam duximus.

EXARCHI, ET PRIMATES

ARTICULUS EX NOVISSIMA EDITIONE BARBIELLINIANA.

Summarium.

1, 2. Exarchi varia apud Graecos significatio. - 3. Contracta ad ecclesiasticam dignitatem communis Patriarchis et Metropolitibus. - 4. Quibus proprie id nominis datum. - 5, 6. Tres tantum fuere olim apud Graecos

huiusmodi Exarchi. - 7. Quorum fere iura omnia Patriarchae Constantinopolitano tandem cessere. - 8, 9, 10. Quinam Exarchi dicti posterioribus saeculis? - 11. Idem Latinis Primates, qui Graecis Exarchi. Alii quidem honoris erant. - 12. Alii potestatis. - 13-16. Peculiaris quaedam Africanarum Ecclesiarum circa Primates disciplina.

- 1 Exarchus vox graeca est, eaque apud veteres cum profanos tum sacros Scriptores adhibita potissimum occurrit ad eum significandum, qui cantum inchoabat, sive cantus auspiciem, ut apud Homerum Iliad. 17, v. 605, et Philonem de Vita contempl. Gregorius vero Nazianz. *ᾠρεσβεία festi auspiciem* illum appellat, qui festum aliquem diem primum celebrat.
- 2 Eodem deinde vocabulo antiquos Patres in bonam aequae atque in malam partem usos invenias; scilicet vel ad significandos criminis alicuius capitalis reos; aut etiam rebellionis auctores, unde haeresiarchae haud raro *haeresis Exarchi* nuncupati sunt, vel ad indicandos primae alicuius Sedis Episcopos; sicque Evangelius Latrocinii Ephesini Praesidem Dioscorum lib. 1, cap. 10, constitutum eius pseudo Synodi *Exarchum* dicit.
- 3 Ut ad Exarchorum dignitatem proprius accedamus, a Graecis id nominis passim, et Pa-

triarchis datum est, et Metropolitibus, quod primas tenerent Sedes illi dioeceseon, hi Provinciarum. Hinc domus Antiochenus in Antiochena Synodo, et in octava generali Thomas Tyri Metropolita *Exarchi* nuncupantur.

Alia germana et caeteris multo antiquior 4 *Exarchi* notio ea est, qua *Exarchus* is dicitur, qui nec unam regit civitatem, ut Episcopus; nec unam tantum Provinciam, ut Metropolita; sed multas simul; non civiles modo, sed etiam Ecclesiasticas; sive integra esset dioecesis sive secus.

Primum quidem apud Graecos, tres tantum- 5 modo fuerunt Exarchi, quorum singuli propriam administrabant Dioecesim, eamque integram; Caesariensis Ponticam, Asianam Ephesus et Heracleensis Thracicam. Dioecesis Pontica, cuius Metropolis erat Caesarea Cappodociae, in sex primum divisa Provincias fuit, Cappadociam, Galatiam, Armeniam, Pontum,

Paphlagoniam et Bithyniam: quae omnes, excepta Bithynia, in duas postea distributae sunt. Praeterea fuit in eadem Dioecesi Metropolis, et civilis et Ecclesiastica Nicaea; sed nomine tantum et honore. In Dioecesi Asiana novem erant Provinciae; harum prima Provincia Proconsularis Asia, cuius Metropolis, immo totius Asianae Dioecesis caput, fuit Ephesus: caeterae octo Vicario Asiae parebant, Hellespontus scilicet, Pamphylia, Lydia, Pisidia, Lycaonia, Lycia, Charia et Phrygia; quae deinde in salutarem et Pacatianam, uti et Pamphylia in duas, divisa fuit. In hac quoque Dioecesi erant duo Metropolitae, in Rhodo alter, alter in Lesbo insula. Dioecesis Thracica, cuius olim caput erat Heraclea, deinde vero Constantinopolis, quinque Provincias complectebatur, Thraciam nempe, Rhodopen, Haeminontum, Moesiam et Scythiam. Sicut ergo Alexandrinus et Antiochenus Patriarchae *Exarchi* habiti sunt, quod ille Aegypti, hic Orientis Dioecesi praesideret; sic isti non aliunde *Exarchi* dicti sunt, quam quod in Dioeceseon suarum provinciis ius consimile, quod Evagrius *πατρίάρχικον δικαίον* appellat, obtinerent. Illud tamen *Exarchos* inter et Patriarchas intererat, quod illorum non eadem essent *ἐξάρχων ἐξουσία*, quae Patriarcharum.

- 6 Trium horum Exarchorum primum meminit Concilium Constantinopolitanum I ubi diserte post Alexandrinum et Antiochenum Episcopos nominantur. Neque tamen inde colligas, fuisse illos primum in hac Synodo institutos. Quum enim ipsis ab eo Concilio praescriptum sit, ne ultra suarum Dioeceseon fines iurisdictionem suam protenderent, nullus profecto dubitandi locus relinquitur, quin iidem iam antea vigerent. Quin etiam eos spectasse Canonem VI Nicaenum, ubi post confirmatas Alexandrini Episcopi antiquas praerogativas, sancitur: *Similiter apud Antiochiam, et caeteras provincias suis privilegia servantur Ecclesiis*, longe verosimillimum est; praesertim quum Canone Constantinopolitanae Synodi, quo Canon Nicaenus explicatur, Ecclesiisque antiqua sua privilegia disertius firmanter, simulque limitibus circumscribuntur, ex aequo Dioeceseon administratio ipsis, ac Episcopis Alexandrino et Antiocheno tribuatur. En Canonem ipsum: *Alexandrinus Antistes, quae sunt in Aegypto regat solummodo, et Orientis* (Antiochiae scilicet) *Episcopi Orientem tantum gubernent, servatis privilegiis, quae Nicaenis Canonibus Ecclesiae Antiochenae tributa sunt. Asianae quoque Dioeceseos Episcopi ea solum, quae sunt in Asiana Dioecesi dispensent; nec non et Ponti Episcopi ea tantum, quae sunt in Ponto, et Thraciarum quae in Thraciis sunt, dispensent.*

- 7 Verum medio saeculo V Exarchorum, de quibus hactenus, omnia fere iura, ut Formatarum, ordinandi Metropolitae, Synodi ex mul-

tis provinciis convocandae, idque genus alia, ad constituendam Constantinopolitani Patriarchae amplitudinem illis a Concilio Chalcedonensi ablata sunt, et novitio huic Patriarchae concessa. Aliquid tamen antiqui splendoris illis relictum fuit, ut etiam Binghamus to. 1, lib. 11, c. 17, § 22 animadvertit. Nam 1. nomen *Exarchorum Dioecesis* retinuerunt, eoque se nomine in omnibus Conciliis subscripserunt. Sic in sexto generali Concilio Theodorus, et Philalethes sese nominarunt, ille *Dioecesis Asianae Exarchum*, hic *Ponticae Dioecesis Exarchum*. 2. In Conciliis Generalibus sedebant, ac suffragia ferebant, proximi a quinque excellentioribus Patriarchis, Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno et Hierosolymitano; hincque ut ex Conciliorum Generalium quarti ex sexti subscriptionibus constat, prae caeteris Metropolitanis Ephesinus et Caesareensis Episcopi statim post illos Patriarchas consederunt et sententiam dixere. Tertio potestatem recipiendi appellationem a Metropolitanarum iudiciis servarunt; quod ipsi illi Chalcedonenses Canones 9 et 17, qui Patriarchae Constantinopolitano potestatem faciunt accipiendi ab iisdem Exarchis appellationem, nos docent. Caetera eorum iura abrogata sunt. Scribit quidem Evagrius lib. 3, cap. 6 a Timotheo Constantinopolitano Episcopo redditum Ephesino Exarcho fuisse quidquid illi iuris fuerat a Chalcedonensi Concilio ademptum; quod et Tyrannus Basilicus suo edicto firmavit. At non diu post omnia ad inductam consuetudinem iterum redacta sunt Zenonis edicto. Vide Thommasinum part. 1, lib. 1, c. 17, n. 16.

Dum vero et Imperii, et Ecclesiae Maiestas 8 in Graecia sensim dilabatur, inquit Cantelius in Metropolitanarum Urbium historia, part. 1, diss. 1, cap. 3, inanis *Exarchi* titulus non iis tantum datus est, qui veri et antiqui fuerant Metropolitae, ut Ancyrano, ut Synnadensi, sed iis etiam, qui aut nullis praeerant Episcopis, ut Chalcedonensi, et aliis permultis; aut meri antea erant Episcopi, ut Lacaedemonis et Monembasiae, quorum ille Patrarum fuerat, hic Corinthi Suffraganeus; uterque tamen et Metropoli factus est et Exarchus.

Immo Exarchi nomen concessum etiam est 9 iis, qui ne Episcopi quidem erant; ut et Chorepiscopis, qui multis oppidis praeerant, Hermenopulo teste, et Monachis, qui multis Monasteriis, ut auctor est Balsamon.

Posterioribus denique saeculis Exarchi etiam 10 dicti sunt ii, qui in Provincias a Patriarchis mitti solent ad colligendam eam pecuniae vim, qua tributum annuum Turcarum Imperatori persolvatur.

Apud Latinos iidem Primates, qui Graecis 11 Exarchi; Primatis tamen appellatio intra Episcoporum ordinem stetit; is enim Primas interdum nuncupatur, maxime in Gallia, qui aut

honoris aevo Comprovinciales antecedeat Episcopos, ut Constantinus Ucticae Civitatis ab Hilario Papa; aut Urbi praeerat, quae in Notitia provinciae secundo erat a Metropoli loco descripta, ut Catalaunum in Belgica secunda, et in tertia Lugdunensi Cenomanum.

12 Quamquam hi Primates erant honoris, non potestatis. Inter eos porro, qui potestatis erant Primates, uti apud Graecos, ita et apud Latinos magna diversitas fuit. Alii enim iam a primis temporibus integram regebant Dioecesim, ut et Romanus Italiam et Carthaginiensis Africam, et multo post Toletanus Hispaniam. Alii vero Dioecesis tantum parti praeerant, ut Lugdunensis et Bituricensis certis quibusdam Galliae provinciis: et aetate nostra, inquit Cantelius loc. cit., quod antea facilitatum nusquam legitur, *Primates* dicuntur multi, quorum iurisdictio cum *Primatialis*, tum Metropolitica iisdem est finibus terminata. Sed illorum dispar est ratio. Sunt enim, qui nullis umquam prae fuerint Metropolitanis, ut Rothomagensis; sunt qui olim multis, nunc nullis; sed eorum alii suos habent, ut vocant, *Officiales*, quorum alter Metropolitanis iure, alter Primatis iudicet; ita ut a priori ad posteriorem provocetur, ut Bituricensis; apud alios vero idem est iudex Primatis, qui Metropolitae.

13 Alia circa Primates Africanarum Ecclesiarum disciplina erat. In pauca contraho, quae hac de re complures tradiderunt, de Marca in diss. de Primatu Lugdunensi; Thommasin part. 1, lib. 1, cap. 20; Binghamus tom. 1, lib. 2, cap. 16, § 6 seqq.; Selvaggius Antiquit. christian. lib. 1, cap. 19, § 3, cum primis vero Emmanuel a Schelestrate in sua Ecclesia Africana diss. 1, cap. 4 seqq. Igitur in Africa nulli erant Metropolitanis; sed tot *Primates*, quot Provinciae. Provinciam quisque suam administrabat: Carthaginiensi parebant omnes. Illorum iura eadem fuerunt, quae apud alias gentes Metropolitanorum. Inter illos tamen et Metropolitas hoc intererat, quod Metropoles statae et fixae semper erant; primae autem Sedes in Africa desultoriae, et numquam fere eadem; sed nunc hae, nunc illae; cum Metropolitanum ipsa Metropolis faceret; primam Sedem in Africa ipse Episcopus; nec enim Urbi, Carthagine tamen excepta, sed aetati et ordinationis praerogativae addicta fuit Primatis dignitas: quo quisque antiquior in provincia Episcopus, is eo Primatui vicinior; ille demum Primas, qui omnium antiquissimus. Hinc Leo IX

Epist. 4 ad Petrum, et Ioannem Episcopos de Primatibus Africae vere scripsit: *In singulis eius Africae provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicuius Civitatis, sed secundum tempus suae ordinationis*; hacque de causa factum puto, ut Primates in Africa *Senis* nomine passim vocarentur, uti ex Codice Africano can. 90, et ex S. Augustini epistolis 236, 261 aliisque discimus.

Ad avertendam vero quamcumque de Primatu controversiam bina disciplinae capita ab Africanis Patribus sapienter constituta sunt in Milevitano Concilio. Primum (can. 14) ut quilibet Episcopus *litteras accipere ab ordinato-ribus suis manu eorum subscriptas, continentes Consulem et diem, ut nulla altercatio de posterioribus et anterioribus oriatur*. Alterum (can. 13) ut Episcopi in Conciliis singuli, prout consecrationis antiquitas postulabat, locum occuparent, sederent, suffragia ferrent.

Diximus, in Africa ius Metropoliticum certae 15 Urbi non fuisse alligatum. Provinciae tamen Metropoleos aliqua ratio habebatur. Eo enim iure potiebatur civilis Metropolis, ut aequae in eius Ecclesia, atque in Ecclesia Primatis *matricula* et *archivium* servaretur. Hinc in Synodo Milevitana I Cod. Afric., can. 86, statutum fuit: *Placuit omnibus Episcopis, qui in hoc Concilio subscripserunt, ut matricula et archivium Numidiae, et apud Primam Sedem sit, et in Metropoli id est Constantina*.

Illud addendum in Africa et Episcopo Seniori, siquidem suo munere haud recte defungeretur, Primatum auferri potuisse; qui sane ad proximum ante reliquos omnes consecratum devolvebatur. Exemplo esse potest Priscus Mauritaniae Caesareensis Episcopus de quo S. Augustinus Epist. 261. In Orientali quoque Ecclesia quaedam huic similis consuetudo videtur obtinuisse, ubi Metropolita aut Primas a legum norma descisceret: illi enim munere ad tempus abrogato, Primatus plerumque Seniori in provincia deferebatur. Refert Eusebius lib. 5, h. g., cap. 23, Concilium Episcoporum Ponti, quibus *Palma utpote antiquissimus praefuit*. Cur autem non Primas, qui Heracleensis Episcopus erat, sed Amastrianorum Antistes Palma *antiquissimus praefuerit Episcoporum*, Binghamus et Selvaggius causam fortassis fuisse coniiciunt, quod Metropolitae a sacrae disciplinae legibus aberranti munus, saltem ad tempus, abrogatum fuisset.

EXCOMMUNICATIO

PARTITIO ARGUMENTI

EXCOMMUNICATIO: 1. quoad Excommunicationis esse, et divisionem; 2, 3. quoad Excommunicationes Summo Pontifici reservatas in Pontificiis Constitutionibus; 4. quoad Excommunicationes nemini reservatas; 5. quoad eos, qui possunt, vel non, Excommunicare, et Excommunicari; 6. quoad Excommunicationis effectus; 7. quoad eius absolutionem; 8. Absolutio pro Foro conscientiae an prodesse possit etiam pro Foro externo? 9. Excommunicati quinam vitandi sint? In quibus, et qualiter vitari debeant? 10. De Excommunicatione Canonis, quoad suum esse, et intelligi. 11. Quinam ab incursu huius Excommunicationis excusentur, vel non? 12. Quinam ab Excommunicatione Canonis possint absolvere, vel non?

ARTICULUS I. Quoad excommunicationis esse, et divisionem.

SUMMARYUM. 1. Excommunicatio quid sit? — 2. Haec censura inducta est in Ecclesiam propter potestatem ligandi Praelatis ecclesiasticis traditam. — 3. Et in praxim deducta ab Apostolo Paulo. — 4. Excommunicatio in iure saepius *anathema* appellatur. — 5. *Anathema* graece significat latine separationem alicuius a reliquis partibus. — 6. Excommunicatio et *anathema* licet essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem. — 7. Excommunicatio, vel incurritur ipso iure, vel si ab homine infligitur, sola sententia iudicis ecclesiastici in scriptis concepta cum minori strepitu, quam *anathema* pronuntiatur. — 8. *Anathema* autem infligitur cum maioribus caeremoniis ad maiorem terrorem aliorum praescriptis. — 9. Assignatur modus observandus in fulminatione *anathematis*. — 10. Hinc contumaces contra praecepta Ecclesiae, primum excommuni-

cari, deinde vero crescente contumacia *anathemate* infligi iubentur. — 11. Excommunicatio dividitur primo in maiorem et minorem. — 12. Excommunicatio maior quid sit? — 13. Excommunicatio minor quid sit? — 14. Excommunicatio simpliciter lata, sive a Iure sive ab homine intelligitur semper de maiori. — 15. Excommunicatio dividitur secundo in Excommunicationem latae sententiae, et sententiae ferendae. — 16. Excommunicatio latae sententiae quae sit? — 17. Excommunicatio sententiae ferendae quae sit? — 18. Excommunicatio dividitur tertio in excommunicationem, quae fertur a Iure, et excommunicationem, quae fertur ab homine. — 19. Excommunicatio, quae fertur a Iure qualis sit? — 20. Excommunicatio, quae fertur ab homine qualis sit? — 21. Hinc patet supponi censuram in genere aliam esse a Iure, aliam ab Homine, quae describuntur. — 22. Excommunicatio dividitur quarto in Excommunicationem reservatam et non reservatam. — 23-25. Alia pauca de Excommunicatione.

- 1 Excommunicatio est Censura ecclesiastica, per quam homo christianus a Communione Ecclesiae separatur; can. *Omnis Christianus* 32,
- 2 caus. 11, qu. 3. Haec censura inducta est in Ecclesiam propter potestatem ligandi Praelatis ecclesiasticis traditam a Christo, Matth. 18, num. 17: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi*
- 3 *sicut Ethnicus et Publicanus*, etc.; et in praxim deductam ab Apostolo Paulo, qui 1 ad Timoth. 1 in fine, quosdam incorrigibiles Satanae tradidit, quem locum de Excommunicatione interpretatur D. Augustinus in d. c. *Omnis Christianus: Quia extra Ecclesiam*, inquit, *Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus, ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiae*
- 4 *communione removetur*. Excommunicatio in iure saepius etiam *anathema* appellatur; *anathema* enim graece significat latine separationem alicuius a reliquis a partibus. *Communis*.
- 5 Licet autem Excommunicatio et *anathema* essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem. Nam Excommunicatio, vel in-
- 6 curritur ipso iure, vel si ab homine infligitur, sola sententia iudicis ecclesiastici in scriptis concepta, cum minori strepitu, quam *anathe-*

ma, pronuntiatur, ut colligitur cap. 1 de Sentent. Excommun. in 6. *Anathema* autem infligitur cum maioribus caeremoniis ad maiorem terrorem aliorum praescriptis in c. *Debent* 106, caus. 11, qu. 3. Debent enim in *anathematis* 9 fulminatione duodecim Presbyteri circumstare Episcopum cum candelis accensis prae manibus, et sententiae fulmine lato, in terram ipsas proicere, et pedibus conculcare, variis aliis maledictionibus et execrationibus verbalibus huic solenni fulminationi adiunctis, ut colligitur ex can. *Nemo Episcoporum*, d. caus. 11, qu. 3. Et per hoc contumaces contra praecepta Ecclesiae primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia, *anathemate* infligi iubentur; cap. *Cum non homine* 10 de Iudiciis.

Excommunicatio primo dividitur in maiorem 11 et minorem; c. *Si quem* 59 de Sentent. excommun. Maior est censura ecclesiastica qua 12 Christianus separatur a communione Fidelium absolute et simpliciter, sive privatur omnibus bonis communibus, scilicet Sacramentis Ecclesiae, tam quoad administrationem, quam susceptionem, publicis suffragiis, et convictu seu societate civili¹. Minor est censura ecclesiastica, 13

¹ Maxima huius excommunicationis species erat, quam ex Apostolo 1 Cor. 16, 22, *Maranatha* vocarunt. Quid autem hoc nomine intelligendum sit, inter ipsos veteres non satis constat, ut apud Selvaggium videre est Tom. 6 Ant. Christ., lib. 4, cap. 1, § 8. Sed mihi illud probatur maxime, quod Benedictus XIV, de Synodo Dioecesis, lib. 10, cap. 1, num. 7, tradit, *Ma-*

ranatha hoc *anathemate* addidisse, ut excommunicatus, solius Dei iudicio relictus, ab Ecclesiae communione separatus permanere iuberetur usque ad adventum Domini, seu ad diem Iudicii; quod ex ipsa nominis etymologia elicit Augustinus apud Suarez de Censur. disput. 8, sect. 2. Hinc Concilii Toletani IV, an. 633 habiti, Patres LXII *Maranatha* in eos pronunciarunt

- qua Christianus privatur solum passiva perceptione Sacramentorum; d. c. *Si quem* 59 de
- 14 Sentent. excomm. Excommunicatio simpliciter lata, sive a iure sive ab homine, intelligitur semper de maiori, uti expresse habetur cap. *Si quem* 59 de Sentent. Excomm., his verbis: *Si quem sub hac forma verborum: illum excommunico, vel simili, excommunicari contingat, dicendum est, eum maiori Excommunicatione ligatum esse.*
- 15 Secundo, dividitur in Excommunicationem
- 16 latae sententiae et sententiae ferendae. Excommunicatio latae sententiae est ea, quae ipso facto incurritur, sive criminis perpetratione, sive sententia Iudicis; ut si dicatur: praecipimus sub poena excommunicationis, mox, ipso facto, ex tunc, statim incurrendae; vel, excommunicatur, communione privatur ipso iure,
- 17 ipso facto, et aliis similibus. Excommunicatio sententiae ferendae ea est, quae quidem in iure iam statuta habetur, tamen a delinquente non statim et ipso facto ac delinquit seu mandatum transgreditur, incurritur ante sententiam Iudicis; sed primum debet a Iudice infligi, ut si dicatur, prohibemus sub poena Excommunicationis; qui hoc fecerit excommunicatur, Excommunicationem incurret, et aliis similibus verbis, uti habent communiter Canonistae et Morales ¹.
- 18 Tertio, dividitur in Excommunicationem,
- 19 quae fertur a iure, et Excommunicationem, quae fertur ab homine. Quae fertur a iure est, cum per legem, Canonem, Constitutionem seu Decretum aliquid prohibetur vel praecipitur sub poena Excommunicationis seu anathematis.
- 20 Quae fertur ab homine est illa, quae propter aliquod delictum per Iudicis sententiam delin-

quenti infligitur. Hinc patet supponi, censuram ²¹ in genere aliam esse a iure, et aliam ab homine. Prima dicitur, quae per aliquod ius lata est, habetque retionem quasi legis perpetuo obligantis, donec per legitimam auctoritatem non revocatur; sic censentur quae latae sunt a Sac. Canonibus ut in Bulla Coenae, Conciliis, etc. Secunda est, quae fertur ab actuali aliquo legitimo superiore quasi per modum praecepti transeunter obligantis ad aliquid faciendum vel omittendum; unde haec per mortem ferentis cessat; adeo ut qui tunc contrafaceret, nullam Excommunicationem incurreret; at qui ante illius mortem contrafecisset, etiam post censura quam idcirco incurrisset, maneret innodatus, et absolutione indigeret. Quarto dividitur in ²² Excommunicationem reservatam et non reservatam; et ut facilius ab omnibus secernantur, quatenam sint reservatae et non reservatae, distinctae in distinctos articulos, iuxta distinctos personarum status, subnectuntur.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Num Excommunicatio Christianorum a Iu- ²³ daica Excommunicatione originem traxerit non conveniunt inter se eruditi. Affirmat Selden. de Synedr. lib. 1, c. 9. Negat vero Bohemer. in Decret. lib. 5, tit. 39, § 7.

De variis Excommunicationis speciebus, quae ²⁴ tum antiquitus obtinuerunt, tum nunc obtinent, late agit Van-Espen. Iur. Eccl. univers. part. 3, tit. 11, cap. 3, per tot. ².

De natalibus Excommunicationis *ipso iure* ²⁵ consule Bohemer. in Decret. lib. 5, tit. 39, § 57. Et de natalibus Excommunicationis *minoris* confer Morin. Administr. Sacram. Poenitent. lib. 6, cap. 15.

cap. 75, qui adversus Regnum vel Regem coniurarent, illudque explicaverunt: *Hoc est perditio in adventu Domini sit, et cum Iuda Scarioth partem habeat* (EDIT. BARBIEL.).

¹ Excommunicationes *latae sententiae* Van-Espen Iur. Eccles. univ. par. 3, tit. 11, cap. 6, n. 19, recens adinventas, et per decem omnino saecula Ecclesiae ignotas fuisse asserit; reprehendit illas Ayala quod eas non praecedat canonica admonitio; Godscalcus vero Rosemundus Lovaniensis Theologus in suo Confessionali cap. 20, illas e medio prorsus auferri vellet, ut quarum usus nullus sit, aut plus obsit, quam prosit. Espenium porro exemplis non paucis ab antiqua Ecclesia petitis refellit Benedictus XIV, loc. cit. num. 6. Ayalam confutavit Raynaudus Oper. tom. 14, p. 514, ostendens admonitionis loco esse promulgationem legis, aliquid fieri praecipientis, vel prohibentis sub poena censurae. Rosemundi denique audaciam idem Benedictus XIV, l. c. num. 5, coercuit (EDIT. BARBIEL.).

² Duas ex his speciatim commemorabo, quas nosse ad quorundam Pontificiae auctoritatis osorum detegendas extricandasque fallacias maxime facit.

Prima excommunicationis species apud antiquos non infrequens, in nuda communionis subtractione, aut denegatione posita erat, qua nempe Episcopi vel Ecclesiae a mutua communione sese separabant, atque una alteram quasi excommunicabat, licet sibi minime subiectam. Ita S. Epiphanius Salaminae Episcopus Ioanni

Hierosolymitano, qui nullo sibi titulo obnoxius erat, communionem denegavit, ut docet epistola inter Hieronymianas 110 al. 60. Hac excommunicationis specie usi interdum Romani ipsi Pontifices fuisse videntur, ut Stephanus I, si verum est, quod de eo Firmilianus narrat, noluisse illum Legatis Afris communionem concedere, quin illis tecto et hospitio interdixisse. Haec enim vero communionis denegatio et a Veteribus excommunicatio dicebatur, excommunicatio tamen propriè dicta non erat, neque censura, immo ne poena quidem, cum a Potestate, et usu clavium nequaquam penderet, atque etiam circa non subditos exerceretur: erat potius civilis quaedam, et privata oeconomia, qua Ecclesia una, aut aliquis Episcopus sponte se se alterius Ecclesiae, aut Episcopi communione separabat, et quod ad Stephanum Pontificem pertinet, aliosque si qui sunt eius Successores hoc excommunicationis genere usi, paterna potius severitas fuit ad revocandos ab errore Afros, paterna, inquam, ei nempe persimilis, quam pater, ut filium absterreat, atque ad bonam frugem reducat, exercere solet, illum conspectu suo prohibens, ac mensa, domoque ipsa arcens quin tamen de familia eiiciat.

Alterum Excommunicationis genus erat, cum Episcopi privabantur communione Charitatis Collegarum, suarumque Ecclesiarum communione contenti esse iubebantur. Huiusmodi vero excommunicatio ne ipsa quidem censura erat; sed poena quatuor hisce capitibus

ARTICULUS II. *Excommunicationes*
Summo Pontifici reservatae in Bulla Coenae.

Excommunicationes reservatae in Bulla Coenae ideo tales dicuntur, quia Feria V Coenae Domini legi et publicari consueverunt omni anno in Cappella Papali, et istae sunt num. viginti, quae ut facilius et clarius ab omnibus percipiantur, exhibentur hic, ut fuerunt publice in Bulla a Clemente XI edita tenoris sequentis:

CLEMENS PAPA XI.

Pastoralis Romani Pontificis vigilantia et sollicitudo, cum in omni Christianae Reipublicae pace et tranquillitate procuranda pro sui muneris officio assidue versatur, tum potissimum in Catholicae Fidei, sine qua impossibile est placere Deo, unitate atque integritate retinenda et conservanda maxime elucet. Nimirum, ut Fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinae in nequitia hominum ad circumventionem erroris; sed omnes occurrant in unitatem Fidei et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum; neque se in huius vitae societate et communione laedant, aut inter se alter alteri offensionem praebeat; sed potius in vinculo charitatis coniuncti, tamquam unius Corporis membra Christo capite eiusque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Petri Successore, a quo totius Ecclesiae unitas dimanat, augeatur in aedificationem, atque ita, divina gratia adiutrice, sic praesentis vitae quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sane causas Romani Pontifices Praedecessores nostri hodierna die, quae anniversaria Dominicae Coenae commemoratione solemnis est, spiritualem Ecclesiae disciplinae gladium, et salutaria iustitiae arma per ministerium Summi Apostolatus ad Dei gloriam, et animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, iustitiam, Deo auctore,

tueri, vetustum et solemnem hunc morem sequentes.

I. Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei Omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri et Pauli, ac Nostra, quoscumque Hussitas, Wiclefistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, et a christiana fide Apostatas, ac omnes et singulos alios Haereticos quocumque nomine censeantur, et cuiuscumque sectae existant, ac eis credentes, eorumque receptores, fautores, et generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros haeresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra et Sedis Apostolicae, scienter legentes aut retinentes, imprimentes seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore, nec non schismaticos et eos qui se e nostra et Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt vel recedunt.

II. Item excommunicamus et anathematizamus omnes et singulos cuiuscumque status, gradus seu conditionis fuerint; Universitates vero, Collegia et Capitula quocumque nomine nuncupentur, interdicimus, ab ordinationibus seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum, pro tempore existentium; ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.

III. Item excommunicamus et anathematizamus omnes Piratas, Corsarios et Latrunculos maritimos discurrentes mare nostrum, praecipue a monte Argentario usque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptores et defensores.

IV. Item excommunicamus et anathematizamus omnes et singulos, qui Christianorum quorumcumque Navibus tempestate, seu in transversum (ut dici solet) iactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem eiecta in mari, vel in littore inventa cuiuscumque generis bona, tam in nostris Tyrreni-

comprehensa, ut ait Murinus Exercit. Eccles. lib. 2, Exercit. 17: *Privabantur enim Episcopi ea perculsi mutua visitatione; solemnum in Collegiarum Dioecesi, dum in ea morarentur, etiam praesente Collega, celebratione; Literarum formatarum, et commendatitiarum reciproca missione et acceptatione; in Conciliis denique auctoritate, suffragiis et consensu.* Hanc poenam Synodus Carthaginensis V, can. 10, Tarraconensis can. 6, Matisconensis II, can. 20, Vormatiensis sub Hadriano II, can. 16, in Episcopum decrevere qui commonitus a Metropolitano ad Synodum nulla gravi intercedente necessitate venire contemneret. Eandem poenam Legati Sancti Leonis M. nonnullis Episcopis scelus in latrocinio Ephesino admissorum complicibus inflixerunt: quod et ipse Sanctissimus Pontifex probavit epist. 80 Bullar. edit. his verbis: *Illud quidem, quod praesentibus et agentibus nostris constitutum est, approbamus ut suarum interim Ecclesiarum essent communione con-*

tenti. Adde quae hanc in rem profert huius excommunicationis a Romanis Pontificibus inflictæ exempla S. Augustinus epist. 209 ad 262, ad Coelestin. R. P., num. 8. Atque hoc maxime animadvertendum propter quosdam, qui cum in Acaciano praesertim Schismate nonnullis Orientalium Sedis Episcopis Episcopalem Communionem a Summis Pontificibus denegatam scirent, eos propterea ab ipsis dixerunt Catholicae Ecclesiae communione privatos, ut inde cum Tillemontio tandem colligerent, illos ipsos, quos Romani Pontifices de Ecclesiae communione eiecissent, haberi sanctos posse; quem crassissimum errorem a Bollandianis in historia Patriarcharum Constantinopolitanorum solide confutatum Cl. Patavinorum Pontifex, et S. R. E. Card. Sanctes Veronensis iterum aggressus est, penitusque profligavit praeclarissimo opere posthumo Braxiae 1783 evulgato, de necessaria Fidelium communione cum Apostolica Sede, cap. 32 seqq. (EDIT. BARBIELL.).

et Adriatici, quam in ceteris cuiuscumque maris regionibus et littoribus subripuerint, ita ut nec ob quodcumque privilegium, consuetudinem, aut longissimi et immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque praetextum, excusari possint.

V. Item excommunicamus et anathematizamus omnes, qui in Terris suis nova Pedagia seu gabellas, praeterquam in casibus sibi a iure seu ex specialis Sedis Apostolicae licentia permissis, imponunt vel augent, seu imponi vel augeri prohibita exigunt.

VI. Item excommunicamus et anathematizamus omnes Falsarios literarum Apostolicarum etiam in forma Brevis, ac supplicationum, gratiam vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso publicantes literas Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii aut gerentium vices praedictorum.

VII. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas et alios Christiani nominis hostes et inimicos, vel Haereticos per nostras sive huius Sanctae Sedis sententias expresse et nominatim declaratos deferunt seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, ligamina, canapem, funes, tam ex ipso canape, quam alia quacumque materia, et ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus Christianos et Catholicos impugnant, nec non illos, qui per se vel per alios, de rebus statum Christianae Reipublicae concernentibus, in Christianorum perniciem et damnum, ipsos Turcas et Christianae Religionis inimicos, nec non Haereticos, in damnum Catholicae Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium et favorem quomodolibet praestant. Non obstantibus quibuscumque privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebus publicis per Nos et Sedem praedictam hactenus concessis, de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus¹.

VIII. Item excommunicamus et anathematizamus omnes impediētes seu invadentes eos, qui victualia seu alia ad usum Romanae Cu-

riae necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, ne ad Romanam Curiam adducantur vel afferantur, prohibent, impediunt seu perturbant, seu haec facientes defendunt per se vel alios, cuiuscumque fuerint Ordinis, praeeminentiae, conditionis et status; etiamsi pontificali seu regali, aut alia quavis ecclesiastica vel mundana praefulgeant dignitate.

IX. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, ad Sedem Apostolicam venientes, recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera, interficiunt, mutilant, spoliunt, detinent; nec non illos omnes, qui iurisdictionem ordinariam vel delegatam a Nobis vel nostris Iudicibus, non habentes, illam sibi temere vindicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

X. Item excommunicamus et anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes seu depraedantes Romipetas seu Peregrinos ad Urbem, causa devotionis seu peregrinationis accedentes, et in ea morantes vel ab ipsa recedentes, et in his dantes auxilium, consilium vel favorem.

XI. Item excommunicamus et anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos vel Nuncios, aut eos a suis Dioecesibus, Territoriis, Terris seu dominiis eiicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes seu praestantes in eis auxilium vel favorem.

XII. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui per se vel per alias Personas ecclesiasticas quascumque vel saeculares ad Romanam Curiam, super eorum causis negotiisque recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes aut procurantes, negotiorum Gestores, Advocatos, Procurantes et Agentes, seu etiam Auditores vel Iudices, super dictis causis vel negotiis deputatos, occasione causarum vel negotiorum huiusmodi occidunt seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliunt; seu qui per se vel per alios directe vel indirecte delicta huiusmodi committere, exequi vel procurare, aut in iisdem auxilium, consilium vel favorem praestare non verentur, cuiuscumque praeeminentiae et dignitatis fuerint.

XIII. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui

¹ Qua vetatur fidelibus deferre arma etc. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subiectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, alio transvehunt, dummodo id peragant amoto animo iniquo nocendi fidelibus Bened. XVI de Synodo Dioec. lib. 13, cap. 20, § 6 nov. edit.

Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit a Congregatione de Propaganda Fide, mandante Pontifice, ne inquietarentur fideles, si navibus suis ad Turcas, nullo bello inter Christianos et Turcas furente, transvehant sclopos maiores aut minores, gladios, plum-

beas, glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, aes, funes, et alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum, et quantitatem ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli, mortaria, incendiarias pilas tormenta bellica maiora, plumbeos, aut ferreos maioris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero. Quae tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare atrocesque persecutiones evitare; ibid., § 7.

zamus omnes, tam Ecclesiasticos, quam saeculares cuiuscumque Dignitatis, qui praetextentes frivolam quamdam appellationem a gravamine, vel futura executione litterarum. Apost. etiam in forma Brevis, tam gratiam quam iustitiam concernentium, nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium et aliorum decretorum a Nobis et a Sede praedicta, seu Legatis, Nunciis et Praesidentibus Palatii nostri, et Camerae Apostolicae Auditoribus, Commissariis aliisque Iudicibus et Delegatis Apostolicis emanatorum, et quae pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias saeculares et laicam potestatem recurrunt, et ab ea, instante etiam Fisci Procuratore vel Advocato, appellationes huiusmodi admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, et sequestra, monitoria et alia praedicta capi et teneri faciunt, quive illa simpliciter vel sine eorum beneplacito et consensu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones et Notarii super huiusmodi litterarum et processuum executioni, instrumenta vel acta conficere, aut confecta, parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, consanguineos, affines, Familiares, Notarios, Exequutores et Subexequutores litterarum, citationum, monitoriorum et aliorum praedictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis et Regnis eiciunt, bonis spoliunt, perterrefaciunt, concutiunt et comminantur per se vel per alium seu alios, publice vel occulte, quive alias quibuscunque personis in genere vel in specie, ne pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas vel litteras a dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directe prohibere, statuere seu mandare, vel eas apud se aut Notarios seu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere praesumunt.

XIV. Item excommunicamus et anathematizamus omnes et quoscunque, qui per se vel per alios, auctoritate propria, ac de facto, quorumcumque exemptionum vel aliarum gratiarum et litterarum Apostolicarum praetextu beneficiale, et decimarum, ac alias causas spirituales et spiritualibus annexas, ab Auditoribus et Commissariis nostris aliisque Iudicibus ecclesiasticis avocant, illorumve cursum et audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tamquam Iudices interponunt; quive partes actrices, quae illas committi fecerunt et faciunt, ad revocandum et revocari faciendum citationes vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, et ad faciendum vel consentiendum, eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris et poenis in illis contentis absolvi, per statutum vel

alias compellunt, vel executionem litterarum seu executorialium, processuum ac decretorum praedictorum, quomodolibet impediunt, vel suum, ad id, favorem, consilium aut assensum praestant, etiam praetextu violentiae prohibendae, vel aliarum praetensionum, seu etiam donec ipsi ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi coram Nobis et Sede Apostolica legitime prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Praesidentes Cancellarium, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vicecancellarii, Consiliarii, Ordinarii vel Extraordinarii quorumcumque Principum saecularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque praefulgeant dignitate, et Archiepiscopi, Abbates, Commendatarii seu Vicarii fuerint.

XV. Quive ex eorum praetenso Officio vel ad instantiam partis aut aliorum quorumcumque, Personas ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcumque coram se ad suum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium vel Parlamentum, praeter Iuris Canonici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, procurant directe vel indirecte, quovis quaesito colore; nec non qui Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas seu quaevis alia decreta in genere vel in specie, ex quavis causa, quovis quaesito colore, ac etiam praetextu cuiusvis consuetudinis aut Privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint et publicaverint, vel factis et ordinatis usi fuerint; unde libertas ecclesiastica tollitur, seu in aliquo laeditur vel deprimitur, aut alias quovis modo restringitur, seu nostris et dictae Sedis, ac quarumcumque Ecclesiarum iuribus quomodolibet directe vel indirecte, tacite vel expresse praeiudicatur.

XVI. Nec non Archiepiscopos, Episcopos aliosque superiores et inferiores Praelatos, et omnes alios quoscunque Iudices ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa directe vel indirecte carcerando vel molestando, eorum Agentes, Procuratores, Familiares, nec non Consanguineos et affines, aut alias impediunt, quominus sua iurisdictione ecclesiastica contra quoscunque utantur, secundum quod Canones et Sacrae Constitutiones ecclesiasticae, et Decreta Conciliorum Generalium, et praesertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcumque sententias et Decreta, aut alias Fori ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias et alias Curias saeculares recurrunt, et ab illis prohibitiones et mandata, etiam poenalia Ordinariis et Delegatis praedictis decerni, et contra illos exsequi procurant; eos quoque, qui haec decernunt et exsequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium et favorem in eisdem.

XVII. Quive iurisdictiones seu fructus, redditus et proventus ad Nos, Sedem Apostolicam, et quascumque ecclesiasticas personas, ratione Ecclesiarum, Monasteriorum et aliorum Beneficiorum ecclesiasticorum pertinentes, usurpant, vel etiam quavis occasione vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

XVIII. Quive Collectas, Decimas, talleas, praestantias, et alia onera Clericis, Praelatis et aliis Personis ecclesiasticis, ac eorum Ecclesiarum, Monasteriorum et aliorum Beneficiorum ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus et proventibus huiusmodi, absque simili Romani Pontificis speciali et expressa licentia imponunt, et diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam a sponte dantibus et concedentibus recipiunt. Nec non qui per se vel alios, directe vel indirecte praedicta facere, exsequi vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium vel favorem praestare non verentur, cuiuscumque sint praeeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis aut status, etiamsi imperiali aut regali praefulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones et alii potentates quicumque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus et Terris quoquomodo Praesidentes, Consiliarii et Senatores, aut quavis etiam pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissime celebrato, quam aliis Conciliis Generalibus edita, cum censuris et poenis in eis contentis.

XIX. Item excommunicamus et anathematizamus omnes et quoscumque Magistratus et Iudices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus seu criminalibus contra personas ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo vel exsequendo, sine speciali, specifica et expressa huius S. Sedis Apostolicae licentia, quique huiusmodi licentiam ad personas et casus non expressos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiamsi talia committentes fuerint Consiliarii, Senatores, Praesidentes, Cancellarii, Vicecancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

XX. Item excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui per se seu alios, directe vel indirecte, sub quocumque titulo vel colore, invadere, destruere, occupare et detinere praesumpserint in totum vel in partem almam Urbem, Regnum Siciliae, Insulas Sardiniae et Corsicae, Terras citra Pharum, et Patrimonium B. Petri in Tuscia, Ducatum Spoletan., Comitatum Venaysinum, Sabinen., Marchiae Anconitanae, Massae Trebariae, Romanodiolae, Campaniae, et maritimas Provincias, illarumque Terras et loca, ac Terras specialis

commissionis Arnulforum, Civitatesque nostras Bononiam, Caesenam, Ariminum, Beneventum, Perusium, Avenionem, Civitatem Castelli, Tudertum, Ferrariam, Comaclum et alias Civitates, Terras et Loca, vel iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictaeque Romanae Ecclesiae mediate vel immediate subiecta; necnon supremam iurisdictionem in illis Nobis et eidem Romanae Ecclesiae competentem, de facto usurpare, perturbare, retinere et vexare variis modis praesumunt; necnon adhaerentes, fautores et defensores eorum, seu illis auxilium, consilium vel favorem quomodolibet praestantes.

Volentes praesentes nostros processus, ac omnia et quaecumque his litteris contenta, quousque alii huiusmodi processus a Nobis aut Romano Pontifice pro tempore existente fiant aut publicentur, durare, suosque effectus omnino sortiri.

Caeterum a praedictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam tunc, nisi de stando Ecclesiae mandatis, et satisfaciendo cautione praestita absolvi possit, etiam praetextu quarumvis facultatum et indultorum quibuscumque Personis ecclesiasticis, saecularibus, et quorumvis Ordinum etiam mendicantium ac Militiarum Regularibus, etiam episcopali, vel alia maiori dignitate praeditis, ipsisque Ordinibus, et eorum Monasteriis, Conventibus et Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus et Locis piis, necnon laicis, etiam imperiali, regali et alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos et dictam Sedem ac cuiusvis Concilii decreta, verbo, litteris aut alia quacumque scriptura in genere vel in specie concessorum, innovatorum aut concedendorum et innovandorum.

Quod si forte alicui contra tenorem praesentium talibus excommunicatione et anathemate laqueatis, vel eorum alicui, absolutionis beneficium impendere de facto praesumpserint, eos Excommunicationis sententia innotamus, gravius contra eos spiritualiter et temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

Declarantes ac protestantes quaecumque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam praedictos excommunicatos sub praesentibus comprehensos, nisi prius a praemissis cum vero proposito ulterius similia non committendi destiterint, ac quoad eos, qui contra ecclesiasticam libertatem, ut praefertur, statuta fecerint, nisi prius statuta, ordinationes, Constitutiones, pragmatikas et decreta huiusmodi publice revocaverint, et ex Archiviis, seu Capitularibus, locis aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri et cassari, ac Nos de revocatione huiusmodi certiores fecerint, eos non

comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per huiusmodi absolutionem aut quoscumque alios actus contrarios tacitos vel expressos, ac etiam per patientiam, tolerantiam nostram, vel Successorum nostrorum, quantumcumque tempore continuatam, in praemissis omnibus et singulis, ac quibuscumque iuribus Sedis Apostolicae, ac S. R. E. undecumque et quandocumque quaesitis vel quaerendis nullatenus praeiudicari posse aut debere.

Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis et litteris Apostolicis generalibus vel specialibus supradictis, vel eorum alicui seu aliquibus aliis cuiuscumque Ordinis, status vel conditionis, dignitatis et praeeminentiae fuerint, etiamsi, ut praefertur, pontificali, imperiali, regali, seu quavis ecclesiastica et mundana praeferantur dignitate, vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus seu locis a praedicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus aut remunerationis, et sub quavis alia forma et tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari vel interdicti non possint per Litteras Apostolicas, non facientes plenam et expressam, ac de verbo ad verbum, de privilegiis, indulgentiis, indultis huiusmodi, ac de Ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus et dignitatibus eorum mentionem, necnon consuetudinibus etiam immemorabilibus, praescriptionibus quantumcumque longissimis, et aliis quibuscumque observantiis, scriptis vel non scriptis, per quae contra hos nostros processus ac sententias, quominus includantur, in eis se iuvare valeant vel tueri, quae omnia quoad hoc eorum omnium tenore, ac si ad verbum, nihil penitus omisso, insererentur, praesentibus pro expressis habentes penitus tollimus et omnino revocamus, caeterisque contrariis quibuscumque.

Ut vero praesentes nostri processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas seu membranas processus ipsos continentes, valvis Basilicae S. Ioan. Lateranensis et Basilicae Principis Apostolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos processus huiusmodi concernunt, quod ad ipsos non per-

venerint, aut quod ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem praetendere aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper ut processus ipsi et praesentes litterae, ac omnia et singula in eis contenta eo fiant notoria, quo in plerisque Civitatibus et locis fuerint publicata, universis et singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis et locorum Ordinariis, et Praelatis ubilibet constitutis, per haec scripta committimus, et in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, ut per se, vel alium seu alios praesentes literas, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries, in Ecclesiis suis, dum in eis maior populi multitudo ad divina convenerit, solemniter publicent, et ad Christi fidelium mentes reducant, nuntient et declarent.

Caeterum Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi alique locorum Ordinarii et Ecclesiarum Praelati, nec non Rectores caeterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri saeculares et quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, transumptum praesentium litterarum penes se habeant, easque diligenter legere et percipere studeant. Volentes earumdem praesentium transumptis, etiam impressis, Notarii publici manu subscriptis, et Sigillo Iudicis Ordinarii Romanae Curiae, vel alterius personae in dignitate ecclesiastica constitutae, munitis, eandem prorsus fidem in iudicio et extra illud, ubique locorum, adhibendam fore, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si essent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae Excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innovationis, declarationis, protestationis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius, se noverit incursum.

Datum Romae 24 Martii 1701.

ARTICULUS III. *Excommunicationes Summo Pontifici reservatae extra bullam Coenae.*

Contra Praelatos Ecclesiae.

1. Praelatos vexantes censuris commorantes in servitio Papae; Extravagant. 3 de Privileg.

2. Praelatos trahentes personas ecclesiasticas ad Forum Laicale; Martin. V Constit. incip. *Ad reprimendas.*

3. Cardinales, qui per Simoniam ambiunt Papatum, aut cum aliquo tractant de eligendo

Pontifice, dum actu vivit Pontifex; Paul. IV Const. incip. *Cum secundum.*

4. Cardinales aliquid ordinantes seu disponentes contra Bullam Iulii II in electione Summi Pontificis; Iulius II Const. incip. *Cum tam Divino.*

5. Cardinales revelantes aliquid de actis secreto in consistorio, extante decreto Pontificis ne revelentur. Leo X in Concil. Lateranens., sess. 9, et Pius V Constit. incip. *Romani.*

6. Episcopos aliosque Beneficiorum Collatores conferentes Beneficia ecclesiastica post sus-

pensionem contractam, admittendo eorum resignationes extra casus designatos, et ultra formam praescriptam. Pius V Const. incip. *Quanta est Ecclesia Dei*.

7. Administratores Episcopatum et inferiores Episcopis publicantes Indulgentias cum amplis privilegiis, et cum suspitione Simoniae. Pius V Const. incip. *Quam plenum*.

8. Inquisitores male procedentes contra Haereticos. Clementina *Multorum*, § *Verum*, de Haeret.

9. Praelatos et Gubernatores Civitatum et locorum status ecclesiastici recipientes munera praeter comestibilia. Paul. II Constit. incip. *Munera*.

10. Praelatos et Officiales Poenitentiariae recipientes pro expeditione aliquid etiam sponte oblatum a partibus. Pius V Const. incip. *In omnibus rebus*.

11. Praelatos et Ministros Camerae Apostolicae non reddentes integre computa eiusdem. Paul. III Const. incip. *Cum sicut*.

Contra Clericos Saeculares et Regulares.

1. Inducentes ad iurandum de eligenda, vel de electa non mutanda sepultura in eorum Ecclesiis. Clement. *Cupientes*, § *Sane*, de Poenis.

2. Participantes in divinis cum excommunicato a Papa; cap. *Significavit* de Sentent. excomm.

3. Retinentes Beneficia in confidentiam. Pius IV Constitut. incipien. *Romanum Pontificem*, et Pius V Constitut. incipien. *Intolerabilis*.

4. Procurantes alienationes bonorum Ecclesiae. Paul. II Constitut. incipien. *Cum in omnibus*.

5. Praedicatores non servantes decreta pro eis lata in Concilio Lateranensi. Leo X Const. incip. *Supernae*.

6. Procurantes eligi in successorem Papae. Leo X in Conc. Lateran. sess. 5; Iulius II Constit. incip. *Cum tam divino*.

7. Absolventes sub praetextu privilegiorum a casibus Bullae Coenae, vel Ordinariis reservatis. Decretum Sacrae Congregat. Episcoporum et Regular. a Clemente VIII approbatum 1602.

8. Consentientes usurpationibus Ecclesiarum. Concilium Tridentinum c. 11, sess. 22 de Reform.

9. Trahentes Personas ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V Constit. incip. *Ad reprimendas*.

10. Parochos et Beneficiatos non adimplentes iuramenta de residendo. Pius IV Const. incip. *Inter multiplices curas*.

Contra Regulares.

1. Euntes ultra mare sine licentia suorum Superiorum. Extravagant. *Ad nostrum* de Regul.

2. Mendicantes transeuntes ad non mendicantes. Extravagant. *Viam Ambitosae* de Regulari.

3. Administrantes Sacramenta Extremae Unionis et Eucharistiae infirmis, vel matrimonia solemnizantes sine licentia Parochi. Clement. 1 de Privileg.

4. Superiores non denuntiantes Religiosos qui sunt suspecti de haeresi, Inquisitoribus vel Ordinariis locorum. Paul. V Const. incip. *Romanus Pontifex*.

5. Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papae. Iulius II Constit. incip. *Virtute conspicuos* extra Bullarium.

6. Tertiarios portantes habitum Minorum. Leo X Const. *Licet alias* extra Bullarium.

7. Clericos Regulares Societatis Iesu discedentes sine licentia a Societate, etiamsi praetextu melioris frugis transeant ad alium Ordinem, eorumque receptores, Chartusianis exceptis. Gregor. XIII Constitut. incip. *Ascendente*.

8. Minimos subtrahentes se ab observantia Correctorum. Paul. III Constitut. incipien. *Cum sicut*.

9. Subornantes et procurantes vota in electionibus, et complices ac simpliciter scientes et non revelantes. Clemens VIII Const. incip. *Nullus omnino*.

10. Moniales exeuntes de clausura absque licentia. Pius V Const. incip. *Decori*.

11. Dantes et recipientes ob ingressum Religionis. Extravag. commun. 1 de Simonia.

Contra Dominos temporales.

1. Dominos temporales, qui in terris eorum suppositis interdicto cogunt celebrare et audire divina. Clement. *Gravis* de Sentent. excomm.

2. Iudices et Officiales trahentes Personas ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V Constit. incip. *Ad reprimendas*.

3. Officiales ac Dominos temporales bannientes seu mandantes banniri Personas ecclesiasticas. Urban. IV Constitut. incipien. *Quia sicut*.

4. Prohibentes subditis, ne vendant Ecclesiasticis; cap. fin. de Immun. Eccles.

5. Officiales et Dominos temporales percutientes vel bannientes Episcopos, vel haec mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. Clem. 1 de Poenis.

6. Tractantes de novo Papa eligendo, vivente alio, stipulationes, promissiones, conventiones et pacta facientes, eorumque complices et fautores, etiamsi imperiali et regali fulgeant dignitate. Paul. IV Constit. incip. *Cum secundum*.

7. Principes et Dominos temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis. Concil. Trident. sess. 25 de Reformat.,

c. 19, et Clemens VIII Constitut. incipien. *Illius vices*.

Contra Omnes.

1. Falsarios litterarum Apostolicarum; cap. *Falsariorum* de Crimine falsi.
2. Habentes litteras Apostolicas falsas, et illas non destruentes; cap. *Dura* de Crimine falsi.
3. Percutientes Clericum vel Monachum; c. *Si quis suadente* 17, qu. 4.
4. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a Delegato Papae; c. *Quaerenti* de Officio Delegati.
5. Incendiarios a Iudice excommunicatos et denunciatos; cap. *Tua nos* de Sentent. excomm.
6. Absolutos ab Excommunicatione, sub conditione, et non implentes; c. *Eos qui* de Sent. Excomm. in 6.
7. Vexantes eos, qui censuram in aliquos tulerunt; cap. *Quicumque* de Sentent. excomm. in 6.
8. Sacrilegos effractores Ecclesiarum; c. *Conquesti* de Sent. excomm.
9. Eligentes potentem insignem in Senatorem Romanum; cap. *Fundamenta* de Election. in 6.
10. Communicantes in crimine cum excommunicatis a Papa; c. *Nuper* de Sentent. excomm.
11. Violantes interdictum modis prohibitis, in Clementina *Gravis* de Sent. excomm.
12. Offendentes Cardinales; c. *Felicitis* de Poenis.
13. Exigentes tributa a personis ecclesiasticis; c. *Clericis* de Immun. in 6.
14. Conspirantes in personam Pontificis; Extravagant. *Etsi Dominici* de Poenitent. et remiss.
15. Exenterantes corpora defunctorum; Extravag. *Detestandae* de Sepulturis.
16. Falsificantes monetam Regis Franciae; Extravagant. Ioann. XXII *Prodiens* de Crimine falsi.
17. Violantes interdictum Sedis Apostolicae. Extravagant. *Etsi Dominici* de Poenit. et remiss.
18. Offendentes Rectores seu Praesides Provinciae Marchiae Anconitanae. Extravag. Ioannis XXII *Dierum* de Poenis.
19. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione B. M. V. Extravag. *Grave* de Reliq.
20. Simoniacos in Ordine et Beneficio. Extravag. commun. 2 de Simon.
21. Dantes et recipientes ob ingressum Religionis. Extravag. commun. 1 de Simon.
22. Occupantes bona Cardinal. tempore Conclavis. Leo X Constit. 16 incipient. *Temerariorum*.
23. Impedientes executionem litterarum Sacrae Poenitentiae. Iulius II Constit. incip. *Rationi congruit*.

24. Dantes et recipientes pro gratia aut iustitia apud Sedem Apostolicam. Gregor. XIII Const. incip. *Cum ab ipso Pontificatus*. Et Extravag. 1 de Sent. excomm.; Alexand. VII Const. incip. *Inter gravissimas*.

25. Simulantes et fingentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria. Paul. IV Const. incip. *Inter caeteras*.

26. Mittentes litteras aut Nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. Pius IV Const. incip. *In eligendis*.

27. Occupantes bona montium Pietatis et locorum piorum. Conc. Trid. sess. 22, c. 11, de Reform.

28. Committentes duellum, vel illud consulentes Concil. Trident. sess. 25, cap. 19, de Reformat. Pius IV Constitut. incipien. *Ea quae*; Gregor. XIII Constit. incip. *Ad tollendum*, et Clemens VIII Constitut. incip. *Illius vices*.

29. Ambientes Papatum, eiusque causa Simoniam committentes; Paul. IV Const. incip. *Cum secundum Apostolum*.

30. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur. Innoc. VIII Const. incip. *Cum sicut*, et Leo X Const. 27 incip. *Inhaerendo*.

31. Capientes et retinentes Christianos habitantes inter Turcas, et eorum bona diripientes aut remigare cogentes. Pius V Const. incip. *Licet omnibus*.

32. Suadentes Papae, ut alienet vel infeudet loca status ecclesiastici. Pius V Const. incip. *Admonet nos*.

33. Non revelantes conspiratores et insidiatores contra Cardinales. Pius V Const. incip. *Infelicitis*.

34. Committentes Simoniam confidentialem. Pius V Const. incip. *Intolerabilis*.

35. Publicantes indulgentias, et facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt. Pius V Constitut. incipien. *Quam plenum*.

36. Violantes ecclesiasticam immunitatem. Gregor. XIII Constitut. incip. *Cum alias nonnulli*.

37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, et oleum extra statum ecclesiasticum sine licentia. Paul. V Constitut. incip. *Inter gravissimas*.

38. Diripientes animalia et alia bona, vel illa furata euentes ex statu ecclesiastico. Greg. XIII Const. incip. *Non sine gravi*.

39. Docentes posse fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. Clem. VIII Const. incip. *Sanctissimus*.

40. Impugnantes Institutum Societatis Iesu. Greg. XIII Const. incip. *Ascendente*.

41. Facientes iurare illicita et contraria libertati ecclesiasticae. Greg. XIII Const. incip. *Inter Apostolicas*.

42. Accipientes et retinentes fructus beneficii vacantis, vel impediētes beneficii possessionem non solventibus dulcioria vel aliam solutionem. Pius V Const. *Durum nimis*.

43. Docentes aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas. Decreta Sac. Congreg. S. Officii annis 1665, 1666, 1679, 1690 emanata.

44. Foeminas ingredientēs Clausuram Monasteriorum Regularium. Pius V Const. incip. *Regularium*.

45. Foeminas sive masculos ingredientēs septa Monasteriorum Monialium praetextu licentiarum in casibus non necessariis. Greg. XIII Const. incip. *Ubi gratiae*.

46. Examini se supponentes pro alio, ut beneficium impetret. Paul. IV Const. incip. *Inter caeteras*.

47. Furto subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci de Observantia, libros, quin-

terna et folios. Pius V Const. incip. *Cum sicut accepimus* 4 Novembris 1568, et Sixtus V Constit. incip. *Cum sicut* 3 Octobris 1587, et hanc incurrunt subtrahentes etiam ex Bibliothecis aliorum Regularium.

48. Extrahentes libros et mobilia Monasterii SS. Fabiani et Sebastiani extra Muros Urbis. Clemens XI Const. incip. *Cum sicut*.

49. Extrahentes vasa et ornamenta sacra ex Sacristia et Ecclesia eiusdem Monasterii; Clemens XI Const. incip. *Cum sicut*.

50. Extrahentes libros et scripturas ex publica Bibliotheca a Clem. XI instituta in Conventu Fratrum Ordinis Minorum Conventualium Civitatis Urbini. Clemens XI Constitut. incip. *Cum Nos*.

51. Extrahentes libros Bibliothecae Conventus S. Mariae Maioris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia. Clemens XI Const. incip. *Cum sicut*.

ARTICULUS IV. *Excommunicationes nemini reservatae.*

Contra Episcopos.

1. Venientes ad Urbem clanculo, et inde recedentes sine licentia Papae. Extravag. 2 et 3 de Maior. et obed.

2. Usurpantes Praelaturam in Civitate diversarum linguarum; c. *Quoniam*, § *Sed si*, de Offic. Ordinarii.

3. Permittentes habitum Fraticellorum; Extravag. *Sancta Romana* Ioan. XXII de Religiosis Domibus.

4. Litteras a Regibus et Principibus impetrantes ad dignitates obtinendas. Pius V incip. *Et si Romae*.

Contra Clericos.

1. Contrahentes matrimonium si sint in Sacris. Clement. unic. de Consanguin.

2. Audientes medicinam aut legem, si sint Sacerdotes vel personatum habentes; c. *Super specula* Ne Clerici vel Monachi.

3. Usurpantes munus Sacramenta administrandi in Civitate diversarum linguarum et rituum; c. *Quoniam* de Officio Ordinarii.

4. Impugnantes in Concionibus vel disputationibus Montes pietatis. Leo X Const. incip. *Inter multiplices*.

5. Fictē resignantes vel permutantes beneficia. Pius V Constitut. incipien. *Quanta Ecclesiae*.

6. Interessentes agitationibus taurorum, si sint in sacris, vel beneficia obtineant. Pius V Const. incip. *De salute*.

7. Sacerdotes recipientes Praefecturas saeculares, et non desistentes ab illis post monitionem; c. *Clericis* Ne Clerici vel Monachi.

8. Procurantes, ut alii occupent iura et bona Ecclesiarum vacantium; c. *Generalis* de Elect. in 6.

9. Alienantes bona Ecclesiarum, vel locantes ultra triennium. Extravag. *Ambitiosae* de Rebus Eccles. non alienand.

Contra Regulares.

1. Institutentes novum Ordinem sine licentia Papae; cap. unic. de Religiosis domib. in 6.

2. Professos temere habitum dimittentes; cap. 2 Ne Clerici vel Monachi in 6.

3. Adeuntes Curias Principum, ut suis Religiosis damnum inferant. Clem. *Ne in agro* de Statu Monach., § *Quia vero*.

4. Tenentes arma intra claustra sine licentia. Clement. *Ne in agro* de Statu Monachor., § *Quia vero*. Vide verb. *Arma*, n. 4, 5 et 6.

5. Mendicantes recipientes novas domos, et receptas alienantes. Clem. *Cupientes* de Poenis.

6. Non servantes interdictum sive a Papa sive ab Ordinario positum, quando observatur ab Ecclesia principali loci. Clem. 1 de Sent. excomm.

7. Usurpantes decimas Ecclesiis debitas, seu non permittentes vel dissuadentes illas solvi. Clem. 1 de Decimis.

8. Delinquentes in visitatione Monasteriorum Monialium contra Constitutionem Alexandri VII incipient. *Felici Sacrarum Virginum*.

9. Minores transeuntes ad Cappuccinos, et hos illos recipientes absque licentia Sedis Apostolicae. Sixtus V Const. incip. *Pro ea*.

10. Cruciferos requirentes favores pro dignitatibus consequendis. Clemens VIII Const. incip. *Quoniam*, et circa hoc advertendum est, quod etiam alii Regulares habent speciales Constitutiones. Immo idem Clem. VIII Constitut. incip. *Nullus omnino* pro reformatione Regularium, § 35, relinquendo in suo robore cen-

suras et poenas contra huiusmodi ambientes ab aliis Pontificibus inflictas, addit ultra ipsas pro omnibus Regularibus poenam privationis officiorum, et perpetuam inhabilitatem ad futura, reservando sibi et suis successoribus dispensationem.

Contra Dominos Temporales.

1. Retinentes nomen Vicarii Imperatoris vacante Imperio. Extrav. Ioan. XXII *Si fratrum* Ne Sede vacante.

2. Praecipientes subditis, ne quidquam vendant Ecclesiasticis, aut aliqua alia beneficia et obsequia eis praestent; cap. *Eos qui* de Immun. Eccl. in 6.

3. Impedientes Episcopos vel Inquisitores in Officio Inquisitionis. Cap. *Ut inquisitionis* de Haeret. in 6.

4. Concedentes repraesalias contra Ecclesiasticos. Cap. 1 de Iniuriis in 6.

5. Permittentes agitationes Taurorum in suis Terris. Pius V Const. incip. *De salute*.

6. Non servantes statuta in c. *Felicitis* de Poen. in 6, contra persecutores Cardinalium. S. Pius V Const. incip. *Infelicitis*.

Contra Magistratus et Iudices.

1. Facientes servari statuta et consuetudines contra libertatem ecclesiasticam. Cap. *Noverit* de Sent. excomm.

2. Negligentes reddere iustitiam Ecclesiastici post tertiam admonitionem. Can. *Administratores* 23, qu. 5.

3. Exorquentes pecuniam praetextu Officii Inquisitoris. Clem. 2 de Haeret.

4. Potestates et Officiales Communitatum usuras foveantes et approbantes. Clem. unic. de Usuris.

5. Permittentes portare arma breviora tribus palmis in statu ecclesiastico. Pius V Constit. incip. *Cum vices*.

6. Non parentes Cardinalibus Inquisitoribus in Officio ipsorum. Pius V Constitut. incip. *Sanctissimus*.

7. Rectores Universitatum promoventes ad Doctoratum, vel professores ad Cathedras, non facta prius fidei professione. Pius V Constit. incip. *In sacrosancta*.

8. Auxilium non praestantes Episcopis pro conservanda Clausura Monialium. Concil. Tridentin. sess. 25, c. 5, de Regularibus et Monialibus.

Contra Omnes.

1. Vexantes Ecclesiasticos vel eorum sanguineos, quia non elegerint eum pro quo rogabantur. Cap. *Sciant cuncti* de Elect. in 6.

2. Praesidentes et directores Monialium ponentes vel nutriendos discordias in electione. Cap. *Indemnitatibus*, § *Postremo*, de Election. in 6.

3. Conducentes Bononiae domos alterius Scholastici vel Doctoris ante tempus conductionis elapsum. Cap. 1 de Locato.

4. Habentes ratas ordinationes factas a Schismaticis. Cap. 1 de Schism.

5. Exorquentes revocationem vel absolutio-nem a censuris per vim et metum. Cap. 1 de iis quae vi et metu in 6.

6. Iudices accedentes ex causa ficta ad mulieres pro excipiendo testimonio. Cap. de Iudic. in 6.

7. Procurantes, ut Conservatores Regularium se intromittant in aliis causis, quam in manifestis iniuriis et violentiis. Cap. fin. de Offic. Delegat. in 6.

8. Occupantes et usurpantes praetextu defensionis bona Ecclesiae vacantis. Cap. *Generali* de Elect. in 6.

9. Alloquentes secreto Cardinales, dum sunt in Conclavi. Cap. *Periculum*, § *Nulli*, de Election. in 6.

10. Impedientes sequestrum factum ab Ordinario super beneficia vel fructus occupantes. Clem. unica de Sequestr. possess.

11. Mandantes interfici Christianum per assassinos. Cap. 1 de Homicid. in 6.

12. Sepelientes haereticos scienter in loco sacro. Cap. 2 de Haeret. in 6.

13. Compellentes Ecclesiasticos, ut submit-tant laicis iura Ecclesiae. Cap. 2 de Rebus Ecclesiae non alienandis in 6.

14. Sepelientes tempore interdicti, vel nominatim Interdictos, publicos Excommunicatos aut Usurarios manifestos scienter in loco sacro. Clem. 1 de Sepult.

15. Exigentes pedagia ab Ecclesiasticis personis. Cap. *Quamquam* de Cens. in 6.

16. Doctores sive magistros docentes Legem vel Medicinam, Religiosos. Cap. 2 Ne Clerici vel Monachi.

17. Concedentes repraesalias, vel concessas extendentes contra Ecclesiasticos. Cap. unic. de Iniur. in 6.

18. Profitentes falsam Religionem Fraticellorum. Extravag. *Sancta Romana* Ioan. XXII de Religiosis domibus.

19. Impedientes Visitatores Monialium. Clem. *Attendentes* de Statu Monach.

20. Vexantes Sanctum Officium. Pius V Const. incip. *De protegendis*.

21. Cogentes vel impedientes foeminas ingredi Monasteria. Conc. Trid. c. 18, sess. 25 de Regul.

22. Raptores mulierum et fautores. Concil. Trident. sess. 24, cap. 6, de Reformat. Matrimonii.

23. Cogentes iniuste matrimonium. Concil. Trid. sess. 24, c. 9, de Reform. Matrim.

24. Pingentes vel colorantes Agnos Dei; Gregor. XIII Const. incip. *Omni certe studio*.

25. Imprimentes libros absque licentia Su-

periorum. Concil. Lateranen. sub Leone X. Constitut. eiusdem 12 incip. *Inter sollicitudines*.

26. Edentes Glossas in Conc. Trid. Pius IV Const. incip. *Benedictus*.

27. Asserentes non esse necessariam Confessionem ante sumptionem Eucharistiae. Conc. Trid. can. 11, sess. 13 de Sacram. Eccl.

28. Assumentes statum Beguinarum. Clem. 1 de religiosis Domibus.

29. Contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. Clem. unic. de Consanguinitate.

ARTICULUS V. *Excommunicatio quoad eos, qui possunt, vel non, excommunicare et excommunicari.*

SUMMARIUM. 1-8. Personae qui Excommunicare possunt. - 9. Concilia Generalia et Provincialia in sua Provincia aut Natione, sicuti, et Capitula seu Congregationes, tum Generales tum Provinciales omnium Regularium. - 10. Excommunicare non possunt Laici. - 11. Nec mulieres, etiamsi sint Abbatissae Monialium. - 12. Nec Clerici coniugati durante coniugio. - 13. Excommunicari possunt solummodo Christiani viatores graviter et contumaciter delinquentes, rationis capaces et iurisdictioni Iudicis ferentis excommunicationem subiecti. - 14. Iudaei, Pagani, Saraceni aliive infideles excommunicari non possunt. - 15. Possunt tamen excommunicari Haeretici, Apostatae atque Schismatici. - 16. Mortui excommunicari non possunt. - 17. Excommunicari non possunt nisi contumaces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus poenis et Censuris

30. Impugnantes Litteras Papae non coronati. Extrav. ult. de Sent. excomm.

31. Falso affirmantes matrimonia filiorum familias sine consensu Parentum contracta esse irrita, ac Parentes ea rata vel irrita facere posse, Concil. Trid. sess. 24, c. 1, de Reform. Matrimonii.

32. Abortum foetus animati procurantes, Greg. XIV Const. incip. *Sedes Apostolica*, in qua moderatur rigor Constitutionis Sixti V incip. *Effraenatam*, Excommunicationem Papae reservatam imponentis, nedum pro abortu foetus animati, sed etiam inanimati.

possunt ad Ecclesiae obedientiam, et debitam submissionem reduci. - 18. Infantes, Furiosi et Amentes non possunt excommunicari. - 19. Non possunt excommunicari, qui non sunt subiecti iurisdictioni Iudicis ferentis Excommunicationem. - 20. Papa a nemine potest excommunicari. - 21. Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum et quodvis aliud corpus politicum simul, ac collective excommunicari non potest. - 22. Si tamen omnes de Universitate, Collegio, Capitulo et huiusmodi comperiantur delicti participes, et in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes singillatim, ac determinate poterit proferri sententia Excommunicationis. - 23. Immo Papa poterit proferre sententiam Excommunicationis in ipsam Universitatem, Collegium et Capitulum simul, ac collective. - 24. Intellige tamen quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiae se debent gerere, ut excommunicati. - 25. Secus vero quoad Deum. - 26-33. Qui excommunicare possunt potestate ordinaria vel delegata. - 34-37. Qui vero excommunicari non possunt.

- 1 Excommunicare possunt (ultra Summum Pontificem, qui hanc facultatem habet super
- 2 omnes Fideles in toto Orbe)¹, Episcopi alique Ordinarii in suis respective Territoriis et Dioecibus; cap. *Perniciosam* 1, et cap. *Conquerente* 16 de Offic. Ordinar., et Conc. Trid. sess. 7, cap. 3, et sess. 14, cap. 4, de Reform. Nota tamen, quod si Episcopus Excommunicationem aliquam tulerit per legem generalem incurrendam a transgressoribus, declaretque illos statim fore evitandos, licet publice ac nominatim denunciati non sint, quia facti notorietate dignoscitur, illos in Excommunicationem incidisse; Excommunicatio ista nequaquam sustinetur, cum repugnet Constitutioni Martini V *Ad evitanda*, quidquid in oppositum sentiat Fagnanus in cap. *Quod a Praedecessore*, n. 55, de Schismat.; Bened. XIV de Synodo Dioec.
- 3 lib. 7, cap. 68, § 4. Cardinales in Ecclesiis sui Tituli; c. *His quae* 11 de Maiorit. et obed.;

Legati Sedis Apostolicae in Territorio suae Legationis; cap. *Novit* 7 de Officio Legat., et cap. *Legatos* 2 eod. in 6. Capitula Cathedra-
lium Sede vacante; cap. *Episcopali Sede vacante* unic. de Maiorit. et obed. in 6. Vicarius Generalis, non solum Episcopi, sed etiam Capituli Sede vacante; cap. *Venerabilibus* 7 de Sent. Excomm. in 6. Praelati et Praepositi Ecclesiarum Collegiatarum, et alii habentes iurisdictionem in foro Ecclesiae externo; arg. cap. *Quaerenti* 20 de Verbor. significat., et cap. *Cum medicinalis* 1 de Sent. Excomm. in 6. Abbates et reliqui Superiores Regulares non solum Generales et Provinciales, sed etiam per se loquendo locales, scilicet Priores, Praepositi, Rectores, Guardiani et alii huiusmodi respectu suorum subditorum; cap. *Cum in Ecclesiis* 10 de Maiorit. et obed., c. *Ea quae* 8 de Statu Monach., cap. *Sicut tuis* 33 de Simonia. Et demum Concilia Generalia et Provin-

¹ Certissimum hoc supremae Pontificiae potestatis decretum ut non tam extenuarent, quam everterent, multa post Richerium commenti sunt Du Pinus de ant. Eccl. discipl., diss. 3, cap. 1. Quesnellus prop. 90 inter 101 a Clemente XI proscriptas, et Febronius tom. 1 et 2, p. 611 seq. Eo omnia recidunt, ut omnis Excommunicationum, etiam Pontificiarum vis a consensu pendeat saltem praesumpto totius corporis seu Ecclesiae, ut universitatem Fidelium omnium denotat,

huic enim primo et praecipue ligandi ac solvendi potestatem datam effutiunt, a qua in eius ministros, cuiusmodi ipsum quoque Romanum Pontificem esse volunt, tota derivetur. Haec novorum dogmatum portenta habes a Bellarmino de vi ac ratione primatus, et a Zaccaria Antifebr. Italici tom. 11, diss. 3, cap. 2, et Antifebr. vindic. tom. 3, diss. 6, cap. 5, confutata (EDIT. BARBIELL.).

cialia in sua Provincia aut Natione, sicuti et Capitula seu Congregationes, tum Generales tum Provinciales omnium Regularium. Suarez de Censuris disp. 2, sect. 2; Navarr. in Manual. cap. 27, n. 5; Palao tract. 29, disp. 1, sect. 4, n. 2, et alii passim.

- 10 Excommunicare non possunt Laici, cap. *De-*
 11 *cernimus* 2 de Iudic., et est communis. Nec mulieres etiamsi sint Abbatissae Monialium; c. *Dilecta* 12 de Maior. et obed., quia Officium clavium non cadit in sexum foemineum. Glossa communiter recepta in cap. *Nova* de
 12 Poenitent. et remiss. Nec Clerici coniugati durante coniugio, et ideo Vicarii Episcopi esse non possunt. Sayr. de Censuris lib. 1, cap. 5, num. 12; Monacelli tom. 3, in princip., num. 52.
- 13 Excommunicari possunt solummodo Christiani viatores graviter et contumaciter delinquentes, rationis capaces, et iurisdictioni Iudicis ferentis Excommunicationem subiecti. Sic communiter Doctores, et ostenditur inductione.
- 14 Dicitur primo, *solummodo Christiani*, quia Iudaei, Pagani, Saraceni aliive Infideles, ex quo non sint baptizati, et per hoc nec Ecclesiae potestati subiecti, nulli Ecclesiasticae censurae subiiciuntur, ut colligitur ex 1 ad Cor., c. V, ibi: *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare?*
- 15 Unde Haeretici, Apostatae atque Schismatici, ex quo sint baptizati, et Christi fidem semel susceperint, possunt excommunicari, arg. can. *De Iudaeis* 4, dist. 45, cap. *Maiores* 3 de Baptismo, et de facto quotannis excommunicantur in Bulla Coenae Domini, ut patet in eius
 16 § primo. Dicitur secundo, *viatores*, seu in terris viventes, quia mortui non possunt excommunicari, ut ex verbis Domini expresse probat Gratianus caus. 24, quaest. 2, ibi: *Quod autem post mortem nullus excommunicari valeat, vel absolvi, ex verbis Evangelii monstratur, quibus dicitur: Quodcumque ligaveris super terram, etc.; super terram, inquit, non sub terra, ostendens, quod viventes pro varietate suorum meritorum solvere possumus et ligare, de mortuis autem sententiam ferre non possumus*, sed, ut inquit Leo I relatus in can. *De Communione* 1, caus. 24, qu. 2. *Horum causa Dei iudicio reservanda est*. Et ut inquit Gelasius Papa relatus in can. *Ne quisquam* 4, d. caus. 24, quaest. 2: *De eo, qui in Divino Iudicio est constitutus, nobis fas non est aliud decernere, praeter id, in quo eum dies supre-*

*mus invenit*¹. Dicitur tertio: *Graviter et contumaciter delinquentes*, quia cum Excommunicatio sit gravissima poena; c. *Cum non ab homine* 10 de Iudic., et *qua poena in Ecclesia nulla maior est*, ut inquit S. Augustinus relatus in can. *Corripiantur* 17, caus. 24, qu. 3, non potest infligi nisi ob gravissimam culpam; arg. c. *Nemo Episcoporum* 41, c. *Nullus* 42, caus. 11, quaest. 3, et Conc. Trid. sess. 25, c. 3, de Reform. Et non nisi in contumaces, 18 qui neque monitionibus, neque aliis levioribus poenis et censuris possint Ecclesiae obedientiam et debitam submissionem reduci; c. *Tam Sacerdotes* 14, et c. *Ecce autem* 18, caus. 24, qu. 3, et Trid. sess. 25, c. 3, de Reformat. Dicitur quarto *rationis capaces*, quia qui non 19 sunt capaces rationis, verae culpae et contumaciae, ut infantes, furiosi et amentes, neque sunt capaces censurae, ut omnes communiter sentiunt Doctores. Dicitur quinto, *Iurisdictioni* 20 *Iudicis ferentis Excommunicationem subiecti*, quia *cum par in parem non habeat imperium*, ut expresse cavetur in cap. *Innotuit* 22 de Electione, et tanto minus inferior in superiorem; cap. *Cum inferior* 16 de Maioritate, sequitur evidenter, quod solummodo possint excommunicari subiecti iurisdictioni Iudicis ferentis excommunicationem; cap. *A nobis* 21 de Sentent. Excommunicat.² Unde quia Papa nulli est subiectus, a nemine potest excommunicari.

Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, et quodvis aliud corpus politicum simul ac collective excommunicari non potest; cap. *Romana* 5 de Sent. excomm. in 6, ibi: *In Universitatem vel Collegium proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus, volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnunquam contingeret, innoxios huiusmodi sententia irretiri, sed in illos dumtaxat de Collegio vel Universitate, quos culpabiles esse contigerit, promulgetur*. Si tamen omnes de Universitate, Collegio, Capitulo et huiusmodi comperiantur delicti participes, et in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes singillatim ac determinate, praemissa canonica monitione, excommunicationis sententia poterit proferri, ut colligitur ex cit. c. *Romana*, et tenet Suarez disp. 18, sect. 2; Navarr. lib. 5, cons. 10, de Sent. excomm., dicto 4, edit. 1; Avila part. 2, cap. 4 ad un. dub. 5, et alii passim. Immo 23

¹ Interdum tamen aliquos post mortem Excommunicatos invenimus. Sic S. Cyprianus cum a Victore quodam contra regulam in Concilio datam testamento suo Faustinum Presbyterum Tutorem constitutum detexisset, datis ad Ecclesiam Fornitanam, in qua ille vixerat, Epistolis praecepit ep. 66: *Ne pro dormitione eius fieret oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentaretur*. Quae sane erat manifesta post mortem Excommunicatio. In codice quoque Africano

can. 81 de Episcopo, qui haereticos, vel Paganos haeredes suos constituere ausus fuerat, decernitur: *Post mortem anathema ei dicatur atque eius nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur*. Vide Selvaggium lib. 4, cap. 2, § 5. Haec tamen exempla confer cum iis quae n. 35 tradita ex Hurtado hic sunt (EDIT. BARBIELL.).

² Huc ea spectant, quae ad articulum 2 diximus add. 3 (EDIT. BARBIELL.).

Papa potest proferre sententiam Excommunicationis in Universitatem, Collegium et Capitulum simul ac collective, quia cum Papa non subiaceat ulli prohibitioni iuris positivi, ex quo par in parem non habeat imperium per cit. c. *Innotuit* 20 de Elect., non est dubitandum, quin Excommunicatio ab ipso lata in Universitatem seu Collegium liget omnes de Universitate vel Collegio, etiam innocentes. Intelligere tamen quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiae se debent gerere, ut excommunicati; 24
25 secus vero quoad Deum, quia ut expresse cavetur in c. *A nobis* 18 de Sent. Excommun.: *Iudicium Dei veritati, quae non fallit, nec fallitur, semper innititur. Iudicium autem Ecclesiae nonnumquam opinionem sequitur, quam, et fallere saepe contingit, et falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus, et qui liber est apud Deum, ecclesiastica sit sententia innodatus.*

His addenda sunt ea, quae in hac materia erudite admodum et sapienter scripsit ab anno 961 S. Nicon in epistola ad Enclitium de iniusta Excommunicatione, cuius Epistolae fragmentum edidit Gentianus Hervetus pag. 86 Collectionis cuiusdam, quam ex Operibus SS. Patrum concinnavit, atque ad Canones Sanctorum Apostolorum etc. adiecit Parisiis 1651.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

26 Excommunicare possunt alii potestate ordi-
27 naria, alii potestate delegata. *Potestate ordinaria* illi, quibus est iurisdictio ordinaria ecclesiastica in Foro contentioso; quosque enumerat Auctor num. 1, et plur. sequ. Num Parochus potestate ordinaria excommunicandi polleat, quaeri hic solet: *Etiam si non desint* (ita opportune, ait Hurtad. de Excommunic. disput. 12, difficult. 1, num. 2) *qui existiment, Parochum eam habere pro casu furti et rapinae, immo qui existiment, eam habere pro quibuscumque casibus adeo notoriis, ut non indigeant iudiciali indagatione: Vasquez tamen etc., Avila etc., et communiter Doctores negant Parocho potestatem ordinariam excommunicandi. Et merito, quia nec ex suo munere, nec ex iure habet potestatem seu iurisdictionem in Foro contentioso, et licet forsan aliquando ex iure excommunicare potuerit, ut indicari videtur in cap. Quum ab Ecclesiarum 3 de Offic. Ordinar., iam tamen consuetudine abolitum est. Quod si alicubi Pa-*

rochus eam habeat aut retineat, standum est ibi consuetudini ¹.

Potestate delegata illi, quibus commissum 29 est ab habente potestatem ordinariam, modo habiles sint. An delegari possit potestas haec 30 Laicis? A Papa potest, non item ab inferioribus Papae. Idem dic de foemina; Zoes. in 31 Comment. ad Decretal. lib. 5, tit. 39, num. 6 et seq.; Suarez de Censur. disp. 2, sect. 3, num. 8, et plur. seq. De Collegio quoque disputari solet, num haec ipsi potestas delegari possit. Affirmantque mox dicti Auctores, etiamsi 32 constet partim Clericis, partim Laicis, si tamen plures sint Clerici quam Laici, vel etiam aequales.

Excommunicari vero ii possunt, qui alicui 33 Superiori Ecclesiastico habenti iurisdictionem in Foro contentioso subditi sunt. Quid autem si degant extra Dioecesim? Vide Hurtad. de Excomm. disp. 12, difficult. 2, n. 5.

De Communitate, notat idem Auctor dicto 34 loco num. 7, quod, *quamvis excommunicari non possit ab homine ob crimen commune in uno aliquo negotio, potest tamen excommunicari excommunicatione iuri annexa. Et quamvis Communitas non possit excommunicari ab homine, possunt tamen excommunicari plures Communitatis ex his, qui astiterunt ei negotio, etiam ut membra Communitatis, ob idem commune crimen in aliquo uno negotio, dum non excommunicantur omnes illi, qui in eo negotio assistentes et repraesentantes Communitatem illud crimen commiserunt, quia omnes isti non possunt ut membra Communitatis excommunicari ab homine, quamvis aliqui Communitatis non astiterint ei negotio. Possunt tamen omnes ut membra Communitatis excommunicari ab homine ob diversa crimina, alii ob unum, et alii ob aliud, et etiam omnes ut particulares personae, etiam ob idem commune crimen ab aliis ut particularibus personis commissum, quia in dicto Capite tantum est sermo de Excommunicatione ab homine lata contra Communitatem talem, ob peccatum commune ab ea commissum, quia non praesumitur, omnes Communitatis qui assistunt alicui negotio, delinquere eodem communi crimine. De 35 defunctis quoque notat idem Auctor num. 4, quod non possunt excommunicari: Nisi vel indirecte quoad alios, ut alii nequeant ipsos ecclesiastice sepelire, nec pro eis suffragia communia offerre, vel si directe, sumpta tamen excommunicatione pro declaratione, qua declaratur ex hac vita decessisse in Excommunicatione.*

¹ Cap. *Cum ab Ecclesiarum* frustra ad confirmandam Parochis iuris huius facultatem trahitur. Quamquam enim ibi Pontifex observari praecipiat Excommunicationem a Plebano S. Pancratii de Lucar in Clericos vel Laicos suos latam; hunc tamen Plebanum eam non tulisse iure ordinario, sibi ratione solius Pa-

rochialis Ecclesiae competente, sed iure extraordinario, videlicet ex speciali privilegio, vel ex praescripta consuetudine, vel alio legitimo titulo acquisito ostendit ad cit. cap. *Cum ab Ecclesiarum* n. 2; Gonzalez quem laudat Benedictus XIV de Syn. dioeces. lib. 5, cap. 4, num. 2 (EDIT. BARBIELL.).

36 Excommunicatum nondum absolutum, posse ex alio delicto iterum excommunicari, quidquid nonnulli contra sentiant, patet ex cap. 27 de Sent. Excomm., tum ex Clement. 2 eod., et ex praxi Ecclesiae.

ARTICULUS VI. *Excommunicatio quoad eius effectus.*

SUMMARY. 1. Primus effectus Excommunicationis maioris est privare Excommunicatum usu activo et passivo Sacramentorum. - 2. Secundus est privare Excommunicatum communibus Ecclesiae suffragiis, et bonis spiritualibus, et fructu satisfactionum Christi et Sanctorum. - 3. Tertius est privare Excommunicatum assistentia divinorum officiorum. - 4. Permittitur tamen Excommunicatis interesse Concioni in Ecclesia habitae tempore, quo non celebrantur divina Officia. - 5. Sicuti etiam possunt privatim orare, et immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis, vel Beneficii, vel professionis Religiosae teneantur. - 6. Idem dicendum est, licet Beneficiatus, ex quo in Excommunicatione Officium praestare non possit, fructibus privetur. - 7. Quartus effectus est privare Excommunicatum ecclesiastica sepultura. - 8. Quintus est privare Excommunicatum communione politica. - 9. Sextus est privare Excommunicatum communione forensi. - 10. Hoc tamen de Excommunicatis vitandis, et non toleratis solummodo est intelligendum. - 11. Nihil vero obstat, quominus Excommunicatus in causis tum civilibus tum criminalibus, tamquam reus conveniri possit. - 12. Sic etiam Excommunicatus potest ea omnia agere, aut etiam petere, quae ad sui legitimam defensionem necessaria sunt. - 13. Septimus effectus est privare Excommunicatum, saltem vitandum, omnia iurisdictione ecclesiastica, ut omnia eius acta invalida sint. - 14. Unde Excommunicatus non potest alium excommunicare. - 15. Neque conferre Beneficia. - 16. Neque eligere. - 17. Excipitur autem electio Summi Pontificis, quae ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem vel interdictum infirmari potest. - 18. Octavus effectus est privare Excommu-

Exempti possunt etiam excommunicari in 37 casu, in quo ex speciali delegatione subiciuntur. Quid autem si speciali privilegio donentur, ne excommunicari queant? Alibi fuse dicemus.

nicatum distributionibus quotidianis. - 19. Nonus est reddere Excommunicatum incapacem, et inhabilem ad dignitates, Beneficia et omnia Ecclesiastica Officia obtinenda. - 20. Decimus est reddere Excommunicatum incapacem, et impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum, sive gratiae, sive iustitiae a Sede Apostolica. - 21. Undecimus est reddere Excommunicatum suspectum de haeresi, si per annum in Excommunicatione insorduerit. - 22. Et si nullum impedimentum alleget, seque purgare recuset, potest condemnari, ut Haereticus. - 23. Duodecimus est reddere Excommunicatos omnes communicantes extra casus a iure concessos cum Excommunicato vitando, seu non tolerato. - 24. Cum hac tamen distinctione, quod communicantes cum Excommunicato in crimine criminoso, scilicet cooperando crimini et contumaciae, ratione cuius est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem maiorem. Communicantes autem in rebus sacris, aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem. - 25. Cum hac vero advertentia, quod communicando notabiliter in sacris et divinis saltem publice celebratis, peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis venialiter. - 26. Effectus Excommunicationis minoris sunt tres, unus proximus, per se et directus, et alii duo remoti, indirecti et de consequenti. - 27. Primus et directus effectus est, quod Excommunicatus Excommunicatione minori nullum licite possit recipere Sacramentum, et si aliquod recipiat, graviter peccet. - 28. Secundus et indirectus, seu remotus effectus est, quod si sine necessitate ratione Sacramenta ministret, peccet saltem venialiter. - 29. Tertius et alter effectus indirectus, remotus et de consequenti est, quod Excommunicatus minori Excommunicatione non debeat eligi ad beneficium ecclesiasticum, sed electio infirmenda sit. - 30-35. Quibus bonis privetur Excommunicatus. - 36-53. Effectus civiles Excommunicationis.

- 1 Primus effectus Excommunicationis maioris est privare Excommunicatum usu activo et passivo Sacramentorum; cap. *Cum illorum* 32, et cap. *Si quem* 59 de Sent. Excomm., cum
- 2 concordant. Secundus effectus est privare Excommunicatum communibus Ecclesiae suffragiis et bonis spiritualibus, quae ex publicis ministrorum officiis et sacrificiis Fidelibus provenire solent, nec non fructu satisfactionum Christi et Sanctorum, qui ex communi Ecclesiae thesauro per indulgentias Praelatorum auctoritate applicatur. Colligitur ex c. *A nobis* 28,
- 3 et cap. *Sacris* 38 de Sent. Excomm. Tertius effectus est privare Excommunicatum assistentia Divinorum Officiorum; Excommunicatus enim nequit interesse Missae Sacrificio, Horis Canonicis, publicis orationibus, Processionibus et huiusmodi; cap. *Significavit* 18, cap. *Responso* 53 de Sent. excomm., cap. *Alma mater* 24 eod. tit. in 6, et Clem. *Gravis* 2
- 4 de Sent. Excomm. Permittitur tamen Excommunicatis interesse Concioni in Ecclesia habitae tempore, quo non celebrantur Divina Officia, ad hoc ut citius ad poenitentiam, et Ecclesiae

obedientiam excitentur, cit. cap. *Responso* 43 de Sent. Excomm. Sicuti etiam possunt privatim orare, et immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis vel Beneficii, vel Professionis Religiosae teneantur, ne ex propria iniquitate commodum reportent, ut dicunt communiter Doctores, qui insuper addunt, idem dicendum esse, licet Beneficiatus, ex quo in Excommunicatione Officium praestare non possit, fructibus interim privetur, quia ipsius culpa id accilit, et per ipsum stat, quominus fructus percipiat. Ex regula enim 86 Iuris in 6: *damnum quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*. Quartus effectus est privare Excommunicatum 7 Ecclesiastica sepultura; cap. *Sacris* 12 de Sepulturis; cap. *Consuluisti* 7 de Consecr. Eccles. Quintus effectus est privare Excommuni- 8 catum communione politica cum Fidelibus; cum Excommunicatis enim nequeunt Fideles commercia seu negotia habere, convivere, et huiusmodi, nec Excommunicati cum ipsis Fidelibus; c. *Sicut* 16, c. *Excommunicatos* 17, can. *Cum Excommunicato* 18, c. *Qui commu-*

- nicaverit 19, caus. 11, qu. 3, cap. *Nuper* 29, 9 c. *Si aliquando* 41 de Sent. Excomm. Sextus effectus est privare Excommunicatum communionem Forensi, ita ut Excommunicatus nequeat esse Iudex, Advocatus, Actor, Testis et huiusmodi, neque in causis criminalibus neque in civilibus. Ita de Iudice habetur in cap. *Ad probandum* 24 de Sent. et re iudic., de aliis vero in cap. *Decrevimus* 8 de Sent. Excomm. in 6.
- 10 Hoc tamen de excommunicatis vitandis et non toleratis solummodo est intelligendum, ut ex communi notat Avila part. 2, cap. 6, disp. 7, 11 dub. 1, concl. 2, dub. 3 et 4. Nihil vero obstat quominus Excommunicatus in causis tum civilibus, tum criminalibus tamquam reus conveniri possit, ne ex propria malitia commo- 12 dum reportet; c. *Intelleximus* 7 de Iud. Et consequenter omnia ea agere, aut etiam petere potest, quae ad sui legitimam defensionem necessaria sunt; c. *Cum inter* 5 de Exceptionibus.
- 13 Septimus effectus est privare Excommunicatum saltem vitandum omni iurisdictione Ecclesiastica; ita ut omnia eius acta invalida sint; arg. can. *Audivimus* 4, caus. 24, qu. 1, cap. *Ad probandum* 24 de Sentent. et re iudicata.
- 14 Unde Excommunicatus non potest alium ex- 15 communicare; cit. cap. *Audivimus*. Neque conferre Beneficia, c. unic. Ne Sede vacante in 6.
- 16 Neque eligere; arg. cap. *Cum dilectus* 8 de Consuetudine, et cap. *Cum inter* 16 de Elect., ubi declaratur, electionem factam a suspensis invalidam esse; omnis autem Excommunicatus 17 ab Officio et iurisdictione suspensus est. Excipitur autem electio Summi Pontificis, quae ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem vel interdictum infirmari potest. Clement. *Ne Romani*, § *Caeterum*, de Elect.
- 18 Octavus effectus est privare Excommunicatum distributionibus quotidianis; arg. cap. unic. de Clericis non residentibus in 6, et Conc. Trid. 19 sess. 24, c. 2, de Reform. Nonus effectus est reddere Excommunicatum incapacem et inhabilem ad Dignitates et Beneficia, et omnia ecclesiastica officia obtinenda; c. *Postulasti* 7 de 20 Clerico excomm. ministr. Decimus effectus est reddere Excommunicatum incapacem et impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum sive gratiae sive iustitiae a Sede Apostolica, taliter quod impetratum ipso iure sit nullum, nisi in ipsa causa Excommunicationis vel Appellationis ad Excommunicati defensionem impetretur; cap. *Dilectus* 26 de Rescriptis, et c. *Ipo iure* 1 de 21 Rescrip. in 6. Undecimus effectus est reddere excommunicatum suspectum de Haeresi, si per annum in Excommunicatione insorduerit, textu expresso in Conc. Trid. sess. 25, c. 3, de Reform. in fine, ibi: *Sed si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de haeresi suspe-* 22 *ctum, procedi possit.* Et si nullum impedimen-

tum alleget, seque purgare recuset, potest condemnari ut Haereticus; cap. *Cum contumacia* 7 de Haereticis. Duodecimus effectus est reddere 23 Excommunicatos omnes excommunicantes extra casus a iure concessos cum Excommunicato vitando seu non tolerato. Cum hac tamen di- 24 stinctione, quod communicantes cum Excommunicato in crimine criminoso, scilicet coope- rando crimini et contumaciae, ratione cuius est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem maiorem, eo quod facientes et consentientes per poenas constringat; cap. *Nuper* 29, et cap. *Quod in dubio* 30 de Sent. Excomm. Communicantes autem in rebus Sacris aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem; c. *Illa quotidiana* 39 de Elect., cap. *Nuper* 19 de Sent. Excomm., et cap. *Statuimus* 3 de Sent. Excomm. in 6. Cum hac vero advertentia, quod communi- 25 cando notabiliter in Sacris et Divinis saltem publice celebratis peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis, venialiter. Navarrus in Manual. cap. 17, 29; Reiffenstuel lib. 5 Decretal., tit. 39, n. 148, cum communi.

Effectus Excommunicationis minoris sunt 26 tres, unus proximus, per se, et directus, et alii duo remoti, indirecti, et de consequenti. Primus et directus effectus est, quod Excom- 27 municatus Excommunicatione minori nullum licite possit recipere Sacramentum, et si aliquod recipiat, graviter peccet; cap. *Si celebrat* 10 de Clerico excomm. ministrant., ibi: *Si celebrat, minori Excommunicatione ligatus, licet graviter peccet*, etc. Secundus et indirectus, seu re- 28 motus effectus est, quod si sine necessitatis ratione Sacramenta ministret peccet saltem venialiter; cit. cap. *Si celebrat*, ibi: *Peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta; sed ab eo collata virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed a participatione Sacramentorum* (qui in sola consistit perceptione) remotus. Tertius et alter effectus indi- 29 rectus, remotus, et de consequenti est, quod Excommunicatus minori Excommunicatione non debet eligi ad Beneficium Ecclesiasticum, sed electio infirmenda sit; cit. c. *Si celebrat*, ibi: *Si tamen scienter talis electus fuerit, eius electio est irritanda pro eo, quod ad suspensionem eorum eligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est privatus*, ubi vides, quod Decretalis ipsa reddit claram rationem, quia cum Beneficium Ecclesiasticum suapte institutione, ordinetur ad Sacros Ordines suscipiendos, vel Missam celebrandam, etc., a quibus minori Excommunicatione ligatus repellitur, venit de consequenti repellendus etiam a Beneficiis Ecclesiasticis, pro eo, quod ad suspensionem eorum eligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est privatus.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 30 Bona, quibus privatur Excommunicatus, ab Auctore in hoc Art. at opportunius hic afferuntur. Ea denotantur vulgatissimo hoc versiculo:

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communicio, mensa negatur.

- 31 *Oris* nomine non solum osculum, sed etiam colloquium indigitatur, ut ne quidem per literas, nuncium, signa aut nutum cum eo agi debeat. Per τὸ orare prohibetur omne commercium sacrum cum Excommunicato. Voce *vale* omnis honorifica salutatio designatur, quae Excommunicato adeo deneganda, ut ne quidem caput aperire, neque assurgere, neque via decedere, neque ullum aliud honoris aut reverentiae signum exhibere Excommunicato liceat.
- 34 *Mensa communis* porro esse nequit cum Excommunicato, multo minus ergo communi lecto aut habitatione cum Excommunicato utendum. Denique *Communicio* prohibetur, qua appellatione omne commercium civile designatur, ut nullum negotium civile vel humanum cum eo suscipere liceat.
- 36 Patet hinc, statum Excommunicatorum civile nullum esse, eosque fere pro Capite minutis, seu iis qui mediam Capitis diminutionem passi sunt, habendos. Quod ut apertius liqueat, libet per aliquot effectus civiles fusissime ab aliis explicatos in compendio ire.
- 37 I. *Excommunicatus neque accusare, neque agere potest.* Opponi propterea Accusatori potest exceptio Excommunicationis; ut ne quidem haec elidatur per replicationem, quod reus communicaverit cum Excommunicato Actore, quia haec communicatio tantum minorem Excommunicationem operatur, atque non a foro sed a Sacramentorum participatione removet; c. 2, 8 de Except. Tametsi autem agere nequeat, conveniri potest, ne videatur de sua malitia modum reportare; cap. 7 de Iudic. Opponique potest exceptio haec Excommunicationis in qua libet parte iudicii; cap. 12 de Except. Necesse tamen est, ut excipiens de Excommunicatione speciem eius exprimat, ac intra spatium octo dierum ipsam probet; alioquin ea non obstante Iudex procedere potest, quia compertum fuit saepe per malitiam hanc exceptionem opponi;
- 42 cap. 1 de Except. in 6. Neque hoc solum pertinet ad Ecclesiastica iudicia; Saecularis quoque Iudex per Censuram Ecclesiasticam compellendus, ut Excommunicatos ab agendo repellat; cap. 8 de Sent. Excomm. in 6.
- 43 II. *Excommunicatus nec pro aliis ullo modo in foro comparere potest.* Quod attinet ad ius postulandi, expresse decrevit Alexander IV in

dict. c. 8 de Sent. Excomm. in 6, ne Iudices saeculares excommunicatos ad patrocinandum admittant, sive partes actoris, sive rei tueantur. Valida tamen acta sunt, licet admissus fuerit Excommunicatus ad patrocinandum. Pariter nec procurator esse potest Excommunicatus; cap. 7 de Iudiciis. Sed et valida esse ab eo gesta, si neque a Parte, neque a Iudice repulsus sit, docent communiter Canonistae. Nec potest Notarius excommunicatus munus suum exercere in iudicio, quod quamdiu hoc vinculo ligatus est, interim nullam fidem civilem mereatur. Denique nec testimonium ferre excommunicatus potest; dict. cap. 8 de Sent. Excomm. in 6.

III. *Excommunicatus ad officia publica non est admittendus, nec admissum munus suum exercere potest.* Cautum est in c. 24 de Sent. et Re iudicat., sententiam latam fore nullam, si unus ex delegatis vinculo Excommunicationis publicae innodatus fuerit. Publice tamen denunciatio desideratur, quod evidentius postea et generaliter constitutum est in decretali Martini V, *Ad evitanda scandala*.

IV. *Magistratui excommunicato non amplius parendum.* Movet vero Giballinus quaestionem hanc: *An vassalli et subditi communicare possint cum Domino excommunicato? Et posse autumat in iis omnibus, quae ad homagium et debitam subiectionem spectant ex regula generali. Quum enim vi censurae Principes et alii Domini neque dignitatem, neque dominium, neque iurisdictionem amittant, tenebuntur vassalli et subditi ea omnia praestare Domino excommunicato vitando, quae ante Excommunicationem debebant. Quandoquidem enim manet idem ius in Domino, et obligatio in subdito, illa omnino implenda est, et si nequeat impleri absque communicatione, communicandum erit; atque ita solvenda tributa et alia debita in iure subiectionis, etiamsi in propria persona exhiberi debeant, ut sunt homagia quaedam personalia. Si enim Privatus non amittit rerum suarum dominium per Excommunicationem, neque eius praetextu potest spoliari bonorum suorum possessione a Domino; quo iure ipse Dominus ratione solius censurae suis iuribus, dominiis, debitis ac bonis spoliabitur a subditis fidelitatem, obedientiam, tributa aliaque obsequia ad quae praestanda ratione subiectionis tenentur denegantibus, quando manet eadem subiectio post Excommunicationem, quae ante illam erat?*

V. Et ut alios effectus civiles praeteream, Infamia iuris notatur excommunicatus; c. 17, caus. 6, qu. 1. Sunt vero qui arbitrantur, infamiam hanc tantum esse canonicam, non civilem; nisi inflictam fuerit Excommunicato propter crimen, quod ius civile infamia notat.

ARTICULUS VII. *Excommunicatio quoad eius absolutionem.*

SUMMARIVM. 1. Ab Excommunicationibus a Iure latis, et nemini reservatis absolvere possunt nedum Episcopi, et alii Praelati iurisdictionem habentes, sed pro foro interno etiam Parochi, et simplices Confessarii. - 2. Ab Excommunicationibus a Iure latis, et Papae reservatis (exceptis sex casibus intra Italiam, et extra Urbem de mandato Clementis VIII reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares. - 3. Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam specialem potest absolvere solus ille, qui eas tulit, vel eius delegatus. - 4. Vel eius Successor, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante. - 5. Vel Superior Censurantis plenam iurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suae Provinciae. - 6. Non sic autem Archiepiscopus respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur. - 7. Nec etiam Legatus Sedis Apostolicae, nisi ad ipsum appellatum sit. - 8. Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopi, et alii Praelati iurisdictionem habentes, et pro Foro conscientiae etiam Parochi, et alii Confessarii. - 9. Si autem Auctor illius in ipsa generali sententia eius absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest praeter ipsum Reservantem, vel eius Successorem, vel Delegatum, vel Superiorem. - 10. Ab Excommunicatione minori a Iure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, et omnis Confessarius approbatus. - 11. Excommunica-

tionis absolutio dari potest, nedum intra confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem, etiam absenti, et etiam invito. - 12. Immo etiam mortuus absolvi potest indirecte ad hoc, ut sit capax Ecclesisticae sepulturae, et suffragiorum Ecclesiae. - 13. Excommunicationis absolutio variis modis dari potest. Primo absolute. - 14. Secundo conditionate. - 15. Tercio ad cautelam. - 16. Quarto cum reincidentia. - 17. Absolutus cum reincidentia, si cessante periculo, vel impedimento non se praesentat Superiori, reincidit in Excommunicationem. - 18. Quinto ad certum dumtaxat effectum. - 19. Absolutionis formae variae etiam esse possunt. Assignatur forma absolutionis, cum quis absolvit auctoritate delegata. - 20. Assignatur forma absolutionis, cum quis absolvit auctoritate delegata. - 21. Assignatur forma absolutionis, cum Excommunicatio est dubia. - 22. Assignatur forma absolutionis danda publice, et solemniter. - 23. Nemo debet absolvi a maiori Excommunicatione sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi prius iuramento promittat de parendo mandatis Ecclesiae, vel absolventis, et de non committendo in posterum huiusmodi delicto. - 24. Et etiam nisi satisfecerit parti laesae, vel ad hoc dederit sufficientem cautionem, vel saltem ad hoc praestiterit iuramentum. - 25. Si autem ita absolutus postea satisfacere negligat, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Iudice excommunicari. - 26. Absolvens ante praestitum iuramentum de parendo mandatis Ecclesiae, vel ante praestitam satisfactionem parti laesae, illicite quidem absolvit, sed valide. - 27. Absolutio extorta metu gravi iniuste in eum finem incusso est invalida. - 28 ad 34. De absolutione excommunicationis latae ab homine.

- 1 Ab Excommunicationibus a Iure latis, et nemini reservatis absolvere possunt; nedum Episcopi et alii Praelati iurisdictionem habentes, sed pro Foro interno etiam Parochi et simplices Confessarii, ut ex cap. *Nuper* 29, vers. *In secundo casu*, de Sentent. excomm., deducunt Barbosa sup. d. cap., n. 12 et 13; Fagnan. n. 16 et 19; Pirhing in Ius Canon. lib. 5, tit. 39, n. 41; Analect. lib. 5, tit. 39, n. 146,
- 2 et plurimi alii. Ab Excommunicationibus a Iure latis, et Papae reservatis (exceptis contentis in Bulla Coenae, et aliis sex casibus intra Italiam et extra Urbem de mandato Clem. VIII reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares, ut constat ex privilegio Pauli III Constitut. incip. *Cum inter cunctas*, emanata 3 Iunii 1545, Patribus Societatis Iesu concesso, in quo communicant omnes alii Regulares.
- 3 Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam specialem, potest absolvere solus ille, qui eas tulit vel eius Delegatus; cap. *Pastoralis* 11, § *Praeterea*, de Offic. Ordinarii,
- 4 cap. *Quaerentis* 16 de Offic. Delegati. Vel eius successor; can. *Si Episcopus*, caus. 11, qu. 3, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante; cap. unic. de maioritat. et obedient. in 6.
- 5 Vel Superior Censurantis plenam iurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suae Provinciae. Non sic autem Archiepiscopus respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur, quia Archiepiscopus non habet hanc iurisdictionem absolvendi a Censura, quam in

proprium subditum tulit Episcopus suffraganeus, nisi ad eum a sententia censurae appelletur, ut colligitur ex can. *Nullus Primas* 7, caus. 9, qu. 3, et ex cap. *Pastoralis* 11 de offic. Ordinarii. Nec etiam Legatus Sedis Apostolicae, qui licet aliquo modo Superior sit Episcopi, non tamen in ordine ad causam subditorum, nisi ad ipsum sit appellatum, ut deducitur ex Conc. Trid. sess. 24, cap. 20, de Reform.; Barbosa ibi, et alii.

Ab Excommunicationibus ab homine latis 8 per sententiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopi, et alii Praelati iurisdictionem habentes, et per Forum conscientiae etiam Parochi et alii Confessarii approbati, ex cap. *Nuper* 29, vers. *In secundo casu*, de sentent. Excomm. Si autem Auctor illius in ipsa generali sententia eius absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest praeter ipsum Reservantem, vel eius Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem ipsius, ut dictum est num. praecedenti. Ab Excommu- 10 nicatione minori a Iure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, et omnis Confessarius approbatus, ex cap. *Nuper* de sentent. Excomm., quia, ut ibi habetur, Conditor Canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, ita deducunt Nicol. in flosc., verb. *Excomm.*, n. 9; Sayr. de Censur. lib. 2, cap. 23, n. 11; Analect. lib. 5, tit. 39, § 5, n. 158, et alii plurimi.

Excommunicationis absolutio dari potest ne- 11 dum intra Confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem, etiam absenti et etiam

- invito; Pirhing in ius Canon. l. 5, tit. 39, n. 164; Anaclet. lib. 5 decret., tit. 39, § 8, n. 267; Pax Iordan. elucubr. lib. 14, tit. 2, num. 180, et multi alii passim. Immo etiam mortuus absolvi potest ab eo, a quo poterat absolvi vivus, si ante obitum signa poenitentiae dedit, non directe, quia non est amplius homo super terram, sed ad hoc ut sit capax Ecclesiasticae sepulturae et suffragiorum Ecclesiae, ex cap. *A nobis* 28 de sententia Excommunicationis.
- 13 Excommunicationis absolutio variis modis dari potest. Primo *absolute*, ut cum ab habente plenam iurisdictionem quis absolvitur, nulla
- 14 adiecta conditione. Secundo *conditionate*, ut cum quis absolvitur tantum sub conditione, v. gr. absolvo te, si hoc, vel illud feceris.
- 15 Tertio *ad cautelam*, uti solet praemitti ante absolutionem Sacramentalem, et ante electionem, vel collationem Beneficii, vel Ordinis ad vitandam nullitatem, ex cap. *Venerabilis* 52
- 16 de sentent. Excomm. Quarto *cum reincidentia*, ita ut si absolutus intra certum tempus, hoc, aut illud non fecerit, reincidat in Excommunicationem; elapso enim termino praefixo, statim ipso iure reincidit in ipsam, ut declaravit Sacr. Congr. Immunit. in Baren. 19 Dec. 1643.
- 17 Sic pariter absolutus propter mortis periculum, vel aliud legitimum impedimentum cum onere, quod cessante tali periculo, vel impedimento se praesentet Superiori, non ut iterum ab eo absolvatur, cum iam plene absolutus sit, sed ut pareat et satisfaciat; cap. *De cetero*, et c. *Quamvis* de sentent. Excomm. Si cessante tali periculo et impedimento, cum commode potest, non se praesentet Superiori, reincidit in Excommunicationem ipso iure, ex cap. *Eos*
- 18 *qui* 22 de sentent. Excomm. in 6. Quinto ad certum dumtaxat effectum v. g. ut Excommunicatus possit in iudicio examinari, vel testimonium ferre, vel alium actum sibi alias prohibitum exercere, quo tamen casu Excommunicatus non ab ipsa Excommunicatione, sed ab aliquo ipsius effectu dumtaxat liberari censetur, ut cum aliis advertit Pirhing lib. 5 in ius Canon. de sentent. Excomm., n. 165.
- 19 Absolutionis formae variae etiam esse possunt. Si quis auctoritate propria Excommunicatum absolvat, poterit hac uti forma: *Absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod incurristi, propter hoc, vel illud crimen, et restituo te Sacramentis Eccl. et fidelium commun. In*
- 20 *nomine Patris*, etc. Si vero absolvat auctoritate delegata, poterit uti ista: *Auctoritate Omnipotentis Dei, et SS. Apostolorum Petri et Pauli, SS. D. N. Papae N. vel Eminentiss. vel Illustriss. Nostri N. N. in hac parte tibi concessa et mihi commissa, absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod incurristi propter tale vel tale crimen, et restituo te Sacramentis Ecclesiae et communioni Fidelium. In nomine*

Patris, etc. Si autem Excommunicatio non sit certa, sed dubia, uti poterit ista: *Domine noster Iesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo a vinculo Excommunicationis, quod incurristi, ob tale crimen, et restituo te*, etc. In casu autem quod absolutio detur publice et solemniter, praemitti solet aliquis psalmus poenitentialis cum quibusdam versiculis et orationibus in Rituali praescriptis, ex c. *A nobis* 28 de sentent. Excomm.

Nemo debet absolvi a maiori excommunicatione, sive pro Foro interno sive pro externo, nisi prius iuramento promittat de parendo mandatis Ecclesiae vel absolventis, et de non committendo in posterum huiusmodi delicata; cap. *Ex tenore* 10, cap. *Ad haec* 12 de sentent. Excomm. Et etiam nisi satisfecerit parti laesae saltem per transactionem ob damnum vel iniuriam, ratione cuius fuit Excommunicatus; cap. *Solet* de sentent. Excomm. in 6, vel si hoc statim fieri nequit, sufficiens cautio per pignora, vel fideiussionem praestetur, vel si nec ista ob inopiam, vel aliam causam fieri potest, praestetur per iuramentum, quia nemo ad impossibile obligari potest, ut tenet Pirhing in ius Canon. lib. 5, tit. 39, n. 163; Anaclet. lib. 5 decret., tit. 39, § 8, num. 168, et alii passim. Si autem ita absolutus postea satisfacere negligat, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Iudice excommunicari; cap. *Ad reprimendam* de Offic. Ordin. Absolvens autem ante praestitum iuramentum de parendo mandatis Ecclesiae, vel ante praestitam satisfactionem parti laesae, illicite quidem absolvit sed valide, quia haec non pertinent ad substantiam absolutionis; c. *Venerabilibus* 7, § *Sane* in fine, de sentent. Excomm. in 6.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Nedum illicita, sed et invalida est absolutio ante praestitam satisfactionem parti laesae, et iuramentum interpositum de parendo Ecclesiae mandatis, si absolutio sit de iis criminibus, quae in Bulla Coenae indicantur. Etenim in § *Caeterum* praedictae Bullae praecipitur, ut nullus talibus detentus criminibus, nisi cautione praestita absolvatur, atque adeo facultas absolvendi cum sub ea tantum conditione sit concessa, nulla omnino esse censetur, nisi eadem conditio posita fuerit ut multorum fert sententia Theologorum, teste Lacroisio lib. 7, n. 167, pag. 592 Editionis Coloniensis.

RESPONSIO AUCTORIS.

Dicit hic Rom. Theologus, quod nedum est illicita, sed et invalida absolutio ante praestitam satisfactionem parti laesae, et iuramentum interpositum de parendo Ecclesiae mandatis.

Et tamen mea conclusio est ipsissima ad literam tradita a doctiss. Monacell. Formul. legal. pract. Fori Ecclesiastici part. 3, edition. Roman. an. 1709, pag. 15, n. 77. Videatur ibi, et cit. c. *Venerabilibus* 7, § *Sane* in fine, de sentent. Excomm. in 6.

27 Absolutio extorta metu gravi iniuste in eum finem incusso, est invalida; cap. *Absolutionis* de iis quae vi in 6.

28 A quibuscumque censuris excommunicationis, suspensionis et interdicti, etiam contentis in Bulla *Coenae Domini* absolvere potest Maior Poenitentiarius, Regulares quidem in utroque foro, reliquos vero in foro conscientiae tantum: quamquam et illos potest absolvere in utroque foro a censuris publicis latis a iure, Apostolicae Sedi reservatis, et etiam nominatim declaratis, vel latis nominatim ab homine, si expiraverit iurisdictio iudicis delegati, a quo latae fuerunt, vel quando proprios Iudices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin reincident in eandem censuram. Si vero haec satisfactio a parte recusetur, tunc Maior Poenitentiarius illi praescribat hanc satisfactionem, qua a parte recusata, nihil ultra agendum est. Benedict. XIV, Constit. incip. *Pastor bonus*, Bullar. tom. 1, n. 95, § 7.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

29 Ut in hac absolutionis materia recte procedatur, distinguenda est excommunicatio lata *ab Homine* ab Excommunicatione lata *a Iure*. Ab excommunicatione lata *ab homine*, ut recte monet Auctor, is regulariter absolvere potest, qui eam tulit. Idem dic de Successore, et sede vacante Capitulo, quia non ipsa singularis, et individua Persona Excommunicantis attendenda est, sed ipsum Officium seu dignitas, vi cuius auctoritas ferendi Censuras competit illi, qui censuram tulit. Superior quoque absolvere potest, si ad eum sit appellatum propter iurisdictionem acquisitam ex appellatione. Summus vero Pontifex ob summam in Ecclesia potestatem etiam citra appellationem valet absolvere. De disciplina vero tum antiqua, tum recenti de absolutione a Superiore impertienda, consule Vanespen. Iur. Eccles. univ. part. 3, tit. 11, cap. 11, § 1, et plur. seq.

30 De Excommunicato a suo Episcopo, an absolvi possit ab Episcopo novi domicilii quaeri solet? Obtinuit distinctio, ut Excommunicatus per sententiam generalem sui Episcopi possit absolvi, non item Excommunicatus per senten-

tiam specialem eiusdem; Confer Zoel. in decr. lib. 5, tit. 39, num. 161; Suarez de Censur. disp. 7, sect. 21, n. 26. Eademque distinctio secundum mox laudatos Auctores recepta est, si Excommunicatus a suo Episcopo fiat Religiosus, ut scilicet excommunicatus per sententiam generalem absolvi queat a Superiore ipsius Religiosi, nequaquam vero Excommunicatus per specialem sententiam.

Disputatur et de eo, an post interpositam³¹ appellationem absolvere valeat Iudex a quo? Affirmant inter alios Vames. in cap. 17, fere per tot., de Appellat. Suarez de Censur. disp. 7, sect. 2, n. 31 et seq.

Gravior est quaestio, an ab Excommunicatione³² *a Iure* in Literis Apostolicis comminata absolvere queat Iudex, qui sententiam declarationem pronunciavit? Dubium inde oritur, quod Iudex hic non videtur proprie excommunicasse, adeoque haud valeat absolvere. At affirmativam sententiam, modo in ipsis Literis Apostolicis excommunicatio non sit Papae reservata, tenuit Rota in Alerien. *Parochialis* 10 Ianuarii 1746, § 7, coram Reverendiss. P. D. Bussio Decan., et 1 Iulii eiusd. an. 1746, § 1, cor. illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.

Haec de absolutione ab excommunicatione³³ lata *ab Homine*. Quoad vero excommunicationem *a Iure* latam, haec Regula communiter statuitur: *Si Pontifex aut Conditor Canonis, eius absolutionem specialiter non reservaverit, absolvi unusquisque poterit a proprio Episcopo; immo et a proprio Sacerdote*; cap. *Nuper* de sentent. Excomm.

Nomine Episcopi, observante Suar. de Censur. disp. 5, sect. 3, intelligitur Episcopus proprie Excommunicati; item qui in Episcopalem iurisdictionem succedit. Vagabundos vero absolvere potest Episcopus Loci, in quo actu habitant; Zoes. in decret. lib. 5, tit. 39, n. 164.

Nomine proprii Sacerdotis, notante eodem³⁴ Auctore ubi supra, venit proprius Parochus Excommunicati. Et ratione vero mox citatae decretalis venit quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi, approbatus scilicet a suo Ordinario tamquam Minister Sacramenti Poenitentiae a peccatis mortalibus, praesertim quia, ut monet laudatus Auctor d. disp. 7, sect. 4, quatenus munus illud exercent Presbyteri, subeunt vices et munus proprii Parochi. De absolutione ad cautelam vide Vanespen. Iuris Eccles. univ. part. 3, tit. 11, c. 11, § 16 et plur. seq.

absolutum. - 2. Absolutus in Foro conscientiae ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in Divinis, et politicis, Missam publice celebrare, et alia huiusmodi. - 3. Si vero Excommunicatio, a quo fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria, et publica, poterit tantum in occulto celebrare, et alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum. -

ARTICULUS VIII. Absolutio pro Foro conscientiae an prodesse possit etiam pro Foro externo?

SUMMARIUM. 1. Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, praesertim si constet ita esse

4. Absolutus in Foro conscientiae tantum, si eius crimen deferatur ad Iudicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Iudice, qui

- 1 Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione, si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, praesertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia, praeterquam in iudicio, ubi lis movetur; Lessius in Auctor. v. *Absolut.*, cas. 8; Krimer n. 1848; Claudius la Croix lib. 7 de
- 2 Censuris, n. 154, et alii passim. Absolutus in Foro conscientiae ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in divinis et politicis, Missam publice celebrare et alia huiusmodi. Si vero Excommunicatio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria et publica, poterit tantum in occulto celebrare, et alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum; ad evitandum enim scandalum, si eius Excommunicatio fuerit notoria, quandiu de legitima eius absolutione publice non constat, debet se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, et se publice abstinere ab omnibus, quae Excommunicatis interdiciuntur; Layman lib. 1, tract. 5, p. 1, c. 7, n. 7; Avila de Censur. p. 2, cap. 7, disp. 3, dub. 12; Navarr. lib. 2, cons. ultim. de Iudic., num. 7; Reiffenstuel in Ius canon. lib. 5 decr., tit. 29, § 8, num. 247 et 248; Claudius, Henriquez, et alii.
- 4 Absolutus in foro conscientiae tantum, si eius crimen deferatur ad Iudicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Iudice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, uti pluries declaravit S. Congr. per sequentia, et similia verba: *Non prohibetur*

potest contra eum procedere, donec etiam in Foro externo absolutionem obtineat. - 5-9. Distinctio in subiecta materia.

Episcopus vel alius Superior, affigere Cedulones et punire Excommunicatum, licet fuerit in Foro conscientiae absolutus, vel cum Brevi Sacrae Poenitentiariae, vel cum Bulla Cruciatæ aut Iubilæi, vel in vim cap. Liceat, sess. 24 Conc. Trid., vel alio quocunque modo, quia isti duo Fori sunt separati, et actum in uno, non adfert praeiudicium in altero. Potest tamen Iudex Ecclesiasticus absolutionem in Foro conscientiae datam, etiam pro Foro exteriori ratam habere, nisi hoc redundet in praeiudicium partis. In Compsana 14 Iunii 1591, et in Oppiden. 8 Ian. 1621, et in Milet. 30 Septembris 1622.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Distinctio in subiecta materia recepta, haec 5 est. Si in Bulla Iubilæi, vel alia quavis absolute detur facultas absolvendi a censuris, valet absolutio in utroque Foro. Sin autem facultas 6 haec detur, prout dari ut plurimum solet, in *Foro conscientiae regulariter*, non prodest pro Foro exteriori. Dico *regulariter*, nam si quis 7 ob debitum seu damnum, iniuriam vel contumaciam manifestam, fuerit a Iudice excommunicatus, et nominatim declaratus seu denunciatus, et satisfacta Parte absolvatur a Confessario vi Bullae Iubilæi, vel similis, censetur absolutus etiam in Foro exteriori, ut tenent 8 quam plures Doctores relati a Bossio de Iubilæo sect. 1, cas. 25 per tot., qui senten- 9 tiam hanc probat quibusdam declarationibus S. Pii V et Gregorii XIII. Quomodo vero con- stare debeat de satisfactione Partis, tum de absolutione tradit idem Auctor d. sect. 1, seq. cas. 26.

ARTICULUS IX. *Excommunicati quinam vitandi sint? in quibus et qualiter vitari debeant?*

SUMMARIUM. 1. Iure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi. - 2. Iure novo post Concilium Constantiense confirmatum a Martino V, sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, et nominatim quoad personam a Iudice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clericorum. - 3. Nec officit, quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, et Martino V, praecipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicumque alii Excommunicati, etc., usque ad n. 4. - 5. Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando eius crimen notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari. - 6. Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurium testimonium, per publicam famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, et eius malitia excusari. - 7. Si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, et excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione irae in motu primo primi, vel in ioco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus. - 8. Ca-

sus, in quibus vitari debent Excommunicati, reducuntur specialiter ad quinque in hoc vulgato carmine comprehensi: *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.* - 9. Quid intelligatur prohibitum per ly *Os*? - 10. Quid intelligatur prohibitum per ly *Orare*? - 11. Quid intelligatur prohibitum per ly *Vale*? - 12. Quid intelligatur prohibitum per ly *Communio*? - 13. Quid intelligatur prohibitum per ly *Mensa*? - 14. Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili excusante causa communicat cum Excommunicato vitando peccat, et incurrit Excommunicationem minorem. - 15. Et si communicet cum ipso cooperando contumaciae, et crimini, propter quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium, aut favorem, praeter peccatum mortale, incurrit etiam Excommunicationem maiorem. - 16. Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac publice denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem maiorem, si est Laicus Excommunicationem minorem. - 17. Causae rationabiles ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis, sunt specialiter quinque in hoc vulgato carmine comprehensae: *Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necessitas.* - 18. Quid intelligatur permissum per ly *Utile*? - 19. Quid intelligatur permissum per ly *Lex*? - 20. Quid intelligatur permissum per ly *Humilis*? - 21. Quid intelligatur permissum per ly *Res igno-*

rata? - 22. Quid intelligatur permissum per ly *Negatur?* - 23 ad 26. An quae dicta sunt de effectibus excommunicationis obtineant etiam in excommunicato non denunciato. - 27 ad 28. Num post sententiam ab

homine latam requiratur denunciatio. - 29, 30. Quae concurrant ut percussores Clerici dicantur notorii. - 31. Alia remissive.

- 1 Iure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi, cum hac differentia, quod illi, quorum Excommunicatio erat publice nota, publice etiam erant vitandi, et illi quorum Excommunicatio erat occulta, occulte etiam et privatim tantum erant vitandi ab iis, qui eam Excommunicationem notam habebant, uti patet ex cap. *Cum non ab homine* 14 de sent. Excomm.
- 2 Iure novo post Concilium Constantiense celebratum circa annum 1414, et confirmatum a Martino V, sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, et nominatim quoad personam a Iudice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clerici, et per hoc Excommunicationi Canonis *Si quis suadente diabolo* etc. subiecti, ut clare patet ex Const. ipsius Martini V, incip. *Ad evitanda*
- 3 *animarum pericula* etc. Nec officit quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi et Martino V, praecipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicumque alii Excommunicati; quia dictum Concilium Basileense ab Eugenio IV fuit revocatum, nec a Sede Apostolica fuit confirmatum, exceptis paucis quibusdam Constitutionibus a Nicolao V, receptis, intra quas non
- 4 est ea de evitandis Excommunicatis. Ultra quam quod consuetudine (quae est optima Legum interpres, et per se ipsam sufficiens ad legem innovandam) introductum est, ut in dies experimur, ut haeretici notorii, alique Excommunicati non evitentur, nisi vel nominatim sint denunciati, vel sint notorii percussores Clericorum¹, et sic, si in hoc valuisset Concilium Basileense, iam ei derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime praescriptam, ut deducitur ex cap. fin. de Consuetudine.
- 5 Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando eius crimen adeo notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari, ut statuit Pontifex in cit. Bulla *Ad evitanda*.
- 6 Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurius testimonium seu per publicam et constantem famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, et eius malitia excusari. Quod si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere et ex-

cusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione irae, in motu primo primi, vel ex ioco aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus, ut clare deducitur ex verbis ipsius Bullae: *Sine aliquo Iuris suffragio accusari possit*.

Casus vero, in quibus vitari debent taliter⁸ Excommunicati, reducuntur specialiter ad quinque deductos ex c. *Excommunicatos* 17, caus. 11, qu. 3, ubi habetur: *Nullus cum Excommunicatis in oratione, aut cibo et potu, aut osculo communicet, aut Ave eis dicat, quia quicumque in his, vel aliis prohibitis scienter Excommunicatis communicaverit iuxta Apostolorum institutionem, et ipse simili Excommunicationi subiacebit*; et omnes in hoc vulgato carmine comprehenduntur:

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Per ly *Os* intelligitur prohibitus discursus⁹ cum Excommunicato, etiamsi fiat per litteras, nutus, internuntium aut alia signa; sic enim prohibentur oscula, amplexus et alia huiusmodi signa amicitiae, nec non receptio munerum. Per ly *Orare* intelligitur prohibita omnis communicatio in sacris et orationibus, non enim licet cum Excommunicatis orare, interesse processionibus, Missis et aliis divinis Officiis, nec Missam coram ipsis celebrare. Immo dato quod Excommunicatus vitandus ingrederetur Ecclesiam Missam auditurus, deberet moneri ut exiret, et si nominatim monitus nollet exire, novam Excommunicationem Papae reservatam incurreret; Clem. 11 de sentent. Excomm., et posset per vim expelli. Si vero ratione suae praepotentiae nequiret ab Ecclesia expelli, tunc essent omittenda divina Officia et ipsa Missa, si Sacerdos nondum pervenisset ad Canonem, vel ut alii volunt ad Consecrationem, tunc enim deberet prosequi usque ad sumptionem, ac Sacrificium maneret incompletum, et facta sumptione Calicis, deberet discedere, et reliqua in Sacristia peragere vel omittere, si talis locus non adesset. Omnes adstantes autem deberent in tali casu statim ab Ecclesia exire, excepto Ministro Altaris, aliter peccarent participando in Divinis cum Excommunicato vitando, et Excommunicationem saltem minorem incurrerent¹. Per ly *Vale* interdicitur omnis honori-¹¹

¹ Si excommunicatus vitandus Ecclesiam ingrediatur dum divina celebrantur officia, monendus est ut abeat. Abire nolens vi compelli potest, modo tamen sic fieri possit, ut nullum grave incommodum, vel scandalum emergat. Tunc enim satius est ut interruptis officiis Populus omnis aufugiat. Veteris Ecclesiae usum et praxim fuisse, ut excommunicati non expellerentur ab Ecclesia, nisi tempore offertorii, Auctor est Cabassutius

in Theoria et praxi iuris Canonici lib. 5, c. 11, n. 5. Eo ergo tempore si excommunicatus exire detrectet, nec vi compelli queat, Missa inchoata abrumpenda est. Quod si Canon esset inceptus, solo manente Ministro debet eam Sacerdos prosequi usque ad Communionem inclusive, et reliqua in Sacristia perficere. Videatur Antoine Tract. de Censuris, cap. 2 (NOTA ROM. THEOLOGICI).

fica et amica salutatio, verbis, signis, gestu et
 12 manus tactu facta. Per ly *Communio* prohibetur omnis societas cum Excommunicatis vitandis in habitatione, contractibus, iudiciis, laboribus, aliisque exercitiis. Per ly *Mensa* prohibetur communicatio in cibo, potuque, non enim licet manducare et bibere cum Excommunicatis vitandis, etiamsi reperiantur in eodem Collegio, Monasterio et Domo.

14 Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili excusante causa communicat cum Excommunicato vitando, peccat et incurrit Excommunicationem minorem, ex can. *Excommunicatos* 17, caus. 11, qu. 3. Etsi communicet cum ipso cooperando contumaciae et crimini, propter quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium aut favorem, praeter peccatum mortale, incurrit in Excommunicationem maiorem, quia facientem et consentientem par poena constringit; cap. *Nuper* 29, et cap. *Quod in dub.* 30 de sentent.

16 Excomm. Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac publice denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem maiorem, si est Laicus solum Excommunicationem minorem, ex cap. *Significavit* 18 de sent. Excomm., et ex can. *Excommunicatos* 17, caus. 11, qu. 3.

17 Causae rationabiles, ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis, deducuntur ex can. *Quoniam multos* 113, caus. 11, quaest. 3, et comprehenduntur in hoc vulgato versiculo:

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse.

18 Per ly *Utile* intelligitur utilitas notabilis, sive spiritualis sive corporalis, tam Excommunicati quam communicantis, propter enim utilitatem spirituales excommunicati licet cum consiliis et exhortationibus persuadere ad resipiscentiam et conversionem, et cum ipso conversari et libere agere in iis, quae pertinent ad absolutionem, ex c. *Cum voluntate* 54 de sentent. Excomm.; propter autem utilitatem communicantis licet ab eo exigere debitum, c. *Si vere* 34 de sent. Excomm.; et eum convenire in iudicio, ex cap. *Intelleximus* 7 de Iudiciis; et ad eum tamquam ad Advocatum, Chirurghum et Medicum recurrere licet, si alius non reperiatur, a quo aequè utiliter subsidium habere possit, ex cap. *Si vere* 34 de sentent. Excomm.

19 Per ly *Lex* intelligitur lex matrimonialis, ratione cuius, si unus vel uterque coniux sit Excommunicatus, nihilominus eis licebit coniugii debitum petere, reddere et in omnibus aliis rebus inter se communicare, ut in gubernatione et directione domus, in colloquiis, mensa et huiusmodi; ex can. *Quoniam multos* caus. 11, qu. 3, et cap. *Inter alia* 31 de sentent. Excomm.

20 Per ly *Humile* intelligitur humilitas subiectionis, vi cuius liberi cum parentibus, servi, villici cum

Dominis suis, Religiosi cum suis Praelatis, Clerici cum Episcopis et Superioribus suis, et milites cum belli ducibus Excommunicatis possunt communicare; ex can. *Quoniam multos*, caus. 11, qu. 3; qua ratione Parentes, Domini, Superiores, Duces, etc., communicare etiam possunt cum suis liberis, servis, etc. Per ly *Res ignorata* intelligitur ignorantia tam iuris, quam facti, dummodo non sit affectata vel crassa, et huius ratione excusatur a culpa et censura, qui communicat cum Excommunicato ignorato tali, vel si scit esse Excommunicatum, ignorat eum esse vitandum, ex c. fin. de Constitut. in 6. Per ly *Necesse* intelligitur omnis 22 necessitas communicandi, tam ex parte Excommunicati, quam communicantis, sive haec necessitas sit animae vel corporis, vel famae, vel fortunae, vel obligationis alicuius contractus, cap. *Inter alia* de sentent. Excomm.; sive talis necessitas oriatur ex violentia, vel metu gravi iniuste incusso, vel ex defectu victus, vestitus, medicinae, consilii, vel cuiuscumque auxilii necessarii, ex cap. *Si vere* 34 de sent. Excomm., et ex can. *Quoniam* 103, caus. 11, qu. 3.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quae de effectibus Excommunicationis maioris dicta sunt in articulo 6 et in additione, ea de iure antiquo obtinent etiam in Excommunicato non denunciato. At iure novo Extravagantis *Ad evitanda* restricta sunt, ut monet Auctor, ad eos excommunicatos, qui expresse et specialiter, id est nominatim denunciati sunt, tum ad eos, qui notorie inciderunt in sententiam Excommunicationis latam pro 25 sacrilega manuum iniectione in Clericum, quamvis denunciati non sint.

Haec vero habet hic Zoesius in decr. lib. 5, tit. 39, n. 108: *De posteriori*, inquit, *tantum est quaestio, quum in Extravagant.* Ad evitanda, *in d. Concilio Constantiensi non fiat mentio notorii percussoris Clericorum, sed generaliter notorii Excommunicati, qui talis est, ut nulla tergiversatione celari possit, ut non debeat restringi tantum ad notoriam Clerici percussionem, sed uti verba citata a Navarro dict. tit. 27, n. 35 sonant, generaliter locum habere in quolibet Excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sensit Navarr. dict. loco. Sed consuetudine postea restrictam esse dictam Extravagantem ad percussionem Clerici notoriam. Alii tamen dictam Extravagantem aliter citant, pro his: aut si aliquem ita notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse, legentes: salvo si quem pro sacrilega manuum iniectione in Clericum sententiam latam a Canone adeo notorie constiterit incidisse, etc. Quam lectionem plerique sequuntur tenentes, non alios vi istius Extravagantis excommunicatos hodie esse vi-*

tandos, quam denunciatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista limitatio recepta, quum videamus passim Catholicos cum Haereticis publice sine scrupulo communicare, quos vitare hoc tempore vix foret possibile.

- 27 Quod attinet ad illos, quos priori loco diximus esse vitandos, disputari solet, num post sententiam specialem ab Homine latam, requiratur denunciatio? Negant aliqui innixi dict. Extravaganti *Ad evitanda*, quae solum excipit Excommunicatos a Iure, vel ab Homine per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi, talem a Iudice publicari vel denunciari specialiter et expresse; ut videatur hunc effectum habere illa, quae ab Homine est specialiter promulgata. At sententia communior et quidem probabilior est, etiam eo casu ad praedictum effectum requiri denunciationem, idque quia consuetudo, quae est optima legum interpres, ita sit interpretata dictam Extravagantem. Accedit, quod conveniat

fini eiusdem Extravagantis; lata enim ea fuit ad evitanda scandala, et succurrendum timoratis conscientii. Id autem contingit facilius posita opinione affirmante, quam opinione negante; quum saepe non sit ita notorium sententiam excommunicationis esse latam, nisi publicata sit; Confer Zoes. in decret. lib. 5, tit. 39, n. 110; Hurtad. de Excomm. disp. 2, diff. 3, num. 7.

Quoad vero notorios Clerici percussores, 29 duo concurrant oportet, ut ii dicantur notorii, adeoque sint vitandi; nempe et quod percussio Clerici sit notoria notorietate seu evidentia facti, et quod ea percussio minime possit apparenti aliqua ratione excusari. De utroque vero 30 consule Hurtad. de Excomm. disp. 2, diff. 3, n. 9 et seq.

An cum Excommunicatis non necessario vitandis communicari non modo in humanis, sed et in divinis possit; vide Hurtad. de Excomm. disp. 2, diff. 4 per tot.

ARTICULUS X. De excommunicatione Canonis quoad suum esse et intelligi.

SUMMARYUM. 1. Excommunicatio Canonis quare sic appelletur? - 2. Per ly *Si quis* quid intelligatur? - 3. Per ly *suadente Diabolo* quid intelligatur? - 4. Per ly *manus violentas iniecerit* quid intelligatur? - 5. Per ly *in Clericum* quid intelligatur? ad num. 6. - 7. Canonis privilegio non gaudent Clerici bigami. - 8. Item Clerici, qui dimisso Habitu, et Clericali Tonsura negotiis saecularibus se immiscunt, si ter ab Episcopo non moniti *se emendent*. - 9. Item Clerici realiter degradati, et solemniter depositi. - 10. Item Clerici se enormitatibus immiscuentes. - 11. Per ly *Monachum* intelliguntur omnes Regulares utriusque sexus. - 12. Etiam Conversi, et Conversae. - 13. Etiam Novitii, et Novitiae. - 14. Item Tertiarii, et Tertiariae mendicantium in Congregatione et Communitate viventes. -

15. Item mulieres Tertiariae in propriis domibus viventes, virginalem et coelibem vitam ducentes ex voto Castitatis de Ordinarii licentia emisso. - 16. Item Eremitae Habitum Eremiticum ex legitima facultate deferentes, et sub speciali Obedientia Episcopi, vel alterius Praelati alicui Ecclesiae, vel Eremitorio in communitate, vel separatim deservientes. - 17. Item omnes illi, qui assumpto Habitu religioso Monialium servituti sunt addicti, et pro illis eleemosynas quaerunt, et prope Monasterium earum more vivunt. - 18. Sic etiam Laici; qui habitu Clericali incedunt, et inserviunt Congregationi Presbyterorum collegialiter sub certo Superiore more Religioso viventium. - 19. Item Equites S. Ioannis Hierosolymitani, vulgo dicti *Cavalieri di Malta*. - 20-24. Num excommunicatio contenta in Canone hoc: *Si quis suadente diabolo*, sit latae an ferendae sententiae.

- 1 Excommunicatio Canonis sic appellatur ex quo lata sit in Canone 15 Concilii II Lateranensis sub Innocentio II, can. *Si quis suadente* 29, caus. 17, quaest. 4, per haec verba: *Si quis suadente diabolo, huius sacrilegii reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, et nullus Episcoporum illum praesumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui praesentetur, et eius mandatum suscipiat.*
- 2 Per ly *Si quis*, comprehenduntur omnes utriusque sexus personae Excommunicationis capaces, unde etiam ad feminas extenditur, ipsae enim si manus violentas in Clericum vel Monachum iniecerint, hanc Excommunicationem incurrunt per Glossam in d. can. *Si quis*, et exponitur cap. *Mulieres* 6 de sent. Excomm., dum Episcopo committitur posse feminas absolvere, si manus violentas in Clericum vel
- 3 Monachum iniecerint. Per ly *Suadente diabolo*, denotatur quod ad incurrendam hanc Excommunicationem requiritur gravis iniuria, et in ratione sacrilegii, peccatum mortale, ita ut haec

simul concurrant, et prava voluntas intendens Clericum vel Monachum graviter laedere, et externus effectus, seu ipsa gravis laesio in rebus corporis vel honoris ipsius, unde si unum ex istis deficiat, non contrahitur haec Censura, quia Canon tria copulative ad hanc incurrendam videtur requirere, scilicet factum consummatum, dum dicit *manus iniecerit*, animum iniuriandi, dum dicit *suadente diabolo*, et violentiam, dum dicit *violentas manus*, uti notat inter alios Sperellus dec. 54, n. 12.

Per ly *manus violentas iniecerit*, comprehenditur quaelibet actio exterior iniuriosa personam Ecclesiasticam, vel res ei adhaerentes violententer tangens sive immediate sive mediate, sive fiat manu sive pede, brachio, aut quovis alio instrumento capaci ad laedendum Clericum vel Monachum, quia Canon utitur verbo *manus*, ex quo manus sit instrumentum magis aptum, et solitum ad exteriores violentas iniurias inferendas, uti esset Clericum occidere, mutilare, vulnerare, percutere, eum violententer detinere in publica aut privata custodia, eripere aliquid per vim et iniuriam de manibus

- vel corpore ipsius, ut librum, pileum, aut vestem ei adhaerentem, ipsum conspergere aqua, pulvere, lapillis, eum persequi, ut in fluvium aut fossam incidat, equo decingat et similia; Glossa in dict. can. *Si quis*, verb. *Manus*, et cap. *Nuper* 29 de sentent. Excomm., et in can. *Si quis pulsatus* 13, caus. 33, qu. 3. Iniicere manus violentas in equum, cui Clericus insidet, illum occidendo, vulnerando, percutiendo aut detinendo; licet enim huiusmodi violentiae Clerico illatae graves non sint comparative corporis, sunt tamen graves, atque mortales comparative honoris, qui contumeliose laeditur, uti notavit Innoc. III in cap. *Nuper* 29 de sentent. Excomm. Per ly *in Clericum* intelliguntur quicumque saltem primam Tonsuram ab Episcopo acceperunt, ut colligitur ex cap. *Cum contingat* de Aetate, qualitate et ordine praefic. Sic etiam Clerici coniugati, si cum unica et virgine contraxerint, Habitum et Tonsuram deferant, et alicui Ecclesiae de mandato Episcopi ministrent; cap. unic. de Cler. coniug. in 6; Concil. Trid. sess. 13, cap. 6, de Reform. Canonis autem privilegio non gaudent Clerici bigami, qui contraxerunt cum duabus vel cum una corrupta; c. unic. de Bigamis in 6.
- 8 Item Clerici, qui dimisso Habitu et Clericali Tonsura, negotiis saecularibus se immiscent, si ter ab Episcopo moniti non se emendent; cap. *In audientia* 25, cap. *Contingit* 451 de sentent. Excomm. Item Clerici realiter degradati et solemniter depositi; ex cap. *Degradatio* in 6 de Poenis, lib. 5, tit. 9. Item Clerici se enormitatibus immiscentes, id est si latrocinia et seditiones iniquas perpetrent, si bella et seditiones in populo commoveant; cap. *Cum non ab homine* 14, et c. *Perpendimus* 23 de sent. Excomm.
- 11 Per ly *vel Monachum*, intelliguntur omnes Regulares utriusque sexus; c. *Cum illorum* 32, et cap. *De Monialibus* 33 de sent. Excomm.
- 12 Etiam Conversi et Conversae, cap. *De Monialibus*, et cap. *Non dubium* 5, eod. tit. Etiam Novitii et Novitiae; cap. *Religioso* de sentent. Excomm.
- 14 Item Tertiarii et Tertiariae mendicantium in Congr. et communitate viventes, ex Const. Leonis X incip. *Dum intra*.
- 15 Item mulieres Tertiariae in propriis Domibus viventes, virginali et coelibem vitam ducentes ex voto castitatis de Ordinarii licentia emissio, ex dict. Constitut. 22 *Dum intra* edita a Leone X 1 Maii 1518, in Conc. Later. sess. 11.
- 16 Item, Eremitae Habitum Eremiticum, ex legitima facultate deferentes, et sub speciali obedientia Episcopi, vel alterius Praelati alicui Ecclesiae, vel Eremitorio in Communitate, vel separatim deservientes, isti censentur Personae

Ecclesiasticae. Sic Glossa in c. *Qui vere* caus. 16, qu. 1, verb. *Vero*, asserens, quod tales Eremitae gaudent privilegio Clericorum, licet non renuncient propriis; Fagn. cap. *Nullus* n. 61 de Foro competent., post Cardin. in Clement. *Per litteras*, n. 9, de Praebend., Innocentius cap. *Cum Monasterium* 13 de Elect., dicens, quod licet Eremitae possint habere proprium, quia non abrenunciant, tamen Ecclesiasticae Personae sunt; Anaclet. lib. 3 decr., tit. 1 de Vita et honestate Clericorum, n. 25, et multi alii; vide verb. *Eremita*, n. 13. Item omnes illi, qui assumpto Habitu Religioso Monialium servituti sunt addicti, et pro illis eleemosynas quaerunt, et prope Monasterium earum more vivunt. Sic etiam Laici, qui Habitu Clericali incedunt et inserviunt Congr. Presbyterorum, qui collegialiter sub certo Superiore modo Religioso vivunt; sic Antonellus n. 22; Matthaeucci Official. Cur., quoad excommunicationem Canonis, n. 10; Felix Potestas Minist. Sacram. poenit. cap. 3, num. 3560, et alii. Item Equites S. Ioannis Hierosolymitani vulgo dicti *Cavalieri di Malta*; ipsi enim emittunt tria Vota substantialia in Religione a Sede Apost. approbata, et sunt vere Religiosi, et si se invicem percutiant, Pontifex eis concedit, ut ab Excommunicatione hac de causa incurra absolvi possint ab eorum Priore Sacerdote; cap. *Canonica* 59 de sent. Excomm.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Num excommunicatio contenta in Canone hoc *Si quis suadente diabolo*, caus. 17, qu. 4, sit latae an ferendae sententiae, non immerito dubitari potest. Non ignoro, quod saeculo decimosecundo, quo in Concilio Lateranensi sub Innocentio II dictus Canon latus fuit, iam in Ecclesia erant in usu excommunicationes latae sententiae. Sed formula illa: *Anathemati subiaceat*, qua usus est praefatus Canon, non videtur importare excommunicationem latae sententiae. Haec formula, ut recte ait Vanespen. Iur. Eccles. univ. part. 3, tit. 11, cap. 6, § 20, non videtur magis latam sententiam importare, quam haec: *Sit Anathematizatus: Sit sequestratus; quae tamen, iuxta Gloss. in cap. 2 de Foro competent., verb. Sequestratus, non nisi Excommunicationem ferendae sententiae significat.*

Caeterum Doctorum interpretatione, tum usu Fori, continet d. Canon excommunicationem latae sententiae, quod sane sufficit, nam ut inquit Paulus in l. 11 ff. de Legibus: *minime sunt mutanda quae interpretationem certam semper habuere.*

ARTICULUS XI. Quinam, ab incurso huius excommunicationis excusentur vel non?

SUMMARIUM. I. Primo ab incurso huius Excommu-

nicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam Iuris, quam Facti, nec eam incurrunt, qui ex conscientia erronea censuram putant ubi non est. - 2. Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui de-

fensionem vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ. — 3. Tertio excusantur, qui fortuito ex subitanea ira, vel passione, sine sufficiente deliberatione Clericum laedunt. — 4. Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero ioco, et levitate, et non ex odio, invidia, et indignatione. — 5. Quinto excusantur percutientes Clericum, vel Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, et uxore. — 6. Sexto excusantur mulieres percutientes Clericum, vel Monachum pudicitiam suam facto tentantes. — 7. Septimo excusantur percutientes Clericum privilegiis Clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem macellum, et munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem. — 8. Octavo excusantur Officiales laici percutientes Clericum involuntarie, et causaliter arcendo turbam, et omnes, qui ratione Officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes Divina officia. — 9. Nono excusantur Clericum percutientes correctionis causa, ut Magistri, Parentes, et propinqui. — 10. Magistri tamen, Parentes, et propinqui si sint Laici, habent solum ius corrigendi, et puniendi Clericos in minoribus, non autem in Sacris, et maioribus Ordinibus constitutos. — 11. Decimo excusantur prae caeteris Praelati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedom in minoribus, sed etiam in maioribus Ordinibus constitutos iuxta gravitatem culpæ castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum. — 12. Si autem per Laicum fecerint, tam Praelatus mandans, quam Laicus mandatum exsequens Excommunicationem incurrit. — 13. Excipitur tamen casus urgentis necessitatis in quo id nequeat aliter fieri, quam per Laicos. — 14. Non excusantur primo nedom manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabolo iniicientes, sed etiam id mandantes dummodo effectus sequatur. — 15. Mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato poeniteat, antequam

suum mandatum fuerit effectuum, nisi mandatum revocaverit, et de revocatione ante exsequitionem mandati mandatarium serio monuerit. — 16. Sic etiam eam incurrit proiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post iactum poeniteat, atque si posset, revocaret. — 17. Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum iniectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent. — 18. Non autem eam incurrunt, si ratihabeant talem violentiam factam non suo, sed solum alterius nomine. — 19. Tertio non excusantur, qui Clericum, vel Monachum etiam absque alia laesione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, et in aliqua domo, vel alio in loco iniuriose, et violenter retinent, ne exire possint, etc. — 20. Quarto non excusantur consulentes, auxilium ferentes, consentientes, sociantes. — 21. Quinto non excusantur omnes illi, qui ex officio, vel alio titulo tenentur, et possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum iniectionem impedire, et non impediunt, sique tacite consentiunt, et permittunt. — 22. Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percussionem consentientem. — 23. Immo per Sperellum, Barbosam, et alios triginta gravissimos Auctores Clericus incurrit hanc excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, et passione, animo irato, et non ex fervore devotionis. — 24. Septimo non excusantur qui venenum Clerico, vel Monacho propinant. — 25. Immo haec excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni. — 26. Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter clericum. — 27. Nono non excusantur percutientes Clericum, vel Monachum etiam mortuum, vel male tractantes eius cadaver. — 28 ad 37. Quando percutientes Clericum non incurrant excommunicationem.

- 1 Primo, ab incursu huius Excommunicationis excusantur qui laborant ignorantia invincibili, tam iuris, ut si quis invincibiliter ignorat, ob Clerici percussionem esse statutam Excommunicationem, quam facti, ut si quis ignorat, eum, quem percutit, esse Clericum, et si res deducta sit ad Forum externum, et de ignorantia ipsius dubitetur, sit ipse paratus etiam cum iuramento suam ignorantiam probare; cap. *Si vero* 4 de sentent. Excomm. Sic qui percutit Laicum putans esse Clericum, contrahit quidem malitiam sacrilegii, sed non incurrit excommunicationem, quia ut haec incuratur, debet re ipsa et non tantum in apprehensione, Clerico vel statui Clericali irrogari iniuria; Del bene sect. 21, n. 1; La Croix lib. 7, n. 322, et alii passim, arg. cit. c. *Si vero* 4 de sentent. Excomm., et sic de similibus; ut si quis ex conscientia erronea putet esse annexam censuram (quae revera annexa non est) actioni, quam operatur, hic quidem gravior peccat, quatenus operatur contra suam conscientiam dictantem rem gravior prohibitam, at nullatenus incurrit censuram propter rationem allatam. Tum quia ignorantia invincibilis semper excusat ab incursu censurae; textu expresso in cap. *Ut animarum periculis* 2 de Const. in 6, et concordat cit. cap. *Si vero* 4 de sentent. Excomm., et tenent Doctores communiter. Secundo, excusantur qui Clericum

percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ; c. *Ex tenore* 10 hoc tit., et cap. *Significasti* de Homicid. voluntar., lib. 5, tit. 12, ubi expresse habetur: *Quamvis vim vi repellere omnes leges et omnia iura permittant, tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad iniuriam propulsandam.* Tertio excusantur, qui fortuito et subitanea ira vel passione sine sufficiente deliberatione Clericum laedunt, ut colligitur ex c. *Si vero* 3 de sentent. Excomm., et tenent expresse Glossa ibid., verb. *Fortuito*, ubi dicit: *Tunc enim non imputatur, quia casus fortuiti praevideri non possunt.* Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero ioco et levitate, et non ex odio, invidia aut indignatione, quia ut expresse habetur cap. *Super* 1 de sentent. Excomm., non potest in ipsis iniectio manuum violenta notari.

Quinto, excusantur percutientes Clericum vel Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore et uxore, ut habetur expresse in cap. *Si vero* 3 de sent. Excomm. Non excusantur autem, si occidant, vel percutiant non statim ac in crimine deprehenduntur, sed post tantum temporis spatium, quo iustus dolor sedari potuit, tunc enim non amplius licet; sicut nec excusantur, si data opera in loco occulto Clericum aut Monachum expe-

ctant, ut possint in crimine repertum occidere, nec si peccantem cum aliis consanguineis inveniant, ut definitur cap. *Si vero* 3, § *Ceterum*, de sentent. Excomm.

- 6 Sexto, Mulieres percutientes Clericum vel Monachum pudicitiam suam facto tentantes; cap. *Si vero* 3, et cap. *Ex tenore* 10 de sent. Excomm. Non excusantur autem si a Clericis solis verbis aggrediantur; tunc enim debent solis verbis repelli, nisi Clerici taliter essent molesti, ut mulieres se aliter liberare non possent, quam utendo fuste, verbere, pugnis etc., ut advertunt communiter Canonistae in cit. cap. *Si vero*, et cap. *Ex tenore*.
- 7 Septimo, excusantur percutientes Clericum privilegiis clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem Macellum, vel munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem; cap. unico de Vita et honest. Cleric., Clement. 1 eod. tit.
- 8 Octavo, excusantur Officiales Laici percutientes Clericum involuntarie, et casualiter arcendo turbam et omnes, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes divina officia; cap. *Venientes* 16, et cap. *Cum voluntate* 54 de sent. Excomm.
- 9 Nono, excusantur Clericum percutientes correctionis causa, ut Magistri seu Praeceptores, qui correctionis causa moderate castigant discipulos Clericos; c. 1, cap. *Ex tenore* 10, et cap. *Cum voluntate* 54 de sentent. Excomm. Item parentes et Propinqui, qui disciplinae gratia filium, vel propinquum moderate seu leviter percutiunt; cap. *Cum voluntate* 30 de sent.
- 10 Excomm. Circa hos tamen est advertendum, quod si Magistri, Patres et Propinqui sint Laici, habeant solum ius corrigendi et puniendi Clericos in minoribus constitutos, non autem in Sacris et maioribus Ordinibus, sicut expresse et clare definitur in dict. cap. *Cum voluntate*, per praecisa verba: *Si quis vero ratione Officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici Seniores zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus Ordinibus constitutos turbantes Divinum Officium, et qui obtentu praelationis, vel magisterii subditos, vel scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, Excommunicationis sententiam non incurrunt, quod de his dicendum est, qui aliquos de Familia sua, vel propinquos inferiorum ordinum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentis et scientia, bonisque moribus informant, duxerint corripiendos.* Et ratio est, quia nimis indecorum esset statui Clericali, et plurimum vilesceret Clericalis reverentia si laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutos concederetur, haec enim est communior, quidquid dicant aliqui in contrarium ratione patriae potestatis.
- 11 Decimo, excusantur prae ceteris Praelati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel

Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in maioribus Ordinibus constitutos iuxta gravitatem culpa castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum vel Monachum; dict. cap. *Ex tenore*, et cap. *Cum voluntate*. Si autem per Laicum fecerint, tam Praelatus mandans, quam Laicus mandatum exequens, Excommunicationem incurrit; cap. *Universitatis* 24 de sent. Excomm. In casu vero, quod necessitas urgeat, et Clericus vel Monachus aliter quam per Laicos a facinore compesci, et capi non possit aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos ligentur, incarcerationentur, imo et torqueantur, tunc Praelati poterunt uti ministerio Laicorum ad ipsos sic puniendos, et a facinoribus compescendos absque incurso Excommunicationis; cap. *Ut famae* 35, vers *Laici*, de sent. Excomm.

Non excusantur autem, sed Canonis Excommunicationem incurrunt, primo nedum manus violentas in Clericum vel Monachum, suadente diabolo iniicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur; cap. *Mulieres* 6 de sent. Excomm., expressis his verbis: *Illi vero qui non per seipsos, sed eorum auctoritate et mandato alii violentas iniiciunt manus in Clericos, ad Sedem Apostolicam sunt mittendi; cum is committat vere, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur.* Et mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato poeniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, et de revocatione ante executionem mandati mandatarium serio monuerit. Sicuti eam incurrit proiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post iactum poeniteat, atque, si posset, revocaret, quia quantum est ex parte sua operis prohibiti iam malitiam complevit; colligitur ex can. *Ad audiendam* de Homicidio, et tenent Avila part. 2, cap. 5, disp. 3, dub. 7, concl. 2; Aegid. disp. 14, dub. 15, n. 163; Confectius Summ. privileg. tit. 14, can. 1; Layman de Excomm. lib. 1, tract. 1, p. 3, cap. 5, n. 7, et alii passim.

Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum iniectionem in Clericum vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent, ut expresse habetur c. *Cum quis* 23 hoc tit. in 6, his verbis: *Cum quis absque tuo mandato manus iniicit in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a Canone incunctanter incurris.* Non autem eam incurrunt si ratihabeant talem violentiam factam, non suo, sed solum alterius nomine, ut aperte declarat idem textus: *Si vero iniectio eodem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eandem, non tamen propterea Excommunicationis ullius vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat, quod eius nomine non est gestum.*

19 Tertio non excusantur, qui Clericum vel Monachum etiam absque ulla laesione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis vel privatis; vel in aliqua domo, vel alio in loco iniuriose et violenter retinent, ne exire possint; et quo voluerint, libere progredi nequeant, cap. *Nuper* 29 de sent. Excomm.

20 Quarto non excusantur consulentes, auxilium ferentes, consentientes, sociantes, cap. *Quantae* 47 de sent. Excomm., et Clementin. 1 de Poenis, ubi explicite inter reos huius canonis enumeratur, *qui iniuriose vel temere percusserit aut banniverit, vel haec mandaverit fieri, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit vel favorem*, etc. Et de sociantibus homicidam etiam sine manuum iniectioe clarissime habetur cap. *Sicut* 1 de Homicid. voluntar., lib. 5, tit. 12, his verbis: *Illi autem, qui animo occidendi, ferendi aut capiendi illum sanctum, ac reverendum virum quondam Cantuar. Archiepiscop. citra manuum iniectioem se fatentur venisse, si de illa captione mens eius sequuta fuisset, pari poenitentia vel foro pari existerent puniendi.*

21 Quinto non excusantur omnes illi, qui ex officio vel alio titulo tenentur, et possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum iniectioem impedire et non impediunt, sique tacite consentiunt et permittunt, uti Superiores omnes sive Ecclesiastici, sive saeculares potentes impedire suos subditos ab his violentiis, et non impediunt; Parentes non impediunt filios, et Domini et Officiales non avertentes servos et milites cum possint; c. *Quantae* 47 de sent. Excomm., ibi: *Non autem solos violentiae huiusmodi Auctores praesumptio aliquorum existimet puniendos, sed facientes et consentientes pari poena plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cum possunt, manifesto facinori desinunt obviare*, et Glossa hic verb. *Quidam*, clare innuit, *quod, qui auctoritatem habet ex Officio, et non prohibet, si potest, est vere excommunicatus.*

22 Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percussionem consentientem; quia licet talis percussio non sit violenta respectu Clerici voluntarie percussi, est tamen violenta et iniuriosa respectu status Clericalis. Canon enim iste non tam pronunciatus est in favorem Clerici, quam in favorem status Clericalis; cap. *Conting.* de sent. Excomm., ubi etiam praecipitur excommunicari Clericus permittens se percuti. *Si quis autem Clericus post prohibitionem huiusmodi, sponte se subiecerit, excommunicetur.* Immo per Sperell. decis. 45, n. 71, Barbosam, et alios triginta gravissimos Auctores, Clericus incurrit hanc Excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia et passione, animo irato, et non ex fervore devotionis, quia iniuriam facit ordini

Clericali, pro cuius decore et indemnitate potissimum promulgatus est Canon *Si quis suadente.*

Septimo non excusantur, qui venenum Clerico vel Monacho propinant; maxima enim offensio, et violentia resultat ex propinatione veneni, cuius ministerio et instrumento propinans personam Clerici vel Monachi violenter tangit, cum venena de se apta sint mortem inferre. Immo haec Excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni, quia venenum calefactum in stomachum statim incipit agere, et quamvis forte non sequatur mors, hoc est praeter intentionem propinantis, et per se non stetit, per venenum enim est violentia illata personae sumenti, quae per illud incipit violenter disponi ad mortem; Sperell. decis. 20, n. 21; Claudius la Croix, Beia, Matthaeucci, et alii passim cum Lezana t. 3, verb. *Clericus*, n. 7.

Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter Clericum, et ratio est, quia tam intentio, quam opus externum est iniuriosum statui Clericali, propter cuius reverentiam imposita est Excommunicatio. Nec ulla ignorantia excusat in hoc casu, cum percutiens habeat intentionem percutiendi Clericum, et reipsa percutiat unum Clericum, licet credat esse alium Clericum; colligitur ex cap. *Si vero* 2, n. 4, de sent. Excomm.

Nono non excusantur percutientes Clericum vel Monachum etiam mortuum, vel male tractantes eius cadaver; privilegium enim hoc etiam in Clerico mortuo perseverat, et qui ipsum offendit, est adhuc iniuriosus statui Clericali; sic tenent Pignatelli tom. 6, cons. 5, n. 3; Sperell. dec. 21, n. 25; Engel tit. 33, § 1, n. 5, et alii passim cum Felino in cap. *A nobis* 2, n. 4, de sent. Excomm.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quaeri hic solet, an percutiens Clericum in defensionem Tertii, incurrat necne excommunicationem, de qua disseritur? Negatur, propterea quod defensio Innocentis, respectu cuiuscumque Aggressoris sit maxime naturalis, et suo modo debita vel saltem licita; cap. *Dilecto* de sentent. Excomm., ut nulla ex eo actu debeat resultare poena, dummodo non cesset vera et iusta ratio defensionis; Zoes. in decr. lib. 5, tit. 39, num. 36; Suarez de Censur., disp. 22, sect. 1, n. 39.

Quod dicitur in cap. 3 de sent. Excomm., percutientem scilicet Clericum turpia agentem cum matre, filia et uxore, non incurrire excommunicationem, id intelligendum tam de copula quam de aliis actibus turpibus; Suarez de Censur., disp. 27, sect. 1, n. 37. Nomine uxoris venit etiam sponsa de praesenti, non

- 32 item de futuro. Sed an nomine Matris veniat Avia, tum an nomine filiae veniat Neptis, non conveniunt Doctores. Negat idem Auctor cit. loc., n. 36.
- 33 Percutientes Clericos privatos privilegiis Clericalibus a suo Episcopo non incurrere excommunicationem, recte ait Auctor n. 7. Clerici autem privati privilegiis Clericalibus sunt de-
- 34 gradati, non item depositi, nisi post depositionem sequatur incorrigibilitas. Sed an requiratur Iudicis declaratio; affirmat Zoes. in decr. lib. 5, tit. 39, n. 43, qui tamen alios tradit casus, in quibus sola incorrigibilitas post tri-

nam monitionem privat privilegio Clericali. Quod ait Auctor num. 23 Clericum seipsum percutientem incurrere excommunicationem, intellige cum Zoesio in decr. d. lib. 5, tit. 39, n. 66: *Quatenus percussio inducit gravem laesionem in proprio corpore, ut ei conveniat ratio Canonis, quia laeditur favor publicus status Clericalis*. Clericum vero consentientem sui percussioni non incurrere excommunicationem patet ex cap. 36 de sentent. Excomm., in quo habetur, consentientem excommunicandum, quod est argumento non incurrisse excommunicationem.

ARTICULUS XII. *Quinam ab excommunicatione Canonis possint absolvere vel non?*

SUMMARYUM. 1. Percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum est triplex; levis, mediocris, et enormis. - 2. Quae sit levis? - 3. Quae sit mediocris? - 4. Quae sit enormis? - 5. Percussio, seu iniuria de se non gravis et enormis, potest esse enormis ratione qualitatis personae offensae; et loci, in quo offenditur ad num. 6. - 7. In articulo mortis, et in absentia Superioris, ad quem de iure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac Excommunicatione, etiam per percussorem enormem contracta, sicuti de qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutum compareat coram Superiore, ad exsequendum, quod ille praescripserit, ad num. 8. - 9. Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione Canonis etiam per percussorem mediocrem et enormem contracta absolvere Legati a latere. - 10. Et isti Legati a latere possunt absolvere omnes undecumque advenientes. - 11. Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suae Legationis. - 12. Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussorem levem etiam publicam. - 13. A contracta vero ob percussorem mediocrem et enormem possunt absolvere tantummodo si sit occulta, et si fuerit pu-

blica, possunt ab ea absolvere, si Personae Excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis. - 14. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparandi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparandi cum primum commode poterunt, alias reincident in aliam similem excommunicationem. - 15. Praelati Regulares an possint suos subditos et novitios absolvere ab Excommunicatione contracta ob quamcumque percussorem, etiam enormem; ad num. 17 et vide verb. *Praelatus Regularis*, n. 31. - 18. Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab ambobus eorum Praelatis. - 19. Et si Religiosi illi ad invicem, et mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere. - 20. Regularis percutiens Clericum saecularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Dioecesanii, vel ab ipso Episcopo. - 21. Moniales exemptae se invicem etiam graviter et enormiter percutientes possunt absolvi a suis Praelatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis. - 22. Moniales vero subiectae Ordinariis se invicem vel Clericos percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis et enormis. - 23. Regulares intra Italiam et extra Urbem possunt absolvere Saeculares a percussione levi solummodo, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis.

- 1 Ad facilitatem huius tituli intelligentiam praenotandum est, quod percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum dividitur in levem, mediocrem et enormem; cap. *Pervenit*
- 2 de sent. Excomm. Levis est, quae fit sine relictione maculae, seu signi percussione in corpore, ut quae fit manu, pede, digito, baculo, lapide nullam maculam externam, seu contusionem relinquentem. Mediocris est, quae fit cum relictione maculae, seu signi in corpore sine mutilatione, aut lethali vulnere, ut quae fit cum dentium, aut magna capillorum evulsione, cum carnis suppellatione, cum magna sanguinis effusione, cum vultus foedatione, vestium effractione et similibus. Enormis est, quae fit cum gravi vulnere, mutilatione aut magna sanguinis effusione, non a naribus, sed a magno vulnere proveniente; cap. *Cum illorum* 32 de sent. Excomm., § *Qui si claustrales*. Et percussio seu iniuria de se non gravis et enormis, potest esse enormis ratione qualitatis personae offensae, et loci in quo offenditur; ratione Personae est enormis, cum percutitur licet leviter Episcopus, Abbas, a subdito suus Superior, a Filio suus Pater, a discipulo suus Magister,

ex cit. cap. *Cum illorum*, et Fagn. ibi, n. 21. Ratione loci fit enormis cum fit publice, v. g. in Theatro, in Foro, in conspectu Superioris, Iudicis, in Ecclesia et coemeterio, ex can. *Qui saevis* 17, qu. 4, et ex Fagn. loc. cit., n. 23. His praenotatis, resolves:

In Articulo mortis et in absentia Superioris, ad quem de iure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac excommunicatione, etiam per percussorem enormem contracta, sicuti a qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutus compareat coram Superiore ad exsequendum quod ille praescripserit; cap. *Eos qui* de sent. Excomm. in 6, et cap. *Excommunicamus* de sent. Excomm. inter extravag. comm., § *Decernimus*. Et si-gnanter dicitur in absentia Superioris, ad quem de iure spectat absolutio, quia certum est ex mox laudatis cap. *Eos qui* etc., et cap. *Excommunicamus* etc., a censura Excommunicationis reservatae neminem in mortis articulo absolvi posse, si facilis sit recursus ad Superiorem, ad quem absolutio de iure spectat; ibi enim § *Decernimus* sic clare statuitur: *Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens*

Excommunicationis sententiam pro praedictis, vel aliquo praedictorum, absque speciali mandato nostrae absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsitan ad nos habere accessum non posset in mortis articulo constitutus.

- 9 Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione canonis etiam per percussione mediocrem et enormem contracta absolvere Legati a latere, quia licet haec Excommunicatione in Canone *Si quis suadente diabolo*, sit specialiter reservata Romano Pontifici, ex declaratione tamen eiusdem extensa intelligitur facultas absolvendi Legatis a latere, quibus constat hanc absolvendi facultatem competere ex Officio Legationis, ex cap. *Ad eminentiam* de sent. Excomm. Et isti Legati a latere possunt absolvere omnes undecumque advenientes.
- 11 Legati autem missi, sive Nuncii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suae Legationis, expresse colligitur ex textu in cap. penult. de Offic. Legati.

- 12 Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussione levem etiam publicam; cap. *Pervenit* 17 de sentent. Excomm. A contracta vero ob percussione mediocrem et enormem possunt absolvere tantummodo, si sit occulta, ex Tridentino sess. 24 de Reformat., cap. 6, ubi expresse habetur: *Liceat Episcopis... in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Dioecesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in Foro conscientiae gratis absolvere imposita poenitentia salutari*. Et si fuerit publica, possunt ab ea absolvere, si personae Excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis; cap. *Mulieres* 6, cap. *De cetero* 11, cap. *Ea noscitur* 13, cap. *De Monialibus* 33, et cap. *Quamvis* 58 de sentent. Excomm. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincident in aliam similem Excommunicationem; ex cap. *Eos qui* de sent. Excomm. in 6, et cap. *De cetero* 11 de sent. Excomm., tit. 39. Quinam autem censeantur impediti adire Romam, vid. verb. *Absolutio*, art. 1, n. 6, 7, 8, etc.

- 15 Praelati Regulares (pro quibus in hoc non veniunt Superiores locales Conventuum, ex decreto Visitationis Apostolicae 13 Martii 1601), possunt suos subditos et Novitios absolvere ab Excommunicatione contracta, nedum ob percussione levem et mediocrem, ex cap. *Monachi*, cap. *Illorum*, § *Si Clausuales*, et cap. *Canonica* de sentent. Excomm., sed etiam ab Excommunicatione contracta ob percussione enormem ex Bullis Clementis IV incip. *Virtute conspicuos*, Sixti IV incip. *Regimini*, Iu-

lii II incip. *Exponi Nobis fecisti*, et Pauli III incip. *Licet Debitum*; inter enim excessus enormes in istis Constitutionibus exceptos, pro quorum absolutione sit a Regularibus Sedes Apostolica adeunda, non reperitur percussio enormis, et casus excepti per omnes firmant regulam in contrarium et in non exceptis, neque constat de expressa et specifica Sanctae Sedi reservatione absolutionis a percussione etiam enormi, qua se Regulares offendunt. Tum quia Clemens VIII in suo Decreto edito 16 26 Maii 1593, pro limitatione casuum reservabilium a Praelatis Regularibus, statuit posse ab ipsis inter alios sibi reservare *occisionem aut vulnerationem, seu gravem percussione cuiuscumque personae*, sed per hanc concessionem Pontifex supponit in Praelatis Regularibus veram facultatem absolvendi suos subditos a tali enormi et gravi percussione, cum certe constet nullum Praelatum posse sibi reservare censuram, a qua non possit ipse absolvere, alias superflua esset et frustranea Pontificis dispositio. Et hoc evidentius ostenditur per ea, quae 17 Urbanus VIII confirmans ipsum Decretum Clementis in decreto de expresso eius mandato edito a Congr. Conc. die 21 Septembr. 1624, subiungit: *Sanctitas Sua deinceps declaravit, ut si huiusmodi Regularium Confessariis casus alicuius reservati facultatem petentibus Superior dare noluerit, possint nihilominus Confessarii illa vice poenitentes Regulares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolvere*; sed Pontifex per haec verba facultatem petentibus Superior dare noluerit, manifeste et evidentissime supponit, Praelatos Regulares, per se ipsos vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos ab omnibus illis casibus absolvere, ergo certissime constat posse praelatos Regulares suos subditos per se, vel per alios absolvere a percussione etiam gravi et enormi. Sic firmiter tenent Donatus tom. 1, part. 1, tract. 13, qu. 17, et tom. 2, tract. 11, qu. 17 et 18; Anaclet. lib. 5 decr., tit. 39 de sent. Excomm., num. 255; Felix Potest. tom. 1, part. 4, num. 3578; Lezana tom. 1, cap. 18, num. 3; Tamburin. de Iure Abbat., tom. 2, disp. 14, qu. 10, n. 6; Hasbensis, Rodriquez, Layman, Sorbo, Matthaeucci, Engel, et alii plurimi. Vide tamen verb. *Praelatus Regularis*, num. 31.

Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab ambobus eorum Praelatis; ex cap. *Cum illorum*, vers. *Si vero Clausstralis*, 23 de sent. Excomm., ubi expresse habetur: *Si vero Clausstralis aliquis in Religiosam personam alterius Clausstri manus iniecerit violentas, per Abbatem proprium et eius, qui passus est iniuriam, absolvatur*, quod ex Molina de Iure et iustitia tract. 3, disp. 60, n. 5, et Engel lib. 5, tit. 29 de sent. Excomm., sic debet intelligi, ut absolutio et executio poe-

- nae fiat per Praelatum Religiosi percutientis, tamquam per Iudicem Ordinarium, cum consensu tamen, et praescientia Praelati Religiosi offensi tamquam Actoris super iniuria sui Religiosi, nisi Praelatus Religiosi offensi totum hoc negotium remiserit Praelato Religiosi offendentis. Et si Religiosi illi adinvicem, et mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere, quia tunc iniuria compensatur; sic Felix Marius pag. 626, n. 9.
- 20 Regularis percussus Clericum saecularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Dioeceseani, vel ab ipso Episcopo; ex cap. *Religiosi* 21 de sent. Excomm. in 6, vel a Sede Apostolica ex Stylo Curiae cap. *Cum illorum* 32 de sentent. Excommun. Vide infra n. 24.
- 21 Moniales exemptae, se invicem etiam graviter et enormiter percutientes possunt absolvi a suis Praelatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis, quia privilegia Regularibus concessa, eorum Monialibus communicantur, ut expresse concedit Sixtus IV in Bulla aurea Monialibus Praedicatorum et Minorum, et signanter pro Monialibus S. Clarae concedit Leo X Constit. *Cum sicut*, Gregorius XIII Constit. *Ex benignae Sedis*, et Pius V Constit. *Et si Mendicantium*, in quibus confirmant privilegia Fratrum Minorum de Observantia, et Monialium S. Clarae, et Terti Ordinis S. P. Francisci, etiam per modum communicationis et extensionis inter se, et cum aliis Ordinibus. Moniales vero subiectae Ordinariis se invicem, vel Clericos, percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis et enormis; cap. *De Monialibus* 33 de sentent. Excommunic.
- 23 Regulares intra Italiam, et extra Urbem possunt absolvere saeculares a percussione levi, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis; non enim possunt sola sua facultate propria, cum per decretum iussu Clementis VIII editum 26 Novembris 1602, sit absolute reservata privative ad ipsos violenta manuum injectio in Clericos iuxta Canonem *Si quis suadente diabolo* 17, qu. 4.

Ad superius dicta in hoc ultimo art., n. 20, addendum est, quod Abbas, seu Superior Regularis non potest absolvere Monachos sibi subiectos a percussione Clerici Saecularis, ut expresse respondit Sacr. Congr. Conc. in Mediolanen. *Censurarum* 2 Decembris 1719 ad 5 dubium, in qua causa cum alia ad rem facientia proposita et resoluta fuerint, hic pro uberiori notitia ad litteram subnectuntur, prout referuntur in Thesouro Resolutionum S. C. C. tom. 1 in dicta Mediolanensi *Censurarum*, ibi: In oppido Civitatis Mediolanensis Dioecesis

Coenobium extat Monachorum Montis Oliveti, cuius Abbatia commendata est Eminentissimo Cardinali Odescalco Archiepiscopo. Penes Abbatem Commendatarium stare dicitur cura habitualis; Ecclesia etiam Coenobii est Parochialis, et cura actualis exercetur a perpetuo Vicario. Inter Monachos et Vicarium iurgia, et contentiones saepius exortae sunt. Cum autem die 26 mensis Ianuarii anni praeteriti 1718. Livius Bazzana Vicarii munere fungens percussus fuerit a duobus Monachis, ab Antonio videlicet Petragrossa Sacerdote, et ab Alexandro Fumagallo Laico Converso, nonnulla Acta in Curia Archiepiscopali gesta fuerunt, de quorum validitate in praesenti est disputandum, uti desumitur ex primo dubio mox referendo, et ex caeteris inter partes concordatis; cumque hinc inde Scripturae distribuuntur, dignabuntur EE. VV. decernere:

I. An Acta hactenus facta per Curiam Archiepiscopalem Mediolanen. contra Rev. Patrem Antonium Petragrossa, et Fr. Alexandrum Monachos sustineantur, in casu, etc.

II. An liceat eidem Curiae Archiepiscopali declarare, vel saltem denunciare excommunicatos in vim Canon. *Si quis suadente*, dictos Monachos, in casu etc., et quatenus negative.

III. An constet de sufficienti punitione facta per dictum Abbatem Regularem, in casu etc., et quatenus negative.

IV. An, quomodo et quibus poenis sit procedendum contra dictos Monachos, in casu etc.

V. An licuerit eidem Abbati Regulari absolvere praedictos Monachos a Censuris, si quas incurrerint, in vim dicti Canon. *Si quis suadente*, in casu etc.

Eadem Sacr. Congr. Conc. in dict. Mediolanen. *Censurarum* die 2 Decembris 1719, respondit:

Ad primum *Affirmative*, excepto Monitorio expedito die 14 Februarii 1718, nec non excepta citatione expedita die secunda Iunii eiusdem anni. Ad secundum licere (renovata tamen citatione iuxta instructionem) *declarare Fratrem Alexandrum, nec non P. Antonium; quatenus delictum habeatur pro notorio, et quatenus habeatur tantum pro publico, licere denunciare*, id est praecipiendo suis Parochis et Subditis universis, ne eos admittant intra Ecclesias sibi subiectas, et non converseantur cum eisdem. Ad tertium *negative*. Ad quartum *destruendos nomine Sacrae Congregationis in Carcerem formalem, et per Abbatem certioretur Eminentissimus Episcopus de poena delinquentibus imposita*. Ad quintum *negative*.

De materia huius articuli, consule, si libet, Zoes. in decr. lib. 5, tit. 39, n. 165.

EXECUTOR LITTERARUM APOSTOLICARUM

Summarium.

1. Executor alius est merus, alius mixtus, et quis sit uterque? - 2. Quando in Rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc executor est mixtus. - 3. Sic efficitur mixtus per Clausulam *Amoto*. - 4. Et per Clausulam *Constito*. - 5. Vel per alteram *dummodo verificato Iurepatronatus*. - 6. Et per Clausulam *Vocatis vocandis, vel accedente consensu*. - 7. Item per Clausulam *dummodo non sit alteri ius quaesitum*. - 8. Executor Apostolicus debet in primis requirere iustificationem Litterarum Apostolicarum. - 9. Non potest procedere ante illarum praesentationem. - 10. Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali. - 11. Executioni Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Tridentini. - 12. Ordinarius nec cumulative cum Executore deputato Litteras Apostolicas exequi potest. - 13. Dispensationum Matrimonialium commissiones, si extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandari. - 14. Vicariis Praelatorum inferiorum iurisdictionem quasi Episcopalem habentium non committuntur. - 15. Excipitur tamen Vicarius Abbatis Montis Cassinen. - 16. Ad illos solos Praelatos sunt dirigendae, qui iurisdictionem quasi Episcopalem exercent, et sunt nullius Dioecesis. - 17. Brevia directa constitutis in Dignitate possunt expediri per Canonicos. - 18. Matrimoniales tamen dispensationes Canonicis Cathedralis non committuntur. - 19. Immo nec Sede Episcopali vacante huiusmodi dispensationes committuntur Vicario Capitulari, sed Episcopo viciniore, seu eius Vicario Generali. - 20. Nec etiam Vicarius Capitularis, Sede vacante, potest exequi Litteras Apostolicas in forma *dignum*, et Episcopo defuncto directas. - 21. Potest tamen Vicarius Capitularis executioni demandare Litteras directas Episcopo per Sacram Congregationem, et ab illo non executas. - 22. Item Vicarius Capitularis potest exequi omne id, quod Episcopo mortuo per Bullam seu Breve in causis iurisdictionem importantibus erat concessum. - 23. Item Vicarius Capitularis potest perinde ac Vicarius Episcopi esse Executor Gratiarum, et Litterarum Apostolicarum tamquam in Dignitate constitutus. - 24. Deputato, seu delegato Vicario, non potest exequi Episcopus, nec e contra. - 25. Et si aliquo casu facta esset commissio Episcopo vel eius Vicario, tunc facta praesentatione uni, non posset alter se intromittere. - 26. Si Vicarius delegatus mortuus sit, vel ab officio remotus, debent Litterae per successorem in Vicariatu executioni demandari. - 27. Quando Papa in Commissione non exprimit nomen Vicarii, respicit Tribunal et non Personam. - 28. Si vero in Litteris expressum sit nomen Vicarii et Tribunal, tunc si primo loco appositum sit nomen proprium, ut dicatur *Dilecto Filio Paulo Vicario*, etc., tunc censetur commissio personalis, et non transit ad successorem, sed quamvis etiam desineret esse Vicarius, adhuc tamen remanebit delegatus. - 29. Si vero commissio facta sit Dignitati non expresse nomine Vicarii, tunc quia huiusmodi dignitas est perpetua

in Ecclesia, transibit ad Successorem. - 30. Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed solum confirmati potest dispensationes exequi. - 31. Vicarius, si fiat Episcopus illius Dioecesis, non poterit exequi dispensationem sibi commissam, sed eius in Vicariatu successor. - 32. Vicarius potest exequi Litteras, quamvis Episcopus esset aliqua causa excommunicatus vel suspensus. - 33. Executor quicumque sit, debet ad unguem servare formam praescriptam in Litteris quarum vigore procedit. - 34. Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum. - 35. Talis prohibitio est intelligenda etiam de esculentis et poculentis, quae paucis diebus consumi possunt. - 36. Neque sub praetextu laboris, neque ratione sigilli, papyri, expeditionis et taxae Delegatus aliquid accipere potest. - 37. Potest tamen Notarius aliquid accipere, nempe quartam partem aurei pro examinandis testibus, et sumendis caeteris informationibus. - 38. Immo post executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid praetendere. - 39. Executor dispensationis Apostolicae pro Foro interno super impedimentis Matrimonii occultis potest esse Magister in Theologia, vel Doctor Decretorum seu Iuris Canonici. - 40. Praefatas litteras exequi nequeunt Lectores et Professores Regulares, nisi in publica aliqua Universitate vel Academia realiter et formaliter sint insigniti Laurea Magisterii vel Doctoratus, aut id eis competat ex speciali privilegio Apostolico. - 41. Tale privilegium est concessum Iubilatis Ordinis Minorum de Observantia. - 42. Tale privilegium est concessum Confessariis Societatis Iesu a Praeposito Generali, vel de eius licentia ab aliis Societatis Superioribus ad id specialiter designatis, etiamsi Magistri Sacrae Theologiae vel Sacrorum Canonum non existant. - 43. Idem possunt ex communicatione cum privilegiis Societatis alii Mendicantes. - 44. In casu, quo Sacra Poenitentiaria commissionem et inscriptionem ita faciat: *Discreto Viro Confessori ex approbatis ab Ordinario*, tunc poterit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas Litteras specialiter Deputatus illas exequi, licet non sit Magister in Theologia, nec Doctor Sacrorum Canonum. - 45. Executor debet esse approbatus ab Ordinario loci, in quo Litteras exequitur. - 46. Et debet esse a Poenitente specialiter electus. - 47. Si unus Confessarius a poenitente electus exequi recuset, vel ob nimium rigorem poenitenti displiceat, potest poenitens alium eligere. - 48. Executor ad executionem non debet adhibere Testes. - 49. Debet autem Litteras lacerare, et nullatenus potest eas Oratori seu Latori restituere. - 50. Alia de Executoribus. *Remissive*. - 51. Episcopus, qui ob tenuitatem reddituum etiam de consensu Sacr. Congr. Episcop. non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostolicas Vicario Generali directas. - 52-56. Executor litterarum Apostolicarum non potest subdelegare. - 57-60. De Auditore Camerae uti est executor omnium Litterarum Apostolicarum. - 61, 62. De mutatione Executoris Litterarum Apostolicarum. - 63. Executor Litterarum Apostolicarum potest procedere absque earum exhibitione.

1. Executor, alius est merus et alius mixtus. Executor merus est qui post negotium iam plene discussum deputatur, ita ut nihil illi restet, nisi actualis executio; leg. *Executorem* 8 Cod. de Execut. rei iudic., et leg. *Sicut proponit* 6 Cod. eod. Unde mero Executori committitur nudum seu merum exercitium executionis absque exercitio iurisdictionis, uti communiter fit in litteris gratis Papae; si tamen adsit legitimus contradictor et possessor in be-

neficio, tunc ex mero efficitur mixtus. Executor mixtus est ille, qui simul partes Iudicis assumit, ut si Papa ei committat in forma *dignum*, tunc enim examinare debet narrata, etc., ubi e contra Executor merus non cognoscit de subreptione, sed hanc advertens nude cessat ab Executione; Rosa de Executione litter. Apostolicar. part. 1, c. 6, a n. 1, et communis aliorum. Quando in rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc executor est mixtus, praesertim

quando Papa ipse non facit gratiam, sed committit faciendam; Rota loc. cit., cap. 8, n. 1, et alii passim. Sic efficitur executor mixtus per clausulam *Amoto*; Rota part. 2, dec. 159, n. 3, part. 3, dec. 451, n. 3, p. 16, dec. 107, n. 6, part. 18, tit. 2, dec. 420, num. 17; Card. de Luca de Benefic. dec. 73, n. 24 de Iurepatr. 4 disc. 51, sub n. 6. Et per clausulam *Constito*; Rota part. 5, tom. 1, dec. 65, num. 7 et 8; Card. de Luca de Benefic. disc. 72, num. 6, 5 disc. 73, num. 24. Vel per alteram *dummodo verificato iure patronatus*; Rota part. 18, to. 2, dec. 410, n. 2; Card. de Luca de Iurepatr. 6 disc. 51, sub n. 6. Et per clausulam *vocatis vocandis, vel accedente consensu*; Rota part. 1, dec. 215, num. 3, part. 2, dec. 525, num. 7, part. 16, dec. 222, n. 6; Card. de Luca de Benefic. disc. 48, num. 4, disc. 72, num. 6, disc. 73, n. 24, de Iurepatron. disc. 41, sub 7 n. 6, de Alienat. disc. 13, n. 5. Item efficitur Executor mixtus per clausulam *dummodo non sit alteri ius quaesitum*; Rota part. 4, tom. 1, dec. 451, n. 17.

8 Executor Apostolicus debet in primis requirere iustificationem Litterarum Apostolicarum; Rota part. 3 recent., dec. 129, num. 5. Non enim eas exequi debet absque earum iustificatione; Rota part. 7, dec. 147, n. 5. Nec potest procedere ante illarum praesentationem; Rota part. 1, dec. 166, n. 11. Secus iniuste procederet; Rota p. 3, dec. 129, n. 5, p. 11, 10 dec. 369, n. 14. Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali; Sac. Congr. Conc. in Turritana 15 Novembris 1704, ibi: II. *An Executores deputati in Litteris Apostolicis procedere valeant absque illarum exhibitione in Cancellaria Archiepiscopali, et quatenus negative?* III. *An Archiepiscopus procedere possit in casu contraventionis?* IV. *An rescripta Apostolica emanata contra Archiepiscopum, eiusque Officiales certis Executoribus directa sint exhibenda in eius Cancellaria?* S. Congr. respondit ad 2 affirmative, ad 3 et 4 negative,

11 I. 54 decr., pag. 415. Executionem Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Trid.; Gregor. enim XIII Const. incip. *Ad Romani*, expresse declaravit, quod ex Litterarum Apostolicarum executione eidem Conciliarii decreto nullimode contravenitur; quapropter nemo deinceps auderet sub huiusmodi cavillationis praetextu earumdem liberam executionem impedire, sive Executores molestare; Card. Petra tom. 4 Commentar. in

12 Const. 2 Martini V, n. 9. Ordinarius nec cumulative cum Executore deputato Litteras Apostolicas exequi potest; Felin. cap. fin., n. 38, de Praesumpt., alique adducti a Rota in dec. 508, n. 2 cum seq., coram Pamphil., et dec. 209, num. 4, coram Buratt.; Card. Petra loc. cit., n. 10.

Dispensationum matrimonialium commissio- 13 nes, si extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandari; sic praxis quotidiana, et est ad tenorem Conc. Tridentini sess. 24, cap. 5, de Reform., et Rota cor. Merlino dec. 693, n. 2. Vicariis 14 autem Praelatorum iurisdictionem quasi Episcopalem habentium, non committuntur, cum hi Vicarii in Dignitate Ecclesiastica non sint: nec eorum officium dignitati aequiparetur; Garcias de Benefic. part. 9, cap. 2, § 1, n. 147; Barbosa Iuris Eccles. univers. lib. 1, cap. 5, n. 29, et alii passim; et sic servare styllum Curiae testatur Pyrrhus Corrad. in Praxi disp. Apostol. l. 7, cap. 4, n. 57, ubi etiam asserit sic fuisse a Sacra Congreg. dec. 15 tamen dictus Pyrrhus Vicarium Abbatis Montis Cassinen. quem asserit esse in possessione, ut sibi hae commissiones dirigantur ex Indulto speciali Sixti V. Ad illos solos Praelatos sunt 16 dirigendae, qui iurisdictionem quasi Episcopalem exercent, et sunt nullius Dioecesis; Seraphin. dec. 1052, n. 1; Coccin. dec. 346, n. 7; Rota in novissimis dec. 45, n. 4, coram Merlino, et sic fuisse a Sac. Congr. dec. 15 anno 1593 in una Prioratus de Valez Ordinis S. Iacobi, testatus idem Garcias loc. cit., n. 142, ubi refert verba dictae decisionis, ut sequitur: *Sacra Congr. censuit dispensationes matrimoniales, et alias quascumque subditis inferiorum Episcopis a Sede Apostolica concedantur, si eas extra Romanam Curiam committi contigerit, et illi inferiores nullius Dioecesis existant, et iurisdictionem quasi Episcopalem habeant, eisdem inferioribus, non autem vicinioribus Episcopis, esse committendas.* Hieronymus Cardinalis Matthaeus.

Brevia directa constitutis in dignitate pos- 17 sunt expediri per Canonicos Cathedralis; Gloss. in l. *Vel universorum* ff. de Pignoratitia actione; Genuens. in Praxi c. 69, n. 10; Vincentius de Iustis de Dispensat. matrimon. lib. 1, cap. 5, n. 14, et alii. Matrimoniales tamen dispensa- 18 tiones Canonicis Cathedralis non committuntur; De Iustis ibid., n. 15. Immo nec Sede Episcopali vacante huiusmodi dispensationes com- 19 mittuntur Vicario Capitulari, sed Episcopo viciniore, seu eius Vicario Generali, quo casu Litterae commissionis de Stylo Curiae concipiuntur sub ista forma: *Discretionis tuae etc., cum ut dicti Oratores asserunt, Sedes episcopalis N. ad praesens vacet, et Venerabilis Frater noster Episcopus N. vicinior Ordin. qui nunc vivat, existat, per Apostolica scripta mandamus, quatenus etc.* Sic refert et tenet Iustis loc. cit., n. 22, et tenet Garcias de Benefic. part. 6, cap. 2, num. 44; Squillant. de Privileg. Clericor. cap. 2, n. 200; Gaevall. qq. commun. contra commun. qu. 771, n. 9; Monacell. tom. 2, tit. 16, form. 10, sub n. 58; Barbosa Iur. Eccles. univers. c. 32, n. 58,

- cum multis aliis, ubi refert sic declarasse Sac. Congr. Conc. sub die 23 Maii 1622, nempe: *Dispensationes matrimoniales directas Episcopo et eius Vicario Generali, si Sedem vacare contingat, non posse per Vicarium Capitularem expediri*. Nec etiam Vicarius Capitularis Sede vacante potest exequi Litteras Apostolicas in forma *dignum*, et Episcopo defuncto directas; S. Congr. Conc. in Camerinen. 2 Aug. 1631⁴.
- 21 Potest tamen Vicarius Capitularis executioni demandare Litteras directas Episcopo per Sacram Congregationem, et ab illo non executas; S. Congr. Episc. in Messanen. 10 Apr. 1615.
- 22 Item Vicarius Capitularis potest exequi omne id, quod Episcopo mortuo per Bullam, seu Breve in causis iurisdictionem importantibus erat concessum; S. Congr. Episc. in Tranen. 26 Ianuarii 1604, et in Neapolitana 10 Februarii eiusdem anni 1604. Item Vicarius Capitularis potest perinde ac Vicarius Episcopi esse Executor Gratiarum et Litterarum Apostolicarum tamquam in dignitate constitutus; Sperell. dec. 31, n. 5; Sbrozcius de offic. Vicar. lib. 2, qu. 23, n. 3; De Iustis l.c., n. 20, et alii.
- 24 Deputato Vicario, non potest exequi Episcopus, nec e contra, quoad huiusmodi enim dispensationum Executiones ille solus procedere potest, cui commissa est dispensatio, quia ista facultas competit Iure Delegato et non ordinario, ut recte Trullench. Oper. moral. tom. 3, lib. 7, c. 10, dub. 6, n. 5; Sperell. dec. 97, n. 107 et 110; Dec. in cap. *Quoniam* de offic. delegat., et ibi Abbas n. 15; Reiffenstuel in appendice ad lib. 4 decr., num. 298, et cum multis aliis De Iustis loc. cit., n. 55 et 62.
- 25 Et si aliquo casu facta esset Commissio Episcopo vel eius Vicario, tunc facta praesentatione uni, non posset alter se intromittere; cap. *Cum plures* 8 de offic. deleg. in 6; Piassecius in Prax. Episc. part. 2, cap. 4, n. 7; Sperell. dec. 97, num. 11; Gratian. discept.
- 26 Forens. cap. 92, n. 7, et alii. Si Vicarius delegatus mortuus sit, vel ab Officio remotus, debebunt Litterae per successorem in Vicariatu executioni demandari; Garcias de Benefic. p. 6, c. 2, n. 34; Sperell. dec. 166, n. 7; Parisius de Resignat. benefic. lib. 1, c. 11, n. 17, et plurimi alii cum Vincent. de Iustis loc. cit., n. 56. Quando Papa in commissione non exprimit nomen Vicarii, respicit Tribunal et non Personam, unde huiusmodi delegatio non est personalis sed realis, quae transit ad successorem; Gratian. discept. Forens. cap. 92, n. 20, et cap. 378, n. 11; Sanchez lib. 8, disp. 27, n. 2 et 18; Reginald. lib. 31, cap. 27, n. 209;

Filliuc. tract. 10, cap. 10, part. 2, num. 343, tom. 1, et alii passim. Si vero in litteris expressum sit nomen Vicarii et Tribunalis, tunc si primo loco appositum sit nomen proprium, ut si dicatur *Dilecto Filio Paulo Vicario*, etc., tunc censetur commissio Personalis, et non transit ad successorem, sed quamvis etiam desineret esse Vicarius, adhuc remanebit Delegatus. Si vero commissio facta sit Dignitati, non espresso nomine Vicarii, tunc quia huiusmodi dignitas est perpetua in Ecclesia, transibit ad successorem; Guttier. de Matrim. cap. 125, n. 4; Sanchez lib. 8, disp. 27, num. 11; De Iustis loc. cit., n. 49, et alii passim.

Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed solum confirmati, potest dispensationes exequi; Barbos. Iuris Eccles. univers. lib. 1, cap. 15, num. 28; Pyrrhus Corrad. in Prax. dispensat. Apost. lib. 7, cap. 4, num. 45; Sbrozcius de offic. Vicarii lib. 2, qu. 23, n. 4; Guttierrez de Matrimonio cap. 125, n. 14; Sanchez lib. 8, disp. 27, n. 35, et alii. Vicarius, si fiat Episcopus illius Dioecesis, non poterit exequi dispensationem sibi commissam, sed eius in Vicariatu successor, quia cum commissio fuerit facta Vicario, et Vicarius diversus sit ab Episcopo, non debet de diversis fieri illatio 1. *Sed si ante* 17 ff. de Except., l. *Papinianus* 20 ff. de Minorib., c. *Ad audientiam* 20 de decimis; Loterius de Re benefic. lib. 1, qu. 24, n. 83; Parisius de Resignat. lib. 11, qu. 8, num. 8; De Iustis loc. cit., num. 66, et alii. Vicarius potest exequi litteras, quamvis Episcopus esset aliqua causa excommunicatus vel suspensus; cap. 1 de offic. Vicarii in 6; Barbosa Iuris Eccl. univ. lib. 1, cap. 15, n. 4; Sbrozcius de offic. Vicarii lib. 3, qu. 18, num. 11; Squillant. de obligat. Cleric. part. 3, n. 97, et de Privileg. Clericor. cap. 2, n. 519; De Iustis loc. cit., n. 80. Executor quicumque sit debet ad unguem servare formam praescriptam in litteris, quarum vigore procedit; Rota part. 6, dec. 200, n. 4. Secus minus legitime procedit, ubi non servat formam praescriptam; Rota part. 4, dec. 161, n. 5. Immo nulliter et iniuste procedit, si mandet exequi litteras contra formam Iuris; Rota part. 18, tom. 2, dec. 473, n. 3 et 6. Nec enim potest excedere fines suae commissionis, secus nihil agit, nulliter procedit et reddit omnia ab eo gesta irrita et nulla; Rota part. 5, tom. 1, dec. 344, n. 13, part. 11, dec. 9, num. 15 et 16, part. 16, dec. 377, num. 20.

Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum, ut habetur

⁴ Haec in Curia invaluit opinio, qua tamen de causa non satis compertum est. Cum enim mortuo Episcopo tota ipsius iurdictio ad Cathedralis Ecclesiae Capitulum transeat, et a Capitulo in Vicarium Capitularem, qui Episcopi vices gerit, nulla occurrit ratio, ob quam

Vicariis Capitularibus dispensationes non committat Dataria, quae tamen vivente Episcopo easdem Vicariis generalibus solet committere, ut advertit Bened. XIV lib. 2, c. 9, § 3, de Synod. Dioecesana (EDIT. BARBIELL.).

- expresse in formula litterarum Apostolicarum pro dispensatione super impedimento Consanguinitatis, ibi: *Mandamus quatenus deposita per te omni spe cuiuscumque muneris aut praemii, etiam sponte oblata, a quo te omnino abstinere monemus; et infra: volumus autem, quod si spreta monitione nostra huiusmodi, aliquid muneris, aut praemii occasione praemissarum exigere, aut oblatum recipere praesumpseris, Excommunicationis latae sententiae poenam incurras, qua tandiu innodatus existas, donec per satisfactionem condignam absolutio-*
- 35 *tinere.* Quae prohibitio etiam de esculentis et poculentis, quae paucis diebus consumi possunt, intelligenda est; Corr. in Praxi dispens. Apostol. lib. 7, cap. 6, n. 15; Vincent. de Iustis lib. 1, cap. 6, n. 241; Sanchez lib. 9, disp. 35, num. 12, et alii passim; et ratio est quia prohibitio Papae est universalissima, ibi: *cuiuscumque et si aliquid*, quibus verbis omnia comprehenduntur, arg. leg. *Quacumque ratione* ff. de Paroc., etiam modica, ut bene advertit Barbosa de Axiom., Axiom. 151, n. 70. Tum quia *verba generalia generaliter sunt intelligenda*, cap. *Quia circa* de privileg., nec datur in hoc interpretatio, cum verba sunt clara: in claris enim non admittitur interpretatio; arg. 1. *Ille aut ille* 25 ff. de legat., ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet*
- 36 *admitti voluntatis quaestio.* Hinc neque sub praetextu laboris in studendo processu, examinandis testibus, capienda informatione etc., neque ratione sigilli papyri, expeditionis, aut taxae Delegatus aliquid accipere potest, prout expresse declaravit Sac. Congr. apud. Corrad. cit. lib. 7, c. 6, n. 14; De Iustis loc. cit., n. 147; Diana part. 5, tract. 13, resol. 71.
- 37 Potest tamen Notarius accipere aliquid, nempe quartam partem aurei pro examinandis testibus, et sumendis caeteris informationibus, prout expresse habet Sac. Congr. declaratio apud Corrad. his verbis: *Gratis adeo dispensationes matrimoniales concedendae sunt, quod etiam Ordinarii, quibus istae dispensationes committuntur, suum officium gratis praestent, ita ut nec ipse Vicarius aliquid suscipiat pro mercede; Notarius vero pro examinandis testibus, et sumendo caeteras informationes, quartam partem aurei seu ducati accipere possit.*
- 38 Immo post executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid praetendere: ita Sanchez lib. 8, disp. 35, num. 14; Vincent. de Iustis lib. 1, cap. 6, n. 245, et alii, eo quod tunc iam cesset ratio prohibitionis, quae est, ne lude muneribus excaecatus inique dispenset, cessante enim ratione et causa legis, cessat ipsa lex; leg. *Adigere*, § 2, ff. de Iurepatr., cum ratio legis sit anima legis, leg. *Cum ratio* ff. de Bonis damnatorum.

Executor dispensationis Apostolicae pro Foro 39
interno super impedimentis Matrimonii occultis
potest esse Magister in Theologia, vel Doctor
decretorum, sive Iuris Canonici, ut patet ex
Clausula in ipsis litteris apponi solita, ibi:
Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab
Ordinario per Latorem praesentium ad infra-
scripta specialiter eligendo. Unde inferunt San- 40
chez cit. lib. 8, disc. 34, n. 9; Lezana verb.
Litterae Apostolicae, num. 14; Diana part. 8,
tract. 3, resol. 103; Vincent. de Iustis lib. 2,
cap. 8, n. 101, et alii communiter, non posse
exequi praefatas Litteras Lectores et Professores
Regulares, qui iuxta Ordinis statuta vocantur
Magistri Theologiae vel Iuris Canonici, nisi in publica aliqua Universitate, vel Academia
realiter, et formaliter insigniti sint laurea
Doctoratus, aut id eis ex speciali competat
Apostolico privilegio. Sic ex speciali privilegio 41
Apostolico possunt Litteras Sacrae Poenitentiariae
exequi, ac prout opus fuerit dispensare, Lectores
Iubilati Fratrum Minorum de Observantia, prout
eis expresse concessit Innoc. XI 27 Novembris 1679,
Constitut. incip. *Exponi nobis.* Item enim ex speciali privilegio possunt 42
tales Litteras exequi Patres Confessarii Societatis
Iesu, non quidem omnes, sed illi, qui ab eorum
Praeposito Generali, vel de eius licentia ab aliis
Societatis Superioribus ad id specialiter designati
fuerint, etiamsi Doctores Theologiae, vel Sacrorum
Canonum non existant, prout eis expresse concessit
Greg. XIII 3 Aprilis 1582, concessione sequentis tenoris:
Sed possunt Sacerdotes Societatis Iesu designati per Praepositum Generalem, aut de eius licentia per alios Superiores Societatis, et a locorum Ordinariis approbati, vel approbandi etiamsi nullo gradu sint insigniti aperire litteras Sacrae Poenitentiariae destinatas Magistris in Theologia, vel in iure Canonico Doctoribus et auditis confessionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis poenitentia in litteris expressa, vel de iure infligenda, eos absolvere, ac in Foro conscientiae quascumque sibi, verbo vel scripto commissas absolutiones, dispensationes, poenitentiarum iniunctiones excipere et exequi. Idem 43
possunt ex communicatione cum privilegiis Societatis
alii mendicantes, ut recte notat Sanchez lib. 8, disp. 34, n. 11; Rodriguez t. 1 qq. Regul., qu. 62, a n. 8 in fine; Vincent. de Iustis lib. 1, c. 8, n. 103, et alii.

In casu quo Sacra Poenitentiarum commissio- 44
nem et inscriptionem ita faciat, ut pluries pro
faciliori extensione et expeditione suarum
Litterarum solet facere: *Discreto Viro confessori ex approbatis ab Ordinario*, tunc poterit quis
approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas
Litteras specialiter deputatus illas exequi, etiamsi
non sit Magister in Theologia, nec Decretorum
seu Iuris Canonici Doctor, quia in ipso

- videtur Sacra Poenitentiaria dispensare, nec requirere tales qualitates seu gradus, quamvis non sit aliunde ad hoc privilegiatus, sive sit
- 45 Confessarius saecularis sive regularis. Executor debet esse approbatus ab Ordinario loci, in quo litteras exequitur, ut declaravit S. Congr., teste Vincentio de Iustis lib. 1, cap. 8, n. 99.
- 46 Et debet esse a poenitente specialiter electus, ut patet ex verbis clausulae supra adductae
- 47 n. 39. Quod si unus Confessarius a poenitente electus exequi recuset, vel ob nimium rigorem poenitentis displiceat, potest poenitens alium eligere; Sanchez lib. 8; disp. 27, num. 40; Guttierrez de Matrimonio c. 125, n. 18; Lezana verb. *Litterae Apostolicae*, n. 29; De Iustis lib. 1, c. 8, n. 122; Corrad. cit. lib. 7, c. 4, n. 72, dicens ita saepe interrogatam semper respondisse ipsammet Sacra Poenitentiariam.
- 48 Executor ad executionem non debet adhibere testes, ut patet ex sequenti Clausula in Litteris apponi solita: *Nullis super his testibus adhi-*
- 49 *bitis, aut litteris datis.* Debet autem litteras lacerare, et nullatenus potest eas restituere Oratori seu Latori, ut patet ex sequenti clausula in Litteris apponi consueta: *Praesentibus laniatis, quas sub poena excommunicationis latae sententiae laniare tenearis, ita ut nullum earum exemplum extet; neque Latori restituas.*
- 50 Alia de executionibus Litterarum Apostolicarum, vide apud Rosam de Executor. Litter. Apostol. part. 1 et 2, ubi omnia de ipsis accurate explicat.
- 51 Episcopus qui ob tenuitatem reddituum etiam de consensu S. Congr. Episcoporum, non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostolicas Vicario directas; S. Congr. Conc. in Aquilana 14 Novembris 1643, ad cap. 5, sess. 22 de Reform., apud Pignatell. tom. 1, consult. 342.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 52 Executorem Litterarum Apostolicarum uti Delegatum Principis posse subdelegare, communis Doctorum sententia est. At dubitatur an hac ipsa polleat potestate certus executor in Litteris Apostolicis ita datus: *Per se ipsum procedat; per se ipsum cognoscat Conscientiam tuam oneramus.* Si enim relatis vel similibus verbis electa sit industria Personae, certum est, quod is tametsi delegatus sit Principis nequeat
- 54 subdelegare. Contrarias inter se opiniones refert Rigan. in comm. ad Regul. Cancellar. Reg. 48, n. 8 et plur. seqq., qui tamen concludit, non posse subdelegare si in Litteris Apostolicis dictum sit: *Per seipsum procedat; Per seipsum cognoscat;* posse vero subdelegare, si ea tantummodo apposita sint verba: *Conscientiam*
- 55 *tuam oneramus.* Idque quia verbis prioribus, non item posterioribus videtur electa industria Personae.

De Auditore Camerae, qui est executor omnium Litterarum Apostolicarum, an cumulative procedere valeat ad executionem Litterarum Apostolicarum, non incongrue hic quaeritur? Invaluit distinctio, ut si Litterae expeditae sint in *Forma dignum antiqua* seu in forma Commissaria, et datus in iis, ut solet, sit certus executor, nequeat Auditor Camerae ullo modo se ingerere. Sin autem agatur de Litteris expeditis, in quibus ad petitionem Patris dantur in Bulla separata tres Executores, possit cumulative procedere, ita ut sit locus praeventioni, modo tamen non sint deputati Executores in Partibus ultra duas diaetas; Rigan. loc. cit., n. 22 et plur. seqq., qui una monet, quod in casibus, in quibus Auditor Camerae procedere non potest, si Partes in eum consentiant, valide procedat.

Frequentes etiam in foro sunt controversiae de mutatione Executoris Litterar. Apostolicar. Eadem autem obtinuit distinctio, ut certus Executor a Papa datus in Litteris Apostolicis expeditis in *forma Dignum, sive antiqua, sive novissima*, non nisi ab ipso Papa mutari queat; Executor vero datus in Litteris in forma gratiosa, mutari a Signatura queat; Rigan. ibid., a n. 48 ad plur. seqq.

Executorem Litterarum Apostolicarum posse procedere absque earum exhibitione in Cancellaria Episcopali recte firmavit Auctor n. 10. At vide Rigan. ubi supra num. 67, et plur. seqq., qui simul refert, Urbanum dictum in sua obedientia Sextum favisse Episcopis et sanxisse, ipsis inconsultis, immo non approbantibus, Apostolicas litteras executioni demandari haud posse; contrarium vero statuisse Bonifacium Papam IX in sua obedientia nuncupatum, Martinum V, Leonem X, Clementem VIII. Tum consule eundem Rigan. eod. loc., n. 61 et plur. seqq., de eo quod Auctor n. 24 ait haud posse Episcopum exequi Litteras Apostolicas directas Vicario Generali.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Litterae Apostolicae in forma gratiosa expeditae nulla indigent iustificatione, cum praesumantur in Dataria iustificatae, et executori uti mero nil aliud committitur nisi nudum ministerium tradendae possessionis, absque eo quod teneatur se informare de narratorum verificatione; Garcia de Benefic. part. 6, cap. 2, num. 157; Rosa de Execut. litter. Apostol. part. 1, cap. 13, n. 1 et 2; Rota in recent. part. 16, dec. 343, n. 6, cor. Falconer., tit. de Rescript. et litter. Apostol. dec. 11, n. 1. Nudi tamen et meri executoris figuram amittit, partesque Iudicis assumit dum alius ante commissionem in Beneficii possessione reperitur ad notata per Garcia de Benefic. part. 8, cap. 2, n. 159; Rosa de Execut. litter. Apostolicar.

part. 1, cap. 13, num. 3; Rota cor. Bichio dec. 339, n. 17, et dec. 597, n. 8, cor. Falconer. loc. cit., dec. 2, n. 2. Mixtus quoque fit executor, si in litteris reperiatur clausula — *dummodo te informes* — cuius vigore non absolute conceditur gratia, sed narratorum examen mandatur executori; Rosa de Execut. litterar. Apostol. part. 1, cap. 5, n. 18, cap. 7, n. 241, et in addit. n. 6; Rota cor. Falcon. in Miscell. dec. 40, n. 5. Idem dicendum de clausula — *veris existentibus narratis* — Rota cor. Molines dec. 809, n. 14. Ubi vero mixtus comperitur Executor nequit ad earundem Lit-

terarum executionem procedere, nisi ex parte Provisi iustificata ea omnia remaneant, quae sunt pars gratiae, quibus non iustificatis, etiam nullo opponente declarare debet litteras non esse exequendas; Rota cor. Burat. dec. 185, n. 3, et cor. Dunoz. Iun. dec. 193, n. 2 et seq., cor. Ratto dec. 205, n. 11 et 12. Quod pariter procedit etiamsi aliquis appareat, sed non sit legitimus contradictor; Rota cor. Penia dec. 1274, n. 2 et 3, in recent. part. 15, dec. 331, n. 16 et 17, et cor. Ratto dec. 205, num. 14.

EXECUTOR TESTAMENTARIUS

Vide verb. TESTAMENTUM, art. 3.

EXEMPTIO

Summarium.

1. Quando concedatur Ecclesiastico exemptio, a iurisdictione sui Episcopi non conceditur a Sacra Congregatione, nisi evidenter probetur saevities contra se exercita, aut iustus timor ne exerceatur; et nec tunc, nisi prius audito Ordinario, ipsoque fraterne admonito ut mitius agat; Bened. XIV de Synod. Dioeces. lib. 13, c. 10, § 30.
2. Tunc autem plerumque nihil fit aliud, nisi

risdictione sui Episcopi. — 2. In quo plerumque haec exemptio sita sit.

ut prohibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem etc., nisi prius obtenta a Congregatione, vel a Metropolitano facultate. Immo si reus in fragranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur subtracta facultas Ordinario procedendi adversus delinquentem, ut ex decr. Sacr. Congr., ibid.

EMPTIO REGULARIUM

Vide verb. REGULARES, art. 2.

EXEQUIAE

Summarium.

1. Testatoris voluntas exequias prohibentis non est attendenda. — 2. Nonnisi in aliquo singulari casu et de Episcopi licentia leges Ritualis Rom. praetermitti possunt in funeris associatione. — 3. Parochi funus associantes Ecclesias Regularium ingrediuntur cum Cruce et Stola. — 4. Corpora Sacerdotum, Diaconorum et Subdiaconorum sacra sui Ordinis veste induta exponi debent.
1. Si testator iusserit sepulturae mandari corpus suum sine precibus et psalmis et Missis; associatione Clericorum, candelis ardentibus etc., eius voluntas non est attendenda ut decedit S. Rota coram Molines in Romana *Funeralium* die 15 Iunii 1699, Bened. XIV Institut. Eccles. 36, § 22.
2. Clemens XI mandavit in edicto legendo in eius Bull. p. 317, ut in associatione funeris cuiuscumque serventur leges Ritualis Rom. in tit. de Exequiis, § *Constituto tempore*. Fieri tamen potest, ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quam praescribat Rituale, quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, uti e. g. si deferen-

sunt in funeris associatione. — 3. Parochi funus associantes Ecclesias Regularium ingrediuntur cum Cruce et Stola. — 4. Corpora Sacerdotum, Diaconorum et Subdiaconorum sacra sui Ordinis veste induta exponi debent.

dum sit cadaver in curru tecto, quod saepe alias prohibuit Sacr. Congr. apud Petram in Const. Apost. tom. 2, n. 20.

Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non debent ab ingressu Ecclesiae illius cum Cruce et stola, ut ex Bulla Bened. XIII incip. *Pretiosus*, de qua vide verb. *Parochus*, art. 3 a n. 69.

Cadavera Sacerdotum, Diaconorum et Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia alia induta veste, quam sacra sui Ordinis, ut ex Decreto Clementis XI, cit. Inst. 36, § 26; vid. *Cadaver*, Addit. Casin. a n. 90, etc.

Alia ad rem, vide verb. *Funeralia*, verb. *Sepultura*.

EXERCITIA SPIRITUALIA

Summarium.

1. Affertur Epistola Encyclica quoad Exercitia Spiritualia obeunda ab Ordinandis et Monachandis. — 2. Affertur alia Epistola Encyclica, qua Clericis omnibus

spiritualia Exercitia peragentibus per decem dies singulis annis, Indulgentia plenaria, ac plura alia conceduntur. — 3. Fratres minores Regularis Observantiae, ac Reformati Cismontanae Familiae Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantes lucrantur Indulgentiam plenariam.

Lettera della Sagra Congregazione sopra i Vescovi e Regolari, d'ordine d'Innocenzo XI, per gli Esercizi spirituali a farsi dagli Ordinandi e Monacande, diretta al Cardinal Arcivescovo di Milano, e similmente a tutti li Metropolitani, da comunicarsi e farsi osservare da tutti li suoi rispettivi Suffraganei.

Epistola Encyclica ad universos Italiae, Insularumque adiacentium Ordinarios iussu Summi Pontificis conscripta, qua pium Exercitiorum spiritualium opus ipsis maxime commendatur, et Clericis, Sacerdotibus, aliisque Ecclesiasticis, illa peragentibus plura ex Apostolica benignitate indulgentur.

1 « La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine riflette di continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute dell'Anima, conoscendo col suo santo zelo, quanto sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito, per degnamente prepararsi, tanto in ordine alli promovendi al ricevimento degli Ordini, quanto rispetto alle Spose di Cristo, al vestir l'abito, e professar lo stato Religioso: vuole e comanda, che tutti li promovendi agli Ordini sì minori come sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l'Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizi spirituali nell'istessa conformità prescritta alli promovendi in Roma, nella Costituzione 126 della felice memoria d'Alessandro VII, che comincia *Apostolica Sollicitudo*, e che parimente tutte quelle che vorranno farsi Monache in qualsivoglia Monasterio, anche soggetto a Regolari, siano tenute fare i detti Esercizi spirituali per dieci giorni avanti che ricevano l'Abito e siano ammesse al Noviziato. E che li medesimi Esercizi si debbano ripetere per lo spazio di dieci giorni, avanti, che siano ammesse alla Professione, alla quale la Santità Sua comanda, che non debbano essere ricevute, se prima non avranno adempiuta questa santa preparazione. Desidera in oltre Sua Beatitudine, che si procuri con tutte le diligenze possibili, ma con modi soavi e discreti, che ancora tutte le Monache Professe una volta l'anno almeno per qualche tempo, che si stimerà opportuno, facciano li medesimi Esercizi per la rinnovazione dello spirito, tanto necessario a chi con essersi rinchiusa ne' Sagri Chiostri deve professare lo stato di perfezione. Resterà per tanto servita V. E. di far pronta esecuzione a comando sì santo di Sua Beatitudine, mentre per fine le bacio umilmente le mani. »

Roma, 9 Ottobre 1682

Di V. E.

Umiliss. e Devotiss. Serv.

C. Card. FACHINETTI.

B. Panciatici Segr.

Reverendissime Domine uti Frater. Inter 2 gravissimas Pastoralis Officii curas, quibus Sanctissimus Dominus Noster assidue premitur, in eo praecipue studio incumbit, ut quicumque in sortem Domini vocati sunt, praesertim vero Sacerdotes et animarum Rectores, ut sacrarum Litterarum, Divinarumque rerum scientia, tum etiam vitae morumque honestate caeteris antecellant, ac in omnibus, iuxta monitum Apostoli, praebeant semetipsos exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Cum etenim ipsi sint Sanctiora Ecclesiae membra, dispensatores Mysteriorum Dei, Christiani Populi Duces et Magistri, Mediatores inter Deum et homines, lucernae super candelabrum positae, ut luceant omnibus, qui in domo sunt; nihil est, quod alios magis ad pietatem, divinumque cultum accendat, quam illorum vita et exemplum. Omnes siquidem in ipsos, tamquam in speculum, oculos coniciunt, ut inde sumere possint, quod imitentur. Porro cum diuturna experientia compertum sit, ad retinendam conservandamque Sacerdotalis Ordinis dignitatem, et sanctimoniam maxime conducere, ut Ecclesiastici viri spiritualibus Exercitiis aliquando vacent, quibus quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, Ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur vel confirmatur. Proinde Sanctitas Sua pro eximio, quo flagrat, omnium salutis zelo, vehementer exoptans, ut pium hoc et saluberimum Exercitiorum spiritualium opus ubique locorum magnopere frequentetur, ac vigeat, universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, caeterosque cum Italiae, tum etiam Insularum adiacentium Ordinarios enixe admonet, ac in Domino hortatur, ut illud in sua quisque Dioecesi, quo maiori poterunt conatu et studio promoveri satagant; praecipue vero iis districtè iniungit ac praecipit, ut quae dudum san. mem. Innocentius XI P. M. per encyclicam Epistolam a Sacra Congregatione Episco-

porum et Regularium Consultationibus praeposita ad universos Italiae Insularumque adiacentium Episcopos datam 9 Octobris 1682, quoad huiusmodi spiritualia Exercitia a singulis Clericis decem dierum spatio antequam ad Sacros Ordines assumantur, peragenda mandavit, exacte ac inviolabiliter observari et exequi curret, et quos iisdem Exercitiis per antedicti temporis spatium minime operam dedisse cognoverint, a Sacra Ordinatione repellant penitus et arceant. Praeterea Sanctitas Sua eosdem Ordinarios admonet et hortatur, ut fructu, qui sane uberrimus ex praedictis spiritualibus Exercitiis percipitur, opportune proposito ac explicato, universos ex Clero sibi subiecto, sed praecipue animarum Rectores, Confessarios, Canonicos, aliosque Beneficiatos Chori servitio adstrictos diligenter excitent ad eadem Exercitia saltem semel in anno peragenda in domibus Religiosorum Societatis Iesu, seu Presbyterorum Congregationis Missionis, si adsint, sin minus in alia pia, seu Regulari Domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda et approbanda. Ut autem alacrius ad eundem spirituales secessum singuli conveniant, Sanctitas Sua omnibus praefatis animarum Rectoribus, Confessariis, Canonicis, Beneficiatis, aliisque Sacerdotibus et Clericis, qui per decem dies singulis annis eadem Exercitia peregerint in domibus praefatis, ibique diu noctuque permanserint, ac interea temporis vere poenitentes, et confessi Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino elargitur. Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis huiusmodi vacantes a residentia benigne absolvit; quod ipsum servari praecipit quoad Canonicos, Beneficiatos, aliosque personali residentia obstrictos, et Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, et quotidianas suorum respective Canonicatum et Beneficiorum distributiones quascumque, perinde ac si Choro divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus et Quadragesimae tempore, ac in solemnioribus Festivitatibus, nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Chori inservientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur, et quoad Parochos, idoneis prius Oeconomis ab ipsomet Ordinario approbandis, qui animarum curam laudabiliter administrent. Mandat insuper Sanctitas Sua, ut hae litterae publicentur in ista Dioecesi, et in Cancellariae registris pro perenni eorum, quae in illis continentur, observantia adscribantur, et ad hunc ipsum finem quolibet triennio earum publicatio in posterum renovetur.

Quae omnia ita diligenter ab Ampl. tuae vigili providentia, ac pastoralis sollicitudine praestanda fore confidit Sanctissimus Pater, ut a Sanctitate sua laudem, a coelesti vero bonorum operum Retributore condigna praemia valeat promereri; et Ampl. tuae copiosa divinorum Chrismatum incrementa ex animo precor. Ampl. tuae.

Dat. Romae die 1 Februarii 1710

Ut Frater

BANDINUS Card. PANCIATICUS Praefectus.

V. Petra Secr.

Concessio Indulgentiae Plenariae Fratribus Regularis Observantiae S. Francisci, ac Reformatis Cismontanae Familiae Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantibus.

ALEXANDER PAPA VII, ETC.

Cum, sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus a Sambuca Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Minister Generalis in Capitulo Generali eiusdem Ordinis novissime Toleti celebrato, inter alia decretum fuerit, ut secessus et spiritualia mortificationis et Orationis mentalis Exercitia in omnibus Provinciis Cismontanae Familiae Ordinis praedicti reassumantur, et illis Fratres earumdem Provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

§ 1. Nos qui probe novimus quantopere conducant Exercitia huiusmodi dirigendis in viam Domini, et confirmandis in illa Christi fidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum Superiorum licentia operi adeo pio et salutari vacaverint, coelestium Ecclesiae thesaurorum elargitionem magis excitare volentes, de Omnipotentis Dei misericordia, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus et singulis praedicti Ordinis Fratribus tam Clericis, quam Laicis seu Conversis, qui in Domibus Regularibus Provincialium praedictarum de suorum Superiorum licentia Exercitia praedicta per octidui spatium quandocumque peregerint, et interea temporis vero poenitentes et confessi Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Praesentibus in perpetuum valituris.

§ 2. Volumus autem, quod si pro impetratione, praesentatione, admissione seu publicatione praesentium aliquid vel minimum detur, aut sponte oblatum recipiatur, eaedem praesentes nullae sint eo ipso. Quodque eorumdem praesentium transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici, vel Secretarii dicti Ordinis subscriptis, et sigillo personae in dignitate Ecclesiastica constitutae, vel Ministri Generalis prae-

dicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

Datum Romae apud S. Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris, die 11 Iunii 1659, Pontificatus nostri anno quinto.

EXHEREDATIO

Summarium.

1. Exheredatio quid sit. - 2. Exheredatio descendendum ut rite fiat, et suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim. - 3. Si tamen unicus est filius vel filia, non est necesse eum nomine suo nominare. - 4. Exheredatio, ut valeat, debet fieri circa totam hereditatem. - 5. Insuper exheredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa, in testamento specificè expressa. - 6. Et si causa exheredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum. - 7. Demum ut exheredatio valeat, requiritur ut causa exheredationis testamento inserta ab herede scripto legitime probetur. - 8. Ad hoc autem ut exheredatio locum habeat in filio, licet plures sint causae, una tantum probata sufficit. - 9. Omnes dictae conditiones, quae requiruntur pro valida exheredatione descendendum, requiruntur etiam pro valida exheredatione ascendendum. - 10. Causae legitimae exheredandi descendentes sunt quatuordecim. - 11. Prima, si descendens parenti manus violentas iniecerit. - 12. Secunda, si gravem ei iniuriam inferat. - 13. Tertia, si eum criminaliter accusaverit, non item si civiliter. - 14. Quarta, si cum maleficis hominibus, ut maleficus versatur. - 15. Quinta, si vitae parentis insidiatur. - 16. Sexta, si cum noverca sua, aut cum concubina Patris rem carnaliter habet. - 17. Septima, si defert contra Patrem cum gravi eiusdem praeiudicio. - 18. Octava, si pro patre incluso recusat filius fide iubere. - 19. Nona, si patrem testari impedit. - 20. Decima, si Arenariis et Mimis se associat. - 21. Undecima, si filia recusatis honestis nuptiis luxuriosam vitam ducit. - 22. Duodecima, si proles parenti in amentiam lapso, competens non praestat obsequium. - 23. Tertiadecima, si proles parentem ab hostibus captum non redimit. - 24. Quartadecima, si proles non est Catholica. - 25. Praeter enumeratas causas, nullae aliae sunt, ob quas possint liberi exheredari. - 26. Si proles contra voluntatem parentum Matrimonium contrahat cum honesta persona,

non potest per hoc exheredari. - 27. Immo neque potest exheredari proles, etiamsi contra voluntatem parentum Matrimonium contrahat cum persona inhonesta et indigna. - 28. Alii tamen quoad hoc sentiunt contrarium. - 29. Secundum aliquorum Regnorum Edicta et statuta, si filia ante 25 annos, et filius ante 30, absque consensu parentum nubit, non tantum inaequali, sed etiam turpi personae, possunt a parentibus omnino exheredari. - 30. Causae legitimae, ob quas licet liberis exheredare parentes vel alios ascendentes sunt octo. - 31. Prima, si parentes ad interitum vitae liberos suos tradiderunt. - 32. Secunda, si venenis aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitae insidiati fuerint. - 33. Tertia, si pater nurui suae, aut concubinae filii sui sese carnaliter immiscuerit. - 34. Quarta, si parentes prohibuerint filios suos testamentum condere de rebus sibi testari permissis. - 35. Quinta, si pater uxori suae, vel haec illi venenum praebeat, aut vitae insidiatur. - 36. Sexta, si liberis, vel uno ex his in furore constituto, parentes eos curare neglexerint. - 37. Septima, si liberi in captivitate detenti negligantur a parentibus. - 38. Octava, si parentes non sint Catholici, et filii Catholici. - 39. Omnes supra recensitae causae exheredandi cessant, si ante conditum testamentum parentes cum liberis, et liberi cum parentibus reconciliantur. - 40. Item cessant, causae exheredandi, si proles, vel parentes post datam exheredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsequuta non sit. - 41. Causae ob quas exheredari potest frater in casu, quo turpis persona instituta est heres, sunt tres. - 42. Prima, si vitae fratris insidias mortis tentaverit. - 43. Secunda, si fratrem accusaverit in causis graviter criminalibus. - 44. Tertia, si bonis fraternis tentaverit inferre iacturam. - 45. Fit etiam Exheredatio bona mente. - 46. De qua mentio habetur in veteri Iure. - 47. Exemplum afferuntur. - 48, 49. Differentia hanc inter exheredationem et eam quae sit in poenam. - 50, 51. An in dubio exheredatio bona mente facta censeri debeat.

- 1 Exheredatio est exclusio heredis, alias necessario instituendi, ab hereditate, ob legitimam
- 2 causam facta. Est in re communis. Exheredatio descendendum, ut rite fiat, et suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim; princ. Inst. de Exher. lib., ibi: *Parens curare debet, ut filium instituat heredem vel exheredem eum nominatim faciat, alioquin, si eum silentio praeterierit, inutiliter testabitur*; et § 5 eodem, ibi: *Omnes, sive sui, sive emancipati sint, vel heredes instituuntur, vel nominatim exheredentur*. Rota par. 5, tom. 1, dec. 321, num. 8. Si tamen unicus est filius vel filia, non est necesse eum nomine suo vocare, sed sufficit, si Testator dicat: *Filius meus exheres esto*, § 1
- 4 Instit. eod. Exheredatio, ut valeat, debet fieri ab omnibus bonis paternis, et circa totam hereditatem; argum. leg. *Cum quidam* 10 ff. de
- 5 Leg. et posthum., et sic communis. Insuper exheredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testamento specificè expressa. Nov. 115, cap. 3, ibi: *Et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint testamento*.

Et si causa exheredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum; Rota p. 1, dec. 568, num. 2, tunc enim non dicitur exheredatio, sed praeteritio; Rota ibid. Demum, ut exheredatio valeat, requiritur, ut causa exheredationis Testamento inserta ab herede scripto legitime probetur; arg. cit. Novell. 115, cap. 4 princ., ibi: *Nisi probabuntur ingrati*, etc. Et per hoc correctae sunt lura antiqua, vi quorum Exheredatio incumbebat probare suam innocentiam, et non heredi scripto causam exheredationis. Ad hoc 8 autem ut exheredatio locum habeat in Filio, licet plures sint causae, una tantum probata sufficit; Rota p. 4, tom. 3, dec. 582, n. 15. Omnes dictae conditiones, quae requiruntur 9 pro valida exheredatione descendendum, requiruntur etiam pro valida exheredatione ascendendum. Novell. 22, cap. 47, et Novella 115, cap. 4.

Causae legitimae exheredandi descendentes 10 sunt quatuordecim. Novella 115, cap. 3. Prima 11 si descendens parenti manus violentas iniecerit;

- cit. Novella 115, cap. 3, ibi: *Si quis parenti-*
 12 *bus manus intulerit.* Secunda, si gravem ei iniuriam inferat, cit. Novella 115, cap. 3, ibi: *Si gravem et inhonestam iniuriam eis intulerit.*
 13 Tertia, si criminaliter eum accusat, non item si civiliter, citat. Novell. 115, cap. 3, ibi: *Si eos in criminalibus causis accusaverit, quae non sunt adversus Principem vel Rempubicam.* Dictum fuit *non item civiliter*, quia filius civiliter agens contra Patrem, eumque accusans, exheredari non potest, arg. cit. Novell. 115, c. 3, et ratio est clara, quia *qui ius suum persequitur, nemini facit iniuriam*, leg. 144 ff. de
 14 Regul. Iuris. Quarta si cum maleficis versatur; cit. Novell. 115, cap. 3, ibi: *Si cum maleficis*
 15 *hominibus ut maleficus conversatur.* Quinta, si vitae parentis insidiatur; cit. Novell. 115, cap. 3, ibi: *Si vitae parentum suorum per ve-*
 16 *nenum, aut alio modo insidiari tentaverit.* Sexta si Novercam suam carnaliter cognoverit; citat. Novell. 115, cap. 3, ibi: *Si Novercae suae aut*
 17 *concubinae patris sese immiscuerit.* Septima, si filius extiterit delator contra patrem cum gravi eiusdem praeiudicio; cit. Novell. 115, cap. 3, ibi: *Si delator contra parentes filius*
 18 *extiterit, et per suam delationem gravia eos dispendia fecerit sustinere.* Octava, si pro patre incluso filius recusat fideiubere; cit. Novell. 115, c. 3, ibi: *Si quemlibet ex dictis parentibus inclu-*
 19 *sum esse contigerit, et liberi, qui possunt ab intestato ad eius successionem venire, petiti ab eo ut unus ex his in sua eum fideiussione noluerit*
 20 *suscipere, vel pro debito, in quantum ex se, qui petitur, probatur esse idoneus; hoc tamen, quod de fideiussione censuimus, ad masculos tantum-*
 21 *modo liberos volumus pertinere.* Nona, si patrem testari impedit; cit. Novell. 115, c. 3, ibi: *Si quis ex liberis prohibet vel impedit, ne*
 22 *parens faciat testamentum.* Decima, si Arenariis et Mimis se associat; cit. Novell., cap. 3, ibi: *Si praeter voluntatem parentum inter Are-*
 23 *nariorum vel Mimorum sese filius sociaverit, et in hac professione permanserit, nisi forsitan etiam*
 24 *parentes eiusdem professionis fuerint.* Undecima, si alicui ex dictis parentibus volenti suae filiae vel nepti maritum dare, et dotem secundum vires suae substantiae pro ea praestare, illa non consenserit, sed luxuriosam vitam degere elegerit; cit. Novell. 115, cap. 3, § 1.
 25 Duodecima, si liberi parentibus in furorem vel dementia lapsis obsequium et curam competentem non praebuerint, a parentibus ad sanitatem redeuntibus exheredari possunt; cit. Novell. 115, cap. 3, § 12. Tertiadecima, si liberi

parentem captivitate hostis detentum non redimant, dum possunt, iuste exheredantur a Patre. Immo ipso iure exheredes sunt, ipsaque hereditas pro redemptione applicanda devolvitur ad Ecclesiam, ex qua captivus oritur, casu, quo parens in tali captivitate absque testamento moriatur; cit. Novell. 115, cap. 3, § 13. Quartadecima, si proles non sit Catholica cit. 24 Novell. 115, cap. 3, § 14. Unde omnes dictae quatuordecim causae sufficientes pro exheredandis liberis breviter comprehenduntur in sequentibus versiculis:

Bis septem ex causis exheres filius esto:

Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
 Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,
 Criminis accuset, vel paret insidias,
 Si dederit damnum grave, si nec ab hoste redemit,
 Testarique vetet, se sociatque malis,
 Si Mimos sequitur, vitietque cubile parentum,
 Si mutet fidem, si filia sit meretrix.

Praeter enumeratas causas nullae aliae sunt, 25 ob quas possint liberi exheredari, textu expresso in cit. Novell. 115, cap. 3 princ., ibi: *Nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quae in huius Constitutionis serie continentur*; sic Molina disp. 170; Perez. de Lib. praeter. n. 18, et alii ¹. Unde si proles 26 absque parentum consensu, vel contra expressam voluntatem ipsorum, matrimonium contrahat cum honesta persona, non potest per hoc exheredari; arg. leg. *Cum te* Cod. de inoffic. Testament., cap. *Gemma* de Testam., Concil. Trid. sess. 24, cap. 9, de Reform. Matrim. Et ratio est, quia nulli facit iniuriam, qui utitur iure suo, l. 145 ff. de R. I.; sic Iur. Clar., § *Testamentum*, qu. 41, n. 4; Abbas in cap. 1 de Sponsal. Impub., n. 5; Covarruv. de Matrim. part. 2, cap. 3, § 8, n. 5; Iason. in Authentic. *Sed si post* Cod. de inoffic. testam.; Molina disp. 170; Haunold. tract. 6, cap. 7, num. 470; Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 26, num. 409, et alii. Immo neque exhe- 27 redari potest proles, etiamsi matrimonium contrahat cum persona inhonesta et indigna contra voluntatem parentum; arg. cit. Novella 115, cap. 3 princip., ubi statuitur ob nullam aliam causam praeter quatuordecim assignatas posse parentes liberos exheredare; et l. *Cum te* 18 Cod. de Inoffic. Testam., et cap. *Gemma* de Testam., et sic tenent Iul. Clar. loco citato; Covarruv. loc. cit., n. 5, et apud eum Immola in c. *Accedens* de Procurat.; Iason. in Authentic. *Sed si* Cod. de Inoffic. Testam.; Molina disp. 170; Haunold. tract. 6, cap. 7, n. 470;

¹ Sed quamvis clarus videatur allegatus textus, communior tamen Doctorum opinio ad causas similes, vel graviores extendunt, ut testantur Corvin. in Cod. lib. 6, tit. 28, pag. 410, princ.; Zoes. ibid., qu. 3, in princ., ubi plures Doctores recensent, licet ipsi eorum opinionem non videantur sequi. Licet enim exheredatio sit poena, qua filii nocentes plectuntur, ideoque cum sit

odiosa ad alios praeter expressos casus non debeat extendi, nihilominus contra vel magis odiosum reputatur, patrem cogi, ut impio et indigno filio bona sua relinquat. Ita multis rationibus, argumentis, exemplis et auctoritatibus firmat Vin comment. in Inst. lib. 2, tit. 18, § 1, num. 2; Struv. Exercit. 32, th. 33 (EDIT. BARBIELLIN.).

- Reiffenstuel loc. cit., n. 500, ubi testatur de
 28 communi aliorum; Glossa tamen in can. *De Raptoribus* 3, caus. 36, qu. 1, verb. *Excusata*; Alexander in l. 1 ff. *Solutio matrimonio*; Paul. Parisien. vol. 3, cons. 29; Felin. in c. *Idem de Testam.*, num. 13, ac nonnulli alii tenent in hoc casu omnino iustam adesse causam exheredandi prolem contra voluntatem parentis ante annos 25 indignae ac turpi personae nubentem, saltem si pater alias honestas nuptias obtulit, vel eas non impedivit; arg. Auth. *Sed si post Cod. de Inoffic. Testam.*, ibi: *Sed si et sine consensu tuo* (id est parentis) *marito se, libero tamen, copulaverit, eam exheredare non potes.* Ergo inferunt a sensu contrario, si sine consensu parentis marito non libero, vel turpi personae se copulet, exheredari potest ¹.
 29 Unde secundum aliquorum regnorum Edicta et statuta, si filia ante 25 annos, et filius ante 30 annos absque consensu parentum nubit, non tantum inaequali, sed etiam turpi personae, possunt a parentibus omnino exheredari. Sic statuta Bavariae tit. 49, art. 9, et sic varia edicta in Regno Galliae relata a Pontas in Dictionar. Casuum Conscient., verb. *Matrimonium*, cas. 10, et laudat. cas. 17 ².
 30 Causae legitimae ob quas licet liberis exheredare parentes vel alios ascendentes, sunt octo;
 31 cit. Novell. 115, cap. 4. Prima, si parentes ad
 32 interitum vitae liberos suos tradiderunt. Secunda, si venenis, aut maleficiis, aut alio modo
 33 parentes filiorum vitae insidiati fuerint. Tertia, si pater, nurui suae aut concubinae filii sui
 34 sese carnaliter immiscuerit. Quarta, si parentes prohibuerint filios suos Testamentum condere
 35 de rebus sibi testari permissis. Quinta, si pater uxori suae, vel haec illi venenum praebeat aut vitae insidietur, filius enim propter hoc flagitium potest parentem reum exheredare.
 36 Sexta, si liberis, vel uno ex his in furore constituto, parentes eos curare neglexerint. Septima,
 37 si liberi in captivitate detenti negligantur a parentibus. Octava, si parentes non sunt Catholici et filii Catholici. Sic cit. Novell. 115,

cap. 4. Unde omnes dictae octo causae comprehenduntur breviter in sequentibus versibus:

Si pater accusat capitalis criminis, aut se
 Adiungat nurui, vitaeque est insidiatus,
 Testari prohibet gnatum, matrique venenum
 Praeparet, inclusum in carcere, vel furiosum
 Negligat et veram contemnat Religionem.

Omnes tamen supra recensitae causae exheredandi cessant, si ante conditum Testamentum parentes cum liberis, et liberi cum parentibus reconcilientur. Sic communis cum Iulio Claro § *Testamentum*, qu. 41, num. 9; Rota part. 1, decis. 29, num. 1. Item cessant causae
 40 exheredationis, si proles vel parentes post datam exheredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsequuta non sit. Covarr. de Testam. cap. 16, n. 28; Abbas vol. 2, cons. 7; Felin. in cap. *Rodolphus* de Rescript.; Reiffenst. loc. cit., n. 505; Glossa in l. *Deo nobis* Cod. de Episc. et Cleric., arg. cap.: *Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab haereditate repellere Monachos factos, quamvis dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint.*

Causae, ob quas exheredari potest Frater in
 41 casu, quo turpis persona instituta est heres, sunt tres; Novella 22, cap. 47. Prima, si vitae
 42 fratris insidias mortis tentaverit; citat. Novella 22, cap. 47, ibi: *Illum solum tamquam ingratum circa Fratrem effectum participari hoc lucrum non concedimus, qui mortem voluit Fratris.* Secunda, si Fratrem accusaverit in causis
 43 graviter criminalibus; cit. Novell. 22, cap. 46, ibi: *Aut criminalem inducere contra eum subscriptionem.* Tertia, si bonis fraternis tentaverit
 44 inferre iacturam; cit. Novella 22, cap. 47, ibi: *Aut substantiae eius praeeparavit inferre iacturam, eius enim portio tam ad reliquos Fratres, quam matrem veniat,* et istae causae brevius comprehenduntur sequentibus versibus:

Tres licet ob causas ingratum pellere Fratrem,
 Si Fratri insidias, perniciemque ferat,
 Si scelera affingat, ferro, focoque pianda,
 Aut si fraternas perdere tentet opes.

¹ Hac enim poena iure plectitur filia, quae reiecta nubendi occasione sibi a patre oblata, turpem potius vitam elegit. Cuiac. Comment. in Novell. 18 de triente et semisse, edit. Venet. tom. 2, coll. 928, litt. B. Quod idem ad casum extendunt, quo servilis, aut aliquis turpis matrimonii complexibus se polluerit, cum non minus ad iniuriam patris spectet eiusmodi matrimonium, quam turpis vita; Cuiacius Observat. lib. 3, cap. 5. Non diversum iudicium ferendum est de iure civili si filius familias invito patre mimam, meretricem, vel aliam infamiae nota laborantem ducat in uxorem, quae universae familiae labem inurat; l. 3, § *Si emancipatus*, ff. de Bonor. poss. contr. tab.; Cuiac. Observat. lib. 3, cap. 5; Gail. Observat. 95, n. 17, lib. 2; Covarruv. in tract. de Sponsal. part. 2, cap. 3, § 8; Zoes. in Cod. lib. 6, tit. 28, in notis, lit. C (EDIT. BARBIELL.).

² Sed huiusmodi statuta exheredationem permittentia contra nubentes invito patre videntur matrimonii libertatem restringere, ideoque Sacros Canones laedere, ac evertere, ac propterea non attendenda. Hinc edicta superius enunciata in Galliarum Regno, non exheredationem permittunt, sed parentibus tribuunt facultatem privandi filios haereditate usque ad legitimam, cuius edicti verba per extensum refert Zoes. loc. cit., in not., lit. D, ibique citat Hotomann. in fin. quaestionum illustr. cap. 2, § 6 et seq. Cum enim Matrimonia ad Forum Ecclesiasticum pertineant, non satis recte ipsi legem ponunt Constitutiones Laicales, Covarr. in decr. lib. 4, part. 2, cap. 3, § 8, n. 5, quamvis iuxta aliquos respectus etiam a Laicali iurisdictione in nonnullis dependeant saltem quatenus inter contractus adnumerantur, consule Reinking de Regim. Eccles. claus. 1, cap. 10, n. 20, 21 et seq.; Schneidov. de divortiiis n. 6 (EDIT. BARBIELL.).

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 45 Exheredatio ut plurimum fit *notae causa, et in poenam liberorum*. Sed et fieri exheredatio potest *bona mente*. De hac agendum.
- 46 Eius habetur mentio in l. 17 ff. de Liber. et Posthum. instituend., etc., ibi: *Multi non notae causa exheredant filios, nec ut eis obsint, sed ut eis consulant*, (ut puta impuberibus) *eisque fideicommissam hereditatem dant*; tum in l. 12, § 2, ff. de Bon. Liberor., ibi: *Si quis non mala mente parentis exheredatus sit, sed alia ex causa, exheredatio ipsi non nocet, ut puta pone furoris causa exheredatum eum, vel ideo, quia impubes erat, heredemque institutum rogatum ei restituere hereditatem*; Confer itidem l. 45 ff. eod., l. 17, § 2, ff. de Curat. Furios., l. 25 C. de Inoffic. Testam.
- 47 Exempla exheredationis *bona mente* sunt: I. Si pater habeat filium prodigum, et ex eo Nepotes, potest heredes instituere Nepotes, et exheredare filium, eique quod sufficeret alimentorum nomine a Nepotibus certum legare, *addita causa necessitateque iudicii sui*, ut dicitur in l. 16, § 2, ff. de Curat. Furios., scilicet quod eum exheredavit non *notae causa*, et in poenam, sed in ipsius favorem ad conservanda
- 48 bona, ne ea dissipet. II. Si Pater ingentes divitias relinquat, insidias vero timeat vitae parvuli filii ab Agnatis bonis illius insidiantibus, valet alium instituere heredem, eumque fideicommisso gravare de restituenda hereditate filio, si in suam tutelam perveniat. Vide et alia plura exempla apud Stryk. in Us. Modern. Pandect. lib. 28, tit. 2, § 9.
- 49 Forma praescripta a Novella 115 de qua disserit Auctor, non pertinet ad exheredationem hanc, quae fit *bona mente*, sed restringenda est ad exheredationem tantum, quae fit *notae causa* in poenam; Carpzov. Iurisprud. For. part. 3,

const. 9, defin. 11; Richter. decis. 41, n. 16, et sequent.

Plura autem hinc sequuntur: I. Exheredatio quae *bona mente* fit, ad certum tempus fit, quod alias fieri nequit. II. Valet exheredatio *bona mente* sine expressione causae. III. Posthumi *bona mente* exheredari queunt, non item *notae causa*, et in poenam, cum nulla causa in Nov. 115 determinata cadere in eos possit. IV. Contra exheredationem, *notae causa* et in poenam factam consulitur filiis querela inofficiosi testamenti, sed haec locum sibi haud vindicat in exheredatione *bona mente* facta. V. Ex iure Novellae 115 Pater filio impuberi *notae causa* et in poenam exheredato, pupillariter substituere nequit, prout olim poterat. At potest pupillariter substituere filio impuberi *bona mente* exheredato. Vide et alias differentias apud Stryk. in Usu modern. Pandect. lib. 28, tit. 1, § 10.

Reliquum est, ut discutiatur, an in dubio 50 exheredatio *bona mente* facta censi debeat? Varias de hac quaestione sententias congesserunt Menoch. de Praesumpt. lib. 4, praesumpt. 18; Mascard. de Probat., conclus. 714; Linck. dissert. de Exhered. *bona mente* facta, § 31. Porro si illud praesumi debet, quod communiter fit, in dubio non *bona mente*, sed *notae causa in poenam* exheredatio facta praesumi debet. Quae enim *bona mente* fit exheredatio, ea a regula recedit, irregularis est, et ad casus exceptos referenda, ac proinde qui in ea se fundat, ostendere debet *bona mente* a Patre ipsam factam esse; Confer Linck. dict. dissert. de Exhered. bon. ment. fact., dict. § 31 in fin.

Nota vero, quod haec praesumptio genera- 51 lis est, et sic elidi facile potest per speciales circumstantias, quales sunt illae notatae in adductis exemplis, et aliis allegatis a Stryk. ubi supra ¹.

EXORCISTATUS

Exorcistatus conferendus est subdiacono, diacono, et presbytero Graeco, qui ritu latino ad diaconatum, presbyteratum, aut episcopatum sint promovendi. Benedictus XIV constit. incip. Et si pastoralis, § 7. Alia vide verb. ORDO, art. 1, a num. 34 ad 56.

EXORCIZARE, EXORCISTA

Summarium.

1. Exorcizare sumitur in duplici sensu, et assignatur uterque sensus. - 2. Hic non est sermo de Exorcismo capto primo sensu, sed solum in secundo. - 3. Traditur definitio Exorcismi capti in secundo sensu. - 4. Exorcismi Caeremonia, quae fit in baptismo, ubi expresse imperetur. - 5. Et ubi de hac antiqua Caeremonia fiat specialis mentio. - 6. Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione periculi iam fuerit baptizatus. - 7. Exorcistae munus quid sit. - 8. Ad licite

exorcizandum tria requiruntur, quae assignantur. - 9. Nemo potest exorcizare sine licentia Ordinarii, etiamsi sit Regularis. - 10. Affertur ad hoc Littera Encyclica directa Ordinariis. - 11. Exorcistae, si tale exorcizandi munus exercent cruculis, et aliis modis insolitis, mittuntur in exilium. - 12. Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit licentiam ingrediendi Clausuram. - 13. Neque Sacra Congregatio illam concedere solet. - 14. Et si concedatur, intelligitur tantum pro benedicendis cellis de infectione suspectis. - 15. Exorcizatio Monialis a quo et quomodo, et in quo loco sit

¹ Plura de exheredatione vide infra de testamenti nullitate, novissimum additamentum (EDIT. BARBIELL.).

facienda, demonstratur, ad n. 16. - 17. Signa praecipua Energumenorum, seu a Daemone obsessorum referuntur. - 18, 19. Exorcismi in S. libris Ecclesiae non

relatis non debent admitti. - 20. Exorcistatus conferendus est Graecis, qui ritu Latino ad ordines sint promovendi. - 21-26. De Exorcistatu in primitiva Ecclesia.

- 1 Exorcizare sumitur in duplici sensu. Primo ad significandum exorcismum seu benedictionem aquae et salis, quae fit in Missa Parochiali seu Conventuali. Secundo ad exprimendam obtestationem, qua utitur Ecclesia ad expellendum Daemonem eiusque potentiam, ut fit in Caeremoniis, quae baptismum antecedunt,
- 2 et pro obsessis aut possessis a Daemone. De exorcismo in primo sensu sumpto hic non est sermo; sed solum de Exorcismo sumpto in
- 3 secundo sensu. Et exorcismus sumptus in hoc secundo sensu definitur, quod sit divini Numinis obtestatio ad effugandum seu expellendum Daemonem, eiusque virtutem seu potentiam. Est in re communis. Exorcismi Caeremonia, quae fit in baptismo, imperatur expresse in can. *Sive* 53, dist. 4 de Consecrat., ibi: *Sive parvuli sive iuvenes ad regenerationis veniant Sacramentum, non prius fontem vitae adeant, quam exorcismis et exsufflationibus Clericorum Spiritus ab eis immundus abiiciatur.* Et huius antiquae Caeremoniae fit mentio
- 4 in c. *Sicut* 62, dist. 4 de Consecratione, ibi: *Sicut nostis, Fratres carissimi, et parvuli exsufflantur et exorcizantur, ut pellatur Diaboli potestas inimica, quae decepit hominem, ut homines possideret.* Et in cap. *De hinc* 66, ead. dist. 4 de Consecrat.: *Exorcizatur Diabolus, ut suam nequitiam agnoscens, et iustum super se iudicium timens recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua subvertere, ne baptismum consequatur;* et in cap. *Sacerdotes* 67, ead. dist. 4 de Consecrat., laudatur antiqua Ecclesiae traditio imponendi manus super credentes ad Daemonia ab eis eiicienda, ibi: *Sacerdotes cum per Exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, et habitare malignos spiritus in eorum mentes contradicunt, quid aliud faciunt, nisi quod Daemonia eiiciunt?*
- 5
- 6 Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione periculi iam fuerit baptizatus. Sic expresse statuit Rituale Romanum, et sic expresse statuerunt varia Concilia Provincialia, et signanter Concilium Rhemense anno 1583, Burdigalense anno 1584, Aquense anno 1585, et alia plurima. Et ratio est, quia ut inquit S. Thom. 3 p., q. 71, art. 3 in corpore, non solum Daemon conatur impedire ne infans baptismi effectum accipiat, sed etiam ne de illo accepto deinceps fructum percipiat, ibi: *Tunc cessante periculo debent suppleri* (Caeremoniae omnes) *ut servetur uniformitas in baptismo, nec frustra suppletur post baptismum, quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiat, ita*

potest impediri postquam fuerit perceptus; et sententiam istam affert Richardus in 4, dist. 6, art. ult., qu. 1, quem laudat et sequitur Angelus de Clavasio verb. Exorcismus, n. 2: Quid, ait hic auctor, si aliquis baptizetur sine exorcismo? Respondet Richardus, quod debet post baptismum exorcizari.... quia licet baptizato parvulo, peccatum non sit; tamen in eo remanet actualiter fomes peccati, et ideo etiam post baptismum habet efficaciam reprimendi Diabolum ¹.

Exorcistae munus est manus imponere supra 7 vexatos a spiritibus immundis, ad illos adiuvandos et eiiciendos; item ad exorcizandos Cathachumenos. Sic communis. Ad licite exercendum tria requiruntur. Primo ut fiat Exorcizatio ex causa gravi, non ex levitate, non ad sciscitanda a Daemone quaesita curiosa, sed ad liberandos Energumenos a tyrannide Daemonis. Sic docet S. Thomas 2-2, quaest. 90, art. 2. Secundo requiritur, ut adiuratio Daemonis fiat absque precibus, sed cum imperio et obiurgatione, sic enim superbia Daemonis magis confunditur. Tertio requiritur, ut Exorcizatio solemnis fiat ab habente potestatem, quae non omnibus conceditur, sed tantum aliquibus, secundum prudentiam Episcoporum, habentibus ordinem Ecclesiasticum Exorcistatus. Unde ne- 8 mo potest exorcizare sine facultate Ordinarii, etiamsi sit Regularis ut decrevit Sacra Congr. Episcop. et Regul. in Florentina 22 Februarii 1625, et expresse statuit Sacra Congregat. S. Officii die 5 Iul. 1710 per litteram Encyclicam directam omnibus Archiepiscopis aliisque Ordinariis Italiae et Insularum adiacentium, tenoris ut sequitur:

Lettera Circolare della Sacra Congreg. del ¹⁰
S. Officio, circa l'obbligo e la qualità
de' Sacerdoti da ammettersi all' esercizio del-
l' Esorcista.

Essendo stati rappresentati alla Santità di Nostro Signore i gravi disordini, che seguono dalla molteplicità delli Esorcismi, che quasi universalmente s' inventano e si praticano dalle persone destinate ad esorcizare, e volendo la medesima colla sua Pastorale sollecitudine dare a tali inconvenienti il necessario provvedimento, uditi prima li pareri di questi miei Eminentissimi. Colleghi Signori Cardinali, Generali, Inquisitori, ha stabilito, che per mezzo di questa Sacra Congreg. s' ordini a tutti gli Arcivescovi, Vescovi, ed altri Ordinari d'Italia e dell'Isola

¹ Quod hic rectissime Auctor statuit, supplendos esse exorcismos, si forte periculi causa baptizatus quis fuisset, sacris caeremoniis omissis; integra dissertatione

Du Guetus ostendit. Prima ea est trium, quae Parisiis anno 1727 prodierunt, dissertationum inscriptarum: *Dissertations Théologiques et dogmatiques* (ED. BARB.).

adiacenti, siccome colla presente s'ordina a V. S. che in avvenire non permetta, che alcun Sacerdote tanto Secolare quanto Regolare, sia ammesso all'esercizio di Esorcista, senza che prima le costi della di lui pietà, integrità di vita e prudenza, e senza che abbia tutte le qualità ricercate per tale amministrazione dal Rituale Romano.

Vuole inoltre sua Beatitudine, che Ella insista con tutta la sua attenzione e vigilanza, acciocchè, le persone, che da lei saranno stimate capaci di tal ministero, si vagliano della direzione del sopradetto Rituale Romano, e che non preteriscan le regole, che in quello si prescrivono. Tanto V. S. dovrà eseguire per ubbidire esattamente alli Santi e supremi ordini di sua Beatitudine, e Dio la prosperi.

Roma 5 Luglio 1710.

Di V. S.

Come Fratello

G. Card. MARESCOTTI.

- 11 Exorcistae si tale exorcizandi munus exercent cruculis et aliis modis insolitis, mittuntur in exilium; Sacr. Congr. Episc. et Regul.
- 12 in una Venetiarum 27 Octobris 1603. Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit licentiam ingrediendi in Clausuram; Sac. Congr. Episc. et Regul. in Regiensi 15 Maii 1601,
- 13 et in Cremon. 1 Octobr. 1610. Neque Sacra Congr. illam concedere solet; ead. Sac. Congr. in una Vicent. 14 Maii 1606, et in una
- 14 Montis Regalis 10 Ianuarii 1617. Et si concedatur, intelligitur tantum pro benedicendis Cellis de infectione suspectis; ead. Sac. Congr. in
- 15 Imolens. 23 Februarii 1594. Unde ead. Sac. Congr. 1 Iulii 1609, pro Monialibus exorcizandis decrevit ut infra: *Nulla Monialis Energumena intra Monasterii Septa a quocumque Presbytero Saeculari vel Regulari etiam Confessario exorcizetur, sed ad Ecclesiam exterioris eiusdem Monasterii, obtenta prius a Sacra Congr. licentia, ea de causa deducatur vel transferatur. In translatione autem huiusmodi, sicuti in actu exorcizationis, honestae personae consanguineae, vel aliae mulieres propectae aetatis ac probatae conversationis Energumenam comitentur. Exorcista sit ad actum huiusmodi approbatus; Exorcizatio minori, quo fieri potest, fiat strepitu; Ecclesiae ianua eousque occlusa remanet, quousque Exorcizatione completa ad Monasterium Energumena redu-*

catur; caeterum tam in reditu quam in accessu ad Ecclesiam et Monasterium respective, et sine diverticulo tendatur. Et alias consimiliter decrevit, ut infra: Adhibitis debitis diligentis ad cognoscendum, an Monialis sit revera vexata, datur licentia Sacerdoti Saeculari vel Regulari moribus et aetate gravi, eam exorcizandi in Ecclesia exteriori intra terminum trium vel ad summum sex mensium coram Confessario, et duabus vel tribus foeminis consanguineis, et ianuis clausis; modo expleto exorcismo statim reducatur in Clausuram. Si vero Spiritus, ut plurimum, erunt ficti carceres, flagella, ieiunia, compedes, et similia erunt eiusmodi Energumenarum Exorcismi; Sacra Congr. Episcop. et Regular. in Tiburtina 20 Iulii 1580, in Fanens. 18 Aprilis 1600, in Vicent. 14 Maii 1616, et in Bononiensi 8 Octobr. 1649.

Grave indicium diabolicae vexationis est, quando ex fide iurata Medicorum constat, nulla adhibita medicamenta profuisse; Sacr. Congr. Episcop. et Regular. in Parmensi 10 Novembris 1645. Delirius autem lib. 3 Disquisit. magic., cap. 2, sect. 2, quaest. 3; Monacell. t. 3, tit. 1, formul. 47, num. 4 et 5, plura referunt huiusmodi signa. Praecipua tamen sunt haec: si obsessus loquatur variis linguis, quas numquam didicit; si horreat omnia Sacra, si praecipitiis se exponat, si statim intumescat in aliqua parte corporis, et statim detumescat, si tacite interrogatus respondeat, aut tacito imperio pareat; si Epilepsia laboret; si antea scientia ignarus, se perfecte scientificum ostendat, si ita immobilis maneat, ut plurimorum hominum viribus nequeat dimoveri, si sacra verba proferre renuat, qualia sunt: *Miserere mei, Deus. Qui habitat in adiutorio Altissimi. Magnificat anima mea Dominum. In principio erat Verbum*, et similia; si a facie Sacerdotum, et praecipue Exorcistarum fugiat, in Ecclesiam ingredi nolit, et si ingrediatur, ab ea statim fugere procuret, cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, et maxime Crucifixi nolit inspicere nec deosculari, immo proiciat, et in haec omnia conspuat, si clamet, cum aliquae Reliquiae Sanctorum superponuntur eius capiti, etiam occulte et statim dicat, auferte istas a me, quoniam foetent, vel sunt nimis graves, et huiusmodi. At haec autem signa integra dignoscenda consule supradictos una cum Candido Brugnolo aliisque huiusmodi scriptoribus ¹.

¹ Non praetereunda silentio hic est magna illa controversia, quae late Germaniam in varias sententias non multos ante annos distraxit, ob Exorcismorum ad plurimos depellendos morbos usum a Ioanne Iosepho Gassnero pientissimo Parocho feliciter adhibitum. Hinc et illinc permulti disseminati libelli fuere, quorum alii Gassnerii curationes imposturae condemnabant, alii harum veritatem confirmabant. Inter illos principem locum meretur Antonii de Haen Archiatri ac Medicinae in Viennensi Academia Professoris *Dissertatio Theolo-*

gico-physica de miraculis, c. 5, hos vero inter exstat Anonymi, excusa Augustae Vindelicorum anno 1775, *Demonstratio de conformitate cum principiis Evangelicis, et sensu, et praxi Ecclesiae in methodo medendi affectos vario morborum genere, quam adhibet Io. Iosephus Gassnerus*. Ad hanc ipsam controversiam spectant breviter quaedam opuscula, quae in Parisiensi Dinovartii Diario Ecclesiastico leguntur, tom. 59, 60, 61, 62 et 63 (EDIT. BARBIELL.)

- 18 Exorcismi in Sacris Ecclesiae libris non relati, non debent admitti. Bened. XIV, tom. 1,
 19 Const. 89 incip. *Inter omnigenas*, § 8. Exorcizandi ratio in Rituali Romano praescripta exacte observari iubetur. Idem Const. 141 incip. *Sollicitudini*, § 57.
 20 Regularibus non licet, contradicente Episcopo, exorcizare, etiam in propriis Ecclesiis et Coenobiis. Vide tomo 5, verb. *Oratorium*, et Constitutionem Benedicti XIV incip. *Magno*, § 34.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 21 Primis Ecclesiae saeculis non solum Clerici, verum et Laici donum eiiciendi Daemones habuere, et sic Exorcistarum officium usurparunt.
 22 Testatur Tertullianus Coron. Milit., cap. 11, eiectos a Militibus fuisse spiritus immundos: *Et quos, ait, interdiu exorcismis fugavit, noctibus defensavit*. Et lib. de Idololatr., cap. 11 tradit, Parentes solitos exorcizare proprios filios: *Quare, inquit, Constantia exorcizavit Alumnos suos, quibus domum suam et cellarium praestat? Ille quidem si excluserit Daemonem, non sibi placeat de fide, nec eius inimicum exclusit*. Notarunt Baron. anno 56; Iustellus in notis ad Can. 91 Eccles. univ.
 24 Postea peculiare ac distinctum munus in Ecclesia fuit eorum qui in gradum Exorcistarum cooptati erant, ut docent plura de Exorcistis

affirmantes Balsamon in Can. 26 Synod. Laodiceen., Ambian. ad Tertullianum in Apolog. cap. 23 ad finem; Pamel. ad Epist. 26; D. Cyprian. Espenc. ad D. Paulum lib. 1 digress., cap. 9; Lindebrog. Verb. *Exorcista*, qui de his Exorcistis accipiunt textum in l. 1, § *Medicos*, de Var. et Extraord. Cognit.

Per id vero temporis ad Exorcistatum non 25 ordinabantur nisi provectionis aetatis: *Exorcistae* (opportune ait Hallier de Sacris Elect. et Ordinar., part. 3, sect. 7, cap. 1) nequaquam Ecclesiae utiles esse poterant, aut officio suo idonei, nisi provectionis aetatis. Neque enim *Pueri vel Adolescentes idonei, videbantur, qui Daemones adiurarent, Energumenos custodirent, alerent, eisque manus imponerent. Unde recte et convenienter Syricius eos, qui ab adolescentia Clericatu adscriberentur, in Lectoris gradu atque Officio; qui in aetate iam matura, in Lectoris aut Exorcistae ordine aut munere versatos esse praecipit, antequam ad superiores ascendant. Iuxta eandem personarum diversitatem eosdem gradus Lectoris quidem in iis, qui ab ineunte aetate Clericali militiae adscripti essent, Lectoris autem vel Exorcistae iis, qui grandiores facti hanc vitam seligerent, attribuit Zosimus.*

Mutata hac disciplina, et commisso, ut plurimum, munere Exorcistae Sacerdotibus, non amplius ad Exorcistatum aetas provectionis requisita est.

EXPOSITI FILII

Summarium.

1. De expositorum baptismate. — 2. Alia remissive.

- 1 Proposito dubio in Sacra Congreg. Concilii die 18 Decembris 1723, quomodo se gerere debeat Parochus Sancti Spiritus in Saxia in collatione Baptismatis infantibus; qui ad Archihospitale deferuntur, sive iidem habeant schedulam de Baptismo testantem, sive non habeant; et etiamsi ex colore et caeteris corporis qualitatibus deprehendatur etiam esse constitu-

tos in aetate sex aut decem mensium, vel unius anni cum dimidio; Sacra Congreg. die 15 Ianuarii 1724 respondit: *esse baptizandos sub conditione in omnibus casibus, excepto tamen casu schedulae, quae habeat certitudinem.*

Alia ad rem, vide verb. *Filius* a n. 17 ad 20, 2 et verb. *Parentes* a n. 20 ad 32.

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI

Summarium.

1. Quando Expositio SS. Sacramenti permitti non debet. — 2-4. Alia pauca. *Remissive.*

- 1 Expositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Tridentino sess. 21, cap. 8, evincit et statuit Sac. Congr. Conc. Quamquam ex causa privata licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere Sacramentum, dummodo non extrahatur e taber-

naculo, et Hostia sit velata, ut ex pluribus S. Congreg. Decretis firmatur Instit. Eccl. 30, § 11 et 12.

Reprobatur apud frequentes Scriptores usus 2 exponendi palam SS. Eucharistiam in festis Sactorum; ibid., § 15.

Si exponatur SS. Sacramentum intra taber-

maculum apertum et in pyxide tecta, sex saltem candelae ardere debent, ex sensu S. Congr.; ibid., § 21.

Verum si extra tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelae ardentes apponendae; ibid., § 23¹.

EXTRACTIO

Summarium.

1-5. De extractione Rei a loco immuni. - 6-12. Extractio rerum mobilium extra statum Ecclesiasticum.

- 1 Extractio Rei inquisiti vel damnati a loco immuni in casibus permissis, si Clericus sit, fieri potest a Curia Episcopali ex officio; et si laicus, nonnisi ad instantiam Curiae saecularis; Benedictus XIV Constit. 8 incip. *Alias*,
- 2 § 5. Ad extractionem inquisiti a loco immuni, in dictis casibus procedi potest, habitis indiciis delicti sufficientibus ad Torturam. Idem ibid.
- 3 Ad extractionem vero banniti seu damnati in contumaciam in similibus casibus, visa sententia contumaciali et actis, quibus illa fundatur.
- 4 Idem ibid., § 6. Extractionis et traditionis denegatio, aliaque decreta Iudicis Ecclesiastici super eius competentia, allegari nequeunt in iudicio super executione sententiae contumacialis. Idem ibid.
- 5 De extractione Reorum ad Sacrae Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus, vide tom. 4, verb. *Immunitas*; ubi ad rem duae afferuntur Constitutiones Bened. XIV.
- 6 Extractio segetum, farinae et olei extra statum Ecclesiasticum sine speciali Chirographo Papae prohibetur sub gravissimis poenis, sub-

lata cuilibet facultate concedendi licentias extrahendi; idem tom. 2, Constitut. 83 incip. *Quo die*.

Quo vero ad alias res mobiles, aut se moventes, remittitur arbitrio Legatorum, Praesidum et Gubernatorum Provinciarum; idem ibid.

Extractio segetum, aliorumque per aquam, etiamsi directa dicantur ad alia loca ditionis Ecclesiasticae, nisi fiat cum praescriptis cautelis, reputanda erit pro extractione a Statu, et praescriptis poenis punienda.

Idem ibid. Extractio cuiuscumque rei de Provincia ad Provinciam quocumque tempore, atque etiam extra statum Ecclesiasticum, permittitur pauperibus, qui spicas a Messoribus relictas colligunt; idem ibid. Item Mercenariis, quibus pro mercede datur frumentum vel quid simile; idem ibid. Item Mendicantibus, qui eleemosynae loco et pro victu Coenobii ea colligunt; idem ibid. Ac denique iis, qui pro eduliis ad fora delatis, et loco pretii recipiunt; idem ibid.

EXTREMA UNCTIO

Summarium.

1. Varias in Ecclesia Dei habentur in praxi Uctiones, prout diriguntur ad varias personas. - 2. Datur Definitio Sacramenti Extremae Uctionis. - 3. Est de fide certum Extremam Uctionem esse verum et proprie dictum Sacramentum novae Legis a Christo Domino institutum. - 4. Hoc Sacramentum probabilius fuit institutum post Resurrectionem. - 5. Materia remota Extremae Uctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum, proxima autem est ipsamet unctio facta hoc oleo. - 6. Oleum hoc debet secundum communioem sententiam esse necessario benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo nullum fiat Sacramentum. - 7. Secundum autem alios gravissimos Doctores potest hoc oleum ex commissione Papae benedici a simplici Sacerdote pro valido et licito usu huius Sacramenti. - 8. Affertur alia ratio pro hac opinione. - 9. Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide et licite saepius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus, minor quantitas addatur non benedicti. - 10. Affertur ad hoc Decretum Sacrae Congregationis supremae et universalis Inquisitionis. - 11. Forma Sacramenti Extremae Uctionis sunt sequentia verba: *Per istam Sanctam Uctionem*, etc. - 12. Invocatio Sanctissimae Trinitatis non est de essentia. - 13. Forma Extremae Uctionis non potest pro-

ferri nisi modo deprecativo, non autem mere indicativo. - 14. Uctiones communiter sunt faciendae in septem partibus infirmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quae actualiter ungitur. - 15. Uctionum in foeminis honestatis gratia est omitenda, sicuti etiam in viris, quando commode infirmi moveri non possunt. - 16. Tunc sive in foeminis, sive in viris non est ungenda alia pars corporis pro ipsis renibus. - 17. Si aliquis careat aliquo ex sensibus, seu mutilatus existat aliquo membro, tunc debet ungi pars illi sensui seu membro proxima. - 18. Tempore pestis, aut alterius necessitatis qua omnes Uctiones fieri non possunt, sufficit unica unctio in quolibet sensu magis ad Uctionem exposito, cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente. - 19. Extra tamen casum necessitatis non sufficit ad valorem unica Uctio, nec pro Materia Chrisma. - 20. Tempore pestis possunt fieri Uctiones sine contactu immediato utendo virga longa oleo tincta. - 21. Quamvis extra casum necessitatis sit gravis obligatio in administratione huius Sacramenti, utendi habitu convenienti, id est superpelliceo et stola, tamen in casu necessitatis potest ministrari sine tali habitu. - 22. Minister validus Sacramenti est solus et omnis Sacerdos, ad n. 23. - 24. Minister licitus huius Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de eius vel Episcopi licentia. - 25. Regulares non possunt licite sine licentia Parochi vel Episcopi, aut privilegio Papae hoc ministrare, immo

¹ Vide supra verb. *Eucharistia*, art. 1, n. 57 ad 64, item 78 et 79. Exstant quoque Ioan. Baptistae Thiers libri quinque gallico sermone conscripti, ac duobus

tomulis in-12, an. 1677, comprehensi *De l'exposition du S. Sacrement de l'Autel*, quos non inutile erit consulere (EDIT. BARBIELL.).

illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papae reservatam. - 26. Immo in casu necessitatis, quo non extante Parocho; infirmus iam ageret animam, tunc Regularis sine incursu ullius censurae, immo et licite, sicut et quicumque Sacerdotes saeculares possunt Extremam Unctionem ministrare. - 27. Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur. - 28. Possunt tamen Regulares sine ulla tali licentia ministrare Extremam Unctionem Famulis domesticis, et continuis Commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentibus. - 29. Non est necesse, quod Extrema Unctio conferatur a pluribus Sacerdotibus. - 30. Immo extra necessitatem non est licitum quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos Latinos. - 31. Ecclesiae consuetudo et praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque totum Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis. - 32. Si dum Sacerdos ungit, corripitur repentino morbo, et moriatur, alius Sacerdos potest et debet perficere Unctiones partium non unctarum, Unctiones tamen a primo factas non iterando. - 33. Numquam potest, nec licite, nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus, ita ut unus Sacerdos ungat, et alter formam proferat. - 34. Subiectum capax huius Sacramenti est solus homo baptizatus, rationis capax, et in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu, senectute, veneno et morsu rabido. - 35. Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio etiam antequam ad Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis quamvis communionem non possint recipere, si ante petierint, aut Christiane vixerint: et sic etiam dari potest phreneticis et delirantibus, non tamen perpetuo amentibus. - 36. Non potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut praeliaturi, in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres partui periculoso vicinae. - 37. Ex-

trema unctio iterum conferri potest, si infirmus, postquam revaluisse videbatur, in periculum mortis recidat. - 38. Nullum extat praeceptum suscipiendi Extremam Unctionem. - 39. Non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo secluso scandalo et contemptu, non est peccatum mortale, et multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent. - 40. Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. - 41. Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi. - 42. Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat aut sine iusta causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus. - 43. Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare, sive per se sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto, etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere. - 44. Quinimodo Parochus tenetur etiam cum periculo contagii ministrare, sive per se sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiamsi receperit Sacramentum Poenitentiae, sed non Eucharistiae. - 45. Effectus speciales et praecipui Sacramenti Extremae Unctionis sunt quatuor: Primus est remissio peccatorum venialium primario, et per se, et mortalium secundario, et per accidens. - 46. Secundus est alleviare infirmum. - 47. Tertius est peccatorum reliquias abstergere. - 48. Quartus est liberare infirmum ab infirmitate sua corporali ubi saluti animi id expedierit. - 49. Oleum infirmorum ubi, et quomodo asservari debeat? ad num. 50. - 51. Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus. - 52. Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 67. - 68-73. De benedictione olei. - 74-78. Forma huius Sacramenti. - 79. Partes inungendae. - 80-85. Ministri extremae Unctionis. - 86-93. Quibus hoc Sacramentum administrari possit.

- 1 Variae in Ecclesiae Dei habentur in praxi Unctiones, prout diriguntur ad varias personas. Prima est Catechumenorum, quos oleo benedicto Sacerdos ante Baptismum ungit in pectore et inter scapulas. Secunda Baptizatorum, quos Chrismate ungit Sacerdos in vertice. Tertia Confirmatorum, qui per Episcopum ungentur in fronte. Quarta Principum saecularium, qua humeris et brachiis ungentur. Quinta est Sacerdotum et Episcoporum, quae fit in illorum Ordinatione. Sexta est infirmorum ad extremam reductorum, de qua solum in praesenti est sermo. Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat Tridentini Conc. Catechismus part. 2, ibi: *Quare haec Unctio a maioribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, et Sacramentum exeuntium dicta est*, et ipsum Tridentinum sess. 14, cap. 3, de Extr. Unct., dicit expresse: *Unde et Sacramentum exeuntium nuncupatur*.
- 2 Sacramentum Extremae Unctionis est Unctio hominis infirmi poenitentis facta in determinatis partibus corporis cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a Sacerdote simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione divina efficaciter significans curationem finalem venialium. Sic Scotus in 4, dist. 23, qu. unica. Est de fide certum, Extremam Unctionem esse verum et proprie dictum Sacra-

mentum novae legis a Christo Domino institutum. Sic docet Concil. Florent. in decreto *Unionis*, et Tridentinum sess. 14. de Extrema Unct., cap. 1, ibi: *Instituta est autem Sacra haec Unctio infirmorum, tanquam vere et proprie Sacramentum Novi Testamenti a Christo Domino Nostro apud Marcum quidem (c. 6) insinuatum, per Iacobum autem Apostolum ac Domini Fratrem Fidelibus commendatum ac promulgatum*. Iacobi V: *Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus et si in peccatis sit, dimittentur ei*. Et ibidem Canon. 1 sic definit Concilium contra Haereticos: *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere et proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, et a B. Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus aut figmentum humanum; anathema sit*. Et iam hoc definierat etiam sess. 7, can. 1, ubi anathematizat dicentes non fuisse a Christo Domino instituta omnia Sacramenta Novae legis, et ipsa esse plura vel pauciora, quam septem, inter quae expresse enumerat Extremam Unctionem. Hoc Sacramentum Extremae Unctionis probabilius fuit institutum post Resurrectionem, quando Christus, Ioann. XX, insti-

tuit Poenitentiam, cuius consummativam esse Extremam Unctionem dicit Trident. sess. 14 de Extrema Unctione, in prooemio.

- 5 Materia remota extremae Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum. Proxima autem est ipsamet Unctio facta hoc oleo. Est communis, et constat ex Concilio Florentino, in decreto Unionis, ubi dicit, quod *Extremae Unctionis materia est oleum Olivae per Episcopum benedictum*, et Tridentin. sess. 14 de Extrema Unctione, cap. 1, ibi: *Intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremae Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, et constat etiam ex verbis Apostoli Iacobi c. 6, ibi: *Ungentes*
- 6 *eum oleo in nomine Domini*. Oleum hoc debet necessario esse benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo, nullum fiat Sacramentum. Est communior Doctorum sententia. Et colligitur ex traditione Apostolica, ut tradit Beda in cap. 6 Marci, ibi: *Unde patet ab ipsis Apostolis huius Sanctae Ecclesiae morem esse traditum, ut Energumeni et alii quilibet aegroti ungantur oleo Pontificali benedictione consecrato*. Idem expressius tradidit Concil. Trident. sess. 14, c. 1, de Extrem. Unction., ibi: *Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum huius salutaris Sacramenti; intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum*. Et sic tenent Sanctus Thomas in 4, dist. 23, quaest. 1, art. 3, ad qu. 4, et in supplement. quaest. 30, art. 6; Sanctus Bonaventura in 4, dist. 23, art. 1, quaest. 3; Scotus ead. dist., n. 5; Layman lib. 5, tract. 8 de Extr. Unct., cap. 1, n. 1; Durand. qu. 6; Paludan. in 4, dist. 33, qu. 1, art. 1; Reiffenstuel in Theol. moral. tract. 14, dist. 11, quaest. 1, num. 7; Henno tom. 2, disp. unic. de Extr. Unction., qu. 3, concl. 2; Pontas verb. *Extrema Unctio*, cap. 3; Silvius in supplement. S. Th. qu. 29, art. 5 et 6; Fagnan. lib. 1 decr., in cap. *Cum venisset* 1 de Sacra Unctione, num. 51 et 52; Bellarmin. cap. 7; Suarez disp. 40, sess. 1; Coninch. tom. 2, disp. 19, dub. 2; Sotus in 4, dist. 23, quaest. 1, art. 3; Aversa sect. 2; Dicastil. de Sacram. Extremae Unct. n. 32; Felix Potestas tom. 1, n. 3908, et alii passim, et Gobat de Extrema Unctione num. 784, ubi testatur esse de communi Theologorum; La Croix lib. 6, part. 2, num. 2092, ubi asserit quod communissima dicit ex praecepto Christi requiri hic Benedictionem Episcopi.
- 7 Non desunt tamen magni nominis Doctores qui dicunt simplicem Sacerdotem ex Papae commissione oleum benedicere posse pro usu huius Sacramenti. Sic Caietanus 2-2, qu. 7, art. 3; Victoria de Extrema Unct. num. 216; Henr. lib. 3, cap. 8, n. 1; Zambranus cap. 5 de Extrema Unct., num. 7; Roding. Theolog.

Scholast. tom. 5, qu. 21, art. 2; Frassen. de Sacram. Extremae Unct. concl. 1; Iuenin. de Extrema Unct. qu. 3, concl. 4; Rosignolus de Extrema Unct. qu. 1, art. 5, n. 12, et alii. Et probant a pari de Sacramento Confirmationis, cuius licet ordinarius minister sit solus Episcopus ex Concilio Florentino in decreto Eugenii VI de unione Armenorum, et in Tridentino sess. 9, can. 3, de Confirm., tamen ex dispensatione summi Pontificis potest ipsam ministrare etiam simplex Sacerdos, ex cap. *Per venit* 1, dist. 95, ubi refertur Sanctum Gregorium Papam hanc facultatem concessisse Presbyteris Sardiniae propter defectum Episcoporum, ibi: *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere debeant concedimus*. Et hoc expresse indicat Eugenius IV in Concilio Florentino, loc. cit., ibi: *Legitur tamen aliquando per Apostolicae Sedis dispensationem ex rationabili, et urgente admodum causa simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum confirmationis administrasse*. Et talem facultatem concesserunt etiam alii summi Pontifices variis Religiosis, ut Innocentius IV Patribus Praedicatoribus, Ioannes XXII et Leo X Fratribus Minoribus pro Indis, teste Rodriguez in suo Bullario Regular. in Bulla Leonis X, Gregorius XIII Patribus Societatis, ut testatur Suarez, et alii aliis. Unde inferunt ipsi, ergo etiam ex concessione summi Pontificis poterit simplex Sacerdos oleum infirmorum sanctificare, cum videatur quid maius confirmare, quam oleum simpliciter benedicere et sanctificare. Tum quia id patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiae Graecae, in qua simplices Sacerdotes ex commissione Episcopi, approbante Romano Pontifice, oleum infirmorum benedicunt, quam consuetudinem approbavit Clemens VIII in instructione super ritibus Graecorum de oleo Catechumenorum et infirmorum, Const. incip. *Sanctissimus*, ubi expresse haec habet: *Non sunt cogendi Presbyteri Graeci, olea Sancta, praeter Chrisma, ab Episcopis Latinis Dioecesanis accipere. Cum huiusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, et Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur seu benedicantur; Chrisma autem, quod nonnisi ab Episcopo, etiam iuxta eorum ritum benedici potest, cogantur accipere*. Ex quibus docte infert Rosignolus loc. cit., num. 11, *quod benedictio Episcopalis non sit de necessitate Sacramenti, sed sufficiat Sacerdotalis. Si etenim esset de necessitate Sacramenti, etiam apud Graecos requireretur, ut ex se patet; unde quod refertur ex Conciliis supra recensitis intelligendum est solummodo de necessitate praecepti*. Haec ipse, qui n. 12 in fine, concludit: *In hoc consulendam arbitror Sacram. Congregationem. Quae revera opinio non est inferioris ponderis, ne dicam maioris, quam prima*.

9 Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide et licite saepius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti, ut colligitur ex c. *Quod in dubiis* 3 de consecrat. Eccles. vel Altaris, et in Rituali Romano sub tit. de Extrema Unctione, et ex responsione Sacrae Congr. Supremae et Universalis Inquisitionis ad dubium, ut sequitur:

Eminentissimi e Reverendissimi Signori,

Determinandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregazione fatto sotto li 2 Marzo 1679, sopra la condanna di 65 Proposizioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l'opinione probabile, lasciata la più sicura. Ed essendo opinione controvera tra Teologi, se per supplire all'Oglio Santo che mancasse, sia lecito, aggiungere del non benedetto in più volte: purchè l'aggiunto considerato separatamente, ed in ogni aggiunta, sia in minor quantità dell'Oglio Santo, benchè considerate tutte le aggiunte insieme fosse maggiore; di qui è nato dubbio nella Diocesi di Sevilla, nella quale per la sua vastità è impraticabile benedire tant'olio che basti senza l'aggiunta; se sia lecito fare detta aggiunta all'Oglio Santo. Onde per avere la risoluzione di tal dubbio l'Arcivescovo di Sevilla, devotissimo Oratore, fece porgere all'Eminenze Vostre un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni di Teologi sopra questo punto. Ma non avendo fin' ora avuta la dichiarazione supplica perciò l'EE. VV. degnarsi di dargliela per sicurezza e quiete della coscienza propria, e del suo gregge.

10 *Feria quinta die 23 Septembris 1682 in Generali Congregatione S. Officii habita in Conventu S. Mariae supra Minervam, coram Eminentissimis et Reverendissimis dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra haereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis; lecto supradicto memoriali, Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores praedicti decreverunt, in casu proposito posse.*

Franciscus Richardus
S. R. et Univers. Inquisit. Notar.

11 Forma Sacramenti Extremae Unctionis sunt sequentia verba: *Per istam Sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum, etc.) deliquisti. Amen.* Sic Concilium Florentinum et Tridentinum locis cit. una cum Rituali Romano sub tit. de Extrema
12 Unction. Invocatio Sanctissimae Trinitatis non est de essentia, quia Concilium Florentin. et Tridentinum praemissam formam assignant.
13 Communis. Forma Extremae Unctionis non potest proferri, nisi modo deprecativo, non

autem mere indicativo, quia ita instituit Christus, prout promulgavit D. Iacobus cap. 5: *Inducat Presbyteros et orent super eum*, quod satis indicat formam huius Sacramenti debere esse deprecatoriam, ut tradunt communiter Doctores. Unctiones communiter sunt faciendae 14 in septem partibus infirmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quae actualiter ungitur. Ita expresse Concilium Florentinum loc. cit., et Rituale Romanum Pauli V sub tit. de Extrema Unct. Ubi ipsum Rituale dicit: 15 *Unctionem renum in feminis honestatis gratia omittendam esse, sicuti etiam in Viris quando infirmi commode moveri non possunt. Neque 16 tunc sive in feminis sive in Viris alia pars corporis debet ungi pro ipsis renibus.* Rituale ibidem. *Si tamen aliquis careat aliquo ex sen- 17 sibus, v. g. visu, seu mutilatus existat aliquo membro, v. g. manu vel pede, tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro proxima, quia peccare potuit, licet non per sensus externos, per potentias internas illis correspondentes, vel per desiderium actus illiciti.* Rituale ibid.

Tempore pestis aut alterius necessitatis, quo 18 omnes unctiones fieri non possunt, sufficit unica Unctio in quolibet sensu magis ad unctionem exposito ac detecto, cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente sic: *Per istam Sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gestum, gressum et lumborum delectationem. Amen.* Extra tamen casum necessi- 19 tatis non sufficit ad valorem unica Unctio, nec pro materia Chrisma, sed debet esse oleum benedictum a Chrismate distinctum. Scotus in 4, dist. 25, litt. D, quia opiniones affirmantes, utpote minus tutae, et exponentes Sacramentum periculo frustrationis et nullitatis, non sunt practicandae ex Decreto Innocentii XI die 2 Martii 1679, in quo inter alias fuit damnata sequens propositio prima in ordine: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis aut Episcopalis.* Solum igitur hoc esset licitum in casu necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma, vel non possent fieri omnes Unctiones, sicuti in casu necessitatis baptizandi infantem, si non possit haberi aqua naturalis, aut nequeat ablui in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in lixivio, in digito et huiusmodi, cum in tali casu tutius procuretur salus animae infantis, quam nullo modo eum baptizando. In casu necessitatis, v. g. tempore pe- 20 stis, possunt fieri Unctiones sine contactu immediato utendo virga longa oleo tincta. Immo 21 Dicastil. tom. 3, num. 150, dicit se vidisse a

viris non indoctis ministrari Extremam Unctionem, mediante argentea virgula etiam extra tempus pestis; sed hoc est in re notabili contra universalem consuetudinem Ecclesiae¹. Sic quamvis extra casum necessitatis sit gravis obligatio in administratione huius Sacramenti, utendi habitu convenienti, id est superpelliceo et stola, tamen in casu necessitatis potest ministrari sine tali habitu; La Croix lib. 6, part. 2, n. 217, et communior aliorum contra Bonacinam, Naldum, Suarez, et alios.

- 22 Minister validus huius Sacramenti est solus et omnis Sacerdos. Quod sit solus Sacerdos habetur ex Epist. D. Iacobi, cap. 5, ubi legitur introducendos esse ad infirmum, non Laicos, non quoslibet, sicut in Baptismo, sed Presbyteros; ibi: *Introducat Presbyteros et orent super eum*; et habetur ex Concil. Florentin. in Decreto Armenorum, ibi: *Minister huius Sacramenti, nempe Extremae Unctionis, est Sacerdos*; et ex Conc. Trid. sess. 14, cap. 3, de Extrema Unctione, ubi expresse dicitur: *Proprios huius Sacramenti ministros esse Ecclesiae Presbyteros, quo nomine eo loco non aetate seniores, aut primiores in populo intelligendi veniunt, sed aut Episcopi aut Sacerdotes*; et ibidem can. 4 anathematizat contrarium sentientes: *Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiae, quos Beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate, ob idque proprium Extremae Unctionis Ministrum non esse solum*
- 23 *Sacerdotem, anathema sit*. Quod omnis Sacerdos possit valide hoc Sacramentum conferre, videtur evinci ex textu D. Iacobi, cap. 5, ibi: *Introducat Presbyteros*, ubi indefinite ponuntur Sacerdotes sine ulla prorsus exceptione, cum potestas illa competat Sacerdoti non ratione iurisdictionis sed ratione Ordinis, ut confirmat communis Ecclesiae sensus, et per hoc Apostolus dicit, *introducat non Episcopum, non Parochum, sed Presbyteros Ecclesiae*, ut ostendat potestatem illam cuilibet Sacerdoti competere. Unde validum est hoc Sacramentum, etiamsi conferatur a Sacerdote excommunicato, irregulari, degradato, etiam contradicente Parocho, quia sicut retinet potestatem Ordinis, ita et potestatem huius Sacramenti valide ministrandi; est communis teste Rosignol. de

Extrema Unctione qu. 2, art. 2, n. 1 et 2. Minister autem licitus huius Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de eius vel Episcopi licentia. Est communis, ac certa.

Unde nec Regulares possunt licite sine licentia Parochi vel Episcopi, aut privilegio Summi Pontificis hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papae reservatam; Clement. 1 de Privileg. In casu tamen necessitatis, quo non extante Parocho infirmus iam ageret animam, tunc Regulares sine incursu ullius censurae, immo et licite, sicuti et quicumque Sacerdotes saeculares, possunt Extremam Unctionem ministrare ex praesumpto consensu Episcopi vel Summi Pontificis; Valentia tom. 4, disp. 8, qu. 1, punct. 2; Reginald. lib. 18, n. 408, et lib. 28, n. 61; Suarez tom. 4, disp. 44, sect. 2, n. 3; Navarr. cap. 17, n. 101; Henriquez in summa lib. 3, c. 13, num. 4; Huetius in Thesauro animae tom. 4, verb. *Unctio extrema*, n. 5, in explicat. litt. D. Thomae; Rosignol. de Extrema Unct. qu. 2, art. 2, num. 10, et alii passim. Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur; Sac. Congreg. Conc. in Monopolitana 27 Septembris 1670, ubi expresse censuit non licere Fratribus absque licentia Episcopi vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, et si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis, lib. 26 decret., fol. 444. Possunt autem Regulares sine ulla licentia ministrare Extremam Unctionem famulis, domesticis et continuis commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentibus; vide verb. *Approbatio*, art. 1, a n. 64 ad 70, et verb. *Eucharistia*, n. 17 et 18.

Non est necesse, quod Extrema Unctio conferatur a pluribus Sacerdotibus; cap. *Quaesivit* 14 de verb. Signific., ibi: *Sacerdos uno praesente clerico, et etiam solus potest infirmum ungere*. Est communis. Immo extra necessitatem non est licitum quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos Latinos. Communis. Ecclesiae enim consuetudo et praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque totam Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis; Ut si infirmus videatur moriturus,

¹ Tempore pestis grassantis, extremam conferri posse unctionem eo morbo laborantibus oblonga adhibita virga, seu alio instrumento, cuius extremae parti alligatus sit firmiterque adhaereat gossipii pugillus sacro imbutus oleo, quo inungatur infirmus, multorum testimonio Theologorum probat Benedictus XIV in Synodo dioecesana lib. 3, cap. 19, edit. Rom. 1755. Sed eiusdem SS. Pontificis verba digna sunt, quae audiantur. In *Rituale Romano*, sunt illius verba, in ordine ministrandi hoc Sacramentum haec verba leguntur: Deinde intincto pollice in oleo Sancto in modum Crucis ungit

infirmum: ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa, sectandi praescriptam ibi methodum, ita ut qui secus agit peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessitas expeditos facilesque inveniendi modos, quibus pestifero morbo infecti huius scuti participes fieri possunt, nulla subest iusta ratio, quae possit Episcopum remorari, ne facultatem faciat Sacerdotibus Extremae Unctionis Sacramentum superius indicato modo, nempe per instrumentum ut diximus, administrandi (NOTA ROM. THEOL.).

- antequam unus solus minister omnes Uctiones perficere possit, tunc plures ministri possunt ipsas unctiones perficere, ita ut unus unum sensum ungat proferendo formam ei correspondentem, et alter alterum ungat sensum prolata itidem forma ei correspondente, et sic de communi testatur Suarez disp. 43, sect. 2, n. 8. Et fortasse S. Iacobus idcirco Presbyteros nominavit, ut significaret plures ad huius Sacramenti ministrationem concurrere posse; Layman lib. 5, tract. 8, c. 6 in fine. Sic etiam si dum Sacerdos ungit, corripitur repentino morbo et moriatur, alius Sacerdos potest et debet perficere unctiones partium non unctarum, unctiones tamen a primo factas non iterando; Act. Eccles. Mediolan. tom. 1, part. 4, de Sacramento Extremae Uctionis, vers. *Si Aeger*, et Communis. Nunquam potest, nec licite nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus simul, ita ut unus Sacerdos ungat, et alter formam proferat; ita de communi testatur Nugnus in addit. ad tertiam partem qu. 41, art. 3, et Rosignolus loc. cit., art. 3, num. 3.
- Subiectum capax huius Sacramenti est solus homo baptizatus, rationis capax, et in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu et senectute, et morsu rabido.
- Communis. Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio, etiam antequam ad S. Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis, licet Communionem non possint recipere, si ante petierint, aut christiane vixerint. Et sic etiam dari potest phraeneticis et delirantibus. Non tamen perpetuo amentibus. Communis. Nec potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut praeliaturi, in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres partui periculoso vicinae et huiusmodi, quia licet de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi, quibus solum est administranda Extrema Unctio, iuxta textum D. Iacobi, cap. 5:
- Infirmatur quis in vobis*, etc. Extrema Unctio iterum conferri potest, si infirmus, postquam revaluisse videbatur, in periculum mortis recidat. Communis. Nullum praeceptum extat extremam Uctionem recipiendi, cum ad salutem necessaria non sit; sic S. Thomas in 4, dist. 23, qu. 1; Scotus in 4, dist. 7, qu. 2; S. Bonaventura, et alii communiter. Unde non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo, secluso scandalo et contemptu, non est peccatum mortale, et multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent. Communis. Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. Communis; et patet ex verbis Concilii Tridentini loc. cit., cap. 3, ibi: *Nec tanti Sacramenti contemptus absque ingenti scelere, et ipsius Spiritus Sancti iniuria esse posset*. Sic etiam

hoc Sacramentum non suscipere seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi, ut si infirmus interrogatus, num ante vitae exitum velit illud accipere, et ipse nulla rationabili causa allata renuat, atque exinde audientes, vel possint de illo falsam suspicionem haeresis concipere, vel ob Personae auctoritatem et characterem, possint moveri ad huius Sacramenti vilipensionem. Communis.

Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat aut sine iusta causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus; in re enim gravi non praestat id, ad quod tenetur ex iustitia. Communis. Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare sive per se, sive per alium Extremam Uctionem infirmo peste infecto etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere; tunc enim est extrema necessitas Parochiani forte constituti in mortali, quo per hoc Sacramentum liberari potest, vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Daemoni, et feliciter emigrandum. Sic communiter Doctores, cum Carden. in 1 Crisi, disput. 77, c. 3, n. 23. Quinimo Parochus tenetur etiam cum periculo Contagii ministrare sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiam si receperit Sacramentum Poenitentiae, sed non Eucharistiae, quia licet in tali casu non esset in extrema necessitate, esset tamen in gravi, in qua etiam tenetur subdito subvenire Parochus; potuit enim Poenitentia ex parte dispositionis Poenitentis fuisse defectuosa, quae per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam: sic ut certa traditur a Card. loc. cit., n. 34, et La Croix lib. 1, part. 2, n. 2112. Intellige tamen modo dicto sub verb. *Pestis*, n. 8 et 9. Vide ibi.

Effectus speciales et praecipui Sacramenti Extremae Uctionis sunt quatuor: Primus est remissio peccatorum venialium primario, et per se, si quae habeat infirmus nondum aliunde remissa, et remissio mortalium secundo et per accidens, si v. g. infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus a se invincibiliter ignoratis, quatenus bona fide confessus est, sed ob aliquem defectum essentialem a se invincibiliter ignoratum confessio fuit invalida, tunc enim hoc Sacramentum confert per accidens primam gratiam. Sic communiter Doctores, et colligitur ex textu D. Iacobi, ibi: *Et si in peccatis sit, dimittuntur ei*, super quae verba Concil. Trid. sess. 14, cap. 2, de Extrema Uctione, explicans rem, seu effectum huius Sacramenti, sic ait: *Res etenim haec gratia est Spiritus Sancti, cuius Unctio delicta, si quae sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit*. Secundus effectus est alleviare infirmum; textu expresso in cit. Canonica D. Iacobi, cap. 5,

ibi: *Et alleviabit eum Dominus*. Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantum, ut ait Concilium Tridentinum, loc. cit: *Aegroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo Divinae Misericordiae fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus et morbi incommoda, ac labores levius fert, et tentationibus Daemonis calcaneo insidiantis facilius resistit*.

- 47 Tertius huius Sacramenti effectus est peccatorum reliquias abstergere. Conc. Trid. loc. cit., ibi: *Ac peccati reliquias abstergit*, quae peccatorum reliquiae ex communi Theologorum sunt animi languor, torpor, moeror, tristitia, fastidium, anxietas et aliae huiusmodi pravae affectiones, quae ex peccatis praeteritis eorumque recordatione oriri solent, et Daemon in illo tunc vehementius suscitatur, et in mentem moribundi efficacius inducit, ut facilius ad finalem desperationem reducat, iuxta illud Apocalypsis cap. 12, n. 12, ibi: *Descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet*, et iuxta illud Concilii Tridentini loc. cit., ibi: *Etsi Adversarius noster occasiones per omnem vitam quaerat et captet, ut devorare animas nostras quoquomodo possit; nullum tamen tempus est quo vehementius ille omnes suae versutiae nervos intendat ad perdendos nos penitus, et a fiducia etiam, si possit; Divinae Misericordiae deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitae respicit*. Unde ad supradicta omnia remota, et superanda plurimum conducit digna huius Sacramenti susceptio, iuxta verba Tridentini allata supra num. 47. Quartus huius Sacramenti effectus est liberare infirmum ab infirmitate sua corporali, ubi saluti animae id expedierit, iuxta illud D. Iacobi Apostoli cap. 5, ibi: *Et oratio fidei salvabit infirmum*; et notat Conc. Trid. l. c., c. 2 dicens, quod infirmus virtute huius Sacramenti, *sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur*.
- 48 Oleum infirmorum asservari debet in Ecclesia tantum, nisi Episcopus concesserit alicui illud tenere domi ob distantiam domicilii;
- 50 Act. Eccles. Mediolan., Conc. Prov. 3. Et eo casu domi in fenestella panno serico vestita intus, et sub clavi retineri debet; ibid., Conc.
- 51 Prov. 4. Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus, cum chordulis, ut de collo pendens ad aegrotos deferri possit; ibid., Conc. Prov. 3; Gavant. Manual. Episc., verb. *Olea Sacra*.
- 52 Per unum vel plures Presbyteros Graecos administrari potest Extrema Unctio, ubi viget talis consuetudo; dummodo credant et asserant illud Sacramentum, servata debita materia, et forma ab uno Presbytero valide et licite confici.
- 53 Et dummodo idem, qui ungit, formam proferat Sacramenti, nec alius ungat, et alius formam pronunciet; Benedict. XIV tom. 1, Constit. 57 incip. *Etsi Pastoralis*, § 5.

Iuvat hic summatim collecta subiicere quae in praesenti materia tradit Bened. XIV in suo eximio opere de Synodo dioecesana.

Extremam unctionem verum esse novae Legis Sacramentum a Christo Domino institutum per Apostolum Iacobum fidelibus commendatum et promulgatum, Tridentini PP. definiverunt. Materia eius remota est oleum ex olivarum bacchis expressum, nulli alteri materiae saltem ex perpetuo usu Ecclesiae immixtum; quae tamen materia, si in parva quantitate fuerit, adeo ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti nequaquam officit. Debet vero oleum istud Episcopali benedictione ante sacrari¹, ut ex antiquissima PP. traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilo secius possit ex commissione sive tacita sive expressa Romani Pontificis a simplice Sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiae Orientalis eruitur; ita docet Pontifex cit. Op. lib. 7, c. 16.

Unctionis extremae forma in Rituali Rom. expressa est deprecativa, numquam tamen definitum est ab Ecclesia, an haec ita necessaria sit, ut non aequae ad Sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen, aliter quam in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privata auctoritate non posse.

Partes ungendae aliae quidem necessariae sunt, ut Sacramentum fiat: aliae necessitate, uti vocant, praecepti; aliae vero, ratione aliqua suadente, tuto omittuntur. Ex his postremis sunt pedum et renum unctio; haec enim in feminis omittitur, illa vero ex gravi incommodo praeteriri potest. Caeterae quinque sensuum unctiones saltem ex praecepto adhibendae sunt; num vero singulae ita sint necessariae ut absque illis Sacramentum non consistat, alii aliter disputant. Si necessitas urgeat, aegri, qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronunciata forma, quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen praeferendum; ibid., cap. 18.

Sacramenti huius ministros esse Sacerdotes nemo, qui fidem Christi profitetur, negaverit; ita definiente Tridentino sess. 14, cap. 4. Quamquam vero conferri a pluribus simul Sacerdotibus valeat, modo tamen singuli suum diversum sensum cum forma eidem debita inungant; usus tamen iam inde a pluribus saeculis in latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra lethalem culpam se non conformare nemo potest; ibidem, cap. 19, § 5. Laudabile tamen fuerit si dum res sacra peragitur plures adsistant Sacerdotes, vel saltem probi viri, *Ut oratio totius Ecclesiae* ad effectum huius Sacramenti coadiuvet, quae verba

sunt S. Thomae cap. 43, lib. 4 contra Gentes; ibid., § 5.

- 59 Ministrare istud Sacramentum valide omnes Sacerdotes possunt; uni tamen Parocho de iure competit, cum sit eius minister ordinarius. Alii, si id audeant absque Parochi facultate, contra statutum in Catechismo Romano, peccant. Quinimo Religiosi aegrotum ungentes, minime a Parocho petita venia praeter gravis culpa reatum in excommunicationem incidunt Apostolicae sedi reservatam in Clement. 1 de Privileg., excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum caritatis, non auctoritatis abusus exercent. Haec dicta sint de Latinis Sacerdotibus, cum de Graecis alia sit ratio; nam apud illos mos est, nec a Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres praesto sint; ibid., § 8.

- 60 Unguntur vero fideles tali morbo laborantes, unde peritorum iudicio mors proxime secutura prudenter timeatur; quare denegandum est eis, quibus certum non adest vitae periculum, puta mare transgressuris, praelium inituris, ultimo supplicio afficiendis: cum hoc illis desit, quod morbo periculoso laborent. Hoc vero morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit vel illicitum. Neque urget Graecorum consuetudo ungendi bene valentes; nam si id agant rati se conferre verum Sacramentum, increpandi acriter sunt et prohibendi: sicut tunc etiam, cum, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per Confessarios imponendae, poenitentes inungunt; ibid., cap. 20 per tot.

- 61 Providendum est tamen a Parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitae articulum expectet; sed maturius id agat, cum aeger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adiungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de praecepto, petentibus denegat; id enim si vel ille negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, aegrotum negantem recipere Sacram Unctionem, reum haberi lethalis culpa, cum ex contemptu Sacramenti id renuere merito censi possit; ibid., cap. 22.

- 62 Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiae doctrina non datur, quamquam, ut id licite fiat, aetas illa firmior expectanda non est, qua Sacramenti Poenitentiae capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuo amentes et furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans, inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obtinuerunt, tuncque inciderunt in amentiam, cum aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt; ibid., cap. 21.

- 63 Sed quid, si subita vi morbi correpti in amentiam incidunt, ut petere Sacramentum minime

valuerint? Eos profecto hoc Sacramento iuvare oportet, si praesertim sensibus destituti, aliorum Sacramentorum remedio iuvare se non possint; ibid., cap. 21 per tot.

Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquam non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cum alii statim post Sacramentalem absolutionem ante Viaticum aegrotos inunxerint, alii post Viaticum: cum tamen Ecclesiae Romanae disciplina in Catechismo Concilii Trident. expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, aequitatis ratio postulat ut ab ea non recedatur; ibid., cap. 23.

Eodem morbo et periculo perseverante, repetere Sacramentum istud non licet; si vero morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, et novum mortis periculum urgeat, tum iterum unctio, peragenda est; ibid. In dubio tamen num morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit ut ad Sacramenti iterationem Parochus propendeat; ibid.

An teneatur Parochus Sacramentum hoc ad ministrare peste laborantibus? Ex doctrina Suarii tunc tenetur, quatenus valeat absque morali vitae periculo.

An valeat Sacramentum, si instrumento, nempe pennicillo inungatur corpus aegroti peste infecti, nihil decernitur; asseritur tamen ritum talem in Ecclesia hucusque fuisse inusitatum; ibid., c. 19, § 17 nov. edit.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Apud Graecos oleum a Presbyteris benedicitur; Goar. in not. ad Ritual. Graecor., not. 22. Benedicit utique et ipse Episcopus ritu Graecorum feria quinta in Coena Domini sacrum oleum, sed vix facta benedictione, totum oleum consumitur, idque quia Graecorum more, *Cuncti*, ait Goar. ibid., *accessuri ad sacram synaxim in peccatorum expiationem sese ungendo offerunt, et Episcopus ipse primus omnium Oeconomi manu unctionem suscipit, quem deinde omnes alii sequuntur, et ab Episcopo unguuntur.* Hac itaque unctione licet caeremoniali, quum oleum totum consumitur, facultatem illud denuo consecrandi privato cui-cumque Parocho ipsi Pontifices tacite ex antiquo more videntur remittere; ita pergit Goar. ubi supra. Nec hanc Graecorum disciplinam unquam improbavit Ecclesia Latina, immo approbavit Clemens VIII in sua instructione ad Episcopos Latinos.

Patet hinc, Concilium Tridentinum non eo sensu oleum ab Episcopo benedictum materiam huius Sacramenti reputasse, quasi ex divina institutione sine huiusmodi oleo conferri valide hoc Sacramentum nequiret, sed duntaxat eam esse veram et sufficientem, ac etiam necessariam, spectata scilicet Ecclesiae Latinae consuetudine.

- 74 Nec formā deprecative, qua ex Decreto Eugenii IV et Synodi Tridentinae utitur Ecclesia Latina, est necessaria ex institutione divina.
- 75 Eam numquam adhibuit Ecclesia Graeca; et tamen Ecclesia Latina numquam de validitate collati huius Sacramenti cum forma a Graecis usitata, ipsis quaestionem movit. Quinimo ipsa Ecclesia Latina multis saeculis ipsam ignoravit, et usu fuit forma indicativa, ut patet ex Sacramentario S. Gregorii apud Ugonem Menardum pag. 251, et notis ipsius Menardi pag. 332.
- 77 Ostendit praeterea Menardus ibidem, Formam Ambrosianam relatam a S. Bonaventura esse
- 78 indicativam. Confer quoque Morin. de Administr. Sacram. Poenit. lib. 8, cap. 16; Launoium in speciali libro de Sacramento Unctionis infirmorum, qui docet, Christum nullam specialem formam huius Sacramenti instituisse, sed eam instituendi libertatem Ecclesiae suae reliquisse.
- 79 Quoad partes inungendas, magna etiam fuit olim Ecclesiarum diversitas. De hac diversitate consule mox laudatum Launoium in citato libro sub hoc titulo: *Explicata Ecclesiae traditio circa partes corporis, quae unguuntur in Sacramento Extremae Unctionis*, cap. 1, et cap. 2, observ. 1.
- 80 Ministros huius Sacramenti esse Presbyteros docuit S. Iacobus, confirmavit traditio Ecclesiae, et declaravit Concilium Tridentinum.
- 81 Plures vero S. Iacobus Presbyteros inducit.
- 82 Quare ritu Graecorum plures interveniunt, nec autem intersunt, sed etiam inungunt; Goar.

in not. ad Ritual. Graecor. pag. 408 et 438. Neque Graecorum sed et Latinorum praxis antiquitus fuit, ut plures Presbyteri ad Sacrae Unctionis ministerium vocarentur, atque simul pro infirmo orarent, ut patet ex Sacramentario S. Gregorii apud Menard. pag. 253. Saeculo vero XII fuit dubitatum, an plures requirerentur, et unum sufficere fuit resolutum cap. 14 de V. S. Secundum vero modernam disciplinam non quilibet Presbyter, sed solus Parochus est Minister huius Sacramenti.

Solis infirmis ex sententia S. Iacobi, traditione Ecclesiae et Concilio Tridentino, hoc Sacramentum administrandum; et ex Rituali Romano constat, requiri infirmitatem periculosam et quidem talem, ut ob eam videatur naturale mortis periculum imminere. Haec tamen gravitas infirmitatis non eo usque extendenda est, nec administratio huius Sacramenti tamdiu differenda, ut nulla convalescentiae spes supersit, aut ipse infirmus sensibus, et ratione destitutus sit.

An mulieribus in partu laborantibus, hoc Sacramentum administrandum? Quomodo administrandum Pueris? Amentibus quomodo administrandum? Et demum, quomodo administrandum infirmis sensu ac ratione destitutis? tradit Vanespen. Iur. Eccles. univers. part. 2, tit. 8, cap. 2, n. 8 et plur. seq.

De diversitate olim opinionum, circa iterationem huius Sacramenti, tum de praesenti disciplina, consule pariter eundem Auctorem ubi supra c. 3, a n. 26 ad finem.

F

FALCIDIA

Summarium.

1. Falcidia quid sit? - 2. Assignatur motivum eius originis. - 3. Falcidia dicta est a Falcidio Tribuno plebis, qui illam tulit sub Octaviano Imperatore. - 4. Trebellianica quid sit? - 5. Trebellianica dicta est a Trebellio consule, a quo prodiit Senatus consultum Trebellianum. - 6. Sicuti per *Falcidiam* positum est temperamentum Legatis: ita per *Trebellianicam*, seu *SC. Trebellianum* positum est temperamentum Fideicommissis. - 7. Falcidia et Trebellianica in hoc differunt, quod *Falcidia* detrahatur a nimis et excessivis legatis, *Trebellianica* vero ab excessivo Fideicommisso universali; et quod *Falcidia* derivetur a Falcidio, *Trebellianica* a Trebellio: vide aliam differentiam sub n. 33. - 8. Falcidia detrahatur ex omnibus bonis post mortem Testatoris repertis, solutis tamen prius omnibus eius debitis, expensis funeris et mercede, seu pretio servorum. - 9. Heres praetendens huiusmodi detractionem, tenetur ipse probare legata excedere Dodrantem, seu tres partes hereditatis. - 10. Et si fiat locus dictae detractioni, heres tenetur ea omnia in Falcidiam computare, quae cepit Iure hereditario. - 11. Non autem tenetur heres computare in Falcidiam ea quae

capit Iure legati, aut Fideicommissi particularis. - 12. Falcidia non solum detrahatur a Legatis, sed etiam a Fideicommisso particulari. - 13. Item Falcidia detrahatur etiam a donationibus mortis causa factis. - 14. Quantitas bonorum in ordine ad detrahendam Falcidiam, illa praecise debet attendi et computari, quae post mortem Testatoris, deducto aere alieno, reperta fuit. - 15. Falcidia non detrahatur a Legatis privilegiatis. - 16. Sic Falcidia non detrahatur a Legatis ad pias causas. - 17. Pars Falcidiae, quae non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda legatis profanis. - 18. Falcidia non detrahatur ex legatis relictis Ecclesiae. - 19. Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quae relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis. - 20. An Falcidia sit detrahenda inter duas causas pias? - 21. Hic cum distinctione est procedendum. Vel ipsae causae piae, scilicet tam instituta heres, quam legataria, sunt aequaliter favorabiles cultui Divino, Religioni aut animae Testatoris: et tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta. - 22. Vel causa pia, seu Ecclesia instituta heres est magis favorabilis cultui Divino, Religioni aut animae Testatoris, quam causa pia legataria: et tunc Ecclesia potest detrahere Falcidiam.

diam ex legatis piis. - 23. Vel causa pia legataria est magis favorabilis animae Testatoris, quam causa pia instituta heres, et in hoc casu ex legatis piis non potest deduci Falcidia. - 24. Falcidia nullimode detrahitur legatis relictis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiae. - 25. Falcidia non habet locum in testamento Militis. - 26. Neque Falcidia habet locum in casu, quo Testator prohibet Falcidiae detractionem a legatis, etc. - 27. Hodie de iure communi potest Testator prohibere Falcidiae detractionem. - 28. Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore non solum expresse, sed etiam tacite verbis generalibus et aequipollentibus, quae aliud commode significare non possint. - 29. Hinc censetur prohibita ex prohibitione alienationis. - 30. Et ex eo, quod Testator mandaverit integram suam haereditatem, vel legatum ad aliquem per-

venire. - 31. Idem procedit, quoties voluit praestationem legati esse adimplendam absque ulla diminutione. - 32. Falcidia non potest detrahi ab herede, qui non confecit inventarium. - 33. Dicta usque modo de Falcidia, intelligenda sunt etiam de Trebellianica, salvissimum modo duabus differentiis, quae assignantur. - 34. Tertia differentia ab aliquibus assignata non admittitur. - 35. Liberi praeter legitimam deducunt etiam Falcidiam vel Trebellianicam. - 36. Aliqui tamen absolute tenent contrarium. - 37. Alii autem tenent posse liberos praeter legitimam deducere etiam Falcidiam, vel Trebellianicam casu, quo legata seu Fideicommissa universalis sub conditione, seu in diem sunt relictis; non item si pure sunt relictis. - 38. Correctiones quinque in Pandectis e Iure novissimo. - 39. Alia differentia. *Remissive.*

- 1 Falcidia est quarta pars bonorum Testatoris, post mortem eius, deducto aere alieno, et expensis funeralibus residua, Heredi scripto nimis legatis gravato debita; sic clare habetur § *Quantitas autem 2*, et § *Cum autem 3* Instit.
- 2 de Leg. Falcid., et sic communis. Cum enim olim iuxta licentiam legis 12 Tabularum liberum esset Testatoribus totum patrimonium erogare in legata, seu hereditatem tot ac tantis gravare legatis, ut Heredibus onera hereditatis portantibus vel nullum, vel nonnisi modicum lucrum remaneret, ac propterea hereditatem respuerent, lata est *Lex Furia* prohibens uni Legatario legari ultra 1000 aureos. Deinde etiam lata est *Lex Voconia* prohibens, ne quis plus relinqueret alicui, quam Heredi; sed cum neutra adhuc sufficeret, lata est *Lex Falcidia* prohibens ne plus liceat legare, quam Dodrantem, seu tres partes omnium bonorum, ita ut heredi semper remaneat saltem quarta pars omnium, quae inveniuntur tempore mortis Testatoris, post soluta prius debita, expensas funeris, ac mercedem servorum. Haec quarta pars dicitur Falcidia, et lex eam introducens dicitur *Lex Falcidia* a Falcidio Tribuno plebis, qui il-
- 3

lam tulit sub Octaviano Imperatore, Institut. de lege Falcidia, et Cod. ad Legem Falcidiam, et can. *Quaedam 6*, dist. 2, ibi: *Sub eodem quoque Imperatore (Octaviano) Falcidius Tribunus plebis Legem fecit, ne quis plus extraneis in testamento legaret, quam ut quarta pars superesset Heredibus, ex cuius nomine Lex Falcidia est nominata.*

Trebellianica est quarta pars bonorum Testatoris post mortem eius, deducto aere alieno et expensis funeralibus, residua, heredi scripto, Fideicommisso universali gravato, debita, § *Sed quia 7* Instit. de Fideicom. Hered., et Cod. ad S. C. Trebellianum; et sic communis. *Trebellianica* dicitur a Trebellio Consule, a quo prodiit Senatus consultum Trebellianum, quo statuitur, ut heres Fideicommissarius rogatus seu gravatus totam hereditatem restituere, possit quartam sibi retinere, ut habetur in cit. § *Sed quia 7* Instit. de Fideicom. Haered., et Cod. ad S. C. Trebellianum¹. Unde sicuti per Falcidiam positum est temperamentum Legatis, ita per *Trebellianicam*, seu S. C. *Trebellianum* positum est temperamentum Fideicommissis². Hinc *Falcidia* et *Tre-*

¹ Falsum omnino est ex S. C. Trebelliano permissam esse in fideicommissis quartae detractionem favore heredis. Imperante Nerone, cum non ita facile reperiretur, qui defunctorum adire hereditates Fideicommissarias vellet, ideoque sine effectu remanerent fideicommissa, hinc Trebellio Maximo et Annaeo Seneca Consulibus Senatus consultum prodiit, quo fuit cautum, ut in fideicommissarium omnes tum activae tum passivae actiones transirent; Instit. lib. 2, tit. 23 de Fideicommiss. hered., § 4; l. 2 ff. ad Trebell. Nec ultra S. C. Trebellianum processit, sed non satis fuit, ut homines qui non modo de damno vitando, quam de captando lucro solliciti erant, ad fideicommissarias adeundas hereditates inducerentur. Hinc imperante Vespasiano Augusto, Pegaso et Pusione Coss. *Senatus censuit ut ei, qui rogatus esset hereditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex Lege Falcidia ex Legatis retinere conceditur.* Instit. loc. cit., § 5, cuius Senatus consulti vigore Fideicommissarii adinstar Legatariorum habebantur. Sed expulso S. C. Pegasiano omnis auctoritas a Iustiniano tributa est Trebelliano etiam quoad disposita in Pegasiano, et inde Quarta a Fideicommissis detrahenda dicta fuit Trebellianica; Zoes. Comment. in Instit. lib. 2, tit. 23 de Fideicommiss. heredit., § *Restituta*, et seq. (Ed. BARB.).

² Ius deducendi quartam partem bonorum ex toto

asse hereditario Fideicommissis subiecto non ex Trebelliano Senatus consulto, sed ex Pegasiano inductum est, Vespasiani Augusti temporibus, Pusione et Pegaso Consulibus. Cum enim Neronis temporibus An. Urb. Cond. 814, Trebellio Max. et Annaeo Seneca Consulibus, Senatus consulto cautum esset, ut si hereditas ex Fideicommissi causa restituta sit, omnes actiones, quae Iure Civili heredi, et in heredem competenter, ei, et in eum darentur, cui ex fideicommisso restituta esset hereditas; atque heredes scripti totam hereditatem, aut pene totam restituere plerumque cogebantur, adire hereditatem ob nullum vel minimum lucrum recusabant; atque ob id exstinguebantur fideicommissa, Pusione et Pegaso Consulibus Senatus censuit, ut ei qui rogatus esset hereditatem restituere, perinde liceret quartam retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. At quia stipulationes ex S. C. Pegasiano descendentes et antiquitati displicuere, et quibusdam in casibus captiosae iudicatae fuere, placuit expleto S. C. Pegasiano omnem auctoritatem Trebelliano S. C. praestare, ut quando ex fideicommisso vel nihil, vel minus quarta apud heredem remaneret, tunc liceret ei heredi vel quartam, vel quod deesset retinere, vel repetere solum, quasi ex Trebelliano S. C. Legantur Instit. Iustiniani lib. II, tit. 23, § 2 et seqq. (EDIT. NEAPOL.).

¹ *bellianica* in hoc differunt, quod *Falcidia* detrahatur a nimis et excessivis legatis, *Trebellianica* vero ab excessivo Fideicommisso universalis, et *Falcidia* derivatur a *Falcidio*, *Trebellianica* vero a *Trebellio*. Vide aliam differentiam infra sub n. 33.

- 8 *Falcidia* detrahatur ex omnibus bonis post mortem Testatoris repertis, solutis tamen prius omnibus eius debitis, expensis funeris et mercede, seu pretio Servorum, ita ut si respectu horum omnium bonorum heres scriptus ob nimia legata non habeat quartam partem, possit eam a dictis legatis proportionaliter detrahere textu expresso in § fin. de lege *Falcidia*, ibi: *Cum autem ratio Legis Falcidiae ponitur, ante deducitur aes alienum, funeris impensa, et pretia servorum manumissorum; tunc demum in reliqua illa ratio habetur, ut ex eo quarta pars apud Heredem remaneat, tres vero partes inter Legatarios distribuuntur pro rata scilicet portione eius, quod cuique eorum legatum fuerit*. Et sic Rota part. 2 recent., dec. 439, n. 2, et part. 14, dec. 366, num. 8. Heres tamen praetendens huiusmodi detractionem, tenetur ipse probare legata excedere Dodrantem, seu tres partes hereditatis; Rota part. 10 rec., dec. 42, n. 50. Et ubi fiat locus dictae detractioni, heres tenetur ea omnia in *Falcidiam* computare, quae capit iure hereditario; Rota part. 8, dec. 75, num. 7. Non autem tenetur heres computare in *Falcidiam* ea, quae capit iure Legati aut Fideicommissi particularis; sed si quae Testator heredi particulariter legavit, aut fideicommisit, debent conferri ad quantitatem omnium bonorum, et *Falcidia* erit detrahenda proportionaliter a Legatis, seu Fideicommissis particularibus, computato etiam illo, quod Testator per modum legati vel particularis Fideicommissi heredi specialiter reliquit; 1. *In quartam* 91 ff. ad Leg. *Falcid.*, ibi: *In*

*quartam hereditatis, quam per Legem Falcidiam heres habere debet, imputantur res, quas iure hereditario capit, non quas iure Legati aut Fideicommissi, etc., nam hae in quartam non imputantur*¹. *Falcidia* non solum detrahitur a Legatis, sed etiam a Fideicommisso particulari; 1. 2 et 3 Cod. ad leg. *Falcid.*; Rota part. 6, dec. 171, n. 12². Item *Falcidia* detrahatur etiam a donationibus mortis causa factis; leg. *Si quis* 18 Cod. ad leg. *Falcid.*, ibi: *Si enim cum mortis causa donatio praecedat, et haec modum Legis Falcidiae excedat, heres post additionem repetit eam pecuniam, quae ultra modum Legis Falcidiae corporaliter quidem data est, Lege autem in patrimonio permansit, et concordat* 1. *Si mortis* 5 Cod. eod.³. Quantitas bonorum in ordine ad detrahendam *Falcidiam* illa praecise debet attendi et computari, quae post mortem Testatoris, deducto aere alieno, reperta fuit, sive deinde ante additionem hereditatis fuerit aucta vel diminuta, § 2 Institut. de Lege *Falcidia*, ibi: *Quantitas autem patrimonii, ad quam ratio Legis Falcidiae redigitur, mortis tempore spectatur*⁴.

Falcidia non detrahatur a legatis privilegiatis, qualia sunt, quae cum perpetua inalienabilitate relinquuntur; Auth. *Sed et* Cod. ad Leg. *Falcid.*, ibi: *Sed et in ea re cessat Falcidia, quae ita relicta est, ne alienetur, sed permaneat ad successores eius, cui relicta*; Rota part. 5, tom. 1, decis. 88, n. 22, dec. 272, n. 9, et tom. 2, dec. 484, num. 12. Sic *Falcidia* non detrahatur e Legatis ad pias causas; Auth. *Similiter* Cod. ad Leg. *Falcid.*, ibi: *Similiter Falcidia cessat in his, quae ad pias causas relicta sunt*; Barbosa Iuris Eccles. univers. lib. 3, c. 27, n. 84, cum communi aliorum, et etiam lib. 2, c. 11, num. 93. Pars autem *Falcidiae*, quae non potest detrahi a Legatis

¹ Vide praesertim Voet. in Pandect. lib. 35, tit. 2, n. 25, ubi enumerat, explicat et distinguit ea quae in *Falcidiam* imputanda sunt (EDIT. BARBIELL.).

² Circa *Falcidiae* detractionem a fideicommissis particularibus non ita Auctoris pacifica est opinio. Maior enim Doctorum numerus, de quo testatur Vin. Comment. in Institut. lib. 2, tit. 22 de Leg. *Falcid.*, in princ. n. 8, docet in fideicommissis locum non habere *Falcidiam*, nec eam locum umquam habuisse cum Lex *Falcidia* de legatis tantum loquatur, nec de fideicommissis poterat loqui, cum de tempore latae leg. *Falcidiae* hanc auctoritatem non haberent, quae illis Augusti temporibus attributa fuit. Profecto si *Falcidia* locum habuisset in fideicommissis, sive particularibus sive universalibus, cum nullum inter particularia et universalia discrimen in Legibus occurrat, iam non erat cur alia lex promulgaretur super fideicommissis, nec heredes scripti hereditatem adire recusassent, quemadmodum eveniebat, etiamsi lex *Falcidia* iamdiu vigeret, teste Iustiniano Institut. de Fideicom. hered., § 5, lib. 2, tit. 23. In huius opinionis confirmationem plura alia adducit argumenta Duaren. Oper. tom. 2, in tit. ad leg. *Falcid.*, pag. 444. Contrariam tamen sequuntur sententiam Voet. in Pandect. lib. 35, tit. 2, num. 4;

Vin. loc. cit.; Corvin. in Cod. lib. 6, tit. 50, pag. 472, coll. 2 in fin.; Francis. Husman. Paradox. ad Leg. *Falcid.* 8, apud Everard. Otton. Thesaur. tom. 4, pag. 1683, qui tamen Auctor non valde ab eodem Everard. in praefatione laudatur. Quae vero harum opinionum verior sit, videbit Lector, cum in tanta ambiguitate haereat animus eligentis (EDIT. BARBIELL.).

³ Detrahatur quoque ex donationibus inter virum et uxorem, quae cum non statim perficiantur, morte demum coniugis donantis confirmantur. Voet. in Pandect. lib. 35, tit. 2, n. 4; Duaren. Oper. tom. 2, pag. 445, coll. 1, Comment. ad leg. *Falcid.*, et ob eandem rationem idem videretur statuendum de donatione inter patrem et filium, quae morte pariter donantis confirmatur. Caeterum detrahatur ex omnibus legatis etiam Principi, Reipublicae, et uni ex heredibus relictis 1. *In legatis* 4 Cod. ad leg. *Falcid.*, l. 1, § 5, l. 3, § ultim., ff. ad leg. *Falcid.*, l. 6 Cod. hoc tit.; Brunemann. in Cod. lib. 6, tit. 30, leg. 4 (EDIT. BARBIELL.).

⁴ Super aestimatione hereditatis, et de tempore eandem aestimandi, accuratum et doctissimum tractatum habes apud Duaren. loc. cit., pag. 446, § *Circa hanc quartae*, et plur. seq., et apud Voet. loc. cit., num. 29 (EDIT. BARBIELL.).

- piis, non est oneranda Legatis profanis, ita ut heres integram Falcidiam percipiat, sed solum a Legatis profanis est detrahenda pars illa Falcidiae, quae ipsis pro rata competit, cum ad eam tantum sint obligata; Falcidia enim pro rata de quolibet Legato detrahitur l. *Hereditatem* 68, § fin., l. *In quantitate* 73, § fin., ff. ad Leg. Falcid. Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis Legatis profanis; sic Mantica lib. 9 coniect., tit. 5, n. 24 et 25; Amostaz. lib. 1 de Causis piis, c. 11, n. 34, ubi ad hoc plura adducit.
- 18 *Falcidia* non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiae; communis cum Cardinal. Petra tom. 2 Comment. ad Const. X Innoc. III, num. 75.
- 19 Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quae relinquantur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis; Bassi tract. de Sodalitiis seu Confraternitatibus, qu. 16, n. 1, cum multis ibi citatis, et Barb. lib. 2 Iuris Eccles. univers., cap. 11, num. 92,
- 20 ubi testatur de communi. An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia causa seu Ecclesia est instituta haeres? Opinio est fortiter controversa, et pro utraque parte enumeratur caterva Doctorum. Pro negativa tamen stat maior pars, ut observat Barbosa l. 2 Iuris Eccles. univers. c. 11, n. 95, et l. 3, c. 27, n. 87, adducens plurimos resolventes partem negativam esse veriorē, quos dicit esse sequendos, et Card. Petra loc. cit., num. 79, ubi dicit, quod plures recensentur rationes, quod non sit locus detractiois Falcidiae, quando agitur inter pias causas.
- 21 Hic tamen cum distinctione censeo esse procedendum; vel enim ipsae causae piae, scilicet tam instituta haeres, quam legataria sunt aequaliter favorabiles cultui divino, Religioni aut animae testatoris, et tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta, quia non debet unum Altare discoopari, ut aliud coopariatur, ex Clement. *Quia contingit de Religios. domib.*, c. *Cum causam de Praeb.*, et Authentic. *Quomodo oporteat Episcopos*, § *Si vero*; et praesertim si in loco pio herede remaneat aliquod ius honorificum distribuendi legata pia et aliquod commodum, ut de Societate herede circa distribuendas dotes legatas, quod habeat ius distributionis considerabile et reversionis dotium in casu obitus sine filiis, ut dicit Rota in Hortana seu Civitatis Castellanae, *Falcidiae*, 3 Martii 1684, n. 8, coram Alberгато, et notat Card. Petra loc. cit., n. 83
- 22 in fine. Vel causa pia, seu Ecclesia instituta heres est magis favorabilis cultui Divino, Religioni aut animae Testatoris, quam causa pia legataria, et tunc Ecclesia potest detrahere *Falcidiam* ex legatis piis, quia tunc privilegium non currit contra privilegiatum l. *Sed similes* 8, in princip., ff. de Excusat. tut.; Novarius in Praxi for. qu. 21, n. 20; Gratian. Disceptat. forens. cap. 461, num. 15; Sfortia de Restit. part. 1, qu. 18, art. 4, n. 52; Amostaz. loc. cit., n. 38. Vel causa pia legataria est magis ²³ favorabilis animae Testatoris, quam causa pia instituta heres, et in hoc casu ex Legatis piis non potest deduci *Falcidia*, nam privilegium, ut ex Legatis piis non deducatur *Falcidia* in in d. Authent. *Similiter* Cod. ad Leg. Falcid., fundamentum suscipit in praesumpta voluntate Testatoris, qui cum possit illam prohibere, Auth. *Sed cum Testator* Cod. ad Leg. Falcid.; Surd. de Aliment. tit. 8, privil. 18, num. 10; Tondut. qu. civil. tom. 1, cap. 73, n. 14; Amostaz. loc. cit., num. 37; Rota part. 2, dec. 438, num. 1, par. 6, dec. 171, n. 13, part. 10, dec. 42, n. 44, videtur ob animae suae bonum velle ne detrahatur, quin potius ut integra Legata persolvantur; maxime si legata sint cum onere celebrationis Missarum pro suffragio Testatoris, per quod onus legatum redditur longe favorabilius ipsi Testatori. Unde ²⁴ *Falcidia* nullimode detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiae, quia certo supponitur Testatorem praevaluisse, et praedilexisse tale onus in suffragium eius animae; Card. Petra loc. cit., n. 84 et 85; Pasqualig. de Sacrific. nov. leg. tom. 2, tit. de Legatis, qu. 1006, sub n. 4; Hodiern. Controvers. 19, sub n. 29; Rubeus de Testam. cap. 67, n. 205 et seq.; Antonell. de Regim. Eccles. cap. 10, n. 67 cum seq.; Bassi tract. de Sodalitiis qu. 16, n. 4; De Luca ad Franch. dec. 612, n. 15; Larrea dec. Granaten. 61, sub n. 44 et 45, ubi ita fuisse decisum testatur Altimar. ad Rovit. dec. 87 in princip., et Rota in Hortana seu Civitatis Castellanae, *Falcidiae*, 3 Martii 1684, n. 2 et 3, coram Alberгато. Vere enim in hoc debet considerari et interpretari voluntas Testatoris, ut suffragio meliori et velociori sibi consulere voluisse praesumendum sit.
- Falcidia non habet locum in testamento mi- ²⁵ litis; l. 12 Cod. de Testament. milit., ibi: *In testamento Militis legem Falcidiae, et in Legatis et in Fideicommissis cessare explorati iuris est*. Neque *Falcidia* habet locum in casu, ²⁶ quo Testator prohibet *Falcidiae* detractioem a Legatis, etc. Authentic. *Sed cum Testator* Cod. ad Legem Falcid., ibi: *Sed cum Testator hoc expresse vetuit non ignarus, qui modus sit sui patrimonii, cessat Falcidia*. Concordat Novella 1, cap. 2 in fine, quibus iuribus correctum est ius antiquum, per quod non licuit Testatori prohibere detractioem *Falcidiae*. Hodie enim de iure communi potest Te- ²⁷ stator prohibere detractioem ipsius *Falcidiae*, ut constat ex cit. Authent. *Sed cum Testator* Cod. ad Legem Falcid., et Novella 1, cap. 2 in fine, et tenent communiter Doctores; Surd. de Aliment. tit. 8, privil. 18, n. 10; Tondut. Quaest. civil. tom. 1, cap. 74, n. 14; Amo-

- 28 staz. de Causis piis lib. 1, c. 1, n. 37. Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore, non solum expresse, sed etiam tacite verbis generalibus et aequipollentibus, quae aliud commode significare non possint; Rota part. 2, decis. 438, n. 1, part. 6, decis. 171, num. 13, part. 10, dec. 42, num. 44. Hinc censetur prohibita ex prohibitione alienationis; Rota part. 5, tom. 2, dec. 582, num. 30 cum seq. Et ex eo quod Testator mandaverit integram suam haereditatem, vel Legatum ad aliquem pervenire; Rota part. 1, dec. 453, n. 3. Idem procedit quoties voluit praestationem Legati esse adimplendam absque ulla diminutione; Rota part. 2, dec. 483, n. 3, part. 10, dec. 42, num. 46.
- 32 Falcidia non potest detrahi ab herede, qui non confecit inventarium; Rota part. 5, to. 1, dec. 399, num. 4, Authent. de Haer. lib. et Falcid., § *Hinc nobis*, versiculo *Si vero non fecerit*. Quae conclusio procedit etiam de Iure canonico; Rota part. 10, dec. 54, n. 13⁴.
- 33 Dicta usque modo de Falcidia intelligenda sunt etiam de Trebellianica, salvis solummodo duabus differentiis. Prima quod *Falcidia* detrahatur a Legatis, donationibus mortis causa, ac Fideicommissis particularibus; *Trebellianica* vero a solo Fideicommisso universali. Secunda quod Legatum haeredibus Fideicommisso universali gravatis factum computetur in *Trebellianica*, leg. 31 ff. ad Leg. Falcid., ibi: *Sed in Fideicommissaria haereditate restituenda, sive Legatum vel Fideicommissum datum sit heredi, sive deducere, sive percipere, vel retinere iussus est, in quartam ei imputatur*. Secus autem est de *Falcidia*, iuxta dicta n. 11,
- 34 per textum ibi allegatum. Aliam adhuc differentiam affert Fachin. l. 5 Controv., cap. 5, scilicet quod Iure communi possit Testator prohibere detractorem *Falcidiae*, non item *Trebellianicae*. Verum Iulius Clarus § *Testamentum*, qu. 62; Covarruv. in cap. *Raynaldus*, § 3, n. 6, de Testam.; Molina disp. 187, num. 23, et alii communiter hanc differentiam negant sustinendo Testatorem iure novo aequae *Trebellianicae* ac *Falcidiae* detractorem prohibere posse, et sic Rota part. 6, dec. 5, n. 10, et dec. 171, n. 14.
- 35 Liberi, casu quo nimiis Legatis, vel Fideicommisso universali graventur, praeter Legitimam deducunt etiam Falcidiam vel Trebellianicam; arg. cap. *Raynucius* 16 de Testament., in

cuius summario sic expresse habetur: *In bonis patris, et matris, et aviae habet quis debitam iure naturae, in qua gravari nequit, et Filius rogatus de restituenda hereditate sub conditione, detrahit debitum iure naturae et Trebellianicam*; et arg. cap. *Raynaldus* 18, tit. eod., in cuius summario sic expresse dicitur: *Filius rogatus restituere hereditatem detrahit tertiam iure naturae, et quartam Trebellianicam, in quibus potest Legata relinquere, haeredes instituere, et sic tenent Fachin.* lib. 5 Controv., cap. 12; Reiffenstuel lib. 3 decret., tit. 26, num. 76; Besold. in Deliber. Iur. ex leg. 35 ff., quaest. 1; Abbas et Glossa in cit. cap. *Raynucius*, et cit. cap. *Raynaldus*, ac plures alii. Et ratio est, quia Legitima debetur liberis Iure naturae; cit. c. *Raynucius*, § *Cum autem*, ibi: *Legitima portio Iure naturae debita*, et leg. *Cum ratio* ff. de Bonis damnat.; *Falcidia* vero vel *Trebellianica* debetur Iure civili, Instit. de lege Falcid., et Cod. ad Legem Falcidiam, et § *Sed quia* 7 Institut. de Fideicomm. haered., et Cod. ad S. C. Trebellianum. Atqui ubi eidem personae duo diversa competunt Iura, illa est censenda Iure duorum, quorum sustinet vices, argum. leg. *Si consul* ff. de Adopt.; ergo quia secundum Leges tota haereditas in 12 partes seu uncias regulariter dividitur, Filius nimiis Legatis vel universali Fideicommisso gravatus, in primis Iure naturae pro Legitima sua detrahet tertiam partem, seu quatuor uncias, a qua postmodum remanent adhuc octo unciae, ex his pro *Falcidia* vel *Trebellianica* detrahet quartam partem, id est duas uncias, adeoque universim sex uncias, seu dimidiam partem totius hereditatis, prout amplius explicat Abbas et Glossa in cit. cap. *Raynaldus*, et cap. *Raynucius*. Sunt tamen alii, qui absolute tenent contrarium, nempe liberos nimiis Legatis gravatos, aut fideicommisso universali, non posse praeter Legitimam detrahare etiam Falcidiam vel Trebellianicam; sic Hotom. Illustr. qu. 44; Cuiacius lib. 8, observ. 5; Hunn., Perez, Zoesius et alii. Alii autem tenent posse liberos praeter Legitimam deducere etiam Falcidiam vel Trebellianicam casu, quo Legata, seu Fideicommissa universalis sub conditione, seu in diem sunt relicta, non item si pure sunt relicta; sic Gall. lib. 2, observ. 121; Molina disput. 187, n. 5, et alii².

⁴ Ius demum detrahendi Falcidiam amittit heres, qui res haereditarias subtrahit dolo, et rerum subtractarum emolumentum acquiritur fisco; Voet. in Pandect. lib. 35, tit. 2, n. 14. Item dicendum si hereditatem vel indigno, vel incapaci restituat, et hoc casu ad Fiscum cum facultate deducendi Falcidiam transit hereditas; Voet. loc. cit.; Brunemann. in Cod. lib. 6, tit. 50, l. 3, n. 2. Quid vero dicendum si heres ad evitandam legatorum solutionem ab intestato potius succedere velit? Quocumque modo succedat ad legata

solvenda tenetur, et quamvis in poenam fraudis ius detrahendae Falcidiae amisisse videatur, diversum tamen in iure sancitum est; Duaren. Comment. ad leg. Falcid., tom. 2, pag. 442, § seq., et plur. tom. 4, disput. Aniver. pag. 15 (EDIT. BARBIELL.).

² Ut iis, quae de hoc argumento per cl. nostrum Auctorem edisseruntur, maior lux affundi possit, ad rem maxime facit illud animadvertere; duplex nimirum heredum genus a Iurisperitis distingui: heredes enim alii dicuntur *necessarii*, alii vero *non necessarii*, quos

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

38 Plura in Pandectis hoc titulo occurrunt, quae iure novissimo correctae sunt. Non inutile est ea adnotare.

I. Pertinebat olim Lex Falcidia ad ea quoque legata, quae Deo relinquebantur, leg. 1, § 5, hoc tit. Sed per Novell. 131 hoc ius correctum, cautumque est, detrahendam haud esse Falcidiam in Legatis ad pias causas, licet non indistincte, sed sub certa limitatione, si heres in mora deprehendatur. Interim tamen in Foro obtinuit indistincte, in Legatis ad pias causas cessare detractorem Falcidiae, idque etiamsi pia causa heres sit instituta, nam quum heres hoc casu non reperiatur Privilegiatus, debet uti iure communi; Confer Barry de Success. tom. 2, lib. 15, tit. 7, num. 8. Ex qua ratione reiicienda videtur distinctio, quam tradit Auctor n. 12 et duob. seq.

II. Detractio Falcidiae non pertinebat olim

ad Donationes mortis causa, d. l. 1, § 8, hoc tit. At pertinet ex l. 5 Cod. hoc tit. et l. 1 Cod. de Donat. mortis causa.

III. Olim Testator prohibere haud poterat detractorem Falcidiae, ita ut nec pactum Testatorem inter et Heredem valeret ne Falcidia uteretur, et ut certam pecuniam, si contra fecisset, praestaret; l. 15, § 1, hoc tit., ubi haec redditur ratio, quod Privatorum cautione Legibus haud sit refragandum. Immo conditio haec: *Haud heres beneficium Falcidiae amitteret*; fraudis causa adscripta videbatur, eaque propter habebatur perinde, ac si non esset adscripta, leg. 22 ff. hoc tit. Sed in Novella 1, cap. 12, facta est Testatori potestas quartam plane prohibendi, qua facultate concessa evidens quoque est valere hodie pactum inter Heredem et Testatorem de non detrahenda quarta secus ac olim. Si enim prohiberi testamento potest Falcidia, renunciari et ei potest inter vivos.

postremos sub nomine *Extraneorum*, vel *voluntariorum* comprehensos voluit Iustinianum Ius. Institut. lib. 2, tit. 19, § *Sui autem*, etc.

Heredes porro *necessarii* dicendi sunt, quos ipse testator in portione legitima h. e. ex legum praescripto iisdem debita instituere cogitur. Huiusmodi sunt descendentes in linea recta, aut his non extantibus ascendentes in eadem linea recta. Hisce quidem legitima hereditatis portio, sive legitimum bonorum subsidium, uti loquuntur leges, tam necessario debetur, ut si praeteriti fuerint aut iniuste exhaereditati, testamentum irritum evadit, aut rumpitur quantum ad heredes institutos; h. e. agere possunt pro testamenti rescissione; qua subsecuta succedent praedicti liberi ab intestato suis parentibus, non pro modo legitimae, sed in universum. Gothofred. in leg. *Omnimodo* 30 Cod. de Inofficios. Testam. Minime vero irritum evadet testamentum quantum ad caetera, quae firma permanere debent, h. e. legata et fideicommissa, etc., Authent. *Ex causa* Cod. de Liberis Praeteritis, etc. Idem quoque contingit circa liberos immerito atque iniuste exhereditatos; Lege *Novellam* 115, cap. 3. Sin vero minus legitima portione iisdem Heredibus *necessariis* fuerit relictum, dabitur iisdem actio ad petendum complementum; sive *condictio ex lege* ad explendum id, quod legitimae forte defuerit, quam doctores vocitare solent non tam *querelam inofficiosi*, sed actionem *expletoriam*; laud. leg. *Omnimodo* Cod. de Inofficios. Testam., et laud. Novel. 115, cap. 5, atque Institut. lib. 2, tit. 19, § *Sed haec*. De quantitate autem portionis legitimae Heredibus *necessariis* debita adeatur Codex Iustiniani Auth. de Triente et Semisse, quae incip. *Novissima lege*, etc., tit. de Inofficios. Testam., et lex *Quoniam* 32 tit. laud., ubi praescriptum occurrit ut onera, dilationes, conditiones, aliaeque dispositiones adiectae forte legitimae debita, gravamen aut modum inducentes pro non adiectis haberentur; atque *res ita procedat, quasi nihil eorum testamento additum esset*; illo tantum excepto casu cum filius ipse gravamini imposito legitimae consentiet; leg. *Si quando* 35, § 1, Cod. de Inofficioso, Leg. *Multi ff. de Liber. et Posthum.*, et leg. *Cum donationis* 34 Cod. de Transaction.

Si itaque testator, cum agitur de huiusmodi Heredibus *necessariis* hereditatem suam plus ae vo legatis oneraverit, ius profecto competet hisce heredibus detrahendi ex asse legitimam, seu quidquid ad illam complendam defuerit; legitima enim portio iure naturae

debetur liberis, uti docet Innocentius III, in cap. *Raymundius* 16 de Testament., in quod lege doctissimum Gonzalez in Adnotationibus ad laud. cap. n. 15. Quod et de aliis heredibus *necessariis* pariter affirmari posse videtur.

Utrum vero huiusmodi heredes *necessarii* post detractam portionem legitimam ex asse, ius quoque habeant deducendi praeterea quartam Falcidiam ex legatis, et Tribellianicam ex fideicommissis, gravissima et satis implexa quaestio est inter Iuris prudentes hinc inde dissidentes, ac pro alterutra parte decertantes. Utriusque partis argumenta et rationes refert atque expendit laud. Gonzalez in Notis ad laud. cap. *Raymundius*, n. 22. Qua quidem in re haud abhorrerem a sententia Donelli, Vinnii, aliorumque insignium Iurisperitorum, cui et laud. Gonzalez adhaeret, uti videre est in laud. Adnotationibus, qua quidem sententia discrimen interponitur inter Ius Civile et Canonicum, et iure quidem Civili heredibus *necessariis* solam legitimam ipsis debitam iisdem ex asse deducere, sibi que retinere fas et ius erit. Novell. 1, cap. 1, facit etiam hoc lex *Papinianus* 8, § 9, ubi instituti heredes remouentur a querela inofficiosi, si habeant Falcidiam ex legatis. Et § 15 *Si quis*, etc., impuberes adrogati, qui movere poterant querelam inofficiosi, ab eadem excluduntur; cum habeant quartam ex Constitutione D. Pii. Aliter vero sese res habet iuxta Canonici iuris praescripta; etenim heredes *necessarii* ex asse paterno prius deducant legitimam iuri naturae debitam, in qua praegravari non poterant; deinde Falcidiam aut Tribellianicam ex legatis et fideicommissis; quod quidem manifestissime pateat ex cap. *Raymundius*, et ex cap. *Raynaldus*, per Auctorem nostrum laud. Quandoquidem Ius Canonicum magis favere solet causae filiorum, eorumque commodis uberius prospicere. Hinc in cap. *Cum haberet* De eo qui duxit, etc., filiis illegitimis, atque ex damnato coitu procreatis iubentur parentes adulteri eisdem alimenta necessaria subministrare, *secundum quod iisdem* (Parentibus) *suppetunt Facultates*; cuiusmodi quidem filios constat spectato rigore iuris Civilis hoc beneficio privari. Lege Authent. *Licet*, et Authent. *Ex complexu* Cod. de Incestis Nuptiis.

Demum si agatur de heredibus *non necessariis* isti quidem praecedent legatarios ad quartam Falcidiam consequendam. Adeantur tit. ff. et Cod. ad legem Falcidiam; si vero Fideicommissis hereditas fuerit gravata deducunt heredes quartam Tribellianicam, uti abunde constat ex laud. iuribus (EDIT. NEAPOL.).

IV. Heres aliquod subtrahens ex hereditate, exuebatur olim Falcidia, intuitu istius rei quam intervererat, vel etiam suam esse contenderat; l. 58 in fine hoc tit., l. 6 ff. de his quae ut indign. At ubi Iustinianus introduxit Beneficium inventarii in lege final. Cod. de Iur. deliberan., simul in § 10 cit. Legis constituit. Heredes celantes aliquod dolose ex rebus Hereditariis, poena dupli esse plectendos, salva quarta, ne heres bis puniretur. Sed in Novella 1, cap. 2, noviter statuit, ut heres de subtractione rei hereditariae convictus, amittat Falcidiam, in favorem legatariorum, et quidem penitus non tantum intuitu rei sublatae.

V. Iure digestorum propter mortis causa capionem locus non erat beneficio huius quartae; l. 93 ff. hoc tit. Sed postquam iure novo admissa est Falcidia in mortis causa donationibus, eadem locum quoque sibi vindicat in tali mortis causa capione, qua Heres conditionis implendae causa, aliquid alteri et propriis bonis elargiri debet, leg. penult. Cod. hoc titulo.

Vide et alias differentias apud Strykium in 39 Usu modern. Pandectar. lib. 35, tit. 2, qui simul recte explicat, quomodo aestimatio Falcidiae ineunda in annuis Legatis, tum in Legato alimentorum.

FALSUM, FALSARIUS

Summarium.

1. Falsum quid sit? - 2. Ad crimen falsi quae requiruntur. - 3. Falsum committitur principaliter quatuor modis. - 4. *Dicto* crimen Falsi committitur primo per testes, qui falsum testimonium dicunt vel verum supprimunt. - 5. Testis falsidicus tres laedit, Deum, Iudicem et partem. - 6. Secundo falsum committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari; vel versute et obscure. - 7. Tertio falsum committunt *dicto*, qui testem subornant. - 8. Quarto falsum committunt *dicto* illi Iudices, qui dolo malo contra Legis sententias pronunciant. - 9. Quinto falsum committunt *dicto* illi Advocati, qui parti adversae causam revelant, et partem adversam iuvant. - 10. *Scripto* crimen Falsi committitur primo si Notarius scripserit vel signaverit, seu firmaverit falsum testamentum vel instrumentum. - 11. Secundo si notarius, vel quilibet alius in alterius testamento, se scripserit heredem, vel sibi Legatum adscripserit. - 12. Tertio si quis exemplum aliquam copiam ab originali diversam. - 13. Quarto si quis manum alterius in eiusdem vel tertii praeiudicium falsificaverit. - 14. Quinto si quis mutet diem et tempus in aliqua scriptura. - 15. Sexto si quis nomen vel cognomen fraudulentè sibi mutaverit et scripserit. - 16. *Facto* crimen falsi committitur etiam pluribus modis. Primo quando quis corrumpit, abrasit vel cancellavit scripturas, vel aliquid delevit. - 17. Item si quis scripturas combusserit, laceraverit vel aliter destruxerit. - 18. Item si quis scripturas subripuerit et occultaverit. - 19. Secundo si venditores et emptores pondera, vel mensuras legitimas, corruerint. - 20. Tertio quando aliqua foemina alienum partum tamquam ex se natum supponit. - 21. Quarto prohibendo aliquem testari, vel testamentum mutare. - 22. Quinto, quando quis alienis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commeavit. - 23. Sexto, quando eadem res venditur duobus. - 24. Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commeavit. - 25. Octavo, si quis in scripturis corruerit sigillum proprium. - 26. Nono, quando quis se pro milite gerit, cum non sit miles, vel falso sibi assumit titulos honoris vel status. - 27. Decimo, quando mercibus adulterina seu minus utilis materia adiungitur. - 28. Undecimo, supponendo unam personam pro alia in celebratione alicuius contractus. - 29. Duodecimo, quando quis utitur dolose indumentis sexui et conditioni personae non convenientibus. - 30. Tertiodecimo, quando Aromatarius adulterat medicamenta *dando quid pro quo*. - 31. Quartodecimo, quando quis proposita Edicta dolo malo corrumpit, vel utatur falsis constitutionibus. - 32. Quintodecimo, fabricando falsam monetam. - 33-36. Falsum circa monetam quibus modis committatur. - 37. *Usu*, seu potius *abusu* committitur crimen Falsi dupliciter. Primo modo quando quis scienter utitur *falsitate* ab aliis con-

fecta. - 38. Secundo, quando quis producit dolose et scienter falsos articulos a se fabricatos. - 39. Litterae Apostolicae possunt falsari novem modis, qui assignantur. - 40-44. Poenae falsantium litteras Apostolicas assignantur. Primo sunt ipso facto excommunicati. - 45. Secundo, si sint Clerici, sunt ipso iure privati Officii et Beneficii Ecclesiasticis. - 46-48. Tertio, et praevia degradatione Curiae saeculari tradendi. - 49. Quarto falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis et Beneficiis privantur; si Laici, sunt ipso facto Excommunicati. - 50. Falsis litteris utentes, et falsas litteras impetrantes, aequiparantur. - 51. Nihilominus tamen plurimi sustinent contrarium. - 52. Quinto, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerant aut restituant, subiacent excommunicationi. - 53. Etiam si illis non utantur, nec utendi intentionem habeant. - 54. Falsans litteras Apostolicas etiam semel tantum, incurrit poenas. - 55, 56. Falsarius etiam occultus incurrit poenam, excepta degradatione. - 57. Poenae contra falsantes procedunt, quamvis nullum aut modicum damnum emergat. - 58-60. Quae Bulla et littera veniant nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad poenas. - 61. Falsificans litteras Papae et Imperatoris punitur poena mortis. - 62. Sic etiam Falsificans litteras Supremorum Principum. - 63. Et alicubi aliorum Magistratum. - 64. Poena Clerici falsificantis sigillum Principis. - 65. Poena Clerici vel litteras Episcopi vel Capituli. - 66, 67. Poena Regularium sigillum vel litteras Praelatorum falsificantium. - 68. Poena ordinaria committentis quodcumque crimen Falsi. - 69. Poena falsi testis in causis civilibus et criminalibus. - 70. Quid si falsus testis sit Clericus. - 71. Quando haec poena limitetur. - 72. Poena Notarii scribentis Falsum testamentum vel instrumentum. - 73. Qua punitur etiam falsificans nram alicuius. - 74. Poena Advocati et Procuratoris Falsum committentis. - 75. Poena Iudicis. - 76. Poena Falsificantium legitimas mensuras et pondera. - 77. Poena fabricantium Falsam monetam. - 78. Poena impediendum aliquem testari, vel iam factum testamentum mutare, vel ad testandum compellendum. - 79. Poena supponentis Falsum partum. - 80. Poena eorum, qui Falsum committunt supprimendo scripturas publicas, vel libros mercatorum. - 81. Poena gerentis se pro Curia. - 82, 83. Quando limitetur haec regula. - 84. Aliorum Falsariorum poenae. *Remissive*. - 85, 86. Ad hoc, ut quis de Falso poena ordinaria puniri possit, quae requirantur. - 87. Aliae poenae falsariorum. - 88. Eorum malitia cavenda. - 89. Falsi definitio completur. - 90. Eius species ad duo summa capita reducuntur. - 91. An is qui adulterinum testamentum recitavit lege Cornelia teneatur. - 92. An qui veritatem reticuit. - 93. An denique qui, testimonio suo vendito, adversarium tamen iuvit.

- 1 Falsum seu falsitas est veritatis immutatio dolo malo in alterius praeiudicium facta; Raynald. tom. 2 in Rubr., cap. 18, n. 7 et seq.; Ameno de Delict. et poen. tit. 6 de Crim.
- 2 fals., n. 2, et est in re communis. Ad crimen Falsi tria requiruntur: Primo, ut immutetur seu pervertatur veritas; Authent. de Instr. caut. et fide, collat. 6, Novell. 73 in princ. Secundo, ut id dolo malo fiat, sive animo corrumpendae veritatis in alterius fraudem; l. 1, et l. *Impuberem* 22 ff., et leg. *Nec ad exemplum* 20 Cod. ad Leg. Cornel. de Fals. Tertio, ut Falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat vel nocere possit, etsi forsani impediatur; leg. *Qui falsas* 6, et leg. *Si falsos* 8 Cod. ad Leg. Cornel. de Falsar., alioquin uno horum deficiente non dicitur quis proprie falsarius, nec tenetur poena falsi, cit. leg. *Nec ad exemplum* 20 ad Leg. Cornel. de Falsar.
- 3 Falsum seu falsitas committitur principaliter quatuor modis, scilicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*, *Usu* seu potius *Abusu*; Farinac. Prax. crimin. 6, lib. 5, sect. 16, qu. 150, n. 6; Mascard. de Probat. conclus. 739, num. ult.; Engel l. 5 decret., tit. 20, n. 2; Pirhing ibid., num. 1; Reiffenstuel ibid., n. 2, et alii passim.
- 4 *Dicto* crimen Falsi committitur multifariam. Primo falsum committunt *Dicto* testes, qui falsum testimonium dicunt in iudicio, vel verum supprimunt dolo malo, textu expresso in cap. *Falsidicus* 1 de Crim. Falsi, ibi: *Falsidicus testis... uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit, quia et ille prodesse non vult, et iste nocere desiderat.* Idem praecise habetur in can. *Quisquis* 11, qu. 3, concordat l. 1, et l. *Falsi poena* 20 ff.
- 5 Ad leg. Cornel. de Falsar. Testis Falsidicus tres laedit: Deum, Iudicem et partem, textu expresso in cit. c. *Falsidicus*, ibi: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum Deo, cuius praesentiam contemnit; deinde Iudici, quem mentiendo fallit; postremo Innocenti, quem falso testimonio laedit.* Secundo, Falsum committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari, cum debeant verisimiliter recordari. Item si per malitiam et dolum respondent versute et obscure; Farinac. loc. cit., n. 224; Pirhing loc. cit., n. 4; Reiffenstuel loc. cit., n. 6. Tertio, falsum committunt *dicto*, et criminis Falsi sunt rei, qui testem subornant vel donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum testimonium, vel occultandam veritatem, sicuti et qui utuntur dicto testis Falsi; Clarus § *Falsum*, n. 3; Pirhing loc. cit., n. 4; Reiffenstuel l. c., n. 5.
- 8 Quarto, falsum committunt *dicto*, et ut falsarii puniuntur, illi Iudices, qui pecunia corrupti, vel alias dolo malo contra Leges, et Constitutiones Principum sententias pronunciant; arg. l. 1, § *Sed et si Iudex*, ff. ad Leg. Cornel. de Falsar. Quinto, Falsum committunt *dicto*,

et rei criminis Falsi sunt illi Advocati, qui parti adversae causam revelant, et vel propriis probationibus dissimulatis, vel falsis exceptionibus aut probationibus admissis, partem adversam directe vel indirecte iuvant; arg. leg. 1, § 1, ff. ad Legem Cornel. de Falsar., et leg. 1, § 1, ad S. C. Turpil.; Pirhing loc. cit., n. 8; Haunoldus tom. 6, tract. 2, n. 180; Reiffenstuel loc. cit., n. 8.

Scripto crimen falsi committitur pluribus 10 modis: Primo, si Notarius scripserit Falsum testamentum seu instrumentum, vel signaverit vel firmaverit illud; § *Item Lex Cornelia de falsis* Instit. de Public. Iudic., ibi: *Qui Testamentum vel aliud Instrumentum falsum scripserint, signaverint, legerint, subiecerint, vel signum adulterinum fecerint, sculpsierint, vel expresserint scienter et dolo malo.* Secundo, si 11 Notarius vel quivis alius in alterius Testamento se scripserit haeredem, vel sibi legatum adscripserit, lib. 1, § *Ad Testamentum*, ff. ad Leg. Cornel. de Fals., et tot. tit. Cod. de Iis, qui sibi in testamento adscrib. Tertio, si quis ex- 12 plet aliquam copiam ab Originali diversam, vel aliquam partitam, aliter transcribat, quam in exemplari reperiatur conscripta, cap. *Cum Venerabilis*, § *Intelligimus*, de Exception.; Farinac. qu. 150, n. 64. Quarto, si quis manum 13 alterius in eiusdem vel tertii praeiudicium falsificaverit, veluti si quis contrafaciat manum sui creditoris, faciendo aliquam receptam, in ea asserendo debitum sibi fuisse persolutum; Farinac. qu. 150, n. 23. Quinto, si quis mutet 14 diem et tempus in aliqua scriptura, et ut vulgo dicitur apponendo antitam; Farinac. qu. 150, num. 99, et qu. 115, n. 26. Sexto, si quis 15 nomen vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit vel scripserit, leg. *Falsi* ff. ad l. Cornel. de Falsar., ibi: *Falsi nominis vel cognominis. asseveratio poena Falsi coercetur.*

Facto crimen Falsi committitur etiam plu- 16 ribus modis. Primo, quando quis corrumpit, abrasit vel cancellavit Scripturas, vel aliquid delevit, ne itidem veritas appareat, l. 1, § *Is qui pervertit*, ff. ad Leg. Cornel. de Falsar., leg. *Qui testamentum* ff. eod. Item si quis scriptu- 17 ras combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit, ut rei veritas opprimatur, leg. *Paulus*, § *Paulus*, ff. ad leg. Cornel. de Falsar. Raynaldus tom. 2, cap. 18, § 3, num. 1 et seq., ubi n. 5 refert, quod Cancellarius Faventiae condemnatus fuit ad Triremes eo quia dederat parti processum ex Cancellaria ad comburendum illum. Item si quis scripturas, veluti In- 18 strumenta, Testamenta, libros et similia subripuerit et occultaverit, ne veritas detegatur; l. 1, § *Qui in rationibus*, ff. ad l. Cornel. de Falsar. Secundo, si Venditores et Emptores 19 pondera, mensuras legitimas frumenti, vini aut cuiuslibet rei corruerint; l. *Hodie* 32 ff. ad l. Corn. de Falsar. Tertio, quando aliqua foe- 20

- mina alienum partum tamquam ex se natum supponit, cum revera alterius foeminae filius sit; l. 1, l. *Qui falsum*, et l. *Cum suppositi*
- 21 Cod. ad leg. Cornel. de Falsar. Quarto, prohibendo aliquem testari, vel iam factum testamentum mutare, l. 1, § *Si quis*, ff. ad leg. Cornel. de Falsar., ibi: *Volente eo facere testamentum vel mutare*; hic enim veritatis occultator est, quia Testator mediante testamento intentionem suae voluntatis erat aperiturus de eo, quod post mortem suam fieri volebat; Clar. in Prax. § *Falsum*, num. 36; Farinac.
- 22 qu. 151, n. 1 et 6. Quinto, si quis e contra aliquem ad testandum compulerit, ut Rubr. et toto tit. ff. et Cod. Si quis aliq. testar.
- 23 prohib. vel coger. Sexto, quando eadem res venditur duobus; l. *Qui duobus* ff. ad l. Cornel.
- 24 de Falsar. Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, vel falso diplomate vias commearit; l. *Eos qui* ff. ad l. Cornel. de Falsar., et l. unic. Cod. de Mutat. nom.
- 25 Octavo, si quis in scripturis corruperit sigillum proprium ponendo falsum et adulterinum; Glossa in can. *In memoriam*, verb. *Falsum*, dist. 19; Raynald. tom. 2, cap. 18, § 3 per tot.; Ameno de Delict. et poen. tit. 6,
- 26 § 1, n. 22. Nono, quando quis se pro milite gerit, cum non sit miles, vel sibi falso titulos honoris vel status, v. g. Clerici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii et huiusmodi assumit; Farinac. qu. 150, n. 85 et 87; Raynald. loc. cit., cap. 18, supplet. 1, num. 1 et seq.; Pirhing lib. 5 decr., tit. 20, n. 45; Reiffenstuel ibid., n. 18. Decimo, quando mercibus adulterina vel minus utilis materia adiungitur; Farinac. loc. cit.; Molina disp. 701, num. 1; Pirhing loc. cit., n. 45; Reiffenstuel loc. cit.,
- 28 num. 16. Undecimo, supponendo unam Personam pro alia in celebratione alicuius contractus, in testamento, in Iudicio, vel alias quomodolibet in tertii praeiudicium; Farinac.
- 29 qu. 150, n. 90 et 92. Duodecimo, quando quis utitur dolose vestibus et indumentis sexui et conditioni personae non convenientibus, puta si saecularis fraudulenter indutus sit habitu Religioso vel muliebri, et foemina sit induta vestibus virilibus; Caball. Resolut. crim. cas. 176,

n. 10; Cohell. ad Bullam Bon. Regim. cap. 40, a num. 54; Raynald. tom. 2, cap. 18, § 33, n. 1 et seq.; Panimol. dec. 49, a num. 10. Tertiodecimo, quando Aromatarius adulterat medicamenta dando quid pro quo, seu unum loco alterius a Medico praescripti iuxta casum illius, qui dabat mel rosatum loco syrupi rosati solutivi, de quo Raynald. to. 2, ad cap. 31, supplet. 2 per totam. Quartodecimo, quando quis proposita Edicta dolo malo corrumpit, l. *Hodie* ff. ad leg. Corn. de fals. Item, si quis utatur falsis Constitutionibus nullo Auctore, vel quae non probatae sunt, l. final. ff. eod.

Quintodecimo, committitur crimen Falsi Fabricando falsam monetam, ut late probat Panim. dec. 77 per totam. Falsum circa monetam iuxta ordinationem Caroli V, art. 3 princip., committitur tribus modis: primo, si quis cudat monetam non habens facultatem eam cudendi, quamvis ea caeteroquin sit proba et iusti ponderis, siquidem ius cudendi monetam numeratur inter Regalia, ut patet ex lib. Feud., tit. Quae sunt Regalia, iuncta l. 2 Cod. de falsa Moneta. Tum quia ad legitimam et iustam monetam non sufficit materiae bonitas, sed insuper requiritur quod sit sculpta et percussa publica forma arg. l. 5 ff. de contrahenda Emptione et Venditione. Haec autem forma publica, vel deest, vel falso fingitur in moneta, privata auctoritate cusa, cum nemo possit illam adhibere absque incursu criminis Falsi sine concursu supremi Principis; arg. l. *Falsi* 13 princip., l. *Qui nomine* 25 ff. ad l. Cornel. de Falsar., et l. final. Cod. de Fals. Monet. Secundo, si quis legitimae monetae iustum pondus tondendo, scindendo, abradendo vel alio modo dolose diminuit, leg. *Quicumque* ff. ad l. Cornel. de Falsar. Tertio, si quis monetam adulterinam cudat, v. g. eam fabricando ex toto ex materia falsa, ut ex stamno, cupro et huiusmodi, vel verae materiae, puta auro et argento materiam adulterinam, puta stannum, cuprum et huiusmodi admiscendo, vel nummos falsos tingendo ut appareant vere aurei et argentei; l. *Lege* 9 ff. ad leg. Cornel., et l. 2 Cod. de falsa Moneta¹.

Ad Falsum circa monetam plerumque redu-

¹ Ad iustam et legitimam monetam constituendam tria simul concurrant omnino oportet; scilicet *metal-lum, figura et pondus*; sive ut loquitur Glossa in cap. Quanto 18 de iureiur., verb. *Patris: Quantitas iusti ponderis, materia legitima et publica Forma*; Lege Gonzalez Comment. in laud. cap. Quanto. Horum autem si quidquam defuerit, iustae ac legitimae monetae ratio deperibit; sive *numisma non erit*, uti loquitur Isidorus lib. 26 Etymologiari. Hinc *Falsa Moneta*, uti rectissime advertit Dionys. Gothophred. in leg. *Qui falsam Monetam* 19 ff. de leg. Cornel. de Falsis, *Falsa moneta deprehenditur ex materia, pondere et Forma adulterina*. Atque idcirco circa unumquodque istorum poterit falsitatis crimen admitti, sive moneta falsari; uti rectissime expendit cl. Auctor noster, atque exem-

plis illustrat. Illorum porro scelus, qui monetas aliquo ex praedictis modo adulterare, falsare aut vitare intuleranda cupiditate ausi essent, velut summae maiestatis rei ultimo supplicio afficiendi decernuntur leg. 1 et 2 Cod. de Falsa Moneta, leg. *Quicumque* 8 ff. de leg. Cornel. de Falsis. Quin et Ecclesiasticae Sanctiones variis iisque gravissimis poenis huiusmodi scelus insectatae semper fuere; uti videre est in Concilio Lateranens. habito sub Callixto II anno 1122, cap. 13, ex Editione Stephani Baluzii in Notis ad Petrum de Marca de Concord. Sacerd. et Imp. lib. VIII, cap. 21, in Extravagant. Clement. V, atque in Extravag. Prodiens Ioan. XXII de crimine Falsi, aliisque Summorum Pontificum subsecutis aetatibus Constitutionibus. Confer huc, quae habet Auctor noster verb. *Moneta*. Haec perfecte

citur etiam confectio auri et argenti arte Alchimiae; Reiffenstuel loc. cit., num. 24, vide verb. *Alchimia*; et hic sufficit addere quod Alchimia definitur ab aliquibus penes Lemerum *Cours de Chimie* cap. 1 de Aur., fol. 61, quod sit: *Ars sine arte, cuius principium mentiri est, finis vero mendicare*, et concordat de Angel. de Delict. part. 1, cap. 6, de quibus Alchimistis verificantur ea, quae refert Pegn. in Director. Inquisitor. part. 3, comment. 26 in fine, nempe:

Ars suspecta probis, ars ipsa invisae multis,
Invisos etiam Cultores efficit artis ¹.

37 *Usu seu potius abusu committitur crimen Falsi, dupliciter. Primo, quando quis scienter utitur falsitate ab aliis confecta, ut si quis falsas scripturas, puta falsum instrumentum,*

falsum testamentum ab alio confectum dolose et scienter in Iudicio producat. Is enim falsum committere dicitur, ac si illud fabricasset, leg. *Maiorem* Cod. ad leg. Cornel. de Falsariis. Secundo, quando quis producit dolose et scienter falsos articulos a se fabricatos, et super illos procurat examinari falsos testes utendo eorum dictis. Praesumitur autem quis falsos adducere articulos, quando respiciunt factum proprium non subsistens, sed de recenti secutum, vel talis naturae, ut nullo modo possit habere locum ignorantia; Farinac. qu. 159, n. 84 et seq.

Litterae Apostolicae possunt falsari novem ³⁹ modis, ut Innocentius III scripsit Archiepiscopo et Canonicis Mediolanensibus, et habentur expressi in cap. *Licet ad regimen* 5 de crimine Falsi, ibi: *Ut autem varietates falsitatis*

uti satis certa, atque explorata in memoriam revocasse sufficere, ut aditus pateat ad insequentem Quaestiuiculam dilucidandam.

Controvertitur itaque inter Theologos, num Falsarius monetarum ille dicendus sit, qui nummos iustum ac legitimum pondus excedentes circumciderit, attonderit, donec ad iustum pondus redigantur. Non pauci sunt, qui id pernegant; uti Sylvius, Sylvester, Angelus, alique, quibus et Auctor noster incunctanter adhaeret, uti ex adductis ab ipso exemplis, num. 34, satis patet. Imo adiungit laud. Angelus huiusmodi, qui de monetarum excedente pondere superfluum detraxerint, licet moniti a Confessario abstinere nolint, absolutionis beneficio non esse privandos, cum non satis manifesto appareat eos mortaliter peccare. Alii videntur media via incedere; huiusmodi nempe, de quibus loquimur in adducta hypothesis puniri posse uti Falsarios, quia de monetis publicis privata auctoritate detrahunt damno Communitatis; quasi dicere vellent revera Falsarios non esse censendos.

Verum licet prior isthaec adducta sententia Sylvii etc., sua eademque non levi probabilitate fulciri, ac sese tueri videatur, uti ex dictis sat luculenter eruitur: nihilominus, uti verosimilius oppositum dicendum videtur. Ac primo quidem, ut incerta a certis discernantur, illud constat apud omnes: si publica Auctoritate de monetis iustum pondus excedentibus aliquid fuerit detractum ab ipsis Monetariis, minime reprehendendum videtur, neque culpari posse. At si id fiat privata auctoritate, certa atque explorata res est id minime licere atque peccare, qui aliquid huiusmodi attentarit; cumque hoc peccatum ius publicum violet, atque iustitiam laedat, secumque ferat onus restituendi quidquid inde abrasum vel detonsum fuerit, uti rectissime docet Navarr. in suo Manual. cap. 17, n. 168, haud inter levia connumerandum, sed gravi reatu peccatum huiusmodi inde abstringere fatendum est; quidquid in contrarium senserint nonnulli apud Ciera in de Casib. Reservat. dissert. 16, qu. 2, qui spectato iure communi, huiusmodi monetarum attondentes non solum a restitutionis onere absolvent, verum etiam a cuiusvis peccati videntur excusasse reatu.

Quod demum spectat ad propositam Quaestionem verosimilius nobis videtur dicendum; huiusmodi attondentes monetarum excedentes etiam in eo quod excedunt, uti Falsarios habendos, atque poenis a iure statutis fieri obnoxios. Etenim in leg. *Quicumque* 8 ff. de lege Cornel. de Falsis, huiusmodi nummos aureos aut radentes, aut circumcidentes, aut stringentes velut rei de crimine falsi, ultimo supplicio addicendi decernuntur; ut ibid. videre est. Ergo cum leges indistincte loquantur, intelligendae sunt etiam de illis, qui in nummis excedenti-

bus iustum pondus in orbem attondendo superfluum inde detraxerint. Accedit etiam ratio, quae hoc ipsum suadere videtur. Siquidem Falsator, seu vitator monetarum dicendus erit quicumque formam publicam privata auctoritate immutare audeat; quod aequè fieri, atque evenire videtur, sive radendo de iusto pondere detrahit; sive etiam solummodo quidquid excedat iusti ponderis mensuram inde detondeat.

Hisce porro rationibus suadentibus permoti in Addition. ad Element. Theolog., Append. II de Casib. Reser. in Nostra Neapolitana Dioecesi cas. 15, qu. 3, ubi adiuncta excommunicatione reservatur crimen falsationis monetarum his verbis: *Falsarii monetarum, videlicet ii, qui monetarum quomodocumque vitiant; nim. vel eas diminuendo*, etc.; respondimus, huiusmodi homines in nostra Neapolitana Dioecesi monetarum, nummos attondentes etiam in ea tantum parte, qua iustum pondus excesserint, reservata excommunicatione nostri adducti casus innodari atque percelli; licet Mazzotta et Ciera disputantes de iis, qui incurrant reservatam excommunicationem adducti Casus nostri in diversam abierint sententiam. Haec quidem, quae in hac Adnotatione proposuimus, atque prae aliis seligenda duximus, verosimiliora nobis visa fuere; salvo tamen peritorum iudicio (EDIT. NEAPOL.).

¹ Non eadem poena plectebantur omnes falsam cudentes monetam. Aut enim agebatur de moneta civitatis, tunc ultimo supplicio sine appellatione falsificans puniebatur, et domus in qua cusa erat moneta acquireretur Fisco. Monetam vero Principis falsificans igne comburitur, et confiscantur omnia eius bona. Qui vero monetam radit vel tondet, si liber ad bestias damnabatur, si servus ultimo supplicio puniebatur; Daoyz summa iur. Civil., tom. 2, lit. M, verb. *Monetam*; Carpov. Pract. Crimin. part. 1, qu. 93, n. 2 et seq.; Heinec. Antiquit. Rom. lib. 4, tit. 18, § 65. Hodie tamen magis arbitraria poena locum habet; Voet. in Pandect. lib. 48, tit. 10, n. 8. Quid vero dicendum erit si quis falsam monetam cudere incipiens eam perficere desinat? Suffragio iustae poenitentiae absolventum monet Paulus in leg. *Qui falsam* 19 ff. ad leg. Cornel. de Falsis. Sed contrarium sentire videtur Ulpianus in l. *Qui ea mente* 65 ff. de Furtis, et Valentinianus et Gallienus Imperatores in l. *Si Falsos* 8 Cod. ad leg. Corn. de Falsis. Hinc falsos nummos cudentes capitali poena puniri tradit; Moller. lib. 2, cap. 35. Plura de hac re apud Farinac. oper. Crimin. tom. 6; Carpov. loc. cit.; Faber. in Cod. lib. 9, tit. 15, definit. 3 et 6; Ant. Matthaei de Crimin. lib. 48, tit. 7; Duaren. ad tit. de leg. Cornel. de Fals., to. 3, p. 220 et seq.; Cuiac. in Paratit. lib. 9 Cod., tit. 24, et Comment. in lib. 11 Cod., tit. 8 et tit. 11, tom. 2 (ED. BARB.).

circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis praesentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis haec est, ut falsa Bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera Bulla extrahatur ex toto, et per aliud filum immissum falsis literis inseratur. Tertia ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera Bulla falsis literis immitatur, sub eadem plicatura cum filo similis canapis restauratum. Quarta, cum a superiore parte Bullae altera pars fili sub plumbo rescinditur, et per idem filum literis falsis inserta reducitur infra plumbum. Quinta, cum litteris Bullatis et redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera Bulla, cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem charta cum calce et aliis iuxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima cum chartae, cui erat apposita vera Bulla, totaliter abolitae vel abrasae, alia subtilissima charta eiusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutine coniungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra Constitutionem nostram scienter literas non de nostra, vel Bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad Bullam, falsas literas caute proiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur; sed hae duae species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi, vel in modo dictaminis, vel in forma scripturae, vel qualitate chartae falsitas cognoscatur. In caeteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adiunctione filorum, vel in collatione Bullae, vel motione, vel obtusione, praesertim si Bulla non sit aequalis, vel alicubi magis tumida et alibi magis depressa.

40 Poenae falsantium literas Apostolicas sunt sequentes: Primo, falsantes per se, vel per alium literas Apostolicas sunt ipso facto excommunicati; cap. *Ad falsariorum* 7 de Crimine Falsi, ibi: *Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exercent, cum Fautoribus et Defensoribus suis anathematis vinculo decer-*

nimus innodatos. Et Bulla Coenae § 6, ibi: Item Excommunicamus et anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac supplicationum gratiam, vel iustitiam concernentium per Romanum Pontificem, vel Sanctae Romanae Ecclesiae Vicecancellarium, aut gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatarum; nec non falso fabricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, ac etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices praedictorum. Absolutio talis 41 *Excommunicationis est Sedi Apostolicae reservata, non solum per Bullam Coenae, sed etiam per cap. Dura 4 de Crimine Falsi, ibi: Quam (nisi forsitan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro a quoquam nolumus relaxari; Fagnan. in cit. cap. Ad falsariorum num. 30. Excommunicationem incurrunt etiam sui Fau-* 42 *tores et Defensores, cit. cap. Ad falsariorum, ibi: Cum Fautoribus et Defensoribus. Sed pro ipsis Excommunicatio non est reservata, quia in d. cap. Ad falsariorum nulla ponitur reservatio; Reiffenstuel loc. cit., n. 33. Falsarii* 43 *litterarum Apostolicarum, vel falso eas fabricantes, aut supplicationes falso signantes incurrunt Excommunicationem Bullae Coenae, etiamsi hoc faciant per alios, arg. cap. Qui facit 72 de Regul. Iur. in 6, ibi: Qui facit per alium est, perinde ac si faciat per se ipsum; Fagnan. loc. cit., num. 34, et alii ibi citati. Falsantes litteras Papae sunt excommunicati, sive sint Laici, sive Clerici, sive Monachi; cit. cap. Ad falsar., ibi: Omnes Falsarios; Fagn. loc. cit., n. 89. Episcopi autem et Superiores,* 44 *licet non incurrant Excommunicationem latam in d. cap. Ad falsariorum, quia ipsi et superiores nunquam comprehenduntur, nisi de illis fiat mentio specialis, ut in cap. Quia periculosum de Sent. excomm. in 6, hodie tamen ex Bulla Coenae falsarii litterarum Apostolicarum sunt excommunicati, etiamsi Episcopali, vel alia maiori dignitate sint praediti; Fagnan. loc. cit., n. 57¹.*

Secundo, falsantes litteras Apostolicas si sint 45

¹ Falsare litteras Apostolicas non est omnino falsas confingere seu fabricari; haec duo enim apertissime distinguuntur in Pontificiis Constitutionibus: falsare itaque est, aliquid addendo, vel detrahendo Apostolicis literis earumdem sinceram et germanam veritatem immutare; aut vero sigillo, aut signo litterarum Apostolicarum ad falsas consignandas abuti; quemadmodum late prosequitur Innocentius III in cap. *Licet* 5 de crimine falsi. Hoc porro in cap. maxime erit animadvertendum quintus falsandi modus, ex iis, qui ibid. recensentur, cum scilicet, *litteris Bullatis, et redditis aliquid per rasuram tenuem immutatur*. Unde colligendum vel minimam immutationem, etiam in una littera, vel puncto sufficere ad grave crimen falsitatis constituendum, atque adeo ad censuram excommunicationis contrahendam. Atque ita sensisse videntur Hostiensis, Caietanus, Rebuffus. At vero Navarr. in suo Manuali cap. 27,

num. 62, contrarium apertissime edocuit; cum ait haud satis esse corrigere aliquam litterarum vel punctum, quod non mutat substantiam aliquam, ut quis memoratae excommunicationi subiaceat; quia id non sufficit ad peccandum mortaliter, nec proinde ad excommunicationis poenam subeundam.

Haec quidem Navarri sententia, quam sequuntur Suar. de Excomm. Papae reservat. disp. 21, sect. 2, n. 46, et Bonacina, non videtur nobis a veritatis tramite longius aberrare. Si quidem generatim loquendo, nemini dubium videri poterit, quod haec actio falsandi litteras possit esse venialis ratione levitatis materiae; et sane non est maior ratio de hoc actu, sive materia, quam de aliis, in quibus levitas materiae a gravi peccati reatu excusans, nullo Theologorum discrepante agnoscitur, atque admittitur. Secluso autem peccato mortali, certum etiam est in conscientia sententiam excom-

Clerici, sunt ipso Iure privati Officiis et Beneficiis Ecclesiasticis, cit. cap. *Ad falsarium*, ibi: *Clerici, qui Falsarii fuerint deprehensi, omnibus Officiis et Beneficiis Ecclesiasticis per-*

petuo sint privati; Fagnan. loc. cit., n. 38, et alii communiter. *Tertio*, Clerici de tali crimine convicti, praevia degradatione Iudicis Ecclesiastici, traduntur Curiae saeculari secundum

municationis non incurri, uti omnibus probe comperit. Ad discernendum autem in hac re, an immutatio excusetur a culpa mortali, primo considerandum est, an per eam immutetur sensus a Pontifice intentus; nimirum quia hac facta mutatione aliquid adseritur vel negatur, quod ipse non intendebat, aut aliquid tacetur vel omittitur, quod ipse intendebat proferre. Qua quidem in hypothesi semper erit peccatum mortale sufficiens ad hanc censuram incurendam, etiamsi per unius puncti aut apicis mutationem immutatio fieret; quia gravitas huius peccati non in atramento et litteris, sed in sensu consistit. At vero quando sensus non variatur contra mentem Pontificis; quod duplici ratione potest contingere: I. Ut mens Pontificis etiam expressa in huiusmodi litteris non varietur; sed solum materialis aut grammaticalis error corrigatur. Et tunc haud censeri posse videtur per huiusmodi immutationem, seu potius correctionem peccati mortalis reatum, et excommunicationis poenam incurri; imo videri poterit vix aliquam culpam ibi posse deprehendi; tum inspecta natura rei, cum nihil contra iustitiam, caritatem, aut aliam virtutem aut reverentiam summo Pontifici debitam fiat; imo videtur prospici honori et decentiae litterarum Apostolicarum; tum ex iure positivo, quo prohibetur et debita poena coercetur falsificatio, illa autem de qua diximus, revera falsificatio non est. Quod si dixeris per ius positivum prohiberi mutationem, rectius id intelligere posse videmur de mutatione formali et quoad sensum, non autem de materiali, praesertim, quae sit in melius. Recte tamen docet Suaresius loc. cit. cavendas esse huiusmodi emendationes.

Alio modo potest contingere mutationem, seu emendationem esse ad mentem Pontificis secundum se, non tamen prout expressam in litteris. V. G. si constat Pontificem dispensasse in secundo gradu, in litteris verum per errorem scriptoris positum sit in tertio aut quid simile; qua quidem in hypothesi illud certius putatur, ac verosimilius censetur, non licere huiusmodi litteras in alium sensum mutare, easque emendare. Quamquam si talis mutatio fiat, litterae validae erunt quantum ad effectum; continent enim voluntatem concedentis. Unde interveniente bona fide, facile etiam poterit talis actio excusari a gravi culpa, et consequenter a censura in Conscientia. Ita eximius Suarez loc. cit., n. 47.

Num. 41 verba faciens Auctor noster de excommunicatione inflicta adversus falsarios litterarum Apostolicarum qui per se aut per alios huiusmodi falsitatis crimen perpetrare ausi fuerint, de qua in cap. *Ad falsarium* 7 de Crimine falsi, arbitratur illam fuisse summo Pontifici reservatam per constitutionem cap. *Dura* 4, tit. eod., secutus cl. Fagnani auctoritatem qui in laud. cap. *Ad falsarium*, n. 30, id ipsum docet, cum falsitatis crimen sit notorium. Id ipsum quoque sentit Glossa ibid.

At diligentius rem perscrutanti alia videbitur sententia ac dispositio laud. cap. *Dura*. In eo siquidem agebatur de quibusdam, qui falsas Bullas aut litteras Apostolicas Bullis signatas confinxerant, et in plurimas Orbis regiones transmissierant. Ut huic malo inde longius diffuso paterna sollicitudine obviam iret Innoc. III in laud. cap. I, statuit, ut nemo deinceps apud Sedem Apostolicam litteras huiusmodi nisi de manibus Pontificis, aut illorum, qui ad huiusmodi munus de ipsius Pontificis mandato essent deputati recipere auderet; gravissimis propositis ibid. poenis adversus transgressores. II. Ut per singulas Parochias publice proponeretur; quod si quis a Sede Apostolica litteras impetrasset, quarum tenor poterat esse suspectus, et eis uti voluerit et statutam poenam evaderet, primo facienda

esset collatio de falsa Bulla cum vera; et si eam invenisset falsitate inquinatam Episcopo Dioecesano etc. non differret praesentare. III. Praecipitur Episcopis, ut generalem excommunicationis sententiam promulgarent, quamque per singulas Parochias frequentius facerent innovari: quod si quis falsas litteras se cognoverit habere, infra quindecim dies illas destrueret ac resignaret, si poenam excommunicationis vellet evadere; quam excommunicationem semel incursum sibi reservat laud. Pontifex per haec verba: *Quam (nisi forsitan in mortis articulo) sine speciali nostro mandato a quocumque nolumus relaxari*.

Qua vero ratione ex memorato cap. *Dura* deduci possit; eo nimirum loci excommunicationis sententiam latam in cap. *Ad falsarium* adversus eos, qui litteras Apostolicas temerare, aut falsare ausi fuerint, reservari, non satis perspicio. Ibi enim nulla adversus huiusmodi falsantes Apostolicas litteras spiritualis poena decernitur, sed, uti patet, excommunicatio, aut suspensio adversus eos, qui litteras huiusmodi ab aliis receperint, quam e manibus Pontificis aut illorum qui ad huiusmodi officium fuerint deputati. Secundo pariter decernitur, ut excommunicatio vel suspensio veritate comperta post factam collationem de veris Bullis cum falsis, ab Episcopis proferatur adversus illos, qui huiusmodi litteras reportaverint. Ac demum excommunicatio pariter ab Episcopis ferenda decernitur in provinciali Concilio adversus eos, qui falsas litteras penes se habere cognoscentes, intra viginti dies illas non destruxerint aut resignaverint; quae postrema excommunicatio semel contracta, uti diximus, reservatur per illa superior adducta verba: *Quam nisi forsitan, etc.* Cum itaque in toto hoc cap. *Dura*, nulla adversus falsantes spiritualis poena decernatur, non recte docuisse videtur Auctor noster cum Fagnano adserere excommunicationem cap. *Ad falsarium*, per laud. cap. *Dura*, hic reservatam fuisse. Deinde isthaec excommunicatio, quae in cap. *Dura* postremo loco, uti diximus reservatur, non est, uti patet ab ipso Iure, sed per Episcopos ferenda decernitur adversus retinentes aut conservantes huiusmodi falsas litteras, atque intra statutum tempus non resignantes; licet ipsi falsarii non sint, neque usi fuerint, neque habeant animum utendi; quia sola retentio et conservatio hic per excommunicationis poenam plectenda decernitur. Sed in cap. *Ad falsarium* nulla de huiusmodi retinentibus mentio occurrit; sed tantum de ipsis falsariis, qui per se aut per alios falsitatis crimen exercuerint cum *fautoribus* aut *defensoribus*; de utentibus huiusmodi falsis litteris aut easdem impetrantibus. Ergo somniasse videntur, qui excommunicationem prolatam in cap. *Ad falsarium*, reservari per cap. *Dura*, arbitrati fuere. Haec porro, nisi rebus per se luculentissimis et meridiana luce clarioribus tenebras effundere velimus, germana et naturalis videtur laudatorum Decretalium interpretatio; cui adhaesurum, quisquis rem diligentius perpenderit, non temere nobis pollicemur; praesertim cum hac in re secuti simus cl. viros Barbosam in Collectan. ad hoc cap. *Dura*, et Suares. loc. cit.

At vero minime inficiamur excommunicationem illam latam adversus falsantes litteras Apostolicas in cap. *Ad falsarium* reservatam postea fuisse per subsequentium Pontificum Constitutiones, uti Auctor noster recte docet; sed huiusmodi Constitutiones reservationis poenam adiacientes, sicubi vigent, servantur oportet. Interim iuvat hic etiam animadvertere Auctorem nostrum eas extendere voluisse ultra quam par erat, et ratio huiusmodi Pontificalium Constitutionum exigebat. Quae de re legi poterit Suares. loc. cit., n. 48.

- Curiae saeculari secundum Constitutiones legitimas puniendi, scilicet ultimo supplicio seu poena mortis, cit. cap. *Ad falsariorum*, ibi: *Ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Iudicem fuerint degradati, saeculari potestati tradantur secundum Constitutiones legitimas puniendi*, et quod sint puniendi poena mortis tenent ibi Fagnan. n. 40; Hostiens. n. 8, et alii passim, et ita practicum fuit tempore Innocentii X cum Francisco Canonici, alias Mascabruno Subdatario, qui ut refert Card. de Luca in tractat. de Pension. disc. 69, n. 1, a Summo Pontifice ad Purpuram iam destinatus, veluti alter Seianus, ex consuetis fortunae ludis, ad manus Carnificis transitum fecit. Sententia contra Mascabrunum lata fuit die 5 Aprilis 1652 a Hieronymo Boviotto Locumtenente Gubernatoris, de unanimi totius Congregationis Criminalis eiusdem Gubernatoris voto et assensu, in poenam ultimi supplicii, nempe furcarum, sed ex speciali gratia Sanctissimi ad relationem Gubernatoris mutata in poenam amputationis capitis in carceribus Turris Nonae, et deinde asportationis illius Cadaveris ad Plateam Pontis, et expositionis in loco solito, et ibi retentionis per aliquod temporis spatium; sic refert Ursaya Instit. Crimin. lib. 3, tit. 6, num. 23.
- 47 Clerici tamen falsantes litteras Papae non per se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiae saeculari tradendi, quia haec poena in dict. cap. *Ad falsariorum* est statuta solum contra Clericos, qui per se falsitatis vitium exercuerint, et poenae non sunt extendendae de casu ad casum, sed potius restringendae; cap. *Odia*, et cap. *In poenis* de Regul. Iur. in 6; Afflict. dec. 21, n. 7; Fagnan. loc. cit. n. 43; Pirhing lib. 5 decret., tit. 20, n. 26, et in specie haec poena degradationis non imponitur, nisi in casibus in Iure expressis, et hic casus Clerici falsantis per alium non reperitur expressus, quin potius exclusus per supradictum textum: *Qui per se falsitatis vitium exercuerit*; Fagnan. loc. cit., n. 53; Pirhing
- 48 loc. cit., n. 26. Plurimi tamen apud ipsum Fagnan. loc. cit., n. 42, tenent contrarium: adeo ut Marian. Socin. ibid., num. 19, dicat ipsam esse communem opinionem Doctorum.
- 49 Quarto, falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis et Beneficiis privantur, si laici, sunt ipso facto Excommunicati, cit. cap. *Ad falsariorum*, ibi: *Qui sub nomine nostro litteris falsis utuntur, si Clerici fuerint, Officiis et Beneficiis Ecclesiasticis spolientur; si laici, tamdiu maneat excommunicationi subiecti, donec satisfaciant competenter*; et infra: *Quod et de his, qui falsas litteras impetrant,*
- 50 *statuimus observandum.* Unde ex his ultimis videtur, quod falsis litteris utentes, et falsas litteras impetrantes, sed non exercentes per se
- 51 falsitatem, aequiparentur. Nihilominus Cardin.
- in cap. final. col. ultim. in princip. vers. *Per hoc*, tit. eod., expresse dicit impetrantem rescriptum per falsi subreptionem aut taciturnitatem, non incidere in poenam falsi, sed carere impetratis, et insuper teneri ad omnia damna et interesse, et sequitur Praepositus in cap. *In memoriam*, num. 3 et 7, dist. 19. Alioquin (dicit Fagnan. loc. cit., num. 55) si omnes impetrantes per subreptionem litteras Papales, inciderent in poenas cit. cap. *Ad falsariorum*, oh! quam multi reperirentur illaqueati! Quare impetrantes litteras Papae per subreptionem non esse excommunicatos censent S. Antonin. in 3 part., tit. 15, cap. 13; Silvester in verb. *Excommunicatio* 7, num. 9, vers. *Et secundo*; Card. Caiet. eod. verb., cap. 6; Suarez disp. 21. de Censur., sect. 2, n. 52; Pirhing lib. 5 decret., tit. 20, n. 28; Fagn. loc. cit., n. 54 et 55, et alii. Et ratio est, quia licet tales litterae falsam informationem contineant, ideoque invalidae sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem verae, ideoque qui tales litteras impetrant, non sunt falsarii, puniuntur tamen in eo, quod carere debeant omni commodo litterarum, et in expensas condemnentur; c. *Super litteris* 20 de Rescript., et insuper teneantur ad omnia damna et interesse; Hostiens. in cit. cap. *Ad Falsariorum* 7 de Crim. Falsi; Suarez disp. 21, sect. 2, n. 50; Fagn. loc. cit., num. 54 et 55, et alii apud ipsum; Pirhing loc. cit., n. 28, et alii.
- 52 Quinto, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent aut restituant; subiacent excommunicationi, cap. *Dura* 4 de Crimin. Falsi, ibi: *Si quis falsas litteras se habere cognoscit, intra viginti dies illas aut destruat aut resignet, si poenam excommunicationis voluerit evadere.*
- Retinentes scienter falsas Litteras Apostolicas
- 53 ultra viginti dies subiacent Excommunicationi, etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant; Barbosa in cit. c. *Dura*, n. 2; Pirhing loc. cit., n. 27; Reiffenstuel loc. cit., num. 33, et ratio est, quia textus in cit. cap. *Dura*, § final., non loquitur de iis, qui falsis litteris utuntur, sed de iis, qui penes se habent falsas litteras, et illas non lacerant, vel non restituunt intra 20 dies, et tales nullam excommunicationem incurrunt, nisi latam a Iudice, prout ibi dicitur; Pirhing loc. cit., num. 27.
- Falsans litteras Apostolicas, etiam semel tantum, incurrit poenas latas in cit. cap. *Ad Falsariorum* 7 de Crim. Falsi. Et ratio est, quia licet dictum caput utatur verbo *Exercere*, ibi: *Exercent*, quod reiteratos actus videtur significare, tamen in dispositione poenali in unico actu verificatur, iuxta textum in § *Item Lex Iulia* Instit. de public. Iudic., et late Farinac. in Praxi crim. lib. 5 de Falsitat., quaest. 251, n. 31; Fagnan. in cit. cap. *Ad falsariorum*, n. 26, 27 et 28; Ursaya Instit. crimin. lib. 3,

- 55 tit. 6, n. 8. Falsarius litterarum Apostolicarum etiam occultus incurrit poenam Excommunicationis et privationis Officiorum et Beneficiorum eo ipso, quod crimen committit; Glossa in Clement. in verb. *Eo ipso* de Haeret.;
- 56 Fagn. loc. cit., n. 62. Poena autem degradationis ei infligitur solum, si criminaliter sit convictus, sive per viam accusationis sive inquisitionis. Fagnan. loc. cit., num. 63 et 64.
- 57 Dictae poenae contra falsantes litteras Apostolicas procedunt, quamvis ex huiusmodi *Falso* nullum aut modicum damnum emergat; Palao tract. 29, disp. 3, punct. 7, n. 4; Bonacina tom. 3 de Censuris, disp. 1, quaest. 7, punct. 2, n. 5; Reiffenstuel loc. cit., n. 33, et alii. Et ratio est, quia *Falsum* in illis sub dictis poenis prohibetur, non tam propter damnum inde secutum, quam propter contemptum Supremae Auctoritatis, a qua litterae veniunt, ut omnis occasio *Falsi* in his evitetur.
- 58 Nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad poenas contra earum falsarios non solum veniunt Bullae Datariae et Cancellariae Apostolicae, sed etiam Secretariae Brevium. Sic declaravit Innoc. X., Const. 51 in ordine; Bellarm. in cap. *Ex literis* de fide Instrum., n. 3; Andr. ibid., n. 4; Butr. n. 4; Hostiens. n. 6, quos ita intelligit Farinac. in prax. crimin. qu. 151, n. 24; Ursaya Institut. crim. lib. 3,
- 59 tit. 6, n. 2. Ubi quod hoc non procedit in falsificantibus litteras Episcoporum et Nunciorum, quia hae non sunt proprie litterae Apostolicae; Fagn. loc. cit., n. 24; Ursaya loc. cit., num. 3, et alii. Immo secundum multos apud Raynald. lib. 2 observ., ad cap. 18, supplement. 2, neque hoc procedit in falsificantibus litteras Legati, vel Delegati Summi Pontificis, Sacrae Poenitentiariae et Sacrarum Congregationum, quia non sunt litterae Papae, et ideo cum sint diversa, diversa fit illatio; leg. *Papinianus exuli* ff. de Minor.; Raynald. loc. cit., n. 9; Fagn. loc. cit., n. 24, qui tamen ibidem subiungit esse advertendum inter litteras Apostolicas comprehendi litteras Poenitentiariae secundum Doctores citatos n. 58.
- 61 Falsificans litteras Papae et Imperatoris punitur poena mortis; sic cum multis Panimoll.
- 62 dec. 76, num. 17, et communis aliorum. Sic etiam punitur poena mortis falsificans litteras Regias, aliorumque Supremorum Principum; l. *Maiores*, et l. *Ubique* Cod. ad leg. Cornel. de Falsar., et sic statuunt fere omnes cuiusque
- 63 Regni et supremi Principatus Constitutiones, seu Ordinationes vel leges; quarum plurimae statuunt etiam poenam mortis contra falsificantes litteras Proregis, Locumtenentis, Vicarii, Senatus, Magistratus aut alterius Tribunalis; et inter alias Constitutiones, et bannimenta Civitatis et Legationis Bononiae, ut refert Raynald. tom. 2 observat., ad cap. 18, § 3, statuunt sic: *E se alcuno dolosamente in qual-*

sivoglia modo falsificherà, o falsamente imiterà il Sigillo, Patente, salvi condotti, lettere, o altre scritture dell' Illustriss. Legato, Reverend. Vicelegato o Governatore, incorrerà nella pena dell' ultimo supplicio. Clericus falsificans 64 sigillum Principis est ab Ordinibus deponendus, et impresso illi Characteri in signum commissi delicti, in exilium mittendus absque alia poena corporali, ut statuit Urbanus III in cap. *Ad audientiam* 3 de Crimine Falsi. Clericus falsificans litteras Episcopi vel Capituli 65 est ab Officio et Beneficio suspendendus; cap. *Si Episcop.* 7, dist. 50, et cap. *Tam literis*, in § fin., de Testib., et deducitur ex c. *Quando*, ubi Gloss. in fin., de iis quae fiunt a Praelat.; Bellet. disquisit. Cleric. part. 2, tit. de Poenit. Cleric., § 44, num. 6; Panimoll. num. 6. Regulares falsificantes sigillum vel 66 litteras Praelatorum puniuntur iuxta constitutiones particulares cuiusque Religionis. In nostro Ordine Fratrum Minorum de Observantia falsificantes sigillum vel litteras Praelatorum 67 carceri mancipantur ad arbitrium Provincialis, pro qualitate delicti; si vero litterae falsificatae fuerint Generalis vel Commissarii Generalis, a carcere liberari non poterunt absque expressa licentia dictorum Praelatorum Generalium. Statut. Toletan. tit. de Falsariis; Portell. verb. *Falsarius*, n. 6. Qui vero litteras Praelatorum Generalium, Provincialium, etc., destruerit, impederit vel aperuerit, non dicitur Falsarius, licet graviter etiam puniatur pro qualitate delicti; Compend. Sanctor., verb. *Falsificatio*, n. 7 in fine, et est casus reservatus; Compend. Sanctor., verb. *Casus*, n. 15, ibi: *Generalis vel Provincialis, aut eorum Secretarii litteras tum missas, tum accipiendas impediens, frangentes, falsificantes vel quomodolibet intercipientes.*

Poena ordinaria committentis quodcumque 68 crimen *Falsi*, olim circa Nobiles erat deportatio cum omnium bonorum publicatione, circa Personas viles damnatio ad Metallum, circa Servos ultimum supplicium; l. 1, § fin., ad Leg. Cornel. de Falsar., l. *Si quis* 38, § 7, ff. de Poenis. Hodie tamen imponitur ex Arbitrio Iudicis prudentis pro diversitate circumstantiarum, prout notat Glossa in cit. leg., § fin., verb. *Eorum*, taliter quod aliquoties possit esse poena pecuniaria, et aliquoties poena corporalis et etiam capitalis; leg. *Ubi Falsi* 22 Cod. ad leg. Cornel. de Falsar., ibi: *Supplicio capitali, si id exigat magnitudo commissi.* Poenae falsariorum in specie sunt variae 69 pro diversitate *Falsi* ab eis commissi. Poena falsi testis in causis civilibus erit deportationis; l. in princip., § fin., ff. ad Leg. Cornel. de Falsar., et insuper tenebitur actione in factum ad damna et interesse, quae passus est alter propter eius falsam depositionem; Farinacius qu. 67, n. 2 et seq., et communis aliorum.

- In causis vero Criminalibus est poena *Talionis*, id est poena illa qua falso accusatus condemnatus fuit, vel condemnari seu puniri debuisset; cum hac tamen advertentia, quod si condemnatio, seu punitio falso accusati secuta non fuit, tunc mitiori poena a Iudice arbitranda erit puniendus; Farinac. qu. 67, n. 11 et 15, et alii passim. Si falsus testis sit Clericus, iste ab Officii honore depositus in Monasterium detruditur, cap. *Si Episcopus* 7, distinct. 50, iuncta Authent. *Presbyteri* Cod. de Episcop. et Cleric. Vel ad Triremes, aut perpetuos carceres damnandus est, quia loco detrusione in Monasterium olim consuetae, hodie succedit damnatio ad Triremes vel perpetuos carceres, teste Fagnano in cap. *Cum non ab homine* de Iudiciis, n. 104; Farin. qu. 119, n. 55. Haec tamen ordinaria poena Clerici *testis Falsi* limitatur, et in arbitrium reducitur, quando Falsum committit sine praeiudicio notabili tertii, et solum circa accidentalitatem; Menochius de Arbitr. Iud., casu 306, n. 22; Iul. Clarus, § *Falsum*, n. 9 et 25, et alii.
- Poena Notarii scribentis falsum Testamentum vel instrumentum erit deportationis, vel alia arbitraria, vel etiam amputationis manus, quando agitur de magna falsitate, et pluries reiterata; Farinac. qu. 155, n. 11; Immo si exigat facti circumstantia, poterit extendi etiam usque ad mortem, iuxta textum in leg. *Ubi falsi* 22 Cod. ad leg. Cornel. de Falsar. Et ultra poenam criminalem tenebitur etiam ad damna et interesse; Farinac. qu. 115, num. 11 et 12. Hac poena punitur etiam falsificans manum alicuius, vel exemplans copiam diversam ab originali; leg. *Quod sit* ff. ad leg. Cornel. de Falsar. Poena Advocati et Procuratoris Falsum committentis, praeter ordinariam assignatam sub n. 68, est etiam quod teneatur ad reparationem damni, ac insuper ad arbitrium Iudicis pro diversitate personarum et circumstantiarum puniri possit poena pecuniaria, carceris et etiam Triremium pro qualitate delicti. Communis et patet ex Raynald. observat. ad cap. 19, § 1, in Expositione bannimenti Civitatis et Legationis Bononiae. Poena Iudicis falsum committentis olim erat exilii et capitis; l. *Lex Iulia* 7, § fin., ff. de Iul. repet. Hodie vero pro diversitate circumstantiarum, est privatio Officii et dignitatis ac inhabilitatis ad iudicandum, confiscatio bonorum, vel etiam poena exilii, Triremium et capitis; Menochius de Arbitr. Iud., casu 432 a n. 7; Farinac. qu. 111 a n. 4, et alii. Iudicis autem Ecclesiastici falsum committentis poena, praeter ordinariam, est suspensio a Divinis, et compensatio damni illati; cap. 1 de Sent. et re iudic. in 6.
- Poena falsificantium legitimas mensuras et pondera praeter ordinariam poenam *Falsi*, est quod ad duplum restituendum, nec non ad Insulam damnentur; l. *Hodie* 32, § 1, ff. ad l. Corn.

de Falsar., ac insuper per triginta dies in pane et aqua plectantur, c. *Ut mensurae* 2 de Empt. et vendit. Poena fabricantium falsam monetam est confiscatio omnium bonorum, damnatio ad bestias, ac ultimum supplicium, et insuper sunt rei criminis laesae Maiestatis; l. 5 et 2 Cod. de Falsa moneta. Poena impediendum aliquem testari, vel iam factum testamentum mutare, vel ad testandum compellendum, si hoc factum fuit cum armis, habebit locum poena leg. Iul. de Vi public., si vero sine armis, poena extraordinaria et Iudicis arbitrio regulanda; Farinac. qu. 161, n. 4 et seq., et tenebitur insuper qui id fecerit ad damna et interesse illi, qui ex hac prohibitione vel concussionem praeiudicium passus est; Farinacius qu. 161, n. 8. Poena supponentis falsum partum olim erat ultimum supplicium l. 1 ad leg. Cornel. de Falsar., sed hodie est poena extraordinaria *falsi*, quae erit exilium; Farinacius part. 10, qu. 159, n. 239 cum seq., et Brugiot. Institut. crim. lib. 2, tit. 13, num. 17. Poena eorum, qui falsum committunt, occultando, surripiendo, supprimendo, corrumpendo, abradendo, lacerando, vel comburendo scripturas publicas, vel libros Mercatorum, vel mutando sibi nomen, aut similia faciendo, regulariter erit illa leg. Cornel. de Falsar. iuxta Textum in l. 1, § *Qui*, ubi Glossa verb. *Reus est*, et l. 1 Cod. de Mutat. nominis. Gerens se pro Curia, seu assumens nomen Curiae, cum non sit, sicut gerens se pro Magistratu, cum non sit, punitur poena Legis Iuliae Maiestatis, l. 3, et ibi Angelus num. 2 ff. ad leg. Iul. Maiest.; Panimoll. dec. 76, n. 29, cum aliis ibi citat. Limitatur tamen hac regula, quando falsus actus non fit animo usurpandi Principis iurisdictionem, sed ad alium finem, nam tunc non intrat poena mortis, sed poena *falsi* arbitraria; Bart. in leg. *Omnes populi* num. 14 ff. de Iustit. et Iur., et ibi Iason num. 45 ad fin.; Decian. tract. Crimin. lib. 7, cap. 9, n. 5 et 9; Panimoll. loc. cit., n. 30; Farinac. Cons. crim. 74, num. 1 et 2, ubi testatur de communi. Ingrediens propterea sub nomine Curiae domum alicuius mulieris animo carnaliter eam cognoscendi, non incurrit poenam mortis sed Triremium; Farinacius loc. cit., n. 11, et per tot. consil., ubi in fine consil. subdit quemdam Marcum Antonium huius criminis reum salvatum fuisse a poena mortis, sed non a poena Triremium; Panimoll. loc. cit., n. 31 et 32. Aliorum falsariorum poenas qui distincte scire desiderat, adeat Farinacium, Afflict., Raynald., aliosve Criminalistas, et sufficiat pro complemento hic scire, quod ad hoc ut quis de falso poena ordinaria puniri possit, tria copulative requiruntur, scilicet quod veritas sit immutata, alteri nocitura et dolo facta, ut de communi testantur Farinac. Cons. crimin. 114, num. 12 et 36; Panimoll. dec. 76,

num. 2; Cephal. cons. 355, n. 44, vol. 3, et alii passim. Unde his tribus copulative concurrentibus, poena ordinaria arbitrio Iudicis imponenda est, iuxta dicta n. 73.

87 Falsificantes Litteras Apostolicas et supplicationes signatas, excommunicantur; Benedictus XIV, tom. 1, Const. 14 incip. *Pastoralis Romani*, § 6, dict. Bulla Coenae. Falsitas in expositione facti expressa, punienda est ad formam iuris; idem Constit. 25 incip. *Ad Apostolicas*, § 5.

88 Falsariorum malitia cavenda est Litterarum Apostolicarum executoribus; idem tom. 2, Const. 51 incip. *Magna Nobis*. Falsitas enim in pluribus antiquis exemptionum privilegiis reperta est; idem Const. incip. *Causarum Palatii Apostolici*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

89 Definitioni *falsi* ab Auctore traditae adde cum Antonio Matthaei de Criminib. lib. 48, tit. 7, cap. 1, n. 1, verba haec: *seu suppressio*.

90 Infinitae vero sunt species *Falsi*. Sed non incommode ad duo summa capita referri possunt, nimirum ad falsum *testamentarium*, et falsum *nummarium*. *Testamentarium* proprie dicitur, quod committitur circa testamenta. At eius poena producta est de Senatusconsultis, et Principum Constitutionibus ad alia instrumenta, litteras, nomen, testimonia, accusationes, obligationes, mensuras, pondera. *Nummarium* committunt, qui monetam adulterinam flant, feriunt, qui nummos aureos radunt, tingunt, fingunt. Longum autem esset, de utroque falso pro dignitate agere. Vide, si lubet, mox laudatum Auct. Pauca tantum afferemus de Falso prioris generis.

91 Num is, qui adulterinum testamentum non fecit, sed usus eo est, seu, ut loquuntur Leges, ipsum *recitavit*, teneatur lege *Cornelia*,

quaeri solet? Teneri statutum est in l. 2 ff. ad Leg. Cornel. de Falsis, tum in l. 8 Cod. eod. At Papinianus in l. 13, § 1, dict. tit. respondit: *In Cornelium falso recitato, non facto, non incidit*. Sunt qui negationem huic loco detrahunt, pro *non incidit* legendo *incidit*; sed obstant Pandectae Florentinae, quae hanc negationem habent. Alii distinguunt inter poenam ordinariam et extraordinariam. At in dict. l. 2 ff. dict. tit. coniungitur recitans falsum, cum eo qui fecit. Sicut igitur poena ordinaria tenetur qui fecit, ita et teneri debet qui recitat. Distinguunt et nonnulli inter recitantem testamentum falsum, et recitatore alterius instrumenti, sed Leges adductae de quocumque instrumento loquuntur. Assentior Antonio Matthaei, qui ait, post Papiniani responsum demum constitutum et receptum fuisse, ut recitator quoque Lege *Cornelia* teneretur; vide eundem, ubi supra n. 2.

Disputari et de hoc solet, an Lege *Cornelia* teneatur is, qui non falsum testimonium dixit, sed verum reticuit? Distinguunt aliqui, utrum pecunia accepta id fecerit necne, et priori casu teneri volunt, non item posteriori. Sed Antonius Matthaei, loc. cit., num. 12, probat, et quidem solidissime, teneri, sive pecunia accepta, sive gratis tacuerit. Consule omnino ipsum.

Gravior est quaestio, an in Legem *Corneliam* incidat, qui pecuniam ob testimonium dicendum accepit, nec tamen producentem, sed Adversarium ipsius testimonio suo iuvit? Negant fere omnes ea de ratione, quod hic, tametsi accepit pecuniam, falsum testimonium minime dixit. Sed Antonius Matthaei, eodem loco, n. 13, incidere tenet, quia verba Legis sine distinctione ita concepta sunt, ut si quis ob testimonium dicendum pecuniam acceperit, poena falsi corceatur, l. 1, § *Sed et si quis*, ff. dict. tit.

FAMA

Summarium.

1. Fama quid significet. - 2. Unde sit dicta. - 3. Quid sit. - 4. Est duplex. - 5. Fama hominis quid sit. - 6. Quid Fama inter homines. - 7. Fama proprie loquendo non dicitur, nisi bona sit. - 8. Quid haec sit. - 9. Famam bonam qui negligit, crudelis est. - 10. Fama interdum accipitur in malam partem. - 11. In quo differat Fama a Rumore. - 12. Rumor quid sit. - 13-16. Ut Fama probet, quatuor requiruntur. - 17. In concursu Famae bonae et malae, semper est praeferenda bona. - 18. Fama probari potest per duos testes. - 19. Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem. - 20. Facit tamen semiplenam in causis civilibus: secus autem in criminalibus. - 21-26. Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam. - 27, 28. Immo Fama im-

pedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponso. - 29, 30. Quid ut Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum. - 31. Ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui, dummodo iurent. - 32. Relinquitur tamen arbitrio Iudicis, an recipiendum vel reiiciendum sit tale iuramentum consanguineorum. - 33. Rumor an sufficiat ad impediendum Matrimonium. - 34. Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum matrimonium contractum. - 35. Fama publica existente contra Clericum fornicarium, si hic non se purget, puniendus est. - 36. Fama tamen sola, nisi sit de crimine notorio, non sufficit ad condemnandum. - 37. Fama non potest praevalere veritati. - 38. Fama affirmativa, vel praevaleret, vel conquassat negativam. - 39. Nullum homini est dominium in famam suam. - 40. Quid inde sequatur. - 41. Alia remissive.

1 Fama, opinio et existimatio idem significant; Glossa final. in l. 1 Cod. Ex quibus causis infamia irrogatur, et Glossa in l. *Cognitionum* 5

ff. de extraordinariis cognitionibus, verb. *Existimatio*.

Fama dicitur a *fando* sive loquendo; unde 2

- Fama dicitur quicquid de aliquo divulgatur, sive in bonam sive in malam partem, ut tradit
- 3 Calepinus in Dictionario, verb. *Fama*. Hinc fama ut sic secundum Bartolum in l. *De minore* 10, § *Plurimum*, n. 8, de Quaest., est communis opinio voce manifestata ex suspitione proveniens, et grosso modo dicitur *Vox populi*, et in vulgari dicimus *Vox populi*, *Vox Dei*, quia opinio, in qua omnes concurrunt, vel maior pars, praesumitur in se habere rationem, ut dicit Baldus in cap. *Quoniam* 11, num. 62, ad probation., et in cap. *Vestra* 7, num. 2, de Cohabit. Cleric., ac Fagnan. in d. cap. *Vestra*, num. 39, seu secundum Calderin. in dict. cap. *Vestra*, num. 32, et Speculatorem in tit. de Notor. crim., § *Fama*, num. 1 et 2. Fama est vulgi, loci seu maioris partis vehemens opinio rei, de qua quaeritur, consentiens, ut colligitur ex cap. *Inquisitionis* 21, in fin., de Accusation. c. *Litteris* 12, et c. *Tertio loco* 13 de Praesumptionibus.
 - 4 Fama ut sic est duplex, Fama hominis in se ipso, et Fama hominis, quoad alios; seu Fama hominis aut de homine, et Fama inter homines; Fagn. in cit. cap. *Vestra* 7, n. 27, de Cohabitat. Clericor.; Bartolus in cit. l. *De minore* 10, § *Plurimum*, ff. de q.; Mascard. de Probation., conclus. 749, num. 1; Reiffenstuel lib. 2 decr., tit. 20, § 12, n. 387, et alii passim. Fama hominis in se ipso, seu Fama hominis aut de homine, est illaesae Dignitatis status legibus et moribus comprobatus, l. *Cognitionum* 5, § *Existimatio*, ff. de extraordinariis Cognitionibus; Glossa in cap. *Infames* 3, verb. *Infamia*, qu. 7; Speculator in tit. de notoriis Criminibus, § *Fama* in princip.; Calderin. in cit. cap. *Vestra*, num. 1; Fagn. ib., num. 27, et alii. Fama hominis quoad alios, seu Fama inter homines est publica, seu famosa ac communis insinuatio, vel proclamatio ex sola suspitione et certo auctore proveniens; sic Ioan. Andr. in cit. cap. *Vestra*, num. 9, vers. *Fama inter homines*; Fagn. ib., n. 38; Anton. Nebrissensis in Vocabulario iuris, verb. *Fama*; Reiffenstuel l. c., n. 388, et alii, et sic dicitur respectu eorum inter quos viget seu circumfertur.
 - 7 Fama proprie loquendo non dicitur nisi bona sit, quia Fama est argumentum virtutis, ut recte inquit Baldus in cap. *In Genesi*, n. 96, de Election., et Fagn. loc. cit., n. 38. Unde fama proprie loquendo, ut bona, est illaesae dignitatis status legibus et moribus comprobatus, et in nullo diminutus; Glossa fin. in l. 1 Cod. Ex quibus causis infamia irrogatur; Rota 9 part. 17 recent., dec. 347, num. 17. Et hanc Famam qui negligit, crudelis est; c. *Nolo* 10, caus. 12, qu. 1, ubi ex verbis Sancti Augustini sic expresse habetur: *Duae sunt res, conscientia et fama; conscientia necessaria est tibi, fama proximo; qui fidens conscientiae suae ne-*

gligit famam suam, crudelis est. Hinc Apostolus 1 ad Cor. c. IX, num. 55, ait: *Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*, cui concinit can. *Sacerdos* 9, caus. 1, quaest. 2, ibi: *Expedit mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*; et Ecclesiastici cap. XLI, num. 15, hoc datur pretiosum consilium: *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri pretiosi et magni*; et Proverb. cap. XV, num. 30, dicitur: *Fama bona impinguat ossa*; et ibid., cap. XXIII, num. 1: *Melius est bonum nomen quam divitiae multae*. Quamvis igitur Fama proprie loquendo non dicatur, nisi bona sit, seu in bonam partem accepta, interdum tamen Fama accipitur in malam partem, et speciali nomine appellatur *Infamia*, id est Famae privatio seu diminutio. Et haec mala Fama, seu infamia, est *laesae dignitatis status, vita et moribus reprobatus*; Calderin. in cit. cap. *Vestra*, n. 31; Fagnan. ibidem, num. 21; Reiffenstuel loc. cit., art. 2, num. 29, et alii. De infamia hac vide verb. *Infamia* per tot.

Fama in multis differt a Rumore. Primo, quia Fama proprie est, quando tota Civitas, vel vicinia, seu maior pars populi aliquid asserit. Rumor autem est, quando aliqua minor pars, nempe media, tertia seu quarta pars id asserit; Nebrissensis in Vocabulario iuris, verb. *Rumor*; Abbas in c. *Super eo*, num. 3, De eo qui cognovit consanguin.; Fagn. in cit. cap. *Vestra*, n. 44; Speculator in tit. de Notoriis criminibus, § *Nunc de Rumore*, n. 1, et alii. Secundo, quia Fama proprie dicta procedit a certo Auctore aliquid asserente; Rumor vero ab incerto Auctore; Baldus in cap. *Tua*, n. 4, de Cohabitat. Clericor.; Fagn. loc. cit., n. 44; Reiffenstuel loc. cit., tit. 12, num. 392, et alii. Tertio, quia Rumor est quid minus, quam Fama, minusque probat, quam ipsa: Fama est enim communis populi assertio, Rumor autem est sola paucorum dictio; Abbas in cit. cap. *Vestra*, n. 12, vers. *Rumor vero*; Fagn. ib., num. 44; Reiffenstuel loc. cit., n. 392; Nebrissensis loco citato, verb. *Rumor*, et alii. Quarto, quia Fama vires suas acquirit eundo et perseverando extendit, iuxta illud Virgilii Aeneidos 4:

Fama malum, quo non aliud velocius ullum,
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo,

et iuxta illud Psalm. XVIII: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum*. Rumor vero quandoque cito deficit, ut l. ultim. ff. de Haeredibus instituend.; Fagnan. loc. cit., n. 44, cum Baldo ibi allegato; Reiffenstuel loc. cit., num. 392, et alii. Unde Rumor definitur, quod sit particularis assertio ex incerto Auctore, et sola suspitione proveniens. Sic Hostiensis in cit. cap. *Vestra*,

num. 3; Ioan. Andr. ibid., n. 11; Calderin. ibid., n. 33; Fagn. ibid., n. 44; Nebrissensis loc. cit., verb. *Rumor*; Speculator in tit. de notoriis Criminibus, § *Nunc de Rumore*, n. 1; Reiffenstuel loc. cit., n. 392, et colligitur ex cap. *Super eo* 5 De eo qui cognovit consanguineam uxoris suae, ex c. *Osius* 2 de Elect., et ex c. *Veniens* 19 de Regularibus.

13 Ut Fama probet, multa requiruntur. Primo requiritur, quod Fama originem duxerit a personis gravibus, honestis, fide dignis, et non interessatis; unde non est attendenda Fama orta ab aliquibus malitiosis, suspectis, aut proprio commodo, suaeque utilitati studentibus; cap. *Qualiter et quando* 24 de Accusationibus, ibi: *Super clamorem et Famam ad aures Superioris pervenit, non quidem a malevolis et maledicis, sed a providis et honestis*; c. *Licet ex quadam* 47 de Testibus, ibi: *Nec ab infamibus et suspectis, sed a fide dignis, omni exceptione maioribus didicerint*; Rota recent. part. 4, tom. 1, decis. 76, num. 4, part. 12, decis. 419, num. 20, part. 17, decis. 207, n. 40, et saepe alibi, et communis Doctorum.

14 Secundo, ut Fama probet, requiritur, quod habeat certos Auctores, et rationabiles ac probabiles causas, id est, quod testes super Fama deponentes teneantur exprimere certas personas, a quibus audierunt, et assignare causas probabiles, ex quibus populus inductus fuit ad sic credendum, v. g. quia audierunt a certis personis honestis, fide dignis, omnique exceptione maioribus, quae asseruerunt ita se vidisse oculis suis, vel quia ille, de cuius morte dicitur publicam Famam extare, ingressus est bellicum conflictum, aut navigans passus est naufragium, aut in flumen cecidit, seu proiectus fuit, et amplius non est inventus, nec comparuit, licet diu expectatus sit, vel huiusmodi. Unde non est attendenda vana vox vulgi, et rumor in populo, quae nullos habet certos Auctores, nec rationabiles seu probabiles causas inducentes ad sic credendum; l. *Decurionum* 12 Cod. de Poenis, ibi: *Vanae voces populi non sunt audiendae*; cap. *Osius Episcopus* 2 de Elect., iunctis concordantiis a Glossa ibi in verb. *Populi* relatis; Rota recent. part. 4, tom. 1, decis. 250, n. 5, part. 12, dec. 420, num. 15, part. 17, dec. 43, n. 11, et saepe alibi, ac Doctores communiter.

15 Tercio, ut Fama probet, requiritur, quod testes deponant de tempore praeciso ante motam litem; cap. *Licet ex quadam* 47 de Testibus, ibi: *Et ante litem motam testificata didicerint*. Alioquin praesumeretur orta Fama primum occasione litis motae, seu ex contestatione ipsius, sicque talis Fama non probaret; Rota recent. p. 3, dec. 117, num. 13, et decis. 562, num. 6, p. 7, dec. 182, num. 28, p. 8, decis. 283, num. 14, p. 10, decis. 158, num. 15, dec. 299, n. 8, p. 19, tom. 1, de-

cis. 100, n. 20, et saepe alibi, ac communis Doctorum.

Quarto, ut Fama probet, requiritur, ut ea sit uniformis, constans, perpetua et inconcussa. Alioquin si esset difformis, inconstans, et contrariis allegationibus debilitata et conquassata, non probaret; Rota recent. part. 1, dec. 182, n. 5, part. 2, dec. 277, n. 3, p. 8, dec. 211, n. 16, p. 10, dec. 158, n. 11, dec. 301, n. 27, part. 16, dec. 99, num. 8, et saepe alibi. Generaliter enim Fama per testes probata destruitur, vel incerta et inconstans redditur ex depositione aliorum testium de contraria Fama deponentium; Rota rec. part. 4, tom. 2, decis. 276, num. 13, part. 8, dec. 99, num. 22, p. 10, dec. 158, n. 10, quo casu una Fama destruit aliam; Rota recent. part. 6, dec. 205, n. 10, part. 14, dec. 276, n. 13. In concursu tamen Famae bonae et malae, semper est praefenda bona, etiamsi testes deponentes de bona Fama essent pauciores; Rota recent. p. 2, decis. 277, num. 2, part. 8, dec. 249, num. 27, cum variis aliis decisionibus et Doctoribus ibi citatis.

Fama probari potest per duos testes graves, fide dignos, et omni exceptione maiores; cap. *Inquisitionis* 21, § *Quaesivisti*, de Accusationibus, ubi Fama censetur probata per duos vel tres testes, et concordant cap. *In omni* 4, et cap. *Licet universis* 23 de Testibus, et cap. *Cum esses* 10 de Testamentis, ubi allegatur illud Dominicum, Matth. c. XVIII, num. 16: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*; et can. *Si testes* 3, § *Ubi numerus*, caus. 4, quaest. 2 et 3, ibi: *Ubi numerus testium non adiicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; et leg. *Ubi*, num. 12, ff. de Testibus, ibi: *Ubi numerus testium non adiicitur, etiam duo sufficient; pluralis enim locutio duorum numero contenta est*; Sic expresse Glossa in l. *Testium fides* 3, verb. *Confirm.*, ff. de Testibus, dicens, quod Fama probatur per duos testes, cum iurant maiorem partem populi ita sentire; Bartolus in l. *De minore* 10, § *Plurimum*, n. 19, de Quaestionibus; Felinus in c. *Tertio loco* 5, n. 4, de Probationibus; Farinac. lib. 1 Prax. Crimin., qu. 47, num. 208, 210 et seq.; Iul. Clar. in Practic. crim. § final., qu. 6, n. 12; Menoch. lib. 8, consil. 701, n. 49; Mascard. de Probationibus, concl. 750, num. 1, testans de communi.

Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem; Glossa in can. *Si testis* 3, caus. 4, qu. 3, vers. *Fama*; Felinus in cap. *Per tuas* 10, n. 15, de Probationibus; Abbas in cap. *Transmissae* 3, num. 10, Qui filii sint legitimi; Mascard. de Probationibus conclus. 754, num. 1, testans de communi; Fama enim saepe est fallax, nam dictum unius facile sequitur multitudo, textu expresso in

- cap. *Cum in iuventute* 12 de Purgatione canonica.
- 20 Facit tamen semiplenam probationem in causis Civilibus; secus autem in Criminalibus, ubi requiruntur probationes indubitatae, et luce meridiana clariores; Glossa in c. *Veniens ad nos* 10, vers. *Illorum*; de Testibus, et Glossa in leg. *Testium fides* 3, vers. *Confirm.*, ff. de Testibus, dicens cum aliis, quod Fama faciat probationem semiplenam; unde facit deferri iuramentum; Speculator tit. de notoriis Criminalibus, §. *Fama est*, n. 5; Sannig tit. de Probationibus c. 4, num. 12; Card. Tusch. litt. F, concl. 66, num. 19; Alexander cons. 103, n. 3 et 5, lib. 7; Sigisimund. Scaccia lib. 2 de Iudiciis, c. 9, n. 84, 85; Rota recent. part. 3, dec. 374, n. 4.
- 21 Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam. Primo enim Fama plene et concludenter probat in antiquis, quae excedunt memoriam hominum; c. *Cum causam* 13 de Probationibus; Rota recent. part. 1, dec. 75, n. 1, et dec. 445, num. 6, p. 4, tom. 3, decis. 292, n. 4, p. 5, tom. 1, dec. 64, n. 26, p. 3, dec. 475, n. 3, et saepe alibi; Alexander consil. 83, num. 7, vol. 3; Reiffenstuel loco cit., § 12, num. 406; Mascard. l. cit., conclus. 754, num. 7, testans de communi. In antiquis enim cum sint difficilis probationis, atque ob temporum iniuriam legitima documenta pereant, admittuntur etiam leviores probationes.
- 22 Secundo, Fama plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula; c. 1 *De appellationibus*, ibi: *Veritate per idoneas personas et Famam loci sollicite inquisita*; cap. *Praeterea* 27 de Testibus, cap. *Illud quoque* 11 de Praesumptionibus, iuncta Glossa ibi, verb. *Fama loci*; ubi pluribus adductis dicit Famam sufficere ad probationem, si aliae praesumptiones concurrant; Cardin. Tusch. litt. F, conclus. 66, num. 3 et 65, testans de communi; Rota recent. part. 5, tom. 2, dec. 424, num. 5.
- 23 Tertio, Fama facit plenam probationem in rebus modici praeiudicii, et in causis levioribus, Bartolus in l. *De minore* 10, § *Plurimum*, ff. de Quaestionibus; Abbas in cap. *Veniens ad nos* 10, num. 9, de Testibus; Felin. ibidem, num. 9; Mascard. loc. cit., concl. 754, n. 8 et 17; Reiffenstuel loc. cit., num. 407, et alii passim.
- 24 Quarto, Fama plene probat, quando agitur Remedio, can. *Redintegranda* 2, caus. 3, qu. 1, ad recuperandam possessionem. Tunc enim, probata publica Fama, restitui debet possessio agentis huiusmodi Remedio; Mascard. loc. cit., num. 24; Reiffenstuel loco citato, n. 410; Ancharan. consil. 42, n. 2, testans de communi.
- 25 Quinto, Fama plenam facit probationem in iis, quae sunt difficilis probationis; Rota rec. p. 3, dec. 481, num. 3; Bartolus in leg. *De pupillo*, § *Si quis ipse*, qu. 8, ff. de novi operis nuntiatio; Alexand. consil. 66, num. 9, lib. 3; Card. Tusch. loc. cit., concl. 66, n. 66; Mascard. loc. cit., concl. 754, n. 22; Reiffenstuel loc. cit., n. 409, et alii passim.
- Sexto, Fama facit plenam probationem, quando agitur de periculo animae et peccato evitando, cap. *Super eo* 2 de Consanguinit. et affinit., ubi sola Fama loci de subsistendi impedimento impedit Matrimonium contrahendum, ibi: *Vel si non manifestum, Fama tamen loci hoc habet*; et Glossa ibid., verb. *Fama*, ubi expresse dicit: *Nota, quod fama impedit Matrimonium contrahendum, c. Cum in tua* 27 de Sponsalibus, et plus facit Fama hic, quam dictum unius, ubi iuramentum intervenit cap. *Praeterea* 12 de Sponsalibus. Alias dictum unius, sicut et Fama impedit matrimonium contrahendum, cap. *Super eo* 22, § 1, de Testibus. Haec dicta Glossa; Reiffenstuel loco citato, num. 411; Panimol. dec. 19, adnot. 3, n. 4, cum plurimis ibi allegatis; Sanchez de Matrimon. 1, disp. 72, num. 13; Mascard. de Probationibus lib. 2, concl. 1031, num. 11 et 12; Piasecius in Prax. Episcop. part. 2, c. 4, n. 39, vers. *Sic et si in contrarium*; Ventriglia tom. 1 de Testibus in caus. Matrimonial. annotat. 3, § 1, n. 18, et alii passim.
- Immo Fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponso, etiamsi sponsalia fuerint firmata iuramento, ut colligitur ex cap. *Super eo* 2 de Consanguinit. et affinit., ubi deciditur, Fama impedire Matrimonium contrahendum, *fide imposita*, et ibi Glossa verb. *Fide* explicat, id est *iuramento*. Sic Doctores in eodem textu, praesertim Cardinal. in fine; Abbas n. 5; Covarruvias 4 decr., 2 part., c. 6, § 19, num. 11; Mascard. de Probationibus concl. 1035, n. 12; Bossius de Matrimon. c. 7, § 13 et 125 cum seq.; Piasec. loc. cit.; Hurtad. de Matrimon. disp. 2, n. 68, vers. *Sic addidimus*; Gutierrez de Matrim. c. 26, num. 13 et 14; Panimoll. loc. cit.; Ventriglia loc. cit., num. 19; Sanchez loco citato, num. 14, ubi dicit non esse attendendum Paludanum contrarium tenentem.
- Et de facto non adversatur textus in c. *Cum in tua* 27 de Sponsalibus, ubi videtur disponi, quod ultra personam fide dignam requiratur Fama ad impedienda sponsalia iuramento firmata, ut praetendit dictus Paludanus in 4, dist. 27, quaest. 1, art. 3, casu 9, num. 27. Non adversatur, inquam, quia ibi persona fide digna non designatur ut testis, sed tamquam denunciator, ut patet ex ipsismet verbis textus, ibi: *Quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denuntiet, quod hi, qui sunt Matrimonio copulandi, se propinquitatem contingant, et de Fama vel scandalo doceat*. Unde potius colligitur ex verbis textus Innocentium III

disposuisse, quod etiam sola Fama sufficiat, si a denunciatore fide digno iustificata fuerit, ut explicat Glossa ibid., verb. *De fama*, ibi: *Et ita sola Fama impedit Matrimonium*. Et ex Alexandro de Nevo, Guttierrez, Barbosa, Sanchez tradit Bossius de Matrim. cap. 7, § 32, num. 125, vers. *Neque obstat*; Panimoll. loc. cit., num. 5.

29 Ut autem Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum, non debet esse privata, ut si de ea constet Iudici ut privato, aut Iudex de illa a multis in privato audiverit, sed est iustificanda per legitimas probationes. Sic Glossa et Doctores in cit. c. *Cum in tua* 27 de Sponsalibus; Butrius n. 7; Alexander de Nevo n. 16; Abbas n. 6; Guttierrez loc. cit. n. 14; Sanchez loc. cit., num. 15; Bossius loc. cit., n. 126, 127, 128; Mascard. loc. cit., num. 13; Panimoll. loc. cit., n. 6; Ventriglia loc. cit., n. 20, et alii dicentes, quod fama privata non sufficit ad impediendum Matrimonium, sed solum dat facultatem ad inquirendum et ad recipiendum probationes de tali Fama.

30 Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si ex adverso de contraria Fama clariores habeantur probationes. Glossa in citato cap. *Cum in tua*, verb. *Famam*; Rota recent. p. 1, dec. 182, n. 7, p. 8, dec. 211, n. 18, p. 9, tom. 1, dec. 16, n. 4, p. 15, dec. 318, n. 6; Paris. consil. 64, n. 24, vol. 3; Mascard. loc. cit., n. 14; Sanchez loc. cit., n. 16; Panimoll. loc. cit., n. 8; Ventriglia l. c., n. 22, et alii passim.

31 Et ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui, dummodo iurent; cit. c. *Cum in tua* 27 de Sponsalibus, ibi: *Vel contra Famam huiusmodi secundum tuae discretionis arbitrium iuramentum exhibeant propinquorum*. Mascard. loc. cit., num. 15; Sanchez loc. cit., n. 17; Guttierrez loc. cit., n. 15; Ugolin. de Offic. et potest. Episcop. cap. 15, § 11, n. 7, vers. *Atqui*; Panimoll. loc. cit., num. 9; Ventriglia loc. cit., num. 23, et alii passim.

32 Relinquitur tamen arbitrio Iudicis, inspecta qualitate personarum, et contrariae Famae, an recipiendum vel reiiciendum sit iuramentum consanguineorum super impedimento Matrimonii ad elidendam contrariam Famam, ac attestantium inter contrahere volentes nullum adesse impedimentum, cit. cap. *Cum in tua*, ibi: *Secundum tuae discretionis arbitrium*. Mascard. loco citato, num. 16; Ugolin. loco citato, § 7; Menoch. de Arbitr. casu 243, num. 7, et casu 454, num. 2; Ventriglia loco citato, num. 24; Panimoll. loc. cit., num. 10, et alii.

33 Rumor, qui ex dictis supra n. 16 in multis differt a Fama, et est quid minus, quam ipsa Fama, quamvis ex probabiliori opinione non

sufficiat ad impediendum Matrimonium, sufficit tamen ad effectum suspendendi, ne contrahatur, donec veritas indagetur. Cum enim agatur de periculo animarum vitando, ne forte peccatum incuratur contrahendo cum affine, et agatur de modico praeiudicio, si sponsalia inter sponsos inita dirimantur, cum facile possint reperire alium vel aliam, cum quo vel cum qua contrahant; hinc Rumor debet sufficere ad suspendendum Matrimonium, donec veritas sit indagata. Immo Butrius in cap. *Super eo* 5 De eo qui cognovit consanguineam uxoris, n. 7, et Praepositus ibid., num. 4, et alii relati a Sanchez loc. cit., num. 10, volunt, quod Rumor sufficiat etiam ad impediendum Matrimonium per text. in leg. *Pactum eius* 92 ff. de Haered. instituendis, ubi Rumor fuit creditus iusta causa credendi mortem cuiusdam Magnae.

Fama impediendi non sufficit ad dissolvendum Matrimonium contractum, et praecipue consummatum, c. *Si du* 4, caus. 35, qu. 6; Mascard. de Probationibus lib. 2, concl. 1034, num. 21; Sanchez de Matrim. lib. 2, qu. 45, num. 32; Panimoll. loc. cit., num. 54, et alii passim, quia ut habetur in cap. *Licet ex quadam* 47 in fine de Testibus: *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum relinquere copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Domini separare*. Nam in constitutionibus suis potest Ecclesia, seu Romanus Pontifex conditor Canonum dispensare, non item in Lege Divina positiva de indissolubilitate Matrimonii legitime contracti, Matth. cap. XIX, num. 6, et Marci cap. X, num. 9, ibi: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet*.

Fama publica existente contra Clericum fornicarium, hic debet se purgare; quod si nolit se purgare, vel deficiat, puniendus est textu expresso in cap. *Tua nos* 7 de Cohabit. Clericor. et mulier. Fama tamen sola, nisi sit de crimine ita notorio, ut nulla possit tergiversatione celari, non sufficit ad condemnandum; cit. cap. *Tua nos*.

Fama non potest praevalere veritati; Rota recent. part. 5, tom. 2, dec. 606, num. 18, praecipue si agatur de Fama mala producta ex vana populi voce, quae non est attendenda; Rota rec. part. 1, dec. 167, n. 29.

Fama affirmativa, vel praevalet vel conquassat negativam; Rota recentior. part. 6, dec. 28, num. 13.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Magna est quaestio, an Homini sit dominium in Famam suam? Qui Famam cum externis bonis comparant, ii tenent esse Homini dominium in Famam. At rectius alii neminem esse Famae suae dominum sentiunt. Fama enim consequens est virtutis, si causam spectes. Quid ergo in famam tuam statuere poteris, si

nihil potes contra virtutem, illaesa honestate? Si vero actum famae *formalem*, ut dici solet, intelligas, ipsam nimirum aliorum de tua virtute existimationem, quomodo erit in dominio tuo actus in animo alterius? Deinde aut existimatio tuae virtuti conformis est, aut difformis. Si difformis, haec Fama non est, sed error. Si conformis, obtinet haec quidem verae Famae indolem, minui vero haud potest, nisi vel boni desinant recte iudicare, vel ipse desinas agere; Confer Stryk. iuridic. Dissertat. tom. 2, disp. 15, cap. 5, n. 2, et plur. seqq.

40 Hinc sequitur: I. Non posse aliquem se infamare, salva conscientia. II. Ob evitanda tormenta, vel levia vel gravia, non posse aliquem sibi imponere falsum crimen, etiamsi poena

propter illud irroganda, illis tormentis gravior, et ultimi supplicii foret. III. Neminem posse obligare famam in commodum alterius, ut si hic ex. gr. non praestet datam fidem, ipse velit malefidus reputari, aut obnoxius esse arbitariae illius contumeliae, cui fideiusserit; idem Auctor ubi supra.

An quis cum periculo suae Famae alterius 41 famam teneatur restituere? Quomodo teneatur, qui iniuriam tantum materiale intulit; verb. gr. detulit apud Superiorem aliquem bona fide seu ignoranter de falso crimine. Item quid iuris, si damnum bonorum per meam infamationem aliquis passus sit? Vide Fagundez ad Decal. lib. 9, cap. 15; Molin. tract. 4, disput. 40, num. 3.

FAMILIA

Summarium.

1. Familiae nomen idem importat ac agnatio. - 2. Familia alia dicitur effectiva, et alia contentiva, et quae sit utraque. - 3. Ut quis dicatur de familia contentiva, quid requiratur. - 4. Familia contentiva est duplex, una proxima et altera remota, et quae sit utraque. - 5. In concursu duarum linearum proximioris, et remotioris intelligitur vocata proximior, non remotior. - 6-10. Familiae appellatione, quando contentiva veniat et quando effectiva. - 11, 12. Quando vocata est Familia in genere quae sit intelligenda. - 13. Agens ad Fideicommissum quid de Familia probare debeat. - 14. Quid Contentendens succedere in Maioratu. - 15. Quando in Maioratu masculi ex feminis non intelligantur vocati. - 16-18. Quibus in casibus Feminae non veniant appellatione familiae. - 19. Dum plures familiae successive vocatae sunt ad Beneficium iurispatronatus, quid si proximior praesentandus tempore praesentationis sit inhabilis ex defectu aetatis. - 20. Inter plures passive vocatos potest Patronus, neglecto Clerico actuali, praesentare in fine quadrimestris, si agatur de iure patronatus Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis, erat Laicus. - 21. Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur de tempore praesentationis. - 22. Capacitas quando censeatur requisita de tempore vacationis, et quando de tempore praesentationis. - 23. Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis, cui praesentatio competat. - 24. Vocatis pluribus familiis cum lege, quod praesentatio pertineat ad proximiores et seniores, proximioritas et senioritas quomodo intelligatur. - 25. Reservato iurepatronatus activo seniori de familia, et passivo omnibus de familia, in hoc iure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens ius activum. - 26. Praesentatus de familia Fundatoris in paritate vocum praefertur praesentato de familia patronorum. - 27. In paritate vocum praefertendus est praesentatus, qui est unus de compatronis et de familia Fundatoris. - 28. Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, et gratificatione ad favorem impetrantis est subreptitia et nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter praesentatus erat unus ex compatronis, et de familia Fundatoris. - 29. Maior pinguedo vocis non dat praelationem, si praesentatus ab altero cohaerede sit de familia et genere Fundatoris. - 30. Verba concessionis *ipsis posterisque suis, et post illorum obitum seniori, et antiquiori dumtaxat de domo illorum* sunt personalissima et restrictiva. - 31. Amplia, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus. - 32. Vocatis eis de parentela, seu familia in genere, praesentatus a Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximio-

ritatis. - 33. Quando vocatur *proximior et antiquior de familia*, praecedentiam habet proximioritas supra senioritatem, et intelligitur senior inter solos proximiores. - 34. Spectante iurepatronatus ad tres familias proximiorum, si ex lege Fundatoris debeant praesentare solum duo ex proximioribus, tunc in proximo ingressu praeferuntur duo seniores ex dictis proximioribus. - 35. Vocati per posterius non possunt impedire Clericatum favore prius vocati. - 36. Concurrente Laico de linea primo vocata, et Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur Clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere. - 37. Nec tali passive vocato currit tempus quadrimestris seu semestris, si intra illud petiit Clericatum, et Ordinarius ex sui culpa abstulit illum ei conferre. - 38. Tempus quadrimestris seu semestris, sicut competit Patronis ad praesentandum, ita passive vocatis ad comparandum. - 39. Vocatus in iurepatronatus passivo non potest praeteriri per Patronum. - 40. Passive vocatus dicitur praesentatus per Fundatorem, et venit instituendus, etiamsi Patronus illum praesentare recusaverit. - 41. Vocatus per Fundatorem cum praecepto, quod haeres eum praesentet, dicitur praesentatus ab eodem Fundatore. - 42. Patrono recusante praesentare quem nominavit Fundator, potest hic nedom irrequisito, sed immo etiam invito Patrono, obtinere Institutionem. - 43. Oppositio passive vocati habetur pro praesentatione. - 44. Ordinarius conferendo iure devoluto tenetur, servata forma in fundatione Beneficii praescripta, conferre passive vocatis. - 45. Et id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in Beneficiis ad ipsam devolutis. - 46. Praesentatus per medietatem vocum, et habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius medietatis, praefertur alteri solam medietatem habenti. - 47. Habens unam vocem privativam, et alteram cumulativam praefertur habenti unam tantum cumulativam. - 48. Clericus, in paritate gradus, praefertur Laico. - 49. Item inter pares gradu aequae dilectos praefertur aetate maior, et Clericus antiquior. - 50. Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu praefertur Sacerdos Clerico. - 51. Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, praefertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis, alteri, qui est Laicus et Clericatum assumpsit tempore quadrimestris. - 52. Civibus et Parochianis tamquam compatronis competit privilegium praelationis in paritate vocum. - 53. Compatronus in paritate vocum habet praelationem de iure ad Beneficium. - 54. Habens qualitatem sanguinis, et Patronalem ceteris paribus anteposendus est habenti tantum qualitatem Sanguinis. - 55. Compatronus in paritate vocum praefertur consanguineo alterius Compatroni praesentato. - 56. Item Compatronus habens etiam iurispatronatus passivum in paritate vocum grati-

ficandus est in concursu praesentati etiam passive vocati, sed non compatroni. — 57. Item praesentatis in paritate vocum semper praefertur in concursu extranei, quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei. — 58. In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos

aptitudine, et de sanguine praeferrere debet extraneo licet actu Sacerdoti. — 59. Pene omnia, quae Auctor disse-ruit, ad quatuor inspectiones reducuntur. — 60. De singulis. *Remissive.*

- 1 Familiae nomen idem importat ac agnatio, seu denotat agnationem; Rota recent. part. 4, tom. 1, dec. 518, n. 11, et part. 19, tom. 1, dec. 588, n. 3; Card. de Luca de Iurepatr. disc. 26, n. 6; Piton. de contr. Patronor. alleg. 77, et alii passim¹.
- 2 Familia alia dicitur effectiva, et alia contentiva. Familia effectiva dicitur illa, cuius ipse testator seu disponens est causa efficiens vel stipes, ac ideo non est verificabilis, nisi in eius descendentibus. Contentiva dicitur illa, quae comprehendit omnes agnatos, et est verificabilis in omnibus transversalibus; Card. de Luca in summa Fideicommissor. n. 148, et alii communiter. Ut quis dicatur de familia contentiva, requiritur concludens probatio descententiae a communi stipite, quod sit agnatus legitimus, quod iustificetur identitas armorum et insignium sine diversitate coloris, quae solet inferre familiae diversitatem; Rota rec. part. 7, dec. 15, n. 29 et seq.
- 4 Familia contentiva est duplex, una proxima seu proximior, altera remota seu remotior. Proxima seu proximior est, quae descendit a patre vel avo disponentis. Remota autem seu remotior est, quae originem trahit ab avo vel alio ulteriori communi stipite; sic Cyriac. contr. 281, n. 72 et seq.; Carolus Antonius de Luca de Linea legali, art. 15, n. 31; Mansius consult. 368, n. 4 et seq., lib. 4; Rocca disp. select. cap. 2, n. 7, et alii.
- 5 In concursu duarum linearum proximioris et remotioris, intelligitur vocata proximior, non autem remotior; Bald. consil. 321 sub n. 1; Socin. senior consil. 33 sub num. 8, vers. *Praeterea* et seq., lib. 3; Mansius d. cons. 368 sub n. 6 in fine; Rocca l. c., num. 8, et alii passim.
- 6 Familiae appellatione, quamvis in dubio veniat etiam contentiva, comprehendendo omnes agnatos etiam transversales ex adductis per Gabriel. consil. 132, qu. 6, num. 59, lib. 1; Si-

mon. de Pretis de Interpretat. ultim. volunt., lib. 3, interpr. 3, dub. 1, solut. 11, num. 26; Rota in Romana *Fideicommissi de Misinellis* 17 Iunii 1615 coram Patriarcha Pamphilio, impressa a Farinac., dec. 707, num. 6, part. 2 recent.; Cardin. Seraphin. decis. 1438, n. 4; Stephan. Gratian. Discept. forens. cap. 645, n. 3 et 4; et Rota recent. part. 2, dec. 707, num. 2 et 6, part. 5, tom. 1, dec. 302, n. 6 et 7, part. 19, tom. 2, dec. 586, n. 1. Tamen, quando constat, testatorem seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore seu disponente, non autem transversales, ut tradunt Simon de Pretis loc. cit.; Ruin. consil. 153, num. 10, lib. 2; Paris. consil. 51, num. 10, et consil. 88, num. 36, lib. 2, et consil. 1, n. 59, lib. 3; Socin. iunior. consil. 91, n. 61, lib. 1; Barbosa de appellativa verborum iuris significatione, verb. *Familia*, num. 1 et 2 cum pluribus aliis ibi allegatis; Rota recent. part. 2, dec. 707, num. 3, cum aliis Doctoribus ibi citatis, ubi quod testator senserit tantum de sua familia effectiva, visum fuit colligi ex verbis testamenti, ibi: *Sed quamdiu Deo placuerit, Casale in eiusdem Familia remanere debeat*, ponderando illud pronomen *eiusdem*, quod denotat personalitatem secundum iura ibi allegata, et Doctores citatos.

Et quod testator seu disponens senserit solum de familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomine *suae*, vel *ipsius*, aut *eiusdem* et similibus; Rota recent. part. 2, dec. 707, num. 3, part. 5, tom. 1, dec. 362, n. 7 et seq., part. 8, dec. 203, n. 6, part. 12, decis. 254, num. 7, et decis. 318, num. 7, et part. 13, dec. 1, n. 14; Menoch. cons. 233, num. 20, et consil. 1171, num. 3, et de Praesumpt. l. 4, praesumpt. 88, n. 2; Stephan. Gratian. Discept. forens. tom. 3, cap. 645, n. 5; Barbosa loc. cit., n. 2 cum pluribus aliis ibi citatis; Pitonius de Contr. Patron. alleg. 75

¹ Posterioribus hisce temporibus Rota in contrariam abiit sententiam, nomine scilicet familiae non minus Agnatos comprehendere quam Cognatos, ut in Mediolanen. *Canonicatus Theologalis super reservatis* 9 Februarii 1759, § 11, et 18 Iunii eiusdem anni, § 3, coram Ratta Decano, in Placentina *Canonicatus* 17 Iunii, § 3, coram Paraciano, in Faventina *Legati* 26 Iunii 1780, § 3, coram Soderino. Quin immo ut familiae nomen solos indicet cognatos satis non est, ut ei adiungatur cognomen. Dupliciter siquidem potest adiungi *personaliter* nempe, et *impersonaliter*. Primo casu ut si dictum esset Familiam Titii instituo, ideo ex persona Titii *personaliter* adiectum cognomen censetur, ideoque in dispositione et Agnati comprehensi et Cognati, cum aequae utrique merito dici possint ex familia Titii, Secus

autem est si, nulla designata persona, nominata sit Familia *Montalcina*. Hoc quippe casu cum nonnisi Agnati familiae nominatae cognomen ferant, ideo exclusis Cognatis Agnati tantum vocati censi debent, ut distinguit eadem Rota coram Tanario dec. 99, n. 8, coram Rezonico dec. 14, n. 6, in Pisauren. *Immissionis* 15 Maii 1750, § 4, coram Cortiada, in Nepesina *Fideicommissi super Re iudicata* 15 Iunii 1753, § 12, coram Matthaeio, in Placentina *Canonicatus* 27 Aprilis 1759, § 7, et 27 Iunii 1760, § 5, coram Paraciano, et pluribus collectis in Aesina *Canonicatus* 9 Iunii 1780, § 1, coram Soderino, et in Faventina *Legat.* 26 Iunii 1780, § 4, coram eodem. Ex his declarata Auctoris opinionem, de qua n. 16 infra (EDIT. BARBIELL.).

a num. 36 ad 46, cum iuribus et DD. ibi allegatis.

- 8 Limita primo, pronomen *ipsius* comprehendere etiam familiam contentivam, deficiente effectiva, ut quando dispositio facta ad favorem familiae non potest verificari in descendentes, ex quo non extant, vel quia vocati sunt illi, qui non possunt habere filios, ut Sacerdotes; nam tunc appellatione familiae veniunt transversales de familia; Rota recent. part. 8, decis. 203, num. 7; Menoch. consil. 106, n. 229, et consil. 424, num. 12, et consil. 1171, n. 22, et consil. 1177, num. 8; Ruin. consil. 149, n. 8, lib. 2; Fusar. de Substit. qu. 351, n. 31; Peregrin. consil. 42, lib. 2; Barbosa loco cit., num. 4; Pitonius loco cit., alleg. 100, n. 498 et 546 cum seq., ubi pluribus adductis probat, quod Fundator Presbyter reservando ius patronatus favore illorum de domo et familia, intelligitur reservasse de domo et familia contentiva.
- 9 Limita secundo, si pronomen *ipsius* adiciatur Cippo, quo casu denotat Stipitem totius agnationis, et comprehendit etiam familiam contentivam; Rota part. 3 recent. decis., num. 14; Paris in addit. consil. 33, n. 14, lib. 3, et alii.
- 10 Limita tertio, si a testatore seu disponente vocata sit familia et agnatio, quia tunc venit etiam familia contentiva, cum verbum *agnatio* comprehendat omnes per virilem sexum coniunctos; l. *Iurisconsultus* 10, § 2, ff. de Gradibus; Menoch. consil. 424; Paris consil. 22, num. 604, cum seq., lib. 3; Fusar. loco cit., qu. 351, num. 40; Decian. cons. 86, n. 98 et seq., lib. 3; Peregrin. consil. 149, n. 22, lib. 5; Barbosa loco cit., n. 8, et alii.
- 11 Quando vocata est familia in genere intelligitur illa, quae est de Columnello disponentis, et descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quae non habet aliquem communem stipitem, sed solum identitatem cognominis et armorum, quia non identitas cognominis et insignium, sed agnatio et descendentia ab uno stipite, quamvis remotissime, operantur identitatem familiae. Card. Cels. dec. 341, num. 2; Surd. cons. 316, num. 10; Menoch. lib. 4, praesumpt. 88, num. 2, et consil. 1177, n. 3 et 7; Peregrin. de Fideicommiss. art. 22, num. 26; Andreol. contr. 338, n. 15 et seq.;

Merlin. decis. 669, num. 32; Paris. consil. 1, num. 58 et seq., l. 3; Altograd. consil. 79, n. 54 et seq., lib. 2; Alexander consil. 213, l. 6, consil. 91, l. 7; Rocca Disp. select. c. 2, n. 6, cum pluribus aliis ibi allegatis.

Familiae vocatio, quoties plures existunt 12 Columnelli, intelligitur de familia et Columnello, sub quo disponens continetur, considerato communi stipite; Bartol. in l. *Filius familias*, § *Cum pater*, ff. de Legatis 1, et in leg. *Peto*, § *Fratre*, ff. de Legatis 2; Socin. in l. *Si cognatis*, n. 31, ff. de Rebus dubiis; Fusar. consil. 107, num. 4 et seq., asserens, quod familia seu agnatione vocata, intelligatur de familia seu agnatione Columnelli, de quo est ipsemet disponens, non existentibus descendentes de familia effectiva; Menoch. cons. 58, num. 1 et seq.; Peregrin. de Fideic. art. 32, n. 83, vers. *Si plures sunt Columnelli*; Mandel. consil. 32, n. 28, lib. 2; Altograd. iun. contr. 38, n. 63; Rocca loco cit., n. 3; Rota rec. part. 1, dec. 300, n. 30, vers. *Et hinc vidimus*, et alii plures cum Barbosa loco citato, num. 36, ubi dicit, quod familiae appellatione in testamento, quando plures sunt familiae eiusdem cognominis, venit illa, de qua ipse testator natus est.

Agens ad Fideicommissum tamquam unus 13 de familia testatoris, necessarie probare debet se esse unum de Columnello testatoris, per gradum et stipitem; Paris consil. 51, n. 6, et duobus seq. lib. 2; Merlin. dec. 669, n. 27; Rocca loco cit., n. 16, et alii.

Contendens succedere in Maioratu instituto 14 ad favorem proximorum Collateralium de familia, liquido probare debet non solum se esse agnatum et de familia, sed etiam esse proximorem; Mascard. de Probation. concl. 410, n. 26, late aliis adductis; Merlin. decis. 669, n. 29 et seq.; Ciriac. contr. 281, n. 11 et seq.; Peregrin. consil. 82, n. 5, lib. 5; Rocca l. c., n. 11, et alii.

Maioratus Institutor quoties non vocat ma- 15 sculos simpliciter, sed masculos de sua familia, tunc masculi ex feminis non intelliguntur vocati. Mansius cons. 220, num. 10, l. 3; Ubago decis. 24, num. 6; Rocca loco cit., num. 13, et alii ¹.

¹ Distinguendum est inter Maioratum facti et saltem *carium*, et inter maioratum iuris atque *regulare*. In maioratu facti ut plurimum Auctoris opinio procedit, secus vero in maioratu iuris, in quo lineae praerogativa vincit sexum et aetatem. Quamobrem si in linea in qua ingressus actualiter est Maioratus iuris nullis existentibus masculis si femina reperiatur haec merito admittitur; Molin. de Primogenit. Hispan. cap. 4, n. 37, lib. 3; Torr. variar. Iur. quaest. tit. 2, qu. 12, n. 18; Palma Nepos. alleg. 293, num. 4; Valent. de ultim. Volunt. vot. 12, num. 69, tom. 1; Rot. post Torr. de Maiorat. et Primogenit. Ital. dec. 14, n. 59, tom. 3, in Aesina *Primogeniturae de Amicis* 21 Iunii 1717, § *Quae porro*, coram Foscaro, in Melevitana *Primoge-*

niturae Canonici Alexandri Bologna 11 Martii 1774, 28 Aprilis 1775, § 4, cor. Origo, et 10 Mart. 1780, § 4, coram Riminaldo. Quin immo licet cum femina in linea primogeniali admissa existente masculus agnatus collateralis concurrat, nihilominus femina in linea admissa existens admittitur masculo excluso ex linea non admissa. Hugo Celsus cons. 120, num. 12; Ferdinand. de Valent. de ultim. Volunt. vot. 33, n. 19, part. 2; Rota coram Cerro dec. 99, n. 1, coram Crisp. dec. 487, n. 9, in Bononien. *Primogeniturae de Cultellis* 12 Martii 1717, § *Quae cum ita*, et 16 Iunii eiusd. anni, § 51. Si enim cor. Cerro, et in Melevitana *Primogeniturae Canonici Alexandri Bologna* 10 Mart. 1780, § 7, cor. Riminaldo (EDIT. BARBIELL.).

- 16 Feminae non veniunt appellatione familiae, quando testator expressit proprium nomen familiae, ut quando dixit, remaneat *in domo seu familia Ghilna*, quia tunc cum per solos masculos conservetur agnatio, feminae erunt exclusae; Peregrin. de Fideicommiss. articul. 25, num. 24, et num. 47 ad med.; Hieron. Gabr. consil. 132, lib. 1; Barbosa l. c., n. 17, et alii.
- 17 Fideicommissum quando tacite vel expresse relictum est pro conservandis bonis in agnatione, feminae sunt exclusae. Peregrin. de Fideicomm. art. 25, n. 47, et consil. 23, n. 10, lib. 3, et consil. 149, num. 25 cum seq., lib. 5; Surd. cons. 96, num. 18 et 27, lib. 1; Menoch. de Praesumpt. 88, n. 5, et consil. 197, n. 48 et 49, et cons. 680, num. 24; Card. Mantica de Coniectur. ult. volunt., lib. 8, tit. 12, n. 8; Barbosa loc. cit., num. 18, cum aliis ibi allegatis¹.
- 18 Quando testator constituit Fideicommissum successivum et duraturum in familia, ut quia adessent verba in substitutione, quae perpetuitatem important, puta in infinitum vel in perpetuum, tunc non veniunt feminae appellatione familiae; Surd. consil. 96, num. 27 et seq.; Cravet. consil. 180, num. 1; Nat. cons. 676, num. 42; Barbosa loc. cit., n. 22, cum aliis ibi citatis².
- 19 Cum plures familiae successive vocatae sunt ad Beneficium iurispatronatus, proximior, qui est praesentandus, si tempore praesentationis sit inhabilis ex defectu aetatis, non tollit ius quaesitum remotiori praesentato; immo proximior in praeiudicium remotioris iam praesentati, et habentis requisita, nec est dispensandus a Papa; Sacr. Congr. Conc. in Bonon. 16 Iul. 1695, in Cremon. 8 Iul. et 30 Septembris 1702, et in Novarien. Dispensationis 13 Augusti 1707; Monacell. tom. 3, tit. 2, form. 7, n. 11, et tom. 4 supplem. ad tom. 3, n. 109; Piton. de Controvers. Patronor. allegat. 85, num. 12.

¹ Hoc antiquis: hodie tamen contraria invaluit opinio. Ubi exclusio feminarum per modum regulae non concurrat, vel triplex concatenata masculorum vocatio, vel urgentiores contemplatae Agnationis coniecturae sola bonorum conservatio in familia per se satis apta non est ad excludendos masculos Cognatos, ideoque et feminas agnatas. Non minus enim bona conservantur in familia per masculos agnatos, quam per masculos cognatos, ideoque si masculi cognati non censentur exclusi, nec feminae dici poterunt exclusae, ut tradunt Ferdinand. de Valent. de ult. Volunt. part. 1, vot. 25, n. 23; Palma Nepos. alleg. 221, n. 31 et seq.; Rota coram Cerro dec. 682, num. 20, coram Ratto dec. 9, num. 20, in Ferrarien. Fideicommissi 21 Febr. 1759, § 15, coram Ubald. et nuperrime in Pisauren. Fideicommissi 16 Februarii 1681, § 18, coram Manelli (EDIT. BARBIELL.).

² Verba tractum successivum, et perpetuitatem significantia ubi familiae nomen simpliciter prolatum est in contrarium potius sensum retorquentur inclusionis nempe feminarum, et earum descendendum. Facilius enim

Inter plures passive vocatos potest Patronus, 20 neglecto Clerico actuali, praesentare in fine quadrimestris vel semestris, si agatur de iurepatronatu Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis erat Laicus. Cum autem Patronus habeat quadrimestre seu respective semestre ad praesentandum, et possit suo arbitrio praesentare ex pluribus sibi benevisum, non potest arctari ad praesentandum capacem et habilem de tempore vacationis, sed differre praesentationem usque ad finem termini quadrimestris, seu respective semestris, ut interim praesentandus perveniat ad requisitam aetatem et capacitatem, ac obtineat Clericatum; Card. de Luca de Iurepatr. disc. 45, num. 8 et seq., disc. 70, num. 17, et disc. 82, num. 5; Piton. loc. cit., num. 4, et Discept. Eccl. 13, num. 40, cum aliis ibi citatis; Barbosa alleg. 60, n. 77; Ventriglia t. 2, annot. 6, § 1, n. 8, et ibi Carolus Antonius de Luca n. 6 et 9.

Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur 21 de tempore praesentationis; secus vero, ubi capacitas requiritur de tempore vacationis, quia tunc Patronus arctatur ad illum praesentandum qui unice de hoc tempore est Clericus, et sic capax reperitur, ut distinguit ipsemet Card. de Luca de Iurepatr. disc. 45, num. 7 et 8, vers. *Sed quia*, et discept. 70, num. 16; Piton. dict. allegat. 85, num. 5; Rota in Civitatis Castelli *Canonicatus* 12 Martii 1714, § *Conciliari*, coram Scoto, cum aliis ibi citatis.

Capacitas autem vocatorum censetur requi- 22 sita de tempore vacationis Beneficii, quando eorum vocatio est directa, et e contra censetur requisita de tempore praesentationis ad Beneficium, quando eorum vocatio est mediata et non directa. Tunc vero dicitur vocatio *directa*, quando absque praesentatione et facto Patroni Fundator vocat personas de certo genere, dirigendo verba ad Iudicem, non ad Patronos,

perpetuitati consulitur admittendo ad successionem post saltem masculos etiam feminas, et earum descendentes, quam solis masculis agnatis admissis; ideoque dum dicta verba occurrunt, feminae et earum descendentes non ita facile post masculos Agnatos a successione repelluntur, ut post multos allegatos fuisse monet Rota in Pisauren. Fideicommissi 16 Februarii 1781, coram Mannelli, § 17 et 18, sed praecipue vidend. Caesenaten. Immissionis 5 Maii 1751, § 7, coram Migazzi; Sabinen. Immissionis 27 Ianuarii 1755, § 13, cor. Elephantutio; Perusina Fideicommissi Marci Antonii de Cantagallinis 6 Maii 1763, § 10, coram Olivatio; Eugubina Immissionis et Alimentorum quoad Fideicommissum Horatii de Benedictis 10 Iunii 1765, § 5, cor. Azpru; Interamnen. Fideicommissi Leonis Fadulphi 14 Ianuarii 1771, § 16, coram Origo. Si enim tantopere is voluit, ut suum Fideicommissum esset perpetuum, non utique credendum est deviationem coercere voluisse ad solos masculos Agnatos, quos non raro in primo gradu videmus intercidere (EDIT. BARBIELL.).

sicque vocatio censetur facta cum relatione ad dispositionem iuris praeferentis capacem incapaci. Dicitur autem vocatio *mediata*, id est mediante praesentatione, et facto Patroni, quando Fundator non dirigit verba directe in vocatos, sed in Patronum, dando ei facultatem praeeligendi et praesentandi quem maluerit de certo genere, quamvis adveniat eius capacitas solum de tempore praesentationis et institutionis. Carolus Antonius de Luca de Linea legali art. 24; Piton. in Parergon. ad discept. Eccl. part. 2, num. 12; Rota in cit. Civitatis Castelli *Canonicatus* 12 Martii 1714, § *Conciliari*, coram Scoto apud Piton. cit. alleg. 85, n. 19.

23 Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis, praesentatio competit proximiori in unaquaque familia, non autem duobus proximioribus de una familia tantum. Unicuique enim familiae competere debet sua vox, cum duo proximiores intellecti fuerint per testatorem de duabus distinctis familiis, non autem ut una tantum familia repraesentare debeat duos proximiores ad exclusionem alterius familiae contra mentem Testatoris. Card. de Luca de Fideicomm. disc. 27, num. 7, 8 et 12; Robles de Repraesentat. lib. 3, c. 4, n. 15 et 16; Carolus Ant. de Luca de Linea legali lib. 2, art. 32, n. 3 in fin., et lib. 1, art. 22, n. 38; Rota coram Cerro dec. 793, n. 5 et seq., et dec. 839, num. 7 et seq.; Piton de Controvers. Patron. alleg. 94, n. 4, et alii.

24 Vocatis pluribus familiis cum lege, quod praesentatio pertineat ad proximiores et seniores, proximioritas et senioritas intelligitur discretive in qualibet linea seu familia ex proximioribus vocatis, non autem comparative ad aliam familiam, quia alias sequeretur magnum absurdum contra mentem Testatoris, qui si vocasset v. g. quinque proximiores seniores quinque familiarum, unica tantum familia, quae haberet quinque personas aetate maiores respective ad alias lineas, usurpare sibi deberet omnes quinque voces, denudando omnes alias quatuor familias; Balducci Decis. et rer. iudic. tit. 3, decis. 33, num. 2 et seq., et decis. 37, n. 15 et seq., decis. 38, num. 22 et seq.; Card. de Luca de Fideicomm. disc. 17, num. 8 et 11; Peregrin. de Fideicomm. 20, num. 6; Piton. loc. cit., n. 13; Carolus Ant. de Luca de Lin. legali art. 21, n. 38, et alii.

25 Reservato iurepatronatus activo seniori de familia, et passivo omnibus de familia, in hoc iure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens ius activum. Rota rec. part. 4, tom. 2, dec. 49, num. 19 et 20, et dec. 84, n. 1 et 11, et in Auximana *Iurispatronatus* 17 Iunii 1701, § *Minusque*, coram Ansaldo, et in Hortana *Beneficii* 1 Iun. 1708, § *Talisque*, coram Emin. Priolo, et in Mediolan. *Beneficii* 31 Ian. 1711, § *Potissime*, coram Ansaldo; Card. de Luca de Iurepatr. disc. 29, num. 3; Piton. loc. cit.,

allegat. 52, num. 34 et seq., cum aliis ibi citatis. Et ratio est, quia si Fundator voluit seniore de familia esse Patronum, et posse dare alteri Beneficium, multo magis dare sibi, cum propter quod unumquodque tale, et illud magis; si enim voluit illi tamquam praedilecto supra omnes alios de familia tribuere ius activum, a fortiori censendum est voluisse illi tribuere ius passivum, cum praedilectus in iure activo, quod est plus, merito censendus sit praedilectus etiam in passivo, quod est minus, ut dicunt allatae Rotaes decisiones, cum ibi maius conceditur, minus concessum esse videatur, cap. *Ex parte* 27 de Decim., et cui licet quod est plus, licet utique quod est minus, cap. *Cui licet* 53 de Regul. iuris in 6, et leg. *Non debet* 21 ff. de Regul. iuris, et iste in tali casu diceretur nominatus et praesentatus ab eodemmet Fundatore, ut dicunt Doctores apud Piton. citat. allegat. 52, a num. 35 ad 37.

Praesentatus de familia Fundatoris in paritate 26 vocum praefertur praesentato de familia Patronorum seu praesentantium extraneorum. Rota in Mediolan. *Iurispatronatus* 3 Iulii 1648 coram Pauluccio impressa apud Piton. Discept. Eccles. part. 2, discept. 38, num. 6 et seq.; Ventriglia tom. 2, annot. 1, § 3, n. 57, cum aliis ibi citatis. Item in paritate vocum praeferendus est praesentatus, qui est unus de compatronis et de familia Fundatoris. Rota in cit. Mediolan., et Piton. l. cit., num. 7, cum plurimis aliis ibi allegatis. Et gratia seu provisio 28 Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, et gratificatione ad favorem impetrantis est subreptitia et nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter praesentatus erat unus ex Compatronis, et de familia Fundatoris: si enim id fuisset expressum, aut retraxisset a concessione, aut saltem eam difficiliorem reddidisset, ac proinde talis gratia et provisio tamquam subreptitia redditur nulla, c. *Constitutus* 18, c. *Super litteris* 20, c. *Postulasti* 27 de Rescriptis; Rota in cit. Mediolan., et Piton. loc. cit., num. 8, cum aliis ibi allegatis.

Maior pinguedo vocis non dat praelationem, 29 si praesentatus ab altero cohaerere sit de familia et genere Fundatoris, et iste debet institui, quamvis generaliter loquendo in paritate vocum praefertendus sit praesentatus ab habente pinguiorem vocem, ex quo v. g. plus contulerit Ecclesiae, seu maiorem quotam haereditariam habeat, ut omissis antiquioribus firmavit Rota in Lauden. *Canon*. 27 Iunii 1696, § *Cessare*, coram Emerix, et 3 Martii 1697, § *Individuitas*, coram Tremoille, et scripsit Piton. Disc. Eccles. part. 1, disc. 4, num. 28. Non tamen in concursu consanguinei Fundatoris praesentati ab alio, licet non habente tam pinguem vocem, quia tunc non esset praefertendus

praesentatus ab habente pinguorem vocem, si alter praesentatus ab alio Patrono esset de genere et familia Fundatoris; iste enim tunc praeferrī deberet; Lambertin. de Iurepatr. lib. 2, part. 3, qu. 5, art. 6, num. 5 et 6; Piton. loc. cit., n. 28 et 29, et tenuit Rota in dict. Lauden. *Canonicatus* 27 Iunii 1696, verb. *Cessare*, coram Emerix, et 3 Martii 1697, § *Individuitas*, coram Tremoille.

30 Verba concessionis: *Ipsis, posterisque suis, et post illorum obitum seniori et antiquiori dumtaxat de domo illorum*, sunt personalissima et restrictiva, et intelliguntur tantum de personis ibi expresse nominatis, et de earum familia effectiva; Gratian. Disceptat. num. 5; Card. de Luca de Iurepatr. disc. 14, num. 2 et seq.; Ciarlin. contr. 507, num. 46 et 47; Vivian. de Iurepatr. lib. 4, cap. 9, num. 10; Piton. cit. part. 1, discept. 14, n. 26, cum aliis ibi citatis, et variis S. Rotae decisionibus. Si enim dicta verba intelligerentur de tota familia tam effectiva quam contentiva, maximum sequeretur absurdum, quod scilicet existente aliquo seniore in linea contentiva, iste succederet ad exclusionem descendendum de linea effectiva Fundatoris contra ipsius mentem, qui propriis descenditibus dumtaxat prospicere voluit, ut ponderat Rota decis. 450, num. 9, vers. *Et similia*, et n. 10, cor. Merlino.

31 Amplia, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus; quia adhuc non venit familia contentiva aliorum transversalium in genere, uti in terminis plurium fratrum eodem modo vocatorum cum ipsorum familia firmavit Altograd. consil. 79, num. 17; Rota decis. 233, num. 8, part. 12, decis. 406, n. 28 et seq., part. 13, dec. 199, n. 29 et seq.; coram Priolo, et in Mantuana *Beneficii* 3 Iun. 1689, impressa apud Piton. cit. discept. 14, num. 28, vers. *Nec aliquid*.

32 Vocatis eis de parentela seu familia in genere, praesentatus a Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximioritatis. Cum enim Fundator in iurepatronatus passivo vocaverit illos de parentela in genere, censetur reliquisse Patrono libertatem eligendi quemcumque voluerit, non attento gradu proximioris aut remotioris. Card. de Luca de Iurepatr. disc. 45, num. 3, ibi: *Dixi prorsus vanam esse dicti Ioannis Antonii praesentationem, quamvis esset capax et proximior; quoniam ubi lex foundationis in iure passivo non vocat gradum proximiorum, sed solum mandat praesentari aliquem de parentela vel de certo genere, tunc habens facultatem praesentandi, foundationis legem recte implere dicitur praesentando unum de genere quamvis remotiorem, dum sufficit non egredi genus praefinitum, iuxta dispositionem text. in l. Unum ex familia ff. de Legat. 2; Carolus Ant. de Luca de Linea legali lib. 1, art. 24, num. 24, vers. Ego pertranseo;*

Amostaz. de Causis piis lib. 3, cap. 7, a n. 27 ad 42; Piton. de Controvers. Patronor. allegat. 7, num. 8 et seq.; Rota in Valentina *Beneficii* 1 Iun. 1703, § *Talis*, coram Lancetta, in Vicentina *Beneficii* 25 Ian. 1704, § final., coram Eminentissimo Caprara, et in Hortana *Beneficii* 1 Iun. 1707, coram Priolo relat. ab ipso Pitonio loc. cit.

Quando vocatur proximior et antiquior de 33 familia, praecedentiam habet proximioritas supra senioritatem, et intelligitur senior inter solos proximiores. Unde non quaeritur senior saltuarie inter lineas proximas et remotas, ut censuit Rota in Maioric. *Beneficii* 4 Iulii 1696, § fin., coram Card. Tremoille; Piton. loc. cit., allegat. 100, num. 554, et in Disputat. Ecclesiast. part. 1, discept. 26, num. 18 in fine, ubi expresse dicit, quod vocato seniore et proximior de familia, intelligitur vocatus senior inter plures proximiores existentes in eodem gradu. Unde licet existens in gradu remotiori sit senior, non tamen praefertur alteri, qui sit proximior: nam in tali casu praerogativa proximioritatis vincit illam senioritatis.

Spectante iurepatronatus ad tres familias pro- 34 ximiorum, si ex lege foundationis debeant praesentare solum duo ex proximioribus, tunc in primo ingressu praeferuntur duo seniores ex dictis proximioribus. Cum enim Fundator voluerit ius praesentandi spectare tantum ad duos ex proximioribus, si reperiantur tres familiae aequae proximae, tunc inter dictas tres familias praecedentia debetur duobus senioribus ex dictis tribus familiis, cum omnes tres praesentare non possint. Unde attendi debet qualitas senioritatis, veluti motivum praelationis duorum inter vocatos, iuxta regulam, de qua March. consil. 158, num. 41 et seq.; Card. de Luca de Fideicommiss. disc. 52, num. 14; Fusar. de Substitut. quaest. 356, num. 5; Tiraquell. de Primogen. in praefat. num. 106 et sequent.; Lambertin. de Iurepatronat. lib. 2, part. 2, quaest. 7, art. 26, num. 2; Piton. loc. cit., allegat. 94, num. 3.

Vocati per posterius non possunt impedire 35 Clericatum favore prius vocati; Card. de Luca de Iurepatr. disc. 82, n. 5; Carolus Antonius de Luca de Linea legali resp. 22, n. 5; Piton. loc. cit., allegat. 65, num. 16; Rota in Tridentina *Cappellaniae* 5 Apr. 1715, § fin., coram Cerro. Concurrente enim Laico de linea 36 primo vocata, et Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere, excluso Clerico actuali de linea secundo, seu subsidiarie, vocata; quia passive vocato ex lege foundationis tamquam arctato ratione Beneficii Ordinarius tenetur Clericatum conferre; Vivian. de Iurepatr. lib. 6, c. 6, num. 56; Garcias de Benefic. part. 5, cap. 7, num. 100, et p. 7, cap. 10, num. 37; Card. de Luca in Miscel-

- lan. Eccles. disc. 25, num. 8; Piton. loc. cit., allegat. 68, num. 23 et 27; Rota dec. 136, num. 3, et decis. 105, num. 1 et 2, coram Rambaldo, ac decis. 1150, n. 1 et seq., coram Coccino.
- 37 Nec tali passive vocato currit tempus quadrimestris seu respective semestris, si intra illud petit Clericatum, et Ordinarius ex sui culpa distulit illum ei conferre, quia dilatio Ordinarii causata ex eius facto et culpa non debet nocere passive vocato ad Beneficium, qui intra tempus debitum instantiam fecit pro Clericatu, ei enim usque de tempore primae instantiae fuit ius quaesitum, ut censuit Rota part. 17 recent., decis. 80, num. 9 et seq.; Piton. loc. cit., alleg. 95, n. 15, et alleg. 68, n. 20 et 27, ubi testatur sic etiam resolvisse Sacram Congregationem Conc. 27 Apr. 1714, decernendo, quod ipsi tamquam vere impedito non current tempus.
- 38 Tempus quadrimestris vel semestris sicut competit Patronis ad praesentandum, ita passive vocatis ad comparandum; Rota in Barchinonen. 14 Martii 1692, § *Probata*, coram Ursino; Piton. de Controvers. Patron., allegat. 1, num. 10, allegat. 65, num. 4, et allegat. 10, num. 331; Cyrillus quaest. Iuris, c. 93, et alii passim.
- 39 Vocatus in iurepatronatus passivo non potest praeteriri per Patronum; Rota part. 11 rec., decis. 122, num. 1 et seq., part. 19, dec. 331, n. 1 et 2, in Alexandrina *Iurispatronatus* 4 Decembris 1699, § 1, coram Cardinali de la Tremoille, et in Faventina *Beneficii* 11 Febr. 1704, § *Cum enim*, coram Muto, et in Hortana *Beneficii* 1 Iunii 1708, fere per totam, coram Cardinali Priolo, cit. et secuta a Pitonio allegat. 84, num. 48. Passive enim vocatus dicitur praesentatus per Fundatorem, et venit instituendus, etiamsi Patronus illum praesentare recusaverit; Rota part. 19 rec., decis. 135, n. 2, et in Astensi *Prioratus super institutione* 7 Decembris 1708, § *Eoque magis*, coram Aldovrando, et in Senogallien. *Canonicatus de Luchis* 23 Iunii 1710, § *Quin profecerit*, coram Aldovrando, et in Civitatis Castellii *Canonicatus* 12 Martii 1714, § *Ratio fiat*, coram Eminētissimo Scoto; Piton. allegat. 68, n. 10; Rocc.
- 41 Disp. iuris, cap. 190, num. 22, et alii. Nam vocatus per Fundatorem cum praecepto, quod heres eum praesentet, dicitur praesentatus ab eodem Fundatore; Rota coram Buratto dec. 755, num. 4, et coram Pamphilio dec. 99, num. 3; Piton. de Controvers. Patron. allegat. 82, num. 18. Unde Patrono recusante praesentare quem nominavit Fundator, potest hic nedum irrequisito, sed immo etiam invito Patrono, comparere coram Superiore, et petere ac obtinere Institutionem; Card. de Luca de Iurepatr. discurs. 20, num. 7, vers. *Etiam sine praesentatione*; Piton. cit. alleg. 82, num. 10;
- Rota coram Buratto dec. 755, num. 2, et in recent. part. 12, dec. 68, num. 2, part. 15, decis. 335, num. 1 et seq., et in Valentina *Beneficii* 9 Ianuar. 1693, § *Moti*, et 4 Aprilis eiusdem anni § *final.* coram Molines Decano; cum oppositio passive vocati habeatur pro praesentatione; Rota coram Pamphilio dec. 99, n. 3; Piton. alleg. 52, n. 37, et alii.
- Ordinarius conferendo iure devoluto, tenetur, servata forma in fundacione Beneficii praescripta, conferre passive vocatis; Garcias de Beneficiis part. 10, cap. 3, num. 42; Gonzalez ad regul. 8 Cancellariae, gloss. 46, num. 33; Lotter. de Re benefic. lib. 2, qu. 24, n. 26 et 63; Monacell. part. 1, tit. 2, n. 13; Piton. alleg. 75, num. 71, et Rota in Tusculana *Cappellaniae* 15 Mart. 1715 coram Ansaldo, impressa apud Piton. loc. cit. Et id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in Beneficiis ad ipsam devolutis, nullum unquam praeiudicium inferens personis in fundacione passive vocatis; Rota coram Bich. dec. 489, num. 17, et in rec. part. 17, dec. 321, n. 7, et in Barchinonen. *Beneficii* 2 Decemb. 1701, § *Nec attendendum*, et 24 Mart. 1672, § 1, coram Cardinali Caprara, et 27 Mart. 1703, § *fin.*, coram Lancetta, et in Vicentina *Beneficii* 27 Februar. 1713, § *Praeterea*, coram Aldovrando, et in dict. Tusculana *Cappellaniae* 15 Maii 1715 coram Ansaldo, impressa apud Piton. loc. cit., num. 72.
- Praesentatus per medietatem vocationis, et habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius medietatis praefertur alteri solam medietatem habenti; Rota part. 18 rec., dec. 667, num. 19, et in Romana *Cappellaniae Sancti Nicolai* 28 Iun. 1709, et in Maioricensi *Beneficii* 6 Decembris eiusdem anni, § *Quoque indubitantius*, coram Ansaldo, ac in Sorana *Iurispatronatus* 22 Ianuar. 1712, § *Conclusio*, coram Falconerio; Pitonius de Controversiis Patron. alleg. 94, n. 2, et alii.
- Habens unam vocem privativam et aliam cumulativam praefertur habenti unam tantum cumulativam; Lambertin. de Iurepatron. lib. 2, part. 2, qu. 7, art. 13, num. 7, vers. *Immo*; Piton. l. c., allegat. 100, n. 36, et alii passim.
- Clericus in paritate gradus praefertur Laico; Pitonius loc. cit., alleg. 32, n. 6, 19 et 21, cum variis aliis ibi adductis. Item inter pares gradu aequae dilectos praefertur aetate maior, et clericus antiquior, praesertim in beneficio Sacerdotali in habitu, ubi maior aptitudo praefertur, quae reperitur in eo, qui est magis proximus ad Sacerdotium; Rota in Volaterrana *Beneficii* 7 Dec. 1708, § *Verum quoque*, coram Crispo; Panimoll. decis. 106, adnot. 1, n. 12; Amostaz. de Causis piis lib. 3, c. 12, n. 46 in fine; Pitonius loc. cit., alleg. 83, n. 15, et alii.
- Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu praefertur Sacerdos Clerico. Dignior enim Cle-

rico est Sacerdos; Vivian. de Iurepatr. lib. 12, cap. 9, n. 3; Amostaz. de Causis piis lib. 3, cap. 7, a n. 37 ad 42, et c. 9, n. 46; Seraph. dec. 968, n. 1; Rota coram Zarat. dec. 18, n. 4, et coram Cerro dec. 458, n. 3, et coram Peuting. dec. 343, n. 4, et coram Emerix iun. dec. 911, n. 6; Pitonius loco cit., allegat. 7, num. 10.

51 Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, praefertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis, alteri, qui est Laicus, et Clericatum assumpsit tempore quadrimestris. Cum enim Clericus antiquior et aetate maior sit magis proximus ad Sacerdotium, est omnino praefendus in praesentatione per Patronum, et in Institutione per Ordinarium ratione sic praesumptae voluntatis Fundatoris requirentis praesentando et instituendo Sacerdotium in habitu; Rota part. 15 rec., decis. 241, num. 2; Garcias de Beneficiis part. 7, c. 1, num. 73; Pitonius loco citato, allegat. 85, num. 13, et alii.

52 Civibus et Parochianis tamquam Compatronis competit privilegium praelationis in paritate vorum; Pitonius loc. cit., allegat. 4, num. 20 et 22, cum aliis ibi allegatis per text. in can. *Nullus invitis* 13, dist. 61, et c. *Hortamur* 8, dist. 61.

53 Compatronus in paritate vorum habet Praelationem de iure ad Beneficium; Lambertin. de Iurepatr. lib. 2, part. 3, qu. 5, artic. 7 per tot.; Barbosa de Potest. Episcop. allegat. 72, num. 203; Pitonius loc. cit., allegat. 6, num. 5; Rota in Mediolan. *Iurispatronat.* 3 Iulii 1584, coram Pauluccio, et in Placentina *Parochialis* 16 Maii 1708, § final., coram Ansaldo.

54 Habens qualitatem sanguinis, et patronalem, caeteris paribus, anteposendus est habenti tantum qualitatem sanguinis; pluribus enim insignitus praerogativis praefertur insignito paucioribus, et duae qualitates magis praelationem merentur quam una, cum duo vincula magis stringant; Card. de Luca de Iurepatr. disc. 49, num. 9; Lambert. de Iurepatr. lib. 2, part. 3, qu. 5, art. 6, n. 6, et art. 7, n. 2; Carolus de Luca de Linea legali lib. 1, art. 24, n. 33, § *Si autem*, in fine; Fattinel. resp. 54, n. 8; Piton. loc. cit., alleg. 6, n. 13.

55 Compatronus in paritate vorum praefertur consanguineo alterius Compatroni praesentato; Pitonius l. cit., alleg. 6, num. 7 et seq., et alleg. 7, num. 21 in fine, cum aliis ibi citatis.

56 Item Compatronus habens etiam iuspatronatus passivum in paritate vorum gratificandus est in concursu praesentati etiam passive vocati, sed non Compatroni. Pitonius loc. cit., allegat. 52, num. 39, cum Fattin., Card. de Luca,

57 et aliis ibi citatis. Item praesentatus in paritate vorum semper praefertur in concursu extranei; quando est consanguineus ipsius Patroni licet

extranei. Cum enim heres Patronus licet extranei repraesentet personam Fundatoris, subrogatur in omnibus iuribus eidem Fundatori competentibus, adeoque sicuti in paritate vorum praefertur praesentatus de sanguine Fundatoris compraesentato extraneo; per Glossam in can. *Neminem* 1, dist. 70, et varias Rotae decisiones, et Doctores cum Pitonio, loc. cit., alleg. 100, num. 379, ita etiam in paritate vorum praefendus est compraesentatus de sanguine Patroni licet extranei, in concursu extranei, qui non sit de sanguine Patroni. Sic Rota in Alatrina *Iurispatronatus* 15 Iun. 1705, coram Scoto, et in eadem Alatrina *Iurispatronatus* 7 Dec. 1705, coram eodem Scoto, impressa apud Pitonium loc. cit., alleg. 20, n. 19 et 30, cum variis aliis ibi citatis, et Lambert. de Iurepatr. lib. 2, part. 3, artic. 4, n. 11 in fine, ubi testatur, quod ita vidit millies observari in facto.

In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos aptitudine, et de sanguine praeferrī debet extraneo licet actu Sacerdoti; Rota in Melevitana *Beneficiorum* 16 Iun. 1710, coram Falconerio, impressa apud Pitonium l. cit., allegat. 17, n. 17, expresse dicens, quod in Beneficiis vere Sacerdotalibus, si concurrat extraneus, qui sit Sacerdos in actu, et aliquis de sanguine in aptitudine, debeat iste ex praesumpta mente Testatoris praeferrī; Amostaz. de Causis piis, lib. 3, cap. 3, n. 32; Piton. loc. cit., et alii.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Multa hic consarcinavit Auctor, quae quidem non sunt huius Loci. Propriae vero sunt inspectiones hae quae tum in Patronatibus tum in Fideicommissis saepe occurrunt. *Prima*, vocata familia quando veniat effectiva tantum, et quando item contentiva, de qua agit et ipse Auctor. *Secunda*, quando vocata Familia veniant ii, qui quamvis sint de cognomine, tamen nec de Familia contentiva sunt. *Tertia*, quando vocata familia, sive effectiva tantum, sive etiam contentiva, veniant non solum Agnati, sed etiam Cognati. Et *quarta* demum, quando vocata familia veniant Foeminae, de qua Auctor quoque sed minus recte agit.

Nimium autem esset de his omnibus pro dignitate agere. Vide si lubet de prima inspectione Rotam in Firmana *Beneficii* 26 Iun. 1719, coram bon. mem. Gamach., in Baren. *Beneficii super pertinentia patronali* 23 Apr. 1728, coram clar. mem. Calcagnin., et in Romana *Legatorum* 28 Iun. 1745, coram bon. mem. de Vais. De secunda inspectione Rotam in Melevitana *Canonicatus* 14 Maii 1725, cor. clar. mem. Corio, in Caven. *Celebrationis Missarum* 17 Mart. 1727 coram bon. mem. Gamaches, et in Placentina *Beneficii* 8 Aprilis 1837

coram clar. mem. Calcagnin. De tertia inspectione Rotam in Lycien. *Iurispatronatus* 17 Iunii 1720, coram bon. mem. Cerro, in Ravenat. *Fideicommissi* 24 Februarii 1744, coram R. P. D. Canilliac., et 14 Maii 1745, coram bon. mem. Vicecomite, in Novarien. *Iurispatronatus* 17 Aprilis 1744, et 26 Iunii eiusdem anni coram clar. mem. Millin. Et de quarta et postrema inspectione idem Supremum Tribunal in Romana *Tenutae Campi Merli super associatione* 28 Iun. 1745, et 16 Ianuar. 1754, coram clar. mem. Aldovrando.

FAMILIARIS

Summarium.

1. Familiarium nomine qui veniant. - 2. Ut familiaris quis dicatur quae requirantur. - 3, 4. Familiaritas vera et actualis. - 5-7. Quomodo probetur vera familiaritas. - 8-16. Privilegia familiarum Papae. - 17. Qui sint Familiares Papae. - 18-29. Privilegia Familiarium Cardinalium. - 30. Nuncius nemini potest concedere Familiaritates qui sibi actu non serviat. - 31-37. Quomodo possit Episcopus aliquem Familiaritatis titulo ordinare. - 38, 39. Et super irregularitate et interstitiis dispensare. - 40. Et dimissorias concedere. - 41. Quae omnia facere Episcopus Titularis prohibetur. - 42. Familiaritas quoad ordinationem Romae. - 43. Quoad ordinationem in Minoribus. - 44. Ad Familiaritatem

quae requirantur. - 45, 46. Triennium Familiaritatis quomodo intelligendum. - 47. Quot Canonicos Familiares assumere possit Episcopus. - 48. Canonicus Familiaris Episcopi lucratur integros fructus suae praebendae. - 49. Familiares Episcopi, etiam laici, gaudent privilegio Fori. - 50. Familiares etiam Episcopi Titularis. - 51. Familiares Episcopi, et Ministri suae Curiae sunt omnino exempti a Foro laico. - 52-57. Quomodo et de quibus id intelligendum. - 58-63. Quibus gaudeant privilegiis Familiares Inquisitionis. - 64, 65. Quibus vinculis teneantur. - 66. Familiares Regularium quoad praeceptum Paschale. - 67. Quando Familiares Episcoporum gaudeant privilegio fori. - 68, 69. De triennialibus Episcoporum Familiaribus. - 70. Quae conditiones requirantur ut Episcopus Familiares suos possit ordinare. - 71. Vel litteras dimissoriales impertiri.

- 1 Familiarium nomine intelligi debent illi, qui vel patriae potestati subiiciuntur, vel Dominicae, et expensis Domini continuo aluntur, indeque Commensales dicuntur; cap. ult. de verbor. Signific. in 6; Barbosa de Offic. et potest. Episc. part. 2, alleg. 5, n. 2 cum plurimis aliis ibi citatis. Unde ut Familiaris quis dicatur, requiritur mens et dens, et sic praestatio victus; Rota part. 1 recent., dec. 584, n. 3.
- 2 Familiaritas enim vera et actualis est, quae contrahitur mente et dente; Rota part. 5, t. 1, dec. 22, num. 6, part. 12, dec. 257, num. 11, part. 17, dec. 33, num. 5. Requiritur etiam ad contrahendam certam familiaritatem destinatio ad certum servitium; Rota part. 1, dec. 584, num. 3, part. 5, tom. 9, decis. 22, num. 6.
- 3 Ut probetur vera familiaritas debet concurrere consensus Domini, et mens Familiaris illam contrahendi; Rota part. 2, dec. 711, num. 7, part. 4, tom. 1, dec. 403, num. 7. Et mens probatur ex servitute a Familiari praestita Domino, v. g. Cardinali ex declaratione et confessione ipsius Familiaris, et ex receptione servitii ex parte Cardinalis et praestatione victus; Rota part. 4, tom. 1, decis. 453, num. 2, 4 et 6. Dens vero probatur ex eo, quod quis habuerit partem a Cardinali in pecunia, victum et habitationem, Rota ibid., n. 8 et 9.
- 4 Familiares Papae sunt exempti a solutione pretii pro expeditione litterarum pro suis Beneficiis; Sixt. IV Const. 16 incip. *Divina*. Familiares Papae subduntur iurisdictioni Ordinariorum; Leo X Constit. 10 incip. *Regimini*.
- 5 Familiares Papae inferioris familiae, etiamsi habeant pensiones, non tenentur gestare vestem clericalem; Sixt. V Const. 92 incip. *Cum sacrosancta*, § 3. Reliqui vero Familiares Papae tenentur, ibidem. Familiares Papae exempti sunt

a Gabellis et ceteris oneribus cameralibus, et non includuntur in revocatione facta ab Innocentio X. Idem Innoc. X Const. 7 incip. *Et si ea*. Familiares Papae non residentes possunt percipere fructus beneficii; cap. *Cum dilectus* de Cleric. non resident. Familiares tamen Papae non percipiunt in absentia distributiones quotidianas; cit. c. *Cum dilectus*, iuncta Glossa communiter accepta in verb. *Fructus*; Fagn. lib. 3 decret. in cap. *Licet* 32 de Praebend., n. 99; Rota part. 5, tom. 1, dec. 22, n. 16. Papae Familiarium et Officialium Beneficia ubicumque morientium vacant in Curia; Extravag. de Elect. cap. *Ex debito*; Extravag. de Praeb. cap. *Ad regimen*. Papae Officiales, Cappellani, Nuncii, Delegati, etc., dicuntur tales durante Officio; ibidem.

Familiares Papae ad effectum reservationis suorum Beneficiorum factae in quarta regula Cancellariae, sunt Cubicularii et Scutiferi, ex Constit. 14 Leonis X; Milites Sancti Pauli, ex Constit. 36 Leonis X; Milites S. Petri, ex Const. 23 Pauli III; Milites Pii, ex Const. 5 et 16 Pii IV; Milites Lauretani, ex Const. 35 Sixti V; Conclavistae, ex Constit. 32 Sixti V incip. *Circumspecta*; Commissarius Camerae, ex Const. 44 Sixti V incip. *Ad excelsum*; Auditor Camerae Confidentialium, ex Constit. Sixti V incip. *Divina Dei providentia*, et denique Paulus III Const. incip. *Sanctissimus*, declaravit reputari veros Papae Familiares, et continuos commensales Referendarios, et alios Officiales ex Palatio panes habentes, Protonotarios, Subdiaconos, Auditores Rotae, Acolythos, Secretarios, Litterarum Apostolicarum scriptores, Cubicularios, reliquosque Officiales deservientes, et custodiam facientes in Palatio Romani Pontificis pro tempore existentis, licet

in eodem non habitaverint, nec in tinello comederint; quamvis enim illi revera non sint commensales Papae, nec ullam partem victus illorum aliqui ab eo recipiant; tamen ex quo ipse Papa vult quod habeantur pro veris Familiaribus et continuis Commensalibus, perinde est ac si realiter essent tales, et consequenter eorum Beneficia sunt reservata per regulam quartam Cancellariae; Gonzal. ad Regul. 8 Cancellar., Glossa 51, num. 16; Simoneta de Reservat. qu. 75, num. 25 et 27; Barbosa de Offic. et potest. Episc. part. 3, alleg. 57, n. 16, et alii.

- 18 Familiares Cardinalium actu servientes sunt ab Ordinariis iurisdictione exempti; Leo X Constit. 10 incip. *Regimini*. Qui tamen actu Cardinalibus non inserviunt, non sunt exempti;
- 19 ibidem. Familiaritatis enim privilegio non gaudent, qui habent literas Familiaritatis Cardinalium, si non sint vere Familiares; Rota part. 2, dec. 265, num. 5, cum requiratur vera et non ficta, vel ex privilegio Familiaritas; Rota part. 12, dec. 174, num. 40 et 54. Sunt tamen Familiares Cardinalium exempti ab Ordinariis, esto distent ab ipsis Cardinalibus ad recreationem;
- 20 Leo X in d. Constit. incip. *Regimini*. Familiares Cardinalium coram Auditore Camerae conveniuntur; Iulius II Const. 28 incip. *Decet*.
- 21 Familiares Cardinalium et Famuli moriente Cardinali non possunt ab herede exigere aliquid, quod sibi ex pacto non debetur; S. Pius V Constit. 15 incip. *Sanctissimus*. Beneficia vel Dignitates Familiarium Cardinalium, etiam in Metropolitanis (ubicumque ii moriantur) vacant in Curia; Urbanus VIII Constit. 6 incip. *Sanctissimus*, cap. 4. Si excedant valorem decem Florenorum, ibidem. Beneficia Familiarium Cardinalium etiam apud Sedem Apostolicam vacant, conferuntur cum consensu Cardinalium; Urban. VIII in d. Const. incip. *Sanctissimus*, c. 32. Beneficia Familiarium Cardinalium non censentur illa, quae habent ratione officiorum, sed alia, quae habent sive in Curia sive extra; Urban. VIII ib., c. 32. Beneficia Familiarium Cardinalium morientium, si alias collatio eorum spectaret ad alium Cardinalem, tunc dari possunt ab isto, non expectato consensu illius Cardinalis, cuius erat Familiaris; Urbanus VIII ibid., cap. 33. Quod si talis Familiaris moriatur in Curia, tunc Beneficia illa conferuntur a Papa cum consensu Cardinalis Collatoris, non vero Cardinalis Domini Familiaris mortui; Urban. VIII ibid. Familiaris Beneficium dicitur reservatum, etiam si is mortis suae tempore Familiaris esse desierit; sufficit enim ad hunc effectum, quod durante familiaritate Beneficia obtinuerit, quantumcumque parvo tempore duret familiaritas; Garcias part. 5, cap. 1, num. 279; Barbosa de Offic. et potest. Episc. alleg. 57, n. 113, et alii ibi citati. Familiares Cardinalium non dicuntur, qui in eorum do-

mibus habent expensas, seu partem, non ut Familiares et Servitores, sed ut amici et consanguinei; Rota in una Salmant. et Abul. *Benefic.* 6 Iun. 1599, coram D. Penna, et in Hispalen. *Archidiacon.* 20 Febr. et 26 Iun. 1606, coram D. Iusto. Nuncius non potest concedere familiaritates et exemptiones ab Ordinario alicui, qui sibi actu non serviat, nec a se victum habeat; Sacra Congreg. Episcop. in Florentina 16 Iul. 1617.

Episcopus Familiarem suum non subditum ordinare potest, si per triennium secum fuerit commoratus, et Beneficium, quacumque fraude cessante, statim reipsa illi conferat; Conc. Trident. sess. 23, cap. 9, de Reformat. Debet tamen Episcopus quoad hoc attendere novam dispositionem Innoc. XII in Const. incip. *Speculatores Domus Israel*, ubi sic expresse statuitur: *Ad haec nullus Episcopus alienae Dioecesis subditum Familiarem suum ad aliquos Sacros seu Minores Ordines, vel etiam primam Tonsuram promovere seu ordinare praesumat absque eius proprii, Originis scilicet, seu Domicilii Praelati, testimonialibus litteris, et nisi ad praescriptum Concilii Tridentini Familiarem praedictum per integrum et completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit. Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam iuxta modum superius praefinitum sufficiat, quacumque fraude cessante, statim, hoc est saltem intra terminum unius mensis, a die factae ordinationis reipsa illi conferat, ac in ordinationibus huiusmodi Testimonio expressam itidem Facultatis ac Litterarum praedictarum mentionem facere teneatur.* Unde stante tali Constitutione Innoc. XII, non potest Episcopus Familiarem suum triennalem ad titulum Patrimonii promovere ad Sacros Ordines, ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiae, nullo collato Ecclesiastico Beneficio. Sic expresse decrevit Sacra Congreg. Conc. in Tricaricen. 27 Iulii 1697, in qua proposito dubio: *An stante novissima Constitutione Sanctissimi Domini nostri possit Episcopus Familiarem triennalem ad titulum Patrimonii promovere ad Sacros Ordines ob necessitatem vel utilitatem Ecclesiae, nullo collato Ecclesiastico Beneficio?* Respondit *negative*, est contra Garciam de Benefic. part. 2, c. 5, n. 81; Barbosam in summ. Dec. Apostolic., verb. *Familiares*, n. 14, et alios afferentes antiquum Decretum.

Familiarem suum ordinare non potest Episcopus, si illi non contulit Beneficium, quamvis possideat aliquod in alia Dioecesi; Sacra Congr. Conc. 22 Apr. 1617. Immo Familiaris ordinatus ad titulum Beneficii, quod in alia Dioecesi possidet, tamquam illicite ordinatus Suspensionem incurrit; Sacra Congreg. Conc. in Fulginat. 6 Septemb. 1687 in qua etiam monuit Ordinantem, ut consulere conscientiae

- 36 suae. Non potest Episcopus ordinare Fratrem seu Nepotem suum absque dimissoriis proprii Ordinarii, sub praetextu quod illum uti Familiarem retinuerit domi propriis expensis, etiamsi ei conferat Beneficium; Sac. Congr. Conc. in Calatina 7 Februar. 1654. Episcopus Sacros Ordines conferens in aliena Dioecesi de licentia Ordinarii potest etiam ibidem ad Ordines promoveri Familiarem sibi non subditum, in quo tamen requisita ex dispositione Sacri Concilii Tridentini concurrant; Sacra Congreg. Conc.
- 37 22 Aprilis 1604. Episcopus dispensare non potest cum suo Familiari triennali alias non subdito super Interstitiis: Sac. Congregat. Conc. 25 Iun. 1590, et sic decisum fuisse referunt Garcias de Benefic. part. 2, cap. 5, num. 86; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 5, num. 14, et ab ipso ibi citati. Episcopus tamen dispensare potest quoad Interstitia cum Familiari suo iam ordinato, cui collatum fuit statim Beneficium, quia ratione Beneficii collati, iam fuit effectus suus subditus;
- 38 26 Maii 1594. Episcopus in casibus, in quibus potest ordinare suum Familiarem potest et illi dimissorias concedere; Barbosa loc. cit., num. 16; Campanil. Divers. Iuris Canonici rub. 9, num. 6, et sic declarasse Sacram Congr. Concilii refert Garcias de Benefic. part. 2, cap. 5, num. 97. Episcopus Titularis praetextu cuiuslibet Familiaritatis, aut continuae commensalitatis suae, aliquem absque proprii Praelati expresso consensu, aut Litteris dimissoriis ad aliquos Sacros vel Minores Ordines, vel primam Tonsuram promoveri seu ordinare non potest, quia ei, ex quo tantum sit Titularis, talis promotio est expresse interdicta per Conc. Trid. sess. 14 de Reform., c. 2, ibi: *Nemo Episcoporum, qui Titulares vocantur, etiamsi in loco nullius Dioecesis, etiam excepto, aut aliquo Monasterio cuiusvis Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cuiusvis Privilegii sibi de promovendo quoscunque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam praetextu familiaritatis continuae, commensalitatis suae, absque sui proprii Praelati expresso consensu aut litteris dimissoriis ad aliquos Sacros aut Minores Ordines, vel primam Tonsuram promoveri seu ordinare valeat. Contrafaciens ab exercitio Pontificalium per annum, taliter vero promotus ab executione ordinum sic susceptorum, donec suo Praelato visum fuerit, ipso iure sint suspensi.*
- 39 Familiares Papae vel Cardinalium (etsi Cardinales habitassent Romae) atque etiam Episcoporum in Curia residentium, post triennium servitutis possunt de licentia ipsorum a Vicario Sanctissimi promoveri, dummodo tamen supradicti omnes sufficientem titulum habeant, et alia a Iure requisita. Sic decisum fuisse referunt Armendar. in addit. ad recompilat. legum; Navarr. lib. 1, tit. 18, lib. 7, de Episcop. in declar., num. 49; Barbosa loc. cit., num. 19, et alii apud ipsum. Cardinales Presbyteri possunt conferre suis triennialibus Familiaribus Tonsuram et ceteros Ordines Minores; Rota dec. 731, num. 10, part. 1 diversor.; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 2, alleg. 3, n. 15, cum pluribus aliis ibi citatis. Familiaris ut quis ad hunc et similem effectum dicatur, duo requiruntur: *Primum*, ut habeat victum. *Secundum*, ut fuerit destinatus ad aliquod certum servitium; Rota part. 1 recent., dec. 584, num. 3; Barbosa loc. cit., num. 15. Triennium, in quo Familiaribus commorandum est cum Episcopis ad effectum, ut possint ordinari, sufficit, quod inceperit antequam fuissent Episcopi. Sic decisum fuisse referunt Garcias cit. cap. 5, num. 83; Barbosa loc. cit., alleg. 5, num. 8, et super Trident. sess. 23, de Reformat., cap. 9, num. 9, et plures alii ibi citati. Et sic pariformiter est dicendum de triennio Familiarium Cardinalium. Triennium huiusmodi debet esse continuum; Campanil. in Diversor. Iuris canonici, rub. 9, c. 9. n. 12; Navarr. in singul. canon., concl. 103, n. 3; Barbosa d. alleg. 5, n. 9, et super Trid. loc. cit., n. 8, cum aliis ibi citatis.
- 40 Familiares duos Canonicos sive de Cathedrali sive de Collegiata, et non plures pro servitio suae Dioecesis assumere potest Episcopus; Sacra Congr. Concil. in Coloniens. 9 Septembris 1628. Familiaris Episcopi Canonicus, quem ille declaravit velle pro servitio suo retinere, lucratur integros fructus suae praebendae, quamvis numquam accesserit ad Ecclesiam, nec primam residentiam a statuto illius Ecclesiae requisitam fecerit; S. Cong. Conc. in Compostellana 2 Iulii 1633. Familiares Episcopi etiamsi sint Laici gaudent privilegio Fori; Sacra Congregat. Episcop. et Regul. in Regien. 15 Febr. 1581, et in Turrutana 18 Maii 1603, et Sac. Congreg. Immunit. in una Montis Politiani 13 Iul. 1647, ubi declaravit ipsos Familiares Episcopi gaudere privilegio Fori, et posse deferre arma. Familiares etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, et sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non vero ab Episcopo seu Archiepiscopo Titulari; Sac. Congr. Immunit. in Regiens. 17 Ian. 1628. Familiares Episcopi et Ministri suae Curiae sunt omnino exempti a Foro Laico; Sacra Congr. Immunit. in Adiacen. 11 Iun. 1704. Etiam Familiares Eminentissimorum Cardinalium gaudent privilegio Fori; Sac. Congr. Immunit. in Cesenaten. 30 Iul. 1680. Episcopi tenentur dare nomen suorum Familiarium Curiae Laicali; Sac. Congr. Immunit. in Panormit. 16 Augusti 1634. Cognitio causae Familiaris actualis Archiepiscopi, scilicet Pincernae, deferentis arma prohibita vigore Edicti publicati a Curia Le-

- gationis spectat ad Forum Ecclesiasticum; Sac. Congreg. Immun. in Ravennat. 17 Dec. 1680.
- 54 Quoad carcerationem Praefecti Camerae Nuncii factam a Curia Laica ob delationem armorum prohibitorum, licet die sequenti excarcerati de ordine Regis, Nuncius declaret excommunicatos et carcerantes, et Corrigitorem, qui ordinavit, ut detineretur in carceribus; Sac. Congr. Immun. in Ulissipon. 6 Iunii 1730. In eadem causa datur Nuncio facultas absolvendi Corrigitorem, et alios carcerantes Praefectum Camerae d. Nuncii, qui ob hanc causam missi fuere in exilium a Rege; Sac. Congr. Immun.
- 55 in Ulissipon. 16 Febr. 1681. Ob attentata facta a Regiis ministris in personam Familiaris Archiepiscopi, scilicet Aurigae, carcerati, processati et iustitiat, iidem Ministri Regii fuere ab eodem Archiepiscopo absoluti in forma Ecclesiae consueta. Ex decreto Sacrae Congr. Immun. in Neapolitana 22 Iulii 1660. Fiscalis quem Episcopus tenet in aliqua Civitate vel Castro in quo spiritualem et temporalem iurisdictionem exercet, tamquam ipsius Episcopi Familiaris, gaudet privilegio Fori; Sac. Congr. Episc. 11 Dec. 1625.
- 56 Familiares et Ministri Inquisitionis fruuntur indulgentiis aliisque privilegiis tam spiritualibus, quam temporalibus concessis Crucesignatis; Paramus de Orig. Inquisit. lib. 2, tit. 1, cap. 3, num. 8, et cap. 4 per tot.; Carena p. 1 de Offic. Inquisit. tit. 14, § 6. n. 25; Card. Petra tom. 4 Comment. in Constit. 19 Innoc. IV, num. 3, et alii passim. Et praesertim possunt deferre arma; Card. Petra ibidem, n. 4. Familiares Inquisitionis fruuntur privilegio Fori
- 57 Inquisitionis. Ita communis apud Paramum loc. cit., lib. 3, qu. 6, num. 27, et Card. Petram loc. cit., n. 5 et 6, et plurimos alios ibi citatos. Familiares et ministri Inquisitionis in Officio delinquentes puniri debent privative ab Inquisitore, ut statuitur in Clem. 2 de Haeretic., et notant Gonzalez in c. *Dilecto* de Offic. Archidiacon., num. 12; Decian. Tract. crimin. lib. 5, cap. 22; Bobadil. in Polit. lib. 2, c. 17, num. 127; Petra loc. cit., num. 9, et pluries a suprema inquisitione resolutum refert Card.
- 58 Albitius de inconst. fide, cap. 29, n. 48. Familiares et Ministri censentur in Officio delinquere, si in usu armorum delinquant, et per hoc puniri debent ab Inquisitore; Carena loc. cit., tit. 14, § 4; Card. Albitius cit. cap. 29, num. 10; Card. Petra loc. cit., num. 10. Tales Familiares et Ministri necessarij Inquisitioni, ii scilicet, sine quibus Inquisitores eorum munus commode explere nequeunt, gaudent privilegio Fori, etiamsi extra Officium delinquant. Sic in casu Nuntii inquisitionis Senensis fuisse discussum in Suprema inquisitione, refert Card. Albitius cit. c. 29, num. 48, vers. *Ministri*, et vers. *Et in puncto*; et cum pluribus aliis tenet;
- 59 Card. Petra loc. cit., num. 22. Familiares et

Ministri inquisitionis, sicuti nec ipsi inquisitores, si sint Beneficiati, in eorum absentia non lucrantur de iure distributiones, nisi ad id speciale privilegium obtinuerint. Sic pluries resolvit Sac. Congr. Conc., et signanter in Tolemana 4 Iunii 1595, lib. 8 dec., pag. 40, et in Mediol. 4 Febr. 1635, lib. 15 decr., pag. 156. Familiares et Ministri Inquisitorum non satis-
65 faciunt praecepto annuae Communionis per hoc quod in Communione Generali fieri solita Feria V in Coena Domini, ab inquisitoribus Eucharistiam sumpserint, sed illam sumere debent a proprio Parocho, ut resolvit Sac. Congr. Concil. in Neapolitana 3 Iul. 1666. Familia-
66 res, domestici et continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt praecepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. Vide verb. *Eucharistia*, num. 17.

Familiares Episcoporum illi solum gaudere
67 debent privilegio Fori, quos in iure et iusta consuetudine loci cuiuslibet, usque ad hunc diem pro Familiaribus et Officialibus habitos, et deputatos esse, et haberi ac deputari solitum est. Bened. XIV tom. 1, Const. 85 incip. *Alias*, § 9.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Agit hic Auctor de Familiaribus Papae, Cardinalium, tum Episcoporum, at parce pro vastitate materiae. Disserere de iis omnibus latius possemus, sed ne nimii simus, de Familiaribus tantum Episcoporum verba faciemus.

Ex consuetudine primum Episcopi ordinare
68 coeperunt Familiares suos *triennales*, quamvis nec originis, nec domicilii, nec Beneficii ratione nec subditos; Hallier de Sac. Elect. et Ordin. part. 2, cap. 3, § 2, ubi quod haec consuetudo ortum habuit a Concilio Arausicano I sub Leone Papa I celebrato. Consuetudinem hanc
69 approbarunt deinde Concilium Trident. sess. 23, cap. 9, de Reformat., et S. M. Innoc. XII in celebri constitutione, quae incipit *Speculatores*; sed certis additis conditionibus. Et Constitutionem hanc comprehendere etiam Cardinales Episcopos, ut nequeant Familiares suos ordinare non servatis Legibus ab ipsa praescriptis, refutato Moreno, probat Monacell. in Formular. tom. 3, pag. 231, n. 46 et seq.

Plura vero concurrant oportet, ut Episco-
70 pus ordinare valeat Familiares suos triennales. I. Quod ordinet cum Litteris testimonialibus Episcopi originis seu domicilii. Idque additum fuit a dict. Constitutione, et a Sacra Congr. Conc. interp. in Laquedonien. seu Bituntina *Ordinationis* 16 Novemb. 1709.

II. Quod triennium sit continuum, nec notabili aliquo spatio temporis interruptum, ut refutato pariter Moreno firmat Monacell. in

Formular. pag. 232, num. 43 et seq. Sufficit vero, quod triennium sit incoeptum ante promotionem ad Episcopatum, ut reiecto Lamperez probat Riganti in Comment. ad Regul. Cancell., Regul. XXIV, § 3, a n. 14 ad plur. sequent.

III. Quod Familiaris toto triennii tempore manserit sub oculis et praesentia Episcopi, illius obsequio et servitio addictus. Quare, si manserit extra Dioecesim et Civitatem in qua Episcopus residet, quamvis expensis Episcopi, non poterit ab eo ad Ordines promoveri; Monacell. eodem loco, pag. 233, n. 38, ubi refutat Morenum, qui tenet Familiarem non in aedibus Episcopalibus, sed tantum intra Dioecesim Episcopi domini sui, aut licet extra Dioecesim, prope tamen ipsum manentem, non prohiberi ad Ordines ratione absentiae promoveri. Cohabitatio vero in eodem palatio Episcopali non requiritur, ut, reprobato Lamperez, firmat Riganti ubi supra num. 151. Nequit autem Episcopus, ut recte monet Auctor n. 36. Nepotes et consanguineos secum simul in eodem Palatio, etsi per triennium habitantes, et ab ipso victum recipientes, ordinare, nisi revera inservant, ita ut sint Familiares. De eo vero quaestio est, an Episcopus ordinare valeat Familiarem triennalem Familiaris sui. Et affirmat Riganti eodem loco, n. 163 et seq., dummodo

Subfamiliaris ille vivat expensis ipsius Episcopi, et sub eius oculis una cum Familiari semper manserit.

IV. Quod conferat ordinato intra mensem a die factae ordinationis Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem iuxta taxam Dioecesis eiusdem Episcopi domini, et ea deficiente iuxta morem Regionis. Quod si Beneficium sit tenue, nequit quod deest suppleri adiectione patrimonii vel etiam pensionis, et quidem non obstante necessitate vel utilitate Ecclesiae. Caeterum si Episcopus Familiari seu Clerico, ante completum triennium familiaritatis, Beneficium sufficiens conferat, non prohibetur illum ulterioribus Ordinibus insignire triennio nondum elapso. Hoc enim casu ordinatio non sequeretur ratione familiaritatis, sed Beneficii. Rigant. loc. cit., n. 161.

Reliquum est, ut examinemus an Episcopus, ⁷¹ sicuti potest ordinare Familiarem suum triennalem, ita impertiri ipsi possit litteras dimissoriales ut ab alio Episcopo ordinari valeat. Negat post alios Fermosin. in c. *Quoad translationem*, qu. 5, num. 28, de Tempor. ordin. At cum Auctore affirmat Riganti ubi supra num. 167 et plur. seq. Idque quia si licet Episcopo, quod plus est, ordinare, licere debet, quod minus est, concedere dictas litteras dimissoriales.

FAMULI, FAMULAE

Summarium.

1. Famuli et Famulae Monialium nullum habent privilegium sumendi Sacramenta, neque Sepulturam habendi in Ecclesia Monialium; sed subiiciuntur Parocho, sicuti ceteri Parochiani. - 2. Famuli Regularium, qui non sunt eorum commensales, sed cum Saecularibus exteris extra Monasteria habitant, subiacent quoad Sacramenta et sepulturam proprio Parocho, ac alii Parochiani. - 3. Famuli autem, qui sunt continui Commensales in Monasteriis Regularium degentes, subiacent omnino ipsis Regularibus quoad Sacramenta et Sepulturam. - 4. Famuli et Famulae tenentur suis Dominis aliquo modo praestare ea quae filii praestant parentibus. - 5. Hinc peccant graviter, et tenentur ad compensationem damni, si non laborant, nec serviunt iuxta debitum. - 6. Item graviter peccant, si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum impedire possint. - 7. Et si tale damnum inferatur in rebus, quarum cura est eis specialiter commissa, tenentur insuper ad restitutionem. - 8. Item graviter peccant, si sine gravissima causa discedant a Domino ante elapsum terminum. - 9. Item graviter peccant si in rebus magni momenti non obediunt Dominis suis. - 10. Item graviter peccant esculenta et poculenta domo asportando aut vendendo, et licet haec solum per pauca furta faciant magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenentur ad restitutionem. - 11. Excusantur tamen facilius, si ea domi consumant, et non sint in magna quantitate, nec sint Domini expresse inviti. - 12. Famulus illicite cooperatur peccato Domini per actiones, quae per se et proxime ad illud peccatum concurrunt. - 13. Etiam peccat ponendo actiones de se indifferentes quoties hic et nunc sunt proxime ordinatae ad peccatum. - 14. Etiam probabilius peccat mortaliter tales actiones multoties

ponendo; nec potest a culpa excusari ob quemcumque metum. - 15. Item peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum. - 16. Si Famulus dubitet, an litterae defendendae contineant turpia, vel aliquid intrinsece malum, licite potest eas deferre. - 17. Famuli et famulae, coacti laborare die Festo, si non audeant recusare, ex quo prudenter timeant se posse Dominos suos ad gravem indignationem commovere, et inde sibi magna evenire incommoda, possunt aliquoties licite laborare: quod si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. - 18. Famuli et Famulae excusantur ab audienda Missa die festo, si ministerium, quod praestant, secundum communem aestimationem et vivendi modum sit necessarium, et non permittat audiri Missam. - 19. Famuli et Famulae nequeunt licite famulari Iudaeis in propriis domibus. - 20. Licite tamen eis famulari extra proprias domus, v. g. conduci ad operas, esse Colonom vel Agricolam. - 21. An liceat die sabbati eos adire, et illis coquere, et alia ministeria praestare. - 22. Non licet famulari haereticis, si ob conversationem illam Famuli et Famulae sint in periculo proximo deficiendi a Fide, sed tales tenentur statim discedere cum quocumque etiam incommodo. - 23. Nec etiam licet famulari haereticis, si famuli et famulae impediuntur ab observantia praeceptorum Ecclesiae. - 24. Possunt tamen famuli licite famulari haereticis, nec tenentur ipsos deserere, quando impediuntur ab observantia praeceptorum Ecclesiae ex iusta causa. - 25. Famuli et Famulae priusquam se obligent famulari haereticis, debent expresse pacisci quod non impediuntur observare praecepta Ecclesiae, aliter se exponerent proximis periculis illa non servandi, et sic peccarent. - 26. Famuli et Famulae, quamvis iudicent salarium suum esse nimis parvum, non possunt retinere pecuniam aliunde suis Dominis debitam. - 27. Nec Famuli et Famulae

Sartorum, licet iudicent salarium suum esse nimis parvum, possunt retinere fragmenta panni, fila serica et alia huiusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsis Sartoribus, si invitis illis, qui vestes constituunt, retineant eiusmodi reliquias. — 28. Quando autem Famuli

et Famulae possint, vel non uti occulta compensatione. *Remissive.* — 29. Quando, et de quibus Famuli et Famulae possint facere eleemosynam? *Remissive.* — 30, 31. De Sacramentorum administratione Famulis Regularium.

- 1 Famuli et Famulae, quae inserviunt Monasteriis Monialium, quamvis exemptarum, nullum habent privilegium; sed, sicuti caeteri alii Parochiani, tenentur adimplere praeceptum Paschale in Ecclesia Parochiali, et ibi sepeliri debent, si alibi non elegerint sepulturam, nec habeant proprium sepulchrum maiorum. Ad proprium Parochum spectat eisdem ministrare Sacramenta, dum sint infirmi, et ad Sepulchrum eosdem associare, non autem ad Confessarium Monialium, ut respondit Sac. Congreg. Conc. in una Leodien. 24 April. 1685, et in alia Spoletana 19 April. 1691 in causa inter Famulas Monialium S. Matthaei Congr. Lateran., quae habitabant in domo exstructa inter Cortile, sive atrium Monasterii, et Parochum S. Martini, intra cuius Parochiae limites Monasterium existit; et novissime in Ulixiponen. occidentali 19 Septembris 1722. Famuli Regularium qui tantum ipsorum Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec continui commensales, et cum saecularibus exteris extra Monasteria habitant, subiacent quoad Sacramenta et sepulturam proprio Parocho, sicuti caeteri alii Parochiani. Vid. verb. *Approbatio* n. 69, et verb.
- 2 *Eucharistiam* n. 18. Famuli autem, qui sunt continui commensales in Monasteriis Regularium degentes, subiacent omnino ipsis Regularibus quoad Sacramenta et Sepulturam independentem ab Episcopis et Parochis. Vid. verb. *Approbatio*, a num. 66 ad 68, et d. verb. *Eucharistia*, n. 17.
- 4 Famuli et Famulae tenentur suis Dominis aliquo modo praestare ea, quae filii parentibus, scilicet amorem, reverentiam et obedientiam; sunt enim illis quasi loco parentum. Est communis cum S. Thom. 1-2, quaest. 303; Reginald. lib. 20, num. 62. Hinc peccant graviter, et tenentur ad compensationem damni, si non laborant et fideliter non serviunt iuxta pacta conventa, et iuxta conditionem et qualitatem suae servitutis; Lessius l. 2, cap. 24, et communis aliorum. Item graviter peccant, si grave damnum inferant vel inferri permittant, cum impedire possint; Navarr. cap. 4, n. 22; Reginald. loc. cit., et alii communiter. Et si tale damnum inferatur (sive a confamilis sive ab extraneis) in rebus, quarum cura est eis specialiter commissa, ultra quod graviter peccant,

tenentur insuper ad restitutionem; Lessius c. 13, num. 75; Filliuc. tom. 35, num. 114; Molina et alii passim. Item graviter peccant, si sine 8 gravissima causa discedant a Domino ante terminum elapsum. Communis. Item graviter peccant, si in rebus magni momenti non obediant Dominis. Communis. Item graviter peccant, 10 esculenta et poculenta domo asportando aut vendendo, et licet haec solum per pauca furta faciant magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenentur ad restitutionem, unde merito Innoc. XI 2 Mart. 1679 inter alias damnavit sequentem propositionem 38 in ordine: *Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.* Excusantur tamen facilius, si ea domi consumant, cum in his Domini saepe tantum sint inviti quoad modum accipiendi clam, non quoad rem; dummodo tamen sint extraordinaria et in magna quantitate, vel Domini expresse ipsis prohibeant uti talibus esculentis et poculentis. Layman., Escobar. cum Busemb. lib. 3, p. 1, tr. 5, cap. 1, dub. 4, n. 10; Less. l. c., n. 48, ubi docet, quod furta minima Famulorum ex comestibilibus, quae claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantum accipiuntur¹.

Famulus illicite cooperatur peccato Domini 12 per actiones quae per se et proxime ad illud peccatum concurrunt; La Croix lib. 2, n. 253. Etiam peccat ponendo actiones de se, et secundum suum esse physicum indifferentes, quoties hic et nunc sunt proxime ordinatae ad peccatum, ut admoveere scalas, aut humeris sustentare volentem ascendere ad stuprandam Virginem, vel ad occidendum hostem. Viva supra proposit. 51, n. 4, ex damnatis ab Innoc. XI; La Croix loc. cit., n. 253. Etiam probabilius² 14 peccat mortaliter tales actiones multoties ponendo, nec potest a culpa excusari ob quemcumque metum; Viva loc. cit., num. 4; La Croix loc. cit., num. 254, et ratio est, quia actiones seu operationes illae positae in illis circumstantiis videntur per se, et proxime tendere ad peccatum, unde sunt intrinsece malae nec possunt ex alia causa cohonestari. Hinc iustissime Innoc. XI 2 Mart. 1679 inter alias damnavit sequentem propositionem 51 in or-

¹ Quomodo sententia Laymani, Escorbarii, Busembaum, et Lessii sustineri possit post damnationem Propositionis 38 inter Damnatas ab Innocentio XI prorsus ignoro. Scio Theologos, etiam magni nominis, in hac esse sententia, ut si quando Famuli comestibilia degustent, non statim eos peccati esse damnandos. At vero asserere, quod furta minima famulorum ex come-

stibilibus non coalescant, salvo meliori iudicio, a nimia laxitate non excusarem (NOTA EX EDIT. ROM.).

² Non modo probabilius est, sed plane certum, mortaliter peccare famulum, et quidem toties, quoties formaliter actione sua heri peccato cooperatur. Vide Milante, Exercitat. XXVIII in propositiones damnatas a Ven. Innocentio XI (EDIT. BARBIELL.).

- dine: *Famulus qui submissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne a domino male tractetur, ne torvis*
 15 *oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Item peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum, v. g. ad fornicationem vel Duellum. Ita Sanchez, Bonacina, Rebellus cum La Croix loc. cit., num. 273. Et ratio est, quia, dicunt ipsi, haec nuntia et hae litterae sunt intrinsece malae, et sic sentit Viva loc. cit., num. 5, ubi cum Navarr. contra Sanch. lib. 1, cap. 8, n. 12, docet peccare Famulum comitando herum ad lupanar, et comitando concubinam ad domum heri. Immo Viva ibid., num. 5 in fine, nec subscribit sententiae Sanch. loc. cit., num. 29 putantis, quod sola ratio famulatus sufficiat, ut licite possit Famulus iussu heri deferre concubinae munuscula aut esculenta; cum enim haec munuscula, dicit ipse, foveant ignem tartareum, maior causa videtur requiri ad reddendas licitas huiusmodi actiones. Si Famulus dubitet, an litterae deferendae contineant turpia vel aliquid aliud intrinsece malum, licite potest eas deferre, quia Famulus tenetur obedire, ubi non est peccatum, et in dubio stat praesumptio pro Domino. Castropal., Rebell. et alii cum La Croix l. c., n. 273¹.
 17 Famuli et Famulae coacti laborare die festo, si non audeant recusare, ex quo prudenter timeant se posse Dominos suos ad gravem indignationem commovere, et inde sibi magna evenire incommoda, possunt aliquoties licite laborare. Quod si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. Layman lib. 4, tract. 7, cap. 4, num. 3; Illsung t. 5, num. 177; La Croix lib. 3, part. 1, n. 595; Busemb. lib. 3, part. 1, tract. 5, cap. 1, dub. 2; Suar. et alii
 18 passim. Famuli et Famulae excusantur ab audienda Missa die festo, si ministerium quod praestant, secundum communem aestimationem, et vivendi modum sit necessarium, et non permittat audiri Missam, ut domum custodire, greges educere, si pastores ovium et armentorum et similes non habeant alios quos ad pecorum aut domus custodiam relinquunt, nec possint diversis horis et alternis vicibus omnes
 19 Sacro interesse. Communis. Famuli et Famulae nequeunt licite famulari Iudaeis in propriis domibus, cap. *Iudaei* 5, cap. *Ad haec* 8, cap.
 20 *Nulli* 19 de Iudaeis. Licet tamen eis famulari extra proprias domos, v. g. conduci ad operas, esse Colonum vel Agricolam, ut patet experientia; hi enim proprie non sunt servi. Ita Layman lib. 2, tract. 1, c. 16, num. 1; La

Croix lib. 2, num. 86, qui ibidem subiungit: Item licebit die sabbati eos adire et illis co-
 21 quere. At rectissime faciunt Ordinarii illi, qui hoc expresse vetant, ut sapientissime et iustissime fecit D. Albertus Mugiasca Episcopus Alexandrinus, in Edicto edito 30 Ian. 1686, ibi: *Comandiamo a tutti li Fedeli di Gesù Cristo consegnati alla nostra Custodia l'osservanza di quanto dispongono li suddetti Concilii Provinciali, proibendo sotto pena dell' Interdetto personale dall' ingresso della Chiesa tanto agli Uomini, quanto alle Donne... l' andare il Venerdi alla sera, ed il Sabato nelle case loro per accenderli il foco, scaldarli il letto, e far altri esercizi vili e di manifesta servitu.*

Non licet famulari haereticis, si ob conver-
 22 sationem illam Famuli et Famulae sint in periculo proximo deficiendi a Fide; sed tales tenentur statim discedere cum quocumque etiam incommodo, quia non licet permanere in proximo periculo peccandi. Unde Innoc. XI die 2 Martii 1679, merito damnavit sequentes propositiones 62 in ordine: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit*; et 63 in ordine: *Licetum est quaerere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.*

Nec etiam licet famulari haereticis, si Famuli
 23 et Famulae impediuntur ab observatione praeceptorum Ecclesiae, v. g. quia debent negligere Missam, laborare serviliter diebus festis, carnes comedere diebus vetitis et huiusmodi, nisi excuset notabile incommodum, uti recte Navarr., Sanch., Layman., Bonac. et alii communiter cum Castrop. tom. 22, quaest. ult., num. 6; La Croix lib. 2, n. 103. Possunt ta-
 24 men Famuli licite famulari haereticis, nec tenentur deserere ipsos Dominos haereticos, quando impediuntur ab observantia praeceptorum Ecclesiae, v. g. ab audiendo Sacro et huiusmodi, ex iusta causa, quia nempe occupantur in ministerio iuxta communem aestimationem, et vivendi modum necessario, uti si debeant educere et custodire gregem, vigilare in excubiis militaribus, navigare in mari per aliquot menses et huiusmodi. Et ratio est, quia illa etiam apud Dominos Catholicos excusant ab auditione Sacri et huiusmodi, uti fuit dictum supra num. 18. Sic Layman, Sa, Gobat, cum La Croix loc. cit., num. 105. Famuli
 25 tamen et Famulae, priusquam se obligent famulari haereticis, debent expresse pacisci quod non impediuntur observare praecepta Ecclesiae, aliter se exponerent proximis periculis illa non observandi, et sic peccarent. Communis.

Famuli et Famulae, quamvis iudicent sala-
 26 rium suum esse nimis parvum, non possunt

¹ Debet tamen Famulus dubium suspicionemve, si quam forte imbuat animo, deponere (EDIT. BARBIELL.).

retinere pecuniam aliunde suis Dominis debitam. Sic cum variis aliis Carden. in 2 Cris., dis. 23, a num. 66; La Croix lib. 3, part. 1,

- 27 num. 972. Nec Famuli et Famulae Sartorum, licet iudicent salarium suum esse nimis parvum, possunt retinere fragmenta panni, fila serica et huiusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsismet Sartoribus seu Magistris, si invitis illis, qui vestes constituunt, retineant eiusmodi reliquias. Sic Villalob., Diana, et alii. Lugo dis. 16, num. 83 et 85, cum La Croix loc. cit., num. 973, contra Sanchez, et alios.
- 28 Non censentur autem inviti, nec solent ordinarie talia fragmenta rependere illis, quibus vestes fractae non reficiuntur. Quando autem Famuli et Famulae possint, vel non uti occulta compensatione, vide verb. *Compensatio*, per tot., ubi assignantur conditiones ad licitam compensationem requisitae, et traditur etiam sequens propositio ordine 37 inter damnatas ab Innoc. XI 2 Martii 1679: *Famuli et Famulae domesticae possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt*. Quando, et de quibus Famuli et Famulae possint facere eleemosynam, vide verb. *Eleemosyna*.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Frequentes in Foro sunt controversiae Pa- 30 rochos inter et Regulares, circa administrationem Sacramentorum Famulis ipsorum Regularium, tum sepulturam eorundem. Caeterum si agatur de Famulis non particularis alicuius Religiosi, sed Communitatis et praeterea *actu servientibus, intra eorum septa et domos residentibus, tum viventibus sub eorum obedientia*; scilicet non religiosa, sed servili, possunt iis Regulares administrare Sacramenta Eucharistiae etiam tempore Paschatis, ac Extremae Unctionis, nec non sepulturam dare, ut rescripsit S. Congr. Conc. interpr. in Uratislaviens. *Iurium Parochialium* 25 Ian. 1738.

Patet hinc Regulares a Superioribus Ordinis 31 tantum approbatos ad excipiendas confessiones non posse Sacramentum Poenitentiae administrare Famulis Communitatis tametsi habentibus mox dictas tres conditiones. Posse vero censet P. Gaudent. a Ianua de Visitat. tom. 2, c. 7, dub. 17, sect. 4, num. 39, si induant praeterea *distinctum habitum a Saecularibus*, ut sunt oblatis, donati, Tertiarii. Immo addit, quod possint etiam eos absolvere a casibus, quos Episcopus sibi reservavit. Intellige vero semper de iis, qui Communitati servitium praestant.

FEMINA

Summarium.

1-4. Femina non est capax Ordinum. - 5-7. Est tamen capax iurisdictionis, et quid possit hoc titulo. - 8-12. Iurisdictionis actus, qui a Femina nequeunt exerceri. - 13-19. Femina, quoad vestium et ornamen-

torum honestatem. - 20-30. Quoad aspectus et tactus mala intentione. - 31-34. Quoad munus receptionem. - 35. Feminineus sexus in quo sensu dicatur *devotus*. - 36. Successivae polygamiae novum exemplum. - 37. Expenditur dictum Ecclesiastici de mulieris beneficentia. - 38-41. Celebris de Femina regula iuris. - 42. Ratio huius prohibitionis.

- 1 Femina non est capax Ordinum; cap. *Novae* 10 de Poenit. et remiss., et est communis inter Catholicos cum D. Cyrillo super cap. 6 Ioan.; D. Ambrosio (sive Auctore Commmentarii in Epistolas S. Pauli olim S. Ambrosio tributi) cap. 15 in Epist. ad Roman.; D. Chrysostom. in Epist. secund. ad Tim. 2; D. Th. in 4, dist. 25, qu. 2, art. 1, et alii communiter. Quidquid dixerint et fecerint Haeretici, qui feminas ad sacros Ordines admittebant, inter quos numerantur primo Cataphrigae, quorum meminit D. Ambrosius in prima ad Timoth. c. 3. Secundo Peputiani et Papuritae ¹ de quibus D. Epiphanius haeres. 49. Tertio Gnostici, de quibus Tertullianus lib. de Praescript. Haeret., cap. 41. Ultimo Wicleffius et Lutherus, qui docuerunt, mulieres sacri Baptismatis fonte ablutas statim Sacerdotissas consecrari, de qui-

bus Thomas Valdensis lib. de Sacram. c. 59, et Roffensis art. 13 contra Lutherum. Nec officit, quod in Iure fiat mentio Diaconissae ², Presbyterissae et Episcopissae, ut in can. *Diaconissam* 27, quaest. 1, et can. *Mulieres* 19, dist. 32, et saepe alibi. Nec officit, inquam, ³ quia, ut recte notant Baronius ad annum Christi 34, num. 280; Campanil. in div. Iuris Canonici rubr. 11, c. 2; Vasquez t. 3, in 3 part., disp. 245, c. 3, et alii passim, ipsae feminae tali nomine appellabantur, non quod sic essent ordinatae, sed quia Viri earum erant assumpti ad Diaconatum, Presbyteratum et Episcopatum, et ideo uxores Diaconorum Diaconissae, Presbyterorum Presbyterissae, et Episcoporum Episcopissae dicebantur, denominatione desumpta ab earum maritis. Nec etiam officit id, quod ⁴ ab aliquibus asseritur, quod quaedam femina,

¹ Sive ut apud S. Epiphanium loc. cit. ab Auctore, Quintiliani, qui et Peputiani appellantur, Artotyritaeque ac Priscillani (EDIT. BARBIELL.).

² Etsi uxores Diaconorum vocatas fuisse Diaconissas constet, praeter has tamen aliae fuerunt, quae *proprie*

Diaconissae appellabantur, quaeque iisdem fere ac Diaconi ritibus initiabantur, quamquam Ecclesiasticae hierarchiae membra nec essent, nec haberentur. Vide Charodonium Histor. Sacramentor., de Sacramento Ordinis, lib. 1, cap. 12. Confer verb. *Diaconissae* (EDIT. BARB.).

Ioanna nomine, ad Summum Pontificatum fuerit assumpta. Non officit, inquam, quia id, quod dicitur de Ioanna, est mera fabula, talemque esse probant Bellarm. lib. 3 de Pontifice Romano, c. 24; Baronius tom. 10, anno Christi 853, num. 86; Papirius Masson. Gallus in lib. de Urbis Episcopis; Onuphrius Panvinius in suis annotat. ad Platinam; Floremundus de Remundo in lib. Error popularis de Ioanna seu pontifice dicta Papissa; Graveson, Ursaya, et alii passim. Vide verb. *Ordo*, art. 2, n. 26.

5 Potest tamen Femina habere potestatem Iurisdictionis, quamvis non possit habere potestatem Ordinis. Communis. Hinc Femina succedens in aliquo Officio seu Dignitate, quae habeat aliquam Iurisdictionem annexam, quamvis alias capax non sit exercitii Curae animarum, tamen efficitur capax, et potest per se ipsam administrare Iurisdictionem, et committere exercitium Curae Viro capaci talis potestatis, et Beneficia conferre, ut deducitur ex cap. *Dilecta* de Maiorit. et obedientia, et Rota part. 10, decis. 44, num. 33, et tenet Abbas in cap. *Cum Dilectus*, num. 20, de Consuet.; Felin. in cap. *Cum venerabilis*, num. 36, de Except.; Fagn. in cap. *Iudaeorum* 3 de Aetat. et qualitat., num. 14; Ioan. de Selva de Benefic. qu. 5, num. 1 et 5, et alii passim. Unde

6 Femina habens Iurisdictionem, ut v. g. Abbatissa, Priorissa et huiusmodi, est capax conferendi Parochialem, et Parochum nominandi et instituendi, quem Ordinarius ad regimen animarum idoneum approbavit, ut declaravit Sac. Congr. Conc. in una Mediolan. 17 Dec. 1701.

7 Femina virtute talis Iurisdictionis potest cum legitima causa privare Clericos sibi subiectos Beneficiis iam illis collatis, auferendo scilicet quod illis dedit, nempe titulum et possessionem, nam posita hac ablatione censetur Pontifex conferre ius spirituale, quia sicuti Beneficium confertur dependenter a designatione Feminae et collatione tituli et possessionis, ita etiam censetur conservari Iurdictio a Summo Pontifice dependenter ab iisdem, quibus sublatis etiam reliqua alia tolluntur; Rota part. 9, tom. 2, dec. 429, n. 10 et 20.

8 Non potest autem Femina ipsos Clericos suspendere, prout suspensio est Censura Ecclesiastica, sicuti neque interdicare aut excommunicare; nequit enim Femina Censuras ferre, quia caret spirituali Iurisdictione, ut colligitur ex cap. *Dilecta* de Maiorit. et obed., et Rota dicta part. 9, tom. 2, dec. 429, n. 17 et 18.

9 Femina quamvis sit docta et sancta, non debet docere, maxime publice, textu expresso in cap.

Mulier 19 de Consecratione, ibi: *Mulier quamvis docta et sancta, viros in Conventu docere... non praesumat.* Feminae in Ecclesiis debent tacere, 1 ad Cor. cap. XIV, num. 34, et seq., ibi: *Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim Mulieri loqui in Ecclesia.* Femina quamvis habeat iurisdictionem, ut Abbatissa seu Priorissa in subditas, non potest publice benedicere, sed solum eo modo, quo parentes solent benedicere propriis filiis, cum munus benedictionis proveniat ex potestate clavium, quae non competit Feminae. Communis. Femina non potest pro ministro servire Sacerdoti ad Altare; sic expresse prohibetur in Missali, § 1 de Defectibus, et in cap. *Inhibendum* 1 de Cohabitat. Clericor. et mulier., ibi: *Prohibendum quoque est, ut nulla femina ad Altare praesumat accedere, aut Presbytero ministrare.* — Et si mulier, subiungit La Croix lib. 6, part. 2, n. 288, et si mulier in Ecclesia tacere debeat, uti habetur 1 ad Corinth. XIV, multo magis abstinere a ministerio altaris.

Femina, si tantum ex levitate utatur veste virili sine prava intentione, periculo scandali et libidinis, peccat tantum venialiter, alias mortaliter; Deuteronomii enim cap. XXII, num. 5, sic praecise habetur: *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit haec.* Nullo autem modo, si utatur ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; can. *Quoniam* 1, qu. 7, cap. *Omnes* 1 de Fer., c. *Consuluisti* 3 de Celebratione Missar., cum multis similibus; in qualibet enim dispositione intelligitur excepta; cap. *Licet* de Poenit. et remiss. Femina tenetur etiam abstinere ab ornatu muliebri ex se nimis turpi, et ad lasciviam provocante, et hoc sub mortali, si praevideat aliquem in particulari probabiliter lapsurum. Et ratio est, quia nullum habet ius ad illum nimis turpem et lascivum ornatum, immo est ei prohibitus, adeoque tenetur ab eo abstinere ad evitandum peccatum alicuius in particulari ab ipsa praevisi probabiliter lapsuri; Busembaum lib. 2, cap. 2, et ibi La Croix num. 343; Sporer. tom. 2, tract. 5 in quinto praecepto Decal., cap. 1, sect. 2, num. 39, et alii ¹.

Femina vane se ornans, et pigmentis seu picturis se fucans ea intentione, ut aliorum oculos ad se trahat, et viros ad lasciviam provocet, peccat mortaliter; can. *Nec solo affectu*

¹ Peccat mulier, si non absterneat ab ornatu nimis turpi, etiamsi non praevideat aliquem probabiliter lapsurum; cum enim prohibitus ei sit turpis ornatu, qui ad peccandum homines provocet, palam est graviter eo utentem peccare, etsi non praevideat aliquem lapsurum.

In verbo illo *nimis* habentur fortasse insidiae et deceptiones; lascivaeque mulieres numquam nimis turpem credent turpem ornatum. Legantur Auctores citati a Benedicto XIV de Synodo Dioecesis. lib. 11, cap. 12 (NOTA ROM. THEOL.).

et tactu 12, et can. *Qui viderit mulierem* 13, caus. 42, quaest. 5. Unde S. Ioan. Chrysost. relatus et secutus a Fagn. lib. 3 de cr., et cap. Multa 1 Ne Clerici vel Monachi, n. 68, sic ait: *Mulier si se decoraverit et vocaverit ad se oculos hominum, etiamsi plagam non intulerit, vindictam dabit extremam; venenum enim obtulit, etsi nullus qui bibat, inventus sit*; et concordant S. Augustinus Epist. 255, alias 73 in can. *Fucare* 38 de Consecr., dist. 5; S. Cyprian. tract. de Habitu Virg. post med.; S. Clemens Alex. in Paedagog. lib. 3, cap. 2; S. Thomas 2-2, qu. 169, art. 2 in corpor.; S. Antoninus, et alii communiter. Quamobrem Eccles. 4 expresse dicitur: *Ne accipias faciem adversus faciem tuam, scilicet faciem picturae adversus faciem naturalem*; et contrafaciens debet timere illud Ioel. 2: *Omnis vultus redigetur in ollam*, id est vultus depictus in ollam infernalem, ut explicat Fagn. loco citato, num. 62, et S. Cyprianus de Disciplina et habitu Virginum, sic expresse dicit: *Opus Dei est quod nascitur, Diaboli quod mutatur*. Et in libro de habitu Virginum incip. *Disciplinae Custos*, post med. sic ait: *Non virgines tantum aut Viduas, sed et nuptas puto, et omnes omnino feminas admonendas, quod opus Dei, et facturam eius, et plasma adulterare nullo modo debeant adhibito flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore, aut quolibet lineamenta nativa corrumpente medicamine*. Et postea subdit: *Manus Deo inferunt, quando illud, quod ille formavit, reformare contendunt, impugnatio ista divini operis praevaricatio est veritatis; Deum videre non poteris, quando oculi tui non sunt quos Deus fecit, sed quod Diabolus infecit* 1. *De inimico tuo compta cum illo pariter arsurum*.

- 16 Si autem Femina se ornet et fucet ex quadam levitate, vel etiam quadam vanitate propter instantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale; S. Thomas 2-2, qu. 169, art. 2 in corpor.; Fagn. loc. cit., num. 69, et alii passim. Immo si Femina se ornet et fucet, servata recta intentione, consuetudine patriae, et conditione status, non est peccatum. Sic S. Thomas 2-2, qu. 169, art. 1 in corpor., et in c. 3 1.^{ae} Epist. ad Timoth., lect. 2 sub fin.; Alexander Alens. in Summ. Theolog. p. 2, qu. 134, membro 1, ubi sic praecise dicit: *Licet secundum nobilitatem personae, secundum consuetudinem Terrae, secundum Dignitatem Officii ornare se vestibus pretiosis, ita tamen quod absit libido in voluntate, et scandalum in exteriori opere*.

Unde S. Thomas in cit. qu. 169, art. 2 ad 2 18 subiicit, quod non est vetitum feminis faciei vitia occultare, quod probat his verbis auctoritatem Apostoli adhibens: *Aliud est fingere pulchritudinem non habitam, et aliud occultare turpitudinem ex aliqua causa proveniente, puta aegritudine vel aliqua huiusmodi, hoc enim licitum est. Quia secundum Apostolum 1 ad Cor. 12: Quae putamus ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundantiorum circumdamus*. Quo fit, ut forte non peccaverit quidam ex Proceribus, qui cum morbo gallico tabesceret, ostro pingebat pallentes genas, de quo Urbanus VIII festive fertur dixisse: *Foris minio pictus Ibero, intus autem Gallico*. Et sic 19 etiam licitum est feminae se ornare sine pictura, ut viro suo magis placeat, vel ut futuri mariti prae aliis mulieribus licitam benevolentiam capteret; S. Thomas in cap. 3 Isaiae in fin., ubi sic expresse dicit: *Similiter si faciat, ut placeat decenter viro suo, quem habet, vel quem accipere debet, et ut ab aliis mulieribus retrahatur, non peccat*; Pontas verb. *Ornatus muliebris*, cas. 2, et alii.

Femina denudans collum vel pectus ex intentione mala, et maxime illum morem inducens, peccat mortaliter 2; Elizalde in Regul. morum lib. 8, qu. 13, § 9; Pignatell. tom. 3, consult. 35, a n. 27 usque ad fin.; La Croix lib. 3, n. 248, cum plurimis ibi citatis. Unde Ursaya Instit. crimin., tit. 5, num. 50, notat sub excommunicationis poena prohiberi posse ab Episcopis, ne mulieres incedant discoopertae brachiis, vel pectore nudatae, quia sunt incitamenta ad libidinem et peccata, ut re mature perpensa in Urbe mandavit San. mem. Innocent. XI, cuius Edictum referunt et exornant P. Maraccius in liber cul., cui titulus: *Rimedio per curare la vanità femminile*; Franc. de Re moral. consult. 37; Raynald. tom. 3, cap. 27, § 3, num. 1. Quamobrem S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2 Paedagog., cap. 3, sic expresse scribit: *Nullo modo permittendum est mulieribus, ut appareant aliquid corporis denudantes, ne ambo prolabantur, hi quidem, ut qui in se virorum intuitum attrahant; semper autem tamquam praesente Domino honeste versandum est, ne nobis quoque sicut Corinthiis succensens dicat Apostolus: Convenientibus vobis non licet Dominicam coenam manducare*; et S. Hieronymus Epist. 8 ad Demetriadem de publicis pedissequis illam informans sic ait: *Illa tibi sit pulchra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quae se nescit esse pulchram, quae*

1 Vide S. Cypriani opus cit. edition. Venet. 1728, col. 358 seq. Nam Auctor integrum eius testimonium non profert, sed multa omittit et aliqua paulo aliter affert (EDIT. BARBIELL.).

2 Etiam, seclusa intentione mala, graviter peccat mulier illa. Nam denudatio illicita est, non solum ob pravam mulieris intentionem, sed etiam quia de se mala est, inducens homines ad peccatum (ROMANI THEOLOGI NOTA).

negligit formae bonum, et procedens ad publicum non pectus et colla denudat, nec pallio revoluta cervicem aperit, sed quae celat faciem, et vix uno oculo, qui viae necessarius est, patiente ingreditur.

- 21 Femina sciens se turpiter amari ab aliquo particulari, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur, peccat graviter, si data opera ei se conspiciendam offert; Layman lib. 2, tract. 3, c. 13; Sanchez, Bonacina, Diana, et alii passim cum Busembaum, et la Croix lib. 2, dub. 5, art. 2, num. 243; Sporer tom. 2, tract. 5 in quinto praecepto Decalogi cap. 1, sect. 2, num. 35.
- 22 Hinc peccat Femina pergens ad hoc templum, ad hoc sacrum, in quo est aliquis particularis, a quo turpiter amatur, quando commode potest aliud templum adire eo periculo vacans. Item quando it per hunc vicum potens commode
- 23 ire per alium. Item quando domo egreditur sciens eum expectare spectandam, sic cum aliis Sporer loc. cit., num. 36. Immo volunt multi absolute cum Busembaum loc. cit., et probabilius cum La Croix loc. cit., num. 244. Feminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse et debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die Festo, semel atque iterum, ad
- 24 peccatum illud evitandum. Alii tamen cum Castropalao tract. 6, disp. 6, part. 16; Diana part. 5, t. 7, resol. 21 et 22, et Pasqualig. de Sacrificio quaest. 1347, universaliter sustinent quod ob vitandum praecise scandalum non sint omittenda ulla opera praecepta; Unde Tamburin. in Decalog. l. 4, c. 2, § 2, n. 8 docet, quod Femina sciens se ardentem amari ab aliquo particulari, qui erit in templo, possit quidem die Festo abesse a Missa propter caritatem, non tamen teneatur, quia hoc est scandalum non datum, sed acceptum, quod omnino non tenetur vitare cum tanto detrimento omissionis Missae die Festo; sic docet etiam Illsung. tractat. 3, n. 111 dicens, ne quidem semel teneri
- 25 omittere. Concedunt tamen Castropal., Diana, et alii apud ipsos loc. cit., omitti debere, vel ad aliquod tempus differri actionem bonam, quae est tantum consilii.
- 26 Femina in publicum prodiens, quamvis sciat se ab aliquo in particulari turpiter amari, si hoc faciat ex necessitate, nullimode peccat, et saltem non mortaliter, si faciat ex utilitate, aut ne se privet sua libertate, vel iure exeundi domo, aut standi ad ostium domus vel fene-

stram; Sanchez, Caietan., Bonacina, Diana part. 2, tom. 15, resol. 20; Sporer loco cit., n. 35, qui n. 37 subiungit consentire omnes, Feminam ob illam causam non teneri ad longum tempus abstinere a publico, vel actionibus de se indifferentibus, v. g. ad longum tempus non aspicere per fenestram, non ad ianuam domus suae stare vel assistere, sed solum semel et iterum, donec alter advertere possit se fugi ab illa. Quod si enim alterius turpis amor diutius duret, non erit amplius ex infirmitate et scandalo pusilli, sed potius ea occasio erit ex propria amantis malitia, et non ex Femina, quae libertate sua iure utitur; unde deinceps non est de his curandum¹.

Femina permittens tactum sui impudicum 27 ex obiecto, vel osculum turpe ac venereum in secreto, peccat mortaliter si non impediatur, quando commode potest, quia concurrunt ad actum intrinsece et mortaliter malum; Sporer loc. cit., num. 41; La Croix loc. cit., n. 249, et alii communiter. Si vero tactus sint ex ob- 28 iecto honesti, ut oscula in facie, tactus genarum, compressio manuum, et sola tangentis prava intentione libidinosi sint, id advertente Femina, distinguendum est, vel fiunt in publico, ut in Choreis, in convivio, etc., ubi iuxta morem regionis non possunt repelli, nisi ingerendo animis adstantium suspicionem peccati, et infamando alterum, et tunc Femina non peccat permittendo similes tactus, quia in re per se non mala adest excusatio sufficiens, ne scilicet ratione moris et consuetudinis regionis in suspicionem malitiae apud spectantes veniat tangens repulsus, alias bonae famae. Aut tactus 29 fiunt in secreto seu etiam in publico, et sine suspitione illa, et periculo infamiae, repelli possunt; et tunc Femina peccat graviter permittendo similes tactus, oscula et amplexus, si moraliter certo advertat malitiam et libidinosum affectum tangentis, osculantis vel amplectentis; Sporer loc. cit., num. 41; Azorius, alique cum Bonacina de Matrim., qu. 5, p. 9, num. 10. Si autem dubitet, an similes tactus, 30 oscula et amplexus ab altero fiant malo animo; Filiucius et Tamburin. in Decalog. lib. 5, c. 1, § 4, num. 25; La Croix loc. cit., num. 249; Sporer loc. cit., num. 41, et alii, negant teneri impedire, quia in dubio nemo praesumendus est malus; Bonacina tamen probabilius affirmat, quia vix abest culpa, et Femina utitur iure suo, consulitque salutem proximi². Femina acceptans 31

¹ Volunt multi absolute cum Busembaum, (inquit Auctor num. 23). Feminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse et debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die festo; num. vero 26, vult, feminam iisdem in circumstantiis constitutam peccare tantum venialiter, si, ne se privet sua libertate, domo exeat, per fenestram aspiciat, ad ianuam domus suae stet vel assideat. Harum autem fere contradictoriarum opinionum quanam

sit amplectenda, prudens iudicet lector (ROMANI THEOLOGI NOTA).

² Si mulier dubitet actus illos malo fieri animo, impedire et prohibere illos tenetur: alioquin proximi salutem non consuleret, et semetipsam quoque periculo exponeret peccandi, cum sine commotione ac delectationis periculo vix amplexus et oscula illa contingant (NOTA ROMANI THEOLOGI).

- munera ab amasio, quando ei moraliter certo constet de eius libidinosa intentione quamvis ipsa non consentiat eius pravae intentioni, regulariter peccat mortaliter, quia sic fovet impurum eius amorem, ac desiderium, et spem
- 32 copulae aliquando obtinendae. Nec refert quod Femina dicat se nolle consentire eius pravae intentioni, quamvis munera acceptet, nam re ipsa acceptando adhuc relinquit spem in amasio, quod vi munerum possit tandem facilius eam expugnare; Sporer tom. 2, tract. 5 in septimo et decimo praecepto Decalogi, cap. 3, num. 141; La Croix loc. cit., n. 264, et alii.
- 33 Si autem semel tantum ac iterum accipiat ab amasio munera, nec certo constet ei de libidinosa intentione ac affectione donantis, tunc non peccat sic accipiendo; Sporer loco citato, num. 141, et alii.
- 34 Femina ob munera sibi liberaliter donata ab amasio, quamvis illicite accepta ob eius notam libidinosam intentionem, non tenetur ad ullam restitutionem, sed licite retinere potest; et ratio est, quia Femina accipiendo non peccavit contra iustitiam; impurus enim amasius liberaliter ea donavit sciens Feminam non accepturam cum pacto copulae, ut supponitur, quamvis ipse eam speraverit. Unde si sua spes frustratus amasius munera prodegit, sibi imputet, et suae libidinosae credulitati; Molina tom. 1, disp. 95; Lugo disput. 18, num. 49, et cum aliis Sporer loco cit., n. 41¹.
- 35 Feminus sexus in quo sensu dicatur *Devotus*, notat Macr. in Hierolexic., verb. *Antiphona* in fin., ibi: *Est etiam alia difficultas in illa B. M. Virginis Antiphona, quae inter consuetas Officii commemorationes habetur super verba: Intercede pro devoto femineo sexu, ac si sexus alius devotus non esset.* Respondetur tamen hoc nomen *Devotus* hic non significare piam ac teneri cordis erga Deum personam, sed quae Deo se devovit, ut sunt Moniales et similes; quae Antiphona desumpta est ex D. Augustino, in Serm. 21 de Annunc., cuius mens fuerat distinguere Clerum et Moniales a populo iuxta Ecclesiae universalis consuetudinem in Feria sexta Parasceves, ubi de iisdem habentur distinctae orationes. In hoc etiam sensu D. Agatha dixerat: *Soror mea Lucia Virgo Deo devota*, quia voto perpetuae virginitatis se Deo dedicaverat. Ita pariter in Conc. Tolet., can. 16, habetur devotam peccantem non recipiendam in Ecclesiam. Sic apud Ursayam in Miscellaneo secundo Sacro et Profano, Canonico et Civili, verb. *Feminus sexus*.
- 36 Femina quaedam viginti duos successive habuit maritos, et deinde nupsit viro, qui viginti

sepelierat uxores; qui postmodum vincens superstes remansit; et Populus Romanus coegit eundem virum abstinere a lugubri funere, et lauro coronatum, Palma in manibus tenta, tamquam victorem uxoris cadaver ad tumulum associare iussit. Sic Vincent. de Iustis de Dispensat. lib. 2, cap. 9, num. 6; Maiolus de Irregularitatibus lib. 1, cap. 33; Corrad. in Praxi dispens. lib. 7, cap. 5, num. 81, et alii apud ipsos.

Expenditur dictum Ecclesiastici cap. XLII, 37 ibi: *Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens*; id est, melior est pro bono tuo spiritali, quatenus magis tibi proderit, minoris periculi erit, minusque tibi nocebit vir iniquus, quia sua iniquitate et malitia iniuste te vexet, ac bonis temporalibus spoliēt, quam Mulier blanda et benefaciens, quae suis blanditiis et beneficentiis ad eius concupiscentiam te adducat, bonisque omnibus spiritualibus te denudet; vir enim iniquus ac malignus te iniuste vexando tuam exercebit patientiam, quae necessaria est, ut aeternae reportentur promissiones, sicut docet Apostolus ad Hebraeos cap. X, num. 36, ibi: *Patientia enim vobis necessaria est, ut reportetis promissiones*; et Luc. cap. XXI, n. 19, ibi: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*; mulier vero benefica munusculis et blanditiis laborum suorum venenum libidinis et ignem lasciviae usque ad perditionem devorantem in te succendet, ac in laqueum aeternae captivitatis te protrahet iuxta illud Proverbiorum cap. VII, a num. 21 ad 23, ibi: *Irretivit eum multis sermonibus et blanditiis laborum protraxit illum; statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, et quasi agnus lascivians et ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius, velut si avis festinet ad laqueum, et nescit quod de periculo animae illius agitur.* Unde Ecclesiastici cit. cap. XLII, antequam n. 14 dicatur: *Melior est enim iniquitas viri, quam, etc.*, numero immediate antecedenti dicitur: *In medio mulierum noli commorari, de vestimentis enim procedit tineā, et a muliere iniquitas viri.* Sic Sacri Expositores passim in praelaudat. c. XLII, n. 14 Ecclesiastici.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Feminae (ait Ulpianus in l. 2 ff. de Regu- 38
lis iur.) *ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotae sunt, et ideo nec Iudices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere.* Varii Auctores varie celebrem hanc de Feminis regulam iuris sunt interpretati. Unus

¹ Rogarem hic Auctorem, num credat mulierem peccare, quae impurum in amasio foveat amorem? Si ita opinetur, ut opinari revera censeo, rursum rogo, num acceptatio donorum amorem illum foveat? Num

prudenter suspicari possit ab huiusmodi amore prava oriri posse desideria? Ita sane. Ergo acceptando dona nequit ea mulier esse immunis a culpa (NOTA ROM. THEOLOGICI).

autem Iacobus Gothofredus meo iudicio verum eius sensum est assequutus.

- 39 Publica et civilia officia non sunt hic pro eisdem accipienda, ut accipiunt Cuiacius et Petrus Faber, sed observante Iacobo Gothofredo distinguenda sunt publica officia ab officiis civilibus, ita quidem, ut publica civilia quoque sint, non retro omnia civilia publica. Et in hunc modum particula posita est inter genus et speciem, quod non est novum.

- 40 Publica autem officia, ut monet idem Iacobus Gothofredus, non dicuntur hic ratione finis vel loci, verum ratione auctoritatis, quae scilicet cum publica exercentur auctoritate, cuiusmodi duo tantum exempla hac Regula commemorantur, Iudicem esse (pedaneum scilicet, seu causae disceptatorem) et Magistratum gerere cum iurisdictione et imperio, a quibus obeundis Feminae prohibentur. Civilia vero sunt ea quoque ministeria, si actus, qui partim in Civitatis vel Iudiciorum conspectu in Comitibus exercentur, partim privatim in coetus

alicuius Virorum ore seu conspectu, modumque excedunt domesticae curae, cuiusmodi tria exempla hic commemorantur, *Postulare*, id est *Advocare*, *pro alio intervenire*, et *procuratorem existere*, a quibus quoque obeundis prohibentur Feminae.

Male autem Graeci Interpretes, ut et Glossa, 41 Cuiacius, et alii, *interventionem pro alio*, hic de *Fideiussoria intercessione* accipiunt. Interveniendi voce, ut post Petrum Fabrum probat Iacobus Gothofredus, non fideiussoria intercessio intelligi debet, verum iudicialis quaedam opera, et civile officium, cognitoriae et procuratoriae simile.

Ratio vero huius prohibitionis sive regulae 42 circa Feminas non fuit Muliebris sexus levitas, non item infirmitas et conditio fragilitatis, nec periculum rei familiaris; verum remotae fuere Feminae ab officiis publicis et civilibus ob honestatem sexus, ob verecundiam et stolae matronalis decus. Consule toties laudatum Iacobum Gothofredum hic.

FENESTRAE

Summarium.

1. Nemo potest in Muro alieno sine servitute fenestram construere, et aperire. - 2. Hoc praecipue locum habet in Ecclesia propter reverentiam illi debitam. - 3. Unde S. Pius V mandavit claudi omnes fenestras vicinorum, ex quibus haberi poterat prospectus in Ecclesias. - 4. Pro cuius S. Pontificis oraculi punctuali executione Sacr. Congr. semper respondere solet, vel denegando facultatem fenestras aperiendi, vel mandando claudi illas quae de facto apertae sunt. - 5. Sic etiam respondit novissime in Lodiensi 7 Augusti 1705, et in Ulixiponen. 5 Martii 1710. Et Sacr. Congr. Visitationis Apostolicae in Romana *Fenestrae* 25 Ianuarii 1717. - 6. Affertur singulare Decret. S. Congr. Episc. in Avellina *Indulti* 5 Iulii 1719. - 7. Non sunt permittendae fenestrae respicientes in Monasteria Monialium. - 8. Ne quidem a fenestris Campanilis Ecclesiae vicinae potest haberi prospectus in Monasteria Monialium, sed pleno muro tales fenestrae debent obstrui. - 9. Debent obstrui etiam fenestrae illae, quae sunt in Monasterio Monialium, per quas videre possunt et videri. - 10. Nec debet permitti alicui aedificium tollere, si per illud haberetur prospectus in Monasterium. - 11. Immo sunt

demoliendae mansiones constructae in viculo intermedio, et claudendum est ambulacrum, quod a tecto imminet Monasterio, eique praedominat, non obstante qualibet appellatione vel recursu. - 12. Fenestrae, et quaevis alia foramina Regularium spectantia in hortum vel Clausuram Monialium, omnino claudenda sunt. - 13. Fenestrae Monialium tam altae debent esse, ut ad lumen tantummodo serviant. - 14. Et quando aliunde nequeant lumen habere, fenestrae quae respiciunt in publicas vias, debent tubis muniiri et ita aptari, ut per ipsas nequeant Moniales videre, nec alloqui cum trans-euntibus. - 15. Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem et correspondentiam fenestrarum, Moniales possint videre vicinos vel videri. - 16. Fenestrae Communionis inservire non debent pro Colloquutoriis Monialium. - 17. Fenestrae Regularium quomodo et quando claudi debent, quando habent prospectum in vicinas Aedes saecularium? *Remissive*. - 18. Fenestrarum aperiendi quando locus sit in Monasteriis Monialium? *Remissive*. - 19. Prohibetur Monialibus sub gravibus poenis usus telescopii, sive conspicii tubati longioris. - 20. Quomodo intelligenda prohibitio non habendi fenestras, ex quibus pateat aspectus in Monasteria Monialium.

- 1 Nemo potest in muro alieno sine servitute, fenestram construere et aperire, l. *Altius* Cod. de Servitut., ibi: *In pariete vero tuo si fenestram Iulianus vi vel clam fecisse convincatur, sumptibus suis opus tollere, et integrum parietem restituere compellitur*. Hoc praecipue locum habet in Ecclesia propter honestatem et reverentiam illi debitam Clem. 1 de Sent. excomm., ibi: *Aut in eis factis fenestris*, ibidemque Butrius in fine, ubi quod temerarie agunt, qui construunt huiusmodi fenestras, et in illis audiunt divina; Sabell. in select. Can. cap. 3, num. 119; Barbosa lib. 1 Iur. Eccles. univers. cap. 11, n. 28; Pignatell. tom. 4, cons. 129, num. 1. Unde S. Pius V anno 1566 mandavit claudi omnes fenestras vicinorum, ex quibus

haberi poterat prospectus in Ecclesias, ut refert Tusc. de Visitat. lib. 1, cap. 11, num. 10, in cuius sequelam Decret. suum edidit Card. Sabellius eius Vicarius praecipiens omnibus has fenestras habentibus, quod deberent illas claudere, relatum a Quaranta in summ. Bullar. verb. *Reverentia Divinorum*. Pro cuius S. Pontificis Oraculi punctuali executione Sacr. Congreg. Episcop. semper respondere solet, vel denegando facultatem fenestras aperiendi vel mandando claudi illas, quae de facto apertae fuerunt. Cuius Sacr. Congr. multa decreta referunt, et sequuntur Pignatell. tom. 4, consult. 129, a num. 3 ad 9; Nicol. in Floscul. verb. *Fenestra*, num. 1; Pacichel. de Distantiis cap. 6, membr. 4, n. 28; Barbosa lib. 1 iur.

- Eccles. univers., cap. 11, num. 28; Card. de Luca de Servitut. disc. 17, num. 2; Monacell. tom. 1, tit. 5, formul. 8, num. 14; Ursaya tom. 4, part. 2, discept. 13, a num. 40, et signanter in Nullius 11 Septembris 1615, et in alia Nullius 5 Mart. 1619, in Casertana 8 Iunii 1646, in Cosentina 13 Decembris 1646, in Calven. 26 Septembr. 1652, in Veronen. 14 Iunii 1655, in Alexanen. 14 Novembris 1659, in Pisaurien. 3 Octobris 1692. Quem sane rigorem non sine bonorum laude nostris temporibus inexorabiliter ad praxim reduxit tam in Leodien. 7 Aug. 1705, quando (effectu punctualiter subsecuto) iniunxit Nuncio Coloniensi clausuram fenestras apertas in Ecclesia Carmelitarum, quam in Ulixipon. 5 Mart. 1710. Nollens exaudire preces primariae Nobilitatis viri Comitis de Sousa, pro simili gratia se exhibentis assignare capitale bismillium Cruciatorum Ecclesiae, in qua praetendebat aperire fenestram; et novissime Sac. Congr. Visitationis Apostolicae in Romana Fenestras 25 Ian. 1717, ut refert Ursaya loc. cit., num. 95, qui ibidem, num. 46, refert sequens Decr. Sac. Congreg. Episcoporum in Avellina Indulti 5 Iul. 1719, Ponente Card. Paracciano, in qua licet ageretur de petitione nedum insignis Benefactricis Antoniae Spinolae Principissae Avellini, sed etiam Patronae eiusdem Civitatis, ubi aderat Ecclesia Patrum Dominicanorum, qui eorum pariter humillimas preces porrigebant pro eadem gratia. Nihilominus dicta Sacra Congreg. Episcoporum gratiam restrinxit ad vitam solum Oratricis per haec praecisa verba: *Pro gratia quoad fenestram cum duplici Crate ferrea, et ad vitam Oratricis tantum.* Vid. verb. Ecclesia, artic. 5, verb. Porta, et verb. Prospectus.
- 7 Non sunt permittendae fenestras respicientes in Monasteria Monialium, ut pluries declaravit Sac. Congr. Episc., et signanter in Mediolan. 5 Mart. 1602, ibi: *Non esse permittendas fenestras respicientes Monasterium, et statim claudi debere ab Ordinario*, et in Liciensi 28 Februar. 1605, in qua dixit, quod nullo modo debet esse prospectus in Monasteria Monialium; et in Portugallen. 16 Apr. 1605, in qua statuit quod ne quidem a fenestris Campanilis Ecclesiae vicinae potest haberi prospectus in Monasteria Monialium, sed pleno muro tales fenestras debent obstrui, ut in Aquilana 13 Iul. 1612.
- 9 Debent obstrui etiam fenestras illae, quae sunt in Monasterio Monialium, per quas videre possunt ac videri, ut in Parmensi 28 Nov. 1636, ibi: *Doversi murare a muro pieno alcune aperture con gelosie fatte nella faccia della Chiesa, per le quali potevano vedere ed essere vedute.*
- 10 Nec debet permitti alicui aedificium tollere, si per illud haberetur prospectus in Monasterium, ut in Interamnensi 15 Maii 1612, et in Barensi 11 18 Febr. 1617. Immo sunt demoliendae man-
- siones constructae in viculo intermedio, et claudendum est ambulacrum, quod a tecto imminet Monasterio, eique praedominat, ut in Assisiensi 11 Iun. 1653. Non obstante qualibet appellatione vel recurso, ut in Conversanensi 8 Aug. eiusdem anni 1653. Fenestras et quaevis alia foramina Regularium spectantia in hortum, vel Clausuram Monialium omnino claudenda sunt; Sac. Congr. Episcoporum et Regularium in Amelien. 23 Decembris 1693, et in Neapolitana 2 Decembris 1639. Fenestras Monialium tam altae debent esse, ut ad lumen tantummodo serviant; eadem Sac. Congreg. in una Civitatis Castelli 12 Mart. 1601. Et quando aliunde nequeant lumen habere, fenestras, quae respiciunt in publicas vias, debent tubis muniri, et ita aptari, ut per ipsas nequeant Moniales videri, nec alioquin cum transeuntibus; ead. Sac. Congr. in Tean. 16 Octobr. 1615, ibi: *Quando le stanze de Monasteri, che hanno le fenestre in strada, possono avere il lume altronde, le farete ad ogni modo murare, ma quando restassero cieche, ordinarete, che si mettano le trombe alle medesime fenestre, e si acconcino di maniera, che non si possa nè vedere, nè parlare con chi passa per la via.* Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem et correspondentiam fenestrarum Moniales possint videre vicinos, vel videri; ead. Sac. Congreg. in Neocastren. 16 Augusti 1594. Fenestras Communionis inservire non debent pro Collocutoriis Monialium, minusque Confessionaria, exceptis Sacris functionibus solitis fieri ab Episcopis; Sac. Congr. Episcop. in Encyclica Epistola sub die 30 Octobris et 3 Decembris 1766. Fenestras Regularium quomodo et quando claudi debeant, quando habent prospectum in vicinas Aedes saecularium; Sacra Congreg. Episcop. et Regul. in Camerin. Fenestrarum 13 Aug. 1717, Ponente Card. Scrattembac. Vide Ursaya tom. 2, part. 2, disceptat. 6 per totam. Fenestrarum aperitioni quando locus sit in Monasteriis Monialium? Sac. Congregat. Episcop. in Neapolit. 16 Ianuarii 1711, Ponente Card. Corsino. Vide Ursayam tom. 5, part. 2, discept. 5 per tot. Prohibetur Monialibus sub gravibus poenis usus telescopii sive conspicilli tubati longioris; Sacra Congregat. Episcop. in Anconit. 1 Octobr. 1627.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Nemini licet habere Fenestras, ex quibus pateat aspectus in Monasteria Monialium, ut firmat Auctor num. 7 et seq. Caeterum hac cum distinctione est procedendum; si e conspectu antiquae domus novum Monasterium Monialium sit constructum, non sunt statim claudendae fenestras domus illius, aut repagula ipsis apponenda. Sed remedium est adhibendum ex parte sentientis minus praeiudicium. Idque

summa ratione; quia nihil in hoc casu impu-
tari potest domino antiquae domus. Idem est,
et quidem ex eadem ratione, si utrumque ae-
dificium sit antiquum, sed ex innovatione
aliqua facta a Monialibus, e fenestris domus
aspectus pateat in Monasterium. Sin autem e
conspectu Monasterii Monialium domus antiqua
sit elevata, vel nova sit constructa, ex cuius
fenestris pateat in Monasterium aspectus, non

attento maiori vel minori praeiudicio, sem-
per adhibendum est remedium ex parte do-
mus. Quod procedit, etiamsi bona fide inno-
vatio illa facta sit. Confer de his omnibus Rot.
in Romana Fabricae super reservatis 13 Ia-
nuar. 1744, et 5 Iun. eiusdem anni, coram
bo. me. Lana, ubi explicantur decisiones in Ca-
lagurit. Fabricae 11 Febr. 1729, et 4 Iun. 1731,
cor. cl. mem. Millin.

FERRAGOSTO

Summarium

FERRAGOSTO ETYMOLOGIA

1 Ferragosto etymologia his verbis explicatur a
Bernino nell'Istoria di tutte l'Eresie tom. 2,
saecul. 6, cap. 13, fol. 138, sub Pelagio 2, et
ab Ursaya in Miscellaneo Sacro Profano, Ca-
nonico et Civili part. 2, litt. F, num. 19: *È
fama, che alla Catena di Erode per divina
virtù, con celeste simpatia si congiungesse
quella di Nerone, con cui fu legato il mede-
simo S. Apostolo nel Carcere Mamertino, sotto
il Campidoglio di Roma, e che di ambedue ne
divenisse una, inanellate ed unite insieme senza
applicazione di umana industria. E come che
la collocazione di queste due Reliquie, e la de-
dicazione del loro Tempio successe appunto nel
primo giorno di Agosto, volle il Pontefice S. Si-
sto, che regnava allora nel Pontificato Roma-
no¹, con miglior augurio rendere celebre quel
giorno e quel mese con la memoria di un tanto*

*successo, consecrandolo alle Catene di S. Pietro,
le quali si dissero li Ferri di Agosto, che da
noi con più abbreviata ma corrotta parola,
diciamo Ferragosto². E non senza gran mi-
stero parve che volesse Dio abbattere il fasto
di Augusto Imperatore con le Catene e Ferri
di S. Pietro, conciossiacosachè le Calende di
Agosto erano di già da prima dedicate dalla
gentilità alla felice ricordanza di quel Mo-
narca, che in tal giorno era stato la prima
volta dichiarato Console, aveva molti trionfi
riportati, soggiogato l'Egitto e terminata la
lunga Iliade delle civili discordie. Onde per
pubblico Decreto del Senato non più Sextilis
fu denominato quel mese, ma Augustus³. Aliis
tanien huiusce nominis etymon e Feriis Au-
gusti, quae ab antiquis Romanis ineunte Sextili
mense celebrabantur, placet desumere⁴.*

¹ Fallitur Berninius. Quo tempore Sixtus III Pontifi-
catum gerebat, nondum Vincula S. Petri Romam ab
Eudoxia Augusta Theodosii II uxore ad Eudoxiam fi-
liam, et Valentiniani III uxorem missa Hierosolymis
fuerant. Leone M. Pontifice Eudoxia Romae fuit, pro-
digiumque utriusque catenae coeuntis verosimilius con-
tingit; nec tamen a Leone ipso in Exquilinum S. Petri
templum ab Eudoxia iterum excitatum sacra illa vin-
cula illata sunt. Id factum a Pelagio, qui Eudoxianum
hoc templum sacris ritibus dedicavit. Extat ea de re
satis vetus inscriptio apud Gruterum p. 1174, num. 7,
et Card. Thomasium tom. 5 Oper., p. 483, atque in illa
haec ad rem nostram leguntur:

Eudoxia quidem totum renovavit ibidem:
Pelagius rursus sacravit Papa beatus.
Corpora Sanctorum condens ibi Machabaeorum
Apposuit Petri pretiosa ligamina ferri,
Illustris mulier quae detulit ab Hierusalem,
Et quibus est Petrus Neronis tempore vinctus.

Pelagius igitur vincula, quorum prodigium Leone
Pontifice Romano patratum, primo in Exquilino illo
S. Petri templo reposuit, cum alibi antea servata fuis-
sent. Vide de tota hac re disserentem cl. P. Abba-
tem Monsacratum in egregia dissertatione de Catenis
S. Petri, Romae 1750 (EDIT. BARBIELL.).

² Berniniana huic coniecturae merito adversatur
P. Carmeli ex Franciscanorum, quos *Minores Obser-
vantes* vocant, illustri Familia in praeclaro opere in-
scripto: *Storia di vari costumi sacri e profani, dagli
Antichi sino a noi pervenuti* lib. 11, cap. 10, ubi ait
p. 176: *Si può credere, non contraddico, che i Sommi
Pontefici volessero forse far celebrare la Festa di S. Pie-
tro in Vincula per togliere ai Cristiani l'occasione di
celebrare la Festa profana in memoria di Cesare; ma
che la formola di dire ferrare Agosto, dalle Catene di
S. Pietro sia nata non mi par verisimile. E che sia
vero, in ferrare Agosto non significa in nostra lingua
far la festa di S. Pietro in Vincula; ma bensì stare in
allegrezza ed in convito; la qual cosa certamente non
ha riguardo alla festa sagra, ma alla profana, in me-
moria di Augusto* (EDIT. BARBIELL.).

³ Romani Senatus ea de re consultum exstat apud
Macrobius Saturnalis lib. 1, c. 12 (EDIT. BARBIELL.).

⁴ Atque ita omnino sentiendum cum eodem P. Car-
meli; neque enim aliud nobis Italis esse potest *Ferra-
gosto* quam *Feriatius Augustus*. Neque mirum est apud
veteres quoque Christianos hasce ferias obtinuisse; non
enim eodem quo ab Ethnicis modo a Christianis ser-
vabantur, sed solum in laetitiae argumentum (EDIT.
BARBIELL.).

FESTA, FESTIVITATES

Summarium.

1. Festa quae non sunt de praecepto enumerantur. - 2. Episcopi hodie ab indictione sub praecepto novorum Festorum debent abstinere. - 3. Hinc promissio facta ab Universitate servandi sub praecepto Festum alicuius Sancti, non obligat populum. - 4. Affertur Decretum super electione Sanctorum in Patronos. - 5. Hoc Decretum irritat solum electiones postea faciendas. - 6. Et est in viridi observantia. - 7. In huiusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi tanquam de praecepto. - 8. Nulla Potestas secularis potest instituere dies Festos. - 9-11. Quid populo spectet in novis Festis servandis. - 12. Festa de praecepto sunt ab omnibus sanctificanda. - 13. Quid sit Festa sanctificare. - 14. Neque a Festorum observantia excusat praetextus contrariae consuetudinis. - 15. Propter necessitatem tamen, et causam pietatis, et circa res, quae facile pereunt, potest in diebus Festis laborari. - 16. Ut sciatur, quae diebus Festis fieri licent, vel non, dantur hic novissimae dispositiones emanatae sub Clem. XI et Bened. XIII, usque ad n. 19. - 20. Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda. - 21. Concessio licentiarum laborandi spectat ad Episcopum. - 22. Debet dari in scriptis. - 23. Non est exhibenda Iudicibus Laicis. - 24. Sic etiam licentiae vendendi diebus Festis sunt dandae a solo Episcopo. - 25. Laicus non potest indicare, nec publicare bannimenta diei Festivi. - 26. Edictum curiae Laicalis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam est nullum. - 27. Nec Curia Saecularis potest impedire quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad multas contra exercentes opera servilia in diebus Festis sine licentia. - 28. Poena pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata. - 29. Neque debet excedere 5 vel 6 Iulios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus. - 30. Neque pro poena debent bona confiscari, etc., sed tamen standum est novissimis dispositionibus an. 1703 et 1727 emanatis. - 31. Si causae laborandi in die Festo vere subsint, Ordinarius tenetur licentiam dare. - 32. Et gratis. - 33. Aliter monendus est, ut consulat conscientiae suae. - 34. Si tamen alicubi loca pia maxima egestate laborarent, tunc licite per modum hortationis pro illis aliqua elemosyna recipi posset. - 35. Dispensare super observatione Festorum spectat etiam ad Vicarium licet Foraneum. - 36. Dies Festos ab Episcopo indictos Exempti tenentur omnes observare. - 37. Episcopi tamen nequeunt novos dies Festos instituere vigore huius Decreti. - 38. Facultatem laborandi diebus Festis possunt etiam praelati Regulares concedere suis subditis. - 39. Sed non saecularibus; non continue Commensalibus, neque pro servitio suorum Monasteriorum. - 40. Dictum notabile Rodriguez et Portel. - 41. Festa mobilia in die Epiphaniae publicare debet Canonicus Iunior iuxta formam libri Caeremonialis, nisi alius ex consuetudine Ecclesiae sit assignatus. - 42. Dies Festos in suis Ecclesiis annuntiare nullatenus prohibentur Regulares. - 43. Dierum Festorum

ad observantiam cogi possunt Regulares, sed non quoad Octavam; et sunt servandae Rubricae Breviarii et Decreta novissima. - 44. Dies Festus Titularis quoties sine abusu celebretur, non potest Monialibus prohiberi. - 45. Festivitas alicuius Sancti cum maiori pompa celebrari debet in Ecclesia eius nomini dicata. - 46. Eadem die duae Ecclesiae vicinae non celebrant idem Festum, sed Ecclesia moderna debet eligere aliam diem. - 47. Festum S. Antonii de Padua potest ipso solemnitate die celebrari tam a Patribus de Corpore observantiae, quam a PP. Conventualibus. - 48. Affertur similis decisio in Alexandrina. - 49-53. De translatione Festis Annuntiationis B. M. V. et S. Ioseph. - 54. Necnon S. Matthiae. - 55. Festum SS. Corporis Christi instituit Urban. IV de anno 1262. - 56. Assignantur motiva praecipua institutionis huius Festi. - 57. Institutio Festi Corporis Christi quomodo fuerit revelata B. Iulianae. - 58. Idem Festum fuit primo celebratum in Ecclesia Leodiensi. - 59. Convenientia huius institutionis. - 60. A Tridentino commendatae. - 61. An Urbanus IV simul cum Festo decreverit processionem solemnem, quae hodie peragitur. - 62. Ex quodam libello relato a Nicolao Serrario colligitur processionem solemnem fuisse ordinatam a Ioan. Papa XXII. - 63. Festum Corporis Christi cum eius Octava potest celebrari etiam tempore Interdicti. - 64. In Festo Corporis Christi non est ieiunandum, licet incidat in Vigilia S. Ioannis Baptistae. - 65. In Festo Corporis Christi est deferenda in Processione Eucharistia Celebrantis manibus. - 66. Non sunt canendae cantiones vulgari sermone. - 67. A quo deferenda sit Eucharistia. - 68. Si Episcopus non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant Sacras Vestes. - 69. Non convenit quod prima Dignitas celebret Missam ante Processionem SS. Sacramenti, et deinde altera Dignitas Minor gestet illud in Processione. - 70. In Festo SS. Corporis Christi non est facienda Processio cum Sacramento sine pluviali. - 71. Festum Conceptionis B. M. V. Immac. est ab omnibus ubique observandum de praecepto. - 72. Festum S. Iosephi est ubique de praecepto. - 73. Necnon Festum S. Annae. - 74. Festum S. P. Francisci non est amplius connumeratum inter Festa de praecepto. - 75. Festum omnium Sanctorum celebrandum est ad supplendas negligentias commissas in propriis eorum Festivitatibus. - 76. Festum SS. Fabiani et Sebastiani una simul celebratur. - 77. Festa etiam de Sanctis veteris Testamenti possunt celebrari. - 78. Festum de Patrono principali loci est praecipuum. - 79. Mercatus fieri non potest in diebus Festivis de praecepto. - 80. Quoad peregrinos et Advenas circa Festa. *Remissive*. - 81. Circa Festa attendenda sunt varia, quae hic traduntur, ad n. 114. - 115-139. Nonnulla ex Bened. XIV operibus circa festorum celebrationem. - 140. Catalogus Dioecesium, quae numerum festorum dierum reducendi facultatem impetrarunt. - 141. Quis possit indicare dies festos. - 142. Quid importet observatio dierum festorum. - 143. Quis possit dispensare super eorum observantiam. - 144. Quis animadvertere possit in violatores dierum festorum.

1 Festa, quae nunc sunt sub praecepto, sunt sequentes; scilicet Dominicae totius anni, Nativitas Domini Nostri Iesu Christi, Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequentibus diebus, Ascensio, Pentecostes cum duabus sequentibus, Sanctissima Trinitas, Solemnitas Corporis Christi, Inventio S. Crucis, Festivitates B. M. Virginis, ut Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis (et Conceptionis ex Decreto Clementis XI edito 6 De-

cembris 1708 incip. *Commissi nobis*), Dedicatio S. Michaelis Archangeli, Nativitas S. Ioannis Baptistae, Festa SS. Petri et Pauli, S. Andreae, S. Iacobi, S. Ioannis, S. Thomae, Sanctorum Philippi et Iacobi, S. Bartholomaei, S. Matthaei, Sanctorum Simonis et Iudae, et S. Mathiae Apostolorum. Item Festa S. Stephani Protomartyris, Sanctorum Innocentium, Sancti Laurentii Martyris, Sancti Silvestri Papae, Sancti Iosephi Sponsi B. M. V., Sanctae Annae Matris B. M. V.

et Omnium Sanctorum, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque Regno sive Provincia, et alterius pariter principalioris in quacumque Civitate, Oppido vel Pago, ubi hos Patronos haberi et venerari contigerit; Urban. VIII Const. incip. *Universa*, § 2.

- 2 Episcopi licet de iure communi in can. 1, dist. 3 de Consecrat., et in cap. *Conquestus* de Feriis, valeant in propria Dioecesi, vocato Clero et Populo, dies Festos indicare; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. part. 3, alleg. 105, num. 36, cum multis ibi citatis; Pignatell. tom. 4, consult. 184. Hodie tamen, quamvis talis potestas non sit ablata, nihilominus ab indictione sub praecepto novorum Festorum debent abstinere, prout illos monuit Urban. VIII in cit. Const. incip. *Universa*, § 3, ibi: *Ne autem dies Festos a Locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut Populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, iidem Ordinarii in Domino monentur, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam aequalitatem, de caetero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub praecepto novorum Festorum*
- 3 *studeant abstinere.* Hinc promissiones et vota, quae frequenter fieri solent ab Universitatibus servandi sub praecepto Festum alicuius Sancti, ac ieiunandi in Vigilia, non obligant Populum, qui tamen potest sponte promissa servare, et nullus est poenis cogendus, ut illa die abstineat ab operibus servilibus; Barbosa in Collect. decis. Apostolicar. verb. *Festum in communi*, num. 8, ubi affert Decretum Sac. Congreg. Rit. in Brundusina Massagnae 21 Augusti 1604; Monacel. part. 2, tit. 13, formul. 1, n. 15, ubi testatur se vidisse, plures supplices Libellos hac in re Sacrae Congr. Rit. porrectos pro confirmatione huiusmodi promissionum et Votorum fuisse reiectos, et praecise in Urbevet. 6 Octobris 1696, in Messan. loci Milazzi 25 Ianuarii, et in Alessanen. Terrae Corsani 6 Septembris 1698.

- 4 Hic iuvat afferre Decretum super electione Sanctorum in Patronos a Sacra Rit. Congreg. de Ordine S. D. N. Urbani VIII emanatum die 23 Mart. 1630. *Sacra Rituum Congregatio, annuente Sanctissimo D. N. in electione Patronorum mandavit infrascripta in posterum servari debere, declarans quod aliter facta electio nulla sit ipso iure.*

» *Primo*, quod eligi possint in Patronos ii solum, qui ab Ecclesia universali titulo Sanctorum coluntur, non autem Beatificatorum dumtaxat.

» *Secundo*, quod de Patrono Civitatis electio fieri debeat per secreta suffragia a populo, mediante consilio Generalis illius Civitatis vel Loci, non autem ab Officialibus solum, et quod accedere debeat consensus Episcopi et Cleri illius Loci. Idemque servari debeat in Patrono Regni, qui pariter eligi debeat per secreta suffragia a

populo, singularum Civitatum Provinciae; et quod Repraesentantibus Regnum, Civitatem vel Provinciam nulla competat facultas eligendi Patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, et ulterius interveniat consensus Episcopi et Cleri dictarum Civitatum.

» *Tertio*, quod causae electionis novorum Patronorum debeant in Sacra Congregatione deduci et ab ea examinari, ac demum causa cognita ab eadem Congregatione approbari et confirmari.

» Et ne praemissorum ignorantia ullo umquam tempore possit allegari, eadem Sacra Rituum Congregatio supradictum Decretum imprimi et publicari mandavit. »

Hoc decretum licet irritet electiones postea factas, non irritat tamen electiones Patronorum iam antea celebratas, ut respondit Sacra Rit. Congr. in Troianensi *Patronatus* 15 Iun. 1633, et in Pampilonensi *Patronatus S. Francisci Xaverii*, in qua fuit approbata electio facta in Comitibus Regni Navarrae. Quae resolutio tamquam iuridica fuit per Rotam, proponente Reverendissimo Decano, approbata, considerato solum quod ad evitandum praedictum electionis antiquissimae S. Firmini, debeat uterque tamquam Patronus coli, quod certo praesupponit validitatem electionis. Et in Neapolitana *Patronatus eiusdem S. Francisci* sub die 15 Sept. 1656, et in terminis electionis Patroni, qui ab Ecclesia universali titulo Sancti non celebratur, post dictum Decretum fuit observatum in admissione Beati pro tunc et nunc Sancti Iacobi de Marchia, cuius electio anno 1620, atque adeo ante Decretum editum celebrata fuit, et deinde anno 1647 admissa, et solemniter repositione Statuae in Thesaurum Neapolitanum comprobata. Quoad electiones ex post factas et faciendas, est in viridi observantia, nam recurrentibus Universitatibus ad Sacram Congr. Rit. pro approbatione electionis in Patronum alicuius Sancti, si preces dictis requisitis sunt constitutae, rescribi solet: *Doceant de servato decreto Urbani VIII*, prout non semel se vidisse testatur Monac. part. 2, tit. 16, formul. 10, num. 11, vel *pro concessione servata, forma decreti Urbani VIII*. Aliis vero Universitatibus quae in electione requisita talis decreti observarunt, et locus non est celebris notae, conceditur approbatio cum clausula: *Dummodo alium principalem Patronum seu Protectorem non habeant*, et in una Mazzarien. 30 Mart. 1697 pro Universitate Castri Veterani, et in alia Lyciensi 11 Iul. 1687 pro Universitate Terrae Monteroni. Unde hic est advertendum quod in huiusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi, tamquam de praecepto, etiamsi ab Ecclesia universali sub tali ritu non colatur, nam has promissiones et vota Sacra Congregatio non admittit nec approbat, sed reiecit, et tan-

tum ex devotione servari posse concedit, ut respondit in Theatina 15 Mart. 1694 pro Clero et populo nonnullorum Oppidorum, et saepe alibi, ut patet supra n. 3.

8 Nullus Princeps laicus et nulla Potestas saecularis potest instituere vel indicare dies Festos, seu praecipere observationem alicuius diei Festi. Sic expresse declaravit Innocentius X, 6 Octobris 1653, per suas litteras in forma Brevis, ut sequitur:

INNOCENTIUS PAPA X, etc.

Cum nuper ad notitiam nostram non sine gravi animi nostri molestia pervenerit, quod dilecti Filii Senatus Mediolani per litteras circulares datas diē 20 Iunii proxime praeteriti, et dilectus Filius nobilis vir modernus Gubernator Status Mediolani, per Edictum publicum publicatum die 30 eiusdem mensis Iunii mandaverint observari diem Festum S. Dominici die 4 mensis Augusti cuiuslibet anni in toto illo Statu, praecipientes, ut Populi et subditi illius status abstineant ab operibus servilibus, et artifices tabernas et apothecas clausas teneant, prout servatur ceteris diebus Festis ex praecepto, et ulterius in Edicto praedicto exprimaturn festivitatem esse celebrandam cum omni devotione ac pietate Christiana; nos, quibus universalis Ecclesiae regimen a Domino commissum est, considerantes quam perniciosum auctoritati Ecclesiasticae id esse possit, cum Principes Laici, quos in rebus Ecclesiae obsequendi potius tenet necessitas, quam auctoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies Festos in honorem Sanctorum; de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus Praepositorum, quibus hoc negotium discutiendum commisimus, consilio praedictas litteras et Edictum emanatum auctoritate laicali super observatione praedictae Festivitatis S. Dominici, fuisse et esse omnino nulla, nulliusque roboris et momenti, nec aliquo modo servanda Apostolica Auctoritate tenore praesentium declaramus. Sicque et non aliter in praemissis per quoscumque iudices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac eiusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, et quosvis alios quacumque auctoritate fungentes, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi et interpretandi facultate et auctoritate, iudicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. In contrarium facientibus, etc. Non obstantibus quibuscumque.

Dat. Romae apud Sanctam Mariam Maiorem sub annulo Piscatoris die 6 Octob. 1653, Pontificatus nostri anno decimo.

Festum novum non potest cogi populus servare, nisi sit indictum ab Ecclesia, et si novum institui petitur, supplicet populus, Sacr. Congr. Rit. in Pacen. 20 Aprilis 1602. Festa nova de 10 praecepto servanda non possunt institui invito populo. Sacr. Congr. Rit. in Brundus. 2 Martii 1602, et in Hispal. 21 Augusti 1604. Festa 11 Sanctorum, quae de praecepto non servantur, si populus sponte voluerit observare, non est prohibendus, sed nullus est sub poena cogendus, ut illa die ab operibus abstineat; Sacra Congregat. Rituum in Brundus. Massagnae 21 Aug. 1604.

Festa de praecepto sunt inviolabiliter ab omnibus observanda et sanctificanda; Exod. 34, ibi: *Sex diebus operaberis, et die septimo cessabis arare et metere*; cap. *Licet* de Feriis, c. unic. de Reliquiis et venerat. in 6. Concil. Trid. sess. 25, cap. 12, de Regular., et ead. sess. de Reform. in fine de Delectu ciborum, ieiuniis et diebus Festis; S. Pius V Const. incip. *Cum primum*; Urbanus VIII Const. incip. *Universa*. Festa sanctificare est in illa diē non laborare, 12 sed Hymnis et Canticis vacare. Concil. Coloniens. 2, part. 9, cap. 9. Neque a Festorum 14 observantia excusat praetextus contrariae consuetudinis, quia consuetudo inveterata quanto diuturnior tanto periculosior; c. *Schisma* 24, qu. 1, et cap. *Cum tanto* 11 de Consuetudine, ibi: *Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, et ideo Mercatores Barchinonenses, qui sub clypeo assertae consuetudinis praetendebant retinere apertas Apothecas diebus Festis, et in illis vendere merces, et necessitatem (ratione loci) vendendi per testes, et legitimam consuetudinem auctoritate DD. reddere conabantur, fuerunt Sacr. Congr. Conc. (in qua causam proponere curarunt) sub die 14 Maii 1679 reiecti, et rescriptum non licere; et cum non acquiescerent, reposita eorum instantia, 21 Martii 1692, iterum repulsi fuere, et iniunctum ut amplius non audirentur, l. 33 decr., fol. 87. Propter necessitatem tamen, et causam pietatis, 15 et circa res, quae facile pereunt, potest in diebus Festis laborari, c. *Licet* de Feriis; Conc. Tolet. 22, c. 7, ut pluries decrevit Sacr. Congr. Rit., et signanter in Ravenn. 9 Novembris 1600, in Ulixipon. 30 Mart. 1621, et Sacr. Congr. Conc. teste Quaranta in Summa Bullar., verb. *Dies Festus*, et Piassec. in Praxi Episcop. part. 2, c. 3, n. 25, et sic etiam S. Pius V Const. incip. *Cum primum*.

Ut autem sciatur quae diebus Festis fieri liceant vel non, dantur hic novissimae dispositiones emanatae sub Clemente XI et Benedict. XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA.

- 17 *Iussu Clemen. PP. XI ad Archiepiscopos et Episcopos Romandiola ac Provinciae Urbinatis, necnon ad D. Cardinalem Abbatem Commendatarium Abbatiae Nonantulanae iussu Summi Pontificis conscripta, qua Festorum dierum sanctificatio, ac irrepentium abusuum extirpatio illis impense commendatur.*

Essendo che la Santità di Nostro Signore sempre più coltì nel suo cuore la sollecitudine, che nelli giorni Festivi dedicati specialmente al culto di Dio, si esercitino li Fedeli nell' assistenza a' Divini Offizî ed opere di pietà, e siccome in essi è ingiunto dalle sacre pagine l' astinenza dalle opere servili, così maggiormente devesi ciascuno astenere dall' esercizio ed applicazione ad atti vani ed inonesti. Onde nella Lettera circolare spedita nell' anno 1701 primo del suo Pontificato giudicò essere delle prime cure del suo Apostolico Ministero ricordare agli Ordinarii il procurare l' osservanza delle Feste con ingiungere, che si celebrino con modestia e divozione, e senza spettacoli e profanità vietate dalli sacri Canonî. Ora essendo giunto alle sue orecchie, che per avere più concorso di Popolo, che nei giorni festivi si suole radunare nelle Città e Luoghi, si pratichino nei detti giorni Spettacoli d' Istrioni, Ciarlatani, maschere e simili voluttuosi e vani trattenimenti; Per tanto la Santità Sua m' ha imposto, che io eccitî seriamente il zelo pastorale di V. S., come con questa eseguisco, a porgere rimedii a simili abusi, quando vi siano, e che onninamente con la sua autorità ordinaria e con le pene dovute proibisca, che nelli giorni festivi non si facciano maschere nè spettacoli, e radunazione d' Istrioni, Ciarlatani, Saltimbanchi e simili, anche con pretesto di solamente vendere e distribuire medicamenti; e dove per l' uso tollerato si facciano in giorni di festa, nè si possa altrimenti, e con prudenza e soavità ovviare, almeno proibisca che le cose espresse non seguano la mattina, ma dopo li Divini Offizî e Vespero, e che detti Istrioni, Ciarlatani e Saltimbanchi non usino parole e gesti osceni, o distribuiscano simili canzoni, nè che segua avanti o vicino le Chiese e Monasteri di Monache, o Conservatori di Zitelle. Non dubito che V. S. con tutta prontezza si conformerà al Zelo di S. B. invigilando con tutta attenzione a quanto se le ingiunge ecc.

Roma 11 Gennaio 1719.

G. D. Card. PARACCIANI *Prefetto.*

E. Arciv. di Damasco *Segretario.*

EPISTOLA ENCYCLICA.

Iussu eiusdem Summi Pontificis ad universos ditionis Ecclesiasticae Archiepiscopos et Episcopos conscripta, qua Monita alias data quoad Festorum dierum sanctificationem, et invectorum abusuum extirpationem instaurantur, eorumque executio ipsis enixe commendatur.

La Santità di Nostro Signore eccitata dal debito del suo Apostolico Ministero sino da' primi mesi del suo Pontificato per fare a tutti palese quanto avesse a cuore la puntuale osservanza e santificazione delle Feste, con lettera spedita da questa Sacra Congregazione in data delli 30 Luglio 1701, fe' strettamente inculcare ai Vescovi di dovere con tutta la maggior attenzione procurare, che li giorni delle medesime Feste da' Fedeli commessi alla loro cura veramente si santificassero, con impiegarli nel culto di Dio, nell' assistenza a' Divini Officii, nell' ascoltar la Divina parola e opere di pietà, dovendosi per tal cagione astenere dall' opere servili, e molto più da' divertimenti vani e scandalosi. L' istesso ricordo per ordine della Santità Sua fu rinnovato a' detti Vescovi con altra lettera della medesima Sacra Congregazione in data delli 16 Marzo 1703, § *Secondo vuole*, ec. Susseguentemente avendo Sua Beatitudine considerato, che nel tempo del Carnovale si moltiplicano le occasioni de' mentovati divertimenti troppo ripugnanti alla Santità delle feste, con altra lettera similmente circolare delli 11 Gennaio 1716 fe' insinuare a' medesimi Vescovi di proibire ne' suddetti giorni di Festa assolutamente, se fosse possibile, le Maschere di qualsivoglia sorta, come anco li spettacoli, radunanze d' Istrioni, Ciarlatani e Saltimbanchi, ancorchè questi si valessero del pretesto di voler solo dare qualche divertimento al Popolo, per più facilmente vendere e distribuire li loro medicamenti. Quando poi per la lunga tolleranza avutasi di simili abusi, eziandio ne' giorni Festivi, non si fosse giudicato opportuno di farne per detti giorni un' assoluta e generale proibizione, come la Santità Sua avrebbe desiderato, dovessero almeno onninamente e strettamente ordinare, che in quei giorni tanto le Maschere, quanto le altre accennate azioni, non si facessero mai la mattina, solo potessero tollerarsi dopo pranzo, cioè dopo finiti li Vesperi e altri Officii Divini, come parimente dovessero invigilare, che in qualsivoglia tempo da' suddetti Istrioni, Ciarlatani e Saltimbanchi si osservasse la dovuta modestia, nè si usassero parole, atti e gesti osceni, anzi nè pure si distribuissero Canzoni simili; nè mai le accennate o altre somiglianti azioni si permettessero in tali vicinanze delle Chiese, o Monasteri di Monache,

o Conservatori di Zitelle, che, o dall' une o dall' altre potessero udirsi li suoni, o altri strepiti carnevaleschi.

Non ostante però gli accennati Ordini dati replicatamente, come si è detto, essendo pervenuto a notizia di Nostro Signore, che li medesimi in alcuni luoghi dello Stato Ecclesiastico siano poco osservati, nè dubitando la Santità Sua, che da tale inosservanza siano provenuti e provengano quei flagelli co' quali il Signore Iddio ci ha percossi e ci percuote, anzi giustamente temendo, che dall' istesso fonte possano derivarne altri più gravi, che ci minaccia, come lo stesso Dio se ne dichiarò in Ezechiele: *Sabbata mea violaverunt vehementer: dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos, et consumerem eos*, mi ha perciò strettamente comandato la Santità Sua, che io ecciti di nuovo l' attenzione e zelo di V. S. come faccio, a invigilare dal canto suo, che puntualmente e intieramente venga osservato tutto ciò che si contiene nella suddetta lettera circolare, e che inoltre le notifichi, come parimente faccio, esser sua mente, che in niuna maniera e in niun tempo sia permesso alli Ciarlatani, Saltimbanchi e Istrioni di far recite, commedie o Rappresentazioni, nelle quali operino, recitino, cantino o compariscano Donne, ancorchè mascherate; scrivendosi perciò dalla Segretaria di Stato alli Signori Legati, e dalla Sagra Consulta alli Governatori dello stato Ecclesiastico, che debbono onninamente tutto ciò proibire sotto gravi pene. Non dubito, che ella sia per conformarsi pienamente ed esattamente alle rette e sante determinazioni del Sommo Pontefice, come ben richiede quell' efficacia, con cui per ordine della Santità Sua gliene s' ingiunge l' esecuzione. E auguro a V. S. dal Signor Iddio ogni maggiore felicità.

Roma 4 Gennaio 1721.

G. D. Card. PARACCIANI *Prefetto.*

V. Arciv. di Damasco *Segretario.*

18 Sub Benedicto vero XIII promulgatum fuit sequens edictum:

EDITTO PER L' OSSERVANZA DELLE FESTE.

*Prospero del titolo di San Callisto della S. R. C.
Prete Card. Marefoschi, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale, ecc.*

I. Avendo la Santità di Nostro Signore opportunamente provisto sino dal principio del suo Pontificato, che le Funzioni Ecclesiastiche si facciano con quella divozione e decoro che si conviene, e col suo Pastoral zelo, che appartiene anche principalmente al culto divino la Santificazione delle Feste, per il rispetto do-

vuto alla Maestà Divina che le ha instituite e riservate alla sua venerazione, e che i peccati particolarmente pubblici dei Profanatori e Trasgressori di esse sogliono maggiormente provocare li castighi di Dio, siccome l' attestano le Divine Scritture, e lo dimostrano gli avvenimenti seguiti in diversi tempi; onde per togliere alcuni abusi e corruttele insorte nell' Osservanza delle medesime in quest' alma Città, inerendo Sua Beatitudine alla disposizione dei Sacri Canon, ai Decreti del Sacro Concilio di Trento, ed alle Costituzione Apostoliche della San. mem. di Pio V che incomincia *Cum primum Apostolatus*, e di Urbano VIII che incomincia *Universa*, ed agli Editti altre volte emanati da' Sommi Pontefici suoi Predecessori, particolarmente della San. mem. di Clemente IX sotto li 12 Luglio 1668, e della San. mem. di Clemente XI li 8 Febbraio e 25 Maggio 1703, ricorda primieramente a tutti i Fedeli l' obbligo di santificare imposto dalla Divina Legge sotto precetto di peccato mortale. Indi ordina e comanda a ciascheduna Persona di qualsivoglia stato, grado e condizione, che nei giorni Festivi di precetto, non ardisca lavorare, vendere, aprir Botteghe, far mercati ed altri negozi profani ed illeciti in detti giorni, come anche qualunque opera servile, sotto pena, oltre la perdita delle Robe e merci che si venderanno, contratteranno o porteranno, di carcere, ed altre pene pecuniarie e corporali, ad arbitrio nostro, per le quali pene dovranno esser tenuti li Padroni o Maestri per li Garzoni, li Padri di Famiglia per li Figliuoli, ed i Capi di Casa per li Servitori.

II. Di più espressamente proibisce Sua Beatitudine a tutti i Padroni ed Affittavoli di Casali, Vigne ed altri Territorii, di far lavorare in giorni di Festa i lavoranti di Campagna sotto le medesime pene, le quali si eseguiranno contro di loro e de' loro Contadini irremissibilmente, ed in caso di necessità di vendemmia e raccolta, gli si concederà *gratis* da Noi o dal Nostro Vicegerente licenza proporzionata al bisogno.

III. E perchè la dovuta Osservanza non venga a rilassarsi, sotto pretesto delle cose necessarie al vitto ed uso quotidiano, ed agl' Infermi ed a' Convalescenti, sarà a piedi di questo annotato tutto quello che per tal causa si tollera, dichiarando che tutto il rimanente resta proibito, e col presente Editto si rinvocano tutte le licenze, che da qualunque persona fossero state concesse nel particolare dell' Osservanza delle Feste; però occorrendo precisa necessità o motivo di pietà, si concederà parimente *gratis* la licenza da Noi o dal Nostro Vicegerente.

IV. Intanto Sua Beatitudine per maggiormente avvertire il popolo del detto obbligo di osservare le Feste, incarica alli PP. Predicatori *pro tempore*, alli RR. Parochi e Confessori tutti

d' inculcare frequentemente a' Fedeli, quanto importi al vivere Cristiano ed alla salute delle Anime; e quanto sia opportuna per placare lo sdegno della Maestà divina la Santificazione delle Feste; la quale non solo consiste in astenersi dall' opere servili, ma anche nell' impiegare quel Sacro tempo fruttuosamente, con assistere divotamente alla Santa Messa, e far altri esercizi di pietà Cristiana in Ringraziamento de' Benefizi ricevuti, e che continuamente si ricevono dall' Altissimo, e per implorare dal medesimo gli aiuti necessari alla salute eterna; e quei che sono ignoranti de' Misteri della santa Fede, devono in detti giorni intervenire anche alla Dottrina Cristiana per essere istruiti, incaricando gravemente di quest' obbligo la Coscienza dei Padri di Famiglia, de' Capi di Casa, Padroni di Botteghe ec., acciò facciano istruire quelli, che sono raccomandati alla loro Cura, delli quali perciò dovranno render stretto conto al Tribunale di Dio.

QUEL CHE SI TOLLERA NEI GIORNI DI FESTA.

1. A' Mercanti, Librari, Setaroli, ed Artisti, Berrettari, Coronari, Medagliari, Rigattieri ed altre Professioni ed Arti di cose non comestibili in evento, che l' ingresso alla Casa sia per la Bottega, si tollera, che possano solamente aprire e serrare la Porta, e tener lo Sportello aperto, cioè quello di sopra per ricever il lume, purchè non lavorino nè vendano. Quelli che tengono la Casa separata dalla Bottega, o benchè unita, ma con Porta distinta, tengano sempre serrato anche lo Sportello, nè vendano, ed avvertano particolarmente li loro Giovani in detti giorni.

2. A' Speciali, che possino dare le Medicine ogni giorno ed ogni ora, purchè non tengano l' insegna di fuori, e tengano aperta la Porta tanto che basti a vedere.

3. A' Macellari, Caprettari e Salsicciari, se avranno Botteghe, vendano dentro di quelle, e tanto essi, quanto quelli che hanno Botteghe tengano le tende, le quali coprano il Banco del Macello in modo che le Carni non si vedano.

4. A' Pescivendoli, che possano vendere il Pesce, e portarlo ancora alle Poste, e venderlo per Roma.

5. A' Pizzicaroli, Fruttaroli, Erbaroli e Melangolari, che vendano dentro le Botteghe con l' uscio solamente aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

6. A' Contadini, Vignaroli, Ortolani, e simili, che vengono a vendere Frutti o Erbaggi ancora con bestie, non si dia molestia alcuna.

7. Alli Rivenditori di Frutti, Erbaggi, ed Agrumi, si tollera, che possano venderli per le strade, o per se stessi o con bestie; ma

stando fermi non li tengano sopra Banchi d' alcuna sorte, nè gridino, il che s' intende proibito a tutti quelli a' quali in luogo fermo si permette di vendere qualunque cosa ne' giorni di Festa.

8. A' Pollaroli, che vendano dentro le loro Botteghe senza tenere in mostra Gabbia nè altra cosa, e bisognando loro per necessità de' Polli, di tenere la Porta aperta, siano obbligati a mettere la tenda che copra la Porta.

9. Li Fornari non si molestino per tre ore dopo la levata del Sole; e li Molinari dalle 20 ore sino alla sera, in conformità del rescritto della San. mem. d' Innocenzo XII sotto li 29 di Luglio 1693.

10. A' Ciambellari, che possano vendere dopo le prime Messe, purchè non tengano Tavola, ma solamente un Canestro in Collo o in terra lontano dalle Chiese, ed il medesimo si tollera a quelli che vendono Confortini.

11. I Pelapiedi e Tripparoli possano dopo aver udita la Messa andar vendendo per Roma sino a mezzo giorno, e questo si tollera per esser cosa che si adopra la mattina.

12. Il medesimo si permette a coloro che vendono i Latticini freschi ed alli Contadini, che portano di fuori Formaggi, Salami, Presciutti e simili, che possano andarli vendendo per Roma, o tenerli per le Piazze nelle Ceste in terra senza Banco d' alcuna sorte.

13. Li Contadini, che vengono di fuori a vendere Grani, Biade ed altre simili, potranno posarli in terra e venderli, purchè si faccia senza gridare.

14. Ad Osti e Pasticcieri, che possano tener l' uscio aperto, dare da mangiare e vendere, purchè tengano le mostre coperte in modo, che dalle strade non si vedano quelli che stanno a mangiare. Il medesimo si permette a' Magazzinieri di vino e Bettolieri.

15. I Barbieri potranno solamente in caso di necessità medicar Feriti, ed altri mali, non altro, purchè ciò facciano a Bottega serrata, e con lo Sportello aperto, o colle tende all' Invetriata.

16. A' Sarti, che possano rendere li lavori finiti colla Bottega serrata, tenendo lo Sportello aperto, ed il medesimo si permette a' Berrettari.

17. A' Calzolari, che possano calzare le scarpe fatte dentro le Botteghe, tenendo solamente lo sportello aperto.

18. Alli Collarai il poter restituir collari, manichini di già inamidati, o biancheria di già imbiancata, tenendo lo sportello della Porta solamente aperto.

19. All' Artebianca il vendere robe comestibili a minuto, ed anche Carbone e Fascine, con lo sportello della Porta solamente aperto.

20. Alli Fienaroli si tollera il poter tagliare o falciare, raccogliere ed ammucchiare il fieno,

ed anche di rimetterlo fuori della Città in luogo sicuro, ma non già di trasportarlo dentro Roma.

21. Alli Cacciatori, Uccellatori e loro Garzoni il vendere qualsivoglia sorte di carne di Caccia ed Uccellami, tanto andando per Roma; come stando fermi in luoghi particolari.

22. Alli Orzaroli il poter vendere a minuto a porta chiusa, e col solo sportello aperto.

23. A quelli che vendono Carbone e Fascine a minuto si tollera l'istessa abilità.

24. A quelli che vendono Acqua acëtosa, Acqua-santa o simili, portarli per Roma, e vendere ancora con bestie.

25. Parimente si tollerano quelli, che nell'Estate vanno vendendo per Roma Acque rinfrescative, o che le vendono nelle Botteghe, e con la sola porta aperta.

26. Avvertendo, che tanto alli suddetti Ciambellari, come alli Venditori di Confortini, di Frutti, di Caccie, Erbaggi, Agrumi, Acque rinfrescative ed altre cose, che si portano a vendere per la Città, che per la suddetta tolleranza non si permette loro il poter appoggiarsi o fermarsi a vendere sopra muri, scalinate, muriccioli, cimiteri e sotto portici d'alcuna Chiesa.

27. Li Ferracavalli dopo le Messe non s'impediscono di ferrar Cavalli ed altre bestie, purchè non lavorino nella Fucina.

28. Li Ferrari ed Arrotatori dopo le prime Messe potranno dare a' Contadini li ferri appartenenti alla campagna, purchè ciò facciano tenendo solamente lo sportello aperto. E per tutto il mese Giugno si tollera alli medesimi il poter arrotare, ribattere ed accomodare le Falci, ed altri istromenti spettanti alla mietitura.

29. Li Contadini e Vetturali, che hanno portato in Roma Grani o Biade ed altri frutti, potranno ritornarsene con i loro Animali, dopo che avranno udita la Messa. Il simile dovranno fare coloro, che partono da Roma per portar robe a' Casali o Procoi, concedendosi solamente a questi ed alli sopradetti che riportino robe mangiative per servizio e bisogno proprio, e delle loro genti, ed il medesimo si permette a' Vignaroli, che ritornano alle Vigne e Case loro.

30. L'Acquavita essendo cosa, che si adopra solamente la mattina, si permette che si venda la mattina sino a due ore avanti mezzo giorno, e non più.

31. Li Commedianti, Saltimbanchi, Ciarlatani, Scrimatori, Ballarini, Saltatori, Ciechi o altri Cantatori di Canzoni o Istorie, eziandio di Divozione, non possano esercitar detti atti nè fare Circoli, nè con quelli rivendere acque, rimedi o altra cosa.

32. Non si spandano sulle piazze o altrove, nè si portino per Roma Stracci, Panni, Cappelli, Armi, Ferramenti, o cose simili per vendere.

33. Gli Ebrei tengano le loro Botteghe serrate, non lavorino in pubblico, non vendano nè prestino cosa alcuna a' Cristiani, ne portino fardelli sotto, nè altre robe di sorte veruna.

34. Si proibisce giocare etiam a' giuochi leciti appresso le Chiese e Monasteri di Monache.

35. Li Semplicisti e distillatori possano vendere, come li Speziali, cioè, purchè non tengano l'Insegna nè cosa alcuna in mostra, o colla porta mezz'aperta in modo, che basti a vedere, però senza manipolare.

36. Li Lattaroli potranno vendere la mattina solamente, però dentro le Botteghe, con mezz'uscio solamente aperto, nè tener in mostra cosa alcuna.

37. Li Caprari e Gioncatari potranno vendere il latte e latticini rispettivamente in conformità della tolleranza 12 posta nel primo Editto, e secondo il solito.

38. Li Fornari e Vermicellari potranno vendere tutto il giorno il Pane e le Paste, però dentro le Botteghe, con l'uscio solamente mezz'aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

39. Li Vaccinari secondo il rescritto della San. mem. di Urbano VIII sotto li 26 Maggio 1629 potranno, per evitare ogni pericolo d'infezione, trasportar le pelli dalli Macelli alla Dogana, indi al Fiume per lavarle, se sono d'Agnelli, e poi alle Concie; così anche li Stringari, con farci il lavoro puramente necessario, e che non patisce dilazione secondo le dichiarazioni notificate alli medesimi in un foglio a parte, tenendo però le Botteghe continuamente serrate; ed il detto trasporto solo se li permette nella seconda Festa un'ora avanti mezzo giorno, quando sono due Feste unite, e nel Sabato all'istess'ora, se occorre in detto giorno Festa di precetto. E li Cordari per la medesima causa potranno pigliare dalli Macelli gl'intestini degli Animali, lavarli nel Fiume, e portarli in Bottega, però dalle 21 ora sino alla sera.

40. Li Cartari potranno cavar fuori ne' soliti Vicoli le carte pergamene senza però farci lavoro alcuno, ma solo per asciuttarle.

41. Li Copisti si tollerano per copiare solamente le scritture necessarie alli Tribunali per l'istesso o seguente giorno, però tenendo chiusa tutta la Porta colli sportelli di vetro, ovvero con tele, o in altro modo, che non siano visti, e per la medesima ragione si tollera allo Stampatore Camerale per le scritture necessarie come sopra, e per li Bandi, che non patiscono dilazione.

42. Gli Osti potranno nel modo che se l'è insinuato, trasportare dalle Grotte il vino secondo il solito, però dal primo di Maggio per tutto Ottobre.

43. Gli Orzaroli secondo la tolleranza 22

son tollerati per vendere a minuto ed a porta chiusa, però in cambio dello sportello, se li permette di tenere mezza porta aperta.

44. Quelli, che portano Erba per li Cavalli ed altri animali, potranno ciò fare senza però lasciare la Santa Messa, il che anche s'incarica a tutti li suddetti ed altri Venditori, Bottegari ed Artisti compresi nelle tolleranze espresse di sopra.

E perchè nel cap. *Licet de Feriis*, tutte le dette tolleranze non devono permettersi in *Maioribus Anni solemnitatibus*, quali sono secondo la Glossa le Feste di Natale, Pasqua, Ascensione, Pentecoste ed Epifania, ne' quali giorni solo si permette alli Speciali e Caprari la mattina per conto degl' Infermi, ed alli Fornari di vendere il Pane, e dopo il mezzo giorno alli Osti, Macellari, Fruttaroli, Erbaroli, Pollaroli.

Per ultimo incarichiamo d' Ordine di N. S. alli Capinotari, Speciali, ed a tutti li Padroni di Botteghe, li quali sono tollerati di vendere o di operare ne' giorni di Festa, non solo di procurare, che i loro Giovani o Garzoni rispettivamente vadano a sentire la Santa Messa, ma anche concederli qualche spazio di tempo, per fare le loro Divozioni, e per assistere alla Dottrina Cristiana o alla Predica, mandando or l' uno or l' altro a vicenda, acciò tutti siano pienamente istruiti nelle cose necessarie per la salute eterna.

Avverta ciascheduno puntualmente al presente Editto, e di non eccedere li termini discreti delle tolleranze suddette, perchè contro li trasgressori si procederà alle pene imputate, non ostante qualsivoglia pretesto o consuetudine in contrario, perchè N. S. affatto l' abolisce.

E affinchè non si possa allegare ignoranza alcuna da tutti quelli, che sono compresi ed esclusi nelle suddette tolleranze, e per evitare li sbagli, che potessero seguire per parte delli Esecutori, ordiniamo, che tutti e ciaschedun Artista, Mercante, ec., nominato nelle dette tolleranze debba tenere affisso nel suo Fondaco, Bottega, ec., il presente Editto, sotto la medesima pena ed altre a nostro arbitrio.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 8 Febbraio 1727.

P. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segretario.

¹⁹ His adde quod ad dubium, an liceat Communitati et hominibus Ripae habere mercatum die Sabbati, intus vel extra Civitatem, quando occurrat quod sit dies festivus in casu; Sac. Congr. Conc. in *Ripana Mercat.* die 2 Maii 1711 respondit *negative et amplius*.

²⁰ Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda, etiamsi necessitas urgeat, aut pietas

suadeat iuxta notabile rescriptum Sac. Congr. Conc. 22 Apr. 1599, amplexum a Sac. Congreg. Episcop. et Regular. 12 Martii 1601, in quo haec formalia verba leguntur: *Ceterum quoniam verendum est, ne privatis affectibus domesticarum rerum aliqui eo perducantur, ut hac Sacrorum Canonum indulgentia in aliis etiam casibus abutantur, iidem PP. Illustrissimi adiiciunt ad Ordinarii cuiuscumque iudicium et censuram pertinere, ut dignoscantur vere ulla ex causis supradictis subsit, propter quam liceat diebus Festis rebus servilibus vacare, ut nec dierum Festorum observantia ulla in re violetur, nec opera illis diebus summa cum ratione permissa impediatur.*

Concessio licentiarum laborandi diebus Festis ²¹ spectat ad Episcopum, non autem ad Gubernatorem vel Iudicem Laicum; Sac. Congreg. Immun. in Theatina 20 Septembris 1630, et Sac. Congr. Concil. in Ruben. 1 Maii 1635. Haec licentia laborandi diebus Festis debet dari ²² in scriptis; Sac. Congr. Episcop. in Civitatis Castellanae ²³ 21 Aug. 1615. Licentiae laborandi diebus Festis non sunt exhibendae Iudicibus Laicis, nec toleranda est huiusmodi praetensio, sed Episcopus illam concedat in scriptis, et in forma ad hoc, ut ostendi possit Ministris Laicis praetendentibus inobservantiam diei Festivi; Sacra Congr. Immunit. in Castren. 2 Maii 1629. Sic etiam licentiae vendendi diebus Festivis sunt ²⁴ dandae a solo Episcopo, non autem a Gubernatore; Sac. Congregat. Immunit. in Alatrina 11 Martii 1645, lib. 3 decret. Pauluc., p. 168.

Laicus non potest indicare, nec publicare ²⁵ bannimenta diei Festivi, sed spectat ad solum Episcopum huiusmodi publicatio; Sacra Congregatio Immun. in Theatina 20 Septemb. 1539, lib. 3 decr. Pauluc., p. 192. Quare Syndici Communitatis, qui excommunicati fuere ob proclamationem et publicationem habitatoribus Loci Festorum S. Rochi et Conceptionis B. M. Virginis (tunc enim haec Festivitas nondum erat de praecepto) tamquam de praecepto, si petant absolutionem, datur facultas Episcopo eos absolvendi, praevia tamen revocatione dictarum proclamationum; ead. Sac. Congreg. in Bitecten. 7 Sept. 1695, lib. 1 decr. Vallemann. p. 214. Edictum Curiae Laicalis super ²⁶ diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam, est nullum, et iniungitur Nuncio Apostolico, ut informet et interim curet, ne laedatur iurisdictio et Immunitas Ecclesiastica; ead. Sac. Congr. in Bitecten. 16 Nov. 1694, lib. 1 decret. Vallemann. p. 156, et 1 Martii 1695, ibid., pag. 174. Nec Curia Saecularis potest ²⁷ impedire, quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia et rusticalia sine licentia et absque necessitate in diebus Festivis de praecepto iuxta dispositionem Sacri Conc. Triden. ead. Sac.

- Congr. in Segovien. 2 Iun. 1693, lib. 1 decret.
- 28 Valleman., pag. 51. Poena pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata, et si fuerit exorbitans, reduci debet ad arbitrium Ordinarii, et reliquum, si fuerit exactum, restitui; Sac. Congr. Episcop. in Ravennatensi 16 Ianuar. 1601, in Bellicastrensi 1 Sept. 1603,
- 29 et in Cornetana 12 Dec. 1642. Neque debet excedere 5 vel 6 Iulios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus, licet quis deprehensus fuerit in flagranti post publicatum Edictum; Sac. Congr. Episc. in Terracinensi 14 Septembris 1594. Neque pro poena debent bona confiscari; Sac. Congreg. Episcop. in Termolensi 29 Aprilis in 1603, et
- 30 Crotonensi 21 Iunii 1604. Nam Constitutio S. Pii V incip. *Cum primum Apostolatus*, de amissione Animalium, uti rigidior, non fuit quoad hanc partem usu recepta; Unde Sacra Congr. Episc. in Camerina 11 Aug. 1617 mandavit restitui merces simul cum Animalibus pro transgressione Festorum confiscatas seu ablatas: Data tamen idonea cautione de solvendo quod ordinatum fuerit ab eadem Sac. Congr. ut in Bovinen. 11 Apr. 1645, et 14 Septemb. 1646, et 11 Ian. 1647. Non obstante quod Animalia fuissent vendita, et eorum pretium distributum, quia ea iussit redimi ac Dominis restitui; re-tenta aliqua modica poena locis piis applicanda 15 Iulii 1606, sic apud Pignatell. tom. 8, consult. 10, n. 16, sed tamen standum est novissimis dispositionibus anno 1703 et 1727 emanatis, et supra adductis n. 17, 18, 19.
- 31 Si causae laborandi in die Festo vere subsint, Ordinarius tenetur licentiam dare; Sacra Congr. Episcop. in Beneventana 12 Maii 1645.
- 32 Et tenetur ipsam dare gratis. Urban. VIII Constit. incip. *Universa*; Sacra Congreg. Conc. in Cremonen. 12 Maii 1635, in Messanen. 9 Iulii 1644, in Syracusana 13 Novemb. 1647. Episcopus aliter faciens monendus est, ut consulat conscientiae suae, prout monuit Sac. Congr. Episcopum Bisacciae vulgo Umbriatico 15 Ianuar. 1619, et Archiepiscopum Ulyssiponen. 7 Decembris 1691, qui constitutione synodali prohibuerat Barbitonsoribus, ne tonderent barbas diebus Festis, quibus tamen aliquando licentia concedebatur recepta pecunia. Unde recurrentibus Barbitonsoribus rescriptum fuit: *Servandam esse Constitutionem Synodalem, et non esse concedendas licentias per pecunias.*
- 34 Si tamen alicubi loca pia maxima egestate laborarent, tunc licite per modum hortationis pro illis sublevandis aliqua eleemosyna recipi posset, ut declaravit Sacra Congreg. Episcop. 35 in Casertana 29 Novembris 1594. Dispensare super Festorum observatione spectat etiam ad Vicarium, licet Foraneum, non autem ad Archiepresbyterum sive Curatum, nisi Vicario absente; Sacra Cong. Episc. in Cerentina 2 Augusti 1594, et in Materanen. 18 Novembris 1597.

Dies Festos, quos Episcopi in sua Dioecesi 36 servandos praeceperint, deberi etiam ab exemptis omnibus Regularibus observari, statuit Trident. sess. 25, cap. 12, de Regularibus, ibi: *Dies etiam Festi, quos in Dioecesi sua servandos idem Episcopus praeceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur.* Sed num 37 Episcopus possit in Dioecesi sua novos dies Festos instituere vigore huius Decreti, et ex hoc Decreto, Sacra Congregatio censuit non esse hanc facultatem datam Episcopo; sic refert et tenet Pignatell. tom. 8, consult. 53, n. 3, et hoc magis adhuc viget ex Const. Urban. VIII incip. *Universa*, § 3, per verba adducta supra num. 2. In casibus, in quibus Episcopi possunt 38 suis subditis concedere facultatem laborandi diebus Festis, videtur etiam idem posse facere Praelatos Regulares respectu suorum etiam subditorum Regularium, cum sint veri ipsorum Praelati habentes in illos iurisdictionem quasi Episcopalem; Azorius t. 2 Instit. moral., l. 1, cap. 28; Portell. in dub. Regular., verb. *Abbas*, num. 11; Lezana in summa Quaestion. Regularium, verb. *Festi dies*, n. 12, et alii. Hanc 39 autem facultatem non possunt concedere Saecularibus, neque pro servitio suorum Monasteriorum, cum non sint ipsorum Praelati; Portell. l. c., num. 11; Lezana l. c., num. 12; Rodr. tom. 2 qu. Regular., qu. 70, art. 2. Ubi 40 quoad privilegia Regularium dicit nullum esse, quod viderit, Regularibus concessum Privilegium, quo diebus Festivis possint in opere suorum Monasteriorum operibus servilibus saeculares et ipsi Religiosi occupari; quapropter, ut id licite facere aut permittere possint, petere licentiam ab Episcopis et Ordinariis tenentur, qui ad haec et alia minima dispensanda habent a consuetudine auctoritatem; sine dicta enim licentia laborantes, et Praelati permittentes laborare in dictis diebus, peccato sunt irretiti, nisi aliqua necessitate praesenti aut imminenti excusentur. Haec ille, et refert etiam Lezana l. c., num. 10; Unde, ut dicit Portell. in dub. Regular., verb. *Laborare: Videant Praelati se peccare mortaliter, et facere peccare mortaliter alios, si.... invitent vel patiantur, quod in suis Conventibus saeculares laborent, etiam gratis. Sed ut licito fiat, et magna necessitas urgeat, debet obtineri licentia Ordinarii vel eius Vicarii, quem sequitur Henno tom. 1 tract. in Decalogum, disput. 3, qu. 4, concl. 5.*

Festa mobilia in die Epiphaniae publicare 41 debet Canonicus iunior iuxta formam libri Caeremonialis, nisi alius ex consuetudine Ecclesiae sit assignatus; Sac. Congr. Rit. in Asculana 16 Ianuar. 1617. Dies Festos in suis Ecclesiis 42 annunciare nullatenus prohibent Regulares; Sac. Congr. Conc. in Bononien. 2 Iulii 1620. Dierum Festorum ad observantiam cogi possunt 43 Regulares, sed non quoad Octavam, et sunt

- servandae Rubricae Breviarii, et Decreta novissima Sac. Congr. Rit., Sac. Congreg. Conc. 21 Iul. 1629, penes Sellium in select. Canon. c. 2, num. 13, et Barbosa collectan. in summa Apostolic. dec., verb. *Dies Festi*, num. 4. Dies Festus Titularis quoties modeste et sine abusu celebretur, non potest Monialibus prohiberi, ut respondit Sac. Congreg. Concil. in Hieracen. 26 Ianuar. 1692. Festivitas alicuius Sancti cum maiori pompa celebrari debet in Ecclesia eius nomini dicata; Sac. Congreg. Concil. in Bisanien. 22 Februar. 1719. Eadem die duae Ecclesiae vicinae non celebrent idem Festum, sed Ecclesia moderna debet eligere aliam diem; Sac. Congr. Episc. et Regular. in una Messanen. 19 Martii 1581, et in Sabinen. 20 Novembris 1684, his verbis: *Non debet eodem die celebrari Festum in duabus Ecclesiis vicinis, sed moderna debet eligere alium diem*, et in simili habetur decisio Sac. Rit. Congr., quae in controversia vertente inter PP. SS. Vincentii et Anastasii in Trivio (quibus per speciale Breve Innocentius XII concesserat, ut in feria secunda cuiuslibet hebdomadae publice adorandum exponerent Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum) et PP. SS. duodecim Apostolorum de Urbe, qui eadem die in propria Ecclesia eandem functionem explent, sub die 13 Iunii 1597, censuit *consulendum esse Sanctissimo pro translatione Indulgentiae ad feriam quartam, addita perpetuitate; et facta relatione Sanctitas sua benigne annuit, et translationem Indulgentiae approbavit*.
- 47 Festum S. Antonii de Padua ex declaratione Sac. Congr. Episc. et Regul. potest ipso solemnitate die celebrari, tum a PP. de corpore Observantiae, tum a conventualibus, pro ut infra; Sac. Congr. etc. *attentis narratis, auditisque partibus super hinc inde allegatis, censuit licere tam Fratribus Minoribus Conventualibus, quam Observantibus Reformatis Sancti Francisci in propriis suorum Ordinum Ecclesiis solemnizare Festum S. Antonii de Patavio Confessoris ea ipsa die, in quam inciderit: modo tamen Reformati a Processionibus abstineant, Decretis seu Litteris eiusdem Sacrae Congregationis alias circa praemissa emanatis, et reliquis in contrarium eductis, minime obstantibus. Romae 20 Septembr. 1685.*

M. Card. GINETTUS

Emil. Episc. Camerinen. *Secret.*

In Regula huius Congregationis fol. 334.

- 48 Et consimiliter fuit pronunciatum in Praetorio A. C. die 19 Febr. 1701, in Alexandrina inter Minores de Observantia et Minores Conventuales, non obstante quacumque ea de re

inducta transactione, seu alia quavis adstipulata amicabile compositione. Vide verb. *Confraternitas*, art. 1, n. 35 et 36.

Si Festum Annunciationis B. M. Virginis occurrerit in feria sexta in Parasceve, vel in Sabbato Sancto, transfertur eius Officium una cum praecepto audiendi Missam, et vacandi ab operibus servilibus ad Feriam secundam post Dominicam in Albis, protracto ad aliam diem Festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primae classis; Sac. Congr. Rit. 11 Febr. 1692, approbante Alexandro VIII die 12 eiusdem mensis et anni. Si tale Festum venerit in Feria quinta in Coena Domini, non est transferendum praeceptum audiendi Missam, et abstinendi a servilibus, sed omnino servandum est in praedicta Feria quinta, adeoque per Ordinarios Locorum providendum est, ut eo die pro Civitatum et Pagorum qualitate, ac Christifidelium in iis degentium numero, plures Missae privatae ante Celebrationem Missae Conventualis pro praecepti adimplemento celebrandae non desint, ita tamen, ut antiquus mos Communionis Cleri in Missa solemniori eius diei nullatenus omittatur. Sic Sac. Congreg. Rit. 20 Mart. 1660, et die 12 Septembris 1716, approbante Clem. XI die 27 eiusdem mensis et anni 1716, et reperitur in Bullario Clem. XI, inter decreta Sac. Congr. Rit., decret. 24, et Clem. XIV anno 1773, et Pius VI anno 1784. Idem pariter est dicendum, si in ipsa die inciderit Festum S. Ioseph, ut decrevit eadem Sac. Congr. Rit. 13 Septembr. 1692. Si simul transferenda sint Festa S. Ioseph et Annunciationis, prius debet reponi Festum Annunciationis, deinde S. Ioseph seu cuiuslibet aequalis ritus, non obstante Decreto edito in contrarium sub die 11 Iun. 1682. Sic eadem Sacra Rituum Congregatio servari mandavit die 14 Iunii 1692. Hic advertendum venit, ut recte advertit La Croix lib. 6, part. 2, num. 2055, decret. 296, quod si alicubi in praedicta Feria 2 post Dominicam in Albis, occurreret duplex primae Classis, ibidemque Annunciatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum, et celebranda Annunciatio. Similiter licet Annunciatio sit secundae Classis, tamen si haberetur reponendum Officium primae Classis, nihilominus in praedicto casu esset agendum de Annunciatione. Quod si Annunciatio ulterius protraheretur ob Festum altioris Ordinis in ea Feria secunda alicubi occurrens, non ideo protrahenda esset obligatio audiendi Missam et vacandi ab operibus servilibus. Si Festum S. Matthiae occurrat Feria 4 Cinerum, non potest anticipari eius Vigilia, sed ieiunium omnino servandum est ultimo die Bacchanalium; Sac. Congr. Rit. 23 Ian. 1694¹.

¹ Nisi aliter visum fuerit Summo Pontifici. Sic Benedictus XIV anticipari permisit anno 1751, et Clemens XIV anno 1773 (EDIT. BARBIELL.).

- 55 Festum SS. Corporis Christi instituit Urbanus IV de anno 1262, Constit. incip. *Trans-*
 56 *iturus*. Motiva praecipua et propiora, quae ad eiusmodi celebritatem instituendam summum Pontificem impulerunt, duo praesertim fuerunt. Unum refertur a D. Antonino 3 part., tit. 19, cap. 13, § 1, his verbis: *Tunc cum Curia residebat Urbanus in Urbe Veteri, ubi in loco non multum distante apud Vulsinium in quadam Ecclesia Sacerdote celebrante, miraculum factum est ex ipso Sacramento; nam cum post confectionem Sacramenti guttae aliquae sanguinis ex Calice profluxissent in Corporale, Sacerdos ad occultandum defectum suae negligentiae cooperuit partem Corporalis pluribus plicis hoc faciens; sed repertum est per omnes plicas illas transisse, et reliquisse ibi rubram admodum Sanguinis formam Hostiae in pluribus partibus Corporalis; quod quidem Corporale ad perpetuam rei memoriam in Ecclesia Cathedrali Urbis Veteris reservatum est.* Alterum motivum exhibuit revelatio institutionis eiusdem Festi quibusdam Religiosis personis facta; quod etiam indicat Urb. Pont. in dict. Const., ibi: *Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam Catholicis divinitus revelatum Festum huiusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum.* Certe id prius revelaverat Deus B. Iulianae virg. Leod. Cisterciens. Ordinis, quod uti acciderit, refert Ioan. Chapeavilius Canonicus Leodiensis in tract. de vera origine Festi Corporis Christi, his verbis: *Tempore iuventutis suae quoties Christi virgo Iuliana orationi incumberebat magnum Dei signum et mirabile apparebat; apparebat, inquam, ei Luna in splendore, cum aliquantula tamen sui sphaerici corporis fractione, quam cum multo tempore conspexisset, mirabatur multum, ignorans quid illi portenderet.* Exinde S. Iuliana humiles preces Deo profundens divini consilii particeps fieri meruit. Tunc, subdit idem Auctor, *revelavit ei Christus in Luna praesentem Ecclesiam, in Lunae autem fractione defectum unius solemnitatis in Ecclesia figurari, quam adhuc volebat a suis Fidelibus celebrari.* Inde Iuliana nonnullis piis et religiosis viris haec detexit, praesertim Roberto Episcopo Leodiensi, ac Iacobo eiusdem Ecclesiae Archidiacono, qui postea fuit idem Urban. IV. Hinc Ecclesia Leodiensis praevio gravissimorum Theologorum consilio SS. Corporis Christi Festivitatem celebrare coepit; idque primo contigit in Ecclesia S. Martini eiusdem Civitatis, ut refert Bolland. t. 1 ad mensem April. pag. 459, 465 et 477, et inde Urbanus IV in d. Const. Festivitatem generaliter in Ecclesia celebrandam statuit.
- 57 Quamvis enim quotidie in SS. Missae Sacrificio Augustissimum Eucharistiae Sacramentum veneretur, *Conveniens tamen, dicit ipse Pontifex in d. Const., Conveniens tamen arbitramur,*

et dignum, ut de ipso semel saltem in anno ad confundendam specialiter haereticorum perfidiam et insaniam, memoria solemnior et celebrior habeatur. Itidemque, et si in Feria quinta Sanctioris Hebdomadae id specialius ab Ecclesia praestetur, tamen, ut subdit idem Pontifex: *In die Coenae Domini, quo die ipse Christus hoc instituit Sacramentum, Universalis Ecclesia pro Poenitentium reconciliatione, sacri confectione Chrismatis, adimplerione Mandati, circa lotionem pedum, et aliis plurimum occupata, plene vacare non potest celebrationi huius maximi Sacramenti.* Hinc, ut tanto Sacramento debitus, pro humanis viribus, cultus exhiberetur, eius specialem celebritatem pro Feria V post Octavam Pentecostes instituit ipse Urbanus IV in d. Constit. incip. *Transiturus.* Et 60 hanc solemnitatem maxime commendavit Conc. Trid. sess. 13, cap. 5, de Sacramento Eucharistiae, ubi declaravit: *Pie et Religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis praecelsum hoc et venerabile Sacramentum singulari veneratione et solemnitate celebraretur, utque in Processionibus reverenter et honorifice per vias et loca publica circumferretur:* et infra Can. 6 Anathema declaravit, qui dixerit Eucharistiae Sacramentum, *nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in Processionibus secundum laudabilem et Universalem Ecclesiae ritum et consuetudinem, solemniter circumgestandum.* Haec omnia habentur apud Card. Petram, t. 3 Comment. in Constitut. 1 Urban. IV, a n. 5 ad 10.

An autem Urbanus simul cum Festo decre- 61
 verit Processionem solemnem, quae hodie peragitur, non satis constat. Affirmativam partem tenent aliqui ducti verbis ipsius Urbani in Bulla institut. Festi, ibi: *Tunc singulari alacri animo pronaque voluntate convenient, sua studia laudabiliter exequendo; et iterum: Tam Clerici quam Populi gaudentes in cantica laudum surgant, tunc enim omnium corda et vota, ora, labia, hymnos persolvant laetitiae salutaris, quae revera proprie fiunt in Processionibus.* Pro parte negativa allegatur testimonium Genebrardi, qui postquam Festi huius institutionem descripsisset, pergit hoc modo: *Centum annis post Papiæ coepit lustratio Sacramenti, qua Corpus Christi in ferculum fertur.* *Chronica Bossii;* atque hinc ad reliquas Occidentis partes manavit. Diestemii autem editus est li- 62
 bellus, quem citat Nicolaus Serrarius lib. de Processionibus, ubi art. 9 haec leguntur: *Verum quamquam Apostolica mandata omnibus Ecclesiis directa fuissent super celebranda nova de Venerabili Sacramento solemnitate, omnes tamen Ecclesiae obedire dissimulaverunt praeter Ecclesiam Leodiensem, quae ubi Apostolicum Nuncium cum Bullis Decretalibus, ac Officio apportatis honorifice suscepit tamquam devota*

filia, mox quam celerrime obedivit, reiecto Officio, quod V. Iuliana confici fecerat (a Ioan. scilicet Monacho Leodiensi, quod incip. *Animarum cibum*, ut refert Card. Petra loc. cit., num. 9), *utens illo Officio, quod B. Thom. Aquinas confecerat. Itaque ab adventu praefatarum Bullarum tota et sola Leodiensis Dioecesis praefatam solemnitatem singulis celebravit annis usque ad tempora Domini Ioan. Papae XXII, qui floruit anno Domini 1315, qui omnes Constit. Clementis publicavit, et ad Universalia studia transmisit. Et ultra illas Ordinationes Urbani IV, Clementis Constit. insertas, novas Indulgentias concessit, atque Processionem ordinavit. Ex tunc igitur, et deinceps Solemnitas haec per totius Orbis Ecclesias devotissime accepta est ad honorem Patris, Filii, et Spiritus Sancti, Amen.* Sic praecise habetur in Theatro vitae humanae, verb. *Processio*, sub litt. D et E.

- 63 Festum Corporis Christi cum eius Octava tempore Interdicti, pulsatis Campanis, ianuvis apertis, et alta voce celebrari posse concessit
- 64 Martinus V Constit. incip. *Ineffabile*. In die Festo Corporis Christi non est ieiunandum, licet incidat in vigilia S. Ioannis Baptistae; sed anticipandum est ieiunium die antecedenti, feria nimirum quarta, prout ieiunatur in ipsa Vigilia, de Vigilia vero nihil eo anno fiet; ex Decreto Sac. Rit. Congr. edito 24 Septemb. 1638, et Constit. Urban. VIII incip. *Cum evenire*.
- 65 In Festo Corporis Christi non est deferenda in Processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed Celebrantis manibus; Sac. Rituum Congr.
- 66 2 Iulii 1618. In Festo Corporis Christi non sunt canendae cantiones vulgari sermone. Eadem Sac. Congr. Rit. 21 Martii 1609. In Festo Corporis Christi deferatur Eucharistia a Celebrante, et in Vesperis diei octavae, si fiat Processio, deferatur ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit Canonicus in Collegiatis;
- 68 ead. Sac. Congr. Rit. 12 Iunii 1627. Si Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant sacras vestes, ead. Sac. Congr. Rit. 17 Martii 1628.
- 69 Non convenit quod prima Dignitas celebret Missam ante Processionem SS. Sacramenti, et deinde altera Dignitas minor gestet illud in Processione; ead. Sac. Congr. Rit. 31 Iunii 1632.
- 70 In Festo SS. Corporis Christi non est facienda Processio cum Sacramento sine pluviali; ead. Sac. Congr. Rit. 22 Ian. 1701.
- 71 Festum Conceptionis B. M. V. Immaculae est ab omnibus ubique servandum de praeepto, ex Decr. Clem. XI edito 6 Decemb. 1708,
- 72 incip. *Commissi Nobis*. Et ipsa die omnibus Christi fidelibus Confessis, et Sacra Communionem refectis visitantibus aliquam ex Ecclesiis tam Fratrum Ordinis Minorum S. P. Francisci de Observantia, et Reformatorum nuncupatorum, quam Monialium dicti Ordinis, et ibid.

orantibus, etc. Benedictus XIII die 12 Decembris 1729 Decreto incip. *Ad augendum*, concessit Indulgentiam plenariam perpetuam; Festum S. Ioseph est ubique de Praeepto; Sac. Congr. Rit. 8 Maii 1621 mandante et approbante Greg. XV et Urb. VIII in cit. Constit. incip. *Universa*. Festum S. Annae est ubique de praeepto; Gregor. XV 23 April. 1622, Constit. incip. *Honor Laudis*; et Urban. VIII in Const. incip. *Universa*. Festum S. P. Francisci fuit indictum de praeepto observandum ubique a Sixto IV in Bulla, quae habetur in Bullario; Rodriquez fol. 317, et 318, et a Sac. Congr. Rit. 3 Ian. 1622, et 21 April. 1640. At postea 13 Septembr. 1642 ab Urbano VIII, Const. *Universa*, hoc Festum non fuit amplius connumeratum inter Festa de praeepto, sed tantum de Devotione. Festum omnium Sanctorum celebrandum est ad supplendas negligentias commissas in propriis eorum solemnitatibus et Festivitatibus; Clem. de Reliquiis et veneratione Sanctorum, cap. unico. Festum SS. Fabiani et Sebastiani una simul celebratur, licet Titulus Ecclesiae sit tantum de S. Sebastiano, ut Sac. Congr. Rit. respondit in Cremon. 22 Nov. 1698, in qua sic declaravit: *Festum S. Fabiani non transfertur, sed celebratur una cum S. Sebastiano*. Festa etiam de Sanctis Veteris Testamenti possunt celebrari, et patet experientia de septem Fratribus Machabaeis cum Matre, de quibus 3 Machabaeor. cap. VII, et eorum Festum celebratur Kal. Augusti. Item de S. Ieremia, S. Daniele, Elia et Eliseo prophetis, aliisque in Martyrologio Romano descriptis, quibus sunt aedificatae Ecclesiae. Item de S. Ioanne Baptista et SS. Innocentibus, ut in c. 1 de Consecr., dist. 3, de S. Anna et S. Ioseph, et Venetiis coluntur SS. Iob, Hieremias, Simeon, Moyses, Daniel, Samuel et Zacharias Prophetae, et in tota Religione Carmelitana solemniter celebrantur Festivitates SS. Eliae et Elisei ex concessione plurimorum Summorum Pontificum, apud Lezannam consult. 3, num. 7, 13 et 86, et sic expresse defendit Pignatell. tom. 5, consult. 39 per tot., et Ursaya Instit. crim. lib. 4, tit. 10, in additionibus n. 65, 66, 67, ubi refert, quod cum aperiitioni Ecclesiae in honorem S. Iob in Civitate Albani, impedimenta apposisset Suffraganeus eiusdem Civitatis, proposita causa in Sac. Rit. Congr. die 22 Iunii 1680, prodiit rescriptum: *Removenda esse impedimenta*. Cumque tali resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus, reposita causa die 31 Augusti eiusdem anni rescriptum fuit: *In decisis et amplius causa non proponatur*. Festum de Patrono principali loci est praecipuum cum obligatione audiendi Missam et vacandi ab operibus servilibus; Sac. Congr. Rit. 12 Sept. 1642. Mercatus fieri non potest in diebus Festivis de praeepto; S. C. Episc. Sarnen. 11 Iulii 1681.

80 Quoad Peregrinos et Advenas circa Festa; vide verb. *Lex* a n. 40 ad 42.

81 Quoad Festa attendenda sunt varia quae sequuntur.

Sanctissimus Dominus noster Bened. XIV in sua Encyclica Epistola incip. *Ab eo tempore*, ad Archiepiscopos, Episcopos et Ordinarios Status Ecclesiastici die 5 Nov. 1745, inter alia eruditissime suo more de Festivitatibus tradita, refert, quod ab eo tempore, quo ad Summum Pontificatum fuit evehctus, complures diversi Ordinis illustres viri, itemque Episcopi et Archiepiscopi in Italia et extra commorantes, iteratis precibus institerunt, ut dies Festos ubique fere nimis auctos in sublevamen pauperis Christiani populi, et ad adimenda gravia absurda, quae ex Festorum dierum multitudine ac frequenti violatione, non sine aperto Religionis dispendio, oriri solent, imminuere dignaretur; quare re-expensa, negotii difficultatem probe intelligens, peculiari scripto publicis etiam typis vulgato, rationes varias, quibus ea imminutio fieri poterat, indicavit; consilium pariter exquirens nonnullorum S. R. E. Cardin. Episcoporum Italiae, aliarumque Regionum Ecclesiasticorum Praesulum, Theologorum, Iurisconsultorum aliorumque virorum doctorum, an huiusmodi petitio esset exaudienda. Si vero illam exaudiri aequum esset et congruens, ipsi quoque rationes significarent, quibus utiliter ac prudenter imminutio praescriberetur.

82 Quia vero petita ad id consilia et responsa tam varia fuere, ut fere sua cuique fuerit sententia quoad substantiam et modum imminuendi dies Festos, in aliud tempus negotium tam arduum reiecit, eam in spem adductus, ut Episcopi cuiusque Provinciae vel ditionis unanimis possent, concordia pariter suffragio medium aliquod suggerere ex tot memoratis in laudato suo peculiari scripto, ac pro illius executione Pontificium assensum exposcerent.

83 Interim plurima ad rem pergit adducere, et signanter, quod cum postremi Tarraconensis Conc. Patres regulam quamdam constituerint dierum Festorum, quibus pro illorum conditione et discrimine populi Divino interesse Sacrificio, et servilibus operibus abstinere, et aliorum, quibus Missae tantum interesse deberent, tributa postmodum libertate vacandi operibus servilibus, felic. record. Benedictus XIII disposita in eadem Provinciali Synodo ad preces Episcoporum approbavit; quo exemplo alii subinde Hispaniarum Antistites excitati, ipsi humiliter supplicarunt, ut ad minuendum nimis auctum Festorum numerum, liceret eis etiam servare Regulam in praefato Tarraconensi Conc. provide constitutam, quorum instantiae, ipso annuente, exinde omnium fere Hispaniarum dioeceseon uniformitas in dierum Festorum celebratione et ritu exorta est.

84 Varii etiam Regni Poloniae Episcopi ipsi per

litteras significarunt, suis in amplis Dioecesebus aestivo tempore incolas, agrorum culturae, et aliis servilibus operibus, quibus vivunt et sustentantur, dantes operam, difficillime ab illis abstinere posse diebus Festis inter hebdomadam occurrentibus; enixe propterea ipsum rogarunt, ut quae per hebdomadam aestivo tempore occurrunt Festa, in dies Dominicos transferret, excepto Festo Assumptionis B. M. V. Quorum petitio per ipsum Sanctissimum, maturo praemisso examine exaudita, in Regionibus illis optatam ab Episcopis et populis tranquillitatem peperit.

Complures alii Catholici Orbis, et praesertim Italiae Episcopi, qua voce, qua scriptis improbantes abusum Mercatum et Nundinarum, quae fieri solent diebus Festis, rationem ab ipso petierunt, qua grassanti in die malo occurri possit? Et ipse respondit, quod inter modos propositos atque servandos in imminutione ac celebratione Festorum praecipuus ille est, quo inter ipsos Festos dies discrimen constituitur. Etenim in diebus Dominicis, itemque in Celebritatibus Domini, B. M. V., ac in aliis solemnioribus in memorato peculiari suo scripto indicatis, debet Christianus populus, nedum interesse Divino Sacrificio, sed etiam abstinere ab operibus vetitis. In ceteris vero Festis minus solemnibus imposita est Christifidelibus obligatio interessendi Missae Sacrificio, tradita in reliquis cuique illorum potestate ea faciendi, quae fieri solent diebus ferialibus.

Postremo, plurimis ab ipso eruditissime ad rem adductis, a nobis brevitatis gratia omissis, concludit, quod in transgressione Festorum nulla valet consuetudo, etiam immemorabilis, ut in Barchinonen. *Observationis Festorum*, Mercatores Barchinonenses, qui contendebant posse vendere merces suas diebus Festis, consuetudine ad id immemorabili fulti; Sacr. Congreg. Conc. die 13 Maii 1669 respondit: *Id Mercatoribus non licere quacumque consuetudine immemorabili nequaquam obstante*. Et de novo reposita causa a dictis Mercatoribus validiore conatu obiectae consuetudini immemorabili insistentibus, eadem Sacra Congreg. 27 Martii 1683 in priori sententia et Decreto perstitit, silentiumque Mercatoribus imposuit; et in Ripana *Mercatus*, contententibus Civibus Ripanis contra Edictum Episcopi prohibentis fieri Mercatus diebus Festivis, id sibi licere ex consuetudine immemorabili; ac proposito dubio: *An liceat Communitati et hominibus Ripae habere Mercatum die Sabbati, intus vel extra Civitatem, quando occurrat quod sit dies Festivus in casu*, etc.; Sacra Congr. Concil. die 2 Maii 1711 respondit: *Negative et amplius*. Quod decretum sua auctoritate Apostolica comprobans instar Regulae esse vult, ac in omnibus temporalis suae ditionis Urbibus et locis S. Sedi Apostolicae mediate vel imme-

diatē subiectis inviolabiliter observari praecipit; refertque ad id c. *Omnes* 1 de Feriis, Constitut. 5 in ordine Bullarii S. Pii V, dicitque communem esse sententiam quod Mercatus fieri non possit diebus Festis, sed sit transferendus in antecedentem, vel subsequentem diem, si Festum inciderit; ac huic Regulae ihaerens ipsemet facultatem concessit die 9 Maii 1742 Viro nobili Ferrariensi habendi Mercatum in suo rure qualibet feria quinta, dummodo in illa non inciderit Festum de praecepto, quo casu Mercatus transferretur in feriam quartam. Qua de re omnem dubitandi ansam praedicens, mandat Episcopis omnibus temporalis suae ditionis, ne in Dioecesium suarum Urbibus et locis Mercatus fieri Festis diebus patiantur.

- 87 De Nundinis autem inter alia haec ad litteram habet: « Inter Nundinas, quae in Provinciis Nostris aguntur, illustriores, ut bene nostis, sunt Senogallienses protractae multis diebus; cum Anconitanam Ecclesiam Senogalliensi finitimam regeremus non sine moerore intelleximus tempore Nundinarum ea omnia fieri Festo etiam die, quae aliis hebdomadae diebus Divino cultui non consecratis, peragebantur; huic malo occurrere satagentes, die 24 Augusti superioris anni Constitutionem nostram de Nundinis Senogalliensibus publicavimus, qua praeter caetera iussimus, ut diebus Festis apothecae clauderentur, neque matutinis horis aut vespertino tempore, quibus Divina Officia in Ecclesiis celebrantur, vel Dei Verbum populo annuncietur, contractus fierent. Imminutum vero hac de causa saecularibus negotiis tempus compensaturi, Nundinarum dies cum iisdem privilegiis et immunitatibus opportune multiplicavimus; executioni debitae iussa Nostra hoc anno mandata, meliorem atque utiliore rerum ordinem pepererunt, magnum omnium Civium, et bene moratorum hominum solatio.

- 88 » Idipsum, Venerabiles Fratres et Vos agite. Constituite Auctoritate Nostra, matutinas et vespertinas horas, quibus Festo die, quo Nundinae habentur, claudi debeant apothecae, nec publica possit exerceri commercia, ut qui ad Nundinas confluerint, Missae Sacrificio, et Divinis Officiis intersint, aliisque Christianis operibus Festum sanctificent. Vigilate, ut plene et exacte impleantur. Nos autem per publicum edictum non praetermitteremus extendere Nundinarum privilegia ad diem sequentem, qui Festus non erit, temporalia negotia paucarum horarum spatio propter Dei cultum et animarum salutem intermissa, integri diei accessione commode peragantur.

- 89 » Haec sunt, Venerabiles Fratres, quae post maturum examen, auditamque gravium atque doctorum Virorum sententiam de proposita quaestione, Vobis significanda censuimus, quibus omnibus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

» Datum Romae apud S. Mariam Maiorem die quinta Novembris 1745, Pontificatus nostri anno sexto. »

Regulares teneri inter Festa de praecepto observare Festum sui Sancti Fundatoris, tam quoad Forum, quam quoad Chorum, colligitur ex concessione facta Ordini Sancti Benedicti a Benedicto XIII die 24 Ianuar. 1727, omnibus utriusque sexus sub regula ipsius Sancti militantibus indulgendo, quod quoties Festum Sancti Benedicti incidit in aliquam diem Maioris hebdomadae, transferatur tamquam ad diem propriam, ad feriam tertiam post Dominicam in Albis, *ut in celebratione Festi et Officii Sancti Patriarchae omnes Monachi et Moniales eiusdem Regulam profitentes, uniformiter conveniant*; sunt haec verba Indulti, ubi, ut vides, cum Festum et Officium distincte ponantur, videntur importare diversa, adeoque festivationem quoad Forum *per Festum*, et Horas Canonicas quoad Chorum *per Officium*; qualem Decreti sensum facit Doctissimus P. Merati, dum in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium num. 350, haec notat verba: *Festum S. Benedicti quoties incidit in aliquam diem maioris hebdomadae, ab omnibus utriusque sexus sub Regula Sancti Benedicti militantibus transferendum est tam quoad Forum, quam quoad Chorum*, ut dictum est in allegato Decreto supra in Indice num. 270, emanato die 23 Ianuar. 1727, sub quo num. 270 sequens affert Decretum: *Festum S. Benedicti, quod habet annexum Forum, incidens in aliquam diem maioris hebdomadae, transfertur ad feriam tertiam post Dominicam in Albis, tamquam diem propriam, translato quocumque alio Officio etiam aequalis ritus in eo occurrente*; Sacr. Rit. Congreg. 6 Septemb. 1727, in Fulden. Idem antea statuerat pro omnibus Monachis et Monialibus Ordinis S. Benedicti, Benedictus Papa XIII die 23 Ianuarii 1727. Haec ibi.

Eiusdem opinionis est Guietus qui lib. 1, 91 cap. 14, qu. 2, 3 et 4, lib. 2, cap. 19, qu. 3, vult Festum S. Fundatoris debere esse de praecepto, etiam quoad Forum, cum in Religione a se fundata instar Patroni principalis loci habeatur. Nec id repugnare videtur Constitutioni Urbani VIII incip. *Universa*, § 2, quum ibi statuatur inter Festa de praecepto observanda etiam esse Festum principalis Patroni cuiuscumque Civitatis, Oppidi vel Pagi. Tum quia in occurrentia Fundatoris seu Patroni Religionis et Patroni principalis loci Regulares, praefertenter ad Patronum loci, solemnizant Festum sui Fundatoris, ex variis Decretis Sacr. Rit. Congreg., et signanter in Senogallien. 22 Ianuarii 1680, in una Urbis et Orbis 2 Iul. 1704, in Burgen. 25 Iulii 1736, et in Mechlinen. 16 Februar. 1737, relatis a Merati in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium; et a

P. Cavalieri tom. 2, part. 1, c. 26 de Occurrentia seu translatione Festorum. Unde si Regulares tenentur ad festivandum etiam quoad Forum Festum principalis Patroni loci, quod apud ipsos cedit Festo sui Fundatoris, a fortiori tenebuntur ad Festum sui S. Fundatoris per tritam Regulam: *Si id de quo minus videtur inesse, et inest, igitur et de quo magis*, Authent. *Multo magis* Cod. de Sacrosanctis Eccl. Accedit inveterata consuetudo apud Regulares celebrandi Vigiliam etiam cum Officio et ieiunio, et solemnizandi prae omnibus tamquam de praecepto Festum sui respectivi Fundatoris, quae consuetudo est optima Legum interpres, c. *Cum dilectus* 8 de Consuetud., leg. *Si de interpretatione* 57 ff. de Legibus. Quamvis alioquin eruditissimus P. Cavalieri loc. cit., c. 13, n. 2 in fine, reputet Festum Fundatoris Religionis feriatiorem non importare, sed solemnitatem.

92 In veteri Lege celebrabantur, et adhuc celebrantur in dies ab Hebraeis, ultra Sabbatum qualibet hebdomada in memoriam creationis Mundi, quolibet anno septem aliae peculiares Festivitates, nempe Pascha, Pentecostes, Scenopogia, Encoenia, Neomenia, Expiatio et Collecta.

93 Prima igitur solemnitas est *Pascha*, in qua Agnus immolabatur, et interdicto fermento, solis azymis panibus vesci licebat; haec solemnitas septem diebus celebrabantur primo mense Hebraeorum *Nisan*, nostro Martio in plenilunio correspondente, Deo sic praecipiente in gratiarum actionem liberationis Israelitici populi ab Aegypto et servitute Pharaonis, uti habetur Levitici cap. XXIII, num. 6, ibi: *Quinta decima die mensis huius, solemnitas Azymorum Domini est, septemque diebus Azyma comedetis, Dies primus erit vobis celeberrimus et Sanctus; omne opus servile non facietis in eo.*

94 Secunda erat Festivitas Pentecostes, hebraice nuncupata etiam *Sababot*, id est Festivitas post septem hebdomadas solemnizata 50 diebus post Pascha mense *Sivan*, nostro Maio correspondente, in memoriam Legis a Deo traditae Moysi in duabus lapideis tabulis Levitici cap. XXIII, num. 16, imperata his verbis: *Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum, omne opus servile non facietis in eo.*

95 Tertia erat *Scenopogia*, id est Festivitas Tabernaculorum vulgo *Frascate*, et hebraice *Sukot*, solemnizata septem diebus mense *Tisri*, correspondente nostro Septembri, et ad commemorandum beneficium Divinae protectionis et deductionis per desertum, ubi sub tentoriis seu tabernaculis ipsi Hebraei habitaverunt, pasti manna eis de Coelo praestita; et haec Festivitas habetur praecepta Levitici c. XXIII, n. 34, ibi: *A 15 die mensis huius erunt Ferae tabernaculorum septem diebus Domino.*

96 In his tribus assignatis Solemnitatibus tenebantur Hebraei quotannis Hierosolymitanum

Templum invisere, iuxta praeceptum eis impositum Deuteronomii cap. XVI, ibi: *Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei in loco quem elegerit, in solemnitate Azymorum et in solemnitate Hebdomadarum, et in solemnitate Tabernaculorum.*

Quarta erat Festivitas *Encoeniorum*, id est 97 novae purgationis seu dedicationis Templi, et celebrabatur per dies octo mense *Casleu* correspondente nostro Novembri, in memoriam novae dedicationis Templi factae sub Iuda Machabaeo iuxta id quod habetur 1 Machabaeor. cap. IV, num. 59, ibi: *Et statuit Iudas et Fratres eius, et universa Ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo a quinta et vicesima die mensis Casleu cum laetitia et gaudio.*

Quinta erat *Neomenia*, id est novilunium, 98 quae Festivitas *Tubarum* celebrabatur prima die mensis septimi, id est Septembris, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham invenit arietem haerentem cornibus, quem representabant per cornua, quibus buccinabant; Haecque Festivitas erat eis indicta Levitici c. XXIII, n. 24, ibi: *Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel. Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbatum memoriale, clangentibus tubis, et vocabitur Sanctum; omne opus servile non facietis in eo.*

Sexta erat Solemnitas *Expiationis* nuncupata 99 a Iudaeis *Iomakiphurim*, ac celebrabatur decima die mensis septimi, id est Septembris in memoriam illius beneficii, quo Deus ad preces Moysis propitiatus est peccato Idololatriae populi de adoratione Vituli in Deserto, et tenebantur tali die ad strictum ieiunium in signum veridicae poenitentiae, iuxta praeceptum eis impositum Levit. cap. XXIII, num. 27, ibi: *Decima die mensis huius septimi, dies expiationum erit celeberrimus, et vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, et offeretis holocaustum Domino. Omne opus servile non facietis in tempore diei huius.*

Septima erat Festivitas *Collectae* seu *Coetus* 100 celebrata die 22 mensis septimi, id est Septembris in octava Solemnitatis Tabernaculorum, ut sicut illa erat in memoriam Divinae protectionis et deductionis per desertum, sic haec ultima in eius octava commemoraret singulare Divinum beneficium, quo omnes in unum collecti et unitim introducti fuerant in Terram Promissionis; et haec Festivitas legitur eis indicta Levitic. cap. XXIII, num. 36, ibi: *Dies quoque octavus erit celeberrimus, atque Sanctissimus; et offeretis holocaustum Domino; est enim coetus atque collectae, omne opus servile non facietis in eo.*

Extincta veteri lege una cum dictis suis Festivitatibus, Sancta Mater Ecclesia nova Domini

Sponsa, in nova Lege usque in Mundi finem perseveratura, afflata Sancto Spiritu, alias celebrandas Solemnitates substituit, uberius ac vivius figuras ac Mystéria in illis contenta exprimentes. Sabbati igitur loco substituta est Sanctificatio Dominicae, quae est prima dies a Deo creata, in qua manna primum Deus pluere fecit in deserto, in qua Christus resurrexit, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos descendit ex Concilio Palaestino celebrato sub Victore II.

102 Paschati Azymorum successit Pascha Resurrectionis pro stabilienda puritate et sinceritate vitae Fidelium in evitando malitiae et peccati fermento, iuxta illud Apostoli 1 ad Corinth., cap. V, num. 7: *Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis. Ipse enim resurrexit propter sanctificationem nostram.* Ad Roman. cap. IV, n. 25.

103 Festivitati Pentecostes Hebraeorum pro Lege a Deo data Moysi in duabus lapideis tabulis, respondet nostra Solemnitas Pentecostes, in qua Spiritus Sanctus in igneis linguis supra Apostolos et Discipulos descendit, imprimens in eorum cordibus Legem Caritatis in his duobus praeceptis restrictam: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo... et proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis universa Lex pendet, et Prophetiae.* Matth. c. XXII, n. 27 et seq.

104 Festivitati Scenopegiae seu Tabernaculorum pro manna comesta ab Hebraeis in deserto, respondet Solemnitas Sanctissimi Sacramenti Eucharistiae, quae est vera coelestis manna summa Dei clementia ad spiritualem et perpetuam vitam animabus nostris elargita: *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt... Ego sum Panis vivus, qui de Coelo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.* Ioan. c. VI, num. 49, et sequent.

105 Pro Festivitate Encoeniorum seu nova dedicatione et restauratione Templi indictae sunt dedicationes et Consecrationes Ecclesiarum, et Solemnitates Beatae Mariae Virginis, quae est *Templum Domini, Sacrarium Spiritus Sancti*, ut canit Ecclesia in Officio eiusdem Praesentationis 21 Novembris Antiph. ad *Magnificat* in 2 Vesp.

106 Neomeniae seu Festivitati Tubarum successit Solemnitas Apostolorum, qui sunt tubae Spiritus Sancti, et annunciatores Christi mystici Isaac, per universum orbem: *In omnem terram exivit sonus eorum et in fines Orbis terrae verba eorum.* Psalm. XVIII, n. 5. *Euntes in Mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae.* Marc. c. XVI, n. 15.

107 Festivitati Expiationis Idololatriae commissae in adoratione Vituli aurei in deserto, subingressae sunt solemnitates Sanctorum Martyrum,

qui tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent Idolis, ut canit Ecclesia in 2 Antiph. tertii Nocturni eorum Officii.

Tandem Collectae Hebraeorum pro ingressu 108 in terram Promissionis, correspondent Festivitates omnium Sanctorum, Confessorum, Virginum et non Virginum, suis pro meritis ad coelestem Patriam, veram Promissionis terram, evectorum; quorum cuilibet dictum est a Domino: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* Matth. c. XXV, num. 21. Et omnes a nobis sic suppliciter deprecantur. *Quicumque in alta Siderum regnatis aula Principes, favete votis supplicum, qui dona Coeli flagitant.* Ecclesia in Hymno ad Laudes Festi omnium Sanctorum. Sic D. Thomas in Summa 1, 2, qu. 102, art. 4 ad decimum. Clericatus in suis spicis italice impressis, verb. *Encoenia* per tot., et alii.

Pro Sanctificatione Festorum iuvat hic ad- 109 ducere varia loca et motiva Sacrae Scripturae.

Benedixit diei septimo, et sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret. Genes. cap. II, num. 3.

Requies Sabbati sanctificata est Domino. Exod. c. XVI, n. 23.

Sex diebus colligetis manna, in die autem septimo Sabbatum est Domini, idcirco non invenietur. Exod. c. XVIII, n. 26.

Videte ut Sabbatum custodiat, quia signum est inter me et vos in generationibus vestris. Exod. c. XXXI, n. 13.

Custodite Sabbatum meum, Sanctum est enim vobis. Qui polluerit illud, morte morietur; qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui... Omnis qui fecerit opus in hac die morietur. Exod. cap. XXXI, n. 14, 15.

Custodiant Filii Israel Sabbatum, et celebrent in generationibus suis. Pactum est sempiternum inter me et Filios Israel, signumque perpetuum. Exod. c. XXXI, n. 16.

Septimus dies erit vobis Sanctus, Sabbatum et requies Domini; qui fecerit opus in eo occidetur. Exod. c. XXXV, n. 2.

Custodite Sabbata mea... dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur. Levitic. c. XXVI, n. 2 et 4.

Filii Israel invenientes hominem in solitudine colligentem ligna in die Sabbati, iussu Dei, eum interfecerunt. Num. cap. XV, n. 33 ad 36.

Dies septimus celeberrimus et Sanctus erit vobis; omne opus servile non facietis in eo. Num. c. XXVIII, n. 25.

Observa diem Sabbati, ut sanctifices eum, sicut praecepit tibi Dominus Deus tuus. Deuter. c. V, n. 12.

Memento quòd et ipse servieris in Aegypto, et eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, et brachio extento, idcirco praecepit tibi, ut observares dies Sabbati. Deuteron. cap. V, num. 15.

Quae est haec res mala, quam facitis, et profanatis diem Sabbati? Numquid non haec fecerunt Patres vestri, et adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, et super Civitatem hanc. Et vos additis iracundiam super Israel, violando Sabbatum; 2 Esdrae cap. XII, n. 17, 18.

Neomeniam, et Sabbatum, et Festivitates alias non feram, iniqui sunt coetus vestri; Kalendas vestras et Solemnitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. Isai. c. 1, n. 13, 14.

Beatus vir... custodiens Sabbatum, ne polluat illud, custodiens manus suas, ne faciat omne opus malum. Isai. cap. LVI, n. 2.

Qui custodierint Sabbata mea... dabo eis in domo mea et in muris meis locum, et nomen melius a filiis et filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Isai. cap. LVI, n. 4, 5.

Nolite portare pondera in die Sabbati, nec inferatis per portas Ierusalem, et nolite eicere onera de domibus vestris in die Sabbati, et omne opus non facietis; sanctificate diem Sabbati. Ierem. cap. XVII, num. 21, 22. Sabbata mea violaverunt vehementer, dixi ergo ut effunderem furem meum super eos in deserto, et consumerem eos. Ezech. cap. 20, num. 13. Odi et proieci Festivitates vestras, et non capiam odorem coetuum vestrorum. Amos c. V, num. 21.

Iudaei, qui per necessitatem Nicanorem sequebantur, eum increpabant, quod in Sabbato vellet committere praelium. Ne ita ferociter, inquebant, et barbaram feceris, sed honorem tribue diei Sanctificationis; et post pauca: Est Dominus in Coelis, qui iussit agi septimam diem. 2 Machab. c. XV, n. 2 et 4.

110 *Lepidum est quod in Anglia Iudaeus quidam nomine Salomon, postquam Sabbato in faetidam cloacam decidisset, nolletque ex ea extrahi, ne Sabbatum violasse videretur, coactus fuit etiam Dominico die in eadem remanere. Nam cum ille diceret:*

Sabbata Sancta colo, de stercore surgere nolo:

Respondit Iudex:

Sabbata nostra quidem Salomon celebrabis ibidem.

Sic ex aliis refert Beyerlink in Theatro vitae humanae, tom. 3, verb. Festum, litt. F.

111 *Hic ad eruditionem minus peritorum addere lubet quae de Sancto Bubone seu Bovo Confessore, ac eius Festo traduntur.*

Bobo, seu Bovus, aut Bobus, vulgo S. Bovo, Neugherii, vulgo Noghiers, in Gallia Narbonensi ex nobilissimis, opulentissimis ac Chri-

stianissimis Parentibus, Patre scilicet Adelfredo, et Matre Olinda natus, licet militarem vitam Patrem imitatus ageret, virtutibus tamen Christianis magis ac magis in dies emicabat. Factus grandior Regionem ab irruentibus hostibus ex Hispania (quo tempore illa occupata Mauri seu Saraceni vicina Galliae loca excurrentes populabantur) tuebatur. Cum vero Fraxinetum insulam continenti, in quo Bovus arcem loco ditiore habebat, proximam occupassent, finitimosque populos assiduus excursionibus et depraedationibus vexarent, arcemque Bobonis demoliri niterentur, is Beatissimis Apostolis Petro et Paulo vovit, se depositis armis, orphanorum et viduarum curam suscepturum, semelque quovis anno per totum vitae suae spatium ipsorum limina deinceps petiturum, si de dictis hostibus victoriam reportasset. Quare cum illi per visum eum bono ac fidenti animo esse iussissent, non modo arcem illam cum paucis per medios hostes ingressus defendit, sed etiam illos ab insula depulit. Nam cum Rex illius Praefecti coniuge per vim potitus esset, Praefectus iniuriam ulturus Bubonem clam in insulam cum peditibus et equitibus admittit, qui plurimis ex hostibus repente eos adortus occisis Regi et aliis ad nostram veram Fidem conversis parcens, insula penitus devastata, Regionem omnem finitimam omnino ab hostium metu liberavit.

Exinde vita Fratris sui occisori, Dei pro amore, concessa, quod vovit fideliter adimplens, orphanorum et viduarum cura suscepta, ac singulis annis limina Apostolorum petens, hoc in itinere Roma in Patriam rediens, tandem gravi morbo correptus, animam Deo reddidit circa annum 986, die 22 Maii apud Viqueriam seu Vichariam, aut potius, ut antiquis placuit Vicum Iriae, quod Derthonensis Dioecesis inter ipsam Derthonam et Papiam, ad fluvium Stafforam Oppidum est praeclarum, nobile et opulentum, ibique sepultus est, et si quod pecus vel armentum transisset super eius tumulum, illico corruens moriebatur, donec locus elatis ligneis septus est; deindeque ad ipsius honorem fuit constructum Monasterium Ordinis Benedictini cum Ecclesia illi sacrata, posita per viam, quae Magistra dicitur, in capite Suburbii S. Petro dicati, distante viginti circiter passus ab Ecclesia nova eidem S. Boboni seu Bovo etiam sacrata cum Conventu PP. Capuccinorum.

In Ecclesia Collegiata S. Laurentii dicti praecleari oppidi quiescit Corpus ipsius S. Bobonis, qui aliter Bobus, vulgo S. Bovo appellatur, et ut Protector principalis, et Advocatus tam Cleri quam Oppidi et Territorii Viqueriensis dicta die 22 Maii, solemni veneratione colitur, atque in officio quotidiano, dum Suffragia Sanctorum recitantur, eius commemoratio celebratur; ibique, et alibi variis claruit, et in dies claret miraculis, ut videre est in eius Legenda, quae

extat Viqueriae in pervetusto Legendario de Vitis Sanctorum; quo utebantur Canonici Collegiatae Sancti Laurentii in recitandis lectionibus ad Matutinum in Festivitatibus Sanctorum et apud eruditissimos Bollandianos ad dictam diem 22 Maii doctissimum Philippum Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiae et in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt; et apud alios, ex quibus sunt haec nostra collecta.

114 Quamvis tamen non omnes convenient quoad diem sui decessus et Festivitatis, aliis, inter quos dictus Ferrarius loc. cit., assignantibus ad diem 23 Maii, aliis ad diem 25 eiusdem Maii, ut Veronae coli asserit idem Ferrarius, aliis ad diem 22, ut rectius ex multis dicti Bollandiani loc. cit. insuper referentes, quod in Missali Mediolanensis Ecclesiae anni 1522, et in Breviario eiusdem Ecclesiae anni 1539 et 1560, secundum institutionem Sancti Ambrosii in Kalendario praefixo ista leguntur; XI Kalendas Iunii S. Bovi Confessoris, qui et Bovus appellatur, Laudae Pompeiae, et Viqueriae, et passim alibi, tum in Officio, tum Missa de Communi Confessoris non Pontificis primo loco; et discrepant insuper Scriptores quoad locum, in quo ipsius Sancti Corpus quiescat, aliis volentibus, ut supra, ipsum quiescere Viqueriae, aliis autem Papiae; qui tamen facillime conciliari possunt si asseratur, primitus fuisse quidem sepultum Viqueriae, et ibidem per multum temporis quievisse, ubi adhuc in praesentiarum existit maximo cultu venerata insignis eius Reliquia in Ecclesia praeclarissimorum PP. Cappuccinorum ipsi Sancto sacrata; et ob ingruentium bellorum pericula et hostiles incursiones Papiam translatum, ac multis evolutis annis fuisse ibidem in Ecclesia S. Apollinaris repertum in arca lapidea die 6 Februarii cum eiusmodi inscriptione: *Hic requiescit Corpus S. Bobonis*; multis luminaribus statim in ea Basilica ac Stella supra tectum visis, ut ex aliis tradit dictus eruditissimus Ferrarius loc. cit. in fine.

115 Viqueriae autem nihilominus recitantur sequentes Orationes mihi illinc fideliter transmissae, una cum pia ipsius Sancti Imagine impressa et inscriptione adiecta.

Oratio S. Bovi Conf. 22 Maii.

Propitiare nobis, quaesumus Domine, famulis tuis per huius Sancti gloriosi Confessoris tui Bovi, qui in praesenti requiescit Ecclesia, merita gloriosa, ut eius pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum, etc.

Alia Oratio eiusdem.

Deus qui in praeclara S. Bovi Confessoris tui inventione praefulgidam de Coelis stellam

visibiliter radiare fecisti, ut ipsum in S. Apollinaris Ecclesia vere requiescere demonstrares: concede propitius, ut quod a Te suppliciter petimus, eius pia nobis intercessione donetur. Per Dominum, etc.

Inscriptio vero supradictae ipsius Sancti Imagini adiecta, haec est.

Imagine di S. Bovo Confessore e Protettore dell' Insigne Luogo di Voghera, e difensore delli Armenti, una Reliquia del quale è con ogni riverenza collocata nella Chiesa de' Padri Cappuccini del detto Luogo, quale divotamente viene da Popoli adorata, e tale Immagine è dedicata alla gloria di Dio, ed al merito dello stesso Santo, che ci preservi li bestiami ed armenti, e ci difenda da ogni male.

Can. Graminea scul. super lic. 1717.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

Festi dies in pietatis operibus, non in negotiis saecularibus sunt transigendi. Benedictus XIV tom. 1, Const. 144 incip. *Ab eo tempore*, § 17. Festi dies non sunt omnes aequae solemnnes. Idem ibid., § 7. Festorum dierum observantia arctiori praecepto fuit in lege veteri iniuncta, quam nunc in Ecclesiasticis legibus. Idem ibid., § 10. Festis diebus prohibentur mercatus rerum venialium. Nundinae vero tolerantur sub certis conditionibus, nempe ut ipsis diebus Festis tempore nundinarum occurrentibus apothecae claudantur, et Religioni ac pietati opera detur. Idem ibid., et Constitut. 105 incip. *Paternae Caritatis*, in qua ut in Civitate Senogalliensi tempore nundinarum diebus Festis de praecepto a servilibus operibus abstinenceatur, prorogatur tempus ad dictas nundinas per alios quinque dies peragendas.

In Dioecesi, ubi adest consuetudo exercendi artem barbitonsoriam, etiam die festo, permitti potest; sed tantummodo definitis diebus, non vero omnibus. Benedict. XIV Instit. Eccl. 43 per tot. Opus est tamen servile, nec nisi ex consuetudine tolerandum; ibid., § 2.

Opera servilia diebus festis prohibentur, ne ruralibus quidem exceptis. Conceduntur tamen, si urgeat vera et non affectata necessitas. Affectata vero illa diceretur in qua opera, quae diebus praecedentibus fieri possent, ad diem festum transferrentur. Petenda est tamen a Superiore facultas, si quid insurgat necessitatis. Hanc vero facultatem dare solet Episcopus Parochis ruralibus in ordine ad opera agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, collectio frugum et fructuum, herbam secare, colligere foenum, quando periculum imminet verae tempestatis, vel quando die sequenti transferenda sunt in Civitatem, nec posset commode id differri. Instit. Eccles. 55, § 33 et seqq.

Molitores non possunt molitioni incumbere, etiamsi molendinum aqua, vel vento, seu iumentis volvatur; non possunt, inquam, seclusa consuetudine vel necessitate: quae necessitas si adsit, in Dioecesi Bononiensi facultas non a Parocho, sed ab Archiepiscopo conceditur, ibid., § 27.

124 Piscatio inter opera servilia, die festo vetita, referenda est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eo quod statis anni diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis articulo piscatio eorum nulla fieret; tunc pauperioribus piscatoribus datum est, ut operi illi incumbere possint, dummodo id non praestent die Nativitatis Domini, Epiphaniae, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes et Corporis Christi, iuxta ac olim concessum fuit Trevirensibus ab Alexandro III de Synodo Dioec. lib. 13, cap. 18, § 10, nov. edit.

125 Festi dies in Ecclesiis non Parochialibus ita sunt celebrandi, ut non avertatur populus ab Ecclesia Parochiali. Idem Constit. 42 incip.

126 *Etsi minime*, § 15. Festi dies Ecclesiae Latinae observari debent a Graecis degentibus in Italia et insulis adiacentibus. Idem Constit. 57

127 incip. *Et si Pastoralis*, § 9. Festorum dierum distributio per annum iuxta Kalendarium Gregorianum ab Italo-Graecis est servanda. Idem ib.

128 Festorum dierum imminutio communiter expetita, absque Episcoporum consensu a Pontifice declarari non statuenda. Idem in cit.

129 Constit. *Ab eo tempore*, § 15. Festorum dierum reductio conceditur pro nonnullis Dioecibus Hispaniae. Idem Constit. 62 incip. *Cum*

130 *sicut*. Festorum dierum reductio conceditur pro Dioecesi Niciensi cum conditionibus opportunis adhuc in ipsis Sacrum audiendi. Idem

131 Constit. 128 incip. *Inter sollicitas*. Festi dies aestivis mensibus occurrentes infra hebdomadass ad dies Dominicos transferuntur pro nonnullis locis Regni Poloniae ob agriculturae necessitatem. Idem Const. 138 incip. *Nuper*. Excepto Festo Assumptionis B. M. V., idem ibid. Et nihil immutato quoad ordinem Divinorum Officiorum. Idem ibid.

132 Festorum dierum imminutio ab Urbano VIII olim facta assignatur a Benedicto XIV, tom. 2,

133 Constitut. 63 incip. *Non multi menses*. Nova eorumdem imminutio a multis Episcopis aliisque

134 gravibus viris optatur. Idem ibid. Pontifex nihil decreturus sine consilio, rationes in utramque partem colligit, et varios illius exsequendae modos demonstrat in peculiari dissertatione, quae per Ecclesias fuit transmissa. Idem ibid.

135 Acceptis quadraginta diversi Ordinis Consultorum sententiis, ex consensione maioris partis nihil generaliter praecipere statuit, sed peculiarem Episcoporum instantiam expectare. Idem ibid.

136 Modum vero illum sibi servandum proponit, quem Tarraconensis Concilii Patres excogita-

runt, ipsisque petentibus Benedictus XIII approbavit; ut scilicet firmum remaneat praeceptum audiendi Missam, sed liceat in aliquibus Festis opera servilia exercere. Idem ibid. Dis-¹³⁷ sentiones inter doctos viros diversa sentientes exortae cum in Ecclesiasticae pacis perturbationem vergerent, a Pontifice sedantur, interdicta scriptorum quorumcumque publicatione super huiusmodi reductionis negotio sub gravissimis poenis ac Censuris Papae reservatis, ne quis in posterum libros, scripturas vel alia opera quaecumque audeat typis imprimere, seu aliter in lucem edere, in quibus de imminutione dierum Festorum de praecepto, sive pro ea, sive contra eam, agatur. Idem ibid.

Festorum aliquot dierum observantia in Regno Siciliae citra Pharum, et in Dioecibus Messanensi et Panormitana reducitur iuxta methodum supra expositam. Idem tom. 2, Con-

stit. 65 incip. *Cum sicut quadam*. Festis die-¹³⁹ bus personatis incedere fideles in universa ditione Ecclesiastica prohibetur. Idem Constitut. 45 incipien. *Inter caetera*. Item circumforanei saltatores, scurriones et huiusmodi saltem matutinis horis, et ante expleta Officia Vespertina populum detinere vetantur. Idem ibid.

Hic iuvat adducere Catalogum italico idio-¹⁴⁰ mate impressum *de' Vescovi e Diocesi, che sinora, cioè sino all' anno 1748, hanno ricercata ed eseguita la facoltà di sminuire le Feste di precepto, quanto sia per potere attendere alle opere servili*.

NE' REGNI DELLE SPAGNE

Le Città e Diocesi

Di Ceuta.	Di Mondognedo.
Di Siviglia.	Di Malaga.

PER ISTANZE FATTE DAL FU RE CATTOLICO
FILIPPO V.

Le Città e Diocesi

Di Vagliadolid.	Di Calahorra.
Di Salamanca.	Di Olivares.
Di Jaen.	

Le Città e Diocesi

Di Compostella.	Di Tuy.
Di Plasenzia.	

Le Città e Diocesi

Di Guadix.	Di Balbastro.
Di Huesca.	Di Tarazona.
Di Tervel.	

Le Città e Diocesi

Di Saragozza.	Di Oviedo.
Di Pamplona.	Di Tudella, e Villa di
Di Albarazin.	Fiteto Nullius.
Di Jacca.	

*La Città e Diocesi di Cadice.**Alcune Università della Diocesi di Badajoz.*

IN FIANDRA

La Città e Diocesi d'Ipri.

IN SARDEGNA

La Città e Diocesi di Cagliari.

IN POLONIA

Le Città e Diocesi

Di Cracovia.	Di Posnania.
Di Vilna.	Di Uladislevia.

IN GERMANIA

Le Città e Diocesi

Di Liegi.	Di Basilea.
-----------	-------------

IN SICILIA

Le Città e Diocesi

Di Siracusa.	Di Girgenti.
Di Patti.	Di Cefalù.

NELLO STATO ECCLESIASTICO

Le Città e Diocesi

Di Fermo.	Di Ferentino.
D'Ascoli.	Di Sezza.
Di Montalto.	Di Terracina.
Di Ripa Transona.	Di Piperno.

IN TOSCANA

Le Città e Diocesi

Di Pienza.	Di Chiusi.
Di Massa di Siena.	Di Grosseto.
Di Montalcino.	Di Soana.

NEL CONTADO DI NIZZA

Le Città e Diocesi di Nizza.

Sic expresse in fine Libri *Raccolta di Scritture*, sub dat. in Lucca 1748.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Quatuor potissimum hic sunt discutienda. I. Quis possit indicare dies festos? II. Quid importet observatio dierum Festorum? III. Quis possit dispensare super observatione dierum festorum? IV. Quis animadvertere possit in Violatores dierum festorum?

Ad primum quod attinet, Potestati saeculari ¹⁴¹ ius haud est indicendi hos, de quibus agimus, dies festos; Capon. discept. 208, n. 25; Cortiad. decis. 171, num. 8, et seq. Ius hoc est Summi Pontificis in toto Orbe, et Episcopi in sua Dioecesi. Non ignoro quod sunt, qui autumant, Episcopum post Constitutionem Urbani VIII haud posse amplius dies festos indicare; Capon. dict. discept. 208, n. 36; Ventriglia in Prax. Iur. Eccles., part. 1, adnot. 16, § 1, n. 3. Sed posse alii, et quidem rectius, sentiunt: *quum* (ut ait Romaguer. ad Synodal. Gerunden. lib. 2, tit. 1, cap. 1, n. 11) *textualiter in ea solum legatur admonitio facta Episcopis, ut se abstineant publicare novas Festivitates ultra in dicta Constitutione praescriptas, non autem clausula aliqua facultatem eis de iure competentem abdicans*. Confer etiam Gonzal. in cap. fin. num. 17, de Feriis.

Debet vero Episcopus dies festos indicare, cum consensu Cleri. An item adhibere debeat consensum Populi, controversia est. Adhibere utique debere de iure, vigore mox dicti cap. final. de Feriis, nequaquam vero de consuetudine, quae ius in hac parte abrogavit, tenent Romaguer. ubi supra num. 12; Fagn. in cit. cap. final., num. 31 et sequent., de Feriis; Zypaeus in nov. iur. pontific., tit. de Feriis, num. 3; Cortiad. distinct. decis. 171, num. 16.

Hinc autem patet quid sentiendum sit de propositione illa generali ab Auctore n. 10 his verbis firmata: *Festa de praecepto servanda institui non possunt invito Populo*. Si enim intellexit Auctor de diebus festis indictis a Summo Pontifice, manifesto erravit, quum Summus Pontifex adhibere haud teneatur consensum Populi. Sin autem de diebus festis intellexit ab Episcopo indictis, improbari nequit, quum sint et hodie qui sentiant, teneri Episcopum adhibere consensum Populi.

Tametsi autem Potestas saecularis indicare haud valeat dies festos, potest tamen dies festos a Summo Pontifice vel Episcopo indictos munire adiectione poenae; Fagn. in cap. *Conquestus*, n. 72, de Feriis; Pignatell. consult. Canon. tom. 1, consult. 8, n. 2; Bellet. disquis. Cler., tit. de fav. Cler. real., § 5, n. 101; Barbos. de offic. et potest. Episc., alleg. 105, num. 42.

Quod concernit secundum, duo observantia ¹⁴² festorum importat praecepta; alterum *affirmativum* audiendi Missam, *negativum* alterum cessandi ab operibus servilibus. Plures circa utrumque hoc praeceptum occurrunt quaestiones. De piscatione praesertim disputatur, an ea veniat sub praecepto negativo? Vide si lubet Romaguer. ad Synodal. Gerund. lib. 2, tit. 1, c. 5 per tot.

Quoad tertium, solius superioris Ecclesiastici ¹⁴³ est dispensare super observatione dierum festo-

rum. Potestati saeculari minime est ius hoc; Pignatell. Consult. Canon. tom. 1, consult. 8, num. 3; Pilaia decis. Canon. lib. 1, decis. 7, num. 98. An autem dicta dispensatio gratis, et quibus in casibus concedi debeat, tradunt Capon. discept. 211, et rursus discept. 212, utrobique fere per tot.; Barbosa de Paroch. cap. 16 per tot.

144 Restat, ut de quarto et ultimo disseratur. Porro separandi sunt ii, qui ratione personae subiecti sunt Episcopo; nam hos punire non potest nisi ipse Episcopus ob violationem dierum festorum. Quoad vero caeteros, locum esse praeventioni inter Iudicem Ecclesiasticum aut saecularem post Constitutionem Sancti Pii V tenent Capon. discept. 208, num. 27; Tondut.

de Praevent. part. 2, cap. 29, num. 38 et seq.; Nicol. Lucubrat. Canon. lib. 2, tit. 9, n. 6; Romaguer. ad Synod. Gerund. lib. 2, tit. 1, cap. 1, n. 21, qui n. 22 subdit: *Non tamen si ab Episcopo aut alio ad quem spectat, verbo aut scriptis sit data licentia laborandi in talibus diebus, nam tali casu non possunt Potestates saeculares eos punire, etiamsi non exhibeantur tales licentiae.*

Verum si violatio versetur circa praeceptum non *negativum*, sed *affirmativum*, congruentius videtur, ut procedat unus Iudex Ecclesiasticus, non item Iudex saecularis; Rousseaud de la Combe in sua Iurisprudencia Canonica, verb. *Festi dies*, n. 7.

FEUDUM

PARTITIO ARGUMENTI

FEUDUM: 1. quoad ea quae concernunt eius Originem, Naturam et Divisionem; 2. quoad ea quae concernunt illos qui dare, accipere, et succedere possunt in Feudum; 3. quoad ea quae concernunt modos, quibus acquiritur, causas ob quas amittitur, et Iura, ac obligationes, quas ratione ipsius habent tam Dominus, quam Vassallus.

ARTICULUS I. *Feudum quoad ea quae concernunt eius originem, naturam et divisionem.*

SUMMARYUM. 1. Feudum, unde originem habeat et trahat controvertitur inter Doctores. - 2. Probabilius originem trahit a Longobardis. - 3. Feudi nomen derivatur a fide seu fidelitate. - 4. Feudum definitur. - 5. Exponuntur singulae particulae definitionis, usque ad num. 9. - 10. Feudum dividitur primo in Feudum proprium et improprium, et quid sit utrumque. - 11. In dubio omne Feudum praesumitur proprium. - 12. Secundo, dividitur Feudum in Regale et non Regale, et quid sit. - 13. Tertio, dividitur Feudum in Nobile et Ignobile, et quid sit utrumque. - 14. Quarto, dividitur Feudum in Ligium et non Ligium, et quid sit Feudum Ligium, et unde derivatur nomen *Ligium*. - 15. Non potest quis a duobus Dominis distinctis, seu Regibus Feuda Ligia accipere. - 16. Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Superiorem non agnoscantibus dari possunt. - 17. Feudum non Ligium quid sit. - 18. Quinto dividitur Feudum in Ecclesiasticum, et Saeculare seu Laicale, et quid sit utrumque. - 19. Episcopi et alii Clerici habentes Feudum Saeculare seu Laicale,

in causa Feudali subiiciuntur Domino Saeculari. - 20. Sexto, dividitur Feudum in novum et antiquum, et quid sit utrumque. - 21. Septimo, dividitur Feudum in Haereditarium et in Feudum Familiae, seu ex pacto et providentia, et quid sit utrumque. - 22. Octavo, dividitur Feudum in masculinum et femineum, et quid sit utrumque. - 23. Alii dicunt etiam illud Feudum esse femineum, in quo ex speciali Investitura feminae succedere possunt, etsi primitus collatum sit Masculo. - 24. In utroque tali Feudo femineo feminae nequeunt succedere, nisi Masculis deficientibus. - 25. Nono, dividitur Feudum in Francum et non Francum, et quid sit utrumque. - 26. Decimo dividitur Feudum in Reale et Personale, et quid sit utrumque. - 27. Feudum Personale aliud dicitur *de Camera*, et quid sit. - 28. Aliud dicitur *de Cavena*, et quid sit. - 29. Cavena quid sit. - 30. Aliud est *Guardiae*, et quid sit. - 31. Aliud est *Gastaldiae*, et quid sit. - 32. Aliud est *Soldatae*, et quid sit. - 33. Cuncta dicta Feuda Personalalia dicuntur tantum improprie Feuda. - 34, 35. Quid sit Feudum Ecclesiasticum in sensu stricto. - 36. De eius origine et occasionibus. - 37-39. An in dubio *proprium* vel *improprium* censi debeat. - 40. An subsit iuri communi feudali.

1 Unde originem trahat Feudum, controvertitur inter Doctores. Aliqui enim cum Zasio in l. 2, verb. *Curias*, ff. de Origine Iuris, et Cuiac. in Comm. ad lib. Feud. in princ. volunt Feuda originem habere ex antiquo Romanorum Iure. Alii cum Luca de Penna in l. *Quicumque* C. de omni Agro desert., lib. 11, sustinent Feuda coepisse tempore Iustiniani. Alii dicunt, Feuda a Gallis ad Germanos, Italos, Hispanos et alias Europae Provincias venisse, ut potest 2 videri apud Fachin. lib. 7, cap. 1. Communior tamen ac probabilior tenet Feuda originem habere, ac primitus concessa fuissē a Longobardis, qui Italiam occuparunt, diuque possederunt, quorum Feudorum consuetudines Ober-

tus de Orto, et Gerardus reduxerunt ad earum legum Feudalium formam, quam habemus, ut testatur Card. de Luca lib. 1 de Feudis, disc. 2, num. 5; Fachin. lib. 7, cap. 1; Harprecht. in annotat. ad Iul. Clar. in § *Feudum*, quaest. 1, num. 11; Engel lib. 3 decret., tit. 20, num. 1; Reiffenstuel ibid., num. 3, et complures alii. Et ratio est, quia in libris Feudorum saepius fit mentio Longobardorum, et legum Longobardicarum; ut in lib. 2, tit. 1 *de Feudi cognitione*; item lib. 2, tit. 8 *de Investitura*, rursus lib. 2, tit. 58 *de Notis Feud.*, et saepe alibi. Tum quia multa vocabula Feudalia arguunt linguam Longobardorum, velut Morge-natica, Marchia, Marchio et Fachin. lib. 7 Con-

trov., cap. 1; Harprecht. loc. cit.; Engel loc. cit., et alii⁴. Feudi nomen derivatur a Fide seu Fidelitate, lib. 2 Feud., tit. 3 *Per quos fiat Investitura*, ibi: *Cum a Fidelitate Feudum dicatur, vel a Fide*. Natura enim Feudi proprie est obligare Feudatarium, ut specialem exhibeat fidelitatem erga Dominum suum directum, cuius est Vassallus, cit. lib. 2 Feud., tit. 3 *Per quos fiat Investitura*, ubi sic dicitur: *Nulla investitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat*; sic Rosental cap. 1 de Feud., concl. 7, lib. 1; Engel lib. 3 decr., tit. 20, n. 2, et alii communiter.

4 Feudum proprie dictum est res immobilis alicui, quoad dominium utile, liberaliter et perpetuo concessa sub onere fidelitatis, et obsequii personalis praestandi. Est in re communis, et habetur clare ex § fin., l. 2 Feud., cap. 23, ubi ita describitur: *Est beneficium illud: quod ex benevolentia ita datur alicui, ut proprietatem quidem rei immobilis beneficiatae penes dantem remaneat, ususfructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut ad eum heredesque suos Masculos sive Feminas, (si de his nominatim dictum sit) in perpetuum pertineat ad hoc ut ille, et sui heredes fideliter Domino serviant*².

5 Dicitur primo *res immobilis*, ut denotetur, quod res mobilis Feudum esse nequit, arg. cit. § fin., lib. 2 Feud., cap. 23, ibi: *Rei immobilis*. Nomine autem Rei immobilis non tantum veniunt res corporales, et solo cohaerentes, ut Castra et praedia, sed etiam Iura incorporalia, quae immobilibus accensentur, ut Iura piscandi, venandi, iurisdictionem exercendi, vectigalia accipiendi, et similia; arg. l. et § fin. Cod. de Praescript. longi temp., iuncta Clem. 1 de rebus Eccl. alien. vel non. Sic etiam census et redditus annui, Clement. *Exivi*, § *Cumque annui*, de V. S., ibi: *Cumque redditus annui*

6 *inter immobilia censeantur a Iure*. Dicitur secundo *Quoad Dominium utile*, ut denotetur, Dominium directum, seu proprietatem remanere penes Dominum, qui Feudum concedit, arg. cit. § fin., lib. 2 Feud., cap. 23, ibi: *Ut proprietatem quidem rei immobilis beneficiatae penes dantem remaneat*. Dicitur tertio *Liberaliter*, ut denotetur, Feudum proprie dictum esse *beneficium ex benevolentia*; ut dicitur in

cit. § fin., l. 2 Feud., cap. 23, per quod differt ab Emphyteusi, in qua Domino directo ab Emphyteuta praestari debet canon annuus. Unde, si etiam in Feudo annua pensio constituitur, prout interdum fieri solet, tunc non est Feudum proprium, sed solum improprium. Non est tamen de substantia Feudi, ut mere gratuito fiat, nam etiam Feudo emi posse constat ex c. unico *de Natura Feudi*, et c. unic. *de Beneficio fratris*. Dummodo minori pretio ematur, ut adhuc speciem Beneficii retineat. Dicitur quarto *Perpetuo*, ut denotetur, quod⁸ Feuda proprie dicta non praecise ad certum tempus vel generationem, uti aliquae Emphyteuses, sed perpetuo conceduntur, ita ut ad Feudatarium, et eius heredes in perpetuum pertineant, ut expresse habetur in cit. § fin., l. 2 Feud., cap. 23. Dicitur quinto *sub onere fidelitatis et obsequii personalis praestandi*, ut denotetur, quod principale onus et obligatio Feudatarii est, ut Domino directo, a quo tantum beneficium accepit, et sit fidelis, et numquam aliquid contra eum machinetur, sed potius consilio et auxilio adiuvet, praesertim euntem ad bellum personaliter sequatur, vel alium sui loco Domino acceptabilem mittat, vel dimidium redditus Feudi unius anni Domino subministret pro belli expensis; l. 2, c. 55, § 1 *de Prohibita Feudi alienatione*.

Feudum dividitur primo in Feudum proprium et improprium. Feudum proprium est illud, quod in omnibus veram naturam Feudi retinet, iuxta descriptionem et explicationem supra datam, et simpliciter et pure conceditur nulla temporis aut servitorum facta determinatione; § penult. et ult. cap. *Quid sit Investitura*, et *de concess. recti Feudi*; item cap. 1 *Quibus modis Feud. constit. potest.*; Calvin. Lexico Iurid. verb. *Feudum*. Feudum improprium est illud, in quo per pacta specialia, seu per investituram specialem a propria natura Feudorum recessum est. Feudum enim improprium censetur, quod conditionibus, vel obsequiis nominatim definitis est alligatum; c. 1 *de not. Feud.*, et § fin. *de Capit. qui cur vend.*; Calvin. l. c. In dubio autem omne Feudum praesumitur rectum et proprium, et si forsitan in uno degeneret, in reliquis tamen ad-

⁴ De Feudorum origine, nomine et diversis speciebus vide magistralem dissertationem 2 apud Ludovic. Anton. Murat., *Antiquit. Medii Evi*. Ubi quamplura afferens authentica documenta multos submovet errores, et in fine addit tractatum de Feudis usque tunc ineditum, et Dissert. in Veneta edit. praemis. comment. Cuiac. in 5 lib. Feudorum, tom. 2, pag. 1033 et seq. (EDIT. BARBIELL.).

² Magis propriam, et ad feudorum naturam explicandam accommodatam ex Cuiacio habemus definitionem, comment. in lib. 5 Feud. in princ., pag. 1067 circa med.: *Ius pretio alieno in perpetuum utendi fruendi, quod pro Beneficio Dominus dat ea lege, ut qui accepit sibi fidem, et Militiae munus, aliudque servitium*

exhibeat; vel ex Hotomano disp. de Feudis, cap. 4: *Feudum est clientela militaris ea lege contracta, ut Clientis pro beneficio accepto militarem operam praebeat, vicissimque Patronus suam illi fidem, benevolentiamque praestet*; cui definitioni si id addas, quod fere ab omnibus omitti solet: firmissimam adeo hanc militarem clientelam esse, ut nisi certis de causis certaue forma exigendis dissolvatur; rursus beneficium intelligendum illud ius traditum re aliena perpetuo utendi, fruendi, et demum feudatarium praecipuas notas complexum esse, quibus ab alio quocumque contractu, nexuque civili Feudum distinguas, perfectam feudorum habebis definitionem (EDIT. BARBIELL.).

- huc propriam naturam retinet; cap. unico *de Feudo non habente propriam naturam*; Engel
- 12 loc. cit., sub n. 6. Secundo; dividitur Feudum in Regale et non Regale. Feudum Regale est, quod ab Imperatore, vel a Rege conceditur cum annexa Regali Dignitate, id est cum Iure Regalium: huiusmodi Feuda sunt Regnum, Electoratus, Ducatus, Principatus, Marchionatus, Comitatus et caetera id genus honoris beneficia, arg. l. 1, tit. 14 de Feud., cap. 1 *Quis dicatur Dux*; Calv. loc. cit.; Vulteius de Feud. cap. 8, n. 10, et alii passim. Non Regale est, quod Personam accipientis quidem nobilitat, absque tamen Iure Regalium; arg. cit. n. 1, tit. 14 Feud., c. unic. *Qui Feudare possunt*; Calv. loc. cit.; Vulteius loc. cit.; Engel loc. cit., n. 10; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 20,
- 13 num. 19, et alii. Tertio dividitur Feudum in Nobile et Ignobile. Feudum Nobile est illud, quod accipientis Personam nobilitat, vel si prius fuit, Nobilem ostendit, ut cum ab Imperatore, vel alio Supremo Principe conceditur; cap. 1 *Quis dicatur Dux*. Feudum Ignobile est, quod a plebe, vel privatis personis dari solet, quae ex defectu potestatis nullam nobilitatem conferre possunt Feudum ab ipsis accipientibus; cap. 1 *de his qui Feudum dare possunt*, et arg. l. 2 Feud., tit. 10 et 53; Calvin. loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., n. 18; Vulteius loc. cit., n. 9, et alii.
- 14 Quarto dividitur Feudum in Ligium et non Ligium. Feudum Ligium est illud, pro quo Vassallus ita strictam fidelitatem iurat uni Domino, ut ei militare et servire teneatur contra quemcumque alium; cap. 2 *de Feudo Ligio*, lib. 4, tit. 99 *de Feudo Ligio*. Unde hoc nomen *Ligium* videtur derivatum a *ligando*, seu verbo *Ligo*, quod foedus et societatem arctissimam significat; Calvin. loc. cit., verb. *Ligius homo*; Engel loc. cit., n. 11; Reiffenstuel loc.
- 15 cit., n. 20. Hinc non potest quis a duobus Regibus Feuda Ligia accipere; arg. cit. lib. 4, tit. 99 *de Feudo Ligio*; Glossa in Clement. *Pastoralis*, verb. *Homo Ligius*, de Re iudicata. Impossibile enim est promittere fidelitatem duobus contra quemcumque, cum hoc ipso quod uni iam promiserit fidelitatem contra quemcumque nullo excepto, necessario alter a fidelitate videatur exclusus; Clarus § *Feudum*, qu. 11; Engel loc. cit., num. 11; Reiffenstuel
- 16 loc. cit., n. 21. Huiusmodi Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Superiorem non agnoscentibus dari possunt, alias enim necessario Superior dantis in iuramento fidelitatis excipi deberet, sicuti semper censetur exceptus in quovis Feudo Ligio Romanus Pontifex, eo

quod contra ipsum nullum fidelitatis iuramentum praestari possit; arg. c. *Venientes* 19 de Iureiurando, ibi: *Cum praedictum iuramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi ius superioris exceptum*¹. Feudum non Ligium est illud, pro quo Vassallus ita iurat et debet fidelitatem Domino, ut tamen alicui alteri in eadem, vel simili causa fidelitatem debitam praestare valeat. Unde potest quis duo, vel plura Feuda non ligia a diversis Regibus et Principibus accipere, dummodo in nullo fidelitatem contra Dominum aliquem Feudi iuret; sic praxis communis.

Quinto, dividitur Feudum in Ecclesiasticum¹⁸ et Saeculare, seu Laicale. Feudum Ecclesiasticum est, quod ab Ecclesiasticis Praelatis de bonis ad Ecclesiam spectantibus datur alicui sive Clerico sive Laico; Vult. de Feud. lib. 1, c. 8, n. 19; Engel loc. cit., n. 9; Reiffenstuel loc. cit., n. 15, et alii communiter. Feudum saeculare seu Laicale est, quod a Principibus, vel aliis Dominis Saecularibus, aut etiam a Clericis, de bonis tamen patrimonialibus et saecularibus datur. Unde pro cognoscendo an aliquod Feudum sit Ecclesiasticum vel saeculare, debet spectari non tam Persona Feudum concedens, quam res ipsa in Feudum concessa, ita ut, si res sit Ecclesiastica, seu proprie ad Ecclesiam pertinens, Feudum quoque erit Ecclesiasticum, etiamsi Laico sit concessum; et e contra, si res sit Laicalis vel Saecularis, ipsum quoque Feudum erit Laicale vel Saeculare, etiamsi concedatur Personae Ecclesiasticae, sive ipsimet Ecclesiae vel Monasterio; arg. cap. *Ex transmissa* 6 de Foro Competent. Unde multi¹⁹ Episcopi et Praelati Ecclesiastici, qui specialia Territoria in Feudum ab Imperatoribus acceperunt, ratione istorum Territoriorum considerantur ut caeteri Vassalli Saeculares Imperatorum, et coram eis in causa Feudali comparere et iudicari debent, eo quod universaliter quaestiones Feudales per Dominum Feudi terminentur; cap. *Ex transmissa* 6, et cap. *Verum* 7 de Foro Competent.; Andreas Gailus lib. 1, observ. 30, num. 4 et seq.; Engel loc. cit., n. 9; Reiffenstuel loc. cit., n. 16, et alii cum Fagnano lib. 2 decret., in cap. *Verum* 6 de Foro Competent., n. 1, 10 et 12.

Sexto, dividitur in Feudum novum et anti-²⁰ quum. *Feudum novum* est, quod Vassallus possessor non ab aliquo antecedente vi successionis, sed ab ipsomet Domino primum accepit et coepit in sua Persona. *Feudum antiquum* est, quod prius iam ab alio ascendentium acquisitum per successionem ad alios devolvitur; c. 1 *de Success. Feud.*, c. 1 *de Success. frat.*

¹ Potest tamen alterum ligium, alterum non ligium una et eadem persona retinere. Casum posuit Cuiacius Comment. ad 5 lib. Feudorum lib. 4, tit. 99, in fratre habente Feudum Ligium, qui successit Fratri praede-

functo habenti Feudum non ligium, et tenet a fratre superstite posse utrumque Feudum retineri, adeo ut alteri ex dominis per se ipsum, alteri per substitutum servitium et fidelitatem praestare teneatur (ED. BARB.).

- et grad. succed. in Feud., cap. 1 de Natur. success. Feud., cap. 1, § Novam, Quot testes sint necess., et cap. 1 de Frat. de novo Benefic. Invest.; Calvin. loc. cit., verb. *Feudum antiquum*; Iul. Clarus § *Feudum*, qu. 8, num. 1; Engel loc. cit., num. 7; Reiffenstuel loc. cit., n. 12; Pirhing lib. 4 decr., tit. 20, num. 3,
- 21 et alii communiter. Septimo, dividitur in Feudum haereditarium et in Feudum Familiae, seu ex pacto et Providentia. *Feudum haereditarium* est illud, in quo vigore Investiturae, non solum agnati primi vassalli seu acquirentis, sed etiam quicumque haeredes extranei, sive masculi sive Feminae, sive ex Testamento sive ab intestato venientes succedere possunt. Tale Feudum esse censetur, si in Investitura haec, vel similis clausula habeatur: *Concedo Feudum pro te, et tuis haeredibus quibuscunque*; Rota part. 3 recent., dec. 391, num. 8, p. 11, dec. 112, num. 7, et saepe alibi; Iul. Clarus § *Feudum*, qu. 9, n. 2; Fachin. lib. 7, cap. 6; Pirhing loc. cit., num. 2; Reiffenstuel loc. cit., n. 24, et alii communiter. *Feudum Familiae, seu ex pacto et providentia* est illud, in quo soli masculi a primo Vassallo per legitimum Matrimonium descendentes, iure agnationis et sanguinis succedunt, quia ordinarie in favorem et conservationem Familiae conceditur; arg. lib. 2 Feud., tit. 2 in fine; Vult. de Feudis c. 8, n. 23; Engel loc. cit., n. 8; Reiffenstuel loc. cit., n. 23, et alii passim.
- 22 Octavo, dividitur Feudum in masculinum et femineum. *Feudum masculinum* est illud, in quo vigore Investiturae soli masculi succedere possunt. Communis. *Feudum femineum* est illud, quod primitus collatum est Feminae, indeque Feminas succedere petitur; lib. 2 Feud.,
- 23 tit. 30 et 50. Alii dicunt, etiam illud Feudum Femineum esse, in quo ex speciali Investitura Feminae succedere possunt, etsi primitus collatum sit masculo. In utroque tali Feudo Femineo Feminae nequeunt succedere, nisi masculis deficientibus; ita ut, quandiu masculus aliquis, qui succedere poterit, superstes est, nulla femina, etsi propinquior, ad successionem Feudi admittatur, textu expresso in cit. l. 1 Feud., tit. 8, ibi: *Tunc enim succedit filia, filiis non exstantibus*; et lib. 2, tit. 30, ibi: *Femineum Feudum, deficientibus masculis,*
- 25 *ad filias pertinebit*. Nono, dividitur in Feudum Francum, id est liberum, et in non Francum. *Feudum Francum* est illud, pro quo Vassallus ad nulla servitia praestanda obligatur, et quod Francum liberum dicatur, allegatur lex in cap. *Ex litteris* 1 de Sponsalibus; Calvinus loc. cit., verb. *Feudum Francum*. *Feudum non Francum* est illud, pro quo Vassallus obligatur ad certum genus servitii, prout in Investitura determinatur; arg. lib. 2 Feud., tit. 25. Est Communis. Decimo, dividitur Feudum in Reale et
- 26 Personale. *Reale* est illud, quod cum primo

acquirente non exstinguitur, sed etiam ad haeredes regulariter est transitorium, tam respectu Domini quam Vassalli, ut in c. 1, § *Cum vere Conradus, de iis qui Feud. dare poss.*, cap. 1 de duob. fratrib. a Cap. invest., et cap. 1, § fin., quibus mod. *Feud. amitt.*, nam quilibet censetur suis haeredibus prospicere, l. *Pactum ff. de Probationibus*; Calvin. loc. cit., verb. *Feudum reale*; Reiffenstuel loc. cit., n. 30, et alii communiter. *Feudum Personale* est illud in quo nullus haeres succedit, sed cum primo acquirente exstinguitur. Communis.

Feudum Personale varie subdividitur, aliud 27 enim Feudum Personale dicitur de Camera, et est, cum alicui ex arca seu aerario Domini directi certum stipendium solvitur, quandiu vivit, lib. 2 Feud., tit. 1, § *Sciendum*; Calvin. loc. cit., verb. *Feudum de Camera*; Reiffenst. loc. cit., n. 30, et alii passim. Aliud dicitur 28 de Cavena, et est, cum alicui, dum vivit, praestantur annonae ex cellario, horreo vel penuario Domini. Cavena enim locus est, in quo 29 frumentum, vinum, oleum et similia servantur; Calvin. loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit.; Rosental. cap. 2, conclus. 30, et alii passim, et de ipso etiam fit mentio in cit. lib. 2 Feud., tit. 1, § *Sciendum*. Item Feudum Personale aliud est 30 *Guardiae*, et est, quod datur alicui ad dies vitae, vel certum tempus sub onere, ut Vassallus Castrum, Arcem, Territorium, Domum etc. custodiat; cap. *Feud. habit.* d. cap.; Conrad. cap. unic. de Feud. Guardiae; Calvin. loc. cit., verb. *Feudum Personale*; Reiffenstuel loc. cit., num. 21, et alii. Aliud est *Gastaldiae*, et est, 31 quod datur alicui eo fine, ut domum, aut aliam rem Domini gubernet, administret aut procuret, lib. 1 Feud., tit. 2; Calvin. loc. cit., verb. *Feud. Gastaldiae*; Reiffenstuel loc. cit., n. 31. Aliud est *Soldatae*, et est, cum alicui, non qui- 32 dem ex certa Camera vel Cavena, sed simpliciter annua quantitas pecuniae, vel vini, seu frumenti sub obligatione fidelitatis et servitiorum praestatur, ita tamen, ut non tantum per mortem ipsius Vassalli, sed etiam per mortem Dantis expiret; lib. 2 Feud., tit. 10, ibi: *Soldata est praestatio quaedam annua gratuita, quae a neutra parte transit in haereditatem; morte enim dantis et accipientis interveniente finitur. Soldata vero dicitur, quia plerumque in solidorum donatione consistit, quandoque autem in vino et annona consistit*; Azorius lib. 10 de Feud., cap. 2, qu. 5; Reiffenstuel loc. cit., num. 32; Calvin. loc. cit., verb. *Feudum Soldatae*, ubi dicit, quod secundum Cassiodorum, Vegetium et Frontinum, Solidatum in militia appellabant eum, cui stipendia ab Imperatore promissa erant; cum enim Populus Romanus supra ducentos annos (ut Livius testatur) propriis impendiis militasset, Anxuro capto, decreverunt Patres, ut stipendium miles acciperet, cui, et vestem et frumentum ultra

pecunias, equiti etiam equum dare solebant. Qui delecti auctorati dicebantur, temporis vero

- 33 Cuncta hactenus recensita Feuda personalia, dicuntur tantum improprie Feuda, cum non durent perpetuo, et non necessario constituentur super immobilibus, ut requiritur ad Feudum proprie dictum, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 23, et ut fuit dictum supra a n. 4 in expositione Definitionis Feudi proprie dicti.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 34 De Feudis Auctor agit in hoc et sequentibus duobus articulis. Non autem in additionibus ad eos disseremus de feudis dumtaxat Ecclesiasticis, non item saecularibus; idque ne longe excedamus praefixos limites. Feudum Ecclesiasticum in sensu stricto a feudo saeculari distinguendum debet *solo obiecto*, ut illud dicatur, quod in re Ecclesiastica; hoc vero, quod in re profana constituitur; Struvius in Syntagm. Iur. Feudal. cap. 3, § 4.
- 35 Alii feudum Ecclesiasticum et illud dicunt, quod Ecclesia vel a Rege vel a Principe, vel etiam a Privato accepit, propterea quod in hoc genere Feudi non tam consideratur persona Episcopi, aut Praelati, quam potius ipsa Ecclesia; vide Cragium lib. 1 Feud., § 10, sed contradicentibus mox citato Struvio ubi supra; Horn. in Iurisprud. Feudal. cap. 3, § 13; Vulteio in Iure Feudal. cap. 8, n. 8. Et non immerito, nam hoc et saeculare esse dicitur in c. 6 de For. Compet., ut etiam in Foro saeculari, non Ecclesiastico, agendum sit de quaestionibus, quae circa id genus feuda exoriuntur, ut innumeros allegans firmat Lanfredin. Resp. Eccles. 21, n. 3. Diversa autem est ratio Feudi Ecclesiastici in sensu stricto, nam de eo in iudicio Ecclesiastico feudali decernitur ab Episcopo; cap. 7 de For. Compet., non habito respectu Vassalli, sive Clerici sive laici sit, quum etiam hic in re Ecclesiastica iudicio Ecclesiae seu Episcopi subsit.
- 36 De origine, tum occasione Feudi Ecclesiastici in mox dicto sensu stricto, non est una omnium sententia; adi Bohemer. in decret. lib. 3, tit. 20, § 1 et plur. seq., qui potissimam occasionem reponit in oblatione Bonorum Ecclesiis hac intentione facta, ut rursus ab iisdem in Feudum offerentibus darentur. Huius moris mentio habetur in Lege Baiovariorum apud Baluz. tom. 1 capit. p. 95, de anno 630.

ARTICULUS II. *Quoad ea quae concernunt illos, qui dare, et accipere, et succedere possunt in Feudum.*

SUMMARIUM. 1. In Feudum dare possunt omnes, et soli rerum suarum administrationem habentes. - 2. Etiam Plebei et Feminae dare possunt in Feudum bona sua allodialia. - 3. Episcopi, Abbates, ac caeteri Praelati et Superiores Ecclesiastici, adhibitis requisitis Iuris so-

Nec convenit inter Auctores, utrum Feudum 37 Ecclesiasticum in dubio *proprium*, an *improprium* censi debeat. Utilis autem est haec inspectio, nam *proprium* a communi Feudorum natura haud declinat, in *improprio* vero a propria Feudi natura receditur.

Sunt qui tenent, Feudum Ecclesiasticum magis 38 *proprium*, quam *improprium* in dubio praesumendum esse; propterea quod ea semper capienda est interpretatio, quae faveat Ecclesiae; Confer Kloch tom. 2, consult. 10, n. 57.

At qui antiquitates perscrutati sunt, depre- 39 henderuntque primariam occasionem Feudorum Ecclesiasticorum natam esse, ut paulo ante inuimus, ex oblationibus Bonorum factis Ecclesiis ea intentione, ut rursus ab iisdem darentur offerentibus in Feudum, tenent. Feudum Ecclesiasticum in dubio potius *improprium*, quam *proprium* diiudicandum esse: Consule Bohemer. in decret. lib. 3, tit. 20, § 26, qui et aliis rationibus, iisque urgentibus hanc tuetur opinionem. Rationem hanc attulit et Gazon. de Femin. ad Feud. recipiend., n. 126: *Quod, scilicet, Ecclesiae a Summo Pontifice, et Deo defensae non indigeant auxilio manuali vel armato, quum lacrymae et ieiunia sint arma Ecclesiae, quae magis congruunt feminis quam masculis, et illarum sint sanctiores, eoque magis acceptae; ex quo infert, Feuda Ecclesiastica esse promiscua. At lepida, ut inquit Bohemer. loc. cit., est haec ratio et ex ignorantia veterum causarum nata. Maluit tamen Garzon. aliquam afferre rationem, quam nullam. Forsan etiam respexit ad Feudorum horum plerumque naturam, quae frequentius loco servitorum militarium onus Censum praestandi adiunctum habent, qualia Feuda censualia impropria esse nemo negabit.*

Maior est dissensio, num Feudum Ecclesiasti- 40 cum subsit *iuri communi Feudali*. Loquor de Feudo Ecclesiastico in sensu stricto, nam Feudum, quod Ecclesia tenet a Laico, subesse iuri communi Feudali plerique conveniunt. Quod vero attinet ad Feudum hoc Ecclesiasticum in sensu stricto, alii distinguunt inter Feudum Ecclesiae oblatum, et Feudum quod Ecclesia primordialiter ex suo allodio concessit, et illic quidem, non hic ius commune Feudorum obtinere sentiunt, et quidem quatenus iuri Canonico non contrarietur, ita ut in subsidium ad ius commune Feudale sit recurrendum; Consule hic omnino Bohem. in decret. lib. 3, tit. 20, § 28.

lemnitatibus, possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiae. - 4. Imo Ecclesiarum Praelati possunt etiam sine Iuris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita. - 5. Etiam minor potest Antiquum Feudum concedere, licet non possit Novum. - 6. Papa noviter assumptus in Summum Pontificem debet promittere, et iurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis et locis S. R. E., et post Coronationem debet suis litteris confirmare. - 7. Huiusmodi infeudationes consulentes, easque Summo

Pontifici per se, vel alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis poenam, confiscationis bonorum et privationis Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurunt. - 8. Cardinales in assumptione pilei, et Sede Vacante in Conclavi iurare debent Constitutionem S. Pii observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem iuramento petere, nec oblatam sut concessam acceptare. - 9. Civitates, Oppida, Loca Romanae Ecclesiae etiam infeudari, seu alienari solita ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, et pro tempore devolvenda, eo ipso Camerae Apostolicae absque alia declaratione incorporata censentur. - 10. Et etiam antequam devolvantur, non obstante declaratione contraria Gregorii XIV pro ut ex post statuit Innocentius XI. - 11. Dictam Bullam S. Pii V declaratam ab Innocentio IX confirmavit et innovavit seque servaturum promisit, ac iuravit Clemens VIII, et declarationem Gregorii XIV revocavit et annullavit, quod et fecerunt alii Pontifices successores, ut patet ex Regula 64 Cancellariae. - 12. Stantibus supradictis, clarum est hodie Papae non licere quemquam investire de Feudo non aperto. - 13. Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non reperitur prohibitus. - 14. Feudum accipere potest Femina. - 15. Etiam Minorennis et Pupillus. - 16. Etiam Superior potest accipere Feudum ab inferiore. - 17. Etiam Clerici Feuda accipere possunt. - 18. Succedunt in Feudis primo loco descendentes Filii et Nepotes. - 19. Filii succedunt in capita aequaliter, et Nepotes in stirpes. - 20. Filii aequaliter succedunt, quamvis sint ex diverso Matrimonio. - 21. In Feudis individui solus Primogenitus succedit, cuius filius tamquam nepos Patris praefertur secundo genito. - 22. Filii adoptivi non succedunt in Feudis. - 23. Nec succedunt filii illegitimi, quamvis legitimati, nisi forsitan per subsequens Matrimonium legitimantur. - 24. Immo succedere possunt etiam legitimati per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat. - 25. Quinimmo filii quoque etiam iuste exhaereditati, in Feudo succedunt, nisi Feudum dependeat ab haereditate. - 26. Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt. - 27. Dantur varii casus, in quibus ascendentes

succedunt. - 28. Deficientibus descendentibus, regulariter succedunt Collaterales Agnati, tam consanguinei quam Germani, non item Cognati. - 29. Deficientibus descendentibus et fratribus, succedunt nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem. - 30. Deficientibus etiam nepotibus ex fratre, succedunt agnati illi, qui ex linea Defuncti Vassalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes. - 31. Tam descendentes, quam agnati collaterales succedunt in infinitum. - 32. Quae hactenus de successione Collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis Feudis antiquis. - 33. Clerici et Religiosi in Feudis propriis servitium personale inconveniens statui indispensablem requirentibus succedere non possunt, imo prius habita dimittere debent. - 34. Clerici et Religiosi succedere possunt in Feudis propriis, si sint annexa Dignitati Ecclesiasticae, aut in vi Investiturae, statuti, vel consuetudinis id eis competat. - 35. Clerici et Religiosi succedere possunt in Feudis Francis, haereditariis, femineis et in aliis impropriis. - 36. In praedictis Feudis succedit etiam Monasterium bonorum capax loco sui Religiosi professi. - 37. Solummodo tamen quandiu talis Religiosus vivit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximios, vel agnatis deficientibus, ad Dominum. - 38. Nisi sit Feudum perfecte haereditarium, in quo non minus Monasterium, ac alii haeredes perpetuo succedere possunt. - 39. In Feudis Regalibus Monasterium loco professi non succedit. - 40. Succedit tamen in Oppidis et Castris Iurisdictionem habentibus. - 41. Feminae et descendentes ab eis etiam masculi regulariter in Feudis non succedunt. - 42. Succedunt tamen in Feudis Femineis, vel ubi vi specialis pacti etiam feminis succedere licet. - 43. Dummodo tamen nullus masculus exstet. - 44. Femina in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato. - 45. Nisi tamen hic masculus tempore Investiturae iam fuerit in utero Matris. - 46. Olim nulla debetur in Feudis successio; at postea fuit moribus, et legibus introducta, et successive magis extensa. - 47. De Feudorum Ecclesiasticorum Constitutione. *Remissive.* - 48, 49. De infeudatione ex allodialibus laicorum rebus.

- 1 In Feudum dare possunt omnes, et soli rerum suarum administrationem habentes, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 3, ibi: *Investitura Feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimam bonorum suorum administrationem habet.* Communis. Etiam Plebei et Feminae dare possunt in Feudum bona sua allodialia, quorum liberam administrationem habent. De Feminis habetur textus expressus in cit. lib. 2 Feud., tit. 3, ibi: *Feminam quoque etiam novi Feudi investituram facere posse plerique consentiunt;* et pro Plebeis stat ratio, quia, ubi Iuris dispositio non resistit, *Quilibet rei suae moderator, atque Arbiter existit;* 1. In re mandata Cod. Mandati. Nullibi autem reperitur dispositio Iuris quo ad hoc Plebeis resistens, quinimmo ipsi libri Feudales eis positive assistant, dum universaliter absque ulla limitatione concedunt, quod quilibet habens bonorum legitimam administrationem possit ea dare in Feudum, ut patet in verbis adductis
- 3 sub n. 1. Episcopi, Abbates, ac caeteri Praelati et Superiores Ecclesiastici, adhibitis requisitis Iuris solemnitatibus, possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiae; Extravag. *Ambitiosae* de Rebus Eccles. alienandis, ubi

nova *Infeudatio* de bonis Ecclesiae prohibetur solum fieri sine debitis Iuris solemnitatibus. Communis. Imo Ecclesiarum Praelati possunt etiam sine Iuris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita, seu antiqua Feuda, quando redeunt ad Ecclesiam, textu expresso in lib. 1 Feud., tit. 1, ibi: *Feudum autem dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatisa, Praepositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit Feudum dare;* et in cap. *Ex parte 2* de Feudis, ibi: *Ex parte tua nostro est Apostolatus reservatum, quod saepius dubitasti, utrum, cum contingit Vassallum tuum decedere, et ad te Feudum ipsius redire, Feudum eius alii liceat tibi dare, quamvis iuramento tenearis adstrictus non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto.* Ad quod dubium inter alia a Mediolanensi Archiepiscopo sibi proposita, sic respondit Innocentius III Summus Pontifex: *In priori ergo casu Feudum decedentis libere, si videris expedire, concedas.* Communis. Etiam minor potest antiquum Feudum concedere, licet non possit novum, textu expresso in cit. lib. 2 Feud., tit. 3, ibi: *Investitura, quae de veteri fit, etiam a Minore poterit dari;* Azor.

lib. 10 de Feudis, cap. 5, qu. 8; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 20, n. 48, et alii.

- 6 Papa noviter assumptus in summum Pontificem debet promittere, et iurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis et Locis Sanctae Rom. Ecclesiae, et post Coronationem debet suis litteris confirmare. Sic statuit S. Pius V in Const. 35 incip. *Admonet*, § 9, quam Constitutionem confirmarunt Pontifices successores, Gregor. XIII Constit. 3 incip. *Inter caetera*, Sixtus V Const. 26 incip. *Quanta*, Greg. XIV Const. 1 incip. *Romanus Pontifex*, Innoc. IX Constitut. 1 incip. *Quae ab hac Sancta Sede*.
- 7 Huiusmodi infeudationes consulentes, easque Summo Pontifici per se vel per alium insinuantes vel suadentes, Excommunicationis poenam, ac laesae Maiestatis etiam in primo capite, et confiscationis bonorum, privationisque Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt; S. Pius V in cit. Const. incip. *Admonet*, § 3.
- 8 Cardinales in assumptione pilei, et Sede vacante in Conclave iurare debent praedictam Constitutionem observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem a iuramento petere, nec oblatam ut concessam acceptare; S. Pius V in cit. Const. *Admonet*, § 9. Civitates, Oppida et Loca S. Romanae Ecclesiae, etiam infeudari seu alienari solita, ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, et pro tempore devolvenda, eo ipso Camerae Apostolicae absque alia declaratione incorporata censentur; S. Pius V in cit. Const. *Admonet*, § 2. Et etiam antequam devolvantur, non obstante declaratoria contraria Gregorii XIV, facta in Consistorio secreto Romae apud S. Marcum die Veneris 13 Septembris 1591, quia postea Innoc. IX Const. 1 incip. *Quae de hac Sancta Sede*, § 4, definivit dicta Const. S. Pii V prohiberi quaecumque infeudationem et alienationem Civitatum et Locorum eidem Sedi tam immediate, quam mediate subiectorum, non solum post eorum devolutionem, sed etiam antequam devolvantur, et quaecumque in perpetuum vel ad tempus prorogationem, et extensionem infeudationum, et concessionum huiusmodi nondum finitarum, ipsorumque incorporationem quoad effectum impediendae alienationis, prorogationis et extensionis huiusmodi, non a die eorum devolutionis, sed a die ipsius Constitutionis, et etiam antequam devolvantur, factam censi, et in § 5 praecepit S. Pii V Constitut.
- 11 iurari debere iuxta praedictam declarationem. Dictam Bullam S. Pii V ut praefertur, declaratam ab Innocentio IX confirmavit et innovavit, seque servaturum promisit, ac iuravit Clemens VIII Const. 1 incip. *Ad Romani Pontificis*; ubi etiam in § 9 declarationem Gregorii XIV, tamquam destruentem S. Pii Constitutionem alienandique occasionem praebentem, ac minime necessariam revocavit et annullavit,

perinde ac si nunquam emanasset, declarans eadem S. Pii V Constitutione prohiberi Civitatum, et Locorum in ea contentorum, tam quae numquam antea in Feudum concessa, quam quae alias saepius infeudata, ac postmodum devoluta, aut etiam nondum devoluta fuerunt, infeudationes et prorogationes investiturarum etiam ex causa necessitatis aut evidentis, et verae utilitatis factas et faciendas, ut latius in eadem Bulla § 8. Idque exemplo firmavit, dum Ducatum Ferrariae devolutum, sub Ecclesiae ditione reposuit, et sub dispositione Bullae Pianae comprehendi voluit, ut in Constitut. 2 incip. *Sanctissimus*, et confirmavit Urbanus VIII Const. 4 incip. *Sacrosancti*, et Innocentius X Constit. 3 incip. *In supremo*, et alii, ut patet expresse in Reg. 64 Cancellariae. Unde supradictis stantibus, clarum est hodie 12 Papae non licere quemquam investire de Feudo nondum aperto, et sic dispositio cap. 1 Qui success. Feud. dare tenean., et cap. *Ex parte 2* de Feudis, quatenus permittit, ut infeudari possint bona Feudalia ad Ecclesiam devoluta, iuramento non obstante locum non habet in Summo Pontifice, sed tantummodo in inferioribus Praelatis. Forma enim iuramenti, qua se obstrinxit Papa, est longe diversa a iuramento de non infeudando quo se adstringunt Praelati inferiores in terminis dicti cap. *Ex parte 2* de Feudis, ut expresse dicit Fagnanus ibid., n. 35.

Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non reperitur prohibitus lib. Feud., tit. 3, ibi: *Personam investituram accipientis non distinguimus; nam etiam servus investiri poterit*. Hinc Feudum accipere potest etiam 13 Femina; lib. 2 Feud., tit. 23, § fin., et tit. 30, et patet experientia, cum passim videantur etiam Feminis Feuda concedi. Etiam Minor 15 rennis et Pupillus, quia Minorenns et Pupillus etiam absque Tutore, vel Curatore potest conditionem suam meliorem facere, et consequentur Feudum acquirere; arg. cit. lib. 2 Feud., tit. 3, et in princ. Instit. de Auctor. Tutor., ibi: *Namque placuit meliorem quidem conditionem licere eis (pupillis) facere, etiam sine Tutoris auctoritate, deteriore vero non aliter, quam cum Tutoris auctoritate*. Etiam Superior 16 potest accipere Feudum ab inferiori; arg. cit. lib. 2 Feud., tit. 3, et l. 14 ff. de Iurisdic. In tali tamen casu Superior potest alium substituere ad servitia praestanda, ut docet experientia et tenet Communis. Item etiam Clerici 17 Feuda accipere possunt; lib. 2 Feud., tit. 40, § final., cap. *Ex transmissa* 6, et cap. *Verum* 7 de Foro competent., ut patet experientia, praesertim in Germania, ubi Episcopi et Abbates ut plurimum habent Feuda imperialia, ob quae Imperatori, tamquam Dño directo, in Bello servitia personalia per alios praestant. Communis.

Succedunt in Feudis primo loco Descendentes Filii et Nepotes; lib. 2 Feud., tit. 11 princ.,

- ibi: *Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est, filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps per masculinum sexum descendantibus,*
- 19 *caeteri remouentur agnati.* Communis. Servatur autem hic ordo succedendi, ut si plures sint, Filii succedant aequaliter in capita, nepotes vero cum Filiis concurrentes, in stirpes loco Patris Defuncti, iure nempe repraesentationis; lib. 1 Feud., cap. 8, ibi: *Si quis decesserit, filiis superstitibus succedunt filii aequaliter, vel Nepotes ex filio loco Patris sui.* Communis.
- 20 Filii aequaliter succedunt, quamvis sint ex diverso matrimonio; lib. 1 Feud., tit. 1, § 1, ibi: *Quod hodie ita statutum habetur, ut ad omnes aequaliter filios pertineat.* Communis.
- 21 In Feudis individuís, ut sunt Marchionatus, Comitatus, Ducatus, etc., solus Primogenitus succedit, cuius Filius tamquam nepos Patris praefertur secundo genito, ut patet experientia, et tenet Communis. Talia enim Feuda dividi expresse prohibentur; l. 2, tit. 55, § 1, vers. *Praeterea, ibi: Praeterea Ducatus, Marchionatus, Comitatus de caetero non dividantur.*
- 22 Filii adoptivi non succedunt in Feudis; lib. 1
- 23 de Feud., tit. 26, § *Omnes.* Communis. Nec succedunt filii illegitimi, quamvis legitimi; lib. 2 de Feud., tit. 26, § *Mulier*, ibi: *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem Feudi, nec soli, nec cum aliis admittuntur;* nisi forsitan per subsequens matrimonium legitimentur, quia in tali casu aequaliter
- 24 succedunt cum aliis legitimis. Communis. Imo succedere possunt etiam legitimi per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat; Fachin. lib. 7, cap. 49; Engel lib. 3 decr., tit. 20, n. 22;
- 25 Reiffenstuel ibid., n. 77¹. Quinimo filii quoque etiam iuste exheredati in Feudo succedunt, nisi Feudum dependeat ab haereditate; arg. leg. 114, § 15, ff. de Legatis 1. Filii enim succedunt in Feudo proprie dicto non vi dispositionis testamentariae, sed vi Investiturae: sic cum Iulio Claro Reiffenstuel loc. cit., n. 78, et alii.

Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt; lib. 2 Feud., tit. 5, ibi: *Successionis Feudi talis est natura, quod ascendentes non succedant, v. g. Pater Filio.* Dantur tamen 27 casus, in quibus ascendentes ordinarie succedunt. Primo enim succedunt, quando Feudum est haereditarium; lib. 2 de Feud., tit. 48. Secundo quando Filius propter merita Patris acquisivit Feudum; Corvin. Synop. Iur. Feud. l. 2, tit. 4 in fin.; Engel loc. cit., n. 26; Reiffenstuel. loc. cit., n. 8. Tertio, quando ita habet consuetudo et statutum loci. Quarto, quando in Investitura ita expresse cautum et conventum fuit; arg. l. 2 Feud., tit. 14 et 84, quia ex Regula 85 Iuris, num. 6: *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur.*

Deficientibus descendantibus, regulariter succedunt collaterales agnati tam consanguinei, quam germani, non item cognati; lib. 2 Feud., tit. 11, ibi: *Descendentibus deficientibus vocantur primo fratres, cum fratrū praemortuorum filiis;* deinde agnati ulteriores; et quod non succedant cognati habetur etiam expresse ibi: *Ad cognatos beneficium non pertinet, nec beneficii successio.* Communis. Deficientibus 29 descendantibus, et fratribus succedunt Nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem, quia in tali casu non succedunt iure repraesentationis, sed quivis iure proprio; arg. Novell. 118, c. 3. Communis. Deficientibus etiam Nepotibus ex 30 fratre, succedunt agnati illi, qui ex linea defuncti Vassalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes; lib. 2 Feud., tit. 50, ibi: *Ad quos perveniat (Feudum) quaeritur? Respondetur ad solos, vel ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua iste (Defunctus) fuit, et hoc est, quod dicitur ad proximiores pertinere.* Communis. Tam descendentes, quam agnati collaterales 31 succedunt in infinitum: de descendantibus est textus apertus in l. 1 Feud., tit. 1, § 4 in fin., ibi: *In masculis descendantibus novo iure extenditur in infinitum.* De agnatis collateralibus habetur in l. 2 Feud., tit. 11 et 50, ibi: *Ex latere omnes masculos descendentes usque in*

¹ Quoad legitimationem per subsequens matrimonium moribus receptum est, ut hoc modo legitimi ad Feuda succedant, quamvis de iure feudali idem obtineat, quod de naturalibus dictum est, cum lib. 2 Feudor., tit. 26, § 4, vers. *Naturales*, nulla fiat inter varios legitimandi modos distinctio: *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem Feudi nec soli nec cum aliis admittuntur.* Hinc accuratiores Interpretes ex feudalis iuris rigore omnes prorsus etiam per subsequens matrimonium legitimatos a Feudi successione exclusos censent. Vultei de Feudis lib. 1, tit. 9, num. 183 et seq., praecipue num. 195; Rittershusius lib. 1, c. 13, num. 2; Meyerus Colleg. Argentorat. ad Pandect. tit. de Concubinis, n. 10 in fin. Quoad vero legitimationem Principis non modo opus est, ut quis ad feudalem successionem legitimetur, sed ulterius requiritur ut natura Feudorum exprimat. Legitimi

enim ad Feuda, non censentur ad Feuda nobilia legitimi, ad quam legitimationem desideratur agnatorum assensus ideo per legitimandum citandi in plerisque saltem locis; Hugo Grotius Manuduct. ad iurisprud. Holland. lib. 2, cap. 41, num. 46; Neostad. de Feud. c. 5, num. 79 et seq.; Petrus Bort. de Feud. Holland. part. 5, tit. 3, cap. 2, reg. 7, n. 24 et seq., praesert. num. ult. Neque satis est ut ab uno Principe legitimetur ut legitimatus succedere valeat in omnibus Feudis extra legitimantis Principes ditionem existentibus Quot enim sunt Principes in quorum provinciis Feuda legitimi reperiuntur, tot requiruntur legitimationes, cum unusquisque ad bona illegitime natorum succedenti spem habeat, nec debet sine facto proprio hac spe fraudari; Voet. in Pandect. l. 25, t. 7, n. 16, ubi plurimum Doctorum affert testimonia (EDIT. BARBIELL.).

32 *infinitem*. Communis. Quae tamen hactenus de successione collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis Feudis antiquis, quia in Feudo novo nullus Collateralium succedit, sed succedunt soli descendentes, quibus deficientibus, Feudum ad Dominum redit, textu expresso in lib. 1 Feud., tit. 1, § 2, ibi: *Si unus ex fratribus a Feudum Domino acceperit, eo defuncto sine legitimo herede, frater eius in Feudum non succedit*; et concordat tit. 8, 14 et 20¹.

33 Clerici et Religiosi in Feudis propriis servitium personale inconveniens statui Clericali indispensabiliter requiruntibus, succedere non possunt, imo prius habita dimittere debent, cum fiunt Clerici, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 30, ibi: *Ex hoc illud descendit, quod dicitur, Clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi posteaquam habitum Religionis assumpsit, postposuerit. Idem in omnibus, qui habitum Religionis assument, ut Conversi. Hi enim nec postea in Feudo succedunt, et si quod habent, perdunt*; concordat textus tit. 26, § *Qui Clericus*, ibi: *Qui Clericus efficitur; aut votum Religionis assumit, hoc ipso Feudum amittit*; cuius ratio redditur in cap. unico de Vassallo milite qui eorum, etc., his verbis: *Eo quod desiit esse miles saeculi, qui factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium*.

34 *rere officium*. Communis. Clerici et Religiosi succedere possunt, in Feudis propriis, si sint annexa dignitati Ecclesiasticae, aut si vi Investiturae, statuti vel consuetudinis id eis competat; arg. lib. 2 de Feud., tit. 40, et cap. *Verum* 7 de Foro comp., et patet experientia, praesertim in Germania, ubi plures Episcopi et Abbates in Feudis propriis succedunt; Fachin. lib. 7, cap. 45; Pirhing lib. 3 decret., tit. 25, n. 21 et 22; Reiffenstuel ibid., n. 99, et alii passim. Clerici et Religiosi succedere possunt in Feudis Franchis, Hereditariis, Femineis, et in illis, quae nullum servitium personale requirunt, sed solum reale, v. g. pensionem pecuniariam, imo etiam in illis, quae requirunt servitium personale, compatibile tamen cum statu Clericali, vel si incompatible, supplebile tamen per substitutum ex vi Investiturae, seu ex speciali concessione Domini. Communis, cum Pirhing loc. cit., num. 22; Fagnan. in cap. *Quae in Eccl.* 7 de Const.; Reiffenst. loc. cit., n. 100.

36 In praedictis Feudis succedit etiam Monasterium bonorum capax loco sui Religiosi professi; Fagn. in cit. cap. *Quae in Ecclesiarum* 7 de Const., num. 60; Barb. lib. 3 Iur. Eccles. univ., cap. 31, num. 19; Iul. Clarus § *Feud.*,

qu. 78, n. 2; Pirhing loc. cit., n. 25; Reiffenstuel loc. cit., n. 101; Rota p. 12 recent., dec. 433, n. 15, et communis aliorum.

Solummodo tamen, quandiu talis Religiosus 37 vivit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus, ad Dominum; Communis, cum mox citatis Doctoribus. Et ratio est, quia, ut recte observat Engel lib. 3 decret., tit. 20, n. 24, alias conditio Domini directi fieret deterior, cum Monasterium nunquam moriatur, et Feudum ordinarie, non ad quosvis, sed tantum ad heredes sanguinis transeat. Nisi sit Feudum perfecte hereditarium, in quo 38 non minus Monasterium, ac alii heredes perpetuo succedere possunt; Felinus in cap. *In praesentia* 8, n. 48 de probat.; Pirhing loc. cit., n. 17; Reiffenstuel loc. cit., n. 102, et patet ex ipsa natura Feudi hereditarii, utpote cui proprium est ad quosvis heredes transire, ut fuit dictum art. 1, n. 21. In Feudis autem 39 Regalibus, scilicet Regnis, Ducatibus, Marchionatibus, Comitatus et huiusmodi, Monasterium loco professi non succedit; Communis cum Barbosa loc. cit., n. 1; Iul. Clarus qu. 78; Engel loc. cit., n. 24; Pirhing loc. cit., n. 26; Reiffenstuel loc. cit., n. 103. Et quantum ad Regna ratio est, quia, ut recte dicit Barb. loc. cit., n. 1, valde indecens videtur, quod Regia Dignitas, seu Imperatoria Maiestas per Monachum, seu potius Monasterium representetur; arg. can. *Hoc nequaquam* 45, caus. 7, qu. 1, et Glossa in can. *Scriptis* 26, verb. *Dignitate*, caus. 26, qu. 7 recepta communiter, ut per Molin. de Primog. lib. 1, cap. 13, n. 80, et per Barb. loc. cit., n. 1, et alios apud ipsos. Et quantum ad Ducatus, Marchionatus et Comitatus, tenet communis Doctorum, ac teste Barb. loc. cit., n. 2, recepta consuetudo, quia, ut recte dicit ipse, praedictae Dignitates ea mente, ac tacita conditione a Regibus creantur et conferuntur, ut Vassalli sua praesentia personali, et apparatu Regiam Maiestatem in publicis actibus condecorare possint. Aliqui 40 etiam tenent, quod Monasterium neque possit succedere in Oppidis, et Castris iurisdictionem annexam habentibus; Ast Barb., loc. cit., n. 3, cum multis aliis contrarium verius Iurique conformius censet, eo quod nullum assignari queat Iuris fundamentum, vi cuius Monasterium succedere non possit in Feudis habentibus iurisdictionem, cum ipsam iurisdictionem exercere, et iustitiam administrare possit per alios ad id idoneos, ut esse de praxi recte observat Reiffenstuel loc. cit., n. 104.

Feminae et descendentes ab eis etiam masculi, regulariter in Feudis non succedunt, te-

¹ Sed plures excipiendi sunt casus, in quibus agnati Collaterales in Feudis etiam novis succedunt, ut si fratres indivisum possideant patrimonium, et ex pecunia communi Feudum unus eorum emerit, vel etiam ex

propria pecunia, sed communi nomine, vel si simul in eadem domo habitent, et alios plures recenset Voet. in Pandect. lib. 38, digress. de Feud., num. 58 (Edit. BARBIELL.).

- xu expresso in lib. 5 Feud., tit. 1, § 3, ibi: *Hoc autem notandum, quod licet filiae, ut masculi, Patribus succedant, legibus tamen a successione Feudi removentur, similiter et earum filii, nisi specialiter dictum fuerit, ut ad eas pertineat*; et tit. 8, § *Filia*, ibi: *Filia vero non succedit in Feudo, nisi Investitura fuerit facta, ut filii et filiae succedant in Feudo*; Communis cum Rota recent. p. 3, dec. 780, n. 2, p. 4, tom. 2, dec. 107, n. 36, et t. 3, dec. 741, n. 39, p. 7, dec. 132, n. 12, p. 14, dec. 78, n. 6. Succedunt tamen in Feudis femineis, id est primitus Feminae concessis, vel ubi vi specialis pacti etiam feminis succedere licet; cit. lib. 5, tit. 1 et tit. 8, et lib. 2, tit. 50, ubi sic expresse habetur: *Non succedit filia, nisi ex pacto, vel nisi sit femineum, tunc enim succedit filia Patri et Matri*; Annotat. ad dec. 262, num. 195, part. 8 Rotae recent., et dec. 362, n. 4, part. 2. Dominus enim concedendo Feminae Feudum, videtur recedere a Iure Feudali, et Feminas ad eius successionem habilitare; Annotat. ad dec. 262, num. 169 et seq., p. 8. Dummodo tamen nullus masculus exstet, quia quandiu adhuc superest aliquis Masculus, Feminae non succedunt neque in Feudo Femineo, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 3, ibi: *Si Femina habens Feudum decesserit, quia Femineum est Feudum, et sine pacto speciali, deficientibus masculis, ad filias pertinebit*. Idem est de Feudis, in quibus ex speciali pacto succedere possunt Feminae; lib. 1 Feud., tit. 6, ibi: *Si quis eo tenore, acceperit Feudum, ut eius succedentes Masculi et Feminae illud habere possint, relicto Masculo, Feminae ulterius non admittuntur*, ut tit. 8, ibi: *Tunc succedit filia, filiis non exstantibus*; Rota rec. part. 1, dec. 155, n. 5, et annot. ad dec. 262, n. 209 et seq., pag. 8, et dec. 137, n. 7, part. 12. Femina autem in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato; Engel loc. cit., num. 20, et communis aliorum; arg. Regul. 73 Iuris in 6, ibi: *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari*.
- 45 Nisi tamen hic masculus tempore Investiturae iam fuerit in utero Matris. Foetus enim in utero gaudet privilegiis nati, l. 7 et l. penult. ff. de Statu hominum, ibi: *Qui in utero est,*

*perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quaeritur*¹.

Ad complementum huius articuli, observandum est quod olim nulla dabatur in feudis successio. Postea tamen fuit moribus et legibus introducta, ac successive magis extensa, ut clare habetur lib. 1 Feud., tit. 1, ibi: *Antiquissimo enim tempore sic erat in Dominorum potestate connexum, ut quando vellent, possent auferre rem in Feudum a se datam. Postea vero eorum ventum est, ut per annum tantum firmitatem haberent; deinde statutum est, ut usque ad vitam fidelis produceretur, sed cum hoc iure successionis ad filios non pertineret, sic progressum est, ut ad filios deveniret, in quem scilicet Dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes (Filios) aequaliter veniat; et infra: Hoc quoque sciendum est, quod beneficium hoc adveniens ex latere ultra fratres patruales non progreditur successionem secundum usum ab antiquis constitutum, licet moderno tempore usque ad septimum gradum sit usurpatum, quod in masculis descendantibus novo Iure usque in infinitum extenditur.*

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Inspecta iam in additione ad articulum praecedentem origine tum natura Feudorum Ecclesiasticorum, agendum esset de legitima eorum Constitutione. In hac autem legitima Constitutione Ecclesiasticorum Feudorum, ad personas constituentes tum recipientes, ad res, quae in Feudum aliis dantur, et denique ad modum respiciendum esset. At quia Constitutionibus Summorum Pontificum adempta videtur ea, quae de iure communi competeat, potestas infeudandi; prorsus inutile hodie videtur, de legitima Feudorum Ecclesiasticorum Constitutione disserere. Vide tamen de ea, si lubet, Bohemer. in decr. lib. 3, tit. 20, § 29 et plur. seq.

Illud vero hic haud est praetereundum, quod sub quavis prohibitione non venit infeudatio illa, quae nascitur non ex bonis Ecclesiae, sed ex allodialibus Laicorum rebus per oblationem illam solemnem, de qua in additione ad arti-

¹ Neque ullum ponendum est discrimen inter Feudum gratis acquisitum, et pretio emptum. Ubi enim vere propria sint Feuda pretii interventus ea allodialia non reddit, sed ad tramites feudalium consuetudinum eorumdem successio regulanda est; Hancronius de Feudis lib. 2, cap. 8, num. 5; Vultei de Feudis lib. 1, cap. 9, n. 50, 51 et 52; Rittershusius de Feudis lib. 1, cap. 14, n. 1 et 2. Ut vero femina in Feudo succedat ex pacto, satis non est ut investitura nomen unius feminae exprimat, nisi verba sint generalia, vel omnes complectatur feminas, alias post primam feminam nulla alia admittitur, post Vultei loc. cit., num. 61 et 62; Gudelin. de Feudis part. 3, cap. 3, n. 12 in fin. At in

feudo franco, conditionato et in iis regionibus sito, in quibus urget consuetudo favore feminarum, aliisque in casibus, quos numerat Voet. in Pandect. lib. 38, digress. de Feud., n. 60, feminae succedunt; Zoes. de Feudis cap. 10, n. 28 et 29. Praeter feminas a feudali successione removentur muti, surdi, caeci, furiosi, aut aliter imperfecti, qui tamen iis casibus succedunt, in quibus succedunt feminae; Zoes. l. c., n. 6; Gudelin. ibid., cap. 5, n. 13 et 14; Vultei loc. cit., n. 123 usque ad n. 148; Rittershusius ibid., cap. 15, n. 18 et seq. His tamen imperfectis lib. 1 Feud., tit. 6, § ult., ex feudorum redditibus alimentis conceduntur; Voet. loc. cit., n. 64 (EDIT. BARBIELL.).

culum superiorem verba fecimus; idque quia infeudatio haec non est alienatio, sed potius directi domini acquisitio.

49 Neque ob stare potest, quod Praelatus ita

brevi manu rem Ecclesiae antea donatam rursus tradere videatur. Non est enim in effectus talis alienatio, quae prohibita sit iure Canonico, immo commendata et approbata est.

ARTICULUS III. *Feudum quoad ea quae concernunt modos, quibus acquiritur, causas, ob quas amittitur, et iura et obligationes, quas ratione ipsius habent tam Dominus quam Vassallus.*

SUMMARY. 1. Quibus potissimum modis Feudum acquiri potest. - 2. Per pactum quid intelligatur. - 3. Investitura quid sit. - 4. Investitura alia propria, alia impropria. - 5. Investiturae necessitas. - 6. Sufficit impropria. - 7. Investitura potest per alium, tam dari quam accipi. - 8. Feudum acquiritur etiam praescriptione triginta annorum. - 9. Ad sic autem praescribendum contra Ecclesiam, vel alia loca pia requiritur spatium quadraginta annorum. - 10. Ad hanc praescriptionem requiritur bona fides. - 11. Sufficit bona fides, etiamsi sit sine titulo. - 12. Dominus directus contra Vassallum praescribere potest, ut propria et Allodialis res Vassalli evadat Feudalis. - 13. Ita etiam Vassallus contra Dominum directum praescribere potest, ut ex re Feudali fiat allodialis Vassalli. - 14. Feudum acquiritur etiam successione. *Remissive.* - 15. Feudum ob quatuor praesertim causas, amitti, ac finiri potest, scilicet primo ob malam alienationem, secundo ob non petitam investituram, tertio ob rem refutatam feudalem, quarto ob commissam feloniam. - 16. Primo Vassallus Feudum amittit, si illud absque Domini consensu alienet in casibus, in quibus consensus requiritur. - 17. Secundo amittitur Feudum, si contingente mutatione, sive ex parte Domini, sive ex parte Vassalli ob mortem, vel alium casum, intra annum et diem de novo non petitur Investitura. - 18. Ut ob neglectam Investiturae renovationem Feudum amittatur, necesse est, quod dolose vel culpabiliter negligatur. - 19. Haec renovatio investiturae non est in usu in statu Mediolani. - 20. Tertio amittitur Feudum per refutationem, seu renunciationem, seu resignationem. - 21. Feudum etiam absque consensu Domini licite, et valide resignari potest in proxime successurum. - 22. Extraneo nequit absque consensu Domini renunciari. - 23. Resignatio seu Refutatio Feudi antiqui cum consensu Domini facta Extraneo, seu etiam ipsi Domino tenet solum quandiu talis Vassallus resignans vivit; eo autem mortuo, reddit ad proximos agnatos aequae, ac si non resignasset. - 24. Quarto amittitur Feudum ob commissam Feloniam, et quid sit felonia. - 25. Ad quos autem revertatur, an ad

Dominum, vel Agnatos Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex supradictis causis. *Remissive.* - 26. Assignatur ius competens Domino directo Feudi. - 27. Assignantur obligationes Domini directi erga Vassallum. - 28. Assignatur ius competens Vassallo. - 29. Assignantur obligationes Vassalli erga Dominum directum. - 30. Obligatur Vassallus, ut contingente mutatione, sive ex parte sui, sive ex parte Domini petat renovationem investiturae, et Domino Fidelitatem iuret. - 31. Vassallus sine consensu Domini potest alienare Feuda haereditaria concessa sibi pro suis haeredibus, et quibuscumque dederit. - 32. Item potest Vassallus sine consensu Domini alienare Feudum proximiori agnato immediate in Feudum successorio. - 33. Item potest Vassallus etiam absque consensu Domini Feudum alteri in Feudum dare, dummodo subinfeudandus sit eiusdem conditionis cum Vassallo principali. - 34. Item sine consensu Domini potest Vassallus Feudum ad modicum tempus locare, dummodo locatio non sit fraudulenta alienatio. - 35. Non potest tamen Vassallus sine consensu Domini Feudum donare. - 36. Nec hypothecare. - 37. Nec permutare. - 38. Nec testamentum, relinquere aut legare. - 39. Nec in solutum, nec in dotem dare. - 40. Posset tamen Feudum in dotem dari sine consensu Domini, ubi particularis lex, vel consuetudo id concederet. - 41. Item in dotem dari potest sine consensu Domini, ubi mulier, pro cuius dote Feudum datur, esset dotanda in Feudo proxime successura. - 42. Item sine consensu Domini Mulier Feudataria potest sibi ipsi in dotem Feudum dare, dummodo det inaequatum. - 43. In Regno Neapolitano mulier nequit id facere sine consensu. - 44. Vassallus sine consensu Domini nequit Feudum vendere, nec alio quocumque contractu, quo ius reale transfertur, alienare. - 45. Feudum novum potest Vassallus cum consensu Domini quocumque contractu alienare. - 46. Non item antiquum, accedat etiam consensus agnatorum. - 47. Feudum antiquum male alienatum, si proximus agnatus suo tempore non revocat, possunt illud, eo mortuo, agnati remotiores revocare. - 48. Agnatis competit ius retractus Feudi absque eorum consensu alienati. - 49. Licitum est alienare Feudum ad ratificationem Domini, seu sub clausula et conditione: si Dominus consenserit. - 50-55. De successione in Feuda Ecclesiastica. - 56. De Felonia in his Feudis commissa. - 57. De eius remissione. - 58. De Feudo Ecclesiastico in sensu lato. *Remissive.*

1 Tribus potissimum modis Feudum acquiri potest, scilicet primo, Pacto et Investitura, secundo, Praescriptione, tertio, Successione. Per pactum intelligitur contractus ille Feudalis, quo Dominus sub certis conditionibus aut oneribus rem suam in Feudum concedit Feudatario, et

3 Feudatarius a Domino recipit. Investitura vero est actus ille sollemnis, quo Feudatarius a Domino directo, vel actualiter mittitur in possessionem rei Feudalis, vel signum aliquod, v. g. Vexillum, ense, hastam, anulum, etc., iuxta Regionis consuetudinem accipit ab ipso Domino sibi dicente, quod tali signo intendat, et velit ei Feudum revera concedere, et illum

4 actualiter investire; lib. 2 Feud., tit. 2. Actus autem ille, quo Feudatarius a Domino directo vel eius deputato actualiter mittitur in posses-

sionem Feudi, est, et dicitur Investitura propria. Actus vero ille, quo traditur signum, est, et vocatur investitura impropria seu abusiva; lib. 2 Feud., tit. 2, ibi: *Investitura quidem proprie dicitur possessio, abusive autem modo dicitur investitura, quando hasta, vel aliud corporeum quodlibet porrigitur a Domino Feudi, se investituram facere dicente.* Investitura necessario requiritur ad acquirendum Feudum, textu expresso in lib. 1 Feud., tit. 25, ibi: *Sciendum est, Feudum sine investitura nullo modo constitui posse;* Rota part. 1 recent., decis. 127, n. 9, part. 5, tom. 1, dec. 93, n. 36. Sufficit tamen sive sit investitura propria, sive 6 impropria et abusiva; lib. 2 Feud., tit. 31 in princ., ibi: *Sciendum itaque est, Feudum acquiri investitura, etc., vel eo, quod habetur*

- 7 *pro investitura*. Investitura potest per alium, tam dari quam accipi; lib. 2 Feud., tit. 3, circa finem, ibi: *Verum ipse, vel alius pro te investituram faciat, vel suscipiat, nihil interesse putamus*¹.
- 8 Feudum acquiritur etiam praescriptione triginta annorum, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 26, § *Si quis per*, ibi: *Si quis per triginta annos rem aliquam in Feudum possedit, et servitium Domino exhibuerit, quamvis de ea re non sit investitus praescriptione tamen*
- 9 *triginta annorum se tueri potest*. Ad sic autem praescribendum contra Ecclesiam, vel alia loca requiritur spatium quadraginta annorum, cum tale spatium, seu tempus requiratur universaliter ad praescribenda bona immobilia contra Ecclesiam, vel aliam piam causam, cap. *De Quarta* 4, cap. *Ad Aures* 6, cap. *Illud autem* 8, et cap. *Quia iudicante* 9 de Praescriptionibus; Engel lib. 3 decr., tit. 20, n. 17; Reiffenstuel ibid., n. 16; Rosental. de Feud., cap. 6, concl. 78, num. 7, et alii passim.
- 10 Ad hanc praescriptionem requiritur bona fides, cap. final. de Praescript., ubi universaliter statuitur: *Ut nulla valeat absque bona fide praescriptio, tam Canonica quam Civilis*. Unde Regula 2 Iuris in 6 sic expresse habet: *Possessor malae*
- 11 *fidei ullo tempore non praescribit*. Sufficit autem bona fides, etiamsi sit sine titulo, quia universaliter ad praescriptionem longissimi temporis bona fides absque titulo sufficit; l. *Sicut in rem* Cod. de Praescript. 30 vel 40 annor., cap. *Sanctorum* 3 de Praescriptionibus, et cap. 1 de Praescript. in 6; Engel loc. cit., num. 17; Reiffenstuel loc. cit., num. 60, et alii passim.
- 12 Dominus directus contra Vassallum praescribere potest, ut propria et allodialis res Vassalli evadat Feudalis, si nempe per annos triginta a Vassallo ratione rei alicuius praestantur servitia, vel alia onera Feudalia; Iul. Clarus § *Feud.*, qu. 19 et 45, n. 1; Engel l. c., n. 17; Reiffenst. loc. cit., n. 16, et alii communiter.

Ita etiam Vassallus contra Dominum directum¹³ praescribere potest, ut ex re Feudali fiat allodialis ipsius Vassalli, si nempe per annos triginta bona fide nulla servitia vel onera Feudalia praestat; arg. l. *Omnes* 4 Cod. de Praescript.; Abbas in cap. *Ad audientiam* 13 de Praescript., n. 17; Engel loc. cit., n. 42; Reiffenstuel loc. cit., n. 67, et alii².

Feudum acquiritur etiam successione, et de¹⁴ hac dictum est abunde articulo antecedenti a n. 18 usque in finem; vide ibi³.

Feudum ob quatuor praesertim causas amitti,¹⁵ ac finiri potest, scilicet *Primo*, ob malam alienationem; *Secundo*, ob non petitam investituram; *Tertio*, ob refutatam rem Feudalem; *Quarto*, ob commissam Feloniam. *Primo* igitur Vassallus Feudum amittit, si illud absque Domini directi consensu alienet in casibus, in quibus consensus requiritur; lib. 1 Feud., tit. 21, § final., et lib. 2 Feud., tit. 30, ubi sic expresse habetur: *Si Vassallus contra Constitutionem Lotharii Regis beneficium alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, partem perdat, et ad Dominum revertatur*. Communis. *Secundo*, amittitur Feudum, si contin-¹⁷ gente mutatione, sive ex parte Domini per mortem, sive ex parte Vassalli intra annum et diem, de novo non petatur investitura, textu expresso in lib. 2 de Feud., tit. 24, ibi: *Prima causa beneficii amittendi haec fuit, et adhuc est in plerisque Curiiis, quod, si Vassallus per annum, et diem Domino sub mortuo steterit, quod heredem Domini sui investituram petendo, fidelitatem pollicendo non audierit, tamquam ingratus existens, beneficium amittit; et e converso, si Domino superstite Vassallus decesserit, et filius eius per iam dictum tempus neglexerit petere investituram, beneficium carebit*. Ut autem ob neglectam investiturae renovatio-¹⁸ nem Feudum amittatur, necesse est, quod dolose vel culpabiliter negligatur; lib. 2 Feud., tit. 52, § fin., ibi: *Sancimus, si Vassallus non*

¹ Circa varias Investiturae solemnitates videndum Gudelin. de Iure novissim., tract. de Feud., part. 2, cap. 6 et 8; Vulteius de Feudis lib. 1, cap. 7, n. 34; Tholosan. Syntagm. iur. civil., lib. 6, cap. 7, 8, 9, 10, et 14; Rittershusius in Novel. Iustin., tract. de Feudis, lib. 1, cap. 8, n. ult.; Voet. in Pandect. lib. 38, digress. de Feudis, n. 37 et plur. seq. (EDIT. BARBIELL.).

² Praeter allatos acquirendi Feudi modos, alius addi potest per ultimam voluntatem dum is qui liberam habet rerum suarum administrationem, et Feudi concedendi simulque testandi facultatem, et alteri testamento vel codicillis relinquit ius Feudi in aliqua re allodiali, immobili aut ea, quae immobilibus accensetur, et in qua Feudum consistere potest. Quo casu legatario danda non videtur rei vindicatio ad Feudi illius legati persecutionem, sed potius adversus haeredem legantis actio ex testamento ad id, ut de re tali sibi iure Feudi relicta investiat, atque ita utile dominium et ius Feudi re ipsa nanciscatur. Cumque mortis causa donatio in plerisque legato similis sit, non dubium quin et per eam recte Feudum acquiritur; Voet. loc. cit., n. 30 (ED. BARB.).

³ Hactenus dicta novi Feudi acquisitionem respiciunt.

Successio vero potius locum habet in Feudo iam constituto, quam constituendo. Dum enim quis in Feudo succedit non novum constituitur Feudum, sed in novum successorem antiquum transfertur, idque fit vel ex testamento, vel ab intestato; Voet. loc. cit., n. 42 et 43. Sed Vassallus neque de omnibus Feudis testari potest, verum de solis haereditariis, et de iis, qui sunt ex pacto et providentia; accedente tamen consensu domini directi et eorum, quorum interest; Vulteius de Feudis lib. 1, cap. 9, n. 154 cum plur. seq., et ut infra n. 31 cum seq. De petita et obtenta de Feudis testandi licentia, et de ipsius licentiae effectu plura vide apud Voet. loc. cit., a n. 44 usque ad 56. Circa modum vero succedendi in feudis, et leges in his successionebus observandas, vide late disputata per eundem Voet. loc. cit., a n. 67 ad n. 85; Tiraquell. de iur. Primogenit.; Molin. de primogenit. Hispan. orig. et natur.: Zoes. de Feudis cap. 11. Plura alia de Feudis, quae longum esset referre reperies in erudito tractatu Francisci Duaren. Comment. in consuetud. feudal. tom. 4, pag. 133 cum seq.; Anton. Contii Method. de Feudis ad tit. 20, lib. 3 decret. (EDIT. BARBIELL.).

- dolose per annum et diem steterit, quod a Domino sui beneficii investituram non petierit,*
- 19 *Feudum non ob hoc amittit.* Haec tamen renovatio investiturae non est in usu in statu Mediolani; Card. de Luca de Feud. disc. 59, sub n. 7, et plures alii cum Borell. in summa
- 20 dec. lib. 1, tit. 34 de Feudis, n. 94. *Tertio,* amittitur Feudum per refutationem, seu renunciationem sive resignationem; l. 2 Feud., tit. 38.
- 21 Feudum etiam absque consensu Domini licite et valide resignari potest in proxime successurum; arg. lib. 2, tit. 36, ibi: *Vassallus etiam sine Domini voluntate recte Feudum refutare potest;* Card. de Luca de Feud. disc. 13, n. 12,
- 22 et communis aliorum. Extraneo tamen nequit absque consensu Domini renunciari, eo quod talis refutatio, seu renunciatio esset vera alienatio, quae absque consensu Domini fieri nequit; lib. 9 Feud., tit. 52 et 55, et saepe alibi.
- 23 Communis. Resignatio seu refutatio Feudi antiqui cum consensu Domini facta extraneo, seu etiam ipsi Domino, tenet solum, quandiu talis Vassallus resignans vivit, eo autem mortuo, reddit ad proximos agnatos, aequae ac si non resignasset; lib. 2 Feud., tit. 26, § *Titius*, quia ius, quod agnatis ex antiqua investitura competit, alieno facto auferri non potest; arg.
- 24 l. *Id quod nostrum* 11 ff. de Reg. Iur. *Quarto,* amittitur Feudum ob commissam Feloniam, quae Felonia est terminus Feudalis, qui delictum Vassalli Feudo privans significat; lib. 2
- 25 Feud., tit. 35. Ad quos autem revertatur, an ad Dominum, vel agnatos Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex supradictis causis, vide apud Feudistas praesertim Iul. Clar. § *Feudum;* Rosental. de Feudis; Fachin. lib. 7 per tot.,
- 26 et alios. Ius competens Domino directo Feudi est ius proprietatis, et domini directi in ipso Feudo, seu re Feudali; lib. 2 Feud., tit. 23; et ultra habet ius positivum consistens in obligationibus, quibus eidem adstrictus manet Vassallus, quae obligationes infra enumerabuntur.
- 27 Obligationes autem ipsius Domini erga Vassallum sunt specialiter sequentes: *Primo,* ut praestito fidelitatis iuramento, Vassallum illico in possessionem mittat, et si moram fecerit, omnem utilitatem Vassallo praestet; lib. 2 Feud., tit. 7. *Secundo,* si Vassallum in re aliena, sive scienter, sive ignoranter, investiverit, tenetur eidem de evictione lib. 2 Feud., tit. 8, dummodo Vassallus tempore investiturae nesciverit Feudum sibi conferendum rem esse alienam; cit. lib. 2, tit. 8, ibi: *Qui enim alienae rei sciens investituram acceperit, nisi pacto speciali sibi prospexerit, de evictione agere non poterit;* et dummodo Vassallus post litem motam, Dominum, ut se defendat, debite monuerit; lib. 2, tit. 25. *Tertio,* debet Vassallo reciproce fidelitatem; can. *De Forma* 18, caus. 22, qu. 5, ibi: *Dominus quoque fidei suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, me-*

rito censebitur malefidus, sicut ille qui eorum praevaricatione, vel faciendo vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus et periurus.

Ius competens Vassallo est Dominium utile 28 in Feudo, ita ut rem Feudalem libere administrare, Feudo uti et frui, et ea omnia circa illud disponere possit, quae meliorem, non item quae deteriore reddunt conditionem Feudi; lib. 2 Feud., tit. 8. Obligationes autem 29 ipsius Vassalli erga Dominum directum sunt specialiter sequentes, enumeratae in can. *De Forma* 18, caus. 22, qu. 5, ibi: *Qui Domino fidelitatem iurat, ista sex semper in memoria habere debet. Incolume, Tutum, Honestum, Utile, Facile vel Possibile. Incolume videlicet ne sit in damnum Domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit in damnum de secreto suo, vel munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit in damnum de sua iustitia, vel de aliis causis, quae ad honestatem eius pertinere videntur. Utile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum, quod Dominus suus facere leviter poterat, faciat ei difficile, neve id, quod Possibile erat, reddat ei impossibile; ut fidelis haec omnia nocumenta caveat, iustum est; sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi fiat id quod bonum est, restat ut ex supradictis consilium et auxilium Domino suo fideliter praestet, si beneficio dignus vult, et salvus esse de fidelitate, quam iuravit, qui textus habetur etiam in lib. 2 Feud., tit. 6. Obligatorius super Vas-*

sallus, ut contingente mutatione sive ex parte sui, sive ex parte Domini per mortem, vel alium casum, petat renovationem investiturae et Domino Fidelitatem iuret; lib. 2 Feud., tit. 21.

Vassallus sine consensu Domini potest alie- 31 nare Feuda hereditaria concessa sibi pro suis heredibus, et quibuscumque dederit, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 48, ibi: *Si quis ea lege alicui dederit Feudum, ut ipse et sui heredes, et cui ipse dederit habeat, respondeo, iste qui accepit, poterit id vendere, vel donare vel aliter, si placuerit, etiam sine voluntate Domini alienare.* Communis. Item potest Vas- 32 sallus sine consensu Domini alienare Feudum proximiori agnato immediate in Feudum successuro; Communis, arg. l. 1 Feud., tit. 13, § fin., et lib. 2, tit. 38. Item potest Vassal- 33 lus etiam absque consensu Domini Feudum alteri in Feudum dare, dummodo subinfeudandus sit eiusdem conditionis cum Vassallo Principali, ne fiat deterior conditio Domini, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 9 et tit. 34, ibi: *Nec Vassallus Feudum sine voluntate Domini alienabit; in Feudum tamen recte dabit, si secunda Persona sit talis, quae Feudo servire possit, ut si dans miles est, et ille, qui accepit Feudum, inveniatur miles, ad hoc ut Feudum si contigerit, Domino similiter servire,*

- ut et prior possit. Idem habetur tit. 26, § 5, verb. *Beneficium*; Iul. Clar. § *Feud.*, qu. 32; Pirhing lib. 3 decr., tit. 20, n. 18; Reiffenstuel
- 34 *ibid.*, n. 124, et communis aliorum. Item sine consensu Domini potest Vassallus Feudum ad modicum tempus locare, dummodo locatio non sit fraudulenta alienatio, uti esset locatio ad longum tempus, textu expresso in lib. 2, tit. 9, *ibi*: *Potest locare, nisi locatio esset fraudulenta alienatio.*
- 35 Non potest tamen Vassallus sine consensu Domini Feudum donare; lib. 1 Feud., tit. 9.
- 36 Communis. Nec hypothecare; lib. 2 Feud., tit. 55. Communis. Nec permutare; cit. lib. 2
- 37 Feud., tit. 55. Communis. Nec testamento relinquere aut legare; lib. 1 Feud., tit. 8. Communis. Nec in solutum dare, nec in dotem dare; lib. 1 Feud., tit. 9, § *Donare*; Rota part. 5, tom. 1, dec. 167; Card. de Luca de Feud., disc. 20, n. 2, et alii passim.
- 40 Posset tamen Feudum in dotem dari sine consensu Domini, ubi particularis lex vel consuetudo id concederet, cum his leges, vel consuetudines generales cedant; arg. c. *Cum tanto* 11 de Consuetud.; Cardin. de Luca de Feud., disc. 20, n. 4. Item in dotem dari potest sine consensu Domini, ubi mulier, pro cuius dote Feudum datur, esset dotanti proxime in Feudo successura, quia tunc speciem refutationis continere diceretur, quae non est prohibita alienatio, cum sit praeventiva successio; Card. de
- 42 Luca de Feud. cit. disc. 20, n. 5. Item sine consensu Domini mulier Feudataria potest sibi ipsi in dotem Feudum dare seu assignare, dummodo det, seu assignet inaestimatum; secus autem, si aestimatum ea vera aestimatione, quae faciat emptionem, cum tunc esset formalis alienatio per viam contractus emptionis et venditionis, qui occultari dicitur, ut ita distinguendo firmant Isernia et Bald. in c. 1, § *Donare*, Qualiter olim Feud. poter. alien.; Capyc. Investit. Feud. verb. *Pro dote*, vers. *Aut sumus in mulier*; A Ponte de Potest. Proreg., de ascens. Reg. super dot. in princ., n. 3; Lerata Theatr. Feud. part. 10, diluc. 60, n. 6; Borell. in Summa decis. part. 3, tit. 4 de Iure dotium, n. 268; Rosental. de Feud. c. 9, concl. 9, n. 9; Card. de Luca de Feud.
- 43 cit. disc. 20, num. 7, et alii passim. Non sic autem in Regno Neapolitano, ubi neque mulier id facere potest sine assensu; ita cum aliis Card. de Luca de Feud. cit. disc. 20, n. 8.
- 44 Vassallus sine assensu Domini nequit Feudum vendere, nec alio quocumque contractu, quo ius Reale transfertur, alienare, textu expresso in lib. 2 Feud., tit. 52, *ibi*: *Hac Edictali, Deo propitio, perpetuo valitura lege sancimus, ut nulli liceat Feudum totum vel partem aliquam vendere vel pignori, vel quoque modo distrahere vel alienare, vel pro anima iudicare sine permissione illius Domini, ad quem Feu-*

dum spectare dignoscitur. Feudum novum potest Vassallus cum consensu Domini quocumque contractu alienare; lib. 1 Feud., tit. 13, § final. Non item antiquum; nisi accedat etiam consensus agnatorum, aliter, mortuo alienante, redit iterum ad proximum agnatum sine refusione ullius pretii, nisi per annum sciens taceat, textu clarissimo in lib. 2 Feud., tit. 26, § *Titius*. Communis. Feudum antiquum male alienatum, si proximus agnatus suo tempore non revocat, possunt illud, eo mortuo, agnati remotiores revocare; Fachineus lib. 7, c. 13; Reiffenstuel loc. cit., num. 128, et communis aliorum. Agnatis competit ius retractus Feudi absque eorum consensu alienati; arg. l. 2 Feud., tit. 9, § *Porro*, et tit. 28, § *Titius*. Communis. Licitum est alienare Feudum ad ratificationem Domini, seu sub clausula et conditione: *Si Dominus consenserit*; Iul. Clarus § *Feudum*, qu. 14, n. 5, et communis aliorum.

ADDITIONES EX EDITIONE ROMANA.

De successione in Feuda Ecclesiastica iam constituta, paucis hic agendum. Spectandae autem in primis sunt Litterae Investiturae, et iuxta eas successio regulanda est.

Quod si Litterae investiturae lateant, successio in Feuda haec Ecclesiastica regulari haud potest secundum ius Longobardicum, propterea quod, ut supra in additione ad primum articulum diximus, in dubio feudum Ecclesiasticum non proprium, sed improprium censi debet; Confer Bohemer. in decr. lib. 3, tit. 2, § 57 et plur. seq.; Hertium in Paraemiis Iuris lib. 2, paraem. 10 in fin.; Schilter. ad Rubr. Iur. Feudal. Alaman. § 15; Sand. tit. 3 Consuetud. Feudal. Geldr. § 7, num. 2, et duob. sequent.

Hinc autem non sequitur, feuda Ecclesiastica esse haereditaria et alienabilia, quum qualitates hae Feudi rationem, quoad maximam partem, destruant, efficiantque, ut fere nunquam ad Ecclesiam reverti queant, et directum ipsius dominium fere annihilent. Consuetudine vero feuda Ecclesiastica accipere posse hanc naturam, ut mere haereditaria sint, ita ut de iis testandi facultas permissa sit, probat post alios Bohemer. in decr. lib. 1, tit. 2, § 64.

In dubio autem feminina potius, quam haereditaria Feuda Ecclesiastica praesumi debent, ut firmat idem Auctor loco mox citato, seq. § 65.

Num autem in Feuda Ecclesiastica succedant Ascendentes et Collaterales, qui a primo acquirente sanguinem haud trahunt, non levis quaestio est. Porro si feuda haec Ecclesiastica mere haereditaria sint, succedunt in ea et hi. Quoniam vero non omnia feuda Ecclesiastica habent naturam hanc irregularem, contrarium in dubio est statuendum. Confer itidem Bohemer. ubi supra § 65.

55 Quae dicta hactenus sunt de successione in Feuda Ecclesiastica, quae constituta reperiuntur, eadem locum sibi vindicant, quoad successionem in Feuda Ecclesiastica, si qui in posterum constituentur ex solemnī oblatione.

56 Reliquum est, ut verba faciamus de Felonia in his Feudis commissa. Porro Praelatus non adeo rigide circa Feloniam commissam procedere valet praesertim si culpa magis, quam dolo, commissa ea fuerit, utpote si debito tempore renovatio investiturae non sit petita; Feltmann. lib. 1 de Titul. honor. cap. 45, § 21. Alias si gravior quid per dolum in Praelatum commissum sit, privari Feudo Vassallus pot-

est. Vide exempla apud Bohemer. eod. loco, § 69.

Remissio Feloniae spectat ad Praelatum, 57 etiamsi inconsulto Capitulo suscipiat, nisi forsā collatio simul Capitulo debeat. Caeterum, an post Constitutionem Urbani VIII qua tum infeudandi, tum reinfeudandi potestas omnis adempta penitus est, competere amplius Praelato possit remissio Feloniae, dubitari et non immerito potest.

De altera illa specie Feudi Ecclesiastici in 58 sensu lato, in quo scilicet ipsa Ecclesia recipit in Feudum, consule Bohemer. plur. cit. loc. a § 70 ad fin.

FIDEICOMMISSUM

Summarium.

1. Fideicommissum quid sit. - 2. Haeres, qui iubetur restituere haereditatem, vocatur *Haeres Fiduciarius*, item *Haeres gravatus*, item *Haeres Fideicommissarius*. - 3. Is vero, cui iubetur restitui, vocatur *Fideicommissarius* simpliciter. - 4. Fideicommissum dicitur ambitiosum Hominis placitum ad conservationem bonorum in familia. - 5. Ante legem XII Tabularum erat incognitum, et eius usus incoepit temporibus Augusti Caesaris. - 6. Fideicommissum aliud est universale et aliud particulare, et quid sit utrumque. - 7. Fideicommissum particulare sequitur naturam Legati, et iure novo reipsa non differt. - 8. Item fideicommissum aliud est purum seu absolutum, et aliud est conditionale. Quid sit Fideicommissum purum seu absolutum. - 9. Quid sit fideicommissum conditionale. - 10. Item dictum fideicommissum subdistinguitur in restitutorium et conservatorium, et quid sit utrumque. - 11. Rursus fideicommissum in casu mortis aliud est, quod simplex, ac ordinarium dicitur non excludens Successorum pluralitatem et simultaneum concursum, et aliud contra. - 12. Substitutio quid, et quotuplex sit. - 13. Substitutio fideicommissaria quid sit. - 14. In fideicommisso universali ordinato ab ascendente, substitutiones intelliguntur factae sub tacita conditione: *Si institutus vel gravatus, sine filiis decesserit*; ita ut quaevis Proles praefatur extraneo substituto. - 15. Non decedit sine liberis, qui unicam prolem, sive masculum sive femellam habet. - 16. Si filius gravatus in testamento Patris haereditatem alteri restituere, *si sine liberis decesserit*, ingrediatur Monasterium bonorum capax ibique profiteatur, excluditur substitutus et succedit Monasterium. - 17. Limitatur primo conclusio in casu, quo Testator

veram et naturalem filiationem voluerit, puta si dixerit *sine veris filiis*, vel *sine filiis legitimis et naturalibus*, aut *ex corpore suo natis*, cum *similibus*. - 18. Limitatur secundo in casu, quo Testator tacite vel expresse consideraverit conservationem agnationis. - 19. Limitatur tertio in casu, quo haeres iniquo animo fraudandi substitutum fideicommissum ingreditur Religionem. - 20. Limitatur quarto in casu, quo haeres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus, et blanditiis Monachorum. - 21. Limitatur quinto in casu, quo haeres ingreditur Monasterium bonorum in communi, et successionis omnino incapax. - 22. Limitatur sexto in casu, quo alia causa pia sit substituta. - 23. Fideicommissum regulariter loquendo vendi, pignori vel hypothecari nequit. - 24. Limita primo, si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris. - 25. Limita secundo, si alienatio est necessaria pro competenti dote, vel pro alimentis haeredis gravati, et suorum descendendum, vel pro liberatione possessionis ab hostibus et latronibus. - 26. Limita tertio, si est necessaria distractio pro distractione Legitimae et Trebellianicae. - 27. Limita quarto, si distractio est utilis. - 28. Limita quinto, si alienentur res, quae servari non possunt. - 29. Limita sexto, si omnes vocati substituti ad alienationem consentiunt. - 30, 31. De Fideicommisso haeredi praesenti iuncto. - 32, 33. An requiratur promissio haeredis. - 34. Fideicommissum conventionale. - 35. An possit esse universale. - 36. An constitui possit in favorem tertii. - 37. Nec est locus beneficio quartae Trebellianicae. - 38. Fideicommissum reciprocum simpliciter et reciprocum lineare. - 39. De Fideicommissis per acta inter vivos constitutis. - 40, 41. Quomodo a Fideicommissis ultima voluntate relictis differant. - 42. De iure liberorum in huiusmodi Fideicommissi successionem.

- 1 Fideicommissum est haereditas, vel pars illius, quam Haeres a Testatore rogatur, vel iubetur alteri restituere. Est in re communis; arg. tot. tit. Cod. de Fideicomm., et Inst. de
- 2 Fideicomm. haered. Haeres, qui iubetur, vel rogatur restituere haereditatem, vel partem eius, vocatur *Haeres Fiduciarius*; item *Haeres gravatus*, l. *Scias* 46 ff. S. C. Trebellian., item
- 3 vocatur *Haeres Fideicommissarius*. Is vero, cui iubetur restitui, vocatur *Fideicommissarius* simpliciter, § *Sed quia* 7 Instit. de Fideicomm.
- 4 haered. Fideicommissum dicitur ambitiosum hominis placitum ad conservationem bonorum in familia; Rota p. 6 rec., dec. 312, n. 4.
- 5 Ante legem XII Tabularum erat incognitum,

et eius usus incoepit temporibus Augusti Caesaris; Rota part. 5, tom. 1, dec. 36, n. 44, et part. 10, dec. 1, n. 64.

Fideicommissum aliud est universale et aliud 6 particulare. Universale est quando tota haereditas, vel certa quota eius debet alteri restitui; § *In primis*, et § *Praeterea* Inst. de Fideicomm. haered. Particulare est, quando non tota haereditas, vel certa quota, sed solum res aliqua particularis restitui debet; Inst. de singulis rebus per Fideicomm. relict.

Fideicommissum particulare sequitur naturam Legati, et iure novo re ipsa non differt; lib. 1 ff. de Legat. 1; Pirhing lib. 3, tit. 26, n. 72; Reiffenstuel ibid., n. 605, et alii pas-

- 8 sim¹. Item Fideicommissum aliud est purum seu absolutum, et aliud est conditionale. Fideicommissum purum seu absolutum est, quod fit absque omni conditione apposita, et tale est, si Testator v. g. dicat: Petrum haeredem instituo, eumque rogo, vel mando eidem ut totam vel modicam hereditatem restituat Paulo. Est in re communis, arg. § 1 Inst. de Fideicomm. haered.
- 9 Fideicommissum conditionale est, quod fit apposita aliqua conditione, ut si Testator dicat: Petrum haeredem instituo, voloque, ut si sine liberis decesserit, haereditas restituatur Paulo. Hoc autem Fideicommissum conditionale, eveniente seu purificata conditione, evadit purum seu absolutum; arg. l. *Cedere diem* 113 ff. de V. S., et l. 1 ac 4 ff. *Quando dies legat*.
- 10 Dictum Fideicommissum subdistinguitur in restituturum et conservatorium: Fideicommissum restituturum est illud, quod pure et simpliciter ordinatur pro casu mortis, ut cum Testator Haeredem instituit, v. g. Titium, eique mandat, ut in casu suae mortis totam vel mediam haereditatem restituat Caio, et de hoc Fideicommisso raro audiuntur quaestiones in Tribunalibus; cum in claris et in expressis non intrent quaestiones et argumenta, textu expresso in l. *Ille aut ille* 25 ff. de Legatis 3, ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quaestio*. Fideicommissum conservatorium est illud, quod instituitur cum expressa prohibitione alienationis seu confiscationis, ad hoc ut pro maiori splendore, ac decore familiae bona conserventur in agnatione vocata, et ne extra illa exeant, et tunc Haeres gravatus non potest illa alienare vel obligare; l. *Sancimus* 7 Cod. de Rebus alienis non alienandis, cum similibus.
- 11 Rursus Fideicommissum in casu mortis aliud est, quod simplex ac ordinarium dicitur, non excludens Successorum pluralitatem, ac simultaneum concursum omnium, qui eundem proximitatis gradum, vel aequalem statum habent; et tunc Haeres gravatus non potest alterare ordinem a Testatore praescriptum, uni gratificando et alium excludendo; l. *Omnia* 32, § *In Fideicommisso*, ff. de Legatis 2, alias l. *Cum ita legatur*; l. fin. Cod. de verbor. Signific., cum similibus; Card. de Luca de Fideicomm. disc. 16, n. 3; Peregrin. de Fideicomm. art. 14, num. 7; Bellon. iun. consil. 1 a num. 32 ad n. 36; Rota apud Serafin. dec. 874, et apud Coccinum dec. 495. Et aliud est quod pluralitatem successorum seu plurium simultaneum concursum non admittit, sed uni tantum Personae convenit atque istud sub duplici vocabulo explicatur *Primogeniturae*, scilicet, ac *Maioratus*; et hoc Fideicommissum regulatur eo-
- dem fere iure ac Feudum; cum a Primogenituris ad Feuda, vel e contra, quoties lex Feudorum non urget, licitum sit arguere; Card. de Luca de Feudis discurs. 45, n. 4; Molina de Primogenituris lib. 1, c. 1, n. 7; Surdus consil. 241, et alii Iuristae passim, apud quos plurima de omnibus istis.
- Substitutio est unius in alterius locum ad rem aliquam in ultima voluntate vocatio; est in re communis. Substitutio est duplex: directa et indirecta. Directa est, per quam substitutus haereditatem Testatoris consequitur immediate, et sine ministerio alterius primi instituti, uti si Testator dixerit: Petrus sit haeres, aut si hic non erit, sit Paulus. Indirecta est per quam committitur fidei directi haeredis, ut haereditatem tradat alteri, ideoque etiam dicitur Fideicommissaria, quia substitutus accipit haereditatem, non directe a Testatore, sed a Fideicommissario. Ut si Testator dixerit: Petrus sit meus haeres, quem rogo, seu gravo, ut quando morietur, haereditatem totam, seu partem aliquam v. g. mediam vel tertiam, vel certam rem Paulo restituat. Unde substitutio Fideicommissaria est, qua haeres ex testamento, vel ab intestato decedens, vel absolute, vel sub conditione gravatur, seu obligatur haereditatem totam, vel certam aliquam partem eiusdem mediam v. g. vel tertiam, vel certam rem alteri restituere. Est in re communis; arg. § 1 et 2 Instit. de Fideicomm. haered.
- In Fideicommisso universali ordinato ab ascendente substitutiones intelliguntur factae sub tacita conditione: *Si institutus vel gravatus sine filiis decesserit*, ita ut quaevis proles praeferatur extraneo substituto textu expresso in l. *Cum avus* 10 ff. de Cond. et demons., et l. *Cum acutissimi* 30 Cod. de Fideicomm., ibi: *Si quis filium suum haeredem instituit et restitutionis post mortem onere subegit, non aliter hoc videtur disposuisse, nisi cum filius eius sine sobole vitam suam reliquerit*. Ubi etiam haec ratio subiungitur: *Quia merito praesumitur haereditatem suam potius propriis descendentibus, quam alienis relinquere voluisse*. Est communis cum Rota part. 5 rec., tom. 1, dec. 329, n. 11, part. 12, dec. 380, num. 5, part. 16, dec. 132, num. 2 et seq., part. 17, dec. 170, num. 8, part. 18, tom. 1, dec. 102, num. 3 et 15, et saepe alibi. Non decedit sine liberis, qui unicam prolem, sive masculum sive femellam habet, textu expresso in l. 148 de V. S., ibi: *Non est sine liberis, cui vel unus filius, unave filia est*. Communis. Si filius gravatus in testamento Patris haereditatem alteri restituere si sine liberis decesserit, ingrediatur Religionem, seu Monasterium bonorum capax,

¹ Sed Duarenus Oper. t. 2, in tit. ad leg. Falcid., pag. 444, discrimen, quod inter legata et particularia fideicommissa intercedit, mirifice distinguit; Heinec.

Element. iur. lib. 2, tit. 24, § 673; Vin. Instit. lib. 2, tit. 20, § 3, n. 3 et 4 (EDIT. BARBIELL.).

ibique profiteatur, excluditur substitutus et succedit Monasterium; Rota part. 8, dec. 34, n. 4 et seq., part. 12, dec. 433, n. 17 et seq. Testator enim praesumitur diligere Monasterium, sicut filium instituti, et proinde sicuti praetulit substituto filios instituti ita censetur voluisse praeferre Monasterium; Rota part. 3, dec. 358, num. 3 et seqq., part. 8, dec. 134, n. 10 et seq.; Covarruvias lib. 2 Variar. res., cap. 19; Layman lib. 1, tract. 5, c. 9; Pirhing lib. 3 decr., tit. 26, n. 74; Reiffenstuel loc. cit., num. 624. Authent. *Nisi rogati* Cod. ad S. C. Trebellian., quae desumpta est ex Authent. de S. S. Episcop., § *Sed et hoc*, Coll. 8, et cap. *In praesentia* 8 de Probat., ubi in simili casu proposito iudicatum est ad favorem Monasterii contra substitutos¹.

- 17 Limitatur tamen prima conclusio in casu quo Testator veram et naturalem filiationem voluerit, puta si dixerit, *sine filiis*, vel *sine filiis legitimis et naturalibus*, aut *ex corpore suo natis*, cum similibus; Rota part. 3, dec. 358, n. 3 et seq., part. 6, dec. 179, n. 16 cum seq., part. 8, dec. 131, n. 6, part. 12, dec. 434, num. 6. Si enim Testator in conditione *si sine filiis*, expresserit qualitates non competentes, nisi naturalibus, tunc Monasterium non censetur consideratum loco filii; Rota part. 3, dec. 358, num. 12 et seq., part. 6, dec. 179, num. 17, part. 8, dec. 134, num. 6, part. 12, dec. 434, n. 6. Limitatur secundo, in casu quo Testator tacite vel expresse consideraverit conservationem agnationis, quo casu omnes Doctores conveniunt. Monasterium non excludere substitutos. Rota part. 8, dec. 134, n. 15, et sic contingit in Primogenituris ac Maiorati-bus, qui ad conservandum splendorem Familiae eriguntur; in iis enim, excluso Monasterio, succedere proximum agnatum fatentur Doctores communiter cum Covarruv. loc. cit., c. 19; Layman loc. cit., cap. 9; Molin. disp. 623;
- 19 Azor. tom. 1, lib. 12, c. 8, qu. 5. Limitatur tertio, in casu quo haeres iniquo animo fraudandi substitutum Fideicommisso ingreditur Religionem; Menochius lib. 4, Praesumpt. 83, n. 56; Abbas in cap. *In Praesentia* 8 de Prob., n. 46; Pirhing loc. cit., num. 76; Reiffenstuel loc. cit., num. 626; Sanchez lib. 7, cap. 16, n. 54 et 55, et alii. Et ratio est quia fraus et dolus nulli patrocinari debet; cap. *Sedes* 15, cap. *Ex tenore* 16 de Rescriptis, cap. *Tuae* 12 de Clericis non resid., l. *In fundo* ff. de Rei vindic., l. *Cum hi* ff. de Transact., l. *Si Le-*
- 20 *gatus* Cod. de Legatis. Limitatur quarto in

casu, quo haeres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus et blanditiis Monachorum, tunc enim Monasterium nulla bona huius Professi consequetur, adeoque nec substitutus excluderetur; Menochius loc. cit., n. 87; Sanchez loc. cit., n. 62; Pirhing loc. cit., sub n. 76, per lura mox allegata. Limitatur quinto, in casu quo haeres ingreditur Monasterium bonorum in communi, et successionis omino incapax; ut sunt Monasteria Minorum de toto corpore Observantiae et Cappucinorum; tunc enim substitutus succedit statim a die professionis, quia professio in talibus Monasteriis quo ad successionem aequiparatur morti naturali; Menochius loc. cit., num. 81; Pirhing loc. cit., sub n. 76; Reiffenstuel loc. cit., n. 626. Limitatur sexto, in casu quo alia causa pia sit substituta, ut si Testator dixerit, si haeres meus sine liberis obierit, substituo Hospitale, Pauperes, Ecclesiam Parochialem et huiusmodi, quando enim privilegiatus concurrat cum privilegiato, tunc privilegiis non attentis, servatur Ius commune, et sic licet haeres ingreditur Monasterium, et ibi profiteatur, adhuc haereditas est restituenda piae causae substitutae, arg. cap. *Cum causa* de Praebend. Communis cum Pirhing loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., n. 627; Abbas et Glossa in cap. *In Praesentia* 8 de Probat.

Fideicommissum regulariter loquendo vendi, pignori aut hypothecari nequit, textu expresso in l. final., § *Sed quia*, 2 Cod. communia de Legat., ibi: *Nemo itaque haeres ea, quae pure sub certa die relicta sunt, vel quae restitui aliis disposita sunt, vel substitutioni supposita, putet in posterum alienanda, vel pignoris vel hypothecae titulo assignanda; quia satis absurdum est et irrationabile rem, quam in suis bonis pure non possidet, eam ad alios posse transferre, vel hypothecae pignorisque nomine obligare, vel alienam spem decipere*; Rota part. 5, t. 1, dec. 408, n. 9, part. 12, dec. 310, num. 1. Limita tamen primo, si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris, dummodo non alienentur immobilia, si pecunia, vel alia mobilia ad solvendum sufficientia adsint; Card. de Luca de Fideicomm. disc. 161, num. 5 et 8, et in summa n. 305 et 306, item disc. 162, n. 8; Tuschus lit. C, consil. 283, n. 16; Glossa in l. *Filius familias*, § *Diu*, ff. de Legat. 1, et alii passim; et ratio est quia non intendit prohibere alienationem cum praedictio Creditorum; arg. l. *Creditoris arbitrio* ff. ad l. Falcid. Limita secundo, si alienatio

¹ Quin imo non dicitur quis decedere sine filiis licet filios tantum naturales habeat, quorum ideo existentia repellit substitutum, et fideicommissum caducitatem impedit, sive masculus sive femina fideicommisso gravata sit, ut tenet et exemplis confirmat post multos allegatos Voet. in Pandect. lib. 36, tit. 1, num. 13, praesertim si fuerint legitimati. Hoc tamen limita in

casu, quo fuerint in conditione positi filii legitimi, et ex legitimo matrimonio geniti, tunc nec subsequente matrimonio legitimati efficere valent, ut conditio deficiat, ut per eundem Auctorem. num. seq.; Anton. Fabr. Cod. lib. 6, tit. 24, defin. 19; Mantic. de Coniect. ult. volunt. lib. 11, tit. 12, n. 17 et seq.; Fachin. Controv. lib. 4, c. 53 (EDIT. BARBIELL.).

- est necessaria pro competenti dote; Authent. *Res quae* Cod. Communia de Legat.; Tusch. lit. F, consil. 284, n. 1, citans communem. Vel pro alimentis haeredis gravati, et suorum descenduntium; Card. de Luca de Fideicomm. disc. 170 et 171; Tusch. loc. cit. Vel pro liberatione possessoris ab hostibus vel latronibus; Card. de Luca de Fideicomm. in summa n. 294; Reiffenstuel lib. 3 decr., tit. 26, num. 618, et alii communiter ¹. Limita tertio, si est necessaria distractio pro detractioe competentis legitimae et Trebellianicae; Baldus l. 4, consil. 163, n. 4; Parisius lib. 2, consil. 17 et 18; Reiffenstuel loc. cit., n. 617; Tusch. et alii communiter; et ratio est, quia detractio Legitimae et Trebellianicae debetur de Iure; Novell. 18, cap. 1; Authent. *Novissima* Cod. de inoffic. Testam., l. 33 Cod. de inoffic. Test., § *Sed quia* 7 Inst. de Fideicomm. haered., cum Concordantiis, adeoque si non aliunde, quam
- 26 vendendo haberi potest, vendi debet. Limita quarto, si distractio est utilis, uti fit in casu permutationis Fideicommissi pro bono utiliori ipsi gravato, ac aliis substitutis; Card. de Luca disc. de Fideicomm. disc. 157, num. 7 et 8; Reiffenstuel loc. cit., n. 619, et alii communiter. Cum enim in tali casu nulli fiat iniuria et damnum, sed commodum omnibus vocatis et substitutis, praesumitur adesse tacitus omnium consensus. Limita quinto, si alienentur res, quae servando servari non possunt, dummodo pretium inde comparatum postea restituatur substitutis, ut applicetur in re immobili; Card. de Luca de Fideicomm. disc. 90,
- 27 n. 9, et communis aliorum. Limita sexto, si omnes vocati et substituti, in quorum favorem Fideicommissum factum est, ad alienationem consentiunt, textu expresso in l. *Quoties* 11 ff. de Fideicomm., ibi: *Quoties ab omnibus, qui alienatione facta ad Fideicommissum petitione adspirare possunt, venditio celebretur, aut quibusdam vendentibus alii consenserunt, contractus auctoritas convelli nequaquam potest* ².

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 30 Si qua in iure materia occurrit summopere illustranda, haec certe est de Fideicommissis, quum vix condatur Testamentum, in quo Fideicommissum haud ordinetur. Sed quum sciam me intra limites additionum continere debere, materiam, ut vellem, illustrare nequeo, sed agam dumtaxat de Fideicommisso Haeredi praesenti iniuncto, tum de Fideicommisso conventionali, de quibus caeteroquin non omnes disserunt.

¹ De alienatione fideicommissi propter Dotem fusius actum est supra de Dote quoad Fideicommiss. art. 4 (EDIT. BARBIELL.).

² Supra firmatum fuit prohibitam esse alienationem, debitorumque contractionem, quid vero dicendum de

Quod attinet ad Fideicommissum haeredi praesenti iniunctum, hoc inductum est Lege finali Cod. de Fideicommissis, nullamque penitus requirit solemnitatem, sed debet a Testatore praesenti Haeredi iniungi. Inde namque tota huius Fideicommissi validitas dependet, quod Testator praesentis haeredis Fidei commiserit restitutionem haereditatis, ut monstrat contextus, et illustrat Harprecht. de Remed. Leg. final. Cod. de Fideicomm. cap. 4, § 10 et seq. Non igitur subsistit Fideicommissum hoc, si haeres absens fuerit, ita ut ne valeat quidem schedula ad Absentem missa, cum deficiat fundamentum huius Fideicommissi *privilegiati*; idem Auctor cit. loc., § 13.

Num ad validitatem huius Fideicommissi requiratur insuper promissio haeredis, non conveniunt inter se Doctores. Negativa mihi opinio semper arrisit. Disponit enim hic Testator in vim mortis, et ita tota illa dispositio ex eius debet dependere arbitrio, nec factum haeredis requiritur, alioquin dicendum foret, haeredem contradicere posse, et contradicentem minime obligari, quod tamen admitti nequit; idem Auctor ubi supra, § 34. Sicuti autem tota huius Fideicommissi substantia a Fide haeredum dependet, ita tantum per se solam confessionem haeredum constare de eo debet, adeo ut si confessionem edere nolint, *necesse habent, vel Sacramentum subire, et omni inquietudine sese relaxare, vel si recusandum existimaverint Sacramentum, omni modo exactioni Fideicommissi subiacere*: sunt ipsa verba Legis finalis Cod. de Fideicomm. Ubi enim recusant subire iuramentum habentur pro confessis; confitentes autem absolvere obligantur ad Fideicommissum praestandum; Richter. dec. 62, n. 20 et seq.

Adeo autem sola Fides haeredum hoc sustinet Fideicommissum, ut ne quidem sufficiat loco iurisiurandi delati uti aliis probationibus, si fortassis duo adfuissent Testes, quorum testimonio probari posset, Defunctum praesenti haeredi Fideicommissum iniunxisse, quia ita Fideicommissum dependeret a Fide Testium, non a Fide haeredum; quoties autem a Testium praesentia dependet Fideicommissum, quinque ad minus esse debent, minimeque duo sufficiunt. Haeres vero, si delatum ipsi sit iuramentum, non prohibetur conscientiam suam per alias probationes exonerare, veluti si probare absentiam possit; Richter. dict. dec. 62, num. 29; Finckelth. observ. 51, n. 7 et 11. Hactenus de Fideicommisso haeredi praesenti iniuncto.

Fideicommissum conventionale est illud, 34

Creditorum exactione pendente saltem fideicommissi conditione; Iure exigunt nomina debitorum ab haerede fiduciario, et haereditarias perimi obligationes tenet Gratian. Discept. forens. cap. 636, n. 8 et 9, et late Voet. in Pandect. lib. 36, tit. 1, n. 65 (EDIT. BARB.).

quod in actu inter vivos constituitur. Inductum est autem hoc Fideicommissum moribus gentium.

35 An hoc Fideicommissum conventionale esse possit universale, scilicet de tota haereditate, vel parte ipsius, dubitatur et non immerito. Sicuti enim haereditas pactis dari nequit, ita quoque per modum Fideicommissi pactitii haud transfertur. At apud plerasque gentes praeva- luit opinio affirmativa; Strykius in usu moder. Pandect. lib. 26, tit. 1, § 6; Harprect. de Fideicomm. convention., § 2, et ita quidem, ut nec requiratur confirmatio superioris.

36 Maior dubitatio est, an Fideicommissum hoc conventionale constitui possit in favorem Ter- tii? De iure enim Alteri per pactum Alterius actio acquiri nequit. Sed et posse receptum est; Strykius in usu modern. Pandect. lib. 26, dict. tit. 1, § 4.

37 Inter omnes vero convenit, in hoc Fideicom- misso conventionali, licet universali, locum haud esse beneficio quartae Trebellianicae. Be- neficium enim quartae in Fideicommisso con- dito in Testamento in favorem haeredis indu- ctum est; idque quia cum hic suo facto se haud obstrinxerit ad restituendum, sed ad hoc ex solius Testatoris dispositione teneatur, me- rito ei ex bonis defuncti aliquid concedendum erat, quo eo promptius invitaretur ad adeun- dam haereditatem, eamque restituendam. At hae rationes applicari nequeunt ad conventio- nale Fideicommissum, quum gravatus ex data Fide obligetur ad restituendum, proptereaue minime oporteat per beneficia iuris eum allie- cere ad implementum suae obligationis; Pirck. consil. 1, n. 203; Harprect. de Fideicomm. conventional. § 41.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

38 Rursus Fideicommissum esse potest recipro- cum simpliciter, et reciprocum lineare. Reci- procum simpliciter est dum plures ab initio instituuntur, et invicem alter alteri per fidei- commissum substituitur. Reciprocum vero li- neare est dum non modo primi heredes, sed eorum insuper descendentes ad invicem substi- tuuntur. Primo casu mortuis primis heredibus cum filiis fideicommissum favore coheredum expirat, licet filii unius ex heredibus institutis, deinde sine prole decedant: non ita tamen se- cundo casu. Ubi enim constat de reciproca li- neari non modo unus alteri succedit, sed una linea defecta altera subingreditur. Plura de his fideicommissis dicenda, quae videri possunt apud Anton. Fabr. Cod. lib. 6, tit. 22, defin. 22 et 23; Peregrin. de Fideicomm. art. 13, n. 72 usque ad fin., ubi etiam de fideicommisso gra- duali, et quando tale iudicari debeat, fuse agit. Rursus consule Rotam coram Falconer. tit. de Dote, dec. 18, n. 12; coram Lancetta dec. 40,

n. 3, 4, 5, dec. 217, n. 11, dec. 522, a n. 1 ad 5, dec. 637, 761, 1250, 1294, cor. Cre- scent. dec. 184, 287, 473 et 491.

Hactenus de fideicommissis ultima voluntate 39 relictis, nunc pauca addenda de fideicommissis per actum inter vivos constitutis, cum per ult- imam voluntatem non minus quam per actum inter vivos fideicommissa induci possint, ut dum donationi adiicitur pactum de rebus do- natis alteri personae, seu filiis donatarii resti- tuendis; l. *Cum quis decedens*, § *Paier*, ff. de legat. 3; Bruneman. ibid., et communiter Do- ctiores. Ita et pactis dotalibus fideicommissa induci possunt, quae tamen ut fideicommissi vinculo afficiantur actis insinuanda sunt adin- star donationum, de quibus late Peregrin. de fideicomm. art. 51; Groenewegen. ad leg. 3 Cod. de Condi- ob caus. dator.; Zoes. in Pandect. lib. 39, tit. 5, n. 62 et 63; Anton. Matthaei de Succession. disput. ult. de divort. leg. et Usus n. 51. Haec tamen fideicommissa 40 a fideicommissis ultima voluntate relictis diffe- runt. In his competit actio non minus perso- nalis, quam in rem; in fideicommissis vero inter vivos constitutis personalis tantum actio datur ex aequitate ad persequendum tale fidei- commissum; leg. *Quoties* 3 Cod. de Donat. quae sub modo; Vinnius tract. de Pactis, c. 15, n. 11 et 12; Voet. in Pandect. lib. 36, tit. 1, num. 9; Perez. in Cod. lib. 8, tit. 55, n. 15; Vinc. de Franch. dec. 74; Guid. Papae dec. 512; vide tamen Carpzov. part. 3, cap. 8, defin. 12; Fusar. de Substit. qu. 14; Bruneman. in Cod. lib. 8, t. 55, in leg. 3 per tot. Differunt se- 41 cundo, ut fideicommissa per ultimam volunta- tem constituta ad nutum fideicommittentis, quousque vivit, revocari possint; non ita ta- men fideicommissa inter vivos relictas, quae se- mel a fideicommissario acceptata amplius li- berum non est fideicommittenti fideicommissum revocare; Iul. Clar. § *Donatio*, qu. 13, n. 5; Fachin. Controv. lib. 8, c. 89 et 91; Mantic. de tacit. et ambig. Convent. lib. 13, tit. 48, n. 8; Zoes. in Pandect. lib. 39, tit. 5, n. 65 et seq.; Perez loc. cit., n. 6.

Dubitari autem potest utrum huiusmodi fi- 42 deicommissum inter vivos relictum ea lege, ut donata bona ad donantem revertantur, *si do- natarius sine liberis moriatur*, ius aliquod iis- dem liberis tribuat, adeo ut aequaliter succe- dant, an potius liberum sit donatario de do- natis bonis disponere eaque inaequaliter etiam inter eosdem liberos dividere. Tota haec quae- stio dependet ex determinatione controversiae an filii in conditione positi censeantur dispo- sitive vocati, adeo ut ubi lex, vel consuetudo vel statutum viget, prout Romae ex c. 142, lib. 1 Statut. Urb., Rot. cor. Lancett. dec. 217, num. 2, cuius vigore filii in conditione positi tamquam dispositive vocati reputantur; tunc cum iisdem liberis iam sit ius quaesitum, nul-

lum ipsis potest detrimentum afferri ex dispositione patris donatarii, secus vero ubi consuetudo in contrarium observatur; Voet. in Pan-

dect. lib. 39, tit. 5, n. ultim., sed hanc quaestionem accuratius exposuimus supra de Donat. art. 3, novis. addit.

FIDEIUSSIO, FIDEIUSSOR

Summarium.

1. Fideiussio quid sit. - 2. Fideiussor unde dicatur, et quid sit. - 3. Fideiussio quavis verborum forma, oretenus et in scriptis, immo inter absentes et per Epistolam fieri potest. - 4. Fideiussor dari, et Fideiussio constitui potest super quovis debito, vel obligatione quomodocumque contracta. - 5. Potest quis de sistenda persona incarceranda fideiubere, quam si non sistit, ipse Fideiussor non incarceratur, sed punitur poena pecuniaria. - 6. Fideiussor dari potest non solum pro praesenti, sed etiam pro futura obligatione. - 7. Fideiubere possunt omnes qui liberam rerum suarum administrationem habent, et a lege non prohibentur. - 8. Prohibentur autem primo Fideiubere milites, exceptis tamen veteranis honeste a militia dimissis. - 9. Secundo, Fideiubere prohibentur mulieres etiam pro coniunctissimis personis. - 10. Tertio, Fideiubere prohibentur Ecclesiarum Praelati et Clerici. - 11. Limitatur conclusio, si raro tantum in uno, vel altero casu fiat ex causa praesertim pietatis vel charitatis. - 12. Clericus Fideiubens debet de Patrimonialibus, vel quasi talibus, et non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsitan ex causa necessitatis, ac pietatis pro egeno, vel alia causa pia contingeret Fideiussio, ad n. 13. - 14. Item Fideiubere potest Clericus pro alio Clerico. - 15. Item Clericus potest Fideiubere pro sua Ecclesia. - 16. Clerici Fideiussio facta nimis frequenter de bonis Patrimonialibus, vel de aliis Ecclesiasticis redditibus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spectantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida. - 17. Quarto Fideiubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam Superiores sine consensu maioris. - 18. Limitatur conclusio in casu quo Praelatus pro modica quantitate, et raro fideiubet. - 19. Fideiussio a praelato, vel privato Religioso contra iura facta non solum est illicita, sed etiam invalida. - 20. Fideiussor tenetur solvere totum, quod debitor principalis tempore Fideiussionis debebat, si hic non est solvendo, immo etiam usuras, si ita promisit. - 21. Fideiussor non obligatur ad plus quam debitor principalis. - 22. Nec Fideiussor potest prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis. - 23. Si Fideiussor ad certum dumtaxat tempus fideiussit, et Creditor sine consensu Fideiussoris tempus prorogavit debitori, ad nihil amplius tenetur Fideiussor. - 24. Fideiussor, quantum est ex simplici Fideiussione, non tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligationes. - 25. Tenetur tamen ad ipsas, si specialiter vel universaliter ad has quoque se obligavit. - 26. Fideiussoris obligatio transit etiam ad eius haeredes. - 27. Si plures sint Fideiussores super eodem debito, tenentur omnes in solidum ita ut, si solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum teneatur. - 28. Si tamen alii confideiussores etiam sint solvendo, non potest creditor convenire unum solum pro toto debito, et conventus potest excipere, et dicere ut singulus aequaliter pro suis partibus conveniat. - 29. Si post factam legitime divisionem debiti inter fideiussores, aliqui fiant non solvendo, id accidit damno Creditoris. - 30. Fideiussor regulariter conveniri non potest, nisi postquam fuit conventus, et excussus debitor principalis et inventus, quod ipse non sit solvendo, sive in totum sive in partem. - 31. Hoc privilegio gaudet Fideiussor, si debitor principalis sit absens et ipse praesens, nisi promittat sistere praesentem debitorem principalem intra tempus a Iudice determinatum. - 32. Nec Fideiussor gaudet tali beneficio seu privilegio, si notorie con-

stet debitorem principalem non esse solvendo. - 33. Nec Fideiussor gaudet tali Beneficio, si debitor sit difficilis conventionis. - 34. Nec Fideiussor gaudet tali Beneficio excussionis, si ipsi expresse vel tacite renuntiavit, ut facere potest. - 35. Nec Fideiussor gaudet tali Beneficio excussionis, si malitiose neget Fideiussionem, et postea convincatur. - 36. Fideiussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fideiussione, etiam antequam solvat. - 37. Primus casus est, si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi diu fuit. - 38. Secundus casus est, si debitor principalis incipit esse prodigus, et dissipare bona sua. - 39. Dummodo tamen tempore Fideiussionis sciente Fideiussore non coeperit debitor dilapidare bona. - 40. Tertius casus est, si Fideiussor, ut pro debitore principali solvat, a iudice condemnatur. - 41. Quartus casus est, si inter Fideiussorem et debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fideiussor. - 42. Quintus casus est, si Fideiussor ex rationabili causa vellet peregre proficisci in longinquas regiones. - 43. Sextus casus est, si inter debitorem et Fideiussorem graves vel capitales exortae sint inimicitiae, dummodo non sint exortae culpa Fideiussoris. - 44. Principalis debitor tenetur de iure Fideiussorem relevare et eundem reintegrare, de omnibus per eum solutis. - 45. Immo non solum tenetur conservare indemnem Fideiussorem pro summa, pro qua fideiussit, sed etiam pro omni damno et interesse passo ratione Fideiussionis. - 46. Fideiussor potest pacisci, et de iure aliquid recipere in compensationem imminutis periculi, quod subit in fideiubendo. - 47. Etiam si debitor existat idoneus. - 48. Regulariter de stylo mercatorum persolvuntur pro Fideiussione duo in singula centenaria. - 49. Creditor potest acceptare moderatum pretium, ut Fideiussorem liberet a Fideiussione periculosa vel molesta, quam suscepit pro debitore. - 50. Creditor compelli non potest, ut habito uno Fideiussore, admittat alium. - 51. Si tamen creditor admiserit alterum Fideiussorem, liberatur primus. - 52. Fideiussores plures, quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respectu debitoris principalis sunt confideiussores; ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fideiussores pro rata, et ratione solidi alter pro altero tenetur, et conveniri potest. - 53. Ac ideo, si alter ex confideiussoribus in solidum obligatis, solvat Creditori principali, potest repetere ratam partem adversus alios confideiussores. - 54. Quilibet tamen confideiussor pro eo, quod solvit, habet actionem mandati contra debitorem principalem. - 55. Insuper habet etiam Fideiussor actionem negotiorum gestorum adversus principalem debitorem, ad repetendum id quod solvit et indemnitate consequendam. - 56-59. An iure civili et canonico prohibiti sint Clerici in universum fideiubere. - 60. De Fideiussore in criminalibus. *Remissive*. - 61. Altera exceptio, qua Fideiussor non gaudet privilegio expectandi debitoris excussionem. - 62. Salvo tamen regressu ad Fideiussorem. - 63. Sequitur divisionis exceptio. - 64. Quae pro omnibus debitis indistincte competit. - 65. Dempito qui pro tutore vel cum muliere fideiubeat. - 66. Et qui huic beneficio expresse renuntiat. - 67, 68. De cedendarum actionum remedio. - 69. Quando Fideiussor solum repetere nequit. - 70. Alteri casus recensentur quibus Fideiussor a fideiussione liberatur. - 71. Tria Fideiussorum genera. - 72. De solidali fideiussione. - 73. Eius effectus. - 74-80. Et consequentiae. - 81. De Fideiussore indemnitate. - 82. Quomodo liberetur.

- 1 Fideiussio est contractus, quo quis alienam obligationem suscepit implendam, si debitor principalis non solverit. Est in re communis; arg. Instit. princ. de Fideiuss., et l. *Sicuti* 65 ff. eod. 4. Fideiussor (sic dictus a *fide* et *iubeo*, quasi fide sua iubens, ut alteri credatur, l. *Creditor* 60, § 1, ff. Mandati, et l. *Ubi* 75, § *Qui vero*, ff. de V. O.) est is, qui alienam obligationem in se suscepit, seu fidem suam interponit de solvendo debito, casu quo ipse illud non solverit; est in re communis, arg. Instit. 3 princ. de Fideiuss. Fideiussio quavis verborum forma oretenus et in scriptis, immo inter absentes, et per Epistolam fieri potest; Engel lib. 3 decr., tit. 12, n. 2; Reiffenstuel ibid., 4 n. 11, et communis aliorum. Fideiussor dari, et Fideiussio constitui potest super quovis debito, vel obligatione quomodocumque contracta, textu expresso l. 1 ff. de Fideiuss. et mandati., ibi: *Omni obligationi Fideiussor accedere potest*; l. *Graece* 8, § 1, ff. eod., ibi: *Praeterea sciendum est Fideiussorem adhiberi omni obligationi posse, sive re, sive verbis, sive consensu*; § 1 Instit. de Fideiuss., ibi: *Omnibus autem obligationibus adsumi potest, idest, sive re, sive verbis, sive litteris, sive consensu contrahatur, ac nec illud quidem interest, utrum civilis, an naturalis sit obligatio, cui adiicitur Fideiussor*.
- 5 Potest quis de sistenda persona incarceranda Fideiubere, quam si non sistit, ipse Fideiussor non incarceratur, sed punitur poena pecuniaria, vel taxata a Iure, decreto, consuetudine, vel arbitraria Iudicis; et quidem extraordinaria, si reus ex dolo Fideiussoris exhibitus non est, vel aufugit, textu expresso in l. *Si quis* 4 ff. de Fideiuss., ibi: *Si quis reum criminis, pro quo satis dedit, non exhibuerit, poena pecuniaria plectitur; puto tamen, si dolo non exhibeat, etiam extra ordinem esse damnandum; sed si neque in cautione, neque in decreto Praesidis certa quantitas comprehensa est, ac nec consuetudo ostendit, quae certam formam habet, Praeses de modo pecuniae quae inferri oporteat, statuet*. Fideiussor dari potest non solum pro praesenti, sed etiam pro futura obligatione; l. *Stipulatus* 6, § 2, ff. de Fideiuss., ibi: *Adhiberi autem fideiussor tam futurae, quam praecedenti obligationi potest*.

Fideiubere possunt omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, et a lege non prohibentur; Communis, arg. l. 3 ff. de Fideiuss.

Prohibentur autem fideiubere: Primo, milites, l. 8, § 1, ff. Qui satis dare coguntur, et l. *Miles* 31 Cod. de Locato, ibi: *Milites fideiussores fieri prohibemus*. Excipiuntur tamen milites veterani honeste a militia dimissi, quia ipsi cum non teneantur amplius armis occupari, et bello interesse, possunt libere privata negotia et commercia tractare, arg. l. 1 Cod. de Veteranis 2. Secundo, fideiubere prohibentur 9 mulieres; l. 1 ff. ad Sen. Cons. Velleian., ibi: *Velleiano Senatus consulto plenissime comprehensum est, ne pro ullo feminae intercederent*, id est fideiuberent; et haec prohibitio adeo stricte ligat mulieres, ut nec mater possit fideiubere pro filiis, leg. *Si cum* Cod. S. C. Velleian. Nec filia pro parentibus, l. *Si paternum* 8 Cod. eod. Nec uxor pro Marito l. 1 Cod. Ne uxor pro Marito. Tercio, fideiubere 10 prohibentur Ecclesiarum Praelati et Clerici, can. *Te quidem* 39, caus. 11, quaest. 1, ibi: *Te quidem* (Episcopum alloquitur Papa) *oportet irreprehensibiliter vivere, et summo studio niti, ut omnes vitae huius occupationes abiicias, ne fideiussor existas*, etc., et cap. 1 de Fideiuss., ibi: *Clericus fideiussionibus inserviens abiiciatur*, et concordat Novell. 123, cap. 6. Limi- 11 tatur tamen conclusio, si raro tantum in uno vel altero casu fiat ex causa praesertim pietatis vel charitatis, arg. cit. c. *Clericus* 1 de Fideiuss., ubi solum prohibetur, ne Clericus sit *inserviens* Fideiussioni, quae particula frequentiam denotat, uti docet Glossa ibid., verb. *Inserviens*; Abbas ibid., num. 1, cum communi aliorum. Clericus autem Fideiubens debet de 12 patrimonialibus, vel quasi talibus, et non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsitan ex causa necessitatis, ac pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret Fideiussio; Abbas in cit. cap. *Clericus* 1 de Fideiuss., et alii passim, quia Ecclesias debitis gravare Clericus non potest, textu expresso in cap. *Quorumdam* 2 de Solutionibus, ibi: *Firmiter inhibemus, ne quis praesumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis*. Dicitur notanter: *Nisi for- 13 san ex causa necessitatis, aut pietatis pro egen-*

1 Haec definitio procedit in simplici fideiussione, non in solidali, ut art. 2 (EDIT. BARBIELL.).

2 Excipe casum quo decipiendi animo, vel cum sciret se non teneri tamen fideiussit, et tunc non iuvatur Velleiano; l. 1, § 3, l. 3, princip., ff. ad S. C. Vellei. Item si aliquid in praemium fideiussoris a debitore receperit; quod a publico instrumento a tribus testibus subscripto, leg. 23, per tot., Cod. ad S. C. Velleian., ibique Bruneman. Rursus si pro servo intercedat, ut is consequatur libertatem, vel pro alia muliere ob dotem, l. 24 et l. ultim. Cod. eod., ibique Bruneman.; Hering. de Fideiuss. cap. 7, n. 37; Hilliger. in Donell. lib. 12,

cap. 32, quibus posterioribus casibus remissas veteris iuris solemnitates esse tenet. Bruneman. loc. cit., ad leg. 12, sub num. 12. Si vero suam iuramento firmet obligationem, indistincte tenetur ad implementum, non obstante Velleiano; Zoes. in decr. lib. 3, tit. 22, n. 4; Rota coram Falconer. tit. de S. C. Velleian., dec. 4, num. 18, cui mulier potest renunciare; Rota cor. eod., tit. eod., dec. 6, num. 2. Quamvis autem pro marito uxor fideiubere non possit; Rot. loc. cit., dec. 4, § 5 et 6, n. 1, pro eo tamen a carceribus liberando, uti et pro alia quacumque causa pia valide obligatur; Rota loc. cit., dec. 6, n. 2 (EDIT. BARBIELL.).

no, aut alia causa pia contingeret Fideiussio; quia cum in similibus casibus possit, immo subinde teneatur donare, arg. can. *Gloria Episcopi* 12, qu. 2, iuxta dict. verb. *Beneficiatus*, art. 1, n. 35 et seq., multo magis poterit per Fideiussionem interim obligare redditus Ecclesiasticos etiam superfluos.

- 14 Item fideiubere potest Clericus pro alio Clerico. Communis, arg. cap. *Pervenit* 2 de Fideiussionibus, ubi Papa fideiussionem Clerici pro Clericis factam non solum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus eidem satisfiat,
- 15 sicque tacite approbat. Item Clericus potest fideiubere pro sua Ecclesia; Communis, arg. cap. *Quod quibusdam* 4 de Fideiuss., l. *Cum Clericis* 25, et l. *Omnes* 33, § 2, de Episc.
- 16 et Cleric. Clerici Fideiussio facta nimis frequenter de bonis patrimonialibus vel de aliis Ecclesiasticis redditibus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spectantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida, et Clericus tenetur ei stare, et in defectum principalis debitoris de praefatis bonis satisfacere; Glossa in cit. cap. *Clericus* 1 de Fideiuss., verb. *Inserviens*; Barbosa ibid., in fin. ubi plures citat; Menoch. de praesumption. lib. 2, praesumpt. 46, n. 5; Engel lib. 3 decr., tit. 22, n. 5; Reiffenstuel ibid., n. 34. Et ratio est, quia nullibi in lure reperitur pro nulla declarata Fideiussio Clerici saecularis. Neque refert quod sit prohibita: quia, ut expresse dicitur in cap. *Ad Apostolicam* 16 de Regularibus: *Quia multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, obtinent firmitatem.*
- 17 Quarto, fideiubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam superiores sine consensu maioris partis Capituli. De Religiosis privatis habetur textus expressus in cap. *Quod quibusdam* 4 de Fideiuss., ibi: *Quod quibusdam Religiosis a Sede Apostolica est prohibitum, volumus et mandamus ad universos extendi; ne quis videlicet Religiosus absque maioris partis Capituli et Abbatis sui licentia pro aliquo fideiubeat.* Idem est de Praelatis, si debitas Iuris solemnitates non adhibeant, per textum ex cap. *In quorumdam* 2 de Solutionibus; Barbosa in cit. cap. *Quod quibusdam* 4 de Fideiuss., num. 5; Engel loc. cit., n. 6; Reiffenstuel loc. cit., n. 34, et communis aliorum: Religiosi enim omnes sive Praelati, sive subditi, nihil proprii habent, de quo fideiubere
- 18 possint. Limitatur tamen conclusio in casu quo Praelatus pro modica quantitate, et raro fideiubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facultatem pertinet; Pirhing lib. 3 decr., tit. 22, n. 11; Reiffenstuel ibid., n. 35; Engel

ibid., n. 6; Silvester verb. *Fideiuss.*, qu. 4, et alii passim. Immo etiam privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate administrandi redditus habet, etiam tacitam licentiam, raro et in modica quantitate fideiubendi habere censetur; Pirhing loc. cit., num. 13; Reiffenstuel loc. cit., n. 35, et alii. Fideiussio a Praelato, 19 vel privato Religioso contra Iura facta, non solum est illicita, sed etiam invalida. Nec obligat Monasterium, et privat etiam Praelatum administratione, tam spiritualium quam temporalium. Communis. Et quod talis fideiussio sit invalida, et Monasterium seu Ecclesia ad nihil teneatur, habetur expresse ex cap. *In quorumdam* 2 de Solutionibus, ibi: *Decernentes ad solutionem talium debitorum Ecclesiam non teneri*; et ex cap. *Quod quibusdam* 4 de Fideiuss., ibi: *Non tenetur conventus pro his aliquatenus respondere.* Et quod Praelatus incurrat dictam poenam privationis, patet ex cit. cap. *Quorumdam* 2 de Solutionibus, ibi: *Si quis autem contra praemissa venire contempserit, ab administratione spiritualium et temporalium, noverit se suspensum.*

Fideiussor tenetur solvere totum id, quo 20 debitor principalis tempore fideiussionis debebat, si hic non est solvendo, immo etiam usuras, si ita promisit; arg. l. *Fideiussores* 68 ff. de Fideiussor, leg. *Fideiussor* 10 Cod. eod., l. *Si mandator* 8 Cod. Quod cum eo, qui in aliena, ibi: *Et sorti et usuris te parere oportere, si te his omnibus obligasti. Quod si Fideiussor Credito pecunia intercessisti, teneri te ex obligatione explorati Iuris est.* Fideiussor non 21 obligatur ad plus, quam debitor principalis, textu expresso in l. 8, § 7, ff. de Fideiuss.; ibi: *Fideiussores ita obligari non possunt, ut plus debeant, quam debet is, pro quo obligantur; nam eorum obligatio est accessoria principalis obligationis, nec plus in accessione potest esse, quam in principali.* Nec Fideiussor 22 potest prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis; textu expresso in l. *Fideiussor* 57 ff. de Fideiuss., ibi: *Fideiussor antequam reus debeat, conveniri non potest.* Si Fideiussor ad 23 certum duntaxat tempus fideiussit, et Creditor tempus sine consensu Fideiussoris prorogat debitori, ad nihil amplius tenetur Fideiussor, l. *Item quaeritur* 13, § *Qui impleto* 11, ff. Locati. Et ratio est, quia ex Regula 85 Iuris in 6: *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur*; et sic Glossa in § *Si quid*, vers. *Solverit*, Instit. de Fideiuss.; Layman lib. 4, tract. 4, cap. 29 in fine; Reiffenstuel loc. cit., n. 47, et alii passim¹.

Fideiussor quantum est ex simplici Fideius- 24

¹ Quod tamen intelligendum est quando agitur de fideiussione facta ad tempus *taxative*, non ad tempus *simpliciter*; vel quando terminus finiendae obligationi, non solutioni peragendae adiectus videtur, in quibus

posterioribus casibus ob non interventum novationis pro sorte et fructibus in vim primi contractus ante tempus dilationis decursis obligatus semper remaneat; l. *Si cum Hermes*, ibique Gloss. in verb. *Non ignor.*,

- sione, non tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligationes, textu expresso in leg. *Fideiussores* 68, § 1, ff. de Fideiuss., ibi: *Pro Aurelio Romulo conductore vectigalis centum annua Petronius, et alii fideiusserant, bona Romuli Fiscus obligata sibi occupaverat, et conveniebant Fideiussores, tam in sortem quam in usuras, qui deprecabantur, lecta subscriptione Fideiussionis, quoniam in sola centum annua se obligaverant, non in omnem conductionem; decrevit Fideiussores in usuras non*
- 25 *teneri. Tenetur tamen ad ipsas, si specialiter, vel universaliter ad has quoque se obligavit, textu expresso in l. Fideiuss. 10 Cod. de Fideiuss., ibi: Fideiussor seu mandator, si in usuras quoque obligatus est, iustam causam recusandi eas solvere non habet, et concordat*
- 26 *l. Quaero 54 ff. Locati. Fideiussoris obligatio transit, etiam ad eius haeredes, textu expresso in leg. Fideiussoris 24 Cod. de Fideiuss., ibi: Fideiussoris quidem haeres exemplo Fideiussoris tenetur, et § 2 Instit. de Fideiuss., ibi: Fideiussor non tantum ipse obligatur, sed haeredem relinquit obligatum. Communis.*
- 27 *Si plures sint Fideiussores super eodem debito, tenentur omnes in solidum, ita ut si reliqui solvendo non sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum teneatur, textu expresso in § Si plures 4 Inst. de Fideiuss., ibi: Si plures sint Fideiussores super eodem debito constituti, quotquot erunt*
- 28 *numero, singuli in solidum tenentur. Si tamen alii confideiussores etiam sint solvendo, non potest Creditor convenire unum solum pro toto debito, et conventus potest excipere et dicere, ut singulos aequaliter pro suis partibus conveniat, prout expresse habetur ex Epistola Domini Adriani Imperatoris, in § Si plures 4 Inst. de Fideiuss., ibi: Ex Epist. D. Adriani compellitur Creditor a singulis, qui modo solvendo sunt, litis contestatae tempore partes petere. Concordat l. Si contendat 28 ff. eodem, l. Non recte 3, l. Fideiussor 10 Cod. de Fideiuss., ibi: Is qui cum altero fideiussit non solus conveniatur, sed dividatur actio inter eos*
- 29 *qui solvendo sunt*¹. Si post factam legitime divisionem debiti inter confideiussores, aliqui fiant non solvendo, id accidit damno Creditoris, qui sibi imputare debet, quod illos tempestive non excusserit, et convenerit, dum adhuc erant solvendo. Non enim debet hoc damnum imputari aliis confideiussoribus, qui

semel liberati, non possunt inviti reduci in pristinam obligationem, leg. *Inter eos* 5, § *Cum inter*, ff. de Fideiuss., l. *Liberum* 16 Cod. eod.; Zoesius ff. eod. tit. n. 28; Pirhing loc. cit., num. 21 in fine².

Fideiussor regulariter conveniri non potest, 30 nisi postquam fuit conventus et excussus debitor principalis, et inventus quod ipse non sit solvendo, sive in totum sive in partem; textu expresso in Authent. *Praesente* Cod. de Fideiuss., ibi: *Praesente tamen utroque* (scilicet Debitore principali et Fideiussore) *non convenit intercessorem convenire, prius quam reus inventus est minus idoneus, sive in totum sive in partem. Communis. Hoc tamen privilegio* 31 *non gaudet Fideiussor, si debitor principalis sit absens, et ipse sit praesens, nisi promittat sistere, seu afferre praesentem debitorem principalem intra certum tempus a Iudice determinatum, cit. Authent. Praesente* Cod. de Fideiuss., ibi: *Absente autem reo praesens intercessor iure quidem convenitur, ipso tamen desiderante Iudex definit tempus, intra quod deducat reum primum conveniendum, ipsum in subsidium reservando, nam transacto tempore compellitur satisfacere, cessis a Creditore sibi actionibus*³. Nec Fideiussor gaudet tali privi- 32 legio et beneficio si notorie constet debitorem principalem non esse solvendo, quia tunc frustra fieret excussio; Engel lib. 3 decr., tit. 22, num. 9; Pirhing ibid., num. 21; Reiffenstuel ibid., num. 52, et alii passim. Nec Fideiussor 33 gaudet tali beneficio, si debitor sit difficilis conventionis, quia potens, iniuriosus et rixosus, ita ut difficiliter excuti possit; in tali enim casu aequae incommodum est creditori principalem debitorem convenire ac in casu absentiae illius: Gail. lib. 2, observ. 77, n. 21; Mising. cent. 2, observ. 15; Pirhing loc. cit., n. 21; Reiffenstuel loc. cit., num. 54, ex Haunoldo citante communem. Nec Fideiussor gaudet tali bene- 34 ficio excussionis, si ipsi expresse vel tacite renuntiavit, quod facere potest, quia tantum in favorem illius est concessum; l. pen. Cod. de Pactis, ibi: *Est regula Iuris antiqui, omnes licentiam habere his, quae pro se introducta sunt, renunciare. Et in ead. l. pen. Cod. de Pactis*, sic etiam expresse habetur: *Pacta autem conventa quae neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt*, et concordat Regula 85 Iuris in 6, deducta supra num. 23, et sic tenet Communis cum Molina

Cod. Locat. et Conduct., Bruneman. in Cod. lib. 4, tit. 65, leg. 7, num. 3; Rot. cor. Lancett. dec. 110, num. 9 et 10; Vinn. Select. iur. quaest. 40 (EDITION. BARBIELL.).

¹ Intellige de simplici fideiussore (EDIT. BARBIELL.).

² Hoc procedit si tempore litis contestatae reliqui Fideiussores erant solvendo. Si enim tempore litis contestatae solvendo non erant, Creditor potest etiam deinde idoneum fideiussorem convenire pro aliorum por-

tionibus Voet. in Pandect. lib. 46, tit. 1, sub n. 21 (EDIT. BARBIELL.).

³ Ut fideiussor hoc valeat perfrui beneficio illud ante litis contestationem allegare debet, secus eodem non iuvatur l. 19 Cod. de Probat. Anton.; Fab. Cod. lib. 8, tit. 4 de Except., definit. 1, quamvis contrarium sentire videatur Langerus Except. part. 2, c. 16, n. 8 et seq.; Carpzov. Defin. forens. dist. 3, sect. 7 (EDIT. BARBIELL.).

- disp. 545, n. 12; Engel loc. cit., n. 10; Reiffenstuel loc. cit., num. 56; Pirhing loc. cit., n. 21; Mising loc. cit. Nec Fideiussor gaudet tali beneficio, si malitiose neget Fideiussionem, et postea convincatur. Communis cum Barb. in c. *Perveniet* 2 de Fideiuss., n. 6; Molina loc. cit., vers. *Item Fideiussor*; Engel loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., n. 55. Et ratio est, quia mendacium aufert privilegium l. penult. Cod. Contra ius et utilitatem, ibi: *Et si legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, careat penitus impetratis.*
- 36 Fideiussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fideiussione, etiam antequam solvat; sic habetur expresse in cap. *Eum pro quo* 5 de Fideiussoribus, ubi Gregorius IX enumerat tres his verbis: *Eum pro quo te Fideiussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua coepit, seu super hoc condemnatus fuisti, iure poteris convenire, ut te a Fideiussione debeat liberare*, et concordat l. *Lucius* 38, in fine, ff. Mandati.
- 37 Primus itaque casus, quo Fideiussor liberationem a Fideiussione petere, eamque debitor praestare tenetur, est si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi diu fuit, cit. cap. *Eum pro quo*, et cit. leg. *Lucius*; Pirhing loc. cit., n. 18; Reiffenstuel loc. cit., n. 66, et alii communiter. Secundus casus est, si debitor principalis incipit esse prodigus et dissipare bona sua, ita ut Fideiussor sit in periculo, tunc enim petere potest a Iudice, ut liberetur, etiam antequam solvat; cit. cap. *Eum pro quo*, et cit. l. *Lucius*. Communis. Dummodo tamen tempore Fideiussionis sciente Fideiussore non coeperit debitor dilapidare bona sua, quia tunc Fideiussor hoc periculum sponte in se suscepisse censeretur, ut recte docet Glossa communiter recepta in l. *Si pro ea* 10 Cod. Mandati; Pirhing loc. cit., n. 18; Gailus loc. cit., n. 9; Reiffenstuel loc. cit., n. 68; arg. leg. *Si creditores* ff. de Privilegiis creditorum, et l. *Si Fideiussor* 7 ff. Qui satis dare cogantur.
- 40 Tertius casus est, si Fideiussor, ut pro debitore principali solvat, a Iudice condemnatur, tunc enim illico, antequam solvat, agere potest adversus debitorem, ut eum Fideiussione liberet ac indemnem servet; cit. c. *Eum pro quo*, et cit. l. *Lucius*, et l. *Fideiussor* 45 ff. de Fideiuss.
- 41 Quartus casus (ultra praedictos tres contentos in cit. c. *Eum pro quo*, et cit. l. *Lucius*) est, si inter Fideiussorem et debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fideiussor; arg. l. penult. Cod. de Pactis, ubi expresse dicitur: *Pacta autem conventa, quae neque contra leges, neque dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt*; et Regul. 85 Iuris in 6, ibi: *Contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur*. Communis. Quintus casus est, si Fideiussor ex rationabili et iusta

causa, v. g. negotiationis, Officii, studiorum et huiusmodi, vellet peregre proficisci in longinquas regiones diu abfuturus, ideoque periculum immineret; Abbas in cit. cap. *Eum pro quo* 45 de Fideiussoribus, n. 4; Barb. ibid., num. 16; Pirhing loc. cit., n. 18; Reiffenstuel loc. cit., n. 74; arg. leg. *Filius Familias* 8, § fin., ff. de Procurat., l. *Aut si* 9, et l. *Aut longa* 23 ff. eod. Sextus casus est, si inter debitorem et Fideiussorem graves vel capitales exortae sint inimicitiae, dummodo non sint exortae culpa Fideiussoris, quia alias posset sic pro suo libitu se liberare a Fideiussione; Barbosa loc. cit., num. 14; Pirhing loc. cit., n. 18; Surd. de Aliment. tit. 1, qu. 45, n. 73; Reiffenstuel loc. cit., n. 72, arg. l. *Filius Familias* 8, § final., ff. de Procurat.

Principalis debitor tenetur de iure Fideiussorem relevare, eumque ab omni molestia indemnem conservare, ac eundem reintegrare de omnibus per eum solutis; Rota part. 1, dec. 373, n. 2 in fine, part. 4, tom. 2, dec. 206, n. 1 cum seq., et n. 10 cum seq., part. 13, dec. 305, num. 1 cum seq., par. 17, dec. 310, num. 1, part. 18, tom. 1, dec. 43, n. 1, dec. 89, n. 8, part. 18, tom. 2, dec. 561, num. 1, et saepe alibi. Immo non solum tenetur conservare indemnem Fideiussorem pro summa, pro qua fideiussit, sed etiam pro omni damno, et interesse passo ratione fideiussionis; Rota part. 17, dec. 287, n. 7, part. 11, dec. 270, num. 2, part. 17, dec. 310, num. 1. Fideiussor potest pacisci, et de iure aliquid recipere in compensationem imminenti periculi, quod subit in fideiubendo; Rota part. 2, dec. 69, num. 3, part. 3, dec. 139, n. 3, part. 13, dec. 121, num. 8 et seq., et dec. 139, num. 9 et seq. Etiam si debitor existat idoneus, quia semper aliquod Fideiussori imminet periculum; Rota part. 13, dec. 121, n. 15, et dec. 539, n. 16 et seq. Regulariter de stylo Mercatorum persolvuntur pro fideiussore duo in singula centenaria; Rota part. 13, dec. 121, n. 5 et 15, et dec. 539, n. 6 et seq. Creditor potest accipere moderatum pretium, ut Fideiussorem liberet a Fideiussione periculosa vel molesta, quam suscepit pro debitore; Molina, Sa, Roderic., Alloza cum La Croix lib. 2, part. 2, num. 1107. Creditor compelli non potest, ut habito uno Fideiussore, admittat alium; sicuti compelli non potest, ut loco prioris hypothecae admittat aliam, quia habet ius standi primo contractui; Roderic. qu. 12, n. 25; La Croix loc. cit., n. 1107, et alii. Si tamen Creditor admisierit alterum Fideiussorem, liberatur primus; Castropal. § 2, num. 5 et 6; La Croix loc. cit., n. 1107, et alii passim. Fideiussores plures, quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respectu debitoris principalis sunt Confideiussores, ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fideiussores pro rata et ratione solidi

- alter pro altero tenetur et conveniri potest; Rota part. 5, tom. 2, dec. 267, n. 1, 2 et 3.
- 53 Ac ideo, si alter ex Confideiussoribus in solidum obligatis solvit Creditori principali, potest repetere ratam partem adversus alios confideiussores; Rota part. 1, dec. 362, num. 5 et seq., part. 3, dec. 350, num. 1; part. 5, tom. 2, dec. 487, n. 8 et seq., et dec. 617, n. 1 et seq., part. 16, dec. 135, n. 15 et seq.,
- 54 part. 17, dec. 330, num. 1 cum seq. Quilibet tamen Confideiussor, pro eo quod solvit, habet actionem mandati contra principalem debitorem; l. *Si remunerandi* 6, § 2, ff. Mandati, et § 6 Instit. de Fideiuss., ibi: *Siquidem autem Fideiussor pro reo solverit, eius recuperandi causa habet cum eo mandati iudicium*; Rota part. 7, tom. 2, dec. 386, n. 23, part. 6,
- 55 dec. 222, num. 9 et seq. Insuper habet etiam Fideiussor actionem negotiorum gestorum adversus principalem debitorem ad repetendum id quod solvit, et indemnitatem consequendam; l. *Sed videamus* 4 ff. de Negotiis gestis; Rota part. 6, dec. 223, num. 10 et seq., part. 10, dec. 232, num. 13. Fideiussor enim solvendo non suum gerit, sed principalis debitoris negotium; Rota part. 2, dec. 487, n. 5.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

- 56 Inter eos, qui fideiubere prohibiti sunt, refert Auctor n. 10, et Clericos, eosque fideiubere prohibitos esse contendit tam iure Civili in Novella 123, c. 6, quam iure Canonico in can. 29, caus. 11, qu. 1, et in cap. 1 de Fideiussor. Censet tamen num. 16, quod facta a Clerico fideiussio illicita, non item irrita sit. At si revera prohibiti fuissent Clerici fideiubere, irrita quoque esset fideiussio, nam in Novella 123, cap. 6, quae hanc in rem allegatur, habetur: *Quod contra fideiussores Clericos nulla sit danda actio*; et ita quoque sentiunt Brunemann. Iur. Eccles. univers. lib. 2, c. 15, § 32; Stryk. in ius modern. Pandect. lib. 46, tit. 1, § 3; Lauterb. ad tit. de Fideiuss. § 13; Cyriac. Controv. forens. 212, n. 9 et seq.; Hering de Fideiussor. cap. 7, n. 239 et seq.
- 57 Meo autem iudicio, nec iure Civili, nec iure Canonico prohibiti in universum sunt Clerici fideiubere. Quod enim attinet ad ius Civile, Novella 123, cap. 6, non omnem Clericorum, sed illam tantum prohibet fideiussionem, quae pro exactionibus fiscalium sanctionum, aut conductione publicarum et alienarum possessionum, aut curatione domus, aut procuratione litis suscipitur; idque quia, quum administratio negotiorum saecularium Clericis sit interdicta, congruum visum fuit Iustiniano irritam declarare fideiussionem illam, quam Clerici suscipiunt pro memoratis causis, ex quibus obligari nequeunt. Si itaque in Novella hac adest exceptio, Regula in contrarium formanda est,

quod Clerici ex fideiussionibus obligari nequeunt. Solet et allegari Novella 86 Leonis. At eae prohibentur Clericis *sponsiones*, quae sane fideiussiones haud sint.

Nec Ius Canonicum Fideiussiones Clericorum prohibuit. Affertur primo loco Canon Apost. 19, quem alii 20 dicunt. At Canones Apostolicos *sublestae fidei* esse, nec ullum inde idoneum argumentum strui posse, noto hodie notius est. Canon 29, caus. 11, qu. 1, desumptus est ex quisquiliis Isidori. Accedit, quod in eo inter alias qualitates, quae in Episcopo desiderantur, haec quoque ponitur: *Ne fideiussor existat*. At hinc, ut nemo non videt, erui nequit generalis prohibitio omnibus Clericis facta ne fideiubeant. Restat ut disseramus de cap. 1 de Fideiussor., ubi legitur: *Clericus Fideiussionibus inserviens abiiciatur*; desumptus dicitur textus hic ex Concilio Cantuariensi, ut indicat rubrica. At secundum nonnullos interpretes referre videtur Canonem 19 vel 20 Apostolicum. Quidquid autem huius rei sit, de Clerico fideiubente vix videtur loqui. Lectio adhuc dubia est. Alii enim legunt *Fideiussoribus inserviens*, alii *Fideiussionibus inserviens*. Pitheo in not. ad dict. c. 1. At utra lectio amplectatur sermo est de iis Clericis, qui fideiussiones procurant, conciliant et instar Proxenetarum sunt; Bohemer. in decr. lib. 22, § 10. Proxima quoque est interpretatio Grananiet. in dict. cap. sub num. 4. *Verius* (sunt ipsissima verba) *dicendum est ideo in specie nostri Textus fideiussionem Clericis fuisse prohibitam, non ex eo, quod ipsi Fideiussores esse non possunt, sed ex eo, quod principaliter spe lucri fideiussores se praebebant, et sic quasi fideiussionibus inservientes seu debitorum Proxenetarum, quod illicitum Clericis, et animadversione dignum erat, ideo iusta de causa tam gravi poena puniebantur, quae interpretatio deducitur ex verbis illius textus*; ibi: *Fideiussionibus inserviens: quod idem est ac si textus diceret: Fideiussionibus pro lucro se offerens*; eademque fuit interpretatio Morl. in Empor. iur. tit. 8, qu. 25, num. 34. Quod si etiam standum sit interpretationi Grananiet. et Morl. patet, non regulam, sed exceptionem tradi, adeoque male regulam ab exceptione peti.

Visum est, quod nec iure Civili, nec iure Canonico prohibiti sunt Clerici fideiubere. At si rem ex vero aestimare velimus, ius Canonicum potius fideiussiones Clericorum obligatorias supponit. Expresse enim in cap. 2 de Fideiussor., supponitur Clericos fideiussores coactos fuisse ad solvendum debitum fideiussorium, nec tamen Pontifex revocavit eam sententiam, prout sane revocasset, si fideiussio eorum irrita fuisset. Idque ipsum supponitur in cap. 3, eod. tit. Non ignoro, plures reponere solere, ideo huic fideiussioni robur adscriptum fuisse, quod Clericus pro Clerico intercesserat. At se

fundat haec interpretatio in erroneo illo principio, quod generatim fideiussio Clericorum omni iuris vinculo sit destituta, id quod tamen iure Canonico, ut recognitum est, demonstrari nullo pacto potest.

- 60 De fideiussore in Criminalibus plures occurrunt quaestiones, eaeque in Foro frequentes. At de iis vide, ubi res postulat, Stryck. in usu modern. Pandect. lib. 46, tit. 8, et plur. seq.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

- 61 Ulterius hoc denegatur beneficium Fideiussoribus de iudicato solvendo. Voet. in Pandect. lib. 2, tit. 8, n. 16, qui iterum lib. 46, tit. 1, n. 18, monet esse *denegandum beneficium ordinis ei, qui pro naturali tantum debito, cuius intuitu actio intentari, adeoque exsecutio fieri non potest, intercessit, vel pro debitore, qui rescripto moratorio sese potest tueri, vel si fideiussor per mendacium negaverit se fideiussisse, vel impediverit, quatenus principalis debitor excutiatur, vel in antecessum iam a debitore principali acceperit eam quantitatem, pro qua fideiussit, aut alias penes se habeat bona debitoris, ex quibus solutionem facere potest, et alios quamplures recenset casus, de quibus loc. cit., num. seq.*

- 62 Sicuti vero haec tantum dilatoria est exceptio, ideo post excussum principalem debitorem datur regressus ad fideiussorem Novella 4, cap. 1. Dubitari autem potest, si principalis debitor iam excussus, dum contra fideiussorem agitur, lite pendente, locupletior factus sit, vel per haereditatis acquisitionem, vel alio quocumque modo idoneus esse coeperit, an fideiussor excussionis beneficium opponere denuo possit. Si lis revera contestata sit et pendeat, magis receptum est iteratam ordinis beneficii exceptionem fideiussori denegari; Voet. in Pandect. lib. 46, tit. 1, num. 15. Sed si lis intermissa fuerit, et inter moras repetendi denuo moveatur, repetita ordinis exceptio non denegatur Fideiussori; Fachineus Controv. lib. 8, c. 56; Berlich. Conclus. practic. 2, num. 139 ad 141.

- 63 Sequitur divisionis exceptio. Haec auctorem habet Hadrianum ut innuit Auctor super n. 29, et quamvis contrarium sentiat Cuiacius Comment. ad tit. Inst. de Senat. Consult. Velleian., nihilominus doctissime refellitur a Voet. loc. cit., n. 21°, et Heinec. Antiquit. Roman. lib. 3, tit. 21, § 9. Procedit vero ubi plures sint Fideiussores, quorum unus sit in solidum pro solutione conventus, dummodo tempore litis contestatae omnes sint idonei, secus eorum, qui solvendo non sunt, fideiussiones tamquam non appositae habentur, et inter idoneos obligatio dividitur, et si unus tantum idoneus reperiatur, in ipsum solum transfertur; Voet. ubi supr. Quamvis vero fideiussor hanc acceptio-

nem usque ad sententiam opponere valeat l. 10, § 1, Cod. de Fideiuss.; Zoes. in Pandect. l. 46, et num. 34; in quo differt a beneficio ordinis, quod tempore contestationis litis allegandum est, nihilominus si conventus hoc differat beneficium allegare, et solidum solvat, postea nullam contra confideiussores actionem habet, nisi a Creditore actionum cessionem obtineat l. 39 ff. de Fideiuss.; Vinnius Partit. iur. lib. 1, cap. 61, contrarium sentire videtur; Voet. loc. cit., num. 25, quam cessionem iure potest a creditore postulare l. 2 et l. 11 Cod. de Fideiussor.

Ut autem locum habeat inspiciendum non 64 est utrum publicum, an privatum debitum respiciat cum pro omnibus indistincte competat. Ant. Matthaeus de Action. lib. 2, c. 9, n. 14; Wisembach. ad Pandect. lib. 46, tit. 1, n. 18, exceptis tantum tutorum Fideiussoribus quibus hoc denegatur beneficium a l. ultim. ff. Rem pupill. salvam fore. Item si quis cum muliere 65 fideiubeat, quae Velleiano iuvatur l. Si Titius 48, § 1, ff. de Fideiuss.; Zoes. in Pandect. lib. 46, tit. 1, n. 31. Quin obstet argumentum a dicta lege desumptum, quod ibi statuitur maiorenem cum minore fideiubentem pro virili tantum posse conveniri. Maiorennis enim alterius aetatem ignorare potuit, vel sibi suadere, a Iudice denegaturum eidem in integrum restitutionem, quod tamen in muliere praesumi nequit, quam nulliter obligari et Velleiano iuvari, nemo potest vel debet ignorare; Zoes. loc. cit., num. 32; Voet. loc. cit., n. 23. Hoc beneficium amittit, qui eidem 66 expresse renunciat, quae renunciatio debet esse specifica, cum renunciatio sit stricti iuris, nec praesumatur quemquam suum iactare; Zoes. ubi supra, num. 20. Item qui pro facto vel debito individuo fideiussit, Hugo Grot. Manu- duct. ad iurisprud. lib. 3, cap. 3, num. 53; Gomez Variar. resolut. tom. 2, cap. 13, n. 15 in fine.

Si vero fideiussor ordinis et divisionis be- 67 neficio nequeat vel nolit uti, tunc altero cedendarum actionum remedio succurritur, ubi unus ex fideiussoribus in actu solutionis petit sibi actiones cedi contra debitorem principalem, fideiussores reliquos et pignorum possessores, casu quo fideiussoribus simul, et pignoribus cautum sit, nisi ob aliam causam pignora retineantur, et si creditor cedere recuset ab actione repellitur; Zoes. loc. cit., n. 36 et 37. Haec autem cessio omnino necessaria est, ut fideiussor solvens contra reum principalem, et confideiussores suam valeat actionem experiri, l. 39 ff. de Fideiuss., l. 11 Cod. eod. tit., et quamvis contrarium in Tutore observetur, hoc tamen eorum respectu speciale est, qui cum coacte tutoris officio fungatur, ita expedit ut iuris praesidio maiori eorum indemnitati consulatur, quod tamen non verificatur in aliis fideiusso-

ribus, quorum voluntaria est obligatio, ideoque nisi expresse caveant de actionum cessione, frustra contra confideiussores et reum principalem agunt, l. 7, § 1, ff. Qui satis dare cogantur, ibique Bruneman. et Voet. loc. cit., n. 28. Fideiussor enim solvens absque actionum cessione non alienum, sed proprium negotium gessisse videtur, ut semetipsum a contracta obligatione liberet; Voet. ubi supra.

68 Quæri posset quandonam hæc actionum cessio peti oporteat, utrum, nempe ante solutionem, vel tempore solutionis, an vero post solutionem. Hoc non obscuris verbis statuit Modestinus in l. 76 ff. de Solut. et liberat., ubi distinguit, vel ante solutionem, sive solutionis tempore convenit, ut actiones mandarentur, et hoc casu etiam post solutionem utilis erit huiusmodi cessio, vel nihil de hoc convenit, et tunc cum nulla supervenerit in creditore actio, omnesque per solutionem extinctæ remanserint actiones præcedentes, inutilis propterea remanet subsequens actionum cessio; Zoes. loc. cit., n. 38; Voet. ibid., num. 30. In vim nihilominus nonnullorum peculiarium statutorum vel consuetudinum in aliquibus locis seclusa etiam hac actionum cessione, ex æquitate conceditur fideiussori facultas conveniendi confideiussores pro virilibus portionibus, et pro solido debitorem principalem; Voet. dict. n. 30 in fine.

69 Quamvis fideiussor a debitore relevari debeat, sunt tamen casus in quibus solutum repetere nequit: I. Si pro pupillo sine tutoris auctoritate intercesserit l. 11 et l. 12 ff. Mandati, § 2. II. Si solverit voluntarie vel coacte per iniuriam iudicis, omisso appellationis remedio, plus quam debiti ratio postulet l. 8, l. 10, l. 12 ff. Mandati, l. 32, l. 76 ff. de Fideiuss., l. 10 Cod. Mandati. III. Si inutiliter solverit veluti si per errorem non creditori, sed ei, quem putabat creditorem, solverit l. 26, § 5, ff. Mandati, l. 14 ff. de Conduct. causa data, quo casu ab eo potius, cui solvit, repetere debet. IV. Si post solutionem non certioravit debitorem principalem, qui deinde ignorans præcedentem solutionem idem debitum solverit l. 29, § 3, ff. Mandati.

70 Liberatur ulterius fideiussor a Fideiussione eo ipso quod molestiam patitur; Rot. coram Falconer., tit. de Fideiuss., dec. 21, num. 4. Rursus per novationem contractus, quoties tamen secundus cum primo omnino, vel in aliqua parte incompatibilis, sit vel ex secundo damnum patiatur Fideiussor; Rota in Nuper. tom. 5, dec. 45, n. 6, dec. 512, n. 9 et 10, et tom. 6, dec. 246, n. 15, 16, 23 et 25, et cor. Falconer. de S. C. Velleian. dec. 4, n. 20. Liberatur pariter ob mutatam Debitoris conditionem culpa Creditoris; Ansald. de Comm. et mercat. disc. 16, n. 21; Constantin. Vot. dec. 193, n. 7 et 124, cor. Roxas, dec. 168,

n. 15, in Nuperrim. tom. 7, dec. 40, n. 22; quod tamen intelligendum est de simplici non de Solidali fideiussore; Magon. dec. Flor. 38, n. 7, post Zachiam de Oblig. camer. dec. 143 per tot., præsertim n. 2, in Nuper. tom. 7, dec. 40, n. 22; et quando fideiussor interpellavit creditorem, ut principalem debitorem conveniret; Rota in Nuper. tom. 7, dec. 40, n. 23. Fideiussor denique liberatur, si diu steterit in obligatione; Rota in Nuper. dec. 232, n. 1, tom. 3, et tom. 5, dec. 157, n. 3. Quando autem dici possit fideiussorem diu in obligatione stetisse non statuunt doctores, quorum alii unius anni, alii biennii spatium præfinit a die præstitæ fideiussionis ad diem petitiæ liberationis, sed eorum receptior opinio est, qui id iudicis arbitrio relinquunt; Constantin. ad Stat. Urb. de liberat. fideiuss. tom. 2, annot. 47, num. 80. Dicitur autem diu stare in obligatione ubi quis Debitor diu cessat dum solveret; l. 38 ff. Mandati, ubique Bruneman. Commen. in Pandect. et commen. in Cod. lib. 4, tit. 35, leg. 10, sub n. 2 in fine.

ADDITIONES NOVISSIMAE
EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

Tria sunt fideiussorum genera, alii appellan- 71
luntur simplices, alii Solidales, alii Indemnitate.
De simplici fideiussore satis in præcedenti Articulo; nunc superest, ut aliquid afferamus de aliis fideiussoribus, eo vel magis quia iuxta mores nostros numquam, aut pene numquam de illis in foro disputetur. Adinstar rei debendi 72
hodie reputatur solidalis Fideiussor; Rota in Nuper. tom. 7, dec. 40, n. 2, coram Ansald. dec. 302, n. 3, ideo quidquid in iure de reo debendi traditum reperitur, id mirifice ad solidales Fideiussores accommodatur. Quapropter solidales esse dicuntur fideiussores, ubi duo vel plures, vel unus tantum singulis in solidum uno eodemque tempore rem eandem principaliter promittunt ea mente, ut singuli quidem rem totam debeant, omnes tamen unam tantum, quin unus ab altero fideiussore, vel debitor a fideiussore respectu creditoris distinguatur. Neque rem mutat, quod Debitor pure obligetur, Fideiussor vero in diem, vel sub conditione, ille promittat Romæ, hic Athenis, dummodo eodem tempore urerque accedat; et ita nominatim fideiubeat, ut velit *tamquam principalis, principaliter et in solidum obligari*; Voet. in Pandect. lib. 45, tit. 2, n. 2, vers. *Deinde*. Quod si hæc clausula omittatur, simplex non solidalis dicitur fideiussor. Cum enim in dubio solidalis fideiussor non præsumatur; Wisembach. ad Pandect. tit. de duob. Reis const., n. 25, circa med., ideoque in solidum numquam tenebitur, nisi hoc sit specialiter inter partes conventum. Groenevegen. in Auth. *Hoc ita* Cod. de duob. Reis const., et ita de-

finitum legimus in l. 11, in fin., ff. de eod. tit., *partes viriles deberi, quia non fuerat adiectum singulos in solidum spondisse, ita ut duo rei promittendi fierent*, ibique Bruneman. num. 6; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 40, § *Ut plures*.

- 73 Solidalis obligationis plures sunt effectus. I. Ad omne id tenetur ad quod tenetur principalis debitor; Rota in Romana *Pecuniaria* 27 Iunii 1760, § 3 et seq., cor. bon. mem. Ratta. II. Perempta principalis debitoris obligatione, ut si fideiussor accesserit ad obligationem minoris sine tutoris auctoritate, adhuc remanet obligatus fideiussoris; Rota in Romana *Cambii* 21 Ianuarii 1755, § 9, coram Borull. Cum enim hoc casu utriusque fidem secutus fuerit Creditor, aequum est, ut uno deficiente alterum conveniat cui prioris privilegium non competit. III. Ad solutionem potest compelli antequam Creditor principalem debitorem excutiat, in quo omnes iuris Interpretes et Doctores conveniunt; Rota in Albanen. *Salviani* 5 Decembris 1755, impres. 1756, § 4, coram Elephantutio; Spoletana *Pensionis* 3 Iun. 1757, § 3, cor. Canniliac, ubi ratio affertur, quod respectu creditoris debitor et fideiussor habentur tamquam duo rei debendi. IV. Non ita tamen conveniunt Doctores circa beneficium divisionis, quod a nonnullis solidali etiam Fideiussori conceditur inter quos Vinn. Institut. lib. 3, tit. 17, § 1, num. 1; Zoes. in Pandect. lib. 45, tit. 2; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 40 in fine; Cuiac. ad Novellam 99. Alii vero illud eidem omnino negant, et redarguunt contrarios; Heinec. ad Vinn. loc. cit., et in Institut. lib. 3, tit. 17, § 845; Iac. Curtius Coniectur. lib. 1, c. 8; Donell. in Auth. *Hoc ita* Cod. de duob. reis const.; Voet. in Pandect. lib. 45, tit. 1, n. 4, sed apud nostros omnis sublata fuit controversia a S. Rota, quae definivit omnia simplici Fideiussori competentia privilegia amitti in solidali Fideiussione; coram Emerix dec. 972 in fin., cor. Lancet. dec. 875, n. 13, cor. Falconer. tit. de Fideiuss., dec. 5, n. 6. V. Ob dilationem concessam debitori a creditore solidalis fideiussoris obligatio non tollitur; Rota coram Lancet. dict. dec. 875, num. 9 et 10.

- 74 Creditoris igitur arbitrio omni exceptione remota potest fideiussor solidalis conveniri, quod adeo verum est, ut, si Creditor primo elegerit Debitorem, hunc potest relinquere, et a fideiussore debitum petere, quia non electione, sed solutione tantum exstinguitur obligatio; l. ult. Cod. de Fideiuss.; Bruneman. in Cod. lib. 8, tit. 41, in leg. 9, n. 2 et 5, et in leg. ultim. per tot.; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 41 circa finem. 75 Quinimmo si electo debitor principali vel fideiussore contra alterutrum iam lata sit sententia, sed tamen Creditor difficilem ipsius executionem cognoscat, eodem pariter relicto, potest creditor alterum pro expeditiore solutione

convenire; Guido Papae dec. 348; Voet. in Pandect. lib. 45, tit. 2, n. 4, et lib. 46, tit. 1, num. 20. Quamvis vero divisionis beneficio 76 Fideiussor solidalis se defendere nequeat, si tamen Creditor, qui ex pluribus reis debendi unum in solidum convenire poterat, singulos in partem virilem non modo convenerit, sed insuper exegerit partem ab aliquibus sponte oblatam, vel in vim iudicii solutam, liberum eidem amplius non est deficientium portiones a reliquis exigere; l. 16 Cod. de Fideiuss.; Heringius de Fideiuss. c. 27, part. 2, n. 48; Voet. loc. cit., n. 26.

Unice solidalis fideiussor liberari potest per 77 novationem prioris contractus, ut si Cambialis contractus in censum immutatus sit, dummodo tamen vera sit novatio, et prior cum posteriore contractu incompatibilis, nec fuerit interpellatus fideiussor, ut superiori Articulo observavimus; praesertim si deinde ob posteriorem contractum adeo immutata appareat Debitoris conditio, ut maximo Fideiussor detrimento afficiatur. Solidalis quippe obligatio naturam fideiussionis non immutat, sed tantum hoc casu privat 78 fideiussorem iis privilegiis et exceptionibus, quae secus ipsi competerebant; Rota in Romana seu Albanen. *Pecuniaria* 10 Ian. 1752, § fin., cor. Canniliac, in Romana *Pecuniaria super translatione Locorum Montium* 19 Mart. 1760, § 5, coram Frangipane.

Dum dicitur, per unius rei solutionem alterum liberari, intelligendum est respectu creditoris, non vero respectu debitoris principalis vel confideiussoris. Quamvis enim ante solutionem nullam contra eundem habeat actionem Corvin. in Cod. l. 8, t. 41, p. 672 in princ., post tamen expletam solutionem, si a creditore actionum cessionem reportaverit, debet a principali debitore indemnitas servari tam quoad sortem, quam quoad fructus, et omnia quaecumque damna ob id passa; Rota coram Falconer. tit. de Legit., dec. 3, n. 13, praecipue si inter partes hoc expresse conventum appareat; Rota in Ferentina *Salviani* 29 Ian. 1751, § 12, cor. Cortiada. Sed cum indemnitas non 80 nisi iudicis officio consequatur actione mandati vel negotiorum gestorum, ideo opus est, ut in iudicio separato principalem debitorem conveniat, nisi Fideiussor sit de iudicio solvendo, vel contractus paratam habeat executionem vel munitus obligatione Camerali, quibus casibus a novo iudicio abstinere potest, et principalem debitorem convenire in vim iudicii, in quo causa cecidit; Voet. in Pandect. lib. 46, tit. 1, n. 35; Cancer. Variar. resolut. part. 2, cap. 5, n. 126.

Tertia fideiussorum species est indemnitas, 81 quae inter simplicem et solidalem obligationem medium obtinet locum. Talis enim fideiussor nec principaliter obligatur, nec integram principalis obligationem suscipit, sed spondit id,

quod a debitore principali consequi creditor non poterit; Corvin. in Cod. lib. 8, tit. 41, pag. 670, coll. 2; Zoes. in Pandect. lib. 46, tit. 1, num. 24. Hic proprie ex legis praesidio excussionis et divisionis beneficio non gaudet, sed ex natura pacti neque ante principalem debitorem potest conveniri, neque in plus eo condemnari, quod creditor vel a debitore, vel a pignoribus perceperit; l. 41, l. 63 ff. de Fideiuss., et l. 17 Cod. eod., ibid. Bruneman. Quapropter licet omnibus legum beneficiis renuntiaverit, non tamen dicta privilegia amittit, nec ad solvendum compellitur, nisi post excussum principalem debitorem; Zoesius loc. cit., Parladorius 2 Rer. quotidian. cap. fin., part. 4, §. 7, n. 9 et 10; Hering de Fideiuss. cap. 27, n. 142 et seq. Dum enim excussionis beneficio renuntiat, contra naturam pacti agere videtur, ideoque erronea reputatur, nec attenditur; Wesembac. cons. 13, n. 31; Franc. de Fideiuss. cap. 5, num. 169; Hering loc. cit.; Gail. lib. 2, observ. 27, n. 13; Bruneman. in Cod. lib. 8, tit. 41, leg. 17, num. 6. Tum quippe Creditor, tum Fideiussor convenisse videtur, ut sub conditione fideiussor teneretur, quatenus vel a debitore, vel a pignoribus integre non satisfaceret, ideoque pendente conditione repugnat, ut creditor contra ipsum agere possit, cum nondum principali debitore excus-

so, constare non possit quantum Creditor a debitore consequi debeat; Bruneman. loc. cit., num. 5.

Liberatur autem hic fideiussor, si cum Cre- 82
ditor tum debitorem principalem, tum pignora excutere potuisset, id neglexerit in causa fuerit, cum Debitor principalis in deteriorem inciderit conditionem. Sibi enim imputet creditor si, dum potuit aliunde quam a Fideiussore subsidarie tantum obligato integrum creditum consequi, eoque principali debitori molestias inferre distulit, donec a facultatibus laberetur, et pignora idonea esse detinerent. Hoc quippe casu licet salvum creditum non habeat, cum tamen id ex propria culpa proficiscatur idem est, ac si salvum illud haberet, cum quis damnum pati non dicatur, qui damno causam dedit; Voet. in Pandect. lib. 46, tit. 1, num. 38. Quid vero si, antequam Creditor debitorem principalem interpellaret, decedat debitor, et hoc casu si creditor a Fideiussore monitus, ut debitorem conveniret, dolose non distulit, Fideiussor obligatus remanebit; l. 16 in fin. ff. de Fideiuss.: *Sed et si reus antequam appellaretur, decessisset, fideiussor obligatus erit, quia hoc quoque casu verum esset, reum non solvisse*; ut contra dispositionem text. in lib. 62 ff. eod., tenent Bruneman. in leg. supra relat., et Hering de Fideiuss. cap. 20, §. 15, n. 21 et seq.

FIDES

Summarium.

1. Fidei vocabulum in Iure, et in S. Scriptura plures habet acceptiones. - 2. Insuper fides accipitur pro credulitate, et alia est Divina et alia humana. - 3. Fidei nomen accipitur ulterius pro collectione articulorum fide Divina credendorum. - 4. Traditur fidei definitio. - 5. Hac fide fidelis credit Deum, credit in Deum, credit Deo. - 6. Haec fides vocatur Catholica, et quare, nec non Orthodoxa. - 7. Eadem fides fuit Patrum Veteris Testamenti, et nostra. - 8. Affertur et solvitur instantia. - 9. Fides Divina quid sit secundum habitum et secundum actum, et quomodo una vel multiplex? - 10. Fides non solum habitualis, sed et actualis fuit, est, et erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem. - 11. Fides explicita de existentia veri Dei, et quod sit iustus remunerator, est necessaria ad salutem necessitate medii. - 12. An autem Mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationis Domini Nostri Iesu Christi sit explicite credendum necessitate medii? Varias sunt Doctorum sententiae. - 13. Affertur prima sententia. - 14. Affertur secunda. - 15. Affertur tertia. - 16. Affertur quarta. - 17. Ex dictis sententiis prima tanquam probabilior est tenenda. - 18. Affertur et solvitur notabilis instantia. - 19. Omnes fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, tenentur sub mortali necessitate praecepti explicitae credere, et saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Praecepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria; reliqua vero tunc quando volunt suscipere. - 20. Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo. - 21. Omnes fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, obligantur praecepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum fidei. - 22. Non sufficit au-

tem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. - 23. Ad eliciendum actum fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primitus ei sufficienter fides proponitur. - 24. Item ad eliciendum actum fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra fidem. - 25. Item ad eliciendum actum fidei internum tenemur, quando urget praeceptum confitendi fidem exterius. - 26. Item tenemur elicere actum Fidei per accidens quoties urget praeceptum alicuius virtutis exercendae, quam sine fide non possumus exercere. - 27. Item tenemur saepius, et frequenter in vitae decursu actus fidei elicere. - 28. Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vitandae causa, licet fidem negare externe, omnino quamvis ea retineatur interne. - 29. Immo nedum nullo unquam casu licet fidem negare externe, sed insuper tenemur de praecepto aliquando eam externe profiteri. - 30. Duplex est praeceptum Confessionis externae fidei, scilicet negativum obligans semper, et pro semper et affirmativum obligans quidem semper, sed non pro semper, ac solummodo pro aliquo determinato tempore. - 31. Per hoc affirmativum praeceptum tunc praesertim obligamur ad externam fidei confessionem, quando per eius omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proxime impendenda. - 32. Per se loquendo, si quis de fide interrogetur a persona privata, non peccat, si tacet. - 33. Potest licite fides occultari fugiendo. - 34. Non possunt tamen licite fugere Episcopi aut Pastores, ubi eorum praesentia esset Ovis pascendis, aut in fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret. - 35. Item licitum est occultare fidem signis, quae ex se sunt indifferentia. - 36. Illicitum tamen est occultare fidem signis illis, quae ad profitendam falsam Religionem sunt instituta. - 37. Laicis personis de mysteriis fidei publice, vel privatim disputare prohibitum est sub poena excommunicationis ferendae. - 38. Haec prohibitio non solum comprehendit

disputationem fidei dubitativam, sed etiam disputationem fidei confirmativam. — 39. Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos. — 40. Possunt tamen Laici docti de fide disputare in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis. — 41. Possunt etiam Laici dicti disputare de fide disputatione materiali, hoc est ficta, sive academica. — 42. Non autem disputatione formali, hoc est vera, nisi in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis. — 43. Qui sint Orthodoxi et qui Heterodoxi, ubi etiam innuitur fides grande donum Dei. — 44. Quae sit fides mortua, et quae fides viva? — 45. In damnatis, et Daemonibus non adest fides Divina; quae tamen est in animabus Purgatorii. — 46. Fidei divinae mysteria non sunt prae-

sumptuose exploranda, sed captivato intellectu in obsequium fidei firmiter credenda; licet autem non sint evidenter scibilia, sunt tamen evidenter credibilia: ubi et de voce *Neophytus*. — 47. Nonnulla ex Bened. XIV. — 48-51. De Fidei, Spei et Charitatis actibus. — 52. De Turcis nominibus. — 53. De apostasiae abiuratione. — 54. De legum interpretatione. — 55-61. Qui facto suo Fidem abnegasse arbitrentur. — 62-66. Qui implicite contra Fidei confessionem peccent. — 67-69. An de Fide cum haereticis et infidelibus liceat disputare. — 70. Quibus conditionibus id liceat Missionariis. — 71. Decretum S. Cong. de Prop. Fide, quo reprobantur nonnullae praxes Christianorum occultorum Maumethanam sectam simulantium. — 72. De nome turcico.

1 Fidei vocabulum generatim acceptum varias in iure habet significationes, quas refert Glossa ad Rubricam de Summa Trinitate et Fide Catholica, verb. *Fides*, et alia Glossa in c. *Moveret* 22, quaest. 1, verb. *Neque*. Quandoquidem enim Fides sumitur pro fidelitate seu securitate in servandis promissis, ut in c. *Noli* 23, qu. 1, ibi: *Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, quanto magis amico?* quo sensu videtur intelligendum illud ad Rom. III: *Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit?* id est fidelitatem et veracitatem in promissis. Interdum pro fidelitate seu castitate thori, prout est unum ex tribus bonis matrimonii, ut in c. *Omne* 27, qu. 2. Aliquando pro Fidei Sacramento sive pro Baptismo ut in c. *Nihil est aliud* de Consecrat., dist. 4. Nonnunquam pro ipsamet promissione, ut in cap. 1 de Sponsa duorum, et § *Venditae* Instit. de Rerum divis., ibi: *Si is, qui vendit, Fidem* (hoc est promissionem) *emptoris persecutus fuerit*; et sic accipitur fides 1 ad Timoth. c. V., dum dicitur: *Iuniores viduae primam fidem irritam fecerunt*, id est voti promissionem non impleverunt. Idem pro fiducia consequendi rem desideratam aut promissam, ut Matth. XIV, ibi: *Modicae fidei quare dubitasti?* et Iacobi c. I, ibi: *Postulet in Fide nihil haesitans*. Sumitur etiam pro conscientia seu dictamine ipsius, ut Rom. XIV, et c. ult. de Praescriptionibus, ibi: *Quoniam omne quod non est ex Fide* (id est secundum dictamen conscientiae) *peccatum est*, et in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonae Fidei*, vel *malae Fidei*, iuxta quod possidet rem, ut suam, cum dictamine seu credulitate conscientiae quod sit sua, vel quod non sit sua. Item sumitur pro aequitate in contractibus considerata, qua ratione actiones quaedam dicuntur esse bonae Fidei, et aliae stricti iuris, § *Actionum autem* Institut. de Actionibus. Item Fides sumitur pro Iure et fama, quam quis habet ut ei credatur, quo sensu illud Ecclesiastici XXVII: *Qui denudat arcana amici, Fidem perdit*.

2 Insuper et magis ad propositum Fides accipitur pro credulitate seu assensu intellectus, qui adhibetur alicui aliquid affirmanti seu di-

centi, quod non videtur, propter eius auctoritatem; quo sensu dicitur probis adhibendam esse Fidem; et quidem auctoritas haec si sit Hominis, dicitur *Fides humana*; si Dei, *Fides Divina*. Unde ut habetur in can. *In Domo* 11, dist. 4, de Poenit.: *Fides est de re non visa, et unde est meritum fidei*. Tandem Fidei nomen accipitur pro collectione Articulorum Fide divina credendorum, sive pro obiecto materiali ipsius, iuxta illud Symboli D. Athanasii: *Haec est fides Catholica*, et can. *Haec est fides* 24, qu. 1, ibi: *Haec est fides, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus et tenemus*, et distinctissime habetur in c. *Firmiter credimus* 1 de Summa Trinitate et fide Catholica. Haec Fides definitur ab Apostolo ad Hebraeos XI, his verbis: *Est autem fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* 4. Hac Fide fidelis 5 credit Deum, credit in Deum, et credit in Deo. Credere Deum est credere ipsum esse; credere in Deum, est credendo Deum amare, et amando in eum ire, ac membris eius incorporari; credere autem Deo est credere verbis eius; Monacell. part. 2, tit. 16, form. 3, n. 28. Haec 6 Fides vocatur Catholica, id est Universalis, quia per praedicationem Evangelicam toto Orbe Terrarum longe lateque diffusa existit, iuxta illud Propheticum, Psalm. XVIII, ibi: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines Orbis terrae verba eorum*; et illud Christi Domini, Marc. cap. ultim., ibi: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni Creaturae*; et Actor. cap. I, ibi: *Eritis mihi testes in Ierusalem, et in omni Iudaea et Samaria, et usque ad ultimum terrae*. Insuper est Universalis etiam quoad tempus, nam numquam deficiet, sed semper durabit usque ad finem mundi, non obstantibus quibuscumque persecutionibus, sicut et ipsa Sancta Ecclesia Catholica iuxta infallibilem Christi Domini promissionem, Matth. XVI, Divo Petro factam, ibi: *Tu es Petrus, et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae Inferi non praevalerunt adversus eam*; et aliam itidem infallibilem promissionem ab ipso factam, Matth. XXIX, ibi: *Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque*

4 Hanc fidei definitionem explicat S. Thomas 2-2, qu. 4, art. 1 (EDIT. BARBIELL.).

ad consummationem saeculi, cum aliis similibus. Item Fides huiusmodi dicitur Orthodoxa, vide infra n. 43.

7 Eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti et nostra. Est communis inter Catholicos, et expresse tradit D. Augustinus, epist. 157 ad Optatum, ibi: *Unius mediatoris Dei et hominum Iesu Christi saluberrima fide etiam illi iusti salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum: Eadem fides est, et illorum, et nostra; et in tract. 45, in Ioan. n. 9, sic expresse dicit: Ante adventum Domini nostri Iesu Christi, qui humilis venit in carne, praecesserunt iusti, sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit. Tempora variata sunt, non fides, quia et ipsa verba pro tempore variantur, cum varie declinantur. Alium sonum habet, Venturus est, alium sonum habet Venit. Mutatus est sonus Venturus est, et Venit; eadem tamen fides utroque coniungit, et eos qui Venturum esse, et eos qui eum Venisse crediderunt, diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum fidei ostium, hoc est per Christum videmus ingressos. Et ad hoc propositum adducit Apost. 2 Corinth. IV dicentem: Habentes eundem spiritum fidei. Et facit ad hoc id, quod idem Apostolus scribit ad Hebraeos cap. XI, ibi: Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti (scilicet Patres antiqui Testamenti) non acceptis re promissionibus, sed a longe eas aspicientes, ex quo patet quod licet a longe aspicientes, et solum implicite, multa crediderint de Christo venturo, nondum acceptis re promissionibus, realiter tamen quo ad substantiam iuxta Fidem nostram defuncti sunt omnes isti, et sic una et eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, et nostra.*

8 Non valet obicere, quod multa nunc sint credenda de Fide quae prius de Fide non erant, adeoque mutata sit Fides. Non valet, inquam, quia aliud est dicere quod multa prius non erant tenenda de Fide, quoad nos, cum nondum fuissent ab Ecclesia, ut talia, declarata et nobis proposita, et aliud est dicere, quod multa prius non erant de Fide quoad se. Quamvis enim prius non obligaremur ad multa credenda de Fide explicite, ad quae nunc post definitionem Ecclesiae obligamur, nihilominus tamen iam in se, et quoad se erant de Fide aequae, ac nunc sint, et quoad Fidem in hoc sensu acceptam nulla facta est mutatio, nec unquam fiet per quamcumque declarationem Ecclesiae, ex quo immutabiliter idem semper fuerit, sit, et semper erit obiectum Fidei eiusque articulo-
rum, quoad substantiam, et mutatio solum facta est quantum ad maiorem ipsorum explanationem et obligationem expresse profitendi et credendi explicite illos articulos, qui solum antea credebantur implicite, utpote contenti in aliis credibilibus, sive articulis Fidei. Unde Fi-

des quoad substantiam et quoad se nunquam mutatur, neque creverunt successu temporis eius articuli in hoc sensu, sed solum quoad nos, nempe quoad nobis impositam obligationem credendi multos articulos explicite, qui prius credebantur implicite. Ita S. Th. 2-2, qu. 1, art. 9 et 10; S. Bonavent. in 3, dist. 25, art. 2, qu. 2; S. August. in Psalm. L circa fin., et serm. 7 de Sanctis, et lib. 1 Retract., cap. 13; S. Leo serm. 3, cap. De Nativit., et communis aliorum.

Fides Divina spectatur secundum habitum et secundum actum. Fides habitualis a Theologis dicitur virtus, principium et qualitas quaedam supernaturalis, qua elevamur et inclinamur ad credendum Deo, et illis, quae nobis divinitus revelantur propter summam et infallibilem ipsius supremi Revelantis auctoritatem. Fides actualis sunt actus seu assensus ex illa virtute procedentes, quibus firmiter Deo revelanti ac revelatis assentimur, unde Fides secundum habitum dicitur Una, iuxta illud Apostol. ad Ephesios IV: *Unus Deus, Una Fides*; secundum actum vero est multiplex; videlicet multi sunt actus Fidei, seu actus credendi; quandoque enim actum Fidei eligimus circa unum articulum, quandoque circa alium, quandoque circa omnes.

Fides non solum habitualis, sed et actualis seu accepta pro ipso actu credendi aliquod supernaturale obiectum fuit, est, et erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem. Communis, et patet expresse ex Apostolo ad Hebraeos XI, ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit*; quae verba communiter a Doctoribus intelliguntur non solum de Fide habituali, quam solam suscipiunt parvuli in Sacramento Baptismi, sed etiam de Fide actuali quorundam mysteriorum, quandoque ab Adultis habenda. Unde merito ab Innoc. XI die 2 Martii 1679, fuit damnata sequens propositio inter alias ordine 16: *Fides non censetur cadere sub praeeptum speciale et secundum se*. Fides explicite de existentia veri Dei, et quod is sit iustus Remunerator decernens praemia iustis et improbis supplicia, omnibus adultis usum rationis habentibus est necessaria ad salutem necessitate medii. Communis, et desumitur ex citatis verbis Apostoli ad Hebraeos XI: *Sine fide impossibile est*, etc., et expresse habetur ex propositione 22 inter damnatas ab Innoc. XI, die qua supra: *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicite Remuneratoris*. An autem Mysterium SS. Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Iesu Christi sit explicite credendum necessitate medii? variae sunt Doctorum sententiae.

Prima sententia docet, Fidem explicitam

- SS. Trinitatis et Incarnationis post promulgationem Evangelii esse necessariam necessitate medii ad iustificationem et salutem aeternam. Ita S. Thom. in 3, disp. 25, qu. 2, artic. 1, qu. 1 ad 2; S. Bonaventura ibid., art. 2, qu. 3; Durand. ibid., qu. 1, num. 9; Gabriel. ibid., art. 2, conclus. 3; Molina 1 p., qu. 1, art. 1 ad 2; Valentina 2-2, d. 1, qu. 2, punct. 4; Sanchez lib. 2 in Decalog., c. 2, n. 8 et seq.; Granado contr. 1 de Fide, tract. 10, disp. 2, sect. 2, n. 13; Felix Potestas tom. 1, n. 275; Mastrius, Sannig, Filliucius, Bassaeus et quamplurimi. Secunda sententia docet, Fidem explicitam SS. Trinitatis et Incarnationis etiam post promulgationem Evangelii non esse simpliciter necessariam necessitate medii ad iustificationem et salutem aeternam. Ita Sotus in 4, d. 5, qu. 2, art. 2; Vega lib. 3 in Trid., c. 19 et 20; Medina lib. 4 de recta in Deum fide, cap. 10; Corduba in Quaestionario lib. 2, qu. 5; Sa verb. *Fides*; Castropalao tom. 1, tract. 4, d. 1, punct. 9, num. 7; Hurtad. de Fide d. 8, diff. 7; Azorius t. 5, lib. 8, c. 6, qu. 9, et alii plures. Tertia sententia docet, talem Fidem explicitam esse necessariam necessitate medii, non ad iustificationem, sed ad glorificationem. Ita M. Canus de Sacramentis in genere part. 2; Ledesma in 2 part. qu. 9, art. 2; Castropal. l. 2 de Lege poenit., c. 14; Bannes 2-2, qu. 2, art. 8, dub. ult., et alii. Quarta sententia docet, Fidem explicitam horum Mysteriorum esse per se necessariam necessitate medii ad iustificationem et salutem aeternam; per accidens autem, scilicet ratione ignorantiae invincibilis, sufficere Fidem explicitam eorum in voto; sicut enim Baptismus est necessarius necessitate medii in re, vel in voto, ita Fides explicita eorum Mysteriorum est necessaria in re vel in voto. Ita Suarez disp. 12 de Fide sect. 4, n. 11; Lugo Card. disp. 12 de Fide, sect. 4, n. 88; Leander part. 6, tract. 2, qu. 6, et probabilis Viva ad proposit. 65 Innocent. XI, num. 10, et alii.
- 17 Ex supradictis sententiis prima tamquam probabilior est tenenda. Colligitur ex Symbolo Sancti Athanasii, ibi: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam Fidem... Fides autem Catholica haec est, ut unum Deum in Trinitate, et Trinitatem in Unitate veneremur. Sed necessarium est ad aeternam salutem, ut Incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.* Et ratio est quia haec duo mysteria sunt fundamentum totius nostrae salutis, nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptismus, sine quo nemo potest salvari. Per Christum vero sumus redempti atque salvati, ipseque simul est verus Deus verique Dei Filius, per quem creati sumus.
- 18 Nec valet obicere, quod, data nostra conclusione, sequeretur, quod Gentilis, qui ignorantia invincibili horum Mysteriorum laboraret,

et simul observasset praecepta naturae, ac Deum ex toto corde diligeret, salvari non posset, ex quo non crederet explicite haec mysteria, quae ignoraret; hoc autem nullimode est dicendum: non valet, inquam, sic obicere, quia, si quis Gentilis, vel alius a pueritia enutritus in sylvis invincibiliter ignoraret haec Mysteria, utpote numquam sibi proposita, servasset legem naturae, et numquam mortaliter peccasset, Divina providentia provideret, ut vel speciali lumine supernaturali interius illustraretur, vel ut ab aliquo alio haec Fidei Mysteria idem proponerentur, ut ea explicite credere posset, prout in simili factum legitur Eunuchus Reginae Candacis, Actorum c. XVIII, et Cornelio Centurioni, Actorum cap. X. Sic S. Thom. de Veritate qu. 14, artic. 11 ad 1; Scotus in prologo quaest. 1, cum suis.

Omnes Fideles postquam ad usum rationis pervenerint, tenentur sub mortali necessitate praecepti explicite credere, et saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Praecepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria, ut Baptismus, Eucharistiam et Poenitentiam. Reliqua vero tunc, quando volunt suscipere. Communis; Unde merito ab Innocentio XI die 2 Martii 1679, fuit damnata sequens propositio ordine 64: *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis et Incarnationem Domini nostri Iesu Christi.* Non sufficit Fides ex testimonio humano aut simili naturali motivo, quia Fides ad salutem supernaturalem necessaria, et quae est radix nostrae iustificationis, ex Tridentino sess. 7, cap. 8, ibi: *Fides est humanae salutis initium, fundamentum et radix omnis iustificationis*; est Fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, et nequit haberi ex puris naturalibus, quidquid olim contradixerint Pelagiani et Semipelagiani haeretici. Immo meritum Fidei consistit in hoc, quod independentem a naturalibus rationibus revelata credimus, praecise, quia revelavit Deus, qui est infallibilis veritatis. Hinc iustissime fuerunt proscriptae ab Innocentio XI, die et anno citatis, sequentes propositiones, scilicet 19 in ordine, ibi: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*; 20, ibi: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habet supernaturalem*; et 21, ibi: *Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus*; et 23, ibi: *Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad iustificationem sufficit.*

Omnes Fideles, postquam ad usum rationis

pervenerint, obligantur praecepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum Fidei, Communis; et colligitur ex pluribus Sacrae Scripturae testibus, et signanter ex cap. XVI Marci, ibi: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae; qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur*; ex c. I ad Romanos, ibi: *Iustus autem ex Fide vivit*; et cap. III ad Galatas, ibi: *Ex fide iustificat gentes Deus*; ex cap. XI ad Hebraeos, ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet*, etc. Unde rectissime Alexander VII die 24 Septembris 1665 damnavit sequentem propositionem, primam in ordine, ibi: *Homo nullo unquam vitae suae tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei et Charitatis ex vi praeceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*.

22 Non sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere. Communis. Unde merito Innocentius XI die 2 Mart. 1679 damnavit sequentem propositionem, in ordine 17, ibi: *Satis est actum Fidei semel in vita elicere*; et hanc aliam in ordine 65, ibi: *Sufficit illa mysteria (scilicet Trinitatis et Incarnationis) semel credidisse*.

23 Ad eliciendum actum Fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primitus ei sufficienter Fides proponitur; Communis; et colligitur ex c. XVI Marci, ibi: *Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae; qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit condemnabitur*. Hinc Infideles adulti non excusantur amplius ab infidelitate, cum Mysteria Fidei ita illis credibilia proponantur, ut recta ratio eis dictet nostram Fidem esse veram, et contrariam sectam esse falsam. Unde Innocentius XI die et anno citatis iuste damnavit sequentem propositionem, in ordine 4, ibi: *Ab Infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione*

24 minus probabili. Item ad eliciendum actum Fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra Fidem, tunc enim tempus est resistendi contrariis actibus Fidei, ut ex 1 Petri, cap. V, ibi: *Cui (Diabolo) resistite fortes in fide*. Item ad eliciendum actum Fidei internum tenemur, quando urget praeceptum confitendi Fidem exterius; hanc enim debite ac veraciter confiteri non possumus, nisi interior Fidei assensus accedat. Herincx disp. 7 de Fide, qu. 8, num. 77; Bassaeus verb. *Fides* 1, num. 16; Sanchez lib. 2 in Decalog., cap. 1, n. 2 seq.,

25 et alii passim. Item tenemur elicere actum Fidei per accidens quoties urget praeceptum aliquius virtutis exercendae, quam sine Fide non possumus exercere, et sic eliciendus est actus Fidei saltem implicitus, quoties eliciendus est actus Spei aut Charitatis; unde S. Augustinus cap. 7 Enchir. sic habet: *Fides credit, Spes et Charitas orant, sed sine Fide esse non pos-*

sunt; quia nisi quis Deum credat, Deum sperare aut diligere non potest. Item tenemur saepius et frequenter in vitae decursu actus Fidei elicere. Huic autem obligationi satisfacimus per actus Fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum actuum bonorum, v. g. Spei, Charitatis Dei, Poenitentiae, Orationis, recitationis Symboli, formationis signi Crucis, auditionis Missae et huiusmodi; Sannig dist. 1 de Fide, qu. 21, n. 3; Herincx disp. 7 de Fide, qu. 6, n. 76; Reiffenst. tract. 4 de Virtutibus Theologicis, dist. 2, qu. 3, n. 34 et 35; La Croix lib. 2, n. 51, et alii communiter.

Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vi-
tandae causa licet Fidem negare externe, quamvis ea retineatur interne. Est de Fide, et communis inter Catholicos, atque in Concilio Romano sub Cornelio Papa definita contra haeresim Elcesitarum, et contra Gnosticos et Priscillianistas, qui dicebant, posse instante persecutione negari Fidem exterius; dummodo servaretur interius; teste enim Baronio ad annum 254, fuit in dicto Concilio damnata tamquam haeretica sequens propositio: *Licetum est exterius Fidem negare instante persecutione, et sufficit eam in animo suo interius retinere*. Et veritas nostrae conclusionis habetur expresse ex verbis Christi Matth. X, ibi: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo*. Idem habetur Marci VIII, et idem dicit Apostolus 2 ad Timoth. c. II, ibi: *Si negaverimus eum, et ille negabit nos*, et patet ex gloriosis exemplis tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt quam Fidem exterius negare. Immo nedum nullo unquam casu licet
Fidem negare externe, sed insuper tenemur de
praecepto aliquando eam externe profiteri. Communis; et patet ex verbis Christi Matth. X, ibi: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo*; et Lucae, ibi: *Qui me erubuerit, et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet*. Dicitur
autem notanter aliquando, quia duplex est praeceptum confessionis seu professionis externae Fidei, scilicet praeceptum negativum de non denegando Fidem externe, quod obligat semper et pro semper, cum numquam liceat Fidem exterius negare, quamvis retineatur corde, et interius; et praeceptum affirmativum de confitendo Fidem externe, quod obligat quidem semper, sed non pro semper; et solummodo pro aliquo determinato tempore. Unde per hoc
affirmativum praeceptum tunc praesertim obligamur ad externam Fidei confessionem quando per eius omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proximo impendenda; sic communis cum S. Thoma 2-2, quaest. 3, art. 2, ubi dicitur quod tale praeceptum affirmativum obligat, quando per dimissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, et utilitas proximo impendenda, puta si aliquis

*interrogatus de Fide taceret, ex hoc credere-
tur, vel quod non haberet Fidem, vel quod Fi-
des non esset vera, vel alii per eius taciturni-
tatem averterentur a Fide. In huiusmodi enim
casibus confessio Fidei est de necessitate salu-
tis. Hinc merito Innocent. XI die 2 Mart. 1679
damnavit sequentem propositionem in ordine 18,
ibi: Si a potestate publica quis interrogetur fi-
dem ingenue confiteri, ut Deo et Fidei glorio-
sum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se,
non damno.*

- 32 Per se loquendo, si quis de Fide interroge-
tur a persona privata, non peccat si tacet, quia
tunc est potius contemptus personae, quam Fi-
dei ipsius; si vero tale silentium sit signum
negatae Fidei, vel erubescitiae de confitenda
Fide, aut proximo generet scandalum et occa-
sionem spiritualis ruinae, tunc sic tacens gra-
viter peccat. Communis. Potest licite Fides oc-
cultari fugiendo; tempore enim persecutionis
licitum est Christianis fugere seu se occultare,
ne interrogentur, et Fidem confiteri compellantur.
Unde idipsum non tantum docuit Christus Matth. XX dicens: *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*, sed etiam ipse-
met practicavit fugiens Herodis et Iudaeorum
persecutionem, ut notavit Gregorius Papa in
can. *Sciscitaris* 7, qu. 1, et ipsum imitati sunt
inter plures alios S. Athanasius et S. Paulus
Apostolus, ut habetur 2 ad Corinth. XI, ibi:
Per murum in sportam dimissus sum, et sic
34 *effugi manus eius.* Non possunt tamen licite
fugere Episcopi aut Pastores, ubi eorum prae-
sentia esset ovibus pascendis aut in Fide con-
firmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immi-
neret, quia tenemur magis diligere proximum
in spiritualibus, quam nos in temporalibus.
Ioannis enim X dicitur expresse: *Bonus Pastor
animam suam dat pro ovibus suis; Mercenarius
autem videt lupum venientem, et dimittit*
35 *oves, et fugit.* Item licitum est occultare Fi-
dem signis, quae ex se sunt indifferentia, ut
in Terris Turcarum et Haereticorum uti ve-
stibus secundum morem eorum ad vitandum
mortis periculum, seu ad habendam permissio-
nem inibi habitandi pro servitio aliorum Ca-
tholicorum, seu pro alio iusto fine. Sic etiam
non delinqueret adversus Fidei confessionem,
qui ad occultandam Religionem, et ad evaden-
dum mortis periculum diebus ieiunii carnibus
vesceretur in locis Haereticorum, cum esus
carnium sit etiam de se signum indifferens.

Viva ad propositionem 18 Innoc. XI, n. 14
et 15; Sanchez l. 2, c. 4, n. 25; Reiff. l. c.,
n. 47, et alii passim¹.

Illicitum tamen est occultare Fidem signis³⁶
illis, quae ad profitendam falsam Religionem
sunt instituta. Sic illicitum est, immo peccatum
esset contra praeceptum negativum Fidei sa-
crificare idolis, coram illius genua flectere, et
huiusmodi. Illicitum esset uti vestibus Infide-
lium, si ab ipsorum Principibus essent insti-
tutae in signum ad eorum sectam profitendam.
Item illicitum esset templa Haereticorum adire,
eorum concionibus et precibus interesse, si talia
essent praecepta ad eorum sectam profitendam.
Item illicitum esset diebus vetitis comedere car-
nes ab Infidelibus et Haereticis appositae ad di-
gnosendum, an quis sit Catholicus, si inde
sequeretur notabilis Divini honoris diminutio,
vel proximi scandalum. Unde Apostolus 1 ad
Corinth. VIII expresse dicit: *Si esca scanda-
lizat fratrem meum, non manducabo carnem in
aeternum.*

Laicis personis de Mysteriis Fidei publice vel³⁷
privatim disputare prohibitum est sub poena
Excommunicationis ferendae, textu expresso in
cap. *Quicumque* 2 de Haereticis in 6, § *Inhi-
bemus*, ibi: *Inhibemus quoque ne cuiquam Lai-
cae personae liceat publice vel privatim de Fide
Catholica disputare; qui vero contrafecerit,
excommunicationis laqueo innodetur.* Ita etiam
iisdem expressis verbis habetur in Constit. 2
Nicolai III, incip. *Noverit*, § 19, ibi: *Item fir-
miter inhibemus, ne cuiquam Laicae personae
liceat publice vel privatim de Fide Catholica
disputare; qui vero contrafecerit, excommuni-
cationis laqueo innodetur.* Et concordat Con-
stitutio Gregor. IX, incip. *Excommunicamus.* Et
Constitutio Innocent. IV, incip. *Noverit*, et can.
Mulier 29, dist. 23, et c. *Cum ex iniuncto* 12
de Haeretic., et tenent communiter Doctores
apud Barbosam in cit. cap. *Quicumque*, n. 14,
et apud Card. Petram tom. 3 Comment. in
Constitut. 1 Nicolai III, n. 17². Haec prohi-
bitio non solum comprehendit disputationem
Fidei dubitativam, quae fiat animo improbandi
seu revocandi in dubium aliquem Fidei arti-
culum, quia hoc sensu disputare de Fide est
prohibitum tam Clericis quam Laicis; l. *Nemo
Clericus* Cod. de Summa Trinitate; sed com-
prehendit etiam disputationem Fidei confirma-
tivam, qua quis Laicus constans in Fide eius
veritatem propugnat contra Haereticos et Inf-

¹ In iis vero debet abesse scandalum, quo posito
usus illi vestium, esus carnium et alia huiusmodi illi-
cita omnino sunt; abesse quoque debet periculum con-
temptus praecepti Ecclesiae in eo, qui carnibus vesca-
tur diebus ieiunii, ut alibi ab Auctore expositum est
(NOTA ROM. THEOLOGI).

² Vide notam in tom. II, ad verb. *Clericus*, art. 1,
num. 78, ubi ostensum est, iis temporibus, quibus Ca-
nones prohibentes Laicis cum Haereticis de Fidei ar-

ticulis disputare editi sunt, Clericos vocari consuevisse
illos, qui studiis erant addicti, et e contra Laicos no-
minari illiteratos. Hinc patet, non absolute damnandum
fore Laicum in controversiis apprimè versatum, qui
iustis de causis cum Haeretico de Fidei controversiis
certamen iniret; cum cap. *Quicumque*, et cap. *Noverit*,
et alia ab Auctore citata eum nullatenus spectent, nec
praefatis prohibitionibus comprehendatur.

deles ex motivo eos convincendi. Card. Petra loc. cit., n. 19, et alii. Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos nedum indoctos, sed etiam doctos, et quantumvis ad tales disputationes cum Haereticis suscipiendas idoneos; Glossa in cit. c. *Quicumque* 2 de Haeretic. in 6, verb. *Laicae*; Albertin. de agnoscen. Assertion. quaest. 13, n. 5 et sequent.; Alphons. de Castro de iusta Haeretic. punit. cap. 19; Villalob. in Summa tract. 1, difficult. 7, § 4; Salell. de mater. Tribunal. Fidei lib. 1, c. 10, regul. 86, num. 85; Del Bene de Offic. Inquisit. p. 1, dub. 155, petit. 6, num. 7; Verricelli de Apost. mission. tit. 2 de Fide, qu. 38, n. 11; Petra loc. cit., n. 22, et alii. Et ratio est, quia huiusmodi disputatio non solum interdicatur Laicis, quia ipsi praesumuntur ad id minus idonei, et de rebus Fidei minus instructi, sed quia conveniens videtur, disputationes de rebus sacris a solis Ecclesiasticis sacrisque personis suscipiantur, et non Laicis, quemadmodum ipsis omnibus interdicitur praedicationis officium, can. *Mulier* 29, dist. 23, c. *Cum ex iniuncto* 12, et cap. *Sicut* 14 de Haeret., ibi: *Cum igitur nonnulli Laici praedicare praesumant, et verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum subintrent, nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi praecipuus, mandamus quatenus cum alios Dominus Apostolos dederit, alios Prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis universis, cuiuscumque ordinis censeantur, usurpare officium praedicandi.* Pegna Direct. Inquis. comment. 25, vers. *Verum*; Petra loc. cit., n. 2, et alii.

40 Possunt tamen Laici docti de Fide disputare in casu necessitatis aut evidentis utilitatis, veluti si nullus esset Ecclesiasticus idoneus, qui Haeretico simplicem plebem seducenti opponeretur, vel si disputationem suscipiat rogantibus Clericis; argum. can. *Mulier* 29, dist. 23. Sic Coninch de Infidelit. disp. 18, dub. 9, n. 145; Becan. de Fide cap. 15, qu. 7, num. 6; Petra loc. cit., num. 23. Sive Catholici sint in locis, ubi permixtim vivitur cum Haereticis; Ledesma in Summa tom. 12, tract. 1, cap. 5, concl. 13; Caietan. in 2-2, qu. 10, art. 7; Sanchez lib. 2 Moral., cap. 6, num. 7; Salell. cit. regul. 86, num. 100; Petra loc. cit., num. 23; Verricelli de Apostol. Mission. tit. 2 de Fide, qu. 83, ubi alios casus enumerat, in quibus Laici docti disputare possunt de Fide. Et sic pro aliquo ex dictis casibus intelligendi sunt Doctores sentientes Laicos doctos disputare posse de Fide, ut sentiunt aliqui, quos sequitur Diana tom. 5, tract. 13, resolut. 22, vel intelligendi sunt de Fidei disputatione materiali, hoc est ficta, quae cum fiat inter Catholicos, uti contingit in nostris Academiis, ubi exercitii gratia etiam de rebus Fidei cum Laicis disputamus, ut melius veritatem attingamus, errores propulsemus,

etiam Laicis est permissa et licita; servatis tamen conditionibus aut circumstantiis debitis, quas recenset Doctiss. Suarez de Fide, disp. 20, sect. 1, scilicet tum ex parte disputantium, ne sint viri indocti seu rixosi, tum ex parte audientium, ne ob eorum simplicitatem decipi, aut scandalum pati contingat, ut etiam notaverat S. Thomas 2-2, qu. 10, art. 7. Fidei 42 autem disputatio formalis, hoc est vera, quae habetur a Catholicis cum Haereticis vel Infidelibus ex motivo eos convincendi et suadendi eis veritates nostrae verae Fidei, et in qua disputantes non solum verbis et argumentis, ut in disputatione materiali et ficta, sed etiam animo et sententiis inter se pugnant, est Laicis universis prohibita per lura adducta sub n. 26, et citat. Doctores, et allatam rationem sub num. 28.

Catholici dicuntur etiam Orthodoxi quasi 43 dicas sanae fidei, ab *Orthos* graece, latine idem quod *rectus*, et *Doxa* graece, latine idem ac *opinio*; e contra vero alii, videlicet Haeretici et Schismatici, dicuntur Heterodoxi, id est alterius opinionis a recta fide, quae est grande Divinae Misericordiae donum secundum illud Apost. 1 ad Corinth. cap. VII: *Misericordiam consecutus a Domino, ut sim Fidelis.* Quod 44 si, qui catholice credit, peccati lethalis foret obnoxius, eius fides dicitur mortua, eo quia est in homine mortuo ad gratiam ratione peccati, quod est mors animae, et propter idem lethale fides est sine merito; e contra vero dum fidelis est in gratia, eius fides dicitur viva, quia est in homine informato charitate et gratia, quae est vita animae; et ratione eiusdem charitatis et gratiae fides est meritoria; ex quibus patet in quo differant fides viva et fides mortua, de qua Iacobi cap. II, vers. 20: *Fides sine operibus mortua est.*

In Damnatis et Daemonibus non adest Fides 45 Divina, haec namque supernaturale Dei donum est, et quoddam animae ornamentum; damnati autem et Daemones tamquam finaliter proscripti supernaturalibus omnibus, ut de facili patet, denudantur a supremo iustissimo Iudice; et ideo, etc. Quod si divus Iacobus Epist. Cathol. cap. II, num. 19, ait: *Et Daemones credunt, et contremiscunt*; non est sensus, quod Daemones Fidem Divinam habeant; sed quia cum experiantur finaliter infideles, et finaliter declinatos a Fide Catholica in aeternum periisse, manifeste concludere coguntur eiusmodi Fidem esse verissimam, ac de eius auctore contremiscere: tum quia ad idem necessitantur Daemones ex evidenti credibilitate num. seq. posita; igitur licet, etc., non autem, etc. Accedit etiam principaliter, quod Daemones credunt non Fide infusa, sed naturali, convicti scilicet miserabili experientia, qua primo in seipsis vindicem Dei manum experiuntur; unde dum comparatur fides peccatorum fidei Daemonum, id accidit,

non quantum ad naturam, sed quantum ad sterilitatem, quatenus neutra proficit ad salutem. Est tamen Fides Divina in animabus Purgatorii, quia ex una parte tamquam ad Gloriam destinatae, donis supernaturalibus sunt capaces; et ex alia parte cum adhuc in patria non sint, adhuc per speculum, et in aenigmate vident, et non facie ad faciem, sicut vident Beati, atque ideo, etc. Nec obstat, quod sint in termino, quia licet sint in termino meriti, non sunt tamen in termino satisfactionis.

- 46 Tandem pro complemento prae oculis habendum praesertim in tentationibus, quod sint Iudicia Dei abyssus multa et imperscrutabilia, ut Sacrae litterae testantur, et consequenter non spiritu praesumptionis investiganda, sed fideliter timenda, ita Fidei Divinae Mystera natura sua viatorum mentes excedentia, non sunt praesumptuose exploranda, sed captivato intellectu in obsequium Fidei sunt propter summam et infallibilem Dei revelantis auctoritatem firmiter credenda. His accedit, quod plurima ex naturalibus, vel difficile vel nullo modo capimus; Sapient. enim IX, vers. 16, legitur: *Difficile aestimamus ea, quae in terra sunt, et quae in prospectu sunt invenimus cum labore; quae autem Coeli sunt, quis investigavit?* et Ecclesiastes cap. I, vers. 8: *Cunctae res difficiles, non potest eas homo explicare sermone*, sicut de facto liquet de fluxu et refluxu maris, de Systemate mundi ac de natura continui, ubi et arenula est lapis Lydius tenuitatem intellectus humani ultro contestans; et ita de innumeris aliis in tantum, quod philosophari quasi non videatur, nisi pulchre imaginari. Supernaturalia ergo nostrum quis pertingere poterit? Unde Prov. XXV, vers. 27: *Qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria*; et Ierem. XXXII, vers. 19: *Dominus est magnus consilio, et incomprehensibilis cogitatu*; et Ecclesiast. III, vers. 22: *Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris; sed quae praecipit tibi Deus, illa cogita semper, et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus*; quare Ioan. XX, num. 29: *Beati qui non viderunt, et crediderunt*. Licet autem Fidei Divinae Mystera non sint evidenter scibilia, sunt tamen, ut optime docent Theologi, evidenter credibilia, iuxta illud Psal. XCII: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*; et quidem ex multis motivis, sed praesertim ex octo illis a meo Doctore qu. 2 Prolog. allatis; nempe ex pronuntiatione prophetica, Scripturarum concordia, auctoritate Scribentium, diligentia Recipientium, rationalitate contentorum, irrationabilitate aliorum, et ex Ecclesiae stabilitate ac miraculorum claritate; his, inquam, nostram Fidem, Scripturam et Ecclesias veras esse, et non nisi a Deo profectas, evincitur evidenter credibile; de quibus singillatim Doctor Subt. loc. cit.; Mastrius disc. 6 de Virtut. Theolog., qu. 10, art. 1;

Frassen. et alii passim. Consulantur ipsi praesertim a Missionariis, qui Neophytos facere student, id est novos in fide; Neophytos enim dicitur a *Neos*, quod est *novus*, et *Phytos* quod est *planta*; unde dist. 84, can. *Quoniam*, Neophytus is dicitur, qui novus est in Fide vel Religione; quasi nostrae Fidei et Religionis planta novella.

Fidei Christianae occultatio cum simulatione 47 Mahumetismi damnatur a Benedicto XIV, t. 1, Constit. 89 incip. *Inter omnigenas*, § 3. In Fidei causa conniventiae locus esse nequit. Idem Constit. 114 incip. *Reddite*, § 5. Fides plurimum Mysteriorum explicita requiritur necessitate medii; aliorum vero necessitate praecepti. Idem Const. 42 incip. *Etsi minime*, in qua ad id commendat praesertim Libellum de Clementis VIII mandato a Cardinali Bellarmino editum et approbatum pro tradenda Doctrina Christiana.

Hinc actus Fidei non debet comprehendere 48 tantum in genere quidquid Fides dicat; sed debent etiam credi explicite ea mysteria, quae sciri debent; idem Instit. Eccles. 72.

Actus Fidei, Spei et Charitatis debent per 49 accidens elici, quum aliqua tentatione urgemur, nec illam superare valemus, nisi efficacia illorum actuum; ib., § 20.

Nec sufficit ad implenda tria ista praecepta, 50 seu Charitas virtualis, quae in obsequendo divinis praeceptis exercetur, nec etiam Fides virtualis, ut ex pluribus damnatis propositionibus firmatur, ibidem.

Si quis diuturno satis tempore negligit elici 51 cere actus Fidei, Spei et Charitatis, illum versari in periculo aeternae salutis, firmatur ib., § 21.

Non licet Christianis degentibus sub Turca- 52 rum imperio, vel Turcis, qui ibidem agentes convertuntur ad fidem, turcica nomina vel retinere vel sibi imponere; hoc enim pertinet ad externam Fidei professionem. Idem Constitut. incip. *Inter omnigenas*, ad incolas Regni Serviae, et finitimarum regionum; et Congregatio universalis inquisitionis in rescripto ad postulata Episcoporum Albanensium idem edixit; de Synod. Dioeces. lib. 13, cap. 20, § 9, nov. edit. Idque non licet etiam ad evitandas poenas vel quancumque utilitatem captandam. Idem Const. incip. *Quod Provinciale*, § 1. Eisdemque nominibus utentes Sacramentorum incapaces declarantur, ac suffragiorum post mortem indigni, ib., § 4.

Christiani ad Turcas apostatantes, deinde re- 53 deuntes ad fidem, tenentur coram fidelibus publice abiurare apostasiam; at coram infidelibus non est necessarium, sed sufficit, ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponant vestem protestativam falsae Religionis; et curent, ut successu temporis infideles agnoscant vel ab ipsis vel ab aliis eorum abiurationem, etiam

cum periculo vitae. Ita ex decreto S. Inquisitionis. De Synod. Dioecesis. lib. 13, cap. 22, num. 17. At in Decreto servato in Archivo S. Inquisitionis non legitur hoc additamentum: *Curent, ut successu temporis*, etc., quare ad id non esse obligandos fideles, additur ibidem, § 18.

- 54 Fidei Christianae favor, Legum rigori congruas interpretationes adhiberi suadet. Idem tom. 2 Bullar., Constitut. 28 incip. *Postremo mense*, § 16.

APPENDIX EX ALIENA MANU.

- 55 Hactenus exposita (nempe à Patre Ferraris) satis perspicue ac solide demonstrant, Christianum hominem ita paratum esse debere ad Fidem tuendam, et eam dum debitus Deo honor, ac proximi utilitas exigit, palam quoque profitendam, ut persecutiones, carceres, cruciatus mortemque potius debeat subire, quam eam verbis vel factis explicite vel implicite negando, Deum debito per Fidei confessionem honore privare atque contemnere. Quo autem facilius dubia solvi et explicari queant, quae orthodoxae Religionis Ministris in Infidelium partibus solent passim occurrere circa particularia facta ac casus nonnulla, quibus vel facto vel implicite Catholica Fides violari videtur, brevem hanc instructionem addendam esse existimavimus, quam partim ex decretis deprompsimus, quae hac super re ex suprema Inquisitione, pro solvendis propositis a Missionariis dubiis, prodire; partim ex Pontificiis Constitutionibus, quibus abusus damnantur, qui in nonnullis Infidelium Haeticorumque Regionibus, contra divinae Fidei puritatem, in Christianam Religionem irreperant.
- 56 *Primo* itaque, Fidem facto suo negare dicitur, qui ea faciat, quae ad falsi numinis haeticique hominis obsequium et cultum referantur; is enim facto suo falsam Religionem profitetur. Atque hanc ob rem supremæ Inq. decretis an. 1626 et an. 1669 definitum est, *nullo modo licere Christianis, nec ulla causa aut motivo posse permitti aut tolerari*, ut operam suam narent aedificandis, instaurandis varendisque Templis falsis Numinibus vel auctoribus falsarum sectarum dicatis; aut eorundem purgandis parietibus et pavementis, mundandis altaribus, et aperiendis claudendisque foribus. Atque hic sequitur, rei de se malae operam dare, ac facto negare Fidem, qui Idola, quae Infideles colunt, construant, vel falsi Numinis imagines pingant, quippe falsis Numinibus famulatum praebent, iisque si non per se, per alios saltem obsequium cultumque exhibent.
- 57 *Secundo*, facto Fidem negant, qui ea faciunt, quae ritum falsum sacrilegumque cultum comprobent ratumque habeant; id enim est Fidem

orthodoxam, quae haec damnat, contemnere, falsamque Religionem opere profiteri. Ratum habent ritum falsumque cultum, qui in Schismaticorum, Haeticorum Infideliumque Templis, organa vel alia instrumenta pulsent, metros canant aut concinendos componant, vel artem musicam alio modo exercent. Hinc Constitut. quae incipit *Omnium sollicitudinum*, qua Praedecessorum Decreta confirmantur circa ritus Madurenses etc., Benedictus XIV approbat et mandat observari Decretum Cardinalis Tournon, quo prohibetur: *Ne in posterum Christiani fideles audeant nec in Pagodis nec extra, tum occasione Sacrificiorum, tum quorumcumque solemnitatum superstitioso cultu imbutarum, sonare aut canere sub poena excommunicationis latae sententiae, cum nullo modo liceat Christi famulis Belial inservire. Ideoque subdit, Missionarii non solum eos monere tenebuntur de praedicta prohibitione, verum etiam illam omnino executioni demandare, et contrafacientes ab Ecclesia expellere, donec ex corde resipiscant, et publicis poenitentiae signis patratum scandalum emendaverint*. Hoc modo Fidem negant etiam ii, qui in Infidelium, et Haeticorum scholis falsos eorundem ritus, et profana a Catholica Fide aliena dogmata doceant, ex Decret. Sup. Inq. 2 Maii 1711. Nam dum docent, facto suo approbant, falsamque profitentur Religionem.

Tertio, qui facto aliquo Orthodoxam Religionem in odium Fidei contemnat, ut qui imperante Infidele Principe in Catholicae Fidei contemptum, Sacros Ritus spernat, carnes, quo prohibentur tempore, comedat, immolatis utatur, Christianorum Tempia evertat, ex equo descendat dum ante fores transit Templi Idolorum; ex Decret. Sup. Inq. 1674. Is, et Fidei professionem omittit, quam vigente illo Principis praecepto, quod vim interrogationis habet, palam facere debet, et Fidem ipsam exteriori contemptu negat.

Quarto, qui vestem induat, quae ex instituto hominum usu recepto et approbato, falsae sectae Professore, sive falsae Religionis Ministrum designet, ut lintheam vestem talarem, quae Mahumetanis Sacerdotibus est propria, vel fasciam quamdam qua apud Indos Idolorum Sacerdotes utuntur; is enim hoc modo falsae sectae professorem sese ostendit, ac virtualiter saltem Fidem negat; Decret. Supremæ Inq. 8 Iul. 1630.

Quinto, qui nomina Turcica, quorum nec 60 memores esse deberent per labia sua, assumunt, abominanda Infidelium Tempia, qua Moschaeas vocant, frequentant; Ecclesiasticorum ieiuniorum dies carni esu profanant, et haec eo fine ut Mahumetani credantur, opera faciunt, quae mendacium in re gravissima continent, et virtutalem Fidei negationem, maxima cum Dei iniuria proximique scandalo, includunt.

quemadmodum legitur Const. quae incip. *Inter omnigenas*, tom. 1 Bull., p. 32, in qua Bened. XIV abusus damnat nonnullos Fidei puritati contrarios, qui in Regno Serviae finitimisque regionibus, in Christianam Religionem irreperant; atque decernit, eos, qui *obstinate in huiusmodi via impiorum pergere velint, incapaces esse Sacramentorum in vita; et si impenitentes decesserint, suffragiorum post mortem, ad quae nullus Ecclesiae Minister illos admittere praesumat; alioquin a proprio Episcopo Canonicis poenis plectendus erit.*

- 61 Sexto, qui ritus usurpent falsae Religionis protestativos; huiusmodi enim usu errores contra Christianam Fidem, quos indicant, se se approbare demonstrant, ac falsae sectae professores exterius manifestantur. Hinc in citata Const. *Inter omnigenas*, circumcisionis usus Mahumetanorum more damnatur; Constitut. *Omnium sollicitudinum*, de qua supra, *Mulieribus*, in Regno Madurensi et ei finitimis Regionibus, *prohibetur deferre collo appensum in signum contracti Matrimonii Taly, quod praefert imaginem licet informem Pullejaris seu Pyllejaris Idoli nuptialibus Caeremoniis praepositi; et Christianis omnibus prohibetur, cineres ex vaccae stercore confectos, et impiam Gentilium Poenitentiam a Rutren institutam redolentes, benedicere, eosque fronti Sacro Chrismate delinitae impingere, sive quaecumque alia signa albi vel rubri coloris, quibus Indi superstitiosissimi, vel in fronte vel in pectore, aut in alia quavis corporis parte utuntur deferre; et Const. Ex quo singulari, quae est de Ritibus Senensibus, t. 1, p. 118, damnantur caeremoniae, ritus et oblationes, quae fiunt tum signulis mensibus in novilunio et plenilunio, tum a Litteratis, tum a Magistratibus, dum in gradus sive dignitatis possessionem adeunt, vel post adeptam; item oblationes, quae fiunt in Templis seu aedibus, Progenitoribus dicatis, et ritus oblationesque coram Progenitorum Tabellis in privatis domibus, sive eorum sepulchris, una cum Gentilibus, et etiam seorsim ab illis; ac prohibetur, domi retinere Progenitorum tabellas cum inscriptione, qua Thronus sive sedes Spiritus designetur. Quod spectat ad ritus superstitiosos, vide Appendicem ad caput de Superstitione¹.*

- 62 Implicite contra Orthodoxae Fidei confessionem peccat, qui dum debitus Deo honor id postulet, libere Orthodoxam Fidem non profitetur, sed tacet, atque silentio suo alios in suspicionem ducit, se, vel Fidem negare, vel eam profiteri erubescere. In Deum enim iniuriosus est, qui veritatem ab ipso revelatam li-

bere confiteri erubescit. *Primo* itaque peccat, qui interrogatus a publica potestate de sua Religione taceat, si interrogatio fit in odium Religionis; Si enim 1. Ob politicas Status rationes fieret, ut pecunia v. g. a Catholicis extorqueretur, debitus Deo honor ex confessionis silentio non subtrahetur. 2. Si silentium, attentis circumstantiis, non appareat omnibus implicita Orthodoxae fidei confessio.

Secundo peccat etiam, qui interrogatus a 63 privata persona, Fidem palam non fateatur in iis circumstantiis, in quibus confessionis omissione Deus iniuria afficeretur, et proximus pateretur scandalum, haec enim duo semper vitare tenemur; ut si interrogatus prospiceret ex suo silentio fluctuatuos in Fide Catholicos audientes, vel Infideles Christianos derisuros, quod Fidem Christianam palam confiteri erubesceret.

Tertio. Quamquam persecutio in odium Fidei 64 adversus Orthodoxos excitata, in Deum iniuriosa est, et interrogationem, quae ad Fidem confitendam cogit, involvit; tamen, ut optime Auctor demonstravit; qui eam fuga declinare studeat, non modo non negat, sed ipso facto Fidem quodammodo fatetur. Fuga autem non modo licita, sed quandoque etiam necessaria est; quoties fideles timent praevidentque periculum succumbendi tormentorum atrocitati, fidemque negandi. Nam qui huius periculi conscius Tyranni saevitiam non devitaret, Deum tentaret, qui sicuti non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis. 2. Quando persona necessaria, ac maxime utilis sit communi Ecclesiae bono, ut Augustinus, tract. 46 in Ioann., exemplo demonstrat Apostoli Pauli, qui ob Ecclesiae utilitatem se furori Praepositi Damaschi subducit. 3. Declinandum martyrium est, dum praevideatur nemini profuturum, sed Tyrannum magis irritandum fore, et crudelius in Christianos saeviturum. 4. Licite etiam Episcopi, Parochi et Missionarii fugiunt, ac quandoque saevientem Tyrannum declinare debeant, si in ipsos solos saeviat, nec alii Ministri adsint, qui relictis ibi Christianis spiritualia subsidia suppeditare possint. *Manifestum est*, inquit S. Thom. lect. 3, in c. X Ioann., *quod si quaeratur sola persona Praelati, possunt alii loco ipsius ad Gregis custodiam deputari, qui vice sui consolentur et gubernent gregem; unde si sic fugiat, non dicitur dimittere oves, et hoc modo et casu fugere licet.* Immo expedit aliquando haec fuga, si ea impediri possit ne Tyrannus in alios quoque Christianos saeviat, vel si redire posse sperent maiori cum fructu: sed Pastoribus Sacrisque Ministris fugere non licet,

¹ Si ritus indifferentes occurrant, tutius est, ut Catholici quoad fieri possit ab illis abstineant, ne cultu peregrino et Ecclesiae Catholicae ignoto verum Deum venerentur. Numquam vero licet *Gentium ritus ado-*

ptare, eosque in Christianos usus convertere, inconsulta Apostolica Sede, ut Constitut. decernitur antea laud. Omnium sollicitudinum.

si oves eorum indigent spirituali subsidio, si periculum sit ne dispergantur, et Fidem amittant, ac si eorum fuga scandalum paterentur fideles atque infideles contemnendi Religionem occasionem sumerent. Tunc enim non solum charitatis, verum etiam iustitiae debito, tenentur rudes instruere, deiectiones roborare et erigere, nutantes confirmare, omnesque ad dimicandum totis viribus, pro Dei gloria et honore adhortari. Hinc proposito dubio: *An ad evitandum periculum liceat Missionariis a Missione discedere absque licentia Sacrae Congregationis?* Anno 1646 Sac. Congr. de Propaganda Fide respondit: *Tempore persecutionis esse magis necessariam Pastorum praesentiam, ne Fideles pervertantur.*

65 Quarto. Dum Infideles vel Haeretici Sacras Imagines conterant, et Crucifixum contumeliis afficiant, tenentur fideles palam orthodoxam Fidem profiteri; debent enim, quoad fieri possit, iniuriam Deo et Sacris Imaginibus irrogatam propulsare, ac per publicam Confessionem palam facere orthodoxam Fidem, sacrasque Imagines honore dignas esse. Secluso vero periculo contemptus, licet Missionariis sacras Imagines donare Infidelibus, qui iis deberentur, tum amicitiae pacisque fovenda gratia, tum ad eos alliciendos ad amplectendam Fidem; ex Decret. Supr. Inq. 1674. Nefas vero est ex eodem Decreto iis Sacros libros, ac vasa sacra tradere, qui in Religionis contemptum uti possint.

66 Quinto. Dum Infideli vel Haeretico Magistratu imperante Christianorum Ecclesiis, aedibus aliisque loci libelli assignantur orthodoxae Religionis detrahentes, eandemque contumeliis et calumniis deturpantes, orthodoxi praeepto illo, quo illatam Deo iniuriam vindicare, ac sublatum ei honorem restituere tenentur, in ea necessitate constituuntur; ut schedas auferre, libellis respondere, ac ad Iudices delati palam orthodoxam Fidem profiteri debeant, at scripturis, quae non publica auctoritate, sed privata fiunt, quaeque Evangelicos Ministros iniuriis calumniisque afficiunt, et orthodoxae Fidei adversantur, Ministri Sacri contraria opponere non prohibentur, dum tamen inde imminere non videant gravioris persecutionis periculum. Satius tamen erit iniurias, calumnias et blasphemias patienti animo ferre, ac negative se habere; Supremae Inquisit. Decret. 1674.

67 Quaeri hic etiam potest, num de Fide cum Haeticis et Infidelibus disputare liceat? quibus et quomodo id liceat? Quod ut rite expendatur, notare oportet, disputari de Fide idem esse ac ad examen revocare Religionis dogmata, atque argumentis demonstrare a Deo esse revelata. Id autem duplici fieri potest modo, privatim scilicet et publice. Privata disputatio est, quae in privato loco inter privatos fit, ita ut

nulli aut pauci auditores adsint; quomodo passim in Haeticorum praesertim Regionibus Haeticos inter atque Orthodoxos de Fide certari solet. Publica vero disputatio dicitur, quae fit publico in loco, spectante populo, ac quandoque etiam arbitris constitutis. Privata disputatio cuique viro docto ab Haeretico provocato licita est, ac etiam expediens; primo, si prudenter iudicet, Haeticum desiderio cognoscendae veritatis, vitandique erroris ad disputationem provocare; secundo, si prudenter speret disputatione illa privata ad orthodoxam Fidem provocantem haeticum conversum iri; tertio, si silere non possit, quin audientes in Fide vacillent, Haetici magis in errore confirmentur, ac Orthodoxa Fides contemptui exponatur; nam quisque tenetur proximi saluti, dum potest, consulere, contemnentes Fidem Orthodoxam ita compescere, ut inde Haetici maioris contemptus et derisionis occasionem non arripiant, et ne Deo iniuria fiat, impedire, illatamque vindicare. Sed, remotis huiusmodi circumstantiis, *disputatio de rebus Fidei Laicis est prohibita. Sacerdotes nisi sint valde periti, ex consilio debent se abstinere, excusando se bonis verbis et praetextibus*; ex Decreto Sac. Congr. de Prop. Fide 26 Februar. 1630. Sed licet periti sint Sacerdotes sive Missionarii, cavere omnino debent ne Haeticos ad disputandum provocent; in causa enim essent, ut Haetici Orthodoxa dogmata refellendo, Haereseos actus exercerent, ac Catholicam Fidem contemnerent; quae duae res grave per se peccatum ferunt; et colloquiis privatis disputationes de Fide miscendo, eosdem Haeticos sine fructu ullo moveant ad Orthodoxae Fidei contemptum, et ad Catholicorum non sine Religionis detrimento persecutionem. *Haetici enim, inquit Augustinus, lib. 15 contra Faustum, cap. 12, non disputationem amant, sed quomodo superare impudentissima pertinacia, ut congregent, quae non pepererunt.* Et Sanctus Bernardus serm. 66 in Cantic.: *Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt, nec auctoritate corriguntur, quia non recipiunt, nec flectuntur suasionibus, quia subversi sunt.*

A publicis autem disputationibus cum Haeticis, Missionarii abstinere omnino debent. 68 Sac. enim Congr. de Prop. Fide 8 Mart. 1625: *Iussit publicas disputationes non fieri cum Haeticis, quia plerumque vel ob loquacitatem, vel audaciam, aut circumstantias Populi acclamantis, veritas, falsitate praevalente, opprimitur, et si aliquando huiusmodi disputationes recusari non possent, primum de illis certior fiat Sacra Congregatio, quae iuxta temporis et personarum qualitatem, quid agendum sit praescribet.* Quamobrem cum Missionarii nonnulli an. 1635, publicas de Religione disputationes cum Batavis Constantinopoli coram Vicario Patriarchali instituissent, Sanctissimus mandavit,

significari Generalibus Regularium Perae commorantium, ut illis interdicerent, ne huiusmodi congressus aut disputationes publicas in posterum facere praesumerent sub poenis arbitrio Sacr. Congr. Sup. Inq. Et Sacra Congregatio de Propaganda Fide die 18 Ian. 1654 cuidam Missionario in Armenia mandavit, ut a disputationibus cum Patriarcha Armenorum in Eruam circa Articulum duarum naturarum in Christo se abstineret.

69 Multo minus licitum est Missionariis sine expressa Romani Pont. licentia conventum indicare Ecclesiasticum, in quo cum Haereticis de Religione disputent. Hinc eadem Congregatio die 27 Maii 1644 reprehendendum censuit P. D. Ioannem Iudischi Missionarium, *quod suscepit onus convocandi dictum conventum, sine Sedis Apostolicae speciali mandato.*

70 Porro si Romanus Pontifex huiusmodi conventum permittat, quinque sunt necessariae conditiones, ut rite fiat. I. Ut Haeretici, non ut Iudices, et cum iure suffragii conveniant; sed ut instruantur, convincantur erroris, et corrigantur. II. Ut non definiantur Fidei dogmata, sed definita a Conciliis, vel Apostolica Sede, a Deo revelata esse demonstrentur. III. Ne fiant coram plebe, sed coram doctis. IV. Ne sedeant tamquam Iudices Laici, etiamsi sint Principes. V. Non debent Catholici Praelati a Laico Principe cogi ad conventum, sed tantum invitari et peti debet a Summo Pontifice licentia, ut possint ea de causa a propriis Ecclesiis abesse; Haereticos autem et Schismaticos poterit Princeps cogere, ut vocati a Praelatis Catholicis veniant ad reddendam rationem sui erroris, ut ita corrigi et convinci possint.

ADDITIONES EX EDITIONE BARBIELLINIANA.

71 Huc pertinet decretum Sacr. Congr. de Propaganda Fide, quo reprobantur nonnullae praxes Christianorum occultorum Mahumetanam sectam simulantium, est autem huiusmodi: « Decretum Sacr. Congr. generalis de Propaganda Fide habitae die 31 Ianuar. 1774. Cum ad aures Sacrae Congr. pervenerit, in quibusdam Albaniae Dioecesibus aliisque finitimis provinciis Christianos nonnullos adhuc existere, qui, non obstantē saluberrimo Synodi Albanensis decreto, ac repetitis san. mem. Benedicti XIV. Constitutionibus, videlicet *Inter omni-genas*, die 2 Febr. 1744, et *Quod Provinciale*, die 1 Augusti 1754, Christum erubescens, eiusque praecepta, Infidelitatem simulare audent, actusque peragere a verae Fidei sinceritate prorsus alienos; sollicitudinis suae partes esse duxit, facto verbo cum Sanctissimo Domino Nostro Clemente XIV die 6 Febr. 1774, declarare sequentes praefatorum Christianorum praxes innoxias nec esse, nec ullo modo tolerandas.

» In primis itaque a simulatae Infidelitatis nota excusari non posse declarat subdolum agendi rationem illorum, qui, dum diebus solemnioribus Missae Sacrificio intersunt, adstantium ex curiositate Turcarum praesentiam formidantes, numquam omnino caput operiunt, nec signant se Crucis signo abstinereque a ceteris Catholicae Religionis actibus, qui ab aliis, qui Christiano censentur nomine, palam solent exerceri; atque ita agentes id obtinent, ut Mahumeticae superstitionis Sectatores reputentur, nec alia quam curiositatis aut levitatis causa ad Ecclesiam, vel ad conventus locum advenisse, ibique manere credantur.

» Quoniam vero non desunt, qui conantur excusare excusationes suas in peccatis, asserentes, se simili prorsus modo gerere, cum, nemine Turcarum adstante aliis diebus Missae, ceterisque functionibus praesentes sunt; ideo eademmet Sacra Congregatio pariter declarat, huiusmodi responsum non tam valere ad purgandum eorum agendi rationem, quam ad ostendendam desidiam, ac Fidei languorem in his quae sunt ad Deum, vel potius indicio esse posse, iam tunc ab eis praeconcepam mentem esse falsae Religionis simulandae, cum tempus et occasio tulerit.

» Praeterea gravi culpa non caret, quod iidem occulti credentes, cum, diebus Ecclesiastico Ieiunio aut abstinentia consecratis, Turcarum mensis accumbunt, vetitis in illis diebus ab Ecclesia vescuntur cibis, aut se manducare fingunt; simulatio enim haec non alio animo facta praesumi potest, quam ut Christianorum legibus nequaquam obstricti videantur, sed plane Mahumetani inter Mahumetanos existimentur.

» Nec quidquam eis prodest, quod identidem propositum iactant palam profitendi Catholicam Religionem, quoties a publica potestate interrogentur; id enim fieri ab eis necessario debet, sed simul opus est, ut in privatis actibus ab illis simulationibus absterneant, per quas fieri nequit, quin verae Fidei exortes, et falsae sectae addicti exterius appareant.

» Multo minori dubitatione damnanda Sacrae Congregationi visa est illorum agendi ratio, qui, Turcarum verentes offensionem, profana eorum Tempia ingrediantur, precesionesque apud Mahumetanos in more positae peragere fingunt, factum enim ipsum nimis apertam praesefert Mahumeticae Religionis simulationem, licet ab aliis damnatae Sectae observationibus et caeremoniis absterneant.

» Idipsum dicendum de praxi illorum censet, qui ad funera deducenda Mahumetanum Ministrum advocant, ut vel ipsi, vel defuncti a falsa secta non recessisse existimentur. Quare, si ex Defunctorum voluntate quomodocumque explicata, nec ante obitum retractata id fieri constiterit; Sacra Congregatio eosdem Defunctos

Ecclesiasticae sepulturae et Suffragiorum beneficio incapaces esse decernit; si vero ex solo damnabili superstitionis arbitrio supradictus Mahumetanus Minister assistantiam funeri praestabit, eo in casu illorum crimine defunctos non illigari; bene vero superstites ipsos gravissimae impietatis reos, et canonicis poenis obnoxios fore declarat. Hoc enim, ut cetera omnia superius expensa in enuntiatis circumstantiis, (et fortasse aliae etiam praxes, quae ad notitiam Sacrae Congregationis nondum advenire). Mahumeticae sectae simulationem, Christianaeque Fidei negationem saltem virtualiter includit, summamque Christo Domino iniuriam et proximo scandalum parit.

» Ceterum Eminentissimi Patres Archiepiscopos, Episcopos et Superiores Missionum Albaniae, Serviae aliarumque Provinciarum, quae Turcarum Imperio subsunt, in Domino hortantur, ut zelo Fidei succensi a gregibus pastoralis suae curae commissis supradictos damnatos abusus avertere satagant; pari zelo et charitate unumquemque illorum, qui praemissa facit non verentur, arguentes, increpantes, admonentes, se in nullo casu posse Christum erubescere falsamque Religionem simulare, quin spem aeternae retributionis abiiciant. Factum insuper magni Eleazari ante illorum oculos constituent, qui cum compelleretur simulare de sacrificii carnibus lege vetitis manducasse, ut vitae periculum effugeret, gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam elegit,

memorandam illam sententiam pronuntians: *Et si in praesenti tempore supplicii hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus nec defunctus effugiam.*

» Quod si forte, hac solerti Pastorum cura non obstante, aliqui adhuc obstinati, ac coelestis vocationis immemores reperiantur, qui impiorum viam insistere pergant, detestabiles simulationes in Fidei negotio adhibentes, iidem Archiepiscopi, Episcopi et Missionum Superiores, ut supra illos Sacramentorum participatione in vita, et, si impenitentes decesserint, Ecclesiastica Sepultura et Suffragiorum beneficio post mortem incapaces declarabunt.

» Datum Romae ex Aedibus dictae Sac. Congreg. die 19 Febr. 1774.

I. M. Card. CASTELLI Praefectus.

Loco Sigilli

Stephanus Borgia Secretarius. »

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Nomina Turcica seu Mahumetana non licet 72 Christifidelibus assumere, sibi imponere, ad evitandas poenas, vel quamcumque utilitatem captandam; Benedicti XIV Const. incip. *Quod Provinciale*, § 1. Eisdem utentes Sacramentorum incapaces, ac suffragiorum post mortem indigni declarantur; Idem ib., § 4.

FIDEI PROFESSIO

Summarium.

1. Iure Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem omnes baptizandi. - 2. Haeretici ad Ecclesiam Catholicam redeunt tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam Haeresim abiurare, et Fidei Catholicae professionem emittere. - 3. Fidei professionem emittere tenentur Magistri, Regentes Universitatem, et docentes scientias etiam Grammaticam, et alii cuiuscumque artis et facultatis professores, sive Laici sive Clerici etiam Regulares illi fuerint, et qui ad aliquem gradum promoveri voluerint. - 4. Fidei professionem emittere debent Advocati, Procuratores, Iudices, Medici, Chirurghi, Confessarii omnes, et Concionatores saltem semel; respectu Praedicatorum tamen Sacra Congregatio Concilii in una Brugnatem. declaravit neque Regulares praedicare volentes emittere teneri professionem Fidei, nisi ab Episcopo exigatur. - 5. Item Fidei professionem emittere tenentur Bibliopola et Typographi. - 6. Contra Lectores, Magistros, Rectores vel Cancellarios Gymnasiorum, promovendos ad Doctoratus, aliosve recensitos in Const. Pii IV incip. *In Sacrosancta*, si non emittant Fidei professionem, imponitur poena nullitatis actorum, et aliae imponuntur contra Rectores et Superiores quoscumque Universitatum et Gymnasiorum. - 7. Episcopus non exigens, nec recipiens a Doctoribus et Scholaribus Fidei professionem, incurrit poenam interdicti ab ingressu Ecclesiae. - 8. Inferiores vero non recipientes ut supra, Excommunicationis latae sententiae, privationis Dignitatum, Beneficior. Offic. et Feudorum incurrunt poenam. - 9. Fi-

dei professio est facienda a Graecis, et sub propria sua formula. - 10. Fidei professio facta ab Imperatore Graecorum Lugduni eadem fuit cum illa, quam faciunt Latini. - 11. Fidei professio, simul ac specialis promissio de eadem usque in finem sincera cordis devotione, ac constantissime retinenda debet emitti ab omnibus illis, qui ad Sacros Ordines sunt promovendi. - 12. Item Fidei professionem facere tenentur promoti ad Episcopatum. - 13. Omnes Episcopi in principio Concilii provincialis debent Fidei professionem emittere, et iurare observantiam Sac. Concilii Tridentini. - 14. Item Beneficiati omnes et ii, qui in Synodo Dioecesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in prima Synodo, cui adfuerint. - 15. Canonici et Dignitates Ecclesiae Cathedralis tenentur a die adeptae possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere, non solum coram Episcopo, vel eius Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo. - 16. Hanc Fidei professionem Canonici, et Dignitates Cathedralis tenentur facere per seipsos personaliter, et non sufficit per procuratorem. - 17. Coadiutores, Canonicorum, seu Dignitatum Cathedralium de rigore Iuris communis, seu Concilii Tridentini non tenentur emittere professionem Fidei. - 18. Nec talem professionem Fidei tenentur facere Portionarii, Vicarii temporales et alii provisi de Cappellaniis in Ecclesia Cathedrali. - 19. Nec ad ipsam Fidei professionem emittendam tenentur iure Tridentini, et cit. Constitutionis Pii IV, Canonici et Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, et possidentes Beneficia inferiora non curata. Vide tamen verb. *Canonicus*, ubi late de spectantibus ad hanc Fidei profes-

sionem. - 20. Praelati Regulares, qui praeficiuntur Monasteriis, Conventibus, Domibus et aliis quibuscumque locis Regularium, an teneantur ad Fidei professionem? ad n. 21. - 22. Regulares Concionatores non tenentur

ad emittendam Fidei professionem, nisi ab Episcopis exigatur. - 23. Additur ad rem notabilis Resolutio Sacrae Congregationis Concilii. - 24. Nonnulla ex Benedicto XIV.

- 1 Iure Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem omnes baptizandi; argum. can. *Prima igitur* 73, dist. 4 de Consecr. Si autem aliqui baptizandi per se ipsos professionem Fidei emittere nequeant, ex quo credere et loqui non valeant, ut parvuli, amentes, vel muti, tunc debet talis Fidei professio fieri per alium, nempe Patrum, textu expresso in can. *Parvuli alio profitente* 74, dist. 4 de Consecr., ibi: *Parvuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui vel credere nesciunt, sicut etiam aegri, muti et surdi, quorum vice alius proficitur, ut pro eis respondeat, dum baptizantur.*
- 2 Haeretici ad Ecclesiam Catholicam et Apostolicam redeuntis tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam haeresim abiurare; cap. *Ad abolendam* 9 de Haeret., et hoc rectissime fit emittendo Fidei Catholicae professionem iuxta formam de facto in Ecclesia usitatam, a Pio IV ab omnibus uniformiter observandam praescriptam in sua Constit. incip. *Iniunctum nobis*. Immo antiquitus Haeretici redeuntis ad unitatem Sanctae Matris Ecclesiae Catholicae tenebantur Fidei professionem etiam per scripturam atque oblatum libellum exhibere; can. *Si quis voluerit* 3, c. *Maximum* 19, et can. *Donatum* 20, caus. 1, qu. 7. Fidei professionem emittere tenentur Doctores, Magistri, Regentes Universitatum vel Gymnasiorum docentes quasvisque scientias, etiam Grammaticam, et alii cuiuscumque artis ac facultatis professores, sive Clerici aut laici illi sint, vel cuiuscumque Ordinis Regulares, qui docere, vel ad aliquem gradum promoveri voluerint; Pius IV Const. incip. *In Sacrosancta*, ad cuius calcem tradit etiam propriam formulam. Et Sacra Congreg. Conc. declaravit comprehendere in dicta Bulla Pii IV etiam docentes principia Grammaticae, Arithmeticae, Musicae et aliarum artium, licet publicam scholam non faciant, sed in propriis domibus doceant. Sic refert Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicantium, verb. *Professio Fidei*, notabil. 4¹.
- 4 Fidei professionem emittere debent Advocati, Procuratores², Iudices, Medici, Chirurghi, Confessarii omnes et Concionatores saltem semel;

Conc. Provinc. Mediolan. V, tit. de Professione Fidei; et sic statutum reperitur fere in omnibus Synodis Dioecesanis, et signanter in Synodo Alexandrina de an. 1733, tit. 1 de Fidei professione; respectu Concionatorum tamen S. Congr. Conc. in una Brugat. declaravit, neque Regulares praedicare volentes emittere teneri professionem Fidei, nisi ab Episcopo exigatur, ut refert Nicolius Lucubrat. canon. lib. 1, tit. 1, n. 6, verb. *Concionatores*. Item Fidei professionem emittere tenentur Bibliopulae et Typographi, Conc. Prov. Mediolan. VI, verb. *Librorum editio*, num. 21. Contra Lectores, Magistros, Rectores vel Cancellarios Gymnasiorum, promovendos ad Doctoratum aliosve recensitos in d. Constit. Pii IV incip. *In Sacrosancta*, si non emittant Fidei professionem, imponitur poena nullitatis actorum, et aliae imponuntur contra Rectores et Superiores quoscumque Universitatum et Gymnasiorum: Pius IV ibid. Episcopus non exigens, nec recipiens a Doctoribus et Scholaribus Fidei professionem, incurrit poenam interdicti ab ingressu Ecclesiae; Pius IV in d. Const. incip. *In Sacrosancta*. Inferiores vero non recipientes, ut supra, Excommunicationis latae sententiae, privationis Dignitatum, Beneficiorum, Officiorum et Feudorum incurrunt poenam; Pius IV, ibid.

Fidei professio est facienda a Graecis, et sub propria sua formula; Gregor. XIII Const. incip. *Sanctissimus*. Talis tamen forma reformata fuit ab Urbano VIII quam refert Nicolius in suo Compendio Episc., verb. *Fides*. Fidei professio facta ab Imperatore Graecorum Lugduni, eadem fuit cum illa, quam faciunt Latini; Gregor. X Const. incip. *Exultare*.

Fidei professio simul et specialis promissio de eadem usque in finem, sincera cordis devotione, ac constantissime retinenda, debet emitti ab illis, qui ad Sacros Ordines sunt promovendi; c. *Quamquam* 6, dist. 23. Item Fidei professionem facere tenentur promoti ad Episcopatum; can. *Qui Episcopus* 2, dist. 22, c. *Optatum* 4, dist. 100; Conc. Trid. sess. 24, cap. 1 de Reform.; Gregorius XIV. Constitut.

¹ In Concilio Provinciali Romano 1725, tit. 1, cap. 1, inter illos, qui professionem fidei emittere debent, n. VIII et IX recensentur: *Docentes publice vel privatim Theologiam, Philosophiam, Ius Canonicum aut Civile, vel inferiores quascumque disciplinas, etiam Grammaticam; ac tandem Medicinam et Chirurgiam exercentes* (EDIT. BARBIELL.).

² Non de omnibus Advocatis et Procuratoribus agitur in eo Concilio, sed de illis tantum, qui causas sanctae Inquisitionis suscipere, aut agere velint. Sic enim habet Constit. part. 1 *Quae ad fidei tuendam stu-*

dium pertinent, Collectio Concil., Edit. Ven. anno 1733, tom. 21, col. 339: *Advocati praeterea, et Procuratores in causis sanctae Inquisitionis suscipiendis agendisve, nullum ante aditum locumve habeant, quam fidei professionem Episcopo praestiterint*. De Iudicibus autem in eius Concilii Decreto nulla est mentio. In Concilio Romano loc. cit., n. 5, praescribitur, ut fidei professionem emittant: *Novus Vicarius Generalis, Vicarii Foranei: Procuratores et Promotores fisci Episcopalis, Cancellarii, ceterique Ministri eiusdem Curiae* (EDIT. BARBIELL.).

incip. *Onus Apostolicae*. Forma autem huius professionis Fidei ac Iuramenti traditur in Pontificali Romano iussu Clementis VIII édito; vid. verb. *Episcopus*, art. 2, num. 17, et seq.

- 13 Omnes Episcopi in principio Concilii Provincialis debent Fidei professionem emittere et iurare observantiam Sac. Conc. Trident., ut est iniunctum in ipso Trident. sess. 25, cap. 2, de Reformat., ubi insuper statuit, quod si quis renuerit, statim denuntietur Summo Pontifici a Coepiscopis sub poena divinae indignationis, et interim praedictus renuens communione alio-
- 14 rum privetur. Item Beneficiati omnes, et ii qui in Synodo Dioecesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in primo Synodo, cui adfuerint. Conc. Trid. cit. sess. 25, cap. 2.
- 15 Canonici et Dignitates Ecclesiae Cathedralis tenentur a die adeptae possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere, non solum coram Episcopo vel eius Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo. Concil. Trid. sess. 24 de Reformat., c. 12, vers. *Provisi*, et Pius IV Const. incip. *Iniunctum Nobis*.
- 16 Hanc Fidei professionem Canonici et Dignitates Cathedralis tenentur facere per se ipsos personaliter, et non sufficit per Procuratorem, ut pluries censuit Sac. Congr. Conc., et signanter in Seguntina 18 Apr. 1590, et iterum in alia causa die 12 Sept. 1620, et in Calaguritana 22 Septemb. 1696, et in Cathacen. 6 Februar. 1726, adeoque propter talia decreta non sunt attendendi Doctores sustinentes posse Fidei professionem emitti per Procuratorem specialiter deputatum. Coadiutores Canonicorum seu dignitatum Cathedralium de rigore Iuris communis, seu Conc. Trid. non tenentur emittere professionem Fidei, quia Coadiutor durante Coadiutoria nondum est verus Canonicus; Barbosa de Offic. et potest. Episc., part. 3, allegat. 61, num. 13 et 14, et de Canonic. c. 27, num. 12; Gonzalez ad reg. 8 Cancell., gloss. 5, § 9, num. 110; Garcias de Benefic. part. 4, cap. 6, num. 74 et 76, et alii passim.
- 18 Nec talem Fidei professionem tenentur facere Portionarii, Vicarii temporales et alii provisi de Cappellaniis in Ecclesia Cathedrali; Barbosa lib. 1 Iuris Eccles. univers., cap. 2, num. 64, et de Canon. cap. 17, num. 13; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 1, § 8, num. 166; Sanchez lib. 2 in Decal., c. 5, num. 1, et alii passim; et ratio est, quia supradicti omnes non comprehenduntur sub illis personis, quas Concilium Trident. cit. sess. 24, cap. 12, de Reformat., et Pius IV in Const. incip. *Iniunctum nobis*, obligavit ad Fidei professionem, ut legenti patet; unde cum ibi sancita a Tridentino et Pio IV sint poenalia, et novi Iuris inductiva, non debent extendi ultra personas expressas, nam poenae sunt restringendae iuxta regul. 15 et 49 Iuris in 6. Iurium enim correctio, quantum fieri potest, est evitanda, cap.

Cum expediat de Election. in 6, proinde non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum; 1. *Praecepimus* Cod. de Appell. Nec ad ipsam Fidei professionem emittendam 19 tenentur iure Tridentini, et cit. Const. Pii IV Canonici et Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, et possidentes Beneficia inferiora non curata; sic decisum fuisse a Sac. Congr. Conc. die 12 Febr. 1588, refert Garcias de Benefic. part. 3, cap. 3, num. 11, et Barbosa in Summa Apostolicar. decis., verb. *Professio Fidei*, n. 6. Vide tamen verb. *Canonicus*, art. 4, n. 32, 33, et per totum articulum, ubi late de iis, quae Fidei professionem Canonicorum concernunt.

Praelati Regulares, qui praeficiuntur Mona- 20 steriis, Conventibus, Domibus, et aliis quibuscumque locis Regularium quorumcumque Ordinum, etiam Militarium, quocumque nomine appellentur, tenentur eandem Fidei professionem emittere intra duos menses ab adepta possessione suae Praefecturae per extensionem factam a Pio IV in d. sua Constitutione incip. *Iniunctum*. Hanc tamen Pii IV Constitutionem 21 quo ad hoc non esse in usu, et sic Eminentissimos Cardinales aliosque Viros doctissimos consuluisse notat Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicant., verb. *Pofessio Fidei*, notab. 1. 1, et sic tenent Sanchez l. 2 in Decalog., cap. 5, num. 3; Portell. in dub. Regul., verb. *Professio Fidei*, num. 3; Tamburin. de Iur. Abbat. tom. 1, disp. 8, qu. 3, num. 3; Villalob. in Summa tom. 2, tr. 1, difficult. 6, n. 3; Diana Moral. resolut. part. 3, tract. 2, resolut. 78; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 1, num. 161, et alii, qui dicunt, in iis Religionibus, in quibus viget contraria consuetudo, non teneri Praelatos earum ad emittendam Fidei professionem, et hoc per generalia Iuris principia, quod in ipsis vel d. Constit. Pii IV, quo ad hoc numquam fuerit recepta, vel contraria consuetudine denuo abrogata; arg. cap. *Quanto* 11 de Consuet.; Barbosa autem de Offic. et potest. Episcop. part. 3, alleg. 61, num. 7, cum variis aliis ibi citatis improbat istum non usum; et idem Barbosa in Summa 22 Apost. dec., verb. *Professio Fidei*, n. 3, refert, Sacram Congreg. Conc. decrevisse, quod *professionem Fidei emittere per Episcopos Locorum Ordinarios, si ita illis videbitur, sunt compellendi Regulares, antequam praedicationis munus incipiant*, quod decretum, ut vides, concordat cum allato sub num. 4 in una Brugnat. relato a Nicolio, et clare demonstrat, quod Regulares Praedicatores tenentur solum Fidei professionem emittere quando Ordinariis ita videtur, et ab illis exigitur.

Attendenda est hic sequens Epistola Sacrae 23 Congr. Conc. directa Eminentissimo et Reverendissimo Cardinali de Lambertinis, postea Summo Pontifici, et ab ipso relata volumine tertio, notificatione 19 in fine, ut sequitur:

Eminentiss. et Reverendiss. D. Observand.

Negotium, de quo agitur in adiunctis precibus nonnullorum Canonicorum istius Metropolitanæ, aliorumque Parochorum tam Civitatis quam Diocesis, Eminentissimi PP. Sacrae Congreg. Conc. remittendum esse duxerunt arbitrio et prudentiæ Eminentiae Vestrae, cui proinde facultatem faciunt, ut Canonicos et Parochos praescriptos, qui Fidei professionem coram Ordinario, prout exponitur, erronee, et contra dispositionem Sacri Conc. Trid. emitte prætermiserunt, ad novam Fidei professionem faciendam coram Eminentia Vestra, sive eius Vicario Generali admittere possit, eisdemque fructus suorum respective Beneficiorum a die adeptæ possessionis perceptorum, erogata tamen aliqua summa arbitrio Eminentiae Vestrae taxanda in eleemosynam Christi pauperum, liberaliter condonare valeat. Id Eminen-

tiae Vestrae significo, eiusque manus humillime deosculor.

Romae 10 Novembris 1736.

Eminentiae Vestrae

Humill. et addictiss. Servus

A. Card. GENTILI pro Eminentiss. Praefecto.

Fidei professio exposcitur a Graecis ad unitatem Catholicæ Ecclesiae redeuntibus. Benedict. XIV Constitut. incipien. *Allatae sunt*, § 17.

Alia ad rem. Vide verb. *Canonicatus* art. 4 per tot., tum additiones ex aliena manu ad verb. *Beneficiatus*, art. 1, et ad verb. *Canonicatus*, art. 4, et superius allata in verb. *Fides* a num. 47 ad 60.

Fidei, Spei et Charitatis actus a Parocho elata voce emittendi in Missa Parochiali; vid. infra sub verb. *Parochus*.

FILIUS, FILII

Summarium.

1. Filii alii sunt legitimi et alii illegitimi, et qui sint legitimi et naturales. - 2. Filii nati ex Matrimonio clandestino inito in gradu, licet ignoranter, prohibito, sunt illegitimi. - 3. Sic etiam illegitimi censendi sunt filii nati ex matrimonio inito a parentibus scientibus impedimentum legitimum, quamvis non clandestine, sed in facie Ecclesiae præter omne interactum contrahere praesumpserint. - 4. Si autem unus tantum ex coniugibus ante matrimonium, vel eius consummationem, scivit impedimentum dirimens, alter vero idem ignorans bona fide contraxit et consummavit matrimonium, filii inde nati censendi sunt legitimi. - 5. Talis autem bona fides ex parte saltem unius coniugis debet perseverare, et adesse etiam tempore conceptionis, aliter si ante prolis conceptionem ei innotescat impedimentum dirimens, et consequenter cesset bona fides, proles erit illegitima. - 6. Si cum dubio de latente impedimento, et non adhibita debita diligentia ad indagandam veritatem, coniuges contrahant et consumment matrimonium, postea impedimentum detegatur, filii ex tali matrimonio procreati, erunt illegitimi. - 7. Si autem dubium superveniat matrimonio iam contracto et consummato, filii concepti stante hoc dubio erunt legitimi, quamvis lis de valore matrimonii in foro externo esset mota et adhuc pendens, dummodo ante sententiam sint concepti. - 8. Filii nati septimo mense post initum matrimonium habendi sunt pro legitimis. - 9. Etiam si nascentur ad initium dicti mensis. - 10. Sic etiam legitimi sunt habendi filii illi qui nascuntur mense decimo. - 11. Filii autem, qui nascuntur undecimo mense iam completo ordinariæ pro illegitimis habentur. - 12. Filii nati duobus diebus post decem menses, seu etiam circa medium undecimi mensis, secundum multos censendi sunt legitimi, maxime si Mater sit bonæ famæ, et Maritus usque ad ultimum suæ vitæ fuerit aptus ad generandum. - 13. Immo multi volunt, quod in casu extraordinario etiam post completum undecimum mensem filius natus reputandus sit legitimus, præsertim, si mater nedom sit optimæ famæ, sed etiam sit cuiusdam specialis corporalis dispositionis et complexionis. - 14. Filii stante matrimonio nati censendi sunt legitimi, quamvis constet uxorem pluries adulterasse, et ipsi filii magis assimilentur adultero, quam Matris Marito. - 15. Limita tamen in casu, quo ex Mariti absentia, infirmitate, vel alio impedimento

probetur tempore conceptionis non potuisse Maritum copulam habere cum uxore. - 16. Filii censendi sunt legitimi, quamvis Mater fateatur esse adulterinos, et num. 114 et seq. - 17. Filii expositi, quorum parentes ignorantur, an censendi sint legitimi nec ne, ad n. 20. - 21. Filii illegitimi qui sint. - 22. Filii illegitimi alii sunt naturales; alii spurii et alii ex damnato coitu. - 23. Naturales qui sint de iure Canonico. - 24. Et qui sint de iure civili. - 25. Qui sint *Manzeres*. - 26. Qui sint *Bastardi*. - 27. Qui sint *Spurii* de iure Canonico. - 28. Qui sint *Spurii* de iure Civili. - 29. Spurii dicuntur etiam *quæsi*. - 30. Filii ex damnato coitu. - 31. Horum *Spuriorum*. - 32-38. Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens Matrimonium et quomodo. - 39-42. Filii ex damnato coitu, quomodo per subsequens Matrimonium legitimantur. - 43-45. Effectus huius legitimisationis. - 46. Filii illegitimi legitimantur etiam per Rescriptum Principis. - 47-56. Qui Principes possint legitimare et ad quos effectus. - 57-69. Illegitimi quoad Ordines, Praelaturas et Beneficia. - 70-75. De filio Presbyteri quoad Beneficium Patris. - 76-80. Filiifamilias quatuor præstare tenetur parentibus. - 81-86. De furtis Filiifamilias in bona paterna. - 87-90. De eius salario. - 91-99. Quo ordine debeat filius parentibus et propinquis subvenire. - 100-104. Filius quando ob Patris necessitatem Religionem ingredi prohibeatur, vel iubeatur relinquere. - 105-112. De filii venditione in subventionem parentum. - 113-117. Filius non tenetur credere Matri asserenti ipsum non esse legitimum. - 118-125. Quot modis filius liberetur a patria potestate. - 126. Filii alendi sunt a suis parentibus. - 127. Non solum legitimi, sed etiam spurii. - 128. Mater tenetur alere filium primo triennio, et pater post triennium usque ad emancipationem. - 129. Nomine alimentorum respectu Matris intelligitur solum lac. - 130. Si autem Mater nequeat ipsa lac præbere filio, tenetur Pater suis expensis Nutricem conducere. - 131. In defectu Patris tenetur alere filios avus paternus vel alii ascendentes, et in defectu Mater. - 132. Deficiente autem Matre, tenetur filios alere Avus, alique ascendentes Materni. - 133. Filii, etiam Spurii, alendi sunt ab hæredibus parentum aut a Fisco. - 134. Clericus potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam ex bonis Ecclesiasticis. - 135. Supradicta tamen de præstandis alimentis filiis, intelligi debent, si filii non possint habere unde se alant. - 136. Filii spirituales an alendi sint a Patribus spiritualibus, scilicet a Patrinis. - 137. Filii an possint,

et ob quas causas exhaereditari. *Remissive.* - 138-141. Alia quoad Filios. *Remissive.* - 142-146. Nonnulla ex operibus Benedicti XIV. - 147, 148. An proles legitimitur per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium. - 149-151. An huiusmodi legitimatio locum habeat, si

a morte primae uxoris ad nativitatem proles effluerint 182 dies. - 152, 153. An legitimatio ex dispensatione in radice Matrimonii ad omnes effectus extendatur. - 154-157. Legitimatio per subsequens Matrimonium quoad eius effectus. - 158. De filio viduae Naim.

- 1 Filii alii sunt legitimi et alii illegitimi. Comm. Legitimi, vel sunt legitimi tantum, quales sunt filii adoptivi, qui non a natura, sed a sola lege filii facti sunt, vel sunt legitimi et naturales simul, et isti filii legitimi et naturales sunt, et dicuntur omnes illi, qui ex vere legitimo Matrimonio, aut saltem putative tali, publice, seu in facie Ecclesiae absque contradictione ac bona fide inito, nati existunt. Communis; arg. 1. *Filium* 6 ff. de his qui sui vel alieni, et princ. Instit. de Patria potest., et c. *Cum inter* 1 Qui filii sint legitimi, ubi filii nati etiam in putativo matrimonio declarantur legitimi praecisis his verbis: *Filii eorum (qui bona fide nulliter contraxerant) non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publice et sine contradictione Ecclesiae inter se contraxisse noscantur: ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerint, et qui concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, et quod in bona paterna haereditario iure succedant, et de parentum facultatibus nutriantur.* Dicitur autem notanter aut saltem putative tali publice, seu in facie Ecclesiae et absque contradictione inito, quia in cap. *Cum inhibitio* 3 de Clandest. despons., expresse statuitur, quod si quis clandestine, seu sine praevis denunciationibus, aut contradicente Episcopo vel Parocho, Matrimonium inire praesumpserit in gradu prohibito (Consanguinitatis v. g. vel affinitatis) etiam ignoranter, soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium. Et subiungitur ratio his verbis: *Cum illi taliter contrahendo non expertes scientiae, vel saltem affectatores ignorantiae videantur.*
- 3 Dicitur etiam notanter ac bona fide inito, quia in d. c. *Cum inhibitio* statim sic expresse subiungitur: *Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum praeter omne interdictum etiam in conspectu Ecclesiae contrahere praesumpserint.*
- 4 Si autem unus tantum ex coniugibus ante matrimonium vel eius consummationem scivit impedimentum dirimens, alter vero idem ignorans bona fide contraxit et consummavit matrimonium, filii inde nati reputantur legitimi, quia textus cit. cap. *Cum inhibitio*, dicit ambo parentes, et sic recte docet Glossa communiter recepta ibidem in d. verb. *Ambo parentes*, et habetur clare in cap. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi, et tenent ibi Barbosa num. 2, et
- 5 Abbas num. 3, et alii communiter. Talis vero bona fides ex parte saltem unius coniugis debet

perseverare et adesse etiam tempore conceptionis, aliter si ante proles conceptionem ei innotescat impedimentum dirimens, et consequenter bona fides cesset, proles erit illegitima, argum. cap. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi; Pirhing. l. 4 decret., tit. 17, num. 14; Pontius l. 11, cap. 8, num. 3, et communis aliorum.

Si cum dubio de latente impedimento, et 6 non adhibita debita diligentia ad indagandam veritatem coniuges contrahant et consumment matrimonium, et postea impedimentum detegatur, filii ex tali matrimonio procreati, erunt illegitimi; c. *Cum inhibitio* 3 de clandestina Desponsat. Et ratio est, quia adesset ignorantia affectata, quae aequiparatur scientiae; arg. l. *Ne supina* 6 ff. de Iur. et fact. ignor., et c. *Eos* 2 de temp. ord. in 6, ibi: *Qui scienter vel affectata ignorantia.* Si autem dubium su- 7 perveniat Matrimonio iam contracto et consummato, filii concepti stante hoc dubio erunt legitimi, quamvis lis de valore Matrimonii in foro externo esset mota, et adhuc pendens, dummodo ante sententiam sint concepti, arg. cap. *Cum inter* 2 Qui filii sint legitimi, ibi: *Qui concepti fuerant ante sententiam, non minus habeantur legitimi, et sic Barb. ibi cum communi aliorum.*

Filii nati septimo mense post initum ma- 8 trimonium habendi sunt pro legitimis, textu expresso in l. *Septimo* 12 ff. de statu hominum, ibi: *Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est propter auctoritatem Doctissimi Viri Hippocratis; et idcirco credendum est, eum qui iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse.* Etiam si nascantur ad initium dicti septimi mensis; arg. leg. *Intestato* 3, § fin., ff. de Suis et legit., ubi expresse deducitur: *Eum, qui centesimo octogesimo secundo, idest 182 dies natus est, iusto tempore videri natum, quod tempus ut clare patet septem menses solum inchoatos constituit.* Sic etiam 10 legitimi sunt habendi filii illi, qui nascuntur mense decimo; leg. *Gallus* 29 ff. de Lib. et Posthum., ibi: *Si post mortem in decem mensibus proximis natus erit, haeres sunt.* Filii 11 autem qui undecimo mense iam completo nascuntur, ordinarie pro illegitimis habentur; l. *Intestato* ff. de Suis et legit., et Novella 19, c. 2, ibi: *Mulier, etc., undecimo mense perfecto peperit, ut non esset possibile dicere quia de defuncto fuisset partus, neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est.* Dicitur 12 tamen notanter undecimo mense iam completo, quia Glossa ad cit. Novell., verb. *Perfecto*,

vult, quod si filii nascantur duobus diebus post decem menses, seu etiam circa medium undecimi mensis, ut cum aliis vult Engel lib. 4 decret., tit. 17, n. 7; Reiffenstuel ib., n. 22; Haunoldus de Iust. et Iur. tract. 4, n. 139, censendi sint legitimi, maxime si Mater existat bonae famae, castis et honestis praedita moribus, et maritus usque ad ultimos suae vitae dies fuerit ad generandum aptus; arg. cit. Novella 39; cap. 2, ubi Imperator loquitur de undecimo mense perfecto seu completo, ibi: *Undecimo mense perfecto peperit*. Immo multi volunt, quod in casu extraordinario etiam post completum undecimum mensem filius natus reputandus sit legitimus, maxime si Mater nescit sit optima famae, sed etiam sit specialis cuiusdam corporalis dispositionis et complexionis, seu alia in ipsa concurrant, propter quae ex Medicorum iudicio potuerit sic tarde parere, ut quibusdam adductis exemplis probat sic evenisse Gothofredus in notit. ad cit. Novell. 39, c. 2, litt. C. Quinimmo ex Iudicio Parisiensi fuit reputatus legitimus partus quatuordecim mensium ex eo, quod inter alia concurrentia Mater esset honestissimis praedita moribus, ut refert Reiffenstuel loc. cit., num. 23, et ratio est, quia delictum non praesumitur, donec probetur, argum. l. *Merito* 61 ff. pro socio, et cap. *Estote* 2 de Regul. Iuris, et in dubio pro favore innocentium prolium sentiendum ac iudicandum est, arg. cap. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi, ibi: *In favorem prolis potius declinamus*; et l. *Nuper* Cod. de Naturalibus liber., ibi: *Et hoc favore sancimus liberorum*. Accedit quod in dubiis semper benigniora praefenda sint; leg. *Semper* 56 ff. de Regul. Iuris.

14 Filii stante Matrimonio nati censendi sunt legitimi, quamvis constet uxorem pluries adulterasse, et ipsi filii magis assimilentur adultero, quam Matris Marito; arg. l. *Titium* ff. de his qui sui vel alieni Iur., ibi: *Non tamen ferendum*, Iulianus ait, *eum, qui cum uxore sua assidue moratus noluit filium agnoscere quasi suum*; et l. *Miles* 11, § *Defuncto*, ff. ad leg. Iul. de adult., ibi: *Nam non utique crimen adulterii, quod mulieri, Infanti praeiudicat, cum possit et illa adultera esse, et impubes defunctum Patrem habuisse*. In dubio enim favendum est proli; arg. cit. c. *Ex tenore*, et 15 cit. l. *Nuper*. Limita tamen in casu, quo ex Mariti absentia, infirmitate seu impotentia, vel alio impedimento probetur, tempore conceptionis non potuisse maritum copulam habere cum uxore, tunc enim filius sic natus, esset censendus illegitimus, arg. c. *Causam* 4 Qui filii sint legitimi, et l. *Filium* 6 ff. de his qui sui vel alieni, ibi: *Mihi videtur si constat aliquandiu maritum cum uxore non concubuisse infirmitate interveniente vel alia causa... ut generare non possit, hunc, qui in domo natus est, licet vicinis scientibus, filium non esse*. Communis.

Filii censendi sunt legitimi, quamvis mater 16 fateatur eos esse adulterinos, arg. c. *Per tuas* de Probationib.; Barbosa ib., n. 3, et Abbas num. 4; Engel loc. cit., num. 3; Reiffenstuel loc. cit., num. 11, ubi asserit, quod Legistae communiter reputant fatuum filium, qui credit matri asserenti eum ex adulterio esse natum, alleganti enim suam turpitudinem nulla cum alterius praeiudicio debetur fides; c. *Officii* 9, et ibi Glossa, de Poenit. et remiss.; Nicolius in Flosculis, verb. *Fides*, num. 14, aliter Mater odio habens aliquem filium facile posset ei praeiudicare et haereditatem ei auferre. Filios quo- 17 que expositos, quorum parentes ignorantur, censendos esse legitimos tenet Menochius de Praesumpt. lib. 6, quaest. 54, num. 20; Mascard. de Probation. concl. 799; Gonzalez in c. *Conquestus* 1 Qui filii sint legitimi, num. 8; Reiffenstuel loc. cit., num. 14; Barbosa tit. de Infant. et languid. exposit., num. 3, et de Offic. et potest. Episcop. part. 3, allegat. 51, num. 150, ubi dicit hanc sententiam esse magis communem, et pro ea citat plusquam 24 Doctores, qui moventur ea ratione, quod in dubio sumenda est coniectura, quae delicti praesumptionem excludat, cum delictum non praesumatur, donec probetur; arg. l. *Merito* 51 ff. pro socio, et c. *Estote* 2 de Reg. Iuris. Adducunt etiam c. *Lator* 5, et c. *Pervenit* 11 Qui filii sint legitimi, ubi adversario iniungitur onus probandi illegitimum esse filium; et afferunt etiam c. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi, et l. *Nuper* Cod. de Natural. lib., ubi in dubio fit praesumptio pro favore prolis per verba adducta sub num. 13. Non enim solum ob pudorem et metum infamiae, sed etiam ob necessitatem parentum, instans periculum, vel aliam urgentem causam libere exponi solent, ut patet in Moyse, Paride et aliis. Vide infra n. 13 et seqq.

Quod autem tales infantes expositi illegitimi 18 censerentur debeant, docent multi Doctores apud Amostaz. de Causis piis lib. 4, cap. 11, n. 73, et iuxta communem et tutiorem sententiam late Pignatell. tom. 7, consult. 34, per tot.; Garcias de Benefic. p. 7, cap. 2, n. 9, et seq., ubi quod debeat attendi universalis causa protectionis, quae verificari solet in illegitimis, et rarissime in legitimis; Corrad. in Prax. dispen. lib. 3, c. 2, num. 1; Rota in noviss. dec. 790, num. 2; Seraphin. dec. 1081, num. 3, ubi expositionem infantis in Hospitali Sancti Spiritus Urbis valde repugnare legitimae filiationi, et Romae expositi apud Hospitale praedictum pro illegitimis ab omnibus habentur, et dispensatione indigent; Mandos apud Garciam cit. part. 7, cap. 2, num. 6; Corrad. cit. num. 9; Gratian. disceptat. 34, n. 31; Garcias in addit. ad part. 7, c. 7, num. 7; Card. Petra Comment. 12, Const. 22 Sixti IV, num. 14, ubi sub n. 11 et cum variis aliis dicit, quod te-

- nenda sit tutior opinio, nempe quod censi debeant illegitimi, quoad suscipiendos Ordines, et indigeant dispensatione, cum urgens coniectura sit pro illegitimitate eorum proiectio. Et
- 19 Sac. Congreg. Conc. in Sulmonensi 23 Februarii. 1710 censuit: *In casu de quo agitur pro dispensatione ad cautelam*, quia aderant
- 20 coniecturae hinc inde pro legitimitate. Et hanc sententiam comprobant praxis Romanae Curiae, cum obtineantur pro expositis dispensationes Apostolicae ad Sacros Ordines; Corrad. cit. num. 2 et num. 9, dicit Hospitale Sanctissimae Annuntiationis Neapolis obtinuisse privilegium, quod inibi expositi promoveri valeant ad Ordines per Archiepiscopum Neapolitanum sine alia dispensatione, sicque hoc privilegium praesupponit illegitimitatem eorum.
- 21 Filii illegitimi sunt illi, qui non nascuntur ex Matrimonio legitimo, vel saltem putative tali, bonaque fide in facie Ecclesiae contracto. Communis, argum. l. *Filium* 6 ff. de his qui sui vel alieni, et princ. Institut. de Patria Potest., et cap. *Cum inter* 2 Qui filii sint legitimi, et cap. *Cum inhibitio* 3 de clandestina
- 22 Dispensatione. Filii illegitimi alii sunt, et dicuntur *naturales*, alii *spurii*, et alii *ex damnato*
- 23 *coitu*. Naturales de Iure Canonico sunt illi, qui nati sunt a parentibus solutis, inter quos tempore conceptionis vel saltem nativitatis suae poterat esse legitimum matrimonium, sive dein Mater fuerit meretrix publica, sive concubina
- 24 patris. Communis. De Iure tamen Civili soli illi dicuntur *naturales*, qui nati sunt ex concubina soluta domi retenta a soluto, loco Uxoris, et non ex furtivo accessu; l. 1 et sequent.
- 25 ff. de Concub. Illi qui nascuntur ex scorto seu publica meretrice solent vocari *manzeres* vel *mansereres*. Glossa in cap. *Nisi cum pri-*
- 26 *dem* 10 de Renuntiati., verb. *Manzeres*. Illi qui nascuntur ex soluta, quae nec est concubina nec publica meretrix, dicuntur *bastardi*; Reiffenstuel lib. 4 decret., tit. 16, num. 25, in fin.
- 27 Spurius de Iure Canonico vocatur illi, qui sunt nati a parentibus, inter quos tempore conceptionis vel nativitatis non poterat esse matrimonium; arg. cap. *Quanta* 4 Qui filii sint legitimi, et dicuntur *spurii* a spurcitia per leges reprobata; Reiffenstuel lib. 1 decret., tit. 17,
- 28 num. 2. De iure civili autem non solum praefati, sed etiam illi *spurii* dicuntur, qui a meretrice pluribus accessum praebente, ita ut certus pater demonstrari nequeat, gignuntur, arg. l. *Vulgo* 23 ff. de statu hominum, ibi: *Vulgo quaesiti sunt qui patrem demonstrare non possunt, vel possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet, qui et spurii appellantur*. Ex qua lege, ut vides, *spurii* appellantur etiam *quaesiti*.
- 30 Filii *ex damnato coitu* dicuntur illi, qui nascuntur a parentibus, inter quos nec tempore

conceptionis, nec tempore nativitatis potuit esse matrimonium. Novella 74, c. 6. Unde nati ex damnato coitu de Iure Canonico cum spurii conveniunt. Immo etiam de Iure civili, excepto quod nati ex concubina de Iure civili etiam *spurii*, non vero ex damnato coitu, vocari possunt; l. 1 et sequent. ff. de Concubin., qui tamen concubinatus per Leges Ecclesiae sublatus est; can. *Nemo* 4, caus. 32, qu. 4, et Conc. Trid. sess. 24, cap. 8, de Reformat. Horum *spuriorum* seu notorum *ex damnato* 31 *coitu* alii sunt et vocantur *nothi*, quia videlicet nascuntur ex coniugato et soluta. Reiffenstuel lib. 1 decret., tit. 27, num. 2. Alii *adulterini*, qui scilicet ex adulterio ex parte utriusque gignuntur. Alii *sacrilegi*, id est qui ex Religioso, aut moniali, vel clerico in sacris constituto generantur. Alii *incestuosi*, qui nempe ex parentibus affinitate vel consanguinitate collateraliter coniunctis nascuntur; § *Inter eas* Institut. de Nuptiis. Alii *nefarii*, id est qui ex patre et filia, aliorumque ascendendum et descendendum copula procreantur; § *Ergo* Institut. de Nuptiis.

Filii illegitimi naturales legitimantur per 32 subsequens matrimonium inter parentes eorum legitime contractum, c. *Conquestus* 1 et cap. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi, ibi: *Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur*. Concordat l. *Divi Constantini* 5, l. *Cum quis* 18 Cod. de natural. liberis. Etiam si Ma- 33 trimonium non sit consummatum, sed praecise ratum. Engel lib. 4 decret., tit. 17, n. 9; Pirhing ib., num. 36; Reiffenstuel ib., n. 13; Barbosa in c. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi, et alii communiter. Et hoc quamvis Matrimo- 34 nium contrahatur a senibus infirmis aut etiam in periculo mortis. Barbosa loc. cit., num. 8; Pirhing loc. cit.; Reiffenstuel loc. cit., n. 32; Covarr. part. 2 de Matrim., c. 8, § 2, n. 10; Pontius lib. 11, cap. 1, § 2, n. 16; Azorius tom. 3, lib. 2, cap. 13, quaest. 11, et communis aliorum. Sive matrimonium immediate 35 vel mediate sequatur generationem filii illegitime nati, adeo ut legitimetur filius, quamvis pater eius non statim cum matre, sed cum alia prius contrahat, et postea hac defuncta, matrimonium ineat cum Matre filii illegitimi; Pirhing loc. cit., num. 36; Reiffenstuel loc. cit., num. 33; Pontius loc. cit., num. 15; Abbas in c. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi, num. 3; Barb. ib., n. 7, et alii communiter. Et ratio est, quia Iura allegata supra num. 32 plus non requirunt, quam ut matrimonium legitimum inter parentes prolis illegitimae sequatur, nec specificant an mediate vel immediate fieri debeat, et ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; cap. *Quia circa* 22 de Privileg., et l. *De pretio* ff. de Publiciana in rem action., eo vel maxime quod favores sunt am-

pliandi, c. *Odia* 15 de regul. Iuris in 6, ibi: *Odia restringi et favores convenit ampliari*, praesertim quando agitur de favore liberorum; cap. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi, ibi: *In favorem prolis potius inclinamus*.

- 36 Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi fuerit clandestine contractum, dummodo fuerit validum, uti est in locis, ubi Conc. Trid. non est receptum; Barb. in cit. c. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi; Sanchez lib. 3, disp. 44, n. 2; Pirhing l. c., n. 36; Reiffenstuel l. c., n. 34, et alii. Quinimo filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens matrimonium etiamsi tale matrimonium non sit verum, sed tantum putativum ratione bonae fidei, et ut verum existimatum; Si quis enim ex consanguinea fornicario concubitu suscipiat prolem, et postea ignarus consanguinitatis cum ea contrahat bona fide matrimonium, proles illa erit legitima, ratione talis subsequentis matrimonii; arg. cap. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi; Gonzalez in cap. *Cum inter* 2 eod. tit., n. 6; Pirhing loc. cit., n. 36; Pontius lib. 7, cap. 1, § 2, num. 13; Covarruv. in 4 decret., part. 2, c. 8, § 2; Gabriel in commun. Conclus. lib. 6 de Legit., conclus. 1, num. 4 et 5, et alii. Et ratio est, quia filii nati ex putativo matrimonio pro legitimatis declarantur, textu expresso in cap. *Cum inter* 2 Qui filii sint legitimi; ergo filii prius illegitime nati per subsequens putativum matrimonium legitimantur; non enim apparet ratio cur idem matrimonium putativum habeat vim faciendi ut filii legitime nascantur, et non habeat vim legitimandi filios prius illegitime natos. Tum quia in dubiis favorabilior Iuris interpretatio est assumenda; cap. *Estate* 2 de Regulis Iuris, praesertim cum agitur de favore liberorum;
- 38 c. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi. Non desunt tamen magni nominis Doctores contrarium sentientes, ut Abbas in c. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi; Engel lib. 4 decret., tit. 17, num. 9; Reiffenstuel ib., num. 36; Zoesius ib., num. 13; Fachin. l. 1 Controv., cap. 55; Molina tom. 1, tract. 2 de Iustitia et Iure, disp. 172, n. 11, et alii.
- 39 Filii spurii seu nati ex damnato coitu, id est a parentibus inter quos nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium, per subsequens matrimonium non legitimantur. Communis Doctorum, arg. cit. cap. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi, in cuius sumario sic praecise habetur: *Naturales legitimantur per subsequens parentum coniugium*.
- 40 *Spurii vero non*. Hoc tamen procedit in casu, quo uterque parens scit tale impedimentum contrahendi inter se pro tunc matrimonium, ex quo v. g. unus reperiatur uxoratus, et sic filius sciente utroque parente susceptus sit ex adulterio. Non autem in casu, quo unus ex parentibus sciverit, et alter ignoraverit; tunc

enim bona fides alterius parentis ignorantis adulterium facit, ut filius ille legitimus fiat subsecuto inter eosdem parentes matrimonio, textu expresso in cap. *Ex tenore* 14 Qui filii sint legitimi, et tenet communis Doctorum. Dicitur 41 autem notanter, *inter quos nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium*, quia si parentes fuerint inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium pro tempore quo fuit concepta proles, et facti sint habiles pro tempore quo proles nata est, ut si v. gr. vir vivente uxore sua aliam impraegnet, et postea uxor moriatur, antequam adultera partum edat, proles ex tali adulterio concepta legitimatur per subsequens parentum matrimonium. Engel lib. 4 decret., tit. 17, num. 11; Reiffenst. ib., num. 39; Covarr. de Matr. p. 2, c. 8, § 2, num. 2; Pontius lib. 11, cap. 3, num. 2; Sanchez lib. 8, disp. 7, n. 19; Molina cit. disp. 172, num. 4, et alii plurimi. Et ratio est, quia universaliter in quaestionibus, in quibus est dubitatio de statu liberorum attenditur tempus partus vel conceptionis, prout nempe exigit favor aut utilitas liberorum, textu expresso in l. *Nuper* 11 Cod. de Natural. lib., et concordat Novell. 89, cap. 8. Sic etiam per 42 subsequens matrimonium legitimatur proles concepta tempore, quo parentes ratione affinitatis vel consanguinitatis erant inhabiles ad contrahendum inter se, si ante nativitatem, sublato per dispensationem Apostolicam impedimento, facti sint habiles, et matrimonium contraxerint; Barb. in cap. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi, num. 31; Reiffenstuel loc. cit., n. 41, et alii passim.

Legitimati per subsequens matrimonium habentur in omnibus pro vere legitimis perinde ac si ab initio ex legitimo matrimonio concepti fuissent, unde aequae ac legitime concepti succedunt in haereditate ex testamento, et ab Intestato, sunt habiles ad Ordines et Dignitates, tum saeculares tum Ecclesiasticas, argum. cit. c. *Tanta*, et l. *Cum quis* 10 de Natural. lib. Novell. 12, c. 4, Novell. 74, c. 2, § 1 Instit. de Haered. ab intest., et sic communis Doctorum cum Glossa in cit. cap. *Tanta*, verb. *Legitimi*, ubi pro ratione adducit, quod per subsequens matrimonium omnia praecedentia purgantur. Legitimatis per subsequens matrimonium 44 possunt dari litterae seu attestations, quod sint legitime nati, et sic legitimati veniunt in dispositione hominum et statutorum volentium, quod quis debeat esse legitime natus; Richter p. 2, dec. 80, num. 17; Reiffenstuel loc. cit., num. 43. Ex speciali tamen dispositione Sixti V facta anno 1590 in Const. incip. *Postquam verus*, tales legitimati per subsequens matrimonium non possunt promoveri ad Cardinalatum.

Filii illegitimi, nedum legitimantur per subsequens matrimonium, sed etiam per Rescri-

ptum Principis. Communis. Et quidem Papa habet potestatem legitimandi quoscumque illegitimos quoad ordines, honores, dignitates ac Beneficia Ecclesiastica ubique terrarum, et quoad successionem haereditariam, honores et dignitates saeculares in Terris temporalibus suae iurisdictioni immediate subiectis; Communis, textu expresso in cap. *Venerabilem* 13 Qui filii sint legitimi. Immo potest Papa legitimare illegitimos quoscumque, etiam quoad successionem in haereditate, et bonis temporalibus in Terris alienis, non tamen solet regulariter hoc facere; Pirhius lib. 4 decr., tit. 17, n. 43; Barbosa in cit. cap. *Per Venerabilem* 13 Qui filii sint legitimi, num. 3, ubi pro hac sententia citat Hostiensem, Goffredum, Germonium, Praepositum et Sacr. Rotam Romanam, quae, ut observat ipse, reprobat omnes alios contrarium sentientes. Et revera in casu extraordinario, et ubi communis necessitas vel alia ardua causa urgeat, posse Papam legitimare quoad temporalia etiam illegitimum non subditum, ultra quam quod concedunt omnes Doctores, habetur expresse in cit. cap. *Per Venerabilem*, § *Rationibus igitur*, ubi Papa dicit hoc ei competere, tam ex Veteri quam ex Novo Testamento, ibi: *Causam tam ex Veteri quam ex Novo Testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiae patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verum etiam in aliis Regionibus, certis causis inspectis, temporalem iurisdictionem causaliter exercemus.*

49 Principes supremi superiores non agnoscen-
tes possunt legitimare suos subditos saeculares
50 illegitime natos. Communis ac certa. Ex privilegio possunt legitimare etiam Legati Sedis Apostolicae, et Comites Palatini. Communis.
51 Ad quos autem illegitimos, et ad quae se extendat eorum facultas legitimandi, desumendum est ex tenore Rescripti aut privilegii a Supremo respective Principe eis concessi, quia eorum facultas non potest se extendere ultra tenorem Rescripti; arg. c. *Cum dilecta* 22 de
52 Rescript., et l. *Diligenter* ff. Mandati. De iure solum illegitimi naturales, de consuetudine autem solent legitimari Rescripto Principis etiam
53 omnes alii illegitimi. Communis. Legitimati Rescripto Principis saecularis non fiunt habiles, nisi ad effectus politicos et saeculares, et nullatenus ad effectus Ecclesiasticos. Communis.
54 Legitimati vero a Papa fiunt habiles ad effectus Ecclesiasticos et ad effectus politicos, maxime
55 existentes sub eius iurisdictione temporali. Communis. Legitimati per subsequens matrimonium per omnia aequiparantur legitime natis, et etiam vocari possunt legitime nati, et comprehenduntur in dispositione hominum et statutorum requirentium, ut quis sit legitime natus; arg. l. *Cum quis* 10 de Natur. lib., Novell. 12, c. 4, Novell. 74, c. 2, § 2 Institut. de Haered. ab intest., et cap. *Tanta* 6 Qui filii sint legitimi,

et ibi Glossa communiter recepta. Non sic autem legitimati per Rescriptum Principis, qui in iis tantum aequiparantur legitime natis, ad quae se extendit gratia Rescripti, quod est maxime attendendum, arg. cap. *Cum dilecta* 22 de Rescriptis.

Illegitimi omnes prohibentur ordinari, nisi vel Religionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo rite fuerit dispensatum, textu expresso in cap. *Ut filii* 1 de filiis Presbyterorum ordinandis vel non, et cap. *Is qui* 1 eod. tit. in 6. Illegitimi, si Religionem approbatam ingrediantur, possunt ordinari, non vero ad Prae-
laturam assumi; can. *Presbyterorum* 1, dist. 56, et cit. c. *Ut filii*. Ad ordines maiores et Beneficia Curata, sicut et ad Dignitates, Personatus, atque Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum dispensat cum illegitimis solus Papa, et is, cui hanc facultatem ex speciali privilegio concesserit. Communis. Et ratio est, quia irregularitas ex defectu natalium proveniens, est solius Iuris positivi humani seu Ecclesiastici, supra quod sine dubio Papa, et is, cui id concesserit, potest dispensare, textu expresso in cap. *Proposuit* 4 de Concession. Praebendae. Et quod solus Papa possit dispensare ad supradicta, patet ex cap. *Nimis* 18 de filiis Presbyterorum, et cap. *Is qui* 1 eod. tit. in 6, et cap. *Quamvis* 4 de Praebendis in 6. Episcopus cum illegitimis dispensat quo ad Ordines minores, ac Beneficium simplex, et ad Canonicatus Ecclesiae Collegiatae, quoties non requirunt Ordinem Sacrum, cap. *Is qui* 1 de filiis Presbyterorum. in 6; Barbosa de Offic. et potest. Episcop. p. 2, alleg. 45, num. 20, et de Canonicis et Dignitatib. c. 13, num. 25; Zerola in Praxi Episcoporum. qu. 1, verb. *Canonica*; Garcias de Benefic. p. 7, cap. 2, n. 69; Reiffenstuel lib. 1 decr., tit. 17, n. 11, et alii passim. Dicitur autem, quoties non requirunt Ordinem Sacrum, quia, cum in tali Ordine nequeat dispensare Episcopus cum illegitimis ex cap. *Ut filii* 1 de filiis Presbyterorum, et cap. *Is qui* 1 eodem tit. in 6, neque poterit dispensare in Beneficiis simplicibus et Canonicatibus Collegiatae, quoties requirunt Sacrum Ordinem; arg. cap. *Translato* 3 de Constit., ac notat Glossa in cap. *Is qui* 1, verb. *Tale*, de filiis Presbyterorum in 6. Capitulum Sede vacante potest dispensare cum illegitimis in iis, in quibus potest Episcopus, cum succedat Episcopo in iis, quae sunt ordinariae iurisdictionis, sicut est talis dispensatio; Zerola p. 2 Praxis Episc., vers. *Capitulum*, § *Tertio*; Navarrus consil. 7 de filiis Presbyterorum; Barbosa loc. cit., n. 25; Reiffenstuel loc. cit., n. 15, et alii passim.

Filius illegitimus dispensatus ad Ordines minores, non censetur dispensatus ad Beneficium etiam simplex, quia haec duo sunt separabilia, atque executio Ordinum potest stare sine Be-

- neficio; Barbosa in tract. de Appellativa verborum Signific., verb. *Ordo*, in 6; Reiffenstuel loc. cit., num. 21; Garcias de Benefic. p. 1, cap. 6, num. 70 et seq., cum aliis ibi citatis.
- 64 Si vero sit dispensatus ad Ordines Sacros, hoc ipso videtur dispensatus ad obtinendum simplex Beneficium, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur; arg. cap. *Proposuit* 6 de filiis Presbyterorum, ibi: *Quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconatu ordinatus, omnino debeat Ecclesiastici*
- 65 *Beneficii provisione carere*, etc., et ibi Glossa verb. *Carere*; Abbas n. 1, et alii. Illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficia non potest obtinere nisi unicum, non autem duo simul, textu expresso in cap. *Is qui* 1 de filiis Presbyteror. in 6, § *Ille vero*, ibi: *Nisi unicum Beneficium obtinere*. Sic dispensatus simpliciter ad Beneficium potest solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem aut Personatum; Garcias de Benef. p. 1, c. 6, num. 59, citans Rotam dec. 2 de filiis Presbyterorum, in novis; Rebuff. tit. de Dispensatione super defectu natalium num. 51 et seq.; Reiffenstuel loc. cit., num. 19; Barbosa, et alii passim. Et ratio est, quia talis dispensatio veluti odiosa est stricte interpretanda, sicque ly *Beneficium* simpliciter positum, pro solo simplici accipi debet, arg. cap. *Nimis* 18 de filiis Presbyteror., et cap. *Is qui* 1 eod. in 6, et cap. *Quamvis plenissima* 4 de Praebendis in 6.
- 67 Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi Pater eius beneficium habet vel habuit, quodcumque Beneficium obtinere; c. *Ad praesentiam* 2, cap. *Cum decorem* 15, et c. *Ad abolendam* 16 de filiis Presbyteror., et expresse Conc. Trid. sess. 25, c. 15, de Reformat., ibi: *Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat Filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt Matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut habuerunt quodcumque etiam dissimile beneficium obtinere. Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quae parentes eorum obtinent, vel*
- 68 *alias obtinuerunt, habere*. Immo Filius illegitimus in tali Ecclesia nec etiam potest sacristam, Musicum, aut alium ministrum agere, ut colligitur ex Conc. Trident. loc. cit., ibi: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*, et sic fuisse decisum a Sacr. Congreg. refert Barbosa de Offic. et potest. Episcop. p. 3, alleg. 65, n. 20, et tenent Navarr. consil. 1, qu. 17 de Constit.; Garcias de Benefic. p. 3, c. 3, n. 68; Reiffenstuel loc. cit., n. 31, et
- 69 alii passim. Etiam si fuerit illegitime natus ante Clericatum parentis; et ratio est, quia etiam illegitime procreatis ante Clericatum urget ratio

allata a Concil. Trident. loc. cit., scilicet: *Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis arceatur*, et sic fuisse a S. Congr. decisum refert Garcias loc. cit., cap. 3, n. 15 et sequitur; Barbosa loc. cit., alleg. 65, n. 6, cum aliis.

Filius Presbyteri quamvis legitimus, id est 70 procreatus legitime ante Clericatum, nequit immediate succedere in Beneficio paterno, textu expresso in cap. *Quoniam* 10, et c. *Ad extirpandas* 11, et c. *Michael* 13 de filiis Presbyt. Potest tamen Filius legitimus Presbyteri succedere 71 mediate in Beneficio paterno, textu expresso in c. *Ex transmissa* 2 de filiis Presbyt.; Barbosa loc. cit., alleg. 65, num. 16; Garcias loc. cit., cap. 3, n. 18; Pirhing lib. 1 decret., n. 50; Reiffenstuel loc. cit., num. 34, et alii communiter. Filius legitimus Presbyteri potest 72 habere aliud dissimile Beneficium in Ecclesia, in qua Pater ministrat, textu expresso in cap. *Ad haec* 12 de filiis Presbyt. Immo Filius legitimus Presbyteri potest etiam praeesse Ecclesiae, in qua Pater sine titulo quandoque ministravit, textu claro in cap. *Constitutus* 8 de filiis Presbyter. Tunc enim non fit successio 73 in Ecclesia vel beneficio, cum istud Pater non prae habuerit. Solus Papa dispensat, ut Filius 74 immediate succedat Patri in Beneficio, textu expresso in cap. *Dilectus Filius* 17 de filiis Presbyter. Potest tamen absque alia dispensatione 75 Pater succedere immediate in Beneficio prae habito a suo Filio legitimo; sic fuisse decisum a Sacra Congr. Concil. 22 Dec. 1594, refert Garcias de Benefic. p. 7, c. 3, n. 29, et tenet Engel lib. 1 decret., tit. 17, num. 3; Reiffenstuel ibid., n. 39; Barbosa de offic. et potest. Episcop. part. 3, alleg. 65, n. 17, et alii communiter.

Filius familias (idem est de Filia familias) 76 qui est filius naturalis, vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quatuor praestare tenetur parentibus; scilicet amorem, obedientiam, reverentiam et auxilium. Contra amorem graviter peccat filius, si signa odii parentibus ostendit et aspere tractet, si torvis oculis fere semper eos intueatur, ac ita aspere et dure loquatur, ac si odio haberet, si grave malum v. g. mortem eis optet. Ad hoc faciunt duae propositiones merito damnatae ab Innoc. XI die 2 Mart. 1679. Prima, quae est in ordine 14: *Licetum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia scilicet ei obventura est pinguis haereditas*. Secunda, quae est 15 in ordine: *Licetum est Filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas*. Contra reverentiam graviter peccat Filius, si 78 parentes percutiat etiam leviter, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, si maledicta, convitia et huiusmodi in eos coniiciat, si pau-

peres despiciat vel nolit eos pro parentibus agnoscere, si in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen haeresis, prodictionis vel coniurationis in Principem, cum non est alius corrigendi modus. Contra obedientiam graviter peccat Filius, si in re gravi sit inobediens circa ea quae pertinent ad gubernationem domus, ad bonos mores, vel ad animae salutem; si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam, id est cum qua iuxta suae regionis praxim nequeat contrahere sine dedecore; si sine iusta causa nolit eam ducere, quam iuste vult parens. Contra debitum auxilium graviter peccat filius si non subveniat eis in gravi necessitate spirituali vel corporali.

81 Bona Filiorum familias alia sunt Castrensia, alia quasi Castrensia, alia Adventitia et alia Profectitia. Quae sint talia bona, et quid circa ipsa possint, vel non, Filii, vid. verb. *Bona*, 82 art. 4, a n. 38 usque ad finem. Filius peccat graviter, et tenetur ad restitutionem, si rationabiliter invito Patre notabilem quantitatem 83 subripiat de bonis paternis. Communis. Quae autem sit notabilis quantitas sufficiens ad peccatum mortale, non satis conveniunt in hac assignanda Doctores; Lessius enim lib. 2, c. 12, dubit. 23, n. 76, de Iniur. fortunarum; Navarrus, Filiucius, et alii volunt filium non esse condemnandum peccati mortalis si duos, vel tres aureos auferat a Patre divite: secus si a Mechanico exiguae fortunae. Salas de hoc rogatus respondit, filium unicum Patris habentis annue mille quingentos aureos, posse sine mortali auferre singulis annis viginti vel triginta aureos, quod Lugo dist. 16, sect. 4, non improbat, si parens non sit tenax, et filius iam adoleverit, simulque furetur ad usus honestos: Bennes dicit ad furtum grave filii parentis dividitis requiri saltem quinquaginta aureos, quod Lugo cit. disp. 16, n. 76, merite reiicit, nisi forte esset Filius principis aut Magnatis; Cenetio apud Tamburin. lib. 8, t. 2, c. 5, n. 3, dicit non fore mortale, si filius intra annum non furetur ultra sexdecim solidos Hollandicos; Fagundez, si non ultra quatuor vel quinque. At quia in hoc generalis regula statui nequit; Sporer tom. 2, tract. 5 in sept. et decim. praecept. Decalog. cap. 5, sect. 2, num. 57, merito dicit, quod prudens Confessarius arbitrari debet, non solum ex materia ablata, sed etiam ex circumstantiis personarum, scilicet ex statu et facultatibus parentis, eius genio et affectu in filium, ex filiorum pluralitate vel paucitate ex filii accipientis aetate, et rei acceptae usu et similibus, semper tamen vitando extrema, ut nec temere peccati mortalis scrupulus iis iniiciatur, nec etiam ansa praebeatur ad furandum nimium de bonis parentum.

84 Filius peccat graviter, si expendat in res turpes, aut vanas (ut in ludum, in computatio-

nes, in foeminas) contra voluntatem parentum notabilem summam ex pecunia sibi tradita ad honestos usus, v. g. ad emendos libros, vestes, ad solvendum didactra Magistris; Navarrus c. 17, n. 164; Lessius loc. cit., n. 77, et alii passim. Insuper talis filius tenetur ad restitutionem, cum ad alium usum ius non habuerit, maxime si parens inde damnum acceperit, ita ut ratione talis mali usus facti a filio, plus quam expendisset, debuerit pater expendere. Et si non possit restituere, tenetur adducere in divisionem, nisi forte constet alios fratres tantumdem expendisse, vel nisi parens condonaverit, aut pater et fratres tales vanas et turpes expensas scientes non petant satisfactionem, quia in tali casu censentur condonare; Lessius loc. cit., n. 77; Burgh. centuria 2, cas. 36, et alii. Si Filius alatur in loco distante a parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid insumere in usus honestos, et similes honestas recreationes, v. g. 5 ex 100 item illud, quod parcius vivendo reservat ex pecunia sibi emissa. Communis. Filius in domo paterna laborans 87 probabilius non potest petere salarium, nec, si illud negetur, uti occulta compensatione; Glossa in l. *Cum oportet* Cod. de Bonis quae liberis etc., verb. *Eius substantia*; Petrus Navarr. lib. 3, c. 1, n. 75; Silvester verb. *Peculium* 2, qu. 12; Molina tom. 1, tract. 2, disp. 234; Diez in Pract. qq. quaest. 8, § 2; Layman lib. 3, tract. 3, p. 3, cap. 8, n. 12; La Croix lib. 3, p. 1, n. 1034, alique pluri, quos citat et sequitur Moya tom. 6, d. 4, qu. 1. Et ratio est, quia Iura indistincte aiunt, quae ex re, sive substantia patris proveniunt, ipsi patri acquiri; Inst. Per quas personas nobis acquiritur § 1, et cit. l. *Cum oportet* Cod. de Bonis quae liberis etc. Quid enim magis rationi congruum est, inquit Card. de Lugo disp. 5, n. 44, quam ut filius agricolae iuvet patrem in agricultura, filius mercatoris in mercatura? praesertim cum sic addiscant illas artes, ut inquit recte Molina loc. cit., addens non facile fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. Tum quia si salarium petat, pater iuste subtrahit victum et vestitum, non enim tenetur haec dare filio potenti ea lucrari, adeoque salarium compensatur per sustentationem.

88 Contraria tamen sententia est etiam probabilis et hanc post Bartolum sustinent Navarr. cap. 17, num. 144; Angelus verb. *Peculium*, n. 11; Lopez part. 2 Instruat., c. 21; Dicastil. l. 2, tom. 2, d. 9, n. 187; Burgh. cas. 80; Lessius lib. 2, cap. 12, n. 81, alique apud Moyam t. 6, d. 4, qu. 1, qui num. 7 vocat hanc sententiam probabilissimam; Diana p. 4, tom. 4, resol. 66, vocat tutam. Et ratio iterum est, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quam famulus vel extraneus, qui cum hero lucraretur

iuncta industria; quod magis valet, si filius sit emancipatus aut illegitimus, uti notat Sanchez in Consil. 1. 1, cap. 2, d. 8. Vel si opera et obsequia praestita non sint ex iis, quae pater a filio potest iure paterno exigere, sed sint supra debitum filii, tunc enim, ut recte notat Lugo cit. disp. 5, num. 42, posset filius velle
 89 stipendium sibi reddi. Si autem ob metum reverentialem Patris filius salarium petere non audeat, vel probe sciat, si petat, se repulsam laturum esse, volunt citati Doctores pro secunda sententia, quod licitum sit filio uti occulta compensatione. Quod tamen non aude-
 90 rem ego admittere, quia occulta compensatio non est licita, nisi ubi ius est certum, id est ubi moraliter certo constet rem esse tuam, aut tibi ex iustitia deberi; l. 4 de Compensationibus, ut dictum est verb. *Compensatio*, n. 3, et recte dicit La Croix lib. 3, part. 1, n. 962 et n. 1035. Ius autem filii non est hic certum, quia nostra sententia est saltem probabilis, adeoque, etc., et videtur sic tenendum etiam ratione propositionis 37 inter damnatas ab Innocentio XI die 2 Mart. 1679, ibi: *Famuli et Famulae domesticae possunt occulte haeris suis subripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt.*
 91 Filius in extrema necessitate Patris et Filii proprii tenetur potius subvenire Patri, quam Filio, quando non potest utrique; D. Th. 2-2, qu. 26, art. 9 ad tertium; Magister sentent. in 3, dist. 29; Abulensis in Matth. cap. XXII, quaest. 311; Coninch. de Caritate disp. 25, n. 109; Ovied. de Caritate contr. 8, punct. 5, n. 106; Diana part. 10, tract. 13, resolut. 3, vers. *Sed ego in eius favorem*; Busembaum lib. 2, tract. 3, dub. 1, sub n. 4; La Croix lib. 3, part. 1, n. 721; Sporer t. 1, tract. 3 in 4 praecept. Decalog., c. 6, n. 138, ubi dicit esse communissimam; Felix Potestas tom. 1, p. 2, n. 291 et n. 2040, et alii plurimi ex Theologis. Ex Iuristis autem Cinus in lib. 2 in fine Cod. de Patribus qui filios distrax.; Ascanius de Patriae potest. effect. 16, n. 34; Bellamera in cap. *Parsimoniam* lib. 41; Praepositus in cap. *Cum haberet* de Eo qui duxit in Matrim.; Surdus de Alimentis tit. 1, qu. 94, n. 6, et
 92 varii alii. Immo multi volunt potius Patri quam filio esse subveniendum etiam in alia aequali necessitate, quando non potest utrique; sic Paschalis de patria Potest. part. 2, cap. 3, n. 63; Pontanus de Alimentis tit. 1, cap. 9, n. 3; Praepositus in cit. cap. *Cum haberet* de Eo qui duxit in Matrim.; Surdus de Alimentis tit. 1, qu. 94, n. 3 et seq.; Salicetus seu Auctor ab eo relatus in leg. 2, num. 7 in fine, Cod. de Patribus qui filios distrax., et alii. Et ex Theologis D. Thomas 2-2, qu. 26, art. 6 ad tertium; Magister in 3 sent., dist. 29; Caietanus 2-2, quaest. 31, art. 1 ad quartum; Valentia 2-2, disp. 3, qu. 4, punct. 5, vers.

octavo sequitur; Sanchez de Matrim. lib. 9, disp. 4, num. 26; Suarez de Caritate fraterna disp. 9, sect. 4, num. 6; Ovied. de Caritate contr. 8, punct. 5, n. 107, et alii plures apud Ioannem Angelum Bossium tractat. de Effect. Matrimonii part. 2, cap. 22, § 6, num. 1215.

E contra multi alii tenent absolute oppositum, scilicet quod quis in concursu necessitatis Patris et Filii, teneatur potius alere filium; sic Rocaf. in sua Praxi quid agendum, part. 3, lib. 2, num. 45; Bartolus in l. *Nam quemadmodum* ff. de Liber. agnosc.; Paleotus in cap. *Cum haberet* de Eo qui duxit in Matrim.; Merlinus de Legit. lib. 1, tit. 3, dec. 5, n. 32; Franc. Maria Pratus lib. Practic. observ. 891; Alexander in l. *In suis*, n. 7, ff. de Lib. et posth.; Faber in § *Ius naturale*, n. 3, Instit. de Iure nat.; Ancharanus in cap. *Cum haberet*, num. 13, de Eo qui duxit in Matrimonium; Corduba a Lara in l. *Si quis a liberis*, in pfinc. n. 35, ff. de Lib. agnosc.; Ioannes de Lignano in tractat. de Amicitia, § *De Subventionem paternam et filiali*, num. 16; Antisiodorensis l. 3 Summae, tract. 3, c. 5; Fagundez in Decalogum lib. 4, cap. 1, num. 12, et alii apud Bossium loc. cit., n. 1213 et 1214 et seq., et fuse Rosignolus contract. XV de Matrim., disp. 2, § 19, num. 5, ubi absolute concludit, quod etiam stante extrema necessitate utriusque, potius sit subveniendum filio quam Patri, et adducit varias probationes, et resolvit argumenta contraria; sic etiam tenet in tomo de Patria Potestate discept. 3, cap. 4, num. 25 et 26.

Filius in extrema necessitate Matris et Filii 94 proprii, quando non potest utrique subvenire, tenetur etiam potius subvenire Matri, quia antiquius et excellentius debitum est erga parentes, qui nobis existendi causa et principium post Deum fuerunt. Unde aequitas postulat, 95 ut in extrema necessitate eos ab interitu ante omnes alios liberando, eis veluti vicem rependamus, et quidem patri prius et potius quam matri, quia pater priorem et excellentiorem principii locum et ordinem obtinet, quam mater, sicuti notaverunt S. Hieronymus in cap. 44 Ezechielis; S. Thomas 2-2, qu. 26, art. 20; Richard. dist. 29, art. 1, quaest. 9; Layman lib. 2, tract. 3, cap. 3, num. 6; Sporer loc. cit., n. 138, ubi testatur esse communissimam. Filius in extrema necessitate tenetur subvenire 96 potius Patri et Matri, quam propriae Uxori; Communis cum S. Thoma loc. cit., art. 9, et Magister Sentent. in 3, dist. 29, teste Sporer loc. cit., propter rationem numero antecedenti assignatam. Immo prius quam uxori tenetur in extrema necessitate potius succurrere propriis filiis, quia potior est coniunctio parentum ad filios tanquam aliquid sui existentes. Hanc quoque Sporer loc. cit. dicit esse communis-

simam, quamvis alii non improbabiler aliter sentiant.

- 97 Extra autem extremam necessitatem debet potius filius subvenire propriae uxori, quam parentibus et filiis, quia Maritus cum Uxore fit una caro, Genes. 2: *Relinquet homo Patrem suum et Matrem, et adhaerebit Uxori*; et ad Ephes. 5: *Vir diligit Uxorem tanquam carnem suam*; Sporer loc. cit., num. 139, et
- 98 alii passim. Sunt tamen qui volunt nedum in extrema, sed etiam in gravi necessitate debere Filium potius subvenire Patri et Matri, quam Uxori et Filiis; sic Tamburinus l. 5, c. 3, § 5.
- 99 La Croix lib. 3, part. 1, num. 722, et alii. In communi necessitate tenetur Filius potius subvenire proli suae, quam parentibus, quia proles est sub cura parentum, et ab illis etiam extra extremam et gravem necessitatem iure postulat alimenta, non item parentes; 2 enim ad Corinth. cap. XII sic habetur: *Non enim debent Filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis*. Communis; vide verb. *Necessitas*.
- 100 Filius quantumvis obstrictus voto Religionis non potest Religionem ingredi existentibus parentibus in extrema necessitate, cui non possint obsistere sine ope Filii; Communis cum S. Thoma 2-2, qu. 101, art. 4 ad tertium et quartum; Silvester verb. *Religio* 6, qu. 9; Navarr. in Manual. cap. 14, n. 14; Astens. in summa part. 1, lib. 1, tit. 24, art. 3, quaest. 4; Caetan. 2-2, qu. 189, art. 6. Nec officit, quod Filius sit vinculo voti obstrictus, quia ut recte notat Ioannes Angelus Bossius de Effect. Matrimon. part. 2, cap. 23, n. 268, et Rosignol. de Patria potest. discept. 3, n. 17, obligatio naturalis subveniendi parentibus extreme indigentibus antiquior est, et fortior obligatione
- 101 voti, nec voto tolli potest. Si Filius existentibus suis parentibus in extrema vel gravi necessitate Religionem ingrediatur et profiteatur, professio est valida, sed illicita, unde si aliter ipsis subvenire nequeat, tenetur exire. Non tenetur autem, nec potest exire, si sine egressu possit ipsis subvenire suis operibus et industria, v. g. si a poenitentibus, aliisque sibi benevolis petat eleemosynas ad subveniendum suis parentibus in extrema seu gravi necessitate constitutis, vel si ex sibi a Religione attributis aliquid subtrahat, et illud conferat parentibus, vel si impletis consuetis muneribus praestandis in favorem Monasterii, se exerceat in pingendo, scribendo, concionando vel aliis operibus, ex quibus mercedem seu eleemosynam aliquam acquirat, et conferat in subventionem Parentum, petita facultate a Superiore et huiusmodi; Valentia 2-2, disp. 7, qu. 1, punct. 2, vers. *Puto omnes*; Suarez tom. 3 de Relig., c. 6, n. 10; Sayrus lib. 1 Clavis, cap. 6, num. 17; La Croix lib. 4, n. 180; Rosignol. de Patria potest. loc. cit., n. 39, et alii passim.
- 102 Filius Religiosus professus nequit e Religione

exire ad subveniendum suis parentibus in extrema vel valde gravi necessitate, nisi accedat suorum Superiorum placitum et facultas; S. Thom. 2-2, qu. 201, art. 4, et ibi Caetan. et quodlib. 3, art. 16, et quodlib. 20, art. 9; Alexander part. 3, quaest. 33, memb. 4, qu. 2; Astensis in Summae prima parte, lib. 1, tit. 24, art. 3, qu. 4; Liranus in Matth. cap. XV; Silvester verb. *Religio* 6, quaest. 9; Tabiena verb. *Pietas*, n. 3; S. Antoninus, Armilla, Sa, Sanchez, Layman, aliosque plures allegat Ioannes Angelus Bossius part. 2 de Effect. Matrim., cap. 24, n. 1297; La Croix lib. 5, num. 180. Et ratio est, quia professus in Religione non habet posse, nec velle, cum suam voluntatem, seque ipsum transtulerit in potestatem Religionis, a qua in omnibus dependere debet, adeo ut quidquid agit contra voluntatem Superiorum eiusdem, inique agat, et consequenter non accedente Superiorum consensu, non poterit a Religione exire ad subveniendum extremae seu valde gravi necessitati parentum, cum talis necessitas superveniens professioni iam emissae inveniatur subiectum impotens ad sic subveniendum. Non desunt tamen magni nominis Doctores sustinentes, posse Filium e Religione exire etiam contra voluntatem suorum Superiorum ad subveniendum parentibus in tali necessitate, quia dicunt ipsi, professus adhuc manet Filius, et obligatio Filii erga parentes ita est naturalis et intrinseca, ut nequeat per ulum statutum eximi; sic Palatius in 4, dist. 38, disp. 1; Silvius part. 1, verb. *Egressus e Monasterio*; Viguerius lib. Institut., cap. 6, § 7, alique plures apud Sanchez in Decalog. lib. 4, cap. 20, n. 25, et apud Mendo d. 3, n. 2, et apud Rosignol. de Patria potest. loc. cit., num. 49.

Filius familias, si sui parentes non sint in extrema vel gravi necessitate constituti, potest etiam ipsis invitis statum Religiosum assumere; S. Thom. 2-2, qu. 189, art. 6; Bartolus in l. 1, § *Si parens*, ff. Si quis a Parent. fuer. man.; Palatius in cap. *Per vestras*, § 11, num. 1, de Donat. inter Vir. et Uxor., et communis aliorum. Et ratio est, quia Filius in statu eligendo est sui Iuris, praesertim in his quae sunt Divini obsequii; tum quia magis est obediendum vocanti Deo quam parentibus carnalibus; hinc Christus Matth. 8 reprehendit discipulum, qui volebat eum statim sequi intuitu paternae sepulturae; et S. Hieronymus in Epist. ad Heliodorum, quam refert D. Thom. 2-2, qu. 101, art. 4, ait: *Per calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem. Ad vexillum Crucis evola, summum genus pietatis est in hac re fuisse crudelem*.

Filius non solum inspecto iure naturali, sed etiam iure civili potest vendi a patre in extrema et valde gravi necessitate, cui aliter subveniri non possit. Quod hoc possit de iure na-

turali, colligitur ex pluribus textibus Sacrae Scripturae, ubi habentur plures venditiones filiorum factae a parentibus, ut 2 Nehemiae c. III, Exod. XXI, Deuter. XIX, quae tamen ibidem non reprobantur, et certe non subsisterent, si essent iure naturali vetitae, et sic tenent Covarr. Variar. resolut. lib. 3, cap. 14; Angelus verb. *Servitus*, n. 1 ad fin.; Sotus de Iustit. lib. 4, qu. 2, et in quarto, dist. 29, quaest. 1, art. 4; Silvester verb. *Emptio*, qu. 3, num. 6; Rosella verb. *Emptio*, n. 26; Tabiena verb. *Emptio*, n. 7 ad fin.; Azorius Instit. moral. p. 2, lib. 2, c. 19, vers. *Mihi vero probatur*, et alii passim. Quod hoc etiam possit de Iure civili, colligitur ex textu in l. 2 Cod. de Patrib. qui fil. distrax., et sic tenet Salicetus in d. l. 2, num. 1, ff. de Patrib. qui fil. distrax., et ibi Baldus num. 3, et Glossa, Navarr. in Manual. cap. 13, num. 24; Rubellus de Obligat. iust. p. 1, lib. 1, qu. 9, num. 9; Ioannes Angelus Bossius tract. de Patria potest., cap. 3, n. 5; Villalobus in Summa to. 2, tract. 10, diff. 9, num. 7; Lessius de Iustit. lib. 2, c. 5, vers. *Adverte*; Rosignol. de Patria potest. loc. cit., n. 5, et alii passim. Immo antiquitus sanc-
 106 tum fuerat in lege Romuli, de qua mentionem faciunt Covarruvias Variar. resolut. lib. 3, cap. 14, n. 3, vers. *Secundo*; Azorius Instit. moral. part. 2, lib. 2, cap. 19, vers. *Secundus effectus*; Rosignol. loc. cit., n. 1, quod absolute posset pater indistincte, et sine ulla necessitate filium cuicumque voluerit, vendere, sed barbara illa lex Romuli correctae est per textum in leg. *Celsus*, et l. *Si in Emptione*, § *Liberum*, ff. de Contrahen. Empt., l. *Liberis*, § *Si quis sciens*, ff. de liberorum Caus., per quae iura est absolute statutum, quod patres nequeant vendere, seu alienare filios, nec quisquam possit hominem liberum vendere.

107 Filius tamen Sacerdos non potest a Patre vendi, neque in extrema egestate famis; Surdus de Aliment. tit. 8, privil. 38, num. 16; Barbosa Collect. ad l. 2, n. 8, Cod. de Patrib. qui fil. distrax.; Covarruvias lib. 3 Variar. resolut., cap. 14, n. 4; Paschalis de Virib. patr. potest. part. 1, cap. 1, num. 15; Molina de Iustit. et iur. tract. 2, disp. 35, vers. *Sciendum*; Azorius part. 2, lib. 2, c. 19, qu. 6, vers. *Si verum roges*; Ioann. Angel. Bossius tract. de Patria potest. cap. 3, n. 9, et alii, qui omnes adducunt pro ratione privilegium concessum statui Sacerdotali, cui derogare nequit necessitas patris, cum venditio ca-
 108 deret in dedecus talis status. Nec filius, nec filia Matrimonio copulati possunt a parte vendi ob necessitatem famis; Covarruvias lib. 3 Variar. resol., cap. 14, n. 5 et seq.; Castropal. de Iustitia tract. 1, disp. unica, punct. 9, n. 6, vers. *At spectato*; Molina de Iustitia et Iur. tract. 2, disp. 33, vers. *Sciendum*; Azorius Instit. moral. part. 2, lib. 2, cap. 19, vers.

Si iterum roges, et alii: quamvis enim stando Iuri communi filii et filiae per Matrimonium non solvantur patria potestate, quia tamen venditio illorum caderet in detrimentum alterius coniugis, facultas parentum ad illam non extenditur. Nec etiam filius emancipatus potest
 109 vendi a Patre ob necessitatem famis; Paschalis de Vir. patr. potest. part. 1, cap. 1, num. 12; Lessius de Iustitia lib. 2, c. 5, n. 17; Pinell. in rubr. Cod. de Bonis mater., part. 2, n. 23, et alii magis communiter. Facultas enim concessa Patribus in cit. leg. 2 Cod. de Patrib. qui filios distrax., non est solum ratione sanguinis, sed etiam ratione patriae potestatis, a qua sunt exempti filii legitime emancipati, per textum in § *Admonendi* Instit. Quib. mod. ius patriae potest. solv., et l. *Cum in adoptionibus*, vers. *Si vero* in fin., Cod. de Adopt.

Inspecto iure naturali, in extrema necessitate
 110 famis potest filius vendi etiam a Matre et Avo. Filii enim de iure naturae post Deum sunt obligati parentibus, a quibus esse acceperunt, adeoque parentum vitae iure naturali compelluntur suam libertatem postponere. Hinc in Sacris paginis Exod. XXI, Deuteron. XV, Nehemiae cap. I, non solum in ordine ad Patrem, sed etiam ad Matrem permittitur talis venditio; sic tenent Covarruv. lib. 3 Variar. resolut., cap. 14, n. 4; Sotus lib. 3 de Iust., qu. 2, art. 2; Tiraquell. lib. 1 de Retract., § 26, num. 17; Ascanius Clemens de Patria potest. part. 2, cap. 1, n. 9; Molina de Iust. tom. 1, disp. 33, vers. *Sciendum*; Silvester verb. *Emptio*, n. 6; Lessius de Iustit. lib. 2, cap. 5, n. 17, et alii. Inspecto autem praeciso
 111 Iure civili, talis facultas vendendi filios ob famis extremam egestatem non competit Matri, quia Mater non habet tantam potestatem in filios, quantam habet Pater, prout colligitur ex textu in leg. *Transactione* Cod. de Transaction., adeoque in hoc non venit nomine patris, cui specialiter hoc privilegium concessum est in cit. leg. 2 Cod. de Patribus qui filios distrax., quod, cum sit contra filium, adeoque contra ius tertii, non est extendendum, sed strictissime accipiendum; arg. c. *Odia* 15 de Regul. Iuris in 6. Et sic tenent Salicetus in d. l. 2, num. 2, Cod. de Patribus qui filios distraxer. Et ibi Glossa verb. *Vendiderit*; Baldus n. 4; Pinellus de Rubr. part. 2, a n. 20, Cod. de Bonis matern.; Glossa in princ. Inst. de Patria potest.; Ascanius Clemens de Patria potest. cap. 6, effect. 1, n. 20; Sanchez de Matrimon. lib. 7, disp. 24, n. 16, et consil. moral. lib. 1, cap. 1, dub. 13, n. 2; Rebell. de Obligat. iust. part. 1, lib. 1, qu. 9; Ioannes Angelus Bossius de Patria potest. cap. 3, num. 28; Molina loc. cit., tract. 2, disp. 33, vers. *Sciendum*, et alii. Nec etiam talis facultas
 112 inspecto praecise iure civili competit Avo, seu aliis Ascendentibus, quia quamvis appellatione

Patris quandoque veniat etiam Avus, l. *Parentum appellatione* ff. de verb. Signific., in lege tamen strictissima, in qua ex dispositione iuris speciale privilegium consistit, venit solummodo pater naturalis; Salicetus in d. 2, n. 3, Cod. de Patribus qui filios distraxer.; Montalvus lib. 7 ad fin., tit. 17, part. 4; Barbosa collectan. ad d. l. 2, n. 10, Cod. de Patribus qui filios distrax., et ibi Baldus, Surdus de Alim. tit. 8, privil. 38, num. 20; Sanchez lib. 7 de Matrim., disp. 24, n. 16, et alii.

113 Filius non tenetur credere Matri asserenti ipsum non esse legitimum. Mater enim est incerta ad dignoscendum, an conceperit ex coitu mariti, an vero adulteri, cum supponatur pro eo tempore cohabitare cum marito, prout colligi potest ex textu in l. 1, § *Si mulier*, ff. de Lib. dignoscend., ubi quod possit contingere casus, quod femina carnaliter cognita non sentiat conceptionem, adeoque eius dicto non videtur firmiter credendum; arg. l. *Lucius Titius* ff. de Condit. et demonstrat. Tum quia alleganti suam turpitudinem, maxime ubi haec potest esse in praeiudicium tertii, ex vulgata regula non est fides praestanda; Glossa in cap. *Officii* de poenit. et remiss., hocque satis evincit textus in l. *Mercedem* Cod. de Condict. ob turp. caus., l. *Transacione* Cod. de Transact., praecipue cum iura possint, semper praesumere, quod assertio fuerit ex odio vel aliquo alio pravo praetextu, prout haberi videtur in l. fin. ff. de Probat. Sic tenet Bartolus in l. *Filius* ff. de lis qui sunt sui vel alieni iuris; Menochius de Arbitr. Iudic. lib. 2, cent. 1, cas. 89, num. 5 et n. 27, vers. *Extenditur quarto*; Mantica de Coniect. ult. volunt. lib. 2, tit. 14, n. 8; Decius in cap. *Per tuas*, n. 4, de Probat.; Boerius dec. 299, n. 6 in fine; Ioan. Nevizani in Sylva nupt. lib. 1, num. 50, vers. *Praesertim quando filius*; Rosignolus de Patria potest. discept. 1, cap. 7, n. 2; Suar. de Censuris disp. 50, sect. 4, n. 5; Bonacina de His quae pertinent ad usum Matrim. qu. 4, punct. 15, n. 21; Sayrus, et alii plures.

114 Filius nec pro foro interno tenetur sic credere Matri, prout signanter notat Mantica de Coniectur. ult. volunt. lib. 2, tit. 14, n. 6 et 27; Rosignolus loc. cit., n. 6. Filius enim ille habet fundatam intentionem suam in viribus matrimonii, cuius favor semper praevalet; argum. leg. *Miles*, § *Defuncta*, ff. de Adult.

115 Etiam si Mater iuret ipsum non esse legitimum; cap. *Per tuas* 10 de Probat., et ibi Felinus in princip. et n. 14, et communiter Canonistae; et ex Theologis, Suarez tom. 5 de Censur., disp. 50, sect. 4; Silvester verb. *Adulterium*, num. 5; Bannes 2-2, qu. 62, art. 6; Bonacina de His quae pertinent ad usum matrim.

116 qu. 4, punct. 15, num. 22, et alii. Etiam si Mater in exonerationem suae conscientiae iuret in articulo mortis, et mandaverit suo Confes-

sario, ut post suum obitum hoc propalaret, quia nihilominus filius non tenetur eidem credere; Boerius dec. 229, num. 7, vers. *Et hoc etiam*; Ioann. Baptista de Barbobus de filiis famil. qu. 45, n. 15; Rosignol. loc. cit., sub n. 9, et alii. Unde Legistae in l. *Filius* ff. de lis qui sunt sui vel alieni iuris, quos citat Fagnan. lib. 3 decret., in cap. *Cum esset* 10 de Testament., n. 104, et sequitur Menochius de arbitrar. Iudicium l. 2, cent. 1, num. 28, et Bartolus in d. l. *Filius* de lis qui sunt sui vel alieni iuris, fatuum reputant filium, si credat Matri asserenti eum ex adulterio esse genitum, ut fatuum reputarunt Regem, qui renunciavit et dimisit Regnum, eo quod Mater Regina in articulo mortis asseruisset, Filium, qui iam Regnum assumpserat, non esse ex se et marito rege procreatum, sed ex se et quodam milite; et teste Fagnano loc. cit., conveniunt Doctores, quod talis non tenebatur Matri credere in foro conscientiae, quia ei non credit lex, cui debebat se conformare, et merito Bartolus, loc. cit., ipsum arguit nimiae levitatis, eo quod fiderit verbis maternis, et subdit, quod, si ipse in tali casu fuisset, non deposuisset, quia matris verba non possunt filiis praeiudicare quoad filiationem, per textum in leg. *Neque professio* Cod. de Testamentis, et leg. *Non nudis* Cod. de probationib., et aliis concordantibus. Intellige haec tamen de filio, 117 qui non habet conscientiam laesam; arg. dict. l. *Filius* de lis qui sunt sui vel alieni iuris, alioquin si veniat contra conscientiam, aedificat ad gehennam; c. fin. de Praescript.; Fagnan. cum aliis in lib. 5 decret., cap. *Officii* 9 de Poenit. et remiss., num. 20, ubi in summario sub n. 18 dicit praecisis verbis, quod *filius, qui matri eum spurium asserenti, fidem adhibuit et Regno renunciavit, deluditur a Legistis, laudatur a Canonistis*.

Filius pluribus modis liberatur a patria potestate. 118 *Primo*, per mortem naturalem patris, per textum in § 1, vers. *Hic vero*, Instit. Quibus modis ius patriae potest. solv. *Secundo*, 119 per eiusdem patris mortem civilem, scilicet per deportationem in insulam ob maleficium, prout habetur in § *Cum autem* Instit. Quibus modis ius patriae potest. solv. *Tertio*, per lapsum 120 patris in haeresim, etiam ante condemnationem, textu expresso in cap. 2, § *Illorum autem filiorum*, de Haereticis in 6. *Quarto*, per electionem filii ad patritiam vel Consularem dignitatem; l. ult. Cod. de Decurionibus, l. 10, et l. ult. Cod. de Consulibus, l. 12, et § *Filius Familias* Instit. Quibus modis ius patriae potest. solv. *Quinto*, per electionem filii in 122 Episcopum; cap. *Per venerabilem* Qui filii sint legitimi. Sic etiam per assumptionem ad Cardinalatum filius liberatur a patria potestate; Glossa in Extravag. *Execrabilis* de Praebend. inter communes, vers. *Solemnitatem*; Bartolus

- in tract. de Praestantia Card. p. 1, quaest. 1, num. 69; Covarruv. in cap. *Quia nos*, n. 5, de Testament.; Bossius de Patria potest. c. 2, n. 76, et communis aliorum. *Sexto*, per professionem Filii seu Patris in Religione; sic communior Doctorum, tum Iuristarum, tum Theologorum. Ex Iuristis Baldus in l. *Sacrosancta*, n. 1, Cod. de Episcopis et Clericis; Mysingerius in § *Filius Familias* Instit. Quibus modis Ius patr. potest. solv.; Covarruv. in cap. *Qui nos*, n. 5, de Testament., et alii plures quos allegat et sequitur Ioann. Angel. Bossius de Patria potest. cap. 2, n. 36. Ex Theologis Molina de Iustitia tom. 1, tract. 2, disp. 140, vers. *Utrum autem*; Sanchez in Summa lib. 5, cap. 5, n. 29; Azorius Instit. moral. part. 2, lib. 2, cap. 29, vers. *Sexto*; Armilla, verb. *Patria Potestas*; Layman lib. 3 de Iustitia, tr. 3, part. 3, cap. 8, sub num. 13, ubi testatur de communi. *Septimo*, per emancipationem filii coram Iudice factam; l. ult. Cod. de Emancip. lib., Instit. Quibus modis Ius patr. potest. solv.
- 125 *Octavo*, per adoptionem filii familias factam non ab extraneo, sed ab Avo paterno vel materno; l. *Cum in adoptivis*, § *Si vero*, Cod. de Adoptionibus.
- 126 Filii alendi sunt a suis parentibus; l. *Si quis a liberis* ff. de agnoscend. et alend. Liberis.
- 127 Non solum legitimi, sed etiam spurii. Quamvis enim Iure Caesareo parentibus interdictum esset alimenta praestare Spuriis, seu ex coitu damnato ortis; Authent. *Quibus modis naturales* etc., § penult., Authent. *Ex complexu* Cod. de Incest. nuptiis, Authent. *Licet* Cod. de naturalibus Liberis; Iure tamen Canonico sancitum est, quod a parentibus moderata alimenta debeant praestari quibuscumque illegitime natis, c. *Cum haberet* 5 de Eo qui duxit in Matrimonium quam polluerat adulterio, ibi in fine: *Sollicitudinis tamen tuae intererit, ut uterque parentum liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.*
- 128 Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere filios primo triennio, et post triennium tenetur pater usque ad emancipationem, ut colligunt recte Doctores ex leg. *Nec filium* Cod. de Patria potest., et cap. *Ex litteris* de Convers. infidelium, ubi decernitur filium a patre alendum post triennium. Unde deducti sunt hi vulgati versiculi:
- Mater alit puerum trimum, trimoque minorem.
Maiolem vero pascere patris erit.
- 129 Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu Patris, et aliud respectu matris; respectu enim matris intelligitur solum lac, plus enim quam lac non tenetur filio exhibere; unde si proli alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre; leg. *Alimenta* Cod. de Negot. gestis, et cit. l. *Si quis a liberis*, § *Si mater alimenta*; Azorius Instit. moral. part. 2, l. 2, cap. 5, qu. 8; Bonacina de Leg. disp. 6, qu. unic., punct. 6, § 2, n. 3; Gobat. in Quinario tract. 5, cap. 28, n. 15 et 19; La Croix l. 3, part. 1, n. 697, et alii passim. Si autem mater nequeat ipsa lac praebere filio, tenetur pater suis impensis nutricem conducere. Si vero possit ipsamet, tenetur praebere, vel suis impensis nutricem conducere; Azorius loc. cit.; Bonac. loc. cit., punct. 6, n. 5; Gobat. loc. cit., n. 19 et 20; La Croix loc. cit., n. 697, et alii. In defectum patris, si is videlicet pauper sit, tenetur alere filios avus paternus, vel alii ascendentes, et in defectum ascendentium paternorum, haec obligatio devolvitur ad matrem uti colligitur ex leg. *Si quis a liberis* ff. de Liber agnoscend., § *Utrum autem*, et Authent. *Si pater* Cod. de Divortio in fine, et tenent Thesaurus decis. 212, num. 9; Layman loc. cit., num. 7; Angelus, Armilla, Silvester verb. *Alimenta*, et alii apud Gobat. in Experient. tract. 10, n. 782, quamvis addat usum praesentium temporum esse contrarium. Deficiente autem matre, tenentur filios alere avus aliique ascendentes materni; l. penult. ff. de Fil. agnoscendis; Layman loc. citat., et alii. Vide verb. *Parentes*, num. 8.
- Filii etiam Spurii alendi sunt ab haeredibus parentum; Authent. *Licet* Cod. de naturalibus Liberis; Gobat. in Quinario loc. cit., n. 31; Covarruv. in Epitome decret. part. 2, cap. 8, § 6, num. 21; La Croix loc. cit., num. 698, et alii. Aut a Fisco, si bona patris ei sint addicta ob crimen distinctum a crimine haeresis, vel laesae Maiestatis; Gobat. loc. cit.; La Croix loc. cit.; Bonacina loc. cit., n. 10. Clericus potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam ex bonis Ecclesiasticis; Navarrus in tract. de Spoliis Clericorum § 10, n. 11; Azorius loc. cit., cap. 12, qu. 4; Filiuc. tract. 28, part. 2, n. 31; Bonacina loc. cit., n. 4; Gobat. loc. cit., n. 29, et alii; arg. can. *Pasce*, dist. 86, et c. *Cum haberet* 5 de Eo qui duxit in Matrimonium. Supradicta tamen de praestandis alimentis Filiis, intelligi debent, si Filii non possunt habere, unde se alant, cit. l. *Si quis a liberis* ff. de Fil. agnoscend., § *Sed si Filius*; Covarruv. loc. cit., n. 13, cum caeteris Iurisconsultis; Gobat. loc. cit., num. 24; Layman loc. cit., n. 7; Regin. lib. 20, n. 39, et alii. Alimenta enim debent praestari, si necessitas adsit, et non aliter; Thesaurus loc. cit., n. 16; Gobat. loc. cit., num. 24, et alii passim. Unde si filius aliunde habeat sufficientem sustentationem, vel laborando honeste acquirere possit spectata qualitate personae ac status sui, vel si sit artifex, parentes non tenentur ipsum alere: tunc enim praesumitur posse seipsum alere; Thesaurus loc. cit., n. 24, quandoquidem quilibet praesumitur ex suo opificio posse non solum alii, sed etiam ditari;

sic ex Baldo Gobat. loc. cit., n. 24; Thesaurus loc. cit., et alii.

- 136 Filios spirituales esse alendos a patribus spiritualibus, docent quidam Iuristae apud Tiracuell. Commentar. in l. *Si unquam* Cod. de revocat. Donat.; Glossa in verb. *Susceperit liberos*, n. 31. At, ut recte notant Gobat. loc. cit., n. 39, La Croix loc. cit., n. 703, et alii, nulla lex vel consuetudo hoc probat, quod Filii Spirituales alendi sint a patribus Spiritualibus, si desint Parentes naturales, unde talis opinio videtur minus probabilis. Citati Doctores.
- 137 Filii an possint, et ob quas causas, exhaereditari; vide verb. *Exhaereditatio*.
- 138 Filii quorum bonorum dominium habeant, et quid possint, vel non, circa sua bona; vid. verb. *Bona*, art. 4, et verb. *Dominium*.
- 139 Filii quas eleemosynas facere possint; vide verb. *Eleemosyna*.
- 140 Varia de filiis expositis; vid. verb. *Parentes* a n. 20 ad 32, et verb. *Expositi*.
- 141 Filius, an et quando teneatur ad restitutionem mutui sine consensu Patris accepti; vide verb. *Mutuum* a n. 5 ad 19.

SUPPLEMENTA AUCTORIS.

- 142 Filii ex matrimoniis occultis nati, fraudari nequeunt bonis paternis et avitis; Bened. XIV tom. 1, Constit. 35 incip. *Satis Vobis*, § 9. Filii nati ex soluto et soluta legitimantur per subsequens Matrimonium; idem Constit. 113 incip. *Redditae*, § 2. Filii nati ex Adulterio, et nati constante Matrimonio, non legitimantur per subsequens Matrimonium; idem ibid., § 3 et per tot. Si autem filii generati ex adulterio, nati sint post mortem legitimae uxoris, cum quantum ad hoc inveniantur Textus Textibus contrarii, cumque Doctores Doctoribus, Tribunalia Tribunalibus adversentur, non aliter disponderet in hoc casu Pontifex, quam secundum sententiam in Tribunalibus et Curia illius Regionis receptam, in qua esset pronuncian-dum. Et in dubio, proli favendum esse censet; idem ibid., § 3.
- 143 Filii nati ex incestu, legitimantur accedente dispensatione in Radice matrimonii; idem ibid. Ut autem obtineatur dispensatio in radice Matrimonii, requiritur quod proles nata sit ex copula non manifeste fornicaria, sed putative Matrimoniali, quodque impedimentum, quo Matrimonii nullitas inducta est, non a iure Divino aut naturali, sed a iure dumtaxat Ecclesiastico proveniat; sicque et non aliter, legitimatur proles incestuosa vigore dispensationis, quae dicitur in *radice Matrimonii*; idem ibid., § 40.
- 144 Filii mulierum Christianarum ex Turcarum contubernio geniti, quando ad Baptismum admitti debeant, nec ne; vid. tom. 1, verb. *Baptismus*.

Filii in potestate sunt Patris, non vero Matris; idem tom. 2, Const. 28 incip. *Postremo mense*, § 15. Ubi tamen Fidei Christianae favor intercedit, potest Mater, invito Patre, Filios ad Baptismum offerre; idem ibid., § 16.

Filii Iudaeorum in parentum potestate sunt; idem ibid., § 9. Non ideo tamen ipsis relinqui debent, quando constat baptizatos fuisse etiam illicite; idem ibid., § 30.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Pacifica haud est opinio Auctoris num. 41, quodabilitas ad Matrimonium, quam in parentibus exigit legitimatio per subsequens Matrimonium, non requiratur tempore conceptionis, sed sufficiat tempore nativitatis. Communior tamen est sententia. Prolem non legitimari per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium; Zoes. in decr. lib. 4, tit. 17, n. 18, rursus in Pandect. lib. 25, tit. 7, n. 14, et demum in Cod. lib. 4, tit. 27, quaest. 5; Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 4, tit. 6, § 1; Wames Consil. canon. 545, n. 6, Sarmien. ib. 1 select. Interpret., c. 5, n. 5; optime Merend. contrav. iur. lib. 24, c. 5, n. 20; Pax Iordan. Elucubr. tom. 2, lib. 10, tit. 18, n. 46; Cocceius Iur. Contrav. lib. 1, tom. 6, qu. 10; Peregrin. de Fideicommiss. art. 24, n. 50; Fusar. de Substit. qu. 409, num. 10; Garz. de Benefic. part. 7, cap. 2, num. 36; Rota in recent. dec. 100, num. 51, part. 5, tom. 1.

Non obstat allegata ab Auctore Lex Nuper Cod. de Natural. liber., ubi in fine habetur, quod in quaestionibus de statu liberorum non conceptionis sed nativitatis tempus, si iis sit favorabile, attendi debeat. Non obstat, ait ex proxime allegatis Zoes. in Cod. lib. 5, tit. 17, qu. 5, quia quum dicat inspiciendam esse qualitatem, quae est tempore nativitatis, si ea sit Proli favorabilior, non est accipienda de qualitate ex delicto complexus, sed ea quae causatur ex instrumentis dotalibus confectis vel ante nativitatem, vel postea, cui subiungitur supradicta decisio, ut nequiquam sit dicenda respicere qualitatem coniunctionis damnatae, quae uti dictum non purgatur per nativitatem Proli eo tempore, quo coniuges esse possunt. Nam alias Imperator sibi contradiceret in dict. l. Nuper, in cuius principio ad legitimationem desiderat, ut ea in contubernio habeatur, cum qua connubium esse poterat, quae res respicit omnino copulam, quomodo si ea damnata fuerit non procedat legitimatio, utpote deficiente uno ex requisitis.

Posita hac sententia, hoc venire solet in quaestionem, an locum habeat legitimatio per subsequens Matrimonium, si a morte primae uxoris ad nativitatem Proli effluerint dies 182, in quibus concipi ea et nasci potuit; l. 12 ff.

de stat. Homin., et l. 3, § 12, ff. de suis et legitimis Haered., et sic concurreritabilitas ad matrimonium utroque tempore conceptionis et nativitatis?

150 Porro negari haud potest, quod non obstante discordia Philosophorum et Medicorum praevaluit in iure opinio Hippocratis, qui in lib. de Partu septimestri (ab Eruditis apocrypho existimato teste Fabroto in Exercit. de tempor. Human. Part. pag. mihi 14), scripsit septimo mense incepto, id est diebus 182, hominem nasci posse, ut videre est in dict. l. 12 ff. de stat. Homin., et in dict. l. 3, § 12, ff. de suis et Legitim. Haered. At ponderandum est, quod in iure nostro non aliter opinio haec Hippocratis admissa sit, quam si is, de quo agitur, ex iusto praeterea Matrimonio natus sit, ut satis eruitur ex ipsa l. 12 ff. de stat. Homin., et innuunt Noodt in Comment. ad Pandect. l. 1, tit. 6, § *Superest*, ac Bohemer. in Exerc. in Pandect. t. 1, exerc. 20, § 12. Ita scilicet favore Matrimonii prudenti consilio statutum fuit, ad amputandas dissensiones, quae perpetuo inter coniuges duraturae essent, si Partus septimo mense a die contractus Matrimonii editus alii quam viro attribueretur. Quapropter non est, cur nativitas tempore septimestri, quae per naturam non est semper certa, et in iure unice admissa est in gratiam eorum, qui ex Matrimonio geniti sunt, extendatur ad eum, qui extra Matrimonium natus est.

151 Neque id novum in iure est. Favore quoque eiusdem Matrimonii receptum est, ut qui partus nascitur Marito cum uxore cohabitante, nec manifesta impotentia praepedito, is attribatur ipsi Marito, quantumvis Uxor sui copiam aliis fecerit, ad vulgatissimum Textum in l. *Miles* 11, § *Quae propter*, ff. ad l. lul. de Adult. At si extra Matrimonium genitus quis sit ex Muliere, quae cum pluribus commercium habuit, quum cesset favor Matrimonii, nec ei partus adscribi valet, quem Mulier Patrem designavit, ut cum eodem postea Matrimonium contraxerit.

152 Gravio est quaestio, an ex dispensatione in radice Matrimonii obtenta, post contractum ipsum Matrimonium legitimetur ad omnes effectus Proles antea nata, perinde ac si ex iusto Matrimonio nata esset?

153 Invaluit distinctio, quod aut impedimentum in Parentibus ad ineundum Matrimonium erat iuris divini, et dicta dispensatio in radice Matrimonii efficere nequit, ut filii nati perinde legitimentur ac si ex iustis nuptiis nati essent, sed vix eis tribuit legitimationem, quae dicitur *per rescriptum*, quum nequeat Summus Pontifex dispensando tollere nullitatem Matrimonii a iure divino inductam. Aut vero impedimentum erat iuris Ecclesiastici, rursus distinguendum est, quod videlicet si Matrimonium nec

de facto praecessit, dispensatio in radice Matrimonii operatur, ut in casu praecedenti, legitimationem Filiorum natorum per rescriptum, idque quia ubi nullum praecessit Matrimonium, non est radix in qua dispensetur. Sin autem de facto praecessit Matrimonium, quantumvis irritum ex dicto iuris Ecclesiastici impedimento, dubium nullum esse potest, quia attenta summa, qua Summus Pontifex pollet, potestate tollendi legem Ecclesiasticam quoad omnes effectus non solum incurrendos sed et incursum, dispensatio in radice Matrimonii vim habeat plenissime legitimandi Filios natos, eodem prorsus modo ac si ex legitimo Matrimonio nati essent; Molin. de Primogenit. Hispan. lib. 3, cap. 2, n. 2; Faiard. de Legitim. per subseq. Matrimon.; Torre de Maiorat. Ital. tom. 1, cap. 29, § 4, n. 28 et plur. seq.; De iustis de dispens. Matrim. lib. 1, cap. 7.

Nec admitti potest opinio Auctoris n. 44, 154 quod Legitimati per subsequens Matrimonium veniant sub dispositione Hominis directa *ad Legitime natos*. Quum enim in his terminis qualitas legitimatitatis tanquam proprie et vere requisita tempore nativitatis, praedicari nequeat de Legitimatis per subsequens Matrimonium, qui non nisi per quamdam iuris fictionem habentur pro legitimis usque ab initio; hinc est quod legitimati per subsequens Matrimonium venire nequeunt sub dicta dispositione ad legitime natos directa; Merend. Controv. iur. lib. 17, cap. 22, num. 18, et rursus lib. 24, c. 5, n. 34; Peregrin. de Fideicom. art. 24 a num. 25 ad plur. seq.; Faiard. de Legitim. per subsequens Matrim., memb. 4, num. 337; Torr. de Maiorat. Ital. tom. 1, cap. 29, § 9, n. 95 ad plur. seq.; Rota in Rom. *Immissionis* 21 Iun. 1726, § *Recedere*, coram bon. mem. Crispol. et in Romana *Salviani* 8 Maii 1728, § *Ut igitur*, coram clar. mem. Calcagnin.

Legitimati per subsequens Matrimonium 155 quoad omnes iuris effectus exaequati sunt vere legitimis in his quae proveniunt, vel a providentia ipsius Legis, vel ab Hominis dispositione Legi tamen conformi, nequaquam vero in his quae dependent a dispositione Hominis, quae a Lege recedendo unice ad vere legitimos directa est, quum in his prout in aliis materiis dispositio Hominis faciat cessare dispositionem Legis, ut ex mox allegatis optime praeceteris disserit Rota in Romana *Immissionis* 21 Iunii 1726, § *Siquidem* et plur. seq. coram bon. mem. Crispolto.

Non incongrue hic quaeritur, an quae a statutis proveniunt, attribui debeant Legis providentiae, ita ut ad ea indiscriminatim admittendi sint Legitimati per subsequens Matrimonium? 156

Si sermo sit de statutis conditis a Communitate, sive Ecclesiastica, sive Laicali superiorem recognoscente, non Legis sed Hominis 157

providentiae attribui debent, quae ab ipsis proveniunt, nam ea nequeunt legibus accenseri, obligantque non uti Leges, sed uti pacta; Huber. in Praelect. Iur. Roman. et Hodiern. part. 2, lib. 1, tit. 3, n. 11; Strauch. ad ius Iustin. dissert. 1, thes. 9; Stryk. Iuridic. dissert. tom. 5, disp. 11, c. 1 a n. 7 ad plur. seq.; Ziegler de Iurib. maiest. lib. 1, cap. 4, § 16. Atque hinc nequeunt Legitimati per subsequens Matrimonium indiscriminatim admitti ad ea quae proveniunt a statutis; eo vel maxime quod Legitimati per subsequens Matrimonium pro vere legitimis habeantur, quoad ea dumtaxat, quae proveniunt a iure communi; Add. ad Zoes. in Codic. lib. 5, tit. 27, l. F.; Faiard. de Legitim. per subsequens Matrim., membr. 4, num. 302.

ADDITAMENTA NOVISSIMA AUCTORIS.

158 Quis fuerit filius Viduae Civitatis Naim a Christo e mortuis revocatus, tradit inter alios eruditissimus Clericatus parte prima *delle Spighe raccolte*, italico idiomate edita, dicens, quod vocabatur *maternus*, aetatis viginti circiter annorum, dives et nobilis, lubricam vitam ducens cum Maria Magdalena tunc in dicta Civitate Naim commorante, solo milliario a suo Castro Magdalo distante: *Et erat mulier in Naim molliens virum ex mollitie pestis alliciendo ad libidinem*, ut tradit Victor Antiochenus, relatus ab Alberto Magno cap. VII in Lu-

cam. Mortuo, Deo sic disponente, Materno, et a Christo in vitam restituto; is Magdalenam monuit de visis horrendis suppliciis, quibus torquentur peccatores, ipsam serio exhortans ad poenitentiam de peccatis commissis, et ad omnimodam conversionem, ut et ipse decreverat, et facto iam coeperat. Magdalena monitis et exhortationibus *Materni* obtemperans, illico penitus contrita convolvavit ad pedes Iesu Christi existentis in eadem civitate, et ad mensam accumbentis in domo Pharisaei: *Et ecce mulier, quae erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubisset in domo Pharisaei, attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes eius, lacrymis coepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius et unguento ungebat*; Luc. cap. VII, 17. Et exinde uterque ad meliorem frugem vere conversi, fidelissimi sequaces facti sunt Iesu Christi, ut et fecit vidua *Materni* mater facta discipula, et sectatrix Deiparae Virginis, ut notat laudatus Albertus Magnus in cit. cap. VII Luc. Tandem post passionem, mortem, Resurrectionem et Ascensionem Domini Nostri Iesu Christi, a D. Petro Apostolo una cum Eucherio et Valerio, ordinatus *Maternus* Episcopus, et ad convertendos Tungrenses, Colonienses et Trevirenses, aliosque finitimos populos missus, sanctissime obiit Trevis Episcopus, et eius festum colitur die 14 Septembris¹.

FISCUS

Vide verb. POENA, art. 2, num. 7.

FORNICATIO

Vide verb. LUXURIA a num. 3 ad 9, et verb. POENA, art. 2, num. 102, 103.

FORTITUDO

Vide verb. VIRTUS, num. 120.

FORUM SEU FORUS

Summarium.

1. Nomen Fori varias habet significationes. - 2. Forum in neutro genere, unde veniat et pro quo accipiat? ad n. 3. - 4. Forus in masculino genere quid sit? - 5, 6. Forus competens qui sit. - 7. Reus coram incompetente Iudice conventus impune non comparet. - 8. Orta quaestione de competentia Fori inter Iudicem Ecclesiasticum et Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus. - 9. Plurimi sunt modi generaliter loquendo sortiendi Forum. - 10. At modi ordinarii, et speciales

sortiendi Forum sunt quatuor. - 11-14. Primus est ratione delicti. - 15, 16. Secundus est ratione contractus. - 17-21. Exceptiones. - 22-28. Tertius est ratione domicilii. - 29, 30. Quartus est ratione rei, de qua contenditur. - 31, 32. Praeterea etiam ratione communis Patriae, vel communis Superioris in Romana Curia. - 33. Fori privilegio quinam gaudeant? *Remissive*. - 34. Per privilegium fori quid intelligitur? - 35. Hoc fori privilegio gaudet Clericus non obstante Irregularitate contracta ob homicidium. - 36. Etiam si Clericus non habeat requisita Sac. Concil. Trid. remittendus

¹ Haec historia, si vera foret, quaestionem illam perantiquam et perobscuram solveret de muliere, quam D. Lucas peccatricem appellat. Verum quum de illa nondum liqueat (nec unquam liquebit, ait Ant. Sandini

in Histor. Familiae Sacrae, cap. 10) haec ab auctore nostro proposita pura puta, fabella credenda est. Alia etiam falsitatis argumenta occurrent, si auctores, qui de S. Materno scripserunt, consulas (NOTA EX ED. ROMANA).

est Episcopo illum repetere volenti. - 37. Clericus gaudet privilegio fori quoad Personam, etiamsi post delictum et processum Clericatum assumpserit. - 38. Clericus successor Laici non ligatur instantia inchoata coram Iudice Laico. - 39. Clericus provocans fratrem Laicum divisionem convenire debet coram Iudice Laico uti Iudice Rei conventi. - 40. Clericus laudatus non potest declinare forum Iudicis Laici, quando sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus si dirigatur contra Clericum laudatum. - 41. Filius legitimus Clerici ante Clericatum susceptus, gaudet privilegio fori durante vita Patris. - 42. Et licet gaudeat privilegio fori, non ideo est incapax officiorum Communitatis. - 43. Verum filii Clericorum non gaudent privilegio fori post mortem Patris. - 44. Filius Clerici Graeci, quatenus sit legitimus vivente Patre gaudere debet privilegio fori. - 45. Filii Graecorum ritus Graeci redeunt ad convivendum cum Matribus Viduis gaudere debent privilegio fori. - 46. Fori privilegio gaudet ille, cui reservata fuit pensio Ecclesiastica. - 47. Etiamsi non incedat in Habitu et Tonsura. - 48. Fori privilegio gaudent Protonotarii Honorarii, etiamsi Ecclesiae non inserviant, nec servitio alicuius Ecclesiae adscripti sint, dummodo in habitu Clerici incedant. - 49. Fori privilegio gaudet de praestanti Laicus pro tempore, quo fuit Clericus. - 50. Fori privilegio gaudet Clericus, qui ante carcerationem reassumpserat habitum. - 51. Equites Regulares quorumcumque Ordinum Militarium gaudent fori privilegio. - 52. Fori privilegio non gaudent illi, qui in accendendis lampadibus, et aperiendis Ecclesiae portis deserviunt. - 53. Filius Cancellarii Curiae

Episcopalis non gaudet privilegio fori. - 54. Filius Titii quondam Fiscalis Curiae Episcopalis non gaudet privilegio fori. - 55. Filius, seu Nepos subaffictuarii bonorum Mensae Episcopalis non gaudet privilegio fori. - 56. Filii Colonorum Ecclesiasticorum, etiamsi sint partiarri non gaudent privilegio fori. - 57. Attamen filii Colonorum partiariorum Mensae Episcopalis, et alii de eorum Familia habitantes cum eisdem Colonis, et bona eiusdem mensae colentes, gaudet privilegio fori, prout gaudent ipsi Coloni. - 58. Saepe per *Forum* intelligitur *Iudicium*, *Iurisdictio*, *Potestas*. - 59. Causa mixti fori quae dicatur. - 60. Causa rixae secutae inter mulieres in Ecclesia spectat ad gubernatorem. - 61. Punitus ab uno Iudice super crimine mixti fori, non potest amplius regulariter accusari et puniri in altero foro. - 62. Forum aliud dicitur externum seu *Forum Fori*, et aliud internum seu *Forum poli* vel *conscientiae*, et quid sit utrumque? - 63. Forum internum aliud dicitur *Poenitentiae* et aliud *non Poenitentiae*, et quod sit utrumque, et in quo differunt? - 64. Forum contentiosum unde dictum, et quando aliqua res dicatur ad ipsum deducta? - 65. Quomodo Forum Ecclesiasticum sit competens. - 66-69. Quando causae civiles deduci possint ad Forum Ecclesiasticum. - 70. Causae Ecclesiasticae civiles. - 71. Criminales. - 72. Mixtae. - 73-77. Quae personae Foro Ecclesiastico subiciantur in causis civilibus. - 78. Fori privilegium est immutabile. - 79. Forum Ecclesiasticum est praefendum. - 80, 81. Quando Clerici gaudeant Fori privilegio. - 82, 83. Quando hoc privilegium in causis criminalibus amittant.

- 1 Nomen Fori varias habet significationes, aliquando enim in masculino, et aliquando in
- 2 neutro genere ponitur. Forum in neutro genere venit a *Ferendo*, sic dictum ab eo, quod controversiae et res venales illuc ferantur; M. Varro l. 1. De Lingua latina; Calvin. in Magno Lexico verb. *Forum neutri generis*. Sic dicitur Forum Boarium, Piscarium, in quo boves vel Pisces veneunt; Calvin. loc. cit., verb.
- 3 *Forum Boarium*. Forum in neutro genere magis proprie accipitur pro districtu seu Territorio cuiusque Iudicis, intra quod in facinorosos animadvertere potest; l. *Pupillus*, § *Territorium*, ff. de verb. Signific., et post Hostien. notat Abbas ad Rubr. de Foro competenti, et
- 4 alii passim. Forus in masculino genere describitur, *quod sit exercendarum litium locus a Fando dictus, sive a Foraneo Rege, qui primus Graecis legem dedit*. Sic ad litteram in cap. *Forus* 10 de verb. Signific. Alio nomine dicitur Tribunal, ut l. 1 ff. de Iudiciis. Item Auditorium, l. *Contra Pupillum* ff. de Re iudic.
- 5 Forus competens idem est, ac Tribunal Iudicis, cuius Iurisdictioni Reus, qui convenitur, subiectus existit. Notanter autem haec Definitio Fori competentis ponitur in ordine ad Reum, quia generale est ut Actor Forum sequatur Rei; cap. *Si Clericus* 5 de Iudice compet., ibi: *Cum Actor Forum Rei sequi debeat*; et cap. *Cum sit* 8 eodem, ibi: *Cum sit generale, ut Actor Forum Rei sequatur*, et l. ultim. Cod.
- 6 Ubi in rem actio, etc. Si Reus habet multiplem Forum, in electione Actoris est eum, in quo maluerit, foro convenire; Glossa in cap. *Delicti* 17 de Foro competenti, vers. *Ubi*

Domicilium; et l. ult. C. Ubi in rem actio, etc., id Probans in l. 2, § *Plane si perfecta*, ff. de Iudic., et sic communis Canonistarum, ut testatur et tenet Fagn. in c. *Licet* 20 de Foro compet., n. 41. Reus coram incompetente Iudice conventus, impune non comparet opponendo exceptionem fori, dummodo tamen haec exceptio proponatur statim ab initio ante litis ingressum, ne reo sciente et connivente procedatur ad alia, et sic videatur is in talem Iudicem consensisse, eiusque personam approbasse, ac iurisdictionem prorogasse; l. *Consensisse*, § 1, ff. de Iudic., et patet hoc in l. ult. Cod. de Exceptionibus, et amplius declarat Glossa in cap. *Exceptionem*, vers. *In dilatoriis*, de Exceptionibus, et Abbas ibid., n. 11, et alii.

Orta quaestione de competentia fori inter 8 Iudicem Ecclesiasticum et Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus; sic habetur expresse in cap. *Si Iudex* 12 de sentent. Excomm. in 6. Ubi Bonifacius VIII loquendo de malefactore, qui captus a Iudice saeculari dicit se esse Clericum, decidit aperte et absolute, quod tunc cognitio huius causae spectat ad Iudicem Ecclesiasticum, vocato tamen Iudice saeculari, ibi: *Si Iudex Laicus malefactorem captum detineat, et is se Clericum dicens ad Curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tamquam suum Clericum repetat a Iudice ipsum inficiante Clericum, ac ob hoc minime remittendum, dubitationis huiusmodi, an scilicet sit, qui repetitur, Clericus, ad Iudicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica et spirituali, vocato tamen Iudice saeculari, vel alio, cui interest) cognitio pertinebit*. Ob quem textum

adeo clarum datam conclusionem tenuit Rota dec. 3, alias 202, tit. de sentent. Excomm. in novis; et tenent Canonistae communiter cum Glossa ibid. in princip., ubi dicit, *quod talis Pontificia decisio est expediens, et utilis valde et saepissime practicatur*; et Covarruv. Pract. quaest., cap. 33 circa init., recte monet, quod sit semper prae oculis habenda, et Felinus in cap. *Pastoralis* de Rescript., num. 4, advertit Lectorem, ut huius numquam sit oblitus; et sic Barbosa in cit. cap. *Si Iudex*, n. 3; Sperell. dec. 8 Fori Ecclesiastici, num. 23, et dec. 24, n. 59, allegans alios; Iulius Clarus lib. 5 Pract. crimin., § fin., qu. 36, n. 21; Farinacius in appendice de Immunit. Eccles. num. 267, et lib. 1 Praxis criminal. quaest. 8, n. 33, citans plurimos alios; Iason. in l. *Ex quacumque*, num. 19, ff. Si quis in lus vocatus, etc., post Anton. de Butrio in cap. *Caeterum*, col. 4, de Iud., et Ioan. de Imola ibid., subiungens, quod hoc communiter tenetur.

- 9 Quamvis sint plurimi modi sortiendi Forum, quorum multos enumerant in cap. *Licet* 20 de Foro compet., Hostiens. n. 3; Ioan. Andr. n. 2, et Fagnan. n. 27, et ad sexaginta duos recenset Speculator in tit. compet. Iudic., § 1.
- 10 Tamen modi ordinarii, seu speciales sortiendi forum, sunt quatuor, qui expresse enumerantur a Gregorio IX in d. cap. *Licet* 20 de Foro competent., ibi: *Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, forum regulariter*
- 11 *quis sortitur*. Primus igitur modus specialis sortiendi forum est ratione delicti, in cuius enim Territorio quis delinquit, eius iurisdictioni subiicitur, licet alias ei subiectus non sit; cap. *Postulasti* 14, et cap. *Licet* 20 de Foro competent., cap. *De illis* 1 de Raptoribus, et can. *Placuit* 6, qu. 3, et Authent. *Qua in Provincia* Cod. Ubi de criminibus agi oportet, ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, illic etiam Iuri subiaceat*.

- 12 Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu Personae, quam respectu bonorum etiam alibi existentium, est de iurisdictione Iudicis illius loci, in quo delictum fuit commissum, dummodo executio sententiae, quod ad bona alibi existentia, fiat a Iudice, in cuius Territorio bona condemnati existunt. Sic clare deducitur ex cap. *Postulasti* 14 de Foro competent., ubi decum habetur, quod, quando Clericus habet Beneficium in una Dioecesi, in alia vero delinquit committendo crimen dignum privatione Beneficii, tunc Episcopus Dioecesis, in qua deliquit, sententiam pronunciet super Clericum privando ipsum Beneficio, et executio talis latae sententiae quoad privationem Beneficii fiat ab Episcopo, in cuius Dioecesi Beneficium existit, ibi: *Respondemus, quod per Episcopum, in cuius Dioecesi deliquit, sententia*

promulgari poterit in eundem, sed ab eo, in cuius Dioecesi Beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda. Et sic textum istum intelligit Glossa ibid., verb. *Executio facienda*, praecisis his verbis: *Et sic ille Episcopus, cui subest illa Ecclesia istius Clerici, privabit illum per sententiam ab alio Episcopo latam, quam sequuntur Speculator tit. de Executione sententiae, § Nunc dicendum, num. 13, verb. Item facit; Abbas in cit. cap. Postulasti, n. 7; Reiffenst. lib. 2 decr., tit. 2, n. 48 et seq., et alii passim. Atque idem decum habetur de simili in cap. Romana 1 de Foro compet. in 6, § Contrahentes, ubi unus Episcopus decernit missionem faciendam in bona, quae reus contumax in alia etiam Dioecesi obtinet, quam deinde ad illius requisitionem alter Episcopus exequitur.*

Si delictum sit inchoatum in Territorio unius¹³ Iudicis et finitum, seu, consummatum in Territorio alterius, ut si quis existens in Territorio Alexandrino explodat sclopm, et occidat hominem existentem in Territorio Dertonensi, probabilius est, quod tunc tam Iudex Alexandrinus, quam Dertonensis possit contra Reum procedere et si concurrant, detur locus praeventioni; ita Abbas in c. *Licet* de Foro compet., num. 25; Ioann. Andr. in cap. *In obscuris*, n. 5, § *Solutio*, de Reg. Iuris in 6; Farinac. tom. 1 Criminal., l. 1, tit. 1, qu. 7, num. 46, allegans plures alios et inquires, quod haec sit veritas; Reiffenstuel lib. 2 decr., tit. 75 et 78; Iulius Clarus lib. 5 Criminal., § final., qu. 38, num. 11, asserens ita communiter servari. Et ratio est, quia qui explodit sclopm ex uno Territorio, et occidat hominem existentem in alio, in utroque Territorio delinquit, et utrumque Territorium ex tali delicto laeditur, seu iniuriam patitur, nam etiam ille iam noxius est, qui mittit lanceas et sagittas in mortem; cap. *Sicut noxius est* 1 de Praesumption., ibi: *Sicut noxius est, qui mittit lanceas et sagittas in mortem*, etc., adeoque, ne crimina maneant impunita, merito utrique Iudici tribuitur iurdictio in solidum. Fateor tamen, quod probabile etiam est, quod solus ille sit competens Iudex, in cuius Territorio consummatum est delictum, et nullatenus ille, in cuius Territorio est inchoatum; sic tenent Bartolus in l. *Libellorum*, n. 7, ff. de Accusat.; Felinus in d. cap. *Licet* 20, n. 14; Aretinus ibid., n. 7, quorum sententiam approbat Fagn. ibid., num. 3, ac probabilem censet Pirhing lib. 2 decr., tit. 2, num. 28.

Secundus modus specialis sortiendi Forum¹⁵ est ratione Contractus, ut si quis in alieno Territorio per se aut per alium contrahat, vel contraxisse fingatur, eo quod in tali loco sese soluturum promiserit, possit ibidem super tali contractu conveniri; etiamsi domicilium ibi non habeat, cit. cap. *Licet* 20 de Foro competent.,

1. *Haeres absens*, et 1. *Omnem obligationem*
 16 ff. de Iudic. Contractus tamen non accipitur
 hic stricte, prout esse dicitur ultro, citroque
 obligatorius, ut emptio, venditio, societas, iuxta
 textum in 1. *Labeo* ff. de verb. Signific., sed
 latissime pro omni eo, quod obligationem in-
 ducit, etiamsi obligatio nascatur ex parte unius
 tantum; ut in 1. *Omnem obligationem* ff. de
 Iudic., et 1. *Haeres absens* ff. eod., et secun-
 dum Glossam in cit. cap. *Licet*, vers. *Ratione*
contractus; Abbat. ibid., num. 29; Hostiens.
 ibid., n. 4; Butr. ibid., n. 11; Fagnan. n. 5.
- 17 Dantur tamen plures casus, in quibus con-
 trahentes nequeunt conveniri in loco contractus.
 Primo, quando inter partes contrahentes con-
 ventum fuit, ut non in loco contractus, sed
 alibi v. g. in loco domicilii teneantur respon-
 dere, si forsan in posterum lis oriri contingat
 super talem contractum, prout limitatur cit.
 leg. *Haeres absens*, § *Proinde*, ff. de Iudiciis.
 Ut enim statuitur in Regula 85 Iuris in 6:
Contractus ex conventionem legem accipere di-
 18 *gnoscuntur*. Secundo, quando quis tamquam
 Advena, et Viator contrahit in aliquo loco mox
 inde discessurus, et hoc scitur ab altera parte
 contrahente, tunc enim non tenetur ibi respon-
 dere nisi voluerit, sed habet ius revocandi do-
 mum, seu ad forum sui domicilii; cit. 1. *Ha-*
eres absens, § *Proinde*, ff. de Iudic., ubi datur
 haec ratio, quia *durissimum est quotquot locis*
quis navigans, vel iter faciens delatus est, tot
 19 *locis se defendere*. Sic enim a suscepto itinere,
 aliisque negotiis suis magno cum damno posset
 saepe saepius impediri. Hoc autem est intelli-
 gendum de vero Advena seu Viatore, qui ha-
 bet alibi certum domicilium, non vero de Va-
 gabundis per mundum nullibi certum domici-
 lium habentibus, quia isti possunt conveniri,
 non solum in loco contractus, sed ubicumque
 reperiantur, nec alioquin Creditores ius suum
 perdant; Glossa marginalis in c. *Licet* 28 de
 Foro competent., vers. *Aut domicilii*, et Glossa
 in 1. *Haeres absens*, § *Proinde*, verb. *Debetis*,
 ff. de Iudic., quam Glossam sequitur Bartolus
 ibid., § *Quaero quid si Debitor*; Ioann. Andr.
 in cit. cap. *Licet* 20 de Foro compet., n. 11;
 Fagnan. ibid., n. 26; Felin. ibid., num. 20;
 Pirhing lib. 2 decr., tit. 2, n. 15; Reiffenst.
 ibid., n. 46 et 87; Sanchez lib. 3 de Matrim.,
 disp. 25, n. 5, et alii passim. Et id desumi-
 tur ex l. 1 Cod. Ubi quis de Curiali etc., et
 l. 1 Cod. Ubi de crimin. agi oport., iuncta
 Glossa ibid., in verb. *Reperiuntur*, de talibus
 Vagabundis illud vulgatum allegante: *Ubi te*
 20 *invenero, ibi te iudicabo*. Tertio, quando agitur
 de contractu dotis, quia pro hoc contractu,
 istud habetur speciale, quod non inspicitur
 locus contractus, seu in quo instrumentum
 dotis factum est, sed locus, ubi vir habet do-
 micilium et in cuius domicilium etiam ipsa
 mulier per conditionem Matrimonii est itura,

eo quod sequatur forum mariti; 1. *Exigere* 65
 ff. de Iudic., et ibi Glossa et Doctores com-
 muniter. Excipe tamen, nisi partes contrahen- 21
 tes aliter inter se convenerint iuxta Regul. 85
 Iuris in 6, traditam supra n. 17.

Tertius modus specialis sortiendi forum est 22
 ratione domicilii; cap. *Ex parte* 15, et cap.
Licet 20 de Foro compet., et 1. *Cives* de In-
 colis, lib. 10, et hic proprie dicitur verus et
 naturalis forus, ut tradunt in dict. cap. *Licet*;
 Innoc. num. 3; Butr. num. 16; Felin. n. 23;
 Fagn. n. 9, et alii passim. Hinc appellatione 23
suae Dioecesis in dubio intelligitur Dioecesis
 domicilii seu habitationis, non autem originis
 vel alia; Glossa singularis in cap. *Statutum*,
 verb. *Unam dictam*, de Rescript. in 6, asse-
 rens sic servari in Curia Romana; Felin. in
 cit. cap. *Licet* 20 de Foro compet., num. 23,
 citans alios; Fagnan. ibid., n. 10; Compstell.
 in cap. *Nonnulli* in 4; Glossa de Rescript.
 Speculat. in tit. cit., § 1, circa princ.; Reiffenst.
 loc. cit., n. 25, et alii. Sic etiam appellatione 24
subditi seu *subiecti*, in dubio venit duntaxat
subditus vel subiectus ratione domicilii; arg.
 1. *Cives* Cod. de Incolis, lib. 10, et sic Glossa
 in cap. *Nuper*, verb. *Absolutio*, de sentent.
 Excomm., et Glossa in Clement. 1, verb. *Sub-*
ditus, de Foro compet., quam ibi omnes se-
 quuntur, teste Fagn. in cit. cap. *Licet*, n. 10.

In foro domicilii, potest quis conveniri etiam 25
 pro delictis commissis; leg. *Sciens*, Authent.
Qua in provincia Cod. Ubi de crimin. agi
 oporteat; ac pro contractibus alibi gestis; cap.
Delicti 17 de Foro compet., et super rebus
 alibi sitis; l. ultim. Cod. de praescript. long.
 temp. Et sic tenent Abbas in cap. *Si quis Cle-*
ricus 1, n. 6, in cap. *Cum contingat* 13, et
 cap. *Licet* 20, n. 38, de Foro compet.; Felin.
 in cit. cap. *Licet*, n. 23; Fagn. ibid., n. 12;
 Reiffenstuel loc. cit., num. 28, et alii. Iudex 26
 domicilii potest procedere contra subditum,
 nedum praesentem, sed etiam absentem, et
 ubicumque existentem; nam potest ab ipso ci-
 tari quoad omnes effectus, scilicet ut procedat
 contra eum, vel ad missionem in possessionem,
 vel ad condemnationem, si status causae pa-
 tiatur, quia ubicumque sit, eius subditus re-
 manet, et citatio decernitur in proprio Terri-
 torio ipsius Iudicis, licet nuntius exequatur ex-
 tra Territorium; nam actus nuntii citationem
 exequentis, ut citatus futurae litis notitiam ha-
 bere possit, est nudum duntaxat ministerium
 executionis, et non actus iurisdictionis, et ideo
 potest exerceri extra Territorium, ut notatur
 in cap. *Novit* de Off. Legati, et in cap. *Ro-*
mana, § *Contrahentes*, de Foro compet. in 6,
 et in 1. *Omnes*, verb. *Verum si appar.* Cod.
 de Episc. et Cler., et tenent Hostiens. et Ioan.
 Andr. in cap. 7 de Raptor.; Abbas in cit. cap.
Licet 20 de Foro compet.; Fagnan. ibidem,
 num. 12; Reiffenstuel loc. cit., n. 30, et alii.

- 27 Habens domicilium habitationis aequaliter in duobus locis, eo quod utrobique aequaliter per anni decursum commoretur, tunc in utroque loco censetur sortiri forum, et utrobique potest conveniri; colligitur ex cap. *Ex part.* 15 de Foro compet., et tenent Glossa ibid., verb. *Andegavensi*; Abbas ibid., n. 8, et alii passim Doctores, teste Reiffenstuel loc. cit., n. 42; et concordat textus in l. *Labeo*, et l. *Assumpto*, § fin., ff. Ad municipalem. Mutatio domicilii non perimit instantiam coram Iudice illius domicilii iam coeptam, textu expresso in cap. *Proposuisti* 19 de Foro competent., ibi: *Proposuisti nobis, quod quidem subditus tuus ad petitionem cuiusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam, quia postmodum iurisdictionis alterius esse coepit, tuum intendit iudicium declinare. Porro tuae prudentiae dubium esse non credimus, quod is in praedicta causa ius revocandi forum non habet quasi ab alio iam praeventus.* Unde clare patet ex textu, quod legitime citatus coram huiusmodi Iudice citante causam prosequi debet, non obstante quod post citationem mutaverit domicilium. Communis.
- 29 Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei, de qua contenditur. Unde coram illo Iudice, in cuius territorio res litigiosa existit, vel illius possessio habetur, potest quis conveniri, textu expresso in cap. *Licet* 20 de Foro competent., ibi: *Ratione... rei, de qua contra possessorem causa movetur... forum regulariter quis sortitur*, et concordat cap. *Sane* 3 eod., et l. 1 cum seq. Cod. Ubi in rem actio. Et hoc procedit, sive res sit immobilis sive mobilis, l. *Quod legatur*, § *Si autem*, ff. de Foro competent., et l. ult. Cod. Ubi in rem actio. Ita Glossa in cit. cap. *Licet* 20 de Foro compet., verb. *Contra possessorem*; Innocent. ibid., n. 1; Hostiens. n. 5; Fagnan. ibid., n. 20, et alii passim.
- 31 Praeter quatuor supra recensitos speciales modos sortiendi forum; datur quoque alius modus generalis sortiendi forum, videlicet ratione communis Superioris in Romana Curia. Roma enim communis est Patria; l. *Roma* ff. Ad municip., et Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum Mater est et Magistra; cap. *Licet* 20 de Foro compet., et Papa est Iudex ordinarius singulorum; can. *Cuncta per modum* 9, qu. 3. Unde quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus potest super Ecclesiasticis ac spiritualibus causis conveniri coram Summo Pontifice, seu in Curia Romana, ibique conventus non habet ius declinandi forum, licet ibi non delinquat, nec contrahat, nec habeat domicilium, seu possessionem alicuius rei; est communis, et est sic expresse decisum in cap. *Licet* 20 de Foro compet., ibi: *Licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus fo-*

rum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem et Magistra, rite compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet. Papa enim, ut iam fuit dictum, est Iudex ordinarius singulorum; cit. can. *Cuncta per mundum* 9, quaest. 3, et totus Mundus est sibi Territorium quod ad causas spirituales, ut patet ex auctoritate per Christum sibi demandata Matth. 6, ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Coelis*; et concordat can. *Duo sunt* 10, et can. *Si Imperator* 11, dist. 96, et cap. *Solitae* de Maiorit. et obed., cum similibus.

Neque dispositioni dictae Decretalis in cap. *Licet*, qua deciditur, ut quilibet in Romana Curia conveniri possit super Ecclesiasticis et spiritualibus causis, fuit quidpiam derogatum per Conc. Trid. sess. 24, c. 20, de Reform., quamvis ibi statuerit, quod *causae omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi Beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur; atque omnino saltem infra biennium a die motae litis terminentur.* Sub illis enim verbis: *Coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur*; non solum, ut optime respondet Fagn. in cit. cap. *Licet*, n. 25, comprehenditur Ordinarius loci domicilii, sed etiam Ordinarius cuiusque loci, ubi quis ex Iuris Praescripto forum sortitur, sive id contingat ratione originis, vel Beneficii; cap. *Cum nullus* de Temp. ordin. in 6, sive ratione delicti, contractus, ac rei litigiosae, cap. 1 de Privileg. in 6, et consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanae Curiae, cum in ea quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus in causis Ecclesiasticis et spiritualibus forum sortiantur, et Papa sit Ordinarius singulorum, ut dicit Glossa final. in cap. *Licet* 20 de Foro competent., et totus mundus sit ei territorium, ut iam dictum est supra num. 31 per Iura ibi citata.

Fori privilegio quinam gaudeant, vide verb. *Clericus*, art. 2. Per privilegium fori intelligitur illud, vi cuius quis exemptus est ab omni potestate et iurisdictione fori saecularis, adeo ut non possit amplius a Iudice saeculari in iudicium trahi, carcerari vel puniri, sed dumtaxat a Iudice Ecclesiastico, ut colligitur ex can. *Si Imperator* 11, dist. 96, et sic tenet communis Doctorum. Hoc fori privilegio gaudet Clericus, non obstante irregularitate contracta ob homicidium; Sacr. Congr. Immun. in Alatrina 13 Aug. 1658, lib. decr. Rocci p. 112. Etiamsi Clericus non habeat requisita S. Conc. Trid. remittendus est Episcopo illum repetere volenti; Sacr. Congr. Immun. in Tudertina 12 Septembris 1645, lib. 3 decr. Pauluc.

- 37 pag. 262. Clericus gaudet privilegio fori quoad personam, etiamsi post delictum et processum Clericatum assumpserit; ead. Sac. Congr. in Regien. 28 Maii 1626, lib. 1 decret. Pauluc. pag. 2, et in Ianuen. 16 Decembris 1642,
- 38 lib. 3 decr. Pauluc. pag. 191. Clericus successor Laici non ligatur instantia inchoata coram Iudice Laico; ead. Sac. Congr. in Nullius 27 Septembris 1632, lib. 2 decret. Pauluc. pag. 140, et in Hyeracen. 12 Octobris eiusdem anni 1632, lib. 2 decret. Pauluc. pag. 142.
- 39 Clericus provocans Fratrem Laicum ad divisionem, convenire debet coram Iudice Laico, ut Iudice Rei conventi; ead. Sac. Congr. in Nullius 9 Octobris 1635, lib. 2 decr. Vallem.,
- 40 pag. 235. Clericus laudatus non potest declinare forum Iudicis Laici, quando sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus si dirigitur contra Clericum laudatum; ead. Sac. Congr. in Boianen. 4 Sept. 1640, lib. 3 decr. Pauluc. pag. 128.
- 41 Filius legitimus Clerici ante Clericatum susceptus gaudet privilegio Fori durante vita Patris; Sac. Congr. Immun. in Gallien. 18 Martii 1631, lib. 2 decret. Pauluc., pag. 99.
- 42 Et licet gaudeat privilegio fori, non ideo est incapax Officiorum Communitatis; eadem Sac. Congr. in Urbanien. 13 Iun. 1640, lib. 3 decr. Pauluc. pag. 120.
- 43 Verum filii Clericorum non gaudent post mortem Patris privilegio fori; ead. Sac. Congr. in Bisignan. 28 Nov. 1653,
- 44 lib. 5 decr. Pauluc. pag. 24. Filius Clerici Graeci, quatenus sit legitimus, vivente Patre, gaudere debet privilegio fori, ead. Sac. Congr. in Hydruntina 29 Septembris 1624, lib. Scripturar. vet. pag. 39, et in Cassanen. 21 Martii 1645, lib. 3 decr. Pauluc. pag. 247.
- 45 Filii Graecorum Ritus Graeci redeuntes ad convivendum cum Matribus Viduis gaudere debent privilegio Fori, ead. Sac. Congr. in Nullius *S. Maria del patire* 15 Maii 1628, lib. 2 decr.
- 46 Altoviti pag. 1546. Fori privilegio gaudet ille, cui reservata fuit pensio Ecclesiastica, cum ad hunc effectum pensionem obtinens habeatur pro Clerico; Sac. Congr. Conc. teste Didaco Narbona de aetate ad humanos actus requis. ann. 14, qu. 59, n. 10, et Armendar. in addit. ad recop. legum Navarrae, lib. 2, tit. 19 de
- 47 Foro compet., n. 3 et 7. Etiamsi non incedat in Habitu et Tonsura, eadem Sac. Congreg. Conc. apud Nicol. Garciam de Benefic. part. 1, cap. 5, n. 70, et novissime ead. Sac. Congr. Conc. in Portugallien. 10 Aprilis 1622, apud Barbos. de Offic. et potest. Episcop. part. 3, alleg. 57, n. 151, et in summa Apostolicar. decis., verb. *Fori privilegium*, n. 7.
- 48 Fori privilegio gaudent Protonotarii Honorarii, etiamsi Ecclesiae non inserviant; Sac. Congr. Conc. sub die 9 Iul. 1626, nec servitio alicuius Ecclesiae adscripti sint, dummodo in habitu Clericali incedant; ead. Sac. Congreg.
- in Toletana 27 Martii 1632, quam refert Bonfadin. in Thesauro Ecclesiast. dec. resol. 17, num. 20. Fori privilegio gaudet de praesenti 49 Laicus pro tempore, quo fuit Clericus; Sac. Congr. Immun. in Nullius Garopoli 9 Septembris 1631, teste Bonfadin. dict. resol. 17, n. 25.
- Fori privilegio gaudet Clericus, qui ante carcerationem reassumpserat habitum; S. Congr. Immun. in Rossanen. 18 Martii 1631, apud Bonfad. dict. resol. 17, n. 24. Equites Regu- 51 lares quorumcumque Ordinum Militarium gaudent Fori privilegio; Sac. Congr. Immun. in Assisiens. de Mense Decembris 1627, in qua annuente Sanctissimo mandavit Placidum Bentium Equitem Christi ad Forum Ecclesiasticum esse remittendum, de qua meminit Sperell. dec. 2, n. 120; ead. S. Congr. in Mantuana 25 Septembris 1617 censuit Equitem Religionis Constantinianae inquisitum, et carceratum a Ministris Ducalibus consignari Episcopo Mantuano una cum originali processu facto, quamvis nullo, qui ut delegatus causam cognoscat, audito Procuratore Ducali, et facta consignatione, ut supra, mandavit, quod Dux absolvetur, et omnes complices ab Episcopo, apud Sperell. dec. 2, n. 120; Barbosa in Summa Apostol. decis., verb. *Eques Regularis*, n. 4.
- Fori privilegio non gaudent illi, qui in accendendis lampadibus, et aperiendis Ecclesiae 52 portis deserviunt; Sac. Congreg. Episcop. et Regul. sub die 28 Ianuarii 1663, apud Barb. in Summa Apostolic. decis., verb. *Fori privilegium*, n. 19. Filius Cancellarii Curiae Episcopalis non gaudet privilegio Fori; S. Congr. Immun. in Interamnen. 1 Februarii 1661, lib. decr. Rocci pag. 213.
- Filius Titii quondam 54 Fiscalis Curiae Episcopalis non gaudet privilegio Fori; ead. Sac. Congr. Immun. in Balneoreg. 8 Aprilis 1642, lib. 3 decr. Pauluc. pag. 172.
- Filius seu Nepos subaffictuarii bonorum mensae Episcopalis non gaudet privilegio Fori; ead. Sac. Congr. Immun. in Ravennat. 28 Ianuarii 1618, lib. 2 decr. Altov. pag. 2146.
- Filii Colonorum Ecclesiasticorum, 56 etiamsi sint partiarii, non gaudent privilegio Fori; ead. Sac. Congr. Immun. in S. Agathae Gothorum 4 Iunii 1630, lib. 2 decr. Pauluc. pag. 41.
- Attamen Filii Colonorum Partiario, 57 rum Mensae Episcopalis, et alii de eorum Familia inhabitantes cum eisdem Colonis, et bona eiusdem Mensae colentes, gaudent privilegio Fori; prout gaudent ipsi Coloni; ead. Sac. Congr. Immun. in Urbevetana 6 Mart. 1635, l. 2 decr. Pauluc. pag. 222, in Civitatis Ducalis 13 Iulii 1638, l. 3 decr. Paul. p. 65, in Interamnen. 16 Iulii 1641, d. lib. pag. 151, in Anagnina 27 Dec. 1679, lib. 2 decr. Altov. pag. 1000.
- Pro complemento verbi *Fori* notandum, 58 quod saepe per *Forum* intelligitur *Iudicium*, *Iurisdictio*, *Potestas*. Et in hoc sensu dicitur,

quod aliqua causa pertineat ad Forum Ecclesiasticum, si pertineat ad Iudicium, Iurisdictionem, seu potestatem Ecclesiasticam, et quod aliqua spectet ad Forum saeculare, si pertineat ad Iudicium, Iurisdictionem et Potestatem saecularem, et quod aliqua sit mixti Fori, si pertineat ad utramque Iurisdictionem seu potestatem.

- 59 Causa mixti Fori dicitur illa, quae in utroque Foro tam Ecclesiastico, quam Laicali tractari potest, ita ut detur locus praeventioni. Sic colligitur ex can. *Sunt quaedam* 23, qu. 5, et c. 1 de Offic. Ordin., ac notat Sacr. Congr. Immun. in Sorana 18 Febr. 1631, apud Pignatell. tom. 5, consult. 2, n. 58. Sic causa mixti Fori est, quando persona est Saecularis et poena statuta est a Iure Canonico, et tunc datur locus praeventioni; Sperell. dec. 9; La Croix lib. 4, n. 1412; Florentinius, Delbene, et alii. Unde causa rixae secutae inter Mulieres in Ecclesia spectat ad Gubernatorem stante praeventione reali; Sacr. Congreg. Immun. in Signina 17 Iun. 1663, lib. decr. Rocci pag. 496.
- 61 Punitus ab uno Iudice super crimine mixti Fori non potest amplius regulariter accusari, ac puniri in altero Foro, quia nec Deus iudicat bis in idipsum; Nahum c. 1, et can. *Sunt plures*, § *Auctoritas*, de poenit., dist. 3. Nec de delicto unius hominis saepius quaeritur, cap. *De his Criminibus* 6 de Accusat. Simulque bona fides non patitur, ut semel exactum, iterum exigatur; Regul. 83 Iuris in 6. Et sic tenent Abbas in cap. *Tuae*, n. 5, de Procurator., et cap. *Cum sit generale*, n. 1, de Foro compet.; Covarruvias lib. 2 var. resol., cap. 10, n. 6; Barbosa in cap. *Felicitis*, n. 38, de poenis in 6, et alii ab his citatis.

- 62 Forum aliud dicitur externum, sive *Forum Fori*, in quo tractantur causae in ordine ad externam gubernationem Reipublicae, sive Ecclesiasticae sive Saecularis; et aliud internum, sive *Forum poli* seu *Conscientiae*, quod intus in mente hominis, ubi conscientia est, exercetur;
- 63 Communis. Forum internum aliud dicitur *Poenitentiae*, in quo aliquid geritur interveniente Sacramento Poenitentiae, sive Absolutione Sacramentali. Et aliud non Poenitentiae, in quo aliquid geritur sine Sacramento Poenitentiae, uti si aliquis extra Sacramentum absolvetur a Censura vel Reservatione peccati. Unde ex his patet, forum *Poenitentiae et Conscientiae* non esse idem. Nam Forum *Conscientiae* est quid commune Foro Sacramentali et non Sacramentali. Forum autem Poenitentiae comprehendit solum Forum Sacramentale.
- 64 Communis. Forum contentiosum dicitur ex eo, quod in illo contendatur seu litigetur. Unde illud dicitur deductum ad Forum contentiosum, super quo ad Iudicem iam delato facta est contestatio litis; arg. cap. *Ex parte* 10 de verb. Significat. Communis.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

Libet paucis disserere de Foro dumtaxat Ecclesiastico competenti.

Forum Ecclesiasticum competens est vel ratione causarum vel Personarum. Si ratione causarum forum Ecclesiasticum fundatum est, ratio haud habetur Personarum; Christianus Michael Bohnius de Laicis For. Eccles.

Causae ad Forum Ecclesiasticum spectantes vel sunt Civiles, vel Ecclesiasticae, vel mixtae.

Causae civiles etsi regulariter ad Forum Ecclesiasticum haud pertineant, cap. 7 Qui filii sint legitim., ex accidenti tamen pertinere pluribus modis ad ipsum queunt

I. *Ratione peccati* circa causam civilem sub praetextu iuris commissi vel committendi, adeoque praecavendi. Quem in finem quicumque Laici denunciari possunt iudicio Ecclesiastico, ut praecaveatur, ne sub praetextu iuris peccatum committatur. Pone esse statutum, quod praescribens sive cum bona, sive cum mala fide tutus sit. Adversus eum, qui cum mala fide praescripsit, nullum in Foro saeculari suppetit remedium. At denunciari hic potest Foro Ecclesiastico ne sub praetextu iuris committat peccatum. Vide alia exempla apud Felin. in c. 13, num. 5 et seq., de Iudic., tum apud Scacc. de Iudic. lib. 1, c. 53, n. 4. Denunciatio haec dicitur evangelica, et, ut vides, introducta est ut Iudex Ecclesiasticus imploratus super quacumque causa procedere queat, si peccatum imminere videatur. Scripsit contra eam Thomasius in dissertat. de Usu practico. denunt. evangel. At ex ipsis protestantibus ipsam tuentur Brunemann. Iur. Eccles. lib. 3, cap. 6, § 9, et de Iena in tract. de denunc. Evangel.

II. *Ratione denegatae iustitiae*. Si enim Iudex laicus suo desit officio, nec integram iustitiam administret, de causa cognoscere potest Iudex Ecclesiasticus, ut supplere possit defectum Iudicis saecularis; cap. 6 de Foro compet., ibique Gonzalez n. 5. Sed an denegata iustitia a Iudice Ecclesiastico de causa cognoscere queat Iudex laicus, magna controversia est. At contrariis confutatis negativam tenent sententiam Gonzal. in c. 17, fer. per tot., de Iudic.; Ansaldo. de Iurisdic. part. 3, cap. unic., tit. 21, alique.

Addi III. possunt causae de omnibus; et quibuscumque negotiis, quibus iuramentum accessit; c. 13 de Iudic., et cap. 3 de Foro competent. in 6.

Causae Ecclesiasticae vel sunt civiles vel criminales. Civilium nomine veniunt quaecumque causae de Rebus spiritualibus, vel annexis spiritualibus, inter quas ius patronatus eminet; cap. 3 de Iudic. Cognoscere de iis debet Iudex Ecclesiasticus, tum in petitorio, tum in possessorio si reus sit clericus; Barbo. Iur. Eccl.

univers. cap. 39, n. 73 et seq.; Wiestner. in decr. lib. 2, tit. 12, n. 116. Quod si Reus sit laicus, cognoscere et de ipsis in possessorio debet Iudex Ecclesiasticus, si titulus quoque edendus, vel saltem colorandus; Oliva de For. Eccles. part. 1, qu. 8, n. 58 et seq.; Sperell. dec. 8, n. 25.

71 Criminalium vero nomine veniunt Causae de delictis Ecclesiasticis, ut sunt delicta Haereseos, Schismatis, Apostasiae, Simoniae, etc., de quibus et Iudex Ecclesiasticus debet cognoscere.

72 Causae mixti fori illae sunt, quae tam coram Iudice Laico, quam coram Iudice Ecclesiastico agitari queunt, ita ut operetur praeventio. Ad eas referuntur causae miserabilium personarum; c. 26 de verb. Signific. in fine, licet alii contradicant ob c. 11 de For. compet.; Confer tamen Oliv. de For. Eccles. part. 3, qu. 40. Item contractum usurariorum; Werber. de Iur. Consist. c. 27, sect. 19, concubinatus, adulterii, stupri, incestus, et aliorum delictorum carnis; Tondut. de Praevent. part. 2, cap. 28, tum aliorum criminum, turbationis scilicet sacrorum, violationis festorum, etc.

73 Hactenus de Foro Ecclesiastico competente ratione causarum. Agendum nunc de Personis, quae ei subiiciuntur in causis civilibus.

74 Ei subiiciuntur Clerici cuiuscumque generis, et ita quidem, ut nec per prorogationem voluntariam, tametsi iuramento confirmatam, queant Iudicis saecularis cognitioni sese subiicere, cap. 12 de Foro competent., nec reconveniri queant coram eodem Iudice saeculari; c. 12 eod. tit. Caeterum quoad Clericos, qui nondum sacris ordinibus sunt initiati, Concilium Tridentinum ita statuit: *Fori privilegio non gaudent Clerici prima tonsura initiati, aut etiam in minoribus ordinibus constituti, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, et tonsuram deferentes alicui Ecclesiae ex mandato Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola vel Universitate licentia Episcopi quasi in via ad maiores ordines versentur.*

75 Extensum autem est hoc privilegium Clericorum ad totam Familiam ipsorum. Quinam autem veniant sub Familiam Clericorum explicant Klok vol. 1, consil. 39, n. 45; Brunem. Iur. Eccles. univers. l. 3, c. 1, § 12. Illud tamen certum est, non venire Famulos conductos; Gonzal. in cap. 10, num. 3 et seq., de Offic. Archidiac.; Barbosa Iur. Eccles. univers. lib. 1, cap. 46, § 2, n. 57.

76 Item extensum est ad servos dotales Ecclesiarum; Gonzal. in cap. 10, n. 4, de Offic. Archidiac.; Stamm. de Servit. personal. lib. 11, cap. 7, n. 6, et conveniunt de hodiernis etiam servis dotalibus; Ziegler. de Dot. Eccles. c. 12,

§ 39; Schilter. in Prax. Iur. Roman. exerc. 6, § 74 in fine.

Et in aliquibus locis extensum est praeterea 77 ad Scholarum Publicarum praeceptores.

Nota hic, quod hoc privilegium Fori est immutabile, quum Clerici, qui characterem receperunt, laicorum sortem induere nullo modo queant, sed etiam depositi vel suspensi Clerici maneat, et privilegio Fori fruuntur; Gonzal. in cap. 10, num. 11, de Iudic.; Wiestner in decr., tit. de Poenis, n. 7. Quod si vero degradatio solemniter accessit, tum demum in laicalem coniiciuntur statum, et brachio saeculari traduntur, et privantur omni Fori privilegio; c. 2 de Poenis in 6.

Tum nota, Forum Ecclesiasticum praedominari, si vel maxime in una eademque causa Clericus cum Laico sit conveniendus, cum continentia causae non sit dividenda, et hoc modo dignius Forum, quale est Ecclesiasticum, sit praeferendum; Berlich. p. 2, dec. 220, num. 24.

Caeterum non aliter Clerici Fori privilegio 80 gaudent quam si Reorum vices teneant. Sin autem convenient Laicum, coram Iudice Laico litigare tenentur; cap. 5 de For. compet., quum Actor sequi debeat Forum Rei. Facile autem est et hoc decidere, an Clerici moto concursu Creditorum, tum ex l. *Diffamari*, conveniri queant coram Iudice saeculari; vide tamen Strick. ad Brunemann. tract. de concurs. Credit., c. 1, § 2, et Mev. p. 4, dec. 213. Quid si denuncianda sit Clerico, qui de evictione tenetur? Vide Burgund. de Evict. c. 67, n. 3, et seq.

Nec Clerici alique gaudent privilegio Fori, 81 quum non principaliter lis primum contra eos movetur, sed iam mota contra eos continuatur, idque quia litis pendentia haud mutatur per intervenientem mortem Rei; Oliva de For. Eccles. part. 3, qu. 24, n. 23.

In causis criminalibus Clerici quoque sub- 82 iiciuntur Foro Ecclesiastico, de quovis crimine convenientur, nec aliter ad Forum saeculare trahendi sunt, quam ut supra diximus postquam degradati fuerint. Quod si dubitetur utrum delinquens sit Clericus, an laicus, cognitio ad Iudicem Ecclesiasticum spectat; Oliva de For. Eccles. part. 3, qu. 20, n. 64.

Sunt tamen et alii casus, in quibus Clerici 83 Fori privilegium in criminalibus amittunt; veluti si Clerici sint Assassini, vel eorum fautores et submissores, c. 1 de Homicid. in 6; si in habitu saeculari inventi fuerint delinquentes, cap. 1 de Apost.; si post delictum commissum Clericatum susceperint in fraudem Legis; Corvin. de Pers. et Benefic. Eccles. l. 3, cap. 22, n. 9; Barbosa Iur. Eccles. univers. l. 1, c. 39, § 2, n. 69 et seq.

FRANCHITIAE

Summarium

1-58. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Immunitatis Congregatione.

- 1 Franchitia Ecclesiasticorum non potest, nec debet reduci; Sac. Congregat. Immunit. in Aquilana 5 Mart. 1631, lib. 5 Decret. Paul. pag. 138.
- 2 Quare nihil innovandum est circa diminutionem Franchitiae Clericorum, sed servandum est solitum; ead. Sac. Congr. Immunit. in Sulmonen. 10 Ian. 1639, l. 3 Decr. Paul. pag. 84. Hoc idem dicitur de Franchitiis Monialium; ead. Sac. Congr. in Sarnen. 7 Maii 1658, lib. Decr. Rocci pag. 89.
- 3 Ecclesiastici gaudent Franchitia, non obstante transactione, quae ex defectu Beneplaciti Apostolici est omnino irrita, et non confirmanda; eadem Sac. Congregat. Immunit. in Consentina 21 Septembr. 1633, lib. 2 Decret. Paul. pag. 171.
- 4 Episcopus quamvis absens debet gaudere Franchitia pro fructibus suorum bonorum; ead. Sac. Congreg. Immunit. in Agrigentina 20 Februar. 1629, lib. 1 decr. Paul. pag. 124.
- 5 Sic Clerici quacumque de causa absentes gaudent Franchitia sibi competente, ead. Sac. Congreg. Immunit. in Biselien. 25 Maii 1638, lib. 3 Paul. pag. 61, in Boianen. 30 Iun. 1643, ibi pag. 183, in Aquilana 31 Decembr. 1667 lib. 1 Decr. Altovit. pag. 187, in Nullius Altamuræ 7 Maii 1672, ibi pag. 686, in Iuvenacen. 16 Novemb. 1688, lib. Decr. Martelli pag. 369.
- 6 Amplia I. Etiam pro tempore, quo Clerici fuerunt negligentes illam petere Gabellarii, qui hoc ignorantes non dederunt exitum Communitati pro ipsius bonificatione; ead. Sac. Congr. Immunit. in Nullius Terlitii 16 Nov. 1688, lib. Decr. Martelli pag. 369.
- 7 Amplia II. Quamvis abfuerint ob metum Inquisitionis. Ibid.
- 8 Amplia III. Quamvis absentes non incedant in habitu et tonsura, ac velut Laici inserviant personis privatis. Ibidem.
- 9 Amplia IV. Quamvis absentes causa carcerationis secutae de Ordine A. C. in ead. Terlitii 21 Ian. 1676, lib. 1 Decr. Altovit. pag. 1200.
- 10 Amplia V. Quoad absentem ob periculum vitae, in eadem, d. lib. pag. 1486, anni 1677.
- 11 Amplia VI. Quamvis absentes ratione peregrinationis ad Annum Sanctum, pro tempore tamen dictae peregrinationis; Bituntin. 12 Iunii 1675, lib. 1 Decr. Altov. pag. 1108.
- 12 Pariter debentur absenti causa studii; Materanen. 7 Maii 1704, lib. 3 Decret. Vallem. pag. 579, et 25 Iun. D. A., et l. p. 589, Bovinen. 22 Iun. D. A., et l. p. 572.
- 13 Item absenti ex causa infirmitatis; Salernitana 10 Maii 1704, lib. 3 Decret. Vallem., p. 580.

Item absenti qui docet cantum Gregorianum; 14 Materanen. 4 Iun. 1704, lib. 3 decr. Vallem. pag. 585.

Tandem Franchitiae debentur Ecclesiasticis 15 absentibus studiorum causa, vel ob lites pro capitulo aut pro suis bonis Ecclesiasticis; Iuvenacen. 31 Iul. 1674, lib. 1 Decret. Altov. pag. 975, Montis Casini 18 Iun. 1680, lib. Decret. Altov. pag. 1988, Nullius Castellanae 12 Ianuar. 1694, lib. 1 Decr. Vallem. pag. 99, Oritana 12 Dec. 1694, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 271.

Porro Gabellarii, qui debent bonificare Franchitias Ecclesiasticis forensibus, sed commorantibus in loco Terlitii, tenentur bonificare etiam Ecclesiasticis concivibus, qui eodem tempore sunt absentes ex quacumque causa; Iuvenacen. 16 Novemb. 1688, lib. decr. Mar. pag. 369, Terlitii d. die pag. 370.

Limita tamen, dummodo tempore absentiae 17 alibi iis bonificata non fuerit Franchitia; Lycien. 8 Decembr. 1688, lib. Decret. Martelli pag. 385, et 29 Nov. 1692, lib. 1 Decr. Vall. pag. 5, Bitect. 28 Mart. 1693, l. 1 Decr. Vall. pag. 33, Ruben. 18 Iul. 1700, l. 2 Decr. Vall. pag. 301.

Sic Clerico, qui per annos quindecim a Patria abfuerat, et interim nesciebatur an viveret, non debetur Franchitia; Melphien. 31 Ian. 1703, lib. 3 Decr. Vall. p. 471.

Franchitia non debetur Sacerdoti pro bonis 19 in Territorio loci, ubi non moratur, sed ubi moratur; Tranen. 2 Dec. 1670, l. 1 Decret. Alt. pag. 502.

Sic Clericus Advena habens domicilium in 20 alia Dioecesi, ibidem debet frui Franchitia Farinae non obstante decreto vel sententia Curiae Episcopalis contra Clericos Advenas; Salernitana 4 Septembr. 1703, lib. 1 Decr. Vall. pag. 515.

Similiter Franchitia competit Clerico in loco 21 sui domicilii a multis annis, non in loco suae originis, et in quo ordinatus fuit; Lycien. 21 Ian. 1687, lib. Decr. Martelli pag. 40.

Asserta consuetudo, quod Clericis absentibus 22 competat medietas Franchitiae Farinae, probanda est intra terminum sex mensium ab Episcopo praefixum; Motulen. 5 Maii 1699, l. 2 Decr. Vall. pag. 218.

Franchitia debetur Clericis in ea quantitate, 23 quam usque modo habere consueverunt etiam respectu colentium bona Ecclesiae et Beneficiorum ac Patrimonialia, nec non respectu Custodum animalium, tam Ecclesiae quam Clericorum, quos quidem colentes, et Custodes Sacr.

- Congr. censuit non teneri solvere Gabellam dictam *del Foro*; Bovinen. 21 Iun. 1644, lib. 3 Decr. Paul. pag. 229.
- 24 Unde Episcopus circa Franchitias Ecclesiasticorum curet omnino servari consuetudinem solitam, nec permittat quid innovari in eorum praeiudicium; Thelesina 24 Maii 1670, l. 1 Decr. Alt. pag. 434.
- 25 Apocha remissionis Franchitiae Molinae seu *del Macinato*, quamvis ad tempus factae ab Ecclesiasticis in favorem Communitatis laicalis, non sustinetur; Cathacen. 3 Dec. 1686, l. Decr. Mart. pag. 15.
- 26 Nullo modo annuendum est petitioni Ecclesiasticorum circa remissionem partis Franchitiae ad septennium in favorem Communitatis; Caven. 24 Maii 1644, l. 3 Decr. Paul. pag. 229.
- 27 Non est concedenda facultas Capitulo et Clero donandi medietatem Franchitiae, qua Personae Ecclesiasticae fruuntur; in una Sancti Marci 12 Dec. 1645, l. 3 Decr. Paul. pag. 268.
- 28 Sacra Congregatio censuit, Capitulum et Presbyteros Terrae Carovineae, qui medietatem Franchitiae Farinae absque facultate Sacr. Cong. mutuum dederunt Communitati in subsidium Universitatis et pauperum, non incurrisse Censuras attentis circumstantiis in casu, de quo agitur; at Episcopus mandet restitui mutuum; Ostunen. 22 April. 1665, l. 3 Decret. Paul. pag. 634.
- 29 Denegatur Episcopo posse applicare Franchitias Clericorum Monasterio in poenam eorum, qui non habent requisita; Sac. Congr. Conc. Trid. in Aquilana 23 Sept. 1659, l. Decret. Rocci pag. 207.
- 30 At facultas ut Ecclesiastici pro reparatione Ecclesiae Parochialis cedant quibusdam Franchitiis, ad quinquennium conceditur; Lycien. 13 Septembr. 1701, l. 3 Decr. Vall. pag. 379.
- 31 Circumscripta reductione Franchitiae Clericorum facta per Vicarium, servanda est primaeva taxatio scilicet pro Sacerdotibus tumulorum viginti quatuor, pro constitutis in Sacris Ordinibus tumulorum decem et octo, et pro Clericis in Minoribus duodecim; Cosen. 27 Aprilis 1632, l. 2 Decret. Paulucc. pag. 123.
- 32 Clericis competit Franchitia duodecim tumulorum, donec ab eis probata sit consuetudo pro maiori quantitate; Neritonen. 24 Apr. 1663, l. Decr. Rocci pag. 481.
- 33 Per modum provisionis resolutum fuit circa quantitatem controversam Franchitiarum competentium Ecclesiasticis, debere servari solitum locorum finitimorum; Bituntina 26 Ian. 1673, l. 1 Decr. Altov. pag. 769.
- 34 Ecclesiastici Civitatis Ruben. sunt manutendi in possessione exigendi Franchitiam Farinae ad rationem rotulorum quinquaginta pro quolibet tumulo; at eisdem non debentur Franchitiae pro rata Gabellae diminutae, nec pro tempore absentiae, si alibi habeant; Ruben. 11 Apr. 1690, l. Decr. Mart. pag. 598.
- Pariter Clerici Ruben. Civitatis manutenden-
di sunt in solita Franchitia pro vino musto; ibidem.
- Ecclesiastici possunt vendere Franchitiam sibi competentem; Bovinen. 17 Sept. 1636, l. 3 Decret. Paul. pag. 14; Anglonen. 7 Iulii 1633, l. 2 Decret. Paul. pag. 158, Asculana 12 Septembris 1673, l. 1 Decr. Altov. pag. 839.
- Quare Edictum prohibens contrahere vel vendere farinam non comprehendit Ecclesiasticos; Ruben. 11 Apr. 1690, lib. Decr. Mart. pag. 598.
- Et Episcopus debet procedere sua ordinaria facultate contra prohibentes, ne Laici emant Franchitias, quia Ecclesiasticis superfluum; Nulius Altamurae 23 Mart. 1683, l. 3 Decr. Alt. pag. 155.
- Clerici, qui ob paupertatem, vel aliam causam legitimam nequeunt emere frumentum pro sua quantitate Franchitiae, et vivunt pane vendibili, possunt vendere suam Franchitiam; Oritana 6 Maii 1631, lib. 2 Decret. Paul. pag. 77.
- Pariter Franchitia integra competit Clericis etiamsi non habeant famulos, et vivant aliorum expensis; Sulmon. 21 Mart. 1646, lib. 3 Decr. Paul. pag. 276.
- Sacerdotes et Clerici gaudere debent Franchitia simpliciter pro quantitate frumenti eisdem necessaria, et ideo nihil innovandum est in praescribendo eis certam quantitatem Franchitiae; Bovinen. 17 Dec. 1641, l. 1 Decret. Paul. pag. 165.
- Franchitia duorum tumulorum concedi solita aliis Canoniceis, debetur etiam Canonico Clerico; Tranen. 6 Iun. 1693, l. 1 Decr. Altov. pag. 610.
- Quando Communitas Laica auget exactionem pro molitura solvi consuetam, nihil innovandum est quoad Ecclesiasticos; Policastren. 2 Oct. 1671, lib. Decr. Crim. pag. 16.
- Quoad assignationes factas Franchitiarum Episcopi tueantur, tam de iure, quam ratione conventionum cum Sede Apostolica; Neapolitana et aliarum Civitatum Regni 12 Febr. 1668, lib. 4 Decr. Paul. pag. 5.
- Ecclesiasticus debet gaudere Franchitia etiam pro Coniunctis et Familiaribus, qui in eadem domo eius expensis vivunt; Caven. 27 Aprilis 1632, lib. 2 Decret. Paul. p. 123; Teramen. 18 Iul. 1522, l. Decret. Rocci p. 417, et saepe alibi.
- Non debent vero gaudere Franchitia pro Coniunctis et aliis, quando non vivunt eorum expensis; Capuana 21 Mart. 1645, lib. 3 Decr. Paul. p. 246.
- Clerico petenti Franchitiam non tantum pro

sua persona, sed etiam pro omnibus suis famulis actualibus; Sac. Congr. respondit non competere Franchitiam in maiori quantitate expressa seu taxata in concordia pro Clerico simplici; Aquilana 18 Decembr. 1668, lib. 1 Decr. Altov. p. 297.

48 Franchitia panis non extenditur ad panem laboratorum Clerici, seu ut dicitur *de Massari di campagna*; Tranen. 2 Oct. 1668, lib. Decr. Alt. pag. 272.

49 Ecclesiasticis Episcopo inservientibus et viventibus eius expensis, ac manducantibus ex eius pane competit Franchitia Farinae, quam vendere possunt; Melphien. 13 Maii 1692, lib. Decret. Grimaldi pag. 129; Laquedonen. 14 Octobr. 1630, lib. 1 Decret. Paul. p. 62, et 26 Augusti 1636, lib. Decret. Paul. pag. 12.

50 Episcopo competunt Franchitiae etiam pro famulis Laicis, quibus assignat partem panis in deductionem salarii, sed non competunt eisdem famulis in *Cartella*, sicuti Ecclesiasticis; in eadem Melphien. ibidem.

51 Eremitis non habentibus requisita necessaria non debentur Franchitiae; in dicta Melphien. ibidem.

52 Clerici annorum triginta aut quadraginta non transeuntes ad Ordines Sacros et incumbentes operibus saecularibus, gaudent Franchitiis; Hydruntina 11 Iun. 1675, lib. 1 Decret. Altov. pag. 1190.

53 Clericus non incedens in habitu et tonsura

gaudet suis Franchitiis, usque ad sententiam declaratoriam decidisse a Privilegiis Clericalibus; Lycien. 21 Ianuar. 1687, lib. Decr. Mart. pag. 49.

Clerici convictores Seminarii gaudentes suis Franchitiis pro tempore, quo recipiunt victum in Seminario, non debent separatim frui Franchitia respectu Clericatus; Neriton. 12 Iul. 1678, lib. 2 Decr. Alt. pag. 1610.

Puellae viventes in Conservatoriis, asservantes Sacramenta in earum Ecclesia, et observantes Clausuram, gaudent Franchitiis debitis Personis Ecclesiasticis; Aquilana 23 Iun. 1676, lib. 1 Decr. Alt. pag. 1266.

Gabellarii non possunt diminuere Rectori ac Magistro Seminarii Cathedralis consuetam Franchitiam Farinae; Salernitana 4 Nov. 1683, lib. 1 Decr. Vall. pag. 84.

Gabellarii non possunt denegare Franchitiam Ecclesiasticis sub praetextu, quod cum mittunt triticum ad molendinum, non deferunt cartulam vulgo *Bolletta* ab iisdem Gabellariis subscriptam; Nullius Altamurae 7 Novemb. 1693, lib. 1 Decr. Vall. pag. 85.

Temperamentum captum ab Episcopo, quod Ecclesiastici diurno tantum tempore introducunt Farinam in Civitatem, ut melius observentur, an abutantur eorum Franchitia? approbatur. Et officialis ad hoc servandum ab Episcopo est deputandus; Caven. 4 Sept. 1668, lib. 1 Decr. Alt. pag. 272.

FRANCISCANI

Summarium.

1. Franciscani Missionarii. — 2, 3. Quoad iurisdictionem Parochorum.
- 4. De Franciscanis Cochinchinae. — 5. Alia. *Remissive*.

1 Franciscani Missionarii in Aegypto laborantes laudantur a Bened XIV, tom. 1, Const. 129 incip. *Eo quamvis tempore*, § 2. Franciscani Instituti spiritus quoad Iurisdictionem Parochorum ex documentis Sancti Francisci et S. Bonaventurae demonstratur; ib., § 15, ubi adductis verbis Testamenti dicti S. Patris Francisci et S. Bonaventurae in tractatu: *Quare Fratres Minores praedicent*, subiungit: *Licere tantum Fratribus Ordinis Minorum Sancti Francisci Custodiae Terrae Sanctae Parochialia munia obire circa Graecos Melchitas, eisque Sacramenta administrare in iis locorum et temporum circumstantiis, quibus omnino deficiat modus habendi Parochum aut alium Antistitem Graeci Ritus*.

4 Franciscani Observantes Missionarii a quibusdam Ecclesiis et Missionibus Cochinchinae discedere iubentur Decreto Visitoris Apostolici;

idem Constitut. 111 incip. *Quantopere*, § 17. Inde appellant ad S. Sedem; idem ib., § 9. Et decreta prius confirmata revocantur, ipsique in pristinum restituuntur; idem ib., § 11. Adiecta lege conservandi Missiones sibi adiudicatas eisque non deferendi; idem ibid., § 15. Iisque permittitur praedicare in Regnis Ciampae et Cambojae, non tamen aliis exclusis; idem ib., § 16.

De Franciscanis plura afferuntur in verb. *Missionarii*, ubi de eorum Missionibus in unum congesta sunt decreta Bened. XIV a num. 1 ad 12. Vide etiam verb. *Alimenta* num. 118, verb. *Alternativa* num. 15 ad 17, verb. *Cappuccini* num. 1, verb. *Doctrina Christiana* num. 1, verb. *Indulgentia* art. 5, verb. *Religiones Regulares* art. 5, verb. *Tertiarii, Tertiariae*, verb. *Visitatio, Visitare* n. 122, et verb. *Votum* art. 2, n. 130 et seqq.

FRAUS

Summarium.

1. Fraus omnis est prohibita de iure naturali. - 2. Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta. - 3. Fraus et dolus nulli patrocinari debent. - 4. Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit. - 5. Sic e contra fraus arguitur ex brevitate temporis. - 6. Fraus et collusio dicuntur esse delicta, nec praesumuntur, nisi probentur. - 7. Nec ad fraudem probandam admittuntur coniecturae. - 8. Nisi coniecturae sint legales, evidentes ac perspicuae. - 9. Quae tamen coniecturae eliduntur a potentioribus ad effectum fraudem excludendi. - 10. Adeo ut ad praedictum effectum lata sit admittenda interpretatio. - 11. Immo suspicio fraudis ex qualitate personarum tollitur. - 12. Et ideo in Viro nobili non est fraus praesumenda. - 13. Minus fraus praesumitur in Persona constituta in Ecclesiastica Dignitate. - 14. Sicuti nec in Infante potest considerari fraus. - 15. Tollitur etiam et cessat fraudis, doli suspicio in iis, quae palam ac publice fiunt. - 16. Et sic tollitur in Haerede palam ac publice possidente. - 17. Nec fraus praesumitur in eo, cui nullum commodum ex actu resultat. - 18. Eundem effectum quoad fraudis exclusionem operatur actus rati habitio et gemi-

natio. - 19. Operatur quoque praedictum effectum conscientiae exonatio. - 20. Attenditur etiam deficientia causae fraudandi ad effectum excludendi quamlibet fraudis suspicionem. - 21. Quo casu coniecturae pro fraude inducendae adductae non operantur. - 22. Quare fraude cessante, cessare debet quoque dispositio ad obviandum fraudibus. - 23. Fraus et deceptio deducitur ex circumstantia temporis, actus gesti et ex qualitate actum gerentis. - 24. Item ex inverisimilitudine. - 25. Hinc fraudis suspicionem non caret volens fingere id quod non est. - 26. Nec dicta caret suspicione, qui maioribus abundat cautelis in rebus suspectis. - 27. Actus fraudulentus revocari non potest, nisi ab eo cuius in fraudem factus est. - 28. Et fraudantis bona prius excludenda sunt, antequam quis contra Tertium agere permittatur. - 29. Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt reicienda, etiamsi ageretur de causis piis. - 30. Hinc Leges, in quantum possunt, resistunt fraudibus. - 31. Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurrendum et via praeccludenda. - 32. Adverte tamen, quod fraus et deceptio possit stare in multis sine laesione. - 33. Et quod saepe cum veritate fiat, atque misceatur. - 34. De Fraude duae Leges in Regulis Iuris. - 35. Earum interpretatio. *Remissive.*

1. Fraus omnis est prohibita de iure naturali, et quidquid ratione fraudis prohibetur tamquam ius naturale, de similibus ad similia extenditur; l. 1 et l. ult. ff. Si quid in fraud. patr., l. Cum hi, § Si cum lex, de Transact.; Fagn. lib. 2 decr., in cap. In praesentia 8 de Probation., n. 64.
2. Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta, l. Imperialem, § 1, de prohib. Feud. alien.; Frideric. Afflict. dec. 111, n. 3; Fagn. lib. 1 decr., in cap. Magnus 1 de obligatis ad ratiocinia etc., num. 30, cum aliis relatis ab Alciat., caus. 69, num. 10, et seq., lib. 8; Put. decis. 234 circa fin., vers. Si autem, lib. 3. Fraus enim et dolus nulli patrocinari debent; cap. Ex litteris 2 de Dolo et contumacia, ibi: Nos attendentes malitiam et dolum nulli patrocinari debere, cap. Sedes 15 de Rescriptis, ibi: Quia fraus et dolus ei patrocinari non debent; c. Ex tenore 16 eod., ibi: Quia fraus et dolus alicui patrocinari non debent; cap. Tuae 12 de Cler. non resident., ibi: Cum fraus et dolus nemini debeat patrocinium impertiri; et l. In fundo ff. de Rei vindic., ibi: Neque malitiis indulgendum est; l. Cum hi ff. de Transact., ibi: Non debet via aperiri malitiis; et l. Si Legatarius Cod. de Legatis, ibi: Ut non accipiat fructus suae caliditatis, cum aliis apud Rotam dec. 53, n. 203, coram Peutingerio.
4. Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit, l. 4, § 4 Si ab ignoto, ff. de Manumiss. Ita cum multis aliis, Fagnanus in cit. cap.
5. Magnus, n. 37. Sic e contra fraus arguitur ex brevitate temporis, cap. Officii de Elect., leg.
6. Si neutri, § fin., de privileg. Creditor. Et sic cum multis aliis Fagnan. loc. cit., n. 38. Fraus et collusio dicuntur esse delicta, nec praesumuntur, nisi probentur; Rota p. 5, tom. 1,

dec. 132, num. 1, part. 9, tom. 1, decis. 26, num. 5, part. 14, dec. 126, n. 17, part. 17, dec. 107, num. 15. Nec ad fraudem probandam admittuntur coniecturae; Rota part. 5, tom. 1, dec. 26, num. 21, part. 12, dec. 407, num. 8. Nisi coniecturae sint legales, evidentes ac perspicuae; Rota ib., et part. 16, dec. 2, num. 6. Quae tamen coniecturae eliduntur a potentioribus ad effectum fraudem excludendi; Rota ib., num. 7. Adeo ut ad praedictum effectum lata sit admittenda interpretatio; Annotat. ad dec. 16, n. 7, part. 8 Rotae recent. Immo suspicio fraudis ex qualitate personarum tollitur; Rota part. 13, dec. 421, n. 11. Et ideo in viro nobili non est fraus praesumenda; Rota part. 9, tom. 1, dec. 472, n. 11, part. 17, dec. 107, num. 6. Minus fraus praesumitur in persona constituta in Ecclesiastica Dignitate; Rota ibid. Sicuti nec in Infante potest considerari fraus; Rota part. 19, tom. 2, dec. 429, num. 24.

Tollitur etiam, et cessat fraudis ac doli suspicio in iis, quae palam ac publice fiunt; Rota part. 2, dec. 206, num. 10. Et sic tollitur in haerede palam ac publice possidente; Rota part. 14, dec. 82, num. 9. Nec fraus praesumitur in eo, cui nullum commodum ex actu resultat; Rota part. 2, dec. 206, n. 11. Eundem effectum quoad fraudis exclusionem operatur actus rati habitio et geminatio; Rota part. 14, dec. 97, num. 12. Operatur quoque praedictum effectum conscientiae exonatio; Rota part. 9, tom. 1, dec. 25, num. 28. Attenditur etiam deficientia causae fraudandi ad effectum excludendi quamlibet fraudis suspicionem; Rota part. 1, dec. 407, num. 8, et decis. 529, num. 3, part. 13, dec. 336, n. 10.

Quo casu coniecturae pro fraude inducenda

- adductae non operantur; Rota ib., num. 12.
 22 Quare fraude cessante, cessare debet quoque dispositio ad obviandum fraudibus; Rota part. 3, dec. 463, n. 3.
 23 Fraus et deceptio deducitur ex circumstantia temporis, actus, gesti, et ex qualitate actum gerentis; Rota part. 13, dec. 241, n. 8. Item
 25 ex inverisimilitudine; Rota ib., num. 10. Hinc fraudis suspicione non caret volens fingere id,
 26 quod est; Rota part. 6, dec. 339, n. 50. Nec dicta caret suspicione, qui maioribus abundat cautelis in rebus suspectis; Rota part. 10, dec. 305, num. 12, part. 17, dec. 256, n. 10.
 27 Actus fraudulentus revocari non potest, nisi ab eo, cuius in fraudem factus est; Rota part. 18, tom. 1, dec. 309, n. 10 et sequent. Et fraudulentis bona prius excutienda sunt antequam quis contra Tertium agere permittatur; Rota
 29 part. 16, dec. 413, num. 13 et seq. Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt reiicienda, etiamsi ageretur de causis piis, annotat. ad dec. 16,
 30 num. 5, part. 8; Rota recent. Hinc leges in quantum possunt, resistunt fraudibus; ibidem,
 31 n. 1 et sequent., vide supra n. 3. Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurren-

dum, et via praeccludenda; Rota part. 5, dec. 43, n. 5, et dec. 386, n. 4, part. 6, dec. 229, n. 12, et dec. 243, n. 4, part. 10, dec. 332, n. 11. Adverte tamen, quod fraus et deceptio
 32 possit stare in multis sine laesione; Rota part. 5, tom. 2, dec. 497, n. 165. Et quod saepe cum
 33 veritate fiat atque misceatur; Rota part. 15, dec. 351, n. 4.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Fraude, duae in titulo Pandectarum de 34
 Regulis iuris sunt Leges; scilicet l. 78 et l. 79: *Generaliter* (ait l. 78) *quum de fraude disputatur, non quod habeat Actor, sed quod per adversarium habere non potuerit, considerandum est. Fraudis* (sunt verba legis 79) *interpretatio semper in iure civili non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur.*

Utilis esset expositio utriusque huius Legis 35
 pro definitione etiam quaestionum, quae in foro agitantur, sed ne nimius sim, omissis aliis qui commentarios edidere ad titulum de Regulis iuris, Revardo quoque et Petro Fabro, consule unum Iacobum Gothofredum.

FRUCTUS ECCLESIASTICORUM

ET PRAESERTIM BENEFICIATORUM.

Summarium.

- 1-7. Decreta ex Sacra Congregatione Immunitatis. -
 8. Ad quem spectent fructus Beneficii, mortuo Benefi-

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio in Synopsi verb. *Fructus*.

- 1 Fructus universi Ecclesiasticorum, qui colliguntur in bonis, tam Beneficialibus quam Patrimonialibus, sunt exempti ab oneribus et impositionibus laicis, nec ullo modo est admitenda restrictio ad certam ratam et portionem; Sac. Congregut. Immun. in Ortonen. 24 Iulii 1634, lib. 2 Decr. Paul. pag. 193, in Lavelle. 27 Februar. 1677, lib. 2 Decr. Altov. pag. 1354.
 2 Ecclesiastici non possunt impediri asportare fructus relictos in bonis propriis, nisi adsit indigentia Civitatis; Sac. Congr. Immun. in Assisien. 22 Ianuar. 1629, lib. 1 Decr. Paul. pag. 121.
 3 Recurrentes ad Iudices laicos, ut impediunt Ecclesiasticis collectionem fructuum, Censuras incurrunt; ead. Sac. Congr. Immun. in Aprutina 2 Decemb. 1698, lib. 2 Decret. Vallem. pag. 188.
 4 Contra Gubernatorem retinentem fructus Beneficii cuiusdam Ecclesiastici, iniungitur Episcopo, ut viriliter tueatur; ead. Sac. Congr. in Aquilana 1 Ian. 1695, lib. 1 Decr. Vallem. pag. 165.
 5 An Laici sint praeferendi in emptione fru-

ciato. - 9. Quid si Beneficiatus Beneficium resignaverit. - 10. Quid in locis in quibus fructus non spectant ad successorem. - 11. De Accumulato. - 12. De Trans-

ctuum decimalium, cognitio spectat ad Iudicem Ecclesiasticum; ead. Sac. Congr. in Augustana 22 April. 1698, lib. 2 Decr. Valleman', pag. 148.

Recurrentes ad Potestatem Laicam, ut im- 6
 pediant decreta Episcopi pro libertate venditionis fructuum decimalium, excommunicantur; ibidem.

Praevia renunciatione dictis recursibus, et re- 7
 integrata parte, absolvuntur etiam in forma pri-
 vata; ibidem.

Caetera de fructibus sive redditibus Benefi-
 ciatorum vide verb. *Beneficiatus*, art. 1, 2 et 3,
 et verb. *Dominium*, art. 2.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

De Fructibus Beneficiorum frequentes sunt 8
 controversiae. Si obierit Beneficiatus, fructus nondum exacti de iure communi spectant ad successorem in Beneficium, et quidem etiamsi cesserit dies eorum solutionis vivente adhuc Beneficiato; Rota in Burgen. *Canonicatus super fructibus* 28 Iun. 1745, § 4, coram clar. mem. Millin., ubi quod in Hispaniis ex consuetudine ubique recepta spectent ad Haeredem Beneficiati.

- 9 Idem iuris obtinet, si Beneficiatus Beneficium resignaverit. Illud vero peculiare in Resignatione occurrit, quod Resignatario debentur fructus Beneficii resignati a die admissae resignationis, etiamsi ipse Resignatarius possessionem Beneficii resignati non apprehenderit; Piton. Discept. Eccl. 74, num. 23; Paris. de Resign. l. 1, qu. 6, num. 27 et seq.; Rota coram Cavaler. dec. 104, n. 1 et seq., et in dict. Burgen. *Canonicatus super fructibus* 28 Iun. 1745, § 3, coram clar. mem. Millin.
- 10 In locis, in quibus fructus Beneficii nondum exacti non spectant ad successorem in Beneficium, sed ad Haeredem vel ad Cameram Apostolicam, quaeri solet, an subrogatus in iuribus defuncti praetendere queat fructus ipsi defuncto debitos? sed negativa amplexa fuit sententia a Rota, idque quia nisi in subrogatione fiat expressa mentio fructuum, intelligitur subrogatio quoad ius defuncti quod erat in lite,

non item quoad fructus decursos, ut respondit Rota in d. Burgen. *Canonicatus super fructibus* 28 Iun. 1745, § 6, coram clar. mem. Millin., in Aurien. *Parochialis super fructibus* 24 Ian. 1755, § 5, cor. illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.

Maiores in iisdem locis est dubitatio de Accumulato, an is praetendere possit fructus decursos per id temporis, quo primo loco Praesentatus litem sustinuit super Beneficio? At definitum quoque fuit minime posse praetendere; Confer Rotam in d. Aurien. *Parochialis super fructibus* 5 Maii 1754, § 6 et plur. sequent. cor. illustriss. Figueroa, et 24 Ian. 1751, § 7 et plur. seq. cor. illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.

Translato ab una ad alteram Ecclesiam, an et cuius temporis fructus debeantur plene distinctis variis casibus agit Bohemer. in Decret. lib. 1, tit. de Translat.

FRUMENTUM

Summarium.

1-27. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Immunitatis Congregatione.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio in Synopsi verb. *Frumentum*.

- 1 Edictum taxae super pretio frumenti editum a Curia Magni Magistri afficere non potest Ecclesiasticos, sed si concurrat Publicum bonum iniungi potest Episcopo, ut pro Ecclesiasticis publicet Edictum simile, non tamen relative ad Edictum Laicum; Sac. Congr. Immun. in Melevitana 1 Decembr. 1648, lib. 4 Decr. Paul. pag. 58.
- 2 Non est permittendum Ecclesiasticos comprehendere in prohibitione Laicorum vendendi et emendi Frumenta, sed urgente necessitate potest Ordinarius suo peculiari Edicto Ecclesiasticis prohibere; ead. Sac. Congr. Immun. in Ragusina 10 Iun. 1636, lib. 3 Decr. Paul. pag. 7.
- 3 In venditione Frumenti, Bladarum et similitum Ecclesiastici non tenentur servare taxam et alias ordinationes editas a potestate laica, sed Episcopus sua ordinatione constituat eandem taxam pretii iusti, et contra Transgressores procedat; eadem Sac. Congr. Immun. in Melevitana 21 Mart. 1646, lib. 3 Decr. Paul. pag. 276; Boven. 17 Maii 1695, lib. 1 Decr. Vallem. pag. 189.
- 4 Episcopus potest in casu necessitatis proprio Edicto statuere pretium frumenti Ecclesiasticorum, eosque cogere ad venditionem, reservata tamen pro usu et sustentatione ipsorum aequa et proportionata quantitate; ead. Sac. Congr. Immun. in Casalen. 12 Febr. 1695, lib. 1 Decr. Vall. pag. 171.
- 5 Iniungitur Episcopo, ut pro currenti anno, attenta gravissima penuria praefigat proprio

Edicto iustum pretium frumento Ecclesiasticorum, et obliget auctoritate Sac. Congr. Ecclesiasticos, tam Saeculares quam Regulares ad venditionem Frumenti, reservata tamen pro usu et sustentatione eorum ea quantitate, quae aequa et proportionata omnibus consideratis ab eodem Episcopo reputata fuerit; ead. Sac. Congr. Immun. in Neocastren. 1 Dec. 1696, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 16.

Quatenus Episcopus iudicet talem esse penuriam Frumenti, ut sit expediens prohibere Ecclesiasticis extractionem, eam prohibeat proprio Edicto, nulla facta mentione vel habita relatione ad Edictum Laicale; ead. Sac. Congr. Immun. in Neocastr. 8 Aug. 1693, lib. 1 Decr. Vallem. pag. 66.

Mandatur Episcopis et Archiepiscopis Regni, ut attenta penuria, vendant eorum frumenta, et respective vendere faciant a Personis Ecclesiasticis, pro pretio tamen per eosdem cum Emptoribus concordato, et quatenus non concordent, vendant pro pretio iusto iudicato arbitrio Episcoporum; eadem Sac. Congr. Immun. in Neapolitana 10 Novembr. 1648, lib. 4 Decr. Paul. pag. 63.

Tempore penuriae, ut dicitur *le rassegne* Frumentorum et Bladarum Ecclesiasticorum faciendae sunt per Ecclesiasticos Curiae Episcopalis, et ab Episcopo arbitrandae est quantitas, qua indiget unusquisque Ecclesiasticus. Frumentum vero et Bladae asservuntur in loco ipsi Episcopo benevisio, et sub custodia Deputati ab ipso Episcopo. Et ut dicitur *si spiani* in Furno Ecclesiasticorum, si quem habent; ead. Sacra Congregat. Immunit. in Civitatis Ca-

- stelli 14 Ianuar. 1630, lib. 2 Decret. Paul. pag. 23.
- 9 Perquisitio frumentorum in locis immunibus est prorsus prohibita Laicis; ead. Sacr. Congr. in Florentina 15 Dec. 1648, lib. 4 Decr. Paul. pag. 66.
- 10 Dantur litterae circulares Episcopis status Ecclesiastici pro perquisitione frumenti in locis immunibus ad effectum faciendi eius assignationem Ministris abundantiae, soluto competenti pretio; eadem Sacra Congregat. Immun. 20 Aug. 1678, lib. 2 Decret. Altov. pag. 1630.
- 11 Datur facultas perquirendi et extrahendi frumentum ad effectum consignandi pro servitio abundantiae Civitatis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Interamnen. 2 Apr. 1678, lib. 2 Decr. Alt. pag. 1555.
- 12 Episcopus pro extractione frumenti Mensae Episcopalis de loco ad locum in eodem Gubernio non tenetur recipere Bulletinum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Fanen. 17 Nov. 1671, lib. 1 Decr. Altov. p. 618.
- 13 Contra Ministros laicos impediētes exactionem frumenti debiti cuidam Beneficiato Episcopus tueatur efficaciter, adhibitis etiam Iuris remediis; eadem Sacra Congregat. Immun. in Caietana 30 Mart. 1695, lib. 6 Decr. Vallem. pag. 180.
- 14 Idem mandat restitui frumentum executatum in loco immuni per Ministros laicos spectans ad Ecclesiasticum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Aquilana, ibidem.
- 15 Frumenta Ecclesiasticorum non tenentur ad Gabellam introductionis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Camerinen. 10 Febr. 1680, lib. 2 Decr. Altov. pag. 1623.
- 16 Frumentum recollectum in bonis propriis Ecclesiastici potest asportari, nec in hoc potest impediri, nisi adsit indigentia Civitatis; eadem Sacr. Congr. Immun. in Assisien. 2 Ian. 1629, lib. 1 Decr. Paul. p. 121.
- 17 Sacra Congregatio inclinatur, Clerum Saecularem et Regularem non teneri ad recipiendam portionem frumenti horrei publici, de qua agitur, sed in omnem casum distribuendum esse per capita, comprehensis etiam Equitibus et omnibus aliis; ead. Sacr. Congreg. Immun. in Melevitana 6 Oct. 1638, lib. 3 Decret. Paul. pag. 74.
- 18 Nuncio Neapolis scribitur, non esse extendendam facultatem extrahendi frumenta, ita ut etiam cum deputatione personae Ecclesiasticae minime liceat Commissario Regio extrahere frumenta recondita in locis immunibus, etiamsi fortassis empta contra formam Pragmaticae; eadem Sacra Congregat. Immun. in Neapolitana 28 Septemb. 1694, lib. 1 Decr. Vallem. pag. 149.
- 19 Conceduntur Gubernatori Picaeni de ordine Sanctissimi Litterae perquisitionis in forma quo-
- ad frumenta recondita in locis immunibus; ead. S. Congr. Immun. in Macer. 10 Octob. 1671, lib. 1 Decr. Alt. p. 610.
- Gubernator Marchiae vigore asserti Brevis non potest prohibere Episcopo Auximano eiusque Colonis partiariis, ne absque sua licentia in scriptis extrahant de loco ad locum intra fines Provinciae frumentum in terris Episcopi collectum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Auximana 10 Decemb. 1627, lib. 4 Decr. Paul. pag. 35.
- Idem Gubernator non potest cogere Ecclesiasticos ad asportandum in horrea publica partem suorum frumentorum; ead. Sacr. Congr. Immun., ib.
- Idem non potest praecipere Ministris Montium frumentorum, ne absque sua licentia distribuunt in singulos annos statutis temporibus frumentum pauperibus; ead. Sacr. Congr. Immun., ib.
- Circa Edicta publicata a Gubernatore Perusiae super assignatione frumentorum praecipitur eidem, ut publicet novum Edictum totaliter conforme Edicto Eminentissimi Camerarii edito die 19 Aug. 1697, cum revocatione edicti publicati ab eodemmet Gubernatore seu Praeside die 14 d. mensis; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Perusina 30 Sept. 1704, lib. 3 Decr. Vall. p. 618 et seq.
- Communitas Oppidi Centi in Legatione Ferriensi tenetur ad recipiendum frumentum Mensae Episcopalis Bononiensis (cum iam se ad hoc obligaverit, dummodo dicta Mensa clauderet furnum in d. loco) recollectum in territorio Centi pretio maiori Calmerii de mense Novembris et Decembris, dummodo d. frumentum sit mercantile et plane mundum. Tenentur pariter ministri dictae Mensae infra totum mensem Octobris notificare ministris Annonae, se promptos esse ad vendendum frumentum et exprimere quantitatem tradendam; ead. Sacr. Congr. Immun. in Bonon. 5 Ian. 1696, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 2.
- Iniungitur Eminentissimo Legato, ut praefigat terminum 15 dierum d. Communitati Centi ad emendum frumentum d. Mensae Archiepiscopalis, quo elapso liceat eidem Mensae aperire furnum ad effectum, ut dicitur, *di spianare* praefatum frumentum; ead. Sacr. Congr. Immun. in Bonon. 17 Mart. 1696, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 12.
- Appaltatores Pistrinorum renuentes se accom- modare appretiationi factae super triticum Ecclesiasticorum, censuras incurrunt; ead. Sacr. Congr. Immun. in Tudertina 27 Iul. 1683, lib. 3 Decr. Alt. p. 211.
- Ad supplicationem Reipublicae Lucanae a Sanctissimo Sacr. Congr. remissam, petentis frumentum Ecclesiasticorum debere vendi Ministris Reipublicae, et prohiberi Ecclesiasticis vendere panem minutatim confectum ex fru-

mento recolecto in bonis propriis Ecclesiasticorum; Sac. Congr. auditis informationibus deductis ab utraque parte censuit, si Sanctissimo placuerit, posse praefato Clero, Ius et libertatem eidem ex dispositione Sacrorum Canonum et declarationibus Sac. Congr. competentem vendendi minutatim panem confectum ex frumento in bonis propriis recolecto suspendi per septennium proximum futurum cum infrascriptis conditionibus.

I. Quod Ecclesiastici utriusque Cleri intra mensem Septembris declarare debeant in actis Curiae Episcopalis, an velint dare frumentum recolectum in propriis bonis Ministris publicis, et in qua quantitate; factaque declaratione cum obligatione frumenti, teneantur tradere quantitatem oblatam, et ad id cogi debeant per Curiam Episcopalem.

II. Quod tota quantitas Frumenti a Clero tam Urbano quam Forensi intra sex milliarios respective tradenda, non excedat staria duodecim millia.

III. Quod Frumentum praefatum solvi debeat, vel pretio currenti de tempore traditionis cum augmento duorum Iuliorum Romanorum pro quolibet rubio Romano, vel maiori et altiori pretio, quo fuerit venditum frumentum in locis publicis Civitatis de mensibus Novembris et Decembris. Et casu quo Ecclesiastici vendere velint frumentum ante praedictos menses Novembris et Decembris, tunc teneantur Ministri publici illud recipere et solvere pretio currenti de tempore traditionis cum praefato augmento duorum Iuliorum.

IV. Quod frumentum debeat mensurari ad mensuram consuetam in platea Civitatis, ubi publice venditur, et tam mensura, quam consignatio fieri a Clero Urbano intra Civitatem in horreis vel domibus, in quibus Ecclesiastici

illud retinent. Frumentum vero dandum a Clero Forensi teneantur Ministri Annonae suscipere ex horreis vel domibus, ubi frumentum reperitur, et propriis sumptibus transportare, pretiumque solvere utrique Clero in actu consignationis Frumenti, quod esse debeat qualitatis recipientis, et ut vulgo dicitur *Mercantile*.

V. Quod quolibet anno in mense Septembris eligantur duo Periti, alter a Clero alter a Ministris Annonae, quorum iudicio standum sit super qualitate frumenti consignandi, et unitim eligatur etiam Tertius, qui in casu discordiae Peritorum, suum tunc debeat ferre iudicium cui partes stare debeant.

VI. Quod Ministri publici teneantur declarare in mense Octobris, an velint accipere frumentum oblatum ab Ecclesiasticis. Et eveniente casu, quo illud non recipiant cum praedictis conditionibus sit in omnium et singulorum Ecclesiasticorum arbitrio redire ad usum Canonicae libertatis vendendi minutatim panem confectum ex frumento recolecto in propriis bonis; quod pariter iisdem liceat casu, quo praedicti Ministri patiantur, seu tolerant aliquem Laicum minutatim vendere in Civitate panem ex proprio frumento confectum.

Alia insuper adiecta clausula, quod praesens indultum per septennium sit servandum, et nullo unquam tempore ad exemplum trahi possit; eadem S. Congr. Immun. in Lucana 20 Mart. 1699, lib. 2 Decr. Vallemanni pag. 209.

Additur pro declaratione praefati Decreti, quod pro pretio regulando Frumenti vendendi ab Ecclesiasticis Ministris, habeatur ratio ad pretium illius Frumenti, quod in locis publicis venditur, et dicitur *da panizare*, non autem ad pretium Frumenti, quod dicitur *da Seme*. In reliquis in decis. ead. S. Congr. Immun. in ead. 21 Mart. 1700, lib. Decret. Vallem. p. 278.

FUGITIVUS A RELIGIONE

Vide verb. APOSTATA a num. 19 ad numer. 61.

FUNDATOR BENEFICII

Vide verb. BENEFICIA, art. 2, et verb. CAPPELLANIA.

FUNERALIA, FUNERA

Vide verb. SEPULTURA.

FURNUS

Summarium.

1-23. Plura afferuntur Decreta ex Sacra Immunitatis Congregatione.

1 Furni spectantes ad Ecclesiasticos gaudent exemptione; S. Congreg. Immunit. in Nuscana 20 Mart. 1630, lib. 2 Decret. Paul. pag. 33.

Capitulum et Clerus habere possunt Furnum 2 proprium, eoque uti et locare ad usum Furni personae sibi benevisae ad effectum, ut dicitur,

- di spianare* eorum frumenta; ead. Sacr. Congr. Immun. in Eugubina 9 Mart. 1632, lib. 2 Decr. Paul. p. 116.
- 3 Clerici et Ecclesiastici possunt aperire Furnum ad effectum *di esitare* eorum frumenta, dummodo sint recollecta in propriis bonis tam Ecclesiasticis quam Patrimonialibus; eadem Sacr. Congreg. Immun. in Ravennaten., Spoletana et aliis 25 Sept. 1627, l. 1 Decr. Paul. pag. 67; Civitatis Plebis 9 Sept. 1659, lib. 4 Decr. Altov. pag. 1831, et 20 Febr. 1680, d. lib. p. 1932.
- 4 Super competentis Episcoporum in aperitione Furni visum fuit Sacr. Congr. particulari desuper habitae non posse, nec expedire Decretum, seu regulam generalem praescribere ob diversas rationes et circumstantias, quae in unoquoque loco intercedunt; sed quod in casibus particularibus provideatur insimul per utramque Sacr. Congregat. scilicet Immunitatis et Boni Regiminis; eadem Sacr. Congregat. Immunit. die 21 Iul. 1699, lib. Decr. Martelli pag. 499.
- 5 Sacr. Congr. ex remissione Sanctissimi pluries auditis Ecclesiasticis et Appaltatoribus Veliternis quoad expensas factas pro aperitione Furni Ecclesiasticorum, censuit, quod praevia solutione scutorum quinquaginta, et facta obligatione per Appaltatores de solvendo insuper quidquid fuerit iudicatum, nec non soluto pretio Frumenti Ecclesiasticorum ad rationem Iuliorum quinquaginta trium pro quolibet rubio, quoad pretium pro medietate solvatur in consignatione Frumenti et alia medietas per totum Februarium immediate proximum, claudatur Furnus Ecclesiasticorum. In futurum vero, servatis litteris Sacr. Congr. Boni Regiminis quoad interpellationem, declaravit taxari pretium Frumenti Ecclesiasticorum ad rationem taxae, ut dicitur *dello spiano*, alias licere Ecclesiasticis aperire Furnum. Omnia approbavit Sanctissimus, et mandavit publicari huiusmodi Decretum; eadem S. Congr. Imm. in Veliterna 29 Decemb. 1674, lib. 1 Decr. Alt. p. 1048.
- 6 Licet Episcopo uti libertate aperiendi Furnum quando Appaltator panis vendibilis recusat emere frumentum mensae Episcopalis iuxta ordines Sacr. Congr. Boni Regiminis; ead. Sacr. Congr. Immun. in Tudertina 9 Decemb. 1679, lib. 2 Decr. Altov. p. 1891.
- 7 Episcopus claudat Furnum, dummodo Appaltator se obliget emere frumenta suae mensae Episcopalis in pretio et quantitate declaranda a Sacr. Congreg. Eadem Sacr. Congr. Immun. in AQUIPENDII 9 Febr. 1604, lib. 1 Decr. Vall. pag. 104.
- 8 At quia concordare non potuit super quantitate et pretio, ideo Sacr. Congr. a decisis recessit et declaravit, licere Episcopo aperire Furnum; ead. Sacr. Congr. Immun. in eadem 7 Apr. d. anni, et lib. p. 115.
- Item Episcopo Faventino licet aperire Furnum nisi Appaltator intra 15 dies offerat se empturum Frumenta Mensae Episcopalis pretio currenti cum augmento vigesimae; eadem Sacr. Congr. Immun. in Faventina 20 Mart. 1695, d. l. pag. 187.
- Idem licet Episcopo Camerinen. nisi intra 15 dies Communitas se offerat cum effectum emere frumentum collectum in tota Dioecesi cum augmento vigesimae, ut in praedicta Faventina; eadem Sacr. Congr. Immun. in Camerinen. 12 Ianuar. 1709, lib. 2 Decr. Vallem. p. 265.
- Sic licet Em. Commendatario aperire Furnum, facta tamen declaratione in principio mensis Octobris quantitatis frumenti, ut dicitur *di spianare*. Et quatenus Em. Abbas non deveniat ad declarationem, servetur Decretum in Faventina; ead. Sacr. Congr. Immun. in Assisien. 1 Octobris 1703, lib. 3 Decret. Vallemani pag. 523.
- Licet Em. Cardinali *fare spianare*, ut dicitur, in proprio Furno frumentum recollectum in bonis Patrimonialibus et Beneficiorum, attempto, quod Abundantiarii recusent emere frumentum ipsis exhibitum debitis temporibus; eadem Sacra Congregat. Immunit. in Cesenaten. 18 Octobris 1681, lib. 2 Decr. Altov. pag. 2275.
- Quando Piores communitatis praesumunt impedire Episcopum in sua libertate aperiendi Furnum, recusantibus ipsis emere Frumentum Mensae Episcopalis Sacr. Congreg. rescripsit: Detur Decret. in Faventina sub die 20 Martii 1695, secundum quod Episcopus se gerat, eadem Sacra Congregat. Immunit. in Faventina 24 Octobris 1699, lib. 2 Decr. Vallem. pag. 252.
- Licet Ecclesiasticis, qui recipiunt Franchitias farinae in cartella, retinere furnum pro usu proprio; eadem S. Congr. Immun. in Melphitana 13 Maii 1692, lib. Decr. Grimaldi p. 129.
- Non licet Gubernatori visitare Furnos Ecclesiasticorum; eadem Sacr. Congr. Immun. in Urbevata 9 Nov. 1694, lib. 1 Decr. Vallem. p. 227.
- Ecclesiastici coquentes panem in Furno publico Baronis, in quo solvunt omnes onus Furnatici, quatenus voluntarie utantur tali Furno, tenentur ad solutionem dicti oneris; ead. Sacr. Congr. Immun. in Larinen. 28 Sept. 1694, l. 1 Decr. Vallem. pag. 148.
- Communistae, qui destruxerunt Furnos Ecclesiasticorum, absolvantur quatenus supplicent et reaedificent Furnos destructos; eadem Sacr. Congr. Immun. in Brundusina 1 Novem. 1682, lib. 2 Decr. Altov. p. 2279.
- Furni intra Claustra Regularium existentes, pro ipsorum usu tantum inservire debent; ead. Sacr. Congr. Immun. in Neapolitana 4 Decembris 1628, l. 1 Decr. Paul. p. 115.

- 19 Et non possunt a Laicis impediri, ne aedificentur; eadem Sacra Congregat. Immunit. in Baren. 28 Iun. 1704, lib. 3 Decr. Vallem. p. 590.
- 20 Nuncius provideat circa Furnos Regularium Neapolis, ut illis utantur tantum pro eorum usu; eadem Sac. Congreg. Immun. in Neapolitana 2 Decembr. 1681, lib. Decr. Altov. p. 2292.
- 21 Eadem Facultas circa Furnos Ecclesiasticorum Neapolis conceditur Archiepiscopo; eadem Sac. Congr. Immun. in ead. 27 Ian. 1682, lib. 3 Decr. Alt. p. 3.
- 22 Quando Regulares et Moniales vendunt fraudulentem panem coctum in propriis Furnis, in praeiudicium Communitatis, Archiepiscopus procedat pro sua prudentia cum facultatibus Sac. Congreg. ne sequantur fraudes sub poenis gravibus, et quoad Regular. etiam privationis vocis activae et passivae, non tamen

Censurarum; eadem Sac. Congr. Immun. in Panormitana 25 Maii 1685, lib. 3 Decr. Altov. pag. 446.

Ad evitandos abusus Furnorum Ecclesiasticorum in locis immunibus, necnon, ut confugiti non inserviant Furnis positos intra Claustra, ut plurimum habentibus ianuas correspondentes in viis publicis, et tandem ad evitandas fraudes in praeiudicium Annonae Civitatis Neapolitanae, et ad Instantiam Electorum d. Civitatis; Sac. Congr. decrevit, licere Ecclesiasticis, vel retinere proprios Furnos intra Claustra inserviendos et exercendos per proprios Ministros, vel illos etiam locare personis sibi benevisis, extra tamen locum immunem; et Eminentissimus Archiepiscopus, et D. Nuncius respective ad proprios subditos procedant, ne fraudes committantur, et fraudantes puniant; eadem Sac. Congreg. Immun. in Neapolitana 10 Mart. 1693, lib. 1 Decr. Vallem. p. 30.

FUR, FURTUM

Summarium.

1-6. Fur et latro. - 7. Furtum unde dicatur. - 8. Furtum quid sit. - 9. Furti species ordinarie assignantur quinque. - 10. Furtum simplex quid sit. - 11. Sacrilegium quid sit. - 12. Plagiatum quid sit. - 13. Peculatus quid sit. - 14. Ambigeatus quid sit; ad num. 15. - 16. Addunt aliqui Rapinam. - 17. Rapina quid sit. - 18. Furtum et Rapina ex genere suo est peccatum mortale. - 19. Affertur et solvitur Instantia. - 20-24. De gravitate materiae. - 25. Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia sit levis. - 26. Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiantur. - 27-29. In extrema necessitate quomodo licitum sit auferre rem alienam. - 30. In gravi dumtaxat necessitate non est licitum aliena surripere. - 31. Nisi tamen necessitas gravis sit urgens. - 32. Si tota Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quae necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam. - 33. Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit nunquam tenebitur restituere. - 34. Si tamen res accepta in extrema necessitate non sit absumpta, tunc est restituenda. - 35. Qui rem accepit ante extremam necessitatem, et in ea absumpsit, tunc tenebitur restituere in aequivalenti. - 36. Est tamen aequae probabilis opposita sententia. - 37. Qui per furta minuta intendit ditescere peccat mortaliter. - 38. Non committit tamen tot distincta furta mortalia. - 39. Qui furatur quid modicum, animo tamen plura furandi, si posset, peccat mortaliter. - 40. Qui furatur materiam levem, quae cum aliis praecedentibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione iniustae gravis detentionis. - 41. Non quidem sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quae constituit quantitatem notabilem. - 42, 43. Duae instantiae. - 44. Peccat graviter, qui post levia furta, quae non potest restituere, addit aliud leve, quo compleatur quantitas gravis. - 45. Si tamen haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem ad materiam levem, excusaretur a mortali. - 46, 47. Qui semel complevit materiam gravem, et iterum furatur aliud leve, quod cum prior materia ablata facit unum quomodo peccet. - 48. Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis. - 49. Furta minuta usque ad notabilem summam concrescentia constituunt peccatum

mortale cum obligatione restituendi sub mortali, non solum cum fiunt ab eodem eidem, sed etiam cum fiunt ab eodem diversis Dominis. - 50. Restitutio a talis furantibus minuta a diversis Dominis quomodo facienda. - 51. Furta minuta facta eidem a diversis non moventibus se mutuo, probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis. - 52. Plurimi tamen tenent contrarium. - 53. Sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures ab eodem furentur, ad contrahendum peccatum mortale requiritur maior quantitas, quam illa, quae simul ablata constitueret peccatum mortale. - 54. Item maior quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli. - 55. Item maior requiritur quantitas in furtis factis quando fiunt per maiora temporum intervalla. - 56. Furta Domesticorum, Uxorum, etc., sunt vere furta. - 57. Talia Domesticorum furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur maior materiae quantitas, quam in furtis Extraneorum. - 58. Hinc contra tales personas Domesticas conceditur tantum Actio rerum amotarum. - 59. Similiter Actio furti non datur contra filios et servos. - 60. Item Actio furti non datur contra famulos ac mercenarios apud Dominum degentes, si leviora et modica furta commiserint. - 61. Secus autem, si eorum furta sint graviora et nimis multiplicata. - 62. Famuli, Ancillae et Operarii apud Dominum degentes ordinarie non peccant graviter surripiendo esculenta et poculenta communia in usus proprios, nisi forent excessiva. Secus in aliis materiis. - 63. Reliqua de furtis Famulorum. *Remissive.* - 64, 65. De furtis parentum et filiorum. - 66. Reliqua de furtis Filiorum. *Remissive.* - 67, 68. De furtis mariti et uxoris. - 69. Reliqua de Uxore quoad bona Mariti. *Remissive.* - 70. Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti contra iustitiam, et aliud proprietatis contra votum paupertatis. - 71. Eadem quantitas requiritur, et sufficit in Religioso ad furtum mortale, et ad mortalem transgressionem Voti paupertatis, quae sufficit ad furtum mortale saecularium, exceptis esculentis et poculentis. - 72. Res furtivae inventae apud Furem a Iudice apprehensum, non Fisco, nec Iudici, nec Officialibus eius, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine aut statuto contrariis. - 73. Qui rem alienam alicubi inventam accipit animo retinendi et Domino comparenti non restituendi, vere furtum facit et Actione furti tenetur. - 74. Hinc, si aliquam rem invenit, ignorans

cuius sit, tenetur de rei domino debite et sufficienter indagare; aliter, si hanc indagationem omittat et rem retineat, Furti tenetur. — 75. Reliqua ab hoc num. 75, usque in finem ad n. 96, satis summarie sunt relata

in ipsis Decretis a D. Petro Andrea Riccio in sua Synopsi, verb. *Fur, Furtum* collectis. — 97. Affertur egregium dictum Catonis de furibus. — 98-104. De poena furti.

- 1 Fur et latro aliquando sumuntur tamquam Synonima, ut in cap. *Suscepimus* 10 de Homicidio, ubi textus prius vocat et dicit *latrones*, ibi: *Ingredientes de nocte quidam latrones ad eos*; et postea vocat, dicit *Fures*, ibi: *Et Fures se solvere niterentur*; et sic ibi notat Abbas in 1 notabil., et in cap. *Interfecisti Furem* 2 de Homicid. in 1 notabil., ubi etiam Marian. Socin., num. 2; Fagnan. in cit. cap.
- 2 *Suscepimus*, num. 2. Aliquando autem Fur et latro sumuntur tamquam quid diversum, ut in cap. *Interfecisti* 2 de Homicid., ibi: *Interfecisti Furem aut latronem*, ubi, ut vides, textus dicit alternative *furem aut latronem*, ut
- 3 notat Fagnan. ib., num. 2. Aliquando vero sumuntur sic, ut dicatur latro, qui stat in silvis, ut spoliaret transeuntes, et fur de nocte in domibus, ut in Authent. *Ut nulli Iudic.*, § penult., collat. 9, et l. 1 Cod. Depos., et notat Glossa in l. *Cum duobus*, § *Damna* in verb. *Subreptum*, ff. Pro socio; Fagnan. in cit. cap.
- 4 *Suscepimus*, num. 3. Aliquando tandem Fur appellatur nocturnus, et latro diurnus ut post Goffred. notat Butrius in cit. cap. *Interfecisti*, num. 6, et Ioan. de Anania n. 1; et Cardin.
- 5 in cit. cap. *Suscepimus* in 1 notabil. Haec tamen differentia confunditur in l. *Itaque*, § *Lex*, ff. ad l. Aquil., et in cap. *Si perfodiens* 3 de Homicidio, ubi Fur appellatur non tantum nocturnus, sed etiam diurnus, ibi: *Si Fur nocturnus, occidatur, si autem diurnus fuerit*, etc.
- 6 Unde dicendum est, quod Fur proprie appellatur, qui clam furatur, ut in l. 1 ff. de Furtis, nec distinguitur, ac noctu, vel interdium, et ita intelligitur textus in cit. cap. *Si perfodiens*. Latro vero, qui palam furatur, ut per Doct. in Authent. *Sed novo* Cod. de Serv. fugit; Florian. in l. 3, in princip., ff. ad l. Aquil.; Fagnan. in cit. c. *Suscepimus*, n. 4.
- 7 Furtum dicitur a *furvo*, id est nigro, eo quod *clam et in obscuro fiat, et plerumque de nocte*,
- 8 ut dicitur in l. 1, in princip., ff. de Furtis. Furtum est occulta et iniusta rei alienae ablatio, invito rationabiliter Domino. Est in re communis apud Theologos; et concordat textus in l. 1, § final., ff. de Furtis, ibi: *Furtum est contractatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus eius, possessionisve*. Furti species ordinarie assignantur quinque, nempe Furtum simplex, Sacrilegium, Plagiatus, Peculatus et Abigeatus. Furtum simplex est, quod in solo furandi actu sine conplexione alterius delicti consistit. Sacrilegium est, quo Sacrum de Sacro, vel Sacrum de non Sacro, vel non Sacrum de Sacro furtim surripitur, textu expresso in can. *Quisquis* 21, caus. 17, qu. 3, ibi: *Sacrilegium committitur*

auferendo Sacrum de Sacro, vel non Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non Sacro. Plagiatus seu Plagium est, quo quis dolose surripit, Hominem sui Iuris existentem, vel Servum alienum, sive detineat illum, vel vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo Dominium rerum transfertur, aliis tradat; l. 1 et seq. ff. ad leg. Fabiam de Plagiariis. Hoc crimen, si homo, qui surripitur, est sui iuris, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius est dominium; § *Item Iuris* Instit. de inut. Stipul. Si vero homo, qui surripitur, est sub alterius potestate vel dominio, tunc est proprie furtum; § *Interdum* Instit. de Obl. quae ex delict. Peculatus est, quo quis pecuniam ad aerarium publicum, aut Fiscum Principis pertinentem, seu Communitatis bona publica in suos usus privatos convertit; l. 1, l. *Lege* 4 in princ. et § fin., l. *Sacrilegi*, § *Labeo*, ff. ad l. Iul. Pecul., et § 9 Instit. de Pub. Iud. Abigeatus est fraudulenta Ovium, Bovum, Equorum et aliorum id genus pecorum ex pascuis aut armentis subtractio, et quodammodo depraeditio; l. 1, § 1, ff. de Abigeis. Dicitur autem notanter *ex pascuis aut armentis*, quia, si quis oves errantes vel equos in solitudine relictos abduxerit, non est Abigeus, sed fur potius; cit. l. 1, § 1, ff. de Abigeis, l. 47, tit. 14. Sic etiam notanter dicitur *subtractio et quodammodo depraeditio*; quia ad hoc, ut quis dicatur Abigeus non sufficit, quod subtrahat seu surripiat unam ovem, aut unum equum, vel unum bovem, sed requiritur, quod plures surripiat, et quodammodo depraeditur. Abigeus enim non est sed simplex fur, qui de grege Ovium minus quam decem, et de grege porcorum minus quam quinque abducit, textu expresso in l. fin. ff. de Furtis.

Addunt aliqui sextam Furti speciem, nempe Rapinam, sed cum Furtum et Rapina specie differant, ut docet communissima DD. cum S. Thoma 2-2, qu. 66, art. 4, non recte haec illius species constituitur. Ratio autem distinctionis specificae inter furtum et rapinam est, quia praeter iniustitiam furti, scilicet iniustam usurpationem rei alienae, rapina continet aliam speciem iniustitiae, circa personam et honorem proximi. Vim enim alicui inferre est species contumeliae laedentis honorem proximi. Sic recte notat S. Thomas loco citato, art. 9, et cum ipso alii passim Doctores. Unde rapina definiri potest, quod sit iniusta ablatio seu contractatio rei alienae externae cum vi facta Domino vel legitimo detentori; est in re communis.

Furtum et rapina ex genere suo est peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei furto

ablatae excuset a mortali. Est communis, et patet ex cap. XX Exod., ibi: *Non furtum facies*; ex c. V Zachariae, ibi: *Haec est maledictio, quae egredietur super faciem omnis terrae, quia omnis fur... iudicabitur*; ex cap. 2 Habacuc, ibi: *Vae ei, qui multiplicat non sua*; et ex 1 ad Corinth. cap. VI, ibi: *Neque fures, neque rapaces... regnum Dei possidebunt*. Nec valet obiicere, quod Proverb. VI expresse habetur, quod: *Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit*. Non valet, inquam, quia, ut recte exponit V. Beda: *Furtum non ex sui aestimatione, sed ex comparatione peccati maioris, id est adulterii, non grandis esse culpae perhibetur*. Revera enim furtum ex genere et obiecto suo est peccatum levius omnibus aliis peccatis in Decalogo prohibitis, caeteris paribus, et hoc clare patet, qui peccata contra praecepta primae tabulae, cum versentur circa ipsum Deum, eiusque cultum, utique sunt graviora furto versante circa hominem tantum. Alia autem peccata contra praecepta secundae tabulae, cum versentur aut circa proximi personam, aut bonum vitae, famae, honoris, sunt etiam ex genere suo, caeteris paribus, graviora furto versante circa bona externa fortunae proximi, quae sunt longe inferioris ordinis, ut de se patet, et ut recte notat Sporer tom. 2, tract. 5 in 7 et 10 Praecept. Decalog., c. 5, n. 21.

20 Quatenam quantitas materiae furtivae requiratur, et sufficiat ad peccatum mortale, non potest una certa et determinata taxari, sed taxanda est arbitrio prudentum, tum ex quantitate rei ablatae, tum ex circumstantiis Personae per furtum laesae, temporis, loci, et huiusmodi. Malitia enim et gravitas furti provenit ex damno, quod Proximo iniuste inferitur, damnum autem non est aequale respectu omnium, ex iactura eiusdem quantitatis, ac rei. Siquidem maius censetur damnum ex re ablata, si auferatur pauperi, minus si diviti; maius si tempore penuriae, minus si tempore abundantiae; maius, si auferatur pecunia in loco ubi modica reperitur, minus, ubi argentum et

21 aurum est in abundantia. Unde cum in assignanda quantitate sufficienti ad constituendum peccatum mortale non satis inter se convenient Doctores, ita ut propemodum tot sint sententiae, quot capita, assignando alii, ut Navarrus, nimis stricte solum dimidium Regalem, vel Iulium, seu unum Pacium, vel paulo plus; alii cum Corduba unum Regalem, scilicet duos Pacios circiter; alii cum Molina, Rebell., Lessio duos Regales, id est quatuor vel quinque Pacios, seu duos Iulios; alii cum Valentia, Sayro tres Regales vel Iulios, id est medium Florenum circiter; alii cum Sanchez quatuor Regales id est medium Talarum, vel unum Florenum circiter; alii cum Soto, Silvestro, Angelo unum, vel duos Aureos, seu Ducatos; alii tandem ni-

22 mis laxae 100 Aureos; hinc in tanta opinionum

varietate tenenda est probabilior et communior Doctorum sententia, quod non possit pro regula universali statui una certa quantitas pecuniae, quae sit materia absolute gravis, sive quae ad mortale requiratur, et sufficiat respectu omnium, sed taxanda sit iudicio prudentum tam ex quantitate rei ablatae, quam ex circumstantiis personae, cui aufertur, temporis, loci et huiusmodi; Reiffenstuel in Theolog. moral. tract. 9 de Praecept. Decalog., dist. 5, qu. 1, num. 7; Sporer loc. cit., n. 28; Moya tom. 3, dist. 3, quaest. 3, c. 1, § 2; Gormaz a n. 693; La Croix lib. 3, part. 1, n. 983 et seq., et alii passim.

Quantitas igitur furti respective gravis potest 23 est sic esse, ut respectu cuiuscumque etiam ditissimi Regis sunt duo Aurei, seu duo Ducati, pro quibus veniunt quatuor Imperiales, seu sexdecim Regales, aut sexdecim Iulii, seu quadraginta octo Pacii, vel circiter centum sexaginta Crucigeri; respectu inferioris Principis unus Aureus, seu unus Ducatus, aut duo Imperiales, vel quatuor Floreni, seu sexdecim Regales aut Iulii; respectu viri perillustis, aut mercatoris valde divitis unus Imperialis, seu duo Floreni, aut octo Regales, vel Iulii, aut viginti quatuor Pacii; respectu Mercatoris mediocriter divitis medius Imperialis, seu medius Talarus, vel unus Florenus, aut quatuor Regales, seu quatuor Iulii; respectu Civis mechanici tertia pars Imperialis, seu Talari, aut octo Pacii; respectu tenuioris civis, vel Rustici duo Regales, seu duo Iulii, aut sex Pacii; respectu hominis utcumque pauperis unus Regalis, et dimidius, seu unus et dimidius Iulius, seu quatuor Pacii, et dimidius, respectu plane pauperis etiam unus Regalis, seu unicus Iulius, aut tres Pacii, vel decem circiter Crucigeri, et sic de omnibus intermediis loquendum est cum proportionem. Ratio autem haec est, quia dicta taxata quantitas videtur requiri, et sufficere respective ad singulorum sustentationem pro integra die, adeoque per eius ablationem censebuntur pati grave damnum, et esse graviter inviti, merito enim ab omnibus multum aestimatur posse pro una die honeste subsistere, et cui hoc tollitur, vere redditur miserabilis pro illa die, et per consequens censetur illi dari causa gravis contristationis, et dissolvendae amicitiae, quod secundum communem sensum est gravis iniuria. Hinc materia gravis furti et 24 quantitas sufficiens ad peccatum mortale censetur probabiliter ea, quae ad congruam sustentationem unius diei sufficit illi homini, cui iniuria furti inferitur; Sanig dist. 10 de Iustitia, quaest. 1, num. 7; Layman lib. 3, tract. 3, part. 2, cap. 1, n. 3; Sporer loc. cit., n. 29; Reiffenstuel loc. cit., n. 9; Gormaz n. 699; La Croix loc. cit., n. 985 cum seq., et in re consentiunt alii, speciatim Illsung tom. 4, d. 3, n. 147; Marchant. Tribun. part. 2, tract. 8,

tit. 1, qu. 5, et re ipsa fere coincidunt Bonacina, Petrus Navarrus, et alii cum Lugo disp. 16, sect. 1.

25 Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia furata in se sit levis. Primo, si materia furata sit Domino valde proficua, ut sartori acus, quam unicam habet, nec habere aliam potest, qua se alat; Lessius lib. 2, cap. 12, n. 33, et communis aliorum. Secundo, si in furando rem levem fuerit intentio furandi notabilem quantitatem, si adfuisset copia et commoditas; Communis. Tertio, si materia levis fuerit furata in finem mortaliter peccaminosum; Communis. Quarto, si materia levis furetur Domino valde pauperi et indigenti; Communis. Quinto, si Dominus habuerit iustum et rationabilem quemdam specialem affectum ad talem rem, ob cuius ablationem periculum sit, ne tamquam nimis iracundus prorumpat in mortales blasphemias, seu alias colerice mortaliter peccet, dummodo tamen fur ante furtum habuerit sufficientem cognitionem de tali speciali affectu et periculo; Communis. Sexto si res auferatur cum notabili violentia; Communis.

26 Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiantur. Primo, non committitur, cum quis aufert rem alterius sciens illum, etiamsi scit, non tamen debere esse invitum rationabiliter; Communis. Secundo, non committitur furtum, cum quis aufert aliena, ipso Deo supremo rerum omnium Domino facultatem dante, qua ratione Israelitae spoliaverunt Aegyptios; Communis. Tertio, non committitur, cum quis aufert gladium a furioso; vel alias occisuro; Communis. Quarto non committitur, cum quis aufert libros haereticos a non habente legendi facultatem; Communis. Quinto non committitur, cum Uxor v. g. auferat a Marito pecunias, ne ludis aut comestationibus prodigat, aut vinum, ne inebrietur; Communis. Sexto non committitur, cum quis accipit rem alienam, tamquam sibi debitam ob iustam compensationem; Communis. Septimo non committitur, cum quis pro se vel pro alio in extrema necessitate constituto alienum accipit, quantum necessarium est ad sustentationem. Sed de hoc infra. In his enim et similibus casibus Dominus esset irrationabiliter invitum rem talem auferri. Sic communis Doctorum ¹.

27 In extrema necessitate licitum est auferre rem alienam, quatenus ad eam sublevandam necesse est, adeo ut talis neque furtum committat, neque peccet; Communis cum S. Th. 2-2, qu. 66, art. 7; Scoto in 4, d. 15, qu. 2 ad 5, habetur ex cap. *Exiit*, § *Nec quidquam*, de verb. signific. in 6, ibi: *Nec iure poli in extremae*

necessitatis articulo ad providendum sustentationi naturae via omnibus extrema necessitate detentis concessa praecluditur, cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta. Et ratio est, quia in extrema necessitate constitutus habet ius naturale, immo et obligationem conservandi vitam, adeoque etiam sibi applicandi media necessaria; neque per hoc furatur, quia ille, cui surripit, non est, nec potest esse rationabiliter invitum; quia in extrema necessitate omnia sunt communia quoad ius utendi in ordine ad conservationem vitae; de ratione autem formali furti est, quod fiat Domino rationabiliter invito, ut patet ex eius definitione. Unde cum Dominus in tali extrema necessitate nequeat esse rationabiliter invitum, talis surripiens bona alterius non dicitur furari, uti notant communiter Doctores cum S. Th. 2-2, qu. 65, art. 5. In extrema necessitate si quis 28 non possit per se ipsum aliena auferre ad sibi subveniendum, potest eius loco quivis alius ex proprio subvenire non potens, uti habet communis cum D. Thoma 2-2, qu. 66, artic. 7 ad 3, et Scoto loc. cit. Tunc enim surripiens est 29 veluti instrumentum indigentis. Si Dominus, aut detinens bona sit in pari necessitate, non potest extreme egens, neque alius pro se surripere ipsi Domino, aut detinenti, quia tunc duplici iure res illa Domino aut detinenti debetur, primo propter aequalem extremam necessitatem, secundo propter dominium et possessionem rei; in pari enim causa melior est conditio possidentis. Sic Scotus in 4, d. 15, qu. 2 ad 5, et Communis aliorum.

In gravi dumtaxat necessitate non esse licitum 30 aliena surripere, colligitur ex c. *Si quis* 3 de Furtis, ibi: *Si quis propter necessitatem famis aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, pecus, poeniteat hebdomadas tres*, ubi ut vides, fames et nuditas supponunt surripiens necessitatem, et quidem valde gravem, unde si hac necessitate non obstante talis surripiens censetur poenitentia dignus, cum poenitentia supponat peccatum, censetur non excusari a furto peccaminoso. Hinc iustissime ab Innocent. XI die 2 Mart. 1679, fuit damnata sequens propositio 26 in ordine, ibi: *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*; ita conformiter Doctori Subtili l. c.; Mastrius disp. 9 Theolog. moral., num. 21, appellans hanc sententiam communio-riorem et verio-riorem, et Sporer loc. cit., n. 105, vocans eam verissimam; La Croix loc. cit., num. 955, et alii passim, quamvis nonnulli apud Lugonem disp. 26 de Iust. et iur., n. 153; Dianam part. 1, tract. 3 Miscellan., resol. 29, et apud Sporer l. c., num. 104, oppositam sententiam probabilem censuerint. Si tamen ne- 31

¹ Vera Auctor scribit; cave vero, ne putes retinere res illas hominem posse, nec ad restitutionem vel compensationem teneri, iam remoto periculo, vel sublata necessitate. Vide explicationes aliis in locis (NOT. ROM. THEOL.).

- cessitas gravis sit urgens; adeo ut adsit simul periculum labendi in necessitatem extremam, ut si morbus gravis probabiliter sit futurus lethalis aut perpetuus, nisi remedio tempestivo ei occurratur; si quis sit in probabili periculo incidendi in captivitatem vel infamiam gravissimam, nisi equo alieno adiutus elabatur, et his similia; tunc licitum est surripere necessaria ad illam necessitatem sublevandam quia tunc censetur extrema esse moraliter praesens, cum sit proxima, aut haec sit illi aequivalens; pari enim modo naturae iure inditum est, ut gravem necessitatem, quae facile vergit ad extremam, aequae ac ipsam extremam necessitatem, a se quisque, quoquo modo potest, avertat; Lugo loc. cit., num. 154; Lessius n. 71; Sporer loc. cit., num. 103; Haunold. de Iustitia tom. 1, tract. 2, a num. 347; Carden. in 2 Crisi d. 23, num. 17, et fusius in 1 Crisi d. 80; La Croix loc. cit., num. 957; Tamburin. lib. 8, tr. 2, cap. 9, § 1, ubi dicit hanc
- 32 sententiam esse certam. Si tota Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quae necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam, et ratio est, quia necessitas gravis Reipublicae aequivalet, immo superat necessitatem, quam haberet unus privatus, uti cum S. Thoma et aliis docet Carden. loco citato, num. 16; La Croix loc. cit., num. 956.
- 33 Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit, et pro sua indigentia absumpsit, quamvis postea ad meliorem et pinguiorem fortunam devenerit, numquam tenebitur restituere. Sic Scotus in 4, dist. 15, qu. 2, et communis aliorum. Et ratio est, quia is usus fuit iure suo, et rei tunc acceptae, quatenus sibi necessaria fuit, dominium sibi comparavit, cum res illa per talem iustam acceptionem facta sit accipientis, ut patet ex D. Thoma 2-2, qu. 66,
- 34 art. 7, et ex communi aliorum. Si autem res accepta in extrema necessitate non sit absumpta, sed adhuc existat, ut equus, vestis et huiusmodi, tunc est restituenda; Communis. Et ratio est, quia extrema necessitas tribuit solum tantum iuris in rem alterius, quantum necessarium est ad illam sublevandam. In proposito autem non erat necessaria res adhuc existens, sed solum eius usus, adeoque extreme egens occupando illam, solum comparavit sibi dominium utile illius rei, dominio directo adhuc remanente penes pristinum Dominum, et per consequens res adhuc existens post superatam
- 35 necessitatem erit restituenda Domino. Qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive ex delicto, v. g. furto, sive ex contractu, v. g. Deposito, Commodato, Locato, vel quovis alio titulo, et in extrema necessitate absumpsit, tunc superata necessitate si ad meliorem for-

tunam redierit, tenebitur restituere in aequivalenti; ita Scotus in 4, dist. 15, qu. 2, art. 3, respons. ad argum.; Adrian. in 3 de Restitut., § *Quia dictum est*, de lucro; Navarr. c. 17, num. 61; Covarruv. regul. Peccatum, part. 8, § 1, num. 4; Medina Cod. de Restit. n. 3 in princip.; Less. lib. 2, c. 16, alique cum Sporer loc. cit., n. 101. Et ratio est, quia tunc egenus rem illam, exclusa necessitate, alio titulo debet Domino suo, quae obligatio per supervenientem necessitatem extremam non extinguitur, sed sopitur, adeo ut superata necessitate, Domino compensanda est aequae ac antea compensari debuisset, maxime si antea res fuerit furto ablata; aliter si res antea furto ablata, et postea in extrema necessitate absumpta non deberet restitui, superata necessitate, ab eo, qui eam ante dictam necessitatem furatus fuerat, sequeretur, quod quis posset commodum reportare ex sua malitia; malitia autem et iniquitas nulli debet prodesse, arg. c. *Sedes* 15, et cap. *Ex tenore* 16 de Rescriptis; c. *Tuae* 12 de Cleric. non resident., cap. *Ex litteris* 2 de Dolo et contum., et aliis similibus.

Est tamen aequae probabilis, immo teste Sporer, loc. cit., num. 102, iam communior opposita sententia¹, quod nempe, qui rem ablatam, vel apud se depositam, commodatam, impignoratam, locatam etc. urgente necessitate extrema absumpsit, nihil restituere debet, postquam ad meliorem fortunam pervenit, sic expresse Angelus, verb. *Furtum*, § 37; Silvester verb. *Furtum*, qu. 3, et verb. *Eleemosyna* in fine; Iul. Clar. l. 5, § *Furtum*, n. 25; Layman l. 3, tract. 3, p. 1, c. 1, num. 7; Sporer l. c., num. 102, et alii. Et ratio est, quia, qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur ab onere restitutionis, ut fert communis opinio; talis autem in extrema necessitate, nedum bona fide rem alienam, sed immo tamquam Dominus eius effectus, et suam reputans, absumpsit, adeoque non tenetur pro ea ad restitutionem. Neque ei patrocinator iniquitas, si rem antea furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas, ad quam sublevandam, sicuti potest de praesenti auferre rem alienam, et ipsam absumere sine ullo onere restitutionis, ita sine onere restitutionis potest absumere rem alienam de praeterito ablatam.

Qui per furta minuta intendit ditescere et 37 conquirere notabilem pecuniae quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, quovis externo furto minute ex vi illius intentionis deliberatae procedente; Communis. Et ratio est, quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti invito Domino, simulque singula externa furta procedunt ex intentione mortifera furandi seorsim quantitatem notabilem, adeoque talis singulis furtis minutis peccat mor-

¹ Vide not. ad verb. *Eleemosyna*.

taliter; hinc de similibus dicitur Deuteron. XXV: *Non habebis in sacco diversa pondera maius et minus... Abominatur enim Deus eum, qui facit hoc*; et Proverb. XI: *Statera dolosa abominabilis est apud Deum*. Recte tamen notant Lessius lib. 2 de Iustitia, c. 12, dub. 7, n. 48; Sporer loc. cit., num. 35, et alii, non committi tot distincta furta mortalia, quot sunt furta minuta, sed continuari solum iam coeptum, quia omnia furta minuta et detentiones acceptorum censentur una continua executio mortalis illius intentionis. Quod etiam in furtis gravibus repetitis et sub una intentione unitis usuvenit. Qui furatur quid modicum, animo tamen et voluntate plura furandi, si posset, peccat mortaliter; Communis ac certa. Et ratio est, quia talis, quantum est ex se, si adesset copia et commoditas, habet pravam voluntatem et affectum furandi quantitatem notabilem, adeoque peccat graviter ratione talis pravae et mortiferae voluntatis et affectus. Unde recte monet Layman loc. cit., num. 3, esse a Confessariis examinandos illos poenitentes, qui confitentur modicum quid esse furatos, an haberint voluntatem et affectum plura furandi, si adfuisset copia et commoditas.

39 Qui furatur materiam levem, quae cum aliis praecedentibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione iniustae gravis detentionis, quia licet priora praecedentia furta minuta quoad ablationem fuerit solum venialia, tamen accrescente materia complente quantitatem sufficientem ad mortale, ratione iniustae detentionis exurget peccatum mortale, et obligatio restituendi sub mortali. Et ratio est, quia illud opus, quo iniustum grave damnum proximi completur, mortale est; per illud autem ultimum furtum, quo quis advertit se pervenire ad summam gravem, v. g. furandum ultimum Pacium, vel ultimum Regalem, seu ultimum Iulium complementem Talarum, vel Imperialem, seu Ducatum, respective completur grave damnum proximi, adeoque illud ultimum furtum unius Pacii, Regalis seu Iulii mortale est, non quidem secundum se absolute, sed cum habitudine ad furta praecedentia consideratum. Unde talis secundum omnes sub mortali tenetur restituere summam notabilem furtis minutis congregatam; Sporer loc. cit., n. 37 et 40; Cardenas in 2 Crisi, d. 23, num. 90; La Croix lib. 3, part. 2, num. 244, et ipso teste alii communissime. Hinc Innocent. XI die 2 Mar-

tii 1679 merito damnavit sequentem propositionem 38 in ordine: *Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis*. Non quidem, ut notat Sporer loc. cit., num. 37, sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quae constituit quantitatem notabilem in grave damnum proximi, quaque restituta, non retinetur amplius quantitas notabilis cum gravi damno proximi secundum communem DD. apud Cardin. de Lugo disp. 16, sect. 3 de Iustitia, num. 41. Non valet dicere, quod non plus noceat ultimum furtum, quam praecedentia, adeoque omnia esse venialia tantum. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non plus nocet absolute secundum se sumptum, conceditur antecedens; non plus nocet respective, et ut est coniunctum cum furtis praecedentibus, negatur. Ultimo enim furto minuto completur materia notabilis sufficiens ad peccatum mortale cum auferatur iam integer Florenus, vel respective Ducatus; qui non ablatus erat furtis praecedentibus. Nec etiam valet obicere, quod peccata venialia quantumcumque multiplicata numquam faciunt mortale. Non valet, inquam, quia hoc verum est, quando peccata venialia sunt omnino disparata absque omni connexionione ad invicem in materia vel effectu causato, ut in cogitationibus inutilibus, verbis otiosis, mendaciis iocosis, etc. etiam in infinitum multiplicatis. Falsum autem hoc est, quando sunt ita connexa, ut ultimum veniale compleat materiam notabilem sufficientem ad peccatum mortale, ut in nostro proposito, ubi, quamvis furta seu peccata venialia, ut talia, in individuo non faciant unum mortale, ultimum tamen furtum, quod secundum se solum esset veniale, hic et nunc ratione connexionis cum praecedentibus furtis sit mortale.

Peccat graviter, qui post levia furta, quae non potest restituere, addit aliud leve, quo completur quantitas gravis; Lugo disput. 15, sect. 3, num. 39; Illsung t. 4, d. 3, n. 157; Sporer loc. cit., num. 39; La Croix lib. 3, part. 1, num. 1006; Dicastill. lib. 2, t. 2, d. 9, num. 55, et alii contra Lessium et Granado. Et ratio est, quia ut recte dicit Lugo loc. cit., malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur¹. In casu autem proposito, sive fur restituere possit, sive non possit

¹ Malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. Ita Lugo ab Auctore citatus. Hoc principio casus plures, Lector, aliter solves ac solvat Auctor noster, ex. gr. num. 47. Si talis iam poenituit de furtis praecedentibus, et restituere vere proposuit, oblivisci nequit damni, quod proximus ex ablatione rei patitur. Ergo tunc iterum minuta furando primum grave

damnum proximi auget, et propterea iterum mortaliter peccat. Et num. 51. Quicumque advertit per suum furtum quamvis minutum uni eidemque grave damnum inferri, peccat mortaliter. Et ratio est, quia qui advertit ipse causa est damni gravis, adeoque sub gravi tenetur ad restitutionem. Suppositio Auctoris in exemplum deducta nihil valet quum exempla contraria fingi possint (NOTAE CORRECT. ROM. THEOLOG.).

priora furta, eodem modo per ultimum furtum facit, quod proximus grave detrimentum patitur, ubi ante ultimum hoc furtum patiebatur solum detrimentum leve, adeoque, etiamsi non possit fur restituere praeterita, curare debet, ne ex illis, et hoc alio proximus grave detrimentum patitur, quod facere potest vitando hoc ultimum furtum. Si tamen haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur a mortali, uti notant Molina, Rebell., Sanchez, alii-
 46 que cum Lugo loc. cit. a num. 40; La Croix loc. cit., num. 1006. Qui semel conflavit materiam gravem, et iterum furatur aliud leve, quod cum priore materia ablata facit unum, si nondum poenituit de furtis praecedentibus, nec restituere proposuit, probabilius peccat iterum mortaliter toties, quoties denuo furatur modica ab eodem, quia tunc semper habet explicitam vel implicitam saltem voluntatem augendi damnum notabile proximi, et retinendi notabilem quantitatem rei alienae semper maiorem, et maiorem. Si autem talis iam poenituit de furtis praecedentibus, et restituere vere proposuit, tunc furando iterum minuta peccat tantum venialiter, donec rursus attingat quantitatem notabilem sufficientem ad furtum mortale, quia tunc per poenitentiam, et restituendi propositum abruptit continuationem furtorum praecedentium cum sequentibus, et sequens materia furti non concrescit amplius cum praecedenti, sed manet per se sola, et venialis; Lugo loc. cit., num. 43; Dicastill. loco cit., num. 59; Sporer loc. cit., num. 39; La Croix loc. cit., num. 1007; Amicus de Peccat. d. 23, num. 233; Ovied. de Peccat. contr. 3, n. 114,
 47 et alii. Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis, ut si quis defraudet eundem semel venditione, semel cambio, semel furando etc.; quia licet diversa sint negotia, in quibus furta committuntur, in omnibus tamen causatur damnum eiusdem rationis; Sanchez in Decal. lib. 7, c. 21, n. 16; La Croix loc. cit., num. 1006, contra Rebell., Tanner. et Dianam.

49 Furta minuta usque ad notabilem summam concrescentia constituunt peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, non solum cum fiunt, ab eodem eidem, ut usque modo fuit suppositum et conclusum, sed etiam cum fiunt ab eodem diversis Dominis; et sic Molina tom. 3, disp. 689; Lessius lib. 2 de Iustitia, cap. 12, dub. 7; Laym. lib. 3, part. 1, cap. 1, num. 6; Sanchez lib. 7 Moral., c. 5; Sporer loc. cit., n. 43; Lugo disp. 16, sect. 3, num. 48, ubi dicit, quod reicitur communiter sententia contraria Ioannis Medinae, Angeli, Petri Navarrae et aliorum dicentium, illa minuta furta non constituere peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, etiamsi fiant animo comparandi magnam quantitatem,

quia dicunt ipsi, singulis Dominis parum nocent; ratio autem nostra est, quia licet talis minuta furando a diversis Dominis non inferat notabile damnum singulis seorsim et actualiter, infert tamen notabile grave damnum omnibus collective, seu ipsi Communitati vel Reipublicae saltem habitualiter et consecutive, quatenus scilicet, si talis modus furandi minutatim a diversis Dominis non esset graviter prohibitus, sequeretur maxima incommoda et inconvenientia contra bonum publicum, et contra indemnitate etiam singulorum Civium; sequeretur enim non peccare mortaliter eum, qui ex granario tritici totius Communitatis furaretur magnam quantitatem, quia singulis civibus parum nocet. Item sequeretur non peccare mortaliter contra iustitiam eum, qui sine iusto titulo exigeret tributa seu gabellas, etsi minutas, ab omnibus transeuntibus per aliquem pontem, quia singulos levissime laederet. Item sequeretur posse aliquem sine peccato mortali in venditionibus uti ponderibus et mensuris modice falsificatis et diminutis, quod tamen est ubique gravissime prohibitum; et in Sacra Scriptura damnantur qui talia agunt; Deuter. XXV, ibi: *Non habebis in sacculo diversa pondera maius et minus... abominatur enim Deus, qui facit hoc.* Proverb. XXXI, ibi: *Statera dolosa abominatio est apud Deum.* Restitutio autem
 50 a talibus furantibus minuta a diversis Dominis v. g. per falsa pondera, per alteratas mensuras et huiusmodi, facienda est iis a quibus acceperunt, in quantum possunt, v. g. in simili occasione furta minuta commissa Dominis minutim supplendo, aut si ii ignorentur, vel amplius conveniri non possint, talia pauperibus erogando, prout in simili dicitur in cap. *Cum tu* 5 de Usuris.

Furta minuta facta eidem a diversis non mo-
 51 ventibus se mutuo, quamvis isti advertant per omnia dicta furta simul sumpta causari eidem grave damnum, probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis, nec sub mortali obligant singulos ad respectivam restitutionem; Sanchez l. 7 Moral., c. 21, num. 22; Lessius lib. 2, cap. 12, dub. 9; Tanner. tom. 3, d. 4, qu. 6, dub. 9, n. 285; Diana part. 2, tract. 17, resol. 42; Lugo disp. 16, sect. 3, n. 55; Scotus in 4, dist. 22, qu. 1, art. 2, et Clarius lib. 4 de Iustitia, qu. 7, art. 3, colum. 6; Malderus de Furto tract. 4, cap. 1, dub. 5, cas. 3; Salas in 1, 2, tractat. 13, disp. 19, sect. 27, num. 92; Sporer loc. cit., num. 47; Ovied. de Peccatis contr. 3, num. 112; La Croix lib. 3, part. 1, num. 1010; Illsung t. 4, d. 3, num. 158, et alii. Et ratio est, quia singuli non sunt causa, neque physica, neque moralis damni ab aliis causati, sed tantum illius, quod per se inferunt, quod est leve et exiguum, ut opponitur, adeoque non peccant singuli graviter, nec tenentur sub gravi ad restitutionem,

alioquin sequeretur, quod posito ad furtum mortale sufficere decem Regales seu decem Iulios, et Paulus iam abstulisset novem, Antonius autem conscius absque ulla cooperatione, auferret solum unum Regalem, vel unum Iulium, peccaret mortaliter, et Paulus solum venialiter, quo nihil absurdius; adeoque quamvis furta minuta facta eidem a diversis ascendant ad summam notabilem, illi diversi furantes non peccant singuli mortaliter, nec sub mortali tenentur singuli ad restitutionem.

- 52 Plurimi tamen apud Lugo loc. cit., n. 54, ut Suarez, Vasquez, Navarrus, Medina Maior, Corduba, Rodriguez, Salonus, Rebellus, Angelus, Ledesma, Sayrus, Petrus Navarra, Covarr., Molina, Turrianus, Bonacina, Filiucius, tenent contrarium, scilicet quod singuli peccent graviter, et sub gravi tenentur ad restitutionem, quia dicunt ipsi scienter concurrunt singuli ad grave damnum eiusdem, et consentiunt in illud. At ut recte notat Sporer loc. cit., num. 47 in fine tale fundamentum seu principium est solum verum, quando innuit in totum damnum moraliter iussu, concursu, etc. quod nos ultro fatemur, nam certum est, si plures communi consensu, consilio vel cooperatione ingressi v. g. in Vineam ita notabiliter furentur, singulos peccare mortaliter, et obligari ad restitutionem in solidum, scilicet in defectu aliorum, quia singuli sunt causa moralis totius damni; sicuti etiam si unus suo malo exemplo efficaciter moveat alios ad furandum, v. g. si ex cohorte militum aut peregrinorum transeuntium unus principalis, ut capitaneus vel conductor primus furetur ex vinea aliquos racemos, aut ex viridario aliqua poma, praevidens suo malo exemplo alios ad simile furtum efficaciter movendos, reus est furti mortalis, debetque deficientibus sociis totum damnum resarcire, quia perinde est, sive quis facto, sive exemplo, sive verbo sit causa moralis damni illati.

- 53 Advertendum tamen est, quod sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures, sive diversi ab eodem furentur, ad contrahendum peccatum mortale requiritur maior quantitas, quam illa, quae simul ablata constitueret peccatum mortale, v. g. ad minimum plus dimidio. Et ratio est, quia Domini non sunt ita invitati ad furta successive, seu per intervalla facta, quam ad furtum rei notabilis simul factum, et ordinarie non tantum damnum inferitur; Molina tom. 3, disp. 689; Sanchez lib. 7 Moral., cap. 5; Lugo disp. 16, n. 15;
- 54 Sporer loc. cit., num. 44, et alii passim. Item maior quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli, quia tunc omnes et singuli non tam grave damnum patiuntur actualiter, et ordinarie illud patiuntur minus invitati, quam unus solus, qui totum illud damnum per plura minuta furta causatum cogatur in se uno sustinere. Communis cum

praecitatis. Item maior requiritur quantitas in 55 furtis factis sive eidem, sive diversis quando fiunt per maiora temporum intervalla, quando brevi temporis successu fiunt, quia eo magis deficit unius damni connexio, et domini minus invitati censentur. Unde licet Imperialis, seu respective Ducatus v. gr. simul vel successive brevi tempore ablatus constitueret peccatum mortale, tamen successive per longum tempus, utpote duorum vel trium annorum surreptus non concrescit in peccatum mortale. Et si pluribus tanto temporis intervallo absque ditedendi proposito talia furta minuta fierent, etiam duo vel tres Aurei non sufficerent ad mortale peccatum. Haec autem omnia attentis circumstantiis personarum, locorum, et temporum iudicio prudentis Confessarii relinquuntur.

Furta domesticorum, Uxorum, Maritorum, 56 filiorum, parentum, Religiosorum, famulorum, etc., facta invito rationabiliter Marito, Uxore, Patre, Filio, Praelato, Domino etc., sunt vera furta, quia omnes illi vere usurpant rem alienam invito rationabiliter Domino; Communis. Talia domesticorum furta, ut mortalia 57 sint, regulariter requiritur maior materiae quantitas, quam in furtis extraneorum; quia paterfamilias v. gr. non est ordinarie ita invitatus, quod res sua a Domesticis surripiatur, quam si surriperetur ab extraneis; Communis. Hinc 58 contra tales personas Domesticas, Uxorem, filios, famulos etc., in foro externo non conceditur Actio poenalis et famosa furti, sed tantum alia mitior Actio rerum amotarum. Et quidem inter coniuges propter reverentiam et honorem Matrimonii non dari rigorosam Actionem furti, sed tantum Actionem rerum amotarum, habetur expresse in l. 1 et seq. ff. de Actione rerum amotarum, in leg. *Si quis* 52 ff. de Furtis, et leg. *Manifestissimi* 22, § 4, Cod. eodem, ubi ulterior ratio additur his verbis: *Quia lex ita atrocem actionem dare in personam ita sibi coniunctam erubuit.* Simili- 59 ter contra filios et servos non datur Actio furti, text. expr. in § *Hi qui* 12 Inst. de oblig. ex delicto, l. *Ne cum* 16, et l. *Servi et filii* 17, princip., de Furtis, ibi: *Servi et filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur, neque enim qui potest in furem statuere, necesse habet adversus furem litigare; idcirco nec Actio ei a veteribus prodita est.* Item 60 contra famulos ac mercenarios apud Dominum degentes non datur Actio furti, si leviora et modica furta commiserint; l. *Respiciendum* ff. de Poenis. Secus autem, si eorum furta sint 61 gravia vel nimis multiplicata, quia tunc etiam poena corporali puniri solent, ut ex communi DD. notat Iul. Clar. lib. 4 sent., § *Furtum*, n. 22, apud Layman l. c., n. 4.

Famuli, Ancillae et Operarii apud Dominum 62 degentes ordinarie non peccant graviter surripiendo esculenta aut poculenta communia in

usus proprios, nisi forent excessiva, secus in aliis materiis; Communis quoad utramque partem; quoad primam enim patet, quia Domini respectu illorum non solent esse inviti, quoad substantiam, sed tantum quoad modum, quandoquidem si illa peterentur, concederentur, dummodo tamen sint esculenta et poculenta communia, id est famulantibus ordinaria, non autem extraordinaria, rariora et delicatiora, et dummodo illa surripiant in usus proprios, quia si illa surripiant ad dandum parentibus, amasiis, amicis, ad vendendum, ad ludos, ad computationes, meretricia et alia huiusmodi, committunt furtum mortale obnoxium restitutioni, ubi quantitas notabilis, etiam per minuta furta, ablata est, quia respectu illorum est simpliciter et rationabiliter invitatus Dominus. Quoad secundam partem etiam patet, quia in aliis materiis v. gr. pecunia, vestibus, linteis et huiusmodi peccant sicuti extranei. Immo gravius cum illorum cura sit eorum fidelitati et custodiae commissa, et ideo longe gravius puniuntur furta domestica, quam alia, quia huiusmodi furta, quae a Servitoribus et famulis committuntur, dicuntur proditoria a Caball. Crim. resol. 104, num. 24 cum seq.; Rainald. in Observ. Crim. cap. 14, num. 299, cum seq., et in Voto 168, num. 5, et in saeculari puniuntur poena ultimi supplicii secundum Fabr., § *Alia deinde* Institut. de public. Iudic.; Farinac. et alios cum Raynald. in citato Voto 168, n. 5.

63 Reliqua de furtis famulorum, vide verb. *Famulus*.

64 Parentes, qui quantitatem notabilem surripiunt ex bonis, quorum filii habent dominium et administrationem, ut sunt bona castrensia, aut quasi castrensia, si ipsi filii sint rationabiliter inviti, peccant graviter, et tenentur ad illorum restitutionem sicuti extranei; arg. c. *Qui abstulerit* 6, caus. 12, qu. 1, et l. 2 *Castrense* ff. de Peculio castrensi, vide verb. *Bona*, art. 4. In dicto enim casu de facto rem alienam accipiunt invito rationabiliter Domino, adeoque, etc.; Communis. Filii etiam peccant mortaliter, si quantitatem notabilem surripiant ex illis bonis, quorum dominium vel usufructus spectat ad patrem; Proverb. enim XXVIII sic expresse habetur: *Qui subtrahit aliquid a Patre suo et a Matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidae est*. Communis. Reliqua de furtis filiorum, vide verb. *Filius*, verb.

66 *Bona* art. 4. Maritus peccat graviter cum onere restitutionis, si dissipet et dilapidet bona Uxoris paraphernalia, dotalia, immo, et communia sine eius licentia; l. *Hac lege* Cod. de Pactis conventis; vide verb. *Bona* art. 4. Sic etiam Uxor graviter peccat, si ex bonis, quorum dominium aut administrationem habet Maritus quantitatem notabilem surripiat rationabiliter ipso invito; Communis. Unde merito a Clero Gallicano anno 1700 condemnata fuit sequens

propositio: *Potest Uxor viro surripere pecuniam etiam ad ludendum, si mulier talis sit conditionis, ut ludus honestus pari loco cum alimentis et victu habeatur*. Reliqua de Uxore quoad bona mariti, vide [verb. *Bona* art. 4. Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti contra iustitiam, et alterum proprietatis contra votum paupertatis; Communis. Et ratio est, quia quamvis Religiosi sint in Monasterio, quasi filii familias, immo et illius membra, quia tamen ratione voti paupertatis sunt omnis proprietatis incapaces, ideo quidquid surripiunt invito rationabiliter Praelato, furtum est, et actus proprietatis. Eadem autem quantitas requiritur, et sufficit in Religioso ad furtum mortale, et ad mortalem transgressionem voti paupertatis, quae sufficit ad furtum mortale Saecularium, exceptis tamen esculentis et poculentis, in quibus, quia Superior ordinarie magis invitatus est quoad modum, quam quoad substantiam, maior requiritur quantitas ad mortale; communis Doctorum sententia apud Molinam disput. 86; Sanchez lib. 7 Moral., cap. 20, num. 5; Layman lib. 3, tract. 3, p. 1, c. 1, qu. 5; Sporer loc. cit., num. 62, ubi subiungit quod in hac communi sententia damnatur Religiosus, si de bonis Monasterii tenuis surripiat unum Florenum, et de bonis Monasterii opulenti surripiat ducatum.

Res furtivae inventae apud furem a Iudice apprehensum, non Fisco, nec Iudici, nec Officialibus eius, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine, aut statuto contrariis; sic expresse declaravit Carolus V in Constit. crim., art. 207, et Fridericus I in recessu 1559, qui ambo etiam statuta et consuetudines contrarias tamquam veros abusos et corruptelas Iuri divino et naturali contrarias reprobarunt. Et revera iniquum, et Iuri naturali contrarium est, quod quis cum iactura alterius locupletetur, et Domini res sine facto et consensu illius in alium transferantur; l. *Nam hoc* 14 ff. de Condict. indebit., ibi: *Nam hoc naturae aequum est, neminem alterius detrimento fieri locupletiores*; et c. *Locupletari* 48 de Regul. Iuris in 6, ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura*. Sicuti etiam omnino iniquum et rationi naturali contrarium est ex facto unius alterum praegravari, et delictum unius in alterius perniciem trahi; l. 1 ff. de alien. Iud. mut. caus., ibi: *Omnibus modis Proconsul id agat, ne cuius deterior causa fiat ex facto alterius*. Qui rem alienam alicubi inventam accipit animo retinendi et Domino comparenti non restituendi, vere furtum facit, et Actione furti tenetur, textu expresso in l. *Falsus* 43, § 3, ff. de Furtis, ibi: *Qui alienum quid iacens lucrifaciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scivit, cuius sit, sive*

- ignoravit, nihil enim ad furtum minuendum*
 74 *facit, quod, cuius sit, ignoret.* Hinc si quis aliquam rem invenit, ignorans cuius sit, tenetur de rei domino debite et sufficienter indagare, v. g. per promulgationem ex Cathedra, vel per praekonem vel per schedulam publico loco affixam iuxta qualitatem et aestimationem rei inventae, aliter, si hanc indagationem omittat et rem retineat, Furti tenetur; arg. 1. *Falsus* 43, § 4 et 7, ff. de Furtis, quia animo retinendi fraudulenter eam accepisse censetur. Si autem post dictam vel consimilem diligentem indagationem nulla amplius spes de Domino comparituro appareat, probabilius tenetur huiusmodi rem inventam pauperibus, vel ad pias causas erogare, cum haec credatur voluntas Domini. Sic S. Thomas 2-2, qu. 66, art. 5 ad 3; Covarruvias in cap. *Peccatum* de Regul. Iuris in 6, part. 3, § 1, num. 2; Navarrus in Manual. cap. 17, num. 171; Molina de Iustitia et Iure tract. 2, disp. 746, et alii passim contra aliquos contrarium sustinentes cum Reiffenst. lib. 5 decret., tit. 18, n. 20, 21, 22. Vide verb. *Dominium*, art. 3, ubi abunde de his et similibus.
- 75 Fur Pyxidis in Ciborio, in qua servatur SS. Eucharistiae Sacramentum, spargens particulas in Ciborio bene et valide fuit ab Episcopo extractus ab Ecclesia, et causa remittitur ad S. Officium; Sac. Congr. Immun. in Lucana 2 Decembris 1681, lib. 2 Decr. Altov. pag. 2290.
- 76 Et quatenus Sac. Congregat. S. Officii renuat procedere in hac causa, Episcopus procedat ipse iuxta suas ordinarias facultates; in eadem 23 Ianuar. 1682, lib. 3 Decr. Altov. pag. 8.
- 77 Fur Pyxidis cum indecenti proiectione SS. Sacramenti in Terram, mandante Sanctissimo, cum istud sit crimen laesae Maiestatis Divinae et Haeresis, consignatur a Curia Ecclesiastica, in cuius fortiis existit, Curiae Saeculari condigne puniendus; eadem Sac. Congr. Immun. in Siracusana 6 Apr. 1692, lib. 1 Decr. Paul. pag. 132. Et sic statuit etiam Innocentius XI Constitut. 1 incip. *Ad Nostri Apostolatus auditum*.
- 78 Mandatur Archiepiscopo, ut extrahat a loco immuni furem Sacrilegum Pyxidum a Tabernaculo, ac retineat in carceribus Ecclesiasticis, etiam adhibita particulari custodia, conficiat processum, ac transmittat; eadem Sac. Congr. Immun. in Neapolitana 22 Ian. 1697, l. 2 Decr. Vallem. p. 71.
- 79 Furans vero Pyxidem seu vas Sacrum gaudet immunitate Ecclesiastica, si tempore furti non extet in Pyxide Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum; ead. Sac. Congr. in Squillacen. 80 26 Maii 1632, lib. 3 Decr. Paul. p. 128. Sic quatenus constet particulas repertas apud furem sacrilegum non esse consecratas, Fur restituendus est Ecclesiae, de rebus vero furto sublati

Episcopus disponat prout iuris; eadem Sac. Congr. Immun. in Eugubina 3 Febr. 1674, lib. Decr. Alt. p. 895.

Fur rerum Sacrarum, et signanter Pyxidis, 81 sine tamen Particulis, pacifice et quiete degens in loco furti, gaudet immunitate, sed annuente Sanctissimo condemnatur ad poenam extraordinariam exilii; ead. Sac. Congr. Immun. in Civitatis Castellanae 10 Iun. 1681, lib. 1 Decr. Altov. p. 2204. Item furans in Ecclesia ar- 82 genta et alia pretiosa B. M. V. oblata, de rigore non privatur Immunitate, ex gratia tamen Sanctissimi potest puniri poena Trireremium; ead. Sac. Congr. Immun. in Placentina 21 Novembr. 1635, lib. 2 Decr. Paul. pag. 238, in Mantuana 15 Novemb. 1645, lib. 3 Decret. Paul. pag. 264.

Fur sacrilegus quatuor lampadarum argen- 83 tearum in Ecclesia, et postea confugiens ad aliam Ecclesiam, et deinde exiens ab ista tempore quo Baroncellus dedita opera eum expectabat, ut carceraret, sicuti de facto carceravit, gaudet Immunitate; sed mandante Sanctissimo retinetur in carceribus Ecclesiasticis, et conficitur processus a Curia Episcopali, attentis gravibus delicti circumstantiis; ead. Sac. Congr. Immun. in Spoletana 3 Iul. 1674, lib. Decr. Altov. p. 963.

Furans in Ecclesia gaudet Immunitate sed 84 potest puniri aliqua poena leviori; ead. Sac. Congreg. Immun. in Squillacen. 18 Mart. 1631, lib. 2 Decret. Pauluc. pag. 100. Simplices 85 fures gaudent Immunitate, adeoque sunt restituendi Ecclesiae; ead. Sac. Congr. Immun. in Sorana 14 Ian. 1698, lib. 2 Decr. Vallem. p. 133.

Sed merces et pecuniae retituantur integre, 86 reservatis iuribus repetendi alimenta praestita furibus carceratis, quibus de iure; ead. S. Congr. Immun. ib.

Cum facultate Sacrae Congregationis possunt 87 extrahi Fures ab Ecclesiis ad correctionem, quando reperiuntur actualiter furantes; eadem Sac. Congr. Immun. in Urbevetana 5 Iun. 1694, lib. 1 Decr. Vall. pag. 127. Curia Episcopalis 88 non potest absque dicta facultate extrahere Fures, nec res furto sublatas; ead. Sac. Congr. Immun. in Perusina 1 Mart. 1695, dict. lib. pag. 176. Neque ad effectum vitandi popula- 89 rem tumultum, ib. Et si extraxerit, Sacra Con- 90 gregatio mandat Episcopo, ut faciat restitui; ibid.

Episcopus cum facultate Apostolica potest 91 extrahere res furto sublatas, dummodo non permittat consignari Iudici Laico pro corpore delicti; ead. Sac. Congr. Immun. in Raven- naten. 5 Novembris dict. an., et lib. pag. 227. Verum iussu Sanctissimi iniungitur Episcopo 92 Faventino, ut consignet Curiae Legationis Fer- rarien. septem Fures detentos in suis carceri- bus una cum processu contra illos formato

cum solita praeservatione; ead. Sacr. Congr. Immun. in Faventina 17 Apr. 1694, lib. 1 Decr. Vall. p. 118.

- 93 In causa furti nocturni cum qualitate *di scallata*, ut dicitur, et cum fractura portarum, iussu Sanctissimi datur Legato Urbini facultas examinandi Cancellarium Vicarii Foranei, ac procedendi contra eum, si culpabilis reperiatur; eadem Sacra Congregat. Immunit. in Urbinate. 25 Maii 1694, d. lib. pag. 125. Deinde
- 94 idem Sanctissimus praecepit d. Episcopo, ne ulterius procedat in eadem causa, sed procedat Tribunal Legationis; in eadem 5 Iunii, ibidem.
- 95 Quamvis Latro extractus gaudeat immunitate Eccles., attamen conceditur facultas Ordinario ipsum retinendi aliquo tempore in carceribus pro exemplo aliorum, ac attentata mala ipsius qualitate et circumstantiis facti; eadem Sacra Congr. Immun. in Pisana 23 Aug. 1633, lib. 2 Decr. Paul. p. 169.
- 96 Annuente Sanctissimo conceditur Ministris Montis Pietatis Forolivien., ut possint offerre de pecuniis Montis praemium scutorum 300 Detectori seu Propalatori furti facti cum fractione muri in dicto Monte scutorum 2500, ac etiam conceditur in mandato Sanctissimi Facultas Em. Legato promittendi impunitatem alicui complici in delicto, arbitrio Eminentiae suae; eadem Sacra Congreg. Immun. in Forolivien. pag. 80.
- 97 Fures Rerum privatarum in compedibus vitam agere; publicarum in auro et purpura conspicuos incedere, ait Cato sent. apud Ursayam in 1 Miscellan. sacro et profano, litt. F, num. 173.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

An civilis poena dupli vel quadrupli prout 98 furtum erat manifestum vel non manifestum, a iure Romano statuta adhuc obtineat? negat Groenowegen de Legib. Abrogat. Instit., lib. 4, tit. 1, § 4, n. 1.

Quoad poenam publicam, eadem est pro furto 99 cum violentia commisso, ac pro furto non violento. Quoad vero ipsum furtum non violentum oportet distinguere, num sit primum, an secundum, an tertium. Valor etiam rei furtivae 101 inspiciendus est in hoc furto non violento. Tum illud videndum, an sit domesticum. Vide de varia furti poena publica, prout varium est ipsum furtum, egregie disserentem Stryk. in usu modern. Pandect. l. 47, t. 2 fere per tot.

Illud breviter est examinandum, an poena 102 mortis pro furto sit iusta. Negant aliqui, quia nulla est proportio inter poenam hanc et delictum. Addunt, quod iure divino non poena mortis, sed dupli, quadrupli etc. solum in Fures statuta est Exod. 2, vers. 1 seqq. At affirmant Carpzov. Prax. crim. qu. 77. Hoppius in Comment. ad § 5 Inst. de Obligat. quae ex delict. nascuntur in us. hodiern. In irrogatione 103 enim poenarum non ad delicti quantitatem, id est ad rem circa quam delinquitur, sed ad qualitatem, id est dolosam legis transgressionem, et exinde propullulantem turbationem Societatis humanae respiciendum est. Hinc nullum dubium est, quin poena mortis pro iusta haberi debeat. Quod vero attinet ad Legem Mosaicam, 104 quum ea in parte hac, in qua de furto disposuit, sit mere forensis, nihil impedit quominus Princeps duriores quoque poenam circumstantiis ita exigentibus Furibus dictare valeat.

DECRETA

SACRARUM CONGREGATIONUM

IUXTA VOCUM QUAE HOC VOLUMINE RECENSENTUR SERIEM
DIGESTA

D

DAMNUM

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- ¹ Damnum et iacturam, in quam alter ex sodalibus Confraternitatis sub titulo SS^{mi} Sacramenti canonice erectae in oppido Bondeni incidit propter suam in carcerem inclusionem, reparandam non esse S. Congregatio putavit. Archiepiscopus enim illum ex Societate rite expulerat; Ferrarien. *Confraternit.* 14 Septembris 1782, dub. 8.
- ² Procurator fiscalis Curiae Abbatialis S. Mariae in Sitria, vulgo *della Barbara*, poposcit damni, quod ob contradictionem Marchionis

Aloysii Herculani novi Emphyteutae bonorum Mensae Abbatialis, quibus instrumenti stipulatione retardata oblata fuit sexta, pertulit, et iudicialium, ac extraiudicialium expensarum litis iuxta elicitam contestatam denunciationem compensationem; sed frustra poposcit; Senogallien. *Emphyt.* 15 Septembris 1792, dub. 3.

Damnorum et expensarum refectionem ne-³ gavit Sacr. Congregatio Canonico Maffi, qui ob causam civilem suspensus fuit e Divinis per iniustam sententiam Vicarii Capitularis: In Montis alti *Suspensionis et irregularitatis super refectione damnorum et expensarum.* 28 Martii 1801.

DECIMAE

SACRAE CONGREGATIONIS RITUM DECRETA.

- ¹ An Parochi teneantur publicare Matrimonia, et decimas exigere in Amerina Cathedrali, sive potius illa publicare possint, et decimas exigere in propriis Ecclesiis in casu, etc.?

S. Congr.: *Quoad publicationem Matrimoniorum faciendam esse tam in propria Ecclesia, quam in Cathedrali ad formam constitutionis synodalis anni 166. Quo vero ad exactionem Decimarum in nulla Ecclesia faciendam esse, sed in loco ab Episcopo designando; Amer. die 7 Maii 1763, ad 6 dub.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- ¹ Capitulo Collegiatae, et Parochialis Ecclesiae Stauffensis competit ius exigendi decimas in natura sive in specie, quomodo ei assignatae fuerunt in dote occasione erectionis in Collegiatam, nec obstat contractus locationum, et

signanter anni 1739, in quo praeter alia pacta conventum fuit de pecuniaria solutione decimarum, a quo contractu Capitulum praevia monitione facta ob non servatas condiciones recepit; Constantien. *Decimarum* 28 Iul. 1782, dub. 1.

Hinc Parochiae incolae redintegrare Capitulum de eisdem decimis in natura, sive in specie a die motae litis pro summa liquidanda tenentur; *ibid.*, dub. 2.

Quum Episcopus Reatinus sacram visitationem² agens decrevisset spectare ad Archipresbyterum Castri Franchi iurisdictionem per totum territorium ei adiunctum ab ipsa civitate Reatis iuxta descriptionem a Peritis factam, assignando Parochis SS. Eusanii, Leopardi et Donati domos rurales existentes prope dictam Civitatem in descriptione non comprehensas; praefatus Archipresbyter petiit inde eiusdem Decreti confirmationem a Sacra Congregatione, eamque annuentibus Parochis supra-

dictis obtinuit. Sed hanc confinium divisionem acriter impugnantes fratres Stola, quia adiunctum praedium in territorio Castri Franchi possident, renuentesque proinde decimas persolvere, responsum a S. Congregatione accipiunt, firmum manere Episcopi decretum debere, decimasque a die decreti ipsius ab incolentibus domos fratrum Stola existentes in Parochia Castri Franchi solvendas; Reatina *Dismembrat. et iuris decimandi* 31 Maii 1783, dub. 2, confirmat. 10 Ian. 1784.

- 3 Parochiae titulo Ecclesiae S. Leonardi suppresso, illius Parochus in coetum Canonice Ecclesiae Cathedralis cooptatus est. Canonice huiusmodi obtinuit Carolus Petruccius. Cum is viderit, plures a suppressa Parochia defecisse familias, et alibi habitantes decimarum sibi praestationem abnuere, censentes propriis Parochis deberi veluti personales seu Sacramentales, S. C. adiit, ut ad Decimarum in sui favorem solutionem illi teneantur, etsi alio familiae migrarint, sive in posterum migrassent. Et emanavit S. C. decretum decimas praestandas esse ad normam informationis Episcopi anni 1675; Pisaren. *Decimarum* 9 Iul. 1785.

- 4 Decimae solvendae pro bonis sitis in Districtu Paroeciae Trivii antiqui, spectantibus ad Incolas regulares, Locaque pia Civitatis Pisauri, debentur praediales quidem Parocho Oppidano, Sacramentales vero Parochis Urbanis eiusdem civitatis. Illas autem deberi statuitur ex frumento et lino pro medietate, dimidium nempe unius ex viginti, seu (ut incolae aiunt) unum pro quolibet ex quadraginta, et areis ad formam resolutionum 1779, 1718 et 1785; Pisaren. *Decimarum* 24 Mart. 1792, dub. 1.

Et ex hac ratione deberi decernitur etiam a conductoribus et emphyteutis, si eadem bona per externos proprietarios locata sint, vel in emphyteusim concessa incolis Pisarensibus iuxta consuetudinem; *ibid.*, dub. 2.

- 5 Nec non alia ab iis, qui retinent domum tantum apertam in urbe Pisauri, nec ibi con-

tinuo, aut in maiori anni parte habitant iuxta resolutionem anni 1785; *ibid.*, dub. 3.

Huiusmodi autem decimas nullatenus deberi 6 iuxta consuetudinem diiudicatur pro terris redactis ad usum prati et pascuorum, in quibus satio frumenti et vini praetermissa sit; *ibid.*, dub. 4.

Decimarum cessio expleta a plebano Offanae Hieronymo Vici favore Communitatis eiusdem Oppidi, iterum per rescriptum in *decisis* approbatur, sub duplici praesertim convento pacto, quod commutari nimirum debeant decimae a specie in quantitatem minori aestimatione, et soluta Plebano infra consuetam summa, duo ex reliqua constituentur Patrimonia sacra, Auximana *Concordiae super Decimis* 18 Mart. 1797.

Decimas in frumento de more praestandas 7 esse, non in pecunia a Paroeciis praesertim ruralibus Dioecesis Calliensis, statuit Sacra Congregatio in Callien. *Decimarum et Funeris* 23 Ianuar. 1802.

Decimarum Parochialium cessionem, quam 8 Capitulum Sutrinum facere postulabat mensae Episcopali pro decimis ab ipso Capitulo debitis eidem mensae reiecit Sacra Congr. in *Sutrina Cessionis* 12 Februar. 1803.

Decimas praediales solvendas esse in loco, 9 in quo sita sunt bona, definivit Sacra Congr. revocata re iudicata Ale. Amadei, quae immunes ab onere declaraverant Fanenses possidentes in aliis Territoriis, in Fanen. *Decimarum* 30 Aprilis 1803.

In quasi possessione Iuris Decimas percipiendi, S. Congregatio confirmavit Capitulum Ecclesiae Ophidanae, quas per tria saecula, veluti partem reddituum Monasterii S. Benedicti perceperat, ac inter quotidianas distributiones supputaverat; reiecitque Parochorum quaerimonias, qui illas sibi iure Paroeciali vindicabant; sin minus ut eorum loco congrua adaugeretur; cui tamen satis consultum fuerat Praebendis ad illos delatis; Asculana *Litterarum Apostolicarum*, ad 4 et 5 dub., 20 Ian. 1838.

DEPOSITUM, DEPOSITARIUS

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Depositarium Ecclesiae Cathedralis singulis annis, ac etiam intra et extra annum, accedente in hoc posteriori casu legitima causa, Episcopo rationem reddere teneri firmatur quoad redditus fabricae; quo vero ad redditus Capituli Episcopum suo iure ad formam Conc. Trid. uti statuitur; Asculana 12 Iulii 1788, dub. 10, confirmat. 7 Febr. 1789.
- 2 Eundemque Depositarium conservare, et in acta referre cuncta mandata solutionum, et Syngraphas postquam rationes cum Canonicis revisoribus consolidavit, onere non premi deçiditur; obstrictum est tamen Capitulum do-

cumenta servare in redditione rationum exhibita; *ibid.*, dub. 11, confirmat. *ibid.*

Petentibus Canonicis Ecclesiae Cathedralis 3 absolutionem ab omisso per duos annos deposito ob reddituum tenuitatem, uti praescriptum a S. C. Episcoporum et Regularium putabatur, in extinctionem census pro reparatione Domus Mensae Capitularis ex terrae motu labefactae impositi, S. C. absolutionis gratiam indulgit praevia SSmi consultatione; Foroliensis 15 Iunii 1789, dub. 3.

Quum Archiepiscopus Cappellaniam ordinata 4 tam ab Storatio Zeppi qui nullum verbum fecit in testamento et codicillis de laicali qualitate, in beneficium ecclesiasticum erexisset; hanc ere-

ctionem S. C. approbavit, sed idem Archiepiscopus putans facultatem in genere testatorem ei tribuisse, in eadem erectione depositum fructuum Cappellaniae pro dotandis puellis consanguineis, quoties de familia Zeppi masculus

non extaret, qui Cappellania exoptet, mandavit, quod nulli est detrimentum. Reposita in disquisitione, non esse locum deposito praedicto S. C. resolvit; Urbinaten. 28 Maii 1796, dub. 3.

DIACONUS

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

1 Porrecto S. R. C. nomine P. Fr. Augustini Motuski Ordinis Minorum Observantium Sancti Francisci Provinciae Minoris Poloniae Ministri provincialis supplici libello pro resolutione sequentis dubii, nempe:

2 An Diaconus in Ordine tantum Diaconatus constitutus extra casum necessitatis, possit distribuere Fidelibus Communionem in casu, etc.

S. eadem C. audito prius voto unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris super dicto Dubio ab eodem exarato, ad relationem Emi et Rmi Domini Cardinalis Marefuschii Ponentis, rescribendum censuit: *Negative*. Et ita declaravit ac servari mandavit. Ord. Min. Observ. S. Francisci Prov. Min. Polon. die 25 Februarii 1777.

An Diaconi, quando Celebrans facit reverentiam Cruci in Sacristia, debeant genuflectere, sicuti in Altari genuflectunt, quando Celebrans Crucem salutatur transeundo ante illam, et in accessu et recessu?

Ad 20. *Non teneri ad genuflectendum*. Ord. Min. S. Francisci de Obser. Provinciae Conceptionis B. M. V. in Regno Portugalliae, die 18 Decembris 1779.

3 Rmus Taurinen. Archiepiscopus Emi et Rmi Domino Cardinali Sacrorum Rituum Congregationi Praefecto humillimas quum dederit Litteras hisce conceptas terminis nimirum:

Eminenza Rma,

Mi trovo costretto ricorrere all'Eminenza Vostra Reverendissima per il seguente caso. Nel Sabato dell'ora scorse Tempora di Pentecoste due Religiosi Francescani intervenuti all'Ordinazione del Diaconato, dopo terminata la Funzione, e quando il Vescovo Ordinate si era di già ritirato nel suo appartamento, manifestarono, che non si erano presentati a ricevere il Libro degli Evangelii, credendo che non fosse ancora giunto il loro tempo, e che lo stesso era accaduto a qualche altro Chierico Secolare, senza saperlo indicare. Sentito ciò furono tosto condotti innanzi l'istesso Vescovo Ordinate, il quale supplì l'omessa tradizione del Messale. Osservatasi però in seguito che varie sono le opinioni degli Autori, e che segnatamente Benedetto XIV de *Synodo Dioecessana* lib. 8, cap. 10, n. 13, riporta un Decreto in senso contrario, sebbene si riferisca

all'Ordine del Presbiterato, si è creduto non doversi prendere determinazione veruna senza consultare l'Oracolo della Sacra Congregazione. A tale oggetto pertanto mi rivolgo all'esimia bontà dell'Eminenza Vostra Rma pregandola degnarsi dirmi che cosa debba farsi tanto riguardo a quelli, ne quali nulla fu fatto, e si verificasse chi effettivamente anche per essi abbia avuto luogo l'istesso difetto. Attendo con impazienza un suo venerato riscontro, m'inchino al bacio della Sacra Porpora, protestandomi col più profondo rispetto.

P. S. Dopo scritta la presente, vengo a riconoscere, che sebbene nella sera dello scorso Sabato mi fossi fatto premura scrivere al Superiore dei detti Religiosi per impedire che esercitassero l'Ordine, pure non essendo giunta in tempo la Lettera, uno di essi l'esercitò, e può essere accaduto l'istesso per altri.

Dell'Eminenza Vostra Rma

Torino 22 Maggio 1837

Umò Obmò Dmò Servitore
LUIGI Arcivescovo

Sacra autem Rituum Congregatio in hunc modum rescripsit:

Perillustris et Rme Dne uti Frater.

Amplitudinis Tuae Epistolam datam undecimo Kalendas Iunii vertentis Anni accepimus super omissione traditionis Libri Evangeliorum, quae inconsulto accidit novissima in Ordinatione Generali habita Sabato quatuor Temporum Pentecosten in promovendo nonnullos Subdiaconos ad Diaconatus Ordinem. Huiusmodi negotium illico demandatum fuit aliquibus huius Sacrorum Rituum Congregationis Consultoribus Theologis, ut super re suam exponerent sententiam, quam etiam ex tempore Amplitudini Tuae nomine eiusdem Sacrae Congregationis communicamus, ut sciat quid in re sit agendum et dubiis forsan obortis prudenter occurrendum. Sacra itaque Congregatio in suo, et Consultorum sensu respondit, quod si Amplitudo Tua prudenter iudicet moram temporis, quae inter Ordinationem horum Subdiaconorum in Diaconos et supplementum defectus intercessit, haud tantam fuisse, ut moralis coniunctio formae cum traditione materiae, merito censeatur abrupta, Ordinatos huiusmodi relin-

quere possit in sua bona fide quoad praeteritum, et a qualibet suspensione in posterum absolutos declarare, quatenus sui Ordinis officium publice tuta conscientia (si aliud non obstat impedimentum) pro ratione sui status libere valeant exercere. Si vero dubitet tantum fuisse temporis, ut hiatus iste inter Ordinationem, et supplementum defectus nulla probatorum Auctorum interpretatione coniungi possit; tunc iterum si cum traditione prius ommissa Libri Evangeliorum simul protulit formam, sciat se posse acquiescere, et ita Ordinatos in suorum Ordinum exercitio, pariter acquiescentes dimittere. Si vero solam tradidit partialem materiam Libri Evangeliorum sine forma, tutius erit si Ordinatis huiusmodi caute et secreto suppleat opportuno tempore defectum; traditionem materiae simul cum prolatione suae formae repetendo. Quo in casu si tempus proximae futurae Ordinationis ad huiusmodi supplementum a Canone constitutum expectari nequeat vel ob periculum scandali, vel ob alias non levis momenti causas et circumstantias, quas Amplitudo Tua probe noverit, nec aliud obstat impedimentum, poterit ab interstitiis dispensare, et proximo quoque Festo defectum praedictum prudenter et secreto supplere. Quod

ad Clericos spectat Saeculares, de quibus, prout in casu exponitur, dubitatur an ommissio eadem acciderit, curare pro sua prudentia Amplitudo Tua poterit ut Ordinati huiusmodi innotescant (quod non videtur tam difficile, si Catalogum, quem apud se certe habebit, Subdiaconorum in ea Ordinatione ad Diaconatum evectorum percurrat, et eos in quos suspicio huiusmodi cadere potest, caute et secreto circa huiusmodi dubium interrogari faciat). Si quos igitur invenerit, quibus eadem contigit ommissio, idem praestabit, quod superius dictum est de duobus Religiosis, et si eos Ordinum Diaconatus bona fide hactenus exercuisse repeterit, a Censuris, quatenus opus fuerit (si nihil aliud obstat) absolvat, et ad eiusdem Ordinis ministerium et officium in posterum, quatenus opus fuerit exercendum, hoc est ad pie et fideliter in suscepto Diaconatus munere ministrandum tutos in conscientia declarabit.

Quum per has responsiones omnibus a Te expositis fuerit opportune consultum, Amplitudini Tuae diuturnam ex animo exopto felicitatem Romae 16 Iunii 1837.

Perillmo e Rmo Dño uti Fratri Archiepisc. Taurinen.

DISMEMBRATIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Paroeciae S. Luciae et S. Petri Oppidi Montis Florum dismembrationem negavit S. Congr., cum distantibus incolis *della Madonna della Fede* consultum esset per Deputationem Cappellani Curati; in Firmana *Dismembrationis Paroeciae* 21 Novembris 1801, ad 1 dub.
- 2 Paroeciae Castri Serra dismembratio reiicitur, sed ut remotioribus Parochianis consultum sit, uniuntur Paroeciae duo beneficia pro stipendio Cappellani Curati; in Nullius Nonantulae *Erectionis Paroeciae et Unionis* 11 Febr. 1803.
- 3 Parocho Falconarae conceditur reintegratio ad regionem *di Fiumicino* nulliter dismembratam deputato tamen in eadem regione Cappellano Curato sumptibus eiusdem Parochi; in Anconitana *Dismembrationis et reintegrationis* 12 Febr. 1803.
- 4 Dismembrationem Paroeciae S. Ioannis Civitatis Anconae utpote nullam revocavit Sacra Congregatio, et eiusdem Parocho Cioccoli reintegrationem concessit ad regiones dismembratas; in Anconitana *Dismembrationis* 30 Aprilis 1803.
- 5 Dismembrationem Beneficii Curati, ad erigendam dignitatem Archipresbyteralem denegavit Sacra Congr. in Aretina *Erectionis Archidiaconatus* 23 Iunii 1803.
- 6 In suppressione Paroeciae S. Martini Civitatis Forolivien. peracta ab Episcopo Mercuriali Prati

specialibus ab Apostolica Sede facultatibus munito, statutum eodem praesule fuit, ut bona Paroeciae suppressae post obitum actualis Parochi aliis Paroeciis egentibus ab Ordinario essent applicanda. Anno 1819, Forolivien. Episcopus iussit ut quatuor Terrulae pertinentes ad paroeciam S. Thomae, cui assignata fuere bona suppressae Parochialis Ecclesiae Apostolico impetrato indulto Paroeciae Suburbanae S. Ioannis Baptistae in Vico nuncupat. *de' Cappuccini* traderentur. Hanc dismembrationem et applicationem terrularum approbavit et confirmavit S. Congregatio in Foroliviens. *Dismembrationis et applicationis* 16 Apr. 1818.

Distulit Sacra Congregatio iudicium super 7 dismembratione Paroeciae *di Rovigozzo* Placentinae Dioecesis, et respectiva erectione novae Paroeciae in Oratorio S. Ioannis vulgo *di Bettola*, nec non super assignatione Dotis novae Paroeciae, et audiri decrevit Ministros Datariae Apostolicae quoad impositionem pensionis super Paroeciam di Tavernago in Placentina *Paroeciae* 9 Iulii ad 1, 2 et 3 dub.

Coadiutorem et Cappellanos Congregationis 8 laicalis Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli translatis ad Ecclesiam S. Dominici oppidi Vici Sipontinae Archidioecesis, attenta dismembratione Paroeciae distinctum separatumque corpus constituere a Clero Ecclesiae matricis, seu S. Mariae in Coelum Assumptae Collegatae eiusdem Oppidi, dixit Sacra Congregatio; ita

ut erectio distincta *Crucis*, aliaque attributa corporis Ecclesiastici eisdem competant, in Siptontina *Dismembrat. Paroeciae* 11 Iun. 1819, ad 2 dub.

9 Ad formam sententiae Archiepiscopi Siptontini S. Congregatio erectionem Ecclesiae S. Dominici in Paroeciam confirmavit, quae spirituali gaudet iurisdictione a Collegiata Ecclesia vici penitus seiuncta, facto verbo cum SSmo in Siptontina *Dismembris Paroeciae* 2 Iun. 1822, ad 1 dub.

10 Ob magnum populi numerum, viarumque difficultatem accedendi ad parochialem Ecclesiam oppidi Massineani, huius dismembris nem, novaeque paroeciae erectionem extra oppidum in Ecclesia S. Mariae de Misericordia antequam concederet, ut media proposita pro novi Parochi congrua approbaret, exquirendam esse censuit Sacra Congregatio novam informationem ab Emo Archiepiscopo in Firmana *Erectionis Paroeciae* 3 Iulii 1822, ad 1 et 2 dub.

11 Iuxta votum Episcopi esse locum dismembris Paroeciae *di Rovigozzo*, et respectivae novae Paroeciae erectioni in Oratorio S. Ioannis vulgo *di Bettola*; dixit Sacra Congregatio in eadem Septembris 1822, ad 1, 2 et 3 dub.

12 Archipresbyterum Gambetti ad residentiam in Parochiali Ecclesia S. Petri in Cultu prope Oppidum Mercatini, translatam pluribus abhinc annis ab antecessoribus ad Ecclesiam S. Antonii oppidi Talamelli absque apostolica auctoritate, a qua litterae collationis Paroeciae semper expeditae sunt pro Ecclesia praefata S. Petri in Cultu, iterum coegit S. Congregatio, dum post dilatam die 18 Septembris huius anni resolutionem standum esse in primo loco decisis scilicet sub die 30 Augusti 1817, ubi fuerat archipresbyter ad residentiam coactus, non autem standum esse in secundo loco decisis sub die 2 Maii 1818, quibus fuerat a residentiae onere solutus, definivit in *Feretrana Residentiae et Dismembris* 20 Novemb. 1822, ad 1 dub.

13 Priusquam vero decerneret, an esset locus dismembris Paroeciae ab Ecclesia S. Michaelis et respectivae novae erectioni paroeciae in Ecclesia S. Ioannis et quomodo providendum esset congruae doti novae Paroeciae, vel potius deputationi Cappellani curati, novo Episcopo scribendum duxit, qui auditis parochi et parochianis in scriptis distincte referret de vera necessitate vel erigendae novae paroeciae, vel deputandi cappellanum curatum et de congrua assignanda in uno alterove casu; *ibid.*, ad 3, 4 et 5 dub.

Cognitis vero actuali redditu *paroeciae* Massineani, impensa necessaria pro restauranda Ecclesia S. Mariae de Misericordia in novam *paroeciam* erigenda, ac inutili medio providendi parochianis deputatione cappellani curati degentis in aliqua Ecclesia suburbana, dismembris Paroeciae petita locum esse dixit eadem Sacra Congregatio, ac providendum esse iuxta votum Emi Archiepiscopi, et conventionem initam inter deputatos Massineani et parochum illius loci die 20 Nov. 1822, ad 1 et 2 dub.

Cum nulla suppetat Canonica ratio, quae cogat Ecclesiam S. Antonii de Gaiana seiungi ab Ecclesia Parochiali S. Laurentii de Vevignano, eoque minus in titulum Parochialem erigi; contra ratione loci ac distantiae maius sibi commodum pro rebus sacris expostulent, qui ad S. Antonium de Gaiana accolunt, statuit Sacra Congregatio in hac Cappellanum Curatum stabiliri servatis servandis cum assignatione primitiarum iuxta Votum Emi Archiepiscopi in Bononien. *Dismembrat.* 30 Maii 1838, ad 1 et 2 dub.

Tres postremas ex his quinque conditionibus, quas erigendo Canonici apponi studuerat Capitulum Arborense, uti ab erigentis mente remotas, reiicit Sacra Congregatio servata quoad priores vigente consuetudine pro Canonici de Massa facto verbo cum SSmo; in Arboren. 18 Iulii 1838, ad 1 dub.

Ecclesia S. Geminiani, quae prius utpote filialis regebatur per Vicarium Curatum a Praeposito Parocho S. Laurentii de Serpiano deputandum unita Matrici existit sub anno 1831, una cum omnibus bonis et proventibus. Ast eam unionem populi utilitati exitiosam existimans hodiernus Episcopus, eam a matrice omnino *dismembravit*, constituto eidem proprio Parocho assignatisque huic bonis a praepositura seiunctis, inconsulto tamen Praeposito. Quod cum et suis iuribus laesivum et absque necessitatis vel evidentis utilitatis causa, ac nulliter factum contenderet ipse Praepositus, S. Ordo probatis quidem canonicis causis, et reiecta procedendi forma, attentis peculiaribus circumstantiis, omnia ab Episcopo gesta sanavit, mandavitque novae Paroeciae redditum esse absque bonorum praepositurae detrimento faciendum, et annum tributum trium librarum cerae elaboratae praefinivit ab Ecclesia S. Geminiani Ecclesiae praepositali S. Laurentii in festo Titularis persolvendum in signum Matricitatis; in Mutinen. *Dismembris Paroeciae* 17 Decembris 1838.

DISPENSATIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1 Vacante Beneficio a Blasio de Monaris in Collegiata Ecclesia S. Blasii civitatis Centi fun-

dato, et presbyteris a testatore contemplatis non extantibus, Bartholomeus de Monaris petiit facultatem nominandi unicum quem habet filium in undecimo aetatis anno constitutum, et

- obtinuit dispensationem usque dum filius ad legitimam pervenerit aetatem, impletis interim per alium oneribus; Bononien. *Dispensationis* 25 Ianuarii 1783, dub. 1.
- 2 Beneficia duo simplicia in Parochiali Ecclesia Thali Vallis Annaniae erecta de patronatu Familiae Panizza onere adiecto missarum; ita ut Feria tertia concurrat celebrandi rationem utriusque beneficii obligatio, possidens Sacerdos Ioseph Panizza concordiam iniit cum Udalrico Barbacovi, qui subsidiariam passivi patronatus vocationem habet, et rogavit deinde Dispensationem a pluralitate Beneficiorum sub eodem tecto existentium, et S. C. ei rescripsit esse consulendum SSmum pro dispensatione; Tridentina 29 Novembris 1788, dub. 1.
- 3 Sacerdos Iohannes Santoboni, qui obtinuerat beneficium ecclesiasticum cum onere adiuvandi Archypresb. oppidi Moiani redditus scut. 19. 30, una cum Cappellania Ecclesiastica cum onere missarum 75 in rurali eiusdem oppidi Ecclesia S. Sebastiani redditus scut. 29. 06, non indiget dispensatione ad utrumque possidendum; Sabinen. 26 Nov. 1791.
- 4 Dispensationem a solito studio theologiae et Sacerdoti requisito, et habitationem denegavit S. Congregatio Clerico Petoni ad hoc ut Canonicatum in Cathedrali Tusculana posset consequi cum ei obstaret fundatio, et non posset intra annum Subdiaconatum suscipere, in Tusculana *Dispensationis* 8 Aug. 1801.
- 5 Sanationem concedendam esse existimavit Sacra Congregatio Capitulo Mathelicensi, quod sine Apostolico Beneplacito fundum a privato emit ex quibusdam pecuniis Capitularibus et praesertim quadam summa scutorum 29. 73. 1, retracta ex venditione Chirographi *Rescriptionis* ab usurpatore Gallico Gubernio traditi in extinctionem Census cum Communitate; dispensatione vero a Censuris opus non esse declaravit, cum venditum rescriptionis Chirographum ad illud genus pecuniarum reducatur, quae alienari possunt sine solemnitatibus in Mathelicen. *Sanationis* 1 Martii 1815.
- 6 Consulendum esse SSmo censuit Sacra Congregatio pro Sanatione quoad fructus a Capitulo Casalensi perceptos indistincte ex Praebendis in Massam communem coacervatis ab Episcopo Villaret, ut morem gereret laicae potestati tunc dominanti, in Casalen. 29 Novembris 1815, ad 6 dub.
- Sanationem praeterea concedendam esse Canonico Francisco Salina quoad multa, quae ei viro, caeteroquin dignissimo, obiiciebantur a Capitulo; ibid., ad 1 dub.
- 7 Cum nec obreptitium, nec subreptitium fuisset Indultum die 8 Augusti a Sacra Congregatione concessum pro suspensione collationis secundae Cappellaniae a Pio Bianchi fundatae, et erogatione fructuum favore Infantis Ioannis Dominici Tomei, donec ad canonicam aetatem annorum quatuordecim perveniret, in qua de liberare posset, de clericali militia suscipienda, quia deficiente linea Galluzzi ad Cappellanium vocabatur, illud substineri dixit Sacra Congregatio in Verulana *Cappellaniae* 12 Iunii 1811, ad 1 dub.
- Dispensationem super aetate Aloysio Valentini denegavit Sacra Congregatio quamvis Patronus passive vocatus esset, quia Sacerdotis qualitas in Canonicatu requirebatur, nec non sustineri dixit nominationem Sacerdotis Philippi Principe ab uno ex patronis intra legitimum tempus praesentati in Civitatis Plebis et Perusina *Canonicatus* 23 Martii 1838, ad 1 et 2 dub.
- Dispensationem ab aetate ad obtinendum beneficium a Dominico Iacoponi erectum in Ecclesia Terrae Martae, postulantibus Francisco Antonio Iacoponi annorum sex, ambobus a Testatore aequali gradu descendentibus PP. EE. (nulla habita ratione vocum et nominationum siquidem nondum casus advenerat, ut quis ex familia Iacoponi Iuspatronatus acquireret a fundatore praesignatus) concessit Francisco Antonio, eiusdem potiori aetate et potioribus requisitis inspectis; facto verbo cum SSmo Montis Falisci *Dispensationis* 29 Martii 1838.
- Cum ageretur de assecutione Praepositurae cum cura animarum, et iurisdictione fere Episcopali super insigni Collegiata S. Nicolai, et cum alii adessent passive vocati idonei, renuit, S. C. dispensationem impertiri adolescenti Ferdinando Cassoli etsi passive vocato in Regien. *Praepositurae* 4 Iunii 1838, ad 2 dub.
- Cum Clericus Paschalis Ricocchi ad Cappellanium Sacerdotalem, et cui onus erat Parochum adiuvandi, a duobus Patronis nominatus Dispensationem a qualitate Sacerdotali, et Parochus Rossi a quinque caeteris praesentatus Dispensationem ab incompatibilitate postulassent, dum interim intra Quadrimestre quatuor ex Patronis ad Paschalis nominationem accessissent S. C. cum satis praecise de Bicocchi scientia non constaret, iniunxit Episcopo, ut peracto prius experimento Clerici Bicocchi coram tribus Examinatoribus, referret, an sufficientis saltem scientiae praeditus esset ad Confessiones excipiendas; Fesulana *Dispensationis* 22 Decembris 1838.
- Contra Dispensationem ab irregularitate misero casu contracta iam ab anno 1837 a Fr. Mariani a Morrovalle petitam, confecto experimento ab Emo Archiepiscopo Firmano, cum esset compertum Oratorem digne et accurate singulas Divini Sacrificii caeremonias explere non posse, visum est Emis PP. denegare; in Asculana *Dispensationis* 14 Dec. 1839.
- Item Hieronymum Fantaguzzi in Vaticana Basilica Canonicum optata dispensatione pro retinenda Caesenae residentiali Cappellania indignum iudicarunt, quod nullam adduceret ca-

nonicam causam, in Caesenaten. *Cappellaniae* 27 Iulii 1839, ad 2 dub.

- 14 Dispensationem quam super defectu aetatis a Testatore praescriptae obtinuerat a Sede Apostolica per Breve Leopoldus Cerreti, ad obtinendum Canonicatum in Tiburtina Cathedrali Ecclesia, ad quem ipse vocatus, pro medietate

vocum fuerat nominatus, nullo nec obreptionis, nec subreptionis vitio laborare dixit H. S. O.; atque adeo ipsi Cerreti institutionem dandam esse statuit, cui votum quoque favebat Episcopi, remoto Thoma Cocanari in subsidium tantum a Testatore ad Canonicatum vocato; in Tiburtina *Canonicatus* 7 Septembris 1839, ad 1 et 2 dub.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANAE

SACRAE CONGREGATIONIS RITUM DECRETA.

- I Delata ad Sacr. Rit. Congregationem controversia inter Capitulum Ecclesiae Collegiatae S. Petri Civitatis Spoletanae, et Angelum Placidi Coadiutorem Prioris eiusdem Ecclesiae: An eidem Placidi competat ius lucrandi distributiones, dum interest Choro cum habitu Protonotarii, non vero cum vestibus et insigniis canonicalibus?

Sacr. eadem Congregatio, audita sententia Rm̃i Episcopi, inspectis peculiaribus circumstantiis, referente Em̃o et Rm̃o Domino Cardinali Livizzani rescripsit: *Licere Coadiutori Placidi adhibere vestem praelatitiam in Choro, quotiescumque tali veste indutus Choro interfuerit, facere fructus suos, et distributiones lucrari*; Spoletana die 23 Augusti 1793.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- I Loco distributionum quotidianarum in Ecclesia Collegiata olim Parochiali S. Michaelis Archangeli oppidi S. Angeli per Capitulare statutum ab Episcopo approbatum anno 1718, punctaturae absentium fuerunt subrogatae. Modo vero Canonici institutionis de Rubeis bona Canonicatum in se divisa retinent; Canonici foundationis de Corradis dividunt pro aequali rata parte sortium fructus, nec habent distributiones. Morem hunc improbarunt Episcopi, ac a Terentio Consoli Canonico foundationis de Rubeis postulatum est, ut quae de communi Massa, et quotidianis distributionibus in Bulla erectionis praefinita sunt exequantur. S. Congr. proinde declaravit, inter cunctos Canonicos esse locum confectioni massae communis omnium et singulorum fructuum, reddituum et proveniuntum iurium, et emolumentorum provenientium tum ab haereditate de Rubeis, tum ex legato Petri Corradi; Pisaren. *Massae Communis* 25 Ian. 1783, dub. 2.

- 2 Ac dividendae sunt huiusmodi distributiones quotidianae inter illos ad formam Bullae erectionis peractae a Clem. XI Pont. Max. an. 1718, in qua sic statuit de reddituum partitione: *ut omnia et singula fructus et emolumenta haereditatis primo dicti Testatoris provenientia in unam massam communem congeri debeant, et ex illa ducatis duodecim auri pro cuiuslibet ex quatuor priorum, et trium posteriorum Ca-*

nonicorum pro praebendis detractis, reliqua omnia, ac etiam incerta quaecumque in usum distributionum quotidianarum inter dictos quatuor priores et tres posteriores Canonicos praebendas obtinentes, ac horis Canonicis aliisque Divinis Officiis interessentes, iuxta providam ordinationem desuper faciendam dividenda et repartienda cedere et converti debeant; ibid., dub. 4.

Interroganda est S. C. an sit toleranda consuetudo, qua Capitulares Ecclesiae Cathedralis in ingressu solvant libras quadrigentas, seu verius 424, ad augendam et conservandam massam distributionum quotidianarum, ita ut, qui non solverit omni penitus quotidianarum distributionum fructu privetur? S. C. negativum dedit responsum iuxta votum Card. Relatoris, qui ait: *Quo vero ad dubium secundo loco propositum spectat, respondendum esse ducere Negative*. Inde validas affert atque doctissimas rationes ad praefatam consuetudinem removendam; Ecclesien. *Oner. et Distribut.* die 9 Septembris 1786, dub. 2.

Et ad interrogatum quonam modo ea distributionum massa confici debeat? Responsum fuit, applicandas esse massae distributionum duas ex tribus partibus, relicta tertia parte pro legatis piis, in reliquis iuxta votum Card. Relatoris qui locutus est: *Equidem hoc modo respondendum arbitrarer. Praevia sanatione impetranda a SSmo applicandam esse massae distributionum medietatem omnium Capitalium et fundorum Capituli tunc existentium, relicta alia medietate pro legatis piis et in posterum obligandos esse omnes Capitulares, ut in eorum ingressu solutae mediae annatae novae praebendae forte non adaequent, id, quod deest, tantum erit addendum*; ibid., dub. 3.

Nicolaus Cepollarius, et Nicolaus Vico praebendati Ecclesiae Collegiatae S. Donati, quae unita fuit alteri Collegiatae SS. Petri et Pauli, indultum Studiorum causa impetrarunt. Hi indultarii erant Praebendati Ecclesiae S. Donati, et secundum taxam eiusdem Ecclesiae, quae aliarum minor erat, tertiam distributionum partem dimiserunt. Capitulum autem coepit contendere dimetiendas esse distributiones iuxta maiorem alteram Ecclesiae SS. Petri et Pauli taxam ad formam praefatae unionis Bullae, et proposito dubio, quomodo nam essent amittendae distributiones? non fuit ulla data defi-

nitio, sed voluit S. C. ut scriberetur Archiepiscopo iuxta instructionem; Firmana die 19 Maii 1787.

6 Unita ita fuit Ecclesia Collegiata S. Donati Montis Ulmi alteri SS. Petri et Pauli, ut sua quaelibet retineret bona, Praepositus, qui prima erat dignitas, et Parochus fuit. At Praepositus SS. Petri et Pauli descendit ad secundam sedem nomine Archidiaconi. Prima Dignitas SS. Petri et Pauli distributiones capiebat in tertia parte maioris Canonicalibus; eas ab ipsa unione percepit translatus Praepositus S. Donati, aequae ac Archidiaconus, qui in sua exigendi possessione continuavit. Modo autem contendunt Capitulares de exequendis inter eum et Canonicos distributiones. Sed Praepositus Nicolaus Barba SS. Petri et Pauli observantiam soliti efflagitat. S. Congregatio rescripsit ei distributiones quotidianas iuxta votum Archiepiscopi deberi; Firmana *Distributionis* die 15 Maii 1790.

7 Dubio in S. C. proposito, an et quomodo Capitulares Ecclesiae Collegiatae Divi Petri absentes a choro tempore divinorum officiorum, et in eadem Ecclesia celebrantes lucrari possint distributiones quotidianas iuxta eorum veterem consuetudinem? Respondit S. C. negative iuxta votum Episcopi, et Constitutiones Episcopi Facchinetti: *Qui censet ut Capitulares tempore chori haud possunt discedere a choro, causa missam privatam celebrandi ad legatorum satisfactionem, vel ad propriam commoditatem; nisi in casu necessitatis cum licentia Praefecti, servata antianitate, et cum his consonant Constitutiones Facchinetti; Spoletana Servitii Chori* die 28 Febr. 1795, dub. 3.

8 Et ad alterum dubium, an et quomodo Capitulares absentes ad audiendas Confessiones in eadem Ecclesia, quo tempore Confessiones audiunt pro praesentibus haberi debeant? Negative datum est responsum iuxta votum Episcopi: *Hic putat ut excipiat Prior qui curam animarum adnexam habet, et Cappellanus Curatus, nec non Capitulares deputati ab Ordinario in casu alicuius Populi confluentiae non obstante contraria consuetudine prisca; ibid., dub. 4.*

9 Postmodum ex narrato dubio tertio ortae sunt novissimae quaestiones; quum Card. Relator in voto fuisset, Capitulares omnes esse obligandos, ut in eorum ingressu mediam annatam solverent eidem massae distributionum; hinc dubitatum, an illi Capitulares, qui ante Sac. Congr. Decreta, ut in dubio praedicto 2, libras 424 massae distributionum numeraverint, post aliam praebendam assecuti sunt; debeant persolvere dictam mediam annatam; seu potius antiqua consuetudo retinenda sit, quae is, qui eam summam semel dedisset, nihil aliud solvere debeat, licet praebendam pinguorem acciperet? S. C. respondit iuxta votum Card.

Relatoris: *Card. Relator censet respondendum: Ad 1 negative ad primam partem, affirmative ad secundam iuxta modum, nempe si libell. 424 semel a Capitulari in suo primo ingressu solutae, mediam annatam novae praebendae forte non adaequent, id, quod deest, tantum erit addendum; ead. Caus. die 17 Iunii 1797, dub. 1.*

Inde: an illi Capitulares, qui post illa decreta in Capitulum ingressi solam mediam annatam dederint, si deinde ad aliam praebendam admittantur, novam mediam annatam tum praebendae tum distributionum pendere teneantur? respondit pariter iuxta votum Card. Relatoris: *Qui putat respondendum: Ad 2 negative pariter iuxta modum, nempe quod si prior media annata iam soluta, novam alterius praebendae non adaequet, quod deerit, suppleri oportet; ibid., dub. 2.*

Et ad dubium: num Capitulum licite possit beneficii possessionem impedire antequam Capitulari scripto, et cum alterius Fideiussione se obliget, se ex fructibus perceptis mediam annatam soluturum, et eorum quantitatem legitimis documentis probaturum? rescripsit S. C. affirmative iuxta modum: *Nempe facta obligatione, et praestita Fideiussione solvendi mediam annatam constituendam ut in sequentibus; ibid., dub. 3.*

Denique dubiis, num in mediae annatae rationibus subducentibus detrachere oporteat impensas tum certas et stabiles, tum arbitrarias et extraordinarias?

Num de anno tam sterili, quam fertili ratio simul habenda sit?

Num mediae annatae quantitas aestimari debeat a die, quo praebendae successor possessionem adipiscatur, an a die ipso, quo illa vacant facta est?

An et quomodo sint liquidandi cuiusque praebendae redditus ad certam in futurum constituendam mediam annatam? Ad omnia dedit responsum S. C. affirmativum iuxta votum Card. Relatoris: *Qui recte animadvertit, ut respondeatur postremis quaestionibus, et censet scribendum Episcopo ut iubeat per Capitulum statum decennii confici redditum singularum praebendarum... Cum autem in lapsu decennii aequa etiam habeatur ratio annorum tam sterilium, quam fertilium, verissime et iustissime colligetur valor mediae annatae: ea enim erit dimidium decimae partis illius summae, quae superest ex summa facta decennalis redditus tam ordinarii, quam extraordinarii, detractis tamen ante expensis omnibus per decennium factis sive ordinariis sive extraordinariis; ibid., dub. 4, 5, 6 et 7.*

Quotidianas Distributiones lucrari non posse 10 Canonicos Cathedralis Ecclesiae S. Miniatis absentes a Choro ad audiendas confessiones in eadem Ecclesia tempore Choralis officiatorum, quia pro praesentibus haberi nequeunt, excepto

tamen Poenitentiario, Sacra Congregatio definivit; in *S. Miniatis Visitationis Sanctorum Liberum* 8 Febr. 1814, dub. 1.

Easque amittere debere Canonicos absentes ad Missam in eadem Ecclesia celebrandam tempore Divinorum Officiorum, nisi de licentia Praefecti ob Populi commodum id egerint; *ibid.*, ad 2 dub.

Reprobavit praeterea consuetudinem, quae interessentes Choro medietatem quotidianarum Distributionum percipiunt ad Missam conventualem, et medietatem ad Vesperas et Matutinum, voluitque ut singulis canonicis horis lucrarentur; *ibid.*, ad 3 dub.

Concessit denique indultum absentiae a Choro duobus Canonicis Episcopum comitantibus in sacra Visitatione iuxta antiquam consuetudinem cum facultate ob tenuitatem praebendarum percipiendi quotidianas distributiones perinde ac si Choro interessent; *ibid.*, ad 4 dub.

11 Ob ecclesiae utilitatem, iuxta votum Episcopi, Divisionem Massae Capitularis in totidem praebendas, excepta tertia parte bonorum arbitrio Episcopi assignanda pro Massa distributionum ad formam Concilii Tridentini concessit Sacra Congregatio Canonicis Collegiatae Ecclesiae Oppidi S. Ioannis Verulanae Dioecesis, qui ex bulla erectionis Capitularem Massam communiter administratam habebant, cuius fructus in singulos annuatim dispertiebantur; in *Verulana Divisionis Massae Capitularis* 29 Martii 1814.

12 Vacantis Cappellaniae reddituum ac onerum a Petro Giustini fundatae Antonius et Ioannes Baptista ex eadem familia Giustini a fundatore passive vocati, pari studio ad subdiaconatum promotionem cupientes, sed pari inopia laborantes, efflagitarunt una cum Genitoribus patronis activis divisionem, quam pro aequali rata concessit S. Congregatio per Breve, ita tamen ut in casu obitus alterutrius reverteretur favore Superstitis, et unica in posterum evaderet Cappellania ad formam fundationis; in *Tyburnina Cappellaniae* 26 Aprilis 1814.

13 Onus impositum a S. M. Xisto V, ultimo Canonico Cathedralis Septempedanae subministrandi Canonico Theologo congruae titulo annum redditum octo Salmarum tritici, et decem Vini postulanti Canonico Paladini, ut in singulas Canonicas primae Erectionis Praebendas, in Archipresbyteralem vero pro duplici praestatione ad respectivas eorum vacationes divideretur, hanc divisionem tum quia omnes de eadem Massa participabant, et in id consentiebant (excepto Poenitentiario, ne Coadiutorem laederet), tum quia ultimi Canonici Praebenda impar erat ad hoc onus ferendum, concessit Sacra Congregatio salvo tamen iure quaesito a Coadiutore dicti Canonici Poenitentiarii quoad immunitatem ab hoc onere ut proposuit Episcopus; in *S. Severini Divisionis oneris* 30 Augusti 1814.

Fructus et distributiones omnes pro toto tempore absentiae lucrare debere definivit S. Congregatio Sacerdotem Iosephum Iarani Beneficiatum Ecclesiae Cathedralis Reatinae, quia Residentia abfuit, ut se subtraheret a perquisitione, et ne cogeretur praestare reprobatum iuramentum fidelitatis; in *Reatina Fructuum et distributionum* 18 Martii 1815.

S. Congregatio antequam aliquid decerneret circa quotidianas distributiones praeteritas, et currentes Collegii Beneficiorum Basilicae Sancti Laurentii in Damaso, commisit E^{mo} Vice-Cancellario eiusdem Basilicae Commendatario, ut idem Collegium cogeret ad exhibendam redemptionem rationum, indicta erogatione subventionum provenientium tum ex Chyroglypho S. M. Pii VI, tum ex indultis Sacrae Congregationis, et ex his referret cur solutis currentibus mensualitatibus non essent ex annuo superextanti reddito solvendae, si quae sunt, mensualitates adhuc debitae, et cui in posterum si redditus augeantur vel minuantur, non sint proportionabiliter pro rata augendae vel minuendae mensualitates ad formam Bullae erectionis, et prout de iure; in *Romana Distributionum* 14 Aprilis 1821.

Distributiones tantum, quae ex voluntate Benefactorum solis praesentibus debentur, amittendas esse dixit Sacra Congregatio ab Ambrosio Mignanti Canonico Collegiatae Tulpharum Sutrinae Dioecesis; quia pro primo triennio amplissimo gaudebat Apostolico indulto abessendi a residentia. Verum cum hoc indultum pro secundo triennio confirmatum fuerit cum clausula amittendi distributiones, quae dicuntur fieri *inter praesentes*, Sacra Congregatio censuit, Canonicum Mignanti hoc indulto perfrui debere, perinde ac si illi adiecta fuisset formula *amissis cum solitis clausulis*; praeterea a die 27 Maii 1822, ad taxam ab Episcopo statuendam, eleemosynam a Canonico Mignanti illi, qui munus Canonicatus pro ipso exercuit vel exercet, tum pro celebratione Missae statutis horis, tum pro servitio altaris solvendam esse declaravit; in *Sutrina Indulti* 24 Maii 1822, ad 1, 2 et 3 dub.

Decretum Episcopi Placentini, quo praebendarium Iacobum Tinelli unius mensis *distributionum* amissione mulctavit, quia hic alterius Praebendati Cadaver iuxta dispositionem Synodi Segae deferre recusavit, confirmandum esse statuit Sacra Congregatio. Verum ob circumstantiarum mutationem huiusmodi resolutioni aliquid ad mentem E^{mi} Patres addiderunt. Quo vero ad mulctae restitutionem voluit S. Congr. ut Episcopum supplicaret Tinellius; in *Placentina Dilationis Funerum* 24 Maii 1822, ad 1 et 2 dub.

Distributiones quotidianas a Francisco Posta Canonico Decano Ecclesiae Cathedralis Alatriinae perceptas, dum erat absens a residentia

infirmittatis causa, quamvis absque Apostolico indulto, restituendas Capitulo non esse, imo hoc teneri illius haeredibus praestare distributiones retentas decrevit Sacra Congregatio; in Alatrina *Residentiae* 9 Iulii 1822, ad 1 et 2 dubium.

- 19 Declaravit Sac. Congr. etiamnum firmum remanere indultum Choralium *Distributionum* Pisanis Canonicis Archiepiscopum Dioecesim perlustrantem comitantibus concessum die 1 Sept. 1832, in Pisana *Visitationis* 28 Martii 1835, ad 3 dub.

- 20 Contententibus Canonicis Cathedralis Ecclesiae Praenestinae punctaturas, pro iis decem mensibus quibus Canonicatus Iacobellii supra numerum vacuus fuerat, per Aloysium Marinium in eiusdem possessionem inductum esse solvendas, licet universos per id temporis Canonicatus redditus subcollector spoliolum accepit; Eminent. Patres omnibus mature perpensis: punctaturas quidem esse solvendas rescripserunt, verum a Subcollectore Spoliolum; in Praenestina *Distributionum* 25 Maii 1838.

- 21 Inspecta legitima proprii muneris causa, statuit S. C. Vicarios Curatos Metropolitanae Ecclesiae Pisanae frui debere distributionibus pro diebus et horis quibus ratione officii a Choro absunt, exceptis iis quae dicuntur inter praesentes, onerata tamen eorum conscientia; in Pisana *Iurisdictionis et Iurium* 27 Iulii 1839, ad 7 dub.

- 22 Easdemque Distributiones debitas esse dixit etiam Caeremoniarum Magistris Archiepiscopo et Capitulo; necnon Caeremoniariis Magistratui, et publicae Universitatis inservientibus, dummodo in Metropolitana Ecclesia proprium munus exercent, decrevit S. C. in eadem Pisana 27 Iulii 1839, ad 8 et 9 dub.

Quoad Cappellanos in organo canentes cum Musicis, eos Distributionibus privavit; quippe certum stipendium ex eo munere obtineant, excepto tantum actuali Cappellano, attentis peculiaribus circumstantiis, in eadem Pisana ad 10 dub.

Item pro sui muneris ratione distributiones tribuit Camerario pro Capituli negotiis absenti onerata, omissis distributionibus inter praesentes tantum in eadem ad 11 dub.

- 23 Minime pro distributionibus percipiendis suffragata est Cappellani eiusdem Universitatis, causa praesidendi Spiritualibus Exercitationibus ad Parochorum atque Ordinandorum utilitatem absentibus, eique denegandas definivit, in eadem Pisana 27 Iulii 1839, ad 12 dub.

- 24 Distributiones, quas post diem 4 Decembris anni 1837 perceperunt Officiales Cappellani praedictae Ecclesiae Metropolitanae, quo die lecta fuerunt responsa S. Congregationis, Emi PP. decreverunt bona fide fuisse perceptas; in eadem Pisana 27 Iulii 1839, ad 13 dubium.

Quum porro in more positum sit eiusdem Ecclesiae Metropolitanae Pisanae Distributiones, quas absentes a Choro amittunt, in utilitatem praesentium non cedere, sed in unum collectas ab Archiepiscopi arbitrio pendere, qui partim diligentioribus in praemium, partim in fundi augmentum impendit, rogati EE. PP. an approbanda sit erogatio residui Massae Universitatis, rescripserunt affirmative attenta peculiari fundatione, et in casu de quo agitur; in ead. Pisana ad 14 dub.

Sassavitanae Cathedralis Archiepiscopus Angelus Manga Simon, per duos menses recreationis causa Turrim quotannis recedens, choro deservire suevit una cum Cappellanis addictis illi Basilicae de Capituli pertinentia (a qua olim cathedra Episcopalis Sassarim translata est) quin distributiones Sassavitanae Cathedralis interim amitteret, iuxta morem apud Capitulum inductum; dubius modo, an id tuto fieri possit, a S. Ordine petiit veniam quoad futurum, condonationem quoad praeteritum: at EE. PP. priori petitione reiecta, improbandam esse assertam consuetudinem edixerunt ac mandarunt Archiepiscopo, ut curaret omnino observari praescriptum SS. Tridentini Concil. sess. 24, cap. 12, de Ref., quoad alteram vero rescripserunt, esse consulendum SSmo erogata aliqua eleemosyna ab Ordinario taxanda favore Sacrarum; in Turritana *Distributionum* 1 Febr. 1840, ad 1 et 2 dub.

Cum in litteris Apostolicis, quibus Cerinien-²⁵ lensis Ecclesia ad Cathedralem erecta fuit, statuerit Summus Pontifex ut demptis praestationibus assignatis Episcopo, Seminario, Canonicis ac Mansionariis, nec non expensis pro fabrica Ecclesiae, Sacris Suppellectilibus, ac inservientium stipendiis superextantes redditus, qui tertiam partem totalis summae Capitularibus, ut praefertur, assignatae constituunt, in usum distributionum quotidianarum fideliter convertantur — factum est convertendos esse in quotidianas distributiones redditus superextantes, pro ratione tantum tertiae partis singularum praebendarum, ut Capitulares quidquid supererat, distributionis titulo sibi addicendum usque ad praesens iudicarint: at vero hodiernus Antistes contendit convertendos esse in quotidianas distributiones redditus superextantes pro ratione tantum tertiae partis singularum praebendarum, atque ita declarari petiit a S. Ordine, qui primum definitionem protelavit, ut probationes hinc inde coadiuvarentur, mox eam protulit Episcopi votis adversam; in Asculana et Ceriniolen. 11 Iulii et 22 Augusti 1840, ad 1 dub.

Abessendi Rescripto quo donatus fuerat Io-²⁷ seph Maria Constantini Tufi Anagninae Cathedralis Canonicus, ut Vicarii Generalis munere Albano fungeretur, ita tamen ut — omnes et singulos sui Canonicatus fructus, redditus et

proventus, exceptis tamen distributionibus quae fieri dicuntur inter praesentes, percipere possit, perinde ac si choro personaliter interesset; comprehendendi declaravit S. Congregatio nedum distributionem frumentariam, sed pecuniariam

quoque, quae penes illud Capitulum in more est: atque ideo ab an. 1829, quo hanc petierat, restituendam fore ab alijs Capitularibus, qui illegitime perceperant per plures annos; in Anagnina *Distributionum* 22 Aug. 1840.

DOMINIUM

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 S. Congr. declaravit P. Venantium a SS^{ma} Conceptione e D. Theresiae familia iure optimo, qua Ordinis Procuratorem, potuisse emere

vineolam quamdam sitam in Collibus Pariolis, eodemque iure posse modo ad Canonis Affranchationem procedere; in Romana *Recognitionis in Dominium* die 21 Novembris 1838, ad 1, 2 et 3 dub.

DOS, DOTARE

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Subsidia Dotalia tribuenda veniunt puellis e testatore descendantibus usque ad decimum gradum, iuxta regulas intestatae successionis; Firmana *Subsid. Dot.* 10 Ian. 1778, § 10.
- 2 Nominatio facta ad subsidia dotalia per eum, qui substitutus fuit in causa renitentiae alterius, substineri debet; Pren. *Subsid. Dot.* 24 Ianuarii 1778, § 7.
- 3 Contraria testatoris voluntate resistente, non admittuntur puellae cum testatore coniunctae ad consecutionem subsidiorum dotalium ultra quartum gradum iuxta ius civile dimetiendum; Rom. *Subs. Dot.* 17 Iunii 1778, § 3.
Contrarie resistens voluntas tunc dicitur, quando testator proneptem suam exclusit; ibidem, § 10.
- 4 Dos potius agnatis et cognatis testatoris, dummodo pauperes sint, ex praesumpta ipsius voluntate, quam extraneis puellis est tribuenda; Terr. *Sub. Dot.* 15 Ian. 1780, § 4.
Imo ex aequitate affinibus et consanguineis, quamvis longiori gradu a testatore seiunctis; ibidem.
Nihil vetante easdem nuptas esse, si, sub spe et recursu pendente pro assequenda dote, sese in matrimonium copulaverint; ibid., § 5.
- 5 Dotis solutio negari non potest sequitis nuptiis; Terr. *Subsid. Dot.* 15 Ianuar. 1780, § 5.
- 6 Dos debetur pauperibus puellis a testatore quomodocumque descendantibus ex parte bonorum, quae in Ecclesiam collata fuere ab eorum auctoribus; Sutr. *Subs. Dot.* 17 Iun. 1780, § 6.
Maxime si accedat voluntas fundatoris imminuendi opus pium, imminutis redditibus; ibidem.
- 7 Subsidia dotalia tribuenda veniunt puellis in quarto gradu cum testatore coniunctis, licet testator nullam assignaverit praelationem; Terr. *Sub. Dot.* 22 Dec. 1781, § 8.

Sed ex intuitu naturalis charitatis, atque praesumpta testatoris affectione erga eius consanguineas, praesertim si summa egestate laborent; ibid.

In Rota Romana non semel factum est dubium, an dotalia subsidia, quae redeunt ad loca pia, ex quo puellae sorte extractae innuptae decedant, vel contracto matrimonio sine filiis moriuntur, aliis sint conferendae; Aes. *Subsid. Dot.* 21 Aug. 1784, § 5.

Et firmatur regula, ut huiusmodi dotes sive post matrimonium, sive ante nuptias quomodocumque restituendae sint, impendendae in dotandis aliis puellis; ibid.

Ac ratio est ex verosimili mente testatoris, in dotium institutione nullam peculiarem personam respexit, sed solum prae oculis habuit causam piam; ibid.

Attinentes sanguini testatoris venire possunt ad petendum subsidium dotale, aut ob consanguinitatem, aut ob paupertatem, et si utroque nomine petant, caeteris praeferendae sunt; Fan. *Subsid. Dot.* 12 Mart. 1785, § 4.

Impensas litis a collatoribus subsidiorum dotalium a pio Fundatore Iacobo Fornaciari ex oppido Carticeti ad explanandas puellarum admittendarum qualitates, et praelationem factas, sumptibus haereditatis eiusdem testatoris faciendas, iudicium S. C. fuit; Fanen. *Subsid. Dot.* 9 Aprilis 1785, dub. 5.

Pro dotium cumulo paupertas, et simul coniunctio cum sanguine testatoris plurimi facit; Rom. 3 Mart. 1787, § 2.

Maxime si ad dotes vocatae sunt puellae incertae, et nulli propterea sit iniuria; ibid.

Aequum est ut puellae tamquam consanguineae testatoris, extraneis praeferantur puellis, et suam dotem ex medietate etiam subsidiorum relictorum consequantur; Rom. *Sub. Dot.* 7 Ian. 1788, § 6.

Maxime si vocatae ad subsidia dotalia sint puellae incertae, et nulli idcirco fit iniuria; ibidem.

- 13 Nullis extantibus puellis de familia vocata, extraneis, tamquam incertis nulla fit iniuria, si consanguineae testatoris quibus praesumpta favet illius voluntas, praeferantur; Rom. *Sub. Dot.* 26 Aprilis 1788, § 4.
- 14 Praestanda non sunt subsidia dotalia puellis consanguineis, quae proprias ex eodem testamento dotes habent; Rom. *Subsid. Dot.* 7 Iunii 1788, § 7.
- 15 Per cumulum diu expectatum subsidiorum dotalium, inanis reddi quemadmodum non debet Pontificia gratia quin effectum habeat; Rom. *Subsid. Dot.* 7 Iun. 1788, § 6.
- 16 Dos iure actionis debita post secutam etiam professionem, vel matrimonium vindicare potest; Caes. *Subsid. Dot.* 29 Nov. 1788, § 13.
- 17 Potest determinari in secunda donatione numerus ac quantitas dotium, quae ex prima ab incerto pendebat a maiorum vel minorum fructuum eventu; Caesen. *Subsid. Dot.* 29 Novembris 1788, § 7.
- 18 Nulla est ratio, cur alieni subsidii particeps fiat; Rom. 17 Ian. 1689, § 3.
- 19 Suspendi possunt dotes si per eam certae dimittentur puellae, quibus pollicitum est subsidium, idemque suspenderetur beneficium incertis quibus idcirco nulla fieret iniuria; Rom. *Susp. Dot.* 4 Aprilis 1789, § 5.
- 20 Puellae adlectae, quae paternam sequuntur originem excluduntur penitus a subsidiis dotalibus, quae originariam Civitatem requirunt; Foros. *Subs. Dot.* 8 Aug. 1789, § 5.
- 21 Ei tributa est potestas eligendi puellas cui datum est arbitrium distribuendi subsidia; Foros. *Subs. Dot.* 8 Augusti 1789, § 8.
- 22 Potior est anterior nominatio ad subsidium dotale; Foros. *Subs. Dot.* 8 Augusti 1789, § 7.
- 23 Quandoque subsidia dotalia ad tempus assignantur pro alenda Consanguinea testatoris in Monasterio si testator hunc casum non praevidit; Rom. *Subs. Dot.* 19 Septembris 1739, § 3.
- 24 In quolibet dubio de iure subsidii dotalis pronunciandum est pro puellis in Domino nubentibus; Clar. *Subs. Dot.* 5 Ianuarii 1790, § 6.
- 25 Caducata dos accrescit Legatario qui respectu rei legatae quodammodo haeres est; Rom. seu Sp. *Subs. Dot.* 20 Martii 1790, § 5.
Quando ad certam testator non respexit puellam in specie, sed ad opus pium donationis in genere, per locum pium addici non potest, sed iterum caducatae dotes sunt conferendae; *ibid.*, § 8.
- 26 Quoad dotes caducas attendi observantia debet; Rom. seu Sp. 20 Martii 1790, § 6.
- 27 Subsidium dotale relictum est sub conditione, quatenus puellae nubant, eaque idcirco deficiente legatum extinguatur; Rom. seu Sp. *Subs. Dot.* 20 Martii 1790, § 5.

Maxime si de relicto agatur extranei quod omnino requiritur, ut nuptiae sequantur; *ibid.*

Ius nominandi puellas ad certum subsidium 28 dotale primo actu consumitur; Rom. seu Sp. 20 Mart. 1790, § 6.

Subsidia dotalia censentur relicta pauperibus 29 puellis, nisi eis obsint divitiae paternae; Nul. Fer. Pont. *Subs. Dot.* 15 Ianuarii 1791, § 3.

Eisque tantum concedi etiam consuetum est cumulum; *ibid.*

Et vocatis a testatore puellis debetur ius actionis; *ibid.*, § 6.

Ubi unum testator in puellis dotandis expressit requisitum consanguinitatis, noluisse censetur alterum paupertatis; *ibid.*

Subsidium dotale consequi debet puella quae 30 qualitatibus a testatore requisitis pollet; Rom. seu Nul. *Subl. leg.* 26 Mart. 1791, § 4.

Ad dotalia subsidia incertis puellis relicta ex 31 naturalis charitatis ordine praeferri debent consanguineae, eisque pauperibus cumulus etiam conceditur; Assis. *Subsid. Dot.* 16 Apr. 1791, § 2.

Praesertim consanguineis, qui non possunt congruam, et maternae similem dotem expectare a proprio genitore, inspecta patrimonii tenuitate; *ibidem.*

Et illis pauperibus conceditur etiam illarum cumulus; *ibid.*, § 3.

Atque concedendus est ad honestatem dotandae; *ibid.*

Et si deberetur dos iure actionis, seu expressa testatoris voluntate, concedenda est in eadem quantitate dotis maternae; *ibid.*

Ac etiam conceditur ad meram quantitatem potius, ut subsidiaria fert dotatio; *ibid.*

Et favor consanguineae vincit incertas puellas, quibus nulla fit iniuria; *ibid.*

Dotalis subsidii petitio non admittitur post 32 contractum Matrimonium; Melv. *Subs. Dot.* 6 Aug. 1791, § 4.

Prodest tamen si facta fuerit ante contractas nuptias; *ibid.*

Dos congrua demetienda est ex viribus pa- 33 terni patrimonii, solitoque familiae, subsidiaria vero ad necessitatem; Luc. *Subs. Dot.* 27 Augusti 1791, § 4.

Consulendum est puellis vocatis pauperibus, 34 quum aliarum concurrentium adsit incertitudo, quibus nulla fieret iniuria; Im. *Dot.* 18 Septembris 1791, § 6.

Nec abest actio suis filialibus competens pro consecutione dotis super ascendentali fideicommisso pii testatoris; *ibid.*

Quando ex eodem fideicommisso detrahendum nihil remanet, et summa a testatore designata, consumpta est; *ibid.*

Limitatur, si testator vocaverit puellas ege- nas, quia tunc requiritur paupertas absoluta; *ibid.*, § 7.

Vel si consanguineae testatoris consequi pos-

sint dotem a fideicommisso avito, non obstante prohibitione alienandi praeter summam designatam; *ibid.*

- 35 De iure subsidia dotalia pauperibus relicta censentur; *Vel. Subs. Dot.* 23 Febr. 1793, § 11.

Eisque dumtaxat concedi solet illorum cumulus; *ibid.*

Subsidiorum dotalium cumulus denegatur, accedente aliarum puellarum praeiudicio; *ibid.*

- 36 Ad dotalia subsidia relicta consanguineis praefertur pauperior, licet remotior; *Vel. Sub. Dot.* 23 Febr. 1793, § 4.

Conceditur secundum alios praelatio consanguineae proximiori tanquam magis dilectae, ob similia praesertim exempla; *ibid.*, § 12.

In praelatione consanguinearum testatoris non inferitur praeiudicium puellis, quae ius incertum habeat, cum non vocentur puellae certi generis; *ibid.*, § 6.

- 37 Dotes relictæ *per il maritaggio di una zitella* non debentur nuptis; *Subs. Dot.* 7 Februarii 1794, § 8.

Impedita facultas petendi ante nuptias legatum, aequivalet petitioni, quae ius nuptis servat ad dotem; *ibid.*

- 38 Dotis legatum accipi debet de manu haeredis; *Spol. Subs. Dot.* 8 Febr. 1794, § 5.

- 39 Dotes annuae sex, totidem scutorum pro qualibet per haeredes Francisci Viarum non collatae sunt usque ad numerum 83, et missae non celebratae in numero 3022, sed summa pro hac omnia distributione, et celebratione soluta fuit in manibus Parochi S. Iacobi Matricati superioris. Hinc implorata absolutio ab utroque omisso onere per solutionem purgato concessa fuit; *Novarien.* 8 Febr. 1794, dub. 2.

- 40 Dotale subsidium certo puellarum generi relictum non debetur puellae diversi generis, nisi agatur de consanguineis testatoris; *Rom. Dot.* 31 Maii 1794, § 3 et 4.

- 41 Fructus sortis subsidiorum dotalium sequuntur illius naturam, et subsidia dotalia pariter erogari debent; *Rom. Subs. Dot.* 31 Maii 1794, § 1.

- 42 Pauperes consanguineae testatoris praeferruntur debent ad dotalia subsidia pauperibus puellis in genere relicta; *Rom. Subs. Dot.* 12 Iul. 1794, § 4.

Inspectis potissimum aliarum consanguinearum exemplis; *ibid.*

Nulla enim incertis puellis vocatis fit iniuria; *ibidem.*

Ubi nullae sunt consanguineae vocatae, admittuntur ad dotalia subsidia ultra decimum gradum; *ibid.*, § 5.

Consanguinitas non probatur ex sola identitate cognominis; *ibid.*

- 43 Consanguineis aequiparentur amici; *Mac. Red. miss.* 12 Iulii 1794, § 5.

- 44 Consanguinearum vocatio ad certa subsidia

earum vocationem excludit ad alia subsidia dotalia; *Rom. Subs. Dot.* 12 Iulii 1794, § 6.

Dos relicta puellae non debetur nuptae; *Nul. Ter. Pon. Subs. Dot.* 16 Aug. 1794, § 5.

Si eius vero petitio praecessit nuptias integrum servatur ius petentis; *ibid.*

Cum sicuti Consanguineae debeatur subsidium dotale iure actionis debetur etiam diviti; *ibid.*

Ad administratorem et executorem testamentarium pertinet subscriptio, et traditio schedae dotalis; *Nep. Dot. Sup. Trad. Sch.* 24 Ianuarii 1795, § 3.

Factum collatoris subsidiorum dotalium impugnari nequit nomine incertarum puellarum, quibus nulla sit iniuria; *Firm. Tran.* 13 Iunii 1795, § 14.

Concedi debet puellis consanguineis cumulus dotium, ad quam incertae vocantur puellae; *Firm. Red. Oner.* 18 Iulii 1795, § 3.

Puellae consanguineae testatoris, et pauperes merentur cumulum subsidiorum dotalium; *Cam. Subs. Dot.* 22 Aug. 1795, § 4.

Promissa debentur subsidia dotalia quatenus puellae nubent; *Cam. Subs. Dot.* 22 Augusti 1795, § 3.

Maxime quia ad lectionis privilegium in odium verteretur puellarum, quae potiore habent originis qualitatem; *ibid.*

Locus non est dotationi puellarum nisi alia impleantur in antecessum a testatore praescripta; *Arim. Subs. Dot. et Fabr. Eccles.* 26 Septembris 1795, § 6.

Dotatio consanguineae, demandata ratione sanguinis, non habet privilegium piae causae; *ibidem.*

Ubi testator ad subsidia dotalia vocavit puellas certae familiae, cum adiectione cognominis, excludere voluisse censetur cognatas; *ibidem.*, § 7.

Nisi vocaverit etiam puellas descendentes ex femina; *ibid.*, § 8.

Earumque vocatio continetur in vocatione descendentium ex domo vel familia; *ibid.*

Inter ipsas vero vocatas praeferruntur debent proximiores primo haeredi, atque aetate maiores; *ibidem.*

A dotalibus subsidiis relictis pauperibus puellis in genere, exclusae censentur consanguineae; quarum familias aliter testator contemplant; *Rom. Subs. Dot.* 20 Febr. 1796, § 3.

Subsidiorum Dotalium cumulus concedi solet pauperibus testatoris consanguineis; *Firm. Sub. Dot.* 8 Februar. 1794, § 5; *Ferr. Subs. Dot.* 23 Iunii 1795, § 4.

Potissimae concedendi dotium cumulum causae sunt paupertas puellae vocatae, sanguinisque coniunctio cum testatore; *Ferr. Subs. Dot.* 14 Ian. 1797, § 4.

Et Maior in hoc adhibenda est indulgentia erga puellas nubentes in Domino; *ibid.*

- 55 Dotale subsidium scutorum biscentum relic-
tum a Petro Pontoni pauperi puellae in Do-
mino nubenti, denegatur Theresiae Ricci, quae
illud praemature postulabat, nondum solutis
aliis subsidiis octo praemature pariter collatis;
Camerinen. *Subs. Dot.* die 18 Martii 1797.

Dotalia subsidia duo in singulos annos relicta
a Stephano Giorgini ad nominationem Sodalitii
SS. Rosarii Montis novi, ob auctos bonorum
haereditariorum redditus, augentur ad quatuor
per approbationem resolutionis in id editae a
Sodalitio; et permittitur illorum collatio per sor-
titionem diu servatam in Senogallien. *Subsidio-
rum Dotatum* die 6 Maii 1797, ad 1 e 2 dub.

- 56 Ac solvendum esse decernitur in quarta dum-
taxat reddituum parte subsidium puellae Fran-
ciscae Regno, quae pendente Sodalium recursu
ad Sacram Congregationem pro approbatione
eorum resolutionis, Pontificium obtinuit rescrip-
tum pro collatione eiusdem subsidii arbitrio
collatorum; *ibid.*, ad 3 dub.

- 57 Dotalia subsidia duo scutorum duodecim
cum dimidio pro quolibet favore pauperum
puellarum in genere, aliaque duo scutorum
viginti quinque pro consanguineis Sodalium
SSm̃i Crucifixi, qui in ea sunt Pergulensis ci-
vitat̃s parte, quae iurisdictioni subest Abbatis
Nonantulae, recte per Abbatem de ipsorum
Sodalium consensu statuta declarantur ex re-
dundantibus redditibus sodalitii, recteque de-
creta illorum collatio per sortem, licet reservatae
primum fuissent dotes scutorum duodecim cum
dimidio ad nominationem Sodalium; Nullius
Nonantulae *Subsidiorum Dotatum* 6 Maii 1797.

- 58 Dotale subsidium Paulinae Gafa, quod con-
ferri debebat anno 1790, addicitur puellae Ma-
riae de Bono, natu maiori, in statu caelib̃i,
ut senio confectae assistere valeat matri, iuxta
sententiam Melitensis Episcopi, exclusa Maria
Antonia Libreri iam nupta, licet cum habilita-
tione ad subsidium ipsum; Melevitana *Subs.
dotalis* 17 Iunii 1797, ad 1 dub.

- 59 Dotalia subsidia Putignani, ad quae per re-
scripta SSm̃i effectae fuerunt habiles Anna Dia-
milla, Benedicta Sibilio, Maria Gertrudes Con-
tini, et Faustina Brea destitutae qualitatibus
volitis a Testatore, eis denegantur, eis dene-
gata ob subreptionem executione rescriptorum;
Romana *Subsidiorum Dotatum* die 17 Iunii et
19 Augusti 1797.

- 60 Non obstante rigidissima consanguinearum
contemplatione atque extraneorum exclusione
in distributione dotium ordinata ab Alphonso
Putignani; habiles suis rescriptis quatuor puel-
las extraneas fecit Summus Pontifex in domino
nupturas. Sed rescripta impugnantes nonnulli So-
dales S. Mariae Orationis et Mortis Urbis habentes
ius nominandi; S. C. non esse locum executioni
Rescriptorum decidit; licet Cardinalis Protector
Oratricibus faveret; Romana *Subsid. Dotal.* die
17 Iunii 1797, confirm. 19 Aug. eiusdem anni.

Applicatio item fructuum subsidii dotalis, 61
quod ob defectum puellae vocatae investien-
dum est ex testamento Victoriae Gasparini fa-
vore Forosempronieñs Seminarii, denegatur
Iohanni Francisco Pellegrini ad alendam eius
filiam in Monasterio; Forosempronien. *Appli-
cationis* die 9 Sept. 1797.

Conceditur vero Sebastianae Piccioni, iam 62
ad religiosum habitum admissae in claustr̃o Mo-
nialium SS. Salvatoris Ordinis S. Benedicti Ca-
merini, licet illius Pater eam non habeat pau-
pertatem, quam requirit Testator; Camerinen.
Subs. Dot. die 16 Dec. 1797.

Dotalia subsidia relicta ab Ansideo Travaglia 63
in summa scutorum quinquaginta pro qualibet,
ob auctum numerum pauperum puellarum op-
pidi Communantiae reducuntur iuxta votum
Episcopi ad scuta viginti quinque, firmis tamen
remanentibus dotibus per collatores assignatis;
aliisque in maiori quantitate legatis favore ne- 64
ptum, et descendendum feminarum Testatoris;
Montis Alti *Subsid. Dot.* die 16 Dec. 1797.

Maiorem merentur indulgentiam quoad sub- 65
sidia dotalia consequentia nubentes in Domino,
aliarum praesertim exemplo; Cam. *Subs.* die
16 Dec. 1797, § 2.

Dotes ob ius ex collatione certaue voca- 66
tione quaesitum, integrae servandae videantur;
Mont. Alt. *Subsid. Dot.* die 16 Dec. 1797,
§ 5.

Aliae puellae, quibus non est ius ad dotalia 67
subsidia quaesitum et sunt incertae, nullam
accipiunt iniuriam, per illorum immunitatem;
ibidem.

Applicationem subsidiorum dotatum in cau- 68
sam erigendi Monasterii denegavit Sacra Con-
gregatio in Hieracen. *Applicationis subsidii Do-
talis et Reductionis Missarum* die 23 Iun. 1803.

Cumulum Dotium ex Legato Martini de Do- 69
minis distribuendarum puellis consanguineis
fundatoris concessit Sacra Congregatio in sum-
ma scutorum centum Theresiae Felici consan-
guineae, consequendum post soluta subsidia
iam promissa, iussitque ut suspenderetur in
posterum nominatio, donec omnia subsidia iam
collata persoluta fuerint; in Nullius *Terrae
Pontiani* die 17 Maii 1806.

Subsidium Dotale Tamburelli ita distribuen- 70
dum esse decernit Sacra Congregatio, ut unum
singulis trienniis daretur puellis Terrigenis Op-
pidi S. Ginnesi, reliqua vero darentur puellis
Agricolis, inter quas numerandas voluit puellas
terrigenas agrorum cultui personaliter addictas;
in Camerinen. *Subsidiorum Dot.* die 16 Au-
gusti 1806.

Subsidium dotale scut. 10 ad quod nomi-
nata fuerat ab hospitale B. M. Virginis Catha-
rina Mariotti cum esset innupta, et inclinata
aetate obtinuit a S. Congregatione, ut ei sol-
veretur in statu caelib̃i; in Firmana die 6 Au-
gusti 1808.

- 71 Cessionem Subsidiï dotalis ex fundatione Benigni, quam fecit Anna Bernardina Nepti suae Luciae, reprobavit S. Congregatio; in Spoletana *Subs. Dot.* die 27 Maii 1809.
- 72 Cum Paulina Gafa statuisset in ultimis Tabulis, ut unoquoque ineunte quinquennio duabus Puellis consanguineis, virginibus, inopibus, et maioris aetatis duae solverentur dotes ex biennali redditu unaquaeque constans assignati fundi; quinti vero anni redditus in melioramentum vel augmentum capitis erogarentur; cumque multae huiusmodi essent pauperes consanguineae supplicarunt pro commutatione Voluntatis Testatricis, ut scilicet singulis bienniis duae dotes solverentur, quod attento augmento capitis et reddituum indulgendum censuit Sacra Congregatio, firma remanente erogatione quinti anni iuxta normam fundationis, et salvis iuribus Baronissae Multer pro integra dote, quam tamquam consanguineam haberi voluit Testatrix; in Meleвитana die 14 Iunii 1815.
- 73 Cumulum Subsidiiorum Dotalium in summa Scutorum bis centum solvendum ex annuis subsidiis dotalibus ex fundatione Salvatoris Scandelloni iuxta votum Epi Episcopi assignandum censuit S. Congregatio Sororibus Euphemiae, et Elisabethae Scantelloni fundatoris Consanguineis; in Veliterna *Subs. Dot.* die 9 Sept. 1815.
- 74 Non esse locum Aperitioni Oris definivit Sacra Congregatio super litteris Pontificiis obtentis a Birgitta Gabrielli, ut habilitaretur ad subsidium dotalē conferendum ab Archiconfraternitate S. Catharinae Senensis in Urbe erecta, seu descendens a Bisavo Senensi, licet extra Urbem moraretur, cum nihil illa verum reticuerit, aut falsum narraverit; in Romana *Subs. Dot.* die 18 Sept. 1818, ad 1 dub.
- 75 Non esse locum aperitioni oris super litteris Pontificiis a Birgitta Gabrielli obtentis, ut ad subsidium dotalē conferendum ab Archiconfraternitate S. Catherinae Senensis in Urbe erecta habilitaretur seu descendens a Bisavo Senensi licet extra Urbem moraretur, cum nihil illa verum reticuerit, aut falsum narraverit, rursus definivit S. Congregatio, dum in decisis quoad primum dubium diei 18 Septembris elapsi anni standum esse iudicavit; in Romana *Subsidiï Dotalis* die 26 Febr., ad 1 dub.
- 76 Dum standum esse censuit Sacra Congregatio in decisis sub die 18 Septembris elapsi anni quoad secundum dubium iterum iudicavit non constare de nullitate resolutionis Archiconfraternitatis S. Catherinae Senensis in Urbe erectae, qua collata fuit Dos Birgittae Gabrielli, tum quia litterae Apostolicae habilitationis a Birgitta obtentae obreptitiae et subreptitiae non erant, tum quia eius Germanus frater (qui tamen a ferendo suffragio se abstinuit) non voluntarie, sed iussus a superioribus Confraternitatis interfuit resolutioni; in Romana *Subs. Dot.* 26 Febr. 1820, ad 2 dub.

Ac proinde iuxta decretum Visitationis quae caeteris paribus nubentes in Domino praeferendae sunt nubentibus in saeculo post dilatam resolutionem elapso anno, nunc decrevit solvendam esse dotem moniali Birgittae Gabrielli, non autem Iustinae Bennini iam desponsatae in saeculo quae nunc ex iure habilis erat, nec qualificata ex fundatione, sed tantum a SSmo habilitata ad assequendam Dotis collationem etiam post initum matrimonium; ibidem, ad 3 dub.

Dotalia subsidia Michieli conferenda esse 77 puellis dumtaxat intra Civitatem Ravennae ortis, non autem iis, quae legitimum in eadem Civitate domicilium acquisiverint, respondit Sacra Congregatio, quia dum testator puellas Ravennates ad dotes invitavit, exclusit exortas in eius territorio vel suburbiis; in Ravennaten. 18 Mart. 1820, ad 2 dub.

Iisdem vero puellis nominatis ad dotes Michieli praefinivit Sacra Congr. terminum duorum annorum ad contrahendum matrimonium, quo tamen elapso dos collata puellae, quae neque nupsit, neque paratam habeat occasionem nubendi, alteri conferatur cito nupturae; firmo tamen iure favore puellae, quae nominationem restituit illum iterum in prima collatione consequenda, quatenus nuptias conciliaverit; ibid., ad 3 dub.

Dotibus vero collatis et non solutis ab anno 1779 ad annum 1818 puellis, quarum vel initum matrimonium, vel existentia ignorabatur providendum ita esse duxit Sacra Congr., ut intimatis omnibus, quae intra illud tempus nominationem sunt consecutae iisque praefixo arbitrio Archiepiscopi Ravennatis termino ad docendum de inito vel conciliato matrimonio, ac eo elapso denuo nominationes earum, nec non demortuarum conferrentur aliis puellis ad formam fundationis et resolutionis in dubio praecedenti; ibidem, ad 4 dub.

Iisdemque de causis duo subsidia dotalia scutorum quinquaginta conferenda esse a currenti anno duobus puellis Lauretanis, statuit eadem S. Congr.; ibid., ad 4 dub.

Tandem esse consulendum SSmo putavit pro absolutione et sanatione favore Administratorum, qui post cognitam instantiam Iosephi Iustiniani tria subsidia dotalia solverunt in summa scutorum 1,200 in extinctionem trium dotium, quae collatae fuerant auctoritate S. M. Pii VI; ibid., ad 9 dub.

Licet diminuti essent redditibus ob reductionem LL. MM., attamen locum non esse dixit Sacra Congregatio abolitioni duorum subsidiiorum dotalium petita ab Administratoribus Archihospitalis Sanctissimi Salvatoris ad Sancta Sanctorum; in Romana *Reductionis* die 20 Ianuarii 1821, ad 3 dub.

Sed concessit ad decennium suspensionem 80 subsidiï dotalis tantum conferendi ab eodem

Archihospitali, non vero alterius, ad quod ius habent ex testamenti voluntate puellae Monasterii Sanctorum Quatuor Coronatorum Urbis; *ibid.*, ad 4 dub.

Exorto dubio inter tres collatores subsidiorum dotalium Michieli, utrum puella iam nominata ad subsidium posset rursus a quovis ex collatoribus nominari, respondit Sacr. Congr. non posse, tum ob consuetudinem, tamquam voluerat testator Michieli, ut quolibet anno tres puellae nominarentur ad subsidium, nuptui traderentur, atque dos non excederet scuta quadraginta in Ravennaten. 18 Mart. 1821, ad 1 dub.

- 81 Ad huiusmodi autem subsidia nominandas esse dumtaxat puellas natas intra Civitatem Ravennae non autem illas quae domicilium in eadem Civitate legitimo modo acquisierint, statuit eadem S. Congregatio, cum testator Michieli dotes conferre mandaverit puellis Ravennatibus tantum, non autem ortis in eius territorio vel suburbiis; *ibid.*, ad 2 dub.

Confirmavit Sacra Congregatio resolutionem diei 18 Mart. praeteriti anni 1820, sub primo dubio, ut scilicet puellis iam nominatis ad subsidium dotale ab aliis ex collatoribus nominari nequirent, verum quoad Ioannam Miani nuptam ante memoratam resolutionem consulendum esse ante Sanctissimo a R. P. D. Secretario pro sanatione duplicis collationis; in Ravennaten. *Subs. Dot.* die 2 Iun. 1821.

- 82 Cum bona Comitum Odoardi praeter inscriptionem hypothecariam dotis uxoris pluribus hypothecis obnoxia essent ob aes alienum a Patre contractum, hinc antequam iudicaret Sacra Congregatio, utrum Odoardo (instante uxore, ne suae doti praeiudicium inferretur) concedenda esset reductio legatorum Missarum ea bona gravantium, scribendum esse censuit Episcopo, ut adhibitis diligentibus referret an familia Odoardi ex primogenituris Cauti et Malaspina, vel alio quocumque titulo alia et quae bona possideret sive Asculi, sive aliis in Districtibus, et cuius annui redditus; in Asculana *Reductionis* die 17 Iunii 1821.

- 83 Subsidium Dotale relictum a Salvatore Scandelloni, usque ad scuta 500, augere censuit Sacr. Congregatio favore filiae Ioannis Angeli Giorgi septimo consanguinitatis gradu iuxta civilem computationem cum testatore coniunctae. Verum iuxta modum, nempe ut suppressa annua collatione dotium favore novarum concurrentium, donec extinguatur debitum Dotium promissarum puellis iam nuptis, ex septem annuis subsidiis dotalibus quinque cedant in extinctionem praefati debiti favore nuptarum, et reliqua duo favore filiae Ioannis Angeli Giorgi. Extincto vero nuptarum debito quatuor annua subsidia cedant favore dictae Giorgi, donec exegerit integra scuta 500, reliqua vero tria conferentur ad formam foundationis; in Velitern. *Subs. Dot.* die 21 Iulii 1821.

Ob defectum iustae causae, et ob aliarum 84 puellarum praeiudicium non esse locum constitutioni Dotis subsidiariae favore Margaritae Filonardi licet pauperi, et fundatoris subsidiorum Dotalium consanguineae, decrevit Sacra Congregatio in Verulana *Subsidiorum Dotal.* die 8 Maii 1822, ad 1 et 2 dub.

Aloysiam Brunelli esse imbussulandam dixit 85 Sacra Congregatio, donec sorte extraheretur pro dotali subsidio scutor. 150 ab haereditate Dominici Alberti Patritii Narnien. proveniente ad formam Rescripti SSmi diei 3 Maii 1820, et ad D. Secretarium cum SSmo; in Narnien. *Subs. Dot.* die 12 Iulii 1822.

Quamvis Sacra Congregatio denegavit locum 86 esse constitutioni dotis subsidiariae favore Margaritae Filonardi debita a Sodalitio S. Mariae Iacobi, tamen re iterum discussa, scissis Patrum suffragiis, prorogatum fuit iudicium; in Verulana *Subs. Dot.* die 3 Septembris 1822, ad 1 et 2 dub.

Non constare de nullitate resolutionis Con- 87 fraternitatis S. Catharinae Senensis in Urbe erectae qua collata fuit dos Birgittae Gabrielli respondit Sacra Congregatio, tum quia litterae Apostolicae habilitationis ad consequendum subsidium Dotale obtentae a Birgitta obreptitiae et subreptitiae non erant, tum quia Parochus Gabrielli illius germanus frater (qui tamen a ferendo suffragio favore Sororis sese abstinuit) non voluntarie, sed iussus a Superioribus Confraternitatis interfuit resolutioni; in Romana *Subs. Dot.* die 18 Sept. 1822, ad 2 dub.

Recedendum vero a decisis, et solvendam 88 esse summam scut. 60 tantum infra biennium et amplius, dummodo res non transeat in exemplum; dixit S. Congregatio in eadem die 19 Novembris 1822, ad 1 et 2 dub.

Cum gravis exarserit contentio inter Praepo- 89 situm Congregationis Oratorii Perusii, haeremem fiduciarium, et Executorem testamentarium Iosephi Rossetti ex una parte; atque Scipionem Rossetti, nec non Rosam Zurli Brutti huius haeremem ex altera, ad quaestiones omnes iam exortas, et facile orituras removendas, transactio inita fuit, pro cuius sanatione Sacr. Congr. consulendum esse SSmo dixit, praefixo Rosae Zurli Brutti termino duorum annorum ad conficiendum depositum dotium promissarum, et nondum solutarum, ut solvantur puellis post nuptias, vel post mortem innuptarum cedant in augmentum causae piae, cuius favore etiam Praepositus teneatur cedere tertiam partem scut. 137, 50, nec non dixit Episcopum curare debere executionem et inscriptionem Operis pii, et in posterum quotannis exigere redditionem rationum a Praeposito; in Perusina *Transactionis* die 31 Ian. 1824.

Antequam a decisis sub die 14 Iunii 1817, 90 ubi statuerat ob reddituum augmentum commutandam esse voluntatem Paulinae Gafa quoad

distributionem subsidiorum dotialium non quolibet quinquennio iuxta testamentum, sed quolibet biennio, recederet Sacra Congregatio, et antequam definiret; utrum nonnullae testatrici proximiores consanguineae iam nuptae ius haberent ad integrum quatuor annorum subsidium dotale, quorum aliquae ab Episcopo veniam impetraverant illud ita consequendi post nuptias initas, scribendum esse Episcopo voluit ut referret de actuali redditu bonorum, qui nunc imminutus dicebatur, ac praeterea quot puellis, et qua auctoritate ipse veniam concesserit ad illud optandi post initum coniugium; in Milevitana *Subs. Dot.* die 27 Martii 1825.

91 Cum summa scut. 660, promanans ex dotibus ante an. 1812 collatis sed merito non solutis, distributa fuerit in Aedium sacrarum Instaurationem praeter modum legitimae obtentum; Sac. Congr. absolutionis veniam ad votum Esmi Relatoris Card. de Antelminellis facile impertiit; instaurationum siquidem et utilitas et necessitas maximopere commendabatur; in Anagnina 21 Febr. 1835, ad 1 dub.

Eandem ob causam et absolvit iuxta votum Eminentissimi eiusdem Relatoris Capitulum a summa scutorum 105, quam numeraverant novi Canonici et Beneficiati, ut de more in sacras suppellectiles impenderetur; et absolvit Canonicos ne in praesens Capitulari Arcae restituant summam scutorum 170, manantem ex dotibus usque ad annum 1812 designatis quidem, nondum vero solutis: ea tamen lege, ut dotem puellis aere proprio pensitent, quarum dies cesserit post annum 1812, ac per duodennium possint haud extrahi dotes, quae vacarint per obitum aut demerita puellarum, designatam tantum usque ad summam scut. 170; in eadem, ad 2 et 3 dub.

Denique iuxta votum eiusdem Eminentissimi Relatoris, statuit imposita salutari poenitentia consulendum esse Sanctissimo pro *absolutione* a censuris, quas praefatum Capitulum contrahere potuerit ob causam citatam. In eadem, ad 7 dub.

92 Ut aes alienum exsolveret annuit Sacra Congregatio precibus Capituli Christiani, qui flagitabat *suspensionum* earum dotium, quae iterum fuissent conferendae; eam vero concessit usque ad debiti extinctionem et fundi emptionem quo dotalia Christiani subsidia in pristinum revocarentur; reddita quotannis Episcopo ratione, facto verbo cum Sanctissimo. In Eugubina 21 Febr. 1835, ad 4 dub.

93 Dominici Andreucci priores duas filias ex quoniam laborent inopia ac descendant ab Hieronymo Bielli, qui dotali subsidio fundato, nominationis ius concessit Archisodalitati Sanctissimi Sacramenti ad S. Laurentii in Lucina, censuit Sacra Congr. reliquis puellis praeferendas, eisque scut. 75 pro singulis impertiri facto verbo cum Sanctissimo. In Romana *Subsidii Dotialis* 30 Maii 1835.

In seligendis puellis ad ea subsidia dotalia, 94 quae Ioannes Baptista Bellonius testamento fundavit, Sacra Congregatio hanc methodum *praelationis* servari voluit iuxta votum Eminentissimi Relatoris Card. de Antelminellis, nempe 1. Ut eius consanguineae affinibus, caeteris paribus, semper *praeferantur* et inter consanguineos proximiores; 2. Ut inter consanguineas et affines egenae non egenis, aut minus egenis; 3. Ut inter egenas puellas vita et morum honestate praestantes. In Romana *Subsidiorum dotialium* 19 Dec. 1835, ad 3 dub.

Omnes puellas ex propinquis vel affinibus 95 Io. Baptistae Belloni descendentes posse optare ad ea *Subsidia dotalia* quae ipse instituit, declaravit Sacra Congregatio iuxta votum Eminentissimi Relatoris Card. de Antelminellis, in Romana *Subsidiorum Dotialium* 19 Dec. 1835, ad 1 dub.

Postulante Parocho Plebis sextinae, Administratore trium *subsidiorum* Dotialium a Sebastiano Borghetti institutorum; ut, ad omnes praecidendas quaestiones super praelatione inter ingentem feminarum numerum exsurgentes, sorti omnium nomina committerentur, Sacra Congregatio voluit in omnibus servari formam a testatore praescriptam; tumque solum sortitioni locum fieri, cum puellae adessent conditionibus aequalibus instructae. Caesenaten. *Distribut. Subsidior. dotialium* 20 Ian. 1838.

Licet Defensores Birgittae Gabrielli et Iustinae 97 Bennini, quae dimicabant super collatione et solutione subsidii dotalis ab Archiconfraternitate S. Catherinae Senensis praestanda, dubium peculiare concordaverint super refectione expensarum litis etiam extraiudicialium ex ostenta facultate ab R. D. Auditori SSmi, attamen S. Congregatio post dilatam resolutionem diei 18 Sept. elapsi anni, decrevit *reficiendas* esse a Iustina Bennini, quae lite ceciderat, expensas tantum iudiciales. In Romana *Subsidii dotalis* 26 Febr. 1838, ad 5 dub.

Aloysio Lastredinio, quem Archisodalitas 98 Suffragii de Urbe haud firmis momentis impedit conabatur quominus suo iure utens terminum praefigeret ad nubendum puellis a se nominatis, Sacra Congr. concessit veniam ut terminum adicere possit usque ad annum XXX, quo elapso vel suam prorogaret nominationem, vel aliam nominaret. In Romana *Nominationis Dotium* 30 Maii 1838.

Ob easdem causas novum cumulum subsidiorum *dotialium* Elisabeth Scandelloni nobili, pauperi et descendentis ex linea praedilecta a fundatore, (cui iam ob has peculiare rationes cumulum concesserat Sac. Congr. die 9 Septembris anni 1815) denegavit, dum in decisis sub hac die standum esse statuit. Veliterna *Subsidiorum dotialium* 12 Iun. 1838.

Restaurata domo, cuius fructus demptis conversationis expensis a familia Severa, utpote 100

Fundatoris haerede in tot dotalia *subsidia* eroganda erant, Pius Seucia ad extinguendum gravissimum aes alienum pro restauratione susceptum, proponebat in se aes alienum onus Missae legato adnexum et omne futurum domus periculum recipere, ubi ad unum dotalia subsidia quotannis reduceretur. S. vero Congregatio probavit propositionem iuxta votum Em. Urbis Vicarii, solutis videlicet quotannis duobus subsidiis dotalibus quibus pares redditus apparuerunt; ac servato dominio domus favore legatorum. Romana *Subsidii Dot.* 23 Iun. 1838, ad 1 et 2.

101 Verum, cum superius rescriptum neque casibus omnibus consuleret, ac coarctaret Soffredinii facultate praevio recessu a decisis, statuit nullum apponendum esse a Collatore terminum puellis ad nubendum, in eadem 5 Septembris 1838.

102 Praevia facultate a Pontifice M. concessa interloquendi super eius rescripto, quo administratores designabantur subsidiorum dotalium a Felice Morovalli institutorum Episcopus et Parochus pro tempore S. Ioannis del Fosso, ius administrandi et nominandi ad preces Fratrum Morovalli, restituit Sacer Ordo haeredibus et descendentibus Fundatoris iuxta ius placitum, non retardata interim inscriptione censuum pro dote pii legati quatenus nondum fuerit peracta docto coram Ordinario quotannis de recta administratione et legati implemento. Perusina *Subsid. dotalium* 15 Septembris 1838, ad 1 dub.

Quamvis autem contra ea, quae in anteacta dictorum subsidiorum administratione pro nullitate reclamarent dicti Morovalli ac pro nullitate dotium adpromissarum et nondum solutarum; tamen censuit quoad praesentem gestionem satis provisum; quo vero ad dotes rescripsit pro approbatione pro iam nuptis; quo vero ad nuptias pro approbatione, quatenus in eis requisita praescripta concurrant; ibidem, ad 2 dub.

Demum in eadem causa attenta descendentium a Fundatore Morovalliorum paupertate concessit dictorum *subsidiorum* reductionem ad formam resolut. S. Congr. diei 17 Sept. 1831, ita tamen ut suspensa remaneat novi subsidii dotalis collatio eo anno, quo contigerit solutio dotium, de quibus in secundo dubio; ibidem, ad 3.

103 Omnes puellas, ex propinquis vel affinis Io. Baptistae Belloni ascendentes posse optare ad ea subsidia dotalia, quae ipse instituit, declaravit Sac. Congregat. iuxta votum Eminētissimi Relat. Card. de Antelminellis. In Romana *Subsidiorum Dotalium* 19 Decemb. 1838, ad 1 dub.

Statuit praeterea, ut Fratres excalceati S. Augustini in seligendis puellis ad eadem subsidia dotalia rem conficerent de consensu sui Emi

Protectoris, ut hoc pacto viam sibi obstruerent ad odia contrahenda, iuxta votum eiusdem Emi Relat. in eadem ad 2 dub.

Pro *dotium* cumulo a Iulio Silvaggi pro Romanis puellis relictarum S. C. filiabus Iosephi Mariae Antamori ex praesumpta Testatoris praedilectione opitulari benigne censuit in summa scutorum quingentorum, sub ea tamen mente, ut annuus redditus deponatur ad effectum conficiendi regulare multiplicum, donec conflatur summa scutorum 500 pro qualibet, facto verbo cum Sanctissimo. In Romana *Subsidiorum Dotalium* 23 Novemb. 1839.

Ex legato Diotallevi pro dotalibus subsidiis instituto cum praelatione favore puellarum de familia, assignavit S. Ordo Marchioni Scipioni Diotallevi Bonadrada, eiusque filiae egestate laborantibus annua scuta sexaginta, ad ipsorum vitam absque iure accrescendi in casu obitus, suspensa interim collatione quatuor dotium, facto verbo cum SS., minime attentis Administratorum oppositionibus, vel in ipsa assecutione dotium eos omni Iure destitui contententibus. In Ariminen. *Subsidiorum* 19 Decembris 1840.

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM ET REGULARIUM DECRETA.

Legatum dotis censetur factum sub conditione nuptiarum, quando testator puellas extraneas alicuius oppidi cum addito *a causa di dote* ad subsidium dotale revocavit. Quod si alia legata alterius generis cumulative instituerit, neque quantitatem singulorum determinaverit, aut fundos speciales praefixerit, tunc dos administratorum arbitrio determinatur, si praesertim praesumi possit, quod eorum prudentiae remiserit. Quae facile eruuntur ex iis quae hic declarantur.

Aloysius de Marchionibus Albizzi, Caesenas, ultimo quo decessit elogio, praescripsit, ut tota sua haereditas in bonis stabilibus collocaretur, et tutto il frutto che annualmente si ricaverà da tali investimenti sia distribuito dai medesimi eredi e loro successori ogni anno in perpetuo in causa di dote di povere ma oneste zitelle, ed alli poveri di questa Città (Cesena), e voglio che fra le dette donzelle e poveri si debbano sempre considerare ed avere riguardo alle discendenti del Notaro Francesco Agostini del Dot. Giacomo Bufalini e di Girolamo Evangelista tutti e tre fino al quarto grado, ed in altre opere pie secondo le circostanze, quando lo giudicasse bene il Vescovo pro tempore di questa Città, col quale intendo, voglio, che li Ghini (quibus haereditatis administrandae munus reliquerat) e loro successori debbano andare di concerto di tale distribuzione, per la quale si dovrà sempre aver riguardo al maggior bisogno, ed alla più opportuna occasione.

Pia dispositio habuit effectum; et anno 1832, cum ad formam testamenti pium huiusmodi legatum a Marchionibus Ghini administraretur, Marta et Marianna Bufalini de genere vocatarum, obtinuerunt annuam praestationem titulo paupertatis scut. 72. Eandem largitionem assecutae postea sunt Vidua Palia et Adelaide Evangelista, nec non tres innuptae puellae Augustini.

Nulla tamen ex his familiis in actu matrimonii ad haec dotalia subsidia admitti postulavit. Quinimo eam sibi sententiam imberunt, quod, si quando aliqua puella ad hanc rem petitionem faciat, suspensa executione legati circa pauperes, omnes pii legati redditus, qui eo anno percipiuntur, in puellarum dotes dumtaxat debeant erogari. Cum vero diverse sentirent Administratores memorati, supplices a S. C. Episc. et Regul. petierunt, ut opportunam in proposita controversia declarationem proferret.

Rogatus more Episcopus votum propitium puellis prodens, exponebat omnes quidem suspendi debere alias pias elargitiones, minime vero annuas praestationes recensitis puellis, ut inuimus, adsignatas.

Duo erant controversiae capita, quae disceptanda occurrebant. Primum erat, num puellae vocatae, licet innuptae permansissent, ad subsidium dotale ius haberent. Secundum erat, num puellis nupturis totus anni redditus esset addicendus, seu potius pecuniae quantitas ab Administratoribus cum Episcopo esset determinanda.

Ad primum quod attinet, adnotandum est ex testatoris voluntate praesumi, quod puellas honoratas hoc beneficio frui voluerit etiam in statu innuptatum, aliter enim in maxima earum necessitate misere deseruisset. Neque officit adiunctum a causa di dote; nam haec additio ostendit quidem votum matrimonii, quo iisdem idoneae provisum sit, minime vero obligationem nubendi importat; cum praesertim ex communi doctorum opinione legatura dotis in legatum alimentorum resolvatur, et utpote purum atque absolutum reputetur; Pignatell. t. IX, cons. 166, n. 10.

At contra excipiebatur, haec iure locum habere, cum quis ad dotem praestandam obligatur, utpote pater alique; Amost. de Caus. piis l. 4, c. 4, non autem cum agitur de extraneis, multoque minus si puellae vocatae sint incertae.

Ad secundum quod attinet, petitioni puellarum proderat, quod in iure earum conditio tam favorabilis est, ut licet testator quotam dotalem praefixerit, attamen ea soleat augeri etiam per plurium annorum cumulum. S. C. Conc. in Veliter. 9 Sept. 1815, quin censeatur iniuriam inferri puellis vocatis, quae cum incertae sint, ius quaesitum non habent. Rota cor. S. M. Clem. VIII, dec. 227.

Perperam vero obiiceretur, quod pauperum ratio ex testatoris voluntate sit habenda, nam puellarum dotatio non solum ad earum spirituale ac temporale bonum conducit, sed etiam ad publicam utilitatem, cum ex iis Ecclesia filios, Civitas cives suscipiat. Deinde puellae in pauperum numero post habendae, ideo testatoris voluntas non infringitur si titulo paupertatis totus anni redditus eisdem attribuat.

At vero contra puellarum petitioni refragabatur, quod favor eisdem habitus in earum dote augenda uti gratia sit aestimanda, minime vero uti dispositio stricte et universim observanda. Quod vero obiicitur puellarum dotem pauperum largitionibus esse praefendam, locum habere posse, cum redditus utrisque non sufficiat, non autem cum ita pinguis sit, ut facile utrique satisfieri valeat. Deinde pauperes praeteriti nequeunt sine aperta testamenti violatione, in quo legatum dotis a legato pauperum aperte distinguitur. Pauperes insuper certi dici possunt, *quatenus sunt de illa civitate*; Sanchez dub. 6, num. 13. Idque magis valet favore masculorum qui ad familias vocatas pertineant; Pascucci ad Pign. t. IV, Cons. 82 de Legat. piis. Quinimo generalibus iuris principiis inhaerendo, fructus aequis partibus dividi deberent, nisi quod in themate testator prudenti Episcopi et Administratorum arbitrio commiserit, ut in hac divisione maioris egestatis atque opportunitatis ratio duceretur.

Re itaque in plenario auditorio S. C. Episc. et Regul. cum titulo Caesenaten. *Distribut. dot.* die 21 Apr. 1841, per sequentes dubiorum formulas:

1. *Se e come le giovani predilette abbian dritto alla dote, non ostante che rimangano nubili nel caso?*

2. *Se e come si sostenga l'annuo assegno di sc. 72 fatto alle giovani Bufalini, Agostini ed Evangelisti?*

3. *Se e quale sussidio dotale competa alle zitelle predilette da maritarsi nel caso?*

Emi Patres rescripserunt:

Ad 1. *Negative.*

Ad 2. *Affirmative donec maneat innuptae.*

Ad 3. *Affirmative, arbitrio Administratorum cum Episcopo iuxta dispositionem testatoris.*

Subsidia dotalia puellis vocatis, aut sorte² electis sunt tribuenda, sive nupserint in saeculo sive nupserint in Domino, dummodo testator contrarium non praeceperit.

Item, si testator tempus non determinaverit, quo puellae sorte electae matrimonii conditionem adimplere debeant, S. C. Episcoporum et Regularium rescripsit elapso quinquennio, vel ob mortem, si matrimonium sive temporale sive spirituale locum non habuerit, dotes censi vacantes, et aliis puellis iuxta dispositionem pii fundatoris esse distribuendas.

Ioannis Surchi Ferrariensis anno 1664 suam ultimam voluntatem declarans legem dixit *che de' frutti della sua eredità ogni anno si maritassero dodici donzelle povere e native Ferraresi, dando a ciascuna di loro lire 130, due delle quali dovranno essere della villa di Gradizza, e le altre dieci native Ferraresi povere ed onorate di buona vita e fama, la nomina- zione delle quali starà in petto alli Signori Governatore ed altri Officiali della Congrega- zione delle Stimmate che pro tempore saranno della Ven. Confraternita.*

Piae dispositioni non defuit effectus, et coetus Sodalium delle Stimmate haereditatis ad- ministrationem suscepit, et puellas duodecim quottannis ad subsidia dotalia rite nominavit.

Anno 1821 cum a pluribus annis puellae pleraeque sortitione extractae nuptiarum condi- tionem non implevissent, magnus superfuit do- tium non auditarum numerus, adeoque ma- gna pecuniae vis, ex qua nullus fructus pro- veniebat.

Ut autem huic incommodo aliqua ratione consultum foret, coetus Sodalium deliberavit *che le Doti delle innutte entro l'anno si dispen- sassero a quelle che erano state proposte, ma non favorite dalla sorte colla prerogativa del- l' anteriorità a seconda del tempo del loro ma- trimonio seguito entro l'anno.*

Huiusmodi ratio vigit ad annum 1840, quo Praefectus Sodalitio, in dubitationem devenit, num eadem ratio Testatoris voluntati consen- tanea foret. Itaque Sacrae Congreg. Episcoporum et Regularium rem deduxit, exposuitque hoc modo numerum a testatore praescriptum excedi, et obligationi intra annum nubendi ab eodem impositae nullatenus satisfieri. Ad- didit autem dotes hac ratione caducas effec- tas, in utilitatem sodalitii saltem ex aequitate iuxta praesumptam testatoris voluntatem ver- tendas esse.

Controversia igitur ad Sacram Congreg. de- lata, et iuxta consuetas eiusdem regulas pro- posita, duo quaestionis capita emergebant; pri- mum circa obligationem matrimonii, secun- dum circa tempus, quo item esset perficien- dum.

De primo referiebantur variae DD. sententiae, quorum aliqui docent legatum dotis esse pu- ram, ideoque matrimonii obligationem non importare; alii vero contendunt esse legatum conditionale, et idcirco necessario adimplen- dum. At in eorum dissensione concludebatur in huiusmodi controversiis praesumptae testa- torum voluntati standum esse; Amostas. de Caus. piis l. 4, c. 6, n. 16. Iamvero in facto subsumebatur nuptiarum conditionem necessa- rio implendam videri ex eo, quod testator nuptiarum conditionem primo loco posuerat, in- quiens *si maritassero dodici donzelle*, etc. Hoc enim forte ostendere volebat sese matrimonii

favorem, quam personarum potius inspexisse, eoque magis quin puellae honoratae veluti incertae reputari poterant. Addebatur autem in casu sufficere nedum matrimonium carnale sed et spirituale, quandoquidem contrarium a testatore statutum non fuerat. Sacr. Con- gregat. Episc. et Regul. in Pisauren. 26 Au- gusti 1616.

Secundum vero quaestionis caput maiorem difficultatem implicabat; neque enim testator indicaverat, quo temporis spatio puellae sor- titione vocatae nuptias perficere deberent. Re- currendum igitur erat ad legum dispositiones, ex quibus deducebatur in genere conditiones potestativas quamprimum implendas esse leg. *Haec Cond.* ff. de Cond. et Dem. De condi- tione vero in specie *si nupserit* ex aliquibus Doctoribus cum Bartolo ad memoratam legem requiri colligebatur, ut intra triennium adim- pleatur; ex Mantica vero de Coni. Ult. Vol., l. 11, t. 18, n. 25, eandem conditionem quan- documque et etiam post triennium posse exe- cutioni mandari.

Itaque sequentes dubiorum formulae, quae allatas quaestiones complectuntur, Eminentis- simorum Patrum iudicio dirimenda propo- sitae sunt.

1. *Se e quando le giovani sortite al bussolo per conseguire le doti del legato pio Surchi debbano contrarre matrimonio?*

Et quatenus affirmative infra annum.

2. *Se si abbia ad osservare il metodo adot- tato nel 1824, di conferire le doti vacanti ad altre giovani proposte, e non sortite dal bus- solo, che si maritano nell' anno; o piuttosto concederle almeno per grazia in beneficio della Confraternita, ed in qual modo?*

3. *E quante volte l' accennata condizione non si debba adempire dentro l' anno; qual metodo convenga adottare per impedire il cumulo delle doti nel caso?*

Quibus Emi PP. in generali auditorio diei 25 Febr. 1842 rescripserunt:

Ad 1. *Affirmative ad primam partem, ad secundam infra quinquennium et ad mentem; mens est, ut puellis quae ad dotem sortiuntur, detur schedula, quam ipsae exhibere possint sive nupserint in Domino, sive in saeculo.*

Ad 2. *Provisum in primo.*

Ad 3. *Elapso quinquennio, vel ob mortem, si matrimonium sive spirituale sive temporale non fuerit secutum, dotes vacantes conferantur aliis puellis, quae sortitae sunt in additionem duodecim annuatim conferendarum.*

REV. FABRICAE S. PETRI.

In distributione subsidiorum dotalium ero- gandos esse fructus sortis superlucratae a So- dalibus S. Apolloniae Urbis ex investimento promissarum dotium decernitur; redintegrando

prius ex eadem sorte fundo Legati Egidi in duobus locis montium, et deductis ex eius fructibus expensis Sodalitii pro administratione bo-

norum, necnon celebrato quotannis anniversario pro fundatoribus et benefactoribus. Romana Subs. dot. 31 Maii 1794, dub. 1.

E

ECCLESIA

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

i Cum ex parte Decani et Capituli Ecclesiae Cathedralis Salmanticae. Sanctissimo Domino nostro Clementi PP. XIII humillime expositum fuerit, non raro evenire posse, ut eadem Ecclesia Cathedralis, aut alia ipsi unita, quae Universitati adhaerent, ob frequentes scholarum eiusdem Universitatis rixas, polluantur; et Episcopatu vacante, vel Episcopo absente aut impedito, nulloque Episcopo Salmaticae commorante, neque ob Dioecesium distantiam aliquo viciniore, nisi post longum temporis intervalum accedente, nonnunquam Sacrificia et Ecclesiastica munia in iisdem Ecclesiis diu interrupta remaneant magno Scholariorum detrimento; quapropter Sanctissimo Domino Nostro enixe supplicarunt, quatenus elargiri dignaretur facultatem, ut, tali casu occurrente, una ex Dignitatibus eiusdem Cathedralis cum aqua a proprio vel viciniore Episcopo benedicta possit illas reconciliare.

Hinc Sanctitas Sua benigne concessit: *Ut, vacante Sede Episcopali, si nullus Episcopus Salmaticae, vel in viciniis commoretur, Vicarius Capitularis ad benedictionem Ecclesiae pollutae, dummodo utatur aqua a viciniore Episcopo benedicta, possit procedere; Episcopo vero causa aegritudinis vel absentiae a sua Dioecesi impedito, nulloque alio Episcopo occurrente vel accedente, Vicarius generalis, et quatenus ipse Sacerdotali caractere non sit insignitus, prima Dignitas eiusdem Capituli, habita prius ab Episcopo licentia in scriptis, et cum aqua pariter ab eodem Episcopo benedicta, et in casu necessitatis, eandem benedictionem possit peragere.* Quae omnia eadem Sanctitas Sua pro casu de quo agitur tantum valitura, atque in exemplum non adductura, indulgit, quibuscumque in contrarium non obstantibus; Salmanticae. die 12 Decembr. 1761.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

i Ob nonnullas controversias factas inter novos Deputatos Brephotrophii, et Sodales SSmi Corporis Christi Asculi causa Pontificii Rescripti diei 5 Augusti 1795, quod novos Deputatos Ministro amoto constituere praecipiebat; dubia nonnulla fuerunt in S. C. proposita, sed haud fuerunt resoluta, et mandatum proponi du-

bium — an constet de obreptione et subreptione rescripti SSmi? Asculana Brephotrophii 9 Iulii 1796, dub. 1 ad 11.

Ecclesia Parochialis Villae Rezodii sub se 2 continet alias quindecim villas seu Pagos, quos inter recensentur finitimi Pagi Brignola, et Pianum animabus circiter tercentum compositi, et ab Ecclesia Parochiali duobus fere milliariis distiti. Quum in duobus his Pagis nulla Ecclesia, nullumque adesset publicum Oratorium, in quo vel Sacrum celebrare, vel Deo preces effundere valerent, hinc deliberarunt de Ecclesia in dicto Pago Brignolae construenda. Contradictorem experti sunt Parochum; sed obtento a Domino Pagorum assensu, stipulatoque de ea construenda instrumento, manutenendaque, institerunt pro facultate praefatam Ecclesiam aedificandi, et impetrarunt, salvis iuribus Parochialibus, et ad mentem; Derthonen. Erect. Ecclesiae 30 Maii 1778.

In dubium venit utrum liceret vendere situm 3 Antiquae Ecclesiae, ad hoc ut pretium in constructionem novae Parochialis Ecclesiae prope Collegium Patrum Doctrinae Christianae aedificandae et ampliandae erogaretur. Suspensa primum fuit causae resolutio, et demandatum Episcopo scribi iuxta instructionem. Pontis Curvi Reaedificat. et Translat. Ecclesiae Paroch. 13 Septembris 1777, dub. 3. At ad novam inde trutinam ducta causa, affirmativum prodit responsum cum solitis tamen clausulis; 6 Mart. 1779.

Dubitationi obnoxium fuit, an esset locus 4 novae aedificationi et ampliationi Ecclesiae Parochialis S. Michaelis Archangeli, seu potius illius instaurationi? responsum extitit dilata; et scribatur Episcopo iuxta instructionem; Pontis Curvi Reaedificat. et Translat. Ecclesiae Parochialis 13 Septembris 1777, dubium 1. Iterum proposita causa, et novis illustrata iuribus et documentis, decretum est, praedictam non instaurandam, sed denuo Ecclesiam aedificandam et ampliandam esse; 6 Martii 1779.

Nec in eodem aedificandam esse situ, sed 5 ad alium situm prope Collegium Patrum Doctrinae Christianae transferendam, cum muniis Parochialibus esse Sacr. Congr. censuit, etsi Parochiae incolae causa loci contradixissent; ib., dub. 2.

- 6 Postulatum item quum fuisset an et cuius expensis novae praedictae Ecclesiae aedificatio, aut antiquae instauratio facienda sit? affirmativum responsum exiit iuxta Episcopi votum; ib., dub. 4.
- 7 Oppidum Crevalorii collocatum in Territorio Abbatiae S. Silvestri Nonantulae unicam habet Parochialem Ecclesiam Divo Stephano dicatam. Hac iam fatiscente auctoque oppidanorum numero, Praepositus Iacobus Graviolius preces exhibuit pro amplioris Ecclesiae nova aedificatione, exponens simulque sciscitans quantum ratione id perfici possit? novam aedificationem S. C. probavit; et quo vero ad modum dixit ad mentem a D. Secretario Card. Abbati communicandam; Nullius seu Nonantulanae *Reaedificat. Eccles. Paroch.* 16 Maii 1778. Menti satisfacit Abbas Architectique relationem porrexit; ideo petitur quomodonam ea sit reparanda? et rescriptum denique fuit, iuxta votum Cardinalis Abbatis Commendatarii cum omnibus facultatibus necessariis et opportunis; 6 Martii 1779.
- 8 Nullas reparationes faciendas esse in Ecclesia Parochiali S. Mauri oppidi Tumbae sumptibus Parochi antecessoris statuit S. C. contra votum moderni Parochi, qui post lapsum undecim annorum a Parochia obtenta, et nonnisi post sui Antecessoris obitum, reparationes tum in sacris suppellectilibus, tum in Ecclesia et in domibus ex necessario fieri oportere postulavit; Senogallien. 19 Sept. 1778, dub. 1, confirmat. 15 Maii 1779.
- 9 Abbatialis Ecclesia S. Mariae de Platea ab immemorabili habita semper fuit pro principali ab ipsis S. Severi Prioribus. Inter hos autem Priores et illius Abbates factis circa praereminentias quaestionibus decisum fuit, Ecclesiam illam Abbatialem esse Matricem, maiorem insuper et digniorem esse altera Ecclesia Parochiali S. Severi, quoad actus tantum praereminentiales; Senogallien. *Praeeminent.* 30 Ianuar. 1779, dub. 1, confirmat. 5 Iunii eiusdem anni.
- 10 De necessariis reparationibus in Ecclesia Cathedrali faciendis periti retulerant. Triplici hinc certamine dimicatum est, ut decerneretur ad quemnam illarum onus spectaret? Capitulum substinebat ad solum id spectare Episcopum, nisi peculiare adsit statutum, aut contraria consuetudo, vel nisi Ecclesia peculiares habeat pro fabrica redditus, quibus Cathedralis Balneoregii prorsus carebat; et imo probabat hoc onus Episcopis semper incubuisse. Hodier-nus Episcopus in Antecessorem Antistitem Baldassinium onus refundebat, et huius haeres in illum vicissim. S. autem C. respondit, instauraciones esse ad formam peritiae necessarias, easque ad Episcopum Baldassinium attinere, dempto eo, quod exactum fuit ex gratia SSmi iuxta liquidationem coram D. Secretario faciendam. Balneoregien. *Ecclesiae Cathedralis* 17 Augusti 1776, dubium 1 et 2, confirmat. 28 Aug. 1779.
- Intra fines Spoletanae Dioeceseos adest locus, qui vocatur Podium Primi Casus, ubi una tantum adest Prioralis Ecclesia cum cura Animarum, quam obtinuit Vincentius Bernabò Fulginas Canonicus Basilicae S. Laurentii in Damaso Urbis. Quum esset haec Ecclesia fatiscens, minareturque undequaque ruinam, sacrisque omnibus parametis et utensilibus careret, paupere populo et paupere Ecclesia, Vincentium Priorem ad instaurandam et renovandam suam Prioralem Ecclesiam, necnon et ad sartam tectamque servandam in necessariis parandis suppellectilibus, adigendum esse, populus oravit; sed S. C. causam distulit, et Episcopo scribi iussit ad mentem; Spoletana *Restaurat. Ecclesiae Paroch. et Sacr. Suppellect.* 18 Mart. 1780.
- Quum Ecclesia S. Mammantis ruinam minitans solo aequata fuisset, et ex coementis ad eam reparandam paratis nova Ecclesia S. Mariae de Platea, quo Simulacrum S. Mammantis translatum fuit, fuisset constructa; postulabatur, an et cuius sumptibus praefata S. Mammantis Ecclesia sit in pristinum reducenda? Sed absolutum S. Congr. rediit responsum negativum; Britinorien. *Translat. Ecclesiae Parochialis* 14 Dec. 1782, dub. 2.
- Petita Archipresbyteratus et Canonicatus provisione, cuius collatio pro reparanda Parochiali Ecclesia Collegiata S. Mariae terrae Bledae suspensa erat, S. C. placuit iniungere Vicario Capitulari, ut statim procederet ad indictionem concursus pro electione Archipresbyteri cum assumptione coadiutoris, assignata eidem provisione usque ad electionem Canonici curati, et in reliquis ad mentem. Modo Cardinalis de Comitibus Viterbium se contulit, omniaque perfecit; ob id S. C. decrevit, esse providendum ad fabricam illius Ecclesiae in omnibus iuxta votum Card. Relatoris, et ad D. Secretarium cum SSmo iuxta mentem; Viterbien. 7 Febr. 1784.
- De Parochialis et Abbatialis Ecclesiae S. Mariae de Platea terrae Montis-novi matricitate constat quoad actus tantum praereminentiales. Quoniam in solemnioribus anni festivitibus sacras functiones tamquam matrix peragere consuevit, quemadmodum ex nonnullis etiam coniecturis id evinci poterat; et ipse autem Abbas de rigorosa matricitate ad effectum percipiendi decimas quaestionem instituere non intendit; Senogallien. *Praeeminen.* 27 Mart. 1784, dub. 1. Idemque fuit eadem die in altera causa resolutum; ib.
- Qua de causa Cruci praedictae Abbatialis Ecclesiae dignior debetur locus, seu praecedentia et praereminentia; ib., dub. 3.
- Populus Borgii unam habens Ecclesiam, eam-

que etiam magna scutorum quinque millia reparatione indigentem supplicavit pro novae potius Ecclesiae in commodiori loco facienda constructione, quae ad scuta quatuor millia vix adscendit; et deprecatus est etiam, ut sibi utiliceret in partem sumptuum haereditate Mariae Finocchiae in pios usus relicta. Siquidem haec pia mulier bis mille libris lanuensibus egenis pagi aegrotantibus occurri iussit; et his deficientibus, mandavit in annos singulos Kalendis Maii panes pauperibus distribui; ratam aliarum librarum 1600 voluit implicari in construenda Cappella in illa fatiscente Ecclesia suo nomine et cognomine inscripto; de reliquis fructibus solidos triginta dari constituit singulis annis Parocho pro sacrificio in expiationem animae suae Kalendis Maii celebrando, et superextantes erogari in totidem Missis lectis cum eleemosyna solidorum quatuordecim. Idem populus distributioni fructuum bis mille librarum renunciavit, promisitque Cappellam ad normam testatricis aedificare in nova Ecclesia, et implere aliquem numerum Missarum, quarum reductionem etiam efflagitat. His omnibus S. C. respondit *affirmative*, reservato onere anniversarii Kalendis Maii a Parocho explendi cum eleemosyna solidorum triginta, et celebratis quotannis nonnullis missis lectis arbitrio Episcopi, et cum eleemosyna ab Episcopo taxanda, et ut ipse incumberet aedificationi Ecclesiae cum appositione lapidis, et administratione haereditatis; Albiganen. *Aedificat. Eccl. Paroch.* 3 Febr. 1787.

16 Ob imminentem Parochialis Ecclesiae S. Mariae Cossineani ruinam, Praepositus et Curati contributiones Communitatis, Cappellaniarum, Nosocomii et Sodalitiorum proposuerunt confirmandas, ut nova fieret Ecclesiae fatiscantis constructio. At quum constructio plurimum expensae requireret, excogitata fuit reparatio, quae minores requirebat expensas. Fratres Sanctucci, qui ex conspectu Ecclesiae domum habent, sese opposuerunt, dicentes, limitatum fuisse sodalitium, et administratorum consensum ad novam Ecclesiae constructionem, ideoque trahendam non esse ad instaurationem. Verum S. C. constare de legitimis consensibus pro expensis necessariae reparationis edixit; Ripana 16 Iun. 1787, dub. 1.

17 Quaesitum deinde fuit, cuiusnam sumptibus sit ea Ecclesia instauranda? dictum est, provisum in primo, et scribatur Episcopo iuxta mentem; ib., dub. 2.

18 Parochia S. Donati iamdiu Episcopali Mensae unita, et ad statum postea collativum nonnullis pro Parocho, et nonnullis pro Ecclesia bonis assignatis, caeteris autem bonis una cum decimis a Mensa ipsa retentis, reducta fuit. Hinc reparationes in Ecclesia praefata faciendas pro tempore praeterito ad Episcopum spectare, quo vero ad tempus futurum, ordinarias spe-

ctare ad Parochum, extraordinarias ad Antistitem pertinere, S. Congreg. definivit; posteaquam 14 Dec. 1782 fuerit rescriptum dilata, et ad mentem; Brictinoren. *Congruae* 10 Decembr. 1785, dub. 3, confirmat. 15 Septembris 1787.

Canonici et Archipresbyter Parochialis Ecclesiae S. Petri Montis Martiani in Collegiatam erectae S. C. oraculum percunctati sunt, num onus reparandi ac manutenendi Fabricam, et tintinnabula Ecclesiae spectet ad solum Archipresbyterum; seu potius repartendum sit inter eum et caeteros Capitulares? haec definivit, spectare pro tertia parte ad Capitulum, pro reliquis duabus partibus ad Archipresbyterum; Senogallien. 13 Iun. 1789, dub. 3.

Cathedralis Ecclesia Arimini a motu terrae concussa, Canonici ad sibi habendam facultatem creandi censum scutorum 5270 supplicarunt, et applicationem reddituum Sodalitii Cruce signatorum et Hospitalium S. Archangeli, et Montisfloris urbis postularunt. Pontifex immortalis memoriae Pius Sextus censum nec approbavit, neque improbavit; huiusce tamen applicationes denegavit. Hinc Canonici percunctari coeperunt S. C. oraculum super et obligatione reparationis Ecclesiae, et super erogatione reddituum Mensae Episcopalis, qui inter Canonicos ipsos dividi consueverant, quique a nonnullis Benefactoribus erant reparationis onere relict. Et oraculum fuit, reparationem Ecclesiae Cathedralis faciendam esse a Capitulo ex redditibus Mensae Capitularis; Ariminen. *Reparat. Cathedral.* 18 Sept. 1789, dub. 1.

Quum Episcopus Sarsinatensis in actu Visitationis totam parochialem Ecclesiam S. Mamantis de Falcino delabentem comperiisset, decrevit infra tempus proximi veris firmiter reficeretur, facta de necessariis expensis peritia, ad hoc ut eae populo et possidentibus notificarentur, ut unusquisque pro rata sua parte concurreret; sin minus, iuxta consuetudinem contra morosos executivum relaxaretur mandatum. Taxationem super aes et libram solvere renuit Laurentius Ricchius, exterus in Parochia possessor, et gravaminis querelam ad Sacram detulit Congregationem. At haec sancivit praefatus Episcopi decretum esse exequendum; Sarsinaten. 31 Iul. 1790.

Adeo Parochialis Ecclesia SS^{mi} Salvatoris Velitrarum fatiscit, ut alibi parochiales agantur functiones. Insignis peritorum iudicio ad eam reparandam requiritur summa scutorum 2420; nec pares sunt illius redditus sumptui. Igitur S. C. supplicarunt eius Officiales pro suspensione onerum, quae Sacratio, Archipresbytero, Beneficiatis et Cappellanis incumbunt; et responsum prolatum est, ut expectetur relatio Cardinalis Episcopi super petitione Collegii S. Bonaventurae, quod insignem Cappellaniam in ea Ecclesia possidet; hinc concordiam Col-

- legium illud cum Deputatis Fabricae super contributione inierat; *Veliterna Suspens. Miss.* 5 Iun. 1790. Deinde annuit iuxta votum Card. Episcopi; 18 Sept. eiusdem anni.
- 23 Ac insuper reprobavit Concordiam praedictam confectam a Collegio S. Bonaventurae pro Cappellania scut. 800; ib., dub. 2.
- 24 Ecclesiae S. Laurentii fatiscantis, et in incommodo positae situ demolitio illius Beneficiato permittitur, extructo in proxima SS. Annuntiatae Ecclesia altari in honorem eiusdem Beati; quum homines Villae Casalorum coementa Ecclesiae diruendae offerrent; Camerinen. *Demolit. Ecclesiae* 18 Dec. 1790.
- 25 Iohannes Franciscus Iacobus duo praedia legavit Congregationi S. Mariae Gaudii, et S. Apolloniae Bononiae Civitatis. Horum reddituum medietas in Ecclesiae aedificio, medietas in celebratione Missarum impendi debebat. Sodales pro Oratorii et S. Sodalitii reparatione explenda postularunt, ut summa 257 scutorum, quae a morte testatoris supererat, eratque sub depositi lege, in reaedificationem posset erogari. Sed medietatem tantummodo huius depositae summae obtinuerunt. Bononien. 21 Iun. 1783. Alteram inde postularunt depositi medietatem ad perficiendum aedificium, et rescriptum tulerunt, ut scriberetur Card. Episcopo iuxta instructionem; 6 Maii 1786. Denique Sacr. Congr. annuit iuxta votum Archiepiscopi; 28 Maii 1791.
- 26 Facta contentio est, an et de quarum instaurationum ac reparationum in Ecclesia Cathedrali, quae confectae, et quae sunt faciendae necessitate constet? resolutum est constare ad formam peritiae mitioris Terminii a Card. Visitatore deputati; Balneoregien. *Ecclesiae Cathedralis* 18 Decemb. 1790, dub. 1, confirmat. 28 Maii 1791.
- 27 Et resolutum insuper est, reparationem hanc in decessorem Episcopum Aluffium, sub cuius regimine fatisci coepit, refundi, secundum tamen peritiam de mandato praedicti Cardinalis Visitoris confectam; ib. dub. 2, confirm. ib.
- 28 Quum Ecclesia Parochialis S. Michaelis de Puteo Foro Cornelii Dioeceseos instauratione indigeret, Sacerdos Franciscus Braga Parochus petiit definiri, cuinam onus incumberet instaurationis? restituit petitioni populus. At deteriori facta Ecclesia, per modum provisionis creatus fuit census scutorum centum et viginti super bonis Parochiae, ut labenti turri sacras ferrent suppetias. In dies restauratione indigente magis Ecclesia definiri postulatur, quis ad reparationem et ad extinctionem census, eiusque fructuum solutionem sit adigendus? definitio fuit teneri populum et possidentes in districtu Parochiae per aes et libram. Nam impares erant redditus Parochi et Beneficiariorum, et patroni deficiebant; Imolen. *Restaurat. Eccles. Paroch.* 6 Sept. 1783, confirmat. 10 Ian. 1784. Deinde executio taxae plene peragi nequivisset renuentibus exteris possidentibus; et re iterum in S. C. delata, S. C. imponendam esse collectam iuxta votum Cardin. Episcopi statuit; 16 Maii 1795, dub. 1.
- Et locus est deputationi periti pro recognitione operis; ib., dub. 2.
- Inter plurima pia legata quae reliquit Iulius 30 Antonius Silvagni, inter caetera novae Ecclesiae constructionem mandavit. Sed perfici haec nequit ob defectum reddituum, qui impendi debent etiam in subsidiorum dotialium distributionem; hinc postulatur an et quomodo sit consulendum sumptibus necessariis ad perficiendum Ecclesiae aedificium? respondit S. C. affirmative ex redditibus superextantibus ab anno 1791 inclusive, et Episcopus curet omnino rectam administrationem, iniuncta ad hunc effectum Administratori redditione rationis facienda quotannis eidem Episcopo; Ariminen. *Subsid. Dotal. et Fabricae Ecclesiae* 26 Septemb. 1795, dub. 2.
- Quum Canonici Ecclesiae Collegiatae oppidi 31 Belviderii pro reparatione Ecclesiae bis suspensionem, et ad vicennium postremo duorum Canonicatum Ubertini et Mei, et facultatem creandi censum scut. 1000 obtinuissent; modo post ocularem inspectionem Visitoris delegati summa praedicta non sufficere agnoverunt, hinc postulant tertii Canonici suspensionem nuper vacati, ut contrahere censum possint in summa scutorum 2500, quae requiruntur ad Ecclesiae Fabricam perficiendam; et Sacr. Congregat. concessit suspensionem iuxta votum Card. Archipresbyteri Basilicae Lateranensis; Senogallien. *Fabricae Ecclesiae* 20 Febr. 1796, dub. 1.
- Denegata pro reparatione aedium, et Eccle- 32 siae Parochialis S. Michaelis Archangeli oppidi Maceratae Feltriae applicatione haereditatum Gratosi et Angeli Remigii Galbini, supplicatum est, an et quomodo sit providendum praesenti reparationi aedium et Ecclesiae Parochialis? S. C. respondit affirmative ex pecunia cumulata, et quatenus opus aliis etiam remediis a Sacro Conc. Trident. praescriptis; Feretrana *Applicat.* 27 Aug. 1796, dub. 2.
- Tres sunt in Oppido Supini Ecclesiae Paro- 33 chiales; una ex his Archipresbyterialis sub titulo S. Petri, quae ab antiquissimo tempore tantum fontem baptismalem habet, cuius in benedictione conveniunt alii Parochi, qui etiam ab eadem Ecclesia oleum sanctum accipiunt. Non semel dicti Parochi praeeminentiam illius Ecclesiae turbare conati sunt; modo etiam, spreto monitorio AE. Fontem baptismalem de praecedentis Episcopi licentia in eorum Ecclesiis construxerunt. Sed litem exortam S. Congreg. decedit constare de maioritatem, non autem de matricitate Ecclesiae S. Petri; Ferentina *Matricit. et Fontis Baptism.* 18 Mart. 1797, dub. 1.

34 Extra moenia Rocchae Contratae sita est Ecclesia nuncupata *la Madonna del Renale* et in ea miraculis clara Beatae Mariae Imago. Ibi simplex beneficium erectum est; et quum haec Ecclesia esset prope diruta; ad reparandam Marcus Antonius legavit scut. 50, quae summa et beneficii redditus ad reficiendum impares sunt. Theodorus Carletti hoc onus se spondit implere, et Ecclesiam novam intra Oppidi moenia aedificare et manutenere, si ei reservetur ius patronatus, et subministrentur dirutae Ecclesiae coementa, Imago, et scuta quinquaginta, et alia scuta quinquaginta a beneficiato subministranda, et ei vendatur praedium beneficii, solvendo fructus compensativos quinque pro centenario. Beneficiatus favet postulationi, et etiam Sacr. Congregat. quae esse locum reaedificationi Ecclesiae iuxta votum Episcopi statuit; Senogallien. *Reaedificat. Ecclesiae* 6 Maii 1797.

35 Erecta praebenda Theologali in Ecclesia Cathedrali cum suppressione Conventus parvi PP. Eremitarum S. Augustini nuncupati *della Voltre* in territorio et Paroecia Vallis Nucis siti, hodiernus Theologus exorat pro demolitione Ecclesiae, aedium illius Conventus contractione, et missarum quinque translatione ad Cathedrali quum haec Ecclesia et Conventus, in quo modo Coloni habitant, pessimo statu essent, manutentionis onus non leve, et Sacerdotes ad Sacrum peragendum, in illa Ecclesia difficillime accedant. Precibus S. C. annuit iuxta votum Episcopi, apposito Icone divi Augustini in altari ab eodem Episcopo designando in Ecclesia Cathedrali. Brictinorien. 24 Nov. 1792, dub. 1, confirmat. 17 Iunii 1797.

36 Vigore piae dispositionis Card. Petri Pauli de Comitibus institutae in favorem trium Ecclesiarum S. Mariae de Trivio, S. Mauri, et S. Mariae *del Rivo*, reparaatae et iterum aedificatae dictae Ecclesiae fuerunt; sed Ecclesiae S. Mariae *del Rivo* prope dirutae, cuius expresse testator instaurationem non ordinaverat, Episcopo placuit opus suspendere. Putabat enim inutilem illam esse et superfluam; quum esset in villicula S. Mauri, in qua exiguus est Populus. Re in S. C. delata, declaravit non esse locum illius Ecclesiae reparationi; Camerinen. 18 Nov. 1797, dub. 3.

37 Ecclesiae S. Mariae *del Rivo* ad haeredes Petri Pauli Cardinalis de Comitibus spectantis demandatur demolitio ob pessimum eius statum, et inutilitatem in villicula S. Mauri, in qua aliae duae sunt Ecclesiae; Camerinen. die 18 Novemb. 1797, ad 3 dub.

38 Ecclesiam Parochialem S. Luciae Viterbii reparandam esse decernitur ex fructibus beneficii in ea erecti, suspensa ad septennium executione nominationis Beneficiati iam expletae favore Clerici Caroli Bergassi; Viterbien. *Beneficii* die 18 Nov. 1797.

Ecclesiam S. Mariae *del Renale*, positam extra moenia Rocchae Contratae in loco aquoso et lubrico, reaedificari permittitur intra oppidum Theodori Carletti, qui eam in proprio despondet solo nonnullis sub conditionibus, ac praesertim reservationis iurispatronatus, et emptionis praedii spectantis ad beneficium in eadem Ecclesia erectum, solutis fructibus capitalis donec novum fiat investimentum; Senogallien. *Reaedific. Eccles.* die 6 Maii 1803.

In Ecclesiae Parochialis SS. Viti et Modesti Oppidi Montis Birotii restaurationem contribuere debere annua scuta bis centum quinquaginta Conventum S. Marci PP. Eremitarum Congregationis B. Petri a Pisis definitum fuit. In Pisauren. *Reparationis Ecclesiae super executione Decreti* die 12 Febr. 1803.

Demolitionem Ecclesiae SS. Simonis et Iudae, quam sordidam et fatiscentem reparare non poterant Rectores, permisit S. C. cum solitis clausulis, et servata in profanatione censura Sacri Conc. Trid., et celebrato quotannis festo S. Titularis, atque commisit Episcopo ut incumberet investimento pretii caementorum, et deinde provideri posset quoad eius applicationem. In Fanen. *Demolitionis Ecclesiae* 13 Sept. 1806.

Aedificationi Ecclesiae et aedium Parochialium Villae Frontilli providendum esse modis extraordinariis ab Archiepiscopo propositis definivit Sacra Congregatio, celebrata in menses singulos Missa pro legato Bartolini usque ad eius redintegrationem. In Camerinen. *Aedificationis Ecclesiae* die 27 Iun., et 18 Iul., et 21 Novemb. et 19 Decemb. 1807.

Probavit S. Congregatio permutationem fatiscantis Ecclesiae S. Blasii cum Ecclesia S. Annae conciliatam inter familiam Mancina et Parochum Maiolati, ex qua illa huic cessit coementa demoliendae Ecclesiae S. Blasii, et domunculam, ita tamen probavit, ut translatio fieret onerum ad Ecclesiam S. Annae, in cuius aliquo sacello apponeretur Icon S. Blasii, et dummodo valor caementorum et soli investiretur, et cederet, una cum domuncula favore Paroeciae Maiolati et per Franciscum Mancina assignaretur idoneus fundus ab Episcopo approbandus pro implemento quatuordecim missarum. In Aesina *Permutationis* die 6 Aug. 1808.

Dominico Bartolini postulanti ante novam aedificationem Metropolitanae Ecclesiae Camerinenensis summam scutorum 488, 60, a se subministratam ob prosecutionem Fabricae Aedium Parochialium et Ecclesiae *di Frontillo* in Agro Camerinenensi posita, et a terraemotu concussae, respondit Sacr. Congregat. provisum iam esse a Rescripto SSmi per Clar. mem. Card. Carandini dato die 12 Ianuar. 1808, sequentis tenoris: *Sanctissimus mandavit taxam impositam in agro Camerinenensi pro Fabrica Ec-*

clesiae Cathedralis, hac expleta, erogandam esse prae caeteris favore Parochialis Ecclesiae Frontilli ad effectum reintegrandi Domini-cum Bartolini subventorem sumptuum ad eam explendam Fabricam concurrentium. In Camerinen. Aedificationis Ecclesiae die 25 Ianuar. 1815.

45 Antequam decerneret Sacra Congregatio, cuius sumptibus recuperanda sit Ecclesia S. Andreae Paleani Praenestinae Dioecesis, prorogavit iudicium, et in executionem praecedentis decreti 21 Maii 1820 statuit, ut Eminentissimus Episcopus dignaretur praefigere terminum unius Mensis ad exhibendum statum activum et passivum Praebendarum et beneficiorum in dicta Ecclesia existentium, nec non ad docendum de erogatione scutorum 486 in reparationibus Ecclesiae. In Praenestina *Reparationis Ecclesiae* die 9 Iul. 1818.

46 Fatiscentem ac nimis angustam Parochialem Ecclesiam S. Mariae Nosciani noviter aedificandi facultatem illius Parocho Vincentio Monti facto verbo cum SSmo concessit Sacra Congregatio iuxta Votum Episcopi, approbans deficientibus ordinariis media extraordinaria, nimirum venditionem trium censuum, nonnullarum domuncularum et bonorum legati missarum Pedruzzii. In Fanen. *Reaedificationis* die 18 Sept. 1818, ad 1 dub.

47 Parocho Ecclesiae S. Mariae Nosciani Fanensis Dioecesis perpetuum onus missarum quadraginta pro legatis impositis super tribus censibus, et nonnullis domunculis, nec non aliarum viginti pro bonis Petruzzii in singulos annos celebrandarum imposuit Sacra Congregatio, postquam eorum omnium bonorum ad paroeciam spectantium venditionem, facto verbo cum SSmo permisit, ut praefata fatiscens ac nimis angusta Ecclesia reaedificari posset. In Fanen. *Reaedificationis* die 18 Septemb. 1818, ad 3 dub.

48 In excitata controversia inter Capitulum Collegiatae Oppidi Paleani, et Administratores Patrimonii Columnae, ad quem nimirum de iure pertineret onus reparandi Ecclesiam eam collegiatam, cum a Capitulo in sui defensionem post exaratum folium D. Secretarii, ac tantum paucos dies ante resolutionem exhibita fuerint iura, Sacra Congr., ut maturius procederet, definitionem distulit quoad ius et titulum utriusque partis; sed quia Ecclesia sollicita indigebat reparatione, et ex Capituli allegatione constabat ex tercentorum annorum consuetudine Ecclesiam reparatam fuisse a Familia Columna, etiam post protestationes ab hac emissas, voluit ut interim non retardaretur reparatio sumptibus huius Patrimonii; in Praenestina *Restorationis Ecclesiae Collegiatae* die 18 Septemb. 1818.

49 Sacra Congregatio, prorogato iudicio de iis, qui tenerentur ad reparationem Ecclesiae Col-

legiatae Oppidi Paleani, decrevit, ut firma remanente provisionali resolutione diei 18 Septembris 1819, exhiberetur Status activus et passivus omnium praebendarum et beneficiorum Ecclesiae S. Andreae erect. nec non statuit, ut conficeretur ac transmitteretur peritia expensae necessariae pro omnibus reparationibus, et causa reproponeretur, citatis omnibus interesse habentibus. In Praenestina *Reparationis Ecclesiae* die 27 Maii 1820.

Principem ab Auria Pamphyli, seu Patro- 50 num teneri ad reparandam et ornandam Ecclesiam B. M. V. *dell' Aiuto* in territorio Montis Clavelli respondit S. Congregatio eidem patrono sciscitanti, quis ad hoc onus teneretur, cum nec Beneficiatos, nec redditus ad id assignatos, nec populum sibi subiectum ea Ecclesia haberet. In Balneoregion. die 17 Iul. 1820, ad 3 dub.

Deficientibus aliis mediis a iure statutis pro 51 reparanda Paroecia Montis veteris Bricinorien. Dioecesis, Sacra Congregatio, attenta consuetudine, statuit concedendam esse Episcopo facultatem statuendi decimam praedialem in annuis scutis octo per aes et libram, solvendis etiam a possessoribus non residentibus. Quo vero ad Paroeciam Bonaldae dixit Episcopum teneri ad Ecclesiae manutentionem, acceptis tantum scutis quatuor sponte oblati a Parochianis. Huiusmodi decimarum exactionem et administrationem Parochis, docto quotannis coram Episcopo de erogatione, committendam esse voluit Sacra Congregatio. In Bricinorien. *Paroeciarum* die 29 Maii 1824, ad 1 et 2 dubium.

Confirmandum esse decretum Vicarii Gene- 52 ralis Lucanae Archidioecesis, quo praescripta fuit remotio Scamnorum seu Sedilium ab Ecclesia S. Frigidiani, censuit Sacra Congregatio, praesertim quia decretum hoc latum fuit ad vitandum seditionem, iurgia et scandala, quae frequenter illorum sedilium causa in supradicta Ecclesia eveniebant. In Lucana die 25 Ianuar. 1825.

Standum esse in decisis respondit Sacra Con- 53 greg. quoad remotionem huiusmodi sedilium, eo vel magis quod Ioannes Mathias Banchieri nullimode suum apertum ius probaverit. In eadem die 22 Mart. 1825.

Antequam decerneret Sacra Congreg., cuius 54 sumptibus reparanda sit Ecclesia S. Andreae Paleani Praenestinae Dioecesis prorogavit iudicium, et in executionem praecedentis decreti 22 Maii 1820, statuit ut Eminentissimus Episcopus dignaretur praefigere terminum unius mensis Capitulo ad exhibendum statum activum et passivum Praebendarum et Beneficiorum in dicta Ecclesia existentium, nec non ad docendum de erogatione scut. 486 in reparationibus Ecclesiae. In Praenestina *Reparationis Ecclesiae* die 9 Iul. 1825.

- 55 Ob necessitatem reaedicandi Parochialem Ecclesiam S. Mariae Nosciani Fanensis Diocesis, et ob aliorum mediorum defectum consulendum esse Sanctissimo censuit Sac. Congregatio pro concedenda venditione servatis servandis trium censuum, nonnullarum domuncularum, et bonorum legati Pedrazzi spectantium ad praefatam paroeciam. In Fanen. *Reaedification.* die 18 Septemb. 1838, ad 2 dubium.
- 56 Cum nulla suppetat Canonica ratio, quae cogat Ecclesiam S. Antonii de Gaiana seiungi ab Ecclesia Parochiali S. Laurentii de Varignano, eoque minus in titulum parochialem erigi; contra ratione loci ac distantia maius sibi commodum pro rebus sacris expostulent qui ad Sanctum Antonium de Gaiana accollunt, statuit Sacra Congregatio in hac Cappellanum Curatum stabiliri, servatis servandis cum assignatione primitiarum iuxta votum Eminentissimi Archiepiscopi. In Bononien. *Dis-membrationis* die 30 Maii 1835, ad 1 et 2 dubium.
- 57 Pecuniae cumulum qui promanaverat ex sacris non litatis in praescriptis Ecclesiis ob eorum suppressionem nunc cultui restitutis, erogandum esse a Gente Pallavicinia ut in eisdem Ecclesiis inadimpletis oneribus fiat satis definiit Sac. Congr. In Bononien. *Cappellaniarum* die 30 Maii 1835, ad 8 dub.
- 58 Ea quae producta fuerunt dubia quoad Restaurationem Ripanae Cathedralis Sacra Congregatio censuit resolvere ad primam post aquas, interim vero decrevit ut Communitatis sumptibus aquae removerentur, quae circum muros Ecclesiae fluentes Fabricae ruinam minitari videbantur, et notificaretur D. Praesidi Provinciae, et ad Dominum Secretarium cum Sanctissimo ad mentem. In Ripana *Restaurationis Ecclesiae Cathedralis* die 22 Aug. 1835, ad 1, 2, 3, 4 et 5 dub.
- Pro Fabrica Parochialis Ecclesiae S. Valentini absolvenda proportionatos fundos secernendos esse iuxta votum Episcopi in omnibus respondit. In Ferentina *Reaedificationis Ecclesiae* 13 Aug. 1836, ad 1 et 2 dub.
- 59 Ex decreto, quo perpensa relatione Episcopi Viterbiensis petita a Parocho ad S. Mariae a Podio data fuerat facultas demoliendi Ecclesiam S. Matthaei eamque convertendi in usus profanos ad formam Tridentini, persentientes EE. Patres exoriri graves querelas, suspendi interim executionem rescripti die 13 Mensis Aprilis, praedictisque partibus ad deducendum iura sua in S. Congregatione terminum imprimis mandarunt, deindeque allegationibus hinc inde exhibitis mature perpensis, propositis dubiis quibus de rescripti executione quaerebatur; et quatenus negative an et cuius sumptibus esset in pristinum restituenda Ecclesia S. Matthaei, rescripserunt ad D. Secretarium iuxta men-
- tem. In Viterbien. *Demolit. Ecclesiae* 20 Martii 1838, ad 1 et 2 dub.
- Ad reaedicandam parochialem Ecclesiam 60 D. Vitalis in Civitate Assisiensi, a fundamentis terrae motu subversam, caeteris deficientibus remediis declaravit S. Congr. teneri populum et possidentes in districtu Paroeciae per aes et libram. Assisien. *Reaedificat. Eccl. Paroch.* 24 Mart. 1838.
- Cum aere collato ex redditibus Sacrarum, ex 61 Paroeciali censu, et ex Beneficiorum praebendis nondum satis consultum foret necessitatibus Ecclesiae Curiolani S. Mariae Gaudentium Ferentini, diuturnique operis curatio administrationi Divini cultus, populi commodo, et fabricae ipsius tuitioni summo opere obesset; Sacra Congregatio ad opus quantocius absolvendum facile indulsit, ut cum ex summa scutorum mille pro qua aliud iam prodierat rescriptum, scuta dumtaxat 600 recepta fuerint ex censu cum Taxiis conciliato, novum crearetur debitum scutorum quingentorum rescribens precibus in id causae a Promotore Fiscali datis affirmative in omnibus iuxta votum Episcopi. In Ferentina *Pensionis et Reparationis Ecclesiae* die 30 Mart. 1838.
- Cum in Apostolico Indulto a S. M. Bene- 62 dicto XIV familiae Amati concesso retinente fenestram in Ecclesia S. Iuvenalis generalia verba fuerint adhibita; Sacra Congregatio huiusmodi ius Aloysio Basetti uti Palatii Emptori competens, dixit. In Reatina *Odei* die 14 Iun. 1838.
- Cum ad novam extruendam Paroecialem Ec- 63 clesiam in Terra Musta impares reperti fuerint redditus a Felice Calleia relictis, primum subsidium tulerunt Parochus, alique presbyteri eidem Ecclesiae mancipati, ac Parochiani, subinde a S. Ordine petita est condonatio fructuum quorundam Patrimoniorum et subsidiorum dotialium, qui in usum Fabricae iam erogati fuerant, eo quod nullus de certo vocatorum genere extitisset; ac praeterea ipsorum suspensio usque ad Fabricae complementum. S. autem Congregatio ad primum respondit: *Affirmative salvo iure puellarum, quae iam electae fuerant facto verbo cum SSmo.* Idemque respondit ad alterum, salvo tamen quoad patrimonium iure passivo vocatorum de certo genere, si adessent etiam quoad tempus; circa vero subsidia dotalia, firmis dotationibus consanguinearum, quae legatum iam expostulaverant. In Melvitana *Reaedificat. Ecclesiae* ad 1, 2 et 3 dub., die 9 Iul. 1838.
- Unius autem ex dictis Patrimoniis suspen- 64 sionem favore Fabricae impediens quodam Clerico Alphord, qui, cum esset ex certo vocatorum genere, iam fuerat nominatus, conditione tamen adiecta ne posset fructus percipere donec ad SS. Ordines promoveretur ad formam foundationis, quamvis causam adduceret,

quod nemini in ea Dioecesi Tonsura initiari sine titulo liceret ex lege motus proprii S. M. Pii Sexti, quod si praescivisset Fundator, haud SS. Ordines requisivisset; PP. EE. illius precibus absolute reiectis huius quoque Patrimonii fructus in usum Fabricae convertendos esse dixerunt. In eadem ad 8 dub.

- 65 In eiusdem Fabricae utilitatem conventi fructus quoque Beneficiorum liberae collationis in posterum vacaturorum, de loci consuetudine successionibus reservatos, ab ipso vocationis puncto usque ad provisionis diem decurrentes postulantes Fabricae deputatis, Sacra Congreg. annuit precibus quoad Beneficia in Paroeciae tantum districtu erecta, dum vacarent facto verbo cum SSmo. In eadem ad 4 dub.

- 66 Cum vacasset in Ecclesia Cathedrali Canonicatus quidam, collatus fuit Clerico Francisco Schembri, qui, dilata per quadrimestra ob exortas quasdam controversias novi Canonicatus possessione, et huius et alterius, quo potiebatur, fructibus se gaudere contendebat; at, contradicente Ecclesiae Mustensis Parocho propter duorum Canonicatum incompatibilitatem, concordia inter contententes inita est, qua Canonicatus Schembri ex scut. melit. 4000 durante vacatione collectis, 1000 dumtaxat favore Fabricae se cessurum spondit. S. Congr. praedictorum fructuum applicationem iuxta concordiam approbavit facto verbo cum SSmo. In eadem ad 5 dub.

- 67 Vacantis Beneficii Kala nuncupati proventus Apostolica Dataria diversis addixit Melitens. Dioecesis Paroeciis, assignatis cuilibet respectivis quotis, quarum vel iam deposito traditarum, vel in posterum percipiendarum applicationem favore Fabricae Mustensis Ecclesiae postulantes deputatis, ea praesertim ratione, quod aliquae Paroeciae iam erectae fuerant, et de aliarum erectione contendebatur. PP. EE. preces remiserunt ad Datariam Apostolicam praeventam. In eadem ad 6 dub.

Ad eiusdem Fabricae explendae effectum bona Paroecialis Ecclesiae hypothecandi facultatem administratoribus praedictis concessit S. huic Ordo salva tamen Parochi congrua et minori quo fieri posset interusurio, cum onere deponendi scut. melit. 100 quotannis ad effectum contracti nominis extinguendi, incipiendo post cessationem alterius indulti ab illis iam ab anno 1835 obtenti, ad quinquennium sub poenis etc., docto etc., et persolutis interim fructibus. In eadem ad 7 dub.

- 68 Cum reaedificanda esset Ecclesia Parochialis Civitellae Alleani ictu fulminis devastata; et constitisset ex vetustissima consuetudine Municipium principaliter ad Ecclesiae manutentionem teneri, concurrentibus ex parte Sodalitatibus, Emi PP. iusserunt Ecclesiae illius reparationem per communitatem explendam

esse, subministrata aliqua quota a Parocho, Beneficiis et Sodalitiis. Balneoregion. *Reparat. Eccles. Paroch.* ad 1 et 2 dub., die 15 Septemb. 1838.

Episcopo Montis Alti a S. Congregatione postulanti remedium occurrendi expensis pro reparatione Ecclesiae Cathedralis tenuissimis dotatae redditibus; providendum esse PP. EE. rescripserunt per impositionem mediae annotatae; quin apposita desuetudo obstaret; aut quod beneficia iuris patronatus extarent, ad formam Constit. S. M. Bened. XIII, *Pius et Misericors.* Montis Alti *Visitationis* die 24 Novemb. 1838.

Quidam Archipresbyteri Ecclesiae Paroecialis Sambucae reliquerant redditus unciarum ultra 52 ea mente, ut inter Presbyteros dividerentur ab ipsius Ecclesiae Archipresbytero pro tempore ad nutum eligendos, qui una cum ipso divinum in ea Ecclesia celebrarent pro eorum suffragio officium, unciis cuilibet senis distributis. Iam vero cum unciae sexaginta circiter superextarent ex distributione huiusmodi praeteritis annis peracta, et praeterea unciae 20 pro Missis non celebratis, petiit a S. Ordine Archipresbyter actualis Vitus Planeta eorum reddituum applicationem, nec non praefati officii celebrationis suspensionem favore Fabricae Ecclesiae, quam perpoliendam et instaurandam susceperant; Sacra Congregatio certiorata ab Episcopo, quod nullum ex implorata suspensione obveniret divino cultui detrimentum, nulliusque iuri quaesito praeiudicium, salva quinque unciarum distributione favore Iosephi Cacioppo, quae titulo Patrimonii Sacri fuerant illi assignatae, in reliquis precibus annuit Archipresbyteri Oratoris. In Agrigentina *Instaurationis Ecclesiae* die 17 Decembris 1838.

Proposito dubio an et quomodo sit occurrendum reparationi Oratorii S. Andreae ad Crucem Clivi Barancolensis in Lucana Dioecesi, cuius necessariam restitutionem asserebat Parochus, ut Paroecianis, quorum complures duo milliaria ab Ecclesia Curionali distant, celeriter prompteque adiutandis praesto sit eosque vero ut plurimum in summa mendicitate esse, nihilque posse inde quaeritari; S. Congregatio rescripsit affirmative per Patronos, et ad mentem. Mens est ut, iis deficientibus vel renuentibus, curet Archiepiscopus reaedificationem Oratorii, ad tramites Conc. Tridentini, erogatis in id opus Libellis 400 per Sodales suffragii solvendis. In eadem ad 4 dub.

Ut reaedificationi Ecclesiae Parochialis S. Valentini Ferentini in Hernicis conficiendae, de qua quinquies, sed diversa facie apud S. H. O. actum fuerat, eo quo fieri poterat modo optularetur, S. O. ad preces deputatorum Fabricae concessit per triennium suspensionem vacantis Praebendae dato responso: Affirmative

in omnibus iuxta votum Episcopi, facto verbo cum SSmo, et notificetur ministris Datariae Apostolicae. In Ferentina *Reaedificat. Eccles.* die 23 Mart. 1839.

73 Translationem Ecclesiae Cathedralis ab antiqua ad novam Casertam cum postularet Episcopus, ut maiori Civitatis cultusque divini decori melius consuleret, EE. PP. rescripserunt, non proposita, et ad mentem. In Casertana *Translationis Eccles. Cathedralis* die 27 Aprilis 1839.

74 Iterum discussa, instante Communitate Civitellae Aleani, controversia, quae de collabentis Paroecialis Ecclesiae reparatione eam inter ac Parochum acta fuerat, comitiis diei 15 Septembris anni 1838 in decisis perstitit S. Ordo, decernens impensas pro reparatione, de qua in casu, esse sustinendas per Communitatem, subministrata a Parocho, Beneficiis et sodalitiis aliqua summa, prudenti arbitrio Ordinarii taxanda et amplius. In Balneoregien. *Restauracionis Ecclesiae Parochialis* die 1 Februarii 1840.

75 Opem postulaverat Archipresbyter S. Constantii, ut praesentibus Ecclesiae reparationibus provideretur, nec non eiusdem manutentioni ac sacrarii necessitatibus in futurum; eandem Ecclesiam causatus dives suum patrimonium omnino amisisse, quod Ducali Leutembergensi familiae fuerit addictum, caeteraque deessent ordinaria remedia: proposuitque mox in expeditum finem converti redditus piae haereditatis Bolognesi in officiis generalibus impendendos, nec non erogari scutata quadraginta penes se deposita pro lite adversus haereditatis iura mota, ac postea derelicta. At EE. PP. praesentibus tantum necessitatibus consulentes rescripserunt, esse providendum pro impensis actu necessariis, erogatis quadraginta scutatis ex deposito haereditatis Bolognesi, nec non aliis decem in praesens superextantibus, atque pro hac vice tantum, subministratis a parocho, et caeteris Beneficiatis scutata triginta, celebratis decem missis lectis, et una cum cantu cum adsistentia totius Capituli et Cleri, facto verbo cum SSmo; quoad futurum vero mandarunt, ut Episcopus curaret expensarum reformationem, et proponeret alia media. In Fanen. *Instaurat. Eccles. ac Commutation. Voluntatis* die 11 Iul. 1840.

76 Cum Parochus Ecclesiae S. Vitalis exposuerit Paroecialis Ecclesiae urgenti reaedificationi occurri incontinenti per taxam a populo identidem persolvendam, veniam postulavit mutuo accipiendi pecuniam, quae de dotalibus subsidiis nondum solutis extat penes Sodalitium S. Stephani, obtinuitque iuxta votum Episcopi, nempe emissa obligatione in forma iuris valida, ratam portionem restituendi, prout puelae in saeculo vel in Domino nupserint, ac praestito idoneo fundo hypothecariae inscri-

ptioni subiiciendo, facto verbo cum SSmo. In Assisien. *Reaedificat. Eccles. Parochialis* die 22 Aug. 1840.

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM
ET REGULARIUM DECRETA.

Si Monasterium, discedentibus monachis, ab eo, qui potestatem habet, alienetur, non censetur vendita Ecclesia Monasterio adnexa, etiamsi eadem in contractu non nominetur, et clausa aliquo tempore maneat. Quod eruitur ex sequentibus.

In hac ultima Gallorum irruptione, cum omnia bona ecclesiastica occupatoris arbitrio distraherentur, Monasterium S. Joannis oppidi *Civita-nuova*, quod inhabitabant Sanctimoniales a S. Clara nuncupatae, una cum aliis ecclesiasticis bonis Principi de Beauharnais, tunc Italiae vice Regis fungenti, adjudicata fuerunt.

Restituto vero pontificio Regimine, idem monasterium sub eiusdem dominio perstitit, titulo emphyteusis ex auctoritate S. M. Pii VII eidem concessum. At Princeps de Beauharnais, eodem Pontifice auctorante, monasterium cum illis, quibus acceperat, iuribus in Comitem de Saint-Leu publico instrumento transtulit.

Cum vero E. Firmanus Ordinarius sacram visitationem perageret, comperuit Ecclesiam quae Monasterio inhaerebat, tam structura conspicuam, quam vetusta veneratione celebratam ex iussu Procuratoris Negotiorum Exc. Domini in usum profanum adhiberi. Itaque suo decreto constituit, ut omnia profana impedimenta ibidem deposita auferrentur, et Ecclesia publico Dei cultui restitueretur. At hanc rem per litteram officiosam datam die 13 Februar. 1838 eundem Procuratorem monuit, ut intra mensium duorum spatium eandem Ecclesiam sibi traderet. Quod cum Procurator ille recusasset, res deducta est ad S. C. Ep. et Reg., et dubium in partium contradictione concordatum *An et quomodo sint servanda decreta edita ab Archiepiscopo in actu Sacrae Visitationis in Casu?*

Decreta, de quibus hic agitur, binum caput respiciebant; primo nempe ut restitueretur Ecclesia antiqui monasterii; secundo ut item restitueretur quoddam pratum ab eodem Comite possessum. Cum tamen ante causae propositionem, E. Archiepiscopus circa pratum renunciationem emisisset, hinc nullo de eodem facto verbo, quaestio de Ecclesia dumtaxat disceptata fuit.

E. Archiepiscopus uti cardinem statuebat in Comitem de Saint-Leu ea tantum iura transivisse, quae antea Principi de Beauharnais inhaerebant, nempe dominium solius monasterii sine Ecclesia, ut verba ipsa indicant, quae in instrumento adhibita sunt — *Monastero di S. Giovanni di Civita-Nuova, locale ad uso padronale* —. Con-
tendebat enim neque ex mente Gallici Occu-

patoris, qui ius commune Ecclesiae extra commercium ponens in eo robore reliquerat; neque ex mente Pontificis Emphyteusim constituentis, quae potius erat in casu respicienda, in Monasterii traditione Ecclesiam, quam non nominarunt, comprehendere voluisse. Neque itidem confugium haberi posse aiebat ad Doctorum opinionem, qui e contra auctores sunt nomine monasterii Ecclesiam non venire, cum illud hominibus, haec Deo inserviat. Thusc. v. *Monast.* Conc. 338.

In confirmationem vero proferebat Archiepiscopus duas causas prorsus simillimas et in casu fortasse duriori quae favore Ecclesiae non vero Domini monasterii decretae fuerunt; una nempe a S. C. Conc. in Spoletana *Ecclesiae* 12 Sept. 1829; altera ab hac ipsa S. C. Ep. et Reg. videlicet Romana *Alienationis Ecclesiae* hoc ipso anno definita. Perperam vero contendeat opponi, quod Ecclesiae natura de sacra in profanam fuisset immutata; namque pluribus, iisque conformibus allatis testimoniis ostendebat, ab ipso gallico regimine clausam quidem remansisse Ecclesiam, sed minime in usum profanum adhibitam et accommodatam, exceptis postremis hisce temporibus idque opera Procuratoris Negotiorum Exc. Dñi.

At contra hic inter alia propugnabat una cum Monasterio Ecclesiam quoque Principi Beauharnais fuisse adiudicatam, ideoque in eius Cessionarium devenisse. Axioma siquidem est ubique tritissimum, quod principale sequi debeat accessorium; at vero Ecclesia cum Monasterii aedificio comparata, pars est certe magis exigua, neque enim hic ratio habenda erat usui, cui erat antea destinata, sed tantum materiali contractioni. Id autem eo magis persuasum esse debet, quod a tempore alienationis Ecclesiae numquam publicae venerationi aperta fuerit quin ullus unquam reclamaret. Quinimo aliquos testes producebat, quibus probare nitebatur eandem Ecclesiam in utilitatem domini Monasterii semper usibus profanis inservisse, postquam monasterium fuerat alienatum. Quibus positis concludebat a casu nostro exulare omnia illa principia, quae rebus actu sacris dumtaxat possunt accommodari.

Itaque causa proposita in plenario conventu diei 25 Septemb. 1840, E. Patres rescripserunt:

Ad 1 partem affirmative quoad Ecclesiam; in reliquis provisum per declarationem expressam.

Ad 2 Negative.

Romana *Alienationis Ecclesiae*. Titius anno 1812, cum gallici usurpatoris imperio bona ecclesiastica distraherentur, in publica licitatione sibi comparavit — *la Casa conventuale di S. Maria in Trastevere, composta di piani terreni, giardino, due piani superiori* — Cum vero huic religiosae domui parva Ecclesia esset adnexa,

emptor in venditione eam comprehensam fuisse, ideoque sibi cedere debuisse arbitratus est. Hinc non emisit in eadem ea omnia suo aere peragere, quae ad publicum cultum et Ecclesiae manutentionem pertinerent. Postea vero domum eandem alienavit; sed Ecclesiam sibi reservavit. Morti proximus hanc ipsam una cum quibusdam sacris suppellectilibus Caiae legavit coniunctim cum Ecclesia S. Mariae in Aequiro, onere adiecto erogandi scut. 100 in suum funus, aliaque animae suae suffragia.

Cum vero dubitaretur num emptio valida fuisset propterea quod agebatur de re sacra, quae versatur extra commercium, dubium S. C. Ep. et Reg. propositum est: *Se la detta Chiesa spetti a' Legatarii o piuttosto rimanga a disposizione dell' E. Vicario?* Proposita causa die 13 Mart. 1840, S. C. rescripsit: *Negative ad primam partem, affirmative ad secundam; et ad mentem; mens est: che l' Em. Vicario procuri per titolo di equità, che si dia un compenso pei restauri fatti nella Chiesa di S. Margherita da erogarsene il valore in compenso delle spese del mortorio.*

Una eademque Ecclesia potest esse saecularis quoad parochiam ibidem adnexam; regularis autem quoad naturam ipsius ecclesiae. Tunc autem iurisdictio Episcopi moderanda est in sacra visitatione iuxta Const. Ben. XIV *Firmandis*; ut patet ex sequentibus.

Ecclesia S. Rosaliae in oppido Cimella Nicensis dioecesis, saeviente gallica irruptione, distracta fuit; ex quo factum est, ut vetus parochia ibidem erecta loco, ubi consisteret, destituta remanserit. Sed cum eodem tempore Minores Reformati per gallicum occupatorem e suo coenobio abscedere coacti fuissent, Ordinarius, in cuius potestate totum aedificium relictum fuerat, converso in seminarii usum Coenobio ipso, ad Ecclesiam eidem adnexam S. Rosaliae parochiam transferendum censuit, et curam animarum presbyteris saecularibus continuo demandavit.

Pace ubique restituta, memorati Regulares in pristinae suae domus possessionem iterum immissi sunt, nulla tamen facta mentione parochiae ibidem translatae, quae a presbyteris saecularibus administrari non desiit. Quamquam Ordinarius, ut aliquam rationem Regularium duceret, non vero quod obligatione teneri putaret, aliquem ex ipsis Regularibus in parochum semper postea nominare consueverit. Quinimo in sacra obeunda visitatione suam ibidem iurisditionem exercuit perlustrans Ecclesiae paroecialis Tabernaculum, pixides, Calices, fontem baptismalem, oleum sanctum, altare maius et quatuor aras ad latera surgentes, pulpitem, sacrum, turrim campanariam, paramenta et opportuna super omnibus hisce rebus, nullo obnitente, edicta protulit.

Usque tum res pacifice inter Episcopum et

Regulares processerant; cum tamen anno 1838 Pater Provincialis cum suo definitorio Religiosum animarum cura praeditum, ex officio removeri iussisset, et Episcopus id exequi aequum non iudicaret; Regulares illi ad S. C. Episcoporum et Regularium reclamaverunt; conquerentes insuper de excessu iurisdictionis Episcopalis in sacra visitatione complenda contra praescriptum Conc. Trid. et Constit. Bened. XIV *Firmandis*. Interpellatus Episcopus rescripsit, sese parochi remotionem iustis de causis opportunitiori tantum tempori remittere voluisse, et de obiecto iurisdictionis excessu cumulative cum Ordinis Provinciali visitationis super Ecclesia iure potiri, exclusive autem super Parochia et rebus ad eandem pertinentibus. Procurator fiscalis ibidem de suo voto interpellatus inquiebat Cimellae parochiam nulloatenus uti Regularem haberi posse, cum neque ex fundatione, neque ex privilegio, aliove titulo uti talis ostenderetur. Reinf. Ius Canon. tit. 3, tit. 5, n. 2. Hisce addebat ab Episcopo parochum libere semper nominatum fuisse, eaque semper provisa fuisse, quae ad rectum parochiae regimen conducerent.

E contra Moderatores Regularium contendebant Ecclesiam Cimellae tam ex fundatione quam ex possessione (si tempus gallicae occupationis excipias) regularem declarandam esse. Quod vero parochiam spectat, si effectum, nempe sacramenta atque sacramentalia consideres, uti saecularem reputari oportere; si autem locum, ubi nempe res omnes ad statum paroecialem pertinentes locatae sunt, attendere velis, inter Ecclesias regulares accensendam esse, ideoque Episcopo nulla alia iura competere praeter ea quae Bened. XIV in Const. *Firmandis* declaravit.

Haec a partibus in iurium suorum defensionem producebantur. Ex quibus omnibus plures emergebant animadversiones: 1. Nempe quod Cimellae Ecclesia origine erat regularis, et de facto dumtaxat gallica occupatione dominante, uti talis esse desivit. 2. Quod parochia origine erat saecularis; neque constat aliquam a S. Sede dispositionem extitisse; ex qua in regularem conversa fuerit. 3. Quod proinde qualitas Ecclesiae separatim consideranda sit a parochialitate, eoque magis quod non desint exempla parochiae saecularis in Regularium Ecclesiis erectae, ut evenit Romae in Ecclesia S. Adriani. 4. Quod posita saeculari parochiae natura, contra sacros Canones videri fecisse Episcopum, cum Regularem eidem praefecit Benedict. XIV Const. *Inscrutabili*, § 16. 5. Quod si Ecclesia Cimellae Regularis declaretur non potuisse Episcopum visitare sacras Reliquias publicae venerationi expositas, S. C. Conc. Urbanaten. 10 Mart. 1663.

Hisce ad opportunitatem consideratis, dubia EE. Patribus proposita referre praestat, quae sunt huiusmodi:

1. *Se e come convenga approvare la concordia proposta da Monsignor Vescovo?*

Et quatenus negative:

2. *Se debba tenersi per regolare la Chiesa e la parrocchia di Cimella?*

Et quatenus affirmative ad primam partem, negative ad secundam:

3. *Se e come possa essere soggetta la Chiesa alla Visita del Vescovo?*

4. *Se e come abbia a permettersi, che la cura delle anime sia esercitata da quei Religiosi?*

Quibus EE. Patres in generali conventu diei 8 Apr. 1839 rescribendum censuerunt:

Ad primum *negative*. Ad secundum *affirmative ad primam partem, negative ad secundam*. Ad tertium *affirmative iuxta Constitut. Benedicti XIV Firmandis*. Ad quartum *affirmative facto verbo cum Sanctissimo etiam pro absolutione et sanatione, saltem ad cautelam quoad praeteritum; servata forma Constit. Firmandis, et favore Episcopi salvo iure transferendi in aliam Ecclesiam sibi bene visam enunciata Paroeciam, quae in statu saeculari manere debet, licet a Regularibus ad tempus administraretur*.

Nota. Primum dubium refertur ad quamdam concordiam ab Episcopo propositam, in qua praesertim statuebatur usus communis sacrarii et suppellectilium, necnon pactum horarii peragendi pro functionibus paroecialibus, Quam tamen fuse explicandam non censui, quia ab EE. PP. approbata non fuit.

Dominus fundi a Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium cogitur ad eum iusto pretio vendendum, postquam rite constitutum est eum vere necessarium esse ad Ecclesiae paroecialis constructionem; ut patet ex sequentibus; 14 Maii 1841.

In oppido S. Benedicti Ripanae Dioecesis nova parochia cum opportunis facultatibus instituta fuit, ac locata in quadam exigua Ecclesia de Municipii iure patronatus. Quae quidem cum progressu temporis parochianorum copiae recipiendae nimis angusta, et propter loci situm parum salubris perspecta fuisset, cogitatum est de cura animarum ad alium locum magis opportunum transferenda. Ad hanc rem pecunia in promptu erat; nam Patres ab Oratorio nuncupati, in quos animarum cura transierat, summam scut. annuorum 150 remittere, municipes vero summam scut. 2000 contribuere sese obligatione obstrinxerunt.

Licet vero de loco primum Religiosi et Municipales dissentirent; postea tamen ambo in unum convenerunt, nempe ut novum aedificium in quodam fundo emphyteutico construeretur, cuius directum dominium ad quemdam Petrellium, utile vero ad Fratres Castelli pertinebat, in quibus quarta et ultima generatio

finem erat habitura. Sed Dominus directus interpellatus ingentissimum primo pretium postulavit; postea vero fundum alienare abnuit; tandem clanculo eundem cuidam Papettio vendidit.

Cum ita se res haberet, Magistratus et Religiosi supplices apud Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium institerunt, ut Papettius iusto praefinito pretio, ad praedium nuper emptum alienandum cogeretur. E contra vero Papettius suam recusationem tueri nixus est tribus praesertim de causis: 1. Quod hoc praedium, cum in extrema paroeciae parte dissitum sit, populi concursui ad sacra officia incommodum evaderet. 2. Quod non desint in medio oppido loca, ubi maiori ornatu, et paulo graviiori sumptu Ecclesiae aedificium perfici queat. 3. Quod ad maiorem parsimoniam opus suscipi posset eo, quo nunc invenitur, loco; ita enim et locus emendus non esset, et rudera Ecclesiae veteris atque alterius domunculae destruendarum operis constructioni inservirent.

Hisce a Sacra Congregatione perspectis Ordinario mandavit, ut rem amico componendam curaret; aliter a viro perito aestimationem fundi fieri iuberet. Ordinarius, cum irritae cessissent amicae tractationes, fidem remisit Sacrae Congregationi, qua declarabatur fundi pretium ad scut. 207 ascendere. Sed haec Sacra Congregationi non fuerunt satis; nam Ordinario praescripsit, ut unum vel duos viros peritos adhiberet, qui ad faciem loci accedentes de vera Ecclesiae ibidem construendae necessitate referrent.

His itaque mandatis huiusmodi obsecuti necessitatem memoratam asseruerunt, eorumque testimonio accesserunt et Ordinarius et loci Magistratus necnon Delegatus Apostolicus, et consilium nuncupatum Congregationis *Governativa*, cuius munus est Municipiorum consiliares actus excutere, suaeque approbatione sancire.

Haec in facto adnotabantur. In iure autem subiungebatur quod *quamvis nemo cogatur invitus vendere rem suam*; l. *Invitum* 11 Cod. de Contr. Empt., tamen *materia coactionis ad vendendum est arbitraria iudicis*. Rota dec. 585, § 11, Rec. Caeteroquin, ut docet Reiffenstuel tit. 17 de Empt., § 12, n. 35, communis est Doctorum opinio, quod si qua domus aut praedium Ecclesiae ampliandae necessarium sit, eius-

dem dominus ad illud iusto pretio vendendum compelli possit l. 3, 9 et 13 Cod. de Op. publ. Cum enim Ecclesia cultui publico destinata sit, ad bonum publicum interesse censetur eius aedificatio.

Id etiam non solum ad Ecclesias iam erectas accommodatur, sed etiam extenditur ad Ecclesias de integro construendas Covarr. l. 3 Res. Var., C. 14, n. 3.

Consonat Reiffenst. loc. cit., n. 34, 35, qui num. 36 principia statuit, quibus coacta venditio moderanda sit, nempe, quod quamvis communis sit opinio dominum ad venditionem cogi posse, quando absoluta adest necessitas; nihilominus, si una tantum adsit utilitas, possit quidem dominus a iudice ad venditionem cogi, quando nullum aut modicum in illum redundat incommodum. Aliter vero, si nempe grave ac notabile detrimentum domino sit subeundum, tunc non iudicibus, sed soli supremo principi facultas domini compellendi relicta sit. Addebatur insuper Sacram Congregationem procedere ad instar principis, ut docet de Luca in Relat. Cons. Cur.

Utraque pars in contradictione audita haec iuris principia pacifice amplectebatur. Sed in facto una hanc necessitatem et utilitatem excluderat, altera vero mordicus propugnabat.

Ut autem omnis controversia dirimeretur, duae dubiorum formulae concinnatae sunt, nempe:

1. *Se e come debbasi decretare l'alienazione forzosa del fondo nel caso?*

Et quatenus affirmative:

2. *Se e qual prezzo debba pagarsi dagli Acquirenti del fondo nel caso?*

Eminentissimi Patres in generali conventu die 14 Maii 1841 in Ripana Venditionis coactae rescripserunt:

Ad 1. *Affirmative, et esse locum cessioni fundi favore Ecclesiae erigendae.*

Ad 2. *Ad formam concordiae, et scribatur E. Protectori ad mentem; mens est, che nel caso possibile si venisse a quistione col Giostra per altra simile cessione, la comune ed i PP. dell' Oratorio si servano de' loro dritti a forma della Risoluzione al primo dubbio.*

Nota quaenam fuerit concordia et quaestio cum Giostra, de qua loquitur secundum dubium, non apparet ex folio typis edito quod sub oculos habui.

ELECTIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

1. Nominatio Cappellaniae seu officaturae manualis exemptae ab Ordinarii potestate, et fundatae a Dominico Ciuchi in favorem Clerici Aloysii Brecialdi ad eius vitam expleta fuit. Verum animadvertens tum patronus tum Cle-

ricus nominatus vetitam esse a fundatore perpetuationem, convenerunt, quod nominatio nulla foret, quando alter ex filiis patroni ad legitimam aetatem pervenisset, vel aetatis dispensationem impetrasset; hac de re patronum praefatum Clericum removit, proprium filium annorum duorum et quinque mensium nomi-

- navit. Porrecta proinde supplicatione pro dispensatione assequenda obstitit Clericus Brecialdius; At S. Congr. dispensationem indulgit, expletis oneribus; Urbeveta 11 Dec. 1784.
- 2 Suspensionem nominationis ad Cappellanas institutas a Magdalena et Ioanne Baptista Carlini persistendo in *secundo loco decisis* confirmavit S. Congregat. In Montis Alti *Cappellaniarum* 7 Maii 1808.
- 3 Suspensionem nominationis vacantis Canonicatus concessit ad quadriennium S. Congregatio annuente patrono favore Capituli S. Barnabae Marenii, ut ex fructibus restaurari possent domus, et meliorari fundi rustici ad mensam capitularem pertinentes. In Albanen. *Suspensionis Nominationis* 18 Iun. 1808.
- 4 Suspensionem nominationis pro vacanti et proxime vacatura Praebenda in Collegiata Oppidi S. Martini, quam Patronus postulavit, ut fructus erogarentur in augmentum aliarum praebendarum, quae diminutae erant ex cessata parte solutionum fructuum Locorum Montium, concessit S. Congregatio ad decennium, nisi prius revivixerint fructus Locorum Montium. In Nullius S. Martini *Suspensionis Nominationis* 17 Sept. 1808.
- 5 Nec non procedendum esse Episcopo ad *Collationem* Praebendae Theologalis servatis omnibus servandis in huiusmodi collationibus; ib., ad 4 dub.
- 6 Capitulo Casalensi denegavit Sac. Congreg., ut per optionem pro hac vice acquireretur a Canonicis Dignitas Primicerii, cuius *collatio* ad Sanctam Sedem pertinet, cum nulla pro hac concessione adesset rationabilis causa; et ne a novitate inciperetur iudicium dum idem Capitulum postulabat, ut Leges Capitulares ab Episcopo Villaret subversas, ut Laicae tunc potestati dominanti morem gereret, reintegrarentur, in Casalen. 29 Novembris 1814, ad 11 dub.
- 7 Ac proinde ab Apostolica Sede esse conferendam; ib., ad 12 dub.
- 8 Servandam esse decrevit Sacra Congregatio *Collationem Canonicatus* ab eodem Episcopo Villaret factam Francisco Salina Viro ornatisimo, et a Vicario Capitulari summopere laudato, praevia tamen sanatione, factoque verbo cum SSmo ob ea multa quae ipsi Capitulo obieciabantur, praesertim retentionis incompatibilium aliorum beneficiorum, quae tamen pacatis vix rebus, et remoto periculo ne a Laica potestate usurparentur in casu dimissionis, sponte resignavit in Casalen. 20 Nov. 1814, ad 1 dub.
- 9 Competere vero dixit prout et quatenus de iure eidem Reatinae Ecclesiae ius repetendi earundem rerum comparatarum redditibus eiusdem Ecclesiae ab haereditate Episcopi Fioravanti; ib., ad 2 dub.
- 10 Priusquam ob tenuitatem praebendarum, et inservientium paucitatem suspensionem concederet collationis vacantium praebendarum collegiatae Ecclesiae oppidi Vallerani, ut satisfactis oneribus superextantes redditus in omnium augmentum investirentur audiendam esse censuit S. Congr. R. Cameram Apostolicam eiusdem Collegiatam. In Civitatis Castellanae *Reductionis et Dispensationis* die 18 Decemb. 1818, ad 2 dub.
- Non sustineri definivit Sacra Congregatio nominationem ad secundam Cappellaniam Bianchi factam cum antidata a Patrono Andrea Galluzzi favore Clerici Ioannis Lauri pauperis postquam suum praebuerat assensum, ut Cappellania suspenderetur a Sanctissimo favore pueri Ioannis Dominici Tomei, qui ad illam vocabatur a fundatore, deficiente linea Galluzzi. In Verulana *Cappellaniae* die 12 Iun. 1822, ad 2 dub.
- Ac proinde cum sustineretur indultum iam concessum a Sacra Congr. pro suspensione collationis praefatae Cappellaniae, et erogatione reddituum favore pueri Tomei, iam provisum esse respondit, postulatis utrum scilicet locus esset novae nominationi, et quibus, et quomodo competeret ius nominandi, et cui esset danda institutio; ib., ad 3 dub.
- Constare de legitima nominatione facta favore Sacerdotis Gervasii Troiani dixit Sac. Congreg., quia maior Patronorum pars eum nominaverit ad Cappellaniam S. Mariae Novellae Terrae Montis Elpari Dioecesis Montis Alti ab Agnete Tassi fundatam. In Montis Alti *Cappellaniae* die 12 Iul. 1822.
- Nec non constare de legitima nominatione favore Sacerdotis Simonis Revelli ad cappellaniam S. Ioannis Evangelistae a maiori parte patronorum eiusdem familiae facta intra quadrimestre dissentiente licet minori parte, iterum definivit Sac. Congr., dum in decisis quoad primum dubium sub die 19 Septembris elapsi anni standum esse respondit. In Albinganen. *Cappellaniae* die 18 Septemb. 1822, ad 1 dub.
- Hinc cum etiam legitima adfuisset eiusdem Sacerdotis Revelli praesentatio non esse amplius locum novae nominationi confirmavit; ib., ad 2 dub.
- Constare de legitima nominatione favore Comitum Iacobi Piccolomini Primicerii Metropolitanae Ecclesiae Senensis peracta a Sac. Rota ad relictum praelatitium Amadori propter caducitatem incursum ob initum coniugium absque SSmi dispensatione a Francisco Landucci, qui a Sacerdotio tantum suscipiendo fuerat dispensatus, definivit Sac. Congr. In Romana die 13 Febr. 1838, ad 2 dub.
- Ac proinde fructus relictum praelatitii deberi Primicerio Piccolomini a die nominationis; ib., ad 3 dub.
- Precibus Mariae Annae Mascardiae Iessiae, 18

quibus postulabat differri nominationem praebendae Canonialis in Ecclesia Cathedrali Sarzanensi per Canonicum Bartholomeum Mascardium fundatae, ut impletis religiosissime omnibus oneribus reliqui redditus ad levandam ingentem, qua ipsa laborat inopiam conferantur quoad usque aliquis ex linea praedicta idoneus exsurgeret, qui eadem potiri ad mentem Testatoris valeat, E^mi Patres rescripserunt dilata ad primam post agnos. In Lunen. Sarzanen. *Suspensionis Nominationis* die 30 Mart. 1838, ad 1 et 2 dub.

19 Iterumque in examen adducta huiusmodi postulatione cum petitam nominationis suspensionem prorsus adversari iuris regulis et sententiae Patroni activi, nec non utilitatem voluntatemque Compatroni passivi, Fundatoris ius, bonum Sarzanensis Ecclesiae, ius denique quaesitum terti exinde laedi animadverteret Sacra Congregatio, locum non esse responsioni nominationis respondit in eadem die 23 Nov. 1838, ad 1 dub.

20 Cumque Fundator Praebendae huius Canonialis supra numerum ius nominandi Rectorem Capitulo et Canonicis Ecclesiae Cathedralis Sarzanensis addiderit ea tamen lege, ut extraneos tunc solum praesentare possent cum descendentes idonei ex praedicto stipite defecissent; ob impetratam re adhuc integra per Carolum Chiocci ex Rosa Mascardia descendente, tum aetatis Sacerdotii defectus ab Apostolica Sede sanationem E^mi Patres rescripserunt, proposito dubio an et quem ex Linea Francisci Mariae Mascardi tenerentur Electores ad Canonicatum nominare, seu potius possent alios quoslibet vocare iuxta mentem Testatoris, satis provisum fuisse per Breve Apostolicum eligibilitatis, ideoque Capitulum posse, non autem teneri nominare Clericum Carolum Chiocci; in eadem ad 2 dub.

21 Iudici Pro-synodali Ioanni Baptistae Iandolfo tamquam Delegato Apostolico in Causa sibi commissa a S^{mo} non competere ius eligendi et adhibendi Notarium laicum posthabito Cancellario Curiae Archiepiscopalis censuit Sacra Congr., cum tale ius nec ex consuetudine, nec ex iure Canonico, nec ex delegationis Breve probaretur. In Ianuen. *Iuris eligendi et adhibendi Notarium* die 31 Iun. 1838.

22 Quod post expletam nominationem Praesbyteri Falzaresi ad Mansionariam Corradini in Collegiata Sabiniani erectam, ad nutum amovibilem Canonici Patroni Alexandri Zampanelli pauperi haeredi, cui onus pensionem Mansionario persolvendi inerat, scutata quinque ad quinquennium remiserint adeo ut ille ab antiqua erga validitatem nominationis querela cessaverit, orto dubio Capitulo, an simoniae labe intercesserit, plures post annos quaestionem super nominationis validitate S. Ordini admo-verunt, vel saltem sanationem et absolutionem

postularunt, obtinueruntque hanc postremam ad cautelam. Ariminen. *Mansionariae super nominatione* die 15 Septembr. 1838, ad 1 et 2 dub.

Ex satis amplo Prioris Cathedralis Aesinae 23 patrimonio seiunctis per Apostolicas Literas, die 10 Sept. 1821, certis quibusdam fundis, ut ex ipsorum redditibus Census haberetur pro Collegio octo beneficiariorum seu Mansionariorum, qui ad divina officia in aede illa principe ritu obeunda desiderabantur, quique liberae collationis per Pontificem Summum renunciati sunt, E^mi Patres restiterunt Canonicorum postulationibus, quibus ius nominandi ad Beneficia illa, quod sibi reservare declaraverant quando de priorali patrimonio imminuendo consensum praestiterant, vindicabant, edito responso negative. In Aesina *Nominationis* die 14 Decemb. 1838.

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM
ET REGULARIUM DECRETA.

Romana Declarationis Resolutionis super electione Guardianorum Minorum Conventualium.

In provincia Romana consuetudo penes Minores Conventuales invaluerat, ut Patres in Capitulo congregati Patribus Graduatim facultatem facerent eligendi Guardianos Conventuum filiationis vel paternitatis, ipsis tradendo schedulas electionis cum die et subscriptione, at sine nomine personae electae.

Orta dubitatione, an ista consuetudo sustineri posset, res proposita fuit apud Sac. Congregationem negotiis et Consultationibus Episcoporum et Regularium praepositam in Romana *super electione Guardianorum Minorum Conventualium* in generali auditorio diei 3 Martii 1837, cum sequenti dubio: *Se la consuetudine introdotta nella provincia Romana di rimettere ad alcuni graduati la scelta de' Guardiani de' rispettivi loro conventi sia contraria alle Costituzioni dell' Ordine.*

Eminent. Patres rescripserunt: *Servandas esse regulas a Constitutionibus praescriptas in electione Guardianorum, salva consuetudine permittendi Patribus Graduatim, non tamen titularibus praesentationem Guardianorum, Conventuum filiationis aut paternitatis, reservato tamen Capitulo provinciali iure confirmandi vel infirmandi praesentationem per secreta suffragia.*

Vix huiusmodi resolutio prodiit multis aliis controversiis via patefacta est; ideoque iterum res penes eundem sacrum ordinem deducta est. Ibi igitur iterum causa proposita est cum iis, quae sequuntur, dubiorum formulis, nempe:

1. *Se la risoluzione della Sacra Congregazione del giorno 3 Marzo 1837, emanata per la provincia Romana, si debba estendere a tutte*

le altre provincie, in cui vi è la stessa consuetudine, ed anche ai Definitorii generali?

2. Se col ramo di Capitolo provinciale s'intenda nel caso di cui si tratta, soltanto il Capitolo provinciale propriamente detto, ovvero, ancora tutte le Congregazioni Capitolari, in cui prima del nuovo Capitolo si eleggono i Guardiani?

3. Quali sono i Padri Graduati, cui spetta la presentazione de' Guardiani?

4. Se le presentazioni dei Guardiani fatta dagli ex Ministri Generali si debbano assoggettare allo scrutinio segreto, perchè siano confermate o rigettate; o piuttosto le suddette presentazioni si debbano ammettere e confermare senza scrutinio?

5. Se rigettata la presentazione possa il P. Graduato proporre altro soggetto, o piuttosto si debba prout de iure procedere alla elezione?

Quibus Eñi rescripserunt in Romana Declarationis:

Ad 1. Affirmative in omnibus.

Ad 2. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Ad 3. Ministri Generales, Ministri Provinciales, Commissarii et Adsistentes Generales, qui actu suo munere funguntur, vel iam functi sunt.

Ad 4. Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

Ad 5. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Ut facilius ea intelliguntur, quae in secundo et tertio dubio praesertim disceptata fuerunt, duo maxime adnotanda esse videntur:

1. Definitorium generale tertio quoque anno convocatur, ab eoque eliguntur ad annum etiam Guardiani nuncupati di mensa generalizia; at in duobus annis, qui mediū intercedunt, eliguntur a Ministro Generali una cum suis Assistantibus, Ministro Provinciali et Guardiano, qui Conventui, ubi residet Generalis, praefectus est, vocatis duobus ipsius provinciae Definitoribus. Electio autem Guardianorum omnium aliorum Conventuum ad provinciale uniuscuiusque provinciae definitorium pertinet, quod olim quotannis congregabatur, nunc autem bis in quodlibet triennium, ut praescribunt apostolicae Litterae in forma Brevis Clementis XIII anno 1762 datae.

2. Praeter Graduatos proprie dictos, sunt et illi, qui simplicem habent titulum, ut simplices Magistri, ac Provinciarum Definitores, Ex-ministri Generales, Ex-procuratores Generales, Ex-provinciales Generales et Definitores Generales, qui universi, primis duobus exceptis, nuncupantur di Grazia.

ELEEMOSYNA

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Postulante Communitate an et cui, et quibus in locis ius competat colligendi eleemosynas et Obligationes in Divi Peregrini Latiosi eiusque altaris, quod in Ecclesia Patrum Servorum Beatae Mariae Virginis extat, honorem et venerationem a fidelibus exhibitas et exhibendas? S. C. decernit, intra Ecclesiae ambitum competere Religiosis; extra Ecclesiam vero competere administratoribus Cappellae de Episcopi licentia; Forolivien. 11 Septemb. 1784, dub. 9.
- 2 Decernit deinde eleemosynas ab administratoribus Cappellae colligendas esse iuxta modum et formam ab Episcopo praescribendam, et erogandas illas esse, vel iuxta offerentium mentem, vel iuxta decretum anni 1627, illas vero, quae a Religiosis in Divi Peregrini honorem intra ambitum Ecclesiae colliguntur, depositario eiusdem Cappellae esse consignandas; ib., dub. 10.
- 3 In beneficium simplex erecta fuit Ecclesia ruralis S. Antimi, quam sitam esse intra fines Parochiae S. Blasii Castri Maioli Archipresbyter Petrus Camagli probat; et hoc beneficium unitum fuit Seminario, quod possessionem incepit Ecclesiae, Domunculae annexae, et bonorum. Archiepiscopus prohibuit factitare eleemosynarum coactionem, quae ab Archipresbytero fiebant in ipsa Ecclesia S. Antimi; ideo consequutus est Archipresbyter, quia ipse claves Ecclesiae retinebat, et sacras functiones exercebat, etiam post beneficii Seminario unionem; proinde orta controversia S. C. decedit eleemosynarum collectas arbitrio Episcopi esse permittendas; Feretrana 9 Iul. 1786, dubium 3.

In statuto confraternitatis animarum purgantium in Ecclesia S. Nicolai erectae, Urbis Valtellae, cautum capite quarto est, ut eleemosynae ad quas fideles offerentes invitabantur, non in solam sacrorum celebrationem erogandae sint, sed erogandae tantum sint in missas celebrandas, et in alias expensas pro eiusdem Ecclesiae et Sodalitii mantentione. Statutum hoc confirmari petierunt Sodales, et postulatis satisfecit Sacr. Congregat. iuxta modum; Melevitana Confirmationis Statuti 19 Augusti 1786.

Eleemosynas in Ecclesia Collegiata S. Petri 5 Montis Martiani per Aeditum ad formam tertii decreti anni 1781 custodiendas esse decernitur, exceptis eleemosynis ad Societatem B. M. V. Rosarii pertinentibus; Senogallien. 13 Iun. 1789, dub. 10.

Praeter missarum 5500 onus etiam eleemosynae panis et leguminum scut. 15,86 ommissa

fuit quoad legatum a Petrino et Ioanne Bartholomeo Noia relictum. Modo pauperes haeredes patris, qui onera neglexit, absolutionem petunt, et assequuti sunt, imposito aliquo Missarum onere; Vercellen. *Suspensionis Onerum* 15 Dec. 1792, dub. 2.

- 7 Onus solvendi eleemosynam Concionatori Cathedralis Lunen. Sarzanen., quod Gallorum

decreto ab Episcopo in eiusdem Ecclesiae Massales fuerat translatum, quoniam leges Gallorum ad res ecclesiasticas pertinentes una cum eorum regimine interiere, spectare ad Episcopum censuit Sacra Congregatio, facta per Massales declaratione, nullum sibi ius competere nominandi Concionatorem; in Lunen. Sarzan. *Stipendii Concionatoris* 18 Sept. 1824.

EPISCOPUS

SACRAE CONGREGATIONIS RITUM DECRETA.

- 1 Ad dirimendas nonnullas obortas controversias inter Promotorem fiscalem Curiae Episcopalis Melitensis et Canonicos Ecclesiarum Collegiatarum S. Pauli Oppidi Vallettae, et S. Helenae Imperatricis Birchirchariae Dioecesis praedictae, super genuflexione facienda Episcopo, quoad Canonicos praedictos, Emiss et Rmiss Dominus Cardinalis Boschi Ponens infrascripta Dubia inter partes concordata, S. R. C. decidenda proposuit nempe:

1. *An in functionibus, aliisque in casibus, in quibus Episcopus privatim adstat, et pontificaliter non indutus. Dignitates et Canonici insignis Collegiatae S. Pauli ante ipsum transeuntes debeant genuflectere, seu tantum caput et humeros profunde inclinare in casu, etc.?*

2. *An Dignitates et Canonici S. Helenae Imperatricis Collegiatae Birchirchariae in functionibus Ecclesiasticis, quoties transeunt ante Episcopum debeant genuflectere, vel tantum caput et humeros profunde inclinare in casu, etc.*

Et S. ead. C. utraque parte scripto et voce informante audita, visisque iuribus hinc inde deductis, ad relationem eiusdem Emi Pontentis rescribendum censuit: Ad 1. *Providebitur in casibus particularibus.*

Ad 2. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam.* Et ita decrevit et servari mandavit. Meliten. *Genuflexionis* die 16 Maii 1772; ib., n. 2.

3. *Quomodo celebranda est dies anniversaria Consecrationis Episcopi, si occurrat in die duplici minori? Ratio est dubitandi, quia duplex minor non est solemnioribus memoratis in decreto S. R. C. 4 Aprilis 1705 (3569 dub. 2) nec de feriatis, iuxta Caeremoniale Episcoporum lib. 2, c. 35.*

Ad 3. *Iuxta votum D. Magistri caeremoniarum, nempe, in die consecrationis Episcopi occurrente Officio dup., Officium recitandum esse de dicto dup. in Missis privatis post alias, si occurrant, faciendam commemorationem consecrationis cum collecta: Deus omnium fidelium, etc., post Nonam celebrandam Missam solemnem pro electione vel consecratione Episcopi cum Gloria, Credo et Praefatione de comuni; Portogallien. die 17 Sept. 1785.*

Quum non una eademque sit Auctorum omnium sententia, de privilegiis, quibus Episcopi Titulares praesertim, gaudent, relative ad Missae celebrationem, dum in propria, vel aliena Dioecesi peragantur; ad quascumque eliminandas dubitationes, sequentia Dubia in Ordinario Conventu Sac. Rit. diei 22 Augusti labentis, Emis et Rmis PP. enucleanda proposita sunt, nimirum:

1. *Se un Vescovo Titolare possa, senza un speciale Rescritto, erigere l'Altare ovunque egli voglia, ancorchè nella Casa di sua abitazione esista già una Cappella per uso de' suoi Parenti?*

2. *Se possa, oltre la sua Messa, far celebrare altre Messe?*

3. *Se detta Messa, o Messe vagliano in adempimento del precetto, anche a' suoi Parenti seco abitanti, ed alle persone non solo addette al suo servizio, ancorchè non necessarie nell'atto della Messa ma anche di servizio di detti suoi Parenti seco abitanti?*

4. *Se possa celebrare, e far celebrare nei giorni soliti eccettuarsi nell'Apostolico indulto?*

5. *Se nel caso, che i suoi Parenti, quali già godono dell'Oratorio privato, avessero fatto celebrare la Messa, possa il Vescovo far celebrare un'altra Messa, oltre la sua?*

Sacr. eadem Rit. Congregatio, audito prius altero ex caeremoniarum Apostolicarum Magistris qui suam scripto sententiam pandidit, typisque evulgavit, referente Emi et Rmi Dñi Cardinali Matthaeio, loco Emi et Rmi Dñi Cardinalis Iulii Mariae de Somalia Praefecti, et Pontentis absentis, respondendum censuit:

Ad 1. *Affirmative. Verum consulendum SSmo pro extensione privilegii, videlicet, quod Episcopi, in casibus a iure permissis, hospites domi, vel parentum vel Extraneorum, qui gaudent Indulto Oratorii domestici, possint et valent in eodem celebrare, vel celebrari facere, loco et vice Arae portatilis quam tantum extra propriam Dioecesim indulget Bonifac. VIII cap. Quoniam Episcopi de Privilegiis in 6, servata in reliquis forma Decreti S. M. Clement. XI, iuxta tamen posteriores declarationes S. M. Innoc. XIII, et Conc. Romani sub Benedicto XIII, cap. 15, n. 3.*

Ad 2. *Negative; verum consulendum SSmo pro extensione Privilegii quoad unicam Mis-*

sam, quam, propria celebrata, Episcopi solent audire.

Ad 3. *Affirmative quoad familiares dumtaxat eidem Episcopo actu necessarios, Negative quoad reliquos.*

Ad 4. *Affirmative.*

Ad 5. *Iam provisum in primo et secundo; die 22 Augusti 1789.*

Facta autem relatione de praemissis SSmo Dño Nostro Pio VII Pont. Max. Sanctitas Sua Sac. Congregationis responsa *approbavit, confirmavit et extensionem Privilegii, ut in responsione ad primum et secundum ex propositis dubiis indulgit, contrariis non obstantibus.*

« Quoniam per mox relatum Decretum provisum est Privilegio, quo gaudent Episcopi, adhibendi Aram Viatoriam: non ingratum fore arbitratus sum, si hic adicerem nuperrimam Encyclicam SSmi D. Nostri Pii VII Pont. Max. ad Archiepiscopos, Abbates et Priores, Iurisdictionem quasi Episcopalem in Italia et adiacentibus insulis exercentes; qua tolluntur et irritantur abusus circa Aram portatilem, sive Oratorium domesticum, quo gaudere praesumunt adscripti inter sodales Archiconfraternitatis S. Mariae de Campo Sancto Urbis; Dub. *De Episcopis Titularibus*, die 15 eiusdem mensis et anni.

3 » 4. An Episcopo seu Dignitatibus, et Canonicis Cathedralis ab eo invitatis, ius competat ducendi ad Collegiatam cappellanos, mansionarios, aliosque clericos, nec non seminariistas Cathedralis, invito Capitulo eiusdem Collegiatae in casu, etc.

» 9. An, et a quo sit praestandum thus, et osculum Evangelii Episcopo solemniter simplici assistenti, nec non eiusdem peragenda thurificatio in casu, etc.

» Ad 4. Quoad Episcopum ad mentem. *Mens est:* non denegari Episcopo ius ducendi secum personas sibi benevisas, tamquam de suo honorifico comitatu, sed non expedire, ut praeter Dignitates et Canonicos Cathedralis, alios adducat ad hoc, ut sacris functionibus Ecclesiae Collegiatae formiter interveniat et assistat. In reliquis Negative.

» Ad 9. Affirmative in omnibus, ad formam Caeremonialis, et resolutionis superioris Dubii sub numero tertio. Melevitana *Praeeminentiarum* die 15 Iun. 1818. »

4 Rñus Praesul Franciscus Maria Zoppi, qui Sanctissimo annuente Episcopatum Massensem dimisit, in eo est, ut potiatu Canonatu superioris Ordinis in Metropolitana Mediolanen. Ecclesia, et ne in hoc novo munere aliquid detrahat Episcopali Dignitati, ac vanitatis notam devitet, Sacrorum Rituum Congregationi sequentia Dubia pro opportuna dilucidatione proposuit nimirum:

« 1. Quanam Sedes, vulgo *Stallo*, sibi competat in Choro, in quocumque Capituli con-

gressu, et quando sibi cum eodem Capitulo publice procedendum est?

» 2. Quemnam habitum gerere in Choro, quemnam in publicis Supplicationibus, aliisque Sacris Functionibus, quemnam extra Chorum, quum privatam personam agit?

» 3. An teneantur in sua hebdomada Missam et Vesperas canere seu celebrare, aliaque singulariter peragere, ad quae tenentur Canonici eiusdem Ordinis in sua quisque hebdomada?

» 4. Et quatenus teneatur, an Sandaliis, Dalmaticis, Mitra, Baculo pastoralis, Cruce, et similibus Episcopo competentibus uti debeat?

» 5. Quatenus vero non teneatur, vel sibi liceat a praefatis Hebdomadarii Officiis se abstinere, an distributiones amittat, quamvis Chorum cum ceteris Canonicis interfuerit?

» 6. An debeat Archiepiscopo Solemnia agenti assistere, ministrare, aliaque praestare, quae ceteri eiusdem Ordinis Canonici de more eidem praestant?

» 7. Quum autem Orator minime ignoret a ceteris eiusdem Ordinis Canonicis aegre ferri Episcopum e gremio eiusdem Capituli vestes, et caligas coloris violacei, et quidquid aliud Episcopalem Dignitatem referat in Choro eorumque congressu, gestare, et quodcumque se ab ipsis distinguere, ac proinde non multis abhinc annis duos eiusdem Capituli Canonicos a Summo Pontifice Episcopos in partibus renunciatis, locum, quem antea in Choro habebant, et in quovis Capituli congressu retinere, et Missas et Vesperas aliasque Functiones in sua hebdomada, nulla adhibita Indumentorum aliave distinctione, ceu reliquos Canonicos hebdomadarios celebrare consuevisse, seque dumtaxat a Supplicationibus publicis Episcopalis honoris ergo abstinuisse, distributiones tamen amittendo, ac si culpabiliter minime interfuissent, obsequentissime postulat: An teneatur, vel saltem sibi liceat huic consuetudini se conformare in omnibus, aut quanquam in parte? »

Et Sacra eadem Congregatio in Ordinario Coetu Vaticanum subsignata die coadunata, referente me infrascripto Secretario, attentis expositis, ac singulis rationum momentis serio examine perpensis, rescribendum censuit.

Ad 1 et 2. *Ratione Episcopatus posse, et debere uti habitu ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, id est Rocheto supra subtanam, et Mantelletto violacei coloris, et debere praecedere omnibus aliis Canonicis, et sedere in primo Stallo supra omnes ut in Compestellana diei 15 Iun. 1617.*

Ad 3. *In Missis de Turno abstinence, et subroget alium ut Asculana diei 10 Aprilis 1728, in Solemnioribus cum Indumentis Pontificalibus, sed de licentia Episcopi.*

Ad 4. *Iam provisum.*

Ad 5. *Quoad primam iam provisum; negative quoad secundam partem.*

Ad 6. *Tenantur sedere in Choro cum Pluviali.*

Ad 7. *Negative in omnibus.*

Atque ita rescripsit, servarique mandavit. Mediolanen. die 16 Martii 1833.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- ¹ Impositio superpellicei, quo prima tonsura initiandi utuntur, facienda est ab Archiepiscopo Theani; quod si iste actus fit propter admissionem ad servitium Ecclesiae Sepulchri Religionis Hierosolymitanae, expediri debet per Vicarium Prioris; Theanen. anni 1781, dub. 4.
- ² Denique sancitum est Episcopi praenominationem utrique Ecclesiae nominatae in suo disuncto Calendario competere; *ibid.*, dub. 15.
- ³ Episcopo Ferentino visitanti Dioecesim, et Sacramentum Chrismatis in visitatione administranti S. C. vetuit, ne quid procurationis nomine a Communitatibus, licet sponte, etsi ab immemorabili consuetudine septem scuta, aut paulo maiorem summam exhibentibus, acceperat ex causa administrationis Sacramenti confirmationis; Ferentina *Visitat. Sacr. Liminum* 20 Apr. 1782.
- ⁴ Instituta a Coniugibus Bernardo et Magdalena Caponetti Cappellania mere laicali in Ecclesia Collegiata Oppidi S. Elpidii cum onere ibi celebrandi per se ipsum, haec adiecta etiam lex fuit, ut si Cappellanus aliquam obtineret dignitatem ecclesiasticam Datariae ac Cancellariae Regulis subiectam, tunc Cappellania eo ipso vacaret. Hanc possidens Bartholomaeus Bacher dignitatem Episcopalem Ecclesiae Ripanae adeptus est, et S. C. consulta eam vacasse deciderat; Firmana *Cappellaniae* 16 Martii 1782, dub. 1, confirm. 13 Iulii eiusd. anni.
- ⁵ In dubium ponitur an ab Episcopo qui duas habet Concathedrales peragenda sint in Civitate Tuscanensi pontificalia, ordinationes et consecrationes Sacrorum Oleorum, vel saltem alternatim in altera Cathedrali Viterbii? commendatur decisio arbitrio et prudentiae Episcopi, et ad mentem; Viterb. seu Tuscanen. 11 Ianuarii 1783, dub. 3.
- ⁶ Et dubium: an idem Episcopus teneatur residere in civitate Tuscanensi per aliquod temporis spatium singulis annis? arbitrio pariter et prudentiae Episcopi remittitur, et ad mentem; *ibid.*, dub. 1.
- ⁷ Inde definitum est, ut in actibus privative respicientibus Ecclesiam Tuscanensem, Episcopus semper, et ubique denominari debeat Episcopus Tuscanensis et Viterbiensis; *ib.*, dub. 11.
- ⁸ Quum quaereretur utrum Episcopus qui duas habet Cathedrales consistere teneretur in Urbe Tuscaniae per aliquod temporis spatium singulis annis, rescriptum exinde fuit, arbitrio et prudentiae Episcopi, et ad mentem; Viterbien. seu Tuscanen. 11 Ian. 1783, dub. 4.

Episcopo Nucerino Ecclesiam S. Leonardi 9 ruralem, et in Territorio Oppidi Gualdi sitam, et ad Commendam S. Iustini Perusiae Ordinis Hierosolymitani spectantem visitare minime licere rescriptum fuit; Nuceryna *Iuris Visit.* 25 Ian. 1783, dub. 1.

Quin et Visitationem ab eodem Episcopo in 10 dicta rurali Ecclesia factam omnino circumscribendam esse ex defectu iurisdictionis, minimeque esse attendendam, et nullum fuisse sequestrum de eius mandato Colonis Commendae indictum, S. C. sic iudicavit; *ibid.*, dub. 2.

Episcopo Perusino Ecclesias non Parochiales, quae de iuribus sunt commendae S. Iustini Ordinis Hierosolymitani visitare non licet, etiamsi ab eius Praedecessoribus visitatae eae fuerint; Perusina *Iuris Visit.* 25 Ianuar. 1783, dub. 1.

Disquirat inde an in actibus communibus 12 respicientibus utramque Ecclesiam Viterbiensem et Tuscanensem, cuinam ex iisdem Ecclesiis competeret praenominatio? Responsum est praenominationem competere Ecclesiae, in qua residet Episcopus; si vero extra utramque competere Ecclesiae Viterbiensi; *ibid.*, dub. 12 et 13, confirmat. 27 Martii 1784.

Ac Episcopi Rescriptum sub die 4 Ian. 1779, 13 super separato typo Calendarii pro Ecclesia Tuscanensi exequendum esse; minime autem praelo unum Calendarium utramque Ecclesiam Viterbiensem scilicet, et Tuscanensem complectens mandatum esse, salvo iure et potestate Episcopi fuit resolutum; *ibid.*, dub. 14.

Anno 1660 Aquipendii Episcopus decreverat 14 in Sacra Visitatione, quod ad procurationes seu victualia, quae in Visitatione erunt ministranda ab iis, qui visitantur, etiam Beneficia simplicia, Societates laicorum et loca pia, non tamen Hospitalia, pro eorum parte rata concurrere deberent. Ab eo nihilominus tempore nonnisi Parochum tantum S. Crucis, ac tres supranumerarios Canonicos Collegiatae Ecclesiae SS. Iohannis et Andreae, qui distinctam a reliquis Canonicis habent Praebendam contribuisse constat. Capitulares qui integrum fere onus subibant, protestati sunt de contributione procurationis ad formam antiqui decreti; immemorabilem loca pia praeseferebant nihil solvendi observantiam. Beneficiatis manutentionem dedit Episcopus. Verum ponderato dubio, quomodo et a quibus esset Episcopo visitanti contribuendum? ad formam Decreti 1660, iuxta liquidationem faciendam coram Episcopo contribuendum, responsum prodiit; Aquipendien. 21 Apr. 1787, dub. 1.

Redintegrationem proinde Capitulum exquisivit 15 pro procurationibus praeteritis solutis, sed nonnisi pro ultima procuratione potuit obtinere; *ibid.*, dub. 2.

Asculano Episcopo Canonicos Ecclesiae Cathedralis rationum Depositarii et Oeconomi re-

visores, aliosque de Capitulo, ad quod spectare documenta ab illis exhibita post redditas rationes, completumque Syndacatum servare statutum fuit, scindentes aut igni tradentes ordines solutionum et acceptilationes, mulctare suo arbitrio posse Sacr. Congr. decernit; Asculana 12 Iulii 1788, dub. 12, confirmat. 7 Februarii 1789.

- 17 Eundem Episcopum in locationibus bonorum faciendis per idem Capitulum sub poena nullitatis audiendum esse quoad bona fabricae, minime vero quoad bona Capituli, S. C. determinavit; ibid., dub. 13, confirmat et addit, sed dempta poena nullitatis; ibid.
- 18 Iudicium petitum inde fuit, utrum eidem Episcopo, ubi constet de praeiudiciali Capituli bonorum Ecclesiae, seu fabricae administratione, liceat eadem bona locare reluctantibus etiam Canonicis? Et resolutum fuit ut Episcopus uteretur iure suo ad formam Conc. Trid.; ibid., dub. 14, confirm. ibid.
- 19 S. C. plane explicavit suum consilium, procurationem Archiepiscopo Camerini Visitationem

nem gerenti suppeditandam esse per contributum a cunctis etiam beneficiatis, confraternitatibus, et Ecclesiarum Patronis Vicariatus Castri Flastrae, quamquam soli Parochi praebere eam soliti erant; Camerinen. *Procurat.* 23 Novembris 1793.

Cum ex Concilio Tridentino cap. 8, sess. 22 20 de Reform., Episcopus designatur omnium voluntatum executor, et possit testamentarios Curatores compellere ad munus implendum etiamsi a Testatore id contingeret interdici, uti ex capite 17 de testamentis, statuit Sacra Congregatio adigendos Curatores haereditatis Tolae ad rationem Archiepiscopo reddendam termino viginti dierum de Administratione numeratae pecuniae, ac bonorum omnium quae ad haereditatem Tolae spectare compertum erit, annuamque pensionem quam pro Canonicatu erigendo idem Tolam reliquerat, impendi ab Archiepiscopo favore Seminarii usque ad pensionem novi Canonici, excepta pensione primi anni, facto verbo cum SSmo; in Arboren. 18 Iulii 1835, ad 3 dub.

EUCHARISTIA

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

- 1 Indulti sumendi Sacram Eucharistiam nocte Nativitatis Domini pro Monialibus Tertiariis Ordinis Carmelitarum exalceatorum civitatis Bononiae; *Lectum* Bononien. die 12 Septembris 1761.
- 2 Facultatis sumendi sacram Communionem in nocte Nativitatis Domini pro Monialibus Monasterii S. Danielis Fanen. Ordinis *delle Rochettine* nuncupat.; *Serventur Decreta.* Fanen. die 10 Dec. 1768.
- 3 Porrecto S. R. C. nomine P. Fr. Augustini Motuski Ordinis Minorum Observantium Sancti Francisci Provinciae Minoris Poloniae Ministri Provincialis supplici libello pro resolutione sequentis dubii, nempe:
An Diaconus in Ordine tantum Diaconatus constitutus extra casum necessitatis, possit distribuere Fidelibus Communionem, in casu, etc.?
S. eadem C. audito prius voto unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris super dicto Dubio ab eodem exarato, ad relationem Emi et Rmi Domini Cardinalis Marefuschi Ponentis, rescribendum censuit: *Negative.* Et ita declaravit, ac servari mandavit. Ord. Min. Observ. S. Francisci Prov. Min. Polon. die 25 Februarii 1777.
- 4 Cum Sacerdotibus saecularibus Portionariis nuncupatis Collegii S. Spiritus Civitatis Compostellanae nonnulla occurrerint Dubia, humillime S. R. C. supplicarunt, quatenus ea benigne decernere dignaretur. Dubia sunt sequentia:
1. *An, ubi primae Dominicae singulorum mensium, in quibus facienda est sollemnis ex-*

positio SSmi Sacramenti, fuerint privilegiatae primae et secundae classis, cantanda sit Missa de SSmo Sacramento, seu potius de iisdem Dominicis privilegiatis primae, vel secundae classis cum oratione sub unica conclusione de laudato SSmo Sacramento?

2. *Et quatenus negative ad primam partem, affirmative quoad secundam; quibus vestibus et paramentis uti debeant Ministri Sacri?*

Et S. eadem C. audito prius voto unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris scripto exarato, typisque evulgato, ad mei infrascripti Secretarii relationem, loco Emi et Rmi Domini Cardinalis Calini Ponentis, rescribendum censuit: Ad 1 *Negative quoad primam partem, Affirmative quoad secundam.*

Ad 2 *Provisum in primo.* Et ita declaravit Compostellana die 17 Ian. 1778.

Cum Sacerdos Ioannes Baptista Berni recen- 5 ter Archipresbyteratu Ecclesiae Parochialis titulo Sanctorum Cosmae et Damiani loci, vulgo nuncupati Canoscio, Dioecesi Tiphernen., potitus, antiquam consuetudinem in eadem Ecclesia invenerit Sacrosanctam Eucharistiam impertiendi Fidelibus in Sabbato Sancto pro satisfactione etiam Paschalis Praecepti, et anticeps haeserit: num eadem consuetudo servanda foret, sive utpote abusiva removenda? Ut omnem anxietatem deponeret, supplex fuit apud S. R. C. pro declaratione sequentis dubii, videlicet: *An liceat in Sabbato Sancto inter Misarum sollemnia Sacram Eucharistiam Fidelibus distribuere, et num per eandem sumptionem sacrae Communionis praeceptum Paschale adimpleatur?*

Et S. eadem Congregatio, audito prius uno ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris, qui scripto suam sententiam protulit, referente Em̃o et Rm̃o D. Card. Crivelli Ponente, respondit: *Affirmative in utroque*; Tiphernen. die 22 Martii 1806.

- 6 4. *An incongruum sit, quod ad augendam fidelium devotionem publice exponatur in nocte Nativitatis Domini SSm̃um Sacramentum, eo quod incongruum est, ipsa nocte fideles communicari, ex Decreto S. R. C. 20 Apr. 1641 (1172).*

5. Sacr. Rit. Congregatio die 6 Dec. 1653 (1545) decrevit, quod Missa de Dominica cuiuslibet mensis, seu festo duplici, cum sit particularis Processio cum SSm̃o Sacramento, dici debet cum commemoratione eiusdem; at quaeritur si Processio absoluta fuerit, Sanctissimumque reconditum, antequam cantetur Missa conventualis, utrum debeat fieri in dicta conventuali eadem commemoratio?

Ad 4. *Non probari, utpote extra communem Ecclesiarum consuetudinem.*

Ad 5. *Negative*; Portugallen. die 17 Septembris 1785.

- 7 I. Facti species: Rector Ecclesiae reperit in Ecclesia sua consuetudinem renovandi Panem pro Sacrificio Missae, et Communionem Fidelium singulis tribus mensibus tempore hyemis, tempore vero aestivo solitum confici pro sex mensibus: hinc quaeritur:

I. *An, attenta consuetudine, Rector licite consecrare possit species a tribus mensibus tempore hyemis, vel a sex mensibus in aestate consecrata?*

Ad I quaesiti I. — *Negative, et eliminata consuetudine, servetur Rubrica*; Gandaven. die 16 Dec. 1826.

- 8 I. Utrum tuto sequi valeat Regula Ritualis Parisiensis, sic expressa: si quando Communio danda est, inventus non fuerit sufficiens numerus Hostiarum, poterunt aliquot Hostiae dividi in plures Particulas, quae singulis distribuuntur: et quatenus non sit sequenda, utrum quibusdam saltem in circumstantiis, temporis, locorum et personae sequi possit?

Ad I. *Servetur consuetudo dividendi consecratas Particulas si adsit necessitas*; Veronen. die 16 Martii 1833.

An reprobanda, ac proinde eliminanda sit consuetudo Feria sexta in Parasceve de sero in Ecclesia, et ad proprium Altare cum luminaribus iterum collocandi Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum?

- 9 An in Provincia Tridentina, quae ab Imperatore Leopoldo Primo inter Provincias Germaniae adnumerata est, ab Alumnis Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum, absque Ordinarii licentia, praeter consuetas, usque receptas Sanctissimi Sacramenti expositiones, fieri possint extraordinariae, quae in illis

Provinciis ex inveterata consuetudine introductae sunt?

An toleranda sit, vel eliminanda consuetudo inveterata, Sacerdotem, qui ad Altare aliquod ad celebrandum accedit, vel ab eo recedit sic Sacris Vestibus Sacrificii indutum, et iam prae manibus Calicem tenentem ascendere in transitu Altare, in quo adest Sanctissima Eucharistia, ut ibi Sacram Communionem Fidelibus distribuat? Et quatenus non sit toleranda, utrum depositis Planeta et Manipulo in Sacristia, accedere possit cum Alba et Stola?

An Stola pro ministranda Sanctissima Eucharistia extra Missam semper esse debeat coloris Officio illius diei convenientis, ut praescribit Rituale Romanum, vel potius esse debeat alba, prout valde conveniens Sacramento Eucharistiae, ut multi censent Doctores?

Ad 4. *Abusum esse eliminandum.*

Ad 7. *Negative.*

Ad 12. *Si adsit necessitas posse tolerari.*

Ad 13. *Iuxta Ritualis Romani Rubricam debet esse coloris Officio convenientis.*

Utrum Benedictio Apostolica pluries impertiri possit novo mortis periculo redeunte?

Parochus novit Sacrum Viaticum difficillime porrigi posse Infirmo morti proximo, nisi celebret in Oratorio domestico Indulto Apostolico erecto domui Infirmi proximae: quaeritur utrum possit a privato Oratorio Sanctissimum Sacramentum deferre? Et quatenus affirmative, utrum in tali casu celebrare possit etiam Indultario precario absente?

Ad 3. *Ut ad proximum.*

Ad 8. *Affirmative etiam absente Indultario.* Veronen. die 27 Augusti 1836.

Quum hodiernus Aedituus Cathedralis Feretranae Sacrorum Rituum Congregationem humillime rogarit, utrum servari possit consuetudo in eadem Cathedrali invecta, in Feriis nimirum secunda, tertia et quarta maioris Hebdomadae sanctum Missae Sacrificium celebrandi in eodem Altari, in quo publicae Fidelium venerationi est expositum Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum? Em̃i et Rm̃i Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, et ad Vaticanum hodierna die in Ordinariis Comitiiis coadunati, referente me subscripto Secretario rescribendum censuerunt, *Consuetudinem tamquam abusum eliminandam*; Feretrana die 11 Martii 1837.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae, dempta necessitate non in privatis Cappellis, sed in publicis Ecclesiis dumtaxat licet administrare; Gross. 16 Maii 1778, § 7.

Formam Decreti X Cardinalis Episcopi anni 1881 debent servare Canonici, Archipresbyter et Mansionarii Curati Ecclesiae Collegiatae

Sancti Petri montis Martiani in casu delationis SS^mi Viatici ad infirmos, et illius reditus in Ecclesiam tempore Divini Officii in Choro; Senogallien. 13 Iun. 1789, dub. 17.

3 Sacramentum Eucharistiae Infirmis aliisque in Xenodochio S. Mariae de Crucibus degentibus olim Sacramenta ministrabat S. Apolloniae Rector, sub cuius Parochia Xenodochium existit. Archiepiscopus Boncompagnius electionem demandavit Cappellani, qui in ipso degeret Xenodochio, ut praesto esse possit Sacramentorum ministrationi; ob id gravibus inter Cappellanum et Parochum exortis iurgiis, fuit tandem resolutum licere Cappellani Hospitalis Sacramentum SS^mi Viatici quibuscumque sive ratione domicilii, sive ratione servitii degentibus in praedicto Hospitali administrare; Ravennaten. 27 Iun. 1789, dub. 1.

4 Episcopus nequit concedere licentiam servandi SS. Eucharistiam in Ecclesia non Parochiali; Ascul. 14 Mart. 1795, § 3.

Servari enim debet SS. Sacramentum in Ecclesia Parochiali quamvis paupere; ibid.

Sub Parochiali S. Stephani in Castro S. Angeli duo sunt Ecclesiae una S. Spiritus, altera S. Sebastiani, in quibus duo erectae sunt Laicorum Societates, quarum una est Misericordiae, seu mortis aggregata Archiconfraternitati Mortis Urbis. Disputatio proinde copiosa cum Parocho constituta est de Ecclesiasticis functionibus, et S. C. consulta declaravit Parocho S. Stephani competere ius privativum exponendi Sanctissimum Sacramentum in propria Ecclesia, ita ut iisdem diebus exponi non posse in aliis Ecclesiis iuxta votum Episcopi, qui ita censebat. Consuetudo enim, quam unum Sodalitium in sui favorem ostendit precarium habebat titulum. Spoletana *Funct. Eccles.* 12 Martii 1796, dub. 1.

Nec non Sodalitium Misericordiae, seu Mortis Castri S. Angeli aggregatum Archiconfraternitati Mortis Urbis non posse sine facultate Episcopi exponere in propria Ecclesia Sanctissimam Eucharistiam infra annum, et praecipue in formam 40 horarum decidit S. C.; ibid., dub. 2.

EXAMINATORES

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Quum nominatus fuisset ad Canonitatum Ecclesiae S. Mariae Assumptae oppidi Montis Cassiani Clericus Gervasius Andreani, Episcopus eum examini subiecit. Sed minus idoneo reperto, institutionem ei denegaverit. Re in S. C. delata locum esse novo examini statutum est; Lauretana die 24 Aprilis 1784. Postea institutionem concessit die 27 Novembris eiusdem anni.
- 2 Declaravit S. C. non esse locum novo exa-

mini Sacerdotis Antonii Pierucci, qui ab irrationabili iudicio Episcopi provocavit, quum in concursu ad vacantem Ecclesiam Parochialem S. Luciae civitatis Auximanae reprobationem habuisset causa illius ignorantiae, quam in responsionibus ad propositos morales casus ostendit; Auximana *Parochiae* die 6 Maii 1797, dub. 2.

Examinatores Synodales ab Episcopo Montis Alti electos probavit S. Congregatio non obstante irrationabili dissensu Capituli. In Montis Alti *quoad Examinatores Synodales* die 23 Iulii 1803.

EXCOMMUNICATIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Rixa enata est inter ludentes pueros Clericum Marcum Bolenum annorum 14, et Iosephum Guilielmum annorum 13, consertisque manibus, praedictus Ioseph scalpello librario clericum a quo iam prostratus fuerat, contra se venientem ita in coxa laesit, ut post paucas horas ille obierit. Modo Ioseph praefatus ad clericalem militiam institui cupit, postulatque una cum dispensatione absolutionem ab excommunicatione parti praestita satisfactione; et S. C. absolutionem, quando constet de satisfactione fisci ei concessit; Brugnaten. *Irregularitatis* die 6 Maii 1786.
- 2 In excommunicationis poenam ab Episcopo Vilenensi intentatam incidisse Parochum Olko-

viensem, qui cadaver Constantiae Volodkoviesz contra Episcopale praeceptum in sua Ecclesia tumulavit una cum praedefuncto illius viro, licet sibi Constantiae Sepulturam praelegisset in Ecclesia PP. Carmelitarum Conventus Olkoviensis; modo ex Decreto S. C. iudicium fecit; Vilnen. *Sepult.* die 14 Dec. 1792, dub. 2.

Absolutionem Leonardo Bianco ab excommunicatione contracta ob falsationem Rescripti Secretariae Memorialium, et a suspensione inducta ex prava familiaritate cum Vidua, concessit Sacr. Congregatio imposita gravi poenitentia, denegata dispensatione ab irregularitate (qua innodatus erat ob promotionem ad Sacros Ordines iis irretitus Censuris) et rehabilitatione ad Sacros Ordines; in Licien. *Irregularitatis* die 26 Aprilis 1815.

EXECUTOR

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM
ET REGULARIUM DECRETA.

I Quando a Sede apostolica dantur Executores in forma commissoria gratia censetur suspensa, usque dum Rescriptum executioni mandatum non fuerit; ita ut Executores merito executionem denegare valeant, si comperiant clausulis in eodem apposis satisfactum non fuisse. Sic, licet tempore editi rescripti evidens Ecclesiae utilitas adesse videatur, si postea contrarium appareat, rescriptum non est exequendum, ut ex sequentibus apparet.

Anno 1823 Ioannes Baptista De-Stephano, Parochus Loci Frascatoli, Nolanae Dioecesis, iudicium contra Paschalem et Clorindam Cozzi instituit, ut fundum quemdam parochiae vindicaret, quem ab ipsis iniuria detineri contendebat. Rei conventi quaedam exceptiones obiecerunt, quibus ostendere studebant illum a se titulo emphyteuseos possideri, ideoque a paracho nihil praeter canonem exigi posse.

Sed prima iudiciorum experimenta reis conventis adversa acciderunt. Mortuo deinde Paracho De-Stephano, Franciscus Siciliani, eiusdem successor, ut litis expensas atque discrimina devitaret, facilem sese praeiuit in adstipulando quodam cum adversa parte emphyteuseos contractu.

Qui cum a Sacra Congregat. Episcoporum et Regularium approbatus fuisset, Rescriptum, quod sequitur, per eam prodiit die 14 Iul. 1826: *Sanctitas sua attenta relatione Episcopi Nolani benigne annuit, et propterea eidem mandavit committi, ut veris existentibus narratis, et quatenus in evidentem Ecclesiae utilitatem fore cessuram iudicaverit, praefatam concordiam cum pactis et conditionibus in ea apposis, pro suo arbitrio et conscientia approbet atque confirmet; necnon constituto sibi de evidenti Ecclesiae utilitate, facultatem ineundi praefatum emphyteusis perpetuae contractum cum annuo canone et conditionibus proficuis.*

Sed tamen huiusmodi rescriptum nunquam executionem sortitum est; quin imo postquam frustra actum est de instrumento conficiendo iuxta leges Neapolitanae Ditionis, post annum 1834 novus quidam inter partes contractus stipulatus est, in quo pactum adiectum fuerat, ut, si a principe contractus eiusdem approbatio denegaretur, in sui cuique iura regredi integrum esset.

Post haec Rei conventi nullum omnino canonem persolverunt; quocirca Parochus actionis vindicatoriae iudicium iterum promovit, et propitiam sententiam retulit die 10 Aug. 1839.

Sed illi appellationem interiecerunt, in eoque institerunt, ut Regium Exequatur Rescripto S. C., edito die 14 Iulii 1826, apponeretur. Sed Consilium quod aiunt *Consulta Ge-*

nerale del Regno, conditionem petitioni adne- xuit, ut solemnitates a Neapolitanis legibus praescriptae adimplerentur.

Hinc ad Curiam Nolanam sese verterunt, quae tamen, auditis rite utrisque partibus, suam pronunciavit sententiam die 9 Iulii 1841, qua dixit, nullam rationem haberi debere memorati Rescripti, quod firmitate et robore destitutum esse declaravit.

Igitur Rei conventi hoc quoque in periculo repulsi ad hanc Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium confugerunt, ut, huiusmodi decreto infirmato, memorati Rescripti executio praescriberetur.

Sacer Ordo pro suo more Votum Consul- toris exquisivit; qui, tota positione perpensa, quaestionem propositam ad hanc Thesim re- degit, nempe, *an et quomodo executio Rescripti anni 1826 Ordinario praescribenda sit.* Cui quidem affirmative rescribendum esse opinabatur.

Aiebat enim compertissimum esse in iure, quod Rescripta in forma, ut aiunt, commis- soria, nullum impetranti ius pareant, donec Executor Apostolicus, constituto sibi de condi- tionibus apposis, gratiam ipse suo decreto non perfecit, cum huiusmodi rescripta, quae de natura sua facultatem Executori factam dumtaxat impertiunt, gratiam quidem facien- dam non autem factam importent, Rosa de Exec. Lit. Ap. C. I et IV, n. 24.

Iam vero huius generis esse Rescriptum, de quo agitur, res ipsa per se loquitur. Una enim vel seorsim sumpta ex hisce clausulis: *Veris existentibus narratis. Si in evidentem Ecclesiae utilitatem Constituto sibi*, satis est, ut Rescriptum in forma commissoria concessum dicatur; Rosa loc. cit., C. n. 19 et 144, 145.

Idem in iure exploratum est, quod in Re- scriptis in forma commissoria concessis utili- tas, quae Apostolici Beneplaciti fundamentum constituit, non inspicienda sit tempore bene- placiti, sed tempore executionis; Rosa loc. cit., C. XI, n. 18; Petra t. 1, pag. 66, n. 134.

Atqui in causa, de qua sermo est, utilitas, quae tempore concessi beneplaciti adesse visa est, exulare omnino deprehendebatur tempore executionis quo, plurimis iudicialibus factis experimentis, parochus victor semper extiterat, nullumque inversae fortunae periculum subesse cognoscebatur.

Proposita igitur fuit huiusmodi Causa cum titulo: *Nolana Executionis Beneplaciti Aposto- lici*, in nupero generali auditorio diei 13 Iu- nii 1845, subiectoque dubio: *Se, e come si debba confermare o piuttosto revocare il de- creto emanato dalla Curia di Nola nel Caso contro cui si è ricorso a questa S. C.* Emi Patres rescripserunt: *Ex noviter decretis non esse locum executioni Beneplaciti Apostolici.*

EXEQUIAE

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

- 1 Delata ad S. R. C. ex parte Domini Alexandri Mariae Licoe Sacerdotis ex Clericis Regular. Minor. Confessarii Monialium Asceterii S. Iacobi Terrae S. Ginnesii, Camerinen. Dioecesis, controversia inter eum exorta et Capitulum, sive nonnullos Canonicos Ecclesiae Collegiatae dictae Terrae circa ius agendi exequias super cadaveribus Monialium ipsius Asceterii, num scilicet competat Confessario Monialium, an vero praefato Capitulo?

Eadem S. C. attenta relatione totius quaestionis facta a Rmo Archiepiscopo Camerinen. qui audivit tam Capitulum, quam Moniales proponente dubium Emo et Rmo Domino Cardinale Gazzoli relatore, decrevit: *Celebrationes exequiarum spectare ad Confessarium pro tempore*; Camerinen. die 16 Martii 1805.

- 2 Blasius Lentini Archipresbyter et Parochus primariae Ecclesiae Deo in honorem Sancti Nicolai Episcopi dicatae Oppidi De Laurea considerans Caput *de Exequiis*, § 5, Ritualis Ro-

mani ac dispositionem Missalis, quod suo loco assignat Missam in die obitus, seu depositionis Defuncti, atque internoscens Rubricistarum omnium sententiam asserentium hanc Missam canendam esse ut locus illi fiat in diebus festis, vel ritus duplicis, ratus est pauperes defunctos, quos vires non suppetunt pro obtinenda Missa Solemni de Requie in die depositionis, inferioris esse conditionis respectu divitum; propterea, ne hoc peculiari ritu ab Ecclesiae statuto priventur, concedendum esse, ut pro defunctis pauperibus Missa a Rituali recensita die praescripta legi etiam valeat in diebus festis et ritu duplici, atque ad hoc Indultum obtinendum Sacrorum Rituum Congregationi humillime supplicavit. Et sacra eadem Congregatio ad Quirinale sub infrascripta die in Ordinario Coetu coadunata, audita relatione ab infrascripto Secretario facta, omnibus rite consideratis, praesertim Decretis sa. me. Alexandri Papae VII, rescribendum censuit: *Negative et servantur Rubricae*.

Atque ita rescripsit die 17 Aug. 1833.

EXPENSAE

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Expensas factas a Masinio Exequutore Testamentario sacerdotis Angeli Calbini, quae cesserunt in utilitatem pii operis ab ipso instituti, ei reficiendas esse iussit Sacra Congregatio ab opere pio iuxta liquidationem a D. Secretario faciendam, reservato iure pio operi agendi con-

tra quos de iure in Feretrana *Applicationis super expensis* 24 Ian. 1801.

Expensas pro salario Exactoris, Archivistae 2 et Procuratoris iussit Sacra Congregatio deducendas esse ex Massa Legatorum Missarum, quae separata fuit a Massa Capituli Cathedralis Ecclesiensis; in Ecclesien. *Onerum* 23 Iul. 1803, ad 1 dub.

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

- 1 Utrum servari queat inducta consuetudo, ex qua dum Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum publicae venerationi expositum est, continuo duo Clerici Superpelliceo induti, Diaconi autem et Sacerdotes etiam Stolum albam habentes, ut in Coena Dñi, flexis genibus intra Praesbyterium assistunt, quisque per horae spatium?

Ad 2 *Affirmative iuxta Instructionem Clementis Papae XI*; Brixien. die 1 Sept. 1736.

- 2 Parochiali in Ecclesia Castriveterani Dioecesis Mazarien. mos est SSmum Sacramentum publicae Fidelium venerationi in Ara maxima exponendi, detecto S. Ioannis Baptistae, Titularis Ecclesiae et praedicti Oppidi praecipui Patroni, insigni Simulacro, quod non supra Altare, sed extra illud sexdecim fere palmis seiunctum in propria Aedicula existit, et ita insculptum, ut religioso modo Fidelibus Agnum Dei, qui tollit peccata mundi praesentare videatur. Centum,

et amplius ab hinc annis viget haec consuetudo, confirmata semper ab Episcopis Dioecesanis, et nuperrime ab hodierno Ordinario, qui prima Episcopalis suae visitationis die Sacrum agens talem expositionem sua manu perfecit, et publicam deinde supplicationem solemnem ducto pertraxit, ac denique ingenti Populo cum SSmo Sacramento est Benedictionem impertitus. Super hac consuetudine ex zelo, quo fervet R. D. Petrus Maria Triolo actualis Parochus, ut Ecclesiastici ritus apprime servantur, ad animi sui tranquillitatem Sac. Rit. Congregationi sequentia tria dubia humillime proposuit enodanda, nimirum:

I. *An velari debeat Simulacrum S. Ioannis Baptistae, vel potius supra centenaria consuetudo servanda sit, exponendo nimirum Sanctissimum Sacramentum cum Simulacri detectione, quando ob ingruentem publicam calamitatem, collectis et elargitis eleemosynis, hanc expositionem votum populi expostulat?*

II. Quando natalitia Solemnitas huius Sancti Titularis Ecclesiae, et Oppidi principalis Patroni occurrit aliqua die infra Octavam Sanctissimi Corporis Christi?

III. Quando quotannis mense Novembris oratio quadraginta Horarum peragitur?

Et Eñi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi in Ordinario Sacrorum Rituum coetu ad Vaticanum coacto, exquisita prius unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris sententia scriptis prodita, prae loque cusa, ad relationem Eñi et Rñi Dñi Cardinalis Caroli Odescalchi Pontentis, rescribendum censuerunt sub die 22 Martii vertentis anni — *Ad Dominum Secretarium cum SSmo iuxta Mentem.* — Placuit autem SSmo Dño Nostro Leoni XII Pont. Max. suam mentem non aperire, mandavitque sub die 26 recensiti Mensis et Anni, ut iterum proponeretur in Proxima. Mandatis SSmi obtemperans praedictus Parochus iterum, S. R. C. adivit, adhibitis per procuratorem novis Allegationibus et responsionibus. Iterate itaque omnia sedulo, nature, diligenterque perpensa Eñi et Rñi PP. ad Vaticanum in Ordinario coetu coadunati, propositis Dubiis collective respondendum censuerunt — *In casu, de quo agitur servandam esse consuetudinem, excepto tempore expositionis quadraginta Horarum.* — Mazarien. die 17 Sept. 1828.

Facta autem denuo SSmo Domino Nostro Leoni XII Pont. Max. per me infrascriptum eiusdem S. C. Secretarium relatione, Sanctitas Sua Sac. Congregationis Responsum approbavit et confirmavit, atque ita in Ecclesia Collegiata Castriveterani supradicta servari mandavit. Kalendis Octobris eiusdem Anni.

Ex pio quodam Legato tenentur Moniales 3 Sanctae Clarae in Civitate Tarentina in propria Ecclesia ad Altare maius publicae Fidelium venerationi Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum exponere tribus postremis diebus Carnis privii. Ne vero in sacro audiendo ipsarum pietas fraudetur, humillimas Sacrorum Rituum Congregationi preces porregerunt pro facultate celebrandi Missam Conventualem sine cantu ad Altare, ubi expositio ut supra peragitur dictis tribus diebus. Sacra eadem Congregatio, referente infrascripto Secretario in ordinariis Comitibus ad Vaticanum hodierna die habitis, rescripsit: *Pro gratia dummodo in Missa Sacra Eucharistia non distribuatur*; Tarentina die 12 Novembris 1831.

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

Cum Canonicatus Palazzi instaurasset, donatis in id scut. 500, Expositionem SS. Eucharistiae quae olim a Card. Severolio instituta in Cathedrali Ecclesia per plures annos omissa fuerat, eamque absolvi mandasset *nei primi tre giorni della settimana Santa, prendendo il suo principio della Messa dell'aurora*; dubitatum est, an ea perdurare deberet a mane Dominicae Palmarum usque ad Vesperas feriae tertiae, seu iam per biennium factum fuerat, seu potius a Dominica Palmarum usque ad meridiem feriae quartae maioris hebdomadae, seu antea fieri consueverat; S. Congregatio, penitus inspecto donationis et acceptationis Capitularis sensu, rescripsit iuxta mentem Capituli cui Episcopus famulabatur *Affirmative iuxta votum Episcopi*; in Fanen. Pii Relicti 22 Ian. 1838.

EXTREMA UNCTIO

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

- 1 Utra pedum pars superiorne, an inferior ungenda sit in Sacramento Extremae Unctionis?
Ad 1. *Nihil innovandum.*

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 2 Infirmis, aliisque in Xenodochio S. Mariae de Crucibus degentibus olim Sacramenta mi-

nistrabat S. Apolloniae Rector, in cuius Parochia existit. Archiepiscopus Boncompanius electionem demandavit Cappellani, qui in ipso degeret Xenodochio, ut praesto esse possit Sacramentorum ministratiōi. Idcirco gravia inter Cappellanum et Parochum impendunt iurgia, et S. C. composuit definiens licere Cappellanis Hospitalis Sacramentorum Extremae Unctionis quibuscumque sive ratione domicilii Hospitali administrare; Ravennaten. 27 Iunii 1789, dub. 1.

F

FENESTRAE

SACRAE CONGREGATIONIS EPISCOPORUM
ET REGULARIUM DECRETA.

¹ Quod in Bibliotheca Ferraris ad verbum *Fenestra* in Additione ex aliena manu, n. 29, asseritur de adhibendo remedio ex parte domus, si haec noviter e conspectu monasterii constructa aspectum intra idem introducat, confirmationem recipit ex Declaratione S. Congr. Episcop. et Reg. 27 Septembris 1838, prout sequitur.

E conspectu Monasterii S. Christinae Ordinis S. Augustini in Civitate Bononiensi aderat quaedam domus, cuius duae parvae fenestrae quae lucem horreo inferebant, murum clausurae paulisper superabant. Dominus eiusdem domus cum eam restaurasset, duas illas fenestras in superiori praesertim parte dilatavit, ut horreo in cubiculum converso lux accresceret, itaque domus posset inhabitari ac in dormitorii usum adhiberi.

Sed ex huiusmodi innovatione factum est, ut prospectus pateret intra Monasterii Clausuram.

Nam cernere inde erat internum Monasterii pratum, partem internam cubiculi, in quo sanctimoniales quotidie ad opera communia convenire solent, necnon et interiora Tyrocinii atque etiam aliquarum cellarum, ubi Moniales dormire adsuescunt.

Itaque ex parte Monasterii contra domus illius dominum actio super nunciatione novi operis intentata fuit apud Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium.

Reus conventus iudicium adversamque sententiam declinare satagebat, multis allatis testimoniis, quibus Monasterii Procuratorum deductiones infirmare ac refellere conabatur.

At Sacra Congregatio non acquiescens relationi, quam ediderat vir in arte peritus a Monialibus deputatus, Ordinario mandatum dedit, ut alterum peritum adhiberet, qui ex officio locum inspiceret, suumque votum pro rei veritate proferret.

Cum vero hic etiam in sententiam primi periti a Monasterio electi discessisset, causa in partium contradictione delata est ad plenarium auditorium cum dubii formula:

Se, e come si debba togliere il prospetto nel

Monastero di S. Cristina nel caso di cui si tratta?

Emi Patres in Bononien. *Prospectus in Monasterium S. Christinae Ordinis S. Augustini* diei 21 Septembris 1838 rescripserunt:

Affirmative et omnia in pristinum statum restituentur.

S. CONGREGATIONIS REV. FABRICAE S. PETRI

Fenestram apertam, uti iam olim fuit, servandi facultas denegatur fratribus de Vincis, quorum Palatium cohaeret immediate Collegiatae et Parochiali Ecclesiae S. Michaelis Archangeli Civitatis Firmi, quorumque Familia plurima in ipsam Ecclesiam beneficia contulerat, atque in ea tertiae partis Canoniciatum patronatu gaudebat. Nec iisdem prodest offerre Ecclesiae, et Capitulo cessionem Cappellaniae, una cum iurepatronatus eorum Familiae, et cum Cappellaniae fundo annui redditus scutorum viginti et octo, cum onere nonnullarum annuarum Missarum; Firmana *Servit.* die 8 Iulii 1782.

Fenestrae aperitio ad vitam tantum Oratoris, ² et eius matris cum solitis clausulis indulgetur, dum a Iosepho Telesphoro Cataniae Fundatore Ecclesiae S. Annae in oppido le Preci, filio postulatur in dextero istius Ecclesiae latere ianuam aperiendi facultas, qua sibi viduae Matri et aliis familiaribus, hyberno praesertim tempore, pateret aditus ad audiendum Missae sacrificium, et ad aliis ecclesiasticis Functionibus Functionibus interveniendum. Familia haec habet patronatum Ecclesiae, et fundator multum pro illius manutentione, tum pro institutione Cappellaniae cum onere Missarum in ea celebrandarum bona assignavit; Spoletana die 24 Iulii 1784.

Marchio Laurentius Centurionius nobilis Ianuensis, et inde Bononiensis indultum a Pont. ³ Max. Clem. XIV obtinuerat audiendi Sacrum ex odeis Palatio suo adhaerentibus. Hoc defuncto palatium iure venditionis transit in Charolum Linerium civem non nobilem Bononiensem, qui supplicavit pro perpetua concessionem privilegii, quo Marchio Centurionius fruebatur, et non impetravit; Bononien. die 15 Ianuarii 1785.

FESTA, FESTIVITATES

SACRAE CONGREGATIONIS RITUUM DECRETA.

- 1 Porrecto SSmo Dño Nostro Benedicto XIV nomine Rmi Episcopi Calaguritani supplici libello, illoque ad S. R. C. a Sanctitate Sua remisso pro resolutione sequentium Dubiorum, quae sunt:

An Civitas Calaguritana rigorose, prout ante Indultum, servare teneatur Festum Sanctorum Hemeterii et Caledonii fratrum Martyrum; et Civitas Calceaten. servare eodem modo teneatur Festum S. Dominici; vel utraque Civitas utrumque Festum servare teneatur?

An Oppida, quae non habent peculiarem Patronum servare teneantur Festum Patronorum principalium Ecclesiae Calaguritanae cui subsunt, seu potius Festa Patronorum utriusque Ecclesiae, nempe Calaguritanae, et Calceaten.?

An Oppida, quae habent peculiarem Patronum servare teneantur Festum illius dumtaxat, sive potius, omisso Festo sui peculiaris Patroni, servare teneantur Festum Patronorum Ecclesiae Calaguritanae, cui subsunt, vel Ecclesiae Calceaten. huic principaliter unitae vel potius Festa Patronorum utriusque, servato etiam Festo proprii Patroni?

An Civitates Calaguritana et Calceatensis servare teneantur, ultra Festum Patroni proprii, festum Patroni principalis Provinciae, in qua sitae sunt, et an Oppida particularia Dioecesis Calaguritanae sive habeant, sive non habeant Patronum proprium, servare teneantur Festum Patroni proprii Provinciae, in qua ea respective existunt, nempe S. Prudentii Episcopi et Confessoris Patroni Provinciae Alavae, et S. Ignatii de Loyola Patroni Provinciae Guipuscoae et Viscaiae, etc.?

S. C. audito prius R. P. D. Benedicto Venerani Fidei promotore, qui scripto et voce suam sententiam exposuit, ad relationem Emi et Rmi Dni Card. Ferroni Ponentis, respondit: Ad 1. *Affirmative ad primam partem; Negative ad secundam.*

Ad 2. *Negative ad utramque partem.*

Ad 3. *Teneri servare Festum Patroni particularis loci dumtaxat.*

Ad 4. *Negative ad utramque partem.* Et ita declaravit die 26 Martii 1757.

- 2 Exortis controversiis inter Patres Minores Conventuales Oppidi Tophiae Nullius Farsen. ex una, et Archipresbyterum et Canonicos Ecclesiae Collegiatae eiusdem Oppidi ex altera partibus, super celebratione Festi solemnisi, cum praecedentibus Novemdialibus supplicationibus Conceptionis B. M. V. Immaculatae, iisque delatis ad S. R. C. proposita fuerunt infrascripta Dubia inter partes concordata coram Emo et Rmo Cardinali Marco Antonio Columna Ponente, nempe:

An liceat celebrare Festum solemne cum

praecedentibus novemdialibus supplicationibus Immaculatae Conceptionis B. M. V. in Ecclesia Collegiata Terrae Tophiae die 8 Decembris, quibus celebrantur in Ecclesia S. Alexandri Patrum Minorum Conventualium eiusdem loci?

An constet de attentatis, et quomodo sint purganda?

Sacr. eadem Congr. utraque parte scripto et voce informante audita, visisque iuribus hinc inde deductis, ad relationem eiusdem Emi et Rmi Dni Cardinalis Ponentis, censuit rescribendum:

Ad 1. *Quoad Festum solemne Negative quoad Ecclesiam Collegiatam; quoad preces novemdiales iuxta mentem; nempe, pro concordia arbitrio Emi Ponentis, qui eodem arbitrio utendo declaravit; Preces novemdiales praemittendas Festivitati Conceptionis B. M. V. Immaculatae peragi licere in Ecclesia Collegiata per Archipresbyterum et Canonicos de mane, sive horis matutinis; in Ecclesia vero S. Alexandri esse celebrandas per Patres Minores Conventuales de sero, sive horis vespertinis.*

Ad 2. *Iuxta mentem declarandam ab Emo Ponente, qui declaravit: iam panditam mentem S. C. Procuratori Capituli, et provisum.* Et ita decrevit ac servari mandavit die 8 Augusti 1763.

Et quatenus affirmative ad primam partem, 3 quaeritur ulterius: An, si Festum Patrocinii extra tempus paschale transferri contingat, deficientes Antiphonae Nocturnorum suppleri debeant de communi, vel potius, omissis assignatis pro tempore Paschali, debeant omnes assumi ex alio Festo 19 Martii?

Cum ex Apostolica concessione in omnibus Dominiis Hispaniarum Regi subiectis celebretur ritu dupl. mai. Festum Patrocinii B. M. V. in aliqua Dominica Novembris ab Ordinario loci designanda, quae in Dioecesi Barcinonensi, aliisque est Dominica secunda eiusdem mensis, si in eadem Dominica occurrat dies octava S. Severi Episcopi et Martyris Patroni principalis; quaeritur: Utrum recitandum sit Officium Patrocinii B. M. V. cum commemoratione Octavae, an potius Officium de Octava, translato vel omisso pro anno illo Officio Patrocinii?

Ad 4. *Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam.*

Ad 5. *Negative ad primam partem, ad secundam Affirmative; Officium vero Patrocinii non omittendum, sed transferendum in primam diem non impeditam, iuxta Rubricas; Barcinonen. die 11 Septembris 1790.*

Quoniam praefatum Breve Apostolicum Festivitates Patronorum cuiusque loci in Dominicos dies proxime sequentes cum officio et Missa transferri, necnon et praeceptum intelligi demandat; si igitur S. Ioannes Baptista sit principalior cuiusdam Ecclesiae Patronus, et aliquo

anno Festum SS. Petri et Pauli incidat in diem Sabbati vel Dominicam: quaeritur I: « Utrum is S. Patronus in diem Dominicam proxime antecedentem transferri debeat, prout S. Laurentius Martyr in eodem Brevi specificatur? II. Utrum in ea antecedenti Dominica debeat in perpetuum suam habere Festivitatem: an vero, si Festum SS. Petri et Pauli incidat in feriam secundam, aut ultra, debeat transferri in Dominicam proxime sequentem?

Utrum Festivitas S. Laurentii Mart. principalis pro loco Patroni (cui Breve Apostolicum, ob Festum Assumptionis B. M. V. in sequentem Dominicam celebrandum, iam statuit Dominicam diem 10 Augusti proxime antecedentem) in perpetuum hac Dominica celebrari debeant; an vero etiam transferri in Dominicam sequentem, si praedictum Festum Assumptionis in altera Dominica post diem 15 vel 16 Augusti eadem celebretur?

Si Festivitas Exaltationis S. Crucis occurrat in Dominica, sitque titulus Ecclesiae, et celebretur in ea solemniter hoc anno Festum Nativitatis B. M. V. cadens in FERIA II, iuxta praedictum Breve Apostolicum in Dominicam proxime sequentem transferendum: utrum, etiam non obstante hoc Brevi, a Parocho loci in Dominica proxime antecedenti celebrari possit, et debeat?

Si Festum S. Adalberti Episcop. et Mart. cadat in Dominicam in Albis, aut etiam ante, sitque patronus Ecclesiae: utrum usque in Dominicam secundam post pascha, in qua cadit Festum S. Sepulcri secundae classis, transferri, ibidemque, translato Festo S. Sepulcri, in aliam diem non impeditam celebrari debeat?

Ratione Festivitatis SS. Simonis et Iudae Apostolorum, ubi sunt Patroni Ecclesiae, si occurrat eadem hebdomada, in qua celebratur Festum omnium Sanctorum proxime sequenti transferri possit?

Translata Festivitate Sanctorum Simonis et Iudae Apostolorum, pro loco Patronorum in diem Dominicam proxime sequentem ut in anno currenti 1790, in quo occurrit Festum omnium Sanctorum FERIA secunda, datur quoque concursus Vigiliae SS. Simonis et Iudae in Sabbatum translatae cum Vigilia omnium Sanctorum in eodem sabbato occurrente, quaeritur: I. De quam Vigilia Officium recitari? II. Occurrente Festo 9 lectionum, de qua Vigilia 9 lectio et commemoratio haberi debeat? III. Sequentibus diebus infra Octavas concurrentibus: an Parochus loci Officium de Octava SS. Simonis et Iudae, tamquam Patronorum Ecclesiae suae cum commemoratione Octavae omnium Sanctorum, an potius de octava omnium Sanctorum cum commemoratione Sanctorum Simonis et Iudae recitare teneatur?

Si Patronus cuiusdam loci occurrat ante Dominicam 1 class. ex. gr. S. Catharinae V.

et M. ante Dominicam 1 Adventus, aut etiam inter Dominicas primae vel secundae classis uti S. Iosephi inter Dominicam 4 Quadragesimae et Passionis; an uterque in Dominica proxime antecedenti celebrari debeat?

Si Patronus loci occurrat ante Dominicam in qua Festum 1 class. ad populum non celebre habet suam fixam sedem (prout S. Hyacinthi, S. Ioachim) quaeritur I. Utrum translato Festo 1 class. non celebri, S. Patronus in eadem Dominica proxime subsequenti celebrari debeat? II. An idem Festum 1 class. non celebre in subsequenti altera Dominica transferri possit, an etiam in diem non impeditam potius transferri debeat?

Utrum praedictum Breve Apostolicum statuens decerni Festivitatem unius tantum principalis Patroni in loco, ubi duos patronos haberi contigerit; sit intelligendum loqui etiam de altero Patrono Titulari? An Titularem pariter a Festivitate excludat? An etiam excludat Festum Titulare, ex. gr. S. Crucis, a sua Ecclesia Titulum seu Denominationem habens?

An praedictum Breve Apostolicum sit etiam intelligendum de translatione Festorum Confraternitatibus adnexorum, videlicet utrum ea Festa pariter in dies Dominicos cum Officio et Missa transferri; an vero, manentibus Festis in die cadenti, sola celebritas Confraternitatis in die Dominico proxime sequenti celebrari debeat?

An ob cadentiam principalis Patroni Ecclesiae filialis in Dominica, Festum patroni Ecclesiae Parochialis, iuxta dictum Breve, pariter in eadem Dominica celebrandum occurrens (uti S. Iacobi Apostoli maioris in Ecclesia parochiali, et S. Annae in Ecclesia filiali patronorum et vicissim, utrum in Dominica proxime antecedenti celebrari possit et debeat; II. Utrum Vicarii tam provisori, quam manuales circa Ecclesiam parochialem residentes quoad celebritatem patronorum Ecclesiae filialis Dominicis diebus in Officio et Missa, eidem Ecclesiae filiali sese conformare teneantur?

Cum saepe dictum Breve Apostolicum Festivitates Sanctorum patronorum cuiusque loci in Dominicas cum Officio et Missa transferri praecipiat, in iisque fixam eorum sedem assignet; quaeritur: utrum intelligi debeat de translatione eorum etiam cum Indulgentiis ante aliquot solum annos a Sede Apostolica ad decennium pro die cadenti obtentis: an vero nova Indulgentiarum indulta procuranda sint?

Ad 1. Si S. Ioannes Baptista sit Patronus principalis Civitatis, Oppidi, Pagi, ad me infrascriptum Secretarium cum SSmo, iuxta mentem: si vero sit tantum Patronus alicuius particularis Ecclesiae, providebitur in responsione ad dubium II.

Ad 2. Affirmative ad primam partem; Negative ad secundam.

Ad 3. *Ad me infrascriptum Secretarium cum SSmo, iuxta mentem.*

Ad 4. *Affirmative, dummodo S. Adalbertus sit Patronus principalis loci; si vero sit tantum Patronus principalis Ecclesiae, providebitur in responsione ad dubium II.*

Ad 5. *Ad me infrascriptum Secretarium cum SSmo, iuxta mentem.*

Ad 6. *Pendet a resolutione Dubii praecedentis.*

Ad 7. *Negative, iuxta votum Magistri caeremoniarum.*

Ad 8. *Quoad primum quaesitum Affirmative, quoad secundum quaesitum Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam.*

Ad 9. *Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam et tertiam, iuxta votum Magistri caeremoniarum.*

Ad 10. *Negative in omnibus.*

Ad 11. *Perperam hoc Dubium proponi, cum in praedictis litteris Apostolicis relinquatur dumtaxat Festum Patroni principalis Civitatis, Oppidi vel pagi, non vero Patronorum particularium Ecclesiarum, qui proprie Titulares vocantur, necnon eorum Festa sunt in Dominicas transferenda.*

Ad 12. *Affirmative ad primam partem; Negative ad secundam.*

Relatis a me infrascripto Secretario, iuxta mentem S. Rituum Congregationis, SSmo D.N. Pio PP. VI, dubiis 1, 3 et 5, Sanctitas Sua benigne respondit:

Ad 1. *Si Festum Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli occurrat vel in Sabbato, vel in Dominica vel in Feria II post Festum S. Ioannis Baptistae, eo casu tantum in iis locis, ubi S. Ioannes Baptista est Principalis Patronus Civitatis, Oppidi, vel pagi eius Festum transferendum esse cum Officio et Missa, ad Dominicam praecedentem cum Vigilia in Sabbato, etiam praecedenti.*

Ad 3. *Festum Nativitatis B. M. V. transferendum esse ad Dominicam praecedentem.*

Ad 5. *Si Festum omnium Sanctorum occurrat vel in Sabbato, vel in Dominica, vel in Feria secunda post Festum Sanctorum Apostolorum Simonis et Iudae, eo tantum casu in iis locis, in quibus iidem Sancti Apostoli sunt Patroni principales Civitatis, Oppidi, vel pagi, eorum Festum transferendum esse cum Officio et Missa ad Dominicam praecedentem cum Vigilia in Sabbato, etiam praecedenti; Gnesnen. die 11 Septembris 1790.*

5 Cum in Ditione Regis Borussiae a SSmo D. N. Pio VI Pont. Max. Apostol. Litteris in forma Brevis incipien. *Potentissimus*, Festorum numerus imminutus sit, et aliqua Festa in proximis dies Dominicos cum Officio, Missa et praecepto translata sint, in interpretatione earumdem Litterarum Apostolicarum infrascripta Dubia exorta sunt, quae a Capitulo et Cano-

nici Ecclesiae Collegiatae SS. Iacobi et Nicolai Civitatis Nissae in Silesia Dioecesis Wratislavien. ad S. R. C. decidenda, delata sunt, nempe:

In nostra Collegiata Ecclesia celebratur Festum S. Agnetis V. et M. cum Octava sub ritu duplici primae Classis quotannis proinde dubitatur 1. An, quando Festum SSmi Nominis Iesu ob Dominicam Septuagesimae ad 28 Ianuarii transferendum est, transferri possit una cum Com. Orationis octavae die S. Agnetis, vel transferendum sit ad 3 Februarii? — Quod si ad primum negative, et ad secundum affirmative, quaeritur. — 2. An Festum S. Blasii Episcopi et Martyris, quod in Calendario Dioecetano celebratur sub ritu semiduplici, transferendum sit in aliam diem Festo 9 Lectionum non impeditam.

Quum ex Indulto Apostolico Dominica 3 post Pascha celebretur in hac Ecclesia Collegiata Festum Sanctorum Martyrum Aurelii, Macarii, Iucundae et Clarae, ob eorum sacras Reliquias hic conditas sub ritu duplici secundae classis solemniter; et si in eadem Dominica occurrat in Calendario Dioecetano celebrari Festum Patrocinii S. Iosephi Sponsi B. M. V. sub rit. dup. min. exoritur dubium: an Officium de patrocinio S. Iosephi, ob conformitatem cum Dioecesi Romana, transferri perpetuo possit in Dominicam quartam proxime sequentem post Pascha, vel plane quotannis a nobis omitti debeat, aut in aliam diem stabilem transferri, et in quam, cum sit respective Festum mobile sicut Dominica Resurrectionis? Dubitatur 2 quando Festum Sanctorum Martyrum Aurelii, Macarii, Iucundae et Clarae incidit in diem 25 Aprilis, 3, 6 vel 8 Maii tamquam Festa altioris gradus et dignitatis an transferri vel omitti debeat, cum tantum, sicut Officio de patrocinio S. Iosephi, ex Indulto Apostolico, et non ex mandato celebretur?

Die 10 Maii celebratur Festum translationis S. Nicolai Episcopi et Confessoris Compatroni Ecclesiae nostrae, et principalioris Capituli sub rit. dup. mai., et in Calendario Dioecetano eodem occurrat Festum S. Antonini Episcopi et Confessoris, quod huc usque nullam stabilem diem assignatam habuit, supplicatur proinde profigenda stabili die in 14 Maii, tamquam non impedita ab alio Festo 9 Lectionum, cum haec sit proximior impeditis iam aliis diebus proximioribus?

Propter Octavam diem S. Iacobi maioris, utpote Patronum primum nostrae Ecclesiae huc usque Festum S. Petri ad Vincula perpetuo translatus fuit in diem 2 Augusti, tamquam diem stabilem. Ast cum per Bullam Pontificiam Festa Patronorum Ecclesiarum de praecepto translata sunt in Dominicam proxime sequentem una cum Octava per Dioecesim Ditionis Regis Borussiae, dubium exortum est:

An festum S. Petri ad Vincula, cum non sit amplius dies 1 Augusti impedita, reponendum sit ad ordinem Calendarii Romani vel possit apud Ecclesiam nostram manere translatum in diem 2 Augusti?

Denique Officium S. Anacleti P. et M. celebratur stabiliter in Dioecesi nostra 2 Augusti, cum vero huc usque apud nostram Collegiatam Festum S. Petri ad Vincula celebratur, diem fixam non accepit, sed quotannis transferbatur: dies 9 Augusti autem non est impedita Festo 9 Lectionum, proinde quaeritur: an dictum Officium perpetuo et stabiliter in diem 9 Augusti transferri possit pro nostra Collegiata tantum? Quod si Festum S. Petri ad Vincula deberet in posterum iterum in 1 Augusti reponi, deberit tunc Officium S. Anacleti 2 Augusti stabiliter celebrari pro conformitate Calendarii Dioecesani?

Ex mandato SS^{mi} dato Romae 29 Apr. 1788, et publicato 9 Augusti 1789, celebrari debet in statibus Regi Borussiae subiectis quarta Feria post Dominicam 3 post Pascha cum obligatione audiendi Missam, et abstinendi ab operibus servilibus; hac Feria occurrit hoc anno Festum simplex S. Vitalis, dubitatur, an possit transferri Officium 9 Lectionum, quod alia die celebrari impeditum fuit, et an vetentur propter Festum fori Missae privatae votivae, et de Requiem privatae, etiam praesente corpore?

Sacra eadem Rituum Congregatio, exquirit sententia unius ex Apostolicarum caeremoniarum Magistris, referente E^{mo} et R^{mo} D. Card. Archinto Praefecto, respondit: *Detur votum Magistri caeremoniarum, iuxta mentem, nempe:*

Ad 1. *Quoad primum quaesitum Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam, et patet responsio ad secundum quaesitum.*

Ad 2. *Festum Sanctorum Martyrum Aurelii et Sociorum esse celebrandum in Dom. 3 post Pascha, et pro Festo Patrocinii S. Iosephi esse assignandam perpetuo Dominicam 4 post Pascha, et quoties haec sit impedita, transferendum esse Festum Patrocinii ad primam diem non impeditam, iuxta Rubricas.*

Ad 3. *Affirmative iuxta petita.*

Ad 4. *Affirmative ad primam partem, Negative ad secundam; si tamen S. Iacobus sit Patronus principalis Civitatis, Oppidi, vel pagi, de quo tantum patrono transferendum est Festum in Dominicam, iuxta Breve Apostolicum; si vero sit Patronus, vel Titularis Ecclesiae Collegiatae tantum, servandas esse Rubricas.*

Ad 5. *Festum S. Anacleti reponendum esse in die 2 Augusti, si Festum S. Petri ad Vincula celebretur in die 1, iuxta responsionem ad dubium 4.*

Ad 6. *Affirmative in utrumque; Wratislaven. die 11 Septembris 1790.*

6 An, quoties aliquis Sanctus Confessor ritu

duplici transfertur a die sui obitus propter occurrentiam Dominicarum Adventus et Quadragesimae, et dies proxime sequens non sit impedimento, debeat in ea reponi ante alia Festa aequalis ritus et dignitatis, prius translata, ut in hoc casu Sanctus Confessor habeat integras Vesperas in suo proprio die, et non varietur versus Hymni *Iste confessor*, dicendo *Meruit beatas*, tam in primis Vesperis, quam in Matutino et secundis Vesperis sequentis diei, iuxta Decretum S. R. C. 13 Iunii 1682? (2838).

An praeter hunc casum generaliter Festa translata habeant praecedentiam iure vicinitatis ad repositionem in die proxime immediata impedita, ita ut in ea de ipsis fieri debeat Officium, etiamsi adsint alia eiusdem ritus et dignitatis prius translata, vel reponenda sint iuxta ordinem translationis, scilicet primo de primo translato, et sic successive?

Festum SS^{mae} Trinitatis in occurrentia non cedit alicui Festo Sanctorum, cuiuscumque sit ritus, attamen celebratur sub rit. dupl. secundae classis tantum, ideoque, occurrente in Hispania, ut non raro evenit cum Festo S. Ferdinandi et aliorum Sanctorum, qui sunt primae classis, his tribuuntur Vesperae integrae cum commemoratione SS^{mae} Trinitatis. Sed cum haec Festivitas maior omnibus extet sua incomparabili dignitate, nullumque Sanctorum Festum cum illa possit aequiparari, et aliunde suamet natura omnem solemnitatem exposcere videatur; quaeritur: an eodem modo, quo praedicta Festivitas excludit omnia Festa etiam primae classis in ea occurrentia, ita quando cum ipsis concurrat, debeat habere secundas Vesperas, licet Festum sequens sit primae classis? Et quatenus negative; supplicatur pro gratia saltem quoad Dioecesim Santanderien. ex privilegio elevationis ritus, seu quomodocumque placeat EE. VV. ad confovendam devotionem erga praecipuum Christianae Religionis Mysteriorum?

In Hispania ex concessione S. R. C. celebrantur plura Sanctorum Festa particularia cum Octavis, ut S. Idelphonsi Archiepiscopi Tole-tani, S. Iuliani Episcopi Conchensis, S. Ferdinandi Hispaniarum Regis, S. Elisabeth Viduae, S. Isidori Agricolae, etc. Sed cum, multitudine aliorum Officiorum, quae tam ad universalem Ecclesiam, quam ad praefata Regna omnino extenduntur, iam dies liberi pro omnibus in anni decursu deficiant, et ideo opus sit, talia Festa magna ex parte singulis annis penitus suppressere, vel ad leges Festorum simplicium ea redigere; quaeritur ergo: An moderari possint praedictae Octavae minus principales in posterum omissae, ut exinde omnium Officiorum consulatur recitationi, sicut nuper fecit Ordo Minorum S. Francisci quoad maiorem partem suarum Octavarum particularium, accedente auctoritate et approbatione S. R. C.?

In nominatis Regnis adsunt insuper ex concessione aliqua Sanctorum secundaria Festa, nempe conversionis S. Augustini die 5 Maii, Transverberationis S. Theresiae 27 Augusti, commemorationis S. Iuliani Episcopi 5 Septembris, et alia similia, quae ritu duplici celebrantur, praeter ipsorum Sanctorum Festivitates principales; quaeritur igitur: An pariter ista secundaria Festa possint comprehendere in enunciata moderatione, recedendo a dictorum Officiorum recitatione, quamquam acceptata, ut Officiis primariis in anno locus non desit, sicut pariter pro secundariis suis Festivitatibus ad praxim adduxit Ordo S. Francisci in sui Brevariarii novissima reformatione?

An stante huiusmodi suppressione debeat fieri commemoratio de Festis secundariis sic suppressis in illis diebus, in quibus nunc celebrantur tamquam de simplicibus cum nona Lectione ad matutinum, et commemoratione in Officio et Missa, vel potius omnia sint omitenda, tamquam si talia officia nullo tempore fuissent admissa et acceptata?

Sacr. eadem Congregatio, exquisita sententia unius ex apostolicarum caeremoniarum Magistris referente E^mo et R^mo Domino Cardinali Archinto Praefecto, respondit:

Ad 1. *Officium S. Ioannis Baptistae reponendum esse in prima die post Octavam SS^mi Corporis Christi dummodo non sit impedita festo aequalis ritus.*

Ad 8, 9 et 10. *Servandas esse Rubricas.*

Ad 11, 12 et 13. *Sacr. Rit. Congregatio facultatem tribuit R^mo Episcopo reformandi Kalendarium, iuxta petita pro suo arbitrio et prudentia, ita tamen ut de Festis secundariis, quae supprimuntur, fiat commemoratio in utrisque Vesperis, Laudibus et Missa cum nona Lectione ad Matutinum, et quoad omnia serventur Rubricae; Santanderien. die 26 Ian. 1793.*

- 7 Exorta controversia inter confratres Societatis nuncupatae *del consorzio* erectae in Ecclesia Collegiata Terrae Massae Fiscaiae, et Parochos eiusdem Ecclesiae, de iure Cappellani eiusdem Societatis deferendi stolam in Ecclesiasticis functionibus, in quibus cum eadem Societate tamquam Cappellanus incedit; eaque ad Sacr. Rit. Congregationem delata;

Sacr. eadem Congregatio, auditis rationibus utriusque partis, et relatione Vicarii Capitularis, referente E^mo et R^mo Cardinali Borgia, declaravit: *Licere Cappellano Societatis de Consortio deferre stolam in omnibus functionibus solitis, et ad ipsam Societatem specialiter spectantibus, etiam in transitu per Ecclesiam; quo vero ad associationem cadaverum, teneri ipsum Cappellanus incedere cum Societate, adhibita stola extra Ecclesiam tantum; Cervien. die 23 Augusti 1794.*

- 8 An expediat assignare aliam diem Festo Dedicationis Ecclesiae Sanctorum Vincentii et Ana-

stasii, ad Aquas salvas, ut celebrari possit cum Octava, cum in praesens ex antiqua consuetudine agatur in Feria V post Dominicam Passionis? Et quatenus affirmative, supplicatur pro assignatione diei.

Ad 6. *Affirmative assignata imposterum die 6 Mensis Septembris, vel 21 Octobris Festo Dedicationis Ecclesiae Sanctorum Vincentii et Anastasii ad Aquas salvas; Romana die 10 Septembris 1796.*

Perillustris et R^me Domine uti Frater. — 9 Cum SS^mus Dominus Noster Pius VI Pontifex Maximus per Decretum S. R. C. latum Die 15 Novembris anni 1775, ad pias preces recol. mem. Caroli III Hispaniarum Regis Catholici benigne indulserit, ut ab utroque Clero in Regnis et Dominiis eidem Regi Catholico subiectis recitari posset in singulis diebus Octavae Solemnitatis SS^mi Corporis Christi Officium cum Missa de eadem Octava, exceptis tamen Festivitatibus Nativitatis S. Ioannis Baptistae, et Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quoties in eadem Octavam incidissent, et per suas Litteras Apostolicas in forma Brevis datas Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 5 Martii 1776 idem Decretum confirmaverit. Pervenit subinde ad aures Sanctitatis Suae in exemplis earumdem Litterarum per Hispanias evulgatis in iis verbis: *Duabus Festivitatibus praefatis tantum exceptis*; loco particulae *tantum*, suffectam fuisse particulam *minime* ante verbum *exceptis*, contra ac legitur in autographo earumdem Litterarum, quod est in Archivio Secretariae Brevium, et in exemplo, quod etiam Romae asservatur apud Regium Hispaniarum negotiorum Gestorem. Et quoniam ex huiusmodi verbi variatione factum est, ut eadem Festivitates nequaquam censerentur amplius exceptae, Episcopus Santanderien. cum de pluribus liturgicis quaestionibus S. R. C. consulisset, illud etiam declarari petiit in quam die post Octavam SS^mi Corporis Christi collocandum esset Officium Festivitatis S. Ioannis Baptistae, si in aliquo eiusdem Octavae die occurreret; cumque eidem S. C. exemplum aequum vitiatum Litterarum Apostolicarum exhibitum fuisset; eadem S. Congregatio in respondendo decepta est. Placuit itaque Sanctitati Suae, audito hac super re R. P. D. Hieronymo Napolionio Promotore Fidei, mandare, ut significaretur Ecclesiis Dominiorum Regis Hispaniarum error, qui irrepsit in exempla earumdem Litterarum: ideoque declararetur Festivitates S. Ioannis Baptistae, et Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli in omni Ditione Regis Catholici non esse transferendas, quoties incidant in Octavam SS^mi Corporis Christi, et Decretum antedictae S. R. C. sive *Resolutionem 1 Dubii* in Santanderien. *Resolutionis Dubiorum* emissam die 26 Ian. 1793, *locum amplius non habere*. Quapropter Amplitudo Tua curet, ut

haec SS^mi Domini declaratio omnibus Ecclesiis comprehensis in Ditione Serenissimi Hispaniarum Regis Catholici innotescat, et Amplitudini Tuae diuturnam exopto felicitatem.

Amplitudinis Tuae — Romae 16 Decembris 1796; Pirgien. Archiepiscopo Nuntio Apostolico apud Regem Catholicum Hispaniarum.

- 10 An attendi debeat, ut sit in Calendario Brixien. etiam in Dioecesi in Octava Dedicationis Ecclesiae Decretum S. R. C. 27 Martii 1778, sic expositum: Festum Dedicationis Ecclesiae est festum Domini: unde in paritate ritus debet habere integras utrasque Vesperas; quamvis aliter legatur in Calendario Romae huius anni diebus 15 et 18 Novembris?

An, occurrente Festo Dedicationis in Festis B. M. V., Sanctorum Angelorum, Ioannis Baptistae, Ioseph Sponsi eiusdem B. M. V., ac Sanctorum Apostolorum, quae Festa sub ritu dupl. primae classis sint celebrata, debeat in his casibus fieri Officium de Dedicatione, etsi occurreret Festum Assumptionis B. M. V.?

Ad 9 et 10. *Negative, prout decisum fuit sub die 13 Martii 1804, in una Ordinis Clericorum Minorum Villae Matritensis (4342, ad 3, 4), et servetur ordo Tabellae excerptae ex Rubricis generalibus Breviario Romano praemissae; Brixien. die 20 Septembris 1806.*

- 11 Dub. 2. In iisdem Civitate et Dioecesi, Festum Patronorum praedictorum ex immemorabili etiam consuetudine est tamquam praecipuum quoad obligationem audiendi Sacrum, non autem vacandi ab operibus servilibus. At cum ex Decreto S. huius Congr. diei 13 Septembris 1642 (scilicet Constitutionis S. M. Urbani PP. VIII, relat. supra n. 1264), utrumque de praeepto declaretur in Festo Patroni principalis et proprii; quaeritur: *An ad utrumque in posterum obligandus sit Populus Civitatis, et eorum etiam locorum proprium Patronum non habentium, vel potius in praefata consuetudine continuandum?*

Dub. 3. In ipsis Civitate et Dioecesi Festa Sanctorum Ioseph, Annae et Silvestri nec sunt, nec hactenus fuerunt de praeepto. At cum iidem in numero Sanctorum Festivationem in Populo habere debentium per Bullam S. M. Urbani VIII quae incipit *Universa*, nec non per S. R. C. Decreta describantur; quaeritur: *An in posterum praefata Festa de praeepto servanda sint, vel antiquae et immemorabili consuetudini sit insistendum?*

Ad 2. *Negative.*

Ad 3. *Citra Approbationem assertae consuetudinis, consulendum SS^mo pro dispensatione; Corduben. die 12 Novembris 1806.*

- 12 Aliquae Sodalitates Patronum habent S. Thomam, S. Luciam ac S. Iosephum Sponsum B. M. V., quaeritur: *An quando praedicta Festa occurrunt in Dominicis privilegiatis Adventus et Quadragesimae, attento concursu so-*

dalium, aliorumque devotorum, possit cantari Missa de Patrono? Et quatenus affirmative, an dicenda sit in Missa commemoratio Dominicae, et Octavae occurrentis cum ultimo Evangelio in fine Missae?

Ad 8. *In publicis Oratoriis cantari potest Missa de Titulari occurrente in Dominicis Adventus et Quadragesimae privilegiatis, non autem in illis exceptis, et in Missa dicenda est commemoratio Dominicae, et diei Octavae tantum occurrentis, cum Evangelio eiusdem Dominicae in fine.* Et ita declaravit et servari mandavit; Compostellana die 8 Aprilis 1808.

Cum nonnulli ex Parochis intra fines Ducatus et Dioecesis Camerinen. unum dumtaxat Principem Patronum in uno quoque loco sub utroque praeepto venerandum, colendumque contenderent, scilicet S. Venantium Camerinensem, posthabitis peculiaribus cuiusque loci Patronis Principalibus, in quorum festis sese exemptos assererent ab onere applicationis pro Populo, prout per plures annos egerant. Institutum propterea fuit in Congregatione Ordinaria Sacr. Rit. pro declaratione: *An festum utriusque Principis Patroni Status scilicet Camerinen. et uniuscuiusque loci, celebrandum foret sub utroque praeepto? Et num Parochi omnes in praefatis Festis tenerentur applicationi Missae pro Populo? Ac tandem quid agendum pro huiusmodi applicationibus omissis? Ut in supplici libello, sequentis tenoris:*

« E^mi e R^mi Signori. Lo stato di Camerino che forma Provincia separata affatto dall' Umbria e dal Piceno, venera come Protettore principale S. Venanzio Martire, e ne celebra la Festa con rito doppio di 1 classe coll' Ottava, e ne osserva la Festa di precetto.

» Quasi tutti i singoli Paesi contenuti dentro i limiti di esso Stato, hanno i rispettivi particolari Protettori principali canonicamente eletti, confermati dalla Sagra Congregazione de' Riti, e assegnati ai medesimi sempre dal Calendario Dioecesano di Camerino col rito conveniente a tali Santi di doppio di 1 classe coll' Ottava, e con tal rito se ne celebra effettivamente in ogni luogo la Festa.

» Costa apertamente dalla Costituzione della S. M. di Urbano VIII che comincia *Universa*, § 2, non che da moltissimi celebri Autori, segnatamente dai Salmaticesi, Ferraris, Merati, etc. che tanto l' una, che l' altra Festa di tali Protettori, del Protettore cioè di Provincia, e del Protettore del Luogo contenuto nella stessa Provincia, siano di precetto, coll' obbligo di ascoltare la Messa, e di astenersi dalle opere servili.

» Alcuni Parrochi, ciò non ostante, sono fissi nel sostenere, che la Festa del Protettore del Luogo particolare non è di precetto, perchè si osserva di precetto la Festa del Protettore della Provincia, e si dispensano dall' ap-

plicare *Pro populo*, e permettono le opere servili.

» Per togliere tali disordini, e quelli, che da essi derivano, si supplica per la formale dichiarazione, che l'una e l'altra Festa dello Stato e Ducato di Camerino è *precettiva*, e che sono tenuti a rimettere, o ad ottenere l'assoluzione per le Messe *Pro populo* da essi tralasciate. Che ecc. »

S. eadem R. C. ad relationem Emi et Rmi D. Card. de Somalia eidem Congregationi Praefecti ac Relatoris, habita prius informatione de praemissis per R. Vicarium Capitularem Camerinen. scripto pandita, respondit: *Servandum esse de praecepto utrumque Festum, et Parochos teneri ad applicationem Missae pro Populo, et ad D. Secretarium cum SSmo*; Camerinen. die 22 Martii 1817.

- 14 Cum quandoque aliquod Festum erit duplici min. translatum reponi nequeat ante diem Commemorationis omnium Fidelium defunctorum; quaeritur an eiusdem Officium reponi possit, et debeat in dicta Commemorationis omnium Fidelium defunctorum?

Ad 10. *Iam alias decisum, quod de Festo duplici min. vel occurrente vel translato, fieri possit in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, Missas tamen privatas dicendas de Requiem in Una Urbis 5 Oct. 1686, in Curien. 19 Iunii 1700, ad dub. 5, et in Einsidlen. 5 Maii 1763, num. 11, ad alia dubia; quae Decreta S. C. declarat locum dumtaxat obtinere, si pro repositione Festi translati nullus supersit dies usque ad anni finem*; Dubiorum die 4 Iunii 1817.

- 15 Cum sit decretum, quod occurrente Festo duplici maiori die octava alicuius Festi recitandum sit de die octava, translato Festo duplici maiori in primam diem non impeditur; quid erit agendum, quando usque ad anni finem, talis dies desideretur?

Humillimus Orator suppliciter deprecatur, ut in primam vel secundam Dominicam Septembris transferre dignetur obligationem, quam ex legato a quodam Domino Gomes suo Monasterio relicto, habet celebrare faciendi quotannis in die 10 Decembris unum Sacrum solemne in Sacello S. Eulaliae dicato, quod non longe ab alvo fluvii Monde est situm, cum propter frequentes copiososque imbres, tumidae inundationes Monde tunc temporis esse soleant, et praedictum S. Eulaliae Sacellum fluvialibus inundationibus undique circumdatum videatur, quod cum pietati obsit fidelium, qui, semotis tam gravibus difficultatibus, vitaeque periculis devotionis cultum S. Eulaliae tributari libenter accederent; idcirco supradictus Prior ac Generalis, et humillimus Orator reverenter iam supra memoratam deprecatur gratiam.

Ad 4. *Dentur Decreta in Hispalen. 21 No-*

vembris 1735, et Ordinis Minorum Cappuccinorum 8 Martii 1738, videlicet: — Sanctos, qui in fine anni supersunt, quoties toto anni decursu de illis celebrari non valeat, tunc in illo anno diebus eorum propriis considerandos esse tamquam simplices, faciendo illorum Commemorationem, ut fit in semiduplicibus cum nona Lectione ad matutinum composita ex omnibus eorum Lectionibus propriis secundi Nocturni ad modum unius.

Ad 5. *Ad D. Secretarium cum SSmo. Co-* nimbrien. die 31 Maii 1817.

An translatio Festorum Patronorum principalium intelligenda sit de tempore tantum sequenti? Et in casu, quod intelligi debeat etiam de praecedenti, quae regula habenda, si de praecedenti vel de sequenti?

An, Festa Patronorum principalium haberi debeant tamquam Festa mobilia?

An, translato Festo Patroni principalis in diem Dominicum, transferri debeat simul in Sabbatum dictae Dominicae praecedentem Officium et Missa de Vigilia?

An, translato Festo Patroni principalis in diem Dominicum, transferatur etiam tota octava, vel reliqui dies octavae, si supersint? Et in casu, quo transferri debeat Festum Patroni principalis in diem Dominicum, et celebrari cum tota octava, quae regula habenda circa lectiones Nocturnorum, cum in Octavario Romano R. P. Gavanto non semper assignentur, eo quod Officium octavae fixum erat certis diebus, uti videre est in Octavario Romano?

An simul cum Festo Patroni principalis in diem Dominicum translato, transferantur simul omnes solemnitates, concessionēs, privilegia, indulta, Indulgentiae, prohibitiones Missarum in Oratoriis privatis etc. eidem Festo annexae?

Occurrente Festo Patroni principalis, eo quod transfertur in diem Dominicum, cum Festo primae classis, vel Ecclesiae particularis, vel Ordinis, vel Dioecesis, vel Nationis, vel Ecclesiae universalis, de quo celebrandum erit Officium? id est: quae Festa, vel solemnitates impediunt fieri Festum Patroni principalis?

De quo faciendum Officium illo die, qui remanet vacuus ob translationem Festi Patroni principalis in diem Dominicum?

An illa Festa, quae ab Ordinariis locorum assignata fuerant aliis diebus tamquam propriis, ratione occurrentiae cum Festo Patroni principalis, sublato nunc hoc perpetuo impedimento, quia Festa Patronorum principalium habent saltem rationem Festorum Mobilium, possint et debeant illa praedicta Festa, olim amota a propriis sedibus, celebrari vel retrogredi suis diebus, quibus assignata fuerunt ab initio in Calendario Romano?

An, et quando Festum Patroni principalis transfertur in diem Dominicum, debeat in Fe-

ria 6 dictae Dominicae praecedente annuntiari in Martyrologio Vigilia, si adsit, et in Sabbato annuntiari Festum Patroni, quod celebratur die Dominica, et in Sabbato sequenti annuntiari Octava?

Cum multa sint loca, quae non habent Patronum principalem, quaeritur: an possint et debeant celebrare uti Patronum principalem Festum S. Ianuarii, qui est Patronus principalis totius partis Regni Siciliae, citra pharum, (cuius Festum usque ad emanationem praefatae Bullae celebrabatur in Dioecesi Neapolis cum duplici obligatione audiendi Sacrum, et abstinendi a servilibus operibus, et in reliqua parte Regni cum onere tantum audiendi Sacrum) transferendo pro illis praedictis locis in diem Dominicum Festum S. Ianuarii?

In casu, quo Festum Patroni principalis cadat in aliquem ex diebus infra Octavam Nativitatis Domini, vel quia transfertur a propria die in diem Dominicum, vel quia sit unum ex Festis Natalis Domini subsequentibus, vel quia fuerit assignatum infra eandem Octavam: quae regula habenda erit?

SS^{ms} Dominus Noster Pius PP. VII in una Urbis et Orbis data die 18 Sept. 1814 decrevit, ut in posterum occurrente Festo Septem Dolorum B. M. V. quod est assignatum Dominicae tertiae Septembris, cum Octava Nativitatis B. M. V. vel cum Festo S. Matthaei Apostoli, transferatur praedictum Festum Dolorum ad primam ex Dominicis sequentibus non impeditam Festo dupl. 1 vel 2 class. Quaeritur: occurrente praedicto Festo Dolorum cum die Octavae, uti accidit in Dioecesi Neapolis anno 1819, quod occurrit Festum Dolorum cum die octavae S. Ianuarii Ep. et Mart. fieri debeat Festum Dolorum cum commem. octavae, vel de die octavae? Et in casu, quod fieri debeat de die octavae, et transferri in diem Dominicam sequentem Festum Dolorum; tunc occurrente Festo Dolorum cum Festo S. Rosarii B. M. V. quod est ritus dupl. mai. Quaeritur: an fieri debeat Festum Dolorum, an Festum SS^{mi} Rosarii?

Ad 1. Dispositionem Brevis comprehendere omnia Festa Patronorum principalium tam quoad tempus praecedens, quam quoad subsequens: quoad vero regulam tenendam, provisum in sequentibus.

Ad 2. *Negative*, cum huiusmodi Festa certis Dominicis infra eorundem Octavam sint perpetuo assignata, et nisi per accidens transferendae erunt.

Ad 3. *Affirmative* quoad ieiunium et abstinentiam, ac etiam quoad Officium Vigiliae, quatenus Festa sint ex illis, quae gaudent Vigilia quoad Chorum.

Ad 4. Ad primam partem: si Festum fiat in Dominica fixe assignata, retinet integram Octavam, quia haec habetur ut dies propria: ea vero

accidentaliter impedita, si ulterius sit transferendum, Octava perit. Quoad secundam partem, provisum per Rubricam de Octavis num. 4, et per regulam traditam a Gavanto in praefat. ad Octavarium Romanum: quod si adhuc super hoc dubia occurrant, habebitur ratio in casibus particularibus.

Ad 5. *Affirmative*, quia Dominica, in qua Festum erit perpetuo fixum, perinde habenda est, ac si esset dies propria.

Ad 6. Impedimentum ponunt Dominicae omnes 1 et 2 class., vel in quibus occurrunt Festa 1 class. maioris dignitatis. Quoad reliquam dubii partem, si dubia occurrant, habebitur ratio in casibus particularibus.

Ad 7. Faciendum Officium de Feria, nisi aliquod Festum prius translatum reponendum sit.

Ad 8. *Affirmative*, nisi ex hoc sequatur non levis perturbatio et confusio in ordinando Calendario.

Ad 9. *Affirmative* in Sabbato praecedenti quoad Festum: *Affirmative* etiam quoad Vigiliam in Feria VI, si adiunctum habeat Officium: secus, *Negative*.

Ad 12. Provisum in primo Brevi, in quo habetur, quod pro Urbe Neapolis tantum retineatur Festum S. Ianuarii; in reliqua parte Regni idem Festum retinere debet propriam sedem et ritum, sed sine praecepto audiendi Sacrum. Quoad loca vero, quae non habent Patronum principalem, satis provisum in secundo Brevi diei 15 Octobris labentis anni, quod iubet, ut Civitates et Loca, quae peculiarem Patronum non habent, Festum Patroni principalis Dioecesis pari solemnitate celebrare teneantur.

Ad 13. In casibus particularibus providebitur: et S. R. C. pro casuum diversitate aliam Dominicam assignabit tamquam diem propriam.

Ad 14. Provisum per Decretum generale die 19 Augusti 1617.

Et ita, etc. Neapolitana die 18 Oct. 1818.

Dum novissimis temporibus in florentissimo Galliarum Regno divina humanaque omnia summo bonorum omnium dolore partim confusa, partim sublata erant, sacra ipsa Liturgia ac Psalmodia in vetustissimo suo ordine non mediocrem perpessa est perturbationem. Ne autem haec vel in Divinis Reparationis nostrae Mysteriis recolendis, vel Sanctorum Festis celebrandis penitus deperiret, S. M. Pius PP. VII id consilii coepit, quod et temporibus et divinis restituendis magis accommodatum videretur. Considerato itaque Regni rerumque divinarum statu, ea qua pollebat in universam Christi Ecclesiam auctoritate, ad servandum in illis ordinem, et externum cultum sine Religionis detrimento revocandum, facta E^{mo} Cardinali suo Legato a Latere facultate, constituit, ut quaedam Festa non propriis, ut fieri de-

buisset iuxta Rubricae regulas, diebus, sed Dominica proxima occurrente in omnibus Galliarum Provinciis et Dioecibus celebrarentur. Etsi plures ab hoc Indulto iam Anni defluerint, semper tamen dubitatum est de diebus, in quibus haec Festa forent celebranda, quasi verus ac genuinus verborum Indulti sensus esset ambiguus ac dubitationi locum praeberet. Idcirco diversis ea diverse interpretantibus, ac in contrarias abeuntibus sententias, ex hac opinionum varietate varius pluribus in Dioecibus exortus est usus, ita ut alii Dominicam, quae huiusmodi Festa praecedit, alii eam quae illa subsequitur pro Dominica proxime occurrente suo lubitu accipiant. Ad hanc sententiarum varietatem tollendam, omnemque ambiguitatem eliminandam, Sacrorum Rituum Congregationi Rm̃us Episcopus Rhedonen. sequentia proposuit dubia enodanda:

Quum ex Pontificio Indulto statutum sit quaedam Festa in Galliarum Regno celebranda esse Dominica proxime occurrente, quaeritur quae sit Dominica haec proxime occurrens?

Utrum translatis supradictis Festis, translata intelligatur solemnitas tantum, an potius una cum solemnitate tota etiam Octava translata intelligatur pro Officiis in Choro?

Et Sacra eadem Rituum Congregatio in Ordinario Coetu ad Quirinale sub infrascripta die coadunata, exquisita prius alterius ex Apostolicarum Caeremoniarum Magistris sententia scriptis exarata, praeloque cusa, ad relationem Em̃i et Rm̃i D. Card. Ioannis Francisci Falzacappa ponentis, omnibus mature diligenterque examinatis, rescribendum censuit: *Affirmative iuxta Votum Magistri Caeremoniarum, nimirum:*

Ad 1. *Dominica proxime occurrens intelligenda est Dominica, quae Festum subsequitur.*

Ad 2. *Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam, servatis in omnibus Rubricis. Atque ita decrevit ac servari mandavit; Rhedonen. die 17 Iunii 1830.*

18. *Eo, quo praefulget erga Divinum Cultum zelo atque studio a Tridentina Synodo Praesulibus commisso, eidem promovendo prospicere nitens Rm̃us Pisanus Archiepiscopus Rubricas omnes, et Sacrorum Rituum Congregationis Decreta in Sacris Functionibus peragendis adamussim servari studet; eo vel magis, quod id Ordinariis Locorum plenissime curandum esse, eadem Sacra Congregatio in una Dubiorum diei 17 Septembris 1822 omnino voluit. Quapropter cum in Metropolitana et Primatiali Ecclesia Pisana plures obtineant consuetudines, quae vel ab immemorabili, vel saltem per vetusto tempore ductae existimantur Ritualibus illius Ecclesiae Legibus plane refragantes, eas in Divinis persolvendis Officiis diutius ferri non posse censuit, ne, illis retentis, tum Ecclesiasticis iussionibus iniuria fiat, tum*

ne inde approbationis suae inferatur argumentum. Ipse autem ut pote religiosissimus non modo, sed prudentissimus, verens, ne illis omnino eliminatis consuetudinibus, earumdem vetustatem, et argumenta a Capitulo petita, despiciere videatur, nec voluit, nec e re sua ductus de iisdem iudicium interponere, sed consultius eidem Sacrorum Rituum Congreg. rem omnem remisit, ac sequentia dubia enodanda proposuit, nimirum:

1. An servari debeat immemorabilis consuetudo legendi Laudes in Nocte Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi, vel an eadem sint decantandae?

2. Et quatenus negative, Archiepiscopus, Capituli Pisani nomine humillime supplicat, ut huic indulgeatur facultas Laudes sine cantu legendi post Missam solemnem in illa Nocte, aequae ac haec eadem facultas die 31 Mart. 1821 indulta est Canonicis Sulmonensibus.

3. An ob immemorabilem consuetudinem tolerari debeat usus post solemne Matutinum Laudes sine cantu recitandi in solemnioribus Anni Festis?

4. Et quatenus affirmative, utrum idem usus sit ferendus in Festo triennali Sancti Raynerii Pisani Confessoris, et Dioecesis Patroni principalis.

5. An ratione memoratae consuetudinis in Festo Assumptionis Beatae Mariae Virginis ferri queat, quod recitatio Laudum omittatur, et privatim tantummodo a paucis Cappellanis tempore nonae Lectionis et Hymni *Te Deum*, eae persolvantur?

6. Utrum ferendus sit ritus numeri, ordinis et loci Cereorum seu Candelarum in persolvendis Officiis Tenebrarum ab Ecclesiae Pisanae Capitulo servari solitus?

7. Utrum FERIA V in Coena Domini servari debeat usus denudandi Altaria post Mandatum hora quarta pomeridiana?

8. Utrum probari possit usus obeundae in Sabbato Sancto benedictionis novi ignis, et incensi ab alio Sacerdote, licet Missam non celebraturo; et deinde ab eodem Diaconalibus vestibus induto deferendae Arundinis *lumen Christi*, et canendi Praeconii, etsi in subsequenti Officio et Missa ipse Celebranti non assistat?

9. Utrum ferendus sit usus in Sabbato Sancto infigendi quinque grana Incensi non quidem in Cereo Paschali, sed cerae cuidam albae Cruci ab eo separatae, atque huius muneris obeundi per Chori Cappellanum sive Sacerdotem, sive Diaconum a Diacono Praeconii, seu Missae diversum?

10. Utrum servanda sit consuetudo deferendi praeter Cereum Paschalem duos alios parvos Cereos ex eo accensos in Supplicationibus, quae in Ecclesia Pisana fiunt, tum in Sabbato Sancto ad obeundam Fontis baptisma-

lis benedictionem, tum quotidie in octo dierum spatio ad eundem Fontem?

11. Utrum ferri valeat usus aspersionis aquae benedictae, quae fieri debet in diebus Dominicis ante Missam Solemnem, peragi solitae non quidem a Celebrante, sed a Cappellano Chori cum Pluviali?

12. Utrum, assertae consuetudinis immemorabilis vi, liceat Canonico celebranti uti Pulvinari pro genuflectendo coram Archiepiscopo?

13. Utrum Celebrans in Missa Solemni, quum sibi est sedendum dum cantatur *Gloria in excelsis* et *Credo*, pergere debeat ad Scamnum capite operto, et ita regredi ad Altare, ac utrum ad eos versiculos, ad quos sibi est inclinandum, excepto solo versiculo *Et incarnatus est*, contecto pariter capite ei liceat inclinari?

14. Omissum semper fuit Anniversarium pro ultimo Archiepiscopo defuncto ex cap. 36, lib. 2 Caeremonialis, cura et impensis Capituli quotannis faciendum. Putant quidam Canonici se ad id non teneri, tum quia omni tempore faciendum est ita, tum quia superiores Archiepiscopi, si aliquibus cordi fuit hoc annuo suffragio post mortem frui posse, congruos census Mensae Capitulari in perpetuum legarunt?

15. Die decimaquarta Novembris, vel si fuerit Dominica, in sequenti Feria secunda quotannis celebratur Anniversarium cum missa de Requie post Nonam pro omnibus Canonicis, Cappellanis et Clericis defunctis ipsius Ecclesiae Primatialis. Eapropter pridie immediate post Vesperas, omisso Responsorio *Fidelium animae* proceditur ad Coemeterium, ibique cantatur cum Invitatorio Nocturnum Defunctorum, et post tertiam Lectionem dicitur Responsorium: *Libera me Domine*, et fit Absolutio ut in Rituali. Simili modo immediate post Vesperas itur ad Sepulchrum Henrici VII Imperatoris die 24 Augusti, et die 12 Septembris, ad Sepulchrum Beatricis Matris Comitissae Matildis ad faciendam Absolutionem ut supra, quae fieri potius deberet sequenti mane post Missam de Requie. Haec consuetudo, licet Rubricis Missalis et Ritualis contraria, retinetur ratione suae longaevitatis.

16. Celebrante in pontificalibus Archiepiscopo, ipsius Crux defertur sine luminaribus a Crucifero absque Tunicella et habitu Choralis tantum induto: Crux vero, quae ante Clerum procedit, defertur ab Acolyto iuxta morem Ecclesiae, Pluviali induto inter duos Ceroferarios candelabra accensa portantes similiter paratos.

17. Ad benedictionem Oleorum Feria V in Coena Domini prima Dignitas, nempe Archipresbyter, officium facit Presbyteri Assistentis in Pluviali, eodemque tempore vices gerit Archidiaconi, cui iuxta Pontificale incumbit sistere se coram Antistite, et dicere alta voce:

Oleum infirmorum, etc. Interim Archidiaconus quum sit secunda Dignitas officio fungitur Diaconi Assistentis cum Dalmatica. Ob praeminentiam Archipresbyteri propriam, sui iuris esse videtur descripto modo se gerenti in hac sacra actione.

18. Post missam Pontificalem eiusdem Feria V duo Diaconi assistentes statim se recipiunt in Sacrum ad deponendum Dalmaticam, et in eorum locum succedunt Diaconus et Subdiaconus Missae Archiepiscopum Sanctissimam Eucharistiam ad Sacellum deferentem comitaturi. Id etiam fieri solet in aliis Functionibus Sanctissimi Sacramenti ritu Pontificali ab Antistite celebrandis. Convenientius enim videtur ut interveniant Ministri cum Amictu et Albo parati, quam super amictu et Rocchetto Dalmatica induti.

19. In Sabbato Sancto Arundo cum tribus candelis, vulgo dicta: *Lumen Christi*, amoveri solet ab altari statim post Prophetias, quum Archiepiscopus accedit ad Ecclesiam benedictionem Fontis Pontificali more factururus, quae consuetudo retineri posse praesumitur: quamvis enim generatim praedicta Arundo removeatur dumtaxat post Missam, id non videtur praeceptivum, quum Rubricae omnino sileant.

20. In eodem Sabbato Sancto, et Vigilia Pentecostes post Benedictionem Fontis, Archiepiscopus cum Ministris paratis in Ecclesiam reversus ad Litanias, procumbit super Faldistorio cum pluviali et Mitra, Ministri vero ad eius latera super Cussinis procumbunt, quin se exuerint pluviali respective, Planetis plicatis. Ratio huius consuetudinis Rubricarum dispositioni resistentis ex eo desumitur, quia non videtur decere eosdem Ministros procumbere in solo Amictu super Rocchetto. Insuper Canonicus Missam celebraturus, post Prophetias, in Sacristia cum Diacono et Subdiacono Missae se recipit, neque ad Altare revertitur donec Litaniae finem habeant, quibus quum sint pars Officii et Missae huius diei, ipse etiam interesse deberet.

21. In Vigilia Nativitatis Domini, Martyrologium cantatur a Cappellano in habitu Choralis tantum sine luminaribus et incenso. Haec consuetudo omnino est contraria usui communialiarum Ecclesiarum, ubi Martyrologium hoc cantari solet ab Hebdomadario cum Stola et Pluviali, thure et luminaribus, ideoque non est laude digna.

22. Canonici et Cappellani Ecclesiae Primatialis itemque Parochi, alique Sacerdotes per Dioecesim occasione ministrandi Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae, induere solent stolum super Cappam, aut Mozzettam, aut Caputium; hunc abusum est difficile evellere. Quum enim huiusmodi Presbyteri ex antiquissimo privilegio pro Superpelliceo utantur Rocchetto continuo conquaeruntur, praesertim pauperio-

res, sibi esse in promptu habendum Superpelliceum super Rocchetto imponendum. Pro Ecclesia vero Conventuali Divi Stephani Papae et Martyris, quum ab iurisdictione Ordinarii non pendeat, nescio quo pacto animadverti possit in consuetudinem huiusmodi; seu: Utrum 1. Dignitates, Canonici, Parochi et Sacerdotes tum Ecclesiae Primatialis, tum aliarum Ecclesiarum Dioecesis Pisanae adigi debeant ad Superpelliceum cum Stola in administratione Sacramentorum iuxta Rituale Romanum, deposita Cappa et Mozzetta, vel Caputio etc.? 2. In Ecclesia Conventuali S. Stephani Papae et Martyris exempta Presbyteri ministrantes Sacramenta sine Superpelliceo cogi valeant ab Archiepiscopo ad servandam recensitam Ritualis Romani Rubricam?

23. Laudatae Ecclesiae Primatialis Canonici dum e propria residentia ad illam, vel ab illius ianua ad propriam Sedem Archiepiscopalem Archipraesulem in Cappa accedentem comitantur, iuxta sublatum morem Canoniorum Ravennatensium, bini post Crucem Archiepiscopalem ante ipsum Antistitem progrediuntur. Ad hanc tuendam consuetudinem maximi roboris esse perhibetur veterum picturarum testimonium, et perennis traditio a Maioribus accepta, adeo ut praesumatur hic usus ab eo tempore inchoatus, quo ab Urbano Papa secundo haec Primatialis Ecclesia in Metropolitica dignitate recepta est. Quaeritur igitur utrum recensita consuetudo servanda nec ne sit?

24. Utrum usus ab Archipresbyteris Pisanis invectus in Sacris Functionibus ritu Pontificali peragendis redigi debeat ad limites Indulti Pontificii?

Et eadem Sacrorum Rituum Congregatio ad Vaticanum in ordinario Coetu sub infrascripta die coadunata ad relationem Eminentissimi et Reverendissimi Domini Card. Thomae Weld ponentis, exquisita prius sententia alterius ex Apostolicarum Caeremoniarum Magistris scriptis pandita, praeloque cusa, omnibus mature diligenterque discussis respondendum censuit:

Ad 1. *Negative*.

Ad 2. Attentis peculiaribus circumstantiis in casu de quo agitur, consulendum Sanctissimo pro Apostolica dispensatione recitandi Laudes sine cantu post Missam Solemnem, Canonicis tamen, aliisque de more aequae ac in aliis diebus obstrictis ad interveniendum ad laudandum Matutini distributionem.

Ad 3. *Affirmative* illis diebus exceptis, in quibus Archiepiscopus postquam Matutinum solemniter peregit, Laudes quoque solemniter celebrare voluit.

» Ad 4. *Negative*.

» Ad 5. Assertam consuetudinem non esse ferendam, et Laudes in Choro alternatim, solemniter Matutino absoluto, recitandas esse.

Ad 6. *Negative* iuxta modum, ea nimirum in parte, quae Caeremoniali Episcoporum adversatur.

Ad 7. *Negative*.

Ad 8. *Affirmative* ad primam partem, *Negative* ad secundam.

Ad 9. *Negative*.

Ad 10. *Affirmative*.

Ad 11. *Negative*.

Ad 12. Probetur formiter asserta consuetudo.

Ad 13. *Negative*, atque ita servandum in omnibus aliis Pisanae Dioecesis Ecclesiis tam exemptis, quam non exemptis.

Ad 14. Servandam esse dispositionem Caeremonialis.

Ad 15. Serventur Rubricae.

Ad 16. Servandam esse dispositionem Caeremonialis lib. 2, cap. 9, § 24 et 27, eo modo ut Subdiaconus deferens Archiepiscopalem Crucem sit paratus; atque Acolytus deferens Crucem Capituli sit Cotta indutus, medius tamen inter duos Ceroferarios cum luminaribus.

Ad 17. *Negative*.

Ad 18. Serventur in omnibus etiam in Vestibus Diaconorum Assistentium Caeremonialis Episcoporum et memoriales Rituum dispositiones.

Ad 19. Servari poterit peculiaris consuetudo sed consulendum Sanctissimo.

Ad 20. Diaconus et Subdiaconus ut praesto sint ad induendum Episcopum, quum dictum fuerint in Litanis *Sancta Maria* surgentes recedant ad Sacristiam, ubi depositis violaceis Planetis, assumant Dalmaticam et Tunnicellam albas, nec revertantur ad Altare, nisi quum, absolutis Litanis, sollemnis inchoanda sit Missa.

Ad 21. Servari posse solitum, adamussim tamen servatis Rubricis novissimae Martyrologii editioni adiectis; dummodo Archiepiscopus noluerit solemniorum alium inducere ritum.

Ad 22. *Affirmative* quoad utramque partem.

Ad 23. *Negative*, et servetur omnino Caeremoniale Episcoporum.

Ad 24. *Affirmative*, sed attentis peculiaribus circumstantiis in casu, de quo agitur, consulendum Sanctissimo pro extensione Indulti Archipresbyteri Pisani ad tramites Constitutionis S. M. Pii VII Pisana die 27 Augusti 1822.

Atque ita censuit et servari mandavit, die 12 Novembris 1831.

Super quibus omnibus facta postmodum Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XVI Pontifici Maximo fideli relatione, Sanctitas Sua Sacrae Congregationis responsa in omnibus adprobavit et benigne annuit pro Apostolica dispensatione quoad 2, 19 et 24 dubium. Contrariis non obstantibus quibuscumque, die 18 recensiti mensis et anni.

20 Ut in Divinis persolvendis Laudibus omnia rite et iuxta sancitas leges peragantur, Sacrorum Rituum Congregationi sequentes Quaestiones, et Dubia enodanda proposuit Canutus Bruschi Canonicus Collegiatae Ecclesiae Oppidi Podiibonitii Dioecesis Collen. nomine etiam Cleri eiusdem Oppidi, nimirum:

Utrum decretum Urbis et Orbis S. M. Pii VII Pontificis Maximi datum sub die 18 Septembris 1814, quo praecipit ut in posterum in universa Ecclesia ubique Terrarum quotannis in Dominica Tertia Septembris celebretur Festum Dolorum Beatae Mariae Virginis sub ritu duplicis maioris, brogaverit atque aboleverit omnia peculiaria Decreta aliquibus Dioecibus antea concessa celebrandi idem Festum sub ritu duplicis secundae Classis cum Octava?

Utrum nostra Dioecesis, quae suscepit decretum supramemoratum illudque servavit usque adhuc, possit modo inconsulta Sede Apostolica, resumere observantiam alterius Decreti eiusdem Summi Pontificis Pii VII pro Regno Hetruriae emanato sub die 18 Novembris 1807, cum quo concessit recitari posse Officium Septem Dolorum in Dominica Tertia Septembris sub ritu duplicis secundae Classis, et cum Octava?

Si responsio ad secundum Dubium erit affirmativa, oriuntur sequentes quaestiones nimirum:

Cadens in Dominica tertia Septembris Festum Sancti Matthaei Apostoli et Evangelistae, quale de duobus Officiis eiusdem ritus remitti debeat iuxta Rubricas?

Si in die octava septem Dolorum Beatae Mariae Virginis occurrat Festum eiusdem Beatae Virginis sub titulo de Mercede, quaeritur, an eo Anno transferendum sit, vel Octava omittenda, uti evenit quando in Octava Nativitatis Beatae Mariae Virginis occurrat Festum Sanctissimi Nominis Eiusdem?

Et Sacra eadem Congregatio ad Vaticanum sub infrascripto die coadunata in ordinario Coetu, audita relatione ab me infrascripto Secretario facta, omnibus mature perpensis, atque libratiss, respondendum censuit:

Ad 1. *Negative*.

Ad 2. *Affirmative*, et ad primam quaestionem servetur Generale Decretum diei 19 Augusti 1817; ad secundam quaestionem *Affirmative* ad primam partem; *Negative* ad secundam.

Atque ita rescripsit et servari mandavit, Collen. die 7 Aprilis 1832.

21 Eminentissimi Patres: Fr. Emmanuel Fomtsere Monachus professor, Caeremoniarum Magister Regalis Monasterii Divi Hieronymi Vallis de Hebron Dioecesis Barchinonensis Sacrae Rituum Congregationi humillime exponit, a tempore immemorabili festum celebratum fuisse, recitatumque Officium Dedicationis Ecclesiae

supradicti Monasterii usque ad annum 1807, quo tempore quum subortum fuerit dubium, utrum praedicta Ecclesia esset consecrata, aut benedicta tantum, omisa est illius festivitatis celebratio. Ambigendi occasio inde sumpta est, quod nulla Crux, nullum aliud signum in Ecclesia videatur, unde inferri valeat illam fuisse consecratam. Verum praeter allatam consuetudinem, quod non leve argumentum praestat ut Ecclesia credatur consecrata, extat quoque huiusce rei aliud testimonium in quodam libro perantiquo manuscripto, et caute custodito, ubi notatur ac legitur: traditos fuisse sexaginta solidos Reverendissimo Domino Episcopo Rodenico polis ob Ecclesiae consecrationem: quae tamen ultima verba ambigentes opinati sunt per errorem, aut inscitiam scriptoris in praedictum librum irrepsisse, adeoque legendum *benedictionem*, non *consecrationem*. Postmodum anno 1829 consulti sunt super hac re duo Vicarii Ecclesiastici Civitatis Barchinonensis, iique in Rubricis et Sacris Ritibus peritissimi, qui omnibus perpensis scrupuloseque examinatis censuerunt: praedictum Festum hauri rite fuisse omissum, ideoque rursus celebrandum, ac proseguendum in posterum tum ob consuetudinem antiquissimam et immemorabilem recitandi de eo Officium, tum quia nullum apparet monumentum evidenter ostendens dictam Ecclesiam non fuisse consecratam; quinimmo probabilius iudicandam esse talem ob probationes adductas. His expositis quaeritur:

Utrum possit necne celebrari in futurum Festum dedicationis suae Ecclesiae, ac recitari Officium a Patribus Hieronymianis Monasterii Vallis de Hebron?

Utrum Capitulum Generale Ordinis facultatem habuerit diem indicendi pro hoc festo celebrando, quod fecisse videtur Capitulum Generale anni 1591, designans diem XIV Iulii eiusque anni pro huius festivitatis celebratione?

In casu, quo Capitulum Generale praedicta caruerit facultate, ac aequum visum fuerit Eminentiss Vestris, ut istud Festum quotannis ut antea celebretur, humiliter Eminentiss Vestris supplicatur, ut eandem diem XIV Iulii pro celebratione dignentur designare.

Sacra autem Rituum Congregatio in Ordinariis Comitibus ad Vaticanum hodierna die habitis, ad relationem infrascripti Secretarii, re mature perpensa, diligenterque examinata, rescribendum censuit *Negative in omnibus*. Ordinibus Sancti Hieronymi Vallis de Hebron Dioecesis Barchinonen. die 7 Aprilis 1832.

22 Apud Podium Bonitium in Etruria Dioecesis Collen. celebris est memoria Beati Lucii, seu Luchesii Confessoris, qui pluribus exornatus virtutibus, habitu tertii Ordinis Sancti Francisci suscepto, in vita sanctis operibus, post obitum multis Miraculis coruscavit, sicuti refert Martyrologium Romanum trium Ordinum eius-

dem Sancti Francisci decimo septimo Kalendas Maii. His permotus Beatus Gregorius X Summus Pontifex, dum ad Lugdunense Concilium iter institueret Podium Bonitium visitans expetivit, ut sacro agmine instituta, Caput supradicti Beati circumferretur per Oppidum; quo ex tempore, pia traditione docente, haberi coepit idem Beatus Lucius veluti Praecipuus Oppidi et Comitatus Patronus, eiusque Festum veluti Patroni servari. Novissimis tamen temporibus Populo Oppidi Podii Bonitii accessit onus servandi etiam sub utroque praecepto Festum Sancti Martialis Patroni Civitatis et Dioecesis Collensis. Sed quum Sancti Martialis festivitas recurrat quotannis Kalendis Iulii, plerumque contigit eundem Populum trium sibi succedentium dierum festivorum periodo gravari ea maxime tempestate, qua maturae menses fervent opera, nec adest tantum periculum violandi praecepti et occasio, sed etiam ipsamet necessitas. Quapropter Clerus et Populus Podii Bonitii, et Comitatus eiusdem prae oculis habentes Epistolam S. M. Benedicti PP. XIV datam quarto decimo Kalend. Augusti an. 1749 Archiepiscopis et Episcopis Etruriae, quae praecipit cuiusvis tantum Praecipui quarumcumque Civitatum vel Locorum Patroni pro veteri Ecclesiae Catholicae instituto Festum sub utroque praecepto esse servandum; Sacrorum Rituum Congregationi humillime supplicaverunt, ut elevato ad integrum praeceptum Festo Beati Lucii Praecipui Patroni eiusdem Oppidi et Comitatus, servilia opera in Festo Sancti Martialis necessitate tantum Sacrificio adstandi servata, permitteret. Et Sacra eadem Congregatio nihil primitus declaravit; sed sub die 12 Novembris 1831 Reverendissimi Episcopi informationem et votum requisivit. Quo percepto, iterum sub die 7 Aprilis superioris anni 1832, praecepit ut poneretur in Folio, ut omnia maturius considerari valerent. Habita postmodum nova eiusdem Episcopi informatione sub die 16 Martii vertentis anni rescripsit: *Dilata, et scribatur Episcopo ad mentem*. Sacrae Congregationis mens fuit percipere, ut quum iam ab anno 1780 firmiter recognitus fuerit Beati Lucii Patronatus, et Officium proprium approbatum, aliquid esset ab ipsomet Episcopo in re observandum. Quum autem Reverendissimus Collen. Antistes declarasset nihil aliud superesse observandum, promptumque esse ad qualemcumque decisionem admittendam; Sacra eadem Congregatio in Ordinariis Comitibus ad Quirinale sub infrascripta die coadunatis ad relationem Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinalis Caroli Odescalchi Episcopi Sabinen. Ponentis, omnibus denuo mature riteque liberatis rescribendum censuit: *Pro gratia, sublato onere audiendi Sacrum in die Sancti Martialis*, die 17 Augusti 1833.

23 Super quibus omnibus facta postmodum per

me infrascriptum eiusdem Sacrae Rituum Congregationis Secretarium Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XVI Pontifici Maximo fidei relatione, Sanctitas Sua Rescriptum Sacrae Congregationis confirmavit, annuitque ut in Oppido Podii Bonitii, eiusque Comitatus servetur tantum sub utroque praecepto Festum Beati Lucii praecipui Patroni, sublato onere adstandi Sacro in Festo Sancti Martialis praecipui Patroni Civitatis et Dioecesis Collen. die 23 Augusti 1833.

Sacrorum Rituum Congregationi humillime 24 exposuit Sacerdos Angelus Fiordiponte Archipresbyter et Parochus collegiatae Ecclesiae Sancti Laurentii et Sanctae Mariae Oppidi vulgo *Toffia* Nullius Farfen., ex antiquo more Archipresbyteros memoratae Ecclesiae consuevisse in omnibus Ecclesiasticis Functionibus, nimirum in Choro, in Processionibus, in administratione Sacramentorum uti Stola, quam quidem consuetudinem ad haec usque tempora hodiernus Parochus servavit. Verum quum in praesentiarum ab huiusmodi pacifica possessione deturbetur, optimi duxit nihil immutare, inconsulta hac Sancta Apostolica Sede, ac propterea a Sacra ipsa Congregatione enixe petiit declarari: an sibi liceat uti Stola in omnibus Ecclesiasticis Functionibus, quemadmodum semper servatum est, vel an debeat Stolam assumere tantum in administratione Sacramentorum?

Et Sacra eadem Congregatio sub infrascripta die ad Vaticanum in Ordinario Coetu coadunata, infrascripto Secretario referente, omnibus mature libratis, respondendum censuit: *Serventur Decreta, nimirum Stolam adhibendam solummodo in Sacramentorum administratione*; Nullius Farfen. die 26 Aprilis 1834.

In Ordinariis Sacrorum Rituum Congregationis Comitibus hodierna die ad Quirinale habitis, per infrascriptum Secretarium propositum pro opportuna solutione sequenti dubio, nimirum: Utrum Canonici sacris induti Vestibus adhibere possint Chorum paratum vulgo *di damasco, seta o velluto*, dum solemniter Sacra peragit Episcopus in sua Dioecesi, vel Cardinalis Titularis in propria Ecclesia? Eminentissimi et Reverendissimi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, re mature diligenterque examinata, rescribendum censuerunt: *In Choro stabili non licere*.

Atque ita servari mandarunt; Romana die 6 Septembris 1834.

Archipresbyter et Clerus Oppidi vulgo *Far-* 26 *nese* intra limites Dioecesis AQUIPENDIEN. ad propellendam omnem ambiguitatem quoad celebrationem Festi praecipui Patroni, Sacrorum Rituum Congregationi supplicarunt humillime pro declaratione insequentium dubiorum, nimirum:

An post electionem et confirmationem Apo-

stolicam Sancti Isidori Agricolae in Patronum praecipuum memorati Oppidi de anno 1815 factam, Incolae Oppidi ipsius teneantur adhuc ducere sub praecepto festivum diem nonum Novembris, in quo occurrit Festum Dedicationis Sanctissimi Salvatoris, cuius sub titulo erecta reperitur Ecclesia matrix, uti antea fieri solebat?

Et quatenus non teneantur, an hoc Festum Titularis cum ritu competenti instituere debeant ipsa die IX Novembris, vel potius Dominica tertia Iulii, in qua Officium occurrit Sanctissimi Redemptoris?

Huiusmodi dubiis per infrascriptum Secretarium relatis in Ordinariis Comitibus hodierna die ad Vaticanum habitis, Eminentissimi et Reverendissimi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, omnibus mature accurateque perpendis rescribendum duxerunt:

Ad 1. *Non teneri.*

Ad 2. *Festum Titularis in casu esse Festum Transfigurationis Domini, iuxta Decretum in Varmien, die 29 Nov. 1775; ac proinde octavo Idus Augusti instituendum.*

Et ita rescripserunt ac servari mandarunt; Aquipendien. die 23 Maii 1835.

S. CONGREGATIONIS REV. FABRICAE S. PETRI.

- 1 Festivitas in honorem Divi Peregrini Latiosi, cuius corpus in Ecclesia Patrum Servorum B. M. V. Forolivii asservatur die 1 Maii quotannis habenda, in eadem Ecclesia a Communitate quoad functiones ecclesiasticas celebrari debet, servata forma decretorum Sac. Congr. Rituum et Constitutionum Synodaliū; Forolivii die 11 Sept. 1784, dub. 2.
- 2 Inde quaesitum est: an dictae Communitati competat ius celebrandi in Cappella Divi Pe-

regri alias solemnitates, ac functiones sacras? Et quatenus affirmative.

An, quo tempore, quibus modis et formis, quorum consensu et facultatibus dictae functiones et solemnitates sint celebrandae? Affirmativum datur ad utrumque responsum, de consensu Religiosorum, et cum licentiis Episcopi iuxta modum et formam ab Episcopo eodem praescribendam dub. 3 et 4.

Sub nomine solemnitatum Sanctissimi Natalis non comprehenduntur dies tres consequentes; sed sub nomine Solemnitatis Paschatis comprehenduntur duo dies, qui primum consequuntur. Et solemnitas incipere debet a primis Vesperis festivitatum, et in Sabbato Sancto; Romana die 2 Iulii 1785, dub. 9.

Sub primis autem Vesperis Paschatis comprehendendi debet Missa sollemnis Sabbati Sancti, non vero eiusdem diei functiones; eadem die 27 Febr. 1790.

Ad tramites piaae dispositionis Sacerdotis 5 Petri Mariae Bosii extractum fuit Oratorium, ut dicaretur S. Bernardo, et in quo festum illius quotannis celebraretur. Prae illius angustia in diversum usum conversum est, et festum fuit in alia Ecclesia celebratum. Collegium hodie Doctorum Theologiae Civitatis Parmae praefati Fundatoris haeres supplicat pro facultate decentem aliquam alterius Ecclesiae Cappellam in locum Oratorii subrogandi. Assentitur Episcopus, cuius mensa substituta est Collegio, et Sacra Congregatio annuit iuxta votum Episcopi; Parmen. die 7 Iunii 1788.

Patribus de Observantia Conventus Siroli in 6 propria Ecclesia celebrare non licet festum Sanctissimae Crucis eodem die, quo in Ecclesia SS. Crucifixi celebratur; Anconitana *Trans. Mis.* die 14 Martii 1789, dub. 2.

FIDEI PROFESSIO

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- 1 Obtinentes beneficium cum cura animarum, Dignitates, Canonicatus in Ecclesiis Metropolitānis, vel Cathedralibus satisfaciunt praecepto Sacri Concilii Sess. 24, cap. 12, de Reformat., si professionem fidei emittant post susceptam institutionem vel collationem, et antequam in possessionem immittantur; Tirasonen. *Visitat. SS. LL.* 11 Maii 1782, dub. 1.

Et qui fidei professionem facere tenentur et ultra praefinitum bimestre tempus distulerint, non priventur fructibus dicti primi bimestris, sed fructibus ex post lapsis a die, nempe praeteriti primi bimestris, destituuntur; ibidem, dub. 2.

- 2 Inter nonnullos Ecclesiasticos saeculares, ac Regulares in Hispaniarum Regnis existentibus contentio cupidores, quam veritatis de disciplina ecclesiastica quaestio facta est: et res

excessit, ut ad aures Regis Catholici pervenit, qui per suum Oratorem in Urbe a Sede Apostolica, quae Orientis et Occidentis consultationibus respondit, postulavit decisionem. Censuit enim S. C. in qualibet nova provisione Canonicatum, Dignitatum in Ecclesiis Cathedralibus, etiam in eadem Ecclesia iterandam esse professionem Fidei ad formam decreti Sacri Concilii Tridentini sess. 24, cap. 12, de Reform. *Dubia super professione Fidei in Regnis Hispan.* 3 Aprilis 1786, dub. 1.

Insuper declaravit eam emitti debere coram 3 Ordinario, vel eius Vicario Generali, et tempore Sedis Vacantis coram Vicario Capitulari et Capitulo, minime vero etiam stante contraria consuetudine licere eam pronunciare coram solo Capitulo, nec iis in Dioecesibus, in quibus Ordinarii praeter Vicarium Generalem habent alterum Vicarium de gremio Capituli ad effectum convocandi Capitulum, et eidem interveniendi

in rebus respicientibus Ordinarium et Capitulum; ibid., dub. 2.

Demum firmavit eadem S. C. posita bona fide consulendum esse SSmum pro absolutione

a restitutione fructuum pro tempore praeterito quoad eos, qui professionem fidei coram Capitulo, ut supra enunciarunt; ibidem, dub. 3.

FRUCTUS ECCLESIASTICORUM

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- ¹ Canonico Mathilicensis Ecclesiae Dominico Alexandrini Sereni, qui in legitima constitutus aetate sacros Ordines non susceperat, Sacra Congregatio fructuum condonationem concessit, erogata aliqua pecuniarum summa in Christi pauperes, atque ad suam explorandam vocationem, ulteriorem concessit terminum sex men-

sium; in Mathilicen. *Prorogationis et Sanationis* 20 Febr. 1802.

Reservationis fructuum onere gravari ne-² queunt Parochiales Ecclesiae, nisi excedant summam ducatorum 100; Ascul. *Par.* 24 Novembris 1781, § 12.

Etiamsi a resignante obtentus fuerit titularis consensus; quia talis reservatio vergit in damnum tam Parochi, quam Ecclesiae et populi; ibidem.

FUNERALIA

SACRAE CONGREGATIONIS CONCILII DECRETA.

- ¹ Sacer Ordo stetit in decisis, iterumque decrevit ex Vicarii Apostolici rescripto satis aperte constare sodales SS. Stygmatum Philoptrani ius habere tumulandi in sua Ecclesia cadavera, dempta tamen ex emolumentis quarta pro Parocho; in Auximana *Iuris tumulandi* 28 Martii 1838.
- ² Sacr. Congr. distulit iudicium ad 1 post prox. super controversia enata quoad funerum emo-

lumenta Parochos inter et PP. Cappuccinos ac Centumcellani Coemeterii Cappellanum; in Portuen. et Centumcellarum 2 Maii 1838.

Ne qua utilitate ab iure concessa Centum-³ cellani Parochi priventur, decrevit Sacr. Congr. illis deberi *funerum* emolumenta, iuxta tamen receptam consuetudinem; ex transportatione cadaverum, quae pompa solemniter instituta peragitur ab aliqua urbis Ecclesia seu ad publicum coemeterium, seu ad Templum Patrum Cappuccinorum; in eadem 22 Augusti 1838.

REIMPRIMATUR

Fr. Augustinus Bausa Ord. Praed. S. P. A. Magister.

REIMPRIMATUR

Iulius Lenti Archiep. Siden. Vicesgerens.

LIBRARY USE ONLY

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
(510) 649-2500

